

M. VERUS AURELIUS ANTONINUS
IMPERATOR ET PHILOSOPHUS.

W. Palliser. A. C.

ΜΆΡΚΟΥ ἈΝΤΩΝΊΝΟΥ ΤΟΥ͂ ἈΥΤΟΚΡΆΤΟΡΟΣ, ΤΩ͂Ν ἘΙΣ ἙΑΥΤΟ`Ν, ΒΙΒΛΙ´Α ιβ´.

MARCI ANTONINI IMPERATORIS,

De rebus suis, sive de eis quæ ad se pertinere censebat,

LIBRI XII.

Locis haud Paucis Repurgati, Suppleti, Restituti:

VERSIONE insuper LATINA NOVA;

Lectionibus item variis, *Locisq; parallelis* ad *Marginem* adjectis:

AC

COMMENTARIO PERPETUO

EXPLICATI atque ILLUSTRATI.

Studio Operâque

THOMÆ GATAKERI, Londinatis.

Huic Secundæ Editioni accessere

Annotationes Selectiores A. D'ACERII

LATINITATE DONATÆ,

NECNON

MARCI ANTONINI *VITA*,

Passim aucta, & Idoneis Scriptorum Veterum Testimoniis firmata;

à GEO. STANHOPE, Coll. Reg. apud *Cantabr.* quondam Socio.

LONDINI: Impensis *Edv. Millingtoni*, in Vico vulgò dicto *Little Britain*.
Veneunt apud Bibliopolas *Londin.* & utriusque Academiæ. 1697.

10

Honoratissimo Illustrissimóque Domino,

JOANNI

Domino SOMMERS,

Baroni de EVESHAM,

Summo *ANGLIÆ* CANCELLARIO,
Sacræ Majestati Regiæ à Sanctioribus Consiliis.

UOD sibi solent præsidii quærere, qui Magnorum Nominum umbone tecti Invidiæ extra jactum se sistunt; Id, Illustrissime Domine, *ut mihi comparem, hujus Incepti suadet ratio. Præsertim cùm is sim, qui non Malevolorum tantùm lividos, sed accuratos etiam Eruditorum oculos jure merito reformidem. Et sane limatum in paucis Judicium, atque exquisita* Amplitudinis Vestræ *Sapientia suspensum me & solicitum haberet nimis, nisi Optimis quibusque & verè Magnis id esse familiare animo succurreret, à Divino quo propiùs absunt fastigio, cultu demereri eos debito studentibus tanto ut se præstent æquiores. Hæc igitur*

postquam audentiorem fecisset cogitatio, cùm Munusculi aliquod digni de proprio minimè suppeteret penu, ad illorum Artificium confugere non sum veritus, qui à Vicinis opulentioribus ea sumunt mutuò, quibus & Officio fieri satis, & inopiæ sublevari possit suæ.

Habeas itaque, Vir Illustrissime, *animoque quo semper es in Literatos prono, excipias oro obtestorque lucubrationes, non tàm Nostras quidem, quàm D'Acerianas. Nam & alienam arrogare laudem mihi non est integrum; Et luculentior inde affulsit spes, Officii hoc qualecunque excusatius apud Te futurum, quod Viri nomen præ se ferat, de Literis quidem humanioribus jampridem bene, de M. verò Antonino nunc tandem optimè meriti. Quanquam & ipsi D'Acerio nonnihil (ut spero) accessit incrementi. Qui jam Latinus nostrâ prodiens operâ Beneficii fructum sui diffundit longè pluribus percipiendum; Et Gatakero in societatem adscitus nihil quod in hoc Opere desideretur amplius reliquit; Tum etiam Testimoniis firmatus, Veterum Scrutator & Interpres tum fidei tum diligentiæ spectatissimæ jam omnibus factus est palàm. Quod quidem quo constaret magìs, per omnem Marci vitam ab ipsis potiùs hauriendum fontibus, & Authorum vestigiis, imò & verbis utplurimùm insistendum duxi.*

Sed nec D'Acerio innixus uni ad Virum plurimis honorandum nominibus *accedo. Hem etenim Regium, cui nostrì famulatus est uterque, Advenam! Quem etiam benignissimo excipiendum hospitio indoles & Illius*

&

& Vestra fiduciæ facit plurimum. Id verò temere factum nequis suspicetur, quòd Imperator Philosophans cum ejusmodi Viro consuescere gestiat, animo secum recolat velim, in Amicitiâ quantum possit Morum & Ingenii Similitudo. Quod enim mihi de Te vel inaudienti, vel de longinquo tantùm suspicienti interdum obtigit, id mirum nî Familiaribus & Necessariis tuis frequens & quotidianum credere est fas; Virum nempe gravissimis districtum negotiis horas tamen subcisivas in Literas impendentem bonas, Magnatem Amicis nihilominùs comem & in loco suavem, Consiliarium arduis regni rebus perspicaci prospicientem solertiâ, Cancellarium jus dicendo indefessum, Causas perorantium Auditorem patientissimum, Judicem integerrimum diu noctuque cognoscentem, ut suum quod est cuique quantum primum tribuatur; Hæc, inquam, atque alia qui conspicantur similia, quidnî Marcum videantur Aurelium in Muséo, Foro, Curiâ, videre denuò redivivum?

Qui utique jam es, esse precor pergas diu, Serenissimæ Majestati, sive Suis præstò Adjutor idoneus, sive peregrè profectæ Prorex vigilantissimus; Æqui Verique tum Indagator sagacissimus, tum acerrimus explorati Vindex; Nequitiæ Malleus, & vafris Legum cauponatoribus hostis inexorabilis; Sanctissimum injuriâ vexatis Asylum; Miseris & egenis solatium & levamen; Virtuti & Literaturæ ingens & Præsidium & Ornamentum. Faxit denique Optimus Maximus, ut Deo & Ecclesiæ, Regi & Regno, Tuis atque Omnibus ità Te fidum, utilem, charum præbeas, ut (quod omnium est

instar,

instar, & pro Ordinis nostri ratione obnixè præ cæteris efflagitandum) quos pompâ & honoribus anteis, Virtutum pariter splendore prælucens, amplissima tanti muneris præclarè gesti præmia in Illo tandem reportes Die.

Nec id pigebit dicere, Antonini tum Philosophiam, tum Exemplum momenti aliquantulum ad hoc conferre posse. Quippe quo nemo unquam hominum Imperii aut onus expertus est gravius, aut curas expedivit feliciùs, aut pericula & casus lubricos tulit constantiùs, aut fortunæ blandientis lenocinia contempsit fortiùs. Hujus equidem dum singula expenderem, miro me sensi Sanctoque perfusum gaudio. Quod in aliorum etiam animos ità demum credidi faciliùs illapsurum, si Libellum Vestro priùs Patrocinio commendatum exhiberem. Hoc autem consilio qui plurimis prodesse studet, si Tibi saltem Uni gratum acceptumque fecerit, id verò seriò triumphabit.

Illustrissimæ Amplitudini Tuæ

Devotissimus

GEO. STANHOPE.

M. AURELII ANTONINI Philosophi

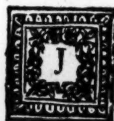
VITA;

AB

A. D'ACERIO,

ET

Aliis Authoribus excerpta, & Veterum Testimoniis firmata.

JAmdudum erant res Romanæ varias fortunæ vices expertæ, ex quo in unius ditionem redactæ fuissent, Triumvirorum scilicet, post Julium interfectum, Neronis & Domitiani crudelitatem, insolentiam & tyrannidem calamitatibus funestis gravissimisque injuriis infamem perpessæ; Justitiæ verò, Clementiæ, & Pietatis fructibus amplissimis jucundissimisque auctæ & refectæ optimorum Principum beneficio, imperantibus Augusto, Vespasiano, Trajano, Adriano, & Antonino Pio. Sive igitur virtutem, sive vitia spectes, dixeris Civitatem hanc, in rerum statu tam diverso, exempla utriusque indolis ob oculos habuisse consummatissima. Sed Is qui regnantium & seriem, & ingenia ita comparat Deus, prout vel infortuniis rempublicam atterere, vel infractam & lapsam erigere sibi visum fuerit, perfectam virtutis imaginem Marco demùm Aurelio reservabat exhibendam; Præ cujus radianti fulgore quicquid antehac Cæsarum habitum est illustre, tanquam umbra, aut crepusculum Soli, huic Virtutis laude & admiratione, facilè locum cessit. Ut verbo omnia Sapientiam hujus Principis ita videtur divinum composuisse consilium, ut calamitatibus istis, quæ illum regnantem manebant funestissimæ, par is esset unus; qui omnium ferè quotquot uspiam regnârunt, unus esse potuit par. Nunquam etenim imperio Romano tot simul, & tam atroces incubuerant procellæ, ab omni ferè plagâ co-ortæ, quibus non fractum tantùm, sed & submersum deletúmque periisset funditùs, absq; illo fuisset gubernatore. His igitur qui perlegendis operam impendunt, id unum monitos velim, nè callida Politicorum consilia, nè technas aulæ solennes, & structos dolos, ac simulationes hominum insolentium involutas, nè denuò artes, (quas vocant) regnum administrandi callidè in hoc sperent Principe. Sapuit is quidem, sed sapientiâ isti longè diversissimâ. Imperatorem nempe depingimus, sed Imperatorem philosophantem, Principem morum simplicitate, veritate, pietate, modestiâ, & candore, & omni vitæ sanctitate ornatissimum. Regem, qui sibi imperare primo, & nequid velle, præterquam quod & justitia vellet, & recta suaderet ratio, & edidicit, & omnium habuit primum.

Lib. 9. § 24.

In

Jul. Capitol. Eutrop. Dion.

In M. Aurelii originem recurrentibus, vix alia per Italiam ſubire poteſt animum familia, aut majorum ſtemmate perinde longo, aut pari virorum ſplendore, & claritate ſtirpis, inſignis. A Numâ ſiquidem pater ejus Annius Verus ſanguinem traxit, à Proavo ſatus eſt Prætore, & Patricio, Avo ter Conſule, & urbi Præfecto. Pater in Præturâ deceſſit, relictis liberis tantum duobus, Anniâ Cornificiâ, & Annio Vero, qui poſtea M. Aurelius eſt dictus. Cujus Amita Annia Galeria Fauſtina, Antonino Pio Imperatori juncta eſt connubio. Hoc tantùm de M. Aurelii origine paternâ poſteris innotuit. Mater Domitia Calvilla à [a] Rege Salentinorum ſtirpem duxit, Calviſii Tulli bis Conſulis filia, Avus etiam maternus Catillius Severus bis Conſul, & Præfectus urbi. [2] Natus eſt Marcus Romæ Sext. Calendas Maias in monte Cœlii, Proavo ejus * materno iterum Conſule, cujus & ipſi inditum eſt nomen Catilius Severus. [3] Adhæſit ei poſtea nomen Veriſſimi, ob amorem & ſtudium veritatis, quo is flagrabat maximo, ab Adriano impoſitum. Togâ verò indutus virili, paternum reſumpſit nomen, & Annius Verus audiit iterum, donec in Aureliam veniret gentem.

[a] Malennio ei nomen erat. Daſummi filio à quo Daſummiorum appellatio inter Romanas gentes deflnxit. Casaub. in Capitol.
[2] *Capitol.*
[3] *Dio.*
[4] *Ibid.*
[5] *Lib.* 1 § 4.
[6] *Sect.* 5.

[4] Sed ab Antonino Pio adoptante adſcitus, patris adoptivi ſuſcepit nomen, & Marcus Aurelius vocatus eſt. [5] Patre ejus, dum is teneram adhuc ætatem ageret; vitâ functo, apud avum eductus eſt, qui ſimul annos nutricum auxilio indigentes egreſſus eſſet, [6] Præceptori virtutis famâ celeberrimo tradendum curavit. Ab Euphorione literas, à Gemino Comœdo iſtius ætatis laudatiſſimo venuſtè pronunciandi morem; ab Androne Muſicam, & Geometriam didicit: Grammaticis uſus eſt, Græco quidem [7] Alexandro, Latinis autem Troſio Apro, Pollione, & Eutychio Proculo [8] Africano; Oratoribus Annio Marco, Caninio Celere, & [9] Herode; Latino verò [10] Frontone Cornelio. Indole autem cùm eſſet eximiâ, & animo verè virili & erecto, qui ad majora contenderet Studia, præditus: Veritatis præſertim appetentiſſimus, non multum in his abſumpſit temporis, quæ cenſuit ejuſmodi, quibus pueris potius immorandum eſſet: ſed ad Scientiam ſublimem magis & neceſſariam, & tali ingenio dignam ſe contulit: [11] necdum duodecimum ingreſſus annum, ad graviſſimam Stoicorum Philoſphiam animum adjunxit omnem. Ad ſe igitur adjutores juſſit accerſendos, [12] Sextum Chæronenſem Plutarchi nepotem, [13] Junium Ruſticum, [14] Claudium Maximum, [15] Cinnam Catulum Stoicorum tunc temporis doctiſſimos clariſſimóſque, quibus etiam adjecit & [16] Claudium Severum ſcholæ quidem Peripateticæ, ſed nominis egregii virum.

[7] *L.* 1. § 10.
[8] *Siccenſi Capitol.*
[9] *Herodes erat is Atticus.*
[10] *L.* 1. § 11.
[11] *Capitol.*
[12] *L.* 1. § 9.
[13] *L.* 1. § 7.
[14] *L.* 1. § 15.
[15] *L.* 1. § 13.
[16] *Capitol.*

Præceptores ſummo ſemper honore eſt proſequutus, & ſibi in pauciſſimis charos habuit; Princeps probè gnarus, quanti ſint, qui animo excolendo incumbant, & virtutum incremento fælicem miniſtrent opem. Privatâ ſiquidem beneficii memoriâ haud contentus, publicas exhibuit grati animi ſignificationes; ſtatuas enim Frontoni in Senatu petiit, & Ruſtico etiam, poſtea & Julium Proculum ad Conſulatum provexit, & hujus quidem cùm res eſſet tenuior paulò, quàm quod oneri tanto ferendo eſſet, inopiam ſublevabat, & muneris impenſas de proprio ſuffecit. Illi verò tantum detulit, ut in publico convenientem, & etiam ante Præfectos Prætorio, oſculo eum excipere non dedignaretur. Sed quæ for ſan aliis cum illo principibus communia, iſta minus moror; Hem itaque quod multò maximum, & Marco peculiare non agnoſcas ſolum, ſed & demirere. Virum ſapientiſſimum id omnium fefellit minimè, bona caduca, & brevi interitura, veris & ſempiternis bonis pari pretio & mercedi idoneæ eſſe non poſſe.

Capitol.

Quicquid igitur vel virtutis vel ſapientiæ, illorum lucubrationibus & miniſterio ſive ortum ſive culturam & incrementum in animo debuerat ſuo, id omne palàm faciendum decrevit, & tum præſenti ſæculo tum poſteris edicere, ſe non tam ſuæ ipſius ſive Solertiæ, ſive Induſtriæ & Studio, quàm illorum inſtitutis acceptum tuliſſe. Quod etiam libello, quem jam Lectori commendatum damus, adeò eſt familiare, ut vel hujus rei gratiâ excogitatum

* *Secundum Severi conſulatum, ad annum urbis condita* 872. *Chriſti autem* 120. *rejecit Helvicus in chronico, cui & Jul. Capitolinus accedit, Marcum Vero avo paterno iterum, & Augure Coss. natum referens, anno ſcil. proximè ſequenti, quod ad annum Chriſti* 121. *quadrat magis, quanquam Euſeb. in Chronico Severi conſulatum ad annum Chriſti* 121. *reponit.*

gitatum & literis mandatum, sit conjicere. Singularem prorsus habes animi gratissimi modestiam. Nec quisquam ferè, quantum novimus, est hominum; vel veterum cujus ad exemplum se hac in re composuerit Marcus, vel recentiorum, qui ad Marci morem, componat suum. Virtutes nimirum suas nemo non arrogat sibi, ab illarum laude & splendore tantum existimans detractum, quantum operæ deputatur alienæ. Sed à turpi isto amore proprio abhorruit Marcus plurimùm, quò magis præceptores Deorum fere habuit, loco. Nam & opibus & honoribus posteaquam vivos auxisset ornâssétque, imagines defunctorum aureas in larario habuit suo, & sepulchra aditu, hostiis, & floribus semper honoravit.

Quod à studio Philosophiæ percipitur commodi, in actione id positum esse omne certò certius est; huic itaque accedat justitiæ & juris scientia necesse est, ut & Principis officio fiat satis, & utilitati publicæ, (qui fructus etiam est ipsius Philosophiæ amplissimus) consulatur optimè. Hanc itaque magno excolendam studio censuit Marcus, in quo L. Volusium Mecianum celeberrrimum tunc temporis jurisconsultum, Ducem habuit & Prælectorem. *Capitol. Arist:d. in Marc. Encom. Orat. 9. Tom. 1.*

A primâ usque infantiâ Adriano charus, & in illius gremio educatus erat, qui etiam sexenni equi publici honorem delatum illi voluit; ætati tam teneræ novum prorsus & inusitatum. *Capitol.*

Juventuti tunc temporis Patricio prognatæ stemmate, id erat moris, ut in Sacerdotum cooptati collegium, ita tandem ad alia deligerentur munera. Is itaque, ubi annum pertigisset octavum, Saliis (Martis ii sacerdotes erant) adscriptus, munia obibat omnia, non illorum ad ritum, qui nonnisi hanc ad majora affectant viam, sed assiduâ adeò & accuratâ operâ, ut ad id unum honoris culmen aspirâsse dixeris: Et Præsulis itaque officio, & Præcentoris & Magistri officiis ipse est functus; Et, quod aliis haud solenne erat diligentiæ, formulas omnes memoriâ tenuit, ut & ordini accensendos inaugurârit, & exaugurârit excedentes, nemine præunte. Adeò quod aliis in mandatis dederat, & ipse etiam est in omnibus obsequutus, ut *quicquid in manibus est strenuè perageretur, prout virum decet, exquisitâ quantum poterit, nec studiosâ tamen nimis gravitate,* &c. *Ibid. Lib. 11. § 5. & alibi passim.*

In illo munere primum accepit imperii omen. Cùm enim coronæ in pulvinar pro more essent Sacerdotibus projiciendæ, aliæ quidem aliis hæserunt locis, Hujus autem, velut manu de industriâ capiti imposita, statuæ Martis (quam sertis coronare ad Imperatorem pertinebat unum) temerè projecta licet, aptata est. *Capitol. 4.*

Annos natus quindecim virilem togam sumpsit, statímque ei desponsata est L. Cejonii Commodi filia (ex Adriani jussu) nec multò post Præfectus est urbi, dum Consules ad ferias Latinas in montem Albinum concederent. Quo quidem ita functus est officio, ut nec dignitatis Imperatoriæ, nec gravitatis & prudentiæ senilis quicquam in illo Roma desideraret. *Ibid.*

In Annam Cornificiam sororem, quam Numidio Quadrato collocaverat nuptum, Patrimonium paternum contulit, quin & Mater ut & sua itidem conferret bona concessit, nè scilicet eo nomine à marito sperneretur, quòd conjugem is opibus inferiorem esset nactus. *Ibid. 4.*

Artem pingendi gravioribus adjunxit studiis, cui & sub Diogneto magistro operam dedit. " Sed is an Diognetus fuerit Philosophus, cujus in Lib. 1. meminit Marcus, eruditis inter se parùm convenit; quibus etiam id videndum relinquo, Philosophus illi Diogneto diversus necne, ad quem, ut Christianæ veritatis fidem illi faceret, Epistolam habemus à Justino Martyre conscriptam. Ipse quidem, (licet multæ quæ suadeant concurrant simul opiniones) animo tamen hæreo. *Ibid. 4.*

Amavit pugilatum, luctamina, & cursum, pilâ lusit apprimè, venationem, & aucupatum exercuit, & in deliciis habuit; quæ tamen omnia non tam animi oblectandi, quàm sanitatis tuendæ causâ adhibenda censuit. Aristippum nempe & Socratem secutus duces, quibus, corporis exercitationem ad virtutem adipiscendam momenti conferre plurimum, visum novimus. *Ibid.*

Dio. Apros etiam venatum ibat, & cum ferociſſimis ſæpè conflixerat, ut laudem omnium idcirco & admirationem mereretur; & hæc quidem, dum adhuc vires ſupereſſent integræ, nec corpus nimio curarum & ſtudiorum afficeretur impendio. Sed animum ſtudio veritatis intentum ab iſtis omnibus facilè abduxit Philoſophia. Cujus deſiderio, ab infantiâ uſque primâ, tam vehementi ardebat, ut habitum Stoicorum duodenarius aſſumpſerit. Nec habitum tantùm, ſed & omnem diſciplinæ iſti, quæ præ cæteris corpus tractabat duriter, [*Capitol. 2.*] familiarem tolerantiam; adeò ut & humi, & in pallio cubare ſuſtinuerit; ut inſtrato ſaltem pellibus lectulo decumberet, matris precibus & conſilio, inductus quidem, ſed ægrè; ut obſequium Filii, non animi mollitiem agnoſcas. Et is quidem videtur à natura comparatus, qui iſtam demum Philoſophiam reſtitueret, virtutis integerrimæ & ſapientiæ cuſtodem fideliſſimam. Tanta enim, à puero uſque, animi erat gravitas & conſtantia, ut vultum nec gaudio unquam præſtiterit nec mœrore immutatum: ſed idem ſemper color, [*Ibid. 4.*] eadem ſemper ſerena frons. Quæ tamen ab eo, ut amicis comem minùs aut commodum redderet, aberat plurimùm; Serium quidem experti ſunt, quibuſcum erat conſuetudo, ſed nec auſterum nec difficilem; gravis enim erat ſine triſtitiâ, ſapiens & frugi ſine contumaciâ, ſuis indulgens & placendi ſtudioſus, ſine aſſentatione & ſordido nimis obſequio.

[*Capitol. 5. Spartian. in Adrian. 24. in Æl. Vero. 3 Ann. Christ. 138. Adrianus ad Bajas mortuus. 6 Id. Julii Spartian. in Adrian. 25. Euſeb. Chron. Capitol. Dio.*] Cejonium Commodum adoptaverat valetudinis parùm firmæ Adrianus, cujus non multò poſtea morte abrepti deſiderio quò animum ægrum levaret, ſimul & imperio Romano, quantum poterat optimè, de ſucceſſore conſuleret, in Marcum Aurelium oculos animúmque conjecit. Sed cùm is ætate erat tanto muneri inidoneâ, utpote qui ad decimum octavum nondum pertigiſſet annum, Antoninum cognomine Pium interea loci adſcitum voluit. Eâ tamen lege, ut Marcum is Aurelium, & Lucium Commodum, Verum proximè mortui filium, ſibi ſucceſſores adoptaret. Marcus igitur Aurelius decimum octavum jam nuper ingreſſus annum, à Pio, ſed Adriano ſuperſtite, eſt adoptatus: eodem fortè quo adoptatus eſt die, viſus eſt in ſomnio humeros eburneos habere; quos, an oneri ferundo ſatis eſſent apti, expertus, ſolito reperit fortiores. Inſignem ſanè & calamitatis rempublicam prægravaturæ, & viri imperium ſuâ unius moderatione atque prudentiâ ſuſtentantis imaginem.

[*Capitol.*] Nuncium de adoptione apportatum, non hilaris aut in lætitiam effuſus (quod ſolet) excepit; ſed animo potius triſti & deterrito. Quod cùm familiares & domeſtici demirarentur, quid moleſti eſſet adeò in adoptione regiâ ſuſcitantibus de graviſſimis imperii malis eum verba feciſſe, & quibus illud difficultatibus & incommodis urgeatur, fuſiùs explicuiſſe perhibent.

[*Spartian. in Adrian. Euſebii Chronic. Vid. Caſaub. in Capitol. Antonin. 6. Qui iſta de funere Annii Veri Avi paterni non adoptivi Adriani funere interpretatur.*] Adoptatus itaque, & in domum Adrianam traductus, necnon Aurelii nomine inſignitus, paucis pòſt diebus, Quæſtor eſt deſignatus. Ætatis nempe gratiam fecerat Senatus, Adriano referente. Quod etiam amoris & benevolentiæ indicium omnium extremum ab illo imperatore acceptum tulit Marcus, priuſquam Baias morbi ergo concederet; ubi quum nihil profeciſſet, aquâ non ita multò poſt periit intercute. Huic Marcus Aurelius júſta magnificè explevit, gladiatorum etiam munere in honoris gratiam edito.

Poſt exceſſum Adriani ſponſalia ſtatim diſſolvit Pius, quibus L. Cejonii Commodi filia Marco conjuncta erat; ſuam ut duceret filiam Fauſtinam. Lucio quidem illa Vero deſponſata erat, ſed cùm is ætate eſſet adhuc nuptiis impari, Marcum ſibi generum maluit Antoninum. Quem etiam & Quæſtorem ante tempus deſignavit, & ad Conſulatum è Quæſtore provexit; & Cæſaris appellatione donavit, & Sevirum turmis equitum creavit; & edenti cum collegis ludos Sevirales adſedit, & aulico faſtigio renitentem ornavit, & in [*Capitol. in Pio. 6. in Marco 6. Qui vide Salmaſ. de his Nuptiis. Ann. 142. Euſeb. 141.*] collegia Sacerdotum jubente Senatu recepit.

Marco intereà loci, qui ſe non tàm auctum quàm oneratum tantis honoribus ſenſerat, utpote minimè exoptatis, ſed ingratiis potius acceptis, id moleſtiæ haud paulum faceſſebat, quòd patris actibus & conſiliis neceſſariò intereſſe teneretur; ad regendum ſcilicet ſtatum hoc demum pacto formandus. Ex quo factum eſt, quò magis impeditum haberent & curis occupatum publica Imperii negotia, Philoſophiæ ut amor & ſtudium ingens eò accenderet

animum vehementiùs. Ab hâc itaque perquam ægrè avulsus, morem sibi gessit quantum potuit plurimum, nec otii vel tantillum subtraxit, quin & studiis impenderet, & lucro deputaret. Capitol.

Huic etiam Philosophiæ amori fovendo, Imperator ipse Pius haud parum contulisse censendus. Nam & suo edoctum exemplo stimulabat, & Apollonium Chalcidenum, Philosophum tunc temporis inter Stoicos celeberrimum, ab Athenis usq; accersendum curaverat; Cujus à præceptis & consuetudine quantum Princeps adolescens emolumenti ceperit ab Antonino ipso fas est Lectorem in sequentibus discere. Iste verò Philosophus quis esset; & qualis tiam, qui hominis stultitiam riserit, Imperator, vel ex illo scitu est facile: Quòd eum nempe cùm Pius ab Antoninâ ad Tiberianam domum in quâ habitabat, vocâsset, ut Marcus illi traderetur præceptis illìc instituendus; respondit iste, *Non magistri esse ad discipulum, sed discipuli esse potiùs ad magistrum accedere.* Quo nuntio accepto, risit eum Imperator, *Facilius nimirum* (inquiens) *Apollonio fuit, à Chalcide Romam venire, quàm à domo sua in Palatium*; nec morem hominis moratus Marcum ad illum misit erudiendum Domî. Lib. I. § 8. Capitol. in Pio c. 10.

Ad id ferè tempus Marci Educator diem vitæ extremum confecerat, quod eximio pietatis indicio locum præbuit. Is nempe gravi mœrore, & viri desiderio perculsus, insolitâ morum constantiâ & animo casibus immoto excidere sustinuit, ut etiam in lachrymas effusus ploraret mortuum; Quod cùm Aulici nè facere perseveraret prohiberent, ostentationem pietatis criminantes, & Philosopho & Cæsare indignam: *Permittite* (inquit Imperator) *illi ut homo sit, neque enim vel Philosophia, vel Imperium tollit affectus.* Ibid.

Faustinam duxit uxorem, secundo, ex quo factus est iterum Consul, anno. Eximiæ quidem formæ, sed ingenii desultorii nimis fœminam, & ad amores proni magis, quàm vel honestam oportuit, vel conjugem Philosophi. Matris ad exemplum mores composuit suos; nec quidquam in animo erat priùs, quàm si formæ captos illecebris suî posset amore incendere. Ex illo filiam suscepit unam, primo statim à nuptiis anno; quo etiam & Tribunitiâ auctus est potestate, & imperio Proconsulari, quod non nisi Imperatoriæ Majestati Romæ deferri solitum accepimus. Capitol. 6.

His etiam & illum adjecit maximum honoris cumulum, quem olim Augusto ut assentaretur excogitaverat, Senatus. Inventum verò Posteri, nè sibi in adulandis Imperatoribus majores antecellerent, omnem præter modum amplificatum dederant. Quicquid rerum in Senatu ageretur, non nisi ipso Consule qui cætui præsidebat referente decretum est: Consules autem, quò magis Augusto obsequerentur, ab hoc jure recesserunt ultrò; & id prærogativæ solenni quâdam lege Imperatori decreverunt, ut ipsi semel in unoquoq; die ad Senatum referre liceret: Quicquid nempe illi visum est unum, ut illis acceptum haberet. Juris quidem vinculis semel laxatis, dictu est difficile, quò tandem obsequii & injuriæ evaserint, aut quis ad servitutem festinantibus, poni possit modus. Quod & in hac re factum vidimus. Jus enim Relationis unicæ tantum Augusto concessum, in secundæ tum postea, tertiæ, quartæ, necnon & quintæ (nam & illam jam Marco indulserat Senatus) demum excreverat. Quibus ita Imperatori concessis, frustra sit Senatus necesse est; Quantulum enim Patribus decernendum erat reliqui, cùm nihil ad hos pertineret prorsus, donec Imperator quotidie quinquies quicquid sibi visum est petere, tulisset prius? Vid. *Salmas. in Capitol. Marc.*

Quod verò, aliis commissum, exitio esse posset, id potestatis, non suo, sed reipublicæ bono transmittit Marcus; Libertatem potius tuendam, & populi fælicitatem eò sanctam magis & præ omnibus aliis antiquiorem habendam ratus, quò ipsi plus in illam licuisset, Et Is sane, quæ à populo ad principem emanârant commoda, non insolentiæ ergò putabat & tyrannidis affectandæ donata, sed, quò ille ad repentinos casus paratior majora potuit, studio ut vehementiori ad salutem & utilitatem publicam conferre se debere omnia; & læsæ fidei, nî faciat, obstrictum crimine, sentiret. Ita quæ suâpte quidem naturâ certissimum in exitium cessissent reipublicæ, Marco imperante in malorum remedium conversa sunt. Capitol.

Nec

Nec minùs existimatione usus est modestè, quam apud Antoninum adeptus erat maximam; siquidem is nunquam sine eo quenquam facilè promoverit, quod eò quidem consultiùs voluit, quoniam illius commendationem minimè vulgarem omnes intellexerant, utpote apud quem neminem gratiosum esse constitit, qui non & idem vir probus, & ad munus obeundum apprimè esset idoneus. Animum autem adeò non efferebat tanta potentia, ut quanto plus potuit, eò studiosius Pio obsequeretur. Eandem prorsus in omnibus reverentiam, qualem patri suo privatorum quilibet, exhibuit; per viginti & tres annos in Pii domo ita versatus, ut ejus quotidie amor cresceret, nec præter duas noctes per tot annos, ab eo mansit diversis vicibus.

Capitol. in Pio 7.

Sedulitas ista, & obsequii amorisque certissima indicia, Antoninum jure prohibuêrunt optimo, istis ne aurem aut animum insusurrantibus accommodaret, qui id agebant, ut tantæ tamque ingenuæ virtutis suspicionem illi haud levem incuterent. Usque adeò ne simplicissimæ quidem & minimè fucatæ virtuti qui criminari student nusquam desunt; cum nec Marcus ipse à culpâ, confictâ saltem, vacaret. Præ cæteris autem quod fecisse perhibetur Valerius Omulus minimè reticendum arbitror. Is Imperatori comes inter deambulandum adscitus, ubi Lucillam (matrem Marci) in viridario venerantem simulacrum Apollinis vidisset; ita Pio insusurravit, *Quid illam censes nunc Deum tanto rogare studio? ut diem nempe tuum claudas, & filius imperet.* Sed ea tamen erat Imperatoris fiducia, ea Marci probitas, & in principatu modestia, ut quod tyranni suffusum animo & matrem poterat & filium in ultimum capitis discrimen adegisse, tantâ effatum malevolentiâ adeò non odio Pii subjecit, ut nihil omninò apud eum valeret. Integra igitur permansit, & sanctissima principum amicitia, non nisi morte alterutrius dirimenda. Quæ Antonino hujusmodi contigisse narratur. Lorii febre commotus quum gravari se, & finem instare vitæ videret, vocatis amicis & præfectis, ut successorem Imperii, (nec L. Veri interim mentione habitâ) Marcum omnibus commendavit atque firmavit: statimque signo *Æquanimitatis* tribuno dato, (id nempe subindicans, quòd talem sibi Imperii successorem relinquenti, nihil erat quod ultrà desiderandum restaret) Fortunam auream, quæ publicæ fælicitatis omen in Imperatorum cubiculo poni solebat, ad Marci cubiculum transire jussit.

Capitol. 6.

Capitol. in Pio 12. in Marc. 7.

Post excessum Divi Pii, à Senatu coactus regimen in se publicum suscepit, cujus tamen id primum potestatis indicium esse voluit, ut fratrem sibi in imperio quod illi soli detulerat senatus designaret participem; quem igitur & Cæsarem & Augustum dixit, indultâ simul Tribunitiâ potestate, & Proconsulatûs etiam honore delato. Ex eo pariter cœperunt rempublicam regere, & tunc primum Romanum imperium duos Augustos habere cœpit. Spectaculum eò magis & insperatum, & planè mirum, isti præsertim urbi, cui ingenti adeò civium & sanguinis dispendio unicum eligendi Dominum copia haud ità pridem, (nec semel quidem) steterat.

Ann Ch. 161. Euseb. Capitol. in Marc. 7. in Vero 4.

Eo ipso die, Antonini nomen Marcus & ipse recepit, & imperii consorti addidit, filiamque suam Lucillam illi despondit. Lætitiam ob hanc conjunctionem quò magis animis conceptam facerent palàm, pueros & puellas novorum nominum frumentariæ perceptioni ascribi præceperunt. Actis igitur quæ agenda fuerant in senatu, pariter castra prætoria petiverunt; & vicena millia nummûm singulis ob participatum imperium militibus promiserunt, & cæteris pro ratâ. Adriani autem sepulchro corpus Patris intulerunt magnifico exequiarum officio, & Justitio mox indicto, ad ritus in imperatoribus consecrandis receptos, ordinem funeris expediendum curavere. Qui quidem qualis fuerit, lectori haud molestum fore credimus, ex sequentibus advertere.

Capitol. Vide Salmas. in Notis.

Ceream imprimis imaginem Imperatori quantum potuit defuncto simillimam, fingendam jusserunt, eámque in regiæ vestibulo proponendam, supra eburneum lectum, maximum atque sublimem, vestibus instratum aureis. Et quidem imago illa ad ægroti speciem pallida recubuit. Circa lectum verò utrinque magnam diei partem consederunt, à lævâ quidem senatus omnis vestibus atris amictus; à dextrâ verò matronæ, quas virorum aut parentum dignitas honestabat, quarum nulla vel aurum gestans, vel ornata monilibus

Vid. Herodian. de Severi funere.

bus conſpecta eſt, ſed veſtibus albis exilibus indutæ mœrentium ſpeciem præbuerunt: Hæc ita per ſeptem dies fecerunt continuos, medicis ad lectum quotidie accedentibus, inſpectúmque velut ægrum deteriùs ſe habere, ſubinde pronunciantibus.

Dein ubi jam extremum obiiſſe diem renunciatum eſſet, lectum humeris extulerunt equeſtris & ſenatorii ordinis nobiliſſimi ac lectiſſimi juvenes. pérque viam ſacram in vetus forum detulerunt, ubi magiſtratus Romani deponere imperium conſueverant. Utrinque autem gradus quidem, ad ſcalarum ſimilitudinem extructi ſunt, in quibus, alterâ ex parte poſitus eſt è nobiliſſimis atque patriciis, puerorum chorus; alterâ, fœminarum illuſtrium, hymnos in defunctum pæanaſque canentium, verendo & lugubri admodum carmine emodulatos.

His ita peractis, lectum rurſus extulerunt extrà urbem, in campum Martium humeris geſtantes; ubi, quà campus patet latiſſimus, ſuggeſtus eſt quidam, ſpecie quadrangulâ in pyramidis formam gradibus aſſurgens & magna lignorum vi compactus. Is quidem cubiculi figuram nactus, interior totus eſt aridis fomitibus oppletus, extrà autem intextis auro ſtragulis, atque eburneis ſignis, variiſque picturis exornatus. Secundus verò gradus, minuſculus quidem, ſed formâ & ornatu priori perſimilis, portis januiſque patentibus. Tertius item & Quartus ſemper inferiore contractior; ac deinceps alii, donec ad extremum, eumque breviſſimum omnium, perventum fuerit. Lecto igitur in ſecundum tabernaculum ſublato, aromata & ſuffimenta omnis generis, fructus, herbáſque, ſuccóſque omnes odoratos acervatim huc effuderunt loci; quippe neque gens eſt, neque civitas, neque qui honore ullo aut dignitate præcellat, quin certatim pro ſe quiſque ſuprema illa munera principis honori deferant.

Ubi verò ingens aromatum acervus aggeſtus eſt, ac locus omnis expletus, tum circa ædificium illud obequitatum eſt univerſis equeſtris ordinis, certâ quidem lege ac recurſu, motu * Pyrrichio numeróque in orbem decurrentibus. Currus item ſimili circumacti ordine, inſeſſi purpuratis rectoribus, perſonas induti, quæ ducum omnium Romanorum Principumque illuſtrium imagines referebant.

* *De Pyrrichio motu. vid. Athenæum.* l. 14. p. 630. & *Caſaub. in Notis.*

Hæc ubi celebrata ſunt, Auguſti duo, face manibus captâ, eam tabernaculo admoverunt; tum cæteri omnes undique ignem ſubjecerunt; cunctáque illicò fomitibus illis aridis & odoribus referta, igni valido correpta flammis emicuerunt. Mox ab extremo minimóque omnium tabernaculo, tanquam è faſtigio quodam ſimul cum ſubjecto igni aſcendit in ætherem aquila, quæ in cœlum credita eſt ipſam defuncti principis animam deferre: Qui jam ex illo inter Deos relatus, eodem cum cæteris numinibus cultu & honore habitus eſt Divus Antoninus Pius.

His ritè peractis, imperatores laudavere uterque pro roſtris patrem, flaminémque ei ex affinibus, & ſodales ex amiciſſimis Aurelianos creavere; poſtremò verò ludos in honorem defuncti gladiatorios, funebre munus dederunt. *Capitol.* 8. *in Pio* 13.

A Patre ſtatim conſecrato, literæ undique ſupplices ad Marcum frequentes delatæ ſunt, à Gentilium Sacerdotibus, Philoſophis, & Provinciarum Præſidibus conſcriptæ, id unum prolixè orantes, Chriſtianos ut ipſis liceret ſuppliciis exagitare; quos ab impetu & furore hoſtium veſano Adriani Piíque clementia jamdudum præſtiterat incolumes. Imperator, qui nec Patri, nec Avo virtutis & clementiæ priorem ceſſit gloriam; nec aliud maluit magis, quàm ut ad eorum exemplar rerum componeret adminiſtrationem; cæcam hominum amentiam improbans totus, rogatum abnuit. Quos autem maximo locorum intervallo diſtinctos præſenti tutelâ non potuit, ut authoritate tamen à nefariis malevolorum inceptis propugnaret, literas ad Commune Aſiæ, quod tum Epheſi convenerat, admiratione dignas dedit: Quas cùm Euſebius nobis integras ſervaverit, nos non pigebit hîc loci exhibere;

Ἐγὼ μὲν οἶδα ὅτι καὶ τοῖς θεοῖς ἐπιμελές ἐστι, μὴ λανθάνειν τοὺς τοιούτους. πολὺ γὰρ μᾶλλον αὐτοὶ κολάσαιεν ἂν τοὺς μὴ βουλομένους αὐτοὺς προσκυνεῖν, ἢ ὑμεῖς. οὓς εἰς ταραχὴν ἐμβάλλετε, βεβαιοῦντες τὴν γνώμην αὐτῶν ἥνπερ ἔχουσιν ὡς ἀθέων κατηγοροῦντες. εἴη δ᾽ ἂν κἀκείνοις αἱρετὸν, τὸ δοκεῖν κατηγορουμένοις τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῆν, ὑπὲρ τοῦ οἰκείου Θεοῦ. ὅθεν καὶ νικῶσι προϊέμενοι τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς, ἤπερ πειθόμενοι οἷς ἀξιοῦτε πράττειν αὐτούς. περὶ δὲ τῶν σεισμῶν τῶν γεγονότων καὶ γινομένων, οὐκ ἄτοπον ὑμᾶς ὑπομνῆσαι ἀθυμοῦντας μὲν ὅταν περ ὦσι, παραβάλλοντας δὲ τὰ ἡμέτερα πρὸς τὰ ἐκείνων. οἱ μὲν οὖν εὐπαρρησιαστότεροι γίνονται πρὸς τὸν Θεόν· ὑμεῖς δὲ παρὰ πάντα τὸν χρόνον, καθ᾽ ὃν ἀγνοεῖν δοκεῖτε, τῶν τε Θεῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀμελεῖτε, καὶ τῆς θρησκείας τῆς περὶ τον ἀθάνατον, ὃν δὴ τοὺς Χριστιανοὺς θρησκεύοντας ἐλαύνετε καὶ διώκετε ἕως θανάτου. ὑπὲρ δὲ τῶν τοιούτων, ἤδη καὶ πολλοὶ τῶν περὶ τὰς ἐπαρχίας ἡγεμόνων καὶ τῷ θειοτάτῳ ἡμῶν ἔγραψαν πατρί; οἷς καὶ ἀντέγραψε μηδὲν ἐνοχλεῖν τοῖς τοιούτοις, εἰ μὴ φαίνοντό τι περὶ τὴν Ρώμαιων ἡγεμονίαν ἐγχειροῦντες, καὶ ἐμοὶ δὲ περὶ τῶν τοιούτων πολλοὶ ἐσήμαναν· οἷς δὴ καὶ ἀντέγραψα, κατακολουθῶν τῇ τοῦ πατρὸς γνώμῃ. εἰ δέ τις ἐπιμένοι τινὰ τῶν τοιούτων εἰς πράγματα φέρων ὡς δὴ τοιοῦτον, ἐκεῖνος ὁ καταφερόμενος ἀπολελύσθω τοῦ ἐγκλήματος, καὶ ἐὰν φαίνηται τοιοῦτος ὤν. ὁ δὲ καταφέρων ἔνοχος ἔσται δίκης. Euseb. Eccl. Hist. Lib. IV. Cap. XIII.

Equidem ſcio Diis ipſis curæ eſſe, nè hujuſmodi homines lateant. Multò enim magis illis convenit punire eos qui colere ipſos recuſant; quàm vobis. Qui eorum adverſus quos tumultuamini ſententiam ac propoſitum ampliùs confirmatis, dum eos accuſatis tanquam impios. Illis autem longè optabilius fuerit ut in jus vocati mortem oppetere videantur pro Deo ſuo, quàm ut incolumes remaneant. Ita victores evadunt, animas ſuas potius projicientes, quàm ut ea facere quæ vos jubetis in animum ſuum inducant. Cæterùm de terræ motibus, qui vel facti ſunt, vel etiamnum fiunt, non abſurdum videtur vos commonere, qui & animos abjicitis quoties hujuſmodi caſus contingunt, & veſtra cum illorum inſtitutis comparatis. Atqui illi quidem majorem tunc fiduciam in Deo collocant. Vos verò per omne illud tempus, quo præ imperitiâ labi mihi videmini, Deos negligitis, & tùm alias cæremonias inſuper habetis, tùm cultum Immortalis illius: Et Chriſtianos qui illum venerantur expellitis, & ad mortem uſque infeſtiùs perurgetis. Porrò de his hominibus plurimi provinciarum rectores divo patri noſtro antea ſcripſerunt. Quibus ille reſcripſit, ejuſmodi homines nullâ moleſtiâ afficiendos eſſe, niſi forte contra ſtatum imperii Romani aliquid moliri viderentur. Sed & multi ad me de illis retulerunt. quibus ego patris mei conſtitutionem ſecutus reſpondi. Quòd ſiquis adhuc pergit cuiquam illorum negotium faceſſere, ex eo quòd Chriſtianus ſit, delatus quidem crimine abſolvatur; tametſi conſtet eum reipsâ Chriſtianum eſſe. Delator autem ipſe pœnas luat.

Propoſita eſt hæc Epiſtola Epheſi in publico conventu Aſiæ.

Capitol. Huic reſcripto obtemperatum eſt, pax & felicitas per omne imperium imperturbata initium hujus regni ſerenum adeò ſecurúmque præſtiterat, ut lenitatem Pii nemo deſideraret. Ita enim ſe civiliter ambo egerunt, ac ſi ejus ingenium & mores etiam jure quodam hæreditario adepti eſſent filii. Quod tamen eò mirum eſſe debeat magis, cum horum ingeniis & moribus nimium quantum inter ſe diſtaret.

Marcus ſiquidem Antoninus, vir animi conſtantis & modeſti, gravis, ſed ità ut & facilis & comis tamen; Clementiſſimus, ſimul & juſtus; Aliis tàm æquus & lenis, quàm ſibi durus, cui ſanè non pepercit uni; Gloriæ inanis expers, boni conſcientiâ contentus. In inceptis firmus, quæ quidem non niſi diu cogitata ſuſceperat; nihil ille præ animi impetu, vel pertinaciâ molitus; Delatoribus infenſus; citra oſtentationem pius; in dictis factiſque omnibus egregiè moderatus; Tantæ ſoliditatis, ut ſibi ſemper eſſet par, ſui ſemper compos; Rationi in omnibus obſequutus uni; Diſſimulare neſcius, Domitor amoris proprii vigilantiſſimus; Animo nec ægro, nec irrequieto, quem nullus rei eventus aut extulit, aut dejecit. Delinquentibus in ſe commiſſa ad condonandum facilis; in rempublicam, & in quibus vertebatur ſalus aliena, acerbus & inexorabilis; ità tamen, ut ad extrema ſumenda ſupplicia coactus quodammodo videretur. Leges tulit omnibus ex æquo utiles, Subditorum jura ſummâ religione tuenda exiſtimavit, non ſibi quàm ipſis ſubjectis minùs chara

chara. Quos igitur suo regere poterat arbitrio, *liberos* maluit. Id unum egit semper, ut bono in omnibus consuleretur communi; propriæ interim Voluptatis, & Utilitatis, & Gloriæ, modò rei prodesset publicæ, minimè studiosus. Ut verbo omnia. Hoc illi in votis erat atque animo, ut aliis se utilem posset præstare, ut obsequentem Deo; ex quo factum est, ut in omni actione nihil non justum fuerit, in omni ejus sermone nil nisi verum.

Lucius autem Verus, ingenio ab hoc diversissimo, animo erat impotenti, & ad omnem libidinem soluto; nec est quod virtuti & laudi illi duci possit, præter hoc unum, quòd vitiis caruerit atrocioribus istis & Belluinis, quæ regiam potestatem in sævitiam solent & Tyrannidis insolentiam impellere. Hæc tamen morum contrarietas ad tempus fefellit plurimos; Is enim fratri, sive quòd ita ferebat indolis lenitas, sive quòd beneficii recordatio id grati animi indicium postulare est visa, obsecutus est maximè: Et dum simul esset, ad Marci mores se composuit, & perquam egit graviter. Nec ingenium tantùm & mores, sed & studia, & sapientiam Marci in exemplum traxisse, videri saltem voluit; non tam imperii Socium, quàm Legatum se Proconsuli, aut Præsidem Imperatori præstitit: Ut, nomine tantùm dempto, unicum adhuc Romæ Augustum, & Marcum regnare solum dixisses. Sed vim istam & simulationem vitium diutiùs ferre non potest; nec tàm tollitur in improbis libido, quàm lacessitur ingratiis coercendo, & alienam induendo personam. Verus utique, ubi primùm tempus & locum nactus erat clam Marco peccandi, quis esset confestim ostendit; &, tanquam ruptis obicibus, in omnem lasciviam & luxum prorumpens eò diffluit vehementiùs, quò magis invitus à Genio indulgendo ægrè antehac temperâsset sibi.

Primo hujus regni anno nondum absoluto, editus est in lucem Commodus; nec deerant dira satis, quæ principis humanæ naturæ infensi & summo dedecori futuri nativitatem nobilitarent prodigia, ut nulli non & Diis iratis & hominibus infestus videri posset natus. *Nat. prid. Cal. August. 161.* "Siquidem & mater cum esset Commodo cum fratre prægnans, visa est in somnis serpentes parere, sed ex his unum ferociorem; quod postea res ipsa probavit, cum gemellos enixa, & hunc, & fratrem Antoninum (qui quadrimus elatus est) præsagia insomnii ventura depingentis expleret." *Lamprid. in Commod.* Ex illo omnia continuò in pejus ruere, & Imperium calamitatibus publicis undique obsideri. Longa quidem malorum series, sed quæ à Tiberis inundatione initium traxit; Fluvius enim extra ripas effusus ingenti torrentis impetu ipsam adortus est urbem; non domicilia tantùm disjecit, sed & vicos, & magnam Romæ partem prostravit; *Capitol. in Marc. 8.* vim pecoris immensam absorpsit, segetes corrupit, campos vastavit, famem denique & inopiam extremam urbi agróque intulit. Imperatores intereà loci, medelam huic malo quam poterant adhibere sedulò; inediâ laborantibus opem ferre, & crescentem omnibus modis annonam laxantes, metum & pauperiem ingravescentem sublevare. Sed en tristis iterum rerum facies! Hanc enim exundationem secuti confestim Terræ motus, Oppidorum incendia, Aeris universi corruptio, unde Insectorum vis nata est incredibilis, quæ quicquid undis superesset reliqui, diripiunt devastántque omne. Quibus accedit, quòd armorum strepitus, & bellorum ab omni parte simul ingruentium rumor & apparatus ingens impleverant omnia. Et Parthi quidem Vologeso Duce Romanis inopinantibus supervenientes, exercitum ferè omnem cædunt, Atidium Cornelianum in fugam conjiciunt, & Syriam, quam ipse administrabat, ingressi, impune depopulantur. Catti in Germaniam irruperant, igni ferróque omnibus minitati; nec minus infeliciter de Britannis nuntiatum, quod illi etiam ab officio defecerant, & motus non ciere tantùm, sed bellum instaurandum denuò meditari.

Adversus Britannos quidem Calphurnius Agricola missus est: contra Cattos Aufidius Victorinus; Parthicum verò Bellum, Senatu consentiente; Vero reservatum. *Capitol.*

Et Is quidem, paucis pòst diebus, in expeditionem profectus est; Marcus autem remansit Romæ, quòd res urbanæ Imperatoris præsentiam postularent. Verum nihilominùs officii ergò Capuam usque prosecutus est, amicis etiam comitantibus à Senatu ornavit; auxit etiam officiorum omnium Principibus. Quam id fecerit ob causam, dubio est locus; sive ut quid rerum gereretur hoc fieret pacto certior; sive, (quod Antonini ingenio, ab omni suspicione alienissimo, convenit maximè) ut Principi

 Comitatûs

Comitatûs splendore obsequium, & reverentiam conciliaret; seu denique (quod Marci sapientiæ, ingenii humani probe gnaræ haud videtur absimile) nimiam Juvenis licentiam veritus, ut fræno quodam coerceret; dum quicquid suaserit libido, reprimeret pudor, & quem suî continuerat adhuc consuetudo, ut necessariorum & ministrorum tum postea perinde contineret. Sed quod illi præsertim in animo erat, conjiciendum forsan. Id unum certò scimus; Consilia hæc incassum recidisse omnia: Verus diu dissimulando defessus, & personam abjiciendi nactus copiam, amicos, quos Marcus itineris adjunxerat comites, neglectui extemplò habere cœpit. A fratris itaque conspectu simul sese abstraxerat, (quem dum versaretur unà, Magistri illum loco veneratum diximus) sublato metu: vel clam rati fore omnia, vel excusso jugo an fierent palam non jam solliciti, impetu recurrebat majori, & facilè obsequentem, imò fortiùs impellentem experta est natura. Legiones itaque Romanas ex improviso cæsas fugatásque, & Syriam jam à Romano desciscentem obsequio, insuper habuit; Id unum agens, ut vitæ liberiori indulgeret; Et infamiam Reipublicæ parvam existimans, nisi, qui istam ut deleret maculam missus, adeo non abstersisset, ut graviorem inureret, & Sibi & Civitati: Laxatis itaque libidini & intemperantiæ habenis, adulteriis etiam & juventutis amoribus infamatus, in morbum incidit Canusii: Gravem adeò, ut ad extremum vitæ discrimen penè deventum esset. Vix itaque Romam reversus erat Marcus, quin Verum apud Canusium graviter ægrotare acciperet; Quibus auditis, ab itinere quantumvis recens, proficiscitur denuò, & rectà ad eum videndum contendit. Pietatis tamen etiam dum festinaret memor, vota in Senatu suscepit priùs, quæ posteaquam Romæ rediit, auditâ Veri transmissione, statim reddidit. (Capitol.)

Verus autem ad sanitatem quidem restitutus, sed morbo tamen nihilo sapientior, aut moribus sanior, in omnem iterum se luxum lasciviámque effudit. In itinere nullum non locum vitiis infamem reddidit; sed ubi primum in Syriam venit, in deliciis apud Antiochiam & Daphnem vivere non erubuit. Locus iste, (in quo omnia ad amœnitatem comparata sunt, Cœli aerísque temperamentum maximum, Solum & Naturâ & Arte luxuriæ accommodum, Arbores umbriferæ, florum gratia, aquarum & fontium Copia) mollitie diffluentibus gratissimus atque his adeò usurpatus, ut infamis esset plane, nec citrà Turpitudinis notam honestis frequentandus. Nemus autem & urbem, quæ totum terrarum orbem nequitiâ & libidinum superabat maculis, Verus nequiorem præstitit, & vitiis infecit exquisitis magis, & eò usque vel Antiochiæ & Daphne ignotis.

Sed dum ipse se Luxuriæ totum dedit, Duces Parthicum bellum confecerunt; Artaxata Statius Priscus subegit cepítque. Vologesum Cassius, & Martius Verus in fugam conjecerunt. Quo pulso, & Seleuciâ deinde captâ, Babylonem & Ctesiphontem incendio vastabant, & magnificam Vologesi Regiam æquabant solo. Copiis tamen in hostem victrices, quæque ad hominum quinquies mille per quadriennium profligaverant, hostis multo gravior revertentes manebat. Cum inediâ siquidem & ægritudine illis adhuc erat dimicandum; quibus adeò victi sunt cæsique, ut illorum, quos Belli fortuna superstites reliquerat, enectis fame & morbo plerísque, vix partem dimidiam reducem videret Imperator; Cassius autem è suis perexiguam quidem partem in Syriam reportaret. Quæ tamen adeò Verum non commovebant, ut, tanquam res & fæliciſſimè fuissent, & Ipso duce gestæ, ob hanc victoriam insolentior factus, animum extulerit. Gloriæ itaque vel inde sibi accessisse incrementum existimans *Armenicus* & *Parthicus* appellari sustinuit. Titulos nimirum suscepit non alio debitos nomine, nisi quòd in mediâ libidinum illuvie, dum omnes turpitudine & vitio facile exsuperaret, Victor idcircò nuncupari meruisset. (Capitol. in Vero 7. — Dion. Lib. 71.)

Marco interim Antonino, qui Fraternæ Libidinis nescius videri saltem voluit, id erat præsertim curæ, ut animum à mollitie turpi, & dissolutâ vivendi ratione abstraheret. Quocircà ab amoribus illicitis avulsum iri ratus, si nuptiæ quamprimum conficerentur, filiam continuò suam Lucillam eximiæ formæ virginem, Vero nupturam, sorori suæ commisit in Syriam deducendam. Proficiscentem verò Ipse Brundusium usque profectus est. Ferunt quidem à Româ profectum esse, ad Verum usque filiam deducendi animo, sed rediisse Romam à Brundusio, ne illorum malevolentiæ locum daret, qui sermones spar- (Capitol. in Vero 4.)

gere

gere non sunt veriti, Marcum gloriæ fraternæ invidentem, finiti velle belli gloriam sibi vindicare, atque idcircò in Syriam iter instituere. Frigidæ sane illud Ambitionis nimis; quæque in hominem Philosophum neutiquam cadat; alienæ ut interveniat gloriæ, qui non minimum in eo laudis ponit, ut sit Contemptor suæ. Capitol.

Filiam itaque ubi navigio vidisset impositam, Brundusium reliquit; Literis priùs ad Proconsules & Provinciarum, per quas eundum esset, Præsides datis, ne quis Filiæ iter facienti occurreret; sed à pompâ potiùs & tumultu Principibus peregrè abeuntibus, nuptiis præsertim, solenni abstinerent. Cùm ex tantâ (inquit) hominum frequentiâ id unum efficitur, ut complusculi sub pedibus conculcentur.

Verus autem, Marcum ipsum Filiam ad se usque deducere ratus, veritus ne libidines & scelera quibus Antiochiam nobilitaverat, resciscere posset, si ipsum accederet vitii Theatrum tam infame; occurrendum illi censuit, & Ephesi potius sponsam excipiendum. Quo facto, statim post celebrata nuptiarum solennia cum Imperatrice Antiochiam iterum concessit. Quæ quidem, ceu vel Loci, vel Mariti nequam contacta labe, adeò se ad ejus mores, & ingenium composuit, ut per omnem flagitiosissimæ famosissimæque vitæ consuetudinem, & Veri posses Consortem, & Faustinæ Filiam agnoscere. Capitol. in Vero 7.

Confecto demum bello, post Regem Armeniis præfectum, & Parthos in potestatem redactos, rediit Verus. Invitus tamen, quantumvis ad triumphum, quòd Syriam, tanquam suum regnum, relinqueret. Cum Fratre igitur pariter triumphavit. Victoris tamen reditus parum abfuit, quin funesti magis Imperio Romano fati fuisset, quam hostis cujuslibet ingruentis Impetus. Siquidem in omnes, per quas rediit, provincias Romam usque, luem secum detulit. Et nata fertur pestilentia in Babylone, ubi de templo Apollinis direpto, ex arculâ aureâ, quam in adyto quodam concluso miles forte inciderat, spiritus pestilens evasit, ab ipsis Persarum finibus adusque Rhenum & Gallias cuncta contagiis polluens & mortibus. Videtur autem longè vero similius, labem istam ab iis ortum traxisse morbis, quibus ægri reduxit exercitûs reliquias Cassius, à Parthis pulsis subactisque in Syriam reversus. Ann. Christ. 167, 168. Capitol. in Vero 8. Ammian. Marcell. l. 23.

"Post Veri reditum Patris Patriæ nomen ambobus decretum est, quum se Marcus absente Fratre erga omnes Senatores atque homines moderatissimè gessisset. Corona præterea Civica oblata est ambobus, petiitque Lucius, ut secum Marcus triumpharet. Petiit præterea, ut filii Marci Cæsares appellarentur. Sed Marcus tantâ fuit moderatione, ut quamvis Profligato bello uterque *Parthicus* appellatus est, & quum simul etiam triumphâsset; post mortem tamen fratris, Lucium tantùm *Parthicum*, *Germanicum* se vocaret, quod sibi bello proprio pepererat. Capitol. 12.

Namque, ut res plerunque sunt humanæ, istius Victoriæ gaudia & triumphos non lues tantùm dira, sed & belli rursum ingruentis horror contaminavit. Siquidem eodem ferè tempore Germani, qui trans Rhenum incolunt, venere usque in Italiam, agros devastârunt, &, nullo prohibente, Romanis maxima ac gravissima incommoda attulerunt. Pertinax, (qui & postea Imperator factus est,) Virtutis spectatæ admodum vir, nonnullis tamen invisæ (ut solet cæteris nimis antecellens) (cui nec sua præclare gesta, nec Amicorum opes antehac efficere poterant, nisi ut copiis quibusdam auxiliaribus præficeretur) jam tandem eam apud Imperatorem existimationem est adeptus, ut omnî, quam, injecerant malevoli, amotâ suspicione, is demum unà cum Pompeiano ejus amicissimo dux huic Barbarorum inundationi opponendæ deligeretur. Ambos itaque Legatos constituit suos, & Belli hujus Gloriæ participes voluit Marcus. Pertinax, (quem quanti Imperatoris existimatio, & tanta in eo collocata fiducia ducenda esset, minimè fefellit) id sedulo enixus est, ut ne quid Marcum Legati pœniteret. Multis itaque tum fortitudinis, tum prudentiæ, tum Amicitiæ & Gratitudinis in Principem fidissimæ indiciis, compertum Antonino præstitit, & rebus Reipublicæ periclitantibus, & Disciplinæ bellicæ, quàm opportunus is esset & idoneus adjutor. Hostes, ubi ventum erat ad pugnam, magno adortus est impetu; non minùs quidem ad pugnandum paratos; & fortiter diu, dubioque Marte utrinque dimicatum est. Sed cæsi sunt tandem Germani, &, (quod in illâ Ann. Chr. 168, 169. Euseb. Chron. D.o.

victoriâ minimè reticendum,) Inter Barbororum Cadavera corpora mulierum (ea erat & Conjugum in Maritos, & Matrum in Filios pietas) armata, & cum suis simul trucidata, reperta sunt.

Dio. Prœlium quidem hoc pacto confectum est maximum; Quo tamen nec adeò se passus est efferri Marcus, ut Militibus postea pecuniam rogantibus stipendium adaugere sustinuerit; Respondit nimirum id efflagitantibus pro victoriâ reportatâ prœmii; *Siquid plus quàm esset constitutum acciperent, id ex sanguine parentum ipsorum propinquorúmque exactum iri; cujus & sibi apud Deum, Principum illum judicem unum, reddendam esse rationem.* Adeò enim temperans & continens erat in Imperio, ut ne quid periculo commotus, cum tot tantáque bella gereret, faceret contra quàm fas esset, Assentationis aut Timoris causâ.

Ibid. Partâ deinde Victoriâ, *Imperator* quintò renunciatus est; & *Germanicus* audiit; cum anteà, ob illas quas Verus peperisset, ad quatuor usque vices Imperatorio Nomine fuisset insignitus. Pridie quàm manus cum Germanis consererent, exploratorem prope Castra captum in ejus Tentorium milites deducebant. Quem cum interrogare voluisset, is nihil motus respondit; *Præ frigore vehementi loqui nequeo; siquid igitur ex me scire tibi est animus, vestem inprimis jube, siqua suppetit, ut algenti circundent.* Non ægrè tulit Hominis confidentiam; & vestimento, cujus indigebat, indutum dimisit Marcus.

Ibid. Nec id silentio prætermittendum, quòd miles quidam, cùm esset noctu in Danubii custodiâ, audirétq; trans flumen clamorem Romanorum, qui fortè in hostium manus inciderant; statim, ut erat, tranavit, & cum liberâsset captos, eâdem secum in castra reduxit viâ.

Anno proximè sequenti, exortum est anceps magis, & periculosius multo, istis quæ dudum profligaverat, bellis. In hoc uno tempestivum, quòd finito jam Orientali, diu Romanorum ducum qui aderant arte suspenso, id tandem agi posset. Marcomanni siquidem & Quadi, Gentes bellicosissimæ, arma capiebant. Et hostes ferocissimi metum ingentem incusserant; & grassans indies pestilentia, quæ omnia cadaveribus compleverat; ut vix mortuis domi terra condendis, nedum hosti potentissimo essent propulsando, Romani. Imperator solus non desperavit, & propriâ virtute mactus, & Divinâ fretus in arduis præsentiâ. Numini igitur (ut potuit) placando primam is operam dedit. Tantus

Capitol. 13. enim Terror hujus Belli fuit, ut urbem omni genere lustraverit; Lectisternia per septem dies Romano ritu celebraverit; tum, ne quid Diis deesse posset flectendis, peregrinos etiam acciverit Sacerdotes, ut illorum etiam ritus impleret. Quinetiam, quod nobis mirum esse debeat magis, Isidis etiam sacra, ab Augusto usque Imperante proscripta & eliminata, restituit denuò. Nec Deam adorare dubitavit Marcus, cujus fanum, Tiberio regnante, dirutum, & æquatum est solo; Statua in Tiberim præcipitata, Sacerdotes autem obtruncati fuerant. Victimarum autem vis ingens adeò ad gratiam Deorum conciliandam cæsa est, ut Irrisoribus (quorum neque privato ullo neque publico infortunio repressa est unquam Audacia) locum dederit haud inficetè Superstitionem perstringendi; Id maximoperè metuendum dicentibus, ne si Marcus forte reverteretur Victor, nihil per totum Imperium superesset amplius, quod Diis immolare posset pecoris, ubi gratiæ demum essent rependendæ.

Capitol. in Vero 9. Hâc itaque Pietatis specie diu retardatus, tandem cum fratre Vero profectus est; quem nec sine se ad bellum mittere, nec in urbe dimittere luxuriæ causâ, sustinuit. Sed secum traxit invitum. Paludati itaque ambo Imperatores urbe egressi, ad Aquileiam rectà contendunt. Nec mora, in hostes, qui castra haud procul erant metati, impetum fecerunt;

Capitol. 14. exuerunt castris; & ingentem Barbarorum Stragem ediderunt. In hâc pugnâ Furius Victorinus præfectus Prætorio cum exercitus parte, & Juventute delectâ interiit: Sed neque ob hostes fugatos cœsosque Securitas, nec ob suos amissos dolor Imperatoribus obstitere, quò minùs instarent Victis; quos ad id usque sæpiùs proterendo redegerunt perturbationis, ut in partes scinderentur contrarias. Reges ergo plerique, quos defectionis jam tædebat suæ, cum populis suis se retraxerunt. Tumultûs illi authores interemerunt, &,

Capitol. in Vero 9. Legatis ad Imperatorem missis, veniam sibi & pacem supplices postulârunt. Et Lucius quidem

dem, quoniam Urbanas desiderabat voluptates, isto contentus obsequio, condonandum illis censebat, & Romam, ubi poterant primum, redeundum. *Nec enim, ut res se tunc habebant Romanæ, quid magni sperandum esse amplius; Hostem ad desperationem adigere, id esse & sibi consulere pessimè, & suam, quæ celari debuit potius, debilitatem facere palàm; Id satius,* inquit, *& Imperatore dignius, ut ex illorum terrore & ignorantiâ quæstum faciamus; nec tam vindictæ, quàm receptui aperiamus viam.* Ita quidem urgebat Verus, non tàm rem ipsam perpendens, quàm militiæ tædio motus; Cui contrà Marcus, Nihil Barbaris esse fidendum, fictam suspicari se fugam; cæteraque quæ metûs & perturbationis præ se ferebant speciem idcirco simulata, ne tanti apparatûs mole premerentur. Veritus itaque, ne si fictam pœnitentiam sibi profecisse sentientes, aliquid molirentur novi, consultius id esse dixit, ut ne illis fractas disjectasque copias recolligendi daretur spatium; sed opus ut absolvant, & animo jam & viribus inclinatos pergant prosternere, ne vel inimicorum redintegretur, vel Romanorum, morbo grassante vergens in deterius, vix victis quidem par esset, Exercitus. Suos itaque in hostem promovendos statuit

Denique transcensis Alpibus longiùs processerunt; cum hostibus sæpiùs fælici prœlio conflixerunt; Quibus tandem dissipatis prorsus depulsisque, citrà magnum suorum dispendium reversi sunt; compositis prius, quæ ad munimen Italiæ atque Illyrici pertinebant omnia. Hieme jam ingravescente, Aquileiam redierunt, Anni tempestatem itineri commodam expectandi & illuc commorandi animo; sed cum in illâ quoque urbe sæviret pestis, Romam cum parvâ manu aufugere coacti sunt. Illud posteaquam ingressi sunt iter, sedens cum fratre in vehiculo Lucius, non longè ab Altino, subito morbo quem Apoplexin vocant correptus est. Depositus ergò à vehiculo, & detracto sanguine, ad Altinum perductus est; istic quum triduo mutus vixisset, periit. Corpus ejus Romam deportatum supremis prosecutus est honoribus Marcus; Adriani id sepulchro illatum, in quo & Cæsar pater ejus Naturalis erat sepultus. Marcus autem, cujus adhuc in vivis vitia celaverat, quum ei vehementissimè displicerent, eundem mortuum Divum appellare non est gravatus; sacris etiam plurimis honorare, & eodem quo Pium diximus ritu cultum voluit; quin & Flaminem insuper, & Antoninianos sodales, cæterósque, qui Divis habentur honores Vero dedicavit.

Capitol. 14. Galen. Ann. Chr. 170. Capitol. in Vero. 9. Ibid. 11. Capitol. in Marc. 15.

Nec id mihi mirum esse fateor, quod ferunt nonnulli, Marcum fratris mortem tulisse, minùs quàm solent plerique familiariter. Quidni etiam inde vel gaudii aliquantulum percipere, & Viri eximiâ Virtute & Sapientiâ, & Amore, quo subditos est prosecutus, dixerim dignissimum? Qui tamen longè absum, ut idem illud quod ab aliquo Scriptorum prædicatur, crediderim: Imperatorem nempe dum gratias in Senatu ageret, id gaudii testatum fuisse palam. Quod quidem à Marco perquam alienum, & fide neutiquam dignum arbitror. Is nempe asserere est ausus, Imperatorem inter perorandum in Senatu submonuisse, Parthicum bellum, absque suis esset consiliis, inauspicatò fuisse cessurum; enarrâsse vero, se nunc demum quasi à Principio acturum esse Rempublicam, amoto fratre remissiori, cum non esset amplius Imperii socium habiturus, luxu & inertiâ diffluentem. Antoninum ignoret prorsus oportet, qui hæc sibi persuasa habeat: Non ista hominis Ingenium, non mores tulerunt; Modestiam & Verecundiam facta ejus sapiunt, Dicta etiam spirant omnia: Longe is aliter de Vero in primo *ad seipsum* libello; longe denique ista ab Orationis tunc temporis habitæ consilio. Quam cum idcircò institueret, quòd, illo Referente, Verum Divis decreverant accensendum; Veri laudibus & Virtuti vel tantillum ut detraheret, ab Incepto nimium quantum abhorruisse quis non videt? Hocce nimirum effinxerunt fabulæ, quos Marci Virtutes urebant malè, ut tetriori adhuc esset in subsidiis; quam spargere nonnulli non sunt veriti. Illum nempe de consilio ipsius è vitâ tollendi à Vero initi edoctum, fratrem priusquam insidias ipsi structas perageret, vel veneno sustulisse, vel certè per medicum Posidippum, qui ei sanguinem dicitur intempestivè emisisse. Hoc quidem, quantumvis Veri & cogitata & facta mererentur, de Marco tamen nefas est putari. Sed hominum usque adeò, nedum Principum est nemo, quem non

Capitol. in Marc. 20. Capitol. Capitol. in Marc. & Ver.

gravis

Capitol. in Vero. gravis perſtringat fama. Quæ quidem injuria cæteris æquiori eſt animo ſuſtinenda; cùm etiam tantum poſſet malevolorum rumor, ut Marcus ipſe in iſtiuſmodi ſermonem venerit.

Capitol. in Vero. 10. Sed quam Imperatoris effecit virtus fabulam ut purgatam totam & confutatam reſpuerent Scriptores, Fauſtinæ infamia non eſt perindè amolita. Verus nempe & Socrum inceſtâſſe dicitur, & ejus extinctus dolo; propterea quòd conſuetudinem, quam cum Matre habuerat, filiæ prodidiſſet. Sed iſta præ cæteris invaluit Sententia, quæ Uxori ejus flagitium mortis aſſignat, idcircò quòd Fabiæ ſorori indulſerat Verus, Hujus potentiam, cùm uxor Lucii ferre poſſet minus, quam Viri contemptum (quippe quæ ſe efferebat inſolentiâ culpæ minime diſpari, nec jura cognationis violâſſe contenta ferociùs læſam & impotentiùs impeteret,) de Viro ſupplicium ſumere maluit. Sororem nempe faſtu tumidam, itâ demum minùs impune laturam exiſtimans, ſi omni deſtitutam præſidio, ab illo deturbaret faſtigio; Et cùm nihil jam ei ſupereſſet quod Vero acceptum tulerat, præter unam Culpæ noxam & infamiam, non ultrà metuendum, ne Privata & Famoſa, Imperatoris ſe tum Filiæ, tum Viduæ poſthàc æquare auderet.

Capitol. 9. Honoribus ſupremis Vero perſolutis, & ipſo in Deorum cenſum adſcripto, ne tabem feralem magis, quam quæ jam tantum graſſata eſt, in Aulâ & Urbe ſpargerent, qui Veri vitiis in Syria famulati erant Liberti; id egit Marcus ut hos amoveret procul. In quo tamen faciendo, ne memoriæ fratris impingeret maculam, ſpecie honoris abjiciendos curavit. Munera itaque & Dignitates impertitus eſt, iſtis quidem in commodum & honorem cedentia, reverà autem ut exularent honeſtiùs; Electo uno retento, cui magis fidebat; Deo *Lamprid. in Comod. 15.* itâ volente, ut hic demum à Patre Pientiſſimo, quid ſit futurum, (ut ſunt humanæ mentes) neſcio; tanquam ad Filii, hominum quotquot uſquam unquam fuerunt nequiſſimi, necem reſervaretur.

Ethnicorum jam furor, belli (ut ſolet) licentiâ expergefactus, Imperatoris reſcriptum ſuprà memoratum inſuper habuit, & partim infortuniis, (quæ ſolenne illis erat Chriſtianis adſcribere omnia) exagitatus; partim nihil non inter arma auſus; qui in provinciis agebant Româ diſſitis Chriſticolas denuò vexare cœpit. D. Polycarpum Epiſcopum Smyrnenſem illorum rabies primam immolaverat victimam; cujus rogo ſubjectus ignis, multos accendit. In Galliis præſertim atque Aſiâ Martyrum complures Fidei teſtimonium præſtiterunt, & Perſecutio vehementiſſimè flagravit. Non deſunt, qui Antoninum perſecutoribus animos addidiſſe autument. Galliarum ſiquidem Præſidi, quid de Chriſtianorum nonnullis in carcerem conjectis factum vellet conſulenti, reſcripſiſſe; *qui faſſi fuerint, illos ſupplicio Capitis mulctandos, cæteros autem continuo liberandos.* Quod tamen non ità intellexerim, ac ſi id habuiſſet in animo, quotcunque ſe profeſſi ſint Chriſtianos confeſtim capite truncandos, ſed qui Criminum, quorum inſimularentur, ſe reos agnòſcerent; & deferentium criminationes ſuo demum firmarent teſtimonio. Præſides etenim & Legati, cum id agerent præſertim, ut Chriſtianos eradicarent funditus, nec aliter in illos ſævire poſſent, niſi Imperatori ſcrupulum & ſuſpicionem injicerent, technas ſtruere, falſas nectere calumnias, atrociſſima quævis flagitia audacter objicere, ſervos nempe vel mercede ſceleris conductos, vel metu miniſque coactos adhibere teſtes, in mediis cruciatibus quicquid iſti effutierint, Imperatori pro veris & idoneis reatûs indiciis exponere: Itâ demum vel extortam habebant vel ſuffuratam prorſus, quæ in noſtros intentabant mala, infligendi poteſtatem. Quin & Facultatem falsò conceſſam, & verbis, ut ſolent iſtiuſmodi formulæ, latioribus paulò conceptam, itâ ſunt interpretati, ut ſub eorum præſidio fræna furori & malevolentiæ laxare poſſent impunè. Quod ſi itâ factum fuerit, cur id Antonino vertatur vitio, mihi minimè omnium conſtat. Nec enim quiſquam eſt Principum, cujus Legati, Duces, Magiſtratus, poteſtate ſibi conceſsâ non abutuntur; & quæ jure optimo indulta eſt agendi ſive imperandi copia, in injurias impendunt authoritate munitas. Abſit tamen, quæ Viri omnium peſſimi moliuntur, inferuntque, Imperatorum ut juſſu facta, aut his denique deputanda arbitremur. Cogites velim, Lector, Tempus, Locum & ſimilia; Cogites itidem indolem Marci egregiam, & mores ſanctiſſimos; quâ fuerit is Benevolentiâ,

volentiâ, Justitiâ, Animi Magnitudine & Constantiâ; His nimirum perspectis perpensisque,
haud simile, nî fallor, videbitur vero, Illum sceleri & Sævitiæ Christianos insequen-
tium jus fuisse daturum, quorum haud ità pridem majorum exempla secutum a-
trocitatem eundem cohibuisse constat. Nedum tum demum dedisse, cum Imperium
teneret solus, Imperium tàm lue quam bello tantùm non subditis spoliatum exhau-
stumque. Ista denique Persecutio illius jussu infensissima, viderint, qui Antoninum
sanguinis Sanctissimi reatu implicatum eunt, quî tandem cum istis convenire possit, *Ani-*
mam omnem nonnisi invitam veritate privari, nec ideo dignos esse odio, à rectà errantes, sed L. XI. 18.
quorum potius miserescere nos debeat. Sed nè diutius rei tam apertæ immorer, vel id unum
mihi satis est indicio, quantum à Christianos mulctando male abhorruerit Marcus, quòd
Urbs Romæ cædibus aliàs infamis, Illo tamen regnante, nè ullius quidem Martyris San-
guine contaminata est.

" Atque hæc quidem D'Acerius, ut Marcum ab omni suspicione liberet persecutionis
" illo Imperante incalescentis plurimùm: Aliis haud perinde forsan erit persuasum, sæ-
" vitiam in provinciis tantam, clàm illo, aut sub alio quovis prætextu, gliscere adeò po-
" tuisse. Nec huic Opinioni videtur vel Marci lene ingenium, vel publica Bellis mor-
" bisque accepta Calamitas officere: Siquidem quò quisque eximiæ magis est indolis, eò
" magis est ad Pietatem in Deum pronus; Ipse verò Pietatis in Deum affectus, si errori-
" bus implicitus hostes superstitionis suæ tollendos crediderit, adeo non ingenii mansue-
" tudine coercetur, ut, humanitate in furorem versâ, alieno potissimum sanguine litare
" studeat. Ab ipso novimus Servatore notatos, *qui cum suos trucidarent, oblationem se* Johan. xvi. 2.
" *Deo offerre arbitrarentur.* Quo minùs nobis esse possit mirum, si in mediis infortuniis,
" & extremis Reipublicæ angustiis, in Christianos impetum facerent maximè. Id enim
" & Populi erat inscitiæ, & Sacerdotum Ethnicorum astutiæ, sive pestis populum esset Tertull. Apol. c. 40.
" depasta, sive Bella motusque cierentur, sive res alicunde publicæ cessissent malè, ut Chri-
" stianis ista deputata essent omnia. Marci quidem nomini inurere maculam neutiquam
" est meum; Sed, ut quòd res est dicam, Baronii istud totus improbare nequeo, qui de
" metu & superstitione Imperatoris Bellum Marcomannicum auspicaturi, ità scripsit. *At* Ad ann. Chr. 169.
" *si uti moris est, iis temporibus quærebantur à Diis responsa; eadem si non vera, saltem*
" *conficta omnia pariter in necem Christianorum conspiràsse; & quasi prætextu placando-*
" *rum Numinum, illorum hostes esse tollendos respondisse, Par est existimare. Quamobrem*
" *qui inter Christianos erant omnium spectatissimi, eos ad necem petendos ante alios Impe-*
" *ratorum consilium fuisse videtur. Quapropter sanctus Polycarpus,* &c.

" Fateor quidem quòd atrociùs tunc temporis tractarentur Christiani, nonnullis à
" Vero impulsore visum; D'Acerium etiam de Marco Imperante solo præsertim locutum,
" quem etiam Melitensem ideò illam Legionem conscripsisse, ut, dum peregrinos ritus Cluver. in Hist. Univers. Epit. m.
" omnes impleret, nequa sibi gens hominum deficeret, quorum precibus Numen expe-
" riretur præsens & propitium, non desunt qui strenuè satis asserant. Hæc, quo inter
" se conveniant pacto, Lectori judicandum relinquo. Id nimis liquidò constat, sævitiam
" Ethnicorum, Marco imperante, adeo incruduisse, Martyrum complures sanguinem
" effudisse, Christianos etiam multis in locis, adeo mulctatos male, ut tunc temporis ex
" illis una incubuerit, quæ inter Decem acerbissimas Persecutiones numerari mereretur?
" Neque id ab Antonino alienum prorsus aut insperandum puto, gratias siquidem is ha-
" beat Diogneto maximas, quòd animum ejus adversus superstitiones vanas præstiterat Lib. I.
" munitum, quibus, qui morem loquendi Ethnicis usitatissimum norunt, quin Fides Chri-
" stiana, Marco judice, accenseri debuerit, vix illis dubio erit locus. Sed de his fortean plus
" satis.

Filiam suam Lucillam luctûs tempore nondum decurso, grandævo equitis Romani
filio Claudio Pompeiano dedit Marcus, non satis quidem nobili, sed egregiæ tamen vir-
tutis Viro, & quæ summos posset honores promereri. Fides illi Intemerata, Probitas, Capitol. 20.
Fortitudo, Gravitas verè prisca, Usus, & (quæ vel optimè merentibus non semper contin-
git) magna apud omnes Existimatio. Hæc adeo commendatum apud Marcum habue-
runt,

runt, ut tali virtute præditum Magnatibus opulentissimis anteferre non dubitaverit. Quippe qui Generum non pro opibus aut prosapiæ claritate, sed ex merito & virtute propriâ expendendum æstimandumque censuit. Lucilla autem, quæ & Augusta esset & Augustæ filia, longe aliter sentire. Has itaque Nuptias, & Faustina, & ipsa quæ dabatur, invitæ habuerunt. Sed Antonino tamen id erat curæ, ut Filiæ prioris fastigii jura conservarentur integra, Viro etiam bis Consule facto; quæ cum tàm Matri quàm Filiæ solatio cesserunt, nec defuit & illud rem æquius ferendi argumentum, quòd Licentiæ & libidini adhuc superesset loci: Nullo itaque dispendio suo, privati licet conjux, pro Imperatrice etiamdum est habita; solutioris autem vitæ appetentior, cum non tàm Marito quàm Servo se junctam existimaret, effrænatiùs ingenio obtemperari posse rata, commodè satis grandævo, ignobili collocata, & sibi & Faustinæ visa est. Solatia sane haud abs re, sed istâ tantum Matre, & istâ filiâ digna.

Capitol. 17. Id unum agebat Marcus ut Filiam Viri Boni committeret tutelæ, quo facto ad Bellum Marcomannicum proficiscitur. Ista nempe gens, Quadis, Sarmatis, Vandalis etiam firmo junctis fœdere, cum aliis etiam finitimis; & acriùs instabant, & copias [illegible] magis quàm antea reformidandas in aciem produxerant. Omnia metûs plena; nec [illegible] vel Hannibal, vel Cimbri olim graviorem Romæ incusserant terrorem. Bellum igitur quantum nullâ unquam memoriâ fuit, tùm virtute tum etiam fælicitate transegit; ità tamen ut in primis congressibus hoste multò minor discederet. Huic etenim bello, illud accensendum existimo, quod tùm Romanum exercitum, tùm Aquileiam urbem in extremum discrimen adduxerat prœlium. Rem omnem ut erat Lucianus ordine exposuit; nos breviori paulò compendio summam ejus exhibebimus.

Alexander Impostor, cujus Vitam & Res gestas Lucianus pro suo lepore depinxit, tan-
Lucian in Pseudomant. tam erat tunc temporis existimationem adeptus, ut etiam Dei ferè haberetur loco. Is Imperatori, (quâ erat audaciâ) oraculum venditare non est veritus, hisce versiculis conceptum,

Gurgitibus fluvii turgentis ab imbribus Istri
Immisisse duos Cybeles edico ministros;
Monte feras alitas; tum quantum alit Indicus aer
Florum atque herbarum bene-olentum; moxque futura est,
Et Victoria, Pax & amabilis, & Decus ingens.

Antoninus, sive religione commotus, sive ut ex animi ardore, quo milites hoc vaticinio fretos incendi senserat, ut aliquid percipere posset commodi, tentandum saltem decrevit.
Baron. ad Ann. Chr. 171. Missis igitur in fluvium Leonibus, herbis etiam, Aromatis, & ingenti florum vi; Feras quidem Barbari fustibus facilè arcebant, & simulac in hostium regionem enatâssent, ictibus continuò confectos dabant. Manum vero conserentibus utrisque, Romanorum protinus maxima strages consecuta est; viginti quinque millibus simul extinctis. Copiis vero disjectis fugatisque Barbari ad Aquileiæ usque portas à tergo instabant. &, absque Imperatoris esset egregiâ animi virtute ac solertiâ, qui fusos ægrè tandem in agmen denuò coegit, Urbs ipsa capta atque direpta ab hostibus fuisset. Romanis animos adjecit pudor. Admisso igitur dedecore acriùs posteà stimulati, hostilem adorti sunt exercitum & multis deinde prostratos prœliis, arcebant; id sibi summæ rati fore infamiæ, si non omni Pannoniâ de integro vindicatâ, damnum & dedecus ità resarcirent.

Ann. Chr. 170, 171. quibusdam 168. Mauri, id tempus defectionem meditantibus opportunum rati, dum funestum adeó cum Marcomannis bellum Imperatorem haberet occupatissimum, mala multa & gravissima Hispaniæ intulerunt. Ad hæc motus latronum in Ægypto, qui Bucoli, quasi pastores Boum dicuntur, factus est; cæteris etiam Ægyptiis à Sacerdote quodam, & * Isidoro ad arma capienda sollicitatis. Hi enim primo ornati muliebri vestitu, simulantesque se uxores Bucolorum esse, Romanoque Centurioni aurum pro viris suis daturas; eum nimiâ credulitate captum, ubi ad illos accederat, dolosè interfecerunt, cæteris etiam qui in præsidio erant unà Militibus trucidatis. Id etiam, rebus adhuc feliciter gestis inflati, immanitatis adjecerunt; quòd, quodam è Captivis mactato, in visceribus ejus fumantibus conjuraverunt

** Ita Dion. ὑπὸ ἱερέως τινὸς, &c. non Sacerdote quodam cui nomen Isidoro, ut D'Acerius.*

verunt denuò, quæ etiam, ut solenniori se ad defectionem obstringerent Sacramento, posteà comederunt. Par erat Ducis fortitudini successus. Isidorus enim omnibus ætatis suæ antecellit. Et eo usque prosperum grassatum est scelus, ut Romanos in Ægypto sæpius prosternerent; nec abesset multùm, quin ipsam cepissent Alexandriam. Cassius itaque Dux è Syriâ adversum eos missus, qui cum propter desperationem & multitudinem aperto prœlio congredi non fuerit ausus, quo tumultuantes opprimere posset, iniit consilium. Discordiâ is, & seditione inter ipsos clam concitatâ, ut à se ipsi distraherentur, & in obsequium redirent, citrà suorum dispendium, quod viribus non poterat, dolo atque arte effecit. Dion. in Marc. Lib. LXXI. Capitol. 21. Vulcat. in Cassio. 6.

Idem fere Mauros in Hispaniâ rebellantes manebat exitus; agros vastantium partem pleramque interemerunt Legati, cæteros repulerunt, disjeceruntque. Capitol. 21.

Ipse intereà loci Marcus rem non minus gessit feliciter: Is à septentrione rebelles assiduis laboribus prœliisque fatigavit, repressit, confecit, quasque ipsi visum est leges imponere, in iis acquiescere coegit. Quibus demum peractis, ad Romam reversus Decennalia celebravit, votis pro more majorum factis, persolutisque quæ ad Deorum cultum pertinerent omnibus.

Nec minus ille pacis quàm belli strenuus, & suis utilis. Siquidem, dum in tranquillo essent res Romanæ, ab illo pariter sanis sunt auctæ legibus; & Administratio Politica in melius restituta est. Inter hæc liberales causas ità munivit, ut quali quisque stirpe prognatus fuerit, indiciis firmare certissimis in promptu esset. Primus nempe jussit, apud præfectos ærarii Saturni unumquemque Civium natos liberos profiteri: Per provincias itidem Tabulariorum publicorum usum instituit, apud quos idem de originibus fieret, quod Romæ apud præfectos ærarii: Ut si forte aliquis in Provinciâ natus causam liberalem diceret, testationes inde petere, illi esset in proclivi; atque hanc totam legem de Assertionibus firmavit. Capitol. 9.

Nec vulgare id Beneficium huic retulit acceptum populus, quòd is disertè vetuit, ne de statu defunctorum post quinquennium quæreretur. Ne quod autem maleficium negotiumve impunitate vel morâ elaberetur, diebus festis, qui maximo populi impendio agebantur frequentissimi, Augusti secutus exemplum detraxit, & judiciarios addidit; Ità ut ducentos jam triginta dies quotannis, rebus agendis litibusque disceptandis constitueret. Unde non illud tantùm perceptum est Commodi, ut in jure dicundo, maturiùs dirimerentur controversiæ; sed & litigandi magnâ ex parte demptæ sunt occasiones, cùm id sæpiùs otiosis & genio indulgentibus contingere soleat, qui rerum suarum negligentiores facti, (ut procax & lascivum est hominum male feriantium ingenium) alienis injuriam inferre eò paratiores sese præbent. Capitol. 10.

Pupillorum curam habuit, & Prætorem primus Tutelarem fecit: Quum enim Tutores antehâc à Consulibus poscerentur, quibus de singulis dijudicare per otium minimè licuit; jam Huic id unum dedit negotii, ut summâ quâ potuit diligentiâ coram ipso de Tutoribus tractaretur. De Curatoribus verò, cum antè non nisi ex lege Lætoriâ, vel propter lasciviam, vel propter dementiam darentur, ità statuit, ut omnes adulti Curatores acciperent non redditis causis. Ibid.

Id illi erat in primis Curæ, ut à nuptiis lege vetitis arceret subditos, quos arctissima jam sanguinis conjunxerat propinquitas eos in matrimonium ne coire pateretur. Nobilis itaque fœminæ cujusdam avunculo suo jamdudum locatæ (Flavia ea erat Tertulla) nuptias diremit, ità tamen ut liberi inde concepti pro legitimis haberentur. Marci & Lucii nomina præ se fert Rescriptum, per libertum quendam missum, quod hîc sane locum nanciscatur minimè indignum. Hem igitur tibi, Lector!

Movemur & temporis diuturnitate, quo ignara juris in matrimonio avunculi tui fuisti; & quòd ab Aviâ tuâ collata es: & numero liberorum vestrorum: idcircóque cùm hæc omnia in unum concurrunt, confirmamus statum liberorum vestrorum in eo matrimonio quæsitorum, quod ante annos quadraginta contractum est, perinde atque si legitimè concepti fuissent. Digest. Lib. 23. Tit. 11. 57. Marcian. in Lib. 2. de Adultis.

Cavit ſumptibus publicis, Gladiatoria ſpectacula omnifariam temperavit; ludis poſuit
Capitol. 11. modum, ne vel iſtis intenti nimium in levitatem delaberentur ſuorum animi; vel vanis
& irritis impenſis ad iſta adornanda factis, aut res privatorum in poſterum profunderetur
familiaris, aut inimicitiæ & ſimultates (quod ſæpe jam erat factum) inter optimates in-
tercederent graviſſimæ. Scenicas etiam is donationes temperavit.

Ibid. 9. Vias urbis atque itinerum diligentiſſimè curavit. Leges de menſariis & auctionibus tu-
lit. Leges etiam addidit de viceſimâ hæreditatum; quam extranei, ad quos ſive hæredi-
tates ſive Legata devenerant, publico perſolvere tenebantur; cui tamen à * Trajano ali-
11. quantum olim detractum eſt oneri. De Bonis etiam maternis, & filiorum pro parte ma-
ternâ ſucceſſionibus, leges ſcripſit.

Vid. Digeſt. Lib. 1. *Tit.* 9. Jamdudum legibus cautum fuerat, Senatores qui Romæ Magiſtratus & dignitates am-
11. *de Senatoribus.* birent peregrini, Urbem atque Italiam pro patriâ quò deinceps haberent ſuâ, ut tertiam
Plin. Ep. 6.19. patrimonii partem in ea quæ ſolo continerentur, conferrent. Quod Antoninus, cum gra-
viuſculum cenſeret, ut ad Quartam tantùm in Italiâ poſſidendam obſtringerentur, de-
crevit.

Senatum honoribus quibus potuit maximis auxit; multis Cognitionibus, & maximè ad
ſe pertinentibus, Judicem dedit; ità etiam ut ab illo ne liceret provocare. Multis Sena-
toribus vel pauperibus ſine crimine, dignitates Tribunitias, Ædilitiaſque conceſſit; Nec
quenquam in ordinem legit, niſi quem & illi comprobâſſent prius ſuffragiis, & ipſe bene
Capitol. 10. ſciſſet. Hoc quoque detulit, ut quoties de eorum capite eſſet Judicandum, ſecretò per-
tractaret, atque ità in publicum prodiret; nec pateretur Equites Romanos talibus inter-
eſſe cauſis. Semper autem quum potuit, interfuit Senatui, etiamſi nihil eſſet referendum,
ſi Romæ fuit; Si verò aliquid referre voluit, etiam de Campaniâ ipſe venit. Curatores
11. multis Civitatibus, quo latiùs Senatorias tenderet dignitates, à Senatu dedit. Id, quod
Auguſtus olim, arbitratus, Principem nempe Optimates & Magiſtratus honoribus & dig-
nitatibus cumulando, ſuam ipſius Majeſtatem & Reverentiam, quæ nonniſi Juſtitiæ funda-
mentis inniti debeat, ſanctam & munitam magis eâdem operâ præſtare.

Nec tamen qui tantum in Senatum impendit curæ, cæteros neglectui habuit; cùm
Omnis & Status, & Conditio ſollicitum illum & ſibi utilem experiretur. Inter cætera ſi-
Dio. quidem Pietatis ejus hæc quoque moderatio prædicanda eſt: Quòd nec Gladiatoribus
Capitol. 12. conceſſit acuto ferro dimicare, ſed obtuſis gladiis, & teretibus tantùm; Et Funambulis
culcitras ſubjici juſſit; unde etiam diuturna ut rete illis prætenderetur invaluit con-
ſuetudo.

13. Leges ſepeliendi Sepulchrorumque Peſte etiam graſſante, aſperrimas ſanxit; Tantaque
clementia fuit, ut & ſumptu publico vulgaria funera juberet efferri. Ad condonandum
verò quàm eſſet facilis vel ex illo ſatis patet indicio, hîc loci neutiquam reticendo. Planus
quidam, cùm diripiendæ urbis occaſionem cum quibuſdam conſciis requireret; De Ca-
prifici arbore in campo Martio concionabundus, ignem de cœlo lapſurum, finemque
mundi affore dixerat; Si ipſe lapſus ex arbore in Ciconiam verteretur. Plebs Reli-
gionis vanæ, ut ſemper, credula, nuntio attonita, ſummâ cum reverentiâ vatem excepe-
rat; ad Caprificum turba convenerat ingens; Conſciis interim Urbem incolis vacuam
planè & deſertam, cùm ſceleris opportunum nacti eſſent tempus, pro arbitrio diripientibus.

---

* *Quæ de hâc Lege Plinius in Panegyrico paucis adnotanda cenſui. Novi,* inquit, *ſeu per Latium in Civitate, ſeu beneficio principis veniſſent niſi ſimul cognationis jura impetrâſſent, alieniſſimi habebantur, quibus conjunctiſſimi fuerant. Ita maximum beneficium vertebatur in graviſſimam injuriam; Civitaſque Romana inſtar erat odii, & diſcordiæ, & orbitatis; quum chariſſima pignora ſalvâ ipſorum pietate diſtraheret. Inveniebantur tamen, quibus tantus amor noſtri nominis ineſſet, ut Romanam Civitatem non vigeſima modò, verum etiam affinitatum damno bene compenſari putarent. Sed his maximè debebat gratuita contingere, à quibus tam magno æſtimabatur. Igitur Pater tuus ſanxit, ut quod ex Matris ad Liberos, ex liberorum bonis perveniſſet ad Matrem, etiamſi Cognationum jura non recepiſſent, quum Civitatem adipiſcerentur, ejus ne vigeſimam darent. Eandem immanitatem in paternis bonis filio tribuit, ſi modò reductus eſſet in Patris poteſtatem; ratus improbe, & inſolenter, ac pene impie his nominibus inſeri publicanum: nec ſine piaculo quodam ſanctiſſimas neceſſitudines velut intercedente vigeſima ſcindi; nullum eſſe tanti vectigal, quod Liberos ac Parentes faceret extraneos.* Hactenus ille.

Veterator intereà loci ſtatuto tempore decidit, Ciconiam è ſinu pronus emiſit; ſeipſum verò turbæ extemplo immiſcens, ſpectatores fefellit. Populus prodigio obſtupefactus Cæ- *Ibid.* los ardentes ſperare, flammas jam æthere erumpentes fingere ſibi, Romam mox (ut videbatur.) interituram amentes repetere, omnia denique ſtrepitu atque tumultu implere. De quibus Marcus tandem factus certior, Impoſtorem exquirendum curat, perductum ad ſe interrogat, technam denique confeſſo veniam pollicitus, & dedit, &, tum Hominis aſtutiam, tùm Populi Credulitatem cùm penitus perſpexiſſet, animo vultuque quo is erat conſtanti, ægrè tamen à riſu ſibi temperavit.

Mores Matronarum compoſuit diffluentes, & Juvenum nobilium. Suâ interim hos *Capitol. 23.* emendari quantum intereſſet, plane inſcius. Conjugis ſiquidem Fauſtinæ Virum omnino fefelliſſe libidinem, Literæ ejus mox ſubdendæ evincunt ſatis. Nec mihi videtur vero ſimile, Marcum, ſi illam reſciviſſet demum, ad diſſimulanda potius flagitia, quàm idoneis cohibenda, & quantum poterat medenda remediis, ſe fuiſſe comparaturum. Ab illo ſiquidem ingenio indulgentia turpis adeò & vituperio omnium digna, abhorret maximè; præſertim cùm nec otioſus eſſet in hâc cauſâ dolor, Legibus vindictam & ſupplicium nequaquam aſpernandum iſti etiam in privatis impudicitiæ expoſcendum decernentibus. Non me fugit quidem quod apud Hiſtoriæ Scriptorem quendam occurrit. Marcum *Capitol. 19.* nempe, quum de Fauſtinâ ei diceretur, ut repudiaret ſaltem ſi non occideret, dixiſſe, *Si uxorem dimittimus, reddamus & dotem*; quod etiam & pleriſque fidem feciſſe, & vehementer placuiſſe, ſatis ſcio.

Sententiæ pervulgatæ, & diu conſenſu & calculis fere omnium receptæ, privatam opponere ſuam, quàm anceps ſit atque audax facinus, me neutiquam latet. Sed cùm Unius tantùm qui rem ſe in ſuſcepit referendam, ſuſpicione non immeritâ laboret fides, cùm is præ- *Vid. Salmaſ. & Caſaub in Capitol. c. 6.* ſertim ſit, cujus nec perſpicacis ingenii, nec diligentiæ in rebus exquirendæ laudem unquam meruerint ſcripta; Reſponſum Marci iſtud, ſingulari eóque non magni nominis teſtimonio ſuffultum apud pleroſque locum obtinuiſſe, non tam rei, quòd vero ſit ſimilis; quàm Lectorum incogitantiæ, quibus Scriptorum probitati nimium confiſis narrata temerè excipere ſolenne eſt, deputandum exiſtimo. Mihi quidem videtur, Imperio quantumvis in dotem accepto, Antoninum tamen ad excuſationem frigidam adeò confugere neutiquam ſuſtinuiſſe; ſed potiùs Dignitatem Regiam tam ſordido & illiberali emptam pretio, apud Philoſophum & Probum ſordeſcere debuiſſe. Sed longe aberat ut illam à Socero acciperet Dotem; Ad imperium nimirum deſtinatus, ne ullâ quidem hujus conjugis ratione habitâ: Statim nempe ab ipſo adhuc puero in Familiam & Hæreditatem *Capitol. 4.* regiam adſcito, deſponſata eſt ei L. Cejonii Commodi filia ex Adriani voluntate. Quorſum igitur in re minime probabili, aut Viri moribus congruâ, Authori tantum deferatur, quem ſibi planè contrarium, & rationes labefactantem ſuas, in eâdem Marci vitâ deprehendere eſt?

Nec multum apud me valet, quod mimi in ſcenâ, præſente Antonino, dixiſſe perhibentur: Ii nimirum, Tertullum, quem Marcus prandentem cum Uxore deprehenderat, perſtringentes, ſtupidum induxerant maritum adulteri uxoris nomen à ſervo quærentem, cui is ter reſpondit, *Tullus*; Et quum ille adhuc ſtupidus quæreret, reſpondit iterum ſervus, *Capitol. 29.* *Jam dixi, Ter, Tullus* dicitur. Quid enim obſtiterit, quò minus alteri cuivis id cenſeret tribuendum Marcus, nullus equidem intelligo.

Vehicula dudum antehac in urbem ingredi, aut equis in Civitatibus ſederi prohibuerat *Spartian. in Adrian. 22. Capitol. 23.* Adrianus; idem etiam interpoſitis vetuit pœnis Antoninus. Nec enim iſta vulgo uſurpanda ſuſtinuit, quæ Cæſar & Auguſtus ſolenni triumphorum pompæ reſervata, aut tunc tantùm, cùm Imperator ipſe maximè ſuſpiciendus prodiret, ſolebant conſcendere.

Principes, & ſuo & Reipublicæ peſſimo, indignos & immerentes ad munera & Magiſtratus evehere, rectè judicans; id ſibi præcipuè dedit negotii, ut nonniſi probis & virtutis ſpectatæ viris ad iſta emergere liceret. Nec itaque renuere illum rogantibus unquam præ pudore pigebat, quarum ſi conceſſiſſet, pudere debuiſſet. Quum autem quendam Veteraſinum famæ deteſtandæ honorem petentem moneret, ut ſe ab Opinionibus

populi vindicaret; & ille contrà reſpondiſſet, Multos qui ſecum in arenâ pugnâſſent, ſe Prætores videre: Patienter tulit Marcus cavillantem; id agens unicum ita ab iſto edoctus, ut nè talibus in poſterum conviciis eſſet locus.

Siquis rem utilem faceret, eum ſine invidiâ collaudabat; eóque homine ad eam rem utebatur: Dicebat enim *Fieri non poſſe, ut homines aliquis tales efficiat, quales habere velit; iis vero qui ſint, prout aliquis eorum prodeſſe Reipublicæ poſſit, utendum eſſe.* Ex meritis & virtute unâ hominum quemque æſtimabat; cæteris, quæ honorem & gratiam conciliare ſolent, poſthabitis omnibus. Amicos nemo unquam principum libentiùs locupletavit: Horum alios ad dignitates ſummas evexit; alios, quorum vivendi ratio munera non tulit publica, donis cumulavit; aut Stipendiis auxit: In vitæ ſcilicet ſplendorem & honores repudiantis ſolatium. Ita tamen ut nequid publicæ in iſtos collocaretur pecuniæ, qui ſuis etiam Studiis non tantundem Civitati rependerent. Pium nempe ſecutus, qui Salaria ſubtraxit otioſis, *Nihil eſſe* dicens *ſordidius, imo crudelius, quàm ſi Rempublicam ii arroderent, qui nihil in eam ſuo labore conferrent.* Illius opem nunquam incaſſum egeni popoſcere, quorum is egeſtatem lætus, & tanquam ſibi benefaciens ipſi, ſublevabat; prolixas inſuper idcircò Diis habens gratias, quòd, quotieſcunque animus fuit hanc ex alieno commodo voluptatem percipere, nunquam ei non ſuppeteret, unde animo gratificaretur ſuo.

Capitol. in Pio. 7.

Lib. 1. ad Se ipſ. § 17.

Crimina mos erat illi punire, minore quàm legibus plecti ſolent ſupplicio. Cauſas, Capitales præſertim hominum honeſtorum, ipſe cognovit, & quidem ſummâ æquitate; ita ut Prætorem reprehenderet, qui citò reorum Cauſas audierat, juberetque illum iterum cognoſcere: Dignitatis eorum intereſſe dicens, ut ab eo audirentur, qui pro populo judicaret. Alium quoque Prætorem, dum peſſimè egerat, non abdicare ſe Præturâ juſſit, ſed Collegæ juriſdictionem mandavit. Per omnia denique moderatiſſimus, in hominibus deterrendis à malo; invitandis ad bona; remunerandis copia, indulgentia liberandis; fecitque ex malis bonos, ex bonis optimos.

Capitol. 24. 12.

Eorum quæ facere amant Principes, nihil non magnum quid aliis momenti confert, & optimo vel peſſimo exemplo admittitur. Vehemens utique, quo animum ad Philoſophiam adjunxerat Marcus ſtudio, parum id abfuit, quin Romanos maximis urgeret incommodis. Siquidem tanta ſubito Philoſophorum excreverat ſeges, quæ habitum & ſpeciem Virtutis & Sapientiæ veræ expertem arriperent, quanta non privatis tantùm eſſet oneri, ſed ipſam etiam vexaret rempublicam. Remedium is confeſtim adhibuit morbo, ſtipendiis & privilegiis protinus ſubtractis; ut inane nomen jactantibus nihil inde creſcere poſſet commodi. Quo facto, aperto ſtatim patuit indicio, inter Titulum & Rem ipſam, Philoſophiæ Virtutes, & Commoditates ambientes, quantum intereſſet diſcriminis. Ita demum Viri verè boni & Sapientes ſuis adhuc prærogativis, nullo malo publico, gaudebant; exploſis interim & depulſi, (quod æquum erat) nomen illud ſanctiſſimum ſibi temerè arrogantibus.

Capitol. 23.

Sæpius dicebat, non decere Imperatorem propere quicquam & tranſcurſim agere: Cùm vel in minimis negligentia, rebus in quibus vertuntur maxima maculam non rarò inurat; & Principem graviſſimo probro afficiat. Idcircò maximè, quòd ſi in levibus prætermiſiſſe deprehenderetur, in cæteris calumniam effugere non poſſet. Advocatis, ubi jus redderet, liberam dicendi veniam, & quos vellent aquæ modios dari juſſit. Summæ enim & temeritatis eſſe & inſcitiæ, ſiquis Cauſis, priuſquam quales ſint conſtare poſſit, dicendis modum ponat præſtitutum. Perorantes ſiquidem expectare ad Juſtitiam cùm maximè pertinet; cujus officio ſit ſatius, ſi multa ſuperflua & inutilia veniam adipiſcantur, quàm ſi vel unico neceſſario non detur Copia. In Cauſis itaq; omnibus examinandis & diligenter cognoſcendis longior eſſe paulò, ut undecunque vel in leviſſimis, jus inveſtigaret; nec enim in jure reddendo, leve quid eſſe poſſe exiſtimabat. In gravioribus autem & momentoſis ſtatuminandis, etiam decem aliquando & duodecim dies abſumere non eſt gravatus. Interdum etiam & noctu cognovit; quin & Comitiis ad noctem uſq; frequenter interfuit; neque unquam receſſit de Curiâ, niſi Conſul dixiſſet, *Nihil vos moramur, Patres*

Vul. Lib. 4. § 2.

Capitol. 10.

Conſcripti.

Conscripti. Quæ omnia & laude & admiratione tanto digniora, quòd is valetudine usque adeò infirmâ erat, ut non modò frigus initio sufferre non posset; sed etiam modico cibo, idque etiam noctu, semper uteretur; Nihil enim capiebat interdiu præter Theriacum, quòd erat infirmo stomacho atque pectore. Sibi tamen minimè omnium pepercit, nec eum vel salutis ratio prohibere potuit, quò minus, quæ debita credidit Subditis, persolveret; & ista omnia & obiret & expleret munera, quibus se, quippe qui tum Legislator, tum Rex omnium præstantissimus, sanctissimè obstrictum atque devinctum sentiret. *Dio.*

Grande nimirum credebat nefas, & summæ impietatis postulandum, si vel tantillum temporis in rebus nihili contereret. Quoties igitur populari vitæ obsequendi gratiâ, ludis aut spectaculis interfuit, erat illi consuetudo, ut legeret, aut audiret aliquid, aut denique subscriberet. Idem in itinere fecit, & in castris. Quodque cæteri temporis animo solent oblectando, aut laborem fallendo impendere; Is adeò non ibat perditum, ut secum tum demum versaretur per quàm familiariter; meditando, submonendo quid factu opus, quæ jam fecerint rationem exigendo: Huic siquidem curæ ut nunquam non suo viveret compendio, Opusculum planè mirandum retulimus acceptum. Ad calcem siquidem Libri primi & secundi notata, Carnunti hunc, Illum verò Quadis compositum docent: Bello interim omnium infestissimo cruentissimoque Regem nihilominùs sollicitum habente. Pleraque etiam ejusdem notæ alia Animus sapientiæ feracissimus, & horarum administrator frugi produxit: quæ temporum injuriâ perierunt. Et illa quidem interiisse omnia minus esset iniquo ferendum animo; Si Commentarios saltem, in quibus vitam omnem morêsque depinxerat suos, & quos tanquam Archetypum ad quem se Filius componeret, reliquit, in tanti dispendii solatium, meliora servâssent auspicia. *Capitol. 15.*

Salutem & Gloriam Reipublicæ in eo verti potissimum ratus, ut sanis omnia maturentur Consiliis; semper ille cum Optimatibus non solum Bellicas res, sed etiam Civiles, priusquam faceret aliquid, contulit; Sapientissimis nempe ex omni Civium statu delectis. Nec id, ut solet ferè, ostentationis causâ factum, aut inani laudis affectandæ studio; sed alienam potius ut investigaret sententiam quàm ambitiosè ut venditaret suam. Præcipuum nempe in ore illi fuit: *Æquius est ut tot & talium amicorum consilium sequar, quàm ut tot & tales amici meam unius voluntatem sequantur.* Ad Istam autem refutandam qua animos præpediri solenne est opinionem: Aliorum nempe judicio cedere, laudibus hoc esse detrahere sui; id sibi, nobisque præcepti dedit, & verissimi, & maximi hac in re momenti: *Homines,* scilicet, *arbitrio proinde libero uti, aliorum obsequutos consilio, ac à seipsis excogitata tantùm & animi proprii studia inter agendum adhibentes.* *Capitol. 22.*

Fidem datam fallere summa illi Religio erat. Istis itaque quò minus Politicorum figmentis, veritatis interim dispendio, morem gereret, qui Principem regnandi peritum à pacto omni & promissione liberum autumant, ex quo illi non pepigisse expediret magis; & suo Id insculptum animo, & alienis infigendum penitus reliquit, Principibus verò præsertim sanctissimè observandum, *Nihil unquam in pretio pro utili habeas, quod eò te adigat, ut fidem fallas.* *Lib. 3. § 7.*

Provincias ex Proconsularibus Consulares, aut ex Consularibus Proconsulares, aut Prætorias, pro Belli & Reipublicæ necessitate fecit. Quas utique Senatus Populusque Romanus pro suis vindicabat, cum illis quæ Imperatoris habebantur propriæ sæpe permutavit. Nec id temere factum. Ità enim, quod monuit olim Augustus, à quibus nihil erat metuendum, illas commisit populo; in quibus autem illi fiduciæ erat parum, istas in se, per Præsides & Legatos, hoc demum pacto suscepit coercendas. *Capitol. 22.*

Famæ erat suæ curiosissimus, & requirens ad verum quid quisque de se diceret, non eo ut licentiam malevolorum comprimeret consilio, sed animo emendandi quæ bene reprehensa viderentur; non, ut laudantium sese efferret encomiis, sed ut ad fastigium virtutis, ità demum pergendo, tandem evaderet. Et is quidem, quia durus ex Philosophiæ institutione visus, ad militiæ labores, & ad omnem vitam graviter carpebatur; sed male loquentium dictis, vel literis vel sermone respondebat; vel ut se omni eximere culpâ, vel ut illis falsi arguere, & ad rectum perducere posset, *Capitol. 20.* *Capitol. 22.*

" Falsis

Capitol. 11. " Falsis delatoribus notam apposuit; Delationes quibus fiscus augeretur contempsit; " cui etiam in Causis Compendii nunquam judicans favit: Curatoribus Regionum ac " viarum potestatem dedit, ut vel punirent, vel ad præfectum urbi puniendos remitte- " rent, eos qui ultra vectigalia quicquam ab aliquo exegissent. Cum populo denique " non aliter egit, quàm est actum sub Civitate liberâ.

Magnifica quæ cæteris Imperatoribus perquam grata erant Nomina, sibi delata Marcus per verecundiam recusavit. Ædem sibi & aras extructas noluit, Virtutis esse unius Homines Diis consociare existimans, populi vero adulationes, & officiosa Senatûs decreta nihil ad id adjumento esse posse. Quicunque autem bene regnaverit, illi Totum terrarum orbem Templi, Sacerdotum probos piosque universos, vice defungi certus.

Id unum intereà loci agebant Marcomanni, ut ficto lactatum obsequio amoverent procul Imperatorem; viribus per ejus absentiam receptis, armis denuò, ubi primum idoneum nacti essent tempus, ferociores adversus Victorem insurrecturi. Copiis igitur Capitol. 22. adauctis, metum Romanis haud mediocrem incusserant, ea propter præsertim, quod Gentes omnes ab Illyrici limite Galliam usque, belli sibi socias adjunxissent. Hosti tam formidando accessit & istud infortunii, quòd pestis etiamdum sæviret maximè, quæ magnam militum partem dudum absumpserat; nec Marco, unde Legionibus tàm morbo quàm prœlio confectis supplementa conscriberet, facile erat excogitatu. Adhæc, ærarium ad hoc bellum jam omne exhaustum difficili adeo rerum ambage implicuerat, ut quæ antehac Reipublicæ incubuerant mala, levia præ præsentibus viderentur omnia; Ad extrema igitur deventum esse existimantibus, & quo se possent expedire pacto prorsus ignaris, in unâ Imperatoris Prudentiâ spei erat reliquum.

Militibus is igitur conscribendis operam impendit quantam potuit maximam, &, urgen- Capitol. 21. te rerum necessitate, Gladiatores armavit, Latrones etiam Dalmatiæ, Dardaniæque, necnon & servos stipendia facere coegit, quod etiam olim Bello factum Punico accepimus. Deforme quidem id, & famosum nimis visum est auxilium, sed rebus desperatis nihil aspernandum esse medelæ, rectè existimavit. Id forsan magis demirere, quòd Populus tanto terrore percitus, tot tantisque simul attritus infortuniis, quo tamen res essent loco, aut parùm cogitans, aut præ voluptatibus & spectaculis (ut vulgi fert ingenium) nihil curans, pacem & Victoriam tanti emptam noluerit. Passim igitur audire erat Gladiatoria reposcentes munera, vituperia etiam per vicos & gravissima in Imperatorem jactata Capitol. 23. Convicia; *Philosophiæ nempe studiosum, & ipsum severiorem paulò, illos etiam jam ludis & spectaculis spoliatos, ut vel ingratiis fierent Philosophi, coacturum.* Nihil ille querimonias, aut contumeliosas moratus obmurmurationes, utpote quem vulgi mores minimè omnium fefellerint. Nec abs re istos arbitror hariolatos, qui his in hâc causâ lacessitum injuriis, id nobis Apophthegmatis verè aurei excogitâsse existimant, quod ad Lib. Τῶν εἰς ἑαυτὸν. iv. § 16. occurrit: *Intra decimum diem Deus illis ipsis videberis, quibus nunc pro Belluâ haberis, si ad decreta rationisque cultum te retuleris.*

Cæterùm gravius longè de Fisco opibus exhausto restabat, cui haud perinde erat in * Plin. in Panegyr. promptu medelam adhibere incommodo. Quod potuit tamen, * Nervam & Trajanum secutus duces, in tantâ pecuniæ inopiâ Bona Imperialia, & Supellectilia pretiosissima, venum decrevit secum exponenda. Provincialibus extrà ordinem aliquid imperare, (quod perpaucis esse solet regnantibus, durâ præsertim premente Ærarii angustiâ) summa erat illi Religio. Sed quoniam Privatis Ornamenta adeò magnifica, nedum Majestatis Imperatoriæ propria gestare, aut illis uti fruive nefas esset; cautum est inprimis lege, ut viri clari eodem quo & ipse uterentur cultu, vel ministeriis similibus convivia exhiberent, quin & alio quovis Supellectili ut auctis esse liceret. Pocula itaq; Aurea, Chrystallina, & Myrrhina, vasa etiam regia, Vestem Uxoriam Sericam & Auratam, Gemmásque quas in re- Capitol. 17. Eutrop. positorio Sanctiore Adriani repererat multas, satius habuit vendere; quàm Belli Commeatum ratione aliquâ novâ, & Legibus ignotâ, Subditis extorquere. Per duos quidem menses Auctio celebrata est in foro Trajani; nec frustrà illud fuit consilii. Genti enim Romanæ (quo in Reges esse animo omnes ferè solent Populi) quibus, Bello quod suâ perinde

atque

atque illius interesset gerendo, aut unde optimi Principis extremis rerum impeditarum angustiis subveniri posset, nihil suppetebat argenti; tanta erat in promptu Ornamentis emendis pecuniæ vis; ut in Ærarium continuò redigeretur, quantum Marco reliquias belli Marcomannici ex sententiâ persequenti suffecerit. Postea idem potestatem Emptoribus dedit, ut siquis vellet empta reddere, atque aurum recipere, sciret licere. Nec molestus ulli fuit, qui vel non reddidit empta, vel reddidit.

Sub ipsis profectionis diebus filium natu minorem, Nomine Verum Cæsarem, Septennem amisit; Tubere sub aure (præ Medicorum nimirum imperitiâ) intempestivè exsecto. Forti is & æquo tulit animo, Jovis Optimi Maximi qui tunc erant ludos luctu interpellatos publico noluit, * Medicos est ipse consolatus, & proemiis (quantumvis infelicis Operæ) ornavit: Ut statuæ tantummodò filio mortuo decernerentur jussit, & Imago aurea Circensibus per pompam ferenda, & ut Saliari Carmini nomen ejus insereretur. Posthæc consolationibus tanto dignis viro vacans, publicis actibus se reddidit, Deorum sacra ritè peregit, & votis pro more factis hosti profectus est obviam. *Capitol. 22.*

* *Lectionem istam* consolatus Medicos *Casaub. & Salmas. improbant maxime. Gruterus admittendam censet. Sed in ista interpretum discrepantia, ut ipse D'Acerii vestigiis insisterem, muneris & incepti ratio postulat.*

Bellum ità demum de integro orditus est, & diuturnum, & anceps, & operosum, præ cæteris quibus implicitus est omnibus. In Carnunto stativa habuit, Copias ponti navigiis confecto impositas Istrum trajecit; ipse Dux viæ in hostem profectus est. Plurimis potior factus prœliis villas & domicilia vastavit incendio; Multos conjuratorum principes, quos victoriæ tam præcipitis incesserat formido, veniam poscentes in gratiam & amicitiam recepit.

Fausta tamen ineuntis belli auspicia, parum abfuit, quin ingens luctu & dedecore contaminâsset calamitas. Dum enim propter fluvium quendam opportuna forte militibus exploraret vada, qui & suis objectus moram faceret, & Barbarorum præsidio aggeris ad instar oppositus est; tantum ex improviso lapidum imbrem effuderunt ab hoste funditores, ut absque Militum esset Clypeis, qui vim ingruentis procellæ, Imperatorem sedulò circumfusi, arcebant, obrutus illìc cecidisset loci. Romani verò, ut & Ducis in summum adacti discrimen de hoste sumerent supplicium, & se adeò non periculis animos demittere, ut inde audaciores factos potiùs ostenderent, fluvium magno impetu transeunt, & in hostem extemplò tantâ vi irruunt, quantam cum Barbari sustinendo non essent, ingentem ediderunt stragem. Postquam à dimicando utrinque cessatum erat, Pugnæ locum revisit Imperator, non ille quidem partâ victoriâ efferendi sese, aut oculos cæde & sanguine depascendi animo; sed (ut erat ingenio omnium humanissimo) quò miseris illachrymaret interemptis; tum si quid sauciis opis aut medelæ superesset loci, ut vitæ saltem reliquias curaret servandas. Grati denique animi ob prœlium feliciter pugnatum indicio, victimas priùs immolandas jussit, quàm illinc loci cum exercitu progressus esset.

Quadi, quod ipsa res erat, Hostes insecuturos esse existimantes, sagittarios cum turmis equitum expeditissimis, qui illis in Subsidiis substarent, & vim Romanorum exciperent, in locorum angustiis collocaverant. Hi prœliantium ad tempus exhibere Speciem, & aditu venientes prohibere. Callidi nimis, ut quos rerum eventus incautos fecerat lætus, opportunum nanciscerentur opprimendi locum. Nec Spes homines fefellit, siquidem Romani, ardentiores quàm par erat, in Sagittarios impetu temerario effundebant sese; qui pedem, (prout anteà inter ipsos convenerat) referentes, præcipiti quam dolo simulabant fugâ insequentes eò perduxerunt, ut montibus tandem aridis præruptisque tenerentur interclusos. Et Hi quidem, quanto premerentur periculo nescii, conferti fortiter pugnârunt, omnia virtuti suæ pervia nulli dubitantes. Isti verò prœlium interim distulerunt; nec enim id suo moliri periculo visum est, quod locus ipse & mora mox essent effectura. Romanos, quos temperandi à cæde consilium quid sibi vellet omninò latuit, Calor tandem Solis, vires exhaustæ, vulnerum dolor, & sitis importuna, morte quàm abessent propè, & quibus caperentur hostium insidiis, edocuerunt. Serò quidem miseris patuit, nec receptui superesse *Dio. Baron. Annal. ad Ann. Christi 174.*

locum,

locum, nec pugnæ; Id unum restare, ut moribundos vel Ardor, & Sitis; vel gladius hostilis conficeret. Quum itaque in tantas difficultates incidissent, quibus nec furor ipse potuit nec desperatio mederi, Antoninus illorum vicem magis quàm suam dolens, ordines obequitare, hortari, solari, rem facere divinam, ut Numine saltem pacato animos illis erigeret. Sed incassum omnia, cùm vel ab ipsâ spe jam decidissent. Occupatos itaque loci angustiis, & Solis ardore diu vexatos, penitusque effætos, hostes jam ad pugnam se parabant, ut victimarum instar mactarent. Illis neque in virtute, neque fortunâ, neque Diis suis amplius erat fiduciæ; sed tanquam gladio præbentibus cervicem, nihil nisi Ejulatus, & Gemitus per omnem aciem. Cùm subito rebus desperatissimis, in ipso internecionis articulo, auxilium maturaret Deus. Nubes enim derepente ita coactæ sunt, ut ipsi tenebras offunderent Soli, & Imber aquæ maximus in exercitum delaberetur. Misera interim hominum spectra, quæ pedibus se ægrè sustinuerant, animis ab aquâ decidente paululum resumptis, quam largiorem alibi locorum effundi credebant, gradum quantum poterant promovebant, ut loca à Sociis relicta maturius occuparent; hi itaque in cœlum suspicientes universi, imbrem non ore tantùm, sed & scutis & galeis subjectis excepisse, inde etiam & sorpsisse affatim, & equis ad bibendum dedisse perhibentur.

Dio. Romani igitur, dum in eo essent toti ut ardentem sitim extinguerent, nec locum tenere, nec ordines servare, nec mandatis obsequi; quorum de tumultu ut commodi aliquantum perciperent Barbari, magno undique impetu ingruebant. Hi vero gravia cùm damna propterea accepissent, quòd adeò in bibendo occupati essent, urgentibus tamen hostibus, & bibisse simul & pugnâsse dicuntur, compluresque saucios sanguinem infusum in galeas fama est cum aquâ simul absorbuisse.

Sed vel ità tandem ad vitam restitutis parum profecisset demissa cœlo pluvia, nisi & vehemens grando, & complura fulmina simul in hostes & numero longè plures & viribus potiores cecidissent. Videre utique erat in eodem loco aquam ignemque simul de cœlo cadere, atque ob eam causam humectari alios & sitim levare, exuri autem alios & flammis opem humanam ludentibus interire. Nec desunt, qui Ignem aut non attigisse prorsus Romanos autument, aut si quos forte attigisset, continuò extinctum; Imbrem itidem Barbaros minime irrigâsse, sed eos haud secus ac oleum inflammâsse potiùs, ut etiam aquam miseri requirerent, dum pluviâ perfunderentur. Quin & partem sibi vulnera ultrò inflixisse, (Ibid.) quò ignem saltem sanguine restinguerent; partem verò multo maximam ad Romanos confugisse, quasi apud illos tantummodò Aqua salutaris esset. Quorum Marcus, quâ erat animi clementiâ, misertus est maxime; Milites autem, apud quos plus acceptæ contumeliæ potuit pudor, quàm periculi vel sui recordatio vel alieni Misericordia, quicquid inimicorum se ausum est opponere neci tradiderunt, Cæteris vel Bello captis, vel in fugam conjectis.

Et de hoc quidem Exercitu stupendis planè modis ab internecione liberato, plurima (ut solet) & longe inter se diversa tradidit Fama. Arnuphin quendam perhibent nonnulli, (Ibid. Lamprid. in Heliogabal. c. 9.) qui cum Marco erat, Magum Ægyptium, dæmonas quibusdam artibus Magicis Aereos invocavisse, ac per eos pluviam extorsisse. Nec id nobis mirum esse debet, si inter tot tamque Superstitiosa Ethnicorum deliramenta, id vehementi ageretur Studio, ut Romæ servatæ honos & remedia periculi spem omnem exsuperantis illorum Religionis figmentis, & Numinibus falsò creditis, accepta referrentur. Cujus tamen vel levissimæ Suspicioni id unum (§ 6.) eliminandæ est satis, quod de se Marcus in Primo *Ad Seipsum* Libello posteris mandavit; *Quod is nunquam*, scilicet, *rebus inanibus impenderit studium, neve eis fidem adhibuerit, quæ à Præstigiatoribus & Magis de Incantationibus, déque dæmonibus averruncandis, aliisque ejusmodi imposturis dicuntur.*

(Capitol. 24.) Precibus Alii unius Imperatoris, de Virtute ejus & Pietate, quæ reverà erant laudatissimæ, honorificè sentientes, id tribuere Miraculi nulli dubitant; Ipsum enim, manibus in cœlum sublatis, cum jam de se suisque pene actum esset omnibus, ità ferè inclamâsse, "*Domine Deus*, Vitæ *Author & Origo*, *Te supplex opem posco; manibus ad te sublatis, ab alieno sanguine puris!*

Ethnici

Ethnici verò, ut suæ Religioni eventûs tam eximii tamque mirandi gloriam arrogent, dum tantam impendunt operam; id saltem nobis Veri de suis relinquunt exsculpendum mendaciis; ut ab operosè disceptantibus unde facta fuerit, quin facta fuerit omnino res ipsa, disceptationi nihil superesset loci. Quanquam nec ab inimicis Veritati petenda sunt idonea Facti testimonia; cùm & certissimis, quæ sera potest vel habere vel sperare posteritas, id traditum sit nobis & compertum monumentis. Nec igitur verendum, ne aut credulitatis temerariæ arguamur, aut rei Christianæ studiosi nimis fabulosis sustentandam fulcris anxii curemus. Non istis indiget Fides nostra adminiculis; non ii sumus Christiani qui verî ergô falsa fingere sustineamus. Sed ut nec falsi simus nec creduli, manet tamen huic Narrationi solidum suum & idoneum veritatis fundamentum. Quid enim illis reponendum contrà excogitabis, quæ eâdem ferè ætate Authores scriptis mandârunt, Dionem interim mendacii postulantes? Quòd nempe Marcus, quum Legionem unam haberet ex militibus Melitenis (è Cappadocia sunt isti) qui omnes Christum colebant ad eum Præfectus Prætorianorum venit, nescientem in illo prœlio quid consilii caperet, timentemque toti exercitui. *Xiphilin.* Ei hic fertur dixisse, Nihil esse quod ii qui Christiani nominantur precibus impetrare non possint, esséque Legionem integram in exercitu hominum hujus generis. Opportunum itaque id fore oppidò, si quam aliunde sperare non potuit Salutem, an ipsorum danda sit precibus, experiretur. Marcum hâc re cognitâ ab iis convocatis petiisse, ut Deo suo preces funderent supplices. Quod quum fecissent, Deum eos exaudivisse subitò, & hostes fulmine dum percuteret, Romanos autem recrearet pluviâ, se unum esse & verum Deum illo testatum indicio, cui venti & fulgura obtemperant soli, & Patres illorum ad extrema usque discriminum adactos miris eripere modis olim erat solenne.

Sed nec id etiam iis qui mente sunt sanâ ambigendum, quin literis ad Senatum scriptis rei ut erat historiam retexuerit Marcus, Christianos collaudaverit, nequid in illos atrocius admitteretur, ne quis impune Religionis ergò postularet, quin sanctissimè inhibuerit. Quæ omnia certis satis indiciis esse possunt, opem cœlitùs demissam horum precibus eum acceptam retulisse. Has sæpius apud Veteres memoratas constat, nec literas essent Imperatorias crepare ausi, Tertullianus, aliique ejusdem ferè temporis Scriptores, temerè, *Tertull. Apolog. cap. 5.* aut nisi iis qui jam tum superstites essent notissimas. Id nempe Procacitatis fuisset minimè ferendæ, id causam Christianam adeò non coram persequutoribus dicentis, ut labem potius esset inurentis, & Scapulam Senatumque quo potissimum ad sævitiam & rabiem *Ad Scap. cap. 4.* incenderet pacto, sedulò excogitantis.

Sed nec iis assentior tamen, qui Justini Apologiæ ad calcem adjectam ipsissimam opinantur Marci Epistolam. Ista nimirum ad Senatum data est, hominum cœtum Superstitionibus imbutorum, qui istius testimonii honorem Christianis invidebant maximè: Nec illos non omnem moturos lapidem sperare fas est, quò minus id intemeratum posteris mandaretur, quod vim & potentiam Deorum suorum irritam, Christianos autem voti compotes factos, & ipsorum Deum etiam in extremis omnium facile potentem prædicaret. Spiritui igitur Mendacii & Invidiæ tribuendum, quòd perierit Epistola Christianis in honorem sempiternum cessura. Periisse siquidem nullus dubito, cum nedum Eusebio Historiam scribenti genuinæ superessent Antonini literæ, ab illo nimirum (si secus fuisset) integræ operis ut solet filo intertexendæ. Istâ tamen ad Justinum Epistolâ ne se fraudatum conqueratur Lector, adjiciendam (hîc loci) curavimus.

MARCI IMPERATORIS EPISTOLA

ad Senatum Romanum: qua testatur, Christianos victoriæ Romanorum contra barbaros caussam fuisse.

Imperator Cæsar M. Aurelius Antoninus [Philosophus] Germanicus, Parthicus, Sarmaticus, populo Romano & sacro Senatui salutem. De magnitudine consilii institutique mei vos certiores feci. Supra modum consequutæ sunt in Germania ærumnæ graves ad confinium periclitantibus laborantibusq;, & à septuaginta quatuor draconibus nono miliario oppressis nobis in Cotino. Qui cum non longe abessent, exploratores id nobis indicarunt: & itidem Pompeianus copiarum nostrarum Militarium præfectus ea significavit, quæ prius nobis cognita erant. Oppressus autem eram ab ingenti multitudine, cum mecum essent copiæ delectæ legionis primæ, decimæ, geminæ, ferentariorum, mistæ. Cum ergo renunciatum esset, exercitum ex omni turba conferta noningentorum septuaginta milium adesse: ipse quoque vires meas inquirens, & copiarum numerum iniens, & cum multitudine barbarorum atque hostium conferens, ad rem divinam diis patriis per preces faciendam decurri. Et vires meas in angustum redigi cernens, evocavi qui apud nos dicuntur Christianos: ac per inquisitionem magnum eorum inveni numerum: acriusque in eos infremui. Quod quidem minime factum oportuit, propter eam quam in illis postea comperi esse virtutem: unde illi pugnam, non autem à telorum armorumque expeditione, neque à tubarum classico, exordiuntur: quod ingratum atque inimicum hoc eis sit, propter Deum, quem in conscientia gerunt. Quapropter æquum est, quos ἀθέους & à Diis alienos esse suspicati sumus, ut eos norimus Deum in conscientia, suapte sponte illapsum atque ibi inclusum [seu potius incolentem,] habere. Nam projicientes se in terram, non pro me tantum,

ΜΑΡΚΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἘΠΙΣΤΟΛΗ

πρὸς τὴν σύγκλητον. ἐν ᾗ μαρτυρεῖ Χριστιανοὺς αἰτίους γεγενῆσθαι τῆς νίκης αὐτῶν.

Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Μάρκος Αὐρήλιος Ἀντωνῖνος Γερμανικὸς, Παρθικὸς, Σαρματικὸς, δήμῳ Ῥωμαίων, καὶ τῇ ἱερᾷ συγκλήτῳ χαίρειν. φανερὰ ὑμῖν ἐποίησα τὰ τοῦ ἐμοῦ σκοποῦ μεγέθη, ὁποῖα ἐν τῇ Γερμανίᾳ ἐκ περιστάσεως διὰ περιβολῆς ἐπακολουθήματα ἐποίησα ἐν τῇ μεθορείᾳ καμὼν καὶ παθὼν, ἐν Κοτίνῳ καταλαμβανομένου μου ὑπὸ δρακόντων ἑβδομήκοντα τεσσάρων, ἀπὸ μιλίων ἐννέα. γενομένων δὲ αὐτῶν ἐγγὺς ἡμῶν, ἐξπλωράτορες ἐμήνυσαν ἡμῖν, καὶ Πομπηϊανὸς ὁ ἡμέτερος πολέμαρχος ἐδήλωσεν ἡμῖν ἅπερ εἴδομεν (καταλαμβανόμενος δὲ ἤμην ἐν μεγέθει πλήθους ἀμίκτου, καὶ στρατευμάτων λεγεῶνος πρίμας, δεκάτης, γεμιναφερεντησίᾳ, μίγμα κατηριθμημένον) πλήθη παρεῖναι παμμίκτου ὄχλου χιλιάδων ἐννακοσίων ἑβδομηκονταεπτά. ἐξετάσας οὖν ἐμαυτὸν καὶ τὸ πλῆθος τὸ ἐμὸν πρὸς τὸ μέγεθος τῶν βαρβάρων καὶ πολεμίων, κατέδραμον εἰς τὸ θεοῖς εὔχεσθαι πατρῴοις. ἀμελούμενος δὲ ὑπ' αὐτῶν, καὶ τὴν στενοχωρίαν μου θεωρήσας τῆς δυνάμεως, παρεκάλεσα τοὺς παρ' ἡμῖν λεγομένους Χριστιανοὺς, καὶ ἐπερωτήσας, εὗρον πλῆθος καὶ μέγεθος αὐτῶν, καὶ ἐμβριμησάμενος εἰς αὐτοὺς· ὅπερ οὐκ ἔπρεπε, διὰ τὸ ὕστερον ἐπεγνωκέναι με τὴν δύναμιν αὐτῶν· ὅθεν ἀρξάμενοι, οὐ βελῶν παράρτησιν, οὔτε ὅπλων, οὔτε σαλπίγγων, διὰ τὸ ἐχθρὸν εἶναι τὸ τοιοῦτο αὐτοῖς, διὰ τὸν θεὸν ὃν φοροῦσι κατὰ συνείδησιν. εἰκὸς οὖν ἐστὶν, οὓς ὑπολαμβάνομεν ἀθέους εἶναι, θεὸν ἔχουσι αὐτόματον ἐν τῇ συνειδήσει τετειχισμένον. ῥίψαντες γὰρ ἑαυτοὺς ἐπὶ τὴν γῆν, οὐχ

ὑπὲρ ἐμοῦ μόνον ἐδεήθησαν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τοῦ παρόντος στρατεύματος, παρήγοροι γενέσθαι δίψης καὶ λιμοῦ τῆς παρούσης. πεμπταῖοι γὰρ ὕδωρ οὐκ εἰλήφειμεν διὰ τὸ μὴ παρεῖναι. ἦμεν γὰρ ἐν τῷ μεσομφάλῳ τῆς Γερμανίας, καὶ τοῖς ὅροις αὐτῶν. ἅμα δὲ τῷ τούτους ῥῖψαι ἐπὶ τὴν γῆν ἑαυτούς, καὶ εὔχεσθαι Θεῷ, ᾧ ἐγὼ ἠγνόουν, εὐθέως ὕδωρ ἠκολούθει οὐρανόθεν, ἐπὶ μὲν ἡμᾶς ψυχρότατον, ἐπὶ δὲ τοὺς Ῥωμαίων ἐπιβούλους, χάλαζα πυρώδης· ἀλλὰ καὶ εὐθὺ Θεοῦ παρουσίαν ἐν εὐχῇ γινομένην παραυτίκα, ὡς ἀνυπερβλήτου καὶ ἀκαταλύτου. αὐτόθεν οὖν ἀρξάμενοι, συγχωρήσωμεν τοῖς τοιούτοις εἶναι Χριστιανοῖς, ἵνα μὴ καθ' ἡμῶν τι τοιοῦτον αἰτησάμενοι ὅπλον, ἐπιτύχωσι. τὸν δὲ τοιοῦτον συμβουλεύω, διὰ τὸ τοιοῦτον εἶναι Χριστιανὸν, μὴ ἐγκαλεῖσθαι. Εἰ δὲ εὑρεθείη τις ἐγκαλῶν τῷ Χριστιανῷ ὅτι Χριστιανός ἐστι, τὸν μὲν προσαγόμενον Χριστιανὸν πρόδηλον εἶναι βούλομαι γίνεσθαι ὁμολογήσαντα τοῦτο, ἄλλο ἕτερον μηδὲν ἐγκαλούμενον, ἢ ὅτι Χριστιανός ἐστι μόνον· τὸν προσάγοντα δὲ τοῦτον, ζῶντα καίεσθαι. τὸν δὲ Χριστιανὸν ὁμολογήσαντα, καὶ συνασφαλισάμενον περὶ τοῦ τοιούτου, τὸν πεπιστευμένον τὴν ἐπαρχίαν εἰς μετάνοιαν καὶ ἀνελευθερίαν τὸν τοιοῦτον μὴ μετάγειν. ταῦτα δὲ καὶ τῆς συγκλήτου δόγματι κυρωθῆναι βούλομαι, καὶ κελεύω τοῦτό μου τὸ διάταγμα ἐν τῷ φόρῳ τοῦ Τραϊανοῦ προτεθῆναι, πρὸς τὸ δύνασθαι ἀναγινώσκεσθαι. φροντίσει ὁ πραίφεκτος Βεράσιος Πολλίων εἰς τὰς πέριξ ἐπαρχίας πεμφθῆναι· πάντα δὲ τὸν βουλόμενον χρῆσθαι καὶ ἔχειν, μὴ κωλύεσθαι λαμβάνειν ἐκ τῶν προτεθέντων παρ' ἡμῶν.

tantum, sed & pro exercitu qui tum ibi aderat universo, precati sunt; ita ut solatio nobis essent in præsenti fame & siti: in quintum enim jam diem aquam, quod ea defecisset, non ceperamus: nam in meditullio Germaniæ, & in finibus hostium eramus. Simul atque vero illi in terram sunt provoluti, & Deum precatione invocarunt, quem ego ignorabam, confestim aqua de cœlo est consequuta: ad nos illa quidem frigidissima, in Romanorum vero imminentes hostes grando ignea. Sed & cum oratione ipsa illico præsentia Dei affuit, tanquam insuperabilis & invicti. Inde igitur incipientes, permittemus hisce, Christianis esse: ut ne id genus armorum adversus nos [precibus] illi utentes, voti compotes fiant. Quocirca consulens statuo, ne hominem hujusmodi, quod videlicet Christianus sit, accusare liceat. Si quis autem inveniatur Christianum, propterea quod Christianus sit, deferre; delatum ipsum Christianum, qui hoc sit professus, nulloque alio crimine accusatum, quam quod Christianus sit, manifesto se pro eo gerere: delatorem vero ipsum vivum comburi volo. At Christianum confessum, ac proinde eo nomine tutum atque securum, is cui provinciæ præfectura credita est, ad pœnitentiam ejusmodi professionis & statum illiberalem non traducet. Hæc vero etiam Senatusconsulto confirmari volo: & constitutionem hanc meam in foro Trajani proponi jubeo, ut legi possit. Illam quoque in provincias quasque mittendam curabit Verasius Pollio præfectus. Quicumque autem hac uti, & habere exemplar ejus voluerit, ne recipere id ex eo quod à nobis propositum est, prohibeatur.

Istud etiam hallucinatos esse nonnullos non est diffitendum, quod Legionem Melitinensem idcirco *Fulminatricem* nuncupatam autumant, quòd Quadi eorum precibus sint fulmine percussi. Satis enim constat, Legionem, cui *Fulminatrix* erat cognomini, etiam apud Augusti exercitum extitisse; titulo nimirum isto insignitam, ob Clypeos, in quibus Fulmen erat depictum, in manibus, discriminis ergô, gestatos. Vid. *Baron.* *ad Ann. Chr.* 176. *Scalig. in Euseb. Chron.* p. 222, 223.

Brachio, uti jam dictum est finito, Antoninus à Militibus septimùm Imperator appellatus est. Quod etsi admittere non consueverat, priùs quàm esset decretum à Senatu, tamen non repudiavit. Faustina quoque Augusta *Mater Castrorum* appellata est. *Ann. Chr.* 174. *ad Euseb.* *Dion. Epit.*

Marcus

Marcus isthic tam infamis loci minimè commorandum ratus, eâ ipsâ nocte diem portentosum sequutâ, castra movit; & spatia nactus commoda vallo sepsit. Militibus deinde corpora curandi per dies aliquot indulta est copia; quibus exactis, de hostibus certior per Speculatores factus, adhibitis ad consilium Præfectis, quam illi insistebant viam in sequendum decrevit. Castra propter fluvium metatos invenit, Pagis utrinque positis, qui exercitûs extrema clauderent. Flumen Copiæ trajecerunt, Funditoribus & Sagittariis quantumvis obnitentibus; ripam deinde simul adversam attigissent, magnam in Barbaros Vim fecerunt. Et irruentem quidem illi aciem exceperunt, sed, ubi fortissimos quosque, & ad pugnam acerrimos primus iste prostravisset impetus, cæteri virtute parum fisi loco posteà cesserunt. Cædes ibi secuta est atrocissima, Campi omnes cadaveribus pleni; furorem enim Militis ægrè admodum cohibuit tandem Imperator; cui familiare id est, ut quamvis laboribus pene confectus, de victo tamen hoste dum sumit Supplicium, ut vires refici credat suas. Ingens hominum multitudo capta est, & è Regibus etiam conjuratis nonnulli, cum liberis etiam & uxoribus, ferro vincti ad Antoninum deducti sunt.

Hâc partâ victoriâ exercitum Imperator ad Granum flumen admovit, (quod Quados à Sarmatis, Jazygum gente omnium quotquot Barbararum sunt bellicosissimâ, disterminat;) & ut in promptu esset illi trajiciendo jussit. Ab isto non longe & alterum aberat, spatium autem fluminibus interjectum occupaverat omne Sarmatarum acies. Legio Fulminatrix prima castris educta, pontem navigiis junctum conscendit, Sarmatas progredientes repellere conatos detrudit, quorum plerisque vel trucidatis, vel in torrentem præcipitatis, in fluminis secundi ripâ Aquilas defixit. Dum hæc agerentur reliquus trajicitur exercitus; qui cum omnis ripam ulteriorem conscendisset, Antoninus Diis sacra facere extemplo, castrorum ambitum delineare, vallo denique & muniendis Castris incumbere. Tantis obstupefacti & tam inopinatis progressibus, legatos confestim mittunt Barbari; sed conditionibus ab Antonino reprobatis, Classicum canendum, & aciem illico in procinctu habendam jussit. Alterum itaque amnem Legio Fulminans transiit prima, & in equitatum Jazygum tanto sese effudit impetu, ut protinus in fugam conversus & profligatus fuerit omnis. Agri itaque profligatis his extemplo vastantur, præda reportata est amplissima, tam pecoris quam hominum vi magnâ captâ. Regionum circumjacentium Incolæ se Marco protinus dedunt, pacem orantes; Obsides ille fidei firmandæ traditos admisit; & Principes, pro more Barbaris usitato, concilia in locis variis atque desertis habere, cum ab his accepisset; maturandum censuit, & gradu tam concitato produxit copias, ut inopinatos opprimeret. Isti adventu tam improviso, quique nuntios & famam ipsam anteverterat, attoniti, stupore magis quàm terrore perciti, ad genua ejus provoluti veniam obtestantur. His itaque in castra ablegatis, ipse cum copiarum delectu progressus est ultrà, Exercitum inter sylvam & paludem arundine consitam castrametatum, ut temporis & loci tulerit ratio, adorturus. Acriter utrinque est dimicatum; Romani præsertim tanto sunt furore accensi, ut fractis Sarmatarum copiis, occisis plerisque, numero Captivorum ingenti, agro atque oppidis flammâ ferroque devastatis nondum contenti, aufugientes facibus accensis exquirerent, qui noctu se in sylvam & paludosas latebras receperant. At Antoninus ut se tunc temporis gesserit reticere summum jure nefas haberetur, cùm omni id & victoriâ & Trophæo sit virtutis monumentum perennius. Is sylvam est ingressus, ut exploratos qui ibi laterent fugitivos furori militum subduceret, & non tàm rogantibus condonandi, quàm ut rogati clementiam ejus experiri sustinerent, impetrandi animo. " Usque adeò suum ipsius ingenium moresque graphicè depinxit, dum qui aliis prodest, eâdem eum operâ sibi præsertim benefacere monuit.

Vid. Subscrip. ad Calcem l. 1.

Lib. VII. 13. 74. *Lib.* XI. 4. & *alibi.*

Hostem tot tantisque cladibus atque infortuniis attritum nondum suæ Ditionis fecerat; pulsi Sarmatæ fugatique prœlium tamen redintegrant, nec nisi justâ demum victoriâ finis huic imponi bello potuit. Hanc autem de Barbaris reportare omnium erat difficillimum, quibus exercitum omnem discrimini objicere non est moris; sed ita potiùs decertare, ut victis etiam ampla satis, ad hostem vel repellendum vel lacessendum, supersint semper copiarum Subsidia. Anni igitur jam in hyemem devergentis incommoda, ut quantum posset,

suis

suis amoliretur, quò tempestivum bellum confici posset nihil non tentavit. Legatos itaque, non tàm pacis consequendæ, quàm temporis terendi gratiâ missos, insuper habuit; In abdita penetrare certus, ut subsidiis, in quibus fiduciæ iis erat plurimum, simul deturbatis, direptisque opum reconditarum præsidiis, ad rei perveniri exitum posset. Quod tamen anceps eo erat magis & aleæ plenum, quoniam & via longa erat, & loci aditu difficiles, & Milites à Barbarorum quotidianis irruptionibus vexarentur, & lentè progrediendum esset, ne præ nimiâ festinatione incauti vel cæcis opprimerentur insidiis, vel regione parum perspectâ, aut loco parùm commodo, ad arma deventum esset. Sed istis se demum difficultatibus emersit Antoninus. Ad castra nempe Sarmatarum admovit copias, inter Sylvam spatiosam, & Istrum gelu strigentem posita. Hìc, habitâ prius deliberatione, quo potissimum pacto munitos aggrederetur, exercitum in aciem produxit. Fecerunt idem & Barbari. Classico protinus audito spicula Romani in hostes contorquent, qui firmo pede ingruentium impetum excepere. Ancipiti diu cruentoque decertatum est prælio; donec Romanos tandem se parum profecisse ægrè ferentes, & obnixu tam præfracto in furorem verso, & ira stimularet & pudor. Ictus itaque ingeminant, & Equitatum tandem loco pulsum ad ripas Istri profligarant. Jam Flumen Hostes conglaciatum petunt, pedites Romani nihil sibi metuentes periculi, ubi Salutem sperabant Barbari, insecuti simul; eò promptiores, quòd quos jam terrâ vicerant, Aquâ denuò vincendi desiderio flagrarent. Hìc enim perinde, imò acrius & vehementiùs, quàm in continente erat, pugnatum est. Jazyges, quum Romanos se pone sequi intelligerent, sperarentque facile se posse eos conficere, quòd glaciei essent insueti, Impetum jam impune sustineri posse putaverunt. Ergo Romanos alii à fronte adoriuntur, alii à lateribus Equites irruunt, quòd eorum equi in hujusmodi glacie currere tutò didicerant. Et sanè concussa est impressione ferocissimâ acies Imperitoria, effractâque esset penitûs, ni novum sibi Scutorum usum in locô excogitâssent: Siquidem malè tractati animos tandem resumunt, conversi adversique facti hostibus magna pars secuta deponunt, atque quò minùs cadant, pedem in iis alterum firmant. Hoc pacto eorum impetum primò sustinent, arreptisque alii frænis, alii Scutis & contis eos ad se pertrahunt; Hinc implicati simul, & manus conserentes, Sessores equis dejiciunt. Nam Barbari, quòd leviter erant armati, Romanis qui gravioris erant armaturæ resistere minùs poterant. Ex quo factum est, ut pauci admodum de multis vel in sylvarum latibula aufugerent, vel in Castra munitionibus instructa, se reciperent. Imperator, de fugitivis parum sollicitus, quos & timor imbelles reddiderat, & rerum inopia brevî retraheret, arces & propugnacula continuò adortus est. Nec prohibere poterat vel loci opportunitas vel obstinatus propugnantium furor, quin is tandem potiretur, & ab extremo hoc in quo fiducia erat omnis posita, perfugio Barbaros depelleret.

His ità compositis, Copias Antoninus in hiberna misit, Syrmio ipse usus est, oppido ad belli subsidia & fomenta propter propinquitatem idoneo. Dum ibi ageret per Demostratum & Praxagoram delatus est apud illum Herodes, Horum Criminationem, & istius defensionem sibi cognoscendam sumpsit; Herodem isti tyrannidis & insolentiæ postulabant, necnon & Intimam, quæ Illi cum Vero intercesserat consuetudinem insimulabant & amicitiam, Criminis participem insinuantes Vero affecti, & conjuratum simul in Marci vitam veneno tollendam. Herodes autem Insidias ab ipsis, Athenienses nempe in Regem excitantibus, sibi instructas esse dictitabat. Herodis adversarios fovebant stimulabantque Quintilii, qui cùm Græciæ præessent, magnam existimationem adepti sunt, Attico vero infensi, Exitium ejus omnibus quibus poterant modis moliebantur. Quintilios siquidem is, cum magnis à Rege honoribus affectos videret, *Equidem*, inquit, *Jovem Homericum reprehendo, quod Trojanos adeò diligat.* Momordit nimirum Viros Troade oriundos, & inveteratas peperit Simultates; Nec tanti quos voluit perstringere, quanti sibi constitit Authori, hæc Sententia. Quintiliis enim adjuti Demostratus & Praxagoras, qui absque illorum esset ope parum potuissent, apud Imperatorem pollebant plurimùm, & magnas Herodi molestias facessebant.

Is est qui Marcum & Verum instituit Rhetor celeberrimus Herodes Atticus suprà memoratus.

Vid. *Philostr. in Vitâ Herodis.*

Philostr.

Aures illis facillimas præbebant & Marcus & Augusta etiam, & causam sæpiùs dicentes tam prono excipiebant studio, ut nullus dubitaret Herodes, quin Atheniensium causæ ut faveret magis, Conjugis & Filiæ, (quibus gratiosum se præstiterat Demostratus,) precibus commotus Antoninus, animum induxisset suum. Herodes autem, tum ob æquiorem inimicis Imperatorem indignabundus, tum ob ærumnam, quam ob geminas puellas sibi charissimas, (quas filiolas nuncupare solitus erat) fulgure simul noctu interfectas conceperat, amens animi factus, ad Regis prætorium manè accessit. Mortis utique cupidus, nec mentis compos. In Imperatorem acriter, & nudâ linguâ his vocibus invectus est. *Hæc scilicet affert mihi Lucii Commercium, quem Tu ad me discipulum & hospitem misisti; unde jus dicis, Mulierculæ, & Puellulæ trienni me concedens.* Ibi cùm Præfectus Prætorio, mortem minitatus, manum ei esset injecturus, Antoninus ne faceret interdixisse, quin & nec Supercilia contraxisse fertur, nec oculos torsisse; sed tantùm ad Athenienses conversus *Causam ut dicerent suam* jussisse, *tametsi Herodes non permitteret.* Ibi verò Demostratum audiens in multis doluit, cum verò Herodem incusabant, *beatos illos qui lue grassante moriebantur*, prædicantem, ità concussus est corde, ut in apertas lachrymas adactus fuerit. Jam verò cùm Atheniensium Apologia libertorum etiam Herodis accusationem contineret, in istos iram convertit Marcus, castigatione tamen, pro more atque ingenio, quàm fieri potuit moderatâ usus. Puellarum autem, quas modò memoravimus, patri pepercit, & supplicium in solidum remisit; satis superque Illi esse liberorum jacturam affirmans. Quæ omnia quàm Philosophicè sint à Marco peracta, Lectorum nemo non videt.

Ascribunt porrò exilium Herodi, cum nec exilium ipsi indictum sit, neque prorsus sustinuerit. Sed in eo hallucinati sunt, quòd cum diu Orici in Epiro commoratus esset, cum è Pannonia reverteretur morbo correptus, relegatum illuc putarent. Sed falsi arguuntur vel ex ipsius Marci testimonio. Cùm enim is ad Imperatorem scripsisset, an infensus esset sibi facturus periculum, non tàm defensionis, quàm expostulationis præ se speciem ferebant Literæ, *Atenim mirari se aiebat, quid tandem de illo fuerit tempore superiori factum cum ità crebrò scriberet, ut tres aliquando Tabellarii unâ eademque die ad se ab illo accederent.* Nec minus Sententiam istam convellunt, quæ Marcus deinde ad Herodem rescripsisse perhibetur. Is nempe, cùm de Belli priùs hibernis verba fecisset, & Mulierem deflevisset recens ipsi mortuam, adjunctis etiam quibusdam de corpusculi tunc temporis ægrè affecti imbecillitate; Ita pridem exorsus, *Salvus mihi sis, amice Herode; Te verò,* inquit, *& valere ex animo precor, ac de me ut tibi benevolo ita cogitare cupio. Neque te injuriâ affectum existimare, si deprehensis quibusdam delinquentibus, animadversione in eos usus sum, quàm fieri potuit æquâ. Propter illa quidem ne mihi succenseas. Quod si quâ te in re dolore affecerim, aut tibi sim molestus, exposcas velim à me pœnas, in Templo Minervæ Atheniensis, in Mysteriis Initiorum. Namque in votis habui, etiam quando bellum ingravesceret maximè, Sacris initiari. Utinam id fiat etiam Te sacrorum antistite.* Adeo benigna fuit Marci Oratio, ab istâ nimirum, quâ principes quos exilio mulctaverant alloqui solent, abhorrens plurimum.

Marcus vere primo exercitum ex hibernis eduxit, quò Barbaris novas sibi copias adsciscendi spatium interciperet. Danubio itaque trajecto, multis hostem prœliis attritum, Spe tandem omni tantâ virtute, vigilantiâ, Industriâ simul & Sapientiâ ducem debellandi præcisâ prorsus atque amissâ, Legatos qui pacem orarent mittere, & obsidibus datis fidem firmare coegit. Hoc illi jam restabat unum, ut Barbarorum Legatis responsa daret, & Reges finitimorum fidem & societatem pollicitos, ad se accedentes exciperet. Sarmatarum quidem qualis adhuc esset Rex vel ex eo patuit, quòd centum millia Captivorum restituerit. Prætereà quòd nomine Societatis octo illi de suis equitum millia concesserit, quorum pleramque partem Imperator in Britanniam misit.

Vid. Dion. ex Theodosio.

Cæterùm Marcus populos, qui cum illo per Legatos agebant, non omnes iisdem conditionibus admittebat; sed prout quilibet eorum digni erant, sive animo ad obsequium proclivi magis, sive ad desciscendum propenso, ita vel plura illis remittenda vel legibus duris coercendos constringendosque censebat. Voluit quidem Marcomanniam provinciam, voluit etiam Sarmatiam facere; & fecisset, nisi Avidius Cassius rebellâsset sub eodem in Oriente,

Ibid.

Capitol. 24. Vulcat. in Cassio. 7.

Oriente, qui Imperatorem se appellavit. Illius igitur in Syriâ novas res tentantis & Marcum vehementer commovit nuntius, & Sarmatis addidit animos. Barbari itaque de libertate semper tuendâ quàm de fide solliciti, tempus se nactos opportunum oppido rati, quo aliquantum hinc elicerent sibi commodi, Marcum, ut è conventis jam pactis quædam remitteret, complura denuò concederet, pacem denique novis nixam legibus ut contra sententiam animi sui pangeret, premente jam rerum temporisque angustiâ, cogebant. Hinc est factum arbitror, quòd ne quidem Senatui conditiones perscripserit, quibus in gratiam cum eis rediisset, quemadmodum alioqui facere consueverat. *Dio. Theodos.*

Imperii quidem arripiendi sibi consilium nemo hominum erat qui ad ineundum Cassio magis esset idoneus, nam & viri Mores & existimatio exitum quem vellet huic præ cæteris spondere videbantur. Militibus is inprimis charus, & ob victorias in Armeniâ, Arabiâ, & Ægypto reportatas, summo habitus honore: Virtute bellicâ eximius, in hostes ferox, animi audax & inconcussus, moribus variis & ad libitum confictis; Avidus vini, & tamen idem abstinens & inediæ patiens. Veneris cupidus & castitatis amator; Alieni appetens, sui profusus; Nonnunquam trux & asper, aliquando mitis & lenis; sæpe religiosus, aliàs contemptor sacrorum; ingenium vero ad dolos & simulationem natum adeò usu comparaverat, ut & naturæ quibus urgebatur vitiis velum obtenderet, & quas non habuit Virtutes, earum ut speciem præ se ferret egregiam. *Volcat. in Cassio 3.*

Disciplinæ Militaris tenacissimus fuit, & qui se Marium dici vellet; nec enim si quid in imperium peccatum esset, vel minimis ad ignoscendum exorabilem se præbuit. Milites, qui provincialibus aliquid per vim tulissent, in illis ipsis locis in quibus peccaverant, Morte mulctavit. Is quum exercitum adversus Germanos duceret, & inscio ipso manus auxiliaria, centurionibus suis auctoribus, tria millia Sarmatarum negligentiùs agentium in Danubii ripis occidissent, & cum prædâ ingenti ad eum rediissent; Sperantibus centurionibus prœmium, quòd perparvâ manu tantum hostium, segniùs agentibus tribunis & ignorantibus, occidissent; rapi eos jussit & in crucem tolli, servilique supplicio affici. Dicens evenire potuisse, ut essent insidiæ, ac periret Romani imperii * reverentia. Ingens ob id Exempli tàm atrocis visi exorta est in Exercitu seditio. Quâ Cassius adeo non perterritus est, ut nudus campestri solo tectus processerit, torvoque milites vultu intuitus, *Percutite*, inquit, *Me si audetis, & corruptæ disciplinæ facinus adjicite.* Tunc conquiescentibus cunctis meruit timeri, quia non timuit. Quæ res tantum disciplinæ Romanis addidit, tantum terroris Barbaris injecit; ut exercitum imperii observantissimum, quique etiam Victores si temerè vicissent supplicio affecit, inexpugnabilem rati, pacem continuò supplices peterent. *Ibid. 4.* * Vid. *Papyr. apud Liv.* lib.viii. c 34.

Hic etiam primus Desertoribus aliis manus excîdit, aliis crura incîdit & poplites; ut vivens miserabiliter criminosus majus exemplum quàm occisus ederet. Idem præter Lardum, & Buccellatum, atque Acetum militem in expeditione portare prohibuit. Arma militum septimâ die semper respexit, vestimenta etiam, & calceamenta, & ocreas; Exercitium etiam septimi diei fuit omnium, ut & Sagittas mitterent, & armis luderent. Dicebat enim, Miserum esse, quum exercerentur Athletæ, Venatores, & Gladiatores, non exerceri Milites: Quibus minor esset futurus labor, si consuetus esset. Luxum & Delicias omnes de castris submovit, jussitque reos hyemem sub pellibus agere, nisi corrigerent suos mores; & egissent, nisi honestiùs vixissent. Severitas ista Antoninum perpulit, legiones dum Verus ageret in Syriâ mollitie discinctas, ut huic potissimum Duci, qui collapsam restitueret disciplinam, mandaret. De quo extat Epistola Divi Marci ad Præfectum suum talis. *Volcat. in Cassio 5. Ibid. 6.*

Avidio Cassio legiones Syriacas dedi, diffluentes luxuriâ, & Daphnicis moribus agentes, quas totas excaldantes se reperisse Cæsonius Vectilianus scripsit. Et puto me non erràsse, siquidem & Tu notum habeas Cassium, hominem Cassianæ severitatis & disciplinæ. Neque enim Milites regi possunt nisi vetere disciplinâ. Scis enim Versum à bono Poetâ dictum & omnibus frequentatum. *Volcat. in Cassio 5*

Moribus antiquis stat res Romana, Virisque. *Ennius.*

Tu tantùm fac adsint legionibus abunde commeatus, quos, si bene Avidium novi, scio non perituros.

Præfecti

Præfecti ad Marcum responsio, quibus fuerit moribus, quâque existimatione Cassius luculentiùs adhuc docebit, Hem itaque!

Rectè consuluisti, mi Domine, quòd Cassium præfecisti Syriacis Legionibus. Nihil enim tam expedit, quàm homo severior Græcanicis militibus. Ille sanè omnes excaldationes, omnes flores de capite, collo & sinu militi excutiet. Annona militaris omnis parata est, neque quicquam deest sub bono Duce: Non enim multum aut quæritur, aut impenditur.

Dio. Ille tamen Cassius tantâ morum severitate, quod magis mirere, natione erat Syrus, cui pater Heliodorus ille, qui propter multam artis Rhetoricæ peritiam, Adriano olim à Scriptis secretis, ad Ægypti deinde præfecturam pervenerat.

Quæ verò stirpem hominibus novis mutare nequit Fortuna, ut quâ sint reverâ oriundi dissimulare satagant, sæpenumero facit. Cassius utique, ut se ad magnitudinem evectum, & apud Imperatorem multum pollentem senserat, ab illo demum Cassio oriundus videri voluit, qui in Caium Julium conspiravit. Arrogatæ sibi prosapiæ Causam juvabat maximè nominis similitudo; quæ vel per se satis nonnunquam habetur divitibus & imperio potitis in nobilium censum adrogandis. Deinde verò, quod istiusmodi ferè ingeniis usuvenire solet, ut quibus se jactant majoribus, ad illorum mores se summo componant studio, ne à suis degeneri præditus animo videretur, odisse Cassius Principatum cœpit, nec ferre poterat Imperatorium nomen; dicebatque *nibil esse gravius nomine Imperii, quod non posset è republica tolli, nisi per alterum, eodem nomine insignitum.* Id etiam sibi dedit negotii, ut illius instar Rempublicam & libertatem de integro restitueret; in ore siquidem isthoc illi frequentissimum, *Tantùm Dii faveant bonis partibus, Reddent Cassiani reipublicæ principatum.* Auxit Imperatoriæ Majestatis odium Animus Gloriæ avidissimus, & modum servare nescius, eo confidentior, quòd Auguriis & Vaticiniis nescio quibus de futurâ ejus magnitudine inniteretur. Quæ omnia jam tum adolescentem ad id perpulerant amentiæ, ut etiam Pio principatum tentaret extorquere; Sed per patrem Heliodorum, virum Sanctum & gravem, affectationem tyrannidis repressam, & impunem idcircò celatam referunt; quòd animum & mores tum procaciores, ætate & sapientiâ ad maturitatem perductâ, correctum in spes magna subesset. Et iri quidem superstiti adhuc Patri satis est obsequutus, sed illo demum extincto, ingenium (ut solent quæ vi magnâ cohibentur,) tanto prorupit impetu, quantum vel iste adeo dissimulandi peritus ægreadmodum, ut ne omnibus fieret palàm, efficere potuit. Vero id olim suboluisse, cùm in Syriam copias educeret, satis est notum; qui occasionem Viri deperdendi oblatam gavisus, cujus Virtutis & rerum præclarè gestarum laudes illum urebant male: Antoninum ad ejus exitium pertrahere, his demum literis enixus est.

(Margin: Vulcat. in Cassio 1. — Ibid. 13.)

Volcat. in Cassio 1. *Avidius Cassius avidus est Imperii, quantum & mihi videtur, & jam inde sub Avo meo Patre tuo innotuit, quem velim observari jubeas. Omnia ei nostra displicent; Opes non mediocres parat; Literas nostras ridet. Te Philosophum Aniculam, Me Luxuriosum Morionem, vocat. Vide quid agendum sit: Ego hominem non odi: Sed vide ne Tibi & Liberis tuis non bene consulatur; quum tales inter præcinctos habeas, quales milites libenter audiunt, libenter vident.*

Suspicionem hanc levem nimis arbitratus, & Veri animum, seu tantò duci æmulum, seu tacitâ quâdam simultate ægrum incessisse, sequentibus rescripsit Marcus.

*Epistolam tuam legi, & sollicitam potiùs quàm Imperatoriam, & non nostri temporis. Nam si ei divinitus debetur Imperium, non poterimus interficere, etiamsi velimus. Scis enim * proavi tui dictum,* Successorem suum nullus occidit: *Sin minus; ipse sponte sine nostrâ crudelitate fatales laqueos inciderit, Adde, quod non possumus reum facere, quem nullus accusat, &, ut ipse dicis, Milites amant. Deinde in causis Majestatis hæc natura est, ut videantur vim pati etiam quibus probatur. Scis enim ipse quid Avus tuus Adrianus dixerit,* Misera Conditio Imperatorum quibus de affectatâ tyrannide nisi occisis non potest credi. *Ejus autem exemplum ponere, quàm Domitiani, qui hoc primus dixisse fertur, malui. Tyrannorum enim etiam Bona dicta non habent tantum autoritatis quantum debent. Sibi ergo habeat suos mores Cassius, maximè quum bonus dux sit, & severus, & fortis & Reipublicæ necessarius. Nam*

(Margin: * Adriani id effatum pervulgatissimum. — Volcat. in Cass. 2.)

quod dicis, liberis meis cavendum esse morte illius, planè Liberi mei pereant, si magis amari merebitur Avidius quàm Illi; & si Reipublicæ expediet Cassium vivere quàm Liberos Marci.

Certiorem postea Marcum res ipsa fecit, Verum de Cassii consiliis & ingenio nequaquam hallucinatum; & Ipsum potiùs virtute mactum suâ, & Cassii severitate productum, æquius paulò judicâsse. Sed ita ferè fert sincera morum sanctimonia, à quibus ipsa abhorret plurimum, ea ab aliis admissa credere facinora, ut ne temere animum inducere possit suum.

Cogitata vero perficere, ob impensum illum, quo Antoninum subditi ejus prosecuti sunt amore atque studio, Cassio haud ita erat in proclivi. Nec, quas apud Syros & Ægyptios adeptus est opes, quicquam illi profecissent, nisi morte Antonini falsò creditâ adjutæ. Alii igitur dicunt, ementitâ hujus morte Cassium Imperatorem se appellâsse, quum Divum Marcum appellâsset. Deceptum alii à Faustinâ, quæ quum Virum suum imbecillum & annis infractum videret, ut jam de illius valetudine spei nil esset reliquum; Commodum autem adolescentem adhuc, & regio muneri ineptum cogitaret; Sibi etiam metuens, ne si principatus ad alium deveniret, privatam vitam agere cogeretur, simul etiam ut filios tueri posset; huic secretò persuasisse, ut se compararet, ut & Ipsâ pariter & Imperio poti-retur. Sed mihi vero haud videtur simile, Faustinam imprudentem ita rationes iniisse; nec multis opus est ut sententiam falsi arguamus, cui satis est convellendæ vel unum Cassii ingenium. Eum nempe, utut se cætera habuerint, pervulgasse id nuntii constat, Marcum diem obiisse suum; non sine mœroris gravissimi eapropter concepti specie; Exercitum etiam Pannoniæ tunc temporis agentem, cui Commodus regno immaturus videbatur, ipsum designâsse Imperatorem, adjecit. Et quanquam non ità multò post verum rescivit, tamen quòd semel motum fecerat, de sententia non decedendum sibi, sed imperium potius armis firmandum, putavit. Præfectis igitur Exercitui, quorum in amicitiâ & virtute illi fiduciæ erat plurimum, quicquid in illud fastigii contendenti obicem opponere potuit, aut conciliandum aut debellandum suscepit. Et brevi quidem temporis spatio omnia quæ intra Taurum erant, sui juris fecit.

Vulcat. in Cassio. 7. Capitol. 24.
Vulcat. ibid. Capitol. ibid. Dio.

Sub idem fere tempus Epistolam ad filium, seu generum ejus Druncianum, qui tum Alexandriæ præsidebat conscripsit; in quâ & consilii rationem omnem enarrâsse, & aliqualem facti purgationem instituisse videtur. Illa vero qualis fuerit, dijudicabit Lector, Ita enim se habet.

*Misera Respublica, quæ istos divitiarum cupidos & divites patitur misera. Marcus homo sane optimus; qui dum clemens dici cupit eos patitur vivere, quorum ipse non probat vitam. Ubi L. Cassius, cujus nos frustra tenet nomen? Ubi Marcus ille Cato Censorius? Ubi omnis disciplina Majorum, quæ olim quidem intercidit, nunc verò quæritur? Marcus Antoninus philosophatur & quærit de Clementiâ, & de Animis, de Honesto & Justo, nec sentit pro Republicâ. Vides multis opus esse gladiis, multis * Elogiis, ut in antiquum statum publica forma reddatur. Ego verò istis præsidibus provinciarum —— An Ego Proconsules, an Ego Præsides putem, qui ob hoc sibi à Senatu & ab Antonino provincias datas credunt, ut luxurientur, ut divites fiant? Audisti Præfectum Prætorii nostri Philosophi, ante triduum quàm fieret, mendicum & pauperem, sed subitò divitem factum. Unde quæso, nisi de visceribus Reipublicæ, & Provincialium fortunis? Sint sane divites, sint locupletes, ærarium publicum refercient. Tantum Dii faveant bonis partibus: Reddent Cassiani Reipub. principatum.*

Vulcat. in Cassio. 13.
* Titulis nempe quibus puniendorum crimina indigitantur.

" Ad ista quisquis animum advertat, Cassium de occupando imperio Marco quantum-
" vis superstite cogitâsse, nec per mortui ejus nuntium stetisse quòd is nova moliretur,
" facilè existimaturum constat. Quod ut obiter moneretur haud abs re censui.

Martius Verus Antonini Legatus victoriarum à Cassio olim in Armeniâ reportatarum partem sibi jure vindicare posset minimè contemnendam. Is jam Cappadociam obtinens, ad Marcum misit primus, qui Cassium ab illo defecisse nuntiarent. Ille Commodo

Dio. Xiphil.

modo præsertim metuens, ne vel apprehensum teneret Cassius, vel de medio tolleret, literis ad Romam clam scriptis ad se accersit; rem autem intereà dissimulat celatque. Posteà tamen, ubi Milites perlato rumore commoveri vehementer cœperunt, & multa colloqui, exercitum convocari jubet, atque apud ipsos pauca in hanc sententiam exponit.

Οὐκ ἀγανακτήσων, ὦ συστρατιῶται, ἢ ὀδυρόμενος παρελήλυθα. χαλεπαίνειν μὲν γὰρ τί δεῖ πρὸς τὸ δαιμόνιον, ᾧ πάντα ἔξεστιν; ὀλοφύρεσθαι δὲ ἴσως ἀνάγκη τοὺς ἀδίκως δυστυχοῦντας· ὃ καὶ ἐμοὶ νῦν συμβέβηκε. πῶς γὰρ οὐ δεινόν, πολέμοις ἡμᾶς ἐκ πολέμων συμφέρεσθαι; πῶς δ' οὐκ ἄτοπον καὶ ἐμφυλίῳ συμπλακῆναι; πῶς οὐκ ἀμφότερα καὶ δεινότητι καὶ ἀτοπίᾳ νικᾷ, τὸ μηδὲν πιστὸν ἐν ἀνθρώποις εἶναι, ἀλλ' ἐπιβεβουλεῦσθαί τε με ὑπὸ τοῦ φιλτάτου, καὶ εἰς ἀγῶνα ἀκούσιον καθίστασθαι, μήτε τι ἠδικηκότα, μήτε τι πεπλημμεληκότα; τίς μὲν γὰρ ἀρετὴ ἀσφαλής, τίς δὲ φιλία ἔτι νομισθήσεται, ἐμοῦ ταῦτα πεπονθότος; πῶς δ' οὐκ ἀπόλωλε μὲν πίστις, ἀπόλωλε δὲ ἐλπὶς ἀγαθή; ἀλλ' εἰ μὲν μόνος ἐγὼ ἐκινδύνευον, παρ' οὐδὲν ἂν τὸ πρᾶγμα ἐποιησάμην (οὐ γάρ πω καὶ ἀθάνατος ἐγεγέννημην) ἐπεὶ δὲ δημοσία τε ἀπόστασις, μᾶλλον δὲ ἐπανάστασις γέγονε, καὶ ὁ πόλεμος πάντων ὁμοίως ἡμῶν ἅπτεται· ἐβουλόμην, εἰ οἷόν τε ἦν, προσκαλέσασθαι τὸν Κάσσιον, καὶ δικαιολογήσασθαι πρὸς αὐτὸν παρ' ὑμῖν ἢ πρὸς τὴν γερουσίαν· καὶ ἡδέως ἂν ἀμαχεὶ παρεχώρησα αὐτῷ τῆς ἡγεμονίας, εἰ τοῦτο τῷ κοινῷ συμφέρειν ἐδεδόκει· ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ γὰρ καὶ πονῶν καὶ κινδυνεύων διατελῶ· τοσοῦτόν τε ἐνταυθοῖ χρόνον ἔξω τῆς Ἰταλίας πεποίηκα ἄνθρωπος καὶ γέρων ἤδη καὶ ἀσθενής, καὶ οὔτε τροφὴν ἄλυπον, οὔθ' ὕπνον ἀφρόντιν λαβεῖν δυνάμενος· ἐπεὶ δ' οὐκ ἄν ποτε συγκαθεῖναι εἰς τοῦτο ὁ Κάσσιος ἐθελήσειε, (πῶς γὰρ ἂν πιστεύσειέ μοι, ἄπιστος οὕτω περὶ ἐμὲ γεγενημένος;) ὑμᾶς γε, ὦ συστρατιῶται, χρὴ θαρρεῖν. οὐ γάρ που κρείττους Κίλικες, καὶ Σύροι, καὶ Ἰουδαῖοι, καὶ Αἰγύπτιοι ὑμῶν οὔτε ἐγένοντό ποτε, οὔτε ἔσονται, οὐδ' ἂν μυριάκις πλείους ὑμῶν, ὅσῳ νῦν ἐλάττους εἰσίν, ἀθροισθῶσιν. οὐ μὴν οὐδ' αὐτὸς ὁ Κάσσιος, εἰ καὶ τὰ μάλιστα καὶ στρατηγικὸς εἶναι καὶ πολλὰ κατωρθωκέναι δοκεῖ, λόγου τινὸς ἄξιος νῦν ἂν φανείη. οὔτε γὰρ ἀετὸς κολοιῶν, ἢ καὶ λέων νεβρῶν ἡγησάμενος, ἀξιόμαχος γίνεται· καὶ τὸν Ἀραβικὸν τόν τε Παρθικὸν ἐκεῖνον πόλεμον οὐ Κάσσιος ἀλλ' ὑμεῖς κατειργάσασθε. ἄλλως τε εἰ καὶ ἐκεῖνος ἐκ τῶν πρὸς Πάρθους πραχθέντων εὐδόκιμός ἐστιν, ἔχετε καὶ ὑμεῖς Βῆρον, ὃς οὐδὲν ἧττον, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον αὐτοῦ καὶ ἐνίκησε πλείω καὶ κατεκτήσατο. ἀλλὰ τάχα μὲν καὶ ἤδη μετανενόηκε ζῶντά με μεμαθηκώς. οὐ γάρ που καὶ ἄλλως, ἢ ὡς τετελευτηκότος μου, τοῦτ' ἐποίησεν.

Etsi non huc veni, Commilitones succensendi aut lamentandi animo (Quid enim Deo succenseatur in cujus potestate sunt omnia?) *tamen eos qui præter meritum infelices sunt, adversam fortunam lamentari necesse est; id quod mihi quidem nunc evenit. Quàm enim grave est & molestum bella nobis ex bellis trahi? Quàm porro calamitosum civili bello nos implicari? Quàm verò utroque & gravius est & insolentius, fidem apud homines nullam superesse? Insidias autem in me strui ab homine amicissimo; meque invitum, nullâ factâ injuriâ, nullo admisso delicto, in certamen rapi? Quæ Virtus uspiam tuta, aut quæ tandem Amicitia firma existimabitur, cùm mihi hæc facta sit injuria? Nonne Fides, nonne bona Spes omnis periit funditùs? Quod si meum unius esset periculum, nihili certè facerem (nec enim ipse natus sum immortalis.) Jam verò, cùm publica facta sit defectio, vel rebellio potiùs, bellumque ad nos omnes pariter pertineat, Vellem, si fieri potuit, evocatum Cassium, ut cum eo apud Vos, aut coram Senatu, de jure disceptarem. Nullo siquidem prælio commisso libenter imperium ei concederem, si id utilitati publicæ expedire videretur. Etenim Reipubl. gratiâ labores & pericula sustineo, ejus ergô tamdiu longe extra Italiam commoratus sum, idque senio jam & imbecillitate confectus, ut neque cibum doloris expertem, neque somnum curis vacuum capere possim. Sed quoniam nollet Cassius mecum in hâc convenire causâ, (quo pacto enim mihi Is habeat fidem, qui fidem mihi datam adeo jam læserit?) Vos Commilitones, animo esse forti fas est. Nec enim Cilices, Syri, Judæi, & Ægyptii vobis unquam aut fuerunt, aut erunt potiores. Non, si Milites quanto nunc numero minores, eò plures quàm vos congrederentur. Sed neque Cassii ipsius, quantumvis ille bonus videatur Imperator, multaque consultò & prosperè gessisse, ratio ulla impræsens habenda. Nec enim Aquila Graculorum, aut Leo Hinnulorum dux aptus esse ad bellum protinus gerendum potest. Jam verò illud Parthicum & Arabicum bellum non Cassius, sed Vos confecistis. Quòd si ille, præsertim de rebus contra Parthos gestis, adeptus est gloriam, Vos quoque M. Verum habetis, non modò non illo inferiorem, sed multò etiam potiorem, à quo longe plura Bello victa & parta sunt. Quinetiam illum jam incepti fortasse pœnitere cœperit, quod*

Me vivere intelligat; Neque id nimirum, nisi me mortuum credidisset, facturum fuisse arbitror.

Quod

Quod si manet etiamdum in proposito susceptoque consilio, ubi primum de profectione nostrâ fuerit edoctus, resipiscet tamen; Et vos enim metuet, & me reverebitur. Itaque illud tantum vereor, Commilitones, ne aut Ipse sibi manus afferat, quòd scilicet præ pudore sceleris, in nostrum venire conspectum non audeat; aut alius quispiam, cognito adventu meo, ad officiosè sedulus faciat. Mihi enim amplum oppidò præmium belli atque victoriæ, quantum unquam reportavit nemo, ita demum eripiet. Quale verò isthoc? Id nempe, Homini qui injuriam fecerit ignoscere; Eique, qui amicitiam fidemque violaverit, amicum nihilominùs & fidelem me præbere. Hæc vobis fortasse fide majora videantur, quam tamen istis haud oportet derogatam, cum non omnia prorsus bona ex hominum commercio exterminata sunt; Sunt enim & adhuc apud nos antiquæ virtutis relliquiæ. Quòd si quis mihi fidem parum habeat, tantò vehementiùs excupio, ea quæ videntur fieri non posse, omnibus ob oculos à Me effecta ponere. Hæc enim sola mihi ex malis præsentibus lucranda foret utilitas, si rebus bene compositis, cunctis ostendero, nos bellis etiam Civilibus bene uti posse.

ἂν δὲ καὶ ἐπὶ πλεῖον ἀντίσχῃ, ἀλλ' ὅταν γε καὶ προσιόντας ἡμᾶς πύθηται, πάντως γνωσιμαχήσει, καὶ ὑμᾶς φοβηθεὶς, καὶ ἐμὲ αἰδεσθείς. ἐγὼ γοῦν ἓν μόνον ὦ συστρατιῶται δέδοικα, (εἰρήσεται γὰρ πᾶσα πρὸς ὑμᾶς ἡ ἀλήθεια) μὴ ἤτοι αὐτὸς ἑαυτὸν ἀποκτείνῃ, αἰσχυνθεὶς ἐς τὴν ἡμετέραν ὄψιν ἐλθεῖν. ἢ ἕτερός τις μαθὼν ὅτι τε ἥξω καὶ ὅτι ἐπ' αὐτὸν ὁρμῶμαι, τοῦτο ποιήσῃ. μέγα γάρ μου ἆθλον καὶ τοῦ πολέμου καὶ τῆς νίκης, καὶ ἡλίκον οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων ἔλαβεν, ἀφαιρήσεται. τί δὲ τοῦτό ἐστιν; ἀδικήσαντα ἄνθρωπον ἀφεῖναι, πρὸς φιλίαν ὑπερβάντα φίλον μεῖναι, πίστιν καταλύσαντα πιστὸν διαγενέσθαι. παράδοξα μὲν ἴσως ταῦθ' ὑμῖν φαίνεται, ἀλλ' οὐκ ἀπιστεῖν ὑμᾶς αὐτοῖς δεῖ. οὐ γάρ που καὶ ἁπλῶς πάντα τὰ ἀγαθὰ ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἀπόλωλεν, ἀλλ' ἔστι καὶ παρ' ἡμῖν ἔτι τῆς ἀρχαίας ἀρετῆς λείψανον. ἂν δέ που ἀπιστῇ τις, καὶ διὰ τοῦτο μεῖζόν ἐστί μοι τὸ ἐπιθύμημα, ἵνα ὃ μηδεὶς ἂν πιστεύσειε γενέσθαι δύνασθαι, τοῦτο ἴδῃ γενόμενον. ὡς ἔγωγε τοῦτ' ἂν μόνον ἐκ τῶν παρόντων κακῶν κερδάναιμι, εἰ δυνηθείην καλῶς θέσθαι τὸ πρᾶγμα, καὶ δεῖξαι πᾶσιν ἀνθρώποις, ὅτι καὶ ἐμφυλίοις πολέμοις ἔστιν ὀρθῶς χρήσασθαι.

Hæc Marcus & apud Milites concionatus est, & ad Senatum scripsit, qui Cassium Hostem appellavit, & Bona ejus proscripsit. Quæ, cum Antoninus in privatum ærarium congeri noluit, Senatu præcipiente in ærarium publicum sunt relata. Commodus intereà loci ad Exercitum pervenerat, quem Marcus Tribunitio munere ornavit. Paratis jam omnibus ad iter capessendum necessariis, copias promoveri jussit, ipse interim in Italiam contendit, ut Augustam, & Regiorum Liberorum cæteros expeditionis comites adhiberet. Ubi verò Albanum usque montem pertigisset, ad Faustinam literas dedit, quorum hoc exemplum est. *Dio. Capitol. 24. Volcat. in Cassio, 7. Lamprid. in Commod. 2.*

Verus mihi de Avidio verum scripserat, quòd cuperet imperare. Audisse enim te arbitror quod æruscatores de eo nuntiarent. Veni igitur in Albanum ut tractemus omnia Diis volentibus, nihil timens. *Volcat. in Cass. 9.*

En itaque quæ rescripserit Faustina.

Ipsa in Albanum cras, ut jubes, veniam. Tamen jam hortor, ut si amas Liberos tuos, istos rebelliones acerrimè prosequaris, malè enim assueverunt & Duces & Milites, qui, nisi opprimuntur, opprimunt.

Cum autem nonnulla obstarent, quò minus ad Albanum Imperatorem ex condicto conveniret: Ad Formianum accersit denuò, ut ibi navigium simul conscenderent. Sed Filiâ natu maximâ tum Romæ ægrotante, ab itinere instituto iterum depulsa, ita demum scripsit. *Volcat. in Cassio, 10.*

*Mater mea Faustina Patrem tuum * Pium * ejusdem in defectione Celsi sic hortata est, ut pietatem primùm circa suos servaret, sic circa alienos. Non enim pius est Imperator, qui non cogitat uxorem & filios. Commodus noster vides in quâ ætate sit. Pompeianus Gener, & senior est, & † peregrinus. Vide quid agas de Avidio Cassio, & de ejus consciis. Noli parcere hominibus qui Tibi non pepercerunt; & nec Mihi nec Filiis parcerent, si vicissent. Ipsa iter tuum mox consequor. Quia Fadilla nostra ægrotabat, in Formianum venire non potui. Sed si te Formiis invenire non potero, assequar Capuam: Quæ civitas & meam & filiorum nostrorum ægritudinem poterit adjuvare. Soteridam medicum in Formianum ut dimittas rogo: Ego autem Pisitheo nihil credo, qui puellæ virgini curationem nescit adhibere.*

* Pium *alii, alii* ejusdem *eliminandum censent. Mibi videtur potius pro* Celsi, *debere rescribi:* Cassi *qui, ut supra dictum. Pio imperio dudum erat extortum.*
† *Fuit is genere Antiochensis.*

 Signatas

Signatas mihi literas Calphurnius dedit, ad quas rescribam si tardavero; per Cæcilium senem Spadonem hominem (ut scis) fidelem; cui verbo mandabo quid uxor Avidii Cassii, & filii, & gener de te jactare dicantur.

Cassium neutiquam fefellit, magna & audacia facinora moram non pati, aditum igitur quò sibi fæliciorem in Italiam aperire posset, Græciam ad suas partes pertrahere summo obnixus est studio. Herodis nuper memorati facundia & existimatio quantum apud illam gentem possent probè gnarus; nihil inexpertum reliquit, quo sibi eum adjungeret. Sed ità demum se quo vellet perventurum sperabat, simultate, quam is in Antoninum diu conceperat, denuò expergefactâ. Exitum habuerunt consilia ab Authoris mente longè diversum. Herodes enim, qui ne literas quidem perlegere sustinuit, responsum breve perquam, sed mordacem satis & istâ dignum causâ retulisse perhibetur, unico tantum verbo vecordiam hominis exprobrans.

Philostr. in vita Herodis. *Herodes Cassio* Μαίνῃ. *Insanis.*

Multos etiam alios Cassius expertus est frustrà, nec enim civitatem ex potentioribus ullam ab officio dimovere, aut sceleris sibi participes devincire, præterquam qui vel ære alieno, vel criminibus & vitiis obstricti suis, nisi à rebus perturbatis quod sperarent, non habuerunt. Hinc factum, ut, qui unicè olim à suis dilectus est auctoritate (ut solet quoties minùs rectè cedunt consilia) infirmatâ, & amore in odium atque contemptum verso, hostem illum tollendum Milites primi meditarentur. Ita tandem Imperator, non tàm factus quàm sibi visus, Menses tres cum sex diebus ex quo defecerat, interemptus est. Antoninus enim Centurio in iter pedibus facientem irruit, & cervicem de improviso vulneravit; Quod tamen cum non esset mortiferum vulnus, is equo concitato facinus imperfectum reliquit, sed brevi absolvit Decurio quidam, & capite Ducem truncavit. *(Dio. Vulcat. in Cassio 7.)*

Vulcat. in Cassio 11. Capite ad Antoninum in Formiano agentem delato, is non elatus est; sed ad Faustinam iterum rescripsit. Quæ verò & qualia subdita perdocebit Epistola.

Tu quidem mea Faustina religiosè pro marito, & pro nostris liberis agis. Nam relegi Epistolam tuam in Formiano, quâ me hortaris, ut in Avidii conscios vindicem. Ego verò & ejus Liberis parcam, & Genero, & Uxori, & ad Senatum scribam, ne aut proscriptio gravior sit, aut pœna crudelior. Non enim quicquam est quòd Imperatorem Romanum meliùs commendet gentibus, quam Clementia. Hæc Cæsarem Deum fecit, hæc Augustum consecravit, hæc Patrem tuum in primis Pii nomine ornavit. Denique, si ex meâ sententiâ de bello judicatum esset, nec Avidius esset occisus. Esto igitur secura.

Dii me tuentur. Diis pietas mea
Cordi est. *Horat.*

Pompeianum nostrum in annum sequentem Consulem dixi.

Capitol. 24. Tanta Imperatoris Clementia ab aliis illi erat laudi, ab aliis vitio ducta. Cùm autem quidam diceret reprehendendum Antoninum, quòd tàm mitis esset in hostem suum, ejusque liberos & affectus, atque omnes quos conscios tyrannidis reperisset, addente illo, *Quid si Cassius vicisset?* dixisse Marcus dicitur, *Non sic Deos coluimus, nec sic vivimus, ut ille nos vinceret.* Enumeravit deinde omnes Principes, qui occisi essent, habuisse causas quibus mererentur occidi; nec quenquam facilè Bonum, vel victum à Tyranno vel occisum dicens. Meruisse Neronem, debuisse Caligulam, Othonem & Vitellium nec imperare valuisse. De Galba etiam paria sentiebat, quum diceret, *In Imperatore avaritiam esse acerbissimum malum.* Denique non Augustum, non Trajanum, non Adrianum, non Parentem suum Pium à rebellibus potuisse superari; quum & multi fuerint, & ipsis vel invitis, vel insciis, extincti. Præclara quidem illa, & quæ in Virtutis præsidio quantum sibi erat fiduciæ satis ostendunt; sed quæ quantumvis in istis exemplis verissima, longe tamen absunt, ut in omnibus & semper fuerint. Quocircà ita cum bonis actum iri principibus sperare æquius est, quàm nunquam non agi asserere. Ad Senatum verò qualem posthac orationem miserit, interest scire. *(Vulcat. in Cassio 9.)*

Vulcat. in Cassio 12. *Habetis igitur P. C. pro gratulatione victoriæ generum meum Consulem, Pompeianum dico: Cujus ætas olim remuneranda fuerit Consulatus nisi viri fortes intervenissent, qui-*

bus

bus reddi debuit, quod à Republicâ debebatur. Nunc quod ad defectionem Cassianam pertinet, Vos oro atque obsecro. P. C. ut censurâ vestrâ depositâ, meam pietatem clementiamque servetis, imò vestram: Neque quenquam ullum Senatus occidat. Nemo Senatorum puniatur, nullius fundatur viri Nobilis Sanguis; deportati redeant, proscripti bona recipiant. Utinam possem multos etiam ab Inferis excitare. Non enim unquam placet in Imperatore vindicta sui doloris; quæ etsi justior fuerit, acrior videtur. Quare filiis Avidii Cassii, & Genero, & Uxori veniam dabitis. Et quid dico Veniam, cum illi nihil fecerint? Vivant igitur securi, scientes sub Marco se vivere. Vivant in patrimonio parentum pro parte donato. Auro, argento, vestibus fruantur. Sint divites, sint securi, sint vagi & liberi, & per ora omnium ubique populorum circumferant Meæ, circumferant Vestræ pietatis exemplum. Nec magna hæc est P. C. clementia, veniam proscriptorum Liberis & Conjugibus dari. Ego verò à vobis peto ut conscios Senatorii Ordinis & Equestris, à cæde, à proscriptione, à timore, ab infamiâ, ab invidiâ, & postremò ab omni vindicetis injuriâ. Detisque hoc meis temporibus, ut in Causâ Tyrannidis, qui in Tumultu cecidit, probetur occisus.

" Hanc ejus clementiam Senatus acclamationibus & Benedictionibus prosequutus est, *Antonine pie, Dii te servent. Antonine clemens Dii te servent: Antonine clemens Dii te servent: Tu noluisti quod licebat, nos fecimus quod decebat. Fac securi sint Liberi tui. Bonum imperium nulla vis lædit. Præsentiam tuam rogamus. * Philosophiæ tuæ Patientiæ tuæ, Doctrinæ tuæ; Nobilitati tuæ; Innocentiæ tuæ. Vincis inimicos, Hostes exsuperas. Dii te tuentur*, &c." * Scil. Bene Precamur.

Marcus interea loci Cassii caput humandum curavit, & mortem ejus doluit palam. Quo facto iter institutum progressus est ut Copias desciscentes in officio contineret, & Orientales reduceret. Ab Ægypto exorsus, Ignovit Civitatibus quæ Cassio consenserant; & quum multa Alexandrini in Cassium dixissent fausta, tamen omnibus ignovit, & filiam suam, in paternæ benevolentiæ pignus, apud eos reliquit. *Capitol.* 25, 26.

Postquam ad Pelusium appulisset, sacra Serapidis ibi celebrata comperit, confluente illuc undique ingenti hominum turba. Quantum inde excreverit licentiæ & libidinis, & quàm famosus fuerit Numinis hujusce cultus, à pluribus jam notatum non opus est ut enarrem. Marcus itaque de populi querimoniis parum sollicitus, qui Cultum Deorum immutatum iniquo semper ferunt animo, Ferias abrogavit, pompam consuetam exegit, populum à Sacris faciundis arcendum jussit, & solos deinceps Sacerdotes rituum conscios permisit. Ubicunque locorum venerat, Templa, Scholas, & conventus publicos ingressus, populum edocebat, in consuetudinem & colloquium excipiebat; Nodos Philosophiæ, & quæstiunculas abstrusiores discutiebat, enucleabat; nusquàm non relictis & egregiis Sapientiæ vestigiis, & maximâ sui apud omnes, optimos præsertim & eruditissimos, admiratione. *Capitol.* 23. *Capitol.* 26.

Ubi primum deventum erat Syriam, Cassii literas omnes in supellectili inventas concidit, & in ignem conjecit; nec perlectas voluit, ne cogeretur quenquam invitus odisse. Ferunt nonnulli, Martium Verum anteà in Syriam præmissum, (quam etiam in virtutis & fidei præmium regendam obtinuerat) sponte priùs suâ abolevisse; id Marco gratum inprimis fore autumantem. Quòd, si forte ob eam is causam succenseret, longe fore melius se unum pro multis interire. Exemplum Charitatis & Benevolentiæ insigne sane & in paucis eximium; in Ethnico, nedum in Aulico, præ mirâ paucitate planè stupendum. *Dio.*

Sub hujus anni exitum Antoninus Octavùm Imperator renuntiatus est, quod ex Nummis nobis colligere est, qui Titulum Imperator VIII. cum Anno Tribunitiæ potestatis XXIX. simul exhibent.

Faustinam uxorem suam inter hoc itineris in radicibus montis Tauri, exanimatam subito morbo amisit; cujus Mortem vehementer luxit. Senatus itaque animum ejus Faustinæ consiliis in Cassiani sceleris conscios infensissimum factum existimans, nec in illo dolore, quem ex illius interitu conceperat, opportuno magis solatio uti posse, quam si Cassio *Capitol.* 26. *Dio.*

qui

qui tulissent opem huic ægritudini devoti morte afficerentur, gravius in illos per adulationem & obsequium statuere cœpit. Vitium usque adeò non privatis tantùm, sed publicis solenne nimium est, & augustissimis Conciliis, ut sanguinem & cædem præ Principis Studio parvi pendant; & sedulo nimis officio impulsi, quod nec fieri debuit, nec factum placet, maturent ultrò. *Dio.* Id nunc à Senatu factum, qui Marci Orationem aut negligentes, aut ad speciem tantùm confictam arbitrati, eum usque adeo perpulit, literas ut rescriberet denuò, quæ vindictam de seditiosis sumptam minimè omnium sibi gratam affirmarent; Ab illius mente abesse plurimum ut quisquam vel suo, vel illorum decreto capite damnetur. Quinetiam ad extremum addidit; *Si id à vobis non impetrabo, ad mortem ipse ibo celeriter.*

Reipublicæ interim ut saluti in posterum & tranquillitati consuleret, Constituit, ut *Dio.* nemo in eâ, unde ortus esset gente aut provinciâ, rerum potiretur. Cassius etenim cum in Syriâ patriâ suâ imperium haberet, hoc fretus patrocinio res novas molitus fuerat.

Volcat. in Cassio, 7. Cassii filios quod attinet, Mecianus natu maximus, cui erat commissa Alexandria, quique conscenserat spe participatus Cassio, invito atque ignorante Antonino, eo ipso quo pater in Syriâ periit die, à suis interemptus est. *Capitol. 26. Volcat. 9.* Deportatus est Heliodorus, Alii vero liberum exilium acceperunt cum Bonorum parte. Alexandria Filia, & Druncianus gener, liberam evagandi ubi vellent potestatem habuerunt. Jura illis integra servata sunt; vixeruntque, non quasi Tyranni pignora, sed quasi Senatorii Ordinis in summâ securitate. Nam & illis etiam in lite objici fortunam propriæ vetuit domûs; damnatis aliquibus quòd in eos petulantes fuissent.

Senatus interim, cujus in rebelles plectendo acerbitas Imperatori displicebat maxime, an honoribus Faustinæ delatis gratiam sibi conciliare possent, tentandum censuit. Æde itaque illi decretâ Auream etiam Faustinæ statuam in sellâ collocavit, quam quoties Marcus spe- *Dio.* ctaret, in primâ Theatri sede, unde superstes ipsa spectare consueverat, ponendam jussit; eique ut omnes præstantissimæ fœminæ assiderent. Quinetiam adulationi studentes majoribus ignotæ, Marco & Faustinæ decrevit statuas argenteas in Templo Veneris collocari; aramque extrui, in quâ virgines omnes quæ nuberent in Urbe, unà cum sponsis sacrificarent.

Capitol. 26. Laudata eadem ab Antonino, quam etiam Divam à Senatu appellatam publicè gratulatus est; Novas autem ipse Puellas, Faustinianas in honorem uxoris mortuæ ut sodales olim Antoninianos in Pii memoriam, instituit. Fecit & Coloniam vicum in quo obiit, & ædem illi extruxit, sed hæc postea (fato tam impudico numine digno) Heliogabalo dedicata est, monstro hominis omnium quotquot uspiam fuerunt impurissimo.

Orientalibus rebus ordinatis, Romam redire decreverat Antoninus. Smyrnæ aliquantisper commoratus est, ubi quoniam de Aristide multa acceperat, ne in magnâ salutantium turbâ despectus ipsi vir fuisset veritus, familiares nunquid is adesset Interrogabat. Hoc enim illi semper erat solenne, quâvis virtute aut præstantiâ cæteris prælucentes, honore & studio pro- *Philostr. in Aristide.* sequi palam. Quod cum Aristidi non factum suspicaretur, male id se habere, Quintiliis qui Græciæ ut supradictum est præerant, edicit, ne vir egregiæ inter suos famæ neglectui habitum se indignaretur. Hi verò, neque ipsos eum conspexisse asseruerunt; alioqui enim minimè fuisse prætermissuros, quò minus commendarent. Crastino vero die redierunt, Aristidem deducentes comitem. Tum allocutus ipsum Imperator, *Quare*, inquir, Te *se* vidimus? Subjecit Aristides; *Theorematì O Rex heri incumbebam, atqui mens occupata ab eo quod quærit ægre admodum se suspensam fert.* Exhilaratus Imperator viri indole tanquam simplicissimâ, *At quando*, inquit, *audiam te?* Cui Aristides contrà pari animi fiduciâ, *Hodie si lubet propone, & cras audies, non enim ex iis sumus, qui quicquid in buccam venerit temere evomunt, sed in iis qui accuratè loqui instituunt. Liceat autem, O Rex, notos etiam & Familiares interesse Auscultationi. Licet*, in- *Aristid. Tom. 1. Orat. 15.* quit Marcus, *Concedatur etiam* (addidit Aristides) *ipsis exclamare & plaudere quantum valent, nullâ Tui præsentis ratione habitâ. Hoc*, inquit Imperator subridens, *in Te situm est.* Postero igitur die laudes Urbis Smyrnæ, fælici admodum facundiâ ornatas coram Antonino deprædicavit; quæ quidem ad nos usque permansit Oratio.

Smyrnæ

Smyrnâ Athenas concessit, quodque diu illi in votis fuerat, Cereris sacris initiatus est, quâ non sanctior apud Ethnicos, aut solennior erat Religio. Hujus utique Templum ingressos, summâ morum innocentiâ & nullius sibi sceleris conscios, oportuit. Quin at Examine accuratiùs instituto opus erat, nec nisi qui Sacerdoti, cujus erat de singulorum statu dijudicare, se comprobarent, adeundi copiam mos erat elargiri. Quò magis hanc ad vitæ integerrimæ famam affectabat viam Antoninus, ut virtutem tam luculento testimonio cohonestatam, & sæculo præsenti & posteris commendaret. Capitol. 27.

Magnos itaque honores Atheniensibus tribuit; Doctores etiam in eorum urbe, annuâ mercede conductos constituit, qui omnis generis Scientiam excolerent. Donis etiam auxit munificentissimis, prærogativas etiam & immunitates plurimas amplissimasque illis indulsit. Revertens ad Italiam navigio tempestatem gravissimam passus est. Brundusii togam & ipse sumpsit, & milites togatos esse jussit; nec unquam, eo imperante, Romæ, aut in Italiâ sagati prodierunt milites. Dio. Philostr. in vit. Adriani. Capitol. 27.

Romam ut venit, omnia gaudio & acclamationibus plena; Ipse autem, quum annos octo peregrinatum abfuisset, Populo octo aureos viritim largitus est. Quicquid etiam vel fisco, vel ærario publico debebant, ab annis sex ad quadraginta, absque sexdecim annis Adriani, omnibus remisit: jussitque Syngraphas omnes de ære isto scriptas in foro comburi. Commodum, quem puerum adhuc Cæsarem appellaverat, togâ virili induit, Collegam in Tribunitiam potestatem junxit, cum eo triumphavit unà, Consulem in annum sequentem designavit; quem ut cohonestaret magis, ad Consulis currum triumphalem in Circo pedes ipse cucurrit. Exinde Lavinium profectus est, ut in illo se receptu Philosophiæ totum impenderet, quam *Matrem* sæpe suam, Aulam verò *Novercam* appellare, familiare illi erat. Sententia Platonis semper in ore illius fuit, *Florere Civitates, si aut Philosophi imperarent, aut Imperatores philosopharentur.* Cùm tamen populum victorem & otiosum spectaculis gaudere, & prudentis esse nôsset, labores & dura belli ludis & pompâ lenire; simul ut animos hujusmodi oblectamentis occupatos, à novis & Reipublicæ noxiis abstraheret moliendis, Congiarium, & magnifica inprimis spectacula donavit. Ipse quidem suopte ab his ingenio alienissimus, popularibus tamen suos attemperare mores, ubi usus esset, nequaquam dedignatus. Dio. Capitol. 27. Ann. Christ. 176. Capitol. 6. Vid. lib. vii. § 3.

Roma intereà, dum Imperatore tandem præsenti, dum gaudiis atque otio laboribus ejus & periculis parto frueretur, tristissimo perculsa est nuntio, Smyrnam nempe incendio penè absumptam, & terræ motu graviter conquassatam, ut pars ædificiorum multò maxima solo æquata, incolas etiam plerosque ruinis & ruderibus obrutos simul improvisâ morte opprimeret. Orationem ad Antoninum scripsit Aristides, miro planè artificio, in quâ calamitosæ urbis infortunia adeò deploravit, ut sæpe ingemuerit is inter lectitandum, tandem verò etiam in lachrymas effusus, urbem confestim instaurandam Senatori mandaret; Pecuniam reficientibus largitus est amplissimam, ut ne pristina quidem desiderari magnificentia, aut suo periisse dispendio, potior ex ruinis rediviva, videretur. Æream cives Statuam in foro Smyrnensi Aristidi erexerunt; grati ob urbem restitutam animi indicium; cum illius impulsu annuerit restaurationi Marcus. Honorem sane exemplo carentem! nec nisi faustis & virtutis studiosis proprium temporibus, in quibus Monumentum perenne vel Regiâ largitate dignum, Oratoris facundia mereri potuit. Sed Antoninus beneficium, non tàm contulit in Smyrnenses, quàm officio pridem devinctus rependit. Illi siquidem, dum Parthicum gereretur bellum, Atidium Cornelianum Syriæ tunc temporis præfectum, fugatum sauciumque, fusasque ejus copias, benignissimo exceperant hospitio. Cornelianum vulneribus confectum justis prosecuti erant exequiis; Milites autem non humaniter tantùm, sed etiam certatim curabant, Arma, Sumptus, Vestimenta largâ suppeditabant manu, Venusinæ olim post infamiam & Cladem Cannensem benevolentiæ æmuli. Sed nec his opus erat Antonino ad benignitatem & munificentiam excitando; cum aliis præterea Civitatibus, non Italis tantùm, sed peregrinis etiam largitus esset; Carthagini scilicet, Epheso, Nicomediæ pari concussis infortunio. Dio. Philostr. in Aristide. Aristid. tom. orat. 20, 21. Philostr. in Aristide.

Capitol. 23. Sumptus spectaculorum ingentes, munera populo crebrò donata, pecuniæ vis immensa in urbes incendio & terræmotibus labefactatas erogata; Debita Romanis & Vectigalia dimissa, exhausto etiam tunc temporis ærario, Viri indolem atque ingenium adeò prædicant; ut illiberalitatis purgationem nefas sit instituere. Dio. Frugi equidem Principem & agnoscimus & collaudamus; qui Pii exemplo edoctus res fisci curaret sedulò; largum tamen & profusum, siquem unquam alium, ubi aut Populo ex usu fuerat, aut Romani nominis interesset. Cogitavit nempe, & perspectum penitus habuit Vir Sapientissimus, tum tantùm cum res agitur publica, sumptibus ponere modum Principi minimè decere; Avaritiam verò in necessariis, & tempestivo rei gerendæ articulo, malum esse omnium longè acerbissimum. Capitol. 23. Dio. Subditos, dicere solebat, tributa lubentiori persolvere animo, qui Principem in publicis magnificum, in domesticis parcissimum perspexerint: Ab opibus probè gnaros & copiam & fælicitatem suam proficisci omnem; nec ab Imperatore egeno bene rem geri posse. Nec tamen est, quòd Antoninum miremur injuriâ notatum; cùm ista sola collaudare munera sit populo solenne, quæ perperam & temerè conferuntur: quæ verò regni commoditates suadent, & recta moderatur ratio, ea parsimoniæ insimulare. Rerum nempe, & quid ex usu sit prorsus ignari, quantum inter dandum & profundendum intersit, dijudicare nequeunt; Data verò non ex ipsâ re, aut accipientis merito, sed ex avido suo & insatiabili ingenio æstimant. Id satis constat, Antoninum præ Ibid. cæteris qui Romæ imperitârunt beneficentissimum se præstitisse; Is utique ædem primus omnium extruxit in honorem Deæ Beneficiorum patronæ; quæ forsan virtutum unica *Beneficientiam* dico, apud Romanos divinos honores nondum erat nacta. Sed ab Illo præsertim illius Numinis cultum institutum oportuit, qui per omnem vitæ consuetudinem, & dona temperare, & virtutem excolere, & decorum in omnibus servare, & quæ temerè dantes utrinque urgent vitia declinare novit; dandi peritissimus & scientiâ & usu factus. Antoninum hoc anno exeunte Imperatorem Romæ nonò renunciatum Nummi compertum dabunt; illud enim anno Tribunitiæ potestatis trigesimo primo factum docent.

Fabia, quam, Veri quantumvis sororem, cum illo tamen turpissimè consuevisse jam suprà memoravimus, ne minor videretur Imperii libido, quàm morum Impudicitia, enisa Capitol. in fine. est maximè, ut, Faustinâ mortuâ, in Marci matrimonium coiret. Is infamiæ suæ conjugis tametsi nescius, at quid fœminæ Fabia esset probè gnarus, sin minus, nec animo ad alteras nuptias propenso, technas ejus irritas dedit omnes. Fertur quidem ille Concubinam sibi ascivisse, ne tot liberis superinduceret novercam: sed fertur tantum, &, ni animus me fallit, temerè. Id minimè omnium me fallit, rumores non rectè semper refutatum iri, ex eo quòd istiusmodi facta à dictis abhorreant plurimùm: Sermonibus enim cum vitæ consuetudine nimium quantum inter se sæpe sæpius disconvenit. Et hominum quidem id vulgo familiare novimus, sed de Antonino tale quid cogitare nefas. In ejus nimirum scriptis hominis ingenium & mores legere est: ut non tàm aliis quàm sibi præcepta dignoscas: Hujus itaque famam injuriâ hâc inustam labe vel inde æquum est credere, quòd § 17. in primo *Ad Seipsum* Libello, Gratias Diis adeò habuerit prolixas, *ob seipsum adolescentem apud Avi concubinam non diutiùs enutritum.* Quo itaque se puerum non contaminatum exemplo seriò gratulatus est, eundem suis istud demum liberis ætate jam grandiorem objecisse, ego equidem ut credam, animum haud facile induxerim.

Sed nec Pax, nec Romæ commoratio diuturna fuit. Triennio enim posteà Scythæ, adscitis etiam è Septentrionalibus auxiliis, arma sumpserunt denuò; Dio. Legatos adorti nihil tale metuentes, nec sibi aut provinciæ tuendis pares. Res igitur perturbatæ cùm Imperatoris & præsentiam, & ingentem ex improviso belli apparatum postularent, tum denique Marcus primò pecuniam à Senatu petivit. Erat quidem illa in principis Potestate, sed quod licebat, noluit tamen. Argentum is nempe cæteráque omnia esse Senatûs Populique Romani existimavit. *Nos enim*, inquit, Senatum allocutus, *usque adeo nihil habemus proprium, ut etiam vestras ædes habitemus.*

Filio deinde suo Brutii Præsentis, Viri consularis, filiam junxit, nuptiis celebratis exemplò privatorum. Deinde hastæ cruentæ in Bellonæ templo Ritum pro more perfecit. Ritus iste apud Veteres, tunc tantùm, cum Bellum in Regiones transmarinas procul transferrent, est usitatus. Marcus itaque peregrè profecturus hastam arripit in templo repositam, & suprà columnam in Circo Flaminio oppositam, agrum hostium versus contorsit. Capitol. 27. Dio.

Romani Imperatori jam senio & laboribus infracto, novis etiam belli eunti obviam periculis metuentes; tum etiam optimo Principe, & tam egregiâ quæ in hoc uno superstes visa est sapientiâ privatum iri se veriti, ad ædes ejus confluxerunt frequentes; animo & moribus instituendis ab illo præcipienda avide accepturi. Hoc illis nimirum in votis erat, tum ob insignem Viri Reverentiam, tum si sibi Dii accensendum eum decernerent, ut Virtutis Viam, quam præeunte Illo & exempli facem præferente pridem institerant, præceptorum olim memores pergerent porrò tenere. Antoninus, voluptate ex animis ita affectis perceptâ haud mediocri, rogatis annuit lubens; nec per Triduum integrum Scientiæ Moralis quæstiones exponere, difficultates expedire, bene vivendi regulas in breve redactas compendium, & memoriæ facile commissas excogitare, atque impertire gravatus est. Ann. 173.

Profectus deinde ineunte Mense Augusto, Filio etiam Commodo itineris socio, Copiis Paternum præfecit, eumque ad prælium cum hoste committendum mittit. Exercitûs Hostilis partem multò maximam in illâ pugnâ confecerunt Romani, postquam à primo manè usque ad Vesperum, obfirmato utrinque animo, & ancipiti diu Marte esset dimicatum. Quâ demum partâ victoriâ Antoninum Imperatorem decimò lætus renunciavit exercitus. Dio.

Quas in annorum horum extremâ Antonini expeditione is res præclarè gesserit, ex illâ tantùm scire est quam Imperio Romano afferebant gloriam. Singulas autem oratione posse persequi inter optata nobis referendum est; cùm nemo superfit Authorum, qui in se suscepit enarrandas. Id unum constat, bellum contra Scythas durum perinde & grave, ac olim vel Parthicum fuerat, vel Marcomannicum. Plerosque fidei suspectæ duces Scytharum regem ob clandestina cum hoste consilia, aut inita, aut saltem iniri credita, capite truncâsse; Marcum cum illis sæpiùs cruento admodum & obfirmato prælio manum conflixisse; exercitum ejus hoste potiorem, tanti ducis exemplo factum; qui animi solertiâ planè incredibili omnia inter pugnandum disponebat, suorum quantumvis senex agmen ducebat, pericula nulla detrectabat; Sed hostem ubi multis attritum prœliis, arcibus extructis, & præsidiis per omnem regionem dispositis, per biennium coercuisset; Tertiam jam expeditionem suscepturus; ineunte mense Martii, Viennæ Austriorum, vel ut alii Syrmii, gravissimo correptus est Morbo, quo etiam paucos intra dies absumptus interiit.

Ferunt quidem nonnulli Medicos, quò Commodo gratificarentur magis, mortem ejus maturâsse: Quod si verum est, (& Dio sanè verissimum esse præstat.) quàm suis id erat rebus opportunum, quod is in ore habuisse frequentissimum perhibetur? *Quàm multa sunt ob quæ à nobis liberari desiderent haud pauci? Illi ipsi elatum me optant, pro quibus tam multa exantlavi, supplicavi, procuravi: Illi inquam ipsi elatum me optant, tanquam qui levamen forsan hinc aliquod sperent.* Et is quidem suo tum præsertim præcepto, quod ibidem memoratum habes, obsequutus est. *Nec propterea tamen minus illis propitius discedas, sed moris tui tenax, amicus, benevolus, mitis.* Ab eodem utique Dione accepimus, Marcum morti proximum Commodum militibus commendâsse, (noluit enim videri, quòd sibi ab illo allata est credere) Tribuno etiam Militum Tesseram postulanti, *Abi ad Orientem*, respondisse, *Ego enim jam ad Occasum commeo.* "Quod eo creditu est proclivius, quòd Antoninum constet, quâ erat mirâ animi in suos benevolentiâ, propinquorum vitia dissimulare solitum." Dio. Lib. x. § 36. Dio.

Sed tenera adhuc Commodi ætas, quæ nondum indolis adeò turpis atque immanis indicia dederat, ignominiam & culpam hanc injuriâ illi inustam ut credam facit. Præsertim, quum non nisi mortuo patre in vitia delapsum narret Herodianus. Mores sanè Herodian. in Commod. 7.

 cruenti

cruenti, quibus se omnibus brevi reddidit infestum, ut hujus etiam parricidii reum existimarent, plerosque poterant inducere; ut nequid sit facinoris aut flagitii, quo non ipse se contaminâsse putaretur. Nec insolens est iis omnibus facilem adhibere fidem, quæ etsi pridem, & illis forsan insciis vel facta, vel conficta, extremo tamen vitæ actu Principes in se admitti potuisse ostendunt. "Hæc quidem D'Acerius pro suo etiam in malos æqui-
" ori ingenio: cujus affectum & mores benevolos non laudare nequeo: Sed id tamen mo-
" nendum duxi, Herodiani testimonium à Capitolino perquam esse diversum; qui & An-
Capitol. 27. " toninum perhibet moribundum *Sententiam de filio eandem quam Philippus de Alexandro*
" *ostendisse, quum de illo malè sentiret*; (sensu nempe longè alio, Imperium Romanum Com-
" modi vitiis & profusæ libidini minimè suffecturum) quin & *minimè se ægrè mortem ferre,*
" *cum filium superstitem relinqueret*, qualem verò docent sequentia, *Nam jam Commo-*
" *dum turpem se & cruentum ostentabat.* Et mox tum postea. *Fertur illum mori voluisse*
" *eum filium talem videret futurum, qualis extitit post ejus mortem; nè, ut ipse dicebat,*
" *similis Neroni, Caligulæ, & Domitiano esset.*

Statim ex quo perculsus erat morbo, salus ejus deplorata est. In illum tum demum scopulum impingens, ubi naufragium faciunt pars hominum maxima; qualis revera esset, & quantum potuerit Virtus & Sapientia intimis animi sensibus insculpta, omnibus ostendit. (Herodian. in Com. 3, 4.) Pectus tamen etiam constantissimi Viri diversæ scindebant curæ. Quicquid divinæ visum est voluntati, æquo ille & modesto, quod Philosophum decuit, animo tulit: Populus tamen, quem Imperatori inprimis charum oportuit, quid tandem ipso vitâ functo fieret, cogitare acerbum; & anxio timore plenum. Diem quem morte clausit extremum agebat mœstus; Multa adeò, quibus animi angebatur, revolventi subibant mentem. Terrebat nempe ingenium adolescentium à rectâ honestâque disciplinâ ad luxum voluptatésque facilè delabens; nec hominem minimè imperitum fugit multorum memoria Principum, qui Juvenes imperium suscepissent; qui vitiis & adulatione victi, voluptatibus tantùm studebant, & imperio grave dedecus infligebant. Solicitabant etiam animum recentiora Neronis & Domitiani Exempla, qui nihil sibi ad extremam crudelitatem reliqui fecerant. Filio itaque timebat suo, ne lubricum nactus locum ab instituto descisceret; bonis artibus, studiisque (quibus tanto curarum & laboris impendio ætas ejus tenera fuisset imbuta,) relictis, ebrietati sese & crapulæ dederet; Virtutis etiam, Justitiæ, & in patriam Charitatis obrutis seminibus & extinctis, pro Patre Patriæ Tyrannum ageret. Terrebat præterea Germaniæ vicina gens, quam nondum planè subjecerat; sed partim in societatem adsciverat, alios autem armis belloque edomuerat; quibus, quantumvis metu principis in præsens contineantur, mos est tamen quamlibet levibus momentis ad arma resumenda facillimè impelli. Quare dubitabat, ne despectâ mox filii ætate, & regnandi imperitiâ, conjurati iterum vindictam quærerent, & infamiam victoriarum à se reportatarum delendam. His igitur Curarum fluctibus æstuans, amicos propinquosque omnes, quotquot aderant, convocari jubet. Qui postquam convenerunt, constituto in eorum conspectu adolescente filio, paululùmque se, ut potuit, è grabbato sublevans, hujusmodi habuit orationem.

Ibid. 4, 5.

Marci Imperatoris Oratio pro Commodo.

DOlere vos atque angi cum ita me affectum contemplamini, minime mirandum. Quippe humanum est humanis casibus ingemiscere: multoque magis misericordiam provocant, quæ oculis usurpamus. Cæterum peculiaris vobiscum nostra ratio est. Nam de mei erga vos animi conscientiâ, mu-

Δημηγορία τοῦ βασιλέως Μάρκου περὶ Κομμόδου.

" ΑΧθεσθαι μὲν ὑμᾶς, ἐφ' οἷς ὁρᾶτέ με διακείμενον, θαυμαστὸν οὐδέν. φύσει τε γὰρ τὸ ἀνθρώπινον ἐλεεινὸν, ἐν ταῖς τῶν ὁμοφύλων συμφοραῖς· τά τε δεινὰ ὑπ' ὄψιν πεσόντα, οἶκτον προσκαλεῖται μείζονα. ἐμοὶ δέ τι καὶ πλέον ὑπάρχειν παρ' ὑμῶν οἴομαι· ἐκ γὰρ ὧν αὐτὸς διάκειμαι πρὸς ὑμᾶς, ἀμοιβαίαν εὔνοιαν εἰκότως ἠλ-

πικα

πειρα. νῦν δὲ καιρὸς εὔκαιρος, ἐμοί τε αἰσθέσθαι μὴ μάτην πρὸς ὑμᾶς τοσούτου χρόνου τιμήν τε καὶ σπουδὴν καταθεθεῖσθαι, ὑμῖν τε ἀποδοῦναι χάριν, δείξασιν ὅτι ὑπὲρ ὧν ἐτύχετε, οὐκ ἀμνημονεῖτε. ὁρᾶτε δή μοι τὸν υἱόν, ὃν αὐτοὶ ἀνεθρέψασθε, ἄρτι τῆς μειρακίων ἡλικίας ἐπιβαίνοντα, καὶ δεόμενον ὥσπερ ἐν χειμῶνι καὶ ζάλῃ, τῶν κυβερνησάντων, μή ποι φερόμενος ὑπ᾽ ἀτελοῦς τῆς τῶν δεόντων ἐμπειρίας, εἰ φαῦλα ἐπιτηδεύματα προσαραχθῇ. γένεσθε δὴ οὖν αὐτῷ ὑμεῖς ἀνθ᾽ ἑνὸς ἐμοῦ, πατέρες πολλοὶ περιέποντές τε, καὶ τὰ ἄριστα συμβουλεύοντες.

tuam spero à vobis quasi meo jure benevolentiam. Nunc autem illud accidit, cum & mihi sit judicium faciendum, frustrane vobis honorem tam diu habuerim, studiumque omne meum lubens detulerim: & vobis referenda gratia ostendendum, non esse eorum quae acceperitis immemores. Videtis filium, quem ipsimet educastis, primas nunc adolescentiae metas ingredientem, quasique in salo, atque in fluctu vitae, gubernatoribus indigentem: ne rerum imperitiâ de recto quasi cursu ablatus, malis artibus impingat. Este igitur vos illi pro me uno multi parentes, excolendo scilicet, atque optima suggerendo.

Οὔτε γὰρ χρημάτων πλῆθος οὐδὲν αὐταρκὲς πρὸς τυραννίδος ἀκρασίαν, οὔτε δορυφόρων φρουρὰ ἱκανὴ ῥύεσθαι τὸν ἄρχοντα, εἰ μὴ προϋπάρχοι ἡ τῶν ὑπηκόων εὔνοια. μάλιστα δὲ ἐκεῖνοι εἰς ἀρχῆς μῆκος ἀκινδύνως ἤλασαν, ὅσοι μὴ φόβον ἐξ ὠμότητος, πόθον δὲ τῆς αὐτῶν χρησότητος, ταῖς τῶν ἀρχομένων ψυχαῖς ἐνέσταξαν. οὐ γὰρ οἱ ἐξ ἀνάγκης δουλεύοντες, ἀλλ᾽ οἱ μετὰ πειθοῦς ὑπακούοντες, ἀνύποπτοι, καὶ ἔξω κολακείας προσποιήτου δρῶντές τε καὶ πάσχοντες διατελοῦσιν, οὐδέποτε ἀφηνιάζουσιν, ἢν μὴ βίᾳ καὶ ὕβρει ἐπὶ τοῦτο ἀχθῶσι. χαλεπὸν δὲ μετρῆσαί τε, καὶ ὅρον ἐπιθεῖναι ἐπιθυμίαις, ὑπηρετούσης ἐξουσίας. τοιαῦτα δὲ συμβουλεύοντες αὐτῷ, καὶ ὧν ἀκούει παρὼν ὑπομιμνήσκοντες, ὑμῖν τε αὐτοῖς καὶ πᾶσιν ἄριστον ἀποδείξετε βασιλέα, τῇ τε ἐμῇ μνήμῃ χαριεῖσθε τὰ μέγιστα, οὕτω τε μόνως ἀΐδιον αὐτὴν ποιῆσαι δυνήσεσθε.

Neque enim ut pecuniae vis tyrannidis luxuriam explere, aut stipantia satellitum agmina tueri principem possunt, nisi illi ipsi quos reges, animum imperanti benevolentiamque accommodent. Quippe ii demum diu tutoque imperant, qui non metum ex crudelitate, sed amorem ex bonitate civium suorum animis instillant. Neque enim quos servire necessitas coegit, sed quos obtemperare sua quemque voluntas adegit, ii sunt in agendo, patiendoque à suspicione omni, assentationeque vacui: nunquamque imperia detrectant, nisi violenter contumelioseque sint habiti. Est autem difficile, in maximâ licentiâ moderari sibi, quasique fraenos imponere cupiditatibus. Quòd si bene vivendi autores illi fueritis, & quae nunc coràm audit, identidem admonueritis, unâ operâ & ipsum vobis reliquisque omnibus optimum principem reddetis, & memoriam nostram demeribemini quam scilicet immortalem hac una ratione poteritis efficere.

Talia dicentem Marcum ita repente animus defecit, ut statim conticesceret, ac languore nimio Supinus, in lectulum relaberetur. Quum itaque diem unum duntaxat & noctem supervixisset, fato est functus: sic ut magnum suî desiderium ejus aetatis mortalibus, posteris verò etiam virtutis memoriam reliquerit sempiternam.

Postquam illius mortem fama vulgavit, incredibilis repente exercitum ipsum, plebem, atque Italiam adeò omnem luctus occupavit. Nullus unquam nuntius tantum dolorem Romae excitavit, tantum unquam terrorem intulit. Imperii Gloriam & Felicitatem integram cum Antonino interiisse unà diceres; quem omnes certatim unâ voce, alii Parentem, Fratrem alii, alii Ducem Fortissimum, Bonum quidam Imperatorem, nonnulli etiam Probum, Continentem, Sapientem, Moderatum Principem, Virtutis denique consummatissimae Exemplar vocitabant; quodque vix alibi usquam factum accepimus, tot in laudes ejus conspirantium ne quisquam sanè aut falsus aut nimius habebatur.

Capitol. 18. Senatus Populusque, etiam priusquam funus conderetur, non divisis locis, sed in unâ sede propitium Deum dixit. Et parum sanè fuit, quod illi & Aurea poneretur in æde Julii Statua, & honores divinos omnis ætas, omnis sexus, omnis conditio ac dignitas dedit, nisi quòd etiam sacrilegus judicatus est, siquis ejus imaginem in suâ domo non habuit, qui per fortunam vel habere potuit, vel debuit. Denique in multis domibus M. Antonini Statuas moris erat inter Deos penates consistere.

Ann. Christ. 180. *Dio. Capitol. Sexagesimum primum egisse narrat. Dio* lviii. *annos, menses* x. *dies* xxii. *natum occubuisse.*

Ita demum conquievit omnium, qui Romæ unquam principatum tenuerunt, optimus, maximusque Marcus, Diis vitâ & morte conjunctus, cùm annum ætatis quinquagesimum nonum nondum exegisset. Annos novem Fratrem habuit imperii participem; decem regnavit solus. Quem variis exagitatum fortunis, & plurima præclarè prosperéque gerentem, idcircò tamen præsertim fælicem ducere fas est, quòd immane Filii ingenium, & flagitia (quibus is humano generi & pestem & probrum brevi se præstitit) nefanda, parum adhuc perspexisset.

PRÆ-

PRÆLOQUIUM,

IN QUO

De Disciplina Stoica, cum Sectis aliis, Peripatetica, & Academica Vetere, Epicurea verò præcipuè collata; deque eorum, qui hanc secuti sunt, quæ supersunt, Senecæ, Epicteti, Marci nostri cumprimis, scriptis disseritur: Operisque hujus totius ratio atque institutum exponitur.

S*Toicam Disciplinam,* præ cæteris Philosophorum priscorum Sectis ad dogma Christianum proximè accessisse, è nostris qui censuerint, non desunt. Et Josephus quidem Judæus, ubi *vitæ suæ* rationem denarrat, de *Pharisæorum*; quam apud suos αἵρεσιν ἀκριβεστάτην fuisse [1] Paulus pronunciat, quamque horum uterque, & Josephus & Paulus, aliquando sectatus fuerat; [2] ἡ Φαρισαίων, inquit, αἵρεσις παραπλήσιός ἐστι τῇ παρ' Ἕλλησι Στωικῇ λεγομένῃ. *Pharisæorum Secta ei est affinis, quæ Græcis Stoica nuncupatur.* Hieronymus verò noster verbis planè disertis; [3] *Stoici,* inquit, *nostro dogmati in plerisque concordant.* Et in multis quidem convenire, ambigi non potest, si quis instituti utriusque περὶ τῶν πρακτικῶν regulas legésque secum invicem contulerit: in pluribus etiam, opinor, quàm Secta alia ulla; quum nulla, credo, comperta sit, quæ pietatis ac virtutis studium exercitiúmque aut pluris faciat, aut altiùs evehat, aut fortiùs spiret, aut acriùs urgeat, aut penitiùs inculcet, aut enixiùs provehat.

Hoc quo clariùs elucescat, de Sectis eminentioribus quibusdam cum ista collatis videbitur. Atq; hìc mitto Pythagoræ, [4] mysticam an magicam dixerim, disciplinam, cujus rudera duntaxat & λείψανα disjecta jam supersunt. *Aureum* enim *carmen,* quod hujus nomine prostat, ejusdem esse notæ censent eruditi cum Phocylidæ *Monitorio*; supposititi um utrumq;. Sed nec in ullo numero habendam exi-

stimem,

[1] Paul. apud Lucam, *Act.* 26. 5.

[2] Joseph. in *Vita sua de Bello Judaic.* libris *subjuncta.*

[3] *In Esaiam Comment. cap.* 11.

[4] Videatur *Pythagoræ Vita,* apud Laert. l. 8. & ab Jamblico conscripta, *cap.* 13, 14, 23, 24. necnon *Jamblichi vita,* apud Eunap. in *Vit. Sophist.*

Ib-

ſtimem, aut Cynicorum affectatam illuviem, fœdáq; in propatulo etiam perpetrata [5] χειρουργήματα; (quos [6] *à Stoicis tunica tantùm distare*, haud ritè pronunciâſſe videtur Satyricus, quam illi [7] obſcœnitates iſtiuſmodi, ſordéſq; etiam, [8] tanquam à natura humana alienas, ſint averſati:) aut Academiæ etiam Novæ ἀκαταληψίαν, quæ cùm ſenſibus tam externis quàm & internis fidem omnem detrahat, [9] mentíſque pariter atque corporis oculos penitus revellat, hominem nec rationis particeps eſſe animal patitur.

Ad illos accedo, qui Philoſophiam nobis excultiorem dederunt, Scholáſq; frequentiores, ampliores, illuſtriores habuerunt. Ex his ſunt, qui è Platonis Gymnaſio prodière, *Academici Veteres*, & Peripatetici: quos, quia [10] *nominibus* ſolis *locisq*; (cùm *Academiam* alteri, *Lycæum* alteri tenerent) à ſe invicem *diviſi*, *rebus* interim *conveniebant*, unà junxiſſe, compendio dabitur. Inter iſtos cumprimis emicuit Ariſtoteles. Is in ſcientiis diſciplinı́ſque omne genus tradendis, *Logicâ*, *Rhetoricâ*, *Poeticâ*, *Politicâ*, *Oeconomicâ*, *Ethicâ*, *Phyſiologicâ* [11], ad [12] miraculum uſq; tantum præſtitit, ut plus illi hac in parte totus eruditionis humanioris circulus debeat, [13] quàm priſcorum, non dico uni alteri alicui, ſed eis, quorum ſaltem ad ætatem hanc ſcripta perennârunt, etiam univerſis. Nam quòd [14] *Platonem* hujus Magiſtrum, familiæq; illius utriuſq; parentem, *excipere* ſolent, qui huic alioqui primas deferunt; haud advertiſſe ſatìs videntur, Platonem non tam in diſciplinis ttadendis, quàm in ſui temporis [15] Sophiſtis, ſub perſona Socratis, defricandis, ludendis, traducendis, refellendis, horum phaleris detrahendis, fucis detergendis, tricis exolvendis, operam maxima ex parte collocâſſe. Unde natum, ut in *Dialogis* pleriſque, per anfractuoſas diſceptationum ambages, artificio ſingulari ſibi invicem implicatas & innexas, in immenſum ferme protractâ diſſertationis ſerie, veri certíque ſitiens lector, niſi quòd dictionis amœnitate, inventionis varietate, ſtructuræq; elegantiâ, quæ feſſum interim reficiant, dum delinitur detinetur, logis longis ac laciniosis penè delaſſatus, cùm [16] quod pro certo

[5] De quo videri poterit, nî pudor prohibeat, Dio Pruſ. *orat.* 6. in *Diogen.* ſive, *de Tyran.* & Laert. *l.* 6. in *Diogen.* quo loco vim vocabuli non aſſecutum Ambroſ. Camald. Interpretem, non eſt mirum, quum H. Stephan. præterierit.

[6] Juvenal. *Sat.* 13.

[7] Proinde Zeno αἰδήμων πρὸς τὴν κυνικὴν ἀναισχυντίαν, à Cratete defecit. Laert. *l.* 7.

[8] Τὸ καθάρειον πάντως ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου παρείληπται· καὶ εἴ τινι ἄλλῳ, καὶ τούτῳ τῶν ζώων χωρίζεται. Epictet. *diſſert.* *l.* 4. & per totum *cap.* 11. quod his verbis clauditur, Πᾶσα ἐκ θεῶν ἀπό τινος ἀνθρωπικοῦ γίνεται· αὕτη δ' ἐγγύς ἐστι τοῦ μὴ ἀνθρωπικὴ εἶναι. *Naturâ homo mundum & elegans animal eſt.* Senec. *epiſt.* 92.

[9] Epictet. *diſſert. l.* 1. *c.* 5. & *l.* 2. *c.* 20. & Senec. *ad Lucil. ep.* 88.

[10] Cicer. *Academ. l.* 1.

[11] *Muſicam*, *Mathematicam*, *Medicam* non adjicio, quia periiſſe videntur, quæ de his ſcripſiſſe diſcimus ex Laertii laterculo: ſed nec Metaphyſicam, quia nomen priſcis illis ignotum; aliúdque planè ſonat τὰ μετὰ τὰ φυσικά.

[12] *Talem eſſe unum hominem miraculoſum eſt potiùs, quàm humanum.* Averroes in *Proœm. Phyſic.*

[13] *Ariſtoteles meo judicio in Philoſophia prope ſingularis.* Cicer. Academ. *lib.* 4.

[14] *Ariſtoteles, excepto Platone, Philoſophorum princeps.* Cicer. *de finib. lib.* 1. *Ariſtot. longè omnibus (Platonem ſemper excipio) præſtans ingenio & diligentiâ.* Idem *Tuſculan. lib.* 1.

[15] *Sophiſtas è Platone intelligimus luſos à Socrate.* Cicer. *de finib. lib.* 2.

[16] *Platonis in libris nihil affirmatur; & dum in utramque partem multa diſſeruntur, de omnibus quæritur, nihil certi dicitur.* Cicer. Academ. *lib.* 1.

ſtatuatur

ſtatuatur nihil occurrat, in quo pedem figat, nec jam animi pendens, opinatione dubitationéque omni depoſitâ, firmus conſiſtat, ac ſecurus acquieſcat, vix aut nè vix quidem tandem deprehendere queat.

Ariſtotelem itaque ſeligemus, qui in eis, quæ ad mores formandos, vitæque rationem ritè inſtituendam pertinent, (de his enim jam agimus) reliquorum nomine ſententiam ferat. Is poſt Platonem, cum agmine utroque dicto, in tres claſſes *Bona* diſpeſcit univerſa, *animi*, *corporis*, & quæ *extra horum utrumque* conſiſtunt, vitæ hujus adminicula. Quamvìs autem *animi bona præſtantiſſima* eſſe cenſeat, & *per ſe* maximè eſſe *expetenda* concedat; tanti tamen poſteriora duo iſta facit, tantúmque [17] ad ſortem beatam conſtituendam momenti viriumque eis tribuit, ut [18] virum virtute licèt universâ inſtructum, ſed alteris illis orbatum ac deſtitutum, *beatorum* numero eximat, præſertim [19] ſi in adverſa graviora, calamitatéſque inſigniores inciderit; iſta ſiquidem, ubi incurſaverint, *beatitudinem*, quanquam, [20] *mutatu haud facilem*, [21] *intercidere* tamen, *abrumpere* & *corrumpere* prorſus.

At Stoici, adeò nihil hanc in partem efficaciæ corporeis externíſque iſtis permittebant, ut præ animi illis nec in *bonorum malorúmve* cenſu collocanda cenſerent; ſed pro rebus *mediis* prorſus haberent, quæ in neutram partem momenti multum conferrent: cùm [22] *nihil bonum* ſtatuerent, *niſi quod pium, juſtum, humanum, honeſtum foret*; *nihil malum, niſi quod impium, injuſtum, inhumanmm, inhoneſtum* exiſteret. Proinde *miſerum* eſſe *inſipientem, iniquum, improbum, impium* quemque, quantumcunque, quæ aliis habentur, *bonis, corporeis exteríſque inſtructus ſuffultúſque vitam exegerit*; [23] *beatum* contrà *bonum piúmque* quemlibet, quantumcunque *malis*, quæ cæteris reputantur, *obſtrictus divexatúſque ævum tranſegerit*. Hunc denique ſolùm *ſapere*, verè *liberum* eſſe, *ſui compotem, numini charum, cujus ſub tutela curáque, cùm perpetim agat*, ſolùm poſſe [24] *ſecurum malique omnis metu*

[17] Τὴν εὐδαιμονίαν ἐκ πολλῶν ἀγαθῶν συντίθεμεν. Ariſt. *Ethic. Magn. l.* 1. *c.* 2. Προσδεῖται γὰρ ὁ εὐδαίμων τῶν ἐν σώματι ἀγαθῶν, καὶ τῶν ἐκτὸς, καὶ τῆς τύχης. Idem. *Ethic. Eudem. l.* 6. *c.* 13. *Multi & magni Philoſophi hæc ultima bonorum juncta faciunt; ut Ariſtoteles, qui virtutis uſum cum vitæ perfecta proſperitate conjunxit.* Cic. *de fin. l.* 2.

[18] Ἄνευ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν οὐκ ἐνδέχεται εὐδαίμονα εἶναι. Ariſt. *Eth. Mag. l.* 2. *c.* 8. [19] Οὐ μακάριός γε, ἂν Πριαμικαῖς τύχαις περιπέσῃ. Ariſt. *Eth. Nicom. l.* 1. *c.* 10. Οἱ δὲ τὸν τροχιζόμενον καὶ τοῖς δυστυχίαις μεγάλαις περιπίπτοντα εὐδαίμονα εἶναι φάσκοντες, ἐὰν ᾖ ἀγαθὸς, οὐδὲν λέγουσι. Idem *Magn. l.* 6. *c.* 13. [20] Οὐκ εὐμετάβολος. [21] Θλίβει καὶ λυμαίνεται τὸ μακάριον. Ibid. idem *Eth. Nicom. l.* 1. *c.* 10. [22] Τῶν ὄντων, τὰ μὲν ἀγαθὰ εἶναι, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δὲ οὐδέτερα. ἀγαθὰ μὲν τὰς ἀρετάς· κακὰ δὲ τὰ ἐναντία· οὐδέτερα δὲ, ἃ μήτε ὠφελεῖ, μήτε βλάπτει, οἷον ζωὴ, ὑγεία, ἡδονὴ, κάλλος, ἰσχὺς, πλοῦτος, δόξα, εὐγένεια. Laert. *l.* 7. *Zenon.* Μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν, οἶδεν ἡ βάρβαρος φιλοσοφία. Clemens Alex. *ſtrom. l.* 5. Mox poſt nonnulla ejuſdem notæ interjecta, ταῦτα θρυλλοῦσιν οἱ Στωικοί. *Unum bonum eſt, quod honeſtum eſt: cætera falſa & adulterina bona ſunt.* Sen. *Epiſt.* 71. *Nihil eſt bonum niſi quod honeſtum eſt.* Id. *Ep.* 120. Sed & Ambroſ. noſt. idem *Scripturam aſſerere, Offic. l.* 2. *c.* 3. *Media, ſive indifferentia vocamus, quæ nec bona, nec mala, morbum, dolorem, paupertatem, exilium, mortem.* Sen. *ep.* 82. [23] *Virtus ad vitam beatam per ſe ipſa ſatis eſt.* [Hac prædito] *adjice cæcitatem, debilitatem, dolores continuos & graves, non fit miſer, Quem tam multa mala in miſeram vitam non transferunt, nec ex beata quidem educunt.* Sen. *epiſt.* 91. [24] Διὰ τί γὰρ φοβηθήσεταί τι τῶν γινομένων ἐν ἀνθρώποις; ἀλλὰ πρὸς μὲν τὸν Καίσαρα συγγένεια ἱκανὴ παρέχειν ἐν ἀσφαλείᾳ διάγοντας, καὶ ἀκαταφρονήτως, καὶ δεδοικότας οὐδ᾽ ὁπωσοῦν· τὸ δὲ τὸν θεὸν ἔχειν ποιητὴν καὶ πατέρα καὶ κηδεμόνα, οὐχ ἡμᾶς ἐξαιρήσεται λυπῶν καὶ φόβων; Epictet. *diſſert. l.* 1. *c.* 9.

immunem degere, utpote [25] *cui mali nihil aut viventi aut morienti obtingere permissurus is sit,* [26] *cui ipse regendum se totum permiserit: nec posse itaque fieri, ut vel sorte beatâ unquam excidat, vel in calamitates ullas ejusmodi incidat, quæ beatitudinem incidendo miserum faciant.* Et hæc quidem fuêre Stoicorum dogmata, in quibus quatenus tam Peripateticos, quàm & Academicos veteres transcendebant, eò ad regulam populo Christiano præscriptam illis utrisque propiùs utique accesserunt.

Etiamsi autem concedere nequeam, quod post [27] Antiochum [28] Cicero, post Ciceronem [29] Augustinus, ab istis illos *vocabulis* tantùm *discrepantes rebus* interim *convenisse*, cùm hoc apud [30] Ciceronem Cato nervosè ac luculenter satìs refellere videatur; nolim tamen diffiteri, quod Orator celeberrimus ille, [31] *honestum* saltem *inter hos certamen* fuisse, cùm *omnis* esset *de Virtutis dignitate contentio*; hoc tantùm interesset, quòd partes *primas* alteri, alteri *totas* integrásque *Virtuti* concederent. Cæterùm Epicuri hortulos cum Zenonis porticu, *Voluptatis* Magistros cum *Virtutis* patronis, molles cum rigidis, discinctos & dissolutos cum altè cinctis, arctè strictis committi & in certamen descendere, [32] indignissimum planè videtur, & à ratione omni alienum non immeritò habeatur. Nec defuere tamen istud qui tentarent: ídque, quod mirum magìs minúsque ferendum, ex eis etiam, qui Stoicis nomen dederant, horum saltem in classe locum ambiebant. Sed quid in hunc sensum proferatur, audiamus, ab eo qui Stoicus ipse haberi volebat.

[33] *Non est*, inquit, *quòd putes magnum, in quo dissidemus.* Exiguum scilicet spatiolum interjectum fuerat, quod utrosque à se invicem dispesceret, cùm *Virtuti* illi *totum* deferrent, *Voluptatem* isti pro *bono* vel *summo*, vel *solo* etiam haberent.

Sed, [34] *Quam*, inquit, *virtuti legem dicimus, ille dicit voluptati.* At Stoici *Virtuti legem non dicunt, à virtutis norma legem accipiunt* ipsi. Nec si eadem suis quæ & illi in nonnullis præcipiunt, ideo non longè à se invicem divisi existunt. Ecquis *Medicum* à *Philosopho* non distare multùm dixerit? Eadem tamen suis in victu vitáque communi præcipiunt isti, præscribunt illi. Medicorum principem & parentem audiamus. [35] Πόνοι, inquit, σιτία, ποτά, ὕπνοι, ἀφροδίσια· πάντα μέτρια. *Labores, escæ, potiones, somni, venerea; moderata sunto omnia.* Ecquid aliud

[25] Ἐν τούτῳ διανοεῖσθαι δεῖ ἀληθές, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνδρὶ ἀγαθῷ κακὸν οὐδὲν οὔτε ζῶντι, οὔτε τελευτήσαντι· οὐδὲ ἀμελεῖται ὑπὸ Θεοῦ τὰ τούτων πράγματα. Socrat. apud Plat. in *Apol.* *Pro certissimo habeatur quod dicturus sum. Nec cuiquam bono quicquam mali evenire potest, nec vivo nec mortuo, nec unquam res eorum à Deo negligentur.* Cic. ex Plat. *Tuscul. l.* 1. & Epictet. *dissert. l.* 3. *c.* 26. ecquid hæc, quàm quæ Solomon Parœm. 1. 33. & Paulus Rom. 8. 28.

[26] Ἄγου δέ μ᾽, ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ᾽ ἡ πεπρωμένη Ὅποι ποθ᾽ ὑμῖν εἰμὶ διατεταγμένος· Ὡς ἕψομαί γ᾽ ἄοκνος. Cleanthes. ἐπὶ παντὸς εὐκτέον ταῦτα. Epictet. *enchir. c.* 52. *dissert. l.* 3. *c.* 22. *Duc me parens, celsique dominator poli, Quocunque placuit: nulla parendi mora est; Assum impiger.* Sen. *epist.* 107.

[27] Cicer. *de Deorum nat. lib.* 1. [28] Cicer. *de finibus, lib.* 4. [29] August. *de Civit. Dei, lib.* 9. *c.* 4. [30] Cicer. *de finib. lib.* 3. [31] Cicer. ibid. *lib.* 2. [32] Χαλεπὸν, ἐλευθέρᾳ γυναικὶ πρὸς πόρνην μάχη. *dura res, Matronæ cum meretrice contestatio.* Menand. apud Cyril. *adversf. Julian. lib.* 7. [33] Senec. *de Vit. beat. c.* 13. [34] Senec. *ibid.* [35] Hippocrat. *epidem. l.*6. *sect.* 6. § 5. & ex Hipp. Galen. *Hortat. c.* 6.

Philoso-

Philosophus, sive Stoicus, sive Epicureus etiam, sive alius quilibet? sed aliis planè rationibus, & diversis prorsus, singuli. [36] *Finem aiunt, dare appellationem, & in re ethica formæ rationem habere.* Istic ergò vere usurpatur, quod diverbio vulgari dicitur,

[37] Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα.

Fines Mysorum sunt Phrygúmque dissiti.

nec secus [38] *Medici & Philosophici, Epicurei & Stoici* fines sunt divisi. Medicus siquidem valetudini prospicit, ne in morbum mutet; Epicureus voluptati, nè in dolorem vertat; Stoicus virtuti, nè à tramite istius vel tantillum declinando, in vitium protinus proruatur. Toto denique, quod aiunt, cœlo à se invicem sunt dissiti, quorum alteri *Virtutem*, tanquam Reginam legitimam, Principem justam, cui cætera concedant omnia, in fastigio summo collocant; *Voluptatem* huic vix in famulitium etiam admittunt, quæ vel ad pedes subserviat, vel à tergo subsequatur; alteri *Virtuti* de Principatu dejectæ *Voluptatem* substituunt, [39] cui in solio regali sedenti, ancillulæ instar, astet illa, hoc duntaxat officium suum ducens, Dominam in aurem admonere, caveat, ne quid perficiat, à quo dolor aliquis oriatur.

Sed, [40] *sancta*, inquit, & *recta præcipit Epicurus*; imò *rigida* & *tristia, fortia* etiam, *si propiùs accesseris.*

Et propiùs igitur accedamus, quò penitiùs & accuratiùs introspiciamus. ídque eò lubentiùs, quia [41] multos monet Orator hac offuciâ allectos Epicureas partes sequi, quia *recta & honesta* ipsum plurimùm facere putant.

Sancta ergò scilicet præcipit is, cui [42] *numen rerum humanarum curam nullam planè gerit.* cui [43] πρᾶγμα ὁ θεὸς, οὔτε αὐτὸς ἔχει, οὔτε ἄλλοις παρέχει. [44] *negotii quicquam Deus nec ipse habet, nec alteri exhibet.* quod impii illi olim fæcibus suis immersi infixíque Judæi, [45] *Deus nec beneficio nec maleficio quenquam est affecturus*; [46] *nec propitius esse, nec irasci cuiquam potest.* qui denique, utì gloriantur asseclæ ipsius, [47] *primus adversus numen cœleste oculos attollere est ausus*, [48] *omnémque funditus* (quantùm in ipso fuerat) *religionem sustulit.*

Recta verò ab eis quænam, aut quorsum quis expectet? *qui* [49] *amicitiam, fidem, justitiam, virtutem ullam, nisi* [50] *proprii vel emolumenti, vel oblectamenti intùitu, nec colant, nec colendam censeant*; (cùm

[36] Ὁρίζεται ἕκαστον τῷ τέλει. Aristot. *Ethic. l.* 3. *c.* 7.

[37] Strabo *geogr. l.* 12.

[38] Χωρὶς τὰ φιλοσόφων καὶ ἰατρῶν, ὥσπερ τινῶν Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα. Plut. *de valetud. præcept.* quod idem de *Vatibus* & *Philosophis* usurpavit Damascius in *Vit. Isidori*, à Suida adductus, quem ex Photio alibi restitutum damus.

[39] Videatur Cleanthis pictura apud Cicer. *de fin. l.* 2.

[40] Senec. *ubi suprà epist.* 33. & alibi.

[41] Cic. *de fin. l.* 1.

[42] *Semota à rebus nostris, sejunctamque longé; Nec bene promeritis capitur, neque tangitur irâ.* Lucret. *l.* 1.

[43] Senec. ἀποκολοκυνθ. τὸ μακάριον καὶ ἄφθαρτον, οὔτε αὐτὸ πράγματα ἔχει, οὔτε ἄλλῳ παρέχει. ὥστε οὔτε ὀργαῖς, οὔτε χάρισι συνέχεται. Epicur. apud Laert. *lib.* 10.

[44] Cicer. *de nat. Deor. lib.* 1.

[45] Zeph. 1. 12.

[46] Cicer. *in Pison.*

[47] Lucret. *de rer. nat. lib.* 1.

[48] Cicer. *de nat. Deorum, lib.* 1.

[49] *Quia hæc benevolentiam conciliant, & quod aptissimum est ad quietè vivendum, charitatem.* Torquat. apud Cic. *de fin. lib.* 1.

[50] *Quia tutiorem vitam, & voluptatem efficiunt pleniorem.* Idem *ibid.*

[51] *nihil horum per se bonum, suique caussâ expetendum existiment*; *qui* [52] *honestum ipsum inanem sine re subjecta sonum, nec tam solidum, quàm splendidum nomen pronunciant*; *quin* [53] *nec flagitio, facinore, scelere ullo, quod voluptatem conciliet, lucellúmve pariat, propter se abstinendum statuunt*, (*cùm* [54] *hujusmodi nihil ex se malum reputent*) *nisi supplicii*, [55] *damni, mali alicujus insecuturi metu coërceantur*; *nec à numine hoc* (*à quo iram vindictámve ob istiusmodi quicquam, vel expectare, vel formidare vanitatis & superstitionis nomine, non damnant tantùm, verum etiam derident*) *sed* [56] *ab hominum conscientia, qui ab iniqua & scelesta perpetrantibus pœnas exigere, ac vindictam sumere, sive pro autoritate publica, sive pro viribus privatis valent*; *hos autem* [57] *latendi fiducia nulla possit unquam haberi.*

Sed pergamus, & *rigida* ac *tristia* ista Epicurea videamus, ut [58] *imperitorum scil. errore sublato*, ex horum patrono intelligamus, *ea quæ voluptuaria, delicata, mollis habetur disciplina, quàm gravis, quàm continens, quàm severa sit.* [59] Epicurus ergò ipse τοὺς ἀκολάστους καὶ ἀσώτους castigat & damnat, qui *voluptatis specie objectâ allecti, præsentium deliciarum blanditiis deliniti, cupiditatéque enormi corrupti & occæcati, luxuriis ac libidinibus constringendos se temerè tradunt, nec quid porrò eventurum sit, quos morbos, quos dolores excepturi sint, provident.*

Verùm quo fundamento istos reprehendat, extrema hæc satìs liquidò produnt. [60] *Luxuriam* utique *severus* iste, *per se, aut propter se reprehendendam non putat* : siquidem [61] *Voluptas omnis*, inquit, *bonum est* : (ità nec turpissima re ulla perceptam excludit) Et, [62] *si ea*, inquit, *quæ sunt luxuriosis efficientia voluptatum, liberarent eos Deorum & mortis & doloris metu, docerèntq;, qui essent fines cupiditatum, nihil esset eorum quod reprehenderem, cùm undique complerentur voluptatibus, nec haberent ulla ex parte aut dolens aut ægrum, aut malum.* Ità nec luxuriosos ob eam caussam reprehendit, quia luxuriosè vivant; probat potiùs ac collaudat, quia voluptatibus omni ex parte complentur; modò cætera caveant, quorum primum quidem & præcipuum est, ut omnem numinis è mentibus metum excutiant. Quâ ergò ratione castigat asotos istos damnátque Epicurus? quia utique [63] *Voluptates*, quas immodicè sectantur isti, *Voluptatem* ipsam *multis modis conturbant &*

[51] Nè justitiam quidem rectè quis dixerit per seipsam optabilem; sed quia jucunditatem afferat. Idem *ib.* τὰς ἀρετὰς διὰ τὴν ἡδονὴν αἱρεῖσθαι, οὐ δι' αὐτάς. Epicur. apud Laert. *l.* 10. *Nihil justum esse naturâ, & crimina vitanda esse, quia metus vitari non possit.* Sen. *epist.* 97.

[52] Torq. *ubi sup.*

[53] *Nihil tam turpe, quod hominum conscientiâ remotâ non facturus videatur.* Cic. *de fin. lib.* 2. Vid. Sen. *sup.*

[54] Ἡ ἀδικία οὐ καθ' ἑαυτὴν κακόν· ἀλλ' ἐν τῷ κατὰ τὴν ὑποψίαν φόβῳ, εἰ μὴ λήσει τοὺς ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἐφεστηκότας κολαστάς. Epicur. apud Laert.

[55] *Plus* hinc *in ipsa injuria detrimenti est, quàm in eis rebus emolumenti, quæ injuriâ patiuntur.* Torquat. *ubi sup.*

[56] Οὐκ ἔστι τὸν λάθρα τι ποιοῦντα πιστεύειν ὅτι λήσει, κἂν μυριάκις ὑπὸ τοῦ παρόντος λανθάνῃ· μέχρι γὰρ καταστροφῆς ἄδηλον εἰ καὶ λήσει. Epic. apud Laert. *Eleganter Epicurus, potest nocenti contingere ut lateat, latendi fides non potest.* Sen. *epist.* 97.

[57] *Tuta scelera esse possunt, secura non possunt.* Sen. ipse *ibid.*

[58] Torquat. apud Cicer. *de finib. l.* 1.

[59] Torquat. *ib.*

[60] Torq. idem *ib.* & Cicer. *de finib. l.* 2.

[61] Πᾶσα ἡδονὴ ἀγαθόν. Epicur. apud Laert. *l.* 10.

[62] Epicur. in κυρίαις δόξαις Cicerone interprete, *de fin. l.* 2. Εἰ τὰ ποιητικὰ τῶν περὶ τοὺς ἀσώτους ἡδονῶν ἔλυε τοὺς φόβους τῆς διανοίας, τούς τε περὶ μετεώρων καὶ θανάτου καὶ ἀλγηδόνος, ἔτι τε τὸ πέρας τῶν ἐπιθυμιῶν ἐδίδασκεν, οὐκ ἄν ποτε εἴχομεν ὅτι μεμψαίμεθα αὐτοῖς, πανταχόθεν ἐμπληρουμένοις τῶν ἡδονῶν, καὶ οὐδαμόθεν μήτε τὸ ἀλγοῦν, μήτε τὸ λυπούμενον ἔχουσιν, ὅπερ ἐστὶ τὸ κακόν. Laert. *l.* 10.

[63] Τὰ τινῶν ἡδονῶν ποιητικὰ πολλαπλασίους ἐπιφέρει τὰς ὀχλήσεις τῶν ἡδονῶν. Epicur. *ibid.*

corrumpunt,

corrumpunt, dum iſtis procurandis & proſequendis, [64] *in morbos graves, in damna, in dedecora incurrunt, ſæpe etiam legum judiciorúmque pœnis obligantur.* Hæc ſcil. *rigida*, hæc *ſevera*, hæc *triſtia* ſunt, quæ ſuis præcipit Epicurus. Voluptatibus vel fœdiſſimis, vel obſcœniſſimis indulgeant, totóſque ſe dedant, concedit; caveant duntaxat, nè uſu an abuſu immodico, vel morbum contrahant, vel facultates profundant, vel infamiam attrahant, vel legibus indicta in ſe arceſſant ſupplicia.

Sed temperantes, ſobrii, bonæque frugis fuiſſe referuntur, ex eis qui *Voluptatis* tamen *patroni* ac *magiſtri extitère*, eámq; pro *bono ſummo* habuerunt. [65] Gloriatur utiq; Epicurus ipſe, *aſſe non toto ſe paſci*; *Metrodorum, qui nondum tantùm profecerit, toto.* [66] *diffluere ſe corpuſculi voluptate profitetur, aquâ & pane veſcentem, epuláſq; ſumptu magno comparatas deſpicere ac deſpuere:* [67] *aquam & polentam ſi habuerit, Jovi ipſi de felicitate controverſiam facturum:* [68] *ſummam enim iſta voluptatem exhibere, ubi indigentiâ affectus ea quis ſumſerit,* [69] *nec minorem voluptatem ex victu tenuiſſimo, & contemtiſſimis eſcis & potionibus percipi, quàm ex rebus ad epulandum exquiſitiſſimis, ubi quicquid dolorem creat, eis ſublatum fuerit.*

Et Eudoxo quidem, qui Epicuro prior, de *Voluptate* huic gemina tenuiſſe & tradidiſſe videtur, [70] *temperantiæ & ſobrietatis in victu inſignioris teſtimonium perhibet Ariſtoteles luculentum. quâ etiam* [71] *vitæ ratione fidem dogmati ſuo eſt ampliorem conſecutus; utpote qui* [72] *non affectu vitioſo, aut partium ſtudio, ſed judicio incorrupto* [73] *& veritatis vi victus* [74] *de principatu pro voluptate ſententiam tuliſſet.* de Epicuro verò ambigi non immeritò poteſt; quem Timochares narrat, non *aſſem nec totum*, ſed [75] *minam* integram *in victum diurnum quotidie impendere ſolitum*, ídq; [76] ipſum alibi de ſe eſſe profeſſum. Aliud itaque fuiſſe videtur, quod ex uſu communi, aliud quod per exercitium peculiare factitabat. [77] *Certos* utiq; *habebat dies, quibus malignè famem extingueret, viſurus an aliquid deeſſet ex plena & conſummata voluptate, vel quantum deeſſet, & an dignum quod quis magno labore penſaret,* ſive, quibus tanquam [78] *ad palum exerceretur, nè imparatum fortuna deprehenderet,* & [79] *ut contra injurias fortunæ inter ejuſdem beneficia firmaretur.* Hoc per intervalla feciſſe videtur, quod Eudoxus forſan jugiter. Vi-

[64] Torq. apud Cicer. *de finib. lib.* 1.

[65] Senec. *ep.* 18.

[66] Βρυάζω τῷ κατὰ τὸ σωμάτιον ἡδεῖ, ὕδατι καὶ ἄρτῳ χρώμενος καὶ προσπτύω ταῖς ἐκ πολυτελείας ἡδοναῖς. Epicur. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 17.

[67] Ἑτοίμως ἔχειν καὶ τῷ Διῒ ὑπὲρ εὐδαιμονίας ἀγωνίζεσθαι, μᾶζαν ἔχων καὶ ὕδωρ. Idem apud eundem, ſed vitiatus, & ſic reſtituendus. quam vocem ἀσεβείας notat. Clem. Alex. *ſtrom. l.* 1. ac ampliùs intendit & extendit Seneca *Epiſt.* 110. *Faciamus*, inquit, *oro te, etiamſi iſta defuerint.* Et ipſe *Epiſt.* 25. *Intra hæc quiſquis deſiderium ſuum clauſit, cum ipſo Jove de felicitate contendat.*

[68] Καὶ μᾶζα καὶ ὕδωρ τὴν ἀκροτάτην ἀποδίδωσιν ἡδονὴν, ἐπειδὰν ἐνδέων τις αὐτὰ προσενέγκηται. Epic. *ibid.*

[69] Idem apud Ciceron. *de finib. lib.* 2. Οἱ λιτοὶ χυλοὶ ἴσην πολυτελεῖ διαίτῃ τὴν ἡδονὴν ἐπιφέρουσιν, ὅταν ἅπαν τὸ ἀλγοῦν ἐξαιρεθῇ. apud Laert. *lib.* 10. [70] Διαφερόντως ἐδόκει σώφρων εἶναι. Ariſt. *Ethic. lib.* 10. *cap.* 1. [71] Ἐπιστεύοντο οἱ λόγοι, διὰ τὴν τοῦ ἤθους ἀρετήν. Ibid. [72] Οὐχ ὡς φίλος τῆς ἡδονῆς. [73] Οὕτως ἔχειν κατ' ἀλήθειαν. *Ibid.* [74] Συνηγορῆσαι περὶ τῶν ἀρίστων τῇ ἡδονῇ, *Ibid. lib.* 1. *cap.* 12. [75] Μνᾶν ἀναλίσκειν ἡμερησίαν εἰς τὴν τράπεζαν. Laert. *lib.* 10. [76] In *Epiſt. ad Leontium meretriculam, & ad diſciplinæ ſuæ obſervantes Mitylenæos philoſophos.* [77] Senec. *epiſt.* 18. ex Epicuri *ad Polyænum epiſt.* [78] Idem *ibid.* [79] *Ibid.*

ctum autem tenuem ſimplicémq; qua de cauſſa lautiori ac multiplici, perpetim uſurpatæ præſertim, præferendam exiſtimet, rationes ab ipſo proditas habemus. Et primo quidem loco, [80] *non ob luxum ipſum aut intemperantiam,* [81] quam *nec propter ſe fugiendam,* utì [82] *nec temperantiam propter ſe expetendam,* definiat; ſed *ob moleſtias graves, quæ indè provenire poſſint.* Quia nimirum ex largiore ac lautiore victu jugiter habito, ingentes in re familiari excitantur tempeſtates, quibus, dum epulandi modus nullus adhibetur, facultates funditus exhauriuntur, & *patrimonia* integra, quaſi [83] *pilæ in modum convoluta,* [84] *ovi ſorbilis inſtar,* ità penitus *deglutiuntur,* ut rerum omnium egeſtas ſumma protinus conſequatur. Sed nec in re familiari tantummodo tam gravia iſtinc emergunt, ſed & in corpore ipſo, [85] quod eſt illis *boni maliq; omnis,* quia *voluptatis & doloris,* utì mox videbitur, *ſedes præcipua.* [86] *Conſequuntur enim,* inquit, *magni dolores eos, qui voluptatem ratione ſequi neſciunt:* dum [87] *quæ deſiderantibus alimenta erant, onera fiunt plenis;* [88] *multóſq; morbos multa faciunt fercula;* & [89] *miſerabilior ex cruditatibus quàm ex fame enaſcitur macies;* eæ deniq; crapulam ebrietatémq; ſequuntur [90] *capitis vertigines,* oculorum ſuffuſiones, *cerebri æſtuantis verminationes,* artuum reſolutiones, corporis totius affectus moleſtiſſimi, [91] quos ſi vel præſentiſcerent homines, vel prævoſos haberent, negat ille apud Comicum Græcum, futurum, ut luxui vinolentiæq;, aut toties, aut tantopere indulgerent. Adhæc proſpectum hac ratione volebant, cùm ipſe, tum & ipſius aſſeclæ, *ut* [92] *cùm in ipſa ſecuritate animus ad difficilia ſe præparâſſet, nunquam expaveſcerent, quod ſæpiùs experti, priùs didicerant, minúſq; moleſtè id perferrent, ſi neceſſitas incideret, cui antè aſſueverant.* Porrò ut experiundo addiſcerent, [93] *quàm exiguum naturæ ſatisfaciat, quantúmq; ex iſtis voluptatis percipi poſſit,* [94] *ubi indigentiâ affectus quis ſumſerit ea.* Deniq; ut [95] *ex victu lautiore voluptas plenior* accreſceret, cùm [96] *voluptates uſus rarior commendare* atque [97] *intendere ſit natus;* frequentior autem, & continuus magìs multò ſenſum contrà obtundere atque hebetare conſueverit. ac proinde aſſiduam eſcæ delicatioris uſurpationem [98] *ſumtûs quàm oblectamenti amplius habere* pronunciant. [99] Acriores

[80] Οὐ δι' αὐτὰς, ἀλλὰ διὰ τὰ ἀκολουθοῦντα αὐταῖς δυσχερῆ. Epicur. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 17.
[81] Torq. apud Cic. *de finib. l.* 1.
[82] Idem *ibid.*
[83] Σφαῖραν ἀπέδειξε τὴν πατρώαν οὐσίαν, καὶ ταύτην ἐτύμως ἅπαντα κατεμασήσατο. Alexis *Cnidiâ,* apud Athen. *lib.* 4.
[84] Ὥσπερ ὠὸν τις ῥοφῶν, οὕτω συνεστρογγύλισε, κἀξεκόκκισεν. Nicomach. apud eund. *l.* 2.
[85] Videantur, quæ apud Cic. ex Epicuro *de finib. lib.* 2. paulò poſt exhibentur.
[86] Torq. apud Cic. ex Epicur. ſententia, *de finib. l.* 1.
[87] Senec. *ep.* 95.
[88] Idem *ibid.*
[89] *Ibid.*
[90] *Ibid.*
[91] Εἰ τοῦ μεθύσκεσθαι πρότερον τὸ κραιπαλᾶν παρεγίνεθ' ἡμῖν, οὐδ' ἂν εἷς οἶνόν ποτε προσίετο πλεῖον τοῦ μετρίου· νῦν δὲ τὴν τιμωρίαν οὐ προσδοκῶντες τῆς μέθης ἥξειν προχείρως τοὺς ἀκράτους πίνομεν. Alexi. *Phryge.* Et in eandem mentem Clearchus *Corinth.* Εἰ τοῖς μεθυσκομένοις ἑκάστης ἡμέρας, Ἀλγεῖν συνέβαινε τὴν κεφαλὴν πρὸ τοῦ πιεῖν τὸν ἄκρατον, ἡμῶν οὐδεὶς ἔπινεν ἄν· νῦν δὲ πρότερόν γε τοῦ πόνου τὴν ἡδονὴν προλαμβάνοντες ὑστεροῦμεν τἀγαθοῦ. Habet utrumque Athenæus in *Dipnoſophiſtis,* hoc *l.* 1. illud *l.* 15.
[92] Sen. *epiſt.* 18. πρὸς τὴν τύχην ἀφόβους παρασκευάζει. Epicur. apud Laert. *l.* 10.
[93] Epic. apud Senec. & Laert. *ibid.*
[94] Epicur. apud. Stob. *ſup.*
[95] Torq. apud Cicer. *de finib. l.* 1.
[96] Juv. *ſat.* 11.
[97] Τῶν ἡδέων τὰ σπανιώτατα γινόμενα μάλιστα τέρπει. Democr. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 17.
[98] Ὑπερβάλλουσι γὰρ τέρψις μὲν οὐκ ἔνεστι, πολυτέλεια δὲ. Alexis *Amante.* ſive Δαπάνη περίεστιν, ἡδονὴ δ' οὐδ' ὑπῆρξεν. Idem. *Mentiente.* Athen. *l.* 10.
[99] *Acriores ſunt morſus intermiſſæ libertatis, quàm retentæ.* Cic. *offic. l.* 2.

utique

utique ad res placitas intermissas revertimur: esuíque [1] *lenocinium* est *antecedens* esuries, ut liberationis *muneri metus*. [2] *Cibi* itaque *condimentum famem* Socrates dicebat, *potionis sitim.* quemadmodum autem ille [3] *ad cœnam vespertinam famem se obsonare* aiebat *ambulando:* Epicurus itidem [4] *ad epulas insecuturas appetitum vehementiorem,* [5] *famem malignius extinguendo, aucupabatur,* quò amplior ex lautitiis haberetur voluptas. Cæterùm ad virtutem veram, laudémque justam nihil habet momenti, quicquid non honesti caussâ, sed vel lubentiæ ampliori conciliandæ, vel molestiæ majori amoliendæ suscipitur.

Ità *rigida, severa, tristia* vidimus; *fortia* videamus. *Fortis*, inquit, est Epicurus, *& fortia* loquitur: [6] *fortis, licèt manuleatus; fortis, sed stolâ indutus.* Ecqua re fortis? Quia non prudenter tantùm, sed & fortiter agit. Etiamsi enim [7] *Voluptatem omnem in se bonum, dolorem omnem in se malum* censeat; [8] *bono* tamen *quandoque tanquam malo utitur, & malo* vicissim *tanquam bono;* [9] prout expedire *vel non expedire visum fuerit.* [10] *siquidem & voluptatibus quibusdam quandoque se abstinet, ob molestias, quas admissæ essent pariture;* [11] *& labores doloresque graviores etiam ac diuturnos nonnunquam sponte lubénsque sustinet, quò voluptatem indè ampliorem deinceps consequatur:* ([12] *istius* enim *consequendæ gratiâ universa & patrare & perpeti* disertè profitetur) quod non prudentis duntaxat, sed & fortis est.

Verùm non est illico *fortis* pronunciandus, quicunque asperi aut adversi quicquam subire sustinuerit. Alioqui *fortes amantes* cum [13] Nasone prædicemus, vel *amentes* etiam; quorum illi libidinis œstro perciti, nihil non laboriosum sustinent ultronei; illi per mentis errorem arrepti abreptique, in nihil non periculi plenum [14] citra formidinem ullam proruunt. *Fortis* fuerit [15] Mutium agens maleficus, qui *tunicâ præsente molestâ,* in focum ardentem manum ultrò immittit. *Fortes* fuerint, qui [16] *vitæ tædio, quam vitæ genere inquietam sibi fecerint ipsi, ad mortem confugiunt;* adversus quos [17] Epicurus ipse pronunciat: *fortiùs* facturi, censente Epigrammatario, si [18] refugerit ille, [19] sustinerent isti. *Fortes* contrà, qui [20] vitæ cupidine nimiâ, cruciatûs & tormenti nihil subire ac perpeti recusent, [12] non tam quò *vitam ulteriùs protollant,* quàm *quò mortem diutiùs protrahant. Fortis* fuerit Mæcenas,

[1] Senec. *de benef. l.* 1. *c.* 11.
[2] Cicer. *d. finib. lib.* 2.
[3] Cicer. *Tuscul. l.* 5. ὄψον συνάγειν πρὸς τὸ δεῖπνον. Laert. *lib.* 2.
[4] Τοῖς πολυτελέσιν ἐκ διαλειμμάτων προσερχομένοις κρεῖττον ἡμᾶς διατίθησι. Epicur. apud Laert.
[5] Senec. *epist.* 18.
[6] Idem *ep.* 33. & *de vit. beat. cap.* 13.
[7] Πᾶσα ἡδονὴ διὰ τὸ φύσιν ἔχειν οἰκείαν, ἀγαθόν· καὶ ἀλγηδὼν πᾶσα, κακή. Epicur. apud Laert. *lib.* 10.
[8] Χρώμεθα τῷ ἀγαθῷ κατά τινας χρόνους ὡς κακῷ· τῷ δὲ κακῷ τὸ ἔμπαλιν ὡς ἀγαθῷ. *Ibid.*
[9] Τῇ συμμετρήσει καὶ συμφερόντων καὶ ἀσυμφόρων βλέψει ταῦτα πάντα κρίνοντες.
[10] Ἔστι γὰρ ὅτε πολλὰς ἡδονὰς ὑπερβαίνομεν, ὅταν πλεῖον ἡμῖν τὸ δυσχερὲς ἐκ τούτων ἕπηται.
[11] Καὶ πολλὰς ἀλγηδόνας ἡδονῶν κρείττους νομίζομεν ἐπειδὰν μείζων ἡμῖν ἡδονὴ παρακολουθῇ πολὺν χρόνον ὑπομείνασι τὰς ἀλγηδόνας Id. *ib.*
[12] Τούτου γὰρ χάριν ἅπαντα πράττομεν. *Ib.*
[13] *Amor. l.* 1. *eleg.* 9.
[14] *Mente lapsi, mortem non metuunt.* Sen. *ep.* 36.
[15] *In matutina nuper spectatus arena Mutius, imposuit qui sua membra focis, Si patiens fortisque tibi durusque videtur, Abderitanæ pectora plebis habes.* Martial. *l.* 10. *ep.* 25.
[16] Senec. *ep.* 24.
[17] Idem *ib.*
[18] *Nam cùm dicatur, tunicâ præsente molestâ,* Ure manum, *plus est dicere,* Non facio. Martial. *ubi sup.*
[19] *Rebus in angustis facile est contemnere vitam: Fortiter ille facit, qui miser esse potest.* Id. *l.* 7. *ep.* 57.
[20] *Optat ultima malorum, & quæ pati gravissimum est, vitæ longioris mercede.* Sen. *ep.* 101.
[21] Θάνατον, οὐ βίον μακρότερον ποιεῖν. Plut. de ser. num. vindict. *Quid hujus vivere est? diu mori.* Sen. *ep.* 101.

molli-

[1] *mollitie* infamis, si carmen illud horridum ex vero animi sensu emisit;

[2] *Debilem facito manu,*
Debilem pede, coxâ:
Tuber astrue gibberum;
Lubricos quate dentes.
Vita si superest, bene est:
Hanc mihi, vel acutam
Subde, sustineo, crucem.

[3] *Suffigas*, inquit, *licèt, & acutam sessuro crucem subdas. est tanti vulnus suum premere, & patibulo pendere districtum, dum differat id, quod est in malis optimum, supplicii finem. Fortis* demum fuerit, quicunque dura pertulerit, quò vel naturæ necessitatibus urgentibus satisdet, vel affectui vitioso alicui gratum faciat. [4] *Caussa*, aiunt, *non pœna, martyrem facit.* nec fortem arguunt perpessiones ipsæ, sed perpetiendi rationes. Ille duntaxat *fortis* jure censetur, [5] qui *honesti caussâ* istiusmodi strenuè pertulerit. Nunquam autem *honesti caussâ* quicquam perpeti sustinuerit, cui *honestum* ipsum voluptate semotâ, vel pro nihilo, vel pro re nihili habetur, utpote quod [6] *umbram nescio quam* meram reputat, cui solidi nihil subsit; quíque [7] *fortitudinem ex rei natura nullam* esse existimat, nisi quòd *utilitatis ratione dura tolerantur.*

Sed *fortia* tamen Epicurus loquitur, extántque hujus revera quædam vaniloquæ magìs quàm magnanimæ voces. *Sapientem* utiq; suum affirmat, [8] *etiamsi torqueatur beatum fore*; imò, [9] *si in Phalaridis tauro peruratur, exclamaturum, Quàm suave, quàm dulce hoc est? quàm hoc non curo?* Se verò decumbentem spiritúmq; extremum trahentem, [10] *supremum eundem & beatissimum vitæ diem agere* profitetur, [11] *cùm tanti vesicæ viscerúmque morbi cruciatúsque adessent ut nihil ad eorum magnitudinem posset accedere.* [12] *compensatam enim cum summis torminibus lætitiam, quam ex inventorum suorum memoria capiebat.*

Cæterùm, [13] *non quid dicat quis, sed quid sentiat, refert.* Et ista quidem is dicere poterat, cui [14] *unum bonum honestum, unum malum turpitudo*; cui [15] *nihil bonum malúmque sit, nisi bonus malúsque animus*; cui [16] *virtus sola ad vitam beatam sufficit, &* [17] *ipsa per se satìs est*; cui per cruciatus quoscunq;, quantoscunq; [18] *de sorte beata nihil defringitur,* nihil decedit, nihil deperit; cùm *virtus*, nec [19] *ad rotam* unà *ascendere*, nec *ad equleum* unà descendere, defugiat; nec ad [20] *tunicam incendialem* admotam, aut indutam etiam deserat, sed in ea comes individua

[1] *Apparet mollem fuisse, non mitem.* Senec. *epist.* 114. cujus de eodem videri potest censura, cùm *ibi*, tum & *epist.* 19. & *epist.* 92.
[2] Apud Sen. *epist.* 101.
[3] Senec. *ibid.*
[4] Augu*st.* *in Psal.* 34. & *epist.* 167.
[5] Καλοῦ ἕνεκα ὁ ἀνδρεῖος ὑπομένει καὶ πράττει τὰ κατὰ τὴν ἀνδρείαν. Aristot. *ethic. l.* 3. *c.* 7.
[6] Torquat. apud Cicer. *de finib. lib.* 1.
[7] Τὴν ἀνδρείαν φύσει μὴ γίνεσθαι, λογισμῷ δὲ τοῦ συμφέροντος. Epicur. apud Laert.
[8] Ἐὰν στρεβλωθῇ ὁ σοφὸς, εἶναι αὐτὸν εὐδαίμονα. Idem *ibid.*
[9] Idem, apud Cicer. Tuscul. *lib.* 2. & *lib.* 5. & Senec. *epist.* 66.
[10] Μακαρίαν ἄγοντες καὶ ἅμα τελευταίαν ἡμέραν τοῦ βίου ἐγράφομεν ταυτί. Epicur. *epist. ad Idomen.* Laert. *lib.* 10. Cicer. *Tusc. lib.* 2. & *de finib. lib.* 2. Senec. *epist.* 66. & 92.
[11] Στραγγουρία τε παρηκολουθήκει, καὶ δυσεντερικὰ πάθη, ὑπερβολὴν οὐκ ἀπολείποντα τοῦ ἐν ἑαυτοῖς μεγέθους, Ibid.
[12] Ἀντιπαρετάττετο δὲ τούτοις τὸ κατὰ ψυχὴν χαῖρον, ἐπὶ τῇ τῶν γεγονότων ἡμῖν διαλογισμῶν μνήμῃ, *Ibid.*
[13] Senec. *ep.* 9.
[14] Idem *de vit. beat. c.* 4.
[15] Idem *ibid.*
[16] *Ibid. c.* 16.
[17] Idem *ep.* 92.
[18] Ibid.
[19] Cicer. *Tusc. l.* 5.
[20] Tertull. ad Nat. *l.* 1. *c.* 18.

adhæreat

adhæreat, & [1] *per ignes* illos ipſos, qui corporis membra depaſcunt & abſumunt, *colluceat*. his principiis imbutum iſtiuſmodi proloqui fas eſt, quum decretis dicta ſint conſentanea, nec à dogmate ſermo diſſentiat. Ecquis verò eſt adeò aut mentis impos, aut ſensûs communis expers, qui hæc ex animi ſententiâ protuliſſe, aut proferre potuiſſe credat eum, qui [2] *Voluptatem* ſtatuit eſſe *ſummum bonum, dolorem* & cruciatum *ſummum malum,* [3] *omnéſque*, etiam *animi voluptates & dolores, ad corporis voluptates & dolores pertinere* contendit; qui negat [4] *gaudere quenquam niſi propter corpus*, aut [5] *animi gaudium eſſe ullum, niſi quod à corpore oriatur, & ad corpus referatur*; qui denique diſerte profitetur, [6] *nec intelligere quidem ſe poſſe, ubi ſit, aut quid ſit ullum bonum, præter illud, quod ſenſibus corporeis, ex cibis potionéque, formarum aſpectu, aurium delectatione, & obſcœnâ voluptate percipiatur.*

[7] *Non eſt*, inquit poeta, *beatus, eſſe ſe qui non putat.* aſtipulatur Epicurus; nec, *qui non beatum ſe putat*, dixiſſe contentus, [8] *qui non beatiſſimum ſe judicat*, dixit. Quî autem, non jam, *beatum*, dico, *putare*, ſed *beatiſſimum* etiam *judicare* ſe poterat, cùm non in *ſummo* tantùm *malo*, ſed in ſummi mali gradu ſupremo, quo altiorem aut intenſiorem dari poſſe negat, verſatum ſe profitetur?

Sed diutiùs in hara hac, non quidem purganda, ſed luſtranda hæſimus. ab ea ad porticum, auræ liberiori ac ſalubriori captandæ, & contrà, quàm de ſe olim [9] Cynicus Lacedæmone Athenas proficiſcens, ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος εἰς ἀνδρωνῖτιν, *à fœminis ad* [10] *viros, à mulierculis ad* [11] *mares*, tranſeamus.

Apud Stoicos ergò omnia, à veris ſaltem Epicureis illis, diverſa; imò eis adverſa plané.

Numen iſti *cœleſte* [12] *rerum humanarum curam gerere; nec univerſi tantummodo, ſed hominum etiam ſingulorum, & rerum quoque ſingularum; rebus humanis præſtò eſſe,* [13] *generique humano, non ad bona verè ſic dicta duntaxat, ſed & ad vitæ hujus commoda & adminicula ſuppetias ferre. Deum* itaque *ante omnia* [14] *colendum,* [15] *ad omnia invocandum,* [16] *per omnia cogitandum, in omnibus* [17] *agnoſcendum, &* [18] *comprobandum,*

[1] Senec. *de benef. l.* 6. *c.* 4.
[2] Epicur. dogma apud Laert. *lib.* 10. & Cicer. *de finib. l.* 1, & 2.
[3] Cicer. *de fin. l.* 2.
[4] Torquat. *ib. l.* 1.
[5] *Ibid. lib.* 1. & 2.
[6] Οὐ γὰρ ἔγωγε ἔχω τί νοήσω τἀγαθόν, ἀφαιρῶν τὰς διὰ χυλῶν ἡδονάς, τὰς δὲ ἀφροδισίων, καὶ τὰς δι' ἀκροαμάτων, καὶ τὰς διὰ μορφᾶς. Epicur. *lib. de finib.* apud Laert. *lib.* 10. & Cicer. *de finib. l.* 2. & *Tuſcul. l.* 3.
[7] Poeta neſcio quis, apud Senec. *epiſt.* 9.
[8] Epicur. *ibid.*
[9] Ἐκ τῆς ἀνδρωνίτιδος εἰς τὴν γυναικωνῖτιν. Diogen. Laert. *lib.* 6.
[10] Ἡ ἀνδρωδεστάτη αἵρεσις Στωική. Laert. *lib.* 6. in *Antiſthen. Stoici virilem ingreſſi viam.* Sen. *de conſtant. ſap. cap.* 1. *Stoicorum rigida & virilis ſapientia.* Idem *ad Helv. cap.* 12.
[11] *Tantum inter Stoicos & cæteros ſapientiam profeſſos intereſſe, quantum inter fœminas & mares.* Idem *de conſtant. cap.* 1.
[12] Epictet. *diſſert. lib.* 1. *cap.* 12. & *cap.* 14. & *cap.* 16. Marc. *lib.* 2. § 11. & *lib.* 6. § 43.
[13] Marc. *lib.* 1. § 17. & *lib.* 9. § 27. & § 40.
[14] Τί ἀρκεῖ ἄλλο, ἢ θεοὺς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν, ἀνθρώπους δὲ εὐποιεῖν. Marc. *lib.* 5. § 33.
[15] Ἐφ' ἅπασι δὲ θεοὺς ἐπικαλοῦ. Idem *l.* 6. § 23. Καὶ πᾶν καὶ τὸ μικρότατον οὕτω ποιεῖν. Idem *lib.* 3. § 13.
[16] Ἐκ πράξεως ἐπὶ πρᾶξιν μεταβαίνειν σὺν μνήμῃ θεοῦ. Idem *lib.* 6. § 7.
[17] Οὔτε γὰρ ἀνθρώπινόν τι ἄνευ τῆς ἐπὶ τὰ θεῖα συναναφορᾶς εὖ πράξεις, οὔτε ἔμπαλιν. Idem *lib.* 3. § 13.
[18] Τοῖς θεοῖς σύμφωνον· ἐπαινοῦντα ὅσα ἐκεῖνοι διανέμουσι καὶ ἀποτετάχασιν. Idem. *l.* 6. § 16. Ἐγώ σοι ὑπὲρ ἁπάντων τούτων πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀπολογήσομαι. Epictet. *lib.* 2. *cap.* 16.

de

[1] *de omnibus laudandum & celebrandum*; [2] *huic uni in omni negotio simpliciter obsequendum*, [3] *ab ipso, quicquid obvenerit, animo promto ac lubenti excipiendum atque amplexandum*; [4] *nihil melius*, [5] *nihil convenientius*, [6] *nihil conducibilius*, [7] *nihil opportunius aut tempestivius, quàm id quicquid existat, quod ipse voluerit, existimandum*; [8] *quocunque ducere visum fuerit*, [9] *citra tergiversationem aut murmurationem, sponte sequendum*; [10] *locum stationémque, quemcunque is assignaverit, strenuè tuendum, enixè tenendum*, etiamsi *mortem millies oppetere oporteret*.

Hæc de *Numine* Stoici, & erga Numen affectu: de *Homine* quid, & officiis adversus congenerem sibi præstandis?

Hunc & [11] *corditùs diligere, &* [12] *curare*, [13] *& sustinere*, [14] *injuriâque omni (ut quæ* [15] *impietatis etiam notam inurat) abstinere, &* [16] *beneficentiâ prosequi*, [17] *nec sibi soli genitum censere se, aut vivere, sed* [18] *in commune bonum ac beneficum* [19] *cunctis, pro facultate virilúsque, semet exhibere*; [20] *re ipsâ, reique bene gestæ conscientiâ*, ([21] *nec hac etiam ipsâ quadantenus reputatâ) citra* [22] *testem, aut* [23] *mercedis spem*, [24] *commodíve proprii intuitum, contentum agere*, [25] *à beneficio uno præstito ad aliud transire*,

[1] Ποτὲ δὲ ἐγὼ ἡμάρτανον, νῦν δὲ οὐκ ἔτι χάριτι τῷ θεῷ. Id. *lib.* 4. *cap.* 4. Ἐφ' ἑκάστου τῶν ἐν κόσμῳ γινομένων, ῥᾴδιόν ἐστιν ἐγκωμιάσαι τὴν πρόνοιαν, ἂν δύο τις ἔχῃ, δύναμίν τε συνορατικὴν τῶν γεγονότων, καὶ τὸ εὐχάριστον. Id. *lib.* 1. *cap.* 6. & apud Stob. *tom.* 1. *l.* 1. *c.* 4. ex quo emaculandi codices Epicteti. Idem *lib. ejusd. c.* 16. post recensita varia providentiæ divinæ apotelesmata, Ταῦτα, inquit, τίς ἐξαρκεῖ λόγος ὁμοίως αὐτὰ ἐπαινέσαι, ἢ παραστῆσαι; εἰ γὰρ νοῦν εἴχομεν, ἄλλο τι ἔδει ἡμᾶς ποιεῖν καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ, ἢ ὑμνεῖν τὸ θεῖον, καὶ εὐφημεῖν, καὶ ἐπεξέρχεσθαι τὰς χάριτας; οὐκ ἔδει καὶ σκάπτοντας, καὶ ἀροῦντας καὶ ἐσθίοντας, ᾄδειν τὸν ὕμνον τὸν εἰς τὸν θεόν; Μέγας ὁ θεός, ὅτι ἡμῖν παρέσχεν ὄργανα ταῦτα, δι' ὧν τὴν γῆν ἐργασόμεθα. Μέγας ὁ θεός, ὅτι χεῖρας δέδωκεν, ὅτι κατάποσιν, ὅτι κοιλίαν, ὅτι αὔξεσθαι λεληθότως, ὅτι καθεύδοντας ἀναπνεῖν. ταῦτα ἐφ' ἑκάστου εὐφημεῖν ἔδει καὶ τὸν μέγιστον καὶ θειότατον τὸν ὕμνον ἐφυμνεῖν ὅτι τὴν δύναμιν ἔδωκε τὴν παρακολουθητικὴν τούτων, καὶ ὁδῷ χρηστικήν. Et quæ sequuntur his gemina, homine Christiano quovis non indigna; Christum modò donatum nobis adjecisset. [2] Ἐγὼ ἔχω τινὶ ὑποτετάχθαι, τίνι πείθεσθαι δεῖ, τῷ θεῷ, Epictet. *dissert. l.* 4. *c.* 12. Ἑκὼν σεαυτὸν τῇ Κλωθοῖ συνεπιδίδου, παρέχων συννῆσαι, οἷστισί ποτε πράγμασι βούλεται. Marc. *l.* 4. § 33. [3] Ἀρεσκόμενος τοῖς ἐκ τῶν ὅλων ἀπονεμομένοις. Idem *ibid.* § 25. ἀσπαζόμενος ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα πάντα. Idem *l.* 4. § 4. Ἁπλῶς μηδὲν ἄλλο θέλε, ἢ ἃ ὁ Θεὸς θέλει. Epictet. *l.* 2. *c.* 17. Προκατατέταχά μου τὴν ὁρμὴν τῷ θεῷ· ἃ ἐκεῖνος θέλει, κἀγὼ θέλω· ἃ ἐκεῖνος οὐ θέλει, κἀγὼ οὐ θέλω. Idem *l.* 3. *c.* 26. & *l.* 4. *c.* 7. [4] Κρεῖττον γὰρ ἡγοῦμαι, ὃ ὁ Θεὸς θέλει, ἢ ὃ ἐγώ. Idem *ibid.* [5] Μόνον φιλεῖν τὸ ἑαυτοῦ συμβαῖνον καὶ ἀπονεμόμενον· τί γὰρ ἁρμοδιώτερον; Marc. *l.* 7. § 57. [6] Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. Idem *l.* 10. § 10. [7] Καὶ τότε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρει. Ibid. [8] Τῷ θεῷ ἑπόμενον ἀφελῶς παρέχειν. Marc. *l.* 12. § 27. & 31. Προσκείσομαι διάκονος καὶ ἀκόλουθος ἐκείνῳ, συνορμῶ, συνορέγομαι ἁπλῶς συνθέλω. Epict. *l.* 4. *c.* 7. Cleanthis votum, huic toties repetitum; *Ench. c.* 52. *dissert. l.* 2. *c.* 17. & *c.* 23. *l.* 3. *c.* 22. & *l.* 4. *c.* 4. [9] *Optimum est Deum, à quo omnia proveniunt, sine murmuratione sequi. malus miles est, qui Imperatorem gemens sequitur.* Senec. *epist.* 107. [10] Ἢν ἂν χώραν καὶ τάξιν ἐγχειρίσῃς, μυριάκις ἀποθανοῦμαι πρότερον ἢ ταύτην ἐγκαταλείψαι. Epict. *lib.* 3. *cap.* 24. post Socrat. in Platon, *apolog.* [11] Ἴδιον τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ καρδίας φιλεῖν τοὺς ἀνθρώπους. Mor. *lib.* 7. § 12. Καὶ συνοικεῖν αὐτοῖς, ὡς φύσει φίλοις. Idem *lib.* 7. § 29. [12] Καὶ κήδεσθαι αὐτῶν. Id. *lib.* 9. § 18. [13] Καὶ ἀνέχεσθαι αὐτῶν. Idem *lib.* 5. § 33. [14] Καὶ ἀπέχεσθαι αὐτῶν. Idem *ibid.* [15] Ὁ ἀδικῶν ἀσεβεῖ. Id. *lib.* 9. § 1. [16] Καὶ εὖ ποιεῖν. Idem *lib.* 5. § 33. [17] Κατεσκεύασται τὰ λογικὰ ἀλλήλων ἕνεκεν· τὸ μὲν οὖν προηγούμενον ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου φύσει τὸ κοινωνικόν ἐστι. Idem *lib.* 7. § 55. [18] Ἀρκεῖται ἡ φύσις λογικὴ τὰς ὁρμὰς ἐπὶ τὰ κοινωνικὰ ἔργα μόνα ἀπευθύνουσα. Idem *lib.* 8. § 5. [19] Πάντων κήδεσθαι. Idem *lib.* 3. § 4. [20] Ἀρκεῖ ἡ παροῦσα πρᾶξις κοινωνική. Idem *lib.* 9. § 6. Ἑαυτῷ ἀρκεῖσθαι δικαιοπραγοῦντι. Id. *lib.* 7. § 28. [21] Οὐδὲ οἶδεν ὃ πεποίηκεν. Idem *lib.* 5. § 6. *dedisse dum daret, oblitus.* Senec. *de benef. lib.* 2. *c.* 6. [22] Οὐ δεόμενος ἀνθρώπου μάρτυρος. Marc. *l.* 3. § 5. *In omnibus factis re, non teste, moveri.* Cicer. *de fin. l.* 2. [23] Μισθοῦ γὰρ ἀνθρώπων τις ἄνθρωπον φιλεῖ, κατ' Ἐπίκουρον. Plut. *de amor. prol.* [24] Καταληπτικῶς δίδοται, ὥστε ἐξ αὐτῆς τῆς πράξεως, εὐθὺς ἀπειληφέναι πάντα τὸν καρπόν. Marc. *l.* 9. *fin.* [25] Ἐν τέρπου καὶ προσαναπαύου, τῷ ἀπὸ πράξεως κοινωνικῆς μεταβαίνειν ἐπὶ πρᾶξιν κοινωνικήν. Id. *l.* 6. § 7. & *l.* 5. § 6.

fructus

[1] *nec unquam benefaciendo defetiſci*; [2] ſed *vitæ telam, tanquam vivendi fructus hic ſit, benefactis ſibi invicem continenter annexis ità totam pertexere,* [3] *ut nuſquam interveniat* [4] *hiatus ullus vel minimus*; [5] *beneficii loco, quòd benefecerit habentem*; [6] *ſibiq; profuiſſe exiſtimantem, ſi alii cuiquam uſui eſſe potuerit*; [7] *nec extra ſe proinde quicquam vel laudis humanæ vel lucelli, aut aucupantem aut expetentem.* Adhæc [8] *nihil mentis cultu antiquius,* [9] *nihil honeſti ſtudio potius aut pretioſius habere:* [10] *ab eo* denique, *quod officii ſui eſſe nôrit,* [11] *nullâ vel vitæ, nedum alius rei cujuſpiam, cupidine abducendum, nullâ mortis, cruciatúſve ullius, nedum damni aut detrimenti, formidine abigendum, ſe permittere.*

Hæc *Stoicorum* ſunt *decreta* & *præcepta*, & ipſorum principiis quidem planè congruentia, *ſancta, recta, ſevera, fortia*; *pietatem, caritatem, humanitatem, magnanimitatem* ſpirantia: quibus priora illa, quæ ſunt ſaltem verè Epicurea, nihil ſapiunt, nihil ſonant minùs.

Sed adverſus Stoici nominis profeſſores objiciuntur, *raritas, hypocriſis, defectio, defectus.* de ſingulis videbitur.

Ac primo quidem loco *raritas* ſub animadverſionem venit. Pauciores utiq; omni ævo reperiri, qui diſciplinam hanc ſunt amplexati, quàm qui ad ſectas alias ſeſe applicuerint. Et hac revera in parte triumphant ſplendidè, atq; efferunt ſeſe Epicurei, qui [12] Epicurum tot amicos & ſectatores nactum gloriantur, ut *nec urbes integræ eos capere* poſſent. agnoſcitq; qui in Torquato Epicurum oppugnat Cicero, [13] *populum, qui vim maximam, autoritatem minimam habet, cum Epicuro facere.*

Nec reverà quicquam iſtic mirandum occurrit. Notum eſt Stratonis Phyſici illud, [14] *Plures eſſe qui lavari, quàm qui ungi velint.* hoc eſt, ad thermas plures itare quàm ad palæſtras. [15] *Semitæ utique arctiori atque aſperiori pauciores inſiſtunt; latiore & læviore confertim inceditur.* [16] *Multitudo numerum habet; pondus non habet.* Calculi ubiq; numeroſiores ſunt quàm gemmulæ. Diverbium vetus eſt, [17] *Plures mali.* [18] *Turba peſſimi indicium eſt.* [19] *eximia, raritate commendat natura.* [20] *nec unquam*

[1] Καὶ μὴ κάμνειν. Id. *l.* 7. § 74.
[2] Τὸ ζῆν ἀπολαύειν, συνάπτοντα ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ ἀγαθόν. Marc. *l.* 12. § 29.
[3] Ὥστε μήτε τὸ βραχύτατον διάσημα ἀπολείπεσθαι. Id. *ib.*
[4] Ἥτις γὰρ πρᾶξίς σου μὴ ἔχει τὴν ἀναφορὰν, εἴτε προσεχῶς, εἴτε πόρρωθεν, ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος, αὕτη διασπᾷ τὸν βίον. Id. *l.* 9. § 23.
[5] Ἄνθρωπος εὐεργετικὸς πεφυκὼς ὁπόταν τι εὐεργετικὸν, ἢ ἄλλως εἰς τὰ μέσα συνεργητικὸν πράξῃ, πεποίηκε πρὸς ὃ κατεσκεύασται, καὶ ἔχει τὸ ἑαυτοῦ. Id. *l.* 9. *fin.*
[6] Ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖ. Ibid. § 74.
[7] Ὅταν σὺ εὖ πεποιηκὼς ἦς, καὶ ἄλλος εὖ πεπονθὼς, τί ἔτι ζητεῖς τρίτον, ὥσπερ οἱ μωροὶ, τὸ καὶ δόξαι εὖ πεποιηκέναι, ἢ τὸ ἀμοιβῆς τυχεῖν; *Ibid.*
[8] Τὸ ἐν σοὶ κράτιστον τιμᾶν, τὸ τοῖς ἄλλοις χρώμενον, καὶ ὑφ' οὗ ὁ σὸς βίος διοικεῖται. Idem *lib.* 5. § 21. Πρὸς τούτῳ μόνῳ εἶναι ἀρκεῖ, καὶ τοῦτον γνησίως θεραπεύειν. Idem *l.* 2. § 13.
[9] Μηδὲν κρεῖττον ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ δικαιοσύνης, ἀληθείας, σωφροσύνης, ἀνδρείας, &c. τούτων τἄλλα πάντα μικρότερα καὶ εὐτελέστερα. Idem *l.* 5. § 21. Τί τίμιον καταλείπεται; τὸ κατὰ τὴν ἰδίαν κατασκευὴν κινεῖσθαι καὶ ἴσχεσθαι. Idem *lib.* 6. § 16.
[10] Ἐγὼ τὸ ἐμαυτοῦ καθῆκον ποιῶ· τὰ ἄλλα με οὐ περισπᾷ. Idem *lib.* 6. § 22. Ὅτι ἂν τις ποιῇ, ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. Idem *lib.* 7. § 15. Μνημονεύειν, ὅτι ἀγαθόν σε εἶναι δεῖ, καὶ τί τοῦ ἀνθρώπου φύσις ἀπαιτεῖ, πρᾶξον τοῦτο ἀμεταστρεπτί. Idem *l.* 8. § 4.
[11] Μηδὲ κίνδυνον ὑπολογίζεσθαι ἢ ζῆν ἢ τεθνάναι ἄνδρα, ὅτου τι καὶ μικρὸν ὄφελος, ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον σκοπεῖν, πότερον δίκαια ἢ ἄδικα πράττει, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα, ἢ κακοῦ. Idem ex Plat. *apol. l.* 7. § 44.
[12] Φίλοι τοσοῦτοι τὸ πλῆθος ὡς μηδ' ἂν πόλεσιν ὅλαις μετρεῖσθαι. Laërt. *l.* 10.
[13] Cicer. *de fin. l.* 2.
[14] Πλείους εἶναι τοὺς λούεσθαι ἢ τοὺς ἀλείφεσθαι βουλομένους.
[15] Matt. 7. 13, 14.
[16] *Multi ſunt, & quis numeret? ſtateram profer, appende: vide contra pauca grana quantam paleam leves.* Aug. *in Pſal.* 39.
[17] Πλείους κακοί. Bias. Auſon. *Lud.* 7. *Sap.*
[18] Senec. *de Vit. beat. c.* 2.
[19] Id. *ep.* 42.
[20] Id. *de Vit. beat. c.* 2.

cum

cum rebus humanis tam feliciter eſt actum, ut meliora pluribus placerent.

Verùm ſicut in diſciplinam hanc ſe pauciores dedêre; ità ab eadem hac ad alias, Epicuream præſertim, complures deſciverunt, cùm ab aliis ad hanc rari deprehendantur tranſiiſſe.

Nec hoc certè quam illud mirum magis. Celebre ſatis eſt Arceſilai illud, qui percunctanti, cur à ſectis aliis ad Epicureos tam frequentes deficerent, non contrà viciſſim ab his ad illos, reſpondit, *Quia* [1] *è viris Galli fiunt, non autem è Gallis viri.* Gallorum nomine non gentem aliquam, ſed Cybeles myſtas, qui teſtâ Samiâ reſecti, virilitatem exuebant, volens intelligi. nos noſtris familiari magìs dicterio diceremus, *Quia* [2] *è gallis capi fiunt, non è capis viciſſim galli.* Nec gnarum minùs, quod Caliſtoni meretriculæ Socrates, glorianti Philoſopho præferendam ſe, ipſum enim ſuorum neminem ad ſe pellicere poſſe, cùm ipſa illius ſectatores pleroſq; ad ſe, ſi id vellet, traducere valeret; [3] *Probabile admodum eſſe quod dicat: ipſam enim ad declivia homines deorſum propellere, cùm ipſe contrà ad ardua ſurſum impellat.* Ad voluptatem utique proclivis eſt via; ad virtutem [4] acclivis ſemita. cùm autem *ingenium humanum* ex vitio innato ſit ſponte ſuâ propenſum ac [5] *proclive à labore ad libidinem*, ecquid mirum complures, itineris tædio devictos, hac deſertâ, ad illam tranſcurrere.

Sed ex eis etiam qui in diſciplinæ hujus profeſſione perſtiterunt, extitiſſe haud paucos, qui à dogmate, quod mordicùs tamen tenebant, & enixè interim tuebantur, vitæ rationem diverſam & averſam planè inſtituerint; titulo habitúq; duntaxat ſpeciem Stoicam præferentes, cùm ex ſtudio vitæq; inſtituto Epicurei, aut aliud quid potiùs quàm Stoici jure cenſerentur, adverſus Stoicos, poſt [6] Lucianum, qui hoc nomine ſectam hanc paſſim inſectatur, ab aliis pariter intorquetur.

Nec eſt ſcil. hæc nova nupérve nata, ſed antiqua querimonia, in ſecta unaquaq; repertos, [7] *citharis*, [8] *lyris*, [9] *tubis*, *lituis* compares, quæ *eorum* utique, *quæ aliis modulantur, canunt, crepant, perſonant*, [10] *nihil quicquam audiunt, percipiuntve ipſæ.* Et in aliis ſectis, non Stoicâ ſolâ, [11] compertum eſt deprehenſos, quod ex Pacuvio Macedo, *homines ignavâ operâ, & philoſophâ ſententiâ*; ſive, quod ex Epicteto Favorinus, [12] *Verbis tenus Philoſophos, factis procul.* Quin & inter nominis Chriſtiani profeſſores, quod Scriptores quoque ſacros & confeſſos & conqueſtos legimus, comparuêre, qui [13] *Numinis notitiam, quam dictis jactitabant, factis abdicarent*; qui [14] *pietatis, cujus larvam gerebant,*

[1] Ἐκ μὲν γὰρ ἀνδρῶν Γάλλοι, ἐκ δὲ Γάλλων ἄνδρες οὐ γίνονται. Laert. *l.* 8.

[2] Varro *de re ruſtic. l.* 2. *c.* 7. & *l.* 3. *c.* 9.

[3] Καὶ μάλα γε εἰκότως· σὺ μὲν γὰρ ἐπὶ τὴν κατάντη αὐτοὺς πάντας ἄγεις, ἐγὼ δὲ ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ἥκειν βιάζομαι. ὀρθία δὲ ἡ ἄνοδος, καὶ ἀήθης τοῖς πολλοῖς. Æl. *hiſt. Var. l.* 3. *c.* 32.

[4] Prov. 15.24.

[5] Terent. *Andr.* 1. 1.

[6] In *Vitarum auctione, de ſectis, Micyllo*, alibi.

[7] Κιθάρας μηδὲν διαφέρειν. τοὺς σπουδαῖα λέγοντας, οὐ ποιοῦντας δέ. Diog. Laert. *l.* 6.

[8] Ὅμοιόν τι πάσχειν ταῖς λύραις, αἳ καλῶς φθεγξάμεναι οὐκ ἀκούουσιν. de Peripateticis Cleanthes. Laert. *l.* 7.

[9] Σάλπιγγα Antiſthenem vocabat Diogenes: αὐτοῦ γὰρ οὐκ ἀκούειν φθεγγομένου μέγιστον. Dio Pruſ. *orat.* 8.

[10] Μήτε ἀκούειν, μήτε αἰσθάνεσθαι. Laert. *l.* 6.

[11] Gellius *Noct. Attic. l.* 13. *c.* 8.

[12] Ἄνευ τοῦ πράττειν, μέχρι τοῦ λέγειν. Idem. *l.* 7. *c.* 19.

[13] Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται. Paul. *ad Tit.* 1. 16.

[14] Ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι. Id. *ad Tit. ep.* 2. 3. 5.

vim

vim virtutémque abnuerent, qui [1] *gratiam divinam in laſciviam verterent*; *qui* [2] *libertatem Chriſtianam nequitiæ improbitatíſque velamentum facerent*; [3] *libertatémque aliis pollicerentur, cùm in corruptelæ ſervitio agerent ipſi.* nec ex horum tamen moribus de religione Chriſtiana ſententiam ferre, æquum fuerit, quum politiæ Chriſtianæ iſti, nec viva, nec vera, nedum ſana, aut integra membra jure cenſeantur, ſed φύματα potiùs mera [4] καὶ ἀποστήματα, ut cum Marco noſtro loquar, ſive [5] *vomicæ* & *carcinomata*, ut de ſuis Auguſtus. Haud eſt incelebre Cratetis illud, [6] *In malo Punico etiam probo, granum putre aliquod*; Varronis itidem, [7] *Nec in ſegete bona nullum ſpicum nequam* reperiri. In agro Dominico quoque [8] *zizania* ſteriléſque non *ſuccreſcunt* tantummodo, ſed [9] *dominantur* etiam aliquando avenæ: ex quibus tamen de ſegete tota judicari iniquiſſimum fuerit.

Quod denique præſcribitur, inſigniores etiam pleroſque non per omnia decretis præceptíſque ſuis conſentanea præſtitiſſe, ſed à norma reguláque, quam fixerant ipſi, in nonnullis declinâſſe.

Ecquem, quæſo, mihi dabis, ex eis etiam qui ſunt γνήσιοι Χριστιανοὶ, qui ab ea, quam profitetur, vitæ inſtituendæ ratione non quandoq; declinet. Ex eis inter hos fuerat, [10] qui *columnæ* & *exiſtimabantur* & revera exiſtebant, cujus ingenua vox illa, [11] *In multis offendimus omnes*; ſive *impingimus univerſi.* ad quæ verba [12] Beda noſter, *Non*, Offenditis, dixit; *ſed*, Offendimus, *inquit*; & In multis *præmiſit*; Omnes, *ſubjunxit*. Ex eiſdem & qui illud, [13] *Si dixerimus, quod peccatum non habemus, decipimus nos*, (dum [14] *peccantium* utique *numero excipimus*) *nec penes nos eſt veritas.* [15] *Nec*, habuimus, (inquit Auguſtinus) *Sed*, habemus, *dixit*; *ne de vita præterita*, (quæ *per ignorantiam* variáſque indè enatas *cupiditates* tota exacta eſt) *dictum quis ſuſpicetur*. Ex apoſtolis ipſis, qui Chriſtum proximè acceſſerant, quíque lateri ejuſdem comites individui adhæſerant, ut reliquos mittam, nec de proditore quicquam dicam, [16] *primi* & [17] *noviſſimi*, agmen qui ducit, & qui claudit, utriuſque etiam firmati jam, [18] nævi aliqui in tabulis ſacris proditi extant: ut apud exteros quoſvis diſciplinæ etiam ſeveriſſimæ profeſſores, ſectæque exactiſſimæ ſectatores, à dogmate aliena nonnunquam deprehendi, minùs mirum videri debeat. Oraculi vicem meritò ſibi vendicat Æſchyli illud,

> [19] Ἁμαρτάνει καὶ ὁ σοφοῦ σοφώτερος.
> *Sapiente qui plùs ſapiat, eſt cùm labitur.*

[1] Τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν. Jud. *ep.* *v.* 4.

[2] Ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας ἐλευθερίαν. Pet. *ep.* 1. *c.* 2. *v.* 16.

[3] Ἐλευθερίαν ἄλλοις ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς. Idem *ep.* 2. *c.* 2. *v.* 19.

[4] Marc. *l.* 2. § 16. Idem *lib.* 4. § 28.

[5] Sueton. *l.* 2. *c.* 85.

[6] Ἐν ῥοιᾷ καὶ καλῇ σαπρόν τινα κόκκον. Laert. *l.* 6.

[7] Varro *Leg. Mæn.* apud Nonium, in *Spicum.*

[8] Ζιζάνια. Matth. 13. 25. 27. de qua voce alibi diximus.

[9] De ſeculo ſuo, Salvian. *de Dei gubern.* *l.* 3. *Præter pauciſſimos quoſdam, qui mala fugiunt, quid eſt aliud penè omnis cætus Chriſtianorum, quàm ſentina vitiorum?*

[10] Οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, Paul. *ad Gal.* *c.* 2. *v.* 9.

[11] Πολλὰ πταίομεν ἅπαντες. Jacob. 3. 1. [12] Beda *in Jac. epiſt.* [13] Ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν. Joan. *ep.* 1. *c.* 1. *v.* 8. [14] De Phariſæo Luc. 18. 15. Bern. *de grad. humil. & ſuperb. Dum in ſe ſingulariter exultat, aliis arroganter inſultat, & ſe ſolum decipit, quem ſolum excipit, dum alios damnat.* [15] Aug. in 1 Joan. [16] Matt. 10. 2. [17] 1 Cor. 4. 9. & 15. 8, 9. [18] Gal. 2. 11. Act. 15. 39. [19] Stob. *tom.* 2. *tit.* 3.

Stoici certè præceptis decretísque suis, [1] non tam quid ipsi valerent, aut assecuti jam essent, quàm ad quid contenderent, modísque omnibus elaborandum atq; enitendum censerent, designatum volebant. quod & idem de se [2] Apostolus liberè ingenuéque profitetur.

Veruntamen ex eis qui sectæ hujus in disciplinam seriò sedulóq; sese dederunt, per singulas quasq; fere ætates reperti sunt, qui fide dignorum Scriptorum suffragiis consensu consono attestantibus, ità dogmata sua factis consentaneis consignata, decretáq; vitæ instituto æquabili fere comprobata exhibuerint, ut nominis etiam Christiani professoribus plerisque pudorem incutere, ruborem suffundere meritò queat. In his fuere; post Zenonem, cui testimonium dat insigne Atheniensium psephisma, quo [3] *virtutis ac temperantiæ nomine*, eò quòd [4] *vitâ suâ eis quæ disserebat congruente cunctis in exemplum expositâ, ad optima quæq; quosq; incitaret*, [5] *imagine æreâ, coronâ aureâ donandum*, [6] *sepulcrum sumptu publico extruendum*, [7] *pilásque duas, quarum utriq; testimonium istud incideretur, erigendas*, decernitur: post hunc, inquam, aliósque qui in Schola hac eidem successerant, emicuêre viri magni, disciplinâ istâ imbuti, virtutis masculæ imagines vivæ vivacésq; conditionis eminentioris ratione, Scriptorum nobilium calamis celebrati, (ut Philosophiam disertè professos prætercam) Cato Uticensis, Thraseas Pætus, Helvidius Priscus, & Marcus cumprimis Antoninus, qui ista commentandi occasionem nobis præbuit.

Verùm à disciplina ipsa, ad eos, qui eam scriptis suis illustrârunt, hos præsertim quos reliquos habemus, transeamus. Ex eis præcipui fuerant Zeno & Chrysippus: quorum alter Stoam primus condidit; unde & Straboni, [8] ὁ τῆς Στωικῆς αἱρέσεως ἀρχηγέτης· & Galeno, [9] ὁ πατὴρ ἁπάσης τῆς τῶν Στωικῶν αἱρέσεως· *sectæ Stoicæ totius princeps paterque*; & Balbo apud Ciceronem, [10] *Stoicorum pater*, dicitur. alter eandem adeò strenuè felicitérque [11] *suffulsit*, ut de eo dictum fuerit.

[12] Εἰ μὴ γὰρ ἦν Χρύσιππος, οὐκ ἦν Στοά.
Chrysippus nî fuisset, nec Stoa foret.

Et complura quidem uterque reliquit scripta: alter iste [13] *usque ad septingenta quinque συγγράμματα*, sive [14] *opuscula*: cùm [15] Epicuri πολυγραφίαν æmularetur, [16] quem tamen assecutum negant; cùm [17] *ad* [18] *volumina ter centena usq*; iste pertigerit, quorum quodlibet utiq; συγγράμματα complura complectebatur: alioqui Chrysippum πολυγραφίᾳ non æquâsset, nedum Scriptorum numerositate antecessisset. Cæ-

[1] *Non dicebant, quemadmodum ipsi viverent, sed quemadmodum vivendum esset.* Sen. *de vit. beat. c.* 18.

[2] Οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον, ἢ ἤδη τετελείωμαι· ἓν δέ, --- ἐπεκτεινόμενος κατὰ σκοπὸν διώκω. Paul. *ad Phil.* 3. 12, 14.

[3] Ἀρετῆς ἕνεκα καὶ σωφροσύνης. psephisma apud Laert. *l.*7.

[4] Πρὸς τὰ βέλτιστα, παράδειγμα τὸν ἴδιον βίον ἐκθεὶς ἅπασιν, ἀκόλουθον ὄντα τοῖς λόγοις, παρώρμα.

[5] Εἰκόνι χαλκῇ. χρυσῷ στεφάνῳ.

[6] Οἰκοδομῆσαι τάφον δημοσίᾳ.

[7] Ἐγγράψαι τὸ ψήφισμα στήλαις δύο.

[8] Strab. *geogr. lib.* 14.

[9] Galen. *de dogmat. Hippoc. & Platon. l.*2. *c.*6.

[10] Cicer. *de nat. Deor. l.* 3. de *Zenone*, non *Cleanthe*, uti inadvertentiâ, an memoriâ, lapsus Lipsius, *manuduct. ad Stoic. philosoph. dissert.* 11.

[11] *Qui fulcire putatur porticum.* Cic. *Acad. l.* 4.

[12] Laert. *l.*7. [13] Idem *ibid.* [14] Ità malim vertere, eo sensu, quo *post mortem opera, non opuscula pensanda*, dixit Sidonius *l.* 8. *ep.*4. quàm cum Lipsio, *volumina*. [15] Ex Carneade, Laert. *l.* 10. [16] Πάντας ὑπερβαλλόμενος πλήθει βιβλίων. de Epic. Laert. [17] Κύλινδροι γὰρ τριακόσιοι εἰσί. Laert. *ib.* [18] Κύλινδροι *volumina*, quæ *cylindri* figuram convoluta referebant. vocabulum notione eâ vix alibi repertum.

terùm

etrùm par ſcripta utriuſq; fatum ſunt experta. nec Zenonis ſiquidem, nec Chryſippi, quin nec ſeculi priſci illius è Stoa cujuſquam ſcriptum ullum integrum ad tempora noſtra perennavit. Superſunt fragmenta duntaxat, ἀποσπασμάτια, apud Plutarchum, [1] qui paſſim exagitat; Galenum, [2] qui plerumq; oppugnat; Laertium, [3] qui ſimpliciter recitat; Ciceronem, [4] qui in partem utramque diſceptat. Citerioris ævi ſuperant ex eis qui diſciplinam hanc ſunt aſſectati, quorum diſſertationes commentationéſque ad manus noſtras pervenerunt, Seneca, Epictetus, & Marcus noſter iſte.

Ætatis ratione Senecæ locum primum tribuo: quem dignitate tamen æſtimationéq; verâ è duobus illis alterutri poſthabendum exiſtimem. [5] Habet ille revera multa eximia, utilia, fortia, ſublimia; & arguta, ſubtiliáque complura; éſtque dignus admodum, qui non ab humanioris literaturæ tantùm, ſed à Theologiæ etiam ſtudioſis, ſedulò quidem, ſed judicio atque examine juſto adhibito, legatur. Verùm non eſt unius ejuſdémque ubiq; coloris; nec per omnia conſtat ſibi. Neque verò vitam attingo; quam Caſſius tamen arrodit, [6] *tanquam à dogmate præceptionibúſque quàm maximè diſſentaneam:* de ſcriptis ago. In his, [7] quàm fœdè Claudio, dum apud ſuperos, ex mente etiam Neronianâ, [8] *morabatur*; nec huic duntaxat, ſed & in gratiam illius, ejuſdem mancipio, [9] *licentiæ intolerandæ maſtigiæ*, Polybio, adulatur? quem tamen è vivis exemtum, [10] dictione Satyricâ & ſarcaſticâ, vernilitatis prægnate, acerbiſſimè proſcidit, & publicè ſubſannandum propinavit. De animæ corpore excedentis ſtatu, quàm repugnantia ſtatuit? dum τῇ ὑποθέσει δουλεύων, nunc [11] in ſedes cœleſtes integram ſubvehit, nunc [12] in flatum halitúmve merum diſpergit, tædæque inſtar, materiâ, quâ alebatur, abſumptâ, deficientis prorſus extinguit. Epicurum eſt ubi accuſat, increpat, deprimit, damnat, ut [13] *degeneris & humillimæ mentis, apud quem voluptas imperat hominem*, [14] *voluptatis Magiſtrum* ipſum, ſcholam, [15] *voluptatis officinam*, nuncupat. Eſt contrà, ubi (quo Lucilio ſuo forſitan hujus aſſeclæ, quem [16] *Virorum optimi* titulo ſubinde cohoneſtat, gratum faciat) eundem non excuſat tantùm, ut qui [17] *immeritus malè audiat & infamis ſit*; ſed comprobat etiam & collaudat, ut qui [18] *ſancta & recta* præcipiat, *& ſi propiùs acceſſeris*, triſtia. Deniq; quod *in* [19] Chry-

[1] In *Stoic. repugnant. de commun. notitiis*, & *de paradox.*
[2] *In libris de dogmat. Hippocrat. & Platon.*
[3] *Lib. 7. in Zenon.* & *Chryſip.*
[4] In *Academ. Tuſcul. de finib. & de nat. Deor.*
[5] *Multæ in eo claræque ſententiæ; multa etiam morum gratiâ legenda, multa in eo probanda, multa etiam admiranda ſunt; eligere modò curæ ſit.* Fabius *inſtit. l.* 10. *c.* 1.
[6] Πάντα ἐναντιώματα, οἷς ἐφιλοσόφει ποιῶν ἠλέγχθη. Dio Caſſ. *l* 61. in Jo. Xiphil. *excerptis.*
[7] In *Conſolatorio ad Polybium.*
[8] *Morari* eum *inter homines deſiiſſe*, productâ primâ ſyllabâ jocabatur. Suet. *l.* 6. *c.* 33.
[9] Cùm in ſcena Pantomimus illud protuliſſet, Ἀφόρητός ἐστιν εὐτυχῶν μαστιγίας, omnium oculos in Polybium hunc defixos refert Dio Caſſ. *l.* 60.

[10] In ἀποκολοκυνθώσει. [11] *Ad Lucil. ep.* 102: *ad Polyb. conſol. c.*28. *ad Marc. conſol. c.*25. *ad Helv. c.*17. [12] *Ad Lucil. ep.*54. cùm morti proximus videretur. [13] *Ad Lucil. ep.*42. [14] *Epiſt.*18. [15] *Epiſt.*9. [16] *Epiſt.*13. & 21. & 48. & *quæſt natur. præfac. l.*1. [17] *De vit. beat. c.* 13. [18] *Ibid.* [19] *Chryſippi acumen nimis tenue retunditur, & in ſe ſæpè replicatur: etiam cum agere aliquid videtur, pungit, non perforat.* Sen. *de ben. l.*1. *c.* 4. *Chryſ. penes quem ſubtile acumen eſt, totum librum ſuum his ineptiis replet.* Ibid. *c.* 3.

ſippo

ſippo & [1] Zenone non ſemel reprehendit, contráque id [2] quod ipſe præcipit, [3] ingenii acumini nimiopere indulgens, ad ſubtilitates rei vacuas non raró delabitur, & argutiolis leviuſculis, frigidis etiam ineptíſque aliquoties ludit. Neque tamen hæc, quæ, nec primus, nec ſolus, dixi, ſed me priores, eruditione & judicio cum primis pollentes, ità ſumi velim, quaſi [4] à Senecæ lectione (quem tyronibus ſtudioſis de Scriptoribus eligendis legendíſque conſultus, inter alios commendare conſueverim) abſtentum quenquam, atque abſterritum, aut quò de viri tanti (quem eruditi quique indolis ingeniíq; acerrimi nomine ſuſpiciunt, imitandum etiam propoſuiſſe ſibi videntur haud pauci) magnitudine juſtâ quicquam detractum eam: ſed quò oſtendam, à virilitate illa Stoicis peculiariter ab ipſo etiam adſcriptâ (quam Chryſippus quoque ſubtilitate nimiâ enervâſſe, eidem ipſi [5] cum aliis incuſatur,) deſciviſſe; nec duobus illis alteris (Epictetum & Marcum dico) aut ſcripto, aut facto etiam, parem ſeſe præſtitiſſe: qui in ſorte diverſa, vel adversâ etiam quàm maximè, in [6] ſervitii gradu infimo alter, ſummo alter in imperii faſtigio, poſiti; diſciplina hæc quanti ſit, quantúmque in ſtatu quovis poſſit, tum præceptionibus ſanctiſſimis virtutis genus omne ſpirantibus, tum & vitæ formâ ad decreta ſua accuratè compoſitâ, uberrimè demonſtrârunt. Et noſter quidem (prout & [7] Epictetus eo prior, [8] cujus ex commentariis profeciſſe ſe profitetur) ſui per omnia ſimilis, *ſeriúſq;* ac *ſeverus* (quod [9] ille poſcit, licèt ipſe non ſervaverit) ubique deprehenditur.

Denique, ut ad illud revertar, quod in pagina liminari ex Hieronymo monueram, ad diſciplinam noſtram quod horum utriuſque ſcriptis monitíſque propiùs accedat, in exterorum priſcorum, quæ hodie extant, monumentis, nihil reperiri, fidenter pronunciari poſſe exiſti-

[1] *Libet ridere ineptias Græcas; quas quamvis mirer, (mirere Lipſ.) nondum excuſſi. non vis ſeveriùs loqui, nec morituro riſum movere? adverſus mortem tam minuta jacularis? ſubulâ leonem excipis? acuta ſunt iſta quæ dicis. nihil eſt acutius ariſtâ. quædam inutilia & inefficacia ipſa ſubtilitas reddit.* de Zenone. Idem *epiſt.* 82.

[2] *Pro veritate ſimplicius agendum eſt. Ibid. At qui ingenia ſanare, & officiorum memoriam ingerere volunt, ſeriò loquantur, & magnis viribus agant.* Idem *de benef. l.* 1. *c.* 4.

[3] *Rerum pondera minutiſſimis ſententiis frangit.* Fabius *inſtit. l.* 10. *c.* 1. Iniquiùs tamen illi, neſcio, qui apud Gellium (An Agellium, quod Lipſ. mavult) *Noct. Attic. l.* 12. *c.* 2. *Res atque ſententiæ, aut inepto inanique impetu, aut ut levi & quaſi dicaci argutiâ,* &c. Moderatius Eraſmus, *præfat. ad Sen. Habent nonnihil veri, quæ doctiſſimi ſcriptores de illo pronunciârunt, ſubinde ludit in Græculos, & interdum abſque cauſſa. Naſonem aliquoties attingit, quod indulſerit ingenio ſuo. at magis ipſe indulget ingenio ſuo in oratione proſa ac ſeriis argumentis, quàm Ovidius in poematibus plerunque ludicris. Jam hoc ipſum, quod in Seneca cum primis laudatur, corruptum eſt. Inſectatur mores hominum liberè ſalſéque; ſed non ſemper in loco; interdum immodicè; tum aliquoties affectatiùs, iiſque modis, ut non ità multum abſit à ſcurrilitate. quædam vitia ſic deſcribit, dum inſectatur, ut videatur ridere potiùs quàm odiſſe, atque doceat magis quàm deteſtetur. quin ubique plurimus videtur jocorum affectator, etiam in rebus maximè ſeriis, in quibus optarim illum aliquanto longiùs abeſſe ab ineptiis, obſcœnitate, vitióque ſcurrilitatis.* Hæc inter alia Eraſmus. mitto enim ea, quæ cùm Marci patris ſint, Lucio filio, nomine communi deceptus, aſcribit. Lipſius deniq; ipſe, qui adverſus priores duos illos Senecam defendere ſatagit, in Judicio ſuper Senecam, ejuſque ſcript. *Ego Senecam univerſè admiratione magis quàm laude proſequendum arbitror. in partibus aliquid eſſe, quod cenſeas, aut cui ſuccenſeas, non negò. Sanè decidit interdum, aut à ſe mutat: ut in jocis aut dictis, quàm ineptus alibi, ſive affectatus eſt? in laudibus, vituperiis, ſine modo?* &c. [4] Quod apud Gellium cenſores rigidi atque importuni illi, *Cujus libros attingere nullum pretium operæ ſit. Noct. l.* 12. *c.* 2. [5] Notant eundem hoc nomine Plutarchus, Galenus, alii. [6] Δοῦλος Ἐπίκτητος γενόμην, καὶ σῶμ' ἀνάπηρος, Καὶ πενίην Ἶρος. Leonid. *epitaph.* Epictet. [7] *Epict. verus ac Severus Stoicus & Stoicorum vel maximus.* Herodes apud Gell. *l.* 1. *c.* 2. *Philoſophorum maximus,* Favorinus *ibid. l.* 17. *c.* 19. [8] *Marc. lib.* 1. § 7. [9] Seneca *de benef. l.* 1. *c.* 4. & *epiſt.* 82.

mem

mem. Certè quæcunque Dominus ipſe Chriſtus in concionibus collationibúſque ſuis Hiſtoriæ Evangelicæ inſertis intextíſque, de [1] *mali cogitatione etiam abſtinenda*, de [2] *affectibus vitioſis ſupprimendis*, de [3] *ſermone otioſo non inſuper habendo*, de [4] *animo cumprimis excolendo, & [5] ad imaginem divinam effingendo*, de [6] *beneficentia ſimpliciſſimè exhibenda*, de [7] *injuriis æquanimiter ferendis*, de [8] *admonitione & increpatione cum moderatione cautionéque accurata exercendis*, de [9] *rebus quibuſlibet, adeoque vitâ ipsâ, ubi res ratióque poſcit, nihili habendis*, de aliis denique pleriſque [10] *pietatis*, [11] *caritatis*, [12] *æquitatis*, [13] *humanitatis officiis* [14] *quam exquiſitiſſimè obeundis exequendiſque*, præcepta dedit; apud noſtrum hunc eadem, perinde acſi illa lectitâſſet ipſe, in diſſertationum commentationúmque harum congerie inſperſa paſſim, nec ſine vehementia & vivacitate inſigni, quæ in præcordia ipſa penitiùs penetret, atque in animo infixos altiùs relinquat aculeos, inculcata ſubinde, Lector quivis ſedulus advertet, ingenuus agnoſcet.

[1] Matth. 15. 19.
[2] Matth. 5. 22, 28.
[3] Matth. 12. 36.
[4] Matth. 5.20. & 6. 33.
[5] Matth. 5. 45, 48.
[6] Matt. 6. 1, 3.
[7] Matth. 5. 39.
[8] Matth. 18. 15, 16.
[9] Luc. 14. 26, 33.
[10] Matth. 22. 37.
[11] Matth. 22. 39.
[12] Matth. 7. 12.
[13] Matt. 5. 44. Luc. 10. 37.
[14] Matth. 5. 19, 20.

Sed iſta forſitan dixerit quis, quorſum aliunde, ab extero præſertim, eóque fidei Chriſtianæ adverſo, petantur? quum è pagina ſacra, in qua proſtant, poſſit promtiùs haberi, & à Magiſtri ipſius ore profecta, cùm imperii autoritate potiore præcipiantur, tum & obſequii neceſſitate arctiore percipiantur.

Cui ego præſcriptioni poſſim verbulo occurrere; pari utique ratione rejici poſſe omnes in univerſum ab eruditis piiſque concinnatas Inſtrumenti ſacroſancti utriuſq; enarrationes: ut eodem tandem deveniatur, quo proceſſerant apud nos haud ità pridem, par ferè geminum, cerebri certè parùm ſani uterq; quorum alter præter paginam ſacram nihil aut legebat, aut lectitandum cenſebat; alter, poſtquam Anachoretæ cujuſpiam inſtar, cùm ſuis domi ſuæ ſe concluſerat, librorum (quam pro hominis privati ſorte cenſúq; amplam ſatìs habebat) ſupellectilem omnem, Bibliis ſacris exceptis, foco accenſo, flammis abſumendam tradidit; neuter ſanè, aut fundo juſto, aut exemplo bono, & quod imitatione ſuâ dignum ſobrius quis ſanúſq; ſentiat.

Verùm enimvero ratione non unâ utilis eſſe poterit noſtri hujus in his, cum animadverſione ſeria conjuncta, lectio ſedula.

Primò, quod quæ in Sermonibus Dominicis (quorum Capita præcipua duntaxat, συλλήβδην plerunque apud Scriptores ſacros extant delibata & digeſta) ſummatim ferè propoſita habemus, iſtic latiùs diducta, fuſiùs explicata, magnâ argumentorum inſignium varietate firmata, illuſtrata, ingeſta, inculcata, ad vitæ uſum communem accommodata habeantur. quod ut eſt ſcriptis aliis cum iſto commune, ità in hoc genere haud paucis iſtud præcellit.

Tum

Tum nec illud levis est momenti, quòd dogmatis Christiani æquitas rationi etiam ipsi consentanea deprehenditur, dum ab ipsis etiam extraneis & adversariis comprobata & collaudata demonstratur. [1] *Grave est*, ponderísq; non exigui (ut Isidorus Ægyptius) *testimonium ab inimicis profectum.* Et, (quod Dio Prusæus) [2] *Encomium ab eis, qui non suscipiunt, & suspiciunt tamen, palàm est illius*, sive personæ, sive disciplinæ, *laudem esse præstantissimam.* Non nesciebat hoc Apostolus, cùm ab [3] exterorum inscriptionibus scriptísque, ei quod afferebat & promulgabat, dogmati asserendo, testimonia advocabat. Nec parùm idcirco præcepti documentíque Dominici æquitati ac [4] *rationabilitati* (si ità loqui licuerit) apud quosvis vindicandæ formandæq; conduxerit, quòd ab homine extero, nec nomini Christiano favente (cùm nec mysterii nostri gnarus esset, nec fidei rationes assequeretur) tanta tamen cum vehementia, argumentísq; tam validis, commendata ac confirmata habuerimus. [5] *Quis non intelligat,* (inquit gravis Autor) *bonam eos habuisse caussam, qui eam apud medios judices obtinere potuerunt?* quid eam dixerit quis, quæ apud aversos & adversos etiam, ubi [6] hostes ipsi judices consident, obtineat?

Adhæc divina in istis relucet & providentia & benignitas, quòd in homine à se dilapso imaginem sui non intercidere omnino & aboleri prorsus passus est, sed scintillulas quasdam asservavit reliquas; quas & disciplinis variis excitavit, & ad miraculum usque evexit: partim, quò societati humanæ conservandæ ac continendæ prospiceretur; nè [7] efferati prorsus homines, belluarum ritu, in exitium mutuum proruerent universi; quum [8] *absque disciplina nulla homine truculentior aut immanior sit bellua:* partim, quò *Numini* [9] *dignoscendo,* [10] *& indagando*, his adminiculis adjuti, possent operam dare; quæ si vel contemtim, vel neglectim haberent, [11] *ἀναπολόγητοι* planè haberentur. Verum est proculdubio Claravallensis illud, [12] *Imaginem divinam uri posse, exuri non posse.* [13] *Imaginem* certè animæ rationali primitus impressam funditus eradere, [14] *facem* in mente hominis cœlitùs accensam penitus extinguere, nec vitiositas humana, nec malignitas diabolica valuêre: (tertium quiddam, [15] *flammas gehennales* adjecit ille) quam inter ruinas & incendia defectionem primitivam consecuta, in generis humani commodum, suorúmque beneficium servatam confotámque volebat bonitas divina.

Quin nec divinæ erga nos misericordiæ gratiæque planè gratuitæ testimonium monumentúmque luculentum minùs in istis oculis

[1] Σεμνὴ γὰρ ἡ παρὰ τῶν ἐχθρῶν μαρτυρία. Isidor. Pelus. *l.* 2. *epist.* 228. & *l.* 3. *ep.* 335.

[2] Τὸ τῶν [μὴ] ἀποδεχομένων καὶ τιμώντων ἐγκώμιον, δῆλον ὡς κάλλιστος ἔπαινος ἐκείνου ἂν εἴη. Dio Pruſ. *orat.* 51.

[3] Act. 17. 23, 28.

[4] Λογικὴ λατρεία. Rom. 12. 1. ἕπεσθαι τῷ λόγῳ καὶ τῷ Θεῷ. Marc. *l.* 12. § 31.

[5] Aug. *ep.* 170.

[6] Deut. 32. 31.

[7] Μηδὲν ἀσεβέστερον ἀνθρώπου μηδὲ ὠμότερον, ὅταν ἅπαξ ἀποθηριωθῇ. Polyb. *hist.* *l.* 1. & *legat.* 122.

[8] Ὁ ἄνθρωπος παιδείας μὴ τυχών, ἀγριώτατον γίνεται πάντων, ὅσα γῆ τρέφει. Plato *de legib. l.* 6.

[9] Τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ. Rom. 1. 19. & v. 21. γνόντες τὸν Θεόν.

[10] Εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὕροιεν. Act. 17. 27.

[11] Rom. 1. 20.

[12] Bern. in *annunc. serm.* 1.

[13] Gen. 1. 27. & 9. 6.

[14] Prov. 20. 27. Rom. 2. 15.

[15] *Imago in gehenna ipsa uri poterit, non exuri; ardere, non deleri.* Bern. *ubi sup.*

nostris

nostris obversatur; cum [1] eis, apud quos dotes tam eximiæ, tam admiratione penè omni superiores, se produnt, præteritis, nobis, nobis, inquam, [2] in tenebris, umbráq; ferali ac letifera cum illis pariter confidentibus, imò in vitiorum cœno altiùs longè demersis, fœdiùs contaminatis, tenaciùs etiam ac pertinaciùs infixis, lumen illud salutiferum, [3] *Sermonis* sui sacri *Spiritûsque* sancti ope operâq; usus, [4] effulgere procuraverit; [5] quo prævio ac prælucente, per [6] seculi tenebricosi hujus caliginem plusquam Cimmeriam, aut * Ægyptiacam etiam, veritatis supernæ, vitæq; verè sic dictæ, inter diverticula tam frequentia, à recto utrinq; abducentia, tramitem & invenire, & inventum ad itineris exitum usq; tenere possemus; & absq; quo per obliquas & tortuosas mundi hujus nequissimi ac perturbatissimi semitas, sine luce, sine duce temere palantes, in exitii æterni voraginem horrendam præcipites tandem prolaberemur. Subit me certè subinde (ità ista dum lego, affectum me sentio, & ingenuè agnosco) non stupor duntaxat, sed horror etiam, cum arcani divini admiratione vehementissima conjunctus, seriò apud me reputantem, quàm longè in multis ab eo absim, quod de se Vir iste, veri ad salutem perducentis tramitis ignarus, de se profitetur, nec quin verè & ingenuè, ambigi posse videtur. Ut proindè & Marco & Epicteto altiùs assurgens, *Hymnum* [7] illius vel *maximo* majorem ac præstantiorem decantare jugiter debeam; [8] *Magnus,* [9] *divésq; misericordiâ Deus, qui me miserum,* [10] *cum gente humana universâ collapsum* [11] *& perditum, sed cum paucis è turba reliqua* [12] *selectum,* [13] *massâ secretum,* [14] *mihi restituit,* [15] *sibi reconciliavit,* [16] *Filium misit,* [17] *qui redimeret;* [18] *Spiritum immisit, qui* [19] *refingeret,* [20] *culpam omnino omnem remisit, quo &* [21] *supplicio culpæ debito omni eriperet, & supplicii subeundi* [22] *metum dirum eximeret,* [23] *nequitiæ servitio liberum emisit, quò* [24] *in famulitium suum adscisceret, &* [25] *in filiorum suorum numerum cooptaret,* [26] *gratiam spiritualem impræsentiarum donavit,* [27] *gloriam cœlestem deinceps* [28] *donaturum repromisit.*

Est in his denique, quod ad altiora enitendi, nomen Christianum professis, calcar acerrimum subjiciat, cùm à fide ac familia ea exteros in tam celsa evasisse adverterint; ac pudore meritò suffundat, quod in imis adhuc subselliis subsistant hæreántq; cum adminiculis fortioribus firmioribúsq; tam amplis ad ea consequenda instructi sint, & adjutari, nî nolint ipsi, possint. Certè plùs posse naturæ jam collapsæ reliquas vires, disciplinæ secularis accedentibus auxiliis, quàm gratiæ divinæ animis cœlitùs illapsæ, cujus operi etiam promovendo eadem illa pariter inserviunt, pro dedecore insigni non immeritò habeatur; éstque quod probro eos, qui hujus participes

[1] Matth. 11. 25, 26.
[2] Esai. 9. 2. Luc. 1. 79.
[3] Esai. 59. 21.
[4] 2 Cor. 4. 6.
[5] Luc. 1. 79.
[6] Ephes. 6. 12.
* Exod. 10. 22, 23.
[7] Epicteti *Hymnum* habes, supra ad marginem ex *dissert. l.* 1. *c.* 16.
[8] Psal. 145. 8, 9.
[9] Eph. 2. 4.
[10] Rom. 3. 19, 23.
[11] Matt. 18. 11.
[12] Matth. 20. 16. & 22. 14.
[13] Rom. 9. 21.
[14] Eph. 2. 5
[15] Col. 1. 21.
[16] Gal. 4. 4.
[17] Apoc. 5. 9.
[18] Ezek. 36. 27.
[19] Joann. 3. 5. 2 Cor. 3. 18.
[20] Col. 2. 13.
[21] Rom. 8. 1. Gal. 3. 13. 1 Thess. 1. 10.
[22] Rom. 8. 15. Heb. 2. 15.
[23] Rom. 6. 22.
[24] Eph. 2. 19.
[25] Rom. 8. 14, 15. Gal. 4. 6.
[26] Joan. 1. 16.
[27] Rom. 8. 18, 30.
[28] Rom. 6. 23. χάρισμα. donativum Tertul.

ticipes

ticipes se ferunt, jure merito afficiat, cum hoc ipso nomine, nomini, quod profitentur, Christiano [1] opprobrio esse se senserint, quòd à nomine alienis hac in parte inferiores comperiuntur. Grande quippiam & insigne visus est, sibi saltem, protulisse, qui adversus mortis metum dissertatiunculam clausit monitu illo; [2] *Nec infantes, nec pueros, nec mente lapsos, timere mortem: & esse turpissimum, si eam securitatem nobis ratio non præstat, ad quam stultitia perducit.* futile revera & frivolum est. Pari siquidem ratione Epicurus probaverit, *Turpissimum esse, aut Numinis offensam subvereri, aut sceleris conscientiam formidare*; *cùm neutrum hoc timeant, vel infantes, vel amentes, vel fatui*; *eámque nobis securitatem non præstare sapientiam, ad quam inscitia & desipientia perducit.* [3] Fatui scil. laminam candentem contrectare non metuunt; [4] infantuli facis accensæ flammæ manum admovere non formidant. num turpissimum ideo horum alterutrum scientem prudentem timendo refugere, quia neutrum neutri illi timeant? Verùm turpe est revera, dedecus, opprobria, damna, exilia, vulnera, tormenta, mortem ipsam, morteq; ipsâ pejores gravioresq; mortis moras, pro veritate divina, fide Christiana, asserenda, conscientia integra & intaminata custodienda, nî deficere & delinquere velimus interminata atque intentata; si defugere maluerimus, aut detrectare, nec mente promptâ, animo propenso alacriter constanterq; subire ac perpeti; cùm hæc omnia pro pietate fideq; conservandâ, homines ethnici, & fortiter libenterq; sustinenda definierint, & ipsi strenuè sustinuerint. turpe est præcepta documentaq; Dominica, [5] *de sui ipsius abnegatione,* [6] *déq; suorum omnium, bonorum, opum, facultatum, necessitudinum, affectuum, vitæq; adeò ipsius abdicatione* gravia, molesta, dura, difficilia, tristia, rigida, iniqua conquerendo ducere homines Christianos; cùm à religione Christianâ alieni quoque, argumentis etiam validissimis adjectis, hæc eadem pia, justa, æqua, rationi rectæ consentanea, naturæque humanæ congruentia censuerint; nec eam nobis magnanimitatem aut æquanimitatem præstare fidem veram, ad quam ratio illos, recta quidem, nec renata tamen & recocta adhuc, perduxerit. Insignis igitur Scriptorum istiusmodi usus, apud Christianos etiam, nomine non uno, vel ista quæ diximus, vel istis paria, seriò perpendenti, liquidò comperietur.

Illud interim observatu non indignum fuerit, aliâ ratione Epicteti, aliâ Marci monumenta fuisse ad nos transmissa. Epicteti siquidem [7] ab ore disserentis excepta, Arriani operâ sunt scripto tradita, eisdem ipsis, quantum assequi poterat, quibus ille disserebat verbis. quo modo à Domino Christo, dum in terris inter mortales agebat, habiti

[1] *Christiani in opprobrium & contumeliam Christi.* Salvian. *de provid. lib.* 4.

[2] Senec. *ep.* 36.

[3] Fatui mentio fit in *Legend. Pontific.* apud *Discipul. de Tempor.* qui ferri candentis massam sine læsione contrectavit imprudens. Credat qui volet.

[4] Ind. Joan. Chrysost. *de statuis orat.* 4. ait, eos qui mortem metuunt, peccatum non metuunt, παιδικὸν φόβον φοβεῖσθαι, puerulis compares, qui larvam timent, lucernam non timent.

[5] Matt. 16. 24. Luc. 9. 23.

[6] Luc. 14. 26, 33.

[7] Ὅσα ἤκουον αὐτοῦ λέγοντος, ταῦτα αὐτὰ ἐπειράθην αὐτοῖς ὀνόμασιν, ὡς οἷόν τε ἦν, γραψάμενος. Arrian. *præfat. ad dissert.*

habiti ſermones, (cùm [1] nihil ipſe ſcripſiſſet) [2] ab audientibus memoriter conſervati, Evangeliſtarum calamo, ſed Spiritu Sancto aſſiſtente, & linguâ quidem aliâ, Græcâ utique, cùm is Syriacâ uſus fuerit, ſunt evulgati. Id quod tam de Enchiridio, quàm de *Diſſertationum* libris, ex *Epiſtola* ejuſdem *ad Maſgalenum*, cui ſcriptum illud dedicabat Arrianus, licèt jam perierit, conſtare teſtatur, qui eam vidit, Simplicius. At Marci *diſſertationes* & *commentatiunculas* iſtas, ex ipſius *Adverſariis* deſumta liquet. quo modo Regis Sapientiſſimi *Paræmiarum* partem non exiguam ab Ezechiæ Regis amanuenſibus ex ipſius autographis fuiſſe deſcriptam, docet *Cap.* 25. præfixum lemma. In more namq; habebat Vir iſte ſummus, ſtudiis philoſophicis, ſive domi, ſive militiæ agebat, intentus, quæ inter meditandum ſuccurrebant, chartis, quas ad hos uſus jugiter præſtò habebat, illinere: nullâ rerum ipſarum ſerie continuâ conſtanter obſervatâ; ſed pro locorum temporúmque, quibus vel ab ipſo concipiebantur, vel aliunde in mentem memoriámq; ſe ingeſſerant, ratione digeſta. patet hoc ex locis alicubi, quibus ſcripſerat, nominatim deſignatis; cujuſmodi ſunt *libris*, vel *primo* & *ſecundo* adnexa, vel *ſecundo* potiùs *tertióque* (ut ego reor) præfixa lemmata, de quibus ſuo loco [3] diſſeruimus. Indè natum eſt, ut neque ſibi invicem cohæreant pleraque (quanquam *Liber primus* uno quaſi filo perpetuo totus pertexitur) eadémque ſæpiùs iterata reperiantur, prout mentem ſæpius pulſabant: nec ſuccinctè tantùm, ſed ſuccisè quoque repræſentata reperiantur complura; (prout in Ciceronis *ad Atticum* alióſque *Epiſtolis*, Græca, formularúmque uſitatarum haud pauca) quod ad rei ipſius notæ ſatìs ac familiaris memoriam refricandam & reficiendam ſuffecerat, cùm ad uſum privatum maximè deſtinarentur. quin & ἀκέφαλα, & quaſi abruptè inchoata nonnulla. quod & de Serpentis ad Evam dictione prima prout à Moſe refertur, opinantur [4] Interpretes quidam eruditi. Indè aliis obſcuriora multa, & de dictionis vel ſenſu vel ſcopo divinationes incertæ; cùm vel quæ adnotantis mens, vel quæ adnotandi occaſio fuerit, conjicere difficile admodum exiſtat. ſed & de locis variis, quaſi vel mutilatis vel depravatis ſuſpiciones fruſtrà conceptæ, de lectione quaſi non ſincera & genuina vel integra ſolicitationes admiſſæ, immutationes tentatæ; cùm non aliter ſe habeant, quàm ab Autoris ipſius calamo primitùs prodierint. Verùm de iſtis, in *Commentario*, prout occaſio dabitur, ampliùs videbitur.

Atque hæc quidem ſuffecerint, cùm de *Stoica diſciplina* ipſa, tum & de eis hanc amplexis & ſecutis, quorum ad nos ſcripta pervenêre; Marco præſertim noſtro, cujus impræſentiarum denuo edendi conſilium

[1] Fictitiæ ſunt enim *literæ* amœbææ *Agbari ad Chriſtum, Chriſti ad Agbarum*, quomodo & *Senec.* ad *Paulum*. quarum meminere tamen Euſeb. *hiſt. Eccleſ. l.* 1. *c.* 13. & Hier. in *Script. Eccleſ. catalog.*

[2] Καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι. Luc. *præfat. Evang.*

[3] Cui adjectum velim, ex perpetuo dictionis contextu, tot temporum variorum res ſingulas complexo, domi potiùs per otium, quàm militiæ ſub pellibus agenti *Librum primum* confectum conſcriptúmq; videri.

[4] De hoc videri poterunt Tremellius & Junius; ſed inprimis Piſcator.

ſilium inſtitutúmque paucis expoſitum ubi dederim, in limine Lectorem non ſum diutius detenturus. Anni itaque ultra quadraginta jam exceſſerunt, ex quo, dum apud Juris noſtratis Profeſſores ac ſtudioſos in Hoſpitio Lincolnienſi, quod eſt in ſuburbano Londinenſi ſitum, agentes, Præconis Evangelici munus ſuſtinebam, in Marci Imperatoris ſcriptum hoc, à Viro doctiſſimo, & in negotio hoc exercitatiſſimo Gul. Xylandro Baſileæ iteratò cum Græcis aliis quibuſdam editum, inter codices à manu ſecunda (quod aiunt) venum expoſitos, incideram. Hoc nactus, per vacationem à munere publico autumnalem, ex Juſtitio ſolenni intercedente obvenientem, otium aliquod adeptus, dum ruri ago, cùm diligentiùs evolviſſem, adeò meditationibus ac præceptionibus pietatem, gravitatem, caritatem, magnanimitatem, virtutis nullum non genus ſpirantibus, à capite ad calcem uſque conſtipatum reperi, ut nec poſſem non perlecto ſummopere affici, nec lectione repetitâ etiam affectui ſatisfacere; cùm nihil in hoc genere apud exterum quenquam (Epicteto uno excepto; quo nec inferiorem, niſi quòd ille amplior eſt, Marcum noſtrum cenſuerim) eximium magìs legiſſe meminiſſem. Cùm autem in multis vitiatum, mutilatum, lacerum, luxatum animadverterem, nec Verſionem Xylandrianam Græcis commodè ſatìs reſpondere, de recenſione & pariter verſione novâ inſtituendâ animum ſubibat cogitatio. Hæc meditanti ad manus venit ſcripti ejuſdem editio altera Lugdunenſis, à qua ſubſidium aliquod ſperabam: ſed fruſtra: cum Xylandriana ea, quâ uſus fueram, inquinatiorem ac corruptiorem deprehenderem. jam autem ex viri doctiſſ. cujus *Verſio* ſcripti hujus *Anglicana* poſt prodiit, D. Merici Caſauboni *prolegomenis* Editioni Græcæ à ſe nuper adornatæ præfixis, è Xylandri priore Tigurina (cujus in Baſileenſis *Præfatione* mentionem ipſe facit, quamque niſi in Viri Doctiſſ. manibus, cùm me comiter inviſiſſet, quod in *Prolegomenis* illis ipſe commemorat, nunquam oculis uſurpavi) expreſſam edoctus ſum. Cùm autem codicum penuriâ laborarem, partim ex ingenio, partim ex Suida ſcriptoribúſque aliis, qui ex libris his nonnulla laudaverant, partim eruditorum quorundam, quibuſcum neceſſitudinem aut familiaritatem aliquam habebam, conſilio opéque uſus, loca quæ vitii quoquo modo ſuſpecta videbantur, reſtituere annitebar. Quumque in Viri Illuſtriſſ. D. Cl. Salmaſii *commentariis* nullo non literaturæ humanioris genere refertiſſimis, Marci nonnulla ſecius, quàm in eis, quos penes me habebam, codicibus expreſſa offendiſſem; unde editionem aliam aliquam ſecutum ſuſpicabar; amici communis interventione uſus, (aliter enim compellare ignotum

cum planè verecundia prohibebat) Virum Clariss. per literas consulebam, quibus tum quid molirer significabam, tum & de locis tam illis, quos ab ipso aliter quàm aut Basileensis, aut Lugdunensis habebat, exhibitos repereram, quàm aliis etiam, ad quos hæsitabam, mensque tunc temporis suggerebat, nec conjecturis de quibusdam propriis celatis, sententiam illius censurámq; sciscitabar. Is pro eximia, quâ cumprimis pollet humanitate, inter cætera, in hæc verba ingenuè rescripsit. *In tam utili ad vitæ præcepta scripto, & ad imbuendos virtute illâ forti & humanorum contemptrice animos, quam ponere operam destinas, summopere laudo. Editum illud scivi linguâ Anglicanâ à Merico Casaubono, sed ultra nihil. quid enim præstiterit, præ illius linguæ ignorantia haud etiam scire mihi licuit. Hoc tamen mihi pronunciare certò posse videor, satìs operæ esse in illo opere perfectè absolvendo quæ non solùm duos, sed etiam plures fabros distineat. ità spissa est materia, vix multis cuneis evincenda, vix optimis runcinis dedolanda. Haud alium puto autorem ex antiquitate Græca corruptiorem ad nos, injuriâ temporum, fortean etiam hominum, qui eum interpolârunt, transmissum. Ubique hiatus, & lacunæ, quæ tamen solidum mentiantur. Transpositiones etiam multis locis commissæ ab hominibus, uti videtur, sciolis, qui sententias plerumque minutis punctiunculis Stoico more signatas non capiebant. Præter ea, quæ observâsti, atque in schedam mihi missam conjecisti, alia toto passim opere vitio laborant. & quædam ex his tibi impertienda duxi, ut locum expleant eorum, quæ à te proposita dissolvere non potui.* Hæc vir summus ille; qui & liberaliter admodum mecum, homine peregrino, nec de nomine etiam, opinor, antè noto, egit; cùm non de eis duntaxât, quæ quæsieram, sed de aliis quoque, quæ inter ea disquirenda occurrebant, nec requisitus, animi sui sensum ultroneus impertiretur; adjectâ insuper invitatione humanissimâ, quâ ad alia quælibet ulteriùs operam præstare promptum, *tempúsque eo fine negotiis aliis suffuraturum, nec imputaturum* profitebatur. Et de aliis quidem, pollicitatione tam liberâ, tam largâ animatus, per literas alteras Virum Clarissimum sum percontatus. Verùm per subitaneam illius occasionibus quibusdam Lugduno-Batavorum in Gallias susceptam profectionem, (sive literis meis ad manus illius non pervenientibus, sive ab ipso ad acceptas responsione in reditum dilatâ: simul per amici communis, cujus interventu usus fueram, è partibus istis demigrationem, sponsionis repetendæ opportunitate sublatâ) factum est, ut à Viro Celeberrimo nihil ampliùs acceperim. Illud obiter monere visum est, *Editione Argentinensi* usum se scribere, sed quæ cum *Basileensi* per omnia convenire visa sit. Præter hunc operâ usus sum Viri Eruditissimi,

tiſſimi, linguarúmque peritiſſimi D. Arnoldi Bootii, Doctoris Medici, qui vir quantus in his ſit, *Animadverſionum Sacrarum* opus elaboratiſſimum uberrimè teſtatur. Is pro animi propenſione, & humanitate ſingulari, ſæpiùs conſulenti non deerat. Sed nec Virum Doctiſſimum, nec comitatis nomine illorum alterutri poſtponendum, D. Patricium Junium fas eſt mihi hîc præteritum, qui & conjecturas mihi ſuas communicavit; ſicut & ipſe illi viciſſim meas; & ubi ad Conventum Veſtmonaſterienſem evocatus fueram, in partibus illis occurrentem non ſemel de Antonino edendo ſolicitabat. Ab his autem aliiſque, quorum ſcripta pervolutaveram, quicquid accepi, ſuo cujuſque loco mentione factâ, animo liberrimo lubentiſſimóque acceptum cuique gratanter fero.

Verſione ſiquidem jam confectâ, de *Annotationibus* ſuccinctioribus porrò adjiciendis cogitare primò ceperam. pòſt de *Commentario* juſto & ampliore etiam, qui Scriptum tam inſigne dignum valde videbatur. Huic conficiendo inter curas operáſque paſtorales, quibus per annos ultra quadraginta eodem loci, quò ab Hoſpitio dicto tranſieram, jugiter diſtrictus inſudavi, niſi quòd ante ſexennium morbo gravi correptus, ad tempus aliquod intermittere, tum reverſus denuo remittere aliquid, demum incidere ferè prorſus, coactus fuerim, inter horas ſubſecivas, quæ & rariores intervenerant, & per intervalla diductiora redierant, dum intendo, in molem eam opus iſtud excreviſſe animadverteram, ut de evulgando ſpem omnem abjicerem; ſiquidem, contrà quàm in Flacciano illo, *urceus inſtitui* cùm cepiſſet, *rotâ currente, amphora exiit*; expertus utique, Bibliopolæ & Typographi noſtri, quàm ægrè aliquid etiam minoris negotii in hoc genere ſuſcipiant. Verùm cùm annos apud me delituiſſet haud paucos, amicorum tandem quorundam flagitatione frequente, qui & edendum poſcebant, & de impenſa ad id perficiendum proſpectum iri, fiduciam faciebant, eorum in manus quod confeceram totum contradidi, pro ipſorum optione, vel premendum, vel prelo ſubjiciendum, & in lucem publicam (quod ab illis jam eſt effectum) emittendum.

Ipſe in hoc opere quid præſtiterim; præſtare ſaltem conatus ſim (dextréne ac feliciter, an ſeciùs alii viderint) ſic habeas. Primo loco; poſt Scriptorum variorum, tam antiquioris quam & ævi recentioris de *Marco* Scripti hujus Autore *elogia* & *encomia*, déque *Scripto* hoc ipſo *teſtimonia* & *judicia*; Marci *contextus Græcus* exhibetur, (niſi ſi, dum affectus imponit, ſpes fallat) vitiis mendíſque, quibus antè paſſim ſcatebat, haud paucis ſublatis, repurgatior; lacunis,

cunis,

cunis, quibus hiabat, ſuppletis aliquot, integrior; loco motis quibuſdam ad ſedes proprias revocatis, aptiùs haud paulò concinnatus & compoſitus; interpunctionibus neceſſariis, & ſectionibus, ſive paragraphis, (utì Juriſtæ loqui ſolent) commodis (quod Lugdunenſis infeliciùs paulò primus tentaverat) accuratiùs quàm antea, pro dictionis ſenſu genuino interſtinctus, pro materiæ ſubjectæ ratione diſtinctus: ad marginem adſcriptis lectionibus variantibus, locíſque parallelis, in quibus ſententiæ, formulæ, voculæ, vel eædem, vel geminæ, reperiuntur, ut nec ad *Commentarium* ampliorem in ſingulis quibuſque recurrere neceſſum eſſet; & Marcus ex Marco ipſo, vel explicatus, vel illuſtratus, haberetur. Adjecta eſt *Verſio Latina* nova, ad Græcum contextum eo, quo ſuperiùs eſt dictum, modo reſtitutum, accommodata. Sequitur *Commentarius* in Scriptum totum perpetuus, in quo Verſionis à prioribus diſcrepantis, mutationis, ſuppletionis, commiſſionis, diſtinctionis, expunctionis cujuſque ratio redditur; *verſionibus* etiam atq; *annotationibus* antegreſſis, prout occaſio ſe tulerat, examini ſubjectis, & pro ea, quæ probabilis tunc videbatur, ratione, vel admiſſis, vel rejectis: formulæ Marco uſurpatæ, ex aliis, vel Græcis, vel Latinis, (nam & ex ſermone Latino hominem Romanum, licèt Græcè ſcribentem, mutuari non eſt inſolens) ſacris etiam nonnullæ Scriptoribus explicantur. Sententiæ & dogmata ex aliorum itidem, vel conſentientium, vel diſſentientium & diſſidentium etiam, ſive ſcriptis, ſive dictis, ſive moribus factíſque, vel firmantur, vel illuſtrantur. ad eos, eorúmque loca, à quibus, & è quibus, Marcus mutuo ſumſerit, aut excerpſerit quicquam, quantum aſſequi datum eſt, digitus intenditur. de hominibus locíſque, quorum mentio alicubi occurrit, ex monumentis hiſtoricis, quæ in manibus habentur, prout in horum etiam ruderibus ruſpando deprehendi quicquam poterat, lux aliqua datur. Sacræ denique paginæ periochæ formulæque nonnullæ, prout occaſio intervenerat, obiter, vel è Marco ipſo, vel aliunde enarratæ, aliorum quoq; Scriptorum emendatæ inſuper complures repræſentantur. In his autem quamvìs diligentiâ aliquâ ſim uſus, multa tamen ſedulitatem meam ſubterfugiſſe nullus ambigo; plura quoque reſtare, quæ cùm vel mihi forſitan ſine cauſſa ἀνίατα ſint viſa, vel dextrè minùs tentata aut curata fuerint, medici peritioris manum opémque requirant. Nihil in hoc genere, vel in alio ullo, prodit, cui non aliquid (meis quibuſque plurimum, ſat ſcio) adjecto opus ſit. latus amplúſque ſatìs adhuc patet iſtîc campus, in quo ingenia feliciora, cum laude fru-

ctúque se exerceant. In meis his interim siquid præstitum sit, quod vel Theologiæ sacræ candidatis, vel literaturæ humanioris studiosis, vel aliis etiam quibuscunque usui esse poterit, laboris in eis suscepti insumtique merces ampla satìs futura est. Siquid autem vel istîc, vel in Opere toto, (quod evenisse sæpenumero suspicor ipse) humanitùs admissum occurrerit, quod notam sequiorem severiorémve mereri jure videbitur, Lectorem humanum rogatum pervelim, ut nè stricto jure agere volupe sit, sed [1] sortis memor humanæ, humanitatísque (prout in Schola loqui amant) suæ quoque sibi conscius, utpote qui, [2] *homo cùm sit, humani nihil à se alienum* censere aut sentire debeat, pro humanitate, quâ ingenitâ, quâ insitâ, humaniter ignoscat. Istam enimvero *dissertatiunculam*, mente, ratione non unâ minùs validâ, oculo à senio caligante à lema lippiente; manu tam à frigore, (cùm nec rigens ignem propinquiorem sustineam; quod nôrunt probè, qui me familiariter habent) quàm à morbo, tremulâ, (cùm ad manum amanuensis nullus existeret) non tam concinnabam, quàm consarcinabam, conscribillabam magìs quàm conscribebam, in agri Surreiensis pago Urbi natali adsito Rotherithiensi, mense Januario, hyeme sæviente, cui & gemina altera, [3] *ætatis* & *invaletudinis*, (quæ [4] rariùs sejunctæ reperiuntur) accesserat; Anno à Virginis θεοφόρου & θεοτόκου conceptu salutifero (secundùm computandi ritum vulgò receptum) Millesimo sexcentesimo quinquagesimo primo; Ætatis propriæ, non tam currentis, quam decurrentis & devergentis, septuagesimo octavo.

[1] Τὸ μηδὲν ἁμαρτεῖν ὄντως ὑπὲρ ἄνθρωπον, καὶ μόνου Θεοῦ. Gregor. Naz. *orat.* 15.

[2] Terent. *se punient.* 1. 1.

[3] Χειμῶνα τοῦ [4] βίου, senectutem dixere, Pythagoras, apud Laert. *l.* 8. Aristoteles in *Chriis*, Eratosthenes, & Patrocles, apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 117.

[3] — πῶς ἔχει, Μηδέποτ' ἐρώτα τοῦτ' ἐπὰν γέροντ' ἴδῃς ἢ χαίρειν τιν' ἴσθι δ' εὐθὺς, ὅτι κακῶς ἔχει. Philem. apud Stob. & Maxim. *collectan.* c. 41. Τὸ γῆρας ἐστιν αὐτὸ νόσημα. Apollodor. *Senectus ipsa morbus est.* Ter. *Phorm.* 4. 1. Senec. ad illud Virgilii ex *georg. lib.* 3. *subeunt morbi, tristísque senectus. morbos & senectutem unà ponit, non immeritò: senectus enim insanabilis morbus est. epist.* 108.

ΜΑΡΚΟΥ ἈΝΤΩΝΙΝΟΥ ἈΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ

Τῶν εἰς ἑαυτὸν Βιβλίον ά.

I. AB avo meo Vero accepisse agnosco moris esse candidi, & ab iracundia alieni.

II. A fama memoriáque genitoris mei modestam simul ac masculam indolem.

III. A matre, pietatis studium, & largiendi promptitudinem: nec à malo patrando tantùm, sed cogitando etiam continere. tum victu simplici, quíque ab opulentorum more ac instituto abscedat quàm longissimè, contentum esse.

IV. A proavo, quòd publicas exercitationes adierim; quódq; bonis præceptoribus privatim sim usus; & quod in res istiusmodi impensè erogandum intellexerim.

V. Ab educatore, ne in certamine equestri Prasinæ, aut Venetæ factioni néve in gladiatorio Thraci aut secutori fautor fierem: aut labores sustinerem; minimo contentus agerem; operi manus admoverem: negotiis alienis me neutiquam immiscerem; nec delationem facilis ullam admitterem.

VI. A Diogneto, ne rebus inanibus studium impenderem: néve eis fidem adhiberem, quæ à præstigiatoribus magisq; de incantationibus, déque dæmonibus averruncandis, aliisque ejusmodi imposturis dicuntur: ne coturnices ad pugnam alerem, néve rebus istiusmodi animum adjicerem; útque liberè dicta æquanimiter sustinerem. eidem debeo, quòd philosophiæ me addixerim; quódque [a] Bacchium primum, tum [b] Tandasidem, & [c] Marcianum audiverim: quòd dialogos, puer adhuc, conscripserim; quódque pro stratis grabatulum ac pellem expetiverim; cæteráque institutionis Græcanicæ adminicula.

VII. A Rustico, quod in eam cogitationem devenerim, morum cor-

I. ΠΑΡΑ' τοῦ πάππου Οὐήρου, τὸ καλόηθες, καὶ ἀόργητον.

II. Παρὰ τῆς δόξης, καὶ μνήμης τῆς περὶ τοῦ γεννήσαντος, τὸ [1] αἰδῆμον, καὶ [2] ἀῤῥενικόν.

III. Παρὰ τῆς μητρὸς, [3] τὸ θεοσεβές. καὶ [4] μεταδοτικόν· καὶ ἀφεκτικὸν οὐ μόνον τοῦ κακοποιεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐπὶ ἐννοίας γίνεσθαι τοιαύτης· ἔτι δὲ τὸ λιτὸν κατὰ τὴν δίαιταν, καὶ πόῤῥω τῆς πλουσιακῆς διαγωγῆς.

[1] Confer. *l.* 6. § 48. *l.* 9. § 29.
[2] *L.* 2. § 5.
[3] *L.* 6. § 30.
[4] Inf. § 14.

IV. Παρὰ τοῦ προπάππου, τὸ μὴ [5] εἰς δημοσίας διατριβὰς φοιτῆσαι· καὶ τὸ ἀγαθοῖς διδασκάλοις κατ' οἶκον χρήσασθαι. καὶ τὸ γνῶναι, ὅτι εἰς [6] τὰ τοιαῦτα δεῖ ἐκτενῶς ἀναλίσκειν.

[5] τὸ μὲ vel, τὸ εἰς. Mer.
[6] τοὺς τοιούτους. f. Jun.

V. Παρὰ τοῦ τροφέως, τὸ μήτε Πρασιανὸς, μήτε Βενετιανὸς, μήτε παλμουλάριος ἢ [7] σκουτάριος γενέσθαι· καὶ τὸ [8] φερέπονον καὶ ὀλιγοδεὲς, καὶ αὐτουργικὸν καὶ τὸ [9] ἀπολυπράγμον, καὶ [10] τὸ [11] δυσπαράδεκτον διαβολῆς·

VI. Παρὰ Διογνήτου, τὸ ἀκενόσπουδον· καὶ τὸ [12] ἀπιστητικὸν τοῖς ὑπὸ τῶν τερατευομένων, καὶ γοήτων, περὶ ἐπῳδῶν, καὶ περὶ δαιμόνων ἀποπομπῆς καὶ τῶν τοιούτων λεγομένοις· καὶ τὸ μὴ [13] ὀρτυγοτροφεῖν, μηδὲ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐπτοῆσθαι· καὶ τὸ ἀνέχεσθαι παῤῥησίας· καὶ τὸ οἰκειωθῆναι φιλοσοφίᾳ· καὶ τὸ ἀκοῦσαι, πρῶτον μὲν [14] Βακχίου, εἶτα [15] Ταν δασίδος, καὶ [16] Μαρκιανοῦ, καὶ τὸ γράψαι διαλόγους ἐν παιδί· καὶ τὸ σκίμποδος καὶ δορᾶς ἐπιθυμῆσαι, καὶ ὅσα τοιαῦτα τῆς Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς ἐχόμενα.

[7] Σεκουτόριος. Lipf.
[8] *L.* 5. § 5. & *l.* 9. § 12.
[9] *L.* 3. § 5.
[10] *L.* 6. § 30.
[11] δυσπερόσδ.
[12] ἐπισ. Suid.
[13] ὀρτυγοκοπεῖν. Suid.
[14] Εὐτυχίου. for.
[15] Ἄνδρωνος. Caſ.
[16] Μαικιανοῦ. f.
[a] Eutychium, f.
[b] Andronem, f.
[c] Mœcianum, f.

VII. Παρὰ Ῥουστίκου, τὸ λαβεῖν φαντασίαν [17] τοῦ χρήζειν διορθώσεως καὶ θεραπείας

[17] *L.* 7. § 12.

πείας τοῦ ἤθους· καὶ [1] τὸ μὴ ἐκτραπῆναι εἰς ζῆλον σοφιστικόν, μηδὲ τὸ συγγράφειν περὶ τῶν θεωρημάτων, ἢ προτρεπτικὰ λογάρια διαλέγεσθαι, ἢ φαντασιοπλήκτως τὸν ἀσκητικὸν, ἢ τὸν [4] εὐεργετικὸν ἄνδρα ἐπιδείκνυσθαι· καὶ τὸ ἀποστῆναι [5] ῥητορικῆς καὶ ποιητικῆς, καὶ [6] ἀστειολογίας· καὶ τὸ μὴ ἐν [7] στολῇ κατ' οἶκον περιπατεῖν, μηδὲ τὰ τοιαῦτα ποιεῖν· καὶ τὸ τὰ ἐπιστόλια ἀφελῶς γράφειν, οἷον τὸ ὑπ' αὐτοῦ τούτου ἀπὸ Σινοέσσης τῇ μητρί μου γραφέν· καὶ [8] τὸ πρὸς τοὺς χαλεπήναντας καὶ πλημμελήσαντας εὐανακλήτως καὶ [9] εὐδιαλέκτως, ἐπειδὰν τάχιστα αὐτοὶ ἐπανελθεῖν ἐθελήσωσι. διακεῖσθαι. καὶ τὸ ἀκριβῶς ἀναγινώσκειν, καὶ μὴ ἀρκεῖσθαι περινοοῦντα [10] ὁλοσχερῶς, μηδὲ τοῖς [11] περιλαλοῦσι ταχέως συγκατατίθεσθαι· καὶ τὸ ἐντυχεῖν τοῖς Ἐπικτητείοις ὑπομνήμασιν, ὧν οἴκοθεν μετέδωκε.

VIII. Παρὰ Ἀπολλωνίου, τὸ ἐλεύθερον καὶ [12] ἀναμφιβόλως ἀκύβευτον· καὶ [13] πρὸς μηδὲν ἄλλο ἀποβλέπειν, μηδ' ἐπ' ὀλίγον, ἢ πρὸς τὸν λόγον· καὶ τὸ [14] ἀεὶ ὅμοιον, ἐν ἀλγηδόσιν ὀξείαις, ἐν ἀποβολῇ τέκνου, ἐν μακραῖς νόσοις· καὶ τὸ ἐπὶ παραδείγματος ζῶντος ἰδεῖν ἐναργῶς, ὅτι δύναται [15] ὁ αὐτὸς σφοδρότατος εἶναι καὶ [16] ἀνειμένος· καὶ τὸ ἐν ταῖς ἐξηγήσεσι μὴ δυσχεραντικόν· καὶ τὸ ἰδεῖν ἄνθρωπον [17] σαφῶς ἐλάχιστον τῶν ἑαυτοῦ καλῶν ἡγούμενον τὴν ἐμπειρίαν, καὶ τὴν ἐντρέχειαν τὴν περὶ τὸ παραδιδόναι τὰ θεωρήματα· καὶ τὸ μαθεῖν πῶς δεῖ λαμβάνειν τὰς δοκούσας χάριτας παρὰ φίλων, μήτε ἐξηττώμενον διὰ [18] ταῦτα, μήτε ἀναισθήτως παραπέμποντα.

IX. Παρὰ Σέξτου, τὸ [19] εὐμενές· καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ οἴκου τοῦ πατρονομουμένου· καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ [20] κατὰ φύσιν ζῆν· καὶ τὸ [21] σεμνὸν ἀπλάστως· καὶ τὸ στοχαστικὸν τῶν φίλων κηδεμονικῶς· καὶ τὸ ἀνεκτικὸν τῶν

rectione curationéq; indigere me: quódq; ad æmulationem ambitionémq; Sophisticam nullus declinaverim, vel de theorematibus aliquid conscribendo, vel oratiunculas hortatorias declamando, vel exercitia obire operásq; edere potis speciē præbendo, quo ad stuporem ac admirationem mei homines traherem. quód rhetoricæ item, poeticæq;, & dictionis elegantioris studiis abstinuerim: ne togatus intra ædes obambularem, néve ejusmodi alia, quæ fastum resiperent, facerem. epistolas etiam simpliciter scriberem, ad normam scil. earum quas Sinuessâ ad matrem meam idem ipse dederat. adhæc ut placabilis & reconciliatu facilis essem, adversus eos, qui offensionis causam dederint, aut deliquerint aliquid. simulátq; illi in gratiam redire vellent. porrò ut accuratè legerem, nec comprehensione summariâ contentus essem; nec garrulis quibusvis temerè assentirer. huic deniq; debeo, quod Epicteti commentarios legerim, quorum is è domo suâ copiam mihi fecit.

VIII. Ab Apollonio, ut liber essem; firmúmq; ac certum citra fluctuationem omnem consilii ingeniiq; tenorem retinerem: neq; aliud quicquam, vel minimum, præter rationem solam, intuerer: ut idem semper essem, in doloribus acerrimis, in liberorum amissione, in morbis diuturnis. adhæc, quod in ipso, tanquam in exemplari vivo, evidenter cernere licuit, posse eundem, prout occasiones se dabant, & vehementissimum & remissum esse. sed & q^d in disciplinis tradendis neutiquam morosè se gereret: quódque hominem viderim, qui peritiam suam & in theorematibus tradendis solertiā, bonorum suorum minimum existimare se, palam faceret. ab isto didici, & quo modo beneficia, quæ dicuntur, ab amicis accipere oporteret, ut nec acceptis obnoxius fierem, nec citra sensum tamen omnem transmitterem.

IX. A Sexto, benevolum erga alios affectum: familiæ affectu paterno administratæ specimen: de vita naturæ convenienter instituendâ cogitationem: gravitatem item neutiquam personatam: & sedulam amicorum observationem: & imperitorum,

[1] Infr. § 16. & l. 6. 30.
[2] τὸ f.
[3] Infr. § 9, 11. & l. 9. § 12.
[4] ἐνεργ. Xyl.
[5] Infr. § 17. & l. 3. § 5.
[6] ἀστρολογ. Xyl. & Lugd.
[7] στολίῳ Suid.
[8] Infr. § 15.
[9] εὐαναδιαλλάκτως. Suid. εὐδιαλλάκτως, Xyl.
[10] L. 5. § 36. & l. 9. § 3.
[11] περὶ [αὐτῶν] vel περὶ [ἄλλων] λαλ. Xyl.
[12] L. 3. § 9. & l. 9. § 7.
[13] Inf. § 16. & l. 3. § 6. & l. 2. § 16.
[14] Infr. § 16. & l. 11. § 21.
[15] Infr. § 16.
[16] L. 4. § 26.
[17] σοφῶς, F. Jun.
[18] ταύτας Jun.
[19] L. 3. § 4. & l. 9. § 11. & l. 11. § 9.
[20] Infr. § 17. & l. 3. § 4. & l. 4. § 49. & l. 5. § 29. & l. 7. § 55. & l. 10. § 15. & l. 12. § 32.
[21] L. 2. § 5. & l. 9. § 29.

ritorum, eorúmq; qui citra considerationem opinione merâ ducuntur, tolerationem: & mores quibusvis accommodatos, ita ut quamvis consuetudo ipsius adulationem omnem suavitate vicerit, in veneratione tamen eisdem ipsis eodem ipso tempore non minus extiterit. adhæc dilucidam ac methodicā cùm inventionem, tum & dispositionem, decretorum ejusmodi, quæ ad vitam rectè instituendam conducerent. quódq; nec iracundiæ, nec perturbationis alius alicujus, indicium exhibebat; sed cum affectibus immunis prorsus existeret, ad affectum genuinum erat tamen propensissimus: favere promptus, sed sine strepitu variéq;, citra ostentationem, eruditus.

X. Ab Alexandro Grammatico, increpationibus abstinere; nec probrosè excipere, si quis barbarū quid, vel solœcum, vel absonum protulerit, sed illud tantùm, quod dici debuerat, dextrè proponere; ídq; sub specie vel respondendi, vel calculū dictis contribuendi, vel de re ipsa, non autem de dictione, unà despiciendi, vel per aliam aliquam istiusmodi scitam, sed quæ obliquè facta sit, commonefactionem.

XI. A Frontone ut scirem, quæ invidentia, versutia, simulatio tyrannidem consequatur: quódq; ut plurimùm qui patricii nobis nuncupantur, ab affectu genuino alieniores existant.

XII. Ab Alexandro Platonico, ne crebro, néve nisi necessitate adactus, aut dicto aut scripto significem alicui, non vacare me: néve hoc modo sub negotiorum distinentium prætextu officia ea, quæ vitæ hujus necessitudo à nobis exigit, solens deseram.

XIII. A Catulo, ne insuper haberem amicorum querimonias, etiamsi ratio earum nulla subesset, sed in statum ipsos pristinum restituere aniterer: ut præceptores promptè impenséque prædicarem; quod de Domitio atq; Athenodoto refertur; liberósq; meos affectu sincero prosequerer.

XIV. A fratre meo[a] Severo, fami-

ἰδιωτῶν· καὶ τὸ [1] ἀθεώρητον τῶν οἰομένων· καὶ τὸ πρὸς πάντας [2] εὐάρμοστον, ὥστε κολακείας μὲν πάσης προσηνεστέραν εἶναι τὴν ὁμιλίαν αὐτοῦ, αἰδεσιμώτατον δὲ αὐτοῖς ἐκείνοις παρ' αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν καιρὸν εἶναι. καὶ τὸ καταληπτικῶς καὶ [3] ὁδῷ ἐξευρετικόν τε καὶ τακτικὸν τῶν εἰς βίον ἀναγκαίων δογμάτων· καὶ τὸ μηδὲ ἔμφασίν ποτε ὀργῆς ἢ ἄλλου τινὸς πάθους παρασχεῖν, ἀλλὰ ἅμα μὲν ἀπαθέστατον εἶναι, ἅμα δὲ φιλοστοργότατον· καὶ τὸ εὔφημον, καὶ τοῦτο ἀψοφητί· καὶ τὸ πολυμαθὲς [4] ἀνεπιφάντως.

X. Παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ γραμματικοῦ, τὸ ἀνεπίπληκτον· καὶ τὸ [5] μὴ ὀνειδιστικῶς ἐπιλαμβάνεσθαι τῶν βάρβαρον, ἢ σόλοικόν τι, ἢ ἀπηχὲς προενεγκαμένων, ἀλλ' ἐπιδεξίως αὐτὸ μόνον ἐκεῖνο, ὃ ἔδει εἰρῆσθαι, προφέρεσθαι ἐν τρόπῳ ἀποκρίσεως, ἢ συνεπιμαρτυρήσεως, ἢ συνδιαλήψεως περὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος, οὐχὶ περὶ τοῦ ῥήματος ἢ δι' ἑτέρας τινὸς τοιαύτης ἐμμελοῦς παρυπομνήσεως.

XI. Παρὰ Φρόντωνος, τὸ ἐπιστῆναι οἵα ἡ τυραννικὴ βασκανία, καὶ ποικιλία, καὶ ὑπόκρισις· καὶ ὅτι ὡς ἐπίπαν οἱ καλούμενοι οὗτοι παρ' ἡμῖν εὐπατρίδαι, [6] ἀστοργότεροί πως εἰσί.

XII. Παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ πλατωνικοῦ, τὸ μὴ πολλάκις, μηδὲ χωρὶς ἀνάγκης λέγειν πρός τινα, ἢ ἐν ἐπιστολῇ γράφειν ὅτι ἀσχολός εἰμι· μηδὲ διὰ τοιούτου τρόπου συνεχῶς παραιτεῖσθαι τὰ κατὰ [7] τὰς πρὸς τοὺς συμβιοῦντας σχέσεις καθήκοντα, προβαλλόμενον [8] τὰ περιεστῶτα πράγματα.

XIII. Παρὰ Κατούλου, τὸ μὴ ὀλιγώρως ἔχειν φίλου αἰτιωμένου τι, κἂν τύχῃ ἀλόγως αἰτιώμενος, ἀλλὰ πειρᾶσθαι καὶ ἀποκαθιστάναι ἐπὶ τὸ σύνηθες· καὶ τὸ περὶ τῶν διδασκάλων ἐκθύμως εὔφημον, οἷα τὰ περὶ Δομιτίου καὶ Ἀθηνοδότου ἀπομνημονευόμενα· καὶ τὸ περὶ τὰ τέκνα [9] ἀληθινῶς ἀγαπητικόν.

XIV. Παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου [10] Σευήρου τὸ

[1] τοῦ ἀθεωρήτου Salm. τῶν ἀθεωρήτως οἰ. f.
[2] L. 6. § 16. B.
[3] L. 3. § 11. & l. 5. § 25. & l. 6. § 17, 26.
[4] Supr. § 7. & l. 7. § 67. & l. 9. § 29.
[5] Inf. § 16. & l. 11. § 13, 18.
[6] Infr. § 13.
[7] L. 3. § 1. & l. 8. § 27. & l. 11. § 18.
[8] Infr. § 15. & l. 6. § 11.
[9] Supr. § 11.
[10] Οὐήρου Scal. & Salm.
[a] An. Vero.

φιλοίκειον, καὶ φιλάληθες, καὶ [1] φιλοδίκαιον, καὶ τὸ δι' αὐτὸν γνῶναι Θρασέαν, Ἑλβίδιον, Κάτωνα, Δίωνα, Βροῦτον, καὶ φαντασίαν λαβεῖν πολιτείας ἰσονόμου, κατὰ ἰσότητα καὶ ἰσηγορίαν διοικουμένης, καὶ βασιλείας τιμώσης πάντων μάλιστα τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀρχομένων· καὶ ἐκ παρ' αὐτοῦ τὸ ἀμελὲς, καὶ ὁμότονον ἐν τῇ τιμῇ τῆς φιλοσοφίας· καὶ τὸ εὐποιητικὸν, καὶ τὸ [2] εὐμετάδοτον ἐκτενῶς· καὶ τὸ εὔελπι, καὶ τὸ πιστευτικὸν περὶ τοῦ ὑπὸ τῶν φίλων φιλεῖσθαι· καὶ τὸ ἀνεπίκρυπτον πρὸς τοὺς καταγνώσεως ὑπ' αὐτοῦ τυγχάνοντας· καὶ τὸ μὴ δεῖσθαι στοχασμοῦ τοὺς φίλους αὐτοῦ περὶ τοῦ τί θέλει, ἢ τί οὐ θέλει, ἀλλὰ δῆλον εἶναι.

XV. [3] Παράκλησις Μαξίμου, τὸ κρατεῖν ἑαυτοῦ, καὶ κατὰ μηδὲν [4] περίφορον εἶναι· καὶ τὸ εὔθυμον ἔν τε ταῖς ἄλλαις [5] περιστάσεσι, καὶ ἐν ταῖς νόσοις· καὶ τὸ εὔκρατον τοῦ ἤθους, καὶ μειλίχιον, καὶ γεραρόν· καὶ [6] οὐ σχετλίως κατεργαστικὸν τῶν προκειμένων· καὶ τὸ πάντας αὐτῷ πιστεύειν, περὶ ὧν λέγοι, ὅτι οὕτως φρονεῖ, καὶ περὶ ὧν πράττοι, ὅτι οὐ κακῶς [7] πράττῃ· καὶ τὸ [8] ἀθαύμαστον, καὶ ἀνέκπληκτον· καὶ [9] μηδαμοῦ ἐπειγόμενον, ἢ ὀκνοῦν, ἢ ἀμηχανοῦν, ἢ κατηφὲς ἢ [10] προσεσηρὸς, ἢ πάλιν θυμούμενον, ἢ ὑφορώμενον· καὶ τὸ εὐεργετικὸν, καὶ τὸ [11] συγγνωμονικὸν· καὶ τὸ ἀψευδὲς, καὶ ἀδιαστρόφου μᾶλλον ἢ [12] διορθουμένου φαντασίαν παρέχειν· καὶ ὅτι οὔτε ᾠήθη ἄν ποτε τις ὑπερορᾶσθαι ὑπ' αὐτοῦ, οὔτε ὑπέμεινεν ἂν κρείττονα αὐτοῦ αὐτὸν ὑπολαβεῖν· καὶ τὸ [13] εὐχαριεντίζεσθαι.

XVI. Παρὰ τοῦ πατρὸς, τὸ ἥμερον, καὶ [14] μενετικὸν ἀσαλεύτως ἐπὶ τῶν ἐξητασμένως κριθέντων· καὶ τὸ [15] ἀκενόδοξον περὶ τὰς δοκούσας τιμάς· καὶ τὸ [16] φιλόπονον, καὶ ἐνδελεχές· καὶ [17] τὸ ἀκουστικὸν τῶν ἐχόντων τι κοινωφελὲς εἰσφέρειν· καὶ τὸ ἀπαραιτήτως εἰς τὸ κατ' ἀξίαν ἀπονεμητικὸν ἑκάστῳ· καὶ τὸ [18] ἔμπειρον, ποῦ μὲν χρεία ἐντάσεως, ποῦ δὲ

[1] L. 6. § 30.
[2] Supr. § 3, 4. & l. 6. § 48.
[3] Παρὰ Κλ. M. Mer. Παρὰ M. Salm.
[4] περίφορον Lug. & Mer. περίφ. Xyl. & Jun. l. 2. § 7.
[5] Sup. § 12. & l. 9. § 13, 39.
[6] L. 9. § 12.
[7] πράττει.
[8] L. 12. § 13.
[9] L. 7. § 69.
[10] προσσεσηρὼς L. 11. § 18.
[11] Sup. § 7. & l. 7. § 26.
[12] L. 7. § 12.
[13] ἐ χαρ. Sup. § 7. & l. 3. § 5.
[14] L. 3. § 5, 15. & l. 11. § 9.
[15] L. 6. § 30. & l. 8. § 1.
[16] L. 5. § 2.
[17] L. 6. § 30.
[18] Sup. § 8.

liares diligere; veri juſtiq; rationem habere. item quòd per eundẽ Thraſeam, Helvidiũ, Catonem, Dionem, Brutum nôſſe ceperim; & quòd imaginem animo conceperim ſtatus popularis, in quo per æqualitatem juríſque æquabilitatem res adminiſtrentur; regníq;, in quo ſubditorum libertate nihil antiquius habeatur. ab eodem item didici, ſimpliciter vivere; in philoſophiæ cultu conſtanter perſiſtere; promptè benefacere, impensè largiri; ſpes bonas fovere; de amicorum dilectione nihil ambigere. quin & quòd ſi quorum mores minùs probaret, palã id præ ſe ferret; nec, quid vellet nollétve, familiarib⁹ conjectu difficile foret; adeò aperto erat pectore.

XV. A Maximo, mei compotem eſſe; nec ulla in re tranſverſum abripi. ſed & animo bono eſſe, cum in morbis, tum & in aliis caſibus adverſis; moribus eſſe probè temperatis, ſuavibus, verendis: negotia objecta citra quiritationem conficere. adhæc quòd ita ſe gerebat, ut fidem quibuſvis faceret, quæcunq; diceret, ex animi ſententia dixiſſe; quæcunq; faceret, animo haud malo feciſſe. tum quòd nihil admirabatur, ad nihil obſtupeſcebat; nuſquam feſtinus, aut ſegnis erat; nuſquam perplexus, aut dejectus, aut ringi ſolitus: nec rurſus iracundiæ, aut ſuſpicionibus deditus. adhæc quòd benefacere promptus, & ignoſcere. q verax; quódq; hominis ejuſmodi ſpecimen dare videretur, qui perverti neſciret potiùs, quàm qui corrigi unquam opus haberet. quòd nemo quiſquam inventus ſit, qui vel contemptui ab illo haberi ſe exiſtimaret, vel præſtantiorem ſe illo opinaretur. deniq; quòd urbanitatis laudem neutiquam affectaverit.

XVI. A patre manſuetudinem, & in rebus accuratè jam decretis conſtantiam immotam. quòd in honoribus qui habentur, iſtis, gloriæ inani nihil conceſſerit; quòd laborib⁹ ferendis cùm libens, tum & aſſiduus, ſe dederit. q eos audire prompt⁹ fuerit, qui adferre quid poterant, quod in publicũ conduceret: quódque nemo illum abducere quiverit, quin pro merito ſuo unicuiq; rependeret. quòd probè noverat, ubi vehementiùs, ubi re-

missiùs agere opus esset: quòd ab adolescentium amoribus coercuerat se. quòd civiliter admodum se gessit. quòd amicis vel cœnandi secum, vel abstinendi optionem liberā permittebat, nec peregrè euntem comitari, nisi ipsis allubesceret, necesse erat: quòd affectum adversùs se pariter semper deprehendebant, etiamsi occasione aliquâ impediti, eum neutiquam essent comitati. quòd in consiliis, quid facto opus esset, accuratè perquirendo constanter insistebat, nec specie rerum obviâ quâvis acquiescens, indagationem incidebat. quòd etiam amicorum retinendi studiosus; nec fastidio mutans, nec insanè diligens. quòd in statu quocunq; sorte contentus, vultúq; serenus. è longinquo futuri præsagus; & de minimis quibusq; citra tumultum providus. acclamationes omnémq; adulationem reprimere: imperio quæ necessaria erant, sedulò custodire; sumptus cautè attemperare; de rebus istiusmodi sugillantes patienter sustinere. nec in Deis colendis superstitiosus, nec in hominibus, aut muneribus, aut blanditiis auram captans popularem; sed in rebus quibusq; sobrius, solidus, nusquam ineptus, aut novitatis studiosus. Porrò quòd ad vitam commodiùs transigendā conducentibus rebus, quarū copiam illi dapsilem sors suppeditabat, citra fastum, nec liberè tamen minus, utebatur; ut & præsentibus simpliciter frueretur, neq; absentiâ multùm desideraret. quòd nemo illum aut sophistam, aut vernaculum, aut scholasticum dixerit; sed virum maturum, consummatū, adulatione superiorem, rebus & propriis & alienis administrandis idoneum. adhæc quòd verè philosophantes in honore habebat, cæteris nihil exprobrabat. in congressib⁹ facilis & festivus, nec ad fastidium id tamen. corporis sui curâ tam probè attemperatâ, ut nec vitæ avidus videretur, aut elegantiæ studiosus, nec neglectui tamen id haberet; sed per suam ipsius diligentiam efficeret, ut medicorum pharmacis fomentísve externis quàm minimè indigeret. quod maximum est quod citra invi-

ἀνύσεως· καὶ τὸ παῦσαι τὰ περὶ τοὺς ἔρωτας τῶν μειρακίων· καὶ ἡ κοινονοημοσύνη· καὶ τὸ ἐφεῖσθαι τοῖς φίλοις μήτε συνδειπνεῖν αὐτῷ πάντως, μήτε συναποδημεῖν ἐπάναγκες· ἀεὶ δὲ [1] ὅμοιον αὐτὸν καταλαμβάνεσθαι ὑπὸ τῶν διὰ χρείας τινὰς ἀπολειφθέντων· καὶ τὸ [2] ζητητικὸν ἀκριβῶς ἐν τοῖς συμβουλίοις, καὶ [3] ἐπίμονον, [4] ἀλλ' οὐ τὸ [5] προαπέστη τῆς ἐρεύνης [6] ἀρκεσθεὶς ταῖς προχείροις φαντασίαις· καὶ τὸ διατηρητικὸν τῶν φίλων, καὶ μηδαμοῦ ἀψίκορον, μηδὲ ἐπιμανές· καὶ τὸ αὔταρκες ἐν παντί, καὶ τὸ φαιδρόν· καὶ τὸ πόρρωθεν προνοητικόν· καὶ τῶν ἐλαχίστων προδιοικητικὸν [7] ἀτραγῴδως· καὶ τὸ τὰς ἐπιβοήσεις, καὶ πᾶσαν κολακείαν ἐπ' αὐτοῦ [8] σταλῆναι· καὶ τὸ φυλακτικὸν ἀεὶ τῶν ἀναγκαίων τῇ ἀρχῇ, καὶ ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας, καὶ ὑπομενετικὸν τῆς ἐπὶ τῶν τοιούτων [9] τινῶν καταιτιάσεως· καὶ τὸ [10] μήτε περὶ τοὺς Θεοὺς δεισιδαίμονα, μήτε περὶ ἀνθρώπους δημοκοπικόν, ἢ [11] ἀρεσκευτικόν, ἢ ὀχλοχαρές, ἀλλὰ [12] νῆφον ἐν πᾶσι, καὶ βέβαιον, καὶ μηδαμοῦ ἀπειρόκαλον, μηδὲ καινοτόμον· καὶ τὸ τοῖς εἰς [13] εὐμάρειαν βίου φέρουσί τι, ὧν ἡ τύχη παρεῖχε δαψιλείαν, χρηστικὸν ἀτύφως ἅμα καὶ ἀπροφασίστως, ὥστε παρόντων μὲν ἀνεπιτηδεύτως ἅπτεσθαι, ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι· καὶ τὸ μήτε ἄν τινα εἰπεῖν, μήτε ὅτι [14] σοφιστής, μήτε ὅτι οἰκογενὴς βερνάκλος, μήτε ὅτι σχολαστικός, ἀλλ' ὅτι ἀνὴρ πέπειρος, τέλειος, ἀκολάκευτος, προεστάναι δυνάμενος καὶ τῶν ἑαυτοῦ καὶ ἄλλων. πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὸ τιμητικὸν τῶν ἀληθῶς φιλοσοφούντων· τοῖς δὲ ἄλλοις [15] οὐκ ἐξονειδιστικόν· ἔτι δὲ τὸ εὐόμιλον, καὶ εὔχαρι οὐ κατακόρως· καὶ τὸ τοῦ ἰδίου σώματος ἐπιμελητικὸν ἐμμέτρως, οὔτε ὡς ἄν τις φιλόζωος, οὔτε πρὸς καλλωπισμόν, οὔτε μὴν ὀλιγώρως· ἀλλ' ὥστε διὰ τὴν ἰδίαν προσοχὴν εἰς [16] ὀλίγιστα [17] ἰατρικῆς χρῄζειν ἢ φαρμάκων καὶ ἐπιθημάτων [18] ἐκτός. μάλιστα

[1] Supr. § 8.
[2] L. 6. § 30.
[3] ἐπίμονον ἀλλ' οὐ πρ. Mer.
[4] ἀλλ' οὐ τὸ, Pr. Cas. ἀλλ' οὐ προ τε πρ. Boot & Lug. καὶ ὅτι οὐ πρ. f.
[5] οὐ προαποστῆναι Jun.
[6] ἀρκεσθέντα, Jun.
[7] L. 11. § 3.
[8] συσταλ. Xyl.
[9] τινῶν.
[10] L. 6. § 30.
[11] L. 5. § 5.
[12] L. 4. § 28.
[13] L. 4. § 3.
[14] Sup. § 7. & L. 6. § 30.
[15] Sup. § 10.
[16] ὀλίγα πάνυ. Suid.
[17] ἰατρικῆς. Suid.
[18] ἐντὸς ἢ ἐκτός. Suid.

δὲ τὸ παραχωρητικὸν ἀβασκάνως τοῖς δύναμίν τινα κεκτημένοις, οἷον τὴν φραστικήν, ἢ [1] τὴν τῶν ἐξ ἱστορίας νόμων, ἢ ἐθῶν, ἢ ἄλλων τινῶν [2] πραγμάτων· καὶ συσπουδαστικὸν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστοι κατὰ τὰ ἴδια προτερήματα εὐδοκιμῶσι. πάντα δὲ κατὰ τὰ πάτρια πράσσων, [3] οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο ἐπιτηδεύων φαίνεσθαι, τὸ τὰ πάτρια φυλάσσειν. ἔτι δὲ τὸ μὴ εὐμετακίνητον καὶ [4] ῥιπταστικόν, ἀλλὰ καὶ τόποις, καὶ πράγμασι τοῖς αὐτοῖς ἐνδιατριπτικόν· καὶ τὸ μετὰ τοὺς παροξυσμοὺς τῆς κεφαλαλγίας, νεαρὸν εὐθὺς καὶ ἀκμαῖον πρὸς τὰ συνήθη ἔργα· καὶ τὸ μὴ εἶναι αὐτῷ πολλὰ τὰ ἀπόρρητα, ἀλλὰ ὀλίγιστα καὶ σπανιώτατα, καὶ ταῦτα ὑπὲρ τῶν κοινῶν μόνον· καὶ τὸ ἔμφρον καὶ μεμετρημένον ἔν τε θεωριῶν ἐπιτελέσει, καὶ ἔργων κατασκευαῖς, καὶ διανομαῖς, καὶ τοῖς [5] τοιούτοις ἀνθρώποις, [6] πρὸς αὐτὸ δὲ τὸ δέον πραχθῆναι [7] δεδορκότος, οὐ πρὸς τὴν ἐπὶ τοῖς πραχθεῖσι εὐδοξίαν. [8] οὐκ [ἐν] ἀωρεὶ λουστής· [9] οὐχὶ φιλοικοδόμος· οὐ περὶ τὰς ἐδωδὰς ἐπινοητής, οὐ περὶ ἐσθήτων ὑφὰς καὶ χρόας, οὐ περὶ σωμάτων ὥρας· ἢ [10] ἀπὸ [11] χωρίου [12] στολή, διαδοῦσα ἀπὸ τῆς κάτω ἐπαύλεως, [13] καὶ τῶν ἐν Λανουβίῳ τὰ πολλά· τῷ [14] τελώνῃ ἐν Τούσκλοις [15] παραιτουμένῳ ὡς ἐχρήσατο, καὶ πᾶς [16] ὁ τοιοῦτος τρόπος. οὐδὲν ἀπηνές, οὐδὲ μὴν ἀδυσώπητον, οὐδὲ λάβρον, οὐδὲ [17] ὡς ἄν τινα εἰπεῖν ποτε, ἕως ἱδρῶτος· ἀλλὰ πάντα διειλημμένα λελογίσθαι ὡς ἐπὶ σχολῆς, ἀταράχως, τεταγμένως, ἐρρωμένως, [18] συμφώνως ἑαυτοῖς. ἐφαρμόσειε δ' ἂν αὐτῷ τὸ περὶ τοῦ Σωκράτους μνημονευόμενον, ὅτι καὶ ἀπέχεσθαι καὶ ἀπολαύειν ἐδύνατο τούτων, ὧν πολλοὶ πρός τε τὰς ἀποχὰς ἀσθενῶς, καὶ πρὸς τὰς ἀπολαύσεις ἐνδοτικῶς ἔχουσι. τὸ δὲ ἰσχύειν καὶ [19] ἔτι καρτερεῖν καὶ ἐννήφειν ἑκατέρῳ ἀνδρός ἐστιν ἄρτιον καὶ ἀήττητον ψυχὴν ἔχοντος, οἷον ἐν τῇ νόσῳ τῇ Μαξίμου.

XVII. Παρὰ τῶν Θεῶν, τὸ ἀγαθοὺς πάπ-

1 τὴν τῶν.
2 πρ. ἐμπειρίαν] Jun.
3 Sup. 7. 9. & l. 7. § 60.
4 L. 5. § 5.
5 τοιούτοις [καὶ] ἀνθρώπου π. Xyl. τοιούτοις τοῖς ἀνθρώποις Mer. τοιουτοτρόποις, ἀνθρώπου π. α. τ. Boot. τοιουτοτρόποις πρ. α. τ. vel τοιούτοις ἄνθρωπος δὲ π. α. τ. δ. Salm.
6 L. 4. § 25. & l. 5. § 3. & l. 9. § 12. & l. 10. § 11, 12.
7 δεδερκότος. f. Mer. δεδερκώς. Salm.
8 οὐκ ἀωρεὶ Lug.
9 L. 60. § 30.
10 ἐπὶ χωρίου vel ἐπὶ Λωρίου Salm. ἀπό.
11 Λωρίου Lug.
12 στόλος Lug.
13 χιτὼν ἐν. Salm.
14 φελόνη Sal.
15 παραιτουμένως Salm.
16 ὁ τρ. τοι. Boot.
17 L. 6. § 30. & l. 9. § 12.
18 Sup. § 8. & l. 6. § 30.
19 ἐπικαρτ. vel ἐγκ. f.
20 [illegible]. f.

dentiam eis concedebat, qui in facultate aliquâ claruerunt, sive oratoriâ, sive legum vel morum vel aliarum quarumvis rerum notitiâ. sed & operam illis conferebat suam ut pro eis, quibus maximè præcellebant, dotibus, existimationem singuli suam consequerentur. quòd, cùm secundùm majorum instituta omnia exequeretur, ne hoc quidem affectaverat, ut majorum instituta præcisè observare videretur. quòd nec dimoveri proclivis, nec divagari, sed cum locis, tum & rebus eisdem, immorari consuetus. quòd post capitis, quibus affici solebat, dolores, recens statim vegetúsque ad consueta munera redibat. quòd arcana haud multa, sed pauca admodum & rarissima habebat; eáq; quæ ad rempublicam duntaxat pertinerent. prudentiam item & moderationem, in spectaculis exhibendis, fabricis extruendis, congiariis largiendis, aliisq; istiusmodi; utpote cùm is esset, qui non ad celebritatem ex rebus à se gestis acquirendam, sed id duntaxat quod facto erat opus, respiceret. non illi intempestivus balneorum usus; non ædificandi studium insanum, non de victu, non de vestium texturà tincturáve, non de servitiorũ specie exquisitâ curiositas. toga, quâ Lorii utebatur, à villa inferiore comparata: Lanuvii tunicatus plerunq; in Tusculano, sed quâ excusare solebat, pænulatus. totius deniq; vitæ facies hæc fuerat. nihil immite, nihil immodestũ, nihil vehemens, aut de quo usurpari posset, quod solet vulgò dici, *Ad sudorem usq;*: sed quasi per otium cum consideratione matura, placidè, compositè, strenuè, consentaneè sibi invicem disposita universa: itâ quadrabat in illum, quod de Socrate perhibetur, quòd & abstinere & frui rebus eis nôrat, quibus pleriq; nec per infirmitatem abstinere, nec frui citra intemperantiam possunt. posse autem in altero tolerantem, in altero temperantem se præstare; illud verò verè viri est animo consummato invictóq; planè præditi. deniq; quomodo in Maximi ægrotatione se gesserit.

XVII. Deis acceptum fero, quòd bonos

bonos avos, bonos parentes, bonam sororem, bonos præceptores, bonos familiares, necessarios, amicos, bona omnia ferè habuerim. tum quòd adversùs neminem eorū temerè aliquid deliquerim, etiamsi ità affectus fuerim,ut, si occasio incidisset, ejusmodi aliquid admisissem. cæterùm numinis beneficio factum est,quod nulla ex rerum concursu occasio contigerit, quæ affectum illum proderet. ab eisdem fuit, quòd apud avi concubinam non sim diutiùs enutritus: quòd ætatis florem indelibatum servaverim,nec ante tempus justum virilitatis specimen dederim,sed ultra etiam quàm opus erat,id facere distulerim.quòd principi patriq; eidem subditus fuerim,qui me à fastu omni alienum redderet ; fidémq; faceret, posse in aula ita degi, ut nec satellitio, nec vestitu insigniore,nec funalibus statuisq; istiusmodi,atq; apparatu consimili opus sit : sed posse eum, qui rebus præest, ità contrahere sese,ut ad privati speciem proximè accedat,nec propterea tamen,vel demissiùs,vel remissiùs se gerat in eis,quæ pro republica ad morem imperatorium sunt exequenda. quòd fratrem eum nactus sim, qui ad curam mei agendam suis moribus me extimularet, quiq; simul honore affectúq; erga me suo animum mihi oblectaret. quod liberi mihi neq; ingenio tardi,nec corpore distorti obtigere, quòd progressus non fecerim ampliores in rhetorica, poeticâ,studiisq; aliis ejusmodi quæ me forsan præpeditum detinuissent, si in eis me feliciter profecisse sensissem. quòd nutritios meos ad honores, quòd expetere ipsi videbantur mihi, maturè evexerim, nec spe distulerim, cùm juvenes adhuc essent, deinceps id facturum me.quòd Apollonium, Rusticum, Maximum nôrim. quòd de modo vitæ naturæ convenienter agendæ,claras satis ac frequentes eas, cogitationes in animo habuerim : ut, quantùm ad Deos attinet, ac suggestiones, adjutationes, inspirationes ab ipsis profectas, nihil obstet omnino, quo minùs juxta naturæ præscriptum con-

πους, ἀγαθοὺς γονέας, ἀγαθὴν ἀδελφὴν ἀγαθοὺς διδασκάλους, ἀγαθοὺς οἰκείους, συγγενεῖς, φίλους, [1] σχεδὸν ἅπαντα ἔχειν. καὶ ὅτι περὶ οὐδένα αὐτῶν [2] προσέπεσον πλημμελῆσαί τι, καίτοι [3] διάθεσιν ἔχων τοιαύτην, ἀφ' ἧς, εἰ ἔτυχεν, κἂν ἔπραξά τι τοιοῦτο· τῶν Θεῶν δὲ εὐποιΐα τὸ μηδεμίαν συνδρομὴν πραγμάτων γενέσθαι, ἥτις ἔμελλέ με ἐλέγξειν. καὶ τὸ μὴ πλέον ἐντραφῆναι παρὰ τῇ παλλακῇ τοῦ πάππου· καὶ τὸ τὴν ὥραν διασῶσαι· καὶ τὸ μὴ [4] πρὸ ὥρας ἀνδρωθῆναι, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐπιλαβεῖν τοῦ χρόνου· τὸ ἄρχοντι καὶ πατρὶ ὑποταχθῆναι, ὃς ἔμελλεν πάντα τὸν τῦφον ἀφαιρήσειν μου, καὶ εἰς ἔννοιαν ἄξειν τοῦ, ὅτι [5] δυνατόν ἐστι ἐν αὐλῇ βιοῦντα, μήτε δορυφορήσεων χρῄζειν, μήτε ἐσθήτων σημειωτῶν, [6] μήτε λαμπάδων, καὶ ἀνδριάντων τοιῶνδέ τινων, καὶ τοῦ ὁμοίου κόμπου. ἀλλ' ἔξεστι ἐγγυτάτω ἰδιώτου συστέλλειν ἑαυτόν, καὶ [7] νὴ διὰ τοῦτο ταπεινότερον ἢ ῥαθυμότερον ἔχειν πρὸς τὰ ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἡγεμονικῶς πραχθῆναι δέοντα. τὸ ἀδελφοῦ τοιούτου τυχεῖν, δυναμένου μὲν διὰ ἤθους ἐπεγεῖραί με πρὸς ἐπιμέλειαν ἐμαυτοῦ, ἅμα δὲ καὶ τιμῇ καὶ στοργῇ εὐφραίνοντός με· τὸ παιδία μοι ἀφυῆ μὴ γενέσθαι, μηδὲ κατὰ τὸ σωμάτιον διάστροφα. [8] τὸ [9] μὴ ἐπιπλέον με προκόψαι ἐν ῥητορικῇ, καὶ ποιητικῇ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδεύμασι, ἐν οἷς ἴσως ἂν κατεσχέθην, εἰ ᾐσθόμην ἐμαυτὸν εὐόδως προϊόντα. τὸ φθάσαι τοὺς τροφέας ἐν ἀξιώματι καταστῆσαι, οὗ δὴ ἐδόκουν μοι ἐπιθυμεῖν, καὶ μὴ ἀναβαλέσθαι ἐλπίδι, τοῦ [10] μὴ, ἐπεὶ νέοι ἔτι ἦσαν, ὕστερον αὐτὸ πράξειν. τὸ γνῶναι [11] Ἀπολλώνιον, Ῥούστικον, Μάξιμον. τὸ φαντασθῆναι περὶ τοῦ [12] κατὰ φύσιν βίου [13] ἐναργῶς καὶ πολλάκις, οἷός τίς ἐστι· ὥστε ὅσον ἐπὶ τοῖς Θεοῖς, καὶ ταῖς ἐκεῖθεν διαδόσεσι καὶ [14] συλλήψεσι, καὶ [15] ἐπινοίαις, [16] μηδὲν κωλύειν [17] ἤδη κατὰ

φύσιν

[1] [ἀγαθὰ] χ. f.
[2] προσέπεσε Lug.
[3] L. 11. § 18.
[4] πρὸς Lug.
[5] L. 5. § 16.
[6] --δῶν Lug.
[7] νὴ Δία Lug. [Δία μὴ] διὰ Mer. διὰ μὴ τ. f.
[8] Sup. § 7.
[9] μὲν Lug.
[10] μὴ
[11] Sup. § 8. 7. 15.
[12] Sup. § 9.
[13] ἐνεργ. Mer.
[14] L. 9. § 40. & l. 12. § 14.
[15] ἐπιτηδείαις Mer.
[15] ἢ δὴ Lug.
[17] L. 2. § 9. & l. 3. § 12. & l. 4. § 49. & l. 5. § 34. & l. 6. § 17. 8. & l. 8. § 36. & l. 9. § 11. & l. 10. § 32. & l. 11. § 9. & l. 12. § 8. 26.

φύσιν ζῆν με, ἢ ἀπολείπεσθαι ἔτι τούτου παρὰ τὴν ἐμὴν αἰτίαν, καὶ παρὰ τὸ μὴ διατηρεῖν τὰς ἐκ τῶν Θεῶν ὑπομνήσεις, καὶ μονονουχὶ διδασκαλίας. τὸ [1] ἀντισχεῖν μοι τὸ σῶμα ἐπὶ τοσοῦτον ἐν τοιούτῳ βίῳ. τὸ μήτε Βενεδίκτης ἅψασθαι, μήτε Θεοδότου· ἀλλὰ καὶ ὕστερον ἐν ἐρωτικοῖς πάθεσι γενόμενον ὑγιᾶναι· τὸ χαλεπήναντα πολλάκις Ῥουστικῷ, μηδὲν πλέον πρᾶξαι, ἐφ᾽ ᾧ ἂν μετέγνων. τὸ μέλλουσαν νέαν τελευτᾶν τὴν τεκοῦσαν, ὅμως οἰκῆσαι μετ᾽ ἐμοῦ τὰ τελευταῖα ἔτη. τὸ ὁσάκις ἐβουλήθην ἐπικουρῆσαί τινι πενομένῳ, ἢ εἰς ἄλλο τι χρῄζοντι, μηδέποτε ἀκοῦσαί με, ὅτι οὐκ ἔστι μοι χρήματα, ὅθεν γένηται· καὶ τὸ αὐτῷ ἐμοὶ χρείαν ὁμοίαν, ὡς παρ᾽ ἑτέρου μεταλαβεῖν, μὴ συμπεσεῖν· τὸ τὴν γυναῖκα τοιαύτην εἶναι, οὑτωσὶ μὲν πειθήνιον, οὕτω δὲ φιλόστοργον, οὕτω δὲ ἀφελῆ· τὸ ἐπιτηδείων τροφέων εἰς τὰ παιδία εὐπορῆσαι. τὸ [2] δι᾽ ὀνειράτων βοηθήματα δοθῆναι, ἄλλα τε, καὶ ὡς μὴ πτύειν αἷμα, καὶ μὴ ἰλιγγιᾶν, καὶ [3] τοῦτο ἐν Καιήτῃ ὥσπερ [4] χρήσῃ. [5] ὅπως τε ἐπεθύμησα φιλοσοφίας, μὴ ἐμπεσεῖν εἴς τινα σοφιστὴν, μηδὲ ἀποκαθίσαι [6] ἐπὶ τοὺς συγγραφεῖς, ἢ συλλογισμοὺς ἀναλύειν, ἢ περὶ τὰ μετεωρολογικὰ καταγίνεσθαι. πάντα γὰρ ταῦτα θεῶν βοηθῶν καὶ τύχης δεῖται.

Τὰ ἐν Κουάδοις πρὸς τῷ Γρανούᾳ.

[1] L. 6. § 29.
[2] L. 9. § 11, 27.
[3] τοῦτο ἐν Κ. ὡς προχεῖσαι. vel τούτου ἐν Κ. ἐντυχῆσαι. Salm.
[4] χρήσῃ f. Xyl. χρῆσει, Boot. χρησμὸν, Lug. χρύσῃ, Mer.
[5] [τὸ] ὅπως τε ἐπ. Sal. τὸ ὅπως ἐπ. f.
[6] -θῖσαι, Lug. ἐπιθῆσαι, f.

festim vivam, nisi ipse tandem in culpa sim, qui Deorum submonitiones, & tantùm non claras præceptiones neutiquam observem. quòd in vita, qualis ea fuerit, corpus mihi tam diu perduraverit. quòd nec Benedictam, nec Theodotum attingerem: sed & postea, ex affectibus amatoriis, quibus correptus fueram, ad sanitatem redierim. quòd cum Rustico sæpe succenserem nihil ultrà admiserim, cujus pœnitere me posset. quòd mater mea, quamvis juvenis esset decessura, mecum tamen novissimos ætatis annos transegerit. quòd quotiescunque animus fuit pauperi alicui, aut aliàs indigo, opem ferre, nunquam responsum est, non suppetere nummos mihi, unde id fieret: quódq; nulla mihi unquam talis necessitas obtigerit, ut ab alio sumere cogerer. quòd uxor ejusmodi mihi obvenerit, tam obsequens, tam amans, tam simplex. quod eà fuerim illorum copiâ instructus, qui ad liberos educandos mihi idonei existerent. quòd per insomnia remedia mihi fuerint indicata, cùm alia, tum adversus sanguinis excreationem & capitis vertiginem; quod & Cajetæ aliquando factum est. quòd cum philosophandi cupiditas incessisset, non in sophistam aliquem inciderim, nec commentariis evolvendis, vel syllogismis resolvendis, vel meteorologicis discutiendis, tempus desessus contriverim. etenim ista omnia Diis adjutoribus ac Fortunâ indigebant.

Quæ apud Quados ad Granuam.

ΒΙΒΛΙΟΝ β'.

[1] ωθεν προλέγειν ἑαυτῷ, συντεύξομαι περιέργῳ, ἀχαρίστῳ, ὑβριστῇ, δολερῷ, βασκάνῳ, ἀκοινωνήτῳ. πάντα ταῦτα συμβέβηκεν ἐκείνοις [2] παρὰ τὴν ἄγνοιαν τῶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν. ἐγὼ δὲ τεθεωρηκὼς τὴν φύσιν τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι καλὸν, καὶ τοῦ κακοῦ, ὅτι αἰσχρὸν, καὶ τὴν αὐτοῦ

[1] Εἴωθε, Xyl.
[2] Inf. § 13. & l. 3. § 11. & l. 7. § 22, 26. & l. 11. § 18.

LIB. II.

Anè prædicere memento tibi, Hodie futurum est, ut rem habeam cū curioso aliquo, ingrato, protervo, doloso, invido, illiberali. obveniunt illis ista omnia à bonorū malorúmq; inscitiâ. ego verò, cùm & naturam boni nôrim, q^a honestū, malíq; q^a inhonestum sit, ipsámq; adeò delinquentis naturam, q^a congener mihi

mihi sit, non tam quod sanguinis seminísq; ejusdē, quàm quòd mentis ac portionis divinæ mecum particeps; nec lædi posse me ab horum ullo compertum habeo; (neq; enim inhonestâ re aliquâ me quisquam involverit) sed nec succensere congeneri possum, eúmve odisse. siquidem ad mutuas operas nati sumus; quo modo pedes, manus, palpebræ, dentium superiorum inferiorúmq; ordines. adversari itaq; sibi invicem præter naturam: adversantis est autem succensere & aversari.

II. Quicquid sum, constat id omne carunculâ, animulâ, & parte principante. proinde mitte libros. nec distrahere ampliùs: (nihil obstat, quò minùs hoc facias) sed tanquam qui jam statim moriturus sis, carnes istas contemnas. cruor est, & officula, & reticulum ex nervis, venulis arteriisq; contextum. Quin & animam considera, qualis sit. Spiritus est, sive aër, nec is semper idem, sed qui jugiter efflatus denuò resorbetur. tertium restat, pars illa principatum gerens. tu ergò sic tecum: senex es: partem tui principem servire ulterius ne siveris; sed nec motibus à communione humana alienis raptari, nec quicquam, quod fato destinatum tibi fuerit, vel jam ascitum aversari, vel futurum pavere.

III. Deorum opera providentiæ plena sunt. nec quæ fortunâ fiunt, absq; naturæ ope proveniunt, aut sine connexu implexúq; rerum earū quæ providentiâ dispensantur. indè profluunt omnia. accedit & necessitas quædam, & totius mundi, cujus tu pars es, utilitas. illud est autem parti unicuiq; bonum, quod universi fert natura, quódque ad eandem conservandam conducit. porrò conservant mundum hunc, sicut elementorum, ita & concretorum ex his mutationes. Ista tibi sufficiant: decretorum vice jugiter sint. librorum verò sitim pelle; ut ne murmurans moriaris, sed verè propitius, Deóq; ex animo gratus.

τῆς ἁμαρτάνοντος φύσιν, [1] ὅτι μοι συγγενής, οὐχὶ αἵματος ἢ σπέρματος τοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ νοῦ, καὶ [2] θείας ἀπομοίρας μέτοχος, [3] οὔτε βλαβῆναι ὑπό τινος αὐτῶν δύναμαι· αἰσχρῷ γάρ με οὐδεὶς περιβάλλει· [4] οὔτε ὀργίζεσθαι τῷ συγγενεῖ δύναμαι, οὔτε ἀπέχθεσθαι αὐτῷ. [5] γεγόναμεν γὰρ πρὸς συνεργίαν, [6] ὡς πόδες, ὡς χεῖρες, ὡς βλέφαρα, ὡς οἱ στοῖχοι τῶν ἄνω καὶ τῶν κάτω ὀδόντων. [7] τὸ οὖν ἀντιπράσσειν ἀλλήλοις παρὰ φύσιν. ἀντιπρακτικὸν δὲ τὸ ἀγανακτεῖν καὶ ἀποστρέφεσθαι.

II. [8] Ὅ,τί ποτε τοῦτό εἰμι, σαρκία ἐστὶ καὶ πνευμάτιον, καὶ τὸ ἡγεμονικόν. [9] ἄφες τὰ βιβλία· [10] μηκέτι σπῶ· οὐ δέδοται [11]. ἀλλ' [12] ὡς ἤδη ἀποθνήσκων, τῶν μὲν σαρκίων καταφρόνησον· [13] λύθρος καὶ ὀστάρια, καὶ κεκρύφαλον ἐκ νεύρων, φλεβίων, ἀρτηριῶν πλεγμάτιον. θέασαι δὲ καὶ τὸ πνεῦμα ὁποῖόν τι ἐστίν· [14] ἄνεμος· οὐδὲ ἀεὶ τὸ αὐτὸ ἀλλὰ πάσης ὥρας ἐξεμούμενον, καὶ πάλιν ῥοφούμενον· τρίτον οὖν ἐστὶ τὸ ἡγεμονικόν. ὧδε [15] ἀπονοήθητι· [16] γέρων εἶ· μηκέτι τοῦτο ἐάσῃς [17] δουλεῦσαι· μηκέτι καθ' ὁρμὴν [18] ἀκοινώνητον [19] νευροσπαστηθῆναι· μηκέτι [20] τὸ εἱμαρμένον, ἢ παρὸν δυσχερᾶναι, ἢ μέλλον [21] ὑποδύεσθαι.

III. [22] Τὰ τῶν Θεῶν προνοίας μεστά. τὰ τῆς τύχης οὐκ ἄνευ φύσεως, ἢ [23] συγκλώσεως, καὶ ἐπιπλοκῆς τῶν προνοίᾳ διοικουμένων. [24] πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ· πρόσεστι δὲ [25] τὸ ἀναγκαῖον, καὶ [26] τὸ τῷ ὅλῳ κόσμῳ συμφέρον. [27] οὗ μέρος εἶ. [28] παντὶ δὲ φύσεως μέρει ἀγαθόν, ὃ φέρει ἡ τοῦ ὅλου φύσις, καὶ ὃ ἐκείνης ἐστὶ σωστικόν. [29] σώζουσι δὲ κόσμον, ὥσπερ αἱ τῶν στοιχείων, οὕτως καὶ αἱ συγκριμάτων μεταβολαί. [30] ταῦτά σοι ἀρκείτω, ἀεὶ δόγματα ἔστω. [31] τὴν δὲ βιβλίων δίψαν ῥίψον, ἵνα [32] μὴ γογγύζων ἀποθάνῃς, ἀλλὰ [33] ἵλεως ἀληθῶς, καὶ ἀπὸ καρδίας [34] εὐχάριστος τοῖς θεοῖς.

[1] L. 3. § 4, 11. & l. 7. § 22. & l. 9. § 22. & l. 12. § 26.
[2] Inf. § 4. & l. 5. § 27. & l. 12. § 26.
[3] L. 4. § 7, 8. & l. 11. § 18.
[4] L. 5. § 22. & l. 7. § 26.
[5] L. 3. § 4. & l. 4. § 3. & l. 5. § 16. & l. 7. § 55. & l. 8. § 56. & l. 11. § 18.
[6] L. 7. § 13, 19.
[7] Inf. § 16. & l. 7. § 24.
[8] L. 3. § 16. & l. 6. § 32. & l. 12. § 3.
[9] Inf. § 3. & l. 3. § 14.
[10] Inf. § 7. & l. 4. § 3, 26.
[11] -ται; f. L. 3. § 14. l. 9. § 29.
[12] Inf. § 5, 11. l. 3. § 12. l. 7. § 29.
[13] L. 3. § 3. l. 8. § 37.
[14] L. 5. § 33. l. 6. § 15.
[15] ἐπιν. f.
[16] Inf. § 6.
[17] L. 3. § 3. l. 7. § 55. l. 11. § 19.
[18] L. 3. § 5. l. 7. § 72. l. 9. § 9, 23.
[19] L. 3. § 5, 16. l. 6. § 16. l. 7. § 3, 29. l. 12. § 19
[20] Inf. § 5. l. 3. § 4. 16.
[21] ὑποδύεσθαι f.
[22] L. 4. § 27. l. 6. § 10, 38. l. 7. § 9.

[23] L. 3. § 16. [24] Inf. § 17. l. 4. § 26. l. 6. § 36. l. 8. § 23. l. 9. § 39. [25] L. 4. § 9. l. 10. § 28. [26] Inf. § 12. l. 5. § 8. l. 8. § 50. l. 12. § 23. [27] Inf. § 4, 14. l. 9. § 39. l. 10. § 6. [28] L. 6. § 44. l. 10. § 20. l. 12. § 23. [29] L. 4. § 46. l. 6. § 15. l. 7. § 18, 25. [30] L. 3. § 13. [31] Sup. § 2. [32] L. 3. § 3. l. 3. § 18. l. 9. § 37. [34] Inf. § 17. l. 5. § 33. l. 8. § 45. l. 9. § 3. l. 12. § 36. [35] L. 4. § 48.

IV. [1] Μέμνησο ἐκ πόσου ταῦτα ἀναβάλῃ, καὶ ὁποσάκις προθεσμίαν λαβὼν παρὰ τῶν θεῶν, οὐ χρᾷ αὐταῖς [2]. δεῖ δὲ ἤδη ποτὲ αἰσθέσθαι, τίνος [3] κόσμου μέρος εἶ, καὶ τίνος [4] διοικοῦντος τὸν κόσμον [5] ἀπόρροια ὑπέστης· καὶ ὅτι [6] ὅρος ἐστί σοι περιγεγραμμένος τοῦ χρόνου, ᾧ ἐὰν [7] εἰς τὸ μὴ [8] ἀπαιθριάσαι χρήσῃ, οἰχήσεται, καὶ οἰχήσῃ, καὶ αὖθις οὐκ ἥξεται.

V. Πάσης ὥρας φρόντιζε στιβαρῶς [9] ὡς Ῥωμαῖος, καὶ [10] ἄῤῥην, [11] τὸ ἐν χερσὶ μετὰ τῆς ἀκριβοῦς καὶ [12] ἀπλάστου σεμνότητος, καὶ φιλοστοργίας, καὶ ἐλευθερίας, καὶ δικαιότητος πράσσειν· καὶ [13] σχολὴν σεαυτῷ ἀπὸ πασῶν τῶν ἄλλων φαντασιῶν πορίζειν. ποριεῖς δὲ, ἂν [14] ὡς ἐσχάτην τοῦ βίου, ἑκάστην πρᾶξιν ἐνεργῇς, [15] ἀπηλλαγμένην πάσης εἰκαιότητος, καὶ ἐμπαθοῦς ἀποστροφῆς ἀπὸ τοῦ [16] αἱροῦντος λόγου, καὶ ὑποκρίσεως, καὶ φιλαυτίας, καὶ [17] δυσαρεστήσεως πρὸς [18] τὰ συμμεμοιραμένα. ὁρᾷς [19] πῶς ὀλίγα ἐστὶν, ὧν κρατήσας τις, δύναται [20] εὔρουν καὶ θεουδῆ βιῶσαι βίον; καὶ γὰρ οἱ θεοὶ πλέον οὐδὲν ἀπαιτήσουσι παρὰ τοῦ ταῦτα φυλάσσοντος.

VI. [21] Ὕβριζε, ὕβριζε [22] αὐτήν, ὦ ψυχή· τοῦ δὲ τιμῆσαι σεαυτὴν [23] οὐκέτι καιρὸν ἕξεις. [24] εὖ γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ. [25] οὗτος δέ σοι σχεδὸν διήνυσται, μὴ αἰδουμένῃ σεαυτήν, ἀλλ' [26] ἐν ταῖς ἄλλων ψυχαῖς τιθεμένῃ τὴν σὴν [27] εὐμοιρίαν.

VII. [28] Περισπᾷ τί σε τὰ ἔξωθεν ἐμπίπτοντα· καὶ σχολὴν πάρεχε σεαυτῷ τοῦ προσμανθάνειν ἀγαθόν τι, καὶ παῦσαι [29] ῥεμβόμενος. ἤδη δὲ καὶ τὴν ἑτέραν [30] περιφορὰν φυλακτέον. ληροῦσι γὰρ καὶ διὰ πράξεων, οἱ κεκμηκότες τῷ βίῳ, καὶ [31] μὴ ἔχοντες σκοπὸν, ἐφ' ὃν πᾶσαν ὁρμὴν καὶ καθάπαξ φαντασίαν ἀπευθύνουσιν.

VIII. [32] Παρὰ μὲν τὸ μὴ ἐφιστάνειν, τί

IV. Memento, quamdiu iſta diſtuleris, & quoties opportunitates à Diis tibi oblatas neglexeris. tandem advertas oportet, cujuſnam mundi pars ſis, & cujuſnam mundi rectoris propago. ſed & præſcriptum eſſe tibi temporis terminum : quod niſi ad animum ſerenandum accommodaveris, avolaturum eſt illud, te ſimul abrepto, nec deinceps rediturum.

V. Cura hæc jugiter incumbat tibi, ut quicquid in manibus eſt, ſtrenuè peragas, prout Romanum, virúmq; decet, cum exquiſita, nec accerſita tamen, gravitate, humanitate libertate, juſtitiâ: animúmq; interim ab aliis omnibus cogitationibus abducas. abduces autem, ſi tanquam vitæ tuæ noviſſimam, actionem unamquamq; peregeris; temeritate omni liberam, & declinatione per affectus vim à rationis dictamine; ſimulatione itidem, & amore ſui, eorúmq; quæ à numine deſtinata ſunt, averſatione. Vides, quam pauca ſint, quæ ſiquis tenuerit, proſperam ac divinam propemodum vitam degere detur. ſiquidem & dii ipſi nihil amplius exigent ab eo, iſta qui obſervaverit.

VI. Ignominiâ, ignominiâ, inquã, te afficis, ô anima. honorem autem tibi tuum vindicandi, haud erit amplius opportunitas. fugit enim unicuiq; brevis ætas. ea verò tibi propè confecta eſt, dum tui ipſius reverentiam nullam habes, ſed in aliorum animis felicitatem tuam collocas.

VII. Ne te diſtrahant, quæ extrinſecus obveniunt tibi; ſed otium tibi præſtes, quo boni aliquid addiſcas & huc illuc ferri deſinas. cæterùm & alia hîc hallucinatio cavenda eſt. nugas ſiquidem agunt actuoſi haud pauci, dum vitam agendo conterunt, ſed ſcopum, ad quem conatus ſuos cogitationéſq; omnes dirigant, ſibi propoſitum nullum habent.

VIII. Vix, aut ne vix quidem

[1] L. 3. § 14.
[2] τοῖς Lug. An.
[3] Sup. 3. l. 4. § 14. l. 8. § 7.
[4] L. 6. § 1, 5.
[5] Sup. § 1.
[6] Inf. § 6. l. 4. l. 4. § 17, 28. l. 6. § 49.
[7] μὴ εἰς τό.
[8] L. 8. § 28.
[9] ὁ Ῥωμ. Caſ. L. 6. § 44.
[10] L. 1. § 2. l. 3. § 5. l. 4. § 3.
[11] L. 3. § 12. l. 6. § 2. l. 7. § 27, 29.
[12] L. 1. § 9. l. 9. § 29.
[13] L. 3. § 4.
[14] Sup. § 2. Inf. § 15. l. 3. § 12.
[15] Inf. § 13, 16. l. 3. § 4. l. 4. § 2. l. 12. § 20, 21.
[16] κρείττονος. Lug.
[17] Sup. § 2.
[18] L. 3. § 4. & l. 6. § 39.
[19] L. 4. § 3. l. 10. § 8.
[20] L. 5. § 34. l. 7. § 67. l. 10. § 6.
[21] Ὑβρίζεις, vel, Ὕβριστες.
[22] Inf. § 16.
[23] Sup. § 4.
[24] βραχὺς Sal. εἷς Boot. φεύγει. f
[25] Sup. § 2. l. 5. § 31. l. 10. § 15.
[26] L. 6. § 40, 41. l. 12. § 4.
[27] L. 5. § 36.
[28] Μὴ περισπάτω σε Sup. § 24. l. 4. § 3, 26. & l. 8. § 1.
[29] L. 3. § 4. l. 4. § 22.
[30] περιφορὰν Jun. L. 1. § 15.
[31] Inf. § 16. l. 10. § 37. l. 11. § 20.
[32] Inf. § 13. l. 3. § 4. l. 4. § 18. l. 7. § 55.

quisquam, ideo infeliciter agere deprehensus est, quia in alienis animis quid ageretur non animadverterit. cæterùm qui animorum suorum motus non attendunt, hi verò infeliciter agant, necesse est.

IX. Horum meminisse semper oportet: quæ universi, quæ tua natura sit; quomodo hæc ad illam affecta, qualisq; pars qualis universi existat: quod etiam nemo sit, qui prohibere te possit, quò minùs ea facias dicásq; semper, quæ naturæ illi, cujus pars es, consentanea fuerint.

X. Philosophicè Theophrastus, in peccatis inter se conferendis (prout vulgò conferri solent) dicit; graviora esse quæ per cupidinem, quàm quæ per iram admittuntur. etenim, qui irascitur, cum dolore quodam & contractione animi occultâ à rationis tramite declinare videtur: qui verò per cupidinem delinquit, quia voluptate vincitur, intemperantior quodammodo, & in peccando effœminatior videtur. rectè igitur, nec indignè philosopho, pronunciavit, amplioris esse criminis, quod cum voluptate, quàm quod cum dolore admittitur. atq; omnino alter ei similior existit, qui prior læsus, doloris ratione ad irascendum adigitur: cùm is sponte suâ ad lædendum feratur, qui ad perpetrandum quidquam cupidine ducitur.

XI. Ita quæq; facias cogitésq; oportet, ut qui confestim è vita hac possis discedere. humanis autem excedere, siquidem Dii sunt, nihil est grave. neq; enim malo ulli illi involvent te. si verò, vel nulli sunt, vel nullam rerum humanarũ curam gerunt, quid attinet tandem vivere in mundo vel Deorum, vel providentiæ inani? cæterùm & sunt illi, & res humanas curant: & ne in ea, quæ verè mala sunt, incidat quisquam, in ipsius arbitrio prorsus posuere. reliquorum siquid malum existeret, & de hoc utique pariter prospexissent, quò in ipso situm foret, in istud quoque ne incideret. at verò, quod hominem deteriorem non facit, vitam hominis deteriorem efficere quî possit? nec imprudens autem, nec pru-

ἐν τῇ ἄλλου ψυχῇ γίγνεται, οὐ ῥᾳδίως τις ὤφθη κακοδαιμονῶν· τοὺς δὲ τοῖς τῆς ἰδίας ψυχῆς κινήμασι μὴ παρακολουθοῦντας, ἀνάγκη κακοδαιμονεῖν.

IX. Τούτων ἀεὶ δεῖ μεμνῆσθαι· τίς ἡ τῶν ὅλων φύσις, καὶ τίς ἡ ἐμή, καὶ πῶς αὕτη πρὸς ἐκείνην ἔχουσα, καὶ [1] ὁποῖόν τι μέρος, ὁποίου τοῦ ὅλου οὖσα, καὶ ὅτι [2] οὐδεὶς ὁ κωλύων τὰ ἀκόλουθα τῇ φύσει, [3] ἧς μέρος εἶ, πράσσειν τε ἀεὶ καὶ λέγειν.

X. Φιλοσόφως [4] ὁ Θεόφραστος ἐν τῇ συγκρίσει τῶν ἁμαρτημάτων, ὡς ἄν τις [5] κοινότερον τὰ τοιαῦτα συγκρίνειε, φησί, βαρύτερα εἶναι τὰ κατ᾽ ἐπιθυμίαν πλημμελούμενα τῶν κατὰ θυμόν. ὁ γὰρ θυμούμενος μετά τινος λύπης καὶ λεληθυίας συστολῆς φαίνεται τὸν λόγον ἀποστρεφόμενος· ὁ δὲ κατ᾽ ἐπιθυμίαν ἁμαρτάνων, ὑφ᾽ ἡδονῆς ἡττώμενος, ἀκολαστότερός πως φαίνεται, καὶ θηλύτερος ἐν ταῖς ἁμαρτίαις· ὀρθῶς οὖν καὶ φιλοσοφίας ἀξίως ἔφη, μείζονος ἐγκλήματος ἔχεσθαι, τὸ μεθ᾽ ἡδονῆς ἁμαρτανόμενον, ἤπερ τὸ μετὰ λύπης. ὅλως τε ὁ μὲν προηδικημένῳ μᾶλλον ἔοικε, καὶ διὰ λύπην ἠναγκασμένῳ θυμωθῆναι· ὁ δὲ, αὐτόθεν πρὸς τὸ ἀδικεῖν ὥρμηται, φερόμενος ἐπὶ τὸ πρᾶξαί τινα κατ᾽ ἐπιθυμίαν.

XI. [6] Ὡς ἤδη δυνατοῦ ὄντος ἐξιέναι τοῦ βίου, οὕτως ἕκαστα ποιεῖν καὶ διανοεῖσθαι. τὸ δὲ [7] ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν, [8] εἰ μὲν θεοί εἰσιν, οὐδὲν δεινόν· κακῷ γάρ σε οὐκ ἂν περιβάλοιεν· [9] ἢ δὲ εἴ τι οὐκ εἰσιν, ἢ οὐ μέλει αὐτοῖς τῶν ἀνθρωπείων, [10] τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ κενῷ θεῶν, ἢ προνοίας κενῷ; ἀλλὰ [11] καὶ εἰσι, καὶ [12] μέλει αὐτοῖς τῶν ἀνθρωπείων· καὶ τοῖς μὲν κατ᾽ ἀλήθειαν κακοῖς, ἵνα μὴ περιπίπτῃ ὁ ἄνθρωπος, [13] ἐπ᾽ αὐτῷ τὸ πᾶν ἔθεντο· τῶν δὲ λοιπῶν εἴ τι κακὸν ἦν, καὶ τοῦτο ἂν προείδοντο, ἵνα ἐπῇ πάντη τὸ μὴ περιπίπτειν αὐτῷ. ὃ δὲ χεῖρον μὴ ποιεῖ ἄνθρωπον, πῶς ἂν τοῦτο βίον ἀνθρώπου χείρω ποιήσειεν; [14] οὔτε δὲ κατ᾽ ἄγνοιαν, οὔτε εἰδυῖα μὲν, μὴ δυνα-

[1] L. 5. § 24. l. 12. § 32.
[2] L. 1. § 17. l. 3. § 12. l. 5. § 10, 29, 34. l. 6. § 17, 58. l. 10. § 32, 33. l. 11. § 39.
[3] Sup. § 3, 4.
[4] ··λόσοφος Lug. An.
[5] L. 6. § 45.
[6] Sup. § 2, 5. l. 5. § 29. l. 6. § 30. l. 7. § 29, 69.
[7] L. 3. § 3.
[8] L. 9. § 28.
[9] εἰ δὲ ἔπ Lug. An. εἰ δὲ ἤτοι f.
[10] L. 6. § 10.
[11] L. 12. § 28.
[12] L. 1. § 17. l. 6. § 44. & l. 9. § 11, 27.
[13] L. 8. § 55, 56. l. 9. § 40.
[14] L. 10. § 7.

μένη δὲ προφυλάξασθαι, ἢ διορθώσασθαι ταῦτα, [1] ἡ τῶν ὅλων φύσις παρεῖδεν ἄν· [2] οὔτε ἂν τηλικοῦτον ἥμαρτεν, ἤτοι παρ' ἀδυναμίαν, ἢ παρ' ἀτεχνίαν, ἵνα τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ [3] ἐπίσης τοῖς τε ἀγαθοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς κακοῖς πεφυρμένως συμβαίνῃ. θάνατος δέ γε καὶ ζωή, δόξα καὶ ἀδοξία, [4] πόνος καὶ ἡδονή, πλοῦτος καὶ πενία, [5] πάντα ταῦτα ἐπίσης συμβαίνει ἀνθρώπων τοῖς τε ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς, [6] οὔτε καλὰ ὄντα, οὔτε αἰσχρά· οὔτ' ἄρ' ἀγαθά, οὔτε κακά ἐστι.

XII. Πῶς [7] πάντα ταχέως ἐναφανίζεται, τῷ μὲν κόσμῳ αὐτὰ τὰ σώματα, τῷ δὲ αἰῶνι αἱ μνῆμαι αὐτῶν; οἷά ἐστι τὰ αἰσθητὰ πάντα, καὶ μάλιστα τὰ ἡδονῇ δελεάζοντα, ἢ τῷ πόνῳ φοβοῦντα, ἢ [8] τῷ τύφῳ διαβεβοημένα· πῶς [9] εὐτελῆ καὶ εὐκαταφρόνητα, καὶ ῥυπαρά, καὶ εὔφθαρτα, καὶ [10] νεκρά, νοερᾶς δυνάμεως ἐφιστάναι. [11] τί εἰσιν οὗτοι ὧν αἱ ὑπολήψεις καὶ αἱ φωναί, τὴν εὐδοξίαν [12]. τί ἐστι τὸ ἀποθανεῖν· καὶ ὅτι ἐάν τις αὐτὸ μόνον ἴδῃ, καὶ [13] τῷ μερισμῷ τῆς ἐννοίας διαλύσῃ τὰ ἐμφανταζόμενα αὐτῷ, οὐκέτ' ἄλλό τι ὑπολήψεται αὐτὸ εἶναι ἢ [14] φύσεως ἔργον. [15] φύσεως δὲ ἔργον, εἴ τις φοβεῖται, [16] παιδίον ἐστί· τοῦτο μέντοι οὐ μόνον φύσεως ἔργον ἐστίν, ἀλλὰ καὶ [17] συμφέρον αὐτῇ. πῶς ἅπτεται [18] θεοῦ ἄνθρωπος, καὶ κατά τι αὐτοῦ μέρος, καὶ [19] ὅταν πῶς [20] ἔχῃ [21] διακέηται, τὸ τοῦ ἀνθρώπου τοῦτο μόριον.

XIII. Οὐδὲν ἀθλιώτερον τοῦ πάντα κύκλῳ ἐκπεριερχομένου, καὶ [22] τὰ νέρθεν γᾶς φησιν, ἐρευνῶντος, καὶ [23] τὰ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν πλησίον διὰ τεκμάρσεως ζητοῦντος, μὴ αἰσθομένου δέ, ὅτι ἀρκεῖ πρὸς μόνῳ [24] τῷ ἔνδον ἑαυτοῦ δαίμονι εἶναι, καὶ τοῦτον γνησίως θεραπεύειν. θεραπεία δὲ αὐτοῦ [25] καθαρὸν πάθους διατηρεῖν καὶ εἰκαιότητος, καὶ δυσαρεστήσεως τῆς πρὸς τὰ ἐκ [26] θεῶν καὶ ἀνθρώπων γινόμενα.

[1] L. 6. § 1.
[2] L. 12. § 12.
[3] L. 4. § 39. l. 5. § 10.
[4] L. 6. § 33. & l. 9. § 1. 5. § 10.
[5] L. 6. § 34.
[6] L. 7. § 64. l. 8. § 1. l. 12. § 23.
[7] L. 3. § 10. l. 4. § 3. 14, 32, 33. l. 5. § 23. l. 6. § 36. l. 7. § 10, 19. l. 8. § 18. l. 9. § 29. l. 12. § 21, 32.
[8] L. 3. § 6. l. 6. § 13.
[9] L. 4. § 48. l. 5. § 10, 12, 33. l. 12. § 27, 31.
[10] L. 12. § 33.
[11] L. 6. § 59. l. 8. § 53. l. 9. § 34. l. 10. § 13, 19.
[12] [χαρίζονται] f. ἀφαιροῦνται. Lug. An.
[13] L. 3. §. 11. l. 4. § 21. l. 10. § 18. l. 11. § 2, 16.
[14] L. 4. § 5. l. 9. § 3. l. 10. § 36.
[15] Inf. § 17.
[16] L. 11. § 23.
[17] Sup. § 3.
[18] Θεῷ ἀνθρώπων Lug. An. L. 12. § 2.
[19] π ς. ὅ.
[20] ἔχον Bot.
[21] διήκηται vel διωχένται p. διήκειται Bot.
[22] Pindarus apud Platon. Theæter. L. 11. § 1.
[23] Sup. § 8. 16.
[24] Inf. § 17. l. 3. § 3, 5, 7, 16. l. 5. § 27. l. 12. § 26.
[26] θεοῦ Suid.

dens utiq; sed præcavere aut corrigere impotens, universi natura neglexit ista; nec errorem tam immanem admisisset unquam, sive per impotentiam, sive per imperitiam, ut bona ac mala, bonis malísque ex æquo hominibus, nullo facto discrimine, contingere pateretur. atqui mors, & vita, honor & ignominia, dolor & voluptas, opes & paupertas, ista omnia bonis pariter malísq; contingunt, cùm nec honesta ea nec inhonesta sint. nec bona itaque nec mala sunt.

XII. Facultatis rationalis est, considerare, quàm velociter evanescant omnia, in mundo corpora, in ævo eorundem etiam memoria: cujusmodi sint omnia quæ sub sensum cadunt; horúmque ea maximè, quæ vel voluptate alliciunt, vel dolore percellunt, vel cum fastu celebrantur; quàm vilia, quàm contemnenda, quàm sordida, caduca, mortua sint. quinam ii sint, quorum opiniones vocésq; claritatem largiuntur. quid sit ipsum mori; quódq; siquis rem ipsam per se intueatur, cogitationéq; ab illa submoverit ea omnia, quibus tanquam larvis horrendis instructa imaginationi nostræ se objicit, nihil esse aliud comperiet quàm opus naturæ. opus autem naturæ ullum quisquis expavescit, puer est. verùm enimverò mori non est opus tantùm naturæ, sed quod eidem & conducat, ejusdem deniq; facultatis fuerit, considerare, homo Deũ quomodo, & quâ sui parte contingat; quóq; pacto habitura se sit pars ista, ubi corpore soluta fuerit.

XIII. Nihil homine illo miserius est, qui omnia undiq; pervagatur, & cùm ea quæ subter terram sunt, qu ille ait, scrutatur, tum quæ in animis alienis, conjecturà nititur indagare; nec intelligit interim sufficere sibi, ut cum eo, quem intra se gerit, genio versetur, eúmq; legitimè colat. colet autem, si affectibus immunem custodierit, & temeritate alienum, nec offensum re aliquâ, quâ vel Dii vel homines egerint, quæ e-

τὰ μὲν γὰρ ἐκ θεῶν αἰδέσιμα δι'

[25] [τοῦτον] κ. Suid. Sup. § 5. Inf. §

nim

nium Dii agunt, virtutis nomine, veneranda; quæ homines, cognationis ratione, sunt amica; sed & modo quodam miseranda quandoq; ob bonorum malorúmque ignorationem. nec sanè defectus hic minor est illo, qui alba & nigra internoscere prohibet.

XIV. Etiamsi ter mille annos victurus esses, & totidem insuper myriadas, illud tamen meminisse debes, nec ullam aliam vitam ab ea, quàm degit, amittere quenquam; nec aliam ab ea, quàm amittit, degere. eodem ergò redit longissimum ætatis spatium, cum eo quod est brevissimum. præsens siquidem tempus est omnibus æquale: & quod amittitur ergò, æquale est omnibus. eadémq; ratione id quod amittitur, momentaneum tantùm esse constat. neq; enim aut præteritum, aut futurum amittere quis potest. nam quis cuiquam id, quod non habet, abstulerit? horum itaq; duorum meminisse oportebit: alterius nimirum, quod omnia ab æterno consimilia fuerint, & in orbem ferantur: itaque nihil interesse, per centum, an per ducentos, an per tempus interminatum, eadem quis visurus sit. alterius verò, quòd is qui quàm diutissimè vixerit, & is qui quàm celerrimè mortuus fuerit, tantundem vitæ prorsus amittit uterq;. præsens siquidem duntaxat uterq; tempus amittit cùm hoc duntaxat habeat, nec amittere possit quis, quod non habet.

XV. In opinione sita sunt omnia. docent hoc, quæ à Monimo dicta sunt. horum autem utilitas comparebit, si quis quæ festivè ab illo conscripta sunt, quatenus veritatem habent patrocinantem, admiserit.

XVI. Contumeliâ se afficit anima humana: inprimis, quando abscessus & quasi struma mundi, quantum in ipso est, evadit. abscessionem enim facit à natura, in cujus parte aliquâ reliquorum omnium cujusq; natura continetur, qui re aliquâ obveniente offenditur. deinde cùm vel hominem quemcunq; aversatur, vel lædendi consilio adversatur alicui. hujusmodi sunt autem irascentium animæ. tertiò contumeliâ se afficit,

ἀρετήν· τὰ δὲ ἐξ ἀνθρώπων [1] φίλα διὰ συγγένειαν· ἔστι δὲ ὅτε καὶ [2] τρόπον τινὰ ἐλεεινά, [3] δι' ἄγνοιαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν. οὐκ ἐλάττων [4] ἡ πήρωσις αὕτη τῆς στερισκούσης τοῦ διακρίνειν τὰ λευκὰ καὶ [5] μέλαινα.

XIV. [6] Κἂν τρισχίλια ἔτη βιώσεσθαι μέλλῃς, καὶ τοσαυτάκις μύρια, ὅμως μέμνησο, ὅτι οὐδεὶς ἄλλον ἀποβάλλει βίον, ἢ τοῦτον ὃν ζῇ· οὐδὲ ἄλλον ζῇ, ἢ ὃν [7] ἀποβάλλει. εἰς ταὐτὸ οὖν καθίσταται τὸ μήκιστον τῷ βραχυτάτῳ. τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον, [8] [εἰ] καὶ τὸ ἀπολλύμενον, [9] οὐκ ἴσον· καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον οὕτως ἀκαριαῖον ἀναφαίνεται. [10] οὔτε γὰρ τὸ παρῳχηκός, οὔτε τὸ μέλλον ἀποβάλλοι ἄν τις. ὃ γὰρ οὐκ ἔχει, πῶς ἄν τις τοῦτο αὐτοῦ ἀφέλοιτο; τούτων οὖν τῶν δύο δεῖ μεμνῆσθαι· ἑνὸς μέν, ὅτι [11] πάντα ἐξ ἀϊδίου ὁμοειδῆ, καὶ ἀνακυκλούμενα, καὶ [12] οὐδὲν διαφέρει, πότερον ἐν ἑκατὸν ἔτεσιν, ἢ ἐν διακοσίοις, ἢ ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ τὰ αὐτά τις ὄψεται· ἑτέρου δέ, ὅτι καὶ [13] ὁ πολυχρονιώτατος, καὶ ὁ τάχιστα τεθνηξόμενος, τὸ ἴσον ἀποβάλλει. [14] τὸ γὰρ παρόν ἐστι μόνον, οὗ στερίσκεσθαι μέλλει, [15] εἴπερ γε ἔχει καὶ τοῦτο μόνον. καὶ ὃ μὴ ἔχει τις οὐκ ἀποβάλλει.

XV. Ὅτι [16] πᾶν ὑπόληψις. [17] δῆλα μὲν γὰρ τὰ πρὸς [18] τὸν Κυνικὸν Μόνιμον λεγόμενα· [19] δῆλον δὲ καὶ τὸ χρήσιμον τοῦ λεγομένου, ἐάν τις αὐτοῦ τὸ νόσιμον μέχρι τοῦ ἀληθοῦς δέχηται.

XVI. [20] Ὑβρίζει ἑαυτὴν ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχή, μάλιστα μὲν ὅταν [21] ἀπόστημα, καὶ οἷον φῦμα, τοῦ κόσμου, ὅσον ἐφ' ἑαυτῇ, γίνηται. τὸ γὰρ δυσχεραίνειν τινὶ τῶν γινομένων, ἀπόστασίς ἐστι τῆς φύσεως, ἧς ἐν μέρει, ἑκάστου τῶν λοιπῶν φύσεις περιέχονται. ἔπειτα δέ, [22] ὅταν ἄνθρωπόν τινα ἀποστραφῇ, ἢ καὶ ἐναντία φέρηται, ὡς βλάψουσα· οἷαι εἰσὶν αἱ τῶν ὀργιζομένων. τρίτον ὑβρίζει ἑαυτήν, [23] ὅ-

[1] Sup. § 1. L. 3. § 4.
[2] L. 7. § 26.
[3] Sup. § 1.
[4] L. 4. § 29.
[5] μέλανα.
[6] L. 3. § 10. l. 4. § 47, 50. l. 9. § 28, 33. l. 12. § 26.
[7] [ἂν] ἀποβάλλῃ Suid.
[8] delet Suid.
[9] ἦν f.
[10] L. 6. § 32.
[11] L. 4. § 32. l. 6. § 37, 46. l. 7. § 1. l. 9. § 28, 35. l. 10. § 27. l. 11. § 1. l. 12. § 24.
[12] L. 4. § 15. l. 9. § 37. l. 12. § 35.
[13] L. 4. § 50. l. 9. § 33.
[14] L. 12. § 3.
[15] ὅσπερ vel. ὥσπερ.
[16] L. 3. § 9. l. 4. § 3, 7. l. 7. § 14. l. 8. § 40, 47. l. 9. § 32. l. 11. § 18. l. 12. § 8, 22, 26.
[17] δηλοῖ f.
[18] τῷ Κυνικῷ Μονίμῳ f.
[19] δηλοῖ f.
[20] Sup § 7.
[21] L. 4. § 29. l. 8. § 34. l. 9. § 23. l. 11. §
[22] Sup. § 1.
[23] Inf. § 17. l. 3. § 4. l. 11. § 19.

ταν ἡσσᾶται ἡδονῆς, ἢ πόνου. τέταρτον, [1] ὅταν ὑποκρίνηται, καὶ ἐπιπλάστως, καὶ ἀναληθῶς τι ποιῇ, ἢ λέγῃ. πέμπτον, ὅταν πρᾶξίν τινα ἑαυτῆς καὶ ὁρμὴν, [2] ἐπ' οὐδένα σκοπὸν ἀφίῃ, ἀλλὰ [3] εἰκῇ, καὶ ἀπαρακολουθήτως ὁτιοῦν ἐνεργῇ· [4] δέον καὶ τὰ μικρότατα, κατὰ τὴν ἐπὶ τὸ τέλος ἀναφορὰν γίνεσθαι· τέλος δὲ λογικῶν ζώων, τὸ [5] ἕπεσθαι τῷ [6] τῆς πόλεως καὶ πολιτείας τῆς πρεσβυτάτης λόγῳ καὶ [7] θεσμῷ.

XVII. Τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, [8] ὁ μὲν χρόνος, στιγμή· [9] ἡ δὲ οὐσία, ῥέουσα· [10] ἡ δὲ αἴσθησις, ἀμυδρά· ἡ δὲ ὅλου τοῦ σώματος [11] σύγκρισις, εὔσηπτος· ἡ δὲ ψυχὴ, [12] ῥόμβος· ἡ δὲ τύχη, δυσέκμαρτον· [13] ἡ δὲ φήμη ἄκριτον· συνελόντα δὲ εἰπεῖν, πάντα, τὰ μὲν τοῦ σώματος, [14] ποταμός· τὰ δὲ τῆς ψυχῆς, [15] ὄνειρος καὶ [16] τῦφος· ὁ δὲ βίος, πόλεμος καὶ ξένου ἐπιδημία· [17] ἡ ὑστεροφημία δὲ, λήθη. τί οὖν τὸ παραπέμψαι δυνάμενον; ἓν καὶ μόνον φιλοσοφία. τοῦτο δὲ, ἐν τῷ τηρεῖν [18] τὸν ἔνδον δαίμονα ἀνύβριστον, καὶ ἀσινῆ, [19] ἡδονῶν καὶ πόνων κρείσσονα, [20] μηδὲν εἰκῇ ποιοῦντα, [21] μηδὲ διεψευσμένως καὶ μεθ' ὑποκρίσεως, [22] ἀνενδεῆ τοῦ ἄλλον ποιῆσαί τι ἢ μὴ ποιῆσαι· ἔτι δὲ [23] τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα δεχόμενον, ὡς ἐκεῖθέν ποθεν ἐρχόμενα, ὅθεν αὐτὸς ἦλθεν· ἐπὶ πᾶσι δὲ τὸν θάνατον [24] ἵλεῳ τῇ γνώμῃ [25] περιμένοντα, ὡς οὐδὲν ἄλλο ἢ [26] λύσιν τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν ἕκαστον ζῷον συγκρίνεται. [27] εἰ δὲ αὐτοῖς τοῖς στοιχείοις μηδὲν δεινὸν ἐν τῷ ἕκαστον διηνεκῶς εἰς ἕτερον μεταβάλλειν, διὰ τί [28] ὑπίδηταί τις τὴν πάντων μεταβολὴν καὶ διάλυσιν; [29] κατὰ φύσιν γάρ· [30] οὐδὲν δὲ κακὸν κατὰ φύσιν.

Τὰ ἐν Καρνούντῳ [31].

cum voluptati vel dolori succumbit. quartò, cùm simulat, ac fictè vel falsò agit quicquam, loquitúrve. quintò, quoties actionem aut conatum suum ad nullum certum scopum destinat, sed temerè agit, & nescia ipsa, quid velit. cùm etiam minutissima quæque ità sint agenda, ut ad finem ipsum referantur. finis autem animantium rationis participum hic est, ut civitatis ac politiæ antiquissimæ rationi legibúsque obsequantur.

XVII. Vitæ humanæ tempus, punctum est: materia, fluida: sensus, obscurus: corporis universi fabrica, putrescere prona: anima, vaga: fortuna, res impervestigabilis: fama, res incerta: & ut verbo dicam, omnia, corporis quidem, fluvius; animæ verò, somnium & fumus: vita, militia, & hospitis in peregrino mora: fama posthuma, oblivio mera. quidnam est ergò, quod hominem deducere & transmittere possit? res sola & unica est, philosophia. ea autem in hoc consistit, ut genium quis suum interim conservet integrum, contumeliâ ac læsione omni immunem, voluptate ac dolore omni superiorem, nihil temerè aut fictè simulatéq; agentem, sibi sufficientem, cùm ut alii faciant aut nè faciant quid, opus nihil habeat: porrò quæcunq; eveniunt ac destinantur sibi ità excipientem, tanquam indè obvenientia, unde venerit ipse: mente denique propitiâ placidâque mortem ipsam expectantem, tanquam elementorum eorum dissolutionem, ex quibus animal unumquodq; consistit. si autem elementis ipsis nihil grave contingit, quod in alterum unumquodq; eorum jugiter transmutatur, cur corporis universi mutationem ac dissolutionem metuat aut suspectam quis habeat? secundùm naturam quippe fit: nihil est autem malum, quod est naturæ consentaneum.

Quæ Carnunti.

[1] Inf. § 17. l. 18. § 19.
[2] Sup. § 7.
[3] Sup. § 5.
[4] L. 1. § 8. l. 3. § 6. l. 9. § 23.
[5] L. 3. § 12, 16. l. 4. § 12. l. 12. § 31.
[6] L. 3. § 11. l. 4. § 3, 4, 23. l. 6. § 44. l. 12. § 36.
[7] L. 10. § 11.
[8] L. 3. § 10. l. 4. § 26. l. 5. § 24. l. 6. § 36.
[9] L. 5. § 33.
[10] Ibid.
[11] σύγκρασις Jun.
[12] ῥέμβος.
[13] L. 4. § 3. Xyl.
[14] L. 4. § 43. l. 5. § 23. l. 6. § 15.
[15] L. 6. § 31.
[16] L. 10. § 31. l. 12. § 24, 27.
[17] L. 3. § 10. l. 4. § 3, 19. l. 7. § 10.
[18] Sup. § 13.
[19] Sup. § 16. l. 8. § 8.
[20] Sup. § 5.
[21] Sup. § 16.
[22] L. 4. § 29.
[23] Sup. § 3. l. 8. § 23. l. 10. § 5.
[24] Sup. § 3. l. 4. § 48. l. 5. § 33.
[25] L. 5. § 10. l. 9. § 3.
[26] L. 4. § 5. l. 7. § 32, 50. l. 8. § 25.
[27] L. 8. § 18, 20. l. 10. § 7.
[28] L. 4. § 37.
[29] Sup. § 12.

[31] L. 6. § 1, 33. l. 10. § 7. l. 11. § 34. [31] νούτῳ Lug.

LIB

LIBER III.

NON est hoc tantùm nobis cogitandum, singulis diebus absumi vitam, minorémq; ejusdem superesse portionem: sed & illud reputandum, quòd, si quis diutiùs vitam protraxerit, incertum sit, utrùm mentis vires pariter idoneas sit habiturus ad rerum intelligentiam, & ad contemplationem eam quæ ad rerum divinarum humanarúmq; peritiam contendit. nam si delirare cœperit, perspiratio forsan, & nutritio, & imaginatio, & appetitus, & istiusmodi reliqua, neutiquam deficient. ea verò vis, quâ sese uti possit, & officii sui numeros omnes absolvere, & quæ animo conceperit distinctè explicare, & de hoc ipso, an mortem sibi consciscere debeat, considerare, & ejusmodi universa, quæ rationem probè subactā desiderant, hæc, inquam, vis jam prorsus extincta jacebit. Festinandum itaq;, non hâc sola ratione, quia mortem propiùs per momenta singula acceditur, sed hac insuper, quia rerum cogitatus & intellectus ante mortem nos sæpenumero destituit.

II. Etiam istud est observatu non indignum, quod ea quoq; quæ à naturâ genitis superveniunt, gratiam suam quandam & venustatem obtinent. quemadmodum panis cùm coquitur particulas quasdam diffindi cernimus. attamen intercisa & hiantia ista, quamvìs ab artis pistoriæ instituto aliena, decoris speciē quandā præ se ferunt, & comedendi desideriū suo modo irritant. sic[9] quoq; ubi plenè maturuerint, dehiscunt. sed & in olivis præmaturis, illud putredini vicinum, gratiam peculiarem quandam baccæ conciliat. spicæ itidem deorsum vergentes, & leonis superciliū, & aprorū ab ore diffluens spuma multáq; alia istiusmodi; quæ seorsim siquis intueatur, sunt venustate omni procul; quia tamen rebus naturalibus adnascuntur, & ornatum illis adjiciunt, & contemplantium quoq; animos afficiunt. proinde, siquis animum ac cogitationem norit altiùs defigere in ea quæ in u-

ΒΙΒΛΙΟΝ γ'.

ΟΥ'χὶ τοῦτο μόνον δεῖ λογίζεσθαι, ὅτι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπαναλίσκεται ὁ βίος, καὶ μέρος ἔλαττον αὐτοῦ καταλείπεται· ἀλλὰ κἀκεῖνο λογιστέον, ὅτι εἰ ἐπὶ πλέον βιώη τις, ἐκεῖνό γε ἄδηλον, εἰ ἐξαρκέσει ὁμοία αὖθις ἡ διάνοια πρὸς τὴν σύνεσιν τῶν πραγμάτων, καὶ τῆς θεωρίας τῆς συντεινούσης εἰς τὴν ἐμπειρίαν τῶν τε θείων καὶ τῶν ἀνθρωπείων. ἐὰν γὰρ παραληρεῖν ἄρξηται, τὸ μὲν
[1] διαπνεῖσθαι, καὶ τρέφεσθαι, καὶ φαντάζεσθαι, καὶ ὁρμᾶν, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, οὐκ ἐνδεήσει· τὸ δὲ [2] ἑαυτῷ χρῆσθαι, καὶ [3] τοὺς τοῦ καθήκοντος ἀριθμοὺς ἀκριβοῦν, καὶ τὰ προφαινόμενα διαρθροῦν, καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ, [4] εἰ ἤδη ἐξακτέον αὑτὸν, ἐφιστάνειν, καὶ ὅσα τοιαῦτα λογισμοῦ συγγεγυμνασμένου πάνυ χρῄζει, [5] προαποσβέννυται. χρὴ οὖν [6] ἐπείγεσθαι, οὐ μόνον [7] τῷ ἐγγυτέρω τοῦ θανάτου ἑκάστοτε γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τὴν ἐννόησιν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν παρακολούθησιν προαπολήγειν.

II. Χρὴ καὶ τὰ τοιαῦτα παραφυλάσσειν, ὅτι καὶ [8] τὰ ἐπιγινόμενα τοῖς φύσει γινομένοις, ἔχει τι εὔχαρι καὶ ἐπαγωγὸν, οἷον ἄρτου ὀπτωμένου παραρρήγνυταί τινα μέρη· καὶ ταῦτα οὖν τὰ διέχοντα οὕτως καὶ τρόπον τινὰ παρὰ τὸ ἐπάγγελμα τῆς ἀρτοποιίας ἔχοντα, ἐπιπρέπει πως, καὶ προθυμίαν πρὸς τὴν τροφὴν ἰδίως ἀνακινεῖ. πάλιν τε τὰ σῦκα, ὁπότε ὡραιότατά ἐστι, κέχηνεν. καὶ ἐν ταῖς δρυπεπέσι[9] ἐλαίαις, αὐτὸ τὸ ἐγγὺς τῇ σήψει, ἴδιόν τι κάλλος τῷ καρπῷ προστίθησιν. οἱ στάχυες δὲ κάτω νεύοντες, καὶ τὸ τοῦ λέοντος ἐπισκύνιον, καὶ ὁ τῶν συῶν ἐκ τοῦ στόματος ῥέων ἀφρὸς, καὶ πολλὰ ἕτερα, κατ' ἰδίαν εἴ τις σκοποίη, πόρρω ὄντα τοῦ εὐειδοῦς, ὅμως διὰ τὸ τοῖς φύσει γινομένοις ἐπακολουθεῖν, συνεπικοσμεῖ, καὶ ψυχαγωγεῖ. ὥστε εἴ τις ἔχοι πάθος καὶ ἔννοιαν βαθυτέραν πρὸς τὰ ἐν τῷ ὅλῳ γινόμενα, σχεδὸν οὐδὲν οὐ-

[1] L. 6. § 16.
[2] L. 5. § 21. l. 7. § 55.
[3] L. 1. § 12. l. 6. § 26.
[4] L. 5. § 29.
[5] L. 12. § 15.
[6] L. 2. § 4, 6.
[7] [διὰ] τὸ Jun.
[8] L. 6. § 36. l. 8. § 50.
[9] πιτέσι Lug. ·πιπίσι Xyl.

χὶ

καὶ δόξει αὐτῷ καὶ τὰ κατ' ἐπακολούθησιν συμβαινόντων ἡδέως πως διασυνίστασθαι· οὕτως δὲ καὶ θηρίων ἀληθῆ χάσματα, οὐχ ἧσσον ἡδέως ὄψεται, ἢ ὅσα γραφεῖς καὶ πλάσται μιμούμενοι δεικνύουσιν. καὶ γραὸς καὶ γέροντος ἀκμήν τινα καὶ ὥραν, καὶ τὸ ἐν [1] παισὶν ἐπαφρόδιτον, τοῖς ἑαυτοῦ σώφροσιν ὀφθαλμοῖς ὁρᾷν δυνήσεται. καὶ πολλὰ τοιαῦτα οὐ παντὶ πιθανά, μόνῳ δὲ τῷ πρὸς τὴν φύσιν, καὶ τὰ ταύτης ἔργα γνησίως ᾠκειωμένῳ [2] προσπεσεῖται.

III. Ἱπποκράτης [3] πολλὰς νόσους ἰασάμενος, νοσήσας ἀπέθανεν. οἱ Χαλδαῖοι πολλῶν θανάτους προηγόρευσαν· εἶτα καὶ αὐτοὺς τὸ πεπρωμένον κατέλαβεν. [4] Ἀλέξανδρος, καὶ Πομπήϊος, καὶ Γάϊος Καῖσαρ, ὅλας πόλεις ἄρδην τοσαυτάκις ἀνελόντες, καὶ ἐν παρατάξει πολλὰς μυριάδας ἱππέων καὶ πεζῶν κατακόψαντες, καὶ αὐτοί ποτε ἐξῆλθον τοῦ βίου. Ἡράκλειτος, περὶ [5] τῆς τοῦ κόσμου ἐκπυρώσεως τοσαῦτα φυσιολογήσας, ὕδατος τὰ ἐντὸς πληρωθεὶς βολβίτῳ κατακεχρισμένος ἀπέθανεν. Δημόκριτον δὲ οἱ φθεῖρες, Σωκράτην δὲ ἄλλοι φθεῖρες ἀπέκτειναν· τί ταῦτα; [6] ἐνέβης, ἔπλευσας, κατήχθης· ἔκβηθι. [7] εἰ μὲν ἐφ' ἕτερον βίον, οὐδὲν θεῶν κενόν, οὐδὲ ἐκεῖ. εἰ δὲ ἐν ἀναισθησίᾳ, παύσῃ πόνων καὶ ἡδονῶν ἀνεχόμενος, καὶ [8] λατρεύων τοσούτῳ χείρονι [9] τῷ ἀγγείῳ. [10] ἢ περίεστι τὸ ὑπηρετοῦν· τὸ μὲν γὰρ νοῦς καὶ [11] δαίμων, τὸ δὲ [12] γῆ καὶ λύθρος.

IV. [13] Μὴ κατατρίψῃς τὸ ὑπολιπόμενον τοῦ βίου μέρος ἐν ταῖς περὶ ἑτέρων φαντασίαις, ὁπόταν μὴ τὴν ἀναφορὰν ἐπί τι κοινωφελὲς ποιῇ. [14] ἤτοι γὰρ ἄλλου ἔργου στέρῃ, τουτέστι, φανταζόμενος τί ὁ δεῖνα πράσσει, καὶ τίνος ἕνεκεν, καὶ τί λέγει, καὶ τί ἐνθυμεῖται, καὶ τί τεχνάζεται, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ποιεῖ [15] ἀπορρέμβεσθαι τῆς τοῦ ἰδίου ἡγεμονικοῦ παρατηρήσεως. [16] χρὴ μὲν οὖν καὶ τὸ εἰκῆ καὶ μάτην ἐν τῷ εἱρμῷ τῶν φαντασιῶν περιίστασθαι, πολὺ δὲ μάλιστα τὸ περίεργον,

[1] πᾶσιν Mer.
[2] προσπεσεῖται.
[3] L. 4. § 48. l. 6. § 47. l. 7. § 19. l. 8. § 25.
[4] L. 4. § 32, 48 l. 6. § 24, 47. l. 8. § 31.
[5] L. 10. § 7. l. 11. § 1.
[6] L. 2. § 3. l. 12. § 36.
[7] L. 2. § 11.
[8] L. 2. § 2. l. 11. § 19.
[9] L. 10. § 38.
[10] ὅσῳ περίεστι τὸ ὑπ. Bot. ὅσῳ π. Mer. ὃ, vel ἢ [οὐ] π. τ. ὑ. f. v. r.
[11] L. 2. § 13.
[12] L. 2. § 2.
[13] L. 2. § 8, 13
[14] ἤδη γ. α. ε. π. Boot. ἤτοι γ. α. ε. vel ἢ γὰρ τοῦ α. ε. τήρησις f. vid. Not.
[17] L. 2. § 7. l. 4. § 22.
[16] L. 2. § 5, 16

niverso hoc fiunt, nihil ferè etiam in eis, quæ quasi appendicis cujusdam loco res naturales consequuntur, deprehendet, quod non etiam cum oblectatione quadam huic ipsi commendare sese videatur. quin & idem ferarum rictus veros haud minore cum voluptate contuebitur, quàm pictorum fictorúmve arte per imitationem expressos. tam vetulæ item vetulíve maturitatem quandā ac decorem, quàm & quicquid in pueris venustatis animum allicientis deprehenditur, castis oculis spectare poterit. denique contingunt multa hujusmodi, quæ non cuivis sunt grata, sed illi duntaxat qui adversus naturam operáq; ejusdem animum habuerit probè conciliatum.

III. Hippocrates, ubi multos sustulerat morbos, morbo tandem & ipse sublatus est. Chaldæi, cùm multorum mortem prædixissent, morti demum & ipsi concesserunt. Alexander, Pompeius, C. Cæsar, cùm tot urbes funditùs evertissent, tot hominum myriades in prælio cecidissent, ipsi quoq; tandem vitâ excesserunt. Heraclitus, de mundi conflagratione cùm prolixè disseruisset, aquâ intercute viscera distentus, stercoreq; oblitus bubulo, interiit. Democritum pediculi; Socratem etiam pediculi, sed aliusmodi, sustulerunt. quorsum ista? navem conscendisti, navigâsti, appulisti: egredere. si ad vitam alteram; nihil, nè ibi quidem, numinis est inane. sin sensu cariturus sis, desines voluptatibus ac doloribus distineri; desines vasi tanto deteriori inservire. an non enim præstantius est id quod inservit? cùm alter mens & genius, alter limus & sanies sit?

IV. Quod superest vitæ reliqui, nè conteras in cogitationibus de rebus alienis, nisi siquid ad communem utilitatem spectaverit; puta, cogitando, quid iste vel ille agat, & quorsum hoc vel illud agat, quid loquatur, quid cogitet, quid machinetur, & cætera. etenim operis alieni observatio, à mentis propriæ custodiâ cogit evagari. oportet itaque in cogitationum serie frustraneum, & superfluum omne declinare: curiosum

sum autem & malignum multò magis. assuefacere verò te debes, ut ea duntaxat cogites, de quibus siquis subitò te requisiverit, quid nunc in animo versas? liberè statim respondere queas, istud vel illud. unde palam fiat extemplò, esse omnia apud te simplicia, benevoláq; animalis sicut socialis, & cogitationes omnes neglectim habentis, quæcunq; voluptatem aut luxum ullo modo respiciant; aut æmulationem etiam, aut invidentiã & suspicionem, aut aliud quidlibet, de quo proloqui pudeat, hoc te vel illud in animo habuisse. Vir ità compositus, quò minùs in optimorum numero censeatur, jam nihil est, cùm deorum sacerdos ac minister quidam existat, eóq; quod intra se gerit, numine ritè utatur. quòd hominem utiq; præstet intaminatũ voluptatibus, dolore omni illæsum, contumeliâ intactum, improbitatis nè sentientem quidem; certaminis præstantissimi, ne ab affectu scilicet ullo subvertatur, athletam; justitiâ penitùs imbutum; ex animo prorsus amplexantem quæcunq; ex lege divina illi attributa contigerint. qui raro admodum, nec citra magnam aliquam atq; in commune utilem occasionem advertat, quid alius quispiam dicat, faciat, cogitet. suis enim duntaxat agendis intentus est; sibíq; ab universo destinata cogitat assiduè. & illa quidem honesta præstat, ista optima esse persuasum habet. sors enim unicuiq; assignata, & conducit ei, & in eum finem est eidem collata. meminit etiam, cognatum esse rationale omne: & naturæ ipsius humanæ rationem ab unoquoq; hoc exigere, ut hominum quorumvis curam habeat. porrò nec à quibuslibet existimationem esse capessendã, sed ab eis tantùm, qui naturæ consentaneam vitam agunt. qui seciùs vivunt, quales sint domi, quales foris, quomodo noctu, quomodo interdiu se gerant, quales cum qualibus volutentur, in memoria habet. itaque laudem illorum nihili pendit, qui nè sibi quidem ipsis placent.

καὶ κακόηθες· καὶ [1] ἐθιστέον ἑαυτὸν μόνα φαντάζεσθαι, περὶ ὧν εἴ τις ἄφνω ἐπανέροιτο, τί νῦν διανοῇ; μετὰ παῤῥησίας παραχρῆμα ἂν ἀποκρίναιο, ὅτι τὸ, καὶ τό· ὡς ἐξ αὐτῶν εὐθὺς δῆλα εἶναι, ὅτι πάντα [2] ἁπλᾶ καὶ [3] εὐμενῆ, καὶ [4] ζώου κοινωνικοῦ, καὶ ἀμελοῦντος ἡδονικῶν, ἢ καθάπαξ ἀπολαυστικῶν φαντασμάτων, ἢ φιλονεικίας τινὸς, ἢ βασκανίας καὶ ὑποψίας, ἢ ἄλλου τινὸς, ἐφ' ᾧ ἂν ἐρυθριάσειας ἐξηγούμενος, ὅτι ἐν νῷ αὐτὸ εἶχες. ὁ γάρ τοι ἀνὴρ ὁ τοιοῦτος, [5] οὐκέτι ὑπερτιθέμενος, τὸ ὡς ἐν ἀρίστοις ἤδη εἶναι, ἱερεύς τίς ἐστι καὶ ὑπουργὸς θεῶν, χρώμενος καὶ [6] τῷ ἔνδον ἱδρυμένῳ αὐτοῦ, ὃ παρέχεται τὸν ἄνθρωπον [7] ἄχραντον ἡδονῶν, ἄτρωτον ὑπὸ παντὸς πόνου, πάσης ὕβρεως ἀνέπαφον, πάσης ἀναίσθητον πονηρίας, ἀθλητὴν ἄθλου τοῦ μεγίστου, τοῦ ὑπὸ μηδενὸς πάθους καταβληθῆναι, δικαιοσύνῃ [8] βεβαμμένον εἰς βάθος, [9] ἀσπαζόμενον μὲν ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα πάντα· μὴ πολλάκις δὲ, μηδὲ χωρὶς μεγάλης καὶ κοινωφελοῦς ἀνάγκης φανταζόμενον, [10] τί ποτε ἄλλος λέγει, ἢ πράσσει, ἢ διανοεῖται. [11] μόνα γὰρ τὰ ἑαυτοῦ πρὸς ἐνέργειαν ἔχει, καὶ [12] τὰ ἑαυτῷ ἐκ τῶν ὅλων συγκλωθόμενα διηνεκῶς ἐννοεῖ· κἀκεῖνα μὲν καλὰ παρέχεται, [13] ταῦτα δὲ ἀγαθὰ εἶναι πέπεισται. [14] ἡ γὰρ ἑκάστῳ νεμομένη μοῖρα συνεμφέρεταί τε καὶ συνεμφέρει. μέμνηται δὲ, καὶ ὅτι [15] συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν· καὶ ὅτι [16] κήδεσθαι μὲν πάντων ἀνθρώπων, κατὰ τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν ἐστίν· δόξης δὲ οὐχὶ τῆς παρὰ πάντων ἀνθεκτέον ἀλλὰ τοῦ [17] ὁμολογουμένως τῇ φύσει βιούντων μόνον. οἱ δὲ μὴ οὕτως βιοῦντες, [18] ὁποῖοί τινές οἴκοι τε καὶ ἔξω τῆς οἰκίας, καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, οἷοι μεθ' οἵων φύρονται μεμνημένος διατελεῖ· [19] οὐ τοίνυν οὐδὲ τὸν παρὰ τῶν τοιούτων ἔπαινον ἐν λόγῳ τίθεται, οἵγε οὐδὲ αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀρέσκονται.

[1] Inf. § 12. l. 12. § 4.
[2] L. 11. § 15.
[3] Inf. § 12. l. 6. § 47. l. 9. § 10.
[4] L. 5. § 16, 30. l. 9. § 9.
[5] L. 8. § 22.
[6] Sup. § 3. Inf. § 5, 6, 7, 16. l. 2. § 13, 17.
[7] L. 2. § 16, 17.
[8] L. 5. § 16. l. 10, 34.
[9] L. 2. § 2. Inf. § 16. l. 4. § 1. 23, 25, 26. l. 10. § 11. l. 12. § 1, 3, 11.
[10] L. 2. § 8, 13.
[11] L. 7. § 67.
[12] L. 2. § 5.
[13] L. 10. § 1.
[14] L. 4. § 10, 23. l. 5. § 8. l. 10. § 20. l. 12. § 23.
[15] L. 2. § 1. Inf. § 11.
[16] Inf. § 6. l. 9. § 3. l. 10. § 6.
[17] L. 1. § 9.
[18] L. 9. § 18, 27. l. 10. § 13 l. 11. § 18.
[19] L. 6. § 57. l. 8. § 52, 53. l. 9. § 27.

V. Μήτε [1] ἀκούσιος ἐνέργει, μήτε [2] ἀκοινώνητος, μήτε [3] ἀνεξέταστος, μήτε [4] ἀνθελκόμενος· μήτε [5] κομψεία τὴν διάνοιάν σου καλλωπιζέτω· μήτε πολυρρήμων, μήτε [6] πολυπράγμων ἔσο. ἔτι δὲ [7] ὁ ἐν σοὶ θεὸς ἔστω [8] προστάτης ζώου [9] ἄρρενος, καὶ πρεσβύτου, καὶ πολιτικοῦ, καὶ Ῥωμαίου, καὶ ἄρχοντος, ἀνατεταχότος ἑαυτὸν, οἷος ἂν εἴη τις [10] περιμένων τὸ ἀνακλητικὸν ἐκ τοῦ βίου [11] εὔλυτος· μήτε ὅρκου δεόμενος, μήτε [12] ἀνθρώπου τινὸς μάρτυρος. [13] ἐν δὲ [14] τὸ φαιδρὸν, καὶ [15] τὸ ἀπροσδεὲς τῆς ἔξωθεν ὑπηρεσίας, καὶ [15] τὸ ἀπροσδεὲς ἡσυχίας, ἣν ἄλλοι παρέχουσιν. [16] ὀρθὸν οὖν εἶναι χρὴ, οὐχὶ ὀρθούμενον.

V. Neq; invitus quicquam agas, neq; societatis communis immemor, nec nisi re probè priùs explorata, aggressus, nec affectibus abreptus, sed nec sensus tuos exornet sermonis elegantia; nec dictionis multæ fueris, nec negotii multi avidus. faxis verò, ut qui in te residet Deus, præses sit animantis masculi, ætate provecti, reipub. studiosi, Romani, principis; qui ita se composuerit, ut qui promptus decedere, classicum duntaxat, quò è vita avocetur, expectet. quiq; nec juramento proprio, nec alius cujusquam testimonio opus habeat. porrò vultus adsit hilaris; animúsq; ita comparatus, ut nec externo aliquo indigeas ministerio, nec tranquillitate ea, quam ab aliis suppeditari necesse sit. rectum deniq;, non surrectum ac suffultum esse oportet.

VI. [17] Εἰ μὲν κρεῖττον εὑρίσκεις ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ δικαιοσύνης, ἀληθείας, σωφροσύνης, ἀνδρείας, καὶ καθάπαξ τοῦ [18] ἀρκεῖσθαι ἑαυτῇ τὴν διάνοιάν σου ἐν οἷς κατὰ τὸν λόγον τὸν ὀρθὸν πράσσοντά σε παρέχεται, καὶ ἐν τῇ εἱμαρμένῃ, ἐν τοῖς ἀπροαιρέτως ἀπονεμομένοις· εἰ τοῦτο, φημὶ, κρεῖσσόν τι ὁρᾷς, ἐπ' ἐκεῖνο ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τραπόμενος, τοῦ ἀρίστου εὑρισκομένου ἀπόλαυε· εἰ δὲ μηδὲν κρεῖττον φαίνεται αὐτοῦ [19] τοῦ ἐνιδρυμένου ἐν σοὶ δαίμονος, τάς τε ἰδίας ὁρμὰς ὑποτεταχότος ἑαυτῷ, καὶ τὰς φαντασίας [20] ἐξετάζοντος, καὶ [21] τῶν αἰσθητικῶν πείσεων, ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, ἑαυτὸν ἀφελκυκότος, καὶ [22] τοῖς θεοῖς ὑποτεταχότος ἑαυτὸν, καὶ [23] τῶν ἀνθρώπων προκηδομένου· εἰ [24] τούτου πάντα τὰ ἄλλα μικρότερα καὶ εὐτελέστερα εὑρίσκεις, [25] μηδενὶ χώραν δίδου ἑτέρῳ, πρὸς ὃ ῥέψας ἅπαξ καὶ ἀποκλίνας, οὐκέτι [26] ἀπερισπάστως τὸ ἀγαθὸν ἐκεῖνο τὸ ἴδιον καὶ τὸ σὸν προτιμᾶν δυνήσῃ· ἀντικαθῆσθαι γὰρ τῷ λογικῷ καὶ [27] ποιητικῷ ἀγαθῷ, οὐ θέμις, οὐδ' ὁτιοῦν ἑτερογενὲς, οἷον τὸν παρὰ τῶν πολλῶν ἔπαινον, ἢ ἀρχὰς, ἢ πλοῦτον, ἢ ἀπολαύσεις ἡδονῶν, πάντα [28] ταῦτα, κἂν πρὸς ὀλίγον ἐναρμόζειν δόξῃ.

VI. Si quid in vitâ humana deprehenderis præstabiliꝰ justitiâ, veritate, temperantiâ, fortitudine; &, ut uno verbo absolvam omnia, animo ita affecto, ut in eis, quæ secundùm rationis dictamen peragenda sunt, sibimet ipsi, in eis quæ citra consilii proprii opem obveniunt, fato acquiescat. si quid, inquam, præstantius hoc adverteris, eò te vertas, eodémq; tanquam bono præstantissimo, quò fruaris, toto animo fac incumbas. sin præstabilius nihil offenderis, genio in te collocato, cùm ita fuerit comparatꝰ, ut motus suos omnes sibi subjecerit, & visa quæq; diligenter exploret, & à sensuũ affectionibus, qꝰ Socrates dicebat, sese abstraxerit; Deis autem se regendum permiserit, hominibúsq; quibusvis curam lubens impendat. si animo sic affecto inferiora vilioráque cætera omnia deprehendis, nulli alii rei cuiquam locum concedas, ad quam animo devergente si inclinaveris quicquam, bonum illud proprium & peculiariter tuum quò minùs liberè colas præferásq; obstabit. bono siquidem rationali & publicum spectante nihil extraneum ex-adversum consistere fas est; vulgi, puta, existimationem, principatus, divitias, aut vitam voluptuariam. horum enim quisquam si vel minimum adjungere visum fuerit, prævalebit confestim & abripiet te. at tu simpliciter

[1] L. 5. § 1.
[2] L. 2. § 2.
[3] Inf. § 6. l. 3. § 2. l. 10. § 37.
[4] L. 2. § 2. l. 10. § 36.
[5] L. 1. § 7, 15. Inf. § 8.
[6] L. 1. § 5. l. 4. § 24.
[7] L. 1. § 3. l. 12. § 26.
[8] L. 5. § 27.
[9] L. 2. § 5.
[10] L. 9. § 3. l. 11. § 3, 20.
[11] εὐλύτως f. ut Inf. § 7. l. 8. § 33. Inf. § 16.
[12] L. 7. § 67. l. 9. § 29.
[13] ἐν Boot. ἔνι f. vel ἐνῇ.
[14] L. 10. § 12.
[15] L. 4. § 29. l. 7. § 16. l. 11. § 1.
[16] L. 7. § 12.
[17] Inf. § 7.
[18] L. 5. § 14, 15, 16. l. 9. § 20.
[19] L. 2. § 13. 17. Sup. § 3, 4, 5. Inf. § 7, 16.
[20] Sup. § 5.
[21] L. 5. § 26. l. 6. § 51. l. 7 § 55.
[22] L. 4. § 31, 34. l. 10. § 14.
[23] Sup. § 4.
[24] L. 7. § 72.
[25] L. 1. § 8.
[26] L. 2. § 16.
[27] πολιτικῷ ut l. 7. § 72. l. 10. § 2. l. 11. § 21.
[28] L. 1. § 8. l. 2. § 16.

pliciter liberéq; id quod præstantius est eligito, eiq; strenuè adhærescito. præstat autem id quod conducit. itaq; si conducere tibi videbitur, quatenus ratione præditus es, retineas; sin, quatenus animatus es tantùm, repudies; judiciúmq; quò minùs externâ rerum facie speciéque corrumpatur, integrum servare curæ sit, quò rerum examen exquisitius instituas.

VII. Nihil unquam in pretio pro utili habeas, quod eò te adigat, ut fidem fallas, modestiam deseras, oderis quenquam, suspectum habeas, execreris, simules, appetas quicquam quod parietes circumjectos velamentaq; desideret. qui enim mentem geniúmq; eundem suum, & virtutis hujusce ritus sacros, cæteris omnibus antetulerit, is tragœdiam nullam excitat, non ingemiscit, non solitudine, non frequentiâ opus habet: quod est maximum, victurus est, mortis nec appetens, nec metuens. quin nec tantillum interesse censebit, spatio temporis prolixiore an contractiore animâ sua corpore inclusâ utatur. utpote qui, si statim demigrandum fuerit, perinde promptus sit decedere, ac aliud quid agere, quod modestè & decorè agi oporteat. hoc autem unum per vitam totam cavet religiosè, ne mens sibi quicquam eorum subterfugiat, quæ animantis rationalis & civilis propria sunt munera.

VIII. In hominis castigati atque expurgati animo, nihil suppurati, nihil impuri, nihil subdoli offendas. neq; verò vitam hujus non consummatam fatum unquam abruperit. perinde ac si tragœdum dixerit quis ante fabulam peractam scenâ cessisse. quin nec servile quippiam in eodem aut affectatum deprehendas, aut addictum, aut abscissum, aut quod censuram refugiat, aut quod latebras requirat.

IX. Facultatem opinatricem venerare. in hoc enim sita sunt omnia, ut menti tuæ nulla insit cogitatio, quæ vel naturæ, vel animantis ratione præditi conditioni

κατεκράτησεν ἄφνω, καὶ παρήνεγκεν. σὺ δέ, φημι, ἁπλῶς καὶ ἐλευθερίως ἑλοῦ τὸ κρεῖττον, καὶ [1] τούτου ἀντέχου. κρεῖττον δὲ τὸ συμφέρον, [2] εἰ μὲν τὸ ὡς λογικῷ, τοῦτο τήρει· εἰ δὲ τὸ ὡς ζώῳ, ἀπόφηναι, καὶ [3] ἀτύφως φύλαττε τὴν κρίσιν μόνον, ὅπως ἀσφαλῶς τὴν ἐξέτασιν ποιήσῃ.

VII. [4] Μὴ τιμήσῃς ποτὲ ὡς συμφέρον σεαυτοῦ, ὃ ἀναγκάσει σέ ποτε τὴν πίστιν παραβῆναι, τὴν αἰδῶ ἐγκαταλιπεῖν, μισῆσαί τινα, ὑποπτεῦσαι, καταράσασθαι, ὑποκρίνασθαι, ἐπιθυμῆσαί τινος [5] τοίχων καὶ παραπετασμάτων δεομένου. ὁ γὰρ τὸν ἑαυτοῦ [6] νοῦν καὶ δαίμονα, καὶ τὰ [7] ὄργια τῆς τούτου ἀρετῆς προελόμενος, [8] τραγῳδίαν οὐ ποιεῖ, οὐ στενάζει, [9] οὐκ ἐρημίας, οὐ πολυπληθείας [10] δεήσεται. τὸ μέγιστον, ζήσει, [11] μήτε διώκων, μήτε φεύγων· [12] πότερον δὲ ἐπὶ πλέον διάστημα χρόνου τῷ σώματι περιεχομένῃ τῇ ψυχῇ, ἢ ἐπ' ἔλασσον χρήσεται, οὐδ' ὁτιοῦν αὐτῷ μέλει. [13] κἂν γὰρ ἤδη ἀπαλλάσσεσθαι δέῃ, οὕτως [14] εὐλύτως ἄπεισιν, [15] ὡς ἄλλο τι τῶν αἰδημόνως καὶ κοσμίως ἐνεργεῖσθαι δυναμένων ἐνεργήσων· τοῦτο μόνον παρ' ὅλον τὸν βίον εὐλαβούμενος, τὸ τὴν διάνοιαν [16] ἔν τινι τῶν οἰκείων νοεροῦ πολιτικοῦ ζώου [17] τροπῇ γενέσθαι.

VIII. [18] Οὐδὲν ἂν ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ κεκολασμένου καὶ ἐκκεκαθαρμένου πυῶδες, οὐδὲ μὴν μεμολυσμένον, οὐδὲ ὕπουλον εὕροις. [19] οὐδὲ ἀσυντελῆ τὸν βίον αὐτοῦ ἡ πεπρωμένη καταλαμβάνει, [20] ὡς ἄν τις εἴποι τὸν τραγῳδὸν, πρὸ τοῦ τελέσαι καὶ διαδραματίσαι, ἀπαλλάττεσθαι. ἔτι δὲ οὐδὲν δοῦλον, [21] οὐδὲ κομψὸν, οὐδὲ προσδεδεμένον, οὐδὲ [22] ἀπεσχισμένον, οὐδὲ ὑπεύθυνον [23] οὐδὲ ἐμφωλεῦον.

IX. [24] Τὴν ὑποληπτικὴν δύναμιν σέβε. [25] ἐν ταύτῃ τὸ πᾶν, ἵνα ὑπόληψις τῷ ἡγεμονικῷ σου μηκέτι ἐγγένηται ἀνακόλουθον [26] τῇ φύσει, καὶ τῇ τοῦ λογικοῦ ζώου κατα-

[1] L. 4. § 32.
[2] L. 10. § 2. l. 12. § 31.
[3] ἄτυφον f. L. § 12. l. 6. § 13.
[4] Sup. § 6.
[5] Inf. § 8, 16. l. 10. § 9.
[6] Sup. § 3, 5.
[7] ἔργια Lug. ἔργα Annot.
[8] L. 5. § 28. l. 9. § 29.
[9] Sup. § 4, 5. Inf. § 8, 16.
[10] δεήσεται Lug.
[11] [τὸν θάνατον] μ. f. L. 9. § 3. Inf. § 12.
[12] L. 2. § 14. Inf. § 8. l. 7. § 49. l. 10. § 1.
[13] L. 2. § 11.
[14] Sup. § 5.
[15] L. 6. § 2.
[16] Sup. § 6.
[17] τρόπῳ Lug.
[18] L. 9. § 3.
[19] Sup. § 7. l. 5. § 31. l. 7. § 69. l. 8. § 32. l. 10. § 1. l. 11. § 1, 3.
[20] L. 12. § 36.
[21] Sup. § 5. l. 4. § 51.
[22] L. 8. § 34.
[23] Sup. § 7.
[24] L. 5. § 21. l. 6. § 16. l. 11. § 1.
[25] L. 2. § 15.
[26] τοῖς Lug.

[1] L. 4. § 49. l. 7. § 55.
[2] L. 7. § 31.
[3] L. 7. § 31, 67 l. 10. § 11. l. 12. § 27, 31.
[4] L. 2. § 5.
[5] L. 2. § 14.
[6] L. 4. § 3. l. 6. § 36. l. 8. § 21. l. 12. § 32.
[7] L. 4. § 3, 19. l. 5. § 33. l. 7. § 6. l. 8. § 21. l. 9. § 30.
[8] L. 2. § 12. l. 6. § 13. l. 7. § 68. l. 10. § 18 l. 11. § 2, 16. l. 12. § 8.
[9] L. 9. § 34. l. 12. § 2.
[10] L. 4. § 21.
[11] L. 10. § 11.
[12] L. 1. § 9.
[13] L. 6. § 3.
[14] L. 2. § 16.
[15] L. 2. § 12.
[16] L. 9. § 25.
[17] L. 12. § 13.
[18] L. 9. § 11, 42
[19] L. 2. § 3. l. 4. § 23.
[20] L. 4. § 26. l. 7. § 34.
[21] L. 2. § 1.

σκευῇ. αὕτη δὲ ἐπαγγέλλεται [1] ἀπροπτωσίαν, καὶ [2] τὴν πρὸς ἀνθρώπους οἰκείωσιν, καὶ [3] τὴν τοῖς θεοῖς ἀκολουθίαν.

X. Πάντα οὖν ῥίψας, [4] ταῦτα μόνον τὰ ὀλίγα συνέχε· καὶ ἔτι συμμνημόνευε, ὅτι [5] μόνον ζῇ ἕκαστος τὸ παρὸν τοῦτο, τὸ ἀκαριαῖον· τὰ δὲ ἄλλα, ἢ βεβίωται, ἢ ἐν ἀδήλῳ. μικρὸν μὲν οὖν ὃ ζῇ ἕκαστος, [6] μικρὸν δὲ τὸ τῆς γῆς γωνίδιον ὅπου ζῇ· [7] μικρὸν δὲ καὶ ἡ μηκίστη ὑστεροφημία, καὶ αὕτη δὲ κατὰ διαδοχὴν ἀνθρω-παρίων τάχιστα τεθνηξομένων, καὶ οὐκ εἰδότων οὐδὲ ἑαυτοὺς, οὔτε γε τὸν πρόπαλαι τεθνηκότα.

XI. Τοῖς δὲ εἰρημένοις παραστήμασιν ἓν ἔτι προσέστω, [8] τὸ ὅρον ἢ ὑπογραφὴν ἀεὶ ποιεῖσθαι τοῦ ὑποπίπτοντος φανταστοῦ, ὥστε αὐτὸ ὁποῖόν ἐστι κατ' οὐσίαν [9] γυμνὸν, ὅλον δι' ὅλων [10] διῃρημένως βλέπειν· καὶ τὸ ἴδιον ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὰ ὀνόματα ἐκείνων ἐξ ὧν συνεκρίθη, καὶ εἰς ἃ ἀναλυθήσεται, λέγειν παρ' ἑαυτῷ. [11] οὐδὲν γὰρ οὕτως μεγαλοφροσύνης ποιητικὸν, ὡς τὸ ἐλέγχειν [12] ὁδῷ καὶ ἀληθείᾳ ἕκαστον τῶν ἐν βίῳ ὑποπιπτόντων δύνασθαι, καὶ τὸ ἀεὶ οὕτως εἰς αὐτὰ ὁρᾶν, ὥστε συνεπιβάλλειν ὁποίῳ τινὶ τῷ κόσμῳ, ὁποίαν τινὰ τοῦτο χρείαν παρεχόμενον, [13] τίνα μὲν ἔχει ἀξίαν ὡς πρὸς τὸ ὅλον, τίνα δὲ ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον, [14] πολίτην ὄντα πόλεως τῆς ἀνωτάτης, ἧς αἱ λοιπαὶ πόλεις ὥσπερ οἰκίαι εἰσίν· [15] τί ἐστι, καὶ ἐκ τίνων συγκέκριται, καὶ [16] πόσον χρόνον πέφυκε παραμένειν τοῦτο, τὸ [17] τὴν φαντασίαν μοι νῦν ποιοῦν· καὶ [18] τίνος ἀρετῆς πρὸς αὐτὸ χρεία, οἷον ἡμερότητος, ἀνδρείας, ἀληθείας, πίστεως, ἀφελείας, αὐταρκείας, τῶν λοιπῶν. διὸ δεῖ ἐφ' ἑκάστου λέγειν, [19] τοῦτο μὲν παρὰ θεοῦ ἥκει· τοῦτο δὲ [20] κατὰ τὴν σύλληξιν, καὶ τὴν συμμηρυομένην σύγκλωσιν, καὶ τὴν τοιαύτην συντυχίαν τε καὶ τύχην· τοῦτο δὲ [22] παρὰ τοῦ συμφύλου καὶ συγγενοῦς καὶ κοινωνοῦ, ἀγνοοῦντος

non sit consentanea. postulat autem ista, ut nihil temerè statuamus, ut hominibus benevoli, Diisq; obsequentes simus.

X. Missis itaq; rebus cæteris, pauca ista apud te habeas. memineris; insuper, unumquemq; præsens tantummodo ætatis spatium, quod puncti instar obtinet, vivere: reliquum tempus vel jam exactum, vel in incerto planè situm. exiguū est itaq; quod vivit quisq; ; exiguus & telluris, in quo vitā agit angulus: exiguū quiddam, quæ & diutissimè prorogatur, posthuma fama; eáq; homuncionū morti celerrimè concedentium, qui ne seipsos quidem probè nôrint, nedum jam olim defunctum quempiam, successionibus propagata.

XI. Eis quæ dixi monitis salutaribus, istud unū adjectū sit: ut definitio sive descriptio fiat semper rei illius quæ sub cogitationem cadit; quò ipsa per se nuda ex natura sui, eadémq; integra, per partes sui universas, quale quid sit, distinctè possis dijudicare; útq; apud te perpendas, & quodnam sit nomen ejus, quæq; eorum ex quibus constat, & in quæ futurum est ut resolvatur denuò, nomina. nihil enim perinde magnanimitatem ingenerat, atq; expeditè veréq; discutere posse unumquodq; eorum quæ in vita contingunt; eadémq; sic intueri semper, ut mente simul subeat, quali mundo qualem usum hoc præbeat, quamnam universi respectu dignitatem obtineat; quamnam, hominem quod attinet, qui civem agit civitatis supernæ illius cujus reliquæ civitates istæ quasi familiæ existunt; quidnam sit, & ex quibusnam principiis consistat, & quamdiu durare natū sit, quod phantasiam mihi afficit impræsentiarum; quanam item virtute adversus rem eam sit usus; mansuetudine puta, fortitudine, veritate, fide, simplicitate, frugalitate, an aliâ aliquâ. de singulis ergo rebus dicendū est; Hoc divinitùs venit; hoc à fati serie connexâ contextâq; vel à concursu fortuito istiusmodi: hoc à contribuli, congenere, sodale; qui ipse

quidem

quidem quid naturæ suæ consentaneum sit nescit. cæterùm ego, cùm nôrim, ideo adversus illum benevolè justéq; me gero, juxta societatis legem à natura latam. interim tamen in mediis istis pro rei cujusq; æstimatione rationem ejusdem habeo.

XII. Si rationi rectæ obsecutus, id quicquid est, quod jam instat, sedulò, strenuè, placidè egeris, nec extra opus institutum accessorium aliquid respexeris; sed genium tuum purum integrúmq; servaveris, ac si illum statim redditurus esses: huic, inquam, si adhæseris, nihil ulteriùs expectans, nihil fugitans: sed quod præ manibus est juxta naturæ dictamen agere,& in dictis quibusq; animo heroico veritatem liberè proloqui contentus; prosperè planè victurus es. hoc autem quin facias, qui impediat, nullus est.

XIII. Quemadmodum chirurgi instrumenta & ferramenta sua ad curationes subitaneas semper habent ad manum: ita tu dogmata in promptu apud te habeas,quorum ope res cùm divinas tum & humanas dignoscas; & rem quamq; etiam levissimam, ità peragas, ut qui memineris duo ista esse invicē connexa. neq; enim, homines quod spectat,quicquam rectè egeris sine habito ad res divinas respectu: nec vice versâ.

XIV. Ne diutiùs evageris. neque enim futurum est, ut commentarios tuos perlegas, aut Romanorum ac Græcorum priscorum res gestas, aut ex autoribus variis excerpta, quæ, quò in senectute usui tibi essent, reposuisti. ad finem itaq; festina, & spes vanas mittens, si rationem tui ullam habes,tibi consule; quod licet.

XV. Nesciunt quàm variæ significationis sint vocabula ista, furari, serere, emere, quiescere,quid facto opus est videre, quod quidem non oculis corporeis, sed visu quodam aliusmodi efficitur.

XVI. Corpus, anima, mens. corporis sensus sunt, animæ affectus, mentis decreta. visorum imagines admittere, etiam pecudum commune est: affectibus tanquam fi-

μέντοι οὐκ εἰδὼς τί αὐτῷ κατὰ φύσιν ἐστίν. ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἀγνοῶ. διὰ τοῦτο [1] χρῶμαι αὐτῷ κατὰ τὸν τῆς κοινωνίας φυσικὸν νόμον, [2] εὔνοως, καὶ δικαίως ἅμα μέντοι [3] τοῦ κατ' ἀξίαν ἐν τοῖς μέσοις συστοχάζομαι.

XII. Ἐὰν [4] τὸ παρὸν ἐνεργῇς, [5] ἑπόμενος τῷ ὀρθῷ λόγῳ ἐσπουδασμένως, ἐρρωμένως, [6] εὐμενῶς, καὶ μηδὲν παρεμπόρευμα ἀλλὰ [7] τὸν ἑαυτοῦ δαίμονα καθαρὸν ἑστῶτα τηρῇς, [8] ὡς εἰ καὶ ἤδη ἀποδοῦναι δέοι· ἐὰν [9] τοῦτο συνάπτῃς, [10] μηδὲν περιμένων, μηδὲ φεύγων, ἀλλὰ τῇ παρούσῃ κατὰ φύσιν ἐνεργείᾳ, καὶ τῇ ὧν λέγεις καὶ φθέγγῃ, ἡρωϊκῇ ἀληθείᾳ ἀρκούμενος, εὐζωήσεις· [11] ἔστι δὲ οὐδεὶς ὁ τοῦτο κωλῦσαι δυνάμενος.

XIII. Ὥσπερ οἱ ἰατροὶ ἀεὶ τὰ ὄργανα καὶ σιδήρια πρόχειρα ἔχουσι πρὸς τὰ αἰφνίδια τῶν θεραπευμάτων· οὕτω [12] τὰ δόγματα σὺ ἕτοιμα ἔχε πρὸς τὸ τὰ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα εἰδέναι, καὶ [13] πᾶν καὶ τὸ μικρότατον οὕτω ποιεῖν, ὡς τῆς ἀμφοτέρων πρὸς ἄλληλα συνδέσεως μεμνημένον. οὔτε γὰρ ἀνθρώπινόν τι [14] ἄνευ τῆς ἐπὶ τὰ θεῖα συναναφορᾶς εὖ πράξεις, οὔτε ἔμπαλιν.

XIV. [17] Μηκέτι πλανῶ· οὔτε γὰρ τὰ ὑπομνημάτιά σου μέλλεις ἀναγινώσκειν, οὔτε τὰς τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων πράξεις, καὶ τὰς ἐκ τῶν συγγραμμάτων ἐκλογὰς, ἃς εἰς τὸ γῆρας σαυτῷ ἀπετίθεσο· [16] σπεῦδε οὖν ἐς τέλος, καὶ τὰς κενὰς ἐλπίδας ἀφεὶς, [17] σαυτῷ βοήθει, εἴ τί σοι μέλει σεαυτοῦ ὡς [18] ἔξεστιν.

XV. Οὐκ ἴσασι, πόσα σημαίνει τὸ κλέπτειν, τὸ σπείρειν, τὸ ὠνεῖσθαι, τὸ ἡσυχάζειν, τὸ ὁρᾶν τὰ πρακτέα, [19] ὃ οὐκ ὀφθαλμοῖς γίνεται, ἀλλ' ἑτέρᾳ τινὶ ὄψει.

XVI. [20] Σῶμα, ψυχή, νοῦς· σώματος αἰσθήσεις, ψυχῆς ὁρμαὶ, νοῦ δόγματα. τὸ μὲν [21] τυποῦσθαι φανταστικῶς, καὶ τῶν βοσκημάτων·

[1] *L.* 6. § 23. *l.* 8. § 26. 43.
[2] εὐμενῶς Jun. *l.* 6. § 16.
[3] *L.* 4. § 32. *l.* 6. § 3.
[4] *L.* 2. § 5. *l.* 8. § 2, 32, 36, 44. *l.* 9. § 1, 6. *l.* 12. § 1, 3.
[5] *L.* 10. § 12. *l.* 12. § 31.
[6] Sup. § 3. *l.* 4. § 25.
[7] *L.* 2. § 16.
[8] *L.* 2. § 5.
[9] τούτῳ. Mer.
[10] Sup. § 7.
[11] *L.* 1. § 17. *l.* 6. § 58. *l.* 7. § 16. *l.* 9. § 11.
[12] *L.* 2. § 3. *l.* 4. § 3. *l.* 6. § 48. *l.* 12. § 24.
[13] *L.* 12. § 27.
[14] *L.* 6. § 7, 23. *l.* 7. § 68.
[15] *L.* 2. § 2, 3, 7
[15] *L.* 2. § 4, 6. *l.* 4. § 17, 26. *l.* 6. § 47.
[17] *L.* 5. § 36.
[18] *L.* 2. § 2. *l.* 5. § 2, 5. *l.* 8. § 8, 55. *l.* 12. § 1.
[19] *L.* 10. § 26. *l.* 11. § 12.
[20] L. 2. § 2.
[21] L. 5. § 33. *l.* 6. § 16, 28.

τὸ

τὸ δὲ [1] νευροσπαστεῖσθαι ὁρμητικῶς, καὶ τῶν θηρίων, καὶ τῶν ἀνδρογύνων, καὶ Φαλάριδος, καὶ Νέρωνος. [2] τὸ [δὲ] τὸν νοῦν ἡγεμόνα ἔχειν ἐπὶ τὰ φαινόμενα καθήκοντα, καὶ τῶν θεοὺς μὴ νομιζόντων, καὶ τῶν τὴν πατρίδα ἐγκαταλειπόντων, καὶ τῶν [3] ποιούντων, [4] ἐπειδὰν κλείσωσι τὰς θύρας· εἰ οὖν [5] τὰ λοιπὰ κοινά ἐστι πρὸς τὰ εἰρημένα, λοιπὸν τὸ ἴδιόν ἐστι τοῦ ἀγαθοῦ, [6] φιλεῖν μὲν καὶ ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα, καὶ [7] συγκλωθόμενα αὐτῷ· [8] τὸν δὲ ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον δαίμονα μὴ φύρειν, μηδὲ θορυβεῖν ὄχλῳ φαντασιῶν, ἀλλὰ [9] ἵλεων διατηρεῖν, κοσμίως [10] ἑπόμενον ὡς θεῷ, [11] μήτε φθεγγόμενόν τι παρὰ τὰ ἀληθῆ, μήτε ἐνεργοῦντα παρὰ τὰ δίκαια. [12] εἰ δὲ ἀπιστοῦσιν αὐτῷ πάντες ἄνθρωποι, ὅτι ἁπλῶς καὶ αἰδημόνως καὶ εὐθύμως βιοῖ, [13] οὔτε χαλεπαίνει τινὶ τούτων, [14] οὔτε παρατρέπεται τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἐπὶ τὸ τέλος τοῦ βίου, ἐφ' ὃ δεῖ ἐλθεῖν καθαρόν, ἡσύχιον, [15] εὔλυτον, [16] ἀβιάστως τῇ ἑαυτοῦ μοίρᾳ [17] συνηρμοσμένον.

diculis agitari, atque abripi, feris quoq; competit, & effœminatis, & Phalaridi, & Neroni, & Deos negantibus, & patriam deserentibus, & postquam fores sibi occluserint, quidlibet perpetrantibus. Si cætera ergò eorum, qui jam dicti sunt, communia fuerint, restat, ut viri boni hoc sit peculiare, in eis quæ officii sui esse videbuntur, mentis ductum sequi, & fatis volventibus casus vitæ intextos lubenter amplexari; genium verò intra se in pectore situm, nec polluere, nec visorum congerie perturbare; sed placidum servare; huic tanquam Deo, decenter obsequi: nihil à veritate alienum proloquendo, nihil à justitiæ ratione devium exequendo. Quòd si nemo illi fidem adhibuerit, quòd simpliciter, modestè, tranquillè degat, neque id à quoquam ægrè ferre, aut à via ea, quæ ad vitæ finem ducit, ideo divertere: ad quem par est accedere purum, pacatum, promptum, sponte suâ fato suo sese accommodantem.

[1] L. 2. § 2. [2] Vide Not. [3] [πάντα] π. Lug. αἰσχρὸν ὁπῶν] π. Xyl. [ὁπῶν] π. f. [4] Sup. § 7, 8. [5] L. 12. § 31. [6] Sup. § 4. [7] L. 2. § 4. [8] Sup. § 3, 4, 5, 6. [9] L. 12. § 3. [10] Sup. § 12. l. 12. § 31. [11] L. 6. § 47. l. 12. § 1, 3, 29. [12] Sup. § 5. l. 7. § 62. [13] L. 2. § 1. l. 5. § 32. [14] L. 1. § 16. l. 11. § 8. l. 12. § 1, 14. [15] Sup. § 5, 7. [16] L. 10. § 28 l. 7. § 68. [17] L. 4. § 23.

ΒΙΒΛΙΟΝ δ΄.

ΤΟ´ [1] ἔνδον [2] κυριεῦον, ὅταν κατὰ φύσιν ἔχῃ, οὕτως [3] ἕστηκε πρὸς τὰ συμβαίνοντα, ὥστε [4] ἀεὶ πρὸς τὸ δυνατὸν καὶ διδόμενον μετατίθεσθαι ῥᾳδίως. ὕλην γὰρ [5] ἀποτεταγμένην οὐδεμίαν φιλεῖ. ἀλλὰ ὁρμᾷ μὲν πρὸς τὰ [6] ἡγούμενα [7] μεθ' ὑπεξαιρέσεως· [8] τὸ δὲ ἀντεισαγόμενον ὕλην ἑαυτῷ ποιεῖ· [9] ὥσπερ τὸ πῦρ, ὅταν ἐπικρατῇ τῶν ἐμπιπτόντων, ὑφ' ὧν ἂν μικρὸς τις λύχνος ἐσβέσθη· τὸ δὲ λαμπρὸν πῦρ, τάχιστα ἐξῳκείωσεν ἑαυτῷ τὸ ἐπιφορούμενον, καὶ κατηνάλωσεν, καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκείνων ἐπὶ μεῖζον ἤρθη.

LIB. IV.

QUÆ intra nos pars principatum obtinet, ubi secundùm naturam habuerit se, adversùs ea quæ contingunt ità est comparata, ut ad id quod potest & concessum est, facilè se transferat. neq; enim de materia certa ulla solicita est: sed ad ipsa etiam præposita cum exceptione fertur: & quicquid eorum loco adversi se ingerit, id pro materia, in qua exerceat se, habet: quemadmodum ignis validior, ubi ea, vel obvia facta, vel injecta, corripuerit, quæ lucernam exilem citò extinxissent, accommodat sibi & absumit, & ex eis ipsis incrementa capit.

[1] L. 10. § 38. [2] L. 7. § 64. [3] ἑστήκει. Jun. [4] L. 3. § 4, 16. [5] ἀποτεl. Jun. [6] προκείμενα Xyl. προηγούμενα f. vel προηγούμενα. [7] L. 5. § 20. l. 6. § 50. l. 11. § 37. [8] L. 6. § 50. l. 7. § 58, 68. l. 8. § 32. [9] L. 10. § 31.

II. Nihil operis est frustra temeréve exequendum, neq; aliter quàm ut artis regulis quàm exactissimè respondeat.

III. Recessus sibi requirunt multi multos, villas agrestes, litora, montes. istiusmodi loca & ipse plurimùm soles appetere. hoc autem totum vulgarium cum primis est hominū. cùm liceat, quocunq; ipse volueris tempore, in teipsum secedere. nusquam enim aut quietior aut otii amplioris cuiquam secessus datur, quàm in suam ipsius animam. præcipuè, si quis ea intra se reposita habuerit, quorum contemplatione summam extemplò tranquillitatē consequatur. tranquillitatem eam dico, quæ in animi probè compositi statu consistit. hoc itaq; recessu jugiter usus, te renova. habeas autem penes te brevia quædam & principalia documenta, quæ statim ubi succurrerint, omnem animi molestiam eluere tibi possint, remittántque te nihil ægrè ferentem eorum, ad quæ reverteris. ecquid est enim, quod ægrè ferre debeas? nunquid hominum improbitatem? perpendens tecum dogma illud, homines alterum alterius caussâ natos esse; tum æquanimitatem esse justitiæ portionem; porrò invitos delinquere; deniq; quàm multi ubi inimicitiis exercendis, suspicionibus fovendis, odiis, litigiis, vitam exegissent, tandem defuncti & in cineres redacti sint, desine tandem tibi molestiam facessere. At universi ipsius administratio, & inde obvenientia, ægrè tibi faciunt. reduc tibi in memoriam disjunctivū illud, aut numinis providentiâ, aut atomorum concursu constant universa: vel ea etiam argumenta, quib⁹ liquidò demonstratur, mundum istū civitatis instar obtinere. Verùm tangunt angúntq; te ea quæ corpus attingunt. at tu considera, mentem tuam, ubi semel agnitâ vi propriâ, subduxerit sese, spiritui sive leniter sive asperè moto neutiquam immisceri. quibus adjicias licet &, quæ de dolore ac voluptate audieris aliquando, & assensu tuo comprobaveris. Sed gloriolæ cupido forsan te torquet. cogita quàm citò oblivione sepeliantur omnia, quámq; vastum chaos infiniti ævi utrinq; consistat:

II. Μηδὲν ἐνέργημα [1] εἰκῆ, μηδὲ ἄλλως ἢ [2] κατὰ θεώρημα συμπληρωτικὸν τῆς τέχνης ἐνεργείσθω.

III. Ἀναχωρήσεις [3] αὐτοῖς ζητοῦσιν, ἀγροικίας, καὶ αἰγιαλοὺς, καὶ ὄρη· εἴωθας δὲ καὶ σὺ τὰ τοιαῦτα μάλιστα ποθεῖν. ὅλον δὲ τοῦτο ἰδιωτικώτατόν ἐστιν, ἐξὸν ἧς ἂν ὥρας ἐθελήσῃς εἰς ἑαυτὸν ἀναχωρεῖν. οὐδαμοῦ γὰρ οὔτε ἡσυχιώτερον, οὔτε ἀπραγμονέστερον ἄνθρωπος ἀναχωρεῖ, ἢ [4] εἰς τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν· μάλισθ', ὅστις ἔχει ἔνδον τοιαῦτα, εἰς ἃ ἐγκύψας, ἐν πάσῃ εὐμαρείᾳ εὐθὺς γίνεται· τὴν δὲ εὐμάρειαν λέγω οὐδὲν ἄλλο, ἢ εὐκοσμίαν. [6] Συνεχῶς οὖν δίδου σεαυτῷ ταύτην τὴν ἀναχώρησιν, καὶ [7] ἀνανέου σεαυτόν. [8] βραχέα δὲ ἔστω καὶ στοιχειώδη, ἃ εὐθὺς ἀπαντήσαντα, ἀρκέσει εἰς τὸ πᾶσαν [9] αὐτὴν [10] ἀποκλύσαι, καὶ ἀποπέμψαι σε, [11] μὴ δυσχεραίνοντα ἐκείνοις, ἐφ' ἃ ἐπανέρχῃ. [12] τίνι γὰρ δυσχεραίνεις; τῇ τῶν ἀνθρώπων κακίᾳ; ἀναλογισάμενος τὸ κρίμα, ὅτι [13] τὰ λογικὰ ζῶα ἀλλήλων ἕνεκεν γέγονεν· καὶ ὅτι [14] τὸ ἀνέχεσθαι, μέρος τῆς δικαιοσύνης· καὶ ὅτι [15] ἄκοντες ἁμαρτάνουσι· καὶ [16] πόσοι ἤδη διεχθρεύσαντες, μισήσαντες, ὑποπτεύσαντες, διαδορατισθέντες, [17] ἐκτέτανται, τετέφρωνται, παύου ποτέ. ἀλλὰ καὶ [18] τοῖς ἐκ τῶν ὅλων ἀπονεμομένοις δυσχεραίνεις· ἀνανεωσάμενος τὸ διεζευγμένον, [19] ἤτοι πρόνοια, ἢ ἄτομοι, ἢ ἐξ ὅσων ἀπεδείχθη, ὅτι [20] ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις· ἀλλὰ τὰ σωματικά σου ἅψεται ἔτι; [21] ἐννοήσας ὅτι οὐκ [22] ἐπιμίγνυται λείως ἢ τραχέως κινουμένῳ πνεύματι ἡ διάνοια, ἐπειδὰν ἅπαξ ἑαυτὴν ἀπολάβῃ, καὶ γνωρίσῃ τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν, καὶ λοιπὸν ὅσα περὶ πόνου καὶ ἡδονῆς ἀκήκοας, καὶ συγκατέθου. ἀλλὰ τὸ δοξάριόν σε [23] περισπάσει; ἀπιδὼν εἰς [24] τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης, καὶ [25] τὸ χάος τοῦ ἐφ' ἑκάτερα ἀπείρου αἰῶνος,

καὶ

1 L. 2. § 5.
2 L. 8. § 12.
3 αὐτοῖς.
4 L. 7. § 59.
5 L. 1. § 16.
6 L. 6. § 11.
7 L. 7. § 2.
8 L. 2. § 5. Sup. § 3.
9 αὐτὴν. Xyl.
10 ἀπολύσ. Jun.
11 L. 5. § 9.
12 L. 12. § 12, 24.
13 L. 2. § 1. l. 3. § 4.
15 L. 5. § 33.
15 L. 7. § 22. 63. l. 11. § 18.
16 L. 7. § 58.
17 Inf. § 48.
18 L. 8. § 17.
19 Inf. § 27.
20 L. 2. § 16. Inf. § 4, 23.
21 ἐννόησον. Lug.
22 L. 5. § 26.
23 περισπᾷ Jun. L. 2. § 7.
24 L. 2. § 17. Inf. § 19, 32, 33, 35. l. 5. § 33. l. 8. § 3. l. 9. § 30.
25 Inf. § 50. l. 7. § 35.

καὶ [1] τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως, καὶ [2] τὸ εὐμετάβολον, καὶ [3] ἄκριτον τῶν [4] ἐφ' ἡμῖν δοκούντων, καὶ [5] τὸ στενὸν τοῦ τόπου ἐν ᾧ περιγράφεται. [6] ὅλη τε γὰρ ἡ γῆ στιγμή, καὶ [7] ταύτης πόσον γωνίδιον ἡ κατοίκησις αὕτη; καὶ ἐνταῦθα πόσοι, καὶ [8] οἷοί τινες οἱ ἐπαινεσόμενοι; λοιπὸν οὖν [9] μέμνησο τῆς ὑποχωρήσεως τῆς εἰς τοῦτο τὸ ἀρθρίδιον ἑαυτοῦ· καὶ πρὸ πάντων [10] μὴ σπῶ, [11] μηδὲ κατεντείνου, ἀλλὰ ἐλεύθερος ἔσο, καὶ [12] ὅρα τὰ πράγματα [13] ὡς ἀνήρ, ὡς ἄνθρωπος, ὡς πολίτης, ὡς θνητὸν ζῶον. Ἐν δὲ τοῖς [14] προχειροτάτοις εἰς ἃ ἐγκύψεις, ταῦτα ἔστω τὰ δύο, ἓν μέν, ὅτι [15] τὰ πράγματα οὐχ ἅπτεται τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἔξω ἕστηκεν ἀτρεμοῦντα· [16] αἱ δὲ ὀχλήσεις ἐκ μόνης τῆς ἔνδον ὑπολήψεως. ἕτερον δέ, ὅτι [17] πάντα ταῦτα ὅσα ὁρᾷς, ὅσον οὐδέπω [18] μεταβάλλει, καὶ οὐκ ἔτι ἔσται· καὶ [19] ὅσων ἤδη, μεταβολαῖς αὐτὸς παρατετύχηκας συνεχῶς διανοοῦ. [20] ὁ κόσμος, ἀλλοίωσις· [21] ὁ βίος ὑπόληψις.

IV. Εἰ [22] τὸ [23] νοερὸν ἡμῖν κοινόν, καὶ ὁ λόγος καθ' ὃν λογικοί ἐσμεν κοινός· εἰ τοῦτο, καὶ ὁ προστακτικὸς τῶν ποιητέων, ἢ μή, λόγος κοινός· εἰ τοῦτο, καὶ ὁ νόμος κοινός· εἰ τοῦτο, πολῖταί ἐσμεν· εἰ τοῦτο πολιτεύματός τινος μετέχομεν· εἰ τοῦτο, [24] ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις ἐστί. τίνος γὰρ ἄλλου φήσει τις [25] τὸ τῶν ἀνθρώπων πᾶν γένος κοινοῦ πολιτεύματος μετέχειν; ἐκεῖθεν δὲ ἐκ τῆς κοινῆς ταύτης πόλεως, καὶ αὐτὸ τὸ νοερὸν καὶ λογικὸν καὶ νομικὸν ἡμῖν, ἢ πόθεν; ὥσπερ γὰρ [26] τὸ γεῶδές μοι ἀπό τινος γῆς ἀπομεμέρισται καὶ τὸ ὑγρὸν ἀφ' ἑτέρου στοιχείου, καὶ τὸ πνευματικὸν ἀπὸ πηγῆς τινος, καὶ τὸ θερμὸν καὶ πυρῶδες ἔκ τινος ἰδίας πηγῆς [27] (οὐδὲν γὰρ ἐκ τοῦ μηδενὸς ἔρχεται, ὥσπερ [28] μηδ' εἰς τὸ οὐκ ὂν ἀπέρχεται) οὕτω δὴ καὶ τὸ νοερὸν ἥκει ποθέν.

V. [29] Ὁ θάνατος τοιοῦτος, οἷον γένεσις, [30] φύσεως μυστήριον, [31] Σύγκρισις ἐκ τῶν

tum quàm inanes planè applausus isti: quàm mutabile & judicii expers faventium vulgus; quàm angusto deniq; spatio laus ista terminetur. siquidem & terra tota puncti instar habet; hujusque ipsius angulus quàm exiguus incolitur; istîc autem agentium quota pars, & hi quales sunt, qui te celebraturi sint? proinde, memento tandem in particulam istam secedere: & cum primis, cave distraharis, cave obnitaris. liber esto potiùs, résque ipsas intuere, ut vir, ut homo, ut civis, ut animal mortale. Ista autem duo præ reliquis ad manum tibi sint maximè, ad quæ jugiter intendas. alterum, quòd res ipsæ animam non attingunt, sed extrinsecùs immotæ manent: molestiæ autem ab opinione sola proveniunt. alterum verò, quòd universa quæ hic vides, mox sunt mutatura, nec futura ampliùs. sed & perpende tecum, quàm multarum rerum mutationibus interfueris ipse. alteratione mundus constat, opinione vita.

IV. Si intellect⁹ nobis communis est, etiã ratio quã rationales dicimur communis est. si ratio, etiam ea quæ quid agendum. quid omittendum præscribit, ratio communis est. si hæc, lex quoq; communis est. hoc si conceditur, cives sumus: & hoc dato, politiæ alicujus participes: & ex consequenti, civitatis instar mundus est. ecquam enim aliam excogitaverit quisquam politiam, cujus universum genus humanum sit particeps? unde ergo nobis intellectu, ratione, atq; adeò lege agere posse, nisi inde, à communi illa civitate? sicut enim quicquid in me terreum existit, à terra aliqua mihi pro parte mea obvênit; quicquid humidum, ab elemento diverso: quicquid aëreum, à fonte suo aliquo; quicquid calidum & igneum item à fonte aliquo peculiari: (nihil enim aut ex nihilo provenit, aut ad nihilum redit) sic & intellectus alicunde manat.

V. Tale quiddam mors est, quale nativitas; naturæ utrumque mysterium est. ex eisdem elementis concretio

[1] Inf. § 33. l. 5. § 33.
[2] L. 2. § 17. l. 8. § 52, 53. Inf. § 16.
[3] L. 9. § 18.
[4] εὐφημεῖν.
[5] L. 9. § 30.
[6] L. 8. § 24. l. 10. § 17.
[7] L. 3. § 10.
[8] L. 6. § 59. l. 7. § 62. l. 8. § 53.
[9] L. 7. § 28.
[10] L. 2. § 2.
[11] Inf. § 32. l. 6. § 26.
[12] L. 8. § 3,4.
[13] L. 2. § 5. l. 3. § 5.
[14] L. 3. § 13.
[15] L. 5. § 19. l. 9. § 15. l. 11. § 11.
[16] L. 8. § 47.
[17] L. 2. § 12. l. 7. § 23, 25.
[18] μεταβαλεῖ. Jun.
[19] Inf. § 48. l. 6. § 56. l. 7. § 18.
[20] L. 8. § 6. l. 9. § 19. l. 10. § 7.
[21] L. 2. § 15.
[22] L. 7. § 8. l. 9. § 8.
[23] νοερόν.
[24] L. 2. § 16. Sup. § 3.
[25] L. 3. § 4.
[26] L. 9. § 8.
[27] L. 5. § 13.
[28] L. 11. § 35.
[29] L. 5. § 4, 13.
[30] L. 2. § 12.
[31] L. 5. § 4.

concretio illic, in quæ istic resolutio. nihil omnino, cujus quenquā pudeat: cùm nil subsit, quod animali intellectu prædito non congruat, vel constitutionis ejusdem rationi repugnet.

VI. Ab ejusmodi hominibus fieri istiusmodi necesse est. siquis aliter vult esse, idem ficum succo acri carere velit. illud interim omnino memineris, brevi futurum, ut vestrum uterq; defungatur: tum paulò post nè nomina quidem utriusque superfutura.

VII. Opinionem tolle, tollitur simul & querimonia illa, læsus sum. hoc sublato, tollitur damnū omne.

βέβλαμμαι.

VIII. Quod hominem ipsum sese deteriorem non facit, nec vitam illius fecerit deteriorem; sed nec damno aut interiore aut exteriore affecerit.

IX. Commodi sui caussâ natura facere hæc cogitur.

X. Cogita, etiam justè contingere, quicquid contingit, id quod si sedulò observaveris, facilè deprehendes, non ex connexione duntaxat necessaria, sed ex ratione justa consequi universa, & tanquam ab eo, qui pro dignitate cuique suum tribuit, provenire. hoc itaq; prout cepisti, observare pergas; & quicquid feceris, bonum te præstes, quomodo bonus quis propriè dicitur. in omni actione tua serves istud.

XI. Tu nè ea opineris, quæ is autumat, qui contumeliâ te afficit; vel etiam quæ ille autumare te vult. verùm res ipsas, quomodo verè se habeant cogites.

XII. Duo ista in promptu tibi semper sunt habenda: alterum, nihil ut facias, nisi quod partis regere legémq; dare natæ ratio suggesserit, idque ad generis humani utilitatem. alterum, ut in partem diversam transeas, siquis affuerit, qui te corrigat, & sententiam tibi mutet. veruntamen sententiæ mutatio ista niti semper debet probabilitate aliquâ, vel justum esse, vel in publicum utile, vel aliud hujusmodi, id ad quod transitur,

αὐτῶν στοιχείων [1] εἰς ταὐτά. ὅλως δὲ [2] οὐκ ἐφ' ᾧ ἄν τις αἰσχυνθείη. οὐ γὰρ παρὰ τὸ ἑξῆς τῷ νοερῷ ζώῳ, οὐδὲ παρὰ τὸν λόγον τῆς παρασκευῆς.

VI. Ταῦτα οὕτως ὑπὸ τῶν τοιούτων πέφυκε γίνεσθαι [3] ἐξ ἀνάγκης· ὁ δὲ τοῦτο μὴ θέλων, θέλει [4] τὴν συκῆν ὀπὸν μὴ ἔχειν. ὅλως δ' ἐκεῖνο μέμνησο, ὅτι [5] ἐντὸς ὀλιγίστου χρόνου καὶ σὺ καὶ οὗτος τεθνήξεσθε· [6] μετὰ βραχὺ δὲ οὐδὲ ὄνομα ὑμῶν ὑπολειφθήσεται.

VII. [7] Ἆρον τὴν ὑπόληψιν, ἦρται τὸ, ἆρον τὸ βέβλαμμαι, ἦρται ἡ βλάβη.

VIII. [8] Ὃ χείρω αὐτὸν ἑαυτοῦ ἄνθρωπον οὐ ποιεῖ, τοῦτο οὐδὲ τὸν βίον αὐτοῦ χείρω ποιεῖ, [9] οὐδὲ βλάπτει, οὔτε ἔξωθεν, οὔτε ἔνδοθεν.

IX. [10] Ἠνάγκασται [11] ἡ τοῦ συμφέροντος [12] φύσις τοῦτο ποιεῖν.

X. Ὅτι [13] πᾶν τὸ συμβαῖνον, δικαίως συμβαίνει· ὃ ἐὰν ἀκριβῶν [14] παραφυλάσσῃς, εὑρήσεις, [15] οὐ λέγω μόνον κατὰ τὸ ἑξῆς, ἀλλ' ὅτι κατὰ τὸ δίκαιον, καὶ [16] ὡς ἂν ὑπό τινος ἀπονέμοντος τὸ κατ' ἀξίαν. παραφύλασσε οὖν ὡς ἤρξω· καὶ ὅ,τι ἂν ποιῇς, σὺν τούτῳ ποίει, σὺν τὸ [17] ἀγαθὸς εἶναι· καθ' ὃ νενόηται ἰδίως ὁ ἀγαθός. τοῦτο ἐπὶ πάσης ἐνεργείας σῶζε.

XI. [18] Μὴ τοιαῦτα ὑπολάμβανε, οἷα ὁ ὑβρίζων κρίνει, ἢ οἷά σε κρίνειν βούλεται· ἀλλ' ἴδε αὐτὰ [19], ὁποῖα κατ' ἀλήθειάν ἐστι.

XII. Δύο ταύτας [20] ἑτοιμότητας ἔχειν ἀεὶ δεῖ· τὴν μὲν, πρὸς [21] τὸ πρᾶξαι μόνον, ὅπερ ἂν ὁ τῆς βασιλικῆς καὶ νομοθετικῆς λόγος ὑποβάλλῃ, ἐπ' ὠφελείᾳ ἀνθρώπων· τὴν δὲ [22] πρὸς τὸ μεταθέσθαι, ἐὰν ἄρα τις παρῇ διορθῶν καὶ μετάγων ἀπό τινος οἰήσεως. τὴν μέντοι μεταγωγὴν, ἀεὶ ἀπό τινος πιθανότητος ὡς [23] δικαίου, ἢ [24] κοινωφελοῦς γίνεσθαι, καὶ τὰ παραπλήσια τοιαῦτα μόνον

[1] [καὶ διάλυσις] εἰς f.
[2] Inf. § 42. l. 2. § 11.
[3] L. 8. § 14.
[4] Sup. § 15.
[5] L. 7. § 22.
[6] L. 5. § 33. Inf. § 33. l. 8. § 25.
[7] L. 7. § 14. l. 8. § 40, 47. 49.
[8] L. 7. § 64.
[9] L. 2. § 1.
[10] L. 2. § 3. l. 3. § 4.
[11] ἕνεκα. f.
[12] ἡ φ. f.
[13] L. 3. § 4.
[14] --βῶς.
[15] Inf. § 45. l. 6. § 38.
[16] L. 7. § 31. l. 10. § 25.
[17] τῷ Lug.
[18] Inf. § 18.
[19] L. 3. § 11
[20] L. 3. § 13.
[21] L. 2. § 16. l. 3. § 12, 16
[22] L. 6. § 21, 30. l. 7. § 12. l. 8. § 16.
[23] L. 10. § 12.
[24] L. 7. § 5.

ᾗ δεῖ, οὐχ ὅτι [1] ἡδὺ ἢ [2] ἔνδοξον ἐφάνη.

XIII. [3] Λόγον ἔχεις; ἔχω. τί οὖν οὐ χρᾷ; [4] τούτου γὰρ τὸ ἑαυτοῦ ποιοῦντος, [5] τί ἄλλο θέλεις;

XIV. Ἐνυπέστης, [6] ὡς μέρος· [7] ἐναφανισθήσῃ τῷ γεννήσαντι. μᾶλλον δὲ [8] ἀναληφθήσῃ εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ τὸν σπερματικὸν κατὰ μεταβολήν.

XV. Πολλὰ λιβανωτοῦ βωλάρια ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βωμοῦ, τὸ μὲν προκατέπεσεν, τὸ δὲ ὕστερον· [9] διαφέρει δ' οὐδέν.

XVI. Ἐντὸς δέκα ἡμερῶν [10] θεὸς αὐτοῖς δόξεις, οἷς νῦν θηρίον καὶ πίθηκος, ἐὰν ἀποκάμψῃς ἐπὶ τὰ δόγματα, καὶ τὸν σεβασμὸν τοῦ λόγου.

XVII. Μὴ ὡς μύρια μέλλων ἔτη ζῆν. [11] τὸ χρεὼν ἐπήρτηται. [12] ἕως ζῇς, ἕως ἔξεστιν, ἀγαθὸς γενοῦ.

XVIII. [13] Ὅσην [14] ἀσχολίαν κερδαίνει, ὁ μὴ βλέπων, τί ὁ πλησίον εἶπεν, ἢ ἔπραξεν, ἢ διενοήθη· ἀλλὰ [15] μόνον τί αὐτὸς ποιεῖ, ἵνα αὐτὸ τοῦτο δίκαιον ᾖ, καὶ ὅσιον, [16] ἢ κατὰ τὸν [17] ἀγαθὸν μὴ [18] μέλαν ἦθος [19] περιβλέπεσθαι, ἀλλ' [20] ἐπὶ τῆς γραμμῆς τρέχειν ὀρθὸν, μὴ διερριμμένον.

XIX. Ὁ περὶ τὴν ὑστεροφημίαν ἐπτοημένος, οὐ φαντάζεται ὅτι [21] ἕκαστος τῶν μεμνημένων αὐτοῦ τάχιστα καὶ αὐτὸς ἀποθανεῖται· εἶτα πάλιν αὖθις ὁ ἐκεῖνον διαδεξάμενος, [22] μέχρι καὶ πᾶσα ἡ μνήμη ἀποσβῇ διὰ ἐπτοημένων καὶ σβεννυμένων προϊοῦσα. ὑπόθου δ' ὅτι καὶ ἀθάνατοι μὲν οἱ μεμνησόμενοι, ἀθάνατος δ' ἡ μνήμη· [23] τί οὖν τοῦτο πρὸς σέ; καὶ οὐδὲν λέγω, ὅτι πρὸς τὸν τεθνηκότα; [24] ἀλλὰ πρὸς τὸν ζῶντα, τί ὁ ἔπαινος, πλὴν ἄρα δι' [25] οἰκονομίαν τινά; [26] πάρες γὰρ νῦν ἀκαίρως τὴν φυσικὴν δόσιν, ἄλλου τινὸς [27] ἐχόμενον λόγου λοιπόν.

XX. Πᾶν τὸ καὶ ὁπωσοῦν καλὸν, ἐξ ἑαυτοῦ καλόν ἐστι, καὶ [28] ἐφ' ἑαυτὸ καταλήγει, οὐκ ἔχον μέρος ἑαυτοῦ [29] τὸν

non autem quod jucundum aut gloriosum existat.

XIII. Ratione præditus es? Sum. cur ergo eâ non uteris? hæc enim si quod suum est fecerit, ecquid est amplius quod requiras?

XIV. Tanquam pars universi hujus, extitisti. in id quod produxit te evanesces. vel potiùs mutatione quâdam interveniente in rationem seminalem recipieris.

XV. Multæ thuris glebulæ in ara eadem; alia citiùs, alia seriùs decidit: citiùs autem an seriùs, nihil interest.

XVI. Intra decimum diem Deus illis ipsis videberis, quibus nunc pro bellua & simia haberis, si ad decreta rationísque cultum te retuleris.

XVII. Tu nè tanquam annorum millia aliquot adhuc victurus, rem geras. instat fatum. dum vita suppetit, dum datur, bonus esto.

XVIII. Quantum is otii lucratur sibi, qui non animadvertit, quid proximus quis dixerit, egerit, cogitaverit; sed quid ipse tantùm agat, quò id justum sit piúmq; nec, ut Agatho loquitur, mores nigros quod resipiat. non est itaq; circumspiciendum, sed lineæ insistendum, per quam citra evagationem omnem rectâ curras.

XIX. Qui de fama posthuma sollicitus est, non cogitat fore, ut unusquisq; eorum qui ipsius meminerint, mox fato sit concessurus; & qui huic successerit, ipse pariter; donec tandem memoria omnis prorsus per suspicientes eosdémq; mox extinctos protelata, & ipsa prorsus extinguatur. finge, verò & immortales, qui tui meminerint, memoriámq; tui & ipsam immortalem fore, quid hoc ad te tamen? nec ad mortuum jam dico, sed ad superstitem ipsum laus quid facit? nisi forsan ratione dispensationis cujusdam. omittis enim intempestivè id quod in te natura posuit, dum ab aliorum interim sermonib⁹ pendes.

XX. Bonum etiam qualecunque, ex se bonum existit, & in sese terminatur, nec partem sui ullam laudem

habet.

1 L. 5. § 1.
2 L. 11. § 16.
3 L. 5. § 28. l. 11. § 39.
4 L. 6. § 22.
5 L. 5 § 6. l. 7. § 73.
6 L. 2. § 3.
7 L. 2. § 12.
8 Inf. § 21, 23. l. 6. § 24. l. 10. § 7.
9 L. 2. § 14. Inf. § 47.
10 Sup. § 3.
11 L. 2. § 4.
12 L. 8. § 22. l. 10. § 16.
13 L. 2. § 8. Inf. § 24.
14 εὐχολ.
15 Inf. § 25. l. 5. § 34. l. 7. § 55, 67.
16 καὶ ἀγ. Jun. δεῖ, κ. τ. Lug.
17 Ἀγάθωνα. Xyl. Lug.
18 κατὰ νωθείας Jun. V. N. Inf. § 28.
19 περιτρέπεσθαι Boot.
20 L. 5. § 14. l. 8. § 57. l. 10. § 11.
21 L. 3. § 10.
22 L. 2. § 17.
23 Sup. § 3.
24 Inf. § 51.
25 Inf. § 32.
26 παρεὶς, vel παρίης f. παριέντες Boot.
27 ἐχόμενος f. ἐχόμενον λόγον. λοιπὸν, πᾶν. Boot.
28 L. 5. § 34. l. 9. § 31.
29 L. 6. § 2.

habet. itaq; laudando nec melius, nec deterius efficitur. atq; hoc de eis quoq; dico, quæ vulgari ſermone bona dicuntur: putà, de rebus corporeis artiúmq; operibus. quod eſt igitur verè bonum, id nihilo ulteriùs indigebit. non magis quàm lex, quàm veritas, quàm benevolentia, quàm modeſtia. ecquid enim horum vel laude fit bonum, vel corrumpitur vituperio? ſmaragdus num deterior fit, niſi laudatur? quid aurum, ebur, purpura, pugio, floſculus, arbuſcula?

XXI. Animæ ſi perennant, quomodo eas ab æterno ceperit aër? quomodo verò, quæ ab ævo tam immenſo in ea condita ſunt, corpora terra capit? ſicut enim hîc corpora, ubi ad ſpatium aliquod temporis in terra permanſerint, mutata & diſſipata, cadaveribus aliis locum concedunt: ita & animæ, in aërem tranſlatæ, ubi aliquandiu ibi perſtiterint, mutantur, funduntur, ſuccenduntur, in ſeminalem univerſi rationem receptæ: locúmque hoc pacto faciunt aliis intra ſedes eaſdē inſuper recipiendis. hoc reſpondere licebit, ſi pro conceſſo ſumatur, animas corporibus eſſe ſuperſtites. quin & reputanda eſt non ſepultorum tantùm hoc modo corporum multitudo, ſed & animalium, quæ quotidie tum à nobis, tum à beſtiis, comeduntur. quàm ingens enim horum turba abſumitur, & in veſcentium viſceribus hâc ratione quaſi ſepelitur? & tamen capit hæc omnia locus iſte, dum partim in ſanguinem, partim in aëriam, igneamque naturam tranſmutantur. quænam eſt iſtîc veritatis notitia? elicitur ea per diſtributionem rei in materiam & formam.

XXII. Noli divagari ſed in omni conatu tuo juſtitiæ ratio habeatur, in omni viſo intellectus integer ſervetur.

XXIII. Quicquid tibi convenit, ô Munde, convenit & mihi. nihil mihi immaturum vel ſerum eſt, q^d eſt tibi tempeſtivum. fructûs inſtar id eſt omne mihi, quod tempeſtates tuæ, ô Natura, ferunt. à te omnia

ἔπαινον· οὔτε γοῦν χεῖρον ἢ κρεῖττον γίνεται τὸ ἐπαινούμενον. τοῦτό φημι καὶ ἐπὶ τῶν κοινότερον καλῶν λεγομένων· οἷον ἐπὶ τῶν ὑλικῶν, καὶ ἐπὶ τῶν τεχνικῶν κατασκευασμάτων. τὸ δὲ δὴ ὄντως καλὸν [1] κενὸς χρείαν ἔχει, οὐ μᾶλλον ἢ νόμος, οὐ μᾶλλον ἢ ἀλήθεια· οὐ μᾶλλον ἢ εὔνοια, ἢ αἰδώς. τί τούτων διὰ τὸ ἐπαινεῖσθαι καλόν ἐστιν, ἢ ψεγόμενον φθείρεται; [2] σμαράγδιον γὰρ [3] ἑαυτοῦ χεῖρον γίνεται, ἐὰν μὴ ἐπαινῆται; τί δὲ χρυσός, ἐλέφας, πορφύρα, μαχαίριον, ἀνθύλλιον, δενδρύφιον;

XXI. Εἰ διαμένουσιν αἱ ψυχαί, πῶς αὐτὰς ἐξ αἰδίου χωρεῖ ὁ ἀήρ; πῶς δὲ ἡ γῆ χωρεῖ τὰ τῶν ἐκ τοσούτου αἰῶνος θαπτομένων σώματα; ὥσπερ γὰρ ἐνθάδε, [4] ἡ τούτων [5] πρὸς ἤν τινα ἐπιδιαμονὴν μεταβολὴ καὶ διάλυσις χώραν ἄλλοις νεκροῖς ποιεῖ· οὕτως αἱ εἰς τὸν ἀέρα μεθιστάμεναι ψυχαί, ἐπὶ ποσὸν συμμείνασαι μεταβάλλουσι καὶ χέονται, καὶ [6] ἐξάπτονται, [7] εἰς τὸν τῶν ὅλων σπερματικὸν λόγον ἀναλαμβανόμεναι, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον χώραν ταῖς [8] προσσυνοικιζομέναις παρέχουσι. τοῦτο δ' ἄν τις ἀποκρίναιτο, ἐφ' ὑποθέσει [9] τοῦ τὰς ψυχὰς διαμένειν. χρὴ δὲ μὴ μόνον ἐνθυμεῖσθαι τὸ πλῆθος τῶν θαπτομένων οὕτω σωμάτων, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν ἑκάστης ἡμέρας ἐσθιομένων ζώων, ὑφ' ἡμῶν τε καὶ τῶν ἄλλων ζώων. ὅσος γὰρ ἀριθμὸς καταναλίσκεται, καὶ οὑτωσί πως θάπτεται ἐν τοῖς τῶν τρεφομένων σώμασι, καὶ ὅμως δέχεται ἡ χώρα [10] αὐτή, διὰ τὰς ἐξαιματώσεις, διὰ τὰς εἰς τὸ ἀερῶδες ἢ πυρῶδες ἀλλοιώσεις. τίς ἐπὶ τούτου ἡ ἱστορία τῆς ἀληθείας; [11] διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν, καὶ εἰς τὸ αἰτιῶδες.

XXII. [12] Μὴ ἀπορρέμβεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ πάσης ὁρμῆς [13] τὸ δίκαιον ἀποδιδόναι· καὶ [14] ἐπὶ πάσης φαντασίας σώζειν τὸ καταληπτικόν.

XXIII. [15] Πᾶν μοι συναρμόζει, ὃ σοὶ εὐάρμοστόν ἐστι, ὦ κόσμε. [16] οὐδέν μοι πρόωρον, οὐδὲ ὄψιμον, τὸ σοὶ εὔκαιρον· πᾶν μοι καρπός, ὃ φέρουσιν αἱ σαὶ ὧραι, ὦ φύσις·

1 [οὐ] τινος, vel τινὸς
2 L. 7. § 15.
3 [οὐχ] οὐ. Lug.
4 L. 2. § 3. l. 6. § 15.
5 [πρὸς] πόσιν τινὰ f.
6 L. 12. § 5.
7 Sup. § 14. l. 6. § 24.
8 σωμάτων.
9 σοῦ Lug.
10 αὐτὰ f.
11 L. 2. § 12. l. 7. § 29. l. 8. § 11. l. 12. § 10, 18, 29.
12 L. 2. § 7. l. 3. § 4.
13 Sup. § 18. Inf. § 32.
14 L. 5. § 36. l. 7. § 54.
15 L. 3. § 4, 16 l. 6. § 39, 44. 45. l. 7. § 57.
16 L. 10. § 20. l. 11. § 13. l. 12. § 35.

[1] L. 6. § 36. l. 10. § 1.
[2] L. 8. § 50.
[3] Sup. 14, 21. l. 8. § 18.
[4] Sup. § 3.
[5] L. 3. § 11.
[6] Democritus.
[7] μηδὲν ἀμ. τὸ ἀν. Xyl.
[8] L. 11. § 19.
[9] L. 9. § 10. 12.
[10] Sup. § 18. l. 12. § 2.
[11] L. 2. § 16. l. 3. § 4.
[12] L. 1. § 16. Sup. § 13.
[13] L. 3. § 16. l. 7. § 66.
[14] L. 3. § 3, 12. l. 7. § 3.
[15] L. 7. § 16. l. 9. § 32.
[16] L. 7. § 31. l. 10. § 9.
[17] L. 9. § 4, 20, 38.
[18] L. 2. § 3. l. 5. § 8. l. 8. § 23, 27.
[19] L. 2. § 17.
[20] L. 2. § 4. l. 6. § 2. l. 8. § 44.
[21] L. 1. § 16. l. 6. § 31.
[22] L. 1. § 8.
[23] Inf. § 45. l. 6. § 10. l. 9. § 39. l. 12. § 14.
[24] L. 6. § 38.
[25] Inf. § 40.
[26] Sup. § 18.
[27] L. 5. § 11. l. 9. § 39.
[28] Inf. § 44, 46. l. 8. § 15, 49.

[1] ἐκ σοῦ πάντα, [2] ἐν σοὶ πάντα, [3] εἰς σὲ πάντα. Ἐκεῖνος μέν φησι, πόλι φίλη Κέκροπος· σὺ δὲ οὐκ ἐρεῖς, ὦ [4] πόλι φίλη Διός;

XXIV. [5] Ὀλίγα πρῆσσε, [6] φησίν, εἰ μέλλεις εὐθυμήσειν· [7] μήποτε ἄμεινον, [8] τὰ ἀναγκαῖα πράσσειν, καὶ [9] ὅσα ὁ τοῦ φύσει πολιτικοῦ ζώου λόγος αἱρεῖ, καὶ ὡς αἱρεῖ. τοῦτο γὰρ οὐ μόνον τὴν ἀπὸ τοῦ καλῶς πράσσειν εὐθυμίαν φέρει, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ὀλίγα πράσσειν. τὰ πλεῖστα γὰρ ὧν λέγομεν καὶ πράσσομεν, οὐκ ἀναγκαῖα ὄντα, ἐάν τις περιέλῃ, [10] εὐσχολώτερος καὶ ἀταρακτότερος ἔσται. ὅθεν δεῖ καὶ παρ' ἕκαστα ἑαυτὸν ὑπομιμνήσκειν, μή τι τοῦτο οὐ τῶν ἀναγκαίων; Δεῖ δὲ μὴ μόνον πράξεις τὰς μὴ ἀναγκαίας περιαιρεῖν, ἀλλὰ καὶ φαντασίας· οὕτως γὰρ οὐδὲ πράξεις παρέλκουσαι ἐπακολουθήσουσι.

XXV. Πείρασον, πῶς σοι χωρεῖ καὶ ὁ τοῦ ἀγαθοῦ ἀνθρώπου βίος, τοῦ [11] ἀρεσκομένου μὲν τοῖς ἐκ τοῦ ὅλου ἀπονεμομένοις, [12] ἀρκουμένου δὲ τῇ ἰδίᾳ [13] πράξει δικαίᾳ καὶ [14]. διαθέσει εὐμενεῖ.

XXVI. Ἑώρακας ἐκεῖνα; ἴδε καὶ ταῦτα. σεαυτὸν [15] μὴ τάρασσε. [16] ἅπλωσον σεαυτόν. ἁμαρτάνει τις; [17] ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. συμβέβηκέ σοι τι καλῶς; [18] ἐκ τοῦ ὅλου ἀπ' ἀρχῆς σοι συγκαθειμάρτο, καὶ συνεκλώθετο πᾶν τὸ συμβαῖνον· τὸ δ' ὅλον, [19] βραχὺς ὁ βίος· [20] κερδαντέον τὸ παρὸν σὺν εὐλογιστίᾳ καὶ δίκῃ· [21] νῆφε [22] διανειμένος.

XXVII. [23] Ἤτοι κόσμος διατεταγμένος, ἢ κυκεὼν συμπεφορημένος μὲν, ἀλλὰ κόσμος. ἦ ἐν σοὶ μέν τις κόσμος ὑφίστασθαι δύναται, ἐν δὲ τῷ παντὶ ἀκοσμία; καὶ ταῦτα, οὕτως [24] πάντων διακεκριμένων καὶ διακεχυμένων καὶ [25] συμπαθῶν.

XXVIII. [26] Μέλαν ἦθος, θῆλυ ἦθος, περισκελὲς ἦθος, [27] θηριῶδες, βοσκηματῶδες, παιδαριῶδες, βλακικόν, κίβδηλον, βωμολόχον, καπηλικόν, τυραννικόν.

XXIX. Εἰ [28] ξένος κόσμου, ὁ μὴ γνω-

sunt, in te consistunt, ad te redeunt. O *Urbs amica Cecropis*, inquit ille: tu verò non dicturus es, O *Urbs amica Jovis*.

XXIV. *Pauca agas*, inquit, *si tranquillus esse cupis*. an non præstiterat dixisse, quæ necessaria sunt agas, quæq; animantis civilis ratio dictat, & quo modo dictat. istud enim non eam duntaxat, quæ bona agendo, sed & eam, quæ pauca agendo comparatur, tranquillitatem producit. pleraq; enim eorum quæ dicere & facere consuevimus, cùm necessaria non sint, si amputaverimus, à negotiis multò vacabit magis, minúsq; perturbata futura est nobis vita nostra. oportet itaq; ad singula sibi suggerere, an non istud ex earum numero est, quæ non sunt necessaria? nec actiones tantùm, sed cogitationes etiam minùs necessariæ sunt recidendæ. siquidem id agendo fiet, ut nec actiones consequantur supervacaneæ.

XXV. Periculum facito, quomodo procedat tibi vita viri boni. eum dico, qui rebus ab universo sibi assignatis acquiescit, & propriâ actione, quæ justa, affectione, quæ benevola sit, contentus agit.

XXVI. Illa vidisti? & ista vide. nè te conturbes. simplicem te præstes. peccat aliquis? sibi peccat. boni aliquid tibi obvenit? abinitio tibi, quicquid contingit, ab universo destinatum & fato certo assignatū est. huc summa redit; brevis est vita: quod instat tempus lucrandum est, consideratè justéq; agendo. in animo remittendo sobriè te geras.

XXVII. Mundus vel est ordine justo dispositus, vel miscela temeraria, congesta quidem ea, sed ut mundus sit tamen. quid enim? fierine potest, ut in te mundus quidam sit & dispositio concinna, in universo verò inconcinnitas mera? idque rebus omnibus ita quanquam discretis ac diffusis, conspirantibus tamen.

XXVIII. Mores nigri, effœminati, præfracti, belluini, pecuini, pueriles, stolidi, subdoli, scurriles, perfidi, tyrannici.

XXIX. Si peregrinus in mundo est,

est, qui ignarus est eorum, quæ in mundo existunt: perinde certè in mundo peregrinus est, qui ignarus est rerum quæ in eodem geruntur. profug[9], qui rationem civilem fugit. cæcus, qui mentis oculos clausos habet. mendicus, qui alterius cujusquã indiget. neq; apud se habet, quicquid ad vitam conducat. abscessus mundi, qui abscedit, séq; à naturæ communis ratione sejungit, dum eis quæ contingunt offenditur. hoc enim, quicquid est, profert eadem, quæ à te protulit. abscissus civitatis, qui animam propriam à rationalium reliquorum anima, quæ una omnium est communis, abscindit.

XXX. Iste sine tunica philosophatur; ille sine libro: alius quispiam seminudus. panes, inquit, cùm desint, rationi tamen insisto. mihi verò, inquit alter, cùm nec ex disciplinæ exercitio qui præberi solet, commeatus suppetat, persisto tamen.

XXXI. Quam didicisti artem, eam diligito, eidémq; acquiescito. quod autem vitæ reliquum est, ita exigito, ut qui Diis tua omnia ex toto animo commiseris; nullíq; homini vel servum vel tyrannũ te exhibeas.

XXXII. Cogita, verbi gratiâ, tempora sub Vespasiano acta, eadẽ prorsus omnia, quæ nunc sunt, deprehendes. nuptias contrahentes, liberos tollentes, ægrotantes, defungentes, militantes, ferias agentes, mercaturam exercentes, agros colentes, adulationi deditos, arroganter pervicaces, suspicionibus indulgentes, insidias struentes, mortem aliquorum expetentes, de rerum statu præsente quiritantes, opes congerentes, consulatûs, regníve appetentes. ita transiit, nec jam usquam est illorum vita: Rursus ad Trajani tempora te transferas. eadem denuo cuncta comperies. istorũ quoq; vita morte jam commutata est. pari modo tempora alia notâ peculiari aliqua designata, vel etiam gentes totas contemplare; simúlq; considera, quàm multi cùm in rebus istiusmodi enixè se contendissent, paulò post occiderint, & in elementa sua resoluti sint. illi verò cum primis sunt memoriâ recolendi, quos

ρίζων τὰ ἐν αὐτῷ ὄντα, οὐχ ἧττον ξένος, καὶ ὁ μὴ γνωρίζων τὰ γιγνόμενα· [1] φυγάς, ὁ φεύγων τὸν πολιτικὸν λόγον· [2] τυφλός, ὁ καταμύων τῷ νοερῷ ὄμματι· [3] πτωχός, ὁ ἐνδεὴς ἑτέρου, καὶ μὴ πάντα ἔχων παρ' ἑαυτοῦ τὰ εἰς τὸν βίον χρήσιμα. [4] ἀπόστημα κόσμου, ὁ ἀφιστάμενος, καὶ χωρίζων ἑαυτὸν τοῦ τῆς κοινῆς φύσεως λόγου, διὰ τοῦ δυσαρεστεῖν τοῖς συμβαίνουσιν. [5] ἐκείνη γὰρ φέρει τοῦτο, ἣ καὶ σὲ ἤνεγκεν· [6] ἀπόσχισμα πόλεως ὁ τὴν ἰδίαν ψυχὴν τῆς τῶν λογικῶν ἀποσχίζων, [7] μιᾶς οὔσης.

XXX. Ὁ μὲν χωρὶς χιτῶνος φιλοσοφεῖ, ὁ δὲ χωρὶς βιβλίου, ἄλλος [8] οὗτος ἡμίγυμνος. ἄρτους οὐκ ἔχω, φησί, καὶ ἐμμένω τῷ λόγῳ· ἐγὼ δὲ τροφὰς τὰς ἐκ μαθημάτων οὐκ ἔχω, καὶ ἐμμένω.

XXXI. [9] Τὸ τεχνίον, ὃ ἔμαθες φίλει, τούτῳ προσαναπαύου. [10] τὸ δὲ ὑπόλοιπον τοῦ βίου διέξελθε, ὡς [11] θεοῖς μὲν ἐπιτετροφὼς τὰ σεαυτοῦ πάντα [12] ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, ἀνθρώπων δὲ μηδενὸς [13] [14] μήτε τύραννον, μήτε δοῦλον ἑαυτὸν καθιστάς.

XXXII. Ἐπινόησον λόγου χάριν τοὺς ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ καιρούς, [15] ὄψει [16] ταῦτα πάντα· γαμοῦντας, παιδοτροφοῦντας, νοσοῦντας, ἀποθνήσκοντας, πολεμοῦντας, ἑορτάζοντας, ἐμπορευομένους, γεωργοῦντας, κολακεύοντας, [17] αὐθαδιζομένους, ὑποπτεύοντας, ἐπιβουλεύοντας, ἀποθανεῖν τινας εὐχομένους, γογγύζοντας ἐπὶ τοῖς παροῦσιν, ἐρῶντας, θησαυρίζοντας, ὑπατείας, βασιλείας ἐπιθυμοῦντας. οὐκοῦν [18] ἐκεῖνος μὲν ὁ τούτων βίος, οὐκ ἔτι οὐδαμοῦ. Πάλιν ἐπὶ τοὺς καιροὺς τοῦ Τραϊανοῦ μετάβηθι. πάλιν τὰ αὐτὰ πάντα. [19] τέθνηκε κἀκεῖνος ὁ βίος. ὁμοίως καὶ τὰς ἄλλας ἐπιγραφὰς χρόνων καὶ ὅλων ἐθνῶν ἐπιθεώρει καὶ βλέπε, [20] πόσοι κατενταθέντες, μετὰ μικρὸν ἔπεσον, καὶ [21] ἀνελύθησαν εἰς τὰ στοιχεῖα· καὶ μάλιστα δὲ ἀναπολητέον ἐκείνους, οὓς αὐτὸς ἔγνως [22] κενὰ σπωμένους,

[1] L. 10 § 25.
[2] L. 12. § 1, 13.
[3] L. 2. § 17. l. 3. § 5. l. 10. § 1. l. 11. § 1.
[4] L. 2. § 16.
[5] L. 2. § 3.
[6] L. 8. § 34. l. 9. § 23. l. 11. § 8.
[7] L. 9. § 8.
[8] οὗτος. f.
[9] L. 5. § 1, 9. l. 6. § 7, 43.
[10] L. 8. § 1. l. 7. § 46, 56.
[11] L. 3. § 6. Inf. § 34.
[12] L. 3. § 4.
[13] γὶ Lug. An.
[14] L. 7. § 66. l. 11. § 18.
[15] L. 2. § 14. l. 7. § 1.
[16] ταὐτὰ, vel τὰ αὐτά.
[17] L. 12. § 27.
[18] Sup. § 3, 19 l. 7. § 8.
[19] L. 8. § 25, 31.
[20] L. 3. § 3. Sup. § 3.
[21] L. 5. § 4. l. 7. § 50. l. 8. § 18.
[22] Sup. § 3.

σπωμένους,

σπωμένους, [1] ἀφέντας ποιεῖν τὸ κατὰ τὴν ἰδίαν κατασκευήν, καὶ τούτου [2] ἀπρὶξ ἔχεσθαι, καὶ [3] τούτῳ ἀρκεῖσθαι. ἀναγκαῖον δὲ ὧδε τὸ μεμνῆσθαι, ὅτι καὶ [4] ἡ ἐπιστροφὴ [5] καθ' ἑκάστην πρᾶξιν, [6] ἰδίαν ἀξίαν ἔχει καὶ συμμετρίαν· οὕτως γὰρ [7] οὐκ ἀποδυσπετήσεις, ἐὰν μὴ ἐπὶ πλέον ἢ προσῆκε περὶ τὰ ἐλάσσω καταγίνῃ.

XXXIII. Αἱ πάλαι συνήθεις λέξεις, γλωσσήματα νῦν. οὕτως οὖν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν πάλαι πολυυμνήτων, νῦν τρόπον τινὰ γλωσσήματά ἐστιν, Κάμιλλος, Καίσων, Οὐόλεσος, Λεοννάτος, κατ' ὀλίγον δὲ Σκιπίων, καὶ Κάτων, εἶτα καὶ Αὔγουστος, εἶτα καὶ Ἀδριανός, καὶ Ἀντωνῖνος. [8] ἐξίτηλα γὰρ πάντα, καὶ [9] μυθώδη ταχὺ γίνεται· ταχὺ δὲ καὶ παντελὴς λήθη κατέχωσεν. καὶ ταῦτα λέγω ἐπὶ τῶν θαυμαστῶς πως λαμψάντων. οἱ γὰρ λοιποὶ ἅμα τῷ ἐκπνεῦσαι, [10] ἄϊστοι, ἄπυστοι. τί δὲ καί ἐστιν ὅλως ἀείμνηστον; [11] ὅλον κενόν. [12] τί οὖν ἐστι, περὶ ὃ δεῖ σπουδὴν εἰσφέρεσθαι; ἓν τοῦτο, [13] διάνοια δικαία, καὶ πράξεις κοινωνικαί, καὶ λόγος οἷος μήποτε διαψεύσασθαι, καὶ διάθεσις [14] ἀσπαζομένη πᾶν τὸ συμβαῖνον, ὡς [15] ἀναγκαῖον, ὡς [16] γνώριμον, ὡς [17] ἀπ' ἀρχῆς τοιαύτης, καὶ πηγῆς ῥέον.

XXXIV. [18] Ἑκὼν σεαυτὸν τῇ Κλωθοῖ συνεπιδίδου, παρέχων συνυφῆσαι, οἷς ποτε πράγμασι βούλεται.

XXXV. [19] Πᾶν ἐφήμερον καὶ τὸ μνημονεῦον, καὶ τὸ μνημονευόμενον.

XXXVI. Θεώρει διηνεκῶς, [20] πάντα [21] κατὰ μεταβολὴν γινόμενα [22] γίνεται· καὶ ἐθίζου ἐννοεῖν, ὅτι [23] οὐδὲν οὕτως φιλεῖ ἡ τῶν ὅλων φύσις, ὡς τὸ τὰ ὄντα μεταβάλλειν, καὶ ποιεῖν νέα ὅμοια. σπέρμα γὰρ τρόπον τινὰ πᾶν τὸ ὂν τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἐσομένου. [24] σὺ δὲ μόνα σπέρματα [25] φαντάζῃ τὰ εἰς γῆν, ἢ μήτραν καταβαλλόμενα· τοῦτο δὲ λίαν ἰδιωτικόν.

[1] Sup. § 19. l. 9. § 26.
[2] L. 3 § 6. l. 8 § 5.
[3] L. 5. § 14. l. 8. § 7, 45.
[4] L. 8. § 19. l. 10. § 11.
[5] L. 8. § 32.
[6] L. 3. § 11. Sup. § 22.
[7] L. 5. § 9.
[8] L. 3. § 10. Sup. § 19.
[9] L. 8. § 25. l. 12. § 27.
[10] Odyss. α. v. 242. l. 6. § 47
[11] Sup. § 3, 19
[12] L. 6. § 47.
[13] Sup. § 18, 22 Inf. § 37, 48.
[14] L. 3. § 4, 16.
[15] L. 2. § 3.
[16] Inf. § 44.
[17] L. 6. § 38.
[18] L. 3. § 4, 6. Sup. § 31. l. 7. § 46. l. 10. § 8, 11, 14, 28.
[19] Sup. § 19. Inf. § 48. l. 3. § 10. l. 8. § 21, 25. l. 9. § 14.
[20] [ὅπ[vel [πῶς] π. vel mox.
[21] L. 7. § 18, 25. l. 9. § 32, 33.
[22] γίνεσθαι.
[23] L. 7. § 23. l. 8. § 6. l. 10. § 34.
[24] L. 7. § 30. l. 10. § 26.
[25] φαντάζῃ.

ipse nôris aliquando se rebus inanibus distinuisse, cùm id interim facere, quod conditioni propriæ consentaneum erat, huic firmiter inhærere, eodémq; contentum esse, neglexerint. illud etiam istic meminisse oportet, in actione unaquaq; eam, quæ adhibetur, curam, pro rei dignitate ac congruentiâ esse attemperandam. ita fiet, nè quando fastidio corripiaris, si in rebus minoris æstimationis, non diutiùs, quàm par est, fueris occupatus.

XXXIII. Quæ fuerunt usitata quondam vocabula, glossematū loco nunc habentur. pari modo & eorū, qui quondam celeberrimi fuerunt, nomina, quasi glossemata quædam nunc facta sunt: Camillus, Cæso, Volesus, Leonnatus: paulò post Scipio, & Cato: tum Augustus etiam: dein Hadrianus, & Antoninus. evanida enim sunt omnia citóq; fabularum instar obtinent; mox & oblivione prorsus obruuntur. atq; hæc de eis dico, qui cum admiratione hominū aliquando claruerunt. cæteri enim statim atque expiraverint, ignoti ac nè fando quidem auditi fiunt. porrò quidnam est hoc ipsum memoriam æternam consequi? mera vanitas. ecquid est igitur, in quod studium conferre par sit? unū hoc, ut mens sit justa, actio socialis, dictio mentiri nescia, affectio quicquid contigerit amplecti prompta, ut necessarium, ut familiare, ut à principio fontéq; istiusmodi profluens.

XXXIV. Fato sponte tuâ te dedas; ei permittens, quibuscunq; libuerit rebus te destinet.

XXXV. Dieculæ ferè unius sunt, & quod commemorat & quod commemoratur.

XXXVI. Hoc jugiter considera, omnia ista quæ fiunt, mutatione fieri. & assuesce te cogitationi isti, nihil æquè diligere universi naturam, ac ea quæ jam existunt mutare, & ex eis sic mutatis nova germina refingere. seminis enim rationem habet quandam quicquid est, ad id quod ex eodem futurum est. etenim semina ea sola opinari, quæ in terram uterúmq; dejiciuntur, plebeium est nimis.

XXXVII. Jamjam moriturus es: necdum simplex es, imperturbatus, posse extrinsecus lædi suspicione immunis, cunctis propitius, justè agere unicam prudentiam ratus?

XXXVII. [1] Ἤδη τεθνήξῃ, καὶ οὔπω οὔτε ἁπλοῦς, οὔτε ἀτάραχος, οὔτε [2] ἀνύποπτος τοῦ βλαβῆναι ἂν ἔξωθεν, οὔτε [3] ἵλεως πρὸς πάντας, οὔτε τὸ φρονεῖν [4] ἐν μόνῳ τῷ δικαιοπραγεῖν κατατιθέμενος;

XXXVIII. Mentes illorum intuere, & studia etiam, qualia fugiant, qualia prosequantur.

XXXVIII. [5] Τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν διάβλεπε, καὶ [6] τοὺς φρονίμους, [7] οἷα μὲν φεύγουσιν, οἷα δὲ διώκουσιν.

XXXIX. In alterius mente malum tuum non est situm. sed nec in mutatione & alteratione corporis animam ambientis. ubi ergo? in ea nimirum parte tui; quæ de malis opinatur. ista malum nihil opinetur, & bene se habitura sunt omnia. etiamsi, quod huic proximum est, corpusculum secetur, uratur, suppuretur, putrescat, quiescat tamen pars ea quæ de istis opinatur. h. e. nè censeat aut malum aut bonum esse, quod viro malo bonóq; pariter potest obvenire. quicquid enim & secundùm naturam & præter eandem viventi ex æquo contingit, id ipsum neq; secundùm neq; præter naturam est.

XXXIX. [8] Ἐν ἀλλοτρίῳ ἡγεμονικῷ κακὸν σὸν οὐχ ὑφίσταται· οὐδὲ [9] μὴν ἔν τινι τροπῇ καὶ ἑτεροιώσει τοῦ περιέχοντος. ποῦ οὖν; [10] ὅπου τὸ περὶ κακῶν ὑπολαμβάνον σοι ἐστί. [11] τοῦτο οὖν μὴ ὑπολαμβανέτω, καὶ [12] πάντα εὖ ἔχει. [13] κἂν τὸ ἐγγυτάτω αὐτοῦ τὸ σωμάτιον, τέμνηται, καίηται, διαπυΐσκηται, σήπηται, ὅμως τὸ ὑπολαμβάνον περὶ τούτων μόριον, ἡσυχαζέτω [14] τοιοῦτόν ἐστι, [15] κρινέτω μήτε κακὸν εἶναι, μήτε ἀγαθὸν, ὃ ἐπίσης δύναται κακῷ ἀνδρὶ καὶ ἀγαθῷ συμβαίνειν· ὃ γὰρ [16] καὶ τῷ κατὰ φύσιν βιοῦντι ἐπίσης συμβαίνει, οὔτε τοῦτο κατὰ φύσιν ἐστὶν, οὔτε παρὰ φύσιν.

XL. Cogita jugiter, mundum esse animalis unius instar, quod materiam unam, animámq; unam obtineat: item quomodo ad sensum hujusce, unum & illum, omnia referantur: unóq; quasi impetu ferantur universa, & ad omnia producenda cooperentur; quis deniq; rerum connexus & contextus sit.

XL. Ὡς [17] ἓν ζῶον τὸν κόσμον, [18] μίαν οὐσίαν, καὶ [19] ψυχὴν μίαν ἐπέχον, συνεχῶς ἐπινοεῖν· καὶ πῶς [20] εἰς αἴσθησιν μίαν τὴν τούτου, πάντα ἀναδίδοται· καὶ [21] πῶς ὁρμῇ μιᾷ πάντα πράσσει· καὶ πῶς πάντα πάντων τῶν γινομένων συναίτια· καὶ οἷά τις [22] ἡ σύννησις καὶ συμμήρυσις.

XLI. *Animula es cadaver gestans*; aiebat Epictetus.

XLI. [23] Ψυχάριον εἶ βαστάζον νεκρὸν, ὡς Ἐπίκτητος ἔλεγεν.

XLII. Nihil mali est rebus mutationem subeuntibus, sicut nec eis quæ mutatione interveniente consistunt.

XLII. [24] Οὐδέν ἐστι κακὸν, τοῖς ἐν μεταβολῇ γινομένοις· ὡς οὐδὲ ἀγαθὸν ἐκ μεταβολῆς ὑφισταμένοις.

XLIII. Flumen quoddam & torrens rapidus est ævum, ex eis quæ hìc fiunt consistens. simul enim atque comparuerit quicquam, abripitur; & aliud quidem abripitur, illud verò denuo inferetur.

XLIII. [25] Ποταμός τις ἐκ τῶν γινομένων καὶ ῥεῦμα βίαιον, ὁ αἰών. [26] ἅμα τε γὰρ ὤφθη ἕκαστον, καὶ παρενήνεκται, καὶ ἄλλο παραφέρεται, τὸ δὲ ἐνεχθήσεται.

XLIV. Quodcunque contingit, tam consuetum támque notum est, quàm aut rosa vere, aut æstate fructus. tale quiddam & morbus, &

XLIV. Πᾶν τὸ συμβαῖνον οὕτως [27] σύνηθες καὶ [28] γνώριμον, ὡς τὸ ῥόδον ἐν τῷ ἔαρι, καὶ ὀπώρα ἐν τῷ θέρει· τοιοῦτον καὶ νόσος,

[1] Sup. § 17. l. 10. § 1.
[2] L. 2. § 17. l. 7. § 53. l. 10. § 12.
[3] L. 8. § 26. l. 11. § 13.
[4] Sup. § 23.
[5] L. 9. § 18, 27.
[6] τὰς φροντίδας. f.
[7] L. 7, § 34. l. 10. § 13.
[8] L. 8. § 55, 56. l. 9. § 4, 38.
[9] μὴν
[10] L. 9. § 15.
[11] L. 2. § 15. Sup. § 7.
[12] L. 10. § 1.
[13] L. 7. § 68.
[14] τουτέστι Xyl.
[15] L. 2. § 11. l. 11. § 11. 18.
[16] [τῷ παρὰ φύσιν] καὶ.
[17] L. 5. § 8.
[18] L. 7. § 9. l. 12. § 30, 32.
[19] L. 6. § 14. l. 9. § 8.
[20] Sup. § 27.
[21] L. 6. § 42.
[22] L. 6. § 38, 39. l. 8. § 23.
[23] L. 9. § 24. l. 10. § 23.
[24] Sup. § 5. l. 7. § 23. l. 9. § 21. l. 11. § 17.
[25] L. 2. § 17. l. 7. § 19.
[26] L. 5. § 23. l. 6. § 15.
[27] Sup. § 32. l. 7. § 1. l. 9. § 14.
[28] Sup. § 29. l. 7. § 29, 66, 68.

καὶ

καὶ θάνατος, καὶ βλασφημία, καὶ ἐπιβουλή, καὶ ὅσα [2] τοὺς μωροὺς εὐφραίνει ἢ λυπεῖ.

XLV. [3] Τὰ ἑξῆς ἀεὶ τοῖς προηγησαμένοις οἰκείως ἐπιγίνεται· οὐ γὰρ οἷον καταρίθμησίς τις ἐστὶν ἀπηρτημένως, καὶ μόνον τὸ κατηναγκασμένον ἔχουσα· ἀλλὰ [4] συνάφεια εὔλογος· καὶ ὥσπερ [5] συντέτακται συνηρμοσμένως τὰ ὄντα, οὕτως τὰ γινόμενα οὐ διαδοχὴν ψιλήν, ἀλλὰ θαυμαστήν τινα οἰκειότητα ἐμφαίνει.

XLVI. Ἀεὶ τοῦ Ἡρακλειτείου μεμνῆσθαι· ὅτι [6] γῆς θάνατος ὕδωρ γενέσθαι, καὶ ὕδατος θάνατος ἀέρα γενέσθαι, καὶ ἀέρος πῦρ, καὶ ἔμπαλιν. μεμνῆσθαι δὲ καὶ [7] τοῦ ἐπιλανθανομένου ᾗ ἡ ὁδὸς ἄγει· καὶ, ὅτι ᾧ μάλιστα διηνεκῶς ὁμιλοῦσι λόγῳ, τῷ τὰ ὅλα διοικοῦντι, τούτῳ διαφέρονται· καὶ [8] οἷς καθ' ἡμέραν ἐγκυροῦσι, ταῦτα αὐτοῖς ξένα φαίνεται· καὶ, ὅτι [9] οὐ δεῖ ὥσπερ καθεύδοντας ποιεῖν, καὶ λέγειν· καὶ γὰρ τότε δοκοῦμεν ποιεῖν καὶ λέγειν· καὶ [10] ὅτι οὐ δεῖ [11] παῖδας τοκέων, ὧν τοῦτ' ἔστι, κατὰ ψιλόν, καθότι παρειλήφαμεν.

XLVII. Ὥσπερ εἴ τίς σοι θεῶν εἶπεν, [12] ὅτι αὔριον τεθνήξῃ, ἢ πάντως εἰς τρίτην, οὐκ ἔτ' ἂν παρὰ μέγα ἐποιοῦ, τὸ εἰς τρίτην μᾶλλον ἢ αὔριον, εἰ γε μὴ ἐσχάτως ἀγεννὴς εἶ. [13] πόσον γάρ ἐστι τὸ μεταξύ; οὕτως [14] καὶ τὸ εἰς πολλοστὸν ἔτος μᾶλλον ἢ αὔριον, μηδὲν μέγα εἶναι νόμιζε.

XLVIII. Ἐννοεῖν συνεχῶς· [15] πόσοι μὲν ἰατροὶ ἀποτεθνήκασι, πολλάκις τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀρρώστων συσπάσαντες· [16] πόσοι δὲ μαθηματικοί, ἄλλων θανάτους, ὥς τι μέγα, προειπόντες· [17] πόσοι δὲ φιλόσοφοι, περὶ θανάτου ἢ ἀθανασίας μυρία διατεινάμενοι· [18] πόσοι δὲ ἀριστεῖς, πολλοὺς ἀποκτείναντες· πόσοι δὲ τύραννοι, ἐξουσίᾳ ψυχῶν μετὰ δεινοῦ φρυάγματος, ὡς ἀθάνατοι, κεχρη-

[2] L. 5. § 23, 36. l. 7. § 73. l. 11. § 23.
[3] Sup. § 27, 40.
[4] L. 6. § 10.
[5] L. 5. § 8. l. 7. § 9.
[6] L. 7. § 47. l. 9. § 28. l. 10. § 11.
[7] L. 2. § 7.
[8] Sup. § 29. l. 12. § 1.
[9] L. 6. § 31.
[10] ὅτι δ. π. τ. [μεμνῆσθαι] οὐ κ. ψ. τουτέστι κ. ψ. Sal. ὅ. οὐ δ. ὡς π. τ. κ. ψ. κ. τοκ. π. f.
[11] πυθαγορείους [μεμνῆσθαι] Boot
[12] L. 10. § 8.
[13] Inf. § 50.
[14] L. 5. § 24.
[15] L. 3. § 3.
[16] L. 8. § 25.
[17] L. 6. § 45. l. 7. § 19. l. 8. § 25.
[18] L. 3. § 3.

mors, & calumnia, & insidiæ, & quicquid fatuos homines vel exhilarat, vel contristat.

XLV. Subsequentia antecedentibus aptè annectuntur. neq; enim rerum enumeratio simplex est à se invicem discretarum, quæ necessitate tamen quadam contineantur; sed rationi consentanea connexio; & quemadmodum ea quæ in mundo existunt, concinne admodum certo inter se ordine componuntur: ita & quæ fiunt, non successionem nudam, sed admirabilem quandam concinnitatem præ se ferunt.

XLVI. Dictum illud Heracliti in memoria semper habeatur; *terræ mors est, aquam fieri; aquæ mors est, aërem fieri; aëris verò, ignem fieri*: & è converso. illius quoq; meminisse profuerit, qui quò via duceret, oblitus est. quódq; pleriq; à ratione illa dissentiunt, quâ cum vel maximè conversantur jugiter, quâq; universa administrautur, & peregrina eis videntur, quibus quotidie occurrunt. item nihil tanquam per somnum agendum, dicendúmve, siquidem dormientes quoq; multa agere, & dicere videmur. sed nec puerorum instar quicquam agendû, h.e. ex mera traditionis ratione, quia à parentibus sic accepimus.

XLVII. Quemadmodum si Deorum quis prædiceret tibi, aut cras, aut summum perendiè, moriturum te, haud in magno poneres, nisi animi esses abjectissimi, perendiè potiùs quàm crastino mori. quantulum enim interesset? pari modo nec magni quicquam existimes, ad millesimum annum potiùs, quàm ad crastinum diem.

XLVIII. Crebrò apud te reputa, quot medici sint mortui, qui super decumbentes, tanquam conclamatos jam, supercilia contraxerint: quot mathematici, qui aliorum fata, quasi magnum quid esset id posse, prædixerint: quot philosophi, postquam de morte & immortalitate tam multa disseruissent: quot strenui bellatores, cùm multos trucidâssent: quot tyranni, postquam vitæ necísq; potestatem, tanquam extra mortis aleam positi, diro cum fastu exercuerant: quot

quot etiam urbes, ut sic dicam intermortuæ sint; Helice, Pompeii, Herculanum, aliæq; innumerabiles. Percurre itidem quoscunq; noveris ipse, qui vice frequenti, alii alios ubi sepelierant, & ipsi tandem elati sunt: quámque exiguo hæc omnia tempore contigerint. horum summa huc redit, ut humana omnia semper sic aspicias, tanquam quæ diurna & vilia sint: quod enim heri mucus fuerat, cras salsura fit aut favilla. útq; temporis ideo punctum hoc insecabile naturæ convenienter transigas, ac propitius decedas; perinde ac oliva maturitatem adepta ceciderit, naturam quæ protulit collaudans, arboríq; è qua prodiit, gratias agens.

XLIX. Promontorii par esto, cui fluctus jugiter cùm allidantur, ipsum tamen consistit, undarúmque circumfusum sibi æstum compescit. Infelicem me, inquit ille, quòd mihi istud contigerit. imò, felicem me, quòd etiamsi contigerit, nil doleam tamen, nec aut præsentibus frangar, aut futura reformidem. accidere enim ejusmodi quid cuivis poterat: at non quivis citra animi ægritudinem casum ejusmodi tulisset. quamobrem ergo illud infelicitatis potiùs, quàm felicitatis istud loco habetur? num illud hominis infortunium dicis, quod naturæ humanæ neutiquam adversatur? aut naturæ humanæ adversari quicquam dixeris, quod secundùm ejusdem voluntatem contingit? quid autem ea velit, non est ut nunc discas. nunquid casus ullus prohibeat te, justum esse, magnanimum, temperantem, prudentem, temeritate, errore immunem, modestum, liberum, aut aliud quid eorum, quæ ubi affuerint, natura humana sua obtinet universa? memineris deinceps, quoties inciderit quicquam quod ad tristitiam impellat te, decreto hoc uti: Non est infelix casus iste, sed fortiter ferre hoc felicitatis est.

μυρίοι· πόσαι δὲ πόλεις ὅλαι, ἵν' οὕτως εἴπω, [1] τεθνήκασιν, Ἑλίκη, καὶ Πομπήϊοι, καὶ Ἡράκλανον, καὶ ἄλλαι ἀναρίθμητοι. ἔπελθε δὲ καὶ [2] ὅσους οἶδας, ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ, [3] ὁ μὲν τοῦτον κηδεύσας, εἶτα [4] ἐξετάθη, ὁ δὲ ἐκεῖνον· πάντα δὲ ἐν βραχεῖ. τὸ γὰρ [5] ὅλα κατιδεῖν ἀεὶ τὰ ἀνθρώπινα ὡς [6] ἐφήμερα καὶ [7] εὐτελῆ· καὶ ἐχθὲς μὲν [8] μυξάριον, αὔριον δὲ [9] τάριχος, ἢ [10] τέφρα· [11] τὸ ἀκαριαῖον οὖν τοῦτο τοῦ χρόνου [12] κατὰ φύσιν διελθεῖν, καὶ [13] ἵλεων καταλῦσαι· ὡσπερεὶ ἐλαία πέπειρος γενομένη ἔπιπτεν, εὐφημοῦσα τὴν ἐνεγκοῦσαν, καὶ χάριν εἰδυῖα τῷ φύσαντι δένδρῳ.

XLIX. Ὅμοιον εἶναι τῇ ἄκρᾳ, ᾗ διηνεκῶς τὰ κύματα προσρήσσεται· ἡ δὲ ἕστηκε, καὶ περὶ αὐτὴν κοιμίζεται τὰ φλεγμήναντα τοῦ ὕδατος. Ἀτυχὴς ἐγὼ, ὅτι τοῦτό μοι συνέβη. οὐμενοῦν· ἀλλ' εὐτυχὴς ἐγὼ, ὅτι [14] τούτου μοι συμβεβηκότος, ἄλυπος διατελῶ, οὔτε ὑπὸ παρόντος θραυόμενος, οὔτε ἐπιὸν φοβούμενος. συμβῆναι μὲν γὰρ τὸ τοιοῦτο παντὶ ἐδύνατο· ἄλυπος δὲ οὐ πᾶς ἐπὶ τούτῳ ἂν διετέλεσεν. διὰ τί οὖν ἐκεῖνο μᾶλλον ἀτύχημα, ἢ τοῦτο εὐτύχημα; λέγεις δὲ ὅλως ἀτύχημα ἀνθρώπου; ὃ οὐκ ἔστιν ἀπότευγμα τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου; ἀπότευγμα δὲ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου εἶναί σοι δοκεῖ, ὃ μὴ [15] παρὰ τὸ βούλημα τῆς φύσεως αὐτοῦ ἐστι; τί οὖν τὸ βούλημα, μεμάθηκας. [16] μήτι [οὖν] τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο κωλύσει δίκαιον εἶναι; μεγαλόψυχον; σώφρονα; ἔμφρονα; [17] ἀπρόπτωτον; [18] ἀδιάψευστον; αἰδήμονα; ἐλεύθερον; τ' ἄλλα, [19] ἃ συμπαρόντων ἡ φύσις ἡ τοῦ ἀνθρώπου [20] ἀπέχει τὰ ἴδια· μέμνησο λοιπὸν ἐπὶ παντὸς τοῦ εἰς λύπην σε προαγομένου, τούτῳ χρῆσθαι τῷ δόγματι. [21] οὐχ ὅτι τοῦτο ἀτύχημα, ἀλλὰ τὸ φέρειν αὐτὸ γενναίως, εὐτύχημα.

[1] L. 10. § 18.
[2] Sup. § 3.
[3] Inf. § 50. *l.* 8. § 25.
[4] Sup. § 3.
[5] ὅλον Mer.
[6] Sup. § 35. *l* 9. § 14.
[7] *L.* 2. § 12. *l.* 6. § 36.
[8] *L.* 6. § 13.
[9] *L.* 5. § 33.
[10] L. 12. § 27.
[11] *L.* 5. § 24.
[12] *L.* 1. § 9.
[13] *L.* 2. § 3.
[14] *L.* 9. § 40.
[15] *L.* 5. § 1.
[16] *L.* 5. § 29. *l.* 11. § 9.
[17] *L.* 3. § 9. *l.* 5. § 9.
[18] *L.* 2. § 17.
[19] ὧν σ.
[20] *L.* 8. § 32. *l.* 9. § 42. *l.* 11. § 1.
[21] ὅτι οὐχί.

L. [1] Ἰδιωτικὸν μὲν, ὅμως δὲ ἀνυστικὸν βοήθημα πρὸς θανάτου καταφρόνησιν, ἡ ἀνάπλησις τῶν [2] γλίσχρως ἐνδιατριψάντων τῷ ζῆν· τί οὖν αὐτοῖς πλέον, ἢ τοῖς ἀώροις; πάντως πού ποτε κεῖνται, [3] Καδικιανὸς, Φάβιος, Ἰουλιανὸς, Λέπιδος, ἢ εἴ τις τοιοῦτος, [4] οἳ πολλοὺς ἐξήνεγκαν, εἶτα ἐξηνέχθησαν. [5] ὅλον μικρόν ἐστι τὸ διάστημα, καὶ τοῦτο δι' ὅσων, καὶ [6] μεθ' οἵων ἐξαντλούμενον, καὶ ἐν οἵῳ σωματίῳ; [7] μὴ οὖν ὡς πρᾶγμα. βλέπε γὰρ ὀπίσω [8] τὸ ἀχανὲς τοῦ αἰῶνος, καὶ τὸ πρόσω ἄλλο ἄπειρον. ἐν δὴ τούτῳ, [9] τί διαφέρει ὁ τριήμερος τοῦ τριγερηνίου;

LI. [10] Ἐπὶ τὴν σύντομον ἀεὶ τρέχε· σύντομος δὲ ἡ κατὰ φύσιν. ὥστε [11] κατὰ τὸ ὑγιέστατον, πάντα λέγειν καὶ πράσσειν. ἀπαλλάσσει γὰρ ἡ τοιαύτη πρόθεσις, κόπων, στρατείας, καὶ πάσης [12] οἰκονομίας, καὶ [13] κομψείας.

[1] L. 9. § 3.
[2] L. 5. § 5.
[3] Καικιλιανὸς F.
[4] Sup. § 48.
[5] Sup. § 47.
[6] L. 5. § 10. l. 9. § 3. l. 10. § 36.
[7] L. 5. § 29.
[8] Sup. § 3. l. 5. § 24. l. 12. § 7
[9] L. 2. § 14. l. 9. § 33.
[10] L. 5. § 3. l. 8. § 50.
[11] L. 8. § 30.
[12] Sup. § 19. l. 11. § 18.
[13] L. 3. § 5. l. 8. § 30.

L. Vulgare quidem hoc est, efficax tamen ad mortem contemnendam adminiculum, si eos recolas qui vitæ avidi fuerint eidem diu immorati. quid enim amplius illis, quam immaturè defunctis contigit? Omnino jacent alicubi defuncti & illi, Cadicianus, Fabius, Julianus, Lepidus, aut si quis alius hujusmodi, qui postquam multos extulerant, efferebantur & ipsi. exiguum enim omnino intercedit spatium; idq; per quot molestias, cum quibus hominibus, in quali corpusculo exantlatum? nè ergo pro re momenti alicujus habeto. si enim ævi præteriti immensitatem adverteris & futuri itidem infinitatem, quid tandem distabit, triduanus qui fuerit, ab eo qui secula tria transegerit?

LI. Viâ compendiosâ semper incedas. compendiosa est ea, quæ secundùm naturam est. in omni nimirum cùm dictione, tum actione veri rectiq; curam habere. etenim propositum istiusmodi molestiis, militiaq;, sed & dissimulatione omni atque ostentatione immunem præstabit.

ni atque

ΒΙΒΛΙΟΝ ε'.

Ὄρθρου [1] ὅταν δυσόκνως ἐξεγείρῃ, πρόχειρον ἔστω, ὅτι ἐπὶ ἀνθρώπου ἔργον ἐγείρομαι. [2] τί οὖν δυσκολαίνω, εἰ πορεύομαι ἐπὶ τὸ ποιεῖν, ὧν ἕνεκεν γέγονα, καὶ ὧν χάριν προῆγμαι εἰς τὸν κόσμον; ἢ ἐπὶ τοῦτο κατεσκεύασμαι, ἵνα κατακείμενος τοῖς στρωματίοις ἑαυτὸν θάλπω; ἀλλὰ τοῦτο ἥδιον. [3] πρὸς τὸ ἥδεσθαι οὖν γέγονας; ὅλως δὲ πρὸς τὸ ποιεῖν, ἢ πρὸς ἐνέργειαν; οὐ βλέπεις [4] τὰ φυτάρια, τὰ στρουθάρια, τοὺς μύρμηκας, τὰς ἀράχνας, τὰς μελίσσας, τὸ καθ' αὑτὰς συγκοσμούσας κόσμον; σὺ [5] οὐ θέλεις [6] τὰ ἀνθρωπικὰ ποιεῖν; οὐ τρέχεις ἐπὶ τὸ κατὰ τὴν σὴν φύσιν; ἀλλὰ δεῖ καὶ ἀναπαύεσθαι. δεῖ. ἐδω-

[1] L. 8. § 12.
[2] L. 6. § 33.
[3] L. 4. § 12. l. 7. § 73. l. 8. § 2, 19. l. 9. § 42.
[4] Inf. § 6. l. 10. § 8.
[5] [δὲ] οὐ F.
[6] L. 6. § 33. l. 8. § 26.

LIB. V.

Manè, cùm gravatim exurgis, in promptu sit tecum hoc modo differere; Ad opus humanum jam expergiscor. num verò ægrè feram, si ad ea agenda proficiscor, quorum gratiâ natus & in mundum productus sum? aut nunquid ad hoc conditus sum, ut stragulis involutū decumbens me foveam? At hoc, inquis, oblectat magis. Nunquid ergo ad oblectandum te natus es? non autem ad faciendum aut agendum aliquid? an non arbusculas, aviculas, formicas, araneas, apiculas vides eam quam in mundo stationem obtinent, excolere satagentes? tu aûtem, quæ hominis sunt, facere recusas? & non properas potiùs ad id, quod naturæ tuæ convenit? At quiete quoq; opus est, inquis

quis

quis. Est fateor; sed quiescendi modum etiam natura præscripsit. præscripsit & edendi atq; bibendi. tu verò ultra modum, ultra id quod sufficit, in istis procedis. cæterùm in agendo secùs te geris, & intra id quod poteras, contines te. etenim verè temet non diligis. alioqui naturam tuam, quæq; illa vult, diligeres. siquidem artes suas qui diligunt artifices, earundem operibus etiam intabescunt, illuvie inediâq; affecti. tu verò naturam tuam minoris æstimas, quàm tornator tornaturam, aut histrio histrioniam, aut avarus argentum, aut ambitiosus gloriolam. & isti enim, ubi rebus hisce addicti fuerint, nec cibum, nec somnum capere magìs expetunt, quàm ista, ad quæ tam enixè feruntur, promovere: cùm tibi actiones societatem humanam spectantes sordeant magìs, quàm ut pari industriâ dignæ censeantur.

II. Quàm facile est imaginationem omnem vel turbulentam vel inconvenientem ita amoliri & abstergere, ut in summa statim tranquillitate consistas?

III. Nullum aut sermonem aut actionem indignum te censeas, qui naturæ fuerit consentaneus. neq; avertat ab eo te, quæ sequi possit, quorumlibet hominum reprehensio aut vituperatio. sed si dictu factúve honestum fuerit, indignum te nè existimes. habent enim illi mentem propriam, proprióq; ducuntur impulsu: quæ tu noli attendere, sed rectâ perge, naturæ tum propriæ, tum & communi obsecutus. eadem enim est harum utriusq; via.

IV. Per ea quæ naturæ sunt consentanea incedo, donec occumbens tandem conquiescam, eô expirando, unde spiritum quotidie haurio, eóq; recidendo, unde & seminium mei pater, & sanguinem mater, & lac nutrix collegit; unde quotidianum per tot annos cibum potúmq; accepi; quod calcantem, & ad tam varios usus eo abutentem me sustinuit.

V. Acumen tibi non est, quod sit admirationi cuiquam. multa tamen sunt alia, de quibus dicere

καὶ τούτου μέτρα ἡ φύσις. ἔδωκε μέντοι καὶ τοῦ ἐσθίειν, καὶ πίνειν· καὶ ὅμως σὺ, ὑπὲρ τὰ μέτρα, ὑπὲρ τὰ ἀρκοῦντα προχωρεῖς. [1] ἐν δὲ ταῖς πράξεσι δὲ οὐκ ἔτι, ἀλλ' ἐντὸς τοῦ δυνατοῦ. οὐ γὰρ φιλεῖς σεαυτόν. ἐπεί τοι καὶ [2] τὴν φύσιν ἂν σου, καὶ [3] τὸ βούλημα ταύτης ἐφίλεις· ἄλλοι τε [4] τὰς τέχνας ἑαυτῶν φιλοῦντες, συγκατατήκονται τοῖς κατ' αὐτὰς ἔργοις, ἄλουτοι καὶ ἄσιτοι. σὺ τὴν φύσιν τὴν σαυτοῦ ἔλαττον τιμᾷς, ἢ ὁ τορνευτὴς τὴν τορνευτικὴν, ἢ ὁ ὀρχηστὴς τὴν ὀρχηστικὴν, ἢ ὁ φιλάργυρος τὸ ἀργύριον, ἢ ὁ κενόδοξος τὸ δοξάριον· καὶ οὗτοι, ὅταν [5] προσπαθῶσιν, οὔτε φαγεῖν, οὔτε κοιμηθῆναι θέλουσι μᾶλλον, ἢ ταῦτα συναύξειν πρὸς ἃ φέρονται. σοὶ δὲ αἱ κοινωνικαὶ πράξεις εὐτελέστεραι φαίνονται, καὶ ἧττονος σπουδῆς ἄξιαι;

II. Ὡς εὔκολον, [6] ἀπώσασθαι καὶ [7] ἀπαλεῖψαι πᾶσαν φαντασίαν τὴν ὀχληρὰν, ἢ ἀνοίκειον, καὶ εὐθὺς [8] ἐν πάσῃ γαλήνῃ εἶναι.

III. [9] Ἄξιον ἑαυτὸν κρῖνε παντὸς λόγου καὶ ἔργου τοῦ κατὰ φύσιν· καὶ [10] μή σε περισπάτω ἡ [11] ἐπακολουθοῦσά τινων μέμψις ἢ [12] λόγος. ἀλλὰ [13] [14] ἐκαλὸν πεπρᾶχθαι, ἢ εἰρῆσθαι, μὴ σεαυτὸν ἀπαξίου. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, [15] ἴδιον ἡγεμονικὸν ἔχουσι, καὶ ἰδίᾳ ὁρμῇ χρῶνται· [16] ἃ σὺ μὴ περίβλεπε, ἀλλ' [17] εὐθεῖαν πέραινε, [18] ἀκολουθῶν τῇ φύσει τῇ ἰδίᾳ καὶ τῇ κοινῇ· μία δὲ ἀμφοτέρων τούτων ἡ ὁδός.

IV. Πορεύομαι διὰ τῶν κατὰ φύσιν, μέχρι πεσὼν ἀναπαύσωμαι, [19] ἐναποπνεύσας μὲν τούτῳ, [20] ἐξ οὗ καθ' ἡμέραν ἀναπνέω, πεσὼν δὲ ἐπὶ τούτῳ, ἐξ οὗ καὶ [21] τὸ σπερμάτιον ὁ πατήρ μου συνέλεξε, καὶ τὸ αἱμάτιον ἡ μήτηρ, καὶ τὸ γαλάκτιον ἡ τροφὸς, [22] ἐξ οὗ καθ' ἡμέραν τοσούτοις ἔτεσι βόσκομαι, καὶ ἀρδεύομαι, ὃ φέρει με πατοῦντα, καὶ εἰς τοσαῦτα ἀποχρώμενον ἑαυτῷ.

V. [23] Δριμύτητά σου οὐκ ἔχουσι θαυμάσαι; ἔστω· ἀλλὰ ἕτερα πολλὰ, ἐφ' ὧν οὐκ

[1] Inf § 31.
[2] L. 8. § 26.
[3] L. 4. § 49.
[4] L. 4. § 31. l. 11. § 5.
[5] L. 12. § 3.
[6] L. 4. § 3. l. 8. § 47. l. 12. § 22, 25.
[7] L. 7. § 29. l. 11. § 16, 19.
[8] L. 7. § 33. l. 12. § 22.
[9] L. 11. § 16. l. 12. § 17.
[10] L. 1. § 16. l. 4. § 25. l. 6. § 2.
[11] ἐπικωλύουσα. Jun.
[12] ψόγος. Jun.
[13] L. 12. § 17.
[14] εἰ κ.
[15] Inf. § 25. l. 8. § 56.
[16] L. 7. § 55.
[17] L. 8. § 57. l. 10. § 11.
[18] L. 6. § 14, 16. l. 9. § 2.
[19] L. 4. § 4, 21. l. 6. § 15. l. 7. § 50.
[20] L. 2. § 2.
[21] L. 10. § 26.
[22] Sup. § 7.
[23] L. 7. § 52, 67. l. 8. § 8.

ἔχεις εἰπεῖν, οὐ γὰρ πέφυκα. ἐκεῖνα οὖν παρέχου, [1] ἅπερ ὅλα ἐστὶν ἐν σοί, τὸ ἀκίβδηλον, τὸ σεμνόν, τὸ [2] φερέπονον, τὸ ἀφιλήδονον, τὸ ἀμεμψίμοιρον, τὸ [3] ὀλιγοδεές, τὸ εὐμενές, τὸ ἐλεύθερον, τὸ ἀπέρισσον, τὸ ἀφλύαρον, τὸ μεγαλεῖον. οὐκ αἰσθάνει[4], πόσα ἤδη παρέχεσθαι δυνάμενος, ἐφ' ὧν οὐδεμία ἀφυΐας καὶ ἀνεπιτηδειότητος πρόφασις, ὅμως ἔτι κάτω μένεις ἑκών; ἢ καὶ [5] γογγύζειν, καὶ [6] γλισχρεύεσθαι, καὶ κολακεύειν, καὶ τὸ σωμάτιον καταιτιᾶσθαι, καὶ [7] ἀρεσκεύεσθαι, καὶ [8] περπερεύεσθαι, καὶ τοσαῦτα [9] ῥιπτάζεσθαι τῇ ψυχῇ, διὰ τὸ ἀφυῶς κατεσκευάσθαι, ἀναγκάζῃ; οὔ, μὰ τοὺς θεούς. ἀλλὰ τούτων μὲν πάλαι ἀπηλλάχθαι ἐδύνασο· μόνον δέ, εἰ ἄρα, ὡς βραδύτερος, καὶ δυσπαρακολουθητότερος καταγινώσκεσθαι[10], καὶ τοῦτο δὲ ἀσκητέον, μὴ παρενθυμουμένῳ, μηδὲ ἐμφιληδοῦντι τῇ [11] νωθείᾳ.

VI. Ὁ μέν τίς ἐστιν, ὅταν τι δεξιὸν περί τινα πράξῃ, πρόχειρος καὶ λογίσασθαι αὐτῷ τὴν χάριν· ὁ δὲ πρὸς τοῦτο μὲν οὐ πρόχειρος, [12] ἄλλως μέντοι παρ' ἑαυτῷ, ὡς περὶ χρεώστου διανοεῖται, καὶ οἶδεν ὃ πεποίηκεν. [13] ὁ δέ τις τρόπον τινὰ οὐδὲ οἶδεν ὃ πεποίηκεν· ἀλλὰ ὅμοιός ἐστιν ἀμπέλῳ βότρυν ἐνεγκούσῃ, καὶ [14] μηδὲν ἄλλο προσεπιζητούσῃ, μετὰ τὸ ἅπαξ τὸν ἴδιον καρπὸν ἐνηνοχέναι. [15] ἵππος δραμών, κύων ἰχνεύσας, μέλισσα μέλι ποιήσασα, ἄνθρωπος δ' εὖ ποιήσας, οὐκ ἐπιβοᾶται, ἀλλὰ [16] μεταβαίνει ἐφ' ἕτερον, ὡς ἄμπελος ἐπὶ τὸ πάλιν ἐν τῇ ὥρᾳ τὸν βότρυν ἐνεγκεῖν. ἐν τούτοις οὖν δεῖ εἶναι, τοῖς τρόπον τινὰ ἀπαρακολουθήτως αὐτὸ ποιοῦσι; ναὶ ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο δεῖ παρακολουθεῖν. [17] ἴδιον γάρ, φησί, τοῦ κοινωνικοῦ, τὸ αἰσθάνεσθαι ὅτι κοινωνικῶς ἐνεργεῖ, καί, νὴ Δία, [18] βούλεσθαι καὶ τὸν κοινωνὸν αἰσθέσθαι. ἀληθὲς μέν ἐστιν ὃ λέγεις· τὸ δὲ νῦν

[1] L. 8. § 29. l. 9. § 11. l. 10. § 32.
[2] L. 1 § 16.
[3] L. 1 § 5.
[4] -νῃ.
[5] L. 9. § 37.
[6] L. 4. § 50.
[7] L. 11. § 14.
[8] περπερεύεσθαι Lug.
[9] L. 1. § 16.
[10] -σκη. vel σκεθῆς [μέλλης.]
[11] νωθείᾳ f. νωθρείᾳ Lug. An.
[12] ἀλλὰ f. vel, ἀλλ' ὅς.
[13] L. 7. § 73. l. 9. § 42.
[14] L. 4. § 13.
[15] Sup. § 1. l. 10. § 8.
[16] L. 6. § 7. l. 11. § 4 l. 12. § 29.
[17] Inf. § 16.
[18] L. 11. § 15.

nequeas, non esse te ad ea aptum natum. hæc itaq; præsta, quæ in te omnino sunt sita, animum sincerum, gravem, laborum tolerantem, voluptatum abstinentem, sorte contentum, paucorum indigum, mitem, liberum, luxu alienum, serium, sublimem. an non intelligis quàm multa præstare cùm jam possis, ad quæ inhabilitatis naturalis aut ineptitudinis nullus suppetit prætextus, sponte tamen in eis inferior adhuc persistis? num & per conditionis naturalis defectum aliquem obmurmurare, restrictum esse, adulari, corpusculum tuum incusare, assentari, ostentare te, animo tantopere jactari, cogeris? nequaquam, per Jovem; sed his omnibus jam olim licuit tibi esse immunem. hoc tantummodo nomine si notari poteras, quòd tardiori hebetiorīq; ingenio natus sis, exercitatione vitium istud corrigere conandum fuerat, hebetudinem tuam neq; insuper habendo, neque in eadem tibi complacendo.

VI. Est, qui ubi gratum quid alicui fecerit bneficium imputare proclivis sit. est, qui etiamsi imputare haud ita proclivis sit, pro debitore tamen apud se habet eum cui benefecit, quidq; fecerit, novit. est &, qui, quid fecerit, quodammodo nè novit quidem; sed viti sit similis, quæ racemum ubi tulerit, fructúmq; sibi proprium semel dederit, nihil ulteriùs requirit. sicut equus, ubi cucurrerit, canis venatus fuerit, apes mel confecerit; ità iste, ubi benefecerit, non clamore prosequitur, sed ad aliud ejusmodi opus se transfert; quemadmodum vitis ad racemos alios denuo suo tempore producendos. in horum ergo numero esse oportet, qui quid faciant, ipsi quodammodo nè intelligunt quidem? ita plané. At hoc ipsum, inquis, quid agas, intelligere necessarium est. est enim societatis legem colentis proprium hoc, ut sentiat se secundùm legem illam agere; útque velit etiam, per Jovem, eum quocum sic agit, id persentiscere. Verum est, fateor, quod dicis. Veruntamen, quod

uod jam dictum est, si seciùs ceteris, ex eorum numero futurus es, quorum priore loco memineram. quidem & illi rationis specie quadam probabili abducuntur. tu autem, si id quod dixeram rectè intelligere volueris, noli metuere, nè hac de caussâ benefaciendi occasionem ullam sis omissurus.

VII. Atheniensium votum erat, *plue, plue, chare Jupiter, super Atheniensium arva & prata.* aut nihil omnino precari, aut hoc modo simpliciter & ingenuè precari par est.

VIII. Cujusmodi illud est, quod dici solet, *Æsculapium* huic vel illi *coordinasse*, ut equitet, ut frigidâ proluatur, ut discalceatus incedat: ejusmodi quiddam est, & quod huic vel illi coordinavit universi natura, ut morbo teneatur, corpore mutiletur, liberos amittat, aut aliud tale quippiam. siquidem & ibi *coordinavit* illud, sensum hunc habet, acsi diceretur, hoc ad illud ordinavit, tanquam quod ad ejusdem sanitatem conducat: atq; istic pariter, quicquid unicuique contingit, ad illud ordinatur quodammodo quod fato congruum existat. atq; hinc est quod ea convenire nobis dicimus: quomodo lapides quadratos in mœnibus aut pyramidibus convenire dicunt artifices, cùm sibi invicem scitè componiti coaptantur. omnino enim una quædam est rerum omnium compages. & quemadmodum ex cunctis corporibus mundus iste, quô corpus ejusmodi sit, consummatur; ita ex caussis universis, quô caussa sit ejusmodi fatum conficitur. intelligunt hoc quod dico etiam rudissimi quiq;. dicunt enim *tulit hoc illi*, sors nimirum. hoc itaq; illi ferebatur; istúdq; illi coordinabatur. proinde ita excipiamus ista, quomodo ea solemus, quæ Æsculapius præceperit. multa siquidem & in illis aspera sunt, quæ sanitatis spe tamen libenter admittimus. ejusmodi itaq; quiddam videatur tibi, eorum quæ naturæ communi visa sunt, perfectio & consummatio, cujusmodi est valetudo tua. eodémq; modo, quicquid evenerit, quamvis

λεγόμενον [1] παρεκδέχῃ, διὰ τοῦτο ἔσῃ εἷς ἐκείνων, ὧν πρότερον ἐπεμνήσθην. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι λογικῇ τινι πιθανότητι παράγονται· ἐὰν δὲ θελήσῃς συνεῖναι τί ποτέ ἐστι τὸ λεγόμενον, μὴ φοβοῦ, μὴ παρὰ τοῦτο παραλίπῃς τι ἔργον κοινωνικόν.

VII. Εὐχὴ Ἀθηναίων, ὗσον, ὗσον, ὦ φίλε Ζεῦ, κατὰ τῆς ἀρούρας τῆς Ἀθηναίων καὶ τῶν πεδίων. ἤτοι οὐ δεῖ εὔχεσθαι, ἢ οὕτως ἁπλῶς καὶ ἐλευθέρως[2].

VIII. Ὁποῖόν ἐστι τὸ λεγόμενον, ὅτι συνέταξεν ὁ Ἀσκληπιὸς τούτῳ ἱππασίαν, ἢ ψυχρολουσίαν, ἢ ἀνυποδησίαν· [3] τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ, συνέταξεν τούτῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις νόσον, ἢ πήρωσιν, ἢ ἀποβολὴν, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων. καὶ γὰρ ἐκεῖ τὸ συνέταξεν, τοιοῦτόν τι σημαίνει, ἔταξε τοῦτο πρὸς τοῦτο, ὡς κατάλληλον εἰς ὑγίειαν. καὶ ἐνταῦθα τὸ συμβαῖνον ἑκάστῳ τέτακταί πως πρὸς αὐτὸ κατάλληλον εἰς τὴν εἱμαρμένην. [4] οὕτως γὰρ καὶ αὐτὰ συμβαίνειν ἡμῖν λέγομεν, ὡς καὶ τοὺς τετραγώνους λίθους ἐν τοῖς τείχεσι, [5] ἢ ταῖς πυραμίσι συμβαίνειν οἱ τεχνῖται λέγουσι, συναρμόζοντας ἀλλήλοις τῇ ποιᾷ συνθέσει. Ὅλως γὰρ [6] ἁρμονία ἐστὶ μία. καὶ ὥσπερ [7] ἐκ πάντων τῶν σωμάτων ὁ κόσμος τοιοῦτον σῶμα συμπληροῦται· οὕτως ἐκ πάντων τῶν αἰτίων ἡ εἱμαρμένη τοιαύτη αἰτία συμπληροῦται. νοοῦσι δὲ ὃ λέγω, καὶ οἱ τέλεον ἰδιῶται. φασὶ γὰρ, τοῦτο ἔφερεν αὐτῷ. οὐκοῦν [8] τοῦτο τούτῳ ἐφέρετο, καὶ τοῦτο τούτῳ συνετάττετο. δεχώμεθα οὖν αὐτὰ, ὡς [9] ἐκεῖνα [10] ὁ Ἀσκληπιὸς συντάττει. πολλὰ γοῦν καὶ ἐν ἐκείνοις ἐστὶ τραχέα· ἀλλὰ ἀσπαζόμεθα τῇ ἐλπίδι τῆς ὑγιείας· τοιοῦτόν τι σοι δοκείτω, ἄνυσις καὶ συντέλεια τῶν τῇ κοινῇ φύσει δοκούντων, οἷον ἡ σὴ ὑγίεια. καὶ οὕτως ἀσπάζου πᾶν τὸ γινόμενον, κἂν ἀπηνέστε-

ρον

[1] [ἂν] π. F

[2] θείως. Cas.

[3] L. 3. § 4. *l.* 4. § 10, 33. *l.* 6. § 16. *l.* 10. § 20. *l.* 12. § 23.

[4] L. 4. § 23. *l.* 6. § 44, 45. *l.* 7. § 57. *l.* 9. § 39.

[5] καὶ ἐν τ. Suid.

[6] L. 4. § 27.

[7] Sup. § 40.

[8] L. 6. § 44. *l.* 10. § 6, 20. *l.* 12. § 23.

[9] Inf. § 9.

[10] ἃ, vel [ἃ] ὁ

[1] L. 2. § 3. l. 10 § 1.
[2] τοιοῦτο f.
[3] L. 6. § 44, 49.
[4] L. 4. § 26. l. 8. § 23. l. 10. § 5.
[5] L. 2. § 3. l. 8. § 5.
[6] L. 4. § 29. l. 10. § 25. l. 11. § 8.
[7] Inf. § 10.
[8] L. 6. § 29. l. 7. § 70.
[9] L. 4. § 32.
[10] L. 9. § 29.
[11] L. 6. § 11, 12.
[12] L. 7. § 27.
[13] L. 4. § 3.
[14] L. 10. § 36.
[15] Sup. § 8.
[16] ἐπιδείξεις Boot. ἐπιδεήσει σε, vel ἐπιδεήσῃ τοῦ π. Sal. ἔτι δεήσει [εἰς] τὸ π. vel ἐπιζητήσεις [ἢ] τὸ π. f.
[17] L. 4. § 31. l. 6. § 12.
[18] L. 6. § 30. l. 10. § 2. l. 11. § 20.
[19] ἢ f.
[20] L. 8. § 12.
[21] τοῦτο Xyl.
[22] L. 4. § 49.
[23] L. 4. § 3. Inf. § 34. l. 10. § 6.
[24] L. 3. § 5. l. 7. § 4.

ερον δοκῇ, ἀλλὰ τὸ ἐκεῖ ἄγειν, [1] ἐπὶ τὴν τοῦ κόσμου ὑγίειαν, καὶ τὴν τοῦ Διὸς εὐοδίαν καὶ εὐπραγίαν. οὐ γὰρ ἂν [2] τοῦτό τι ἔφερεν, εἰ μὴ τῷ ὅλῳ συνέφερεν. οὐδὲ γὰρ ἡ τυχοῦσα φύσις φέρει τι, ὃ μὴ τῷ διοικουμένῳ ὑπ' αὐτῆς κατάλληλόν ἐστι. οὐκοῦν κατὰ δύο λόγους [3] στέργειν χρὴ τὸ συμβαῖνόν σοι. καθ' ἕνα μὲν, ὅτι σοι ἐγίνετο, καί σοι συνετάττετο, καὶ πρός σέ πως εἶχεν, [4] ἄνωθεν ἐκ τῶν πρεσβυτάτων αἰτίων συγκλωθόμενον. καθ' ἕτερον δὲ, ὅτι [5] τῷ τὸ ὅλον διοικοῦντι τῆς εὐοδίας, καὶ τῆς συντελείας, καὶ νὴ Δία, τῆς συμμονῆς αὐτῆς αἴτιόν ἐστι· πηροῦται γὰρ τὸ ὁλόκληρον, ἐὰν καὶ ὁτιοῦν διακόψῃς τῆς συναφείας καὶ συνεχείας, ὥσπερ τῶν μορίων, οὕτω δὴ καὶ τῶν αἰτίων. [6] διακόπτεις δὲ ὅσον ἐπὶ σοὶ, ὅταν δυσαρεστῇς, καὶ τρόπον τινὰ ἀναιρῇς.

IX. [7] Μὴ σικχαίνειν, [8] μηδὲ ἀπαυδᾷν, μηδὲ [9] ἀποδυσπετεῖν, [10] εἰ μὴ καταπυκνοῦταί σοι τὸ ἀπὸ δογμάτων ὀρθῶν ἕκαστα πράσσειν· ἀλλὰ [11] ἐκκρουσθέντα, πάλιν ἐπανιέναι, καὶ [12] ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλείω ἀνθρωπικώτερα, καὶ [13] φιλεῖν τοῦτο, ἐφ' ὃ ἐπανέρχῃ· καὶ μὴ ὡς πρὸς [14] παιδαγωγὸν τὴν φιλοσοφίαν ἐπανιέναι· ἀλλ' ὡς [15] οἱ ὀφθαλμιῶντες πρὸς τὸ σπογγάριον καὶ τὸ ᾠὸν, ὡς ἄλλος πρὸς κατάπλασμα, ὡς πρὸς καταιόνησιν· οὕτως γὰρ οὐδὲν [16] ἐπιδείξει τὸ πειθαρχεῖν τῷ λόγῳ, ἀλλὰ [17] προσαναπαύσῃ αὐτῷ. μέμνησο δὲ ὅτι [18] φιλοσοφία μόνα θέλει ἃ ἡ φύσις σου θέλει· σὺ δὲ ἄλλο ἤθελες [19] οὐ κατὰ φύσιν. [20] τί γὰρ τούτων προσηνέστερον; ἡ γὰρ ἡδονὴ οὐχὶ διὰ [21] τοὺς σφάλλει; ἀλλὰ θέασαι εἰ προσηνέστερον μεγαλοψυχία, ἐλευθερία, ἁπλότης, εὐγνωμοσύνη, ὁσιότης. αὐτῆς γὰρ φρονήσεως τί προσηνέστερον; ὅταν τὸ [22] ἄπταιστον, καὶ [23] εὔρουν ἐν πᾶσι [24] τῆς παρακολουθητικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς δυνάμεως ἐνθυμηθῇς.

asperius visum fuerit, libens admittito, quandoquidem ad mundi integritatem Jovisque prosperitatem atque felicitatem ferat. neque enim tulisset is, nisi ad universi bonum contulisset. cùm nec natura quælibet quicquam ferat, quod non ei mundo, qui ab ipsa administratur, congruens existat. ità duplici ratione diligas oportet, quicquid evenerit tibi. alterà, quod tibi natum & tibi coordinatum, & ad te quodammodo affectum est, à caussis antiquissimis retro tibi contextum. alterâ, q[d] universi gubernatori prosperitatis & consummationis, atque adeò permansionis ipsius procurandæ ex parte caussa sit. mutilatur enim integrum ipsum, si quid vel minimum abscindas à connexione & continuitate, ut partium universi, ita & caussarum. abscindis autem quantum in te est, quando molestè fers aliquid, tollísq; quodammodo.

IX. Noli ægrè ferre, aut animum despondere, aut stomachari, si juxta decreta recta agere volenti, haud perinde semper successerit. verùm, ubi excussum aliquando te senseris, regredere, pluribúsque pro officii humani ratione gestis contentus sis; atq; illud, ad quod regrederis, fac diligas. nec, tanquam ad pædagogum, ad philosophiam redeas; sed quomodo ad ovum & penicillum, qui oculis laborant, quomodo ad emplastrum alius, alius ad perfusionem, confugit. ità nihil deerit ulteriùs, quod rationis obsequelæ conciliet te, sed eâ sponte tua acquiesces. illud autem memineris, philosophiam ea sola velle, quæ natura tua ipsa velit. tu verò aliud aliquid velis, quàm quod naturæ tuæ convenit? ecquid enim istis blandius fuerit? voluptas autem nonne hâc ratione nos fallit? sed vide, gratiórne sit magnanimitas, liberalitas, simplicitas, æquanimitas, sanctitas. ipsâ verò prudentiâ quid gratius compereris, cùm facultatem intelligentiâ scientiâque in te præditam ejusmodi cogitaveris, quæ nusquam impingat, sed in omni re prosperè feratur?

X. Res quidem ipsæ adeò sunt
ditæ, ut philosophis haud paucis,
c vulgaribus eis, omnino percipi
l posse visum sit, quin & Stoicis
rceptu difficiles admodum viden-
r. éstq; reverâ assensus noster om-
s labilis & mutabilis. ubinam e-
m gentium est, qui sententiam,
ssus quandóq; non mutaverit? ad
bjecta jam ipsa si transieris, quàm
duca, quàm vilia sunt; quæq; e-
iam cinædo, scorto, latroni in pos-
sionem cedere possint. mores au-
tem eorum, quibuscum degis, si ad-
verteris, tales esse comperies, ut e-
tiam gratissimum quemlibet vix su-
stineas, ut nè adjiciam seipsum eti-
am vix sustinere quenquam. in hu-
jusmodi itaque caligine ac sorde,
tantóq; materiæ, temporis, motuum,
rerúmq; motarum fluxu, nihil pos-
sim comminisci, quod æstimatione
studióve dignum videatur. contrà
potiùs solari se quemque par fuerit,
dissolutionem sui naturalem operi-
endo, morémq; interea haud gra-
vatè ferendo, dum duobus hisce ac-
quiescit prorsùs; altero nimirum,
nihil obtingere sibi posse, quod non
universi naturæ consentaneum;
ro, in sua esse potestate situm,
nihil faciat præter genii Deique
voluntatem. hanc enim trans-
di qui cogat, nullus est.

XI. Quam ad rem animâ nunc
r meâ? hoc te jugiter interro-
simúlq; te percontare; Ecquid
hi nunc versatur in parte mei il-
quæ principalis dici solet? aut
usnam ego nunc animam gero?
m pueruli? num adolescentuli?
m mulierculæ? num tyranni?
m jumenti? num belluæ?

XII. Cujusmodi sint quæ plerisq;
a videntur, hinc licet deprehen-
e. si quid eorum quæ reverâ bo-
sunt mente quispiam concepe-
puta, prudentiam, temperanti-
m, justitiam, fortitudinem, ista,
quam, si animo præconceperit,
n sustinebit adjectum huic audi-
quicquam, quod non rei bonæ
bè congruat. at verò quæ vulgò

X. Τὰ μὲν πράγματα ἐν τοιαύτῃ τρόπον τινὰ ἐγκαλύψει ἐστίν, ὥστε φιλοσόφοις οὐκ ὀλίγοις οὐδὲ τοῖς τυχοῦσιν ἔδοξε παντάπασιν ἀκατάληπτα εἶναι. πλὴν αὐτοῖς γε τοῖς Στωικοῖς δυσκατάληπτα δοκεῖ. καὶ πᾶσα ἡ ἡμετέρα συγκατάθεσις, μεταπτωτή· ποῦ γὰρ ὁ ἀμετάπτωτος; [1] μέτιθι τοίνυν ἐπ' αὐτὰ τὰ ὑποκείμενα. ὡς [2] ὀλιγοχρόνια, καὶ [3] εὐτελῆ, καὶ [4] δυνάμενα ἐν κτήσει κιναίδου ἢ πόρνης, ἢ λῃστοῦ εἶναι. μετὰ τοῦτο ἔπιθι ἐπὶ [5] τὰ τῶν συμβιούντων ἤθη, [6] ὧν μόλις ἐστὶ καὶ τοῦ χαριεστάτου ἀνασχέσθαι, ἵνα μὴ λέγω, ὅτι καὶ [7] ἑαυτόν τις [8] μόγις ὑπομένει. ἐν τοιούτῳ οὖν ζόφῳ, καὶ [9] ῥύπῳ, καὶ τοιαύτῃ [10] ῥύσει τῆς τε οὐσίας, καὶ τοῦ χρόνου, καὶ τῆς κινήσεως, καὶ τῶν κινουμένων, τί ποτ' ἐστὶ τὸ ἐκτιμηθῆναι, ἢ τὸ ὅλως σπουδασθῆναι δυνάμενον, οὐδ' ἐπινοῶ· τοὐναντίον γὰρ δεῖ παραμυθούμενον ἑαυτὸν [11] περιμένειν τὴν φυσικὴν λύσιν, καὶ [12] μὴ ἀγανακτεῖν τῇ διατριβῇ, ἀλλὰ τούτοις μόνοις [13] προσαναπαύεσθαι· ἑνὶ μὲν τῷ, ὅτι [14] οὐδὲν συμβήσεταί μοι, ὃ οὐχὶ κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν ἐστίν. ἑτέρῳ δὲ, ὅτι [15] ἔξεστί μοι μηδὲν πράσσειν παρὰ τὸν ἐμὸν [16] θεὸν, καὶ δαίμονα. [17] οὐδεὶς γὰρ ὁ ἀναγκάσων τοῦτον παραβῆναι.

XI. Πρὸς τί ποτε ἄρα νῦν χρῶμαι τῇ ἐμαυτοῦ ψυχῇ; παρ' ἕκαστον τοῦτο ἐπανερωτᾶν ἑαυτόν, καὶ [19] ἐξετάζειν, τί μοί ἐστι νῦν ἐν τούτῳ τῷ μορίῳ, ὃ δὴ ἡγεμονικὸν καλοῦσι; καὶ τίνος ἄρα νῦν ἔχω ψυχήν; [20] μήτι παιδίου; μήτι μειρακίου; μήτι γυναικαρίου; μήτι τυράννου; μήτι κτήνους; μήτι θηρίου;

XII. [21] Ὁποῖά τινά ἐστι τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα ἀγαθά, καὶ ἐντεῦθεν λάβοις. εἰ γάρ τις ἐπινοήσειεν ὑπάρχοντά τινα ὡς ἀληθῶς ἀγαθά, οἷον φρόνησιν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην, ἀνδρείαν, οὐκ ἂν ταῦτα προεπινοήσας, ἔτι ἀκοῦσαι δύναιτο [22] τί. ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ γὰρ ἐφαρ-

μόσει

1 L. 8. § 22.
2 L. 7. § 1.
3 L. 4. § 48.
4 L. 2. § 11. l. 4. § 39.
5 L. 9. § 3.
6 L. 10. § 36.
7 L. 8. § 53.
8 μόλις Lug.
9 L. 9. § 14.
10 ῥύσει Inf. § 23. l. 6. § 15.
11 L. 2. § 17. Inf. § 33. l. 9. § 3.
12 Sup. § 9.
13 L. 6. § 12.
14 Sup. § 8. l. 8 § 4. l. 12. § 26.
15 L. 2. § 2. l. 3. § 14.
16 L. 3. § 3. Inf. § 27.
17 L. 2. § 9.
18 L. 8. § 2. l. 10. § 24, 37. l. 12. § 19. 33.
19 L. 10. § 37.
20 L. 4. § 28. l. 9. § 39.
21 L. 2. § 12. Inf. § 33.
22 π τ̃ ἀγαθῶν ὑπὸ ἐφ. Sal. π, ὑπὸ τῶ α' ἐκ ἐ f.

μόνῃ· τὰ δὲ γε τοῖς πολλοῖς φαινόμενα ἀγαθὰ προεπινοήσας τις, ἐξακούσεται, καὶ ῥᾳδίως δέξεται, ὡς οἰκείως ἐπιλεγόμενον τὸ ὑπὸ τοῦ κωμικοῦ εἰρημένον. οὕτως καὶ οἱ πολλοὶ φαντάζονται τὴν διαφοράν. οὐ γὰρ ἂν [1] τοῦτο μὲν οὐ προσέκοπτεν καὶ ἀπηξιοῦτο[2]· τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ πλούτου καὶ τῶν πρὸς τρυφὴν ἢ δόξαν εὐκληρημάτων παρεδεχόμεθα, ὡς ἱκνουμένως καὶ ἀστείως εἰρημένον. πρόϊθι οὖν καὶ ἐρώτα, εἰ τιμητέον καὶ ἀγαθὰ ὑποληπτέον τὰ τοιαῦτα. ὧν προεπινοηθέντων, οἰκείως ἂν ἐπιφέροιτο, τὸ τὸν κεκτημένον αὐτὰ, ὑπὸ τῆς εὐπορίας οὐκ ἔχειν ὅποι [3] χέσῃ.

1 [ἐπὶ] τούτων, vel ἐπ' ἐκείνων μ. f.
2 --το πλε' ἐπὶ δὲ f.
3 θήσῃ Boot.
4 L. 2. § 2. l. 6. § 32.
5 L. 4. § 4.
6 L. 2. § 3. l. 6. § 15. l. 7. § 18 25. l. 8. § 18. l. 9. § 28.

XIII. [4] Ἐξ αἰτιώδους καὶ ὑλικοῦ συνέστηκα· [5] οὐδέτερον δὲ τούτων εἰς τὸ μὴ ὂν φθαρήσεται· ὥσπερ οὐδὲ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ὑπέστη. οὐκοῦν [6] καταταχθήσεται πᾶν μέρος ἐμὸν κατὰ μεταβολὴν εἰς μέρος τι τοῦ κόσμου· καὶ πάλιν ἐκεῖνο εἰς ἕτερον μέρος τοῦ κόσμου μεταβαλεῖ· καὶ ἤδη εἰς ἄπειρον. κατὰ τοιαύτην δὲ μεταβολὴν κἀγὼ ὑπέστην, καὶ οἱ ἐμὲ γεννήσαντες, καὶ ἐπανιόντι εἰς ἄλλο ἄπειρον. οὐδὲν γὰρ κωλύει οὕτως φάναι, κἂν [7] κατὰ περιόδους πεπερασμένας ὁ κόσμος διοικῆται.

7 L. 10. § 7. l. 11. § 1.
8 L. 4. § 13, 25. l. 7. § 18. l. 8. § 7. l. 11. § 1.
9 Inf. § 34. l. 8. § 60.
10 L. 4. § 18, 51.

XIV. Ὁ λόγος καὶ ἡ λογικὴ τέχνη [8] δυνάμεις εἰσὶν ἑαυταῖς ἀρκούμεναι, καὶ τοῖς καθ' ἑαυτὰς ἔργοις. ὁρμῶνται μὲν οὖν ἀπὸ τῆς οἰκείας ἀρχῆς· [9] ὁδεύουσι δὲ πρὸς τὸ προκείμενον τέλος. καθὸ κατορθώσεις αἱ τοιαῦται πράξεις ὀνομάζονται, [10] τὴν ὀρθότητα τῆς ὁδοῦ σημαίνουσαι.

11 L. 8. § 12, 26.

XV. Οὐδὲν τούτων ῥητέον ἀνθρώπῳ, [11] ἃ ἀνθρώπῳ, καθὸ ἄνθρωπος, οὐκ ἐπιβάλλει. οὐκ ἔστιν ἀπαιτήματα ἀνθρώπου, οὐδὲ ἐπαγγέλλεται αὐτὰ ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις, οὐδὲ τελειότητές εἰσι τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως. οὐ τοίνυν οὐδὲ τὸ τέλος ἐν αὐτοῖς ἐστι τῷ ἀνθρώπῳ κείμενον, οὐδὲ συμπληρωτικὸν τοῦ τέλους τὸ ἀγαθόν. ἔτι εἴ τι τούτων ἦν ἐπιβάλλον τῷ ἀνθρώπῳ, οὐκ

pro bonis habentur, ubi animo præconceperit quis, auribus æquis accipiet, faciléq; admittet, tanquam aptè adjectum id, quod à comico quandóq; dictum est, ità etiam vulgus hominum differentiæ istius habent aliquam notitiam. alioqui enim non offenderet & tanquam dictu indignum repudiaretur, si de illis enunciaretur; cùm de divitiis eisq; fortunæ bonis quæ ad luxum pompámve ferunt, tanquam aptè scitéq; dictum admittamus. Eas nunc & quæras licet, utrùm in honore habendæ, aut in bonis censendæ sint res hujusmodi, quibus animo priùs conceptis illud commodè possit adjici, homini istis instructo præ opulentia sua *non suppetere, ubi ventris onus deponat.*

XIII. Formâ consto & materiâ. harum neutra in nihilum interibit, quemadmodum nec ex nihilo processit. omnis ergo pars mei, mutatione interveniente, in mundi partem aliquam pro ratione sui redigetur. & hæc rursus in aliam mundi partem mutabitur: & sic in infinitū. mutationis autem hujusmodi operâ & ipse extiti, & qui me genuerant, atq; ita retro in aliud infinitum. nihil enim vetat, quo minus hoc dicam, etiamsi secundùm periodos finibus certis terminatas mundus iste digeratur.

XIV. Ratio ársq; ipsa rationalis, facultates sunt, quæ sibi operibúsq; suis ipsæ sufficiunt. à suo itaq; cientur prodeúntq; principio; at ad propositum sibi finem rectâ proficiscuntur. unde & rectè factorum appellationem sortitæ sunt actiones hujusmodi, quâ viæ rectitudo significetur.

XV. Nihil horum hominis esse dicendum est, quod non ad hominem quâ homo est, pertinet. ista enim nec ab homine exiguntur, nec pollicetur ea natura humana, nec ad eam perficiendam ferunt. nec proinde in istis consistit, aut naturæ humanæ finis, aut bonum aliquod quod ad finem hunc conficiendum conducat. tum siquid istorum ad hominem pertineret, hominis non esse

habere, eísque sese opponere, nec laude dignus haberetur, qui istis minùs indigentem se præstiterit. imò ne bonus quidem vir esset, qui sibi horum alicui interdixerit, siquidem ea verè bona existerent. atqui contrà, quò quis horum hísque similium plura sibi detraxerit, aut ab aliis detracta æquanimiter sustinuerit, eò melior meritò censetur.

XVI. Talis futura est mens tua, qualia ea sunt quæ creberrimè cogitaveris. imbuitur enim cogitationibus anima. imbue ergò illam cogitationibus istiusmodi. verbi gratiâ; ubicunque vivere, ibidem & bene vivere licere. in aula verò vivere licere: ergo & in aula bene vivere dari. & rursus, cujus gratiâ quidque conditum est, ad id agendum esse conditum; ad quod autem agendum conditum est, ad id ferri: ad quod fertur verò, in eo finem suum situm habere: in quo autem finis rei cujusque situs est, eodem utile bonúmque ejusdem constare. bonum itaque animantis ratione præditi, societas est. ad hanc enim natos esse nos, supra demonstratum est. an non enim liquet planè, deteriora quæque præstantiorum gratiâ esse condita, præstantiora sui invicem? præstant autem inanimatis quidem animata; ex animatis verò quæ ratione sunt prædita.

XVII. Quæ fieri nequeunt sectari, insanum est. fieri autem non potest, quin istiusmodi quædam improbi agant.

XVIII. Nihil cuiquam contingit, quin à natura habeat, ut id ferre possit. aliis eadem contigere, qui vel casuum suorum ignari, vel animi magni specimen dare cupidi, immoti illæsíque manserunt. indignum est autem ignorantiam & arrogantiam prudentiâ plus posse.

XIX. Res ipsæ nullâ ratione animam attingunt; neque aditum ullum ad eam habent; neque mutare eam, aut movere possunt. ipsa sola sese mutat movétque. qualia autem decreta fuerint, quibus ipsa

δεῖν [1] τὸ ὑπερφρονεῖν αὐτῶν, καὶ [2] καταξανίστασθαι, ἐπιβάλλον ἦν. οὐδὲ ἐπαινετὸς ἦν, ὁ ἀπροσδεῆ τούτων ἑαυτὸν παρεχόμενος. οὐδ' ἂν ὁ ἐλαττωτικὸς ἑαυτοῦ ἔν τινι τούτων ἀγαθὸς ἦν, εἴπερ ταῦτα ἀγαθὰ ἦν. νῦν δ' [3] ὅσῳ περ πλείω τις ἀφαιρῶν ἑαυτοῦ τούτων, ἢ τοιούτων ἑτέρων, ἢ καὶ ἀφαιρούμενα [4] τι τούτων ἀνέχηται, τοσῷδε μᾶλλον ἀγαθός ἐστι.

XVI. [5] Οἷα ἂν πολλάκις φαντασθῇς, τοιαύτη σοι ἔσται ἡ διάνοια· [6] βάπτεται γὰρ ὑπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχή· βάπτε οὖν αὐτὴν, τῇ συνεχείᾳ τῶν τοιούτων φαντασιῶν· οἷον, ὅτι [7] ὅπου ζῆν ἔστιν, ἐκεῖ καὶ εὖ ζῆν. ἐν αὐλῇ δὲ ζῆν ἔστιν· [8] ἔστιν ἄρα καὶ εὖ ζῆν ἐν αὐλῇ· καὶ πάλιν, ὅτι [9] οὗπερ ἕνεκεν ἕκαστον κατεσκεύασται [10], πρὸς ὃ δὲ κατεσκεύασται, πρὸς τοῦτο φέρεται. πρὸς ὃ φέρεται δὲ, ἐν τούτῳ τὸ τέλος αὐτοῦ· ὅπου δὲ τὸ τέλος, ἐκεῖ καὶ τὸ συμφέρον, καὶ τἀγαθὸν ἑκάστου· [11] τὸ ἄρα ἀγαθὸν τοῦ λογικοῦ ζώου, κοινωνία. ὅτι γὰρ [12] πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν, πάλαι δέδεικται. ἢ οὐκ ἦν ἐναργὲς, ὅτι [13] τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν, τὰ δὲ κρείττω ἀλλήλων; [14] κρείττω δὲ τῶν μὲν ἀψύχων, τὰ ἔμψυχα· τῶν δὲ ἐμψύχων τὰ λογικά.

XVII. Τὸ [15] τὰ ἀδύνατα διώκειν, μανικόν· [16] ἀδύνατον δὲ τὸ [17] τοὺς φαύλους μὴ τοιαῦτά τινα ποιεῖν.

XVIII. [17] Οὐδὲν οὐδενὶ συμβαίνει, ὃ οὐχ' ἐκεῖνο πέφυκεν φέρειν αὐτῷ. ἄλλῳ τὰ αὐτὰ συμβαίνει, καὶ ἤτοι ἀγνοῶν ὅτι συμβέβηκεν, ἢ ἐπιδεικνύμενος μεγαλοφροσύνην [19] εὐσταθεῖ, καὶ ἀκάκωτος μένει· [20] δεινὸν οὖν ἄγνοιαν καὶ ἀρέσκειαν ἰσχυροτέρας εἶναι φρονήσεως.

XIX. [21] Τὰ πράγματα αὐτὰ οὐδ' ὁπωστιοῦν ψυχῆς ἅπτεται· [22] οὐδὲ ἔχει εἴσοδον πρὸς ψυχήν· [23] οὐδὲ τρέψαι, οὐδὲ κινῆσαι ψυχὴν δύναται· [24] τρέπει δὲ καὶ κινεῖ αὐτὴ ἑαυτὴν μόνη· καὶ οἵων ἂν κριμάτων καταξιώσῃ

[1] Inf. § 31. *l.* 8. § 8. *l.* 10. § 8.
[2] *L.* 8. § 39.
[3] *L.* 10. § 33.
[4] -νός.
[5] *L.* 7. § 3. *l.* 12. § 1.
[6] *L.* 3. § 4.
[7] *L.* 8. § 45. *l.* 10. § 33.
[8] *L.* 1. § 17. *l.* 8. § 9.
[9] *L.* 6. § 16, 40. *l.* 7. § 55. *l.* 8. § 12.
[10] [πρὸς τοῦτο κατεσκεύασται.]
[11] Sup. § 6. Inf. § 34. *l.* 6. § 7. *l.* 7. § 74. *l.* 9, 42.
[12] *L.* 2. § 1. *l.* 7. § 5.
[13] Inf. § 30. *l.* 7. § 55. *l.* 11. § 10.
[14] *L.* 6. 23.
[15] *L.* 6. § 50. *l.* 11. § 18, 33.
[16] Inf. § 28. *l.* 9. § 42. *l.* 12 § 16.
[17] οὐκ Lug.
[18] *L.* 8. § 46. *l.* 10. § 3.
[19] *L.* 6. § 10. *l.* 11. § 9.
[20] *L.* 8. § 48.
[21] *L.* 4. § 3.
[22] *L.* 8. § 41. *l.* 11. § 6.
[23] *L.* 6. § 52. *l.* 7. § 16.
[24] *L.* 6. § 8.

ἑαυτὴν, τοιαῦτα ἑαυτῇ ποιεῖ τὰ προσυφεστῶτα.

XX. [1] Καθ' ἕτερον μὲν λόγον ἡμῖν ἐστιν οἰκειότατον ἄνθρωπος, καθ' ὅσον [2] εὖ ποιητέον αὐτοὺς καὶ ἀνεκτέον· καθ' ὅσον δὲ ἐνίστανταί τινες εἰς τὰ οἰκεῖα ἔργα, [3] ἕν τι τῶν ἀδιαφόρων μοι γίνεται ὁ ἄνθρωπος, οὐχ ἧσσον ἢ ἥλιος, ἢ ἄνεμος, ἢ θηρίον. [4] ὑπὸ τούτων δὲ ἐνέργεια μέν τοι ἐμποδισθείη ἄν· [5] ὁρμῆς δὲ καὶ διαθέσεως, οὐ γίνεται ἐμπόδια [6] διὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν, καὶ τὴν περιτροπήν· περιτρέπει γὰρ καὶ μεθίστησι πᾶν τὸ τῆς ἐνεργείας κώλυμα ἡ διάνοια εἰς τὸ προηγούμενον· καὶ πρὸ ἔργου γίνεται τὸ τοῦ ἔργου τούτου ἐφεκτικόν· καὶ πρὸ ὁδοῦ, τὸ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἐνστατικόν.

XXI. [7] Τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τὸ κράτιστον τίμα· ἔστι δὲ τοῦτο τὸ πᾶσι χρώμενον, καὶ [8] πάντα διέπον· ὁμοίως δὲ καὶ [9] τῶν ἐν σοὶ τὸ κράτιστον τίμα· ἔστι δὲ τοῦτο, τὸ [10] ἐκείνῳ ὁμογενές· καὶ γὰρ ἐπὶ σοῦ [11] τὸ τοῖς ἄλλοις χρώμενον, τοῦτό ἐστι, καὶ ὁ σὸς βίος ὑπὸ τούτου διοικεῖται.

XXII. [12] Ὁ τῇ πόλει οὐκ ἔστι βλαβερόν, οὐδὲ τὸν πολίτην βλάπτει· ἐπὶ πάσης τῆς τοῦ βεβλάφθαι φαντασίας τοῦτον ἔπαγε τὸν κανόνα. εἰ ἡ πόλις ὑπὸ τούτου μὴ βλάπτεται, οὐδὲ ἐγὼ βέβλαμμαι. εἰ δὲ ἡ πόλις βλάπτεται [13], οὐκ ὀργιστέον τῷ βλάπτοντι τὴν πόλιν. [14] τί τὸ παρορώμενον.

XXIII. Πολλάκις ἐνθυμοῦ, [15] τὸ τάχος τῆς παραφορᾶς καὶ ὑπεξαγωγῆς τῶν ὄντων τε καὶ γινομένων. [16] ἥ τε γὰρ οὐσία οἷον ποταμὸς ἐν διηνεκεῖ [17] ῥύσει, καὶ [18] αἱ ἐνέργειαι ἐν συνεχέσι μεταβολαῖς, καὶ τὰ αἴτια ἐν μυρίαις [19] τροπαῖς. καὶ σχεδὸν [20] οὐδὲν ἑστὼς, καὶ τὸ παρεγγύς [21]. τὸ δὲ [22] ἄπειρον τοῦ τε παρῳχηκότος καὶ μέλλοντος ἀχανὲς, [23] ᾧ πάντα ἐναφανίζεται. πῶς οὖν οὐ [24] μωρὸς ὁ ἐν τούτοις

[1] L. 2. § 1.
[2] Inf. § 33.
[3] L. 6. § 32. l. 8. § 56.
[4] L. 8. § 32, 41.
[5] L. 3. § 12. Inf. § 34. l. 10. § 33. l. 11. § 9.
[6] L. 4. § 1.
[7] Inf. § 33.
[8] L. 6. § 5, 9.
[9] L. 3. § 9. l. 6. § 14, 16. l. 12. § 1, 19.
[10] L. 6. § 14.
[11] L. 3. § 1. l. 7. § 55.
[12] Inf. § 35. l. 6. § 44, 54. l. 8. § 55. l. 10. § 6.
[13] L. 2. § 1. l. 7. § 26.
[14] [δεικτέον δὲ] sive, [ἀλλὰ δεικτ.] τί Inf. § 28. l. 10. § 4. l. 11. § 13.
[15] L. 4. § 43.
[16] L. 2. § 43.
[17] Sup. § 10.
[18] L. 7. § 18, 25. l. 9. § 19. l. 11. § 35.
[19] L. 8. § 6.
[20] Inf. § 33.
[21] γὺς τόδε f.
[22] L. 4. § 3. l. 12. § 7.
[23] L. 2. § 12.
[24] L. 4. § 44.

in se locum dederit, talia facit sibi adventitia quæque.

XX. Aliâ quidem ratione nobis conjunctissimus est homo; quatenus officii est nostri juvare illos ac sustinere. at quatenus in actionibus debitis obsistunt nobis quandoque, hac ratione inter res medias etiam mihi censetur homo; nihilo minus quàm aut sol, aut ventus, aut bellua. hæc enim omnia actum impedire mihi possunt. Verùm conatûs aut affectûs impedimentum non datur, exceptionis atque circumversionis beneficio, circumvertit enim mens transfértque effectionis impedimentum omne ad id quod est potius. itâ fit ut & quod opus meum hoc inhibet, ad opus conducat; & ad viam conferat, quod viæ initæ obstabat.

XXI. Eorum quæ mundus complectitur, quod præstantissimum est colito. hoc est autem illud, quod cæteris omnibus utitur, quod reliqua omnia administrat. pari modo & quod in te præstantissimum est, colito. hoc est autem, quod superiori illi affine est. istud enim est, quod cæteris in te omnibus utitur; & à quo vita tua gubernatur.

XXII. Quod civitati non est noxium, nec civi nocet. hanc ad ea omnia regulam adhibe, quibus noceri tibi posse videbitur. si civitati ab hac re nihil nocetur, nec mihi: quin & etiamsi civitati nonnihil indè nocumenti accederet, ne sic quidem succensendum esset civitatem lædenti, sed ostendendum in quo delinquat.

XXIII. Sæpe cogita, quanta cum celeritate abripiantur & subtrahantur, quæ sunt fiúntq; universa. est enim rerum natura instar fluvii cujusdam, qui in jugi sit fluxu. effectiones verò mutationibus continuis, & caussæ ipsæ conversionibus innumeris subjacent. nec quod consistat ferè quicquam est. cogita itidem vastum istud utrinque adjacens præteriti ac futuri temporis immensum, quo conduntur universa. quî igitur non pro fatuo meritò habeatur, qui istis vel inflatur, vel

cruciatur,

cruciatur, vel de re aliqua, quæ ad ſpatium perbreve moleſtiam exhibeat, quiritatur, quaſi diu id fiat.

XXIV. Memineris & naturæ univerſæ, cujus particulam exiguam admodum obtines; & ævi univerſi, cujus ſpatium breve & momentaneum tibi aſſignatum eſt; & fati, cujus quantilla es particula?

XXV. Peccat quis aliquid adversùs me? ipſe viderit: propriam habet diſpoſitionem, operationem propriam. ego nunc habeo, quod nunc habere me vult rerum natura; facióque quod nunc me facere vult natura mea.

XXVI. Quæ principatum ac dominium obtinet pars animæ tuæ, immota maneat, ad levem vel aſperum carnis tuæ motum: nec ſe carni immiſceat, ſed circumſcribat ſeſe, & intra membrorum limites coerceat affectiones iſtas. quòd ſi aliâ ratione ſe ad mentem ſubvexerint, quatenus nempe ea corpori unita eſt, tunc ſenſui, cùm à natura ſit, non eſt obnitendum, ſed ſiſtenda partis principalis cenſura, nè de his tanquam aut bonis aut malis ſententiam ullam ferat.

XXVII. Cum Deis vivendum. hoc autem faciet, qui animum exhibuerit ità jugiter affectum, ut rebus ſibi deſtinatis acquieſcat; faciátq; quæcunq; genius ille voluerit, quem ſui particulam à ſe avulſam Jupiter cuique attribuit, præſidem ducémque eidem futurum. hic autem cujuſque mens eſt & ratio.

XXVIII. Num ſuccenſes ei qui hircum olet? num ei, cui halitum gravem os emittit? quid enim fecerit? ejuſmodi os huic, illi alæ ſunt, ut fieri nequeat quin tale quid ab utroque ſe proferat. at homo, inquis, ratione præditus eſt, poteſtque ſi advertat, dignoſcere quid delinquat. Bene tibi ſit. proinde, tu quoque ratione cùm ſis præditus, rationali facultate tuâ eandem in illo excitato, errorem oſtendito, commonefacito. ſiquidem enim te audiverit, ſanâſti eum, nec

φυσώμενος, ἢ σπώμενος, ἢ σχετλιάζων, ὡς ἐν τινι χρόνῳ καὶ ἐπὶ μικρὸν ἐνοχλήσουσι.

XXIV. Μέμνησο τῆς συμπάσης οὐσίας, [2] ἧς ἐλάχιστον μετέχεις, καὶ τοῦ σύμπαντος αἰῶνος, οὗ [3] βραχὺ καὶ [4] ἀκαριαῖόν σοι διάστημα ἀφώρισται, καὶ τῆς εἱμαρμένης, ἧς πόστον εἶ μέρος;

XXV. [5] Ἄλλος ἁμαρτάνει [6] τι εἰς ἐμέ. ὄψεται· [7] ἰδίαν ἔχει διάθεσιν, ἰδίαν ἐνέργειαν. [8] ἐγὼ νῦν ἔχω, ὅ με θέλει νῦν ἔχειν ἡ κοινὴ φύσις, καὶ [9] πράσσω ὅ με νῦν πράσσειν θέλει ἡ ἐμὴ φύσις.

XXVI. Τὸ ἡγεμονικὸν καὶ κυριεῦον τῆς ψυχῆς σου μέρος, [10] ἄτρεπτον ἔστω, ὑπὸ τῆς ἐν τῇ σαρκὶ λείας ἢ τραχείας κινήσεως· καὶ [11] μὴ συγκρινέσθω, ἀλλὰ περιγραφέτω [12] αὐτὸ, καὶ περιοριζέτω [13] τὰς πείσεις ἐκείνας ἐν τοῖς μορίοις. ὅταν δὲ ἀναδιδῶνται κατὰ τὴν ἑτέραν συμπάθειαν εἰς τὴν διάνοιαν, ὡς ἐν σώματι ἡνωμένῳ, τότε πρὸς μὲν τὴν αἴσθησιν, φυσικὴν οὖσαν, οὐ πειρατέον ἀντιβαίνειν· [14] τὴν δὲ ὑπόληψιν, τὴν ὡς περὶ ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ, μὴ προστιθέτω τὸ ἡγεμονικὸν ἐξ αὑτοῦ.

XXVII. [15] Συζῆν θεοῖς· συζῇ δὲ θεοῖς ὁ συνεχῶς δεικνὺς αὐτοῖς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν [16] ἀρεσκομένην μὲν τοῖς ἀπονεμομένοις, [17] ποιοῦσαν δὲ ὅσα βούλεται ὁ δαίμων, ὃν ἑκάστῳ [18] προστάτην καὶ ἡγεμόνα ὁ Ζεὺς ἔδωκεν, [19] ἀπόσπασμα ἑαυτοῦ. οὗτος δέ ἐστιν, ὁ ἑκάστου νοῦς καὶ λόγος.

XXVIII. [20] Τῷ γράσωνι μή τι ὀργίζῃ; μήτι τῷ ὀζοστόμῳ ὀργίζῃ; τί σοι ποιήσει; τοιοῦτον στόμα ἔχει, τοιαύτας μάλας ἔχει, [21] ἀνάγκη τοιαύτην ἀποφορὰν ἀπὸ τοιούτων γίνεσθαι. ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος λόγον ἔχει, φησὶ, καὶ δύναται συννοεῖν ἐφιστάνων τί πλημμελεῖ. εὖ σοι γένοιτο· τοιγαροῦν [22] καὶ σὺ λόγον ἔχεις, κίνησον λογικῇ διαθέσει, λογικὴν διάθεσιν· [23] δεῖξον, ὑπόμνησον· εἰ γὰρ ἐπαΐει, θεραπεύσεις,

[2] L. 2. § 9. l. 12. § 32.
[3] L. 4. § 26.
[4] L. 4. § 48. l. 11. § 18.
[5] L. 4. § 26. l. 11. § 13. l. 12. § 26.
[6] τις Xyl.
[7] Sup. § 3.
[8] L. 4. § 34. l. 7. § 57.
[9] L. 6. § 22.
[10] L. 4. § 3. Sup. § 19.
[11] L. 7. § 16, 67. l. 10. § 24.
[12] αὐτὸ f. l. 7. § 68.
[13] L. 3. § 6. l. 7. § 55. l. 8. § 26.
[14] L. 4. § 8. l. 7. § 14.
[15] L. 10. § 1. l. 12. § 5.
[16] L. 2. § 17. l. 3. § 16. l. 7. § 54.
[17] Sup. § 10.
[18] L. 3. § 5.
[19] L. 2. § 4. l. 12. § 26.
[20] L. 11. § 15.
[21] Sup. § 17.
[22] L. 4. § 13. l. 11. § 39.
[23] Sup. § 22. l. 6. § 27. l. 8. § 59. l. 9. § 11. l. 10. § 4. l. 11 § 13.

πταίσῃς, καὶ οὐ χρεία ὀργῆς· [1] [οὔτε [2] τραγῳδὸς, οὔτε πόρνη.]

XXIX. [3] Ὡς ἐξελθὼν ζῆν διανοῇ, οὕτως ἐνταῦθα ζῆν ἔξεστιν. ἐὰν δὲ μὴ ἐπιτρέπωσι, τότε [4] καὶ τοῦ ζῆν ἔξιθι· οὕτως μέντοι, ὡς [5] μηδὲν κακὸν πάσχων. [6] καπνὸς ἐστι, ἀπέρχομαι. τί αὐτὸ [7] πρᾶγμα δοκεῖς; μέχρι δέ με τοιοῦτον οὐδὲν ἐξάγει, μένω ἐλεύθερος, καὶ [8] οὐδεὶς με κωλύσει ποιεῖν ἃ θέλω· θέλω δὲ [9] κατὰ φύσιν τοῦ λογικοῦ, καὶ κοινωνικοῦ ζώου.

XXX. Ὁ τοῦ ὅλου νοῦς κοινωνικός. πεποίηκε γοῦν [10] τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν· καὶ [11] τὰ κρείττω ἀλλήλοις συνήρμοσεν. ὁρᾷς [12] πῶς ὑπέταξε, συνέταξε, καὶ τὸ κατ᾽ ἀξίαν ἀπένειμεν ἑκάστοις, καὶ [13] τὰ κρατιστεύοντα εἰς ὁμόνοιαν ἀλλήλων συνήγαγε·

XXXI. [14] Πῶς προσενήνεξαι μέχρι νῦν θεοῖς, γονεῦσιν, ἀδελφοῖς, γυναικὶ, τέκνοις, διδασκάλοις, τροφεῦσι, φίλοις, οἰκείοις, οἰκέταις· εἰ πρὸς πάντας σοι μέχρι νῦν ἐστι τὸ μήτε τινὰ ῥέξαι ἐξαίσιον, μήτε εἰπεῖν. ἀναμιμνήσκου δὲ, καὶ δι᾽ οἵων διελήλυθας, καὶ οἷα ἤρκεσας ὑπομεῖναι· καὶ ὅτι [15] πλήρης ἤδη σοι ἱστορία τοῦ βίου, καὶ [16] τελεία ἡ λειτουργία· καὶ πόσα ὦπται καλά· καὶ [17] πόσων μὲν ἡδονῶν καὶ πόνων ὑπερεῖδες· [18] πόσα δὲ ἔνδοξα παρεῖδες· [19] εἰς ὅσους δὲ ἀγνώμονας εὐγνώμων ἐγένου.

XXXII. [20] Διὰ τί συγχέουσιν ἄτεχνοι καὶ ἀμαθεῖς ψυχαὶ ἔντεχνον καὶ ἐπιστήμονα; τίς οὖν ψυχὴ ἔντεχνος καὶ ἐπιστήμων [21]; ἡ εἰδυῖα ἀρχὴν καὶ τέλος, καὶ [22] τὸν διὰ τῆς οὐσίας διήκοντα λόγον, καὶ διὰ παντὸς τοῦ αἰῶνος [23] κατὰ περιόδους τεταγμένας [24] οἰκονομοῦντα τὸ πᾶν.

XXXIII. Ὅσον οὐδέπω [25] σποδὸς ἢ σκελετὸς, καὶ [26] ἤτοι ὄνομα, ἢ [27] οὐδὲ ὄνομα· [28] τὸ δὲ ὄνομα, ψόφος καὶ ἀπήχημα. τὰ δὲ

[1] L. 4. § 31.
[2] L. 3. § 7. l. 11. § 18.
[3] L. 2. § 11. l. 11. § 3.
[4] L. 8. § 47.
[5] L. 2. § 11, 12
[6] ei f.
[7] L. 4. § 50.
[8] L. 1. § 16. l. 2. § 9. l. 8. § 48.
[9] L. 1. § 9. l. 3. § 4. Sup. § 16. l. 6. § 14.
[10] Sup. § 16.
[11] L. 8. § 59.
[12] Sup. § 8. l. 9. § 1.
[13] L. 9. § 9.
[14] L. 1. § 17. Sup. § 11. l. 6 § 48. l. 10. § 47.
[15] L. 2. § 14.
[16] L. 3. § 8.
[17] Sup. § 15.
[18] Sup. § 1.
[19] L. 7. § 65.
[20] L. 2. § 1. l. 3. § 16. l. 6. § 35.
[21] L. 19. § 18. l. 8. § 3.
[22] L. 4. § 40.
[23] Sup. § 13.
[24] Sup. § 21.
[25] L. 4. § 48.
[26] L. 12. § 27.
[27] L. 4. § 6. l. § 13.
[28] L. 4. § 3.

irâ ampliùs opus jam erit. [Nec tragœdus, nec scortum.]

XXIX. Quo modo vivere cogitas vitâ mox excessurus, eodem, si volueris, vivere jam licet. sin id minùs permiserint, quibuscum hìc degis, exeas licèt è vita; ità tamen, ne tanquam mali quid passus. si fumus molestus est mihi, discedo. cur hoc momenti alicujus esse videatur? interim verò dum nihil me ad educendum me adigit, liber maneo; utpote quem nemo prohibere possit, quo minùs faciam quæ velim; velim autem, quæ animantis rationē imbuti ad societatem nati naturæ sunt consentanea.

XXX. Universi mens communionis mutuæ amans est. itaq; deteriora quæq; præstantiorum caussâ fecit: præstantiora sibi invicem conciliavit. vides ut res singulas ordine justo subdiderit, congesserit, pro dignitate sua suum cuiq; attribuerit, præstantissimas mutuo sibi invicem consensu devinxerit.

XXXI. Recole tecum quo modo te hactenus gesseris erga Deos, parentes, fratres, liberos, conjugē, præceptores, educatores, amicos, familiares, famulos; nunquid hactenus adversùs horum aliquem, quod minùs deceat, quicquam vel facto, vel dicto etiam admiseris. recole quoq; quæ transegeris negotia, quibúsque sustinendis suffeceris. cogita & vitæ tuæ historiam jam esse consummatam, muneréque tuo te jam defunctum. recole itidem, quot præclara videris; quot voluptates ac dolores spreveris; quot pro gloriosis habita neglectui habueris; quot improbis denique æquum te exhibueris.

XXXII. Quorsum arte instructum ac peritum quenquam rudes animæ imperitæq; conturbent? verùm quænam est anima perita artéq; instructa? Ea quæ principii finisq; rerum est gnara rationísque illius quæ res omnes permeat, ac per ævum omne statis periodis universum hoc administrat.

XXXIII. Cinis jamjam futurus es, aut ossa nuda; noménque tantùm, vel ne nomen quidem tui, superfuturum est. nomen autem ipsum

sum nihil est aliud quam sonitus inanis & echo quædam. quin & illa ipsa, quæ in hac vita tanto habentur in pretio, vana sunt, putida, exilia, canicularum instar invicem rixantium, aut puerulorum secum invicem litigantium, & ridentium modò, mox plorantium. Cæterùm fides, modestia, justitia & veritas, ad cœlum, à terra longè latéq; patente, sese contulerunt. ecquid igitur restat quod te istìc detineat? siquidem res sensui subjectæ, mutari pronæ, & consistere nesciæ; sensus ipsi hebetes & imagines falsas admittere proclives: animula ipsa, exhalatio à sanguine emissa: apud eos, qui istiusmodi sint, celebrem esse, inane quiddã. quin ergo expectas placidus, vel extinctionem tui, vel translationem? istius tempus donec obvenerit, quid suffecerit nisi ut Deos colas celebrésq;, hominibus benefacias, sustineas eos eisdémque abstineas; memineríśq; ea omnia, quæ extra corpusculi animulæque tuæ terminos consistunt, nec tua esse, nec in potestate tua sita?

XXXIV. Prosperè tibi res tuæ sunt perpetuò processuræ, si ritè incedere potueris, rectâque methodo & opinari & agere. communia sunt animæ ratione præditæ, sive Dei, sive hominis, sive alius alicujus animantis duo ista: alterum, quod ab alia re nulla possit impediri; alterum, quod in animi affectione actioneq; justâ bonum suum situm habeat, nec ultra hæc quicquam appetere necesse habeat.

XXXV. Si nec aut vitiositas hæc mea sit, aut effectum vitiositatis meæ; nec communitas ea læditur, cur de re ista ipse differor? communitatem autem quid læserit?

XXXVI. Ne imaginatione ullâ temerè abripiaris: sed opis tuæ indigis, prout potes & par est, opem feras. nec si in rebus mediis hisce detrimentum sustinuerunt, ideò lædi eos existimes. nihil enim mali subest. sed quemadmodum senex discedens alumni turbinem poscebat, cum turbinem tamen, hoc est, ludicrum quiddam, esse meminisset. ita & istìc te geras. ad rostra ubi declamitans fueris, an oblitus es,

ἐν τῷ βίῳ πολυτίμητα, [1] κενὰ, καὶ [2] σαπρὰ, καὶ [3] μικρὰ, καὶ [4] κυνίδια διαδακνόμενα, καὶ [5] παιδία φιλόνεικα, γελῶντα, εἶτα εὐθὺς κλαίοντα. πίστις δὲ καὶ αἰδὼς, καὶ δίκη, καὶ ἀλήθεια, [6] πρὸς Ὄλυμπον, ἀπὸ χθονὸς εὐρυοδείης. τί οὖν ἔτι τὸ ἐνταῦθα κατέχον; εἴγε [7] τὰ μὲν αἰσθητὰ εὐμετάβλητα, καὶ [8] οὐχ ἑστῶτα· τὰ δὲ αἰσθητήρια, [9] ἀμυδρὰ καὶ εὐπαρατύπωτα· αὐτὸ δὲ τὸ ψυχάριον, [10] ἀναθυμίασις ἀφ' αἵματος· [11] τὸ δὲ εὐδοκιμεῖν παρὰ τοιούτοις, κενόν. [12] τί οὖν [13] περιμένεις; [14] ἵλεως [15] τὴν εἴτε σβέσιν εἴτε μετάστασιν. ἕως δὲ ἐκείνης ὁ καιρὸς ἐφίσταται, τί [16] ἀρκεῖ; τί δ' ἄλλο ἢ [17] θεοὺς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν· [18] ἀνθρώπους δὲ εὖ ποιεῖν, καὶ [19] ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι· ὅσα δὲ ἐκτὸς ὅρων τοῦ κρεαδίου, καὶ τοῦ πνευματίου, ταῦτα μεμνῆσθαι [20] μήτε σὰ ὄντα, μήτε ἐπὶ σοί;

XXXIV. Δύνασαι ἀεὶ [21] εὐροεῖν, εἴγε καὶ [22] ὁδεύειν, εἴγε καὶ [23] ὁδῷ ὑπολαμβάνειν, καὶ πράσσειν. [24] δύο ταῦτα κοινὰ, τῇ τε τοῦ θεοῦ, καὶ τῇ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ παντὸς λογικοῦ ζώου ψυχῇ· τὸ [25] μὴ ἐμποδίζεσθαι ὑπ' ἄλλου· καὶ τὸ [26] ἐν τῇ δικαϊκῇ διαθέσει καὶ πράξει ἔχειν τὸ ἀγαθὸν, [27] καὶ ἐνταῦθα τὴν ὄρεξιν ἀπολήγειν.

XXXV. Εἰ [28] μήτε κακία ἐστὶ τοῦτο ἐμὴ, μήτε ἐνέργεια κατὰ κακίαν ἐμὴν, [29] μήτε τὸ κοινὸν βλάπτεται, τί ὑπὲρ αὐτοῦ διαφέρομαι; [30] τίς δὲ βλάβη τοῦ κοινοῦ;

XXXVI. Μὴ [31] ὁλοσχερῶς [32] τῇ φαντασίᾳ συναρπάζεσθαι· ἀλλὰ [33] βοηθεῖν μὲν κατὰ δύναμιν καὶ [34] κατ' ἀξίαν· κἂν εἰς τὰ μέσα ἐλαττῶνται, μὴ μέντοι [35] βλάβην αὐτὸ φαντάζεσθαι, κακὸν γὰρ [36] ἔθος· ἀλλ' ὡς ὁ γέρων ἀπελθὼν τὸν τοῦ θρέπτου ῥόμβον ἀπῄτει, μεμνημένος ὅτι ῥόμβος· οὕτως οὖν καὶ ὧδε. ἐπεί τοι [37] γίνη καλῶν ἐπὶ τῶν ἐμβόλων·

ἄνθρωπε

[1] L. 4. § 32.
[2] L. 9. § 36.
[3] L. 6. § 36.
[4] L. 7. § 3.
[5] L. 9. § 24.
[6] Hesiod. l. 1. v. 195.
[7] L. 2. § 17. l. 6. § 4, 14.
[8] Sup. § 23.
[9] L. 2. § 17.
[10] L. 4. § 3.
[11] L. 4. § 33.
[12] π. ὑ. π. ἰλ.
[13] Sup. § 10.
[14] L. 2. § 3.
[15] L. 7. § 32.
[16] Sup. § 14.
[17] L. 6. § 10, 30.
[18] L. 5. § 20.
[19] Sup. § 20.
[20] L. 12. § 3.
[21] L. 2. § 5.
[22] Sup. § 14.
[23] L. 1. § 9.
[24] περιγ. δι.
[25] Sup. § 20.
[26] Sup. § 16.
[27] L. 4. § 20. l. 9. § 31.
[28] Sup. § 25. l. 7. § 22. l. 9. § 4.
[29] Sup § 22.
[30] L. 8. § 55.
[31] L. 9. § 3.
[32] L. 4. § 22. l. 7. § 43.
[33] L. 6. § 30.
[34] L. 3. § 11.
[35] Sup. § 35.
[36] ἔθεν f.
[37] γίνη καλῶν Xyl.

ἄνθρωπε, ἐπελάθου τί ταῦτα ἦν; ναί· ἀλλὰ τούτοις περισπούδαστα. [1] διὰ τοῦτ' οὖν καὶ σὺ [2] μωρὸς γένῃ; [3] ἐγενόμην ποτὲ, ὅπου δήποτε καταλειφθεὶς[4], [5] εὔμοιρος ἄνθρωπος· τὸ δὲ [6] εὔμοιρος, ἀγαθὴν μοῖραν σεαυτῷ ἀπονείμας· ἀγαθαὶ δὲ μοῖραι, ἀγαθαὶ [7] τροπαὶ ψυχῆς, ἀγαθαὶ ὁρμαὶ, ἀγαθαὶ πράξεις.

[1] L. 9. § 29.
[2] L. 4. § 44.
[3] ἐ. π. εὐμ. Sal. γενόμενον ἄν, ὁ. καὶ εὐμ. Boot.
[4] --ληφθεὶς Sal. & Boot.
[5] ἄνθρωπε, σὺ δὲ εὐμ. ὁ. κατ. S
[6] L. 7. § 17.
[7] -θοὶ τρόποι. S.

homo, hæc quidnam ſint? memini ſatis, inquis; verùm ea ſunt, in quibus iſti pretium ſtudiúmque ponunt. num ergo & te fatuum eſſe neceſſe eſt, quia illi ſunt? quocunq; loco deprehenſus, felix futurus ſis. felix eſt autem qui ſortem ſibi bonam comparaverit. ſors vero bona ſi quid ſit quæras, ea moribus bonis, motibus bonis, bonis denique actionibus conſtat.

ΒΙΒΛΙΟΝ ζ'.

Τῶν ὅλων οὐσία, εὐπειθὴς, καὶ εὐτρεπὴς, [2] ὁ δὲ ταύτην διοικῶν λόγος οὐδεμίαν ἐν ἑαυτῷ αἰτίαν ἔχει τοῦ κακοποιεῖν· κακίαν γὰρ οὐκ ἔχει, οὐδέ τι κακῶς ποιεῖ, οὐδὲ βλάπτεταί τι ὑπ' ἐκείνου. [3] πάντα δὲ κατ' ἐκεῖνον γίνεται, καὶ περαίνεται.

II. Μὴ διαφέρου, πότερον ῥιγῶν, ἢ θαλπόμενος τὸ πρέπον ποιεῖς· καὶ πότερον νυστάζων, ἢ ἱκανῶς ὕπνου ἔχων· [4] καὶ πότερον κακῶς ἀκούων, ἢ εὐφημούμενος· καὶ [5] πότερον ἀποθνήσκων, ἢ πράττων τι ἄλλοιον. [6] μία γὰρ τῶν βιωτικῶν πράξεων καὶ αὕτη ἐστὶ, καθ' ἣν ἀποθνήσκομεν· [7] ἀρκεῖ οὖν καὶ ἐπὶ ταύτης [8] τὸ παρὸν εὖ θέσθαι.

III. [9] Ἔσω βλέπε· μηδενὸς πράγματος μήτε ἡ ἰδία ποιότης, μήτε ἡ ἀξία, παρατρεχέτω σε.

IV. Πάντα τὰ ὑποκείμενα [10] τάχιστα μεταβάλλει, καὶ [11] ἤτοι ἐκθυμιαθήσεται [12], εἴπερ ἥνωται ἡ οὐσία, ἢ σκεδασθήσεται.

V. [13] Ὁ διοικῶν λόγος οἶδε πῶς διακείμενος, καὶ τί ποιεῖ, καὶ ἐπὶ τίνος ὕλης.

VI. Ἄριστος τρόπος τοῦ ἀμύνεσθαι· [14] τὸ μὴ ἐξομοιοῦσθαι.

VII. Ἑνὶ [15] τέρπου καὶ [16] προσαναπαύου, τῷ ἀπὸ πράξεως κοινωνικῆς [17] μεταβαίνειν ἐπὶ πρᾶξιν κοινωνικὴν, [18] σὺν μνήμῃ θεοῦ.

[1] Inf. § 5. l. 7. § 23.
[2] L. 2. § 11. l. 10. § 7.
[3] L. 3. § 11. Inf. § 8.
[4] L. 1. § 16. l. 4. § 25. l. 5. § 3. Inf. § 7. l. 8. § 2.
[5] L. 7. § 44, 45, 46.
[6] L. 3. § 7. l. 10. § 8.
[7] L. 8. § 32. l. 9. § 6.
[8] L. 2. § 5. l. 3. § 12.
[9] L. 3. § 11. l. 5. § 36. l. 7. § 29, 30.
[10] L. 5. § 23. Inf. § 15.
[11] L. 8. § 25. l. 10. § 7.
[12] -αθήσεται. Lug.
[13] L. 2. § 4. Sup. § 1. l. 10. § 25.
[14] L. 7. § 15, 65.
[15] L. 8. § 26, 42.
[16] L. 4. § 31.
[17] L. 5. § 6.
[18] L. 3. § 13. Inf. § 23.

LIB. VI.

Niverſi materia obſequens eſt & parere prompta. mens rectrix ejuſdem, nullam in ſe maleficii cauſſam habet; cùm malitiam in ſe nullam habeat; neq; malefecit cuiquam, nec à quoquam læditur. ſecundùm hanc verò fiunt & perficiuntur univerſa.

II. Pari loco habeas, frigore rigens, an calore fotus, quod eſt officii tui, feceris. item utrùm dormituriens, an ſomni ſatur; malè audiens, an collaudatus; moriens itidem, an aliud quid agens, nam ex vitæ hujus officiis, hoc eſt etiam. quòd morimur. & in hoc ergò ſufficit, quod præ manibus eſt ritè diſponere.

III. Introſpice, cavéque ne rei cujuſquam qualitas dignitáſve propria te fugiat.

IV. Præſentia hæc omnia quàm citiſſimè mutabuntur; & vel in exhalationem abibunt, (ſiquidem unita ſit rerum omnium ſubſtantia) vel diſſipabuntur.

V. Novit mens univerſi rectrix quomodo ſe habeat, quid faciat, & in qua materia verſetur.

VI. Optimus injuriam ulciſcendi modus eſt, inferenti ne ſis ſimilis.

VII. Hoc uno te oblecta, in eóque acquieſce, ut ab una, quæ communitatem juvet, actione, ad alteram tranſeas, numinis memor.

VIII. Pars animæ principalis se [ex]suscitat, se vertit; se facit, qualem ipsa voluerit; quæque contingunt quælibet, talia sibi videri facit, qualia ipsa voluerit.

IX. Secundùm universi naturam perficiuntur singula. neque enim secundùm aliam ullam, quæ vel exteriùs contineat, vel interiùs contineatur, vel extra etiam quasi appensa sit.

X. Universum aut est cinnus quidam rerum, nunc concursu fortuito invicem implexarum, mox dissipatarum denuò; aut est compages rerum in unum ordine justo convenientium, quæ providentiâ regatur. si prius illud, quid est, quod desiderem in temeraria miscela colluvieq; istiusmodi ulteriùs commorari? aut cur aliud quicquam mihi curæ sit, quàm ut quoquo modo in terram redigar? quorsum etiam perturbor? quicquid enim egero, superveniet aliquando dissipatio. sin quod posterius est positum, rectorem veneror, eodémque fretus, firmus animi consisto.

XI. Siquando à rebus circumstantibus per vim quandam adactum perturbari te senseris, citò ad te redi, nec plus quàm necesse est, ab animi tenore congruo recede. tenoris enim servandi valentior fies, ad eum jugiter recurrendo.

XII. Si novercam simul matrémque haberes, etiamsi & illam coleres, ad istam tamen frequentissimè te reciperes. harum instar habeant apud te, aula & philosophia. ad hanc sæpiùs accede, hac acquiesce, cujus ope, cùm quæ ibi occurrunt tibi futura sunt toleratu facilia, tum & ipse in eis toleratu facilis.

XIII. Quemadmodum de obsoniis atq; eduliis ejusmodi cogitare licet, hoc piscis esse cadaver, hoc avis, hoc suis: ac rursus de falerno, esse uvulæ succum; de purpura, esse oviculæ capillos conchylii cruore tinctos; de coitu, esse intestini fri-

VIII. [1] Τὸ ἡγεμονικόν ἐστι, τὸ ἑαυτὸ ἐγεῖρον καὶ τρέπον, καὶ ποιοῦν μὲν ἑαυτὸ οἷον ἂν καὶ θέλῃ, [2] ποιοῦν δὲ ἑαυτῷ φαίνεσθαι πᾶν τὸ συμβαῖνον, οἷον αὐτὸ θέλει.

IX. [3] Κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν ἕκαστα περαίνεται. οὐ γὰρ κατ' ἄλλην γέ τινα φύσιν, ἤτοι ἔξωθεν περιέχουσαν, ἢ ἐμπεριεχομένην ἔνδον, ἢ ἔξω ἀπηρτημένην.

X. [4] Ἤτοι κυκεὼν, καὶ ἀντεμπλοκὴ, καὶ σκεδασμός· ἢ ἕνωσις καὶ τάξις, [5] πρόνοια. [6] εἰ μὲν οὖν τὰ πρότερα, τί καὶ ἐπιθυμῶ εἰκαίῳ συγκρίματι, καὶ φυρμῷ τοιούτῳ ἐνδιατρίβειν; τί δέ μοι καὶ μέλει ἄλλου τινὸς, ἢ τοῦ ὅπως ποτὲ [7] αἶα γίνεσθαι; τί δὲ καὶ ταράσσομαι; [8] ἥξει γὰρ ἐπ' ἐμὲ ὁ σκεδασμὸς, ὅ,τι ἂν ποιῶ. εἰ δὲ θάτερά ἐστι, [9] σέβω καὶ [10] εὐσταθῶ, καὶ θαῤῥῶ [11] τῷ διοικοῦντι.

XI. Ὅταν ἀναγκασθῇς [12] ὑπὸ τῶν περιεστηκότων οἱονεὶ διαταραχθῆναι, [13] ταχέως ἐπάνιθι [14] εἰς ἑαυτὸν, καὶ μὴ ὑπὲρ τὰ ἀναγκαῖα ἐξίστασο τοῦ ῥυθμοῦ. ἔσῃ γὰρ ἐγκρατέστερος τῆς ἁρμονίας, τῷ συνεχῶς εἰς αὐτὴν ἐπανέρχεσθαι.

XII. Εἰ μητρυιάν τε ἅμα εἶχες καὶ μητέρα, ἐκείνην τ' ἂν ἐθεράπευες, καὶ ὅμως ἡ ἐπάνοδος σοι πρὸς τὴν μητέρα συνεχὴς ἐγίνετο. τοῦτό σοι νῦν ἐστιν ἡ αὐλὴ, καὶ φιλοσοφία· ὧδε πολλάκις [15] ἐπάνιθι, καὶ [16] προσαναπαύου ταύτῃ, δι' ἣν καὶ τὰ ἐκεῖ σοι ἀνεκτὰ φαίνεται, καὶ σὺ ἐν αὐτοῖς ἀνεκτός.

XIII. Οἷον δὴ, τὸ [17] φαντασίαν λαμβάνειν ἐπὶ τῶν ὄψων, καὶ τῶν τοιούτων ἐδωδίμων· ὅτι νεκρὸς οὗτος ἰχθύος, οὗτος δὲ νεκρὸς ὄρνιθος, ἢ χοίρου· καὶ πάλιν, ὅτι ὁ Φαλερνος, χυλάριόν ἐστι σταφυλίου· καὶ [18] ἡ περιπόρφυρος, τρίχια προβατίου αἵματι κόγχης δεδευμένα· καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν συνουσίαν,

[1] L. 5. § 14. l. 11. § 1.
[2] L. 3. § 9. l. 5. § 19. l. 7. § 14. l. 12. § 25.
[3] Sup. § 1, 4.
[4] L. 4. § 27.
[5] [καὶ] πρ.
[6] L. 2. § 11.
[7] Iliad. η. v. 99.
[8] L. 7. § 46.
[9] L. 5. § 21, 33.
[10] L. 5. § 18.
[11] Sup. § 5, 9.
[12] L. 1. § 12. l. 11. § 9.
[13] L. 4. § 3. Inf. § 12.
[14] πρὸς Lug. An.
[15] Sup. § 11.
[16] L. 5. § 9, 10.
[17] L. 3. § 11. Sup. § 3. Inf. § 14. l. 7. § 29, 30.
[18] L. 9. § 34.

συνουσίαν, ἐντερίου παράτριψις, καὶ μετά τινος σπασμοῦ [1] μυξαρίου ἔκκρισις. [2] οἷαι δὴ αὗταί εἰσιν αἱ φαντασίαι καθικνούμεναι αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ διεξιοῦσαι δι' αὐτῶν, ὥστε ὁρᾶν ἄπινά ποτ' ἐστίν. [3] οὕτως δεῖ παρ' ὅλον τὸν βίον ποιεῖν, καὶ ὅπη λίαν ἀξιοπιστότατα πράγματα φαντάζεται, [4] ἀπογυμνοῦν αὐτὰ, καὶ τὴν εὐτέλειαν αὐτῶν καθορᾶν, καὶ τὴν ἱστορίαν, [5] ὑφ' ᾗ σεμνύνεται, περιαιρεῖν. [6] δεινὸς γὰρ ὁ τῦφος παραλογιστής· καὶ ὅτε δοκεῖς μάλιστα περὶ τὰ σπουδαῖα καταγίνεσθαι, τότε μάλιστα καταγοητεύει. ὅρα γοῦν ὁ Κράτης, τί περὶ αὐτοῦ τοῦ Ξενοκράτους λέγει.

XIV. [7] Τὰ πλεῖστα ὧν ἡ πληθὺς θαυμάζει, εἰς γενικώτατα ἀνάγεται, τὰ ὑπὸ ἕξεως ἢ φύσεως συνεχόμενα, λίθους, ξύλα, συκᾶς, ἀμπέλους, ἐλαίας· τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ὀλίγῳ μετριωτέρων, εἰς τὰ ὑπὸ ψυχῆς, οἷον, ποίμνας, ἀγέλας· τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ἔτι χαριεστέρων, εἰς τὰ ὑπὸ λογικῆς ψυχῆς, οὐ μέντοι καθολικῆς, ἀλλὰ καθὸ τεχνικὴ, ἢ ἄλλως πως ἐντρεχής, ἢ κατὰ ψιλὸν, τὸ πλῆθος ἀνδραπόδων κεκτῆσθαι. [8] ὁ δὲ ψυχὴν λογικὴν [9] καθολικὴν καὶ πολιτικὴν τιμῶν, οὐδὲν ἔτι τῶν ἄλλων ἐπιστρέφεται· πρὸ ἁπάντων δὲ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν [10] λογικῶς καὶ κοινωνικῶς [11] ἔχουσαν, καὶ κινουμένην διασώζει, καὶ [12] τῷ ὁμογενεῖ εἰς τοῦτο [13] συνεργεῖ.

XV. [14] Τὰ μὲν σπεύδει γίνεσθαι, τὰ δὲ σπεύδει γεγονέναι, καὶ τοῦ γινομένου δὲ ἤδη τι ἀπέσβη· [14] ῥύσεις καὶ ἀλλοιώσεις ἀνανεοῦσι [τὸν ἄπειρον αἰῶνα] τὸν κόσμον διηνεκῶς, ὥσπερ ἡ τοῦ χρόνου ἀδιάλειπτος φορὰ νέον ἀεὶ παρέχεται [15]. ἐν δὴ τούτῳ [16] τῷ ποταμῷ, [17] τί ἂν τις τούτων τῶν παραθεόντων ἐκτιμήσειεν, [19] ἐφ' οὗ στῆναι οὐκ ἔξεστιν; ὥσπερ εἴ τις τι τῶν παραπετομένων στρουθίων φιλεῖν ἄρξαιτο· [20] τὸ δ' ἤδη ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπελήλυθεν. τοιοῦτον δὴ τι καὶ αὐτὴ

1 L. 4. § 4?.
2 οἷαι vel ὅσαι.
3 L. 10. § 26. l. 11. § 2.
4 L. 2. § 12. l. 10. § 9. l. 12. § 8.
5 ἐφ' f.
6 L. 2. § 12. l. 3. § 6.
7 Sup. § 13.
8 L. 3. § 9.
9 L. 5. § 21. l. 12. § 30, 32.
10 L. 5. § 29.
11 ἴσχουσαν f. Inf. § 16.
12 L. 5. § 21.
13 Inf. § 42.
14 L. 5. § 23. Sup. § 4.
15 L. 2. § 3. l. 7. § 25.
16 -ται [τὸν ἄπειρον αἰῶνα.]
17 L. 2. § 17. l. 7. § 19.
18 L. 5. § 10.
19 Sup. § 23.
20 L. 4. § 43.

ctionem, mucique cum convulsione quadam excretionem: cogitationes enim istæ ità res ipsas attingunt, easdémque pervadunt, ut quæ nam eæ sint, penitiùs per hoc cernere detur. ad eundem modum per vitam totam agendum est, ut res eas etiam, quæ comprobatu dignissimæ videbuntur, prorsus denudemus, vilitatémque earum intueamur, & tollamus eam, quâ evehi solent, narrationis pompam omnem. gravis enim impostor fastus est; & tum maximè effascinat, cùm circa ea quis versatur, quæ studio digna videntur. Vide igitur de Xenocrate ipso Crates quid dixerit.

XIV. Eorum quæ vulgus hominum admiratur, pleraque ad generalissima rerum capita referuntur, quæ vel formâ merâ vel naturâ continentur; qualia sunt lapides, ligna, ficus, vites, oleæ: quæ autem moderatiores paulò suspiciunt, ad ea referuntur, quæ animâ sunt prædita, veluti greges & armenta. quæ verò politiores adhuc afficiunt, ad ea pertinent, quæ animâ continentur rationali, non quidem universali illâ, sed quâ artium cultrix, aliásve solers existit, aut quâ merè talis, ut servitiorum turbam possidere. cæterùm qui animam rationalem universalem ac civilem veneratur, is reliquis rebus omnibus insuper habitis, in hoc præcipuè incumbit. ut animam in eo statu suam conservet, quo rationi ac communioni consentaneè se habeat gerátque, & congeneri suo cuilibet, ut hoc ipsum præstet, operam itidem mutuatur suam.

XV. Quædam fieri properant, quædam fuisse: & illius etiam quod fit, aliquid jam abscessit. fluxus & mutationes mundum perpetim renovant, sicut temporis successio nunquam intermissa ævum interminatum exhibet novum subinde. in hoc igitur flumine, in quo consistere non datur, quorsum quis horum sic præterlabentium quicquam in pretio habeat? perinde ac si avicularum prætervolantium aliquam diligere quis inciperet, cùm ea è conspectu statim abscesserit. hujusmodi res est & vita cujusque, quasi

quaſi exhalatio nempe quædam à ſanguine orta,& ab aëre ſpiritûs attractio. quale enim quiddam eſt aërem ſemel traxiſſe, mox reddere, quod momentis ſingulis facimus; tale quiddam eſt & totam illam reſpirandi facultatem, quam heri & nudiuſtertius in ortu acceperas, eò redonare, unde primò hauſeras.

XVI. Non eſt æſtimatione multâ dignum, aut perſpirari, quod & plantarum eſt; aut reſpirare, quod & pecudum & belluarum eſt; aut à ſenſibus rerum imagines impreſſas admittere; aut ab affectibus ſigillarium inſtar impelli; aut gregatim convenire; aut nutriri: hoc enim perinde eſt atque alimenti quod eſt ſuperfluum excernere. ecquid eſt igitur, quod pretio aliquo dignum ſit? num plauſibus excipi? nequaquam. itaque nec linguarum ſtrepitu excipi. quid enim ſunt aliud vulgi acclamationes, quàm linguarum ſtrepitus? ita cùm & gloriolam miſſam feceris,quid tandem ſupererit pretio dignum? hoc unum, opinor, ſecundùm conditionis ſuæ rationem, moveri ſeq; ſiſtere, hoc eſt, ad quod ſtudia reliqua artéſq; nos ducunt. omnis enim ars ad hoc collimat, ut quicquid producit, ad opus illud aptum ſit, ad quod productum eſt. ſiquidem hoc vinitor qui vites colit, hoc qui equos domat, hoc qui canes curat, intendit. quin & puerorum inſtitutiones & diſciplinæ ad quid aliud contendunt? iſtîc ergo reperitur quod in pretio ſit habendum. atq; hoc benè ſi habuerit, nihil aliud quod acquiras, opus erit. non tu deſines tandem in pretio alia multa habere? nec liber itaque futurus es, nec tibi ſufficies, nec perturbationibus immunis eris. etenim neceſſe erit invidere, æmulari, eos ſuſpectos habere, qui his privare te poſſunt, eis ſtruere inſidias, qui id, quod tu tanti æſtimas, poſſident. omnino neceſſe erit macerari te, ubi horum tibi aliquid defuerit; & de Diis etiam ſæpenumero conqueri. at contra mentem propriam ſi in veneratione ac honore habueris, & tibi gratum id te faciat. & commu-

ἡ ζωὴ ἑκάστου, οἷον [1] ἡ ἀφ' αἵματος ἀναθυμίασις, καὶ [2] ἡ ἐκ τοῦ ἀέρος ἀνάπνευσις. ὁποῖον γάρ ἐστι τὸ ἅπαξ ἑλκύσαι τὸν ἀέρα καὶ ἀποδοῦναι, [3] ὅπερ παρέκαστον ποιοῦμεν, τοιοῦτόν ἐστι καὶ [4] τὸ τὴν πᾶσαν ἀναπνευστικὴν δύναμιν, ἣν χθὲς καὶ πρώην ἀποτεχθεὶς ἐκτήσω· ἀποδοῦναι ἐκεῖ, ὅθεν τὸ πρῶτον ἔσπασας.

XVI. [5] Τίμιον, οὔτε τὸ [6] διαπνεῖσθαι ὡς τὰ φυτά· οὔτε [7] τὸ ἀναπνεῖν, ὡς τὰ βοσκήματα καὶ τὰ θηρία· οὔτε [8] τὸ τυποῦσθαι κατὰ φαντασίαν· οὔτε τὸ [9] νευροσπαστεῖσθαι καθ' ὁρμήν· οὔτε τὸ [10] συναγελάζεσθαι. οὔτε τὸ τρέφεσθαι· τοῦτο γὰρ ὅμοιον τῷ [11] ἀποκρίνειν τὰ περιττώματα τῆς τροφῆς. τί οὖν τίμιον; τὸ κροτεῖσθαι· οὐχί. [12] οὐκοῦν οὐδὲ τὸ ὑπὸ γλωσσῶν [13] κροτεῖσθαι· αἱ γὰρ παρὰ τῶν πολλῶν εὐφημίαι, [14] κρότος γλωσσῶν. ἀφῆκας οὖν καὶ τὸ δοξάριον, τί καταλείπεται τίμιον; δοκῶ μὲν, τὸ κατὰ τὴν ἰδίαν κατασκευὴν κινεῖσθαι, καὶ [15] ἴσκεσθαι, ἐφ' ὃ καὶ αἱ ἐπιμέλειαι ἄγουσι καὶ αἱ τέχναι. [16] ἥ τε γὰρ τέχνη πᾶσα τοῦτο στοχάζεται, ἵνα τὸ κατασκευασθὲν ἐπιτηδείως ἔχῃ πρὸς τὸ ἔργον πρὸς ὃ κατεσκεύασται. ὅ τε φυτουργὸς ὁ ἐπιμελούμενος τῆς ἀμπέλου, καὶ ὁ πωλοδάμνης, καὶ ὁ τοῦ κυνὸς ἐπιμελούμενος, τοῦτο ζητεῖ· αἱ δὲ παιδαγωγίαι, αἱ διδασκαλίαι ἐπὶ τί σπεύδουσιν; ὧδε οὖν τὸ τίμιον. καὶ τοῦτο μὲν ἂν εὖ ἔχῃ, οὐδὲν τῶν ἄλλων περιποιήσῃ σεαυτῷ. [17] οὐ παύσῃ καὶ ἄλλα πολλὰ τιμῶν; οὔτ' οὖν ἐλεύθερος ἔσῃ, οὔτε αὐτάρκης, οὔτε ἀπαθής. ἀνάγκη γὰρ φθονεῖν, ζηλοτυπεῖν, ὑφορᾶσθαι τοὺς ἀφελέσθαι ἐκεῖνα δυναμένους, ἐπιβουλεύειν τοῖς ἔχουσι τὸ τιμώμενον ὑπό σου· ὅλως πεφύρθαι ἀνάγκη τὸν ἐκείνων τινὸς ἐνδεῆ· προσέτι δὲ πολλὰ καὶ τοῖς θεοῖς μέμφεσθαι. [18] ἡ δὲ τῆς ἰδίας διανοίας αἰδὼς καὶ τιμὴ, σεαυτῷ τε [19] ἀρεσόν σε ποιήσει, καὶ τοῖς κοινωνι-

[1] L. 5. § 33.
[2] L. 2. § 2.
[3] L. 8. § 54.
[4] L. 5. § 4.
[5] Ὡς τ. φ. τ. τ. δ. Baſ. & Lug.
[6] L. 3. § 1.
[7] L. 8. § 54.
[8] L. 3. § 16.
[9] L. 2. § 2. Inf. § 29.
[10] L. 9. § 9, 39.
[11] L. 9. § 39.
[12] L. 8. § 52.
[13] L. 4. § 3. l. 5. § 33.
[14] L. 3. § 16. Sup. § 14.
[15] ἴχεσθαι Sup. § 14.
[16] L. 5. § 14.
[17] Inf. § 41. l. 9. § 1.
[18] L. 3. § 9. l. 11. § 1.
[19] L. 8. § 53.

κοις [1] εὐάρμοστον, καὶ τοῖς θεοῖς σύμφωνον, τουτέστιν, [2] ἐπαινοῦντα ὅσα ἐκεῖνοι διατέμουσι καὶ διατετάχασιν.

XVII. [3] Ἄνω, κάτω, κύκλῳ, φοραὶ τῶν στοιχείων. ἡ δὲ τῆς ἀρετῆς κίνησις ἐν οὐδεμιᾷ τούτων, ἀλλὰ θειότερόν τι, καὶ [4] ὁδῷ [5] δυσεπινοήτῳ προϊοῦσα [6] εὐοδεῖ.

XVIII. Οἷόν ἐστιν, ὃ ποιοῦσι; τοὺς μὲν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ χρόνου, καὶ μεθ' ἑαυτῶν ζῶντας ἀνθρώπους εὐφημεῖν οὐ θέλουσιν· αὐτοὶ δὲ [7] ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων εὐφημηθῆναι, οὓς οὔτε εἶδόν ποτε, οὔτε ὄψονται, περὶ πολλοῦ ποιοῦνται. τοῦτο δὲ ἐγγύς ἐστι τῷ λυπηθῆναι ἄν, ὅτι οὐχὶ καὶ οἱ προγενέστεροι περὶ σου λόγους εὐφήμους ἐποιοῦντο.

XIX. [8] Μὴ εἴ τι αὐτῷ σοι δυσκαταπόνητον, τοῦτο ἀνθρώπῳ ἀδύνατον ὑπολαμβάνειν. ἀλλ' [9] εἴ τι ἀνθρώπῳ δυνατὸν καὶ οἰκεῖον, τοῦτο καὶ σεαυτῷ ἐφικτὸν νόμιζε.

XX. Ἐν τοῖς γυμνασίοις καὶ ὄνυξι [10] καταδέδρυψέ τις, καὶ τῇ κεφαλῇ [11] ἐῤῥαγείς, πληγὴν ἐποίησεν. ἀλλ' οὔτε ἐπισημαινόμεθα, οὔτε προσκόπτομεν, οὔτε ὑφορώμεθα ὕστερον, ὡς ἐπίβουλον· καίτοι φυλαττόμεθα, οὐ μὴν ὡς ἐχθρόν, οὐδὲ μεθ' ὑποψίας, ἀλλ' ἐκκλίσεως εὐμενοῦς. [12] τοιοῦτόν τι γινέσθω, καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς μέρεσι τοῦ βίου· πολλὰ παρενθυμώμεθα, τῶν οἷον [13] προσγυμναζομένων. ἔξεστι γάρ, ὡς ἔφην, ἐκκλίνειν, μηδὲ καὶ ὑποπτεύειν, μηδὲ ἀπέχθεσθαι.

XXI. [14] Εἴ τις με ἐλέγξαι, καὶ παραστῆσαί μοι, ὅτι οὐκ ὀρθῶς ὑπολαμβάνω, ἢ πράσσω, δύναται, χαίρων μεταθήσομαι· ζητῶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν, ὑφ' ἧς οὐδεὶς πώποτε ἐβλάβη. βλάπτεται δὲ ὁ ἐπιμένων ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀπάτης καὶ ἀγνοίας.

XXII. Ἐγὼ [15] δὲ ἐμαυτοῦ [16] καθῆκον ποιῶ· [17] τὰ ἄλλα με οὐ περισπᾷ· ἤτοι [18] ἄψυχα, ἢ ἄλογα, ἢ [19] πεπλανημένα, καὶ [20] τὴν ὁδὸν ἀγνοοῦντα.

[1] L. 1. § 9.
[2] L. 5. § 8.
[3] L. 9. § 28.
[4] Sup. § 14.
[5] Inf. § 22.
[6] L. 7. § 53. l. 8. § 7.
[7] L. 3. § 10. l. 8. § 44.
[8] L. 12. § 6.
[9] L. 8. § 36, 46.
[10] L. 12. § 16.
[11] προσεῤῥαγεὶς An. Lug. ἀῤῥαγεὶς, vel ἐναραγεὶς, vel ἐνεραγεὶς f.
[12] L. 4. § 3. Inf. § 26, 27. l. 7. § 22, 38. l. 10 § 6.
[13] L. 10. § 31.
[14] L. 4. § 12. Inf. § 38. l. 8. § 16. l. 10. § 12.
[15] τὸ f.
[16] L. 5. § 25. l. 7. § 15, 19.
[17] L. 2. § 7.
[18] L. 7. § 38.
[19] L. 9. § 42.
[20] L. 3. § 16.

nioni accommodum, & Diis consentientem, dum quæcunque illi attribuunt ac constituunt, laudas.

XVII. Sursum, deorsum, in orbem feruntur elementa. virtutis verò motus nullâ harum viâ fertur. sed divinius est quiddam, viâque haud facili apprehensu progrediens, prosperè semper procedit.

XVIII. Quale, quæso, hoc est, quod faciunt homines? eos, qui eodem secum tempore vivunt, laudare cùm renuant; ipsi à posteris, qui eos nec nôrint unquam nec viderint, celebrari plurimi faciunt. hoc autem idem est prope, ac si quis contristaretur, quia homines prisci encomiis eum non sint prosecuti.

XIX. Noli, siquid tibi fuerit effectu difficile, opinari ideo, hominem nullum id posse. Sed siquid fuerit, quod possit quisquam, hominisque sit munus, id te quoque assequi posse existimes.

XX. Inter exercendum siquis unguibus lancinaverit, aut capite alliso plagam impegerit, nullam indignationis notam edimus, nec offendimur, nec tanquam insidiatorem deinceps suspectum hunc habemus. cavemus tamen nobis ab eo quantum possumus, sed nec tanquam ab hoste, aut tanquam suspicaces, verùm ita, ut animo pacato declinemus tantúm. eodem plane modo & in reliqua nos vita geramus. ne advertamus illis animum, quæ ab eis, qui nobiscum in vita quasi committuntur, hujusmodi nobis multa contingunt. licet enim illos cavere & declinare citra suspicionem ullam aut odium.

XXI. Si quis convincere me poterit, palámque mihi facere, quod in re ulla minùs rectè vel sentiam vel me geram, læto lubentíque animo mutabo. sector enim veritatem, à qua nemo unquam læsus est. læditur verò, qui in errore suo & ignorantia persistit.

XXII. Ego, quod mei est officii, exequor. reliqua me neutiquam sollicitum habent. aut enim sunt inanima, aut rationis expertia, aut aberrantia, viæque nescia.

XXIII. Animantibus, adeóque omnibus in universum rebus ac subjectis rationis exortibus, utpote ratione præditus ipse qui sis, magno liberóque utaris animo. homines vero, cùm rationis sint tecum participes, tanquam societate tibi conjunctos, habeas. in cunctis verò opem divinam advoces: nec interesse existimes, quamdiu hæc facturus sis. suffecerint enim sic exactæ vel horæ tres.

XXIV. Alexander Macedo, ejusdémque mulio, simul ac mortui fuerant, ad idem planè redacti sunt. vel enim in easdem mundi rationes seminales recepti, vel in atomos pariter sunt dissipati.

XXV. Cogita tecum, quot intra nostrûm unumquemque, tam in corpore, quàm & in anima, uno eodemque temporis momento simul fiant. ità fiet, ne miraculo sit, si plura multa, vel cuncta potiùs quæ fiunt, in hoc uno, quem mundum utique vocamus, universo, simul producantur.

XXVI. Si quis te rogaverit, Antonini nomen quomodo scribatur, nunquid cum vocis intensione elementa singula proferres? quid igitur? si irascuntur tibi, num tu vicissim illis succensebis? & non potiùs literas singulas placidè enumerare perges? proinde & istic pari modo memineris, officium omne quasi numeris quibusdam absolvi: quibus observatis, oportet te nec perturbatum, nec indignationem indignatione pensantem, sed rectà pergentem perficere quod præ manibus est.

XXVII. Crudele quiddam est, non permittere hominibus, ut ad ea ferantur, quæ ad se pertinere sibíque conducere opinantur. atqui hoc tu illis quodammodo non permittis facere, cùm peccare illos ægrè fers. feruntur enim prorsus, cùm peccant, ad ea de quibus ipsi sic opinantur. Verùm res, inquis, aliter se habet. tu itaque illos doce, erroremque illis ostende, sed absq; iracundia.

XXIII. Τοῖς μὲν ἀλόγοις ζώοις καὶ καθόλου πράγμασι καὶ ὑποκειμένοις, [1] ὡς λόγον ἔχων, λόγον μὴ ἔχουσι, χρῶ μεγαλοφρόνως καὶ ἐλευθέρως. τοῖς δὲ ἀνθρώποις, [2] ὡς λόγον ἔχουσι, χρῶ κοινωνικῶς. [3] ἐφ' ἅπασι δὲ θεοὺς ἐπικαλοῦ· καὶ [4] μὴ διάφερε πρὸς τὸ πόσῳ χρόνῳ ταῦτα πράξεις· ἀρκοῦσι γὰρ καὶ τρεῖς ὧραι τοιαῦται.

XXIV. [5] Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν, καὶ ὁ ὀρεωκόμος αὐτοῦ ἀποθανόντες εἰς ταὐτὸ κατέστησαν· [6] ἤτοι γὰρ ἐλήφθησαν εἰς τοὺς αὐτοὺς τοῦ κόσμου σπερματικοὺς λόγους· ἢ διεσκεδάσθησαν ὁμοίως εἰς τὰς ἀτόμους.

XXV. Ἐνθυμήθητι πόσα κατὰ τὸν αὐτὸν ἀκαρεαῖον χρόνον ἐν ἑκάστῳ ἡμῶν ἅμα γίνεται, σωματικὰ ὁμοῦ καὶ ψυχικά· καὶ οὕτως οὐ θαυμάσεις, εἰ πολὺ πλείω, μᾶλλον δὲ πάντα τὰ γινόμενα ἐν [7] τῷ ἑνί τε καὶ σύμπαντι, ὃ δὴ κόσμον ὀνομάζομεν, ἅμα ἐνυφίσταται.

XXVI. Ἐάν τίς σοι προβάλῃ, πῶς γράφεται τὸ Ἀντωνίνου ὄνομα, μήτι [8] κατεντεινόμενος προοίσῃ ἕκαστον τῶν στοιχείων; τί οὖν; ἐὰν ὀργίζωνται, μήτι ἀντοργιῇ; μήτι οὐκ ἐξαριθμήσῃ πράως, προϊὼν ἕκαστον τῶν [9] γραμμάτων; οὕτως οὖν καὶ ἐνθάδε μέμνησο, ὅτι [10] πᾶν καθῆκον ἐξ ἀριθμῶν τινων συμπληροῦται. τούτους δεῖ τηροῦντα, καὶ μὴ θορυβούμενον, [11] μηδὲ τοῖς δυσχεραίνουσιν ἀντιδυσχεραίνοντα, [12] περαίνειν ὁδῷ τὸ προκείμενον.

XXVII. [13] Πῶς ὠμόν ἐστι, [14] μὴ ἐπιτρέπειν τοῖς ἀνθρώποις ὁρμᾶν ἐπὶ τὰ φαινόμενα αὐτοῖς οἰκεῖα καὶ συμφέροντα. καί τοι τρόπον τινα οὐ συγχωρεῖς αὐτοῖς τοῦτο ποιεῖν, ὅταν ἀγανακτῇς ὅτι ἁμαρτάνουσι. φέρονται γὰρ πάντως ὡς ἐπὶ οἰκεῖα καὶ συμφέροντα αὐτοῖς. ἀλλ' οὐκ ἔχει οὕτως. οὐκοῦν [15] δίδασκε, καὶ [16] δείκνυε [17] μὴ ἀγανακτῶν.

[1] L. 4. § 13. l. 5. § 36.
[2] L. 5. § 16, 30.
[3] Sup. § 7. l. 9. § 40.
[4] L. 9. § 33.
[5] L. 3. § 3.
[6] L. 4. § 14. l. 7. § 32.
[7] L. 4. § 40. l. 5. § 8.
[8] L. 4. § 3.
[9] προγραμμάτων Xyl.
[10] L. 3. § 1.
[11] Sup. § 20. Inf. § 21, 30. l. 5. § 31.
[12] L. 5. § 34.
[13] Πῶς [οὐκ] ὠμόν, vel Ὠμῶν πως ε.
[14] Inf. § 50. l. 7. § 58.
[15] L. 11. § 18.
[16] L. 10. § 4.
[17] L. 11. § 13.

XXVIII. Θάνατος [1] ἀνάπαυλα αἰσθητικῆς [2] ἀντιτυπίας, καὶ ὁρμητικῆς [3] νευροσπαστείας, καὶ διανοητικῆς διεξόδου, καὶ [4] τῆς πρὸς τὴν σάρκα λειτουργίας.

XXIX. Αἰσχρόν ἐστιν, ἐν ᾧ βίῳ [5] τὸ σῶμά σοι μὴ ἀπαυδᾷ, ἐν τούτῳ [6] τὴν ψυχὴν προαπαυδᾶν.

XXX. Ὅρα μὴ ἀποκαισαρωθῇς, [7] μὴ βαφῇς· γίνεται γάρ. τήρησαι [8] οὖν σεαυτὸν [9] ἁπλοῦν, ἀγαθὸν, ἀκέραιον, σεμνὸν, [10] ἄκομψον, τοῦ δικαίου φίλον, θεοσεβῆ, εὐμενῆ, φιλόστοργον, ἐῤῥωμένον πρὸς τὰ πρέποντα ἔργα. [11] ἀγώνισαι, ἵνα τοιοῦτος συμμείνῃς [12], οἷόν σε ἠθέλησε ποιῆσαι φιλοσοφία. [13] αἰδοῦ θεοὺς, [14] σῶζε ἀνθρώπους. [15] βραχὺς ὁ βίος· εἷς καρπὸς τῆς ἐπιγείου ζωῆς, διάθεσις ὁσία, καὶ πράξεις κοινωνικαί. [16] πάντα, ὡς Ἀντωνίνου μαθητής· τὸ ὑπὲρ τῶν κατὰ λόγον πρασσομένων εὔτονον ἐκείνου, καὶ τὸ ὁμαλὲς πανταχοῦ, καὶ τὸ ὅσιον, καὶ τὸ [17] εὔδιον τοῦ προσώπου, καὶ τὸ μειλίχιον, καὶ τὸ [18] ἀκενόδοξον, καὶ τὸ περὶ τὴν κατάληψιν τῶν πραγμάτων φιλότιμον· καὶ [19] ὡς ἐκεῖνος οὐκ ἄν τι ὅλως παρῆκεν, μὴ πρότερον εὖ μάλα κατιδὼν, καὶ σαφῶς νοήσας· καὶ ὡς [20] ἔφερεν ἐκεῖνος τοὺς ἀδίκως μεμφομένους [21] μὴ ἀντιμεμφόμενος· καὶ ὡς [22] ἐπ' οὐδὲν ἔσπευδεν· καὶ ὡς [23] διαβολὰς οὐκ ἐδέχετο· καὶ ὡς ἀκριβὴς ἦν ἐξεταστὴς ἠθῶν καὶ πράξεων· καὶ [24] οὐκ ὀνειδιστὴς, οὐ ψοφοδεὴς, οὐχ ὑπόπτης [25], οὐ σοφιστής· καὶ ὡς [26] ὀλίγοις ἀρκούμενος, οἷον οἰκήσει, στρωμνῇ, ἐσθῆτι, τροφῇ, ὑπηρεσίᾳ· καὶ ὡς [27] φιλόπονος, καὶ μακρόθυμος· καὶ οἷος [28] μὲν ἐν τῷ μέχρι ἑσπέρας διὰ τὴν λιτὴν δίαιταν, μηδὲ τοῦ ἀποκρίνειν τὰ περιττώματα παρὰ τὴν συνήθη ὥραν χρῄζων· καὶ [29] τὸ βέβαιον καὶ ὅμοιον ἐν ταῖς φιλίαις αὐτοῦ· καὶ τὸ [30] ἀνέχεσθαι ἀντιβαινόντων παῤῥησιαστικῶς ταῖς γνώμαις αὐτοῦ, καὶ [31] χαίρειν εἴ τις δεικνύοι κρεῖττον· καὶ ὡς [32] θεοσεβὴς χωρὶς δεισιδαιμονίας· ἵν' [33] οὕτως εὐσυνειδήτῳ σοι ἐπιστῇ ἡ τελευταία ὥρα, ὡς ἐκείνῳ.

[1] L. 9. § 21.
[2] L. 3. § 16. Sup. § 16.
[3] L. 2. § 2.
[4] L. 3. § 3.
[5] L. 1. § 17.
[6] L. 5. § 9. l. 12. § 15.
[7] L. 5. § 16.
[8] -σου Lug.
[9] L. 7. § 31.
[10] L. 3. § 5.
[11] L. 10. § 8.
[12] L. 5. § 9.
[13] L. 5. § 21, 33. l. 7. § 31.
[14] L. 5. § 20. 36. l. 7. § 46.
[15] L. 2. § 4, 17.
[16] L. 1. § 16.
[17] εὔδηλον Xyl.
[18] L. 1. § 16.
[19] *Ibid.*
[20] L. 11. § 13, 18.
[21] Sup. § 24.
[22] L. 1 § 16. l. 10. § 12.
[23] L. 1. § 5.
[24] Sup. § 16.
[25] *Ibid.*
[26] *Ibid.*
[27] *Ibid.*
[28] μένειν ἐν τῷ ἑαυτῷ, μ. Cas.
[29] *Ibid.*
[30] *Ibid.*
[31] Sup. § 21.
[32] L. 1. § 3.
[33] L. 2. § 11. l. 5. § 29.

XXVIII. Mors finem imponit sensuum impressioni, & affectuum impulsui, & mentis discursui, & obeundo circa carnem ministerio.

XXIX. Turpe est in vitæ tuæ instituto, priùs animam tibi deficere, quàm corpus deficiat.

XXX. Cave ne in mores Cæsareos transeas, ne inficiaris. Solet enim hoc fieri. itaque serva te simplicem, bonum, integrum, gravem, serium, justi amantem, pium, placidum, affectu genuino præditum, in officio præstando strenuum. contende, talis ut persistas, qualem facere te philosophia volebat. Deos verere, homines tuere. brevis est vita. fructus unus hic terrestris vitæ istius, dispositio pia, actióque benefica. Tanquam Antonini discipulus, fac quæcunque facis. imitare constantem illius in rebus ritè gestis tenorem, in cunctis æquabilitatem, pietatem, vultûs serenitatem, comitatem, gloriæ inanis contemptum, in rebus indagandis studium; útque nihil omnino prætererit, priusquam sedulò considerâsset & liquidò perspexisset: útq; tulerit immeritò reprehendentes, nec eos vicissim redarguerit. ut nihil enixè aut festinè moliebatur: ut delationes non admiserit. ut morum actionúmque accuratus explorator fuerit; non conviciator, non meticulosus, non suspiciosus, non sophista. ut paucis contentus, tecto nempe, strato, veste, victu, servitio: ut laborum amans, irasci tardus, eodem loci ad vesperam usque, diætæ tenuis beneficio, manere potis; nec excernere, nisi tempore consueto, necesse habens. adhæc constantiam & æquabilitatem in amicitiis colendis. útq; sententiis ipsius liberè se opponentes sustinuerit; gavisus etiam, si quis melius quicquam proferret. deniq; ut citra superstitionem fuerit religiosus. hæc, inquam, imitare, ut probè conscio tibi, sicut illi olim superveniat hora novissima.

XXXI. Exper-

XXXI. Expergiscere, téque revoca. & somno excusso, ubi intellexeris, somnia mera fuisse, quæ te conturbabant, ista vigilans jam denuo intuere, quo modo illa es intuitus, quæ in somniis vidisti.

XXXII. Ex corpusculo atque anima consto. corpusculo indifferentia sunt omnia. neque enim res distinguere novit. menti verò indifferentia sunt, quæcunque non sunt peculiaria ejusdem opera. hæc omnia in potestate sua sita habet: & ex his etiam ea sola ad eam pertinent, quæ circa id quod in manibus jam est, versantur. futura enim & præterita illius opera, & ipsa eidem jam sunt indifferentia.

XXXIII. Nullus est pedi aut manui præter naturam labor. dum pes quod pedis est, manus, id quod manûs est, faciat. pari modo nec homini quâ homo est, labor ullus est præter naturam, dum id quod hominis est, faciat. si autem præter naturam illi non est, nec malum est ei.

XXXIV. Quantâ voluptate perfunduntur etiam latrones, cinædi, parricidæ, tyranni?

XXXV. Nonne vides, ut artifices mechanici, etiamsi hominibus imperitis quadantenus concedant, artis tamen suæ rationem nihilominus enixè adversùs illos tueantur, nec ab ea quicquam abscedere sustineant? num ferendum ergo, architectum medicúmve artis suæ rationem pluris facere quàm hominem suæ, quæ est illi cum Diis ipsis communis?

XXXVI. Asia, Europa, orbis sunt anguli. mare quodvis orbis guttula; Athos mons, ejusdem glebula; tempus instans omne, punctum ævi. parva omnia, caduca, evanida. proveniunt indidem universa, à mente communi illa vel directè profecta, vel per consequentiam necessariam; etiam rictus leonis, & venena, & noxium quidvis, sicut spina, & lutum, quæ rerum illarum speciosarum ac pulcrarum appendices sunt. noli ergo ista ab eo quem colis aliena opinari: sed

XXXI. [1] Ἀνάνηφε καὶ ἀνακαλοῦ σεαυ- [1] L. 7. § 2.
τόν. καὶ [2] ἐξυπνισθεὶς πάλιν καὶ ἐννοήσας, ὅτι [2] L. 4. § 46.
[3] ὄνειροί σοι ἠνώχλουν, πάλιν ἐγρηγορὼς [3] L. 2. § 17.
βλέπε ταῦτα, ὡς ἐκεῖνα ἔβλεπες.

XXXII. [4] Ἐκ σωματίου εἰμὶ καὶ ψυχῆς. [4] L. 2. § 2. l.
τῷ μὲν οὖν σωματίῳ πάντα ἀδιάφορα· οὐδὲ γὰρ 5. § 13.
δύναται διαφέρεσθαι. [5] τῇ δὲ διανοίᾳ ἀδιά- [5] L. 5. § 20. l.
φορα, ὅσα μὴ ἔστιν αὐτῆς ἐνεργήματα. ὅσα 7. § 58.
δέ γε αὐτῆς ἐστιν ἐνεργήματα, [6] ταῦτα [6] L. 5. § 14.
πάντα ἐπ' αὐτῇ ἐστιν. καὶ τούτων μέντοι,
[7] ἃ περὶ μόνον τὸ παρὸν πραγματεύεται· [7] L. 3. § 12. l.
[8] τὰ γὰρ μέλλοντα καὶ παρῳχηκότα ἐνεργή- 7. § 54. [8] L. 12. § 1.
ματα αὐτῆς, καὶ αὐτὰ ἤδη ἀδιάφορα.

XXXIII. Οὐκ ἔστιν ὁ πόνος τῇ χειρὶ, οὐδὲ
τῷ ποδὶ παρὰ φύσιν, μέχρις ἂν ποιῇ ὁ ποὺς [9] τὸ [9] τὰ Lug.
τοῦ ποδὸς, καὶ ἡ χεὶρ τὰ τῆς χειρός. οὕτως οὖν [10] οὐδὲ [10] L. 5. § 1.
ἀνθρώπῳ ὡς ἀνθρώπῳ παρὰ φύσιν ἐστὶν ὁ πόνος,
μέχρις ἂν ποιῇ τὰ τοῦ ἀνθρώπου. [11] εἰ δὲ παρὰ [11] L. 2. § 17.
φύσιν αὐτῷ οὐκ ἔστιν, οὐδὲ κακόν οὐκ ἔστιν αὐτῷ. Sup. § 1.

XXXIV. [12] Ἡλίκας ἡδονὰς ἥσθησαν [12] L. 2. § 11. l.
λῃσταὶ, κίναιδοι, πατραλοῖαι, τύραννοι; 5. § 10. l. 9. § 1.

XXXV. [13] Οὐχ ὁρᾷς πῶς οἱ βάναυσοι [13] L. 4. § 31.
τεχνῖται ἁρμόζονται μὲν ἄχρι τινὸς πρὸς τοὺς ἰ- l. 5. § 1, 32.
διώτας, οὐδὲν ἧσσον μέντοι ἀντέχονται τοῦ λόγου
τῆς τέχνης, καὶ τούτου ἀποστῆναι οὐχ ὑπομένουσιν;
οὐ δεινὸν, εἰ ὁ ἀρχιτέκτων, καὶ ὁ ἰατρὸς μᾶλλον
αἰδέσονται τὸν τῆς ἰδίας τέχνης λόγον, ἢ [14] ὁ ἄνθρω- [14] L. 11. § 5.
πος τὸν ἑαυτοῦ, ὃς αὐτῷ κοινός ἐστι πρὸς τοὺς θεούς;

XXXVI. Ἡ Ἀσία, ἡ Εὐρώπη, [15] γω- [15] L. 4. § 3. l.
νίαι τοῦ κόσμου· πᾶν πέλαγος, σταγὼν τοῦ κό- 8. § 21.
σμου· Ἄθως [16] βωλάριον τοῦ κόσμου· πᾶν [16] L. 12. § 32.
τὸ ἐνεστὼς τοῦ χρόνου, [17] στιγμὴ τοῦ αἰῶνος. [17] L. 2. § 14.
[18] πάντα μικρὰ, εὔτρεπτα, [19] ἐναφανιζό- l. 3. § 16. [18] L. 4. § 48.
μενα· [20] πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται, [21] ἀπ' [19] L. 2. § 12.
ἐκείνου τοῦ κοινοῦ ἡγεμονικοῦ ὁρμήσαντα [22], ἢ [20] L. 2. § 3.
κατ' ἐπακολούθησιν. καὶ [23] τὸ χάσμα οὖν τοῦ [21] L. 7. § 75. l. 9. § 28, 39.
λέοντος, καὶ τὸ δηλητήριον, καὶ πᾶσα κακουρ- [22] -τὸς f.
γία, ὡς [24] ἄκανθα, ὡς βόρβορος, ἐκείνων [23] L. 3. § 2.
[25] ἐπιγεννήματα τῶν σεμνῶν καὶ καλῶν. μὴ οὖν αὐτὰ ἀλλότρια τούτου, οὗ σέβεις, [24] L. 8. § 50. [25] L. 3. § 2.
φαντάζου·

φαντάζου. ἀλλὰ τὴν τῶν πάντων πηγὴν ἐπιλογίζου.[1]

XXXVII. [2] Ὁ τὰ νῦν ἰδὼν, πάντα ἑώρακεν, ὅσα τε ἐξ ἀϊδίου ἐγένετο, καὶ ὅσα εἰς τὸ ἄπειρον ἔσται. [3] πάντα γὰρ ὁμογενῆ, καὶ ὁμοειδῆ.

XXXVIII. Πολλάκις ἐνθυμοῦ [4] τὴν ἐπισύνδεσιν πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ σχέσιν πρὸς ἄλληλα. τρόπον γάρ τινα πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται, καὶ πάντα κατὰ τοῦτο φίλα ἀλλήλοις ἐστί. καὶ γὰρ ἄλλῳ ἑξῆς ἐστι τοῦτο, διὰ τὴν τοπικὴν [5] κίνησιν καὶ σύμπνοιαν, καὶ [6] τὴν ἕνωσιν τῆς οὐσίας.

XXXIX. [7] Οἷς συγκεκλήρωσαι πράγμασι, [8] τούτοις συνάρμοζε σεαυτόν. καὶ [9] οἷς συνείληχας ἀνθρώποις, [10] τούτους φίλει, ἀλλ' ἀληθινῶς.

XL. [11] Ὄργανον, ἐργαλεῖον, σκεῦος πᾶν, εἰ [12] πρὸς ὃ κατεσκεύασται ποιεῖ, εὖ ἔχει. καίτοι ἐκεῖ ὁ κατασκευάσας ἐκποδών. ἐπὶ δὲ τῶν ὑπὸ φύσεως συνεχομένων, [13] ἔνδον ἐστὶ, καὶ παραμένει ἡ κατασκευάσασα δύναμις· καθὸ καὶ μᾶλλον [14] αἰδεῖσθαι αὐτὴν δεῖ. καὶ νομίζειν, [15] ἐὰν κατὰ τὸ βούλημα ταύτης ἔχῃς καὶ διεξαγάγῃς, ἔχει σοι πάντα κατὰ νοῦν. ἔχει δὲ οὕτως καὶ τῷ παντὶ κατὰ νοῦν τὰ ἑαυτοῦ.

XLI. [16] Ὅ,τι ἂν τῶν ἀπροαιρέτων ὑποστήσῃς αὐτῷ ἀγαθὸν, ἢ κακὸν, ἀνάγκη κατὰ τὴν περίπτωσιν τοῦ τοιούτου κακοῦ, ἢ τὴν ἀπότευξιν τοῦ τοιούτου ἀγαθοῦ μέμψασθαί σε θεοῖς, καὶ ἀνθρώπους δὲ μισῆσαι τοὺς αἰτίους ὄντας, ἢ [17] ὑποπτευομένους ἔσεσθαι, τῆς ἀποτεύξεως, ἢ τῆς περιπτώσεως· καὶ ἀδικοῦμεν δὴ πολλὰ, διὰ τὴν πρὸς ταῦτα διαφοράν. ἐὰν δὲ [18] μόνα τὰ ἐφ' ἡμῖν ἀγαθὰ καὶ κακὰ [19] κρίνωμεν, οὐδεμία αἰτία καταλείπεται, [20] οὔτε θεῷ ἐγκαλέσαι, οὔτε πρὸς ἄνθρωπον στῆναι στάσιν πολεμίου.

XLII. [21] Πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν, οἱ μὲν εἰδότως καὶ παρακολουθητικῶς, οἱ δὲ ἀνεπιστάτως.[22] ὥσπερ καὶ τοὺς καθεύδοντας.

[1] L. 3. § 11. l. 4. § 33. l. 8. § 23.
[2] L. 2. § 14. l. 11. § 1.
[3] Inf. § 46. l. 9. § 35.
[4] L. 4. § 40, 45. l. 7. § 9.
[5] κιν. Xyl. σύμπνοιαν f. l. 4. § 34.
[6] L. 4. § 40.
[7] L. 4. § 23, 25. l. 5. § 8. l. 8. § 23.
[8] L. 3. § 16. l. 4. § 34.
[9] L. 10. § 36.
[10] L. 7. § 22, 31.
[11] L. 9. § 42. l. 10. § 38.
[12] Sup. § 16. l. 5. § 16.
[13] L. 3. § 3, 4, 5, 6, 16.
[14] L. 2. § 6. Sup. § 15.
[15] L. 9. § 1, 26.
[16] Sup. § 16. l. 9. § 1. l. 12. § 31.
[17] L. 4. § 37.
[18] L. 3. § 6, 7.
[19] κρινῶμεν.
[20] L. 10. § 1.
[21] L. 4. § 40.
[22] ἐπιστάτως f.

rerum universarum originem tecum perpende.

XXXVII. Qui præsentia vidit, cuncta vidit, tum quæ ab æterno fuere, tum quæ in æternum futura sunt. cuncta enim & cognata sunt & uniformia.

XXXVIII. Perpende tecum jugiter rerum omnium, quæ in mundo sunt, connexionem mutuam, quamq; ad se invicem affectionem habeant. sunt enim omnia quodammodo sibi invicem implexa, atq; eâ ratione sibi invicem amica. alterum enim alterius consequens est, & per connexionem localem, & per conspirationem mutuam, & per materiæ continuitatem.

XXXIX. Quibus destinatus es rebus, eis te accommoda; & quibuscum vivere sortitus es, homines eos, idque veraciter fac diligas.

XL. Organum, instrumentum, vas quodlibet, si id ad quod conditum est facit, bene se habet, ibi tamen opifex, qui condiderat, jam abiit. at in eis, quæ à natura continentur, intus est, ibiq; residet, quæ ea condiderat, vis. proinde magis illam vereri oportet; existimandúmque tibi, si secundùm illius voluntatem te habueris degerísque, omnia tibi ex animi sententia se habere. sic autem & universo ex animi sententia sui habent de sua.

XLI. Siquid eorum, quæ extra arbitrium tuum sunt, bonum malúmve esse præsumpseris, necesse erit, ut ubi istiusmodi vel in malum incideris, vel bono excideris, Deos incuses, oderis homines, qui horum alterutrius tibi vel autores fuerint, vel etiam fore suspicaris. quin & multa iniquè agimus, dum ad ista contendimus. at si ea sola, quæ arbitrii sunt nostri, bona maláque censuerimus, nulla jam supererit amplius caussa, aut Deum incusandi, aut inimicitias adversùs hominem quenquam gerendi.

XLII. Ad unum eundémque effectum operam conferunt universi suam, alii scientes ac intelligentes, alii effectionis inscii. quomodo dormientes quoq; Heraclitus

opinor, operarios esse dixit,& ad ea quæ in mundo aguntur,operas conferre. alius verò alio modo operam confert. ex abundanti verò & is qui quiritatur, & qui in adversum nititur, & qui ea quæ fiunt, tollere conatur. nam & sic affectis mundus opus habebat. proinde cogita tandem, quorum in numerum te referas. siquidem rector ille universi omnino te probè utetur, téque in operariorum operásque mutuas conferentium partem recipiet. tu verò cave pars ejusmodi sis, qualis in fabula vilis & ridiculus versus ille, cujus meminit Chrysippus.

XLIII. Nunquid Sol pluviæ munus ambit, aut telluris Æsculapius? quid sidera ipsa, nonne diversa quamvis sint, ad unum tamen idémque efficiendum operas mutuas conferunt?

XLIV. Siquid de me eísque quæ mihi sunt obventura Dii consuluerint, omnino bene consuluerunt. etenim consilii expertem Deum nec cogitare facile fuerit. ut autem malè mihi facerent, ecquid eos impelleret? ecquid enim vel illis ipsis, vel universo, cujus præcipuè curam gerunt, inde accederet? quod si de me speciatim nihil consuluerint, at de rebus universi saltem omnino consuluerunt; quibus & mea cum consecutione necessaria cohæreant, amplecti hæc debeo eísque acquiescere. sin de nulla prorsus re consilia ineunt, quod tamen impium est credere,quorsum tunc immolemus, supplicemus, juremus, alia faciamus, quæ facimus singuli, tanquam si Deos præsentes & conversantes nobiscum habeamus? at si de nulla re, inquam, nostra consilia ineunt; quidni egomet mihi consulam? mihi autem deliberatio competit, de eo quod conducat mihi. conducit verò unicuique, quod est constitutioni & naturæ ipsius consentaneum. porrò natura mea rationalis & civilis est: civitas & patria quâ Antoninus Roma; quà homo, mundus. hisce civitatibus quæ utilia, & mihi sunt bona.

οἶμαι, ὁ Ἡράκλειτος ἐργάτας εἶναι λέγει, καὶ συνεργοὺς τῶν ἐν τῷ κόσμῳ γινομένων. ἄλλος, δὲ κατ' ἄλλο συνεργεῖ· [1] ἐκ περιουσίας δὲ [2] καὶ ὁ μεμφόμενος, καὶ ὁ ἀντιβαίνειν πειρώμενος, καὶ ἀναιρεῖν τὰ γινόμενα. καὶ γὰρ [3] τοῦ τοιούτου ἔχρῃζεν ὁ κόσμος. λοιπὸν οὖν σύνες εἰς τίνας ἑαυτὸν κατατάσσεις· ἐκεῖνος μὲν γὰρ πάντως σοι καλῶς χρήσεται [4] ὁ τὰ ὅλα διοικῶν, καὶ παραδέξεταί σε εἰς μέρος τι [5] τῶν συνεργῶν καὶ συνεργητικῶν. ἀλλὰ σὺ μὴ τοιοῦτο μέρος γένῃ, οἷος ὁ εὐτελὴς καὶ γελοῖος στίχος ἐν τῷ δράματι, οὗ Χρύσιππος μέμνηται.

XLIII. [6] Μήτι ὁ ἥλιος τὰ τοῦ ὑετοῦ ἀξιοῖ ποιεῖν; μήτι ὁ Ἀσκληπιὸς τὰ τῆς καρποφόρου; τί δὲ τῶν ἀστέρων ἕκαστον, οὐχὶ [7] διάφορα μὲν, συνεργὰ δὲ πρὸς ταὐτόν;

XLIV. [8] Εἰ μὲν οὖν ἐβουλεύσαντο περὶ ἐμοῦ καὶ τῶν ἐμοὶ συμβῆναι ὀφειλόντων οἱ θεοί, καλῶς ἐβουλεύσαντο· [9] ἄβουλον γὰρ θεὸν οὐδὲ ἐπινοῆσαι ῥᾴδιον· [10] κακοποιῆσαι δέ με διὰ τίνα αἰτίαν ἔμελλον ὁρμᾶν; τί γὰρ αὐτοῖς, ἢ τῷ κοινῷ, οὗ μάλιστα προνοοῦνται, ἐκ τούτου περιεγένετο; εἰ δὲ μὴ ἐβουλεύσαντο κατ' ἰδίαν περὶ ἐμοῦ, περί γε τῶν κοινῶν πάντως ἐβουλεύσαντο, οἷς [11] κατ' ἐπακολούθησιν καὶ ταῦτα συμβαίνοντα, [12] ἀσπάζεσθαι καὶ στέργειν ὀφείλω. εἰ δ' ἄρα περὶ μηδενὸς βουλεύονται, πιστεύειν μὲν οὐχ ὅσιον, ἢ μηδὲ θύωμεν, μηδὲ εὐχώμεθα, μηδὲ ὀμνύωμεν, μηδὲ τὰ ἄλλα πράσσωμεν, ἅπερ ἕκαστα ὡς πρὸς παρόντας καὶ συμβιοῦντας τοὺς θεοὺς πράσσομεν. εἰ δ' ἄρα περὶ μηδενὸς τῶν καθ' ἡμᾶς βουλεύονται, [13] ἐμοὶ μὲν ἔξεστι περὶ ἐμαυτοῦ βουλεύεσθαι· ἐμοὶ δέ ἐστι σκέψις περὶ τοῦ συμφέροντος· [14] συμφέρει δὲ ἑκάστῳ, τὸ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ κατασκευὴν καὶ φύσιν. ἡ δὲ ἐμὴ φύσις λογικὴ καὶ πολιτική· [15] πόλις καὶ [16] πατρὶς, ὡς μὲν Ἀντωνίνῳ μοι [17] ἡ Ῥώμη, ὡς δὲ ἀνθρώπῳ, ὁ κόσμος. [18] τὰ ταῖς πόλεσιν οὖν ταύταις ὠφέλιμα, μόνα ἐστί μοι ἀγαθά.

1 L. 7. § 56.
2 L. 8. § 35. l. 10. § 28.
3 L. 9. § 42.
4 Sup. § 1, 5.
5 Sup. § 14. l. 7. § 19.
6 L. 4. § 27.
7 L. 9. § 9.
8 L. 3. § 4. l. 7. § 41. l. 9. § 28.
9 L. 2. § 11.
10 Sup. § 1.
11 L. 5. § 8.
12 L. 3. § 16.
13 L. 9. § 28.
14 Sup. § 16, 40.
15 L. 2. § 16. l. 3. § 11.
16 L. 12. § 1
17 L. 2. § 5.
18 L. 4. § 23 l. 5. § 22.

XLV.

XLV. [1]Ὅσα ἑκάστῳ συμβαίνῃ, ταῦτα τῷ ὅλῳ συμφέρει· ἤρκει τοῦτο· ἀλλ' ἔτι ἐκεῖνο, ὡς ἐπίπαν ὄψει παραφυλάξας, ὅσα ἀνθρώπῳ[2] ἢ ἑτέροις ἀνθρώποις. [3]κοινότερον δὲ νῦν τὸ συμφέρον ἐπὶ τῶν μέσων λαμβανέσθω.

XLVI. [4]Ὅσπερ προσίσταταί σοι τὰ ἀμφὶ τῷ θεάτρῳ καὶ τοῖς τοιούτοις χωρίοις, ὡς [5]ἀεὶ τὰ αὐτὰ ὁρώμενα, καὶ τὸ ὁμοειδὲς, προσκορῆ τὴν θέαν ποιεῖ· τοῦτο καὶ ἐπὶ ὅλου τοῦ βίου πάσχειν. [6]πάντα γὰρ ἄνω κάτω τὰ αὐτά, καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν. μέχρι τίνος οὖν;

XLVII. Ἐννόει συνεχῶς [7]παντοίους ἀνθρώπους, καὶ παντοίων μὲν ἐπιτηδευμάτων, παντοδαπῶν δὲ ἐθνῶν, τεθνεῶτας· ὥστε κατιέναι τοῦτο μέχρι Φιλιστίωνος, καὶ Φοίβου, καὶ Ὀριγανίωνος· μέτιθι νῦν ἐπὶ τὰ ἄλλα φῦλα· ἐκεῖ δὲ μεταβαλεῖν ἡμᾶς δεῖ, ὅπου τοσοῦτοι μὲν δεινοὶ ῥήτορες, τοσοῦτοι δὲ [8]σεμνοὶ φιλόσοφοι, Ἡράκλειτος, Πυθαγόρας, Σωκράτης· τοσοῦτοι δὲ ἥρωες πρότερον· τοσοῦτοι δὲ ὕστερον στρατηγοί, τύραννοι· ἐπὶ τούτοις δὲ Εὔδοξος, Ἵππαρχος, Ἀρχιμήδης, ἄλλαι φύσεις ὀξεῖαι, μεγαλόφρονες, φιλόπονοι, πανοῦργοι, [9]αὐθάδεις· αὐτῆς τῆς ἐπικήρου καὶ ἐφημέρου τῶν ἀνθρώπων ζωῆς χλευασταί, οἷον Μένιππος καὶ ὅσοι τοιοῦτοι. περὶ πάντων τούτων ἐννόει, ὅτι [10]πάλαι κεῖνται· τί οὖν τοῦτο [11]δεινὸν αὐτοῖς; τί καὶ τοῖς [12]μηδ' ὀνομαζομένοις ὅλως; [13]ἓν ὧδε πολλοῦ ἄξιον, τὸ [14]μετ' ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης [15]εὐμενῆ τοῖς ψεύσταις καὶ ἀδίκοις διαβιοῦν.

XLVIII. Ὅταν εὐφρᾶναι σεαυτὸν θέλῃς, [16]ἐνθυμοῦ τὰ προτερήματα τῶν συμβιούντων. οἷον, τοῦ μὲν, τὸ δραστήριον· τοῦ δὲ [17]τὸ αἰδῆμον· τοῦ δὲ τὸ [18]εὐμετάδοτον· ἄλλου δὲ ἄλλο τι. οὐδὲ γὰρ οὕτως εὐφραίνει, ὡς τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀρετῶν ἐμφαινόμενα τοῖς ἤθεσι τῶν συζώντων, καὶ ἀθρόα ὡς οἷόν τε συμπίπτοντα. διὸ καὶ [19] πρόχειρα αὐτὰ ἑκτέον.

[1] L. 5. § 8.
[2] ϰαὶ f.
[3] L. 2. § 9.
[4] Ὥσπερ Lug. Ὅπερ Xyl.
[5] L. 2. § 14. Sup. § 37.
[6] L. 7. § 1. l. 9. § 28.
[7] L. 3. § 3. l. 4. § 48.
[8] L. 7. § 19.
[9] L. 10. § 9.
[10] Inf. § 56.
[11] L. 7. § 23.
[12] L. 4. § 33.
[13] L. 2. § 17. l. 4. § 33.
[14] L. 3. § 16.
[15] Sup. § 11. l. 9. § 11. l. 11. § 9. 18.
[16] L. 5. § 31.
[17] L. 1. § 2.
[18] L. 1. § 3, 14.
[19] L. 3. § 13.

XLV. Quæcunq; unicuiq; contingunt, universo conducunt. hoc sufficere poterat. sed & illud adjiciatur, quod in universum observatione habitâ deprehendes, quicquid alicui conducit, etiam aliis conducere. conducibilis verò vocabulum in sensu communi nunc sumatur, cùm de rebus mediis adhibetur.

XLVI. Quemadmodum afficere te solent ea quæ theatro locísque ejusmodi repræsentantur, ut eadem semper uniformiter exhibita, spectandi satietatem pariant: eodem modo & in vita tota sis affectus. universa enim sunt sursum deorsum eadem, & ex eisdem. quousq; igitur?

XLVII. Istud jugiter cogita, omnis generis, omniumque tam studiorum, quàm & nationum, homines, mortem obiisse. descende hoc modo usque ad Philistionem, Phœbum, Origanionem. tum ad alias classes te transfer. eò nimirum nos concedere oportet, quò tot oratores diserti, tot philosophi verendi, Heraclitus, Pythagoras, Socrates; tot heroës prisci; tot hos secuti imperatores, tyranni: Eudoxus insuper, Hipparchus, Archimedes; alia acuta, sublimia, industria, versuta, arrogantia ingenia: ipsi vitæ hujusce caducæ & in dieculam durantis subsannatores, qualis Menippus, illiusque similes. hos omnes jam olim occubuisse memineris. at ecquid indè illis mali? ecquid & illis, quorum nè nomina quidem supersunt? unicum ergo istic est, quod sit plurimi faciendum, ut veritatem justitiámque colens ipse, cum mendacibus injustísque benevolè degas.

XLVIII. Oblectare te siquando libuerit, virtutes eorum, qui tecum vivunt, cogita; hujus industriam, illius modestiam, alterius liberalitatem, alterius aliam aliquam. nihil enim animum oblectat magìs, quàm virtutum imagines in moribus eorum qui unà degunt nobiscum exerentes se, &, quàm fieri potest confertissimè, mentis oculis se ingerentes. in promptu itaque esto tibi istiusmodi.

XLIX. Nun-

XLIX. Nunquid quòd tot pondo, non autem trecentorum ſis, ægrè fers? nec itaq;, quòd tot annos, non autem plures, victurus ſis, ægrè feras. Sicut enim ſtaturæ, ſic & temporis, quantum aſſignatum eſt tibi, tanto contentus ſis oportet.

XLIX. Μήτι δυσχεραίνεις, ὅτι [1] τοσῶνδέ τινων λιτρῶν εἶ, καὶ οὐ τριακοσίων; οὕτω δὴ καὶ ὅτι μέχρι [2] τοσῶν δὲ τῶν ἐτῶν βιωτέον σοι, καὶ οὐ μέχρι πλείονος· [3] ὥσπερ γὰρ τῆς οὐσίας, ὅσον ἀφωρίσταί σοι, στέργεις, οὕτω καὶ [4] ἐπὶ τοῦ χρόνου.

L. Aliis quæ juſta ſunt, perſuadere annitamur. Sed invitis etiam facito, quod juſtitiæ ratio exegerit. quòd ſiquis vi adhibitâ obſtiterit tibi, tu ad æquanimitatem & tranquillitatem te transfer, eóque quod obſtat ad virtutis alterius exercitium fac utare. memineris etiam, quòd cum exceptione opus aggrediebare, nec id appetebas, quod fieri non poteſt. quid ergo? conatum iſtiuſmodi. hunc autem aſſequeris, etiamſi ea quæ conatus fueras, non fiant.

L. [5] Πειρῶμεν πείθειν αὐτούς. [6] πρᾶττε δὲ καὶ τῶν ἀκόντων, ὅταν τῆς δικαιοσύνης ὁ λόγος οὕτως ἄγῃ. ἐὰν μέν τοι βίᾳ τις προσχρώμενος ἐνίστηται, [7] μετάβαινε ἐπὶ τὸ εὐάρεστον καὶ ἄλυπον, καὶ συγχρῶ εἰς ἄλλην ἀρετὴν τῇ κωλύσει· καὶ μέμνησο ὅτι [8] μεθ' ὑπεξαιρέσεως ὁρμᾷς, [9] ὅτι καὶ [10] τῶν ἀδυνάτων οὐκ [11] ὠρέγου. τίνος οὖν; τῆς [12] τοιᾶς δέ τινος ὁρμῆς. τούτου δὲ τυγχάνεις, [13] ἐφ' οἷς προήχθημεν [14], ταῦτα [15] γίνεται.

LI. In actione aliena ambitioſus bonum ſuum ſitum opinatur: in paſſione ſua voluptuarius: in actione ſua vir prudens.

LI. [16] Ὁ μὲν φιλόδοξος ἀλλοτρίαν ἐνέργειαν ἴδιον ἀγαθὸν ὑπολαμβάνει· ὁ δὲ φιλήδονος, [17] ἰδίαν πεῖσιν, [18] ὁ δὲ νοῦν ἔχων, ἰδίαν πρᾶξιν.

LII. Licet de re hac vel illa nihil opinari, atque ità animi perturbationem omnem effugere. neque enim habent in ſe res ipſæ vim ullam judicia noſtra eliciendi.

LII. [19] Ἔξεστι περὶ τούτου μηδὲν ὑπολαμβάνειν, καὶ μὴ ὀχλεῖσθαι τῇ ψυχῇ· [20] αὐτὰ γὰρ τὰ πράγματα οὐκ ἔχει φύσιν ποιητικὴν τῶν ἡμετέρων κρίσεων.

LIII. Aſſueſce eis quæ ab alio dicuntur animum ſedulò adhibere, & quantum poteris dicentis animo penitus intereſſe.

LIII. [21] Ἔθισον σεαυτὸν πρὸς [22] τῷ ὑφ' ἑτέρου λεγομένῳ [21] γίνεσθαι [23] ἀπαρενθυμήτως, καὶ ὡς οἷόν τε ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ λέγοντος γίνου.

LIV. Quod examini non conducit, nec api conducit.

LIV. [24] Τὸ τῷ σμήνει μὴ συμφέρον, οὐδὲ τῇ μελίσσῃ συμφέρει.

LV. Si gubernatori nautæ, medico ægroti maledicerent, ecquem alium auſcultarent? aut quo modo exequerentur illi, quod navigantibus ſalutem pareret, ægrotantib⁹ ſanitatem?

LV. Εἰ κυβερνῶντα [25] οἱ ναῦται, ἢ ἰατρεύοντα [26] οἱ κάμνοντες κακῶς ἔλεγον, ἄλλῳ τινὶ ἂν προσεῖχον; ἢ πῶς αὐτὸς ἐνεργοίη, τὸ τοῖς ἐμπλέουσι σωτήριον, ἢ τὸ τοῖς θεραπευομένοις ὑγιεινόν;

LVI. Quàm multi eorum, quibuſcum in mundum intraveram, ex eodem jam exceſſerunt?

LVI. [27] Πόσοι μεθ' ὧν εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, ἤδη ἀπεληλύθασιν;

LVII. Aurigine affectis mel amarum videtur; à cane rabido morſis, aqua formidabilis: contrà pueris pila pulcrum quid. quare igitur cuiquam ſuccenſes? an minùs poſſe putas mentis errorem, quàm apud arquatum bilem, apud lymphaticum virus?

LVII. Ἰκτεριῶσι τὸ μέλι πικρὸν φαίνεται· καὶ λυσσοδήκτοις τὸ ὕδωρ φοβερόν· καὶ παιδίοις τὸ σφαιρίον καλόν. [28] τί οὖν ὀργίζομαι; ἢ δοκεῖ σοι ἔλασσον ἰσχύειν τὸ διεψευσμένον, ἢ τὸ χόλιον τῷ ἰκτεριῶντι, καὶ ὁ ἰὸς τῷ λυσσοδήκτῳ;

[1] τοσῶν δὲ τι-νῶν.
[2] τοσῶν δὲ.
[3] L. 8. § 7.
[4] L. 2. § 4.
[5] L. 3. § 11.
[6] L. 11. § 9.
[7] L. 4. § 1. l. 7. § 58.
[8] L. 5. § 20.
[9] καὶ ὅτι.
[10] L. 3. § 1[illegible]
[11] ὠρέγου
[12] τοιᾶσδέ τινος
[13] [εἰ] ἐφ' Xyl. [κἂν] ἐφ' F.
[14] -θης F.
[15] [ἂν] γ. vel τ. [ὃ] γ.
[16] L. 2. § 7.
[17] L. 3. § 6. l. 10. § 33.
[18] L. 5. § 15, 34, 35. l. 9. § 16.
[19] L. 5 § 2. l. 7. § 2, 14.
[20] L. 5. § 19.
[21] L. 7. § 4, 30.
[22] τῷ vel -όμενον
[23] L. 10. § 8.
[24] L. 5. § 22.
[25] -νῶντα Cant.
[26] -οντα. Cant.
[27] L. 4. § 3. Inf. § 59.
[28] Sup. § 26, 27. l. 8. § 14. l. 11. § 18.

[1] L. 2. § 9.
[2] L. 5. § 8.

LVIII. [1] Κατὰ τὸν λόγον τῆς σῆς φύσεως, βιοῦν σε οὐδεὶς κωλύσει· [2] παρὰ τὸν λόγον τῆς κοινῆς φύσεως, οὐδέν σοι συμβήσεται.

[3] L. 4. § 3. l. 7. § 62. l. 9. § 27
[4] L. 10. § 19.
[5] L. 2. § 12. l. 3. § 10.
[6] Sup. § 56.

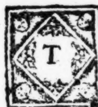
LIX. [3] Οἷοί εἰσιν, οἷς θέλουσιν ἀρέσκειν, καὶ [4] δι' οἷα περιγινόμενα, καὶ δι' οἵων ἐνεργειῶν· ὡς [5] ταχέως ὁ αἰὼν πάντα καλύψει, καὶ [6] ὅσα ἐκάλυψεν ἤδη.

LVIII. Quo minùs secundùm naturæ tuæ rationem vivas, nemo te coëgerit. præter rationem verò naturæ communis nihil tibi continget.

LIX. Perpende tecum, quales sint quibus placere cupis, & quarum rerum potiundi causâ id velis, quibúsque officiis ista demerearis. item quàm citò ævum omnia condet, quótq; etiam res jam condiderit.

ΒΙΒΛΙ'ΟΝ ζ'.

[1] Inf. § 58.
[2] L. 2. § 14. l. 6. § 17, 46.
[3] L. 8. § 15. l. 12. § 26.
[4] L. 8. § 6.
[5] L. 6. § 37.
[6] Συνήθη καὶ
[7] L. 5. § 11. Inf. § 23. l. 12 § 24.
[8] L. 8. § 1.
[9] ἃς f.
[10] L. 6. § 52.
[11] L. 5. § 19.

Τί ἐστι κακία; τοῦτ' ἔστιν, [1] ὃ πολλάκις εἶδες· καὶ ἐπὶ παντὸς δὲ τοῦ συμβαίνοντος πρόχειρον ἔχε, ὅτι τοῦτό ἐστιν ὃ πολλάκις εἶδες. [2] ὅλως ἄνω κάτω τὰ αὐτὰ εὑρήσεις, [3] ὧν μεσταὶ αἱ ἱστορίαι αἱ παλαιαί, αἱ μέσαι, αἱ ὑπόγυιοι· ὧν νῦν μεσταὶ αἱ πόλεις, καὶ οἰκίαι· [4] οὐδὲν καινόν· [5] πάντα [6] καὶ συνήθη [7] ὀλιγοχρόνια.

II. Τὰ δόγματα πῶς ἄλλως δύναιτ' νεκρωθῆναι, ἐὰν μὴ αἱ κατάλληλαι αὐτοῖς [8] φαντασίαι σβεσθῶσιν; [9] ὡς διηνεκῶς ἀναζωπυρεῖν ἐπὶ σοί ἐστι· [10] δύναμαι, περὶ τούτου ὃ δεῖ ὑπολαμβάνειν. εἰ δύναμαι, τί ταράσσομαι; [11] τὰ ἔξω τῆς ἐμῆς διανοίας οὐδὲν ὅλως πρὸς τὴν ἐμὴν διάνοιαν· τοῦτο μάθε, καὶ [12] ὀρθὸς εἶ. [13] ἀναβιῶναί σοι ἔξεστιν· [14] ἴδε πάλιν τὰ πράγματα, ὡς ἑώρας· [15] ἐν τούτῳ γὰρ τὸ ἀναβιῶναι.

[12] L. 3. § 5. Inf. § 12.
[13] L. 4. § 3.
[14] L. 6. § 31.
[15] L. 12. § 29.
[16] Inf. § 48. l. 9. § 24.
[17] L. 4. § 3.
[18] L. 5. § 33.
[19] -μένας.
[20] L. 11. § 22.
[21] L. 2. § 2.
[22] L. 4. § 25. l. 8. § 5, 43.
[23] L. 5. § 16.

III. [16] Πομπῆς κενοσπουδία, ἐπὶ σκηνῆς δράματα, ποίμνια, ἀγέλαι, [17] διαδορατισμοί, [18] κυνιδίοις ὀστάριον ἐρριμμένον, ψωμίον εἰς τὰς τῶν ἰχθύων δεξαμενάς[19], μυρμήκων ταλαιπωρίαι, καὶ ἀχθοφορίαι, [20] μυιδίων ἐπτοημένων διαδρομαί, [21] σιγιλλάρια νευροσπαστούμενα. χρὴ οὖν ἐν τούτοις [22] εὐμενῶς μὲν καὶ μὴ φρυαττόμενον ἑστάναι. παρακολουθεῖν μέντοι, ὅτι [23] τοσούτου ἄξιος ἕκαστός ἐστιν, ὅσου ἄξιά ἐστι ταῦτα περὶ ἃ ἐσπούδακεν.

LIB. VII.

Quid est vitiositas? hoc, quod sæpe vidisti. in omni casu occurrat idem, hoc est quod sæpè vidi. omnino sursum deorsum eadem deprehendes, quibus refertæ sunt historiæ priscæ, mediæ, præsentes; quibus civitates atque familiæ scatent. nihil est novi. consueta & caduca sunt omnia.

II. Dogmata in te aboleri quomodo poterunt, nisi cogitationes bis congruæ extinguantur? quas resuscitare tibi, quoties libuerit, licet. possum de re ista. quod oportet, opinari. Si possum, quid perturbatur mihi animus? nihil quicquam ad mentem faciunt, quæ extra mentem sunt sita. hoc modo sis affectus, & rectus consistis. reviviscere tibi licet. res ipsas intuere prout priùs vidisti: hoc est enim reviviscere.

III. Pompæ studium inane, fabulæ scenicæ, greges, armenta, velitationes, catulis projectum officulum, offula in piscinam immissa. formicarum ærumnæ & bajulationes, musculorum perterritorum discursus, sigillaria verticillis cita. hoc genus sunt externa cuncta. in his igitur benevolum placidúmq; consistere par est, non autem insolescere: intelligere nihilominus, tanti quemque esse, quanti illud est in quo studium posuerit.

IV. In sermone, eis quæ dicun-
tur ; in conatu omni, eis quæ fi-
unt animum advertere oportet : &
in altero quidem, quid designetur ;
in altero verò, quorsum referatur,
considerandum.

V. Sufficítne ad istud mens mea,
necne ? si sufficit, eâ tanquam in-
strumento ab universi natura mihi
dato ad hoc efficiendum utor: si
non sufficit, aut opus illi concedo,
qui me meliùs id efficere potest,
nisi aliter ad officium meum perti-
nuerit ; vel quod possum facio, eo
adscito qui mentis meæ operâ usus
id possit, quod ad societatem hu-
manam est hoc ipso tempore tem-
pestivum ac utile. quicquid enim,
vel per me, vel cum alio fecero,
ad id duntaxat tendere fas est, quod
est societati utile & congruum.

VI. Quàm multi qui celebres
admodum olim extitêre, oblivioni
nunc sunt traditi ? quàm multi eti-
am eorum, qui istos celebraverant,
jam olim penitus aboliti sunt ?

VII. Auxilii nè te pudeat. hoc
est enim tibi propositum, ut quod
est muneris tui facias, quomodo
militi in dimicatione murali. quid
ergo, si ad propugnaculum ascen-
dere solus, quia claudus es, ne-
queas, ab altero verò adjutus possis?

VIII. De futuris solicitus nè sis.
accedes enim ad ea, si ita necesse
fuerit, ratione instructus eâdem,
quâ nunc ad præsentia uteris.

IX. Omnia sunt sibi invicem im-
plexa, & vinculo quodam sacro si-
bi invicem sic devincta, ut nihil
alterum ab altero sit alienum. co-
ordinantur enim simul, eundémq;
mundum cohonestant. etenim &
mundus unus, & Deus unus est in
omnibus, & materia una, & lex u-
na ; ratio nempe animantium in-
telligentium omnium communis ;
& veritas una : siquidem & perfe-
ctio una animantium sibi invicem
congenerum, ejusdemque rationis
participum.

IV. [1] Δεῖ κατὰ λέξιν παρακολουθεῖν τοῖς λεγομένοις, καὶ καθ' ἑκάστην ὁρμὴν τοῖς γινομένοις. καὶ [2] ἐπὶ μὲν τοῦ ἑτέρου, εὐθὺς ὁρᾷν, [3] ἐπὶ τίνα σκοπὸν ἡ ἀναφορά. ἐπὶ δὲ τοῦ ἑτέρου, παραφυλάσσειν, τί τὸ σημαινόμενον.

V. Πότερον ἐξαρκεῖ ἡ διάνοιά μου πρὸς τοῦτο, ἢ οὔ; εἰ μὲν ἐξαρκεῖ, χρῶμαι αὐτῇ πρὸς τὸ ἔργον, ὡς ὀργάνῳ παρὰ τῆς τῶν ὅλων φύσεως δοθέντι. εἰ δὲ μὴ ἐξαρκεῖ, ἤτοι παραχωρῶ τοῦ ἔργου τῷ δυναμένῳ κρεῖττον ἐπιτελέσαι, ἐὰν ἄλλως τοῦτο μὴ καθήκῃ· ἢ πράσσω ὡς δύναμαι, [4] προσπαραλαβὼν τὸν δυνάμενον κατὰ πρόσχρησιν τοῦ ἐμοῦ ἡγεμονικοῦ ποιῆσαι [5] τὸ εἰς τὸ κοινωνικὸν νῦν καίριον καὶ χρήσιμον. [6] ὅ,τι γὰρ ἂν δι' ἐμαυτοῦ, ἢ σὺν ἄλλῳ ποιῶ, ὧδε μόνον χρὴ συντείνειν, [7] εἰς τὸ κοινῇ χρήσιμον καὶ εὐάρμοστον.

VI. [8] Ὅσοι μὲν πολυύμνητοι γενόμενοι, ἤδη λήθῃ παραδέδονται; ὅσοι δὲ τούτους ὑμνήσαντες, πάλαι ἐκποδών;

VII. [9] Μὴ αἰσχύνου βοηθούμενος· πρόκειται γάρ σοι ἐνεργεῖν [10] τὸ ἐπιβάλλον, ὡς στρατιώτῃ ἐν τειχομαχίᾳ. τί οὖν ἐὰν σὺ μὲν χωλαίνων ἐπὶ τὴν ἔπαλξιν ἀναβῆναι μόνος μὴ δύνῃ, σὺν ἄλλῳ δὲ δυνατὸν ᾖ τοῦτο;

VIII. [11] Τὰ μέλλοντα μὴ ταρασσέτω. [12] ἥξεις γὰρ ἐπ' αὐτά, ἐὰν δεήσῃ, [13] φέρων τὸν αὐτὸν λόγον, ᾧ νῦν πρὸς τὰ παρόντα χρᾷ.

IX. [14] Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπλέκεται, καὶ ἡ σύνδεσις ἱερά, καὶ σχεδὸν οὐδὲν [15] ἀλλότριον ἄλλο ἄλλῳ. [16] συγκατατέτακται γάρ, καὶ [17] συγκοσμεῖ τὸν αὐτὸν κόσμον. [18] κόσμος τε γὰρ εἷς διὰ ἁπάντων, καὶ Θεὸς εἷς διὰ πάντων, καὶ οὐσία μία, καὶ [19] νόμος εἷς, [20] λόγος κοινὸς πάντων τῶν νοερῶν ζώων, καὶ [21] ἀλήθεια μία. εἴγε καὶ τελειότης μία τῶν ὁμογενῶν, καὶ τοῦ αὐτοῦ λόγου μετεχόντων ζώων.

[1] Inf. § 30. l. 6. § 53.
[2] Vide Not.
[3] L. 2. § 16.
[4] Inf. § 7.
[5] Inf. 54, 55.
[6] L. 8. § 2. l. 9. § 23.
[7] L. 4. § 12.
[8] L. 3. § 3, 10.
[9] Sup. § 5. l. 10. § 12.
[10] Sup. § 25.
[11] L. 8. § 36. l. 12. § 1, 3.
[12] Inf. § 46.
[13] L. 12. § 9.
[14] L. 6. § 38.
[15] L. 9. § 1.
[16] L. 5. § 8.
[17] L. 4. § 23. Inf. § 48.
[18] L. 4. § 40.
[19] L. 2. § 16.
[20] L. 4. § 4.
[21] L. [illegible] § 1.

X. [1] Πᾶν τὸ ἔνυλον, ἐναφανίζεται τάχιστα τῇ τῶν ὅλων οὐσίᾳ· καὶ πᾶν αἴτιον, [2] εἰς τὸν τῶν ὅλων λόγον τάχιστα ἀναλαμβάνεται· καὶ [3] παντὸς μνήμη τάχιστα ἐγκαταχώννυται τῷ αἰῶνι.

XI. Τῷ λογικῷ ζώῳ ἡ αὐτὴ πρᾶξις [4] κατὰ φύσιν ἐστὶ, καὶ κατὰ λόγον.

XII. [5] Ὀρθὸς, ἢ ὀρθούμενος.

XIII. Οἷόν ἐστιν ἐν ἡνωμένοις τὰ μέλη τοῦ σώματος, τοῦτον ἔχει τὸν λόγον [6] ἐν διεστῶσι τὰ λογικὰ, [7] πρὸς μίαν τινὰ συνεργίαν κατεσκευασμένα. μᾶλλον δέ σοι ἡ τούτου νόησις προσπεσεῖται, ἐὰν πρὸς ἑαυτὸν πολλάκις λέγῃς, ὅτι [8] μέλος εἰμὶ τοῦ ἐκ τῶν λογικῶν συστήματος. ἐὰν δὲ διὰ τοῦ ῥῶ στοιχείου [9] μέρος εἶναι ἑαυτὸν λέγῃς, οὔπω ἀπὸ καρδίας φιλεῖς τοὺς ἀνθρώπους· οὔπω σε καταληπτικῶς [10] [11] εὐφραίνει τὸ εὐεργετεῖν· ἔτι ὡς πρέπον αὐτὸ ψιλὸν ποιεῖς. οὔπω ὡς [12] αὐτὸν εὖ ποιῶν.

XIV. Ὃ θέλει, ἔξωθεν [13] προσπιπτέτω τοῖς παθεῖν ἐκ τῆς προσπτώσεως ταύτης δυναμένοις. [14] ἐκεῖνα γὰρ, ἐὰν θελήσῃ, μέμψεται τὰ παθόντα· [15] ἐγὼ δὲ, ἐὰν μὴ ὑπολάβω ὅτι κακὸν τὸ συμβεβηκὸς, οὔπω βέβλαμμαι. [16] ἔξεστι δέ μοι μὴ ὑπολαβεῖν.

XV. [17] Ὅ,τι ἄν τις ποιῇ ἢ λέγῃ, [18] ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. ὡς ἂν εἰ ὁ χρυσὸς, ἢ [19] ὁ σμάραγδος, ἢ ἡ πορφύρα τοῦτο ἀεὶ ἔλεγεν, [20] ὅ,τι ἂν ποιῇ, ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ σμάραγδον εἶναι, καὶ τὸ ἐμαυτοῦ χρῶμα ἔχειν.

XVI. [21] Τὸ ἡγεμονικὸν, αὐτὸ ἑαυτῷ οὐκ ἐνοχλεῖ [22]. οἷον, λέγω, οὐ φοβεῖ [23] ἑαυτὸ [24] εἰς ἐπιθυμίαν. εἰ δέ τις ἄλλος αὐτὸ φοβῆσαι ἢ λυπῆσαι δύναται, ποιείτω. αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ ὑποληπτικῶς [25] οὐ τρέψει εἰς τοιαύτας τροπάς. [26] τὸ σωμάτιον μὴ πάθῃ τι, αὐτὸ μεριμνάτω, εἰ δύναται, καὶ λεγέτω, εἰ τι πάσχει· τὸ δὲ ψυχάριον, τὸ φοβούμενον,

[1] L. 2. § 12. Inf. § 19.
[2] L. 4. § 14.
[3] Sup. § 5.
[4] L. 1. § 9. l. 9. § 9.
[5] L. 3. § 5. Sup. § 2.
[6] L. 9. § 9.
[7] L. 2. § 1.
[8] L. 8 § 7. l. 10. § 6.
[9] L. 2. § 3, 4.
[10] ληπτικῶς l. 9. § 42.
[11] L. 8. § 26.
[12] Inf. § 74. l. 11. § 4.
[13] προσπιπτ. Lug. An.
[14] Inf. § 16, 33 l. 8. § 28.
[15] L. 4. § 7. l. 6. § 8.
[16] L. 6. § 52.
[17] L. 4. § 18, 19. l. 6. § 2, 22. l. 12. § 1.
[18] L. 8. § 5.
[19] L. 4. § 20.
[20] ὅ,τι ἄν τις π.
[21] L. 5. § 19. l. 8. § 29, 40.
[22] χλεῖ;
[23] δεῖ;
[24] [οὐ λυπεῖ;] εἰς ἐπ. οὐ κινεῖ;] Boot. [οὐκ ἄγει] εἰς ἐπιθυμίαν Sal.
[25] L. 5. § 26.
[26] Inf. § 33. l. 8. § 28.

X. Materiale omne, in universi substantiam quàm celerrimè evanescit: caussale omne, in universi rationem non minùs citò resorbetur; memoria denique rei cujusq; pari celeritate in ævo quasi defossa sepelitur.

XI. Animali ratione prædito eadem actio est, & secundùm naturam, & secundùm rationem.

XII. Aut rectus, aut erectus sis.

XIII. Quomodo se habent in continuis corporis membra, eodem se habent in dissitis quæ ratione sunt prædita. ad mutuas enim rei eidem conficiendæ operas conferendas nata sunt utraque. consideratio hæc animum tuum magis attinget, si te frequenter sic allocutus fueris, Membrum sum ego compagis istius quæ ex ratione præditis componitur. sin partem duntaxat esse te dixeris, homines ex animo nondum diligis, hoc ipsum benefacere per se nondum oblectat te: adhuc tanquam quod fieri deceat tantùm facis, nondum perinde ac si tibi ipsi benefacias.

XIV. Quicquid voluerit, eis extrinsecùs accidat, quæ casibus istiusmodi affici possunt. ipsa enim, quæ affecta sunt, conquerantur, si velint. ipse nisi malum censuero id quod contingit, nondum sum læsus. in me autem situm est, nihil tale opinari.

XV. Quicquid vel fecerit vel dixerit quisquam, probum esse me oportet. haud aliter, quàm si aurum aut smaragdus aut purpura jugiter diceret, Quicquid fecerit dixerítve quisquam, smaragdum esse me oportet, nitoremque meum retinere.

XVI. Mens an non ipsa perturbat se? verbi gratiâ, an non ipsa in formidinem, in mœstitiam impellit se? alius quis si terrefacere eam aut contristari possit, faciat. in ipsius voluntate situm est, ut ne ad motus istiusmodi opinando se commoveat. corpusculum nè quid patiatur, sibi curæ habeat, si possit; & quando patitur quicquam, conqueratur. animula verò, quæ timet,

timet, quæ dolet, quæ super his omnino aliquid opinatur, nihil horum patietur, nisi si eam ipse in judicium istiusmodi demiseris. nullius rei alterius per se indiga est mens, nisi ipsa sibi indigentiam creaverit. eadémque ratione & perturbatione & impedimento omni immunis, nisi ipsa se perturbaverit aut impediverit.

XVII. Felicitas est bonus genius, sive mens bona. quid igitur facis hìc, ô phantasia? facesse hinc, per deos, utì accessisti: nihil enim opus te habeo. more antiquo accessisti. nec succenseo tibi tamen. facesse tantùm.

XVIII. Cur mutationem quis metuat? ecquid enim fieri potest absque mutatione? ecquid autem aut gratius aut familiarius universi naturæ? ipse num balneo uti poteris, ni ligna mutationem subeant? num nutriri, ni edulia itidem mutentur? nunquid aliud utile quicquam perfici, nisi interveniente mutatione? an non vides simile quiddam esse & mutationem tui, nec universi naturæ minùs necessarium?

XIX. Per mundi substantiam, tanquam per torrentem, corpora transeunt universa, ipsa universo, prout membra sibi invicem nostra, coalita & eidem coöperantia. quot Chrysippos, quot Socrates, quot Epictetos jam dudum absorpsit ævum istud? idem tibi de quovis tum homine, tum re succurrat.

XX. Hoc unum me solicitum habet, nequid ipse faciam, quod hominis conditio vel minùs velit, vel secus velit, vel nunc nolit.

XXI. Instat tempus, quo tu omnium oblitus eris; instat, & quo omnes tui.

XXII. Hominis est, etiam eos qui offendunt diligere. hoc fiet, si unà succurrat tibi, tum esse tibi cognatos, tum inscios invitósque peccare: adhæc, paulò post utrosque vestrûm morti concessuros:

τὸ λυπέμενον, τὸ περὶ τούτων ὅλως ὑπολαμβάνον, οὐδὲν μὴ πάθῃ· [1] οὐ γὰρ ἕξεις [2] αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτην. [3] ἀπροσδεές ἐστιν ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτῷ, τὸ ἡγεμονικὸν, ἐὰν μὴ ἑαυτῷ ἔνδειαν ποιῇ· κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ ἀτάραχον, καὶ [4] ἀνεμπόδιστον, ἐὰν μὴ ἑαυτὸ ταράσσῃ καὶ ἐμποδίζῃ.

XVII. [5] Εὐδαιμονία ἐστὶ, [6] δαίμων ἀγαθὸς, ἢ ἀγαθὸν [7]. τί οὖν ὧδε ποιεῖς, [8] ὦ φαντασία; ἄπερχε, [9] τοὺς θεούς σοι, ὡς ἦλθες· οὐ γὰρ χρήζω σου. ἐλήλυθας δὲ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος. οὐκ ὀργίζομαί σοι· μόνον ἄπιθι.

XVIII. Φοβεῖταί τις μεταβολήν; [10] τί γὰρ δύναται χωρὶς μεταβολῆς γίνεσθαι; [11] τί δαὶ φίλτερον ἢ οἰκειότερον τῇ τῶν ὅλων φύσει; σὺ δὲ αὐτὸς λούσασθαι δύνασαι, ἐὰν μὴ τὰ ξύλα μεταβάλῃ; τραφῆναι δὲ δύνασαι, ἐὰν μὴ τὰ ἐδώδιμα μεταβάλῃ; ἄλλο δέ τι τῶν χρησίμων δύναται συντελεσθῆναι χωρὶς μεταβολῆς; οὐχ ὁρᾷς οὖν, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ σὲ μεταβαλεῖν ὅμοιόν ἐστι, καὶ ὁμοίως [12] ἀναγκαῖον τῇ τῶν ὅλων φύσει;

XIX. [13] Διὰ τῆς τῶν ὅλων οὐσίας, ὡς διὰ χειμάῤῥου διεκπορεύεται πάντα τὰ σώματα, [14] τῷ ὅλῳ συμφυῆ καὶ συνεργὰ, ὡς [15] τὰ ἡμέτερα μέρη ἀλλήλοις. [16] πόσους ἤδη ὁ αἰὼν Χρυσίππους, πόσους Σωκράτεις, πόσους Ἐπικτήτους καταπέπωκεν· τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ [17] ἐπὶ παντὸς οὗτινος οὖν τοι ἀνθρώπου τε καὶ πράγματος προσπιπτέτω.

XX. [18] Ἐμὲ ἓν μόνον περισπᾷ, μή τι αὐτὸς ποιήσω, ὃ ἡ κατασκευὴ τοῦ ἀνθρώπου οὐ θέλει, ἢ ὡς οὐ θέλει, ἢ [19] ὃ νῦν οὐ θέλει.

XXI. [20] Ἐγγὺς μὲν ἡ σὴ περὶ πάντων λήθη. ἐγγὺς δὲ ἡ πάντων περὶ σοῦ λήθη.

XXII. [21] Ἴδιον ἀνθρώπου φιλεῖν καὶ τοὺς πταίοντας. τοῦτο δὲ γίνεται, ἐὰν συμπροσπίπτῃ σοι, ὅτι καὶ [22] συγγενεῖς, καὶ [23] δι᾽ ἄγνοιαν, καὶ [24] ἄκοντες ἁμαρτάνουσι, καὶ ὡς [25] μετ᾽ ὀλίγον ἀμφότεροι

1 εἰ οὐκ ἄξεις vel παρέξεις αὐτὸ Salm.
2 αὐτῷ Xyl.
3 L. 3. § 5. l. 11. § 1.
4 L. 5. § 20.
5 L. 5. § 36.
6 L. 10. § 13.
7 -θὸν [ἡγεμονικόν.]
8 Inf. § 29.
9 [πρὸς] τ. θ. σοῦ Lug. An.
10 L. 4. § 3, 42. Inf. § 25. l. 8. § 6. l. 9. § 19.
11 L. 8. § 35. l. 9. § 21.
12 L. 2. § 3.
13 Sup. § 10. l. 4. § 43. l. 5. § 23. l. 9. § 29.
14 L. 6. § 41.
15 L. 2. § 1. Sup. § 13.
16 L. 4. § 48.
17 Sup. § 50.
18 L. 2. § 7. l. 6. § 22. l. 8. § 1.
19 Sup. § 2. l. 4. § 23. l. 5. § 25.
20 L. 4. § 19. Inf. § 34. l. 8. § 21.
21 Inf. § 26. l. 8. § 8, 26. l. 9. § 27.
22 L. 2. § 1. l. 3. § 4. 11.
23 L. 2. § 1. l. 3. § 11.
24 Inf. § 63. l. 2. § 3.
25 L. 4. § 3.

φότεροι

[1] L. 2. § 1.
[2] L. 9. § 38.
[3] Sup. § 18. Inf. § 25. l. 4. § 36.
[4] L. 6. § 1.
[5] Sup. § 1. l. 10. § 34.
[6] L. 4. § 42. l. 6. § 47. l. 8. § 20.
[7] L. 2. § 1. Sup. § 22. Inf. § 60, 65.
[8] L. 11. § 18.
[9] γίγνηται,] ἐναποθνήσκει, καὶ τὸ πρ. τ. ἀ. Boot.
[10] εἰ Mer.
[11] -τοῦ [μὴ] ἀ. Mer.
[12] L. 9. § 2. l. 10. § 8.
[13] Sup. § 23.
[14] L. 6. § 15. l. 8. § 50. l. 10. § 7. l. 12. § 23.
[15] L. 6. § 27. l. 8. § 14. l. 11 § 18.
[16] L. 2. § 13.
[17] L. 8. § 14.
[18] L. 5. § 28.
[19] L. 10. § 30. l. 11. § 18.
[20] L. 1. § 15.
[21] L. 2. § 1.
[22] L. 11. § 13. Inf. § 52, 63.
[23] L. 3. § 12. Sup. § 7. l. 8. § 32, 36.
[24] τὸ Lug. An.
[25] L. 5. § 9.

φότεροι τεθνήξετε, καὶ πρὸ πάντων, ὅτι [1] οὐκ ἔβλαψέ σε· [2] οὐ γὰρ τὸ ἡγεμονικόν σου χεῖρον ἐποίησεν, ἢ πρόσθεν ἦν.

XXIII. [3] Ἡ τῶν ὅλων φύσις, ἐκ τῆς ὅλης οὐσίας, [4] ὡς κηροῦ, νῦν μὲν ἱππάριον ἔπλασε· συγχέασα δὲ τοῦτο, εἰς δένδρου φύσιν συνεχρήσατο τῇ ὕλῃ αὐτοῦ· εἶτα εἰς ἀνθρωπάριον, εἶτα εἰς ἄλλο τι· [5] ἕκαστον δὲ τούτων πρὸς ὀλίγιστον ὑπέστη. [6] δεινὸν δὲ οὐδὲν τὸ διαλυθῆναι τῷ κιβωτίῳ, ὥσπερ οὐδὲ τὸ συμπαγῆναι.

XXIV. [7] Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν, ὅταν [8] πολλάκις [9] ἐναποθνήσκειν ἢ τὸ πρόσχημα, [10] ἢ τὸ τελευταῖον ἀποσβέσθη, ὥστε ὅλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι· αὐτῷ γε τούτῳ παρακολουθεῖν πειρῶ, ὅτι παρὰ τὸν λόγον. εἰ γὰρ καὶ ἡ συναίσθησις τοῦ [11] ἁμαρτάνειν οἰχήσεται, [12] τίς ἔτι τοῦ ζῆν αἰτία;

XXV. [13] Πάντα ὅσα ὁρᾷς, ὅσον οὔπω μεταβαλεῖ ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα φύσις, καὶ ἄλλα ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῶν ποιήσει, καὶ πάλιν ἄλλα ἐκ τῆς ἐκείνων οὐσίας, [14] ἵνα ἀεὶ νεαρὸς ᾖ ὁ κόσμος.

XXVI. Ὅταν τις ἁμάρτῃ τι εἰς σέ, εὐθὺς ἐνθυμοῦ [15] τί ἀγαθὸν ἢ κακὸν ὑπολαβὼν ἥμαρτε. τοῦτο γὰρ ἰδών, [16] ἐλεήσεις αὐτόν, καὶ [17] οὔτε θαυμάσεις, [18] οὔτε ὀργισθήσῃ. [19] ἤτοι γὰρ καὶ αὐτὸς τὸ αὐτὸ ἐκείνῳ ἀγαθὸν ἔτι ὑπολαμβάνεις, ἢ ἄλλο ὁμοειδές. [20] δεῖ σοι συγγινώσκειν. [21] εἰ δὲ μηκέτι ὑπολαμβάνεις τὰ τοιαῦτα ἀγαθὰ καὶ κακά, ῥᾷον [22] εὐμενὴς ἔσῃ τῷ παρορῶντι.

XXVII. [23] Μὴ τὰ ἀπόντα ἐννοεῖν, ὡς ἤδη ὄντα· ἀλλὰ τῶν παρόντων τὰ δεξιώτατα ἐκλογίζεσθαι, καὶ τούτων χάριν ὑπομιμνήσκεσθαι, πῶς ἂν ἐπεζητεῖτο, εἰ μὴ παρῆν. ἅμα μέντοι φυλάσσου, μὴ διὰ [24] τοῦ οὕτως [25] ἀσμενίζειν αὐτοῖς, ἐθίσῃς ἐκτιμᾶν αὐτά, ὥστε ἐάν ποτε μὴ παρῇ, ταραχθήσεσθαι.

præ omnibus denique, nihil eos te læsisse. neque enim mentem tuam deteriorem facere possunt, quàm priùs fuerat.

XXIII. Universi natura ex communi rerum omnium materia, tanquam è cera, nunc equuleum effingit; quem mox denuo diffingit, ejusdémque materiâ ad arborem producendam abutitur; tum ad homuncionem, dein ad aliud quidpiam. horum autem quodlibet ad breve temporis spatium subsistit. istis autem, sicut arcæ, dissolvi nihilo magìs molestum est, quàm compingi primò fuerat.

XXIV. Torvitas vultûs est valde præter naturam. ubi ei sæpius assueverit quis, immori solet; vultúsque decor ita inde extinguitur, ut denuo reaccendi omnino nequeat. ex hoc ipso autem intelligas licet esse præter rationem. Siquidem enim ita vultum quis obfirmaverit, ut peccati sensus omnis aufugerit, quorsum homo sic affectus vitam protrahat amplius?

XXV. Quæcunque vides, universa mox est mutatura universi rectrix natura, aliáque ex eorum materia effectura, & ex horum rursus alia, ut mundus perpetim renovetur.

XXVI. Cùm adversùs te quicquid peccaverit quis, considera statim, quid bonum malúmve esse ratus id egerit. hoc enim perspecto, misereberis illius, nec aut miraberis, aut succensebis. forsan enim vel idem illud, quod ille, vel aliud quidpiam ejusmodi, ipse pariter cum illo bonum esse opinaris. hoc si fuerit, & illi te ignoscere oportet. sin ejusmodi nec bona nec mala censueris, ex errore animi delinquentem æquanimiter feras.

XXVII. Non tam quæ desunt tibi, quàm quæ adsunt, cogita. ex his autem selige quæ gratissima sunt tibi, quo reputes tecum quanto cum studio ea, ni jam adessent, tibi requireres. cave tamen interim, nè, dum istis lubenter acquiescis, eo in pretio habere assuescas te, ut siquando deesse contigerit, turberis.

XXVIII. In temet convolutus esto. mens etenim rationalis ita est naturâ comparata, ut sibi sufficiat ipsa justè agens, & hoc ipso nacta sibi tranquillitatem.

XXIX. Imaginationes abstergе: affectuum motus compesce: tempus præsens circumscribe: dignosce, quicquid vel tibi, vel alii cuiquam contingit. rem subjectam quámque divide & partire in formam & materiam. horam novissimam cogita. quod alteri peccatum est, ibi ubi extitit, relinque.

XXX. Eis quæ dicuntur, animum simul intende: in ea quæ fiunt faciúntve, mente altiùs descende.

XXXI. Exorna te simplicitate, modestiâ, affectu adversùs res medias indifferenti. genus humanum dilige. Deo obsequere.

--*Certâ, inquit ille, decurrunt omnia lege.*

quid verò si elementa sola? meminisse suffecerit, lege certâ pleraque ferri, aut paucis saltem duntaxat exceptis.

XXXII. Mortem quod attinet, sive fuerit dissipatio, sive in atomos redactio, sive exinanitio; vel est extinctio vel translatio.

XXXIII. De dolore sic habeas. si ferri non potest, interimit: si diutiùs duraverit, ferri potest. mens interim opinionis ope tranquillitatem servat suam; nec deterior quicquam inde fit pars animi princeps. corporis verò membra, quæ dolore sunt afflicta, ipsa si quid possunt, de eo statuant.

XXXIV. Quod ad gloriam, animos eorum, à quibus ea expetitur, considera, quales existant, & qualia tum fugiant, tum & sectentur. illud item dispice, sicut arenarum cumuli alii aliis superingesti priora abscondunt; perinde in vita contingere, ut antegressa à succedentibus quàm celerrimè abscondantur.

XXXV. Platonis dictum. Cui igitur animus sublimis fuerit, quíq; & tempus omne, & substantiam omnem contempletur; nunquid

XXVIII. [1] Εἰς αὑτὸν συνειλοῦ. [2] φύσιν ἔχει τὸ λογικὸν ἡγεμονικὸν, ἑαυτῷ ἀρκεῖσθαι δικαιοπραγοῦντι, καὶ παρ' αὐτὸ τοῦτο [3] γαλήνην ἔχοντι.

XXIX. [4] Ἐξάλειψον τὴν φαντασίαν. [5] στῆσον τὴν νευροσπαστίαν· [6] περίγραψον τὸ ἐνεστὼς τοῦ χρόνου. [7] γνώριζον τὸ συμβαῖνον, ἢ σοὶ, ἢ ἄλλῳ. [8] δίελε καὶ μέριζον τὸ ὑποκείμενον, εἰς τὸ αἰτιῶδες καὶ ὑλικόν. [9] ἐννόησον τὴν ἐσχάτην ὥραν· [10] τὸ ἐκείνῳ ἁμαρτηθὲν, ἐκεῖ καταλιπε, ὅπου ἡ ἁμαρτία ὑπέστη.

XXX. [11] Συμπαρεκτείνειν τὴν νόησιν τοῖς λεγομένοις. [12] εἰσδύεσθαι τὸν νοῦν εἰς τὰ γινόμενα καὶ ποιοῦντα.

XXXI. [13] Φαίδρυνον σεαυτὸν ἁπλότητι καὶ αἰδοῖ, καὶ τῇ πρὸς τὸ ἀνὰ μέσον ἀρετῆς καὶ κακίας ἀδιαφορίᾳ· [14] φίλησον τὸ ἀνθρώπινον γένος· [15] ἀκολούθησον θεῷ.

--ἐκεῖνος μέν φησιν, ὅτι [16] πάντα νομιστί. [17] ἔτι εἰ [18] δαίμονα τὰ στοιχεῖα· ἀρκεῖ δὲ μεμνῆσθαι, ὅτι τὰ πάντα νομιστὶ ἔχει, ἢ [19] δηλίαν ὀλίγα.

XXXII. Περὶ θανάτου· [20] εἰ σκεδασμὸς, ἢ ἄτομοι, ἢ κένωσις, [21] ἤτοι σβέσις, ἢ μετάστασις.

XXXIII. Περὶ πόνου· [22] τὸ μὲν ἀφόρητον, ἐξάγει· τὸ δὲ χρονίζον, φορητόν· καὶ [23] ἡ διάνοια τὴν ἑαυτῆς γαλήνην κατὰ [24] ἀπόληψιν διατηρεῖ, καὶ [25] οὐ χεῖρον τὸ ἡγεμονικὸν γέγονεν· [26] τὰ δὲ κακούμενα μέρη ὑπὸ τοῦ πόνου, εἴ τι δύναται, περὶ αὐτοῦ ἀποφηνάσθω.

XXXIV. Περὶ δόξης· [27] ἴδε τὰς διανοίας αὐτῶν, οἷαι, καὶ οἷα μὲν φεύγουσαι, οἷα δὲ διώκουσαι. καὶ ὅτι [28] ὡς αἱ θῖνες ἄλλαι ἐπιφερόμεναι κρύπτουσι τὰ πρότερα· οὕτως ἐν τῷ βίῳ, τὰ πρότερα ὑπὸ τῶν ἐπενεχθέντων τάχιστα ἐκαλύφθη.

XXXV. Πλατωνικόν· [29] [30] ᾧ οὖν ὑπάρχει διάνοια [31] μεγαλοπρεπὴς [32], καὶ [33] θεωρία παντὸς μὲν χρόνου, πάσης δὲ οὐσίας, [34] ἆρα

[1] L. 4. § 3. l. 6. § 11. l. 8. § 48.
[2] L. 5. § 14. l. 6. § 51.
[3] L. 2. § 4. l. 8. § 28.
[4] Sup. § 17. l. 9. § 7.
[5] L. 2. § 2.
[6] L. 3. § 12. l. 6. § 32.
[7] L. 4. § 29. l. 6. § 3. l. 8. § 46.
[8] L. 4. § 21.
[9] L. 2. § 5, 11.
[10] L. 9. § 20, 38.
[11] Sup. § 4.
[12] L. 6. § 3.
[13] L. 4. § 26. l. 11. § 15.
[14] L. 3. § 9. l. 6 § 39. Sup. § 22. l. 11. § 16.
[15] L. 10. § 11. l. 12 § 27, 31.
[16] L. 3. § 11. l. 4. § 26. l. 6. § 33
[17] τί δαὶ εἰ μόνα Mer. ἔπ [μᾶλλον] εἰ δαίμονα Boot.
[18] δαιμόνια Xyl
[19] ἢ δὴ λίαν Xyl. εἰ μὴ λ. Boot.
[20] ἢ Xyl. Mer.
[21] L. 5. § 33. l. 6. § 24. Inf. § 49. l. 8. § 25, 58. l. 10. § 7.
[22] L. 10. § 3.
[23] L. 5. § 2, Inf. 68.
[24] ὑπόλ.
[25] Inf. § 64. l. 4. § 7.
[26] Sup. § 15.
[27] L. 3. § 4. l. 4. § 38. l. 6. § 59. l. 9. § 18, 27.
[28] Sup. § 21. l. 4. § 14. 19. l. 5. § 33.
[29] *Plato pol. l. 6.*
[30] ἢ οὖν.
[31] -νοίᾳ.

[32] φρένεσι. [33] L. 4. § 48, 50. l. 6. § 36, 37. l. 9. § 30. l. 10. § 17. [34] οἷόντε οἴει.

οἴει

οἴει τούτῳ μέγα τι δοκεῖν εἶναι τὸν ἀνθρώπινον βίον; ἀδύνατον, ἦ δ' ὅς. οὐκοῦν καὶ [1] θάνατον οὐ δεινόν τι ἡγήσεται ὁ τοιοῦτος; ἥκιστά γε.

XXXVI. Ἀντισθενικόν. [2] Βασιλικὸν, [3] μὲν εὖ πράττειν, κακῶς δὲ ἀκούειν.

XXXVII. Αἰσχρόν ἐστι, τὸ μὲν πρόσωπον ὑπήκοον εἶναι, καὶ σχηματίζεσθαι, καὶ κατακοσμεῖσθαι ὡς κελεύει ἡ διάνοια, αὐτὴν δὲ ὑφ' ἑαυτῆς μὴ σχηματίζεσθαι καὶ κατακοσμεῖσθαι.

XXXVIII. [4] Τοῖς πράγμασιν γὰρ οὐχὶ θυμοῦσθαι χρεών.
Μέλει γὰρ αὐτοῖς οὐδέν.

XXXIX. Ἀθανάτοις τε θεοῖς καὶ ἡμῖν χάρματα δοίης. (στάχυν.

XL. [6] Βίον [7] θερίζειν, ὥστε κάρπιμον
Καὶ [8] τὸν μὲν εἶναι, [9] τὸν δὲ μή.

XLI. [10] Εἰ δ' ἠμελήθην ἐκ θεῶν καὶ παῖδ' [11] ἐμώ,
[12] Ἔχει λόγον καὶ τοῦτο.

XLII. [13] Τὸ γὰρ εὖ μετ' ἐμοῦ καὶ τὸ δίκαιον.

XLIII. [14] Μὴ συνεπιθρηνεῖν, [15] μὴ σφύζειν.

XLIV. Πλατωνικά. [16] Ἐγὼ δὲ τούτῳ ἂν δίκαιον λόγον ἀντείποιμι· ὅτι οὐ καλῶς λέγεις, ὦ ἄνθρωπε, εἰ οἴει δεῖν κίνδυνον ὑπολογίζεσθαι τοῦ ζῆν, ἢ τεθνάναι ἄνδρα ὅτου τι καὶ σμικρὸν ὄφελος· ἀλλ' οὐκ [17] ἐκεῖνο μόνον σκοπεῖν ὅταν πράττῃ πότερον δίκαια ἢ ἄδικα πράττει, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ κακοῦ.

XLV. [18] Οὕτω γὰρ ἔχει, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῇ ἀληθείᾳ, οὗ ἄν τις αὑτὸν τάξῃ ἡγησάμενος βέλτιστον εἶναι, ἢ ὑπ' ἄρχοντος ταχθῇ, ἐνταῦθα δεῖ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μένοντα κινδυνεύειν, μηδὲν ὑπολογιζόμενον, μήτε θάνατον, μήτε ἄλλο μηδὲν πρὸ τοῦ αἰσχροῦ.

XLVI. [19] Ἀλλ', ὦ μακάριε, ὅρα μὴ ἄλλό τι τὸ γενναῖον, καὶ τὸ ἀγαθὸν, [20] ἢ τὸ σώζειν τε καὶ σώζεσθαι. μὴ γὰρ τοῦτο μὲν, τὸ ζῆν ὁποσονδὴ χρόνον, τόν γε ὡς ἀληθῶς ἄνδρα, [21] ἐατέον ἐστὶ, καὶ οὐ φιλοψυχητέον, ἀλλ'

huic magnum quiddam putas posse videri hominis vitam? Fieri, inquit, non potest. Neque mortem igitur grave quid reputabit. Minimè veró.

XXXVI. Antisthenis illud. Malè audire, cùm benefacias, regium est.

XXXVII. Indignum est, vultum animo obsequentem, pro ejus imperio conformare & componere semet; ipsum autem animum ad suiipsius arbitrium non conformari & componi.

XXXVIII. *Nam neutiquam hominem rebus irasci decet!*
Nil quippe curant ipsæ.

XXXIX. *Diis leto exemptis ac nobis gaudia dones.*

XL. *Spicas velut frugiferas, sic vitam meti:*
Ut hic sit, ille non sit.

XLI. *Si me meósque liberos Dii negligant,*
Hujus etiam constat ratio.

XLII. *Æquum bonúmq; à me est.*

XLIII. *Lamentantibus nè collamenteris, néve commovearis.*

XLIV. Platonis ista. Ego huic responsum hoc, justúmque illud, referrem. Parùm rectè censes, mi homo, si hominem, qui vel ullius sit usûs, existimas mortis vitæque discrimen in numero aliquo habiturum; nec hoc duntaxat consideraturum, id quod agit, justum an injustum, hominísque probi an improbi sit.

XLV. Ejusdem. Sic enim se revera habet, viri Athenienses; quocunq; loco semet collocaverit quis, statum eum sibi optimum ducens, aut à principe fuerit collocatus, eum hunc tueri (utì mihi videtur) oportet, etiamsi cum discrimine conjunctum id sit, nec ullius rei cujusquam, nè mortis quidem, præ eo quod est turpe, rationem habere.

XLVI. Ejusdem. Verùm, ô bone vir, illud videris, annon aliud quid generosum esse bonúmq; exstat, quàm servare & servari. neque enim hoc est, quod, vir verè qui sit, tantopere expetere debeat, ut temporis tantundem vivat; neque vita

[1] L. 6. § 47.
[2] Arrian. l. 4. c. 6.
[3] εὖ μὲν πρ. vel πρ. μ. εὖ.
[4] Eurip. Bellerop. l. 11. § 6.
[5] L. 6. § 20,22.
[6] Euripid. Hypsipyl.
[7] L. 11. § 34.
[8] [9] τὸν Lug.
[10] L. 11. § 6.
[11] ἐμοῦ Plut.
[12] L. 6. § 4. l. 12. § 5.
[13] Aristoph. Acharn.
[14] L. 5. § 36.
[15] Inf. § 69.
[16] Plato Apolog.
[17] L. 3. § 6,7. 16. § 2.
[18] Plato ibid.
[19] Plato Gorg.
[20] ἢ τοῦ.
[21] ἐκτέον.

vitæ oportet avidum esse ; sed istis Deo dimissis, & mulierculis etiam fide adhibita, fieri non posse ut fatum quisquam quoquo modo effugiat ; hoc deinceps ei perpendendum, quomodo tempus hoc, quo victurus sit, quàm optimè exigat.

XLVII. Astrorum cursus contemplare, tanquam unà cum illis circumactus. elementorum etiam mutationes mutuas animo jugiter revolve. istiusmodi enim cogitationes vitæ hujus terrestris sordes expurgant.

XLVIII. Præclarum est & Platonis illud. Quin & de hominibus sermonem instituentem, contemplari oportet, quasi de specula quadam desuper, terrestria quoque ista, per cœtus, exercitus, agriculturas, nuptias, inducias, ortus, mortes, fori tumultus, loca deserta, barbarorum gentes varias, festa, funera, nundinas, miscelam omnigenam, mundúmque ex rebus contrariis conflatum & instructum.

XLIX. Præterita recole, tótque imperiorum mutationes. indè licet & futura prospicere. ejusdem enim generis omnino futura sunt ; nec possunt eorum quæ nunc fiunt modulum transgredi. proinde par est, per annos quadraginta vitam perlustrare humanam, atque per annorum decem millia. quid enim ampliùs sis visurus?

L. *Retróq; meant, quæ terra dedit*
Iterum ad terram : ac quod ab æ-therio
Venerat ortu, cæleste poli
Repetit templum.——

aut hoc est atomorum invicem implexorum dissolutio, aut elementorum sensus expertium dispersio.

LI. *Potu, cibóq; atq; id genus cupediis*
Cursum moramur, eita mors nè nos obruat.
Divinitùs at spirantem auram
Pati necesse est cum labore & lacrymis.

LII. Est quisquam te luctæ peritior. at vide nè liberalior, nè modestior, nè ad casus quosvis obsequentior, nè adversùs aliorum errata placidior.

[1] ἐπιτρέψαντα περὶ τούτων τῷ θεῷ, καὶ πιστεύσαντα ταῖς γυναιξὶν, ὅτι [2] τὴν εἱμαρμένην [3] οὐδεὶς ἂν ἐκφύγοι, τὸ ἐπὶ τούτῳ σκεπτέον, τίνα ἂν τρόπον, [4] τοῦτον, ὃν μέλλει χρόνον βιῶναι, ὡς ἄριστα βιώῃ.

XLVII. [5] Περισκοπεῖν [6] ἄστρων δρόμους, ὥσπερ συμπεριθέοντα· καὶ [7] τὰς τῶν στοιχείων εἰς ἄλληλα μεταβολὰς συνεχῶς ἐννοεῖν. ἀποκαθαίρουσι γὰρ αἱ τούτων φαντασίαι τὸν ῥύπον τοῦ χαμαὶ βίου.

XLVIII. Καλὸν δὲ τὸ Πλάτωνος· καὶ δὴ περὶ ἀνθρώπων τοὺς λόγους ποιούμενον, [8] ἐπισκοπεῖν δεῖ καὶ τὰ ἐπίγεια, ὥσπερ ποθὲν ἄνωθεν, κατ' ἀγέλας, στρατεύματα, γεώργια, γάμους, διαλύσεις, γενέσεις, θανάτους, δικαστηρίων θόρυβον, ἐρήμους χώρας, βαρβάρων ἔθνη ποικίλα, ἑορτὰς, θρήνους, ἀγορὰς [9], τὸ παμμιγὲς, καὶ τὸ [10] ἐκ τῶν ἐναντίων συγκοσμούμενον.

XLIX. [11] Τὰ προγεγονότα ἀναθεωρεῖν· [12] τὰς τοσαύτας τῶν ἡγεμονιῶν μεταβολάς. ἔξεστι καὶ τὰ ἐσόμενα προεφορᾷν. [13] ὁμοειδῆ γὰρ πάντως ἔσται, καὶ οὐχ οἷόν τε ἐκβῆναι τοῦ ῥυθμοῦ τῶν νῦν γινομένων. ὅθεν καὶ [14] ἴσον, τὸ τεσσαράκοντα ἔτεσιν ἱστορῆσαι τὸν ἀνθρώπινον βίον, ἢ ἐπὶ ἔτη μύρια. τί γὰρ πλέον ὄψει;

L. Καὶ [15] τὰ [16] ἐκ γῆς φύντα, εἰς γαῖαν· [17] τὰ δ' ἀπ' αἰθερίου βλαστόντα γονῆς, εἰς [18] αἰθέριον πάλιν ἦλθε πόλον. [19] ἢ τοῦτο διάλυσις τῶν ἐν τῶν ἀτόμοις ἀντεμπλοκῶν, [20] καὶ τοιοῦτός τις σκορπισμὸς τῶν ἀπαθῶν στοιχείων.

LI. [Καὶ] [21] σίτοισι καὶ ποτοῖς, καὶ [22] μαγ-(γανεύμασι
Παρεκτρέποντες [23] ὀχετὸν, ὥστε μὴ θανεῖν.
Θεόθεν δὲ πνέοντ' οὖρον
[24] Ἀνάγκη τλῆναι καμάτοις ἀνοδύρτοις.

LII. [25] Καββαλικώτερος [26] ἀλλ' οὐχὶ κοινωνικώτερος, οὐδὲ αἰδημονέστερος, οὐδ' [27] εὐτακτότερος ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσιν, οὐδὲ [28] εὐμενέστερος πρὸς τὰ τῶν πλησίον παροράματα.

[1] L. 4. § 31, 46. l. 12. § 1.
[2] Sup. § 8. Inf. § 51. l. 6. § 10.
[3] οὐδ' ἂν εἷς.
[4] L. 4. § 31. Inf. § 56. l. 8. § 1. l. 12. § 3.
[5] L. 8. § 26. l. 11. § 1.
[6] L. 11. § 27.
[7] L. 4. § 46. l. 9. § 28.
[8] L. 8. § 26. l. 9. § 30. l. 12. § 24.
[9] Sup. § 3.
[10] Sup. § 9.
[11] L. 6. § 46, 47.
[12] L. 8. § 31. l. 10. § 27.
[13] L. 6. § 37.
[14] L. 2. § 14. l. 12. § 35.
[15] *Eurip. Chrysip.*
[16] L. 5. § 4. l. 9. § 9. l. 10. § 7.
[17] L. 4. § 21. l. 6. § 15.
[18] οὐράνιον *Clem.*
[19] Sup. § 32.
[20] ἢ, vel [ἢ] καὶ
[21] *Eurip. Supplic.*
[22] μαγγανεύμασι *Euripid. cod.* μαγεύμασι *Plut.*
[23] ὄλεθρον *Grot.*
[24] Sup. § 46.
[25] L. 5. § 5.
[26] -κώτερος [σ. ἐστί τις.] f.
[27] Inf. § 54.
[28] Sup. § 26.

[1] L. 2 § 17. l. 5. § 3, 14. l. 6. § 2.
[2] L. 12. § 23.
[3] Inf. § 74.
[4] L. 6. § 17.
[5] L. 10. § 12.
[6] L. 5. § 16. l. 10. § 32.
[7] L. 2. § 11. l. 3. § 12.
[8] L. 6. § 2, 32.
[9] L. 5. § 27. l. 10. § 6, 11.
[10] Sup. § 28. l. 4. § 33.
[11] παρέσῃ.
[12] L. 4. § 22. Inf. § 55. l. 8. § 7.
[13] L. 2. § 8. l. 5. § 3.
[14] L. 8. § 60.
[15] Inf. § 56. l. 8. § 1.
[16] L. 5. § 16.
[17] Sup. § 30.
[18] Sup. § 13.
[19] L. 3. § 4. Inf. § 67. l. 9. § 23. l. 11. § 37.
[20] L. 3. § 6. Inf. § 64.
[21] L. 3. § 16. l. 5. § 26. l. 11. § 1.
[22] Inf. § 67.
[23] L. 2. § 2. l. 11. § 20.
[24] L. 5. § 21. Inf. § 68. l. 10. § 38.
[25] L. 3. § 9. l. 4. § 49. Sup. § 54.
[26] L. 5. § 14, 34. l. 6. § 26. l. 10. § 11, 12.
[27] L. 9. § 42. l. 11. § 1.
[28] Sup. § 46.
[29] L. 6. § 42.
[30] L. 3. § 4. Sup. § 54.
[31] L. 4. § 23, 33, 34.

LIII. [1] Ὅπου ἔργον ἐπιτελεῖσθαι δύναται κατὰ τὸν [2] κοινὸν θεοῖς καὶ ἀνθρώποις λόγον, ἐκεῖ οὐδὲν δεινόν· ὅπου γὰρ [3] ὠφελείας τυχεῖν ἔξεστι [4] διὰ τῆς εὐοδούσης, καὶ κατὰ τὴν κατασκευὴν προϊούσης ἐνεργείας, ἐκεῖ [5] οὐδεμίαν βλάβην ὑφορατέον.

LIV. [6] Πανταχοῦ καὶ διηνεκῶς [7] ἐπὶ σοί ἐστι, καὶ [8] τῇ παρούσῃ [9] συμβάσει θεοσεβῶς εὐαρεστεῖν, καὶ τοῖς παροῦσιν [10] ἀνθρώποις κατὰ δικαιοσύνην προσφέρεσθαι, καὶ τῇ [11] παρούσῃ φαντασίᾳ ἐμφιλοτεχνεῖν, ἵνα [12] μηδὲν ἀκατάληπτον παρεισρυῇ.

LV. [13] Μὴ περιβλέπου ἀλλότρια ἡγεμονικά· ἀλλ' ἐκεῖ βλέπε [14] κατ' εὐθύ, [15] ἐπὶ τί σε ἡ φύσις ὁδηγεῖ. ἤτε τοῦ ὅλου, διὰ τῶν συμβαινόντων σοι, καὶ ἡ σή, διὰ τῶν πρακτέων ὑπὸ σοῦ. [16] πρακτέον δὲ ἑκάστῳ τὸ ἑξῆς τῇ κατασκευῇ· κατεσκεύασται δὲ τὰ μὲν λοιπὰ τῶν λογικῶν ἕνεκεν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ παντὸς ἄλλου, [17] τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν, [18] τὰ δὲ λογικὰ ἀλλήλων ἕνεκεν. τὸ μὲν οὖν προηγούμενον ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῇ, [19] τὸ κοινωνικόν ἐστι· δεύτερον δέ, [20] τὸ ἀνένδοτον πρὸς τὰς σωματικὰς πείσεις. [21] λογικῆς γὰρ καὶ νοερᾶς κινήσεως ἴδιον [22] περιορίζειν ἑαυτήν, καὶ μήποτε ἡττᾶσθαι μήτε αἰσθητικῆς μήτε ὁρμητικῆς κινήσεως· ζωώδεις γὰρ ἑκάτεραι. [23] ἡ δὲ νοερὰ ἐθέλει πρωτιστεύειν, καὶ μὴ κατακρατεῖσθαι ὑπ' ἐκείνων· δικαίως γε. [24] πέφυκε γὰρ χρηστικὴ πᾶσιν ἐκείνοις. τρίτον ἐν τῇ λογικῇ κατασκευῇ [25] τὸ ἀπρόπτωτον καὶ ἀνεξαπάτητον. τούτων οὖν ἐχόμενον τὸ ἡγεμονικὸν [26] εὐθεῖα περαινέτω, καὶ [27] ἔχει τὰ ἑαυτοῦ.

LVI. Ὡς ἀποτεθνηκότα δεῖ καὶ μέχρι νῦν βεβιωκότα, [28] τὸ λοιπὸν [29] ἐκ τοῦ περιόντος, ζῆσαι κατὰ τὴν φύσιν.

LVII. [30] Μόνον φιλεῖν τὸ ἑαυτῷ συμβαῖνον καὶ συγκλωθόμενον. [31] τί γὰρ ἁρμοδιώτερον;

LIII. Ubicunque effici poterit opus ullum secundùm rationem eam, quæ mortalibus est cùm Diis ipsis communis, nihil ibi potest esse grave. ubi enim fructum consequi licet actionis prosperè fluentis, & juxta conditionis propriæ naturam progredientis, nulla ibi superest damni suspicio.

LIV. Omni loco omníque tempore, in te situm est, & casu præsenti piè acquiescere, & cum hominibus præsentibus secundùm jus fasque versari, & visa præsentia peritè explorare, nequid incompertum clam subrepat.

LV. Nolito aliorum mentes circumspicere, sed eò rectâ intuere, quò natura te ducit; natura, inquam universi, in eis quæ tibi contingunt, & tua etiam, in eis quæ tibi sunt agenda. illud autem est unicuique agendum, quod est conditioni ipsius consentaneum. porrò, condita sunt, reliqua quidem rationalium gratiâ, quemadmodum & in re omni alia, deteriora præstantiorum; rationalia verò sui invicem. itaque in hominis natura primum ac præcipuum est societatem colere; secundum, corporis affectionibus neutiquam succumbere. est enim hoc motus rationalis & intellectualis proprium, circumscribere semet, & nec sensus nec affectus motibus unquam superari: animalis enim uterque est. vis autem intellectualis principatum sibi vendicat, nec ab eis in ordinem redigi patitur. jure quidem etenim intellectus natus est eis omnibus uti. tertium in natura rationali est, lapsu & seductione immunem esse. his igitur adhærens mens rectâ procedat, habétque quicquid suum est.

LVI. Tanquam vitâ jam functus, ejusdémque munere defunctus planè, quod reliquum est tanquam ex abundanti, naturæ convenienter fac vivas.

LVII. Id solum diligas, quod obvenit, & à fato destinatum est tibi. ecquid enim magis est congruum?

LVIII. In omni casu eos ob oculos habeas, quibus eadem cùm contigissent, ægrè tulerunt, pro insueto habuerunt, quiritati sunt. ubi tandem jam illi? nusquam plané. cur tu igitur horum similis esse velis? aut cur non potiùs motus alienos eis relinquas, qui his alios afficiunt, & afficiuntur ipsi; ipse totus in hoc intentus, quo modo casibus istiusmodi utare? etenim rectè uti poteris; virtutisque materiam tibi suppeditabunt. tu tantùm attende tibi, atque in omni actione tua bonum præstare te velis. denique in utroque horum memineris, medium quiddam esse illud, circa quod actio versatur.

LIX. Introspice te. intus est boni fons, qui perenniter scatebit, si jugiter foderis.

LX. Corpus etiam fixum esse oportet, ut nec motu, nec gestu temerè jactetur. quale enim in vultu specimen sui exhibet mens, dum scitè eum atque decenter componit; tale quiddam & in toto corpore exigitur. cæterùm ista citra affectationem sunt observanda.

LXI. Ars vivendi est luctatoriæ quàm saltatoriæ similior. cùm in hoc sit posita, ut adversùs contingentia improvisa in procinctu semper quis ac immotus consistat.

LXII. Crebrò tecum perpende, qualésnam sint à quibus probari & prædicari velis, qualíq; sint mente præditi. ità neq; aut incusabis eos, ubi impingunt inviti, nec approbationem eorum expetes, si opinionis affectuúmque fontes quos habeant, perspexeris.

LXIII. *Omnis anima*, inquit ille, *veritate privatur in-vita*. quin & justitiâ pariter, & temperantiâ, & æquanimitate, & hujusmodi quâvis virtute. hoc jugiter meminisse cumprimis necessarium est. eris enim erga omnes mitior.

LXIV. In dolore omni hoc præsto sit, nec turpem eum esse, nec mentem gubernatricem facere deteriorem. neque enim eam, aut

LVIII. Ἐφ' ἑκάστου συμβάματος ἐκείνους πρὸ ὀμμάτων ἔχειν, [1] οἷς τὰ αὐτὰ συνέβαινεν, εἶτα ἤχθοντο, ἐξενίζοντο, ἐμέμφοντο· νῦν οὖν ἐκεῖνοι ποῦ; οὐδαμοῦ. τί οὖν; καὶ σὺ θέλεις ὁμοίως; οὐχὶ δὲ [2] τὰς μὲν ἀλλοτρίας τροπὰς καταλιπεῖν τοῖς τρέπουσι καὶ τρεπομένοις; [3] αὐτὸς δὲ περὶ τὸ πῶς χρῆσθαι αὐτοῖς ὅλος γίνεσθαι; χρήσῃ γὰρ καλῶς καὶ [4] ὕλη [5] σὺ ἔσται· μόνον [6] πρόσεχε, καὶ [7] θέλε σεαυτῷ καλὸς εἶναι, ἐπὶ παντὸς οὗ πράσσεις· καὶ μέμνησο [8] ἀμφοτέρων, ὅτι καὶ [9] διάφορον ἐφ' οὗ ἡ πρᾶξις.

LIX. [10] Ἔνδον βλέπε, ἔνδον [11] ἡ πηγὴ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ἀεὶ ἀναβλύειν δυναμένη, ἐὰν ἀεὶ σκάπτῃς.

LX. Δεῖ καὶ τὸ σῶμα πεπηγέναι, καὶ μὴ διερρίφθαι, μήτε ἐν κινήσει, μήτε ἐν σχέσει. [12] οἷον γάρ τι ἐπὶ τοῦ προσώπου παρέχεται ἡ διάνοια, συνετὸν αὐτὸ καὶ εὔσχημον συντηροῦσα, τοιοῦτο καὶ ἐπὶ ὅλου τοῦ σώματος ἀπαιτητέον. πάντα δὲ ταῦτα [13] σὺν τῷ ἀνεπιτηδεύτῳ φυλακτέα.

LXI. [14] Ἡ βιωτικὴ τῇ παλαιστικῇ ὁμοιοτέρα ἤπερ τῇ ὀρχηστικῇ, κατὰ τὸ πρὸς τὰ ἐμπίπτοντα καὶ οὐ προεγνωσμένα, ἕτοιμος καὶ ἀπτὼς ἑστάναι.

LXII. Συνεχῶς ἐφιστάναι, [15] τίνες εἰσὶν οὗτοι ὑφ' ὧν μαρτυρεῖσθαι θέλεις, καὶ τίνα ἡγεμονικὰ ἔχουσιν· οὔτε γὰρ μέμψῃ [16] τοῖς ἀκουσίως πταίουσιν, οὔτε [17] ἐπιμαρτυρήσεως δεήσῃ, [18] εἰ βλέπων εἰς [19] τὰς πηγὰς τῆς ὑπολήψεως καὶ ὁρμῆς αὐτῶν.

LXIII. [20] Πᾶσα ψυχὴ ἄκουσα, φησιν, στέρεται ἀληθείας· [21] οὕτως οὖν καὶ δικαιοσύνης καὶ σωφροσύνης, καὶ εὐμενείας, καὶ παντὸς τοῦ τοιούτου. ἀναγκαιότατον δὲ τὸ διηνεκῶς τούτου μεμνῆσθαι· [22] ἔσῃ γὰρ πρὸς πάντας πρᾳότερος.

LXIV. Ἐπὶ μὲν παντὸς πόνου, πρόχειρον ἔστω, ὅτι [23] οὐκ αἰσχρὸν, [24] οὐδὲ τὴν διάνοιαν τὴν κυβερνῶσαν χείρω ποιεῖ· οὔτε γὰρ καθὸ ὑλική ἐστιν,

[1] L. 4. § 3, 32. l. 11. § 6, 18.
[2] L. 6. § 27. l. 9. § 26, 27.
[3] L. 6. § 50. Inf. § 68.
[4] L. 4. § 1.
[5] σοι f.
[6] πρ. σε. κ. θ. κ.
[7] Sup. § 15. Inf. § 67.
[8] [ἐπ'] ἀμφ. f.
[9] ἀδιάφ. l. 6. § 32.
[10] L. 8. § 28. l. 10. § 38.
[11] Inf. § 62. l. 8. § 51.
[12] Sup. § 24. l. 11. § 15.
[13] L. 1. § 16.
[14] L. 11. § 1. l. 12. § 9.
[15] L. 4. § 3, 38 l. 6. § 59.
[16] Inf. § 63. l. 11. § 18. l. 12 § 12.
[17] L. 3. § 4, 5.
[18] εἰς βλέπων f. vel εἰ βλέπεις
[19] Sup. § 59.
[20] *Plato Sophist.*
[21] Sup. § 62.
[22] Sup. § 26.
[23] L. 2. § 1, 11. l. 11. § 18.
[24] L. 4. § 8. l. 9. § 42.

ἐστιν, οὔτε καθὸ κοινωνική, διαφθείρει αὐτήν· ἐπὶ μέντοι τῶν πλείστων πόνων, καὶ τὸ τοῦ Ἐπικούρου σοι βοηθείτω, ὅτι [1] οὔτε ἀφόρητον, οὔτε αἰώνιον, ἐὰν τῶν ὅρων μνημονεύῃς, καὶ [2] μὴ προσδοξάζῃς· κἀκεῖνο δὲ μέμνησο, ὅτι πολλὰ πόνῳ τὰ αὐτὰ ὄντα, λανθάνει δυσχεραινόμενα, οἷον τὸ νυστάζειν, καὶ τὸ καυματίζεσθαι, καὶ τὸ ἀνορεκτεῖν· ὅταν οὖν τινι τούτων δυσχεραίνῃς, λέγε ἑαυτῷ, ὅτι [3] πόνῳ ἐνδίδως.

[1] Sup. § 33. l. 10. § 3.
[2] L. 8. § 49.
[3] Sup. § 55. l. 11. § 18.

LXV. Ὅρα [4] μήποτε τοιοῦτον πάθῃς πρὸς τοὺς ἀπανθρώπους, οἷον οἱ [5] ἄνθρωποι πρὸς τοὺς ἀνθρώπους.

[4] L. 5. § 31. l. 6. § 6, 26. Sup. § 15.
[5] ἀπάνθ. f.

LXVI. Πόθεν ἴσμεν, εἰ Τηλαύγης Σωκράτης, καὶ διάθεσιν κρείσσων ἦν; οὐ γὰρ ἀρκεῖ, εἰ Σωκράτης ἐνδοξότερον ἀπέθανεν, καὶ ἐντρεχέστερον τοῖς σοφισταῖς διελέγετο, καὶ καρτερικώτερον ἐν τῷ πάγῳ διενυκτέρευεν, καὶ [6] τὸν Σαλαμίνιον κελευσθεὶς ἄγειν γενναιότερον ἔδοξεν ἀντιβῆναι, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐβρενθύετο· περὶ οὗ καὶ μάλιστ' ἄν τις [7] ἐπιστήσειεν, εἴπερ ἀληθὲς ἦν· ἀλλ' ἐκεῖνο δεῖ σκοπεῖν, ποίαν τινὰ τὴν ψυχὴν εἶχε Σωκράτης, καὶ εἰ ἐδύνατο [8] ἀρκεῖσθαι τῷ [9] δίκαιος εἶναι τὰ πρὸς ἀνθρώπους, καὶ ὅσιος τὰ πρὸς θεούς, [10] μήτε εἰκῆ πρὸς τὴν κακίαν ἀγανακτῶν, μηδὲ μὴν δουλεύων τινὸς ἀγνοίᾳ, [11] μήτε τῶν ἀπονεμομένων ἐκ τοῦ ὅλου ὡς ξένον τι δεχόμενος, ἢ [12] ὡς ἀφόρητον ὑπομένων, [13] μήτε τοῖς τοῦ σαρκιδίου πάθεσιν ἐμπαρέχων συμπαθῆ τὸν νοῦν.

[6] Plato Apolog.
[7] [illegible] f.
[8] L. 4. § 13, 25. l. 6. § 14. Sup. § 28.
[9] L. 11. § 20. l. 12. § 1.
[10] L. 4. § 31. Sup. § 1.
[11] L. 4. § 29, 44. Inf. § 68.
[12] L. 8. § 46.
[13] L. 5. § 26. l. 10. § 24.

LXVII. Ἡ φύσις οὐχ οὕτως συνεκέρασε [14] τῷ συγκρίματι, ὡς μὴ ἐφεῖσθαι [15] περιορίζειν ἑαυτὸν, καὶ τὰ ἑαυτοῦ ὑφ' ἑαυτῷ ποιεῖσθαι. [16] λίαν γὰρ ἐνδέχεται θεῖον ἄνδρα γενέσθαι, καὶ ὑπὸ μηδενὸς γνωρισθῆναι· τούτου μέμνησο ἀεί· καὶ ἔτι ἐκείνου, ὅτι [17] ἐν ὀλιγίστοις κεῖται τὸ εὐδαιμόνως βιῶσαι· καὶ [18] μὴ ὅτι ἀπήλπισας διαλεκτικὸς καὶ φυσικὸς ἔσεσθαι, διὰ τοῦτο ἀπογνῷς καὶ [19] ἐλεύθερος [20],

[14] [σὺ] τ. σ. f. τὸ σῦ συγκειμάτιον Salm.
[15] Sup. § 55. l. 11. § 1.
[16] L. 3. § 4, 5. l. 10. § 9.
[17] L. 2. § 5.
[18] L. 5. § 5. l. 8. § 8.
[19] L. 4. § 49. l. 8. § 1.
[20] θεῖος. Mer.

quatenus materiale quiddam; aut quatenus societatis est studiosa, corrumpit. in plerisque verò horum Epicuri illud tibi adsit, nec intolerandum nec æternum esse, si terminorum memor fueris, nec opinionem adjeceris. illud etiam memineris, multa tædio nos afficere, quæ non advertimus eandem cum dolore rationem habere, verbi gratiâ, dormitare, quando vigilare libet, æstu affici, fastidio laborare. quoties ergo horum aliquid ægrè fers, dic tibi, dolori succumbere te.

LXV. Cave erga inhumanos sic afficiaris, quomodo ipsi erga homines solent.

LXVI. Unde constat nobis Socratem clarâ fuisse reliquísque præstantiore indole? neque enim hoc sufficit, quòd mortem gloriosissimè oppetebat; aut quòd cum sophistis acutissimè disserebat; aut quòd in frigore summo patientissimè sub dio pernoctabat; aut quòd Salaminium illum sistere jussus, resistere generosissimè malebat; aut quod per compita fastuosè incedebat; quod tamen an verum fuerit, meritò dubitaveris. verùm illud considerare oportet, quo modo affectam animam habuerit Socrates. utrùm hoc contentus agere poterat, quod in rebus humanis justus, in divinis pius existeret, nec malitiæ cujusquam frustra indignatus, nec cujusquam inscitiæ assentatus, nec ab universo assignatum quicquam, aut tanquam peregrinum quid excipiens, aut tanquam intolerandum sustinens, nec carunculæ affectionibus mentem passus coaffici.

LXVII. Non ita commisit natura compagem tui, ut tibi nequeas terminos figere, & quæ tui sunt muneris per te exequi. omnino enim fieri potest, ut divinus homo quis sit, & ignotus tamen cunctis degat. hoc semper memineris; sed & illud, paucissimis ad beatè vivendum opus esse. quódque etiamsi desperes dialecticæ aut naturalis scientiæ peritiam, nihil esse tamen quod animam despondeas, quasi liber & modestus fieri

ri nequeas, & communitatis cul-
r, & obsequens Deo.

LXVIII. Vi omni immunem, in
mma animi hilaritate, vitam tran-
gere licet, etiamsi quæ libuerit ad-
rsùs te vociferentur homines uni-
si, etiamsi massæ istius corporeæ
litæ & circundatæ tibi membra
æ discerpant. quid enim obstat,
o minùs inter hæc omnia mens
nquillam se servet, de rebus cir-
mstantibus verè judicet, obje-
sque commodè utatur? ut judi-
m occurrenti ac irruenti rei cui-
dicat, Hoc es revera, etiamsi
inione aliusmodi esse videaris. u-
dicat eidem, Te quærebam.
nim semper mihi præsens res
nis materiam præbet virtutis ra-
nalis & socialis, artísque prorsus
humanæ vel divinæ exercendæ.
quidem quicquid contingit, vel
hominem spectat vel ad Deum,
aut novum est, aut tractatu
ficile, sed familiare & facile.

LXIX. Hoc in se habet morum
fectio, quod diem omnem tan-
m novissimum exigit, nec aut
inat, aut torpescit, aut simulatè
quam agit.

LXX. Dii, immortales cùm sint,
ægrè ferunt tamen, quod per
m tam immensum ipsos opor-
omnino, tot talésque qui sint,
probos jugiter sustinere. imò
d ampliùs est, omnimodam ho-
n curam gerunt. tu verò, qui
x es desiturus, malos tolerando
tisceris? idque cùm ex eorum
s numero.

LXXI. Ridiculum est malitiam
n tuam, quod potes, non effu-
s, fugere te velle, quod non
es, alienam.

LXXII. Quicquid intellectualis
ialísque facultas, nec ad intelle-
m nec ad usum socialem facere
prehenderit, id ipsum inferius se
itò judicat.

LXXIII. Ubi bene tu alicui fe-
ti, & beneficio ille affectus est,
d stultorum instar tertium quip-
m ultra hæc quæras, puta, be-
fici hominis existimationem,
t beneficii accepti remuneratio-
m?

καὶ αἰδήμων, καὶ [1] κοινωνικὸς, καὶ [2] εὐπειθὴς θεῷ.

LXVIII. [3] Ἀβιάστως διαζῆσαι ἐν πλείστῃ θυμηδίᾳ, κἂν πάντες καταβοῶσιν ἅτινα βούλονται, κἂν τὰ θηρία διασπᾷ τὰ μελύδρια τοῦ περιτεθραμμένου τούτου φυράματος. [4] τί γὰρ κωλύει ἐν πᾶσι τούτοις τὴν διάνοιαν σώζειν ἑαυτὴν ἐν γαλήνῃ, καὶ [5] κρίσει τῇ περὶ τῶν περιεστηκότων ἀληθεῖ, καὶ [6] χρήσει τῶν ὑποβεβλημένων ἑτοίμῃ; ὥστε τὴν μὲν κρίσιν λέγειν τῷ προσπίπτοντι, [7] τοῦτο ὑπάρχεις κατ' οὐσίαν, κἂν κατὰ δόξαν ἀλλοῖον φαίνῃ· τὴν δὲ χρῆσιν λέγειν τῷ ὑποπίπτοντι, σὲ ἐζήτουν· [8] ἀεὶ γάρ μοι τὸ παρὸν, ὕλη ἀρετῆς λογικῆς καὶ πολιτικῆς, καὶ τὸ σύνολον τέχνης ἀνθρώπου ἢ θεοῦ. πᾶν γὰρ τὸ συμβαῖνον, [9] θεῷ ἢ ἀνθρώπῳ ἐξοικειοῦται. καὶ [10] οὔτε καινὸν, οὔτε δυσμεταχείριστον, ἀλλὰ [11] γνώριμον καὶ εὐεργές.

LXIX. Τοῦτο ἔχει [12] ἡ τελειότης τοῦ ἤθους, [13] τὸ πᾶσαν ἡμέραν ὡς τελευταίαν διεξάγειν, καὶ [14] μήτε σφύζειν, μήτε ναρκᾶν, [15] μήτε ὑποκρίνεσθαι.

LXX. Οἱ θεοὶ ἀθάνατοι ὄντες, [16] οὐ δυσχεραίνουσιν, ὅτι ἐν τοσούτῳ αἰῶνι δεήσει αὐτοὺς πάντως ἀεὶ τοιούτων ὄντων καὶ τοσούτων φαύλων ἀνέχεσθαι· προσέτι δὲ καὶ [17] κήδονται αὐτῶν παντοίως. σὺ δὲ [18] ὅσον οὐδέπω λήγειν μέλλων, [19] ἀπαυδᾷς; καὶ ταῦτα, [20] εἷς ὢν τῶν φαύλων;

LXXI. Γελοῖόν ἐστι τὴν μὲν ἰδίαν κακίαν μὴ φεύγειν, [21] ὃ καὶ δυνατόν ἐστι· τὴν δὲ τῶν ἄλλων φεύγειν, [22] ὅπερ ἀδύνατον.

LXXII. [23] Ὃ ἂν ἡ λογικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμις εὑρίσκῃ [24] μήτε νοερὸν, [25] μήτε κοινωνικὸν, εὐλόγως [26] καταδεέστερον ἑαυτῆς κρίνει.

LXXIII. [27] Ὅταν σὺ εὖ πεποιηκὼς ᾖς, καὶ ἄλλος εὖ πεπονθὼς, τί ἔτι ζητεῖς τρίτον παρὰ ταῦτα, ὥσπερ [28] οἱ μωροὶ, τὸ καὶ [29] δόξαι εὖ πεποιηκέναι, ἢ τὸ ἀμοιβῆς τυχεῖν;

LXXIV.

[1] Sup. § 55.
[2] L. 3. § 6, 9.
[3] L. 4. § 39.
[4] Sup. § 33. l. 8. § 28.
[5] L. 8. § 47.
[6] L. 10. § 32.
[7] L. 3. § 11.
[8] L. 4. § 1. Sup. § 58.
[9] L. 3. § 13.
[10] Sup. § 1, 66.
[11] L. 4. § 33, 44.
[12] L. 3. § 7, 8.
[13] L. 2. § 11. Sup. § 56.
[14] Sup. § 43. l. 1. § 15.
[15] L. 8. § 5.
[16] L. 9. § 11, 27.
[17] Sup. § 27.
[18] L. 8. § 5.
[19] L. 5. § 9. l. 12. § 15.
[20] L. 11. § 18.
[21] L. 8. § 55.
[22] Sup. § 4. l. 9. § 42.
[23] L. 3. § 8. l. 4. § 2.
[24] L. 8. § 2.
[25] L. 11. § 37.
[26] L. 3. § 6.
[27] L. 5. § 6. l. 9. § 42.
[28] L. 4. § 44.
[29] L. 8. § 1.

LXXIV. Οὐδεὶς κάμνει ὠφελούμενος· ὠφέλεια δὲ πρᾶξις κατὰ φύσιν. [1] μὴ οὖν κάμνε [2] ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖς.

LXXV. Ἡ τοῦ ὅλου φύσις ἐπὶ τὴν κοσμοποιΐαν ὥρμησεν· νῦν δὲ [3] ἤτοι πᾶν τὸ γινόμενον κατ' ἐπακολούθησιν γίνεται, ἢ [4] ἀλόγιστα καὶ τὰ κυριώτατα ἐστιν, ἐφ' ἃ ποιεῖται ἰδίαν ὁρμὴν τὸ τοῦ κόσμου ἡγεμονικόν. εἰς πολλά σε [5] γαληνότερον ποιήσει, τοῦτο μνημονευόμενον.

[1] L. 5. § 6. l. 6. § 29.
[2] Sup. § 13, 53.
[3] L. 6. § 38. l. 9. § 1, 28. l. 10. § 5.
[4] τὰ λογικὰ καὶ κ. vel ἃ λογιστικῶ, τὰ κ. Mer.
[5] Sup. § 68.

LXXIV. Emolumentum capiendo nemo defatigatur. atqui emolumentum est actio omnis naturæ consentanea. noli ergo defatigari emolumentum in eo capiendo, quod alteri præstas.

LXXV. Ad mundum condendum universi natura olim se intendit. nunc verò, aut quicquid fit, consequentiæ necessariæ lege certâ producitur, aut principalia etiam illa, ad quæ mundi mens peculiariter intenta est, ratione nullâ gubernantur. in multis tranquilliorem fecerit te, hoc in memoria si habueris.

ΒΙΒΛΙ'ΟΝ η'.

ΑΙ' τοῦτο πρὸς [1] τὸ ἀκενόδοξον φέρει, ὅτι οὐκέτι δύνασαι τὸν βίον ὅλον, ἢ τόν γε ἀπὸ νεότητος φιλόσοφον βεβιωκέναι· ἀλλὰ πολλοῖς τε ἄλλοις, καὶ αὐτὸς σεαυτῷ δῆλος γέγονας, πόῤῥω φιλοσοφίας ὤν. πέφυρσαι οὖν· ὥστε τὴν μὲν δόξαν τὴν τοῦ φιλοσόφου κτήσασθαι, οὐκέτι σοι ῥᾴδιον· ἀνταγωνίζεται δὲ καὶ ἡ ὑπόθεσις. εἴπερ οὖν ἀληθῶς ἑώρακας ποῦ κεῖται τὸ πρᾶγμα, τὸ μὲν, [2] τί δόξεις, ἄφες. ἀρκέσθητι δὲ, εἰ κἂν [3] τὸ λοιπὸν τοῦ βίου, ὅσον δήποτε [4] ἡ σὴ φύσις θέλει βιώσῃς [5]. κατανόησον οὖν τί θέλει, καὶ [6] ἄλλο μηδέν σε περισπάτω. πεπείρασαι γὰρ [7] περὶ πόσα πλανηθεὶς, οὐδαμοῦ εὗρες τὸ εὖ ζῆν· οὐκ ἐν συλλογισμοῖς, οὐκ ἐν πλούτῳ, οὐκ ἐν δόξῃ, οὐκ ἐν ἀπολαύσει, οὐδαμοῦ. ποῦ οὖν ἐστιν; [8] ἐν τῷ ποιεῖν, ἃ ἐπιζητεῖ ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις. πῶς οὖν ταῦτα ποιήσει [9]; ἐπὰν [10] δόγματα ἔχῃ, ἀφ' ὧν αἱ ὁρμαὶ καὶ αἱ πράξεις. τίνα δόγματα; [11] τὰ περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν. ὡς [12] οὐδενὸς μὲν ἀγαθοῦ ὄντος ἀνθρώπῳ,

[1] L. 1. § 16.
[2] L. 7. § 73. l. 10. § 11.
[3] L. 7. § 46, 56.
[4] [ὡς] ἡ f.
[5] -σεις. Boot.
[6] L. 2. § 7. l. 7. § 20.
[7] L. 12. § 1.
[8] L. 7. § 54, 55, 56.
[9] -σει [πῶς] f.
[10] L. 3. § 13. l. 7. § 2.
[11] Inf. § 14.
[12] L. 2. § 11.

LIB. VIII.

OC etiam ad inanis gloriæ studium minuendum conducit, quòd vitam totam, eam saltem quæ à juventute hactenus transiit, non potes præstare philosophicè ductam. siquidem cum aliis haud paucis, tum & tibiipsi compertum est, à philosophia longè te abesse. conturbatæ sunt itaque rationes tuæ: neque adeò aut facile est tibi philosophi existimationem comparare; & vitæ etiam institutum adversatur. proinde si verè perspexisti. in quo res ipsa sita sit, missâ existimatione, in hoc duntaxat incumbe, ut vitæ quod superest, quantulumcunque id fuerit, pro naturæ tuæ ductu ac dictamine transigas. tu itaque illa quid velit, intuere, nec te aliud quicquam molestum habeat. etenim expertus jam es, per quàm multa divagatus vitam bonam beatámque nusquam inveneris; non in syllogismis, non in divitiis, non in gloria, nec in voluptate, necullibi. in quonam ergo consistit? in eis faciendis quæ exigit natura humana. at hæc quomodo quis faciat? si decreta nactus sit, à quibus appetitiones actúsque istiusmodi profluant. quænam, inquis, decreta? de bonis malísque, ut nihil nimirum ho-

mini bonum censeat, quod non justum, temperantem, fortem, liberalem faciat; nihil malum, quod non istis contrarium.

II. In omni actione interroga te, quomodo ista mihi sese habet? num futurum est, ut ejus pœniteat me? prope adest tempus, quo moriturus sum, omniáque mihi transitura. quid ergo expeto ulterius, quàm ut illud quod impræsentiarum ago, opus sit animantis rationalis, socialis, eadémque cum Deo ipso lege agentis.

III. Alexander, Caius, Pompeius, quid ad Diogenem, Heraclitum, Socratem? isti siquidem res ipsas perspectas habebant, formásque earundem & materias. atq; hoc modo instructæ erant mentes horum. illis verò, cùm ea neutiquam perfecta haberent, de quàm multis solicitos esse necesse fuit? quàm multis rebus inservire?

IV. Eadem nihilominus facturos memineris, etiamsi tu te ruperis.

V. In primis nè commovearis. obveniunt enim secundùm rerum naturam universa: ipse autem paulò post, nullus, nusquam futurus es, quomodo & Hadrianus, & Augustus. tum rem ipsam penitiùs intuitus, eam in se considera. simul memineris, probum esse te oportere. quod autem hominis à te natura exigit, hoc constanter facito, quodque justissimum videbitur, loquitor; placidè duntaxat, modestè, citráque dissimulationem.

VI. Universi natura hoc solenne habet; quæ istîc existunt illò transferre, res mutare, hinc tollere, illic deponere, omnia vices has subeunt: usitata sunt omnia, ut metuendum non sit, nequid novi emergat. Siremps denique omnibus de istis lex.

VII. Natura omnis sese prosperè procedente acquiescit, prosperè autem procedit rationalis natura, ubi in cogitando nec falsò, nec incertò assentitur, impulsus suos ad opera, quæ societatem juvent, sola dirigit, appetitiones & aversationes ad ea sola, quæ in nobis sita

ὃ οὐχὶ ποιεῖ δίκαιον, σώφρονα, ἀνδρεῖον, ἐλεύθερον [1], οὐδενὸς δὲ κακοῦ, ὃ οὐχὶ ποιεῖ τἀναντία τοῖς εἰρημένοις.

II. [2] Καθ᾽ ἑκάστην πρᾶξιν ἐρώτα σεαυτὸν, πῶς μοι αὕτη ἔχει; μὴ [3] μετανοήσω ἐπ᾽ αὐτῇ; [4] μικρὸν καὶ τέθνηκα, καὶ πάντ᾽ ἐκ μέσου. [5] τί πλέον ἐπιζητῶ, εἰ [6] τὸ παρὸν ἔργον ζώου [7] νοεροῦ, καὶ κοινωνικοῦ καὶ ἰσονόμου θεῷ;

III. [8] Ἀλέξανδρος δὲ καὶ Γάϊος, καὶ Πομπήϊος τί πρὸς Διογένην, καὶ Ἡράκλειτον, καὶ [9] Σωκράτην; [10] οἱ μὲν γὰρ εἶδον τὰ πράγματα, καὶ τὰς αἰτίας, καὶ τὰς ὕλας, καὶ τὰ ἡγεμονικὰ ἦν αὐτῶν [11] ταυτά. ἐκεῖ δὲ ὅσων πρόνοια; καὶ [12] δουλεία πόσων;

IV. Ὅτι [13] οὐδὲν ἧττον τὰ αὐτὰ ποιήσουσι, κἂν σὺ διαῤῥαγῇς.

V. Τὸ πρῶτον [14] μὴ ταράσσου. [15] πάντα γὰρ κατὰ τὴν τοῦ ὅλου φύσιν. καὶ [16] ὀλίγου χρόνου οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔσῃ· ὥσπερ οὐδὲ Ἀδριανὸς, οὐδὲ Αὔγουστος. ἔπειτα [17] ἀτενίσας εἰς τὸ πρᾶγμα, ἴδε αὐτὸ, καὶ συμμνημονεύσας, ὅτι [18] ἀγαθόν σε ἄνθρωπον εἶναι δεῖ, καὶ [19] τί τοῦ ἀνθρώπου ἡ φύσις ἀπαιτεῖ, πρᾶξον τοῦτο [20] ἀμεταστρεπτὶ καὶ εἰπὲ, ὡς δικαιότατον φαίνεταί σοι· μόνον [21] εὐμενῶς, καὶ αἰδημόνως, καὶ [22] ἀνυποκρίτως.

VI. [23] Ἡ τῶν ὅλων φύσις τοῦτο ἔργον ἔχει, τὰ ὧδε ὄντα ἐκεῖ μετατιθέναι, μεταβάλλειν, αἴρειν ἔνθεν καὶ ἐκεῖ φέρειν. [24] πάντα τροπαί· [25] οὐχ ὥστε φοβηθῆναι, [26] μήτι καινόν· [27] πάντα συνήθη· ἀλλὰ καὶ [28] ἴσαι αἱ ἀπονεμήσεις.

VII. [29] Ἀρκεῖται πᾶσα φύσις ἑαυτῇ εὐοδούσῃ· φύσις δὲ λογικὴ εὐοδεῖ, [30] ἐν μὲν φαντασίαις, μήτε ψευδεῖ, μήτε ἀδήλῳ συγκατατιθεμένη· [31] τὰς ὁρμὰς δὲ ἐπὶ τὰ κοινωνικὰ ἔργα μόνα ἀπευθύνουσα· [32] τὰς ὀρέξεις δὲ καὶ ἐκκλίσεις τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν μόνον πεποιημένη.

1 -θεῖον Mer. l. 7. § 67.
2 L. 5. § 11.
3 Inf. § 10.
4 L. 7. § 70. Inf. § 5, 34.
5 L. 5. § 3, 6.
6 L. 6. § 2. l. 10. § 1.
7 L. 7. § 72.
8 L. 9. § 29.
9 L. 7. § 66.
10 L. 5. § 32. Inf. § 5. l. 9. § 25.
11 ταῦτα Mer. τοιαῦτα Xyl.
12 L. 9. § 29, 40. l. 10. § 19.
13 L. 7. § 71. l. 12. § 26.
14 L. 4. § 3. l. 5. § 23. l. 9. § 29, 37.
15 L. 5. § 8, 10.
16 Sup. § 2.
17 Sup. § 3. l. 4. § 3.
18 L. 7. § 15.
19 L. 5. § 3. l. 7. § 55.
20 L. 3. § 6. l. 4. § 32. l. 10. § 12. l. 11. § 9.
21 L. 7. § 3.
22 Sup. § 69.
23 Sup. § 18. 23.
24 L. 4. § 3. l. 5. § 23.
25 ὥστε ἔχει f.
26 L. 7. § 1. l. 9. § 35.
27 L. 4. § 44.
28 Inf. § 6.
29 Inf. § 45. l. 5. § 1, 4, 34.
30 L. 5. § 36. l. 7. § 54.
31 L. 5. § 16.
32 L. 6. § 50, 51.

τὸ

[1] τὸ δὲ ὑπὸ τῆς κοινῆς φύσεως ἀπονεμόμενον πᾶν ἀσπαζομένη· [2] μέρος γὰρ αὐτῆς ἐστιν· ὡς ἡ τοῦ φύλλου φύσις τῆς τοῦ φυτοῦ φύσεως. πλὴν ὅτι ἐκεῖ μὲν ἡ τοῦ φύλλου φύσις μέρος ἐστὶ φύσεως καὶ ἀναισθήτου, καὶ ἀλόγου, καὶ ἐμποδίζεσθαι δυναμένης· ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου φύσις, [3] μέρος ἐστὶ [4] ἀνεμποδίστου φύσεως καὶ νοερᾶς καὶ δικαίας· [5] εἴγε [6] ἴσους καὶ κατ' ἀξίαν τοὺς [7] μερισμοὺς χρόνων, οὐσίας, αἰτίου, ἐνεργείας, συμβάσεως, ἑκάστοις ποιεῖται· σκόπει δὲ, μὴ εἰ τὸ πρὸς τὸ ἓν ἴσον εὑρήσεις ἐπὶ παντός· ἀλλὰ εἰ συλλήβδην τὰ πάντα [8] τοῦ δὲ, πρὸς ἀθρόα τὰ τοῦ ἑτέρου.

VIII. [9] Ἀναγινώσκειν οὐκ ἔξεστιν· ἀλλὰ ὕβριν ἀνείργειν ἔξεστιν· ἀλλὰ [10] ἡδονῶν καὶ πόνων καθυπερτερεῖν ἔξεστιν· ἀλλὰ [11] τοῦ δοξαρίου ὑπεράνω εἶναι ἔξεστιν· ἀλλὰ [12] ἀναισθήτοις καὶ ἀχαρίστοις μὴ θυμοῦσθαι, προσέτι [13] κήδεσθαι αὐτῶν ἔξεστιν.

IX. Μηκέτι σου μηδεὶς ἀκούσῃ καταμεμφομένου [14] τὸν ἐν αὐλῇ βίον, μηδὲ [15] τὸν σεαυτοῦ.

X. [16] Ἡ μετάνοιά ἐστιν ἐπίληψίς τις ἑαυτοῦ, ὡς [17] χρήσιμόν τι παρεικότος· τὸ δὲ ἀγαθὸν χρήσιμόν τι δεῖ εἶναι, καὶ ἐπιμελητέον αὐτοῦ τῷ καλῷ καὶ ἀγαθῷ ἀνδρί· [18] οὐδεὶς δ' ἂν καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἀνὴρ μετανοήσειεν, ἐπὶ τῷ ἡδονήν τινα παρεικέναι· οὔτε ἄρα χρήσιμον, οὔτε ἀγαθὸν ἡδονή.

XI. [19] Τοῦτο τί ἐστιν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ; [20] τί μὲν τὸ οὐσιῶδες αὐτοῦ καὶ ὑλικόν· τί δὲ τὸ αἰτιῶδες· τί δὲ ποιεῖ ἐν τῷ κόσμῳ· πόσον δὲ χρόνον ὑφίσταται.

XII. [21] Ὅταν ἐξ ὕπνου δυσχερῶς ἐγείρῃ, ἀναμιμνήσκου, [22] ὅτι κατὰ τὴν κατασκευήν σου ἐστὶ, καὶ [23] κατὰ τὴν ἀνθρωπικὴν φύσιν, τὸ πράξεις κοινωνικὰς ἀποδιδόναι, τὸ δὲ καθεύδειν, κοινὸν καὶ τῶν ἀλόγων ζώων· ὃ δὲ κατὰ φύσιν ἑκάστῳ, τοῦτο οἰκειότερον καὶ προσφυέστερον, καὶ δὴ [24] καὶ προσηνέστερον.

[1] L. 2. § 17. l. 3. § 4.
[2] L. 2. § 3, 4.
[3] L. 7. § 13.
[4] L. 5. § 20, 34.
[5] εἰ γε. Mer.
[6] Sup. § 6.
[7] L. 6. § 49.
[8] τοῦδε Mer.
[9] L. 3. § 14.
[10] L. 2. § 17. l. 5. § 15.
[11] L. 4. § 3.
[12] L. 2. § 1. l. 9. § 42.
[13] L. 3. § 4. l. 7. § 22, 70.
[14] L. 5. § 16.
[15] σοῦ Lug.
[16] Sup. § 2. l. 12. § 16.
[17] L. 6. § 45.
[18] Inf. § 39. l. 5. § 15.
[19] L. 3. § 11.
[20] L. 4. § 21.
[21] L. 5. § 1.
[22] L. 5. § 16. l. 7. § 55.
[23] Sup. § 15. Inf. § 26, 45, 46. l. 9. § 23.
[24] L. 5. § 9.

ſita ſunt, adhibet, à rerum natura deniq; quicquid aſſignatum fuerit, amplectitur. hujus enim pars eſt, ut folii natura pars naturæ eſt arboris. hoc tantùm intereſt, quod ibi folii natura pars eſt naturæ ſensûs rationíſque exortis, & impedimento obnoxiæ. cùm hominis natura pars ſit naturæ impediri neſciæ, rationalis, juſtæ. hæc autem & tempora, & materiam, & formam, & facultates, & caſus ex æquo diſtribuit ſingulis quibuſque pro uniuſcujuſque dignitate. id quod deprehendere licebit, ſi non ſeorſim unum aliquod in re ulla conſideraveris, ſed iſtius omnia cum alterius alicujus confertim ſumptis contuleris.

VIII. Adeò es illiteratus, ut nec legere poſſis. at potes contumeliâ abſtinere, potes voluptate & dolore ſuperiorem te præſtare, potes gloriolam nihili facere, potes ſtupidis & ingratis non ſuccenſere, imò & illorum curam gerere.

IX. Nemo, aut vitam aulicam, aut tuam etiam, inſimulantem te audiat.

X. Pœnitentia eſt ſuiipſius reprehenſio quædam, ut qui utile aliquid omiſerit. bonum autem quódque neceſſariò etiam eſt utile; quódque eſt ejuſmodi, id viro bono probóque curæ eſſe oportet. at neminem virum bonum probúmque pœnituerit, quòd voluptatem unquam ullam omiſerit. neq; utile itaque, neque bonum voluptas eſt.

XI. Hoc quidnam in ſe eſt ex conſtitutione ſuâ? quænam illius ſubſtantia ſive materia? quæ forma? quid in mundo facit? quamdiu conſiſtit?

XII. Quando ſomnum gravatim excutis, reminiſcere, & conditioni tuæ & naturæ humanæ conſentaneum eſſe, ut actiones ad communitatem conducentes edas, cùm dormire etiam brutis animantibus commune ſit. quod autem eſt naturæ cujuſque conſentaneum, hoc & familiarius, & aptius, & jucundius eſt utique.

XIII. Aſſiduè

XIII. Assiduè, in omni, quantum potes, viso menti oblato, considera, quænam ejus natura, ad mores quid faciat, quid in se habeat veritatis.

XIV. Ubi quenquam conveneris, statim tu tecum, Iste quænam habet de bonis malisq; decreta? qui enim de voluptate ac dolore, & efficientibus utriusq;, vel de fama & ignominia, morte & vitâ, decreta istiusmodi habeat, si hujusmodi fecerit, nihil mihi mirum novúmq; videbitur. simul & hoc succurret, necessariò facere illum quæ facit.

XV. Memineris, æquè turpe esse mirari quenquam tanquam de re insueta, quod ea mundus, quorum ferax est, profert; ac mirari quenquam, quòd ficus ficus ferat, aut mirari medicum, quòd quis febricitaverit, gubernatorem, quod ventus adversus flaverit.

XVI. Memineris, æquè tibi liberum esse sententiam mutare & corrigenti parere, atque in re cœpta ulla persistere. etenim & hæc tua est operatio, utpote quæ juxta intentionem judiciúmque tuum, atque adeò ex animi etiam tui sententiâ perficiatur.

XVII. Si tui istud est arbitrii, cur facis? sin alterius, quem incusas? atomos, an Deos? insani utrumque est. neminem igitur est incusandum. siquidem enim potes, rem ipsam corrige. sin minùs, quid tibi queri profuerit? nihil autem est agendum frustra.

XVIII. Nihil, quod moritur, mundo excidit. istic autem si manet ac mutat, istic & in sua, quæ & mundi & tui eadem sunt, elementa resolvitur. atque hæc quoque mutant, nec murmurant tamen.

XIX. Ad opus aliquod natum est unumquodque puta, equus, vitis. quid miraris? sol etiam ipse, Diique reliqui ad opus aliquod extitere. tu ergo ad quid? nunquid ad oblectandum te? cogita tecum an sensus communis id ferat.

XX. Natura rei cujusque rationem habet; tam finem, quàm ortum & durationem, quod attinet:

XIII. Διηνεκῶς καὶ ἐπὶ πάσης εἰ οἷόν τε φαντασίας, [1] φυσιολογεῖν, παθολογεῖν, διαλεκτικεύεσθαι.

XIV. [2] Ὧ, ἂν ἐντυγχάνῃς, εὐθὺς σαυτῷ προλέγε· οὗτος τίνα δόγματα ἔχει [3] περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν; [4] ἢ γὰρ περὶ ἡδονῆς καὶ πόνου, καὶ τῶν ποιητικῶν ἑκατέρου, καὶ περὶ δόξης, ἀδοξίας, θανάτου, ζωῆς τοιάδε [5] τινὰ δόγματα ἔχει, [6] οὐδὲν θαυμαστὸν ἢ ξένον μοι δόξει, ἐὰν [7] τάδε τινὰ ποιῇ· καὶ μεμνήσομαι, ὅτι [8] ἀναγκάζεται οὕτως ποιεῖν.

XV. [9] Μέμνησο, ὅτι, ὥσπερ [10] αἰσχρὸν ξενίζεσθαι, εἰ ἡ συκῆ σῦκα φέρει, οὕτως [11] εἰ ὁ κόσμος τάδε τινὰ φέρει, ὧν ἐστι φορός· καὶ ἰατρῷ δὲ καὶ κυβερνήτῃ, αἰσχρὸν ξενίζεσθαι, εἰ πεπύρεχεν οὗτος, ἢ εἰ ἀντίπνοια γέγονεν.

XVI. Μέμνησο, ὅτι, καὶ [12] τὸ μετατίθεσθαι καὶ ἕπεσθαι τῷ διορθοῦντι, ὁμοίως ἐλεύθερόν ἐστι. [13] σοῦ γὰρ ἐνέργεια κατὰ τὴν [14] σὴν ὁρμὴν καὶ κρίσιν, καὶ δὴ καὶ κατὰ νοῦν τὸν σὸν περαινομένη.

XVII. Εἰ μὲν ἐπὶ σοὶ, τί αὐτὸ ποιεῖς; εἰ δὲ ἐπ᾽ ἄλλῳ, [15] τίνι μέμφῃ; τοῖς ἀτόμοις, ἢ τοῖς θεοῖς; ἀμφότερα μανιώδη· [16] οὐδενὶ μεμπτέον. εἰ μὲν γὰρ δύνασαι, διόρθωσον τόδε πρᾶγμα αὐτό· εἰ δὲ τοῦτο μὴ δύνασαι, πρὸς τί ἔτι σοι φέρει τὸ μέμψασθαι; [17] εἰκῆ γὰρ οὐδὲν ποιητέον.

XVIII. [18] Ἔξω τοῦ κόσμου τὸ ἀποθανὸν οὐ πίπτει· εἰ ὧδε μένει καὶ [19] μεταβάλλει, ὧδε καὶ [20] διαλύεται. εἰς τὰ ἴδια αὐτοῦ στοιχεῖα, ἅ ἐστι τοῦ κόσμου καὶ σά. καὶ αὐτὰ δὲ [21] μεταβάλλει, καὶ [22] οὐ γογγύζει.

XIX. [23] Ἕκαστον πρός τι γέγονεν, ἵππος, ἄμπελος· τί θαυμάζεις; καὶ ὁ ἥλιος [24] ἐρεῖ, πρὸς [25] τι ἔργον γέγονα, καὶ οἱ λοιποὶ θεοί. σὺ οὖν πρὸς τί; τὸ ἥδεσθαι; ἴδε εἰ ἀνέχεται ἡ ἔννοια.

XX. [26] Ἡ φύσις ἐστόχασται ἑκάστου, οὐδέν τι ἔλασσον τῆς ἀπολήξεως, ἢ τῆς ἀρχῆς τε καὶ διεξαγωγῆς

[1] L. 10 § 9.
[2] L. 7. § 62. l. 9 § 18. l. 11. § 13.
[3] Sup. § 1. l. 7 § 26.
[4] ἢ γ. Lug. εἰ Cat. ἢ καὶ f. vel ὁ γ.
[5] [γάρ] τινα δ. ἔχων f.
[6] L. 6. § 27. Inf. § 15. l. 9 § 42.
[7] [τάδε τινα
[8] L. 4. § 6. l. 8 § 57. l. 10. § 30.
[9] Μιμνήσκομαι Lug.
[10] L. 4. § 6. l. 12. § 16.
[11] L. 4. § 29. l. 12. § 1, 13.
[12] L. 4. § 12.
[13] σὴ Lug.
[14] σὴν Idem.
[15] L. 4. § 3. l. 12. § 24.
[16] L. 12. § 12.
[17] L. 2. § 5. l. 3. § 4. l. 4. § 2
[18] L. 4. § 23. Inf. § 50.
[19] L. 5. § 13.
[20] L. 4. § 32. Inf. § 25.
[21] L. 2. § 17. l. 9. § 19.
[22] L. 2. § 3.
[23] L. 5. § 1.
[24] ἄρα πρός τι f.
[25] τί ἐ. γέγονε Lug.
[26] L. 2. § 4. l. 6. § 49.

διεξαγωγῆς, ὡς ὁ ἀναβάλλων τὴν σφαῖραν.[1] τί οὖν ἀγαθὸν τῷ σφαιρίῳ ἀναφερομένῳ, ἢ κακὸν καταφερομένῳ ἢ καὶ πεπτωκότι; τί δὲ ἀγαθὸν τῇ πομφόλυγι συνεστώσῃ, ἢ κακὸν διαλυθείσῃ; τὰ ὅμοια δὲ καὶ ἐπὶ λύχνου.

XXI. [2] Ἔκστρεψον, καὶ θέασαι οἷόν ἐστι, γηρᾶσαν δὲ οἷον γίνεται, νοσῆσαν δὲ, [3] πορνεῦσαν. [4] βραχύβιον δὲ καὶ ὁ ἐπαινῶν καὶ ὁ ἐπαινούμενος, καὶ ὁ μνημονεύων, καὶ ὁ μνημονευόμενος· προσέτι δὲ καὶ [5] ἐν γωνίᾳ τούτου τοῦ κλίματος, καὶ [6] οὐδὲ ἐνταῦθα πάντες συμφωνοῦσι, καὶ [7] οὐδὲ αὐτός τις ἑαυτῷ· καὶ [8] ὅλη δὲ ἡ γῆ στιγμή.

XXII. [9] Πρόσεχε [10] τῷ ὑποκειμένῳ, ἢ τῷ δόγματι, ἢ τῇ ἐνεργείᾳ, ἢ [11] τῷ σημαινομένῳ. [12] δικαίως ταῦτα πάσχεις· [13] μᾶλλον δὲ θέλεις ἀγαθὸς αὔριον γενέσθαι, ἢ σήμερον εἶναι.

XXIII. Πράσσω τι; [14] πράσσω ἐπ᾽ ἀνθρώπων εὐποιΐαν ἀναφέρων· συμβαίνει τί μοι; [15] δέχομαι, ἐπὶ τοὺς θεοὺς ἀναφέρων, καὶ [16] τὴν πάντων πηγήν, ἀφ᾽ ἧς πάντα τὰ γινόμενα συμμηρύεται.

XXIV. Ὁποῖόν σοι φαίνεται τὸ λούεσθαι; ἔλαιον, ἱδρώς, ῥύπος, ὕδωρ, γλοιώδες, πάντα σικχαντά. [17] τοιοῦτον πᾶν μέρος τοῦ βίου, καὶ πᾶν ὑποκείμενον.

XXV. [18] Λούκιλλα Οὐῆρον· εἶτα Λούκιλλα. Σέκουνδα Μάξιμον· εἶτα Σέκουνδα. Ἐπιτύγχανος [19] Διότιμον· εἶτα Ἐπιτύγχανος. [20] Φαυστῖναν Ἀντωνῖνος· εἶτα Ἀντωνῖνος. τοιαῦτα πάντα· Κέλερ Ἀδριανόν· εἶτα Κέλερ. [21] οἱ δὲ δριμεῖς ἐκεῖνοι, ἢ προγνωστικοὶ ἢ τετυφωμένοι, ποῦ; οἷον, δριμεῖς μὲν, [22] Χάραξ καὶ [23] Δημήτριος ὁ Πλατωνικός, καὶ Εὐδαίμων, καὶ εἴ τις τοιοῦτος. [24] πάντα ἐφήμερα, τεθνηκότα πάλαι· [25] ἔνιοι μὲν οὐδὲ ἐπ᾽ ὀλίγον μνημονευθέντες· οἱ δὲ εἰς μύθους μεταβαλόντες· οἱ δὲ ἤδη καὶ ἐκ μύθων ἐξίτηλοι. τούτων οὖν μεμνῆσθαι, ὅτι [26] δεήσει ἤτοι σκεδασθῆναι τὸ συγκριμάτιόν σου, ἢ σβεσθῆναι τὸ πνευμάτιον, ἢ μεταστῆναι, καὶ ἀλλαχοῦ καταταχθῆναι.

[1] L. 7. § 23. l. 9. § 17. l. 10. § 5. l. 12. § 23. 36.
[2] Ἔστρεψον Lug. Στρέψον Annot. l. 3. § 11. Sup. § 11. l. 11. § 17.
[3] -σάντε, καὶ ἀποπνεῦσαν f. l. 9. § 2.
[4] L. 3. § 10. l. 7. § 6. l. 10. § 34.
[5] L. 3. § 10. l. 6. § 36.
[6] L. 4. § 3. l. 11. § 18.
[7] L. 3. § 4. Inf. § 53.
[8] L. 4. 3. l. 10. § 17.
[9] L. 4. § 32. l. 9. § 22.
[10] L. 5. § 10. l. 9. § 6.
[11] L. 7. § 4. l. 10. § 8.
[12] L. 9. § 26.
[13] L. 4. § 17.
[14] L. 10. § 6.
[15] L. 2. § 17.
[16] L. 6. § 36.
[17] L. 5. § 10. Inf. § 37. l. 9. § 14.
[18] L. 4. § 32, 33, 50. Inf. § 31, 37. l. 9. § 30. l. 10. § 27, 34.
[19] Inf. § 37.
[20] Α. Φ. εἶτα Α. Κ. Α. εἶτα Κ. τ. Salm.
[21] L. 4. § 48. l. 10. § 31.
[22] Χάραξ Lug. Ἱέραξ f.
[23] L. 9. § 29.
[24] L. 4. § 35, 48. l. 9. § 4.
[25] L. 5. § 33.
[26] L. 7. § 32.

quemadmodum & is qui pilam mitti, pilæ pariter rationem habet. ecquid autem pilæ, vel ſurſum miſſæ boni, vel deſcendenti cadentíque mali? ecquid & bullæ vel conſiſtenti boni, vel ſubſidenti mali? de lucerna idem dictum ſit.

XXI. Inverte corpus tuum, atq; inſpice, quale ſit, ubi ſenuerit; quale ſit, ubi morbidum fuerit; quale ſit, ſpiritum ubi efflaverit. brevis autem eſt vitæ & qui celebrat, & qui celebratur; & qui commemorat pariter, & qui commemoratur. adhæc & in plagæ iſtius angulo duntaxat id geritur; ubi etiam neq; omnes inter ſe conſentiunt, neque quiſquam ſibi. deniq; terra omnis puncti inſtar habet.

XXII. Animum adverte præſenti vel decreto, vel facto, vel dicto. meritò hæc pateris, qui bonus mavis cras fieri, quàm eſſe hodie.

XXIII. Facio quicquam? ita facio, ut ad homines juvandos referam. contingit mihi quicquam? ità excipio, ut ad Deos referam, fontémque rerum omnium, à quo, quæcunque fiunt, ordine præſtituto derivantur.

XXIV. Ipſum lavari quale quid tibi videtur? oleum, ſudor, ſordes, aqua, ſtrigmentum; putida omnia. tale quiddam eſt & vitæ pars quævis, & materia ſubjecta quælibet.

XXV. Lucilla Verum extulit; mox & Lucilla ipſa elata eſt. Secunda Maximum; mox & Secunda. Epitynchanus Diotimum; mox & Epitynchanus. Antoninus Fauſtinam; mox & Antoninus. Celer Hadrianum; mox & Celer. hujuſmodi ſunt omnia. quin & ſolertes illi, aut futurorum præſcii, aut faſtu inflati, ubinam jam ſunt? ſolertes inquam, quales Charax, Demetrius Platonicus, Eudæmon, & ſi quis alius ejuſmodi. omnia caduca ſunt, & jam olim morte ſepulta ſunt. alii nec brevem ſui memoriam ſunt conſecuti; alii in fabulas abierunt; alii etiam è fabulis evanuerunt. horum ergo memineris, aut compagem tui diſſipatum iri, aut extinctum ſpiritum, aut migraturum, atque alibi iri diſpoſitum.

XXVI. Homini volupe est, quæ hominis propria sunt, facere. proprium autem est hominis, contribuli suo benevolum esse, sensuum motus insuper habere, visa probabilia discernere, universi naturam, eaq; quæ secundùm hanc fiunt, contemplari.

XXVII. Affectiones singuli quique tres habent; unam, ad causam ambientem, alteram, ad causam divinam, à qua proveniunt omnibus omnia; tertiam, ad eos quibuscum in hac vita versatur.

XXVIII. Dolor aut est corpori malum, quod si sit, corpus id censeat, aut animæ, at illi licet etiam inter dolores serenitatem suam tranquillitatémque servare, nec opinari malum esse. omne enim judicium, & impetus, & appetitus, & aversatio intus est; quo mali nihil ascendit.

XXIX. Imaginationes dele; sæpe tecum sic loquendo, In potestate mea nunc situm est, ut nulla in hac anima existat improbitas, nulla cupiditas, nulla omnino perturbatio: sed ut omnibus qualia reapse sint perspectis, pro existimatione sua singulis utar. memento potestatis hujus à natura tibi tributæ.

XXX. Et in senatu, & apud quemlibet privatim, curæ sit modestè potiùs quàm disertè loqui. sano verò apud omnes sermone utare.

XXXI. Augusti aula, uxor, filia, nepotes, privigni, soror, Agrippa, cognati, familiares, amici, Arius, Mæcenas, medici, popæ, aula tota morti concessit. tum ad alia te transfer; mortémque cogita, non unius hominis, sed gentis totius, Pompeiorum puta. nec illud minùs, quod tumulis inscribi solet, *Ultimus hic generis sui.* dein reputa tecum, quàm anxiè egerint horum antecessores, ut successorem aliquem sibi superstitem relinquerent: cùm necesse tamen fuerit, ut aliquis tandem ultimus existeret. atque hîc rursus gentis totius mortem considera.

XXVI. [1] Εὐφροσύνη ἀνθρώπου[2], ποιεῖν [3] τὰ ἴδια ἀνθρώπου. ἴδιον δὲ ἀνθρώπου [4] εὔνοια πρὸς τὸ ὁμόφυλον, [5] ὑπερόρασις τῶν αἰσθητικῶν κινήσεων, [6] διάκρισις τῶν πιθανῶν φαντασιῶν, [7] ἐπιθεώρησις τῆς τῶν ὅλων φύσεως, καὶ τῶν κατ' αὐτὴν γινομένων.

XXVII. Τρεῖς [8] σχέσεις· ἡ μὲν πρὸς τὸ αἴτιον τὸ περικείμενον· ἡ δὲ πρὸς τὴν θείαν αἰτίαν, [9] ἀφ' ἧς συμβαίνει πᾶσι πάντα· ἡ [10] δὲ πρὸς τοὺς συμβιοῦντας.

XXVIII. Ὁ πόνος ἤτοι τῷ σώματι κακόν [11] οὐκοῦν ἀποφαινέσθω· ἢ τῇ ψυχῇ· ἀλλ' [12] ἔξεστιν αὐτῇ τὴν ἰδίαν [13] αἰθρίαν καὶ [14] γαλήνην διαφυλάσσειν, καὶ [15] μὴ ὑπολαμβάνειν ὅτι κακόν. πᾶσα γὰρ κρίσις, καὶ ὁρμή, καὶ ὄρεξις, καὶ ἔκκλισις, [16] ἔνδον· καὶ [17] οὐδὲν κακὸν ὧδε ἀναβαίνει.

XXIX. [18] Ἐξάλειφε τὰς φαντασίας, συνεχῶς σεαυτῷ λέγων. [19] νῦν ἐπ' ἐμοί ἐστιν, ἵνα ἐν ταύτῃ τῇ ψυχῇ μηδεμία πονηρία ᾖ, μηδὲ ἐπιθυμία, μηδὲ ὅλως ταραχή τις· ἀλλὰ [20] βλέπων πάντα ὁποῖά ἐστιν, [21] χρῶμαι ἑκάστῳ κατ' ἀξίαν. μέμνησο ταύτης [22] τῆς ἐξουσίας κατὰ φύσιν.

XXX. Λαλεῖν, καὶ ἐν συγκλήτῳ, καὶ πρὸς πάνθ' ὁντινοῦν κοσμίως, [23] μὴ περιττολογῶς [24] ὑγιεῖ [25] λόγῳ χρῆσθαι.

XXXI. [26] Αὐλὴ Αὐγούστου, γυνή, θυγάτηρ, ἔγγονοι, πρόγονοι, ἀδελφή, Ἀγρίππας, συγγενεῖς, οἰκεῖοι, φίλοι, Ἄρειος, Μαικήνας, ἰατροί, θύται, ὅλης αὐλῆς θάνατος. εἶτα ἔπιθι [27] τὰς ἄλλας, μὴ καθ' ἑνὸς ἀνθρώπου θάνατον, οἷον Πομπηΐων· κἀκεῖνο δὲ τὸ ἐπιγραφόμενον τοῖς μνήμασιν, ἔσχατος [28] τοῦ ἰδίου γένους. ἐπιλογίζεσθαι, πόσα ἐσπούδασαν οἱ πρὸ αὐτῶν, ἵνα διάδοχόν τινα καταλίπωσιν. εἶτα, [29] ἀνάγκη ἔσχατόν τινα γενέσθαι· πάλιν ὧδε ὅλου γένους θάνατον.

[1] L. 6. § 7. l. 7. § 13.
[2] -που. f.
[3] L. 5. § 15, 16.
[4] L. 4. § 37. l. 7. § 22. l. 11. § 1. l. 12. § 30.
[5] L. 5. § 26.
[6] Sup. § 7. l. 5 § 36. l. 6. § 3.
[7] L. 7. § 47, 48.
[8] L. 1. § 12.
[9] L. 2. § 3, 17
[10] L. 11. § 18. l. 12. § 26.
[11] L. 7. § 16, 33.
[12] L. 5. § 2, 26. l. 7. § 68.
[13] L. 2. § 4.
[14] L. 7. § 28.
[15] Sup. § 47, 48.
[16] Sup. § 59.
[17] Sup. § 41, 48.
[18] Sup. § 29.
[19] Sup. § 5, 54. Sup. § 8.
[20] L. 3. § 11. Sup. § 11.
[21] L. 3. § 11. l. 11. § 18, 37.
[22] L. 5. § 5.
[23] L. 3. § 5.
[24] L. 4. § 51.
[25] -εῖ [ὃ] f. Ὑγ. λόγ. χρ. αὐλὴ A. Boot.
[26] Sup. 26. Inf. § 37.
[27] τὰ ἄλλα f.
[28] -ατον. Lug. Annot.
[29] L. 4. § 50.

XXXII. [1] Συντιθέναι δεῖ τὸν βίον, κατὰ μίαν πρᾶξιν· καὶ [2] εἰ ἑκάστη τὸ ἑαυτῆς παρέχει ὡς οἷόν τε, ἀρκεῖσθαι· ἵνα δὲ [3] τὸ ἑαυτῆς ἀπέχῃ, [4] οὐδὲ εἷς σε κωλῦσαι δύναται. ἀλλ' ἐνστήσεταί τι ἔξωθεν; οὐδὲν εἴς γε τὸ δικαίως καὶ σωφρόνως καὶ εὐλογίστως· [5] ἄλλο δέ τι ἴσως ἐνεργητικὸν κωλυθήσεται; ἀλλὰ [6] τῇ πρὸς αὐτὸ τὸ κώλυμα εὐαρεστήσει, καὶ τῇ ἐπὶ τὸ διδόμενον εὐγνώμονι μεταβάσει εὐθὺς ἄλλη πρᾶξις ἀντικαθίσταται, [7] ἐναρμόσουσα εἰς τὴν σύνθεσιν, περὶ ἧς ὁ λόγος.

XXXIII. [8] Ἀτύφως μὲν λαβεῖν, [9] εὐλύτως δὲ ἀφεῖναι.

XXXIV. Εἴ ποτε εἶδες χεῖρα ἀποκεκομμένην, ἢ πόδα ἢ κεφαλὴν ἀποτετμημένην, χωρίς πού ποτε ἀπὸ τοῦ λοιποῦ σώματος κειμένην, [10] τοιοῦτον ἑαυτὸν ποιεῖ, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, [11] ὁ μὴ θέλων τὸ συμβαῖνον, καὶ [12] ἀποσχίζων ἑαυτόν, ἢ [13] ὁ ἀκοινώνητόν τι πράσσων. ἀπέρριψαί πού ποτε ἀπὸ τῆς κατὰ φύσιν ἑνώσεως· ἐπεφύκεις γὰρ [14] μέρος· νῦν σεαυτὸν ἀπέκοψας. ἀλλ' ὧδε κομψὸν ἐκεῖνο, ὅτι [15] ἔξεστί σοι πάλιν ἑνῶσαι σεαυτόν. τοῦτο ἄλλῳ μέρει οὐδενὶ θεὸς ἐπέτρεψεν, χωρισθέντι καὶ διακοπέντι, πάλιν συνελθεῖν. ἀλλὰ σκέψαι τὴν χρηστότητα, [16] ᾗ τετίμηκε τὸν ἄνθρωπον· καὶ γὰρ ἵνα τὴν ἀρχὴν μὴ ἀπορραγῇ ἀπὸ τοῦ ὅλου, ἐπ' αὐτῷ ἐποίησε· καὶ ἀπορραγὴν πάλιν ἐπανελθεῖν, καὶ συμφῦναι, καὶ τὴν τοῦ μέρους τάξιν ἀπολαβεῖν ἐποίησεν.

XXXV. Ὥσπερ τὰς ἄλλας δυνάμεις ἕκαστος τῶν λογικῶν σχεδὸν ὅσον [17] ἡ τῶν λογικῶν φύσις, οὕτως καὶ ταύτην παρ' αὐτῆς εἰλήφαμεν. ὃν τρόπον γὰρ [18] ἐκείνη πᾶν τὸ ἐνιστάμενον καὶ ἀντιβαῖνον ἐπιπεριτρέπει καὶ κατατάσσει εἰς τὴν εἱμαρμένην, καὶ μέρος ἑαυτῆς ποιεῖ, οὕτως καὶ [19] τὸ λογικὸν ζῷον δύναται πᾶν κώλυμα ὕλην ἑαυτοῦ ποιεῖν, καὶ χρῆσθαι αὐτῷ ἐφ' οἷον ἂν καὶ ὥρμησε.

[1] L. 4 § 2, 25, 26. l. 12. § 35 36.
[2] L. 6. § 2, 32. l. 4. § 54. l. 9. § 6.
[3] L. 4. § 49.
[4] L. 2. § 9. l. 5. § 10.
[5] L. 5. § 20. Inf. § 41. l. 10. § 12.
[6] L. 4. § 1. l. 6. § 50.
[7] Inf. § 35.
[8] L. 1. § 16.
[9] L. 3. § 5, 7, 16. l. 10. § 14.
[10] L. 4. § 29.
[11] Inf. § 43.
[12] L. 2. § 16. l. 3. § 8.
[13] L. 9. § 23.
[14] L. 2. § 3.
[15] L. 11. § 8.
[16] ᾗ Lug.
[17] τῆς τῶν λ. φύσεως Xyl. τῆς τῶν ὅλων φ. f.
[18] L. 6. § 42.
[19] L. 4. § 1. Sup. § 32.

XXXII. In singulis actionibus vitam componere oportet; ut si unaquæque quantum datur, quod suum est tulerit, in eo acquiescas. quo minùs autem ferat, quicquid suum est, prohibere nemo poterit. sed exterius aliquid obstabit? nihil, quicquam, quo minus justè, sobriè, consideratè in ea te geras. sed alius alicujus facultatis fortassis effectus impedietur. atqui dum impedimentum ipsum placidè fers, & ad id quod datur æquo animo te transfers, alia statim prioris vice actio emergit, quæ ad eam, de qua sermo instituitur, vitæ compositionem non minùs aptè conducat.

XXXIII. Sic accipe, nè fastuosus fias; sic posside, ut dimittere proclivis sis.

XXXIV. Si quando manum abscissam vidisti, vel pedem, aut caput etiam amputatum, & seorsim alicubi à reliquo corpore situm; talem planè se facit, quantum in ipso est, qui abscindit sese, dum vel id quod contingit non vult, vel adversùs societatis jus aliquid perpetrat. revulsum quodammodo abjecisti te aliquò ab ea quæ secundum naturam est unione. pars enim naturâ fueras: nunc verò temet abscidisti. cæterum istîc illud scitum est, quod unire te denuo licet. hoc autem nulli alii parti est à Deo concessum, ut revulsa semel & præcisa denuo coalescat. Verùm benignitatem ejus considera, quâ hominem cohonestavit; cùm & in ipso posuerit, nè primitùs ab universo revelleretur, & facultatem tribuerit, ubi fuerit revulsus, redeundi denuóq; coalescendi, & partis ordinem, quem tenuerat, recuperandi.

XXXV. Sicut reliquas facultates rationalium unusquisque ferè ab universi natura accepit; ita hanc nos ab eadem facultatem accepimus: quod quemadmodum illa quicquid obstat & renititur, in usum suum circumvertit, & in fato disponit, atque ita partem sui facit; ita & animal rationale, ex impedimento omni materiam creare sibi possit, eóq; uti ad illud quod intenderat, quodcunq; tandem id fuit.

XXXVI. Nè confundat te vitæ tuæ totius cogitatio: neque animo simul complectere, quot qualésq; molestias superventuras esse tibi verisimile sit. sed ad præsentium unumquodque interroga te, quidnam hac in re est, quod subiri aut sustineri nequeat? confiteri námq; erubesces. tum cogita tecum, nec quod futurum est, nec quod præteritum est, sed id semper duntaxat quod præsens est, molestiam tibi facessere. minuetur autem istud, si seorsim per se circumscriptum dederis, mentémque redargueris, si nè huic quidem soli tolerando suffecerit.

XXXVII. Nunquid etiamnum Veri tumulo assidet Panthea; aut Pergamus? nunquid Hadriani Chabrias, aut Diotimus? ridiculum foret. verùm, si assiderent, nunquid ipsi hoc sentirent? aut si sentirent, nunquid illos juvaret? aut si eos juvaret, nunquid hi immortales futuri essent? annon & istis destinatum est, ut primò senescant, tum moriantur? ecquid ergò facerent illi, mortuis istis? fœtor est hoc omne, & sanies in sacco.

XXXVIII. Si acutè cernere vales, acumine tuo utere, inquit ille, in rebus eis, quæ sapientiam maximè exigunt.

XXXIX. In animantis rationalis constitutione virtutem nullam video, quæ justitiæ se opponat: at voluptati quæ opponat sese, continentiam video.

XL. Si opinionem tuam ab eo, quod vexare te videtur, semoveris, ipse in tutissimo mox consistes. quis ipse? Ratio. at non sum ratio. esto, ratio itaque nè vexet se. siquid autem aliud tibi malè habet, idipsum de hoc ipso, si poterit, opinetur.

XLI. Sensûs impeditio, malum est naturæ animalis. motûs impeditio itidem ejusdem est malum. est & aliud quod vegetativam conditionem pariter impediat, éstq; malum ejusdem. mentis quoque perinde

XXXVI. [1] Μή σε συγχείτω ἡ τοῦ ὅλου βίου φαντασία· μὴ συμπερινόει ἐπίπονα οἷα καὶ ὅσα πιθανὸν [2] ἐπιγεγενῆσθαι· ἀλλὰ καθ' ἕκαστον τῶν παρόντων ἐπερώτα σεαυτὸν, [3] τί τοῦ ἔργου τὸ ἀφόρητον καὶ ἀνύποιστον; αἰσχυνθήσῃ γὰρ ὁμολογῆσαι. ἔπειτα ἀναμίμνησκε σεαυτὸν, ὅτι [4] οὔτε τὸ μέλλον, οὔτε τὸ παρῳχηκὸς βαρεῖ σε, ἀλλὰ ἀεὶ τὸ παρόν. [5] τοῦτο δὲ καταμικρύνεται, ἐὰν αὐτὸ μόνον περιορίσῃς, καὶ ἀπελέγχῃς τὴν διάνοιαν, εἰ πρὸς τοῦτο ψιλὸν ἀντέχειν μὴ δύναται.

XXXVII. Μήτι νῦν παρακάθηται τῇ τοῦ [6] κυρίου σορῷ, Πάνθεια, ἢ Πέργαμος; τί δὲ τῇ Ἀδριανοῦ, [7] Χαυρίας ἢ [8] Διότιμος; γελοῖον. τί δὲ εἰ παρεκάθηντο, ἔμελλον αἰσθάνεσθαι; τί δὲ εἰ ᾐσθάνοντο, ἔμελλον ἡσθήσεσθαι; τί δὲ εἰ ἥδοντο, ἔμελλον οὗτοι ἀθάνατοι εἶναι; [9] οὐ καὶ τούτους πρῶτον μὲν γραίας καὶ γέροντας γενέσθαι οὕτως εἵμαρτο, εἶτα ἀποθανεῖν; τί οὖν ὕστερον ἔμελλον ἐκεῖνοι ποιεῖν τούτων ἀποθανόντων; [10] γράσων [11] πᾶν τοῦτο, καὶ λύθρον ἐν θυλάκῳ.

XXXVIII. [12] Εἰ δύνασαι ὀξὺ βλέπειν, βλέπε [13] κρίνων, φησὶ, σοφωτάτοις [14].

XXXIX. Δικαιοσύνης κατεξαναστατικὴν ἀρετὴν οὐχ ὁρῶ ἐν τῇ τοῦ λογικοῦ ζώου κατασκευῇ. [15] ἡδονῆς δὲ ὁρῶ, τὴν ἐγκράτειαν.

XL. [16] Ἐὰν ἀφέλῃς τὴν σὴν ὑπόληψιν περὶ τοῦ λυπεῖν σε δοκοῦντος, αὐτὸς ἐν τῷ ἀσφαλεστάτῳ ἕστηκας. τίς αὐτός; ὁ λόγος. ἀλλ' οὐκ εἰμὶ λόγος. ἔστω. οὐκοῦν [17] ὁ μὲν λόγος αὐτὸς ἑαυτὸν μὴ λυπείτω. εἰ δέ τι ἄλλό σοι κακῶς ἔχει, [18] ὑπολαβέτω αὐτὸ περὶ αὑτοῦ.

XLI. [19] Ἐμποδισμὸς αἰσθήσεως, κακὸν ζωτικῆς φύσεως. ἐμποδισμὸς ὁρμῆς, ὁμοίως κακὸν ζωτικῆς φύσεως. ἔστι δὲ καὶ ἄλλο ὁμοίως ἐμποδιστικὸν καὶ κακὸν τῆς φυτικῆς κατασκευῆς. οὕτως τοίνυν ἐμποδισμὸς

[1] L. 7. § 8.
[2] ἐπιγενήσεσθαι.
[3] L. 7. § 14. Inf. § 46.
[4] L. 2. § 15.
[5] L. 11. § 2.
[6] Κύρου Lug. Ann. ἥρου Sal.
[7] χαβρίας Xyl. Mer.
[8] Sup. § 25.
[9] Sup. § 25.
[10] L. 2. § 2. l. 3. § 3. Sup. § 24.
[11] σος f. l. 9. § 36.
[12] L. 10. § 12.
[13] Κείπων, vel Ζώων f. Sal.
[14] φώταται. Xyl. τος. Sal.
[15] L. 5. § 15.
[16] Sup. § 28. Inf. § 47.
[17] L. 7. § 16. l. 11. § 20.
[18] Sup. § 28.
[19] Sup. § 32.

διςμὸς νοῦ, κακὸν νοερᾶς φύσεως. πάντα δὴ ταῦτα ἐπὶ σεαυτὸν μετάφερε. πόνος, ἡδονὴ ἅπτεταί σου; [1] ὄψεται ἡ αἴσθησις. ὁρμωμένῳ σοι ἔνςημα ἐγένετο; [2] εἰ μὲν ἀνυπεξαιρέτως ὥρμας, ἤδη ὡς λογικοῦ κακόν· εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις, οὔπω βέβλαψαι, οὐδὲ ἐμπεπόδισαι. [3] τὰ μέντοι τοῦ νοῦ ἴδια οὐδεὶς ἄλλος εἴωθεν ἐμποδίζειν· [4] τούτου γὰρ οὐ πῦρ, οὐ σίδηρος, οὐ τύραννος, οὐ βλασφημία, οὐχ ὁτιοῦν ἅπτεται· [5] ὅταν γένηται σφαῖρος, κυκλοτερὴς μένει.

XLII. Οὐκ εἰμὶ ἄξιος [6] ἐμαυτὸν λυπεῖν· οὐδὲ γὰρ ἄλλον πώποτε ἑκὼν ἐλύπησα.

XLIII. [7] Εὐφραίνει ἄλλον, ἄλλο· [8] ἐμὲ δὲ, ἐὰν [9] ὑγιὲς ἔχω τὸ ἡγεμονικὸν, [10] μὴ ἀποςρεφόμενον, μήτε ἄνθρωπόν τινα, [11] μήτε τῶν ἀνθρώποις συμβαινόντων. ἀλλὰ [12] πᾶν εὐμενέσιν ὀφθαλμοῖς [13] ὁρῶντα καὶ δεχόμενον, καὶ [14] χρώμενον ἑκάςῳ κατ' ἀξίαν.

XLIV. [15] Τοῦτον [16] ἰδοὺ τὸν χρόνον σεαυτῷ χάρισαι· [17] οἱ τὴν ὑστεροφημίαν μᾶλλον διώκοντες, οὐ λογίζονται, ὅτι ἄλλοι τοιοῦτοι μέλλουσιν ἐκεῖνοι εἶναι, οἷοί εἰσιν οὗτοι οὓς βαροῦνται· κἀκεῖνοι δὲ θνητοί. τί δὲ ὅλως πρὸς σὲ, ἂν ἐκεῖνοι [18] φωναῖς τοιαύταις ἀπηχῶσιν, ἢ ὑπόληψιν τοιαύτην περὶ σοῦ ἔχωσιν.

XLV. [19] Ἆρόν με καὶ βάλλε ὅπου θέλεις. ἐκεῖ γὰρ ἕξω [20] τὸν ἐμὸν δαίμονα ἵλεων, τοῦτ' ἔςιν, [21] ἀρκούμενον εἰ ἔχοι καὶ ἐνεργοίη κατὰ τὸ ἑξῆς [22] τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ. [23] ἆρα τοῦτο ἄξιον, ἵνα δι' αὐτὸ κακῶς μου ἔχῃ ψυχὴ, καὶ χείρων ἑαυτῆς ᾖ, ταπεινουμένη, ὀρεγομένη, [24] συνδυομένη, πτυρομένη; καὶ τί εὑρήσεις τούτου ἄξιον;

XLVI. [25] Ἀνθρώπῳ οὐδενὶ συμβαίνειν τι δύναται, ὃ οὐκ ἔςιν ἀνθρωπικὸν σύμπτωμα· οὐδὲ βοΐ, ὃ οὐκ ἔςι βοϊκόν· οὐδὲ ἀμπέλῳ, ὃ

[1] Sup. 28, 40.
[2] L. 4. § 1. l. 5. § 20.
[3] Sup. § 32. Inf. § 47.
[4] Sup. § 28. l. 11. § 36.
[5] Inf. § 48. l. 11. § 12. l. 12 § 3.
[6] L. 7. § 16. Inf. § 47.
[7] L. 6. § 34. l. 10. § 16.
[8] Sup. § 26.
[9] L. 10. § 35.
[10] Sup. § 34.
[11] μήτε [τι] Lug. An.
[12] Sup. § 7, 8. l. 4. § 25. l. 7. § 3.
[13] ὁρῶν f.
[14] Sup. § 29.
[15] Sup. § 17, 26.
[16] ἤδη. f.
[17] L. 2. § 17. l. 4. § 19.
[18] L. 4. § 3. l. 5. § 33.
[19] L. 10. § 15, 23, 33.
[20] L. 2. § 13. l. 3. § 5, 7, 16.
[21] Sup. § 7. l. 9. § 26.
[22] L. 5. § 16.
[23] L. 9. § 37.
[24] συνδεομένη f. vel συνισχομένη.
[25] L. 5. § 18. Sup. § 36.

impeditio, naturæ intellectivæ malum est. hæc jam tu omnia ad te transferas. dolor, voluptas attingit te? viderit sensus. aliquid molienti tibi obstitit quippiam? si citra exceptionem moliebaris, jam tuum, quâ rationalis malum est. at, si id quod communiter fieri solet, tibi proponebas, nondum aut læsus es, aut impeditus etiam. mentis utique propria quæ sunt, nemo alius impedire solet. hanc enim nec ignis, nec ferrum, nec tyrannus, nec vituperium, nec aliud quidlibet attingit, ubi facta fuerit sphæræ instar, teres tota atque rotunda.

XLII. Indignum censeo, ut me ipse vexem, qui neminem unquam volens vexarim.

XLIII. Alia oblectant alios. me verò, si mentem sanam habuerim, quæ nec hominem quenquam, aut humanum quicquam aversetur; sed quicquid obvenit, oculo benigno aspiciat excipiátque, & pro sui existimatione singulis utatur. ἀξίαν.

XLIV. Hoc ipsum quod jam adest, tempus tibimet fac impertias. qui famam posthumam affectant potiùs, non cogitant, alios quosdam ejusmodi fore posteros illos, quales isti sunt, quos nunc gravatim ferunt. sed & utrique sunt mortales. quid autem tuâ interest si vocibus istiusmodi adstrepuerint illi tibi, aut existimationem hanc vel illam de te habuerint.

XLV. Tolle me, & quocunque libuerit projice. etenim illic quoque genium meum habiturus sum propitium placidúmque; hoc nempe contentum, si pro conditionis suæ officio habere se ageréque possit. num hoc tanti est, ut hac de caussa anima mea malè se habeat, ac deterior fiat, dum deprimitur, extenditur, confunditur, consternatur? ecquid reperiam, quod tanti sit?

XLVI. Nihil homini cuiquam contingere potest, quod non humanus sit casus; nec bovi, quod non bovis sit; nec viti, quod non vitis

vitis sit; nec lapidi, quod non lapidis ipsius sit. Si ergo contingit id cuique, quod & usui & naturæ ejus est consentaneum, quid est, ægrè quod feras? neque enim quicquam tibi tulisset natura communis, quod ferri non posset.

XLVII. Siqua te angit res externa, non est ea ipsa, quæ molestiam facessit tibi, sed tuum ipsius de ea re judicium. hoc autem statim delere in te situm est. siquid vero in interna animi dispositione te angit, quis prohibere potest, quo minùs opinionem tuam corrigas? pari modo, si anxium te habet, quia hoc aut illud quod rectum tibi videtur, non facis, cur non facere potiùs quàm angi velis? sed obstat, inquis, valentius aliquid. nihil est ergò quod anxius sis. neque enim non agendi caussa in te est. sed nec vivere tanti est, ni id fiat. excede ergo è vita æquo animo, quo modo excederes si id agere daretur, simul etiam obstantibus ipsis propitius.

XLVIII. Memineris, inexpugnabilem fieri mentem, quando in se contracta, ipsa se contenta manet, dummodo nil faciat quod ipsa nolit, tametsi non ratione, sed obstinatione merâ instructa sit. quid ergò futurum est, si ratione in consilium adhibitâ consideratè de re aliquâ sententiam tulerit? propterea arx est quædam mens perturbationibus immunis. neque enim aliud ullum habet homo hoc validiùs communitum præsidium, ad quod ubi confugerit, in nullius potestatem possit deinceps venire. hoc qui non videt, imperitus; qui videt, nec eò recipit se, infelix est.

XLIX. Nihil ulteriùs tecum reputa, quàm quod visa primariò renunciaverint. nunciatur tibi, hunc vel illum tibi conviciatum. hoc nunciatum est. non & illud læsum esse te. video, puerulum ægrotare, hoc video. at periclitari, non video. hoc igitur modo in primò visis consiste semper, nec ampliùs quicquam eis à te intus adjicias, & nihil tibi accidit, quod commoveat te. vel adjicias potiùs aliquid, ut qui

οὐκ ἔστιν ἀμπελικόν· οὐδὲ λίθῳ, ὃ οὐκ ἔστι λίθῳ ἴδιον. [1] εἰ οὖν ἑκάστῳ συμβαίνει, ὃ καὶ [2] εἴωθεν, καὶ πέφυκεν, τί ἂν δυσχεραίνοις; [3] οὐ γὰρ ἀφόρητόν σοι ἔφερεν ἡ κοινὴ φύσις.

XLVII. [4] Εἰ μὲν διά τι τῶν ἐκτὸς λυπῇ, οὐκ ἐκεῖνό σοι ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ τὸ σὸν περὶ αὐτοῦ κρίμα· [5] τοῦτο δὲ ἤδη ἐξαλεῖψαι [6] ἐπὶ σοί ἐστιν. εἰ δὲ λυπεῖ σέ τι τῶν ἐν τῇ σῇ διαθέσει, [7] τίς ὁ κωλύων διορθῶσαι τὸ δόγμα; ὁμοίως δὲ καὶ εἰ λυπῇ, ὅτι οὐχὶ [8] τὸ δέ τι ἐνεργεῖς ὑγιές σοι φαινόμενον, τί οὐχὶ μᾶλλον ἐνεργεῖς, ἢ λυπῇ; ἀλλὰ ἰσχυρότερόν τι ἐνίσταται· [9] μὴ οὖν λυποῦ· οὐ γὰρ παρὰ σὲ ἡ αἰτία τοῦ μὴ ἐνεργεῖσθαι. ἀλλ' οὐκ ἄξιον ζῆν, μὴ ἐνεργουμένου τούτου. [10] ἄπιθι οὖν ἐκ τοῦ ζῆν εὐμενής, [11] ᾗ καὶ ὁ ἐνεργῶν ἀποθνήσκει, ἅμα [12] ἵλεως τοῖς ἐνισταμένοις.

XLVIII. Μέμνησο, ὅτι [13] ἀκαταμάχητον γίνεται τὸ ἡγεμονικόν, ὅταν [14] εἰς ἑαυτὸ συστραφὲν [15] ἀρκεσθῇ ἑαυτῷ, [16] μὴ ποιοῦν τι ὃ μὴ θέλει, [17] κἂν ἀλόγως παρατάξηται. τί οὖν [18] ὅταν καὶ μετὰ λόγου περιεσκεμμένως κρίνῃ περί τινος; διὰ τοῦτο ἀκρόπολίς ἐστιν [19] ἡ ἐλευθέρα παθῶν διάνοια· οὐδὲν γὰρ ὀχυρώτερον ἔχει ἄνθρωπος, ἐφ' ὃ καταφυγὼν [20] ἀνάλωτος λοιπὸν ἂν εἴη. ὁ μὲν οὖν μὴ ἑωρακὼς τοῦτο, ἀμαθής· ὁ δὲ ἑωρακὼς καὶ μὴ καταφεύγων, ἀτυχής.

XLIX. [21] Μηδὲν πλέον σαυτῷ λέγε, ὧν αἱ προηγούμεναι φαντασίαι ἀναγγέλλουσιν· ἤγγελται, ὅτι ὁ δεῖνά σε κακῶς λέγει. [22] ἤγγελται τοῦτο· τὸ δέ, ὅτι βέβλαψαι, οὐκ ἤγγελται· βλέπω, ὅτι νοσεῖ τὸ παιδίον; βλέπω. ὅτι δὲ κινδυνεύει, οὐ βλέπω. οὕτως οὖν μένε ἀεὶ ἐπὶ τῶν πρώτων φαντασιῶν, καὶ μηδὲν αὐτὸς ἔνδοθεν ἐπίλεγε, καὶ οὐδέν σοι γίνεται· μᾶλλον δὲ ἐπίλεγε, ὡς

1 L. 10. § 3. l. 11. § 13.
2 L. 12. § 26.
3 L. 6. § 19. l. 7. § 66.
4 L. 4. § 7, 8. l. 5. § 26.
5 Sup. § 29.
6 L. 6. § 52. l. 7. § 2, 14.
7 L. 9. § 11. l. 12. § 25.
8 τόδε.
9 Sup. § 32, 42, 45.
10 L. 5. § 29.
11 ἢ f.
12 L. 2. § 3.
13 Sup. § 41.
14 L. 7. § 28.
15 Sup. § 7.
16 L. 5. § 29. l. 10. § 33.
17 L. 11. § 3.
18 L. 5. § 18.
19 L. 1. § 9.
20 L. 11. § 36.
21 L. 7. § 64.
22 L. 4. § 7, 11

[1] L. 4. § 29. l. 7. § 29, 66.

ὡς [1] γνωρίζων ἕκαστα τῶν ἐν τῷ κόσμῳ συμβαινόντων.

rerum omnium, quæ in mundo isto contingunt, naturam perspectam habeas.

[2] L. 6. § 36.
[3] L. 3. § 2.
[4] L. 4. § 23. Sup. § 18.
[5] L. 7. § 25.
[6] Sup. § 23.

L. Σίκυος πικρός· ἄφες. [2] βάτοι ἐν τῇ ὁδῷ· ἔκκλινον. ἀρκεῖ. μὴ προσεπείπῃς, τί δὴ καὶ ἐγίνετο ταῦτα ἐν τῷ κόσμῳ; ἐπεὶ καταγελασθήσῃ ὑπὸ ἀνθρώπου φυσιολόγου, ὡς ἂν καὶ ὑπὸ τέκτονος καὶ σκυτέως γελασθείης, καταγινώσκων, ὅτι ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ [3] ξέσματα καὶ περιτμήματα τῶν κατασκευαζομένων ὁρᾷς· καίτοι ἐκεῖνοί γε ἔχουσι ποῦ αὐτὰ ῥίψωσιν· ἡ δὲ τῶν ὅλων φύσις, [4] ἔξω οὐδὲν ἔχει, ἀλλὰ τὸ θαυμαστὸν τῆς τέχνης ταύτης ἐστὶν, ὅτι περιορίσασα ἑαυτὴν, πᾶν τὸ ἔνδον διαφθείρεσθαι καὶ γηράσκειν καὶ ἄχρηστον εἶναι δοκοῦν, [5] εἰς ἑαυτὴν μεταβάλλει, καὶ ὅτι [6] πάλιν ἄλλα νεαρὰ ἐκ τούτων αὐτῶν ποιεῖ· ἵνα μήτε οὐσίας ἔξωθεν χρῄζῃ, μήτε ὅπου ἐκβάλλῃ τὰ σαπρότερα προσδέηται. ἀρκεῖται οὖν καὶ χώρᾳ τῇ ἑαυτῆς, καὶ ὕλῃ τῇ ἑαυτῆς, καὶ τέχνῃ τῇ ἰδίᾳ.

L. Amarus est cucumis: mitte. vepres in via: declina. sufficit. ne pergas dicere, *Quare autem in mundo ista sint?* ludibrio enim futurus es homini scientiæ naturalis perito, perinde ac fabro aut sutori, si huic vitio verteres, quòd eorum quæ conficit ramenta ac segmenta in officina ejus cerneres. & illi tamen quò projiciant habent, cùm universi natura nihil extra se habeat; sed, quod in hac ejus arte maximè mireris, cùm se certis terminis circumscripserit, quicquid intra se corrumpi, senescere, ac inutile fieri videtur, in semet convertit, aliáque ex his ipsis nova producit; adeò ut nec materiâ extraneâ opus habeat, nec quò putrefacta projiciat, desideret. ita contenta manet & loco suo, & materiâ suâ, & arte sibi propriâ.

[7] L. 3. § 16.
[8] L. 7. § 66. Sup. § 13.
[9] Sup. § 68. Sup. § 28.
[10] Sup. § 1. l. 3. § 4. l. 7. § 15.
[11] L. 12. § 1.
[12] L. 6. § 30.
[13] L. 7. § 59.
[14] L. 11. § 9, 13.

LI. [7] Μήτε ἐν ταῖς πράξεσιν ἐπισύρειν, μήτε ἐν ταῖς ὁμιλίαις φύρειν, [8] μήτε ἐν ταῖς φαντασίαις ἀλᾶσθαι· μήτε τῇ ψυχῇ καθάπαξ συνέλκεσθαι, ἢ ἐκθόρνυσθαι· μήτε ἐν τῷ βίῳ ἀσχολεῖσθαι. [9] κτείνουσι, κρεανομοῦσι, κατάραις ἐλαύνουσι. τί οὖν ταῦτα πρὸς τὸ τὴν διάνοιαν μένειν καθαράν, φρενήρη, σώφρονα, δικαίαν; οἷον [10] εἴ τις παραστὰς πηγῇ διαυγεῖ καὶ γλυκείᾳ, βλασφημοίη αὐτήν, ἡ δὲ οὐ παύεται πότιμον ἀναβλύουσα· [11] κἂν πηλὸν ἐμβάλῃ, κἂν κοπρίαν, τάχιστα διασκεδάσει αὐτὰ καὶ ἐκκλύσει, καὶ [12] οὐδαμῶς βαφήσεται. πῶς οὖν [13] πηγὴν ἀέναον ἕξεις, καὶ μὴ φρέαρ; φύου σεαυτὸν πάσης ὥρας εἰς ἐλευθερίαν, [14] μετὰ τοῦ εὐμενῶς, καὶ ἁπλῶς, καὶ αἰδημόνως.

LI. Nec in actionibus languidus; nec in congressibus turbidus sis; nec in cogitationibus vagus; nec animâ præceps abreptus & temerè exiliens; nec in vita multis implicitus negotiis. occidunt, concidunt, diris te devovent. quid hæc obstant, quominùs mentem serves puram, prudentem, sobriam, justam? quemadmodum siquis fonti astans limpido ac dulci, conviciis eum incesserit, at illi nihilominus laticem potui accommodum fundere non cessat. quin &, si lutum quis fimúmque injecerit, dispergèt citò diluétque eum, nec eodem inquinabitur. quomodo ergo fieri potest, ut fontem perennem in te, non puteum, habeas? si usu assiduo libertatem cum æquanimitate, simplicitate, modestia quasi nativam tibi reddideris.

[15] L. 4. § 29.
[16] Sup. § 44.

LII. [15] Ὁ μὲν μὴ εἰδὼς ὅ,τι ἐστὶ κόσμος, οὐκ οἶδεν ὅπου ἐστίν. ὁ δὲ μὴ εἰδὼς πρὸς ὅ,τι πέφυκεν, οὐκ οἶδεν ὅστις ἐστὶν, οὐδὲ τί ἐστι κόσμος. ὁ δὲ ἕν τι τούτων ἀπολιπὼν, οὐδὲ πρὸς ὅ,τι αὐτὸς πέφυκεν εἴποι. τίς οὖν φαίνεταί σοι [16] ὁ τὸν τῶν κροτούντων ἔπαινον

LII. Qui nescit esse mundum, ubi sit nescit. qui nescit ad quid natus sit, nec quis ipse, nec quid mundus sit, novit. qui autem in horum alterutro deficit, nec ad quid ipse natus sit, dicere potest: qualis ergò tibi videtur is, qui vanos hominum eorum plausus vel

aversatur

aversatur vel aucupatur, qui nec ubi sint, nec qui sint ipsi, nôrunt?

LIII. Num in votis habes ab eo laudari, qui intra horulæ spatium ter semet execratur? num ei studes placere, qui nec sibi ipse placet? aut quomodo sibi placet, quem omnium ferè, quæ facit ipse, pœnitet?

LIV. Curæ tibi deinceps sit, non tam cum aëre ambiente te conspirare, quàm menti cuncta ambienti consentire. neque enim minùs vis illa intellectualis ubique diffusa est & permeat cuivis exposita qui attrahere eam potest, quàm aëria cuilibet cui respirationis est compos.

LV. Generatim malitia mundo non obest. particulatim nec alteri cuiquam. huic tantùm est noxia, cui concessum est ab ea immunem esse, quandocunque id ipse voluerit.

LVI. Arbitrio meo ex æquo res indifferens est arbitrium vicini mei, atque animula aut caruncula ejus. etiamsi enim quàm maximè alter alterius caussâ mutuò nati simus, mentium tamen nostrarum cuilibet peculiaris sua constat potestas. alioqui vicini mei malitia malum me faceret: id quod Deo non est visum, nè alieni arbitrii esset miserum me facere.

LVII. Sol defundi videtur, & ubique quidem diffunditur, nec effunditur tamen. illa enim diffusio est extensio tantùm. itaque ab extendendo radii ejus nomen sortiti sunt. cujusmodi verò res sit radius, perspicere licet, si per angustum aliquod foramen lumen à Sole profectum in domicilium tenebricosum subingredi videris. rectà enim procedit, & refringitur quodammodo, ubi corpus aliquod solidum occurrerit, quòd aërem ultrà non admittit. ibi autem consistit, & nec delabitur, nec decidit. talem ergò mentis solutionem & diffusionem esse oportet, non effusionem utique, sed extensionem, quæque adversùs obvia quælibet impedimenta non violentam & impetuosam collisionem adhibeat, nec

ψόφων [1] ἢ δίων, [ἣ] οἳ οὐδὲ ὅπου εἰσὶν, οὔτε οἵ τινές εἰσι γινώσκουσι;

LIII. [2] Ἐπαινεῖσθαι θέλεις ὑπὸ ἀνθρώπου, τρὶς τῆς ὥρας ἑαυτῷ καταρωμένου; ἀρέσκειν θέλεις ἀνθρώπῳ, [3] ὃς οὐκ ἀρέσκει ἑαυτῷ; [4] ἀρέσκει ἑαυτῷ, ὁ μετανοῶν ἐφ' ἅπασι σχεδὸν οἷς πράσσει;

LIV. Μηκέτι μόνον [5] συμπνεῖν τῷ περιέχοντι ἀέρι, ἀλλὰ ἤδη καὶ [6] συμφρονεῖν τῷ περιέχοντι πάντα νοερῷ. οὐ γὰρ ἧττον ἡ νοερὰ δύναμις πάντη κέχυται καὶ διαπεφοίτηκε τῷ σπάσαι δυναμένῳ, ἤπερ ἡ ἀερώδης τῷ ἀναπνεῦσαι δυναμένῳ.

LV. Γενικῶς μὲν, [7] ἡ κακία οὐδὲν βλάπτει τὸν κόσμον. ἡ δὲ κατὰ μέρος, [8] οὐδὲν βλάπτει τὸν ἕτερον. [9] μόνῳ δὲ βλαβερά ἐστι τούτῳ, [10] ᾧ ἐπιτέτραπται καὶ ἀπηλλάχθαι αὐτῆς, ὁπόταν πρῶτος οὗτος θελήσῃ.

LVI. [11] Τῷ ἐμῷ προαιρετικῷ τὸ τοῦ πλησίον προαιρετικὸν ἐπίσης ἀδιάφορόν ἐστιν, ὡς καὶ τὸ πνευμάτιον αὐτοῦ, καὶ τὸ σαρκίδιον. καὶ γὰρ εἰ ὅτι μάλιστα [12] ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν, ὅμως τὰ ἡγεμονικὰ ἡμῶν ἕκαστον [13] τὴν ἰδίαν κυρίαν ἔχει. ἐπεί τοι [14] ἔμελλεν ἡ τοῦ πλησίον κακία ἐμοῦ κακὸν εἶναι· [15] ὅπερ οὐκ ἔδοξε τῷ θεῷ, ἵνα μὴ ἐπ' ἄλλῳ ᾖ τὸ ἐμὲ ἀτυχεῖν.

LVII. [16] Ὁ ἥλιος καταχεῖσθαι δοκεῖ, καὶ πάντη γε κέχυται, οὐ μὴν ἐκκέχυται. ἡ γὰρ χύσις αὕτη τάσις ἐστίν· ἀκτῖνες γοῦν αἱ αὐγαὶ αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ ἐκτείνεσθαι λέγονται. ὁποῖον δέ τι ἐστὶν ἀκτὶς, ἴδοις ἂν εἰ διά τινος στενοῦ εἰς ἐσκιασμένον οἶκον τὸ ἀφ' ἡλίου φῶς εἰσδυόμενον θεάσαιο· γίνεται γὰρ [17] κατ' εὐθὺ, καὶ ὥσπερ διαιρεῖται πρὸς τὸ στερέμνιον, ὅ, τι ἂν ἀπαντήσῃ, διεῖργον τὸν ἐπέκεινα ἀέρα· [18] ἐνταῦθα δὲ ἔστη, καὶ οὐ κατώλισθεν οὐδὲ ἔπεσε. τοιαύτην οὖν τὴν χύσιν καὶ διάχυσιν τῆς διανοίας εἶναι χρὴ, μηδαμῶς ἔκχυσιν, ἀλλὰ τάσιν, καὶ [19] πρὸς τὰ ἀπαντῶντα κωλύματα, μὴ βίαιον μηδὲ ῥαγδαίαν τὴν ἐπέρεισιν ποιεῖσθαι,

1 ἠδίων. Xyl. Lug. ἢ διώκων f. l. 11. § 11.
2 L. 3. § 4. l. 4. § 3.
3 L. 5. § 10.
4 L. 6. § 16. Sup. § 10.
5 L. 6. § 16. l. 9. § 8.
6 L. 9. § 1. l. 10. § 21.
×
7 L. 5. § 35.
8 L. 2. § 1. l. 4. § 7.
9 L. 9. § 4.
10 L. 2. § 11. l. 7. § 71. l. 10. § 13.
11 L. 5. § 20. 6. § 32.
12 L. 2. § 1. Inf. § 59.
13 L. 5. § 3. l. 12. § 3.
14 L. 2. § 1. l. 5. § 35.
15 L. 2. § 11.
16 L. 12. § 30.
17 Inf. § 60.
18 L. 10. § 33.
19 L. 6. § 50. l. 8. § 32. l. 10. § 12.

μηδὲ μὴν καταπίπτειν, ἀλλὰ ἵστασθαι, καὶ ἐπιλάμπειν τὸ δεχόμενον. αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ στερήσει τῆς αὐγῆς, τὸ μὴ παραπέμπον αὐτήν.

LVIII. Ὁ τὸν θάνατον φοβούμενος, ἤτοι ἀναισθησίαν φοβεῖται, ἢ αἴσθησιν ἑτεροίαν. ἀλλ' [1] εἴτε οὐκέτι αἴσθησιν, οὐδὲ κακοῦ τινος αἰσθήσῃ· εἴτε ἀλλοιοτέραν αἴσθησιν κτήσῃ, ἀλλοῖον ζῶον ἔσῃ, καὶ τοῦ ζῆν οὐ παύσῃ.

LIX. [2] Οἱ ἄνθρωποι γεγόνασιν ἀλλήλων ἕνεκεν. [3] δίδασκε οὖν, ἢ φέρε.

LX. Ἄλλως βέλος, ἄλλως νοῦς φέρεται· ὁ μέντοι νοῦς, καὶ ὅταν εὐλαβῆται, καὶ ὅταν περὶ τὴν σκέψιν στρέφηται, [4] φέρεται κατ' εὐθὺ οὐδὲν [5] ἧττον, καὶ ἐπὶ τὸ προκείμενον.

LXI. [6] Εἰσιέναι εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑκάστου· παρέχειν [7] δὲ καὶ ἑτέρῳ παντὶ εἰσιέναι εἰς τὸ ἑαυτοῦ ἡγεμονικόν.

[1] L. 7. § 32. Sup. § 25.
[2] Sup. § 56. l. 9. § 1.
[3] L. 5. § 28. l. 9. § 11.
[4] L. 6. § 16. Sup. § 57.
[5] ἧττον ε. τ. π. [καὶ] εἰσὶ μὴ [πέφυκεν] f.
[6] L. 9. § 17.
[7] -έχειν Boot.

etiam decidat, sed consistat, & illustret quicquid eam admiserit. privabit enim semet splendore illius, siquis eam non transmiserit.

LVIII. Qui mortem formidat, vel sensûs extinctionem, vel aliusmodi aliquem sensum formidat. atqui, si sensum nullum prorsus habueris, nec mali quicquam sensurus es; sin sensum aliusmodi, animal aliusmodi futurus es, nec vivere desines.

LIX. Homines alter alterius caussâ nati sumus. itaque aut doce, aut sustine.

LX. Aliter sagitta, aliter mens fertur. mens enim tam cùm cavet, quàm cùm considerat, rectà fertur, nec minus ad scopum sibi propositum tendit.

LXI. In mentem alterius cujusque descende; sed & in tuam ipsius descendere quemlibet patere.

ΒΙΒΛΙ'ΟΝ θ'.

LIB. IX.

Ὁ 'Αδικῶν, ἀσεβεῖ. [1] τῆς γὰρ τῶν ὅλων φύσεως κατεσκευακυίας τὰ λογικὰ ζῶα ἕνεκεν ἀλλήλων, ὥστε ὠφελεῖν μὲν ἄλληλα κατ' ἀξίαν, βλάπτειν δὲ μηδαμῶς· ὁ [2] τὸ βούλημα ταύτης παραβαίνων, ἀσεβεῖ δηλονότι εἰς τὴν πρεσβυτάτην τῶν θεῶν· ἡ γὰρ τῶν ὅλων φύσις, ὄντων ἐστὶ φύσις. [3] τὰ δέ γε ὄντα πρὸς τὰ ὑπάρχοντα πάντα οἰκείως ἔχει. ἔτι δὲ καὶ ἀλήθεια αὕτη ὀνομάζεται, καὶ τῶν ἀληθῶν ἁπάντων πρώτη αἰτία ἐστίν. ὁ μὲν οὖν ἑκὼν ψευδόμενος ἀσεβεῖ, καθόσον ἐξαπατῶν ἀδικεῖ· ὁ δὲ ἄκων, καθόσον διαφωνεῖ τῇ τῶν ὅλων φύσει, καὶ καθόσον ἀκοσμεῖ, μαχόμενος τῇ τοῦ κόσμου φύσει· μάχεται γὰρ ὁ ἐπὶ τἀναντία τοῖς ἀληθέσι φερόμενος παρ' ἑαυτόν.

[1] L. 2. § 1. l. 8. § 59.
[2] L. 6. § 40.
[3] L. 7. § 9.

QUI injustè agit, impiè agit. cùm enim universi natura animalia rationalia, sui invicem gratiâ condiderit, ut sibi invicem pro cujusque dignitate prosint, nec ullâ ratione sibi invicem obsint; qui naturæ placitum hoc violat, impiè prorsus agit adversùs numinum omnium antiquissimum. etenim universi natura, rerum est omnium natura. omnia autem quæ existunt necessitudine quâdam mutuâ sunt sibi invicem conjuncta. sed & eadem, quæ natura, veritas quoque nuncupatur; éstque prima omnium quæ vera sunt, caussa. itaque qui sciens volens mentitur, impiè agit, in quantum fallendo injustè agit; qui nolens nesciúsque, in quantum universi naturæ dissentit, & in quantum mundi ordinem pulchrè compositum infringit, dum mundi naturæ adversatur enim, qui, quantum in se est, ad ea quæ veritati adversa sunt, fertur. à

natura

natura siquidem subsidia jam olim acceperat, quibus neglectis factum est, ut falsa à veris nunc dignoscere nequeat. Quin etiam, qui voluptates, tanquam quæ sint bonæ, sectatur, dolores, tanquam quæ mala sint, fugit, impiè hic quoque agit. necesse est enim, ut is qui sic affectus fuerit, de rerum natura sæpe conqueratur, quasi ea bonis malísque præter meritum utriusque aliquid attribuat; cùm mali sæpenumero voluptatibus diffluant, eísque rebus, quibus eæ comparantur, abundent; boni contra in dolore versentur, atque in casus ejusmodi, qui dolorem solent parere, incidant. adhæc, qui dolorem timet, eorum aliquid timebit, quæ in mundo necessariò futura sunt. hoc est autem impium. & qui voluptatem sectatur, injuriam inferendo non abstinebit. hoc autem apertè impium. oportet autem, ad quæ rerum natura ex æquo se habet, (nec fecisse utique utraque, nisi ad utraque se ex æquo haberet) adversùs hæc eadem eum pariter esse ex æquo affectum, qui naturæ ductum sequi desiderat, quo naturæ consentire possit. quicunque ergò adversùs dolorem & voluptatem, vel mortem & vitam, vel gloriam & ignominiam, ad quæ rerum natura ex æquo se habet, non ex æquo afficitur, impiè hunc agere liquidò constat. per hoc autem quod dicitur universi naturam istis ex æquo uti, intelligo ista ex æquo uti evenire ex serie quadam rerum prodeuntium sibique invicem succedentium juxta antiquissimum quendam providentiæ motum, quo à principio illa ad hanc rerum omnium ordinationem & adornationem se contulit cùm rationes quasdam rerum futurarum apud se concepisset, & facultates quasdam existentiarum, transmutationum, & successionum istiusmodi fœcundas discrevisset.

ἀφορμὰς γὰρ προειλήφει παρὰ τῆς φύσεως, ὧν ἀμελήσας οὐχ οἷός τε ἐστι νῦν [1] διακρίνειν τὰ ψευδῆ ἀπὸ τῶν ἀληθῶν. καὶ μὴν [2] ὁ τὰς ἡδονὰς ὡς ἀγαθὰς διώκων, τοὺς δὲ πόνους ὡς κακὰ φεύγων, ἀσεβεῖ. [3] ἀνάγκη γὰρ τὸν τοιοῦτον, μέμφεσθαι πολλάκις τῇ κοινῇ φύσει, ὡς παρ' ἀξίαν τι ἀπονεμούσῃ τοῖς φαύλοις, καὶ τοῖς σπουδαίοις· διὰ τὸ πολλάκις τοὺς μὲν φαύλους ἐν ἡδοναῖς εἶναι, καὶ τὰ ποιητικὰ τούτων κτᾶσθαι· τοὺς δὲ σπουδαίους, πόνῳ, καὶ τοῖς ποιητικοῖς τούτου περιπίπτειν. ἔτι δὲ ὁ φοβούμενος τοὺς πόνους, φοβηθήσεταί ποτε τῶν ἐσομένων τι ἐν τῷ κόσμῳ. τοῦτο δὲ ἤδη ἀσεβές. ὅ,τε διώκων τὰς ἡδονὰς, [4] οὐκ ἀφέξεται τοῦ ἀδικεῖν. τοῦτο δὲ ἐναργῶς ἀσεβές. χρὴ δὲ πρὸς ἃ ἡ κοινὴ φύσις ἐπίσης ἔχει (οὐ γὰρ ἀμφότερα ἐποίει, εἰ μὴ πρὸς ἀμφότερα ἐπίσης εἶχε) πρὸς ταῦτα καὶ [5] τοὺς τῇ φύσει βουλομένους ἕπεσθαι, [6] ὁμογνώμονας ὄντας, [7] ἐπίσης διακεῖσθαι. ὅστις οὖν πρὸς πόνους, καὶ ἡδονὰς, ἢ θάνατον καὶ ζωὴν, ἢ δόξαν καὶ ἀδοξίαν, οἷς ἐπίσης ἡ τῶν ὅλων φύσις χρῆται, αὐτὸς οὐκ ἐπίσης ἔχει, δῆλον ὡς ἀσεβεῖ. λέγω δὲ τὸ χρῆσθαι τούτοις ἐπίσης τὴν κοινὴν φύσιν, ἀντὶ τοῦ κατὰ τὸ [8] συμβαίνειν ἐπίσης κατὰ τὸ ἑξῆς γινομένοις, καὶ ἐπιγινομένοις ὁρμῇ τινι [9] ἀρχαίᾳ τῆς προνοίας, [10] καθ' ἣν ἀπό τινος ἀρχῆς ὥρμησεν ἐπὶ τήνδε τὴν διακόσμησιν, συλλαβοῦσά τινας λόγους τῶν ἐσομένων, καὶ δυνάμεις γονίμους ἀφορίσασα, ὑποστάσεών τε, καὶ μεταβολῶν, καὶ διαδοχῶν τοιούτων.

[1] L. 8. § 26.
[2] L. 2. § 11.
[3] L. 6. § 16, 41.
[4] L. 11. § 18.
[5] L. 3. § 12. l. 6. § 55. l. 10. § 15.
[6] L. 8. § 54. l. 10. § 21.
[7] L. 11. § 16.
[8] L. 2. § 11. l. 6. § 34.
[9] L. 11. § 20.
[10] L. 7. § 75. Inf. § 28.

II. Gratius equidem foret, ut priùs defungeretur quispiam, quàm mendacitatem, simulationem, luxum, fastum delibâsset. secundus autem ab hoc gradus, horum satur saltem ut emori præoptet, quàm improbitati immorari. an nondum

II. Χαριεστέρου μὲν ἦν ἀνδρὸς [11] ἄγευστον ψευδολογίας, καὶ πάσης ὑποκρίσεως καὶ τρυφῆς καὶ τύφου γενόμενον ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν. τὸ δ' οὖν [12] κορεσθέντα γε τούτων [13] ἀποπνεῦσαι, δεύτερος πλοῦς, [14] ἢ προῄρησαι

[11] L. 3. § 8.
[12] Inf. § 37.
[13] L. 5. § 4.
[14] προῄρης. ἢ προσεῖχ. Lug.

 προσκαθῆσθαι

προσκαθῆσθαι τῇ κακίᾳ. καὶ οὔπω σε οὐδὲ ἡ πεῖρα πείθει φεύγειν ἐκ τοῦ λοιμοῦ; λοιμὸς γὰρ διαφθορὰ διανοίας, πολλῷ γε μᾶλλον ἤπερ ἡ τοῦ περικεχυμένου τούτου πνεύματος τοιάδε τις δυσκρασία καὶ τροπή. αὕτη μὲν γὰρ ζώων λοιμός, καθὸ ζῶά ἐστιν· ἐκείνη δὲ ἀνθρώπων, καθὸ ἄνθρωποί εἰσιν.

III. Μὴ καταφρόνει θανάτου, ἀλλὰ [1] εὐαρέστει αὐτῷ, ὡς καὶ τούτου ἑνὸς ὄντος, ὧν [2] ἡ φύσις ἐθέλει. οἷον γάρ ἐστι τὸ νεάσαι, καὶ τὸ γηράσαι, καὶ τὸ αὐξῆσαι, καὶ τὸ ἀκμάσαι, καὶ ὀδόντας, καὶ γένειον, καὶ πολιὰς ἐνεγκεῖν, καὶ σπεῖραι, καὶ κυοφορῆσαι, καὶ ἀποκυῆσαι, καὶ τὰ ἄλλα τὰ φυσικὰ ἐνεργήματα, ὅσα αἱ τοῦ σοῦ βίου ὧραι φέρουσιν, [3] τοιοῦτο καὶ τὸ διαλυθῆναι. τοῦτο μὲν οὖν κατ' ἄνθρωπόν ἐστι λελογισμένον. [4] μὴ [5] ὁλοσχερῶς, μηδὲ ὠστικῶς, μηδὲ ὑπερηφάνως πρὸς τὸν θάνατον ἔχειν, ἀλλὰ [6] περιμένειν ὡς [7] μίαν τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν· ὡς νῦν περιμένεις, πότε ἔμβρυον ἐκ τῆς γαστρὸς τῆς γυναικός σου ἐξέλθῃ, οὕτως ἐκδέχεσθαι τὴν ὥραν ἐν ᾗ τὸ ψυχάριόν σου τοῦ ἐλύτρου τούτου ἐκπεσεῖται. εἰ δὲ καὶ [8] ἰδιωτικὸν παράπηγμα ἁψικάρδιον θέλεις, μάλιστά σε εὔκολον πρὸς τὸν θάνατον ποιήσει, ἡ ἐπίστασις ἡ ἐπὶ [9] τὰ ὑποκείμενα, [10] ὧν μέλλεις ἀφίστασθαι, καὶ [11] μεθ' οἵων ἠθῶν οὐκέτι ἔσται [12] ἡ ἐμπεφυρμένη. [13] προσκόπτεσθαι μὲν γὰρ αὐτοῖς ἥκιστα δεῖ, ἀλλὰ καὶ [14] κήδεσθαι καὶ πράως φέρειν· μεμνῆσθαι μέντοι ὅτι [15] οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων ὁμοδογματούντων σοι ἡ ἀπαλλαγὴ ἔσται. τοῦτο γὰρ μόνον εἴπερ ἄρα, ἀνθεῖλκεν ἂν καὶ κατεῖχεν ἐν τῷ ζῆν, εἰ συζῆν ἐφεῖτο τοῖς τὰ [16] τοιαῦτα δόγματα περιπεποιημένοις. νῦν δὲ ὁρᾷς, ὅσος ὁ κόπος ἐν τῇ διαφωνίᾳ τῆς συμβιώσεως. ὥστε εἰπεῖν, θᾶττον ἔλθῃς, ὦ θάνατε, μή που καὶ αὐτὸς [17] ἐπιλάθωμαι ἐμαυτοῦ.

[1] L. 2. § 3.
[2] L. 2. § 17.
[3] L. 3. § 7. l. 6. § 2.
[4] L. 3. § 7. l. 10. § 14.
[5] L. 5. § 36.
[6] L. 2. § 17. l. 5. § 10.
[7] L. 2. § 12. l. 4. § 5.
[8] L. 4. § 50.
[9] L. 8. § 22.
[10] L. 6. § 27, 28.
[11] L. 4. § 50.
[12] ἡ [ψυχὴ] f.
[13] L. 2. § 1. l. 6. § 26, 27.
[14] L. 3. § 4.
[15] L. 10. § 36. l. 11. § 9.
[16] αὐτὰ f.
[17] Inf. § 9.

experientia tibi ipsa suadet, ut è peste ista profugias? pestis est enim mentis corruptio, & perniciosa quidem magis ea, quàm aëris hujus circumfusi intemperies & alteratio ejusmodi. hæc enim animalium, quâ sunt animalia; illa hominum lues est, quâ sunt homines.

III. Mortem noli contemnere, sed animo lubenti excipe, tanquam ex eorum quæ natura vult, numero quod sit. cujusmodi enim res est, adolescere, senescere, crescere, adultum esse, barbatum esse, dentire, canescere, serere, prægnantem esse, parere, aliáq; id genus opera naturalia, quæ vitæ tuæ secum ferunt ætates, ejusmodi planè res est & dissolvi. hominis est igitur considerati, nec temerariè, nec impetuosè, nec fastuosè adversùs mortem se gerere: sed tanquam opus naturale, eam præstolari, quo modo nunc præstolaris, donec uxoris tuæ utero fœtus prodeat. ità expectanda est hora, quâ animula tua involucro isti excidet. si autem vulgare vis pharmacum, quod cor tamen attingat, morti facilem cumprimis præstabit te, si consideraveris res subjectas à quibus morte divelleris, morésque hominum quales sint quibus anima tua ulterius non immiscebitur. etiamsi enim offendi eis te neutiquam oportet, sed curare eos, placidéque ferre; meminisse tamen licuerit, quod ab hominibus haud idem tecum sentientibus discessurus es. hoc enim solum, siquid aliud, nos retraheret & in vita retineret, si cum eadem sentientibus vitam degere daretur. nunc autem vides, quanta molestia ex dissensu mutuo eorum quibuscum vivitur, oriatur. ut dicere liceat, *Properè accedas ô mors; nequando etiam ipse obliviscar mei.*

IV. [18] Ὁ ἁμαρτάνων ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. [19] ὁ ἀδικῶν ἑαυτὸν κακοῖ, κακὸν ἑαυτὸν ποιῶν.

[18] L. 5. § 25, 35.
[19] L. 8. § 55. l. 11. § 18.

IV. Qui peccat, sibimet ipsi peccat qui injustè agit, sibi nocet, dum malum se facit.

V. Sæpenumero contingit ut injustè agat, tam qui non facit aliquid, quàm & qui facit.

VI. Sufficit præsens existimatio certa, & actio præsens communicativa, & affectio præsens casum omnem à prima rerum omnium caussâ provenientem lubenter excipiens.

VII. Imaginationes absterge; motus compesce; appetitionem extingue; mentem in potestate sui contine.

VIII. In animantia irrationalia, anima una distribuitur; in rationalia verò anima una intellectiva dispertitur. quemadmodum & terrestrium omnium una est terra; unâque luce cernimus omnes, & aëre uno spiramus, quotquot visûs vitæque participes sumus.

IX. Quæcunq; aliquid in commune participant, ad id quod est generis ejusdem secum promptè feruntur. ad terram mole suâ fertur terrestre quodvis; in idem confluit humidum omne; & aëreum itidem quodcunq;. ut necesse sit vi aliquâ intercludi ea, id nè faciant. sursum fertur ignis ob ignem elementarem. cum omni verò, qui istic est, igni adeò simul accendi proclivis est, ut materia omnis siccior paulò incendi prompta admodum sit, eò quòd minùs sibi admixtum habeat, quod incendium prohibeat. proinde & quicquid naturæ intellectualis est in commune particeps, ad sibi cognatum pariter, vel multò magis etiam, promptè fertur. quò est enim rebus aliis præstantius, hoc est promptius. ei quod sui generis est commisceri & cum eo quodammodo coalescere. hinc apud irrationalia existunt examina, armenta, pullorum educationes, & quasi amores quidam. etenim istis animæ insunt; itaque in subjecto præstantiori vis illa congregativa intensior reperitur, quàm in stirpibus, lapidibus, aut lignis. hinc & in rationalibus, respublicæ, amicitiæ, familiæ, concilia; item belli tempore fœdera, & induciæ. quin & in præstantioribus adhuc, licèt modo quodam à se in-

V. Ἀδικεῖ πολλάκις ὁ μὴ ποιῶν τι, οὐ μόνον ὁ ποιῶν τι.

VI. [1] Ἀρκεῖ ἡ [2] παροῦσα [3] ὑπόληψις καταληπτική, καὶ ἡ παροῦσα [4] πρᾶξις κοινωνική, καὶ ἡ παροῦσα διάθεσις [5] εὐαρεστικὴ πρὸς πᾶν τὸ [6] παρὰ τὸ ἐκ τῆς αἰτίας συμβαῖνον.

VII. [7] Ἐξαλεῖψαι φαντασίαν· στῆσαι ὁρμήν· σβέσαι ὄρεξιν· ἐφ' ἑαυτῷ ἔχειν τὸ ἡγεμονικόν.

VIII. [8] Εἰς μὲν τὰ ἄλογα ζῶα, μία ψυχὴ διῄρηται· [9] εἰς δὲ τὰ λογικὰ μία νοερὰ ψυχὴ μεμέρισται· ὥσπερ καὶ [10] μία γῆ ἐστὶν ἁπάντων τῶν γεωδῶν, καὶ [11] ἑνὶ φωτὶ ὁρῶμεν, καὶ [12] ἕνα ἀέρα ἀναπνέομεν, ὅσα ὁρατικὰ καὶ ἔμψυχα πάντα.

IX. [13] Ὅσα κοινοῦ τινος μετέχει, πρὸς τὸ ὁμογενὲς σπεύδει· [14] τὸ γεῶδες πᾶν ῥέπει ἐπὶ γῆν, τὸ ὑγρὸν πᾶν [15] σύρρουν, τὸ ἀερῶδες ὁμοίως· ὥστε χρήζειν τῶν διειργόντων καὶ βίας. τὸ πῦρ ἀνωφερὲς μὲν, διὰ τὸ στοιχειῶδες πῦρ· παντὶ δὲ πυρὶ ἐνταῦθα πρὸς τὸ συνεξάπτεσθαι ἕτοιμον οὕτως, ὥστε καὶ πᾶν τὸ ὑλικὸν τὸ ὀλίγῳ ξηρότερον, εὐέξαπτον εἶναι, διὰ τὸ ἔλαττον ἐγκεκρᾶσθαι αὐτῷ τὸ κωλυτικὸν πρὸς ἔξαψιν. καὶ τοίνυν [16] πᾶν τὸ κοινῆς νοερᾶς φύσεως μέτοχον, πρὸς τὸ συγγενὲς ὁμοίως σπεύδει, ἢ καὶ μᾶλλον. ὅσῳ γάρ ἐστι κρεῖττον παρὰ τὰ ἄλλα, τοσούτῳ καὶ πρὸς τὸ συγκιρνᾶσθαι τῷ οἰκείῳ καὶ συγκεῖσθαι ἑτοιμότερον. εὐθὺς γοῦν [17] ἐπὶ μὲν τῶν ἀλόγων εὑρέθη σμήνη, καὶ ἀγέλαι, καὶ νεοσσοτροφίαι, καὶ οἷον ἔρωτες· ψυχαὶ γὰρ ἤδη ἦσαν ἐνταῦθα, καὶ τὸ συναγωγὸν ἐν τῷ κρείττονι ἐπιτεινόμενον εὑρίσκετο, οἷον οὔτε ἐπὶ φυτῶν ἦν, οὔτε ἐπὶ λίθων, ἢ ξύλων. ἐπὶ δὲ [18] τῶν λογικῶν ζώων, πολιτεῖαι, καὶ φιλίαι, καὶ οἶκοι, καὶ σύλλογοι, καὶ ἐν πολέμοις συνθῆκαι καὶ ἀνοχαί. ἐπὶ δὲ τῶν ἔτι κρειττόνων, καὶ διεστηκότων τρόπον τινὰ ἕνωσις ὑφέστη,

[1] L. 8. § 7, 22. l. 7. § 54. l. 12. § 3.
[2] L. 6. § 2.
[3] L. 8. § 26.
[4] Inf. § 23.
[5] L. 3. § 6.
[6] παρὸν f.
[7] L. 7. § 29.
[8] L. 4. § 40. l. 12. § 30.
[9] L. 4. § 4. l. 7. § 9.
[10] Inf. § 9.
[11] L. 8. § 57. l. 12. § 30.
[12] L. 8. § 54.
[13] L. 5. § 4. l. 7. § 50.
[14] Sup. § 9.
[15] ἐπὶ τὸν ῥοῦν f. Lug. An.
[16] L. 5. § 16, 30. l. 12. § 26.
[17] L. 6. § 16. l. 11. § 18.
[18] Inf. § 23. l. 12. § 30.

οἷα

οἷα [1] ἐπὶ τῶν ἄστρων· οὕτως ἡ ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐπανάβασις συμπάθειαν, [2] καὶ ἐν διεστῶσιν ἐργάζεσθαι ἐδύνατο. ὅρα οὖν τὸ νῦν γινόμενον. [3] μόνα γὰρ τὰ νοερὰ νῦν [4] ἐπιλέλησται τῆς πρὸς ἄλληλα σπουδῆς καὶ συννεύσεως, καὶ τὸ σύῤῥουν ὧδε μόνον οὐ βλέπεται· ἀλλ᾽ ὅμως καί τοι φεύγοντες περικαταλαμβάνονται. κρατεῖ γὰρ ἡ φύσις· ὄψει δὲ ὃ λέγω παραφυλάττων. [5] θᾶττον γοῦν εὕροι τις ἂν γεῶδές τι μηδενὸς γεώδους προσαπτόμενον, ἤπερ ἄνθρωπον [6] ἀνθρώπου ἀπεσχισμένον.

X. [7] Φέρει καρπὸν, καὶ ἄνθρωπος, καὶ θεὸς, καὶ ὁ κόσμος· ἐν ταῖς οἰκείαις ὥραις ἕκαστα φέρει. εἰ δὲ ἡ συνήθεια κυρίως [8] τέτροφεν ἐπὶ ἀμπέλου καὶ τῶν ὁμοίων, οὐδὲν τοῦτο. [9] ὁ λόγος δὲ, καὶ κοινὸν, καὶ ἴδιον καρπὸν ἔχει· καὶ γίνεται ἐξ αὐτοῦ τοιαῦθ᾽ ἕτερα, ὁποῖόν τι αὐτός ἐστιν ὁ λόγος.

XI. [10] Εἰ μὲν δύνασαι, μεταδίδασκε· εἰ δὲ μὴ, μέμνησο, ὅτι [11] πρὸς τοῦτο ἡ εὐμένειά σοι δέδοται· καὶ [12] οἱ θεοὶ δὲ εὐμενεῖς τοῖς τοιούτοις εἰσίν· εἰς ἔνια δὲ καὶ συνεργοῦσιν, εἰς ὑγίειαν, εἰς πλοῦτον, εἰς δόξαν· οὕτως εἰσὶ χρηστοί. [13] ἔξεστι δὲ καὶ σοί [14] εἰ εἰπὲ, [15] τίς ὁ κωλύων;

XII. [16] Πόνει, μὴ [17] ὡς ἄθλιος, μηδὲ ὡς ἐλεεῖσθαι ἢ [18] θαυμάζεσθαι θέλων. ἀλλὰ μόνον ἓν θέλε, κινεῖσθαι καὶ ἴσχεσθαι, [19] ὡς ὁ πολιτικὸς λόγος ἀξιοῖ.

XIII. Σήμερον ἐξῆλθον πάσης περιστάσεως· μᾶλλον δὲ ἐξέβαλον πᾶσαν [20] περίστασιν· [21] ἔξω γὰρ οὐκ ἦν, ἀλλὰ [22] ἔνδον ἐν ταῖς ὑπολήψεσι.

XIV. Πάντα [23] ταῦτα, [24] συνήθη μὲν τῇ πείρᾳ· [25] ἐφήμερα δὲ τῷ χρόνῳ· [26] ῥυπαρὰ δὲ τῇ ὕλῃ. [27] πάντα νῦν, οἷα ἐπ᾽ ἐκείνων οὓς κατεθάψαμεν.

[1] L. 6. § 43. l. 11. § 27.
[2] L. 7. § 13.
[3] L. 11. § 18, 20.
[4] Sup. § 3.
[5] L. 12. § 30.
[6] L. 8. § 34.
[7] Sup. § 19. l. 11. § 1.
[8] τέτριφεν Lug.
[9] L. 4. § 24.
[10] L. 5. § 28. l. 8. § 59.
[11] Inf. § 42.
[12] L. 7. § 70. Inf. § 27.
[13] L. 5. § 5. l. 8. § 8.
[14] ἢ
[15] L. 3 § 12. l. 8. § 47.
[16] L. 1. § 5. l. 5. § 5.
[17] L. 1. § 15, 16.
[18] L. 1. § 7.
[19] L. 4. § 24. Sup. § 8.
[20] L. 1. § 15. Inf. § 41.
[21] L. 4. § 3.
[22] L. 10. § 38
[23] ταὐτὰ Inf. § 28. l. 7. § 1.
[24] L. 4. § 44.
[25] Sup. § 48.
[26] Inf. § 36.
[27] L. 2. § 14.

vicem dissitis, in astris nempe, unio tamen quædam existit. ità fortis præstantioris eminentia etiam in distantibus affectionem ad se invicem mutuam producere valuit. vide interim quò res redierit. sola enim rationalia mutui hujus in se invicem studii ac consensûs nunc sunt oblita : confluxúsque ille apud ista sola non cernitur. veruntamen, fugiant licèt hoc homines, undique occupantur. prævalet enim natura. observando autem id, quod loquor, comperies. faciliùs enim quis terreni quippiam terrenæ rei nulli adjunctum repererit, quàm hominem ab homine omni prorsus sejunctum.

X. Fructum fert & homo, & Deus, & mundus. & in propria tempestate fert horum unumquodque. etiamsi autem usus formulam hanc loquendi viti ac similibus præcipuè attribuerit, nihil tamen hoc obstat, quo minùs & de illis dicatur. ratio verò fructum habet & communem & proprium. oriuntúrque ex ea alia ejusmodi, cujusmodi ipsa est ratio.

XI. Peccantem, si potes, meliora doceto. si minùs, memineris, hoc fine clementiam tibi datam esse; & Dii autem adversùs tales clementer se gerunt. in quibusdam etiam opem eis porrigunt suam, ad sanitatem nempe, divitias, gloriam consequendam, adeò benigni existunt. idem & tibi licet facere. aut dicas, quis te prohibeat?

XII. Laborem sustine, non ut miser, nec quo miserationi vel admirationi sis aliis. sed hoc unum velis, ita moveri motúmve sistere, prout ratio civilis exigit.

XIII. Hodie molestiâ me omni exemi. vel potiùs molestiam à me omnem abjeci. neque enim extra, sed intra me, in opinione mea existebat.

XIV. Eadem sunt omnia, usu familiaria, tempore diaria, materiâ sordida. præsentia omnia, qualia apud illos quos sepelivimus.

XV. [1] Τὰ

XV. Res ipsæ foris apud semet consistunt; nec de se quicquam aut nôrunt ipsæ, aut narrant nobis. quid ergo de eis pronunciat? mens.

XVI. Non in passione, sed actione situm est, rationalis ac civilis animantis bonum malúmque; quo modo nec virtus vitiúmve illius in passione, sed in actione consistit.

XVII. Lapidi projecto nihil est mali, quòd deorsum feratur; quòd sursum, nihil boni.

XVIII. Mentes hominum penitiùs introspice. videbis, quos judices pertimescas; quales etiam de semet judices sint.

XIX. In transmutatione universa existunt. tu quoque in jugi alteratione, & corruptione quadam versaris; & mundus tecum universus.

XX. Quod alteri delictum est, apud eum relinquendum est.

XXI. Actionis terminatio, intentionis aut opinationis cessatio, mors eidem est quædam. veruntamen nihil in se mali habet. ad ætates transi, puerilem putà, adolescentiam, juvenilem, senilem. & harum mutatio omnis mors est quædam. sed nunquid grave? transi rursus ad ætatem sub avo, tum sub matre, mox sub patre transactam: cúmque alias haud paucas differentias mutationésque deprehenderis, interroga te, ecquid in his grave sit. pari igitur modo nec grave quicquam in vitæ totius terminatione, cessatione, mutatione.

XXII. Recurrito ad mentem tuam, ad universi, ad delinquentis cujusvis. ad tuam, ut ipsam justam exhibeas: ad universi, ut recorderis, cujusnam sis pars: ad delinquentis cujusvis ut consideres, inscius an consultò deliquerit; cogitésque simul esse tibi cognatum.

XXIII. Sicut ipse es ad cœtum civilem complendum constitutus: ità actio tua quævis ad vitam ejusmodi consummandam referatur. quæcunque igitur actio tua ad fi-

XV. [1] Τὰ πράγματα ἔξω θυρῶν ἕστηκεν, αὐτὰ ἐφ' ἑαυτῶν, μηδὲν μήτε εἰδότα περὶ [2] αὐτῶν, μήτε ἀποφαινόμενα. [3] τί οὖν ἀποφαίνεται περὶ αὐτῶν; τὸ ἡγεμονικόν.

XVI. [4] Οὐκ ἐν πείσει, ἀλλ' ἐνεργείᾳ τὸ [5] τοῦ λογικοῦ πολιτικοῦ ζώου κακὸν καὶ ἀγαθόν· ὥσπερ οὐδὲ ἡ ἀρετὴ καὶ κακία αὐτοῦ ἐν πείσει, ἀλλὰ ἐνεργείᾳ.

XVII. [6] Τῷ ἀναῤῥιφέντι λίθῳ οὐδὲν κακὸν τὸ κατενεχθῆναι, οὐδὲ ἀγαθὸν τὸ ἀνενεχθῆναι.

XVIII. [7] Δίελθε ἔσω εἰς τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν, καὶ ὄψει [8] τίνας κριτὰς φοβῇ, [9] οἵους καὶ περὶ [10] αὐτῶν ὄντας κριτάς.

XIX. [11] Πάντα ἐν μεταβολῇ. καὶ [12] αὐτὸς σὺ ἐν διηνεκεῖ ἀλλοιώσει, καὶ κατά τινα φθορᾷ· καὶ [13] ὁ κόσμος δὲ ὅλος.

XX. [14] Τὸ ἄλλου ἁμάρτημα, ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν·

XXI. [15] Ἐνεργείας ἀπόληξις, ὁρμῆς, [16] ὑπολήψεως παῦλα, καὶ οἷον θάνατος, [17] οὐδὲν κακόν. μέτελθε νῦν ἐπὶ ἡλικίαν, οἷον τὴν παιδικὴν, τὴν τοῦ μειρακίου, τὴν νεότητα, τὸ γῆρας· καὶ γὰρ [18] τούτων πᾶσα μεταβολὴ, θάνατος· μήτι δεινόν; μέτελθε νῦν ἐπὶ βίον τὸν ὑπὸ τῷ πάππῳ, εἶτα τὸν ὑπὸ τῇ μητρὶ, εἶτα τὸν ὑπὸ τῷ πατρί· καὶ ἄλλας δὲ πολλὰς διαφορὰς καὶ μεταβολὰς καὶ ἀπολήξεις εὑρίσκων, ἐπερώτα σεαυτὸν, μήτι δεινόν. οὕτως τοίνυν οὐδὲ [19] ἡ τοῦ ὅλου σου βίου λῆξις, καὶ παῦλα, καὶ μεταβολή.

XXII. [20] Τρέχε ἐπὶ τὸ σεαυτοῦ ἡγεμονικὸν, καὶ τὸ τοῦ ὅλου, καὶ τὸ τούτου. τὸ μὲν σεαυτοῦ, ἵνα [21] νοῦν δικαϊκὸν αὐτὸ ποιήσῃ· τὸ δὲ τοῦ ὅλου, ἵνα συμμνημονεύσῃς [22] τίνος μέρος εἶ. τὸ δὲ τούτου, ἵνα ἐπιστήσῃς [23] πότερον [24] ἄγνοια, ἢ γνώμη, καὶ ἅμα λογίσῃ ὅτι [25] συγγενές.

XXIII. [26] Ὥσπερ αὐτὸς σὺ πολιτικοῦ συστήματος συμπληρωτικὸς εἶ, οὕτως καὶ [27] πᾶσα πρᾶξίς σου συμπληρωτικὴ ἔστω ζωῆς πολιτικῆς. [28] ἥτις ἐὰν οὖν πρᾶξίς σου [29] μὴ ἔχῃ

[1] L. 4. § 3.
[2] αὐτῆς.
[3] L. 4. § 39.
[4] L. 6. § 51.
[5] Sup. § 8, 9.
[6] L. 8. § 20.
[7] L. 7. § 62. l. 8. § 61.
[8] L. 5. § 32.
[9] L. 3. § 4. l. 8. § 53.
[10] αὐτῆς.
[11] L. 5. § 23. l. 7. § 18.
[12] Inf. § 21.
[13] L. 4. § 3.
[14] L. 7. § 29. Inf. § 38.
[15] L. 12. § 23.
[16] [καὶ] ὑπ.
[17] L. 2. § 17. l. 11. § 34.
[18] Sup. § 19. l. 11. § 35.
[19] L. 7. § 23. l. 8. § 20.
[20] L. 5. § 3. l. 8. § 7, 22.
[21] L. 3. § 16.
[22] L. 2. § 3, 4.
[23] L. 11. § 18.
[24] ἀγνοίᾳ.
[25] L. 2. § 1.
[26] Sup. § 9. l. 4. § 4.
[27] L. 2. § 16.
[28] ἥτις ἐὰν νοῦν Lug. ἥτις & νοῦν delet An.
[29] L. 11. § 19.

ἔχῃ τινὰ διαφορὰν, εἴτε προσεχῶς, εἴτε πόρρωθεν ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος, αὕτη [1] διασπᾷ τὸν βίον, καὶ οὐκ ἐᾷ ἕνα εἶναι, καὶ στασιώδης ἐστὶν, ὥσπερ ἐν δήμῳ ὁ τὸ καθ' αὑτὸν μέρος διϊστάμενος ἀπὸ τῆς τοιαύτης [2] συμφωνίας.

XXIV. [3] Παιδίων ὀργαὶ, καὶ παίγνια, καὶ [4] πνευμάτια νεκροὺς βαστάζοντα, ὥστε ἐναργέστερον προσπεσεῖν τὸ τῆς νεκυίας.

XXV. [5] Ἴθι ἐπὶ τὴν ποιότητα τοῦ αἰτίου, καὶ ἀπὸ τοῦ ὑλικοῦ αὐτὸ περιγράψας θέασαι· εἶτα καὶ [6] τὸν χρόνον περιόρισον, ὅσον πλεῖστον ὑφίστασθαι πέφυκε τοῦτο [7] τὸ ἰδίως ποιόν.

XXVI. [8] Ἀνέτλης μυρία, διὰ τὸ μὴ [9] ἀρκεῖσθαι τῷ σῷ ἡγεμονικῷ [10] ποιοῦντι ταῦτα οἷα κατεσκεύασται· [11] ἀλλὰ [12] ἅλις.

XXVII. Ὅταν ἄλλος ψέγῃ σε, ἢ μισῇ, ἢ τοιαῦτά τινα ἐκφωνῶσιν [13], [14] ἔρχου ἐπὶ τὰ ψυχάρια αὐτῶν, δίελθε ἔσω, καὶ ἴδε ποῖοί τινες εἰσίν· ὄψει, ὅτι [15] οὐ δεῖ σε σπᾶσθαι, ἵνα τούτοις τί ποτε περὶ σοῦ δοκῇ. [16] εὐνοεῖν μέντοι αὐτοῖς δεῖ· [17] φύσει γὰρ φίλοι. καὶ [18] οἱ θεοὶ δὲ παντοίως αὐτοῖς βοηθοῦσι, [19] δι' ὀνείρων, διὰ μαντειῶν, πρὸς ταῦτα μέντοι, [20] πρὸς ἃ ἐκεῖνοι διαφέρονται.

XXVIII. [21] Ταῦτά ἐστι τὰ τοῦ κόσμου [22] ἐγκύκλια, [23] ἄνω κάτω, [24] ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα. καὶ [25] ἤτοι ἐφ' ἕκαστον ὁρμᾷ ἡ τοῦ ὅλου διάνοια· ὅπερ εἰ ἔστιν, ἀποδέχου [26] τὸ ἐκείνης ὁρμητόν. [27] ἢ ἅπαξ ὥρμησε, τὰ δὲ λοιπὰ κατ' ἐπακολούθησιν· καὶ [28] τί ἐν τίνι. τρόπον γάρ τινα [29] ἄτομοι, ἢ ἀμερῆ· τὸ δὲ ὅλον, [30] εἴ τις θεὸς, εὖ ἔχει πάντα· εἴτε τὸ εἰκῆ, [31] μὴ καὶ σὺ εἰκῇ. [32] ἤδη πάντας ἡμᾶς γῆ καλύψει· ἔπειτα καὶ [33] αὐτὴ μεταβαλεῖ· κἀκεῖνα εἰς ἄπειρον μεταβαλεῖ· καὶ πάλιν ἐκεῖνα εἰς ἄπειρον. [34] τὰς γὰρ ἐπικυματώσεις τῶν μεταβολῶν καὶ ἀλλοιώσεων ἐνθυμούμενός τις, καὶ [35] τὸ τάχος, παντὸς θνητοῦ καταφρονήσει.

[1] L. 2. § 2. l. 4. § 29.
[2] ἀσυμφ. Salm.
[3] L. 5. § 33. l. 7. § 3.
[4] L. 4. § 41.
[5] L. 7. § 29. l. 10. § 26.
[6] L. 3. § 11. l. 10. § 9.
[7] L. 10. § 7. l. 12. § 30.
[8] L. 4. § 32. l. 10. § 33.
[9] L. 5. § 14, 15, 16.
[10] ποιοῦντι Arg. ποιοῦντι Lug.
[11] ἀλλ' ἀλλοῖα Boot. Ἀλλ' ὅταν ἄλλος Sal.
[12] Inf. § 37.
[13] νόσῃ f.
[14] Sup. § 18. Inf. § 34.
[15] L. 4. § 3.
[16] L. 7. § 22.
[17] L. 11. § 9.
[18] Sup. § 11.
[19] L. 1. § 17.
[20] Inf. § 40. l. 11. § 10.
[21] τὰ αὐτὰ M. Sup. § 14.
[22] L. 4. § 32.
[23] L. 2. § 14.
[24] L. 7. § 1.
[25] Inf. § 35.
[26] L. 6. § 36.
[27] ἢ
[28] ἔν τι γίνεται τς. τ. Boot. τὶ ἐν τινι Sa. V. N
[29] ἄτομα Sal. f. ἢ ἄτ. [καὶ] ἀμ. f. Inf. § 39.
[30] L. 2. § 11.
[31] L. 6. § 44. l. 12. § 20.
[32] L. 6. § 59.
[33] L. 2. § 17.
[34] L. 7. § 34.
[35] Inf. § 29, 32, 33.

nem hunc vel immediatè vel mediatè non tendit, ita vitam tuam divellit, nec unam eandémque esse patitur, & est seditiosa, perinde ac in populo ille, qui factionis suæ homines à consensione istiusmodi in partes trahit.

XXIV. Puerulorum rixæ, & ludicra; & animulæ cadavera gestantes; ut vehementiùs afficiat quod in Mortualibus exhibetur.

XXV. Formæ qualitatem animo adi; & à materia abstractam contemplare: tum & tempus tecum definito ad quod plurimùm res sic affecta perdurare possit.

XXVI. Innumera perpessus es, quia non didicisti mente tuâ contentus esse agente ea ad quæ condita est, sed ad alia eadem abuteris.

XXVII. Ubi te alii vituperaverint, vel oderint, vel ejusmodi aliquid oblocuti fuerint, adi animulas eorum, penitiùs introspice cujusmodi sint. facilè videbis, nihil esse quod te angat, quicquid illi de te judicent. bene velle tamen illis oportet. sunt enim naturâ amici. quin & Dii ipsi omnimodam illis opem ferunt, per insomnia, per vaticinia, etiam in eis ad quæ feruntur illi.

XXVIII. Eadem planè sunt mundana omnia, sursum deorsum, à seculo ad seculum, in orbem redeuntia. mens autem universi vel ad singula quæque se promovet. quod si fuerit, ad quod illa se promoverit, tu excipe. vel semel operi se admovit; reliqua verò per consequentiam necessariam à primis illis ita profluunt, ut serie quadam continuâ unum quiddam constituant. vel atomi & corpora indivisibilia pro rerum principiis habenda erunt. denique si quis Deus est, omnia bene se habent. sive temerè ferantur; tu nè temerè feraris, mox futurum est ut tellus nos omnes condat: dein & ipsa in alia mutabitur: & ista in infinitum mutabuntur: & ista rursus in infinitum. siquidem qui mutationes & alterationes fluctuum instar sibi invicem supervenientes, vicissitudinum harum celeritatem consideraverit, næ ille mortale quicquid est despectui habebit.

XXIX. Tor-

XXIX. Torrentis est instar rerum natura; omnia secum abripit. quàm viles autem sunt & mucci pleni, etiam politici isti, &, ut ipsis videtur, philosophicè se gerentes homunculi? id agas, ô homo, quod nunc te poscit natura. aggredere, quatenus tibi datur. nec circumspice, nunquis adsit, qui advertat. nec Platonis rempublicam expecta. verùm sufficiat tibi, si vel parùm admodum res processerit; nec vel hoc ipsum parvum quiddam existimaveris. nam dogmata hominum quis mutaverit? & tamen absque his mutatis, quid aliud supererit, nisi ingemiscentium, dum obsequium simulant, servitus. age nunc, & Alexandrum, Philippum, Demetrium Phalereum mihi refer. viderint illi, an quid natura communis poscat, nôrint, & ad hujus dictamen sese instituerint. sin tragicè semet ostentârint, quis ad illorum imitationem me addixit? simplex quiddam & modestum est philosophiæ opus. noli me ad fastum insolentem abducere.

XXX. Intuere desuper armenta innumerabilia, & ritus innumerabiles, & navigationis omne genus, in procellis, in tranquillo mari, & rerum præteritarum, præsentium, decedentium differentias. considera & vitam quæ sub aliis olim est acta, quæ post te erit transigenda, quæque apud gentes barbaras jam agitur. & quàm multi sint, qui nec nôrint nomen tuum, quàm multi, qui mox ejusdem obliviscentur; quàm multi, qui cùm te nunc laudent, mox vituperaturi sint. quod denique, neque memoria, neque gloria, neque ejusmodi quicquam æstimatione ullâ dignum est.

XXXI. Mentis tranquillitas tibi sit in eis, quæ ab externa caussa proficiscuntur. justitiæ ratio in eis quæ ab interna efficiuntur. hoc est, intentio tua actióque omnis hunc solum sibi finem propositum habeat ut ad societatem humanam quod conducat fecerit, utpote quod naturæ tuæ consentaneum existat.

XXXII. Supervacanea multa, quæ molestiam tibi pariunt, præcidere, cum in opinione tua tota

XXIX. [1] Χειμάῤῥους ἡ τῶν ὅλων αἰτία· πάντα φέρει· ὡς [2] εὐτελῆ δὲ καὶ τὰ πολιτικὰ ταῦτα, καὶ, ὡς οἴεται, φιλοσόφως [3] πρακτικὰ ἀνθρώπεια[4], μυξῶν μεστὰ; ἄνθρωπε, [5] τί ποτε ποίησον, ὃ νῦν ἡ φύσις ἀπαιτεῖ. [6] ὅρμησον, ἐὰν δίδωται, καὶ [7] μὴ περιβλέπου, εἴ τις εἴσεται· μηδὲ τὴν Πλάτωνος πολιτείαν ἔλπιζε· ἀλλὰ [8] ἀρκοῦ, εἰ τὸ βραχύτατον πρόεισι· καὶ τούτου αὐτοῦ τὴν ἔκβασιν, ὡς οὐ μικρόν τί ἐστι, διανοοῦ. [9] δόγμα γὰρ αὐτῶν τίς μεταβάλλει; χωρὶς δὲ δογμάτων μεταβολῆς, τί ἄλλο, ἢ [10] δουλεία στενόντων, καὶ πείθεσθαι προσποιουμένων. ὕπαγε νῦν, καὶ [11] Ἀλέξανδρον, καὶ Φίλιππον, καὶ [12] Δημήτριον τὸν Φαληρέα μοι λέγε. ὄψονται, εἰ [13] εἶδον, τί ἡ κοινὴ φύσις ἤθελε, καὶ ἑαυτοὺς ἐπαιδαγώγησαν. εἰ δὲ [14] ἐτραγῴδησαν. [15] οὐδείς με κατακέκρικε μιμεῖσθαι. ἁπλοῦν ἐστι καὶ [16] αἰδῆμον τὸ φιλοσοφίας ἔργον. μή με ἄπαγε ἐπὶ [17] σεμνοτυφίαν.

XXX. [18] Ἄνωθεν ἐπιθεωρεῖν ἀγέλας μυρίας, καὶ τελετὰς μυρίας, καὶ [19] πλοῦν παντοῖον ἐν χειμῶσι καὶ γαλήναις, καὶ διαφορὰς γινομένων, συγγινομένων, ἀπογινομένων. [20] ἐπινόει δὲ καὶ τὸν ὑπ' ἄλλων πάλαι βεβιωμένον βίον, καὶ τὸν μετά σε βιωθησόμενον, καὶ τὸν νῦν ἐν τοῖς βαρβάροις ἔθνεσι βιούμενον. καὶ [21] ὅσοι μὲν οὐδὲ ὄνομά σου γινώσκουσιν, [22] ὅσοι δὲ τάχιστα ἐπιλήσονται, [23] ὅσοι δὲ ἐπαινοῦντες ἴσως νῦν σε τάχιστα ψέξουσι· καὶ ὡς [24] οὔτε ἡ μνήμη ἀξιόλογόν γε, [25] οὔτε ἡ δόξα, οὔτε ἄλλο τι τὸ σύμπαν.

XXXI. [26] Ἀταραξία μὲν, περὶ τὰ ἀπὸ τῆς ἐκτὸς αἰτίας συμβαίνοντα. δικαιότης δὲ, ἐν τοῖς παρὰ τὴν ἐκ σοῦ αἰτίαν ἐνεργουμένοις· τουτέστιν, ὁρμὴ καὶ πρᾶξις, [27] καταλήγουσα ἐπ' αὐτὸ τὸ κοινωνικῶς πρᾶξαι, ὡς τοῦτό σοι κατὰ φύσιν ὄν.

XXXII. Πολλὰ περισσὰ περιελεῖν τῶν ἐνοχλούντων σοι δύνασαι, [28] ὅλα ἐπὶ τῇ

[1] L. 2. § 17. l. 7. § 19.
[2] L. 2. § 12. l. 4. § 48.
[3] -φως Lug. An
[4] -ώπεια.
[5] L. 8. § 26, 44.
[6] Sup. § 32.
[7] Sup. § 1.
[8] L. 5. § 9.
[9] L. 8. § 4.
[10] Sup. § 40.
[11] Sup. § 3.
[12] Sup. § 25.
[13] Sup. § 3.
[14] L. 3. § 7. l. 5. § 28.
[15] L. 5. § 36. l. 7. § 58.
[16] L. 1. § 2.
[17] L. 1. § 9.
[18] L. 7. § 48. l. 12. § 24.
[19] πλεῦτον Xyl.
[20] L. 7. § 49.
[21] L. 3. § 10. l. 8. § 21.
[22] L. 4. § 19.
[23] L. 3. § 4. l. 4. § 3.
[24] L. 4. § 3, 19.
[25] L. 6. § 16.
[26] L. 7. § 54. Sup. § 6.
[27] L. 4. § 20. l. 5. § 34. Sup. § 23.
[28] L. 2. § 15. l. 11. § 18.

ὑπολήψει σου κείμενα· καὶ πολλὴν εὐρυχωρίαν περιποιήσεις ἤδη σεαυτῷ, [1] τῷ [2] ὅλον κόσμον περιειληφέναι τῇ γνώμῃ, καὶ τὸν ἴδιον αἰῶνα περινοεῖν, καὶ τὴν τοῦ κατὰ μέρος ἑκάστου πράγματος [3] ταχεῖαν μεταβολὴν ἐπινοεῖν, ὡς [4] βραχὺ μὲν τὸ ἀπὸ γενέσεως μέχρι διαλύσεως, [5] ἀχανὲς δὲ τὸ πρὸ τῆς γενέσεως, ὡς καὶ τὸ μετὰ τὴν διάλυσιν ὁμοίως ἄπειρον.

XXXIII. Πάντα, ὅσα ὁρᾷς, [6] τάχιστα φθαρήσεται· καὶ [7] οἱ φθειρόμενα αὐτὰ ἐπιδόντες, τάχιστα καὶ αὐτοὶ φθαρήσονται. καὶ [8] ὁ ἐσχατόγηρως ἀποθανὼν εἰς ἴσον καταστήσεται τῷ προώρῳ.

XXXIV. [9] Τίνα τὰ ἡγεμονικὰ τούτων, καὶ περὶ οἷα ἐσπουδάκασι, καὶ δι' οἷα [10] φιλοῦσι καὶ τιμῶσι. γυμνὰ νόμιζε τὰ ψυχάρια αὐτῶν. ὅτε δοκοῦσι βλάπτειν ψέγοντες, ἢ ὠφελεῖν ἐξυμνοῦντες, [11] ὅση οἴησις.

XXXV. Ἡ ἀποβολὴ οὐδὲν ἄλλό ἐστιν, ἢ [12] μεταβολή· [13] τούτῳ δὲ χαίρει ἡ τῶν ὅλων φύσις, [14] καθ' ἣν πάντα καλῶς γίνεται. [15] ἐξ αἰῶνος ὁμοειδῶς ἐγίνετο, καὶ εἰς ἄπειρον τοιαῦθ' ἕτερα ἔσται. [16] τί οὖν λέγεις, ὅτι ἐγίνετό τε πάντα, [17] ὃ καὶ πάντα ἀεὶ κακῶς ἔσται, καὶ [18] οὐδεμία ἄρα δύναμις ἐν τοσούτοις θεοῖς ἐξευρέθη ποτὲ ἡ διορθώσουσα ταῦτα, ἀλλὰ κατακέκριται ὁ κόσμος ἐν ἀδιαλείπτοις κακοῖς συνέχεσθαι;

XXXVI. [19] Τὸ σαπρὸν τῆς ἑκάστῳ ὑποκειμένης ὕλης, ὕδωρ, κόνις, ὀστάρια, [20] γράσος· ἢ πάλιν, πῶροι γῆς τὰ μάρμαρα, καὶ ὑποστάθμαι ὁ χρυσὸς, [21] ὁ ἄργυρος, καὶ [22] τρίχια ἡ ἐσθὴς, καὶ αἷμα ἡ πορφύρα. καὶ τὰ ἄλλα πάντα τοιαῦτα· καὶ [23] τὸ πνευματικὸν δὲ, ἄλλο τοιοῦτον· καὶ [24] ἐκ τούτων εἰς ταῦτα μεταβάλλον.

XXXVII. [25] Ἅλις τοῦ ἀθλίου βίου, καὶ [26] γογγυσμοῦ, καὶ πιθηκισμοῦ. [27] τί ταράσσῃ; [28] τί τούτων καινόν; [29] τί σε ἐξίστησι; [30] τὸ

[1] L. 7. § 35.
[2] [τῷ] τὸν
[3] Sup. § 19, 28. Inf. § 33.
[4] L. 5. § 24.
[5] L. 4. § 3.
[6] Sup. § 28, 32.
[7] L. 8. § 25.
[8] L. 2. § 14. l. 4. § 50.
[9] Sup. 18, 27.
[10] χαλοῦσι Lug.
[11] L. 11. § 18.
[12] L. 4. § 3. l. 8. § 18.
[13] L. 7. § 18.
[14] L. 4. § 45.
[15] Sup. § 28.
[16] L. 12. § 5.
[17] καὶ ὅτι
[18] L. 10. § 7.
[19] Sup § 14. l. 5. § 33. l. 11. § 2, 17.
[20] L. 8. § 37.
[21] [καὶ] ὁ
[22] L. 6. § 13.
[23] L. 2. § 2.
[24] Sup. § 28. l. 10. § 1.
[25] Sup. § 2, 26.
[26] L. 2. § 3. l. 5. § 5.
[27] L. 5. § 23. Inf. § 39.
[28] L. 7. § 1.
[29] L. 12. § 19.
[30] L. 7. § 29.

tota sita sint, animúmq; angustiis exemptum plurimùm dilatare poteris, si mundum totum & seculum in quo degis, mente complexus fueris, & rei cujusque sigillatim transmutationem celerem consideraveris, quámque exiguum temporis spatium inter ortum ejusdem & interitum intercedat; cùm & immensum sit quod ortum præcesserit, & interminatum pariter, quod interitum sit consecuturum.

XXXIII. Corrumpentur brevi, quæcunque vides: corrumpentur brevi, & qui corrumpi hæc vident. & qui senectute extremâ confectus moritur, in eundem statum redigetur cum eo, qui immaturus obiit.

XXXIV. Animulas hominum nudas intuere, ut videas, quales mentes gerant, quibus rebus studeant, & quarum caussâ alios diligunt ac honorent. tum quando vel vituperando obesse, vel laudando prodesse cuiquam videntur, quanto cum fastu id faciant.

XXXV. Nihil est aliud amissio quàm mutatio. hac autem gaudet natura, quæ nihil non rectè facit. ab æterno ista pariter facta sunt; & in æternum alia ejusmodi fient. ecquis ergò dixerit omnia & facta fuisse, & semper factum iri mala? nec penes Deos, qui tot fuerint, potentiam extitisse corrigendi ista, quo minùs mundus ad mala ista addiceretur, quibus perpetim teneretur implicitus?

XXXVI. Quàm putida est subjecta rei cuique materia? aqua, pulvis, officula, sordes. aut rursus, calli terræ, marmora; sedimenta, aurum, ac argentum; pili, vestis; sanguis, purpura; & ejusmodi alia quævis. etiam quod formæ rationem obtinet, & ipsum aliud quiddam istiusmodi est; & ex aliis in alia transit.

XXXVII. Jam satis est vitæ calamitosæ, & obmurmurationis, & nugarum. quid perturbaris? ecquid in his novi? quid te tandem percellit?

percellit? num forma? hanc vide. num materia? & hanc. extra hæc autem nihil est. quin erga Deos itaque tandem aliquando simplicior meliusque affectus sis. perinde habet annis centum an tribus ista nôris.

XXXVIII. Siquis deliquerit, penes ipsum est malum. fortassis autem nec deliquit.

XXXIX. Vel ab una mente, quasi fonte communi, tanquam uni corpori superveniunt universa: nec partem oportet de eis conqueri, quæ à toto fiunt. vel atomi obtinent, nec aliud est quicquam quàm cinnus & dispersio temeraria. quid ergo perturbaris? num menti dices, mortua es, corrumperis, egeris, armentitia es, pecudis instar pasceris, in feram bellum transiisti.

XL. Aut nihil possunt Dii, aut possunt. si nihil possunt, cur precaris? si possunt, cur non hoc potius ab eis prece poscis, nequid horum cupias, nequid de horum ullo anxius sis, quàm ut horum quicquam vel eveniat vel non eveniat? siquidem enim omnino hominibus opem suam conferre possunt, etiam ad hæc possunt. sed dices fortasse, Deos ista in potestate tua posuisse, an non ergò potius fuerit eis quæ in potestate tua sunt cum libertate uti, quàm ad ea quæ extra potestatem tuam sunt, cum servitute animíque abjectione anxiè ferri? quanquam quis dixerit, Deos nobis opem non conferre ad ea etiam quæ in nobis sita sunt? ista ergò Deos prece poscere incipias; videbis quid futurum sit. orat hic, quomodo fiet, ut illius mulierculæ concubitum obtineam? tu ora, quomodo fiet, ut illius concubitum nè concupiscam? alter, quomodo illius imperium abjiciam? tu, quomodo ut nè abjicere opus habeam? alius, quomodo filiolum nè amittam? tu, quomodo nè amittere metuam? huc, inquam, omnino vota verte tua, & vide quid futurum sit.

XLI. Ego, cum decumberem, inquit Epicurus, non de corporis

αἴτιον; ἴδε αὐτό. ἀλλ' ἡ ὕλη; ἴδε αὐτήν. ἔξω δὲ τούτων οὐδέν ἐστιν. ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς ἤδη ποτὲ ἁπλούστερος καὶ χρηστότερος [1] γίνου. [2] ἴσον τὸ ἑκατὸν ἔτεσι, καὶ τὸ τρισὶ ταῦτα ἱστορῆσαι.

XXXVIII. [3] Εἰ μὲν ἥμαρτεν, ἐκεῖ τὸ κακόν. [4] τάχα δ' οὐχ ἥμαρτεν.

XXXIX. Ἤτοι [5] ἀπὸ μιᾶς πηγῆς νοερᾶς πάντα, [6] ὡς ἑνὶ σώματι, [7] ἐπισυμβαίνει· καὶ [8] οὐ δεῖ τὸ μέρος τοῖς ὑπὲρ τοῦ ὅλου γινομένοις μέμφεσθαι. ἢ [9] ἄτομοι, καὶ οὐδὲν ἄλλο, ἢ [10] κυκεὼν καὶ σκεδασμός. [11] τί οὖν ταράσσῃ; [12] τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις[13], τέθνηκας, ἔφθαρσαι, [14] ἀποκείνῃ, [15] συναγε-[16]λάζῃ, βόσκῃ.

XL. Ἤτοι οὐδὲν δύνανται οἱ θεοί, ἢ [17] [θηριῶσαι] δύνανται. εἰ μὲν οὖν μὴ δύνανται, τί εὔχῃ; εἰ δὲ δύνανται, διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον εὔχῃ διδόναι αὐτοὺς, [18] τὸ μήτε φοβεῖσθαί τι τούτων, μήτε ἐπιθυμεῖν τινὸς τούτων, μήτε λυπεῖσθαι ἐπί τινος τούτων [19], μᾶλλον [20] τῷ μὴ παρεῖναί τι τούτων, ἢ [21] τῷ παρεῖναι; πάντως γὰρ εἰ δύνανται συνεργεῖν ἀνθρώποις, καὶ εἰς ταῦτα δύνανται συνεργεῖν. ἀλλ' ἴσως ἐρεῖς, ὅτι [22] ἐπ' ἐμοὶ αὐτὰ οἱ θεοὶ ἐποίησαν. εἶτα, οὐ κρεῖσσον χρῆσθαι τοῖς ἐπὶ σοὶ μετ' ἐλευθερίας, ἢ [23] διαφέρεσθαι πρὸς τὰ μὴ ἐπὶ σοὶ μετὰ [24] δουλείας καὶ ταπεινότητος; τίς δέ σοι εἶπεν, ὅτι οὐχὶ καὶ [25] εἰς τὰ ἐφ' ἡμῖν οἱ θεοὶ συλλαμβάνουσιν; [26] ἄρξαι γοῦν περὶ τούτων εὔχεσθαι, καὶ ὄψει. οὗτος εὔχεται, πῶς κοιμηθῶ μετ' ἐκείνης; σύ, πῶς μὴ ἐπιθυμήσω τοῦ κοιμηθῆναι μετ' ἐκείνης; ἄλλος, πῶς στερηθῶ ἐκείνου; σύ, πῶς μὴ χρήζω τοῦ στερηθῆναι; ἄλλος, [27] πῶς μὴ ἀποβάλω τὸ τεκνίον; σύ, πῶς μὴ φοβηθῶ ἀποβαλεῖν; ὅλως ὧδε ἐπίστρεψον τὰς εὐχάς, καὶ θεώρει τί γίνεται.

XLI. Ὁ Ἐπίκουρος λέγει, ὅτι ἐν τῇ

[1] ἐγίνου Xyl. γίνου Lug.
[2] L. 3. § 7. l. 6. § 23.
[3] Sup. § 4. l. 12. § 26.
[4] L. 11. § 18. l. 12. § 16.
[5] L. 2. § 3. l. 6 § 36.
[6] L. 4. § 40.
[7] L. 5. § 8.
[8] L. 2. § 3.
[9] Sup. § 28.
[10] L. 4. § 27.
[11] Sup. § 37.
[12] L. 4. § 28. l. 5. § 11.
[13] τί λέγεις; τῷ ἡγ. Sal.
[14] ἀποκείνει Mer. -νεις vel -νῃ f.
[15] L. 6. § 16.
[16] λάζῃ Lug.
[17] [πεθηριῶσαι] C. Inf. § 40.
[18] τι δεῖσθαι Lug. Annot.
[19] L. 4. § 49.
[20] τοῦ
[21] τοῦ
[22] L. 2. § 11.
[23] Sup. § 27.
[24] L. 8. § 3.
[25] L. 1. § 17. l. 12. § 14.
[26] L. 6. § 13.
[27] L. 10. § 35 l. 11. § 33, 34.

νόσῳ οὐκ ἦσάν μοι αἱ ὁμιλίαι περὶ τῶν τοῦ σωματίου παθῶν, οὐδὲ πρὸς τοὺς εἰσιόντας τοιαῦτά τινα, φησίν, ἐλάλουν. ἀλλὰ τὰ προηγούμενα φυσιολογῶν διετέλουν, καὶ πρὸς αὐτῷ τούτῳ ὤν, πῶς [1] ἡ διάνοια συμμεταλαμβάνουσα τῶν ἐν τῷ σαρκιδίῳ τοιούτων κινήσεων ἀταρακτεῖ, τὸ ἴδιον ἀγαθὸν τηροῦσα. οὐδὲ τοῖς ἰατροῖς ἐμπαρεῖχον, φησί, καταφρυάττεσθαι, [2] ὥς τι ποιοῦσιν, ἀλλ' ὁ βίος [3] ἤγετο εὖ καὶ καλῶς. [4] ταῦτα οὖν ἐκείνῳ, ἐν νόσῳ, ἐὰν νοσῇς, καὶ ἐν ἄλλῃ τινὶ [5] περιστάσει. τὸ γὰρ μὴ ἀφίστασθαι φιλοσοφίας ἐν οἷς δήποτε τοῖς προσπίπτουσι, μηδὲ τῷ ἰδιώτῃ [6] καὶ φυσιολόγῳ [7] συμφλυαρεῖν, πάσης αἱρέσεως κοινόν, [8] πρὸς μόνῳ [9] τῷ νῦν πρασσομένῳ εἶναι, καὶ τῷ ὀργάνῳ δι' οὗ πράσσει.

XLII. Ὅταν τινὸς ἀναισχυντίᾳ προσκόπτῃς, εὐθὺς πυνθάνου σεαυτοῦ, [10] δύναται οὖν ἐν τῷ κόσμῳ ἀναίσχυντοι μὴ εἶναι; οὐ δύναται. [11] μὴ οὖν ἀπαίτει τὸ ἀδύνατον. εἷς γὰρ καὶ οὗτός ἐστιν ἐκείνων τῶν ἀναισχύντων, οὓς ἀνάγκη ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ πανούργου, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀπίστου, καὶ παντὸς τοῦ ὁτιοῦν ἁμαρτάνοντος, ἔστω σοι πρόχειρον. ἅμα γὰρ τῷ ὑπομνησθῆναι, ὅτι τὸ γένος τῶν τοιούτων ἀδύνατόν ἐστι μὴ ὑπάρχειν, [12] εὐμενέστερος ἔσῃ πρὸς τοὺς καθ' ἕνα. εὔχρηστον δὲ κἀκεῖνο εὐθὺς ἐννοεῖν, [13] τίνα ἔδωκεν ἡ φύσις τῷ ἀνθρώπῳ ἀρετὴν πρὸς τοῦτο τὸ ἁμάρτημα. ἔδωκε γάρ, ὡς ἀντιφάρμακον, πρὸς μὲν τὸν ἀγνώμονα τὴν πρᾳότητα, πρὸς δὲ ἄλλον, ἄλλην τινὰ δύναμιν. ὅλως δὲ [14] ἔξεστί σοι μεταδιδάσκειν τὸν πεπλανημένον. πᾶς δὲ ὁ ἁμαρτάνων, ἀφαμαρτάνει τοῦ προκειμένου, καὶ [15] πεπλάνηται. [16] τί δὲ καὶ βέβλαψαι; εὑρήσεις γὰρ μηδένα τούτων πρὸς οὓς παροξύνῃ, [17] πεποιηκότα τι τοιοῦτον, ἐξ οὗ ἡ διάνοιά σου χείρων ἔμελλε γενήσεσθαι. [18] τὸ δὲ κακόν σου καὶ τὸ βλαβερόν, ἐνταῦθα πᾶσαν τὴν ὑπόστασιν ἔχει. [19] τί δὲ κακόν, ἢ [20] ξένον γέγονεν, εἰ ὁ ἀπαιδευτος

[1] L. 5. § 26.
[2] -φρυάττεσθαι Sal. l. 7. § 3. l. 10. § 13.
[3] ἤγετο Boot.
[4] τ' αὐτὰ
[5] Sup. § 13.
[6] μὴ φυσ. vel, καὶ [μὴ] φ. vel, ἀφυσ. f. l. 10. § 9.
[7] L. 7. § 43.
[8] Sup. § 6.
[9] [δὲ] τῷ
[10] L. 6. § 41. l. 8. § 15.
[11] L. 5. § 17. l. 7. § 71. l. 11. § 18, 33.
[12] L. 1. § 9. l. 4. § 37. l. 7. § 63.
[13] L. 3. § 11. Sup. § 11. l. 10. § 33.
[14] L. 8. § 59. Sup. § 11.
[15] L. 6. § 22.
[16] L. 8. § 49, 55.
[17] L. 2. § 1. l. 5. § 35. l. 7. § 22.
[18] L. 4. § 39. l. 8. § 56.
[19] L. 11. § 13.
[20] L. 12. § 16.

affectionibus cum eis, qui invisebant me, colloquia habebam, nec istiusmodi sermonibus illos alloquebar, verùm eis, quæ circa rerum naturam priùs meditatus fueram, disserebam. atque in hoc præcipuè incumbebam, quò mens, etiamsi motuum in corpusculo istiusmodi particeps unà, imperturbata consisteret nihilominus, bonúmq; suum retineret. sed nec medicis ità præbebam me; ut efferrent sese, quasi magni quid agerent. sed vita mihi etiam tunc quàm optimè agebatur. eadem tu, quæ ille, sive in morbo, si contigerit, sive in alio quovis casu adverso, feceris. etenim hoc est sectæ cujusvis commune, in casibus quibuscunq; à philosophia non absistere, nec cum plebeiis hominibus naturæ rerum imperitis unà nugari: sed rei tantùm præsenti agendæ intendere, & instrumento per q^d fiat.

XLII. Quando alterius cujuspiam impudentiâ offenderis, statim sic percontare te, Fierine ergo potest, ut impudentes in mundo nè sint? non potest. tu itaq; quod non potest, nè poscas. est enim hic impudentium illorum unus, quos in mundo esse necesse est. idem in promptu tibi sit, de fraudulento, infido, delinquente quolibet. ubi enim recordatus fueris, fieri non posse, quin existat hoc genus hominum, mox erga singulos mitiùs te habiturus es. utile est admodum & ut apud te cogites ecquam homini virtutem natura dederit adversùs hoc vitium. dedit enim ea, tanquam antidotum, adversùs stolidum mansuetudinem, adversùs alium, aliam aliquam facultatem. omnino verò licet tibi deceptum meliùs edocere. quisquis enim delinquit, à proposito aberrat & deceptus est. tum tibi quid is obfuit? nihil enim horum, quibus succenses, quenquam fecisse deprehendes, quod mentem tuam deteriorem reddat. tuum verò malum damnúmque in hoc solo consistit. ecquid autem mali aut insueti fit, si ineruditus, quæ ineru-

diti

diti sunt, fecerit? tu vide, annon te potiùs incusare debeas, quod non expectaveris fore, ut hoc ille delinqueret; quodq; cum ratio occasiones tibi justas suppeditet cogitandi, probabile esse illum hoc esse admissurum, tum tamen hoc oblitus, admisisse illum admiraris. præcipuè verò quando, tanquam infidum aut ingratum aliquem incusas, in temet censuram converte. peccatum enim proculdubio est tuum, sive quod hominem sic affectum credidisti fidem tibi servaturum, sive beneficium cùm dares, quod non absolutè dedisti, nec tanquam qui totum actionis tuæ fructum jam statim percepisses. quid enim ampliùs velle debebas, ubi homini benefeceras? annon hoc ipsum tibi sufficit? quod est naturæ tuæ congruum ubi quid feceris, tum facti istiusmodi mercedem quæris? hoc est perinde ac si oculus visus mercedem poscat, aut pedes incessus. quemadmodum enim membra ista ad munus aliquod obeundum condita sunt, quod ubi pro conditionis suæ ratione obierint, quicquid suum est adepta sunt; ad eundem & homo cùm ad benefaciendum natus sit, ubi beneficum quippiam aut quod in commune conducat, egerit, illud fecit ad quod conditus est, & quod suum est obtinuit.

τὰ τοῦ ἀπαιδεύτου πράσσει; ὅρα μὴ σαυτῷ μᾶλλον ἐγκαλεῖν ὀφείλῃς, ὅτι οὐ προσεδόκησας (τοῦτον τοῦτο ἁμαρτήσεσθαι. σὺ μὲν γὰρ καὶ ἀφορμὰς ἐκ τοῦ λόγου εἶχες πρὸς τὸ ἐνθυμηθῆναι, ὅτι εἰκός ἐστι τοῦτον τοῦτο ἁμαρτήσεσθαι, καὶ ὅμως ἐπιλαθόμενος [2] θαυμάζεις εἰ ἡμάρτηκε. μάλιστα δὲ ὅταν ὡς ἀπίστῳ, ἢ ἀχαρίστῳ μέμφῃ, εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέφου. προδήλως γὰρ σὸν τὸ ἁμάρτημα, εἴτε περὶ τοῦ τοιαύτην τὴν διάθεσιν ἔχοντος ἐπίστευσας, ὅτι τὴν πίστιν φυλάξει, εἴτε τὴν χάριν διδοὺς, [3] μὴ καταληκτικῶς ἔδωκας, μηδὲ ὥστε ἐξ αὐτῆς τῆς σῆς πράξεως εὐθὺς ἀπειληφέναι πάντα τὸν καρπόν. [4] τί γὰρ πλέον θέλεις εὖ ποιήσας ἄνθρωπον; [5] οὐκ ἀρκεῖ [6] σοι; κατὰ φύσιν τὴν σὴν καὶ ἔπραξας; τούτου μισθὸν ζητεῖς; ὡς εἰ [7] ὁ ὀφθαλμὸς ἀμοιβὴν ἀπῄτει, ὅτι βλέπει· ἢ οἱ πόδες, ὅτι βαδίζουσιν. ὥσπερ γὰρ ταῦτα πρὸς τόδε καὶ γέγονεν, [8] ἅπερ [9] κατὰ τὴν ἰδίαν κατασκευὴν ἐνεργοῦντα [10] ἀπέχει τὸ ἴδιον· οὕτως καὶ ὁ ἄνθρωπος [11] εὐεργετικὸς πεφυκώς, ὁπόταν καὶ εὐεργετικὸν, ἢ ἄλλως εἰς τὰ μέσα συνεργητικὸν πράξῃ, [12] πεποίηκε πρὸς ὃ κατεσκεύασται, καὶ [13] ἔχει τὸ ἑαυτοῦ.

L. 10. § 4.
2 L. 7. § 26. l. 8. § 14, 15.
3 L. 5. § 6. l. 7. § 13.
4 L. 7. § 73.
5 L. 8. § 32.
6 σοι [ὅτι] κ. f.
7 L. 2. § 1.
8 ὅπερ
9 L. 6. § 40.
10 ἔχουσι Lug. An.
11 L. 8. § 7, 12
12 L. 5. § 16. l. 6. § 16.
13 L. 4. § 49. l. 7. § 55.

LIB. X.

Ecquando futura es, ô anima, bona, simplex, una, nuda, corpore te ambiente dilucidior? ecquando dispositionem dilectioni & affectui genuino deditam degustabis? ecquando futura es plena, rei nullius indiga, nihil desiderans ulteriùs, nihil expetens vel animatum vel inanime, quo frui tibi volupe sit, neque tempus, in quo diutiùs fruaris, neq; locum, aut regionem, aut cœli blandam temperiem, aut hominum amicam societatem; sed statu præsenti acquiesces, & præ-

ΒΙΒΛΙ'ΟΝ ί.

[1] Ἔσῃ ποτὲ ἄρ', ὦ ψυχὴ, ἀγαθὴ, καὶ [2] ἁπλῆ, καὶ μία, καὶ [3] γυμνὴ, [4] φανερωτέρα τοῦ περικειμένου σοι σώματος; γεύσῃ ποτὲ ἄρα τῆς φιλητικῆς καὶ [5] στερητικῆς διαθέσεως; ἔσῃ ποτὲ ἄρα [6] πλήρης, καὶ [7] ἀνενδεὴς, καὶ οὐδὲν ἐπιποθοῦσα, οὐδὲ [8] ἐπιθυμοῦσα οὐδενὸς, οὔτε ἐμψύχου, οὔτε ἀψύχου πρὸς ἡδονῶν ἀπολαύσεις; [9] οὐδὲ χρόνου, ἐν ᾧ ἐπὶ μακρότερον ἀπολαύσεις; οὐδὲ τόπου, ἢ χώρας, ἢ ἀέρων εὐκαιρίας; οὐδὲ ἀνθρώπων εὐαρμοςίας; ἀλλὰ [10] ἀρκεσθήσῃ τῇ παρούσῃ καταστάσει, καὶ [11] ἡσθήσῃ τοῖς παροῦσι πᾶσι, καὶ

1 L. 4. § 37. Inf. § 7. l. 11. § 18. l. 12. § 1
2 L. 6. § 30.
3 L. 11. § 27.
4 L. 12. § 2, 3.
5 σερκτικῆς.
6 L. 3. § 8. l. 5. § 3.
7 L. 2. § 17. l. 3. § 5. l. 11. § 1.
8 L. 11. § 37.
9 L. 3. § 7.
10 L. 7. § 54. l. 8. § 2. l. 9. § 6.
11 L. 3. § 4. l. 4. § 23.

συμπείσῃς σεαυτὴν ὅτι πάντα σοι πάρεστι, [1] πάντα σοι εὖ ἔχει, καὶ [2] παρὰ θεῶν πάρεστι, καὶ [3] εὖ ἕξει ὅσα φίλον αὐτοῖς, καὶ [4] ὅσα μέλλουσι δώσειν [5] ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ τελείου [6] ζώου, τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ δικαίου, καὶ καλοῦ, καὶ [7] γεννῶντος πάντα καὶ συνέχοντος, καὶ περιέχοντος, καὶ περιλαμβάνοντος [8] διαλυόμενα εἰς γένεσιν ἑτέρων ὁμοίων; ἔσῃ ποτὲ ἄρα τοιαύτη, οἵα [9] θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις οὕτω [10] συμπολιτεύεσθαι, ὡς [11] μήτε μέμφεσθαί τι αὐτοῖς, μήτε καταγινώσκεσθαι ὑπ' αὐτῶν;

II. Παρατήρει [12] τί σε ἡ φύσις ἐπιζητεῖ, ὡς [13] ὑπὸ φύσεως μόνον διοικουμένου· εἶτα ποίει αὐτὸ καὶ προσίεσο, εἰ μὴ χεῖρον μέλλει διατίθεσθαί σε ἡ [14] ὡς ζώου φύσις. ἑξῆς δὲ παρατηρητέον, τί ἐπιζητεῖ σε ἡ ὡς ζώου φύσις. καὶ πᾶν τοῦτο παραληπτέον, εἰ μὴ χεῖρον μέλλει διατίθεσθαι, ἡ ὡς λογικοῦ φύσις. ἔστι δὲ [15] τὸ λογικὸν εὐθὺς καὶ πολιτικόν· τούτοις δὴ κανόσι χρώμενος, μηδὲν περιεργάζου.

III. [16] Πᾶν τὸ συμβαῖνον, ἤτοι οὕτως συμβαίνει, ὡς πέφυκας αὐτὸ φέρειν, ἢ ὡς οὐ πέφυκας αὐτὸ φέρειν. εἰ μὲν οὖν συμβαίνει σοι ὡς πέφυκας φέρειν, μὴ δυσχέραινε· ἀλλ' ὡς πέφυκας φέρε. εἰ δὲ ὡς μὴ πέφυκας φέρειν, μὴ δυσχέραινε· φθαρήσεται γάρ σε ἐπαναλῶσαν. μέμνησο μέντοι ὅτι [17] πέφυκας φέρειν πᾶν, περὶ οὗ ἐπὶ τῇ ὑπολήψει ἐστὶ τῇ σῇ φορητὸν καὶ ἀνεκτὸν αὐτὸ ποιῆσαι, κατὰ φαντασίαν τοῦ συμφέρειν ἢ καθήκειν σεαυτῷ τοῦτο ποιεῖν.

IV. [18] Εἰ μὲν σφάλλεται, διδάσκειν [19] εὐμενῶς, καὶ [20] τὸ παρορώμενον δεικνύναι. εἰ δὲ ἀδυνατεῖς, [21] σεαυτὸν αἰτιᾶσθαι, ἢ μηδὲ σεαυτόν.

V. [22] Ὅ τι ἄν σοι συμβαίνῃ, τοῦτό σοι ἐξ αἰῶνος προκατεσκευάζετο· καὶ ἡ ἐπιπλοκὴ τῶν αἰτίων [23] συνέκλωθε τήν τε σὴν ὑπόστασιν ἐξ ἀϊδίου, καὶ τὴν τούτου σύμβασιν.

VI. [24] Εἴτε ἄτομοι, εἴτε [25] φύσις, πρῶ-

[1] L. 4. § 39.
[2] L. 3. § 11.
[3] L. 6. § 41. l. 7. § 41. l. 9. § 28. l. 12. § 5.
[4] L. 3. § 4.
[5] L. 2. § 3. l. 5. § 8.
[6] L. 4. § 40.
[7] Sup. § 23. Inf. § 14.
[8] L. 7. § 23, 25.
[9] L. 5. § 27.
[10] L. 3. § 11. l. 4. § 3. l. 12. § 36.
[11] L. 6. § 41. l. 12. § 12, 24.
[12] L. 3. § 6. l. 5. § 9.
[13] Inf. § 33.
[14] L. 3. § 6.
[15] L. 9. § 9, 16, 23.
[16] L. 7. § 33, 64.
[17] L. 8. § 46.
[18] L. 5. § 28. l. 9. § 11.
[19] L. 11. § 18.
[20] Sup. § 13.
[21] L. 9. § 42.
[22] L. 5. § 8. l. 7. § 75.
[23] L. 3. § 4, 11, 16.
[24] L. 9. § 28, 39.
[25] φύσεις Xyl. φύσις f. l. 11. § 18.

sentibus oblectabere quibusq; & persuasum habitura es, cuncta tibi adesse cuncta tibi benè se habere; sed & à Deis provenire, benéque habitura, quæcunq; ipsis concedere visum est, & quæcunq; concessuri sunt, utpote quæ ad salutem faciant animantis, perfecti, probi, justi, honesti, quod cuncta ista, quæ ut alia similia indidem oriuntur, dissolvuntur, generet, contineat, ambiat, complectatur? ecquando ità affecta futura es, quò cum Deis hominibúsq; ità verseris, ut nec eos quicquam insimules, neque ab eis ipsa condemneris?

II. Observa quid natura tua exigat, quatenus à natura mera regitur. atque id facias & admittas, nisi natura tua, quâ es animal, inde deterior futura sit. tum observa, quid natura, quâ es animal, exposcat. & hoc quicquid est, concede tibi, nisi natura tua, quâ es animal rationale, deterius indè se habitura sit. quod est autem rationale, protinus est & civile. his regulis usus, nihil ulteriùs sategeris.

III. Quicquid contingit, vel ità contingit, ut id ferre natus sis, vel ut non sis, si contingit ita, ut ferre natus sis, nè gravatim te habeas, sed prout natus es, feras. sin ita contingat, ut ferre non natus sis, nec sic quidem graveris; ubi enim te absumpserit, & ipsum concidet. memineris tamen, naturâ esse comparatum te, ad quidlibet ferendum, quod in opinione tua situm est, ut tolerabile, faciat vel conducere tibi, vel officii esse, ut illud facias, censendo.

IV. Siquis fallitur, docendo comiter huic errorem suum indica. aut hoc si nequeas, te culpa, vel nec te etiam.

V. Quicquid tibi contingit, ab æterno destinatum est tibi. causarúmque series sibi invicem implexarum tui ipsius subsistentiam cum casu illo ab æterno conglomeravit.

VI. Sive atomi obtinent, sive natura regit universa; hoc primò statuatur,

ſtatuatur, partem eſſe me univerſi à natura adminiſtrati. deinde, neceſſitudine me quadam partibus generis ejuſdem eſſe conjunctum. ſiquidem iſta recordatus; quatenus pars ſum totius, nihil ægrè feram ab univerſo mihi attributum. neq; enim parti poteſt eſſe noxium, quod univerſo conducit. neque habet quicquam univerſum, quod non ſibi conducat. cùm hoc naturæ omnes in commune ſortiantur: mundi verò natura & hoc ampliùs obtineat, quod à nulla cauſſa externa cogi poſſit, ut ſibi ipſi noxium quicquam producat. ubi ergo meminerim, partem eſſe me univerſi iſtiuſmodi, futurum eſt, ut quicquid evenerit, gratum mihi acceptúmque ſit. in quantum verò neceſſitudine quadam ejuſdem generis partibus conjunctus ſum, nihil facturus ſum, quod communionis jus violet: ſed cognatorum potiùs rationem habebo, omnémque conatum meum ad id dirigam, quod in commune conducat, & ab eo quod eſt huic contrarium, abſtinebo. his ita peractis, vita proſpera mihi fluat neceſſe erit, quemadmodum civi illi vitam proſperè fluere quivis exiſtimet, qui in actionibus quæ civitatis ſecum ejuſdem conſortibus utiles ſint, obeundis conſtanter perrexerit, & quicquid civitas ipſi attribuerit, gratanter acceperit.

VII. Univerſi partes, quotquot, inquam, mundi ambitu continentur, corrumpi neceſſe eſt. corruptionis nomine alterationem intelligo. hoc autem, cum ſit neceſſarium, ſi & malum illis fuerit, cum univerſo ſanè ſequiùs ageretur, cùm partes ejus in alteratione frequenti agerent, & ad corrumpendum multifariam eſſent comparatæ. nunquid autem dicemus, aut naturam ipſam inſtituiſſe partes ſuas malo afficere, & ita condidiſſe, ut in malum incidere non nata tantùm eſſent, ſed in malum etiam neceſſariò inciderent? aut clam ipſâ iſtiuſmodi facta eſſe? neutrum eſt veriſimile. ſin, miſſo quis naturæ nomine, ità nata eſſe dicere voluerit, vide quàm ridiculum ſit, ut qui dicat univerſi partes mutare natas, idem hoc ip-

τον κείσθω, ὅτι [1] μέρος εἰμὶ τοῦ ὅλου [2] ὑπὸ φύσεως διοικουμένου ἔστω, ὅτι [3] ἔχω πως οἰκείως πρὸς τὰ ὁμογενῆ μέρη. τούτων γὰρ μεμνημένος, καθότι μὲν μέρος εἰμί, [4] οὐδὲν δυσαρεστήσω τῶν ἐκ τοῦ ὅλου ἀπονεμομένων. [5] οὐδὲν γὰρ βλαβερὸν τῷ μέρει, ὃ τῷ ὅλῳ συμφέρει. [6] οὐ γὰρ ἔχει τι τὸ ὅλον, ὃ μὴ συμφέρει ἑαυτῷ. πασῶν μὲν φύσεων κοινὸν ἐχουσῶν τοῦτο· τῆς δὲ τοῦ κόσμου προσειληφυίας, τὸ μηδὲ [7] ὑπό τινος ἔξωθεν αἰτίας ἀναγκάζεσθαι βλαβερόν τι ἑαυτῇ γεννᾶν. κατὰ μὲν δὴ τὸ μεμνῆσθαι, ὅτι [8] μέρος εἰμὶ ὅλου τοῦ τοιούτου, [9] εὐαρεστήσω παντὶ τῷ ἀποβαίνοντι. καθόσον δὲ [10] ἔχω πως οἰκείως πρὸς τὰ ὁμογενῆ μέρη, [11] οὐδὲν πράξω ἀκοινώνητον· μᾶλλον δὲ [12] στοχάσομαι τῶν ὁμογενῶν, καὶ [13] πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον πᾶσαν ὁρμὴν ἐμαυτοῦ ἄξω, καὶ [14] ἀπὸ τοὐναντίου ἀπάξω. τούτων δὲ οὕτω περαινομένων, ἀνάγκη τὸν βίον [15] εὐροεῖν· ὡς ἂν καὶ [16] πολίτου βίον εὔρουν ἐπινοήσειας, προϊόντος διὰ πράξεων τοῖς πολίταις λυσιτελῶν, καὶ ὅπερ ἂν ἡ πόλις ἀπονέμῃ, τοῦτο ἀσπαζομένου.

[1] L. 2. § 3, 4.
[2] Sup. § 2.
[3] L. 7. § 22.
[4] Inf. § 11. l. 5. § 27.
[5] Inf. § 20. l. 6. § 45.
[6] Inf. § 33. l. 8. § 55.
[7] Inf. § 7.
[8] L. 2. § 9. l. 4. § 14. l. 8. § 7.
[9] L. 7. § 54, 57.
[10] Sup. § 13.
[11] L. 8. § 23. l. 9. § 8, 9, 23.
[12] L. 3. § 4.
[13] L. 9. § 31.
[14] L. 2. § 2.
[15] Sup. § 5.
[16] L. 6. § 45.

VII. Τοῖς μέρεσι τοῦ ὅλου, ὅσα, [17] φημί, περιέχεται ὑπὸ τοῦ κόσμου, [18] ἀνάγκη φθείρεσθαι. λεγέσθω δὲ τοῦτο σημαντικῶς [19] τοῦ ἀλλοιοῦσθαι. [20] εἰ δὲ (φημὶ) κακόν τι, καὶ ἀναγκαῖόν ἐστι τοῦτο αὐτοῖς, οὐκ ἂν τὸ ὅλον καλῶς διεξάγοιτο, τῶν μερῶν εἰς [21] ἀλλοτείωσιν ὄντων, καὶ πρὸς τὸ φθείρεσθαι διαφόρως κατεσκευασμένων. [22] πότερον γὰρ ἐπεχείρησεν ἡ φύσις αὐτὴ τὰ ἑαυτῆς μέρη κακοῦν, καὶ περιπτωτικὰ τοῦ κακοῦ, καὶ ἐξ ἀνάγκης ἔμπτωτα εἰς τὸ κακὸν ποιεῖν, ἢ ἔλαθεν αὐτὴν τοιάδε τινὰ γινόμενα; ἀμφότερα γὰρ ἀπίθανα. εἰ δέ τις καὶ ἀφέμενος τῆς φύσεως, κατὰ τὸ πεφυκέναι ταῦτα ἐξηγοῖτο, καὶ ὡς γελοῖον, ἅμα μὲν φάναι [23] πεφυκέναι τὰ μέρη τοῦ ὅλου μεταβάλλειν,

[17] del. Lug. An.
[18] L. 2. § 3. l. 9. § 19.
[19] L. 4. § 3, 4, 5.
[20] L. 9. § 21. l. 12. § 23
[21] ἀλλοίωσιν, Xyl.
[22] L. 2. § 11. l. 9. § 35.
[23] L. 8. § 18. l. 9. § 19.

μεταβάλλειν, ἅμα δὲ ὡς ἐπί τινι τῶν παρὰ φύσιν
[1] L. 8. § 15. σιν συμβαίνοντι [1] θαυμάζειν, ἢ δυσχεραίνειν;
[2] L. 2. § 17. l. 3. § 16. ἄλλως τε, καὶ [3] τῆς διαλύσεως εἰς [4] ταῦτα
[3] L. 2. § 17. l. 4. § 5. γινομένης, ἐξ ὧν ἕκαστον συνίσταται. [5] ἤτοι
[4] ταυτὰ γὰρ σκεδασμὸς στοιχείων ἐξ ὧν συνεκρίθη, ἢ
[5] L. 6. § 4, 24 τροπὴ, [6] τοῦ μὲν στερεμνίου εἰς τὸ γεῶδες, τοῦ δὲ
[6] L. 17. § 50. πνευματικοῦ, εἰς τὸ ἀερῶδες. ὥστε καὶ ταῦτα
[7] ἀναληφθῆναι εἰς τὸν τοῦ ὅλου λόγον, εἴτε
[7] L. 4. § 14. [8] κατὰ περίοδον [9] ἐκπυρουμένου, εἴτε [10] ἀϊδίοις
[8] L. 5. § 13. l. 11. § 1. ἀμοιβαῖς ἀνανεουμένου· καὶ τὸ στερέμνιον δὲ, καὶ
[9] L. 3. § 3. τὸ πνευματικὸν μὴ φαντάζου τὸ ἀπὸ τῆς γενέ-
[10] L. 7. § 25. σεως. πᾶν γὰρ τοῦτο ἐχθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν,
[11] L. 5. § 4. [11] ἐκ τῶν σιτίων καὶ [12] ἑλκομένου ἀέρος τὴν ἐ-
[12] L. 6. 15. πιῤῥοὴν ἔλαβεν. τοῦτο οὖν ὃ ἔλαβε, μετα-
βάλλει, οὐχ ὃ ἡ μήτηρ ἔτεκεν. ὑπόθου δὲ, ὅτι
[13] L. 9. § 25. ἐκεῖνό σε λίαν προσπλέκει [13] τῷ ἰδίως ποιῷ,
οὐδὲν ὄντι οἶμαι πρὸς τὸ νῦν λεγόμενον.

ſum mutare illas, tanquam quod præter rerum ipſarum naturam contingat, miretur & ægrè ferat: præſertim, alia ut mittam, cùm in eadem ipſa reſolvatur unumquodque, ex quibus conſtiterat. aut eſt enim elementorum, ex quibus concretum fuerat, diſſipatio, aut converſio, quicquid eſt ſolidi in terram, quicquid aërei eſt in aërem; ut & iſta in univerſi rationem redigantur, ſive illud certo temporis ſpatio revoluto deflagret, ſive viciſſitudinibus perpetuis jugiter renovetur. quin & ſolidum illud aut aëreum nè cogites, quod ab ortu primo extitit. hoc enim, quod nunc habes, omne heri ac nudiuſtertius ab alimentis aëreque attracto influxit. hoc ergo mutat, quod poſt acceptum eſt, non quód mater primò peperit. quanquam ponatur, illud ipſum te valde addicere huic peculiariter ſic affecto, nihil tamen obſtabit, quo minùs verum ſit quod jam dictum eſt.

VIII. Ὀνόματα θέμενος σαυτῷ ταῦτα,
ἀγαθὸς, αἰδήμων, ἀληθὴς, ἔμφρων, σύμ-
φρων, ὑπέρφρων, πρόσεχε μήποτε μετονο-
μάζῃ, καὶ ἀπολλύεις ταῦτα τὰ ὀνόματα, καὶ
ταχέως ἐπάνιε ἐπ' αὐτά. μέμνησο δὲ, ὅτι
[14] L. 8. § 22. τὸ μὲν ἔμφρον, ἐβούλετό σοι [14] σημαίνειν [15] τὴν
[15] Sup. § 7, 26. ἐφ' ἕκαστα διαληπτικὴν ἐπίστασιν, καὶ [16] τὸ
[16] L. 6. § 53. ἀπαρενθύμητον· τὸ δὲ σύμφρον, [17] τὴν ἑκούσιον
[17] Sup. § 6. Inf. § 11. ἀπόδεξιν τῶν ὑπὸ τῆς κοινῆς φύσεως ἀπονεμομέ-
[18] L. 5. § 25. νων· τὸ δὲ [18] ὑπέρφρον, τὴν ὑπέρτασιν τοῦ φρο-
[19] Sup. § 26. νοῦντος μορίου [19] ὑπὲρ λείαν ἢ τραχεῖαν κί-
νησιν τῆς σαρκὸς, καὶ τὸ δοξάριον, καὶ τὸν θάνα-
τον, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἐὰν οὖν διατηρῇς σε-
[20] L. 6. § 2. αυτὸν ἐν τούτοις τοῖς ὀνόμασι, [20] μὴ γλι-
l. 8. § 1. χόμενος τοῦ ὑπ' ἄλλων κατὰ ταῦτα ὀνομά-
[21] L. 7. § 2. ζεσθαι, ἔσῃ ἕτερος, καὶ [21] εἰς βίον εἰσελεύ-
σῃ ἕτερον. τὸ γὰρ ἔτι τοιοῦτον εἶναι, οἷος μέ-
[22] L. 4. § 32. χρι νῦν γέγονας, καὶ [22] ἐν βίῳ τοιούτῳ σπα-
ράσσεσθαι καὶ μολύνεσθαι, λίαν ἐστὶν ἀναισθή-
του καὶ φιλοψύχου, καὶ ὁμοίου τοῖς ἡμιβρώτοις
θηριομάχοις, οἵτινες μεστοὶ τραυμάτων καὶ λύθρου, παρακαλοῦσιν, ὅμως

VIII. Nomina tibi ubi ſumpſeris iſta, boni, modeſti, veracis, prudentis, unanimis, magnanimi, cave nequando tranſnomineris, & amittas denuò nomina iſta, celeriterque (ſiquid tale contigerit) ad ea revertaris. memineris autem, prudentis nomen tibi denotare ſingularum rerum conſiderationem, animadverſionémque ſedulam. unanimis nomen, exceptionem eorum omnium ſpontaneam, quæ à natura communi fuerint aſſignata. magnanimi verò, ſubvectionem mentis ſupra omnem lenem aſperúmve carnis affectum, ſupra gloriolam, ſupra mortem, & ejuſmodi univerſa. Intra nomina igitur iſta ſi te continueris, nec ut alii his te titulis cohoneſtent concupiveris, alius jam futurus es, quam pridem fueras, aliámque initurus vitæ rationem. etenim talis perſiſtere, qualis hactenus fueris, & in vita iſtiuſmodi fœdè volutari ac diſcerpi, hominis eſt ſenſûs expertis planè vitæque nimis avidi, nec beſtiariis illis abſimilis, qui ſemiadeſi, vulneribus ſaniéque oppleti, in diem

craſtinum

craſtinum tamen reſervari ſupplicant, iiſdem unguibus morſibúſque iidem ejuſmodi planè objiciendi. tu verò in nomina pauca hæc inde te. & ſiquidem in illis perſiſtere potes, perſiſtas, tanquam in fortunatorum inſulas quaſdam trajectus; ſin excidere, nec ſtatum tueri poſſe te ſenſeris, in angulum aliquem, ubi poſſis aliquid, audacter te conferas; vel etiam è vita omnino diſcedas, nec iratus tamen, ſed ſimpliciter, liberè, modeſtè, hoc unum duntaxat in vita memoratu dignum executus, quòd è vita ſic exieris. ad nominum autem iſtorum recordationem, multùm conducet meminiſſe Deorum, quódque nolunt illi ratione præditos ipſis adulari, ſed ſimiles ipſis fieri. meminiſſe &, ficum eſſe quæ ea quæ ficûs ſunt facit; canem, quæ canis; apem, quæ apis; & hominem pariter, qui quæ hominis.

IX. Mimus, bellum, terror, torpor, ſervitus, decreta illa ſacra tua, nî caveas, expungent quotidie, quæcunque è ſtudioſa rerum naturæ contemplatione concepta in mente recondis. oportet autem unumquodque ità & conſiderare & agere, ut & activa facultas conſummetur, & contemplativa ſimul exerceatur, & fiducia ex certa rei cujuſque ſcientia orta ſervetur, latens quidem, nec abſcondita tamen. tunc enim ſimplicitate, tunc gravitate frueris; tunc rei cujuſque notitiâ diſtinctâ, quid ex natura ſua exiſtat, quem locum in mundo habeat, quàm diu duratura ſit, ex quibus conflata ſit, quibus poſſit obvenire, qui dare eam & auferre poſſint.

X. Aranea muſcam ubi ceperit, ſe effert tanquam magni quid egerit; alius, ubi lepuſculum; alius, ubi reticulo apuam ceperit; alius, ubi apros; alius, ubi urſos; alius, ubi Sarmatas. nam & iſti, qui hos capiunt, quid latronibus diſtant, ſi mentes ac decreta utrobique ſpectaveris?

[1] εἰς τὸ αὔριον φυλαχθῆναι, παρακαλοῦντες, σύμμοιροι τοῖς αὐτοῖς ὄνυξι καὶ δήγμασιν. ἐμβίβασον οὖν σαυτὸν εἰς [2] τὰ ὀλίγα ταῦτα ὀνόματα. κἂν μὲν ἐπ' αὐτῶν μένειν δύνῃ, [3] μένε, ὥσπερ εἰς μακάρων τινὰς νήσους μετῳκισμένος. ἐὰν δὲ αἴσθῃ ὅτι ἐκπίπτεις, καὶ οὐ περικρατεῖς, ἄπιθι θαῤῥῶν εἰς γωνίαν τινὰ, ὅπου κρατήσεις· ἢ καὶ παντάπασιν [4] ἔξιθι τοῦ βίου, μὴ ὀργιζόμενος, ἀλλὰ ἁπλῶς καὶ ἐλευθέρως, καὶ αἰδημόνως, [5] ἕν γε τοῦτο μόνον πράξας ἐν τῷ βίῳ, τὸ οὕτως ἐξελθεῖν. πρὸς μέντοι τὸ [6] μεμνῆσθαι τῶν ὀνομάτων, μεγάλως συλλήψεταί σοι, τὸ μεμνῆσθαι θεῶν, καὶ ὅτι οὐ κολακεύεσθαι οὗτοι θέλουσιν, ἀλλὰ ἐξομοιοῦσθαι ἑαυτοῖς τὰ λογικὰ πάντα· καὶ εἶναι, τὴν μὲν συκῆν τὰ συκῆς ποιοῦσαν, τὸν δὲ κύνα, τὰ κυνὸς, [7] τὴν δὲ μέλισσαν, τὰ μελίσσης, [8] τὸν δὲ ἄνθρωπον, τὰ ἀνθρώπου.

IX. [9] Μῖμος, [10] πόλεμος, πτοία, νάρκη, δουλεία, καθ' ἡμέραν ἀπολείψεταί σου τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα δόγματα, [11] ὁπόσα [12] [13] ὁ φυσιολογητὸς φαντάζῃ καὶ παραπέμπεις· δεῖ δὲ πάντα [14] οὕτω βλέπειν καὶ πράσσειν, ὥστε καὶ τὸ περιστατικὸν ἅμα συντελεῖσθαι, καὶ ἅμα τὸ θεωρητικὸν ἐνεργεῖσθαι, καὶ τὸ ἐκ τῆς περὶ ἑκάστων ἐπιστήμης [15] αὐθαδὲς σώζεσθαι [16] λανθάνον, [17] οὐχὶ κρυπτόμενον. [18] [19] πότε γὰρ ἁπλότητος ἀπολαύσεις, [20] πότε δὲ σεμνότητος, [21] πότε δὲ [22] τῆς ἐφ' ἑκάστου γνωρίσεως, [23] τί τε ἐστὶ κατ' οὐσίαν, καὶ τίνα χώραν ἔχει ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ [24] ἐπὶ πόσον πέφυκεν ὑφίστασθαι, καὶ ἐκ τίνων συγκέκριται, καὶ τίσι δύναται ὑπάρχειν, καὶ τίνες δύνανται αὐτὸ διδόναι τε καὶ ἀφαιρεῖσθαι.

X. [25] Ἀράχνιον μυῖαν θηράσαν μέγα φρονεῖ, ἄλλος δὲ λαγίδιον, ἄλλος δὲ ὑποχῇ ἀφύην, ἄλλος δὲ συΐδια, ἄλλος δὲ ἄρκτους· ἄλλος Σαρμάτας. οὗτοι γὰρ οὐ λῃσταί, ἐὰν τὰ δόγματα ἐξετάζῃς;

[1] *L.* 4. § 15, 47, 50.
[2] *L.* 2. § 5.
[3] *L.* 6. § 30.
[4] Inf. § 32. *l.* 8. § 47.
[5] *L.* 6. § 2.
[6] *L.* 3. § 11.
[7] *L.* 5. § 1.
[8] *L.* 8. § 26.
[9] Λοιμὸς, Xyl.
[10] πόλεμος,
[11] πόσα Mer.
[12] *L.* 8. § 13.
[13] ἀφυσιολογήτως f. *l.* 9. § 41. Inf. § 31.
[14] *L.* 8. § 26, 27.
[15] *L.* 6. § 47.
[16] *L.* 7. § 67.
[17] *L.* 3. § 7, 8.
[18] Sup. § 1.
[19] [20] [21] πότε f.
[22] *L.* 7. § 29.
[23] *L.* 3. § 11.
[24] *L.* 9. § 25.
[25] *L.* 8. § 43.

XI. [1] Πῶς εἰς ἄλληλα πάντα μεταβάλλει, θεωρητικὴν μέθοδον κτῆσαι, καὶ [2] διηνεκῶς πρόσεχε, καὶ συγγυμνάσθητι περὶ τοῦτο τὸ μέρος. [3] οὐδὲν γὰρ οὕτω μεγαλοφροσύνης ποιητικόν. ἐξεδύσατο τὸ σῶμα, καὶ ἐννοήσας, ὅτι [4] ὅσον οὐδέπω πάντα ταῦτα καταλιπεῖν ἀπιόντα ἐξ ἀνθρώπων δεήσει, [5] [6] ἀνῆκεν ὅλον ἑαυτὸν, [7] δικαιοσύνῃ [8] μὲν εἰς τὰ ὑφ' ἑαυτοῦ ἐνεργούμενα, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις συμβαίνουσι, τῇ τῶν ὅλων φύσει. [9] τί δ' ἐρεῖ τις, ἢ ὑπολήψεται περὶ αὐτοῦ, ἢ πράξει κατ' αὐτοῦ, οὐδ' εἰς νοῦν βάλλεται· δύο τούτοις [10] ἀρκούμενος αὐτὸς, [11] δικαιοπραγεῖν τὸ νῦν πρασσόμενον, καὶ [12] φιλεῖν τὸ νῦν ἀπονεμόμενον ἑαυτῷ· [13] ἀσχολίας δὲ πάσας καὶ σπουδὰς ἀφῆκεν· καὶ οὐδὲν ἄλλο βούλεται, ἢ [14] εὐθεῖαν περαίνειν [15] διὰ τοῦ νόμου, καὶ εὐθεῖαν διανύοντι [16] ἕπεσθαι τῷ θεῷ.

XII. [17] Τίς ὑπονοίας χρεία, [18] παρὸν σκοπεῖν τί δεῖ πραχθῆναι; κἂν μὲν συνορᾷς, εὐμενῶς, [19] [20] ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν. ἐὰν δὲ μὴ συνορᾷς, ἐπέχειν, καὶ [21] συμβούλοις τοῖς ἀρίστοις χρῆσθαι· [22] ἐὰν δὲ ἕτερά τινα πρὸς ταῦτα ἀντιβαίνῃ, προϊέναι κατὰ τὰς παρούσας ἀφορμὰς λελογισμένως, [23] ἐχόμενον τοῦ φαινομένου δικαίου· ἄριστον γὰρ κατατυγχάνειν τούτου. ἐπεί τοι ἥ γε ἀπόπτωσις ἀπὸ τούτου [24] ἔσω. σχολαῖόν τι καὶ ἅμα [25] εὐκίνητόν ἐστι, καὶ [26] φαιδρὸν ἅμα καὶ συνεστηκὸς, [27] ὁ τῷ λόγῳ κατὰ πάντα ἑπόμενος.

XIII. Πυνθάνεσθαι ἑαυτοῦ, εὐθὺς ἐξ ὕπνου γινόμενον, [28] μή τι διοίσει σοι, ἐὰν ὑπὸ ἄλλου γίνηται τὰ δίκαια καὶ καλῶς ἔχοντα; οὐ διοίσει. μή τι ἐπιλέλησαι, ὅτι οὗτοι οἱ ἐν τοῖς περὶ ἄλλων ἐπαίνοις καὶ ψόγοις φρυαττόμενοι, [29] τοιοῦτοι μὲν ἐπὶ τῆς κλίνης εἰσὶ, τοιοῦτοι δὲ ἐπὶ τῆς τραπέζης, οἷα δὲ ποιοῦσιν, [30] οἷα δὲ φεύγουσιν, οἷα δὲ διώκουσιν, οἷα δὲ κλέπτουσιν, οἷα δὲ ἁρπάζουσιν, οὐ χερσὶ καὶ ποσὶν, ἀλλὰ τῷ τιμιωτάτῳ ἑαυτῶν μέρει, [31] ᾧ γίνεται, ὅταν θέλῃ, πίστις, αἰδὼς, ἀλήθεια, νόμος, [32] ἀγαθὸς δαίμων;

[1] Sup. § 1. *l.* 9 § 32, 33.
[2] *L.* 4. § 36. *l.* 8. § 22.
[3] *L.* 3. § 11.
[4] Inf. § 15. *l.* 7. § 70.
[5] *L.* 4. § 34. Sup. § 8.
[6] ἀνῆκε Lug. An.
[7] *L.* 3. § 16.
[8] μὲν Lug.
[9] *L.* 3. § 5. *l.* 6. § 1.
[10] *L.* 7. § 28.
[11] *L.* 12. § 1, 2.
[12] *L.* 5 § 27. *l.* 9. § 6.
[13] *L.* 4. § 18. *l.* 12. § 2.
[14] *L.* 5. § 3.
[15] *L.* 2. § 16. *l.* 12. § 1.
[16] *L.* 7. § 31.
[17] *L.* 4. § 37. *l.* 7. § 53.
[18] Inf. § 33.
[19] *L.* 8. § 5.
[20] [καὶ] ἀμ. Boot.
[21] *L.* 7. § 5, 7.
[22] *L.* 6. § 50. *l.* 8. § 32.
[23] *L.* 4. § 12. *l.* 8. § 4.
[24] τούτῳ ἐστι Bo.
[25] *L.* 4. § 12. *l.* 6. § 21.
[26] *L.* 3 § 5.
[27] Sup. § 12.
[28] *L.* 4. § 18. *l.* 6. § 32. *l.* 8. § 56.
[29] *L.* 3. § 4. *l.* 9 § 18. Inf. § 19. *l.* 11. § 18.
[30] *L.* 4. § 38.
[31] *L.* 8. § 55.
[32] *L.* 7. § 17.

XI. Methodo contemplativa instructus sis, quâ perspectum habeas, quomodo cuncta in se invicem mutent. huic jugiter attende, & in hac parte temet exerce. nihil enim ad animi celsitatem confert magis. corpus exuit, qui sic affectus est, reputánsque secum, mox esse sibi, relictis his omnibus, ab hominibus discedendum, totum sese permittit, justitiæ, in eis quæ ab ipso fiunt; universi naturæ, in eis quæ obveniunt ipsi. quid autem alius quispiam de ipso sive dicat, sive existimet, aut adversùs ipsum faciat, nè cogitat quidem. utpote qui duobus hisce etiam contentus sit, quicquid impræsentiarum agit, justum præstare, & quicquid impræsentiarum sibi obvenit, diligere: negotiis verò studiisq; reliquis omnibus missis, nihil aliud velit, quàm rectâ juxta legem proficisci, rectâq; proficiscentem Deum ipsum sequi.

XII. Ecquis suspicionis usus est, cùm quid fieri oporteat considerare præsto sit? & siquidem id perspexeris, placidè ac constanter eâ progredi; sin minùs, consistere, & optimos quosque in consilium adhibere; denique si aliud quippiam, quo minùs eâ procedas, obstiterit, prout occasiones præsentes se obtulerint, consideratè progredi, ei quod justum tibi visum fuerit, adhærendo? hoc enim assequi, ut justè agas, optimum est: nec nisi ab hoc aberrando excideris. quietum quiddam, & agile tamen, alacre pariter & compositum est, quisquis rationi per omnia obsequitur.

XIII. Somno excusso statim percontare te, nunquid tuâ intererit, si justa bonáque ab alio aliquo fiant. nihil intererit. nunquid oblitus sis, quales isti, qui de aliis laudandis vituperandísque tantopere se efferunt, in lecto sint, quales ad mensam, quæ faciant, quæ fugiant, quæ sectentur, quæ suffurentur, quæ rapiant ad se, non manibus pedibúsque, quod dici solet, sed parte sui pretiosissimâ, quâ, ubi libuerit, consequi liceat fidem, modestiam, veritatem, legem, genium denique bonum.

XIV. Cuncta

XIV. Cuncta danti pariter ac recipienti naturæ, homo probè institutus ac modestus dicet, *Da quod vis; repete quod vis.* nec elatus hoc dicet, sed obsequens tantùm, & benevolo adversùs eam affectu.

XV. Exiguum est quod superest vitæ tuæ. vive tanquam in monte. nihil enim interest hîc an illîc, siquis ubicunque in orbe, tanquam in urbe, degat. viderint, nôrintq; homines, hominem verum, qui naturæ convenienter vivat. sin non sustinent, occîdant. hoc enim satius est, quàm ita vivere, uti ipsi vivunt volúntve.

XVI. Nè ulteriùs occupere totus, differendo qualis vir bonus sit, sed enitendo ut ipse sis.

XVII. Ævi totius, & naturæ totius cogitatio tibi crebrò occurrat. quodque particularia omnia, substantiam quod attinet, milii sunt instar; tempus quod attinet, terebri circumvolutio.

XVIII. Rerum præsentium unamquamq; advertendo, considera eam jam dissolutam, & in mutatione & quasi putrefactione quadam, aut dissipatione, constitutam, sive ut mori quodammodo nata sit.

XIX. Cogita, quales sint homines vescentes, dormientes, coeuntes, excernentes, alia ejusmodi agentes. rursus, quales, ubi inflantur, efferuntur, irascuntur, tanquam in sublimi siti aliquos increpant. paulò autem ante, quàm multis & quâ mercede, inserviebant; & paulò post, quo in statu futuri sunt.

XX. Confert cuique, quod fert cuique natura universi. & tum confert, quando illa fert.

XXI. Amat imbrem tellus. amat & almus æther. amat & mundus facere quicquid futurum est ut fiat. dico itaque mundo ipse, *ecquid tu amas? idem ipse amo.* annon illud itâ & fit & dicitur vulgò *Amat*, hoc vel illud *fieri*.

XXII. Vel istîc vivis, & vitæ huic jam assuevisti; vel foris vadis, & hoc volebas; vel moreris, & munere defunctus es. præter ista nihil restat. bono itaq; sis animo.

XIV. Τῇ [1] πάντα διδούσῃ καὶ ἀπολαμβανούσῃ φύσει, ὁ πεπαιδευμένος καὶ αἰδήμων λέγει· [2] δὸς ὃ θέλεις. [3] ἀπόλαβε ὃ θέλεις. λέγει δὲ τοῦτο [4] οὐ καταθρασυνόμενος, ἀλλὰ πειθαρχῶν μόνον καὶ εὐνοῶν αὐτῇ.

XV. [5] Ὀλίγον ἐστὶ τὸ ὑπολειπόμενον τοῦτο. [6] ζῆσον ὡς ἐν ὄρει. [7] οὐδὲν γὰρ διαφέρει ἐκεῖ ἢ ὧδε, ἐάν τις πανταχοῦ, [8] ὡς ἐν πόλει, τῷ κόσμῳ. ἰδέτωσαν, ἱστορησάτωσαν οἱ ἄνθρωποι [9] ἄνθρωπον ἀληθινὸν [10] κατὰ φύσιν ζῶντα. εἰ μὴ φέρουσιν, ἀποκτεινάτωσαν. [11] κρεῖττον γὰρ, ἢ οὕτω ζῆν.

XVI. Μηκέθ' [12] ὅλως περὶ τοῦ οἷόν τινα εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα διαλέγεσθαι. ἀλλὰ [12] εἶναι τοιοῦτον.

XVII. [14] Τοῦ ὅλου αἰῶνος, καὶ τῆς ὅλης οὐσίας συνεχῶς φαντασία, καὶ ὅτι πάντα τὰ κατὰ μέρος, ὡς μὲν [15] πρὸς οὐσίαν, κεγχραμίς· ὡς δὲ [16] πρὸς χρόνον, τρυπάνου περιστροφή.

XVIII. Εἰς ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων ἐφιστάντα, [17] ἐπινοεῖν αὐτὸ ἤδη διαλυόμενον, καὶ ἐν μεταβολῇ, καὶ οἷον σήψει ἢ σκεδάσει γινόμενον, ἢ καθότι ἕκαστον πέφυκεν, [18] ὥσπερ θνήσκειν.

XIX. [18] Οἷοί εἰσιν ἐσθίοντες, καθεύδοντες, ὀχεύοντες, ἀποπατοῦντες, τὰ ἄλλα. εἶτα οἷοι ἀνδρονομούμενοι, καὶ γαυρούμενοι, ἢ χαλεπαίνοντες, καὶ ἐξ ὑπεροχῆς ἐπιπλήττοντες· πρὸ ὀλίγου δὲ [20] ἐδούλευον πόσοις, καὶ [21] δι' οἷα· καὶ [22] μετ' ὀλίγον, ἐν [23] τοιούτοις ἔσονται.

XX. [24] Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. καὶ [25] τότε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρει.

XXI. [26] Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα· ἐρᾷ δὲ ὁ σεμνὸς αἰθήρ· [27] ἐρᾷ δὲ ὁ κόσμος ποιῆσαι ὃ ἂν μέλλῃ γίνεσθαι. λέγω οὖν τῷ κόσμῳ, ὅτι [28] σοὶ συνερῶ. μήτι δὲ οὕτω κἀκεῖνο γίνεται καὶ λέγεται, ὅτι [29] φιλεῖ τοῦτο γίνεσθαι;

XXII. Ἤτοι ἐνταῦθα ζῇς, καὶ ἤδη [30] εἴθικας· ἢ ἔξω ὑπάγεις, καὶ τοῦτο ἤθελες· ἢ ἀποθνήσκεις, καὶ [31] ἀπελειτούργησας. παρὰ δὲ ταῦτα οὐδέν· οὐκοῦν εὐθύμει.

[1] Sup. § 1. l. 4. § 23.
[2] L. 3. § 6. l. 4. § 31.
[3] L. 8. § 33.
[4] L. 9. § 3.
[5] L. 2. § 2, 6. Sup. § 11.
[6] Inf. § 22, 23.
[7] L. 8. § 45.
[8] L. 4. § 3, 4.
[9] Sup. § 8.
[10] Sup. § 2.
[11] L. 9. § 2.
[12] ὅλος.
[13] L. 4. § 17.
[14] L. 7. § 35. l. 11. § 1.
[15] L. 4. § 3.
[16] L. 5. § 24.
[17] Sup. § 7.
[18] L. 4. § 48. l. 9. § 21.
[19] Sup. § 13.
[20] L. 8 § 3.
[21] L. 6. § 59.
[22] L. 3. § 3. l. 4. § 48. l. 8. § 37.
[23] ὁποίοις f.
[24] L. 4. § 23.
[25] L. 11. § 13.
[26] Euripid.
[27] L. 7. § 18, 25.
[28] L. 9. § 1.
[29] Sup. § 35.
[30] L. 12. § 6.
[31] Sup. § 36.

XXIII. Ἐναργὲς ἔστω ἀεὶ τὸ, ὅτι τοιοῦτο [1] ἐκεῖνο ὁ ἀγρός ἐστι· καὶ πῶς [2] πάντα ἐστὶ ταῦτα ἐνθάδε τοῖς ἐν ἄκρῳ τῷ ὄρει, ἢ ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ, ἢ ὅπου θέλεις. ἄντικρυς γὰρ εὑρήσεις τὰ τοῦ Πλάτωνος, [3] σηκὸν ἐν ὄρει, φησί; [4] περιβαλλόμενος· [καὶ βάλλειν βλήματα]

XXIV. [5] Τί ἐστί μοι τὸ ἡγεμονικόν μου· καὶ ποῖόν τι ἐγὼ αὐτὸ ποιῶ νῦν; καὶ [6] πρὸς τί ποτε αὐτῷ νῦν χρῶμαι· μήτι κενὸν νοῦ ἐστι; μήτι ἀπόλυτον καὶ [7] ἀπεσπασμένον κοινωνίας; [8] μήτι προστετηκὸς καὶ ἀνακεκραμμένον τῷ σαρκιδίῳ, ὥστε [9] τούτῳ συντρέπεσθαι;

XXV. [10] Ὁ τὸν κύριον φεύγων, δραπέτης. κύριος δὲ ὁ νόμος· καὶ ὁ παρανομῶν, δραπέτης, ἅμα καὶ [11] ὁ λυπούμενος, ἢ ὀργιζόμενος, ἢ φοβούμενος, [12] ὃ βούλεταί τι γεγονέναι, ἢ γίνεσθαι, ἢ γενέσθαι, τῶν ὑπὸ [13] τοῦ τὰ πάντα διοικοῦντος τεταγμένων, ὅς ἐστι νόμος, [14] νέμων, ὅσα ἑκάστῳ [16] ἐπιβάλλει. ὁ ἄρα φοβούμενος, ἢ λυπούμενος, ἢ ὀργιζόμενος, δραπέτης.

XXVI. [16] Σπέρμα εἰς μήτραν ἀφεὶς ἀπεχώρησε, καὶ λοιπὸν ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα ἐργάζεται, καὶ ἀποτελεῖ βρέφος. [17] ἐξ οἵου, οἷον; πάλιν τροφὴν διὰ φάρυγγος ἀφῆκε, καὶ λοιπὸν [18] ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα αἴσθησιν, καὶ ὁρμὴν τὸ ὅλον ζωὴν καὶ ῥώμην, καὶ ἄλλα (ὅσα καὶ οἷα;) ποιεῖ. [19] ταῦτα οὖν τὰ ἐν τοιαύτῃ ἐγκαλύψει γινόμενα θεωρεῖν, καὶ τὴν δύναμιν οὕτως ὁρᾶν, ὡς καὶ [20] τὴν βρίθουσαν, καὶ τὴν ἀνωφερῆ, ὁρῶμεν, [21] οὐχὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἐναργῶς.

XXVII. Συνεχῶς ἐπινοεῖν, πῶς [22] πάντα τοιαῦτα, ὁποῖα νῦν γίνεται, καὶ πρόσθεν ἐγίνετο· καὶ [23] ἐπινοεῖν γενησόμενα, καὶ [24] ὅλα δράματα καὶ σκηνὰς ὁμοειδεῖς, ὅσα ἐκ πείρας τῆς σῆς, ἢ τῆς πρεσβυτέρας ἱστορίας ἔγνως, πρὸ ὀμμάτων τίθεσθαι· οἷον [25] αὐλὴν ὅλην Ἀδριανοῦ, καὶ αὐλὴν ὅλην Ἀντωνίνου, καὶ αὐλὴν ὅλην Φιλίππου, Κροίσου· πάντα γὰρ ἐκεῖνα τοιαῦτα ἦν, μόνον δι' ἑτέρων.

[1] τὸ [τί, ὅτι] caus.
[2] Sup. § 15.
[3] Plato *Theaet.*
[4] τὸ τεῖχος] sup.
[5] L. 5. § 11.
[6] L. 12. § 33.
[7] L. 5. § 8.
[8] L. 7. § 66, 67.
[9] L. 5. § 26.
[10] L. 4. § 29.
[11] L. 11. § 8. 9.
[12] ὅτι β f.
[13] L. 6. § 1, 15.
[14] L. 4. § 10.
[15] L. 7. § 7.
[16] L. 5. § 4. l. 12. § 26.
[17] L. 4. § 48. l. 6. § 13.
[18] Inf. § 38.
[19] L. 4. § 36. l. 7. § 29, 30. l. 9. § 25.
[20] L. 12. § 30.
[21] L. 3. § 15. l. 11. § 12.
[22] L. 2. § 14.
[23] L. 7. § 49.
[24] L. 6. § 44.
[25] L. 8. § 25, 31.

XXIII. Illud tibi ſemper conſtet, ejuſmodi quiddam agrum eſſe, cujuſmodi eſt locus alius quilibet. eadémque eſſe omnia iſtic agentibus, quæ eis, qui in montium verticibus, vel in littorum crepidinibus, vel alibi ubicunque volueris, verſantur. palam enim invenies Platonis illa, *Urbis muro, ut caulæ ſepto circundatus.*

XXIV. Quidnam eſt mihi nunc mens mea? vel qualem ego eam præſto? ad quidnam eâ jam utor? nunquid eſt intellectu vacua? nunquid à ſocietate communi ſoluta & revulſa? nunquid carunculæ ità agglutinata & permixta, ut cum illa mutetur unà?

XXV. Qui dominum fugit, fugitivus eſt. dominus autem eſt lex. ergò qui legem tranſgreditur, fugitivus eſt. idem eſt & qui ideo angitur, vel iraſcitur, vel metuit, quod ſecus, quam ipſe velit, aut factum ſit, aut fiat, aut futurum ſit eorum quicquam, quæ ab univerſi rectore ſunt conſtituta, qui eſt ipſe lex unicuique quod ſuum eſt tribuens. fugitivus eſt igitur, qui metuit, vel angitur, vel iraſcitur.

XXVI. In uterum ſemen qui miſit, abſcedit. hoc alia deinceps excipiens natura, fœtum fabricat & abſolvit; ex quali qualem? alimentum rurſus mater per gulam demittit; quod alia inſuper cauſſa ubi exceperit, ſenſum, motúmque, adeóq; vitam ac vires & alia (quot ea numero & qualia?) conficit. hæc, tantâ licèt involvantur caligine; contemplari oportet, facultatémque ità intueri quæ iſta facit, prout vim eam cernimus, quâ vel deorſum, vel ſurſum corpora feruntur, non oculis quidem externis, ſed nec minus clarè tamen.

XXVII. Cogita tecum jugiter, qualia nunc ſunt omnia, talia prius actitata; cogita & talia futura eſſe. propone tibi ob oculos, fabulas totas ſcenaſque uniformes, quæcunq; vel ex notitia tua, vel ex hiſtoria antiqua cognita habueris; aulam Hadriani totam, totam Antonini, illam item Philippi, Alexandri, Crœſi. ejuſdem planè modi fuerunt omnia illa, niſi quòd per alios agebantur.

XXVIII.

XXVIII. Hominem de re ullà dolentem, atque ægrè ferentem quicquam, similem habe porcello, qui dum mactatur, calcitrat & vociferatur: cujusmodi est & qui decumbens tacitè solus secum sortem deplorat suam. considera & fato nos illigatos teneri: & rationali animali soli datum esse, ut eis quæ eveniunt, sponte obsequi possit; cùm sequi ipsum omnibus sit necessarium.

XXIX. Consideratâ seorsim, quam instituis, re omni, percontare te, num ideo mors gravis habenda sit, quia eâ te privet.

XXX. Ubi peccato alicujus offenderis, translatione factâ perpende tecum, annon ipse ejusmodi aliquid pecces. puta, argentum in bonis habendo, vel voluptatem, vel gloriolam, vel aliud istiusmodi. hoc enim si adverteris, ira statim tibi excidet. præsertim, si succurrerit unà, cogi hominem. quid enim faceret? aut, si poteris, tu illum vi illâ expedias.

XXXI. Satyrionem ubi videris Socraticum, Eutychem cogita vel Hymenem. & Euphratem ubi videris, Eutychionem cogita vel Sylvanum. & Alciphrone viso, Tropæophorum cogita; & Xenophonte, Critonem vel Severum. & temet ubi respexeris, Cæsarum aliquem. & in quolibet cogitando, geminum ei quempiam. tum mentem tibi subeat, Ubi nunc sunt illi? nusquam sanè: aut ubi tandem? ità enim perspectum jugiter habebis, humana omnia fumum ac nihil esse, præsertim, si simul fueris recordatus, quicquid semel mutârit, per spatium temporis infinitum non esse ampliùs futurum. tu verò spatii illius quantulum occupas? cur ergo tibi non sufficit spatium hoc tam breve, prout te decet, transigere? quàm pulchram bene agendi materiam occasionémque subterfugis? quid enim sunt aliud hæc omnia, quàm mentis, quæ, hac in vita quæ contingunt, naturam eorum rimata, accuratè perspexerit, exercitationes. persiste ergò. dum & ista tibi familiaria effeceris, quo

XXVIII. Φαντάζου πάντα τὸν ἐφ' ᾡτινιοῦν λυπούμενον, ἢ δυσαρεστοῦντα, [1] ὅμοιον τῷ θυομένῳ χοιριδίῳ, ἀπολακτίζοντι καὶ κεκραγότι. [2] ὅμοιον καὶ ὁ οἰμώζων ἐπὶ τοῦ κλινιδίου μόνος σιωπῇ τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν· καὶ ὅτι μόνῳ τῷ λογικῷ ζώῳ δέδοται, τὸ [3] ἑκουσίως ἕπεσθαι τοῖς γινομένοις. [4] τὸ δὲ ἕπεσθαι ψιλὸν, πᾶσιν ἀναγκαῖον.

XXIX. Κατὰ μέρος ἐφ' ἑκάστου ὧν ποιεῖς ἐφιστάνων, ἐρώτα σεαυτὸν, [5] εἰ ὁ θάνατος δεινὸν διὰ τὸ τούτου στέρεσθαι.

XXX. Ὅταν προσκόπτῃς ἐπί τινος ἁμαρτίᾳ, εὐθὺς μεταβὰς, ἐπιλογίζου, [6] τί παρόμοιον ἁμαρτάνεις· οἷον, ἀργύριον ἀγαθὸν εἶναι κρίνων, ἢ τὴν ἡδονὴν, ἢ τὸ δοξάριον, καὶ κατ' εἶδος. τούτῳ γὰρ ἐπιβάλλων, ταχέως ἐπιλήσῃ τῆς ὀργῆς συμπίπτοντος τοῦ, ὅτι [7] βιάζεται· [8] τί γὰρ ποιήσῃ; ἢ [9] εἰ δύνασαι, ἄφελε αὐτοῦ τὸ βιαζόμενον.

XXXI. Σατύρωνα [10] ἰδὼν Σωκρατικὸν, φαντάζου ἢ Εὐτυχῆν, ἢ Ὑμένα, καὶ Εὐφράτην ἰδὼν, Εὐτυχίωνα, ἢ Σιλουανὸν φαντάζου· καὶ Ἀλκίφρονα, Τροπαιοφόρον φαντάζου· καὶ Ξενοφῶντα ἰδὼν, Κρίτωνα ἢ Σεβῆρον φαντάζου. καὶ εἰς ἑαυτὸν ἀπιδὼν, τῶν Καισάρων τινὰ φαντάζου, καὶ ἐφ' ἑκάστου τὸ ἀνάλογον, εἶτα συμπροσπιπτέτω σοι. [11] ποῦ οὖν ἐκεῖνοι; οὐδαμοῦ· ἢ [12] ὁπουδή. οὕτως γὰρ συνεχῶς θεάσῃ τὰ ἀνθρώπινα, [13] καπνὸν, καὶ τὸ μηδέν. μάλιστα ἐὰν συμμνημονεύσῃς, ὅτι [14] τὸ ἅπαξ μεταβαλὸν οὐκέτι ἔσται ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ. σὺ οὖν ἐν τίνι; τί δ' οὐκ [15] ἀρκεῖ σοι [16] τὸ βραχὺ τοῦτο κοσμίως διαπεράσαι; [17] οἵαν ὕλην καὶ ὑπόθεσιν φεύγεις; τί γάρ ἐστι πάντα ταῦτα ἄλλο, πλὴν [18] γυμνάσματα λόγου [19] ἑωρακότος ἀκριβῶς καὶ [21] φυσιολόγως τὰ ἐν τῷ βίῳ; μένε οὖν, μέχρι ἐξοικειώσῃς σαυτῷ καὶ ταῦτα·

[1] L. 11. § 18. l. 12. § 27.
[2] ὅμοιος.
[3] Sup. § 8.
[4] L. 2. § 3. l. 4. § 42.
[5] L. 12. § 31.
[6] L. 7. § 26. l. 11. § 18.
[7] L. 5. § 28. l. 8. § 14.
[8] L. 12. § 16.
[9] L. 9. § 11.
[10] ἰωνα f.
[11] L. 7. § 58. l. 8. § 25, 31. l. 12. § 27.
[12] ὅπου δή;
[13] L. 2. § 17. l. 12. § 33.
[14] L. 4. § 3.
[15] L. 6. § 2. l. 9. § 6.
[16] L. 4. § 26.
[17] L. 7. § 58. 68.
[18] L. 6. § 20.
[19] L. 8. § 26.
[20] L. 10. § 9.

ὡς

[1] Inf. § 35. [1] ὡς ὁ ἐῤῥωμένος στόμαχος πάντα ἐξοι-
[2] L. 4. § 1. κειοῖ, [2] ὡς δὲ λαμπρὸν πῦρ, ὅ,τι ἂν βάλῃς,
φλόγα ἐξ αὐτοῦ καὶ αὐγὴν ποιεῖ.

[3] L. 11. § 13. XXXII. [3] Μηδενὶ ἐξέστω εἰπεῖν ἀληθεύ-
[4] L. 12. § 1. οντα περὶ σοῦ, ὅτι οὐχ [4] ἁπλοῦς, ἢ ὅτι οὐκ ἀ-
γαθός· ἀλλὰ ψευδέσθω, ὅστις τούτων τι περὶ
[5] L. 5. § 5. σοῦ ὑπολήψεται· [5] πᾶν δὲ τοῦτο ἐπὶ σοί. [6] τίς
[6] L. 8. § 32. γὰρ ὁ κωλύων ἀγαθὸν εἶναι καὶ ἁπλοῦν; σὺ μό-
Sup. § 33. νον κρῖνον [7] μηκέτι ζῇν, εἰ μὴ τοιοῦτος ἔσῃ.
[7] Sup. § 8. οὐδὲ γὰρ αἱρεῖ λόγος μὴ τοιοῦτον ὄντα.

[8] Sup. § 12, XXXIII. [8] Τί ἐστι δὲ ἐπὶ ταύτης τῆς ὕ-
31. λης δυνάμενον κατὰ τὸ ὑγιέστατον πραχθῆναι,
[9] Sup. § 32. ἢ ῥηθῆναι; ὅ,τι γὰρ ἂν τοῦτο ᾖ, [9] ἔξεστιν αὐ-
l. 11. § 9. τὸ πρᾶξαι ἢ εἰπεῖν· καὶ μὴ προφασίζου, ὡς
[10] L. 9. § 26. κωλυόμενος· οὐ πρότερον παύσῃ [10] στένων,
[11] L. 6. § 51. πρὶν ἢ τοῦτο πάθῃς, ὅτι [11] οἷόν ἐστι τοῖς ἡ-
δυπαθοῦσιν ἡ τρυφὴ, τοῦτό σοι τὸ ἐπὶ τῆς ὑπο-
βαλλομένης καὶ ὑποπιπτούσης ὕλης [12] ποιεῖν τὰ
[12] L. 5. § 16. l. 6. § 16, 40. οἰκεῖα τῇ τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῇ. [13] ἀπόλαυ-
[13] L. 6. § 7. l. 8. § 26, 43. l. 11. § 16. σιν γὰρ δεῖ ὑπολαμβάνειν, πᾶν ὃ ἔξεστι κατὰ
τὴν ἰδίαν φύσιν ἐνεργεῖν. [14] πανταχοῦ δὲ ἔξ-
[14] L. 7. § 54. l. 8. § 45. l. 11. § 7. εστι· τῷ μὲν οὖν κυλίνδρῳ, οὐ πανταχοῦ δί-
δοται φέρεσθαι τὴν ἰδίαν κίνησιν, οὐδὲ τῷ ὕ-
δατι, οὐδὲ πυρὶ, οὐδὲ τοῖς ἄλλοις, ὅσα
[15] Sup. § 2. [15] ὑπὸ φύσεως ἢ ψυχῆς ἀλόγου διοικεῖται·
[16] L. 5. § 10, 20. l. 8. § 7, 32, 41. τὰ γὰρ διείργοντα καὶ ἐνιστάμενα πολλά. [16] νοῦς
δὲ καὶ λόγος διὰ παντὸς τοῦ ἀντιπίπτοντος
οὕτως πορεύεσθαι δύναται, ὡς πέφυκε, καὶ ὡς
θέλει. ταύτην τὴν ῥᾳστώνην πρὸ ὀμμάτων
τιθέμενος καθ' ἣν ἐνεχθήσεται ὁ λόγος
διὰ πάντων, ὡς πῦρ ἄνω, ὡς λίθος κά-
[17] L. 7. § 73. τω, ὡς κύλινδρος κατὰ πρανοῦς, [17] μηκέ-
l. 8. § 2. τι μηδὲν ἐπιζήτει. τὰ γὰρ λοιπὰ ἐνστήματα
[18] L. 4. § 41. l. 12. § 33. τα ἤτοι τοῦ σωματίου ἐστὶ [18] τοῦ νεκροῦ, ἢ
[19] L. 4. § 7, 11. [19] χωρὶς ὑπολήψεως, καὶ τῆς αὐτοῦ τοῦ λόγου ἐν-
[20] L. 8. § 56, 57. δόσεως, [20] οὐ θραύει, [21] οὐδὲ ποιεῖ κακὸν οὐ-
[21] Sup. § 28. δοτιοῦν· ἐπεί τοι καὶ [22] ὁ πάσχων αὐτὸ, κακὸς
[22] Sup. § 55. ἂν εὐθὺς ἐγένετο. ἐπὶ γοῦν τῶν ἄλλων κατασκευασμάτων, πάντων ὅ,τι ἂν κα-
κόν τινι αὐτῶν συμβῇ, παρὰ τοῦτο χεῖρον γίνεται αὐτὸ τὸ πάσχον· ἐνταῦθα

modo stomachus robustus cuncta sibi accommodat, ignisque validus, quicquid ingesseris, flammam inde ac fulgorem edit.

XXXII. Nulli liceat verè de te dicere, non esse te simplicem, aut non esse te bonum. sed mentiatur, quisquis horum quicquam de te opinatus fuerit. hoc autem totum in te situm est. quis enim te bonum simplicémve esse prohibuerit? tu tantùm statuas, nec ulteriùs vivere, quàm talis futurus sis. neque enim ratio id poscit, nì talis sis.

XXXIII. Ecquid est, quod de materia ista rectissimè vel fieri vel dici possit? quicquid enim hoc fuerit, vel facere idipsum, vel dicere licet, nec obtendas impediri te. ante ingemiscere non desinas, quàm eò te adegeris, ut quod voluptuariis hominibus est luxu diffluere, hoc tibi fuerit de subjecta quaque oblata tibi materia ea facere, quæ humanæ constitutioni conveniant. etenim pro oblectamento esse tibi debet, quicquid secundùm naturam tuam agere tibi datur. datur autem hoc ubique. siquidem cylindro quidem non conceditur, ut motu proprio ubique feratur; sed nec aquæ nec igni, nec alii rei cuiquam, quæ à natura mera, vel anima regitur irrationali. quæ enim coerceant & obsistant, multa sunt. verùm mens & ratio per obstantia quælibet prout nata est, & prout vult ipsa, procedit. tu ergo ob oculos istud habens, rationem per omnia facilitate ferri eâdem planè, quâ ignis sursum, lapis deorsum, per declive cylindrus, nihil quæras ulteriùs. reliqua enim obstacula, vel sunt corporis, quod cadaveris instar habet, vel opinione, & rationis inclinatione semotâ, non infringunt, aut mali quicquam efficiunt. alioqui ea qui patitur, malus fieret. atqui in aliis quidem operibus omnibus ita se habet, ut quicquid alicui horum mali contigerit, deterius illud faciat, quòd eo afficitur. istîc verò, si ità dicere li-

fuerit, præstantior fit homo ac laudedignior, dum eis quæ objiciuntur, rectè utitur. in summa memineris, civem indigenam nihil lædere, nî civitatem lædat. civitatem nihil lædere, nî legem lædat. horum autem, quæ infortunia dicimus, nihil legem lædit. quod autem legem non lædit, nec civitatem, nec civem læserit.

XXXIV. Qui decretis veris imbutus est, hunc dictum brevissimum & è trivio arreptum quodlibet commonere suffecerit de mœrore metúve pellendo, quale illud est,

Sternit humi frondes alias vis aspera venti:
Ast alias natura parat, quæ vere virescent.
Sic hominum genus est: hic nascitur, occidit ille.

foliola sunt & filioli tui; foliola sunt & homunciones isti, qui tanto cum strepitu, tanquam fide digni, alios celebrant, vel è contrario diris devovent, vel clam vituperant & subsannant. foliola itidem, qui famam tui posthumam excepturi sunt. ista enim omnia verno tempore prodeunt; dein ventus ubi straverit, sylva horum vice novâ alia profert. commune autem omnium est, breve existendi spatium. at tu omnia, tanquam æterna futura, fugis appetísve. mora parvula, & lumina tibi condentur: eúmque qui te extulerit, alius aliquis lugebit.

XXXV. Sani est oculi, cernere visibilia quævis, nec dicere, *Viridia velim.* hoc etenim lippientis est. sed & auditûs ac olfactûs est sani, ad sonos odorésve quosvis percipiendos promptum esse. & stomachi valentis, adversùs edulia quævis pariter se habere; sicut molam ad omnia, ad quæ molenda condita est. pari igitur ratione & mentis est sanæ, ad obvenientia quæq; idoneam esse. quæ verò dixerit, *Liberos mihi salvos velim*; &, *Omnes quic-*

δέ, εἰ δεῖ εἰπεῖν, καὶ [1] κρείττων γίνεται ὁ ἄνθρωπος, καὶ [2] ἐπαινετώτερος, [3] ὀρθῶς χρώμενος τοῖς προσπίπτουσιν. ὅλως δὲ μέμνησο, ὅτι [4] τὸν φύσει πολίτην οὐδὲν βλάπτει, ὃ πόλιν οὐ βλάπτει· οὐδέ γε πόλιν οὐ βλάπτει, ὃ νόμον οὐ βλάπτει· τούτων δὲ τῶν καλουμένων ἀκληρημάτων οὐδὲν βλάπτει νόμον. ὃ τοίνυν νόμον οὐ βλάπτει, οὔτε πόλιν, οὔτε πολίτην.

XXXIV. Τῷ [5] δεδειγμένῳ ὑπὸ τῶν ἀληθῶν δογμάτων, ἀρκεῖ καὶ τὸ βραχύτατον, καὶ ἐν μέσῳ κείμενον εἰς ὑπόμνησιν ἀλυπίας καὶ ἀφοβίας. οἷον,

[6] Φύλλα τὰ μέν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δέ θ' ὕλη
Τηλεθόωσα φύει, ἔαρος δ' ἐπιγίγνεται ὥρη·
Ὣς ἀνδρῶν γενεή, ἡ μὲν φύει, ἡ δ' ἀπολήγει.

[7] φυλλάριον δὲ καὶ τὰ τεκνία σου· [8] φυλλάρια δὲ καὶ ταῦτα τὰ ἐπιβοῶντα ἀξιοπίστως, καὶ ἐπιφημοῦντα, ἢ ἐκ τῶν ἐναντίων καταρώμενα, ἢ ἡσυχῇ ψέγοντα, καὶ χλευάζοντα· φυλλάρια δὲ ὁμοίως, καὶ [9] τὰ διαδεξόμενα τὴν ὑστεροφημίαν· πάντα γὰρ ταῦτα ἔαρος ἐπιγίγνεται ὥρη· εἶτα ἄνεμος καταβέβληκεν· ἔπειθ' [10] ἡ ὕλη ἕτερα ἀντὶ τούτων φύει. [11] τὸ δὲ ὀλιγοχρόνιον κοινὸν πᾶσιν· ἀλλὰ σὺ πάντα, ὡς αἰώνια ἐσόμενα, φεύγεις, καὶ διώκεις. [12] μικρὸν καὶ καταμύσεις. [13] τὸν δὲ ἐξενεγκόντα σε ἤδη, ἄλλος θρηνήσει.

XXXV. Τὸν ὑγιαίνοντα ὀφθαλμὸν πάντα ὁρᾶν δεῖ τὰ ὁρατά, καὶ μὴ λέγειν, τὰ χλωρὰ θέλω· τοῦτο γὰρ ὀφθαλμιῶντός ἐστι. καὶ τὴν ὑγιαίνουσαν ἀκοὴν, καὶ ὄσφρησιν εἰς πάντα δεῖ τὰ ἀκουστὰ καὶ ὀσφραντὰ ἑτοίμην εἶναι. καὶ [14] τὸν ὑγιαίνοντα στόμαχον πρὸς πάντα τρόφιμα ὁμοίως ἔχειν, ὡς μύλην πρὸς πάντα ὅσα ἀλέσουσα κατεσκεύασται· καὶ τοίνυν [15] τὴν ὑγιαίνουσαν διάνοιαν πρὸς πάντα δεῖ τὰ συμβαίνοντα ἑτοίμην εἶναι. ἡ δὲ λέγουσα, [16] τὰ τεκνία σωζέσθω, καὶ πάντες

ὅ,τι

[1] L. 4. § 1.
[2] L. 5. § 15.
[3] L. 7. § 68. l. 8. § 29.
[4] L. 5. § 22.
[5] δεδηγμ. Xyl. & Lug. δεδευμ. l. 3. § 4.
[6] *Homer. Il.* ξ. v. 147.
[7] L. 11. § 34.
[8] L. 5. § 36. l. 8. § 21.
[9] L. 4. § 19
[10] L. 7. § 23, 25.
[11] L. 5. § 10.
[12] L. 7. § 70. l. 8. § 2, 5.
[13] L. 4. § 50.
[14] Sup. § 31.
[15] L. 8. § 43.
[16] L. 9. § 40.

ὅ,τι ἂν πράξω ἐπαινείτωσαν, ὀφθαλμός ἐστι τὰ χλωρὰ ζητῶν, ἢ ὀδόντες τὰ ἁπαλά.

[1] L. 5. § 10. l. 9. § 3.
[2] σοι ὦ.
[3] L. 5. § 9. l. 11. § 18.
[4] L. 4. § 50.
[5] L. 5. § 10.
[6] L. 7. § 15.
[7] Sup. § 22.
[8] L. 2. § 3.
[9] L. 3. § 5.
[10] L. 6. § 39.
[11] L. 3. § 5.
[12] L. 2. § 12, 17.

XXXVI. [1] Οὐδείς ἐστιν οὕτως εὔποτμος, ᾧ ἀποθνήσκοντι οὐ παραστήσονταί τινες ἀσπαζόμενοι τὸ συμβαῖνον κακόν. σπουδαῖος καὶ σοφὸς ἦν. μὴ τὸ πανύστατον ἔσται τις ὁ καθ' αὑτὸν λέγων; ἀναπνεύσω [2] μέν ποτε [3] ἀπὸ τούτου τοῦ παιδαγωγοῦ. Χαλεπὸς μὲν οὐδενὶ ἡμῶν ἦν· ἀλλὰ ᾐσθανόμην, ὅτι ἡσυχῇ καταγινώσκει ἡμῶν, ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοῦ σπουδαίου. ἐφ' ἡμῶν δὲ πόσα ἄλλα ἐστί, δι' ἃ πολὺς ὁ ἀπαλλακτιῶν ἡμῶν [4] τοῦτο οὖν ἐννοήσεις ἀποθνήσκων, καὶ εὐκολώτερον ἐξελεύσῃ, λογιζόμενος, ἐκ τοιούτου βίου ἀπέρχομαι, ἐν ᾧ αὐτοὶ οἱ κοινωνοί, ὑπὲρ ὧν τὰ τοσαῦτα ἠγωνισάμην, ηὐξάμην, ἐφρόντισα, αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἐθέλουσι με ὑπάγειν, ἄλλην τινὰ τυχὸν ἐκ τούτου ῥᾳστώνην ἐλπίζοντες. τί ἂν οὖν τις ἀντέχοιτο τῆς ἐνταῦθα μακροτέρας διατριβῆς; [6] μὴ μέντοι διὰ τοῦτο ἔλαττον εὐμενὴς αὐτοῖς ἄπιθι, ἀλλὰ [6] τὸ ἴδιον ἦθος διασώζων, [7] φίλος, καὶ εὔνους, καὶ [8] ἵλεως, καὶ μὴ πάλιν ὡς ἀποσπώμενος· ἀλλ', ὥσπερ ἐπὶ τοῦ εὐθανατοῦντος [9] εὐκόλως τὸ ψυχάριον ἀπὸ σώματος ἐξειλεῖται, τοιαύτην καὶ τὴν ἀπὸ τούτων ἀποχώρησιν δεῖ γενέσθαι· καὶ γὰρ [10] τούτοις ἡ φύσις συνῆψε, καὶ συνέκρινεν. ἀλλὰ νῦν διαλύει; διαλύομαι, ὡς ἀπὸ οἰκείων μέν, οὐ μὴν [11] ἀνθελκόμενος. ἀλλ' ἀβιάστως· [12] ἓν γὰρ καὶ τοῦτο τῶν κατὰ φύσιν.

quid fecero laudent, velim; oculi est instar viridia poſcentis, vel dentium tenella poſtulantium.

XXXVI. Nemo quiſquam adeò felix eſt, cui morienti non adſtabunt aliqui, qui præſenti lætentur malo. bonus ſapiénſque fuerit, an non ad extremum futurus eſt qui de illo dicat, *Reſpirabimus jam tandem à pædagogo iſto. non erat revera aſper noſtri cuiquam: ſenſi tamen tacitè illum damnâſſe nos.* hæc igitur de viro bono. at nos quod attinet, quàm multa ſunt alia, ob quæ à nobis liberati deſiderent haud pauci? hoc ſi inter moriendum cogitaveris, libentiùs diſcedes; cùm ità tecum rem putaveris, Ex ea vita diſcedo, in qua ipſi ejuſdem mecum participes, pro quibus tam multa exantlavi, ſupplicavi, procuravi, illi, inquàm, ipſi elatum me optant, tanquam qui levamen forſan hinc aliquod ſperent. cur ergo diutiùs hic moram trahere quis cupiat? nec propterea tamen minùs illis propitius diſcedas, ſed moris tui tenax, amicus, benevolus, mitis: quin rurſus nec tanquam vitæ avulſus, ſed, prout eis, quibus mortis felicitas quædam obtigit, animula à corpore leniter exolvitur, talis & tua ab iſtis etiam eſto diſceſſio. eis enim te natura annexuit & conjunxit. at nunc disjungit: disjungor itaque tanquam à neceſſariis, non abſtractus tamen, ſed ſponte diſcedens. nam & hoc ex eis eſt, quæ ſunt ſecundùm naturam.

[13] Sup. § 16. l. 7. § 4.
[14] L. 3. § 5. l. 5. § 11.

XXXVII. Ἔθισον ἐπὶ παντός, ὡς οἷόν τε, τοῦ πρασσομένου ὑπό τινος, ἐπιζητεῖν κατὰ σεαυτόν, [13] οὗτος τοῦτο ἐπὶ τίνα φέρει; ἄρχου δὲ ἀπὸ σεαυτοῦ, καὶ [14] σεαυτὸν πρῶτον ἐξέταζε.

XXXVII. Solenne tibi ſit, in cujuſque (quoad ejus fieri poteſt) actione omni, apud te quærere: *Iſtud iſte quo fine facit?* à temetipſo autem auſpicare, téque primo loco ſcrutare.

[15] L. 2. § 2.
[16] L. 7. § 59. l. 8. § 28.
[17] L. 12. § 33.
[18] Sup. § 3.
[19] Sup. § 2, 3.
[20] L. 3. § 3.

XXXVIII. Μέμνησο, ὅτι [15] τὸ νευροσπαστοῦν ἐστὶν ἐκεῖνο, [16] τὸ ἔνδον ἐγκεκρυμμένον· [17] ἐκεῖνο ῥητορεία, ἐκεῖνο ζωή, [18] ἐκεῖνο, εἰ δεῖ εἰπεῖν, ἄνθρωπος. μηδέποτε Συμπεριφαντάζου [19] τὸ περικείμενον [20] ἀγ-

XXXVIII. Memento illud quod te velut fidiculis citat, eſſe intra te reconditum quiddam. illud eſt ſuadela, illud vita, illud (ſi fas dicere) homo eſt. nè cùm illo junctim contempleris unquam circumjectum va-

vasis instar, conceptaculum hoc, & instrumenta hæc undique ex eodem efficta. sunt enim asciæ similia ista. hoc tantùm interest, quòd agnata sint. siquidem membrorum istorum, absque forma quæ ea cieat sistátque, non magis usus est, quàm radii textrici, aut scriptori calami, aut aurigæ flagelli.

γειῶδες, καὶ τὰ ὀργάνια ταῦτα τὰ περιπε-
πλασμένα. ὅμοια γάρ ἐστι σκεπάρνῳ. μό-
νον δὲ διαφέροντα, καθότι προσφυῆ ἐστιν.
ἐπεί τοι οὐ μᾶλλόν τι τούτων ὄφελός ἐστι τῶν [1] L. 5. § 21. l.
μορίων, χωρὶς [1] τῆς κινούσης καὶ ἰσχούσης αὐτὰ 7. § 55. Sup.
αἰτίας, ἢ τῆς κερκίδος τῇ ὑφαντρείᾳ, καὶ τοῦ § 26.
καλάμου τῷ γράφοντι, καὶ τοῦ μαστιγίου τῷ ἡνιόχῳ.

LIB. XI.

HÆ sunt animæ ratione præditæ proprietates. se cernit, fingit, artátque, ut lubet, qualemque vult ipsa, facit: fructum, quem profert, ipsa carpit. cùm arborum fructus, quódque istis in animalibus respondet, alii carpant. finem semper suum assequitur, ubicunque constiterit vitæ terminus. neque enim sic se habet, quo modo in saltando aut in fabulam agendo aliísque ejusmodi, in quibus siquid incíderis, actio tota fit mutila; sed in quacunque parte, & ubicunque deprehensa fuerit, quod præcessit plenum prorsus & perfectum sibi facit: ut dicere liceat, *Ego quæ mea sunt, omnia habeo.* adhæc mundum totum pervagatur, &, quod ambit hunc, vacuum, figurámque ejusdem contemplatur, & in ævi immensitatem se porrigit, & universi per intervalla certa renovationem comprehendit & considerat; vidétque simul, quòd nihil novi visuri sint posteri nostri, sicut nec ampliùs quicquam viderunt antecessores nostri, sed ità fit quodammodo, ut quadraginta annos qui egerit, mentem modò aliquam habuerit, & res gestas animadverterit, ex uniformitatis ratione, & præterita omnia & futura viderit. propria sunt animæ rationalis & ista; proximos diligere, veracem, verecundam esse, nihil sibi præferre, quod & legis est proprium. ità inter rectam rationem & justitiæ rationem nihil interest.

ΒΙΒΛΙ'ΟΝ ια'.

ΤΑ' ἴδια τῆς λογικῆς ψυχῆς· [1] ἑ- [1] Inf. § 12.
αυτὴν ὁρᾷ, [2] ἑαυτὴν διαρ- [2] L. 6. § 8.
θροῖ, ἑαυτὴν ὁποίαν ἂν βούληται
ποιεῖ, [3] τὸν καρπὸν ὃν φέρει αὐ- [3] L. 9. § 19.
τὴ καρποῦται (τοὺς γὰρ τῶν φυτῶν καρποὺς, καὶ
τὸ ἀνάλογον ἐπὶ τῶν ζώων, ἄλλοι καρποῦν-
ται) [4] τοῦ ἰδίου τέλους τυγχάνει, ὅπου ἂν τὸ [4] L. 3. § 8.
τοῦ βίου πέρας ἐπιστῇ. [5] οὐχ ὥσπερ ἐπὶ ὀρ- [5] L. 12. § 36.
χήσεως καὶ ὑποκρίσεως καὶ τῶν τοιούτων ἀτελὴς
γίνεται ἡ ὅλη πρᾶξις, ἐάν τι ἐγκόψῃ. ἀλλ'
ἐπὶ παντὸς μέρους, καὶ ὅπου ἂν καταληφθῇ,
[6] πλῆρες καὶ ἀπροσδεὲς ἑαυτῇ τὸ προτεθὲν [6] L. 2. § 17. l.
ποιεῖ· ὥστε εἰπεῖν, [7] ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά. ἔτι 3. § 5. [7] L. 4. § 29.
δὲ [8] περιέρχεται τὸν ὅλον κόσμον, καὶ τὸ περὶ 49.
αὐτὸν κενὸν, καὶ τὸ σχῆμα αὐτοῦ, καὶ [9] εἰς τὴν ἀ- [8] L. 7. § 35.
πειρίαν τοῦ αἰῶνος ἐκτείνεται, καὶ [10] τὴν πε- l. 9. § 30. [9] L. 10. § 31.
ριοδικὴν παλιγγενεσίαν τῶν ὅλων ἐμπερι- [10] L. 9. § 28.
λαμβάνει, καὶ περινοεῖ, καὶ θεωρεῖ, ὅτι [11] οὐ- l. 10. § 7. [11] L. 6. § 37.
δὲν νεώτερον ὄψονται οἱ μεθ' ἡμᾶς, οὐδὲ πε- l. 7. § 1.
ριττότερον εἶδον οἱ πρὸ ἡμῶν. ἀλλὰ [12] τρό- [12] L. 2. § 14.
πον τινὰ ὁ τεσσαρακοντούτης, ἐὰν νοῦν ὁποσο- l. 12. § 35.
νοῦν ἔχῃ, πάντα τὰ γεγονότα, καὶ τὰ ἐσό-
μενα ἑώρακε [13] κατὰ τὸ ὁμοειδές. ἴδιον δὲ λο- [13] L. 7. § 49.
γικῆς ψυχῆς, καὶ [14] τὸ φιλεῖν τοὺς πλησίον, [14] L. 6. § 16.
καὶ ἀλήθεια, καὶ αἰδώς, καὶ τὸ [15] μηδὲν ἑαυτῆς l. 8. § 26.
προτιμᾶν, ὅπερ ἴδιον καὶ νόμου· οὕτως ἄρ' οὐ- [15] L. 3. § 9.
δὲν διοίσει λόγος ὀρθὸς, καὶ [16] λόγος δικαιοσύνης. l. 5. § 21. [16] L. 10 § 1.
l. 12. § 1.

II. Ὠ, δῆς ἐπιτερποῦς, καὶ ὀρχήσεως, καὶ παγκρατίου καταφρονήσεις, ἐὰν τὴν μὲν ἐμμελῆ φωνὴν [1] καταμερίσῃς εἰς ἕκαστον τῶν φθόγγων, καὶ καθ' ἕνα πύθῃ σεαυτοῦ, εἰ τούτου ἥττων εἶ· [2] διατραπήσῃ γάρ. ἐπὶ δὲ ὀρχήσεως τὸ ἀνάλογον ποιήσας καθ' ἑκάστην κίνησιν ἢ σχέσιν. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ παγκρατίου. ὅλως οὖν χωρὶς ἀρετῆς, καὶ τῶν ἀπ' ἀρετῆς, μέμνησο [3] ἐπὶ τὰ κατὰ μέρος τρέχειν, καὶ τῇ διαιρέσει αὐτῶν εἰς καταφρόνησιν ἰέναι· τὸ δ' αὐτὸ καὶ [4] ἐπὶ τὸν βίον ὅλον μετάφερε.

III. Οἵα ἐστὶν ἡ ψυχὴ [5] ἡ ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη [6] ἀπολυθῆναι δέῃ τοῦ σώματος, καὶ [7] ἤτοι σβεσθῆναι, ἢ σκεδασθῆναι, ἢ συμμεῖναι; τὸ δὲ ἕτοιμον τοῦτο, ἵνα ἀπὸ ἰδικῆς κρίσεως ἔρχηται, μὴ [8] κατὰ ψιλὴν παράταξιν, ὡς οἱ Χριστιανοί, ἀλλὰ [9] λελογισμένως, καὶ σεμνῶς, καὶ ὥστε καὶ ἄλλον πεῖσαι, [10] ἀτραγῴδως.

IV. Πεποίηκά τι κοινωνικῶς; [11] οὐκοῦν ὠφέλημαι. τοῦτο ἵνα ἀεὶ πρόχειρον ἀπαντᾷ· καὶ [12] μηδαμοῦ παύου.

V. Τίς σου [13] ἡ τέχνη; ἀγαθὸν εἶναι· τοῦτο δὲ πῶς καλῶς γίνεται, ἢ ἐκ θεωρημάτων, [14] τῶν μὲν περὶ τῆς τοῦ ὅλου φύσεως, [15] τῶν δὲ περὶ τῆς ἰδίας τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς;

VI. Πρῶτον αἱ τραγῳδίαι παρήχθησαν ὑπομνηστικαὶ τῶν συμβαινόντων, καὶ ὅτι [16] ταῦτα οὕτω πέφυκε γίνεσθαι, καὶ ὅτι οἷς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ψυχαγωγεῖσθε, τούτοις μὴ ἄχθεσθε [17] ἐπὶ τῆς μείζονος σκηνῆς. ὁρᾶτε γὰρ, ὅτι οὕτω δεῖ ταῦτα περαίνεσθαι, καὶ ὅτι φέρουσιν αὐτὰ καὶ οἱ κεκραγότες, [18] Ἰὼ Κιθαιρών, καὶ λέγεται δέ τινα ὑπὸ τῶν τὰ δράματα ποιούντων χρησίμως. οἷον ἐστὶν ἐκεῖνο μάλιστα.

[19] Εἰ δ' ἠμελήθην ἐκ θεῶν καὶ παῖδ' ἐμώ,
Ἔχει λόγον καὶ τοῦτο. —— καὶ πάλιν,
[20] Τοῖς πράγμασιν γὰρ οὐχὶ θυμεῖσθαι. —Καί,
[21] [22] Βίον θερίζειν, ὥστε κάρπιμον στάχυν.

[1] L. 10. § 18.
[2] L. 8. § 36.
[3] L. 3. § 11.
[4] L. 6. § 13. l. 10. § 26.
[5] Sup. § 1. l. 2. § 5, 11.
[6] [δέῃ] ἀπ. f.
[7] L. 5. § 33. l. 8. § 25.
[8] Sup. § 48. l. 9. § 53.
[9] L. 3. § 1.
[10] L. 1. § 16.
[11] L. 7. § 13, 74.
[12] L. 5. § 6.
[13] L. 4. § 31. l. 6. § 35.
[14] Sup. § 1. l. 8. § 26. Inf. § 12.
[15] L. 5. § 16. Inf. § 20.
[16] L. 4. § 29. l. 7. § 50.
[17] L. 12. § 36.
[18] *Tragic. N.Q. apud Arrian.* Epictet. *l.* 1. *cap.* 24.
[19] *L.* 7. § 41.
[20] Ibid. § 38.
[21] *Eurip. Hypsip.* Ibid. § 40.
[22] Βίον.

II. Cantilenam jucundam, saltationem, pancratium contemnes, si voce concinnâ in sonos singulos divisâ, de his sigillatim te percontatus fueris, *Num istud me victum habet?* erubesces enim id fateri. de saltationis motibus gestibusque singulis, de pancratio itidem, si gemina feceris, futurum est ut pari modo adversùs hæc afficiaris. itaque virtute solâ exceptâ & virtutis actionibus, in reliquis omnibus ad particulas seorsim consideratas recurrere memento, ut ab harum disjunctione res ipsas contemptum eas. hoc autem ipsum & ad vitam totam transferas.

III. Qualis est anima ea, quæ parata est jam statim, si oportuerit, è corpore emigrare, & vel extingui, vel dispergi, vel permanere? ità paratam dico, ut à judicio peculiari promptitudo hæc profluat, non ab obstinatione mera, pro Christianorum more: ut mortem obeas consideratè, compositè, citra tumultum, quò & aliis idem suadere possis.

IV. Nunquid feci, quod in commune conducat? beneficium hoc ipso accepi. hoc tibi semper succurrat: nec desinas unquam.

V. Quam artem profiteris? bene vivendi. hoc quo modo melius fit, quàm documentorum ope, quorum alia sint de universi natura, alia de hominis conditione propria.

VI. Primò tragœdiæ invectæ sunt, quæ casuum & eventuum homines commonefacerent, quò & ista sic fieri nata monerentur; nec quibus in scena oblectarentur, ea in scena majori, gravatim sustinerent: cùm viderint non posse hæc aliter transigi, & quod perferant ea etiam illi qui exclamant, *Eheu, Cithæron.* & revera dicuntur à dramaticis poëtis utiliter nonnulla. quale illud est imprimis;

Si me meosque liberos Dii negligunt,
Hujus etiam constat ratio.

Et rursus,

Nam neutiquam hominem rebus irasci decet. Et,
Spicas velut frugiferas, sic vitam meti.

& cætera

& cætera quæ ſunt ejuſmodi. Tragœdiæ ſucceſſit vetus comœdia, quæ libertate magiſtrali inſtructa, nec obliquâ ſed disertâ oratione uſa, faſtum dejicere non ineptè ſatagebat: quo fine & Diogenes ex his quædam adhibuit. conſidera & quæ deinceps fuerit media comœdia, & quorſum tandem introducta ſit nova, quæ in inimicum artificium paulatim defluxit. (nam & ab iſtis utilia dici nonnulla, nemo eſt qui neſciat.) ſed & quo ſpectet totum hoc poeſios hujuſmodi & fabularum agendi inſtitutum.

VII. Quàm liquidò compertum habes, nullum aliud vitæ inſtitutum ad philoſophandum magis eſſe idoneum, quàm hoc in quo jam verſaris?

VIII. Ramus à ramo cui proximè adhæſit abſciſſus, non poteſt non à ſtirpe totâ abſcindi. ad eundem modum ergò & homo ab homine quovis reſciſſus, communitate totâ excidit. porrò ramum alius abſcindit; homo verò ſe ipſe à proximo ſuo ſeparat, dum eum odit & averſatur: nec advertit interim, quòd unà ſemet à ſocietate civili totâ abſciderit. veruntamen hoc à ſocietatis hujuſce conditore Jove indultum ſibi habet, quòd ei liceat denuo coaleſcere, cui priùs adhæſerat, & ad univerſi complementum locum recuperare ſuum. quanquam hoc frequentiùs ſi fiat, diſſociatio iſtiuſmodi & difficiliùs reſarcitur, & reſtitutio ægrè procedere conſuevit. omnino denique non pariter ſe habent ſurculi duo, quorum alter à prima germinatione cohæſit, & cum ſtirpe reliqua conſtanter quaſi conſpiravit; alter poſt abſciſſionem inſertus eſt: quem plantarum cultores dicere ſolent, *confruticari* quidem, ſed non *configurari*.

IX. Qui ad rationis rectæ normam progredienti obſiſtunt tibi, ſicut à rectè agendo avertere te nequeunt, ità nec benevolum erga illos affectum excutiant tibi. ſed ad utrumque horum teneas te, ut

καὶ ὅσα τοιαῦτα, μετὰ δὲ τὴν τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία παρήχθη, [1] παιδαγωγικὴν παρρησίαν ἔχουσα, καὶ τῆς ἀτυφίας οὐκ ἀχρήστως δι' αὐτῆς τῆς εὐθυρρημοσύνης ὑπομιμνήσκουσα· πρὸς οἷόν τι καὶ Διογένης ταυτὶ παρελάμβανε. μετὰ ταῦτα τίς ἡ μέση κωμῳδία, καὶ λοιπὸν ἡ νέα πρὸς τί ποτε παρείληπται, [2] ἢ κατ' ὀλίγον ἐπὶ τὴν ἐκ μιμήσεως φιλοτεχνίαν ὑπερρύη, ἐπίστησον. ὅτι μὲν γὰρ λέγεται καὶ ὑπὸ τούτων τινὰ χρήσιμα, οὐκ ἀγνοεῖται. ἀλλὰ ἡ ὅλη ἐπιβολὴ τῆς τοιαύτης ποιήσεως καὶ δραματουργίας πρὸς τίνα ποτὲ σκοπὸν ἀπέβλεψε.

VII. Πῶς ἐναργὲς προσπίπτει, τὸ μὴ εἶναι ἄλλην βίου ὑπόθεσιν εἰς τὸ φιλοσοφεῖν οὕτως ἐπιτήδειον, ὡς ταύτην ἐν ᾗ νῦν ὢν τυγχάνεις;

VIII. [3] Κλάδος τοῦ προσεχοῦς κλάδου ἀποκοπεὶς, οὐ δύναται μὴ καὶ τοῦ ὅλου φυτοῦ ἀποκεκόφθαι. οὕτω δὴ καὶ [4] ἄνθρωπος, ἑνὸς ἀνθρώπου ἀποσχισθεὶς ὅλης τῆς κοινωνίας ἀποπέπτωκε. κλάδον μὲν οὖν ἄλλος ἀποκόπτει· [5] ἄνθρωπος δὲ αὐτὸς ἑαυτὸν τοῦ πλησίον χωρίζει, μισήσας καὶ [6] ἀποστραφείς· ἀγνοεῖ δὲ ὅτι καὶ τοῦ ὅλου πολιτεύματος ἅμα ἀποτέτμηκεν ἑαυτόν. πλὴν ἐκεῖνό γε δῶρον τοῦ συστησαμένου τὴν κοινωνίαν Διός. [7] ἔξεστι γὰρ πάλιν ἡμῖν συμφῦναι τῷ προσεχεῖ, καὶ πάλιν τοῦ ὅλου συμπληρωτικοῖς [8] γίνεσθαι. πλεονάκις μέντοι γινόμενον τὸ κατὰ τὴν τοιαύτην διαίρεσιν, δυσένωτον καὶ δυσαποκατάστατον τὸ ἀποχωροῦν ποιεῖ. ὅλως τε οὐχ ὅμοιος ὁ κλάδος ὁ ἀπ' ἀρχῆς συμβλαστήσας, καὶ σύμπνους συμμείνας, τῷ μετὰ τὴν ἀποκοπὴν αὖθις ἐγκεντρισθέντι· ὅ, τί ποτε λέγουσιν οἱ φυτουργοί, [9] ὁμοθαμνεῖν μὲν, μὴ ὁμοδογματεῖν δέ.

IX. Οἱ ἐνιστάμενοι προϊόντι σοι κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, ὥσπερ [10] ἀπὸ τῆς ὑγιοῦς πράξεως ἀποστρέψαι σε οὐ δυνήσονται, οὕτως [11] μηδὲ τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐμενείας ἐκκρουέτωσαν· ἀλλὰ φύλασσε ἑαυτὸν ἐπ' ἀμφοτέρων ὁμοίως, μὴ

[1] Inf. § 18.
[2] ἢ
[3] L. 2. § 16. l. 8. § 34.
[4] L. 5. § 8.
[5] L. 4. § 29. Inf. § 9, 20.
[6] ἀποσφ.
[7] L. 8. § 34.
[8] -ρώματος. Jun.
[9] ὁμοαυξεῖν, vel ὁμοιοπαθεῖν Boot. ὁμοσωματεῖν Salm. ὁμοσχηματεῖν f.
l. 9. § 3.
[10] L. 3. § 16. l. 8. § 32.
[11] Sup. § 11. l. 6. § 47, 50.

μόνον ἐπὶ [1] τῆς εὐσταθοῦς κρίσεως καὶ πράξεως, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ [2] τῆς πρὸς τοὺς κωλύειν ἐπιχειροῦντας, ἢ ἄλλως δυσχεραίνοντας πρᾳότητος. καὶ γὰρ [3] τοῦτο ἀσθενές, τὸ χαλεπαίνειν αὐτοῖς, ὥσπερ [4] τὸ ἀποστῆναι τῆς πράξεως, καὶ ἐνδοῦναι καταπλαγέντα· ἀμφότεροι γὰρ ἐπίσης [5] λιποτάκται, ὁ μὲν ὑποτρέσας, ὁ δὲ [6] ἀλλοτριωθεὶς πρὸς τὸν φύσει [7] συγγενῆ, καὶ [8] φίλον.

X. Οὐκ ἔστι χείρων οὐδεμία φύσις τέχνης· καὶ γὰρ αἱ τέχναι τὰς φύσεις μιμοῦνται· εἰ δὲ τοῦτο, ἡ πασῶν τῶν ἄλλων τελειωτάτη καὶ περιληπτικωτάτη φύσις, οὐκ ἂν ἀπολείποιτο τῆς τεχνικῆς εὐμηχανίας. [9] πᾶσαι δέ γε τέχναι τῶν κρειττόνων ἕνεκεν τὰ χείρω ποιοῦσιν· οὐκοῦν καὶ [10] ἡ κοινὴ φύσις· καὶ δὴ ἔνθεν μὲν γένεσις δικαιοσύνης, ἀπὸ δὲ ταύτης αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ ὑφίστανται· οὐ γὰρ τηρηθήσεται τὸ δίκαιον, ἐὰν ἤτοι [11] διαφερώμεθα πρὸς τὰ μέσα, ἢ [12] εὐεξαπάτητοι καὶ προπτωτικοὶ καὶ [13] μεταπτωτικοὶ ὦμεν.

XI. Εἰ [14] οὐκ ἔρχεται ἐπὶ σὲ τὰ πράγματα, ὧν αἱ διώξεις καὶ φυγαὶ θορυβοῦσί σε, ἀλλὰ τρόπον τινὰ αὐτὸς ἐπ᾽ ἐκεῖνα ἔρχῃ· [15] τὸ γοῦν κρίμα τὸ περὶ αὐτῶν, ἡσυχαζέτω, [16] κἀκεῖνα μενεῖ ἀτρεμοῦντα, καὶ [17] οὔτε διώκων οὔτε φεύγων ὀφθήσῃ.

XII. [18] Σφαῖρα ψυχῆς αὐτοειδής, ὅταν μήτε ἐκτείνηται ἐπί τι, μήτε ἔσω συντρέχῃ, μήτε συνιζάνῃ, ἀλλὰ φωτὶ λάμπηται, [19] ᾧ τὴν ἀλήθειαν ὁρᾷ [20] τὴν πάντων, καὶ [21] τὴν ἐν [22] αὑτῇ.

XIII. [23] Καταφρονήσει μού τις; ὄψεται. ἐγὼ δὲ ὄψομαι [24] ἵνα μή τι καταφρονήσεως ἄξιον πράσσων, ἢ λέγων εὑρίσκωμαι. μισήσει; ὄψεται. ἀλλ᾽ ἐγὼ [25] εὐμενὴς καὶ εὔνους παντί, καὶ τούτῳ αὐτῷ ἕτοιμος [26] τὸ παρορώμενον δεῖξαι, οὐκ [27] ὀνειδιστικῶς, οὐδὲ ὡς καταπιδεικνύμενος ὅτι ἀνέχομαι, ἀλλὰ γνησίως καὶ χρηστῶς, οἷος ὁ Φωκίων ἐκεῖνος,

[1] L. 5. § 18.
[2] L. 7. § 26, 56, 65. l. 9. § 11, 42,
[3] Inf. § 18.
[4] L. 10. § 12.
[5] Sup. § 25.
[6] Sup. § 8. Inf. § 20.
[7] L. 2. § 1.
[8] L. 9. § 27.
[9] L. 7. § 55.
[10] L. 5. § 16.
[11] Inf. § 16. l. 9. § 27.
[12] L. 3. § 9.
[13] L. 5. § 10.
[14] L. 4. § 3.
[15] Sup. § 39.
[16] L. 9. § 15.
[17] Sup. § 1.
[18] L. 8. § 41, 48.
[19] L. 3. § 15.
[20] L. 8. § 26.
[21] Sup. § 1.
[22] αὑτῇ.
[23] L. 5. § 25, 32.
[24] L. 10. § 1, 32.
[25] L. 4. § 37. l. 7. § 26. Sup. § 9.
[26] L. 5. § 22. l. 10. § 4.
[27] Inf. § 18. l. 6. § 30.

& in judicio actionéque constanti persistas, & in mansuetudine erga illos, qui vel impedire te conantur, vel alio modo quopiam molesti tibi sunt. etenim tam hoc imbecillis est animi, succensere istis, quàm ab actione desistere, & consternatum succumbere. uterque enim ex æquo stationis desertæ reus est, & qui metu perculsus, & qui naturâ cognatum sibi atque amicum fuerit aversatus.

X. Nulla natura arte inferior est. naturam enim imitantur artes. hoc si datur, sequetur, naturam eam quæ est consummatissima, cæterasque omnes in se complectitur, artificis solertiæ neutiquam concedere. atqui in artibus omnibus deteriora quæque præstantiorum gratiâ fiunt: à communi ergo natura hoc idem fit. atque hinc sanè justitia oritur: ab hac verò reliquæ nascuntur virtutes. neque enim quod est justum æquumque servabitur, si vel ad res medias anxiè feramur, vel decepttu faciles & temerarii & inconstantes fuerimus.

XI. Si, quarum persecutio & fuga perturbat te, res eæ ad te non accedunt, sed ad illas ipse quodammodo accedis, cùm ipsæ interim immotæ maneant; judicium proinde tuum de eis quiescat, eaque nec prosequeris ampliùs, nec fugies.

XII. Uniformis prorsus est animæ sphæra, cùm nec ad exterius quicquam se extendit, nec cum eodem ullo intùs concurrit, nec consídit & comprimitur; sed lumine illo illustratur, quo veritatem, tum rerum omnium cæterarum, tum & in ipsa sitam, cernit.

XIII. Contemnit me quisquam? ipse viderit. ego mihi cavebo, ne quid contemptu dignum vel egisse vel dixisse deprehendar. odit me quisquam? ipse viderit. at ego mitis esse ac benevolus cuique pergam; & huic etiam ipsi, errorem ostendere promptus; neq; id contumeliosè, neque ut qui patientiam ostentare cupiam, sed ingenuè, benignè, quo modo Phocion ille,

nisi si simulatè agebat. interiùs enim ità affectum esse oportet, ut ipsi Dii videant, hominem esse te, qui nihil quicquam indignè ægréve ferat. quid enim tibi mali contigerit, modò quod naturæ tuæ conveniat, id ipse facias? annon amplecteris, quod universi naturæ nunc est tempestivum, cùm homo sis ad hoc compositus positúsque, ut id fieri, quocunque tandem modo, velis, quod in commune conducat?

XIV. Qui se invicem contemnunt, iidem & sibi invicem assentantur: quíque se invicem transcendere cupiunt, sibi invicem se submittunt.

XV. Quàm putidus & insincerus est, qui dicit, *Ego simpliciter tecum agere statui.* quid facis, mi homo? quid prædicere opus est? res ipsa appareat, fronti inscriptam oportuit vocem hanc, in oculis ipsis relucere statim, quomodo animus se habeat: sicut in amantis oculo cuncta statim dignoscit amasius. talem planè virum simplicem bonúmque oportet esse, qualis is qui hircum olet; ut qui astiterit, simulac accesserit, velit, nolit ipse, protinus persentiscat. simplicitatis verò affectatio tortuosa est. amicitiâ lupinâ nihil est fœdius. hoc omnium maximè fugias. vir bonus, simplex, benevolus ità in oculis gerit hæc, ut neutiquam lateat.

XVI. Optimè vivendi facultas hæc est in anima sita, si adversùs res indifferentes indifferenter se habeat. indifferenter autem se habebit, si divisim & integrè earum unamquamque consideraverit, simúlque recordatus fuerit, quòd nihil horum cogere nos potest, ut hoc vel illud de ipso opinemur; nec accedit ad nos, sed quiescit; nos autem sumus, qui judicia de his proferimus atque nobis ipsis inscribimus, cùm nec inscribere in nobis situm sit, & si clanculum irrepserint, statim obliterare: quòdque ad breve admodum tempus opus futurum sit cautelâ hac; tum vita terminabitur. ecquid est autem in

εἰ γὰρ μὴ προσεποιεῖτο· τὰ [1] ἔσω γὰρ δεῖ τοιαῦτα εἶναι, καὶ ὑπὸ τῶν θεῶν βλέπεσθαι ἄνθρωπον [2] πρὸς μηδὲν ἀγανακτικῶς διακείμενον, μηδὲ δεινοπαθοῦντα. [3] καὶ γάρ σοι κακὸν, εἰ αὐτὸς νῦν [4] ποιεῖς τὸ [ἐπὶ] τῇ φύσει σου οἰκεῖον; [5] οὐ δέχῃ τὸ νῦν τῇ τῶν ὅλων φύσει εὔκαιρον, [6] ἄνθρωπος τεταμένος πρὸς τὸ γίνεσθαι δι᾽ ὅτου δὴ τὸ κοινῇ συμφέρον;

XIV. [7] Ἀλλήλων καταφρονοῦντες, ἀλλήλοις [8] ἀρεσκεύοντες, καὶ ἀλλήλων ὑπερέχειν θέλοντες, ἀλλήλοις ὑποκατακλίνονται.

XV. Ὡς σαπρὸς καὶ κίβδηλος, ὁ λέγων, ἐγὼ προῄρημαι ἁπλῶς σοι προσφέρεσθαι; καὶ ποιεῖς ἄνθρωπε; τοῦτο οὐ δεῖ προλέγειν. [9] αὐτοῦ φανήσεται. [10] ἐπὶ τοῦ μετώπου γεγράφθαι ὀφείλει εὐθὺς ἡ φωνὴ [11] τοιοῦτον ἔχει, εὐθὺς ἐν τοῖς ὄμμασιν ἐξέχει· ὡς τῶν ἐραστῶν ἐν τῷ βλέμματι πάντα εὐθὺς γνωρίζει ὁ ἐρώμενος. τοιοῦτον ὅλως δεῖ τὸν ἁπλοῦν καὶ ἀγαθὸν εἶναι, [12] οἷον γράσωνα, ἵνα [13] ὁ παραστὰς, ἅμα τῷ προσελθεῖν, θέλει οὐ θέλει, αἴσθηται. ἐπιτήδευσις δὲ ἁπλότητος [14] σκαλμή ἐστιν· οὐδέν ἐστιν αἴσχιον λυκοφιλίας. πάντων μάλιστα τοῦτο φεῦγε. ὁ ἀγαθὸς, καὶ [15] ἁπλοῦς, καὶ εὐμενὴς, ἐν τοῖς ὄμμασιν ἔχουσιν ταῦτα, καὶ οὐ λανθάνει.

XVI. Κάλλιστα [16] δὲ ζῆν, [17] δύναμις αὐτη ἐν τῇ ψυχῇ, ἐὰν [18] πρὸς τὰ ἀδιάφορα ἀδιαφορῇ· ἀδιαφορήσει δὲ, ἐὰν [19] ἕκαστον αὐτῶν θεωρῇ διῃρημένως καὶ ὁλικῶς· καὶ μεμνημένος, ὅτι [20] οὐδὲν αὐτῶν ὑπόληψιν περὶ αὐτοῦ ἡμῖν ἐμποιεῖ, [21] οὐδὲ ἔρχεται ἐφ᾽ ἡμᾶς· ἀλλὰ [22] τὰ μὲν ἀτρεμεῖ· [23] ἡμεῖς δὲ ἐσμὲν, οἱ τὰς περὶ αὐτῶν κρίσεις γεννῶντες, καὶ οἷον γράφοντες ἑαυτοῖς [24] ἐξὸν μὲν μὴ γράφειν; [25] ἐξὸν δὲ κἄν που λάθῃ, εὐθὺς ἐξαλεῖψαι. ὅτι [26] ὀλίγου χρόνου ἔσται ἡ τοιαύτη προσοχὴ, καὶ λοιπὸν πεπαύσεται ὁ βίος. τί μέντοι δύσκολον

[1] L. 12. § 2.
[2] Inf. § 18. l. 6. § 26.
[3] L. 6. § 27. l. 9. § 42.
[4] ποιεῖς Mer.
[5] L. 4. § 23.
[6] Inf. § 20. l. 5. § 8.
[7] L. 4. § 32.
[8] L. 5. § 5.
[9] αὐτὸ f.
[10] L. 7. § 60.
[11] ὁποῖον f. vel τ. ἔχει;
[12] L. 5. § 28.
[13] L. 5. § 6.
[14] σκαλιωὴ Xyl. σκαιά Boot. σκαμβὴ Sal.
[15] L. 7. § 31.
[15] διάζω f.
[17] Sup. § 31. l. 8. § 8. Sup. § 9.
[18] L. 2. § 11. l. 6. § 32. l. 9. § 1.
[19] Sup. § 2.
[20] L. 9. § 15.
[21] Sup. § 11.
[22] L. 4. § 3.
[23] L. 5. § 19.
[24] L. 6. § 52.
[25] L. 5. § 2.
[26] L. 10. § 11, 15.

καλῶς

καλῶς ἔχει ταῦτα· [1] εἰ μὲν γὰρ κατὰ φύσιν ἐστί, χαῖρε αὐτοῖς, καὶ ῥάδια [2] ἔσται σοι· εἰ δὲ παρὰ φύσιν, [3] ζήτει τί ἐστί σοι κατὰ τὴν σὴν φύσιν. καὶ [4] ἐπὶ τοῦτο σπεῦδε, κἂν ἄδοξον ᾖ. [5] πᾶσι γὰρ συγγνώμη τὸ ἴδιον ἀγαθὸν ζητοῦντι.

XVII. [6] Πόθεν ἐλήλυθεν ἕκαστον, καὶ [7] ἐκ τίνων ἕκαστον ὑποκειμένων, καὶ [8] εἰς τί μεταβάλλει, καὶ [9] οἷον ἔσται μεταβαλόν, καὶ ὡς [10] οὐδὲν κακὸν πείσεται.

XVIII. [Καὶ] πρῶτον, [11] τίς ἡ πρὸς αὐτοὺς μοι σχέσις. καὶ ὅτι [12] ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν. καὶ καθ' ἕτερον λόγον, προστησόμενος αὐτῶν γέγονα, ὡς κριὸς ποίμνης, ἢ ταῦρος ἀγέλης. ἄνωθεν δὲ ἔπιθι, ἀπὸ τοῦ, [13] εἰ μὴ ἄτομοι, [14] φύσις ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα. εἰ τοῦτο, [15] τὰ χείρονα τῶν κρειττόνων ἕνεκεν· [16] ταῦτα δὲ ἀλλήλων.

Δεύτερον δὲ, [17] ὁποῖοί τινές εἰσιν ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἐν τῷ κλιναρίῳ, τἆλλα· μάλιστα δὲ, [18] οἵας ἀνάγκας δογμάτων κειμένας ἔχουσιν· καὶ αὐτὰ δὲ ταῦτα [19] μεθ' οἵου τύφου ποιοῦσι.

Τρίτον, ὅτι εἰ μὲν ὀρθῶς ταῦτα ποιοῦσιν, οὐ δεῖ δυσχεραίνειν· εἰ δὲ οὐκ ὀρθῶς, [20] δηλονότι [21] ἄκοντες καὶ [22] ἀγνοοῦντες. [23] πᾶσα γὰρ ψυχὴ ἄκουσα στέρεται, ὥσπερ τοῦ ἀληθοῦς, οὕτως καὶ τοῦ [24] κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ προσφέρεσθαι. ἄχθονται γοῦν ἀκούοντες ἄδικοι, καὶ ἀγνώμονες, καὶ πλεονέκται, καὶ καθάπαξ ἁμαρτητικοὶ περὶ τοὺς πλησίον.

Τέταρτον, ὅτι καὶ [25] αὐτὸς πολλὰ ἁμαρτάνεις, καὶ [26] ἄλλος [27] τοιοῦτος εἶ· καὶ εἰ τινῶν δὲ ἁμαρτημάτων ἀπέχῃ, ἀλλὰ [28] τήν γε ἕξιν ποιητικὴν [29] ἔχεις, εἰ καὶ διὰ δειλίαν, ἢ δοξοκοπίαν, ἢ τοιοῦτό τι κακὸν ἀπέχῃ τῶν ὁμοίων ἁμαρτημάτων.

Πέμπτον, ὅτι [30] οὐδὲ εἰ ἁμαρτάνουσι κατείληφας. πολλὰ γὰρ κατ' [31] οἰκονομίαν γίνεται. καὶ ὅλως πολλὰ δεῖ πρότερον μαθεῖν, ἵνα τις περὶ ἀλλοτρίας πράξεως καταληπτικῶς τι ἀποφήνηται.

[1] L. 8. § 26. L. 10. § 33.
[2] ἔσται f.
[3] L. 10. § 2.
[4] L. 4. § 12. L. 5. § 3.
[5] L. 6. § 27.
[6] L. 3. § 11.
[7] L. 9. § 36.
[8] L. 8. § 18. L. 12. § 24.
[9] L. 8. § 21. L. 10. § 19.
[10] L. 4. § 42.
[11] L. 8. § 27.
[12] L. 2. § 1.
[13] L. 9. § 39.
[14] L. 10. § 6.
[15] Sup. § 10.
[16] L. 5. § 16.
[17] L. 3. § 4.
[18] L. 8. § 14.
[19] L. 9. § 34.
[20] δῆλοι ὅτι
[21] L. 7. § 62.
[22] L. 2. § 1.
[23] L. 7. § 63.
[24] L. 8. § 29.
[25] L. 7. § 26.
[26] Sup. § 70.
[27] -λως f.
[28] L. 1. § 17.
[29] ἔχεις
[30] L. 9. § 38.
[31] L. 4. § 51.

his difficile? siquidem enim naturæ congrua sunt, eis oblecta te, & facilia futura sunt. sin præter naturam, investiga, quid sit naturæ tuæ congruum, & ad hoc te accinge, etiamsi minus gloriosum sit. venia enim cuique habenda est, qui bonum suum sectatur.

XVII. Cogita tecum, unde prodierit unumquodque, & ex quibus consistat, & in quid mutet, & ubi mutaverit, quale futurum sit, & quod mutando mali nil patitur.

XVIII. De eis qui adversus te delinquunt cogita: Primò, quam relationem ad illos habeas. quòd alteri alterius caussâ nati sumus: tu autem speciali quadam ratione etiam illis præfectus, ut gregi aries, armento taurus. quin & altius rem repete: vel atomos obtinere, vel naturam universa disponere. hoc si est, deteriora constat præstantiorum causâ esse condita, præstantiora sui invicem.

Secundò cogita, quales sint ad mensam, in lectulo alibi. præsertim verò, quas à decretis intus sitas necessitates perpetiantur: quantaque cum prudentiæ opinione hæc ipsa, in quibus delinquunt, agant.

Tertiò, quòd, si hæc rectè faciunt, ægrè ferre non oportet: sin minùs, nolentes utique & nescientes agunt. omnis etenim anima, prout veritate privatur invita, sic etiam erga quemque pro dignitate cujusque gerendi se peritiâ. itaque injustos, ingratos, avaros, vicinis injurios dici se non sustinent.

Quartò, quòd & ipse multa peccas, & aliàs ejusmodi es plane, quales illi sunt. atque etiamsi peccatis quibusdam abstineas, habes tamen intra te habitum talia perpetrare proclivem, licèt vel ignaviæ, vel famæ, vel alius alicujus ratione à peccatis paribus te cohibeas.

Quintò, quòd nec an peccaverint etiam, nôsti satis. multa enim per dispensationem geruntur. atque omnino multa priùs edocearis oportet, quàm de facto alieno certi quicquam statuere possis.

Sextò, quando quàm maximè indignaris, vel ægrè fers, memineris momentaneam esse vitam humanam, omnésque nos brevi componendos fore.

Septimò, non esse actiones aliorum, quæ nos conturbant; sunt enim hæ in mentibus ipsorum sitæ: sed opiniones tantùm nostras. istas igitur tolle, missóque de re ipsa, tanquam grave quiddam sit, judicio, ira protinus evanescet. sed quomodo tollam? reputando nihil tibi inhonestum contigisse. nisi enim malum id sit duntaxat quod inhonestum est, necesse futurum est, ut & tu multa pecces, & latro, vel quidlibet etiam, fias.

Octavò, cogita quanto graviora patiamur ex iracundia ac mœstitia, quàm de istis concipimus, quàm ex eis ipsis, quorum caussâ succensemus & angimur.

Nonò, mansuetudinem insuperabilem esse, si genuina fuerit, non personata & fucata. quid enim fecerit tibi, qui vel maximè contumeliosus est, si mansuetè adversùs illum te gerere perrexeris, & si occasio tulerit, placidè illum admonueris, & eodem ipso, quo te lædere molitur, tempore quietus ipse hominem meliora docueris; *Noli sic agere mi fili; ad aliud nati sumus. mihi quidem noceri nequit. sed ipse læderis, mi fili.* monstraveris etiam scitè, & generatim ostenderis, nec apes ità se gerere, nec eorum ullum, quæ gregatim agere nata sunt, animantium. quin neque irrisoriè faciendum hoc, neque contumeliosè, sed cum genuino amoris affectu; neque animo quasi attacto & exulcerato, neque tanquam in schola, neque ut astanti alicui admirationi, sed ità semper, ut nonnulli.

Capita novem ista in mente reposita habeas, tanquam dona quædam à Musis accepta; atque incipias tandem homo esse, dum vivis. Verumtamen ex æquo cavendum, sicut nè irascaris eis, ita etiam nè aduleris. utrumque enim societatis jus violat, & ad damnum tendit.

Ἕκτον, ὅτι [1] ὅταν λίαν ἀγανακτῇς, ἢ καὶ δυσπαθῇς, [2] ἀκαριαῖος ὁ ἀνθρώπειος βίος, καὶ [3] μετ' ὀλίγον πάντες [4] ἐξετάθημεν. — [1] L. 7. § 58. [2] L. 4. § 48. [3] L. 12. § 21. [4] L. 4. § 3.

Ἕβδομον, ὅτι [5] οὐχ αἱ πράξεις αὐτῶν ἐνοχλοῦσιν ἡμῖν· [6] ἐκεῖναι γάρ εἰσιν ἐν τοῖς ἐκείνων ἡγεμονικοῖς· ἀλλὰ [7] αἱ ἡμέτεραι ὑπολήψεις. [8] ἆρον γοῦν, καὶ θέλησον ἀφεῖναι τὴν ὡς περὶ δεινοῦ κρίσιν, καὶ [9] ἀπῆλθεν ἡ ὀργή. πῶς οὖν ἀρεῖς; λογισάμενος, ὅτι [10] οὐκ αἰσχρόν. ἐὰν γὰρ μὴ [11] μόνον ᾖ τὸ αἰσχρὸν κακόν, [12] ἀνάγκη καὶ σε πολλὰ ἁμαρτάνειν, καὶ λῃστὴν καὶ παντοῖον γίνεσθαι. — [5] Sup. § 11. [6] L. 5. § 25. [7] L. 7. § 16. [8] L. 4. § 7. [9] L. 5. § 22. [10] L. 2. § 1. [11] Sup. § 11. [12] L. 9. § 1.

Ὄγδοον, [13] ὅσῳ χαλεπώτερα ἐπιφέρουσιν αἱ ὀργαὶ καὶ λῦπαι αἱ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, ἤπερ αὐτά ἐστιν ἐφ' οἷς ὀργιζόμεθα καὶ λυπούμεθα. — [13] L. 7. § 24.

Ἔνατον, ὅτι [14] τὸ εὐμενὲς ἀνίκητον, ἐὰν γνήσιον ᾖ καὶ μὴ [15] σεσηρὸς, μηδὲ ὑπόκρισις. τί γάρ σοι ποιήσῃ ὁ ὑβριστικώτατος, ἐὰν διατελῇς [16] εὐμενὴς αὐτῷ, καὶ, εἰ οὕτως ἔτυχε, πράως παραινῇς καὶ [17] μεταδιδάσκῃς εὐσχολῶν παρ' αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν καιρόν, ὅτε κακά ποιεῖν σε ἐπιχειρεῖ· μὴ τέκνον· [18] πρὸς ἄλλο πεφύκαμεν. [19] ἐγὼ μὲν οὐ μὴ βλαβῶ, [20] σὺ δὲ βλάπτῃ, τέκνον. καὶ [21] δεικνύναι εὐαφῶς καὶ ὁλικῶς, ὅτι τοῦτο οὕτως ἔχει, ὅτι [22] οὐδὲ μέλισσαι αὐτὸ ποιοῦσιν, οὐδ' ὅσα συναγελαστικὰ πέφυκε. δεῖ δὲ [23] μήτε εἰρωνικῶς αὐτὸ ποιεῖν, [24] μήτε ὀνειδιστικῶς, ἀλλὰ φιλοστόργως καὶ ἀδήκτως [25] τῇ ψυχῇ· καὶ [26] μὴ ὡς ἐν σχολῇ, μηδὲ ἵνα ἄλλος παραστὰς θαυμάσῃ· ἀλλ' [27] ἤτοι πρὸς μόνον, καὶ ἐὰν ἄλλοι τινες περιεστήκωσι. — [14] Sup. § 13. [15] L. 1. § 15. [16] L. 3. § 11. [17] L. 5. § 28. [18] L. 2. § 1. [19] L. 10. § 33. [20] L. 9. § 4. [21] L. 10. § 4. [22] L. 9. § 9. [23] Sup. § 13. [24] L. 1. § 10, 16. [25] τῷ f. [26] L. 10. § 36. [27] ἀεί τοι Mer. ἀεὶ ὡς Xyl.

cum solo agas, etiamsi alii forsan circumstiterint.

Τούτων τῶν ἐννέα κεφαλαίων μέμνησο, ὡς παρὰ τῶν Μουσῶν δῶρα εἰληφώς, καὶ [28] ἄρξαι ποτὲ ἄνθρωπος εἶναι, ἕως ζῇς. [29] φυλακτέον δὲ ἐπίσης τῷ ὀργίζεσθαι αὐτοῖς, τὸ κολακεύειν αὐτούς· ἀμφότερα γὰρ ἀκοινώνητα, καὶ πρὸς βλάβην φέρει. — [28] L. 10. § 1. l. 12. § 1. [29] L. 4. § 33.

προχεῖρον

[1] Sup. § 9. πρόχειρον δὲ ἐν ταῖς ὀργαῖς, ὅτι [1] οὐχὶ τὸ θυμοῦσθαι ἀνδρικόν, ἀλλὰ τὸ πρᾷον καὶ ἥμερον, ὥσπερ ἀνθρωπικώτερον, οὕτως καὶ ἀρρενικώτερον, καὶ ἰσχύος καὶ νεύρων. καὶ ἀνδρείας τούτῳ μέτεστιν, οὐχὶ τῷ ἀγανακτοῦντι καὶ δυσαρεστοῦντι. ὅσῳ γὰρ ἀπαθείᾳ τοῦτο οἰκειότερον, τοσούτῳ καὶ δυνάμει. ὥσπερ τε ἡ λύπη ἀσθενοῦς, οὕτως καὶ ἡ ὀργή. ἀμφότεροι γὰρ τέτρωνται, καὶ [3] ἐνδεδώκασιν.

[3] L. 7. § 64.

adversùs iram verò præstò sit illud; irasci haud virile esse; sed mansuetum placidúmque animi affectum, ut humanius quiddam, ità & masculum magis. atque is certè, qui ità affectus est, robur animi nervosque & fortitudinem penes se habet, non autem is qui indignatur & offenditur. quò enim propiùs hoc ad immunitatem ab affectibus omnem prorsùs, eo etiam ad potentiam propiùs accedit. quemadmodum autem tristitia, sic & ira imbecillis est animi. utraque enim vulnus accepit, & succubuit.

Εἰ δὲ βούλει, καὶ δέκατον παρὰ τοῦ Μουσηγέτου δῶρον λάβε· ὅτι [3] τὸ [4] μὴ ἀξιοῦν ἁμαρτάνειν τοὺς φαύλους μανικόν. [5] ἀδυνάτου γὰρ ἐφίεται· τὸ δὲ συγχωρεῖν ἄλλοις μὲν εἶναι τοιούτους, ἀξιοῦν δὲ μὴ εἰς σὲ ἁμαρτάνειν, [6] ἄγνωμον καὶ τυραννικόν.

[3] L. 5. § 17.
[4] ἀξιοῦν μὴ
[5] L. 7. § 71.
[6] L. 6. § 27.

Quod si volueris, etiam decimum à Musarum præside donum accipe. velle improbi nè peccent insaniæ est. id enim quod fieri non potest, appetit. tum concedere, ut adversùs alios tales sint, sed nè in te peccent postulare, & stolidum est & tyrannicum etiam.

XIX. Τέσσαρας μάλιστα τροπὰς τοῦ ἡγεμονικοῦ παραφυλακτέον διηνεκῶς, καὶ ἐπειδὰν φωράσῃς, [7] ἀπαλειπτέον, ἐπιλέγοντα ἐφ' ἑκάστου οὕτως· τοῦτο τὸ φάντασμα [8] οὐκ ἀναγκαῖον. τοῦτο [9] λυτικὸν κοινωνίας· τοῦτο [10] οὐκ ἀπὸ σαυτοῦ μέλλεις λέγειν· τὸ γὰρ μὴ ἀφ' ἑαυτοῦ λέγειν ἐν τοῖς ἀτοπωτάτοις νόμιζε. τέταρτον δέ ἐστι, καθ' ὃ σεαυτῷ [11] ὀνειδιεῖς, ὅτι τοῦτο [12] ἡττωμένου ἐστὶ καὶ ὑποκατακλινομένου τοῦ ἐν σοὶ [13] θειοτέρου μέρους τῇ ἀτιμοτέρᾳ καὶ [14] θνητῇ μοίρᾳ τῇ τοῦ σώματος καὶ ταῖς τούτου παχείαις ἡδοναῖς.

[7] Sup. § 16.
[8] L. 4. § 24.
[9] L. 9. § 23.
[10] L. 2. § 16.
[11] συνειδήσεις f.
[12] L. 3. § 3.
[13] L. 12. § 19.
[14] L. 4. § 41.

XIX. Mentis affectiones quatuor potissimùm sunt jugiter cavendæ, & ubi deprehensæ fuerint, confestim inducendæ, de singulis eorum sic censendo: cogitatio ista non est necessaria; ista societatis inimica; istud non à te dicturus es. aliquid enim non à teipso dicere, in rerum absurdissimarum numero habeto. quartum esto, quicquid conscientia tibi dictaverit, fore per illud, ut pars tui divinior devicta succumbat viliori, corpori nempe mortali ejusque crassis voluptatibus.

XX. Τὸ μὲν πνευμάτιόν σου, καὶ τὸ πυρῶδες ὅσον ἐγκέκραται, καίτοι φύσει ἀνωφερῆ ὄντα, ὅμως πειθόμενα τῇ τῶν ὅλων διατάξει, παρακρατεῖται ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ συγκρίματος. καὶ τὸ γεῶδες δὲ τὸ ἐν σοὶ πᾶν, καὶ τὸ ὑγρόν, καίτοι κατωφερῆ ὄντα, ὅμως ἐγήγερται καὶ ἕστηκε τὴν οὐχ ἑαυτῶν φυσικὴν στάσιν. οὕτως ἄρα καὶ τὰ στοιχεῖα ὑπακούει τοῖς ὅλοις, [15] ἐπειδὰν πού τι καταταχθῇ σὺν βίᾳ, μένοντα, μέχρις ἂν ἐκεῖθεν πάλιν τὸ ἐνδόσιμον τῆς διαλύσεως σημήνῃ. [16] οὐ δεινὸν οὖν μόνον τὸ νοερόν σου μέρος ἀπειθ-

[15] L. 3. § 5.
[16] L. 9. § 9.

XX. Quicquid aëreum & igneum immixtum est tibi, etiamsi natura sursum feratur, utrumque tamen universi dispositioni obsequatur, in massa composita illic detinetur. quicquid itidem in te terreum & aqueum existit, etiamsi naturâ deorsum vergat, attollitur nihilominus, & stationem occupat non suam usqueadeo etiam elementa universo obtemperant, dum ibi, ubi per vim disposita sunt, manent, donec dissolutionis signum detur. an non iniquum est ergo, mentem tantùm tuam immorigeram

morigeram esse, nec statione suâ acquiescere? & huic tamen nihil violentum injungitur, sed ea sola quæ ei secundum naturam sunt. nec sustinet tamen, sed in contrarium fertur. motus enim omnis ad injurias, luxus, dolores, formidines. nihil est aliud, quàm à natura defectio. quin & mens, quoties eventum aliquem ægrè fert, stationem tunc suam deserit: ad æquanimitatem enim & pietatem est condita, non minùs quàm ad justitiam. siquidem & ista ad communionem tuendam faciunt; imò actionibus justis antiquiora sunt.

XXI. Cui non unus idémque semper vitæ scopus est, hic unus idémque per vitam totam esse non potest. non satis est quod dixi, nisi illud etiam adjeceris, qualis scopus hic esse debeat. quemadmodum enim opinio eadem non est de omnibus quæ vulgò hominum quoquo modo bona videntur, sed de certis quibusdam, communibus nempe: ad eundem modum & scopum illum qui est civilis & communioni congruus proponi oportet. qui enim ad istum conatus suos omnes direxerit, is actiones suas omnes sibi similes præstabit, & hoc modo semper idem futurus est.

XXII. Murem agrestem & domesticum cogita. hujusque pavorem ac trepidationem.

XXIII. Socrates plurimorum decreta *lamias* appellabat, puerulorum terriculamenta.

XXIV. Lacedæmonii in spectaculis suis, peregrinis in umbra sedilia collocabant, ipsi ubicunque obtigerat, considebant.

XXV. Perdiccæ accersenti excusabat se Socrates; *nè pessimo,* inquit, *exitio peream, cùm gratiam collatam referre nequeam.*

XXVI. In scriptis Epicureis præcipitur, ut in mente ac memoria semper habeamus antiquorum aliquem eorum, qui virtutem coluerint.

εἶναι καὶ ἀγανακτεῖν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ; καί τοι [1] οὐδέν γε βίαιον τούτῳ ἐπιτάσσεται. ἀλλὰ μόνα, [2] κατὰ φύσιν ἐστὶν αὐτῷ· οὐ μήν τοι ἀνέχεται, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν φέρεται. ἡ γὰρ ἐπὶ τὰ ἀδικήματα καὶ τὰ ἀκολαστήματα, καὶ τὰς λύπας, καὶ τοὺς φόβους κίνησις, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ [3] ἀφισταμένου τῆς φύσεως. καὶ ὅταν δέ τινι τῶν συμβαινόντων δυσχεραίνει τὸ ἡγεμονικὸν, [4] καταλείπει καὶ τότε τὴν ἑαυτοῦ χώραν. πρὸς [5] ἰσότητα γὰρ καὶ [6] θεοσέβειαν κατεσκεύασται, οὐχ ἧττον ἢ πρὸς [7] δικαιοσύνην. καὶ γὰρ [8] ταῦτα ἐν εἴδει ἐστὶ τῆς εὐκοινωνησίας, μᾶλλον δὲ [9] πρεσβύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων.

L. 5. § 9.
[2] [ἀ] κ.
[3] Sup. § 8.
[4] Sup. § 9.
[5] Sup. § 4, 6.
[6] L. 7. § 66.
[7] L. 9. § 1.
[8] Sup. § 13.
[9] L. 9. § 1.

XXI. Ὧι μὴ [10] εἷς καὶ ὁ αὐτός ἐστιν ἀεὶ τοῦ βίου σκοπὸς, οὗτος [11] εἷς καὶ ὁ αὐτὸς δι' ὅλου τοῦ βίου εἶναι οὐ δύναται. οὐκ ἀρκεῖ δὲ τὸ εἰρημένον, ἐὰν μὴ κἀκεῖνο προσθῇς, ὁποῖον εἶναι δεῖ τοῦτον τὸν σκοπόν. ὥσπερ γὰρ οὐχ ἡ πάντων τῶν ὁπωσοῦν πλείοσι δοκούντων ἀγαθῶν ὑπόληψις ὁμοία ἐστὶν, ἀλλ' ἡ τῶν τοιῶνδέ τινων, τουτέστι τῶν κοινῶν· οὕτω καὶ τὸν σκοπὸν δεῖ [12] τὸν κοινωνικὸν καὶ [13] πολιτικὸν ὑποστήσεσθαι. ὁ γὰρ εἰς τοῦτον πάσας τὰς ἰδίας ὁρμὰς ἀπευθύνων, πάσας τὰς πράξεις ὁμοίας ἀποδώσει, καὶ κατὰ τοῦτο [14] ἀεὶ ὁ αὐτὸς ἔσται.

[10] L. 2. § 7, 16.
[11] L. 1. § 8.
[12] L. 5. § 16.
[13] L. 9. § 23.
[14] Inf. § 27.

XXII. Τὸν μῦν τὸν ὀρεινὸν, καὶ τὸν κατοικίδιον, καὶ [15] τὴν πτοίαν τούτου καὶ διασόβησιν. [15] L. 7. § 3.

XXIII. Σωκράτης καὶ τὰ τῶν πολλῶν δόγματα, λαμίας ἐκάλει, [16] παιδίων δείματα. [16] L. 2. § 12. l. 4. § 44. l. 7. § 68.

XXIV. Λακεδαιμόνιοι τοῖς μὲν ξένοις ἐν ταῖς θεωρίαις ὑπὸ τῇ σκιᾷ τὰ βάθρα ἐτίθεσαν· αὐτοὶ δὲ οὗ ἔτυχεν ἐκαθέζοντο.

XXV. Τῷ Περδίκκᾳ [17] ὁ Σωκράτης περὶ τοῦ μὴ ἔρχεσθαι παρ' αὐτὸν, ἵνα, ἔφη, μὴ τῷ κακίστῳ ὀλέθρῳ ἀπόλωμαι, τουτέστι, μὴ εὖ παθὼν οὐ δυνηθῶ ἀντευποιῆσαι. [17] L. 7. § 66.

XXVI. Ἐν τοῖς τῶν [18] Ἐφεσίων γράμμασι, παράγγελμα ἔκειτο, συνεχῶς ὑπομιμνήσκεσθαι τῶν παλαιῶν τινος τῶν ἀρετῇ χρησαμένων. [18] Ἐπικουρείων f.

XXVII. Οἱ Πυθαγόρειοι, ἕωθεν [1] εἰς τὸν οὐρανὸν ἀφορᾷν, ἵν' ὑπομιμνησκώμεθα τῶν [2] ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως τὸ ἑαυτῶν ἔργον διανυόντων, καὶ τῆς τάξεως, καὶ τῆς [3] καθαρότητος, καὶ τῆς γυμνότητος. οὐδὲν γὰρ προκάλυμμα ἄστρου.

XXVII. Pythagorei manè cœlum suspicere præcipiebant, quò eorum commoneamur, quæ eundem perpetuò cursum servant, eodémque modo peragunt opus suum; útq; ordinem eorundem observemus, & puritatem, & nuditatem. astri siquidem velamentum nullum est.

[1] L. 7. § 47. [2] Sup. § 21. l. 9. § 9. [3] L. 10. § 1. l. 12. § 2.

XXVIII. Οἷος ὁ Σωκράτης τὸ κῴδιον ὑπεζωσμένος, ὅτε ἡ Ξανθίππη λαβοῦσα τὸ ἱμάτιον ἔξω προῆλθε· καὶ ἃ εἶπεν ὁ Σωκράτης τοῖς ἑταίροις αἰδεσθεῖσι καὶ ἀναχωρήσασιν, ὅτε αὐτὸν εἶδον οὕτως ἐσταλμένον.

XXVIII. Cogita Socrates qui fuerit pelle succinctus, quando Xanthippe veste ipsius sumptâ foras se proripuerat. quæque amicis suis dixerit, pudore suffusis pedémque retrahentibus, cùm sic indutum illum conspicarentur.

XXIX. Ἐν τῷ γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν, οὐ πρότερον ἄρξεις, πρὶν ἀρχθῇς. τοῦτο πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ βίῳ.

XXIX. Nec in scribendo, nec in legendo aliis præcipias, nisi prius præceptum fuerit tibi. in vita multò magis sic se habet.

XXX. [4] Δοῦλος πέφυκας. οὐ μέτεστί σοι λόγου.

XXX. *Cùm liber haud sis, jus loquendi non habes.*

XXXI. —— [5] Ἐμὸν δ' ἐγέλασσε φίλον κῆρ.

XXXI. —— *at cor carum mihi risit.*

XXXII. [6] Μέμψονται δ' [7] ἀρετὴν χαλεποῖς βάζοντες ἔπεσσιν.

XXXII. *Dura suos fundendo incessent verba parentes.*

[4] Tragic. N. Q. Philo de boni libert. [5] Homer. Odyss. ι. v. 413. [6] Hesiod Oper. lib. 1. v. 184. [7] ἀρα τοῦ Hes.

XXXIII. Σῦκον χειμῶνος ζητεῖν, [8] μαινομένου· τοιοῦτος [9] ὁ παιδίον ζητῶν, ὅτε οὐκέτι δίδοται.

XXXIII. Insani est, ficum hyeme quærere. assidet huic, qui puerulum requirit, cùm non amplius conceditur.

[8] L. 5. § 17. Sup. § 18. [9] L. 9. § 40.

XXXIV. Καταφιλοῦντα τὸ παιδίον, ἔλεγεν ὁ Ἐπίκτητος, ἔνδον ἐπιφθέγγεσθαι, [10] αὔριον ἴσως ἀποθανῇ. δύσφημα ταῦτα; [11] οὐδὲν δύσφημον, ἔφη, φυσικοῦ τινος ἔργου σημαντικόν· ἢ καὶ τὸ στάχυας [12] θερισθῆναι, δύσφημον.

XXXIV. Filiolum deosculantem præcipiebat Epictetus, intus apud se diceret, *Cras forsan moriturus es.* at malè ominata sunt ista. mali ominis nihil est, quod munus naturale ullum designat. alioqui spicas etiam demeti, infaustum fuerit.

[10] L. 10. § 34. [11] L. 2. § 17. [12] L. 7. § 40. [13] L. 9. § 21.

XXXV. [13] Ὄμφαξ, σταφυλή, σταφίς, [14] πάντα μεταβολαί, [15] οὐκ εἰς τὸ μὴ ὄν, ἀλλ' εἰς τὸ νῦν μὴ ὄν.

XXXV. Uva acerba, matura, passa; mutationes sunt omnia ista, non in id quod non est, sed in id quod nondum est.

[14] L. 5. § 23. [15] L. 4. § 4.

XXXVI. [16] Ληστὴς προαιρέσεως οὐ γίνεται, τὸ τοῦ Ἐπικτήτου.

XXXVI. *Voluntatis latro nullus est,* inquit Epictetus.

[16] L. 8. § 41.

XXXVII. Τέχνην δὲ ἔφη [17] περὶ τὸ συγκατατίθεσθαι εὑρεῖν. καὶ ἐν τῷ [18] περὶ τὰς ὁρμὰς τόπῳ τὸ προσεκτικὸν φυλάσσειν, ἵνα [19] μεθ' ὑπεξαιρέσεως, ἵνα [20] κοινωνικαί, ἵνα [21] κατ' ἀξίαν. καὶ [22] ὀρέξεως μὲν παντάπασιν ἀπέχεσθαι, [23] ἐκκλίσει δὲ πρὸς μηδὲν τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν χρῆσθαι.

XXXVII. Artem assensum præbendi inveniendam idem monebat. & conatus ità cohibendos esse, ut cum exceptione fiant, ut societatis jus spectent, ut pro rei cujusque dignitate adhibeantur. & appetitu quidem abstinendum prorsus: aversationem verò in re nulla adhibendam, quæ nostri juris non sit.

[17] L. 7. § 54. [18] L. 8. § 7. [19] L. 4. § 1. [20] L. 7. § 72. [21] L. 8. § 29. [22] L. 10. § 1. [23] Sup. § 25.

XXXVIII. Non est itaque, inquit, de re vulgari certamen, sed de eo, utrum insaniamus, necne.

XXXIX. Socratis dictum. Quid vultis? rationalium, an irrationalium animas habere? rationalium. quorumnam rationalium? sanorum an pravorum? sanorum. quare ergo non quæritis? quia jam habemus. cur ergo pugnatis & contenditis invicem?

XXXVIII. Οὐ περὶ τοῦ τυχόντος οὖν, ἔφη, ἐστὶν ὁ ἀγὼν, ἀλλὰ περὶ τοῦ [1] μαίνεσθαι, [2] εἰ μή.

XXXIX. Ὁ Σωκράτης ἔλεγε· τί θέλετε; λογικῶν ψυχὰς ἔχειν, ἢ ἀλόγων; λογικῶν. τίνων λογικῶν; [3] ὑγιῶν ἢ φαύλων; ὑγιῶν. τί [4] οὖν ζητεῖτε; ὅτι [5] ἔχομεν. τί οὖν μάχεσθε καὶ διαφέρεσθε;

[1] L. 5. § 17.
[2] ἢ μή.
[3] L. 10. § 35.
[4] οὖν [οὐ] Xyl. Lug.
[5] L. 4. § 13. l. 5. § 25.

LIB. XII.

ISTA omnia, quæ per ambages assequi contendis, jam consequi potes, ni tibi ipse invideas. hoc autem fiet, si præteritum omne missum feceris, futurum omne providentiæ divinæ permiseris, & quod præsens est tantùm ad pietatis ac justitiæ normam direxeris: ad pietatis normam, dum quicquid destinatur tibi diligis; cùm & tibi hoc natura tulerit, & huic te: ad justitiæ, dum liberè & sine ambage ulla quæ vera sunt proloqueris, & quæ legi consentanea ac pro rei cujusque dignitate sunt, facis: nec impediverit te, quo minùs sic te geras, aut aliena sive vitiositas, sive opinio, sive sermo, aut sensus etiam cingentis te massæ istius carneæ. viderit enim id quod patitur. si igitur, cùm in exitu ferè jam sis, missis cæteris omnibus, id duntaxat, quod in te principatum gerit & divinum est, in pretio ac honore habueris; nec hoc metueris, nè vivere desinas aliquando, sed nè secundùm naturam vivere tandem occipias; mundo qui te protulit, dignum te præstabis, desinésque in patria tua peregrinus esse, eáque quæ quotidie eveniunt tanquam inopinata admirari, & ex hac vel illa re suspensus teneri.

II. Mentes omnes, vasis hisce corporeis, & corticibus, & sordibus Deus, denudatas intuetur. solâ

ΒΙΒΛΙΟΝ ιβ'.

ΠΑΝΤΑ ἐκεῖνα ἐφ' ἃ [1] διὰ περιόδου εὔχῃ ἐλθεῖν, [2] ἤδη ἔχειν δύνασαι, ἐὰν μὴ σαυτῷ φθονῇς· τοῦτο δέ ἐστιν, ἐὰν [3] πᾶν τὸ παρελθὸν καταλίπῃς, καὶ [4] τὸ μέλλον ἐπιτρέψῃς τῇ προνοίᾳ, καὶ [5] τὸ παρὸν μόνον ἀπευθύνῃς [6] πρὸς ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνην. ὁσιότητα μὲν, ἵνα [7] φιλῇς τὸ ἀπονεμόμενον· [8] σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε, καί σε τούτῳ· δικαιοσύνην δὲ, ἵνα [9] ἐλευθέρως καὶ χωρὶς περιπλοκῆς [10] λέγῃς τε τἀληθῆ, καὶ πράσσῃς τὰ [11] κατὰ νόμον, καὶ [12] κατ' ἀξίαν. [13] μὴ ἐμποδίζῃ δέ σε, μήτε [14] κακία ἀλλοτρία, μήτε [15] ὑπόληψις, μήτε φωνὴ, μηδὲ μὴν [16] αἴσθησις τοῦ περιτεθραμμένου σοι σαρκιδίου. [17] ὄψεται γὰρ τὸ πάσχον. ἐὰν οὖν [18] ὅτε δήποτε πρὸς ἐξόδῳ γένῃ, πάντα τὰ ἄλλα καταλιπὼν, μόνον τὸ ἡγεμονικόν σου, καὶ [19] τὸ ἐν σοὶ θεῖον τιμήσῃς. καὶ [21] τὸ μὴ παύσεσθαί ποτε ζῆν φοβηθῇς, ἀλλὰ τόγε [22] μηδέποτε ἄρξασθαι κατὰ φύσιν ζῆν· ἔσῃ ἄνθρωπος [23] ἄξιος τοῦ [24] γεννήσαντος κόσμου, καὶ παύσῃ [25] ξένος ὢν [26] τῆς πατρίδος, καὶ [27] θαυμάζων ὡς ἀπροσδόκητα [28] τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα, καὶ [29] κρεμάμενος ἐκ τοῦδε καὶ τοῦδε.

II. [30] Ὁ Θεὸς πάντα τὰ ἡγεμονικὰ, γυμνὰ τῶν ὑλικῶν [31] ἀγγείων καὶ φλοιῶν καὶ καθαρμάτων

[1] L. 8. § 1.
[2] L. 3. § 14. l. 8. § 55.
[3] Inf. § 2. l. 6. § 32.
[4] L. 7. § 8, 46.
[5] L. 3. § 12.
[6] L. 11. § 20.
[7] L. 3. § 16.
[8] L. 5. § 8.
[9] L. 7. § 31.
[10] L. 3. § 16.
[11] L. 10. § 11.
[12] L. 11. § 37.
[13] L. 5. § 34.
[14] Sup. § 35.
[15] Sup. § 3.
[16] L. 7. § 15.
[17] Sup. § 68.
[18] Sup. § 16.
[19] L. 6. § 2.
[20] L. 2. § 12.
[21] μὴ τὸ π. l. 3. § 3.
[22] L. 10. § 1.
[23] Inf. § 5, 14.
[24] Inf. § 26.
[25] L. 4. § 29.
[26] L. 6. § 44. l. 8. § 15.
[27] L. 4. § 46.
[28] L. 9. § 26.
[29] L. 11. § 13.
[30] L. 10. § 38.
[31] Inf. § 8.

[1] L. 2. § 12.
[2] Sup. § 1. Inf. 26.
[3] L. 2. § 2, 7.
[4] Inf. § 3. l. 10. § 1, 38.
[5] ἀσχολ. f. ut l. 4. § 18.
[6] L. 2. § 2.
[7] L. 5. § 33. & 10 § 2.
[8] L. 10. § 38.
[9] ἐὰν
[10] L. 4. § 18.
[11] ἄλλοι
[12] καὶ
[13] L. 6. § 32.
[14] L. 7. § 7.
[15] -ττει σε
[16] Sup. § 2.
[17] L. 2. § 2.
[18] L. 4. § 26.
[19] [καὶ] ἀπ.
[20] L. 10. § 12.
[21] L. 2. § 17.
[22] L. 3. § 12.
[23] L. 5. § 1.
[24] Sup. § 1.
[25] L. 8. § 41.
[26] Σφαῖρ' ὡς Salm.
[27] δίνῃ περιηγέϊ Idem.
[28] L. 2. § 14. l. 3. § 10.
[29] L. 8. § 44.
[30] L. 7. § 46, 56.
[31] L. 3. § 16.
[32] L. 2. § 6.
[33] L. 3. § 4.

φαρμάκων ὁρᾷ. μόνῳ γὰρ τῷ ἑαυτοῦ νοερῷ μόνων [1] ἅπτεται τῶν ἐξ ἑαυτοῦ εἰς ταῦτα [2] ἐρρυηκότων καὶ ἀπωχετευμένων. ἐὰν δὲ καὶ σὺ τοῦτο ἐθίσῃς ποιεῖν, [3] τὴν πολλὴν περισπασμὸν σεαυτοῦ περιαιρήσεις. ὁ γὰρ μὴ [4] τὰ περικείμενα κρεάδια ὁρῶν, ἦπου γε ἐσθῆτα, καὶ οἰκίαν, καὶ δόξαν, καὶ τὴν τοιαύτην περιβολὴν καὶ σκηνὴν θεώμενος, [5] ἀσχολήσεται.

III. [6] Τρία ἐστὶν ἐξ ὧν συνέστηκας, σωμάτιον, πνευμάτιον, νοῦς. τούτων τἆλλα [7] μέχρι τοῦ ἐπιμελεῖσθαι δεῖν, σά ἐστι· τὸ δὲ τρίτον μόνον [8] κυρίως σόν. [9] ὃ ἐὰν χωρίσῃς ἀπὸ σεαυτοῦ, τουτέστιν, ἀπὸ τῆς σῆς διανοίας, [10] ὅσα [11] ἄλλα ποιοῦσιν ἢ λέγουσιν, [12] ἢ [13] ὅσα αὐτὸς ἐποίησας ἢ εἶπας, καὶ [14] ὅσα ὡς μέλλοντα ταράσσει [15], καὶ ὅσα [16] τοῦ περικειμένου σοι σωματίου, ἢ [17] τοῦ συμφύτου πνευματίου, ἀπροαίρετα πρόσεστιν, καὶ ὅσα ἡ ἔξωθεν περιρρέουσα δίνη ἑλίσσει, ὥστε [18] τῶν συνειμαρμένων ἐξῃρημένην καθαρὰν τὴν νοερὰν δύναμιν [19] ἀπόλυτον, ἐφ' ἑαυτῆς ζῆν, [20] ποιοῦσαν τὰ δίκαια, καὶ [21] θέλουσαν τὰ συμβαίνοντα, καὶ [22] λέγουσαν τἀληθῆ, ἐὰν χωρίσῃς, φημὶ, τοῦ ἡγεμονικοῦ τούτου τὰ προσηρτημένα ἐκ [23] προσπαθείας, καὶ [24] τοῦ χρόνου τὰ ἐπέκεινα, ἢ τὰ παρῳχηκότα, ποιήσῃς τε σεαυτὸν, οἷος ὁ Ἐμπεδόκλειος,

> [25] Σφαῖρος [26] κυκλοτερὴς [27] μονῇ περιηθεῖ γαίων.

μόνον τε ζῆν ἐκμελετήσῃς [28] ὃ ζῇς, τουτέστι, [29] τὸ παρὸν, δυνήσῃ τό γε μέχρι τοῦ ἀποθανεῖν [30] ὑπολειπόμενον, ἀταράκτως καὶ εὐγενῶς, καὶ [31] ἵλεως τῷ σαυτοῦ δαίμονι διαβιῶναι.

IV. Πολλάκις ἐθαύμασα, πῶς ἑαυτὸν μὲν ἕκαστος μᾶλλον πάντων φιλεῖ, [32] τὴν δὲ ἑαυτοῦ περὶ αὑτοῦ ὑπόληψιν ἐν ἐλάττονι λόγῳ τίθεται, ἢ τὴν τῶν ἄλλων. ἐὰν γοῦν τινα θεὸς ἐπιστὰς, ἢ διδάσκαλος ἔμφρων, κελεύσῃ, μηδὲν καθ' ἑαυτὸν ἐνθυμεῖσθαι καὶ διανοεῖσθαι, [33] ὃ μὴ ἅμα γε γινώσκων ἐξοί-

enim mente sua, illas à sese demanantes & derivatas, attingit. hoc idem tu si feceris, multâ teme... molestiâ liberabis. qui enim circumjectam sibi carnem non respexerit, nec de vestitu, domicilio, fama, aut apparatu instructúque reliquo cogitando, negotium ullum facesset sibi.

III. Tria sunt, ex quibus constas, corpusculum, animula mens. horum priora duo hactenus sunt tua, utpote quorum cura commissa est tibi, tertium tantummodo propriè tuum est. proinde si à te, hoc est à mente tua sejunxeris quæcunque alii dicunt faciuntque; & quæcunque ipse aliquando dixeris fecerísque & quæcunque te tanquam futura conturbant, & quæcunque vel circundati tibi corpusculi, vel huic coalitæ animulæ, arbitrii tui non sunt; denique quæcunque externa rerum vertigo jugis volvit, ita ut mens tua rebus fa... obvenientibus exempta, pura & libera apud se vivat, justa faciens destinata volens, ac vera proloquens. si à mente, inquam, tu hæc sejunxeris, quæ ex affectu vehementiore ei adhærere solent, & temporis quicquid vel præteritum vel futurum est; fecerísque talem, qualis mundus hic Empedocli dicitur,

> *Orbis habens instar jugi vertigine gaudens.*

illúdque tantummodo, quod vivis, hoc est, quod impræsentiarum adest, vivere fategeris; poteris tandem, quod superest vitæ tuæ, ad mortem usque, tranquillè, generosè, geniòque tuo propitius transigere.

IV. Sæpenumero sum miratus quî fiat, ut cùm sese præ cæteris omnibus diligat unusquisque, ...am tamen de se existimationem minoris faciat, quàm alienam. ...que si vel Deus vel præceptor prudens quis astans præceperit ...quam, nè quid apud se cogit... mentéve agitet quod non simul ... conceperit proferat, nè ad dic...

jam quidem id sustineret. ità proximos magis, quid de nobis sentiant, veremur, quàm nos ipsos.

V. Quî fit, ut Dii, qui pulcrè ac cum singulari erga genus humanum amore disposuerunt universa, hoc unum neglexerint, curare nempe, nè homines, boni cumprimis, quique frequentissima cum ipsis quasi commercia habuerint, atque per opera pia sacráque ministeria quàm maximè familiares ipsis extiterint, ubi semel defuncti sunt, non existerent ampliùs, sed omnino extinguerentur? hoc verò siquidem sic se habet, pro certo scias, aliter facturos eos fuisse, si aliter fieri oporteret. Si enim justum erat, & fieri poterat; & si juxta naturam, id natura protulisset. vel hinc ergò quod aliter se habet, si aliter saltem se habet, compertum habeas, fieri non oportuisse. vides enim, quòd in hujus rei indagatione de jure cum Deo disceptas. non autem de jure cum Deo disceptaremus, nisi optimi illi ac justissimi forent. qui sunt autem istiusmodi, nihil in mundi dispositione injustè atque irrationabiliter neglectum insuper habuissent.

VI. Illis etiam assuesce, quæ fieri posse desperas. nam & sinistra manus, cùm ad alia opera per desuetudinem inepta sit, frænum quàm dextra validiùs tenet; quia huic operi assuevit.

VII. Cogita qualem te, tum corpore, tum animâ, à morte deprehendi oporteat: vitæ etiam hujus brevitatem; ævi retrorsum prorsúmque vastitatem immensam: materiæ denique cujusque imbecillitatem.

VIII. Formas corticibus nudatas contemplare: actionum item intentiones: quid dolor; quid voluptas; quid mors; quid gloria: quis cuique molestiarum autor: quo modo nemo ab alio quopiam impediatur: quod denique opinione constant omnia.

IX. In decretorum usu, pugili, non gladiatori similem esse te oportet. iste enim ense, quo utitur,

σει, οὐδὲ πρὸς μίαν ἡμέραν τοῦτο ὑπομένει. οὕτω τοὺς πέλας μᾶλλον αἰδούμεθα, ἤ ποτε περὶ ἡμῶν φρονήσουσιν, ἢ ἑαυτούς.

V. Πῶς ποτε πάντα καλῶς καὶ φιλανθρώπως διατάξαντες οἱ θεοί, τοῦτο μόνον παρεῖδον, τὸ ἐνίους τῶν ἀνθρώπων καὶ πάνυ χρηστούς, καὶ πλεῖστα πρὸς τὸ θεῖον ὥσπερ συμβόλαια θεμένους, καὶ ἐπὶ πλεῖστα δι' ἔργων ὁσίων καὶ ἱερουργιῶν [1] συνήθεις τῷ θείῳ γε- [1] L. 5. § 27.
νομένους, ἐπειδὰν ἅπαξ ἀποθάνωσι, μηκέτι l. 10. § 1.
αὖθις γίνεσθαι, ἀλλ' εἰς τὸ παντελὲς [2] ἀπεσβη- Inf. § 23. [2] L. 4. § 21.
κέναι; τοῦτο δὲ εἴπερ καὶ οὕτως ἔχει, εὖ ἴσθι, ὅτι
[3] εἰ [ὡς] ἑτέρως ἔχειν ἔδει, ἐποίησαν ἄν. εἰ γὰρ [3] L. 9. § 35.
δίκαιον ἦν, ἦν ἂν καὶ δυνατόν· καὶ εἰ κατὰ φύσιν, ἤνεγκεν ἂν αὐτὸ ἡ φύσις. ἐκ δὴ τοῦ μὴ οὕτως ἔχειν, εἴπερ οὐχ οὕτως ἔχει, πιστούσθω σοι τὸ μὴ δεῆσαι οὕτω γίνεσθαι. ὁρᾷς γὰρ καὶ αὐτός, ὅτι τοῦτο παραζητῶν δικαιολογῇ πρὸς τὸν θεόν. οὐκ ἂν δὲ οὕτω διελεγόμεθα τοῖς θεοῖς, εἰ μὴ
ἄριστοι καὶ δικαιότατοί εἰσιν· [4] εἰ δὲ τοῦτο, οὐκ [4] L. 7. § 41.
ἂν καὶ περιεῖδον ἀδίκως καὶ ἀλόγως ἠμελημένον τῶν ἐν τῇ διακοσμήσει.

VI. [5] Ἔθιζε καὶ ὅσα ἀπογινώσκεις. καὶ γὰρ [5] L. 6. § 19.
ἡ χεὶρ ἡ ἀριστερὰ πρὸς τὰ ἄλλα διὰ τὸ ἀ- l. 10. § 22.
νέθιστον ἀργὸς οὖσα, τοῦ χαλινοῦ ἐρρωμενέστε-
ρον ἢ ἡ δεξιὰ κρατεῖ. τοῦτο γὰρ [6] εἴθισται. [6] L. 10. § 22.

VII. [7] Ὁποῖον δεῖ καταληφθῆναι ὑπὸ [7] L. 2. § 11.
τοῦ θανάτου καὶ σώματι καὶ ψυχῇ, [8] τὴν βρα- l. 3. § 5. l. 11. § 3.
χύτητα τοῦ βίου, [9] τὴν ἀχάνειαν τοῦ ὀπίσω, καὶ [8] L. 5. § 24.
πρόσω αἰῶνος, [10] τὴν ἀσθένειαν πάσης ὕλης. [9] L. 4. § 3, 48. [10] L. 9. § 33, 36.

VIII. [11] Γυμνὰ τῶν φλοιῶν θεάσασθαι τὰ [11] Sup. § 2.
αἰτιώδη· [12] τὰς ἀναφορὰς τῶν πράξεων· [12] L. 10. § 37.
[13] τί πόνος· [14] τί ἡδονή· [15] τί θάνατος· [16] τί [13] L. 7. § 33. [14] L. 5. § 26.
δόξα· [17] τίς ὁ ἑαυτῷ ἀσχολίας αἴτιος· πῶς [15] L. 7. § 33.
[18] οὐδεὶς ὑπ' ἄλλου ἐμποδίζεται· ὅτι [19] πάν- [16] L. 6. § 16. [17] L. 9. § 26.
τα ὑπόληψις. [18] L. 5. § 34.

IX. Ὅμοιον δ' εἶναι δεῖ ἐν τῇ τῶν δογ- [19] L. 2. § 15.
μάτων χρήσει, [20] παγκρατιαστῇ, οὐχὶ μονο- [20] L. 7. § 61.

μάχῳ

[1] L. 7. § 8.
[2] Ποῖα αὐτά
[3] L. 2. § 12.
[4] L. 7. § 29.
[5] L. 8. § 29.
[6] L. 10. § 1.
[7] Sup. § 1, 3.
[8] L. 3. § 4.
[9] L. 2. § 11.
[10] L. 7. § 62.
[11] L. 8. § 17.
[12] L. 8. § 15.
[13] Sup. § 1.
[14] L. 1. § 15.
[15] L. 4. § 27. Inf. § 24.
[15] ἀκίνητος Lug. -ώτατος Ann.
[17] Sup. § 1.
[18] L. 9. § 40.
[19] Sup. § 28.
[20] Sup. § 3. l. 3. § 16.
[21] L. 6. § 29. l. 7. § 70.
[22] L. 3. § 1.
[23] πὶ [τις]
[24] L. 9. § 38.
[25] L. 8. § 10.
[26] L. 6. § 20.
[27] L. 4. § 6.
[28] L. 8. § 14.
[29] L. 10. § 30.

μάχῳ· ὁ μὲν γὰρ τὸ ξίφος, ᾧ χρῆται, ἀποτίθεται, καὶ ἀναιρεῖται· ὁ δὲ τὴν χεῖρα [1] ἀεὶ ἔχει, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ συστρέψαι αὐτὴν δεῖ.

X. [2] Τοιαῦτα [3] τὰ πράγματα ὁρᾶν, [4] διαιροῦντα εἰς ὕλην, αἴτιον, ἀναφοράν.

XI. Ἡλίκην ἐξουσίαν ἔχει ἄνθρωπος, [5] μὴ ποιεῖν ἄλλο, ἢ ὅπερ μέλλει [6] ὁ θεὸς ἐπαινεῖν, καὶ [7] δέχεσθαι πᾶν ὃ ἂν νέμῃ αὐτῷ ὁ θεός.

XII. Τὸ ἑξῆς τῇ φύσει, [8] μήτε θεοῖς μεμπτέον· [9] οὐδὲν γὰρ ἑκόντες ἢ ἄκοντες ἁμαρτάνουσι. μήτε ἀνθρώποις. [10] οὐδὲν γὰρ οὐχὶ ἄκοντες. ὥστε [11] οὐδενὶ μεμπτέον.

XIII. Πῶς [12] γελοῖος καὶ [13] ξένος, [14] ὁ θαυμάζων ὁτιοῦν τῶν ἐν τῷ βίῳ γινομένων;

XIV. [15] Ἤτοι ἀνάγκη εἱμαρμένη, ἀπαράβατος τάξις, ἢ πρόνοια ἱλάσιμος, ἢ φυρμὸς [16] εἰκαιότητος ἀπροστάτητος. εἰ μὲν ἀπαράβατος ἀνάγκη, τί ἀντιτείνεις; εἰ δὲ πρόνοια ἐπιδεχομένη τὸ ἱλάσκεσθαι, [17] ἄξιον αὑτὸν ποίησον [18] τῆς ἐκ τοῦ θείου βοηθείας. [19] εἰ δὲ φυρμὸς ἀνηγεμόνευτος, ἀσμένιζε, ὅτι ἐν τοιούτῳ τῷ κλύδωνι αὐτὸς ἔχεις ἐν σαυτῷ τινὰ νοῦν ἡγεμονικόν. κἂν περιφέρῃ σε ὁ κλύδων, περιφερέτω τὸ σαρκίδιον, τὸ πνευμάτιον, τἄλλα [20] τὸν γὰρ νοῦν οὐ περιοίσει.

XV. Ἦ τὸ μὲν τοῦ λύχνου φῶς μέχρι σβεσθῇ, φαίνει, καὶ τὴν αὐγὴν οὐκ ἀποβάλλει· [21] ἡ δὲ ἐν σοὶ ἀλήθεια καὶ δικαιοσύνη, [22] καὶ σωφροσύνη προαποσβέσεται.

XVI. Ἐπὶ τοῦ φαντασίαν παρέχοντος, ὅτι ἥμαρτε [23]. τί δαὶ οἶδα, [24] εἰ τοῦτο ἁμάρτημα; εἰ δὲ καὶ ἥμαρτεν, ὅτι [25] κατέκρινεν αὐτὸς ἑαυτόν. καὶ οὕτως ὅμοιον τοῦτο τῷ [26] καταδρύπτειν τὴν ἑαυτοῦ ὄψιν. ὅτι [27] ὁ μὴ θέλων τὸν φαῦλον ἁμαρτάνειν, ὅμοιος τῷ μὴ θέλοντι τὴν συκῆν ὀπὸν ἐν τοῖς σύκοις φέρειν, καὶ τὰ βρέφη κλαυθμυρίζεσθαι, καὶ τὸν ἵππον χρεμετίζειν, καὶ ὅσα ἄλλα ἀναγκαῖα. [28] τί γὰρ πάθῃ τὴν ἕξιν ἔχων τοιαύτην; εἰ οὖν γοργὸς εἶ, [29] ταύτην θεράπευσον.

posito, statim interficitur. ille autem manum semper præstò habet, quà vibratà duntaxat opus est.

X. Res ipsas quales sint intuere, in materiam, formam, finem dividendo.

XI. Quanta est hominis potentia, in cujus situm est arbitrio, ut nihil faciat, nisi quod Deus ipse comprobaturus est, & quicquid Deus illi assignaverit, libens excipiat?

XII. Quicquid naturæ consentaneum contingit, de eo nec Di[i] sunt incusandi; nihil enim vel sponte vel inviti peccant: nec homines: nihil enim & ipsi sponte. nulli ergo sunt incusandi.

XIII. Quàm ridiculus & peregrinus est, qui quicquam eorum quæ in vita hac fiunt miratur?

XIV. Aut est necessitas fatalis, & ordo inviolabilis, aut providentia placabilis, aut confusio temeraria, & rectoris orba. si necessitas inviolabilis, quorsum reniteris? sin providentia, quæ placari possit, auxilio divino dignum te præsta. si denique confusio rectoris orba, sat habe, quòd in æstu istiusmodi rectricem quandam intra te mentem habes. quòd si te æstus corripuerit, carunculam, animulam, cætera alia abripieat: mentem duntaxat ne abripiat.

XV. An cum lucernæ lumen, usquedum extinguatur, luceat, nec splendorem amittat suum; tu admissurus es, ut in te veritas, justitia, temperantia ante extinctum temet extinguatur?

XVI. Ubi obrepserit tibi cogitatio, peccâsse aliquem, hæc tu tibi, Unde novi, an peccatum hoc sit; aut si peccavit, an peccati ipse se reum peregerit? hoc enim perinde est, ac si faciem sibi dilacerâsset: tum illud memineris, eum qui improbos delinquere non vult, parem esse illi, qui ficum in ficubus succum acrem gerere; & infantes vagire, & equum hinnire, aliaque ejusmodi quæ necessaria sunt, nolit. quid enim fecerit, qui sic affectus fuerit? hunc tu, si tantùm posse te putas, sana.

XVII.

XVII. Nì decorum sit, nè feceris; nî verum sit, nè dixeris. ad ista enim duo semper intentio tua tendat.

XVIII. Considera semper, quid illud sit, quod cogitationem tuam afficit; curæque sit tibi hoc ipsum in formam, materiam, finem, & tempus, intra quod desiturum sit, distinguendo explicare.

XIX. Sentias tandem aliquando, aliquid esse in te præstantius ac divinius eis quæ affectus in te excitant, & quasi fidiculis quibusdam distrahunt te. quæ mihi, nunc dicas tibi, mens est? num metus? num suspicio? num libido? num aliud aliquid istiusmodi?

XX. Primò vide, nequid temere, aut absq; certo aliquo fine. secundò, nè ad ullũ alium finem, quã qui societati conducat referatur.

XXI. Cogita tecum, brevi fore, ut nec ipse ullus usquam futurus sis, nec quicquam eorum quæ vides, nec horum quisquam qui nunc vivunt. omnia enim mutare ac verti & interire nata sunt, ut nova alia serie perpetuâ producantur.

XXII. Omnia in opinione sita sunt: & hæc ipsa in te. quandocunq; ergo volueris, opinionem tolle, & sicut promontorium prætervecto tranquillitas, sic stabilia tibi futura sunt omnia, & sinus æstu immunis.

XXIII. Operatio unaquæq;, quæ tempore suo desinit, nihil inde mali patitur, quia desiit; nec autori ejus, cessationis hujus ratione, mali quicquam contingit. pari ergo modo actionum omnium complexio, quæ vita dicitur, si tempore suo desierit, nihil inde quicquam mali patitur, quia desiit. nec qui tempore opportuno seriem hanc terminavit, malè ideo afficitur. tempus autem & terminum assignat natura: eaq; quandoq; peculiaris, ut in senectute fit; semper verò communis, cujus partibus assiduè mutantibus novus perpetuò vegetúsq; mundus permanet universus. bonum autem semper ac tempestivum est, quod universo conducit. proinde vitæ cessatio non

XVII. [1] Εἰ μὴ καθήκει, μὴ πράξῃς· [2] εἰ μὴ ἀληθές ἐστι, μὴ εἴπῃς· ἡ γὰρ ὁρμή σου ἔστω[3]. — [1] L. 5. § 3. [2] L. 3. § 16. [3] Vid. Not.

XVIII. Εἰς δὲ τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾶν, [4] τί ἐστιν αὐτὸ ἐκεῖνο δὲ τὴν φαντασίαν σοι ποιοῦν, καὶ [5] ἀναπτύσσειν διαιροῦντα, εἰς τὸ αἴτιον, εἰς τὸ ὑλικόν, εἰς τὴν ἀναφοράν, εἰς τὸν χρόνον, ἐντὸς οὗ πεπαῦσθαι αὐτὸ δεήσει. — [4] Sup. § 11. [5] Sup. § 8, 10.

XIX. Αἴσθου ποτὲ, ὅτι [6] κρεῖττόν τι καὶ δαιμονιώτερον ἔχεις ἐν σαυτῷ, τῶν τὰ πάθη ποιούντων, καὶ καθάπαξ [7] τῶν νευροσπαστούντων σε. [8] τί μου νῦν ἐστιν ἡ διάνοια; μὴ φόβος; μὴ ὑποψία; μὴ ἐπιθυμία; μὴ ἄλλο τι τοιοῦτον; — [6] L. 5. § 21. [7] L. 2. § 2. [8] L. 5. § 11.

XX. Πρῶτον, δὲ [9] μὴ εἰκῆ, μηδὲ ἄνευ ἀναφορᾶς. δεύτερον, τὸ [10] μὴ ἐπ᾽ ἄλλο τι, ἢ ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος τὴν ἀναγωγὴν ποιεῖσθαι. — [9] L. 2. § 16. [10] L. 5. § 16.

XXI. Ὅτι [11] μετ᾽ οὐ πολὺ, οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔσῃ, οὐδὲ τούτων τι ἃ νῦν βλέπεις, οὐδὲ τούτων τις τῶν νῦν βιούντων [12] πάντα γὰρ μεταβάλλειν καὶ τρέπεσθαι καὶ φθείρεσθαι πέφυκεν, [13] ἵνα ἕτερα ἐφεξῆς γίνηται. — [11] L. 9. § 28. [12] L. 7. § 23. [13] Sup. § 25.

XXII. Ὅτι [14] πάντα ἡ ὑπόληψις· καὶ [15] αὕτη ἐπὶ σοί. [16] ἆρον οὖν, ὅτε θέλεις, τὴν ὑπόληψιν, καὶ, ὥσπερ κάμψαντι τὴν ἄκραν, [17] γαλήνη, σταθερὰ πάντα, καὶ κόλπος ἀκύμων. — [14] Sup. § 8. [15] L. 6. § 52. [16] L. 8. § 40. [17] L. 5. § 2.

XXIII. Μία καὶ ἡτισοῦν ἐνέργεια κατὰ καιρὸν παυσαμένη, [18] οὐδὲν κακὸν πάσχει, καθὸ πέπαυται· οὐδὲ ὁ πράξας τὴν πρᾶξιν ταύτην, κατ᾽ αὐτὸ τοῦτο, καθ᾽ ὃ πέπαυται, κακόν τι πέπονθεν. ὁμοίως οὖν τὸ ἐκ πασῶν τῶν πράξεων σύστημα, ὅπερ ἐστὶν ὁ βίος, ἐὰν ἐν καιρῷ παύσηται, [19] οὐδὲν κακὸν πάσχει κατ᾽ αὐτὸ τοῦτο, καθ᾽ ὃ πέπαυται· οὐδὲ ὁ καταπαύσας [20] ἐν καιρῷ τὸν εἱρμὸν τοῦτον, κακῶς διετέθη. [21] τὸν δὲ καιρὸν, καὶ τὸν ὅρον δίδωσιν ἡ φύσις, ποτὲ μὲν καὶ ἡ ἰδία, ὅταν ἐν γήρᾳ, πάντως δὲ ἡ τῶν ὅλων· [22] ἧς τῶν μερῶν μεταβαλλόντων, [23] νεαρὸς ἀεὶ καὶ ἀκμαῖος ὁ σύμπας κόσμος διαμένει. καλὸν δὲ ἀεὶ πᾶν καὶ ὡραῖον τὸ συμφέρον τῷ ὅλῳ. ἡ οὖν κατάπαυσις τοῦ βίου — [18] L. 9. § 21. [19] L. 5. § 29. [20] Inf. § 35. [21] Inf. § 36. l. 6. § 20. [22] Sup. § 21. [23] L. 7. § 25. [24] L. 4. § 23. l. 5. § 8.

ἑκάστῳ

1 L. 2. § 11. ἑκάστῳ [1] οὐ κακὸν μὲν, ὅτι οὐδὲ αἰσχρόν· εἴπερ καὶ
L. 8. § 1. ἀπροαίρετον, καὶ [2] οὐκ ἀκοινώνητον· ἀγα-
2 L. 7. § 72. θὸν δὲ, εἴπερ [3] τῷ ὅλῳ καίριον, καὶ [4] συμ-
3 L. 10. § 20, 21. φέρον, καὶ συμφερόμενον. οὕτω γὰρ καὶ θεο-
4 L. 2. § 3. φόρητος, [5] ὁ φερόμενος κατὰ ταὐτὰ θεῷ, καὶ
5 Sup. § 5. L. 7. § 53. ἐπὶ ταὐτὰ τῇ γνώμῃ φερόμενος.

XXIV. Τρία ταῦτα δεῖ πρόχειρα ἔ-
6 Sup. § 20. χειν· ἐπὶ μὲν ὧν ποιεῖς, εἰ [6] μήτε εἰκῆ μηδὲ ἄλ-
7 Sup. § 1. λως ἢ ὡς ἂν [7] ἡ δίκη αὐτὴ ἐνήργησεν· ἐπὶ δὲ
8 Sup. § 14. τῶν ἔξωθεν συμβαινόντων, ὅτι [8] ἤτοι κατ' ἐπι-
9 L. 8. § 17. τυχίαν, ἢ κατὰ πρόνοιαν· [9] οὔτε δὲ τῇ ἐπιτυ-
10 Sup. § 12. χίᾳ μεμπτέον, [10] οὔτε τῇ προνοίᾳ ἐγκλητέον.
11 Sup. § 10, 18. δεύτερον, τὸ [11] ὁποῖον ἕκαστον ἀπὸ [12] στερήμα-
12 σπέρματος, vel σπορήματος f. L. 10. § 26. τος, μέχρι ψυχώσεως, καὶ ἀπὸ ψυχώσεως,
μέχρι τοῦ τὴν ψυχὴν ἀποδοῦναι, καὶ [13] ἐξ οἵων
13 L. 3. § 11. ἡ σύγκρισις, καὶ [14] εἰς οἷα ἡ λύσις. τρίτον,
14 L. 11. § 17 [15] εἰ ἄνω μετέωρος ἐξαρθεὶς κατασκέψαιο
15 L. 7. § 48, 49. τὰ ἀνθρώπεια, καὶ τὴν πολυτροπίαν ὅση κα-
τοπτεύσαις· συνιδὼν ἅμα, καὶ ὅσον τὸ περιοι-
κοῦν, ἐναερίων καὶ ἐναιθερίων· [καὶ] ὅτι ὁ-
16 L. 9. § 28. σάκις ἂν ἐξαρθῇς, [16] ταὐτὰ ὄψει, [17] τὸ ὁμοει-
17 L. 6. § 37. δὲς, [18] τὸ ὀλιγοχρόνιον, ἐπὶ τούτοις, [19] ὁ τῦφος.
18 L. 7. § 1.
19 L. 6. § 13. XXV. [20] Βάλε ἔξω τὴν ὑπόληψιν, σέ-
20 Sup. § 22. σωσαι· τίς οὖν ὁ κωλύων ἐκβάλλειν;

XXVI. Ὅταν δυσφορῇς ἐπί τινι, ἐπε-
21 L. 5. § 8. λάθου τοῦ, ὅτι [21] πάντα κατὰ τὴν τῶν ὅλων
22 L. 4. § 26. φύσιν γίνεται· καὶ τοῦ, ὅτι [22] τὸ ἁμαρτανό-
23 L. 7. § 1. μενον ἀλλότριον. καὶ ἐπὶ τούτοις τοῦ, ὅτι [23] πᾶν
24 L. 8. § 4. τὸ γινόμενον οὕτως ἀεὶ ἐγίνετο, [24] καὶ γενήσε-
25 L. 3. § 4. ται, καὶ νῦν πανταχοῦ γίνεται· τοῦ, [25] ὅση ἡ
συγγένεια ἀνθρώπου πρὸς πᾶν τὸ ἀνθρώπει-
26 L. 2. § 1. ον γένος. [26] οὐ γὰρ αἱματίου ἢ σπερματίου, ἀλ-
27 L. 5. § 10. λὰ νοῦ κοινωνία. ἐπελάθου δὲ καὶ τοῦ, ὅτι [27] ὁ
28 Sup. § 1, 2. ἑκάστου νοῦς θεὸς, καὶ [28] ἐκεῖθεν ἐρρύηκε· τοῦ,
29 L. 2. § 3. ὅτι [29] οὐδὲν ἴδιον οὐδενός. ἀλλὰ καὶ τὸ τεκνίον,
30 L. 4. § 23. καὶ τὸ σωμάτιον, καὶ αὐτὸ τὸ ψυχάριον [30] ἐ-
31 Sup. § 22. κεῖθεν· τοῦ, ὅτι [31] πάνθ' ὑπόληψις· τοῦ, ὅτι [32] τὸ
32 L. 2. § 14. παρὸν μόνον ἕκαστος ζῇ, καὶ τοῦτο ἀποβάλλει.
33 L. 7. § 58. XXVII. Συνεχῶς ἀναπολεῖν, [33] τοὺς

est malum cuiquam, quia nec inhonestum: siquidem nec optionis iit nostræ, nec communitatis legibus adversetur. imò bonum est; siquidem universo tempestivum, eidémque conducens & congruum ita numine divino fertur, qui eadem, quâ Deus, viâ fertur, mentéque suâ ad eadem fertur.

XXIV. Tria hæc in promptu habenda sunt. in eis quæ agis, nequid frustra, aut secus fiat, quàm jus ipsum fecisset. in eis verò quæ extrinsecùs eveniunt, vel fortè fortunâ quodq; vel providentiâ obvenire. atqui nec de fortuna conquerendum est, nec providentiam incusandum. secundum, qualenam unumquodque fit à satione usq; ad animationem, ab animatione usq; ad animam emissam. item ex quibus conflatur, & in quænam resolvitur. tertium, si in sublime subvectus res humanas despiceres, ubi varietatem earum quanta esset perspexisses, simúlq; uno conspectu comprehenderes, quantum undiquaque aëriorum & ætheriorum sedes suas habeat, quòd quotiescunq; subvectus esses, eadem semper occurrerent. ejusdem enim generis sunt omnia, & ævi brevis. & de his tamen insolescimus.

XXV. Opinionem ejice; salvus es. ejicere autem ecquis impediat?

XXVI. Quando molèstè fers quicquam; oblitus es, omnia secundùm universi naturam fieri. item peccatum alterius nihil ad te. adhæc, quicquid fit, ita semper factum, sempérq; futurum, & nunc etiam ubique fieri. porrò, quæ homini cuivis cum toto genere humano intercedat cognatio. neq; enim tam sanguinis aut seminis, quàm mentis existit communio. oblitus es, & mentem cujusq; Deum esse & divinitùs defluxisse. &, nihil esse cujusquam proprium; sed & filiolum, & corpusculum, & animulam ipsam indè prodiisse. sed &, opinione constare cuncta. & quod tempus deniq; præsens tantùm cuiq; & vivitur, & amittur.

XXVII. Eos apud te crebrò re-

colas, qui re aliqua vehementer indignati fuerint, qui vel in summa gloria, vel in insigni miseria, inimicitia, fortunâ qualibet extitere. tum sciscitare, *ubi ista nunc sunt omnia?* fumus utique sunt, & cinis & fabula, vel nè fabula quidem. succurrat tibi simul & quicquid est ejusmodi, quale est Fabius Catulinus in agro, Lucius Lupus & Stertinius Bajis, Tiberius Capreis, & Velius Rufus; omnisque omnino cum existimatione in re ulla eminentia. quamque vile sit omne in quod studium tantopere impenditur. quantóque Philosophiæ magìs consentaneum in oblata sibi materia justum, temperantem, Deis obsequentem se simpliciter præstare. fastus dein de fastùs contemptu inflatus omnium est maximè intolerabilis.

XXVIII. Interrogantibus, ubi Deos conspicatus, aut unde esse compertum habens, hos ità venereris, responsum sit: Primò etiam visu percipi possunt. deinde, animam meam, cùm nullus unquam viderim, in honore tamen habeo. pari igitur ratione & Deos, cùm eorum potentiam jugiter experiar, propterea & esse compertum habeo & veneror.

XXIX. In hoc vitæ salus sita est, ut unumquodque quid sit in universum discernas; quídq; materiæ, quid formæ habeat. atque ex animo toto justa facias, & vera dicas. quid enim superest, nisi vitâ frui, bonum bono ità adnectendo, ut nè minimum quidem intervallum bono vacuum relinquatur.

XXX. Unum solis est lumen, licèt parietibus, montibus, aliis innumerabilibus dispescatur: una materia communis, etiamsi corporibus peculiaribus affectionibus distinctis innumerabilibus dispescatur: una anima, etiamsi naturis innumerabilibus, & circumscriptionibus peculiaribus dispescatur. una anima rationalis, etiamsi dirimi videatur. aliæ ergò rerum dictarum particulæ, formæ nempe & materiæ sensûs expertes, necessitudinis vinculo non connectuntur sibi invicem.& ista tamen mens universi continet, & fa-

ἐπί τινι λίαν ἀγανακτήσαντας, [1] τοὺς ἐν μεγίσταις δόξαις, ἢ συμφοραῖς, ἢ ἔχθραις, ἢ ὁποιαισοῦν τύχαις ἀκμάσαντας. εἶτα ἐφιστάνειν, [2] ποῦ νῦν πάντα ἐκεῖνα; [3] καπνὸς, καὶ [4] σποδὸς, [5] καὶ μῦθος, ἢ οὐδὲ μῦθος. συμπροσπιπτέτω δὲ καὶ τὸ τοιοῦτο πᾶν, οἷον, Φάβιος Καθουλλῖνος ἐπ᾽ ἀγροῦ, καὶ * Λούσιος Λοῦπος καὶ Στερτίνιος ἐν Βαίαις, καὶ Τιβέριος ἐν Καπρίαις *, καὶ Οὐήλιος Ῥοῦφος, καὶ ὅλως ἡ πρὸς ὁτιοῦν [6] μετ᾽ οἰήσεως διαφορά. καὶ [7] ὡς εὐτελὲς πᾶν τὸ κατεντεινόμενον. καὶ ὅσῳ φιλοσοφώτερον, [8] τὸ ἐπὶ τῆς δοθείσης ὕλης ἑαυτὸν δίκαιον, σώφρονα, [9] θεοῖς ἑπόμενον ἀφελῶς παρέχειν. ὁ γὰρ * ὑπὸ ἀτυφίᾳ * τῦφος τυφόμενος, πάντων χαλεπώτατος.

XXVIII. Πρὸς τοὺς ἐπιζητοῦντας, ποῦ γὰρ ἰδὼν τοὺς θεοὺς, ἢ πόθεν κατειληφὼς ὅτι [10] εἰσὶν, οὕτω σέβεις; πρῶτον μὲν καὶ ὄψει ὁρατοί εἰσιν. ἔπειτα μέντοι οὐδὲ τὴν ψυχὴν τὴν ἐμαυτοῦ ἑώρακα, καὶ ὅμως [11] τιμῶ. οὕτως οὖν καὶ τοὺς θεοὺς, ἐξ ὧν τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἑκάστοτε πειρῶμαι, ἐκ τούτων ὅτι τε εἰσὶ καταλαμβάνω, καὶ αἰδοῦμαι.

XXIX. [12] Σωτηρία βίου, [13] ἕκαστον δι᾽ ὅλου αὐτὸ τί ἐστιν ὁρᾶν, τί μὲν αὐτοῦ τὸ ὑλικὸν, τί δαὶ τὸ αἰτιῶδες· [14] ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς [15] τὰ δίκαια ποιεῖν, καὶ τἀληθῆ λέγειν· τί λοιπὸν ἢ [16] ἀπολαύειν τοῦ ζῆν, [17] συνάπτοντα ἄλλο ἐπ᾽ ἄλλῳ ἀγαθὸν, ὥστε [18] μηδὲ τὸ βραχύτατον διάστημα ἀπολείπειν;

XXX. [19] Ἓν φῶς ἡλίου, κἂν [20] διείργηται τοίχοις, ὄρεσιν, ἄλλοις μυρίοις· [21] μία οὐσία κοινὴ, κἂν διείργηται [22] ἰδίως ποιοῖς σώμασι μυρίοις· [23] μία ψυχὴ, κἂν φύσεσι διείργηται μυρίαις, καὶ ἰδίαις περιγραφαῖς· [24] μία νοερὰ ψυχὴ, κἂν διακεκρίσθαι δοκῇ. τὰ μὲν οὖν ἄλλα μέρη τῶν εἰρημένων, οἷον πνεύματα καὶ ὑποκείμενα, ἀναίσθητα καὶ ἀνοικείωτα ἀλλήλοις· καί τοι κἀκεῖνα * τὸν

[1] L. 3. § 3.
[2] L. 10. § 31
[3] L. 2. § 17.
[4] L. 4. § 48.
[5] L. 8. § 25.
* Λούκιος Xyl. Mer.
* -πρέαις.
[6] L. 9. § 34
[7] L. 2. § 12.
[8] L. 7. § 58, 67
[9] L. 10. § 11.
* ἐπὶ, vel
* -φίας
[10] L. 2. § 11
[11] L. 3. § 9
[12] L. 7. § 2.
[13] Sup. § 18.
[14] L. 3. § 4.
[15] Sup. § 1, 3.
[16] L. 3. § 6.
[17] L. 5. § 6.
[18] L. 3. § 13.
[19] L. 9. § 8.
[20] L. 8. § 33.
[21] L. 4. § 4.
[22] L. 9. § 2.
[23] Inf. § 32.
[24] Sup. § 26.
* τὸ τοῦ E.

νῦν συνέχει καὶ [1] τὸ * ἔπειτα αὐτὰ βρῖθον. διάνοια δὲ ἰδίως [2] ἐπὶ τὸ ὁμόφυλον γίνεται, συνίσταται καὶ [3] οὐ διείργεται τὸ κοινωνικὸν πάθος.

XXXI. Τί ἐπιζητεῖς; τὸ διαγίνεσθαι; ἀλλὰ τὸ αἰσθάνεσθαι; τὸ ὁρμᾶν; τὸ αὔξεσθαι; τὸ λήγειν αὖθις; τὸ φωνῇ χρῆσθαι; τὸ διανοεῖσθαι; [4] τί τούτων πόθου σοι ἄξιον δοκεῖ; εἰ δὲ ἕκαστα [5] εὐκαταφρόνητα, πρόσιθι ἐπὶ τελευταῖον, τὸ [6] ἕπεσθαι τῷ λόγῳ [7] καὶ τῷ θεῷ. ἀλλὰ [8] μάχεται τῷ τιμᾶν ταῦτα, τὸ ἄχθεσθαι, * ἢ διὰ τοῦ τεθνηκέναι στερήσεταί τις αὐτῶν.

XXXII. [10] Πόσον μέρος τοῦ ἀπείρου καὶ ἀχανοῦς αἰῶνος ἀπομεμέρισται ἑκάστῳ; [11] τάχιστα γὰρ ἐναφανίζεται τῷ ἀϊδίῳ· [12] πόσον δὲ τῆς ὅλης οὐσίας; πόσον δὲ [13] τῆς ὅλης ψυχῆς; [14] ἐν πόσῳ δὲ [15] βωλαρίῳ τῆς ὅλης γῆς ἕρπεις; πάντα ταῦτα ἐνθυμούμενος, μηδὲν μέγα φαντάζου, [16] ἢ τὸ [17] ὡς μὲν ἡ σὴ φύσις ἄγει, ποιεῖν, [18] πάσχειν δέ, ὡς ἡ κοινὴ φύσις φέρει.

XXXIII. [19] Πῶς ἑαυτῷ χρῆται τὸ ἡγεμονικόν· [20] ἐν γὰρ τούτῳ τὸ πᾶν ἐστί. τὰ δὲ λοιπά, εἰ προαιρετά ἐστιν, ἢ ἀπροαίρετα, [21] νεκρὰ καὶ [22] καπνός.

XXXIV. Πρὸς θανάτου καταφρόνησιν ἐγερτικώτατον, ὅτι καὶ [23] οἱ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν καὶ τὸν πόνον κακὸν κρίνοντες, ὅμως τούτου κατεφρόνησαν.

XXXV. Ὧι [24] τὸ εὔκαιρον μόνον ἀγαθόν, καὶ [25] ᾧ τὸ πλείους κατὰ λόγον ὀρθὸν πράξεις ἀποδοῦναι τῷ ὀλιγωτέρας, ἐν ἴσῳ ἐστί, καὶ [26] ᾧ τὸν κόσμον θεωρῆσαι πλείονι ἢ ἐλάσσονι χρόνῳ οὐ διαφέρει, τούτῳ οὐδὲ ὁ θάνατος φοβερόν.

XXXVI. Ἄνθρωπε, [27] ἐπολιτεύσω [28] ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει; [29] τί σοι διαφέρει, εἰ πέντε ἔτεσι; τὸ γὰρ κατὰ τοὺς νόμους, ἴσον ἑκάστῳ. τί οὖν δεινόν, εἰ τῆς πόλεως

[1] L. 10. § 26.
* ἐπὶ τὰ f.
[2] L. 3. § 11.
[3] L. 9. § 9.
[4] L. 3. § 6, 16.
[5] L. 2. § 12.
[6] L. 3. § 2.
[7] Sup. § 27.
[8] L. 9. § 1.
* εἰ.
[9] L. 10. § 28.
[10] L. 5. § 24.
[11] Sup. § 23.
[12] Sup. § 24.
[13] Sup. § 24.
[14] L. 6. § 14.
[15] L. 3. § 10.
[16] L. 6. § 36.
[17] L. 10. § 2.
[18] Sup. § 14, 21.
[19] Sup. § 24.
[20] L. 3. § 9.
[21] L. 2. § 12.
[22] L. 10. § 31.
[23] L. 9. § 41.
[24] Sup. § 23.
[25] L. 8. § 2.
[26] L. 9. § 37. Inf. § 36.
[27] L. 10. § 1.
[28] L. 3. § 11.
[29] Sup. § 35.

cultas illa, cujus vi eodem loci feruntur. intellectus verò adversus contribulem suum peculiariter afficitur, eidémque consociatur, nec potest communionis appetitus prorsus revelli.

XXXI. Quid expetis? num existere? num sentire, movere, crescere, denasci? an rursus voce uti, cogitare? ecquid horum tibi desideratu dignum videtur? si ergò contemptu digna satìs ista videntur omnia, ad illud perge, quod ultimum restat, Deo nempe ac rationi obsequi. atqui instituto huic repugnat, siquis ægrè ferat, quòd istis morte privandus sit.

XXXII. Quantula pars infiniti ac immensi ævi unicuique assignatur? ab interminato enim quàm celerrimè absorbetur. quantula item totius materiæ? quantulum & animæ universæ? in quantula etiam telluris totius glebulâ repis? hæc omnia cum cogitaveris, nihil magnum reputa, hoc solo excepto, ut ea facias ad quæ natura tua te ducit, ea sustineas quæ natura communis infert.

XXXIII. Vide, quo modo se mens utatur tua. in hoc enim sunt omnia. reliqua, sive arbitrii tui sint, sive non sint, cadavera sunt & fumus.

XXXIV. Nihil magis ad mortem contemnendam incitaverit, quàm si consideres, etiam eos qui voluptatem in bonis, dolorem in malis habent, eam tamen contempsisse.

XXXV. Cui illud tantummodò quod tempestivum est, bonum habetur; nec interesse putat, plures an pauciores rationi rectæ consentaneas actiones ediderit, nundúmque longiori an breviori temporis spatio contemplatus sit; huic nec mors formidabilis esse poterit.

XXXVI. In hac magna civitate versatus es, homo. quid tua refert, si quinque duntaxat annos? etenim quod secundùm leges fit, id omnibus æquale est. ecquid i-

gitur

gitur grave pateris, si te non tyrannus, nec judex iniquus, sed natura quæ induxit, emittat: perinde ac si histrionem prætor qui conduxerat, è scena dimitteret. sed actus fabulæ quinque nondum absolvi. rectè dicis. cæterùm in vita etiam tres actus fabulam integram faciunt. terminat enim hanc, qui ejusdem olim componendæ cùm fuerit, nunc & dissolvendæ autor est. neutrum autem horum à te est. discede ergò propitius. nam & qui te dimittit, propitius est.

ἀποπέμπει σε οὐ τύραννος, οὐδὲ δικαστὴς ἄδικος, ἀλλ' [30] ἡ φύσις, εἰσαγαγοῦσα; οἷον [30] *L.* 8. § 20
εἰ κωμῳδὸν ἀπολύει [31] τῆς σκηνῆς ὁ παραλαβὼν στρατηγός· ἀλλ' οὐκ εἶπον τὰ πέντε μέρη, ἀλλὰ τὰ τρία· καλῶς εἶπας· [32] ἐν [31] *L.* 11. § 6.
μέντοι τῷ βίῳ τὰ τρία ὅλον τὸ δρᾶμά ἐστι. τὸ γὰρ τέλειον ἐκεῖνος ὁρίζει, [33] ὁ τότε [32] *L.* 9. § 37
μὲν τῆς συγκρίσεως, νῦν δὲ τῆς διαλύσεως αἴτιος· σὺ δὲ ἀναίτιος ἀμφοτέρων· [34] ἄπιθι οὖν ἵλεως· καὶ γὰρ ὁ ἀπολύων ἵλεως. [33] *L.* 11. § 20. [34] *L.* 2. § 3.

Finis duodecim librorum Antonini.

Τέλος τῶν τοῦ Ἀντωνίνου ιβ' βιβλίων.

Mᴬ

Μάρ
τῇ μα
ἡλικία
ὅτε κ
ὤφθη
στᾶς·
[illegible]
μαθημ
[illegible]
τῦ [illegible]
νίαν. κ
νασείαν
[illegible]
ἐνεργητ
διοικήσ

Μάρ
ὅπως εἰ
δὴ ἀπ
ἢ ἐν ἐν
αὐθητ
πίματα
λυπεῖα
τι ἔπε
ἑτέρων
ἀνθρώπ
δὴ ὅτι,
σιμος
ἡμέρας
χίσαις,
λοιῶθ
πολλα

DE

Marco Vero Aurelio Antonino

IMPERATORE

ELOGIA & JUDICIA.

Suidas in Μάρκος.

Μάρκος ὁ καὶ Ἀντωνῖνος βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὁ ἐπαινετὸς κατὰ πάντα φιλόσοφος.

Idem.

Μάρκος, βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὃν ἐκπλήττεσθαι σιωπῇ μᾶλλον, ἢ ἐπαινεῖν ῥᾴδιον. ἐκ πρώτης γὰρ ἤδη τῆς ἡλικίας, εὐσταθῆ τε καὶ ἡσύχιον βίον ὑποστησάμενος, οὔτε κατὰ δέος, οὔτε καθ' ἡδονὴν τρέψας τὸ πρόσωπον ὤφθη πώποτε. ἐπαινεῖ δὲ τῶν φιλοσόφων τοὺς ἀπὸ τῆς στοᾶς· καὶ ἦν ἄρα ἐκείνων μιμητὴς, οὐ μόνον κατὰ τὴν τῶν διαιτημάτων ἐπιτήδευσιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τῶν μαθημάτων σύλληψιν. τόν τε γοῦν ἰδιώτην βίον ἐν σηγρείᾳ πολλοῖς Ῥωμαίοις ἐβίω, οὐδὲν τῇ εἰσποιήσει τοῦ γένους ἀλλοιωθείς· καὶ ἐπεὶ παρῆλθεν εἰς τὴν ἡγεμονίαν. κατὰ μοναρχίαν ἐξηγούμενος, καὶ τὴν ἄκραν δυναστείαν καρπούμενος, πρὸς οὐδεμίαν ἀλαζονείαν ὑπήχθη πώποτε· ἀλλ' ἦν ἐλευθέριος καὶ δαψιλὴς ἐν τοῖς εὐεργετήμασι, ἀγαθὸς δὲ καὶ μέτριος ἐν ταῖς τῶν ἐθνῶν διοικήσεσι.

Idem de eodem.

Μάρκος βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὁ εὐσεβὴς ἐπικληθείς. οὗτος εἶχε μὲν καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἁπάσας· καὶ ἄριστα δὴ ἁπάντων τῶν κράτει γενομένων τινὶ ἦρξε· πλεῖστον δὲ ἐν εὐεργεσίᾳ διῆγεν. — αὐτὸς μὲν γὰρ πάντων μὲν ἁμαρτημάτων ἀπείχετο· τὰ δὲ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, καὶ μάλιστα τῆς γυναικὸς, ἔφερε, καὶ οὔτε ἐπολυπραγμόνει, οὔτε ἐκόλαζεν. ἀλλ' εἰ μέν τις χρηστόν τι ἔπραξεν, ἐπῄνει καὶ ἐχρῆτο ἐς ἐκεῖνο αὐτῷ· τῶν δὲ ἑτέρων οὐ προσεποιεῖτο. λέγων, ὅτι ποιῆσαι μέν τινι ἀνθρώπους ὁποίους βούλεται ἔχειν, ἀδύνατόν ἐστι· τοῖς δὲ δὴ οὖσι, προσήκει, ἐς ὅ,τι ἄν τις αὐτῶν τῷ κοινῷ χρήσιμος ᾖ, χρῆσθαι. ἔτη γὰρ πεντήκοντα καὶ μῆνας δέκα, ἡμέρας τε κ' ζήσας, καὶ ιθ' ἔτη, ἡμέρας τε ια' αὐταρχήσας, ὅμοιος διὰ πάντων ἐγένετο, καὶ ἐν οὐδενὶ ἠλλοιώθη· ἀγαθὸς δὲ ἦν, καὶ οὐδὲν προσποιητὸν εἶχε. πάμπολλα γὰρ καὶ ὑπὸ παιδείας ὠφελήθη ἐν ῥητορικοῖς λόγοις καὶ φιλοσοφίας ἀσκηθείς. πλεῖστον δὲ ὅμως ὑπὸ τῆς φύσεως ἐξήρθη. λέγει καὶ ἄλλους μυρίους ἐπαίνους εἰς αὐτὸν ὁ Δίων.

Dio Caſſius hiſt. Rom. l. 71. ex Joan. Xiphilini epitome.

Ὁ μὲν Μάρκος, ἄριστα δὴ πάντων τῶν ἐν κράτει τινὶ γενομένων ἄρξας, οὕτως μετήλλαξεν, εἶχε μὲν γὰρ καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς, πλεῖστον δὲ ἐν εὐεργεσίᾳ διῆγεν· αὐτὸς μὲν γὰρ ἁπάντων τῶν ἁμαρτημάτων ἀπείχετο, καὶ οὔτε ἑκὼν οὔτε ἄκων ἐπλημμέλει· τὰ δὲ δὴ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, καὶ μάλιστα τὰ τῆς γυναικὸς, ἔφερε, καὶ οὔτε ἐπολυπραγμόνει, οὔτε ἐκόλαζε. καὶ εἰ μέν τις χρηστόν τι ἔπραξεν, ἐπῄνει καὶ ἐχρῆτο ἐς ἐκεῖνο αὐτῷ, τῶν δὲ ἑτέρων οὐ προσεποιεῖτο, καὶ ὅτι οὐ προσποιητῶς. ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς πάντα ἔπραττε, πρόδηλον. ἔτη γὰρ ὀκτὼ καὶ πεντήκοντα, καὶ μῆνας δέκα, ἡμέρας τε εἴκοσι καὶ δύο ζήσας κἀν τούτοις τῷ τε πρὶν Ἀντωνίνῳ συχνὸν χρόνον ὑπάρξας, καὶ αὐτὸς ἐννέα καὶ δέκα ἔτη, καὶ ἕνδεκα ἡμέρας αὐταρχήσας, ὅμοιος διὰ πάντων ἐγένετο, καὶ ἐν οὐδενὶ ἠλλοιώθη. οὕτως ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸς ἀνὴρ ἦν, καὶ οὐδὲν προσποιητὸν εἶχε. πάμπολλα μὲν γὰρ καὶ ὑπὸ παιδείας ὠφελήθη ἔν τε τοῖς ῥητορικοῖς, ἔν τε τοῖς ἐκ φιλοσοφίας λόγοις ἀσκηθείς —— πλεῖστον δὲ ὅμως ὑπὸ τῆς φύσεως ἐξήρθη· καὶ γὰρ πρὶν ἐκείνοις ὁμιλῆσαι, ἰσχυρῶς πρὸς ἀρετὴν ὥρμητο· τοῖς τε γὰρ συγγενέσι πᾶσι, πολλοῖς καὶ δυνατοῖς πλουσίοις τε οὖσιν, οὕτω τι ἔτι παῖς ὢν ἤρεσεν, ὥσθ' ὑπὸ πάντων ἀγαπηθῆναι· καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ, ὅτι μάλιστα εἰς τὸ γένος ποιηθεὶς, οὐχ ὑπερεφρόνησεν. Ἑλληνικῶν τε καὶ Λατίνων, ῥητορικῶν τε καὶ φιλοσόφων λόγων αἰεὶ διεπίμπλατο.

Herodianus hiſtor. l. 1.

Τῷ βασιλεύοντι Μάρκῳ, ἀρετῆς μὲν πάσης ἔμελεν αὐτῷ· λόγων τε ἀρχαιότητος ἦν ἐραστὴς, ὡς μηδενὸς μήτε Ῥωμαίων μήτε Ἑλλήνων ἀπολείπεσθαι. δηλοῖ δὲ ὅσα καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λεχθέντα πρὸς αὐτοῦ ἢ γραφέντα. παρεῖχε δὲ καὶ τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτὸν ἐπιεικῆ καὶ μέτριον βασιλέα, τοὺς δὲ προσιόντας δεξιούμενος, κω-

κύων τε τοὺς περὶ αὐτὸν δορυφόρους ἀποσοβεῖν τοὺς ἐντυγχάνοντας· μόνος τε βασιλέων φιλοσοφίαν οὐ λόγοις, οὐδὲ δογμάτων γνώσεσι, σεμνῷ δὲ ἤθει, καὶ βίῳ σώφρονι, ἐπιστώσατο· πολύ τε πλῆθος ἀνδρῶν σοφῶν ἤνεγκεν, ἡ τῶν ἐκείνου καιρῶν φορά. φιλεῖ γάρ πως ἀεὶ τὸ ὑπήκοον ζήλῳ τῆς τοῦ ἄρχοντος γνώμης βιοῦν.

Τὰς θυγατέρας ἐν ὥρᾳ γενομένας ἐξέδοτο ἀνδράσι τῆς συγκλήτου βουλῆς τοῖς ἀρίστοις, οὐ τοῖς, γένους μακραῖς διαδοχαῖς εὐπατρίδας, οὐδὲ τοὺς πλούτου περιβολαῖς λαμπρούς, κοσμίους δὲ τὸν τρόπον, καὶ σώφρονας τὸν βίον, γαμβροὺς αὐτῷ γενέσθαι θέλων· ταῦτα γὰρ μόνα ψυχῆς ἴδια, καὶ ἀναφαίρετα ἡγεῖτο κτήματα.

Τελευτήσαντος δὲ Μάρκου ἐπειδὴ διεφοίτησεν ἡ φήμη, πᾶν τε τὸ παρὸν στρατιωτικὸν, καὶ τὸ δημῶδες πλῆθος ὁμοίως πένθει κατείχετο. οὐδέ τις ἦν ἀνθρώπων τῶν ὑπὸ Ῥωμαίων ἀρχὴν, ὃς ἀδακρυτὶ τοιαύτην ἀγγελίαν ἐδέχετο· πάντες δὲ ὥσπερ ἐκ μιᾶς φωνῆς, οἱ μὲν πατέρα χρηστὸν, οἱ δὲ ἀγαθὸν βασιλέα, γενναῖον δ' ἕτεροι στρατηγὸν, οἱ δὲ σώφρονα καὶ κόσμιον ἄρχοντα ἀνεκάλουν· καὶ οὐδεὶς ἐψεύδετο.

Aristides oratione in Regem.

Ἀλλ' ἐμοί γε δοκεῖ τῶν καλῶν εἶναι, ἐν ἑορτῇ καὶ ἐν ἱερομηνίᾳ, μεμνῆσθαί τι καὶ λέγειν, περὶ τοῦ θείου καὶ φιλανθρώπου βασιλέως. οὐ γὰρ δὴ δέος γε, μὴ ἐπαινεῖν αὐτὸν προελόμενοι, ἔπειτα ἀπορήσωμεν λόγων, ἀλλὰ μὴ τὰ τοιαῦτα ᾖ τὰ ὑπάρχοντα τῷ βασιλεῖ, ὥστε μηδένα εἰπεῖν ἀξίως ἂν δυνηθῆναι περὶ αὐτῶν. Ἐγὼ δ' οὔτε χρόνου πλῆθος ἱκανὸν, οὔτε λόγον οὐδένα ὁρῶ τοῦ βασιλέως ἄξιον, οὐδὲ * ὅστις [* ὥς τις f.] αὐτὸν ἱκανῶς ἐγκωμιάσαι δυνήσεται.

Ἓν μὲν οὖν τοῦτο πρῶτον καὶ μέγιστον ὑπάρχει λέγειν περὶ αὐτοῦ, ὅτι καὶ πρότερον ἢ καταστῆναι εἰς τὴν ἀρχὴν, ἄξιος τῆς βασιλείας ἦν. εἴτε γὰρ φόβῳ τῷ πρὸς αὐτὸν, εἴτε αἰδοῖ τοῦ κρείττονος, εἴτε γνώμῃ τῇ βελτίστῃ καὶ δικαιοτάτῃ συγχωρεῖν οἴονται δεῖν, πῶς οὐκ ἐξ ἁπάντων τούτων φανερὸν, ὅντιν' ἐχρῆν εἶναι τὸν βασιλέα.

Τὸν γὰρ μαθόντα ἃ χρὴ, καὶ παιδευθέντα, καὶ μηδενὸς τῶν καλῶν ἀμελήσαντα, μηδὲ ἀμαθῆ γενόμενον, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς τῆς ἀρετῆς μέρεσι κατακοσμήσαντα τὴν ψυχὴν, εἰκὸς ἦν πάσης ἔξω γενέσθαι ἁμαρτίας. ταύτην τοίνυν τὴν παιδείαν, καὶ ὁ βασιλεὺς παιδευθεὶς, καὶ πάντων τῶν καλλίστων μετασχὼν, τῶν μὲν καὶ ἀπὸ φύσεως ὑπαρξάντων αὐτῷ, τῶν δὲ καὶ ἀπὸ παιδείας γενομένων, οὐ μέσως, οὐδ' ὥσπερ τοῖς ἄλλοις τισὶν, ἀλλὰ πρὸς ὑπερβολὴν ἑκάστου, ἦν μὲν μέγα ὄφελος τῇ βασιλείᾳ καὶ πρὶν εἰς ταύτην καταστῆναι. Ἐπεὶ δὲ ἡ πάντα διοικοῦσα πρόνοια καὶ διατάττουσα, καὶ τοῦτον ἐκάθισεν εἰς τὸν βασίλειον θρόνον, τὸν δικαιότατον, καὶ ὁσιώτατον βασιλέων. — ὡς ἂν ἐμπειρότατος βασιλέων, καὶ γνώμῃ προέχων, — οὕτως ἐξηγεῖται καὶ διέπει τὸ τῆς ἀρετῆς, ὅνπερ χρὴ τρόπον· τὴν εὐσέβειαν μὲν καὶ δικαιοσύνην, ἔτι δὲ σωφροσύνην, καὶ ἐγκράτειαν, καὶ φρόνησιν, καὶ τὴν ἄλλην κοσμῶν γε ἀρετὴν ἤρξατο μὲν γὰρ ὥσπερ προσήκει, ἀπὸ εὐσεβείας· διεξῆλθε δὲ καὶ διὰ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς ἀρετῆς. τίς μὲν γὰρ δικαιοσύνης; τίς δὲ φιλανθρωπίας; τίς δὲ τῆς ἄλλης ἀρετῆς τοσαῦτα δείγματα καὶ τοιαῦτα, ὅσα καὶ [οἷα] ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐξήνεγκε;

Ὁ δ' ἐπέδειξεν, ὅτι καὶ ἰδιώτην ὄντα καὶ βασιλέα οἷόν τε ἐστὶ τὸν αὐτὸν διὰ τέλους εἶναι, τοιοῦτον μὲν περὶ τῆς βασιλείας παρασχὼν ἑαυτὸν, ὥστε δικαίως ἀξιωθῆναι ταύτης· ἐν δὲ τῇ βασιλείᾳ, οὐκ ἐκστὰς ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ νῷ καὶ τρόπῳ χρώμενος.

Verùm videnda integra oratio; quam, ad Commodum deflexione factâ, sic claudit.

Σὲ δὲ, ὦ παῖ γενναῖε γενναίων, κατ' ἴχνος εἴη βαίνειν τοῦ πατρός. τοῦτο γὰρ ὥς γε ἐν βραχεῖ πλεῖστα εἰρήσθω.

Idem oratione in Romam.

Ὅ γε μὴν νῦν ἄρχων μέγας, οἷον ἀγωνιστὴς καθαρὸς, τοσοῦτον ὑπεραίρει τοὺς πρὸ αὐτοῦ [καὶ] τὸν πατέρα, ὅσον, οὐδ' εἰπεῖν ῥᾴδιον, ἑτέρους αὐτὸς ὑπεραίρει· καὶ δὴ φαίη τις ἂν δικαιοσύνην καὶ νόμιμον εἶναι τοῦτο ὡς ἀληθῶς, ὅ,τι κρίνειεν οὗτος.

Idem in Panegyrica Cyzicena de Marci imperio.

Ἄξιον δὲ καὶ τῆς τύχης ἕνεκα ὑμῖν συνησθῆναι ἐπιγράψασθε μὲν γὰρ τὸν ἄριστον τῶν εἰς ἐκεῖνον τὸν χρόνον βασιλέων· ἥκει δὲ ὑμῖν τὸ ἔργον πρὸς τέλος ἐν τοῖς δὲ τοῖς καιροῖς, οἳ τὰ καλῶν αὖ κάλλιστα εἰλήχασι, καὶ ὑπὲρ ὧν δικαιότατ' ἂν χαριστήριον τουτῳ ὀσηκὸς εἴη τοῖς θεοῖς, ἐπειδήπερ οὐ ῥᾴδιον ἦν μείζω ἐξευρεῖν.

Στρατηγοὶ μὲν στρατηγοὺς ἤδη ἐν κινδύνοις παρείλοντο· καὶ πόλεις ἀλλήλας ἐπὶ καιρῶν παρέλαβον· καὶ βασιλεῖς πρὸς βασιλέας φιλίας καὶ συνθήκας ἐποιήσαντο, καὶ οὗτοι τῆς χρείας ὡς τὰ πολλὰ ἡττηθέντες, καὶ μέχρι τούτου κοινωνίας ἴσμεν γενομένας. Βασιλεὺς δὲ ἑκὼν, βασιλέα δὴ προείλετο ἑαυτῷ τῶν ὅλων, καὶ μόνος τῶν ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος, οὐκ ἀρχὴν προσλαβεῖν μᾶλλον ἐζήτησε, ἢ βασιλέα προσλαβεῖν ἐπὶ πᾶσι τοῖς οὖσι. ὃ καὶ τῶν εἰς μνήμην ἡκόντων ἐν λόγῳ θαυμαστότατον. καὶ πᾶσαν τὴν εὐγένειάν τε καὶ παιδείαν ἔχει συλλαβὸν, καὶ οὔτ' ἰδιώτης οὐδεὶς δύναται σιωπᾶν, πόλις τε ἅπασα καὶ γένη ἅπαντα ἀνθρώπων ἐκπέπληκται.

Idem Palinodiâ in Smyrnam restauratam.

Τοῖς τε πάντα ἀρίστοις βασιλεῦσιν πάσας πόλεις ὑφ' ἑαυτοῖς ἔχουσι τὴν καλλίστην οἰκίσαι φιλοτιμίαν ἔχειν τῇ τε πόλει τὸ διὰ τούτων ἀνεγερθῆναι, καὶ τοιούτους ἀρχηγέτας ἐπιγράψασθαι, τὴν συμφορὰν εἰς εὐπραξίαν μετέλαβε. πρότερον μὲν γὰρ Θησέα καὶ Ἀλέξανδρον ᾔδομεν· τὸν μὲν τῶν ἐν Ἕλλησιν οἶμαι, φιλανθρωπότατον· τὸν δὲ συμπάντων βασιλέων μάλιστα δὴ θαυμασθέντα τῆς εἰς τοὺς πολέμους τόλμης ἕνεκα. νῦν δ' ἐπὶ λαμπροτέρους καὶ μείζονας οἰκιστὰς προσανεβαίνομεν· οἷς πᾶσα μὲν γῆ καὶ θάλαττα ὑπήκοος, ἐκ πατέρων τε καὶ ἐξ ὧν αὐτοὶ προσεκτήσαντο, σοφίας δὲ καὶ δικαιοσύνης, καὶ ἀληθείας, καὶ χρηστότητος, οὐκ ἔλαττον, εἰ μὴ καὶ πλέον τῆς ἐν τοῖς ὅπλοις ἰσχύος περίεστι.

Philostratus in vitis Sophistar. l. 2. in Philisco.

Ἀντωνῖνος δ' ἦν αὐτοκράτωρ ὁ τοῦ φιλοσόφου παῖς.

Idem in Herode.

Ἐσπούδαζε μὲν ὁ αὐτοκράτωρ Μάρκος περὶ Σέξτον τὸν ἐκ Βοιωτίας φιλόσοφον, θαμίζων αὐτῷ, καὶ φοιτῶν ἐπὶ θύραις. ἄρτι δὲ ἥκων ἐς τὴν Ῥώμην, ὁ Λούκιος ἤρετο τὸν αὐτοκράτορα προϊόντα, Ποῖ βαδίζει, καὶ ἐφ' ὅ, τι; καὶ ὁ Μάρκος, καλὸν, ἔφη, καὶ γηράσκοντι τὸ μανθάνειν· εἶμι δὲ πρὸς Σέξτον τὸν φιλόσοφον, μαθησόμενος ἃ οὔπω οἶδα. καὶ ὁ Λούκιος ἐξάρας τὴν χεῖρα ἐς τὸν οὐρανὸν, ὦ Ζεῦ, ἔφη, ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς γηράσκων ἤδη δέλτον ἐξαψάμενος ἐς διδασκάλου φοιτᾷ, ὥσπερ οἱ παῖδες· ὁ δὲ ἐμὸς βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, δύο καὶ τριάκοντα ἐτῶν ἀπέθανεν.

Ibid.

Ὁ Μάρκος φύσει δημοτικώτερος. *Quo loco, & Herodem Sophistam quâ patientiâ Marcus tulerit, refert.*

Idem in Theodoto.

Προέστη δὲ καὶ τῆς Ἀθηναίων νεότητος πρῶτος ἐπὶ ταῖς ἐκ βασιλέως μυρίαις. καὶ οὐ τοῦτό που λόγου ἄξιον· οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐπιβατεύοντες τοῦ θρόνου τούτου, λόγου ἄξιοι· ἀλλ' ὅτι τοὺς μὲν Πλατωνείους, καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς στοᾶς, καὶ τοῦ Περιπάτου, καὶ * αὐτὸν Ἐπίκουρον [* αὐτοῦ Ἐπικούρου] προσέταξεν ὁ Μάρκος τῷ Ἡρώδῃ κρῖναι· τὸν δὲ ἄνδρα τοῦτον, ἀπὸ τῆς περὶ αὐτὸν δόξης αὐτὸς ἀπέκρινε τοῖς νέοις, ἀγωνιστὴν τῶν πολιτικῶν προσειπὼν λόγων, καὶ ῥητορικῆς ὄφελος.

Idem in Hermogene.

Ἑρμογένης ιε' ἔτη γεγονὼς, ἐφ' οὕτω μέγα προὔβη τῆς τῶν σοφιστῶν δόξης, ὡς καὶ Μάρκῳ βασιλεῖ παρασχεῖν ἔρωτα ἀκροάσεως. ἐβάδισε γοῦν ἐπὶ τὴν ἀκρόασιν αὐτοῦ ὁ Μάρκος· καὶ ἥσθη μὲν διαλεγομένου, ἐθαύμαζε δὲ σχεδιάζοντος, δωρεὰς δὲ λαμπρὰς ἔδωκεν.

Idem in Aristide.

Οἰκιστὴν δὲ καὶ τὸν Ἀριστείδην τῆς Σμύρνης, οὐκ ἀλαζὼν ἔπαινος, ἀλλὰ δικαιότατός τε καὶ ἀληθέστατος. τὴν γὰρ πόλιν ταύτην ἀφανισθεῖσαν ὑπὸ σεισμῶν τε καὶ χασμάτων, οὕτω τι ὠλοφύρατο πρὸς τὸν Μάρκον, ὡς τῇ μὲν ἄλλῃ μονῳδίᾳ θαμὰ ἐπιστενάξαι τὸν βασιλέα. ἐπὶ δὲ τὸ, ζέφυροι ἐρήμην αὐτὴν καταπνέουσι, καὶ δάκρυα τῷ βιβλίῳ ἐπιστάξαι — Καὶ οὐ φημὶ ταῦτα ὡς οὐχὶ καὶ τοῦ βασιλέως, ἀνοικίσαντος ἂν ἀπολωλυῖαν πόλιν, ἣν οὕτως ἐθαύμασεν· ἀλλ' ὅτι αἱ βασίλειοί τε καὶ θεσπέσιοι φύσεις, ἢν προσεγείρῃ αὐτὰς ξυμβουλία καὶ λόγος, ἀναλάμπουσι μᾶλλον, καὶ πρὸς τὸ ποιεῖν εὖ ξὺν ὁρμῇ φέρονται. *Eundem quàm familiariter Marcus habuerit, ibid. vide.*

Ibid. in Adriano.

Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους, οὓς ὁ αὐτοκράτωρ Μάρκος Ἀθήναζε ὑπὲρ μυστηρίων ἐστάλη, ἐκράτει μὲν ἤδη τοῦ τῶν σοφιστῶν θρόνου ὁ ἀνὴρ οὗτος. ἐν μέρει δὲ ὁ Μάρκος τῆς τῶν Ἀθηνῶν ἱστορίας [ἐτίθει] μηδὲ τὴν ἐκείνου σοφίαν, ἀγνοῆσαι. καὶ γὰρ δὴ ἐπέταξεν αὐτὸν τοῖς νέοις, οὐκ ἀκροάσει βασανίσας, ἀλλὰ ξυνθέμενος τῇ περὶ αὐτοῦ φήμῃ. —— ἀγασθεὶς αὐτὸν ὁ αὐτοκράτωρ ἐπὶ μέγα ἦρε δωρεαῖς τε καὶ δώροις. καλῶ δὲ δωρεὰς μὲν, τάς τε σιτήσεις, καὶ τὰς προεδρείας, καὶ τὰς ἀτελείας, καὶ τὸ ἱερᾶσθαι, καὶ ὅσα ἄλλα λαμπρύνει ἄνδρας· δῶρα δὲ χρυσὸν, ἀργύριον, ἵππους, ἀνδράποδα, καὶ ὅσα ἑρμηνεύει πλοῦτον ὧν αὐτόν τε ἀνέπλησε καὶ γένος τὸ ἐκείνου πάντας.

Galenus de Theriaca ad Pisonem.

Τὸν θεῖον Μάρκον καὶ ἡμεῖς οἴδαμεν ἐνθέσμως ποτὲ βασιλεύοντα, καὶ ἀκριβῶς ἑαυτοῦ διὰ τὴν σύνεσιν τῇ συγκράσει τοῦ σώματος παρακολουθήσαντα.

Idem de libris suis.

Ἐπορεύθην μὲν ἐξ ἀνάγκης. ἐλπίζων δὲ τεύξεσθαι παραιτήσεως. ἤκουον γὰρ εἶναι τὸν ἕτερον αὐτῶν τὸν πρεσβύτερον, συγγνώμονά τε καὶ μέτριον, ἥμερόν τε καὶ πρᾶον, ὃς ἐκαλεῖτο μὲν ἀρχῆς Βῆρος, &c.

Idem lib. περὶ τοῦ προγινώσκειν.

Χρηστόν τε ὄντα καὶ φιλάνθρωπον αὐτὸν ἐδυνήθην πεῖσαι καταλείπειν με ἐν τῇ Ῥώμῃ.

Marcellus in Regillæ Epitaph.

Καὶ βασιλεῦς Διὶ πατρὶ φυὴν καὶ μῆτιν ὅμοιος.

Athenæus Dipnosophistarum l. 1.

Ὁ πάντ' ἄριστος βασιλεὺς Μάρκος.

Zosimus histor. l. 1.

Ἐντεῦθεν ἄνδρες ἀγαθοὶ ἡγεμονίαν παραλαβόντες, Νερούας τε καὶ Τραϊανὸς, καὶ μετὰ τοῦτον Ἀδριανὸς, ὅτε εὐσεβὴς Ἀντωνῖνος, καὶ ἡ τῶν ἀδελφῶν συνωρὶς Βῆρος καὶ Λούκιος, πολλὰ τῶν λελωβημένων ἠξίωσαν διορθώσεως· καὶ οὐ μόνον, ἅπερ εἶχον ἀπολωλεκότες οἱ πρὸ αὐτῶν ἀνεκτήσαντο, ἀλλὰ καί τινα τῶν οὐκ ὄντων προσέθεσαν.

Julianus in Symposio.

Ἔδοξε δὲ οὖν ὁ Μάρκος, τά τε ἄλλα θαυμάσιός τις εἶναι, καὶ σοφὸς διαφερόντως, ἅ τε οἶμαι διαγινώσκων, λέγειν θ' ὅπου χρὴ, καὶ σιγᾶν ὅπη καλόν.

Justinianus in Novellam tit. 22.

Τοῦτο δὲ εὖ μὲν ἀρξάμενος, καὶ φιλοσοφώτατος ἐθέσπισε Μάρκος.

Ibid. tit. 108.

Ὁ φιλόσοφος ἐν βασιλεῦσι Μάρκος.

Lucius apud Justinum apologiâ 1.

Οὐ πρέποντα εὐσεβεῖ αὐτοκράτορι, οὐδὲ φιλοσόφω Καίσαρος παιδὶ, οὐδὲ τῇ ἱερᾷ συγκλήτῳ κρίνεις, ὦ Οὔρβικε.

Justinus apologiâ 2. ad Adrianum, Antoninum Pium, Marcum, & Lucium.

Εὐσεβεῖς, καὶ φιλόσοφοι, καὶ φύλακες δικαιοσύνης, καὶ ἐρασταὶ παιδείας ἀκούετε πανταχοῦ.

Melito lib. ad Imperatorem apud Euseb. hist. Eccles. l. 4. c. 26.

Σὲ δὲ καὶ μᾶλλον περὶ τούτων τὴν αὐτὴν ἐκείνοις ἔχοντα γνώμην, καὶ πολύ γε φιλανθρωποτέραν καὶ φιλοσοφοτέραν, πεπείσμεθα πάντα πράσσειν, ὅσα σου δεόμεθα.

Athenagoras in legatione pro Christianis, ad M. Antoninum, & Commodum.

Αὐτοκράτορσι Μάρκῳ Αὐρηλίῳ, καὶ Λουκίῳ Αὐρηλίῳ Κομμόδῳ, Ἀρμενιακοῖς, Σαρματικοῖς, τὸ δὲ μέγιστον φιλοσόφοις· τὸ πρᾷον ὑμῶν καὶ ἥμερον, καὶ τὸ πρὸς ἅπαντα εἰρηνικὸν καὶ φιλάνθρωπον θαυμάζοντες, οἱ μὲν καθ' ἕνα ἰσονομοῦνται· αἱ δὲ πόλεις πρὸς ἀξίαν τῆς ἴσης μετέχουσι τιμῆς. καὶ ἡ σύμπασα οἰκουμένη ὑμετέρα συνέσει βαθείας εἰρήνης ἀπολαύουσιν.——τί δαὶ δεῖ πρὸς ὑμᾶς πάντα λόγον κεκινηκότας, ἢ ποιητὰς μνημονεύειν, ἢ καὶ ἑτέρας δόξας ἐξετάζειν;

Ἴστε δὲ καὶ ὑμεῖς ταῦτα ἀξιολογώτερον, ὡς ἂν οἱ πᾶσι, καὶ ὑπὲρ πάντας τοῖς παλαιοῖς συγγινόμενοι.

Οἶδα γὰρ, ὅτι ὅσον συνέσει καὶ ἰσχύϊ τῆς βασιλείας πάντων ὑπερέχετε, τοσοῦτον καὶ τῷ πᾶσαν παιδείαν ἀκριβοῦν πάντων κρατεῖτε· οὕτω καθ' ἕκαστον παιδείας μέρος κατορθοῦντες, ὡς οὐδὲ οἱ ἓν αὐτῆς μόριον ἀποτεμνόμενοι.

Ὑμεῖς δὲ, ὦ πάντα ἐν πᾶσι φύσει καὶ παιδείᾳ χρηστοὶ καὶ μέτριοι, καὶ φιλάνθρωποι, καὶ τῆς βασιλείας ἄξιοι.

Jo. Zonaras annal. tom. 2.

Ἦν μὲν ὁ Μάρκος ἀσθενὴς τὸ σαρκίον, ἐσχόλαζε δὲ τοῖς λόγοις οὕτως, ὥστε καὶ αὐτοκράτωρ γενόμενος, οὐκ ᾐδεῖτο ἐς διδασκάλου φοιτᾶν, ἀλλὰ Σέξτῳ συνεφιλοσόφει, τῷ Βοιωτῷ, καὶ Ἑρμογένει τῷ ῥήτορι συνωμίλησε, μᾶλλον δὲ ἀντεποιεῖτο τῶν Στοϊκῶν.

Οὕτω δὲ καὶ σωφρόνως καὶ ἐγκρατῶς ἦρχεν, ὥστε καὶ ἐν τηλικούτοις πολέμοις μήτε τι θωπευτικὸν πρὸς τοὺς στρατιώτας εἰπεῖν, μήτε τι φόβῳ ποιῆσαι.

Ὅτε δὲ μὴ πολέμοις ἦν σχολάζων, ἐδίκαζε, καὶ τοῖς ῥήτορσι πρὸς ὕδωρ λέγουσι πλεῖον ἐγχεῖσθαι τὸ ὕδωρ ἐκέλευεν, ἵν' ἔχοι πάντοθεν τὸ δίκαιον ἀκριβοῦν. ἦν δὲ καὶ φιλόπονος, ὡς καὶ νυκτὸς δικάζειν· καὶ οὐδὲν ἐν παρέργῳ οὔτ' ἐποίει, οὔτ' ἔγραφεν, οὔτ' ἔλεγε· μὴ δεῖν νομίζων τὸν αὐτοκράτορα ἐν παρέργῳ πράττειν μηδὲ τοὐλάχιστον· καὶ ταῦτα σῶμα ἀσθενὲς τυχὼν ἀσθενοῦς.

Ἄριστα οὖν ἄρξας μετήλλαξεν.——ἦν γὰρ καὶ φύσει ἀγαθὸς ἀνὴρ, πλεῖστα δὲ καὶ ὑπὸ παιδείας βελτίων ἐγένετο. οὐ μέν τοι ἀξίως τῆς ἀρετῆς εὐδαιμόνησεν. ἐντεῦθεν δὲ μᾶλλον θαυμάσειεν ἄν τις αὐτὸν, ὅτι ἀλλοκότοις, καὶ ἐξαισίοις χρησάμενος πράγμασιν, αὐτός τε περιεγένετο καὶ τὴν ἀρχὴν διεσώσατο.

Constantin. Manasses in annal.

Οὗτος ἐν πάσῃ τέθραπτο σοφίᾳ καὶ παιδεύσει
Καὶ χάρισι τῆς ἀρετῆς κατάκομος ὑπῆρχε
Καὶ πάσαις κατηγλάϊστο ταῖς ἀρετῶν ἰδέαις.
Διὸ καὶ προσεφέρετο πᾶσι σοφοῖς ἐντίμως,
Καὶ συνεχέστερον ἦρδευε ταῖς μεγαλοδωρείαις.

Adrianus apud Jul. Capitolinum in Marco.

Ab Adriano Annius Verissimus vocatus est.

Ad quem locum Is. Casaubonus.

Antè dicebatur Annius Verus. Hadrianus jussit dici Annium Verissimum. quare? περὶ τὴν τοῦ Ῥωμαΐου ῥήματος ἔννοιαν, *inquit Dio. hoc est, quod esset veritatis amantissimus & tenacissimus; magnum rectæ indolis argumentum, & animi verè generosi.*

Jul. Capitolinus in Marco.

Marco Antonino in omni vita philosophanti viro, & qui sanctitate vitæ omnibus principibus antecellit, &c. Erat enim ipse tantæ tranquillitatis, ut vultum nunquam mutaverit mœrore vel gaudio. Philosophiæ deditus Stoicæ, quam & per optimos quosque magistros acceperat, & undique ipse collegerat.

Quamvìs esset constans, erat etiam verecundus: erat frugi sine contumacia, verecundus sine ignavia, sine tristitia gravis.

In imperio ità civiliter se gessit, ut lenitatem Pii nemo desideraret.

Dabat totum se philosophiæ, amorem civium affectans.

Cum populo non aliter egit, quàm est actum in civitate libera.

Fuit per omnia moderatissimus, in hominibus deterrendis à malo, invitandis ad bona, remunerandis copiâ, indulgentiâ liberandis; fecitque ex malis bonos, ex bonis optimos. Cùm igitur in amore omnium imperâsset, atque ab aliis modò pater, modò frater, modò filius, ut cujusque ætas sinebat, diceretur, & amaretur, octavo-decimo anno imperii sui, sexagesimo & primo vitæ, diem ultimum clausit. tantúsque illius amor die regii funeris claruit, ut nemo illum plangendum censuerit; certis omnibus quod à diis commodatus, ad deos rediisset. Denique priusquam funus conderetur, ut plerique dicunt, (quod neque antea factum fuerat, neque postea) Senatus populusque non divisis locis, sed in una sede propitium Deum dixit.

Tantùm sanè valet boni principis vita, sanctitas, tranquillitas, pietas, ut ejus famam nullius proximi decoloret invidia. Denique Antonino, cùm suos mores semper teneret, neq; alicujus insusurratione moveretur, non obfuit gladiator filius, uxor infamis; Deúsque etiam nunc habetur.

Vir tantus & talis, ac diis vitâ & morte conjunctus.

Vulcatius Gallic. in Avidio Cassio.

*Antoninum hoc nomine (Dialogistæ) significans; qui tantùm enituit in philosophia, ut iturus ad bellum Marcomannicum, timentibus cunctis nè quid fatale proveniret, rogatus sit, non adulatione, sed seriò, ut philosophiæ præcepta ederet. nec ille * timuit, * [renuit Cas.] sed per ordinem parænesean, id est, præceptionum, per triduum disputavit.*

Avidius Cassius apud eundem, & epistolâ ad generum suum.

Marcus homo sanè optimus, qui dum Clemens dici cupit, eos patitur vivere, quorum ipse non probat vitam.

Marcus Antoninus philosophatur, & quærit de elementis, & animis, & de honesto ac justo; nec sentit pro republica.

Idem in Opilio Macrino.

Marcus nomen illud sanctum (Antoninorum) vitæ genere auxisse videtur, Verus autem degenerâsse.

Aurel. Victor. in Breviario.

Iste virtutum omnium, cœlestísque ingenii extitit ærumnísque publicis quasi defensor ob-

jectus est. Etenim nisi ad illa tempora natus esset, profectò quasi uno lapsu ruissent omnia status Romani.

A principio vitæ tranquillissimus, ut ab infantia vultum nec ex gaudio nec ex mœrore mutaverit.

Philosophiæ studens, literarumque Græcarum peritissimus.

Constat tantùm Marco sapientiæ, lenitudinis, innocentiæ ac literarum fuisse, ut is Marcomannos cum filio Commodo petiturus, philosophorum obtestantium vi circumfunderetur, nè se expeditioni aut pugnæ priùs committeret, quàm sectarum ardua & occulta explanavisset. ità incerta belli, ejus salute, doctrinæ studiis metuebantur: tantúmque illo imperante floruere artes, ut illam gloriam etiam temporum putem.

Quod de Romulo ægrè creditum est, omnes pari sensu præsumserunt; Marcum cœlo receptum esse.

Eutropius hist. Rom. l. 8.

Marcus Antoninus, quem faciliùs quis admirari quàm laudare possit.

A principio vitæ tranquillissimus, adeò ut in infantia quoque vultum neque ex gaudio neque mœrore mutaverit. Philosophiæ deditus Stoicæ: ipse etiam non solùm vitæ moribus, sed etiam eruditione philosophus. tantâ admiratione adhuc juvenis, ut eum successorem paraverit Adrianus relinquere.

Hic cum omnibus Romæ æquo jure egit; ad nullam insolentiam elatus est, imperii fastigio.

Cùm igitur fortunatam rempublicam, & virtute & mansuetudine reddidisset, obiit imperii anno xviii, vitæ Lxi, & omnibus certatim adnitentibus, inter deos relatus est.

Æl. Spartianus in Severo.

Sed ut omittamus adoptivos, nè nobis Antonini Pius & Marcus, numina reipublicæ occurrant.

Quid Marco felicius fuisset, si Commodum non reliquisset hæredem?

Pescennius apud eundem.

Amavit de principibus Augustum, Vespasianum, Titum, Pium, Marcum; reliquos fœmineos vel venenatos vocans.

Flavius Vopiscus in Caro.

Romana respub. Domitiani vulnerata immanitate, per Nervam atque Trajanum usque ad Marcum solito melior.

Idem in Aureliano.

Sed ex his, optimi, ipse Augustus, Flavius Vespasianus, Titus, Cocceius Nerva, Divus Trajanus, Divus Adrianus, Pius & Marcus Antonini.

Manlianus Statianus apud eund. in Probo.

Si rectè cogitemus, non nobis Aurelianus, non Alexander, non Antonini, non Trajanus, non Claudius, requirendi sunt, omnia in uno principe constituta sunt; rei militaris scientia, animus clemens, vita venerabilis, exemplar agendæ reipub. atque omnium prærogativa virtutum.

Gordianus senior referente Jul. Capitolino.

Scripsit præterea, quemadmodum Virgilius Æneidos, Statius Achilleidos, & multi alii Iliados, ità etiam ille Antonineidos; hoc est, Antoninum Pium, & Antoninum Marcum, versibus disertissimis; libris triginta, vitam illorum, & bella, & publicè privatímque gesta perscribens.

Æl. Lampridius in Anton. Diadumeno.

Ut scirent omnes Antoninos pluris esse quàm deos,

deos, ac trium principum amorem, quo sapientia, bonitas, pietas consecrata sit; in Antonino pietas, in Vero bonitas, in Marco sapientia.

Idem in Heliogabalo:

Compensationem sibi lector faciet, cùm legerit Augustum, Vespasianum, Titum, Trajanum, Adrianum, Pium, & Marcum, contra hos prodigiosos tyrannos.

Alex. Severus Imper. referente Æl. Lampridio.

Antoninorum nomen, vel jam numen potiùs, quale fuerit, meminit vestra clementia. si pietatem, quid Pio sanctius? si doctrinam, quid Marco prudentius?

Diocletianus referente Jul. Capitolino.

Eum vos ipsi, sacratissime Imperator Diocletiane, inter numina vestra, non ut cæteros, sed specialiter veneramini; ac sæpe dicitis, vos vitâ & clementiâ tales esse cupere, qualis fuit Marcus; etiamsi in philosophia, nec Plato esse possit, si revertatur in vitam.

Constantinus Imper. referente Æl Lampr.

Quod [*Antoninorum nomen*] *tu Constantine sacratissime, ità venераris, ut Marcum & Pium inter Constantios Claudiósque, velut majores tuos, aureos formaveris, adorans virtutes veterum, tuis moribus congruentes, & tibi amicas charásque.*

Ammianus Marcellinus rerum gest. lib. 21.

Marci illius dissimilis principis verecundi.

Tertullianus apologet. cap. 5.

Marcus Aurelius gravissimus Imperator.
Quales ergò leges istæ, quas adversùs nos soli exequuntur impii, injusti, turpes, truces, vani, dementes? quas nullus Pius, nullus Verus impressit?

Paulus Orosius histor. l. 7. c. 17.

Marcus Antoninus gravissimus ac modestissimus Imperator.

Joan. Bapt. Egnatius de Rom. princip. lib. 1.

Quam læta felíxque successio optimis, piis, philosophis, imperatoribus, referendis! nam hic eâ ingenii bonitate, hic virtutibus excelluit, ut exemplum desit. & ea temporum calamitas affuit, ut solus ærumnis publicis obstiterit. nisi enim hic præfuisset, majestas Romani nominis facilè tum concidisset.—Felicissimus certè princeps, nisi hæredem Commodum reliquisset.

Claudianus de Honorii consulatu 4.

Non tantis patriæ studiis ad templa vocatus,
Clemens Marce redis.—— Et mox:
——*omne tonantis*
Obsequium Marci mores potuêre mereri.

Ausonius in Cæsaribus.

Post Marco tutela datur, qui scita Platonis
Fecit ad imperium, patre Pio melior.

Joan. Aventinus annal. Bojor. l. 2.

Marcus Aurelius Antoninus Pius, ante Annius dictus, sapientissimus gravissimúsq; principum; omni virtutum genere se exercuit: literarum studio, nemini Græcorum Romanorúmque secundus. quamobrem philosophus & cognominatus est, & fuit.

Admodum clemens & civilis erga omnes, adeuntium cuivis dextram placidè dabat: Tranquillitati summæ successerat, quo manifesta fiunt rerum humanarum volumina,

sævissima tempestas: cui divinitùs Marci prudentia constantiáque objecta est. nisi hisce virtutibus præditus rector contigisset, de Romano imperio actum fuisset.

Conradus Urspergens. in Chron.

Hic omnes virtutes, & cœleste habebat ingenium, & in calamitatibus publicis factus est quasi defensor. & si in illis temporibus ipse non fuisset, sine dubio gloria Romana periîsset.

Martinus Polonus, in supputationibus.

Iste optimus fuit.

Philippus Bergom. supplement. Chron. l. 8.

Marcus Antoninus, qui & Verus, cognomento Philosophus: quem certè ob ejus præstantissimam virtutem, laudare plurimùm licet. quippe qui ad nullum rei eventum unquam se extulit. tantæ enim fuit soliditatis, ut ejusdem vultûs, quamvis fortunâ adversâ, semper fuerit habitus. literarúmque semper studiosus; & quàm maximè philosophiæ. nec propterea ipsa philosophia illum à rebus imperii & bellicis retardavit. propterea ità diligebatur amabatúrque, ut sacrilegi nomen incurreret, qui imaginem ejus domi non haberet. —— Et omnibus acclamantibus inter deos relatus est.

Warn. Rolevinkus fasciculo temporum.

Hic bonus & victoriosus fuisse describitur. Dicitur quòd tantæ severitatis & constantiæ fuerit, quòd ad nullum eventum unquam vultum mutaverit, sive ex lætitia, sive ex mœrore, &c. dum adhuc esset puer. Tantæ fuit humanitatis, ut quâdam vice, cùm jam exhausto ærario nihil haberet quod militibus daret, nulli volens esse molestus, magis elegit vasa aurea & ornamenta uxoris, & alia supellectilia vendere. quàm senatum, vel provincias prægravare. sed victoriâ habitâ, & illa recuperavit, & provinciis tributa relaxavit.

Jo. Carion, Chron. lib. 13.

Princeps optimus fuit, sapiens, justúsque, modestus, beneficus, amans, & intelligens doctrinarum.

Fra. Petrarcha, de officio & virtutibus Imperatoriis.

Adde his M. Aurelium Antoninum longè sapientissimum. eum dico, qui philosophicum maluit quàm Cæsareum nomen.

Idem in Libro Augustali.

Fuit enim magnus philosophus, sanctitate vitæ omnibus præponendus; nunquam mutans vultum. qui vir tantæ virtutis, poterat dici felix, si uxorem Faustinam, & filium Commodum non habuisset.

Lilius Gyraldus, hist. de poetis dial. 3.

Fuit hic unus inter Cæsares omnes æquissimus, ac optimus, expressum illud certè in eo est, quòd à philosophis quæri solet, cur ex optimis parentibus pessimi plerunq; filii nascantur. Nam quò M. Antoninus melior & justior, eò filius Commodus immanior & sceleratior.

Sebast. Munsterus, Cosmograph. lib. 2.

Fuit M. Antoninus vir omnium virtutum, & sanctitate vitæ præcipuus, cœlestisque ingenii; in omni vita philosophiæ deditus.

Pandulph. Collenutius in panegyrico Maximilian.

Ipse rerum omnium sator, à quo princeps terrarum gubernaculis imponitur, — fessas res humanas

humanas pro sapientiæ suæ luce, bonos interdum principes indulgendo sublevat, erigit, solatur, fovet. Sic Octavium post civilium bellorum lacbrymas dedit: sic Vespasiavum post Nerones; post Domitiani crudelitatem Trajanum & Antoninos; post Commodi furores Severum; post Heliogabali vesaniam, Alexandrum: sic alios plures quasi distinguendis malorum principum ordinibus, sedandisque reipub. fluctibus moderatores dedit.

Hæ virtutes (pietas, prudentia, justitia, mansuetudo, magnitudo animi, clementia, liberalitas) Augustum consecrârunt; Trajanum, Antoninos, omnesque bonos principes, cælestes planè viros effecerunt.

Joan. Boterus de illustr. politia l. 1. c. 20.

M. Aurelius in imperio constitutus, nihil magis aut timuit, aut deprecatus est, quàm avaritiæ infamiam, quam ut deterrimum malum, & imperii labem detestatus semper fuerat.

Jo. Bodinus de republ. lib. 6.

Quis Aurelio Imperatore moderatiùs unquam se gessit?

Ibid. lib. 4.

Commodum Imperatorem Aurelii patris virtus amabilem fecit: etsi patri omnino dissimilis esset.

Bapt. Fulgosus memorabilium l. 2. c. 5.

Legitur Antoninum philosophum, propter doctrinam, virtutémque in eam venisse existimationem majestatémque, ut eo imperante ferrent palàm, Platonis impletum esse verbum, quo dicebat; Tum orbem terrarum feliciter habiturum cùm contigisset, ut philosophi rerum potirentur.

Idem l. 3. c. 2.

Fiduciæ ingentis verbum, sed non majoris tamen, quàm illius virtus, & morum sanctitas requireret. quod dixit, *Non ità nos cum diis hominibúsque gerimus, ut Aufidius unquam bello vincere nos deberet.*

Ibid. lib. 5. cap. 1.

Omnes clementiâ atq; humanitate, M. Antoninus philosophus Imperator longè superat.

Ibid. lib. 8. cap. 7.

M. Antoninus phil. Imp. ultra publicas curas quas nunquam deseruit (cujus rei argumentum est, quod diu paratum tenuit Romanum imperium) plurimùm studii literis impendit, cùm de philosophia vel scriberet vel disputaret. itaque ejus dicta scriptáque, inter philosophos eo tempore magni facta fuerunt.

Cæs. Baronius annal. tom. 2. ad an. 164.

Quod in philosophia Stoicos sectatus esset, sic se vultu, animóq; compositum esse monstravit, ut nec tristibus & adversis doleret, nec jucundis & prosperis lætaretur.

Rich: Dinothus de rebus & factis memorabilibus lib. 8. cap. 4.

M. Antoninus adeo philosophiæ studiis addictus fuit ut Stoicorum præcepta perfectè didicerit; in aliarum sectarum placitis, non segniter versatus. ita ut Philosophus peculiari inter Imperatores cognomine fuerit vocatus.

Seth. Calvisius in opere chronologico.

Marcus Imperator ipse philosophus & philosophis deditus, eos Romam evocat & stipendiis fovet.

Gul.

Gul. Canterus novar. lection. l. 7. c. 1.

Marcus Aurelius Antoninus Imperator optimus, atq; idem philosophus tantus, ut hoc meruerit proprium cognomen.

Just. Lips. monit. politic. l. 1. c. 8.

M. Antonino Philosophi cognomen hæsit, quòd suprà alios in eo studio deditus esset. Stoicam etiam sectam professus: & quis tamen vitâ melior, imperio mitior, aut felicior dabitur?

Is. Casaubon. ad Athen. dipnos. l. 13. c. 8.

M. Antoninus Imper. re & nomine philosophus.

Idem ad Persii satyr. 1.

Sapientissimus ille Imperator Marcus ὁ ὢν βασιλεῦσι φιλοσοφώτατος.

Idem ad Capitolini Marcum.

Vir ille divinus, neque satis unquam vel cognitus, vel laudatus. Optimus, nec ambitiosus Princeps.

Sapientissimus Princeps, jam inde à puero philosophans.

Cl. Salmasius ad Capitolini Marcum.

Princeps optimus, in cujus vita, ac moribus nihil fictum aut simulatum.

Princeps Philosophus, Stoicæ philosophiæ plurimùm deditus: plurimus in philosophiæ studiis.

Meric. Casaubonus præfat. in versionem Marci Anglicanam.

Antoninus, opum ac magnitudinis secularis ratione, hoc Solomone longè major, quo regnorum plurium magnorum (ausim dicere) dominus, quàm oppidorum per totum regnum magnorum Solomon fuerat. Bonitatis verò ac sapientiæ nomine, ab omnibus dum viveret in ea æstimatione honoréque habitus, quâ nemo unquam vel ante ipsum, vel, quòd novimus, post ipsum fuerit.

Ad Antonini illustris hujusce laudem nunquam intermorituram dictum sit, prout scripserat vixisse.

Hæc igitur Antonini laus esto, prout dixerat scripseràtque vixisse: meditationes illi actiones erant, cum sententiis actionibus conveniebat.

Nunquam ita conspirârunt scriptores in tribuendo cuiquam quæcunque poterant bonitatis, integritatis, innocentiæ, cujusvis denique tituli apud Ethnicos speciosissimi testimonia. Celebrant illum non tantùm ut principem optimum, sed simpliciter atque absolutè, ut hominem optimum, & philosophum optimum omnium qui unquam extiterunt. Estque hoc ipsius peculiare encomium; quòd cùm ita prædicetur, citra exceptionem ullam prædicatur. Si quid adversus illum in vulgus sparsum fuerit, tanquam rumorem merum commemorant, non tanquam apud ullos fide dignos fidem meruerit.

De

De hoc SCRIPTO.

Suidas in Μάρκος.

Οὗτος ἔγραψε τοῦ ἰδίου βίου διαγωγὴν ἐν βιβλίοις ιβ´.

Anonymus quidam εἰς βιβλίον Μάρκου, quod ex vetustis membranis exhibuit Cl. Salmasius ad Vulcatii Cassium.

Εἰ λύπης κρατέειν ἐθέλεις,
Τήνδε μάκαιραν ἀναπτύσσων
Βίβλον, ἐπέρχεο ἐνδυκέως.
Ἧς ὕπο γνώμην ὀλβίστην
Ῥεῖα κεν ὄψεαι, ἐσσομένων,
Ὄντων, ἠδὲ παρερχομένων
Τερπωλὴν ἀνίην τε
Καπνοῦ μηδὲν ἀρειοτέρην.

Nicephorus Callist. hist. Eccles. l. 3. c. 31: incertum tamen de hoc an alio aliquo.

Πλήν γε εἰδέναι χρεών, ὡς ὁ Μάρκος Ἀντωνῖνος οὗτος καὶ βιβλίον παιδείας τῷ παιδὶ Μάρκῳ συντάττει πάσης κοσμικῆς ἐμπειρίας καὶ παιδείας μεστόν.

Themistius in Philadelpho.

Οὐδέ σοι προσδεῖ τῶν Μάρκου παραγγελμάτων, ἀλλ᾽ εἴπ χρηστὸν ὁ δεῖνα τῶν αὐτοκρατόρων ῥῆμα εἰρήκατο.

Jo. Carion. chronic. l. 3:

Extat M. Antonini liber de seipso, qui recens editus est. in eo libro sunt commonefactiones, de virtutibus principi necessariis, de justitia, de beneficentia, de patientia in ferendis injuriis.

Ibidem.

Marcus in libris de vita sua.

Lilius Gyraldus de poetis hist. dial. 3.

Dignus & [ut inter poetas connumeretur] Marcus Antoninus Pius, cognomento Philosophus. cujus licèt versus non legerim, tantæ tamen eruditionis, & doctrinæ fuit, ut meritò cum his laudandus sit.

Ejus certè librum græcè scriptum, legi. cujus titulus Μάρκου Ἀντωνίνου τῶν καθ᾽ ἑαυτόν. *ex quo variam illius & multiplicem sapientiam facilè colligere possumus.*

Gul. Canterus novar. lect. l. 7. c. 1.

Duodecim conscripsit de officio suo libros; maximæ pietatis, humanitatis, temperantiæ, eruditionis, aliarum rerum præclararum testes plenissimos: Et cum quibus multorum philosophorum operosa præcepta collata meritò sordere possint.

Just. Lipsius ad Tacit. annal. l. 1.

Marcus Antoninus in libris Vitæ suæ.

Idem in Saturnal. l. 2. c. 24.

Antoninus Imperator in Vita sua.

Is. Casaub. in Jul. Capitolini Marcum.

In primo aureolorum Marci librorum:

Res humanas, non ridere, sed ritè suo pretio æstimare solitus hic vir sapientissimus.

Hoc ille nos docet divinis illis suis libris; non enim mihi tempero, quin mellitissimi doctoris verba adscribam.

Idem

Idem in Baronii annal. exercit. 1. § 10.

Multa in hanc ſententiam ſcribit M. Antoninus Imperator in ſuis illis divinis libris.

Idem in Perſii Sat. 1.

Quam ſententiam Imperator Marcus iis, quæ de ſe ſcripſit, ſæpe inſeruit.

Ibid. in Sat. 2.

Antoninus in tertio eorum quæ de ſe ſcripſit.

Et in Sat. 3.

Spectat eodem ſapientiſſ. Marci præceptum.

Cl. Salmaſius ad Capitolini Pium.

Marcus Antoninus de Vita ſua. Et mox, *Locus Marci Philoſophi inſignis eſt.*

Idem ad ejuſdem Marcum.

Marcus in vita enumerans omnes per quos, *aut in literis aut in vita & moribus* profecit.

Annotator Lugdunenſis.

Marci Philoſophi ſcriptio abſciſſa & horrida eſt, ſed firma & potens, quæ ſapit Imperatorem, *& in qua multa ſilentur quæ ſuppleri oporteat. Utitur vocibus planè ſuis, quæ raro apud alios autores invenias.*

Jo. Rualdus in vit. Plutarch. c. 5.

M. Antoninus, in primo aureolorum librorum, *quos de vita ſua compoſuit.*

ANNO-

Annotationes in TITULUM.

ΜΑ'ΡΚΟΥ 'ΑΝΤΩΝΙ'ΝΟΥ Αὐτοκράτορος | De *Marco Antonino* Imperatore τῆς συγγραφῆς iſtius, utì Suidas vocat, autore, qui ab Antonino Pio Adriani juſſu adoptatus, nominis id adeptus eſt, cùm ex patris aviq; paterni, *Annius Verus*, ex proavi materni nomine, *Catilius* ante diceretur, videndi cum primis Julius Capitolinus, & Dio Caſſius à Joanne Xiphilino in compendium redactus ; Ariſtides etiam Rhetor, *oratione* εἰς βασιλέα, & in *Panegyrica Cyzicena*. Philoſophiæ, Stoicæ cum primis, feriò deditum, etiamſi illi nulli dicerent, commentarii iſti, quos præ manibus habemus, cumulatiſſimè teſtarentur; de quibus conſuli poterunt Guiliel. Canterus *novar. lection. l.* 7. *c.*1. Cl. Salmaſ. *annot. ad Jul Capitol. Marc.* Iſ. Caſaubon. *in Commentar. ad Perſ. Sat* 1. Meric. deniq; Caſaubon. (τοῦ πατρὸς τὸ παιδίον) *in Prol. ad verſionem ſuam Anglicanam.*

Τῶν εἰς ἑαυτὸν | *de vita ſua*, Scaliger, Lipſius, Salmaſius, Xylander; Suidam forſan ſecuti, qui τοῦ ἰδίου βίου διαγωγὴν Marcum aſſerit ſcripſiſſe: quanquam aliud eſt *vitam ſuam* ſcribere, aliud *vitæ inſtitutum* deſcribere. Caſaub. *de ſe.* ita fuerit εἰς ἑαυτὸν, *de ſe*; quo modo εἰς αὐτὸν, *de eo.* Lucæ, *Act.* 2. 25. & Paulo ad *Eph.* 5. 32. εἰς Χριστὸν, καὶ εἰς ἐκκλησίαν, *de Chriſto & de Eccleſia.* quò facit & quod de Marco noſtro Suidas, Λέγει καὶ ἄλλους μυρίους ἐπαίνους εἰς αὐτὸν ὁ Δίων. & quod *ad* Latinum ſic uſurpari quandoq; monent Critici noſtri. Plaut. *Aulul.* 3. 5. *Nimis lepidè fecit verba ad parſimoniam.* pro *de parſimonia.* & Symmach. *l.* 4. *ep.* 56. *poſtquam vos ad virtutem verba feciſtis*, i. e. *de virtute.* nec ſpernenda forſan Caſaub. filii argutia, qui exponi poſtulat ex Apuleii dicto illo in *de Socratis Deo* : *Invenies in rationibus multa profuſa, & in ſemet nihil, in ſui, dico, dæmonis cultum.* Canterus, quod non improbem, *de officio ſuo*, h. e. *de eis*, quæ *ad ipſum* ſe ſpectare ac pertinere, ſive officii ſui eſſe ducebat: ego laxiùs tamen malim, *de rebus ſuis*, quo modo Pauſan. in *Attic.* Τὰ μὲν ἐς Τολμίδην, τοιαῦτα ἐπυνθανόμην ὄντα. Et in *Corinth.* de Meduſa, τὰ δὲ ἄλλα ἐς αὐτὴν, ὅσα εἰρημένα, *de Tolmidæ rebus iſta accepimus & aliæ res ejus dictæ ſunt.* Et de Augea *Elian.* 1. Οἱ ἀποσεμνύνοντες τὰ ἐς αὐτὸν, &c. *Qui res illius attollunt, non Elei, ſed Helii*, i. e. Solis *filium fuiſſe dicunt.* & Eunapius de ſe in *Proæreſ.* Τὰ ἐς αὐτὸν θεοῦ τινὸς προνοίας τετυχηκέναι, *Agnoſcit ſcriptor ipſe res ſuas divinæ providentiæ haud expertes fuiſſe.* Addere liceat & alteram conjecturam, licèt præ priore illa minùs placeat; poſſe τὰ εἰς αὐτὸν eſſe, *quæ propter ſe, in ſui gratiam, in uſum ſuum* deſcripſerat, & in adverſaria miſerat. quo modo εἰς αὐτὴν V.C. Lud. de Dieu poſſe accepi exiſtimat, Arabémque accepiſſe docet, apud Lucam *Evang.* 16. 16. *Propter ipſam in gratiam ipſius* : & Paulus Apoſt. *ad Tim.* 1. *ep.* 4. 10. dixit, εἰς τοῦτο κοπιῶμεν, *hujus rei gratiâ laboramus.* Alii viderint: cæterùm Lil. Gyraldus *de Poetis l.* 8. titulum his verbis conceptum legiſſe ait; M. Ἀντωνίνου ἐκ τῶν καθ᾽ αὐτόν. tanquam iſta tantum excerpta ſint quædam ex eis *quæ apud ſe* in uſum ſuum repoſita habebat. & τὰ καθ᾽ αὐτὸν ea nuncupantur quomodo Syneſii *Dionem* inſcriptum volunt, περὶ τῆς καθ᾽ αὐτὸν, vel καθ᾽ ἑαυτὸν (quod Vulgati codices κατ᾽ αὐτὸν præferunt) διαγωγῆς. Themiſt. in *Philadelpho*, Τὰ Μάρκου παραγγέλματα, i.e. *Marci præcepta*, nuncupâſſe videtur. niſi fortè ad illa reſpexit *præcepta philoſophiæ*, quæ *per ordinem parænefeon, quotidiano ſuorum convitio efflagitatus*, ut cum Fabio loquar, antequam expeditionem Marcoman. iniret, *per triduum* à Marco noſtro *diſputata* refert Vulcat. in *Avid. Caſſ.* vel etiam ad *Inſtit. Imperialis librum*, quem πάσης κοσμικῆς ἐμπειρίας καὶ παιδείας μεστὸν, *ſeculari peritiâ, & eruditione omnimodâ refertum*, Commodo filio reliquiſſe autor eſt Nicephorus Calliſt. *Hiſt. Eccl. l.* 3. *c.* 31.

Βιβλία ιβʹ | Ita Suid. ἐν βιβλίοις ιβʹ. quæ tamen diſtributio operis in *libros* 12. utrum à Marco ipſo fuerit, an ab aliis, qui poſtea in unam congeriem coacta digeſſerunt, quæ ab illo per varias occaſiones concepta, ſparſímq; chartis commiſſa fuerant, (quod in Solomonis *parœmiis* factum novimus) ambigi poteſt non immeritò: atq; in iſtam partem mihi mens propendet magis.

Annotationes in Librum I.

§ 1. Ἀρ᾽ ϖ̃ πάππε | Verbum ἔμαθον, aut aliquid tale ſubintelligendum, & iſtic, & in ſequentibus quibuſdam tmematiis, monet Guil. Xylander. itaq; vertit, *Ab avo didici*, Suidâ forſan autore; qui quædam iſtinc delibans, vocabulum illud interſerit. Ego potiùs, quod latiùs pateat quidpiam ἔλαβον, aut ἔσχον, *accepi, habui*: cùm ſequantur non pauca, quibus ἔμαθον illud competere nequeat, vel etiam fortaſſe pro argumento, de quo agitur, vario, varia ſubſtituere commodum fuerit vocabula.

Οὐήρε. | *Avus Annius Verus, cujus in domo educatus eſt.* Jul. Capitol.

Καλόηθες | *Placidos mores.* Xyl. Ego *candidos* malim; ut τὸ καλόηθες τῷ κακοήθει opponatur, quod *malignitatis* ſignificationem obtinet. Vocabulum alibi non memini legiſſe.

§ 2. Τῆς μνήμης τῦ γεννήσαντ☉ | *A memoria genitoris.* Eodem cum avo is cùm nomine, tum & cognomine gaudebat, *Annius Verus* itidem dictus. Capitol. *A memoria* verò *genitoris* dixiſſe videtur, quòd in ætate minori patrem amiſerit; utì ex eodem colligere licet: itaq; recordando potiùs perdiſcere adultior jam poterat, quæ apud patrem puer adhuc vidiſſet, quàm in ea ætate ita in animum defigere, ut penitiùs eis, quaſi imbueretur. Κέντρον ϧ ἡ μνήμη πρὸς τὰ ἴσα. Greg. Naz. *in Maccab.*

Τὸ αἰδῆμον ᾗ ἀῤῥενικὸν | De Marco pariter Capitol. *Sane quamvis eſſet conſtans, erat tamen verecundus.* Et rurſus, *Erat frugi ſine contumacia, verecundus ſine ignavia, ſine triſtitia gravis.* De Catone pariter Saluſt. *in Catilin. Cum ſtrenuo virtute, cum modeſto pudore certabat.*

§ 3. Τῆς μητρὸς | Mater *Domitia Calvilla.* Capitol. eadem & *Lucilla* eidem poſt dicitur: & *Domitia Lucilla*, Spartiano in *Did. Julian.*

Θεοσεβὲς | Ita Timotheus ab Eunice matre aviáq; Loïde pietatem hauſiſſe perhibetur, Lucæ, *Act.* 16. 1. & Paulo, *ep.* 1. *ad Tim.* 4. 6. & *ep.* 2. 1. 5. & 3. 15. commemorantur & à Luca αἱ σεβόμεναι γυναῖκες. *Act.* 13. 50. Pronior nimirum cùm ad religionem, tum & ad ſuperſtitionem, ſexus ille ſequior. Perſius, *Sat.* 2. *v.* 31.

Ecce avia, aut metuens Divûm matertera----

& *Sat.* 5. *v.* 93.

Dum veteres avias tibi de pulmone revello.

De Antonino Pio à quo adoptatus, exquiſitiùs paulò *l.* 6. § 30. ὡς θεοσεβὴς χωρὶς δεισιδαιμονίας.

Καὶ μεταδοτικὸν | quod Apoſt. *ad Tim. ep.* 1. 6. 18. εὐμεταδότους εἶναι, *largiri promptum*: & Marc. *infra* § 14.

Καὶ τῦ ὅπὶ ἐννοίας γίνεϑζ τοιαύτης | *Abſtinere non à perpetrando tantùm ſed ab intendendo malum.* Caſ. meliùs Xyl. *à cogitando.* quod ampliùs eſt. poteſt enim cogitare quis, quod non intendat tamen. Vid. § 9. Idem valent, ἐπὶ ἐννοίας τινὸς γίνεσθαί τινα, ἐννοίαν τινὸς γίνεσθαί τινι, & ἐννοεῖν τι τινὰ, *cogitare aliquid aliquem.* Eſt autē hoc ſanè religionis peculiare cumprimis, cogitatorum etiam religionem habere. Tertull. *in apol. c.* 36. dogma Chriſtianum referens; *Malè velle, malè facere, malè dicere, male cogitare de quoquam, ex æquo vetamur.* Et Minutius in *Octav.* *Apud nos & cogitare, peccare eſt.*

Nam ſcelus intra ſe tacitum qui cogitat ullum,
Facti crimen habet.-----Juvenal. *Sat.* 13. *v.* 209.

impurâ ſcil. *mente*, licèt *purâ manu*: ut Apul. *in apol.* Quin & quod Thales, autore Laërtio, quærenti, Εἰ λήθει θεοὺς ἄνθρωπ☉ ἀδικῶν, reſpondit, Ἀλλ᾽ οὐδὲ διανοέμεν☉, *Nec cogitata numen latere poſſunt*, Idémq; cum primis diſcendum proponit Epictet. *differt. l.* 2. *c.* 14. Μαθεῖν δεῖ πρῶτον τῦτο, ὅτι ἔστι θεὸς ᾗ προνοεῖ τῶν ὅλων· ᾗ οὐκ ἔστι λαθεῖν αὐτὸν οὐ μόνον ποιοῦντα, ἀλλ᾽ οὐδὲ διανοούμενον, ἢ ἐνθυμούμενον. Socrates (Xenophonte referente, *memorab. lib.* 1) πάντα θεοὺς εἰδέναι τά τε λεγόμενα, ᾗ πραττόμενα, ᾗ τὰ σιγῇ βουλευόμενα. & Juſtinus *apolog.* 2. θεῷ ἀδύνατον λαθεῖν τι, οὐ μόνον πραττόμενον, ἀλλὰ ᾗ βουλευόμενον. Nimirum ut Clem. Alexand. *pædag. l.* 2. *c.* 10. Λήσεται ἴσως τὸ αἰσθητὸν φῶς τις· τὸ ϧ νοητὸν, ἀδύνατόν ἐστι λαθεῖν. ἤ, ὥς Ἡράκλειτ☉, τὸ μὴ δῦνόν ποτε πῶς ἄν τις λάθοι; imò, πῶς ἄν τι λάθοι. Quod Iſidorus *Peluſ. l.* 4. *ep.* 47. Τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν οὐδεὶς λήσει, οὐδὲν λήσει. Siquidem, *Nihil Deo clauſum eſt, intereſt animis noſtris; & cogitationibus mediis intervenit.* Senec. *ep.* 83. quò reſpexerit forſan Minutius in *Octav.* ubi dixit, *Deus autor omnium, ac ſpeculator omnium, à quo nullum poteſt eſſe ſecretum, tenebris intereſt; intereſt cogitationibus, quaſi alteris tenebris.* Vide *l.* 6. § 30. & *l.* 12. § 2.

Τὸ λιτὸν κατὰ τὴν δίαιταν | Laudat & in Marco pariter Ariſtides, βίου εὐκολίαν, ᾗ διαίτης εὐτέλειαν. Eam Chriſticolis commendat & Clemens Alex. *pædag. l.* 2. *c.* 12. his verbis, Προσήκει τοίνυν λιπόντα ἀπάξεσθαι τοῦ Χριστῷ λατρεύοντας. τῷ ὄντι γὰρ ἡ λιτότης ἁγιωσύνης προμηθεῖται, ἐξισοῦσα τὰς πλεονεξίας, ᾗ διὰ τῶν τυχόντων τὴν ὑπὸ τῶν περιττῶν κομιζομένην χρείαν. τὸ γὰρ λιτὸν, ἢ ᾗ τοὔνομα ἐμφαίνει, οὐκ ἐξέχει, οὐδὲ κατά τι ὀγκοῦται ἢ τυφοῦται· ὁμαλὸν ϧ ὅλον, ᾗ λεῖον, ᾗ ἴσον, ᾗ ἀπέριττον, ᾗ ταύτῃ ἱκανὸν ἐστιν. quo loco forſan pro τυφοῦται Clemens τυφοῦται ſcripſerat. Vide quæ de Pertinace ex Herodiano poſt paulò exhibentur.

Τῆς πλουσιακῆς διαγωγῆς | Πλουσιακὸς dictum eadem

dem analogiâ, qua Ἀγαθημιακὸς, pro quo vulgo Ἀγαθημαϊκὸς dicitur, *ad divites pertinens*, sive *divitibus solennis & familiaris*. Neq; enim H. Stephano, qui idem quod πλέσιος vel πλέταξ potiùs, esse vult, possum assentiri: malimq; *opulentos* quam *opulentiam*, cum Xyl. & Cas. *comitante* sive *consequente*, vertere. Est enim à πλέσιος, non à πλέτος, efformatum. διαγωγὴν autem πλεσιακὴν Marcus dixit, quod δεῖπνα πλεσιακὸν Plutarch. *de avarit.* pompam illam epularum sumptuosam ac magnificam, quæ apud ditiores exhiberi solet. At Alexis apud Athenæum *l.* 13. πλεσιακὸν κακὸν etiam *mollitiem* dixit versibus illis, quos Casaub. feliciùs quàm Stephanus restituit.

§ 4. Τῦ προπάππε. | *Proavus paternus, Annius Verus; maternus, Catilius Severus.* Capitol. illum opinor hìc voluit.

Τὸ μὴ εἰς δημοσίας διατειβὰς φοιτῆσαι | Τὸ μὲ εἰς δημοσίας, sive τὸ εἰς δημ. &c. negativâ prorsus expunctâ legit Meric. Casaub. ductus illis præcipuè Jul. Capitolini verbis, *Frequentavit & declamatorum scholas publicas.* Quod est idem prorsus cum eo, quod de se Marcus istic. De Pertinace Herodian. *l.* 2. Οὔπω γὰρ μέτειος ἦ ἰσότιμος ἦν, ὡς ἦ τὸν ὑὸν αὐτῦ ἤδη μειεράκιον ὄντα, μήτε εἰς τὴν βασίλειον αὐλὴν ἀναγαγεῖν, ἀλλ' ἔν τε τῇ πατρώᾳ μένειν οἰκίᾳ, ἦ εἰς τὰ συνήθη προϊόντα, διδασκαλεῖα ἦ γυμνάσια, ἰδιωτεύοντα, ὁμοίως τοῖς λοιποῖς παιδεύεσθαί τε ἦ πάντα πράττειν, ἐδαμῦ τῦφον ἢ πομπὴν παρεχόμενον βασιλικήν.

Ὅτι εἰς τὰ τοιαῦτα δεῖ ἐκτενῶς ἀναλίσκειν. | ἐκτενῶς ἀναλίσκειν potest esse, vel *promptè, alacriter*; sic enim Hesych. ἐκτενῶς, προθύμως, *vel studiosè, vehementer.* Suid. ἐκτενῶς, ὁλοψύχως, vel *impensè, prolixè.* Pollux, ἐκτενῶς, δαψιλῶς, quod & pro ἐκτενῶς Phrynicus substitui monet. Vult certè Marcus fieri contra planè quam Scoptica illa Cratetis Thebani, quam Laërtius exhibet, Ephemeride;

Τίθει μαγείρῳ μνᾶς δέκ', ἰατρῷ δραχμήν·
Κόλακι τάλαντα πέντε, συμβέλῳ καπνόν·
Πόρνῃ τάλαντον, φιλοσόφῳ τειώβολον.
Coquus minas decem, medicus drachmam ferat;
Talenta quinque scurra, fumum consulens;
Scortum Talentum, philosophus triobolum.

aut quam suo seculo fieri solitum non sine stomacho monet Juvenalis *Sat.* 7. quo loco, post impensas in ædificia extruenda exornandáque immensas enarratas hæc subjicit:

Quanticunq; domus, veniet qui fercula doctè
Componit, veniet qui pulmentaria condit.
Hos inter sumptus, sestertia Quintiliana,
(Ut multum) duo sufficient. res nulla minoris
Constabit patri quàm filius.

cui hic scil. erudiendo conducitur. Hâc autem ratione se tutabatur Aristip. quòd à discipulis pecunias mercedis loco vel exigeret, vel acciperet saltem notatus: ἀργύριον λαμβάνειν εἰπὼν, ἐχ ἵνα αὐτὸς χρῷτο, ἀλλ' ἵνα εἰδεῖεν εἰς τίνα δεῖ χρῆσθαι τοῖς ἀργυρίοις. refert Laërt. *lib.* 2. Quin & de Alexand. Gramm. pariter Aristides: τὸ μὲν τοι τέχνης ἐκ ἠξίνετο λαμβάνων· ἐδόκει γὰρ αὐτῷ λυσιτελεῖν τοῖς νέοις μαθημάτων εἵνεκα τολμᾶν περὶ ἑαυτ. Et Libanius in *apolog.* Τὸ μὴ δέχεσθαι, ῥᾳθυμοτέρους ποιεῖ. τὸ γὰρ ἐξεῖναι προῖκα λαβεῖν, ἐδὲ προθύμως ἐπαναγκάζει λαμβάνειν. ὧν γάρ τις ἐ ἤδησι τιμὴν, ταῦτα ἐκ ἀλγεῖ μὴ κλώμενος. Nec incelebre illud à Philostrato laudatum Damiani Sophistæ dictum, cum mercede data neutiquam vulgari, Aristidem Adrianúmq; Rhetores audivisset, Πολλῷ ἥδιον ἐς τοιαῦτα δαπανᾷν παιδικά, ἢ ἐς καλὰς τε ἦ καλὰς ὥσπερ ἔνιοι. Laudantur Principes hoc nomine, Alexand. Macedo, qui præterquam quod in Philosophos Anaxarchum, Xenocrat. Callisthenem, alios, munificus admodum extitit, in unam illam Stagiritæ animalium historiam octingenta talenta dicitur contulisse. ut Athen. *dipnos. l.* 9. Vespasianus, qui licèt alioqui pecuniæ avidior, *ingenia & artes vel maximè fovit, primúsq; è fisco Latinis Græcisq; Rhetoribus annua centena constituit*, Sueton. *l.* 10. *c.* 18. Anton. Pius, qui *Rhetoribus & Philosophis per omnes provincias & honores & salaria dedit.* Capitol. in *Pio.* quod & ab Alexan. Severo, quem post Marcum nostrum summæ suspiciendum Suidas censet, & *continuatum & dilatatum*, autor est Lamp. Marcus ipse, qui & Philosophos omne genus ἐπὶ μυρίαις profitentes Athenis instituit, utì ex Lucian. & Philostr. *ad Capitol. Pium* docet Cl. Salmasius. Nec tacendi videntur, aut M. Scaurus civitatis princeps, qui *Lutatium Daphnidem Grammat.* IIIMDCC (vel ut Budæus, *de asse* CCCMDCC) *sestertiis emerat, pretio hominis in servitio geniti maximo ad hanc diem*, inquit Plin. *l.* 7. *c.* 39. quanquam à Q. Catulo, & *ducentis millibus nummûm emptum, ac brevi manumissum*, apud Sueton. habetur *de illustr. Gram. c.* 3. Aut Leo Macelles, qui cùm annonam Eulogio Philosopho dari præcipienti, dixisset Eunuchus quidam, in milites potiùs ista esse insumenda, respondit; Εἴθε γένοιτο ἐπὶ τῦ ἐμῦ χρόνε, ὥστε τὰ τῶν στρατιωτῶν εἰς τὰς διδασκάλες παρέχεσθαι, *Utinam meis id temporibus contingeret, ut militum stipendia ad doctores transferrentur.* Suidas. Cæterùm nolim omissum, quod doctiss. Patr. Junius pro εἰς τὰ τοιαῦτα, suspicatur εἰς τὰς τοιέτες legi debere: utrumvis ceperis, eodem redibit: *in istiusmodi, vel homines instituentes*, vel *instituta* ipsa.

§ 5. Τῦ τροφέως | *Educatorem suum mortuum flevisse* Marcum, refert Capitolinus. Verùm is quis fuerit nullus dicit. Vide *infrà ad* § 8.

Μήτε πρασιανὸς, μήτε βενετιανὸς | Aurigarum factiones *Prasina & Veneta*, à vestium, quas habebant, coloribus sic nuncupatæ, de quibus videndi Tertul. *de spectac. c.* 9. Cassiodor. *Var. l.* 3. *ep.* 51. & Onuphr. *de Lud. Circens. c.* 10. De L. Vero Marci consorte, Capitol. *Amavit & aurigas, Prasino favens & Volucri equo Prasino aureum simulacrum fecerat,* quod

quod secum portabat. at Venetæ contra Vitellius, qui *quosdam de plebe, quod Venetæ factioni clarè maledixerant, interemit.* Sueton. *l.*9.*c.*14. Marcus quod hisce se neutiquam immiscuerit, educatori suo, quisquis is fuerat, acceptum refert. Plin. jun. 9. 6. de Circensibus populóq; ad eos spectandos confertim jugitérq; confluente locutus. *Si tamen,* inquit, *aut velocitate equorum, aut hominum arte traherentur, esset ratio nonnulla: nunc favent panno, pannum amant: & si in ipso cursu, medióq; certamine, hic color illuc, ille huc transferatur, studium favórq; transibit, & repentè agitatores illos, quos procul noscitant, quorum clamitant nomina, relinquent. tanta gratia, tanta autoritas in una vilissima tunica; mitto apud Vulgus, quod vilius tunica est; sed apud quosdam graves homines.*

Παλμυλάειος ὁ σκυτάειος | Παλμυλάειος, *Palmularius.* Meurs. *in Gloss.* & Παλμυλάειος, ὄνομα κύειον, Suidas. quod idem & de Βενεπαρὶς pronunciat. falsus uterque. Est enim Παλμυλάειος *Parmularius,* literâ asperiore in leniorem immutatâ, ut χοείαννον, *coriandrum,* κολίανδρον· *farcimen,* φαλκίμλων· *barca,* βάλνα· *cardinalis,* καλδινάειος· κείβανος, κλίβανος, *clibanus;* λείειον, *lilium;* γαργαρεὼν, γαργαλεὼν, *gurgulio;* μορμύρων, *myrmillo:* nec est proprium personæ, sed sectæ studiíq; vocab. sicut reliqua quæ istîc simul recensentur. *Parma,* sive *parmula* & *scutum,* inter arma gladiatoria, illa Thracum, istud Samnitum; utì ex Festo & Livio docet Lipsius in *Saturnal. l.* 2. *c.* 9, & 11. Martialis magnitudine maximè discrepâsse docet, *l.*14. *epig.*213.

Hæc quæ sæpe solet vinci, quæ vincere rarò,
Parma, tibi scutum pumilionis erit.

& Nonius, *Parma scutum breve.* Quanquam Parmæ militares benè magnæ videantur fuisse. Polyb. *de discipl. Rom.* Πεειφερὴς γὰρ ἔστα τῷ χήματι, τείπεδον ἔχει τὴν διάμετρον. Et de Velitibus Liv. *l.* 38. *Hic miles tripedalem parmam habet.* σκυτάειος *Scutarius.* Xylan. & σκυτάειος, *scutarius, scutatus.* Meurs. in *Glossar.* eandem scripturam agnoscit & Suidas in Πρασιανός. quod si sequimur, alterius factionis studium designabitur, cui *scutum* parmæ loco fuerit. Verùm Lipsius hîc non σκυτάειος sed σεκυτόειος legit, ubi suprà *c.* 24. Ita *Parmularius,* qui Thracibus, *Secutorius* sive *secutorianus, qui secutoribus favebat;* de quibus videri poterit Lipsius idem *ib. c.* 7. Martialis *l.* 9. *epig.* 70.

Vincenti parmæ cum sua turba favet.

Hos autem Parmularios nuncupatos ex Sueton. discimus; qui *l.*12. *c.*10. *patremfamiliâs quendam, quòd Thracem Myrmilloni parem, munerario imparem dixerat,* refert à Domitiano *canibus objectum cum hoc titulo, impiè locutus Parmularius.* Ad quod facinus respexit in *Panegyr.* Plinius ubi dicit, *Jam quàm libera spectantium studia? quàm securus favor? nemini impietas, ut solebat, objecta, quòd odisset gladiatorem. nemo spectator spectaculum factus, miseras voluptates unco & canibus expiavit.* Marcus ergo nulli gladiatorum factioni addictus: contra planè quam filius, imperii paterni, non & instituti, hæres; qui, ut Lamprid. *gladiatoribus convixit, & gladiatorem sese perfectum exhibuit: Secutoribus* cum primis tam impensè favens, ut (Dione autore) eorundem armaturâ uteretur, & inter triumphalia nomina gestiret audire, Πρωτόπαλος Σεκυτόρων· qua de voce videatur, post Lips. & Scalig. V. Cl. Salmas. *in Lamprid.*

Τὸ αὐτουργικὸν | *Manibus propriis operari;* sive *operi manus ipsummet admovere,* suísq; id nonnunquam manibus exequi, quod alienis si vellet, poterat. De Danao Lucianus *dial. marin.* 6. Σκληραγωγεῖ τὰς θυγατέρας, αὐτουργεῖν διδάσκει. Catonis majoris τὴν αὐτουργίαν prædicat Plutarchus, μετὰ τῶν οἰκετῶν ἐργάζεσθαι soliti. De Quintio Dictatore apud Suid. autor innominatus, τὸν αὐτουργὸν ἠγάπα βίον. Pacatus *paneg. Theodos. Detrahit laudem patientiæ inopia: majoris exempli est labor sine necessitate.* Laus ea Trajani apud Suid. ex autore incerto, Καὶ ἐβούλετο ὄψεσθαι πάντα τοῖς ἄλλοις ἔργον τινὰ ποιεῖσθαι. At verò mollitiem hominum, qui alienis ad omnia manibus utuntur, falsè tetigit Cynicus, qui (referente *l.* 6. Laërt.) ex his quendam à famulo calceari conspicatus, dixit, οὔπω μακάειος εἶ, ἂν μή σε καὶ ἀπομύξῃ· τοῦτο δ' ἔσται πηρωθέντι σοι τὰς χεῖρας, *Nondum sat beatus es, nisi te alter etiam emungat* (non utì Erasm. reddidit, *abstergat*) *quòd si mancus fueris, futurum est.* id q[d] de Aristagora suspicata est Gorgo puella Lacæna, quem cùm idem factitare animadverteret, ad patrem (Cleomenes is erat) conversa, Πάτερ, inquit, ὁ ξένος οὗτος χεῖρας οὐκ ἔχει, *Pater, hospes iste manibus caret.* Plut. in Apoph. Itaq; adulatoriè nimis Constant. Panegyrist. *Deceat te, Imperator, hostem ferire? imò non deceat laborare.* De Imperatore nim. censuit, quod de Deo sensit, qui Aristotelis nomen præfert, Autor *de Mundo c.* 6. Μὴ αὐτουργὸν εἶναι μήτε καλὸν μηδὲ εὐσχημον αὐτουργεῖν τὰ ἐπὶ γῆς· τοῦτο γὰρ οὐδὲ ἀνθρώπων ἡγεμόσιν ἁρμόττειν, παντὶ καὶ τῷ τυχόντι ἐφίστασθαι πράγματι. Quod Apul. sic reddidit, *Non ut orbem manibus suis instruxerit: talis quippe humilitas dejecti & minus sublimis officii; nec cum homine quidem convenit qui sit paululum conscientiæ celsioris, qualis militiæ principes, & Curiæ proceres, & urbium ac domorum rectores, ut id suis manibus factum velit, quod sit curæ levioris.* Atqui de Deo nos aliter docent literæ sacræ, etiam τὰ ἐπὶ γῆς αὐτουργεῖν non dedignari prorsus; etiamsi ad plurima exequenda creaturarum ministerio utatur. Quin & apud Hom. (qui id Heroibus suis dedecori non est futurum opinatus) αὐτουργοῦσιν ἥρωες, súntq; αὐτοδιάκονοι, ut Eustat. monet *ad Il.* 1. αὐτουργοῦσιν Ulyss. & Achilles ipse; αὐτουργῶν deprehenditur ab Ulysse Laërtes. quod observat Ælian. *hist. var. l.* 7. *c.* 5. eo utiq; semet exercent opere, quod in Cyro minore admiratus est Lysand. apud Xenoph. in *Oeconomico*; & quo nihil

nihil regale magìs huic visum refert in *Catone majore* Cicero, agri nempe colendi studio. De Pittaco notum est ex nænia muliebri, sive ἐκ τῆς ᾠδῆς ἐπιμυλίου, utì appellant Athenæus *l.* 14. Eustath. *ad Od.* υ. & Pollux *l.* 7. *c.* 33. § 8. (apud quem tamen *l.* 4. *c.* 7. § 1. ἐπιμύλιος ᾠδὴ perperam est edit. quod *Carmen seculare* interpres reddidit) quam, dum molam versabant, quo laboris tædium tollerent, mulierculæ sibi accinebant. Eam Plutarc. in 7. *sapientûm sympofio* nobis hanc exhibet. Ἄλει, μύλα, ἄλει· καὶ γὰρ Πιττακὸς ἀλεῖ, μεγάλας Μιτυλάνας βασιλεύων. Inde Theodorum Scholasticum objurgandi ansam arripit Isidorus Pelusiota *l.* 1. *ep.* 470. Αὐτὸς μὲν ἐφύβρισον ἡγῇ πᾶσαν χειρόκμητον ἐργασίαν· ὁ Μιτυληναῖος δὲ Πιττακός, καίτοι βασιλεὺς ὤν, τὸν μύλωνα ηὐτέργει, καὶ ἐναργῶς γυμναζόμενος, καὶ τὴν σοφὴν ἐργαζόμενος. ubi vitiosè μήλωνα codices : nec saniùs interpres, *pistrinum manibus suis extruebat.* imò, *in pistrino ipse operas obibat, simul sese & exercens, & labore suo de victu prospiciens sibi.* Nam quod Theod. Zuingerus Theatri *vol.* 19. *l.* 2. *tit. de Mola,* Pittacum tradit molæ encomium conscripsisse, quod ἐπιμύλιον nuncupârit, quo autore dicat nescio. apud Ælian. quem certè laudat *var. hist. l.* 14. nihil ejusmodi comparet. queritúrq; Pictorius ad Marbod. *de gemmis,* molæ laudes poetam nullum celebrâsse. De Romanis priscis Seneca *ad Helviam, c.* 10. *Scilicet majores nostri, quorum virtus etiam nunc vitia nostra sustentat, infelices erant, quia sibi manu suâ parabant cibum.* Et mox, *Scilicet minùs beatè vivebat Dictator noster, qui Samnitum legatos audit, cùm vilissimum cibum in foco ipse manu sua versaret.* Manium Curium Dentat. dubio procul intelligit : quanquam Consul ille, non Dictator. *Cibum vilissimum* quem dicit, γογγυλίδας fuisse refert, ex Megacle *de viris illustribus,* Athenæus *l.* 14. & Plutarch. *in Apoph.* i. e. *rapa,* ut ex *Annal.* Plin. *l.* 19. c. 5. *rapum,* inquit, *torrentem in foco inventum.* Historiam tangit & Cicer. *de repub. l.* 3. à Nonio laudatus, & in *Catone majore.* Nec peccare puto Athenæum, (quod Pet. Victorius censet, *Var. lect. l.* 10. *c.* 5.) cùm Sabinos dicit, quos Samnites illi. potest enim fieri, nec est vero absimile, Sabinos Samnitibus in ea legatione junctos fuisse : cùm ex L. Flori *epit. Livianâ l.* 11. compertum sit, Curium istum tam Samnitibus cæsis, quam & Sabinis victis, & in deditionem acceptis, bis eodem anno triumphâsse.

Δυσπαράδεκτον διαβολῆς | leg. δυσπαρόσδεκτον. De Antonino Pio, *l.* 6. § 30. ὡς διαβολὰς οὐκ ἐδέχετο. De Trajano itidem Dio, διαβολαῖς ἥκιστα ἐπίστευε. C. Caligulæ inter imperii exordia memoratu dignum dictum, facto etiam consignatum, à Sueton. *l.* 4. *c.* 15. refertur. *Libellum de salute sua oblatum non recepit, contendens nihil sibi admissum cur cuiquam invisus esset ; negavitq; se delatoribus aures habere.* Præclarum & illud Domitiani, ab eodem in literas relatum, si in tenore cepto is perstitisset, quod *fiscales calumnias, magnâ calumniantium pœnâ repressit ; adjectâ voce illâ memorabili,* PRINCEPS QVI DELATORES NON CASTIGAT, IRRITAT. De Marco nostro, qui hìc constans, Capitolinus, *Suffragatoribus non citò credidit, sed semper diu quæsivit quod erat verum. Quin & calumniis quadruplatorum intercessit, appositâ falsis delatoribus notâ : delationésq; quibus fiscus augeretur, contempsit.* Optimè Menander à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 42. adductus, & post Stobæum ab Ant. *Meliss. l.* 1. *c.* 53. & à Max. *coll. c.* 10.

Ὅστις δὲ διαβολαῖσι πείθεται ταχύ,
Ἤτοι πονηρὸς αὐτός ἐστι τοὺς τρόπους,
Ἢ παντάπασι παιδαριώδη γνώμην ἔχει.
Qui mentem addicit credulam calumniis,
Aut ipse est pravis inquinatus moribus,
Aut certè ingenio nil supra puerum valet. Grot.

§ 6. Διογνήτου | *Operam pingendo sub Diogneto magistro dedit.* Capitol. Verùm de Diogneto isto pictore, an philosopho, an utroq; etiam, videndi Jos. Scal. *com.* ad *Euseb. Chron.* & Cl. Salm. *ad Capitol.* Philosophum certè Marcus ipse nullus appellat ; potuítq; Marcum ad philosophiæ studium impellere, monitáq; istiusmodi eidem suggerere, etiã qui philosophiam non esset professus. quanquam nec pingendi artificium quicquam impedit, quo minus & philosophiam profiteretur, eadem saltem imbutus fuerit, cùm inter disciplinas liberales *pictura* olim haberetur ; unde de Hil. Bithyno Eunap. in *Prisco,* περὶ τὴν καθαρὰν τῆς ἄλλης παιδείας κατὰ γραφικὴν οὕτω φιλοσοφήσαντα, ὥστε οὐκ ἐτεθνήκει ἐν ταῖς ἐκείνου χερσὶν ὁ Εὐφράνωρ. quæ verba Hadr. Junius sic reddidit : *In arte pingendi adversus liberalium artium vacuos ita philosophatus est, ut appareat in illius manibus non esse extinctum Euphranorem.* cùm debuisset potius sic vertere, *Qui præter ingenuam, sive liberalem, reliquam disciplinam, in pictura quoq; ità versatus est, ut per ejus manus Euphranor adhuc superesse videretur.* τὸ καθαρὸν τῆς παιδείας, est ἡ καθαρὰ παιδεία, *ingenua sive liberalis disciplina.* φιλοσοφεῖν, *studere, exerceri in studio, exercitióve aliquo versari.* Euphranor pictor nobilissimus, fictórq; idem ex Plinio notus satis, qui *l.* 34. 8. & *l.* 35. 11. videri poterit. Cæterùm in Hilario superstes, qua ratione dicatur, ex Fabio meliùs quam ex Plin. discas. Is *Inst.* 12. *c.* 10. *Euphranorem admirandum fecit, quòd & cæteris optimis studiis inter præcipuos, & pingendi fingendiq; idem mirus artifex fuit.* quod idem planè de Hilar. Eunapius.

Τὸ ἀκενόσπουδον | Citat quædam hinc Suidas sub vocabulo isto. Plut. *de commun. notion. c.* 17. Τίς ἂν ἐζήλωσε τὴν ἀνόητον ταύτην φρόνησιν, καὶ κενόσπουδον ἐπιμέλειαν ; ἡ γὰρ ἐπὶ τοῖς μικροῖς σπουδὴ μέμψιν φέρει. Aristid. in *Panath.* Si autem ἐπὶ μικροῖς, certè ἐπὶ κενοῖς multò magis. possunt enim μικρὰ esse, etiam quæ κενὰ protinus non sunt. Sunt autem κενὰ sive *vana* & *vacua,* & hoc nomine indigna in quibus studium

studium collocetur, vel τὰ τῆς παιδιᾶς καὶ γέλωτος, *res ludicræ*. quo nomine Laco quidam Athenienses notabat, quos dicebat, μεγάλα ἁμαρτάνειν, τὴν σπουδὴν εἰς τὴν παιδιὰν καταναλίσκοντας. Plut. *de glor. Athen.* sive οὐ σωφρονεῖν τὴν πόλιν μετὰ τοσαύτης σπουδῆς παίζουσαν. Idem *Symp. l.7. c.9.* qui & rectè subjungit; Τῷ γὰρ ὄντι παίζοντα δεῖ παίζειν. Et Cato Maj. dicere solebat, τοὺς σπουδάζοντας ἐν τοῖς γελοίοις, ἐν τοῖς σπουδαίοις ἔσεσθαι καταγελάστους. Idem in *Apoph.* Itaq; Isocr. *ad Demon.* § 23. μήτε περὶ τὰ γελοῖα σπουδάζων· μήτε περὶ τὰ σπουδαῖα τοῖς γελοίοις χαίρων. Vel etiam τὰ περιττὰ καὶ μάταια, quæ licet seria sint, fructus tamen & emolumenti *inania* existunt, quales ματαιοτεχνίαι illæ, quas commemorant damnántq; simul, Galenus, *hortat. c.* 6. & Fabius, *Inst. l.* 2. *c.* 21. ὧν τὸ τέλος οὐ βιωφελές, ut Isidor. Pel. *l.* 3. *ep.* 185. quásq; nihil esse aliud, quam χρόνου παρανάλωμα, Ælian. pronunciat, *var. hist. l.* 1. *c.* 17. sed & *tristes* illæ *ineptiæ*, uti Cæcilius apud Senec. *ep.* 113. & *nugæ difficiles*, ut Martialis loquitur, *l.*2. *epig.* 86. quas Seneca idem (licèt eisdem ipse indulgentior paulò, & in quibus Chrysippus nimius fuisse videtur) tantopere exagitat toties, *ep.* 45, 48, 49, 88, 106, & 111. & *de benef. l.* 5. *c.* 12. Vide *l.* 4. § 32. κενὰ σπωμύλους. Optimè Plut. *de commun. notit. c.* 4. Ἄλλῳ γὰρ οὐδενὶ φιλοπόνου τὸν κενόσπουδον ἀφορίζομεν ἐν τοῖς ἔργοις ὄντα πολλάκις, ἢ τῷ τὸν μὲν εἰς ἀνωφελῆ πονεῖν καὶ ἀδιαφόρως, τὸν δὲ ἕνεκα τῶν συμφερόντων, καὶ λυσιτελῶν.

Τὸ ἀπιστητικὸν | Rectè: nec cur ἀπισδυπικὸν legisse Xyland. velit Mericus noster, causam ullam video: etiamsi τὸ πισδυπικὸν infrà § 15. legatur. at Suidæ codices istinc omnino corrigendi, qui ἐπιστητικὸν perperam exhibent: nam quod vir eruditus admitti posse existimat; & παρὰ τὸ ἐφιστάνειν ἤτοι ἐπιστῆσαι deducit, quasi eis Marc. ex parte saltem animum adjecerit; nec Gram. ratio id patitur, quæ παρὰ τὸ ἐφίστασθαι τὸ ἐπιστατὸν, (non τὸ ἐπιστητὸν, quod ab ἐπίστασθαι oritur,) & ἐπιστατικὸν deducit: nec præter tantùm, sed contra prorsus, autoris ipsius mentem esse videtur. Οὐδὲ γὰρ μάγων συνουσίαις καὶ γοητείαις ὁ Μάρκος χαίρειν ἱστόρηται. Jo. Xiphil. in *M. Ant. Neq; enim magorum consuetudini aut præstigiis deditum fuisse Marcum quisquam meminit.* & ipse etiam hoc loco id apertè diffitetur. qua ratione subnixus Xiphil. idem fabulam illam refutatum it à Dione allatam, de pluviis in aquar. penuria insigni, Arnuphis magi procuratione impetratis, de quibus inf. ad huj. lib. calcem dicetur. Quin & scripturam receptam probat Jos. Scal. *in Euseb.* qui & *ad Dionis Claudianiq; vaniloquentiam confodiendam, non posse telum testimonio hoc efficacius inveniri* autumat, *si quis omnem industriæ suæ vim intendat. Cui enim,* inquit, *potius quàm ipsi Marco de se scribenti, Magis nunquam fidem adhibuisse, & ab eorum vanitate ipsum avertisse Dignetum?* Accedit quod Paulus in *Digest. l.* 48. *tit.* 19. *de pœnis, l.* 30. *Marcum,* ait, *rescripsisse, in insulam relegandos, qui aliquid facerent, quo leves hominum animi superstitione numinis terrerentur.* quod Modestini nomine laudat Is. Casaub. *ad Capitol.* Christianos autem quòd hoc loco à Marco notatos Mer. existimat, fieri potest reverà ut ad illos etiam spectet illud περὶ δαιμόνων ἀποπομπῆς: de quibus Tertull. *apol. c.* 32. *Dæmonas adjurare consuevimus, ut illos de hominibus exigamus.* Latiùs tamen se extendere Marci verba, & ad Ethnicas superstitiones pertingere, etiam pater ipsius ὁ μακαρίτης censet. Verùm de istis utcunq; se res habuerit, τὸ ἐπιστητικὸν, cùm sit planè vox nauci, nullà ratione hîc admitti meretur: nec cur scriptura recepta aut mutetur aut solicitetur, quicquam comparet. Xylandri lapsum geminum habes *infra* § 11. ἐπιστῆσαι.

Περὶ δαιμόνων ἀποπομπῆς | Hujus generis est superstitiosus mos ille, quo æris tinnitu luminaribus cœli laborantibus, utì rebantur ipsi, succurrere solebant. Alex. Aphrodis. *probl. l.* 1. *p.* 46. Κινοῦσι δὲ χαλκὸν καὶ σίδηρον, ὡς τοὺς δαίμονας ἀπελαύνοντες διότι κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον οἱ φωστῆρες οὐκ ἐπιπέμπουσι τῇ γῇ ἀποῤῥοίας ἀγαθοποιοὺς, κωλυτικὰς τῶν φαύλων δαιμόνων. Paríq; ratione *Manes exigi* prodit Naso *Fast. lib.* 5.

Rursus aquam tangit, Temesæáque concrepat æra,
Et rogat ut tectis exeat umbra suis.
Cùm dixit novies, Manes exite paterni,
Respicit; & purè sacra peracta putat.

Cui gemina planè Papicolarum superstitio, qui campanis tintinnabulísq; pulsis dæmonas abigi credunt. Vide Paul. Girland. *de sortileg.* & Hier. Magium *miscell. l.* 4. *c.* 14.

Ὀρτυγοτροφεῖν | At Suidas non ὀρτυγοτροφεῖν, sed ὀρτυγοκοπεῖν hìc legit. Id ludi genus Græcis familiare designat: de quo consuli possunt Suid. *ib.* à Leopardo *l.* 1. *c.* 5. emendatus: Aristoph. Schol. *ad aves,* ab eodem laudatus: & Pollux *l.* 9. *c.* 8. à Meursio *de lud. Græc.* adductus. Meminere Plato in *Alcibiad.* 1. Plut. *de legend. poet.* & Athen. *dipnosoph. l.* 11.

Περὶ τὰ τοιαῦτα ἐπτοῆσθαι | *rebus istiusmodi deditum,* sive *addictum,* eísq; nimiopere affectum esse. Vide ad *l.* 4. § 19.

Τὸ ἀνέχεσθαι παῤῥησίας | De Marco Capitol. *Moderatè nonnullorum cavillationes ferebat: malè loquentium dictis, vel literis, vel sermone, respondebat.* & de Marco Lucióq; pariter: *Adepti imperium ità civiliter se ambo egerunt, ut lenitatem Pii nemo desideraret, cùm eos Marullus sui temporis mimographus cavillando impunè perstringeret.*

Βακχείῳ | Bacchius iste quis fuerit, nusquam comperio. neq; enim quenquam hoc nomine inter illos reperio, quib. Marc. noster in disciplinam se dedisse perhibetur: Εὐτυχίῳ forsan ipse scripserit, quod in Βακχείῳ, literis fugientibus an confusis, per exscriptor. errorem

errorem transierit. *Eutychius Proculus Siccensis* certè inter Grammaticos Latinos, quibus Marcus usus est, à Capitol. ponitur. Verùm in re tam incerta quid statuas certi? Vide *l.* 10. § 31.

Τανδάσιδος | Depravatum esse etiam nomen istud Casaub. *ad Capitol.* censet, & suspicatur *Andronem* posse reponi, quo *Magistro Musico ac Geometrâ* usus est Marcus. De *Basilide* haud minùs forsitan probabilis conjectura fuerit; quem Marco *praeceptorem* quoq; extitisse, ex Eusebio autores sunt Geo. Monachus & Marianus Scotus.

Μαρκιανοῦ | Quod si conjecturis indulgere libuerit, istic nihilominùs oboriri possit suspicio, pro *Marciano Metianum* substituendum; de quo Capitol. *Studuit & juri, audiens L. Volusium Metianum.* Ea porrò mutatio proclivior fuerit, si cum Casaub. non Metianum sed Mæcianum legerimus. *ex leg.* 17. *de jure patronatus.* ut τὸ Μαρκιανοῦ ἀντὶ τοῦ Μαικιανοῦ irrepserit, deflexione planè levissimâ.

Τὸ γράψαι διαλόγους | Ingenii sc. & calami exercitandi causâ. Alioqui tangit hominem Epictetus apud Arrian. *l.* 2. *c.* 1. qui hoc tanquam re magnâ gloriabatur, Ἴδε πῶς διαλόγους συντίθημι. *Ecce quomodo dialogos componam.* Hinc autem *Dialogistam* Cassio Marcum dictum, referente Vulcatio, autumat Casaub. in *not. ad Vulcat.* Vide *ad* § 7.

Ἐν παιδὶ | *In puerili ætate*, Xyland. sive, *puer cùm essem.* phrasis insolens; nec illecta tamen. De Maximino Herodian. *l.* 6. Πρότερον μὲν ἐν παιδὶ ποιμαίνων, &c. pro quo Lucian. etiam ἐν παισὶ dixit, in *Necyomantia.* Ἐγὼ γὰρ ἄχρι μὲν ἐν παισὶν ἦν. quanquam ibi ἐν παισὶν εἶναι potest verti, *inter pueros versari, è puerorum numero esse.* Sed eodem planè modo Philostr. ἐν μειρακίῳ dixit *in Hermocrate Sophista*, ὡς μηδὲ δάκρυον ἐπ' αὐτῷ τῷ Καλλιστῷ ἀφεῖναι ἐν μειρακίῳ ἀποθανόντι, *ut nec lacrymam emitteret Callisto ad mortem illius in adolescentia defuncti.* Observavit & Casaub. ad Athenæi *l.* 13. *c.* 8. Τὸ παῖς pro ἡλικία παιδικὴ usurpatum ab Hermesianacte Colophonio in *Elegia* illa quam *in Leontium* meretriculam composuit, ubi inter alia de Hesiodo,

Πόλλ' ἔμαθεν, πάσας δ' ἤγαγεν ἀνεγράψατο βίβλους
Ὕμνων, ἐκ πρώτης παιδὸς ἀρχόμενος.

& in Praxinoë apud Theocritum *Idyll.* 15.

Ἵππον καὶ τὸν ψυχρὸν ὄφιν τὰ μάλιστα δεδοίκω
Ἐκ παιδός. ——

quod Marc. *Evang.* 9. 21. παιδιόθεν. *à puero*, i. e. *a puerili ætate.* Paul. *ad Tim. ep.* 2. *c.* 3. *v.* 15. ἀπὸ βρέφους dixit. Plato Hipp. maj. ἐκ παίδων. ἐκ παίδων ἀρξάμενοι. quomodo Lucianus etiam, plurali usus numero, cùm de Demonacte solo, & Longin. in *de Fine*, apud Porphyr. in *Plotini vita*, cùm de se solo loqueretur. sed & quod ἐκ μειρακίου Epicurus dixit, in ep. ad Idomen. ap. Laërt. *l.* 10. verbis illis Σὺ δ' ἀξίως τῆς ἐκ μειρακίου παρασχέσεως πρὸς ἐμὲ καὶ φιλοσοφίαν, &c. id *ab adolescentia*, Cicero *de finibus, l.* 2. *Sed tu, ut dignum est tuâ erga me & philosophiam voluntate ab adolescentia suscepta*, &c. Aliud tamen phrasis illa *ex puero*, apud Sidonium sonare videtur, ubi dixit *l.* 8. *ep.* 6. *Audivi eum adolescentem atq; adhuc nuper ex puero.* h. e. cùm nuperrimè ex ephebis excessissem. ut Ter. *And.* 1. 1. vel ut Cicer. *ad Brut. adolescentulus & penè puer.* Sidon. ipse *l.* 9. *ep.* 14. *adolescens, vel penè adhuc puer.* ut ex istic eam vim obtineat, quam in illis *Expræfectus, Exadvocatus*, &c. nec puerilem ætatem includat sed excludat potiùs.

Σκίμποδος καὶ δορᾶς | i. *Pro stratis grabbatulum & pellem, cæteraq; Græcanica instituta; eorum nempe qui à Philosophis Stoicis instituebantur.* Casaub. *ad Pers. Sat.* 3. *v.* 53. faciunt huc quæ de Marco nostro Capitol. *Duodecimum annum ingressus habitum philosophicum assumpsit: & deinceps tolerantiam; cùm studeret in pallio, & humi cubaret, vix autem, matre agente, in strato pellibus lectulo cubaret.* quæ verba de *lectulis lucubratoriis, quibus pelle instratis philosophi studebant*, exponunt Casaub. & Salmas. de quibus vide sis illum *ad Sueton. l.* 2. *c.* 78. plenâ manu, vel etiam ὅλῳ τῷ θυλάκῳ congerentem, cui ego acervo adjiciam tantum illud Gellii ex *Noct. Att. l.* 19. *c.* 10. de Corn. Frontone; *Offendimus eum cubantem in scimpodio Græciensi; circum undiq; sedentibus multis doctrinâ, aut genere, aut fortunâ nobilibus.*

Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς | quam & παιδείαν Ἑλληνικὴν, Plut. in *Alex.* de Barsene.

§ 7. Ρουστίκου | *Audivit & præcipuè, Junium Rusticum, quem & reveritus est & sectatus, qui domi militiæq; pollebat, Stoicæ disciplinæ peritissimum, cum quo omnia communicavit publica privatâq; consilia.* Capitol. Alius ergo iste à Junio Rustico, cujus meminit Plutarch. *de curiositat.* quemq; Suetonius *l.* 12. *c.* 10. à Domitiano cæsum narrat, quod Pæti Thraseæ & Helvidii Prisci laudes edidisset, appellassetq; eos *sanctissimos homines.* Stoicus tamen uterq; unde priorem illum, quem & Plinius Arulenum, Regulus ille, ex Modesti elogio, *bipedum omnium nequissimus, Stoicorum simiam*, per contumeliam appellabat. Plin. min. *lib.* 1. *ep.* 5.

Τοῦ χρήζειν διορθώσεως | Qua nimirum opus habent & præstantissimi quiq; unde & Basilius Cæsar, *ep.* 77. poscit à suis γράμματα, ἐπὶ σφάλλεται, διορθούμενα. οὐκ ἀρνούμεθα γὰρ, inquit, μυρίοις σφάλμασιν ὑποκεῖσθαι, ἄνθρωποι ὄντες, καὶ ἐν σαρκὶ ζῶντες. Seneca *epist.* 6. *Intelligo non emendari me tantùm, sed transfigurari: nec hoc promitto jam aut spero, nihil in me superesse, quod mutandum sit. quidni multa habeam quæ debeant corrigi, quæ extenuari, quæ attolli? & hoc ipsum argumentum est in melius translati animi, quòd vitia sua, quæ adhuc ignorabat, videt. quibusdam ægris gratulatio fit, cùm seipsos ægros esse senserunt.* Epictet. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 1. Εἰ βούλει ἀγαθὸς εἶναι πρῶτον πίστευσον, ὅτι κακὸς εἶ. Vide *ad l.* 11. § 39.

Ζῆλον σοφιστικὸν | quem exagitat passim apud Platonem Socrates ille Sophistomastix: de quo & Plutarch. Τὸν δὲ τῦφον, ὥσπερ καπνόν τινα φιλοσοφίας τοῖς σοφισταῖς ἀποσκεδάσας, &c. *lib. de Socratis genio.* Vide *l.* 7. § 66. Hoc autem genus hominum Dio Prus. qui & ipse tamen Sophista audit; nunc *Pavonibus* confert; *orat.* 12. Ταῶς ποικίλους, δόξῃ καὶ μαθηταῖς ἐπαιρομένους, οἷον πτεροῖς. nunc *Spadonibus libidinosis: orat.* 4. Ὅτι οὐδὲν διαφέρει σοφιστὴς ἀνθρώπου εὐνούχου ἀκολάστου. τούτων γάρ φασιν οἱ ἀσελγέστατοι, ἄνδρες εἶναι καὶ ἐρᾶν τῶν γυναικῶν, καὶ συγκαθεύδουσιν αὐταῖς, καὶ ἐνοχλοῦσι, γίγνεται δὲ οὐδὲν πλέον, οὐδ' ἂν τὰς τε νύκτας καὶ τὰς ἡμέρας συνῶσιν αὐταῖς· καὶ παρὰ τοῖς σοφισταῖς πολλοὺς εὑρήσεις γηράσκοντας ἀμαθεῖς, πολὺ χεῖρον πλανωμένους ἐν τοῖς λόγοις, ἢ τὸν Ὀδυσσέα φησὶν Ὅμηρος ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ θᾶττον εἰς ᾅδου ἂν ἀφίκοιτο ὥσπερ ἐκεῖνος, ἢ γένοιτο ἀνὴρ ἀγαθὸς λέγων τε καὶ ἀκούων.

Μηδὲ τοῦ συγγράφειν | leg. forsan, μηδὲ τὸ συγγ. alioqui contra Marci mentem sensus futurus est, si artic. τοῦ ad ἐκτραπῆναι, quod proximè præcessit, retuleris. neq; enim probare possum, quod ad φαντασίαν λαβεῖν referre videtur Cl. Casau. malim cum Mer. filio, qui sic legisse videtur, μηδὲ τῷ συγγράφειν, *neq; conscribendo*, vel *neq; ut conscriberem.* nisi fortean τοῦ fuerit ἀντὶ τοῦ ὡς.

Ἢ προτρεπτικὰ λογάρια διαλέγεσθαι | Colligit hinc Casaub. *ad hist. Rom. pænituisse Marcum scripti illius dialogis comprehensi*, cujus meminerat *supra* § 6. quòd id genus scriptionis multa habeat φαντασιόπληκτα, & *ad ostentationem comparata.* Citátq; idem sic Marci verba, Παρὰ Ρ. τὸ λαβεῖν φαντασίαν τοῦ χρῄζειν προτρεπτικὰ λογάρια μὴ διαλέγεσθαι. Viderint alii. Certè aliud est exercitationis causâ, aliud ostentationis & æmulationis, argumentum aliquod tractare. ut nè adjiciam, illud in ætate puerili factum, cùm adolescentis jam studia istic attingantur.

Φαντασιοπλήκτως ἀσκητικὸν | Φαντασιοπλήκτως, Vocabulum, opinor, τῶν ἅπαξ λεγομένων. quod nusquam certè alibi legisse commeminerim. Φαντασιοπλήκτως ἐπιδείκνυσθαι est *cum eo apparatu, eóq; ostentationis studio aliquid moliri atq; edere, ut in stuporem & admirationem summam spectantes audientésve conjicias.* Ita φαντασία hîc eandem significationem obtinet, quam apud Lucam habet, *Act.* 25. 23. ubi Agrippa Rex, conjuge Reginâ comitante, μετὰ πολλῆς φαντασίας, i. *cum pompa insigni, speciosóq; admodum, sive splendidissimo, apparatu*, auditorium ingressus dicitur. Sed & apud Polyb. cujus vocabula solens usurpat Evangelista, in *Excerpt. l.* 16. de P. Scipione à Carthagine debellata reverso, μεγάλην εἶναι συνέβαινε τὴν φαντασίαν περὶ τὸν ἄνδρα, *magnam speciem ejus pompa habuit.* quem locum adducit Cl. Casaub. in notis ad *N. T.* Cui adjici possunt & illa à Camerario laudata, ex Posidonii narratione de Athenione apud Athenæum *l.* 5. οὐδεὶς οὐδὲ Ῥωμαίων ἐν τοσαύτῃ φαντασίᾳ καταχλιδῶντος τῆς Ἀττικῆς, *tanto cum apparatu*, vel *tanta cum ostentatione.* ex Hippocrate, περὶ εὐσχημ. ποιέειν δὲ κάρτα μηδὲν αὐτῶν περιέργως, μηδὲ μετὰ φαντασίης, *nihil curiosè, vel ostentatoriè facere.* ex Aristotelis *Rhetor. l.* 3. *c.* 1. Ἅπαντα ταῦτα φαντασία ἐστίν, *hæc omnia ad pompam & speciem tantum faciunt.* inde Clementi, *Pædag. l.* 3. *c.* 1. κάλλος φαντασιαστικὸν, *forma*, sive *decor ostentatorius*, sive *ostentationi expositus.* Et φαντάζεσθαι verbum, apud Herodotum *l.* 7. ubi Artabanus Xerxi, τὰ ὑπερέχοντα ζῶα κεραυνοῖ ὁ θεὸς, οὐδὲ ἐᾷ φαντάζεσθαι, *neque patitur efferre & ostentare se*; quomodo plumis expansis pavi solent. Sed & τὰ ἐμφανταζόμενα Marco nostro *l.* 2. § 12. Vim vocabuli optimè explicabit nobis Dio *de Regno*, ubi Tyrannos ait, θαυματοποιεῖν σὺν ἐκπλήξει φαινομένους, *quasi miracula edant, cum aspicientium stupore visendos se præbere*; & ampliùs adhuc, si pro φαινομένους φανταζομένους dixisset. De exercitiis autem ad ostentationem adhibitis Epictetus in *dissertat. l.* 3. *c.* 12. Τὰς ἀσκήσεις οὐ δεῖ διὰ τῶν παρὰ φύσιν καὶ παραδόξων ποιεῖσθαι· ἐπεί τοι τῶν θαυματοποιῶν οὐδὲν διοίσομεν οἱ λέγοντες φιλοσοφεῖν. δύσκολόν ἐστι γὰρ καὶ τὸ ἐπὶ σχοινίου περιπατεῖν· καὶ οὐ μόνον δύσκολον, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον. τούτου ἕνεκα δεῖ καὶ ἡμᾶς μελετᾶν, ἐπὶ σχοινίου περιπατεῖν ἢ φοίνικα ἱστάνειν, ἢ ἀνδριάντας περιλαμβάνειν; οὐδαμῶς· οὐκ ἔστι τὸ δύσκολον πᾶν καὶ ἐπικίνδυνον, ἐπιτήδειον πρὸς ἄσκησιν· ἀλλὰ τὸ πρόσφορον τῷ προκειμένῳ ἐκπονηθῆναι. τί δ' ἐστὶ τὸ προκείμενον ἐκπονηθῆναι; ὀρέξει καὶ ἐκκλίσει ἀκωλύτως ἀναστρέφεσθαι. Quod autem dicit, ἀνδριάντας περιλαμβάνειν, Diogenem Cynicum notare videtur, qui *gelu cunctis rigentibus, statuas æneas inspectante populo circumjectis brachiis amplecti* solebat. Laërt. *l.* 6. Καὶ θέρους μὲν ἐπὶ ψάμμῳ ζεστῆς ἐκυλινδεῖτο· χειμῶνος δὲ ἀνδριάντας κεχιονισμένους περιελάμβανε, πανταχόθεν ἑαυτὸν συνασκῶν. Itaq; vanitatem hominis perstringens Plato, cum aliquando περιρραινόμενος, i. *gelidâ undiq; perfusus* in turba media consisteret, miseranti populo, εἰ βούλεσθε, inquit, αὐτὸν ἐλεῆσαι, ἀπόστητε. *Si misereri vultis illius, discedite.* Sed & alii hac ratione tolerantiæ gloriam ambiebant; uti ille apud Plut. in *apoph. Laconic.* cui Spartanus, οὐκ ἀλγεῖν, *dolorem inde percipere ullum neganti*, τί οὖν μέγα ποιεῖς; *quid ergo*, inquit, *magni facis?* Subjungit autem prioribus illis Epictetus, Ὅσα τῷ σώματι προσάγεται ὑπὸ τῶν γυμναζόντων αὐτὸ, ἂν μὲν ὧδέ πως ῥέπῃ πρὸς ὄρεξιν καὶ ἔκκλισιν, εἴη ἂν καὶ αὐτὰ ἀσκητικά. ἂν δὲ πρὸς ἐπίδειξιν, ἔξω νενευκότος ἐστὶ, (quod Plutarch. ἔξω βλέπων dixit; vide *ad l.* 9. § 29. quanquam leg. forsan, ἔξω νενευκότος ἐστὶ, *sunt ejus qui extra promineat*, Wolph. ut cum sequentibus cohæreat aptiùs) καὶ ἄλλο τι θηρωμένου, καὶ θεατὰς ζητοῦντος τοὺς ἐροῦντας ὡς μεγάλου ἀνθρώπου. Concludit deniq; dissertationem suam Apollonii cujusdam monito, ὅτι ὅταν θέλῃς σεαυτῷ ἀσκῆσαι,

σαι,

σαι, διψῶν ποτὲ καύματος, ἐφέλκυσαι βρόγχον ψυχροῦ, καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδενὶ εἴπῃς. Apollonii verò iti⁹, quisquis is fuerit, (vix enim crediderim esse, de quo proximè Marc⁹) dictū, videtur librariorū incuriâ pervenisse ad nos minùs sincerum. nec satis animo facit illud, ἐφέλκυσαι βρόγχον ψυχροῦ. cogitabam aliquando βρόγχον illud expungendū, vel etiam usum forsan Apolloniū verbo βρογχίσαι, quod ἀντὶ τοῦ ῥοφῆσαι positum in *problemat.* Aristoteli tributis *l.* 7. *q.* 3. verbis illis, τὸ μὴ πίνειν, ἀλλὰ καὶ βρογχίσαι. ut dixisse potuerit, ἐφελκύσας βρόγχισον ψυχροῦ. Verùm Etymol. quem Favorinus transcripsit, Βρόγχος est ὀλίγον πόμα. & Hesychio, Βρόγχος, ῥόφισμα. ῥόφημα, opinor. *Sorbitio*, pro eo quod sorbetur. hoc si admiserim⁹, nihil mutato erit opus. *Frigidæ*, inquit, *aliquantulum sorbillando sumas, & nemini dixeris.* Epictetus ipse *lib. ejusd. c.* 14. Ὅταν τις ὕδωρ πίνῃ ἢ ποιῇ τι ἀσκητικὸν, ἐκ πάσης ἀφορμῆς λέγει αὐτὸ πρὸς πάντας, Ἐγὼ ὕδωρ πίνω. διὰ τοῦτο ὕδωρ πίνεις, διὰ τὸ ὕδωρ πίνειν; ἄνθρωπε, εἴ σοι λυσιτελεῖ πίνειν, πῖνε· εἰ δὲ μὴ, γελοίως ποιεῖς. εἰ δὲ συμφέρει σοι, καὶ πίνεις, σιώπα. Οὕτως, οὐκ ἀρκεῖ τὸ μηδὲν ἀλγεῖν, ἂν μὴ κινήσῃς; Quin & vitium hoc corrigens, *enchir. c.* 45. Μηδ' ἂν ὕδωρ πίνῃς, ἐκ πάσης ἀφορμῆς λέγε, ὅτι ὕδωρ πίνεις. κἂν ἀσκῆσαί ποτε πρὸς πόνον θέλῃς, σεαυτῷ, καὶ μὴ τοῖς ἔξω, μὴ τοὺς ἀνδριάντας περιλάμβανε· ἀλλὰ [καὶ] διψῶν ποτε σφοδρῶς, ἐπίσπασαι ψυχροῦ ὕδατος καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδενὶ εἴπῃς. ἐπίσπασαι ψυχροῦ ὕδατος hic dixit, quod illic ἐφέλκυσαι βρόγχον ψυχροῦ. quanquam istic non tam moderationis, quàm tolerantiæ exercitiū insinuari videtur, cùm de expuendo, non demittendo illud subjiciat. quomodo hydropicos qui curant, aquâ illos os colluere permittunt, quam demittere tamen prohibent. De statuis amplexandis quid voluerit, ex supra dictis patet satis. Quod eò magis moneo, quia Simplici⁹ istic ab Epicteti mente quàm longissimè aberravit. Vide Aristid. *in Eteon. ad l.* 9. §. 29. vide & *l.* 9. § 12.

Εὐεργετικὸν | ut εὐποιητικὸν, *infra* § 14. sed ἐνεργητικὸν, Xyland. optimè, opinor. ἐνεργητικὸν ἄνδρα ἐπιδείκνυσθαι, bifariam potest intelligi: vel de eo, qui *occupatissimum esse se simulat*, & qui *multis variisq; negotiis distineatur*: vel de eo qui *virium roborisq; corporei ostentandi gratiâ sese exercet*. Nos Anglicè sic distinguimus, ut alterum dicamus **A man of action**, h. e. *actuosum*; alterum, **An active man**, quasi *activum* dixeris. Prioris generis fuit Attalus ille, de quo Martial. *l.* 1. *epigr.* 80.

Semper agis caussas, & res agis, Attale, semper:
Est, non est quod agas, Attale, semper agis.

de quo eodem videndus & idem *l.* 2. *epigr.* 7. Sed & Juridicus ille, de quo festivè Chaucerus noster in *fabulis* suis quas *Cantuarienses* indigitavit,

A busier man than he no where there nas:
And yet he seemed busier than he was.

Notat vitium hoc Seneca *ep.* 62. *Simulant occupationes, & augent, & ipsi se occupant.* Notat & Marcus noster, *infra* § 12. ubi morem tangit quorundā, qui, vel cùm ad suos scriberent, vel ab eis convenirentur occupationes & negotia prætendere solenne habebant. Ad posterius pertinet, q^d de studio athletico verbis proximis dixerat: quò eodem & ista referri possunt. De Marco siquidem in istis quoq; non infeliciter versato, ex Cassio Xiphil. Τοσαύτῃ συνέζη ἀπ' ἀρχῆς χρησάμενος, ὥστε καὶ ὁπλομαχεῖν, καὶ σῦς ἀγρίους ἐν θήρᾳ καταβαλεῖν ἀπὸ ἵππου. Et Capitol. *Amavit pugilatum, luctamina, & cursum: & aucupatus, & pila apprimè lusit, & venatus est. Sed ab omnibus his intentionibus studium cum Philosophiæ abduxit, seriúmq; & gravem reddidit.* De Constantio maj. Libanius *orat.* 3. Οὐ γὰρ ᾤηθη δεῖν καθήμενος τρυφᾶν, ἀλλ' εὐθὺς ἀπὸ γραμμῆς ἐνεργὸς ἐδείκνυτο. Mox de Constantino, Ἀεὶ πρὸς ἔργοις ἦν τάς τε χεῖρας καὶ τὸν λογισμόν· καὶ οὔτε ἡμέρας φανείσης, οὔτε νυκτὸς ἐπελθούσης, ἔχει τις ἂν εἰπεῖν, ὅτι ἔληγεν, ἢ συναμφοτέρων, ἢ πάντως γε θατέρου.

Τὸ ἀποστῆναι ῥητορικῆς, καὶ ποιητικῆς | Zeno certè Stoicus, autore Laërtio *l.* 7. dicere solebat, μηδὲν εἶναι τῆς ποιήσεως ἀλλοτριώτερον πρὸς κατάληψιν τῶν ὄντων. quin & idem non *rhetoricam* solùm, sed & *dialecticam* sugillâsse videtur, cùm diceret, Ἐοικέναι τοὺς διαλεκτικοὺς λόγους τοῖς ἀραχνίοις, ἃ καί τοι δοκοῦντα τεχνικόν τι ἐμφαίνειν, ἄχρηστά ἐστιν. Deniq; si Cassio Sceptico ab eodem adducto fides, τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν ἄχρηστον ἀπέφαινεν, *artium liberalium orbem integrum inutilem prorsus pronunciavit*: nec Seneca ipse hâc in parte à Zenone longè discessisse videtur: quem videas licèt *ep.* 88. prolixiùs ista disserentē. quanquā εὐχρηστεῖν καὶ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, dixit Chrysip.; nec id omnino diffiteri ausus est Seneca. Cæterùm Marcus, cùm istic, tum & *inf.* § 17. gratulatur sibi, q^d vel ab istis abstinuerit, vel haud magnos in eis progressus fecerit, utpote quæ animū à gravioribus magisq; necessariis avocatura fuissent.

Ἀστειολογίας | Ἀστρολογίας Xyland. Seneca *ep.* 88. *Venio nunc ad illum, qui cœlestium notitia gloriatur, &c.* Et Greg. Naz. *in Hieron.* Ταῦτα (philosophiæ utiq; præcepta salubria) τῶν συλλογισμῶν, καὶ τῶν γραμμῶν, καὶ τοῦ κεχηνέναι πρὸς τοὺς ἀστέρας, ἆρ' οὐ μακρῷ προτιμήσει τις εὐφρονῶν; Ἐκεῖνο ἐνθυμηθείς, ὅτι φυγόντων μὲν πάντων, ἢ γεωμετρησάντων, ἢ ἀστρονομησάντων, οὐδὲν ἂν ὁ βίος ἡμῶν περὶ τοῦτο ὠφεληθείη, ὅτι μὴ καὶ τὰ πάντα λυθήσεται. Ego tamen nihil istic movendū censuerim: quum ἀστειολογία, *Sermonis elegantiam* sive *festivitatem* indicet; cujus studium cum Rhetorica ac Poetica aptissimè conjungitur. Seneca *epist.* 75. ubi orationem, quam Philosopho vult convenire, describit: *Non delectent verba nostra, sed prosint: si tamen contingere eloquentia non sollicito potest, aut si parata est, aut parvo constat, assit, & res pulcherrimas prosequatur. sit talis, ut res potiùs quàm se ostendat. aliæ artes ad ingenium totæ pertinent: hic animi*

animi negotium agitur. Verùm, *eloquentiam* ut aliquâ ex parte admittat, *festivitatem* certè illam sive *urbanitatem*, quæ facetiis jocísq; plurimùm constar, quámq; in oratore probant laudántq; dicendi magistri, in philosopho Stoicorum gens severa vix ferat. Siquidem illi, ut Laërt. in *Zenon.* Αὐστηρούς φασιν εἶναι πάντας τοὺς σπουδαίους, τῷ μήτε αὐτοὺς πρὸς ἡδονὴν ὁμιλεῖν, μήτε παρ᾽ ἄλλων τὰ πρὸς ἡδονὴν προσδέχεσθαι· καὶ ἄλλως δὲ εἶναι αὐστηρὸν, παραπλησίως λεγομένου τῷ αὐστηρῷ οἴνῳ, ᾧ πρὸς μὲν φαρμακοποιΐαν χρῶνται, πρὸς δὲ πρόποσιν οὐ πάνυ. Stob. *tom.* 1. *l.* 2. *tit.*4. § 8. αὐστηρὸν λέγεσθαι τὸν σπουδαῖον, καθ᾽ ὅσον οὔτε προσφέρει τινὶ, οὔτε προσίεται τὸν πρὸς χάριν λόγον. Itaq; Epictetus, *Enchir. c.* 32. ubi characterem typúmq; certum delineat, quem in congressibus ac conventibus observari postulat. § 13. Ἀπέστω δὲ καὶ τὸ γέλωτα κινεῖν· ὀλισθηρὸς γὰρ ὁ τρόπος εἰς ἰδιωτισμὸν, καὶ ἅμα ἱκανὸς τὴν αἰδῶ τὴν πρός σε τῶν πλησίον ἀνιέναι. Marcus ipse *l.*3. § 5. Μήτε κομψεία τὴν διάνοιάν σου καλλωπιζέτω.

Τὸ μὴ ἐν στολῇ κατ᾽ οἶκον περιπατεῖν | *domi neq; vestitu, neq; aliis hujusmodi rebus utendum.* Xyl. quod meritò notat Annotator. Lugdunensis. *Quasi verò*, inquit, *domi nudum ambulare oporteat. tu verte.ne domi stolâ fœmineâ, vel talari, quale est Syrma Citharœdorum & Scenicorum, utaris. id enim est stola.* Fuit reverâ stola vestis muliebris. unde illud Tullii in Antonium *Philipp.* 2. *Sumpsisti virilem togam, quam statim muliebrem stolam reddidisti.* Et Petronii illud de cinœdo; *Quid ille alter, qui togæ virilis die stolam sumpsit?* ita enim restituenda trajectione vitiata dictio. Fuerit & *Citharœdorum* ac *Scenicorum Syrma*; (quanquā *Syrma* propriè non tam vestis ipsa.quàm pars vestis oblonga, quæ solū verrit, *cauda* quibusdam,nostris **train** dicta,aut ejusmodi saltem,qualis illa:) at fœmineo amictu, & Citharœdico aut Scenico multò minùs,nec domi,nec foris indutū conspici Marcū nostrum ullo modo oportebat. *Stolam* itaq; (ut nihil dicam de Medorum *stola* peculiariter sic dicta, quam describit Xenoph. *pæd. l.* 8.) laxiùs noster hìc usurpâsse videtur, pro *toga*, sive prolixiore quavis veste,quâ induti in publicum procedere solebant. Aliam enim *domesticam* vestem habebant pleriq;, qui notæ saltem alicujus erant, aliam *forensem.* Cicero *de finibus l.* 2. *Aut ut vestitum, sic sententiam habeam, aliam domesticam, aliam forensem.* Cato *in carmine de moribus*, apud Gellium *l.* 11. *c.*2. *Vestiri in foro honestè, mos erat; domi quod satis erat.* Plutarchus *Syllâ*, ἐσθῆτα δὲ ἄλλην μὲν οἰκουρῶν, ἄλλην δὲ εἰς ἀγορὰν προερχόμενος, *Vestem aliam, cum domi maneret, aliam cum ad forum procederet.* Sueton. *l.* 9. *c.* 8. de Vitellio, *Subitò à militibus è cubiculo raptus, ità ut erat in veste domestica, Imperator est consalutatus.* De Maximo & Balbino Imper. Herodianus, Ἁρπάζουσι τοὺς πρεσβύτας, περιρρήξαντες δὲ ἃς εἶχον περὶ τοῖς σώμασιν ἐσθῆτας λιτὰς, ἅτε οἴκοι διατρίβοντες, *Senem utrumq; corripiunt, laceratísq; vestibus quas gerebant, vilioribus sanè, utpote domi se continentium*, &c. De Hunnis Ammian. *hist. l.* 31. *Nec est alia illis domestica vestis, alia forensis.* Itaq; tam domi forensi veste uti, curiositatis ac fastus, quàm foris domestica, ruditatis ac rusticitatis fuerit. Romanis *Forensis Toga.* Nonius *Toga à tegendo dicta, vestimentum, quo in foro amicimur*, quod & *Tectum* dictum antiquis tradit idem ex Titinnii *Geminâ*; (ita restituente Lud. Carrione *antiq. lect. l.* 1. *c.* 11.)

—— si rus

Cum scorto instituit ire, claves illicò

Abstrudi jubeo, tecti ne sit copia.

i.e. *Togæ rusticæ*, inquit Nonius: nimis forsan de suo liberalis. siquidem *togam*, quam in foro, sive foris, gestare solebant, Romani (quod Baifius *de re vest.* observat) ubi domū redierant, componere & seponere consueverant: nisi siqui fastuosiores forsan fuerant. Hoc autē quod à Rustico accepisse se Marcus scribit, potuisse & à Pio patre, observat Cl.Casaub. quem & *visum ab amicis cum privatis vestibus*, (i.e. *sine toga, tunicatum tantùm, aut, si frigus esset, pænulatum*) *& domestica quædam gerentem*, refert Capitolinus. Verto itaq;, *ne toga indutus intra ædes obambularem.* narrat enim de se Marcus, non præcipit. Nec illud prætereundum pro ἐν στολῇ Suidam hìc, ἐν στολίῳ legere. quod *vestem philosophicam* H. Stephanus esse vult, *ad stolæ instar talarem.* Amict⁹ certè istiusmodi usum, tanquam fastus gravitatísq; affectatæ indicium, in Pharisæis notat D.Christus, re eisdem planè cum Marco verbis; τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν, *qui stolis*, sive *togis*, vestibus prolixis ad talos demissis, induti, libenter *obambulant.* Marc. 12. 38. & Luc. 20. 46. Fastus itidem, sed & mollitiei simul, Flaccus *epod.* 4. in Mena Pompeii Magni liberto,

Videsne sacram metiente te viam,

Cum bis ter ulnarum toga,

Ut ora vertat huc & huc euntium

Liberrima indignatio.

hujus Cicero itidem in Catilinæ asseclis, *Pexo capillo nitidos manicatis ac talaribus tunicis*, (ita Nonius, tristis, meritò exerto, reddit) *Velis amictos, non togis.*

Τὰ ἐπιστόλια ἀφελῶς γράφειν | Seneca *ep.* 75. Lucilio conquerenti, quòd minùs accuratè scriberet, *Qualis sermo meus esset, si unà sederemus aut ambularemus, illaboratus & facilis; tales esse epistolas meas volo, quæ nihil habeant accersitum, nec fictum.* Philostratus item de *charactere epistolico*; Ἐχέτω δὲ τὸ εὐσχήμον ἐν τῷ μὴ ἐσχηματίσθαι. Εἰ γὰρ σχηματιζόμενοι, φιλοτιμεῖσθαι δόξομεν· φιλοτιμία δὲ ἐν ἐπιστολῇ μειρακιῶδες. Quin & idem ex Regibus Marcum asserit in hoc scriptionis genere primas tulisse: πρὸς γὰρ, inquit, τῷ κεκριμένῳ τοῦ λόγου, καὶ τὸ ἑδραῖον τοῦ ἤθους ἐντετύπωται τοῖς γράμμασι, *Siquidem præter limatum*

in

in verbis judicium, (quod de Fabiano Senec. *ep.*100. *Electa verba sunt, non captata.*) *morum etiam constantiæ ac stabilitatis indicia in literis illius eluxent.*

Εὐαναχλήτως, καὶ εὐδιαλέκτως | Locum hunc citat, sed miserè depravatum, Suidas in vocabulo, εὐανακλήτως, quod ille exiliter & jejunè nimis συμπαθῶς interpretatur. est vocabulū à re militari petitum. Siquidem τὸ ἀνακλητικὸν, *classicum*, dicitur illud, *quo à pugna vel fusorum prosecutione milites revocantur.* quanquam Xenoph. etiam de canibus indagatoriis usurpavit in κυνηγετικῷ verbis istis; τὰ δ' ὀνόματ' αὐταῖς τιθέναι βραχέα, ἵνα εὐανάκλητα ᾖ. *ut revocatu faciles sint.* h. e. quæ ad venantis vocem signúmve datū à fera persequenda facilè revocentur. εὐανακλήτως itaq; ἔχειν, ut Suidas habet, sive διακεῖσθαι, ut Marcus istic, is dicitur, *qui ad classicum illud exaudiendum promptus*, ad pugnam intermittendam sponte suâ proclivis est: qualis Laco ille de quo ad *l.*3. §5. tralatitiè verò, qui ad simultates privatas deponendas solvendásq; facilem sese exhibet, & εὐδιαλλάκτως pariter. quod pro εὐδιαλέκτως Xyland. in *annot.* reposuit. etsi in contextu *alloquii facilitatem exhibendam* verterit. Cæterùm Suidæ codices εὐαναδιδάκτως exhibent, quòd, si verbum istiusmodi alicubi legeretur, pro εὐαναλλάκτως irrepsisse crederem. interim Xylandri emendationi acquiesco. Εὐανακλήτως itaq; καὶ εὐδιαλλάκτως διάκειν), qui sunt *reconciliatu faciles.* quibus opponuntur οἱ δυσδιάλυτοι Aristoteli *Ethic.* 4. 5. dicti, qui ad offensiones & dissentiones solvendas difficiliùs adducuntur. De re ipsâ præceptum habemus dominicum, Luc. 17. 3, 4. ἐὰν ἁμάρτῃ εἰς σε ὁ ἀδελφός σε, ἐπιτίμησον αὐτῷ· καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ, &c. Sed & Dionis Prus. monitum non aspernandum *Orat.* 38. Μὴ πάσχωμεν ὅμοιόν τι τοῖς ἀφρόνων παίδων, οἵ τινες αἰδέσιμοι, μὴ δοκῶσι μάτην ὀργίζεσθαι τοῖς πατράσιν ἢ ταῖς μητράσιν, οὐ βούλονται καταλλάττεσθαι ῥᾳδίως. Deniq;, ut Seneca, *Agam.*

Det ille veniam facilè, cui venia est opus.

Ἐπειδὰν τάχιστα αὐτοὶ ἐπανελθεῖν ἐθελήσωσι' τάχιστα istud non agnoscunt Suidæ codices, & est forsan superfluum. neq; enim tam redeundi in illis, qui læserant, quàm in gratiam recipiendi, in ipso celeritas est, quæ in laudem eidem cedit.

Καὶ τὸ ἀκριβῶς ἀναγινώσκειν | ἀκριβῶς *accuratè, diligenter*, singula penitando. Cui opponitur mox τὸ ὁλοσχερῶς περινοεῖν, quando *summatim capita duntaxat delibantur & leviter percurruntur.* Ad Marci mentem planè Fabius *instit. l.* 10. *c.* 1. *In lectione certius judicium. Lectio enim libera est, nec actionis impetu transcurrit: sed repetere sæpiùs licet, sive dubites, sive memoriæ affigere velis. repetimus autem & tractamus, & ut cibos mansos ac prope liquefactos dimittimus quò faciliùs digerantur. ita lectio non cruda, sed multa iteratione mollita, & velut confecta, memoriæ imitationíq; tradatur.* Et mox, *Sed diligenter, ac penè ad scribendi solicitudinem, legendum est.*

Καὶ μὴ ἀρκεῖσθαι περινοοῦντα ὁλοσχερῶς | *neq; omnino considerationem summariam satis putandum.* Xyl. *perceptionem*, malim. nam editor Lugdun. cur sincerum vas incrustare, vel corrumpere potiùs voluerit, *considerationem accuratam*, pro *summaria* substituendo, nisi Marci mentem invertere & pervertere prorsus curæ habuit, ariolari nullus possum. Quanquam τὸ ὁλοσχερῶς in alio planè, quàm quo Marc⁹ hîc usus est, imò contrario prorsus significatu usurpatum, haud raro deprehendo. Dioscoridi siquidem 5.82. ὁλοσχερῶς συνθλάσαι, uti Marcel. Virg. vertit, est *penitus contundere*: sive, ut idem *lib. eodem c.* 92. εἰς ὁλοσχερέστατα μέρη θλάσαι, *in minutissimas partes conterere*, sive *confringere*, ut ὁλοσχερέστατα μέρη sint, quæ λεπτομερέστατα idem alibi: & ὁλοσχερῶς κοπέντα *l.* 2. *c.* 90. quæ λελεπτοκοπημένα, *l.* 5. *c.* 85. Veruntamen eodem, quo hîc, sensu apud Clementem Alex. reperias, *Strom. l.*7. Ἀνάθαρτα κἀκεῖνα, ὅσα δηλεῖ μὲν, μηρυκισμὸν δ' οὐκ ἀνάγει. πωτὶ γὰρ τοὺς αἱρετικοὺς ἐνδείκνυται, ὀνόματι μὲν πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐπιβεβηκότας· τὴν δὲ τῶν λογίων ἀκρίβειαν σαφήνειαν λεπτουργεῖν καὶ καταλεαίνειν ἐξαδυνοῦντας· πρὸς δὲ καὶ τὰ ἔργα δικαιοσύνης ὁλοσχερέστερον, οὐχὶ ἀκριβέστερον, μετερχομένους· εἴγε καὶ μετέλθοιεν. quo loco quemadmodum & apud Marcum istic, τὸ ἀκριβέστερον καὶ τὸ ὁλοσχερέστερον sibi invicem opponuntur. τὸ ἀκριβὲς καὶ τὸ λεπτουργεῖν, tanquam συνώνυμα, ἐκ παραλλήλου ponuntur: cum apud Dioscoridem aliter prorsus se habeant. Itaq; ὁλοσχερὴς περινόησις est *perceptio summaria & superficiaria*, quæ generatim & confusè facta sit, cui ἀκριβὴς ἀνάγνωσις apud Marcum nostrum, λεπτουργία quoq; apud Clementem, quâ singula quæq; etiam minutiora, inter legendum, expenduntur, adversatur. Ita in Sexti Empir. illis *Pyrrhon. hypoth. l.* 1. *c.* 13. ὡς ἂν ὁλοσχερέστερον εἴποι τις. ὁλοσχερέστερον εἰπεῖν est *generaliùs & minùs distinctè loqui.* ita etiam τὸ ὁλοσχερῶς τῷ κατὰ μέρος ἀντιτίθεται, apud Polyb. *l.* 2. ποτὲ μὲν κατὰ μέρη, ποτὲ δ' ὁλοσχερῶς συμπιπτόντων. Et Epicur⁹ apud Laërt. *l.* 10. in *ep. ad Herodot.* Τοῖς μὴ δυναμένοις ἕκαστα τῶν περὶ φύσεως ἡμῖν ἀναγεγραμμένων ἐξακριβοῦν, μηδὲ τὰς μείζους τῶν συντεταγμένων βίβλων διαθρεῖν, ἐπιτομὴν τῆς ὅλης πραγματείας, εἰς τὸ κατασχεῖν τῶν ὁλοσχερεστάτων δοξῶν τὴν μνήμην ἱκανῶς, αὐτοῖς παρεσκεύασα. Et mox, Καὶ δὴ καὶ τὸ κατὰ μέρος ἀκρίβωμα πᾶν ἐξευρεθήσεται, τῶν ὁλοσχερεστάτων τύπων εὖ περιειλημμένων καὶ μνημονευομένων. qui locus nostrum cum primis illustrat. Siquidem accuratæ fusioríq; rerum tractationi epitomen summa rerum capita tantùm complectentem opponit, sive κεφαλαιωδέστατα ἐπιτεταμένα, ut ipse loquitur. Aliter paulò, nec multò secùs tamen, τῷ ὁλοσχερῶς

Marcus usus videtur *lib.* 4. § 36. & *lib.* 9. § 3.

Μηδὲ τοῖς περιλαλοῦσι ταχέως συγκατατίθεσθαι | περὶ [ἄλλων], vel περὶ [αὐτῶν] λαλοῦσι, Xyland. ut vel de *calumniatoribus*, vel de *ardelionibus*, quos Græci περιαυτολόγους, cautio data intelligatur. Verùm retineri potest istud περιλαλεῖν, ut *blaterones*, garruli, nugacésque designentur. Aristophan. *concionatr.*

Μὴ περιλαλῶμεν. ———

Idémq; de Euripide in *Nebulis*, si Laërtio *l.* 2. in *Socrate* credimus, [Εὐριπίδης δ' ὁ τὰς τραγῳδίας ποιῶν] τὰς περιλαλούσας, οὗτος ἐστι τὰς σοφάς. atq; ita Suidas adductis etiam Marci ipsius verbis. περιλαλοῦσιν ἀντὶ τοῦ περισσολογοῦσι, φλυαροῦσι. Hinc περιλαλήματα, vocabulum eidem restituendum, in Καταστωπίσματα, pro quo perperam ibi περιλαλεύματα legitur. Sic enim Etymologus, στωμύλματα, περιλαλήματα. & Suidas alibi, Κομψὸν, περίτρανον, περίλαλον. Cui suffragatur & quod Scholiastes ad *Sophoclis Antigon.* Κόμψευε, περιλάλει· κομψοὺς γὰρ ἔλεγον, οὓς νῦν ἡμεῖς περπαίρους καὶ πολυλάλους φαμὲν. quæ novissima laudans D. Heinsius, in *ad Cor. ep.* 1. *c.* 13. *v.* 4. περπέρους καὶ περιλάλους legit. Inde & Aristoph. in *Ranis*, Ἀπεριλάλητος. quod Schol. pessimè, οὐκ εἰδότα λαλεῖν, est interpretatus. Vide Gellium *l.* 1. *c.* 15. meliùs Suidas ὃν οὐκ ἄν τις περιλαλήσοι, *quem loquacitate vel superare vel compescere nullus possit.*

Τὸ ἐντυχεῖν | *quod inciderim.* Cas. meliùs forsan, *nactus sim*; cum non casu fortuito, sed amici hominis Marci commodo prospicientis, beneficio an officio, commentariorū illorum compos sit factus. quo sensu & ἐντυγχάνειν pro *adipisci* usurpatur. Verùm Xyl. vertit, *quod commentarios legerim.* nec spernenda ea versio. siquidem γράμμασι ἐντυγχάνειν est *scriptum legere.* Apud Herodianum *l.* 4. Antoninus Severi filius, κελεύει Μακρίνῳ ἀποστάντι καὶ ἰδιάσαντι, ἐντυχεῖν τοῖς γράμμασι, καὶ εἴ τι ἐπεῖγον εἴη, δηλῶσαι αὐτῷ, *Macrinum jubet, ubi secesserit, literas ad se datas sibiq; in manum traditas, privatim legere, & si quid contineant, quod properato opus sit, id sibi indicare.* atq; ita accipere licuerit etiam in illis Dioscorid. in *præfat. Oper.* Παρακαλοῦμεν δέ σε, καὶ τοὺς ἐνδεξομένους τοῖς ὑπομνήμασι, *qui commentarios istos lecturi sint*, tam potest verti, quàm, *qui in eosdem inciderint, vel eosdem nacti fuerint.*

Τοῖς Ἐπικτητείοις ὑπομνήμασι | Ita in operis *proœmio* indigitat Arrianus ipse *dissertationes Epicteti*, quas diligentiæ illius debemus. Idémq; quod haud perindè vulgò innotescit, *Enchirid.* quoq; concinnavit ex ejusd. *dictis collectaneis*, quod ex *epist.* ad Massalenū quendam, qui commentarium illum inscripsit, constare monet Simplicius in *prolegomenis* ad eundem. Verùm periisse videtur *epistola* illa, unà cum Philosophi ipsius *vita*, quam & prolixè descripsisse Arrianū eundem ex eodē autore discim⁹: qui cū Epicteto superstes fuisse videatur, & post obitum ejusd. tum *dissertationes dictáq; collectanea*, tum & *historiam* illam conscripsisse, haud fit probabile, quòd Suidas refert, Epictetum ipsum ad Marci imperiū pertigisse. Vide *ad l.* 7. § 10. & *l.* 8. § 31.

§ 8. Ἀπολλωνίου | *Usus est & Apollonio Chalcedonio (Chalcidensi*, Salmas. & Casaub. quanquam & Euseb. χαλκηδόνιον.) *Stoico Philosopho.* Jul. Capitolin. qui & in imperatoriam dignitatem jam adscitum ad domū Apollonii discendi causâ ventitâsse testatur. De eodem idem in *Pio*, *Cùm Apollonium, quem Chalcide acciverat, ad Tiberianam domum, in qua habitabat, vocâsset, ut ei Marcum Antoninum traderet, atq; ille dixisset, Non magister ad discipulum debet venire, sed discipulus ad Magistrum; risit eum, dicens, Facilius fuit Apollonio à Chalcide Romam venire, quàm à domo sua in palatium: cujus avaritiam etiam mercedibus notavit.* Quin & Lucian⁹ eundem à Demonacte Cynico perstrictum meminit, cùm de ipso accomitatu ejus ad Imperatorem proficiscentis, per ludibrium diceret, *En Apollonium & Argonautas ejus*: quasi vellus aureum petiturus, h. e. quæstûs causâ, sese ad aulam regiam conferret. Hunc autem Apollonium *Nicomediensem* Dio cur dicat, alii dispiciant. Ac fieri potest ut *Arriani* nomen intercideriti, quem & *Philosophum* vocat Eusebius, & *Nicomediensem* fuisse testatur, & inter Marci nostri magistros recenset. Cæterùm Apollonius idem hîc esse videtur, quem Epiphan. *l.* 2. *tom.* 1. *hæres.* 56. Ἀντωνίνου ἑταῖρον vocat, & à quo Bardesanem de fide deserenda frustra solicitatum refert.

Ἀναμφιβόλως ἀκύβευτον | De hoc ipso, inter alia, loco, cum clariss. virum Dom. Cl. Salmasium, cui ob operam in hoc opere defungendo lubentissimè ac candidissimè præbitam, plurimùm debere me semper agnoscam, per epistolam consuluissem, is in hæc verba responsum dedit; Τὸ ἀναμφιβόλως ἀκύβευτον. *Hominis est qui certo semper proposito & consilio res agit; qui non fluctuat in deliberatione sua, nec quicquam incertis fortunæ casib⁹ eorum quæ acturus est committit: quod qui faciunt*, κυβεύειν τοῖς πράγμασι *Græci eos dicunt.* τὸ ἀκύβευτον *igitur in eo est, qui nihil aggreditur, nisi cujus certus est futurus eventus.* κυβεύειν ἐν τῷ βίῳ *Græci dicunt, qui vitam suam periculis exponunt.* Κυβεύειν & κύβον ἀναῤῥίπτειν πολέμου, *ille dux vel Imperator dicitur, qui prælium cum hoste committit, de exitu securus, quem fortunæ commendat. Incertus auctor apud Suidam:* Τοῦ στρατηγοῦ ἀδυνάτου χρῆσθαι κύβον ἀναῤῥίψαι πολέμου ποσοῦς. *Polybius apud eundem:* Οἱ μὲν ἀλογιστίαν καὶ μανίαν ἔφασαν εἶναι, τὸ παραβάλλεσθαι καὶ κυβεύειν τῷ βίῳ, *quod ipse exponit*, Παραλόγως τι πράττειν καὶ ῥιψοκινδύνως. (quibus adjici potest, quod Suidas idem: Κυβεύω, κυβεύεις κίνδυνον πρόσεισι μὴ παραβάλλεσθαι, (καὶ) κυβεύειν τῷ βίῳ. Et rursus, Ἐκυβεύσαν τοῖς πράγμασι, ῥιψοκινδύνως τι πράττειν, καὶ ἐπιλέγειν, ἐῤῥίφθω κύβος.

ς@ quod tamen ad τὸ κυβιστᾶν κυβείας τὸ ἐπὶ κεφαλῆς ῥίπτειν, rectiùs ille retulisset) *qui certâ itaq; ratione omnia agere instituit, is* τὸ ἀκύβευτον *habet.* Κυβεία *etiam* ἀνθρώπων *eodem sensu usurpatur ab Apostolo eo loco quem notâsti.* (simul enim de loco illo *Eph. c.4. v.14.* quæsieram) *puerorum enim ætas improvida, qui nondum certæ rationis usum habent, paulo momento huc & illuc impellitur.* κυβείαν ἀνθρώπων *Apostolus appellat actiones hominum temerarias & fortuitas, quæ nullo certo consilio explicantur. Veteres tamen* κυβείαν πανουργίαν *interpretati sunt. quod minùs placet. nam de* πανουργίᾳ *sequitur statim. Eo referenda hæc Suidæ gloss.* Κύβεια, πανουργία. *Interpres quoq; Arabs exponit,* الخداع *quod est fallacia & astutia, certè in ludo tesserario,* τῇ κύβων. *ut veteres iis ludebant, non solùm fortuna locum habebat, sed etiam ars, cùm id quod malè ceciderat ex tesserarum jactu, arte corrigebant; ut ex Platone & aliis auctoribus explicavimus ad historiam Augustam.* Hæc vir ille illustriss. Cujus verbis novissimis & illud adjici potest, non artem solam in jactibus disponendis, sed fraudem etiam in procurandis, in eo ludi genere frequenter nimis intervenire: quò & Apost. forsan respexerat. Eò certè loci, more ipsi non insolente, ῥητορικῶς πάνυ, metaphoras, tanquam tessellas quasdam, orationi suæ varias intexuit. prima est à puerulis ducta, quos pomis, crepundiis, rebus leviculis quibusvis pellicias facilè & traducas quo ipse velis. altera à navibus, quæ ἀνερμάτιστοι, & *justo sine pondere labant,*

Pérq; mare instabiles nimiâ levitate feruntur,

ut Naso *Met. l.* 2. tertia, posteriorem hunc si admittimus sensum, ab astutiâ ac fraudib⁹ aleatorum, quibus ludi ignaris aut improvidis facilè imponunt; prout Lysandri dictum celebre illud docet, q¹ quidam tamen Philippo Maced. ut Ælian. 12. 7. alii Dionys. majori, ut Plutarchi nom. autor *de Alex. l.* 1. tribuunt; Τοὺς μὲν παῖδας κύβοις καὶ ἀστραγάλοις, τοὺς δὲ ἄνδρας ῥήμασι καὶ ὅρκοις ἐξαπατᾷν δεῖν. Plut. in *apoph.* & *in Lysan.* & *Sympos. l.* 9. *c.* 20. & Dio Prus. *orat.* 74. itaq; κυβείαν, Erasm. *versutiam*; August. *illusionem* reddidit. *de Civ. Dei l.* 22. *c.* 18. Apostolus ipse forsitan per πανουργίαν expositum volebat. Ad eum autem Apostoli locum respexisse videtur Clem. Alex. in *hortat.* ubi mysteria exotica appellat, μανικὰ ἀνθρώπων ἀπίστων σοφίσματα, καὶ πλάνης ἀκράτου κυβευτήρια. quæ verba novissima cùm exscriptorum incuria exciderint, ex Eusebio *præp. l.* 1. *c.* 5. Clementi sunt restituenda. Verùm de loco Apostoli viderint eruditi: Marci mentem quin vir literatissimus clarissimè explicaverit, ambigi vix potest.

Πρὸς μηδὲν ἄλλο βλέπειν | Vide *suprà ad* § 7. ex Epict. *l.* 3. *c.* 12. Idem *Enchir. c.* 50. Σωκράτης οὕτως ἀπετελέσθη, ἐπὶ πάντων προσάγων ἑαυτὸν, μηδενὶ ἄλλῳ προσέχων, ἢ τῷ λόγῳ.

Μηδ᾽ ἐπ᾽ ὀλίγον | Vide *ad l.* 3. § 6. Synes. *de providen.* Ὥσπερ δὲ ὁδῶν ἡ προσάντη καὶ ἄγαν κατάβρεχα διεστῶσα, προϊοῦσα πλέον ἀεί τι ποιεῖ, καὶ τελευτῶσα καταντῶσιν εἰς πλεῖστον τὸ ἀντικείμενον ὅπως ἴδοι τις ἂν καὶ ἐπὶ τῶν νέων γινόμενον, καὶ τὸ σμικρὸν εἰς διαφορὰν, πλεῖστον ἀφίστησι προϊόντας.

Ἀεὶ ὅμοιον | Vide *infrà ad* § 16. Senec. *ep.* 20. *Maximum hoc est & officium sapientiæ, & indicium, ut ipse ubiq; par sibi idémq; sit.* De Marco nostro Dio *l.* 71. Ὅμοιος διὰ πάντων ἐγένετο, καὶ ἐν οὐδενὶ ἠλλοιώθη, quod est illi argumentum, ὅτι οὐ προσποιητῶς, ἀλλ᾽ ἐξ ἀρετῆς πάντα ἔπραξε. οὕτως, inquit, ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸς ἀνὴρ ἦν, καὶ οὐδὲν προσποιητὸν εἶχε. De eodem Suidas, Ἐκ πρώτης γὰρ ἤδη τῆς ἡλικίας εὐσταθής τε καὶ ἡσύχιον βίον ὑποκρινάμενος, οὔτε χαρᾷ διὸ, οὔτε καθ᾽ ἡδονὴν στραφεὶς τὸ πρόσωπον ὤφθη πώποτε. Capitolin. item, *Erat ipse tantæ tranquillitatis, ut vultum nunquam mutaverit mœrore vel gaudio.* Et Aur. Vict. *A principio tranquillissimus, adeò ut ab infantia (in infantia* quoque Eutrop.) *vultum nec ex gaudio, nec ex mœrore mutaverit.* Cui geminum de Socrate marito suo Xanthippe dictum refert Ælian. 9. 7. Ὡς ὅμοιον ἦν τὸ τοῦ Σωκράτους πρόσωπον, καὶ προϊόντος ἐκ τῆς οἰκίας, καὶ ἐπανιόντος ἀεὶ θεάσῃ. quod de eodem Epictet. *dissert. l.* 3. *c.* 5. Τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἀεὶ καὶ ἐκφέρειν, καὶ εἰσφέρειν. & *l.* 1. *c.* 25. ἓν ἔχων πρόσωπον ἀεὶ διετέλει. Plinius *l.* 7. *c.* 19. *Ferunt Socratem clarum sapientiâ, eodem semper visum vultu, nec aut hilaro magis aut turbato.* Hinc Seneca *epist.* 104. ubi Socratem *senem perpessitium, per omnia aspera* (quæ & recenset quamplurima) *jactatum dixerat*: *Hæc,* inquit, *usq; eo animum Socratis non moverunt, ut ne vultum quidem moverint, illam mirabilem laudem & singularem usque ad extremum servavit: non hilariorem quisquam, non tristiorem Socratem vidit. æqualis fuit in tanta inæqualitate fortunæ.* Idémq; *de ira l.* 2. *c.* 6. *Quid indignius, quàm sapientis affectum ex alienâ pendere nequitiâ? definet ille Socrates posse eundem vultum domum referre, quem domo extulerat.* De Socrate tamen Hieronymo fidem non faciunt. Sic enim *adv. Pelag. l.* 3. *Eundem semper vultum habere non possumus, quod de Socrate falsò Philosophi gloriantur, quanto magis animum?* Erasm. *in Annot. ad eund. Is agelastos est dictus, semper eodem vultus habitu, nec alio fuit, cùm ebiberet cicutam, quàm quo solebat vinum bibere.* De Alexandro Mammææ filio, Lamprid. *Fronte semper pari, & lætus ad omnia.* De se tale quidpiam pollicetur Flaccus ad *Florum, l.* 2. *ep.* 2.

——— *Ego utrùm*

Nave ferar magnâ an parvâ, ferar unus & idem.

Quanquam de Marco Dio refert, quòd Faust. uxoris mortem ἰσχυρῶς ἐπένθησε, *vehementius luxerit*: πλέον ἢ προσῆκεν, *plusquam convenerat*; Julian. qui hoc nomine Marcum notat in *sympos.* & Capitol. quòd *educatorem suum mortuum fleverit*; unde cùm *ab aulicis ministris notaretur ab ostentatione pietatis,* dixerit Pius

Ejus, *Permitte illi, ut homo sit; neq; enim vel philosophia, vel imperium tollit affectus.* ut in hoc saltem vel Apollonio vel Socrati dispar videatur. Verùm Dio de animi moderatione sinceritatéque minimè fucatì, non de affectibus istiusmodi, locutus videtur. Capitolinus quî secum constare possit, ipse viderit. Cæterùm Suidas, vel alius quis apud Suidam, Apollon. Tyanensi tribuit, quæ de Chalcidensi Marcus istîc, in Ἀεὶ. Ἀεὶ χρὴ τὸν σοφὸν εἶναι ὅμοιον, ἐν ἀλγηδόσιν ὀξείαις, ἐν ἀποβολῇ τέκνων, ἐν μακραῖς νόσοις. οἷος ἦν Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς. Ad quem locum Portus mirum in modum sed incassum, se torquet.

Ἐπὶ παραδείγματος ζῶντος | Ennodius, *l.* 1. *ep.* 1. *Domi habes, unde adhortationis meæ viva sumas exempla.* Quam autem vim habeant *viva exempla* ista docet Seneca *ep.* 6. *Plus tibi*, inquit, *viva vox, & convictus, quàm oratio proderit. in rem præsentem venias oportet. primùm, quia homines amplius oculis quam auribus credimus. deinde quia longum est iter per præcepta, breve & efficax per exempla. Zenonem Cleanthes non expressisset, si eum tantummodò audisset. Vitæ ejus interfuit, secreta perspexit, observavit illum, utrùm ex formula sua viveret. plus Plato ex moribus quàm ex verbis Socratis traxit. Metrodorum & Hermachum & Polyænum, magnos viros, non schola Epicuri, sed contubernium fecit.* Itaque Aristides in *Alexandri Epitaph.* ex Platone, *Phædr.* concludit, Παιδείαν εἶναι δοκεῖν τὰ ἐν τοῖς γράμμασι, πρὸς τὰς ὁμιλίας αὐτὰς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν.

Ὅτι δύναται ὁ αὐτὸς σφοδρότατός τε εἶναι, καὶ ἀνειμένος | *Posse eundem & vehementissimum esse, & remissum esse.* pro rerum scil. in quibus versatur, varietate. quod de Pio infra § 16. De Patre suo Gregor. Naz. in *epitaph.* Ἀλλ' ἦν ὁ αὐτὸς, ἥμερος μὲν, εἰ καί τις ἄλλος· ἐνεργὸς δὲ κατὰ τὸ ἥμερον. δύο γὰρ τούτων ὡς τὰ πολλὰ μαχομένων ἀλλήλοις καὶ ἀντικαθισταμένων, ἁπλότητος καὶ τραχύτητος, καὶ τῆς μὲν τὸ ἥμερον ἐχούσης μετὰ τοῦ ἀπράκτου, τῆς δὲ τὸ πρακτικὸν δίχα τοῦ φιλανθρώπου, ἐκείνῳ συνῆλθε θαυμασίως ἀμφότερα· πράττειν μὲν ὡς αὐστηρῷ, μετὰ τῆς ἡμερότητος· ὑφίεσθαι δὲ, ὡς ἀπράκτῳ, μετὰ τῆς ἐντελείας.

Τὸ ἐν ταῖς ἐξηγήσεσι μὴ δυσχεραντικὸν | *Ut in percipienda doctrina me non morosum præberem.* Xyl. tanquam in differentes audiendo morositatem eam notaret, quam in auditorib. haud paucis observat multísq; exagitat Plut. *lib. de audiendo.* at Cas. cui assentior potiùs, *in disciplinis tradendis morositate omni immunem* vult intelligi; utpote qui audientium ac discentium, vel importunitate, vel incapacitate, neutiquam offenderetur. Siquidem ut ex Philemone Comico Theophilus *ad Autolyc. l.* 3.

Χαλεπὸν ἀκροατὴς ἀσύνετος καθήμενος·
Ὑπὸ γὰρ ἀνοίας οὐχ ἑαυτὸν μέμφεται.
Molesta res est fatuus auditor sedens :
Se namq; præ stupore non redarguit.

Vide *infra* § 9. Τὸ ἀνεκτικὸν τῶν ἰδιωτῶν.

Καὶ τὸ ἰδεῖν ἄνθρωπον σαφῶς | *Sed circumspicerem de homine.* Xyland. ut cum clausula priore cohæreat. quod non videtur. *exemplar verum hominis.* Cas. ad verbum, *& quod viderim hominem.* pro σαφῶς autem σοφῶς legendum conjicit doctissim. Junius. utrumlibet constare poterit. vel quòd *manifestè* id is sentire se ostendebat, vel quod sapienter agebat, quod id *sentiret.*

Ἐλάχιστον τῶν ἑαυτοῦ καλῶν ἡγούμενον τὴν ἐμπειρίαν | Eodem sensu Heracl. apud *Laert. l.* 9. Πολυμαθίη νόον οὐ διδάσκει· Ἡσίοδον γὰρ ἐδίδαξε καὶ Πυθαγόραν. Quod Philosophi dictum ab Ambrosio Camald. Laërtii interprete pessimè acceptum; à Gell. cujus codicibus jamdiu exciderat, in *præfatione* operis adductum, restituit simul explicátq; Salmas. *exercit. in Solin.* Apud Athenæum *dipnosoph. l.* 13. secius paulò sic effertur; Πολυμαθῆ νόον ἔχειν, οὐ διδάσκει. quo loco etiam Hipponis Athei, & Timonis Phliasii in eandem ferè sententiam dictum refertur, quo pronunciatur, τῆς Πουλυμαθημοσύνης οὐκ εἶναι κενεώτερον ἄλλο. Clemens itidem *Stromat. l.* 1. ubi Platonis illud, tanquam ex *Demodoco*, quod in Ἐρασταῖς, legitur (ubi Socrates πολυμάθειαν aliud à *philosophia* esse multis contendit) adduxisset; Μὴ δὴ ἡγοῦ τὸ φιλοσοφεῖν λέγειν, περὶ τὰς τέχνας κυπτάζοντα ζῆν, οὐδὲ πολυμαθοῦντα, ἀλλὰ ἄλλό τι. Subjungit, Ἤδει γὰρ, οἶμαι, ὡς ἄρα ἤδη πολυμαθῆ νόον ἔχει· ὁ διδάσκει καθ' Ἡράκλειτον. qui locus cùm sit depravatissimus, ex M.S. Hœschelius legendo, ὡς ἄρα πολυμάθεια νόον ἔχειν, ex parte satis feliciter restituit; sed mendum omnium fœdissimum intactum reliquit. legendum ergo, Πολυμάθεια, νόον ἔχειν οὐ διδάσκει. atq; ita fortasse etiam Athen. scripserat. Deniq; tanquam Democriti idem ferè laudat Stobæus *tom.* 2. *tit.* 4. Πολλοὶ πολυμαθέες, νόον οὐκ ἔχουσι. quod apud nostros vulgari dicterio est celebre, *Peritissimos quosq; non & prudentissimos esse*, **The greatest clerks are not always the wisest men.** Cæterùm Apollon. bonorum suorum minimum censet, quod alii in se summum reputant: hi verò inane prorsus ac futile quiddam pronunciant. Vide *infra* § 9. Τὸ πολυμαθὲς ἀνεπιφάντως. Optimè verò sive Democritus sive Heraclitus (alterius enim dictum esse nullus ambigo, etiamsi nomen nullum adscriptum extet) apud Stob. *tit.* 34. Πολυμαθίη κάρτα μὲν ὠφελέει, κάρτα δὲ βλάπτει τὸν ἔχοντα. ὠφελέει μὲν τὸν δεξιὸν ἄνδρα· βλάπτει δὲ τὸν ῥηϊδίως φωνεῦντα πᾶν ἔπος, καὶ ἐν παντὶ δήμῳ. Nec dispar Aristip. illud, ὅτι πολυμαθίᾳ σεμνυνομένῳ· Ὥσπερ οὐχ οἱ πλεῖστα ἐσθίοντες καὶ γυμναζόμενοι ὑγιαίνουσι μᾶλλον τῶν τὰ δέοντα προσφερομένων· οὕτως οὐχ οἱ πολλὰ, ἀλλ' οἱ χρήσιμα ἀναγινώσκοντες, εἰσὶ σπουδαῖοι. Porphyrius deniq; *de abstinent. l.* 1. οὐκ ἔστιν ἡ εὐδαιμονικὴ ἡμῖν θεωρία, λόγων ἄθροισις, καὶ μαθημάτων πλῆθος, ὡς ἄν τις φηθείη — οὔτω γὰρ οὐδὲν ἂν ἐκά-

λυε

λους τοὺς πᾶν μάθημα συνέχοντας, εἶναι εὐδαίμονας. νῦν δ' οὐχ ὅπως πᾶν μάθημα οὐ συμπληροῖ τὴν θεωρίαν, ἀλλ' οὐδὲ τὰ περὶ τῶν ὄντως ὄντων, ἐὰν μὴ προσῇ, καὶ ἡ κατ' αὐτὰ φυσίωσις καὶ ζωή. Audiant Christiani, ab ore hominis nomini Christiano infensi, dogma sanè Christianissimum.

Πῶς δεῖ λαμβάνειν τὰς δοκούσας χάριτας | τὰς δοκούσας χάριτας, sicut *infra* § 16. τὰς δοκούσας τιμάς. & *l.* 4. § 3. Τῶν εὐφημεῖν δοκούντων. quia hoc loco multa vulgò habentur, quæ Stoici eo nomine neutiquam dignanda censent. Ars est quædam in beneficiis dextrè tam accipiendis, quàm & largiendis. Plut. *de Socratis genio*, Ἡ χάρις οὐχ ἧττον δεομένη τοῦ λαμβάνοντος ἢ τοῦ διδόντος, ἐξ ἀμφοῖν τελειοῦται πρὸς τὸ καλόν. ὁ δὲ μὴ δεξάμενος, ὥσπερ σφαῖραν εὖ φερομένην, καταισχύνει ἀτελῆ πεσοῦσαν. Eandem imaginem aliò transtulit Plutarch. idem in *lib. de audiendo*, Ὥσπερ ἐν τῷ σφαιρίζειν τῷ βάλλοντι δεῖ συγκινούμενον εὐρύθμως φέρεσθαι τὸν δεχόμενον· οὕτως ἐπὶ τῶν λόγων ἐστί τις εὐρυθμία καὶ περὶ τὸν λέγοντα, καὶ περὶ τὸν ἀκροώμενον, ἂν ἑκάτερος τὸ προσῆκον αὐτῷ φυλάττῃ. Seneca, *de benefic. l.* 2. c. 17. *Volo Chrysippi nostri uti similitudine de pilæ lusu: quam cadere non est dubium aut mittentis vitio, aut accipientis. tunc cursum suum servat, ubi inter manus utriusque, aptè ab utroque & jactata & excepta, versatur.* Laudat hoc nomine Lacedæmonios apud Herodotum *l.* 4. Anacharsis, τούτοισι δὲ εἶναι μούνοισι σωφρόνως δοῦναί τε καὶ δέξασθαι λόγον.

Διὰ ταῦτα | D. Junius vult ταύτας, χάριτας, scil.

§ 9. Σέξτου | *Audivit & Sextum Chæronensem Plutarchi nepotem.* Capitolin. & Eutrop. ἀδελφιδοῦν. Euseb. τὸν ἐκ Βοιωτίας. Dio, Suidas & Philostr. in *Herod.* Quæri forsan possit an idem sit, qui Pyrrhonias opiniones scripto propugnat. negant in *Plut. vit. c.* 5. Rualdus, & *ad hist. Aug.* Salmas. qui & Sexto Afro istud tribui monent. negat & *ad hist. eand.* Casaubon. qui *ad Laërt. vit.* tamen secus statuerat.

Οἴκου τοῦ πατρονομουμένου | *domus ad arbitrium patrisfamilias institutæ.* Xyl. quo ferè sensu Suidas. Πατρονομούμενοι, οἱ τοὺς παρὰ τῶν πατρῴων παραδεδομένους νόμους τηροῦντες. nisi quod hîc ad majorum jam defunctorum, illîc ad superstitum adhuc parentum leges vivitur. Ita certè Plato primos mortales ait, *de leg. l.* 3. Ἔθεσι καὶ τοῖς πατρικοῖς νόμοις ἑπομένους, *institutis legibúsq; patriis vixisse.* móxq; ubi de Cyclopibus Homeri illud ex *Odyss.* 1. laudaverat,

—θεμιστεύει δὲ ἕκαστος Παίδων ἠδ' ἀλόχων,

patrio hoc regimine *regium* dicit profluxisse, in quo scil. primo ætati honos ille deferebatur, διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς γεγονέναι, οἷς ἑπόμενοι, καθάπερ ὄρνιθες, ἀγέλην ἐποίησαν, πατρονομούμενοι καὶ βασιλείαν πασῶν δικαιοτάτην βασιλευόμενοι. quem locum Suidas, opinor, explicare volebat. Verùm meliùs Casaub. *domum patrio affectu gubernatam* intelligit: in qua Dominus domus, etiam quoad servos & famulos, non titulo tenùs tantùm sed re verâ, paterfamilias existit. non eâ quidem ratione, quâ Martiali, *l.* 1. *ep.* 85. quia

Domúmq; & agros implet equitibus vernis,
Pater familiæ verus est Quirinalis.

Sed quâ Seneca ex majorum mente monet, *ep.* 47. *Vide*, inquit, *quam omnem invidiam majores nostri dominis, omnem contumeliam servis detraxerint. dominum patrem familiæ appellarunt; Servos, quod etiam in mimis adhuc durat, familiares.* Verus ergo paterfamiliæ, qui & erga servos paterno more se gerit, Plinius *l.* 5. *ep.* 19. *Est mihi semper in animo, & Homericum illud,* πατὴρ δ' ὣς ἤπιος ἦεν, *& hoc nostrum, paterfamilias.* Tertull. *apolog. c.* 34. *Gratius est nomen pietatis, quàm potestatis: etiam familiæ magis patres, quàm domini vocantur.* Cæterùm frustra vocantur, nisi nomini suo reipsa respondeant. Qualem autem hic Marcus Sexti domum, tale Dionysii regnum voluit esse Dio, σωφροσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ μετ' εὐμενείας πατρονομούμενον. Plut. *Dion.* Atq; hoc est quod in Ulysse suo celebrat Homer. *Odyss.* β'. *v.* 47.

Τοῖσδεσσιν βασίλευε· πατὴρ δ' ὣς ἤπιος ἦεν.

& *ibid. v.* 234. & ε. *v.* 12.

Λαῶν οἷσιν ἄνασσε· πατὴρ δ' ὣς ἤπιος ἦεν.
His, quos rexit, mitis erat populis, patris instar.

Ad illud autem Homeri oculum habuit Libanius *or.* 14. ubi narrat se de Florentio Cilices quosdam percontatum, εἰ μέμνηνται τῶν περὶ Ὀδυσσέως εἰρημένων Ὁμήρῳ, καὶ ὅστις ἦν πρὸς τοὺς Ἰθακησίους. ab eis responsum retulisse, his verbis, quæ quo mentem genuinam indicem, subjicio: καὶ λίαν ἔφασαν· καὶ οὔτε δεῖν ἡδέως, οὔτε πλήττειν. ubi δεῖν ἡδέως illud cum vitiosum esse autumaret Vir doctiss. Fed. Morell. ἡδέως expuncto, ἥδεσθαι substituit: vertítq; *illi admodum se meminisse dixerunt, & neq; opus esse lætari, neq; ferire.* quæ sanè verba quid sibi velint, Oedipo aliquo, qui explicet, opus est. mitto quod *ipsos meminisse* refert, lapsu gemino cum eo, quo εἰ μέμνηνται antè verterat, *nunquid meminissent*, cùm de Florentio præside ab ipsis Libanius, non de ipsis, quæsivisset. Tum an *non lætari opus* habebant, qui præfectum πρὸς τοὺς ἀρχομένους (Libanium audis) ἡμερον βέλτιστόν τε, Ulyssis instar, nacti essent. Verùm sanus ac sincerus est locus, quem vitii suspectum vir doctiss. habuit, qui in Libanio & creberrimè, & turpissimè lapsus deprehenditur. de Florentio utiq; respondent Libanio *illum admodùm meminisse*; (eorum scil. quæ de Ulysse à Poëta dicta sunt) réq; ipsâ exhibere. *neq;* enim *aut vincire libenter aut ferire*, h.e. *nec in vincula conjicere, nec plectere quenquam proclivem esse.* ita τὸ δεῖν usurpavit & Plato *in Crat.* ubi ἅπτειν & δεῖν, *nectere & vincire*, sive *ligare*, idem

ferè

ferè esse affirmat. Quod autem in Ulysse Homerus, idem in Cyro prædicat apud Xenophon. *pæd. l.* 8. his verbis Chrysantas. Πολλάκις μὲν δὴ καὶ ἄλλοτε κατενόησα, ὅτι ἄρχων ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ. οἵ τε γὰρ πατέρες προνοοῦσι τῶν παίδων, ὅπως μήποτε αὐτοὺς τἀγαθὰ ἐπιλείψει. Κῦρός τέ μοι δοκεῖ νῦν συμβουλεύειν ἡμῖν, ἀφ᾽ ὧν μάλιστα εὐδαιμονοῦντες διατελοίημεν. & Xenophon ipse, *libro eodem*, ὑπὸ τῶν ἀρχομένων πατὴρ καλούμενος· addit etiam, & à servis, τῶν εἰς τὸ δουλεύειν κατεσκευασμένων. Idem hoc de se, ad populum ipsum provocatione factâ, profitetur Tullius Rex, apud Dion. Halicarn. *l.* 4. Πᾶσι τοῖς πολίταις, ὡς πατὴρ πρᾶος υἱοῖς αὐτοῦ χρώμενος. Quódq; ille de Cyro, de Antonino nostri patre Pausanias in *Arcadic.* Τοῦτον Εὐσεβῆ τὸν βασιλέα ἐκάλεσαν οἱ Ῥωμαῖοι, διότι ἐς τὸ θεῖον τιμῇ μάλιστα ἐφαίνετο χρώμενος· δόξῃ δὲ ἐμῇ καὶ τὸ ὄνομα τὸ Κύρου φέροιτο ἂν τοῦ πρεσβυτέρου, πατὴρ ἀνθρώπων καλούμενος. idem & in Justiniano celebrat Procop. *de structuris orat.* 1. & Arcadio commendat Synesius *de Regno.* Libanius, *orat.* 12. Ἐοικέναι δεῖ πατρὶ τὸν βασιλέα. Et Erasmus *in institut. princip. Bonus princeps non alio animo debet esse in suos cives, quàm bonus paterfamilias in suos domesticos. quid enim aliud est regnum quàm magna familia? quid Rex nisi plurimorum pater?* Hic opponuntur οἱ παραβαίνοντες τὰ πάτρια, καὶ δεσποτικώτεροι ἀρχῆς ὀρεγόμενοι. Aristot. *polit. l.* 5. *c.* 10. Hoc nomine Cambysem notant Persæ, cum dicerent, ὡς Δαρεῖος μὲν ἦν κάπηλος· Καμβύσης δὲ δεσπότης· Κῦρος δὲ πατήρ, *Darium institorem esse,* quia nundinabatur omnia; *Cambysem* herum, quia asper & insolens; *Cyrum patrem,* quia mitis, bonus, benignus, beneficus. Herodot. *l.* 3. Optimè Th. Morus noster.

Legitimus immanissimis
Rex hoc tyrannis interest:
Servos tyrannus quos regit,
Rex liberos putat suos.

Putat? imò *habet.* pro liberis habet, & habet liberos. Idem: *Princeps pius nunquam carebit liberis:*
Totius est regni pater.
Princeps abundat ergo felicissimus
Tot liberis quot civibus.

Καὶ τὴν ἔννοιαν | omisit Xyl. *propositum*, Cas. reddidit. *cogitationem*, oportuerat. Vide § 3.

Τὸ κατὰ φύσιν ζῆν | Refert Laërt. *l.* 7. in *Zenon. Cittiens.* Zenonem primum in *lib. de nat. hominum* statuisse, Τέλος εἶναι τὸ ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν, quod idem esse τῷ κατ᾽ ἀρετὴν ζῆν. ὅτι ἄγει πρὸς ταύτην ἡμᾶς ἡ φύσις. (quod & Cic. *Offic. l.* 3. *Quod à Stoicis dicitur, convenienter naturæ vivere, id habet hanc, ut opinor, sententiam, cum virtute congruere semper.*) Eum secutum Cleanthem *l. de volup.* Hecatonémq; & Posidonium *lib. de finib.* Verùm Jo. Stobæus *collect. tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. § 5. Zenonem asserit τὸ τέλος dixisse, τὸ ὁμολογουμένως ζῆν. quod cùm posteriores deficientiùs dictum existimarent, Cleanthem primùm τὸ τῇ φύσει adjecisse. Subjicit autem ipse, ἰσοδυναμεῖν ταῦτα, τὸ κατὰ φύσιν ζῆν, καὶ τὸ καλῶς ζῆν καὶ τὸ εὖ ζῆν. Retinuerunt istud deinceps Stoici. Noster *l.* 3. § 4. Τῶν ὁμολογουμένως τῇ φύσει βιούντων. quod Cicero *de finib. l.* 3. *Congruenter naturæ convenienterq; vivere.* Senec. *epist.* 5. *Nempe propositum nostrum est, secundùm naturam vivere.* Et *de vit. beat. c.* 31. *Solemus dicere summum bonum esse secundùm naturam vivere.* Philo Jud. *de migrat.* Τοῦτο ἐστι τὸ παρὰ τοῖς ἄριστα φιλοσοφήσασιν ᾀδόμενον τέλος, τὸ ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν· γίνεται δὲ, ὅταν ὁ νοῦς εἰς τὴν ἀρετῆς ἀτραπὸν ἐλθὼν κατ᾽ ἴχνος ὀρθοῦ λόγου βαίνῃ, καὶ ἕπηται θεῷ, τῶν προστάξεων αὐτοῦ διαμεμνημένος, καὶ πάσας ὁμοῦ καὶ πανταχοῦ ἔργοις τε καὶ λόγοις βεβαιούμενος. Idem vult esse, *secundùm naturam vivere, rectæ rationis semitam tenere, & Deum sequi mandatis ipsius per omnia obsequendo.* Vide *infrà ad* § 16, & *ad lib.* 2. § 9, & *lib.* 4. § 42, & *ad lib.* 5. § 39.

Τὸ σεμνὸν ἀπλάστως | Ita *l.* 2. § 5. μετὰ σεμνότητος ἀπλάστου. Vide notas ibi. Contra L. Vero imperii cum Marco consorti, *callidam severitatis simulationem* impingit Jul. Capitol. in *Marc.* Nec à nota saltem aliquâ hac in parte Marcum ipsum immunem evasisse idem indicat, dum refert *datum ei vitio, quod & fictus fuisset, nec tam simplex quàm videretur, aut quàm vel Pius vel Verus fuisset.* Vero certè *simplicitatem* tribuit Al. Severus, ubi Antoninorum virtutes peculiares commemorans, dixit, *Quid Pio sanctius? quid Marco prudentius? quid Vero simplicius? quid Bassiano fortius?* Lamprid. Quin & de Vero Capitolinus ipse in *Pio*: *Amavit tamen Antoninus Pius simplicitatem ingenii, puritatémq; vivendi: hortatúsq; est ut imitaretur & fratrem.* ubi *puritatem vivendi*, καθαρειότητα, i. e. *munditiem*, interpretatur Cas. quæ vitio quandoq; affinis est. Verùm Capitolino de Vero secum convenire quî possit, viderint alii. mihi locus ille prior in Marco mendi suspectus est: nisi si ita accipi debeat, quòd ad Marci mores per tempus aliquod ille se specie saltem tenus accommodaverit. ut fuerit quod in senatoribus quibusd. Plin. perstringit. 6.13. *temporaria gravitas, vel potiùs gravitatis imitatio.* eò inclinarem lubens, nisi ut vitium ingenitum autor notâsset. Quod autem de Sexto Marcus hîc, de Liciniano quæstore pariter Sidonius Apollinar. *l.* 3. *epist.* 7. *Nihil affectatum simulatúmque; vera potius severitas, quàm severitatis imitatio.* Vide *infrà ad* § 14. φιλαλήθης.

Τὸ στοχαστικὸν τῶν φίλων | *In consulendo amicis sagacitatem.* Xyl. ut στοχάζεσθαι hic sit *conjectari & conjectando sagaciter indagare,* quid quis velit, quóve opus habeat. Atq; ita Marcus usus est *infra* § 14. Μὴ δεῖσθαι στοχασμοῦ τοὺς φίλους. sed meliùs Cas. *Amicorum ingenia sedulò observare.* ut στοχάζεσθαι istic sit *obser-*

observare, & *observando rationem alicujus habere*, quò ad ingenium ejusdem se accommodet. Etenim στοχάζεσθαί τινος, est *rationem alicujus habere*. Galen. *de fractur. l.* 1. Ἐγὼ γὰρ, ὅταν μὲν παρὼν παρόντι συναναγινώσκω τι βιβλίον, ἀκριβῶς στοχάζεσθαι δύναμαι τοῦ μέτρου τῆς ἐξηγήσεως, ἀποβλέπων ἑκάστοτε πρὸς τὴν τοῦ μανθάνοντος ἕξιν. ὅταν δὲ γράφω πᾶσιν, οὔτε τοῦ ἀρίστα παρεσκευασμένου, οὔτε τοῦ χείριστα στοχάζομαι. τὸ μὲν γὰρ τοῖς πλείστοις ἀσαφὲς ἔσται· τὸ δὲ ἀνιάσει χρονίζοντας ἐν τοῖς σαφέσιν. ἄριστον οὖν ἡγοῦμαι τῶν μέσην ἕξιν ἐχόντων στοχάζεσθαι. *In privata lectione accuratam prorsus habeo discentis rationem; in scriptis nec optime nec pessimè imbuti, sed mediocrium tantùm rationem habeo.* Polybius *hist. lib.* 6. Ἡ γὰρ μὲν σύγκλητος πάλιν ἡ τηλικαύτην ἔχουσα δύναμιν, ἐν τοῖς κοινοῖς πράγμασι ἀναγκάζεται προσέχειν τοῖς πολλοῖς, καὶ στοχάζεσθαι τοῦ δήμου. *Senatus multitudinem respicere, populique rationem habere cogitur.* Et mox; Ὁμοίως γε μὴν πάλιν ὁ δῆμος ὑπόχρεώς ἐστι τῇ συγκλήτῳ, καὶ στοχάζεσθαι ταύτης ὀφείλων, καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν. *Populus Senatui obnoxius est, ejusdemque rationem habere, sive eundem observare necesse habet.* Et rursus; Ὀφείλουσι δὲ ἀεὶ ποιεῖν οἱ δήμαρχοι τὸ δοκοῦν τῷ δήμῳ, καὶ μάλιστα στοχάζεσθαι τῆς τούτου βουλήσεως. *Id exequi quod populo videbitur, ejusq; voluntati sese accommodare.* Marcus ipse *l.* 3. § 11. Τοῦ κατ' ἀξίαν συστοχάζομαι. *Simul rationem habeo cujusque pro existimatione sua.* & *l.* 10. § 6. στοχάζομαι τῶν ὁμογενῶν. *Cognatorum mihi rationem habeo.* & *l.* 8. § 3. ἡ φύσις ἐστόχασται. *natura uniuscujusq; rei rationem habet, curam gerit.*

Κηδεμονικῶς | *Sedulò, studiosè, cum cura cautioneque benevolâ & amicâ.* Polyb. ibid. Τοῦ μὲν ἐχθροῦ καὶ ἀκαταλλάκτως, τοῦ δὲ φιλικῶς καὶ κηδεμονικῶς ἔχοντος. Inde oxymoron Clementis illud *Pædag. l.* 1. *c.*8. Ἀλλ' οὐδὲ ἀλλότριον τοῦ σωτηρίου λόγου, κηδεμονικῶς λοιδορεῖσθαι. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο τῆς θείας φιλανθρωπίας φάρμακον· εἰ γὰρ ψέξαι χρὴ καὶ λοιδορεῖσθαι δεῖ. & *l.* 9. Νουθέτησις μὲν οὖν ἐστι, ψόγος κηδεμονικὸς, νοῦ ἐμποιητικός. Facetè Alexis *Midone*(referunt Athen. *l.* 15. & Eustath *ad Odyss.* ή:)

Ὁ πρῶτος εὑρὼν μετὰ λυχνούχου περιπατεῖν
Τῆς νυκτὸς, ἦν τις κηδεμὼν τῶν δακτύλων.
Qui primus docuit cum laterna incedere
Noctu, digitorum egregius curator fuit. Grot.

Καὶ τὸ ἀνεκτικὸν τῶν ἰδιωτῶν | *Facilitatem erga privatos.* Xyl. parùm commodè. ἰδιῶται enim, homines *imperiti*, qualis plebs esse plerumq; solet. Sic Lucas *Act.* 4. 13. ἀγράμματοι καὶ ἰδιῶται. & Athenæus *l.* 4. ὁ εὐτελέστατος ἰδιώτης, πρεσβύτη καὶ ἀναλφάβητος. Sed & Chaldæo Paraphrastæ, & Judæis Doctoribus הדיוט istinc pro *vili, plebeio, rudi, literarum imperito.* Talium imperitiam & stoliditatem sustinere posse, artis laudisq; est haud infimæ. Pythagoras apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 10. Μεγάλης παιδείας, τὸ ἀπαιδευσίαν δύνασθαι φέρειν. Vide *supra* § 8.

Καὶ τὸ ἀθεώρητον τῶν οἰομένων | Locus depravatus, & Xylandro conclamatus. Annotator Lugdun. *Interpretor*, inquit, *ut ea spectare non cuperem, quæ opinione tantùm constant.* οἴεσθαι *enim est opinari.* Est reverâ; sed οἰόμενα pro *opinabilibus* vix, opinor, quisquam admiserit. Addit idem; *Vel, ut spectare non cuperem eos qui magnificè de se sentiunt.* οἴημα *enim &* οἴησις *apud Plutarchum, Laërtium & Dionysium significat præsumptionem &* ἔπαρσιν. Meric. Casaub. Τῶν οἰομένων nomine τοὺς ἰδιώτας designari existimat, idémq; hîc de Sexto prædicare Marcum, quod Epictetus *Enchir. c.*68. hisce verbis præcepit; Μὴ λάλει τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων. Quod genus vitii notans Cicero *de Orat. l.* 2. *Omnium autem*, inquit, *ineptiarum, quæ sunt innumerabiles, haud scio an ulla sit major, quàm illorum, qui solent quocunq; in loco, quoscunq; inter homines visum est, de rebus, aut difficillimis, aut non necessariis argutissimè disputare.* Verùm id mihi animo insidere nequit, cùm in clausula proximè antegressa τῶν ἰδιωτῶν meminerit; nec verisimile videatur Marcum de eisdem prorsus agentem, verbulo tantum unico interjecto, vocabulum alterum usurpâsse voluisse. Sed nec ex ipsis verbis, prout exhibentur, quî elici posset iste sensus, intelligo. Cl. Salm. οἱ οἰόμενοι *sunt*, inquit, *qui res*, τῇ οἰήσει, i. e. *opinione tantùm metiuntur. notum illud, Sapientis non esse dicere, Non putabam. non tantùm sic delicta sua multi excusant ac defendunt, sed etiam* τὸ *putabam in multis aliis locum habet. Putabam sic rem casuram, aut non putabam. Puto tamen locum hunc non vacare vitio. legendum fortasse,* καὶ τὸ ἀνεκτικὸν τῶν ἰδιωτῶν, καὶ τοῦ ἀθεωρήτου τῶν οἰομένων. i. e. *Qui facilè ferret idiotas ac rerum imperitos; sed & inconsiderationem eorum, qui leviter res perpendunt, & solam* οἴησιν *pro attentione & districtiori examinatione afferunt.* Conjecturam meam adjicere licuerit, à D. Salmasii vestigiis paulùm admodum deflectendo, à sensu nihil, legerim, καὶ τῶν ἀθεωρήτως οἰομένων, *eósq; qui citra considerationem opinantur, & de rebus quibusvis temerè statuunt.*

Καὶ τὸ πρὸς πάντας εὐάρμοστον | Quod de se Apostolus 1 *Cor.* 9. 20. Ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω· τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω· τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομος (μὴ ἄνομος Θεῷ ἀλλ' ἔννομος Χριστῷ) ἵνα κερδήσω ἀνόμους. ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν, ὡς ἀσθενὴς, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω. τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω. & 10. 33. Πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι. *In licitis omnibus nimirum omnibus placere & satisfacere satagebat; omnia factus omnibus; non amittendo fidem; sed ostendendo pietatem.* Gregor. Rom. *pastor. l.* 2. *c.* 5. & *regist. l.* 1. *ep.* 24. *Compassione misericordiæ, non simulatione fallaciæ.* Augustin. *ad Hieron. ep.* 1. *Nunc ad licita condescendens, nunc à licitis se cohibens;*

bens: nunc moralia docens, nunc mystica differens. Gilbert. *in Cant. Serm.* 27. qui videndi ulteriùs in locis adnotatis: sed & Irenæus *adv. Valent. l.* 3. *c.* 5. & Oecumenius ex Chrysost. Theodoret. Phot. aliisq; 1*Cor.* 9. Estq; sanè ars quædam, nec contemnenda, nec obvia passim, eóq; laude dignior, quò plerumq; rarior comparet, accommodandi sese gnaviter citra decori leges imminutas quibuscunq;, ad ipsorum, quibus id datur, emolumentum procurandum, offensionémve declinandam. quam & Marco *indulgentiæ* nomine tributam à Capitol. censet Cl. Casaub., & εὐαρμοστίαν τῶν τρόπων interpretatur ex Platone *de Repub. l.* 3. Cæterùm ista degenerat & in vitium devergit, ubi in mores se induit, quæstúsque vel blanditiæ causâ adhibetur. quod genus hominum nunc Chamæleonti assimilatur, qui *colorem subinde mutat, redditque quemcunque proximè attingit.* Plin. *l.* 8. *c.* 33. & Solin. *c.* 43. Ità Plut. *de adulat.* Ὥσπερ τῶν θηρίων, ὅσα πεφυκότα τὴν χρόαν τρέπεσθαι, συναφομοιοῦται τοῖς ὑποκειμένοις σχήμασι καὶ χωρίοις, ἀλλοτρίοις χρώμασι, χρῆται οἰκείων, κοσμούμενος. nunc Polypo; qui & *colorem mutat ad similitudinem loci.* Plin. *l.* 9. *c.* 29. Ὥστε τὴν χροιὰν, αἷς ἂν πλησιάσῃ, πέτραις ὁμοιοῦν. Plut. *natur. quæst.* 19. Vide & Lucian. *dialog. marin.* 5. inde Pindarus *ibid.* & *de animal. solert.* ab eodem adductus. Ποντίου θηρὸς χρωτὶ μάλιστα νόον προσφέρων, πᾶσιν πολίεσσιν ὁμιλεῖ. ubi forsan tamen legendum, ὁμίλει· ut præcepti monitíve rationem habeat; quale & Theognidis illud, eidem cùm ibidem, tum & περὶ πολυφιλίας, laudatum:

Πουλύποδος νόον ἴσχε πολυφρόνος, ὃς ποτὶ πέτρῃ
Τῇ περ ὁμιλήσῃ, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη.

quæ in Theognidis tamen, quas nunc habemus, *elegiis* aliter paulò sic concipiuntur,

Πουλύπου ὀργὴν ἴσχε πολυπλόκου, ὃς ποτὶ πέτρῃ
Τῇ προσομιλήσῃ, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη.

Quam lectionem secutus est, qui in Philostratum Ægyptium, Philostrato Lemnio referente in *vit. Sophist. l.* 1. per παρῳδίαν istud transtulit;

Πουλύπου ὀργὴν, ἴσχε Φιλοστράτου, ὃς Κλεοπάτρῃ
Νῦν προσομιλήσας, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη.

At contra Phocylides;

Μηδ' ὡς πετροφυὴς πολύπους κατὰ χῶρον ἀμείβου.

Ióq; Tragic. apud Athen. *l.* 7.

Στυγῶ μεταλλακτῆρα πουλύπου χρόος.

Quin & de viro verè bono Greg. Nazian. *orat.* 27. Ὥστε θεῖόν τι πάσχων, καὶ τὸ τοῦ θεοῦ δύνασθαι λέγειν, Ἐγὼ δὲ ὁ αὐτός εἰμι, καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι. οὐκουν μεταποιηθήσεται, οὐδὲ μετατεθήσεται, οὐδὲ συμμεταπεσεῖται τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς πράγμασιν, ἄλλοτε ἄλλος γινόμενος καὶ πολλὰς μεταλαμβάνων χρόας, ὥσπερ τὰς τῶν πετρῶν οἱ πολύποδες, αἷς ἂν ὁμιλήσωσι. Verùm nulla imago vitiosum istud τῶν κολάκων καὶ ἀρέσκων τὸ εὐάρμοστον depingat meliùs, quàm Plutarchi illa *lib. de adulat.* ab aquis desumpta; quæ per fluxilem labilémq; quam obtinent, naturam, vel vasis cujuslibet concipientis, vel corporis immersi cujusvis, figuram confestim induunt. Ὁ δὲ κόλαξ, inquit, ἅτε δὴ μίαν ἑστίαν ἤθους οὐκ ἔχων μόνιμον, οὐδὲ ἑαυτοῦ βίον ζηθῶν αἱρετὸν, ἀλλ' ἑτέρῳ καὶ πρὸς ἕτερον πλάττων καὶ προσαρμόζων ἑαυτὸν, οὐχ ἁπλῶς, οὐδὲ εἷς, ἀλλὰ παντοδαπὸς ἔστι καὶ ποικίλος, εἰς ἄλλον ἐξ ἄλλου τύπον, ὥσπερ τὸ μεταφερόμενον ὕδωρ, περιρρέων ἀεὶ καὶ μετασχηματιζόμενος τοῖς ὑποδεχομένοις. Vide *ad l.* 5. § 36. & *l.* 7. § 43.

Κολακείας μὲν πάσης προσηνεστέραν εἶναι τὴν ὁμιλίαν αὐτοῦ | Quod de Dexippo Sophista (opinor) apud Suidam nescio quis, Ὁ αὐτὸς σεμνότατος ὢν καὶ σπουδαστικώτατος, ὅμως ἐπιχαρεῖς ἦν ἐν ταῖς ὁμιλίαις, οὐδενὸς ἧττον τῶν ἐπὶ χάρισιν θαυμαζομένων.

Αἰδεσιμώτατον δὲ αὐτοῖς ἐκείνοις | De Bruto Cicero in Oratore § 35. *Admirabilis fama virtutum incredibilium, quæ specie dispares, prudentiâ conjunguntur. Quid enim tam distans, quàm à severitate comitas? quis tamen unquam te aut sanctior est habitus, aut dulcior? quid tam difficile, quàm in controversiis dijudicandis ab omnibus diligi? consequeris tamen, ut eos ipsos, quos contra statuis, æquos placatósq; dimittas. ita efficis, ut cum gratiæ caussâ nihil facias, omnia tamen sint grata, quæ facis.* De Agricola Tacitus: *Nec illi, quod est rarissimum, aut facilitas autoritatem, aut severitas amorem deminuit.* Et Seneca *de beat. c.* 8. *Virum sapientem* ait fore, in his quæ agit, *cum comitate magnificum.* De Marco pariter Capitol. *Philosophia serium & gravem reddidit: non tamen prorsus abolitâ in eo comitate, quam præcipuè suis, mox amicis, atq; etiam minùs notis exhibebat.*

Καὶ ὁδῷ ἐξευρετικόν τε καὶ τακτικὸν | formula Marco nostro admodum familiaris; *quâ certâ ratione methodóq;* aliquid institutum designatur. ita ὁδῷ ὑπολαμβάνειν *l.* 5. § 34. &, ὁδῷ περαίνειν. *l.* 6. § 26. &, ὁδῷ καὶ ἀληθείᾳ ἐλέγχειν. *l.* 3. § 11. Epictet. *dissert. l.* 1. *c.* 16. Deum ait dedisse nobis τὴν δύναμιν τὴν παρακολουθητικὴν τούτων, (externa vult) καὶ ὁδῷ χρηστικήν. Aristides *palinod. in Smyrn.* Πάντα δὲ ὥσπερ ὁδῷ κεχωρηκέναι φαίνεται. Apud Plut. *de commun. notit. præfat.* Stoici quidam Arcesilaum Academicósq; appellant, λυμεῶνας τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ καὶ δογμάτων ὁδῷ βαδιζόντων ἀνατροπέας. Zeno Citt. apud Laërt. *l.* 7. Τὴν φύσιν εἶναι πῦρ τεχνικὸν ὁδῷ βαδίζον εἰς γένεσιν. quod Cicero de Nat. Deor. *l.* 1. *ad gignendum progredientem viâ*, & *ibid.* χωρίς τε αὐτῆς (de Dialectica loquitur) οὐκ εἶναι ὁδῷ ἐρωτᾶν καὶ ἀποκρίνεσθαι· ubi Casaub. ὁδῷ, i. e. *viâ & ratione*, ut solet loqui Cicero. Sanè *viam & rationem* conjunxit Cicero in *Verrin.* 2. *viam & artem in Bruto.* Sed & in *de finib. l.* 2. qui est locus huic geminus, *Omnis in quærendo, quæ viâ quadam & ratione habetur oratio*, &c. Confirmat autem istinc Ruald. in *Plut. vit.* Sextum istum non esse Empiricum illum, qui disciplinas omnes oppugnatum & eversum ibat.

Μηδὲ ἔμφασιν ποτὲ | quod Cicer. *de fato. ut nemo in eo libidinis vestigium viderit.* de Stilpone Megarico loquitur.

Ἅμα τε ἀπαθέστατον εἶναι, ἅμα δὲ φιλοστοργότατον | Ita scil. exemplo suo ostendit Sextus, quod Seneca *de Clement. l. 2. c. 5. Secta Stoicorum, licèt apud imperitos malè audiret tanquam nimis dura, nullam benigniorem leniorémq; esse, nullam amantiorem hominum.* posséq; φιλοστοργίαν uberrimam etiam cum summa ἀπαθείᾳ consistere simul. Infandum interim facinus ac ridiculum simul patravit editor bonus ille Lugdunensis, qui ἀπεχθέστατον pro ἀπαθέστατον nobis hoc loco supposuit. dignúmq; patellà operculum adjecit Annotator, cùm ἀπεχθὴς, quod propriè *odiosum* significat, hìc *odio vacuum* designare adnotavit. cum lectionis genuinæ hominem monere posset adjecta interpretatio. res scil. admiratione digna fuerit, esse hominem eundem & odio vacuum & ad amorem propensum. Verùm ut idem & affectuum perturbationibus cum maximè immunis, & ad amorem genuinum interim propensissimus existeret, miraculi propè loco haberi poterat. Siquidem ut vulgato dicterio dici solet,

Amare & sapere vix Deo conceditur.

Τὸ εὔφημον καὶ τοῦτο ἀψοφητὶ | *quòd benè passim audiret, idq; sine strepitu.* quum *nec ipse* scil. *sibi plauderet*, ut de Tacito Plin. *l. 9. ep.* 14. & aliorum plausus etiam nihil moraretur, sed supprimeret potiùs, quod de Servatore nostro Matth. 9. 30. & Luc. 5. 14. Contra quàm Cicero, qui cùm elogia & encomia ab aliis sedulò aucupabatur, & solicitè emendicabat, tum & suas ipse laudes aliis quibusq; materiis intercalares subinde facere gestiebat. quàm Crescens Cynicus, quem Justinus *apol.* 1. non φιλόσοφον, sed φιλόψοφον, καὶ φιλόκομπον vocat. quanquam usu venit ferè, ut quod de Agricola Tacitus *ipsâ dissimulatione famæ fama fiat auctior.* quod & Christo Domino contigisse monent Matth. *ibid. v.* 31. & Luc. 5. 15. De Catone Salust. in *Catilin. Esse, quàm videri, bonus, malebat: ità, quò minùs gloriam petebat, eò magis adsequebatur.* Atq; hoc sensu τὸ εὔφημον istic interpres uterq; accepit, ac si τὸ εὔφημον idem quod τὸ εὔδοξον esset. in quorum & ego sententiam lubens concederem, si τὸ εὔφημον uspiam ita usurpatum occurreret. Verùm cum pro *faventia*, i. e. faustà expetitione, aut honorificà existimatione, externis indiciis palam factà, quæ solet aliis exhiberi, frequentissimè adhibeatur, nec hìc secùs à Marco sumptum existimem. eò magìs, quia *infr.* § 13. ità prorsus accepit. itaq; verterim, *favere promptum, sed sine strepitu.* ut medium quendam affectum, candidum moderatúmq; simul, designet, qualem in auditore Plutarchus desiderat: μήτε ἄπρακτον καὶ ἀτενῆ, οἰήματος ὕπουλον μεστὸν, μήτε ὀφρύων κατὰ σχῆμα κινοῦντα, μήτε φωνὴν συγγνώμονος μάρτυρα φιληκοΐας προϊέμενον, ἀλλὰ σιγῇ καὶ βαρύτητι καταπλάστῳ καὶ σχηματισμῷ θηρώμενον δόξαν εὐσταθοῦς καὶ βάθος ἔχοντος ἀνδρός· οὔτε αὖ πάλιν ἐλαφρόν τινα καὶ ὀργιεῶδη, κατὰ ῥῆμα καὶ συλλαβὴν ἐφιστάμενον καὶ κεκραγότα. qui nec aliis laudem meritam deferre, ubi occasio datur, detrectat, & eandem tamen exhibet sine partium studio, ac sine contentione aut vociferatione minùs decorà. Horum autem sensuum optionem liberam ego lectori relinquo.

Τὸ πολυμαθὲς ἀνεπιφάντως | *absque ostentatione.* cui contrarium τὸ φαντασιοπλήκτως ἐπιδείκνυσθαι, καὶ ἐπιτηδεύειν φαίνεσθαι, ut noster *suprà* § 7. & *infra* § 16. τὸ ἐπιδεικτικὸν καὶ φαντικὸν, ut Casaubon. qui videndus ad illa Pers. *Sat.* 1. *v.* 70.

Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter?

At pulchrum est digito monstrari. & dicier, Hic est.

id est, δακτυλοδεικτεῖσθαι· ut Philo loquitur. Senec. *ep.* 16. *Non est Philosophia populare artificium, nec ostentationi paratum.* Vide *suprà* § 8. τὴν ἐμπειρίαν, &c.

§ 10. Ἀλεξάνδρου τοῦ γραμματικοῦ | *Usus præterea Grammaticis, Græco, Alexandro,* &c. Capitolin. De Alexandro isto vise sis in eundem Aristidæ Sophistæ *sermonem epitaphium.*

Τὸ ἀνεπίπληκτον | De Alexandro Aristides. Μόνος δὲ ἰδιώτας τε οὐκ ἤλεγχε, καὶ παρὰ τοῖς δεξιοῖς εἰς τὰ πρῶτα ἐθαυμάζετο.

Μὴ ὀνειδιστικῶς | Ita *l.* 11. § 13. τὸ παρεγρώμενον δέξαι, οὐκ ὀνειδιστικῶς.

Παρυπομνήσεως | Qualem Socratis disciplinam laudat Plutarch. *de adulat. & amic.* ὃς οὕτως ἀτρέμα τοὺς νέους ἤλεγχεν, ὡς μηδ' αὐτὸς ἀπηλλαγμένος ἀμαθίας, ἀλλὰ μετ' ἐκείνων οἰόμενος δεῖν ἀρετὴν ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ζητεῖν τὸ ἀληθές. Et *Platonic. quæst.* 1. δοκῶν ζητεῖν κοινῇ τὴν ἀλήθειαν.

§. 11. Φρόντωνος | *A Frontone*; quem cur *Frontinum* hìc Mer. Cas. vocare maluerit, nescio. aliter enim constanter historici omnes. Et Frontin⁹ Rhetor Alexandri, qui post Marcum diu vixerat, præceptor fuit. De Marco Capitolinus: *Oratoribus usus est, --Latino, Frontone Cornelio, --Cui & statuam in Senatu petiit.* & Dio *l.* 71. ἐν τοῖς ῥητορικοῖς τὸν Φρόντωνα τὸν Κορνήλιον. quem eundem & *l.* 69. idem hoc elogio ornat; ὁ τὰ πρῶτα τῶν τότε Ῥωμαίων ἐν δίκαις φερόμενος. Et Panegyrici Maximiniano dicti autor; *Fronto Romanæ eloquentiæ, non secundum, sed alterum decus.* ut Ciceroni, quem primum omnes agnoscunt, non secundum sed parem velit. A *gravitate* laudat Sidonius *l.* 4. *ep.* 3. qui & *Marcum Frontonem* appellare videtur, *l.* 8. *ep.* 10. cùm tamen *Marci Frontonis* alterius, *viri Consularis*, meminerit Gellius *l.* 2. *c.* 26. qui eodem tempore vixerit, nec nostro interim tacito, quem *Frontonem Cornelium*, quasi ab altero illo distinguendo, appellat, *l.* 19. *c.* 8. Eandem cum Sidonio *gravitatis* laudem Frontoni huic tribuit & Hieronymus, *epist.* ad

ad Rusticum: quo loco, falsus est Erasmus, (erroris ducem secutus forsan Joannem Sarisber. Policrat. *l.* 8. *c.* 14.) quòd *Jul. Frontonem*, cujus meminit Juvenalis *Sat.* 1. *v.*12. & præter Juvenalem Tacitus *histor. l.* 1, & 2. ab Hieronymo designatum censet. *Siccitatis* nomine notat Macrobius, vel apud Macrobium Eusebius, *Saturnalium lib.* 5. *cap.* 1. *Quatuor sunt*, inquit, *genera dicendi: copiosum, in quo Cicero dominatur; breve, in quo Salustius regnat: Siccum, quod Frontoni adscribitur: Pingue & floridum, in quo Plinius secundus quondam, & nunc nullo veterum minor noster Symmachus luxuriatur.* Dignitate Consulari à Marco fuisse ornatum, autor est Ausonius in *grat. act. Gratian.* Ex Frontonis ad Marcum Imper. epistolâ (utì videtur) sive oratione aliquâ, citat hæc Charisius *instit. grammatic. l.* 2. *Mihi satis abundèq; honorum est, quos mihi quotidiano tribuis.* Nec illud omissum velim, videri Frontonem hunc adversus Christianos vel scripsisse, vel egisse, ex Minutio Felice, cujus hæc in *Octavio* verba; *Sic de isto & tuus Fronto, non ut affirmator, testimonium fecit; sed convicium, ut orator, aspersit.*

Ἐπιςῆται | *ut scirem.* Xyl. potiùs *ut considerarem, animadverterem.* est enim ab ἐφίςημι, non ab ἐπίςαμαι. Vide *suprà* § 6. ἀπιςητικόν.

Οἷα ἡ τυραννικὴ βασκανία, καὶ ποικιλία, καὶ ὑπόκρισις | Polyb. *hist. l.* 2. αὐτὸ γὰρ τοὔνομα [τὸ τυράννου] περιέχει τὴν ἀσεβεστάτην ἔμφασιν, καὶ πάσας περιείληφε τὰς ἐν ἀνθρώποις ἀδικίας καὶ παρανομίας. Thyestes apud Senecam,

Ut nemo doceat fraudis & sceleris vias,
Regnum docebit.---

&, *Ubicunq; tantùm honesta dominanti licent,*
Precariò regnatur.---

&, *---sanctitas, pietas, fides,*
Privata bona sunt: reges, quà volunt, eant.

Scilicet ut idem *Agamemn.*

Id esse regni maximum pignus putant,
Si quicquid aliis non licet, solis licet.

& Lepidus apud Salust. *Omnia retinendæ dominationi honesta esse.* Cæterùm regnum illi cùm dicunt, tyrannidem intelligunt. Quum enim, ut Aristot. *polit. l.*1.*c.*2. Πρώτη καὶ θειοτάτη, ἡ βασιλεία. *Regnúmq; res sit inter Deos hominésq;* (Ethnicum pro ritu suo loquentem habes) *pulcherrima.* Livius *l.* 2. unde & Plato *polit.* 9. pronunciat, ὡς παντὶ δῆλον, ὅτι πόλεως τυραννευμένης μὲν οὐκ ἔστιν ἀθλιωτέρα, βασιλευομένης δὲ οὐκ εὐδαιμονεστέρα. nil mirum, si (quod Polybius *l.* 6.) συμφέρονται καὶ συγχωροῦσι πάντες οἱ μόναρχοι, καθ' ὅσον οἷοί τ' εἰσὶ, τῷ τῆς βασιλείας ὀνόματι. si inquam, *monarchæ quivis*, tyranni quoq; quantum possunt, *ementito regni nomine abutantur.* Inter *tyrannum* interim, *regémq;* justum quantum intersit, nemo meliùs Dione Prus. docebit, *oratione quæ de Regno* est, 1, & 3. & quæ est *de tyrannide*, 6. cui Synesium adjungere licet, *lib. de regno.* & è recentioribus Erasmum in *institutione principis Christiani.* Sed nec tyrannum quisquam accuratiùs depinxerit, quàm Plato id præstitit, *politic. l.* 8. *&* 9.

Βασκανία | *tyrannicam invidentiam* dicit; sive quâ illis invidetur. De qua Statius *l.* 5. *Syl.* 1.

Quisnam impacatâ consanguinitate ligavit
Fortunam invidiámq; Deus?---

Et in eandem ferè mentem Tragicus in *Theb.*

Simul ista mundi conditor posuit Deus,
Odium atque regnum.--

Et Attius apud Cicer. *Offic. l.* 3.

Multi iniqui atq; infideles regno, pauci sunt boni.

Unde Lycus apud M. Senecam, *Herc. fur.* 2.2.

Ars prima regni est, posse te invidiam pati.

& de Dionysio Siculo tyranno, Corinthi agente, Justinus, *l.* 21. *Laborabat invidiam præteritorum, contemptu præsentium demere; expertus, quàm invisa tyrannorum forent etiam sine opibus nomina.* Sive etiam ipsam *tyrannorum invidentiam*, quâ illi cùm sese invicem invisos, tum & bonos quosvis etiam exosos, habent. Siquidem ut Claudian. *de Honor. Coss.* 4.

---Sors ista tyrannis
Convenit, invideant claris, fortésq; trucident.

Ὑπόκρισις | *Hypocrisin* dicit *tyrannicam*, quâ illos cum primis diligere & in pretio habere se simulant, quos quàm maximè oderunt. Tiberius, de quo ampliùs *infr. ad* § 14. *nullam, ut rebatur, ex virtutibus suis magis quam dissimulationem diligebat.* Tacit. *annal. l.* 4. De Domitiano itidem Cassius, Ἄνθρωπον ἐφίλησε μὲν ἀληθῶς οὐδένα, πλὴν γυναικῶν τινων. ἐπλάττετο δὲ ἀγαπᾷν ἀεὶ, ὃν ἀεὶ μάλιστα ἀποσφάξαι ἤθελεν· de quo eodem & eundem videas *ad l.* 10. § 17. exempla, quibus id comprobatum dederit, habes apud Suetonium 12. 11. Sed & quâ cuncta *simulare ac dissimulare* solenne habent, ubi id è re sua esse putant. De Alexandro 6. Pontifice Romano, filióq; ejusdem Valentino, (quem Nic. Machiavelius tanquam exemplar Principibus imitatu dignissimum proponit, *de princip. c.* 11.) tradit Guicciardinus, *hist. l.* 6. adeò simulatione ac dissimulatione celebres, sive infames potiùs, fuisse, ut quasi proverbiali dicterio vulgò jactaretur, *Pontificem nunquam quod diceret, facere; Valentinum nunquam quod faceret, dicere.* Nec aliunde illud Sigismundi Cæsaris effatum; *Nescit regnare, qui nescit dissimulare.* Æn. Sylv. *in Panorm. l.* 1. Elegantissimè vir illustrissimus Dan. Heinsius *Herode act.* 2. *Scen.* 2.

Non tot recessus abditos æther habet,
Non inferi, non terra, non totum mare,
Quot aula, quam deserta vis recti fugit:
Impervia aliis semper est, semper suis.

Huic & ὑπόκρισιν αὐλικὴν illam adjicere licet,

καθ' ἣν (inquit Julian. *epist.* 12. expertus ipse forsan, nec ejusd. expers, ejeret licèt, quum Basilium eâ ipsâ tam blandè compellet & ad se invitet, quem non poterat non odisse) ἐπαινοῦντες, μισοῦσι τηλικοῦτον μῖσος, ἡλίκον οὐδὲ τοὺς πολεμιωτάτους. & Polybius *hist. l.* 4. Καινὸς γὰρ δή τις οὗτος εὕρηται τρόπος διαβολῆς, τὸ μὴ ψέγοντας, ἀλλ' ἐπαινοῦντας λυμαίνεσθαι τοὺς πέλας. εὕρηται δὲ μάλιστα καὶ προσπον τοιαύτῃ κακεντρέχεια καὶ βασκανία καὶ δόλος, ἐκ τῶν περὶ τὰς αὐλὰς διατριβόντων, καὶ τῆς τούτων πρὸς ἀλλήλους ζηλοτυπίας καὶ πλεονεξίας. Hoc est, quòd in *vita Agricolæ* Tacitus: *Pessimum inimicorum genus, laudantes.*

Ἐυπατρίδην ἀστοργότεροι | De Tiberio Sueton. *l.* 3. *c.* 52. *Filiorum, neque naturalem Drusum, neque adoptivum Germanicum patriâ charitate dilexit.* Scil. ut Naso *Metam. l.* 2.

Non bene conveniunt, nec in una sede morantur
Majestas & amor.——

Certè qui istiusmodi hominum æmulationes fœdas dirásq;, quas cum natura sibi conjunctissimis exercuere, quarum prægnans est omnis omnium ætatum, omniúmq; gentium historia, animo recoluerit, oraculi vicem obtinere meritò censebit, quod à Frontone noster hîc se accepisse profitetur.

§ 12. Ἀλεξάνδρου τοῦ Πλατωνικοῦ | Plures hoc nomine tum philosophos, tum Sophistas recenset Suidas. Verùm noster iste an ex illis sit, certò statuere nullus habeo. Alexandri Cilicis Sophistæ inter cæteros meminit, de quo latiùs etiam Philostratus in *vit. Soph. l.* 2. qui πηλοπλάτων dictus fuerit. Platon. nimirum, si non dogmate, dictione saltem æmulatus videtur. unde declamantem ubi audiverat quidam ex Herodis Attici Sectatoribus, τὸν μὲν πηλὸν εὑρηκέναι dixit, τὸν δὲ Πλάτωνα ζητεῖν. A Marco autem accitum, *ab epistolis Græcis* eidem fuisse, autor est Philostratus. qui & Favorini γνωριμώτατον ἀκροατὴν extitisse eum ait. Favorinus autem iste in eorum albo censetur, qui & *philosophi* simul & *sophistæ* etiam habebantur. Fieri itaque potest ut Alexander ille is ipse sit, quem hîc Marcus *Platonicum* appellat. Meminit & Galenus *lib.* περὶ τοῦ προγινώσκειν Alexandri cujusdam, qui eisdem temporibus Romæ vixerit, Damasceni. Cæterùm istum ait γινώσκειν μὲν τὰ τοῦ Πλάτωνος, ἀλλὰ τοῖς Ἀριστοτέλους προσκεῖσθαι μᾶλλον· & φιλονεικείας nomine à plerisq; notatum. Ad priorem illum itaq; potiùs inclinaverim.

Ἡ ἐν ἐπιστολῇ γράφειν | Non ineptè istud in Alexandrum illum conveniat, cujus operâ ad epistolas Marcus est usus.

Ὅτι ἄσχολός εἰμι | Vide *supra* § 7. Ἄσχολος ὁ μὴ εὐσχολῶν. σχολὴ γὰρ ἡ ἐν τῇ λεγομένῃ συνηθείᾳ εὐκαιρία. Suidas. qui & hæc ipse Marci subjungit. Cicer. *ad Attic. l.* 1. *ep.* 11. *Vereor, ne putidum sit, scribere ad te quàm sim occupatus.*

Τὰ κατὰ τὰς πρὸς τοὺς συμβιοῦντας σχέσεις καθήκοντα | Epictet. *Enchirid. c.* 29. Τὰ καθήκοντα ὡς ἐπίπαν ταῖς σχέσι παραμετρεῖται. *Officia ut plurimùm pro relationibus & qualitatibus personarum* (quas invicem gerunt) *definiuntur.* σχέσεις autem, sive *relationes* & affectiones mutuæ, vel sunt naturales, vel adscititiæ. Epictet. *differt. l.* 3. *c.* 2. δεύτερός ἐστι τόπος, ὁ περὶ τὸ καθῆκον. οὐ δεῖ γάρ με εἶναι ἀπαθῆ, ὡς ἀνδριάντα, ἀλλὰ τὰς σχέσεις τηροῦντα τὰς φυσικὰς καὶ ἐπιθέτους, ὡς εὐσεβῆ, ὡς υἱὸν, ὡς ἀδελφὸν, ὡς πατέρα, ὡς πολίτην. quod idem habet & *lib.* 2. *cap.* 14. Cæterùm de his ampliùs vide sis Simplicium in *Commentario ad Epicteti Enchiridium*, & Casaubonum *ad Persii Sat.* 3. *v.* 70. Sed & Marcum ipsum *infr. lib.* 8. § 27. & *l.* 11. §. 18.

Τὰ περιεστῶτα πράγματα | id est, ut Demost. *Olynth.* 1. ἅπτ' ἂν ἡμᾶς περιστῇ τὰ πράγματα. quæ autem Marcus περιεστῶτα πράγματα, ea Plutarch. περιστατικὰ πράγματα dixit *de superstit.* Τοιαῦτα μὲν ἐν τοῖς ἀβουλήτοις καὶ περιστατικοῖς λεγομένοις πράγμασι καὶ καιροῖς ἡ δεισιδαιμονία· βελτίων δὲ οὐδὲ ἐν τοῖς ἡδίοσι τῆς ἀθεότητος. Clemens simpliciter τὰ περιστατικά. Ità *Strom. l.* 7. τῆς ἀνδρείας, sive *fortitudinis* munus inter cætera statuit, τὸ περιστατικὰ ὑπομένειν. & *lib.* 5. Pios sæpenumero ad virtutis exercitium Deo permittente, τοῖς περιστατικοῖς περιπίπτειν. denique *lib.* 4. εὖ μάλα τοῖς περιστατικοῖς ἅπασιν οἷόν τε εἶναι καλῶς χρῆσθαι τὴν γνωστικόν. Galen. in *hort. ad art. c.* 2. περιστάσεις πραγμάτων dixit. Κἂν τῷ βίῳ μειζόνων ναυαγίων περὶ πολλοὺς οἴκους γινομένων. ἢ περὶ τὰ σκάφη κατὰ θάλασσαν, οὐκ ὀρθῶς γινώσκοντές ἐστιν, ἐπιτρέπειν ἑαυτὸν ἐν τοιαύταις περιστάσεσι πραγμάτων τυφλῇ δαίμονι, μηδ' αὐτῇ βεβαίως ἱσταμένῃ. Idem *de sanit. tuend. l.* 2. *cap.* 1. Πολλοῖς γὰρ τῶν ἀνθρώπων μετὰ περιστάσεως πραγμάτων ὁ βίος καὶ βλάπτεσθαι μὲν ἀναγκαῖόν ἐστιν αὐτοῖς, ἀποστῆναι δὲ οὐ δυνατόν. inde βίος περιστατικὸς, Origeni *advers. Celsum l.* 1. *Vita negotiis molestiisque implicita*; cui opponitur ὁ ἀπολαυστικός. Sed & Laërt. *l.* 7. in *Zenon.* ex Stoicorum sensu; Τῶν καθηκόντων τὰ μὲν ἄνευ περιστάσεως· τὰ δὲ περιστατικὰ πράγματα itidem pro *negotiis* & *molestiis.* ità Aristophan. *ranis act.* 1. *scen.* 4.

Τίς ἐς ἀναπαύλας ἐκ κακῶν καὶ πραγμάτων;
Quis in requiem ex malis vult & molestiis?

Menander in *Agricola*, ab Aristoph. *Schol.* adductus *ad Plut. act.* 3. *Scen.* 2.

Ἐν πράγμασιν, ἐν μάχαις.——
Molestis in negotiis, in præliis.

Epicurus apud Laërtium, in *Epic.* & Senecam, in *Claud.* Πράγματα ὁ Θεὸς, οὔτε αὐτὸς ἔχει, οὔτε ἄλλοις παρέχει. id est, vertente Cicerone *de Nat. Deorum lib.* 1. *Negotium Deus nec ipse habet, nec aliis exhibet.* Eodem sensu & περιστάσεις dicuntur

cuntur. Vide *infrà* § 15. *l.* 6. § 11. & *l.* 9. §. 13.

§ 13. Κατῦλυ | Inter *Stoicos*, quos audiverit, *Cinnam Catullum* ponit Capitolin. quo loco Catullum legi postulat Cl. Salmasius.

Τὸ περὶ τῶν διδασκάλων ἐκθύμως εὔφημον | Senec. epist. 73. *Verè philosophus præceptores suos veneratur & suspicit, quorum beneficio illis se vitiis exuit.* Sive, *illis in viis exiit.* altera lectio à Mureto est, à Lipsio altera. Idémque *epist.* 64. *Quidni ego magnorum virorum & imagines habeam, & natales celebrem? quidni illos honoris caussa semper appellem? Quam venerationem præceptoribus meis debeo, eandem illis præceptoribus generis humani, à quibus tanti boni initia fluxerunt. Si Consulem videro aut Prætorem, omnia quibus honor haberi solet, faciam; equo desiliam, caput adaperiam, semitâ cedam. Quid ergo? M. Catonem utrumque, & Lælium sapientem, & Socratem cum Platone, & Zenonem Cleanthémque in animum meum sine dignatione summa recipiam? Ego verò illos veneror, & tantis nominibus semper assurgo.* Juvenal. *Sat.* 7. *v.* 206.

Dii majorum umbris tenuem & sine pondere terram
Spirantésque crocos, & in urna perpetuum ver,
Qui præceptorem sancti voluere parentis
Esse loco —

Talis Marcus noster, qui, ut Capitol. *Tantum honoris magistris suis detulit, ut imagines eorum aureas in larario haberet, ac sepulcra eorum aditu, hostiis, floribus semper honoraret.* Talis & Alexander, qui, ut Plutarchus est autor, Aristotelem præceptorem cum primis coluit, οὐχ ἧττον τοῦ πατρὸς ἀγαπᾷν dictitans, ὡς δι' ἐκεῖνον μὲν ζῶν, διὰ τοῦτον δὲ καλῶς ζῶν. Cui sententiæ astipulatur & Aristoteles ipse apud Laërt. his verbis. Τῶν γονέων τοὺς παιδεύσαντας ἐντιμοτέρους εἶναι τῶν μόνον γεννησάντων· τοὺς μὲν γὰρ τὸ ζῆν, τοὺς δὲ τὸ καλῶς ζῆν παρασχέσθαι. Et Plut. *adversf. Colot.* Τὸ μὲν ζῆν οἱ γονεῖς μετὰ τῶν θεῶν ἡμῖν ἔδωκαν· παρὰ δὲ τῶν φιλοσόφων δίκης καὶ νόμου συνεργὸν οἰόμεθα, λόγον ἐπιθυμιῶν κολαστὴν λαβόντες, εὖ ζῆν. Et Aristides *pro Themistocl.* Τοῖς ὑπηρετήσασιν εἰς τὴν γένεσιν, καὶ δι' ὧν πρῶτον ἤλθομεν εἰς φῶς, τούτοις τὴν πρώτην μεγίστην χάριν ἡγούμεθα δεῖν ἔχειν, μετὰ τοὺς ἐπὶ τούτων προτέρους θεούς· οἱ πάντως τοῖς γονεῦσι δι' αὐτὸ τὸ εἶναι μόνον ποιοῦντῃ ἔχομεν χάριν, καὶ ὁμολογοῦμεν ὀφείλειν χρέα πάντων χρεῶν πρεσβύτατα, πῶς οὐκ ἐκείνοις πλέον τι προσῆχθαι χρὴ δοκεῖν, οἵ τινες οὐ τοῦ ζῆν μόνον, οὐδὲ τῆς σωτηρίας αἴτιοι κατέστησαν, ἀλλὰ καὶ βελτίους ἀντὶ χειρόνων εἶναι.

Τὸ περὶ τὰ τέκνα ἀληθινῶς ἀγαπητικόν | quod in eis rarius, qui sunt in dignitatibus summis constituti. Sicut enim illi plerumq; ἄστοργοι, utì noster monuit *suprà* § 11. Cicer. *ad Attic. l.* 7. *epist.* 2. *Filiolà tuâ te delectari lætor, & probari tibi* φυσικὴν *esse* τὴν πρὸς τὰ τέκνα.

§ 14. Τοῦ ἀδελφοῦ μου Σευήρου | Οὐήρου legendum aliquando suspicatus eram ex Dione Cass. & Jul. Capitolino, apud quos *Verus*, non *Severus*, Marci frater, adoptione tamen, non genere, (nam Ceionii Commodi filius hic fuit) & imperii consors, toties occurrit. Quin & Jos. Scaliger in *animadv. ad Euseb.* & Cl. Salmasius in *annot. ad Capitol.* sic corrigendum uterque censuit. Errorem consimilem in Galeni, Theophili, Epiphanii, aliorúmq; scriptis, apud quos ἀντὶ τοῦ Βήρου, ἤτοι Οὐήρου, Σέβηρος, ἢ Σευῆρος, pro *Vero Severus* reperitur, observârunt Gulstonus noster, *ad Galen.* Scalig. *ad Euseb.* Salmas. *ad Capitol.* Petav. *ad Epiphan.* Verùm cùm Verus ille vitæ impurissimæ, & flagitiosissimæ, moribus perditissimis ac profligatissimis fuerit; non video qui potuerit in tam fœtido fæculentóq; sterquilinio virtutum istiusmodi seges ulla, nedum tam ampla, quàm istic depingitur, deprehendi. *Claud.* itaq; *Severum* philosophiæ Peripateticæ διατριβὴν, quē inter cæteros audivisse Marcum nostrum autorem habemus Capitolinum, intellexisse fors fuerit. Eóq; magis hunc voluisse videri possit, quòd hujus ipsius, à quo tamen multa traxerit necesse est, nuspiam alibi meminerit. Sed nec istud satisfacit, cùm nec quâ ratione *fratrem* illū appellaret, occurrat; & fratris quasi germani & genuini infrà rursus meminisse videatur § 17. alioqui, quid si pro ἀδελφοῦ legamus φίλου? ut *amicus* non *frater* indigitetur Severus iste: quo modo Nabud Nathanides Solomonis *Regis amicus. Reg. l.* 3. *c.* 4. *v.* 5. Verùm istud potiùs Jun. Rustici fuerit; de quo vide sis quæ ex Capitolino *suprà* adduximus *ad* § 7. & quæ apud eundem de eodē sequuntur. Proinde caligine septis undiq; nihil lucis cùm affulgeat, nihil certi renunciare datur. Ego itaq; ἐπέχω & (quod in ambiguis solet) mihi *non liquere*, ingenuè profiteor. Addito tamen, potuisse Marci consanguineum aliquem qui *proavi materni* utriusq; communis (*Catilius Severus* dictus is, Capitol.) nomen gesserit, *fratris* nomine designari. alii viderint.

Φιλοίκειον | De Vero Capitolinus, enumeratis omnibus ejus magistris in diverso genere scientiarum, *Hos omnes*, inquit, *amavit unicè, atq; ab his invicem dilectus est.* Atq; hoc esse τὸ φιλοίκειον, quod à Fratre suo Vero didicisse Marcus profitetur, censet Salmas. *ad Capit.* ambigo tamen. Marci verò τὸ φιλοίκειον habemus à Capitolino his verbis, commendatum, dixerim, an perstrictum? *Jam in suos tantâ fuit benignitate, ut cùm in omnes propinquos cuncta honoris ornamenta contulerit, tum in filium Commodum, & quidem scelestum atque impurum, citò nomen Cæsaris & mox sacerdotium, statimque nomen Imperatoris, ac triumphi participationem, & consulatum.*

Φιλάληθες | *Simplicitatem* certè Vero tribuisse Severum, eandémq; in illo adamâsse Pium monuimus

mus *suprà ad* § 9. sed & Capitolin. de eodem, *Erat*, inquit, *morum simplicium, & qui adumbrare nihil posset.* Verùm istud infirmitatis potiùs καὶ ἠλιθιότητος ἤτοι εὐηθείας, quàm candoris ingenui καὶ φιλαληθείας fuerit. *nihil potuisse*, dicit; *nihil voluisse adumbrare*, non dicit. Siquidem idem eidem alibi impingit, (quòd & suprà notavimus) *callidam severitatis simulationem*: quâ nimirum per imperii initia, graviter se, & ad Marci mores egerit. Cæterùm *membrana tenuis, & bracteata* tantùm (ut cum Seneca *ep.* 115. loquar) erat illa severitas, cujus fucus facilè deprehendi poterat. nec personam illam diu sustinuit; sed ad ingenium indolémq; pravam citò deflexit. docuítq; verum esse, quod Greg. Naz. *orat in Jul.* 1. Ὡς οὐδὲν πεπλασμένον, μόνιμον, i. e. *quæ simulata sunt diuturna esse non posse.* ut Ambrosius *de Offic. l.* 2. *c.* 22. Ego interim non video (quod & priùs monui) quomodo Capitolinus sibi ipsi constet, qui in Vero modò *simplicitatem* prædicat, modò *callidam simulationem*, tanquam vitium illi ingenitum, notat. At Marcum hac ratione *pro Vero Verissimum* appellabat Adrianus. Cass. & Capitol.

Φιλοδίκαιον | Verùm Pio an Marco (nam ambiguè locutus est) *fidem, non & amorem exhibuisse*, autor est Capitolinus. Est autem *fides justitiæ pars*; ut Cicero, *Offic. l.* 1. Cæterùm *fides* ab *amore* sejuncta, φιλοδικαίου elogium neutiquam meretur. Utrumq; autem hoc & φιλάληθες & φιλοδίκαιον interpres Anglic. (quâ ratione motus, mihi incertum) omisit.

Θρασέαν | De Thraseâ Pæto, Tacit. *annal. l.* 16. Dio Cass. in *Neron.* & in *Dioclet.* Suetonius *l.* 6. *c.* 37. & *l.* 12. *c.* 10. Arrian. in *Epictet. dissert. l.* 1. *c.* 1.

Ἑλβίδιον | De Helvidio Prisco, Thraseæ genero, Tacit. *ibid.* & *hist. l.* 4. Dio Cass. in *Vespas.* Sueton *l.* 10. *c.* 15. & *l.* 12. *c.* 10. Arrian. *l.* 1. *c.* 2. & *l.* 3. *c.* 26. & Plin. min. *l.* 9. *ep.* 23.

Κάτωνα, Δίωνα, Βροῦτον | De his, præter cæteros historicos, fusissimè Plutarchus; qui ex professo res gestas horum omnium descripsit. Verùm quid cum heroibus istis L. Vero, homini *vitiorum Cajanorum, & Neronianorum, & Vitellianorum æmulo, & in pluribus Neroni?* Capitolini sunt de Vero verba. Nero scil. alter Thraseam Marco conciliaverit, & in notitiam ipsius eum insinuaverit? Accedit, quod ex hîc positis videri possit, Marcum Lucio in disciplinam quandoq; datum; & ab eodem in eis, quæ referuntur istîc, aliquâ saltē ex parte, institutū. Verùm repugnat planè sententiæ huic, tum utriusq; ætas, cùm Marc⁹ Luciū antecesserit, utpote qui Pii filiam ideò duxerit uxorem, quòd Luci⁹, cui ab Hadriano destinata fuerat, impar ætate videbatur, filiámq; suam Lucillā nomine eidem Vero jam transnominato nuptum dederit: tum etiam quòd Luci⁹ hic, post septimum annum in familiam Aureliam traductus, *Marci moribus & autoritate formatus* perhibetur. Vide Capitolinum in *Marco* (sed à Salmasio restitutum) & in *Vero*. Alius igitur est necessariò Marci frater requirendus, in quem ista possint competere.

Πολιτείας ἰσονόμου | Πολιτείαν ἰσόνομον & noster istîc, & Plut. in *sap.* 7. *sympos.* appellat τὴν δημοκρατείαν. in qua singulis quibusq; civibus jus ex æquo competit. Ἰσονομίαν eandem appellat Herodot. apud quem Otanes *l.* 3. Πλῆθος δὲ ἄρχον, πρῶτα μὲν οὔνομα πάντων κάλλιστον ἔχει ἰσονομίην. Eúmq; secutus Thucydides, qui *l.* 3. Οἱ ἐν ταῖς πόλεσι προστάντες, μετ' ὀνόματος ἑκάτεροι εὐπρεποῦς, πλήθους τε ἰσονομίας πολιτικῆς, καὶ ἀριστοκρατίας σώφρονος προτιμήσει, τὰ μὲν κοινὰ λόγῳ θεραπεύοντες, ἆθλα ἐποιοῦντο, &c. Quanquam autem, ut *Sen. ep.* 30. *Prima pars æquitatis est æqualitas.* non immeritò tamen Plutarchus, Πασῶν ἀδικιῶν μεγίστην εἶναι τὴν ὀχλικὴν ταύτην ἰσότητα, pronunciat, in *sympos. probl. l.* 8. *c.* 2. &, *æqualitate istâ nihil inæqualius*; Plin. min. *l.* 2. *ep.* 12. Nec sanè minùs veritati consonum quicquam, quàm Lactantii illud *inst. l.* 5. *c.* 14. *Ubi non sunt universi pares, æquitas non est.* Itaque non infrunitè Lycurgus, monenti *democratiam* induceret, *Tu*, inquit, *eam primò domi tuæ instituas.* Plut. *sap. sympos.* & in *apoph.* qui & eo nomine eundem laudat, *sympos. probl. l.* 8. *c.* 2. quod *proportionem arithmeticam*, tanquam δημοκρατικὴν καὶ ὀχλικὴν, repudians, *geometricam* ejus loco in rempubl. à se efformatam induxit. Ἡ μὲν γὰρ, inquit, ἀριθμῷ τὸ ἴσον, ἡ δὲ λόγῳ τὸ κατ' ἀξίαν ἀπονέμει. Vide Casaubon. *ad Sueton. l.* 2. *c.* 51. Potest tamen & πολιτεία ἰσόνομος à Marco dicta videri, *in qua juxta legum præscripta jus cuiq; ex æquo redditur.* Ita Plinius in *panegyr. Trajano*: *Dicitur actori, atq; etiam procuratori tuo, In jus veni, sequere ad tribunal, nam tribunal quoq; excogitatum principatui*, (ità Lips.) *est par cæteris. Sors & urna fisco judicem assignat. eodem foro utuntur principatus & libertas. quæ præcipua tua gloria est, sæpe vincitur fiscus; cujus mala causa nunquam est, nisi sub bono principe.* Sed & de Marco ipso Eutropius, *Hic cum omnibus Romæ æquo jure egit.* Cæterùm tale potius est regium regimen, quale verbis sequentibus depingit.

Τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀρχομένων | Claudianus *in Stilicon.*

Fallitur egregio quisquis sub principe credit
Servitium, nusquam libertas gratior extat.

Optimè itaq; Euripides *Ægeo*, à Stobæo laudatus, *tom.* 2. *tit.* 47.

Ἀνδρὸς δ' ὑπ' ἐσθλοῦ καὶ τυραννεῖσθαι καλόν.
Perferre regnum rege sub bono juvat.

Certè Marcus noster, si Capitolino credimus, *cum populo non aliter egit, quàm est actum sub civitate libera.* Itaq; cùm pecunias ex publico ad bella gerenda à Senatu postularet, Ἡμεῖς γὰρ, inquit, οὕτως οὐδὲν

ἴδιον ἔχομεν, ὥστε καὶ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ οἰκίᾳ οἰκοῦμεν. refert Cassius. Quin & de eodem Aristides Φιλανθρωπία γε μὴν τίς μείζων ταύτης καὶ φανερωτέρα, ἢ κατεπληχὸς ἅπαν τὸ ὑπήκοον, καὶ ὑπὸ φόβου δεδουλωμένον, πολλῶν τῶν χαλινούντων περιϊόντων καὶ ὠτακουστούντων κατὰ πάσας τὰς πόλεις, εἴ τις φθέγξαιτό τι, ἐλεύθερον δ' οὐδὲν οὔτε φρονῆσαί τι οὔτε εἰπεῖν οἷόν τε ὄν· ἀνῃρημένης τῆς σώφρονος καὶ δικαίας παρρησίας, τρέμοντος δ' ἑκάστου, σκιὰν ἀπήλλαξε τοῦ φόβου τούτου, καὶ ἐλευθέρωσε τὰς ἁπάντων ψυχάς, ἐντελῆ καὶ ὁλόκληρον ἀποδοὺς τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς. Laus est Nervæ apud Tacitum, in *vita Agricolæ*, quòd *res olim dissociabiles miscuerit, Principatum & libertatem.* laus eadem & Marco nostro, hisce autoribus, debetur.

Τὸ ἀμελὲς | *Curis vacuum*, Xyl. ad sequentia refert M. Cas. *tenorem constantem in philosophiæ studio æstimationéq; observare, curis distractionibúsq; aliis neutiquam interruptum.* forsan tamen *corporis neglectum* Marcus voluit. Si tamen locus integer fuerit. siquidem τὸ ἀμελὲς alioqui in vitio plerumq; ponitur. quin & infrà § 17. talem se habuisse fratrem prædicat, qui moribus suis πρὸς ἐπιμέλειαν ἑαυτοῦ excitaret ipsum.

Ὁμότονον ἐν τῇ τιμῇ τῆς φιλοσοφίας | De Pio certè Aurel. Victor. *Adeò æqualis probisq; moribus, uti planè docuerit, eô demum fortunatas urbes fore, si regna sapientiæ sint.* Respexit ad celeberrimum Platonis illud, quod Oraculi vicem jam diu obtinuit, nunquam bene cum rebus humanis actum iri, aut civitates probè constitutas fore, πρὶν ἂν ἢ τὸ τῶν φιλοσοφούντων ὀρθῶς γε καὶ ἀληθῶς γένος εἰς ἀρχὰς ἔλθῃ τὰς πολιτικάς, ἢ τὸ τῶν δυναστευόντων ἐν ταῖς πόλεσιν ἔκ τινος μοίρας θείας ὄντως φιλοσοφήσῃ, *epist.* 7. & *polit. l.* 6. Ἐὰν μή, ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ οἱ βασιλεῖς τε καὶ δυνάσται φιλοσοφήσωσι γνησίως τε καὶ ἱκανῶς, καὶ τοῦτο εἰς ταυτὸν ξυμπέσῃ δύναμίς τε πολιτικὴ, καὶ φιλοσοφία. Quod Hierocles *de Providentia l.* 2 apud Photium *cod.* 252. sic expressit, Τοὺς φιλοσόφους ἄρχοντας ταῖς πόλεσιν ἐφεστάναι, ἵνα λήξωσί ποτε τῶν κακῶν· καὶ ὡς οὐκ ἄν ποτε εὐδαιμονήσει πόλις, εἰ μὴ αὐτὴν διαγράψειαν οἱ τῷ θείῳ παραδείγματι χρώμενοι. Ex Juliani mente Gregorius Naz. στηλιτευτ. 1. Χρῆναι γὰρ φιλοσοφίαν καὶ βασιλείαν, ὡς ὁ ἐκείνων λόγος, εἰς ταυτὰ συνελθεῖν. Cicero *ad Quint. frat. ep.* 1. sic extulit: *Tum deniq; fore beatas respublicas, si aut docti & sapientes homines eas regere cepissent, aut qui regerent, omne suum studium in doctrina ac sapientiâ collocâssent. hanc conjunctionem videlicet potestatis ac sapientiæ, saluti censuit civitatibus esse posse.* Justinus in *apolog.* 2. Ἔφη γάρ που καί τις τῶν παλαιῶν, Ἂν μὴ οἱ ἄρχοντες φιλοσοφήσωσι, καὶ οἱ ἀρχόμενοι, οὐκ ἂν εἴη τὰς πόλεις εὐδαιμονῆσαι. de principibus subditisq; simul pronunciavit, quod de illis solis Plato dixerat. præsumpsisse Platonem forsan existimavit, principe philosophante, idem & populum facturum. Ita certè de Numa Plutarchus: Ἐναργὲς ἐξήνεγκε παράδειγμα καὶ τεκμήριον τῆς Πλατωνικῆς φωνῆς, ἣν ὕστερος ἐκεῖνος οὐκ ὀλίγοις χρόνοις γενόμενος ἐτόλμησεν ἀφεῖναι περὶ πολιτείας, ὡς μία κακῶν παῦλα καὶ λύσις ἀνθρώποις ἐστὶν ἔκ τινος τύχης θείας, εἰς ταυτὸ διανοίᾳ φιλοσόφῳ βασιλικὴν συμπεσοῦσαν δύναμιν, ἐγκρατῆ καὶ ὑπερδέξιον τῆς κακίας τὴν ἀρετὴν καταστῆσαι. μακάριος μὲν γὰρ αὐτὸς ὁ σώφρων ὡς ἀληθῶς· μακάριοι δ' οἱ συνήκοοι τῶν ἐκ τοῦ σωφρονοῦντος στόματος ἰόντων λόγων. τάχα γὰρ οὐδὲ ἀνάγκης τινὸς δεῖ πρὸς τοὺς πολλοὺς, οὐδὲ ἀπειλῆς, αὐτοὶ δὲ τὴν ἀρετὴν ἐν εὐδήλῳ παραδείγματι καὶ λαμπρῷ τῷ βίῳ τοῦ ἄρχοντος, ἑκουσίως σωφρονοῦσι καὶ συσχηματίζονται πρὸς αὐτόν. De Osiride pariter Synesius *de provident.* Καὶ προπαίδειαν οὖν Ὄσιρις ἠξίου τιμᾶν. παιδείαν γὰρ ἀρετῆς ᾤετο πηγὴν εἶναι. unde per Ægyptum totam eo regnante virtutem adeo floruisse ὡς ἐοικέναι τὴν χώραν ἀρετῆς διδασκαλείῳ, τῶν παίδων πρὸς ἕνα βλεπόντων τὸν ἡγεμόνα, καὶ δρώντων τι ἂν ὅ,τι ὁρῷεν, καὶ λεγόντων ἂν ὅ,τι ἀκούοιεν. Idem Synesius *ad Arcad. Imper. de regno*, Ὑπὲρ φιλοσοφίας οὖν εὔχομαι· καὶ εἴη γε τυχεῖν τῆς εὐχῆς, ἣν Πλάτων εὐξάμενος οὐκ ἐτύχησεν. ἴδοιμί σε τῇ βασιλείᾳ προσειληφότα φιλοσοφίαν. Quod in Arcadio optaverat Synesius, in Justiniano contigisse refert Agapetus in *Paræn.* Ἐφ' ἡμῖν ἀνεδείχθη τῆς εὐζωίας ὁ χρόνος, ὃν προεῖπέ τις τῶν παλαιῶν ἔσεσθαι, ὅταν ἢ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν, ἢ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσι· καὶ γὰρ φιλοσοφοῦντες ἠξιώθητε βασιλείας, καὶ βασιλεύοντες οὐκ ἀπέστητε φιλοσοφίας. Cæterùm q^d^ ille videre optaverat, iste vidisse se profitetur, id in Marco nostro ab omnibus agnitum est. Huic etenim, Capitolino referente, *sententia Platonis semper in ore fuit: Florere civitates, si aut Philosophi imperarent, aut Imperatores philosopharentur.* Nec in vita, quàm in ore, minùs; quum, ut idem autor est, *honoribus in se receptis, philosophiæ operam vehementer dederit; tantúmque in eo philosophiæ studium fuerit, ut adscitus jam in Imperatoriam dignitatem, tamen ad Philosophorum domos discendi causâ ventitaret.* quod & Cassius etiam his verbis affirmavit, Λέγεται καὶ αὐτοκράτωρ ὢν, μὴ αἰδεῖσθαι, μηδὲ ὀκνεῖν ἐς διδασκάλου φοιτᾶν. Quin & conspicatū hoc Luciū quendam, philosophum & ipsum, ad cœlum manibus sublatis, exclamâsse refert Philostratus in *Herode*, & ex Philostrato Suidas, Ὦ Ζεῦ, ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς γηράσκων ἤδη, δέλτον ἐξαψάμενος, ἐς διδασκάλου φοιτᾷ ὥσπερ οἱ παῖδες! *Proh Jupiter, Romanorum Rex senescens jam, libro ad latus appenso, sicut pueri solent, ad præceptoris ædes itat!* Verùm tantum abest ut hoc sibi Marc^o^ dedecori putârit, aut à verè sapientibus ei notam aliquam attraxerit, ut contrà studium philosophiæ constans & indefessum nomen illi celeberrimum conciliârit. Itaque non immeritò forsan & Diocletianus, Capitolino referente, *vitâ & clementiâ talem se cupere, qualis fuerit Marcus, etiamsi philosophiâ*

phiâ nec Plato esse possit, si revertatur in vitam. Quin & à Casaubono nostro ad Pers. Sat. 1. elogio honoratissimo planè amplissimóq; isto ornatur: *Sapientissimus ille Imperator Marcus,* ὁ ἐν βασιλεῦσι φιλοσοφικώτατος. In eam deniq; propter doctrinam virtutémq; existimationem venisse dicitur, ut eo imperante ferrent palam, *Platonis impletum esse verbum, quo dicebat, Tum orbem terrarum feliciter habiturum, cùm contigisset ut Philosophi rerum potirentur.* Fulgos. *memorab. l.* 2. *c.* 5. De Leone cognomine Sapiente, Baronius, *annal. tom.* 10. *ann.*911. ubi orationem ejusdem quandam piam admodum ac eruditam recitaverat: *Ità planè cùm vel Philosophi Christiani regnant, vel reges philosophantur.* E nostris, De Henrico I. Guilielmus Malmesbur. *l.* 5. *Fuerunt illi (ut verè confirmo) literæ, quamvis tumultuariè libatæ, magna supellex ad regnandi scientiam, juxta illam Platonis sententiam, quâ dicit, Beatam esse rempublicam, si vel Philosophi regnarent, vel reges philosopharentur.* Et de Jacobo Rege Andr. Dunæus, ἐν τῇ ἀξιώσει. Πέφυκε συνελθεῖν ὁμοῦ, μεγάλη τε ἐξουσία καὶ σεμνὴ φρόνησις· ἧς συζυγίας οὐδὲν γένοιτ' ἂν τῷ βίῳ μακαριώτερον. ὡς ὅταν εἰς ταυτὸν τῷ φρονεῖν τε καὶ σωφρονεῖν ἡ μεγίστη δύναμις ἐν ἀνθρώποις ξυμπέσῃ, τότε πολιτειῶν ἀρίστης, καὶ νόμων τῶν τοιούτων φύεται φύσεις, φησὶ ὁ Πλάτων. Deniq; in hanc eandem mentem Doctores Hebræi: איזהו ארם ראוי למלוך ואמר חכם או מלך שידרוש החכמה *Ecquis homo est regno dignus? vel sapiens, vel rex sapientiæ studiosus.* Quanquam Platonis sententiam illam, tot autoribus tantisque comprobatam, ridet exagitátq; multis apud Athenæum *dipnosoph. l.* 5. Masurius, Themistius etiam censuræ subjicere est ausus. Sic enim ille *ad Jovianum Imp. orat.* 12. Πλάτων μὲν οὖν, εἰ καὶ τὰ ἄλλα πάντα θεῖος καὶ αἰδέσιμος, ἀλλὰ τοῦτόν γε ἀτεχνῶς ἀποκεκινδυνευμένος προήκατο λόγον, ὅτι μὴ πρότερον τὰ κακὰ λήξει τοῖς ἀνθρώποις, πρὶν ἂν ἢ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν, ἢ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσιν. Mox Aristotelem Platoni opponens, qui dixerit è contrario, φιλοσοφεῖν μὲν τῷ βασιλεῖ, οὐχ ὅπως ἀναγκαῖον εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἐμποδών· τὸ δὲ φιλοσοφοῦσιν ἀληθινῶς ἐντυγχάνειν, εὐπειθῆ καὶ εὐήκοον. hunc probans, ἔργων γὰρ ἀγαθῶν, inquit, τὴν βασιλείαν ἐνέπλησεν, οὐχὶ ῥημάτων. quasi in verbis, non in factis philosophia consistat. Concludit ipse; Ἀγαπῶμεν δὲ, εἰ φανείη ποτὲ βασιλεὺς, οὐκ αὐτὸς αὐτουργῶν φιλοσοφίαν, τοῖς δὲ φιλοσοφοῦσιν ἀληθῶς εὐπειθὴς καὶ ὑπήκοος. Atqui à regibus sacræ philosophiæ, an theosophiæ, studium etiam codex divinus exigit, *Deut.* 17. *v.* 16,17. Cæterùm, missis his, quæ hîc Marcus, qui possint Lucio competere, non video, cujus vita, tum principis, tum & privati, à philosophica disciplina fuit semper alienissima.

Τὸ πεδαπικὸν περὶ τὸ ὑπὸ τῶν φίλων φιλεῖσθαι | Apud Livium *l.* 22. Acedux Hispanus; *vult sibi quisque credi; & habita fides ipsam plerumque obligat fidem.* Et Seneca, *epist.* 3. *Fidelem si putaveris, facies.* De amore pariter habeas. Imò idem de utroque Plut. in *præcept. conjugal.* Ποιεῖ γὰρ καὶ τὸ πιστεύειν, δοκεῖν πιστεύεσθαι· καὶ τὸ φιλεῖν, φιλεῖσθαι.

Τὸ ἀνεπίκρυπτον | Verum reverà Capitolinus (quod & suprà non semel monuimus) ait fuisse *morum simplicium, & qui adumbrare nihil posset.* nec tamen eum esse existimo, de quo Marc. istic. Certè fratrem suum, quisquis is fuerit, talem Marcus hîc depingit, qualem Achillem (puto) Ennius apud Gellium *lib.* 19. *c.* 8. —— *eo ego,* inquit, *ingenio Natus sum, amicitiam atque inimicitiam in fronte promptam gerere.* De Clearcho itidem Xenophon, *expedit. lib.* 2. Τὸ συνὸν, τό τε φαιδρὸν αὐτοῦ ἐν τοῖς προσώποις ἔφασαν φαίνεσθαι. vid. *l.* 11. § 15.

Τὸ μὴ δεῖσθαι στοχασμοῦ τοὺς φίλους αὐτοῦ, περὶ τοῦ τί θέλει, ἢ τί οὐ θέλει | Contrà prorsus quàm Domitianus, qui κρυψίνους Dioni Cassio prædicatur. & quàm Tiberius multò magis; qui sensus ità privatos obtegere est solitus, ut ancipiti eventu, quid expeteret, quid aversaretur, ariolari suos necesse fuerit, & gravissimam sæpe officiis eis offensionem incurrerent, quibus potissimùm demereri se posse sperabant. Eum nobis sic Cassius *l.* 57. depingit. Φύσει δὲ ἰδιωτάτη ἐκέχρητο. οὔτε γὰρ ὧν ἐπεθύμει προσεποιεῖτό τι, καὶ ὧν ἔλεγεν, οὐδὲν ὡς εἰπεῖν ἐβούλετο· ἀλλ' ἐναντιωτάτους τῇ προαιρέσει τοὺς λόγους ποιούμενος, πᾶν τε ὃ ἐπόθει ἠρνεῖτο, καὶ πᾶν ὃ ἐμίσει προεβάλλετο· ὠργίζετό τε ἐν οἷς ἥκιστα ἐθυμοῦτο, καὶ ἐπιεικὴς, ἐν οἷς μάλιστα ἠγανάκτει, ἐδόκει εἶναι· ἠλέει τε δῆθεν, οὓς σφόδρα ἐκόλαζε, καὶ ἐχαλέπαινεν, οἷς συνεγίνωσκε· τόν τε ἔχθιστον ὡς οἰκειότατόν ἔστιν ὅτε ἑώρα, καὶ τῷ φιλτάτῳ ὡς ἀλλοτριωτάτῳ προσεφέρετο· τό τε σύμπαν, οὐκ ἠξίου τὸν αὐτάρχοντα καταδῆλον ὧν φρονεῖ εἶναι· καὶ εἰ μὲν μόνα ταῦτ' εἶχεν, ἀφύλακτος ἂν τοῖς εἰς πεῖραν αὐτοῦ ἐλθοῦσιν ἦν· πρὸς γάρ τοι τὸ ἐναντιώτατον πάντα ἀναλαμβάνοντες, ἐκ τοῦ ἴσου τό τε μὴ βούλεσθαι δή τι αὐτὸν τῷ πάνυ ποθεῖν, καὶ τῷ ὀρέγεσθαί τινος τὸ μὴ ἐφίεσθαι ἐνόμιζον· νῦν δὲ ὠργίζετο, εἴ τις αὐτοῦ συνεὶς φανερὸς ἐγένετο· καὶ πολλοὺς οὐδὲν ἄλλο σφίσιν, ἢ ὅτι συνενόησαν αὐτὸν, ἐγκαλέσαι ἔχων, ἀπέκτεινε. ὥστε χαλεπὸν μὲν ἦν αὐτῷ συνεῖναι ποιεῖσθαι· πολλὰ γὰρ ἄτε πρὸς τὸ λεγόμενον, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ βουλόμενον συναινοῦντές οἱ, ἐσφάλλοντο. χαλεπώτερον δὲ συνιέναι. τήν τε γὰρ ἐπιτήδευσιν αὐτοῦ καταφωρᾶν, κἀκ τούτου καὶ ἀχθέσθαι αὐτῇ ὑπωπτεύοντο. μόνος οὖν, ὡς εἰπεῖν, ὅσπερ τις ἀπανιώτατόν ἐστι, διεγένετο, ὃς οὔτ' ἠγνόησε τὴν φύσιν αὐτοῦ, οὔτ' ἤλεγξεν· οὕτω γὰρ, οὔτε πιστεύοντες αὐτῷ ἠπατήθησαν, οὔτε ἐνδειξάμενοι νοεῖν ἃ ἔπραττεν, ἐμισήθησαν· πάνυ γὰρ πολὺν ὄχλον παρεῖχεν, εἴ τέ τις ἐναντιοῖτο οἷς ἔλεγεν, εἴτε καὶ συναίροιτο. τὰ μὲν γὰρ ἀληθῶς γίνεσθαι, τὸ δὲ δοκεῖν βούλεσθαι, πάντως τέ τινας πρὸς

ἑκάτερον ἐναντιωμένους εἶχε, καὶ διὰ τοῦτο, τοὺς μὲν τῆς ἀληθείας, τοὺς δὲ τῆς δοκήσεως ἕνεκα ἤχθαιρε. Sed & de Domitiano, Cassius idem, *lib.* 67. Καί τοι καὶ τοῦτο δεινότατον ἔχειν, ὅτι καὶ κολακεύεσθαι ἤθελε, καὶ ἀμφοτέροις ὁμοίως ἤχθετο, καὶ τοῖς θεραπεύουσι, καὶ τοῖς μή· τοῖς μὲν, ὅτι θωπεύειν, τοῖς δὲ ὅτι καταφρονεῖν ἐδόκουν.

§ 15. Παράκλησις Μαξίμου | *Maximus me adhortatus est.* Xyl. Verùm addititium videtur [κλῆσις] illud. lego, Παρὰ, ut supra. atque ità citare comperio Is. Casaubonum *ad vitam Marci.* Legere tamen videtur Salmas. *ibid.* Παρὰ Κατούλου· καὶ Μαξίμου. Sed cum *Catuli* suprà § 13. meminerit, quare denuò, præter morem suum, eundem reponeret, caussam nullam video. minúsq; jam placere sibi, quod olim voluerat, vir candidissimus profitetur. Meric. Cas. Παρὰ Κλ. Μαξίμου, *à Claudio Maximo. Cl. Maximus* inter *Stoicos* à Capitolino recensetur, quibus Marcus noster in disciplinam se dederit. Verùm nec viro clarissimo ea lectio probatur; quum nec in aliis citandis duplici nomine sit usus, παρὰ Οὐήρου, παρὰ Διογνήτου, παρὰ Ῥουστίκου, παρὰ Σέξτου, παρὰ Φρόντωνος, παρὰ Κατούλου. *Ergò & hîc scripsit,* inquit, παρὰ Μαξίμου. *Et sic legendum censeo.* Cui accedit & *ad Capitolinum* Casauboni patris calculus, qui *solis cognominibus Catulum Maximúmque* monet, *à Marco in hoc scripto nuncupatos.* Etiamsi autem Μάξιμον Τύριον Eusebius in *canone chronico* (uti ex Georgio monacho patet, qui eundem transcripsit) inter Marci nostri præceptores collocaverit: unde & supplendus videtur Marian. Scotus, apud quem *Maximi* nomen intercidit, *Tyrii* remansit; vix adducor tamen ut credam quod Viri illustres Jos. Scaliger *notis in Euseb.* & Jac. Capellus *histor. Eccles. cent.* 2. autumant, *Maximum* hunc, *Tyrium* illum esse, cujus extant διαλέξεις, cùm iste quantus quantus est, totus *Platonicus* esse videatur, illum *Stoicum* extitisse consentiunt autores. Sed & *Tyrium* istum sub Commodo, non sub Marco, Romæ διατρίψαι Suidas prodiderit.

Τὸ κρατεῖν ἑαυτοῦ | *ut suo exemplo meipsum regerem.* Xyl. ad verbum, *se continere,* vel, *sui continentem,* sive *potentem esse,* ut Flaccus, *carm. l.* 3. *od.* 29. & Seneca, *ad Marc. c.* 20. vel etiam, *Sibi imperiosum,* ut Flaccus idem *Serm. l.* 2. *c.* 7.

Quisnam igitur liber? Sapiens, sibi qui imperiosus.

Sic κρατεῖν τῆς χειρὸς apud Plutarchum Aristides, de Themistocle quem peculatus reum agebat, ex Tragico an Comico aliquo;

Σοφὸς μὲν ἀνὴρ, τῆς δὲ χειρὸς οὐ κρατῶν.
Sapiens quidem vir, sed manus non continens.

h. e. manum (à publico, sive alieno) continere ac cohibere haud potis. Et κρατεῖν ὀργῆς. Dionysius Halicarn. apud Stob. tom. 2. tit. 20. Ὅτι μεγάλου καὶ δοκοῦντος εἶναι καὶ ὄντος τοῦ κρατεῖν ὀργῆς, ἡ πρόνοια καὶ ἡ φυλακὴ τοῦ μὴ περιπεσεῖν μείζων. Ὀργῆς κρατεῖν dixit, quod ὀργὴν κατέχειν Menand.

Ὅσος τὸ κατέχειν ἐστὶ τὴν ὀργὴν πόνος;
Cohibere quantus impetum est iræ labor!

Rex sapientissimus, *Proverb. c.* 16. *v.* 32. *Potior est longanimis robusto; & qui in animum suum imperium obtinet, expugnante civitatem.* Græc. Κρείσσων ἀνὴρ μακρόθυμος ἰσχυροῦ· ὁ δὲ κρατῶν ὀργῆς, καταλαμβανομένου πόλιν. Optimè, Siquidem, ut Plut. *de ira cohib.* Ἀνθρώπων μὲν κρατῆσαι, καὶ χείροσι βελτιόνων, ὑπῆρξε· τὸ δ' ἐν ψυχῇ στῆσαι κατὰ θυμοῦ, τρόπαιον μεγάλης ἐστὶ καὶ νικητικῆς ἰσχύος. Socratis dictum est; à Stobæo relatum tom. 1. l. tit. 7. μεγίστην μὲν ἀρχὴν εἶναι τὴν βασιλείαν, ἀρίστην δὲ τὸ ἑαυτοῦ ἄρχειν. & de Alexandro Plut. τὸ νικᾷν τοὺς πολεμίους, τὸ κρατεῖν ἑαυτοῦ βασιλικώτερον ἡγεῖτο. Seneca, *de Benef. l.* 5. *c.* 7. *Gentes facilius est barbaras impatientesque alieni arbitrii regere, quàm animum suum continere, & tradere sibi.* &, *epist.* 75. *Hæc est absoluta libertas, in seipsum habere maximam potestatem. inæstimabile bonum est suum fieri.* Et, *epist.* 113. *Sibi imperare maximum est imperium.* Et, *quæst. nat. l.* 3. *Nulla major est victoria, quàm vitia domuisse. innumerabiles sunt, qui urbes, qui populos habuere in potestate; paucissimi, qui se.* Horat. *Carm. l.*2. *od.* 2.

Latius regnes avidum domando
Spiritum, quàm si Libyam remotis
Gadibus jungas, & uterque Pœnus
Serviat uni.

Et Claud. *de* 4. *Cons. Honor.*

—— tunc omnia jura tenebis,
Cum poteris rex esse tui. ——

Rectiùs enim is appellabitur Rex, (qui hoc præstiterit,) *quàm Tarquinius, qui nec se nec suos regere potuit.* Cic. *de fin. l.* 3. Dio Prus. *Orat* 49. Τοῦ γε ὄντως φιλοσόφου τὸ ἔργον, ἡ αὐτοῦ ἀρχή. Τὸ δὲ τὴν ἀρχὴν ταύτην ἰσχυρῶς καὶ ἐγκρατῶς ἔχειν, χαλεπὸν ἤδη καὶ συμπάντων ἀνθρώπων κρεῖττον γενέσθαι. Et rursus, Ὁ τοίνυν φιλόσοφος αὐτὴ αὑτοῦ ἄρχει· ὃ τοῦ παντὶ χαλεπώτερον, ἢ συμπάντων μὲν ἑλλήνων, συμπάντων δὲ βαρβάρων βασιλεύειν. Vide *l.* 2. § 2. & *l.* 11. § 29.

Κατὰ μηδὲν παείφορον | ità Basil. Verùm παείφορον vox est nauci. παράφορον D. Junius vult: quod Xyl. etiam legisse videtur, quum *præcipitem* vertit. Est enim παράφορος propriè qui *transversus abripitur*; eíq; optime opponitur, qui in suo sui imperio se continet. ità Herod. *l.* 8. de quibusdam qui fluvium tranare volentes in aquas unà cum equis se dederant, παρενεχθέντες ἀπώλοντο. *Vi fluminis abrepti perierant.* indè ἡ παραφορὰ à torrente flumine translatum, *l.* 5. § 23. & *l.* 12. § 14. ὁ κλύδων παραφέρει, *æstus abripere,* dicitur. at Lugd. πείφορον exhibet. quod secutus M. Casaub. *circumactum*

cumactum reddidit. atq; ità περιφέρεσθαι etiam usurpatur ab Apostolo, de hominibus instabilibus, qui cùm judicio certo nulli nitantur, ab aliis facile circumaguntur, *ad Ephes. c.* 4. *v.* 14. κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ διδασκαλίας. metaphora ducta à navibus ἀνερματίστοις, uti priùs dictum, ad § 8. Sed prius illud magìs arridet. Vide *l.* 2. § 7.

Ἐν ταῖς ἄλλαις περιστάσεσι | περιστάσεις istîc, ut Galeno suprà ad § 12. adducto, pro *rebus* ejusmodi nos *circumstantibus*, quæ negotium nobis molestiamq; aliquam facessant. de qua vocabuli hujus significatione dicetur ulterius ad *l.* 9. § 13.

Τὸ εὔκρατον τοῦ ἤθους | *mores benè tempearti.* sive *morum insigne temperamentum.* De Aufidio Cicero *ad famil. l.* 12. *ep.* 37. *Est autem ità temperatis moderatisque moribus, ut summa severitas, summa cum humanitate jungatur.* Idem de Lentulo *ad Attic. l.* 4. *epist.* 6. *Virum bonum, & magnum hominem, & in summa magnitudine animi, multâ temperatum humanitate.* Tractum videtur ab aëris constitutione temperata, quando nec æstu torret, nec vexat frigore. Æschines (hujus enim esse docent Laert. Athen. alii) *Axiocho*: οὔτε γὰρ χεῖμα σφοδρόν. οὔτε θάλπος ἐγγίνεται, ἀλλ' εὔκρατος ἀὴρ χεῖται, ἁπαλαῖς ἡλίου ἀκτῖσιν ἀνακιρνάμενος. Potest & à vino aquâ mitigato in quibus miscendis si justa ratio habita fuerit, (artis autem id esse docet Athenæus *l.* 10.) ἀφαιρήσει ἡ κρᾶσις τοῦ οἴνου τὸ βλάπτον, οὐ συναιρεῖσα τὸ χρήσιμον. Plut. *de leg. poet.* Inde οἶνος εὔκρατος, Polluci *l.* 6. *c.* 3.

Ὀυ σχετλίως κατεργαστικὸν τῶν προκειμένων | *Ut quæ instituissem, expedite, nec magnâ cum molestia perficerem.* Xyl. *Negotia, quæcunque ea fuerint, cùm exquisitè, tum sine quiritatione, exequi.* M. Casaub. Eóq; sensu τὸ κατεργάζεσθαι usurpâsse Xenophon videtur, *memorab. l.* 4. Καίτοι γε τοσούτῳ ταῦτα ἐκείνων δυσκατεργαστότερα φαίνεται, ὅσῳπερ πλειόνων περὶ ταῦτα πραγματευομένων, ἐλάττους οἱ κατεργαζόμενοι γίγνονται. Thucydid. etiam *l.* 4. Οὕτω τῇ παρούσῃ εὐτυχίᾳ χρώμενοι, ἠξίουν σφίσι μηδὲν ἐναντιοῦσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ δυνατὰ ἐν ἴσῳ καὶ τὰ ἀπορώτερα μεγάλῃ τῇ ὁμοίως καὶ ἐνδεεστέρᾳ παρασκευῇ κατεργάζεσθαι. Vide *l.* 9. §. 12. Usurpatur & de cibis digerendis concoquendisq; : unde alimenta εὐκατέργαστα, *concoctu facilia*, & δυσκατέργαστα, *concoctu difficilia*, in medicorum scriptis frequentissima. & indè forsan mutuatum fuerit.

Πάντας αὐτῷ πιστεύειν | De Xenocrate Laërt. *l.* 4. Ἦν δὲ καὶ ἀξιόπιστος σφόδρα. ὥστε μὴ ἐξὸν, ἀνώμοτον μαρτυρεῖν, τούτῳ μόνῳ συνεχώρουν Ἀθηναῖοι. *Tantæ apud suos fidei existimationem obtinuit, ut quod nemini cuiquam alioqui licitum, huic etiam injurato testimonium perhibere Athenienses permitterent.* Vide *ad l.* 3. §. 5. Eàdem ferè apud eosdem autoritate fidéque pollebat Aristides: sed & apud Romanos Cato Uticensis. Unde factum, ut de rebus fide omni prorsus indignis παροιμιωδῶς diceretur, Τοῦτο μὲν οὐδὲ Κάτωνος λέγοντος πιθανόν ἐστιν. *Hoc nec Catone prædicante fidem meretur.* Plut. *in Caton.* Malè autem Xyl. istîc, *Dicebat sibi verba facienti*, &c. quasi hoc de se prædicâsse Maximus diceretur, quod tam à Maximi moribus quàm & à Marci mente alienum est.

Ὅτι οὐ κακῶς πράττει | Geminum de Jesu nostro elogium populi apud *Marc. c.* 7. *v.* 37. καλῶς πάντα πεποίηκε. Sed & de Davide dictum *hist. Regum l.* 2. *c.* 3. *v.* 36. *Populo rectum videbatur, quicquid rex fecerat.*

Τὸ ἀθαύμαστον καὶ ἀνέκπληκτον | alterum horum interpres Ang. omisit. Vide *l.* 12. §. 13. Zenonis placitum est apud Laërt. *l.* 7. τὸν σοφὸν οὐδὲν θαυμάζειν. Quin & Zenone prior Democrit. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 3. Σοφίην ἄθαμβον, ἀξίην πάντων καὶ τιμιωτάτην, pronunciavit. Nec Democrito in hoc prorsus quicquam adversatur Heraclitus; Βλὰξ ἄνθρωπος ἐπὶ παντὶ λόγῳ ἐπτοῆσθαι φιλεῖ. quod usurpat Plutarch. *de Poet. leg. c.* 10. & *de audiend.* Verùm illi moderantiús. At utroq; isto antiquior longè Pythagoras, Zenoni planè σύμψηφος, hunc sese ex philosophia fructum percepisse professus est, τὸ μηδὲν θαυμάζειν, *quòd nihil admiraretur*, sive *quòd nihil admiratione suâ dignum duceret.* quod tamen perperam à quibusdam acceptum monet Plut. *de audiend.* Hinc Horat. *l.* 1. *epist.* 6.

Nil admirari prope res est una, Numici,
Soláque, quæ possit facere & servare beatam.

Ex adversùm tamen Plato in *Theæteto*: Μάλα φιλοσόφου τοῦτο τὸ πάθος, τὸ θαυμάζειν· οὐ γὰρ ἄλλη ἀρχὴ φιλοσοφίας ἢ αὕτη· καὶ ἔοικεν ὁ τὴν Ἶριν Θαύμαντος ἔκγονον φήσας, οὐ κακῶς γενεαλογεῖν. Cui & Clemens Alex. calculum contribuit suum, *Stromat. l.* 2. Τῆς ἀληθείας ἀρχὴ, inquit, τὸ θαυμάζειν, ὡς Πλάτων ἐν Θεαιτήτῳ λέγει. καὶ Ματθαίας ἐν παραδόσεσι παραινῶν, Θαύμασον τὰ παρόντα· βαθμὸν τοῦτον πρῶτον τῆς ἐπέκεινα γνώσεως ὑποτιθέμενος. ᾗ κἀν τῷ καθ' Ἑβραίους εὐαγγελίῳ, Ὁ θαυμάσας, βασιλεύσει, γέγραπται· καὶ ὁ βασιλεύσας ἀναπαύσεται. Nec in hac parte à Magistro suo dissentiens Aristot. τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, *l.* 1. *c.* 2. Διὰ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν, ἐξ ἀρχῆς τὰ πρόχειρα τῶν ἀπόρων θαυμάσαντες, εἶτα κατὰ μικρὸν προϊόντες, καὶ περὶ τῶν μειζόνων διαπορήσαντες. Et mox: Ἄρχονται μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ θαυμάζειν πάντες. Verùm conciliari poterunt istæ, quæ ex diametro repugnare sibi invicem videntur, sententiæ; si de tyrone philosopho Platonis istud, de veterano sapientiæ jam apicem summum assecuto, priora illa acceperimus. Cyrus deniq; Persas suos ità instituisse refert Xenophon, *l.* 8. Ὡς μηδὲ μεταστρεφόμενοι φανεροὶ εἶεν, ὡς οὐδὲν θαυμάζοντες.

Καὶ μηδαμοῦ ἐπειγόμενον, ἢ ὀκνοῦν | quod *lib.* 7

§ 69

69. dixit, μήτε σφύζειν, μήτε ναρκᾶν.

Ἦ ἀμηχανοῦν | ἀμηχανεῖν propriè *in eis eſſe anguſtiis, e quibus nullâ ratione, nullâ machinâ expedire vel extricare te poſſis.* itaq; verto *perplexum eſſe.*

Ἦ προσεστηρὸς | Suſpecta vox. forſan προσσεσηρὸς, ut gemina litera altera exſcriptoris vitio exciderit, quo modo in προσαυμοικιζομένοις, *l.* 4. § 16. Xyl. *neq; mæſtitiæ, neq; gaudii nimium.* Caſ. *ridere*, vertit; ſed ita ut *riſûs exceſſum* deſignet. Mihi aliò inclinat animus. σεσηρέναι eſt quod Latinis *ringi*, vel etiam *dentibus renidere.* uſurpatur plerumq; de *riſu ſimulato*, qualis eorum, qui Græcis antiquis γναθμοῖς ἀλλοτρίοις, recentioribus ξεναῖς παρειαῖς γελᾶν, utì Euſtath. *ad Odyſſ.* σ'. *malis alienis ridere*, Latinis dicuntur, ut Flacco *Sat.* 3. *l.* 2. vel etiam de *indignatione, diſſimulata* quidē, ſed quæ iſtiuſmodi oris habitu re prodat, qui cùm *riſum*, vel *irriſionem præ ſe ferat*, ab animo tamen exacerbato proveniat. ità *ringi* Latinis, non ſimpliciter *iraſci*, utì exiliter nimis Nonius, ſed *tacitum ſtomachari, cùm aliud præ te feras*, utì Donatus in Terentiano illo *Phorm.* 2.2. ubi *riſui vero* opponitur;

—— ille ringitur, tu rideas.

Sidonius *carm.* 23. *v.* 87.

Multum ringitur otioſa virtus.

Marcus noſter *l.* 11. § 18. Τὸ εὐμενὲς ἀνίκητον, ἐὰν γνήσιον ᾖ καὶ μὴ σεσηρὸς, μηδὲ ὑπόκρισις. *Si verum ac genuinum fuerit, non perſonatum & ementitum.* quale eorum, qui vultu oriſq; habitu externo offenſionis ſpeciem nullam læſi proferunt, ſed injuriarum deſpectum quendam præ ſe ferunt, cùm animus tamen intùs odiis occultis æſtuet. Apud Suidam, Procopius, opinor, Ἐν τοῖς ἀνεκδότοις, Λίαν γὰρ ἐς αὐτὴν ἡ Θεοδώρα ἠγριαίνετο καὶ ἐσεσήρει. *Valdè adverſus eam exacerbata erat, & ringebatur.* ut ſit iſtîc προσσεσηρέναι, ſive σεσηρέναι πρός τι. *ad rem aliquam*, ſive *ad occaſionem aliquam ringi*, h. e. vel exacerbari vel renidere aliquem, ad riſum quendam adſcititium compoſito vultu, cum animo tamen angeretur. id quod *affectationem caninæ æquanimitatis ſtupore formatam*, nuncupâſſe videtur Tert. *de Pat. c.* 2.

Καὶ τὸ συγγνωμονικὸν | De Demonacte Lucianum vide ad *l.* 5. § 22. Præclara ſanè Catonis majoris, referente Plutarcho, vox illa, Πᾶσιν ἀεὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι χωρὶς ἑαυτοῦ δοῦναι συγγνώμην. Cui gemina Plinii minoris iſta, *l.* 8. *ep.* 22. *Optimum & emendatiſſimum exiſtimo, qui cæteris ita ignoſcit, tanquam ipſe quotidie peccet; ita peccatis abſtinet, tanquam nemini ignoſcat.* Concinna & Senecæ illa, *de benef.* 1. 10. *Hoc tu cave, tanquam maximum crimen, ne admittas: ignoſces tanquam leviſſimo, ſi admiſſum eſt.* &, *ad Mart. c.* 4. *Nec quicquam pulchrius exiſtimo in faſtigio collocatis, quàm multarum rerum veniam dare, nullius petere.* In quam ferè ſententiam de Marco Dio Caſſ. *l.* 71. Αὐτὸς μὲν ἁπάντων τῶν ἁμαρτημάτων ἀπείχετο, καὶ οὔτε ἑκὼν οὔτε ἄκων ἐπλημμέλει· τὰ δὲ δὴ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, καὶ μάλιστα τὰ τῆς γυναικὸς, ἔφερε, καὶ οὔτε ἐπολυπραγμόνει, οὔτε ἐκόλαζε. Cæterùm Stoicorum placitis iſta adverſari prorſus videntur. Cenſent ſiquidem illi ut Laërt. *l.* 7. in *Zenon.* ſapientes, ἐλεήμονας μὴ εἶναι· συγγνώμην τε ἔχειν μηδενί. Et Stob. Collectan. *tom.* 2. *tit.* 46. Φασὶ μηδέποτε συγγνώμην ἔχειν μηδενὶ, τὸν νοῦν ἔχοντα· καὶ δεόντως λέγεσθαι τὸ μηδὲ συγγνώμην ἔχειν τοῖς ἁμαρτάνουσι. Hæc tum commemorat, tum & exagitat Cicero *Or. pro Muræna. Fuit quidem ſummo ingenio vir Zeno, cujus inventorum æmuli* Stoici *nominantur. hujus ſententiæ ſunt & præcepta hujuſmodi; ſapientem gratiâ nunquam moveri; nunquam cujuſquam delicto ignoſcere. neminem miſericordem eſſe, niſi ſtultum & levem. Viri non eſſe, neq; exorari, neq; placari.* Et mox, *Supplices aliqui veniunt, miſeri & calamitoſi? ſceleratus & nefarius fueris, ſi quidquam miſericordiâ adductus feceris. Fatetur aliquis ſe peccâſſe, & ejus delicti veniam petit? nefarium eſt facinus ignoſcere; exorari, ſcelus; miſereri, flagitium.* Et rurſus ſua illorum præceptis opponens. *Nihil ignoveris. Imo aliquid, non omnia. Nihil gratiæ cauſſa feceris. Imò ne reſiſtito* [al. *perſiſto*] *gratiæ, cùm officium & fides poſtulabit. Miſericordiâ commotus ne ſis. ſed tamen eſt etiam in diſſolvenda ſeveritate laus aliqua humanitatis.* Agnoſcit, ſed explicare ac mollire conatur Seneca *de clement. l.* 2. *c.* 5. *Scio malè audire apud imperitos ſectam Stoicorum tanquam nimis duram. Objicitur enim illi, quod ſapientem negat miſereri, negat ignoſcere. hæc ſi per ſe ponantur, inviſa ſunt. videntur enim nullam ſpem relinquere humanis erroribus, ſed omnia delicta ad pœnam deducere. Quod ſi eſt, quid hac ſectâ durius, quæ dediſcere humanitatem jubet, portúmque adverſus fortunam certiſſimum, mutuum auxilium claudit? ſed nulla ſecta benignior leniórq; eſt, nulla amantior hominum, & communibus bonis attentior.* Et, *c.* 7. *At, quare non ignoſcat, dicam. Venia eſt pœnæ meritæ remiſſio. ti igitur ignoſcitur, qui puniri debuit. Sapiens autem nihil facit, quod non debet; nihil prætermittit, quod debet. Itaq; pœnam quam exigere debet, non donat: ſed illud, quod ex venia conſequi vis, honeſtiore tibi viâ tribuit. Parcit enim ſapiens, conſulit, & corrigit. idem facit, quòd ſi ignoſceret, nec ignoſcit. quoniam qui ignoſcit, fatetur aliquid ſe, quod fieri debuit, omiſiſſe. Aliquem verbis tantùm admonebit, pœnâ non afficiet, ætatem ejus emendabilem intuens: aliquem invidiâ criminis manifeſtè laborantem, jubebit incolumem eſſe; quia deceptus, quia per vinum lapſus: hoſtes dimittit ſalvos, aliquando etiam laudatos, ſi honeſtis cauſſis pro fide, pro fœdere, pro libertate in bellum accincti ſunt. Hæc omnia non veniæ ſed clementiæ opera ſunt.* Verùm hæ ſunt Stoicorū argutiolæ ſpinoſæ, & ſubtilitates ſupervacaneæ, quas Marc9 noſter, ſolidior quàm ſubtilior, minùs curâſſe videtur: imò meræ ſunt, Senecâ ipſo cenſente, λογομαχίαι. Sic enim ipſe demum

ibidem.

ibidem. De verbo, ut mea fert opinio, quæstio est; de re quidem convenit. Sed de istis ampliùs, ad *lib.* 2. § 13. De Pio certè Capitolin. *Ad indulgentias pronissimus fuit.* Et, *His quos Adrianus damnaverat, in Senatu indulgentias petiit.* Idémque de Marco. *Fuit per omnia moderatissimus, in hominibus deterrendis à malo, invitandis ad bona, remunerandis copiâ, indulgentiâ liberandis: fecitque ex malis bonos, ex bonis optimos: moderatè etiam cavillationes nonnullorum ferens.* & rursus: *Erat mos iste Antonino, ut omnia crimina minori supplicio quàm legibus plecti solent, puniret: quamvis nonnunquam contra manifesto: & gravium criminum reos inexorabilis permaneret.* Κἂν ἄρα συμβῇ ποτ τὴν τιμωρίαν ὑποσχεῖν, οὐ τὸ παθεῖν καὶ δοῦναι δίκην δεινὸν νομίζουσιν, ἀλλὰ μὴ μείζω προσπαθεῖν, κέρδος τίθενται. Aristid. de eodem. De Agricola Tacitus, *Omnia scire, non omnia exequi: parvis peccatis veniam, magnis severitatem commodare: nec pœnâ semper, sed pœnitentiâ sæpiùs contentus esse.* Vide *infrà* § 16. τὸ ἥμερον.

Καὶ ἀδιαστρόφου μᾶλλον ἢ διορθουμένου φαντασίαν παρέχειν | *magisq; constantiam erroris securam, quàm erroris correctionem præ se tulisse.* Xyl. obscuriùs pauló. Hoc vult. Cùm sit prima felicitas, à recti norma ne minimum quidem, vel discedere, vel distorqueri: secunda, siquis quoquo modo deflexerit, εἰς διορθώσεως χρῄζειν, (ut ipse de se dixerat, suprà § 7.) ad rectitudinis statum pristinum denuò reduci; quùm, *quod naturâ bonum est, neq; emendari, neq; corrigi se poscat*, ut *l.* 2. Arnobius; eam in Maximo rectitudinis firmitatem & stabilitatem extitisse, ut ope alterâ istâ nihil opus habuerit, τὴν διόρθωσιν οὐ δεχόμενος, quod de Deo Aristot. *de mund. c.* 6. ita saltem *in bonum transfiguratus*, ut *nihil in eo superesset, quod mutandum videretur*, ut Seneca, *ep.* 6. In quem eundem sensum & illa accipi possunt, quæ habentur *l.* 3. § 5. Ὀρθὸν οὖν εἶναι χρή, οὐχὶ ὀρθούμενον. Et *l.* 7. § 7. Ὀρθός, ἢ ὀρθούμενος. Neq; enim ἀδιαστροφίαν sive *pertinaciam* illam Marcus noster in Maximo aut offenderat, aut si offendisset, prædicaret; quâ nihil in natura sua magìs laudare ac probare palam profitebatur, portentum illud hominis, Caius Caligula, ut Sueton. *l.* 4. *c.* 29. cùm nihil sit hâc magìs aut devitandum, aut detestandum; ab eáq; Marcus & ipse se cum primis abhorrere doceat, *l.* 6. § 21. & alios itidem seriò sedulóq; dehortetur, *l.* 4. § 12.

Οὔτε ὑπέμεινεν ἂν κρείττονα αὐτοῦ αὐτὸν ὑπολαβεῖν | Miranda de hominis præstantiâ aliorum omnium consensio, cui nemo quisquam deprehensus est, qui exæquare se ausus esset. Stupenda etiam, non suspicienda duntaxat, in tanta universorum existimatione, hominis modestia, qui neminem quenquam unquam neglectui aut despectui habuerit.

Καὶ τὸ εὐχαριεντίζεσθαι | Nec occurrere alibi vocem hanc existimo; & hoc loco mihi suspecta est plané. Siquidem χαριεντισμὸς sive *urbanitas*, parum distare videtur, vel ab ἀστειολογίᾳ, quam repudiat Marcus *suprà* § 7. vel à κομψείᾳ etiam, quam non semel damnat. *l.* 3. § 5, & 8. & *l.* 4. § 51. unde τὸ χαριεντίζεσθαι καὶ τὸ κομψεύεσθαι à Platone conjunguntur, *polit. l.* 4. εἰ ἔτι μᾶλλον χαριεντίζοιτο ὁ ταῦτα λέγων, κομψευόμενος. quin & Suidas τὸ καταπροσπαίζεσθαι exponit per χαριεντίζεσθαι. quod Marco itidem in vitio ponitur, *l.* 5. § 5. forsan tamen existimaverit quis, τὸ εὖ istud adjectum, urbanitatem ita condire posse, ut suo modo suáq; temperate adhibita, (quod non observant οἱ χαριεντιζόμενοι ἐν μὴ χαρίεντι καιρῷ, utì Dionys. Halic. in *Lysia* loquitur) etiam citra Stoicæ severitatis violationem ullam locum suum obtineat. quum τὸ εὔχαρι in Pio prædicet ipse *infr.* § 16. Xyl. *liberaliter quoq; facetum esse.* quod tam à Maximi instituto, quàm & à Marci, puto, ingenio, aberat procul. Verùm ego Marco ipso autore, τὸ οὐ χαριεντίζεσθαι rescribere non dubitem; atq; ita Marcum ipsum scripsisse, pignore etiam interposito, contendere ausim. τὸ χαριεντίζεσθαι certè in sequiorem partem usurpari, docent, cum ex Aristophanis illo, χαριεντίζεις (τίζῃ f.) καὶ καταπαίζεις ἡμῶν καὶ βωμολοχεύῃ. apud Etymologum & Suidam; qui & χαριεντιζόμενοι exponunt εὐτραπελευόμενοι, σκώπτοντες. tum & ex Glossario, ubi χαριεντίζεσθαι, *Carinari. Carinari* autem in Isidori *Glossis* est *illudere.* Et *Carinantes* ap. Festum, *probra objectantes*, sive *objicientes.* quibus accedit quod *Carinare*, Servius *ad Æn. l.* 8. *obtrectare.* adductis Ennii illis,

---*neq; me decet hanc Carinantibus edere chartis.*

&, *Contra Carinantes verba atq; obscæna profatus.*

ubi in priore versu pro *hanc, haic*, sive *hæc* Merula; in altero, pro *atque, aiquè*, sive *æquè*, Castricom. legendum censet. porrò *Carinare à navium carinis dictum* vult Festus, an hujus mutilator Paulus, *quod ut infima navis pars carina; ita sortis infimæ homines, quibus scommata id genus jacere usus esset.* at Jos. Scaliger, & hunc secuti Merula *ad Ennium*, & *ad Strabonem* Casaubonus, *carinari* Latinis eodem modo dictum statuunt, quo Græcis χαριεντίζειν. nec indicant tamen unde nominis id tractum velint. à *Carinis* ne loco in urbe sic dicto; an à *navium carinis*, ut ad nautis usitata convitia respiciat, de quibus Flaccus *Serm. l. Sat.* 5.

Tum pueri nautis, pueris convitia nautæ

Ingerere.---nam Festo quæ tribuitur notatio nec nauci est. ego sanè à χαριεντίζεσθαι ipso *carinari* vel deductum, vel corruptum nullus ambigo.

§ 16. Τοῦ πατρὸς | *Patrémne* velit naturalem, *Annium Verum*, de quo suprà § 2. an adoptivum, *Antoninum Pium*, ambiget forsan quispiam. Verùm hunc potiùs designatum existimem, cum quia ille Marco nostro impube adhuc, excessisse videtur; ut ex Capitolino conjicere est; tum quia hæc eadem (quæ

&

& magna ex parte ſunt principis potiùs, quàm privati hominis, virtutes) pleraque ferè de Pio enunciata deprehenduntur *l.6.* § 30. idem ſtatuit & Caſaub. *ad Marci vitam.* Interim falſus eſt Theodoretus, ſi Pii gnatum Marcum exiſtimavit, quod verba ipſius ſonare videntur, *therapeut. l.9.* ubi poſtquam de Hadriano dixerat, καὶ Ἀντωνῖνος, inquit, καὶ Βῆρος ὁ ἐξ ἐκείνου. & Acciaolus, *Antoninus qui Hadriano ſucceſſit, quique ex eo genitus eſt Verus.* Marcum enim potiùs quàm Luciū deſignatum opinor, cùm eo loci, tum & operis ejuſd. *l.6.* ubi Imperatorum Series ità digeritur, Ἁδριανὸς, καὶ Ἀντωνῖνος ὁ πρῶτος, καὶ Βῆρος, καὶ Κόμμοδος. Cæterùm de Vero neutro verum eſt, *ex Pio* fuiſſe *genitum.*

Τὸ ἥμερον | De Pio, Capitolin. *Erat moribus clemens, ingenio placidus & mitis. Nulli acerbus, cunctis benignus.* Eutrop. & Aurel. Victor. *Adeò manſuetus, ut inſtantibus patribus, ad eos qui contra cum conjuraverant, perſequendos, compreſſerit quæſtionem. uſque eò autem mitis fuit, ut cùm ob inopiæ frumentariæ ſuſpicionem lapidibus à plebe Romana perſtringeretur, maluerit ratione expoſitâ placare, quàm ulciſci ſeditionem.* Marcum pariter prædicat Galenus in *commentar. de libris ſuis*, εὐγνώμονά τε καὶ μέτριον, ἥμερόν τε καὶ πρᾶον. Clementiam Marci celebrat cum aliis & Capitol. Sed præcipuè Ariſtides & Dio. Ille *orat. in Regem*; Ὧν γὰρ, inquit, τηλικοῦτος ὁ βασιλεὺς, ἡμερότητι καὶ ἐπιεικείᾳ διενήνοχεν ἁπάντων βασιλέων. Iſte in *Marco*, οὕτω τι, inquit, καθαρὸς διὰ πάντων, καὶ χρηστὸς καὶ εὐσεβὴς ἐγένετο, ὡς ἔγραψε τῇ βουλῇ μηδένα τῶν Κασσίῳ συναραμένων τεθνάναι. Μὴ γὰρ γένοιτο, ἔφη, μηδένα ὑμῶν ἐπ' ἐμοὶ, μήτε τῇ ἐμῇ, μήτε τῇ ὑμετέρᾳ ψήφῳ σφαγῆναι. καὶ τέλος ἔφη, ὅτι ἂν μὴ τούτου τύχω, σπεύσω πρὸς τὸν θάνατον. Unde in Senatu acclamatum ei refert Vulcat. in *Caſſ. Antonine pie, Dii te ſervent. Antonine clemens, Dii te ſervent.* Vide *ſuprà* § 15. Τὸ συγγνωμονικόν.

Μενετικὸν ἀσαλεύτως ἐπὶ τῶν ἐξετασθέντως κριθέντων | Ita *l. 6.* § 30. Τὸ ὑπὲρ τῶν κατὰ λόγον προηγουμένων εὔτονον. Verùm cave iſtic intelligas ἀδιατρεψίαν illam, quam Cajum Imperator. in ſe maximè probâſſe, ex Sueton. ſupra monuimus, ad § 15. aut Neronis etiam pervicaciam, dixerim an præcipitantiam obſtinatam, cui illud Caſſio referente, ſubinde in ore, Περὶ ὧν ἂν ἅπαξ τι εἴπω, μηκέτι μου αὖθις πύθῃ. Siquidem ut Seneca, *de benefic.* 4. 3[illegible]. *Hoc verò ſuperbæ ſtultitiæ perſeverantia eſt, Quod ſemel dixi, qualecunque eſt, fixum ratúmque ſit.* Quomodo apud Antiphan. ille in *Gorgytho*, referente Athenæo *l.* 8.

Ἥπτον γ' ἀποσταίην ἄν, ὧν προειλόμην,
Ἢ Κηφισοδώρου γλαῦκος προοῖτ' ἂν κρανίον.

Nec ſtultitiæ tantùm, ſed & inſcitiæ proprium. Syneſ. *in calvit.* de plebe imperita: Καὶ γὰρ ἀμαθεῖς ὄντες, ἰσχυρογνώμονές εἰσι, καὶ χαλεποὶ προστάται τῶν ἀτόπων προλήψεων ὡς ἂν τις τῶν πάντων ἀφωνῇ, ταχὺ πείθεται τὸ καινόν. Verùm rationibus veris certiſq; ſubnixam conſtantiā intelligit in rebus accuratè perpenſis, & veritati æquitatíq; conſentaneè conſtitutis. Rectè Senec. *ep.* 23. *Conſtituendum eſt quid velimus, & in eo perſeverandum. Nam illi, qui ex aliis propoſitis in alia tranſiliunt, aut nè tranſiliunt quidem, ſed caſu quodam tranſmittuntur, quomodo habere quidquam certum manſurúmve poſſunt?* Et, *de Beat. c.8. Fidens ſit animi: ſed fiducia ejus non ſine ſcientia ſit, non ſine conſtantia. ita maneant illi ſemel placita, nec ulla in decretis ejus litura ſit.* A conſtantia certè laudat Pium Capitolinus; uti mox videbitur. Verùm de argumento iſto habetur elegans ſanè Epicteti diſſertatio apud Arrian. *l.* 2. *c.* 15. ubi inter alia hæc habet. Τοῖς κριθεῖσιν ἐμμένειν δεῖ, οὐ πᾶσιν ἀλλὰ τοῖς ὀρθῶς. οὐ θέλεις τὴν ἀρχὴν ποιῆσαι καὶ τὸ θεμέλιον, τὸ κρίμα σκέψασθαι, πότερον ὑγιὲς ἢ οὐχ ὑγιὲς, καὶ οὕτω λοιπὸν ἐποικοδομεῖν αὐτῷ τὴν εὐτονίαν, τὴν ἀσφάλειαν; ἂν δὲ σαπρὸν ὑποκείσῃ καὶ καταπίπτον, οὐκ οἰκοδόμημά τι ὄν, ὅσῳ ἂν πλείονα καὶ ἰσχυρότερα ἐπιθῇς, τοσούτῳ θᾶττον κατενεχθήσεται. Vide *ad l.* 8. § 16.

Τὸ ἀκενόδοξον περὶ τὰς δοκούσας τιμάς | idem & *l.* 6. §. 30. De Pio Victor. *Appetentiâ gloriæ caruit & oſtentatione.* Quin &, Capitolino teſte, *menſes Septembrem atque Octobrem cùm Antoninum atque Fauſtinum* (ab ipſius uxoríſq; ſuæ nominibus) *appellandos decreviſſet Senatus, id Antoninus reſpuit.* quamquam cæteroquin honoris ſibi ſuíſve ab eiſdem oblatum delatúmque, quod legitur, aſpernatus. Vide *infrà*, § 17.

Τὸ φιλόπονον | Verùm iſta potiùs Ælii Adriani laus fuerit, de quo Victor: *Immenſi laboris: quippe qui provincias omnes pedibus circumierit, agmen comitantium prævertens.* Sed & hanc laudem etiam Marco tribuit Dio: Vide *infrà ad illa*, οὐ προσπαθεῖ. Capitolinus item verbis illis: *Magno igitur labore, etiam ſuo, gentes aſperrimas vicit.*

Τὸ ἀκουστικὸν τῶν ἐχόντων τι κοινωφελὲς εἰσφέρειν. De eodem *l.6.* § 30. Τὸ ἀνέχεσθαι ἀντιβαινόντων τῷ παρρησιαστικῶς ταῖς γνώμαις αὐτοῦ, καὶ χαίρειν, εἴ τις δεικνύοι βέλτιον. Optimè Agamemnon *Iliad.* ξ. *v.* 107.

Νῦν δ' εἴη, ὃς τῆσδε γ' ἀμείνονα μῆτιν ἐνίσποι,
Ἢ νέος, ἠὲ παλαιός· ἐμοὶ δέ κεν ἀσμένῳ εἴη.

Sophocl. Antigon.

Ἄναξ, σέ τ' εἰκὸς, εἴ τι καίριον λέγει,
Μαθεῖν, σέ τ' αὖ τοῦδ'· εὖ γὰρ εἴρηται διπλῇ.

Et rurſus:

Μὴ νῦν ἓν ἦθος μοῦνον ἐν σαυτῷ φόρει,
Ὡς φῂς σὺ, κ' οὐδὲν ἄλλο, τοῦτ' ὀρθῶς ἔχειν.
Ἀλλ' ἄνδρα, κἄν τις ᾖ σοφὸς, τὸ μανθάνειν
Πόλλ' αἰσχρὸν οὐδὲν, καὶ τὸ μὴ τείνειν ἄγαν.

Et denuò,

Καὶ τῶν λεγόντων εὖ, καλὸν τὸ μανθάνειν.

Et ibid.

Ἔυ σοι φρονήσας, εὖ λέγω· τὸ μανθάνειν
Δ' ἥδιστον εὖ λέγοντος, εἰ κέρδος φέρει.

Anacharsis apud Plutarchum in *Symposio*, cùm quæreretur, ecquid regem maximè illustrem faceret, respondisse dicitur, Ἐι μόνος φρόνιμος εἴη. *Si solus sapuerit.* quod mihi videtur à ratione quàm longissimè dissitum. Itaque malim, quod Stobæus exhibet 2. 48. Ἐι μὴ μόνος φρόνιμος εἴη. Si non solus sapuerit. si sapientia suâ non fuerit confisus nimis, dum se solùm sapere existimat. Quod de Tiresia Homer. *Odyss.* κ'. *v.* 495 de Scipione Cato apud Plut. in *apoph.* & *Polit.* De Chrysippo alii apud Laërt. *l.* 7.

Οἶος πέπνυται· τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι.

Et Callimach. hymn.

Μοῦνος πεπνυμένος.

Qualis Creon depingitur à Strattide in *Phœniss.* apud Athen. *l.* 14.

Ὀυδὲν συνίετε πᾶσα Θηβαίων πόλις,
Ὀυδὲν ποτε.

Et à Sophocle in *Antigon.*

Οἱ τηλικοὶ δὲ καὶ διδαξόμεσθα δὴ
Φρονεῖν πρὸς ἀνδρὸς τηλικοῦ δὲ τὴν φύσιν;

Siquidem, ut apud eundem Creontem filius patrem prudentior monet;

Ὅστις γὰρ αὐτὸς ἢ φρονεῖν μόνος δοκεῖ,
Ἢ γλῶσσαν ἣν οὐκ ἄλλος, ἢ ψυχὴν ἔχειν,
Οὗτοι διαπτυχθέντες ὤφθησαν κενοί.

& Euripidis *Æolo* apud Stob. *tom.* 2. *c.* 22.

— τούτῳ δ' ἀνδρὶ μήτ' εἴην φίλος,
Μήτε ξυνείην, ὅστις αὐτάρκη φρενὶ ν
Πέποιθε, δούλους τοὺς φίλους ἡγούμενος.

Ità qui solus sapit, bis desipit; dum aliorū consilia respuit & despuit, aliorúmq; consortia abs se abdicat. quibus duobus nihil potest esse principibus perniciosius. fit deniq; quod Plato *ad Dion. epist.* 4. & ex Platon. Plut. *de adulat.* & in *præcept. polit.* αὐθάδεια ἐρημίᾳ ξύνοικος. De Marco nostro Capitol. *Semper sanè cum optimatibus, non solùm bellicas res, sed etiam civiles, priusquam faceret aliquid, contulit.* denique, sententia illius præcipua semper hæc fuit, *Æquius est, ut ego tot & talium amicorum consilium sequar, quàm ut tot & tales amici meam unius voluntatem sequantur.* Optimè L. Æmylius apud Livium *l.* 44. *Non sum is qui non existimem admonendos duces esse: imò eum, qui de sua unius sententia omnia gerat, superbum judico magis quàm sapientem.*

Τὸ ἀπαραιτήτως εἰς τὸ κατ' ἀξίαν ἀπονεμητικὸν ἑκάστῳ | De eodem *l.* 6. § 30. Ὡς ἀκριβὴς ἦν ἐξεταστὴς ἠθῶν καὶ πράξεων. Capitol. *Fuit sanè eâ constantiâ, ut septenis & novenis annis in provinciis bonos præsides detineret.*

Τὸ ἔμπειρον, ποῦ μὲν χρεία ἐντάσεως, ποῦ δὲ ἀνέσεως | *Diligens agri cultor, mitis, largus; & omnia hæc cum mensura.* Capitol. Vide *suprà* quæ de Apollonio § 8. Seneca, *epist.* 89. *Impetus ex dignitate rei cujusque concipitur, proinde remissior acriórve, prout illa digna est peti.*

Τὸ παῦσαι τὰ περὶ τοὺς ἔρωτας τῶν μειρακίων | quibus scil. cum Hadrianus, tum & Trajanus nimiopere addicti: uti ex Dione liquet & Capitolino. Vide *infrà* § 17. Θεοδότε.

Ἡ κοινονοημοσύνη | *quod utilitati publicæ omnes cogitationes impendebat.* Xyl. Κοινονοημοσύνη vocabulum compositione novâ, vel à nostro fabricatum, vel à suis receptum. hoc enim Stoicis familiare fuisse deprehendet, qui in eorum quæ supersunt fragmentis versatus fuerit, nova subinde prout usus postulabat, compositionis Grammaticæ ope, comminisci & procudere vocabula. Insolens itaq; vox ista; & rei propemodum insolentis. Nam quod Paulus conqueritur *ad Philip. c.* 2. *v.* 21. Πάντες τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν. *Quæ sua sunt, plerique quærunt:* (quod *charitatis* esse negat idem Apost. *ad Cor. ep.* 1. 13. 5. οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς) in ore subinde habentes, vel Davidicum illud *Psal.* 4. 6. *Quis nobis commodi aliquid repræsentabit?* vel Theocriticum istud ex *Idyll.* 16.

Αὐτῷ μοί τι γένοιτο. —

Et quod Pindarus *Nem.* 1. Gregor. Naz. *in Julian. l.* 1. & Greg. Presb. in *vit. Naz.* Τὸ οἰκεῖον πρέζει πᾶν τοῦ δὲ δημωφελοῦς καὶ κοινῇ διαφέροντος ὀλίγη τοῖς καθ' ἕνα φροντίς. Herodian. *l.* 2. hoc est, ut Tacit. *Annal. l.* 17. *Privata cuique stimulatio, vile decus publicum.* Ità quod idem *ibid. pessimum veri affectus venenum, sua cuique utilitas.* Et quod Livius *histor. l.* 20. *Privatæ res semper offecere, officiéntque publicis consiliis.* Dum, Ἐν βραχεῖ μὲν μορίῳ σκοποῦσι τῶν κοινῶν οἱ πλεῖστοι· τῷ δὲ πλείονι τὰ οἰκεῖα πράσσουσιν. ὥστε τῷ ἰδίῳ λανθάνειν τὸ κοινὸν ἀθρόως φθειρόμενον. Thucyd. *hist. l.* 1. &,quod Lysias *adv. Philon.* Παρέντες τὸ τῆς πόλεως κοινὸν ἀγαθὸν, ἐπὶ τὸ ἑαυτῶν ἴδιον κέρδος ἦλθον, διὰ τὸ τὴν πόλιν, ἀλλὰ οὐσίαν, πατρίδα αὐτοῖς ἡγεῖσθαι. Πόλει δ' ἄχρηστος, ὁ αὑτῷ ἄριστος. Euripid. *Heracl.* vide & Aristotel. *polit. l.* 2. *c.* 3. Eò igitur laudabilior fuerit in Antonino κοινονοημοσύνη ista, quò in plerisque rarior: quâ *potior* habetur *privatis vel rebus vel necessitudinibus respublica,* ut Liv. *l.* 24. &, *communia propriis præjudicant,* ut Bernard. *de temp. Serm.* 58. οὐ γὰρ τὰ ἴδια τῶν κοινῶν, ἀλλὰ τὰ κοινὰ τῶν ἰδίων προτιμητέον. Apollon. Tyan. *epist.* 66. Eam principi suo Claudian. his verbis commendat, in *Honor. Cos.* 4.

— *consule cunctis,*
Non tibi: nec tua te moveant sed publica vota.

Eam certè in Pio cum primis prædicat Capitolinus his verbis: *Tantâ sanè diligentiâ subjectos sibi populos rexit, ut omnia & omnes, quasi sua essent, curaret. itaque provinciæ sub eo cunctæ floruerunt. Ibid.* & in Catone, Lucanus *l.* 2.

— urbi

— urbi pater est, urbique maritus ;
In commune bonus. —

In Galba, Plaut. in *Galb.* Ὁ δὲ Γάλβας ἀεὶ μὴ δῆλος πρὸ τοῦ ἰδίου τὸ κοινὸν τιθέμενος. In Severo, Galenus *ad Pison. de Theriac.* Νομίζεται τὸ μέγιστον εἶναι τῆς βασιλείας μέρος, τὴν τοῦ κοινοῦ σωτηρίαν. In Athenienſibus priſcis Demoſth. *Olynth.* 3. Οὐ γὰρ εἰς περιουσίαν ἐπράττετο αὐτοῖς τὰ τῆς πόλεως· ἀλλὰ τὸ κοινὸν αὔξειν ἕκαστος ᾤετο δεῖν. In Lacedæmoniis cum primis, Plut. in *Lycurg.* Τὸ δ᾽ ὅλον, inquit, εἴθιζε τοὺς πολίτας μὴ βούλεσθαι μήτε ἐπίστασθαι κατ᾽ ἰδίαν ζῆν, ἀλλ᾽ ὥσπερ τὰς μελίττας, τῷ κοινῷ συμφυεῖς ὄντας ἀεὶ, καὶ μετ᾽ ἀλλήλων εἰλουμένους περὶ τὸν ἄρχοντα, μικροῦ δεῖν ἐξεστῶτας ἑαυτῶν ὑπ᾽ ἐνθουσιασμοῦ καὶ φιλοτιμίας, ὅλους εἶναι τῆς πατρίδος. vide *l.* 7. § 4.

Cæterùm in diverſum abit & reclamat hîc Xylandro de vocabuli hujus interpretatione par illud in republica literaria honoratiſſimum, Iſaac. Caſaubonus & Claud. Salmaſius, in eruditiſſimis ſuis *ad hiſtoriam Auguſtam commentariis.* Ille, *Propria*, inquit, *Marco vox eſt iſta, eruditiſſimo interpreti minùs intellecta. Sic autem appellat civilitatem, & virtutem illam, per quam cenſeri communi cum cæteris civibus jure æquo animo aliquis patitur. Herodianus vocat* τὸ μέτριον καὶ ἰσόμετρον. vide pòſt in δημοτικὸν τῶν φίλων. Iſte pariter pro eo vult ſumi quem *communem ſenſum* vocat Juvenal. *l.*3. *Sat.*8. verbis iſtis;

Hæc ſatis ad juvenem, quem nobis fama ſuperbum
Tradit & inflatum plerumque Nerone propinquo.
Rarus enim fermè ſenſus communis in illa
Fortunâ.

Significat, inquit, *modeſtam illam, moderatam, uſitatam, & ordinariam, ut ità dicam, hominis mentem, quæ in commune quodammodò conſulit, nec omnia ad commodum ſuum refert, reſpectúmque etiam habet eorum cum quibus verſatur, modeſtè, modicéque de ſe ſentiens.* Eodémq; refert uterq; quod in ſequentibus adjicitur, tanquam vocabuli iſtius interpretamentū, de facilitate animi in concedendo amicis, nè ſe comitarentur, aut ſecum convivari cogerentur, ſi id ipſi nollent: quam & in Marco notat Galenus, qui in *comment.* περὶ τοῦ προγινώσκειν, φιλανθρωπίαν καὶ χρηστότητα ἐν τῷ περὶ ἰδίων βιβλίων, μετριότητα καὶ εὐγνωμοσύνην, nuncupat. Juvenali Senecam adjungere licet, *ad Lucil.* ſuum *epiſt.* 105. *Odium ex offenſa ſic vitabis, neminem laceſſendo gratuitó : à quo te ſenſus communis tuebitur.* De Tho. Moro noſtro Eraſmus *epiſt. ad Ulr. Huttenum*, *Nemo minùs ducitur vulgi judicio : ſed rurſus nemo minùs abeſt à ſenſu communi.* Nec multùm diſtat quod Apoſtolus *ad Rom. c.*12. *v.* 16. Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. *Communem ſenſum* in Trajano hunc prædicat Plin. in paneg. *non de tyranno, ſed de cive ; non de domino, ſed de parente loquimur. unum ille ſe è nobis putat ; nec minùs hominem ſe quàm hominibus præeſſe meminit.* In Marco Eutrop. *hiſt.* Rom. *l.* 8. *Hic cùm omnibus Romæ æquo jure egit : ad nullam inſolentiam elatus eſt imperii faſtigio.* Etiam poſt imperium collatum & ſuſceptum, τῷ αὐτῷ νῷ καὶ τρόπῳ χρώμενος. Ariſtid. *orat. in Marc.* De Claudio Sueton. *l.* 5. *c.* 12. *In ſemet parcus atque civilis, præ nomine Imperatoris abſtinuit*, nimios honores recuſavit. Sed *c.* 35. *non ſine nota aliqua, jactator civilitatis.* De Pio ipſo Jul. Capitolinus, *Imperatorium faſtigium ad ſummam civilitatem deduxit.* De Marco denique noſtro Capitolin. idem, *In imperio ità civiliter ſe geſſit, ut lenitatem Pii nemo deſideraret.* Et mox ; *Cum populo non aliter egit, quàm eſt actum in civitate libera.* Déque eodem Joan. Aventinus *annal. Boior. lib.* 2. *Admodum clemens & civilis erga omnes, adeuntium cuivis dextram placidè dabat.*

Καὶ τὸ ἐφεῖσθαι τοῖς φίλοις μήτε συνδειπνεῖν αὐτῷ πάντως | Lamprid. de Alexandro Severo: *Cum amicis tam familiariter vixit, ut communis eſſet ei ſæpe conſeſſus, iret & ad convivia eorum : aliquos autem haberet quotidianos etiam non vocatos. quotidiani igitur illi convivæ imperatorum, etiam non vocati aderant, & adeſſe quodammodo cogebantur, quid ſine illis eſſe non poſſet princeps.* non tenuit autem hunc morem Marcus, ſed amicos liberabat hac neceſſitate veniendi, & gratiam illis faciebat ſecum convivandi, ubi ipſis collibuerat ; Patrem Pium, ut hoc loco ipſe teſtatur, imitatus, quòd ſequiùs tamen interpretati ſunt quidā, & ad mores Marci arrogantes referre conati ſunt, qui faſtigium principis ſervare cuperet. *Dederunt crimini*, inquit Capitolinus, *quod aulicam arrogantiam confirmaverit, ſubmovendo amicos à ſocietate communi atque à conviviis.* Salmaſ. *ibid.*

Μήτε συναποδημεῖν | dicere nimirum ſolebat, *Gravem eſſe provincialibus comitatum principis etiam nimis parci.* Capital. Verùm Marcus hac ratione Pium prædicat profectionem communem amicis condonâſſe, ne illis ipſis gravis potiùs ac moleſtus officio minùs neceſſario exiſteret. quo nomine Marcum item commendat Galenus locis paulò ante adductis. Χρηστόν τ᾽ ὄντα, inquit, καὶ φιλάνθρωπον αὐτὸν ἐδυνήθην πεῖσαι καταλείπειν ἐν τῇ Ῥώμῃ με.

Ἀεὶ δὲ ὅμοιον αὐτὸν καταλαμβάνεσθαι ὑπὸ τῶν διὰ χρείας τινὰς ἀπολειφθέντων | M. Caſaub. de negotiis accipit, quæ cum neceſſaria aliqua occaſione interveniente, priuſquam confici poſſent, abrumpere cogebatur, eundem illū, h.e. pariter affectum, pariáque ſentientem, ubi ad illa jamdiu intermiſſa rediret, ſemper deprehenderent. At Xyl. (cui accedo potiùs, ſuadente dictionis ipſius ſerie) de perſonis, amicis putà, familiaribus, miniſtris; quòd etiam cum neceſſitate aliqua eum comitati non fuerant,

rant, aut etiam ob caussas necessarias, quo minùs id possent, ab ipso, cùm aliquò proficisceretur diutius forsan abfuturus, relicti, eundem tamen tam absentes quàm præsentes experti sint. Vitium illud notâsse videtur crebrum nimis, à quo Pius immunis fuerit, quo absentium amicorum rationem nullam aut exiguam saltem habere solent plerique, quos præsentes tamen colere cum primis præ se ferant. Quò trahit Athenæus *dipnosoph. l.* 5. tritum sermone vulgari illud, quod ille τὴν μισανθρωποτάτην τῶν παροιμιῶν indigitat;

Τηλοῦ φίλοι ναίοντες, οὐκ εἰσὶν φίλοι.
Amici, amici non sunt, qui degunt procul.

Et reverâ sicut apud Romanos *lege Pompeiâ, ab honorum petitione absentes submovebantur*; Suet. *l.* 1. *c.*28. ità & plerisque, bonis etiam candidísque, absentium benè meritorum quoq; oblivio quandoq; obrepit. Cæterùm quod in Pio Marcus hîc prædicat, Epicuri dogma vult esse Laërt. *l.* 10. qui sapientem dixerit, húncque solum, Χάριν ἕξειν φίλοις καὶ παροῦσι καὶ ἀποῦσιν ὁμοίως, διά τε ὁδοῦ. ὅτε μὲν τις στρεβλοῦται, ἔνθα καὶ μύξει καὶ οἰμώξει. descripsi & quæ ad præsens negotium nihil faciunt, quò loco malè habenti medelam tentarem. Sic vertit Ambros. Camaldun. *Gratiámque amicis præsentibus æquè ac absentibus habiturum sapientem, solum, atque item in itinere: quum tamen cruciatur, & ingemiscet & ejulabit.* Verùm, quid hoc est, *in itinere gratiam habere*? aut quò spectat? tum quæ arena sine calce? aut quàm bella commissura illa? *quum tamen cruciatur*, &c. quid enim istud ad gratiam amico habendam? eò, utì videtur, respexisse voluit, quod antè dictum fuerat, Κἂν στρεβλωθῇ δ' ὁ σοφὸς, εἶναι αὐτὸν εὐδαίμονα. forsan autem illud, διά τε ὁδοῦ, ad sequentia pertinebat; ut sensus sit, *etiam in itinere, si quem torqueri viderit, commiseratione attactum, sortem hominis deploraturum.* Sed reverâ prioribus illis postrema ista sic conjungenda autumo, ut legatur; Κἂν στρεβλωθῇ δ' ὁ σοφὸς, εἶναι αὐτὸν εὐδαίμονα· ὅτε μέντοι στρεβλοῦται, ἔνθα καὶ μύξει καὶ οἰμώξει. ità sensus erit, *sapientem, etiamsi in tormentis quoque constitutus beatus sit, inter torquendum tamen ingemiscere atque ejulare.* μύζειν *ingemiscere.* de Delphino Aristot. *hist. animal. l.* 8. *c.* 2. ἔξω δὲ ζῇ πολὺν χρόνον, μύζων καὶ στένων. atque indè μυγμὸς, ὁ στεναγμός. Suid. tum subjungenda, μόνον τε χάριν ἕξειν τὸν σοφὸν, &c. quæ ad præsens institutum pertinent.

Καὶ τὸ ζητητικὸν ἀκριβῶς — καὶ ἐπίμονον· ἀλλ' οὐ τὸ προαπέστη | Ex conjectura adscripsi, καὶ ὅτι οὐ προαπέστη, ejusmodi aliquid exigente sensu, & dictionis serie. Verùm D.Bootius mavult, ἀλλ' οὐ πότε προαπέστη· quod & Annotator Lugd. censuit. D. Jun. οὐ προαποστῆναι & ἀρκεσθέντα. Illud autem Merici, ἐπίμονον ἄλλου, quod de *patientia* vult intelligi *in aliis audiendis*, ego concoquere non possum: sicut nec, quod ex paternis commentariis adducit, ἀλλ' οὐ τὸ, Προαπέστη, &c. acsi alterius cujuspiam dictum citaretur. De Pio pariter iterum Marcus *l.* 6. §. 30. Καὶ τὸ περὶ κατάληψιν πραγμάτων φιλότιμον· καὶ ὡς ἐκεῖνος οὐκ ἄν τι ὅλως παρῆκεν, μὴ πρότερον εὖ μάλα κατιδὼν καὶ σαφῶς νοήσας. Ubi vides & sententiam eandem; & geminam huic, quam nos damus, seriem etiam dictionis. De eodem Jo. Xiphilin. Λέγεται δὲ ὁ Ἀντωνῖνος ζητητικὸς γενέσθαι, καὶ μηδὲ περὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ τυχόντα τῆς ἀκριβολογίας ἀφίστασθαι· ὅθεν αὐτὸν οἱ σκώπτοντες κυμινοπρίστην ἐκάλουν. Nec hac in parte Pio dispar Marcus; de quo Cassius, Δικάζων τάς τε πίστεις καὶ τὰς ἀναγνώσεις ἐπὶ μακρότερον ἐποιεῖτο, ὥστε πανταχόθεν τὸ δίκαιον ἀκριβοῦν.——φιλόπονος γὰρ, καὶ ἀκριβῶς πᾶσι τοῖς τῇ ἀρχῇ προσήκουσι προσεφέρετο· καὶ οὐδὲν ἐν παρέργῳ οὔτε ἔλεγεν, οὔτε ἔγραφεν, οὔτε ἐποίει· ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ περὶ τοῦ βραχυτάτου ἡμέρας ὅλας ἀνήλισκεν, οὐκ ἀξιῶν τὸν αὐτοκράτορα ἐξ ἐπιδρομῆς τι πράττειν. Pertinet autem huc Platonis illud in *Phædon.* Ἐμοὶ δοκεῖ περὶ τῶν τοιούτων, τὸ μὲν σαφὲς εἰδέναι ἐν τῷ νῦν βίῳ, ἢ ἀδύνατον εἶναι, ἢ παγχαλεπόν τι. τὸ μέντοι αὖ τὰ λεγόμενα περὶ αὐτῶν μὴ οὐχὶ παντὶ τρόπῳ ἐλέγχειν, καὶ προαφίστασθαι πρὶν ἂν πανταχοῦ σκοπῶν ἀπείπῃ τις, πάνυ μαλθακοῦ εἶναι ἀνδρός.

Τὸ διατηρητικὸν τῶν φίλων | *l.* 6. §. 30. τὸ βέβαιον καὶ ὅμοιον ἐν ταῖς φιλίαις. De Augusto Sueton. *l.*2. *c.* 66. *Amicitias neque facilè admisit, & constantissimè retinuit.* Et de Constantio Liban. *Orat.* 3. Εἰς μὲν τὸν τῶν ἐπιτηδείων κατάλογον, οὐδένα προπετῶς ἐνέγραφεν· οὓς δὲ ἐγγράψειεν ἅπαξ, οὐκ εἰδὼς ἐξαλείφειν· οὐδ' ἀναλίσκων χρόνῳ τὸ φίλτρον, ἀλλ' ἐπιτείνων τῇ συνουσίᾳ τὸν πόθον. Solonis id monitum, Φίλους μὴ ταχὺ κτῶ· οὓς δ' ἂν κτήσῃ, μὴ ἀποδοκίμαζε. Laert. *l.* 1. De Pio Capitol. *Amicis suis in imperio suo non aliter usus est, quàm privatus.* Et rursus; *Convivia cum amicis & privata communicavit & publica. Frequentavit & ipse amicorum suorum convivia.* Verùm hæc potiùs ad civilitatem referenda fuerint.

Καὶ μηδαμοῦ ἀψίκορον, μηδὲ ἐπιμανές | scil. *furor* & *fastidium*, sive *amor insanus*, & *præpropera satietas*, apud animos versatiles per vices obtinent, sibíq; invicem succedunt. ità Thamarem sororem Amnon Davidis filius, quam paulò antè insanè deperierat, expletâ libidine, mox penitissimè est aversatus. *Hist. Reg. l.* 2. *c.* 13. *v.*15. Πτηναὶ γὰρ αἱ τῶν ἐρώντων καρδίαι, inquit Clemens *pædag. l.*2. *c.*10. καὶ σβέννυται μετανοίᾳ τὰ φίλτρα· τρέπεται δὲ πολλάκις τὸ φιλεῖν εἰς τὸ μισεῖν, ὁπότε ἂν αἴσθηται τῆς καταγνώσεως ὁ κόρος. Apud Senecam Tragœd. *Medea*, 3. 1.

Si quæris odio misera quem statuas modum,
Imitare amorem. —

Ità quod Plato *politic. l.* 8. Τῷ ὄντι τὸ ἄγαν τι ποιεῖν, μεγάλην φιλεῖ εἰς τοὐναντίον μεταβολὴν ἀνταποδιδόναι. Hoc est quod in juvenibus notat Aristoteles

Rhetor. *l.* 2. *c.* 12. Οἱ νέοι δὲ εὐμετάβολοι καὶ ἁψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας· καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχὺ δὲ παύονται. Est autem ἁψίκορον metaphoricè ab eis translatum, qui cibos statim, ubi minimum libârunt, satiati repudiant. Suid. ἁψίκορος, εὐμετάβλητος, ἢ ὁ ταχέως καὶ ἅμα τῷ ἅψασθαι κορεννύμενος. qui & Marci verba mox subjungens σωτηριητικὸν δεῖ εἶναι πρὸς τοὺς φίλους, καὶ μηδαμοῦ ἁψίκορον. Eum secuti interpretes ad Pii adversus amicos affectum referunt haud incommodè. quanquam potest etiam latiùs sumi, ut reliquum etiam vitæ institutum respiciat.

Τὸ αὔταρκες ἐν παντὶ | ὡς ὀλίγοις ἀρκούμενος. *l.* 6. § 30. neque enim assentior Xylandro vertenti, *In omnibus omnia sua in se reposita habebat.* nec ea mens Marci, istîc saltem. malim, vel *modico*, vel *sorte contentus*. Epicur. *ad Menæc.* Τὴν αὐτάρκειαν δὲ ἀγαθὸν μέγα νομίζομεν· οὐχ ἵνα πάντως τοῖς ὀλίγοις χρώμεθα· ἀλλ' ὅπως, ἐὰν μὴ ἔχωμεν τὰ πολλά, τοῖς ὀλίγοις χρώμεθα, πεπεισμένοι γνησίως, ὅτι ἥδιστα πολυτελείας ἀπολαύουσιν οἱ ἥκιστα ταύτης δεόμενοι.

Τὸ φαιδρὸν | τὸ εὔδιον τοῦ προσώπου. *ibid.*

Τῶν ἐλαχίστων προδιοικητικόν | Nec in hoc Pio dispar Marcus, qui *cunabulis post puerorum lapsum culcitras subjici jussit. unde hodiéque rete prætenditur.* inquit Capitol. Itâ *Philosophia* (ut apud Senecam *epist.* 17. Cicero) *& in maximis opitulatur, & ad minima descendit.* Verùm in Capitol. Salmasius pro *cunabulis*, *funambulis* legendum contendit; quem vise sis *ad Marci vitam.*

Καὶ πᾶσαν κολακείαν ἐπ' αὐτοῦ σταλῆναι | συσταλῆναι Xyland. Verùm mutatu nihil opus: cùm & στέλλεσθαι & σταλῆναι simplex, *comprimendi, reprimendique* significationem obtineat. itâ medicis dicuntur pharmaca quædam κοιλίαν στέλλειν, *ventrem supprimere*, ut Alexandro Aphrodisæo, an Tralliano (hoc enim vult Mercurial. *gymnast. l.* 1. *c.* 11.) in *præfat. problem.* idémque alibi, αἵματος δὲ σταλέντος· *cùm autem sanguis repressus fuerit.* De Alexandro Mammææ Lamprid. *Salutabatur autem nomine, hoc est, Ave Alexander: si quis caput flexisset, aut blandiùs aliquid dixisset, utì adulator vel abjiciebatur, vel ridebatur.*

Τὸ φυλακτικὸν τῶν ἀναγκαίων τῇ ἀρχῇ | Hujus rei documentum esse potest, quòd *salaria multis subtraxit, quos otiosos videbat accipere, dicens, Nihil esse sordidius, quàm si rempublicam ii arroderent, qui nihil in eam suo labore conferrent.* Capitol. qui & de Marco: *In largitionibus pecuniæ publicæ parcissimus fuit: quod laudi potiùs datur, quàm reprehensioni.*

Καὶ ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας | *Sumptus procurabat.* Xyl. *Impensarum ratiocinarium custodiebat.* Cas. qui & de *Imperii ratiocinario* accipit, quod apud se Pius habuerit. de quo & Capitol. *Rationes omnium provinciarum scivit & vectigalium.* indéque κυμινοπρίστην dictum, quòd in istis exigendis districtiùs ageret. Verùm de diverbii illius occasione suprà diximus. Malim & istic τὸ ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας, de *sumptuum erogatione moderandâ & attemperandâ*, quàm de redituum rationibus exquisitè conficiendis interpretari. Pium scil. in illis *condum* magis quàm *promum* se exhibuisse.

Καὶ ὑπομενετικόν | Itâ *l.* 6. § 30. τὸ μακρόθυμον· καὶ ὡς ἔφερεν ἐκεῖνος τοὺς ἀδίκως αὐτὸν μεμφομένους μὴ ἀντιμεμφόμενος.

Ἐπὶ τῶν τοιούτων τονῶν | τόνον istîc *rigorem* significare vult Mericus. Verùm τόνων, non τονῶν, esset à τόνος· & *rigores* dicere durius paulò videatur. Xylander τινῶν legit, cui calculum do, operarum mendum merum subesse opinatus.

Μήτε περὶ τοὺς θεοὺς δεισιδαίμον | Ita *l.* 6. § 30. de Pio: θεοσεβὴς χωρὶς δεισιδαιμονίας.

Μήτε περὶ ἀνθρώπους δημοκοπικόν | quod de eis usurpatur, qui muneribus ac viscerationibus populum demereri studio habent. Plut. *præcept. polit.* Τὸν μὲν οὖν λύκον οὔ φασι τῶν ὤτων κρατεῖν· δῆμον δὲ καὶ πόλιν ἐκ τῶν ὤτων ἄγειν δεῖ μάλιστα· μὴ, καθάπερ ἔνιοι τῶν ἀγυμνάστων περὶ λόγων, (leg. λόγους) λαβὰς ἀμούσους καὶ ἀτέχνους ζητοῦντες ἐν τοῖς πολλοῖς τῆς γαστρὸς ἕλκουσιν, εὐωχοῦντες, ἢ τοῦ βαλαντίου διδόντες, ἢ πυρρίχας τινὰς ἢ μονομάχων θεάματα παρασκευάζοντες ἀεὶ, δημαγωγοῦσι, μᾶλλον δὲ δημοκοποῦσι. δημαγωγία γὰρ ἡ διὰ λόγου πειθομένων ἐστίν· αἱ δὲ τοιαῦται τιθασεύσεις τῶν ὄχλων, οὐδὲν ἀλόγων ζώων ἄγρας καὶ βουκολήσεως διαφέρουσιν. nec multò post idem genus hominum perstringens: Οὗτος ἁπάντων ἐρώτων ἰσχυρότατος ἅμα καὶ θειότατός ἐστιν ὁ πόλεσι καὶ δήμοις πρὸς ἕνα δι' ἀρετὴν ἐγγινόμενος. αἱ δὲ ἀπὸ θεάτρων, ἢ νεμήσεων, ἢ μονομάχων ψευδώνυμοι τιμαὶ καὶ ψευδομάρτυρες, ἑταιρικαῖς ἐοίκασι κολακείαις ὄχλων, ἀεὶ τῷ διδόντι καὶ χαριζομένῳ προσμειδιώντων ἐφήμερόν τινα καὶ ἀβέβαιον δόξαν. δημοκοπίαν & δημαγωγίαν distinguit, ut illa sit populi favorem muneribus captantium, ista orationibus.

Νῆφον ἐν πᾶσι | *præcipuè sobrius.* Capitol. Verùm hoc restrictius. Apostolus *ad Timoth. ep.* 2 *c.* 4. *v.* 5. Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι. Et *ad Thessal. ep.* 2. *c.* 3. *v.* 6. γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν. De Scipione Polyb. *l.* 10. ἀγχίνους καὶ νήπτης. quod ob vocabuli insolentiam observo magis.

Παρόντων μὲν ἀνεπιτηδείως ἀπέχεσθαι, ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι | Itâ paulò pòst, καὶ ἀπέχεσθαι, καὶ ἀπολαύειν ἐδύνατο. Quod de Aristippo ferè Laert. *l.* 2. Ἀπέλαυε μὲν γὰρ ἡδονῆς τῶν παρόντων, οὐκ ἐθήρα δὲ πόνῳ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν οὐ παρόντων. Sentit nimirum, quod idem *ibidem*, ὅτι τὸ κρατεῖν καὶ μὴ ἡττᾶσθαι ἡδονῶν, ἄριστον, οὐ τὸ μὴ χρῆσθαι. De Aristippo tamen Flaccus *l.* 1. *epist.* 17.

Tentantem majora, ferè præsentibus æquum.

Quod Isocrates Demonico § 19. στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βελτίω.

'Απόντων δὲ μὴ δεῖσθαι | τότε γὰρ δεόμεθα, ὅταν διὰ τὸ μὴ παρεῖναι ἀλγῶμεν. Epicur. *ad Menæc.*

Καὶ τὸ μήτε ἄν τινα εἰπεῖν | rectè Xyl. *Nemo fuit, qui eum esse diceret.* id est, verè dicere posset: per opprobrium scil. neque enim ἐγκωμιαστικὰ sunt quæ sequuntur, ut eruditus interpres Anglicanus opinatur; Sed σκωπτικὰ potiùs καὶ διασυρτικά.

Μήτε ὅτι σοφιστής Allusit ad ζῆλον σοφιστικόν, quem suprà attigerat, § 7. De eodem *l.* 6. § 30. οὐ σοφιστής. Et Capitolin. *Fuit vir formâ conspicuus, ingenio clarus, —Singularis eloquentiæ, nitidæ literaturæ, — & hæc omnia cum mensura, & sine jactantia.* Nam quod vir doctissimus *Sophistæ*, aut *Scholastici* etiam nomen in meliorem partem hîc accipi laudísque loco haberi opinatus est, ab autoris mente quàm longissimè aberravit. quod & illud ex *l. 6.* planissimè adstruit. Marci sensum optimè explicabit Plutarch. *de audiend.* ubi sophistarum ingenium praxínq; depingens; 'Ο μὲν γὰρ, inquit, Μελάνθιος, ὡς ἔοικε, περὶ τῆς Διογένους τραγῳδίας ἐρωτηθεὶς, οὐκ ἔφη κατιδεῖν αὐτὴν ὑπὸ τῶν ὀνομάτων ἐπιπροσθουμένην· αἱ δὲ τῶν πολλῶν διαλέξεις καὶ μελέται σοφιστῶν, οὐ μόνον τοῖς ὀνόμασι παραπετάσμασι χρῶνται τῶν διανοημάτων, ἀλλὰ καὶ τὴν φωνὴν ἐμμελείαις τισὶ καὶ μαλακότησι καὶ παρισώσεσιν ἐφηδύνοντες ἐκβακχεύουσι καὶ παραφέρουσι τοὺς ἀκροωμένους, κενὴν ἡδονὴν διδόντες, καὶ κενοτέραν δόξαν ἀντιλαμβάνοντες. Clemens itaque *strom. l.* 1. 'Η δὲ σοφιστική, inquit, τέχνη, δύναμίς ἐστι φανταστική, διὰ λόγων δοξῶν ἐμποιητικὴ ψευδῶν, ὡς ἀληθῶν. παρέχει γὰρ πρὸς μὲν πειθὼ τὴν ῥητορικήν· πρὸς τὸ ἀγωνιστικὸν δὲ τὴν ἐριστικήν. ἀντικρὺς γὰρ οὖν ὁ Πλάτων κακοτεχνίαν προσεῖπεν τὴν σοφιστικήν· ὅ, τε Ἀριστοτέλης ἑπόμενος, κλεπτικήν τινα αὐτὴν ἀποφαίνεται· ἅτε τὸ ὅλον τῆς σοφίας ἔργον πιθανῶς ὑφαιρουμένην, καὶ ἐπαγγελλομένην σοφίαν, ἣν οὐκ ἐμελέτησεν. ἐν βραχεῖ δὲ εἰπεῖν, καθάπερ τῆς ῥητορικῆς ἀρχὴ μὲν τὸ πιθανόν· ἔργον δὲ, τὸ ἐπιχείρημα· καὶ τέλος, ἡ πειθώ· οὕτω τῆς ἐριστικῆς ἀρχὴ μὲν, τὸ δόξαν· ἔργον δὲ τὸ ἀγώνισμα· καὶ τέλος, ἡ νίκη. τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον καὶ τῆς σοφιστικῆς ἀρχὴ μὲν τὸ φαινόμενον· ἔργον δὲ διττόν· τὸ μὲν ἐκ ῥητορικῆς, διεξοδικὸν φαινόμενον· τὸ δὲ ἐκ διαλεκτικῆς, ἐρωτηματικόν· τέλος δὲ αὐτῆς ἡ ἔμπληξις. Vide Platonem in sophista, qui totam illam dissertationem satìs prolixam in hoc genus animalium definiendo insumpsit, cujus instituti rationem prodit nobis Plutarch. insignem nimirum nugatorum istorum per Græciam eo seculo feracitatem, qui acceptâ à juventute potissimùm pecuniâ sapientiam edocturos sese pollicebantur, cùm nihil minùs quàm quod profitebantur præstarent. Sic enim ille *Plat. quæst.* 1. Καὶ γὰρ ὥσπερ ἐκ τύχης, τότε φορὰν συνέβη σοφιστῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι· καὶ τούτοις οἱ νέοι πολὺ τελοῦντες ἀργύριον, ὀνόματος ἐπληροῦντο, καὶ δοξοσοφίας, καὶ λόγων ζήλου, σχολὴν καὶ διατριβὰς ἀπράκτους ἐν ἔρισι καὶ φιλοτιμίαις ἄγοντες, καλὸν δὲ καὶ χρήσιμον οὐδ' ὁτιοῦν. Itaq; Dio Prus. *orat.* 4. Eunuchis istos confert, quos, ut illa apud Comicum, *aiunt mulierum esse amatores maximos, sed nihil posse*; saltem, siquid quàm maximè moliti fuerint, nihil procreare, est certo certius. Vide *suprà ad* § 7. & *ad l.* 9. §. 29.

Μήτε ὅτι οἰκογενὴς οὐρνάκλος | 'Οἰκογενὴς ad verbum, qui Hebræis יליד בית *Jerem. c.* 2. *v.* 14. quanquam Mericus noster glossema esse merum censet, quod è margine in textum irrepserit. Verùm de hoc alii viderint. Servi interim, ut Mosis Græcus interpres, *Genes. c.* 17. *v.* 13. vel sunt ἀργυρώνητοι, vel οἰκογενεῖς. eandem habes distinctionem apud Tragicum in *Oedipo Rege*; ubi opilio regius ἦν δοῦλος, οὐκ ὠνητὸς, ἀλλ' οἰκοτραφείς. Hi Latinis *Vernæ, vernulæ, vernaculi*, quod hic noster usurpavit. De Macrino Capitol. *In vernaculis vel aulicis, tam impius, tam asper, ut servi illum sui non Macrinum dicerent, sed Macellinum.* Seneca de *benefic. lib.* 6. *cap.* 11. *Alter apud proximum circulatorem resedit, & dum vagus atque erro vernaculis congregatur & ludit*, &c. Horum autem, cùm sub oculos ipsorum educarentur parvuli, petulantiâ & procacitate oblectabant sese familiariter patroni. Talis ille, qui Senecæ *ep.* 12. *Non cognoscis me?* inquit. *Ego sum Felicio, cui solebas sigillaria afferre, Philositi villici filius, deliciolum tuum.* Martial. *l.* 14. *epigr.* 54.

Si quis plorator collo tibi vernula pendet,
Hæc quatiat tenerâ garrula sistra manu.

Et de Erotio *vernula* sua, sic enim appellat *l.* 5. *epigr.* 38. *Deflere non te vernulæ pudet mortem?* *ibid. ep.* 35.

Inter tam veteres laudat lasciva patronos,
Et nomen blæso garriat ore meum.

Seneca *de provident. cap.* 1. *Cogita filiorum nos modestiâ delectari, vernularum licentiâ; illos disciplinâ tristiori contineri, horum ali audaciam.* Indè *vernæ procaces* dicti Horatio *Serm. lib.* 2. *Sat.* 6. & *vernilitas* ἀντὶ τῆς βωμολοχίας. Martial. *lib.* 1. *epigr.* 42.

Urbanus tibi, Cæcili, videris.
Non es, crede mihi. quid ergo? Verna es.

Et *l.* 10. *epigr.* 3.

Vernaculorum dicta, sordidum dentem,
Et fœda linguæ probra circulatricis.

Cicero *Bruto.* § 172. *Ego memini T. Tincam Placentinum, hominem facetissimum, cum familiari nostro Q. Granio dicacitate contendere. Sed Tincam, non minùs multa ridiculè dicentem, Granius obruebat nescio quo sapore vernaculo.* Ammianus *hist. l.* 17. *Julianum appellantes loquacem talpam, literionem Græcum, & huic congruentia plurima atque vernacula jactantes.* De Vitellio Suetonius *l.* 9. *c.* 14. *Nullis tamen infensior quàm vernaculis & mathematicis.*

t cis. quam ſcripturam tamen ſolicitat Joſ. Scalig. propugnat Juſt. Lipſius. De mancipiis pariter Senec. *de Sap. conſtant. c.* 11. *Nos mancipiorum noſtrorum urbanitas, in dominos contumelioſa, delectat: quorum audacia ità demum ſibi in convivas jus facit, ſi cepit à domino.* Quòd autem ex Epicteto *diſſert. l.* 4. *c.* 2. ἥδιων τοῖς συνοῦσι, ſive *officioſum atque obſequioſum* hominem, vir doctus hic deſignari exiſtimavit, nullâ id certè ratione niti videtur; cùm iſtud τὸν ἄρεσκον magìs quàm *vernulam* ſapiat; & procacem potiùs, ac pro *vernularum* more leviculè ſe gerentem Marcus voluiſſe videatur; ſivè ut Plautinâ linguâ loquar, ex *Mil.* 4. 2.

Cavillatorem facetum magis quàm convivam commodum.

Meliùs certè Ann. Lug. *dicaculus, quales ſunt vernulæ.*

Μήτε ὅτι σχολαστικὸς | *homo de ſchola,* Xyl. atque ità Cicero *de Orat. l.* 2. *homo de ſchola, atque à magiſtro, & Græcis literis eruditus.* De Maximinis patre & filio Alexander Mammææ in *epiſt. ad matrem,* quam Capitol. in *Max. min.* exhibuit; *Sed timeo, nè ſoror mea Græcis munditiis erudita, barbarum ſocerum ferre non poſſit; quamvis ipſe adoleſcens & pulcher, & ſcholaſticus, ad Græcas munditias eruditus eſſe videatur.* Quo loco, *barbaro ſcholaſticus* opponitur, h. e. cultu liberaliore ſtudiiſque imbutus literariis. prout cl. Caſaub. adnotavit. Verùm iſtîc τῷ ἀνδρὶ πεπείρῳ, i. *viro maturo* ὁ σχολαστικὸς ἀνεπιτήδειος· ut eum deſignet qui *in ſcholis ſub præceptore* adhuc *agat,* aut agere etiam opus habeat. indè Plutarch. *de audiend.* μελέται σχολαστικαί. quo loco notat, τοὺς τὰς τῶν παιζόντων καὶ πανηγυριζόντων ἐν ταῖς σχολαστικαῖς μελέταις φωνὰς ἐπὶ τοὺς φιλοσόφους μεταχομίζοντας. Vel ejuſmodi etiam, qui *pro ſcholaſtico ſe venditet.* quod *in mundialibus ſcriptoribus* (ità autor loquitur) in *epiſt. ad Salon.* reprehendit Salvianus. *Omnes,* inquit, *in ſcriptis ſuis cauſſas tantùm egerunt ſuas; & propriis magìs laudibus, quàm aliorum utilitatibus conſulentes, non id facere adniſi ſunt, ut ſalubres ac ſalutiferi, ſed ut ſcholaſtici ac diſerti haberentur.* Facítque huc, quod ſequitur, τὸ ἀκολάκευτον. Quin & *ſcholaſticus* quandoque pro *declamatore* ſive *rhetore* adhibetur, qui in *ſchola,* tanquam in *ſcena,* confictas cauſſas controverſiáſque tractat, & ab *oratore* diſterminatur, qui in foro judiciario veras agit. Virgil. iſtorum diſciplinis vale-dicens;

Ite hinc inanes Rhetorum manipli; ite hinc
Inflata rore non Achaico verba;
Et vos, Sile, Albuti, Arquitíque, Varróque,
Scholaſticorum natio madens pingui,
Ite hinc, inanis cymbalon juventutis.

Tacitus, an Fabius, *de cauſſ. corrupt. eloquent. At nunc adoleſcentuli noſtri deducuntur in ſcenas ſcholaſticorum, qui rhetores vocantur.* Eas mox ex Cicerone, *ludum impudentiæ* nuncupat, addítque ſimul: *Deducimur in ſcholas, quibus non facilè dixerim, utrúmne locus ipſe, an condiſcipuli, an genus ſtudiorum plus mali ingeniis afferant. nam in loco nihil reverentiæ, ſed in quem nemo niſi imperitus æquè intrat. in condiſcipulis nihil profectûs, cùm pueri inter pueros, & adoleſcentuli inter adoleſcentulos pari ſecuritate dicant & audiantur. Ipſæ verò exercitationes magna ex parte contrariæ: —Suaſoriæ, & controverſiæ.—Sequitur autem ut materiæ abhorrenti à veritate declamatio quoque adhibeatur.* In eandem ferè mentem Petronius in Satyric. iſtorum exercitamenta inſectando; *Hæc ipſa tolerabilia eſſent, ſi ad eloquentiam ituris viam facerent: nunc & rerum tumore, & ſententiarum vaniſſimo ſtrepitu, hoc tantùm proficiunt, ut cùm in forum venerint, putent ſe in alium terrarum orbem delatos: & ideò ego adoleſcentulos exiſtimo in ſcholis ſtultiſſimos fieri, quia nihil ex eis quæ in uſu habemus, aut audiunt, aut vident; ſed piratas cum catenis in littore ſtantes, ſed tyrannos edicta ſcribentes,* &c. ——*ſed mellitos verborum globulos, & omnia dicta factáque quaſi papavere & ſeſamo ſparſa: qui inter hæc nutriuntur, non magìs ſapere poſſunt, quàm benè olere, qui in culina habitant.* & quæ ſeq. Fabius ipſe denique *inſtitut. l.* 12. *c.* 11. *Nam ut de noſtris potiſſimùm ſtudiis dicam, quid attinet tam multis annis, quanquam in more eſt plurimorum (ut de iis, à quibus magna in hoc pars ætatis abſumitur, taceam) declamitare in ſchola? cùm ſatìs ſit modico tempore imaginem veri diſcriminis, & dicendi leges comperiſſe. quod non dico, quia ſit unquam omittenda dicendi exercitatio; ſed quia non ejus ſpecie conſeneſcendum. cognoſcere enim, & præcepta vivendi perdiſcere, & in foro nos experiri potuimus, dum ſcholaſtici ſumus.* indè *ſcholaſticæ epiſtolæ* Plinio *l.* 9. *ep.* 2. quæ ficta habent argumenta, & exercendi ſtyli cauſsâ exarantur. *Niſi fortè volumus ſcholaſticas tibi, atque (ut ita dicam) umbraticas literas mittere.* Plinius idem *l.* 2. *ep.* 3. de Iſæo. *Diebus & noctibus nihil aliud agit, nihil audit, nihil loquitur. annum ſexageſimum exceſſit, & adhuc ſcholaſticus tantùm eſt. quo genere hominum nihil aut ſimplicius, aut ſincerius, aut melius. nos enim, qui in foro veríſque litibus terimur, multum malitiæ, quamvis nolimus, addiſcimus. ſchola & auditorium, & ficta cauſſa, res inermis & innoxia eſt.* At non ſunt tamen ejuſmodi iſta, quæ virum maturum, vel arguant, vel deceant. Eſt enim is, qualem Romanum ſapientem Fabius deſcribit, *inſtit. l.* 12. *c.* 2. *qui non ſecretis diſputationibus, ſed rerum experimentis, atque operibus, ſe verè civilem virum exhibeat.* Marci interim mentem genuinam iſta niſi clariſſimè aperiant, ego nihil video. Neque enim laudi, quod eruditus interpres Angl. exiſtimavit, ſed vitio, quod & annotator Lugd. obſervavit, vituperio ſaltem, *ſcholaſtici* nomen iſtîc tribuitur. Quanquam reticere religio eſt, quod Epict. habet *diſſert. l.* 1. *c.* 11. Ὁρᾷς οὖν, ὅτι σχολαστικόν σε δεῖ γενέσθαι (τοῦτο τὸ ζῶον, οὗ πάντες καταγελῶσιν) εἴπερ ἄρα θέλεις ἐπίσκεψιν τῶν σε-

αυτῶ

ἀπὸ δογμάτων ποιεῖσθαι ; Hoc nimirum vocabulo vulgò perstringebantur, qui ad studia severiora animum seriò advertebant. Verùm tamen qui Scholasticis tricis totos se dederent, pro stolidis stultisque idem habebat. Sic enim *l.* 3. *c.* 26. Ἀργὸν ἐκεῖνα τὰ τῶν σχολαστικῶν καὶ τῶν μωρῶν.

Προεστάναι δυνάμενος καὶ τῶν ἑαυτοῦ καὶ ἄλλων | *Qui & seipsum regere & alios posset.* Xyl. & Cas. contrà quàm Tarquinius ille, *qui nec se nec suos regere potuit* : ut Cicero *de fin. l.* 3. Vide *suprà ad* § 15. Verum articulum τῶν expungere videntur illi, quod ego nolim. Verto, *& suis & aliorum rebus præfici dignus*; vel, *rebus & propriis & alienis administrandis idoneus.* Hoc est, quod Xenophon. in *Oeconom.* Οἰκονόμου ἀγαθοῦ ἔργον εἶναι εὖ οἰκεῖν τὸν ἑαυτοῦ οἶκον. καὶ τὸν ἄλλου δὲ οἶκον, εἰ ἐπιτρέποι τις αὐτῷ, δύναιτ' ἄν, εἰ βούλοιτο, εὖ οἰκεῖν, ὥσπερ καὶ τὸν ἑαυτοῦ.

Τὸ τιμητικὸν τῶν ἀληθῶς φιλοσοφούντων | quibus *honores & salaria detulit.* Capitol. Vide *suprà ad* § 4.

Τοῖς δὲ ἄλλοις | Quales Epictetus olim dixerat philosophos, ἄνευ τοῦ πράττειν μέχρι τοῦ λέγειν, i. *factis procul, verbis tenus.* Gellius *noct. Attic. l.* 17. c. 19. de quibus festivè Isidorus Pelus. *l.* 5. *ep.* 28. Εἴ τις ἐν λόγοις φιλοσοφῶν, ἔργοις ἀφιλόσοφος ὀφθείη, εὐλόγως οὐδὲ ὁ λόγος τὸν τοιοῦτον προσίεται. aut etiam quales Herodes Atticus dixerat, *nihil habere philosophi, præter barbam & pallium.* Gell. ibid. *l.* 9. *c.* 2. de quibus Fabius *instit. l.* 1. in *præfat. Nostris temporibus sub hoc nomine maxima in plerisque vitia latuerunt. non enim virtute ac studiis, ut haberentur philosophi laborabant; sed vultum & tristitiam, & dissentientem à cæteris habitum, pessimis moribus prætendebant.* Tales autem, uti videri possit, nonnulli, imò non pauci etiam, sub Marco obrepebant, Τῷ τῆς φιλοσοφίας σχήματι καταχρώμενοι, (ut Dionis in *Vespas.* verbis utar) cùm philosophiæ titulo vitia obtegerent sua. Testis Dio idem in *Marco*, παμπληθεῖς, inquit, φιλοσοφεῖν ἐπλάττοντο, ἵν' ὑπ' αὐτοῦ πλουτίζωνται. Indè factum, ut *fama fuerit, quòd sub Philosophorum specie quidam rempub. vexarent & privatos. quod ille tamen purgâsse dicitur.* Capitol.

Οὐκ ἐξονειδιστικὸν | Ità *l.* 6. § 30. Οὐκ ὀνειδιστής. *Apollonii tamen Chalcidensis avaritiam mercedibus notavit.* Capitol. Vide *supr. ad* § 8.

Τὸ εὐόμιλον καὶ εὔχαρι οὐ κατακόρως | De Lacyda philosopho pariter Laërtius *l.* 4. Ἀνὴρ σεμνότατος —εὔχαρις δ' ἄλλως καὶ εὐόμιλος. *Vir erat gravissimus, in congressibus tamen facilis & festivus.* Idem de Pio Marcus, partem alteram quod attinet, dictione temperatâ: εὔχαρι, οὐ κατακόρως. *festivus, sed non immodicè*, sive *ad fastidium usque.* contrà quàm Cicero, de quo Plutarch. Ἡ δὲ περὶ τὰ σκώμματα καὶ τὴν παιδιὰν ταύτην εὐτραπελία, δικανικὸν μὲν ἐδόκει καὶ γλαφυρὸν χρώμενος δ' αὐτῇ κατακόρως, πολλοὺς ἐλύπει, καὶ κακοηθείας ἐλάμβανε δόξαν. *immodico urbanitatis abusu multos offendit.*

Τὸ τοῦ ἰδίου σώματος ἐπιμελητικὸν ἐμμέτρως | Galen *de valetud. conserv. l.* 3. de Antonino Pio an Marco, Ὁ γοῦν, ὧν ἴσμεν, αὐτοκρατόρων ἐπιμελέστατα περὶ τὴν τοῦ σώματος ἐπιμέλειαν ἀφικόμενος Ἀντωνῖνος, &c. De Socrate Xenophon *comment. l.* 1. Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ σώματος αὐτός τε οὐκ ἠμέλει, τούς τε ἀμελοῦντας οὐκ ἐπῄνει. Vise sis quæ sequuntur.

Διὰ τὴν ἰδίαν προσοχὴν, εἰς ὀλίγιστα ἰατρικῶν χρῄζειν | De Andronico Imperat. Nicetas Chron. *l.* 2. *c.* 13. Ἦν δὲ τὴν τοῦ σώματος φύσιν εὐφυής, ἀγητὸς τὸ εἶδος, ὄρθιος ἀναβαίνων, τὴν ἡλικίαν ἡρωϊκὸς, κἂν τῷ βαθεῖ γήρᾳ τὴν ὄψιν νεοειδής, ὑγιεινότατός τε ἀνθρώπων, ὅτι μηδ' ὀψοφάγος πέφυκεν ἦν, καὶ ἀκρατῶς ἔχων κοιλίας, ὡς ζωοπότης καὶ πένθης, ἀλλὰ κατὰ τοὺς Ὁμηρικοὺς ἥρωας, μάλιστα τοῖς ὀπτοῖς προσέκειτο τῶν κρεῶν. ὅθεν οὐδ' ἐρυγγάνοντά τις αὐτὸν ἐθεάσατο. ἀλλ' εἴ ποτε πλημμελῶς εἶχε στομάχου, ταμιευτικῷ μόγῳ τε καὶ νηστείᾳ καὶ τὸ βραχέως ἐνοχλοῦν ἀπεκρούετο, ψωμῷ ἄρτου καὶ οἴνου κεράσματι, κλινήσας τῆς ἡμέρας, ἐπιμετρῶν τὴν θεραπείαν τοῦ σώματος. ὅθεν οὐκ ἀντιδότῳ ἐχρήσατο πώποτε, εἰ μὴ ἅπαξ ἐν τῇ βασιλείᾳ, καὶ εἰς τοῦτο τῶν ἰατρῶν τότε ἐπορωμένων ἀκοντὰ, φαμένων, εἰ καὶ μὴ δι' ἐνοχλήσεως κατεκλίθη, ἀλλ' οὖν προφυλακῆς χάριν τὸ ἀνώδυνον χρεὼν προσενέγκασθαι φάρμακον. De Aureliano pariter Vopiscus; *Convivium de assaturis maximè fuit. vino* [*russo*, Salm.] *rufo maximè delectatus est. medicum ad se cùm ægrotaret, nunquam vocavit; sed ipse se inediâ præcipuè curabat.* Et de Tiberio Sueton. *l.* 3. *c.* 68. *Valetudine prosperrimâ usus est, tempore quidem principatûs penè toto, propè illæsâ: quamvis à trigesimo ætatis anno arbitratu eam suo rexerit, sine adjumento consiliòve medicorum.* Indè Tacit. *annal. l.* 6. *Ludere solitum* refert *medicorum artes, atque eos qui post tricesimum annum ad internoscenda corpori suo utilia vel noxia alieni consilii indigerent.* quod tamen Plutarchus commemorans in *præcept. salubr.* Ὡς ἀνὴρ ἑξήκοντα γεγονὼς ἔτη, καὶ προτείνας ἰατρῷ χεῖρα, καταγέλαστος ἐστι. quo loco frustra Lipsius τριάκοντα legi postulat, quasi vitiati sint codices; cùm pari modo dictum illud autor idem exhibeat in *libello de sene politico*, nec scopus loci aliter legi permittat. fuerit itaq; scriptoris potiùs ἁμάρτημα μνημονικὸν, quàm exscriptoris σφάλμα γραφικόν. Plato certè, *politic. l.* 3. Τὸ ἰατρικῆς δεῖσθαι, ὅτι μὴ τραυμάτων ἕνεκα, ἤ τινων ἐπετείων νοσημάτων περιπεσόντων, ἀλλὰ δι' ἀργίαν τε καὶ δίαιταν ἣν διήλθομεν, (Συρακουσίαν τράπεζαν καὶ Σικελικὴν ποικιλίαν ὄψων καὶ Κορινθίαν κόρην καὶ τὴν τοιαύτην σίτησιν) ῥευμάτων τε καὶ πνευμάτων ὥσπερ

ὥσπερ λίμνας, ἐμπιπλαμένους, φύσας τε καὶ κατάῤῥους ποιήμασιν ὀνόματα τίθεσθαι ἀναγκάζειν τοὺς κομψοὺς Ἀσκληπιάδας, οὐκ αἰσχρὸν δοκεῖ; Multùm hac in parte valet proba corporis ipsius constitutio. Philo *de vit. Mos. l.* 1. Τὰ συνεκτικὰ τῶν σωμάτων καὶ πᾶσι τοῖς μέρεσιν εὐκίνητα, φροντίδων ἀπαλλάττει τοὺς ἀλείπτας, οὐδὲν ἢ βραχέα παρέχοντας τὴν εἰς ἐπιμέλειαν· ὥσπερ καὶ γεωργοὺς τὰ εὔβλαστα καὶ τὰ εὐγενῆ δένδρα, βελτιούμενα δι᾽ ἑαυτῶν. Nec minùs tamen temperantia, sedulâq; tutela. Senec. *epist.* 58. *Illud simul cogitemus, si mundum ipsum, non minùs mortalem quàm nos sumus, providentia periculis eximit, posse tandem aliquatenus nostrâ quoque providentiâ longiorem prorogari huic corpusculo moram, si voluptates, quibus pars major perit, potuerimus regere & coercere. Plato ipse ad senectutem se diligentiâ pertulit. Erat quidem corpus validum ac forte sortitus, & illi nomen latitudo pectoris fecerat: sed navigationes ac pericula multum detraxerunt viribus: parsimonia tamen, & eorum quæ aviditatem evocant modus, & diligens sui tutela, perduxit illum ad senectutem, multis prohibentibus caussis.* Huic & Gorgiam Leontinum adjungere licet, de quo Clearchus *vitarum l.* 10. referente Athenæo *dipnosoph. l.* 12. Ὅτι διὰ τὸ σωφρόνως ζῆν, σχεδὸν ὀγδοήκοντα τῷ φρονεῖν συνεβίωσεν.

Ἢ φαρμάκων καὶ ἐπιθημάτων ἐκτός | Suidas, qui per præceptionis formulam, transcripsit ista, voculis duabus auctiorem dedit. ἐντὸς καὶ ἐκτὸς, ut illud ad *pharmaca*, istud ad *epithemata* referatur.

Τὸ παραχωρητικὸν ἀβασκάνως | Contrà quàm Dionysius Siculus ille, de quo Plut. *de tranquil.* οὐκ ἠγάπα μέγιστος ὢν τῶν τότε τυράννων, ἀλλ᾽ ὅτι Φιλοξένου τοῦ ποιητοῦ μὴ βέλτιον ᾖδει μηδὲν, μηδὲ περιῆν ἐν τῷ διαλέγεσθαι Πλάτωνος, ὀργισθεὶς καὶ παροξυνθεὶς, τὸν μὲν εἰς τὰς λατομίας ἐνέβαλε, τὸν δὲ ἀπέδοτο πέμψας εἰς Αἴγιναν. Contrà quam Hadrianus, de quo Cassius, & ex Cassio corrigendus Suidas; Φιλοτιμία τε ἀπλήστῳ ἐχρῆτο, καὶ κατὰ τοῦτο καὶ τ᾽ ἄλλα πάντα καὶ τὰ βραχύτατα ἐπετήδευσε· καὶ οὐδὲν ὅ,τι οὐκ εἰρηνικὸν, καὶ πολεμικὸν, καὶ βασιλικὸν, καὶ ἰδιωτικὸν εἰδέναι ἔλεγεν. ἐκ τούτων δὲ καὶ τῶν ἔν τινι προεχόντων, πολλοὺς μὲν καθεῖλε, συχνοὺς δὲ καὶ ἀπώλεσε. βουλόμενος γὰρ πάντων ἐν περιεῖναι, ἐμίσει τοὺς ἔν τινι ὑπεραίροντας. *professores omnium semper, ut doctior, risit, contempsit, contrivit; cúmq; eis ipsis professoribus & philosophis, libris vel carminibus invicem editis, sæpe certavit.* Capitolinus in *vita Hadriani*; quo loco & Favorini festivum dicterium refert, qui arguentibus amicis quod Hadriano de verbo quodam reprehendenti sine caussa, cessisset; *Non rectè suadetis*, inquit, *qui non patimini me illum doctiorem omnibus credere, qui habet triginta legiones.* Idem tamen, Philostrato referente, tria ista paradoxa dictitabat sibi in vita contigisse; Γαλάτης ὢν, ἑλληνίζειν· Εὐνοῦχος ὢν, μοιχείας κρίνεσθαι· βασιλεῖ διαφέρεσθαι, καὶ ζῆν.

Ἢ τῶν τὴν ἐξ ἱστορίας νόμων, ἢ ἐθῶν, ἢ ἄλλων τινῶν πραγμάτων | transponenda illa τῶν τὴν, legendúmque τὴν τῶν ἐξ ἱστορίας νόμων, liquet. Verùm & deesse vocula aliqua videtur, cui articulus prior innitatur. Itaque ἐμπειρίαν post πραγμάτων supplet D. Junius: qui & ἱστορίας nomine non *historiam* vult intelligi, sed *peregrinationem* & *locorum dissitorum lustrationem.* ego *notitiam* opinor quoquo modo acquisitam. ità Marcus ipse cepit *l.* 4. § 21. ἡ ἱστορία τῆς ἀληθείας. & *l.* 9. § 3. ἴσον τὸ ἑκατὸν ἔτεσι, καὶ τὸ τρισὶ, ταῦτα ἱστορῆσαι. & *l.* 10. § 15. ἰδέτωσαν, ἱστορησάτωσαν.

Οὐδ᾽ αὐτὸ τοῦτο ἐπιτηδεύων φαίνεσθαι | nihil enim putidius affectationis affectatione, imitationísque ostentatione. Contrà verò quod Plut. *Sympos. l.* 1. *c.* 1. οὐ μόνον ἐσχάτης ἀδικίας ἐστὶν, ὥς φησι Πλάτων, μὴ ὄντα δίκαιον, εἶναι δοκεῖν, ἀλλὰ καὶ συνέσεως ἄκρας, φιλοσοφοῦντα, μὴ δοκεῖν φιλοσοφεῖν. Vide *l.* 7. § 60. σὺν τῷ ἀνεπιτηδεύτῳ.

Τόποις καὶ πράγμασι τοῖς αὐτοῖς ἐνδιατριπτικόν | Seneca Lucilio *epist.* 69. *Mutare te loca, & de alio in alium transilire nolo. primùm quia tam frequens migratio, instabilis animi est. coalescere otio non potes, nisi desinas circumspicere & errare. ut animum possis continere, priùs corporis tui fugam siste. deinde plurimùm remedia continuata proficiunt. interrumpenda non est quies.* Et *epist.* 2. *Ex his quæ mihi scribis, & ex his quæ audio, bonam spem de te concipio. non discurris, nec locorum mutationibus inquietaris. ægri animi ista jactatio est. primum argumentum compositæ mentis existimo, posse consistere, & secum morari: nusquam est, qui ubique est. nihil æquè sanitatem impedit, quàm remediorum crebra mutatio. non venit vulnus ad cicatricem, in quo crebrò medicamenta tentantur. non convalescit planta, quæ sæpe transfertur. nihil tam utile est, quod in transitu prosit.*

Ἔν τε θεωριῶν ἐπιτελέσει | Et istîc Marcus Pii æmulus, *Gladiatoria spectacula omnifariam temperavit: Et gladiatorii muneris sumptui modum fecit. temperavit etiam Scenicas donationes.* Capitol.

Καὶ ἔργων κατασκευαῖς, καὶ διανομαῖς | *In operum extructionibus, congiariisque.* Xyl. illis siquidem *magnificentiam*, istis *munificentiam* suam Imperatores Romani ostentare ac venditare solebant. Cæterùm vir doctiss. Patr. Junius *operum distributionem* mavult intelligi.

Καὶ τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις, πρὸς αὐτὸ δὲ τὸ δέον πραχθῆναι δεδορκότος. | Xyl. legisse videtur: καὶ τοῖς τοιούτοις [καὶ] ἀνθρώπου πρὸς αὐτὸ δὲ &c. Meric. καὶ τοῖς τοιούτοις· τοῖς ἀνθρώποις, &c. qui & δεδρακότος pro δεδορκότος legi posse suspicatur. D. Boot. καὶ τοῖς τοιουτοτρόποις, ἀνθρώπου πρὸς αὐτὸ τὸ δέον πραχθῆναι δεδορκότος· &c. ut genitivus ἀνθρώπου ab ἐμφρὸν, quod præcessit, regatur. Salmas. καὶ τοῖς τοιούτοις. tum aliâ orationis facie, ἄνθρωπος δὲ πρὸς

περὶ αὐτὸ τὸ δέον πρ. δεδορκώς. Vel etiam, καὶ τοῖς τοιουτοτρόποις. περὶ αὐτὸ τὸ δέον, &c. ut suprà. De sensu satis constat: Moderatum fuisse Pium in iis omnibus exhibendis, quibus animi hominum plausúsq; captari solent : hominémq; ejusmodi qui respiceret ad id quod agi oporteret, non ad gratiam gloriámve quæ indè consequeretur. De T. Aristone Plin. min. *l.* 1. *ep.* 22. *Ornat hæc magnitudo animi, quæ nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam refert : rectéque facti, non ex populi sermone mercedem, sed ex facto petit.* hoc est, quod Naso *Tristium l.* 5. *eleg.* 14.

— pretium cui virtus ipsa petitum.

Plinius idem ipse, *l.* 1. *ep.* 8. *Majore animo honestatis in conscientia quàm in fama reponitur.* Liberaliter satis de se *ad Constantium* in *Claudio* Trebellius ; *Testis est, tua conscientia, & vita mea, nihil unquam cogitâsse, dixisse, fecisse gratiosum.* De se id perhibenti fidem habeat, qui volet. Interim quod de Pio Marcus hîc, pro viri optimi charactere Epictetus habet, *dissert. l.* 3. *c.* 24. οὐκ οἶδ' ὅτι ἀνὴρ καλὸς καὶ ἀγαθὸς, οὐδὲν ποιεῖ τοῦ δόξαι ἕνεκα, ἀλλὰ τοῦ πεπρᾶχθαι καλῶς ; Vide *lib.* 3. § 12. & *lib.* 9. § 42.

Οὐκ ἐν ἀωρεὶ λέσης | *Non utebatur alieno tempore balneis.* Xyl. quomodo illi, qui, ut Flacc. *l.* 1. *epist.* 6.

— crudi tumidíque lavantur.

Pers. *Sat.* 3.

Turgidus hic epulis atque albo ventre lavatur,
Gutture sulphureas lentè exhalante mephites.

Et Juven. *Sat.* 1.

Pœna tamen præsens, cùm tu deponis amictus
Turgidus, & crudum pavonem in balnea portas.
Hinc subitæ mortes, atque intestata senectus.

Vult lavisse semper horâ balneari, & sibi commodâ & iis qui circa ipsum. Casaub. ad Capitol. ἐν illud, quod exhibet Basil. omittit Salm. & Lugd. retinet Casaub. ego vel expunxerim, vel, si retinere visum, ἀωρίᾳ legerim ; quomodo Græc. *Psal.* 119. *v.*146. προέφθασα ἐν ἀωρίᾳ. Sed illud, puto, potius.

Οὐχὶ φιλοικοδόμος | ὀλίγοις ἀρκούμενος, οἷον οἰκήσει, στρωμνῇ, ἐσθῆτι, τροφῇ, ὑπηρεσίᾳ. *l.* 6. § 30. De Augusto Sueton. *l.* 2. *c.* 73. *Instrumenti ejus & supellectilis parsimonia apparet etiam nunc, residuis lectis atque mensis, quorum pleraque vix privatæ elegantiæ sunt, nè toro quidem cubuisse aiunt, nisi humili & modicè instrato.*

Οὐ περὶ τὰς ἐδωδὰς ἐπινοητής. | *non circa victum curiosus, aut studiosus. anxius,* Xyl. ἐπίνοια, ἐπιτήδευμα. Hesych. ἐπινοητὴς, vox insolentior, qualia apud Marcum non pauca.

Οὐ περὶ σωμάτων ὥρας | *non de formæ corporis elegantia anxius.* Xyl. quem & Cas. sequitur. de Pio ipso uterque accepit. ut sit idem quod priùs de eodem dixerat, οὐ περὶ καλλωπισμὸν τοῦ ἰδίου σώματος ἐπιμελητικόν. Ego aliter prorsus velle existimo, nec idem (quod Marcus non solet) repetitum. Verto itaque *non circa corporum,* id est, famulitii & servitiorum, *speciem.* σώματα enim pro *servis* sive *famulis* dicebant. Antholog. *l.* 1. *c.* 12.

Σώματα πολλὰ τρέφειν, καὶ δώματα πόλλ' ἀνεγείρειν,
Ἄβατος εἰς πενίην ἐστὶν ἑτοιμοτάτη.

Corpora multa alere, ac simul ædes condere multas.
Multam ad pauperiem per breve pandit iter.

Corpora, i.e. *Servos.* In eam mentem accipio Menandrianum illud quod ad *l.* 3. § 3. plenius exhibebitur,

Αὐτῶν τε δόξῃ, καὶ κάλλει τῶν σωμάτων.

Harpocration in Πάνδημος, ex Nicandri *Colophoniac. l.* 6. ait Solonem σώματα ἀγοράσαντα εὐπρεπῆ, ἐπὶ τέγους στῆσαι διὰ τοὺς νέους, &c. quo nomine à Philemone Comico in *Delphis* laudatur, referente *l.* 13. Athenæo. Aristoteles *Rhetor. l.* 1. *c.* 5. externam felicitatem constituit ἐν εὐθενείᾳ κτημάτων καὶ σωμάτων, μετὰ δυνάμεως φυλακτικῆς τε καὶ πρακτικῆς τούτων. mox σωμάτων illud quasi explicans quid velit, ἀνδραπόδων, inquit, πλήθει, καὶ μεγέθει, καὶ κάλλει διαφερόντων, ut frustra sit Pollux, qui *l.* 3. *c.* 7. § 2. σώματα ἁπλῶς, inquit, οὐκ ἀνθρώπους, ἀλλὰ δοῦλα σώματα. Romanorum autem curiositatem, an luxuriem, in servitiis speciosissimis undique conquirendis, excolendis, disponendis, tangit inter cæteros, Juvenal. *Sat.* 5. *v.* 55.

Flos Asiæ ante ipsum pretio majore paratus,
Quàm fuit & Tulli census pugnacis, & Anci,
Et nè te teneam, Romanorum omnia Regum
Frivola. — nescit tot millibus emptus
Pauperibus miscere puer. Sed forma, sed ætas
Digna supercilio. —

Et Seneca *Epist.* 95. *Transeo puerorum infelicium greges : quos post exacta convivia, aliæ cubiculi contumeliæ expectant. transeo agmina exoletorum, per nationes coloresque descripta, ut eadem omnibus levitas sit, eadem primæ mensura lanuginis, eadem species capillorum, nequis cui rectior est coma, crispulis misceatur. transeo pistorum turbam, transeo ministrorum, per quos signo dato ad inferendam cœnam discurritur. Dii boni! quantum hominum unius venter exercet?* Greg. Naz. *de amor. pauper. orat.* 16. Παῖδας δὲ παρεστάναι τοὺς μὲν ἐν κόσμῳ καὶ ἐφεξῆς, ἀνέτους τὰς κόμας, καὶ θηλυδρίας, καὶ τὴν κατὰ πρόσωπον κουρὰν περιειργασμένους πλεῖον ἢ ὅσον συμφέρει, λίχνοις ὀφθαλμοῖς κεκοσμημένους. τοὺς δὲ τὰς κύλικας, ἐπ' ἄκρων δακτύλων ἔχοντας, ὡς οἷόν τε εὐπρεπέστατα καὶ ἀσφαλέστατα· τοὺς δὲ ὑπὲρ κεφαλῆς ἄνεμον ταῖς ῥιπίσι σοφιζομένους, καὶ τοῖς ἐκ χειρῶν αὔραις τὸ πλῆθος τῶν σαρκῶν ἀναψύχοντας.

Ἡ ἀπὸ χωρίου στολή | *locus iste*, siquis alius, inquit, clariss. Salmasius, *in hoc scripto corruptissimus.* Itaque Mericus noster, lacunâ contextui suo interjectâ, ut depositum, consultò prorsùs omisit. στολὴν pro *comitatu* Xylander accepit. Sed & Annotator

Lugdun. qui στόλος legi postulat. frustra. cùm de *vestitu* agatur. Salmas. ad Capitol. ἐπιχώειος, legit. Casaub. ἀπὸ χωρίε, retinet. de sensu utriq; convenit, placuisse Pio vestem τὴν ἐπιχώειον, *indigenam*, non exoticam, sive τὴν ἀπὸ χωρίε, hoc est, *qualis vulgo fiat*, & quidem ἀπὸ τῆς ἐπαύλεως, *è villa propria, & ferè de reditibus Lanuvinis.* ita Casaubon. *ad vitam Pii.* De Augusto istiusmodi quiddam Sueton. *l.* 2. *c.* 73. *Veste non temerè alia quàm domestica usus est, ab uxore & sorore & filia neptibusque confecta.* De se Seneca, *de tranquill. cap.* 1. *Placet non ex arcula prolata vestis, non mille ponderibus aut tormentis splendere cogentibus pressa; sed domestica & vilis, nec servata nec sumenda solicitè.* De Pio Capitolin. *Visus est sanè ab amicis & cum privatis vestibus*, &c. Cæterùm editio Lugdun. pro χωρίε nobis Λωρίε exhibet. Hoc si non sit typothetarum mendum, quod suspicari forsan quis possit, *Lorium* villam designat, in qua Pius & educatus, & versatus plurimùm, cùm palatium ibi construxisset, & tandem etiam defunctus est, autore Capitolino. Hanc autem sequendo lectionem, Salmasius mavult, ἢ ἐπὶ Λωρίε στολή· ut de *toga* accipiatur, quâ *in secessu Lorinæ villæ* uti solitus erat. eam togam ipsi venisse dicit ἀπὸ τῆς κάτω ἐπαύλεως. de qua proximè videndum.

'Ανάγουσα ἀπὸ τῆς κάτω ἐπαύλεως | τὸ κάτω istud Casaub. omittit. D. Boot. legit, διαγωγὴ ἐπὶ τῶν κατ' ἀγρὸν ἐπαύλεων, id est, *commoratio ruri in villis.* ut κατ' ἀγρὸν adjectum sit, quò *villæ* istæ à *suburbanis* distinguerentur. Constat autem è Capitolino, Pium in agris atque propriis fundis plurimùm vixisse, etiam postquam imperium tenuit. ἔπαυλις certè hìc, non *casa*, ut Xyl. vertit, sed *villa.* Philo in *vit. Mosis l.* 1. λείας δὲ πολλῆς ἄγαν συνεορήσαντες, ἔκ τε τῆς βασιλείας, καὶ τῶν ἰδιωτικῶν κατ' ἀγροὺς ἐπαύλεων. Idémque *de vit. contempl.* τὴν μὲν οὖν ἀσφάλειαν αἱ ἐν κύκλῳ παρέχουσιν ἐπαύλεις τε καὶ κῶμαι. *Credidi aliquando*, inquit clariss. Salmasius, *vicum hoc nomine Romæ appellari, in quo vulgares togæ fiebant ac venum ibant. citerioris & ulterioris vici mentio apud Sextum. quidni & similiter inferior & superior ex ratione sitûs? dicit igitur hunc Imperatorem, cùm Lorii esset, usum esse vili ac vulgari togâ, quales venibant in vico inferiore Romæ. an potiùs ἡ κάτω ἔπαυλις villa aliqua rustica infra Lorium, ubi ejusmodi togæ fiebant? ἔπαυλις certè villam, & etiam pagum significat. quicquid sit, oportet vilem esse & vulgarem togam, non imperatoriam, qua in Lorii secessu utebatur. hæc enim exempla affert, ut ostendat,* οὐκ ἐπινοοῦντα fuisse περὶ ἐσθήτων ὑφὰς καὶ χρόας.

Καὶ τῷ ἐν Λανουβίῳ | Casaub. nihil mutat; & ad vestis materiem refert, sive locum unde ea petebatur, ut suprà visum. At Salmasius, *Notat*, inquit, *quibus in locis quem habitum usurpare solitus fuerit.* itaq; lectionem duplicem proponit. vel ut legatur, ἀχίτων ἐν Λ. τὰ πολλὰ, τῷ φελόνῃ ἐν Τ. π. ἐχρήσατο· velítque Marcus *Sine tunica Lanuvii egisse Pium: more, ut videtur, antiqui Catonis, qui solo campestri accinctus, super id togam accipiebat; & quidem etiam cùm prætor jus redderet, ut ex Val. Maximo constat l.* 3. *c.* 6. *& Asconio. quod idem in Catone minore etiam Plutarchus notat,* καταβὰς εἰς τὴν ἀγορὰν ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων, περιεπάτησε μετὰ τῶν συνήθων. Vel etiam ἐν χιτῶνι Λανουβίῳ τὰ πολλὰ, sive χιτὼν ἐν Λ. τὰ π. *ut in sola tunica secessum illum Lanuvinum transegisse dicatur; quomodo plerumque Romani ruri solebant & in provinciis: Hinc tunicata quies, tam sæpe Martiali commendata & laudata l.* 10. *ep.* 51. Hæc ille.

'Εν Λανουβίῳ | *Lanuvium* Italiæ oppidum juxta viam Appiam situm, de quo Strabo *l.* 5. ubi Λανούβιον pro Λανουΐνιον Casaubonus reposuit. *In villa* interim *Lanuvina natum Antoninum Pium* autor est Capitolin. &, *è municipio Lanuvino ortum*, Victor Aurelius. quanquam Casaub. in Capit. codices Manuscriptos *Laviniâ* exhibere testatur, eundémq; locum existimat designari, ubi autor idem de Marco: *Ex Asia & Syria reverso, exinde Lavinium profectus est.* Certè *Lanuvium* & *Lavinium* idem esse utrumq; Jos. Scaliger contendit, Car. Sigonio *ad Livii l.* 8. refragante, & renitente.

Τῷ τελώνῃ ἐν Τούσκλοις παραιτουμένῳ ὡς ἐχρήσατο | *Inter Lanuvinos plerumque Tusculano publicano utebatur, etiam deprecante.* Xyl. ut ad *comitatum* referatur. Annot. Lugd. *lego*, inquit, παραιτουμένως. *quasi excusans & deprecans utebatur.* Salmas. τῇ φελόνῃ ἐν Τούσκλοις, an Τούσκοις, παραιτουμένως ἐχρήσατο. *cùm in Tuscos, an Tusculanos, agros secederet, non jam tunicatus ibì agebat, ut Lanuvii, sed penulam superinduebat: quod cùm faceret, excusabat tamen se, & quasi veniam deprecabatur, hoc est, quod ait,* παραιτουμένως ἐχρήσατο. *Penula*, inquit Nonius, *est vestis, quam supra tunicam accipimus. eâ adversus pluviam maximè munire se solebant.* Juvenal. *Sat.* 5. *v.* 78.

—— fremeret sæva cùm grandine vernus
Juppiter, & multo stillaret penula nimbo.

Indè Varroni petitus jocus in *virga divina*, dum virtutis τὸ αὐταρκὲς prædicat; *Non est quærenda homini, qui habet virtutem, penula in imbri.* contrà planè quàm Lucil. *l.* 15. qui *penulam per imbrem iter obeunti, sapientiâ ipsâ utiliorem* esse pronunciat. certè etiam sapienti, vel in imbre vel in frigore, Stoicis ipsis fatentibus, saltem εὐχρηστὸς futura est: quum ut Philo *de provident.* apud Euseb. *præpar. l.* 8. *c. ult.* ὕετου μὲν ὄντος ἀνάγκη τὸν σοφὸν, εἰ ἐν ὑπαίθρῳ διάγοι, καταβρέχεσθαι· βορέου δὲ ψυχροῦ καταπνέοντος, ῥίγει πιεσθῆναι καὶ ψύχει. Sed & L. Galbæ, cuidam penulam roganti, *Non possum commodare, domi maneo;* cùm cœnaculum ejus perplueret. alteri

item

item ejusdem usum poscenti, *Non pluit? non est opus tibi: si pluit, ipse utar.* Refert Fabius *instit. l. 6. c. 4.*

Καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος ἦν ὅπως] Xyl. (quem & secutus est Mer.) cum sequentibus conjungit, dum sic reddit; *Omnibus in ejus moribus nihil inerat inhumanum.* Verùm præcedentia potiùs claudere videntur. Itaq; D. Boot. legit, καὶ πᾶς ὁ ἦν ὅπως τοιοῦτος. *Totius deniq; vitæ facies erat, qualem suprà depinximus.*

Ἕως ἱδρῶτος | *Suspecta* ista & *salebrosa* Xylandro. Sed immeritó. est dictum proverbiale, à medicis mutuatum, quo exercitii modum illi mensurámq; justam ac legitimam in affectibus quibusdam præscribunt. Memini V. cl. Tho. Plaifirum adolescente me sacræ Theologiæ apud Cantabrigienses nostros professorem, Apostoli verba *ad Hebr. c. 12. v. 6.* enarrantem ex Autore medico (cujus nomen jam excidit) protulisse monitum aliquod istiusmodi, *Ad ruborem, non ad sudorem*; cùm Apostolus de fidelibus eo loci dicere visus sit, *Ad sudorem, non ad sanguinem.* Quò videri possit allusisse, quod de Diogene Cynico Laërtius, Xeniadæ, domini sui liberos exercuisse, οὐκ ἀθλητικῶς, ἀλλ' ἐρυθήματος χάριν καὶ εὐεξίας, *non athletico more, sed quantum ad ruborem bonamque corporis habitudinem conduceret.* nisi quòd ἐρύθημα ibi colorem vividum valetudinis indicem potiùs designare doceat adjuncta εὐεξία. Hoc proculdubio Marcus hîc voluit, Pium nulla in re nimium fuisse. ita *lib. 6. § 29.* ὡς ἐπ' οὐδὲν ἱδρώσαντα.

Οὐδὲν ἀπηνές | Inde forsan *Pius* dictus, quòd verè natura clementissimus; & nihil temporibus suis asperum fecit. Siquidem & *sub Adriano, cùm consiliis illius adesset, mitiorem sententiam semper ostendebat, & principatûs sui initio cùm multi accusarentur, & ad supplicium nominatim etiam deposcerentur, neminem tamen interfici passus est, cùm diceret, non oportere se principatum suum factis ejusmodi auspicari. Quin & deinceps, seditiones ubicunq; factas, non crudelitate, sed modestiâ & gravitate compressit.* Capitol. & Xiphil.

Συμφώνας ἑαυτοῖς | De eodem *l. 6. § 30.* Τὸ ὁμαλὲς πανταχοῦ. & de Apollonio supr. §. 8. Τὸ ἀεὶ ὅμοιον. Quod de historia Lucian. Χρὴ ὅμοια τὰ πάντα καὶ ὁμόχροα εἶναι, καὶ σύμφωνον τῇ κεφαλῇ τὸ ἄλλο σῶμα, ὡς μὴ χρυσοῦν μὲν τὸ κράνος εἴη, θώραξ δὲ πάνυ γελοῖος ἐκ ῥακῶν ποθεν, ἢ ἐκ δερμάτων σαπρῶν συγκεκαττυμένος, καὶ ἡ ἀσπὶς οἰσυίνη, καὶ χοιρίνη περὶ ταῖς κνήμαις. De poemate Horat. in *art.*

Denique sit quodvis simplex duntaxat & unum:
Primo ne medium, medio ne discrepet imum.

& de persona idem,

——servetur ad imum
Qualis ab incepto processerit, & sibi constet.

De Stoica philosophia Cicer. *de finib. l. 5. Mirabilis est apud Stoicos contextus rerum. respondent extrema primis, media utrisque, omnia omnibus.* De vita Senec. *epist. 20. Exigit philosophia, ut ipsa inter se vita unius, sine actionum dissensione, coloris sit.* Idémq; *epist. 23. Verum bonum unde subeat, interrogas? ex placido vitæ & continuo tenore unam prementis viam.* Et *ep. 31. Huc & illud accedat, ut perfecta virtus sit, æqualitas ac tenor vitæ per omnia consonans sibi.* Et *epist. 120. Virtutem ostendit constantia, & omnium inter se actionum concordia; quando idem semper quis est, & in omni actu par sibi.* Et mox: *Magnam rem puta, unum hominem agere: præter sapientem autem nemo unum agit. cæteri multiformes sunt. modò frugi tibi videbimur & graves, modò prodigi & vani; alternis Catones, alternis Vatinii mutamus subindè personam, & contrariam ei sumimus, quam exuimus. hoc ergò à te exige, ut qualem institueris præstare te, talem usq; ad exitum serves.* Et *ep. 35. Ante omnia hoc cura, ut constes tibi.* Hoc est quod Zeno voluit, cùm finem statueret, Τὸ ὁμολογουμένως ζῆν, i. e. καθ' ἕνα λόγον καὶ σύμφωνον ζῆν. ut Stob. *tom. 1. l. 2. tit. 4.* § 5. Vide supr. ad § 9. Sed & *l. 11. § 27.* Ambros. *epist. 82. Vetus dictum est, Adsuesce unus esse: ut vita tua quandam picturam exprimat, eandem servans semper imaginem, quam acceperit.* Optimè Aristoteles, *Ethic. Nicom. l. 9. c. 4.* Ἔοικε γὰρ, καθάπερ εἴρηται, μέτρον ἑκάστῳ ἡ ἀρετὴ καὶ ὁ σπουδαῖος εἶναι. οὗτος γὰρ ὁμογνωμονεῖ ἑαυτῷ, καὶ τῶν αὐτῶν ὀρέγεται κατὰ πᾶσαν τὴν ψυχήν. De Adriano contrà Aurel. Victor. *Varius, multiplex, multiformis, ad vitia atq; virtutes quasi arbiter genitus; impetus mentis quodam artificio tegens.* Et Æl. Spartian. *Idem severus, lætus; comis, gravis; lascivus, cunctator; tenax, liberalis simulator; sævus, clemens; & semper in omnibus varius.* De Avidio idem Cassio Vulcatius: *Fuit his moribus, ut nonnunquam trux & asper videretur, aliquando mitis & lenis; sæpe religiosus, aliàs contemptor sacrorum; avidus vini, interim abstinens; cibi appetens, & inediæ patiens, veneris cupidus, & castitatis amator.* At de Epaminonda & Agesilao Plutarch. *lib. de adulat.* Πλείστοις ὁμιλήσαντες ἀνθρώποις καὶ τόποις καὶ βίοις, τὸ πρέπον ἦθος αὐτοῖς πανταχοῦ, καὶ στολῇ, καὶ διαίτῃ, καὶ λόγῳ καὶ βίῳ διεφύλαττον. Et de Platone; Ἐν Συρακούσαις, οἷος ἐν Ἀκαδημίᾳ· καὶ πρὸς Διονύσιον, οἷος πρὸς Δίωνα.

Τὸ περὶ τοῦ Σωκράτους | De Socrate Xenophon *memorial. l. 1.* Αὐτὸς δὲ πρὸς ταῦτα (τὰ ἀφροδίσια) φανερὸς ἦν οὕτω παρεσκευασμένος, ὥστε ῥᾷον ἀπέχεσθαι τῶν καλλίστων καὶ ὡραιοτάτων, ἢ οἱ ἄλλοι τῶν αἰσχίστων καὶ ἀωροτάτων. περὶ μὲν δὴ βρώσεως καὶ πότεως καὶ ἀφροδισίων οὕτω κατεσκευασμένος ἦν. καὶ ᾤετο οὐδὲν ἂν ἧττον ἀρκούντως ἥδεσθαι τῶν πολλὰ ἐπὶ τούτοις πραγματευομένων, λυπεῖσθαι δὲ πολὺ ἔλαττον. Atque hunc locum forsan præ oculis habuit Marcus, cùm ista scriberet.

Καὶ

Καὶ ἀπέχεσθαι καὶ ἀπολαύειν | Quod de se Apostolus *ad Philip. c. 4. v. 12.* Οἶδα δὲ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν· ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι, καὶ χορτάζεσθαι καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν καὶ ὑστερεῖσθαι· quod suprà, παρόντων μὲν ἀπέχεσθαι, ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι.

Τὸ δὲ ἰσχύειν καὶ ἐπὶ καρτερεῖν | ἐπὶ quid hic velit, nullus video. ἐπικαρτερεῖν forsan scripserat Marcus, vel quod usitatius est, ἐγκαρτερεῖν, ut mox ἐννήφειν.

Οἷον ἐν τῇ νόσῳ τοῦ Μαξίμου | Istud an ad superiora respectum habeat, quod Xylander censuit, ambigi potest. commodè posse vix videtur. Ego itaq; tanquam distinctum quid posui. De Demonacte Cynico refert Lucianus, quòd cùm cætera ἀπαθὴς planè videretur, μόνον αὐτὸν ἠνία φίλου νόσος ἢ θάνατος· ὡς ἂν καὶ τὸ μέγιστον τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν, τὴν φιλίαν ἡγούμενον. Tale quippiam in Pio Marcus forsan adverterat. & οἷος forsan legendum fuerit.

§ 17. Παρὰ θεῶν | Piè Marcus noster hîc divinæ procurationi plurima adscribit, quæ fortunæ plerique solent tribuere.

Πάππους | *Avus paternus, Annius Verus* (de quo *supr.* § 1.) *maternus, Calvisius Tullus.* Jul. Capitol.

Γονέας | Vide *supr. ad* § 2, 3.

Ἀδελφὴν | *Habuit & sororem natu minorem, Anniam Cornificiam.* Capitol.

Διδασκάλους | quorum *supr.* meminerat, § 5, 6, 7. &c. quibus & alios adjicere licet ex Jul. Capitolino. Origenes *ad Celsf. l. 3.* Καὶ Ἕλληνες δὲ φήσουσι, καὶ ἐν τοῖς νομιζομένοις εἶναι σοφωτάτοις, κατὰ πολλὰ τὴν εὐτυχίαν εἶναι αἰτίαν· οἷον περὶ διδασκάλων τοιῶνδε, καὶ τοῦ περιτυχεῖν τοῖς κρείττοσι ὄντων καὶ τῶν τὰς ἐναντίας αἱρέσεις διδασκόντων· καὶ περὶ ἀναστροφῆς τῆς ἐν βελτίοσι. πολλοῖς γὰρ καὶ τὰ τῆς ἀναστροφῆς τοιούτοις γεγένηται, ὡς μηδὲ φαντασίαν ἐπιτραπῆναι τῶν κρειττόνων λαβεῖν· ἀλλ᾽ ἀεὶ καὶ ἐκ πρώτης ἡλικίας, ἤτοι ἐν παιδικοῖς εἶναι ἀκολάστων ἀνδρῶν, ἢ δεσποτῶν, ἢ ἐν ἄλλῃ τινὶ κωλυούσῃ τὴν ψυχὴν ἀναβλέπειν κακοδαιμονίᾳ. τὰς δὲ περὶ τούτων αἰτίας, πάντως μὲν εἰκὸς εἶναι ἐν τοῖς τῆς προνοίας λόγοις· ὑποπίπτειν δὲ αὐτὰς εἰς ἀνθρώπους, οὐκ εὐχερές. Vide sectionis istius verba novissima, deprehendes cum Origenianis istis quàm suavissimè concinnere. De Platone Plut. in *Mario*: Πλάτων μὲν οὖν ἤδη πρὸς τῷ τελευτᾶν γινόμενος, ὕμνει τὸν αὑτοῦ δαίμονα καὶ τὴν τύχην, ὅτι πρῶτον μὲν ἄνθρωπος, εἶτα Ἕλλην, οὐ βάρβαρος, οὐδὲ ἄλογον τῇ φύσει θηρίον γένοιτο· πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τοῖς Σωκράτους χρόνοις ἀπήντησεν ἡ γένεσις αὐτοῦ. At Lactantius *institut. l. 3. c. 18. Plato aiebat se gratias agere naturæ; Primum quòd homo natus esset, potius quàm mutum animal: deinde quòd mas, potius quàm fœmina; quòd Græcus, quàm Barbarus: postremò, quòd Atheniensis, & quòd temporibus Socratis.* Quo contendit ipse, immeritò tamen, *Nunquam quicquam dictum esse in rebus humanis delirius.* Idémq; *ib. c.* 19. ubi Socratem acriùs, & in quibusdam iniquiùs etiam paulò, perstrinxerat; *In cujus temporibus natum se homo sapiens gratulatur.* Quod autem in Platone tantopere exagitat Lactantius, id is à Socrate accepisse videtur; qui, ut Dio Prus. *or.* 64. Ἐπὶ πολλοῖς αὑτὸν ἐμακάριζε, καὶ ὅτι ζῷον λογικὸν, καὶ ὅτι Ἀθηναῖος. Socrates à Thalete; qui, ut Laërt. *l.* 1. Ἔφασκε τριῶν τούτων ἕνεκα χάριν ἔχειν τῇ τύχῃ· πρῶτον μὲν ὅτι ἄνθρωπος ἐγενόμην, καὶ οὐ θηρίον· εἶτα, ὅτι ἀνὴρ, καὶ οὐ γυνή. τρίτον, ὅτι Ἕλλην, καὶ οὐ βάρβαρος. Postremum tantummodo de suo addidit Plato. Nec reticendum quod Judæi habent in preculis suis virorum peculiaribus: *Benedictus esto, Domine Deus, quòd me virum creâsti, non mulierem: quòd Israelitam, non alienigenam.*

Σχεδὸν ἅπαντα ἔχειν | supplendum, ἀγαθὰ, quod excidisse existimem. ut sit [ἀγαθὰ] σχεδὸν ἅπαντα ἔχειν.

Τῶν θεῶν δὲ εὐποιΐα | Digna Christiano quovis providentiæ divinæ, quâ factum fuerit, ut ne peccatis occuparetur, cùm peccare prona dispositio non deesset, agnitio. Agnoscit ipse de se, quod Deus Abimeleco; *Ego te cohibui, ne peccares, Genes. c. 20. v. 6.* Habent his paria è nostris; Bern. *de temp. serm. 79. Prima miseratio quod à multis adhuc peccatis in seculo positum custodivit. quis enim non videat, quòd sicut in multis cecidi, sic & in alia poteram cecidisse peccata, nisi omnipotens pietas conservâsset?* Qui & argumentum idem tractat fusiùs, *de divers. serm.* 13. Augustin. homil. 23. *Hic multa commisit, & multorum debitor factus est; ille gubernante Deo pauca commisit. cui deputat ille, quod demisit, huic & iste deputat, quod non commisit. Adulter non fuisti in vita illa tua præterita, plenâ ignorantiâ? Hoc tibi dicit Deus tuus; Regebam te mihi, servabam te mihi, ut adulterium non committeres. Suasor defuit? ut suasor deesset, ego feci. Locus & tempus defuit? & ut hæc deessent, ego feci. Affuit suasor; non defuit locus; non defuit tempus: ut non consentires, ego terrui. Agnosce ergò gratiam ejus, cui debes & quod non admisisti. Mihi debet iste, quod factum est & dimissum vidisti: mihi debes & tu, quod non admisisti. Nullum est enim peccatum quod facit homo, quod non possit facere alter homo, si desit rector à quo factus est homo.* Piissimè, & ad nostri mentem plenissimè.

Προπετέστερον πλημμελῆσαί τι | Lugd. πρόπετον quod probare non possum. Xyl. *quòd nihil deliqui plenius rectiúsq;* Cas. *quòd nihil temerè aut præcipitanter deliquerim.* προπίπτω, *procido, præceps feror.* inde προπετὴς, *præceps:* & προπετῶς, *præcipitanter, temerè, inconsideratè.* Vide *l. 3. § 9.* ἀπροπτωσίας. alioqui suspicare quis posset, scripsisse Marcum πρὸ ἔφθασα. Sicut paulò inferiùs, τὸ φθάσαι τοῦ πρὸς φέξαι ἐν ἀξιώμασι καταστῆναι.

Μὴ πλέον ἐκτεράφθῆναι παρὰ τῇ παλλακῇ τῆ πάππε | Siquidem *in domo avi sui Veri educatus est* in ætate teneriore, utì Capitol. docet. Pari autem ratione gratulatur Alcmon Poeta sibi, in *epigrammate* (quod Alexandro Ætolo *exercit. in Solinum* Salmasius vindicat) apud Plut. *de exilio*, quòd origine Lydus cùm esset, Sardibus tamen diutius educatus non sit, ubi luscus forsan sacerdos, aut Gallus tympanotriba evasisset; sed Spartam nactus puerilis indolis formatricem, ubi Musarum disciplinis initiatus & enutritus fuerit.

Καὶ τὸ τὴν ὥραν διασῶσαι | ὥρα *flos ætatis*, ut *Ver anni.* unde Periclis illud ab Aristotele *rhetor. l.* 1. *c.* 7. & *l.* 3. *c.* 10. laudatum, Τὴν νεότητα τὴν ἀπολομένην ἐν πολέμῳ ὕτως ἠφανίσθαι ἐκ τῆς πόλεως, ὥσπερ εἴ τις τὸ ἔαρ ἐκ τῦ ἐνιαυτῦ ἐξέλοι. Tempestas nimiùm quàm lubrica, & lapsibus exposita. Præsertim ubi natalium splendor, status honestior, educatio delicatior, res lautior, & forma venustior accesserint. Πολλοὶ γὰρ διὰ τὸ κάλλος ὑπὸ τῶν τοῖς ὡραίοις παρακεκινηκότων διαφθείρονται. Socrates apud Xenophont. *memorial. l.* 4. Inde Juven. *Sat.* 10.

I nunc, & juvenis specie lætare tuâ, quem
Majora expectant discrimina.———

Τὸ μὴ πρὸ ὥρας ἀνδρωθῆναι | Lugd. πρὸς ὥρας, perperam. Verùm aliud hìc ὥρα, ab eo quod supra. ὥρα enim istìc, non tam *flos ætatis*, quàm καιρὸς, *tempus opportunum* & *idoneum* rei alicui vel aggrediendæ vel absolvendæ. Timon Phliasius de Dionysio Heracleota, qui & Metathemenos dictus, quòd ætate devergente à secta Stoica ad Epicureum transiisset, apud Athen. *l.* 13.

Ἡνίκ' ἐχρῆν δύνειν, νῦν ἄρχεται ἡδύνεσθαι.
Ὥρη ἐρᾶν, ὥρη τε γαμεῖν, ὥρη τε πέπαυσθαι.

Ita Thales, referente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 68. Conjugium suadentem matrem elusit; natu minor cùm esset, ὕπω καιρὸς' *nondum tempus*: provectior factus, ὐκέτι καιρὸς' *non ampliùs tempus* esse, sive nuptiis *idoneam ætatem* jam præteriisse, respondendo. Beneficii ergo non contemnendi loco ducit Marcus, quòd non præmaturè se rebus venereis dederit. hoc est enim hoc loco τὸ ἀνδρωθῆναι, *virum fieri*, sive virilitatis specimen dare. quomodo γυναῖκα γίνεσθαι, *mulierem fieri.* Ità Democritus dicitur puellam, quam pridiè παρθένον, cùm nocte proximâ vitiata esset, postridiè γυναικὸς nomine salutâsse. Laërt. *l.* 9. & Cicero objurgantibus, quòd puellam virginem homo sexagenarius duxisset, *Cras, inquit, mulier erit.* Fabius *instit. l.* 6. *c.* 4. Clarissimè Hesych. Ἀνδρωθῆς, συγγένῃς' &, Ἀνδρωθεῖσα, ἀνδρὶ συνοικήσασα, διακορηθεῖσα, i. e. *virum experta*, ut Flaccus; *devirginata*, ut Petronius. In hunc sensum usurpavit Hippocrates in *lib.* περὶ παρθενίων. Locus est insignis, sed ab Anutio infeliciter tentatus, & sub correctionis prætextu corruptus planè. Verba sic habent; Αἱ δὲ παρθένοι, ὁκόσῃσιν ὥρη γάμυ παρανδρέμψαι, τῦτο μᾶλλον πάσχυσι. ea contra editorum priùs omnium consensum solicitat vir doctissimus, & cui Medicorum pater princépsque ille alioqui plurimùm debet, & ex Regio MS. ὥραι rescribi postulat. Vertit autem, *Virgines, quibus propè nuptiarum tempus instat ut viro conjungantur.* explicat in Oeconomia; *quæ ad nubiles annos & virilitatem prope accedunt.* h. e. *quæ propè sunt maturæ viro, & virilitatem aut maturam viro ætatem ingrediuntur.* Verùm primò, *virilitatem*, sive *virilem ætatem*, de virgine dictam nusquam deprehendi existimo. Tum ἀνδρῦσθαι Græcis, ubi de muliere usurpatur, non *viro maturam esse*, sed *virum experiri* significat. Porrò cùm ὁκόσῃσιν ὥρη γάμυ dixisset, quid opus erat, ἐκ τῦ δέοντος, quod idem prorsus valeret, τὸ παρανδρέμψαι, subjicere? quod concisa nimis respuit dictio Hippocratica. Deniq; aliud est ἀνδρῦσθαι, aliud παρανδρῦσθαι, utì mox indicabitur. Nihil igitur mutatum ego quidem velim, sed admissâ lectione jam olim receptâ, commatisq; notulâ duntaxat post γάμυ, interstitâ, sic verterim. *Virgines quibus nubendi tempus adest, ni virum experiantur, affectui isti magis fiunt obnoxiæ.* Atq; hanc esse genuinam Hippocratis mentem, è sequentibus planè perspicuum fit. Siquidem ubi incommoda ea recensuerat, quæ ex affectu isto virginibus jam *viro tempestivis*, ut Horatius loquitur, quas ἀνδρὸς ὡραίας Græci dicunt, obtingere consueverunt, remedii loco subjungit, Κελεύω δ' ἔγωγε τὰς παρθένυς ὁκόταν τὸ τοιῦτον πάσχωσιν, ὡς τάχιστα ξυνοικῆσαι ἀνδράσιν· ἢν γὰρ κυήσωσιν, ὑγιέες γίνονται. εἰ δὲ μὴ, αὐτέων ἅμα τῇ ἥβῃ, ἢ μικρὸν ὕστερον ἁλώσεται, εἴπερ μὴ ἀνδρωθῶσι. Præcipit sic affectis, ut quàm primùm nubant. siquidem indè futuram conceptûs spem; qui malo isti medeatur: quod nisi virum expertas affectaturum est probabile. ita τὸ ἀνδρωθῆναι est, Hippocrate ipso interprete, ἀνδρὶ συνοικῆσαι. τῷ ἀνδρῦσθαι verò q. e. virum experiri, eodem autore, opponitur τὸ παρανδρῦσθαι. h. e. *à viro præteriri, neglectim haberi*, & *viri*, sive *thalami*, ut Marcus, *nuptiarum*, ut Flaccus, *expertam esse.* & παρθένοι παρανδρέμψαι, quas ὑπερημέρυς τῶν γάμων Anaxandrides dixit, referente *rhetor. l.* 3. *c.* 10. Aristotele. Nihil certius, nihil clarius.

Ἀλλ' ἔτι κὴ ἐπιλαβεῖν τῦ χρόνυ | *Sed tempus expectavi.* Xyl. sed nec ἐπιλαβεῖν ejusmodi aliquem habet significatum; & ἔτι illud aliud prorsus innuere videtur. Rectiùs M. Casaub. *Sed longiùs etiam, quàm necesse erat, distuli.* Ita ἐπιλαβεῖν τῦ χρόνυ erit de tempore, quod liberum datur, aliquid sumere, quo cùm possis frui, nolis tamen. Phrasis duriuscula, fateor, & insolens. Sed ea proculdubio Marci mens istìc, non quam Xyl. voluit.

Δυνατὸν ὄσιν ἐν αὐλῇ βιῦντα | Ita *l.* 5. § 16.

Δυνα-

Δυνατὸν ἄρα καὶ οὕτω ζῆν ἐν αὐλῇ· quem locum vide.

Ἐσθήτων σημειωτῶν | sive σημειωδῶν, ut Lugd. quod usitatius est, & eodem recidit. utrumq; enim *vestes notabiles* & *insigniores* sive *splendidiores* designat. Hoc eo, quoniam, ut Jesus noster, *Luc. c.* 7. *v.* 25. Οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες, ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. Ἐσθῆτας σημειώδεις, inquit Annotator Lugd. vocat *imaginibus textas, pictas, palmatas,* χρυσοσήμους, *auro vel purpurâ clavatas.* De Augusto Sueton. *l.* 2. *c.* 73. *Togis usus est neq; restrictis, neq; fusis; clavo nec lato, nec angusto.* De Antonino Pio Capitol. *Visus est sanè ab amicis cum privatis vestibus, & domestica quædam gerens.* Et de Alexandro Severo, Lamprid. *Gemmas de calceamentis & vestibus tulit, quibus usus fuerat Elagabalus. veste albâ usus est, nec auratâ, penulis togisque communibus.*

Μήτε λαμπάδων καὶ ἀνδριάντων τοιῶνδέ τινων | Just. Lipsius ad Tacit. *annal. l.* 1. *principatûs insignia* intelligi vult, inter quæ *ignis prælatio.* Herodian. in *Commodo* de Lucilla sorore ejus, καὶ τὸ πῦρ προεπόμπευεν αὐτῆς. Et de Marcia ejusdem Concubina, πάντα ὑπῆρχεν, ὅσα σεβαστῇ, πλὴν τοῦ πυρός. De Pertinace, Κατῆλθεν ἐπὶ τὸ βουλευτήριον, οὔτε τὸ πῦρ ἐάσας ἑαυτοῦ προπομπεῦσαι, οὔτε τι ἄλλο τῶν βασιλικῶν συμβόλων εἰς ὕψος ἀρθῆναι. Quibus addas licet & ex eodem de Nigro, καὶ προπομπεύοντος τοῦ πυρός. Eum *ignem lampadem* fuisse adfirmat ex hoc Marci nostri loco; quarum usum, ut *in Deorum cultu,* sic & *in Imperatorum,* extitisse. Accidit huic & Annotator Lugdun. *Lampadas,* inquit, vocat, *quæ præferebantur Imperatoribus, ut ignis Regibus Persarum.* Corippus de adventante Imperatore in theatrum,

—— prænuncius ante
Signa dedit cursor, posita de more lucerna.

Verùm Meric. Casaubon. in adversum contendit; *lampadésq;* & *statuas* sive *imagines* eodem refert, ad *simulacra* scil. *lampadas manibus gestantia,* de quibus Lucret. *l.* 2.

Si non aurea sunt juvenum simulacra per ædes
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis ut suppeditentur.

Et Lucretio prior, poetarum princeps, *Odyss.* η *v.* 100. Alcinoi aulam describendo,

Χρύσειοι δ' ἄρα κοῦροι, ἐϋδμήτων ἐπὶ βωμῶν
Ἕστασαν, αἰθομένας δαΐδας μετὰ χερσὶν ἔχοντες,
Φαίνοντες νύκτας κατὰ δώματα δαιτυμόνεσσιν.

Ubi Eustath. χρυσέους κούρους, ἀνδριάντας exponit. Ideo autem Marcum τοιῶνδέ τινων adjecisse, *ut à vulgaribus, quæ in ædibus plebeiis etiam plerisque reperiuntur, imagines hasce distingueret.* Ego verò inter summos istos viros arbitrum me neutiquam interponam: aliorum, uter Marci mentem attigerit propiùs, per me judicium fuerit.

Ἐγγυτάτω ἰδιώτου συστέλλειν ἑαυτόν, | De Marco Capitolin. *Adoptatus in aulicam domum omnibus parentibus suis tantam reverentiam, quantam privatus, exhibuit, erátq; haud secus rei suæ quàm in privata domo parcus ac diligens; pro instituto patris volens agere, dicere, cogitare.* Et Aristid. *orat. in regem:* Ἐπέδειξεν, ὅτι καὶ ἰδιώτην ὄντα καὶ βασιλέα, οἷόν τε ἐστὶ τὸν αὐτὸν εἶναι διὰ τέλους. τοιοῦτον μὲν περὶ τῆς βασιλείας παρέχων ἑαυτόν, ὥστε δικαίως ἀξιωθῆναι ταύτης· ἐν ᾗ τῇ ἐκ ἐκείνης ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ νῷ τε καὶ τρόπῳ χρώμενος. De Pio pariter Capitolinus; *Imperatorium fastigium ad summam civilitatem deduxit. nec omnino quicquam de vitæ privatæ qualitate mutavit. vindemias privati modo cum amicis egit. quum sibi & filiis honores peteret, omnia quasi privatus fecit. quin & Senatui tantum detulit Imperator, quantum cùm privatus esset, deferri sibi ab alio principe optabat.* De civilitate hac quam in Augusto laudat Sueton. *l.* 2. *c.* 51. Vide Casaubonum ibidem. Sed & quæ superiùs ad § 16. κοινονοημοσύνη.

Καὶ νὴ διὰ τοῦτο ταπεινότερον | Lugd. νὴ διά. Sed legendum μὴ διά. Sive ut M. Cas. νὴ διὰ ἢ διὰ τοῦτο. Rem quod attinet; *nihilo demissior? imò* tantò major, tantò augustior. Siquidem, ut scitissimè, sed & verissimè, Plinius in *panegyr. Cui nihil ad augendum fastigium superest, hoc uno modo crescere potest, si se ipse demittat, securus magnitudinis suæ,* neque enim ab ullo periculo fortuna principum longiùs abest, quàm humilitatis. De Pio Capitolinus, postquam *civilitatem* ejus descripserat, utq; species imperatorias superfluas à se amandaverat; *& tamen,* inquit, *ingenti autoritate apud omnes gentes fuit.*

Ἀδελφοῦ | Marci fratrem hunc adhuc quærimus, nec reperire hactenus potuimus.

Δυναμένου μὲν διὰ ἤθους ἐπεγεῖραί με | At tantùm ab eo abfuit Lucius, ut Marcum moribus suis ad rem bene gerendam excitaret; ut contrà *post illius obitum Marcus solus rempublicam tenuerit, multo melior & feracior ad virtutes: quippe qui nullis Veri jam impediretur aut simulatis callidæ severitatis erroribus, aut his, quibus præcipuè displicebat Marco jam inde à primo ætatis suæ tempore, vel institutis mentis pravæ, vel moribus.* Capitolin.

Τιμῇ καὶ στοργῇ εὐφραίνοντός με | *Honorem* quidem *Marco exhibuisse Lucium, si susciperet, obsecutum, ut legatum proconsuli. vel præsidem imperatori* (ad quæ verba videndus Salmas.) autor est Capitol. qui de *amore* tamen idem negare videtur.

Ἐν οἷς ἴσως ἂν κατεσχέθην | Senec. *de brevit. vit. c.* 14. *Dubitare se Fabianus noster aiebat, an satiùs esset nullis studiis admoveri, quàm his implicari.* Ipse Senec. *ibid. c.* 13. *De illis nemo dubitabit, quin operosè nihil agant, qui in literarum inutilium studio detinentur.* Idémque *epist.* 88. *Ista liberalium artium consectatio molestos, verbosos, intempestivos*

tempestivos, sibi placentes facit; & ideò non discentes necessaria, quia supervacua didicerunt. Vide *suprà* ad § 7.

Παιδία | *Filios* habuit *Verum*, quem septennem amisit; *Commodum*, cui imperium reliquit, patri per omnia dissimillimum; & *Antoninum* huic geminū, qui quadrimus est elatus; cùm tamen parem astrorum cursu Commodo Mathematici promisissent. *filias* plures, quarum Commodus tres superstites reliquit. Cass. Capitol. Lamprid. Vulcat. *Lucillam & sorores*. Lampr. in *Com. Fadillam*. Vulcat. nominat.

Μὴ ἀφυῆ, μηδὲ κατὰ τὸ σωμάτιον διάστροφα | Et fuit reverà Commodus *formâ corporis justâ*, ut Lampridius, sed ingenio moribúsque planè distortissimis.

Τὸ μὴ ἐπὶ πλεῖόν με προκόψαι ἐν ῥητορικῇ καὶ ποιητικῇ | Τὸ μὲν Lugd. perperam. Vide *suprà* § 7. De re Musica perinde Philippus Macedo, qui filio, quem scitè admodum canere acceperat, *An non te tui pudet*, inquit, *qui nôris tam bellè canere?* Vide Stratonici dictum à Ptolemæo reprehensi, ad *l.* 4. § 31. Psaltæ item cujusdam ad Philippum, an Antigonum, ad *l.* 6. § 35.

Τοῦ μὴ ἐπεὶ νέοι αὐτοὶ ἦσαν | Pro μὴ, με adscripsi, sensu exigente.

Ἀπολλώνιον | de quo suprà § 8.

Ῥούστικον | suprà § 7.

Μάξιμον | suprà § 15.

Τοῦ κατὰ φύσιν βίου | vid. suprà ad § 9.

Ἐναργῶς | *Perspicuè*. Xyl. *efficaciter*. Cas. ἐνεργῶς. crebra apud autores Græcos vocabulorum horum ab exscriptoribus permutatio occurrit. Ego tamen istic nihil mutem.

Ἐπινοίας | *Cogitationes injectas*. Xyl. ἐπιπνοίας malim. atque ità Cas. *inspirationes*.

Μηδὲν κωλύειν ἤδη | Lugd. ἢ δὴ, quod & ferri potest, quia ἢ alterum sequitur. Vide ad *l.* 2 § 9.

Τὰς ἐκ τῶν θεῶν ὑπομνήσεις καὶ μονονουχὶ διδασκαλίας | Plato *Philebo*, philosophiam esse ait, θεῶν εἰς ἀνθρώπους δόσιν. Cicero *Tuscul. l.* 1. *Philosophia quid est aliud, nisi, ut Plato ait, donum, ut ego, inventum Deorum?* Senec. *epist.* 90. *Deorum immortalium munus est, quòd vivimus; philosophiæ, quòd bene vivimus. itaq; tantò plus nos huic quàm diis, quantò majus bonum est bona vita quàm vita, pro certo deberemus, nisi ipsam dii philosophiam tribuissent.* Hæc eò retulerim, quòd διδασκαλίας noster dicit: ὑπομνήσεις verò pro occasionibus singulatim *suggesta* intellexerim. Hinc formulæ illæ apud Homer. *Iliad.* τ'. *v.* 485. & ψ'. *v.* 270.

—— θεὸς ἔμβαλε θυμῷ.

& *Odyss.* τ'. *v.* 10.

—— τὸ δ' ἐνὶ φρεσὶν ἔμβαλε δαίμων.

Ità in sacra pagina de Artaxerxe Memore Esdras c. 7. v. 27. *Indidit eam animo Regis rem Deus.* & Nehemias *c.* 2. *v.* 12. & *c.* 7. *v.* 5. *Indidit Deus meus animo meo.* Vide ad *l.* 2. § 11. ὑπομνήσεις verò καὶ διδασκαλίας ità distinguere videtur, ut illæ per signa quædam obscuriora, istæ per indicia clariora, quasi disertè præcipiendo quid facto opus sit, procedant. Galen. *de opt. sect. c.* 11. ex Empiricorum sententia: Τὰ καταλαμβανόμενα, ἃ μὲν αἰσθήσει καταλαμβάνεται, ὡς τὸ ἐρυθρόν· ἃ δὲ ὑπομνηστικῶς, ὡς τὰ διὰ σημείων τινῶν καταλαμβανόμενα. ἐνδεικτικῶς δὲ οὐδὲν καταλαμβάνεται ὑπόμνησιν ἀπὸ τῆς ἐνδείξεως, apertè distinguit.

Τὸ ἀντισχεῖν μοι τὸ σῶμα | Αὐτὸς μὲν γὰρ ἀσθενὴς ἦν τῷ σώματι. Dio *Habuit enim corpus valetudinarium.* quod studio intentiori Capitolinus adscribit. *Tantum*, inquit, *operis & laboris studiis impendit ut corpus afficeret, atq; in hoc solo pueritia ejus reprehenderetur.* Sed & Cassius, Ἐκ τῆς πολλῆς, inquit, ἀσχολίας τε καὶ ἀσκήσεως ἀσθενέστατον τὸ σῶμα ἔσχε· καί τοι τοιαύτῃ εὐεξίᾳ ἀπ' ἀρχῆς χρησάμενος, ὥστε καὶ ὁπλομαχεῖν, καὶ σῦς ἀγρίους ἐν θήρᾳ καταβαλεῖν ἀπὸ ἵππου. Et mox; Οὔτε ἔῤῥωτο, καὶ κακοῖς πλείοσι περὶ πᾶσαν, ὡς εἰπεῖν, τὴν ἡγεμονίαν περιέπεσεν. quæ postrema illustrant, quod adjecit hìc Marcus, ἐν τῷ τοιούτῳ βίῳ. Nec tacendum quod apud Suidam scriptor innominatus, ubi de Marci corpore imbecilliori dixerat, subjungit, Καὶ τοῦτο ἐξ ἀσθενεστάτου καρτερικώτατον ὑπέδειξε. Tribuit autem hoc Cassius theriaci, quod quotidiè sumebat, beneficio. De quo videri poterit Galenus, qui hunc Marci morem diligentiùs narrat, *de antidot. l.* 1. *c.* 1.

Μὴ ἅψασθαι | ἅπτεσθαι eo sensu, quo Apostolo *ad Cor. ep.* 1. *c.* 7. *v.* 1. Καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι. Clemens *pædag. l.* 2. *c.* 10. Μηδὲ μὴν ἅπτεσθαί τινος πλὴν γαμετῆς τὸ παράπαν τῆς ἑαυτοῦ γυναικός. *Prov. c.* 6. *v.* 29. Οὐκ ἀθωωθήσεται πᾶς ὁ ἁπτόμενος αὐτῆς. *quisquis eam attigerit, haud futurus est insons.* de uxore aliena. Eadem mente θιγεῖν & θιγγάνειν usurparunt. Plut. *Alex.* Παρμενίωνος προτρεψαμένου καλῆς καὶ γενναίας ἅψασθαι γυναικός. ----- ἀλλ' Ἀλέξανδρος οὔτε τούτων ἔθιγεν, οὔτε ἄλλην ἔγνω γυναῖκα πρὸ γάμου, πλὴν Βαρσίνης.

Βενεδίκτης | Ex pallacis aulicis videtur ista fuisse.

Θεοδότου | ex numero exoletorum iste. Vide *supr.* §. 16.

Τὸ χαλεπήναντα Ῥουστίκῳ, μηδὲν πλέον πρᾶξαι, ἐφ' ᾧ ἂν μετέγνων | Faciunt huc, Abigajelis Davidem Nabali infensum mitigantis interpellatio, Regisq; ipsius tum mulierculæ, tum & Deo ipsi eo nomine benedicentis acclamatio, *Historiæ Reg. l.* 1. *c.* 25. *v.* 31, 32, 33. Atq; hoc est, quod Apostolus monet, *ad Ephes. c.* 4. *v.* 26. Ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. de quo loco alibi diximus.

Μέλλουσαν νέαν τελευτᾶν τὴν τεκοῦσαν | Obiisse videtur,

videtur ex Capitolino Marci mater, antequam filius imperium Pio defuncto adiret: quâ tamen ætate fato concesserit, incertum.

Οἰκῆσαι μετ' ἐμοῦ τὰ πελευταῖα ἔτη | Capitol. *Ab Adriano adoptatus, jussúsque in Adriani privatam domum migrare, invitus de maternis hortis recessit.*

Ὅτι οὐκ ἔστι μοι χρήματα | Quòd nec defuerit unquam, unde aliquid poscenti se subveniret; nec eò fuerit redactus, ut ab aliis flagitare cogeretur, pro magno ducit beneficio. Agnoverat nimirum illud Servatoris nostri; Μακάριόν ἐστι διδόναι, μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. *Act.* 20. 35. & quod optimum quemq; censere Greg. Nazianz. asserit *orat. pro pauper.* Τὸ εὐποιεῖν τοῦ πάσχειν τιμιώτερον· καὶ περιουσιαστότερον κέρδους ἔλεος.

Τὴν γυναῖκα τοιαύτην | *Habuit uxorem Anniam Faustinam consobrinam suam.* Capitol. Et reverâ, qualis istîc depingitur uxor, numinis donum, haud è minimis, haud è multis, censeri meritò possit. Verùm an ejusmodi Marci nostri Faustina extiterit, licèt Pii filia, Marcus ipse viderit. Certè si vera narrant Cassius & Capitolinus, nihil minùs illa fuerit.

Τὸ ἐπιτηδείων τροφέων εἰς τὰ παιδία εὐπορῆσαι | Ità Philippus Macedo *epist. ad Aristotelem.* Ἴσθι γεγονότα μοι υἱόν· πολλὴν οὖν τοῖς θεοῖς χάριν ἔχω, οὐχ οὕτως ἐπὶ τῇ γενέσει τοῦ παιδὸς, ὡς ἐπὶ τῷ κατὰ τὴν σὴν ἡλικίαν αὐτὸν γεγονέναι. ἐλπίζω γὰρ αὐτὸν ὑπὸ σοῦ τραφέντα καὶ παιδευθέντα ἄξιον ἔσεσθαι καὶ ἡμῶν καὶ τῆς τῶν πραγμάτων διαδοχῆς. *Filium mihi genitum scias; quo nomine Diis gratias ago, non tam proinde quia natus, quàm quòd eum nasci contigerit temporibus vitæ tuæ. Spero enim fore, ut à te edoctus eruditúsque, dignus evadat, qui & nobis, & rebus à nobis susceptis succedat.* Refert Gellius *l.* 9. *c.* 3. Commodum autem Marcus & *suis præceptis, & etiam magnorum atque optimorum virorum operâ erudire conatus est. habuit literatorem Græcum, Onesicratum; Latinum, Capellam Aristium: orator ei Anteius Sanctus fuit. Sed tot disciplinarum magistri nihil ei profuerunt.* Lamprid.

Τὸ δι' ὀνειράτων βοηθήματα | De remediis istiusmodi per insomnia indicatis superstitiosa multa in *sermonibus sacris* Aristides; sed & Cicero *de divinat l.* 1. tangit & noster, *l.* 9. § 27.

Καὶ τοῦτο ἐν Καιήτῃ ὥσπερ χρήσῃ | Locus mutilus; quod & Xylander monuit. *forsan,* inquit in *notis,* ὥσπερ χρήσῃ, *quomodo utaris.* At in versione *sicut Chrasæ:* ac si loci alicujus nomen proprium esset. quò inclinat & Mericus; sed ut viri, non loci, appellatio sit, & χρύσῃ legatur. quasi dicat Marcus, *Cajetæ, quæ in regione Campana maritimum est oppidum, se Deis vota facientem, fausta retulisse; prout & Chrysæ Phœbi sacerdoti olim contigerat supplicanti παρὰ θῖνα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης. Il. α'.*

Eruditus vir D. Bootius χρήσει legendum suspicatur: χρῆσις idem quod χρησμὸς, ut χρηματισμὸς interdum pro χρηματισμὸς dicitur. ut sensus sit, *quemadmodum sibi divinitùs remedia ad quosdam morbos monstrata fuerunt, ità etiam cùm Cajetæ aliquando agens versaretur in periculo alicujus morbi alteriúsve casûs, auxilium, quo eum depelleret, ostensum fuisse, idque tanquam oraculo, cùm alias in ea urbe oracula nulla edi solerent.* Idem ferè vult Annotator Lugd. qui legit, καὶ τοῦτο ἐν Κ. ὥσπερ χρησμόν. ac vertit, *Hócq; Cajetæ tanquam oraculum quoddam.* Clariss. Salm. *sine aliquo* θεοπέμπτῳ (quales Marcus istîc loquitur) ὀνείρῳ *sanum fieri locum vix posse* censet. *conjecturam* tamen *duplicem* adjungit, legendum scil. vel καὶ τούτου ἐν Καιήτῃ ἐντυχῆσαι, ut *loci* meminerit, in quo monitum illud à numine acceperit: vel, καὶ τοῦτο ἐν Καιήτῃ, ὡς περιχρῖσαι, ut & *remedii* præcepti mentio fiat, quod *circumlinere* sibi aliquid jussus sit. In re tam ambigua ipse statuere nihil ausim.

Ὅπως τε ἐπεθύμησα | [τὸ] ὅπως τε ἐπιθ. sic ut in præcedentibus passim. Salmas. forsan, τὸ, ὅπως ἐπιθ. ut τε ex τὸ factum sit.

Ἀποκαθῆσαι ἐπὶ τοὺς συγγραφεῖς [Lugd. ἀποκαθίσαι. forsan ἀποκαθῆσθαι. usitatiùs autem ἐπὶ τοῖς συγγραφεῦσι diceretur. Sed & Thucydides *l.* 1. προθιζεσθαι ἐπὶ τὴν ἑστίαν, dixit. Epictet. *dissert. l.* 2. *c.* 6. οὐκ ἦν ποσοῦτε, τοσούτων μὲν ἀκηκοέναι, τοσαῦτα δὲ γεγραφέναι, τοσούτῳ δὲ χρόνῳ παρακεκαθημένον γέροντι ὀ πολλοῦ ἀξίῳ. Verum ἀποκαθῆσθαι, quo Marcus hic usus videtur, disertius est vocabulum. Significat enim *desidem & ignavum assidere.* Pollux *l.* 3. *c.* 24. inter *ignaviam* ac *desidiam* denotantia vocabula, ἀποκαθῆσθαι & ἀποκαθίζεσθαι collocat. Vetus Edictum Censorium ex Suetonio *de clar. Rhetor.* à Gellio *l.* 15. *c.* 11. exhibitum: *Renunciatum est nobis, esse homines, qui novum genus disciplinæ instituerunt; ad quos juventus in ludum conveniat: eos sibi nomen imposuisse Latinos Rhetoras: illi homines adolescentulos totos dies desidere.* hoc est, quod Marcus, ἀποκαθῆσθαι.

Θεῶν βοηθῶν καὶ τύχης δεῖται | Expressisse videtur, quod Plato *de leg. l.* 4. & ex Platone Maximus Tyr. *orat.* 3. & Stobæus *tom.* 2. *tit.* 58. Θεὸς μὲν πάντα καὶ μετὰ θεοῦ τύχη καὶ καιρὸς τ' ἀνθρώπινα διακυβερνῶσι ξυμπάντα. quanquam τύχης nomine *providentiam divinam* intelligere videtur, vel *casus* potiùs *fortuitos* rerúmq; contingentiam providentiâ divinâ dispositam & gubernatam. quomodo & Solomon rex usurpavit, *Ecclef. c.* 9. *v.* 11. quo loco, quod Plato τύχη καὶ καιρὸς, Solomon עת ופגע dixit. Stoici enim omnia fato fieri statuebant; & fortuita etiam quæ dicuntur, eodem referebant. Ità Aristoteles Rhetor. *l.* 2. *c.* 19. § 8. Ἔν δ' ἀκολουθεῖ βέλτιον ἦθος τῇ εὐτυχίᾳ, ὅτι φιλόθεοί εἰσι, καὶ ἔχουσι πρὸς τὸ θεῖόν πως πιστεύοντες, διὰ τὰ γεγενημένα

μῦμα ἀγαθὰ ἀπὸ τῆς τύχης. Vide & Marcum *l.* 3. § 11. Plinius minor, *lib.* 4. *epist.* 8. *Sed nimirum quæ sunt in manu hominum, & mihi & multis contigerunt. illud verò, ut adipisci arduum, sic etiam sperare nimium est, quod dari non nisi à Diis potest.*

Τὰ ἐν Κουάδοις | Ambigi potest, utrùm ad antecedentia lemma istud, an ad subsequentia pertineat. Ex usitata siquidem formula, si antegressa spectaret, dicendum videatur, τάδε ἐν Κουάδοις, *apud Quados ista*; concepta nimirum vel conscripta sunt. Istud autem, Τὰ ἐν Κουάδοις, h. e. *Quæ apud Quados*, agenti scil. concepta & conscripta; tituli præfixi potiùs, quam subjunctæ clausulæ significationem præ se fert. Atq; in hanc partem hoc in loco M. Casaub. accepisse videtur; in libro proximo exeunte illam alteram secutus. Ipse interim ea disceptatione in medio relictâ, ad hunc locum libro primo terminum dare nihil quicquam dubitavi: cùm & huc usq; seriem quandam continuam, quæ hîc planè inciditur, autor ipse tenuerit, miscelam deinceps meram exorsus; & sectiuncula illa ipsa, à qua liber secundus in hactenus excusis inchoatur, ad proximè præcedentia respectum habeat satis clarum.

Κουάδοις | *Quadi* Germaniæ populus, de quibus Ptolemæus *geogr. l.* 2. & Tacitus in *tractatu de morib. German.* Adversùs istos Marcomannis junctos non sine prospero successu bella gessisse Marcum nostrum, autores sunt Dio Cassius & Jul. Capitolinus. Sed & Lucian. in *pseudomanti*, cujus hæc sunt verba, ὅτε θεὸς Μάρκος ἤδη τοῖς Μαρκομάνοις καὶ Κουάδοις συνεπλέκετο. Eam expeditionem celebriorem reddiderunt Christianorum suppliciis impetrati cœlitùs imbres, cùm exercitus siti ferè confectus jam esset, Meminere Tertull. *ad Scapul.* & *in apolog. c.* 5. & ex eodem atq; Apollinario Euseb. *hist. Eccles. lib.* 5. *cap.* 5. & *Chron. lib.* 1, & 2. Niceph. Callist. *l.* 4. *c.* 12. Zonar. *Annal. tom.* 5. Xiphilinus in *Marc.* Oros. *hist. l.* 7. *c.* 15. Otho Frising. *chron. l.* 3. *c* 25. Jo. Aventin. *annal. Boior. l.* 2. alii. quanquam istud Cassius, Arnuphis Ægyptii, vel Juliani, ut apud Suidam alius nescio quis, Magicis procurationibus, Marci ipsius precibus Capitolinus, moribus pietatiq; Claudianus, Christiano nomini iniquiores, adscribant. Videatur Scalig. *ad Euseb. chron.* & Xiphilin. *supr. ad* § 6.

Ad Librum II.

§ 1. Ἔωθεν προλέγειν | δεῖ, (ut *l.* 3. § 1.) χρὴ, μέμνησο, (ut *l.* 8. § 13.) vel tale quid, subintelligendum. q[d] cùm in scriptis istiusmodi est frequentissimum, tum nostro istîc cum primis familiare. Cæterùm Xyl. εἰώθει legit, vertitq;, *solebat is sibi prædicere.* Sed monentis potiùs quid velit, quàm quid assueverit narrantis, dictio videtur. quin nec in persona tertia, quam dicunt Grammatici, de se Marcus loqui assolet.

Συμβέξομαι περιέργῳ, ἀχαρίστῳ | Seneca, *de ira l.* 2. *c.* 10. *Placidus sapiens & æquus erroribus, non hostis, sed correptor peccantium, hoc quotidie procedit animo; Multi mihi occurrent vino dediti, multi libidinosi, multi ingrati, multi avari, multi furiis ambitionis agitati. Omnia ista tam propitius aspiciam, quàm ægros suos medicus.*

Παρὰ τὴν ἄγνοιαν | Creberrimè istud inculcat noster, uti in locis collatis videre licet. vide *infr. ad* § 13. Sed & Epictetum latiùs idem disserentem, *l.* 1. *c.* 18. & *c.* 28. Lactant. *instit. l.* 5. *c.* 8. *Mali sunt ignoratione recti & boni.*

Ἐγὼ δὲ τεθεωρηκὼς | Ita *l.* 3. § 11. ἀλλ' ἐγὼ ἀγνοῶ. quod & urget vehementiùs, dilemmate usus. *l.* 7. § 26. Vel inscitiâ rerum pari & ipse laboras; & pariter affecto ignoscendum: vel perspicaciâ majore imbutus es; & caliganti æquior esse debes. Vide & *infr. ad* § 13.

Τὴν φύσιν τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι καλὸν, καὶ τοῦ κακοῦ, ὅτι αἰσχρὸν | Imò solum illud bonum, hoc solum malum esse. Sic enim statuunt Stoici, apud Laërt. *l.* 7. in *Zenon.* Hecato *de bonis l.* 3. & Chrysip. *de honesto*; Μόνον τὸν καλὸν ἀγαθὸν εἶναι· καὶ τὸ πᾶν ἀγαθὸν καλὸν εἶναι· καὶ ἰσοδυναμεῖν τῷ καλῷ τὸ ἀγαθόν. & Seneca, *epist.* 76. *Unum est bonum, quod honestum.* De Helvidio Prisco Tacit. *hist. l.* 4. *Doctores sapientiæ secutus est, qui sola bona, quæ honesta; mala tantùm quæ turpia; potentiam, nobilitatem, cæteraque extra animum, neque bonis, neque malis annumerant.* Vide *infr. ad* § 11.

Συγγενὴς, οὐχὶ αἵματος καὶ σπέρματος τοῦ αὐτοῦ | Ita *l.* 12. § 26. Ὅση ἡ συγγένεια ἀνθρώπου πρὸς πᾶν τὸ ἀνθρώπειον γένος. οὐ γὰρ αἱματίου καὶ σπερματίου, ἀλλὰ νοῦ κοινωνία. Non hac duntaxat, aut præcipuè ratione: sed & istâ tamen. Paulus Apost. apud Lucam *Act. c.* 17. *v.* 26. Ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων. Et Lactant. *instit. l.* 6. *c.* 10. *Si ab uno homine, quem Deus finxit omnes orimur, certè consanguinei sumus.* Itaque τὸ μόνον

μόνον hîc ſubintelligendum, cujus frequens paſſim Ellipſis. Xenoph. expedit. *l.* 3. Οὐδένα γὰρ ἄνθρωπον δεσπότην, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς προσκυνεῖτε. *Hominem Dominum nullum, ſed Deos ſolos adoratis.* Ita ſupplet Chriſtus apud Matth. *Evang. c.* 4. *v.* 10. Κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. quod omiſsâ particulâ illâ Moſes dixerat, *Deut. c.* 6. *v.* 13. *Dominum Deum tuum adorabis, eidémque ſervies.* Paulus *ad Rom. c.* 4. *v.* 9. Ὁ μακαρισμὸς οὖτος ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν; *Beatificatio iſta ad circumciſos* (ſolos) *an & ad præputiatos pertinet?* Quod Caſtellio, cùm minùs adverteret, perperam reddidit; *Hæc beatitudo in circumciſionem ne cadit, an potiùs in præputium?*

Ἀλλὰ νοῦ | Syneſ. *de provident.* Ἔστι δὲ οὐ μία ψυχῶν καὶ σωμάτων συγγένεια. οὐ γὰρ τὸ τοῖν αὐτοῖν ἐπὶ γῆς ἐκφῦναι γονέοιν, τοῦτο προσήκει ψυχαῖς, ἀλλὰ τὸ ἐκ μιᾶς ῥυῆναι πηγῆς. qui tamen fontes, unde deriventur animæ, duos ſtatuit; terreſtrem alterum, alterum cœleſtem, indè Oſiridi, Typhoni hinc animàm contigiſſe. At contrà Lucret. *l.* 2. & Lucretio σύμψηφος Lactant. *inſtitut. l.* 6. *c.* 10. eodem, quò Marcus iſtîc collineans; *Si ab uno Deo,* inquit, *inſpirati omnes & animati ſumus, quid aliud quàm fratres ſumus? & quidem conjunctiores, quòd animis, quàm qui corporibus.* itaq; non errat Lucretius, cùm dicit;

Deniq; cœleſti ſumus omnes ſemine oriundi:
Omnibus ille idem pater eſt. ———

Subjungit Lact. noſtro conſentiens: *Ergo pro belluis immanibus habendi ſunt, qui hominibus nocent.* ---*Ob hanc enim neceſſitudinem germanitatis docet nos Deus, malum nunquam facere, ſemper bonum.* Idémq; *l.* 5. *c.* 8. ex Cicerone *de legib. l.* 1. *Sicut unâ eadémq; naturâ, mundus omnibus partibus inter ſe congruentibus cohæret ac nititur: ſic omnes homines inter ſe naturâ confuſi, pravitate diſſentiunt; nec intelligunt ſe eſſe conſanguineos, & ſubjectos omnes ſub unam eandémq; tutelam. quod ſi teneretur, Deorum profectò vitam homines viverent.*

Καὶ θείας ἀπομοίρας μέτοχος | Θεία ἀπόμοιρα i. e. *portiuncula divina,* ὁ νοῦς, i. e. *mens,* ſive *anima rationalis* hîc dicitur. ſicut infr. § 4. τοῦ τὸν κόσμον διοικοῦντος ἀπόρροια. & *l.* 5. § 27. τοῦ Διὸς ἀπόσπασμα. de quibus, ſuis locis dicetur. Eadem Epicteto diſſert. *l.* 1. *c.* 1. Τοῦ Διὸς μέρος. Senecæ *epiſt.* 92. *Dei pars eſt.* & *de otio ſapient. Divini ſpiritûs pars ac veluti ſcintilla quædam.* Horat. *Serm. l.* 2. *Sat.* 2.

——— *divinæ particula auræ.*

quo modo Ammianus, tanquam ex Phyſicorum ſententia, *l.* 21. *Sol mens mundi noſtras mentes ex ſeſe, velut ſcintillulas, diffunditat.* Et Manilio Aſtron. *l.* 2.

——— *pars ipſa deorum eſt.*

Plutarch. *quæſt. Platonic. l.* 1. Ἡ δὲ ψυχὴ νοῦ μετασχοῦσα καὶ λογισμοῦ, οὐκ ἔργον ἐστὶ τοῦ θεοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ μέρος, οὐδ᾽ ὑπ᾽ αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἀπ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ γέγονε. Saniùs Auguſtinus, *epiſt.* 157. *Animam, Dei non particulam eſſe, ſed creaturam.* & *de anim. orig. lib.* 1. *c.* 4. & *l.* 3. *c.* 3. *ab illo, non de illo factam.* quem & ampliùs viſe ſis *de civit. Dei l.* 13. *c.* 24. Tertull. *de reſurrect. c.* 7. *Deus animæ ſuæ umbram, ſpiritûs ſui auram, oris ſui operam, viliſſimo alicui commiſerit?* Animam loquitur humanam corpori inditam. Pulcherrimè Gregor. Naz. Auguſtino ſenſu conſentiens, quamvis modo loquendi diſpar, *apol.* § 33. Περὶ ψυχὴν ἡ σπουδὴ, τὴν ἐκ θεοῦ καὶ θείαν, καὶ τῆς ἄνωθεν εὐγενείας μετέχουσαν, καὶ πρὸς ἐκείνην ἐπειγομένην, εἰ καὶ τῷ χείρονι συνεδέθη. Modeſtiſſimè Epiphanius, in *ancorat.* § 55. Οὔτε μέρος θεοῦ λεγομένην εἶναι τὴν ψυχὴν, οὔτε ἀλλότριον τοῦ ἐμφυσήσαντος. (ita enim legendum autumo, quod ἐμφυσήματος vulgò legitur) πῶς δὲ τὸ λεπτὸν τοῦτο νοεῖται θεῷ μόνῳ ἔγνωσται. Sed & Syneſius *epiſt.* 105. τὸν νοῦν indigitat τὴν ἐν τῇ ψυχῇ μοῖραν τὴν θείαν.

Οὔτε βλαβῆναι ὑπό τινος αὐτὴν δύναμαι | Argumentum à noſtro crebriùs repetitum, utì in collatione indicatum, noſtris etiam non inſolens, qui lædi neminem, niſi à ſeſe, poſſe contendunt. Habes à Joanne Chryſoſt. fusè pertractatum, Edit. Savill. *tom.* 7. *orat.* 2. cujus titulus; Ὅτι τὸν ἑαυτὸν μὴ ἀδικοῦντα παραβλάψαι οὐδεὶς δύναται. Inter exteros verò Maximus Tyrius *diſſertationem* eadem de re ingenioſam admodum inſtituit, numero 2am. quâ & Socratis dictum illud celeberrimum laudat, à Platone in *apol.* poſitum, à Plutarcho *de tranquill.* ab Epicteto *enchiridio extremo,* & *diſſert. l.* 1. *c.* 29. & *l.* 3. *c.* 23. à Clemente *Strom. l.* 4. repoſitum, à Thraſea etiam apud Dionem in *Nerone* uſurpatum. Ἐμὲ δὲ Ἄνυτος καὶ Μέλιτος ἀποκτεῖναι μὲν δύνανται, βλάψαι δὲ οὔ. *Me Anytus & Melitus occidere quidem poſſunt, ſed lædere non poſſunt.* In eundem hunc ſenſum & Dominus noſter de ſuis apud Lucam *Evang.* 21. quibus etiamſi prædiceret, fore ut morte ipsâ multarentur (καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν § 16.) ſubjicit tamen, nihil indè ad ipſos damni, ne vel minimum quidem, rediturum. καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. *nec capillus e capite veſtri cujuſquam periturus eſt.* v. 18. οὐ γὰρ θέμις, inquit Maximus, ἀγαθῷ ἀνδρὶ ὑπὸ πονηροῦ βλαβῆναι. quod Plato, οὐ γὰρ θεμιτὸν ἀμείνονι ἀνδρὶ ὑπὸ χείρονος βλάπτεσθαι. *neque enim jus fáſque patitur, ut vir bonus quiſpiam ab improbo quoquam lædatur.* Vide ad *l.* 9. § 4. Itaq; cum noſtro conſentiens planè Joan. Chryſoſt. *in Matth. orat.* 87. Εἰ δὲ οὐδὲν πάσχεις δεινὸν, πόθεν ὀργίζῃ τῷ μηδέν σε διαθέντι κακόν; *Si mali nil pateris, cur ei ſuccenſes, qui te malo non affecit?* Julianus deniq; *de Cyniſm. orat.* 2. Κἂν τις ἑτέρως ἔχῃ πρὸς αὐτὸν καθάπερ, οἶμαι, πολλοὶ πρὸς θεούς. ἐκείνῳ μὲν οὐκ ἔστιν ἐχθρὸς

ὐδὲ

οὐδὲ γὰρ βλαβερός· αὐτὸς δὲ αὑτῷ, βαρύτατον ἐπιθεὶς τίμημα τὴν τοῦ κρείττονος ἄγνοιαν, ἔρημος τῆς ἐκείνου προστασίας.

Αἰσχρῷ γάρ με οὐδεὶς περιβάλλει | αἰσχρῷ περιβάλλειν, ut & κακῷ περιβάλλειν, *infrà* § 11. metaphora ab amictu sumpta, qui corpori circumjicitur, quóq; corpus ipsum involvitur. qualis illa Psaltæ *Psal.* 109. 18, 19. ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον. — γενηθήτω αὐτῷ ὡς ἱμάτιον, ὃ περιβάλλεται. *turpi,* inquit, *aliquo nemo me involverit.* quia virtutem scil. nemo eripere cuiquam potest, in qua sola τὸ καλὸν, & in cujus solius privatione τὸ αἰσχρὸν Stoici collocant. Λέγουσι δὲ μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν εἶναι· εἶναι δὲ τοῦτο ἀρετήν. Laërt. *Zenon.* & Senec. *de vit. beat. c.* 22. *Sapientibus nostris unum bonum est virtus.* &, *de constant. c.* 5. *Unum malum illis est turpitudo.* Vide Cicer. *Parad.* 1. qui & idem *ad Attic. l.* 10. *epist.* 4. *Nihil esse bonum, nisi quod honestum: nihil malum, nisi quod turpe sit.* itaq; τὸ αἰσχρῷ περιβάλλειν, & τὸ κακῷ περιβάλλειν, Marco nostro idem sunt. Maximus Tyr. *orat.* 2. Ἀδικία ἐστὶν ἀφαίρεσις ἀγαθοῦ. τὸ δὲ ἀγαθὸν τί ἂν εἴη ἄλλο ἢ ἀρετή; ἡ δὲ ἀρετὴ ἀναφαίρετον. οὐκ ἀδικηθήσεται τοίνυν ὁ τὴν ἀρετὴν ἔχων ἢ οὐκ ἔστιν ἀδικία, ἀφαίρεσις ἀγαθοῦ. οὐδὲν γὰρ ἀγαθὸν ἀφαιρετὸν, οὐδὲ ἀπόβλητον, οὐδὲ ἑλετὸν, οὐδὲ λῃστόν. Eodémq; Chrysostomus, in argumento hoc, telo pugnat. Telephus Accianus apud Macrob. *Saturn. l.* 6. *c.* 1.

— nam si regnum à me fortuna atque opes
Eripere qui vit, at virtutem non quiit.

Λῃστὴς γὰρ προαιρέσεως οὐ γίνεται. Epictetus apud nostrum. *l.* § 36. *Prædo virtutis nullus est.* Itaque Maximus: Ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος καταγελάσεται γέλωτα ἀκρεαφνῆ, ὁρῶν τοὺς ἀδίκους ἐπ' αὐτὸν ὡρμημένους σπουδῇ, οἰομένους τι δρᾶν, δρῶντας δ' οὐδέν. ἀλλὰ καὶ ἀπομαζόντων ἐκείνων, βοήσεται τὸ τοῦ Ἀχιλλέως. *Iliad.* ι'. 604.

—— φρονέω δὲ τετιμῆσθαι Διὸς αἴσῃ.

καὶ ἀφαιρουμένων τὰ χρήματα, περιόψεται ὡς παίγνια καὶ ἀστραγάλους ἀφαιρουμένους. καὶ ἀποθανεῖται, ὡς ὑπὸ πυρετοῦ καὶ λίθου, οὐδὲν ἀγανακτῶν πρὸς τοὺς ὑποκτιννύντας. Senec. *de constant sap. cap.* 5. *Injuria propositum hoc habet, aliquem malo afficere: malo autem sapientia non reliquit locum. unum enim malum illi est turpitudo: quæ introire eò, ubi jam virtus honestúmq; est, non potest. injuria ergo ad sapientem non pervenit. nam si injuria alicujus mali patientia est; sapiens autem nullius mali est patiens; nulla ad sapientem injuria pertinet.* Vide ad *l.* 8. § 1.

Οὔτε ὀργίζεσθαι τῷ συγγενεῖ δύναμαι, οὔτε ἀπεχθέσθαι αὐτῷ | Epictet. *Enchirid. c.* 42. Πᾶν πρᾶγμα δύο ἔχει λαβάς, τὴν μὲν φορητὴν, τὴν δὲ ἀφόρητον. ὁ ἀδελφὸς ἐὰν ἀδικῇ, ἐντεῦθεν αὐτὸ μὴ λάμβανε, ὅτι ἀδικεῖ. αὕτη γὰρ λαβή ἐστιν αὐτοῦ οὐ φορητή. ἀλλὰ ἐκεῖθεν μᾶλλον, ὅτι ἀδελφὸς, ὅτι σύντροφος· καὶ λήψῃ αὐτὸ, καθ' ὃ φορητόν ἐστιν. Idem *dissert. l.* 3. *c.* 10. Οὐκ ἔδει οὕτω μοι προσενεχθῆναι τὸν ἀδελφόν· οὔ. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐκεῖνος ὄψεται. ἐγὼ δ' ὡς ἂν προσενεχθῇ αὐτὸς, ὡς δεῖ χρήσομαι τοῖς πρὸς ἐκεῖνον. τοῦτο γὰρ ἐμόν ἐστι, ἐκεῖνο δ' ἀλλότριον· τοῦτο οὐδεὶς κωλῦσαι δύναται· ἐκεῖνο κωλύεται. Vide *l.* 5. § 22.

Γεγόναμεν πρὸς συνεργίαν | Quod *l.* 4. § 3. τὰ λογικὰ ζῷα ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν. & *l.* 8. § 56. Οἱ ἄνθρωποι γεγόνασιν ἀλλήλων ἕνεκεν. & *l.* 5. § 16. πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν. & *l.* 7. § 13. πρὸς μίαν τινα συνεργίαν. Vide *infra ad* § 2. Senec. de *ira l.* 1. *c.* 5. Homo in adjutorium mutuum generatus est. & epist. 95. *Natura nos cognatos edidit, cùm ex eisdem & in eadem gigneret. hæc nobis amorem indidit mutuum, & sociabiles fecit: illa æquum justúmque composuit: ex illius constitutione miserius est nocere quam lædi: & illius imperio paratæ ad juvandum manus. iste versus & in pectore & in ore sit:*

Homo sum: humani nihil à me alienum puto. Ter. *Heaut.* 1. 1. *Habeamus in commune, quòd nati sumus. Societas nostra lapidum fornicationi simillima est; quæ casura, nisi invicem obstarent; hoc ipso sustinetur.*

Ὡς πόδες | Ideò, πᾶν τὸ ὑπόπουν ἐξ ἀνάγκης ἀρτίους ἔχει τοὺς πόδας. Aristot. *de animal. incess. c.* 8. & *hist. anim. l.* 1. *c.* 5. & *problem. l.* 10. *q.* 18. & 23. Hierocles. Ἐν τῷ περὶ φιλαδελφίας apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 81. Οἱ ἀδελφοὶ τρόπον τινα τὰ αὐτοῦ μέρη τυγχάνουσιν, ὥσπερ οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ τὰ σκέλη, καὶ αἱ χεῖρες, καὶ τὰ λοιπά. ὥσπερ οὖν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ αἱ χεῖρες, εἴπερ ἕκαστον ἰδίαν ψυχὴν καὶ νοῦν λάβοι, περιέποι ἂν τὰ λοιπὰ πάσῃ μηχανῇ διὰ τὴν εἰρημένην κοινωνίαν, τῷ μηδ' αὐτὰ τὸ ἴδιον ἔργον οἷά τε εἶναι παρέχειν καλῶς δίχα τῆς τῶν ἑτέρων παρουσίας· οὕτω δὲ καὶ ἡμᾶς ἀνθρώπους γε ὄντας, καὶ τὴν ψυχὴν (forsan ψυχὴν μίαν. Vide *ad l.* 4. § 4. *annot.* 1. & § 29. *annot. ult.* & *l.* 9. § 8. & *l.* 12. § 30.) ὁμολογοῦντας ἔχειν, μηδὲν παριέναι σπουδῆς, ὑπὲρ τοῦ δεόντως προσφέρεσθαι τοῖς ἀδελφοῖς. καὶ γὰρ αὖ καὶ πλεῖόν τι πρὸς τὰ μέρη συλλαμβάνειν ἀλλήλοις ἀδελφοὶ πεφύκασιν· οἵ τε γὰρ ὀφθαλμοὶ μὲν ὁρῶσιν ἀλλήλοις παρόντες παρόντα, καὶ χεὶρ συνεργάζεται παρούσῃ χειρὶ παροῦσα· ἡ δὲ ἀδελφῶν σύμπραξις ἀλλήλοις πολυχουστέρα πώς ἐστι· πράττουσι γὰρ τὰ κοινῇ διαφέροντα, καὶ διεστηκότες πάμπαν, μέγα θ' ὑπάρχουσιν ἀλλήλοις ὄφελος, κἂν μυρίον ᾖ τὸ διάστημα. Ita enim locus ille insignis, sed fœdissimè vitiatus, ex parte saltem restitui poterit. Basil. Cæs. *epist.* 68. Ἀκριβῶς εἰδότες ὅτι πλέον ἡμεῖς τῆς ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἀδελφῶν ἐπικουρίας δεόμεθα, ἢ ὅσον ἡ ἑτέρα τῶν χειρῶν τῆς ἑτέρας. ἐπεὶ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ σώματος ἡμῶν κατασκευῆς, τὸ ἀναγκαῖον τῆς κοινωνίας ὁ κύριος ἡμᾶς ἐδίδαξεν· ὅταν πρὸς αὐτὰ ταῦτα ἀποβλέπωμεν τὰ μέλη ἡμῶν, ὅτι οὐ μηδὲν

ἑαυτοῦ πρὸς ἐνέργειαν αὔταρκες. οὔτε γὰρ ἂν ποὺς ἀσφαλῶς βαδίσειε, μὴ συνυποστηρίζοντος τοῦ ἑτέρου· οὔτ' αὖ ὀφθαλμὸς ὑγιῶς ἴδοι, μὴ κοινωνὸν ἔχων τὸν ἕτερον, καὶ μετ' αὐτοῦ συμφώνως προσβάλλων τοῖς ὁρατοῖς. καὶ ἀκοὴ ἀκριβεστέρα, ἡ δι' ἀμφοῖν τοῖν πόροιν τὴν φωνὴν δεχομένη· καὶ ἀντίληψις κραταιοτέρα τῇ κοινωνίᾳ τῶν δακτύλων. καὶ ἁπαξαπλῶς οὐδὲν οὔτε τῶν ἐκ φύσεως, οὔτε τῶν ἐκ προαιρέσεως κατορθουμένων ὁρῶ, ἄνευ τῆς τῶν ὁμοφύλων συμπνοίας ἐπιτελούμενον. Cæterùm de usu finéque Marcus, de necessitate Basilius loquitur.

Ὡς χεῖρες | De manibus Galen. *de usu part. l.* 1. Σύμμαχον ἑτέρα τὴν ἑτέραν ἡ φύσις ἐποίησε. ταύτῃ ἄρα καὶ πρὸς ἀλλήλας νενεύκασιν· ἀλλήλων γὰρ ἕνεκα γεγόνασι. Indè nata proverbialia illa Menandrianum apud Gnomologum;

Ἀνὴρ γὰρ ἄνδρα, καὶ πόλις σώζει πόλιν·
Χεὶρ χεῖρα νίπτει, δάκτυλός τε δάκτυλον.
Servat virum vir, civitatem civitas:
Digitum lavátque digitus, & manum manus.

Epicharmeum apud Æschinem in *Axioch.* & Stob. *tom.* 2. *tit.* 10.

Ἁ δὲ χεὶρ τὰν χεῖρα νίπτει· δός τι, καὶ τι λάμβανε.
A manu manus lavatur: da quid, & quid accipe.

quanquam quod Stob. νίπτει, Æsch. νίζει habet. Erasm. & Grot. κνίζει malunt. ut sit, *A manu manus fricatur.* sive ut vulgò efferri solet, *Manus manum fricat.* Denique Euripideum illud in *Heraclid.*

— μιᾶς δὲ χειρὸς ἀσθενὴς μάχη.
Invalida pugna est, una quam gerit manus.

Virgilius an Septimius in *Moreto*:

Admovet indè manus operi, partitus utrique:
Læva ministerio, dextra est intenta labori.
Hæc rotat assiduis gyris, & concitat orbem.
Interdum fessæ succedit læva sorori,
Alternátque vices. —

Ὡς βλέφαρα | quæ ad oculi tegmen & tutelam amicè conspirant.

Ὡς οἱ στοῖχοι τῶν ὀδόντων | qui veluti in mola *catillus* & *meta*, mutuas sibi invicem operas jugiter præstant.

Τὸ οὖν ἀντιπράσσειν ἀλλήλοις παρὰ φύσιν | Senec. *de ira l.* 2. *c.* 31. *Illud ante omnia cogita, fœdam esse & execrabilem vim nocendi, & alienissimam homini, cujus beneficio etiam sæva mansuescunt.* Apud Xenophontem *commentariorum l.* 2. Socrates fratres duos dissidentes his verbis alloquitur. Νῦν μὲν οὕτω διάκεισθε, ὥσπερ εἰ τὼ χεῖρε, ἃς ὁ θεὸς ἐπὶ τὸ συλλαμβάνειν ἀλλήλοιν ἐποίησεν, ἀφεμένω τούτου, τράποιντο πρὸς τὸ διακωλύειν ἀλλήλω· ἢ εἰ τὼ πόδε θείᾳ μοίρᾳ πεποιημένω πρὸς τὸ συνεργεῖν ἀλλήλοιν, ἀμελήσαντε τούτου, ἐμποδίζοιεν ἀλλήλω. οὐκ ἂν πολλὴ ἀμαθία εἴη καὶ κακοδαιμονία τοῖς ἐπ' ὠφελείᾳ πεποιημένοις ἐπὶ βλάβῃ χρῆσθαι; καὶ μὴν ἀδελφώ γε, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὁ θεὸς ἐποίησεν ἐπὶ μείζονι ὠφελείᾳ ἀλλήλοιν, ἢ χεῖρε καὶ πόδε, καὶ ὀφθαλμώ, καὶ τἆλλα ὅσα ἀδελφὰ ἔφυσεν ἀνθρώποις.

§. 2. Σαρκία ἐστὶ, καὶ πνευμάτιον καὶ τὸ ἡγεμονικόν | Eandem distributionem habes sæpiùs repetitam. *l.* 3. § 16. & *l.* 6. § 32. & *l.* 12. § 3. Idem ferè aliis verbis Apost. *ad Thessal. ep.* 1. c. 5. *v.* 23. Τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα. quo loco τὸ σῶμα est quod Marco hic σαρκία ἡ ψυχὴ quod πνευμάτιον· τὸ πνεῦμα, quod τὸ ἡγεμονικόν.

Ἄφες τὰ βιβλία | Vide *infrà ad* § 3. sed & Epictet. *dissert. l.* 4. *c.* 4.

Μηκέτι σπῶ | Ita *l.* 4. § 3. περὶ παντὸς μὴ σπῶ, μηδὲ κατατείνου. quod eleganter admodum sic expressit Pers. *Sat.* 5. *v.* 154.

En quid agis? duplici in diversum scinderis hamo.
Hunccine an hunc sequeris? subeas altèrnus oportet
Ancipiti obsequio dominos; alternus oberres.

Οὐ δέδοται | *Non datum est.* Xyl. at Lugd. *Non licet.* nam quod *Nè stude*, reddidit Annotator Lugd. &, μηκέτι σπούδαζε, mavult legi; à Marci mente alienum est. M. Cas. *Non est futurum. non dabitur.* quod exponi vult ex illis *l.*3. § 14. Μηκέτι πλανῶ. οὐ γὰρ τὰ ὑπομνημάτιά σου μέλλεις ἀναγινώσκειν, &c. *Noli te fallere. neque enim futurum est ut Commentariorum tuorum & excerptorum, vel alienorum de antiquitus gestis rebus scriptorum, evolvendi & perlegendi copia tibi suppetat.* & est reverà probabilis satis expositio. Videatur tamen an non forsan ἐρωτηματικῶς legi debeat, οὐ δέδοται; *annon datur? annon est in potestate tua positum*, ut hoc facias? h. e. ut distractione & perturbatione omni immunem te reddas. Ita *l.* 4. § 1. τὸ δυνατὸν καὶ διδόμενον. & *l.*9. § 29. ὅρμησον, ἐὰν διδῶται. Epictet. *dissert. l.* 3. *c.* 26. δέδοταί σοι τοῦτο; & ἐφ' ὅσον ἂν οἷόν τε ᾖ, καὶ ἐφ' ὅσον ἂν δίδοται· & Rufus Thraseæ apud eundem *lib.* 1. *c.* 1. οὐ θέλεις μελετᾷν, ἀρκεῖσθαι τοῖς δεδομένοις; hinc δόσις φυσική. *lib.* 4 § 19. quà nimirum

—— *natura beatis*
Omnibus esse dedit, siquis cognoverit uti.

Claud. *in Ruffin. l.* 1. Occurrit nimirum objectioni vulgari illi, de qua Seneca, *epist.* 104. eodémque planè, quo Seneca, modo occurrit. *Totiens*, inquit hic, *mihi occurrunt isti, qui non putant fieri posse, quicquid facere non possunt, & aiunt nos loqui majora, quàm quæ natura humana sustineat. At quantò ego de illis meliùs existimo? ipsi quoque hæc possunt facere; sed nolunt. Denique quem unquam ista destituêre tentantem? cui non faciliora apparuere in actu? non quia difficilia sunt, non audemus; sed quia non audemus, difficilia sunt.* Quem vide ampliùs *ad l.* 6. § 19. Eodem planè sensu Hebræi Doctores in *Patrum dictis c.*3. § 15. הרשות נתונה *Potestas data est.* τοῦ αὐτεξουσίου scil.

Λύθρος | Ita *l.* 3. § 3. γῆ καὶ λύθρος. & *lib.* 8. § 37.

§ 37. χελώνων πᾶν τοῦτο, καὶ λύθρον ἐν θυλάκῳ. Euſtath. *ad* Il. ζ. λύθρον, ὁ τοῦ αἵματος μιασμὸς ἀναμεμιγμένος τῇ κόνει. *cruor pulveri commiſtus.* dictum à λύω, unde & λύμα, τὸ κάθαρμα· per theta ſcribi, ut à λύτρον diſtinguatur. Eadem ferè & *ad* Il. λ. & *ad* Odyſſ. χ. Utrumque autem, & λύθρος & λύθρον dici monet idem *ad* Il. ψ. pleniùs paulò Heracleo in *Schol. ad* Il. υ. Τὸ μετὰ κονιορτοῦ καὶ ἱδρῶτος ἀνθρώπειον αἷμα, λύθρος καλεῖται· *ſanguis pulveri & ſudori commiſtus.* itaque de athletis uſurpat Clem. Alex. *Strom. l.* 2. Verùm iſtîc potiùs eſt Marco idem quod ἰχὼρ αἱματόεις, Oppiano κυνηγ. *l.* 2. *v.* 279. *ſanies cruenta.* σῆψις γὰρ αἵματος, ἰχώρ. Clem. Alex. *protrept.* quanquam *cruorem* vult tantum & *ſanguinem* ipſum : ſed quem ad rei vilitatem exprimendam ſic nuncupat.

Κεκρύφαλον | *reticulum* malim cum Xylandro, quàm cum H. Stephano *peplum.* tum quia κροκύφαντον τῷ κεκρυφάλῳ idem ſtatuit Euſtath. *ad Iliad.* χ. tum quia ſequitur mox, ἐκ νεύρων, φλεβίων, ἀρτηριῶν πλεγμάτιον. κροκύφαντον autem dictum vult Schol. *ad Ariſtoph. Veſp.* ὅτι διὰ κρόκης ὑφαίνεται. Ex quo Suidas corrigendus, apud quem perperam legitur, ὅτι διὰ κρόνου ὑποφαίνεται. Verùm illis omnibus conſtanter, contrà quàm noſtro, κροκύφαντος formâ maſculâ dicitur. *Reticuli* verò nomine, nec *omentum,* licet id Polluci νεύρων πλέγμα dicatur ; nec *cutem* ipſam, cum Merico noſtro, deſignari iſtîc exiſtimo ; ſed *contextum* illum, integrum, (cute tamen non excluſâ prorſus ; ſiquidem τὸ δέρμα ἐκ φλεβὸς καὶ νεύρου, καὶ ἀρτηρίας, *cutis* etiam ex iſtis conſiſtit, Ariſtot.nom. *de ſpir.c.* 5.) qui per corpus totum permeat, *venarum, nervorum, arteriarum* intercurſantium, ſibique invicem implexorum, quo corporis moles quaſi continetur & conſtringitur : ὃ δὴ καὶ περιστικάζομεν τὸ νῦν κύρτου πλέγματι· inquit Plato in *Timæo.* ad quæ verba forſan & Marcus reſpexerit, ubi πλεγμάτιον idem nuncupat. de eo loco videri poterit Galenus in explicatione eorum quæ *in Platonis Timæo medicè* ſunt dicta.

Ἄνεμος | *Anima* ergò *ventus* ſive *ſpiritus* & *flatus* Stoicis : quod confirmat Laert. *l.* 7. & Plut. *de Philoſ. placit. l.* 4. *c.* 3. Ità Marcus denuò, *l.* 6. § 14. οἷον ἡ ἀφ' αἵματος ἀναθυμίασις, καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἀέρος ἀνάπνευσις. Quin & Tertull. *de anim. c.* 5. *Et Stoicos allego, qui ſpiritum dicunt animam : penè nobiſcum. penè,* inquit : non prorſus. nec hoc tamen, quaſi noſtri non & *ſpiritum* dicant, ex Salomone *Eccleſ. c.* 12. *v.*7. & aliis : ſed quia aliâ ratione ſive *ſpiritum* ſive *flatum animam* nos dicimus ; non tanquam aëreum quiddam ſit, ut Marcus iſtîc, qualis ſpiritus ille quem ſpirando trahimus ; ſed *ſpiritum,* quia propriam quandam habet *naturam corporis expertem, & mundanæ molis elementis omnibus excellentiorem ſubſtantiam,* ut Auguſtin. epiſt. 28. *flatum,* quia *Deo eſt inſufflante* creata. ut ex Moſe *l.* 1. *c.* 2. *v.*7. idem *de Civit. Dei l.* 13. *c.* 24. quo etiam loco, ne Stoicis calculum dare ſuum videretur, qui de ſubſtantia divina mentem ſaltem derivatam tradiderunt, ſubjungit : *ſicut autem nos poſſumus non de noſtra natura, qua homines ſumus, ſed de iſto aere circumfuſo quem ſpirando & reſpirando ducimus ac reddimus, flatum facere, cùm ſufflamus : ità omnipotens Deus non de ſua natura, neque de ſubjacente creatura, ſed etiam de nihilo potuit facere flatum, quem corpori hominis inſerendo inſpiràſſe vel inſuffláſſe commodiſſimè dicitur; incorporeus incorporeum, ſed immutabilis mutabilem, quia non creatus creatum.* Lactantius certè contrà planè quàm Marcus hîc, *de opific. Dei c.* 17. *Animam qui ventum putant, hoc falluntur, quòd ex aere ſpiritum ducentes vivere videamur. Varro itaque definit : Anima eſt aer conceptus ore, deferveſactus in Pulmone, tepefactus in corde, diffuſus in corpus. hæc apertiſſimè falſa ſunt. Anima non eſt aer ore conceptus : quia multò prius gignitur anima, quàm concipi aer ore poſſit.* Et hoc contrà quàm Stoici, qui à partu animam in corpus inſinuari ſtatuebant ; quod & Lactant. *ibid.* monet ; & Plut. *de Stoic. contradict. c.*38. Vide *l.* 12. § 24. Attamen in *Carminibus* Orpheo attributis dicitur, τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ ὅλου εἰσιέναι, ἀναπνεόντων φορουμένην ὑπὸ τῶν ἀνέμων. Ariſtot. *de anim. l.* 1. *c.* 5. Latinis etiam *Animus* & *Anima* παρὰ τὸν ἄνεμον. Serv. *ad Æn. l.* 1. & Pſeudo-Cypr. *de dupl. Martyr.* Quin & *animas ventis tribui* multis docent, Joan. Zinzerling. in *promulſ. critic.* & Meurſ. *Critic. Arnob. l.* 3. *c.* 3. ad illa Arnobii ; *Nunquid ſuas animas expiraverunt venti ? Animam* enim dictam, *quod corpus animat,* ut Pſeudo-Auguſt. in *defin. orthod. c.*20. & *de ſpir. & anim. c.*9. præpoſterum eſt planè ; cùm contrà hoc ab illo duci dicíque manifeſtum ſit. Vide ampliùs ad *l.* 5. § 4.

Πάσης ὥρας | *in horas* Xyl. & § 5. *Singulis horis.* idem. *Singulis horarum momentis.* Caſ. *omni tempore, jugiter.* ut *l.* 8. § 53. Hinc tractum illud in tibicines, ſive ſubulones dicterium, cujus *l.* 8. meminit Athenæus :

Ἀνδρὶ μὲν αὐλητῆρι θεοὶ νόον οὐκ ἐνέφυσαν·
Ἀλλ' ἅμα τῷ φυσᾶν χὼ νόος ἐκπέταται.
Eſt tibicinibus mens cœlitus indita nulla :
Nam ſimul ac inflant, avolat illa ſimul.

Ἐξεμούμενον | Ità Maro *Æn. l.* 9. *v.* 354.

Purpuream vomit ille animam.——

idem enim ipſum in morte ſemel fieri, quod in reſpiratione fit jugiter, vult Marcus noſter, *l.* 5. § 4. ſicut autem *animam evomere,* ità *ſpiritum expuere* dixere. Seneca *de ira l.* 3. *c.* 43. *Jam ipſum ſpiritum expuimus interim, dum trahimus.* quæ tamen verba aliter diſtinguit Lipſius. Idem (ſi idem, nam Marco potiùs tribuunt haud pauci) in *Thyeſte v.* 244.

Ferro peremptus ſpiritum inimicum expuat.

& *Troad. v.* 1168.

Ubi hanc anilis expuam leti moram.

Unde & in *Herc. Oetæo. v.* 1467. Jo. Zinzerling. *promulſ. c.* 14. vocabulum idem reſtituendum contendit, pro eo quod *expulit* vulgò legitur,

Ictus ſagittis qui tuis vitam expuit.

Varro, περὶ ἐξαγωγῆς *Andromeda vincta, & propoſita ceto, non debuit patri ſuo, homini ſtupidiſſimo, in os expuere vitam?* Val. item Flaccus *Argonaut. l.* 3. *v.* 97.

——*purpuream ſingultibus expuit auram.*

quod Statius *Thebaid. l.* 5. *v.* 262. *animam ſingultare* dixit;

Semineces pueri trepidas in limine vitæ
Singultant animas. —

Epiphanius verò in *Ancorat.* § 76. etiam *mentem expuere* dixit verbis illis: Οἱ λέγοντες, ἡμεῖς δὲ χριστοῦ νοῦν ἔχομεν, (*Corinth. ep.* 1. *c.* 2. *v.* 16.) τὸν αὐτῶν νοῦν εἶχον, καὶ οὐκ ἐξέπτυσαν.

Cæterùm *purpuream animam vomere* dixit Maro pro eo quod Homerus, αἷμ' ἐμέων, *ſanguinem vomens* dixerat *Iliad.* ο. *v.* 11. itaque Servius notat *ſecundùm eos dictum, qui volunt ſanguinem eſſe animam: cùm alibi aliorum opinionem ſequatur, qui dicunt ſpiritum eſſe animam: ut eſt,*

——*in ventos vita receſſit.*

Καὶ πάλιν ῥοφούμενον | quod ψυχοῤῥοφεῖν uno vocabulo dici poſſit. quanquam id alio ſenſu uſurpari monet Suidas, ἀντὶ τοῦ τὴν ψυχὴν ἐκπίνειν. pro *animam*, id eſt, *ſanguinem, exorbere.* quomodo Ariſtoph. in *nebul.* de cimicibus, quos Corinthios, cùm κόρεις vellet, per jocum nuncupat;

Δάκνουσι δ' ἐξέρποντες οἱ Κορίνθιοι,
Καὶ τὴν ψυχὴν ἐκπίνουσι.

Hinc autem delirium Stoicum de animæ natura refutantem Plutarchum *de commun. notit. c.* 41. vide ad *l.* 3. § 16. Quod autem dicit καὶ πάλιν ῥοφούμενον, id in *ænigm.* 72. de utre ſic extulit ſympoſius;

Non ego continuò morior, dum ſpiritus exit:
Nam redit aſſiduè; quamvis & ſæpe recedat.

Ὧ δὲ ἀπονοήθητι | forſan ἐπινοήθητι, *animadverte, conſidera.* niſi ſi ἀπονοεῖσθαι hoc ſignificatu reperiatur alicubi. nam contrarium prorsùs paſſim obtinet.

Γέρων εἶ | Senec. *ep.* 76. *Perge Lucili, & propera, ne tibi accidat, quod mihi, ut ſenex diſcas: imò ideò magis propera, quoniam id nunc aggreſſus es, quod perdiſcere vix ſenex poſſis.* Et, *epiſt.* 19. *Si potes, ſubduc te iſtis occupationibus: ſin minus, eripe. Satis multum temporis ſparſimus; incipiamus in ſenectute vaſa colligere. in freto viximus; moriamur in portu.* Et, *ep* 68. *Utinam quidem hoc propoſitum ſequi olim fuiſſet animus tibi: utinam de vita non in conſpectu mortis ageremus. Sed nunc quoque non moremur. quod facere ſolent, qui ſeriùs exeunt & volunt tempus celeritate reparare, calcar addamus: Et quando, inquis, tibi proderit illud, quod in exitu diſcis, aut in quam rem? in hanc, ut exeam melior.* Præclarè Epicurus ipſe, *epiſt. ad Menœc.* Μήτε νέος τις ὢν μελλέτω φιλοσοφεῖν· μήτε γέρων ὑπάρχων, κοπιάτω φιλοσοφῶν· οὔτε γὰρ ἄωρος οὐδείς ἐστιν, οὔτε πάρωρος, πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν ὑγιαῖνον. Ὁ δὲ λέγων, ἢ μήπω τοῦ φιλοσοφεῖν ὑπάρχειν ὥραν, ἢ παρεληλυθέναι τὴν ὥραν, ὅμοιός ἐστι τῷ λέγοντι, πρὸς εὐδαιμονίαν ἢ μὴ παρεῖναι τὴν ὥραν, ἢ μηκέτι εἶναι [τὴν ὥραν Clem.] ὥστε φιλοσοφητέον καὶ νέῳ [νεωτέρῳ Cl.] καὶ γέροντι· τῷ μὲν ὅπως γηράσκων νεάζῃ τοῖς ἀγαθοῖς διὰ τὴν χάριν [χαρὰν f.] τῶν γεγονότων· τῷ δὲ, ὅπως νέος ἅμα καὶ παλαιὸς ᾖ, διὰ τὴν ἀφοβίαν τῶν μελλόντων. Refert Laertius vit. *lib.* 10. & Clemens, *ſtrom. l.* 4. vide ad § 4.

Μηκέτι τοῦτο ἐάσῃς δουλεῦσαι | *mentem,* inquit, *ne patiaris ſervire*: vel *corpori* nimirum, vel *cupiditatibus.* Ἡ γὰρ νοερὰ ἐθέλει περισπᾶσθαι καὶ μὴ καταχρατεῖσθαι, μήτε αἰσθητικῆς, μήτε ὁρμητικῆς κινήσεως. Noſter *l.* 7. § 55. hoc eſt autem δουλεῦσαι· ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται· Petr. *ep.* 2. *c.* 2. *v.* 19. Itaque noſter *infra* § 16. Ὑβρίζει ἑαυτὴν ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ, ὅταν ἡσσᾶται ἡδονῆς ἢ πόνου. τοῦτο γὰρ ἡττωμένου ἐστὶ καὶ ὑποκατακλινομένου τοῦ ἐν σοι θειοτέρου μέρους τῇ ἀτιμοτέρᾳ καὶ θνητῇ μοίρᾳ τῇ τοῦ σώματος, καὶ ταῖς τούτου παχείαις ἡδοναῖς. Idem *l.* 11. § 18. *Extrema* autem *eſt ſervitus, cum animæ vitiis deditæ rationis propriæ poſſeſſione ceciderint.* Boeth. Conſul. Et, ἀνδράποδα δέσποτοι, οἱ ταῖς ἡδοναῖς δουλεύοντες Iſidor. *Pel. l.* 2. *ep.* 147. Itaque Joan. Chryſoſt. *tom.* 8. *orat.* 13. Εἴ τις κρατεῖ μὲν ἀνθρώπων, δουλεύει δὲ πάθεσιν, ἐγὼ γ' ἂν πάντων ἀνθρώπων δουλικώτερον εἴποιμι. Et Clemens Alex. *Strom. l.* 2. Τὸ ὑποπεσεῖν καὶ παραχωρῆσαι τοῖς πάθεσιν, ἐσχάτη δουλεία. Κακίστη γὰρ παρὰ κακίστοις δεσπόταις δουλεία. Socrates apud Xenoph. *memorial. l.* 4. Hoc voluit Seneca ubi dixit, *ſibi ſervire, graviſſima ſervitus eſt. Proœm. l.* 3. *quæſt. nat.* Qui & idem, *epiſt.* 65. *Quem in hoc mundo locum Deus obtinet, hunc in homine animus: quod eſt illi materia, id nobis corpus eſt. Serviant ergò deteriora melioribus.* Plato *Phædon.* Ἐπειδὰν ἐν τῷ αὐτῷ ὦσι ψυχὴ καὶ σῶμα, τῷ δουλεύειν καὶ ἄρχεσθαι ἡ φύσις προστάττει, τῇ δὲ ἄρχειν καὶ δεσπόζειν. ἢ οὐ δοκεῖ σοι, τὸ μὲν θεῖον οἷον ἄρχειν τε καὶ ἡγεμονεύειν πεφυκέναι, τὸ δὲ θνητὸν ἄρχεσθαι καὶ δουλεύειν; —— καὶ δὴ τῷ μὲν θείῳ καὶ ἀθανάτῳ καὶ νοητῷ καὶ μονοειδεῖ καὶ ἀδιαλύτῳ, καὶ ἀεὶ ὡσαύτως καὶ κατὰ ταὐτὰ ἔχοντι ἑαυτῷ, ὁμοιότατον εἶναι ψυχὴν· τῷ δ' ἀνθρωπίνῳ καὶ θνητῷ καὶ ἀνοήτῳ καὶ πολυειδεῖ καὶ διαλυτῷ, καὶ μηδέποτε κατὰ τὰ αὐτὰ ἔχοντι ἑαυτῷ ὁμοιότατον αὖ εἶναι σῶμα. Viſe noſtrum ulterius *l.* 3. § 3. & *ad l.* 8. § 3.

Καθ' ὁρμὴν ἀκοινώνητον | *L.* 6. § 16. καθ' ὁρμὴν ſimpliciter. & *l b* 3. *c.* 16. ὁρμητικῶς. ὁρμὴν ἀκοινώνητον, *vim non communem,* vertit Iſ. Caſaub.

ad

ad Pers. Sat. 5. eámque intelligit, quæ, ut Persius, — *extrinsecus intrat & nervos agitat.* Xyland. *alieno impetu raptari.* atque est illud reverâ, τὸ νευροσπαστεῖσθαι· de quo mox dicetur. Verùm ὁρμὴ ἀκοινώνητος videtur potiùs *motus*, sive *impetus*, aut *impulsus* ejusmodi denotare, *qui à naturæ communis generisve humani communione ac commoditate alieni sint.* quod & Mer. Casaubonus advertisse videtur, qui *affectus motúsque neutiquam sociabiles* vertit. Inculcat enim Marcus passim, esse hominem ζῶον κοινωνικὸν *l.* 3. § 4. & *l.* 5. § 16. 30. & *l.* 9. § 9. actiones ejusdem motúsque exigit, ut sint ὁρμαὶ καὶ πράξεις κοινωνικαὶ *l.* 9. § 23. & *l.* 11. § 37. damnat ubique τὸ ἀκοινώνητον. *l.* 3. § 5. *l.* 7. § 72. *l.* 9. §. 9. 23. & *l.* 11. § 8. denique *l.* 7. § 55. Πρακτέον, inquit, ἑκάστῳ τὸ ἑξῆς τῇ κατασκευῇ· κατεσκεύασται δὲ τὰ λογικὰ ἀλλήλων ἕνεκεν. τὸ οὖν προηγούμενον ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων κατασκευῇ, τὸ κοινωνικόν ἐστι. Vide *suprà ad* § 1.

Νευροσπαστηθῆναι | *neurospastorum more impelli*, & in diversa motu alieno moveri. Vocabulum à nostro sæpe usurpatum; utì ex locis collatis patere poterit; tractum à *sigillaribus* sive *neurospastis*, quæ cùm per se ἀκίνητα existerent, verticillis quibusdam nervísque movebantur. horum meminit & noster *l.* 7. § 3. dum res ludicras contemptúque dignissimas recenset; ad quem locum de eis uberiùs & opportuniùs dicetur. De usu vocabuli ad rem Ethicam translati videatur Casaub. *ad Persii* illud *Sat.* 5. *v.* 128.

Te nihil impellit, nec quicquam extrinsecus intrat,
Quod nervos agitet? ——

quod ex Horatio expressum monet, qui *Serm. lib.* 2. *Sat.* 7.

Tu mihi qui imperitas, aliis servis miser, atque
Duceris ut nervis alienis mobile lignum.

vel ex Platone potiùs ab utroque desumptum; cujus hæc verba, *legum l.* 1. Τὰ πάθη ἐν ἡμῖν οἷον νεῦρα ἢ μήρινθοί τινες ἐνοῦσαι, σπῶσί τε ἡμᾶς, καὶ ἀλλήλαις ἀνθέλκουσιν, ἐναντίαι οὖσαι, ἐπ' ἐναντίας πράξεις. Hinc & Tertulliano *adv. Valentin. c.* 18. *ductus sigillarius. A qua*, inquit, *occulto nihil sentiens ejus, & velut sigillario extrinsecus ductu, in omnem operationem movebatur.* Et *motus sigillarius* eidem, *de anima c.* 6. *velut sigillario motu, superficiem intus agitante.* Gellius, in Favorini *adversùs Genethliacos* dissertatione, *l.* 14. *c.* 1. comprehensâ; *Ut planè homines, non, quod dicitur,* λογικὰ ζῶα *sed ludicra & ridenda quædam* νευρόσπαστα *esse videantur, si nihil suâ sponte, nihil arbitratu suo faciunt; sed ducentibus stellis & aurigantibus.* Vide *ad l.* 10. § 37. Quod autem hoc loco dixit Marcus, κατ' ὁρμὴν ἀκοινώνητον νευροσπαστεῖσθαι, ipse optimè explicat *l.* 3. § 5. ubi vetat, ἐνεργεῖν μήτε ἀκοινώνητον, μήτε ἀνθελκόμενον. hoc est enim τὸ νευροσπαστεῖσθαι, quod ἀνθέλκεσθαι ὡσπερεὶ νεύροις τισὶν, ut Plato. Dio Prus. *orat.* 30. μυρία πάθη ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, καὶ δι' ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ὑπὸ τούτων ἀεὶ κατατείνεσθαι καὶ στρεβλοῦσθαι.

Μηκέτι τὸ εἱμαρμένον, ἢ παρὸν δυσχεραίνει | hoc est, quod Rufus suprà apud Epictetum, ἀρκεῖσθαι τοῖς δεδομένοις. & *l.* 3. § 4. ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα. quod autem hic μὴ δυσχεραίνειν, idem *infrà* § 5. μὴ δυσαρεστεῖν, dixit.

Ἢ μέλλον ὑποδύεσθαι | *vel impendens subterfuge.* Xyl. quem & Mer. sequitur. at ὑποδύεσθαι, est *subire*; quod est *subterfugiendi* verbo prorsùs adversum. forsan ergò ὑπεκδύεσθαι legerant; quod est *clam elabi.* verùm non est istud in cujusquam potestate situm, ut effugiat τὸ εἱμαρμένον· sed nec τὸ μέλλον ὑπεκδύεσθαι commodè satis diceretur. malim ergò, ὑποδείσασθαι, *nec futura pavere*; ὑποδεὴς enim ὑπόφοβος. Suid.

§ 3. Τὰ τῶν θεῶν προνοίας μεστά | Ἄβουλον γὰρ θεὸν οὐδὲ ἐπινοῆσαι ῥᾴδιον. Infrà *l.* 6. § 44. qualem tamen fingebant sibi Epicurei.

Τὰ τῆς τύχης οὐκ ἄνευ φύσεως καὶ συγκλώσεως | *non sine natura aut consilio*, etiam *fortuita* quæque. itaque Aristot. physic. *l.* 2. *c.* 6. Ἔστι τὸ αὐτόματον καὶ ἡ τύχη αἴτια, ὧν ἂν ἢ νοῦς γένηται αἴτιος, ἢ φύσις, ὅταν κατὰ συμβεβηκὸς αἴτιόν τι γένηται τούτων αὐτῶν. Et *c.* 5. Ὅσα τε ἀπὸ διανοίας, καὶ ὅσα ἀπὸ φύσεως πραχθείη, ὅταν κατὰ συμβεβηκὸς γένηται, ἀπὸ τύχης φαμὲν εἶναι. Ità τὸ ὑποκείμενον, sive subjectum casus fortuiti cujusvis est, vel à natura, vel à consilio profectus actus aliquis. Caussam verò rerum omnium primam summamq; si spectemus; illius providentià diriguntur ac gubernantur, etiam quæ maximè fortuita videntur. quod de sorte ipsa, quâ nihil incertius, rex sapientissimus pronunciat, *Prov. c.* 16. *v.* 33. Deum ergò, ac dispositionem divinam si spectemus, quod Senec. *de provid. c.* 5. *veniunt cuncta; non incidunt.* quod & idem Marcus mox.

Συγκλώσεως καὶ ἐπιπλοκῆς | Vide ad *l.* 3. § 11. σύγκλωσιν, & § 16. συγκλωθόμενα.

Πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ | Ità de prima principéque mente, *l.* 6. § 36. πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται. de providentia divina *l.* 8. § 27. ἀφ' ἧς συμβαίνει πᾶσι πάντα. Vide & *l.* 9. § 35. de fato Liban. *orat.* 31. μείζω τε καὶ ἐλάττω, πάντα ἐκεῖθεν. Apostolus pariter de Deo, *ad Rom. c.* 11. *v.* 36. Ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. Et *ad Cor. ep.* 2. *c.* 5. *v.* 18. Τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ. Laudat itaque cum primis Chrysippus Homericum illud, *Il.* ό. *v.* 109. de Jove enunciatum;

Τῷ ἔχεθ' ὅττι κεν ὔμμι κακὸν πέμπῃσιν ἑκάστῳ,
Ἢ ἀγαθόν. ——

Pendet ab hoc, quodcunque malúmve bonúmve quibúsq;
Immissum fuerit. ——

Plut. *de Stoic. contrad. c.* 47. quanquam ἢ ἀγαθὸν illud apud Homerum non habetur, sed videtur esse Chrysippi; cui non infrequens illud, Homericis à se laudatis de suo aliquid liberaliùs adjicere.

Περίεστι δὲ καὶ ἀναγκαῖον | *Necessarium*, & quoad nos: quia *hanc rerum conditionem mutare non possumus*, ut Seneca *epist.* 107. & quoad Naturam ipsam quoque, si Stoicis credimus, *quæ aliter non potest*, ut noster hîc *l.* 4. § 9. tum quia *artifex materiam mutare non potuit*, *ut* Seneca *de provident. c.* 5. tum quia *nec aliter universi commodo consuli*, ut Chrysippus *de natur. l.* 2. apud Plut. *de Stoic. contradict. c.* 31. & *de commun. notit. c.* 13. Vide *infrà* ad § 11.

Τὸ τῷ ὅλῳ κόσμῳ συμφέρον | Quæ sibi invicem adversa sunt, ad totius tamen bonum & incolumitatem conspirant & conducunt. Τῶν ἐναντίων ἡ φύσις γλίχεται, καὶ ἐκ τούτων ἀποτελεῖν τὸ σύμφωνον. Aristot. nomine autor *de mundo c.* 5. quem latiùs hoc *ibidem* prosequentem vise sis. Sen. *epist.* 107. *Contrariis rerum æternitas constat.* Epictet. *dissert. l.* 1. *c.* 12. Διέταξεν ὁ θεὸς θέρος εἶναι καὶ χειμῶνα, καὶ φορὰν καὶ ἀφορίαν, καὶ ἀρετὴν καὶ κακίαν, καὶ πάσας τὰς τοιαύτας ἐναντιότητας ὑπὲρ συμφωνίας τῶν ὅλων. De malis, & malitiâ etiam ipsâ, Chrysipp. *de justit. l.* 1. Κακίαν δὲ καθόλου ἆραι, οὔτε δυνατόν ἐστιν, οὔτ᾽ ἔχει καλῶς ἀρθῆναι· & *de diis l.* 2. Ὅτι τὰ κακὰ ἀπονέμεται κατὰ τὸν Διὸς λόγον· ἤτοι ἐπὶ κολάσει, ἢ κατ᾽ ἄλλην ἔχουσάν πως πρὸς τὰ ὅλα οἰκονομίαν· Et *de natur. l.* 2. Γίνεται καὶ ἡ κακία πως κατὰ τὸν φύσεως λόγον· καὶ ἵν᾽ οὕτως εἴπω, οὐκ ἀχρήστως γίνεται πρὸς τὰ ὅλα. Refert Plut. de Stoic. contradict. *c.* 31, 32. qui subjungit tamen Δεινὸν τοῦτο, τὸ καὶ γίνεσθαι τὴν κακίαν καὶ κολάζεσθαι κατὰ τὸν τοῦ Διὸς λόγον. Non abhorrent tamen etiam nostri. Augustinus apud Prosp. *sent.* 140. ex *Civit. Dei l.* 11. *c.* 18. unde & Prosper corrigendus. *Nullum Deus vel angelorum vel hominum crearet, quem malum futurum esse præscîsset, nisi pariter nôsset, quibus eos bonorum usibus commendaret, atque ità ordinem seculorum tanquam pulcerrimum carmen, etiam ex quibusdam quasi antithetis honestaret.* Videri possunt, quæ de eodem argumento habet idem *ibid. c.* 22. Idem *de Genes. ad lit. l.* 11. *c.* 9. à Petro Longobard. *sent. l.* 2. *dist.* 21. § 1. laudatus. *Cur eos creavit, quos tales futuros esse præsciebat? quia sicut prævidit, quid mali essent facturi, sic etiam prævidit, de malis factis eorum, quid boni esset ipse facturus.* Et in *Enchir. c.* 96. *Quamvis ea quæ mala sunt, in quantum mala sunt, non sint bona: tamen ut non solum bona, sed etiam sint & mala, bonum est. Nam nisi esset hoc bonum, ut essent & mala, nullo modo esse sineretur ab omnipotente bono: sui proculdubio quàm facilè est quod vult facere, tam facile est quod non vult esse non sinere.* Videatur Magister *Sent. l.* 1. *dist.* 46. § 4.—10. Aug. idem denique *adv. Jul. l.* 5. *c.* 3. *Non enim quenquam malorum Deus temerè ac fortuitò creat, aut quid de illis boni operetur ignorat, cùm & hoc ipsum bonum operetur, quòd in eis humanam creat naturam, & ex eis ordinem seculi præsentis exornat.* Vide *ad l.* 5. § 8.

Οὐ μέρος εἶ | Ità passim noster. Vide *infrà ad* § 9. & *ad l.* 7. § 13.

Πανὶὶ δὲ φύσεως μέρει ἀγαθόν | Vide *l.* 4. § 23. & *l.* 10. § 20.

Σώζουσι δὲ κόσμον αἱ μεταβολαί | Elegantissimè Autor *de mund. c.* 5. Τῶν ἐπὶ μέρους, τὰ μὲν γίνεται, τὰ δὲ ἀκμάζει, τὰ δὲ φθείρεται· καὶ αἱ μὲν γενέσεις ἐπανασέλλουσι τὰς φθοράς· αἱ δὲ φθοραὶ κουφίζουσι τὰς γενέσεις. μία δὲ ἐκ πάντων περαινομένων σωτηρία διατελεῖ, ἀντιπεριϊσαμένων ἀλλήλοις, καὶ τότε μὲν κρατούντων, τότε δὲ κρατουμένων, φυλάττει τὸ σύμπαν ἄφθαρτον δι᾽ αἰῶνος. Maxim. Tyr. *dissert.* 25. Ἃ δὲ ἡμεῖς καλοῦμεν κακὰ καὶ φθοράς, καὶ ἐφ᾽ οἷς ὀδυρόμεθα, ταῦτα ὁ τεχνίτης καλεῖ σωτηρίαν τοῦ ὅλου· μέλει γὰρ αὐτῷ τοῦ ὅλου. τὸ δὲ μέρος ἀνάγκη κακοῦσθαι ὑπὲρ τοῦ ὅλου. quem & vide ulteriùs *ad l.* § 46. Tertull. *de pallio c.* 2. *Diversa in unum; ex demutatione diversa sunt. Denique diversitatis discordiam vices fœderant. ità mutando erit mundus omnis, qui & diversitatibus corporatus, & vicibus temperatus.* Idem *apologet. c.* 48. *Lux quotidie interfecta resplendet, & tenebræ pari vice decedendo succedunt. Sidera defuncta reviviscunt. Tempora ubi finiuntur, incipiunt. Fructus consumuntur, & redeunt. Certè semina, nonnisi corrupta & dissoluta, fœcundiùs surgunt. omnia pereundo servantur: omnia de interitu, reformantur.* Et *de resurr. c.* 12. *Reverâ fœnore interitu, injuriâ usurâ, damno lucro, universa conditio recidiva est. Quodcunque conveneris, fuit: quodcunque amiseris, nihil non iterum est. Omnia in statum recidunt, cùm abscesserint: omnia incipiunt, cùm desierint. ideò finiuntur, ut fiant. nihil deperit, nisi in salutem.* Vide nostrum, *l.* 5. § 8. & *l.* 6. § 15. & *l.* 8. § 18. & *l.* 12. § 23.

Τὴν δὲ τῶν βιβλίων δίψαν ῥῖψον | Ità *suprà* § 2. Ἄφες τὰ βιβλία. Isidorus Sophista Damascio referente, apud Photium *codic.* 242. Βιβλίων τὸν ὁμαδὸν παρῃτεῖτο, πολυδοξίας μᾶλλον αἴτιον ὄντα, ἢ πολυνοίας. *Librorum copiam repudiabat, tanquam opinionis magis quàm mentis augendæ instrumentum.* Senec. *de tranq. c.* 9. *Quo mihi innumerabiles libros & bibliothecas, quarum dominus, vix totâ vitâ suâ indices perlegit? onerat discentem turba, non instruit: multóque satiùs est paucis te autoribus tradere, quàm errare per multos.* Idem *ad Lucil. epist.* 45. *Librorum istîc inopiam esse quereris. non refert quàm multos, sed quàm bonos habeas. qui quò destinavit pervenire cupit, non per multa vagatur. non ire istud, sed errare est.* & *ep.* 88. *At enim delectat artium notitia multarum. Tantum itaque ex illis retineamus, quantum est necessarium. an tu existimas reprehendendum, qui supervacua usu sibi comparat, & pretiosarum rerum pompam in domo explicat; non putas eum, qui occupatur in supervacua literarum supellectile? Plus scire velle quàm sit satis, intemperantiæ*

rantiæ genus est. & *ep.* 2. *Illud vide, nè ista lectio multorum autorum, & omnis generis voluminum, habeat aliquid vagum & instabile. certis ingeniis immorari & innutriri oportet, si velis aliquid trahere, quod in animo fideliter sedeat. nusquam est qui ubique est. In peregrinatione vitam agentibus hoc evenit, ut multa hospitia habeant, nullas amicitias. idem accidat necesse est eis, qui nullius se ingenio familiariter applicant, sed omnia cursim & properantes transmittunt. non prodest cibus, nec corpori accedit, qui statim sumptus emittitur. nihil æquè sanitatem impedit, quàm remediorum crebra mutatio. non venit vulnus ad cicatricem, in quo crebrò medicamenta tentantur. non convalescit planta, quæ sæpe transfertur. nihil tam utile est, quod in transitu prosit. distrahit animum librorum multitudo: itaque cùm legere non possis quantum habueris, sat est habere quantum legas. sed modò, inquis, hunc librum evolvere volo, modò illum. Fastidientis est stomachi. multa degustare: quæ ubi varia sunt & diversa, inquinant, non alunt. probatos itaque semper lege: & si quando ad alios divertere libuerit, ad priores redi.* Epictet. *dissert. l.* 1. *c.* 26. Νῦν δὲ μὴ δυνάμενοί τινες τὸν ψωμὸν καταπίνειν, συντάξεις ἀγοράζοντες, ἐπιβάλλονται ἐσθίειν. διὰ τοῦτο ἐμοῦσιν, ἢ ἀπεπτοῦσιν. Et Polyb. *hist. l.* 3. Ἀγνοοῦσι παραπλήσιόν τι πάσχοντες τοῖς λίχνοις τῶν δειπνητῶν. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι πάντων ἀπογευόμενοι τῶν παρακειμένων, οὔτε κατὰ τὸ παρὸν οὐδενὸς ἀληθινῶς ἀπολαύουσι τῶν βρωμάτων, οὔτ᾽ εἰς τὸ μέλλον ὠφέλιμον ἐξ αὐτῶν τὴν ἀνάδοσιν καὶ τροφὴν κομίζονται, πᾶν δὲ τοὐναντίον· οἵ τε τὴν ἀνάγνωσιν τὸ παραπλήσιον ποιοῦντες, οὔτε τῆς παραυτίκα διαγωγῆς ἀληθινῶς, οὔτε τῆς εἰς τὸ μέλλον ὠφελείας στοχάζονται.

Ἵλεως ἀληθῶς | Ita *l.* 4. § 48. ἵλεων καταλῦσαι. & *l.* 5. § 33. Τί οὖν περιμένεις ἵλεως, & *l.* 8. § 47. ἄπιθι εὐμενὴς καὶ ἵλεως. & *l.* 12. § 36. ἵλεως ἄπιθι. De Socrate Plato in *Phædon.* & ex Plat. Plut. *de malit. infelic.* καὶ ὃς λαβὼν, (cicutæ poculum, quo interiit, vult) καὶ μάλα ἵλεως, —— μάλα εὐχερῶς καὶ εὐκόλως ἐξέπιε. De Cephisodoro à vulnere moribundo, Plut. idem *de Socrat. genio*; Τῷ Πελοπίδᾳ τὴν δεξιὰν ἐνέβαλε, καὶ τοὺς ἄλλους ἀσπασάμενος ἅμα, ἵλεως ἐξέπνευσε. Apul. *de Philosoph. Jam ille diem mortis suæ propitius, nec invitus expectat.* Senec. *epist.* 30. *Magna res est hæc & diu discenda, cùm adventat hora illa inevitabilis, æquo animo abire.* & *ep.* 61. *Bene mori est libenter mori.* Vide *l.* 3. § 5. εὔλυτος.

Εὐχάριστος τοῖς θεοῖς | quod eleganti similitudine expressit *l.* 4. § 48. Ὡσανεὶ ἐλαία πέπειρος γενομένη, ἔπιπτεν, εὐφημοῦσα τὴν ἐνεγκοῦσαν, καὶ χάριν εἰδυῖα τῷ φύσαντι δένδρῳ. Præclarissimè in hanc sententiam Clemens *Strom. l.* 4. Ἀπολιπὼν δὲ τὴν οἴκησιν καὶ τὴν κτῆσιν, καθάπερ καὶ τὴν χρῆσιν, ἀπερισπάστως προθύμως τῷ ἀπάγοντι τοῦ βίου συνεπόμενος· οὐδαμῶς ὀπίσω κατ᾽ οὐδεμίαν ἀφορμὴν ἐπιστρεφόμενος· εὐχαριστήσας μὲν ἐπὶ τῇ παροικίᾳ, εὐλογῶν δὲ ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ. Sed & Epictet. *dissert. l.* 1. *c.* 17. Τί δ᾽ ὁ νόμος ὁ θεῖος; τὰ ἴδια τηρεῖν, τῶν ἀλλοτρίων μὴ ἀντιποιεῖσθαι. ἀλλὰ διδομένοις μὲν χρῆσθαι, μὴ διδόμενα δὲ μὴ ποθεῖν· ἀφαιρουμένου δέ τινος, ἀποδιδόναι εὐλύτως, καὶ αὐτόθεν χάριν εἰδότα, οὗ ἐχρήσατο χρόνου. & *l.* 3. *c.* 26. Οὐχὶ ἐκεῖνός σε εἰσήγαγεν, ὡς συμπολιτευόμενον ἑαυτῷ καὶ συνεορτάζοντα πρὸς ὀλίγον; οὐ θέλεις οὖν, ἕως δέδοταί σοι, θεασάμενος τὴν πομπὴν καὶ τὴν πανήγυριν; εἶτα ὅταν σ᾽ ἐξάγῃ, πορεύεσθαι προσκυνήσας, καὶ εὐχαριστήσας ὑπὲρ ὧν ἤκουσας καὶ εἶδες; Vide & quæ Epictet. idem *l.* 3. *c.* 5. *ad l.* 6. § 30. repræsentanda.

§ 4. Μέμνησο ἐκ πόσου ταῦτα ἀναβάλλῃ | *distuleris ista* Xyland. rectè. Sincerum enim vas incrustant, Lugdunensis editor, dum ἀναβάλλῃ exhibet; annotator, dum ἀναβάλλεις substituit. Democritus apud Stob. *tom.* 2. *tit.*29. Τὸ ἀεὶ μέλλειν ἀτελέας ποιεῖ τὰς πρήξιας. *Cunctatio jugis actiones imperfectas facit.*

Αἰεὶ δ᾽ ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄτῃσι παλαίει.
Dilator nunquam non conflictabere damnis.

Hesiod. *oper. l.* 1. & ex Hesiodo Epictet. *l.* 2. *c.* 18. Epicurus apud Stob. *ibid. tit.* 16. Γεγόναμεν ἅπαξ, δὶς οὐκ ἔστι γενέσθαι· δεῖ δὲ τὸν αἰῶνα μηκέτ᾽ εἶναι. σὺ δὲ τῆς αὔριον οὐκ ὢν κύριος, ἀναβάλλῃ τὸν καιρόν. ὁ δὲ πάντων βίος μελλησμῷ παραπόλλυται. *Semel nati sumus: bis nasci non licet. sed finiri ævum necesse est. Tu verò cùm nec crastini sis dominus, tempus (quod datur) tempestivum differs, ità cunctorum vita cunctatione disperditur.* Dum ut Manil. *l.* 4.

Victuros agimus semper, nec vivimus unquam.

scitéque ac festivè Flaccus *epist.* 2.

—— qui rectè vivendi prorogat horam,
Rusticus expectans dum defluat amnis. at ille
Labitur, & labetur in omne volubilis ævum.

Senec. *epist.* 45. *Multos ipsa transiit vita, dum vitæ instrumenta conquirunt. nullius non vita spectat in crastinum. quid in hoc sit mali quæris? infinitum. non enim vivunt, sed victuri sunt. omnia differunt. etiamsi attenderemus, tamen nos vita præcurreret: nunc verò cunctantes, quasi aliena transcurrit; & ultimo die finitur, omni perit.* Idem *de vit. brev. c.* 9. *Maxima jactura vitæ, dilatio est. illa primum quemque extrahit diem: illa eripit præsentia, dum ulteriora promittit. maximum vivendi impedimentum est, expectatio, quæ pendet ex crastino. perdis hodiernum. quod in manu fortunæ positum est, disponis: quod in tua, dimittis. quò spectas? quò te extendis? omnia quæ ventura sunt, in incerto jacent, protinus vive.* Spectant horsum Martialis illa toties repetita, quibus ille tamen ad vitam ἀπολαυστικὴν suos nequiter instigat, monita; *l.* 1. *ep.* 16.

Non est, crede mihi, sapientis dicere, Vivam.
Sera nimis vita est crastina: vive hodie.

Et *l.* 5. *ep.* 60.

Cras te victurum, cras dicis, Postume, semper.
Dic mihi, cras illud, Postume, quando venit?
Cras vives: hodie jam vivere, Postume, serum est.
Ille sapit, quisquis, Postume, vixit heri.

&, *Quisquam vivere, cùm sciat, moratur? ibid. ep.* 21.
&, *--- properat vivere nemo satis.* *l.* 2. *ep.* 90.
& *l.* 8. *ep.* 44.

Titulle, moneo, vive semper: hoc serum est.
Sub pædagogo ceperis licet, serum est.
At tu, miser Titulle, nec senex vivis.

Vide ad § 2. γέρων εἶ. Nigrinus pariter, referente Luciano, Παρῄνει τοῖς συνοῦσι, μὴ ἀναβάλλεσθαι τὸ ἀγαθὸν, ὥσπερ τοὺς πολλοὺς ποιεῖν, προθεσμίας ὁριζομένους ἑορτὰς, ἢ πανηγύρεις, ὡς ἀπ' ἐκείνων ἀρξομένους τοῦ μὴ ψεύσασθαι, καὶ τοῦ τὰ δέοντα ποιῆσαι. ἠξίου γὰρ ἀμέλλητον εἶναι τὴν πρὸς τὸ καλὸν ὁρμήν. *Præcipiebat auditoribus suis ne bonum differrent, id quod multi faciant, præstituentes sibi diem certum aliquem, festum puta solenne conventúmve celebrem, ad quem nihil amplius mentiri, eáque quæ oporteat exequi incipiant. postulabat enim ut semotâ cunctatione omni, quod honestum esset, aggrederentur.* Sed & dilationem geminam tangens taxánsque Gregor. Naz. *orat. de Bapt.* Τί τὸ καὶ τὸ σκέπτῃ, καὶ προφασίζῃ προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις; μένω τὰ φῶτα· τὸ πάσχα μοι τιμιώτερον· τὴν πεντηκοστὴν ἐκδέξομαι. Basilius Cæs. *exhort. ad Bapt.* Τί ὀκνεῖς, καὶ βουλεύῃ, καὶ διαμέλλεις; περιεστὼς διὰ βίου; κατάσκοπος μέχρι γήρως; πέρυσι, τὸν παρόντα καιρὸν ἐξεδέχου· νῦν πάλιν, ἀναμένεις τὸν ἐπιόντα. ὅρα μὴ εὑρεθῇς μακροτέρας τῆς ζωῆς τὰς ὑποσχέσεις ποιούμενος. οὐκ οἶδας, τί τέξεται ἡ ἐπιοῦσα· μὴ ὑπαγγέλλου τὰ μὴ σά. Epictetus denique *enchir. c.* 50. Ἂν τοίνυν ἀμελήσῃς, καὶ ῥᾳθυμήσῃς, καὶ ἀεὶ ὑπερθέσεις ἐξ ὑπερθέσεων ποιῇς, καὶ προθέσεις ἐκ προθέσεων, καὶ ἡμέρας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ὁρίζῃς, μεθ' ἃς προσέξεις σεαυτῷ, λήσεις σεαυτὸν οὐ προκόψας, ἀλλ' ἰδιώτης διατελέσεις καὶ ζῶν καὶ ἀποθνήσκων. Vide *ad l.* 3. § 4. & *l.* 8. § 22.

Ὁποσάκις προθεσμίαν λαβὼν, οὐ χρᾷ αὐταῖς | *Nihil adest*, inquit Xyland. *ad quod illud* αὐταῖς *referri possit.* itaq; mutila esse suspicatur ista. Sed immeritó. Adest enim ad quod referatur, προθεσμία collectivè sumpta. éstque transitio à numero ad numerum haud infrequens. Sic enim Pythagoras in *aur. carm.*

Βουλεύου δὲ πρὸ ἔργου, ὅπως μὴ μωρὰ πέληται.

Euripid. *Helen.*

—— ὅστις ἐκ παιδὸς χρηστοῦ γεγὼς,
Εἰς ταυτὸν ἦλθε τοῖς τεκοῦσι τοὺς τρόπους.

Synes. in *laud. Calvit.* Εἰ δὲ καὶ ἡ παροιμία σοφόν· πῶς δ' οὐχὶ σοφὸν, περὶ ὧν Ἀριστοτέλης φησὶ, ὅτι παλαιᾶς εἰσὶ φιλοσοφίας ἐγκαταλείμματα; &c. Liban. *in Florent. orat.* 14. Διαφοδίζει(?) δὲ οὐδὲ νεόρραφος(?)· ὃς ἐγὼ πολλάκις εἶδον τὴν ὁμιλίαν εἰς ὑγρὸν ἀέροντας, ὁμνοῦντας(?) ἐν αὐτῇ. τὰ πάντα εἶναι σφίσιν. Epiphan. *hæres.* 67. § 4. Αἱ ἐδωδαὶ αἱ καλλίστη(?) διδόμεναι τινὶ πυρέττοντι, πικραὶ ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ φαίνονται. Dio, an Xiphilinus, in *Severo*: Δεηθεὶς ποτε κεστρέως, οὓς ἡ λίμνη μεγάλους ἐκτρέφει. Marcus ipse *l.* 4. § 50. ἢ εἴ τις τοιοῦτος, οἳ πολλοὺς ἐξενέγκαν. & *l.* 5. § 6. ubi dixerat. ὁ δέ τις τρόπον τινὰ οὐδὲ οἶδεν. — &, ἄνθρωπος δ' εὖ ποιήσας. Subjungit, ἐν τούτοις οὖν εἶναι δεῖ. Virgil. *Æn. l.* 8.

Fulmen erat, toto genitor quæ plurima cælo
Dejicit in terras.——

Terent. Eunuch. 1. 2.

——*eunuchum dixti velle te,*
Quia solæ utuntur his reginæ.——

Et in prologo:

Si quisquam est, qui placere se studeat bonis
Quàm plurimis, & minimè multos lædere;
In his poeta hic nomen profitetur suum.

Cicer. pro Milone: *Si tempus est ullum hominis necandi, quæ multa sunt.* In sacra pagina, Rex Psaltes *Psalm.* 127. *v.* 5. de liberis agens, quos sagittis superiùs contulerat: *Beatus vir ille, qui pharetram suam istis impleverit: non confundentur, ubi cum adversariis suis in porta disceptabunt.* Et *Psalm.* 140. *v.* 9. *Nè concedas improbo desiderium ipsius; cogitationem sceleratam ejus nè provehas: alioqui efferent illi sese.* Rex Parœmiastes *c.* 24. *v.* 24. *Dicentem improbo, Justus es, execrabitur populus: — corripientibus verò illos, pulcrè erit.* Paulus denique *ad Tim. epist.* 1. *c.* 2. *v.* 15. Σωθήσεται δὲ διὰ τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ, &c. quod posterius membrum non ad *liberos*, uti Hieronymus voluit *ad Salvin.* & *adv. Jovin. l.* 1. *q.* 1. sed ad *mulieres* ipsas referendum esse, claret per se satìs, & ab interpretibus plerisque tum antiquioribus tum & recentioribus agnoscitur. Nihil itaq; opus, cum Annotatore Lugd. pro αὐταῖς istic αὐτοῖς reponere: *non uteris*, inquit is, *illis, quæ in aliud tempus differs.* imò, *non uteris occasionibus & opportunitatibus ad ista tibi divinitùs concessis.* Vide *l.* 4. § 29. Nequeo tamen manum de tabula, nisi & ii Petri illud ex *epist.* 2. *c.* 3. *v.* 1. cùm tam geminum sit Marci huic, quàm est ovum ovo, lac lacti, adjecero: ταύτην ἤδη, ἀγαπητοί, δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολὴν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ διάνοιαν. *Secundam hanc epistolam scribo, in quibus*, vel, *quibus, mentem sinceram vobis monitione repetitâ suscito.*

Τίνος κόσμου μέρος εἶ | Idem ferè *suprà* § 3. & *infrà* § 9. & *l.* 10. § 6. Vide *ad l.* 3. § 4. & Casaub. *ad Pers. Sat.* 3. *v.* 72.

-- humanâ quâ parte locatus es in re.

Τίνος διοικοῦντος τὸν κόσμον ἀπόρροια | secundùm partem potiorem dictum hoc, mentem videl. quam θείαν ἀπόμοιραν superiùs dixerat, § 1. Ità Sapientiâ Pseudo-Solomoni, sive is Philo, ut veteres quidam, sive alius quis fuerit, dicitur. *c.* 7. *v.* 15.

ἀπόρροια

ἀπόῤῥοια τῆς τοῦ παντοκράτορος δόξης. Et Clemens Alex. in *hortat.* Πᾶσιν γὰρ ἁπαξαπλῶς ἀνθρώποις, μάλιστα δὲ τοῖς περὶ τοὺς λόγους ἐνδιατρίβουσιν, ἐνέσταλται τις ἀπόῤῥοια θεϊκή. Idemque *Strom. l.* 5. ex Platonis sententia, τὸν νοῦν ἐν τῇ ψυχῇ θείας μοίρας ἀπόῤῥοιαν ὑπάρχειν.

Ὅρος ἐστί σοι περιγεγραμμένος τοῦ χρόνου | Ita Job. 7. 1. *Annon est tempus præfinitum homini?* id enim צבא designat, à re militari tractum vocabulum. atque ita reddidit Junius *ibid. c.* 14. *v.* 14. Idem *c.* 14. *v.* 5. *Præcisi sunt dies hominis: & penes Deum numerus mensium ejus: ipse terminos vitæ illius constituit, quos transgredi nequeat.* Fuscus apud M. Senecam *Suasor* 2. *Statuta nascentibus in finem vitæ dies est.* L. Senec. ad Marc. *consol. c.* 20. *Fixus est cuique terminus; manebit ubi positus est; nec illum aut diligentia aut gratia promovebit.* Idemque *Herc. fur.*

Certo veniunt ordine Parcæ:
Nulli jusso cessare licet,
Nulli scriptum proferre diem.

Vide *ad l.* 8. § 20. & *l.* 12. § 23.

Ὡ, ἐὰν εἰς τὸ μὴ ἀπαιθειάσαι χρήσῃ | Legendum transpositis voculis, ᾧ ἐὰν μὴ εἰς τὸ ἀπαιθειάσαι χρήσῃ, vel, ᾧ ἐὰν εἰς τὸ ἀπαιθειάσαι μὴ χρήσῃ. Vulgaris siquidem lectio autoris menti ex diametro est adversa. Est autem τὸ ἀπαιθειάζειν, αἰθείαν ἤτοι εὐδίαν ἄγειν, *serenare*, sive *nubibus discussis serenitatem inducere*: cui opponitur συννεφεῖν, quod est τὰ νέφη συνάγειν, *nubes cogere*, & obducere, sive obnubilare. docet id Suidas ex Aristophanis isto,

— τί γὰρ ὁ Ζεὺς ποιεῖ;
Ἀπαιθειάζει τὰς νεφέλας, ἢ συννεφεῖ;
— Jupiter quid nunc agit?
Cæli faciem serenat, anne obnubilat?

ἔστι δὲ ἡ αἰθεία οὐδὲν ἄλλο πλὴν ἀὴρ ἀνέφελος καὶ ἀνόμιχλος, ἀντίπαλος οὖσα τῇ ὁμίχλῃ. Autor *de Mund. ad Alex. c.* 3. De mentis serenitate Marcus noster hîc usurpavit; eodem quo de Superis sensu Lucret. *l.* 2.

— prob sancta Deûm tranquillâ pectora pace,
Quæ placidum degunt ævum, vitamq; serenam!

Et de sole, sed nimium quàm soli tribuens, Plin. *l.* 2. *c.* 6. *Hic cæli tristitiam discutit, atque etiam humani nubila animi serenat.* id est, ἀπαιθειάζει. Sicut contra *caligare* Pacuvius de tristitia dixit, in Atalanta,

Quid istuc? voltum quæ caligat tristitas?

ita lege, pro eo quod apud Nonium perperam editur, *alligat tristitias.* quo loco legendum & *Tristitas* (non *Tristitias*) pro *tristitia*, & διαθολοῦν Apollonius apud Philostratum *l.* 1. *c.* 5. de vino, διαθολοῦν τὸν ἐν τῇ ψυχῇ αἰθέρα. *Sudum ac serenum mentis obturbare*, sive *turbidum ac nubilum reddere.* Et Boethius *consolat. l.* 1. *c.* 7.

Nubila mens est,
Hæc ubi regnant.

Et de vultu quidam apud Gellium *l.* 1. *c.* 2. *Ac ne oris quidem aut vultus serenitatem Stoici hominis unquam ullâ posse ægritudine obnubilari.* Denique αἰθείαν καὶ γαλήνην eodem sensu in eodem argumento usurpavit Marcus, *l.* 8. § 28. Miror autem quid editori Lugdunensi in mentem venerit, ut quæ Xyl. rectè verterat, *Quod quidem tempus si non impenderis tranquillitati animi parandæ*; corrumpere voluerit sic reddendo, *Quod q. t. si otiosus intra parietes consumpseris.* Verùm non uno in loco bonum ille Xylandrum noxâ istiusmodi afflixit.

Οἰχήσεται καὶ οἰχήσῃ. | Senec. *de vit. brev. c.* 9. *Clamat ecce maximus vates, & velut divino furore instinctus, salutare carmen canit;*

Optima quæque dies miseris mortalibus ævi
Prima fugit. —

quid cunctaris? inquit, quid cessas? nisi occupas, fugit: cùm occupaveris tamen fugiet. itaque cum celeritate temporis, utendi velocitate certandum est. velut ex torrente rapido, nec semper casuro, citò hauriendum est, & *ad Lucil. ep.* 108. *Egregium illud Virgilii;*

—— fugit irreparabile tempus.

Et, *Optima quæque dies,* — &c.
Prima fugit —

Nunquam dies dicit ire, sed fugere: quod currendi genus concitatissimum est. quid ergo cessamus nos ipsi concitare, ut velocitatem rapidissimæ rei possimus æquare? Vigilandum est: nisi properamus, relinquimur. agit nos, agitùque velox dies. inscii rapimur. omnia in futurum disponimus; & inter præcipitia lenti sumus.

Καὶ αὖθις οὐχ ἥξεται | Cicero de *finib. l.* 2. *Non potest esse sæpiùs dies, qui semel fuit.* Lucret. *l.* 1.

—fugit irrevocabilis ætas.

Et Virg. *Georg. l.* 3.

—fugit irreparabile tempus.

Et *Æneid. l.* 10.

—breve & irreparabile tempus
Omnibus est vitæ. —.
— ut, *Stygis irremeabilis unda.*

Eidem *l.* 6. Ovid. *art. l.* 3.

— eunt anni more fluentis aquæ.
Nec quæ præteriit, cursu revocabitur unda.
Nec quæ præteriit, hora redire potest.

Auson. *epigr.* 13.

Nec revocare potes, qui periere, dies.

Augustin. *in Psalm.* 38. *Momentis transvolantibus cuncta rapiuntur: torrens rerum fluit: nihil de præterito revocatur.* Seneca *epist.* 123. *Fluunt dies: & irreparabilis vita decurrit.* Et *de vit. brev. cap.* 8. *Nemo restituet annos; nemo iterum te tibi reddet. ibit, quà cepit, ætas, nec cursum suum revocabit aut supprimet.* Audaciùs paulò, denique, Phædrus *fab.* 89.

—tempus

— tempus elapsum semel
Non ipse possit Juppiter reprehendere.

Quod autem illi de *tempore* in universum, de *occasione*, quæ est, ut Cicero *de invent. l.* 5. *pars temporis habens in se alicujus rei idoneam faciendi aut non faciendi opportunitatem*, haud minùs aptè dici potest. Posidipp. *antholog. l.* 4. *c.* 14. εἰς Καιροῦ ἄγαλμα.

Ἡ δὲ κόμη τί κατ' ὄψιν; ὑπαντιάσαντι λαβέσθαι.
Νὴ Δία, τἀξόπιθεν πρὸς τί φαλακρὰ πέλει;
Τὸν γὰρ ἅπαξ πτηνοῖσι παραθρέξαντά με ποσὶν,
Οὔτις ἔθ' ἱμείρων δράξεται ἐξόπιθεν.

Callistratus item *imagin.* 6. Ἡ κατὰ τοῦ μετώπου κόμη· τὰ δὲ ὄπισθεν πλοκάμων ἐλεύθερα. ὅτι προσιόντος μὲν αὐτοῦ, λαβέσθαι ῥᾴδιον· παρελθόντος δὲ, ἡ τῶν πραγμάτων ἀκμὴ συνεξέρχεται, καὶ οὐκ ἔστιν ὀλίγῳ ῥᾳθυμήσαντα λαβεῖν τὸν καιρόν. Salubriter ergo Gregor. Nazianz. Δεῖ μὴ προΐεσθαι τὸν καιρὸν, οὗ πάλιν τυχεῖν ἀμήχανον.

§ 5. Φρόντιζε στιβαρῶς | *Enixè curato.* Cas. ut cùm φρόντιζε conjungatur. at Xyl. *ut fortiter peragas.* tanquam si ad πράττειν, quod sequitur, referatur. & huc potiùs accedo.

Ὡς Ῥωμαῖος καὶ ἄῤῥην | Casaub. *ad Pers. Sat.* 1. adductis istis nostri verbis, in quibus tamen, Ὁ Ῥωμαῖος legit, (quod γραφικὸν an μνημονικὸν σφάλμα fuerit, incertum est) *Mollia*, inquit, *facta, dictaque nec Romano nec masculi spiritûs viro conveniunt.* Noster *infra l.* 3. § 5. Ὁ ἐν σοὶ θεὸς ἔστω προστάτης ζώου ἄῤῥενος καὶ Ῥωμαίου, & *l.* 4. § 3. Ἐλεύθερος ἔσο, καὶ ὅρα τὰ πράγματα, ὡς ἀνήρ. Vide & Gilbert. Cagnatum *adag.* Ἀνὴρ Ῥωμαῖος & Guilielm. Xylandrum *ad Plut. Paul. Æmilium.* Cassiodor. *l.* 2. *ep.* 3. *Vixit inter nos, non consuetudine peregrinâ; sed gravitate Romanâ.* Nec *gravitatis* tantùm, sed *strenuitatis* nomine prædicantur *Romani.* unde Cordi Cremutii illud, qui C. Cassium *Romanorum ultimum* dixit. Tacit. *l.* 4.

Τὸ ἐν χερσὶ | i. e. τὸ παρὸν, *id quod in manibus*, vel *præ manibus est.* ut *infra l.* 3. § 12. & *l.* 6. § 2. Livius, *l.* 4. *Cùm tantum belli in manibus esset.* & *l.* 26. *omittere id quod in manibus erat, bellum coegerunt.* Plin. min. *l. ep. . Non vacat, quia vindemiæ in manibus.* Senec. *de benefic. l.* 4. *c.* 1. *Nihil tam necessarium, aut magis cum cura dicendum, quàm quod in manibus est.* Plaut. Bacchid. 4. 3. *Reddidi patri omne aurum, mihi quod fuerat præ manu.* Atq; est reverâ Τὸ παρὸν μόνον *in manu nostra.* Senec. *supr. ad* § 4. *de brev. vit. c.* 9. *Quod in manu fortunæ positum est, disponis; quod in tua, dimittis.* Quod autem ἐν χερσὶ hîc Marcus, Pindarus τὸ πρὸ ποδὸς, & τὸ παρ ποδὸς dixit. Vide ad *l.* 4. § 21. quod Terent. *Adelph.* 3 3. *quod ante pedes est*, dixit, *Istuc est sapere, non quod ante pedes modò est*
Videre, sed etiam illa, quæ futura sunt.

Ἀπλάστου σεμνότητος | commendat *gravitatem simplicem* ac *genuinam*; cui opponitur ἡ κατάπλαστος βαρύτης, ut Plut. *de audiend.* quam & σεμνότητα πεπλασμένην, Isocrates in *Archidamo*; ἐπίπλαστον τῆς σεμνότητος ὑπόκρισιν, Clemens dixit, *pædag. l.* 3. *c.* 11. i. e. *gravitas ficta*, sive *vultûs severitas assimulata*, ut Ammian. *l.* 14. sive *callida severitatis simulatio*, ut Capitol. in *Marc.* quâ *nihil ineptius* pronunciat Petronius. ita *frontem asseverare*, dixit Apuleius, *metamorph. l.* 8. i. e. *fictæ severitatis personam induere*, ut Cassiod. *l.* 1. *ep.* 4. ita enim malim, quàm *inducere*, quòd vulgati exhibent. De Sexto *supr. l.* § 9. τὸ σεμνὸν ἀπλάστως. De P. Crasso Cicero in Bruto § 282. *Erat sine arrogantia gravis, & sine segnitie verecundus.* De Perseo Rege contra Polybius apud Suidam, κατὰ τὴν ἐπίφασιν εἶχεν ἐπισκυνιον, *Vultûs speciem præ se ferebat ad severitatem compositam.* Vide *ad l.* 3. § 2. Et de Aristippo Tertullian. *apolog. c.* 46. *Aristippus in purpura sub magna gravitatis superficie nepotatur.* Plut. in *Pericle.* Τοὺς δὲ τοῦ Περικλέους τὴν σεμνότητα, δοξοκομπίαν τε καὶ τῦφον ἀποκαλοῦντας, ὁ Ζήνων παρεκάλει καὶ αὐτούς τι τοιοῦτον δοξοκομπεῖν, ὡς τῆς προσποιήσεως αὐτῆς τῶν καλῶν ὑποποιούσης τινα λεληθότως ζῆλον καὶ συνήθειαν.

Ἂν ὡς ἐσχάτην τοῦ βίου ἑκάστην πρᾶξιν ἐνεργῇς | Pulcherrimum plurimiq; momenti monitum. quod & *infra* denuò inculcatur, § 11. Ὡς ἤδη δυνατὸν ὄντος ἐξιέναι τοῦ βίου, οὕτως ἕκαστα ποιεῖν καὶ διανοεῖσθαι. Et *l.* 3. § 12. Ἐὰν τὸ παρὸν ἐνεργῇς ἑπόμενος, ἐῤῥωμένως, &c. καὶ τὸν ἔσω τοῦ δαίμονα καθαρὸν ἑστῶτα τηρῇς, ὡς εἰ καὶ ἤδη ἀποδοῦναι δέοι. Et *l.* 7. § 29. ἐννόησον τὴν ἐσχάτην ὥραν. In eandem sententiam Zaleucus in *legum* suarum *proæmio*, apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 42. Δεῖ ἕκαστον παρ' ἑκάστην πρᾶξιν ἀεὶ συνοικειοῦν τὸν τῆς τελευτῆς καιρὸν, ὡς δὴ παρόντα. οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ δικαίου φροντίζει. Seneca *epist.* 114. *Quicquid facies, respice ad mortem.* Idémq; de se *ep.* 61. *Hoc animo tibi hanc epistolam scribo, tanquam cum maximè scribentem mors evocatura sit. paratus exire sum.* Vide & *ad l.* 3. § 12.

Ἀπὸ τοῦ αἱροῦντος λόγου | ὑπὸ τοῦ κρείττονος λόγου. *à meliore ratione.* rescribi postulat Annot. Lugd. nam interpres uterque τοῦ αἱροῦντος illud insuper omnino habuit. Verùm nec mutandum quicquam, & vertendum, *à dictante ratione*, sive *à rationis dictamine.* Usitatum est λόγος αἱρεῖ, i.e. *dictat, poscit, exigit.* Vide *ad l.* 4. § 19. Restituenda vox eadem apud Epictetum *enchir. c.* 50. ubi διαιροῦντα λόγον, ἀντὶ τοῦ αἱροῦντα, perperam legitur. Vide *ad l.* 3. § 4.

Συμμεμοιραμένα | quod *l.* 3. § 16. συγκεκλωσμένα.

Ὁρᾷς ὡς ὀλίγα | Antisthenes apud Laert. *l.* 6. Τὴν ἀρετὴν τῶν ἔργων εἶναι, μήτε λόγων πλείστων δεομένην, μήτε μαθημάτων. Hinc Alexandro Diogenes

ogenes apud Dionem Pruſ. *orat.* 4. Καὶ σὺ, ἐπειδὴ οὕτω πέφυκας, ἐὰν τύχης ἐπιστάμενος ἀνδρὸς ἱκανή σοι ἔτι μία ἡμέρα, πρὸς τὸ συνιδεῖν τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν τέχνην, καὶ οὐδὲ ἔτι δεήσῃ ποικίλων σοφισμάτων ἢ λόγων. Senec. *epiſt.* 106. *Paucis opus eſt ad mentem bonam literis.* Et *epiſt.* 94. *Infinita, inquis, præcepta ſunt. Falſum eſt: nam de maximis & neceſſariis rebus non ſunt infinita: tenues autem differentias habent, quas exigunt tempus, loca, perſonæ. ſed his quoque dantur præcepta generalia.* Fabius *inſtitut.* l. 12. c. 11. *Brevis eſt inſtitutio vitæ honeſtæ beatæq;, ſi credas. (cedas* f. ſiquidem in voluntate plurimum poſitum contendit) *longam enim facit operam, quod repugnamus.* De Antonio Niceph. Calliſt. *hiſt. eccleſ.* l. 8. c. 40. Γράμματα μὲν μὴ μαθὼν, οὐδέ τι εἰδότα διὰ θαύματος εἶχε νοῦν δ' ἀγαθὸν, ὡς γραμμάτων πρεσβύτερον καὶ τῶν τοιούτων εὑρετὴν, μάλα ἐπῄνει. μηδὲ γὰρ εἶναι τούτων ἀνάγκην, τοῦ νοῦ ἐρρωμένως ἔχοντος. Vide l. 7. § 66.

Εὔρουν καὶ θεουδῆ βιῶσαι βίον | Εὔρουν βίον dixit, & iſtic, & l. 10. § 6. pro *vita beata, proſpera, in qua omnia ex voto ſuccedant & quaſi fluant*; metaphora ab eis quæ ſecundo flumine feruntur. Ita Stoici reliqui. Jo. Stob. ecl. *tom.* 1. l. 2. *tit.* 4. § 5. Zenon. ait εὐδαιμονίαν finiviſſe εὔροιαν βίου eaq; definitione uſos etiam Cleanthem, Chryſippum, eorúmq; poſteros. Chryſippus certè περὶ τῶν τελῶν, referente Laërtio l. 7. in *Zenon. Citt.* Εἶναι δ' αὐτὸ τοῦτο τὴν τοῦ εὐδαίμονος ἀρετὴν καὶ εὔροιαν βίου, ὅταν πάντα πράττηται κατὰ τὴν συμφωνίαν τοῦ παρ' ἑκάστῳ δαίμονος πρὸς τὴν τοῦ ὅλου διοικητοῦ βούλησιν. Epictet. *diſſert.* l. 1. c. 4. Οὐκ ἄλλως τὸ εὔρουν καὶ ἀπαθὲς περιγίνεται τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ ἐν ὀρέξει μὲν μὴ ἀποτυγχάνοντι, ἐν ἐκκλίσει δὲ μὴ περιπίπτοντι. Et mox: Ἡ ἀρετὴ ταύτην ἔχει τὴν ἐπαγγελίαν, εὐδαιμονίαν ποιῆσαι, καὶ ἀπάθειαν, καὶ εὔροιαν. Inde verbum εὐροεῖν iſtis oppido quàm familiare. Vide *infra, ad* l. 5. § 34. & l. 10. § 6.

Θεουδῆ | i.e. θεοειδῆ. *Vitam divinam, divinæ parem.* Ita Homer. Odyſſ. ζ'. v. 121. & θ'. v. 576. νόος θεουδής, *mens divina, Deo ſimilis.*

— καί σφιν νόος ἐστὶ θεουδής.

& θυμὸς θεουδής. Odyſſ. τ'. v. 365. *animus divinus.*

— θεουδέα θυμὸν ἔχοντα.

& Apollon. *Argonaut.* l. 2. ἄνδρες θεουδεῖς, *homines divini, Deo ſimiles,* in illis;

Ζεὺς αὐτὸς τὰ ἕκαστ' ἐπιδέρκεται· οὐδέ μιν ἄνδρες
Λήθομεν ἔμπεδον, οἵ τε θεουδέες, οὐδὲ δίκαιοι.

Et Marco perinde βίος θεουδής, *vita divina, ei quæ deorum eſt par prorſus.* Vide hac in parte typhum Stoicum *ad* l. 3. § 7.

§ 6. Ὕβριζε, ὕβριζε αὐτὴν, ὦ ψυχή | Prava ſanè dictio, depravatáq; proculdubio lectio. neque enim è fæce hominum quiſquam, nedum Marcus noſter, ut *ipſa ſeſe contumeliâ afficiat, animam* ſanus hortetur ſuam. legendum, vel ὑβρίζεις, vel, quod malim, ὑβρίζεις. ut corripientis, non adhortantis ſit. Nam quòd lectionem receptam ſecutus, quaſi εἰρωνικῶς dictum M. Caſaub. accipit, mihi neutiquam vero ſimile videtur. Marcus ſiquidem nuſquam ironiis uſus deprehenditur. Plato *de leg.* l. 5. Τιμᾷ δὲ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἡμῶν οὐδεὶς ὀρθῶς· δοκεῖ δέ. quo loco & quibus rationibus animas ſuas contumelioſè habeant pleriq;, cùm honorare videantur, multis diſſerit docétque; quo modo & noſter *infra* § 16.

Εὖ γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ | M. Caſaub. legendum autumat, Εὖ γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ [παρ' ἑαυτοῦ] vel etiam, repetito quod mox ſequitur, [αἰδουμένῳ ἑαυτόν.] ut ſenſus ſit, *felicitas cujuſque pendet à ſeſe*; vel *felicitas cujuſq; in eo conſiſtit, ut reverentiam ſui habeat.* Verùm nec video, quomodo verba ipſa hunc ſenſum exhibere poſſint: & proclivior mihi ac germanior emendatio futura videtur, ſi legamus, prout ad marginem ex conjectura adſcripſimus; φεύγει γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ. Perſ. *Sat.* 5. v. 153.

Vive memor leti. fugit hora: hoc quod loquor inde eſt.

Naſo *Faſt.* l. 5.

Tempora labuntur, tacitiſq; ſeneſcimus annis;
Et fugiunt fræno non remorante dies.

& *Amor.* l. 1. el. 8.

Labitur occultè, fallitq; volatilis ætas:
Et celer admiſſis labitur annus equis.

i. e. quàm concitatiſſimè ac contentiſſimè fugit. Itaq; *Metam.* l. 10. ſubjungit, idem planè locutus,

Et nihil eſt annis velocius ———.

& *el.* 11. *Dum loquor, hora fugit.* ———

Quod Horat. *Carm.* l. 1. Ode 11.

—— *Dum loquimur fugerit invida*
Ætas: carpe diem, quàm minimùm credula poſtero.

Silius *bell. Pun.* l. 15.

—— *currit mortalibus ævum;*
—— *fugit hora rapitque*
Tartareus torrens. ——

Pulcerrimè Anacreon. *carm.* 4.

Τροχὸς ἅρματος γὰρ οἷα,
Βιοτὸς τρέχει κυλισθείς.
Rota nam velut curulis,
Properat volucris ætas.

Sen. Herc. fur.

Properat curſu vita citato:
Volucrique die rota præcipitis
Vertitur anni.

Idémq; ſi idem utriuſq; autor, *epiſt.* 99. *Reſpice celeritatem rapidiſſimi temporis: cogita brevitatem hujus ſpatii, per quod citatiſſimi currimus.* Quin & *ad Marc. Conſol.* c. 10. quod ad noſtri mentem proximè accedit: *Rapina rerum omnium eſt; (miſeri neſcitis?) & fuga, vivere.* Vide *ſuprà ad* § 4. οἰχήσεται. Hoc ſi minùs placuerit, habeas D. Arn. Bootii ingenioſam ſanè, nec temerè aſpernandam, conjecturam, ut legatur; Εἷς γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ· *Unica*

enim

enim est unicuique vita: nec altera ulla, istic saltem, expectanda. Epicurus supra, Γεγόναμεν ἅπαξ· δὶς δὲ οὐκ ἔστι γενέσθαι;

Nec nasci bis posse datur.— Silius *l.* 15.

id quod Euripides voluit, ubi dixit in *Alcest.*

Ψυχῇ μιᾷ ζῆν, οὐ δυοῖν ὀφείλομεν.

Unam agere vitam, non duas nobis datur.

Quem & in *supplic.* idem pluribus conquestum suprà monuimus. Verba ipsa, quia ad lectionem istam illustrandam cum primis faciunt, exhibere istic neutiquam pigebit.

Οἴμοι· τί δὴ βροτοῖσιν οὐκ ἔστιν τόδε,
Νέους δὶς εἶναι, καὶ γέροντας αὖ πάλιν;
Ἀλλ' ἐν δόμοις μὲν ἤν τι μὴ καλῶς ἔχῃ,
Γνώμαισιν ὑστέραισιν ἐξορθούμεθα.
Αἰῶνα δ' οὐκ ἔξεστιν. εἰ δ' ἦμεν νέοι
Δὶς καὶ γέροντες, εἴ τις ἐξημάρτανεν.
Διπλοῦ βίου λαχόντες, ἐξορθούμεθ' ἄν.

id est, vertente Grotio:

Proh fata! cur non est datum mortalibus
Duplici juventâ, duplici senio frui?
Intra penates siquid habet incommodè,
Fas seriore corrigi sententiâ:
Hoc vita non permittit. at qui bis foret
Juvenis senéxque, siquid erratum foret
Priore, id emendaret in cursu altero.

Idémq; *ibid.* — τοῦτο γὰρ μόνον βροτοῖς
Οὐκ ἔστι τἀνάλωμ' ἀναλωθὲν λαβεῖν,
Ψυχὴν βροτείαν· χρημάτων δ' εἰσὶν πόροι.

— *unicum mortalibus*
Hoc est, semel quod perditum recipi nequit,
Hæc vita: reliqua copia est reparabilis.

εἰσὶ δέ τινες, οἳ τὸν παρόντα μὲν βίον οὐ ζῶσιν· ἀλλὰ παρασκευάζονται πολλῇ σπουδῇ, ὡς ἕτερόν τινα βίον βιωσόμενοι, οὐ τὸν παρόντα· καὶ ἐν τούτῳ παραλειπόμενος ὁ χρόνος οἴχεται. Antiphon. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 16. ubi leg. forsan παραπειθόμενος. Gesn. παραλειπόμενος. Quibus adjici possunt & Bionis errorem hunc corrigentia illa ex *Idyl.* 5.

Εἰ μὲν γὰρ βιότω διπλόον χρόνον ἄμμιν ἔδωκεν,
Ἢ Κρονίδας, ἢ Μοῖρα πολύτροπος, ὥστ' ἀνύεσθαι
Τὸν μὲν ἐς εὐφροσύναν καὶ χάρματα, τὸν δ' ἐνὶ μόχθῳ,
Ἦν τάχα μοχθήσαντι ποθ' ὕστερον ἐσθλὰ δέχεσθαι.
Εἰ δὲ θεοὶ κατένευσαν ἕνα χρόνον ἐς βίον ἐλθεῖν
Ἀνθρώποις, καὶ τὸν γε βραχὺν καὶ μείονα πάντων,
Ἐς πόσον, ἆ δειλοί, καμάτως κ' εἰς ἔργα πονεῦμες;

Nam si vivendi nobis geminata dedisset
Tempora seu Fatum, seu Juppiter esset ut ævi
Altera lætitiæ pars, altera dicta labori,
Ressponsura quies tandem sudoribus esset.
Sin vitæ spatium miseris mortalibus unum
Concessêre Dei, modicóque id fine coercent,
Quid juvat in tristes animos impendere curas?

Grot. Itaq; Lucian. *de merced. conduct.* τίνα ἄλλον ὁ ματαιὸς ἐμαυτῷ βιώσομαι βίον, τὸν παρόντα τοῦτον ἄλλῳ βεβιωκώς; Attamen, ut scitè Martial. *l.* 10. *ep.* 23.

Ampliat ætatis spatium sibi vir bonus: hoc est
Vivere bis, vitâ posse priore frui.

Cæterùm Cl. Salmasius lectionibus hisce omnibus præfert; βραχὺς ὁ βίος ἑκάστῳ. quomodo Hippocrates *aphorism.* 1. Sed & Marcus ipse *l.* 4. § 26. Ego in medio ista lectori relinquo.

Οὗτος δέ σοι χρόνον διαλύσαι | quod *supra* § 2. dixerat: γέρων εἶ· tanquam ipse se alloquatur. Et *l.* 10. § 15. ὀλίγον ἐστὶ τὸ ὑπολειπόμενον τοῦτο.

Μὴ αἰδούμενον σεαυτὸν | De Catone Plutarchus in *Apophtheg.* Μάλιστα δὲ ἐνόμιζε δεῖν ἕκαστον αἰδεῖσθαι ἑαυτόν. μηδένα γὰρ ἑαυτοῦ μηδέποτε χωρὶς εἶναι. Unde emendandus Stobæus, *tom.* 2. *tit.* 31. apud quem pro μηδένα, μηδὲν legitur. Theophrast. *ibid.* Αἰδοῦ σεαυτὸν, καὶ ἄλλον οὐκ αἰσχυνθήσῃ. Musonius itidem: Αἰδοῦς παρὰ πᾶσιν ἄξιος ἔσῃ, ἐὰν πρῶτον ἄρξῃς σεαυτὸν αἰδεῖσθαι. Omniúmque optimè Democritus: Φαῦλον, κἂν μόνος ᾖς, μήτε λέξῃς, μήτε ἐργάσῃ. μάθε δὲ πολὺ μᾶλλον τῶν ἄλλων σεαυτὸν αἰσχύνεσθαι. Idémq; *ibid. tit.* 46. Μηδέν τι μᾶλλον τοὺς ἀνθρώπους αἰδεῖσθαι ἑωυτοῦ· μηδέ τι μᾶλλον ἐξεργάζεσθαι κακὸν, εἰ μέλλοι μηδεὶς εἰδήσειν, ἢ εἰ πάντες ἄνθρωποι. ἀλλ' ἑωυτὸν μάλιστα αἰδεῖσθαι, καὶ τοῦτον νόμον τῇ ψυχῇ καθεστάναι, ὥστε μηδὲν ποιεῖν ἀνεπιτήδειον. Quod Isocrat. *ad Demonic.* Μηδέποτε μηδὲν αἰσχρὸν ποιήσας, ἔλπιζε λήσειν. καὶ γὰρ ἂν τοὺς ἄλλους λάθῃς, σαυτῷ γε συνειδήσεις. *Quid autem proderit non habere conscium, habenti conscientiam?* Ex Seneca Lactant. *institut. l.* 6. *c.* 24. At verò, ut Diphilus, si Stobæo *tit.* 24. referenti, Philistio, si Maximo *c.* 40. fides;

Ὅστις γὰρ αὐτὸς αὑτὸν οὐκ αἰσχύνεται
Συνειδόθ' αὑτῷ φαῦλον διαπεπραγμένῳ,
Πῶς τόν γε μηδὲν εἰδότ' αἰσχυνθήσεται;

Qui non veretur ipse semet, conscius
Sibi mali facinoris, quod commiserit,
Hic quomodo alios nescios reverebitur? Grot.

Vide *l.* 12. § 4. & Galenum *ad l.* 10. § 9.

§ 7. Περισπᾷ τί σε τὰ ἔξωθεν ἐμπίπτοντα | Scriptura mendi manifesta. Mer. Cas. transpositâ unâ voculâ legere videtur, Τί περισπᾷ σε; *cur te distrahant?* &c. Ego malim, restitutâ quæ excidit negante particulâ, (quia sequitur καὶ) [Μὴ] περισπάτω σε, &c. *ne distrahant te.* quod & Xylandrum secutum video. Sic *l.* 8. § 1. ἄλλο μηδὲν περισπάτω. Et *l.* 4. § 3. Ἀλλὰ τὸ δοξάριόν σε περισπάσει. Et *l.* 7. § 20. Ἐμὲ ἓν μόνον περισπᾷ. Basil. Cæsar. *in Psal.* 45. Τίς γὰρ μεριμνῶν τὰ τοῦ κόσμου, καὶ ἐμβαθύνων τοῖς περισπασμοῖς τῆς σαρκὸς, δύναται τοῖς τοῦ Θεοῦ λόγοις προσέχειν καὶ τῇ ἀκριβείᾳ τῶν τηλικούτων θεωρημάτων ἀρκεῖν; Interpretes Græci *Eccles. c.* 1. *v.* 13. τὸ ענין reddunt περισπασμόν· Latinus, *distentionem.* eò quòd *in varias solicitudines mens hominis distenta lanietur.* Hieron. Vide *suprà* § 2. μηκέτι σπῶ.

Καὶ σχολὴν πάρεχε σεαυτῷ | καὶ, ἀντὶ τοῦ ἀλλά, copulativa

copulativa loco adversativæ. Sic in *Evang.* Matt. *c.* 12. *v.* 43. ζητῶν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑρίσκει. *requiem quærit, sed non invenit.* & *c.* 16. *v.* 4. γενεὰ πονηρὰ σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ. *generatio prava signum requirit: verùm signum illis non dabitur.* Luc. *c.* 4. *v.* 2. καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις· καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν, ὕστερον ἐπείνησεν. *Nihilque per dies illos comedebat: sed eis consummatis posteà esuriit.* & *c.* 20. *v.* 19. Καὶ ἐζήτησαν ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας· καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν. *Quærebant manus ei injicere; verùm à populo metuebant sibi.* *Act.* *c.* 7. *v.* 42, 43. Μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι; — καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μολόχ. *Num victimas hostiásque obtulistis mihi? — Sed Molochi tabernaculum bajulâstis.* Plato *Theætet.* adducendus *infra ad* § 13. πᾶσαν πάντη φύσιν ἐρευνωμένη τῶν ὄντων ἑκάστου ὅλου, εἰς τῶν ἐγγὺς οὐδὲν αὑτὴν συγκαθιεῖσα. *Omnem ubique universi totius naturam perscrutans; verùm ad eorum quæ sunt propè, nihil sese demittens.* Senec. *epist.* 57. exhibendus *ad lib.* 4. § 21. *Permeare non posse, & statim spargi.* pro, *sed statim spargi.*

Παύσαι ῥεμβόμενος | Sic *l.* 4. § 22. Μὴ ἀπορρέμβεσθαι. & *l.* 3. § 4. ποιεῖ ἀπορρέμβεσθαι. ῥέμβεσθαι & ἀπορρέμβεσθαι *à re instituta*, vel etiam *absq; certa re ulla instituta, temerè huc illuc divagari.* Jo. Chrysost. *in epist.* 1. *ad Timoth. homil.* Τοῦ νοῦ πολλάκις ἀλλαχοῦ ῥεμβομένου, ἡ χεὶρ αὐτόματος ἕλκεται· *Mente sæpenumero alibi divagante; sponte interim movetur manus.* Plutarch. *de curiosit.* Δεῖ δὲ μὴ καθάπερ θεράπαιναν ἀνάγωγον, ἔξω ῥέμβεσθαι τὴν αἴσθησιν, ἀλλ' ἀποπεμπομένην ὑπὸ τῆς ψυχῆς ἐπὶ τὰ πράγματα, συντυγχάνειν αὐτοῖς ταχὺ καὶ διαγγέλλειν· εἶτα πάλιν ἐντὸς εἶναι τοῦ λογισμοῦ, καὶ προσέχειν αὐτῷ. Idémque eodem, quo noster hîc sensu, qui à corpore ad animum transtulit, *de commun. notit. c.* 13. Νήφων γὰρ οὐδὲ εἷς ἐστι πρὸς ἀρετὴν, ἀλλὰ ῥεμβόμεθα πάντες ἀσχημονοῦντες καὶ κακοδαιμονοῦντες. Expressit autem pulchrè, quod noster hîc, Senec. *de tranquil. c.* 12. *Circumcidenda est concursatio,* [*circumcursatio* potiùs] *qualis est magnæ partis hominum, domos, & theatra, & fora pererrantium, alienis se negotiis offerunt, semper aliquid agentibus similes, horum si aliquem exeuntem domo interrogaveris; Quò tu? quid cogitas? respondebit tibi; Non mehercule scio: sed aliquos videbo, aliquid agam. Sine proposito vagantur, quærentes negotia: nec quæ destinaverunt, agunt; sed in quæ incurrerunt. Inconsultus illis vanúsque cursus est: qualis formicis per arbusta repentibus; quæ in summum cacumen, deinde in imum, inanes aguntur.* Idémq; *epist.* 95. *Vita sine proposito vaga est.* i. e. ῥεμβός. ut Marcus *infr.* § 17. Vitam autem istiusmodi graphicè itidem depingit nobis Ennius in *Iphigenia* à Gellio *l.* 19. *c.* 10. laudatus, quem à Scriverio, Salmasióq; emaculatum restitutumq; exhibemus.

Otio qui nescit uti, plus habet negotii,
Otii minùs, quàm cùm est negotium in negotio.
Nam cui quod agat institutum est, is nullo negotio
Id agit; studet ibi, mentémq; atq; animum delectat suum.
Otioso in otio animus nescit, quid quidem velit.
Hoc ita est, neq; nunc domi nos, neq; nunc militiæ sumus.
Imus huc, hinc illuc: cùm illuc ventum est, ire illinc lubet.
Incertè errat animus; præterpropter vita vivitur.

h. e. ut vir clariss. εἰκῇ βιοῦται.

Τὴν ἑτέραν παραφορὰν φυλακτέον | D. Jun. παραφορὰν mavult: quomodo de Maximo *l.* 1. § 15. dixerat, κατὰ μηδὲν παράφορον. παραφορὰ reverà *mentis errorem, hallucinationem, delirium, desipientiam* creberrimè denotat: unde & à Gorrhæo pro *leviori mentis emotione*; & à Fœsio, pro *graviore* etiam in medicorum libris sumi observatum est. Cæterùm & παραφορὰν nihilo minùs pro *errore, mentisq; obturbatione* usurpari Budæus testimoniis haud paucis comprobat. inter quæ illud est ex Græcis Solomonis interpret. *Eccles.* 2. 12. ἰδεῖν σοφίαν καὶ παραφορὰν καὶ ἀφροσύνην. Et rursus ibid. *c.* 2. *v.* 2. τῷ γέλωτι εἶπα παραφορὰν· *risum reputavi errorem.* Vulg. quibus & adjici potest illud, *c.* 7. *v.* 26. γνῶναι ἀσεβοῦς ἀφροσύνην καὶ παραφοράν. itaq; nihil forsan mutandum fuerit.

Μὴ ἔχοντες σκοπόν | *Infra* § 16. inter ea, quibus anima contumeliam sibi facit, hoc ponit, Ὅταν πρᾶξίν τινα ἑαυτῆς καὶ ὁρμὴν ἐπ' οὐδένα σκοπὸν ἀφίῃ. Pers. *Sat.* 3. *v.* 60.

Est aliquid quò tendis, & in quod dirigis arcum?
An passim sequeris corvos testáque, lutóque,
Securus quò pes ferat, atque ex tempore vivis?

Metaphora ἀπὸ τῶν ἄσκοπα τοξευόντων, ut Lucian. in *Toxari.* quod nos dicimus, **to shoot at rovers**, seu **at randome.** Vide Casaubon. *ad Pers.* & *infra* ad § 16. & *ad l.* 10. § 27.

§ 8. Παρὰ τὸ μὴ ἐφιστάνειν, τί ἐν τῇ ἄλλου ψυχῇ | Cohibere vult τὸ ἀλλοτριοεπίσκοπον, utì Petrus loquitur, *epist.* 1. *c.* 4. *v.* 15. ut istîc, sic *infra* § 13. & *l.* 3. § 4. & *l.* 4. § 18. & *l.* 7. § 55.

Τοὺς δὲ τοῖς τῆς ἰδίας ψυχῆς κινήμασι μὴ παρακολουθοῦντας | *Qui suiipsius animi motibus non obsequitur.* Xyl. imò, *qui motus non assequitur.* quod & M. Casaubonum observâsse video. παρακολουθεῖν, sicut & simplex ἀκολουθεῖν, est eorum, quæ dicuntur aut aguntur etiam, *ex animadversione observationeq; diligenti, intelligentiam consequi.* Id unico tantùm, cùm frequentissimum sit, ex Galeni scriptis loco firmatum fuerit, quem *ad l.* 5. § 5. *infra* exhibebimus. Quin & Xyl. ipse τὸ παρακολουθεῖν *intelligere* vertit. *l.* 7. § 24. Et Sextus Empir. *adv. disciplin. l.* 1. *c.* 13. duo ista ἐκ τοῦ παραλλήλου posuit: Πα-

γάρ τις δύναται τῶν ἀφρυωμένων χαμαιλικῶν Ἡράκλειτον συνιέναι, καὶ Πλάτωνι παρακολουθῆσαι; Indè Marco *l.* 5. § 9. ἡ παρακολουθητικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ δύναμις. Vide & *l.* 7. § 4.

§ 9. Τίς ἡ τῶν ὅλων φύσις, καὶ τίς ἡ ἐμή | Vide *supra ad l.* 1. § 9. Laërt. *Zenon. Citt.* Φύσιν δὲ Χρύσιππος μὲν ἐξακούει, ᾗ ἀκολούθως δεῖ ζῆν, τήν τε κοινὴν, καὶ ἰδίως τὴν ἀνθρωπίνην. Ὁ δὲ Κλεάνθης τὴν κοινὴν μόνην ἐκδέχεται φύσιν, ᾗ ἀκολουθεῖν δεῖ, οὐκέτι δὲ τὴν ἐπὶ μέρους. Conciliat utrumq; Marcus noster, qui idem planè utrumq; statuit esse, *juxta naturam propriam & juxta communem vivere.* Vide *l.* 5. § 3.

Καὶ ὁποῖόν τι μέρος ὁποίου τοῦ ὅλου | Vide *supr. ad* § 3. & Casaubon. *ad* illud *Persii Sat.* 3. *v.* 12.

— quem te Deus esse
Jussit, & humanâ quâ parte locatus es in re.

Οὐδεὶς ὁ κωλύων | Hoc passim inculcat, *bonam mentem nihil impedire posse.* Ita *l.* 1. § 17. μηδὲν κωλύειν κατὰ φύσιν ζῆν. & *l.* 3. § 12. οὐδεὶς ὁ τοῦτο κωλῦσαι δυνάμενος. & *l.* 4. § 49. μήτι κωλύσει δίκαιον εἶναι, μεγαλόψυχον, σώφρονα, ἔμφρονα, &c. & *l.* 5. § 29. οὐδεὶς με κωλύσει ποιεῖν ἃ θέλω. & *l.* 6. § 58. κατὰ λόγον τῆς σῆς φύσεως βιοῦν σε οὐδεὶς κωλύσει. & *l.* 9. § 10. εἴ γέ τις ὁ κωλύων. & *l.* 8. § 47. τίς ὁ κωλύων διορθῶσαι τὸ δόγμα; & *l.* 12. § 25. τὴν ὑπόληψιν τίς κωλύσει ἐκβάλλειν; & aliis verbis *l.* 8. § 41. τὰ τοῦ νοῦ ἴδια οὐδεὶς ἄλλος εἴωθεν ἐμποδίζειν. & *l.* 11. § 9. Οἱ ἐνιστάμενοι προϊοῦσί σοι κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, ἀπὸ τῆς ὑγιοῦς πράξεως ἀποστρέψαι σε οὐ δυνήσονται. & *l.* 12. § 8. οὐδεὶς ὑπ' ἄλλου ἐμποδίζεται. quod & ipsum *l.* 5. § 34. & *l.* 10. § 32. Νοῦς καὶ λόγος διὰ παντὸς τοῦ ἀντιπίπτοντος οὕτως πορεύεσθαι δύναται, ὡς πέφυκε, καὶ ὡς θέλει. Hoc est autem verè liberum esse. Epict. *dissert. l.* 1. *c.* 12. Ἐλεύθερός ἐστιν, ᾧ γίνεται πάντα κατὰ προαίρεσιν, καὶ ὃν οὐδεὶς δύναται κωλῦσαι. Et fastuosiùs, vixque piè satis idem *ibid. c.* 1. τὴν προαίρεσιν δὲ οὐδ' ὁ Ζεὺς νικῆσαι δύναται.

Ἧς μέρος εἶ | Idem *supra* § 3, & 4. & *infra* § 16. Apud Laertium *Zenon. Citt.* Chrysippus *de finib.* Μέρη γάρ εἰσιν αἱ ἡμέτεραι φύσεις τῆς τοῦ ὅλου.

§ 10. Φιλοσόφως ὁ Θεόφραστος | *Philosophicè Theophrast.* Xyl. rectè φιλοσόφως, id est, φιλοσοφίας ἀξίως. uti ipse se Marcus mox explicat. itaque ut cum Annot. Lugd. φιλόσοφος ὁ Θεόφραστος legamus, quod suadeat nihil est. nec est commoda satis loquendi formula.

Ὡς ἄν τις κοινότερον ταῦτα συγκρίνειε | *Quatenus ex communiore hominum sensu & sententiâ vulgari ista quis inter se contulerit.* Ita Senec. *epist.* 59. *Permitte mihi uti verbis publicis, nec illa ad significationem Stoicam revoca.* & *epist.* 82. *Malè nunc sic accipe, quemadmodum à populo dici solet.* Hoc autem ideò Marcus istic, quia Stoici *peccata omnia paria* prorsùs esse statuebant. Eodem modo *l.* 6. § 45. κοινότερον δὲ νῦν τὸ συμφέρον ἐπὶ τῶν μέσων λαμβανέσθω. Contra *l.* 4. § 10. καθὸ γενικὴ δὲ ἰδίως.

Βαρύτερα τὰ κατ' ἐπιθυμίαν πλημμελήματα | Idem multis contendit Aristoteles *Ethic. Nicomach. l.* 7. *c.* 6. nimirum, ὅτι ἧττον αἰσχρὰ ἀκρασία ἡ τοῦ θυμοῦ, ἢ ἡ τῶν ἐπιθυμιῶν· καὶ ὅτι αἰσχίων ἡ περὶ ἐπιθυμίας ἀκρασία, τῆς περὶ τὸν θυμόν.

Ὁ γὰρ θυμούμενος μετά τινος λύπης | Ita Arist. ubi priùs, οὐδεὶς ὑβρίζει λυπούμενος· ὁ δ' ὀργῇ ποιῶν πᾶς, ποιεῖ λυπούμενος· ὁ δ' ὑβρίζων, μεθ' ἡδονῆς. Et *Rhetor. l.* 2. *c.* 2. Ἔστω δὲ ἡ ὀργὴ, ὄρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας φαινομένης, &c. & *ibid. c.* 5. Ἡ ὀργὴ μετὰ λύπης.

Ὀρθῶς οὖν | Ita quod Flaccus *Serm. l.* 1. *Sat.* 3.

Queis paria esse ferè placuit peccata, laborant,
Cùm ventum ad verum est: sensus moresq; repugnant,
Atque ipsa utilitas, justi quoque mater & æqui.

Τὸ μεθ' ἡδονῆς | Hoc argumento contendit Septimius noster, gravioris esse reatûs, adulterium perpetrâsse, quàm pœnarum metu abnegâsse Christum. *de pudicit. lib. extremo. Urget nos dicere rei indignitas. contaminata potiùs corpora revocabis quàm cruentata? quæ pœnitentia miserabilior, titillatam prosternens carnem, an verò laniatam? quæ justior venia in omnibus caussis quam voluntarius, an quam invitus peccator implorat? nemo volens negare compellitur; nemo nolens fornicatur. nulla ad libidinem vis est, nisi ipsa: negat, quod libet, cogi. negationem porrò quanta compellunt ingenia carnificis, & genera pœnarum? quis magis negavit, qui Christum vexatus, an qui delectatus amisit? qui cùm amitteret, doluit; an qui cùm amitteret, risit?*

Ὁ μὲν προηδικημένῳ | Ἐπὶ φαινομένῃ γὰρ ἀδικίᾳ ἡ ὀργή ἐστιν. Aristot. *Ethic. Nicom. l.* 5. *c.* 8. & *Eundem. l.* 4. *c.* 6. Itaque quod ex Aristarcho Athenæus *dipnosoph. l.* 13. ex Chæremonis *Thersite* Suidas; ex Menandri *Olynthia* Zenobius *parœm.* à Demosthene etiam, vel quisquis is est, in *oratione adversus Neæram* ingressu ipso, usurpatum;

Οὐχ ὡς ὑπάρχων, ἀλλὰ τιμωρούμενος.
Ut non qui prior incipiat, sed se vindicans.

iratus quisq; facere videtur, quod facit. hoc autem excusationis defensionísque satis justæ speciem præ se ferre videtur. Demosth. idem ipse ἀνεπίφθονον αὐτῷ τιμωρεῖσθαι τὸν ὑπάρχοντα. Plat. *Gorg.* δικαίως χρῆσθαι τούτοις (armis scil. viribúsq;) ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἀδικοῦντας, ἀμυνομένους, μὴ ὑπάρχοντας. Belisarius apud Procop. *Vandalic. l.* 2. necessarios adoriri coactus, ἔχομεν δὲ τοῦ κακοῦ παραψυχὴν τὴν δὲ, ὥστε οὐ τῆς μάχης ἄρχοντες αὐτοὶ, ἀλλ' ἀμυνόμενοι ἐς τὸν κίνδυνον καθιστάμεθα. Thucyd. *l.* 2. δίκαιοι ὄντες τοῖς αὐτοῖς ἀμύνεσθαι, οἵπερ καὶ ἐκεῖνοι ὑπῆρξαν. Ideo & Aristoteles ubi suprà, *intemperantiam iracundiâ,* non αἰσχίονα tantùm, sed & ἀδικωτέραν, pronunciat.

Φερόμενος

φερόμενος ἐπὶ τὸ πρᾶξαί τινα κατ' ἐπιθυμίαν | pessimo consilio ista à superioribus avulsa cum periocha sequente commisit editor Lugd. quâcum nihil commune habent.

§ 11. Ὡς ἤδη δυνατοῦ ἐξιέναι τοῦ βίου | Vide *supra ad* § 5. & *infra ad l.* 3. § 8. Ex Pythagoræ præceptis illud erat, ζωννύειν ὁσημέραι τὸ στρῶμα τὸν δεσμόν. (leg. τὸν στρωμάτων δεσμόν, quod alii, τὰ στρώματα ἀεὶ συνδεδεμένα ἔχειν) eo significans ὡς ἀποδημίαν εἶναι τὴν τελευτήν· καὶ δεῖν ἀεὶ συνεσκευασμένους τὸν καιρὸν περιμένειν τῆς ἐκεῖ πορείας. Porphyr. apud Stob. *tom.* 1. *l. tit.* 1. 40. Senec. *epist.* 93. *Non ad eum diem me aptavi, quem ultimum mihi spes avida promiserat, sed nullum non tanquam ultimum aspexi.* & *epist.* 101. *Sic formemus animum, tanquam ad extrema ventum sit. nihil differamus: quotidiè cum vita paria faciamus. Vita nostra non promineat, sed in se colligatur.*

Ἐξιέναι τοῦ βίου | quod ἐξιέναι τοῦ ζῆν, & ἐξελθεῖν simpliciter. *l.* 5. § 29. Plin. *l* 3. *ep.* 9. *Videtur voluisse exire de vita, cùm defendi non posset.*

Ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν | Plato *Apolog.* οἷον ἀποδημῆσαι, ὁ θάνατος. Et Plut. *ad Apollon.* Ἀποδημίᾳ προσέοικεν ὁ θάνατος, καὶ τῇ εἰς κοινὴν παρεῖναι πορείᾳ. qui & Socratem dixisse perhibet, παραπλήσιον εἶναι τὸν θάνατον, ἤτοι τῷ βαθυτάτῳ ὕπνῳ, ἢ ἀποδημίᾳ μακρᾷ καὶ πολυχρονίῳ, &c. Joan. Chrysorrhemon *de statuis orat.* 5. Τί ποτέ ἐστι θάνατος; ἀποδημία πρόσκαιρος· ὕπνος μακρότερος τοῦ συνήθους. Simocrat. *epist.* 25. ἐπὶ μακρὰν ἀποδημίαν οἱ τεθνηκότες ἐστάλησαν. De Proteo Philosopho Marcellinus *histor. l.* 29. *cùm mundo digredi statuisset.* Et de Constantio *l.* 22. *mundo citius digressurum.* De Demonacte Lucian. πάντων ἀποχωρήσας, ἀπῆλθε τοῦ βίου. Tertull. *de patient. c.* 9. *Profectio est, quam mortem putamus.* Hieron. *ad Salvin. Sic extulit, ut eum profectum crederes, non amissum. Non emori, sed emigrare.* Idem *in Nepotian.* ut de Metello Velleius *hist. l.* 1. *de vita migrare potius quàm mori.* Et *abiit, non obiit.* Ambros. de Theodos. *Mors siquidem migratio est.* Cicer. *Tusc. l.* 1. *aut finis, aut transitus.* Senec. *epist.* 65. imò, *non finis, sed transitus.* Cyprian. *de mortal. Non est exitus, sed transitus.* quomodo Christus apud Joan. c. 13. *v.* 1. μετάβασιν αὐτοῦ τὸν θάνατον καλεῖ, utì observant Jo. Chrysost. & Theodoret. Et *exitus* tamen, sed sensu suo; quomodo ἔξοδος dicitur, Lucæ c. 9. *v.* 31. & Petro *epist.* 2. *c.* 1. *v.* 15. *Excessus scil. de corpore.* ut Tertull. *de resur. c.* 43. Itaque quod dubitanter Senec. *ep.* 63. *Fortasse quem putamus perisse, præmissus est.* Sed audentiùs *ep.* 99. *Quem putas perisse, præmissus est.* Et *ad Marc. c.* 19. *Dimisimus illos; imo consecuturi præmisimus.* Fidentissimè nostri; nec immeritò, firmiore fulcro subnixi; *Præcesserunt, non decesserunt.* August. *de divers. serm.* 43. *præmissi, non amissi.* Idem *epist.* 6. & 120. Claudam locum hunc Cypriani monito in *orat. de mortal. Non sunt lugendi fratres nostri accersione dominicâ de seculo liberati; cùm sciamus eos non amitti, sed præmitti, recedentes præcedere; ut proficiscentes & navigantes desiderari eos debere, non plangi.* Vide & *infrà ad* § 17. & *l.* 11. § 3.

Κακῷ γάρ σε οὐκ ἂν περιβάλλοιεν | Consimili phrasi *suprà* dixerat, § 1. αἰσχρῷ γάρ με οὐδεὶς περιβάλλει. Deum autem neminem posse malo afficere statuunt Stoici, quia ipse bonus. Noster *l.* 6. § 1. Ὁ τὴν ὅλων οὐσίαν διοικῶν λόγος, οὐδεμίαν ἐν αὐτῷ αἰτίαν ἔχει τοῦ κακοποιεῖν. κακίαν γὰρ οὐκ ἔχει, οὐδέ τι κακῶς ποιεῖ· οὐδὲ βλάπτεταί τι ὑπ' ἐκείνου. Est reverà Deus non ἀγαθὸς duntaxat, sed μόνος ἀγαθός. Matth. 19. 17. quod Hermes Trismeg. *Pœm. c.* 6. Τὸ ἀγαθὸν ἐν οὐδενί, εἰ μὴ ἐν μόνῳ τῷ θεῷ· μᾶλλον δὲ τὸ ἀγαθὸν αὐτός ἐστιν ὁ Θεός. Et Tertull. *adv. Marc. l.* 2. *c.* 6. *Bonus naturâ Deus solus. qui enim quod est sine initio habet, non institutione habet illud, sed naturâ.* Meliùs multò quàm Senec. *epist.* 95. *Dii immortales nullam didicere virtutem, cum omni editi; & pars naturæ eorum est, esse bonos.* Porrò *cùm Deus optimus, diabolus pessimus, non magìs à bono aliquid mali, quàm à malo boni aliquid potest editum videri.* Tertull. *de patient. c.* 5. Porphyrius item, *de abstin. ab esu animant. l.* 2. Δεῖ ἐμπέδως πεπεῖσθαι, ὅτι οὔτε τὸ ἀγαθὸν βλάπτει ποτέ, οὔτε τὸ κακὸν ὠφελεῖ. οὐ γὰρ θερμότητος, ὥς φησι Πλάτων, τὸ ψύχειν, ἀλλὰ τοῦ ἐναντίου· οὐδὲ τοῦ δικαίου τὸ βλάπτειν· τὰ γὰρ ἐναντία περὶ τὸ αὐτὸ οὐκ ἄν ποτε γένοιτο. δικαιότατον δὲ δήπου φύσει πάντων τὸ θεῖον, ἐπεὶ οὐδὲ ἂν ἦν θεῖον. Senec. *epist* 95. *Quæ caussa est Diis benefaciendi? natura. errat, si quis putat illos nocere velle: non possunt. nec accipere injuriam queunt, nec facere. Lædere etenim lædique conjunctum est. Summa illa ac pulcerrima omnium natura, quos periculo exemit, nec periculosos quidem fecit.* Et *de ira l.* 2. *c.* 27. *Quædam sunt, quæ nocere non possunt, nullámque vim nisi beneficam & salutarem habent: ut Dii immortales, qui nec volunt obesse, nec possunt. natura enim illis mitis & placida est, tam longè remota ab aliena injuria, quàm à suâ. Itaque Deos nemo sanus timet. furor est enim metuere salutaria.* Idem *de benef. l.* 4. *c.* 19. Cautè tamen, & *cum grano salis*, quod dicitur, ista admittenda. Nam ut Senec. idem *epist.* 95. *Hi nec dant malum, nec habent: Cæterùm castigant, & coercent, & pœnas irrogant, & aliquando specie mali puniunt.* Itaq; Deus & ob majestatem suspiciendus, & ob bonitatem verendus, & ob justitiam etiam formidandus est. Qui & (quia justus) quod Tertull. *adv.* Marc. *l.* 2. *c.* 2. *tunc maximè est optimus, cùm tibi non bonus. sicut sol tibi, etiam quando non putas, optimus & utilis; & cùm acrior & infestior, rationi tamen suæ par est.* Verùm Marcus istic *malum* Stoico more pro *vitio* accepit, quod illis *solum malum*, non *summum*

tantùm.

tantùm. in quem sensum & Jacobus Apost. *c.* 1. *v.* 13. dixit: Ὁ Θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν· πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα.

Ἢ δὲ εἰ ἔτι | Ex conjectura adscripsi, εἰ δὲ ἤτοι. at Annot. Lugd. vult εἰ δὲ ἔτι, *si jam non sunt.* vel ἤτοι, inquit, *certè non sunt.* Verùm sensus proclivis est, *si verò, vel non sunt, vel nulla eis de nobis est cura.* ἤτοι, & ἢ apud Marcum passim sibi invicem respondent.

Τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ κενῷ θεῶν, ἢ προνοίας κενῷ; | In eandem sententiam *l.* 6. § 10. Τί καὶ ἐπιθυμῶ εἰκαίῳ συγκρίματι καὶ φυρμῷ τοιούτῳ ἐνδιατρίβειν;

Ἀλλὰ καὶ εἰσὶ | *Esse Deum*, sive *Deos*, ut ille pro suo ritu loqui amat, unde constet, vide *l.*12. § 38.

Καὶ μέλει αὐτοῖς τῶν ἀνθρωπείων | Observat Brisson formulam illam receptam (utpote quæ è naturæ ipsius penetralibus prodierat) quâ *Deos esse* proclamabant. *Est cœleste numen. Es magne Jupiter.* Manlius apud Liv. *l.* 8. & *l.* 3. *Pro se quisque, Deos esse, & non negligere humana, fremunt.* Ita constanter Stoici. Quò magis miror Theophilum Antioch. *ad Autolyc. l.* 2. dicere; Ἔνιοι μὲν τῆς στοᾶς ἀρνοῦνται καὶ τὸ ὅλως θεὸν εἶναι· ἢ εἰ καὶ ἔστι, μηδενὸς φασὶ φροντίζειν τὸν θεὸν, πλὴν ἑαυτοῦ. in qua sententia etiam Chrysippum affirmat cum Epicuro planè consensisse. Cæterùm in adversum prorsus Stoici unanimiter concedunt, & contendunt etiam acerrimè adversus Epicureos, quos hoc nomine perstringunt & oppugnant passim. Senec. *præfat. ad quæst. nat. l.*1. *Nec hæc intra vulgum dementia est*; (ἄνοιαν & Theophilus nuncupat) *sapientiam quoque professos contigit. Sunt qui putent sibi ipsis animum esse, & quidem providum ac dispensantem singula, & sua, & aliena: hoc autem universum, in quo nos quoq; sumus, expers esse consilii, & aut ferri temeritate quadam, aut naturâ nesciente quid faciat.* At non sic οἱ ἐκ τῆς στοᾶς. Ἄβουλον γὰρ Θεὸν οὐδὲ ἐπινοῆσαι ῥᾴδιον inquit, noster *l.* 6. § 44. Epictetus *dissert. l.*1. *c.*12. ubi varia aliorum de diis judicia retulerat, primum asserentium, μηδ' εἶναι τὸ θεῖον· secundum, εἶναι μὲν, μὴ προνοεῖν δὲ μηδενός· tertium, εἶναι, καὶ προνοεῖν, ἀλλὰ τῶν μεγάλων καὶ οὐρανίων· quartum, καὶ τῶν ἐπὶ γῆς, καὶ τῶν οὐρανίων, (ἀνθρωπίνων, leg. ex Stob. *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 6.) εἰς κοινὸν δὲ μόνον, καὶ οὐχὶ δὲ κατ' ἰδίαν ἑκάστου. ultimo loco illud, quod Stoicorum est, Ulyssis apud Homerum verbis, à Socrate alicubi usurpatis proponit, οὐδέ σε λήθω κινεύμενος. Verùm legendum κινύμενος, tam ex Stobæo, quàm & ex Homero. Sic enim Minervæ Ulysses *Iliad* κ'. *v.* 278.

——ἥ τέ μοι αἰεὶ
Ἐν πάντεσσι πόνοισι παρίστασαι· οὐδέ σε λήθω
Κινύμενος.——

ubi Eustath. ex priscorum sententia; κινύμενος, ὅ ἐστι κατὰ νοῦν κινούμενος καὶ διαλογιζόμενος. Et certè de Socrate Xenophon *memorial. l.* 1. Σωκράτης δὲ πάντα μὲν ἡγεῖτο θεοὺς εἰδέναι, τά τε λεγόμενα, καὶ πραττόμενα, καὶ τὰ σιγῇ βουλευόμενα· πανταχοῦ δὲ παρεῖναι καὶ σημαίνειν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν ἀνθρωπείων πάντων. Quin & Socrates idem in Platonis *Phædone*; Τό δέ γέ μοι δοκεῖ εὖ λέγεσθαι, τὸ θεοὺς εἶναι ἡμῶν τοὺς ἐπιμελουμένους, καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἓν τῶν κτημάτων τοῖς θεοῖς εἶναι. Et *de legib. l.* 10. quem locum ob oculos videtur habuisse Epictetus, cùm superiora illa dissereret, quandoquidem ibi etiam variæ illæ & recensentur & refutantur sententiæ, Ἀλλ' οὐδὲν τάχ' ἂν ἴσως εἴη χαλεπὸν ἐνδείξασθαι τοῦτό γε, ὡς ἐπιμελεῖς σμικρῶν εἰσὶ θεοὶ, οὐχ ἧττον ἢ τῶν μεγέθει διαφερόντων. ἤκουε γάρ πε, καὶ παρῆν τοῖς νῦν δὴ λεγομένοις, ὡς ἀγαθοί γε ὄντες πᾶσαν ἀρετὴν, τὴν τῶν πάντων ἐπιμέλειαν οἰκειοτάτην αὐτῶν οὖσαν κέκτηνται. Et post, Οὐκοῦν δὴ τά γε ἀνθρώπινα πράγματα τῆς τε ἐμψύχου μετέχει φύσεως ἅμα, καὶ θεοσεβέστατον αὐτὸ δὴ πάντων ζώων ἄνθρωπος. θεῶν γε μὴν κτήματα φαμὲν εἶναι πάντα ὁπόσα θνητὰ ζῶα, ὥσπερ καὶ τὸν οὐρανὸν ὅλον. πῶς γὰρ οὔ; ἤδη τοίνυν σμικρὰ ἢ μεγάλα τις φάτω ταῦτα εἶναι τοῖς θεοῖς. οὐδετέροις γὰρ τοῖς κεκτημένοις ἡμᾶς ἀμελεῖν ἂν εἴη προσῆκον, ἐπιμελεστάτοις γε οὖσι καὶ ἀρίστοις. Deniq; in Epinom. hoc pro fundamento statuitur; Ὡς εἰσὶ θεοὶ, ἐπιμελούμενοι πάντων, σμικρῶν καὶ μειζόνων. Verùm de istis, quia eos advocârat Epictetus, ad Stoicos redeamus. Epictetus loco superiùs adducto: Εἰ μὲν εἰσὶ θεοὶ, πῶς ἐστὶ τέλος, ἕπεσθαι θεοῖς; εἰ δὲ εἰσὶ μὲν, μηδενὸς δὲ ἐπιμελούμενοι, καὶ οὕτω πῶς ὑγιὲς ἔσται; ἀλλὰ καὶ ὄντων, καὶ ἐπιμελουμένων, εἰ μηδεμία διάδοσις εἰς ἀνθρώπους ἐστὶν ἐξ αὐτῶν, καὶ νὴ Δία γε καὶ εἰς ἐμὲ, πῶς ἔτι καὶ οὕτως ὑγιές ἐστι; Senec. *de benef. l.* 6. *c.* 23. *Cogitavit nos ante natura quàm fecit: nec tam leve opus sumus, ut illi potuerimus excidere.* Naturæ nomine *Deum* vult. Ipse se explicet, *epist.* 95. *Deus ipse humano generi ministrat; ubique & omnibus præstò est.* Et mox: *Nunquam satis perfectum erit, nisi qualem debet Deum mente conceperit, omnia habentem, omnia tribuentem, beneficia gratis dantem.* Et rursum: *Primus est Deorum cultus, Deos credere. deinde reddere illis majestatem suam, reddere bonitatem, sine qua nulla majestas est: scire, illos esse qui præsident mundo, qui universa vi sua temperant, qui humani generis tutelam gerunt, interdum curiosi singulorum.* Quo loco cave, *interdum* illud aliter quàm pro *interim* accipias. In eandem, sed pleniùs, sententiam August. *Confess. l.* 3. *c.* 11. *Bonus omnipotens sic curat universos tanquam singulos, sic singulos tanquam solos.* Et Gregor. Rom. *in Job. l.* 25. *c.* 19. *Sic intendit singulis, ac si vacet à cunctis; & sic simul intendit omnibus, ac si vacet à singulis.* Quod pressiùs Aristides *in Panathen.* πάντων, ὡς ἑκάστων, ἑκάστων, ὡς ἑκάστων. Nec eleganter minùs è nostris quidam, [Barn. Potter in *conc. funebr.* & Georg

Hacvil.

Hacvil. *in Psal.* 102. *v.* 2.] qui providentiam divinam similem dixerunt εἰκόνι τεχνικῶς πάνυ γεγραμμένῃ, τῇ τοὺς παριόντας πάντας ὁρώσῃ, ut Gregor. Nazianz. *orat. in Athan. epitaph.* h. e. *imagini eo artificio concinnatæ, ut in astantium unumquemq; oculos defigere videatur*; imò sic astantium unumquemque intueri videatur, acsi ipsum solummodo intueretur. Balbus deniq; ex Stoicorum sententia, (nam de Chrysippo, quem hac ipsa de caussa taxat Plutarchus, tanquam qui numen κνδόσαυλον faciat, dicetur ad *l.* 7. § 32.) apud Ciceron. *de nat. Deor. l.* 2. *Nec verò universo generi hominum solùm, sed etiam singulis à diis immortalibus consuli & provideri solet.* Vide *ad l.* 1. § 4, 17. & *l.* 6. § 30.

Ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν ἔθεντο | Humanis viribus nimium quantum hac in parte Stoici videntur tribuisse: sed nec isti soli. Cicero *Paradox.* 2. ex Stoicorum mente: *Nemo potest non beatissimus esse, qui est totus aptus ex sese, quiq; in se uno sua ponit omnia.* Et ad *Luc. famil. l.* 5. *ep.* 13. *Hanc laudem sapientiæ statuo esse maximam. non aliunde pendere; nec extrinsecus aut bene aut male vivendi suspensas habere rationes.* Senec. *epist.* 31. *Unum bonum est, quod beatæ vitæ caussa & firmamentum est, sibi fidere.* Excusatius hoc forsan, si eo sensu sumeretur, quo Plato dixit in *Epitaph.* Ὅτῳ γὰρ ἀνδρεὶ εἰς ἑαυτὸν ἀνήρτηται πάντα τὰ πρὸς εὐδαιμονίαν φέροντα, ἢ ἐγγὺς τούτου, καὶ μὴ ἐν ἄλλοις ἀνθρώποις αἰωρεῖται, ἐξ ὧν ἢ εὖ, ἢ κακῶς πραξάντων πλανᾶσθαι ἠνάγκασται καὶ τὰ ἐκείνου, τούτῳ ἄριστα παρεσκεύασται ζῆν, — διὰ τὸ αὐτῷ πεποιθέναι. id est, vertente Cicerone, *Tuscul. l.* 5. § 36. *Nam cui viro ex seipso apta sunt omnia, quæ ad beatè vivendum ferunt, nec suspensa aliorum aut bono casu aut contrario, pendere ex alterius eventis & errare coguntur; huic optimè vivendi ratio comparata est; — quod semper in seipso omnem spem reponat sui.* Quanquam religiosiùs Julian. *in Constant. orat.* 2. Ὅτῳ ἀνδρεὶ εἰς τὸν θεὸν ἀνήρτηται πάντα, &c. *Cui viro ex Deo apta surt omnia*, &c. Verùm ulteriùs progreditur Seneca, non ut *hominum* tantùm *opes operámq;*, sed ut *numinis* etiam *opem* excludat. *Turpe est*, inquit, *etiamnum Deos fatigare. quid votis opus est? fac te ipsum felicem.* Et rursus, *Hoc est summum bonum; quod si occupas, incipis Deorum esse socius non supplex. Quomodo, inquis, isto pervenitur? Tutum iter est, jucundum est, ad quod natura te instruxit. dedit tibi illa, quæ si non deserueris, par Deo surges.* & *epist.* 41. *Facis rem optimam, & tibi salutarem, si, ut scribis, perseveras ire ad bonam mentem. quàm stultum est optare, cùm possis à te impetrare? non sunt ad cœlum elevandæ manus.* &c. Idem tamen *epist.* 10. *Votorum tuorum veterum licèt Diis gratiam facias; alia de integro suscipe: roga bonam mentem, bonam valetudinem animi; deinde corporis.* Hoc est quod Juvenal. *Sat.* 10. *v.* 356.

Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.

qui subjicit tamen *v.* 363.

Monstro quod ipse tibi possis dare. Semita certè
Tranquillæ per virtutem patet unica vitæ.

Et Flaccus *l.* 1. *epist.* 18.

Hæc satis est orare Jovem, qui donat & aufert,
Det vitam, det opes: æquum mî animum ipse parabo.

Sed & Cotta Academicus apud Ciceronem *de Nat. Deor. l.* 3. *extremo*; quo loco latius ista disseruntur: *Judicium hoc omnium mortalium est, fortunam à Deo petendam, à seipso sumendam esse sapientiam.* Et rursus; *Atque hoc equidem omnes mortales sic habent; omnem commoditatem prosperitatémque vitæ à Diis se habere: virtutem autem nemo unquam acceptam Deo retulit.* Impiè planè, falsóq;. Quanquam in eandem ferè mentem Synes. *de provident.* Μηκέτ' οὖν ἐνόχλει τοῖς θεοῖς, οἴκοθεν, ἢν ἐθέλῃς, δυνάμενος σώζεσθαι. αὐτὸς γάρ τις ἕκαστος ἑαυτῷ τοῦ τοιούτου (τοῦ εὐδαίμονος βίου) ταμίας, ἀγαθὸς εἶναι βουλόμενος. Pium magis quod Marcus *l.* 9. § 40. etiam ad ista manum nobis suam numen porrigere. In quam sententiam & Seneca ipse *epist.* 41. *Bonus vir sine Deo nemo est. an potest aliquis nisi ab illo adjutus exurgere? ille dat consilia magnifica & erecta. in unoquoque bonorum virorum,*

Quis Deus incertum est, habitat tamen Deus.

(quod non ex *Nason. metam.* utì Lipsius opinatur; sed *ex Maronis Æn. l.* 8. sumptum est) nisi quòd in ambiguo reliquisse videtur, de numine ipso divino, an de animo humano cœlitus indito, quem & cum nostro *Deum* familiariter appellat, intelligi hæc voluerit. Vide *l.* 5. § 10. Certè, quod Plut. *de Stoic. contradict. c.* 27. ex fundamentis à Stoico etiam dogmate desumptis: Εἴπερ ὁ θεὸς ἀρετὴν μὲν οὐ δίδωσιν ἀνθρώποις· ἀλλὰ τὸ καλὸν αὐθαίρετόν ἐστι· πλοῦτον δὲ καὶ ὑγίειαν χωρὶς ἀρετῆς δίδωσιν· οὐκ ὠφελεῖ. *Deus si non virtutem hominibus largiatur, sed eam sibi ipsi tribuant mortales; opes vero corporisque valetudinem citra virtutem largiatur; næ ille hominibus nihil quicquam prodest.* Verissimum nihilominus, quod noster *infrà l.* 8. § 56. & *l.* 9. § 40. *Non esse in alius cujusquam potestate, ut malum miserúmve quenquam faciat.* Οὐδεὶς γὰρ ὁ παραβῆναι ἀναγκάζων, *nemo siquidem est, qui cogere quenquam possit ut recti bonique rationem transgrediatur. l.* 5. § 10. nec verum certúmve minùs, *Nullius cujusquam felicitatem ab aliorum dictis, factis, perpessionibus pendere:* quod & Marcus *infra* §. 17. eis verbis voluit; ἀνενδεῆ σου ἄλλον ποιῆσαί τι, ἢ μὴ, &c.

Μὴ δυναμένου δὲ | Observat M. Cas. tectè tangere istîc, & ex parte corrigere Marcum, Stoicum dogma quoddam minùs pium, & potentiæ divinæ imminutivum, quo censebant illi ideo bona maláq; externa hæc quibusvis ex æquo obvenire, quòd Deus aliter ista disponere nequibat. Ita Epictet. *dissert. l.* 1. *c.* 1. Ὥσπερ οὖν ἦν ἄξιον, τὸ κράτιστον

ἁπάντων

ἁπάντων καὶ κυριεῦον οἱ θεοὶ μόνον ἐφ' ἡμῖν ἐποίησαν τὴν χρῆσιν τὴν ὀρθὴν ταῖς φαντασίαις, τὰ δ' ἄλλα οὐκ ἐφ' ἡμῖν. ἆρά γε ὅτι οὐκ ἤθελον; ἐγὼ μὲν δοκῶ, ὅτι εἰ ἐδύναντο, κἀκεῖνα ἂν ἡμῖν ἐπέτρεψαν· ἀλλὰ πάντως οὐκ ἐδύναντο. Senec. *epist.* 58. *Mittamus animum ad ea quæ æterna sunt; miremur in sublime volitantes rerum omnium formas, Deúmque inter illa versantem & providentiam, quemadmodum quæ immortalia facere non potuit, quia materia prohibebat, defendat à morte, ac ratione vitium corporis vincat.* Et *de benef. l.* 2. *c.* 29. *Quicquid nobis negatum est, dari non potuit. --- magna accepimus, majora non cepimus.* Vide *suprà ad* § 3. προσέστι δὲ καὶ ἀναγκαῖον.

Δόξα καὶ ἀδοξία | *Famam* & *infamiam* in *mediis* ponit. Vide *ad l.* 4. § 19. Stoici ἄτυφόν φασιν εἶναι τὸν σοφόν. ἴσως γὰρ ἔχει πρός τε τὸ ἔνδοξον καὶ ἄδοξον. Laërt. *l.* 7. *in Zenon.* & ex Laërtio corrigendus Suidas, qui pro τὸ, τὸν exhibet.

Πόνος καὶ ἡδονὴ | Gregor. Nyss. *orat. catech.* 8. Ἐκεῖνο τῇ φύσει μόνον ἐστὶν ἀγαθὸν, οὗ ἡ αἴσθησις οὐχ ἅπτεται· καὶ μόνον ἐκεῖνο κακὸν, ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἀλλοτρίωσις· πόνοις δὲ καὶ ἡδοναῖς τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν κρίνειν, τῆς ἀλόγου φύσεως ἴδιόν ἐστιν, ἐφ' ὧν τοῦ ἀληθῶς καλοῦ ἡ κατανόησις, διὰ τὸ μὴ μετέχειν αὐτὰ νοῦ καὶ διανοίας, χώραν οὐκ ἔχει.

Πάντα ταῦτα ἐπίσης συμβαίνει τοῖς τε ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς | Idem hominum sapientissimus, *Ecclesf. c.* 9. *v.* 2. *Omnia justis & sapientibus, quæ aliis omnibus, contingunt; & unus idémque est bonis atque malis eventus. Cuivis potest accidere, quod cuiquam potest.* P. Syrus apud Senec. *de tranquil. c.* 11. & *ad Mart. consol. c.* 9. Senec. ipse *ibid. c.* 17. *Moveret hoc me, si esset cuique pro moribus fortuna, nunquam mala bonos sequerentur. Nunc video exempto discrimine, & eodem modo, malos bonósque jactari.* Nimirum, ut Hieron. *advers. Jovin. l.* 2. *q.* 4. *In eodem mari navigantibus eadem tranquillitas est, eadem tempestas.* Piè prudentérque August. *de Civit. Dei lib.* 1. *cap.* 8. *Placuit divinæ providentiæ præparare in posterum bona justis, quibus non fruentur injusti; & mala impiis, quibus non excruciabuntur boni. ista verò temporalia bona & mala utrisque voluit esse communia, ut nec bona cupidiùs appetantur, quæ mali quoque habere cernuntur; nec mala turpiter evitentur, quibus & boni plerumque afficiuntur.* quibus gemina ferè habet Gregorius Rom. *pastor. l.* 3. *c.* 1. Hom. *Odyss.* ζ. *v.* 188. apud Stob. *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 3. reponendus:

Ζεὺς δ' αὐτὸς νέμει ὄλβον Ὀλύμπιος ἀνθρώποισιν
Ἐσθλοῖς, ἠδὲ κακοῖσιν, ὅπως ἐθέλησιν ἑκάστῳ.
Divitias pariter justisque malisque supremus
Juppiter ipse sui pro numinis arbitrio dat. Grot.

Οὔτ' ἄρ' ἀγαθὰ, οὔτε κακὰ | Concludit hinc, externa ista nec in *bonorum*, nec in *malorum* esse numero habenda, quia promiscuè possunt vel *bonis* vel *malis* contingere. Isocrat. *ad Demon.* § 32. Τοσούτῳ κρείττων δικαιοσύνη χρημάτων, ὅσῳ ἐκεῖνα μὲν τοῖς φαύλοις μέτεστι, ταύτης δὲ τοῖς μοχθηροῖς ἀδύνατον μεταλαβεῖν. Vult ille bonum istud præstantius esse, Stoici *solum & singulare*. Senec. *epist.* 71. *Summum bonum est, quod honestum est. & quod magis admireris, unum bonum est, quod honestum est. Cætera falsa & adulterina bona sunt.* quod & latiùs prosequitur *epist.* 76. & 85. Idem *epist.* 120. *Hæc duo (bonum & honestum) apud alios diversa, apud nos tantùm divisa. ista duo quidem facimus, sed ex uno. nihil est bonum, nisi quod honestum est. quod honestum est utique bonum. Bonum putant aliqui esse, quod utile est. itaque hoc & divitiis, & equo, & vino, & calceo nomen imponunt: tanta est apud illa vilitas boni, & adeò usque ad sordida descendit. Nihil nobis bonum videtur, quo quis & malè uti potest. Vides autem divitiis, nobilitate, viribus quàm multi malè utantur.* & *epist.* 117. *Id medium atque indifferens* (hoc est, *nec bonum nec malum*) *vocamus, quod tam malo contingere quàm bono potest; tanquam pecunia, forma, nobilitas.* Et *epist.* 87. *Quod bonum est, bonos facit: fortuita bonum non faciunt. ergo non sunt bona.* quod idem & Cicero *Paradox.* 1. *Potéstne bonum cuiquam malo esse? aut potest quisquam in abundantia bonorum ipse esse non bonus? atqui ista omnia talia videmus, ut etiam improbi habeant, & absint probis.* Et rursus *ibidem*; *Verum est ergo, quod contemptissimo cuique contingit, bonum non esse.* E nostris Basil. Cæsar. *in Psalm.* 1. Τούτων οὐδέν ἐστιν ἀγαθὸν τῇ ἑαυτοῦ φύσει, οὐ μόνον καθότι ῥᾳδίαν ἔχει τὴν πρὸς τὰ ἐναντία περιτροπὴν, ἀλλ' ὅτι μηδὲ ἀγαθοὺς δύναται τοὺς κεκτημένους ἀποτελεῖν. Augustin. *concion. solenn.* 236. *Bona sunt ista, unde facias bene; non quæ te faciant bonum. non quæ bonum faciant, sed unde bonum fiat.* Vide *l.* 4. § 39. & *l.* 5. § 10. & *l.* 8. § 1.

§ 12. Πάντα ταχέως ἐναφανίζεται | Ita *l.* 4. § 14. Ἐναφανισθήσῃ τῷ γεννήσαντι. & *l.* 6. § 9. Πᾶν τὸ ἔνυλον ἐναφανίζεται τάχιστα τῇ τῶν ὅλων οὐσίᾳ. & *l.* 9. § 33. Πάντα ὅσα ὁρᾷς τάχιστα φθαρήσεται, καὶ οἱ φθειρόμενα αὐτὰ ἐπιδόντες τάχιστα καὶ αὐτοὶ φθαρήσονται.

Ἡ τῷ τύφῳ διαβεβοημένα | Ita *l.* 6. § 13. Δεινὸς γὰρ ὁ τῦφος παραλογιστής. Vide & *l.* 12. § 24.

Ὧν αἱ ὑπολήψεις καὶ αἱ φωναὶ, τὴν εὐδοξίαν | supplendum, παρέχουσι, χαρίζονται, aut aliud ejusmodi. Ista enim malim, quàm cum Annot. Lugd. ἀφαιροῦσι, *auferunt.* nisi si utrumque, quod & potest, supplere libuerit. Vide *infra* § 17. & *l.* 3. § 4.

Τὰ ἐμφανταζόμενα αὐτῷ | *Quibus, tanquam larvis horrendis, instructa mors imaginationi nostræ semet objicere assolet.* Sensuum prægnans vocabulum. Vide *l.* 1. § 7. φαντασιοπλήκτως. Ita Epictet. *dissert.*

ſert. l. 2. c. 6. Ποίαν δυσκολίαν ἔχει, τὸ γινόμενον φθαρῆναι; τὸ δὲ φθαρῆναι ἢ μάχαιρά ἐστιν, ἢ τροχὸς, ἢ θάλασσα, ἢ κεραμὶς, ἢ τύραννος. τί σοι μέλει, ποίᾳ ὁδῷ καταβῇς εἰς ᾅδου; ἴσαι πᾶσαί εἰσιν. εἰ δὲ θέλεις ἀκοῦσαι τἀληθῆ, συντομωτέρα, ἣν πέμπει ὁ τύραννος. οὐδέποτ᾽ οὐδεὶς τύραννος ἓξ μησί τινα ἔσφαξε· πυρετὸς δὲ καὶ ἐνιαυτῷ πολλάκις. ψόφος ἐστὶ ταῦτα πάντα, καὶ κόμπος κενῶν ὀνομάτων. quibus gemina habet & *l.* 4. *c.* 7. Quod autem de morte iſtic Marcus, de rebus quibuſvis externis idem *infra l.* 6. § 13. οὕτως δεῖ παρ᾽ ὅλον τὸν βίον ποιεῖν, καὶ ὅπου λίαν ἀξιοπιστότατα πράγματα φαντάζεται, ἀπογυμνοῦν αὐτὰ, καὶ τὴν ἱστορίαν, ἐφ᾽ ᾗ σεμνύνεται, περιαιρεῖν. Plutarch. *de exil.* τούτων (ὧν ἡ φύσις οὐδὲν ἔχει κακὸν, ἀλλὰ ὅλον καὶ πᾶν τὸ λυποῦν ἐκ κενῆς δόξης ἀναπέπλασται) δεῖ, καθάπερ τοῖς δεδοικόσι τὰ προσωπεῖα παιδίοις, ἐγγὺς καὶ ὑπὸ χεῖρα ποιοῦντες καὶ ἀναστρέφοντες ἐθίζομεν καταφρονεῖν, οὕτως ἐγγὺς ἁπτομένους καὶ συνερείδοντας τὸν λογισμὸν, τὸ σαθρὸν καὶ τὸ κενὸν καὶ τετραγῳδημένον ἀποκαλύπτειν. Senec. *ep.* 24. *Illud ante omnia memento, demere rebus tumultum, ac videre quid in quaq; re ſit : ſcies nihil eſſe in iſtis terribile, niſi ipſum timorem. quod vides accidere pueris, hoc nobis quoque majuſculis pueris evenit. illi quos amant, quibus aſſueverunt, cum quibus ludunt, ſi perſonatos vident, expaveſcunt. Non hominibus tantùm, ſed & rebus perſona demenda eſt, & reddenda facies ſua. Quid mihi gladios & ignes oſtendis, & turbam carnificum circa te frementium ? tolle iſtam pompam, ſub qua lates, & ſtultos territas. mors es, quam nuper ſervus meus, quam ancilla contempſit. quid tu rurſus mihi flagella & eculeos magno apparatu explicas ? quid ſingulis articulis ſingula machinamenta, quibus extorqueantur, aptata, & mille alia inſtrumenta excarnificandi particulatim hominis ? pone iſta, quæ nos obſtupefaciunt. jube conticeſcere gemitus, & exclamationes & vocum inter lacerationem eliſarum acerbitatem. nempe dolor eſt, quem podagricus ille contemnit, quem ſtomachicus ille in ipſis deliciis perfert, quem in puerperio puella perpetitur.* Et epiſt. 14. *Timetur inopia ; timentur morbi ; timentur quæ per vim potentioris eveniunt. ex his omnibus nihil magis nos concutit, quàm quod ex aliena potentia impendet. magno enim ſtrepitu & tumultu venit. naturalia mala, quæ retuli, inopiæ atque morbi, ſilentio ſubeunt, nec oculis, nec auribus quidquam terroris incutiunt. ingens alterius mali pompa eſt : ferrum circa ſe & ignes habet, & catenas & turbam ferarum, quam in viſcera immittat humana. cogita hoc loco carcerem & cruces, & eculeos, & uncum ; & adactum per medium hominem, qui per os emergat, ſtipitem ; & diſtracta in diverſum actis cruribus membra ; illam tunicam alimentis ignium & illitam & intextam ; quicquid aliud præter hæc, commenta ſævitia eſt. non eſt itaque mirum, ſi maximus hujus rei timor eſt, cujus & varietas magna, & apparatus terribilis eſt. nam quemadmodum plus agit tortor, quò plura inſtrumenta doloris expoſuit ; ſpecie enim vincuntur, qui patientiâ reſtitiſſent : ita ex his, quæ animos noſtros ſubigunt & domant, plus proficiunt, quæ habent quod oſtendant. illæ peſtes non minùs graves ſunt ; famem dico & ſitim, & præcordiorum ſuppurationes, & febrem viſcera ipſa torrentem. Sed latent. nihil habent, quod intentent, quod præferant. hæc, ut magna bella, aſpectu paratúq; vicerunt.* Idem *quæſt. nat c.* 59. *Contemne mortem, & omnia, quæ ad mortem ducunt contempta ſunt ; ſive illa bella ſunt ſive naufragia, ſeu morſus ferarum, ſeu ruinarum ſubito lapſu procidentium pondera. numquid ampliùs facere poſſunt, quàm ut corpus ab anima reſolvant ? hæc nulla diligentia vitat, nulla felicitas domat, nulla potentia evincit.* Et *ibid. l.* 6. *c.* 32. *Quid ad me quàm ſint magna, quibus pereo ? ipſum perire non eſt magnum.* Vide *ad l.* 7. § 68.

Φύσεως ἔργον | Ita *l.* 11. § 34. φυσικὸν ἔργον. *l.* 4. § 5. φύσεως μυστήριον. & *l.* 9. § 3. φυσικὸν ἐνέργημα. Senec. *in quæſt. natur. l.* 6. *c.* 32. *Mors naturæ lex eſt : mors tributum, officiúmq; mortalium.*

Παιδίον ἐστὶ | Senec. *epiſt.* 110. *Talis eſt animorum noſtrorum confuſio, qualis Lucretio viſa eſt.* (*l.* 2.)

Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cæcis
In tenebris metuunt : ità nos in luce timemus
[Interdum, nihilo quæ ſunt metuenda magis, quàm
Quæ pueri in tenebris pavitant, fingúntq; futura.]

Quid ergo ? non omni puero ſtultiores ſumus, qui in luce timemus ? & *epiſt.* 36. *Deniq; finem faciam ſi hoc unum adjecero, nec infantes,* [fatuos f.] *nec pueros, nec mente lapſos timere mortem : & eſſe turpiſſimum, ſi eam ſecuritatem nobis ratio non præſtat, ad quam ſtultitia perducit.* Vide eundem ſupra ex *ep.* 24. & *de Conſtant. c.* 4. *ad l.* 8. § 48. Vide & *ad l.* 4. § 3. ὡς ἀνήρ· Epictet. *diſſert. l.* 3. *c.* 24. Πρὸς ταῦτα ὑπὸ θεῶν εἰς τὴν πόλιν ταύτην εἰσηγμένος, καὶ ἤδη τῶν ἀνδρὸς ἔργων ὀφείλων ἅπτεσθαι, τίτθας ἐπιποθεῖς καὶ μάμμην, καὶ κάμπτει σε καὶ ἀποθηλύνει κλαίοντα γύναια μωρά; οὕτως οὐδέποτε παύσῃ παιδίον, ὢν νήπιον; οὐκ οἶδ᾽ ὅτι ὁ τὰ παιδίου ποιῶν, ὅσῳ πρεσβύτερος, τοσούτῳ γελοιότερος; Vide *l.* 11. § 23. Idem *ibid. c.* 19. οὕτω καὶ αὐξηθέντες φαινόμεθα παιδία. παῖς γὰρ ἐν μουσικοῖς, ὁ ἄμουσος· ἐν γραμματικοῖς, ὁ ἀγράμματος, ἐν βίῳ, ὁ ἀπαίδευτος.

Καὶ συμφέρον αὐτῇ | Quia ſcil. rerum natura rerum mutationibus iſtis conſtat ; ut *ſup.* § 3. Et ſicut Muſa rhetor, referente M. Senec. *præfat. controv. l.* 5. de nobis, *Mortibus vivimus* ; ità mortibus mundus renovatur vigétque, uti noſter *lib.* 6. § 15.

Πῶς ἅπτεται θεοῦ ἄνθρωπος, καὶ κατά τι αὑτοῦ μέρος | Pendent à ſuperioribus iſta ; ut novam iſtinc ſectiunculam ordiri neutiquam ſit conſentaneum.

Hæc enim quæ ſequuntur, ex eorum ſunt numero, quæ Marcus nobis diligentiùs conſideranda in periocha iſta proponit: quâ nimirũ parte homo Deũ attingat, &c. neq; enim opus eſt, ut receptam cum Annot.Lugd. lectionem ſolicitemus, & ἀντιστρέφοντες legamus, θεὸς ἀνθρώπου. quanquam & Marcus *l.* 12. § 2. *de Deo*, μόνῳ τῷ ἑαυτοῦ νοερῷ μόνων ἅπτεται τῶν ἐξ ἑαυτοῦ, &c. Plut. *Numâ*, οὐκ ἐφάπτεσθαι θεοῦ δυνατὸν ἄλλως ἢ νοήσει. Dionyſius, ἀποβολιμαῖος *de divin. nomin. c.* 1. Τοῖς ἀφθέγκτοις καὶ ἀγνώστοις ἀφθέγκτως καὶ ἀγνώστως συναπτόμεθα, κατὰ τὴν κρείττονα τῆς καθ' ἡμᾶς λογικῆς καὶ νοερᾶς δυνάμεως καὶ ἐνεργείας ἕνωσιν. Epictet. *diſſert. l.* 1. *c.* 3. Δύο ταῦτα ἐν τῇ γενέσει ἡμῶν ἐγκαταμέμικται, τὸ σῶμα μὲν, κοινὸν πρὸς τὰ ζῶα, ὁ λόγος δὲ καὶ ἡ γνώμη, κοινὸν πρὸς τοὺς θεούς. De anima rationali Galen. in *hortator. c.* 2. Ὦ, μόνῳ τῶν ἐν ἡμῖν κοινωνοῦμεν θεοῖς. Et *ibid c.* 7. Τὸ δὴ τῶν ἀνθρώπων γένος, ὦ παῖδες, ἐπικοινωνεῖ θεοῖς τε καὶ τοῖς ἀλόγοις ζώοις· τοῖς μὲν καθόσον λογικόν ἐστι, τοῖς δὲ καθόσον θνητόν. βέλτιον οὖν ἐστι τῆς πρὸς τὰ κρείττονα κοινωνίας αἰσθανομένους, ἐπιμελήσασθαι παιδείας. ἧς τυχόντες, τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν ἕξομεν. Porphyr. apud Euſeb. *præparat. Evangel. l.* 3. *c* 9. Ψυχὴ μὲν οὖν λογικὴ καὶ ἀθάνατος, καὶ νοῦς ἀπαθὴς ἐν ἀνθρώπου φύσει, οὗ μοι δοκεῖ λέγεσθαι εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἀποσώζειν θεοῦ καθόσον ἄϋλος καὶ ἀσώματος, νοερά τε καὶ λογικὴ τὴν οὐσίαν συνέστηκεν, ἀρετῆς οὖσα καὶ σοφίας δεκτική. Feſtivè Clem. *Strom. l.* 3. de homine; Ἔοικεν δ' οἶμαι, Κενταύρῳ Θετταλικῷ πλάσματι, ἐκ λογικοῦ καὶ ἀλόγου συγκείμενος, ψυχῆς καὶ σώματος· ἀλλὰ τὸ μὲν σῶμα, γῆν τε ἐργάζεται, καὶ σπεύδει εἰς γῆν. τέταται δὲ ἡ ψυχὴ πρὸς τὸν Θεὸν, ἥ γε διὰ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἀληθοῦς παιδευομένη.

Καὶ ὅταν πῶς ἔχῃ διακέηται | Xyl. *præterea quomodo afficitur eo tactu pars illa.* Verùm verſionis rationem nullam dat, unde quid legerit ariolemur. M. Caſaub. legit διαχέηται vertiq; *quomodo pars ea afficitur, quando diffundi videtur.* addit & conjecturam alteram, legi poſſe, ὅταν πῶς ἔχει ἢ διάκειται. ut poſterius vocabulum ſit prioris ἐξηγητικόν, vel à Marco ipſo. vel à gloſſematario aliquo. D. Boot. ὅταν πῶς ἔχον διάκειται, *quomodo ſe habeat, & afficiatur pars iſta.* Ego malim, tranſpoſitis vocibus locíſq; ſuis redditis, quò ſenſus conſtet, καὶ πῶς ἔχῃ ὅταν διΐκνηται, *quomodo ſe habeat anima, ubi permeaverit, ſive pertigerit*; ad Deum ipſum nimirum, vel ad locum eum, quicunq; ille tandem fuerit, ſibi divinitùs deſtinatum, poſtquam à corpore ſejuncta fuerit; εἰς τὸν οἰκεῖον ἱδρυνθεῖσα τόπον, utì Æſchines in *Axiocho.* vel etiam cum Merico, ὅταν διαχέηται, ſed ſenſu diverſo; *ubi diffuſa & diſſipata fuerit*, corporis nimirum compage ſolutâ. Marcus lucem præfert, qui *l.* 4. § 21. ἐπὶ ποσὸν συμμείνασαι μεταβάλλουσι καὶ χέονται. Senec. *ep.* 88. *Innumerabiles ſunt quæſtiones de animo. unde ſit; qualis ſit; quando eſſe incipiat; quàm diu ſit; an aliunde aliò tranſeat, & domicilium mutet, ad alias animalium formas aliáſque conjectus: annon ampliùs quàm ſemel ſerviat, & emiſſus vagetur in toto: utrùm corpus ſit, annon ſit; quid ſit facturus, cùm per nos aliquid facere deſierit: quomodo libertate ſuâ uſurus, cùm ex hac effugerit cavea: an obliviſcatur priorum, & illìc nôſſe ſe incipiat, cùm de corpore abductus in ſublime ſeceſſit.* Varias autem hac in parte Stoicorum ſententias (neq; enim ſatis ipſis inter ſe conveniſſe videtur) apud Lipſium legas licet, *Phyſiolog. Stoic. lib.* 3. *cap.* 14. Ambiguè noſter ubique feré. Sed & Seneca, & Socrates ipſe; utì oſtendemus ad *lib.* 4. § 16. Salmaſius interim titulum fuiſſe iſta ſuſpicatur tractatûs alicujus, qui jam perierit, inſequentis.

§ 13. Καὶ τὰ νέρθεν γᾶς, φησὶν, ἐρευνῶντος | Pindari verba ſunt, à Socrate in Platonis *Theæteto* de genuino philoſopho uſurpata, cujus verba *infr.* ad *l.* 11. § 1. ſunt exhibenda. Uſurpârunt & poſt Socratem ex Platone Porphyr. *de abſtin. animal. l.* 1. Galen. *hortator. ad artes c.* 1. Clemens Alex. *Strom. l.* 5. Et ex Clem. Euſeb. *præpar. Evang. l.* 13. *c.* 13. Theodoret. *therap. l.* 12. Verùm aliter illi omnes quàm noſter iſtîc; qui non virtuti, ſed vitio dat, quòd iſtorum curioſi homines, vitæ mentíſque ſuæ inſpiciendi ac diſcutiendi negligentiores exiſtant. Pari ferè modo artes illas, quæ *liberales* vulgò dicuntur, exagitat Seneca *ep.* 88. *Metiri me geometres docet latifundia. potius doceat, quomodo metiar, quantum homini ſit ſatis. Numerare docet me Arithmetica, & avaritiæ commodare digitos. potiùs doceat, nihil ad rem pertinere iſtas computationes: non eſſe feliciorem, cujus patrimonium tabularios laſſat: imò quàm ſupervacua poſſideat, qui infeliciſſimus futurus eſt, ſi quantum habeat, per ſe computare cogatur. Quid mihi prodeſt ſcire agellum in partes dividere, ſi neſcio cum fratre dividere? quid prodeſt colligere ſubtiliter pedes jugeri, & comprehendere etiam ſiquid decempedam effugit, ſi triſtem me facit vicinus potens, & aliquid ex meo abradens? Doces me, quomodo nihil perdam ex finibus meis? at ego diſcere volo, quomodo totus hilaris amittam.* Et reverâ, ut Auguſt. *Confeſſ. l.* 5. *c.* 4. leviuſculè inflexus. *Dubitare ſtultum eſt, quin fidelis homo, quamvis nec ſaltem ſeptentrionis gyros noverit, melior ſit, quàm menſor cæli, & numerator ſyderum, & penſor elementorum, & negligens ſui.* cùm ille, *tui*, dixerit, Deum allocutus.

Τὰ ἐν ταῖς πλησίον ψυχαῖς διὰ τεκμάρσεως ζητοῦντος | Vel phyſiognomonas notat, qui ex indiciis externis de aliorum ingeniis conjecturam facere profitentur: vel innatum illud generi humano vitium perſtringit, quo in alienos affectus cordíſq; receſſus intimos induere ſeſe pleriq; geſtiunt; *curioſum genus ad cognoſcendam vitam alienam deſidioſum ad corrigendam*

corrigendam suam, ut scitè August. *confess. l.* 10. *c.* 2.

Πρὸς μόνῳ τῷ ἔνδον | Opportunum itaq; hîc monitum illud Homericum *Odyss:* δ. *v.* 392.

Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόντ' ἀγαθόν τε τέτυκται.

quem versum Socrates præ omnibus semper rebus sibi cordi esse dicebat, ut Gellius scripsit *noct. Attic. l.* 4. *c.* 6. eidémq; in ore crebrum fuisse, tradidit Demetrius Byzantius, utì Laërt. *l.* 2. quò à naturæ rerum aliarum physicâ speculatione abduceret homines ad ethicæ sive moralis philosophiæ studium, quâ animum cujusque proprium discutiendi, dignoscendi, corrigendi, perpoliendi, modus methodúsq; commonstratur. quin & eo fine usurpatum, à Diogene, prodit Diocles apud Laërt. *l.* 6. in *Menedem. Cynic.* ab Aristippo, Euseb. *præpar. Evang. l.* 1. *c.* 5. Laudant & Plutarch. in *præcept. Salub.* & *de Commun. notit. c.* 10. Sext. Empir. *de philosoph l.* 1. *c.* 1. & *l.* 10. *c.* 1. Dio Prus. *orat.* 40. Optimè Plut. *de Curios.*

Τί τ' ἀλλότριον, ἄνθρωπε βασκανώτατε,
Κακὸν ὀξυδερκεῖς, τὸ δ' ἴδιον παραβλέπεις;
μετάθες ἔξωθεν, καὶ μετάστρεψον εἴσω τὴν πολυπραγμοσύνην.

Τῷ ἔνδον ἑαυτοῦ δαίμονι | *Mentem* cujusq; nunc *dæmonem*, nunc & *Deum* dicit. Sic *l.* 3. § 3. Ὁ μὲν γὰρ νοῦς καὶ δαίμων. & § 16. τὸν ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον δαίμονα. & *l.* 5. § 27. ὁ δαίμων, ὃν ἑκάστῳ προστάτην καὶ ἡγεμόνα ὁ Ζεὺς ἔδωκεν. & *ibid.* § 10. τὸν ἐμὸν θεὸν καὶ δαίμονα. & *l.* 3. § 5. ὁ ἐν σοὶ θεός. Plato in *Timæo*: Τὸ δὲ δὴ περὶ τοῦ κυριωτάτου παρ' ἡμῖν ψυχῆς εἴδους διανοεῖσθαι δεῖ τῇδε, ὡς ἄρα αὐτὸ δαίμονα θεὸς ἑκάστῳ δέδωκε τοῦτο. ὃ δή φαμεν οἰκεῖν μὲν ἡμῶν ἐπ' ἄκρῳ τῷ σώματι, πρὸς δὲ τὴν ἐν οὐρανῷ ξυγγένειαν ἀπὸ γῆς ἡμᾶς αἴρειν, ὡς ὄντας φυτὸν, οὐκ ἔγγειον, ἀλλ' οὐράνιον.

Καὶ τοῦτον γνησίως θεραπεύειν | Plato *Timæo* post superiora illa: Τὸν δὲ ἀεὶ θεραπεύοντα τὸ θεῖον, ἔχοντά τε αὐτὸν εὖ μάλα κεκοσμημένον τὸν δαίμονα ξύνοικον ἐν αὑτῷ, διαφερόντως εὐδαίμονα εἶναι. θεραπεία δὲ δὴ παντὶ παντὸς μία, τὰς οἰκείας ἑκάστῳ τροφὰς καὶ κινήσεις, ἀποδιδόναι. τῷ δ' ἐν ἡμῖν θείῳ ξυγγενεῖς εἰσι κινήσεις, αἱ τοῦ παντὸς διανοήσεις καὶ περιφοραί. Apul. *de Socrat. gen. Si quotidiana eorum æra dispungas, invenies in rationibus multa prodigè profusa, & in semet nihil, in sui, dico, dæmonis cultum.* Et Senec. *ep.* 41. *Sacer intra nos spiritus sedet, malorum bonorúmq; nostrorum observator & custos. hic prout à nobis tractatus est. ita nos ipse tractat.*

Καθαρὸν πάθους | τοῦτον κ. τ. Suidas in Εἰκαῖον. qui & mox θεοῦ pro θεῶν. Affectus autem Stoicos prorsùs sustulisse, nulli non notum.

Καὶ εἰκαιότητος | Εἰκαῖον, μάταιον, ἀνωφελές. Suid. adductis Marci verbis hisce.

Φίλα διὰ συγγένειαν | Eam nimirum, de qua *superiùs* § 1. Sed & *l.* 9. § 27. φύσει γὰρ φίλοι. Et *l.* 11. § 8. φύσει συγγενοῦς καὶ φίλον.

Τρόπον τινὰ ἐλεεινὰ | Ita *l.* 7. § 26. *Ubi quis in te peccaverit, cogita statim apud te, quid illud fuerit, quod bonum malúmve ratus, id culpæ admiserit:* τοῦτο γὰρ ἰδὼν ἐλεήσεις αὐτόν. *hoc enim perspecto, miserebe-ris hominis*, quod tali nimirum opinione imbutus sit. Et sunt reverà improbi homines οἴκτου μᾶλλον ἢ φθόνου ἄξιοι, (contra quàm de rebus suis Andocides *orat. de reditu.*) *miseratione potius quàm indignatione digni. Nam sicuti corporum languor, ita vitiositas quidam est quasi morbus animorum. cùm itaque ægros corpore minimè dignos odio, sed potiùs miseratione judicemus, multò magis non insequendi, sed miserandi sunt, quorum mentes omni languore atrocior urget improbitas.* Boeth. *Consol. phil. l.* 4. *c.* 4. Et Hilar. *in Psal.* 118. § 7. *Sanctus quisque cum cæditur, non humilitatis suæ qui cæsus est, sed insolentiæ ejus qui cædit, miseretur: ut à vesano filio pater, ut ab amente ægroto medicus contumeliam passus dolorem, non ex eo quod perpessus fuerit, sentit; sed ob id, quod ille quem sanum esse cuperet, injuriam sibi vesanus intulerit.* Libanius itidem *orat.* 12. Τὸν παραφρονοῦντα ἄνθρωπον, οὐ κολάζειν νόμος, ἀλλ' ἐλεεῖν, καὶ πειρᾶσθαι τέχνῃ τῇ τῶν ἰατρῶν ἐπανορθοῦν. οὐδεὶς δὲ τύπτει τὸν μαινόμενον. οὐδὲ ἔγκλημα νόσου ποιούμενος, τὴν νόσον κατηγορεῖ. Stoicis autem improbi omnes amentes habentur. Ita Epictetus *dissert. l.* 1. *c.* 18. Πεπλάνηνται περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν. χαλεπαίνειν οὖν δεῖ αὐτοῖς, ἢ ἐλεεῖν αὐτούς; quasi diceret, istud potiùs. Et Marcus *l.* 7. § 25. δεῖ οὖν συγγινώσκειν *ignoscere oportet:* Sed & *l.* 1. § 15. τὸ συγγνωμονικὸν, à Maximo, qui & Stoicus ipse, didicisse se profitetur. Verùm cautè istìc & cum restrictione aliqua, τρόπον τινὰ ἐλεεινὰ, id est, *modo quodam miseranda* dixit, nè in dogma Stoicum peccare videatur, quod statuit ἔλεον εἶναι πάθος, καὶ συστολὴν ἄλογον, *misericordiam esse ægritudinem sive perturbationem, contractionémque animi, à ratione alienam.* itaque τοὺς σοφοὺς ἐλεήμονας μὴ εἶναι *Sapientes non esse misericordes.* Laërt. *lib.* 7. in Zenone. de quo & Lactant. *institut. lib.* 3. *c.* 22. *Illud satis ad coarguendum hominis errorem, quòd inter vitia & morbos misericordiam ponit.* Cicero *orat. pro Muren.* ex Zenonis sententia, *cujus inventorum æmuli sint Stoici, Neminem misericordem esse, nisi stultum & levem.* cùm Plato & Aristoteles contra docuerint, *Viri boni esse misereri.* Quin & Euripid. contra prorsus quàm Stoici, in *Antiopa* apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 3.

Ἔνεστι δ' οἶκτος, ἀμαθίᾳ μὲν οὐδαμοῦ,
Σοφοῖσι δ' ἀνδρῶν. καὶ γὰρ οὐκ ἀζήμιον
Γνώμην ἐνεῖναι τοῖς σοφοῖς λίαν σοφόν.
Non imperiti motus est miserescere,

Sed

Sed est viri sapientis, noxæque imminet,
Cùm sapere sese qui putant, sapiunt nimis.

Et Senarius Græcus,

Ἀνδρὸς πονηροῦ σπλάγχνον οὐ μαλάσσεται.
Misereſcere haud ſcit impii cordis rigor.

Nec incelebre, aut inſcitum, Phocionis illud apud eundem, *tit.* 1. Οὔτε ἐξ ἱεροῦ βωμὸν, οὔτε ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀφαιρετέον τὸν ἔλεον· *Nec è templo aram*; (ad quam miſeris & vexatis receptus ſit;) *nec ex vita humana tollendam miſericordiam.* Iſtâ ſiquidem ſublatâ, quod Plin. *l.* 7. *c.* 19. *Exit hic animi tenor aliquando in rigorem quendam torvitatémq; naturæ duram & inflexibilem, affectúſque humanos adimit.* Verùm Stoicorum dogma iſtud Seneca clariſſimè explicat, *de clement. l.* 2. *c.* 4, 5. *Miſericordiam plerique ut virtutem laudant, & bonum hominem vocant miſericordem: hæc autem vitium animi eſt. Eſt enim vitium puſilli animi, ad ſpeciem alienorum malorum ſuccidentis. itaque peſſimo cuique familiariſſima eſt.* Et mox: *Miſericordia eſt ægritudo, ob alienarum miſeriarum ſpeciem. ægritudo autem in ſapientem virum non cadit.* Denique *c.* 6. *Miſericordia vitium eſt animorum, nimis miſeriæ faventium: quam ſiquis à ſapiente exigit, propè eſt, ut lamentationem exigat, & in alienis funeribus gemitus.* Porrò iſta, quia durius aſperiúſque dicta videri poterant, mitigare conatur idem *ibidem*, ubi ſubjicit, *c.* 5. & 6. *Sapiens ergo non miſeretur; quia & ſine miſeria animi non fit. Cæterùm omnia, quæ qui miſerentur, dolentes facerent, hic libens & alacri vultu faciet. Succurret alienis lacrymis, non accedet: dabit manum naufrago, exuli hoſpitium, egenti ſtipem: donabit lacrymis maternis filium, & catenas ſolvi jubebit, & ludo eximet; & cadaver etiam noxium ſepeliet. at faciet iſta tranquillâ mente, vultu ſuo. Ergò non miſerebitur ſapiens, ſed ſuccurret, ſed proderit, in commune auxilium natus ac publicum bonum, &c.* Itaque Plut. *de tranquill.* Ἔνιοι τῶν φιλοσόφων καὶ τὸν ἔλεον ψέγουσι πρὸς ἀτυχοῦντας ἀνθρώπους γινόμενον, ὡς καλοῦ τοῦ βοηθεῖν, οὐ συναλγεῖν καὶ συνενδιδόναι τοῖς πλησίον ὄντος· ὃ δὲ μεῖζόν ἐστιν, οὐδὲ αὐτῶν ἁμαρτανόντων καὶ διακειμένων φαύλως τὸ ἦθος αἰσθανομένους ἀθυμεῖν καὶ δυσφορεῖν ἐῶσιν, ἀλλὰ θεραπεύειν ἄνευ λύπης τὴν κακίαν. Scilicet talem volunt eſſe ſapientis affectum, qualem noſtri *miſericordiam divinam* prædicant. Qui, ut autor libri *de patient.* ſub Auguſtini nomine, ſive Hugo is de S. Victore, ſive alius quis eſt. *c.* 1. *Zelat ſine aliqua moleſtia, iraſcitur ſine aliqua perturbatione, miſeretur ſine aliquo dolore, patiens eſt ſine ulla paſſione. Si, tanquam noſtra, illa cogitamus, in illo nulla ſunt.* Videatur Anſelm. *proſolog. c.* 8. & Thom. Aquin. *ſumm. l.*1. *q.*21. *a.*3. Quin. & Aug. ipſe *de morib. Eccleſ. Cathol. l.* 1. *c.* 27. *Quare illa omnia, quibus hujuſcemodi malis incommodiſve reſiſtitur, qui officiosè atque humaniter præbent, miſericordes vocantur, etiamſi ſapientes uſque adeò ſint, ut jam nullo animi dolore turbentur. nam quis ignoret ex eo appellatam eſſe miſericordiam, quòd miſerum cor faciat condolentis alieno malo?* Quanquam reverà *miſericordia* potiùs dicta, *quòd cordi ſit aliena miſeria.* Zanch. *de natur. Dei, l.* 4. *c.* 4. *q.* 1. Verùm pergit Aug. *Et quis non concedat ab omni miſeria liberum eſſe debere ſapientem, cùm ſubvenit inopi, cùm veſtit nudum, cùm peregrinum tecto excipit, cùm oppreſſum liberat, cùm denique humanitatem ſuam uſque ad ſepulturam porrigit mortuorum? etiamſi id faciat mente tranquillâ, nullis aculeis doloris inſtinctus, ſed adductus officio bonitatis, miſericors tamen vocandus eſt. huic enim nihil obeſt nomen, cùm abſit miſeria.* Verùm & ea Græco vocabulo abeſt. quod & Zanchius obſervavit. itaque de nomine tantùm controverſia eſt. Veruntamen mox Stoicos obliquè perſtringens, quibuſcum tamen de re ipſa conſentire planè videtur; *Stulti verò,* inquit, *cum miſericordiam quaſi vitium devitant, quia officio ſatis moveri nequeunt, ſi nec perturbatione commoventur, congelaſcunt potius rigore inhumanitatis, quàm rationis tranquillitate ſerenantur. Itaque multò prudentiùs Deus etiam ipſe miſericors dicitur: qui quemadmodum dicatur, reſtat intelligere iis, qui ſeſe idoneos religione ſtudióq; præſtiterint.* Vides, utì Senecæ gemina ferè, quoad ſenſum, loquatur; de vocabuli uſu duntaxat Senecæ neutiquam concedens. Nam quod *retract.* 1. 7. de ſapientibus quod hìc dictum eſt, *non ſic accipiendum* monet, *quaſi definierit, in hac vita eſſe tales ſapientes, quandoquidem non, cùm ſint; ſed etiamſi ſint, dixerit.* Nec hoc à Stoico dogmate abhorrere prorſus videtur, qui, *quis ſapiens ſit, aut fuerit*, inquit Cicero *Academ. l.* 4. *nec ipſi ſolent dicere.* quique *ſapientem*, vel ſapientis ideam potiùs, *talem nobis delineant, qualem nemo mortalis eſt unquam conſecutus*, ut idem *de amicit.* Ἔστι γὰρ οὐδαμοῦ γῆς, οὐδὲ γέγονεν, ut Plut. *de Stoic. contradict. c.* 13. Quanquam audentiùs Senec. *de ſapient. conſtant. c.* 7. *Non eſt, quod dicas, ità ut ſolet, hunc ſapientem noſtrum nuſquam inveniri. non fingimus iſtud humani ingenii vanum decus, nec ingentem imaginem falſæ virtutis concipimus, ſed qualem confirmamus, exhibuimus & exhibemus.* Non te certè, Seneca; quod & ipſe alibi fateris. Ad veritatem propiùs acceſſere illi, qui (Stobæo referente *collectan. tom.* 1. *lib.* 2. *tit.* 4. § 8.) κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους σοφόν τινα γεγονέναι νομίζουσι· hoc eſt, *primis temporibus*, ante lapſum nimirum primævum, *ſapientem exiſtimant quendam extitiſſe.* Verùm hæc utcunque ſe habeant, patet hinc interim, cur noſter iſtîc oratione ſuſpensâ uſus, τρόπον τινὰ, non ἁπλῶς, ἐλεεινὰ dixerit.

Δι᾽ ἄγνοιαν | Vide *ſupr.* § 1. & *lib.* 11. § 18. Polyb. *hiſt.* 12. Δεῖ τοῖς μὲν κατ᾽ ἄγνοιαν παραπαίουσι, διδόναι συγγνώμην· τοῖς δὲ κατὰ προαίρεσιν, ἀπαραιτήτως ἔχειν. Sic Perſ. *Sat.* 3.

——*caret culpâ, neſcit quid perdat.*——

Verùm

Verùm in iſtis diſtinctiones quaſdam adhibet Ariſtot. *Ethic. l.* 3. *c.* 1. primò ſiquidem diſtinguit περὶ τῆς ἀγνοίας. Ἀγνοεῖ μὲν οὖν πᾶς ὁ μοχθηρὸς, ἃ δεῖ πράττειν, καὶ ὧν δὴ ἀφεκτέον· καὶ διὰ τὴν τοιαύτην ἁμαρτίαν ἄδικοι καὶ ὅλως κακοὶ γίνονται. τὸ δ' ἀκούσιον βούλεται λέγεσθαι, οὐκ εἴ τις ἀγνοεῖ τὸ συμφέρον· οὐ γὰρ ἡ ἐν τῇ προαιρέσει ἄγνοια, αἰτία τοῦ ἀκουσίου, ἀλλὰ τῆς μοχθηρίας. οὐδ' ἡ καθόλου· ψέγονται γὰρ διά γε ταύτην· ἀλλ' ἡ καθ' ἕκαστα, ἐν οἷς καὶ περὶ ἃ ἡ πρᾶξις· ἐν τούτοις γὰρ καὶ ἔλεος καὶ συγγνώμη· ὁ γὰρ τούτων τι ἀγνοῶν, ἀκουσίως πράττει. Secundò diſtinguit inter τὸ δι' ἄγνοιαν, καὶ τὸ ἀγνοοῦντα πράττειν. Ἕτερον δὲ, inquit, ἔοικε καὶ τὸ δι' ἄγνοιαν πράττειν, τοῦ ἀγνοοῦντα πράττειν. ὁ γὰρ μεθύων ἢ ὀργιζόμενος, οὐ δοκεῖ δι' ἄγνοιαν πράττειν, ἀλλὰ διά τι τῶν εἰρημένων· οὐκ εἰδὼς δὲ, ἀλλ' ἀγνοῶν. Clemens Marco σύμψηφος planè, *Strom. l.* 4. Κἂν μισῶσι τὸν ἐκλεκτόν τινες, οἴδεν ἐστὶ τὴν ἄγνοιαν αὐτῶν, οἰκτείρων τῆς ἀμαθίας τὴν γνώμην αὐτῶν Epictet. *l.* 1. *c.* 28. Τί χαλεπαίνεις αὐτῇ, ὅτι πεπλάνηται ταλαίπωρος περὶ τῶν μεγίστων; οὐχὶ δ' εἴπερ ἄρα μᾶλλον ἐλεεῖς, ὡς τοὺς τυφλοὺς ἐλεοῦμεν, ὡς τοὺς χωλοὺς, οὕτω τοὺς τὰ κυριώτατα τετυφλωμένους καὶ ἀποκεχωλωμένους; Obiter monendum, apud Suidam hinc reſtitui poſſe vocem ἐλεεινά, quæ periochen iſtam recitanti in Δαίμων, excidit; ſicut & in ſequentibus negativa.

Οὐκ ἐλάττων ἡ πήρωσις αὕτη | quâ laborant ii, quos πεπηρωμένους πρὸς ἀρετὴν Philoſophus dixit, *Ethic. l.* 1. *c.* 9. Hæc eſt illa ſive πήρωσις ſive τυφλότης, non corporis, ſed *mentis cæcitas*, de quâ & noſter *infrà l.* 4. § 23. τυφλὸς, ὁ καταμύων τῷ νοερῷ ὄμματι· quam & ſacra pagina paſſim tangit. Eſai. *c.* 6. *v.* 9, 10. & *c.* 42. *v.* 18, 19. Matth. *c.* 13. *v.* 13, 15. & *c.* 15. *v.* 14. Joan. *c.* 9. *v.* 39, 40. & *c.* 12. *v.* 40. Luc. *Act. c.* 28. *v.* 26, 27. Paul. *ad Epheſ. c.* 4. *v.* 18. Petr. *ep.* 2. *c.* 1. *v.* 9. Joan. *Apoc. c.* 3. *v.* 17. Eam Marcus non immeritò corporeâ illâ nihilo minorem, imò majorem deterioremque multò, pronunciat. Καὶ γὰρ οὗτοι, τὸ κυριώτατον τῶν ἐν αὐτοῖς, διάνοιαν πεπήρωνται, ἣς βαθὺ σκότος ἀφροσύνη κατέχειν. Philo *de provident.* apud Euſeb. *præpar. Evang. l.* 8. *c.* 14. Ἄγνοια δὲ χαλεπωτέραν τῆς ἐν τῷ σώματι πήρωσιν ἐπιφέρουσα τῇ ψυχῇ, πάντων ἁμαρτημάτων αἰτία γίνεται. Idem *de ebriet.* Epictetus etiam *diſſert. l.* 1. *c.* 18. ubi eandem, quam Marcus hîc, cauſam agit: Ἀλλ' ἐκεῖνον τὸν πεπλανημένον καὶ ἐξηπατημένον περὶ τῶν μεγίστων, καὶ ἀποτετυφλωμένον, οὐ τὴν ὄψιν τὴν διακριτικὴν τῶν λευκῶν καὶ μελάνων, ἀλλὰ τὴν γνώμην τὴν διακριτικὴν τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν μὴ ἀπολλύωμαι. πῶς ἀπάνθρωπον τοῦτο; καὶ ἐκείνῳ ὅμοιον· τοῦτον οὖν τὸν τυφλὸν μὴ ἀπολλύωμαι, καὶ τὸν κωφόν; μεγίστη γὰρ βλάβη ἡ τῶν μεγίστων. Flaccus *l.* 1. *epiſt.* 10.

Non qui Sidonio contendere callidus oſtro
Neſcit Aquinatem potantia vellera fucum,
Certiùs accipiet damnum, propiùſve medullis;
Quàm qui non poterit verum diſtinguere falſo.

Contrà Antonius Didymum ob cæcitatem corpoream triſtiùs paulò ſe habentem, cùm tamen mentis acumine cumprimis polleret, *Miror*, ait, *prudentem virum ejus rei dolere damno, quam formicæ & muſcæ & culices habent; & non lætari illius poſſeſſione, quam Sancti ſoli & Apoſtoli meruerunt.* Ex quo pervides, (Hieronymi ſunt *ad Caſtrutium*) *quod multò melius ſit ſpiritu videre, quàm carne; & illos oculos poſſidere, in quos peccati feſtuca non poſſit incidere.* Vide *l.* 3. § 14.

§ 14. Τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον· εἰ καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὐκ ἴσον· καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον οὕτως ἀκαριαῖον ἀναφαίνεται | Corrupta iſta eſſe monitu nihil opus. corrigere forſan haud ità proclive fuerit. Suidas in Ἀκέραιον (pro quo tamen, Ἀκαριαῖον ſubſtituendum eſſe liquet) ſic habet: Τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον· καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὐκ ἴσον· καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὕτως ἀκαριαῖον φαίνεται. Quid ſi legerimus? Τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον· καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὖν ἴσον. καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον οὕτως ἀκαριαῖον ἀναφαίνεται. ab autoris mente certè iſta neutiquam diſcedunt: hoc enim vult; *Nihil refert, vitam quis diutiſſimè protrahat, an breviſſimè defungatur. idem ſiquidem prorſus eſt, quod uterque iſtorum tum ſuperando vivit, tum moriendo amittit; atque idipſum punctum temporis inſecabile duntaxat. quum enim tempus præſens idem utrique ſit, nec amitti poſſit niſi quod impræſentiarum habetur; idem neceſſe eſt id ſit, quod uterque moriendo amittit. Illud autem eſt inſecabile quiddam. & hoc igitur.* Ita *l.* 12. § 26. Τὸ παρὸν μόνον ἕκαστος ζῇ, καὶ τοῦτο ἀποβάλλει. Communicavi conjecturam hanc meam viro clariſſ. D. Salmaſio, qui de aliis locis requiſitus, pro liberalitate ſua, & de iſto ſententiam ſuam reſponſo inſeruit, cui probari cùm videam, non jam ampliùs pro mera conjectura habeo.

Εἰς ταὐτὸ οὖν καθίσταται | Ità *lib.* 9. § 33. Καὶ ὁ ἐσχατογήρως ἀποθανὼν εἰς ἴσον καταστήσεται τῷ προώρῳ. Sen. *quæſt. nat. l.* 6. *c.* 32. *Hæc omnia feres conſtanter, ſi cogitaveris nihil intereſſe inter exiguum tempus & longum. horæ ſunt quas perdimus. puta dies eſſe, puta menſes, puta annos: perdimus illos, nempe perituros, quid, oro te, refert, num perveniam ad illos? fluit tempus, & avidiſſimos ſui deſerit. nec quòd futurum eſt, meum eſt, nec quod fuit: in puncto fugientis temporis pendeo: & magni eſt modicum fuiſſe. eleganter Lælius ille ſapiens dicenti cuidam, Sexaginta annos habeo: Hos, inquit, dicis ſexaginta, quos non habes? nè ex hoc quidem intelligimus incomprehenſibilis vitæ conditionem & ſortem temporis ſemper alieni, quòd annos annumeramus amiſſos.* Quæ poſtrema favere poſſent ſuperioris clauſulæ lectioni vulgatæ, quam Mer. Caſaub. etiam admiſit, εἰ καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὐκ ἴσον ut *tempus præteritum, quod jam amiſſum*

sum est, inæquale esse concedatur, cùm longius his, illis brevius extiterit: si id Marci illatio ullo modo pateretur. Verùm is illud tantùm amitti, quod habetur, contendit: & utrumque *insecabile* esse concludit, & quod amittitur & quod habetur.

Ἀκαριαῖον | *Infrà* § 17. Τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ὁ χρόνος στιγμή. & *l.* 3. § 10. Μόνον ζῇ ἕκαστος τὸ παρὸν τοῦτο τὸ ἀκαριαῖον· τὰ δ' ἄλλα ἢ βεβίωται, ἢ ἐν ἀδήλῳ. Senec. *de brev. vit. c.* 10. *Singuli tantùm dies, & hi per momenta præsentes sunt.* & *ibid. In tria tempora vita dividitur; quod est, quod fuit, quod futurum est. Ex his quod agimus breve est, quod egimus certum, quod acturi sumus dubium.* Et in hoc igitur sensu verum est, quod Poeta nescio quis, apud eundem. *ibid. c.* 2.

Exigua pars est vitæ, quam nos vivimus.

quod esse ex Menandri *plocio* traductum, unde istud Stobæo *tom.* 2. *tit.* 108. laudatur,

Μικρόν τι τὸ βίου καὶ στενὸν ζῶμεν χρόνον;

docet Janus Rutgersius *Var. lect. l.* 4. *c.* 17.

Ὃ γὰρ οὐκ ἔχει, πῶς ἄν τις τοῦτο αὐτοῦ ἀφέλοιτο | Hinc proverbialia illa, Plaut. *Asin. act.* 1. *scen.* 1. *v.* 79.

——— *maximas nugas agis.*
Nudo detrahere vestimenta me jubes.
Tene ego defraudem, cui ipsi nihil est in manu?

Apul. *fabul. Miles. l.* 1. *Quid viatori de summa pauperie latrones auferre possunt? an ignoras, inepte, nudum nec à decem palæstritis despoliari posse?* Joannes ille oris aurei *in Matth. homil.* 83. nec à centum. Ἢ οὐκ ἀκούεις, inquit, τῆς παροιμίας λεγούσης, ὅτι τὸν πένητα καὶ γυμνὸν οὐδὲ ἕκατον ὁμοῦ συνελθόντες δύνανται ἀποδῦσαί ποτε.

Πάντα ἐξ ἀϊδίου ὁμοειδῆ | Ità *l.* 6. § 37. Πάντα ὁμογενῆ καὶ ὁμοειδῆ. & § 46. ἀεὶ τὸ αὐτὸ καὶ τὸ ὁμοειδές. & *lib.* 9. § 35. ἐξ αἰῶνος ὁμοειδῶς ἐγίνετο, καὶ εἰς ἄπειρον τοιαῦθ' ἕτερα ἔσται. & *lib.* 7. § 1. πάντα συνήθη, καὶ οὐδὲν καινόν. & *l.* 12. § 26. πᾶν τὸ γινόμενον οὕτως ἀεὶ ἐγίνετο, καὶ γενήσεται, καὶ νῦν πανταχοῦ γίνεται. Idem tractat argumentum & *l.* 4. § 32. & *l.* 10. § 27. Lucret. *l.* 3.

———*eadem sunt omnia semper.*

Ἀνακυκλούμενα | Sic *l.* 9. § 28. Ταὐτά ἐστι τὰ τοῦ κόσμου ἐγκύκλια, ἄνω κάτω, ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα. Aristot. *Physic. l.* 4. *c.* 14. & *Problem. l.* 17. *q.* 3. Καθάπερ φασὶ, κύκλον εἶναι τὰ ἀνθρώπινα. quo loco & Alcmæonis illud festivum commemoratur, τοὺς ἀνθρώπους διὰ τοῦτο ἀπόλλυσθαι, ὅτι οὐ δύνανται τὴν ἀρχὴν τῷ τέλει προσάψαι hoc est, ἐπανακάμπτειν πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, καὶ συνεχὲς ποιεῖν. itaque *circulationem* istam intelligendam de rebus, non numero, sed specie iisdem recurrentibus. & Plato *Timæo*: τοῦτο ἅμα πᾶν, οὗ τροχοῦ περιαγομένου, γίγνεται. Senec. *epist.* 24. *Nullius rei finis est: sed in orbem nexa sunt omnia: fugiunt ac sequuntur. diem nox premit, dies noctem: æstas in autumnum desinit, autumno hyems instat, quæ vere compescitur. omnia transeunt, ut revertantur. Velut in orbe aut pilâ, motu ordo mutatur, & quæ sequebantur præcedunt, & quæ occidebant oriuntur; omnia, quomodocunq; ierint, in idem revertuntur.* Idem *de benef. l.* 5. *c.* 8. Tertull. *de resurr. c.* 12. pòst superiùs exhibita *ad* § 3. *Totus hic orbis revolubilis rerum*, &c. Tacit. *annal. l.* 3. *Rebus cunctis inest quidam velut orbis.* Et Aurel. Victor. in *Aurelian. Cuncta in orbis modum verti: nihilque accidere, quod rursum naturæ vis ferre nequeat ævi spatio.* ità restituit sententiam optimam, pessimè habitam Cl. Salmasius *ad Spart. Sever.* Sophocl. *Trachin.* Ἐπὶ πῆμα καὶ χαρὰ πᾶσι κυκλοῦσιν, ὥσπερ ἄρκτου στροφάδες κέλευθοι. Et Aristot. *Ethic. lib.* 1. *c.* 10. Τὰς τύχας πολλάκις ἀνακυκλεῖσθαι περὶ τοὺς αὐτούς.

Οὐδὲν διαφέρει | *Nihil*, inquit, *refert per breve aliquod temporis spatium, an in perpetuum ista videris.* quare? quia nimirum, ut *l.* 6. § 36. Ὁ τὰ νῦν ἰδὼν, πάντα ἑώρακεν, ὅσα τε ἐξ ἀϊδίου ἐγένετο, καὶ ὅσα εἰς τὸ ἄπειρον ἔσται. πάντα γὰρ ὁμογενῆ καὶ ὁμοειδῆ. Ità *l.* 9. § 37. Ἴσον τὸ ἕκατον ἔτεσι, καὶ τὸ τρισὶ ταῦτα ἱστορῆσαι. & *lib.* 12. § 35. Τὸν κόσμον θεωρῆσαι πλέονι ἢ ἐλάσσονι χρόνῳ, οὐδὲν διαφέρει. Ità quod Senec. *ep.* 101. *Nihil interest inter diem & seculum.* Vide & *l.* 3. § 7. & *l.* 7. § 49. Menander *supposititio*, apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 122.

——— τοῦτον εὐτυχέστατον λέγω,
Ὅστις θεωρήσας ἀλύπως, Παρμένων,
Τὰ σεμνὰ ταῦτ' ἀπῆλθεν, ὅθεν ἦλθεν ταχὺ
Τὸν ἥλιον, τὸν κοινὸν ἀστέρ', ὕδωρ, νέφη,
Πῦρ. ταῦτα κἂν ἕκατον ἔτη βιώσεται,
Ὄψει παρόντα· κἂν ἐνιαυτοὺς σφόδρ' ὀλίγους,
Σεμνότερα τούτων ἕτερα οὐκ ὄψει ποτέ.

i. e. Vertente Grotio:

——— *hunc credo felicissimum,*
Qui cùm spectârit, Parmeno, placidè Deûm
Augusta dona, redit citò unde venerat:
Jubar, inquam, solis publicum, nubes, aquas,
Ignem. namque annos quamvis centum vixerit,
Eadem videbit: sitque licèt ævi brevis,
Tamen istis nihil est conspicari pulcrius.

Ità Epictet. *l.* 2. *c.* 16. conquerenti exuli quòd Athenas non videret: Πότε οὖν Ἀθήνας πάλιν ὄψομαι, καὶ τὴν ἀκρόπολιν; τάλας οὐκ ἀρκεῖ σοι, ἃ βλέπεις καθ' ἡμέραν; κρεῖττόν τι ἔχεις ἢ μεῖζον ἰδεῖν τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης, τῶν ἄστρων, τῆς γῆς ὅλης, τῆς θαλάσσης;

Ὁ τάχιστα τεθνηξόμενος | Deprehenditur vox eadem hæc *l.* 3. § 10. de qua liceat mihi bona cum venia dissentire ab Hen. Stephano, licèt rerum Græcarum peritissimo; qui τεθνήξομαι vult esse *futurum secundum*, sive *paulò post futurum*, ut Grammatici vulgò nuncupant, à θνήσκω eosque notat, qui thema fingunt inauditum, τεθνήσκομαι nimirum, cujus futurum sit τεθνήξομαι. Quum tamen neutrum horum necessarium sit ad vocabuli istius analogiam statuendam.

endam. Siquidem, ut monet Eustath. *ad Iliad.* μ. *more Syracusanis familiari, ex præteritis præsentia sæpenumero formantur.* Sic κέκληγα κεκλήγω, πέπληγα πεπλήγω, ἕστηκα ἑστήκω, τέθνηκα τεθνήκω. Sicut ergò ἑστήκω ἑστήξω, & in media voce, ἑστήξομαι. Unde Sopater *epist. ad Hemeter.* apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 46. Τίς οὖν οὕτω κατὰ Σιμωνίδου λόγον τετράγωνος, ὃς κατὰ πᾶσαν τύχην καὶ πραγμάτων μετάστασιν ἀσφαλῶς ἑστήξεται; & Marcus *lib.* 10. § 36. οὐδείς ἐστιν οὕτως εὔποτμος, ᾧ ἀποθνήσκοντι οὐ παρεστήξονταί τινες ἀσπαζόμενοι τὸ συμβαῖνον κακόν. Ità τεθνήκω τεθνήξω. Unde Marcus *l.* 7. § 22. ὡς μετ' ὀλίγον ἄμφω ὅτεροι τεθνήξετε. ut τεθνήξω illud in Aristoph. *Acharn.* cur sit Stephano suspectum, nihil ampliùs existat. quod & apud Suidam autor innominatus.

Τοῖς δὲ ἐπέσεισε φόβον, ὡς αὐτίκα τεθνήξοντος. | Et in voce media τεθνήξομαι. *lib.* 4. § 37. Ἤδη τεθνήξῃ. Et *ibid.* § 47. Εἴ τίς σοι θεῶν εἶπεν, ὅτι αὔριον τεθνήξῃ. unde participium τεθνηξόμενος, quo noster etiam non semel usus est. Clem. *Strom. l.* 4. Ὑπακούων ταῖς ἐντολαῖς βιώσεταί τε, καὶ ἐὰν δέῃ, τεθνήξεται· ὅπερ ἂν εἴη διὰ θανάτου ζωοποιηθῆναι. Quod & Tatian. *adv. Græc.* τοῦτον μόνον (Deum vult) ἀρνεῖσθαι κελευόμενος, οὐ πεισθήσομαι, τεθνήξομαι δὲ μᾶλλον. Lucian. *Antholog. l.* 1. *c.* 12.

Ὡς τεθνηξόμενος, τῶν σῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυε·
Ὡς δὲ βιωσόμενος, φείδεο σῶν κτεάνων.

§ 15. Πᾶν ὑπόληψις | Et πάντα ὑπόληψις. Nihil istis apud nostrum crebriùs occurrit. ità *l.* 12. § 8, 22, 26. & *l.* 4. § 3. Ὁ βίος ὑπόληψις. & *l.* 3. § 9. Ἐν ταύτῃ τὸ πᾶν. Senec. *epist.* 78. *Omnia ex opinione suspensa sunt. — tam miser est quisque, quàm credit.* Vide *ad l.* 8. § 47.

Δῆλα | δηλοῖ, forsan; *ostendunt, probant hoc.* Ità de Marco nostro Herodianus: δηλοῖ δὲ ὅσα καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λεχθέντα πρὸς αὐτοῦ, ἢ γραφέντα. Mendum par apud Theophr. tollas licet, *de causs. plant. l.* 6. *c.* 27. Τὸ φυτὸν τοῦτο ξηρὸν μᾶλλον τῶν ἄλλων δῆλον (leg. δηλοῖ) δὲ ἡ στενοφυλλία, καὶ ἡ μικροκαρπία, καὶ ἡ χροία τοῦ καρποῦ. πάντα γὰρ ταῦτα ξηρότητος.

Τὰ πρὸς τὸν κυνικὸν Μόνιμον λεγόμενα | De *Monimo* Cynico Diogenis ac Cratetis Sectatore, Laert. *l.* 6. quænam autem vel ad istum vel adversùs istum scripta (ità enim verba, prout habentur, sonant) Marcus hìc respexerit, mihi tam incertum est, quàm quod est incertissimum. M. Casauboni interim sententiam hactenùs probo, ut Monimi ipsius scripta designari existimem. non tamen ut in eis per *dialogismum* sub aliena persona istud Monimo dictum dicatur, cùm Monimi ipsius dogma fuerit. Itaque legendum literulâ unicâ immutatâ, τὰ πρὸς τοῦ Κυνικοῦ Μονίμου λεγόμενα, *quæ à Monimo Cynico dicta sunt.* neque enim est, quod de Syntaxi ambigat quisquam, cùm familiaris admodum ea sit. Sic enim, præter Herodianum superiùs adductum, Homerus *Iliad.* α *v.* 159.

Τιμὴν ἀρνύμενοι —
Πρὸς Τρώων. —

id est, παρὰ τῶν Τρώων. *Schol. Pœnas sumentes, vel exigentes, à Trojanis.* Et *Odyss.* ζ' *v.* 207.

— πρὸς γὰρ Διός εἰσιν ἅπαντες.
Omnes enim à Jove sunt.

Et Clemens *Strom. l.* 1. κολάζονται πρὸς τοῦ νόμου οἱ τούτων αἴτιοι. *Horum autores à lege puniuntur.* Et Sophocles,

— ἐπαίνου τεύξεται πρὸς γοῦν ἐμοῦ.
— *à me certè laudem feret.*

Et apud Tragicum Cassandra, referente Plutarcho in *præcept. polit.*

Καὶ πρὸς παθόντων, κἂν κακοῖσι κειμένων
Σοφὴ κέκλημαι· πρὶν παθεῖν δὲ μαίνομαι.
Ab his, qui in ipsa inciderunt jam mala,
Sapiens perhibeor: mala nondum expertis, furens.

Cæterùm ad Pyrrhonios sive Scepticos inclinâsse Monimus videtur. quanquam enim admittere illum in familiam istam Sextus Empiricus renuit; idem tamen inter τοὺς τὸ κριτήριον ἀνελόντας· i.e. *eos qui veritatis dijudicandæ medium certum sustulerint,* Monimum Canem recenset, *lib.* 1. *adv. Logic. c.* 2. eúmque asserit, τῇ σκιαγραφίᾳ ἀπεικάσαι τὰ ὄντα, τοῖς τε κατὰ ὕπνους ἢ μανίαν προσπίπτουσι ταῦτα ὁμοιῶσαι· id est, *ea quæ sunt, picturæ adumbratæ contulisse, nostras eorundem perceptiones, eis quæ dormientibus aut mente captis se ingerunt, geminas prorsùs censuisse.* Quin & dogma ejus quod fuerit, clariùs indicat autor idem *adv. eosd. l.* 2. *c.* 1. Μόνιμος ὁ Κύων τῦφον εἶπε τὰ πάντα· ὅπερ οἴησίς ἐστι τῶν οὐκ ὄντων, ὡς ὄντων. *Monimus Canis typhum esse dixit omnia.* (nam Hervetus cur *typhonem* pro *typho* substitueret, nihil erat) *id est autem, opinio eorum quæ non sunt, ac si essent revera.* quod aliis verbis Xenophanes dixit ab eodem *loco superiore,* & *Pyrrhon. hypotyp. l.* 2. *c.* 4. adductus.

Αὐτὸς ὅμως οὐκ οἶδε· δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται.
Certi aliquid nemo novit; sed opinio cuncta est.

nec immeritò vana opinio *typhi* nomine nuncupata est. ἡ γὰρ ὑπόληψις τῆς γνώσεως φυσιοῖ καὶ τύφου ἐμπίπλησιν· ut Clem. *Strom. l.* 1. ex Apost. *ad Cor. ep.* 1. *c.* 8. *v.* 1, 2. Lucem hinc obiter claram medelámque dabimus certissimam Menandri verbis à Laertio ex *Equisone* (non ex *Citharista,* quod frustra Cl. Casaub. ariolatus est) adductis, quæ viros insignes inaniter hactenus torserunt. Ea in Laertii codicibus ità exhibentur:

Τὸ γὰρ ὑποληφθὲν τῦφον εἶναι πᾶν ἔφη.

Quod Ambros. Camald. vertit;

Nam cuncta fastum dixit esse cætera.

præter peram, scil. *aut tres etiam,* quas habere dixerat, *peras.* Verùm id seriem orationis non pati cùm adverteret

verteret Grotius in *excerpt.* is hoc modo definxit:

Τὸ γὰρ ὑπολειφθὲν τυφλὸν εἶναι πᾶν ἔφη.

ac si mens esset;

Cæcum esse dixit omne quod præsumitur.

& tanquam *Lavernionem* perstrictum vult à Comico philosophum. Ac felici quidem in priore vocabulo conjecturâ usus est: τῦφον in τυφλὸν quòd mutavit, fefellit divinatio. Legendum ergò Sexto præeunte,

Τὸ γὰρ ὑποληφθὲν τῦφον εἶναι πᾶν ἔφη.

Typhum esse dixit omne quod præsumimus.

id est, *opinionem meram certitudinis inanem.* nec aliud ferè, verba si spectemus, Marcus hîc. πᾶν ὑπόληψις. nam mentem si attendimus, aliud planè. Quæri igitur potest quomodo Marco cum Monimo, Stoico cum Sceptico convenire queat: cùm certitudinem nulla secta aut exertiùs professa sit, aut enixiùs propugnaverit, quàm Zenonia & Chrysippea. Verùm hoc vult Marcus, ea, quæ à Monimo sunt adhibita ad dogma suum de *opinione mera* statuminandum, ostendere simul, multum imò totum fere in hoc consistere, quibusnam quisque opinionibus inbutus fuerit. Vide *infr.* § 17. ὄνειρος καὶ τῦφος.

Ἐάν τις αὐτοῦ τὸ νόσιμον μέχρι τοῦ ἀληθοῦς δέχηται | *Si quis quod ab illo suaviter ac jucundè dictum est, eatenus amplectatur, quatenus est veritati consentaneum.* Quod ideò dictum, quia Monimus, Laertio teste, γέγραφε παίγνια σπουδῇ λεληθυίᾳ μεμιγμένα, i. e. *ludicra quædam scripsit, quibus seria subesſent.* Id quod & de Socrat. Galen. *de usu part. l.* 1. *c.* Αὕτη γὰρ ἡ Σωκράτους μοῦσα, μιγνύειν ἀεὶ τὴν σπουδὴν ἐν μέρει παιδιᾶς. Quin & de Diogene in *Cynismo* Julian. Imper. Μὴ τοιοῦτόν τι πάθωμεν, ὅσα ἔπαιξε, ταῦτα αὐτὸν ἐσπουδακέναι νομίσαντες. ἔστι μὲν γάρ τι καὶ ἐν ἐκείνοις οὐκ ἄχρηστον. Senec. *epist.* 58. ubi de ideis Platonicis differuerat; *Quid,* inquis, *ista subtilitas mihi proderit? Si me interrogas; nihil. Sed quemadmodum ille cælator oculos diu intentos ac fatigatos remittit, &, ut dici solet, pascit: sic nos animum aliquando debemus relaxare, & quibusdam oblectamentis reficere. Sed ipsa oblectamenta opera sint: ex his quoque, si observaveris, sumes quod fieri possit salutare, hoc ego facere soleo: ex omni natione, etiamsi à philosophia longissimè aversa est, erucre aliquid conor, & utile efficere.* cur autem τὸ ἡδὺ loco τοῦ νόσιμον legi voluerit Annot. Lugd. nullus assequor; præsertim cùm τὸ νόσιμον ductâ à reditûs ad suos jucunditate metaph. idem significare agnoscat.

§ 16. Ὑβρίζει ἑαυτὴν ἡ ψυχή | Ità *suprà* § 6. Ὑβρίζεις, ὑβρίζεις αὐτὴν, ὦ ψυχή.

Ἀπόστημα καὶ οἷον φῦμα τοῦ κόσμου | Ità *lib.* 4. § 23. Ἀπόστημα κόσμου, ὁ ἀφιστάμενος, καὶ χωρίζων ἑαυτὸν τοῦ τῆς κοινῆς φύσεως λόγου. Eum, qui vel sorti suæ ab universi Domino assignatæ non acquiescit, vel hominem aliquem sibi congenerem aversatur, *apostemati* sive *abscessui* confert. Galen. *therapeutic. ad Glaucon. l.* 2. Ἀποστήματα vocant Medici τὰς διαθέσεις ἐκείνας, ἐν αἷς ἀλλήλων ἀφίστανται τὰ πρότερον ἀλλήλων ψαύοντα σώματα. Φύματα verò idem *ad Epidem. l.* 6. definit, τοὺς παρὰ φύσιν ὄγκους τοὺς πέπτοντας ἄνευ τῆς ἔξωθεν αἰτίας γινομένους· μάλιστα δὲ τοὺς πρὸς τὸν ἐκτὸς τόπον ἐπαιρομένους ἀπὸ τῶν ἐν τῇ γῇ φυομένων sic dictos. licentiùs tamen ista quandoque sumuntur: & τὸ φῦμα ἀντὶ τοῦ ἀποστήματος usurpatur. hinc in historia illa celebri sive Promethei Thessali, ut Plut. *de adul.* & Simplic. *in Aristot. Physic. l.* 2. sive Jasonis Pheræi, ut Cicer. *de nat. Deor. l.* 3. Et Valer. Max. *l.* 1. *c.* 8. (nam Phaleræum perperam exhibent codices Pliniani *l.*7. *c.*50.) quod Græci illi φῦμα, Latini *vomicam, tuber* dixit Sen. *de benef. l.*2. *c.*19. prout & Celsus φύματα *tubercula* vertit, *l.* 5. *c.* 18. § 13, 16, 17.

Ἧς ἐν μέρει | Vide *supr.* ad § 9.

Ἐπ' οὐδένα σκοπόν | Vide *suprà ad* § 7. & *ad l.* 10. § 36. Basil. Cæsar. *orat.* 24. Καί τοι τίνα ἔχει λόγον, κυβερνήτην μὲν οὐκ εἰκῇ τοῖς πνεύμασιν ἐφιέναι, ἀλλὰ πρὸς ὅρμους εὐθύνειν τὸ σκάφος· καὶ τοξότην κατὰ σκοποῦ βάλλειν· καὶ μὲν δὴ καὶ χαλκευτικόν τινα ἢ τεκτονικὸν ὄντα τοῦ κατὰ τὴν τέχνην ἐφίεσθαι τέλους· ἡμᾶς δὲ καὶ τοιούτων δημιουργῶν ἀπολείπεσθαι, πρός γε τὸ συνορᾷν δύνασθαι τὰ ἡμέτερα; οὐ γὰρ δὴ τῶν χειρωνακτῶν ἐστὶ πέρας τῆς ἐργασίας, τοῦ δὲ ἀνθρωπίνου βίου σκοπὸς οὐκ ἔστι, πρὸς ὃν ἀφορῶντα πάντα ποιεῖν καὶ λέγειν χρὴ, τόν γε μὴ τοῖς ἀλόγοις προσεοικέναι μέλλοντα. ἢ οὕτως ἂν εἴημεν ἀτεχνῶς κατὰ τῶν πλοίων τὰ ἀνερμάτιστα, οὐδενὸς ἡμῖν νοῦ ἐπὶ τῶν τῆς ψυχῆς οἰάκων καθεζομένου, εἰκῇ κατὰ τὸν βίον ἄνω καὶ κάτω περιφερόμενοι. Senec. *epist.* 95. *Hæc nemo faciet quemadmodum debet, nisi habuerit, quò referat. proponamus oportet finem summi boni, ad quem nitamur, ad quem omne factum nostrum dictúmque respiciat. veluti navigantibus, ad aliquod sidus dirigendus est cursus. Vita sine proposito, vaga est.* & *ep.*71. *Ignoranti quem portum petat, nullus suus ventus est.* Hæc à navigantibus translata sunt. Metaphora, quâ noster hîc usus est, à *sagittariis* est desumpta; de quibus Senec. id. *epist.* 71. *Scire debet quid petat ille, qui sagittam vult mittere; & tunc dirigere, & moderari manu telum: errant consilia nostra, quia non habent quò dirigantur.* Et *ep.* 94. *Qui jaculari discit, destinatum locum captat, tum manum format ad dirigenda quæ mittit.* Et Aristot. *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 11. Ἆρ' οὖν καὶ πρὸς τὸν βίον ἡ γνῶσις τοῦ τέλους μεγάλην ἔχει ῥοπήν· καὶ καθάπερ τοξόται, σκοπὸν ἔχοντες, μᾶλλον ἂν τυγχάνοιμεν τοῦ δέοντος. Et Eudem. *l.* 1. *c.* 2. Δεῖ ἅπαντα τὸν δυνάμενον ζῆν κατὰ τὴν αὑτοῦ προαίρεσιν. θέσθαι τινὰ σκοπὸν τοῦ καλῶς ζῆν, πρὸς ὃν ἀποβλέπων, ποιήσεται πάσας τὰς πράξεις· ὡς τό γε μὴ συντετάχθαι τὸν βίον πρὸς τι τέλος, ἀφροσύνης πολλῆς σημεῖόν ἐστι. Itaque Cicero, *de finib. l.* 1. *Quid est in vita tantopere quærendum, quàm quis sit finis, quod extremum, quod ultimum, quò sint omnia benè vivendi, rectéque faciendi consilia referenda?*

referenda? Et Marcus eremit. *de leg. spir.* § 54. Ὁ ἀσκόπως ὁδοιπορῶν, ματαιοπονήσει.

Εἰκῆ.| *temerè*, hoc est, ἄνευ ἀναφορᾶς, ut *l.* 12. § 20. *citra respectum habitum ad finem aliquem certum.* Epictet. *l.* 3. *c.* 23. Ἕκαστον γὰρ τῶν γινομένων ὑφ᾽ ἡμῶν, ἂν μὲν ἐπὶ μηδὲν ἀναφέρωμεν, εἰκῆ ποιήσομεν, ἐὰν δ᾽ ἐφ᾽ ᾧ μὴ δεῖ, διεστραμμένως.

Καὶ ἀπαρακολουθήτως| *Nullâque consequentiâ.* Xyl. Sed hoc esset ἀνακολούθως potiús. *Sine justa ratiocinatione & consideratione, ad finem communem consequatur, necne.* Cas. παρακολουθεῖν *intelligere, intelligendo assequi vel consequi.* ἀπαρακολουθήτως igitur ἐνεργεῖν, est *facere aliquid, nescius quid agas, aut quid velis.* Sicut ἀπαρακολουθήτως εὖ ποιεῖν, *ità bene facere cuiquam, quasi nescias, aut non advertas quid agas. l.* 5. § 6.

Δέον καὶ τὰ μικρότατα κατὰ τὴν ἐπὶ τὸ τέλος ἀναφορὰν γίνεσθαι | Siquidem ut noster ipse *l.* 9. § 22. Ἧ τις πρᾶξις μὴ ἔχῃ τὴν ἀναφορὰν, αὕτη διασπᾷ τὸν βίον *Omnis actio, quæ ad finem debitum respectum,* vel propinquum vel remotum saltem, *non habuerit, vitam nostram quasi in partes distrahit,* sibiq; minimè per omnia consentientem reddit. Plutarch. *de profect. indic.* Καὶ γὰρ αἱμασιάν τινα καὶ θειγκὸν οἰκοδομοῦσιν οὐ διαφέρει ξύλον τὸ τυχὸν, ἢ λίθον ἐπιβαλεῖν χυδαῖον, ἢ στήλην ὑποθεῖναι παραπεσοῦσαν ἀπὸ μνήματος, οἷα ποιοῦσιν οἱ φαῦλοι, πᾶσαν ἐργασίαν καὶ πρᾶξιν, ὡς ἔτυχε, συμφοροῦντες εἰς ταὐτὸ καὶ συμβάλλοντες· ἀλλ᾽ οὐχ ὑπερκόπτοντες, οἷς ἤδη, καθάπερ ἱεροῦ τινος οἰκοδομήματος καὶ βασιλικοῦ τοῦ βίου κεκρότηται χρυσέα κρηπὶς, οὐδὲν εἰκῆ προσίενται τῶν γινομένων, ἀλλ᾽ οἷον ἀπὸ στάθμης τοῦ λόγου προσάγουσι καὶ προσαρμόττουσιν ἕκαστον.

Καὶ τὰ μικρότατα | Epictet. *dissert. l.* 2. *c.* 11. Κανόνα εὑρόντες, ἀπαραβάτως χρώμεθα, δίχα αὐτοῦ μηδὲ τὸν δάκτυλον ἐκτείνοντες. Julian. Imper. *orat.* 1. Νόμος ἐστὶ παλαιὸς παρὰ τοῦ πρώτου φιλοσοφίαν ἀνθρώποις φήναντος οὑτωσὶ κείμενος, ἅπαντας πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ πρὸς τὸ καλὸν βλέποντας, ἐπιτηδεύειν ἐν λόγοις, ἐν ἔργοις, ἐν ξυνουσίαις, ἐπὶ πᾶσιν ἁπλῶς τοῖς κατὰ βίον ἄκροις καὶ μείζοσι τοῦ καλοῦ πάντως ἐφίεσθαι. ubi Petav. pro ἄκροις, μικροῖς substituit. at Suart. *analect. l.* 3. *c.* 17. ἄκροις retinendum contendit, & tenuissima quæque & exilia maximè eo vocabulo vult designari.

Τὸ ἕπεσθαι τῷ τῆς πόλεως καὶ πολιτείας τῆς πρεσβυτάτης λόγῳ καὶ θεσμῷ | Orbem, *urbis* ac *civitatis* instar habere vult: in qua homines universi, cives cùm sint, civitatis istius legibus ac institutis conformiter per omnia agere ipsos oporteat. Hanc autem iconem, quæ pulcerrima est sanè, frequenter ad modum usurpat. Ità *l.* 3. § 11. ἀνθρώπους πολίτας εἶναι πόλεως τῆς ἀνωτάτης, ἧς αἱ λοιπαὶ πόλεις, ὥσπερ οἰκίαι εἰσίν. & *l.* 4. § 3. Ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις. & *ibid.* § 23. Διὸς πόλις. & *l.* 6. § 44. πόλις καὶ πατρὶς μοι, ὡς ἀνθρώπῳ, ὁ κόσμος. & *l.* 12. § 36. ἄνθρωπε, ἐπολιτεύσω ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει. Ad nostri planè mentem Epictet. *dissert. l.* 1. *c.* 12. Πάντα οὖν ταῦτα ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἐπεσκεμμένος, τὴν αὑτοῦ γνώμην ὑποτέταχε τῷ διοικοῦντι τὰ ὅλα· καθάπερ οἱ ἀγαθοὶ πολῖται τῷ νόμῳ τῆς πόλεως. Idémque *l.* 3. *c.* 24. Τίς τοῦτο ἀποπέπομφεν; ὁ ἡγεμὼν, ἢ ὁ στρατηγός. ἡ πόλις, ὁ τῆς πόλεως νόμος. δεῖ γάρ με ἀεὶ τῷ νόμῳ πείθεσθαι ἐν παντί. Chrysippus *de finib. l.* 1. a Laertio *lib.* 7. in *Zenon.* laudatus: Ἴσον ἐστὶ τὸ κατ᾽ ἀρετὴν ζῆν, τῷ κατ᾽ ἐμπειρίαν τῶν φύσει συμβαινόντων ζῆν· μέρη γάρ εἰσιν αἱ ἡμέτεραι φύσεις τῆς τοῦ ὅλου. διόπερ τέλος γίνεται τὸ ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν· ὅπερ ἐστὶ κατ᾽ ἀρετὴν αὑτοῦ, καὶ κατὰ τὴν τῶν ὅλων, οὐδὲν ἐνεργοῦντα ὧν ἀπαγορεύειν εἴωθεν ὁ νόμος ὁ κοινὸς, ὅσπερ ἐστὶν ὁ ὀρθὸς λόγος, διὰ πάντων ἐρχόμενος, ὁ αὐτὸς ὢν τῷ Διὶ καθηγεμόνι τούτῳ τῆς τῶν ὄντων διοικήσεως ὄντι. Vide *ad l.* 10. § 1. Autor *de Mundo c.* 6. ubi de politiæ humanæ ratione ac instituto pluribus disseruerat; οὕτως ὑποληπτέον καὶ περὶ τῆς μείζονος πόλεως, λέγω δὲ τοῦδε τοῦ κόσμου. νόμος μὲν γὰρ ἡμῖν ἰσοκλινὴς ὁ θεὸς, οὐδεμίαν ἐπιδεχόμενος διόρθωσιν ἢ μετάθεσιν· κρείττων δὲ οἶμαι καὶ βεβαιότερος τῶν ἐν κύρβεσιν ἀναγεγραμμένων· ἡγουμένου δὴ ἀκινήτως αὐτοῦ καὶ ἐμμελῶς, ὁ σύμπας διοικονομεῖται διάκοσμος οὐρανοῦ καὶ γῆς, &c. Et Philo *de Joseph.* Ἡ μὲν γὰρ μεγαλόπολις, ὅδε ὁ κόσμος ἐστὶ, καὶ μιᾷ χρῆται πολιτείᾳ καὶ νόμῳ ἑνί. λόγος δὲ ἐστὶ φύσεως, προστακτικὸς μὲν ὧν πρακτέον, ἀπαγορευτικὸς δὲ ὧν οὐ ποιητέον. αἱ δὲ κατὰ τόπους αὗται πόλεις, ἀπερίγραπτοί τε εἰσιν ἀριθμῷ, καὶ πολιτείαις χρῶνται διαφερούσαις, καὶ νόμοις οὐχ οἱ τοῖς αὐτοῖς. Vide *l.* 7. § 9. & *l.* 11. § 20.

§ 17. Ὁ μὲν χρόνος στιγμή | Στιγμὴν χρόνου, Græci; & *punctum temporis*, Latini, pro spatio angustissimo dixere: uti observat Donatus *ad Terent. Phorm.* 1. 4. translatione à Mathematicis factâ, quibus στιγμὴ sive σημεῖον id dicitur οὗ μέρος οὐδέν ut Euclid. *element. l.* 1. § 1. ideóque est insecabile, nec pro quanto habetur. Eóque sensu noster hìc; Τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ὁ μὲν χρόνος στιγμή· & *l.* 6. § 36. πᾶν τὸ ἐνεστὼς τοῦ χρόνου, στιγμὴ τοῦ αἰῶνος. Item Plut. *de puer. educ.* Στιγμὴ χρόνου, πᾶς ὁ βίος. & Senec. *epist.* 49. *Punctum est quod vivimus; & adhuc puncto minus*: quod à Simonide forsan acceptum est. illius enim Plutarchus dictum hoc in *Consol. ad Apollon.* refert: ὅτι τὰ χίλια καὶ τὰ μύρια ἔτη, στιγμή τίς ἐστιν ἀόριστος, μᾶλλον δὲ μόριόν τι βραχύτατον στιγμῆς. Quod autem illi στιγμὴν, id est, *punctum*, Jo. Chrysost. *in epist. ad Philip. orat.* 2. ῥοπὴν, id est, *momentum*, dixit. Ῥοπὴ ἐστὶν ἅπας ὁ βίος. ὡς μία γὰρ ῥοπὴ, φησιν, ὁ πᾶς ἡμῶν αἰὼν πρὸς τὸν αἰῶνα τὸν ἄπειρον. Vide *supra*, *ad* § 14. & *infrà ad l.* 5. § 24. & *l.* 6. § 36.

Ἡ δὲ οὐσία, ῥέουσα | *L.* 5. § 35. Τὰ αἰσθητὰ ἀμετάβλητα, καὶ οὐχ ἑστῶτα. De Stoicis Plut. *de commun. notit. c.* 39. Συγχωροῦσιν ἔτι, τὰς μὲν ἐν αἰ-

ρει πάσας οὐσίας ῥεῖν καὶ φέρεσθαι, τὰς μὲν ἐξ αὐτῶν μεθιείσας, τὰς δὲ, πόθεν ὁποῖα προσδεχομένας· οἷς δὲ προσόδοις καὶ ἀπείσιν ἀριθμοῖς ἢ πλήθεσι, ταῦτα μὴ διαμένειν, ἀλλ' ἕτερα γίνεσθαι ταῖς εἰρημέναις προσόδοις, ἐξαλλαγὴν τῆς οὐσίας λαμβανομένης· αὐξήσεις δὲ καὶ φθίσεις, οὐ κατὰ δίκην ὑπὸ συνηθείας νενικῆσθαι, τὰς μεταβολὰς ταύτας λέγεσθαι· γενέσεις δὲ καὶ φθορὰς μᾶλλον αὐτὰς ὀνομάζεσθαι προσῆκον. ὅτι τοῦ καθεστῶτας εἰς ἕτερον ἐκβιάζουσι· τὸ δὲ αὔξεσθαι καὶ τὸ μειοῦσθαι, πάθη σώματός ἐστιν ὑποκειμένου καὶ διαμένοντος. Quid Platonici? Maxim. Tyr. *dissert.* 28. Πᾶν σῶμα ῥεῖ καὶ φέρεται ὀξέως., Εὐρίπου δίκην, ἄνω καὶ κάτω. νῦν μὲν ἐκ νηπιότητος εἰς ἥβην οἰδοῦνον, νῦν δὲ ἐξ ἥβης εἰς γῆρας ὑπονοστοῦν καὶ ὑποφερόμενον. Senec. *epist.* 58. *Quæcunque videmus ac tangimus, Plato in illis non numerat, quæ esse propriè putat. fluunt enim, & assiduâ diminutione atque adjectione sunt. nemo nostrûm idem est in senectute, qui fuit juvenis: nemo est manè, qui fuit pridie. ego ipse dum loquor mutari ista, mutatus sum.* Et mox: *De homine dixi, fluidâ materiâ & caducâ, & omnibus obnoxiâ casibus. Mundus quoque æterna res & invicta, mutatur, nec idem manet.* Nec dissentiunt etiam Epicurei. Lucret. *l.* 4.

Dico igitur rerum effigies, tenuésque figuras,
Mittier ab rebus summo de corpore earum:
Quæ quasi membranæ summo de cortice rerum
Dereptæ volitant ultro citróque per auras.

Et *lib.* 2.

Nam certè fluere atque recedere corpora rebus
Multa, manus dandum est.——

Et *lib.* 5.

Principio omnibus à rebus quascunque videmus,
Perpetuò fluere ac mitti fateare necesse est
Corpora.——

Et mox:

Usque adeò omnibus ab rebus res quæque fluenter
Fertur, & in cunctas dimittitur undique partes.
Nec mora nec requies interdatur ulla fluendi.

Inde Claudian. *in Mallii Coss.*

—sempérque fluentis Materiæ.——

Ἡ δὲ αἴσθησις ἀμυδρά· | Ita *l.* 5. § 35. Τὰ δὲ αἰσθητήρια ἀμυδρὰ, καὶ εὐπαρατύπωτα.

Ἡ δὲ ὅλου τοῦ σώματος σύγκρισις, εὔσηπτος | *Corporis totius fabrica, putrescere apta*, sive *putredini obnoxia.* Σύγκρασις Junio magis placet, pro eo quod σύγκρισις exhibetur. utrumlibet, Marco etiam autore, legas, qui *l.* 7. § 66. Ἡ φύσις οὐχ οὕτω συνεκέρασέ σε τῷ συγκρίματί σου. Æschines Axiocho: Τῆς συγκρίσεως ἅπαξ διαλυθείσης, καὶ τῆς ψυχῆς εἰς τὸν οἰκεῖον ἱδρυνθείσης τόπον. Vide & Epicharmum *ad l.* 7. § 40. sed & *l.* 3. § 11. ἐκ τίνων συγκέκριται. & *l.* 4. § 5. ubi vox eadem, σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων. In eandem cum Marco istîc mentem, Senec. *ad Marc. c.* 11. *Putre ipsa fluidúmque corpus: ex infirmis fluidisque contextum: ipso situ & otio iturum in tabem.* Vide *ad l.* 4. § 5. Itaque non *suillo* tantùm *generi*, quod dixere veteres, ut Varro *de re rustic. l.* 2. *c.* 4. Cicero *de finib. l.* 5. Plin. *hist. natur. l.* 8. *c.* 51. Stoici quidam, Plutarch. *Sympos. l.* 5. *c.* 10. Cleanthes; Clemens *Strom. l.* 7. Chrysippus; Cicer. *de nat. Deor. l.* 2. & Porphyr. *de animal. non comed. l.* 3. aut piscibus duntaxat; quod Philo Jud. *lib. de mund. opif.* sed & animantibus quibusvis(humano etiam generi) *animam, nè putresceret corpus, pro sale datum*, haud absurdè dici poterit. Plaut. *Trinum. Act.* 5. *Sc.* 4.

—nos homunculi,
Salillum animæ, quam cùm extemplo amisimus, &c.

Ad quem locum interpretes: *Vasculum salis sumus*, i.e. *corpuscula animata: quia corpora sunt animarum vascula; anima verò corpori salis vice. quemadmodum enim carnes pecudum, si diu serventur sine sale, putrescunt: ita & corpora, efflatâ animâ, putore corrumpuntur.* Scitè itaq; Plut. *Sympos. l.* 5. *c.* 10. Τὸ ἅλας τῶν σωμάτων τὰ νεκρὰ διατηροῦν ἄσηπτα καὶ μόνιμα πολὺν χρόνον, ἀντιπάττεται τῷ θανάτῳ, καὶ οὐκ ἐᾷ παντελῶς ἐξολέσθαι καὶ ἀφανισθῆναι τὸ θνητόν. ἀλλ' ὥσπερ ἡ ψυχὴ, θειότατον οὖσα τῶν ἡμετέρων, τὰ ζῶα συνέχει καὶ ῥεῖν οὐκ ἐᾷ τὸν ὄγκον· οὕτως ἡ τῶν ἁλῶν φύσις τὰ νεκρὰ παραλαμβάνουσα, καὶ μιμουμένη τὸ τῆς ψυχῆς ἔργον, ἀντιλαμβάνεται φερομένων ἐπὶ τὴν φθορὰν, καὶ κρατεῖ καὶ ἵστησι, &c.

Ἡ δὲ ψυχὴ ῥέμβος | Ita restituit Xyland. cùm ante ῥόμβος legeretur. ῥέμβος, *vagus, sive divagatio.* nam & abstractè sumitur. Plut. *de exil.* πολὺν ἄλην καὶ ῥέμβον. inde ῥέμβεσθαι. *supr.* § 7. καὶ ἀπορρέμβεσθαι, *infr. l.* 4. § 22. Casaubonus tamen *ad Adriani vitam*, ῥόμβος legit; sed *vagam* exponit, ex Athanasii illo, περὶ πολλὰ ῥεμβομένη.

Ἡ δὲ τύχη δυστέκμαρτον | *Fors, conjectu difficilis:* ob casûs fortuiti incertitudinem nimiam. Itaque τύχην dixere Anaxagoras & Stoici, ἄδηλον αἰτίαν ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ. Epicurus, ἀστάτον αἰτίαν προσώποις, χρόνοις, τρόποις. Plut. *de placit. philosoph. l.* 1. *c.* 29. & Philo *de constit. Princ.* ἡ τύχη ἀβέβαιον καὶ ἀνίδρυτόν τι πρᾶγμα. Theophrastus denique, referente Plutarcho *ad Apollon.* Ἄσκοπος ἡ τύχη, καὶ δεινὴ παρελέσθαι τὰ προπεπονημένα, καὶ μετάρριψαι τὴν δοκοῦσαν εὐημερίαν, οὐδένα καιρὸν ἔχουσα τακτόν. & Plut. ipse *de poet. leg. c.* 7. in hoc *Fortunam Fatúmque*, τύχην καὶ εἱμαρμένην, convenire, quòd in utroque τὸ ἀσυλλόγιστον ἡμῖν τῆς αἰτίας existat.

Ἡ δὲ φήμη ἄκριτον. | Ità *l.* 4. § 3. Τὸ εὐμετάβολον καὶ ἄκριτον τῶν εὐφημεῖν δοκούντων. *Fama*, inquit, *est judicii expers quiddam.* Siquidem, ut Senarius antiquus habet,

Ἰσχυρὸν ὄχλος ἐστὶν, οὐκ ἔχει δὲ νοῦν.
Res nempe valida turba est, sed mentis carens.

Ab

Ab istiusmodi ergo profecta, pérque eorum ora volitans fama, nil mirum, si fuerit, ut Virgilius cecinit, *Æn. l.* 1.

Tam ficti pravique tenax, quàm nuncia veri,

aut recti etiam dilaudatrix. Vide *supra* § 12.

Τὰ μὲν τοῦ σώματος, ποταμός. | Ita *l.* 4. § 43. ποταμός τις καὶ ῥεῦμα βίαιον, ὁ αἰών. & *l.* 5. § 23. Ἡ γὰρ οὐσία, οἷον ποταμὸς, διηνεκεῖ ῥύσει. & *l.* 6. § 15. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ ποταμῷ. Sicut autem his in locis res humanas & corporeas *fluvium* quendam, quia in perpetuo sunt fluxu; ita easdem alibi, ob fluxûs illius cursum rapidissimum, χειμάρρουν etiam, i. e. *torrentem* appellat. *l.* 7. § 19. Διὰ τῆς τῶν ὅλων οὐσίας ὡς διὰ χειμάρρου διεκπορεύεται πάντα τὰ σώματα. & *l.* 9. § 25. Χειμάρρους ἡ τῶν ὅλων αἰτία. Senec. *ep.* 58. *Corpora nostra rapiuntur fluminum more.* Et ex Origen. *in Psal.* 1. Methodius *orat. de resurr.* Apud Epiphan. *hæres.* 64. § 14. Οὐ κακῶς ποταμὸς ὠνόμασται τὸ σῶμα, διότι ὡς πρὸς τὸ ἀκριβὲς, τάχα οὐδὲ δυῶν ἡμερῶν τὸ πρῶτον ὑποκείμενον ταυτόν ἐστιν. Cæterùm etiam τὰ τῆς ψυχῆς *fluminis* instar habere Heraclitus censuit, si Numenio fides. Sic enim is *de bono l.* 1. apud Euseb. *præpar. Evang. l.* 15. *c.* 17. de Heraclito locutus, Βουλόμενος γὰρ ἐμφανίσαι, ὅτι αἱ ψυχαὶ ἀναθυμιώμεναι νοεραὶ ἀεὶ γίνονται, εἴκασεν αὐτὰς τοῖς ποταμοῖς, λέγων οὕτως· Ποταμοῖσι τοῖσιν αὐτοῖσιν ἐμβαίνουσιν ἕτερα καὶ ἕτερα ὕδατα ἐπιρρεῖ. καὶ ψυχαὶ δὲ ἀπὸ τῶν ὑγρῶν ἀναθυμιῶνται. Vide *ad l.* 4. § 37. Arnold. Bonavallens. *de op.* 6. *dier. c.* 7. *Aquarum nomine hominum generationes intellige; quæ sicut de fonte in rivum, de rivo in fluvium labuntur: ita homines de conceptu in partum, & de infantuli ætate in senium inquieto volumine properant & decurrunt.* Verùm Marcum nostrum autumo Platonis illa in *Timæo* respexisse, quibus animas ait in ortu primo εἰς σῶμα ἐπίρρυτον καὶ ἀπόρρυτον inditas & innexas. & mox de eisdem, αἱ δ' εἰς ποταμὸν ἐνδεθεῖσαι πολύν, &c. ubi *corpus* disertè *flumen* appellat. Vide ad *l.* 10. § 28.

Τὰ δὲ τῆς ψυχῆς ὄνειρος | Homer. *Odyss.* λ. v. 221.

Ψυχὴ δ' ἠΰτ' ὄνειρος ἀποπταμένη πεπότηται.

Avolat illa, velut somnum quæ fallit imago.

Ita *l.* 6. § 31. ὅτι ὀνείρατά σοι ἠνώχλουν. *Vana*, scil. *quasi per somnum visa*, animos afficere solent humanos, & dormientibus velut illudere. Refert Laërt. *l.* 6. ex Hecatonis *Chriarum l.* 1. Metroclem, postquam Crateti in disciplinam se dederat, commentariis suis in ignem missis, dixisse,

Τάδ' ἔστ' ὀνείρων νερτέρων φαντάσματα.

Hæc somniorum sunt imaginacula.

Quin & Euripideum illud ex *Iphigen. Tauric.*

Ψευδεῖς ὄνειροι χαίρετ', οὐδὲν ἦτ' ἄρα.

Valete vana, nil eratis, somnia.

de vanis animi affectibus ac perturbationibus, usurpârunt, tum Clem. Alex. in *protrept.* tum & Plut. *de profect. indic.* quem exhibebimus *infra ad l.* 6. § 31. Optimè Basilius Cæsar. *ep.* 42. τὰ ἀνθρώπινα ταῦτα σκιᾶς ἐστιν ἀμυδρότερα, καὶ ὀνείρων ἀπατηλότερα· & quæ sequuntur. Plutarch. ipse eam quam istîc de rebus divinis notitiam habemus, *insomnii* rationem obtinere asserit. In *tract. de El. Delph.* ὡς δὲ νῦν ἐν τῷ καλλίστῳ τῶν ἐνυπνίων τὸν Θεὸν ὀνειροπολοῦντες· & *in Erotic.* Δεῦρο δὲ ὡς διὰ τῶν ἐνυπνίων ἡ ψυχὴ ἀσπάζεται καὶ τέθηπε τὸ κάλλιστον καὶ θειότατον·

Ἀμφὶ δ' οἱ δολόεντα φιλόφρονα χεῦον ὄνειρα.

Maxim. Tyr. animi totam in hoc corporis domicilio degentis vitam. *dissert.* 28. Ὡς ἄρα ὁ ἐν γῇ βίος ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς ὀνείρατι ἔοικε μακρῷ καὶ πολυειδεῖ. eóq; illam de Epimenide fabulam refert.

Καὶ τῦφος | τῦφος hîc quod alibi καπνὸς, *l.* 10. § 31. & *l.* 12. § 27. Est enim τῦφος κυρίως idem quod καπνὸς, *fumus*; etiamsi pro *fastu* frequentiùs κατὰ μεταφορὰν usurpetur. indè notat Eustath. *ad Odyss.* β'. τυφογέροντας καὶ τυφεδανοὺς *senes* σκωπτικῶς nuncupari, sive quod ob peritiam variam experientiâ longâ multiplicíq; conquisitam fastuosiùs plerumq; gerere se soleant; sive, διὰ τὸ δεῖν ἤδη τύφεσθαι ἤτοι νεκρικῶς καίεσθαι τοὺς τοιούτους, *quasi jam in fumum dari eos, concrematis* nimirum *cadaveribus, oporteat.* De Socrat. Plut. *lib. de Socrat. Dæmon.* Τὸν δὲ τῦφον, ὥσπερ τινὰ καπνὸν φιλοσοφίας, εἰς τοὺς σοφιστὰς ἀποσκεδάσας. Et Apollon. *Argonaut. l.* 2. de apibus agens, quod & Xylander observavit;

——— ἔπειτα δὲ λιγνυόεντι
Καπνῷ τυφόμεναι πέτρης ἐκὰς ἀΐσσουσιν.

Ubi Schol. καπνῷ τυφόμεναι, ἀντὶ τοῦ καπνιζόμεναι. sed & terra Troica Euripidi in *Hecub.* dicitur, καπνῷ τυφομένη κατερείπεται. Potest tamen Marcus hîc, ad Monimi placita, cujus paulò antè meminerat, respexisse, qui τῦφον καὶ ὄνειρον πάντα εἶναι pronunciaverat. Vide *supra ad* § 15. *Sapientiæ Solomonis* autor *c.* 2. *v.* 2. Καπνὸς, ἡ πνοὴ ἐν ῥισὶν ἡμῶν. καὶ ὁ λόγος, σπινθὴρ ἐν κινήσει καρδίας ἡμῶν. Et Lucret. *l.* 3. — *naturam animai*

Dissolvi, ceu fumus in altas aëris auras.

Ὁ δὲ βίος, πόλεμος | Ita vulgò vertunt illud Jobi *c.* 7. *v.* 1. *Militia est vita hominis super terram.* Certè Christiani hominis vita, in sacris literis, tanquam *jugis militia* passim prædicatur. Vide Paulum *ad Ephes. c.* 6. *v.* 12. Petrum *ep.* 1. *c.* 2. *v.* 11. Jacob. *c.* 4. *v.* 1. Minut. *Octav. Quod corporis humana vitia sentimus & patimur, non est pœna, militia est.* Cyprian. *l.* 1. *ep.* 5. *Adhuc in seculo sumus, adhuc in acie constituti.* Chrysost. *in Act. orat.* 15. Ἀγὼν ἐστιν ὁ παρὼν χρόνος. πόλεμός ἐστι καὶ μάχη. Et *in* 1. *ad Thess. hom.* 3. Πολέμου καιρὸς, πᾶς ὁ τοῦ βίου χρόνος. Et in *Genes. orat.* 3. Διηνεκὴς ἡμῖν ἐστιν ὁ πόλεμος, καὶ ἀνακωχὴν οὐδέποτε ἔχων. August. *adv. Julian. l.* 4. *c.* 16. *Nullum sine bello in-*

testino

testino diem duxis. Epictetus ipse *dissert. l.* 3. *c.* 24. στρατεία τὸ χρῆμα. στρατεία τίς ἐστιν ὁ βίος ἑκάστου, καὶ αὕτη μακρὰ καὶ ποικίλη. Et Hierocles, περὶ φιλαδελφίας. Apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 81. Ὅλως γὰρ ἐνθυμητέον, ὡς βίος ἡμῶν κινδυνεύει μακρός τι εἶναι καὶ πολυετὴς πόλεμος. Senec. *ep.* 96. *Vivere, militare est.* & *ep.* 51. *Nobis quoq; militandum est : & quidem genere militiæ, quo nunquam quies, nunquam otium datur.* & *de provident. c.* 5. *Optimum quemq; militare & operas edere.*

Καὶ ξένου ἐπιδημία | In Senecæ *excerpt. Morieris. peregrinatio est vita. multùm cùm deambulaveris, domum redeundum est.* Hoc & sacra pagina subinde inculcat. Apud Mosem *lib.* 1. *c.* 47. *v.* 9. Jacobus Patriarcha Pharaoni : *Dies annorum peregrinationis meæ sunt centum triginta anni : pauci malique fuerunt dies annorum vitæ meæ ; neque attigerunt dies annorum vitæ patrum meorum, quibus illi sunt peregrinati.* ad quem locum August. *qu.* 156. *incolatus dicitur sanctorum vita.* David Rex, *Psal.* 39. *v.* 12. *Peregrinus sum istîc & inquilinus, prout & majores omnes mei,* hoc est, πάροικοι καὶ παρεπίδημοι· ut Petrus Apostolus *ep.* 1. *c.* 2. *v.* 11. allusione habitâ ad sortem ipsorum, quibus epistolam suam inscripserat, tunc temporis παρεπιδήμων. Argutiùs tamen forsan, quàm solidiùs Hieronym. *de terr. promiss. Sancti terræ Judaicæ non habitatores, sed accolæ & peregrini ; ubique terræ habitatores peccatores intelliguntur.* Optimè & accommodatissimè ad rem præsentem Paulus Apost. *ad Corinth. ep.* 2. *c.* 5. *v.* 6. 8. Εἰδότες ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου. —— εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν κύριον. Quem locum respiciens Bernard. *de consider. ad Eugen. l.* 5. *Repatriâsse erit hoc ; exîsse de patria corporum in regionem spirituum. ipsa est Deus noster maximus spiritus, maxima mansio spirituum beatorum : à quo interim absumus dum istîc sumus.* Vide *supr. ad* § 11.

Ἡ ὑστεροφημία γὰρ λήθη | rationem, cur *oblivionem* dixerit *famam superstitem,* petas licet, ex *l.* 3. § 10. & *l.* 4. § 35. & *l.* 7. § 5, 10. Solomon itidem *Eccles. c.* 1. *v.* 11. *Nulla est præteritorum memoria : nec etiam posteriorum quæ futura sunt, ulla futura est apud eos qui in posterum sunt, memoria.*

Παραπέμψαι δυνάμενον | Metaphora, vel à *deductione honorifica,* vel à *funebris pompæ & exequiarum solennitate* traducta. De Platone Laërt. *lib.* 3. Ἐτάφη γὰρ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, καὶ παρεπέμφθη πανδημεὶ πρὸς τῶν αὐτόθι. *Una,* inquit, *est virtus, quæ magnificè transmittere potest, non ad rogos, sed ultra rogos ad posteros.* quomodo de se Ennius, apud Cicer. *Tusc. l.* 1.

Nemo me lachrymis decoret, nec funera fletum
Faxit. cur ? volito vivu' per ora virûm.

Et Naso *Ponti l.* 3. *eleg.* 2.

Corpora debentur mœstis exanguia bustis :
Effugiunt structos nomen honórque rogos.
Occidit & Theseus, & qui comitavit Orestem ;
Sed tamen in laudes vivit uterque suas.

Et Maro *Æn. l.* 10.

——sed famam extendere factis,
Hoc virtutis opus.——

Senec. *ep.* 93. *Laudemus itaque & in numero felicium reponamus eum, cui quantulumcunq; temporis contigit, bene collocatum est. Vidit enim veram lucem ; non fuit unus è multis. & vixit, & viguit. — Quid quæris, quamdiu vixerit ? vixit ad posteros usque ; transilit, & se in memoriam dedit.* Nec *ad posteros* tantùm, sed *ad Superos* etiam : Maro *Æn. l.* 6.

— ardens evexit ad æthera virtus.

Flaccus *carm. l.* 3. *Od.* 2.

Virtus recludens immeritis mori
Cælum, negatâ tentat iter viâ ; &
Spernit humum fugiente pennâ.

Silius *bel. Pun. l.* 3. *— ire per ora*
Nomen in æternum paucis mens ignea donat,
Quos pater æthereis cœlestûm destinat oris.

Et *l.* 15. Sub persona virtutis:

Me cinctus lauro perducit ad astra triumphus.

Manil. *Astron. l.* 1.

An fortes animæ, dignatáque nomina cœlo,
Corporibus resoluta suis, terrâque remissa
Huc migrant ex orbe, suúmque habitantia cœlum,
Æthereos vivunt annos, mundíque fruuntur.

Lucan. *l.* 9. de Pompeio:

At non in Pharia manes jacuere favilla ;
Non cinis exiguus tantam compescuit umbram :
Prosiluit busto, semiustáque membra relinquens
Degenerémque rogum, sequitur convexa Tonantis,
Quâ niger astriferis connectitur axibus aër.
Quódque patet terras inter Lunæque meatus
Semidei manes habitant, quos ignea virtus
Fecit, & æternos animum collegit in orbes.

Senec. *Herc. Oet. Act.* 4. *Scen.* 4.

Sed locum virtus habet inter astra.

Et *Act.* 5. *Scen.* 4. Hercules. *— virtus mihi*
In astra & ipsos fecit ad Superos iter.

Ibid Scen. 2.

Non est gemendus, nec gravi urgendus nece,
Virtute quisquis abstulit fatis iter.
Æterna virtus Herculem fleri vetat.

Et *Scen.* 5.

Nunquam Stygias fertur ad undas
Inclyta virtus. vivite fortes ;
Nec Lethæos sæva per amnes
Vos fata trahent ; sed cùm summas
Exiget horas consumpta dies
Iter ad Superos gloria pandet,

Euripid. *Andromach.*

Οὔ τοι λείψανα τῶν ἀγαθῶν
Ἀνδρῶν ἀφαιρεῖται χρόνος.

Ἀ

Ἁ δ' ἀρετὰ καὶ θανοῦσι λάμπει.

Quod reliquum bonis
Post mortem superest, nulla abolet dies.
Virtus incolumis post cineres micat. Grot.

Idem *Temen.* apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 1. & Sext. *adv. Gram. c.* 13.

Ἀρετὴ δὲ, κἂν θάνῃ τις, οὐκ ἀπόλλυται·
Ζῇ δ' οὐκ ἔτ' ὄντος σώματος. κακοῖσι δὲ
Ἅπαντα φροῦδα συνθανόνθ' ὑπὸ χθονός.

Virtus, & ubi quis interit non interit;
Sed vivit & post corpus. at siquis malus
Intereat, ejus cuncta sub terram cadunt. Grot.

Præclarè Socrates apud Platonem *Phædone*: Εἰ μὲν γὰρ ἦν ὁ θάνατος τοῦ παντὸς ἀπαλλαγὴ, ἕρμαιον ἂν ἦν τοῖς κακοῖς ἀποθανοῦσι, τοῦ δὲ σώματος ἅμα ἀπηλλάχθαι, καὶ τῆς αὐτῶν κακίας, μετὰ τῆς ψυχῆς. νῦν δὲ ἐπειδὴ ἀθάνατος φαίνεται οὖσα, οὐδεμία ἂν εἴη αὐτῇ ἄλλη ἀποφυγὴ κακῶν, οὐδὲ σωτηρία, πλὴν τοῦ ὡς βελτίστην τε καὶ φρονιμωτάτην γενέσθαι. οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἔχουσα εἰς ᾅδου ἡ ψυχὴ ἔρχεται, πλὴν τῆς παιδείας τε καὶ τροφῆς· ἃ δὲ καὶ λέγεται μέγιστα ὠφελεῖν ἢ βλάπτειν τὸν τελευτήσαντα εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς ἐκεῖσε πορείας. Senec. *ep.* 98. *Egregiè Metrodorus in epistola ad sororem: Mortale est omne mortalium bonum. de his loquitur bonis ad quæ concurritur. nam illud verum bonum non moritur. certum est sempiternúmque, sapientia & virtus. hoc unum contingit immortale mortalibus.* & *epist.* 93. *Vis scire quid inter hunc intersit vegetum contemptorémq; fortunæ, functum omnibus vitæ stipendiis, atque in summum bonum evectum, & illum cui multi anni transmissi sunt? alter post mortem quoque est, alter ante mortem periit.* Itaque Antisthenes dicere solebat, τοὺς βουλομένους ἀθανάτους εἶναι, δεῖν ζῆν εὐσεβῶς καὶ δικαίως. & Pindarus *Olymp.* 8.

Ἀΐδα τοι λάθεται, Ἄρμενα πράξαις ἀνήρ.

Orci obliviscitur, quisquis congrua gesserit.

Atque hæc quidem de virtute vera verissimè dicta fuerint. Cæterùm quod de *jure justitiáq;* Cicero *Offic. lib.* 3 § 69. *Veræ germanæque virtutis solidam nos illi & expressam effigiem nullam tenebant, umbrâ & imagine solâ efferebantur.*

Τηρεῖν τὸν ἔνδον δαίμονα ἀνύβριστον | *animum sive mentem* vult, quam & *dæmonem* sive *genium* suprà dixerat, § 13. & quomodo contumeliâ afficiatur, monuerat § 16. Sic *l.* 3. § 16. τὸν ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον μὴ φύρειν, &c. vide ad *lib.* 6. § 30. Dio Prus. *orat.* 4. Ὁ ἴδιος ἑκάστου νοῦς, οὗτος ἐστὶ δαίμων τοῦ ἔχοντος ἀνδρός. Sed & Plat. in *Philebo*, ἀθέους κέκληκε μυστικῶς, τοὺς τὸν θεὸν τὸν ἔνοικον αὐτοῖς, τὸν λόγον, διαφθείραντας καὶ μιαίνοντας, ὅσον ἐφ' αὐτοῖς, ἐν τῇ παθῶν οἰκειώσει. Clemens *Pædag. l.* 4. *c.* 10.

Ἡδονῶν, καὶ πόνων κρείσσονα | Quod *l.* 3. § 4. ἄχραντον ἡδονῶν, ἄτρωτον ὑπὸ παντὸς πόνου. Senec. *epist.* 75. *Non cupiditas nos, non timor pellet: inagitati terroribus, incorrupti voluptatibus, nec mortem horrebimus, nec Deos.*

Ἀνενδεῆ τοῦ ἄλλον ποιῆσαί τι, ἢ μὴ | Ita *l.* 10. § 1. πλήρης καὶ ἀνενδεής. contra quàm, ὁ μὴ ἔχων παρ' ἑαυτοῦ πάντα τὰ εἰς τὸν βίον χρήσιμα. *l.* 4 § 20. Vide Platon. in *Epitaph. supr. ad illa* § 11. ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν.

Τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα | Signatè dictum. uti & *l.* 3. § 4. τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα πάντα. & *l.* 7. § 66. τὰ ἐκ τῶν ὅλων ἀπονεμόμενα· & *l.* 6. § 16. ὅσα ἐκεῖνοι διανέμουσι. quia nimirum πάντα νομίσι. ut *infra l.* 7. § 31. καὶ ὑπό τινος ἀπονέμοντος τὸ κατ' ἀξίαν. *l.* 4. § 10.

Ὡς ἐκεῖθέν ποθεν ἐρχόμενα, ὅθεν αὐτὸς ἦλθεν | Vide *supra ad* § 3.

Ἵλεῳ τῇ γνώμῃ περιμένοντα | Ita *l.* 5. § 33. τί οὖν περιμένεις ἵλεως; vide *supra ad* § 3. At quomodo hoc præstitit Cato tuus, Seneca? quem tantopere suspicis, & de quo tamen, *ep.* 24. *Impressit deinde mortiferum corpori vulnus. quo obligato à medicis, cùm minus sanguinis haberet, minus virium, animi idem, jam non tantùm Cæsari, sed sibi iratus, nudas in vulnus manus egit, & generosum illum contemptorémque omnis potentiæ spiritum, non emisit, sed ejecit.*

Λύσιν τῶν στοιχείων | Mors στοιχείων λύσις· ut contra γένεσις sive ortus, ἐκ τῶν στοιχείων σύγκρισις. *l.* 4. § 5. Sic *l.* 7. § 50. ἢ διάλυσις τῶν ἐν ταῖς ἀτόμοις ἀντεμπλοκῶν, ἢ καὶ σκορπισμός τις τῶν ἀπαθῶν στοιχείων. quod *l.* 8. § 25. σκεδασθῆναι τὸ συγκριμάτιον dixit; mortémq; στοιχείων ἐξ ὧν συνεκείθη σκεδασμόν. *l.* 10. § 7. Ita Epicharm. apud Plut. *ad Apollon.* Συνεκρίθη καὶ διεκρίθη. *Concretum est*, in ortu scilicet; & *discretum est*, in interitu nempe.

Ἕκαστον εἰς ἕτερον διηνεκῶς μεταβάλλειν | *alterum in alterum mutando transire.* Vide *l.* 5. § 13. Ita *l.* 8. § 18. καὶ αὐτὰ δὲ μεταβάλλει καὶ οὐ γογγύζει. Vide & *l.* 10. § 7.

Ὑπίδηται | *Sinistrè suspicetur.* Xyl. *metuat.* Cas. haud incommodè uterq; nam ὑφορώμενος, ὑπονοῶν, φοβούμενος. Hesych. ὑποπτεύοντας ergo tam φοβεῖσθαι, quàm ὑπονοεῖν. siquidem suspicionis pedissequa solet esse formido. Vide *l.* 4. § 37. & *l.* 7. § 53. & *l.* 10. § 12.

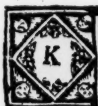
Κατὰ φύσιν | Ita *suprà* § 12. φύσεως ἔργον. & *l.* 10. § 36. ἡ φύσις διαλύει. & *l.* 9. § 3. ἃ ἡ τοῦ σοῦ ἡ φύσις ἐθέλει. Ita & Aristot. *Phys.* *l.* 5. *c.* 6. Ἐπεὶ γένεσεως δὲ καὶ φθορᾶς ὁ αὐτὸς λόγος· ἔστι γὰρ ἡ μὲν γένεσις κατὰ φύσιν, ἡ δὲ φθορὰ παρὰ φύσιν· τὸ γὰρ γηρᾶν κατὰ φύσιν· pari ratione καὶ τὸ τελευτᾶν. Itaque Joan. Chrysost. *de statuis* 5. Εἰ διὰ τοὺς τελευτῶντας ἀλγεῖς, ἄλγει διὰ τοὺς ἐσθίοντας καὶ διὰ τοὺς πίνοντας. ὥσπερ γὰρ τοῦτο φυσικόν, οὕτω κἀκεῖνο. μὴ λυπείτω σε τὰ τῆς φύσεως· λυπείτω σε δὲ τὰ τῆς πονηρᾶς προαιρέσεως.

Οὐδὲν

Οὐδὲν ᾗ κακὸν κατὰ φύσιν | Ita *lib.* 11. § 34. Οὐδὲν δύσφημον φυσικῷ τινὸς ἔργῳ σημαντικόν· & *lib.* 6. § 33. Εἰ παρὰ φύσιν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ κακόν.

Τὰ ἐν Καρνούντῳ | De inscriptionibus istiusmodi vide quæ *ad finem libri primi* adnotavimus. Lug. Καρνούτῳ· sicut & Aurelii Victoris codices, in *breviario, Carnuto*. Verùm illud, opinor, potius. Est autem Καρνοῦς, Καρνοῦντος, ut Ptolemæus *geograph. l.* 2. sive Καρνοῦντον, ut Marcus hìc,quod ad Latinorum *Carnuntum* propiùs accedit; *Pannoniæ* oppidum, cujus meminit & Plinius *hist. nat. l.* 4. *c.* 12. & *l.* 37. *c.* 3. & Ammian. *hist. l.* 30. qui *Illyriorum* tamen oppidum dicit: ad quod Marcum nostrum triennio jugiter militum delectum habuisse, cùm bellum Marcomannicum præ manibus haberet,autor est Orosius *histor. l.* 7. *c.* 15. & Eutropius; *Cùm apud Carnuntum*, inquit, *jugi triennio perseveràsset, bellum Marcomannicum confecit*. Quin & Dio Cassius (an Jo. Xiphilinus?) in M. Antonino narrat, eundem, cùm per totam ferè vitam bello illo implicitus teneretur, τὴν Παιονίαν ὁρμητήριον, *Pæoniam pro stativis, sive pro eo loco, in quo copias suas contineret, & ex quo in adversarios excursiones subinde faceret*, habuisse. Verùm apud Dionem aut Παννονίαν legendum fuerit, aut *Pæoniam* autor pro *Pannonia* acceperit; quomodo Seb. Munsterus *cosmogr. l.*4.de Hungaris agens, *Pannones* asserit olim *Pæonas* dictos; & Guil. Xylander apud Strabonem *Pæoniam* cum *Pannonia* confundit; cùm tamen Strabo ipse *geogr. l.*7. diversas has esse longéq; à se invicem dissitas tum regiones, tum gentes,disertè statuat. Ego prius illud lubentiùs admiserim,librarii subesse culpam, qui lapsu calami proclivi, pro *Pannonia Pæoniam* exhibuerit: (nisi si à Xiphilino erratum est) non solùm, quia *Pæonia* (cùm Axio flumini adjacens, & Macedoniæ contermina, ejusdémq; etiam portio habita fuerit, ut Homer. in *Bœot.* Justin. *l.* 7. Liv. *l.* 45. Strabonis è *l.*7. *excerpt.* Cassius ipse *l.* 49.) situs non patitur, ut eo fine usui esse Marco potuerit adversus gentes illas Istri accolas militanti: verùm etiam quòd *Pannoniam* postea autor idem tanquam sedem exercitûs Marciani commemorat. cui accedit, quod Capitolinus narrat in *Marco, Marcum Pannonias, Marcomannis, Sarmatis, Vandalis, simul etiam Quadis extinctis, servitio liberàsse*; & in *Vero, composito, in Pannonia bello, in urbem destinatum esse*. Illud deniq; palmarium argumentum in hac causa fuerit, quod Cassius idem, non ille operâ alienâ contractus, sed integer *hist. l.*49. (quo loco se post patrem etiam *Pannoniæ* præfuisse commemorat) Græcorum quorundam, qui commiscebant ista,errorem ipse refert,rejicit,refellit. Ex eorum autem numero fortean Herodianus fuerit,qui Marcū scripsit ἐν Παιονίᾳ, in morbum novissimum, unde & obiit, incidisse. Sed & Philostratus is,qui sophistarum vitas descripsit. Iste siquidem in *Herode* de Marco agens; Ἐκάθητο, inquit, ἐς τὰ Παιόνια ἔθνη, ὁρμητηρίῳ τῷ Σιρμίῳ χρώμενος. & rursus, μετὰ τὰ ἐν τῇ Παιονίᾳ. quo utroq; loco *Pannoniam* esse intelligendam docent, & Marci historia, & *Sirmium* ipsum *Pannoniæ inferioris* oppidum, utì testantur Ptolemæus *l.* 2. & Plinius *l.* 3. *c.* 25. cùm *Probi* Imperatoris *natalibus*, ut Æl. Vopiscus; tum & *Marci obitu*, qui spiritum ibi hausit novissimum,utì Tertullian. *apol. c.* 25. factum illustrius. Nec tacendum, quod Strabo *l.* 7. *Segesticam Pannoniorum urbem* dicet esse, εὐφυὲς ὁρμητήριον τῷ πρὸς Δακοὺς πολέμῳ, *locum idoneum & opportunum admodum, unde Daci bello impetantur*. qui & ipsi ex Strabone vicini fuisse videntur gentibus illis, quas subegisse Marcus perhibetur. *Carnunti* ergo apud *Pannonios* agens Marcus horum nonnulla commentatus est: *non inter strepitus Baianos fremitúsq; balnearios, aut clamores vociferationesq; Circenses*,quod tanquam magnum quiddam de se prædicat Seneca *ep.* 56, & 83. sed inter motus bellicos, ac tumultus militares, philosophiæ studiis seriò sedulóq; deditus.

Ad Librum III.

§ 1. Καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀναλίσκεται ὁ βίος | Flaccus *ep.* 2. *l.* 2.

Singula de nobis anni prædantur euntes.

Anni, inquit ille: imò & *dies, horæ, momenta* ipsa. *Singuli dies aliquid subtrahunt viribus*. Sen. *ep.*26. & Memor,si Scaligero credimus, non Seneca certè, *Octavia* 2. 2.

Florem decoris singuli carpunt dies.

Quod de *viribus* ille,de *decore* iste, de *vita* Marcus. Sed & Seneca *ad Lucilium ep.* 24. *Memini te illum locum aliquando tractàsse, non repentè nos in mortem incidere, sed minutatim procedere. Quotidie morimur. quotidie enim demitur aliqua pars vitæ: & tunc quoq; cùm crescimus, vita decrescit. usq; ad hesternum quicquid transiit tempus,periit. hunc ipsum,quem agimus,diem cum morte dividimus. Quemadmodum clepsydram non extremum stillicidium exhaurit, sed quicquid ante defluxit:*

fluxit: sic ultima hora, quâ esse desinimus, non sola mortem facit, sed sola consummat. tunc ad illam pervenimus, sed diu venimus. Et *epist.* 120. *Vide in quanta cæcitate mens nostra sit. Hoc quod futurum dico, cùm maximè fit, & pars ejus magna jam facta est. nam quod viximus tempus, eo loco est, quo erat antequam viximus. erramus autem, qui ultimum timemus diem: cùm tantundem in mortem singuli conferant. non ille gradus lassitudinem facit, in quo deficimus; sed ille profitetur. ad mortem dies extremus pervenit, accedit omnis. carpit nos illa, non corripit.* & *epist.* 4. *Ex quo natus es, duceris.* Vide eundem *ad Marc. c.* 20. *ad l.* 9. § 21. Manil. *Astron. l.* 4.

Nascentes morimur, finísque ab origine pendet.

Morus noster:

Nugamur, mortémque procul, procul esse putamus:
At mediis latet hæc abdita visceribus.
Scilicet ex illa, quâ primum nascimur, horâ,
Prorepunt juncto vitaque mórsque pede.
Partem aliquam furtim quâ se metitur, & ipsam
Surripit è vita quælibet hora tuâ.
Paulatim morimur: momento extinguimur uno:
Sic oleo lampas deficiente perit.
Ut nihil interimat, tamen ipso in tempore mors est:
Quin nunc, interea dum loquimur, morimur.

hoc est novissimum, quod Flaccus *l.* 1. *Od.* 11.

—dum loquimur, fugerit invida Ætas—

& Pers. *Sat.* 5. *v.* 153.

Vive memor leti: fugit hora; hoc quod loquor indè est.

& quod in Camilli Aquilei *epitaphio* legitur,

Illa eadem vitam quæ inchoat, hora rapit,

Expressum è Senecæ illis in *Herc. fur.* 3. 3.

Et carpsit hora vitam, prima quæ dedit.

Quòd si ex illo quisque incipit mori, ex quo in ipso agi cœperit ipsa mors, id est, vitæ detractio, profectò ex quo esse incipit in hoc corpore, in morte est. quid enim aliud singulis momentis agitur, donec ea consummata mors, quæ agebatur, impleatur, & incipiat jam tempus esse post mortem, quod cùm vita detraheretur, erat in morte? Aug. *de Civit. Dei l.* 13. *c.* 10.

Μέρος ἔλαττον αὐτοῦ καταλείπεται | Aug. *de Civit. Dei l.* 13. *c.* 10. *Quicquid temporis vivitur, de spatio vivendi demitur; & quotidie minus minúsq; restat.* Idem *de verb. Dom. serm.* 17. & *de temp.* 113. *Cùm crescunt pueri, quasi accedunt illis dies, & nesciunt quia minuuntur: & ipsa est falsa computatio. crescentibus enim decedunt potiùs dies quàm accedunt. constitue enim homini nato, verbi gratiâ, 80 annos: quicquid vivit, de summa minuit.* Idem latiùs prosequitur & *de Verb. Dom. Serm.* 1. Gregor. *moral. l.* 13. *c.* 27. *Ipsa suis augmentis vita ad detrimenta impellitur: & indè deficit, unde proficere videtur.*

Ἄδηλον, εἰ ἐξαρκέσει ἡ διάνοια | Nempe, si *morbo mens sepelitur*, ut Apul. in *apolog.* aut, ut Tertull. *de anima, prodigitur. Phrenitis*, inquit, *mentem prodigit.* Ideò vult maturiùs studiis bonis incumbendum, quia nec vitæ prolixioris certitudo; & hæc etiamsi prorogetur, incidere possint, quæ intelligentiæ vim vigorémque imminuant, imò usum liberum superstiti etiam penitus tollant.

Τὸ μὲν διαπνεῖσθαι | *Spirare.* Xyland. *respiratio.* M. Cas. verùm aliud longè est τὸ διαπνεῖσθαι, quod à Marco ipso etiam *plantis* tribuitur. & ἀπὸ τοῦ ἀναπνεῖν disertè distinguitur *infrà l.* 6. § 15. Aristot. *problem. l.* 1. *q.* 21. Ὅπερ δὲ ἐν θώρακι ἀναπνοὴ, τοῦτο ἐν τῷ σώματι διαπνοὴ διὰ τῶν ἀρτηριῶν. Idémq; (ejusd. saltem nomine; sunt enim qui Alexandro potiùs accenseant) *de spiritu c.* 5. Τὸ δὲ δέρμα ἐκ φλεβὸς καὶ νεύρου καὶ ἀρτηρίας. — ἐξ ἀρτηρίας δὲ, ὅτι διαπνοὴν ἔχει. quam ἀπὸ τῆς ἀναπνοῆς autor idem disterminat. *ibid. c.* 4. Galenus itidem *commentar. in Hippocrat. de diæt. salubr.* ubi illud Hippocr. *aphor.* 18. *sect.* 1. adduxerat. Θέρεος καὶ φθινοπώρου σιτία δυσφερώτατα φέρουσι, χειμῶνος ῥῆϊστα, ἦρος δεύτερον. Ex *aphor.* 15. rationem dicti subjungens, Αἱ κοιλίαι, inquit, χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται φύσει. (quæ verba sunt Hippocratis) διότι τὸ περιέχον ψυχρὸν ὂν ἐναποστέγει στεγανοῦν, καὶ κατακλείει τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἐν τῷ βάθει τοῦ σώματος· ἐν δὲ τῷ θέρει διαφορεῖται μὲν τοῦτο διὰ τῆς διαπνοῆς· διὰ τῆς ἀναπνοῆς δὲ ἕλκεται τὸ περιεχόμενον θερμόν· ὀνομάζω δὲ ἀναπνοὴν μὲν, τὴν διὰ τοῦ στόματος ἔξω τε καὶ εἴσω φορὰν τοῦ πνεύματος· διαπνοὴν δὲ, τὴν δι᾽ ὅλου τοῦ σώματος ὁμοίως γιγνομένην. Idémq; explicatiùs ὑγιεινῶν *l.* 1. *c.* 12. Τὸ μὲν δὴ λεπτότατον περίττωμα ῥᾳδίως ἐκκρίνεται, πρός τε τῆς ἐμφύτου θερμότητος εἰς ἰδέαν ἀτμοῦ λυόμενον, ὑπό τε βιαίας κινήσεως ἀθρόως ἐκρηγνύμενον. ὀνομάζεται δὲ τὸ μὲν, οὕτω ἐκκριθὲν ἱδρώς· τὸ δὲ ἕτερον, οὐδὲν ἔχον ὄνομα, ὅτι οὐδὲ γινώσκεται τοῖς πολλοῖς, ἅτε τὴν ὄψιν ἐκφεῦγον ὑπὸ λεπτότητος, ἄδηλος αἰσθήσει διαπνοὴ κέκληται πρὸς αὐτῶν τῶν φωρασάντων αὐτὴν τῷ λογισμῷ· κατὰ τὴν δὲ τὴν ἄδηλον αἰσθήσει διαπνοὴν ἐκκρίνεταί τι καὶ τοῦ παχυτέρου περιττώματος. Ἀναπνοὴ ergò *respiratio*, quæ pulmonum opera persicitur, quaq; aer sive spiritus externus iste per os, tanquam per ostium aliquod, introducitur, emittiturq; denuo. διαπνοὴ sive *perspiratio*, quâ non spiritus tantùm illi per arterias distribuuntur, sed vapor quasi quidam illis diffunditur (quomodo Moschio referente Tertull. *de anima c.* 15. *animam* dixit *per totum corpus ventilari*) idemq; per poros sive meatus quosdam obscuros occultâ quadam ratione latentur exhalatur. quod & August. observavit *de ver. relig. c.* 40. Vide & Galen. eundem *in Hippocr. aphor. l.* 2. § 28. Hinc εὔπνους τόπος, & εὔπνουν σῶμα. Aristoteli *problem. l.* 2. *q.* 10. Εὔπνους ὁ τῆς κεφαλῆς τόπος. *facilè perspirabilis est capitis locus.* quod indè confirmat, τῷ μανὸν εἶναι, *quòd cutem raram habeat.* Et mox *q.* 10. Ὁ τόπος ἀραιὸς καὶ ἰσχνός· διείσιν ἀὴρ κατὰ φύσιν. Idem *l.* 1. *q.* 53. & *l.* 5. *q.* 34.

(quo

(quo loco eadem, ſed vitiata, reponuntur, ex priore loco corrigenda:) ὥσπερ γὰρ ἡ πόλις ὑγιεινὴ καὶ τόπος εὔπνους· οὕτω καὶ σῶμα τὸ εὔπνουν. hoc eſt, τὸ εὖ διαπνεόμενον. & *l.* 8. *q.* 4. ἕξις εὔπνους καὶ εὔδιοδος. Sicut apud Theophraſtum *de cauſſ. plant. l.* 1. *c.*17. εὐδίοδα καὶ εὔπνοα itidem conjunguntur. ità enim legendum, non εὔδηλα, quod Gazam fefellit, Jul. Scalig. jamdudum monuit. *Ibid. l.* 38. *q.* 3. & 4. ἡ εὔπνοια εὐχροιαν ποιεῖ. ſed & εὐδιάπνουν eidem *de part. anim. l.* 3. *c.*9. Διὰ μαλακότητα γὰρ τοῦ χελωνίου, εὐδιάπνουν γίνεται τὸ ὑγρόν. Idem ergò ferè eſt de ſpiritibus ac vaporibus uſurpatum διαπνοὴ quod de cibis alimentíſq; craſſioribus ἀνάδοσις, vel διαφόρησις. quanquam hæc etiam eodem ſenſu, quo & διαπνοὴ, ſumitur. Unde Budæo explicante, οἱ εὐδιαφόρητοι ſunt οἱ ῥαδίως διαπνεόμενοι. quibus opponuntur οἱ δυσδιάπνευστοι. Theophr. *de cauſſ. plant. l.* 1. *c.* 2. διὰ τὸ μὴ εὐξήραντον εἶναι τῇ πυκνότητι τῶν πόρων· διὸ καὶ δυσδιάπνευστον. Ex priùs dictis autem διαπνοὴ duplex elicitur; altera, quâ ſpiritus ſive vapores illi per totum corpus diffunduntur; altera, quâ eorundem ſuperflua & excrementitia per poros ſive meatus exteriores extruditur. utramq; unico vocabulo τοῦ διεκπνεῖν complexus eſt Theophraſt. *de cauſſ. plant. l.* 2. *c.* 17. Cùm autem unà cum materia illa ſupervacanea etiam quod eſt utile & conducibile ex parte ſenſim exhalet, idq; copioſiùs, ubi pori ſive meatus illi laxiores extiterint; id quod noxam ſæpenumero inſignem parit, unde interitus etiam quandoq; conſequitur; hinc factum eſt ut τὸ διαπνεῖσθαι *pro perire* & *interire* quoq; uſurpetur; cujus exempla alibi daturi ſumus. Monet iſtud Gal. *in Hippoc. aph. l.* 1. §. 15. Οὐδείς ἐστιν, ὃς οὐ φησὶ διαπνεῖσθαι τὰ τῶν ζώων σώματα, τῇ διὰ τῶν ἀδήλων αἰσθήσει διαπνοῇ πόρων. Et mox: Τὸ μὲν πέριξ θάλπος, οὐ τὰ περιττὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάνθ᾽ ὁμοτίμως ἐκκενοῖ, διαφορεῖν ἅμα τοῖς περιττοῖς τῶν ἐν τῷ ζώῳ, καὶ τὰ κατὰ φύσιν ἐν αὐτῷ περιεχόμενα, κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ὀνομαζομένην ἄδηλον ἀναπνοήν. Spectátque eodem ejuſdem monitum illud ὑγιεινῶν *l.* 2. *c.* ubi de frictionum ſpeciebus agens; Βλάπτοιεν δ᾽ ἄν, inquit, ἧττον τὸ δέρμα, πρὸς τὸ σκληρόν τε καὶ πυκνὸν ἐκτρεπόμεναι· οὕτως γὰρ ἂν εἴη δυσπαθέστερον. ὡς εἴγε καὶ διαπνεῖσθαι τὸ τοιοῦτον καλῶς ἠδύνατο, σκληρότατον αὐτὸ καὶ πυκνότατον ἀπεργαζόμεθα. νυνὶ δὲ ἐπειδὴ πρὸς ἄμφω χρὴ παρασκευάσαι καλῶς αὐτὸ, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἔνδοθεν περιττωμάτων διαπνοὴν, καὶ τὴν τῶν ἔξωθεν ὁμιλούντων βίαν, ἄριστον ἂν εἴη τὸ μέσον ἑκατέρων τῶν ὑπερβολῶν. εἰ δὲ ἄρα ποτὲ μὴ φυλάττοιτο τοῦτο, βέλτιον τὸ σκληρότερόν τε καὶ πυκνότερον, τοῦ μαλακωτέρου καὶ ἀραιοτέρου. τὸ μὲν γὰρ τῆς διαπνοῆς ἐλλιπὲς, ἐπανορθώσασθαι γυμνασίαις οἷόν τε. τὸ δὲ τῆς ἑτέρας διαθέσεως εὐπηρέαστον ὑπὸ τῶν ἔξωθεν αἰτιῶν, οὔτ᾽ ἐπανόρθωσίν τινα ἑτέραν ἑτοίμην ἔχει. καὶ προσέτι ἐν αὐτῷ βλάβη τις οὐ μικρά, διαφορουμένων πολλάκις, οὐ τῶν περιττωμάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς τροφῆς. Quanquam recentiores quidam medici ità diſtinguunt iſta, ut inutilis materiæ *perſpirationem.* utilis verò *difflationem* indigitent. Nec illud ſilendum διαπνοῆς occaſione hujuſce anſam arripuiſſe Sanctorium quendam Juſtinopolitanum novam *Staticæ* dictæ *Medicinæ* rationem comminiſcendi; quam libro peculiari, quem *Statigomaſtiga* inſcripſit, demolitum ivit Hippolytus Obicius Ferrarienſis. Sed nec, quod Plato in *Timæo* aliam quandam διαπνοὴν ſtatuiſſe videtur, quâ aër exterior per meatus occultos in corpus ſe inſinuet, quo ſufficiatur id quod expiratione abierit. Διὸ δὴ (inquit, nimirum, ὅτι κενὸν οὐδέν) τὸ τῶν στηθῶν καὶ τὸ τοῦ πνεύμονος ἔξω μεθιὲν τὸ πνεῦμα, πάλιν ὑπὸ τοῦ περὶ τὸ σῶμα ἀέρος, εἴσω διὰ μανῶν τῶν σαρκῶν δυομένου καὶ περιελαυνομένου, γίνεται πλῆρες. αὖθις δὲ ἀποστρεφόμενος ὁ ἀὴρ, καὶ διὰ τοῦ σώματος ἔξω ἰὼν, εἴσω τὴν ἀναπνοὴν περιωθεῖ, κατὰ τὴν τοῦ σώματος, καὶ τῶν μυκτήρων δίοδον.

Τὸ δὲ ἑαυτῷ χρῆσθαι | Senec. *epiſt.* 58. *Multis iners vita ſine uſu jacuit ſui.* Et *ep.* 60. *Vivit is, qui ſe utitur. qui verò latitant & torpent, ſic in domo ſunt, tanquam in conditivo. horum licèt in limine ipſo nomen marmori inſcribas; mortem ſuam antecesſerunt.*

Τοὺς τοῦ καθήκοντος ἀριθμοὺς ἀκριβοῦν | Ità *lib.* 6. § 26. Πᾶν καθῆκον ἐξ ἀριθμῶν τινων συμπληροῦται. Laërt. *lib.* 7. in Zenone: Καλὸν δὲ λέγουσι τὸ τέλειον ἀγαθὸν, παρὰ τὸ πάντας ἀπέχειν τοὺς ἐπιζητουμένους ἀριθμοὺς ὑπὸ τῆς φύσεως, ἢ τὸ τέλειον σύμμετρον. Stob. *excerpt. tom.* 1. *lib.* 2. *tit.* 3. § 8. Κατόρθωμα δ᾽ εἶναι λέγουσι καθῆκον πάντας ἐπέχον τοὺς ἀριθμοὺς, ἢ τέλειον καθῆκον. Quod Cicer. *Offic. l.* 3. *Illud autem officium, quod rectum iidem appellant, perfectum atque abſolutum eſt, &, ut iidem dicunt, omnes numeros habet.* & *de fin. l.* 3. *Quæ nos recta, aut rectè facta, illi autem appellant* κατορθώματα, *omnes numeros virtutis continent.* & *de divinat. l.* 1. § 23. *Quidquam eſſe poteſt caſu factum, quod omnes in ſe habet numeros veritatis?* Senec. *ep.* 71. *Idem eſſe dicebat Socrates veritatem & virtutem. quomodo illa non creſcit, ſic nec virtus quidem. habet numeros ſuos, plena eſt.* & *epiſt.* 115. *Non poteſt quiſquam niſi ab initio formatus, & totâ ratione compoſitus, omnes exequi numeros, ut ſciat, quando oporteat, & in quantum, & cum quo, & quemadmodum.* Plinius deniq; min. in *panegyr.* *Omnes comitatis numeros obibat.* Quòd autem virtuti ac veritati *numeros* attribuunt, tractum à *numeris ſaltatoriis* cenſet cl. Caſaubonus; ſiquidem Latini ſolent pro ὀρχεῖσθαι dicere, *in numerum exultare*: ut Lucret. *l.* 2.

Ludunt, in numerúmque exultant ſanguine læti.

vel *ad numerum moveri.* Perſius *Sat.* 5. *v.* 122.

Hæc miſcere nefas; nec cùm ſis cætera foſſor,
Tres tantùm ad numeros ſatyrum moveare Bathylli.

ubi

ubi *fossor*, imperitus, insipiens. *Satyrum moveri*, sive *saltare ad tres numeros Bathylli*; δὶς ἢ τρὶς καλῶς ὀρχήσασθαι κατὰ Βάθυλλον· *duos aut tres staticulos ex arte facere & perfectè.* Idem & apud Ciceronem simile *parad.* 3. *Histrio si paulo se movit extra numerum, aut si versus pronunciatus est syllabâ unâ brevior aut longior, exibilatur & exploditur: in vita, quæ omni gestu modulatior, omni versu aptior esse debet, ut in syllaba te peccare dices?* Hæc pleraque *ad Pers.* Casaub. At Lipsius *palæstræ* peculiare vocabulum esse contendit in *motibus illis* & *formatione flexúque membrorum:* atq; indè formulam hanc desumptam. Ità Demetrius Cynicus, apud Senecam *de benefic. lib.* 7. *c.* 1. *Magnus luctator est, non qui omnes numeros nexúsque perdidicit, quorum usus sub adversario rarus est; sed qui in uno se aut altero bene & diligenter exercuit.* In eandem sententiam Fabius *instit. lib.* 12. *c.* 2. *Palæstrici doctores illos, quos numeros* (ità Lips. *nervos*, malè) *vocant, non idcirco discentibus tradunt, ut iis omnibus quæ didicerunt in ipso luctandi certamine utantur; sed ut subsit copia illa, ex qua unum aut alterum, cujus se occasio dederit, efficiant.* Juvenal. de muliere ad palum se exercente, *Sat.* 6. *v.* 250.

Atque omnes implet numeros. ——

De Amesia Sentia caussam suam apud populum agente Val. Max. *l.* 8. *c.* 3. *Partésque omnes ac numeros defensionis, non solùm diligenter, sed & fortiter executa.* ità restituit ex Manuscriptis St. Pighius, quod priùs, *Motúsque omnes ad nervos*, legebatur. Quod autem istìc πάντας τοὺς ἀριθμοὺς ἀπελθεῖν, ἢ ἐπέχειν, id Lucianus πάσαις ταῖς γραμμαῖς ἀπηκριβῶσθαι, dixit, in *imaginib.* Καλλίστη μὲν, καὶ πάσαις ταῖς γραμμαῖς ἀπηκριβωμένη. translatione *à pictura* petita, cui manus novissima ità est admota, ut nihil ampliùs desiderari possit.

Τὸ φανταζόμενα διαρθροῦν | *Quæ animo concepit, in ordinem collocare.* Xyl. *imaginationes subitaneas corrigere.* Cas. quod est διορθοῦν. malim, *animo præconcepta distinctè explicare.* Aristot. *Ethic. l.* 1. *c.* 7. δεῖ γὰρ ἴσως ὑποτυπῶσαι πρῶτον, εἶθ' ὕστερον ἀναγράψαι. δόξειε δ' ἂν παντὸς εἶναι προαγαγεῖν καὶ διαρθρῶσαι τὰ καλῶς ἔχοντα. Idem περὶ μορ. τῶν φυσικῶν. *l.* 2. *c.* 6. εἰ μὴ καλῶς διαρθρῶσιν οἱ λέγοντες. & *l.* 1. *c.* 5. σαφῶς μὲν οὐ διήρθρωται. Metaphorâ ductâ *à re physica*, fœtûs scil. in utero *dearticulatione*, vel etiam *ab arte obstetricia*, in qua mulieres ejus gnaræ *artus* infantis recens editi *explicant, confingunt*, & *ad situm figurámque debitum componunt.* in scriptis autem Hippocraticis τὸ διορθοῦν & τὸ διαρθροῦν librariorum incuriâ crebrò invicem permutantur.

Εἰ ἤδη ἐξακτέον αὑτὸν | *Utrùm educere atque exigere se oporteat.* è vita scil. Ità & Clemens usurpavit, *Strom. l.* 4. de hæreticis quibusdam, qui martyrio se ultrò objiciebant, ἐπιπηδῶντες τῷ θανάτῳ τούτους ἐξάγειν ἑαυτοὺς ἀμαρτύρως, λέγομεν, κἂν δημοσίᾳ κολάζωνται. quo loco τὸ ἀμαρτύρως (quod obiter adnotamus) non est cum λέγομεν, (utì Sylburgius putavit) sed cum ἐξάγειν ἑαυτοὺς conjungendum. *dicimus eos ità sibi mortem accersere, ut martyres tamen non sint, nec martyrium obire dici debeant.* οὐ γὰρ, inquit, τὸν χαρακτῆρα σώζουσι τῆς μαρτυρίας τῆς πιστῆς. Vide *ad lib.* 11. § 3. & mox ex Cl. Heinsii restitutione: Αὐτίκα εὔλογον ἐξαγωγὴν τοῦ σπουδαίου συγχωροῦσι καὶ οἱ φιλόσοφοι, εἴ τις τὸ πράττειν οὕτω πηρώσειεν αὐτὸν, ὡς μηκέτι ἀπολελεῖφθαι αὐτῷ μηδὲ ἐλπίδα τῆς πράξεως. Vid. *l.* 8. § 47. Philosophi isti cum primis sunt Stoici. istorum enim hoc est dogma, licere, imò oportere, quandoque è vita sese educere. & εὔλογον ἐξαγωγὴν eam nuncupabant, *cùm justa caussa*, quam illi censebant, *demigrandi daretur.* ut Cic. *Tuscul. l.* 1. Jo. Stob. *Collectan. tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 4. § 8. Φασὶ δέ ποτε καὶ τὴν ἐξαγωγὴν ἐκ τοῦ βίου τοῖς σπουδαίοις καθηκόντως κατὰ πολλοὺς τρόπους. Pleniùs planiúsque Laert. in *Zenone.* Εὐλόγως τέ φασι ἐξάξειν ἑαυτὸν τοῦ βίου τὸν σοφὸν, ὑπὲρ πατρίδος, καὶ ὑπὲρ φίλων, κἂν ἐν σκληροτέρᾳ γένηται ἀλγηδόνι, ἢ πηρώσεσιν, ἢ νόσοις ἀνιάτοις. Senec. *epist.* 70. *Sapiens vivit, quantum debet, non quantum potest. videbit ubi victurus sit, cum quibus, quomodo, quid acturus.* — *Si multa occurrunt molesta & tranquillitatem turbantia, emittit se. nec hoc tantùm in necessitate ultima facit, sed cùm primùm illi ceperit suspecta esse fortuna. nihil existimat suâ referre faciat finem an accipiat.* Et *epist.* 17. *Si necessitates ultimæ inciderint, exiliet è vita, & molestus sibi esse desinet.* Idem *epistol.* 58. *Itaque de isto feremus sententiam, an oporteat fastidire senectutis extrema, & finem non opperiri, sed manu facere. propè est à timente, qui fatum segnis expectat: sicut ille ultra modum deditus vino est, qui amphoram exiccat, & fæcem quoque exorbet. de hoc tamen quæremus, pars summa vitæ, utrum fæx vitæ hæc sit, an liquidissimum ac purissimum quiddam; si modò mens sine injuria est, & integri sensus animum juvant, nec defectum & præmortuum corpus est. plurimum enim refert, vitam aliquis extendat an mortem. at si inutile ministeriis est corpus, quid ni oporteat educere animum laborantem? & fortasse paulò antè quàm debet faciendum est, nè cùm fieri debeat, facere non possis. & cùm majus periculum sit malè vivendi, quàm citò moriendi, stultus est qui non exigui temporis mercede, magnæ rei aleam redimit.* Et mox: *non relinquam senectutem, si me totum mihi reservabit; totum autem ab illa parte meliore. at si cœperit concutere mentem, si partes ejus convellere, si mihi non vitam reliquerit sed animam; prosiliam ex ædificio putrido ac ruenti. Morbum morte non fugiam, duntaxat sanabilem, nec officientem animo: non afferam mihi manus propter dolorem. Sic mori, vinci est. hunc tamen si sciero perpetuò mihi esse patiendum; exibo;* non

non propter ipsum, sed quia impedimento mihi futurus est ad omne propter quod vivitur. imbecillus est & ignavus, qui propter dolorem moritur: stultus, qui doloris caussâ vivit. Cato apud Cicer. *de finib. lib.* 3. *Sed cùm ab his (quæ secundùm naturam sunt) omnia proficiscantur officia: non sine caussa dicitur, ad ea referri omnes nostras cogitationes, in his & excessum è vita, & in vita mansionem. in quo enim plura sunt, quæ secundùm naturam sunt, hujus officium est in vita manere: in quo autem sunt plura contraria, aut fore videntur, hujus officium est, è vita excedere. ex quo apparet, & sapientis aliquando esse officium, excedere e vita, cùm beatus sit; & stulti manere in vita, cùm sit miser.* Hanc autem sententiam, quæ & Chrysippea est, exagitat Plut. *de commun. notit. c.* 10. & *c.* 29. Quod pro fundamento substernitur, ità Stob. expressit. τοῖς καθήκουσι καὶ τοῖς παρὰ τὸ καθῆκον, μετρεῖσθαι τήν τε ζωὴν καὶ τὸν θάνατον. Vide *infr. lib.* 5. § 29. Sed & Lips. *manuduct. l.* 3. *cap.* 22. Dogma ipsum exagitavit & Ter. Varro in *Satyra Menippea*, cui titulus Περὶ ἐξαγωγῆς· unde paucula adhuc supersunt fragmina, quæ argumenti totius gustum dent aliquem. Refutavit feliciter satis Alexander Aphrodis. in *libello*, quo disserit εἰ αὐτάρκης ἡ ἀρετὴ πρὸς εὐδαιμονίαν, ostendítque ex ipsorum principiis ἄλογόν τε καὶ ἄτοπον ὅλως, τὴν εὔλογον ὀνομαζομένην τὴν ἐξαγωγήν. Πῶς εὔλογος, inquit, ἐξαγωγὴ τῷ τὴν ἀρετὴν ἔχοντι, ἐν μακαρίῳ βίῳ ὄντι; ὡς γὰρ ἄτοπον τὸ λέγειν τὸν Δία ἐθέλειν ἀποθανεῖν· οὕτως ἄτοπον καὶ τῷ ἐπίσης τούτῳ μακαρίως ζῶντα (audis fastûs Stoici verba; de quo *ad* § 7.) ἑαυτὸν ἐξάγειν εὐλόγως τούτου τοῦ βίου. τὸ γὰρ μήτε παρόντος τινὸς κακοῦ, μήτε προσδοκωμένου, τῆς τε ἄκρας εὐδαιμονίας περὶ αὐτὸν οὔσης, τὸν βίον ἀπολιπεῖν, καὶ αὐτὴν τὴν ἀρετὴν, βούλεσθαι, θαυμάσιον, καὶ τῷ κατὰ λόγον μαχόμενον. πῶς γὰρ εὔλογον τὴν ἀρετὴν τοῦθ᾽ ὑποβάλλειν τῷ σοφῷ; οὐδὲ γὰρ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων τινὸς, οὕτω δὲ καὶ εὐδαιμονίας εὔλογον ἅλις ἔχειν. οὐδεὶς γὰρ κόρος εὐδαιμονίας καὶ ἀρετῆς. εἰς ἄπειρον γὰρ τῶν τελῶν ὄρεξις· καὶ οὐκ ἔτ᾽ ἄλλο τι αὐτῶν ἡ ἀναφορά. Ità absurdum esse dogma contendit; utpote quod nec rationi ipsi, nec ipsorum etiam principiis consentaneum existat. éstq; reverâ pietati veræ religioniq; sanæ prorsus adversum. Agnoscunt hoc & exteri. Socrates apud Platonem *Phædone*: ὡς ἔν τινι φρουρᾷ ἐσμὲν οἱ ἄνθρωποι· καὶ οὐ δεῖ αὑτὸν ἐκ ταύτης ἐξάγειν, οὐδὲ ἀποδιδράσκειν. Et tanquam ex Africani persona Cicero *de repub. l.* 6. apud Macrob. *in Scip. somn. l.* 1. *c.* 13. *Piis omnibus retinendus animus est in custodia corporis; nec injussu ejus à quo ille est vobis datus, ex hominum vita migrandum est; ne munus assignatum à Deo defugisse videantur.* Idem ipse *Tusc. l.* 1. *Vetat dominans ille in nobis Deus, injussu hinc nos suo discedere.* Et in *Caton. Vetat Pythagoras injussu imperatoris, id est, Dei, de præsidio & statione vitæ decedere.* Apul. *de philosoph. Sapiens corpus non relinquet invito Deo. nam etsi in ejus manu est mortis facultas, & quamvis sciat se terrenis relictis consecuturum esse meliora, nisi perpetiendum istud lex divina decreverit, accersere tamen eum mortem non debere.* Plura habes apud Lips. *manuduct. lib.* 3. *c.* 23. & *in Tacit. hist. lib.* 2. E nostris eleganter Lactant. *institut. l.* 3. *cap.* 18. *Si homicida nefarius est, quia hominis extinctor est: eidem sceleri obstrictus est, qui se necat; quia hominem necat: immò verò majus esse id facinus existimandum est, cujus ultio Deo soli subjacet. Nam, sicut in hanc vitam non nostra sponte venimus; ita rursus ex hoc domicilio corporis, quod tuendum nobis assignatum est, ejusdem jussu recedendum est, qui nos in hoc corpus induxit, tam diu habitaturos, donec jubeat emitti. Et si vis aliqua inferatur, æquâ mente id ferendum est, cùm extincta innocentis anima inulta esse non possit; habeamúsque judicem magnum, cui soli vindicta integra semper est.* Piè item admodum disertéque Augustin. *de Civit. Dei lib.* 1. *cap.* 27. *Hoc dicimus, hoc asserimus, hoc modis omnibus comprobamus, neminem spontaneam mortem sibi inferre debere, velut fugiendo molestias temporales, nè incidat in perpetuas: neminem propter aliena peccata; nè hoc ipso incipiat habere gravissimum proprium, quem non polluebat alienum: neminem propter sua peccata præterita, propter quæ magis hâc vitâ opus est, ut possint pœnitendo sanari: neminem velut desiderio vitæ melioris, quæ post mortem speratur; quia reos suæ mortis post mortem vita non suscipit. restat una caussa, propter quam se quis occidat; nè in peccatum irruat, vel blandiente voluptate, vel sæviente dolore. hanc si admittimus, cur non baptizatis suademus, se illico interimant? tunc enim tempus est cavendi omnia futura peccata, cùm omnia sint deleta præterita. porrò hoc si quis putat, non dico, desipit, sed insanit. hoc ergò quia nefas est dicere, nefas est profectò se occidere. nam si hoc sponte faciendi ulla justa caussa esse posset, proculdubiò justior quàm illa non esset. quia verò nec illa est, ergò nulla est.* Videndus idem in *epist.* 61. & sub ejusdem nomine, nisi Erasmum fefellerit, Hugo Victor. *de patient. c.* 13. qui his verbis concludit: *si paricida eo sceleratior, quàm quilibet homicida, quia non tantum hominem, verùm etiam propinquum necat; & in ipsis paricidiis, quantò propinquiorem quisque peremerit, tantò judicatur immanior; sine dubio pejor est, qui se occidit, quia nemo est homini seipso propinquior. Et quomodo innocens judicabitur, cui dictum est, Diliges proximum tuum, tanquam te, si homicidium committit in seipso, quod prohibetur in proximo?* Vide Epictetum, & nostrum ipsum, *l.* 5. § 10. & *l.* 9. § 3.

Ἐξιστάνειν] Epicurus apud Senec. *epist.* 26. *Meditare, utrum commodius sit, vel* [illegible] *transire ad nos, vel nos ad eam.* Et de viro sapiente ipse *epist.* 70. *Cùm primum illi cœperit suspecta esse fortuna, diligenter circumspicit, nunquid illo die desinendum sit.*

sit. Plin. min. *l.* 1. *epist.* 22. *Impetu quodam & instinctu currere ad mortem, commune cum multis: deliberare verò, & caussas ejus expendere, útque suaserit ratio, vitæ mortisque consilium suscipere vel ponere, ingentis est animi. Deliberationem* ea de re seriam instituit Tullius Marcellinus apud Senecam *epist.* 77. *cogitationem* & *consultationem* Titus Aristio apud Plin. *epist. supradictâ.* Verùm hoc delirus & mente motus, vel per morbum, vel per ætatem, inquit Marcus, jam non potest.

Παραποσβέννυται | Ita *l.* 12. § 15. παραποσβήσεται, de quo Lucretii illud usurpari poterit, *l.* 3.

Mortua cui vita est prope jam vivo atque videnti.

atque hoc est, quod Seneca *de tranq. c.* 3. *Ultimum malorum censet, ex vivorum numero excedere, antequam moriare.*

Χρὴ οὖν ἐπείγεσθαι | Vide Senec. *ep.* 76. *ad lib.* 2. § 2.

Τῷ ἐγγυτέρω τοῦ θανάτου ἑκάστοτε γίνεσθαι | D. Jun. f. διὰ τό. Verùm παρὰ cum verbo infinito idem valet ac διὰ τό. Alexand. Aphrodis. *problem. lib.* 1. *qu.* 36. παρὰ τὸν περὶ αὐτοὺς ἀέρα ποιοῦσθαι. id est, διὰ τό. *eò quod aër eis circumfusus afficitur.* Theophr. *de causs. plant. l.* 1. *c.* 16. Μεγάλας εὐθὺς διαφορὰς ἔχουσιν οἱ καρποὶ, παρὰ ξυλώδεις, ἢ γεώδεις, ἢ ξηροὶ, ἢ λιπαροὶ τὴν φύσιν εἶναι. *eò quòd vel lignosi, vel terrei, vel sicci, vel pingues sint naturâ.* Idem *ibid. l.* 6. *c.* 5. Εἰ μὴ ἄρα καὶ τοὺς πόρους ἐνταῦθα ἄν τις αἰτιάσαιτο, παρὰ μὴ ἁρμόττειν. *nisi si quis poros in caussa esse existimaverit, eò quod minus sint congrui.* quem locum frustra solicitat Clariss. Jul. Scaliger. & *c.* 14. Ἐπεὶ καὶ τὰ γ' ἐν τοῖς ἁλμώδεσι φυόμενα, παρὰ ἔχειν ἁλμυρίδα τινὰ, οὐκ ἄλογον,——ἔνια καὶ εὐχυλότερα καὶ βελτίω γίνεσθαι. *eò quòd salsedinem quandam habeant.* Atque hæc de Syntaxi. Sententiam quod attinet; Aug. *de Civit. Dei l.* 13. *c.* 10. *Ex quo quisque in isto corpore morituro esse ceperit, nunquam non in eo agitur, ut mors veniat. Hoc enim agit ejus mutabilitas toto tempore vitæ hujus, ut veniatur in mortem. nemo quippe est, qui non ei post annum sit, quàm ante annum fuit, & cras quàm hodie, & hodie quàm heri, & nunc quàm paulò ante propinquior, ut omnino nihil sit aliud tempus vitæ hujus, quàm cursus ad mortem.* Senec. *ad Marc. c.* 20. *Habebit quisque, quantum illi dies primus adscripsit. ex illo quo primùm lucem vidit, iter mortis ingressus est, accessitque fato propior: & illi ipsi qui adjiciebantur adolescentiæ anni, vitæ detrahebantur.— quò facilius obrepat mors, sub ipso vitæ nomine latet. incrementa ipsa si bene computes, damna sunt.* Idémq; *epist.* 120. *Quotidie propiùs ab ultimo stamus; & illò unde nobis cadendum est, hora nos omnis impellit.*

Nam vita morti propior est quotidie. Phædrus *fab. l.* 4. Quod Poeta recentior pluribus sic extulit:

Velut secundo vecta navis flumine
Sensim propinquat littori: sic indies
Vivendo morti appellimur propinquiùs.

Hinc Gregor. Rom. *l.* 6. *ep.* 26. *Vita nostra navigationi est similis, is namq; qui navigat, stat, sedet, jacet, vadit, quia impulsu navis ducitur. ita ergo & nos sumus, qui sive vigilantes, sive dormientes, sive tacentes, sive loquentes, sive ambulantes, sive quiescentes, sive volentes, sive nolentes, per momenta temporum quotidie ad finem tendimus.*

§ 2. Τὰ ἐπιγινόμενα | Quæ & ἐπιγεννήματα dicuntur, *l.* 6. § 36. *Quæ rebus eis, quas vel natura vel ars ex intentione primaria producit, aut casu aut necessariò etiam, sed præter intentionem utriusque superveniunt aut interveniunt.* Maxim. Tyr. *dissert.* 25. Καθάπερ ἐν ταῖς τῶν τεχνῶν χειρουργίαις, τὰ μὲν ἡ τέχνη προηγουμένως δρᾷ, στοχαζομένη τοῦ τέλους, τὰ δ' ἕπεται τῇ χειρουργίᾳ. οὐ τέχνης ἔργα, ἀλλ' ὕλης πάθη, σπινθῆρές τε ἐξ ἄκμονος, καὶ ἐκ βαύνου αἰθαλώσεις, καὶ ἄλλο ἐξ ἄλλης πάθος, ἀναγκαῖον μὲν τῇ ἐργασίᾳ, οὐ προηγούμενον δὲ τῷ τεχνίτῃ· οὕτως ἀμέλει καὶ ὅσα περὶ γῆν πάθη γίνεται, ἃς καλοῦμεν κακῶν ἀνθρωπίνων ἐμβολάς. ἐνταῦθα ἡγητέον ἀναίτιον καὶ τὴν τέχνην, εἶναι δὲ ταῦτα τῆς τοῦ ὅλου δημιουργίας ὥσπερ τινὰς ἑπομένας καὶ ἀναγκαίας φύσεις. quod idem ferè Philo *de provident.* (habes apud Eusebium *præpar. l.* 8. *c. ult.*) Αἱ τῶν στοιχείων μεταβολαὶ ταῦτα γεννῶσιν, οὐ προηγούμενα ἔργα φύσεως, ἀλλ' ἑπόμενα τοῖς ἀναγκαίοις, καὶ τοῖς προηγουμένοις ἐπακολουθοῦντα. Idémq; *ibid.* ad Marci mentem aptissimé: Ὅσα δὲ ὁμοιότροπα ἐπακολουθήματα, οὐκ ἔργα φύσεως προηγούμενα, φυσικοῖς δ' ἐπισυμβαίνοντα ἔργοις, οὐ μὴν ἀλλὰ παρέχει τινὰ καὶ ταῦτα χρείαν ἀναγκαίαν τοῖς φρονιμωτέροις.

Ἄρτου ὀπτωμένου | *Cùm panis pinsitur.* Xyl. at *panis* non pinsitur, sed *far* vel frumentum ad panem. Varro de *ling. Lat. l.* 4. *Pilum, quod eo far pinsunt. id ubi fit, pistrinum.* & *de re rustic. l.* 1. *c.* 63. *Far, quod in spicis condideris per messem, promendum hyeme, ut in pistrino pinsatur & torreatur.* Idem Nonio laudante, in ταφῇ Μενίππου *Nec pistorem ullum nossent, nisi eum qui in pistrino pinseret farinam.* Sed nec *farina* pinsitur, sed *far*, unde *farina* fiat. *far* ergo rescribendum. Sic enim & idem *ibidem* ex *de vita P. R. l.* 1. *Nec pistoris nomen erat, nisi ejus qui ruri far pinsebat.* Verto itaque, *panis cùm coquitur.* nec sum inscius Græcis aliud ἕψειν, aliud ὀπτᾶν sonare. Ex Philochoro Athen. *l.* 14. de Atheniensibus, Ταῖς ὥραις θύοντες οὐκ ὀπτῶσιν, ἀλλ' ἕψουσι τὰ κρέα. contra planè quàm Hebræis indictum, cùm agnum paschalem immolarent, *Exod. c.* 12. *v.* 9. Diogenes etiam eodem *l.* 8. referente, quærenti uter piscis præstaret, *congrus* an *lupus*, ὁ μὲν ἑφθὸς, ὁ δὲ ὀπτός. quod nos Angli diceremus, the one boiled, and the other broiled. Itaq; si vocabuli Græci significatum peculiarem sequamur, *panes torrere* potiùs, quàm *coquere* diceremus, &

& *fruges* quidem *tostas* etiam Latini dicunt, uti & *far* suprà *torreri* Varro. Maro *Æn. l.* 1.

——frugésque receptas
Et torrere parant flammis & frangere saxo.

Verùm *panes*, ut nec *pinsere*, sic rariusculè *torrere*, ut plurimùm *coquere* dicunt. Plin. *l.* 18. *c.* 11. *Panis varia genera; ——à coquendi ratione, ut furnacei, vel artoptitii, aut in clibanis cocti.* Varro *de vit. P. R. l.* 1. *Cocula, quæ coquebant panem, primùm sub cinere, posteà in furno.* Cato *de re rustic. c.* 74. *Panem depstitium, ubi bene subegeris, defingito, coquitóque sub testu.* & *c.* 75. *Libum in foco caldo sub testu coquito leviter.* & *c.* 76. *Placentam videto bene & otiosè percoquas.* Vocabulo etiam eodem, Nonio referente, usus est Cicero, quo Xenophontis illud ex Oeconom. exprimeret, ἡ δὲ γῆ ὀπτῶτο ὑπὸ τοῦ ἡλίου, *terram ab sole percoqui.*

Προθυμίαν πρὸς τὴν τροφὴν ἰδίως ἀνακινεῖ | Ità Naso *remed. l.* 2.

Non facilè esuriens visâ retinebere mensâ:
Et multùm saliens incitat unda sitim.

alii *multam.* quid si *nullam* legerimus? ut sit sensus; *sitim suscitat, etiam ubi nulla prius fuerit.*

Τὰ σῦκα, ὁπότε ὡραιότατά ἐστι, κέχηνε | Naturæ vi scil. sed & artis ope nonnunquam, quæ ἐρινασμὸς dicta, Theophrast. *l.* 2. *c.* 9. *Ficetis caprificus permiscetur. is culices parit, qui ad ficum adsitam volantes, morsúque crebro ficuum ora* (an *coria*, ut Dalechamp.) *aperientes, atque ità penetrantes, intus solem primò secum adducunt, cerealésque auras immittunt foribus apertis.* Plin. *hist. nat. lib.* 15. *cap.* 19. τὸ χαίνειν autem & de *malis punicis* usurpavit Cassianus Bassus, sub Constantini Cæsaris nomine, ex Africano, *geopon. lib.* 10. *cap.* 30. Ὥστε ῥοιὰς μὴ χαίνειν.

Δρυπετέσι ἐλαίαις | Δρυπεπέσι, Xyland. alii, δρυπεπέσιν. illud potius, si aut notationem respicimus, aut Grammaticis fidem adhibemus. dictas enim δρυπεπεῖς sive ἐλαίας, sive ἰσχάδας, παρὰ τὸ πίπτειν τὰς ἐν τῷ δένδρῳ πεπαινομένας, monet Eustath. *ad Il.* β. & *Odyss.* μ. & Suidas. at verò δρυπετεῖς, παρὰ τὸ πίπτειν, τὰς ἀπὸ δένδρου πεπτωκυίας, ὠμὰς, Hesych. nec dissentit Plinius *hist. nat. l.* 12. *c.* 27. *Drupa vocatur, priusquam cibo matura sit, jam tamen colorem mutans.* & *lib.* 15. *c.* 1. *Quantò maturior bacca, tantò pinguior succus, minúsque gratus. optima ætas ad decerpendum inter copiam bonitatémque, incipiente baccâ nigrescere. nostri vocant Drupas,* Græci verò *Drypetas:* vel, ut alii codices, *drypetidas.* Obiter restituenda in Theophrast. de *causs. plant. l.* 6. *c.* 11. vox δρυπεπεῖς, vel δρυπετεῖς saltem, ubi perperam in excusis Venet. ὑδρεπετεῖς, Lugd. δρυφρεπεῖς, legitur.

Τὸ ἐγγὺς τῇ σήψει | Καὶ γὰρ ἡ δρυπεπὴς ἐν σήψει. Theophr. *de causs. plant.*

Ἥδιόν τι κάλλος | Senec. *epist.* 12. *Gratissima sunt poma, cùm fugiunt. pueritiæ maximus in exitu decor est: deditos vino potatio extrema delectat, illa quæ mergit, quæ ebrietati summam manum imponit. quod in se jucundissimum omnis voluptas habet, in finem sui differt. jucundissima est ætas devexa jam, non tamen præceps. & illam quoque in extrema tegula stantem, judico habere suas voluptates: aut hoc ipsum succedit in locum voluptatum, nullis egere.*

Οἱ στάχυες δὲ κάτω νεύοντες | Quod est granditatis gravitatísque indicium. Plut. *de profect. indic.* Οἱ μὲν οὖν γεωργοὶ τῶν σταχύων ἥδιον ὁρῶσι τοὺς κεκλιμένους καὶ νεύοντας ἐπὶ γῆν, τοὺς δ' ὑπὸ κουφότητος αἰρομένους ἄνω, κενοὺς ἡγοῦνται καὶ ἀλαζόνας. οὕτω δὴ καὶ τῶν φιλοσοφεῖν βουλομένων νέων, οἱ μάλιστα κενοὶ καὶ βάρος οὐκ ἔχοντες, θράσος ἔχουσι, καὶ σχῆμα, καὶ βάδισμα, καὶ πρόσωπον ὑπεροψίας καὶ ὀλιγωρίας μεστὸν, ἀφειδοῦσης ἁπάντων· ἀρχόμενοι δὲ πληροῦσθαι καὶ συλλέγειν καρπὸν ἀπὸ τῶν λόγων, τὸ σοβαρὸν καὶ φλοιῶδες ἀποτίθενται. De vite pariter Senec. *epist.* 41. *Vitem laudamus, si fructu palmites onerat, si ipsa ad terram, pondere eorum quæ tulit, adminicula deducit.* quò respexit forsan interpres Anglicanus, qui cùm *uvas* verterit, non στάχυας sed σταφυλὰς legisse videtur. Ità Homer. de loco vitibus consito, *Il.* σ. *v.* 561.

——σταφυλῇσι μέγα βρίθουσαν ἀλωήν.

& de arboribus itidem pomiferis, *Odyss.* τ. *v.* 112.

——βρίθῃσι δὲ δένδρεα καρπῷ.

quod Lucret. *l.* 1.

——*crescunt ipsæ, fructúque gravantur.*

sed & de papavere, *Iliad.* θ. *v.* 306.

Μήκων ὡς ἑτέρωσε κάρη βάλεν, ἥτ' ἐνὶ κήπῳ
Καρπῷ βριθομένη.——

Segetem autem istiusmodi inter pulcerrima simul ac jucundissima ponit Tragicus nescio quis apud Platon. *epist.* 1. verbis his:

Οὐ χρυσὸς ἀγλαὸς σπανιώτατος,
Ἐν θνατῶν δυσελπίστῳ βίῳ,
Οὐδ' ἀδάμας, οὐδ' ἀργύρου κλῖναι,
Ἀνθρώπων δοκιμαζόμεν' ἀστράπτει πρὸς ὄψεις,
Οὐδὲ γαίας εὐρυπέδου γόνιμοι
Βρίθοντες αὐτάρκεις γύαι,
Ὡς ἀγαθῶν ἀνδρῶν ὁμοφραδμων νόησις.

Vide *Psal.* 64. *v.* 13.

Τὸ τοῦ λέοντος ἐπισκύνιον | Ἐπισκύνιον nunc in *torvitatis* indicio. Ità de Leone usurpavit Homerus *Iliad.* ρ. *v.* 136.

Πᾶν δέ τ' ἐπισκύνιον κάτω ἕλκεται ὄσσε καλύπτων.
Lumina demissúmque supercilium obnubebat.

de Harpalyco Theocritus *Idyll.* 24. *v.* 116.

——τὸν οὐδ' ἂν τηλόθι λεύσσων
Θαρσαλέως τις ἔμεινεν ἀεθλεύοντ' ἐν ἀγῶνι
Τοῖον ἐπισκύνιον βλοσυρῷ ἐπέκειτο προσώπῳ.
——*procul quem contra nemo tueri*
Constans sustinuit, grave cùm certamen obiret:
Tale supercilium torvæ incubuit faciei.

aliquan-

aliquando & in *gravitatis* ac *ſeveritatis.* ità de Zenone Zenodotus apud Laërt. *l.* 7.

Ζήνων σὺν πολιῷ σεμνὸς ἐπισκυνίῳ.

Spectandus cano Zeno ſupercilio.

Cicero *pro P. Sext.* *Nam quid ego de ſupercilio dicam? quod tum hominibus non ſupercilium, ſed pignus reipublicæ videbatur. tanta erat gravitas in oculo, tanta frontis contractio, ut illo ſupercilio reſpub. tanquam Atlante cœlum niti videretur.* Ità τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα accipio in Diphili illis apud Athen. *l.* 2. ubi vini vim depingens, inter alia,

Τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα συμπείθεις γελᾶν,

De homine loquitur gravi & ſevero; non de triſti mœroríſque pleno, ut Victorius vult, *Var. lect. l.* 8. *c.* 1. quandoque in *faſtûs* etiam & *ſuperbiæ*. Plin. *hiſt. nat. lib.* 11. *cap.* 37. de *ſuperciliis*: *Hæc maximè indicant faſtum. Superbia alibi conceptaculum, ſed hîc ſedem habet. in corde naſcitur, huc ſubit, hîc pendet. Nihil altius ſimul abruptiúſque invenit in corpore, ubi ſolitaria eſſet.* Itaque Demetrius Phaler. referente *l.* 5. Laërtio; μὴ μικρὸν εἶναι μέρος τὰς ὀφρῦς. ὅλῳ γοῦν ἐπισκοτῆσαι δύνασθαι τῷ βίῳ. Eſt autem τὸ ἐπισκύνιον, (quod vocabulum H. Stephano excidiſſe mirum, cùm τοῦ σκύνιον tamen meminerit) τὸ ἐπάνω τῶν ὀφρύων μέρος, ut Euſtathius; τὸ ἐπάνω τῶν ὀφθαλμῶν ὀφρύδιον, ἢ τὸ μεσόφρυον, ut Heſych. vel etiam τὸ συνοφρύωμα τοῦ μετώπου, ut Heracleo Scholiaſtes; *oculis incumbens ſupercilium*, vel etiam *ſuperciliorum in fronte commiſſura.* diſtinctiùs paulò Pollux, *l.* 2. *c.* 4. § 25. τὰ ὑπεράνω τῶν βλεφάρων, σκύνια· ὅθεν καὶ τὰ περὶ τὰς ὀφρῦς γεῖσα, ἐπισκύνια. *quæ palpebris imminent, ſive palpebrarum partes ſuperiores,* σκύνια· *unde* ἐπισκύνια, *ſuggrundarum inſtar prominentes circa frontem ſuperciliorum projectus.* quâ ratione Ariſtot. etiam *de part. animal. l.* 2. *c.* 15. τὰς ὀφρύας καὶ βλεφαρίδας οἷον γείσωμα eſſe dixit. Et Apul. *de dogmat. Platon.* *Superciliorum ſepes præmuniunt oculos, nè deſuper proruat, quod teneras viſiones molleiſque perturbet:* Ὀφρὺς *frons*: & indè Latina vox non à *foraminibus oculorum*, ut Iſidor. *orig. l.* 11. *c.* 1. aut *quòd in ea ſiti ſint oculi, qui ſunt quaſi fores & feneſtræ animi*; ut Jungus noſter *in Pſal.* 131. nec à φροντὶς, *quod ea fronte contracta indicetur*, ut alii. σκύνιον, *cilium.* & hoc à Græcis deductum: non *à celando oculos*, ut Iſidor. ubi ſuprà. aut à *cilendo*, id eſt, movendo, ut Balbus in Cathol. Gloſſ. *Cinum*, ἐπισκύνιον· imò σκύνιον potiús. quod & *Scenam* dixiſſe Apuleium *Miles. l.* 11. autumat Scipio Gentil. *parerg. l.* 1. *c.* 37. Vocabuli id, apud Prudent. in Romani martyrio, reſtituit Scalig. *Auſon. lect. l.* 2. *c.* 1.

Cinos ſupinat, obvias offert genas.

quo loco *Quinos* perperam legebatur. *Cinum* autem, *cilum*, & *cilium*, inquit Herald. *adverſ. l.* 1. *cap.* 4. σκύνιον *cilium*, ut νίτρον λίτρον, νυμφὴ *lympha*, τριχιὰ *trichila*, ſi Scaligerum ſequimur; nam reclamat Salmaſius. atque hoc malo, quàm quod Guichard in *harmon. lingu.* à κοιλὶς, quod eſt tamen τὸ ἄνωθεν βλέφαρον Polluci. ἐπισκύνιον, *ſupercilium.* Plin. loco ſuperiùs laudato: *Extremum ambitum genæ ſuperioris antiqui cilium vocavere: unde & ſupercilia. Epiſcynion* etiam è Latinis Tertull. uſurpavit. *de pallio c.* 4. *Jamdudum cenſoriæ intentionis epiſcynio diſperſo.* Aſpectûs autem in *Leone torvitas* non eſt decora minùs, quàm in homine vultûs *gravitas*. Itaq; eos, qui hoc nomine Baſilium notabant, perinde facere ait Greg. Naz. in *epitaph.* ex quo mutuatus eſt Iſid. Peluſ. *l.* 3. *epiſt.* 99. ὥσπερ ἂν τὸν λέοντα αἰτιῷτό τις, ὅτι βλοσυρὸν, ἀλλὰ μὴ πιθήκειον, βλέπει.

Ὁ τῶν συῶν ἐκ τοῦ στόματος ῥέων ἀφρὸς | de *equo* pariter, ac *cane.* indè tanta pictoribus ſolicitudo de ſpuma ſcitè exprimenda. quo in conatu ſortem arti tuliſſe ſuppetias, Protogene canem, Nealce equum depingente, autor eſt Plin. *l.* 35. *c.* 10. quanquam iſtud Apelli adſcribant Dio Pruſ. *orat.* 63. Et Sext. Empiric. *Pyrrhon. hypotheſ. l.* 1. *c.* 12.

Συνεπικοσμεῖ | Vide quæ ex Auguſtino adduximus ad *lib.* 2. § 3. ſed & eundem *de vera religione c.* 40.

Ἡδέως πως διασυνίστασθαι | *eleganter factum eſſe.* Xyl. ut vel ἀστείως legerit, vel ἡδέως eodem ſenſu ceperit. Gloſſar. Διασυνίστημι, *conſtituo, inſtituo.* poteſt tamen iſtìc & in *commendandi* ſive *conciliandi* ſignificatu ſumi, qui τοῦ συνίστασθαι ſolennis eſt. ídque ſecutus videtur Caſ. quum vertit, *in quo oblectamentum ac volupe aliquid offendat.*

Ὅσα γραφεῖς καὶ πλάσται μιμούμενοι δεικνύουσιν | Ariſtotel. *politic. l.* 1. *c.* 4. Τοῦ χαίρειν τοῖς μιμήμασι πάντας, σημεῖον, τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἔργων. ἃ γὰρ αὐτὰ λυπηρῶς ὁρῶμεν, τούτων τὰς εἰκόνας τὰς μάλιστα ἠκριβωμένας χαίρομεν θεωροῦντες· οἷον θηρίων τε μορφὰς τῶν ἀτιμοτάτων, καὶ νεκρῶν. Plutarch. *de poet. leg. c.* 12. Γεγραμμένην σαῦραν ἢ πίθηκον ἢ Θερσίτου πρόσωπον ἰδόντες ἡδόμεθα καὶ θαυμάζομεν, οὐχ ὡς καλὸν, ἀλλ᾽ ὡς ὅμοιον. Et mox: Ὗος βοὴν καὶ ψόφον τροχιλίας καὶ πνευμάτων ῥοῖζον καὶ θαλάττης κτύπον ἀκούοντες, ἐνοχλούμεθα καὶ δυσχεραίνομεν· ἂν δέ τις πιθανῶς ταῦτα μιμῆται, καθάπερ Παρμένων τὴν ὗν, καὶ Θεόδωρος τὰς τροχιλίας, ἡδόμεθα. καὶ νοσώδη μὲν ἄνθρωπον καὶ ὕπουλον, ὡς ἀτερπὲς θέαμα φεύγομεν· τὸν δ᾽ Ἀριστοφῶντος Φιλοκτήτην, καὶ τὴν Σιλανίωνος Ἰοκάστην ὁμοίως φθίνουσι καὶ ἀποθνήσκουσι πεποιημένους ὁρῶντες, χαίρομεν. Idem de his gemina habet *Sympoſ. l.* 5. *c.* 1.

Γηραιὸς καὶ γέροντος ἀκμήν τινα καὶ ὥραν | Siquidem, præterquam quod de Agathone Euripides olim, ut Plut. in *Alcibiad.* & in *amator.* τῶν καλῶν καὶ τὸ μετόπωρον καλόν· eſt & in ipſa canitie ſpecioſum quiddam; quam idcirco non minùs eſſe ſenibus decori, quàm adoleſcentibus vires ornamento, teſtatur Rex ſapientiſſimus, *Parœm. c.* 20. *v.* 29. quo loco pro viribus ſapientiam, quæ in ætate illa minùs viget, per-

peram substituerunt interpretes Græci, dum vertunt; Κόσμος νεανίαις, σοφία δόξα δὲ πρεσβυτέροις, πολιαί. Nec omittendum Chrysippi illud, qui inter virtutis opera ponit, *lib. de Jove*, τὸ ἐγκρατῶς ἀπέχεσθαι ψυθαναπώσης γραός. quasi τὸ ἐπαφρόδιτον aliquid etiam istiusmodi silicerniis inesset. καὶ τὸ σωφρόνως ψυθανατώσαν ἀποτείψασθαι πρεσβύτην. quod certè majus quiddam meritò duci posset, quam σώφρεσιν ὀφθαλμοῖς τοιαύτην ὁρᾶν δύνασθαι. Utrumq; refert Plut. *de Stoic. Contradict. c.* 9. & *de commun. notit. cap.* 3.

Τὸ ἐν παισὶν ἐπαφρόδιτον | M. Cas. quare πᾶσιν legere voluerit, caussam nullam video. rectè Xyl. *puerorum, amori aptum, florem.* sive, *quicquid in pueris conspici potest*, quod in animis impudicis fœdum accendere possit amorem. opponitur enim τὸ τῶν παίδων ἐπαφρόδιτον, τῇ τῶν γερόντων ὥρᾳ.

Σώφρεσιν ὀφθαλμοῖς | Sophocles in prætura Periclis collega cùm prætereuntis pueri formam impensiùs laudasset, Pericles, Ὦ Σοφόκλεις, inquit, οὐ τὰς χεῖρας μόνον δεῖ καθαρὰς ἔχειν τὸν στρατηγὸν, ἀλλὰ καὶ τὰς ὄψεις. Plut. *Pericl.* quod in *vitis Rhetorum* tamen Isocrati ab eodem (si idem saltem est, quod ego nullus credo) tribuitur. id est, vertente Cicerone *offic. l.* 1. *At enim prætorem, Sophocles, decet, non solùm manus, sed etiam oculos abstinentes habere.* Et Valerio Max. latiùs diducente; *l.* 4. *c.* 3. *Prætoris non solùm manus à pecuniæ lucro, sed etiam oculos à libidinoso aspectu continentes esse debere.* quod καθαρὰς ὄψεις Plutarch. id σώφρονας ὀφθαλμοὺς noster istic. quod oculos tales habere illi, id Stobæus, ὄψιν ἔχειν παρ' ἑαυτῷ. qui tamen τὸ τοῦ σώφρονος vocabulum non omisit prorsus. ità enim extulit *tom.* 2. *sub tit.* 17. Ὦ Σοφόκλεις, τὸν σώφρονα στρατηγὸν οὐ μόνον τὰς χεῖρας, ἀλλὰ καὶ ὄψιν ἔχειν παρ' ἑαυτῷ δεῖ. Nam quod Erasm. *l.* 5. *in Peric. apoph.* 21. *linguam continentem* reddit, non video, quâ ratione motus id fecerit. Opponuntur autem istis à Petro *epist.* 2. *c.* 2. *v.* 14. ὀφθαλμοὶ μεστοὶ μοιχαλίδος· quales notat, vetátque Dominus apud Matth. *c.* 5. *v.* 28. Scilicet ut Clemens Alex. *pædag. l.* 3. *c.* 11. Πρὸ γὰρ παντὸς τοῦ σώματος διαφθείρονται οἱ ὀφθαλμοί. *Et impudicus oculus impudici cordis est nuncius.* Aug. *epist.* 109. videndus cum primis. Indè scitum illud Rhetoris cujusdam, qui impudicum an impudentem quendam dixit, οὐ κόρας, ἀλλὰ πόρνας ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἔχειν. Plut. *de verecund.* Lusit nimirum à vocabuli vario significatu, quod & *puellam*, & *pupillam oculi* designat: quomodo & Cynicus, qui Didymoni medico adulterii nomine infami virginis cujusdam oculum curanti, Ὅρα, inquit, μὴ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς παρθένου ἰατρεύων, τὴν κόρην φθείρῃς. Laert. *lib.* 6. in *Diogene.*

Οὐ παντὶ πιθανά | *Non cuivis credibilia.* interpres uterque. malim, *non cuivis grata*, gratiam, decorem, venustatem, voluptatem suprà inculcaverat. πιθανὸν, *gratum, blandum, lepidum, elegans.* hujusmodi enim cum primis sunt persuasoria. unde dictum Aristot. τὸ κάλλος παντὸς ἐπιστολίου συστατικώτερον. Laërt. *l.* 5. Grammaticus quidam à Budæo laudatus; Πιθανὸν κάλλος, τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ τοῦ ὁρῶντος πεῖθον θαυμάζειν. Lucian. alicubi. πολὺ τὸ πιθανὸν καὶ ἐπαγωγόν. *blanditiæ multum & illecebræ.* Aristid. καλοὶ γὰρ ἔτοι κόσμοι καὶ μάλα πιθανοὶ τοῖς πλήθεσι. *plebi grata.* Gregor. Naz. στηλιτ. 1. Καὶ τὴν λίαν ἀπάνθρωπον αὐτῷ τὸ φιλάνθρωπον, καὶ τὸ πιθανὸν βίαιον. De Phæace Plut. in *Alcib.* Ἐντευκτικὸς γὰρ ἰδίᾳ καὶ πιθανὸς ἐδόκει μᾶλλον, ἢ φέρειν ἀγῶνας ἐν δήμῳ δυνατός. *blandus magis ac conventibus privatis idoneus, quàm forensia certamina potis sustinere.* de Alcibiade item. τῇ δὲ φωνῇ τὴν τραυλότητα ἐμπρέψαι, καὶ τῷ λάλῳ πιθανότητα προσάγειν, χάριν ἐπιτελοῦσαν. *linguæ blæsitatem decuisse satis, & gratiam haud injucundam sermoni præbuisse.* Ità capiendum opinor illud Apostoli *ad Colos. c.* 2. *v.* 4. μή τις ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ. *nè quis vos verbis blandis, sive sermonis blanditiâ seducat.* ut sit idem ferè ἐν πιθανολογίᾳ παραλογίζεσθαι quod διὰ χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῆσαι eidem *ad Rom. c.* 16. *v.* 18. quanquam & ad dictionis elegantiam, & artificium rhetoricum referri possit: de quo Basil. *in hexaem. orat.* 3. Ὅσῳ τὸ ἐν ταῖς σώφροσι κάλλος τοῦ ἑταιρικοῦ προτιμότερον· τοσοῦτον καὶ τῶν ἡμετέρων λόγων πρὸς τοὺς ἔξωθεν τὸ διάφορον. οἱ μὲν γὰρ καλλωπισμένον τὸ πιθανὸν τοῖς λόγοις ἐπάγουσιν· ἐνταῦθα δὲ γυμνὴ τεχνασμάτων ἡ ἀλήθεια πρόκειται. *Sublimitate sermonum*, Vulg. interpres reddidit. *sermone blando*, Bud. *fuco specioso rationis humanæ*, Vatabl. *sermonis probabilitate*, Leo Jud. & Beza. quibus non repugnaverim prorsùs, quia πληροφορία συνέσεως *vers.* 2. præcesserat. malim tamen *sermone plausibili*, aut *persuasibili*.

Καὶ τὰ ταύτης ἔργα | *Et omnia ejus opera.* M. Cas. ac si esset, καὶ τὰ πάντα αὐτῆς ἔργα. quod non est necesse.

Περιπεσεῖται | leg. περιπεσεῖται· *multa ejusmodi occurrent.* quod interpretes cùm non adverterent, clausulam istam parùm commodè cum præcedentibus commiserunt.

§ 3. Ἱπποκράτης | Idem de medicis in genere. *l.* 4. §. 48.

Πολλὰς νόσους ἰασάμενος | *Quum multos sanâsset morbos.* Xyl. malim, *sustulisset.* Cels. *præfat. l.* 1. *quia non intersit, quid morbum faciat, sed quid tollat.* Naso *Ponti l.* 1. *eleg.* 4.

Tollere nodosam nescit medicina podagram.

Οἱ Χαλδαῖοι | De prognostis gemina, *lib.* 8. § 25.

Ἀλέξανδρος καὶ Πομπήιος | De *regibus, imperatoribus, tyrannis* in genere itidem *l.* 4. § 48. & *lib.* 6.

§ 3. lib. 6. § 47. Basil. Cæs. in illud, *Attende tibi.* Περιβλέψαι τοὺς περὶ σοῦ ἐν ταῖς ὁμοίαις περιστάσεσιν ἐξεταζομένους. ποῦ οἱ τὰς πολιτικὰς δυναστείας περιβεβλημένοι; ποῦ οἱ δυσμαχώτατοι ῥήτορες; ποῦ οἱ τὰς πανηγύρεις διατιθέντες, οἱ λαμπροὶ ἱπποτρόφοι, οἱ στρατηγοί, οἱ σατράπαι; οἱ τύραννοι; οὐ πάντα κόνις; οὐ πάντα μῦθος; οὐκ ἐν ὀλίγοις ὀστέοις τὰ μνημόσυνα τῆς ζωῆς αὐτῶν; Vide *lib.* 6. § 22. Menander in *certamine cum Philistione an Philemone* à Jan. Rutgersio *var. lect. l.* 4. evulgato.

Ὅταν εἰδέναι θέλῃς σεαυτὸν ὅστις εἶ,
Ἔμβλεψον εἰς τὰ μνήμαθ', ὡς ὁδοιπορεῖς.
Ἐνταῦθ' ἔνεστιν ὀστέα καὶ κούφη κόνις
Ἀνδρῶν βασιλέων, καὶ τυράννων, καὶ σοφῶν,
Καὶ μέγα φρονούντων ἐπὶ γένει καὶ χρήμασιν,
Αὐτῶν τε δόξῃ, καὶ κάλλει τῶν σωμάτων·
Καὶ οὐδὲν αὐτῶν τῶν δ' ἐπήρκεσε χρόνον.
Κοινὸν τὸν Ἅδην ἔχουν οἱ πάντες βροτοί.
Πρὸς ταῦθ' ὁρῶν γίνωσκε σαυτὸν, ὅστις εἶ.

Novisse si vis, qualis aut quisnam sies;
Hominum sepulcra, quæ secus viam, inspice.
His ossa, pulvis atque inanis clauditur,
Regum, tyrannorum, & virûm sapientium,
Superbientûmque opibus & propagine,
Suâque gloriâ, atque formâ corporum.
Communis est dis omnibus mortalibus.
Hæc intuendo discito qualis sies.

Cur autem τῶν σωμάτων *corporum* αὐτολεξεὶ malim quàm *corporis* cum Rutgersio & Grotio reddere, discas licet ex *annotatis ad l.* 1. § 16. περὶ σωμάτων ὥρας. certè antithesis illa inter αὐτῶν δόξαν, & τῶν σωμάτων κάλλος, sensum eum quem ibi posui, exigere videtur. alioqui per metri rationem nihil obstabat, quo minùs tam τοῦ σώματος quàm τῶν σωμάτων dicere potuisset. Ὅλας πόλεις ἄρδην τοσαυτάκις ἀνελόντες, καὶ πολλὰς μυριάδας κατακόψαντες.

Ἡράκλειτος | De *philosophis* in genere pariter *l.* 4. § ... & *l.* 6. § 47. & *l.* 7. § 19. & *l.* 8. § 25.

Περὶ τῆς τοῦ κόσμου ἐκπυρώσεως | Ità Laert. *l.* 9. ex Heracliti sententia, Ἕνα εἶναι τὸν κόσμον, γεννᾶσθαί τε αὐτὸν ἐκ πυρὸς, καὶ πάλιν ἐκπυροῦσθαι κατά τινας περιόδους ἐναλλὰξ τὸν σύμπαντα αἰῶνα. Ab Heraclito forsan Stoici. Vide Lips. *Physiolog. Stoic. l.* 2. *c.* 22, 23. nec nostri dissentiunt, nisi quòd *conflagrationem unicam* duntaxat agnoscunt. Vide Petr. *epist.* 2. *cap.* 3. *vers.* 7, 10, 12, & quæ congessimus in *Orat. de Noæ obedientia in Hebr. cap.* 11. *v.* 7.

Ὕδατος τὰ ἔντος πληρωθεὶς | Festivé; hominem qui *de mundo igne absumendo* primus dogma protulerit, ipsum *aquâ* interiùs *inundante oppletum*, diem extremū obiisse. *Aquâ oppletum* certè obiisse consentiunt plerique, ab aqua, quâ oppletus sit, non desunt qui negent. Siquidē, ut Laert. *l.* 9. refert, pleriq; aquâ intercute cùm laboraret, à medicis aiunt quæsivisse, εἰ δύναιντο ἐξ ἐπομβρείας αὐχμὸν ποιῆσαι, *num ex diluvio siccitatem inducere possent.* Atq; ità Plut. in *præc. salub.* quod cùm illi quid vellet non intelligerent, in boum stabulū condidisse se fimo circumquaq; obrutū, quo humorem, si id fieri posset, evaporaret. id cùm neutiquam succederet à morbo interiisse. Hermippus verò medicos percontatū esse, *numquis eorum compressis intestinis humorem educere valeret.* quod fieri posse negantibus, ad solem stercore bubulo oblitum, vel obrutum potiùs, ipsum se exposuisse. ità decumbentē, ab exiccato induratóque fimo convulsis artubus diem obiisse, Tatianus; à canibus dilaceratum esse tradit Neanthes. Cæterùm Hippobotus & Aristo etiam, referente Sotione, hydrope curatâ, superstitē, alio nescio quo morbo interiisse, in scriptis suis sunt testati.

Δημόκριτον δὲ οἱ φθεῖρες | Atqui Laert. *l.* 9. ex Hermippo, senio confectum duntaxat obiisse, cùm animâ penè defectâ panis è furno calidi vapore per triduū in vita se continuisset, quo Cerealibus superstes esset. de pediculis nè γρῦ quidem. cùm tamen *l.* 1. Pherecidē juxta quosdam morbo fœdo hoc periisse. quod cum epistola ipsius ad Thaletem data, tum & Aristoteles confirmat *histor. animal. l.* 5. *c.* 31. & *l.* 3. ex Philone & Myroniano de Platone idem retulerit, unde *Platonis pediculi*, in proverbium abierint. de aliis qui pari fato defuncti sint Plin. *hist. nat. l.* 11. *c.* 33. & alii. de Democrito nusquam legisse memini. Lucretius etiam contrà *l.* 3. & ex Lucretio Lactant. *institut. l.* 3. *c.* 18.

Denique Democritum postquam matura vetustas
Admonuit memorem motus languescere mentis,
Sponte suâ leto caput obvius obtulit ipse.

déque eodem Anton. *Meliss. l.* 1. *c.* 58. (quo autore tamen, nescio) ὅτι νοσήσας καὶ ληθάργῳ περιπεσὼν, ὡς ἀνένηψεν, οὐδέν με, ἔφη, ἐξαπατήσει ἡ φιλοζωΐα, καὶ ἐξήγαγεν ἑαυτὸν τοῦ βίου. Quæ cum Laërtii narratione haud planè conveniunt. Cæterùm etiamsi diversa à se invicem de Democriti obitu tradant autores isti, at à Marco istìc omnes dissentiunt.

Σωκράτην δὲ ἄλλοι φθεῖρες | *Falsum est*, inquit Xyland. itaque substituit, *historiam* (utì ait) *secutus*, *Socratem cicuta absumpsit.* Verùm illud, ἄλλοι Xylandr. monere poterat, de *aliusmodi pediculis* Marcum locutum, qui philosophum illum sustulerint. Anytum mirum nī & Melitum voluerit; quos *pediculos* non absurdè nominat, quasi animalcula vilissima, nulli prorsus usui, nisi hominibus infestandis & conficiendis. Nec abludit, quod Epictetus *l.* 2. *c.* 9. Οἱ μὲν ἡμῶν μεγάλα θηρία εἰσίν· οἱ δὲ θηρίδια κακοήθη καὶ μικρὰ, ἀφ' ὧν ἔστιν εἰπεῖν, Λέων με καὶ φαγέτω. Tyrannos & militares viros *leonibus, lupis*, animantibus feris, sed generosioribus aut robustioribus confert; sycophantas, delatores, & id genus hominum, *animalculis vilissimis*, sed noxiis, cujusmodi sunt *viperæ, vermiculi*, &c. De lenonibus paria Plautus *Curcul. act.* 4. *sc.* 2.

item

Item genus est lenonium inter homines, meo quidem animo,
Uti muscæ, culicésque, pedésque, pulicésque.
Odio & malo & molestiæ; bono usui estis nulli.

Ubi *pedes* pro *pediculis*, quod & Non. Marcellus ità alibi usurpatum monuit. Sed & de parasitis atq; adulatoribus festivè admodum Anaxilaus apud Athenæum *l.* 6.

Ἐισὶν δὲ κόλακες τῶν ἐχόντων ὀυσίας
Σκώληκες· εἰς ὃν ἄκακον ἀνθρώπων τρόπον
Ἐισδὺς ἕκαστος ἐσθίει καθήμενος,
Ἕως ἂν, ὥσπερ πυρὸν, ἀποδείξῃ κενόν.
Ἔπειθ᾽ ὁ μὲν λέμμ᾽ ἐστὶν· ὁ δ᾽ ἕτερον δάκνει.
Adulatores, quos adulant, divitum
Sunt veluti vermes. namque in hominem simplicem
Sese insinuando, huic assidentes exedunt,
Triticeum ut granum, donec vacuefecerint.
Ità hic jam gluma est: ille alios admordicat.

Ἐνέβης, ἔπλευσας, κατήχθης· ἔκβηθι | *Navigationi vitam* confert: (quâ imagine usus est & Epictetus *Enchir. c.* 7. exhibendus *infr. ad* § 5. sed aliâ ratione) *mortem portui.* quomodo & Plut. *de tranquill.* Ἐγγὺς ὁ λιμὴν, καὶ πάρεστιν ἀπονήξασθαι τοῦ σώματος, ὥσπερ ἐφολκίου μὴ στέγοντος. Juncus itidem *lib. de senect.* apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 113. Δοκεῖ δέ μοι ἑκάτερος αὐτῶν (ὅ, τε γέρων ἀποθανὼν, καὶ ὁ νέος) ἐοικέναι τοῖς ἀγωνιζομένοις δρόμον, ἢ τοῖς πλέουσι· καὶ ὁ μὲν διελθὼν τὸ μέγα πέλαγος, ὅσπερ εἰ λέγω τὸν βίον, καταίρας ἐπί τινα λιμένα, τοῦ κυβερνήτου κελεύσαντος, ἀπέβη τῆς νεώς· ἤ τις διαγωνισάμενος ἐν τῷ σταδίῳ, καὶ τοῦ στεφάνου τυχὼν, ἀποπαύεται τοῖς ἀγῶσιν. ὁ δ᾽ ἕτερος ἐν μέσῳ τῷ πόρῳ τῆς θαλάττης διεφθάρη, μὴ διελθὼν τὸν προκείμενον αὐτῷ πλοῦν, ὑπὲρ οὗ πολλάκις ἔυξατο. ἤ τις τρέχων ἐν τῷ σταδίῳ, καταπεσὼν, ἀστεφάνωτος ἐξεκομίσθη. Et Junco saniùs Seneca *epist.* 70. *Novissimè incipit ostendi publicus finis generis humani. Scopulum esse illum putamus, dementissimi? portus est, aliquando petendus, nunquam recusandus. in quem siquis intra primos annos delatus est, non magis queri debet, quàm qui citò navigavit. alium enim, ut scis, venti segnes ludunt ac detinent, & tranquillitatis lentissimo tædio lassant. alium pertinax flatus celerrimè perfert. alios vita velocissimè adduxit, quo veniendum erat etiam cunctantibus: alios maceravit & coxit.* Vide eund. *ad Polyb. c.* 28.

Ἐνέβης | Ἐμβαίνειν, *navem conscendere.* Apud Suidam autor innominatus; Ἐνέβη δὲ ναῦν ἀποχώσαι τοῖς ἑταίροις. Liban. *orat.* 11. Ὥστε τὰ μὲν ἀνασπάσαντες, (f. ἀνασπάσαντες) τὰ δὲ ἀντικαταστήσαντες, ἐνέβαινον εἰς τὰς ναῦς ἐν ὀφθαλμοῖς Κυπρείων· τὰ παλαιὰ μὲν ὡς νεκρὰ φερόμενοι τὰ δὲ ἄρτι δεξάμενα τὴν τέχνην ἐν τῇ δόξῃ τῶν ἀρχαίων ἀφέντες *ut partim accelerando, partim restituendo, evexerint ad naves,* &c. Morell. imò, *ut hisce revulsis, illis substitutis, naves conscenderint.* de simulacris loquitur per fraudem subreptis.

Ἐι μὲν ἐφ᾽ ἕτερον βίον | Ità de statu animarum post mortem ambigendo passim Marcus sermonem instituit. Vide *ad l.* 4. § 14. & *l.* 7. § 32. Sed & Plut. *ad Apollon. pag.* 190. quem: quia prolixior est in hoc argumento, transcribere piget. Sen. *epist.* 71. *Aut in meliorem emittitur vitam, lucidiùs tranquilliúsque inter divina mansurus: aut certè sine ullo futurus incommodo, naturæ suæ remiscebitur, & revertetur in totum.*

Παύσῃ πόνων | Gemina his habes *lib.* 6. § 28. Θάνατος πόνων ἀπόλυσις· ἀλλὰ καὶ κακῶν. unde τελευτὴ λυσίπονος Pindaro dicta. Plut. *ad Apollon. & ibid.*

Ἄλγος γὰρ ὄντως ὀυδὲν ἅπτεται νεκρῶν.
Nam morte functos nullus attingit dolor.

quod Æschylo tribuit Stob. *tom.* 2. *tit.* 121. & Sophocl. *Trachin.*

Τοῖς γὰρ θανοῦσι μόχθος ὀυ προσγίνεται.
Nam morte functos nullus assequitur labor.

Lucret. *l.* 3.

Tu quidem, ut es lecto sopitus, sic eris ævi
Quod superest, cunctis privatu' doloribus ægris.

Senec. *epist.* 24. *Moriar? hoc dicis, desinam ægrotare posse; desinam alligari posse; desinam mori posse.* Cæsar. apud Salust. in *Catilin. Mortem ærumnarum requiem, non cruciatum esse: eam cuncta mortalium mala dissolvere: ultrà neque curæ, neque gaudio locum esse.*

Καὶ ἡδονῶν ἀνεχόμενος | Πόνων καὶ ἡδονῶν ἀνέχεσθαι, *dolores voluptatésque sustinere.* quasi non sit minor molestia istis, quàm illis distineri. Certè quo modo Terentiana illa parturiens, *Adeph.* 3. 4.

—Miseram me; differor doloribus:

eodem planè Plautinus adolescens, gaudii prægnans, *Trucul.* 4. 1.

—ut ego lætus sum, & lætitiâ differor!

disertè Seneca *epist.* 39. *Quis hostis in quemquam tam contumeliosus fuit, quàm in quosdam voluptates suæ sunt? quorum impotentiæ atque insanæ libidini ob hoc unum possis ignoscere, quod quæ fecere, patiuntur.* Celebre est Antisthenis illud, Μανείην μᾶλλον, ἢ ἡσθείην. *Insanire detur potiùs, quàm voluptate affici.* Refert Laërt. *l.* 5. & Sext. *comment. l.* 10. *c.* 2. & *Pyrrhon. hypothes. lib.* 3. *cap.* 22. Hînc Clemens *Strom. l.* 5. & ex Clem. Euseb. *præpar. lib.* 13. *c.* 13. Ἀντισθένης δὲ μανῆναι μᾶλλον, ἢ ἡσθῆναι αἱρεῖται. Et ab eadem mente Senec. *epist.* 82. *Malè tibi esse malo, quàm molliter.* Sophocles itaq; jam senex, cùm ab eo quæreretur, num rebus Venereis adhuc uteretur, Εὐφήμει, inquit, ὦ ἄνθρωπε· ἀσμενέστατα μέντοι αὐτὸ ἀπέφυγον, ὥσπερ λυττῶντά τινα καὶ ἄγριον δεσπότην ἀποφυγών· *Bona verba, mi homo: libentissimè istinc, tanquam à domino agresti ac furioso profugi.* Plato *Polit. l.* 1. Cicer. *de senect.* Val. Max. *lib.* 4. *cap.* 3.

cap. 3. Plut. *de avarit.* & *de sene polit.* Clemens *pædag. l.* 2. *c.* 10. Stob. *tom.* 2. *tit.* 113. ubi videnda etiam Junci de eodem argumento dissertatio. Quod autem ille senectuti beneficium tribuit, morti Marcus hîc, & quidem meritò magìs, adscribit. Spectat horsum Cratetis festivum illud, quod Laërt. *l.* 5. & Suid. in *Crat.* exhibent.

Ἔρωτα παύει λιμός· εἰ δὲ μὴ, χρόνος·
Ἐὰν δὲ τούτοις μὴ δύνῃ χρῆσθαι, βρόχος.
Fames amorem sedat ; aut saltem dies :
Si non medentur ista, idem laqueus facit.

Λατρεύων τοσούτῳ χείρονι | Plut. *ad Apollon.* Ὁ μεταλλαχὼς θειότερον βίον μετείληφεν, ἀπαλλαγεὶς τῆς τοῦ σώματος λατρείας, καὶ τῶν ἀτρύτων ἕνεκα τούτου φροντίδων καὶ συμφορῶν. Et *ibid.* Τὸ γὰρ μὴ δεδουλῶσθαι σαρκὶ καὶ τοῖς πάθεσι ταύτης διάγειν, ὑφ' ὧν κατασπώμενος ὁ νοῦς τῆς θνητῆς ἀναπίμπλαται φλυαρίας, εὔδαιμόν τι καὶ μακάριον. quo loco & ex Platonis *Phædone*, ἀσχολίας καὶ φλυαρίας recenset varias, quibus servitii hujus ratione obnoxia fit anima. Cujus illud inter alia: Μυρίας ἡμῖν ἀσχολίας παρέχει τὸ σῶμα. Vide Senec. *epist.* 65. *supr. ad l.* 2. § 2. vide & *infr. l.* 6. § 28. Sed & Gregor. Naz. *ad l.* 2. § 1. τῷ χείρονι συνδεδέσθαι. & Tertull. *ad l.* 7. § 66. Hinc querulæ voces illæ quorundam apud Epictetum *dissert. l.* 1. *c.* 9. οὐκέτι ἀνεχόμεθα μετὰ τοῦ σωματίου τούτου δεδεμένοι, καὶ τοῦτο τρέφοντες, καὶ ποτίζοντες, καὶ ἀναπαύοντες, καὶ καθαίροντες, εἶτα δι' αὐτὸ συμπεριφερόμενοι τοῖσδε καὶ τοῖσδε. Ipse apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 119. Θαυμαστὴ ἡ φύσις, καὶ, ὥς φησι Ξενοφῶν, φιλόζωος. τὸ γοῦν σῶμα, τὸ πάντων ἀηδέστατον καὶ ῥυπαρώτατον, στέργομεν καὶ θεραπεύομεν. Εἰ γὰρ ἔδει πέντε μόναις ἡμέραις θεραπεῦσαι τὸ τοῦ γείτονος σῶμα, οὐκ ἂν ὑπεμείναμεν. ὅρα γὰρ οἷόν ἐστι, ἕωθεν ἀναστάντα, τρίβειν τοὺς ὀδόντας τοὺς ἀλλοτρίους, καί τι τῶν ἀναγκαίων ποιήσαντα ἀπονίζειν ἐκεῖνα τὰ μέρη. τῷ ὄντι θαυμαστόν ἐστι φιλεῖν πρᾶγμα, ᾧ τοσαῦτα λειτουργοῦμεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν. νάττω τουτονὶ τὸν θύλακον· εἶτα κενῶ. τί τούτου βαρύτερον; ἀλλὰ θεῷ δεῖ με ὑπηρετεῖν. διὰ τοῦτο μένω, καὶ ἀνέχομαι λούων τὸ δύστηνον τοῦτο σωμάτιον, χορτάζων, σκέπων· ἕως αὐτὸς εἴπῃ, Ἄφες αὐτὸ ἤδη, καὶ μηκέτι πρᾶγμα ἔχε. ubi νάττω Gesnerus vertit, *sarcio.* cùm *farcio* potiùs debuisset. hoc est enim, non illud, licèt usitatum minús, τὸ πνάττω, quod & τὸ σάττω, infercio. Sed & istud forsan autor ipse usurpaverit.

Τῷ ἀγγείῳ | Corpus ἀγγεῖον sive *vasculum* appellat, quomodo σκεῦος Apostolus *ad Thessal. epist.* 1. *c.* 4. *v.* 4. Neque enim Estio nostro *in decalog. leg.* 7. accedo, qui τὸ σκεῦος sive *vas* vult eo sensu ibi accipi, quo apud Comicum sumitur, in *Pœnul. act.* 4. *scen.* 2. ubi Milphio:

Facio quod manifestò mœchi haud fermè solent.
—refero vasa salva.—

Ità *anima vas, corpus,* Lucretio *l.* 3.

——— *corpus, quod vas quasi constitit ejus.*

Cicer. *Tuscul. l.* 1. *Corpus est quasi vas animi, aut aliquod receptaculum.* Idémque *Lactant. l.* 7. *c.* 12. Vide & *l.* 10. § 38. & *l.* 12. § 2. M. Cas. *domicilium* sive *casam* vertit; quod à Marci schemate longiusculè abscedit.

Ἢ περίεστι τὸ ὑπηρετοῦν | Xyl. *quinetiam quod servit, id supererit.* Verùm hoc Marcus hîc non asserit. in priore membro tanquam incertum posuit. in posteriore, quasi non superesse dato, qui futurum tunc sit, disserit. Locus est proculdubiò perperam habitus. Legendum opinor vel, οὗ περίεστι, *quo illud quod inservit præstantius est*: vel, ἢ [οὐ] περίεστι τὸ ὑπηρετοῦν; *annon præstantius est id quod inservit?* firmare videntur, quæ sequuntur. Senec. *epist.* 65. *Major sum, & ad majora genitus, quàm ut mancipium sim mei corporis: quod equidem non aliter aspicio, quàm vinculum aliquod libertati meæ circundatum.* Vide & *infrà lib.* 5. § 21. & *lib.* 11. § 19. Verùm D. Boot. mavult, ὅπερ ἐστὶ τὸ ὑπηρετοῦν· & exponit, *quod inservire debet.* ut τὸ λατρεύειν animo, τὸ ὑπηρετεῖν corpori adscribatur. M. Casaub. ὅσῳ περίεστι τὸ ὑπ' *desines vasculo inservire tantò deteriori, quantò id quod inservit præstantius existit.* At clariss. Salmas. hæc mutilata suspicatur; cùm in autore isto disjunctivum ἢ non reperiatur, quin præcedat ἤτοι. ex insequentibus itaque sententiâ suppletâ, locum totum sic reconcinnat, ἤτοι γὰρ ἄλλου ἔργου στέρῃ, ὁπόταν μὴ τὴν ἀναφορὰν ἐπί τι κοινωφελὲς ποιῇ· ἢ περίεστι τὸ ὑπηρετοῦν· *aut aliud quod agas, non habes, cùm relationem non facis ad aliquid in commune profuturum; aut quod servire debet in te dominatur.* περίεστι τὸ ὑπηρετοῦν, *superiores fert, superat.* Grammatici περιεῖναι περιγενέσθαι interpretantur. unde περιεῖναι τῆς πόλεως. & περιέσεσθαι, περιγενήσεσθαι. Incertus autor apud Suidam; οὔτε ἑτέρως περιέσεσθαι στρατηγοῦ θερμοῦ καὶ ἀμάχου παντάπασι. Accederem libens, nisi obstaret, quod de animæ statu post mortem sermo instituatur. itaque ἐπέχω, animúsque inclinat potiùs ad sententiam D. Bootii, si liberiùs refingendi detur licentia, ut legatur, ὅπερ εἰκὸς ὑπηρετεῖν. *quod inservire æquum esset.* viderint alii.

Νοῦς καὶ δαίμων | Vide *suprà ad l.* 2. § 13.

Γῆ καὶ λύθρος | Vide *ad lib.* 2. § 2.

§ 4. Ἐν ταῖς περὶ ἑτέρων φαντασίαις | Curiositatem coercet. ut *suprà l.* 2. § 8, 13.

Ἤτοι γὰρ ἄλλου ἔργου στέρῃ — ποιεῖ ἀπορρέμβεσθαι τῆς τοῦ ἰδίου ἡγεμονικοῦ παρατηρήσεως | lego: ἤ τοι γὰρ ἄλλου ἔργου τήρησις, vel ἡ γὰρ τοῦ ἄλλου ἔργου τήρησις. quanquam vir eruditus, quod suprà monuimus, antegressis ista interserit. At D. Bootius pro ἤτοι vult ἤδη legi. *dehortatur,* inquit, *ab inquisitione in alienos mores. poterat aliquis quærere, quid in eo mali? occurrit, damnum esse præsentaneum; quia jam, eodem videlicet temporis spatio quod id facis, privaris sive impedi-*

ris ab alio opere. quod autem opus id sit, mox declarat, ἡ τοῦ ἰδίου ἡγεμονικοῦ παρατήρησις. Verùm de istis aliorum judicium esto.

Τουτέστι, φανταζόμενος | Σολοικοφανὲς sive ἀκατάλληλον, καὶ ἀνακόλουθον esse videtur; quod locutionis genus apud autores etiam celebriores occurrit quandoque, atq; in hoc quasi tumultuario & αὐτοσχεδιαστικῷ scribendi genere jure veniam mereatur: in pagina Stoica præsertim; cùm his Chrysippus *de rhetor. l.* 1. permiserit, autore Plutarcho *de Stoic. contradict. c.* 25. καὶ σολοικισμοὺς, ἐφ' οἷς ἄλλοι ἂν αἰσχυνθείησαν οὐκ ὀλίγοι, *etiam Solœcismos eos admittere in scriptis suis, quorum alios haud paucos dispuderet.* Verùm sic Homer. *Il. β'. v.* 350.

Φημὶ γὰρ οὖν κατανεῦσαι ὑπερμενέα Κρονίωνα, &c.
Ἀστράπτων ἐπιδέξι', ἐναίσιμα σήματα φαίνων.

Et ibi Eustath. ex Euripide:

Πάλαι δέ σ' ἐξερωτῆσαι θέλων
Σχολή μ' ἀπεῖργε.— &— πολλὰ δὲ
Πάλαι περικόψασ', οὗ πόνου πολλοῦ με δεῖ.

Terent. *Eunuch. act.* 5.

P. *Cur ergò in his ego te conspicor regionibus?*
T. *Vobis fretus.*— Idémque
Nos omnes, quibus est alicunde objectus labor,
Omne quod est interea tempus, priusquam id rescitum est, lucro est.

Hujusmodi videntur esse in sacra pagina, illud Lucæ *Evang. c.* 22. *v.* 20. Τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. Illud item Joannis *Apoc. cap.* 1. *v.* 5. Καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, &c. & mox: τῷ ἀγαπήσαντι, καὶ λούσαντι ἡμᾶς, καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς. Sed & illud ejusdem *Evang. cap.* 1. *vers.* 14. Καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. de quo tamen loco Beza videatur, qui prius membrum παρένθετον facit; & Heinsius ad Nonnum, qui cum Theophylacto πλήρη legit. Illud etiam Pauli *ad Coloss. c.* 3. *v.* 16. Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως, διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς, &c. Syntaxin denique huic geminam habes & *l.* 4. § 48. ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ, ὁ μὲν τοῦτον κηδεύσας, &c. & *l.* 8. § 31. Αὐλὴ Αὐγούστου, γυνὴ, θυγάτηρ — ὅλης αὐλῆς θάνατος. Verùm potest istic, non parenthesis ab autore, sed metathesis sive transpositio ab excriptore, subesse. atq; in hanc demum ipse partem propendeo; totámq; periochen ità existimo & esse concipiendam, & à Marco ipso fuisse conceptam: Μὴ κατατρίψῃς τὸ ὑπολειπόμενον τοῦ βίου μέρος ἐν ταῖς περὶ ἑτέρων φαντασίαις τουτέστι, φανταζόμενος τί ὁ δεῖνα πράσσει, καὶ τίνος ἕνεκεν, καὶ τί λέγει, καὶ τί ἐνθυμεῖται, καὶ τί τεχνάζεται, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἡ γὰρ τοῦ ἄλλου ἔργου τήρησις, ποιεῖ ἀποῤῥέμβεσθαι τῆς τοῦ ἰδίου ἡγεμονικοῦ παρατηρήσεως. Ità concepto, tam in proclivi sunt omnia, quàm est imber cùm pluit.

Ποιεῖ ἀποῤῥέμβεσθαι | Ità *lib.* 4. § 22. μὴ ἀποῤῥέμβεσθαι. Vide *ad l.* 2. § 7.

Τὸ εἰκῆ καὶ μάτην | Vide *l.* 2. § 16.

Ἐν τῷ εἱρμῷ τῶν φαντασιῶν | *In cogitationum serie.* ubi scil. cogitatio cogitationem serit: prout usu venire solet.

Περιΐστασθαι | *Fugere, & declinare.* Xyland. quo sensu Paulum vult usurpâsse *ad Timoth. epist.* 2. *c.* 2. *v.* 16. verbis illis; τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περιΐστασο. quo loco & Latinus interpres Vulgatus ità vertit, *Devita*: sicut & in illis *ad Tit. c.* 3. *v.* 9. Μάχας νομικὰς περιΐστασο. An antiqui tamen autores sic usi fuerint. nescire se profitetur. Cæterùm ex exteris, haud valdè antiquis tamen, loca suppeditant non pauca viri clarissimi Is. Casaubonus *ad Athen. l.* 15. *c.* 5. & Andr. Dunæus *ad Joan. Chrysost. in epist. ad Tit. orat.* 6. & *ad Hebr. orat.* 38. quibus τὸ περιΐστασθαι significet, παραιτεῖσθαι, ἐκτρέπεσθαι, *Vitare, fugere, fugiendo declinare.* Ego tamen in locis illis ex Apostolo productis malim τὸ περιΐστασθαι in *cohibendi*, sive *coercendi* significatione sumere. quomodo Beza & Stephanus reddidère, quum utrumque utrobiq; monet Apostolus & Timotheum & Titum, ut *vaniloquia profana* ille, *litigia legalia* iste, in aliis potiùs *compescat*, quàm ut ipse alteruter *devitet*. quod patet ex verbis ad Timotheum proximis *ver.* 17. alioqui τῷ παραιτεῖσθαι vocabulo utitur, ubi virum sanctum illum admonet, quid ipsi cavendum spernendúmq; velit. *epist.* 1. *c.* 4. *v.* 7. & *epist.* 2. *c.* 2. *v.* 23. Oecumenius utramque significationem admittit, *in epist. ad Tim.* περιΐστασο, ἢ παραιτοῦ, ἢ περιεστὼς ἵστασο, εἰς τὸ παῦσαι καὶ κωλῦσαι. Et *in ad Tit.* ὑποστέλλεσθαι καὶ παραιτεῖσθαι. De Apostoli loco quid sentiam dixi: de Marci loco isto Xylandro non invitus concesserim. Verùm de istis alibi fusiùs pleniúsq; ea disserui, quibus istîc recitandis commentariū istum necessariò minùs nolim oneratum.

Μόνα φαντάζεσθαι, περὶ ὧν εἴ τις ἄφνω ἐπανέροιτο | Vult nihil cogitari, quod proloqui pudeat pigeátve. cujus contrarium tangit notátq; in plerisque *l.* 12. § 4. Hoc autem argumento sani nihil honestíve Alcæum animo volutare Sappho concludit; quæ dicenti illi,

Θέλω τί τ' εἰπῆν ἀλλά με κωλύει αἰδώς.
Dicere velim aliquid, præpediret ni pudor.

respondit (Aristotele referente *Rhetor. lib.* 1. *c.* 9. Scaligero *ad Cirin.* restituente,)

Αἰ δ' ἦχες ἐσθλῶν ἵμερον ἢ καλῶν,
Καὶ μηδὲν εἰκῆ γλῶσσ' ἐκύκα κακὸν,
Αἰδώς κεν οὐχί σ' εἶχεν ὄμματ',
Ἀλλ' ἔλεγες περὶ τῷ δικαίῳ.
At si boni quid cor tibi tangeret,
Nec turpe linguæ suggereret malum,
Audacter absque omni pudore
Proloquereris honesta quævis.

Quod autem de cogitatis istîc Marcus noster, de eisdem

dem Marcus alter *Offic. l.* 3. *Vir bonus, non modò facere, sed ne cogitare quidem quidquam audebit, quod non audeat prædicare.* Quin & de consultis idem *lib. eod. Ea deliberanda omnino non sunt, in quibus est turpis ipsa deliberatio. atque etiam in omni deliberatione celandi atque occultandi spes opinioque removenda est.* De votis Persius, *Sat.* 2. *v.* 3, &c.

——non tu prece poscis emaci,
Quæ nisi seductis nequeas committere Divis.
Haud cuivis promptum est, murmúrque humilésq; susurros
Tollere de templis, & aperto vivere voto.

Contrà scil. quàm *bona pars procerum tacitâ quæ libat acerrâ*; &, *Labra movet metuens audiri* — ut Horat. *l.* 1. *epist.* 16. Itaq; Pythagoras suos monebat, μὴ φωνῇ εὔχεσθαι, i. e. *clarâ voce precari.* Οὐχ ὅτι τὸ θεῖον ᾤετο μὴ δύνασθαι τῶν ἡσυχῇ φθεγγομένων ἐπαΐειν, ἀλλ' ὅτι δικαίας ἐβούλετο εἶναι τὰς εὐχάς. Clemens *Strom. l.* 4. prope finem. Ita Senec. *epist.* 10. *Tunc scito esse te omnibus cupiditatibus solutum, cùm eò perveneris, ut nihil Deum roges, nisi quod rogare possis palam. nunc enim quanta dementia est hominum? turpissima vota diis insusurrant: si quis admoverit aurem, conticescent, & quod scire hominem nolunt, Deo narrant.* Et mox: *Sic vive cum hominibus, tanquam Deus videat: sic loquere cum Deo, tanquam homines audiant.* Respexit horsum Macrob. *Saturn. l.* 1. *c.* 7. ubi dixit: *Præceptum est philosophiæ: sic loquendum esse cum hominibus, tanquam dii audiant; sic cum diis, tanquam homines audiant.* Hinc Martial. *l.* 1. *epigr.* 40.

Si quis erit recti custos, imitator honesti,
Et nihil arcano qui roget ore deos.

De factis, vitâq; totâ, Seneca idem *epist.* 43. *Tunc felicem te esse judica, cùm poteris in publico vivere, cùm te parietes tui tegent, non abscondent; quos plerumque circundatos nobis judicamus, non ut tutiùs vivamus, sed ut peccemus occultiùs. Rem dicam ex qua mores æstimes nostros. Vix quenquam invenies, qui possit aperto ostio vivere. janitores conscientia nostra, non superbia, opposuit. Sic vivimus, ut deprehendi sit, subitò aspici. Quid autem prodest recondere se, & oculos hominum auresque vitare? bona conscientia turbam advocat; mala etiam in solitudine anxia atque solicita est. Si honesta sunt quæ facis, omnes sciant: si turpia, quid refert neminem scire, cùm tu scias? Oh te miserum, si contemnis hunc testem.* Idemq; *de vit. beat. c.*20. *Populo teste fieri credam, quicquid me conscio* (excusi pessimè, *nescio*) *faciam.* Galen. *de affect. cur. c.* 5. Ἀνεῳχθήτω σοι ἡ θύρα διαπαντὸς τῆς οἰκήσεως· ἐξέστω τοῖς συνήθεσιν εἰσιέναι πάντα καιρὸν, ἣν οὕτως ἧς παρεσκευασμένος. δεῖ οὖν θαρρεῖν, ὡς ὑπὸ τῶν εἰσιόντων εὑρίσκεσθαι μηδενὶ καθειλημμένον ἁμαρτήματι. ὡς δ' ἄλλοι πάντες ἂν οἱ προελθόντες εἰς τὸ δημόσιον ἅπαντα πειρῶνται πράττειν κόσμια· οὕτω καί σὺ κατὰ τὴν ἰδίαν οἰκίαν προσέπλεις. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν αἰδούμενοι τοὺς ἄλλους [τοῖς ἄλλοις f.] ἁμαρτόντας τι φωραθῆναι, μόνους ἑαυτοὺς οὐκ αἰδοῦνται· σὺ δὲ σαυτὸν αἰδοῦ μάλιστα, πειθόμενος τῷ φάντι, Πάντων δὲ μάλιστ' αἰσχύνεο σαυτόν. De se denique fidenter satis, verè nécne ipse viderit, profitetur Apuleius in *apolog. Nihil unquam cogitâsse, quod eloqui non auderet; nullamque suum factum vel dictum extare, de quo disserere publicè non possit.* Vide *ad lib.* 1. § 3. & *infrà* § 7. & 15. & *l.* 6. § 16.

Εἴ τις ἄφνω διανέροιτο | Facit huc Zenonis monitum illud: Πάντα πράττειν, ὡς ἀπολογησομένους ὀλίγον ὕστερον παιδαγωγοῖς. Galen. *de affect. cur. c.* 4. De viro bono ac justo Cicero apud Lactantium *l.* 17. *c.* 24. *Itaque talis vir, non modò facere, sed nè cogitare quidem quicquam audebit, quod non audeat prædicare.* Vide & quæ sequuntur ibidem.

Ἀπολαυστικῶν φαντασμάτων | Vide *infrà ad* § 6. ἀπολαύειν.

Οὐκ ἔτι ὑπερτιθέμενος τὸ ὡς ἐν ἀρίστοις ἤδη εἶναι] Notat procrastinationem studii & conatûs ad optima enitendi, ut istìc, ità *l.* 8. § 22. verbis illis; Μᾶλλον δὲ θέλεις ἀγαθὸς αὔριον γενέσθαι ἢ σήμερον εἶναι. Epictet. *Enchir. c.* 50. Ἐς ποῖον ἔτι χρόνον ἀναβάλλῃ, τὸ τῶν βελτίστων ἀξιοῦν σεαυτόν, καὶ ἐν μηδενὶ παραβαίνειν τὸν διαιροῦντα λόγον; quo loco pro διαιροῦντα, αἱροῦντα legendum ex Marco monuimus, *ad l.* 2. § 5. Vide & Epicurum *epist. ad Menæceum, ad lib.* 2. § 4.

Ἱερεύς τις | Stob. *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. § 4. de Stoicis; Λέγουσι δὲ καὶ ἱερέα μόνον εἶναι τὸν σοφὸν, φαῦλον δὲ μηδένα. Porphyr. *de abstinent. lib.* 2. Ὁ ὄντως φιλόσοφος, τοῦ ἐπὶ πᾶσι θεοῦ ἱερεύς. Ità viri sancti quiq; in pagina sacra nuncupantur, Βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς τῷ θεῷ *Apoc.* 1. *v.* 6. & *c.* 5. *v.* 10. &, ἱερεῖς τοῦ θεοῦ, *ibid. c.* 20. *v.* 6. &, ἱεράτευμα ἅγιον καὶ βασιλικὸν, Petr. *ep.* 1. *c.* 2. *v.* 5, 9. quod eodem recidit; ut eruditè docet Casaub. *ad Athen. l.* 1. *c.* 9.

Καὶ ὑπουργὸς θεῶν | Ità Epictet. *lib.* 3. *cap.* 24. Diogenes, τοῦ Διὸς διάκονος. Et viri boni, τοῦ θεοῦ διάκονοι καὶ μάρτυρες. *ibid. c.* 26. Et Galeno in *hortator. cap.* 2. ὕπαρχοί τινες καὶ ὑπηρέται τοῦ θεοῦ.

Τῷ ἔνδον ἱδρυμένῳ | Vide *ad l.* 2. § 17. & *infrà* § 15.

Πάσης ὕβρεως ἀνέπαφον, πάσης ἀναίσθητον πονηρίας | *Intactum à libidine, inscium omnis malitiæ.* Xyl. ut ad ipsius affectum utrumque referatur, & libidine omni & malitiâ alieni. Cas. *immunem omni injuriâ*, sive *contumeliâ, quam ipse sibi inferat*, ex *l.*2. § 16. *incapacem mali ullius, ab aliis* scil. *illati.* neutrum satis arridet. Ego de *molitionibus alienis* utrumque ceperim. ὕβρεως ἀνέπαφον, *injuriâ* sive *contumeliâ intactus.* Siquidem injuria ad sapientem non pervenit. Senec. *de constant. sap. c.* 5. *Nulla ad sapien-*

sapientem injuria pertinet. majore enim intervallo à contactu inferiorum abductus est, quàm ut ulla vis noxia usque ad illum vires suas perferat. Ibid. c. 4. ἀναίσθητον πονηρίας, *improbitatis,* alienæ scil. *ne sensu quidem ullo affectus.* hoc est, adversùs eam perinde affectus ac qui ne sentiat quidem, πονηρίαν sumit, quomodo ἁμαρτίαν Apost. *ad Hebr c.* 12. *v.*4. οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι.

Ἀθλητὴν ἄθλου τοῦ μεγίστου | Viros bonos, virtutísq; studiosos *athletas* nuncupari solenne est. Demosthen. *contra Aristogit.* τῶν καλῶν ἔργων ἀθλητήν. Philo *de Joseph.* Ἀθλητής εἰμι τῶν ἀβουλήτων· ἐκεῖ γεγύμνασμαι πολλαῖς κακοπαθείαις, ἀλώμενος, ξενιτεύων, θητεύων, ἀναγκαζόμενος, ἄχει καὶ ψυχῆς ἐπιβουλευόμενος ὧν ἥκιστ᾽ ἐχρῆν. Idémque περὶ ἄθλων. Οἱ μὲν παρελθόντες ὡς εἰς ἱερὸν ἀγῶνα, ἀθληταὶ ἀρετῆς ἀνεδείκνυντο. Et monachos *ascetas,* Ἀρετῆς ἀθλητὰς appellat. Theodoret. *histor. lib.* 5. *c.* 20. Epictet. *lib.* 1. *c.* 18. οὗτός μοί ἐστιν ὁ ἀνίκητος ἀθλητής· quem & *l.* 2. *c.* 18. contendens cum aliis athletis; χαῖρε παράδοξε. οὐχὶ τοὺς σαπροὺς τούτους παίκλας (πύκτας leg. nisi forsan per ludibrium ita nuncupare placuit) καὶ παγκρατιαστὰς, οὐδὲ τοὺς ὁμοίους αὐτοῖς τοὺς μονομάχους Salsè Diogenes apud Laërt. *l.* 6. Περὶ μὲν τοῦ παρορύττειν καὶ λακτίζειν ἀγωνίζεσθαι τοὺς ἀνθρώπους· περὶ δὲ καλοκἀγαθίας οὐδένα. Leo etiam Spartanus, referente Plutarcho, conspicatus cursores circa carceres satagentes, alter alterum qui præverteret, Ὅσῳ μᾶλλον, inquit, οἱ δρομεῖς σπουδάζουσι περὶ τῆς ταχυτῆτος, ἢ περὶ τῆς δικαιοσύνης; Vide Platon. *epist.* 4. *ad l.* 7. § 51. Atqui, ut Philo de *provident.* apud Euseb. *præpar. l.* 8. *c.* 14. Μαθέτωσαν δὲ καὶ ὅσοι ἐπ᾽ εὐτονίᾳ πεφύσηνται, μὴ ὑψαυχεῖν, ἀποβλέποντες εἰς τὰς τῶν ἀνημέρων καὶ ἀπιθάσσων ζώων ἀμυθήτους ἀγέλας, αἷς ἰσχὺς καὶ ῥώμη συγγεγένηνται. τῶν γὰρ ἀτοπωτάτων ἐστὶν, ἐπὶ θηρείων ἀρεταῖς, καὶ ταῦτα παρευημερούμενον ὑπ᾽ αὐτῶν, ἄνθρωπον ὄντα σεμνύνεσθαι. Itaque Aristot. *polit. l.* 8. *c.* 4. Τὸ καλὸν, ἀλλ᾽ οὐ τὸ θηριῶδες, δεῖ πρωταγωνιστεῖν· οὐ γὰρ λύκος, οὐδὲ τῶν ἄλλων θηρίων τι ἀγωνίσαιτο ἂν οὐδένα καλὸν κίνδυνον, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνὴρ ἀγαθός. Et Senec. *epist.* 124. *Quid vires corporis alis & exerces? pecudibus istas majores ferísque natura concessit.---- Vis tu, relictis in quibus vinci te necesse est, dum in aliena niteris, ad bonum reverti tuum? Quid hoc est? animus scil. emendatus ac purus, æmulator dei, super humana se extollens, nihil extra se sui ponens.* En tibi Marci nostri ἆθλον μέγιστον· en ἄθλου μεγίστου ἀθλητήν. Vin' tamen maximo isto majus? Audi Apostolum *ad Timoth. epist.* 1. *c.* 6. *v.* 12. Ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως· ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς· & *ad eundem epist.* 2. *c.* 4. *v.* 7. Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι· τὸν δρόμον τετέλεκα· τὴν πίστιν τετήρηκα. λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος. & *ad Philipp. c.* 3. *v.* 14. κατὰ σκοπὸν διώκω, ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Habes certamen præclarissimum, & in exitu felicissimum. Indè Patribus antiquis Christiani omnes, martyres cum primis, *Dei, Christi, fidei, pietatis athletæ* dicti.

Τοῦ ὑπὸ μηδενὸς πάθους καταβληθῆναι | A luctatoribus translatum vocabulum: de quo dicetur ampliùs, *ad l.* 7. § 52. Vide & *ad l.* 7. § 61. Acutissimè pariter atque elegantissimè Johannes Chrysost. *in ad Ephes. orat.* 22. Παλαίωμεν καὶ διαπαντὸς κατέχωμεν· ἂν παλαίοντες ἐξέλθωμεν, νενικήκαμεν. οὐ γὰρ ὡς ἐπὶ τῶν ἀθλητῶν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα. ἐκεῖ μὲν γὰρ, ἂν μὴ καταβάλῃς, οὐ νενίκηκας. ἐνταῦθα, ἂν μὴ καταβληθῇς, νενίκηκας, ἂν μὴ καταβληθῇς, κατέβαλες. εἰκότως. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀμφότεροι ὑπὲρ νίκης σπουδάζουσι, κἂν ὁ ἕτερος καταβληθῇ, ὁ ἕτερος στεφανοῦται. ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως· ἀλλ᾽ ὁ διάβολος ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἥττας σπουδάζει. ὅταν οὖν αὐτὸν ἀφέλωμαι τοῦτο ὑπὲρ οὗ σπουδάζει, ἐνίκησα. οὐ γὰρ ὥστε καταβαλεῖν, ἀλλ᾽ ὥστε συγκαταβαλεῖν ἐπείγεται· αὐτὸς γὰρ ἤδη βέβληται, καὶ ἐν τῇ ἀπωλείᾳ ἐστίν· ὥστε ἂν μὴ καταβάλω, μὴ καταβληθῶ δὲ, νενίκηκα. Diogenes Olympionicam quendam conspicatus in scortum quoddam oculos defixum, Ἴδε κριὸν ἀρειμάνιον, ὡς ὑπὸ τυχόντος κορασίου τραχηλίζεται· *En arietem Martium, quomodo à vili puella prosternitur.* Laërt. *l.* 6. sive, ut Plut. *de curios.* Ὁρᾶτε τὸν ἀθλητὴν ὑπὸ παιδισκαρίου τραχηλιζόμενον· *Videte athletam ab ancillula elisum.* Idémque in Isthmiis coronam victoribus tribui solitam, tanquam sibi meritò magis debitam poscebat. Πολλοὺς γὰρ, ἔφη, ἀνταγωνιστὰς νενίκηκα καὶ μεγάλους, οὐκ οἷα ταῦτά ἐστι τὰ ἀνδράποδα, τὰ νῦν ἐνταῦθα παλαίοντα καὶ δισκεύοντα καὶ τρέχοντα· τῷ παντὶ δὲ χαλεπωτέρους, πενίαν, καὶ φυγὴν, καὶ ἀδοξίαν· ἔτι δὲ ὀργήν τε, καὶ λύπην, καὶ ἐπιθυμίαν, καὶ φόβον. καὶ τὸ πάντων ἀμαχώτατον ἢ καὶ δυσμαχώτατον θηρίον, ὕπουλον καὶ μαλθακὸν, ἡδονήν· ἣν οὐδεὶς οὔτε τῶν Ἑλλήνων, οὔτε τῶν Βαρβάρων ἄξιος μάχεσθαι καὶ περιεῖναι, τῇ ψυχῇ κρατήσας· ἀλλὰ πάντες ἥττηνται καὶ ἀπειρήκασι πρὸς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, Πέρσαι, καὶ Μῆδοι, καὶ Σύροι, καὶ Μακεδόνες, καὶ Ἀθηναῖοι, καὶ Λακεδαιμόνιοι, πλὴν ἐμοῦ. Dio Prus. *orat.* 9. Magnificè admodum & gloriosè te prædicas, ô Cynice, verùm cogita tecum, quàm turpe sit, postquam hæc omnia superaveris, à fastu, quem Plato tibi non sine caussa objecerat, superari; ut ne adjiciam, quàm miserandum sit, post ista omnia conculcata, diabolo mancipatum teneri.

Δικαιοσύνῃ βεβαμμένον εἰς βάθος | hoc est, quod Persius *Sat.* 2. *vers. penult.* dixit;

Compositum jus fásq; animi, sanctósq; recessus
Mentis, & incoctum generoso pectus honesto.

ubi incoctum pectus, animus non leviter tinctus

colore

colore virtutis, sed perfectè, &, ut Græci dicunt, ἐς βάθος ac δευσοποιῷ βαφῇ· Thomas Mag. in *collect.* Δευσοποιός, ἡ εἰς βάθος βεβαμμένη βαφή. ita Marcus istic: Et Plut. *de Stoic. contradict. cap.* 5. διὰ βάθους ἐγκεράννυσθαι τοῖς φυσικοῖς λόγοις. Senec. *epist.* 36. *Perseveret modo colere virtutem, perbibere liberalia studia; non illa, quibus perfundi satis est, sed hæc quibus tingendus est animus.* Et *nat. quæst. l.* 1. *c.* 3. *Purpura, interest, quamdiu macerata sit; --- sæpius mersa sit & excocta, an semel tincta.* Idémque *ep.* 71. *Quemadmodum lana quosdam colores semel ducit, quosdam nisi sæpius macerata & recocta non perbibit: sic alias disciplinas ingenia, cùm accepêre, protinus præstant; hæc nisi altè descendit, & diu sedit, animum non coloravit, sed infecit; nihil ex his quæ promiserat, præstat.* Huic βαφῇ, quæ nunquam remittit, (unde δευσοποιά τε καὶ ἀναπόνιπτα, Synesio *epist.* 44.) contraria est ὑποσυφή, ex eadem tinctorum officina vox petita. (quò & Clemens allusit *Strom. l.* 1. ubi philosophiam dicit εἰς παρασκευὴν τῆς ἀληθείας, *ad veritatis veræque virtutis tincturam suscipiendam* hominum animos præparare, προτυποῦσαν καὶ προσυφοῦσαν τὸ ἦθος, *mores præfigurando & præsubigendo*, quomodo lana ad colores imbibendos præparatur.) ἀρετῆς autem ὑποσυφὴν Fabius *instit. l.* 10. *c.* 2. Sic expressit: *Non sufficit imaginem virtutis effingere, & solam, ut sic dixerim, cutem, vel potiùs illas Epicuri figuras, quas à summis corporibus dicit effluere.* Hæc ferè Casaub. ad Pers. adjicias licet, opponi etiam huic βαφῇ δευσοποιῷ colorationem illam, quam à sole contrahere observat in eodem ambulantes Cicero *de orat. l.* 2. in cute tantùm & superficie corporis exteriore exceptam, non ulteriùs altiúsve in interiora penetrantem. οὐ γὰρ ἀναγκαῖον τῶν τὴν χρόαν μελάνων εἶναι πάντα μέλανα, *neque enim necesse est, qui cutem nigram habent, reliqua omnia* (etiam interna) *pariter habere colorata.* Aristot. *de gener. animal. l.* 2. *c.* 2. quo loco Herodotum refutat, qui *l.* 3. Æthiopum genituram nigram esse dixerat. Ita Plato *ep.* 7. Οἱ δ' ὄντως μὲν μὴ φιλόσοφοι, δόξαις δ' ἐπικεχρωσμένοι, καθάπερ οἱ τὰ σώματα ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἐπικεκαυμένοι. Nec sileri digna ejusdem illa *politic. l.* 4. quibus de fortitudine, sed fusiùs, gemina his quæ de justitia strictim Marcus hîc, disserit; οὐκοῦν οἶσθα ὅτι οἱ βαφεῖς, ἐπειδὰν βουληθῶσι βάψαι ἔρια, ὥστε εἶναι ἁλουργά, πρῶτον μὲν ἐκλέγονται ἐκ τοσούτων χρωμάτων μίαν φύσιν τὴν τῶν λευκῶν· ἔπειτα προπαρασκευάζουσιν οὐκ ὀλίγῃ παρασκευῇ θεραπεύσαντες ὅπως δέξωνται ὅτι μάλιστα τὸ ἄνθος· καὶ οὕτω δὴ βάπτουσι· καὶ ὃ μὲν ἂν τούτῳ τῷ τρόπῳ βαφῇ, δευσοποιὸν γίγνεται τὸ βαφέν. καὶ ἡ πλύσις οὔτ' ἄνευ ῥυμμάτων, οὔτε μετὰ ῥυμμάτων δύναται αὐτῶν τὸ ἄνθος ἀφαιρεῖσθαι· ἃ δ' ἂν μὴ οἶσθα οἷα γίγνεται, ἐάν τέ τις ἄλλα χρώματα βάπτῃ, ἐάν τε καὶ ταῦτα μὴ προθεραπεύσας, ὅτι ἔκπλυτα καὶ γελοῖα; τοιοῦτον τοίνυν ὑπόλαβε κατὰ δύναμιν ἐργάζεσθαι καὶ ἡμᾶς, ὅτε ἐξελεγόμεθα τοὺς στρατιώτας καὶ ἐπαιδεύομεν μουσικῇ καὶ γυμναστικῇ· καὶ μηδὲν οἴου ἄλλο μηχανᾶσθαι, ἢ ὅπως ἡμῖν ὅτι κάλλιστα τοὺς νόμους πεισθέντες δέξοιντο, ὥσπερ βαφήν, ἵνα δευσοποιὸς αὐτῶν ἡ δόξα γίγνοιτο καὶ περὶ δεινῶν καὶ περὶ τῶν ἄλλων, διὰ τὸ τήν τε φύσιν καὶ τὴν τροφὴν ἐπιτηδείαν ἐσχηκέναι· καὶ μὴ αὐτῶν ἐκπλύναι τὴν βαφὴν τὰ ῥύμματα ταῦτα, δεινὰ ὄντα ἐκκλύζειν, ἥ τε ἡδονή, παντὸς χαλαστραίου δεινοτέρα οὖσα τοῦτο δρᾶν καὶ κονίας, λύπη τε καὶ φόβος καὶ ἐπιθυμία, παντὸς ἄλλου ῥύμματος. τὴν δὲ τοιαύτην δύναμιν καὶ σωτηρίαν διαπαντὸς δόξης ὀρθῆς ἀνδρείαν ἔγωγε καλῶ καὶ τίθεμαι. virtus itaque ubi penitiùs hoc modo se in animum induerit, quod de Musica Aphrodis. *problem. l.* 1. *q.* 121. quasi συνουσιοῦται τῇ ψυχῇ καὶ φύσις καθίσταται, ut Gregor. Nazianz. *orat.* 13. *animúsque in ea quæ didicit, transfiguratur.* ut Senec. *epist.* 6. & 94. Et *sicut lanarum colores, quibus simplex ille candor mutatus est, elui non possunt*: Fabius *institut. l.* 1. *c.* 1. *nec illarum conchylia quisquam in pristinum candorem revocet.* ita, *Difficulter eraditur, quod in hunc modum rudes animi perbiberunt.* Hieron. *ad Lætam.* Itaque *adv. Rufin.* idem: *Si literas didicisses, oleret testa ingenioli tui, quo semel fuisset imbuta. lanarum conchylia nullæ aquæ diluunt.* Et de talibus Greg. Nazianz. pronunciat, ἐργωδέστερον εἶναι τὸ μεταπείθειν, ἢ γνῶσθαι ἀπ' ἀρχῆς ἀγαθόν. Allusit eodem & Plutarch. cùm in *Dione* de Dionysio diceret, τὴν βαφὴν οὐκ ἀνιέντα τῆς τυραννίδος, ἐν πολλῷ χρόνῳ δευσοποιὸν οὖσαν καὶ δυσέκπλυτον. Attulit & Clemens *strom. l.* 6. Καθάπερ γὰρ τοῖς ἐρίοις ἡ σύψις τῆς βαφῆς ἐμμείνασα, τὴν ἰδιότητα καὶ παραλλαγὴν πρὸς τὰ λοιπὰ παρέχει ἔρια· οὕτως κἀπὶ τῆς ψυχῆς, ὁ μὲν πόνος παρῆλθε, μένει δὲ τὸ καλόν· καὶ τὸ μὲν ἡδὺ καταλείπεται, ἀναμάττεται δὲ αἰσχρόν. αὗται γὰρ ἑκατέρας ψυχῆς χαρακτηριστικαὶ ποιότητες, ἀφ' ὧν γνωρίζεται. Quod non advertens eruditus interpres Hervetus, aliter longè accepit, quàm autor ipse voluerat, & ac si lana colore aliquo intincta & imbuta, ad alius eundem transferre diceretur, cùm ille tincturæ moram diuturnam post operam in macerando tingendóq; insumptam designatam vellet. Allusisse videtur Musonianum illud à Gellio *l.* 16. *c.* 1. laudatum. Ἄν τι πράξῃς καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει· ἄν τι ποιήσῃς καλὸν μετὰ ἡδονῆς, τὸ δὲ μὲν οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει. Quod Cato in *oratione Numantiæ habita* sic extulit. *Si quid vos per laborem rectè feceritis, labor ille à vobis citò recedet, benefactum à vobis, dum vivitis, non abscedet. sed siqua per voluptatem nequiter feceritis, voluptas citò abibit, nequiter factum illud apud vos semper manebit.* Vide *ad l.* 5. § 16. & *l.* 6. § 30. μὴ βαφῇς. & *l.* 10. § 34. τῷ δεδηγμένῳ.

'Ἀσπαζόμενον ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τοῖς συμβαίνουσι]

Ita *l.* 2. § 17. & *infr.* § 16. & *l.* 4. § 23, 25, 26. & *l.* 12. § 11. Vide & *l.* 4. § 31. ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς.

Συγκλωθόμενα | Vide *infr.* § 11, 16. & *l.* 4. § 26, 34.

Κἀκεῖνα μὲν καλὰ παρέχεται | Ita Epictet. *dissert.* *l.* 4. *c.* 10. Ἀρκεῖ μοι, ὧν ἔχω ἐξουσίαν. ταῦτά με δεῖ κάλλιστα παρασκευάσαι.

Ταῦτα δὲ ἀγαθὰ εἶναι πέπεισαι | ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελούμενα. Epictet. *Enchirid.* *c.* 38. Ita Charidemus Dionis Prus. *orat.* 30. Τὰ τῶν θεῶν ἔργα, δῶρα καλῶς ὀνομάζει (Hom. *Il.* γ'. *v.* 65.) ὡς ἅπαντα ἀγαθὰ ὄντα, καὶ ἐπ' ἀγαθῷ γιγνόμενα. Expressit quod Apostolus *ad Rom.* *c.* 8. *v.* 28. Οἴδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν. Vel Ezechiæ potiùs regis illud, Esaiæ *c.* 39. *v.* 8. *Bonum est, quod locutus es, verbum Domini.* bonum est, quicquid Deus vult, qui summè bonus nisi bonum velle non potest. Vide *ad l.* 2. § 11. & *l.* 4. § 10. & *l.* 6. § 44. & *l.* 9. § 35. & *l.* 10. § 1.

Ἡ γὰρ ἑκάστῳ νεμομένη μοῖρα | τὴν εἱμαρμένην sive *fatum* cum Stoicis noster passim inculcat. V. *l.* 5. § 8.

Συνεμφέρεταί τε καὶ συνεμφέρει | Locus mihi subobscurus, eóq; magis quòd vocabula à Marco hîc usurpata, nisi sint, quod suspicari forsan quis possit, vitiata, nusquam alibi deprehendisse meminerim. Xyl. *Et constat aliunde, & secum aliud adfert.* Versio textu ipso etiam obscurior. Tentemus an è Marco ipso elicere possimus mentem ejus. *L.* 12. § 23. ἀγαθὸν δὲ, inquit, εἴπερ τῷ ὅλῳ καίριον, καὶ συμφέρον, καὶ συμφερόμενον. *Bonum est, siquidem universo opportunum, & conducens, & collatum,* vel *congruum.* Et *l.* 10. § 20. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. *Confert cuique, quod fert cuique natura universi.* Et *l.* 4. § 9. ἠνάγκαστο ἡ τοῦ συμφέροντος φύσις τοῦτο ποιεῖν. *Cogebatur hoc facere natura conducibilis,* vel *natura ea quæ in commodum inferebat.* denique *l.* 5. § 8. formulas illas urget, à vulgari sermone petitas, τοῦτο ἔφερεν αὐτῷ. *hoc illi tulit* : & τοῦτο τούτῳ ἐφέρετο, id est, συνετάττετο. *hoc illi latum,* id est, *præscriptum est,* à medico nimirum, tanquam utile & salutare. &, de universi natura, imò Jove ipso, οὐκ ἂν τοιοῦτό τι ἔφερεν, εἰ μὴ τῷ ὅλῳ συνέφερεν, *non tulisset ejusmodi aliquid, nisi universo id contulisset.* Illud itaq; forsan & hîc voluit, *Et præscriptum est,* à mundi nimirum administratore Deo; *& conducit etiam* : (ut idem sit τὸ συνεμφέρει quòd τὸ συμφέρει) vel, *Et in nos infertur, & nos etiam secum fert*; eò nimirum quò destinamur. Sensum priorem secutus est M. Cas. qui vertit, *& inevitabile est, & utile.* eodémque faciunt, tum Marci ipsius verba proximè antegressa, ταῦτα δὲ ἀγαθὰ εἶναι πέπεισαι. tum & Sophoclis illud, *Oedip. Colon.*

Τὸ φέρον ἐκ θεοῦ, καλῶς
Χρὴ φέρειν.

Quod fata ferunt, id ferre decet. Grot. ubi Schol. ἐμμελῶς ὑφερμηνεύει τοῖς ἐγνωσμένοις παρὰ θεῶν. φέρειν γάρ, φησί, χρὴ τὸ ἐκ θεῶν εἱμαρμένον καλῶς. Ad posteriorem illud Palladæ, in antholog. *l.* 1. *c.* 13. Et Stob. *tom.* 2. *tit.* 98.

Εἰ τὸ φέρον σε φέρει, φέρε καὶ φέρου· εἰ δ' ἀγανακτεῖς,
Καὶ σαυτὸν λυπεῖς, καὶ τὸ φέρον σε φέρει.
Si te fata ferunt, ferto fertórque. gravatim
Si fers, te crucias; nec minus illa ferunt.

Vel ut Maximus exhibet *collectan.* *c.* 18.

Ὡς κἂν θέλῃς τὸ φέρον σε φέρειν, φέρου· εἰ δ' ἀπειθήσεις;
Καὶ σαυτὸν βλάψεις, καὶ τὸ φέρον σε φέρει.
Quò tua ferre volunt te fata, ferare. recusas?
Te lædis; læsum sic quoque fata ferent.

Quod utrumq; in versione sua expressit elegantissimè H. Grotius;

Si quem fors agat atque ferat, ferat atque feratur:
Ni ferat, & feret hunc fors, magis & feriet.

Nec unquam satis prædicatum Cleanthis votum illud, quod ἐπὶ παντὸς προχειριστέον. vult esse Epictetus *Enchir.* *c.* 52.

Ἄγου δέ μ', ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ πεπρωμένη
Ὅποι ποθ' ὑμῖν εἰμὶ διατεταγμένος·
Ὡς ἕψομαί γ' ἄοκνος· ἢν δὲ μὴ θέλω,
Κακὸς γενόμενος οὐδὲν ἧττον ἕψομαι.

Seneca sic reddidit *epist.* 107. & ex Seneca Aug. de *Civit. Dei,* *l.* 5. *c.* 8.

Duc me, parens celsique dominator poli,
Quocunque placuit. nulla parendi mora est:
Assum impiger. fac nolle. comitabor gemens:
Malúsque patiar, quod bono licuit pati.

Vide *l.* 10. § 28. Addo tertiam D. Boot. interpretationem, qui τὸ συνεμφέρειν in *accommodandi* sensu hîc sumit; ut hoc sit quod Marcus velit, *fatum & nobis accommodari, & facere etiam ut nosmet ipsos eidem accommodemus.* in quam ferè sententiam Marcus *l.* 4. § 23. Πᾶν μοι συναρμόζει, ὃ σοὶ εὐάρμοστόν ἐστιν, ὦ κόσμε. Et *l.* 5. § 8. Τὸ συμβαῖνόν σοι προσετάττετό σοι, καὶ πρός σέ πως εἶχεν. Et *l.* 3. § 16. ἀβιάστως τῇ ἑαυτοῦ μοίρᾳ συνηρμοσμένον. Et *l.* 7. § 57. μόνον φιλεῖν τὸ ἑαυτῷ συμβαῖνον καὶ συγκλωθόμενον. τί γὰρ ἁρμοδιώτερον; in hanc denique sententiam quam proximè, *l.* 12. *c.* 1. σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε, καὶ σὲ τούτῳ. Tu quisquis es, quamcunq; ex istis ipse volueris, amplectare per me licet; aut potiorem aliquam, si comminisci potueris.

Συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν | λογικῶν appellatione Deûm atq; Dæmonas simul cum hominibus intelligit. Istic autem conjunctionis illius tantummodo meminit, quæ ratione prædita invicem astringit omnia. alibi sæpius nexum & conjunctionem cum universo mundo inculcat; ut *l.* 2. § 4. Cas. *ad Pers. Sat.* 3.

Κήδεσθαι μὲν πάντων | *Aliorum,* inquit, *curam gerere, est naturæ consentaneum.* Ita *infra* § 6. τῶν ἀνθρώπων προκηδόμενος. & *l.* 9. § 3. κήδεσθαι δεῖ. & contra, *l.* 2. § 1. τὸ ἀντιπράσσειν παρὰ φύσιν. Impia itaque, & humanitatem quasi abjurantis & amolientis

amolientis à se, Caini vox illa, *Numquid ego custos sum fratris mei? Gen. c. 4. v. 9.* Ad quæ verba Joannes ille ὁ χρυσοῤῥήμων *in Gen. orat.* 19. cum Marco nostro plane consentiens; Καί τοι εἰ σοι κτ' ἀκολουθίαν ἅπαντα ἐπετρέπετο, καὶ κτ' τὸν τῆς φύσεως νόμον, ἐχρῆν σε καὶ φύλακα εἶναι τῆς τοῦ ἀδελφοῦ σωτηρίας· τοῦτο γὰρ ἡ φύσις ἐπιτρέπει. Et Ambros. *de Caini & Abel. lib. 2. cap. 9. Recusat fraternæ munus custodiæ, quasi exors naturæ.* Contrà Julian. Imper. de se *epist.* 12. Ἐπεὶ καὶ ἐγρηγορὼς, οὐχ ὑπὲρ ἑαυτοῦ μᾶλλον, ἢ καὶ ὑπὲρ ἄλλων ἁπάντων, ὡς εἰκὸς, ἐγήγερα. De Demonacte Lucianus: Φίλος μὲν ἦν ἅπασι καὶ οὐκ ἔστιν ὅν τινα οὐκ οἰκεῖον ἐνόμιζεν, ἄνθρωπόν γε ὄντα. Ità Apostol. *ad Galat. cap. 6. v.* 10. ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας. Facit huc & parabola illa Lucæ *c.* 10. quâ ostendit D. Jesus τὸν πλησίον ἡμῶν quemvis esse, cui, cum ope nostrâ indigeat, subvenire possimus.

Δόξης δ' οὐχὶ τῆς παρὰ πάντων | Plato *Lachet.* ἔστι μὲν τι ὁ ἔπαινος ἐπὶ καλὸς, ὑπ' ἀνδρῶν ἀξίων πεισθῆναι. Hector apud Nævium,

Lætus sum laudari me abs te, pater, laudato viro.

Cicer. *Tusc. l.* 4. § 67. & *epist. famil. l.* 5. *ep.* 12. & *l.* 15. *ep.* 6. ubi subjungit: *Ea est enim profectò jucunda laus, quæ ab iis proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt.* Idémque Seneca explicans, *epistol.* 102. *Cùm Tragicus ille apud nos ait; Magnificum esse laudari à laudato viro; laude digno, ait.* Et ibid. *Claritas, bonorum virorum secunda opinio est. vel laus est à bono bonis reddita.* & mox: *claritatem* à *gloria* distinguens; *Gloria multorum judiciis cònstat, claritas bonorum.* Itaq; Lucilius *Sat.* 14. apud Nonium profitetur,

Paucis se malle & sapientibus esse probatum,
Ἢ πᾶσιν νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν.

Τῶν ὁμολογουμένως τῇ φύσει βιούντων | Quod *naturæ convenienter vivere,* Flaccus, *l.* 1. *epist.* 10. & Cicero *Offic. l.* 3. Idémque *de Finib. l.* 3. *Congruenter naturæ convenienterque vivere.* & *Tuscul. l.* 5. *Congruere naturæ, cúmque ea convenienter vivere.* Vide *ad l.* 1. § 9.

Οἱ δὲ μὴ οὕτως βιοῦντες, ὁποῖοι | Idem ferè *lib.* 9. § 18, 27. & *l.* 10. § 13. & *l.* 11. § 18. Cicero *pro domo sua: Laudatio hominis turpissimi, mihi ipsi erat penè turpis.* Senec. *epist.* 52. *Quid lætaris, quod ab hominibus iis laudaris, quos non potes ipse laudare?* Idem in *excerpt. Non potest ullam autoritatem habere sententia, ubi qui damnandus est, damnat. Malis displicere, laudari est.* Bern. *epist.* 248. *Non potest bonus non esse, qui bonis placet: nec minus validum argumentum mihi videtur, quòd bonus sit, si malis è regione displiceat.* At editor Lugdun. hìc negativam omisit, in dictionis Marcianæ fraudem non ferendam.

Καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν | *Noctuque & interdiu.* ità Marinus in Proculo *cap.* 3. *ad lib.* 4. § 50. repræsentandus; νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν. quo loco non erat, quod Heraldus *animad. in Iambl. c.* 4. Scripturam editam submoveret, & μεθ' ἡμέρας substitueret. etenim μεθ' ἡμέραν est *interdiu*, ut Marco istìc, ità aliis passim. Aristoph. *Pluto* 4. 3.

Οἴμοι τάλας ἀποδύομαι μεθ' ἡμέραν.
Væ misero mihi, spolior istìc interdiu.

Demost. *in Midiam.* Καὶ γὰρ ἐχθρὸς ἦν, καὶ μεθ' ἡμέραν εἰδὼς ὕβριζεν. & *interdiu,* sive *ipsâ luce, sciens prudénsque contumeliâ afficiebat.* Polyb. *lib.* 1. γινομένων δὲ πλειόνων ἀδικημάτων καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν. &, ποτὲ μὲν μεθ' ἡμέραν, ποτὲ δὲ νύκτωρ ἐπιφαινόμενος, Plut. in *Publicol.* Ὥστε μεθ' ἡμέραν τοὺς Ῥωμαίους ὁρῶντας, &c. nihil tritius aut pervulgatius. Adjiciam tamen unum amplius locū ex Luciani *cataplo,* quia ad Marci mentem facit. ibi Lychnus sive *Lucerna,* Rhadamantho coram adversùs Megapentheum testimonium perhibens; Ἐγὼ τὰ μεθ' ἡμέραν μὲν οὐκ εἶδα· οὐ γὰρ παρῆν· ἃ δὲ τὰς νύκτας ἐποίει καὶ ἔπασχεν, ὀκνῶ λέγειν. Vide *l.* 10. § 13.

Οἵοι μεθ' οἵων φύρονται | *Ac quibus se hominibus admisceant.* Xyl. Et potest reverâ ex necessitudinibus & familiaritatibus de hominum affectu conjectura sæpenumero haud vana fieri. juxta illud Phœnicis Euripidei, quod laudant Æschines *advers. Timarch.* Diodor. Sic. *l.* 12. & Plin. *min. l.* 4. *ep.* 27.

Ὅστις δ' ὁμιλῶν ἥδεται κακοῖς ἀνὴρ,
Οὐ πώποτ' ἠρώτησα, γινώσκων ὅτι
Τοιοῦτός ἐσθ' οἵοισπερ ἥδεται συνών.
Si quis malorum pascitur consortio,
Inquirere ultrà parco; compertum hoc habens,
Talem esse quemque, quali amicitiâ utitur. Grot.

Cæterùm haud plenè satìs Marci verba expressit is. pleniùs exactiúsque Cas. *quales cum qualibus volutantur,* sive commiscendo sese invicem fœdant & inquinant. Est enim metaphora à limo lutóve, quod è terra fit, humido aliquo commaceratâ. unde & φύρεσθαι non est tantùm μίγνυσθαι, vel μαλάσσεσθαι, sed & μολύνεσθαι· &, φυρμὸς, ῥύπος, μίασμα, μολυσμός. Hesych. unde forsan & nostrum, quo Cas. usus est hìc, moil. Vide *l.* 7. § 67.

Παρὰ τῶν τοιούτων ἔπαινον | Cicer. *de fin. lib.* 2. *Nihil est turpius quàm sapientis vitam ab insipientium sermone pendere.* Idémque *de Oratore perfect.* § 41. *Ego cùm à nostro Catone laudabar, vel reprehendi me à cæteris facilè patiebar. Sic Socrates videtur testimonio Platonis aliorum judicia debere contemnere.* Senec. *epist.* 52. *Quanta dementia ejus est, quem clamores imperitorum hilarem ex auditorio dimittunt?* Apud eundem Epicurus *epist.* 29. *Nunquam volui populo placere. nam quæ ego scio, non probat populus; quæ probat populus, ego nescio.* Subjungit Seneca; *Idem hoc omnes tibi ex omni domo conclamabunt, Peripatetici, Academici, Stoici, Cynici.*

mici. quis enim placere potest populo, cui placet virtus? malis artibus popularis favor quæritur. similem te illis facias oportet. non probabunt, nisi agnoverint. conciliari nisi turpi ratione amor turpium non potest. Idem *epist.* 92. *Eleganter Demetrius noster solet dicere, eodem loco sibi esse voces imperitorum, quo ventre redditos crepitus. Quid enim, inquit, meâ refert, sursum isti an deorsum sonent? Quanta dementia est vereri, nè infameris ab infamibus?* Epicuri illud ob oculos habuisse videtur Clemens, cùm ista scriberet, *Strom. lib.* 1. Οὔ ποτε ἄρα ὀρεκτέον τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν· ἃ μὲν γὰρ ἐκείνους εἰδείην, οὐκ ἀσκοῦμεν ἡμεῖς. ἃ δὲ ἡμεῖς ἴσμεν, μακρὰν ἐστι τῆς ἐκείνων διαθέσεως. qui locus cùm corruptelæ manifestus sit; ità interpretari Herveto visum, ac si pro ἐκείνους εἰδείην, ἐκείνους ἥδει, vel ἐκείνοις ἀνδάνει legisset; Sylburg. ἐκείνους εἰδεῖμεν, ἀσκεῖν, scil. reponendum posse existimat, ut sit, *quæ nos novimus illos exercere.* mihi neutrum satisfacit. forsan potiùs, ἐκεῖνοι εἰδεῖεν, *quæ illi nôrint,* ut in membro altero, ἡμεῖς ἴσμεν, *quæ nos scimus.* Vide *l.* 4. § 3.

Οὐδ' αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀρέσκοντα | Vide *lib.* 8. § 52, 53. Senec. *epist.* 9. *Nisi sapienti sua non placent. omnis stultitia laborat fastidio sui.* Et *de tranquill. c.* 2. *Unus effectus est vitii, displicere sibi.* & *epist.* 47. *Hoc habent inter cætera boni mores; placent sibi & permanent. Levis est malitia, sæpe mutatur, non in melius, sed in aliud.* Aristot. item *Ethic. l.* 9. *c.* 4. Διαφέρονται ἑαυτοῖς οἱ φαῦλοι· καὶ ἑτέρων μὲν ἐπιθυμοῦσιν, ἄλλα δὲ βούλονται. Vide sis cætera.

§ 5. Μήτε ἀκούσιος | Apud. Aristotel. *Rhetor. l.* 2. *c.* 24. nescio quis.

Εἰ περ γὰρ οὐδὲ τοῖς κακῶς δεδρακόσιν
Ἀκουσίως, δίκαιον εἰς ὀργὴν πεσεῖν·
Οὔτ' εἴ γ' ἀναγκασθείς τις εὖ δράσῃ τινὶ,
Προσῆκόν ἐστι τῷ δ' ὀφείλεσθαι χάριν.
Si nostra in illum se ira non rectè ferat,
Qui non suâ aliquid sponte commisit mali;
Nec qui coactus alteri benefecerit,
Ullum meretur aut honorem aut gratiam. Grot.

Vide *l.* 4. § 34. Augustinus *confess. l.* 1. *c.* 12. & ex eodem Petr. Lomb. *sentent. l.* 2. *distin.* 40. § 2. & Prosper. *sent.* 172. *Nemo invitus benefacit, etiamsi bonum est quod facit.* Idémque *in Joan. Evang. tract.* 43. *Quod quis invitus vel necessitate facit, non bene facit. Sapientem* verò *invitum nihil facere,* Stoicum dogma est. Cicero *paradox.* 5. *Soli hoc contingit sapienti, ut nihil faciat invitus, nihil coactus.*

Μήτε ἀκοινώνητος | Quod ubiq; damnat. Vide ad *l.* 2. § 2. Gregor. Naz. *in Basil. epitaph.* Μήτε τὸ φιλόσοφον ἀκοινώνητον, μήτε τὸ πρακτικὸν ἀφιλόσοφον. Senec. *de beat. c.* 20. *Sic vivam, quasi sciam aliis me natum: & naturæ rerum hoc nomine gratias agam.* & *ep.* 48. *Non potest quisquam beatè degere, qui se tantùm intuetur, qui omnia ad utilitates suas convertit. alteri vivas oportet, si vis tibi vivere. Hæc societas diligenter & sanctè observanda est, quæ nos omnes omnibus miscet, & judicat aliquod esse commune jus generis humani.*

Μήτε ἀνεξέταστος | Ità Basil. Cæsar. *epist.* 44. Οὐδὲν ἀνεξετάστως προσιέσθαι. Et *epist.* 54. Πάντα μὲν λόγον, πᾶσαν δὲ πρᾶξιν καθήκουσαν περιεσκεμμένως ἐπιτελεῖσθαι. Vide & *infr.* § 6. & *l.* 8. § 2. & *l.* 10. § 37. Idémque *in Esaiam.* & apud Simeon. Logothet. *orat.* 21. Χρὴ οὖν, ὥσπερ δικαστὴν, τὸν λόγον τὴν ἀνωτάτω χώραν παρ' ἡμῖν λαχόντα, ἕκαστα κρίνειν καὶ ἐξετάζειν τά τε δεκτέα καὶ μὴ, καὶ συγκαταθέσεσι τῶν πραγμάτων, καὶ ταῖς ὁρμαῖς τῆς ψυχῆς μετ' ἀκριβοῦς ἐπικρίσεως ἐπιτρέπειν. ἀνεξαπάτητος γὰρ ἕκαστος, ἐν οἷς ἐστιν ἀπερίσκεπτος. Galen. *hortat. c.* 6. Itaque ἐκ τοῦ μὴ ἀνεξετάστου, τὸ ἀπερίπτωτον καὶ ἀνεξαπάτητον γίγνεται, de quo Marcus *l.* 7. § 55. At contrà Apelles hæreticus referente apud Eusebium *hist. Eccles. l.* 5. *c.* 13. Rhodone, Μὴ δεῖν ὅλως ἐξετάζειν τὸν λόγον, ἀλλ' ἕκαστον, ὡς πεπίστευκε διαμένειν. quod est prorsus interdicere homini, animal nè sit rationale, saltem nè ratione, quâ eum conditor Deus instruxit, utatur. nec multùm abscedunt aut superstitiosi Judæuli, qui, ut refert Hieronymus à sancta fide in *Hebræomastig. l.* 2. *c.* 2. ex Mosis verbis *l.* 5. *c.* 17. *v.* 11. perperam acceptis, tradunt, quòd, *si sapientes dixerint tibi, dextram esse sinistram, vel contrà, credi servarique debeat*; aut superciliosi Jesuitæ, qui, referente Paulo Soarpio in *Histor. de Interdict. Pauli* 5. *adv. Venet. l.* 2. in *Regulis* Potavii relictis ann. 1606. *reg.* 3. asserunt, *Si Pontifex Romanus nigrum esse definierit, quod oculus album esse renunciaverit, aut vice versâ, illius definitioni esse acquiescendum.* atqui hoc est etiam oculos hominibus eruere, non rationis tantùm usum eripere.

Μήτε ἀνθελκόμενος | *Neque patere te retrahi.* Xyl. *nec cum reluctatione,* Cas. Malim, *neque affectibus abreptus.* quod Jacob. Apost. *c.* 1. *v.* 14. ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος. Et Marcus *infr.* § 15. ὁρμητικῶς νευροσπαστούμενος. Eodem vocabulo usus est Plato *leg.* 1. τὰ πάθη σπῶσί τε ἡμᾶς καὶ ἀνθέλκουσι. Vide *l.* 2. § 2.

Μήτε κομψεία | Ità § 8. Οὐδὲ κομψόν. & *l.* 4. § 51. καὶ τῆς κομψείας & ἄκομψον. *l.* 6. § 38. quæ περὶ τοῦ φιλοπαίκτου καὶ χαρίεντος. usurpari monet Pollux *l.* 5. *c.* 45. Aristoph. *nubib.* 2. 1.

Πρῶτον μὲν εἶναι κομψὸν ἐν συνουσίᾳ.
Primò quidem ut sis lepidus in congressibus.

Idem *avib.* 1. 3.

Μὴ 'γὼ νόημα κομψότερον ἤκουσά πω.
Noema nunquam audiveram elegantius.

Ubi Schol. κομψεία, ἐλαφρεία, ἀστειότης, *festivitas, urbanitas.* Euripid. apud Aristot. *Polit. l.* 3. *c.* 4.

Μή μοι τὰ κομψ', ἀλλ' ὧν πόλει δεῖ.
Speciosa mitte; prome queis urbi est opus. Grot.

Aristot. *de Cælo l.* 2. *c.* 13. κομψῶς μὲν, οὐκ ἀληθῶς

θῶς δέ. *argutè quidem, haud verè tamen.* In ſermonis autem elegantia aut feſtivitate ſtudium poni Marcus alibi vetat. Vide *l.* 1. § 7. ἀστειολογίας. & *l.* 8. § 30. περιέργως. Plato in *Politic.* Κἂν διαφυλάξῃς τὸ μὴ σπουδάζειν ἐπὶ τοῖς ὀνόμασιν, πλουσιώτερος εἰς τὸ γῆρας ἀναφανήσῃ φρονήσεως. Latiùs tamen extendit idem *epiſt.* 10. Τὸ γὰρ βέβαιον καὶ πιστὸν καὶ ὑγιὲς, τοῦτο ἐγώ φημι εἶναι τὴν ἀληθινὴν φιλοσοφίαν· τὰς δὲ ἄλλας τε καὶ εἰς ἄλλα τεινούσας σοφίας τε καὶ δεινότητας, κομψότητας οἶμαι προσαγορεύων, ὀρθῶς ὀνομάζειν. Aliud eſt τὸ κομψόν *l.* 8. § 34. Senec. *ep.* 115. *Oratio vultus animi eſt : ſi circumtonſa eſt & fucata, & manufacta, oſtendit illum quoque non eſſe ſincerum, & habere aliquid fracti. non eſt ornamentum virile, concinnitas.* Sed de ſententiarum potiùs ratione Marcus iſtîc. Cæterùm, μήτε κομψεία τὴν διάνοιάν σου καλλωπιζέτω, Xyl. cùm reddidit, *nè in cogitationibus tuis aſtutiam ſectoris*; à Marci mente nimiùm quantum receſſit. διανοίας σχήματα, ſive *figuræ ſententiarum* rhetoricæ magiſtris quid ſint, docet Fabius *inſtit. l.* 9. *c.* 1.

Πολυῤῥήμων | Epictet. *Enchir. c.* 32. § 1. Καὶ σιωπὴ τὸ πολὺ ἔστω, ἢ λαλείσθω τὰ ἀναγκαῖα, καὶ δι' ὀλίγων. Juvenal. *Sat.* 2. *v.* 14.

Rarus ſermo illis, & magna libido tacendi.

Πολυπράγμων | Vide *l.* 4. § 24. De ſapientibus ex Stoicorum ſenſu Laërt. *l.* 7. in *Zenon.* Ἀπράγμονάς τε εἶναι· ἐκκλίνειν γὰρ τὸ καθῆκον. Plut. *de Stoic. contrad. c.* 16. ait, Chryſippum *vitarum l.* 4. τὸν σοφὸν λέγειν ἀπράγμονά τε καὶ ἰδιοπράγμονα εἶναι· Verba Chryſippi, Οἶμαι γὰρ ἔγωγε τὸν φρόνιμον καὶ ἀπράγμονα εἶναι, καὶ ὀλιγοπράγμονα, καὶ τὰ αὑτοῦ πράττειν. ὁμοίως τῆς τε αὐτοπραγίας καὶ ὀλιγοπραγμοσύνης ἀστείων ὄντων. Idem *lib. de eligend. propt. ſe.* τῷ γὰρ ὄντι φαίνεται ὁ κατὰ τὴν ἡσυχίαν βίος ἀκίνδυνόν τι καὶ ἀσφαλὲς ἔχειν· οὐ πάνυ τῶν πολλῶν δυναμένων τοῦτο συνιδεῖν. itaque Tertull. *de pall. c.* 5. non *Epicuros* tantùm, ſed & *Zenonas quietis magiſterium* dicit. Quanquam Tigellinus impurus ille Neronis Palpo, apud Tacitum *annal. l.* 14. Stoicæ ſectæ objicit, quòd *turbidos & negotiorum appetentes faciat.* Siracides *c.* 38. *v.* 26. Ὁ ἐλασσούμενος πράξει αὐτοῦ, σοφισθήσεται.

Ὁ ἐν σοὶ θεός | Mentem nunc *dæmonem*, ut *l.* 2. § 13. & *infr.* § 6. nunc & *Deum* dicit, ut hoc loco, ſic *l.* 12. § 26. ὁ ἑκάστου νοῦς θεός. ibi plura vide.

Πρεσβύτης | Ità *l.* 5. § 27. προστάτην καὶ ἡγεμόνα.

Ἄῤῥεν | Vide *lib.* 2. § 5. De Zenone apud Laërt. *l.* 2. Zenodotus :

Ἄῤῥενα γὰρ λόγον εὗρες ———
Maſcula enim verba inveniſti — vel
Maſculam enim vitæ rationem tu reperiſti.

Et Senec. *epiſt.* 33. *Totus contextus illorum virilis eſt.* Apud Perſium *Sat.* 5. *v.* 144. *Maſculam bilem.* i. e. *Maſculum animum criminis loco luxuria objicit juveni in ſuis caſtris militanti.* Caſaub. ibi.

Ἀνατεταγμένος | *qui ſe ita comparaverit.* Xyl. vel *compoſuerit.* ἀνατάξασθαι, ἐκπεριτάσασθαι. Heſ. & Suid.

Περιμένων τὸ ἀνακλητικόν | Tranſlatum videtur à re militari : quod & Suidas cenſet, ubi locum hunc laudat, niſi quòd τὸ ἀνακλητικὸν illud eſſe *claſſicum* exiſtimet, *quo* εἰς πόλεμον οἱ ῥᾴθυμοι ἀνακαλοῦνται, *ignaviores ad prælium in eundem incitantur*; cùm ſit potiùs, ut Budæus, *quo receptui ſignum datur, & à pugna, fuſorúmve proſecutione milites revocantur.* quomodo Plut. in *apopth. Lacon.* Ἄλλος ἐπὶ παρατάξεως τῷ πολεμίῳ τὸ ξίφος καταφέρειν μέλλων, ἐπεὶ τὸ ἀνακλητικὸν ἐσήμηνεν, οὐκέτι κατήνεγκε. quod idem & de Chryſanta Perſa narrat, in *collatione Pelopidæ & Marcelli*, & in *capit. Rom. quæſt.* 39. à Cyro eo nomine laudato ; ex Xenophont. *pæd. l.* 4. Ita & Pollux *onomaſt. l.* 1. *c.* 9. § 19. ubi τὸ εἰς ἔφοδον opponit τῷ ἀνακλητικῷ. Et clariùs adhuc *l.* 11. *c.* 11. παρακελευστικὸν, ὃ τὸ κατὰ τὴν τῆς μάχης συμβολήν· ἀνακλητικὸν δὲ, τὸ ἐκ τῆς μάχης ἀνακαλοῦν. Ita Diodor. Sicul. *l.* 17. *c.* 7. Ἀνεκαλέσατο τῇ σάλπιγγι τοὺς στρατιώτας. & Polyb. *l.* 1. ἀνακαλεῖσθαι τοὺς ἑαυτοῦ παρήγγειλε τοῖς σαλπιγκταῖς· & Plut. in *Fabio* : Τῇ σάλπιγγι σημῆναι ἀνάκλησιν. quod Syneſ. in *Calvit.* κελεύει ἀνακλητικὸν ἠχῆσαι τὰς σάλπιγγας. Sed & Longus *Paſtoral. lib.* 4. de Caprario, cujus cantibus capræ aſſueverant : Πρῶτα μὲν ὀλίγον ἐνέπνευσε, καὶ αἱ αἶγες ἔστησαν, τὰς κεφαλὰς ἀράμεναι· εἶτα ἐνέπνευσε τὸ νόμιον, καὶ αἱ αἶγες ἐνέμοντο κάτω· αὖθις λιγυρὸν ἔδωκε, καὶ ἀθρόαι κατεκλίθησαν· ἐσύρισέ τε καὶ ὀξὺ μέλος, αἱ δὲ, ὥσπερ λύκου προσιόντος, εἰς τὴν ὕλην κατέφυγον· μετ' ὀλίγον ἀνακλητικὸν ἐφθέγξατο καὶ ἐξελθοῦσαι τῆς ὕλης, πλησίον αὐτοῦ, τῶν ποδῶν συνέδραμον. Sed & apud eundem *l.* 1. Dorcona pelle lupinâ invadentes canes ἀνακλήσει συνήθει ἡμερῶσαι Daphnis fertur. Idémq; *l.* 2. Λαβὼν τὴν σύριγγα, συρίζει γεροὸν, ὡς ἐρῶν· ἐρωτικὸν, ὡς πείθων· ἀνακλητικὸν, ὡς ἐπιζητῶν. Eodem reſpexit Epictetus *diſſert. l.* 1. *c.* 29. Ἐὰν δ' ὁ θεὸς σημήνῃ τὸ ἀνακλητικὸν ὡς τῷ Σωκράτει, πείθεσθαι δεῖ τῷ σημαίνοντι, ὡς στρατηγῷ. Idem *l.* 3. *c.* 13. Ὅταν δὲ μὴ παρέχῃ τἀναγκαῖα, τὸ ἀνακλητικὸν σημαίνει, τὴν θύραν ἤνοιξε, καὶ λέγει σοι, ἔρχου. Et *c.* 26. Τί οὖν, ἐὰν μὴ παρέχῃ τροφάς; τί γὰρ ἄλλο, ἢ ὡς ἀγαθὸς στρατηγὸς, τὸ ἀνακλητικόν μοι σεσήμαγκε; πείθομαι, ἀκολουθῶ, ἐπευφημῶν τὸν ἡγεμόνα, ὑμνῶν αὐτοῦ τὰ ἔργα. Et *c.* 24. Ἂν μ' ἐκεῖ πέμψῃς, ὅπου κατὰ φύσιν διεξαγωγὴ οὐκ ἔστιν ἀνθρώπων, οὐ σοὶ ἀπειθῶν ἔξειμι· ἀλλ' ὡς σοῦ μοι σημαίνοντος τὸ ἀνακλητικὸν, αἰσθάνομαι ὅτι μου χρείαν οὐκ ἔχεις. Poteſt & à re nautica ſumptum videri. quâ imagine eâdem ferè in argumento eodem uſus eſt Epictetus *Enchir. cap.* 7 Καθάπερ ἐν πλῷ, τοῦ πλοίου καθορμισθέντος, ἂν ἐξέλθῃς ὑδρεύσασθαι, ὁδοῦ μὲν πάρεργον, καὶ κοχλίδιον

ἀναλέξῃ ἢ βολβάριον, τετάσθαι [al. τάττεσθαι] δὲ δεῖ τὴν διάνοιαν ἐπὶ τὸ πλοῖον, καὶ συνεχῶς ἐπιστρέφεσθαι, μή ποι σέ γε ὁ κυβερνήτης καλέσῃ, καὶ τότε πάντα ἐκεῖνα ἀφιέναι, ἵνα μὴ δεδεμένος εἰσβληθῇς, [ἐκβληθῇς vulg. perperam.] ὡς τὰ πρόβατα. οὕτω καὶ ἐν βίῳ, ἐὰν διδῶται ἀντὶ βολβίου καὶ κοχλιδίου γυναικάριον καὶ παιδίον, οὐδὲν κωλύσει. ἐὰν δὲ ὁ κυβερνήτης καλέσῃ, τρέχε ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀφεὶς ἐκεῖνα πάντα, μηδὲν ἐπιστρεφόμενος· ἐὰν δὲ γέρων ᾖς, μηδὲ ἀπαλλαγῇς ποτε τοῦ πλοίου μακρὰν, μήποτε καλοῦντος ἐλλίπῃς. Vide ad *l.* 9. § 3. & *l.* 11. § 20. quo loco, quod ἀνακλητικὸν istic, ἐνδόσιμον idem dici videtur.

Εὔλυτος | Citat Suidas è Marco ista, sed non explicat. Sic *infr.* § 7. εὐλύτως ἄπεισι. & § 16. εὔλυτον. Potest autem τὸ εὔλυτον istud à *vestitu* sive *calceatu* translatum videri, qui quò minùs arctè astringitur, eò faciliùs exolvitur & exuitur. De Iphicrate Diodor. Sicul. *l.* 15. Τὰς δὲ ὑποδέσεις τοῖς στρατιώταις εὐλύτους καὶ κούφας ἐποίησε, τὰς μέχρι τοῦ νῦν ἰφικρατίδας ἀπ' ἐκείνου καλουμένας. Indè Luc. 3. *v.* 16. λῦσαι τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος. quem locum tractans, & more suo in allegoriam trahens, Clemens *Strom. l.* 5. χρῆναι γὰρ τοὺς καθαροποιοῦντας, ἀπολύειν τοῦ σώματος, καὶ τῶν τούτου ἁμαρτημάτων τὴν ψυχὴν, ὥσπερ τοῦ δεσμοῦ τὸν πόδα. Ità Lucr. *l.* 1.

— vita quoque omnis
Omnibus è nervis atque ossibus exoluatur.
—veluti cùm lubrica serpens
Exuit in spinis vestem.—

Sicut idem *l.* 4. & *l.* 3.

—vestémque relinquere ut anguis,
Gauderet.—de anima corpus exuente. De Diogene Cynico Epictet. *l.* 3. *c.* 26. ἐλεύθερος ἦν, ὅτι ἀποβεβλήκει πάσας τὰς τῆς δουλείας λαβάς· πάντα εὔλυτα εἶχε, πάντα μόνον προσηρτημένα. *omnia appensa tantùm, non adstricta habebat.* Interpres enim doctissimus perperam reddidit; *Omnia è seipso pendentia.* Potest & à *fructibus maturis*, quæ sponte suâ decidunt, quum immatura valdiùs adhæreant. Theophr. *de caus. plant. l* 5. *c.* 4. Πεπανθεὶς γὰρ ὁ καρπὸς, αὐτόματος ἀποῤῥεῖ· πρὶν δὲ τοῦ πεπανθῆναι, μᾶλλον ἰσχύει καὶ προσήρτηται. Vide *l.* 12. § 3. Cicer. *de Senect. sicut poma ex arboribus, si cruda sunt, vi avelluntur, si matura & cocta, decidunt: sic vitam adolescentibus vis aufert, senibus maturitas.* quod Senec. *epist.* 30. *Senectus leniter emittit, non repente avulsum vitæ, sed minutatim subductum.* Vide *l.* 9. § 3. Aptissimè ad Marci mentem, Idem in *Oedip.* 4. 2.

Animam senilem mollis exolvit sopor.

Contendi autem possunt cum Marci istis Epicteti illa *differt. l.* 2. *c.* 6. Ἀλλὰ στρατιώτας μὲν μέλλειν μάχεσθαι τὸν πόλεμον, ἐπειδὴ τῆς σάλπιγγος ἤκουσαν ἀνακαλούσης, ἀνέχων. οὕτω προηγμαίτερον ἔδοξεν αὐτῷ. τὸ τοῦ στρατηγοῦ περιστασίμα, ἢ τὸ ἴδιον ποιεῖν. ἡμῶν δὲ οὐδεὶς θέλει, οὐδὲ τῆς ἀνάγκης καλούσης, εὐλύτως ὑπακοῦσαι αὐτῇ· ἀλλὰ κλαίοντες καὶ στένοντες πάσχομεν ἃ πάσχομεν· & fortasse istic etiam εὐλύτως fuerat. Vide ad *l.* 8. § 33. *l.* 9. § 3.

Μήτε ὅρκου δεόμενος | Juramentum omne viro ejusmodi, qualem Marcus istîc delineat, variis rationibus neutiquam necessarium videri possit. Ac primò quidem διὰ τὸ ἀξιόπιστον. quia, cùm veracem se jugiter ac constantissimè exhibuerit, etiam injurato à quibusvis fides adhibebitur. καὶ γίνεται τοιούτοις ἀνθ' ὅρκων ὁ τρόπος· ut Libanius *orat.* 28. In quam sententiam argutè Clemens *Strom. l.* 7. Τὸ ἀληθεύειν κατὰ τὸν ὅρκον, μετὰ συμφωνίας τῆς κατὰ τὸ ἀληθὲς γίνεται· τὸ εὐορκεῖν [ità Heins. quod vulg. εὑρεῖν.] οὖν συμβαίνει κατὰ τὴν κατόρθωσιν τὴν ἐν τοῖς καθήκουσι. ποῦ τοίνυν ἔτι τοῦ ὅρκου χρεία, τῷ κατὰ ἄκραν ἀληθείας βιοῦντι; Clariùs Isidor. Pelus. *l.* 2. *epist.* 148. Ὁ τῶν εὖ βιούντων λόγος ὅρκου πιστότερος ταῖς πάντων τῶν ἀκουσάντων στεφανοῦται ψήφοις. ἐκεῖν, εἰ πιστεύεσθαι βουλόμεθα, εὖ βιῶμεν. Sed & Pythagoras, sectatoribus suis præcipiebat, Μὴ ὀμνύναι θεούς· ἀσκεῖν γὰρ αὑτὸν δεῖν ἀξιόπιστον παρέχειν. Laert. *l.* 8. Quod Gregor. Naz. in *Iamb.*

Ὅρκον δὲ φεῦγε πάντα. πῶς οὖν πείσομεν;
Λόγῳ, τρόπῳ τε τὸν λόγον πιστουμένῳ.

De Essenis Josephus *captiv. Jud. lib.* 2. *c.* 12. πᾶν μὲν τὸ ῥηθὲν ὑπ' αὐτῶν ἰσχυρότερον ὅρκου· τὸ δὲ ὀμνύειν αὐτοῖς περιΐστανται, χεῖρόν τι τῆς ἐπιορκίας ὑπολαμβάνοντες. ἤδη γὰρ δὴ κατεγνῶσθαι φασὶ τὸν ἀπιστούμενον δίχα θεοῦ. Cicero *pro Balbo: Athenis aiunt, cùm quidam apud eos, qui sanctè gravitérque vixisset, & testimonium publicè dixisset, & ut mos Græcorum est, jurandi caussâ ad aras accederet, unâ voce omnes judices, nè is juraret, reclamâsse.* Xenocrates is fuit, utì docet Laërt. *l.* 4. in *Xenocr.* Ἦν δὲ, inquit, καὶ ἀξιόπιστος σφόδρα· ὥστε μὴ ἐξὸν ἀνώμοτον μαρτυρεῖν, τούτῳ μόνῳ συνεχώρουν Ἀθηναῖοι. Sed & Val. Max. *memorab. l.* 2. *c.* 10. qui hoc ipsum ubi retulerat, subjunxit; *Judices, quod sibimet ipsis postmodum dicendæ sententiæ loco remissuri non erant, sinceritati ejus concedendum existimârunt.* Vide quæ de Maximo Marcus *l.* 1. § 15. Plaut. *Amphitr. Act.* 1. *Scen.* 1. *v.* 281.

Nam injurato scio plùs credet mihi, quàm jurato tibi.

Ità quod apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 27. Æschylus;

Οὐκ ἀνδρὸς ὅρκοι πίστις, ἀλλ' ὅρκων ἀνήρ.
Dat fidem vir juramento, non juramentum viro.

sive ut Grotius reddit,

——vir sacramento fidem
Debet mereri, non sacramentum viro.

Deinde, διὰ τὸ ἀπαράσπαστον καὶ τὸ ἀσφαλές. quia, cùm sit sponte suâ æqui boniq; tenacissimus, juramento nihil opus habiturus sit, cujus religione ad officium suum præstandum adigatur. Etenim quemadmodum de legibus Demonax Cynic. ap. Lucian. οἱ ἀγαθοὶ νόμων οὐ δέονται, nimirum, ποιοῦντες ἑκουσίως

διὰ τὸν λόγον, ἃ ἄλλοι ἄκοντες διὰ τὸν νόμον. οἱ γὰρ ἀληθῶς φιλοσοφοῦντες μόνοι ποιοῦσιν ἑκουσίως, ἃ ποιοῦσιν ἄκοντες οἱ λοιποὶ διὰ τὸν νόμον, ὥσπερ ὑπὸ πληγῆς κυνὸς ἢ γαλέῃ ψόφῳ τὴν ἡδονὴν ἀποτρεπόμενοι, καὶ πρὸς τὸ δεινὸν ἀποβλέποντες. Xenocrates apud Plut. *adv. Colot.* & *de virt. moral.* Et Constantius Imper. *orat. pro Themistio*: Εἰ δυνατὸν ἦν ἅπασιν ἀνθρώποις φιλοσοφεῖν, τῆς ἐκ τῶν νόμων ἀνάγκης οὐκ ἂν ἦν χρεία. ὧν γὰρ νῦν διὰ τὸ δέος ἀπέχονται, ταῦτα ἂν ἐμίσουν ἐκ προαιρέσεως. Itaque Aristippus, Τί πλέον ἔχουσιν οἱ φιλόσοφοι, requisitus, respondit, referente Laërtio; Ἐὰν πάντες οἱ νόμοι ἀναιρεθῶσιν, ὁμοίως βιώσομεν. *Eodem quo nunc vivunt modo victuros philosophos, etiamsi leges omnes tollerentur.* Siquidem id suâ sponte facient, quod legibus facere coguntur. De juramento pariter dici poterit; nihil istoc viro bono opus, quò ad id quod est officii sui obeundum, vel impellatur, vel obstringatur: quum sponte suâ facturus sit illud, quod alii vix etiam juramenti vinculis constricti exequantur. Ità M. Fabius fugientibus cohortibus post Q. Fabium in prælio occisum; *Hoc jurâstis* inquit, *milites? fugientes vos in castra redituros? adeò ignavissimos hostes magis timetis, quàm Jovem Martémque per quos jurâstis? at ego injuratus aut victor revertar, aut propè te hic, Q. Fabi, dimicans cadam.* Liv. *l.* 2. De Numa Livius idem *l.* 1. *Eâ pietate omnium pectora imbuerat, ut fides ac jusjurandum, propulso legum ac pœnarum metu, civitatem regerent.* Cæterùm Fabium fides pietásq; in patriam etiam citra juramentum in officio continebant. Atq; hoc est quod Solon, ut Laert. *l.* 1. Καλοκαγαθίαν ὅρκου πιστοτέραν ἔχε. Quanquam nec *injuratus* prorsus vir bonus: *sacramento*, non vulgari tamen illo, adactus, sed sanctiore etiam, si quid in istis aliud alio sanctius æstimatur, quódq; facit, ut illius idcirco nullus indigeat. Senec. *epist.* 37. *Quod maximum vinculum est ad bonam mentem, promisisti virum bonum. Sacramento rogatus es.* & *epist.* 65. *Sapiens, affectatórque sapientiæ, velut sacramento rogatus*, &c. Et *de vit. beat. c.* 15. *ad hoc sacramentum adacti sumus.* Cæterùm ego sensui, quem priore loco proposueram, ἐμμένω. Tertio deniq; (id quod Marcum istîc cum primis velle, nullus ambigo) διὰ τὸ αὔταρκες καὶ ἀσφαλὲς quia eo sit animo eâque sui fiduciâ, ut juramentum interponere nihil habeat necesse, si dicenti fides derogata fuerit; cùm ab aliorum de sese opinionibus ac judiciis bonum suum ac beatitatem neutiquam pendere persuasum habeat. quò spectat & quod sequitur, ut nec juramentum proprium, ità nec testimonium alienum, sic affecto, usui (necessario saltem) futurum.

Μήτε ἀνθρώπου τινὸς μάρτυρος | Ità *l.* 7. § 62. οὔτε ἐπιμαρτυρήσεως δεήσῃ. Et *infrà* § 16. εἰ δὲ ἀπιστοῦσιν αὐτῷ, &c. *parum pensi habiturum, etiamsi non ipsi fidem adhibuerint, talem esse reverà, qualem præ se fert.* Τί δ᾽ ἐρεῖ τις ἢ ὑπολήψεται περὶ αὐτοῦ, οὐδ᾽ εἰς νοῦν βάλλεται. *lib.* 10. § 11. aliud est autem quod *lib.* 9. § 29. μὴ περιβλέπου, εἴ τις εἴσεται.

Ἐν δὲ τὸ φαιδρὸν | Vitiosa proculdubio scriptura. ambigua satìs emendatio. Eruditus vir D. Boot. vult ἓν δὲ, quasi dicat: *hoc unum cum primis attendatur*, vel *agatur.* quomodo Apost. *ad Philip. c.* 3. *v.* 13. ἓν δέ. *Unum hoc* est quod ago, quod attendo. Ego existimaverim legi posse, ἔνι δὲ, vel, quia id forsan poetarum est peculiare, ἔνι δὲ, ἀντὶ τοῦ ἔνεστι δὲ, *inest autem* hujusmodi, quam suprà delineaveram, animi constitutioni *alacritas* jugis καὶ αὐτάρκεια. Vel si cui minùs hoc arriserit, quia moniti seu præcepti rationem præcedentia habent, ἐνῇ δὲ, aut ἐνέστω δὲ, *insit autem*, aut *inesto verò*, &c. Cæterùm aliorum arbitrium esto. ego nihil statuerim.

Τὸ φαιδρὸν | Apul. in *apolog. Cæterùm Platonica familia nihil novimus nisi festum & lætum, & solenne & superum & cæleste.* Senec. *epist.* 60. *Talis est sapientis animus, qualis mundi status super Lunam: semper illic serenum est.*

Ὀρθὸν οὖν εἶναι χρὴ, οὐχὶ ὀρθούμενον | *Rectum igitur esse oportet, non autem erectum.* hoc est: qui *recto* ipse per se jugiter consistat *incedátque talo*, ut Horatius loquitur, *l.* 2. *ep.* 1. non qui lapsus, vel lapsabundus alienâ manu erigi opus habeat; quomodo de Hectore Homer. *Il.* η. *v.* 272.

—— ὁ δ᾽ ὕπτιος ἐξετανύσθη
Ἀσπίδι ἐγχριμφθείς· τὸν δ᾽ αἶψ᾽ ὤρθωσεν Ἀπόλλων.

Et de Euryalo, *Il.* ψ. *v.* 694.

Ὣς πληγεὶς ἀνέπαλτ᾽· αὐτὰρ μεγάθυμος Ἐπειὸς
Χερσὶ λαβὼν ὤρθωσε. ——

Sophocles *Oedip. Colon.*

Γέροντα δ᾽ ὀρθοῦν, φλαῦρον, ὃς νέος πέσῃ.
Frustra, in juventa lapsus, erigitur senex.

Plutarch. *ad præfect. indoct.* οὔτε γὰρ πίπτοντός ἐστιν ὀρθοῦν, οὔτε διδάσκειν ἀγνοοῦντος. *Neque enim aut erigere alios idoneus est, qui ipse cadit; aut docere, qui ipse nescit.* Vide *ad l.* 1. § 15. Suid. Ὀρθὸς λέγεται καὶ ὀρθιος. Μάρκος. Ὀρθὸν δὲ (f. δεῖ) εἶναι καὶ μὴ ὀρθούμενον. Verùm sæpius istîc jam nominatus & deinceps nominandus, non sine grati animi significatione, D. Boot. aliorsum hæc accipit. *Esset*, inquit, *plus quàm Stoica rigiditas*, ἀναμαρτησίαν *exigere à sectatoribus sapientiæ, cùm illa non nisi ipsis sapientibus competat. deinde sibi ipsi contradiceret, ut qui passim monet à peccatis quidem cavendum esse omni curâ & diligentiâ; sin in aliqua prolabaris, resurgendum esse, & meliora monstranti obtemperandum.* Vide *l.* 4. § 12. & *l.* 5. § 9, 10. & *l.* 6. § 11, 21. & *l.* 8. § 16. *Quin & l.* 7. § 12. *iisdem verbis, quæ hic difficultatem pariunt, sed sensu diverso*, Ὀρθὸς, ἢ ὀρθούμενος. *Sensus itaque, ni fallor, hic est.* Ὀρθὸς inter alia valet, quod Latinis *erectus* vel *surrectus*; τὸ ἱστάμενον καὶ ἄνω βλέπον, καὶ μὴ συγκεκυφὸς, ut

Græci Grammatici exponunt. Ità Xenoph. in *Sympos.* Μετὰ δὲ τοῦτο κύκλος εἰσηνέχθη περίμεστος ξιφῶν ὀρθῶν. Theophr. *l.* 5. *de causs. c.* 4. μετὰ τὴν τομὴν, ὅταν ὀρθὰ σταθῇ, πολὺ ὕδωρ ἀφίησι. Lucian. περὶ τῆς ἐπὶ μισθῷ συνόντων, μηδ' ὅπως καθίζῃς ἔχων ὀρθῶς. Vult igitur Marcus, *è disciplinæ suæ placitis, ut rectus insistas, idque per te, ità ut externis veluti fulcris non indigeas: alioqui fore, ut semper verseris in metu ruinæ, videlicet fulcris illis* (*honore, divitiis, liberis*, &c.) *in quæ te inclinabas, ac quibus te probe suffultum putabas, subductis; quod facillimè ac multis occasionibus fieri potest.* igitur hæc verba nihil aliud volunt, quàm illud tristissimum Stoicorum dogma, *Viro sapienti debere omnem felicitatem intra sese repositam esse, ità ut non pendeat à rebus externis, extra ipsius potestatem sitis.* Itaque sic interpretor, *Oportet ut stes erectus, non ut erectus tenearis ab aliis.* Vide Platon. in *Menex.* supr. *ad l.* 2. § 11. Marcus ipse *l.* 7. § 2. Τοῦτο πάθε, καὶ ὀρθὸς εἶ. favent huic interpretationi, & antegressa illa, τὸ ἀπροσδεὲς τῆς ἔξωθεν ὑπηρεσίας, &c. quibus adjungi possunt & Epicteti illa, *l.* 3. *c.* 24. Ταῦτα ἔχων ἀεὶ ἐν χερσὶ, καὶ τρίβων αὐτὸς παρὰ σαυτῷ, καὶ πρόχειρα ποιῶν, οὐδέποτε δεήσῃ τοῦ παραμυθησομένου τοῦ ἐπιῤῥωννύντος. Ità fuerit, sed à corpore ad animum traductum, quod de se Umbricius apud Satyricum *sat.* 3. —*pedibus me*
Porto meis, nullo dextram subeunte bacillo.

§ 6. Εἰ μὲν κρεῖττον εὑρίσκεις | Ità Epictet. *lib.* 4. *c.* 9. Εἴ τινα ἄλλα τούτων μείζονα ζητεῖς, ποίει ἃ ποιεῖς.

Ἀρκεῖσθαι ἑαυτῇ | *suprà* § 5. teste nullo, ope operave nulla indigens. Vide *l.* 9. § 26.

Καὶ ἐν τῇ εἱμαρμένῃ | Vide an non [ἐν] illud inducendum sit: ut sententia sic procedat, ἀρκεῖσθαι ἑαυτῇ, in eis quæ rationis ope administrantur, καὶ τῇ εἱμαρμένῃ, in eis quæ ἀπροαιρέτως contingunt vel decernuntur potiùs.

Τοῦ ἀρίστου εὑρισκομένου ἀπόλαυε | Ità *l.* 12. § 29. dixit ἀπολαύειν τοῦ ζῆν. Sensuum prægnans dictio. Est enim ἀπολαύειν, sive *frui*, cum oblectatione quadam in re adepta prorsus acquiescere. Ideo *mediis uti, fine frui* dicimur. indè tritum illud in schola Theologica, *peccatum in hoc omne consistere, quod aut fruimur utendis, aut utimur fruendis.* Videatur August. *de doctrin. Christ. l.* 1. *c.* 22, 32, 33. Et *de Trin. l.* 9. *c.* 8. & *l.* 10. *c.* 10, 11. & 83. *quæst.* 30. Petr. Longob. *sent. l.* 1. *dist.* 1. & Thom. Aquin. *Sum. part.* 1. 2. *quæst.* 11. *art.* 3, 4. Verùm Marco ipso nemo meliùs τὸ ἀπολαύειν istud nobis explicaverit. Is *l.* 10. § 32. ἀπόλαυσιν, inquit, δεῖ ὑπολαμβάνειν, πᾶν ὃ ἔξεστι κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν ἐνεργεῖν· ἀπόλαυσιν sive *fruitionem oportet ducere, quicquid secundùm naturam suam exequi datur.* hoc autem quomodo fiat, ibidem docet. nempe, cùm eo loco ista nobis sunt, οἷόν ἐστι τοῖς ἡδυπαθοῦσιν ἡ τρυφὴ, quo *deliciæ & luxus sunt hominibus voluptati deditis,* qui in ea nimirum summum bonum statuunt, & quorum vita βίος ἀπολαυστικὸς dicitur Aristoteli *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 5. & *Eudem. l.* 1. *c.* 4. & ipsi ἀπολαυστικοί. *ibid. lib.* 2. *c.* 4. quo sensu & ἀπολαυστικὰ φαντάσματα, *suprà* § 4. quæ ἡδονικὰ *ibidem.* Sen. *de benef. l.* 4. *c.* 13. *Viri officium est, inter alia, & beneficium dare. quare ergo dat? nè non det,* (q. d. nè officio suo desit) *nè occasionem benefaciendi perdat. vobis voluptas est, inerti otio assuefacere corpusculum, & securitatem soporis simillimam appetere, & sub densa umbra latitare, tenerrimisque cogitationibus, quas tranquillitatem vocatis, animi marcentis oblectare torporem, & cibis potionibusque intra hortorum latebram corpora ignaviâ pallentia saginare: nobis voluptas est dare beneficia, vel laboriosa, dum aliorum labores levent; vel periculosa, dum alios è periculis extrahant; vel rationes nostras aggravatura, dum aliorum necessitates & angustias laxent.*

Εἰ δὲ μηδὲν κρεῖττον φαίνεται | Quod Flac. *l.* 1. *ep.* 12. — *si cuncta putas unâ virtute minora.*

Τοῦ ἐνιδρυμένου ἐν σοὶ δαίμονος | Vide *lib.* 2. § 13.

Τὰς φαντασίας ἐξετάζοντος | Explicat, quod suprà dixerat § 5. μήτε ἀνεξέταστος. Epictet. *l.* 3. *c.* 12. Ὡς γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, ἀνεξέταστον βίον μὴ ζῆν· οὕτως ἀνεξέταστον φαντασίαν μὴ παραδέχεσθαι· ἀλλὰ λέγειν, ἔκδεξαι, ἄφες, ἴδω τίς εἶ, καὶ πόθεν ἔρχῃ· ὡς οἱ νυκτοφύλακες, δεῖξόν μοι τὰ συνθήματα· ἔχεις τὸ παρὰ τῆς φύσεως σύμβολον, ὃ δεῖ τὴν παραδεχθησομένην ἔχειν φαντασίαν; Cæterùm etiam supra miraculum omne cautionem ἀκριβεστάτην idem proponit, *l.* 3. *c.* 2. ἵνα μηδ' ἐν ὕπνῳ λάθῃ τις ἀνεξέταστος παρελθοῦσα φαντασία, μηδ' ἐν οἰνώσει, μηδὲ μελαγχολῶντος. quæ & eadem ferè habet *l.* 2. *c.* 17. quo loco, nec immeritò, istud poscenti succlamat, σὺ θεὸς εἶ, ὦ ἄνθρωπε· σὺ μεγάλας ἔχεις ἐπιβολάς. neque enim reverà natura humana fert ista; sed nec divina patitur.

Τῶν αἰσθητικῶν πείσεων, ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, ἑαυτὸν ἀφελκυκότος | πεῖσιν Suidas τὴν πειθὼ, id est, *suadelam, suasionem* interpretatur. atq; ità Xyl. istic accepit, & *persuasionem* reddidit. Verùm πεῖσις, pro *morbo, affectu,* sive *perpessione* quavis corporeâ, haud infrequens deprehenditur in medicorum aliorúmq; etiam scriptis. Hippocr. *de loc. in hom.* εἴ τις βούλεται τοῦ σώματος ἀπολαβὼν μέρος κακῶς ποιέειν τὸ σμικρότατον, πᾶν τὸ σῶμα αἰσθήσεται τὴν πεῖσιν, ὁποίη ἄν τις ᾖ. Galen. *de Sect. optim. c.* 10. § 18. ἐπὶ ἥπατος πείσει, καὶ ἐπὶ σπληνὸς πείσει. *in hepatis & splenis affectibus:* sive, *in hepate atque in liene affecto.* Alex. Aphrodis. *problem. l.* 1. *q.* 138. τοπικὴ γὰρ γίνεται ἡ νεύρων τῆς γλώττης πεῖσις. *est enim topica nervorum linguæ affectio.* Casius *problem. q.* 59. ἡ χολέρα πεῖσίς ἐστι τοῦ στομάχου· *Cholera ventriculi affectio*

fectio est. Marco etiam nostro familiaris admodum ea vox. nam *l.* 7. § 55. πείσεις σωματικάς, quas istic αἰσθητικάς, appellat, & *lib.* 5. § 26. τὰς πείσεις ἐν τοῖς μορίοις. & *lib.* 6. § 51. voluptuarium hominem dixit, ἰδίαν πεῖσιν, id est, *corporis sui affectionem* sive *passionem*, pro suo summo bono habere. Sed & apud Sextum Empiric. *adv. Logic. l.* 1. *c.* 2. ubi ex Stoicorum sententia dicitur, τὸ ἡγεμονικὸν ἑτεροιοῦσθαι κατὰ πεῖσιν. Et ἰδίωμα πείσεως εἶναι τὴν φαντασίαν quam & τύπωσιν ἐν ψυχῇ ex eorundem mente *ibidem* definit: de qua vide *infr.* § 16. restituenda est huic vocabulo ea significatio: cùm Gentianus interpres *persuasionem* passum verterit. mutanda insuper & corrigenda vox eadem apud Plut. *de irac. cohibend.* ubi πεῖσις ὁμηρικὴ vulgò exhibetur, quod viros eximios Joan. Hartungum, Des. Erasmum, Gilb. Cognatum in fraudem illexit, dum nunc *Obedientiam*, nunc *Persuasionem Homericam* vertunt, novúmque indè proverbium exculpunt: quum πείσῃ, non πεῖσις, legendum sit, cùm ex Plut. eodem *de Loquac.* & Homero ipso *Odyss.* υ'. *v.* 23. tum & ex Synesio *de Calvit.* ubi dicit, τήρησον ἐν πείσῃ, φασί, τὴν καρδίαν. ità enim legendum, non ἐν πίστῃ, quod Beat. Rhenanum, & hunc secutum Hadr. Junium fefellit, qui ad *Pisæa certamina* allusum autumabant, quum πείσῃ ibi, quomodo & in Homeri loco illo, unde istud autores illi mutuati sunt, σχοινίον ἀγκυραῖον, i. e. *funis anchoralis* sit. quod & Paul. Leopardus monuit *emend. l.* 15. *c.* 19. malè enim Eustathius πεῖσαν ibi τὴν πειθὼ interpretatur. meliùs Heracleonis *scholia*, quæ cum sint hoc loco fœdissimè depravata, ità restauranda sunt. Ἐν πείσῃ, ἀντὶ τοῦ κατὰ χώραν. οὐκ ἔτι ἦν ἐν κινήσει, ἀλλ' ἐν δεσμοῖς ἔμενεν. Astipulatur Hesychius, qui Poetæ verba adducens. Πείσῃ, inquit, πεισματικῇ χώρᾳ. Et mox: Πείσματα, σχοινία ἀπόγεια, πρυμνήσια. Talem nempe vult animi statum, qualem describit apud Plut. *de virt. moral.* nescio quis verbis hisce; quæ etiam, quo emaculem, libentiùs laudo;

—— ἤΰτε (ῥηται vulgó.]
Νηῦς, ὅστις ἐκ μὲν γῆς * ἀνήρτηται βρόχοις, [* ἀνῆ-
Πνεῖ δ' οὖρος, ἡμῖν δ' ἐγκρατεῖ τὰ πείσματα.

Verùm latiùs evagati sumus: ad Marcum revertamur. Apud Platonem à Socrate ubi omnino usurpetur vocabulum istud, nondum reperio. παθημάτων duntaxat αἰσθητῶν, quod ταῖς πείσεσιν αἰσθητικαῖς fortean æquipolleat, meminit Plato in *Timæo.* Itaque verba illa, ὡς Σωκράτης ἔλεγεν, ad sequentia potiùs referenda existimo, designariq; locum illum Platonis ex *leg. l.* 1. (unde & *ad l.* 2. § 2. quædam suprà delibavimus) ubi is sub Hospitis Atheniensis persona; postquam τὰ πάθη, sive *affectus*, dixerat, *instar nervorum* vel *funiculorum* quorundam, *nos in diversas partes alternis distrahere, nunc ad virtutem*, quæ ex altera; *nunc ad vitium*, quod ex altera parte sit situm; subjungit, μιᾷ φησὶν ὁ λόγος δεῖν τῶν ἕλξεων ξυνεπόμενον ἀεί, καὶ μηδαμῇ ἀπολειπόμενον ἐκείνης, ἀνθέλκειν τοῖς ἄλλοις νεύροις ἕκαστον. ut sit ἀφέλκειν hîc nostro quod ἀνθέλκειν ibi Platoni; quod & noster forsan scripserit. Illud tantùm inter Platonem Marcúmq; interesse potest; quòd ille *affectibus* nos virtutem versùs *attrahi*, & attrahentibus nos tradere totos voluerit; hic ab *affectibus* ipsis nos prorsus *abstractos* velit, quos vitiorum loco habebant Stoici, Peripatetici non item. Perpendat insuper & lector sagax, an non ista, ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, loco sint mota, cùm prioribus illis, τὰς φαντασίας ἐξετάζοντος, proximè subjuncta essent.

Τοῖς θεοῖς ὑποτεταχότος ἑαυτόν | Vide Cleanthis votum, *ad* § 4. Et Marcum *supr.* § 5. Epictet. *l.* 4. *c.* 3. Ἐλεύθερος γάρ εἰμι, καὶ φίλος τοῦ θεοῦ, ἵν' ἑκὼν πείθωμαι αὐτῷ. τῶν δ' ἄλλων οὐδενὸς ἀντιποιεῖσθαί με δεῖ, οὐ σώματος, οὐ κτήσεως, οὐκ ἀρχῆς, οὐ φήμης, ἁπλῶς οὐδενός. — οὐδὲν δύναμαι παραβῆναι τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ. — τούτου τοῖς διατάγμασιν ὑποτεταγμένον εἶναι δεῖ, οὐ τοῖς Μασουρίου καὶ Κασσίου. ecquid pium magis?

Τῶν ἀνθρώπων προκηδομένου | Hoc enim exigit à nobis humana natura, sive humanitas ipsa. Vide *supr.* § 4.

Τούτῳ πάντα τὰ ἄλλα μικρότερα καὶ εὐτελέστερα | Vide *l.* 7. § 72. Jo. Chrysostom. in *Matth. orat.* 49. alludens ad Christi illud *ibid. c.* 6. *v.* 33. καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. Καὶ γὰρ προσθήκη ταῦτα ἐκείνων. οὕτως εὐτελῆ ταῦτα καὶ μικρά, πρὸς ἐκεῖνα ἐξεταζόμενα, κἂν μεγάλα ᾖ. Ex Platone Plut. *de util. ex inimic. & adv. Colot.* Ἅπας γὰρ ὁ ὑπὲρ γῆς καὶ ὑπὸ γῆν χρυσός, οὐκ ἀντάξιος ἀρετῆς. Itaque Solonis illud semper ad [illegible], imò in mente habendum monet, cujus etiam in *lib. de profect. indic.* & *de tranquill.* meminit; & Stob. integrum *tom.* 2. *tit.* 1. exhibuit; quo modo & in Theognidis monitis reperitur, *v.* 315.

Πολλοὶ μὲν πλουτοῦσι κακοί, ἀγαθοὶ δὲ πένονται·
　Ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοῖς οὐ διαμειψόμεθα
Τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον. ἐπεὶ τὸ μὲν ἔμπεδον αἰεί,
　Χρήματα δ' ἀνθρώπων ἄλλοτε ἄλλος ἔχει.

Dites sæpe malique, bonosque adfligit egestas:
　At mihi virtutis munera divitiis
Permutare nefas. manet usque immobilis illa:
　At fluxas nunc hic, nunc habet alter opes.

quod Marcus etiam verbis mox sequentibus adfirmat. Basilius item Cæsar. *orat.* 24. & ex eodem Simeon Magist. *orat.* 1. Τὰ μὲν ἄλλα τῶν κτημάτων, οὐ μᾶλλον τῶν ἐχόντων, ἢ καὶ ὁτουοῦν τῶν ἐπιτυχόντων ἐστίν, ὥσπερ ἐν παιδιᾷ κύβων, τῇδε κἀκεῖσε μεταβαλλόμενα. μόνη δὲ κτημάτων ἡ ἀρετὴ ἀναφαίρετον, καὶ ζῶντι καὶ τελευτήσαντι παραμένουσα. Ὅθεν δὴ καὶ Σόλων μοι δοκεῖ πρὸς τοὺς εὐπόρους εἰπεῖν, τό, Ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοῖς οὐ διαμειψόμεθα, &c. Rectè omnino. Siquidem, ut Plato *Phædone*;

Νομίσματα μὲν μείζω πρὸς ἐλάττω καταλλάττεται· ἐκεῖνο δὲ μόνον τὸ νόμισμα ὀρθὸν, ἀντὶ, οὗ δεῖ πάντα ταῦτα ὠνούμενά τε καὶ πιπρασκόμενα καταλλάττεσθαι, φρόνησις.

Μηδενὶ χώραν δίδου ἑτέρῳ | Χώραν διδόναι, ἐγχωρεῖν, παραχωρεῖν, *cedere, concedere, admittere, inque semet ipso locum præbere.* Ità usurpat apud Athenæum *dipnosoph. l.* 9. Posidippus in *Saltatricib.* —τῷ κενῷ χώραν δίδου. *Vanitati da locum.* id est, vanus esto & pompaticus. Casaub. *ib. c.* 5. Aristides *ad Rhod. de concord.* οὐ δώσει χώραν τοῖς παροξυσμοῖς. *non dabit locum exacerbationibus*; hoc est, non admittet in se, eisve superatum & abreptum sese dabit. Liban. orat. 19. *pro saltatoribus adv. Aristidem:* καὶ μηδαμοῦ δοῦναι χώραν αἰτίᾳ. *Et locum criminationi neutiquam dedisse.* Greg. Naz. *orat.*

Οὐ χώραν δίδως ὀδυρμοῖς. *non das locum luctibus.* non luctui & lamentationi dedis te. Non absimilis phrasis, sed sensu paulò diverso Paulus, *ep. ad Ephes. c.* 4. *v.* 27. μήτε δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. *nec locum dederitis*, i. e. ansam occasionémq; præbueritis, vel *diabolo*, id est, *Satanæ*, ut Chrysostomus & pleriq; interpretes, vel etiam *calumniatori*, ut Erasmus. Et *ad Roman. c.* 12. *v.* 19. δότε τόπον τῇ ὀργῇ. *locum date*, id est, permittite, *iræ*, hoc est, vindictæ divinæ. Ità Chrysost. & ex eodem Theophyl. & Oecumen. συγχώρησον τῷ Θεῷ ἐπεξελθεῖν· τοῦτο γὰρ τὸ, δότε τόπον τῇ ὀργῇ. aliter itaque illic multò, quàm in Posidippi verbis, sumitur; quod vir doctissimus neutiquam advertisse videtur.

Οὐκ ἔτι ἀπερισπάστως | Ità Apostol. *ad Corinth. ep.* 1. *c.* 7. *v.* 35. πρὸς εὐπάρεδρον τῷ κυρίῳ ἀπερισπάστως. De Cynico item Epictet. *lib.* 3. *cap.* 22. Ἀπερίσπαστον εἶναι δεῖ ὅλον πρὸς τῇ διακονίᾳ τοῦ Θεοῦ. quo etiam loco forsan ἀπερισπάστως scriptum fuerit. Quod autem hîc ἀπερισπάστως, idem *l.* 4. § 26. ἀπερὶξ dixit. Sed & Athenag. *de resurr. mort.* τέλος δὲ ζωῆς ἔμφρονος καὶ λογικῆς κρίσεως οὐκ ἂν ἁμάρτοι τι εἰπὼν, τὸ τούτοις ἀπερισπάστως συνδιαιωνίζειν, οἷς μάλιστα καὶ πρώτως ὁ φυσικὸς συνήρμοσται λόγος, τῇ τε θεωρίᾳ τοῦ ὄντος, καὶ τῶν ἐκείνῳ δεδογμένων ἀπαύστως ἐπαγάλλεσθαι. Hæc de usu vocabuli sensum quod attinet. Optimè Epictet. *l.* 4. *c.*2. Εἰ τοῦτο κρεῖττον, σπούδασον αὐτόθεν ἐπὶ τοῦτο, μηδὲ σε περισπάτωσαν οἱ ἕτεροι διαλογισμοί. οὐδεὶς γὰρ ἐπαμφοτερίζων δύναται προκόψαι, hoc est, quod Jacob. *epist. c.* 1. *v.* 8. Ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. Vehementiùs idem *ibid. c.* . Ἁπλῶς· ὧν ἐκείνου μέμνησο, ὅτι πᾶν ὃ ἔξω τῆς προαιρέσεως τῆς σεαυτοῦ τιμήσεις, ἀπώλεσας τὴν προαίρεσιν. forsan, ὅτι εἰ πᾶν ὁτιοῦν, &c.

Ἀντικαθίστασθαι γὰρ τῷ λογικῷ καὶ πολιτικῷ ἀγαθῷ, οὐ θέμις οὐδ' ὁτιοῦν ἑτερογενές | Ità lego; cùm codices excusi pro πολιτικῷ perperam ποιητικῷ habeant. Sic enim *l.* 7. § 72. ἡ λογικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμις. & *l.* 10. § 2. ἔστι δὲ τὸ λογικὸν εὐθὺς καὶ πολιτικόν. Vide & *infrà* § 8. & *l.* 11. § 21. Est autem τὸ ἀντικαθίστασθαι vocabulum istic ἐμφατικώτατον. hoc enim insinuat, nihil quicquam omnino dignum esse, quod *ex-adversum* virtuti etiam *considеat*, id est, quoquam modo cum ea in comparationem veniat, vel in collatione compareat. Liban. *orat.* 28. Τὸ μὴ εἶναί μοι τὸν ἀντικαθήμενον. *cùm nemo esset qui ex-adversum mihi consideret.* quo vocabulo & in vita sua non semel est usus, pro eo quod Apostolus τὸν ἀντικείμενον dixit, *ad Thess. ep.* 2. *c.* 2. *v.* 4. tralatum à re bellica, copiisque militaribus in conspectu hostium considentibus; utì ex Xenophonte Budæus docet. cui adjici potest ex Zosimi *lib.* 2. illud, συχνὰς μὲν ἡμέρας ἀντεκαθέζετο τὰ στρατόπεδα. quanquam Libanius εἰς τὰς καθέδρας, ἤτοι θρόνους, τῶν ἐν τοῖς λόγοις διατριβόντων καὶ ἐπιδεικνυμένων, *ad cathedras sive thronos orationes conficientium & specimen facultatis suæ exhibentium* respexisse videatur. Optimè Epictet. *l.* 1. *c.* 2. Ὁ γὰρ ἅπαξ εἰς τὴν περὶ τῶν τοιούτων σκέψιν καὶ τὰς τῶν ἐκτὸς ἀξίας συγκαθεὶς καὶ ψηφίζων, ἐγγύς ἐστι τῶν ἐπιλελησμένων τοῦ ἰδίου προσώπου.

Πάντα ταῦτα | *Hæc omnia.* Xyl. *horum quicquam potiùs.* suprà enim οὐδ' ὅτι οὖν dixit. ità כל Hebræis. Ezec. *c.* 18. *v.* 11, 13. והוא את כל אלה לא עשה *Etiamsi omnia ista non admiserit; sed in montibus comederit, vel uxorem proximi sui polluerit,* &c. *non est victurus,* את כל התועבות האלה עשה *quia ex abominandis istis ullum patraverit.* את מאחר מאלה id est, *unum quodpiam ex eis, v.* 10. ità solvitur τὸ ἐναντιοφανές. *Exod. cap.* 20. *vers.* 10. in *lege Sabbataria* לא תעשה כל מלאכה & Græc. οὐ ποιήσεις ἐν αὐτῇ πᾶν ἔργον. *nè facito opus ullum*, sive *operis quicquam, in ea.* *Exod. c.* 34. *v.* 10. בכל הגוים ἐν πάσῃ ἔθνει. Lat. *nec in ullis gentibus.* sive, *in ulla gente. Psal.* 147. *v.* 20. *non sic fecit* לכל גוי Græc. παντὶ ἔθνει. Lat. *omni nationi*, id est, *ulli*. Demosth. *in Mid.* πάντα μᾶλλον ἢ ταῦτα λεκτέον. *quidvis potiùs quàm ista dicendum.* Lat. interpres *Deut. cap.* 5. *v.* 8. *Non facies tibi sculptile, neque similitudinem omnium quæ in cælo sunt*, id est, *ullius*, sive *cujusquam eorum quæ in cælo sunt.*

Κἂν πρὸς ὀλίγον | Inter cætera profectus in virtutis studio stadióque, indicia, ponit istud Plutarchus; Τὸ μηδὲν ἔτι μικρὸν ἡγεῖσθαι τῶν ἁμαρτανομένων, ἀλλ' ἐξευλαβεῖσθαι καὶ προσέχειν ἅπασιν· ὥσπερ γὰρ, inquit, οἱ τὸ πλουτήσειν ἀπεγνωκότες, ἐν οὐδενὶ τίθενται τὰ μικρὰ δαπανήματα, μηδὲν οἰόμενοι ποιεῖν μέγα τὸ μικρῷ τινι προστιθέμενον, ἡ δ' ἐλπὶς ἐγγυτέρω τοῦ τέλους βαδίζουσα τῷ πλούτῳ συναύξει τὴν φιλοπλουτίαν· οὕτως ἐν τοῖς πρὸς ἀρετὴν πράγμασιν, ὁ μὲν πολλὰ συγχωρῶν τῷ, τί γὰρ τὸ παρὰ τοῦτο; καὶ νῦν μὲν οὕτως, αὖθις δὲ βέλτιον, ἀλλὰ προσέχων ἑκάστῳ, κἂν εἰς τὸ μικρότατον ἡ κακία ποτὲ τῶν ἁμαρτημάτων ἐνδοῦσα συγγνώμην πορίζηται, δυσ-

αναχετῆ

μαχητῶν καὶ δυσκολαινόντων, δῆλός ἐστιν ἤδη τὸ καθαρὸν κλαιόμενος ἑαυτῷ, καὶ οὐδ᾽ ὁπωστοῦν ἀξιῶν ῥυπαίνεσθαι. τὸ δὲ μηδὲν οἴεσθαι, κατ᾽ Αἴσχυλον, μέγα, μηδ᾽ ἔχειν, εὐχερεῖς πρὸς τὰ μικρὰ ποιεῖ καὶ ὀλιγώρους. Vide *supr. ad l.* 2. § 16. ſed & *l.* 1. § 8.

Κατεκρήμνισεν ἄφνω | Tatian. Aſſyr. *adv. Græc.* c.47. Τὴν γὰρ πονηρίας σύστασιν ἐοικυῖαν τῇ τῶν βραχυτάτων σπερμάτων ἴσμεν· ἅ τε διὰ μικρᾶς ἀφορμῆς τοῦ πυρὸς κρατυνθέντος. Epict. *diſſ. l.* 4. *c.* 3. Ὀλίγων γὰρ χρεία ἐστὶ πρὸς τὴν ἀπώλειαν, τὴν πάντων ἀνατροπὴν, μικρᾶς ἀποστροφῆς τοῦ λόγου. ἵν᾽ ὁ κυβερνήτης ἀνατρέψῃ τὸ πλοῖον, οὐ χρείαν ἔχει τῆς αὐτῆς παρασκευῆς, ὅσης εἰς τὸ σῶσαι· ἀλλὰ μικρὸν πρὸς τὸν ἄνεμον ἂν ἐπιστρέψῃ· [ἐπιτρέψῃ f. permiſerit, non obverterit, ut Volph.] κἂν μὴ αὐτὸς ἑκὼν, ὑποπαρενθυμηθῇ δ᾽, ἀπώλετο. τοιοῦτόν ἐστί τι καὶ ἐνθάδε· μικρὸν ἂν ἀπονυστάζῃς, ἀπῆλθε πάντα. Idémque *Enchir. c.* 50. Ὅτι παρὰ μίαν ἡτταν καὶ ἔνδοσιν, ἢ οὔ, ἢ ἀπόλλυται προκοπὴ, ἢ σώζεται. Ità reſtituit Iſ. Caſaubonus; quem non audio tamen vertentem, *ſemel victum eſſe & ceſſiſſe*, aut non, deſtruit quod perfectum eſt, vel ſervat. προκοπὴν ſiquidem *profectum*, non *perfectum* ſonat. at quod perfectum eſt non proficit. Sed eâ forſan mente Laert. *l.* 7. *Zenon.* Δοκεῖ δὲ αὐτοῖς μήτε τὴν διαφωνίαν ἀφίστασθαι φιλοσοφίας· ἐπεὶ τῷ λόγῳ τούτῳ προλείψειν ὅλον τὸν βίον, ὡς καὶ Ποσειδώνιος ἐν τοῖς προτρεπτικοῖς. quem locum tamen minùs ſincerum exiſtimo. Non diſſimile his quod de pictura Ariſtid. πρὸς τοὺς ἐξορχουμένους ἡ γραμμὴ σωθεῖσα τὸ πᾶν ἔσωσε. *linea una ſervata totum ſervat.* minùs enim clarè Canter. *linea obſervata totum abſolvit opus.* Senec. *epiſt.* 85. *Si in noſtra poteſtate non eſt, an ſint affectus; nè illud quidem eſt, quanti ſint. ſi ipſis permiſiſti incipere, cum cauſſis ſuis creſcent, tantique erunt, quanti fient. Adjice nunc, quòd iſta, quantumvis exigua ſint, in majus excedunt. nunquam pernicioſa ſervant modum. quamvis levia initia morborum, ſerpunt; & ægra corpora minima interdum mergit acceſſio. Illud verò cujus dementiæ eſt credere, quarum rerum extra noſtrum arbitrium poſita principia ſunt, earum noſtri eſſe arbitrii terminos? quomodo ad id finiendum ſatìs valeo, ad quod prohibendum parùm valui? cum facilius ſit excludere, quàm admiſſa comprimere.* Et *epiſt.* 116. *Nullum vitium eſt ſine patrocinio; nulli non initium eſt verecundum & exorabile: ſed ab hac latiùs funditur. non obtinebis ut deſinat, ſi incipere permiſeris. imbecillis eſt primò omnis affectus: deinde ipſe ſe concitat, & vires, dum procedit, parat: excluditur faciliùs quàm expellitur.* Ariſtot. *politic. l.* 6. *c.* 4. Ὀλίγον μὲν πονηρὸν παρορᾶται· πολὺ δὲ γινόμενον ἐν ὀφθαλμοῖς μᾶλλόν ἐστι. Marcus eremit. *de leg. ſpirit.* § 91. Τὰ μικρὰ ἁμαρτήματα ἐξουτελίζει ὁ διάβολος· ἄλλως γὰρ ἐπὶ μεῖζον κακὸν ἀγαγεῖν οὐ δύναται. Et § 128. Μὴ ἀφῇς ἀνεξάλειπτον ἁμαρτίαν, κἂν βραχυτάτη τυγχάνῃ, ἵνα μὴ ὕστερον ἐπὶ μεῖζον κακὸν κατασύρῃ σε. Gregor. Naz. *orat.* 31. Τὸ κατὰ μέρος ὑφελκόμενον, ἀνεπαίσθητον μὲν τὴν πρὸς τὸ παρὸν ἔχει βλάβην, εἰς τὸ κεφάλαιον δὲ τῆς κακίας ἀπαντᾷ. Qui & in *monitis* ergò *ad Virgines. Carm.* 4.

Μὴ μικρὸν ἐν κακίῃ θείης ποτέ· μηδὲ τὸ μικρὸν
Τυτθοῖς ἀντιόωσα, χερείοσιν οὔποτε κύρσοις.

Joannes ὁ χρυσορρήμων, *in epiſt. ad Rom. orat.* 12. Τὴν ἀρχὴν φυλαττώμεθα, καὶ τὰ μικρὰ φεύγωμεν κακά· τὰ γὰρ μεγάλα ἀπὸ τούτων τίκτεται. ὁ γὰρ καθ᾽ ἕκαστον ἁμάρτημα μαθὼν λέγειν, οὐδὲν παρὰ τοῦτο, κατὰ μικρὸν πάντα ἀπολεῖ. τοῦτο γοῦν τὴν κακίαν εἰσήγαγε· τοῦτο τὰς θύρας ἀνέῳξε τῷ λῃστῇ· τοῦτο τῆς πόλεως τὰ τείχη κατέβαλε, τὸ καθ᾽ ἕκαστον λέγειν, οὐδὲν παρὰ τοῦτο. οὕτω καὶ ἀπὸ τῶν σωμάτων τὰ μέγιστα αἴρεται νοσήματα, ὅταν τὰ μικρὰ καταφρονῆται. Idem *in Matth. orat.* 49. Μὴ τοίνυν λέγε, οὐδὲν παρὰ τοῦτο, οὐδὲν παρ᾽ ἐκεῖνο. τοῦτο γὰρ, τοῦτο πάντα ἀπώλεσεν. Et rurſus: Τὸ πάντων αἴτιον τῶν κακῶν τοῦτο, τὸ καὶ μικρὰ ταῦτα δοκεῖν εἶναι τὰ ἁμαρτήματα, καὶ διὰ τοῦτο ἀμελεῖσθαι. Idem *ibid. orat.* 86. Διὸ χρὴ πάντα ποιεῖν, ὥστε τὰς ἀρχὰς τῶν ἁμαρτημάτων ἀναιρεῖν. μὴ γὰρ δὴ πρὸς τὴν φύσιν ἴδῃς τοῦ ἁμαρτήματος, ὅτι μικρὸν, ἀλλ᾽ ὅτι μεγάλου γίνεται ῥίζα ἀμελούμενον. εἰ γὰρ χρή τι καὶ θαυμαστὸν εἰπεῖν, οὐ τοσαύτης δεῖ σπουδῆς τὰ μεγάλα πλημμελήματα, ὡς τὰ μικρὰ καὶ εὐτελῆ. ἐκεῖνα μὲν γὰρ αὐτὴ ἡ φύσις τῆς ἁμαρτίας ἀποστρέφεσθαι παρασκευάζει· τὰ δὲ μικρὰ αὐτῷ τούτῳ εἰς ῥαθυμίαν ἐμβάλλει, καὶ οὐκ ἀφίησι γενναίως διαναστῆναι πρὸς τὴν αὐτῶν ἀναίρεσιν· διὸ καὶ ταχέως γίνεται μεγάλα καθευδόντων ἡμῶν. τοῦτο καὶ ἐν τοῖς σώμασι συμβαῖνον ἴδοι τις ἄν — καὶ πάντα δὲ τὰ κακὰ ἐκ τούτου ἴδοι τις ἂν γινόμενα. οὐδεὶς γὰρ ταχέως ἀθρόον ἐπὶ τὴν κακίαν ἐκπηδᾷ. ἔχει γὰρ, ἔχει τινα αἰσχύνην ἐγκειμένην ἡμῖν ἡ ψυχὴ, καὶ πρὸς τὰ κακὰ αἰδῶ, καὶ ἀθρόον οὐκ ἂν τοσοῦτον ἀναισχυντήσειεν, ὡς ὑφ᾽ ἓν ἅπαντα ῥίψαι, ἀλλ᾽ ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἀπόλλυται, ὅταν ἀμελῇ — ἀπὸ μὲν οὖν τῶν μικρῶν οὕτω τὰ μεγάλα εἰσάγει ὁ πονηρὸς δαίμων. ἐκεῖνος· ἀπὸ δὲ τῶν μεγάλων τὸ ἀπογινώσκειν, ἄλλην ταύτην μέθοδον οὐκ ἐλάττονα τῆς προτέρας εὑρών. Idem in *orat. de ſtatuis* 19. Τὸ ὀλίγον τοῦτο ἀμεληθὲν καὶ τὸ λοιπὸν ἅπαν καθαιρεῖ. πολλάκις γοῦν οἰκίας οἰκοδομήσαντες ἄνθρωποι, καὶ τὸν ὄροφον ἐπιθέντες, μιᾶς κεραμίδος ἀποτιναχθείσης μὴ ποιησάμενοι σπουδὴν, ὁλόκληρον τὸν οἶκον ἀπώλεσαν. καὶ ἐπὶ ἱματίων δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο συμβαῖνον ἴδοι τις ἄν. καὶ γὰρ ἐκεῖ μικρὸν ῥῆγμα γινόμενον, καὶ μὴ ῥαφὲν, πολὺ τὸ σχίσμα ἐποίησε· τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν χειμάρρων συμβαίνει πολλάκις· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι μικρὰς ἂν ἐπιλάβωνται μόνον εἰσόδους, ὁλόκληρον τὸ ῥεῦμα εἰσάγουσιν. Et *in ep.* 1. *ad Corinth. orat.* 8. οὐδὲν μέσον κενὸν ἀφίησιν εἶναι, οὐ δὲ τὸ μικρότατον· ὁ γὰρ μικρὸν ἀποστὰς, καὶ πολὺ πορρωτέρω ἀποστήσεται· καὶ γὰρ τὸ σῶμα, ἂν μικρὰν ἀπὸ ξίφους διάστασιν δέξηται,

ται, διαφθείρεται. καὶ ἡ οἰκοδομὴ, κἂν μικρὸν διαχάνῃ, καταλύεται· καὶ τῆς ῥίζης τὸ κλῆμα, κἂν μικρὰν ἀποκοπῇ, γέγονεν ἄχρηστον. ὥστε τὸ μικρὸν τοῦτο οὐκ ἔστι μικρὸν, ἀλλὰ σχεδὸν τὸ ὅλον ἐστίν. ὅταν οὖν μικρόν τι πλημμελήσωμεν, ἢ καὶ ῥαθυμήσωμεν, μὴ παρίδωμεν τὸ μικρόν· ἐπεὶ ταχέως παροφθὲν τοῦτο μέγα γίνεται. οὕτω καὶ ἱμάτιον ἀρχὴν λαβὸν ῥήγνυσθαι καὶ ἀμεληθὲν, δι' ὅλου τὸ σχίσμα περιέστησε. καὶ ὄροφος ὀλίγων κεράμων καταπεσόντων παροφθεὶς, ὁλόκληρον τὸν οἶκον κατέαξε. ταῦτ' οὖν ἡμεῖς λογιζόμενοι, μηδέποτε τῶν μικρῶν καταφρονῶμεν, ἵνα μὴ εἰς τὰ μεγάλα ἐμπέσωμεν. Jason. Siracides *Soph. c.* 19. *v.* 1. ὁ ἐξουθενῶν τὰ ὀλίγα, κατὰ μικρὸν πεσεῖται. Quem locum laudans Auguſtin. *de Trinit. l.* 12. *c.* 11. *Non ad turpiſſima ſimul & ſemel proſilitur.* (quod Juvenal. *Sat.* 2. *v.* 83.

Nemo repentè fuit turpiſſimus.)

Sed quomodo coluber nec apertis paſſibus, ſed ſquamarum minutiſſimis niſibus repit: ſic lubricus deficiendi motus negligentes minutatim occupat, & qui ſpernit modica, paulatim decidet. Idémque *homil.* 42. *Vel levia, vel minuta nè contemnantur. de minutis guttis flumina implentur, per anguſtas rimulas inſudat aqua, navis impletur; & ſi negligatur ſentina, mergitur navis. Quid autem intereſt ad naufragium, utrùm uno grandi fluctu navis operiatur, an paulatim ſubrepens aqua in ſentinam, & per negligentiam derelicta atque contempta impleat navem atque ſubmergat?* Idem *epiſt.* 108. Et *in Joan. tract.* 12. *Etiam minuta ſi negligantur, occîdunt. minutæ ſunt guttæ, quæ flumina implent. minutæ ſunt arenæ grana; multa tamen impoſita premit & opprimit. hoc facit ſentina neglecta, quod facit fluctus irruens. paulatim aqua per ſentinam intrat, ſed in diu intrando & non exhauriendo mergit navem.* Videri non indignus idem *in orat. dominic.* & *in Pſal.* 118. *conc.* 3. & *de diverſ. ſerm.* 12. & 34. & *in Pſal.* 39. & Ruffin. *ibid.* Accedit quod de *peccatorum paritate* diſſerunt Stoici. Cicer. *Paradox.* 3. *Eſt peccare quaſi tranſilire lineas. quod cùm feceris, culpa commiſſa eſt: quàm longè progrediare, cùm ſemel tranſieris, ad augendam tranſeundi culpam nihil pertinet.* Nec abnuit Demoſthen. *Philipp.* 3. Τὸ δὲ εὐσεβὲς καὶ τὸ δίκαιον, ἄν τ' ἐπὶ μικροῦ τις, ἄν τ' ἐπὶ μείζονος παραβαίνῃ, τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν. Certè quod Jo. Chryſoſt. *in Act. orat.* 24. Ἐν λύρᾳ παναρμονίῳ καὶ ποικίλως ἐσκευασμένῃ, ἂν ἀμεληθῇ τὸ τυχὸν, τὸ πᾶν ἠμέληται καὶ διέφθαρται. Claudantur iſta monito illo Hippocratico, quod tam in re *Ethica* quàm in *Medica* eſt obſervatu digniſſimum, Μηδὲν εἰκῇ, μηδὲν ὑπερορᾶν. *epidem. l.* 6. *c.* 7. § 17.

Ἑλοῦ τὸ κρεῖττον | Pythagoræ monitum; ἑλοῦ βίον ἄριστον· ἡδὺν δὲ αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει. Plut. *de ſanit.* & *de tranquill.* & *de Exil.* Galen. *de affect. dignoſc. & cur. c.* 6. Stob. *tom.* 2. *tit.* 29. Quod Senec. *de vit. beat. c.* 8. *Præceperunt veteres, optimam ſequi vitam, non jucundiſſimam: ut rectæ ac bonæ voluntatis, non dux, ſed comes voluptas ſit.* Baſil. Cæſ. *orat.* 24. Μηδὲ ὅτι χαλεπὰ ταῦτα καὶ πόνου δεόμενα, διὰ τοῦτ' ἀποκνήσωμεν· ἀλλ' ἀναμνησθέντας τοῦ παραινέσαντος, ὅτι δέοι βίον μὲν ἄριστον ἕκαστον προαιρεῖσθαι, ἡδὺν δὲ προσδοκᾶν τῇ συνηθείᾳ γενήσεσθαι, ἐγχειρεῖν τοῖς βελτίστοις. Alluſit eodem Niceph. Calliſt. *hiſt. Eccleſ. l.* 8. *c.* 40. de Antonio Eremita agens, Εἰδώς γε μὴν τὸν ἄριστον βίον τῇ συνηθείᾳ ἡδὺν ἐσόμενον, εἰ καὶ χαλεπός τις εἴη τὰ πρῶτα. Diogenes apud Laert. *l.* 6. Δέον οὖν, ἀντὶ τῶν ἀχρήστων πόνων τοὺς κατὰ φύσιν ἑλομένους, ζῆν εὐδαιμόνως, παρὰ τὴν ἄνοιαν κακοδαιμονοῦσι. καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς ἡδονῆς ἡ καταφρόνησις ἡδυτάτη προμελετηθεῖσα· καὶ ὥσπερ οἱ συνεθισθέντες ἡδέως ζῆν, ἀηδῶς ἐπὶ τοὐναντίον μετίασιν· οὕτως οἱ τοὐναντίον ἀσκηθέντες, ἥδιον αὐτῶν τῶν ἡδονῶν καταφρονοῦσι. vid. *l.* 12. § 6.

Καὶ τούτου ἀντέχου | Ità *l.* 4. § 32. ἀπρὶξ ἔχου. Quod Paulus *ad Theſſ. epiſt.* 1. *c.* 5. *v.* 21. Πάντα δοκιμάζοντες, τὸ καλὸν κατέχετε. Clemens *Strom. l.* 1. ex neſcio quo ſcripto. Γίνεσθε δὲ δόκιμοι τραπεζῖται· τὰ μὲν ἀποδοκιμάζοντες, τὸ δὲ καλὸν κατέχοντες. Epictet. *Enchir. cap.* 50. Πᾶν τὸ βέλτιστον φαινόμενον ἔστω σοι νόμος ἀπαράβατος. Vide Sect. proximam. Seneca *epiſt.* 16. *Plus operis eſt in eo, ut propoſita cuſtodias, quàm ut honeſta proponas. perſeverandum eſt,* &c. Vide *l.* 10. § 8.

Κρεῖττον δὲ τὸ συμφέρον | Plato *polit. l.* 5. Κάλλιστα γὰρ δὴ τοῦτο καὶ λέγεται καὶ λελέξεται, ὅτι τὸ μὲν ὠφέλιμον καλόν· τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρόν. Idem in *Alcibiad.* 1. multis differit, τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ συμφέροντα εἶναι. Cicero ex Poſidonii ſententia *offic. l.* 3. *Nunquam poteſt utilitas cum honeſtate pugnare.* Et mox: *Accepimus, Socratem ſolitum exſecrari eos. qui primùm hæc naturâ cohærentia, opinione diſtraxiſſent. cui quidem ità ſunt Stoici aſſenſi, ut quidquid honeſtum eſſet, id utile eſſe cenſerent; nec utile quidquam, quod non honeſtum.* Vide *l.* 6. § 43.

Τὸ ὡς λογικῷ | Vide Marcum pleniùs de his ſeſe explicantem *l.* 10. § 2.

Ἀτύφως φύλασσε τὴν κρίσιν μόνον | *Judicium integrum retine.* Xyl. qui & clauſulam ſequentem vertere neglexit. M. Caſ. *à concluſione iſta ſpecies omnes externas & apparentias plauſibiles diligenter arceto.* Vúltque reſpexiſſe Marcum ad *typhum*, quem δεινὸν παραλογιστὴν appellat. *l.* 6. *c.* 12. Aſſentior. Veruntamen vertere malim, *judicium tantummodo à typho*, ſive *pompâ externâ*, quâ faſcinari ſolet & corrumpi, *immune ſervare curæ ſit*, quo rerum iſtarum examen exquiſitiùs inſtituas. addo etiam poſſe τῦφος nomine τὴν οἴησιν, ſive *opinationem vanam* intelligi: quo modo Monimum uſurpâſſe Sextus monuit ad *l.* 2. § 15. exhibitus. Cæterùm utrovis ſenſu ceperis, videtur ἄτυφον potiùs quàm ἀτύφως legendum. Baſilius Cæſar. *orat.* 12. Ἐπειδή τι ἔχομεν παρ' ἑαυτοῖς κριτήριον φυσικὸν, δι' οὗ τὰ καλὰ τῶν πονηρῶν διακρίνομεν,

διακείνομεν, ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν πρακτέων ὀρθαῖς ποιεῖσθαι τῶν πραγμάτων τὰς διακρίσεις, καὶ οἷόν τινα δικαστὴν, ἴσῃ καὶ δικαιοτάτῃ γνώμῃ τοῖς ἐναντίοις βραβεύοντα, πείθεσθαι μὲν τῇ ἀρετῇ, καταδικάζειν δὲ τὴν κακίαν. οἷον πορνεία καὶ σωφροσύνη παρά σοι κρίνεται· καὶ ὑψηλὸς προκαθέζεταί σου ὁ νοῦς πεπαιδευμένος τὸ δικαστήριον· καὶ ἡ μὲν ἡδονὴ συνηγορεῖ τῇ πορνείᾳ· ὁ δὲ φόβος τοῦ θεοῦ τῇ σωφροσύνῃ συνίσταται. ἐὰν μὲν οὖν καταδικάσῃς τὴν ἁμαρτίαν, δῶς δὲ νικῆσαι τὴν σωφροσύνην, εὐθεῖαν ἐποιήσω τὴν κρίσιν τοῦ πράγματος· ἐὰν δὲ τῇ ἡδονῇ δῷς τὴν ῥοπὴν, προτιμοτέραν ἀποφήνης τὴν ἁμαρτίαν, σκολιὸν ἐποιήσω τὸ κρίμα.

§ 7. Ὃ ἀναγκάσει σέ ποτε τὴν πίστιν παραβῆναι | Justin. *apol.* 2. Ἐκ παντὸς τρόπου, καὶ περὶ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, τὸν φιλαλήθη, κἂν θάνατος ἀπειλῆται, τὰ δίκαια λέγειν τε καὶ πράττειν αἱρεῖσθαι δεῖ. Polyb. *l.* 4. Ἀλλά μοι δοκοῦσιν οἱ γνήσιοι τῶν ἀνδρῶν, καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν οὐδέποτε περὶ πλείονος οὐδὲν ποιεῖσθαι τοῦ καθήκοντος. Cicer. *Offic. l.* 1. *Nemo justus esse potest, qui mortem, qui dolorem, qui exilium, qui egestatem, timet, aut qui ea quæ sunt contraria, æquitati anteponit.* Juvenal. *Sat.* 8. *v.* 80.

— ambiguæ si quando citabere testis
Incertæque rei, Phalaris licet imperet, ut sis
Falsus, & admoto dictet perjuria tauro,
Summum crede nefas animam præferre pudori,
Et propter vitam vivendi perdere caussas.

Senec. *ep.* 88. *Fides sanctissimum humani pectoris bonum est, nullâ necessitate ad fallendum cogitur, nullo corrumpitur præmio. Ure, inquit, cæde, occide; non prodam: sed quò magis secreta quæret dolor, hoc illa altius condam.* Idémque *ep.* 76. *Vir bonus, quod honestè se facturum putaverit, faciet, etiamsi laboriosum erit; faciet, etiamsi periculosum erit. rursus quod turpe erit, non faciet, etiamsi pecuniam affert, etiamsi voluptatem, etiamsi potentiam. ab honesto nullâ re deterrebitur; ad turpia nulla spe invitabitur.* Huc animosa illa nescio cujus in Euripidis *Telepho* verba; quæ Stob. *tom.* 2. *tit.* 13. exhibet.

Ἀγάμεμνον, οὐδ' εἰ πέλεκυν ἐν χεροῖν ἔχων,
Μέλλοι τις εἰς τράχηλον ἐμβαλεῖν ἐμὸν,
Σιγήσομαι, δίκαιά γ' ἀντειπεῖν ἔχων.
Non, si minante jam securigerâ manu
Cervix sub ictu staret, Agamemnon, mea,
Munitus æquo liberam vocem premam. Grot.

Illa etiam mulieris, sed virilia prorsus, apud Tragicum incertum verba:

Ἃ δ' ἐκπυθέσθαι τῆς ἐμῆς χρήζεις φρενὸς,
Οὔτ' ἂν καταίθων, οὔτε κρατὸς ἐξ ἄκρου
Δεινοὺς καθεὶς πείρονας εἰς ἄκρους πόδας,
Πύθοις ἂν, οὐδ' εἰ δεσμὰ πολλὰ προσβάλοις.
Quæ suscitari de meo vis pectore,
Non si cremes me, aut dente si ferri aspero
Seces ad imos vertice à summo pedes,
Non cuncta vincla si aggeras, intelliges. Grot.

Refert Clemens *Strom. l.* 4. quo loco & quamplurima constantiæ in hoc genere suspiciendæ exempla congessit: è quibus complura & Tertullianus habet in *ep. ad Martyr.* Vide & *ad l.* 6. § 48.

Τοίχων καὶ περιπετασμάτων δεόμενον | Plut. *Sympos. l.* 7. *c.* 5. Οὐδεμία τῶν τοιούτων ἡδονῶν ἀπόκρυφός ἐστιν, οὐδὲ σκότους δεομένη, καὶ τῶν τοίχων περιθεόντων, ὡς αἱ γυναῖκες λέγουσιν. Vide quæ ex Seneca supra adduximus *ad* § 4. verba illa; Μόνα φαντάζεσθαι, περὶ ὧν εἴ τις ἄφνω ἐπανέροιτο, τί νῦν διανοῇ; μετὰ παρρησίας παραχρῆμα ἂν ἀποκρίναιο, ὅτι τὸ, καὶ τό. Facit huc quod Dominus noster apud Joan. *c.* 3. *v.* 20. Πᾶς ὁ φαῦλα πράσσων μισεῖ τὸ φῶς, &c. *Qui malè agit quisque, lucem odit.* Scilicet ut Seneca *ep.* 122. *Gravis malæ conscientiæ lux est.* Et Bernard. de *considerat. l.* 5. *Et turpium pœna Deus est. lux est enim. & quid tam invisum obscœnis flagitiosisque mentibus?* Siquidem ut Apostolus ad *Ephes. c.* 5. *v.* 12. Τὰ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν. *Turpe est ac pudendum etiam profari illa quæ in occulto isti perpetrant.* Τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦται· πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον, φῶς ἐστι. *Omnia autem manifesta fiunt, cùm in lucem protracta ab eadem arguuntur. Etenim lux est, quæ res omnes conspicuas facit.* ità siquidem malim locum illum interpretari. ut τὸ φανερούμενον significatum transeuntem habeat, & πᾶν eidem in regimine substituatur; quàm cum Syro & Latino veteri interprete, quos Zanchius & Beza sequuntur, *Omne quod manifestatur*, sive *conspicuum facit, lumen est*; ut τῷ πᾶν adjectum sit τὸ φανερούμενον. vel etiam, quod omnium minimè probandum videtur, cum Græco Scholiaste, cui Piscator adhæret, *Quicquid manifestum*, sive *conspicuum fit, lux est.* ut τὸ φανερούμενον non emanantis, sed immanentis significationem obtineat. Verùm ista eruditioribus dijudicanda & censenda dimitto. Hinc verò τὰ τοῦ σκότους ἔργα, *tenebrarum opera*, peccata quælibet nuncupantur eidem Apostolo, *ad Rom.* 13. 12. & *ad Ephes.* 5. 11, 13. sed & τὰ νυκτὸς, *noctis, nocturna. ad Thessal. ep.* 1. *c.* 5. *v.* 6, 7. improbósq; Job. 24. 13, 17. ait *tenebras optare & aucupari, diem odisse, lucem matutinam pro umbra letali habere.* Itaq; ex illorum voto Horat. *l.* 1. *ep.* 16.

— pulcra Laverna,
Da mihi fallere, da justum sanctúmq; videri,
Noctem peccatis, & fraudibus objice nubem.

Epictet. *l.* 3. *c.* 22. Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τοὺς τοίχους προβέβληνται, καὶ τὰς οἰκίας, καὶ τὸ σκότος, ὅταν τι τῶν τοιούτων ποιῶσι, καὶ τὰ κρύψαντα πολλὰ ἔχουσι. τὸν δὲ κυνικὸν οὐ θέλειν δεῖ ἀποκρύπτειν τι τῶν ἑαυτοῦ. Sophocl. *Electr.*

—— πῶς τόδ', εἰ καλὸν,
Τοὔργον σκότους δεῖ;
Siquidem est honestum opus hoc, quid est tenebris opus?

Quò & illud Martial. *l.* 11. *epigr.* 2.

— regula morum,

Quicquid & in tenebris non sumus. —

Elegantissimè Tertullianus *apolog. c.* 1. *Quod verè malum est, nè ipsi quidem, quos rapit, defendere pro bono audent. Omne malum aut timore, aut pudore natura profudit. Denique malefici gestiunt latere, devitant apparere; trepidant deprehensi, negant accusati; nè torti quidem facilè, aut semper, confitentur.* Quæ eadem ferè habet & *ad Nationes l.* 1. *c.* 1. Cæcilius apud Minut. *Honesta semper publico gaudent, scelera secreta sunt.* Plutarchus denique apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 6. ex *libro adversùs voluptatem*: Τί δ' οὐ πάντων ὁρώντων ἀκρατεύεις, ἀλλὰ καὶ σεαυτὸν αἰδούμενος φείγεις, νυκτὶ καὶ σκότῳ τοῖς ἁμαρτήμασι περιστέλλων τὴν ὕβριν; οὐδεὶς γὰρ τῶν καλῶν ἔργων σκότος περιβάλλει, τὸ φῶς αὐτοῖς μαρτυρεῖν αἰσχυνόμενος· ἀλλὰ ὅλον ἅμα τὸν κόσμον ἥλιον γενέσθαι, περὶ ἃ κατορθοῖ, βούλοιτ' ἄν. ἅπασα δὲ κακία ὀρθῶς γυμνὴ φυλάττεται, σκέπην περιβαλλομένη τὰ πάθη. Vide *infra* § 8. & 16. & *l.* 10. § 9.

Τὸν ἑαυτοῦ νοῦν καὶ δαίμονα | Vide *supra l.* 2. § 13.

Καὶ τὰ ὄργια τῆς τούτου ἀρετῆς | *Sacra virtutis ejus.* Xyland. rectè. à mysteriis Ethnicis translatio. ἔργα Lugdun. edit. malè. nec meliùs *Annotat.* ἔργα.

Τραγῳδίαν οὐ ποιεῖ | *Neque tragicè se gerit*, quod τραγῳδεῖν dicit *l.* 9. § 29. eodémque videtur spectare, quod *l.* 5. § 28. dicit, οὔτε τραγῳδὸς οὔτε πόρνη. vel, *neque tragicis de se materiam suppeditat.* Τί γὰρ ἄλλο ἐστὶ τραγῳδία, ἢ ἀνθρώπων πάθη τεθαυμακότων τὰ ἐκτὸς, διὰ μέτρου τοιοῦδε ἐπιδεικνύμενα; Epictetus *l.* 1. *c.* 4. *Quid enim aliud est Tragœdia, quàm metro quodam expressi, externa ista admirantium hominum affectus?* Hoc autem cùm non admittat iste, quem hîc Marcus depingit, tragœdiæ argumentum fieri non potest.

Οὐκ ἐρημίας, οὐ πολυπληθείας δεήσεται | Malim cum Lugd. δεήσεται. *Nec solitudine opus habebit*; quia *ubicunque est, & quocunque loco consistit, sibi ipsi vacat, & suus est*: ut Senec. *ep.* 62. *Nec ullus hominum aviúmque concentus interrumpit cogitationes bonas, solidásque, & jam certas.* Idem *ep.* 56. Vel etiam, quia quod supra monuerat, *nihil faciat, quod aliorum conscientiam aspectumque refugiat.* Sed nec *multitudine*; cùm *nemine teste aut spectatore indigeat*, ut *supra* § 5. sed *conscientiâ sit contentus suâ. supra* § 6. & Senec. *ep.* 8. insuper etiam ejusmodi sit, *qui sibi tutò credi possit*; contra quàm *imprudentes, quorum nemo est, qui relinqui sibi debeat.* idem *ep.* 10. Huc Antisthenis illud, qui interrogatus, quid ex philosophia lucri cepisset, respondit, Τὸ δύνασθαι ἑαυτῷ ὁμιλεῖν. *quòd posset secum, ubicunque foret conversari & colloqui.* Laërt. *l.* 6. Senec. *q. nat. l.* 4. *præf. Turbam rerum hominumque desiderent, qui se pati nesciunt. tibi tecum optimè convenit.* quanquam nec δεήσεται illud est incommodum prorsus. Siquidem timent conscientiam ac frequentiam hominum vitántque, qui parietibus eam excludere satagunt; quod superiùs tetigerat. Solitudinem autem pavorem infligere, nemini non est notissimum.

Ζήσει μήτε διώκων, μήτε φεύγων | Deesse aliquid nemo non viderit. & suspicetur quis legendum μήτε διώκων [τι] μήτε φεύγων. quo modo *infra* § 12. dixit, μηδὲν περιμένων, μηδὲ φεύγων. Verùm aliud est περιμένειν, aliud διώκειν. nec idem utrobique sensus est. vel etiam quo modo *l.* 11. § 11. οὔτε διώκων, οὔτε φεύγων, cùm de eis priùs egisset, quorum αἱ διώξεις καὶ φυγαὶ perturbant nos. Verùm, quia aliò quæ sequuntur spectant. malim, [τὸν θάνατον] μήτε διώκων μήτε φεύγων. Commentarii vicem præstabit, præter proximè hìc adjecta, *l.* 9. *periocha* 3. Est quod Martial. *l.* 10. *epig.* 47.

Summum nec metuit diem, nec optat.

Siquidem ita formatus est, ut *illi nec amor vitæ, nec odium sit; nec vita tædio sit, nec mors timori.* Senec. *ep.* 65. & 78. Itaque *nec spe mortis patienter dolet: nec tædio doloris libenter moritur. hunc fert, illam expectat.* Idem *ep.* 98.

Πότερον δὲ ἐπὶ πλέον διάστημα | Nihil, inquit, sapienti intererit, diuturniorem an breviorem in corpore moram faciat. quia nimirum vitam semper perfectam & consummatam habet: ut *infrà* § 8, & 12 & *l.* 10. § 1. Vide & *l.* 2. § 14. Chrysippus apud Plutarch. *de Stoic. contradict. c.* 23. Ὅτι παρὰ τὸν πλείονα χρόνον οὐδὲν μᾶλλον εὐδαιμονοῦσιν, ἀλλ' ὁμοίως καὶ ἐπίσης τοῖς τὸν ἀμερῆ χρόνον εὐδαιμονίας μετασχοῦσιν Et *de commun. notit. c.* 7. Ὅτι ἀγαθὸν ὁ χρόνος οὐκ αὔξει προσγινόμενος, ἀλλὰ κἂν ἀκαρές τις ὥρας γένηται φρόνιμος, οὐδενὶ πρὸς εὐδαιμονίαν ἀπολειφθήσεται τοῦ τὸν αἰῶνα χρωμένου τῇ ἀρετῇ, καὶ μακαρίως ἐν αὐτῇ καταβιοῦντος. cùm tamen idem alibi asserat: οὐδὲν εἶναι ἀρετῆς ὄφελος ὀλιγοχρονίου. Cicero *de finib. l.* 2. *Qui bonum omne in virtute ponit, is potest dicere, perfici beatam vitam perfectione virtutis. negat enim summo bono adferre incrementum diem.* Et *l.* 3. *Recta affectio, item convenientia, denique ipsum bonum, quod in eo positum est ut naturæ consentiat, crescendi accessionem nullam habet. Ut enim opportunitas non fit major productione temporis: sic hæc, de quibus dixi non sunt temporis productione majora.* Ob eámque caussam Stoicis *non videtur optabilior, nec magìs expetenda beata vita, si sit longa, quàm si brevis. Ut si cothurni laus sit, ad pedem aptè convenire, neque multi cothurni paucis anteponerentur, neque majores minoribus: sic quorum omne bonum convenientiâ atque opportunitate finitur, nec plura paucioribus, nec longinquiora brevioribus anteponentur.* Senec. *epist.* 101. *Mens stabilita scit, nihil interesse inter diem & seculum.* Et *epist.* 85. *Beata vita una est. in optimo illam statu ponit qualitas sua, non magnitudo. itaque in æquo est longa & brevis,*

brevis, diffusa & angustior; in multa loca, multásq; partes distributa, & in unum coacta. qui illam numero æstimat, & mensurâ & partibus, jam illi, quod habet eximium, eripit. Quid est autem in beata vita eximium? quòd plena est. finis, ut puta, edendi bibendique satietas est. hic plus edit, ille minus: quid refert? uterque jam satur est. hic plus bibit, ille minus: quid refert? uterque non sitit. Hic pluribus annis vixit, hic paucioribus: nihil interest, si tam illum multi anni beatum fecerunt, quàm hunc pauci. Idémque *epist.* 74. *Summum bonum nec infringitur, nec augetur. in suo modo permanet, utcunque fortuna se gessit. Sive illi senectus longa contigit, sive citra senectutem finitus est, eadem mensura summi boni est, quamvis ætatis diversa sit. Utrùm majorem an minorem circulum scribas, ad spatium ejus pertinet, non ad formam. licèt alter diu manserit, alterum statim obduxeris, & eum in quo scriptus est pulverem solveris, in eadem uterque forma fuit. Quod rectum est, nec magnitudine æstimatur, nec numero, nec tempore: non magis produci, quàm contrahi potest. Honestam vitam ex centum annorum numero in quantum voles corripe, & in unum diem coge; æquè honesta est.* & *epist.* 78. *Mors licèt immatura sit, licèt mediam præcidat ætatem; perceptus longissimè fructus est.—Scit tempore honesta non crescere.* Et *de benef. l.* 5. *c.* 17. *Ut prorogetur tibi dies mortis, nihil proficit ad felicitatem: quoniam morâ non fit beatior vita, sed longior.* Hinc illud è porticu non παράδοξον tantùm, sed παράλογον etiam, (ut Cleanthis in contrarium dictione utamur, ex Epicteti *dissert. lib.* 4. *cap.* 1.) sive ἄλογον planè καὶ ἄτοπον prorsus, οὐχ ὑπερέχειν ἀρετῇ τὸν Δία τοῦ Δίωνος. Chrysippi verba sunt apud Plut. *de commun. notion. c.*29. sive, τὴν τῶν ἀγαθῶν εὐδαιμονίαν τῆς θείας εὐδαιμονίας μηδὲν διαφέρειν· καὶ κατὰ μηδὲν αἱρετωτέραν εἶναι, μήτε καλλίω, μήτε σεμνοτέραν τὴν τοῦ Διὸς εὐδαιμονίαν τῆς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν· Idem apud Stob. *eclog. tom.* 1. *lib.* 2. *tit.* 3. § 8. Sextius item apud Senecam *ep.* 73. *Jovem plus non posse quàm bonum virum.* Inculcat passim & Seneca ipse *epist.* 59. *Sapiens cum Diis ex pari vivit.* & *epist.* 31. *Dedit tibi natura illa, quæ si non deserueris, par Deo surges. hoc est summum bonum, quod si occupas, incipis Deorum esse socius, non supplex.* Verùm unde paritas ista? Indè nimirum, quia *Bonus tempore tantùm à Deo differt.* Idem *de provident. c.* 1. & *epist.* 73. *Jupiter quo antecedit virum bonum? diutius bonus est.* & *epist.* 53. *Quid inter te & Deos interfuturum sit, quæris? diutius erunt.* Et *de constant. Sap. c.* 8. *Sapiens, exceptâ mortalitate, similis est Deo.* At ista temporis aut diuturnitatis distantia ad virtutem aut beatitudinem nihil habet momenti, sed in æquilibrio prorsus rem ipsam relinquit. Siquidem, *Tantùm sapienti sua, quantùm Deo omnis ætas patet. magni, est artificis clausisse totum in exiguo.* Senec. *epist.* 53. Et *epist.* 73. *Quemadmodum ex duobus sapientibus qui senior decessit, non est beatior eo, cujus intra paucos annos terminata virtus est; sic Deus non vincit sapientem felicitate, etiamsi vincat ætate.* Et Cicer. *de nat. Deor. l.* 2. *E virtutibus vita beata existit, par & similis Deorum, nulla re, nisi immortalitate, quæ nihil ad bene vivendum pertinet, cedens cœlestibus.* Epictetus denique *dissert. l.* 1. *c.* 12. Κατά γε τὸν λόγον οὐδὲν χείρων τῶν θεῶν, οὐδὲ μικρότερος εἶ. λόγου γὰρ μέγεθος οὐ μήκει, οὐδ' ὕψει κρίνεται, ἀλλὰ δόγμασιν. Vah τῆς φλυαρίας, καὶ τῆς ἀσεβείας. Itaque cautè legendi isti; nec tantum illis tribuendum, ut pro divinis, quod à multis fieri solet, habeantur. Verùm ab istis vel deliriis ridendis, vel proterviis execrandis Marcus noster immunis videtur. Illud interim observatu non indignum in hoc dogmate de beatitudinis diuturnitate Stoicis gemina Epicurum etiam ipsum censuisse. Apud Laert. *lib.* 9. in *Select. Sentent.* Ὁ ἄπειρος χρόνος ἴσην ἔχει τὴν ἡδονὴν καὶ ὁ πεπερασμένος. Quod pleniùs Cicero *de finib. lib.* 2. *Negat Epicurus diuturnitatem temporis ad beatè vivendum aliquid afferre: nec minorem voluptatem percipi in brevitate temporis, quàm si illa sit sempiterna.* Sive ut idem *lib.* 1. *nec majorem voluptatem ex infinito tempore ætatis percipi posse, quàm ex hoc percipiatur, quod videmus esse finitum.* Nec relatu indignum planè Themistii illud, quo Chrysippeum hoc vellicat, *orat.* 12. Χρύσιππος ἄχει τῶν ῥημάτων ἔοικεν ἀνδρείζεσθαι, ταυτὸν δύνασθαι φάσκων ἀνδρὶ σπουδαίῳ μίαν ἡμέραν, μᾶλλον δὲ καὶ μίαν ὥραν, πολλοῖς ἐνιαυτοῖς. οὐδὲ γὰρ ἰδιώτῃ φιλοσοφοῦντι κατὰ τὸ ἔργον, αὖθις ἀρκεῖν ὑπολάβοι, καθάπερ ἀστραπὴν ἐλλάμψασαν τὴν ἀρετὴν εὐθὺς ἀποσβῆναι ἀνδρὶ δι',

Ὦ, λαοὶ ἐπιτετράφαται, καὶ τόσσα μέμηλε, καὶ ᾧ πᾶσαν μὲν γῆν, πᾶσαν δὲ θάλασσαν κοινωνεῖν ἀνάγκη τῶν ἀγαθῶν, πῶς, ὦ βέλτιστε Χρύσιππε, οὐ συνδιέχῃ τὸν χρόνον καὶ ἔξω τῆς φύσεως; ὅσῳ γὰρ ἐκεῖνο μακρότερον ποιεῖς, τοσούτῳ μακροτέραν ποιεῖς τὴν τῶν ἀνθρώπων εὐδαιμονίαν. Peripatetici planè in adversum ibant. Aristotel. *Ethic. l.* 1. *c.* 7. Μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ, οὐδὲ μία ἡμέρα· οὕτω δὴ οὐδὲ μακάριον καὶ εὐδαίμονα, μία ἡμέρα, οὐδὲ ὀλίγος χρόνος. Verùm hoc illi, quia ad beatitudinem constituendam externa advocabant; quibus exui denuo & excidere daretur. quod Stoici omninò repudiabant.

Ἐυλύτως ἄπεισιν | Ità *supr.* § 5. Ἔυλυτος. Sen. *epist.* 24. *Vir fortis ac sapiens, non fugere debet ex vita, sed exire.* Et *epist.* 54. *Sapientis est exire, non ejici.* Quemadmodum enim Marcus hic εὐλύτως ἀπιέναι, ità Epict. *l.* 2. *c.* 6. Ἐυλύτως ὑπακοῦσαι.

Ὡς ἄλλο τι τῶν αἰδημόνως καὶ κοσμίως ἐνεργεῖσθαι δυναμένων | Ut aliarum rerum, sic & mortis etiam dextrè obeundæ quasi ars & virtus quædam est peculiaris. Senec. *epist.* 26. *Egregia res est mortem condiscere.* & *epist.* 30. *Magna res est, & diu di-*

scendum

scenda, cùm adventat hora illa inevitabilis, *æquo animo abire.* & *epist.* 62. *Antè ad mortem, quàm ad vitam præparandi sumus.* & *de brevit. Vit. cap.* 7. *Totâ vitâ discendum est mori.* & *epist.* 30. *Mortem venientem nemo hilaris excipit, nisi qui se ad illam diu composuerat. Itaque compone te,* inquit, *ad diem illum, quo remotis strophis ac fucis, de te judicaturus es, utrùm loquare fortia an sentias: numquid simulatio fuerit & mimus, quicquid contra fortunam jactavisti verborum contumacium. — Mors de te pronunciatura est.* Idem *epist.* 26. Et mox: *Supervacuum forsitan putas id discere, quo semel utendum est? hoc est ipsum quare meditari debeamus. Semper discendum est, quod an sciamus, experiri non possumus.* & *epist.* 30. *Hoc philosophia præstat; in quocunque corporis habitu fortem, in conspectu mortis hilarem lætúmque, nec deficientem, quamvis deficiat. — Hoc facit Bassus noster. Eo animo vultúque finem spectat, quo alienum spectare nimis securi esse putares. — Videtur mihi prosequi se, & componere, & vivere tanquam superstes sibi, & sapienter ferre discidium sui.* Vide *l.* 9. § 3.

Τοῦτο μόνον | Xylandrum non audio cum sequentibus ista committentem. sequor potiùs Casaubonum, qui prioribus agglutinat.

Νοεροῦ πολιτικοῦ ζώου | Quod *supr.* λογικὸν καὶ πολιτικόν. § 6.

Τροπῇ | Annot. Lugd. τρόπῳ. atq; ità prorsus accepit interpres uterque. Sed falsus uterq; τροπὴ siquidem hîc *fuga.* Cavet ἐν τροπῇ γενέσθαι, *in fuga esse*, id est, *fugere, subterfugere.* metaphora ab eis qui τρεπόμενοι, in prælio superati *in fugam vertuntur.*

§ 8. **Κεκολασμένου** | *Castigati.* explicat vim vocabuli philosophus *ethic. Nicom. lib.* 3. *c.* 12. τὸ δὲ τοιοῦτον (τὸ μετρίας εἶναι καὶ ὀλίγας τὰς ἐπιθυμίας, καὶ τῷ λόγῳ μηδὲν ἐναντιοῦσθαι) εὐπειθὲς λέγομεν καὶ κεκολασμένον. Marcum σύμψηφον habiturus, si pro moderatis affectibus, nullos substituere concedatur. Cæterùm hinc δίαιτα κεκολασμένη, pro *accurata & exquisita victûs ratione* usurpatur, Plut. in *Lycurg.* & Lucian. in *Hermot.* & ῥήτωρ κεκολασμένος, ὁ διεσμιλευμένος, καὶ ἠκριβωμένος Pollux *l.* 4. *c.* 3. & ἵππος κεκολασμένος τὴν γνάθον, δίκαιος τὴν σιαγόνα. & γαστὴρ κεκολασμένη *venter restrictus.* Liban. *orat.* 19. est autem metaphora à stirpibus vitibúsve ducta, quibus cùm flagella luxuriantia, aut sarmenta superflua demuntur, κολάζεσθαι, i.e. *castigari* perhibentur. ità Theophrast. *de causs. plant. l.* 1. *c.* 21. δένδρα κολαζόμενα dicuntur, οἷς τὰ περιττὰ ἀφαιροῦνται, uti *ibid. c.* 17. id est, *quibus supervacua detrahuntur*, ut Columell. *l.* 4. *c.* 6. aliud est *corrigere*, & aliud rursus *castrare*; quod utrumq; usurpavit Cato *c.* 33. & ex Catone Plin. *l.* 17. *c.* 22. apud quem *porrigere* perperam legitur. Quin & Latinis *castigatum* dicitur, quicquid immodicâ omni luxurie atq; exuberante redundantiâ immune, intra decori limites justos coercetur & consistit. Ità *pectus castigatum*, Naso in *amor. l.* 1. *eleg.* 5.

Quàm castigato planus sub pectore venter?

contrà quàm quod in equo laudat Maro *Georg. l.* 3.

Luxuriátque toris pectus.—

frons castigata, Statio *Sylvar. l.* 2. *poem.* 1.

Et castigatæ collecta modestia frontis.

juba castigata, eidem *Thebaid. l.* 9. de equo;

Colla sedent, nodis & castigata jubarum
Libertas.—

Carmen castigatum Flacco in *arte*:

— carmen reprehendite, quod non
Multa dies, & multa litura coercuit, atque
Perfectum decies non castigavit ad unguem.

ambitiosa nimirum *recidendo ornamenta*; utì idem *ibidem.*

Πυῶδες | Id est, σαπρὸν καὶ διεφθαρμένον. tale siquidem quiddam est τὸ πύον, ut Aristot. *de gener. animal. l.* 4. *c.* 8. qui ideo Empedoclem ἀκυρολογίας arcessit, quòd τὸ γάλα πύον λευκὸν, *lac, pus candidum* dixerit, sicut & *topic. l.* 4. *c.* 5. quod οἶνον ὕδωρ σεσηπὸς, *vinum, aquam putrefactam.* Ad animum transtulit, utì Marcus istîc, ità Senec. *epist.* 68. *In pectore collectio & vomica est.* Est enim vomica materiæ purulentæ collectio. Idémq; *epist.* 80. *Horum, qui felices vocantur, hilaritas ficta est, aut gravis & suppurata tristitia: & quidem gravior, quia interdum non licet palam esse miseros; sed inter ærumnas cor ipsum exedentes, necesse est agere felicem.* Horat. itidem. *Serm. l.* 1. *Sat.* 7.

— Regis Rupili pus atque venenum.

pro livore & virulentia.

Ὕπουλον | In Thespesii apud Plutarch. *de Inferis fabula*, dicuntur in animis sceleratorum à Justitia mulctatis, οὐλὰς καὶ μώλωπας ἔχειν. de hypocritis autem boníq; simulatoribus festiva subjicit, quomodo Justitiæ satellites cum illis agant. Ὅσοι δὲ πρόσχημα καὶ δόξαν ἀρετῆς περιβαλλόμενοι διεβίωσαν κακίᾳ λανθανούσῃ, τούτους ἐπιπόνως καὶ ὀδυνηρῶς ἠνάγκαζον ἕτεροι περιεστῶτες ἐκτρέπεσθαι τὰ ἐντὸς ἔξω τῆς ψυχῆς, ἰλυσπωμένους παρὰ φύσιν καὶ ἅμα καμπτομένους, ὥσπερ αἱ θαλάττιαι σκολόπενδραι καταπιοῦσαι τὸ ἄγκιστρον ἐκτρέπουσιν αὑτάς. ἐνίους δὲ ἀναδέροντες αὐτοὺς καὶ ἀναπτύσσοντες, ἀνεδείκνυσαν ὑπούλους καὶ ποικίλους, ἐν τῷ λογιστικῷ καὶ κυρίῳ τὴν μοχθηρίαν ἔχοντας.

Ἀσωτεύει τὸν βίον αὐτοῦ | Senec. *epistol.* 32. *Considera, quàm pulcra res sit, consummare vitam ante mortem; deinde expectare securum reliquam temporis sui partem, in possessione beatæ vitæ positum: quia beatior non fit, si longior.* Idem *epist.* 98. *Ipse vita plenus est, cui adjici nihil desiderat suâ causâ, sed eorum quibus utilis est. liberaliter facit quòd vivit.* Et *epist.* 93. *Non ut diu vivamus, curandum est; sed ut satis. Nam ut diu vivas, fato opus est; ut satis, animo.*

mo. Longa est vita, si plena est. impletur autem, cùm animus sibi bonum suum reddidit, & ad se potestatem sui transtulit. Quid illum octoginta anni juvant, per inertiam exacti? non vixit iste, sed in vita moratus est. —interest mortem ejus ex quo die numeres. At ille obiit viridis. sed officia boni civis, boni amici, boni filii executus est; in nulla parte cessavit. licèt ejus ætas imperfecta sit, vita perfecta est. Et mox: *Non ideo plures annos mihi accedere recusaverim, nihil tamen ad beatam vitam defuisse dicam, si spatium ejus inciditur. non enim ad eum diem me aptavi, quem ultimum mihi spes avida promiserat; sed nullum non tanquam ultimum aspexi. Quid me interrogatis, quando natus sim? an inter juniores adhuc censear? habeo meum. Quemadmodum in minore corporis habitu potest homo esse perfectus: sic & in minore temporis modo, potest esse vita perfecta. —Quæris quod sit amplissimum vitæ spatium? usque ad sapientiam vivere. qui ad illam pervenit, attigit non longissimum finem, sed maximum.* Idem *ep.* 77. *Iter imperfectum erit, si in media parte, aut citra petitum locum steteris: vita non est imperfecta, si honesta est. Ubicunque desines, si bene desinis, tota est.* Et *epist.* 101. *Qui quotidie vitæ suæ summam manum imposuit, non indiget tempore: —scit nihil interesse inter diem & seculum; ——singulos dies, singulas vitas putat. qui hoc modo se aptavit, huic vita sua quotidie fuit tota.* Contrà, ut idem ibidem; *Maximum vitæ vitium est, quòd imperfecta semper est, quòd etiam aliquid ex illa differtur.* Ex Epicuro idem ep. 13. *Inter cætera mala, hoc quoq; habet stultitia proprium, semper incipit vivere. ——Quàm autem fœda est hominum levitas, quotidie nova vitæ fundamenta ponentium, novas spes etiam in exitu inchoantium? —quid turpius, quàm senex vivere incipiens?* Vide *l.* 2. § 4. 11. & *suprà* § 7. & § 12. & *l.* 7. § 56, 69.

Ὡς ἄν τις εἴποι τὸν τραγῳδόν | Vide *l.* 11. § 1. & *l.* 12. § 36. Senec. *epist.* 77. *Quomodo fabula, sic vita; non quàm diu, sed quàm bene acta sit, refert. nihil ad rem pertinet, quo loco desinas. quocunque voles desine: tantùm bonam clausulam impone.* Matial. *l.* 8. *ep.* 77.

Qui sic vel medio finitus vixit in ævo,
Longior huic facta est, quàm data vita fuit.

Καὶ γὰρ ὁ ἀγαθὸς ὑποκριτὴς παυόμενος ὅτε δεῖ, ἄδεται μᾶλλον, ἢ ὑποκρινόμενος παρὰ καιρόν. Epictet. *lib.* 4. *c.* 1. Rectè Varro in *Modio.* *Non eos optimè vixisse, qui diutissimè, sed qui modestissimè. Non enim vivere bonum est, sed bene vivere.* Sen. *ep.* 70. At, *Nemo* (inquit idem *ep.*22.) *quàm bene vivat, sed quàm diu, curat: cùm omnibus possit contingere, ut bene vivant; ut diu, nulli.*

Ἀπολυσμένον | Vide *l.* 8. § 34.

Ἐμφωλεῦον | Philo *Allegor. l.* 2. Ὁ φαῦλος δοκεῖ εἶναι τὸν θεὸν ἐν τόπῳ, μὴ περιέχοντα, ἀλλὰ περιεχόμενον· ὃ χάριν καὶ οἴεται ἀποκρύπτεσθαι, ὡς κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος οὐκ ὄντος τοῦ αἰτίου, καθ' ὃ φωλεύειν διέγνωκεν. Translatio est à *serpentum* usu petita, qui in *specus* ac *cavernas* abdere se solent. Expressit hoc graphicè Tertullian. *advers. Valentinian. c.* 3. *Abscondat se serpens, quantùm potest; totámque prudentiam in latebrarum ambagibus torqueat; altè habitet, in cæca detrudatur; per anfractus seriem suam evolvat, tortuosè procedat, nec semel totus, lucifuga bestia. Nostræ columbæ domus simplex; etiam in editis semper & apertis, & ad lucem. Nihil veritas erubescit, nisi solummodo abscondi.* Senec. *epist.* 97. *Bona conscientia prodire vult & conspici, ipsas nequitia tenebras timet.* Vide *supr.* § 7. & *infrà* § 15. & *ad l.* 10. § 9. λανθάνον, ὃ κρυπτόμενον.

§ 9. Τὴν ὑποληπτικὴν δύναμιν σέβε | Vide *l.* 5. § 21.

Ἐν ταύτῃ τὸ πᾶν | Vide *lib.* 2. § 11, 15. Epictet. *lib.* 1. *c.* 11. Ἓν καὶ ταὐτόν ἐστιν ἐπὶ πάντων, τὸ αἴτιον τοῦ ποιεῖν τι ἡμᾶς ἢ μὴ ποιεῖν. Senec. *ep.* 78. *Omnia ex opinione suspensa sunt.*

Ἵνα ὑπόληψις τῷ ἡγεμονικῷ σου μηκέτι ἐγγίνηται ἀνακόλουθον τῇ φύσει | M. Cas. *nequid opinio tua in mente tua generet naturæ contrarium.* quasi μήτι & ἐγγεννῆται legeric. Xyl. *ut pars tui principalis nihil unquam animo concipiat, quod est naturæ alienum.* Sensus in aperto est, Verborum, prout exhibentur, versio haud item. Lugd. quod raro solet, literulâ immutatâ omnia reddidit proclivia, dum ἀνακόλουθος legit, ὑπόληψις scil. *nè qua opinio ultrà menti innascatur,* vel *in mente excitetur, quæ naturæ neutiquam consentanea sit.* Vide *l.* 1. § 9.

Αὕτη δὲ ἐπαγγέλλεται | *Illius autem est munus.* Xyl. Malim, *postulat autem,* sive exigit *ista.* ἐπαγγέλλεται, παρακαλεῖ, ἀξιοῖ. Suid.

Ἀπροπτωσίαν | Ἀπροπτωσίαν definit Zeno apud Laërt. *l.* 7. ἐπιστήμην τοῦ πότε δεῖ συγκατατίθεσθαι καὶ μή. *Scientiam, quâ quis nôrit, quando assensum adhibere vel inhibere oporteat.* Est igitur ἡ ἀπροπτωσία, sive ut *lib.* 4. § 49. & *lib.* 7. § 55. τὸ ἀπρόπτωτον, *à temeritate vacuitas*, ut Xylander, (qui προπτωσίαν, quæ vox tamen vix, opinor, reperitur, idem esse monet cum eo. quod προπέτεια frequentiùs dicitu) hoc est, *à temerè assentiendi proclivitate ac præcipitantia immunitas.* Hinc Clitomachus apud Cicer. in *Lucullo*; *Herculis quendam laborem exantlatum à Carneade, quod, ut feram & immanem belluam, sic ex animis nostris assensionem, id est, opinationem & temeritatem, extraxisset.* hoc est autem τῆς ὑπολήψεως καταληπτικῆς, ut Marcus loquitur, *l.*9. § 6. ταῖς φαντασίαις ἐμφιλοτεχνούσης, ἵνα μήτι ἀκατάληπτον παρεισρυῇ· *l.* 7. § 54. *Sedulò caventis, nè quid minus liquidò comprehensum clàm surrepat:* sive μήτε ψευδεῖ, μήτε ἀδήλῳ συγκατατιθεμένης, *lib.* 8. § 7. *nec falso, nec incerto assentientis:* quâ ratione & ἀπρόπτωτος dicitur. Quanquam strictiùs paulò quandoque

doq; τὸ περιπίπτειν usurpasse videntur Stoici, qui referente Plutarcho *de Stoic. contradict. c.* 49. τοὺς περισταθέντας τῇ ἑτέρᾳ καὶ μὴ ἐπέχοντας, ἁμαρτάνειν λέγουσι· ἂν μὲν ἀδήλοις εἴκωσι, περιπίπτοντας· ἂν δὲ ψευδέσι, ψευδομένους· ἂν δὲ κοινῶς ἀκαταλήπτοις, δοξάζοντας. ubi rectè Petr. Valentianus *in Academic.* περιπίπτοντας reponit, pro eo quod προσπίπτοντας vitiosè legitur. emendationem adfirmo ex ipsius Chrysippi ἐν τῷ περὶ τοῦ Διὸς verbis, à Plut. *ib. c.* 9. repræsentatis; quibus inter τὰ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἔργα recenset ista, ἀνδρείως τὸν δάκτυλον ἐκτεῖναι, καὶ ἐγκρατῶς ἀποσχέσθαι δυσθανατώσης γραὸς καὶ ἀπεριπτώτως ἀκοῦσαι τοῦ τὰ τρία τέσσαρα μὴ εἶναι τελέως. quo loco tamen liberiùs laxiúsq; usurpari video τὸ ἀπερίπτωτον. Et disertiùs etiam in Stoicorum placitis à Stobæo coacervatis, *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. § 8. ubi τὸ περιπίπτειν exponitur, πρὸ καταλήψεως συγκαταπίπτεσθαι. Et in eundem sensum Epictet. *dissert. l.* 4. *c.* 1. Τίς θέλει ζῆν ἐξαπατώμενος, περιπίπτων; qui locus Volphio negotium sine caussa facessit. Fallitur ergò Budæus, (& Budæum secutus Stephanus) cùm ἀπροσπτωσίαν legit apud Laërtium, (tanquam sit à προσπίπτω, quod *impingere* significet) & ad *lapsum* in vitæ actionibus refert. Neque enim τοῦ προσπίπτειν eo sensu usurpati exemplum ullum exhibetur. Stoicósque palam est, tria ista, τὸ ἀπερίπτωτον, τὸ ἀδιάπτωτον, τὸ ἀπαράπτωτον ità solitos distinguere, ut τὸ ἀπερίπτωτον, ad ὑπόληψιν, sive *opinionem*, τὸ ἀδιάπτωτον, ad πρᾶξιν, sive *actionem*, τὸ ἀπαράπτωτον, ad πεῖσιν, sive *perpessionem* referrent; dum *sapientem, nec falli, nec labi, nec lædi* posse contendebant. Videatur Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 3. § 3, & 8. Marcus autem τὸ ἀνεξαπάτητον καὶ περιπτωτικὸν καὶ μεταπτωτικὸν conjunxit. *l.* 11. § 9. Epictetus verò *l.* 2. *c.* 8. ista φιλοσόφου νεῦρα facit, ὄρεξιν ἀναπότευκτον, ἔκκλισιν ἀπερίπτωτον, ὁρμὴν καθήκουσαν, πρόθεσιν ἐπιμελῆ, συγκατάθεσιν ἀπερίπτωτον. Idémque *l.* 1. *c.* 4. hominis opus constituit in tribus hisce; ἐν ὀρέξει καὶ ἐκκλίσει, ἵν᾽ ἀναπότευκτος ᾖ· ἐν ὁρμαῖς καὶ ἀφορμαῖς, ἵν᾽ ἀναμάρτητος· ἐν προθέσει καὶ ἐποχῇ, ἵν᾽ ἀνεξαπάτητος.

Τὴν πρὸς ἀνθρώπους οἰκείωσιν | Vide *supr.* § 4.

Τὴν τοῖς θεοῖς ἀκολουθίαν | Vide *l.* 7. § 31, 67.

§ 10. Πάντα οὖν ῥίψας | Vide *l.* 2. § 7. Senec. *epist.* 17. *Projice omnia ista, si sapis, imò ut sapias; & ad bonam mentem magno cursu ac totis viribus, tende. Siquid est, quo teneris, aut expedi, aut incide.* Et *ep.* 5. *Quòd pertinaciter studes, & omnibus omissis hoc unum agis, ut te quotidie meliorem facias, probo & gaudeo; nec tantùm hortor ut perseveres, sed etiam rogo.* Et *epist.* 72. *Non cùm vacaveris, philosophandum est: omnia alia negligenda, ut huic assideamus. —— resistendum est occupationibus: nec explicandæ, sed submovendæ sunt. tempus quidem nullum est parùm idoneum studio salutari.* Et *epist.* 88. *Magna & spatiosa res est sapientia: vacuo illi loco opus est. —— Non dabit se in has angustias virtus. laxum spatium res magna desiderat. expellantur omnia: totum pectus illi vacet. —— ut habere possit liberum hospitium, supervacua ex animo tollenda sunt.*

Μόνον ζῇ ἕκαστος τὸ παρὸν τοῦτο τὸ ἀκαριαῖον | Vide *l.* 2. § 14, 17. & *l.* 12. § 3. Apud Ælianum *l.* 14. *c.* 6. Aristippus: Μόνον ἡμέτερον εἶναι τὸ παρὸν, μήτε δὲ τὸ φθάνον, μήτε τὸ προσδοκώμενον. τὸ μὲν γὰρ ἀπολωλέναι· τὸ δὲ ἄδηλον εἶναι, εἰ ἔσται. Plut. *de commun. notion. c.* 37. Οὐκ ἔστι νῦν τὸ παρῳχημένον· καὶ οὐδέπω νῦν τὸ μέλλον. *Quod præteriit, non est: quod futurum est, nondum est.* Augustin. *Confess. lib.* 11. *cap.* 14. & *in Psalm.* 38. Senec. *de brev. vit. c.* 10. *In tria tempora vita dividitur; quod est, quod fuit, & quod futurum est. ex his, quod agimus breve est; quod acturi sumus, dubium; quod egimus, certum.* — Siquidem *singuli tantùm dies, & hi per momenta præsentes sunt.* Et mox: *Præsens tempus brevissimum est; adeò quidem, ut quibusdam nullum videatur. in cursu enim semper est; fluit, & præcipitatur. antè desinit esse quàm venit. nec magis moram patitur, quàm mundus, aut sidera, quorum irrequieta semper agitatio; nunquam in eodem vestigio manet. solum igitur ad occupatos præsens pertinet tempus; quod tam breve est, ut arripi non possit; & idipsum illis, districtis in multa, subducitur.* Censorin. *de die natal. c.* 15. *Ævum est immensum, sine origine, sine fine, nec ad quemquam magis hominem quam ad alterum pertinet. hoc in tria dividitur tempora, præteritum, præsens, futurum: ex quibus præteritum initio caret, exitu futurum: præsens autem, quod medium est, adeò exiguum & incomprehensibile est, ut nullam recipiat longitudinem, neque aliud esse videatur, quàm transacti futuríque conjunctio; adeò porrò instabile, ut ibidem sit nunquam; & quicquid transcurrit, à futuro decerpit, apponitque præterito.*

Ἐν ἀδήλῳ | Solomon *Eccles. cap.* 10. *vers.* 14. & *c.* 11. *v.* 2. *Ecquis novit quid futurum sit?* Anacreon. *Carm.* 24.

> Χρόνον ἔγνων, ὃν παρῆλθον·
> Ὃν δ᾽ ἔχω δραμεῖν, οὐκ οἶδα.

Pittacus apud Laërt. Τί ἀφανές; τὸ μέλλον. Isocr. *ad Demonic.* τὸ μέλλον ἄδηλον. Plut. *advers. Colot.* Ἄδηλον τὸ μέλλον. Seneca *ad Mart. c.* 23. *Omne futurum incertum est.* Pindar. *Olymp. Od.* 12.

> Σύμβολον δ᾽ οὔπω τις ἐπιχθονίων
> Πιστὸν, ἀμφὶ πράξιος ἐσ-
> -σομένας εὗρε θεόθεν.

Horat. *Carm. l.* 3. *od.* 29.

> *Prudens futuri temporis exitum*
> *Caliginosâ nocte premit Deus.*

Μικρὸν μὲν οὖν ὃ ζῇ ἕκαστος | *Parvum* & *concisum* est admodum, hac ratione, *quod vivimus*; quia ad momenti τὸ ἀμερὲς atq; *insecabile* restringitur. Verùm cæteroqui etiam haud longa aut diuturna esse vita

vita potest, etiamsi ortu obitúque, tanquam cancellis septísq; quibusdam, eam definiamus, & ab illo ad istum pertingentem consideremus. Vide *l.* 4. § 26. & *l.* 11. § 16. *considerat.* 6.

Μικρὸν δὲ τὸ τῆς γῆς γωνίδιον, ὅπου ζῇ. Ita *l.* 6. § 36. Ἡ Ἀσία ἡ Εὐρώπη γωνίαι τοῦ κόσμου. Et *l.* 8. § 21. καὶ ἐν γωνίᾳ τούτου τοῦ κλίματος. Et *l.* 12. § 32. ἐν ποσῷ βωλαρίῳ τῆς ὅλης γῆς ἕρπεις.

Μικρὸν δὲ ἡ μηκίστη ὑστεροφημία | Διὰ τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης. *l.* 4. § 3. βραχύβιον γὰρ καὶ ὁ ἐπαινῶν καὶ ὁ ἐπαινούμενος, καὶ ὁ μνημονεύων, καὶ ὁ μνημονευόμενος *l.* 8. § 21. Vide *l.* 2. § 17. & *l.* 4. § 3, 19. & *l.* 7. § 6. Cicer. *de republ. l.* 6. *in Somn. Scip. Ipsi autem, qui de vobis loquuntur, quàm diu loquentur? quinetiam si cupiat proles illa futurorum hominum deinceps laudes uniuscujusque nostrûm à patribus acceptas posteris prodere, tamen propter eluviones exustionésque terrarum, quas accidere tempore certo necesse est, non modò non æternam, sed nè diuturnam quidem gloriam assequi possumus.* Et mox: *Sed loquentur de te. Sermo autem omnis iste, & angustiis cingitur iis regionum, quas vides, nec unquam de ullo perennis fuit; & obruitur hominum interitu, & oblivione posteritatis extinguitur.*

§ 11. Τοῖς δὲ εἰρημένοις παραστήμασι. | Xyl. *præceptis.* ac si παραγγέλμασι, παρακελεύσμασι, vel παραινέμασι legisset. M. Cas. *auxiliis.* éstque reverâ παρίστασθαι *astare, adesse, auxiliari.* itaq; quanquam παράστημα hoc sensu nusquam occurrat, fieri potest tamen, ut Marcus eo istîc usurpaverit. ut παραστήματα hîc dixerit, quæ *infra* βοηθήματα *l.* 4. § 50. quia τὸ παρίστασθαι est βοηθεῖν. potest forsitan & *documentis* reddi. nam παράστασιν, quod ejusdem est originis, etiam pro *documento* sumi quandoque docet Budæus.

Γυμνὸν | Vide *supra l.* 2. § 12. & *l.* 9. § 34.

Διηρημένως | Vide *l.* 4. §. 21.

Οὐδὲν γὰρ οὕτω μεγαλοφροσύνης ποιητικὸν | Idem *l.* 10. § 11. Vide Casaubon. *ad Pers. Sat.* 3. *v.* 72.

Ὁδῷ καὶ ἀληθείᾳ | Vide *ad l.* 1. § 9.

Πολίτην ὄντα πόλεως τῆς ἀνωτάτης | Vide *ad l.* 2. § 16. & *ad l.* 4. § 3, & 23. & *ad l.* 6. § 44. In eundem sensum Epictetus *dissert. l.* 2. *c.* 10. Πολίτης εἶ τοῦ κόσμου, καὶ μέρος αὐτοῦ. *Mundi civis, ejusdémque pars es.* Idémque *l.* 1. *c.* 9. Τί ἄλλο ἀπολείπεται τοῖς ἀνθρώποις, ἢ τὸ τοῦ Σωκράτους, μηδέποτε πρὸς τὸν πυθόμενον, ποδαπός ἐστιν, εἰπεῖν, ὅτι Ἀθηναῖος ἢ Κορίνθιος, ἀλλ' ὅτι Κόσμιος; Quod Cicer. *Tuscul. l.* 5. *Socrates cum rogaretur, cujatem se esse diceret, Mundanum,* inquit, *totius enim mundi se incolam & civem arbitrabatur.* Et *de finib. l.* 4. ex Stoicorum sententia: *Mundum hunc omnem, oppidum esse nostrum. ut Cicceiis qui habitet, hunc omnem mundum suum municipium esse existimet.* Diogenes pariter apud Laërt. *l.* 6. interrogatus unde esset, respondit Κοσμοπολίτης. de quo Epictet. *l.* 3. *c.* 24. Πᾶσα γῆ πατρὶς ἦν ἐκείνῳ· ἐξαίρετος δὲ οὐδεμία. Et Basilius Cæsar. *epist.* 41. ad Maximum Philosophum, Σὺ δὲ πολίτην σεαυτὸν τῆς οἰκουμένης ἐποίησας. *Tu te mundi totius civem effecisti.* Senec. *epist.* 68. *Sapienti rempubl. ipso dignam dedimus,* id est, *mundum.* Verùm sint illi *mundani, sive mundi cives.* hoc nos illis Christiani libenter concedimus. At nos potiùs, qui *è mundo* nos esse diffitemur, Joan. 15. 19. & 17. 16. Sumus reverâ, quod Marcus istîc, τῆς πόλεως τῆς ἀνωτάτης πολῖται· ἡμῶν γὰρ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς. ut Paulus *ad Philip. c.* 3. *v.* 20. *Municipium nostrum in cælis est.* Siquidem, ut Tatianus Assyrius *adv. Græc. c.* 33. κόσμου μὲν ἡ κατασκευὴ, καλή. τὸ δὲ ἐν αὐτῷ πολίτευμα, φαῦλον. Nobísque, quod Seneca *epist.* 102. *Patria est, quodcunque suprema & universa circuitu suo cingit.* ut verè liceat nobis Luciani illud in *Hermot.* usurpare; Ὁρᾷς ὡς οὐ μάτην, οὐδὲ περὶ μικρῶν κάμνομεν, πολῖται ἐπιθυμοῦντες γενέσθαι οὕτω καλῆς καὶ εὐδαίμονος πόλεως. liceat cum Anaxagora (Laërtio *l.* 2. referente) digito in cœlum intendentes dicere, Αὕτη πατρίς. *ista nobis est patria, civitas ista.* Siquidem Christiani quiq; genuini sunt οὐρανοπολῖται, ut Isidorus Pelus. *l.* 2. *epist.* 251. *cives* nimirum, τῆς ἄνω καὶ ἐπουρανίου Ἱερουσαλήμ, *supernæ cælestísque illius Hierusalemi, quæ est fidelium sanctorúmque universorum metropolis:* ut Apostolus *ad Galat.* 4. 26. & *ad Hebr.* 12. 22. οὐρανοπόλεως nomine dignior longè, quàm Marci, quâ Antoninus, ut ipse loquitur, *patria*; quam eo nomine insignire Athenæo visum est, *dipnosoph. l.* 1. Rectè Philo *de agricult.* Παροικεῖν, οὐ κατοικεῖν ἤλθομεν. τῷ γὰρ ὄντι πᾶσα ψυχὴ σοφοῦ, πατρίδα μὲν οὐρανὸν, γῆν δὲ ξένην ἔλαχε. Itaque eò revertuntur, ubi hinc recedunt, πατρίδα μὲν τὸν οὐράνιον χῶρον, ἐν ᾧ πολιτεύονται, ξένον δὲ τὸν περίγειον, ἐν ᾧ παρῴκησαν, νομίζουσι. Idem *de lingu. confus.* Clemens denique *Strom. l.* 4. *extremo:* Λέγουσι γὰρ καὶ οἱ Στωικοὶ, τὸν μὲν οὐρανὸν κυρίως πόλιν· τὰς δὲ ἐπὶ γῆς ἐνταῦθα οὐκέτι πόλεις λέγεσθαι μὲν γὰρ, οὐκ εἶναι δέ. σπουδαῖον γὰρ ἡ πόλις, καὶ ὁ δῆμος ἀστεῖόν τι σύστημα καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἀπὸ νόμου διοικούμενον.

Τί ἐστι, — τὸ τὴν φαντασίαν μοι νῦν ποιοῦν | *Quid est, quod modò cogitationem animo meo attulit.* Xyl. *quid est, in quo defixa est nunc phantasia mea.* Cas. malim, *quid sit, quod phantasiam meam afficit impræsentiarum.* ut & sententia continuetur, ad συνεπιβάλλειν respiciens: & τὸ ποιοῦν, à ποιόω, non à ποιέω ducatur. Vide Aphrodis. *supr. ad* § 1. & Marc. *l.* 12. § 18. quanquam & φαντασίαν ποιεῖν etiam dicitur. Nemesian. *de nat. hom. c.* 6. Ex Stoicorum sententia; φαντασίαν μὲν λέγοντες τὸ πάθος τῆς ψυχῆς, τὸ ἐνδεικνύμενον αὐτό τε, καὶ τὸ

πεποιηκὸς φαντασίαν. ὡς γὰρ ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις ἐγγίνεται πάθος ὅταν αἰσθάνηται· οὕτω καὶ ἐν τῇ ψυχῇ, ὅταν ἐννοήσῃ· εἰκόνα γὰρ ἐν ἑαυτῇ δέχεται τοῦ νοητοῦ. φανταστὸν δὲ, τὸ πεποιηκὸς τὴν φαντασίαν αἰσθητόν. Utrovis modo sumpseris, eodem recidet.

Αὐταρκείας | *Ex qua totus ex me aptus sum.* Xyl: Sed hoc laxum nimis; quum de virtute aliqua peculiari agatur. *Contentatione.* Cas. ego, *frugalitate.* ita Polybius usurpavit, Budæo referente; Ἄξιος ὁ ἀνὴρ ἐπαινεῖσθαί τε καὶ θαυμάζεσθαι, μάλιστα δὲ τῆς αὐταρκείας τοῦ βίου. *frugalitatis nomine cum primis.*

Τοῦτο μὲν παρὰ θεοῦ ἥκει | Ita *l.* 2. § 3. πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ. Vide & *l.* 8. § 20. & *l.* 9. § 1. & *l.* 10. § 1. Ἀπὸ θείας αἰτίας συμβαίνει πᾶσι πάντα. Idem *l.* 8. § 23. Exagitat Stoicos passim Plutarchus in libris *de Stoicis contradictionibus*, & *de communibus notitiis*; quod etiam mala humana, bella, cædes, pestes, & consimilia (quæ illi tamen malorum loco non habebant) Deo adscriberent, & divinitus contingere assererent. Verùm Stoicis hac in parte suffragium contribuit suum codex sacer haud semel. Apud Esaiam 45. 7. Deus ipse: *Ego sum, qui & lucem produco, & tenebras obduco: qui statuo pacem, malúmque creo. Ego Jova ista omnia facio.* Jeremias Thren. *c.* 3. *v.* 37, 38. *Ecquo dicente existit quicquam, nisi Dominus id præceperit? Ex ore altissimi annon prodit, tam malum quodq; quàm & bonum?* Amos 3. 6. *An erit malum in civitate, quod Jova non effecerit*; Itaque sicut de *bono* Psaltes, *A Domino factum est istud*, *Psal.* 118. *v.* 23. Ità de *malo* pariter vates: *A Domino extitit istud.* Historiæ Regum *l.* 3. *c.* 12. *v.* 24. Job sanctus, tam prædonum manu abacto pecore, quàm & gregibus igne cœlitus misso absumptis, liberísque ædium ruinâ turbine impulsarum oppressis; *Dominus*, inquit, *dedit*; *Dominus abstulit.* Jobi 1. 21. Uxorique per animi impotentiam, cùm ulcere fœdo jam oppletus in cinere volutaretur, minùs sana consilia suggerenti; *Scilicet bonum à Domino acceperimus; & non malum etiam laturi simus?* Ibid. 2. 10. Denique Rex pius à maledico rabula convitiis impetitus: *Iste*, inquit, *maledixit, quia Dominus edixit.* Reg. *l.* 2. *c.* 16. *v.* 12. Itaque *Obmutueram*, ait, *silentiúmque mihi indixeram, quia tu, Domine, illud feceras.* Psal. 39. 9. Nec refragantur exteri. Homer. *Od.* δ'. *v.* 237.

Ζεὺς ἀγαθόν τε κακόν τε διδοῖ.—
Ipse bonúmque malúmque Jovis dat.—

Idémque *Odyss.* θ'. *v.* 63.

— δίδου δ' ἀγαθόν τε κακόν τε.
— *dabat ipse bonúmque malúmque.*

Et *Iliad.* ό. *v.* 109.

Τῷ ἔχετ' ὅ,ττι κεν ὔμμι κακὸν πέμπησιν ἑκάστῳ
Ἢ ἀγαθόν.—

Ita siquidem legit Chrysippus, secus quàm nunc habetur, à Plutarcho *de Stoic. contradict. cap.* 47. adductus.

Ipse malum quodcunq; bonúmve immiserit ulli,
Acceptum huic fertur. —

Sophocl. *Ajace Lorar.*

Ξὺν τῷ θεῷ πᾶς καὶ γελᾷ κὠδύρεται.
Quivis dolet, vel ridet, ut visum Deo.

Idémque *ibid.*

Ἐγὼ μὲν οὖν καὶ ταῦτα καὶ τὰ πάντ' ἀεὶ
Φάσκοιμ' ἂν ἀνθρώποισι μηχανᾷν θεούς.
Ego hæc & alia quæ accidunt mortalibus
Venire cuncta nutu dixerim Deûm.

Vide Epict. *l.* 3. *c.* 24. *ad l.* 2. § 16.

Κατὰ σύλληξιν καὶ τὴν συμμηρυομένων σύγκλωσιν | Ita *l.* 2. οὐκ ἄνευ φύσεως καὶ συγκλώσεως. *supra* § 4. & *infra* § 16. συγκλωθόμενα. Allusit ad Parcarum (quæ & indè Κατακλῶθες Homero dictæ *Odyss.* η'. *v.* 197.) stamina ducentium & fata intexentium figmentum poeticum. Ità & *l.* 4. § 21. συγκαθειμαρμένῳ σοι καὶ συνεκλώθετο. Et *l.* 5. § 8. Συγκλώθεται. & *l.* 8. § 20. Συμμηρύεται. Seneca pariter *epist.* 107. *Quare impigri atque alacres excipiamus imperia; nec deseramus hunc operis pulcerrimi cursum, cui quicquid patimur, intextum est.* Figmentum autem de Parcis illud autor libri *de mundo*, qui sub Aristotelis nomine prostat, *c.* 7. Sic explicat: Τρεῖς μὲν αἱ μοῖραι, κατὰ τοὺς χρόνους μεμερισμέναι· νῆμα δὲ ἀτράκτου, τὸ μὲν, ἐξειργασμένον· τὸ δὲ, μέλλον· τὸ δὲ, περιστρεφόμενον. τέτακται δὲ κατὰ μὲν τὸ γεγονὸς, μία τῶν μοιρῶν, Ἄτροπος· ἐπεὶ τὰ παρελθόντα πάντα ἄτρεπτά ἐστι· κατὰ δὲ τὸ μέλλον, Λάχεσις· εἰς πάντα γὰρ ἡ κατὰ φύσιν μένει λῆξις· κατὰ δὲ τὸ ἐνεστὼς, Κλωθὼ, συμπεραίνουσα τε καὶ κλώθουσα ἑκάστῳ τὰ οἰκεῖα. ταῦτα δὲ πάντα ἐστὶν, οὐκ ἄλλο τι, πλὴν ὁ Θεός. quod & Platonem dicere. Sed & Chrysippus apud Theodoret. *therap. l.* 6. Τὴν μὲν πεπερασμένην, πεπρασμένην εἶναι καὶ συντετελεσμένην διοίκησιν· τὴν δὲ Εἱμαρμένην, εἱρμόν τινα, εἴτ' ἐκ θεοῦ βουλήσεως, εἴτε καὶ ἐξ οἵας δήποτε αἰτίας· τὰς δὲ Μοίρας ὀνομάζεσθαι ἀπὸ τοῦ μεμερίσθαι καὶ καταγενεμῆσθαί τινα ἡμῶν ἑκάστῳ· τὸν δὲ ἀριθμὸν τῶν Μοιρῶν, τοὺς τρεῖς χρόνους παραδηλοῦν, ἐν οἷς κυκλεῖται τὰ πάντα, καὶ δι' ὧν ἐπιτελεῖται· καὶ Λάχεσιν μὲν κεκλῆσθαι, παρὰ τὸ λαγχάνειν ἑκάστῳ τὸ πεπρωμένον. Ἄτροπον δὲ κατὰ τὸ ἄτρεπτον καὶ ἀμετάθετον τοῦ μερισμοῦ. Κλωθὼ δὲ, παρὰ τὸ συγκλώθεσθαι καὶ συνείρεσθαι τὰ πάντα.

Συντάξιν τε καὶ τύχην | Vide *ad l.* 1. § 17. *extremum*, & *l.* 7. § 31.

Συμφύλου καὶ συγγενοῦς | Vide *supra* § 4.

Ἀγνοοῦντος | *supra l.* 2. § 1.

Ἐγὼ οὐκ ἀγνοῶ | *Ibid.*

Χρῶμαι αὐτῷ | Marci dictum in hanc eandem sententiam laudat Suidas in Marco. Ποιῆται μὲν τινὶ ἀνθρώπους ὁποίους βούλεται ἔχειν, ἀδύνατόν ἐστι· τοῖς δὲ δὴ οὖσι προσήκει, ἐς ὅ, τι ἄν τις αὐτῶν τῷ κοινῷ χρήσιμον ᾖ, χρῆσθαι.

Εὐ-

Ἐυνοῶς | D. Junius mavult εὐμενῶς. Sicut *supr.* § 4. πάντα ἁπλᾶ καὶ εὐμενῆ. & *infr.* § 12. εὐμενῶς. quibus addas licet, *l.* 10. § 45. εὐμενῆ. Verùm nihil obstat, quo minùs εὐνοῶς istic retineatur. sicut *l.* 9. § 26. Ἐυνοεῖν μέντοι αὐτοῖς δεῖ. etiamsi enim Phrynichus in *Atticismis*, εὔνως ἔχειν dici vetet, εὐνοϊκῶς loco illius usurpari jubeat; non est tamen Marcus noster elegantiarum istiusmodi curiosus.

Κατ' ἀξίαν | Ità Epictet. *l.* 2. *c.* 23. Ἀλλὰ τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ ἀποδιδόασιν. Vide *l.* 4. § 32. & *l.* 8. § 29, 43. Τῷ καλῷ, hoc est, *honesto*, sive *virtuti*, quod in solio majestatis collocabant, utpote quod *summum*, imò *solum*, *bonum* censebant, μεγίστην ἀξίαν, i. e. *maximam dignitatem*, sive, ut Stoicè loquamur, *æstimationem* tribuebant Stoici. Cætera omnia, etiamsi pro *adiaphoris* rebúsq; *mediis* ducerent, utpote quæ verè boni partem nullam obtinerent, quædam tamen ex eis in pretio atq; æstimatione aliquâ habebant, quæ ideò προηγμένα, vocabulo à Zenone excogitato, i. e. *producta*, ut Senec. *ep.* 74. *promota* sive *præposita*, ut Cicero *de finib. l.* 3. nuncupabant. Ideo autem istis ἀξίαν τινά, i. e. *æstimationem pretiúmque* aliquod tribuebant, ut Laert. *l.* 2. διὰ τὸ μέσην τινὰ δύναμιν ἢ χρείαν ἔχειν, συμβαλλομένην πρὸς τὸν κατὰ φύσιν βίον, i. e. *quia mediam quandam vim usúmve haberent, ad vitam secundùm naturam agendam conducentem.* Ex istis rursus, Τὰ μὲν ἔχειν πολλὴν ἀξίαν, τὰ δὲ βραχεῖαν, *alia majoris æstimanda, alia minoris* censebant; ut Stob. *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. § 6. Et Sen. *epist.* 82. *Est & horum, quæ media appellamus, grande discrimen.* Atque hoc est, quod Marcus, tum istic, tum alibi, τὸ κατ' ἀξίαν in rerum usu observandum inculcat. Illud interim observatu non indignum, Stoicos, cùm in vocabulorum usu, usq; ad ineptias etiam, non minutias tantùm, superstitiosi extiterent, sicut *promota* sive *præposita* illa, λῆπτα μὲν, ἀλλ' οὐχ αἱρετά, οἰκεῖα ἀλλ' οὐκ ἀγαθά, χρήσιμα ἤτοι εὔχρηστα, ἀλλ' οὐκ ὠφέλιμα, dici sanxerunt; quod ridet Plut. *de commun. notit. c.* 17. ità τὴν ἀξίαν, ubi de *adiaphoris* usurpatur, noluisse reddi, *dignitatem*, sed *æstimationem*; quâ voce usus est Cicero *de fin. l.* 3. vel *pretium*; quâ usus est Seneca *de vita beat. c.* 22. *Pretium quidem*, inquit, *aliquod erit; certè dignitas non erit.*

Συστοχάζομαι | *Conjecturam facio.* Xyl. malim, *rationem habeo.* Vide Τὸ στοχαστικὸν, *l.* 1. § 9.

§ 12. Τὸ παρὸν | Vide *ad lib.* 6. § 2. Flacc. *carm. l.* 3. *od.* 29.

——*quod adest memento*
Componere æquus,——

Ἑπόμενος τῷ ὀρθῷ λόγῳ | Ità *l.* 10. § 12. Τῷ λόγῳ κατὰ πᾶν ἑπόμενος. Et *l.* 12. § 31. ἕπεσθαι τῷ λόγῳ καὶ τῷ θεῷ.

Καὶ μηδὲν παρεμπόρευμα | *Neq; præter istud quod proposueris tibi, accessorium aliquid vel captaveris vel admiseris.* deesse videtur verbum aliquod, ποιῇ, puta, vel ἀποζητῇς. Est autem τὸ παρεμπόρευμα vox à re mercatoria tralata: significátque propriè *negotiationem aliquam ei, quæ primariò instituitur, accedentem, vel incidentem etiam*; & ex consequenti, *lucrum è negotiatione istiusmodi acquisitum*; ut Budæus interpretatur. cui debemus quæ sequuntur, ex Basil. *epist.* 73 de adversariis suis. Ἐμπορικὸν βίον μεταχειριζόμενοι, παρεμπόρευμα ποιοῦνται τὴν ἡμετέραν διαβολήν. *Vitam mercatoriam sive nundinariam exercentes, negotiationi suæ isti accessoriam faciunt vestri obtrectationem.* Et ex Lucian. *de histor. conscrib.* Οἶμαί σε ἂν ἐπιδεδεῖχθαί μοι βουλόμενον, τὸ μόνον ποιητὴν ἀγαθὸν εἶναι τὸν Ὅμηρον, πρὸς δώρῳ παρεμπόρευμα πεποιῆσθαι τὸν Δημοσθένην. *Videris mihi, cùm hoc unum proposuisses, ut ostenderes mihi Homerum bonum esse poetam, dono munerive promissa accessorii, sive mantissæ, loco adjecisse Demosthenem.* quibus adjicias licet illud Clementis Alex. *pædag. l.* 3. *c.* 10. qui de exercitiis agens; ubi dixerat, ἄλλοις ὁ πρὸς τὸ πᾶν αὐτάρκης, ἀγρὸν δὲ βαδίζουσιν, ἢ εἰς ἄστυ καπνῶσιν. adjecit, εἰ δὲ καὶ σκαπάνης ἅψαιντο, οὐκ ἀγεννὲς τοῦτο παρεμπόρευμα οἰκονομικὸν γυμνασίου γεωργικοῦ. *præter exercitii, quod intenditur, beneficium, etiam rei familiaris emolumenti aliquid accedit obiter.* Cæterùm D. Junius, nihil deesse apud Marcum opinatur, pro nomine duntaxat participium substitui debere, ut sit μηδὲν παρεμπορευόμενος· quid si verbum reponamus, παρεμπορεύῃ? quia sequitur ἀγαπήσῃς. Est autem τὸ παρεμπορεύεσθαι, quod Gregor. Naz. *orat. in Basil.* de Saule agens, qui dum asinos investigat in diadema incidit, τὸ πάρεργον, sive τὸ παρὰ τὸ ἔργον ἐμπορεύεσθαι dixit. βασιλείαν εὗρε τὸ μεῖζον τοῦ ἔργου τὸ πάρεργον ἐμπορευσάμενος. De sensu constat, qui idem futurus est, quocunq; ex dictis modo legerimus. Quod Marcus voluit, optimè expressit Clemens *Strom. l.* 4. ubi de gnostico agens, Οὐ περισκέπτεται, inquit, εἴ τι λυσιτελὲς ἔξωθεν ἕπεται κέρδος ἢ ἀπόλαυσις αὐτῷ· ἀγάπῃ δὲ τοῦ ὄντως ὄντος ἑαυτοῦ ἑλκόμενος, καὶ πρὸς τὸ δέον ἀγόμενος, θεοσεβεῖ, ὅθεν εἰ δὲ καὶ καθ' ὑπόθεσιν ἐξουσίαν λάβοι παρὰ τοῦ θεοῦ πράττειν τὰ ἀπαγορευόμενα, ἀπιμωρήτως τε ὢν οὐδὲ εἰ καὶ μισθὸν τὰ μακάρων ἀγαθὰ λήψεσθαι ὅτι τοῖς δὲ ἐπαγγελίαν προσλάβοι· ἀλλ' εἰ καὶ λήσεσθαι τὸν θεὸν ἐφ' οἷς πράττει, πεισθείη ὅπερ ἀδύνατον πρᾶξαί τι παρὰ τὸν λόγον τὸν ὀρθὸν ἐθελήσαι ποτ' ἂν τὸ ὄντως καλὸν καὶ αἱρετὸν ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ ταύτῃ ἀγαπητὸν εἶναι ἅπαξ ἑλόμενος. Vide *l.* 1. § 16. & *l.* 9. § 39.

Τὸν ἑαυτοῦ δαίμονα | Idem *infra* § 16. Vide ad *l.* 2. § 14.

Καθαρὸν ἑστῶτα | Clemens *Strom. lib.* 4. Εὖ γοῦν κἀκεῖνο εἴρηται, Ἴσθι μὴ λουτρῷ, ἀλλὰ νόῳ καθαρός. ἁγνεία γὰρ οἶμαι, τελεία, ἡ τοῦ νοῦ καὶ τῶν ἔργων καὶ τῶν διανοημάτων, πρὸς δὲ καὶ τῶν λόγων εἰλικρίνεια, καὶ τελευταῖα, ἡ κατὰ τὰ ἐνύπνια ἀνα-

ἀναμάρτητα. estque hæc revera καθαρότης ἐσῶσα, ut cum Marco loquamur, quam depingit Clemens. Cæterùm cùm ista in carne constitutis sit ἀνέφικτος planè, ideò rectè subjungit, ἱκανὴ δὲ, οἶμαι, ἀνθρώπῳ καθαρότης, μετάνοια ἀκριβὴς καὶ βεβαία.

Ὡς εἰ καὶ ἤδη ἀποδῦναι δέοι | Vide *ad l.* 2. § 5. 11. Epictet. *Enchir. c.* 22. Ὁ θάνατος πρὸ ὀφθαλμῶν ἔστω σοι καθ' ἡμέραν, καὶ οὐδὲν οὐδέποτε ταπεινὸν ἐνθυμηθήσῃ, οὔτε ἄγαν ἐπιθυμήσεις τινός. Senec. *ep.* 101. *Qui hoc modo se aptabit, cui vita sua quotidie fuit tota, securus est.* Flacc. *carm. l.* 3. *od.* 29.

——*ille potens sui*
Lætúsque deget, cui licet in diem
Dixisse, Vixi.——

Ἐὰν τούτου συνάπτῃς | *Ità si perseveres.* Xyl. at Cas. *si huic*, genio nempe tuo, *adhæseris.* acsi τούτῳ συνάπτῃς legeris. συνάπτειν pro *hærere* vel *adhærere* Theophrasto usurpatum *de plant. l.* 4. *c.* 9. Φύεται δὲ καὶ ἕτερον ἐν τοῖς ἕλεσι καὶ ταῖς λίμναις, ὃ οὐ συνάπτει τῇ γῇ. *In lacubus ac paludibus nascitur, sed terræ non adhæret:* Ὥσπερ τῶν ῥιζῶν, αἱ καθ' ὕδατος ὀχοῦνται, πῆξιν οὐκ ἔχουσαι. ut de plantis istiusmodi Gregor. Naz. στηλιτ. 1.

Μηδὲν προσμένων | Senec. idem *ep.* 12. *Ille beatissimus & securissimus est sui possessor, qui crastinum sine solicitudine expectat.* Et *epist.* 1. *Sic fiat, ut minùs ex crastino pendeas, si hodierno manum injeceris.* Porphyr. *de abstinent. l.* 1. Οὕτως οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο ἐπὶ πλέον ποθήσει, οὐδὲ τὸν χρόνον, ὡς προσθήσοντα αὐτῷ μεῖζον ἀγαθόν· ἀλλ' ἐν αὐταρκείᾳ τοῦ παρόντος καὶ γεγονότος ἤδη μένει· οὐ γὰρ ἀγωνιάσει, μὴ τὸν πλείονα χρόνον προσμένειν.

Εὐζωήσεις | Aristot. *ethic. Nicom. lib.* 1. *c.* 8. Συνᾴδει δὲ τῷ λόγῳ, καὶ τὸ εὖ ζῆν καὶ τὸ εὖ πράττειν τὸν εὐδαίμονα· σχεδὸν γὰρ εὐζωΐα τις εἴρηται, καὶ εὐπραξία. Et Alex. Aphrodis. *de virtut. sufficient.* Τὸ εὖ ζῆν, καὶ τὸ εὖ βιοῦν, καὶ τὴν εὐζωΐαν, εὐδαιμονίαν φασὶν εἶναι. Et mox; Λέγεται εὖ ζῆν ὁ χρώμενος ἀρετῇ, καὶ ζῶν κατ' ἀρετὴν καὶ πράττων τι· ἐν γὰρ πράξει ποιᾷ ἡ εὐζωΐα ἀνθρώπου.——ἐν ταῖς χρηστικαῖς τῶν ἐνεργειῶν καὶ πράξεων ἡ εὐδαιμονία καὶ ἡ εὐζωΐα. Itaq; εὐζωεῖν, quod est nostri peculiare vocabulum, est *felicem esse*, sive *felicem degere*, quod in virtute prorsus situm Marcus hîc statuit, contrà quàm Aphrod. qui concludit ibidem; ὅτι οὐκ αὐτάρκης ἡ ἀρετὴ πρὸς εὐζωΐαν τε καὶ εὐδαιμονίαν.

Οὐδεὶς κωλύσαι | Vide *supr. ad l.* 2. § 9.

§ 13. Ὥσπερ οἱ ἰατροὶ ἀεὶ τὰ ὄργανα καὶ σιδήρια πρόχειρα ἔχουσι | Solebant Stoici suos monere, ut eorum quæ in scholis didicissent summa capita sic memoriæ infigerent, ut illa semper ad manum haberent, & ad omnem occasionem eis uterentur. hæc sunt, quæ πρόχειρα βοηθήματα Epictetus appellat. neq; alio fine *Enchiridium* ab illo, an ab alio quodam ipsius sectatore Arriano dixerit: forsan, ut ex Simplicio videtur, est scriptum, quod & nomen testatur, *Manuale*: nam *Pugionem* qui reddidere, ab autoris mente aberrârunt prorsus. Itaque Marcus hîc medicos & chirurgos imitandos dicit: & ut illi parata semper artis suæ instrumenta habent; ità in promptu habenda dogmata. prout Casaub. *ad Pers. Sat.* 3. observavit. Eodem allusit Epictetus locis à Casaubono *ibidem* indicatis; *dissert. l.* 1. *c.* 27. Τὰς προλήψεις ἐναργεῖς καὶ ἐσπογγισμένας καὶ προχείρους ἔχειν δεῖ. Et *l.* 3. *c.* 10. Ἕκαστον δόγμα, ὅταν ἡ χρεία παρῇ, πρόχειρον αὐτὸ ἔχειν δεῖ· ἐν ἀρίστῳ, τὰ περὶ ἀρίστου· ἐν βαλανείῳ, τὰ τοῦ βαλανείου· ἐν τῇ κοίτῃ, τὰ περὶ τῆς κοίτης. Verùm, quod Bernardus olim conquestus est, *de consid. l.* 2. *Sic se habent plerumque mortalium corda. quod scimus, cùm necesse non est, in necessitate nescimus.* Per moniti istius utique inadvertentiam atque incuriam.

Οὕτω τὰ δόγματα σὺ ἕτοιμα ἔχε | Indè ἑτοιμότητας vocat (*l.* 4. § 3.) hujusmodi præcepta ad usum semper parata. Apud Senecam *de benef. l.* 7. *c.* 1. Demetrius Cynicus; *Plus prodesse, si pauca præcepta sapientiæ teneas, sed illa in promptu tibi & in usu sint, quàm si multa quidem didiceris, sed illa non habeas ad manum.* Idémque, *Hæc utraque manu tenere proficientem jubet, nec usque dimittere, imò affigere & partem sui facere, eáque quotidianâ meditatione produci, ut suâ sponte occurrant salutaria, & ubiq; ac statim desiderata præstò sint.* Et Seneca ipse *epist.* 94. *Subinde reducendus es in memoriam: non enim reposita præcepta esse debent, sed in promptu.* Et hæc *Casaub. ibid.*

Πᾶν καὶ τὸ μικρότατον | Monitum auro, non aurichalco tantùm, contrà, minimè charum, ut in minimis etiam ac levissimis quibusque, quatenus nimirum rei subjectæ fert ratio, tam divini, quàm & humani officii respectus habeatur. Idem prorsus, licèt aliis verbis, Apostolus *ad Corinth. ep.* 1. *c.* 10. *v.* 31, 32. Εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε. ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ. Sed & Epictetus, à quo Marcus forsitan sumpserit, *dissert. lib.* 2. *cap.* 19. Εἰς τὸν θεὸν ἀφορῶντας, ἐν παντὶ μικρῷ καὶ μεγάλῳ. R. Joses. in *Pirke Aboth. c.* 2. § 12.

כל מעשיך יהיו לשם שמים

Fiant opera tua omnia ob nomen cœli, i. e. propter Deum cœli Dominum fiant.

Τῆς ἀμφοτέρων πρὸς ἄλληλα συνδέσεως | Res divinæ ac humanæ, cùm quoad theoriam, tum & quoad πρᾶξιν sunt invicem conjunctæ. Minuc. in *Octav. Ità cohærentia, connexa, concatenata sunt ista; ut nec Homo quid sit, unde sit, quare sit, hoc ipsum explorare & eruere, sine universitatis inquisitione possimus; & nisi divinitatis rationem diligenter excusseris, nescias humanitatis.* quod Calvin. *instit. lib.* 1. *c.* 1.

Multis

Multis vinculis inter se ita connexæ sint cognitio Dei & cognitio nostri, ut utra alteram præcedat, & ex se pariat, non facilè sit discernere. De praxi Joann. *ep.* 1. *c.* 4. *v.* 21. *Hoc mandatum à Deo habemus, ut qui Deum dilexerit, etiam fratrem suum diligat.* qui & crebrò ab alterius horum dilectione vel posita vel negata, ad alterius vel statuendam vel tollendam concludit.

Οὔτε ἀνθρώπινόν τι ἄνευ τῆς ἐπὶ τὰ θεῖα συναναφορᾶς | Hoc est, quod & nostri jugiter inculcant, In Deo, & propter Deum, hominem esse diligendum.

§ 14. Μηκέτι πλανῶ | *Non erra ampliùs.* Xyl. & M. Cas. forsan meliús, *Ne evageris diutiùs*: ut sit idem hìc πλανᾶσθαι, quod ἀπορρέμβεσθαι, *supr.* § 4. utrumvis sensum verba ferent.

Τὰ ὑπομνημάτιά σου | Deo ipse se gratias agnoscit debere, quòd non istis diuturniùs assederit. *l.* 1. § 17.

Ἃς εἰς τὸ γῆρας σαυτοῦ ἀπετίθεσο | Commentarios, inquis, componis, multáq; ex antiquis autoribus excerpta congeris, quæ in senectute sc. evolvere cogitas, & ad vitæ tuæ usum accommodare, cùm vita ipsa interim defluat, ad cujus usum ista comparas. Hoc est quod Cato major disciplinam Isocraticam suggillans dicebat, γηρᾶν παρ' αὐτῷ τοὺς μαθητὰς, ὡς ἐν ᾅδου χρησομένους ταῖς τέχναις, καὶ δίκας ἐροῦντας. Plut. in *Cat.* Pari ratione Hermotimum suum ludos facit Lucianus. Cùm enim philosophorum scriptis evolvendis sectísque ac sententiis discutiendis tot annos assignâsset, ut octogenarius necessariò priùs fuerit futurus, quàm veritatis cognitionem certam, si quando tamen, assequi posset. Καὶ τίς, inquit, ἐγγυητής ἐστί σοι, ὅτι βιώσῃ τοσαῦτα; ἔπειτα ἐς πόσον ἔτι τὸν λοιπὸν χρόνον ἀπολαύσεις αὐτῆς, γέρων ἤδη, καὶ πάντως ἡδέος ἔξωρος ὤν, καὶ τὸν ἕτερον πόδα, φασὶν, ἐν τῇ σορῷ ἔχων; εἰ μή τι ἐς ἄλλον βίον προγυμνάζεις σεαυτὸν, ὡς ἐς ἐκεῖνον ἐλθὼν, ἄμεινον διαγάγοις, εἰδὼς ὃν τινα τρόπον χρὴ βιῶν.

Σπεῦδε οὖν εἰς τὸ τέλος | Senec. *epist.* 27. *Non quidem cessatur adhuc, sed non festinatur. multum restat operis, in quod ipse necesse est vigiliam, ipse laborem tuum impendas, si effici cupis.* vel ut Lipsius legit; *Non quidem cessaturo, sed festinaturo multum restat operis.*

§ 15. Οὐκ ἴσασι | Ab his verbis interpretes novum paragraphum exorsi, sic vertunt: *Nesciunt quàm multa significet vocabulum Furari, &c.* Eam lectionem sequi si libuerit, habeas D. Bootii explicationem: Dicit idiotas nihil rectè intelligere; neq; *furtum*, quod de pecuniis solùm aliisq; talibus audiunt, cùm majus ac pejus sit *furtum*, aliquem in errorem conjicere, atq; ità veritatem *furari*: nesciunt quid sit *serere, emere*, cùm ista in vitæ ac corporis subsidium data, isti in longè alios usus, ad satisfaciendum voluptatibus suis, atq; ad procudendas divitias: nesciunt quid sit *quiescere*, cùm illi non aliam nôrint *quietem*, quàm si à nulla re extrinsecus incidente turbentur, cùm vera *quies* non alibi quã in animo quærenda sit, ubi in mediis quoq; negotiorum atq; periculorum fluctibus manet imperturbata: non intelligunt quid sit, *facere quæ agenda sunt*, utpote qui omnia ex propriis commodis atq; affectibus metiantur. has autem res dicit illos non perspicere, quia utut oculis bene valeant, è mente tamen laborant, ad quam harum rerum dignotio pertinet. Confer cum *sect.* 33. *l.* 10. Hæc ille. Fieri potest tamen ut interpunctione locus laboret, & periodi nota, post οὐκ ἔξεστιν, quod præcesserat, tollenda sit. Quod si admiserimus, sensu continuato sententia sic concepta fuerit, ὡς ἔξεστιν οὐκ ἴσασι, ut τὸ ἴσασι illud, participium, non verbum sit, & Marci mens existat ista: *Id quod faciendi potestas est etiam nescientibus, quàm varia sint vocabulorum istorum significata.* quasi diceret: Possunt sibi ipsis ad bene vivendum suppetias ferre, etiam qui Grammaticas de vocum significatis præceptiunculas, vel Dialecticas etiam de eisdem argutiolas minùs callent. Vide *ad l.* 1. § 6, 7, 17. & *l.* 5. § 5. & *l.* 7. § 67. & *l.* 8. § 8. & Senec. *epist.* 45, 48, 49. qui & idem *epist.* 88. *Grammaticus circa curam sermonis versatur; &, si latiùs evagari vult, circa historias; jam ut longissimè fines suos proferat, circa carmina. quid horum ad virtutem viam sternit? syllabarum enarratio, & verborum diligentia, & fabularum memoria, & versuum lex ac modificatio? quid ex his metum demit, cupiditatem eximit, libidinem frænat?* Et inter alia multa, *epist.* 45. *Quid mihi vocum similtudines distinguis, quibus nemo unquam, nisi dum disputat, captus est? res fallunt. istas discerne.* & *epist.* 48. *Hoc mihi ab istis subtilibus præcipi malo, quid amico præstare debeam, quid homini, quàm quot modis Amicus dicatur, & Homo quàm multa significet.* Hoc est disertè, quod istic Marcus, si hoc modo concinnare libuerit. Ego tamen re in medio relictâ, Syntaxin receptam secutus sum.

Ἑτέρᾳ τινὶ ὄψει | *Mentis* scil. *oculo.* quem *suprà* tetigit *l.* 2. § 13. & *infr. l.* 4. § 29. Vide & *lib.* 10. § 26. & *l.* 11. § 12. De isto Psaltes, *Psal.* 119. *v.* 18. *Aperias oculos meos.* Et Christus Paulo, *Act. c.* 26. *v.* 18. ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν. Et Paulus *ad Ephes. c.* 1. *v.* 18. πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ὑμῶν. De Livio Druso. Val. Max. *l.* 18. *c.* 7. *Senem illum natura, cæcum fortuna potuit facere: at neutra interpellare valuit nè non animo & videret & vigeret.* Plato in *Sympos.* Ἡ τοι τῆς διανοίας ὄψις ἄρχεται ὀξὺ βλέπειν, ὅταν ἡ τῶν ὀμμάτων τῆς ἀκμῆς λήγειν ἐπιχειρῇ. Et Theodoret. *therapeut. l.* 1. Χρεία τοίνυν ἡμῖν καὶ νοερῶν ὀμμάτων, εἰς τὴν τῶν νοητῶν κατανόησιν. καὶ καθάπερ δεόμεθα τῶν τοῦ σώματος ὀφθαλμῶν εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ὁρατῶν, οὕτω δεῖται χρήζομεν πίστεως, εἰς τὴν ἐποπτείαν τῶν θείων μᾶλλον ἢ ὥσπερ ὀφθαλ-

ὀφθαλμὸς δεῖται φωτὸς ἐπιδεικνύντος τὰ ὁρατὰ, οὕτω δὴ αὖ καὶ ὁ νοῦς δεῖται πίστεως ἐπιδεικνυούσης τὰ θεῖα, καὶ τὴν περὶ τούτων δόξαν φυλαττούσης βεβαίαν.

§ 16. Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς | Eandem habes distributionem *suprà l.* 2. § 2. & *infr. l.* 12. § 3. Parilis distributio & in sacris literis reperitur, *ad Thess. epist.* 1. *c.*5. *v.*23. σῶμα, ψυχὴ, πνεῦμα, qui & νοῦς *Rom. c.* 7. *v.* 25.

Τυποῦσθαι φανταστικῶς | Ità *l.* 5. § 35. τὰ αἰσθητικὰ ἀμυδρὰ καὶ εὐπαράτυπα. Laert. *lib.* 7. in *Zenon.* ex Chrysipp. *de anim. l.* 12. Φαντασία ἐστὶ τύπωσις ἐν ψυχῇ. νοεῖται δὲ ἡ φαντασία, ἡ ἀπὸ ὑπάρχοντος κατὰ τὸ ὑπάρχον ἐναπομεμαγμένη καὶ ἐναπελτυπωμένη καὶ ἐναπεσφραγισμένη. qui tamen monet, οὐ δεκτέον τὴν τύπωσιν, οἱονεὶ τύπον σφραγιστῆρος. ἐπεὶ ἀνένδεκτόν ἐστι πολλοὺς τύπους κατὰ τὸ αὐτὸ περὶ τὸ αὐτὸ γίνεσθαι. Apud Euseb. *præpar. l.* 11. *c.*17. Numenius *de bono l.* 1. ex Zenonis sententia; Αἰσθητικὴν δὲ αὐτὴν (τὴν ψυχὴν) εἶναι, ὅτι τυποῦσθαί γε δύναται ἀπὸ τῶν ὄντων καὶ ὑπαρχόντων διὰ τῶν αἰσθητηρίων, καὶ παραδέχεσθαι τὰς τυπώσεις. Apud Suidam autor incertus; ἡ φαντασία παρὰ τῆς αἰσθήσεως λαμβάνουσα τῶν αἰσθητῶν τοὺς τύπους, ἐν ἑαυτῇ τούτους ἀναπλάττει. eandem νοῦν παθητικὸν Aristoteli dictam; νοῦν μὲν ὡς ἔνδον ἔχουσαν τὸ γνωστὸν, καὶ ἀπὸ τῇ προσβολῇ ὥσπερ ἐκεῖνο ἐπιβάλλουσαν· παθητικὸν δὲ, διότι μετὰ τύπων καὶ οὐκ ἀσχηματίστως. Sextus Empir. *adv. Logic. lib.* 1. *c.* 2. de Stoicis agens: Φαντασία οὖν ἐστι κατ᾽ αὐτοὺς, τύπωσις ἐν ψυχῇ. quo tamen loco de modo rei sententias eorundem discrepantes subjungit. Et Plut. adversus eosdem disserens *de commun. notit. c.* 41. Φαντασία τις ἡ ἔννοιά ἐστι· φαντασία δὲ τύπωσις ἐν ψυχῇ· ψυχῆ δὲ φύσις ἀναθυμίασις, ἣν τυπωθῆναι μὲν οὐκ ἐργῶδες διὰ μανότητα, δεξαμένην δὲ τηρῆσαι τύπωσιν ἀδύνατον. ῥεῦμα γὰρ ἄν τις μᾶλλον ὕδατος φερομένου διανοηθείη σχήματα καὶ τύπους καὶ εἴδη διαφυλάττειν, ἢ πνεῦμα φερόμενον ἐν τοῖς ἀτμοῖς καὶ ὑγρότησιν, ἑτέρῳ δὲ ἔξωθεν ἐνδελεχῶς οὐκ ἀργῷ καὶ ἀλλοτρίῳ πνεύματι κινούμενον. Philo in *allegor. l.*1. Τὸ ζῶον τοῦ μὴ ζώου δυσὶ προέχει, φαντασίᾳ καὶ ὁρμῇ. ἡ μὲν οὖν φαντασία συνίσταται, κατὰ τὴν ἐκτὸς πρόσοδον τυποῦντος νοῦ δι᾽ αἰσθήσεως· ἡ δὲ ὁρμὴ τὸ ἀδελφὸν τῆς φαντασίας κατὰ τὴν τοῦ νοῦ τονικὴν δύναμιν, ἣν τείνας δι᾽ αἰσθήσεως ἅπτεται τοῦ ὑποκειμένου καὶ πρὸς αὐτὸ χωρεῖ, γλιχόμενος ἐφικέσθαι καὶ συλλαβεῖν αὐτό. Idem *ibid.* Τὸ ἡγεμονικὸν ἡμῶν παραδεκτικόν ἐστι, καὶ ἔοικε κηρῷ πάντας τοὺς τύπους καλούς τε καὶ αἰσχροὺς δεχομένῳ. Et paulò post, Ὥσπερ ἐν τῷ κηρῷ δυνάμει μὲν εἰσὶ πᾶσαι αἱ σφραγῖδες ἐντελεχείᾳ δὲ μόνη ἡ τετυπωμένη· οὕτω καὶ ἐν τῇ ψυχῇ κηροειδεῖ ὑπαρχούσῃ, πάντες οἱ τύποι περιέχονται δυνάμει· ἀποτελέσματι δὲ κρατεῖ ὁ εἷς χαραχθεὶς ἐν αὐτῷ, ἕως μὴ ἀπαλείφηται ὑφ᾽ ἑτέρου ἐνεργέστερον καὶ ἐκτύπως μᾶλλον ἐπιχαραχθέντος·

Idémque *de numin. immutab.* Φαντασία δέ ἐστι τύπωσις ἐν ψυχῇ. ἃ γὰρ εἰσήγαγεν ἑκάστη τῶν αἰσθήσεων, ὥσπερ δακτύλιός τις ἢ σφραγὶς ἐναπεμάξατο τὸν οἰκεῖον χαρακτῆρα· κηρῷ δὲ ἐοικὼς ὁ νοῦς, τὸ ἐκμαγεῖον δεξάμενος ἄκρως παρ᾽ ἑαυτῷ φυλάττει, μέχρις ἂν τὸν τύπον λεάνασα λήθη ἢ ἀμυδρὸν ἐργάσηται, ἢ παντελῶς ἀφανίσῃ. Τὸ δὲ φανὲν καὶ τυπῶσαν, τότε μὲν οἰκείως, τότε δὲ καὶ ὡς ἑτέρως διέθηκε τὴν ψυχήν. quæ Philonis verba, tanquam è *lib. de mundo* sumpta, H. Stephanus thesauro suo, memoriâ lapsus, inseruit, ubi frustrà quæras. Origen. *ad Cels. l.* 1. Τί ἄτοπον, τὰ τυποῦντα τὸ ἡγεμονικὸν ἐν ὀνείρῳ, δύνασθαι αὐτὸ τυποῦν καὶ ὕπαρ πρὸς τὸ χρήσιμον τοῦ ἐν ᾧ τυποῦται; Quin & Aristoteles ipse, *de memor. c.* 1. ubi quærit quomodo res, quum absint ipsæ, memoriâ comprehendi possint. τὸ φάντασμά ἐστιν ὅμοιον, ὥσπερ τύπος, ἢ γραφή τις. Et rursus: Δῆλον γὰρ ὅτι δεῖ νοῆσαι τοιοῦτον τὸ γινόμενον διὰ τῆς αἰσθήσεως ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ τῷ μορίῳ τοῦ σώματος τῷ ἔχοντι αὐτὴν, οἷον ζωγράφημά τι, τὸ πάθος, οὗ φαμὲν τὴν ἕξιν εἶναι μνήμην. ἡ γὰρ γινομένη κίνησις ἐνσημαίνεται οἷον τύπον τινὰ τοῦ αἰσθήματος, καθάπερ οἱ σφραγιζόμενοι τοῖς δακτυλίοις. διὸ καὶ τοῖς μὲν ἐν κινήσει πολλῇ διὰ τὸ πάθος ἢ δι᾽ ἡλικίαν οὖσιν, οὐ γίνεται μνήμη, καθάπερ ἂν εἰς ὕδωρ ῥέον ἐμπιπτούσης τῆς κινήσεως καὶ τῆς σφραγῖδος· τοῖς δὲ διὰ τὸ ψύχεσθαι, καθάπερ τὰ παλαιὰ τῶν οἰκοδομημάτων, καὶ διὰ σκληρότητα τοῦ δεχομένου τὸ πάθος, οὐκ ἐγγίνεται ὁ τύπος.

Καὶ τῶν βοσκημάτων | Aristot. *de anim. l.* 3. *c.* 3. τῶν θηρίων οὐδενὶ ὑπάρχει πίστις· φαντασία δὲ πολλοῖς. Et mox: τῶν θηρίων ἐνίοις φαντασία μὲν ὑπάρχει· λόγος δὲ οὔ. Indè apud Laert. *l.* 7. ex Stoicorum mente distributio illa: Φαντασιῶν αἱ μὲν λογικαὶ, αἱ δὲ ἄλογοι. λογικαὶ μὲν, αἱ τῶν λογικῶν ζώων· ἄλογοι δὲ, αἱ τῶν ἀλόγων. illas νοήσεις dici, has nomine peculiari carere.

Ἀνδρογυνοῦσθαι | Vide *ad l.* 2. § 2. *l.* 7. § 3. & *l.* 12. § 19.

Καὶ τῶν ἀνδρογύνων | *Androgyni* etiam Ciceroni dicti, *de divinat. l.* 1. qui (ut Livius *l.* 27. loquitur) *ambiguo inter marem & fœminam sexu sunt nati.* Xyland. vel potiùs, qui *utriusque naturæ*, ut Plin. *l.* 7. *c.* 2, & 3. sive *utriusque sexûs*, qui & *Hermaphroditi* dicti. Gell. *l.* 9. *c.* 4. Verùm *ambigui sexûs* haud abs re Livius; quia *in his sic uterq; sexus apparet, ut ex quo potiùs debeant accipere nomen, incertum sit.* August. *de civit. Dei. l.* 16. *c.*8. Διφυεῖς καὶ ἀνδροθήλεις appellat Philostratus in *Favorino.* De hyæna Clemens Alex. *pædag. lib.* 2. *c.* 10. Οὔκουν οὐδὲ τὴν ὕαιναν μεταβάλλειν τὴν φύσιν πιστευτέον ποτέ. οὐδὲ γὰρ αἰδοῖα ἔχει τὸ αὐτὸ ζῶον ἅμα ἄμφω, ἄρρενος καὶ θήλεως, καθὼς ὑπειλήφασί τινες, ἑρμαφροδίτους τερατολογοῦντες, καὶ τρίτην ταύτην μεταξὺ θηλείας καὶ ἄρρενος, ἀνδρόγυνον καινοτομοῦντες

νοτομῶντες φύσιν. Tales tamen extitisse haud paucos gentium omnium historiæ testantur. Cæterùm aliâ ratione ἀνδρόγυνον ab initio conditum Adamum fingunt Talmudistæ Judaici. bicorporem enim planè, & à parte quidem anteriore marem, à posteriore fœminam, utrisq; quasi glutino quodam per dorsi spinam sibi invicem commissis, fabulantur extitisse. id quod partim ex *Genes. c.* 1. *v.* 27. partim ex *Hymn.* 139. *v.* 5. non juxta rei veritatem ac Spiritûs sancti mentem piè simpliciterq; enarratis, sed miserè detortis, ridiculéq; atq; irreligiosè habitis elicitum eunt. de quo commento videri poterunt Moses Maimonides in *perplexorum edoctore*, & Manasses* Israelitides in *Conciliatore ad Genes. quæst.* 8. eandem fabulam & sub Aristophanis persona in *Symposio* suo Plato, à quo & Mercurius Larvatus ille in *Pœmandro* mutuatus est, verbis istis proposuit: Ἀνδρόγυνον γὰρ ἕν τότε μὲν ἦν καὶ εἶδος καὶ ὄνομα, ἐξ ἀμφοτέρων κοινὸν τῦ τε ἄρρενος καὶ θήλεος· νῦν δ' ὀκ ἔστιν, ἀλλ' ἢ ἐν ὀνείδει τοὔνομα κείμενον. ἐν ὀνείδει, inquit, κείμενον, i. e. probrosè nunc sumitur nomen hoc. siquidem non solùm pro corpore portentoso natis sumitur, verùm etiam pro mollibus, effœminatis, imbellibus. Ἀνδρόγυνος, ἀσθενὴς, ἄνανδρος. Hesych. Et Pollux de *cinædis* usurpari docet, *l.* 6. *c.* 30. Ità Theodoret. *therapeut. l.* 8. de Baccho; Γυννὶς ὢν, καὶ θηλυδρείας, καὶ ἀνδρόγυνος. Et Clem. *pædag. l.* 3 *c.* 2. Ἀνέβρεψε τὴν Ἑλλάδα ἡ βάρβαρος φιλοκοσμία, καὶ ἡ ἀνδρόγυνος τρυφή. de Paride loquitur. Philo etiam *de vit. contempl.* (quo loco Platonis quoq; fabulam illam obiter tangit) Ἀνδρείαν μὲν τὴν βιωφελεστάτην ἀρετὴν κατὰ πόλεμον καὶ κατ' εἰρήνην ἀφαιρέμενος, θήλειαν δὲ νόσον ταῖς ψυχαῖς ἀπεργαζόμενος· καὶ ἀνδρογύνες παρασκευάζων, ὃς ἐχρῆν πᾶσι τοῖς πρὸς ἀλκὴν ἐπιτηδεύμασι συγκροτεῖσθαι. Quin & γυνάνδρους eosdem dictos reperio. Suidas. Γυνανδρος, κίναιδος. Ὁ γυνανδρός τε καὶ μάλθων τύπανος. ἀντὶ τῦ ἔκλυτος. Sed & Νῦν Valentinianum, quem Irenæus *ad Valent. c.* 1. *Masculo fœminam*, Tertullianus *advers. eosdem c.* 10. *Fœminam-marem* dixit. Inq; hanc partem cepisse Marcum istic ex conjunctis & consociatis manifestum fit. Quanquam nolim cum interprete Anglicano redditum, & *monstris, quales Phalaris Neròque fuerant*: de istis siquidem divisim loquitur, etiamsi in hoc ipso consentientibus, quod *neurospastorum* more moveantur. Cæterùm aliâ, & adversâ prorsus, ratione Androgynem dictam Amæsiam Sentiam refert Val. Max. *l.* 8. *c.* 3. quia *sub specie fœminæ virilem animum gerebat.* Cùm isti planè contrà: quod elegantissimè notavit epigrammate quodam quo portenta hominum istiusmodi perstrinxit anonymus quidam, *Florilegii l.* 2. *c.* 5.

Ἀνέρες ἠρνήσαντο, καὶ ὀκ ἐγένοντο γυναῖκες·
Οὔτ' ἄνδρες γεγάασιν, ἐπεὶ πάθον ἔργα γυναικῶν·
Οὐδὲ γυναῖκες ἔασιν, ἐπεὶ φύσιν ἔλλαχον ἀνδρῶν.

(quod de Eunuchis spontaneis Epiphan. *l.* 2. *tom.* 1. *hær.* 58. § 3. ὅτε γὰρ ἄνδρες εἰσὶ, διὰ τὸ ἀφηρημένον· ὅτε γυναῖκες δύνανται εἶναι, διὰ τὸ παρὰ φύσιν.) denique,

Ἀνέρες εἰσὶ γυναιξὶ, καὶ ἀνδράσιν εἰσὶ γυναῖκες.

Ità Curio pater in *oratione* quadam, J. Cæsarem *omnium mulierum virum, & omnium virorum mulierem* appellavit. Sueton. *l.* 1. *c.* 52. Et de Verre Cicero *Verr.* 2. *Vir inter mulieres, inter viros muliercula.* Idemque de Clodio *pro domo sua*: *Impurus atque impius, qui contra fas inter viros sæpe mulier, & inter mulieres vir fuisset.* Vide & de Alcibiade quod Pherecrates *ad l.* 4. § 3. ὡσανὴρ. *Ad Roman. c.* 1. *v.* 27. Jo. Chrysostomus. Εἴπες ἠπειλῆ ποιεῖν πάσχειν ἄνδρας καὶ λογχεύεσθαι, ὀκ ἂν ἐπλήσθημεν θυμῦ; ἀλλὰ χαλεπώτερα ἑαυτοὺς κατειργάσαντο, οἱ τὰ τοιαῦτα λυττῶντες. ὀ γάρ ἐστιν ἴσον, εἰς γυναικείαν μεταβαλεῖν φύσιν, καὶ μένοντα ἄνδρα γίνεσθαι γυναῖκα· μᾶλλον δὲ μήτε τῦτο, μήτε ἐκεῖνο.

Τὸ δὲ τὸν νοῦν ἡγεμόνα | Ista loco mota ac luxata, καὶ τυφλῷ δῆλον. Quid enim? *mentis rationisque ductum* (juxta Solonis monitum apud Laert. *l.* 1. Νοῦν ἡγεμόνα ποιῦ) *sequi atheos, in numen, in patriam impios, maleficos quosq;* Marcus noster unquam dixerit? Itaque post illa, καὶ τῶν ἀνδρογύνων καὶ Φαλάριδος καὶ Νέρωνος, subjungendum immediatè, καὶ τῶν θεὸς μὴ νομιζόντων, καὶ τῶν τὴν πατρίδα ἐγκαταλειπόντων, καὶ τῶν [ὁπῦν] ποιύντων, ἐπειδὰν κλείσωσι τὰς θύρας. tum periodus nova inchoanda; & particulâ unicâ expunctâ, alterâ interjectâ legendum: Εἰ ὖν τὰ λοιπὰ κοινά ἐστι πρὸς τὰ εἰρημένα, λοιπὸν ἴδιόν ἐστι τῦ ἀγαθῦ, τὸ τὸν νῦν ἡγεμόνα ἔχειν ἐπὶ τὰ φαινόμενα καθήκοντα, καὶ φιλεῖν μὲν, &c. Marci mentem quisquis fuerit assecutus, calculū dare suū nullus detrectabit.

Καὶ τῶν ποιύντων ἐπειδὰν κλείσωσι τὰς θύρας | Deesse aliquid liquidò constat. Annot. Lugd. πάντα reponit. Xyland. in versione sua, *Nihil non turpe*, interseruit. ut sit, καὶ τῶν [αἰσχρὸν ὁπῦν] ποιύντων. ego sufficere opinor τὸ ὁπῦν ut sit, τῶν [ὁπῦν] ποιύντων. *etiam eorum qui quidlibet*, sive, *nihil non, perpetrant*, quodcunq; illud fuerit, *ubi foribus occlusis hominum conspectum summoverint & excluserint.* De istiusmodi Apostolus *ad Ephes. c.* 5. *v.* 12. Τὰ κρυφῆ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν. Præclarum autem & opportunum hìc illud Epicteti monitum *dissert. l.* 1. *c.* 14. Ὅταν κλείσητε τὰς θύρας, καὶ σκότος ἔνδον ποιήσητε, μέμνησθε μηδέποτε λέγειν, ὅτι μόνοι ἐστέ· ὀ γὰρ ἐστέ· ἀλλ' ὁ Θεὸς ἔνδον ἐστὶ, καὶ ὁ ὑμέτερος δαίμων ἐστί· καὶ τίς τύτοις χρεία φωτὸς, εἰς τὸ βλέπειν τί ποιεῖτε; *Ubi fores clauseritis, tenebrásque vobis intrà feceritis, nolite dicere, solos jam esse vos: neque enim estis: sed & Deus intus est, & genius vester* (hoc est, *mens* ipsa, ut Marcus mox) *intus est. quid autem lumine opus est istis, ad conspiciendum ea quæ perpetratis?*

Huc faciunt Senarii illi celebres; Menandri apud Clem. *Strom. l.* 5. Et Euseb. *præpar. l.* 13. *c.* 13. (quem Philemoni tamen tribuunt Justin. *de Monarch.* & H. Steph. in *Comic. fragm.*)

Ὁ γὰρ θεὸς βλέπει σε πλησίον παρών.

& apud Plutarch. *adverʃ. Colot. c.* 9.

Πέλας γὰρ ἑστὼς ὁ θεὸς ἐγγύθεν βλέπει.

& apud veterem Gnomologum, *tit.* 28.

Πάντη γάρ ἐστι πάντα τε βλέπει θεός.

Adeʃt ubique, nilque non ʃpectat Deus.

Vide & *ʃupr. ad* § 4. & 7. ʃed & *ad lib.* 1. § 3.

Φιλεῖν μόνον καὶ ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα | Vide *ʃuprà* § 4. & *l.* 6. § 44. & *l.* 10. § 21. Seneca *epiʃt.* 96. *Nihil unquam incidet, quod triʃtis excipiam, quod malo vultu.*

Συγκλωθόμενα | Idem *ʃuprà* § 4. Vide ad § 11. & *ad l.* 4. § 26.

Τὸν δὲ ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον δαίμονα | Vide *ad l.* 2. § 13. & 17. Piè Porphyr. *de abʃtinent. l.* 4. ab Euʃebio etiam *Præpar. l.* 4. *c.* 8. adductus, de pio quovis: Ὁ δ' αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ σπουδάζων τῷ θεῷ, ὃς ἐν τοῖς ἀληθινοῖς αὐτοῦ σπλάγχνοις ἵδρυται, περὶ τοῦ αἰωνίου βίου λήψεται ὑποθήκας ὅλως ἐκεῖ συῤῥεύσας, &c. ἱδρύεσθαι, ὥσπερ ἐν ἕδει, *In pii anima*, ʃed & *in corpore, tanquam in delubro quodam, collocari atque habitare* vult *numen divinum.* quod & Apoʃtolus inʃinuat, ubi *Dei, Spiritûʃque ʃancti templa, ʃanctos*, atque adeò eorundem *corpora*, nuncupat; *ad Cor. ep.* 1. *c.* 3. *v.* 16. & *c.* 6. *v.* 19.

Εἰ δὲ ἀπιστοῦσιν | Vide *ʃuprà ad* § 5.

Τῇ ἑαυτοῦ μοίρᾳ συνηρμοσμένον | Vide *l.* 6. § 23 & *l.* 7. § 57.

Ad Librum IV.

§ 1.

Ὁ ἔνδον κυριεῦον | hoc eʃt, τὸ ἡγεμονικόν. quod & προστάτην appellat, *l.* 3. § 5. & *l.* 7. § 64. τὴν κυβερνῶσαν. & *l.* 4. § 12. τὴν βασιλικὴν καὶ νομοθετικήν. Stoic. apud Laert. *l.* 7. *Zenon.* Ἡγεμονικὸν δὲ εἶναι τὸ κυριώτατον τῆς ψυχῆς. Cicer. *de nat. deor. l.* 2. *Principatum id dico, quod Græci* ἡγεμονικὸν, *quo nihil in quoque genere nec poteʃt, nec debet eʃʃe præʃtantius.*

Πρὸς τὸ δυνατὸν καὶ διδόμενον μετατίθεσθαι | Ità *l.* 5. § 20. περιτρέπει γὰρ καὶ μεθίστησι πᾶν τὸ τῆς ἐνεργείας κώλυμα ἡ διάνοια εἰς τὸ προηγούμενον.

Ὕλην γὰρ ἀποτεταγμένην οὐδεμίαν φιλεῖ | *Neque enim materiam aliquam ʃibi propriam ʃubjectam habet.* Xyl. *Nunquam enim certo alicui ʃubjecto abʃolutè ʃeʃe addicit & applicat.* Caʃ. ad Marci mentem propiùs. quanquam ἀποτεταγμένην ὕλην poʃʃis reddere, *attributam & aʃʃignatam ʃibi materiam.* at D. Junius vult ὑποτεταγμένην *ʃubjectam ʃibi materiam*, quod & Xyl. forʃan legerit. Hoc eʃt quod vult, de materia circa quam ʃe exerceat non eʃt ʃolicitus; neq; enim hoc in poteʃtate ipʃius ʃitum eʃt, eligere quam ipʃe velit; ʃed quomodo circa eandem ʃe gerat. *materiam ergò aʃʃignatam ʃibi nullam diligit*, quia *mediam* quiddam eʃʃe novit; in hoc totus eʃt, quomodo naturæ convenienter eâ uti poʃʃit, artémque ʃuam in ea ritè elaboranda exercere, Epictet. *l.* 2. *c.* 5. Δεῖ γὰρ πάντως περί τινα τῶν ἐκτὸς ὑλῶν φιλοτεχνεῖν, ἀλλ' οὐκ ἐκείνην ἀποδεχόμενον, ἀλλ' οἷα ἂν ᾖ ἐκείνη, τὴν περὶ αὐτὴν φιλοτεχνίαν ἐπιδεικνύοντα. οὕτως καὶ ὁ ὑφάντης οὐκ ἔρια ποιεῖ, ἀλλ' οἷα ἂν παραλάβῃ, περὶ αὐτὰ φιλοτεχνεῖ. Hoc intereʃt inter eam de qua Marcus hîc, cæteráʃque artes; quòd illæ certam aliquam materiam habent, circa quam verʃantur; iʃta nullam reʃpuat. Syneʃ. *de provident.* Βίος γὰρ οὐδείς, οἰκεῖος ἡμῖν· ἀλλοτρίους δὲ ἔξωθεν περικείμεθα· ἡμεῖς δὲ τὸ χρώμενον ἔνδοθεν, ἀμείνους καὶ χείρους αὐτοὶ ποιοῦντές τε καὶ δεικνύοντες, ἀγωνιστῶν ζώντων δραμάτων. ταῦτ' ἄρα ὥσπερ ἐσθῆτας ἔστιν αὐτοὺς ἀμφιέννυσθαι καὶ μεταμφιέσασθαι. Vide ampliùs *ad l.* 12. § 36.

Ὁρμᾷ μεθ' ὑπεξαιρέσεως | Hoc eʃt, *cum exceptione*, quales illæ apud Senecam *de ʃap. ʃeceʃʃ. c.* 30. Epicuri; *Non accedet ad rempub. ʃapiens, niʃi ʃiquid intervenerit.* Zenonis; *Accedet ad rempub. ʃapiens, niʃi ʃiquid impedierit.* Verùm ad Marci mentem explicatiʃʃimè Seneca idem *de beneʃic. l.* 4. *c.* 34. *Sapiens ad omnia cum exceptione veniet, ʃi nihil inciderit, quod impediat. Ideo omnia illi ʃuccedere dicimus, & nihil contra opinionem accidere: quia præʃumit animo, poʃʃe aliquid intervenire, quod deʃtinata prohibeat. Imprudentium iʃta fiducia eʃt, fortunam ʃibi ʃpondere.* Cæterùm *ʃapientis eʃt* (ut idem *de tranquill. c.* 13.) *ʃemper de fortuna cogitare, & ʃibi nihil de fide ejus promittere. Navigabo, niʃi ʃiquid inciderit: &, Prætor fiam, niʃi ʃiquid obʃtiterit: &, Negotiatio mihi reʃpondebit, niʃi ʃiquid intervenerit. Hoc eʃt, quare ʃapienti nihil contra opinionem dicamus accidere. non illum caʃibus hominum excepimus, ʃed erroribus: nec illi omnia, ut voluit, cedunt, ʃed ut cogitavit. In primis autem cogitavit, aliquid poʃʃe propoʃitis*

positis suis resistere. Marcus *infr. l.* 5. § 20. Ὁρμῆς δὲ καὶ διαθέσεως οὐ γίνεται ἐμπόδια, διὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν καὶ περιτροπήν. & *l.* 6. § 50. Μέμνησο, ὅτι μεθ' ὑπεξαιρέσεως ὁρμᾷς. Vide & *l.* 11. § 37. Epictet. *Enchir. c.* 2. § 2. Μόνῳ δὲ τῷ ὁρμᾶν καὶ ἀφορμᾶν χρῶ, κούφως μέντοι, καὶ μεθ' ὑπεξαιρέσεως. quo loco vir doctiss. Hier. Volfius malè vertit, *cum diminutione.*

Πρὸς τὰ ἡγούμενα | *Ad ea quæ proposita sunt.* Xyl. *ad ea quæ intendit & prosequitur.* Cas. Neutrum satisfacit. neq; enim ἡγεῖσθαι aut in *proponendi*, aut in *prosequendi* sensu uspiam reperitur. forsan ex *l.* 5. § 20. τὰ προηγούμενα legendum fuerit, vel etiam τὰ προηγμένα. *ad ea, quæ potiora videntur*; sive *ad præposita* etiam, ut ipsi loquuntur, *cum exceptione quadam fertur.* & ad ea multò magìs, quæ nec ad istum quidem æstimationis gradum promoverint. Vide *ad l.* 3. § 11. κατ' ἀξίαν. Xyl. προκείμενα legisse videtur. ut *l.* 5. § 14.

Τὸ δὲ ἀντεισαγόμενον ὕλην ἑαυτῷ ποιεῖ | Ità *id quod offertur ei.* Xyl. *quicquid, contrà quàm intenderat, contingit.* Cas. quod ejus vice contrà immittitur, sive introducitur. ἀντεισάγειν· *in alterius vicem introducere.* Clemens *Strom. l.* 3. Μὴ ἀποδέχεσθαι γάμον καὶ παιδοποιίαν, μηδὲ ἀντεισάγειν τῷ κόσμῳ δυστυχήσοντας ἑτέρους, μηδὲ ἐπιχορηγεῖν τῷ θανάτῳ τροφήν. Verùm strictiùs paulò hoc loco, opinor, pro eo quod alterius vice ità introducitur, ut eidem adversetur: quomodo νόμον ἀντεισφέρειν, est *legem legi obrogare*, sive *quæ prioris loco obtineat, contrariam ferre.* Ità *l.* 7. § 58. & 68. & *l.* 8. § 31. Senec. *de provident. cap.* 4. *Calamitas virtutis occasio est.* quod & *ibidem c.* 2. 3, 4. fusissimè disserit. Idem *epist.* 85. *Sapiens ipse semper in actu est, non in effectu: tunc maximus, cum illi fortuna se opposuit.——per totam vitam opus ejus extenditur. Ità nulla fortuna, nulla res, actus sapientis excludit. Id enim ipsum agit, quo alia agere prohibetur. ad utrosque casus aptus est; bonorum rector, & malorum victor. Sic, inquam, se exercuit, ut virtutem tam in secundis, quàm in adversis exhibeat: nec materiam ejus, sed ipsam intuetur. — Tu illum putas premi malis? utitur. non ex ebore tantùm Phidias sciebat facere simulacra; faciebat ex ære. si marmor illi, si adhuc viliorem materiam obtulisses, fecisset quale ex illa fieri optimum posset. sic sapiens virtutem, si licebit, in divitiis explicabit; sin minùs, in paupertate: si poterit, in patria; si minùs, in exilio: si poterit, imperator; si minùs, miles: si poterit, integer; si minùs, debilis. quamcunque fortunam acceperit, aliquid ex illa memorabile efficiet.* Quod Aristot. *Ethic. lib.* 1. *c.* 10. Τὸν γὰρ ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸν καὶ ἔμφρονα πάσας οἰόμεθα τὰς τύχας εὐσχημόνως φέρειν, καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἀεὶ τὰ κάλλιστα πράττειν· καθάπερ καὶ στρατηγὸν ἀγαθὸν, τῷ παρόντι στρατοπέδῳ χρῆσθαι πολεμικώτατα. καὶ σκυτοτόμον, ἐκ τῶν δοθέντων σκυτῶν κάλλιστον ὑπόδημα ποιεῖν· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τοὺς ἄλλους τεχνίτας ἅπαντας. Gregor. Naz. *orat.* 28. Ὁ φιλόσοφος εὐδοκιμεῖ τοῖς πάθεσιν, καὶ ὕλην ἀρετῆς ποιεῖται τὰ λυπηρὰ καὶ τοῖς ἐναντίοις ἐγκαλλωπίζεται. Clemens *Strom. l.* 4. Θαυμάζειν δὲ ἄξιον καὶ τῶν Στωικῶν, οἵ τινες φασὶ, μηδὲν τὴν ψυχὴν ὑπὸ τοῦ σώματος διατίθεσθαι, μήτε πρὸς κακίαν ὑπὸ τῆς νόσου, μήτε πρὸς ἀρετὴν ὑπὸ τῆς ὑγιείας· ἀλλὰ ἀμφότερα ταῦτα λέγουσιν ἀδιάφορα εἶναι. καί τοι καὶ Ἰὼβ ἐγκρατείας ὑπερβολῇ καὶ πίστεως ὑπεροχῇ, πένης μὲν ἐκ πλουσίου, ἄτιμος δὲ ἐξ ἐνδόξου, αἰσχρὸς δὲ ἐκ καλοῦ, καὶ νοσερὸς ἐξ ὑγιεινοῦ γενόμενος, ἡμῖν τοί ἐστι παράδειγμα ἀγαθὸν ἀναγεγραμμένος· δυσωπῶν τὸν πειράσαντα, εὐλογῶν τὸν πλάσαντα· φέρων οὕτω τὰ δεύτερα, ὡς τὰ πρότερα· διδάσκων εὖ μάλα τοῖς πειστικοῖς ἅπαντι οἷόν τε εἶναι καλῶς χρῆσθαι τῷ γνωστικόν. Vide *infra* § 49. & *l.* 10. § 31.

Τὸ δὲ λαμπρὸν πῦρ τάχιστα ἐξῳκείωσεν ἑαυτῷ τὰ ἐπιφερόμενα | Hanc ob caussam *Ignem*, cùm omnia absumat, (unde παμφάγου πυρὸς δίκην, Philo. Vide ad § 21. & νᾶμα παμφάγου πυρὸς, Euripid. *Medeâ*) *feram* esse *animatam* censebant Ægyptii Herodot. *lib.* 3. Αἰγυπτίοισι νενόμισται πῦρ θηρίον εἶναι ἔμψυχον· πάντα δὲ αὐτὸ κατεσθίειν, τάπερ ἂν λάβῃ· πλησθὲν δὲ αὐτὸ τῆς βορῆς, συναποθνήσκειν τῷ κατεσθιομένῳ. Hinc Agur Hebræus, inter ea quæ nunquam exaturantur, aut, *ohe, jam satìs est*, discere nata sint, *Ignem* commemorat, *Prov. c.* 30. *v.* 16. Et Plin. *hist. nat. l.* 2. *c.* 107. *Quæ est illa natura, quæ voracitatem in toto mundo avidissimam sine damno sui pascit?* Eàdem autem, quâ istìc, imagine usus est Marcus & *l.* 10. § 30. Ὡς τὸ λαμπρὸν πῦρ, ὅ, τι ἂν βάλῃς, φλόγα ἐξ αὐτοῦ καὶ αὐγὴν ποιεῖ. Nec dissimili Plutarchus, licèt in argumento diverso, *de sene polit.* Τὸν φθόνον ἔνιοι τῷ καπνῷ παρεικάζουσι· πολὺς γὰρ ἐν τοῖς ἀρχομένοις διὰ τὸ φλέγεσθαι περιεκπίπτων, ὅταν ἐκλάμπωσιν, ἀφανίζεται. Et in *politic. præcept.* Οὔτε πῦρ φησιν ὁ Ἀρίστων καπνὸν ποιεῖν, οὔτε δόξαν φθόνον, ἢν εὐθὺς ἐκλάμψῃ καὶ ταχέως. Itaque idem *de invid. & odio.* Αἱ δὲ τῶν εὐτυχημάτων ὑπεροχαὶ καὶ λαμπρότητες τὸν φθόνον ἀποσβεννύουσιν. Verùm diversâ planè in eadem materiâ Seneca *de provident. cap.* 2. *Quemadmodum tot amnes, tantum supernè dejectorum imbrium, tanta medicatorum vis fontium, non mutant saporem maris, nec remittunt quidem; ità adversarum impetus rerum viri fortis non vertit animum. manet in statu; & quicquid evenit, in suum colorem trahit.* Epictet. *lib.* 3. *c.* 20. Τοῦτέστι τὸ τοῦ Ἑρμοῦ ῥαβδίον. οὗ θέλεις, φησὶν, ἅψαι, καὶ χρυσοῦν ἔσται. οὔ, ἀλλ' ὃ θέλεις, φέρε, κἀγὼ αὐτὸ ἀγαθὸν ποιήσω. —— Κακὸς πατήρ; αὐτῷ. ἀλλ' ἐμοὶ ἀγαθός· κακὸς γείτων; αὐτῷ· ἀλλ' ἐμοὶ ἀγαθός. γυμνάζει μου τὸ εὔγνωμον, τὸ ἐπιεικές. φέρε νόσον, φέρε θάνατον, φέρε ἀπορίαν, φέρε λοιδορίαν,

δρείων, δίκην περὶ τῶν ἐξάπων, πάντα ταῦτα τῷ ῥαβδίῳ τοῦ Ἑρμοῦ ὠφέλημα ἔσται. τὸν θάνατον τί ποιήσεις; τί γὰρ ἄλλο, ἢ ἵνα σε κοσμήσῃ; ἢ ἵνα δείξῃ τῷ ἔργῳ δι' αὐτοῦ, τί ἐστιν ἄνθρωπος τῷ βουλήματι τῆς φύσεως παρακολουθῶν; τὴν νόσον τί ποιήσεις; δείξω αὐτῆς τὴν φύσιν· διαπρέψω ἐν αὐτῇ, εὐσταθήσω, εὐροήσω. — τί ἔτι ἄλλο ζητεῖς; πᾶν ὃ ἂν δῶς, ἐγὼ αὐτὸ ποιήσω μακάριον, εὐδαιμονικὸν, σεμνὸν, ζηλωτόν. Euge, Epictete! erubescamus Christiani.

Καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκείνων ἐπὶ μεῖζον ἤρθη | Scil. ut Naso *tristium l.* 4. *eleg.* 3.

Quæ latet, ínque bonis cessat, non cognita, rebus,
Apparet virtus, arguitúrque malis.

Epictet. *l.* 1. *c.* 6. Ἢ τί οἴει ὅτι Ἡρακλῆς ἂν ἀπέβη, εἰ μὴ λέων τοιοῦτος ἐγένετο, καὶ ὕδρα, καὶ ἔλαφος, καὶ σῦς, καὶ ἄδικοί τινες ἄνθρωποι; Senec. *epist.* 13. *Cicuta Socratem magnum fecit. Catoni gladium assertorem libertatis extorque, magnam partem detraxeris gloriæ.* Idem *de provid. c.* 3. *Magnum exemplum, nisi mala fortuna non invenit.* De P. Popilio, Cicer. *pro domo sua: Fortis & constaus in optima ratione civis P. Popilius semper fuit: tamen ejus in omni vita nihil est ad laudem illustrius, quàm calamitas ipsa.* Et de Q. Metello: *Q. Metelli præclarum imperium in re militari fuit, egregia censura, omnis vita plena gravitatis: tamen hujus viri laudem ad sempiternam memoriam temporis calamitas propagavit.*

§ 2. Μηδὲν εἰκῆ | Vide *lib.* 2. § 5. Plut. in *pædag.* Καλὸν γάρ τοι, μηδὲν εἰκῆ μήτε λέγειν, μήτε πράττειν. Cicer. *Offic. l.* 1. § 10. *Omnis autem actio vacare debet temeritate & negligentiâ.*

Κατὰ θεώρημα συμπληρωτικὸν τῆς τέχνης | *Secundum contemplationem, quâ artis defectus compleatur.* Xyl. imò, *ut artis regulis undequaque plenissime respondeat.* Vide *lib.* 8. § 32. Ab *artificibus* tractum, qui etiam in minutissimis quibusq; artis suæ & præcepta observant, & specimen edunt. Ità Apelles ex lineæ unicæ ductu solo Protogeni innotuit. Plin. *l.* 37. *c.* 10.

§ 3. Ἀναχωρήσεις αὐτοῖς ζητοῦσιν | *Secessus sibi quærunt, & solitudines.* Frustra. Audi Basilium Cæsar. *epist.* 1. Κατέλιπον μὲν τὰς ἐν ἄστει διατριβὰς, ὡς μυρίων κακῶν ἀφορμὰς, ἐμαυτὸν δὲ οὔπω ἀπολιπεῖν ἠδυνήθην. ἀλλ' ὅμοιός εἰμι τοῖς ἐν θαλάσσῃ ὑπὸ τῆς κατὰ πλοῦν ἀηθείας ἀπολλυμένοις καὶ ναυτιῶσιν. οἳ τῷ μεγέθει τοῦ πλοίου δυσχεραίνουσιν, ὡς πολὺν τὸν σάλον παρεχομένῳ, κἀκεῖθεν ἐπὶ τὸν λέμβον ἢ τὸ ἀκάτιον μεταβαίνοντες, πανταχοῦ ναυτιῶσι καὶ ἀποροῦνται· συμμετέρχεται γὰρ αὐτοῖς ἡ ἀηδία καὶ ἡ χολή. τοιοῦτον οὖν τι καὶ τὸ ἡμέτερον. τὰ γὰρ ἔνοικα πάθη συμπεριφέροντες, πανταχοῦ μετὰ τῶν ὁμοίων θορύβων ἐσμέν. ὥστε οὐδὲν μέγα τῆς ἐρημίας ἀπωνάμεθα ταύτης. Et Isidor. Pel. *l.* 1. *epist.* 191. Ἡμεῖς τὰς πόλεις ὡς θορυβώδεις πεφεύγαμεν· καὶ θορύβους ἐπὶ τῆς ἐρημίας εὑρήκαμεν. Basilius quod dixit, Plutarchum imitatus videtur, cujus hæc sunt, *de tranquil.* Ἀλλ' ὥσπερ οἱ δειλοὶ καὶ ναυτιῶντες ἐν τῷ πλεῖν, εἶτα ῥᾷον οἰόμενοι διάξειν, ἐὰν εἰς γαῦλον ἐξ ἀκάτου, καὶ πάλιν ἐὰν εἰς τριήρη μεταβῶσιν, οὐδὲν περαίνουσι, τὴν χολὴν καὶ τὴν δειλίαν συμμεταφέροντες ἑαυτοῖς· οὕτως αἱ τῶν βίων ἀντιμεταλήψεις οὐκ ἐξαίρουσι τῆς ψυχῆς τὰ λυποῦντα καὶ ταράττοντα. Senec. *epist.* 82. *Quid prodest secessisse, tanquam non trans maria nos solicitudinum caussæ persequantur? quæ latebra est, in quam non intret metus mortis? quæ tam munita, & in altum subducta vitæ quies, quam non dolor territet? Quocunque te abdideris, mala humana circumstrepent. multa extrà sunt, quæ circumeunt nos, quo aut fallant, aut urgeant: multa intus, quæ etiam in media solitudine exæstuent.*

Ἰδιωτικώτατον | Ut *infrà* § 50. ἰδιωτικὸν, *vulgare.* atque ità hîc verterim, *vulgarium cum primis hominum est.*

Εἰς ἑαυτὸν ἀναχωρεῖν | Senec. *de Sap. secess. c.* 27. *Proderit primò in seipsos secedere.* Νοῦς μὲν γὰρ μὴ σκεδαννύμενος ἐπὶ τὰ ἔξω, μηδὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητηρίων ἐπὶ τὸν κόσμον διαχεόμενος, ἐπάνεισι μὲν πρὸς ἑαυτὸν, δι' ἑαυτοῦ δὲ πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ἔννοιαν ἀναβαίνει. Basil. Cæsar. *epist.* 1. *Non multùm autem ad hoc locus confert, nisi se sibi præstet animus, qui secretum & in occupationibus mediis, si volet, habebit. at ille qui regiones eligit, & otium captat, ubique, quo distringuatur, inveniet.* Sen. *epist.* 104. *Quid prodest mare trajicere, & urbes mutare? si vis ista, quibus urgeris, effugere, non alibi sis oportet, sed alius.* Idem. scil. ut Flaccus *l.* 1. *ep.* 11.

Cælum, non animum, mutant, qui trans mare currunt.

Vide *ad l.* 8. § 9.

Ἔνδον ἔχων τοιαῦτα | Δόγματα nimirum πρόχειρα καὶ ἕτοιμα, h. e. *in promptu & quasi ad manum* semper in mente recondita, de quibus *l.* 3. § 13.

Εἰς ἃ ἐγκύψας | *Ad quæ introspiciens.* Sic *infr.* ἐν δὲ τοῖς προχειροτάτοις, εἰς ἃ ἐγκύψεις, &c. τὸ παρακύπτειν etiam eâdem notione usurpavit Jacobus Apostolus *c.* 1. *v.* 25. Ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον. utrumque autem, τό τε ἐγκύπτειν καὶ τὸ παρακύπτειν, *metaphoram* in se habet traductam ab eis qui *caput inclinant*, quò accuratiùs ac penitiùs intueantur rem aliquam, vel in locum aliquem introspiciant.

Ἐν πάσῃ εὐμαρείᾳ εὐθὺς γίνεται | Secessus, inquit, iste, quo in se ipse quis secedit, séq; ipse ac sua lustrat, secessuum omnium quietissimus ac placidissimus futurus est illi, qui pectus decretis atq; institutis ejusmodi instructum habuerit, quæ animum statim tranquillum ac bene compositum constituant. Aliter affecti, nihil mirum, si, quod Plut. *de Curios.* τὸν ἴδιον βίον, ὡς ἀτερπέστατον θέαμα, προσιδεῖν οὐχ ὑπομένουσι, οὐδ' ἀνακλάσαι τὸν λογισμὸν, ὡς

φῶς,

φῶς, ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ περιαγαγεῖν. quum possit de illis dici, quod ex Euripidis *Philoctete* (ut Dio Prus. *orat.* 59. docet) autor idem usurpavit,

Δύσμορφα πάντα τἄνδον ἐστὶν εἰσιδεῖν.

Sunt universa, quæ intus his, deformia.

Itaque, ἡ ψυχὴ αὐτῶν γέμουσα κακῶν παντοδαπῶν, καὶ φείδουσα καὶ φοβουμένη τὰ ἔνδον, ἐκπηδᾷ θύραζε, καὶ πλανᾶται περὶ τἀλλότρια. Idem *ibid.*

Εὐμάρειαν λέγω οὐδὲν ἄλλο, ἢ εὐκοσμίαν | Observat Suidas εὐμάρειαν apud Marcum εὐκοσμίαν significare. hunc locum in animo habuit. βίου εὐμαρειά τις, uti Marcus ipse, *l.* 1. § 16. ideo autem per εὐμάρειαν quid istic designatum velit, monet: quia est &, quæ quibusvis obtingere potest.

Συνεχῶς οὖν δίδου σεαυτῷ ταύτην τὴν ἀναχώρησιν | *L.* 6. § 11. Ταχέως ἐπάνιθι εἰς ἑαυτόν. Senec. *epist.* 15. *Quicquid facies, citò redi à corpore ad animum.* Et *epist.* 25. *Tunc præcipuè in te ipse secede, cùm esse cogèris in turba, si bonus vir, si quietus, si temperans es: alioquin in turbam à te recedendum est. istic enim malo viro propiùs es.*

Ἀνανέου σεαυτόν | *Renova te*; vel *renova memoriam tui*, eorúmque quæ apud te habes reposita. ut mox, ἀνανεωσάμενος. vel *recrea te*. Sic enim *renovare* etiam Latinis in usu pro *reficere* sive *recreare*. Fabius *institut. l.* 6. *c.* 4. de Risu. *Tristes solvit affectus, & animum ab intentione rerum frequenter avertit, & aliquando etiam reficit, & à satietate vel à fatigatione renovat.* Id Matius uno verbo *recentare* diceret. Nonius: *Recentari honestè positum pro novari* (sive, *renovari*) *quod est Græcis ἀνανεοῦσθαι.* Matius:

Jam jam albicascit Phœbus, & recentatur.

ex quo forsan emendari poterit Alex. Trallianus *l.* 11. § περὶ πεμπομάτων. Λαμβανέτωσαν ἢ ῥοδίτου, ἢ ἀψινθάτου, ψυχείζοντες ὡσαύτως, καθάπερ εἰώθασι ποιεῖν οἱ Ῥωμαῖοι τὸ καλούμενον ῥαικεντάτον. leg. ῥεκεντάτον. ut sit *Recentatum* idem quod τὸ ψυχευθὲν, *quod refrigeratione renovatum* & quasi *recens denuo factum* sit. Quanquam & ῥαικεντάτον illud ferri potest, eodem commate, quo apud Suidam Ῥαίκτωρ, pro *Rectore*, ex Græcorum recentiorum scriptis legitur.

Βραχέα δὲ ἔστω | Vult illa, sive *decreta* sive *præcepta*, de quibus suprà (eò enim ista referenda sunt) *brevia* esse; qualia illa, inquit Casaubon. *ad Pers. Sat.* 3. quæ κομματικοὺς λόγους appellant philosophi.

Καὶ στοιχειώδη | *Elementaria*, id est, *elementorum vicem obtinentia*; ut Xyland. sive, *quæ elementa contineant doctrinæ universæ*; ut Casaub. quid si *summaria* dixerimus? quæ rerum *summulas* comprehendant. Talia sunt *decem* illa *verba* Dominica, uti Moses appellat, *Deut. c.* 10. *v.* 4. quæ legis æternæ *Summulam* in se continent. Aristotel. τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ *l.* 4. *c.* 3. Τὸ μικρὸν καὶ ἁπλοῦν, στοιχεῖον λέγεται, ὅθεν ἐλήλυθε τὰ μάλιστα καθόλου στοιχεῖα εἶναι, ὅτι ἕκαστον αὐτῶν ἓν ὂν καὶ ἁπλοῦν, ἐν πολλοῖς ὑπάρχει.

Εἰς τὸ πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλύσαι | *Quæ totum perfundant animum.* Casaub. Verùm τῆς ψυχῆς, i. e. *animi* nulla in præcedentibus fit mentio; nec occurrit quicquam, quod τὸ αὐτὴν istud respiciat. Quin & ambigi possit, an ἡ ψυχὴ ἀποκλύζεσθαι dici possit citra ἀκυρολογίαν τινα. Ego itaq; ad Xylandr. potiùs accedo, qui vertit, *Quæ omni te molestiâ liberent.* ut ἀνίαν, aut legerit, aut legendum saltem censuerit: quod & ipse nullus ambigo. itaq; reddiderim, *Quæ anxietatem omnem eluere & extergere valeant.* ἐπικλύζεται ἡ ψυχὴ, ἀποκλύζεται ἡ ἀνία. Liban. *vit. suâ*: ἐκ τε τοῦ ῥᾳδίως τὸν λυποῦντα ἐπικλύζειν. D. Jun. ἀπολῦσαι mavult; quod & *dissolvere*, sive *diluere*, vertas.

Τὸ κεῖμαι | Κεῖμαι hîc, uti *l.* 5. § 19. & 47. & *l.* 8. § 4. idem est quod δόγμα. *ibid. l.* 9. § 29. *decretum*, prout Seneca reddit, *epist.* 95. ità κέκεικα, *decrevi*: Corellii Rufi ad mortem spontaneam obfirmati vox, apud Plin. *l.* 1. *epist.* 12. quod de Didone Virgil. *Æn. l.* 4.

Decrevitque mori.——

& κέκειται, *decretum est.* Vide Epictet. *l.* 2. *c.* 15.

Τὰ λογικὰ ζῶα ἀλλήλων ἕνεκα | Vide *supr. ad l.* 2. § 1. Plato *ad Archyt. epist.* 9. Ὅτι μὲν οὖν ἥδιστόν ἐστιν ἐν τῷ βίῳ, τὸ τὰ αὑτοῦ πράττειν, ἄλλως τε καὶ εἴ τις ἕλοιτο τοιαῦτα πράττειν οἷα καὶ σὺ, σχεδὸν παντὶ δῆλον. ἀλλὰ κἀκεῖνο δεῖ σε ἐνθυμεῖσθαι, ὅτι ἕκαστος ἡμῶν, οὐχ αὑτῷ μόνον γέγονεν, ἀλλὰ τῆς γενέσεως ἡμῶν τὸ μέν τι ἡ πατρὶς μερίζεται, τὸ δέ τι οἱ γεννήσαντες, τὸ δὲ οἱ λοιποὶ φίλοι. Quod Cicer. *offic. l.* 1. *Non nobis solùm nati sumus: ortûsque nostri partem patria vendicat, partem parentes, partem amici.* Idémque *de finib. l.* 2. *Atque, ut ad Archytam scripsit Plato, non sibi soli se natum meminerit, sed patriæ. ut perexigua pars ipsi relinquatur.* Latius multò Gregor. Naz. *orat. in Heronem*: Πανταχοῦ γὰρ τῷ καθ' ἑαυτὸν καὶ τὸ κοινὸν συλλαμβάνειν, ψυχῆς εἶναι τελεωτάτης τε καὶ φιλοσοφωτάτης ἐνόμιζεν· οὐδὲ γὰρ ἑαυτῷ γεγεννῆσθαι μόνον ἕκαστον ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν, ὅσοι τῆς αὐτῆς μετέχουσι φύσεως, καὶ παρὰ τοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς γεγόνασιν. Hoc est quod de Catone Lucan. *l.* 2.

Nec sibi, sed toti genitum se credere mundo.

Pulcrè Seneca *epist.* 48. *Consortium rerum omnium inter nos est: nec secundi quicquàm singulis, nec adversi. in commune vivitur. Non potest quisquam beatè degere, qui se tantùm intuetur, qui omnia ad utilitates suas convertit: alteri vivas oportet, si vis tibi vivere. Hæc societas diligenter & sanctè observanda est, quæ nos omnes omnibus miscet, & judicat aliquid esse commune jus generis humani.* Vide *ad l.* 1. § 16. κοινονοημοσύνη.

Τὸ ἀνέχεσθαι μέρος τῆς δικαιοσύνης | Ità *l.* 5. § 33. ἀνέχεσθαι καὶ ἀπέχεσθαι.

Ἄκοντες ἀμβλύνουσι | Idem habet *l.* 7. § 22. & *lib.* 11. § 18. cujus sententiæ rationem reddit, *l.* 7. § 63. & *l.* 8. § 14. ibi vise.

Διαδορατισθέντες | *Confossi.* Xyland. Malim, *velitantes, sese mutuò impetentes.* Δορατιζόμενοι, δόρασι μαχόμενοι. Hesych. Et Salmas. *in Solin.* διαδορατίζεσθαι, *hastis velitari*: ut διαξιφίζεσθαι, *gladiis certare*; διακερατίζεσθαι, *cornibus pugnare.* indè διαδορατισμοὶ, *velitationes*: *infrà l.* 7. § 3. Senec. *de brev. vit. c.* 20. *Interim dum rapiuntur & rapiunt, dum alter alterius quietem rumpit, dum mutuò sunt miseri; vita est sine fructu, sine voluptate, sine ullo profectu animi: nemo in conspicuo mortem habet.* Vide *ad l.* 7. § 22.

Ἐκτέτανται | *Extensi.* i. e. *mortui, defuncti, sunt.* & *infrà* § 48. εἶτα ἐξετάθη. *deinde ipse extentus,* i. e. *defunctus est.* & *l.* 11. § 16. καὶ μετ' ὀλίγον πάντες ἐξεταθησόμεθα. *& paulò post omnes extendimur.* i. e. *defuncti jacemus.* Tractum à gestu sive conlocatione mortuorum, quibus non pedes tantùm, sed & corpus totum dirigitur atque extenditur. Homer. *Il.* φ. *v.*119. de Lycaone ab Achille cæso;

Κεῖτο ταθεὶς ——
Extensus jacuit.——

quod idem & de Harpalione dictum *Il.* 1. *v.* 655. & de Sarpedone *Il.* π. *v.* 485.

——κεῖτο τανυσθείς.

Eodem retulisse priscos Grammaticos & τὸ ὀρεχθῆναι, i.e. *porrigi*, docet Eustath. in illis *Il.* ψ. *v.*30.

Πολλοὶ μὲν βόες ἀργοὶ ὀρέχθεον ἀμφὶ σιδήρῳ
Σφαζόμενοι.——

ὀρέχθεον, inquiunt, ἀντὶ τοῦ ἀναιρούμενοι ὠρέγοντο, ἤτοι ἐξετείνοντο, ἢ κατὰ τὸ ποιητικῶς εἰπεῖν, τανύοντο. Apollonius Argonaut. *l.* 1. *v.* 1040.

——πολέες δ' ἐπαρηγόνες ἄλλοι
Ἔκταθεν.——

ἀντὶ τοῦ ἐκτάθησαν. quod vel à κτείνομαι, vel ab ἐκτείνομαι, analogiâ pariter favente, deduci potest. Phlegon. *de mirabil.* Τοσαῦτα εἰποῦσα, τὸ φάσμα ἐγένετο νεκρὸν, ἐξετέτατό τε ἐπὶ τῆς κλίνης ἐμφανὲς τὸ σῶμα. Euripid. *Hippolyt. coronat.* de Phædra, postquam suspendio perierat:

Ὀρθοῦτ' ἐκτείνοντες ἄθλιον νέκυν.
Miserum cadaver dirigendo extendite.

Et mox:

Ἤδη γὰρ, ὡς νεκρὸν, νιν ἐκτείνουσι δή.
Cadaveris nunc instar, illa extenditur.

Indè & Latinis *calces extendere*, de mortuis. Pers. *Sat.* 3. *v.* 105.

In portum rigidos calces extendit.——

Et *extendere* simpliciter, pro *occidere.* Statius *Theb. l.* 1. *v.* 700. de Phœbo;

—— *tu matris honori*
Terrigenam Tityon Stygiis extendis arenis.

extendis, i. e. ἐκτείνεις, κτείνεις· si Tornorupæum sequimur. nam & alia insuper Tityi *extensio* celebris habetur. Cæterùm sic de Arcentis filio à Mezentio occiso, Maro *Æn. l.* 9.

—— *multâ porrectum extendit arenâ.*

Cui & geminum est illud Diodori *l.* 16. *extremo*, de Philippi Macedonis percussore Pausania, τὸν βασιλέα νεκρὸν ἐξέτεινεν. Moribundi item, sive animam agentis mortisque proximi positus formulâ eâdem exprimitur. de Alexandro ex sanguine copiosiùs emanante deliquium passo, Curtius *l.* 9. *c.* 5. *Linquique animo Rex, & caligine oculis effusâ, veluti moribundus extendi.*

Τετέφρωνται | *In cineres redacti sunt,* sive *cinefacti sunt,* ut Lucretius loquitur *l.* 3. & ex Lucretio Nonius habet. respexit ad busta, de quibus ibi Lucretius. Sic *infrà* § 39. τάφος, ἢ τέφρα. Allusit eò Bio Boristhenit. qui, Laërtio *l.* 4. autore κατεγίνωσκε τῶν τοὺς ἀνθρώπους κατακαιόντων μὲν, ὡς ἀναισθήτους· παρακαόντων δὲ, ὡς αἰσθανομένους. clausulam alteram interpres Ambrosius omisit prorsus, cùm quid vellet, assequi nequiret: Erasmus sic reddidit, *damnabat homines qui sic exurerent, quasi sensu vacarent; sic adurerent, quasi sentirent.* & ad bellatores ferro flammâq; omnia vastantes retulit. Verùm sensu neutiquam idoneo. Forsan κατακλαίοντας, vel ἐπικλαίοντας, fuerat. *damnabat eos, qui defunctos suos cremabant, ac si sensu vacarent; deflerent interim, ac si flammarum vim persentiscerent.* Porrò illud miraculo ferè deputari potest, quod fertur corpori reliquo in cineres redacto, dentes integros superesse. Dio Prus. *orat.* 4. Ἀλλὰ κἂν ἐμπρήσῃ τις τὸν ἄνθρωπον, ὥσπερ τὸν Ἡρακλέα φασὶν αὐτὸν ἐμπρῆσαι, μένειν αὐτοῦ τὰ δόγματα ἐν τῇ ψυχῇ· καθάπερ, οἶμαι, τῶν κατακαιομένων νεκρῶν τοὺς ὀδόντας φασὶ διαμένειν, τοῦ ἄλλου σώματος δαπανηθέντος ὑπὸ τοῦ πυρός. Plin. *lib.* 7. *c.* 16. *Dentes tantùm invicti sunt ignibus, nec cremantur cum reliquo corpore.* Hinc Tertull. *de resurr. c.* 42. *Constat & dentes incorruptos perennare; quæ ut semina retinentur fructificaturi corporis in resurrectione.* Ità ista, ut cum Platone loquar in *Phædone*, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀθάνατά ἐστιν. & tamen, quod subjicit Plinius *ibidem*, *Iidem flammis indomiti, tabe cavantur pituitæ.*

Ἀνανεωσάμενος | Quod suprà ἀναλογισάμενος. *tecum reputans, animóque revolvens,* sive *in memoriam reducens tibi.* ità Suid. Ἀνανεωσάμενος, ἀναμνησθεὶς, εἰς ἔννοιαν ἐλθών. Subintelligendum in clausula tum membri hujus, tum & insequentium, παῦσαί ποτε. quod superiora clauserat, vel ejusmodi aliquid. alioqui suspensa futura est sententia, nec suppetet quippiam, in quod vel τὸ ἀνανεωσάμενος istic, vel τὸ ἐννοήσας, καὶ τὸ ἀπιδὼν illic se reclinet. nam quod Annot. Lugd. pro ἐννοήσας, ἐννόησον legi postulat; non satìs fuerit, nisi & τὸ ἀπιδὼν pari modo immutaveris. nam quod istic legere se profitetur, μίμνησο, ὅτι ὁ θεὸς ἀνανεωσάμενος, Delium poscit natatorem.

Τὸ

Τὸ διεζευγμένον | De quo & *infra* § 27. quo modo autem huc faciat, docet apertiùs *l.* 11. § 18.

Ὅτι ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις | *Quòd mundus civitatis instar obtinet.* Et quid tum postea? Nimirum nos autem omnes ejusdem cives. nec civi incommodum quicquam debet videri, quod in civitatis commodum cedat. quo argumento non semel utitur Marcus. *inf.* § 4. & 23. & *l.* 5. § 22. & *l.* 6. § 44. & *l.* 10. § 6. Ejusmodi aliquid excidisse istîc verisimile est. Epictet. *l.* 3. *c.* 24. Ὅτι ὁ κόσμος οὗτος μία πόλις ἐστί. quod & frequenter inculcat. Minuc. in *Octav.* *Non possis pulcrè gerere rem civilem, nisi cognoveris hanc communem omnium, mundi civitatem.*

Λείως ἢ τραχέως | *Lævia* corpori grata sunt, *aspera* offendunt. Mens autem, inquit, neutri istorum se immiscet, si ad ea duntaxat, quæ sui sunt muneris, attenderit, & intra proprios sese cancellos circumscripserit. Sen. *ep.* 78. *Illud autem est, quod imperitos in vexatione corporis malè habet: non assueverunt animo esse contenti: multum illis cum corpore fuit. Ideò vir magnus ac prudens animum diducit à corpore, & multùm cum meliore & divina parte versatur: cum hac querula & fragili, quantum necesse est.*

Ἐπειδὴν ἅπαξ ἑαυτὴν ἀπολάβῃ | *Cùm semel seipsam collegerit.* Xyl. *recollegerit.* Casaub. Malim *secesserit*, vel *abduxerit se*; ut ad recessus sive secessus illos, de quibus egerat, allusum sit. Marc. *Evang.* *c.* 7. *v.* 33. καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν. *Cùm à turba illum abduxisset.* Ubi tamen Vulg. *apprehendens*, ἐπιλαβόμενος. prout & Complut. exhibet.

Τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν | De qua *l.* 5. § 14. & *l.* 7. § 28.

Τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης | Vide *supr.* *l.* 2. § 17. & *infr.* § 19. 33.

Τὸ χάος τοῦ ἐφ' ἑκάτερα ἀπείρου | Vide *infr.* § 41. Stoici apud Laert. *l.* 7. *Zenon.* Τοῦ χρόνου, τὸν μὲν παρῳχηκότα καὶ τὸν μέλλοντα, ἀπείρους. τὸν δὲ ἐνεστῶτα, πεπερασμένον.

Τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως | Vide *infr.* § 33. & *l.* 5. § 33. & *l.* 6. § 16. Festivè Juvenal. *Sat.* 14. *v.* 156.

——tunicam mihi malo lupini,
Quàm si me toto laudet vicinia pago.

Τὸ εὐμετάβολον | Vide *infra* *l.* 8. § 52. Cicer. *pro domo suâ.* *Hoc in imperita multitudine est vitiosissimum, varietas & inconstantia, & crebra tanquam tempestatum, sic sententiarum commutatio.* Senec. *epist.* 102. *Putas tu posse sententiam unam omnium esse? non est unius una.* Flaccus *Epist.* *l.* 1. *epist.* 1.

Iidem eadem possunt horam durare probantes?

Καὶ ἄκριτον | Vide *lib.* 2. § 9. & *lib.* 9. § 18. Porphyr. *de abstinent.* *l.* 1. Οὔτε τοῦ συμφέροντος, οὔτε τοῦ ἰδίου, οὔτε τοῦ κοινοῦ συνετὸς ὁ πολύς· οὔτε ἐθῶν φαύλων καὶ ἀστείων κρίσιν ποιεῖσθαι δυνάμενος. Tacit. *annal.* *l.* 17. *Plebi non judicium, non veritas.* Cicer. *pro Planc.* *Non est consilium in vulgo, non ratio, non discrimen, non diligentia. non judicat semper populus; sed movetur plerunque gratiâ, odit precibus. denique si judicet, non delectu aliquo, aut sapientiâ ducitur ad judicandum, sed impetu, & quadam etiam temeritate. ex opinione plurima, ex veritate pauca judicat.* Plin. min. *l.* 2. *ep.* 14. *Scito eum pessimè dicere, qui maximè ab his laudatur.* Itaq; Asopodorus Musicus, cùm in proscenio consistens, tibicinem in scena canentem coronæ plausu ingenti exceptum audiret, Δῆλον, ὅτι μέγα κακὸν γέγονε. *Apparet*, inquit, *hinc, hunc hominem malum ingens admisisse.* ὡς οὐκ ἂν ἄλλως ἐν τοῖς πολλοῖς εὐδοκιμήσαντος· *acsi aliàs turbæ neutiquam probaretur*, inquit Athenæus, qui & refert *l.* 14. sed & Hippomachus gymnasta, cùm discipulo suo artis athleticæ specimen exhibenti populus frequens acclamâsset, virgulâ attactum his verbis corripuit; Ἀλλὰ σύ γε κακῶς, καὶ οὐχ ὡς ἐχρῆν ἐποίησας, ὅπερ ἐχρῆν ἄμεινον γενέσθαι. οὐ γὰρ ἐπῄνεσαν οὗτοι τεχνικόν σε δρῶντα. Ælian. *l.* 2. *c.* 6. qui & *l.* 14. *c.* 18. Hippomachi tibicinis factum geminum refert, dictúmque; Κακῶς ηὔλησας· οὐ γὰρ ἂν οὗτοί σε ἐπῄνουν. Phocion etiam Athenienses, cùm dicentem populus universus collaudâsset, & quasi uno ore applausisset, ad amicos conversus, requisivit ab eis, οὐ δή τι κακόν τι λέγων, ἐμαυτὸν λέληθα; *numquid perperam dictum inscio excidisset.* Antisthenes item Cynicus dicenti cuidam, Πολλοί σε αἰνοῦσι· *Collaudant te multi:* Τί γὰρ κακὸν πεποίηκα; *Ecquid*, inquit, *mali feci?* Laert. *l.* 6. (quod tamen Demetrio Phalereo tribuit Bruson. *memorabil.* *l.* 3. *c.* 3.) Idémque ab improbis quibusdam collaudatus; Ἀγωνιῶ, μή τι κακὸν εἴργασμαι. *Quàm vereor*, inquit, *nè mali quippiam admiserim!* οὐδεὶς γὰρ φαῦλος τοὺς σπουδαίους ἐπαινεῖν ὑπομένει. Isidor. Pel. *l.* 2. *ep.* 220. *Neque enim malus quispiam* (& sunt *plures mali*) *bonos laudare sustineat.* Itaque Antagoras, an Antigenes, apud Anton. *Meliss.* *lib.* 1. *cap.* 51. & Maxim. *Collect.* *cap.* 41. Ὅταν ἐπαινῶσί με πολλοὶ, τότε νομίζω μηδενὸς ἄξιος εἶναι· ὅταν δὲ ὀλίγοι, σπουδαῖος ἄνθρωπος. Quin & Anaxagoras, referente Aristotele, *ethic. Nicom.* *lib.* 10. *cap.* 9. Ὅτι οὐκ ἂν θαυμάσειεν, εἴ τις ἄτοπος φανείη τοῖς πολλοῖς· οὗτοι γὰρ κρίνουσι τοῖς ἐκτὸς, τούτων αἰσθανόμενοι μόνον. Idémq; eodem *Eudem.* *l.* 1. *c.* 4. referente; interroganti improbo cuidam, Τίς ὁ εὐδαιμονέστατος, *quisnam esset felicissimus*; respondit, Οὐθεὶς, ὃν σὺ νομίζεις· ἀλλ' ἄτοπος ἄν τις σοὶ φανείη (ubi forsan ἀλλ' ὃς legendum) *Nemo quisquam eorum, quem tu existimas; sed qui absurdus tibi videretur.*

Τῶν ἐφ' ἡμῖν δοκούντων | leg. τῶν εὐφημεῖν δοκούντων. Sensu exigente. & bene δοκούντων adjecit; quasi vocibus illi favere videantur, non reverâ faveant. Sicut enim Sen. *ep.* 60. *nihil interesse*, dixit,

inter

inter amicorum vota & inimicorum odia; &, *parentum vota pro execrationibus haberi*, utpote quæ sint eò inimiciora, *quò cessere feliciùs*: Siquidem, ut idem *epist.* 31. *Bono animo malè precantur.* ità Clemens Alex. *Strom. l.* 7. Ἡ τῶν πολλῶν εὐφημία, δυσφημίας οὐδὲν διαφέρει *Vulgi*, inquit, *encomia sæpenumero à vituperiis nihil distant*; quum & pravo sæpissime nitantur fundamento, eísque in quos conferuntur dedecori potiùs quàm decori existant. Aristides itaq; cùm præter morem suum populo quædam indulsisset, & eo nomine magnopere ab eis efferretur; ὅτε μὲν, inquit, πιστῶς καὶ καλῶς ὑμῖν ἦρξα, προυπηλακίσθην· ἐπεὶ δὲ πολλὰ τῶν κοινῶν καταπροεῖμαι τοῖς κλέπτουσι, θαυμαστὸς εἶναι δοκῶ πολίτης· αὐτὸς μὲν οὖν αἰσχύνομαι τῇ νῦν τιμῇ μᾶλλον, ἢ τῇ προτέρᾳ καταδίκῃ. συνάχθομαι δὲ ὑμῖν, παρ' οἷς ἐνδοξότερόν ἐστι τοῦ σώζειν τὰ δημόσια τὸ χαρίζεσθαι τοῖς πονηροῖς. Vide *ad l.* 3. § 4.

Τὸ στενὸν τοῦ τόπου, ἐν ᾧ περιγέγραπται | Pari planè ratione adversus famæ nominísq; cupiditatem pugnat M. Cicero *de repub. l.* 6. in *Somnio Scipionis*; ubi Africanum Corn. Scipionem sic alloquentem inducit: *Tu quàm celebritatem sermonis hominum, aut quàm expetendam gloriam consequi potes? vides habitari in terra raris & angustis in locis: & in ipsis quasi maculis, ubi habitatur, vastas solitudines interjectas: hósque qui incolunt terram, non modò interruptos ità esse, ut nihil inter ipsos ab aliis ad alios manare possit; sed partim obliquos, partim aversos, partim etiam adversos stare vobis, à quibus expectare gloriam quidem nullam potestis.* tum ubi docuerat, *quanta pars terræ, vel pruinâ ità obrigeat, vel solis ardore torreatur, ut cultum ac incolatum respuat omnem*, concludit tandem; *Ex his ipsis cultis notísque terris, num aut tuum aut cujusquam nostrûm nomen, vel Caucasum hunc, quem cernis, transcendere potuit, vel illum Gangem transnare? quis in reliquis Orientis aut abeuntis solis ultimis, aut Aquilonis Austrive partibus tuum nomen audiet? quibus amputatis, cernis profectò, quantis in angustiis vestra gloria se dilatari velit.* Boethius item *Consol. lib.* 2. *c.* 7. *Fama quàm sit exilis & totius ponderis vacua, sic considera. Omnem terræ ambitum ad cæli spatium, puncti constat obtinere rationem*: id est, *ut si ad cælestis globi magnitudinem conferatur, nihil spatii prorsus habere judicetur. Hujus igitur tam exiguæ in mundo regionis quarta ferè portio est, quæ à nobis cognitis animantibus incolatur. Huic quartæ, si quantum maria paludésque premunt, quantúmque siti vasta regio distenditur, cogitatione subtraxeris, vix angustissima inhabitandi hominibus area relinquetur. In hoc igitur minimo puncti quodam puncto circumsepti, atque conclusi, de pervulganda fama, de proferendo nomine cogitatis? At quid habet amplum, magnificúmque gloria, tam angustis exiguísque limitibus artata? Adde quod hoc ipsum brevis habitaculi septum plures incolunt nationes, linguâ, moribus, totius vitæ ratione distantes: ad quas tum difficultate itinerum, tum loquendi diversitate, tum commercii insolentiâ, non modò fama hominum singulorum, sed nè urbium quidem pervenire queat. Videsne igitur quàm sit angusta, quàm compressa gloria, quam propagare ac dilatare laboratis?* Vide & *l.* 9. § 30.

Ἡ γῆ στιγμὴ | Cicer. *Tuscul. lib.* 1. *Persuadent Mathematici terram in medio mundi sitam, ad universi cœli complexum, quasi puncti instar obtinere, quod* κέντρον *illi vocant.* Senec. *ad Marc. c.* 20. *Terram hanc cum populis urbibúsque, & fluminibus, & ambitu maris, puncti loco ponimus, ad universa referentes.* Idémque *quæst. nat. præfat. l.* 1. *Punctum est istud, in quo navigatis, in quo bellatis, in quo regna disponitis.* Et rursus; *Hoc est illud punctum, quod inter tot gentes ferro & igni dividitur.* Macrob. *in Somn. Scip. lib.* 2. *cap.* 9. *Licèt apud nos Atlanticum mare, magnum vocetur, de cœlo tamen despicientibus non potest magnum videri: cùm ad cælum terra signum sit, & punctum quod dividi non possit in partes.* Ammian. *hist. l.* 15. *Ambitus terræ totius, quæ nobis videtur immensa, ad magnitudinem universitatis instar brevis obtinet puncti.* Plut. *de exil.* ex Stob. *tom.* 2. *tit.* 40. restitutus ac suppletus: Τί οὖν τῆς οἰκουμένης μέρος, ἢ τῆς γῆς ἁπάσης, ἕτερον ἑτέρου μακρὰν ἐστιν, ἣν ἀποδεικνύουσιν οἱ μαθηματικοὶ σημείου λόγον ἔχουσαν ἀδιαστάτου πρὸς τὸν οὐρανόν; ἀλλ' ἡμεῖς ὥσπερ μύρμηκες ἢ μέλιτται, μυρμηκιᾶς μιᾶς ἢ κυψέλης ἐκπεσόντες ἀδημονοῦμεν καὶ ξενοπαθοῦμεν, οὐκ εἰδότες, οὐδὲ μεμαθηκότες οἰκεῖα τὰ πάντα ποιεῖσθαι καὶ νομίζειν, ὥσπερ ἐστι. Σημεῖον dixit, quod στιγμὴν Marcus, κέντρον Cicero, *punctum* Seneca, *signum* Macrobius, eleganter autem utì istîc γῆ στιγμὴ, ità πέλαγος σταγὼν, Marco dicitur, *l.* 6. § 36.

Γωνίδιον | Vide *l.* 3. § 10.

Ἐς τοῦτο τὸ ἀρθείδιον | In *cor* nimirum: de quo Plin. *hist. nat. lib.* 11. *c.* 37. *Ibi mens habitat.* (quanquam de *cerebro* idem *ibid. Hîc mentis est regimen.*) quódq; ejusdem domicilium statuebant Stoici. quos Plutarch. *de commun. notit. c.* 40. hoc nomine exagitat, quòd cùm ἀρετὰς, κακίας, τέχνας, μνήμας, φαντασίας, ὁρμὰς, πάθη, σώματα esse statuerent, τόπον πᾶσι τούτοις ἕνα τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ πόρον στιγμιαῖον ἀπέλιπον, ὅπου τὸ ἡγεμονικὸν συστέλλουσι τῆς ψυχῆς. Laert. *lib.* 7. in *Zenone*: Τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι ἐν τῇ καρδίᾳ. Plutarch. *de philosoph. placit. l.* 4. *c.* 5. ubi de principalis loco agit. Πλάτων, Δημόκριτος, ἐν ὅλῃ τῇ κεφαλῇ. Ἐρασίστρατος περὶ τὴν μήνιγγα τοῦ ἐγκεφάλου, ἣν ἐπικρανίδα λέγει. Ἡρόφιλος ἐν τῇ τοῦ ἐγκεφάλου κοιλίᾳ, ἥ τις ἐστὶ καὶ βάσις. Παρμενίδης, ἐν ὅλῳ τῷ θώρακι, καὶ Ἐπίκουρος. Οἱ Στωικοὶ πάντες ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ, ἢ τῷ περὶ καρδίαν πνεύματι. Διογένης ἐν τῇ ἀρτηριακῇ κοιλίᾳ τῆς καρδίας, ἥ τις ἐστὶ πνευματική. Ἐμπεδοκλῆς, ἐν τῇ τοῦ αἵματος συστάσει οἱ

δ',

§ 3.

δὲ, ἐν τῷ τραχήλῳ τῆς καρδίας· οἱ δὲ, ἐν τῷ περὶ καρδίαν ὑμένι. τῶν νεωτέρων δέ τινες, διήκειν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι τοῦ διαφράγματος. Πυθαγόρας, τὸ μὲν ζωτικὸν, περὶ τὴν καρδίαν, τὸ δὲ νοερὸν περὶ τὴν κεφαλήν. Hujus itaq; potius fuerat, quàm Stoicorum, quod idem *ib. c.* 21. Αὐτὸ δὲ τὸ ἡγεμονικὸν, ὥσπερ ἐν κόσμῳ, κατοικεῖ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σφαιροειδεῖ κεφαλῇ. Tertull. *de anim. c.* 15. *Christiani apud Deum de utroque deducimur, & esse principale in anima, & certo in corporis recessu consecratum.* Et mox: *Simul utrumque dilucet, & esse principale in anima, & in conthesauro corporis haberi, ad quem Deus respicit;* (*corde* nimirum) *ut neque extrinsecus agitari putes principale istud, secundùm Heraclitum; neque per totum corpus ventilari, secundùm Moschionem; neque in capite concludi, secundùm Platonem; neque in vertice potiùs præsidere, secundùm Xenocratem; neque in cerebro cubare, secundùm Hippocratem; sed nec circa cerebri fundamentum, ut Herophilus; nec in membranulis, ut Strato & Erasistratus; nec in superciliorum meditullio, ut Strato Physicus; nec in tota lorica pectoris, ut Epicurus: sed quod & Ægyptii renunciaverunt ei, & ille versus Orphei vel Empedoclis; Namque homini sanguis circumcordialis, est sensus.* (versus is apud Etymologum, sed depravatior, in Αἷμα, apud Stob. *tom.* 1. *tit.* 40. ex Porphyrio *de Styge*, emendatior, reperitur;

Αἷμα γὰρ ἀνθρώποις περικάρδιόν ἐστι νόημα.)

etiam Protagoras, etiam Apollodorus & Chrysippus hæc sapiunt. Idem *de resurr. c.* 15. *Adeò non sola anima transigit vitam, ut nec cogitatus auferamus à collegio carnis. Siquidem in carne, & cum carne, & per carnem agitur ab anima, quod agitur in corde. hanc denique carnis speciem, arcem animæ Dominus in suggillationem cogitatuum taxat,* Matth. c. 9. *v.* 4. *Sed etsi in cerebri, vel in medio superciliorum discrimine, vel ubi philosophis placet, principalitas sensuum consecrata est, quod hegemonicon appellatur, caro erit omne animæ cogitatorium.* Cicer. *Tuscul. lib.* 1. § 18. *Aliis cor ipsum animus videtur. ex quo excordes, vecordes, concordésque dicuntur: & Nasica ille prudens bis Consul, Corculum; &*

Egregiè cordatus homo, Catus Æliu' Sextus.

Empedocles animum esse censet cordi suffusum sanguinem. aliis pars quædam cerebri visa est animi principatum tenere. aliis nec cor ipsum placet, nec cerebri quandam partem esse animum; sed alii in corde, alii in cerebro dixerunt animi esse sedem & locum. Plato triplicem finxit animum; cujus principatum, id est, *rationem in capite, sicut in arce, posuit: & duas partes separare voluit, iram & cupiditatem; quas locis disclusit; iram in pectore, cupiditatem subter præcordia locavit.* A Timæo Locro sumpsit id Plato; cujus in *lib. de anim. mundi* hæc sunt. Τὰς ἀνθρωπίνας ψυχὰς τὸ μὲν λογικὸν καὶ νοερὸν περὶ τὴν κεφαλὰν ἵδρυται μέρος, ὡς τἄλλα μέρεα τᾶς ψυχᾶς καὶ τῷ σώματος ὑπηρετεῖν τούτῳ, καθάπερ ὑπ' αὐτῷ τῷ σκάνεος ἅπαντος· τῷ δ' ἀλόγω μέρεος, τὸ μὲν θυμοειδὲς, περὶ τὰν καρδίαν. Τὸ δ' ἐπιθυμητικὸν, περὶ τὸ ἧπαρ. quod & in Timæo suo ipse fusiùs pertractavit. Vide ad *l.*2. § 13. Sed & Galen. *de dogmat. Hip. & Plat. l.*6. *c.*2. & Apul. *de Plat. dogmat.* Suffragari Stoicis, Lipsio in Stoic. Physiol. *l.* 3. *c.*18. existimatur Hippocrates; cujus ista ex libello *de corde* profert. Γνώμη γὰρ ἡ τοῦ ἀνθρώπου πέφυκεν ἐν τῇ λαιῇ κοιλίῃ, καὶ ἄρχει τῆς ἄλλης ψυχῆς. Is locus forsan & Sylburgium in eundem errorem induxit; qui in *notis ad Clem. Alex.* de Hippocrate idem affirmat. Verùm contrariam planè partem ex professo tenet & tuetur Hippocrates; (prout & Tertullianus verè dixit.) hæc enim ipsius ex tractatu *de sacro morbo* ipsissima sunt verba; Κατὰ ταῦτα νομίζω τὸν ἐγκέφαλον δύναμιν πλείστην ἔχειν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. οὗτος γὰρ ἡμῖν ἐστι τῶν ἀπὸ τοῦ ἠέρος γινομένων ἑρμηνεὺς, ἢν ὑγιαίνων τυγχάνῃ. τὴν δὲ φρόνησιν αὐτῷ ὁ ἀὴρ παρέχεται. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ καὶ τὰ οὔατα, καὶ ἡ γλῶσσα, καὶ αἱ χεῖρες, καὶ οἱ πόδες, οἷα ἂν ὁ ἐγκέφαλος γινώσκῃ, τοιαῦτα ὑπηρετοῦσι. γίνεται γὰρ παντὶ τῷ σώματι τῆς φρονήσιος, ὡς ἂν μετέχῃ τοῦ ἠέρος, ἐς δὲ τὴν σύνεσιν, ὁ ἐγκέφαλός ἐστιν ὁ διαγγέλλων. Et paulò post: Διότι φημὶ τὸν ἐγκέφαλον εἶναι τὸν ἑρμηνεύοντα τὴν ξύνεσιν· αἱ δὲ φρένες ἄλλως ὄνομα ἔχουσι τῇ ψυχῇ κεκτημένον, καὶ τῷ νόμῳ, τῷ δὲ ὄντι οὐκ, οὐδὲ τῇ φύσει, οὐδὲ οἶδα ἔγωγε, τίνα δύναμιν ἔχουσιν αἱ φρένες, ὥστε φρονέειν τε καὶ νοεῖν. ἐπεὶ αἰσθάνονταί γε οὐδενὸς πρότερον τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων· ἀλλὰ μάτην τοῦτο τὸ ὄνομα ἔχουσιν καὶ τὴν αἰτίην· ὥσπερ τὰ πρὸς τῇ καρδίῃ, ἅπερ ὦτα καλέεται, οὐδὲν εἰς τὴν ἀκοὴν ξυμβαλλόμενα· Λέγουσι δέ τινες, ὡς φρονέομεν τῇ καρδίῃ, καὶ τὸ ἀνιώμενον τοῦτό ἐστι, καὶ τὸ φροντίζον. τὸ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει. ἀλλ' ἡ καρδίη αἰσθάνεταί τε μάλιστα καὶ αἱ φρένες. τῆς μέντοι φρονήσεως οὐδετέρῳ μέτεστιν· ἀλλὰ πάντων τουτέων ὁ ἐγκέφαλος αἴτιός ἐστιν. Hæc prolixiùs paulò transcribenda censui, quò Hippocratis in controversia ista quæ fuerit sententia, liquidiùs posset innotescere. Nam *de corde libelli*, nec Galeno, nec Erotiano mentio ulla in recensione operum medici principis illius: itaq; nec ad illum autorem referendum statuit Anutius Fæsius, quo nemo quisquam de Hippocrate ampliora meritus videtur. Stoicorum verò non tam sententiam ridet Galen. quàm frivola ac nugatoria prorsus à Chrysippo ad eam statuminandam adducta argumenta; quæ ille reverâ, cùm non immeritò exagitat, tum fusissimè etiam solidissiméque refutat, *de Hippocr. ac Platon. dogmat. l.*2. Adducit & Stoicis consentientes Lipsius, Ausonium in *Monosyllab.*

Mens, quæ cœlesti sensu rigat emeritum cor.

Cor vegetum, mundi instar habens, animæ vigor & vis.

Et Lucretium *l.* 3.

Consilium,

Consilium, quod nos animum mentemq; vocamus,
Idque situm mediâ regione in pectoris hæret.

Adducit & Gregorium Nyssenum Sylburgius; cujus in *orat.* 1. *in fest. Pasch.* hæc sunt: Ἑστία τις ὅτι τοῦ νοῦ ἡ καρδία· ἐν ταύτῃ γὰρ τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι πιστεύεται. Verùm Gregor. Nyss. *in lib. de opific. hom. c.* 12. & 14. oppugnat eos exagitatq; qui vel in corde vel in capite sedem mentis constituunt, & per corpus totum diffusam contendit. Δεῖξαι ἡμῖν ὁ λόγος προέθετο τὸ, μὴ μέρει τινὶ τοῦ σώματος ἐνδεδέσθαι τὸν νοῦν· ἀλλὰ παντὸς κατὰ τὸ ἴσον ἐφάπτεσθαι, καταλλήλως τῇ φύσει τοῦ ὑποκειμένου μέρους ἐνεργοῦντα τὴν κίνησιν. Et, Σιγάτω τοίνυν πᾶσα στοχαστικὴ ματαιολογία τῶν μορίοις τισὶ σωματικοῖς τὴν νοητὴν ἀποκλειόντων ἐνέργειαν. ὧν οἱ μὲν ἐν καρδίᾳ τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι τίθενται διὰ τὸ δοκεῖν πως τὴν μέσην τοῦ παντὸς σώματος ἐπέχειν χώραν αὐτὴν ὡς τῆς προαιρετικῆς κινήσεως εὐκόλως ἐκ τοῦ μέσου πρὸς ἅπαν μεριζομένης τὸ σῶμα, καὶ οὕτως εἰς ἐνέργειαν προϊούσης. οἱ δὲ τῷ ἐγκεφάλῳ τὸν νοῦν ἐνιδρῦσθαι φασίν· ὥσπερ ἀκρόπολίν τινα τοῦ παντὸς σώματος τὴν κεφαλὴν δεδομένην παρὰ τῆς φύσεως λέγοντες ἐνοικεῖν δὲ ταύτῃ, καθάπερ τινὰ βασιλέα τὸν νοῦν, οἷόν τισιν ἀγγελιαφόροις, ἢ ὑπασπισταῖς, τοῖς αἰσθητηρίοις ἐν κύκλῳ δορυφορούμενον. In posteriore hoc sensu è nostris collocandi, Clem. Alex. *Pædagog. l.* 1. *c.* 2. ἐνθρονίζεται δὲ ὁ λογισμὸς ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ. & *Strom. l.* 5. adductis Mosis verbis ex *Genes. c.* 2. *v.* 7. Ψυχὴν δὲ τὴν λογικὴν ἄνωθεν ἐμπνευσθῆναι ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πρόσωπον· ἐνταῦθα γὰρ ἱδρῦσθαι τὸ ἡγεμονικόν. Ambros. *hexaem. l.* 6. *c.* 9. *Caput tanquam arcem, in qua regalis habitet sapientia, juxta dictum propheticum. Ipsa siquidem mens, quasi in aula imperiali illic locata est, secundùm plurimorum sententiam, & maximè Solomonis.* Idem *de Noe & Arc. c.* 7. & loco superiore: *Non immeritò igitur huic quasi consultori suo cætera membra famulantur, & circumferunt illud servili gestamine sicut numen, atque in sublime locatum vehunt. unde censoriâ potestate quò vult dirigit quorundam obsequia famulorum, & præcepta singulis obeunda decernit. Videas imperatori suo singula gratuito stipendio militare. alia portant, alia pascunt, alia defendunt, & ministerium suum exhibent; parent ut principi, ancillantur ut domino. indè velut quædam procedit tessera, quam debeant pedes obire regionem; quæ militiæ munia manus consummandis operibus exequantur; quam venter abstinendi vel edendi formam teneat disciplinæ.* Synesius item *de provid. orat.* 1. *infrà ad* § 22. exhibendus. Philonem enim quod attinet, quem Clementi σύμψηφον opinati sunt Hœschel. & Sylburg. nec quicquam hìc statuit, & aliò potiùs, eodem nempe, quò Nyssenus, inclinat. Siquidem in *lib. de sacrif. Cain, & Abel,* ad quem locum illi digitum intendunt. Ubi ἐγκέφαλον ἢ καρδίαν nusquam altari imposita legi dixerat: rationem subjungit, ἐπεὶ ἐν τῷ ἑτέρῳ τούτων τὸ ἡγεμονικὸν ἀνωμολόγηται. *in altero,* inquit, *in utro,* non dicit. nec ambiguè minùs eadem de re loquitur, in *lib. de Caini insidiis.* Vide *ad l.* 5. § 27. nam in *lib. de insomn.* perstringit eos, qui vel istam vel illam ei sedem assignant. Ποῦ δὲ ἐμπεφώλευκε νοῦς αὐτῶν; ἆρα οἶκον κεκλήρωται; Οἱ μὲν γὰρ τὴν ἀκρόπολιν ἐν ἡμῖν ἀνιέρωσαν αὐτῷ τὴν κεφαλὴν, περὶ ἣν καὶ αἰσθήσεις λοχῶσιν· εἰκὸς εἶναι νομίσαντες ἐγγὺς, οἷα μεγάλου βασιλέως, ἐφεστάναι τοὺς δορυφόρους. οἱ δ' ὑπὸ καρδίας αὐτὸν ἀγαλματοφορεῖσθαι διανοηθέντες, γνωσιμαχοῦσιν. Ipse quid? *lib. de agricult.* Τὸ μὲν ἄτμητον ὅλον δι' ὅλων ἐαθὲν, ἐπεφημίσθη νοῦς. *Mentem totam per totum corpus diffundi* affirmat: prout & Nyssenus, ubi ex professo argumentum hoc pertractat. unde forsan suspicio oboriri possit, non esse Nysseni γνήσιον fœtum, *orationem* illam *panegyricam.* Joan. Chrysost. itidem *cordis sedem* assignare animæ videatur, si fragmentum illud quod ex *oratione in Susannam* Hœschelius edidit, spectemus Ἔστι γὰρ, inquit, ἡ ψυχὴ καθάπερ παρθένος ἐν θαλάμῳ τινὶ, ἐν μέσῃ τῇ καρδίᾳ ἡσυχάζουσα, καὶ ὑπὸ τῶν πέντε αἰσθήσεων, ὥσπερ ὑπό τινων θεραπαινίδων δορυφορουμένη. Verùm ipse περὶ τοῦ ἀκαταλήπτου, *orat.* 5. nihil in hoc negotio certò statui posse contendit. Ὅπως ἡμῖν ἐστὶν ἐν τῷ σώματι, οὐδὲ τοῦτο ἴσμεν εἰπεῖν. τί γὰρ ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν; ὅτι παρεκτείνεται τῷ τοῦ σώματος ὄγκῳ; σωμάτων γὰρ ἴδιον τοῦτο.—ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι, ἀλλ' ἐν μέρει τινὶ συνέσταλται. οὐκοῦν ἀνάγκη νεκρὰ τὰ λοιπὰ γίνεσθαι μέρη· τὸ γὰρ ἄψυχον πάντως νεκρόν. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτό ἐστιν εἰπεῖν· ἀλλ' ὅτι μέν ἐστιν ἐν τῷ σώματι ἴσμεν, τὸ δὲ πῶς, οὐκ ἴσμεν. Vide in eandem mentem & Lactant. *de opific. Dei c.* 16.

Μὴ περὶ | Vide *l.* 2. § 2. sic *infrà* § 32. κενὰ σπουδάς.

Μηδὲ κατεντείνου | *Nè vehementiùs contendas te.* quemadmodum Naso *Pont. l.* 1. *eleg.* 6.

Non libet in tales animum contendere curas.

vel etiam, *nè in adversum contendas. nè obnitaris,* fato nimirum, ac dispositioni divinæ. Sed illud potiús. ut *infrà* § 32. πόσοι κατενταθέντες & *lib.* 6. § 24. μήτι κατεντεινόμενος. & *l.* 12. § 27. ὡς ἐντελὲς πᾶν τὸ κατεντεινόμενον.

Ὅρα τὰ πράγματα | Senec. *epist.* 104. (ex Mar. *Æn. l.* 6.

Terribiles visu formæ, letúmque labórque?

Minimè quidem, si rectis oculis intueri illa possit, & tenebras perrumpere. Multa per noctem habita terrori, dies vertit ad risum. cur timeat laborem vir, mortem homo? & *epist.* 110. *Tanti putemus oculos intendere: jam apparebit, quàm brevia, quàm incerta, quàm tuta timeantur.* Vide *ad l.* 2. § 12. & *l.* 7. § 67.

Ὡς ἀνὴρ | Quod *supr. l.* 2. § 5. ὡς ἄῤῥην. Epictet. *dissert. l.* 1. *c.* 2. Pugil quidam cùm de vita periclitaretur, nisi membrum virile chirurgi manu abscin-

abſcinderetur; ſuadente fratre philoſopho ut id fieri permitteret, recuſavit, obfirmatóq; animo eſt mortuus. Percontante autem quodam, quomodò id feciſſet, *ut philoſophus*, an *ut athleta* reſponſum eſt, Ὡς ἀνήρ. *Ut vir.* Euripid. *Cyclope.*

—— ἀλλ' ὅπως ἀνὴρ ἔσῃ.
—— *ut vir ſis, vide.*

(quod uno verbo Hebræi התאוששו Eſaiæ *c.* 46. *v.* 8. & Græci, ἀνδρίζεσθε. Apoſt. *ad Cor. ep.* 1. *c.* 16. *v.* 13.) Idémque *Philoctete*, à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 29. & Dione Pruſ. *orat.* 59. laudatus, unde ſuppleri poteſt, quod Ariſtoteles omiſerat *ethic. Nicom. l.* 6. *c.* 8. & *Eudem. l.* 5. *c.* 8. contrà planè quàm Lambinus cenſuit,

Τὺς γὰρ περισσὺς καὶ τι πράσσοντας πλέον
Τιμῶμεν, ἄνδρας τ' ἐν πόλει νομίζομεν.

quod μεταφράζων Dio, τοὺς γὰρ φανερὺς, inquit, καὶ πλείονα ἄλλων τολμῶντας, σχεδὸν τούτους ἅπαντες θαυμάζομεν, καὶ τῷ ὄντι ἄνδρας ἡγούμεθα. quaſi reliqui, nomine tenùs tantùm ſint *viri*. Cicero in *Bruto*, § 250. *Vidi Mitylenis nuper virum, atque, ut dixi vidi planè virum.* Senec. *ep.* 98. *Reſtituamur, ut poſſimus dolores, quocunque modo corpus invaſerint, perferre, & fortunæ dicere; Cum viro tibi negotium eſt; quære quem vincas.* Æmylius apud Livium *l.* 45. *Is demum vir erit, cujus animum nec proſpera flatu ſuo efferet, nec adverſa infringet.* Senec. item *de ſap. conſtant. c.* 1. *Tantum inter Stoicos & cæteros ſapientiam profeſſos intereſſe, quantum inter fœminas & mares, non immeritò dixerim.* Et mox: *Stoici virilem ingreſſi viam.* Et Lucian. de ſectis: Ἤκουον ἀλλήλων λεγόντων, ὡς οἱ μὲν Ἐπικούρειοι φιλήδονοί εἰσιν οἱ Περιπατητικοὶ δὲ, φιλόπλουτοι οἱ Πλατωνικοὶ δὲ, φιλόδοξοι· περὶ δὲ τῶν Στωικῶν πολλοὶ ἔφασκον, ὅτι ἀνδρώδεις. indè Laërt. *l.* 6. *initio.* Τὴν Στωικὴν ἀνδρωδεστάτην dixit. Quin & Arceſilaus interrogatus quì fieret, ut ab aliis ſectis ad Epicureos multi deficerent, ab Epicureis nulli ad cæteros deſciſcerent, reſpondit, Ἐκ μὲν γὰρ ἀνδρῶν γάλλοι γίνονται· ἐκ δὲ γάλλων ἄνδρες οὐ γίνονται. *Quia ex viris Spadones* (qui & *evirati*) *ex Spadonibus verò viri neutiquam fiant.* De Xenocrate Laërt. *l.* 4.

Ὁ πάντα πάντῃ Ξενοκράτης ἀνὴρ γεγώς.

Contrà de Antonio Plutarch. ἔνθα δὴ φανερὸν αὑτὸν ἐποίησεν, οὔτε ἄρχοντος, οὔτε ἀνδρὸς, οὔτε ὅλως ἰδίοις λογισμοῖς διοικούμενον. Ennius apud Cicer. *offic. l.* 1. §. 61.

Vos etiam juvenes animos geritis muliebres,
Illáq; virgo viri.——

De Alcibiade Pherecrates, referente Athenæo, *lib.* 12.

Οὐκ ὢν ἀνὴρ γὰρ Ἀλκιβιάδης, ὡς δοκεῖ,
Ἀνὴρ ἁπασῶν τῶν γυναικῶν ἐστι νῦν.
Nec vir putatus Alcibiades antehac,
Vir ſubitò factus fœminarum eſt omnium. Grot.

vel ad mentem forſan poetæ propiùs,

Nunc Alcibiades, cùm nè vir quidem ſiet,
Factus videtur mulierum vir omnium.

ut ſit oxymoron, omnium eſſe mulierum virū eum, qui nè vir quidem ſit. Vide ad *l.* 3. §. 16. ἀνδρογύνων. Verùm iſtud in ſenſum obſcœniorem dictum. Alexander Moloſſus, cùm in Italiam tranſiret, dixiſſe fertur, ſe quidem *ad Romanos ire, quaſi* ἀνδρωνῖτιν, *Macedonem iſſe ad Perſas, quaſi* γυναικωνῖτιν. Gell. *l.* 17. *c.* 21. Diogenes itidem Lacedæmone Athenas proficiſcens, in itinere quónam concederet percontanti, reſpondit, Ἐκ τῆς ἀνδρωνίτιδος εἰς τὴν γυναικωνῖτιν. *Ex andronitide in gynæceum.* Quanquam & Spartanis ipſis *virilitatis* nomen ægrè ſatìs & gravatim impertitus videtur. Siquidem interrogatus, ποῦ τῆς Ἑλλάδος ἴδοι ἀγαθοὺς ἄνδρας; *quanam in regione Græciæ viros bonos vidiſſet*, reſpondit, Ἄνδρας μὲν οὐδαμοῦ· παῖδας δὲ ἐν Λακεδαίμονι. *Viros quidam nuſquam: pueros autem Lacedæmone.* Idémque cùm in Olympia præco proclamaret, Νικᾷ Διώξιππος ἄνδρας. *Vincit viros Dioxippus.* ὁ μὲν δὴ ἀνδράποδα· ἄνδρας δὲ ἐγώ. *Ille verò*, inquit, *mancipia: at ipſe viros.* Laërt. *l.* 6.

Τὰ πράγματα οὐχ ἅπτεται τῆς ψυχῆς] Idem *l.* 5. § 19.

Ἀλλ' ἔξω ἕστηκεν ἀτρεμοῦντα] Ità *l.* 9. §. 15. ἔξω θυρῶν ἕστηκεν. & *l.* 11. § 11. οὐκ ἔρχεται ἐπὶ σε.

Αἱ δὲ ὀχλήσεις ἐκ μόνης τῆς ἔνδον ὑπολήψεως] Idem *l.* 8. § 47. niſi quod hîc ὑπόληψις, i. e. *opinio*, ut Senec. *epiſt.* 76. ibi κρίμα & δόγμα, i. e. *decretum*, ut idem *epiſt.* 95. dicitur. Cicero Stoicum agens *Tuſcul. l.* 3. *c.* 25. *Opinione turbamur: nam & metus opinio magni mali impendentis; & ægritudo eſt opinio magni mali præſentis; & quidem recens opinio talis mali, ut in eo rectum videatur angi: id autem eſt, ut is qui doleat, oportere opinetur ſe dolere.*

Πάντα ταῦτα ὅσα ὁρᾷς, ὅσον οὐδέπω μεταβαλεῖ] Idem *l.* 7. § 23. Vide & *l.* 2. § 12. Seneca *epiſt.* 71. *Quid enim mutationis periculo exemptum eſt? non terra, non cœlum, non totus hic rerum omnium contextus, quamvis Deo agente ducatur. non ſemper tenebit hunc ordinem; ſed illum ex hoc curſu aliquis dies dejiciet. certis eunt cuncta temporibus: naſci debent, creſcere, extingui. Quæcunque vides ſup a nos currere, & hæc quibus innixi atque impoſiti ſumus, veluti ſolidiſſimis, carpentur ac d ſinent. nulli n n ſenectus ſua eſt. inæqualibus iſta ſpa iis eódem atura demittit.*

Καὶ οὐκ ἔτι ἔσῃ] *non erunt ampliùs.* id ſcil. quod priùs fuerant. Vide *l.* 11. § 35.

Ὁ κόσμος, ἀλλοίωσις] hoc eſt, ἐν διηνεκεῖ ἀλλοιώσει. ut *l.* 6. § 19. ità Plato in *Theæt.* τὸ πᾶν κίνησις, καὶ ἄλλο παρὰ τοῦτο οὐδέν. quod mox e plicans, dicit, πάντα ἀεὶ κινεῖσθαι &, πάντα ἀεὶ γίγνεσθαι.

γνεῶς. quod Hippocrates *de diæt. l.* 1. Ξυμμισγόμενα καὶ διαλυόμενα ἀλλοιοῦται. Vide *ad l.* 10. § 7. Tertull. *de pallio c.* 2. *Certè habitum vertere naturæ solitus solenne munus est. fungitur & ipso mundus iste, quem incumbimus. metatio certè nostra, totum versiforme est. dies & nox invicem vertunt. Sol stationibus annuis, Luna modulationibus menstruis variat. Syderum distincta confusio interdum dejicit aliquid, interdum resuscitat. cœli ambitus, nunc subdivo splendidus, nunc nubilo sordidus : aut imbres ruunt, aut siqua missilia cum imbribus, dehinc substillum, & denuo sudum. Sic & mari fides infamis, dum & flabris æquè mutantibus, de tranquillo probum, de flustris temperatum, & extemplo de decumanis inquietat. Sic & terram si recenseas temporatim vestiri amantem, propè sis eandem negare, memor viridem cùm conspicis flavam, mox visurus & canam. Cæteri quoque ejus ornatus siquid, non aliud ex alio mutant, & montium scapulæ decurrendo, & fontium venæ cavillando, & fluminum viæ abhumando. mutavit & totus mundus aliquando, aquis omnibus obsitus. Sed & enatando rursus in forma : mutavit rursus orbis, alius idem.* Vise sis eundem argumentum idem pereleganter prosequentem, *de resurrect. carn. c.* 12. Vide & *l.* 2. § 3. & *l.* 8. § 6.

Ὁ βίος ὑπόληψις | *Vita tota in opinione consistit.* quod *l.* 2. § 15. πᾶν ὑπόληψις.

§ 4. Τὸ νοερὸν ἡμῖν κοινὸν | quod *suprà l.* 3. § 4. συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν. Et adhuc plenius, *l.* 9. § 8. Εἰς τὰ λογικὰ ζῶα μία νοερὰ ψυχὴ μεμέρισται.

Ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις | Idem *supr.* § 3. Vide ad *l.* 3. § 11. *Epictet. l.* 3. *c.* 24. ὅτι ὁ κόσμος ἐστὶ μία πόλις ἐστὶ καὶ ἡ οὐσία, ἐξ ἧς δημιουργεῖται, μία. Tertull. *apolog. c.* 38. *Unam omnium rempublicam agnoscimus mundum.* Cicer. *paradox.* 2. *Exilium non est eis terribile, qui omnem orbem terrarum unam urbem esse ducunt.*

Τίνος γὰρ ἄλλου — κοινοῦ πολιτεύματος ;] nullius certè alius homines indiscriminatim universi. at Christicolas alius, τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. uti Paulus *ad Philip. c.* 3. *v.* 20.

Ἐκεῖθεν | de communi isto animarum rationalium fonte, idem ferè *l.* 9. § 8. hoc est, quod *l.* 2. § 4. dixerat, esse *mentem* cujusque τοῦ τὸν κόσμον διοικοῦντος ἀπόῤῥοιαν. *defluxum quendam mentis mundi gubernatricis.* Vide *infrà* § 40.

Ἀπὸ πηγῆς τινος | Arnob. *l.* 2. ex Stoicorum an Platonicorum sententiâ ; *Uno ex fonte omnium nostrûm defluunt animæ.*

Οὐδὲν ἐκ τοῦ μηδενὸς ἔρχεται· ὥσπερ μηδ' εἰς τὸ οὐκ ὂν ἀπέρχεται. | Ità *l.* 5. § 13. Contrà quàm Eurip. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 12.

—τὸ μηδὲν εἰς οὐδὲν ῥέπει.
—*nil quod erat, in nil abit.*

& quàm Tertull. *advers. Hermog. Omnia ex nihilo edita, in nihilum perventura.* Pers. *Sat.* 3.

——*gigni*
De nihilo nihil ; in nihilum nil posse reverti.

Philo *de mundo.* Ὥσπερ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος οὐδὲν γίνεται, οὐδ' εἰς τὸ μὴ ὂν φθείρεται. ἐκ τοῦ γὰρ οὐδαμῆ ὄντος ἀμήχανόν ἐστι γενέσθαι τί. τότε ὂν ἐξαπολέσθαι, ἀνήνυστον καὶ ἄπαυστον. Qui locus Ludov. Nagoralæ vitii suspectus habetur. itaque legi postulat pro ἀνήνυστον, ἀνήπυστον, & ἄπιστον pro ἄπαυστον. Ocellus Lucan. *de univers. c.* 1. § 11. Ἀμήχανον γὰρ τὸ ὂν ἐκ τῶν μὴ ὄντων ἀπολέσθαι, ἢ εἰς τὸ μὴ ὂν ἀναλυθῆναι. Epicurus pariter *epist. ad Herodotum* apud Laërt. *l.* 10. Πρῶτον μὲν, ὅτι οὐδὲν γίνεται ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, πᾶν γὰρ ἐκ παντὸς ἐγίνετ' ἂν, σπερμάτων γε οὐδὲν προσδεόμενον. καὶ εἰ ἐφθείρετο δὲ τὸ ἀφανιζόμενον εἰς τὸ μὴ ὄν, πάντα ἂν ἀπολώλει τὰ πράγματα, οὐκ ὄντων εἰς ἃ διελύετο. Quod Lucretius Epicuri μυσταγωγὸς καὶ ἑρμηνεὺς *lib.* 1.

Principium hinc quojus nobis exordia sumet :
Nullam rem è nihilo gigni ; nil posse creari
De nihilo.—

Et mox: *Nam si de nihilo fierent ; ex omnibu' rebus*
Omne genus nasci posset, nil semine egeret.

Sed & Democritus apud eund. *l.* 9. Μηδέν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γίνεσθαι, μηδὲ εἰς τὸ μὴ ὂν φθείρεσθαι. Aristoteles etiam *physic. l.* 1. *c.* 4. Τὸ γινόμενον ἐκ τῶν μὴ ὄντων γίνεσθαι ἀδύνατον. περὶ γὰρ ταύτης ὁμογνωμονοῦσι τῆς δόξης πάντες οἱ περὶ φύσεως. Et rursus *c.* 8. Κοινὴ δόξα τῶν φυσικῶν, οὐδὲν γίνεσθαι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος. & *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 3. Ὃ μάλιστα φοβούμενοι διετέλεσαν οἱ πρῶτοι φιλοσοφήσαντες, τὸ ἐκ μηδενὸς γίνεσθαι προϋπάρχοντος. Atque huc pertinet, quod de priscis philosophis idem *Physic. l.* 1. *c.* 8. Οἱ κατὰ φιλοσοφίαν πρῶτοι ζητοῦντες τὴν ἀλήθειαν, — φασὶν οὔτε γίνεσθαι τῶν ὄντων οὐδὲν, οὔτε φθείρεσθαι. neq; enim simpliciter, aut produci aut corrumpi quicquam, ei negabant; sed nihil aut è nihilo produci, aut in nihilum evanescere; verùm substantiam ipsam semper manere, novis affectibus sibi invicem succedentibus, asserebant. quod & Aristot. ipse agnoscit, τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ *l.* 1. *c.* 3. Τῶν δὴ πρώτων φιλοσοφησάντων οἱ πλεῖστοι τὰς ἐν ὕλης εἴδει μόνον ᾠήθησαν ἀρχὰς εἶναι πάντων. ἐξ οὗ γάρ ἐστιν ἅπαντα τὰ ὄντα, καὶ ἐξ οὗ γίγνεται πρώτου, καὶ εἰς ὃ φθείρεται τελευταῖον, τῆς μὲν οὐσίας ὑπομενούσης, τοῖς δὲ πάθεσι μεταβαλλούσης, τοῦτο στοιχεῖον καὶ ταύτην τὴν ἀρχήν φασιν εἶναι τῶν ὄντων καὶ διὰ τοῦτο, οὔτε γίνεσθαι οὐδὲν οἴονται, οὔτε ἀπόλλυσθαι, ὡς τῆς τοιαύτης φύσεως ἀεὶ σωζομένης. Itaque Cicero *de divinat. l.* 2. § 37. *Non ergò omnium interitus atque obitus natura conficiet: & erit aliquid, quod aut ex nihilo oriatur, aut in nihilum subitò occidat. quis hoc physicus dixit unquam?* De posteriore membro Vide *l.* 11. § 35. Vide & *l.* 8. § 18. & *l.* 10. § 7.

§ 5. Ὁ

§ 5. Ὁ θάνατος τοιοῦτος, οἷον γένεσις | Siquidem, ut Aristot. *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 3. Ἔστιν ἡ θατέρου γένεσις ἀεὶ, ἐπὶ τῶν ὄντων, ἄλλου φθορά· καὶ ἡ ἄλλου φθορὰ, ἄλλου γένεσις. *Generatio unius, corruptio alterius; & corruptio unius, generatio alterius.* At Apollonius Tyan. *epist.* 66. Θάνατος οὐδεὶς οὐδενὸς, ἢ μόνον ἐμφάσει. καθάπερ οὐδὲ γένεσις οὐδενὸς, ἢ μόνον ἐμφάσει· τὸ μὲν γὰρ ἐξ οὐσίας τραπὲν εἰς φύσιν, ἔδοξε γένεσις· τὸ δὲ ἐκ φύσεως, εἰς οὐσίαν κατὰ ταυτὰ, θάνατος. οὔτε γιγνομένου κατ᾽ ἀλήθειάν τινος, οὔτε φθειρομένου ποτέ· μόνον δὲ ἐμφανοῦς ὄντος, ἀοράτου τε ὕστερον, τοῦ μὲν διὰ παχύτητα τῆς ὕλης, τοῦ δὲ διὰ λεπτότητα τῆς οὐσίας, οὔσης μὲν ἀεὶ τῆς αὐτῆς, κινήσει δὲ διαφερούσης καὶ στάσει. Porphyrius apud Stob. *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 40. ex Pythagoreorum sententia, Τὸν δικαίως ἀναιρεῦντα, πρὸς τὸ ἀποθνήσκον τοῦτον τὸν λόγον ἔχειν, ὃν ὁ γεννῶν ἔχει πρὸς τὸ γεννώμενον. ἑκατέραν γὰρ εἶναι τῆς ψυχῆς μεταβολὴν τὴν μὲν εἰς σῶμα, γένεσιν· τὴν δὲ ἀπὸ σώματος, θάνατον.

Φύσεως μυστήριον] Ità *l.* 2. § 12. φύσεως ἔργον. Senecæ *excerpt. Morieris. ista hominis natura est, non pœna.*

Σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων εἰς ταὐτά | deesse videntur voces aliquot, necessariò supplendæ, ut sensus sit integer. [καὶ διάκρισις] εἰς ταὐτά. vel ut *l.* 10. § 7. [καὶ διάλυσις] εἰς ταὐτά. Ità Aristot. *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 1. Συνιόντων καὶ διαλυομένων (τῶν στοιχείων) ἡ γένεσις συμβαίνει καὶ ἡ φθορά. Et *c.* 2. γίνεσθαι καὶ φθείρεσθαι συγκρινόμενα καὶ διακρινόμενα. Ibidémq; Democritus & Leucippus, διακρίσει, καὶ συγκρίσει, γένεσιν καὶ φθοράν, definiunt. Empedocli quoq; ὅτι φύσις οὐδενός ἐστιν, Ἀλλὰ μόνον μίξις τε διάλλαξίς τε μιγέντων. quod idem & τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, *l.* 4. *c.* 1. reperitur. de quo tamen videatur Plutarchus *adv. Colot.* Epictet. *lib.* 4. *c.* 7. Ἀλλ᾽ ἤδη καιρὸς ἀποθανεῖν. μὴ τραγῴδει τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ εἰπὲ ὡς ἔχει. ἤδη καιρὸς τὴν ὕλην, ἐξ ὧν συνῆλθεν, εἰς ἐκεῖνα πάλιν ἀναλυθῆναι. καὶ τί δεινόν; τί μέλλει ἀπόλλυσθαι τῶν ἐν τῷ κόσμῳ; τί γενέσθαι καινὸν, παράλογον; Vide *l.* 5. § 4. & 13. & *infr.* § 30. & *l.* 7. § 50. & *l.* 8. § 18.

Ἐφ᾽ ὧν ἄν τις αἰσχυνθείη | οὐ γὰρ τὸ πυρέττειν αἰσχρὸν, οὐδὲ τὸ ἀποθνήσκειν. Dio Pruf. *orat.* 33. & Marc. *l.* 12. *c.* 23. ἡ κατάπαυσις τοῦ βίου οὐ κακὸν, ὅτι οὐδὲ αἰσχρόν.

Οὔτε παρὰ τὸ ἑξῆς τοῦ νοεροῦ ζώου | quia scil. est θνητὸν ζῶον *supr.* § 3. Itaque Anaxagoras, nunciatâ filii morte; ᾔδειν, ὅτι θνητὸν ἐγέννησα υἱόν. Plut. *ad Apollon.* & *de mansuet.* vel, ut idem *de tranquil.* & Galen. *de dogm. Hippocr. & Plat. l.* 4. *c.* 13. ᾔδειν θνητὸν γεννήσας. vel etiam ut Laërt. *l.* 1. qui liberos plures simul amissos refert, ᾔδειν αὐτοὺς θνητοὺς γεννήσας. Et Ælian. *lib.* 3. *cap.* 2. ᾔδειν θνητοὺς γεγεννηκότας. ubi tamen legendum γεγεννηκὼς, ex Dion. Pruf. *orat.* 37. & Epictet. *dissert. l.* 3. *c.* 24. Cicer. *Tuscul. l.* 3. *Sciebam me genuisse mortalem.* Val. Max. *l.* 5. *c.* 10. *Ego illum ex me natum sciebam esse mortalem.* At turpissimè ac scelestissimè hominis monstrum merum Gallienus ille Imperatoris nomine indignus, qui (ut refert Trebellius) ubi de Valeriano patre comperit, quòd à Persis captus esset, id quod philosophorum optimus de filio amisso dixisse fertur, *sciebam me genuisse mortalem*, de patre dixit Imperatorum pessimus, *sciebam patrem meum esse mortalem.* ità cùm patris miserias ludibrio haberet, non defuit tamen Annius Cornicula, qui eum quasi *constantem principem* laudaret. Cæterùm, quod Sen. *epist.* 99. *Cui nasci contigit, mori restat.* & *epist.* 30. *Vivere noluit, qui mori non vult. vita enim cum exceptione mortis data est.*

Οὐδὲ παρὰ τὸν λόγον τῆς παρασκευῆς | quia, ἡ τοῦ σώματος σύγκρισις εὔσηπτος. *l.* 2. § 17. Et, ut Epictetus *infr.* § 14. ψυχάριον εἶ βαστάζον νεκρόν. Senec. *ad Marc. c.* 11. *Mortalis nata es; mortales peperisti. putre ipsa fluidúmque corpus, & casibus morbísque repetita, sperâsti tam imbecillâ materiâ solida & æterna gestâsse? Et mox: Quid est homo? quodlibet quassum vas, & quodlibet fragile. jactatu, non tempestate magnâ, ut dissiperis, est opus. ubicunque arietaveris, solveris. Quid est homo? imbecillum corpus & fragile, nudum, suapte naturâ inerme, alienæ opis indigens, ad omnem fortunæ contumeliam projectum: cùm benè lacertos exercuit, cujuslibet feræ pabulum, cujuslibet victima: ex infirmis fluidísque contextum; frigoris, æstûs, laboris impatiens: ipso rursus situ & otio iturum in tabem: alimenta metuens sua; quorum modò inopiâ, modò copiâ rumpitur: anxiæ solicitæque tutelæ; precarii spiritûs & malè hærentis.* Plut. *ad Apollon.* Τί δὲ θαυμαστὸν, εἰ τὸ τμητὸν τέτμηται, εἰ τὸ τηκτὸν τέτηκται, εἰ τὸ καυστὸν κέκαυσται, εἰ τὸ φθαρτὸν ἔφθαρται; Augustinus jam morti propinquus, acceptis cladibus, quæ per barbarorum incursiones passim contigerant, sapientis cujusdam sententiâ se consolabatur dicens; *Non erit magnum, quod cadunt ligna & lapides, & moriuntur mortales.* Posidon. in *vit. Aug.*

§ 6. Ταῦτα οὕτως | Abrupta ista; nec cum prioribus cohærentia, & ἀκέραια insuper. Monitum continent & munimentum adversùs injurias & contumelias ab improbis illatas: *Talia*, inquit, *ab istiusmodi perpetrari solenne est.* Senec. *Excerpt. Malè de te loquuntur homines. sed mali. moverer, si judicio hoc facerent. nunc morbo faciunt. faciunt, quod solent. quibusdam enim canibus sic innatum est, ut non pro feritate, sed pro consuetudine latrent.* Ista autem cum præcedentibus malè conferruminavit editor ille Lugdunensis.

Ἐξ ἀνάγκης | *aliter nequeunt.* Gregor. Naz. *de pace orat.* 3. Κακῶς λέγουσιν, ἐπειδὴ καλῶς οὐκ ἔμαθον. Quod idem apud Laërtium *l.* 2. Socrates. Sed & Leotychides Aristonis Laco, apud Plut. in *apophth.* Οὐ θαυμάζω· καλῶς γὰρ λέγειν οὐδεὶς ἂν

αὐτῷ συνηθείη. Senecæ *excerpt. Malè de te loquuntur. Benè nesciunt loqui.* Ità *sup.* § 3. Ἄκοντες ἁμαρτάνουσι. Et *l.* 8. § 12. ἀναγκάζονται οὕτως ποιεῖν. Et *l.* 10. §. 29. βιάζεται. Pari modo ille apud Epicharmum in *Hercul. fur.* se excusat, referente Eustrat. *in Aristot. ethic. l.* 3. *c.* 5.

Ἀλλὰ μὰν ἐγὼ ἀναγκαίως ταῦτα πάντα ποιέω.

Hæc ego ex necessitate facio, quæ facio, omnia. Grot. Neq; tamen Zenonis servulo præscriptio ea proderat, qui cùm ob furtum à Domino castigatus, εἵμαρτό μοι κλέψαι, *in fatis sibi* diceret *fuisse, ut furaretur*; respondit ille, Καὶ δαρῆναι· *in fatis iisdem fuisse & ut cæderetur.* Sed nec Spartani servo, qui cùm inter flagella, subinde clamaret, Ἄκων ἥμαρτον, *Invitus peccavi*; regessit herus, Ἄκων τοίνυν καὶ κολάζου. *invitus ergò plectere.* Vide *ad lib.* 7. § 63.

Θέλει τὴν συκῆν ὀπὸν μὴ ἔχειν] Idem planè *l.* 12. § 16. affine quippiam & *l.* 8. § 15. Lactis autem sive liquoris ficulnei meminisse videtur; ὅ τι συκῆς ὀπὸς πάντων δριμύτατος. ut Aristot. *problem. l.* 20. *c.* 18. sive, ut Plin. *l.* 23. *c.* 7. quoniam *fici succus lacteus aceti naturam habet: itaque coaguli modo lac contrahit.* quod aliter paulò Dioscoridi. *l.* 1. *c.* 149. πηκτικὸς ἐστι γάλακτος, ὥσπερ ἡ πυτία· λύει δὲ τὸ πεπηγὸς, ὥσπερ τὸ ὄξος. Sed & aliis dotibus haud paucis succus is nobilis, quas apud eosdem videre licet. Ad Marci mentem Senec. *de ira l.* 2. *c.* 10. *Non irascetur sapiens peccantibus. quare? quia scit neminem sapientem nasci, sed fieri. Scit paucissimos omni ævo sapientes evadere. quia conditionem humanæ naturæ perspectam habet. nemo autem naturæ sanus irascitur. quid enim si mirari velit, non in sylvestribus dumis poma pendere? quid si miretur spineta sentésque non utili aliquâ fruge compleri? nemo irascitur, ubi vitium natura defendit.*

Ἐντὸς ὀλίγου χρόνου καὶ σὺ καὶ οὗτος τεθνήξεσθε.] Ità *l.* 7. § 22. μετ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξετε. Senec. *de ira lib.* 3. *c.* 42. *Nulla res adversùs iram magìs proderit, quàm cogitatio mortalitatis. sibi quisq; ut alteri, dicat; Quid juvat tanquam in æternum genitos iras indicere, & brevissimam ætatem dissipare? Quid ruimus in turbam? quid certamina nobis accersimus? quid imbecillitatis obliti, ingentia odia suscipimus, & ad frangendum fragiles consurgimus? jam istas inimicitias, quas implacabili gerimus odio, febris aut aliud malum corporis vetabit geri. jam par acerrimum media mors dirimet. quid tumultuamur, & vitam seditiosi conturbamus? stat super caput fatum, & pereuntis dies imputat, propiùsque ac propiùs accedit. istud tempus quod alienæ destinas morti, fortasse* [haud] * *citra tuam est.* [* *circa* Lips.] Et rursus: *Quin potiùs vitam brevem colligis, placidámque & tibi & cæteris præstas. quin potiùs amabilem te, dum vivis, omnibus; desiderabilem, cùm excesseris, reddis. Quid servo, quid domino? quid regi, quid clienti tuo irasceris? sustine paullum. venit ecce mors, quæ nos pares faciat. Ridere solemus inter matutina arenæ spectacula, tauri & ursi pugnam inter se colligatorum; quos cùm alter alterum vexàrit, suus confector expectat. Idem facimus. aliquem nobiscum alligatum lacessimus: cùm victo victorique finis æquè maturus immineat. numquid ampliùs isti cui irasceris, quàm mortem optas? etiam te quiescente morietur. perdis operam: facere vis, quod futurum est. Quieti potiùs pacatique, quantulumcunque superest, transigamus. sive de ultimis suppliciis cogitas, sive de levioribus, quantulum est temporis, quò aut ille pœnâ suâ torqueatur, aut tu malum gaudium ex aliena percipies? jam ipsum spiritum expuimus interim, dum trahimus. dum inter homines sumus, colamus humanitatem: non timori cuiquam, non periculo simus. detrimenta, injurias, convitia, vellicationes contemnamus, & magno animo brevia feramus incommoda. dum respicimus, quod aiunt, versamúsque nos, jam mortalitas aderit.* Pervulgatum est illud, ad quod ille respexit, quódque Aristoteles exhibet, *rhetor. lib.* 2. *c.* 21.

Ἀθάνατον ὀργὴν μὴ φύλαττε θνητὸς ὤν.

Iram cave immortalem mortalis geras.

Sive, ut Gnomolog. vetus;

Ἀθάνατον ἔχθραν μὴ φύλαττε θνητὸς ὤν.

Mortalis odia nè gere immortalia.

Quod latiùs extulit Euripid. in *Philoctet.* apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 20.

Ὥσπερ δὲ θνητὸν καὶ τὸ σῶμ' ἡμῶν ἔφυ,
Οὕτω προσήκει, μηδὲ τὴν ὀργὴν ἔχειν
Ἀθάνατον, ὅστις σωφρονεῖν ἐπίσταται.
Mortale quando corpus est homini datum;
Nec odia debet gerere immortalia,
Quisquis magistrâ sapere naturâ volet. Grot.

Romanis, ab Hetruscis missi de Tarquinio legati, apud Dionysium Halicarn. *l.* 5. Δεῖν ἀνθρώπους ὄντας, μηδὲν ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν φρονεῖν, μηδὲ ἀθανάτους ἔχειν τὰς ὀργὰς ἐν θνητοῖς σώμασιν. Et Marcio mater apud eundem *lib.* 8. ubi Deos etiam, per gravia atque atrocia peccantibus iratos, muneribus precibúsque leniri dixerat, εἶ μὴ σὺ, inquit, ἀξιοῖς, τὰς μὲν τῶν θεῶν ὀργὰς θνητὰς εἶναι, τὰς δὲ τῶν ἀνθρώπων, ἀθανάτους. Creon tamen apud Sophoclem in *Oedip. Colon.*

Θυμοῦ γὰρ οὐδὲν γῆράς ἐστιν ἄλλο πλὴν θανεῖν.

Iræ senectus unica est, vitæ exitus.

Et ulteriùs etiam Phalaris *epist.* 51. Τῆς μὲν τῶν ἄλλων ἔχθρας ὅσοι τι κακὸν με δεδράκασιν, ὡς παρακαλεῖς, κἂν ἐπιλαθοίμην· θνητὸν γὰρ ὄντα, ἀθάνατον ὀργὴν ἔχειν, ὥς φασί τινες, οὐ προσήκει. τῆς μέν τοι, Πύθωνος εἰς ἐμαυτὸν δυσμενείας, οὐ μόνον ζῶν, ἀλλ' οὐδ' ἂν ἀποθανὼν, ὃ πᾶσι συμβαίνει τοῖς τετελευτηκόσιν, ἐπιλαθοίμην.

Οὐδὲ ὄνομα ὑμῶν ὑπολειφθήσεται] Vide *infr.* § 33. & *l.* 8. § 25. Hesiod. *oper. l.* 1. *v.* 153.

Βρῶν

Βῆσαν ἐς εὐρώεντα δόμον κρυεροῦ ἀΐδαο,
Νώνυμνοι.——

quo loco (ut obiter adnotem) εὐρώεντα malim vertere, *situ obsitum*, quàm cum interpretibus, *latum*.

§ 7. Ἆρον τὴν ὑπόληψιν, ἦρται τὸ, βέβλαμμαι | Idem ferè *l.* 7. § 14. & *l.* 8. § 35, 41, 47. & *l.* 12. § 22, 25. Huc illud Menandri, apud Plutarch. *de tranquill.* & *de exil.* & apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 109.

Οὐδὲν πέπονθας δεινὸν, ἂν μὴ προσποιῇ.
Nil passus es mali, ipse ni præ te feras.

Epictet. *Enchirid.* c. 29. Σὲ γὰρ οὐ βλάψει, ἂν μὴ σὺ θέλῃς. τότε δὲ ἔσῃ βεβλαμμένος, ὅταν ὑπολάβῃς βλάπτεσθαι.

§ 8. Ὃ χεῖρον αὐτὸν ἑαυτοῦ ἄνθρωπον οὐ ποιεῖ | quod *l.* 7. § 64. οὐδὲ τὴν διάνοιαν τὴν κυβερνῶσαν χείρω ποιεῖ. quia scil. *Animus cujusque, is est quisque.* Cicer. *Somn. Scip.* Vide *l.* 2. § 1.

§ 9. Ἠνάγκασται | Ita *l.* 2. § 3. Πρόσεστι δὲ τὸ ἀναγκαῖον. ibi vide. commation autem hoc superioribus adfigit Cas. sequentibus præfigit Xyl. cùm neutra satis cohæret. dictionis series hiulca est, & deesse aliquid videtur. ad sequentia potiùs dicti mens vergit: ut rationes varias simul congerat, ob quas æquanimiter contingentia quæque ferre oporteat; quia nempe necessaria, utilia, justa.

§ 10. Ὅτι πᾶν τὸ συμβαῖνον, δικαίως συμβαίνει | Ità solent excerpta sua, vel χρηστομαθείας, vel adnotata ordiri, Ὅτι τόδε, καὶ τόδε, ut videre est passim apud Photium, Eustathium, alios. Aliquando tamen pleniùs, Ἰστέον ὅτι, aut ejusmodi aliud quid, quale & istic subintelligendum. Quod autem *omnia quæ contingunt nobis, justè contingere* dicit, intelligendum est, quoad primam caussam. Nec abhorret ab hoc philosophia Christiana, sed cumprimis inculcat. Psaltes *Psal.* 119. *v.* 139. *Justus es, Domine, justáque sunt judicia tua.* & *v.* 75. *Novi, Domine; recta esse judicia tua; justéque te afflixisse me.* Et *Psal.* 145. *v.* 17. *Justus est Dominus in omnibus viis suis, sanctúsque in operationibus suis.* Vates etiam Jerem. *c.*12. *v.*1. etiamsi ægrè ferre videatur, quod bonis malè, malis bene fit; hoc tamen pro fundamento immoto prorsus substernit, *Tu, Domine, certè justus es.* Sen. *epist.* 07. *Quæcunque fiunt, debuisse fieri putet; nec velit objurgare naturam.* & *epist.* 96. *Solet fieri. parum est. debuit fieri. decernuntur ista, non accidunt.* Galen. *in Hippocr. de fract. l.* 1. § 2. Ὅτι ἑκάστῳ πράγματι τὸ οἰκεῖον φυλάττηται, δικαίως ἔχει τε καὶ διοικεῖται. οἰκεῖον δὲ οὐδὲν ἄλλο παρὰ τὸ κατὰ φύσιν. ad Marci mentem aptissimè.

Κατὰ τὸ ἑξῆς | *Secundùm rerum ac caussarum successionem*, sive *connexionem ac concatenationem* quandam, quam imaginabantur Stoici. Vide *infr.* § 45. & *l.* 6. § 38.

Ὑπό τινος ἀπονέμοντος τὸ κατ' ἀξίαν | Nihil poterat piè magìs ac religiosè dici, quàm omnia provenire à caussa quadam suprema, assignante quasi certâ lege cuique, quod ipsi maximè sit congruum. Vide *l.* 7. § 31. & *l.* 10. § 25.

Σοὶ τὸ ἀγαθὸς εἶ | Syntaxis τὸ poscit. Sicut *l.* 7. § 66. ἀρκεῖσθαι τὸ δίκαιος εἶ. atque ità Lugd. *Bonum* autem fore dicit, si justè evenientibus se sponte summiserit. quod Cleanthes suprà, *ad l.* 3. § 4.

Malúsque patiar, quod bono licuit pati.

Καθὸ νενόηται ἰδίως ὁ ἀγαθὸς | *Virum bonum,* dicit; non *quomodo omnes candidatos bonos viros dicimus, quomodo obvios, si nomen non succurrit, dominos salutamus:* ut Senec. *epist.* 3. sed *perfectum, absolutum; quem malum facere nulla vis, nulla necessitas possit.* Idem *epist.* 34. Itaque τὸ ἰδίως νενοημένον, istìc opponitur τῷ κοινότερον λεγομένῳ, *l.*2. § 10. aliúdque hìc τὸ ἴδιον, aliud τὸ ἰδιωτικὸν, *infr.* § 50. Fabius *instit. l.* 12. *c.* 1. cùm Oratorem *virum bonum* definivisset. *Ego secundùm communem loquendi consuetudinem sæpe dixi dicámque perfectum Oratorem esse Ciceronem, ut amicos & bonos viros, & prudentissimos dicimus vulgò, quorum nihil nisi perfectè sapienti datur. Sed cùm propriè & ad legem ipsam veritatis loquendum erit, eum quæram oratorem, quem & ipse quærebat.*

§ 11. Μὴ τοιαῦτα ὑπολάμβανε | Senec. *de sap. constant. c.* 17. *Genus ultionis est, eripere ei qui fecit contumeliæ voluptatem. Solent dicere; Miserum me. puto, non intellexit! adeò fructus contumeliæ in sensu & indignatione patientis est.* Tertull. *de patient. c.* 8. *Nempe idcirco quis te lædit ut doleas: quia fructus omnis lædentis in dolore læsi est. ergò cum fructum ejus everteris non dolendo, ipse doleat necesse est amissione fructûs sui.*

§ 12. Ἑτοιμότητας | i. e. δόγματα ἕτοιμα. ut *l.* 3. § 13.

Ὁ τῆς βασιλικῆς καὶ νομοθετικῆς λόγος | i. e. τοῦ ἡγεμονικοῦ, sive *mentis*, quam & τὸ κυριεῦον, *suprà* § 1. & τὴν κυβερνῶσαν, *l.* 7. § 64. vocat. Vide Ambros. *Hexaemer. lib.*6. *cap.* 9. *suprà ad* § 3. Verùm nobis, *Unus est Rex idem & Legislator, Jova.* Esaiæ *c.* 33. *v.* 22. cujus & legem νόμον βασιλικὸν Jacobus indigetat. *c.*2. *v.* 8.

Μετατίθεσθαι | Vide *ad l.* 1. § 15, 16. & *l.* 6. § 21. Notum illud Hesiodium *oper. l.* 1. *v.* 291.

Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει,
Φρασσάμενος τά κ' ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ᾖσιν ἀμείνω.
Ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται·
Ὃς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀκούων
Ἐν θυμῷ βάλληται, ὁ δ' αὖτ' ἀχρήϊος ἀνήρ.

Ille quidem ante omnes, per se ipse quia utile, quid non,
Qui videt, & longè fines prospectat agendi:
Qui bene consultis didicit parere, secundus.
At qui consiliis pollet nihil ipse, nec audit
Suadentes alios, nullos homo vivit ad usus.

Ità vertit apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 3. & 4. Grotius; quem mirum αὐτῷ reposuisse denuo, cùm in Stobæo priùs αὐτὸς legeretur. præsertim cùm & in versione illud potius expresserit, & Heinsium audire potuerit, de scriptura gemina monentem *in notis ad Hesiodum*: ubi & hæc habet; ὁ αὐτὸς νοῶν πάντα, *est*, ὁ καθ' αὑτὸν πάντα αὐτὸς, τουτέστι, κατ' αὐτὸν, σοφὸς ὤν. Ὁ αὐτὸς νοήσας, *itaque dixit Hesiodus, hoc est, qui ipse; non autem*, ὁ αὐτῷ, *qui sibi, sapit*, juxta illud Euripideum:

Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.
Odi professum sapere, sibi qui non sapit.

à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 3. relatum, à Ciceron. *famil. l.* 13. *epist.* 15. Lucian. in *apolog.* Plut. *de latend.* ab Alexandr. apud eundem in *Alex.* usurpatum. opponitur autem ὁ αὐτὸς νοήσας, τῷ διὰ ἑτέρου τινὸς νουθετήσεως σοφῷ γεγονότι. Eandem hanc lectionem confirmat Aristides rhetor, in *orat. Platon.* 1. non quidem ut vulgò legitur, sed ut à Photio exhibetur, *biblioth. cod.* 247. qui ubi Hesiodia illa recitaverat, subjungit: Πρῶτον μὲν ἔθετο τὸν αὐτὸν εὑρόντα τὰ βέλτιστα. ἔσχατον δὲ ἀμαθία, τὸν οὔτε συνιέντα, οὔτε πειθόμενον. μέσον δὲ ἀμφοτέρων, ὥσπερ ἐν ἀριθμῷ ὅρος, τὸν τῷ συνιέντι πειθέντα, τοσούτῳ χείρω τοῦ νοήσαντος, ὅσῳ βελτίω τοῦ μήτ' εἰπόντος, μήτε πεισθέντος. Et mox: Τὸν μὲν τοιοῦτον ἄνδρα, ὡς θεὸν καὶ θεῶν ἐγγὺς πρῶτον καὶ κράτιστον μὲν ἔθετο, ὃς καὶ αὐτὸς πάντα νοήσει· τὸν δὲ ἀκούσαντα καὶ μαθόντα δεύτερον. Sed & Aristoteles *ethic. Nicom. lib.* 1. *c.* 4. & Diogenes Laert. *l.* 7. apud quem Zeno Hesiodi versiculos illos non sine nota aliqua refingit, ut dicatur,

Κεῖνος μὲν πανάριστος ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται·
Ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει.

Κρείττονα γὰρ εἶναι τὸν ἀκοῦσαι καλῶς δυνάμενον τὸ λεγόμενον καὶ χρῆσθαι, τοῦ δι' αὑτοῦ τὸ πᾶν συννοήσαντος. τῷ μὲν γὰρ εἶναι μόνον τὸ συνεῖναι· τῷ δ' εὖ πεισθέντι προσεῖναι καὶ τὴν πρᾶξιν. Quod etiamsi Themistio *in orat. quinquennal.* placuisse video; mihi tamen eodem loco habetur, quo Zenonis ejusdem cavillum illud, quo Phocylidis monitum nemini non probatum eludere conabatur.

Μηδὲ δίκην δικάσῃς, πρὶν γ' ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς.

de quo videri poterit Plutarch. *de Stoic. contrad. c.* 4. Verùm propiùs accessit Artabanus apud Herodot. *l.* 7. Ἴσον, inquit, ἐκεῖνο παρ' ἐμοὶ κέκριται, φρονέειν τε εὖ, καὶ τῷ λέγοντι χρηστὰ ἐθέλειν πείθεσθαι. Cæterùm Hesiodo suffragatur prorsus Aristoteles *ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 4. quo loco non primus tantùm versiculus ad autoris mentem ritè efformatus reperitur; sed & quartus, qui hoc admisso, prout superiùs retulimus, emendandus fuerat, integer exhibetur. siquidem μήτ' αὐτὸς ibi legitur, quod μηθ' αὑτῷ apud alios, etiam qui mendum prius sustulerant, mendosè habetur. Greg. etiam Naz. *ep.* 43. Ἀγιάσομαι δὲ, (τοῦτο γὰρ εἰπεῖν μέτριον) εἰ μήτε αὐτὸς συνορᾷς τὸ δέον· ὃ τῆς πρώτης ἐστὶ τῶν ἐπαινετῶν μερίδος· μηδ' ἄλλῳ εὖ εἰπόντι κατακολουθήσεις· ὃ τῆς δευτέρας. Basil. Cæs. *orat.* 24. Εἰ μὲν οὖν προθύμως δέχοισθε τὰ λεγόμενα, τῆς δευτέρας τῶν ἐπαινουμένων ἔσεσθε παρ' Ἡσιόδῳ τάξεως. εἰ δὲ μὴ, ἐγὼ μὲν οὐδὲν ἂν εἴποιμι δυσχερές· αὐτοὶ δὲ μέμνησθε τῶν ἐπῶν δηλονότι, ἐν οἷς ἐκεῖνός φησι· ἄριστον μὲν εἶναι τὸν παρ' ἑαυτοῦ τὰ δέοντα ξυνορῶντα· ἐσθλὸν δὲ κἀκεῖνον, τὸν τοῖς παρ' ἑτέρων ὑποδειχθεῖσιν ἑπόμενον· τὸν δὲ πρὸς οὐδέτερον ἐπιτήδειον, ἀχρεῖον εἶναι πρὸς ἅπαντα. Jo. Chrysost. *in epist.* 2. *ad Cor. orat.* 18. Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος ὁ τὰ συμφέροντα εἰπὼν, σοφός· οὕτως ἡμεῖς οἱ καταδεξάμενοι, καὶ αὐτοὶ συνέσεως καὶ εὐγνωμοσύνης καρπωσαίμεθα ἔπαινον. ubi, quod monet Dunæus noster, illum primæ notæ σοφὸν, hunc secundæ συνετὸν nuncupat. Cicero *pro Cluent. Sapientissimum esse dicunt eum, cui quid opus sit ipsi veniat in mentem: proximè accedere illum, qui alterius bene inventis obtemperet. in stultitia contrà est. minùs enim stultus est is, cui nihil in mentem venit, quàm ille, qui quod stultè alteri venit in mentem, comprobat.* Minutius apud Liv. *l.* 22. *Sæpe ego audivi, eum primum esse virum, qui ipse consulat, quid in rem sit: secundum eum, qui bene monenti obediat: qui nec ipse consulere, nec alteri parere scit, cum extremi ingenii esse. nobis quoniam prima animi ingeniique negata sors est, secundam ac mediam teneamus, & cùm imperare discimus, parere prudenti in animum inducamus.* Senec. item *de benefic. l.* 5. *c.* 21. *Moneri velle ac posse secunda virtus est.* sive ut scholia Manuscripta in codice meo, (nam & Lipsius locum mancum esse advertit) *Non moneri*, (hoc est, *monitu non indigere*) *prima virtus est: velle ac posse secunda.* Et mox: *Animus, quod paucis, sui rector, optimus: proximi sunt, qui admoniti in viam redeunt.* Tales esse nè pudeat pigeátve, Marcus vult istîc; non quales Nicetas Constantinopolitanos suos describit in *Isaac & Alex. c.* 1. μήτ' αὐτόθεν τοῖς ἐπαινετοῖς προσχωροῦντας, μηθ' ἑτέρῳ πειθομένους εἰσηγουμένῳ τὰ λῷονα. Facit huc Philippidæ Comici in *Ananeosi*, apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 1. illud;

Ὅτ' ἂν ἁμαρτάνης τι, χαῖρ' ἡττώμενος·
Μάλιστα γὰρ οὕτω σώζεται τὸ συμφέρον.
Nè turpe vinci, siquid errâris, puta:
Hæc namque vera est ad bonam frugem via. Grot.

Sophocl. *Antigon.* —— ἔγωγε φημὶ πρεσβεύειν πολὺ,
Φῦναι τὸν ἄνδρα πάντ' ἐπιστήμης πλέω·
Εἰ δ' οὖν (φιλεῖ γὰρ τοῦτο μὴ ταύτῃ ῥέπειν)
Καὶ τῶν λεγόντων εὖ καλὸν τὸ μανθάνειν.
Hoc mî videtur, expedire plurimum,
Scientiâ plenus si quisque existeret:
Sin minus hoc, (namq; huc res haud nata est vergere)
Bonum est à benè monente quovis discere. Grot.

Et *ibidem*:

Ταῦτ' οὖν, τέκνον, φρόνησον· ἀνθρώποισι γὰρ

Τοῖς

Τοῖς πᾶσι κοινὸν ἐστὶ τοὐξαμαρτάνειν.
Ἐπεὶ δ' ἁμάρτῃ, κεῖνος οὐκέτ' ἐστ' ἀνὴρ
Ἄβουλος οὐδ' ἄνολβος, ὅστις ἐς κακὸν
Πεσὼν ἀκεῖται, μηδ' ἀκίνητος πέλει·
Αὐθαδία τοι σκαιότητ' ὀφλισκάνει.
Hæc ut modesto pectore evolvas, rogo :
Errare cunctis insitum mortalibus :
At ille nec sine mente, nec vacuus spei,
Remedia qui receptat implicitus malis,
Nec pertinaciam addit errori suo. Grot.

Senec. *Agamemn.* 2. 2.
Remeemus illuc, unde non decuit prius
Abire; sed nunc casta repetatur fides.
Nam sera nunquam est ad bonos mores via.
Quem pœnitet peccâsse, penè est innocens.

Andocides *orat. de reditu*: Καὶ εὐτυχέστατοι μὲν, οἱ ἐλάχιστα ἐξαμαρτόντες· σωφρονέστεροι δὲ, οἳ ἂν τάχιστα μεταγινώσκωσι. Gregor. Naz. *in patr. sunm.* Τὸ μὲν μηδὲν ἁμαρτεῖν, ὄντως ὑπὲρ ἄνθρωπον, καὶ μόνου Θεοῦ. τὸ δ' ἐξαμαρτάνοντας ἐπιστρέφειν, ἀνθρώπων μὲν, ἀλλ' ἐπιεικῶν, καὶ τῆς σωζομένης μερίδος· τὸ γὰρ ἀθεράπευτον, τῆς πονηρᾶς καὶ ἀντικειμένης ἐστὶ φύσεως, καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνης ἐνεργουμένων. Idem in *Apolog.* Κἂν εἰ τὸ πρῶτον τοῦ λόγου μὴ σώζοιεν, ἀλλὰ τό γε δεύτερον ἐκείνου, τὸ ἁμαρτάνοντας μετανάγεσθαι. τὸ μὲν γὰρ ἀῤῥωστῆσαι, τῆς κοινῆς φύσεως, καὶ τῆς ἀσθενείας τῆς ἀνθρωπίνης, ἧ πάντων ἅπτεται, καὶ τῶν λίαν ἰσχυρῶν τὸ σῶμα καὶ τὴν διάνοιαν· τὸ δὲ θεραπευθῆναι, καὶ εἰς ἀλλήλους ἐπανελθεῖν, τοῦτο λογισμοῦ, καὶ τῆς χάριτος. Idem *irenic.* 1. & *adv. Julian.* 2. Μέγα μὲν τὸ μηδὲ τὴν ἀρχὴν τυχεῖν ἁμαρτάνοντας, ἢ μὴ τὰ μέγιστα· ἐπειδὴ τὸ παντελῶς ἀναμάρτητον, ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἔταξεν ὁ Θεός· δεύτερον δὲ, ὥς ἐμοί γε δοκεῖ, τὸ πταίσαντάς τι καὶ παιδευθέντας, ἐπανιέναι. Isidor. Pel. *lib.* 1. *ep.* 381. Κάλλιστον μὲν τὸ μὴ ἁμαρτάνειν, καὶ πρὸς Θεὸν ἔχον ἐγγύτητα· καλὸν δὲ καὶ τὸν ἁμαρτόντα γνωσιμαχῆσαι, καὶ ταχέως ἐξαναστῆσαι τοῦ πτώματος. Idemque *ibid. ep.* 435. Τὸ ἀναμάρτητον Θεοῦ μόνου, καὶ ἐν ἀνθρώποις οὐχ ὑπάρχει. τὸ δὲ μηδενὸς ἐφάπτεσθαι τῶν κατὰ γνώμην ἀδικημάτων, ἀνθρώπου ἐστὶν εὐαγοῦς· καὶ τὸ μὴ πολλοῖς περιπίπτειν τῶν ἀκουσίων, οἰκεῖον τῶν ἐγγίσαι Θεῷ βουλομένων· καὶ τὸ ἧττον μὲν ἐκείνων, ῥᾷστον δὲ πολλοῖς, τὸ μὴ ἐπὶ μήκιστον ἐμμένειν τοῖς ἁμαρτήμασιν. Cyprian. *epist.* 3. *Primus gradus felicitatis est, non delinquere : secundus, delicta cognoscere. illa innocentia quæ servat ; hæc medela, quæ sanet.* Gregor. Rom. *in Job. l.* 6. *c.* 17. *Prima virtus peccata non perpetrare, sed vitare : secunda, perpetrata corrigere.*

Κοινωφελοῦς | Vide *l.* 1. § 16. κοινονοημοσύνη. & *l.* 7. § 4.

Οὐχ ὅτι ἡδὺ | Aug. *contr. Julian. lib.* 5. *cap.* 7. ubi illud Lucani *l.* 2. de Catone elogium retulerat.

In commune bonus : nullósque Catonis in actus
Surrepsit, partémque tulit sibi nata voluptas.

quoniam, inquit, *& quod non faciebat sine voluptate non faciebat propter voluptatem.* Cicer. *Academ. l.* 4. § 140. *Virtus esse nulla potest, nisi sit gratuita. nam quæ voluptate, quasi mercede aliquâ, ad officium impellitur, ea non est virtus, sed fallax imitatio simulatióque virtutis.* Senec. *de vit. beat. c.* 10. *Sapiens nihil voluptatis caussâ faciet.* Allusum est forsan ad Gorgiæ Leontini dictum, qui interroganti, τίνι διαίτῃ χρώμενος οὕτως ἐμμελῶς καὶ μετ' αἰσθήσεως τοσοῦτον χρόνον ζήσειεν, respondit, οὐδὲν πώποτε ἡδονῆς ἕνεκα πράξας ex Clearcho *vitarum l.* 2. Athen. *dipnosoph. l.* 12. Apud Plut. in *Stoic. Contradict. c.* 18. Chrysippus ἐν τῷ περὶ πολιτείας, οὐδὲν ἡδονῆς ἕνεκα πράξειν, οὐδὲ παρασκευάσεσθαι τοὺς πολίτας. Antisthenes verò suis præcepit, μηδὲ δάκτυλον ἐκτεῖναί ποτε, εἵνεκα ἡδονῆς, *ut nè digitum quidem voluptatis caussâ unquam extenderent.* Theodoret. *therapeut. l.* 12. cujus illud item celebratur ; Μανείην μᾶλλον, ἢ ἡσθείην. *Furere malim, quàm voluptate perfundi.* Laert. *l.* 7. Sext. Empir. *adv. Ethic. cap.* 2. & *Pyrrhon. hypoth. lib.* 3. *cap.* 23. Clem. *Strom. l.* 2. Theodoret. *therapeut. l.* 3. Gell. *l.* 9. *c.* 5. Veruntamen etiam Stoici ipsi in hanc partem secessionem quandoq; fecisse visi sunt. quod de Aristone Magistro suo festivè Eratosthenes apud Athen. *l.* 7. Τὸν τῆς ἡδονῆς καὶ ἀρετῆς μεσότοιχον διορύττοντες, καὶ ἀναφαινόμενοι παρὰ τῇ ἡδονῇ. Neque tamen ullo modo admittendum, quod Epiphanii codices habent, *adv. hæres. l.* 3. *tom.* 2. *epilog.* § 9. Chrysippum statuisse τὸ τέλος πάντων τὸ ἡδυπαθὲς εἶναι. nec id sanè Epiphanius unquam dixerit. Verùm aut vitiata ista, & ἀπαθὲς pro ἡδυπαθὲς legendum ; aut loco mota, & Diogeni Rhodio, cujus dogma proximè refert, quocum illud probè convenit, τὰ σύμπαντα συνίστασθαι ἐξ ἡδονῆς. *voluptate constare omnia*, tribuendum. Cæterum in dogmatum priscorum illorum recensione Epiphanianâ haud pauca istiusmodi, vel depravata, vel perperam relata occurrunt.

Ἢ ἔνδοξον | Contrà quàm illi, *qui nihil honestum esse putant, nisi quod in vulgus gloriosum.* Cicer. *Academ. lib.* 4. Senec. *de beat. cap.* 20. *Nihil opinionis caussâ, omnia conscientiæ facta.* Et *epist.* 113. *Nihil sit illi cum ambitione & fama : sibi placeat.* De T. Aristone Plin. min. *l.* 1. *ep.* 22. *Nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam refert.* Vide *lib.* 1. § 16. & *l.* 5. § 3. & *l.* 6. § 2.

§ 13. Τί οὖν οὐ χρῶ ; Bernard. *de bon. deser.* & *in Cant. serm.* 34. *Ipsis etiam bestiis bestialior est homo*, (hoc est, ut Simocat. *epist.* 13. Τῶν ἀλόγων ἀλογώτερος) *ratione vigens & ratione non videns.*

Τί ἄλλο θέλεις ; | Puta laudem, aut mercedem. ut *l.* 7. § 73. & *l.* 9. § 42. Vide & *l.* 9. § 26. & *l.* 10. § 11.

§ 14. Ὡς μέρος. | Vide *l.* 2. § 3.

Ἐναφανισθήσῃ | Vide *l.* 2. § 12.

Ἀναληφθήσῃ | Verbum idem de Domino Jesu, sed sensu paulùm diversa usurpatur, Marc. *c.* 16. *v.* 19. Luc. & *Act. c.*1. *v.* 2, 11, 12. Et indè ἀνάληψις, de ejusdem ascensione usurpata Luc. *Evang. c.* 9. *v.* 51. Verùm in istis τὸ ἀνὰ *subvectionis* significatum obtinet, ut rectè Beza; non *restitutionis*, uti Budæus & Erasmus de voce altera, sed ratione tamen haud eâdem uterq;, censuerunt. quum Marco nostro *reditum* & *resumptionem* designet. quomodo & mors Salomoni *reditus* dicitur sive *receptio*, ubi *corpus* asserit *ad terram unde sumptum est, reverti, spiritum ad Deum, à quo prodierit, recipi. Eccles. c.* 12. *v.* 7. Vide *l.* 7. § 49.

Εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ τὸν σπερματικὸν | id est, *Deum* ipsum, unde decisus, & cujus pars es. Laërt. *l.* 7. in *Zenon.* de Deo. ὥσπερ ἐν τῇ γονῇ τὸ σπέρμα περιέχεται, οὕτω καὶ τοῦτον σπερματικὸν λόγον ὄντα τοῦ κόσμου, &c. Vide & *infr.* § 21, 23.

§ 15. Τὸ μὲν προκατέπεσεν, τὸ δ' ὕστερον | Vide *infr.* § 47, & 48, & 50. Senec. *epist.* 99. *Respice celeritatem rapidissimi temporis, cogita brevitatem hujus spatii, per quod citatissimi currimus. observa hunc comitatum generis humani eódem tendentis, minimis intervallis distinctum, etiam ubi maximus videtur.* Et *epist.* 49. *non possunt longa intervalla esse, in ea re, quæ tota brevis est.*

§ 16. Ἐντὸς δέκα ἡμερῶν θεὸς αὐτοῖς δόξεις | Novi esse videntur argumenti ista: nihil statuo tamen. Possunt autem intelligi, vel de mutatione ac metamorphosi illâ stupendâ, quam in sapiente suo prædicabant Stoici, & exagitat Plut. in *Stoic. paradox.* utpote quâ ὁ χθὲς ἔχθιστος ἅμα καὶ κάκιστος, τήμερον ἄφνω μεταβέβληκεν εἰς ἀρετὴν, καὶ γέγονεν ἐκ ῥυσοῦ καὶ ὠχροῦ καὶ λυγροῦ γέροντος, εὐπρεπὴς, θεοειδὴς, καλλίμορφος. ὁ κάκιστος πρωῒ, δείλης ἄριστος· ὁ καταδαρθεὶς ἔμπληκτος, καὶ ἀμαθὴς, καὶ ἀκόλαστος, καὶ δοῦλος, καὶ πένης, καὶ ἄπορος, αὐθήμερον ἀνίσταται καὶ βασιλεὺς, καὶ ὄλβιος γεγονὼς, σώφρων τε καὶ δίκαιος, καὶ βέβαιος, καὶ ἄδοξος. οὐ γένεια φύσας, οὐδ' ἥβην ἐν σώματι νέῳ καὶ ἁπαλῷ, ἀλλ' ἐν ἀσθενεῖ καὶ ἀπαλῇ ψυχῇ καὶ ἀνάνδρῳ καὶ ἀβεβαίῳ, νοῦν τέλειον ἄκραν φρόνησιν, ἰσόθεον διάθεσιν, καὶ ἀμετάπτωτον ἕξιν ἐσχηκὼς, καὶ ἐξαίφνης ἥρως τις, ἢ δαίμων, ἢ θεὸς ἐκ θηρίου τοῦ κακίστου γενόμενος. vel etiam de vulgi mutabilitate, καὶ περὶ τῶν εὐμεταβόλων τῶν εὐφημεῖν δοκούντων, *supr.* § 3. quibus hodiè quis bellua aut simia, eisdémque rursus intra paucos dies idem genius aut Deus. Ità Atheniensi populo, ut Aristoph. *equit.*

Ὁ νῦν μὲν οὐδεὶς, αὔριον δ' ὑπέρμεγας.

Qui nullus hodie, cras futurus summus est.

De Menedemo Laert. *l.* 7. Τὰ μὲν πρῶτα κατεφρονεῖτο, κύων καὶ λῆρος ὑπὸ τῶν Ἐρετρείων ἀκούων· ὕστερον δ' ἐθαυμάσθη, ὥστε καὶ τὴν πόλιν ἐγχειρίσαι. Insigne autem inconstantiæ popularis istius exemplum in Christi famulis sacra pagina suppeditat. Paulus & Barnabas Lystris à populo *pro diis habiti humanâ formâ indutis*; Οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς. iidem paulò pòst λιθασθέντες, *lapidibus impetiti*, & pro mortuis jam habiti, extra urbem projiciuntur. Lucas *Act. c.* 14. *v.* 10, 18. Contrà Paulus idem à Melitenis pro *homicida* vel *facinoroso* habitus, quem *Nemesis* ultrix à tergo insequeretur, dum viperam è manu pendentem conspicantur; mox tamen idem ab iisdem pro *numine* suspicitur, ubi bestiam absque læsione ulla excussam vident. μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι. *Ibid. c.* 28. *v.* 4, 6. Meliùs autem hîc Guil. Xyland. *Intra decimum diem Deus videberis eis, qui te nunc bestiam & simiam putant, siquidem ad præcepta & venerationem mentis reflectas,* &c. quàm Mer. Casaub. qui è contrario sic extulit; *Intra decem dies Deus habeberis, qui, si ad dogmata rationisque venerationem redieris, nihilo te bruto mero aut simiâ præstantiorem censebunt.* Pro Xylandro calculum dabit Epictetus, cujus hæc sunt verba, *Enchir. c.* 23. quæ & Marcus forsan ob oculos habuit cum hæc scriberet, certè Marci menti explicandæ commentarium exhibent luculentissimum. Φιλοσοφίας ἐπιθυμεῖς; παρασκεύαζου αὐτόθεν, ὡς καταγελασθησόμενος, ὡς καταμωκησομένων σε πολλῶν, ὡς ἐρούντων, ὅτι ἄφνω φιλόσοφος ἡμῖν ἐπανελήλυθε, καὶ πόθεν ἡμῖν αὕτη ἡ ὀφρύς; σὺ δὲ ὀφρὺν μὲν μὴ σχῇς· τῶν δὲ βελτίστων σοι φαινομένων οὕτως ἔχου, ὡς ὑπὸ τοῦ θεοῦ τεταγμένος εἰς ταύτην τὴν χώραν καὶ τάξιν. μέμνησο δὲ, ὅτι ἐὰν ἐμμείνῃς τοῖς αὐτοῖς, οἱ καταγελῶντές σε πρότερον, οὗτοί σε ὕστερον θαυμάσουσιν· ἐὰν δὲ ἡττηθῇς αὐτῶν, διπλοῦν προσλήψῃ καταγέλωτα. Vide *ad l.* 9. § 34. & *l.* 10. § 8. & *l.* 11. § 16.

§ 17. Μὴ ὡς μύρια μέλλων ἔτη ζῆν | Nec ista cum prioribus videntur cohærere. *Ne*, inquit, *tanquam annos innumerabiles victurus adhuc, te geras*: istud enim, aut ejusmodi aliquid necessariò supplendum est. Senec. *ad Marc. c.* 11. *Quantos tumultus hoc tam contemptum animal movet? in quantas cogitationes oblitum conditionis suæ venit? immortalia, æterna volutat animo, & in nepotes ac pronepotes disponit; cùm interim longa conantem mors eum opprimit.* Bernard. *ad Eugen. de consider. l.* 2. *Qui longiora sibi vitæ metitur tempora, nonne verè ingreditur iter exterminii, transiens vitæ terminos productiori solicitudine? indè est quòd homines in præsentia à se exules per oblivionem, in alia per inanem solicitudinem migrant secula, non profutura, imò nec futura. at prudens homo longioris vitæ non abducetur incerto.* Vide *infr.* § 32.

Τὸ χρεὼν ἐπήρτηται | *Festinandum est: instat à tergo mors.* Senec. *ad Marc. c.* 10. τὸ χρεὼν, mors, naturæ debitum. Synes. *epist.* 12. εἰ μὴ τὸ χρεὼν ἔφθασε.

ἐρθασε. *nisi mors prævenisset.* Vide *lib.* 2. § 4. & *l.* 6. § 3?. & *infrà* § 26.

Ἕως ζῇς, ἕως ἔξεστι | Quod Apostolus *ad Galat. c.* 6. *v.* 10. ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθόν. & quod Petronianus ille, sed sensu sequiore; *Ergò vivamus, dum licet esse bene.*

§ 18. Ὅσην ἀσχολίαν | imò εὐσχολίαν. ità *infrà* § 24. εὐσχολώτερος. & *lib.* 12. § 2. εὐσχολήσεται Magnam sibi tranquillitatem conciliat, qui aliena dicta, facta, cogitata non attendit. Contrà, ut Rex sapientissimus *Prov. c.* 26. *v.* 17. *Prehendit auribus canem, qui liti alienæ immiscet se.* In ejusmodi ergo homines quadrat diverbium à Zenobio ac Suida relatum, Ἀνδρὶ Λυδῷ πράγματα οὐκ ἦν, ἀλλ' αὐτὸς ἐξελθὼν ἐπρίατο. *Lydo negotia cùm nulla essent, foras profectus conquisivit.* Vide *ad libr.* 2. § 7. & *l.* 3. § 4.

Ἀλλὰ μόνον τί αὐτὸς ποιεῖ | Vide *ad lib.* 2. § 8, 13.

Ἢ κατὰ τὸν ἀγαθὸν | Xylandro libens accedo, qui pro ἀγαθὸν, Ἀγάθωνα substituit, cujus illud, τὸ μέλαν ἦθος, quod sequitur, fuerit. Annot. Lugd. ampliùs mutat, vúltque, δεῖ κατὰ τὸν Ἀγάθωνα. Verùm D. Junius ἀγαθὸν illud retinendum censet: totúmque locum, uti mox dicetur, reconcinnat.

Μὴ μέλαν ἦθος περιβλέπεσθαι | *Non circumspicit nigros mores.* Xyland. *aliorum*, nimirum. Meric. ut activo sensu verbum accipiatur. atque ità *l.* 7. § 55. Μὴ περιβλέπου ἀλλότρια ἡγεμονικά. & *l.* 5. § 3. ἃ σὺ μὴ περιβλέπου, ἀλλ' εὐθεῖαν πέραινε. Cæterùm D. Boot. mavult περιτρέπεσθαι legi, ut respondeat τῷ τρέχειν ὀρθόν, quod mox sequitur. *Ne eorum instar, qui nigris ingeniis sunt præditi, circumagaris, & obliquus ac tortuosus incedas.* D. Junius denique neq; de *Agathone*, neque de *moribus nigris* istic quicquam vult dici. Sic itaque conjecturâ sanè probabili admodum, mutatione haud enormi, locum autumat posse restitui, ut cum præcedentibus cohæreat; καὶ ὅσιον, καὶ ἀγαθὸν μὴ κατὰ νωθείας περιβλέπεσθαι, &c. *ut quod facit, sit justum, & pium, & bonum: neque cum pigritia & segnitie, sive quod segnium ac pigrorum est, circumspiciat; sed rectà procedat.* Quid si Xylandri lectione ex parte admissâ, sic concinnaverimus? ἢ κατὰ τὸν Ἀγάθωνα μὴ μέλαν ἦθος ἦ. δεῖ δὴ μὴ περιβλέπεσθαι, &c. Viderint alii.

Ἐπὶ τῆς γραμμῆς | *Quasi ad lineam ductam.* Sic Tertull. *adv. Marc. l.* 4. *c.* 17. *Lineæ insistere*, pro in instituto persistere ac permanere. & *adv. Hermog. c.* 39. *Lineis excidere.* pro, ab instituto & proposito deerrare & divagari. quod à re Geometrica tractum censet Hadr. Jun. *cent.* 6. *adag.* 75. à re Gymnica, Petr. Faber *agonist. l.* 2. *c.* 7. cui potiùs accedo.

Τρέχειν ὀρθὸν | Ità *l.* 5. § 14. κατορθώσεις ὀνομάζονται, τὴν ὀρθότητα τῆς ὁδοῦ σημαίνουσαι. quod *l.* 8. § 57. κατ' εὐθὺ φέρεσθαι. & *l.* 10. § 11. εὐθεῖαν περαίνειν. Apostolus *ad Galat. c.* 2. *v.* 14. ὀρθοποδεῖν. sicut Lucas, sed citra metaphoram istiusmodi, *Act. cap.* 16. *v.* 11. & *cap.* 21. *v.* 1. εὐθυδρομεῖν.

Μὴ διερριμμένον | *Non vagum.* Xyland. nunc in hanc partem, nunc in illam procurrentem, & incerto quodam animi æstu jactatum & abreptum, & quasi disjectum. quod in sacris Scripturis occurrit toties, *neque ad dextram neque ad sinistram*, i.e. neutrobique *declinando. Deut. c.* 2. *v.* 27. *& c.* 5. *v.* 32. *& c.* 17. *v.* 11, 20. & *c.* 28. *v.* 14. *Prov. c.* 4. *v.* 25, 26, 27. *Josh. c.* 1. *v.* 7. & *c.* 23. *v.* 6. *Reg. histor. l.* 1. *c.* 6. *v.* 12. *& l.* 2. *c.* 2. *v.* 19, 21. *& l.* 4. *c.* 22. *v.* 2. *& Annal. l.* 2. *c.* 34. *v.* 2. *Esai. c.* 30. *v.* 21. quia τρέχειν ὀρθὸν præcesserat. Potest tamen ab oculorum affectione sumptum esse; eâ nimirum, quam Galen. *comment. in Hippocr. prognost.* 1. ἵππον dici testatur, quando oculi sunt ἀστήρικτοι, καὶ κινούμενοι διὰ παντός. id vitium aliquando insitum, aliquando est adventitium. de isto Hippocr. *prænot. Coac.* § 218. πονηρὸν καὶ τὸ τὰς ὄψιας πυκνὰ διαρρίπτειν. hoc est, ὀφθαλμοὺς διερριμμένους ἔχειν. Et huc allusum fuerit, si περιβλέπεσθαι retineatur.

§ 19. Ὁ περὶ τὴν ὑστεροφημίαν ἐπτοημένος | Retundi meritò digna vanitas illorum, qui de nomine suo propagando & ad posteros transmittendo sollicitè satagunt. nec tamen, quam sui sit memoriam relicturus, cùm & in honorem numinis & in bonum publicum conducat, incuriosum prorsus esse quenquam fas est. Optimè Plato *epist.* 2 Ἀνάγκη γὰρ, ὡς ἔοικε, μέλειν ἡμῖν καὶ τοῦ ἔπειτα χρόνου. ἐπειδὴ καὶ τυγχάνουσι κατά τινα φύσιν, οἱ μὲν ἀνδραποδωδέστατοι οὐδὲν φροντίζοντες αὐτοῦ, οἱ δ' ἐπιεικέστατοι πᾶν ποιοῦντες, ὅπως ἂν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον εὖ ἀκούωσιν. Verùm ἐπτοῆσθαι περί τι, est rei alicui nimiopere addictum esse, ut ad eam quasi attonitus & perculsus consistas, aut saltem pro re eximia & admiratione dignâ habeas: quomodo erga famam posthumam affici, est à ratione omni alienum. Socrates apud Plat. in *Phædone*, σωφροσύνην definit, τὸ περὶ τὰς ἐπιθυμίας μὴ ἐπτοῆσθαι, ἀλλ' ὀλιγώρως ἔχειν καὶ κοσμίως. *Cupiditatibus non esse vehementiùs addictum, sed parvi pendere & modestè habere.* Aristot. *hist. animal. lib.* 6. *c.* 18. κατὰ πάντων δὲ τῶν ζώων κοινὸν, τὸ περὶ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν ἡδονὴν ἐπτοῆσθαι, τὴν ἀπὸ τῆς ὀχείας μάλιστα. Ibid. *l.* 9. *c.* 8. Οὕτω δὲ σφόδρα καὶ οἱ πέρδικες, καὶ οἱ ὄρτυγες ἐπτόηνται περὶ τὴν ὀχείαν, ὥστ' εἰς τοὺς θηρεύοντας ἐμπίπτουσι, καὶ πολλάκις καθιζάνουσιν ἐπὶ τὰς κεφαλάς. quod Plin. *l.* 10. *c.* 33. vertit, *Rabie quidem tantâ feruntur:* quomodo Flacc. *serm. l.* 2. *Sat.* 3.

Insanit veteres statuas Damasippus emendo.

hoc est, ἐπτόηται περὶ τοὺς ἀνδριάντας. Marcus ipse *l.* 1. § 6. μηδὲ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐπτοῆσθαι. *neque rebus istiusmodi addictum esse.*

Ἕκαστος

Ἕκαςος τῶν μεμνημένων | Vide *ad lib.* 2. § 17. & *infrà* § 35.

Διὰ ἐπτοημένων | *Per attonitos inani famâ.* Xyl. ut de gloriam ambientibus dictum sit. non accedo. hunc enim jam rebus humanis exemptum præsumit. Meliùs Cas. *per admirantes.* alius est ὁ περὶ τὴν ὑστεροφημίαν ἐπτοημένος, *qui de fama posthuma laborat, & circa eam insanit quodammodo.* alii οἱ ἐπτοημένοι istic, *qui eum vitâ jam functum admirantur, celebrántque quasi cum stupore quodam.* Heraclitus apud Plut. *de leg. Poet.* Βλὰξ ἄνθρωπος ἐπὶ παντὶ λόγῳ ἐπτοῆσθαι φιλεῖ. quod idem *lib. de audiend.* τῶν θαυμαστικῶν esse ait, *eorum qui nihil non admirari laudibusque efferre solenne habent.*

Τί οὖν τοῦτο πρὸς σε; | Senec. *epist.* 77. *Ad nos nihil pertinebit posterorum sermo.* Boeth. *consol. l.* 2. *c.* 7. *Quid est quod ad præcipuos etiam viros, qui virtute gloriam petunt, de fama post resolutum morte supremâ corpus attineat? nam si, quod nostræ rationes credi vetant, toti moriuntur, nulla est omnino gloria: cùm is, cujus ea esse dicitur, non extet omnino. Sin verò sibi mens bene conscia terreno carcere resoluta, cælum libera petit, nonne omne terrenum negotium spernet, quæ se, cælo fruens, terrenis gaudet exemptam?* Festivè lusit in hanc mentem, quisquis fuit, *Anthol. l.*3. *c.*6.

Οὔνομά μοι. τί δὲ τοῦτο; πατρὶς δέ μοι. ἐς τί δὲ τοῦτο;
Κλεινοῦ δ' εἰμὶ γένους. εἰ γὰρ ἀφαυροτάτου;
Ζήσας ἐνδόξως, ἔλιπον βίον. Εἰ γὰρ ἀδόξως;
Κεῖμαι δ' ἐνθάδε νῦν. τίς τίνι ταῦτα λέγεις;

Πρὸς τὸν ζῶντα τί ὁ ἔπαινος; | siquidem, δόξα καὶ ἀδοξία, τῶν ἀδιαφόρων εἰσίν. ut *supr. l.* 2. § 11. Deinde; ut Aristot. *ethic. l.* 1. *c.* 5. Δοκεῖ ἡ τιμὴ ἐν τοῖς τιμῶσι μᾶλλον εἶναι, ἢ τῷ τιμωμένῳ. itaque non est οἰκεῖόν τι. Vide *infr.* § 20.

Δι' οἰκονομίαν τινά | hoc est, ὡς μὴ μόνον πιστὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀξιόπιστον φαίνεσθαι, Clem. *pædag. l.* 3. *c.* 11. Itaque Julian. *de viduit. c.* 22. *Nobis necessaria est vita nostra, aliis fama nostra.* Et Aug. nom. *ad fratr. in erem. orat.* 52. *Conscientia nobis necessaria est, fama proximo: qui conscientiâ fidens famam negligit, crudelis est.* Verùm ut nostri mentem meliùs assequamur, dogma Stoicum περὶ δόξης καὶ ἐπαίνου, sive de *fama* & *laude*, penitiùs paulò est introspiciendum. Illi, ut Laert. *l.* 7. in *Zenone*, ἐν τοῖς ἀδιαφόροις, i. e. *in rebus mediis*, quæ nec bonæ nec malæ sunt, ista ponebant: quod & noster facit, *l.*2. § 11. Verùm ἀδιάφορα illa cùm distinguerent, in τὰ προηγμένα καὶ τὰ ἀποπροηγμένα, in *præposita & rejecta*, ut Cicero vertit: de quibus vide *ad l.*3. § 11. in *præpositis*, i.e. *quæ æstimationem & pretium aliquod haberent*, ut Senec. *de beat. c.* 22. τὴν εὐδοξίαν habebant. Cùm autem rursus *præposita* sive *præferenda* illa in tres ordines dispescerent, ut quædam *per se præponenda* dicerentur, quædam *propter usum*, quædam *propter utrumq;* περὶ τῆς εὐδοξίας, *de bona fama*, in quo trium istorum ordine ei sedem tribuerent, inter se Stoici dissentiebant. Siquidem, ut Cic. *de finib. l.*3. § 57. Chrysippus & Diogenes, *Utilitate detractâ, ne digitum quidem ejus caussâ porrigendum esse dicebant*, (atque hoc est, quod Marcus hìc dixit, εἰ μὴ δι' οἰκονομίαν τινά) qui autem post eos fuerunt, cùm Carneadem sustinere non possent, *Propter se præpositam & sumendam* esse dixerunt, esseque *hominis ingenui & liberaliter educati, velle bene audire, à parentibus, à propinquis, à bonis etiam viris*, idque *propter rem ipsam*, non *propter usum*: dicúntque, *ut liberis consultum volumus, etiamsi posthumi futuri sint, propter ipsos; sic futuræ post mortem famæ, tamen esse propter rem, etiam detracto usu, consulendum.* Verùm si cui otium & animus est, adeat Senecæ *epist.*102. in quâ is de *claritate*, quam à *fama* secernit, utrùm *bonum* sit necne, argutiolis Stoicis adscitis, fusissimè disceptat. Dio quidem Prus. *orat.*24. Ἐπεὶ τό γε ἐπαινεῖσθαι καθ' ἑαυτὸ ὑπὸ ἀνθρώπων, οἷοί περ εἰσιν οἱ πολλοί, ἢ τὸ δύνασθαι ἐν τοῖς τοιούτοις, ἢ τὸ ἡδέως ζῆν, οὐδὲν ἂν διαφέροι πρὸς εὐδαιμονίαν, τοῦ ψέγεσθαι, καὶ μηδὲν ἰσχύειν, καὶ ἐπιπόνως ζῆν. Attamen, ut Galen. *therapeut. l.* 7. *c.*1. Ὁ γάρ τοι τῶν πολλῶν ἀνθρώπων ἔπαινος, εἰς μὲν χρείας τινὰς ἐπιτήδειον ὄργανον ἐνίοτε γίγνεται τοῖς ζῶσιν· ἀποθανοῦσι δ' οὐδὲν ὀνίνησιν, ὥσπερ οὐδὲ τῶν ζώντων ἐνίους. Marcus ipse etiamsi haud multum istud alioqui facere videatur, *l.* 3. § 16. & *infrà* § 51. hac tamen ratione, prout testatur Capitolinus, *Erat famæ suæ curiosissimus: & malè loquentium dictis, vel literis vel sermone respondebat.* Idémque, *Nihil magis timuit & deprecatus est, quàm avaritiæ famam: de quâ se multis epistolis purgat.* Nec silendum hìc Chrysippi illud in *lib. de rhetoric.* Οὕτω ῥητορεύσειν καὶ πολιτεύσεσθαι τὸν σοφὸν, ὡς καὶ τοῦ πλούτου ὄντος ἀγαθοῦ, καὶ τῆς δόξης, καὶ τῆς ὑγιείας. Plut. *de Stoic. contradict. c.*1. dum nimirum ad aliorum rationem captúmque sese accommodat. éstq; ista etiam οἰκονομία τις, ut Marcus hìc loquitur. Vide *ad l.* 11. § 18. Πολλὰ κατ' οἰκονομίαν γίνεται.

Πάρες γὰρ νῦν | Xyl. *Omitte enim naturæ munus huic tempori non conveniens, de quo suo loco erit disserendum.* Verùm ista ex contextûs verbis quâ ratione erui possint non video. Lego itaq; παρεὶς. *omittis enim nunc & amittis*, τὴν φυσικὴν δόσιν, *quod natura tibi concessit.* nimirum, ut quod tui est officii agas, tuâ solius conscientiâ contentus degas, omniáque tua in te posita habeas. ut *suprà* § 3, 8. & *l.* 2. § 11, 13. & *infr.* § 29. sic *infr.* § 32. ἀφέντας ποιεῖν τὸ κατὰ τὴν ἰδίαν κατασκευὴν, καὶ τούτῳ ἀρκεῖσθαι. & *lib.* 6. § 16. τὸ κατὰ τὴν ἰδίαν κατασκευὴν κινεῖσθαι, καὶ ἴσχεσθαι. Vide *l.* 5. § 36.

Ἄλλου τινὸς ἐχόμενον λόγου λοιπόν. | lego, ἐχόμενος. *dum ab alterius sermone pendes.* nisi si placuerit cum D. Bootio legere; παρέντες, & ἐχόμενοι λόγου, *omittimus quod nostrum est, dum alterius rei,*

quæ

quæ scil. parum ad nos facit, *rationem habemus.* Sensus utrumvis admiseris, idem futurus est. Cæterùm λοιπὸν illud vult idem esse novæ periochæ initium; ut legi debeat, Λοιπὸν, πᾶν τὸ καὶ ὁπωσοῦν καλὸν, &c. *Denique quicquid pulcrum est, ità ex se pulcrum est, ut aliena laus ei nihil adjiciat.* cui libens assentior. Siquidem pari modo Marcum bis usurpâsse *superius* § 3. deprehendo. quanquam & τὸ λοιπὸν satìs crebrò etiam sententiam claudit. Sic Epictet. *l.* 1. *c.* 29. Σιώπα λοιπόν. *Taceto deinceps.* Et Chrysost. *in Rom. orat.* 8. Δείξας τοίνυν ἀπὸ τοῦ Ἀβραὰμ τοῦτο, καὶ τὸν Δαβὶδ ἐπάγει λοιπόν, &c. Itaque distinctionem receptiorem in versione secutus sum.

§ 20. Πᾶν τὸ — καλὸν ἐξ ἑαυτοῦ καλόν | Itaque Galen. *hortator. c.* 8. Τὸ ἀληθινὸν κάλλος ἀκριβῶς ἐξετάζεται αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τῶν ἐπιόντων ἁπάντων γυμνωθέν. Vide *l.* 6. § 40. & *l.* 9. § 31.

Οὐκ ἔχον μέρος τι ἑαυτοῦ τὸν ἔπαινον | Est enim ὁ ἔπαινος τῶν ἔξω. ut *supr.* § 19.

Οὔτε γοῦν χεῖρον ἢ κρεῖττον τὸ ἐπαινούμενον | Gregor. Naz. *de pace orat.* 3. Ἐμὲ δ' οὐκ ἀμείψουσιν οἱ εὐφημοῦντες, ἢ δυσφημοῦντες, ὥσπερ οἱ βορβόρῳ μύρον ἀναμιγνῦντες, ἢ μύρῳ βόρβορον, καὶ τὰς ποιότητας τῇ ἐπιμιξίᾳ συγχέοντες. ἵνα δυσχερῶς ὡς μεθαρμόσας· ἢ πολλὰ ἂν κατέβαλον χρήματα τοῖς ἐπαινέταις, εἴ με βελτίω τοῖς ἐπαίνοις εἰργάζοντο. νῦν δὲ οὐχ οὕτω τοῦτο ἔχει. πόθεν; ἀλλ' ὅσπερ εἰμὶ, τοῦτο μένω καὶ δυσφημούμενος καὶ θαυμαζόμενος. Apud Plut. *de adulat.* Bio. Εἰ τὸν ἀγρὸν ἔμελλεν ἐγκωμιάζων εὔφορον ποιεῖν καὶ εὔκαρπον, οὐκ ἂν ἁμαρτάνειν ἐδόκει, τοῦτο ποιῶν μᾶλλον ἢ σκάπτων καὶ πράγματα ἔχων. οὐ τοίνυν οὐδ' ἄνθρωπος ἄτοπος ἂν εἴη ἐπαινῶν, εἰ τοῖς ἐπαινουμένοις ὠφέλιμος ἐστι καὶ πάμφορος. Verùm hoc rejicit, subjicitque Plutarch. Ὁ μὲν γὰρ ἀγρὸς οὐ γίνεται χείρων ἐπαινούμενος· ἄνθρωπον δὲ τυφοῦσι καὶ ἀπολλύουσιν οἱ ψευδῶς καὶ παρ' ἀξίαν ἐπαινοῦντες. Cæterùm è contrario, *Virtutem laudatam crescere, & immensum calcar gloriam habere, nec parvas animo vires addere*; Naso monuit *Ponti l.* 4. *el.* 2. & *trist. l.* 5. *el.* 12. Sed hoc est, quod Marcus vult, nihil rei cujusquam bonitati, eo ipso quod laudatur, vel accedere vel decedere.

Τὸ δὲ δ' ὄντως καλὸν τινὸς χρείαν ἔχει. | Leg. τὸ δὲ δὴ ὄντως καλὸν [οὐ] τινὸς χρείαν ἔχει, sensu exigente & contextûs serie. nisi si ἐρωτηματικῶς legere placuerit, τινὸς χρείαν ἔχει; *ecquâ re indiget?* Sed illud potius adjecta poscere videntur. τὸ ὄντως καλὸν Stoicis est *virtus* sola. Vide ad *l.* 2. § 1.

Σμαράγδιον γὰρ ἑαυτοῦ χεῖρον | Annot. Lugd. negativam hìc sine caussa interserit, quum oratio etiam in *edit. Lugd.* sit erotematica. σμαράγδιον autem diminutè dixit, ut & mox, μαχαίριον, δενδρύφιον, ἀνθύλλιον. & *l.* 2. § 2. & *l.* 7. § 3. ὀστάριον. & *infr.* § 41. ψυχάριον. qualia ab Aristophane in *Babyloniis* usurpata Aristoteles monet *rhetor. lib.* 3. *c.* 2. χρυσιδάριον, ἱματιδάριον, λοιδορημάτιον, νοσημάτιον. eaque πρὸς τὸ ἔλαττον ποιεῖν, *ad rem quâ de agitur, deprimendam & elevandam* conducere plurimùm. nec alio fine usurpat Marcus noster. Vide *infr.* § 48.

Εὐροια | Vide *ad l.* 2. § 5.

§ 21. Χωρεῖ ὁ ἀὴρ | indè enim *animam* esse tenebant Stoici *l.* 2. § 2. eodémque reverti. *l.* 7. § 50.

Πῶς δὲ ἡ γῆ | *Et quomodo terra* Xyl. ac si quæstio proposita continuetur. cùm sit subjectio, & responsio, licèt interrogandi formulâ enunciata; quod & Cas. advertit. q.d. idem de animis in aërem emissis sentias, quod de corporibus terrâ conditis.

Πρὸς τὴν τινα ἐπιδιαμονὴν | *In alium, qualiscunq; is fuerit, subsistendi modum.* Cas. quod nescio an vocabulum istud ferre possit. ego Xylandro assentior vertenti, *quum aliquandiu in terra delituêre*, vel *permansêre.* idem enim his verbis de animis, vult dicere, quod de corporibus mox illis, πρὸς ἥντινα ἐπιδιαμονήν.

Ἐπὶ ποσὸν συμμείνασαι | Animam corpore exutam *longævam* quidem, non *æternam* tamen aut *immortalem* prorsùs Stoici statuebant. Laërt. *l.* 7. in *Zenone*: Τὴν ψυχὴν μετὰ θάνατον ἐπιμένειν· φθαρτὴν δὲ εἶναι. Cic. Tuscul. *l.* 1. §. 77. *Stoici vitæ usuram nobis largiuntur, tanquam cornicibus: diu mansuros (aiunt) animos, semper, negant.* Verùm nec hac in parte secum invicem conveniebant. Nam, ut Laërt. *ibid.* Κλεάνθης μὲν πάσας ἐπιδιαμένειν φησὶ μέχρις ἐκπυρώσεως. Χρύσιππος δὲ τὰς τῶν σοφῶν μόνον. *Cleanthes universas ad mundi conflagrationem usque permanere: Chrysippus verò sapientum duntaxat.* Seneca tum saltem etiam beatorum animas interituras; *ad Marc. c.* 26. *Nos quoque felices animæ, & æterna sortitæ, cùm Deo visum erit iterum ista moliri, labentibus cunctis, & ipsi parva ruinæ ingentis accessio, in antiqua elementa vertemur.* Apud Euseb. *præpar. l.* 15. *c.* 17. Numenius *de bono l.* 1. (quem cur, *de nostris*, appellet Lipsius *physiolog. Stoic. l.* 3. *c.* 11. Ubi horum pleraque retulit, ego nullus assequor) ex Stoicorum sententia; διαμένειν τὰς τῶν ἀποθανόντων ψυχάς· Et mox: Τὴν δὲ ψυχὴν γεννητήν τε καὶ φθαρτὴν λέγουσιν· οὐκ εὐθὺς δὲ τοῦ σώματος ἀπαλλαγεῖσαν φθείρεσθαι, ἀλλ' ἐπιμένειν τινὰς χρόνους καθ' ἑαυτήν. τὴν μὲν τῶν σπουδαίων, μέχρι τῆς εἰς πῦρ ἀναλύσεως τῶν πάντων· τὴν δὲ τῶν ἀφρόνων, πρὸς πόσους τινὰς χρόνους. Respexit horsum Dionysius Halicarn. (etiamsi leviculè nimis Lipsius, qui vel hoc argumento Stoæ vindicat, nisi si Stoicus statim censendus, quisquis Stoicum dogma aliquod recenset.) ubi dixit, *antiq. l.* 8. Εἰ δὲ ἄφθαρτοι μένει τοῦ παντὸς τυγχάνουσιν αἱ ψυχαὶ ἡμῶν οὖσαι, καθάπερ οἴονταί τινες, ἢ χρόνον, μετὰ τὴν ἀπαλλαγήν τινα τῶν σωμάτων, ἐνδιαμένουσι, μήκιστον μὲν αἱ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ἐλάχιστον

ὃ αἱ τῶν κακῶν, &c. Respexit & Tacitus in *Agricola*, ab eodem adductus; (quem tamen nemo, opinor, Stoicum fuisse suspicabitur) ubi ait; *si, ut sapientibus placet, non cum corpore extinguuntur animæ Magnæ.* Nam quòd, ut Seneca *epist.* 57. *existimabant animam hominis magno pondere extritam, permeare non posse, & statim spargi, quia non fuerit illi exitus liber.* quod & Statius *Theb. l.* 6. de auri scrutatore montis ruinâ oppresso;

——latet intus, monte soluto
Obrutus, ac penitus fractum obductúmque cadaver
Indignantem animam propriis non reddidit astris.

Ridet ac refutat Senec. *ibid.* *Quemadmodum enim,* inquit, *flamma non potest opprimi: nam circa id diffugit, quo urgetur: quemadmodum aer verbere aut ictu non læditur; nec scinditur quidem: sic animus, qui ex tenuissimo constat, deprehendi non potest, nec intra corpus affligi: sed beneficio subtilitatis suæ, per ipsa, quibus affligitur, erumpit.* Servius verò, unde habeat, nescio, quod de Stoicis asseruit *ad Æn.l.*3. dicere eos *tam diu durare animam, quamdiu durat & corpus.* ideoque *Ægyptios sapientiæ peritos, condita diutiùs reservare cadavera,* (quasi scil. à Stoa dogma istud arripuerint) *ut anima multo tempore perduret, & corpori sit obnoxia, nec citò ad alia redeat.*

Μεταβάλλουσι, καὶ χέονται, καὶ ἐξάπλονται | Non ergò usque ad ἐκπύρωσιν, sive *conflagrationem,* ut illi superiùs adducti, permanere vult Marcus noster: sed *solvi, immutari, refundi, redaccendi,* ut aliis succedentibus & subeuntibus quotidie locum faciant: prout de corporibus dixerat in terram resolutis. Atque hoc est fortasse quod Epiphanius voluit, ubi de Stoicis dixit *l.* 1. *hær.*5. μεταγγισμοὺς τε ψυχῶν καὶ μετενσωματώσεις ἀπὸ σώματος εἰς σῶμα καθαιρέσεις σωμάτων, ἢ δ' αὖ πάλιν εἰσδυούσας καὶ ἀνάπαλιν γεννωμένας. Et ex Epiphanio Joan. Damascen. in *lib. de hæres. Stoici animum de corpore in corpus migrare volunt.* Quo nomine Pythagoreis adjungit Stoicos Lactantius *institut. lib.* 3. *c.* 18. *Superesse animam post mortem Pythagorici & Stoici dixerunt: eásque non nasci, sed insinuari in corpora, & de aliis in alia migrare.* Ambigit certè Senec. *ep.*65. *Semel,* inquit, *hæc mihi videnda sint, an sæpé.* Verùm aliud longè hac in parte Stoicus noster hìc, quàm Pythagoras olim censebat. nec consentiunt sibi invicem in Stoicorum dogmate recensendo, aut Epiphanio Lactantius, cùm ille *animas* dicit ἀνάπαλιν γεννᾶσθαι; iste, non *nasci,* sed *insinuari* duntaxat; aut etiam sibiipsi Epiphanius, in eo quod subjungit; μέρος δὲ θεοῦ καὶ ἀθάνατον τὴν ψυχὴν ἡγοῦνται· quomodo enim *immortalem* statuunt, quam *nasci sæpiùs* contendunt? Utrumq; verò Stoicis falsò tributum ab Epiphanio asserit Dionys. Petav. Habent tamen aliquid Stoici dogmati Pythagorico affine, quòd ex animarum materia quasi conflata & recocta novas procudi & produci statuunt. Verùm hac ratione, non magìs *animæ* quàm *corpori immortalitatem* asserunt, non minùs *animæ* quàm *corpori corruptionem* & *mortalitatem* adscribunt. Atque hac ratione forsan accipi voluit, quod, referente Luciano, Demonax Cynicus, interroganti, εἰ ἀθάνατος ἡ ψυχή, respondit, Ἀθάνατος, ἀλλ' ὡς πάντα. Vide *l.* 8. § 18. Tale quid & Oraculum apud Stob. *tom.* 1. *l.*1. *tit.*4. de Animis;

Ἄλλος δ' ἐξ ἄλλου γινόμενος, ἠδ' ἀναβλαστῶν,
Ψυχοῦται γονίμου φύσεως ἀρότρεύμασι καινοῖς.
Ex alio tamen est alius, sempérque novatur,
Naturæ insinuans sese genitalibus arvis. Grot.

Servius interim, loco superiùs recensito, *Stoicos* ait *mediam viam secutos, cùm Plato animam perpetuam dixerit, & ad diversa corpora transitum facere statim pro meritis vitæ prioris: Pythagoras verò, non* μετεμψύχωσιν, *sed* παλιγγενεσίαν *esse dicat, hoc est, redire,* sed *post tempus.*

Ἐξάπλονται | *Connectuntur.* Xyland. perperam. Verto, *accenduntur,* vel *succenduntur.* Senec. pariter *epist.*54. *Nos quoque, & accendimur, & extinguimur.* Allusum est ad eorum dogma, qui *animam igneam* statuebant. in quo censu cum aliis haud paucis & Stoici. Plut. *de Philos. placit. l.* 4. *c.* 3. *de Animæ natura:* Οἱ ἀπὸ Ἀναξαγόρου ἀεροειδῆ ἔλεγον. οἱ Στωικοὶ πνεῦμα θερμόν. Δημόκριτος πυρώδες σύγκριμα. Stob. *tom.* . *l.* . *tit.* . Ἀναξαγόρας, Ἀναξιμένης, Ἀρχέλαος, Διογένης, ἀεροειδῆ. Οἱ Στωικοὶ, πνεῦμα νοερὸν, θερμόν. Παρμενίδης δὲ καὶ Πήγαθος, πυρώδη. Δημόκριτος, πυρώδες σύγκριμα. Ἀρίσιππος, ἐκ πυρὸς εἶναι. Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης, ἐξ ἀέρος. Ἵππων ἐξ ὕδατος. quo loco pro Πήγαθος leg. Ἵππασος Sic enim Theodoret. *therapeut. lib.* 5. Ἀναξιμένης καὶ Ἀναξίμανδρος καὶ Ἀναξαγόρας καὶ Ἀρχέλαος, ἀερώδη τῆς ψυχῆς τὴν φύσιν εἰρήκασιν· οἱ δέ γε Στωικοὶ, πνευματικὴν, πλείστου μετέχουσαν τοῦ θερμοῦ. Παρμενίδης δὲ καὶ Ἵππασος καὶ Ἡράκλειτος πυρώδη· ὁ δὲ Ἡρακλείδης, φωτοειδῆ· Ἐπίκουρος δὲ τεττάρων τινῶν ποιοτήτων κρᾶμα, πυρώδους καὶ ἀερώδους καὶ πνευματικοῦ καὶ τετάρτου τινὸς ἀκατονομάστου· ὁ δὲ Ἐμπεδοκλῆς μίγμα ἐξ αἰθερώδους καὶ ἀερώδους οὐσίας· Κριτίας δὲ, ἐξ αἵματος καὶ ἐξ ὑγροῦ. De Democr. etiam Aristot. *de anim. l.* 1. *c.* 2. πῦρ τι καὶ θερμόν φησιν αὐτὴν εἶναι. Tertull. *de anima c.* 5. *Animam effingunt Hipparchus & Heraclitus, ex igni; Hippon & Thales, ex aqua; Empedocles & Critias, ex sanguine; Epicurus, ex atomis; Critolaus & Peripatetici ejus, ex quinta nescio qua substantia: Stoici, penè nobiscum, spiritum prædicant;* verùm hunc igneum. Apud Laërt *l.*7. Zeno & Posidonius, Πνεῦμα ἔνθερμον εἶναι τὴν ψυχήν. Galen. *de anim. seq. corp. temperat. cap.* 4. Stoicis animam esse κρᾶσιν ἐν συμμετρίᾳ γινομένην τῆς ἀερώδους καὶ πυρώδους οὐσίας. Cicer. *Tuscul. lib.* 1. *Zenoni Stoico animus ignis videtur.* Et *de natur. Deor.*

Deor. l. 3. *Omnia Stoici solent ad igneam naturam referre; Heraclitum, opinor, secuti.* Et mox: *Dicunt omnem vim esse ignem. itaque & animantes cùm calor defecerit, interire: & in omni natura rerum id vivere, id vigere, quod caleat.* Ità Chrysippus *de provid. l.* 1. Διόλου μὲν γὰρ ὢν ὁ κόσμος πυρώδης, εὐθὺς καὶ ψυχή ἐστιν ἑαυτοῦ καὶ ἡγεμονικόν. Idemque de Sole pariter, quem ἔμψυχον καὶ πύρινον, astrísque, quæ etiam *animata* censebat, *de natur. l.* 3. Οἱ δ' ἀστέρες ἐκ θαλάσσης μετὰ τοῦ ἡλίου ἀνάπτονται. Quem idcirco hoc nomine exagitat Plut. *de Stoic. contrad. c.* 38. & *de commun. notit. c.* 41. quod cùm *animam* statuat τῇ περιψύξει καὶ πυκνώσει, οἷον στομώσει τινί, hoc est, *in frigidatione, & condensatione, ferri instar, quod obfirmandi caussâ, candens etiamnum, aquâ tingitur, produci*; unde & ψυχὴν παρὰ τὴν ψύξιν dictam. (vide *ad l.* 12. § 24.) idem tamen, ὅταν ἐκπύρωσις γένηται, διόλου ζῆν καὶ ζῶον εἶναι, *tunc vivere cuncta atque animari dicat, cùm ignitio quasi quædam obvenerit*; itaq; ποτὲ μὲν τὴν ἄναψιν, ποτὲ δὲ τὴν περίψυξιν, ἀρχὴν ἐμψυχίας ποιεῖν, *nunc infrigidationem, nunc accensionem principium animationis constituere.* cúmque animam, quàm πῦρ νοερὸν, i. e. *ignem intelligibilem* definit, περιψύξει τινὶ produci velit; torqueri posse in Chrysippum, quod Cleanthes olim respondit, narranti cuidam, vidisse se ἐγχέλεις ἐν ὕδατι θερμῷ ζώσας, *anguillas quæ in aqua calida degerent*; οὐκοῦν ἐν ψυχρῷ αὐτὰς ἑψήσομεν. *In frigida igitur coquemus eas.* Sed & Porphyr. *ad Boethium de anima*, apud Euseb. *præpar. l.* 15. *c.* 8. Πῶς δ' ἐκ Στωϊκῶν ἡμῶν, ὁ πνεῦμά πως ἔχειν αὐτὴν ἀποδιδὺς, ἢ πῦρ νοερὸν, τῇ περιψύξει καὶ οἷον βαφῇ τοῦ ἀέρος ἀναφθὲν, ἢ στομωθέν; Verùm de ignea animæ natura Stoicis consentiunt, Phurnutus, an Cornutus, *de Deis c.* 3. Καὶ γὰρ αἱ ἡμέτεραι ψυχαὶ πῦρ εἰσι. Varro *de ling lat. lib.* 4. *Ignis à nascendo, quòd hinc nascitur omne: & quòd nascitur, ignescit; ideò calet: ut qui denascitur, ignem amittit, ac frigescit.* Et ibid.

Ova parire solet genu' pennis condecoratum;
non animas, ut ait Ennius.

Indè venit, pullis divinitus insinuans se,
Ipsa anima: ———

sive, ut Zeno Cittieus, animalium semen ignis, qui anima & mens; qui calor è cœlo, quia hic innumerabiles & immortales ignes. Itaque Epicharmus Ennii de mente humana dicit;

Istic est de Sole sumptus ignis, ísque mentis est.

Sic enim Scaliger restituit. Idemque Ennius in *Epicharmo* à Prisciano *l.* 6. prolatus:

Terra corpus est; at mentis ignis est.

Virgilius *Æn. l.* 6.

Igneus est ollis vigor, & cœlestis origo.

E nostris etiam Lactant. *de opific. Dei c.* 8. *eo (capite scil.) mens, & ignis ille divinus, tanquam cœlo, tegitur.* Cùm autem anima ignis haberetur, quo accenso homines vivere, extincto emori necesse existeret; enatum est hinc delirium illud, de quo Servius *ad Æn. l.* 1. *Grave nimirum esse, perire naufragio, quia anima est ignea, & perire videtur in mari.* id quod tangit etiam Synesius in *epist.* 3. digitum simul intendens ad dictum quoddam Homericum, quod huc trahi solebat; *Odyss.* δ. *v.* 511.

Αἴας δ' ἐξαπόλωλεν, ἐπεὶ πίεν ἁλμυρὸν ὕδωρ.
Ajax disperiit, postquam bibit æquoris undam.

Εἰς τὸν τῶν ὅλων σπερματικὸν λόγον ἀναλαμβανόμεναι | Laert. *l.* 7. in *Zenone*; de Stoicis agens: Δοκεῖ δ' αὐτοῖς τὴν ψυχὴν αἰσθητικὴν εἶναι τὸ συμφυὲς ἡμῖν πνεῦμα· φθαρτὴν δ' εἶναι· τὴν δὲ τῶν ὅλων ἄφθαρτον, ἧς μέρη εἶναι τὰς ἐν τοῖς ζώοις. Quid clarius? Hinc tamen *immortalem esse animam* concludebat Pythagoras, referente Laertio *lib.* 8. Εἶναι δὲ τὴν ψυχὴν ἀπόσπασμα τοῦ αἰθέρος ——— ἀθάνατόν τε εἶναι αὐτὴν· ἐπειδήπερ καὶ τὸ ἀφ' οὗ ἀπέσπασται, ἀθάνατόν ἐστι. Numenius *de bono l.* 1. Εἶναι δὲ τὴν ψυχὴν ἐν τῷ ὅλῳ φασὶν, ὃ καὶ λέγουσιν αἰθέρα ——— τὰς δὲ λοιπὰς προσπεφυκέναι ταύτῃ. Et mox: Ἔνιοι δὲ τὴν μὲν τοῦ ὅλου ἀΐδιον· τὰς δὲ λοιπὰς συμμίγνυσθαι ἐπὶ τελευτῇ εἰς ἐκείνην. Videmus hìc, quis sit ille λόγος σπερματικὸς, de quo istìc, & *supr.* § 14. & denuò *l.* 6. § 24. Unam scil. animam communem & universalem somniabant Stoici, unde reliquæ omnes essent quasi decisæ sive quæ reliquarum omnium fons quidam existeret; in quem etiam denuò quasi refunderentur. Vide *suprà* § 4. *infr.* § 23. & 34. & *l.* 9. § 7. Verùm Mercurius Ægyptius, referente Tertulliano *de anim. c.* 33. dicit, *animam digressam à corpore non refundi in animam universi, sed manere determinatam.*

Ταῖς προσοικοιζομέναις | *Adventantibus.* Xyl. *insuper excipiendis*, atque intra sedem eandem recipiendis. Sed quoquo modo verteris, legendum videtur, προσοικιζομέναις. nam Cas. dum vulgatam sequitur scripturam, Marci mentem minus cepit. Par mendum apud Tatianum *adv. Græc. c.* 29. animadvertere licet. Πῶς ὕλη καλὸν προσσωμάττειν τὴν εἰς τοὺς μεμνηνότας βοήθειαν, καὶ μὴ τῷ θεῷ; leg. προσωμάττειν. iterata litera scriptorem minùs cautum fugerat. Quod autem de animabus Marcus, idem de hominibus pariter Epictet. *l.* 3. *c.* 26. Ἐξελθεῖν δεῖ ἄλλοις τόπον. δεῖ γίνεσθαι καὶ ἄλλους, καθάπερ καὶ σὺ ἐγίνου, καὶ γινομένους ἔχειν χώραν, καὶ οἰκήσεις, καὶ τὰ ἐπιτήδεια. ἂν δ' οἱ πρῶτοι μὴ ὑπεξάγωσι, τί ὑπολείπεται;

Ἐφ' ὑποθέσει τοῦ τὰς ψυχὰς διαμένειν | Nihil itaque certi hìc statuit Marcus. Sed & ambiguè passim loquitur. *l.* 3. § 3. εἰ μὲν εἰς ἕτερον βίον. & *lib.* 6. § 24. ἤτοι ἐλήφθησαν εἰς τοὺς τοῦ κόσμου σπερματικοὺς λόγους, ἢ διεσκεδάσθησαν εἰς τοὺς ἀτόμους. & *l.* 7. § 32. ἤτοι σβέσις ἢ μετάστασις. quibus gemina habet, & *l.* 7. § 50. & *l.* 8. § 25, 58. & *l.* 10. § 7. Nec aliter Seneca, qui vestigium quâ figat

gat, incertum planè se prodit; nunc in hanc partem, nunc in alteram inclinans, prout argumenti, in quo versabatur, ratio trahere aut propellere videbatur. Polybium de fratre defuncto compellans, *c.* 28. *Nè invideris fratri tuo: quiescit tandem tutus, tandem æternus est. fruitur nunc aperto & libero cælo: ex humili & depresso in eum emicuit locum, quisquis ille est, qui solutas vinculis animas beato recipit sinu. Erras: frater tuus non perdidit lucem, sed securiorem sortitus est. non reliquit ille nos, sed antecessit.* Helviam matrem de filii exilio mœrore plenam refocillans; *c.* 17. *Qualem me cogites, accipe. lætum ac alacrem, velut optimis rebus. Sunt autem optimæ, quum animus —ad summa prorumpit, & pulcherrimo divinorum spectaculo fruitur, æternitatisque suæ memor, in omne quod fuit, futurúmque est omnibus seculis, vadit.* Marciæ de filii excessu dejectæ animum erigens *c.* 25. *Non est quòd ad sepulchrum filii tui curras. pessima ejus, & ipsi molestissima istic jacent, ossa ciner'ésque: non magis illius partes, quàm vestes, aliáque tegumenta corporum. Integer ille, nihilque in terris relinquens, fugit, & totus excessit: paulúmque supra nos commoratus, dum expurgatur, & inhærentia vitia sitúmque omnem mortalis ævi excutit; deinde ad excelsa sublatus, inter felices currit animas; excipitque illum cœtus sacer, Scipiones, Catonésque, utique contemptores vitæ, & mortis beneficio liberi.* & quæ sequuntur. Lucilio itidem ubi animum vult addere, & adversùs mortis formidinem confirmare, *epist.* 102. *Cùm venerit dies ille, qui mixtum hoc divini humaníque secernat, corpus hoc ubi inveni, relinquam: ipse me diis reddam. nec nunc sine illis sum, sed gravi terrenóque detineor. per has mortalis ævi moras, illi meliori vitæ longiorique proluditur. quemadmodum novem mensibus nos tenet maternus uterus, & præparat, non sibi, sed illi loco in quem videmur emitti, jam idonei spiritum trahere, & in aperto durare: sic per hoc spatium, quod ab infantia patet in senectutem, in alium naturæ sumimur partem. alia origo nos expectat, alius rerum status. nondum cælum nisi ex intervallo pati possumus. Proinde intrepidus horam illam decretoriam prospice: non est animo suprema, sed corpori. Dies iste, quem tanquam extremum reformidas, æterni natalis est. Depone onus. quid cunctaris, quasi non priùs quoq; relicto, in quo latebas, corpore exieris? Hæres, & reluctaris. tum quoque magno nisu matris expulsus es. gemis, ploras. & hoc ipsum flere, nascentis est. sed tunc debebat ignosci. rudis & imperitus omnium veneras: ex materno visceorum calido mollique fomento, afflavit aura liberior. Nunc tibi non est novum separari ab eo, cujus antè pars fueris. æquo animo membra jam supervacua dimitte; & istud corpus inhabitatum diu pone. scindetur, obruetur, abolebitur. quid contristaris? ità solet fieri. pereunt semper velamenta nascentium. quid ista sic diligis, quasi tua? istis opertus es, Veniet, qui te revelet, dies, & ex contubernio fœdi atque olidi ventris educat. Hinc nunc quoque tu, quantùm potes, subvola: jam hinc altius aliquid subliminúsque meditare. Aliquando naturæ tibi arcana retegentur: discutietur ista caligo; & lux undique clara percutiet. tunc in tenebris vixisse dices, cùm totam lucem totus aspexeris: quam nunc per angustissimas oculorum vias obscurè intueris, & tamen admiraris tam procul. quid tibi videbitur divina lux, cùm illam suo loco videris? hæc cogitatio nihil sordidum animo subsidere sinit, nihil humile, æternitatem proponere.* Vides, quàm magnanimè, quàm magnificè se effert, dum mulierculis solamina adhibet: dum Lucilium suum altiùs erigere conatur: dum Tyranni liberto fœdissimè adulatur: ὡς χωρὶς ὑπεξαιρέσεως ἀναμφισβήτως de istis pronunciat. Verùm, ut idem ille *epist.* 82. *Magna hæc verba excidunt, cùm mors propiùs accessit.* Vis igitur, quibus animam jam agens, rationibus ac cogitationibus ipse se suffulciebat: & (si Lucretio saltem fidem adhibemus, qui de morti propinquis cecinit *l.* 3.

Nam veræ voces tum demum pectore ab imo
Ejiciuntur, & eripitur persona, manet res.)

Quid reverà Seneca ipse hac in parte senserit? Audi Lucilium suum alibi sic alloquentem, *ep.* 54. *Uni morbo quasi assignatus sum. satis apte dici suspirium potest. nullum mihi videtur molestius. aliud enim quicquid est, ægrotare est. hoc est animam agere. itaq; medici hanc, meditationem mortis vocant. faciet aliquando spiritus ille, quod sæpe conatus est. Ego verò & in ipsa suffocatione non desii cogitationibus lætis ac fortibus acquiescere. Quid hoc est? inquam. tam sæpe mors experitur me? faciat. at ego illam diu expertus sum. Quando? inquis. antequam nascerer. Mors est, non esse. id, quod antè fuit: sed quale sit, jam scio.* (ità sunt distinguenda, quæ in excusis, serie continuatâ, sensu nullo bono, leguntur) *hoc erit post me, quod antè me fuit. Si quid in hac re tormenti est, necesse est & fuisse antequam prodiremus in lucem: atqui nullam sensimus tunc vexationem. Rogo, non stultissimum dicas, si quis existimet lucernæ pejùs esse cùm extincta est, quàm antequam accenderetur? nos quoque accendimur, & extinguimur: medio illo tempore aliquid patimur: utrinque verò alta securitas est.* Libet illud Tragici ex Phœnissis hîc usurpare,

Ὅδ' Οἰδίπους τοῦ καὶ τὰ κλείν' αἰνίγματα;

& Homericum illud *Odyss.* π. *v.* 181.

Ἀλλοῖός μοι, ξεῖν', ἐφάνης νέον, ἠὲ πάροιθεν.

quantùm enim Seneca iste ab illo mutatus; qui de *animæ immortalitate* tam erectè, tam elatè disserebat; tam disertè, tam clarè, tam fidenter pronunciabat? Etenim quid ista sunt aliud quàm quod Euripides *Troad.*

Τὸ μὴ γενέσθαι τῷ θανεῖν ἴσον λέγω.
Non esse natum, & mortuum esse, idem puto.

Quod Lucretius *l.* 3.

Respice item, quàm nil ad nos anteacta vetustas
Temporis æterni fuerit, quàm nascimur, antè.

Hoc igitur ſpeculum nobis natura futuri
Temporis exponit poſt mortem denique noſtram.

quod Plinius *hiſt. nat. l.* 7. *c.* 55. *Omnibus à ſupremo die eadem, quæ ante primum: nec magis à morte ſenſus ullus, aut corpori, aut animæ, quàm ante natalem.* quod ipſi denique in eadem *ad Marciam conſolatione* excidit, *c.* 19. *Mors nos in eadem tranquillitate, in qua antequam naſceremur jacuimus, reponit.* Itaque paſſim fluctuabundus, anceps, ambiguus. *epiſt.* 63. *Fortaſſe; ſi modò ſapientum vera fama eſt, recepitque nos locus alius; quem putamus periiſſe, præmiſſus eſt.* Et *epiſt.* 76. *Si modo ſolutæ corporibus animæ manent, felicior illis ſtatus reſtat, quàm eſt dum verſantur in corpore.* Idem *epiſt.* 117. *Cùm de animarum æternitate diſſerimus, non leve momentum apud nos habet conſenſus hominum, aut timentium inferos, aut colentium.* Verùm iſta ipſe rejicit, ridet, pro fabulis habet, *epiſt.* 82. & *ad Marc. c.* 19. Imò ſomnii fermè loco ponit dogma hoc ipſum, ſive ὑπόληψιν potiùs. Ità enim *epiſt.* 102. *Quomodo moleſtus eſt jucundum ſomnium videnti, qui excitat: aufert enim voluptatem, etiamſi falſam, effectum tamen veræ habentem: ſic epiſtola tua mihi fecit injuriam. revocavit enim me cogitationi aptæ traditum, & iturum, ſi licuiſſet, ulteriùs. Juvabat de æternitate animarum quærere; imò mehercùlè credere. credebam enim facilè opinionibus magnorum virorum, rem gratiſſimam promittentium magis quàm probantium. dabam me ſpei tantæ. — ſubitò experrectus ſum.* Ità & à Stoicis ſuis ſecedit Seneca, dum *non probatis*, uti ipſe cenſet, *aſſentitur temerè*, tum & ad Scepticos inclinat, dum in quo inſiſtat, *nihil certi* habere profitetur. Quid divinus ille Plato, aut Socrates potiùs, quo nemo in hoc negotio aut fortiùs aut fidentiùs aut efficaciùs etiam verſatus videtur? Diſſertationem ſcil. uberrimam ſpecioſiſſimámque in *Phædone* aggreſſurus his verbis præfatur: Ὡς κινδυνεύω ἔγωγε ἐν τῷ παρόντι περὶ αὐτοῦ τούτου οὐ φιλοσόφως ἔχειν, ἀλλ' ὥσπερ οἱ πάνυ ἀπαίδευτοι, φιλονείκως· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ὅταν περί του ἀμφισβητῶσιν, ὅπῃ μὲν ἔχει περὶ ὧν ἂν ὁ λόγος ᾖ, οὐ φροντίζουσιν, ὅπως δὲ ἃ αὐτοὶ ἔθεντο, ταῦτα δόξει τοῖς παροῦσι, τοῦτο προθυμοῦνται. καὶ ἐγώ μοι δοκῶ ἐν τῷ παρόντι τοσοῦτον μόνον ἐκείνων διοίσειν. οὐ γὰρ ὅπως τοῖς παροῦσιν ἃ ἐγὼ λέγω δόξει ἀληθῆ εἶναι προθυμήσομαι, εἰ μὴ εἴη πάρεργον, ἀλλ' ὅπως αὐτῷ ἐμοὶ ὅτι μάλιστα δόξει, οὕτως ἔχειν· λογίζομαι γὰρ, ὦ φίλε ἑταῖρε, (καὶ θέασαι ὡς πλεονεκτικῶς) εἰ μὲν τυγχάνει ἀληθῆ ὄντα ἃ ἐγὼ λέγω, καλῶς δὴ ἔχει τὸ πεισθῆναι. εἰ δὲ μηδέν ἐστι τελευτήσαντι, ἀλλ' οὖν τοῦτόν γε τὸν χρόνον αὐτὸν τὸν πρὸ θανάτου ἧττον τοῖς παροῦσιν ἀηδὴς ἔσομαι ὀδυρόμενος· ἡ δὲ ἄνοιά μοι αὕτη οὐ ξυνδιατελεῖ (κακὸν γὰρ ἂν ἦν) ἀλλ' ὀλίγον ὕστερον ἀπολεῖται. Quid illa ejuſdem in *apologia* extrema? Ἀλλὰ γὰρ ἤδη ὥρα ἀπιέναι, ἐμοὶ μὲν ἀποθανουμένῳ, ὑμῖν δὲ βιωσομένοις· ὁπότεροι δὲ ἡμῶν ἔρχονται ἐπὶ ἄμεινον πρᾶγμα, ἄδηλον παντὶ πλὴν ἢ τῷ θεῷ. *Sed tempus eſt jam hinc abire, me, ut moriar, vos, ut vitam agatis: utrum autem ſit melius, Dii immortales ſciunt; hominem quidem ſcire arbitror neminem.* Cicer. *Tuſc. l.* 1. qui & ipſe in hoc argumento *probabilia tantùm conjecturâ ſequi* ſe profitetur, *cùm ultrà quò progrediatur, quàm ut veriſimilia dicat non habeat; certa dicturos, qui & percipi ea poſſe dicunt, & ſe ſapientes eſſe profitentur.* Quò faciunt & quæ loco ſuprà dicto Socrates ille idem paulò antè poſuerat: Τὸ γάρ τοι θάνατον δεδιέναι, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ δοκεῖν σοφὸν εἶναι μὴ ὄντα. δοκεῖν γὰρ εἰδέναι ἐστὶν ἃ οὐκ οἶδεν. οἶδε μὲν γὰρ οὐδεὶς τὸν θάνατον, &c. Diſſertationem deniq; de argumento hoc ſuam, his tandem verbis (quod & Lactantio, *Inſtitut. l.* 7. *c.*8. obſervatum) concludit, *Harum ſententiarum quæ vera ſit, Deus aliquis viderit.* quid ſunt autem, inquam, hæc omnia, niſi ignorantiæ hac in re propriæ ingenua confeſſio, claram ſatìs & illorum perſtrictionem in ſe continens, qui certi aliquid de ea ſtatuerent? Nec ſunt aliuſmodi, quæ in Phædone Magnus idem ille de ſe, ad ſuos; Νῦν δὲ εὖ ἴστε, ὅτι παρ' ἄνδρας τε ἐλπίζω ἀφίξεσθαι ἀγαθούς· καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἂν πάνυ διϊσχυρισαίμην. ubi & de ſtatu animæ poſt mortem diſſertationem illam prolixam ſic claudit: Καλὸν τὸ ἆθλον, καὶ ἡ ἐλπὶς μεγάλη. τὸ μὲν οὖν ταῦτα διϊσχυρίζεσθαι οὕτως ἔχειν ὡς ἐγὼ διελήλυθα, οὐ πρέπει νοῦν ἔχοντι ἀνδρί. ὅτι μέντοι ἢ ταῦτ' ἐστὶν, ἢ τοιαῦτ' ἄττα, περὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ τὰς οἰκήσεις, ἐπείπερ ἀθάνατόν γε ἡ ψυχὴ φαίνεται οὖσα, τοῦτο καὶ πρέπειν ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ ἄξιον κινδυνεῦσαι οἰομένῳ οὕτως ἔχειν. καλὸς γὰρ ὁ κίνδυνος. Sunt enim utique & hæc, prout priora illa, optantis ſperantíſq; potiùs, quàm ſpondentis ſtatuentíſve, vera eſſe quæ opinatur: & in minore damno ponentis, etiamſi falſa autumet. Scitè proinde Tert. de anim. *c.* 1. *Adeò omnis illa tunc ſapientia Socratis, de induſtria venerat conſultæ æquanimitatis, non de fiducia compertæ veritatis.* Ità ſummi illi philoſophi, ſapientiæ nomine turgidi, animæ æternitatem vitámq; futuram, *fide dimidiatâ*, ut Minutius loquitur, credebant, & quaſi per nebulam iſta intuebantur; conjecturis meris atq; humanis ſuſpicionibus nitentes. At nos Chriſtiani λόγον βεβαιότερον, cui inſiſtamus, habemus, ut Petrus *ep.* 2. *c.* 1. *v.* 19. quibus *non caro & ſanguis*, ſed *Deus Pater, qui in cœlis eſt*, Matth. *c.* 16. *v.* 17. & *filius*, qui *in ſinu patris exiſtit*, Joan. *c.* 1. *v.* 18. & ſpiritus, qui τὰ βάθη τοῦ θεοῦ *ſcrutatur ad* Cor. *ep.* 1. *c.* 2. *v.* 10. ea liquidò patefecerunt. Quo nomine nobis virtutis, veritatis, fidei, pietatis, ſanctitatis ſanctè colendi neceſſitas major incumbit; qui iſtarum præmia, fide certâ ſubnixi, ſpiramus. *Rom. c.* 8. *v.* 24, 25. & *Hebr. c.* 11. *v.* 1. nec *ſpes* nobis *incerti*, ut illis, quod *Senec. ep.* 10. Sed certiſſimi *nomen eſt boni*. *Rom. c.* 5. *v.* 5. Præſertim cum illi, præmiorum iſtorum

istorum incerti, istis tamen etiam ad mortem usq; illaborandum atque inhærendum censuerint.

Θάπτεται ἐν τοῖς τρεφομένων σώμασι | Allusisse videtur huc in dogmate Pythagorico explicando Ovidius *Metamorph. l.* 15. *v.* 84.

Heu, quantum scelus est in viscere viscera condi;
Congestóque avidum pinguescere corpore corpus?

Clariùs de Metio Suffetio Ennius *annal. l.* 2. apud Priscian. *l.* 6.

Vulturis in sylvis miserum mandebat hemonem.
Heu, quàm crudeli condebat membra sepulcro?

Lucret. *lib.* 5. de homine à feris discerpto ac depasto;

Pabula viva feris præbebat dentibus haustus,
Viva videns vivo sepeliri viscera busto.

Attius Atreo, apud Ciceron. *Offic. l.* 1.

Natis sepulcrum est ipse parens.

Naso de Tereo *Metamorph. l.* 6.

Flet modo, seque vocat bustum miserabile nati.

Lycophron de Pelope:

Οὗ πάππον ἐν γαμφαῖσιν ἐνναία ποτὲ
Ἕρκυνν' ἐεννῦς θεία ξιφηφόρος,
Ἀσαρκα μυσύλασ' ἐτύμβευσεν τάφῳ,
Τὸν ὠλενίτιω χόνδρον ἐνδαιτουμένη.
Cujúsque avum quondam in molaribus suis
Hercynna Educa, quæ gerit secespitam,
Fartim minutal frendicans, tumulo indidit,
Humeri vorax epulata cartilaginem. Scal.

Idem de cadaveribus à feris dilaniatis & devoratis:

Πολλῶν γὰρ ἐν σπλάγχνοισι τυμβευθήσεται,
Βρωθεὶς πολυσχίδοισι καμπέων γνάθοις
Νήριθμος ἑσμός.——
Nam plurimarum ventre funerabitur
Serratidentum fauce camparum abditum
Examen ingens.——

Et de Saturno:

Τύμβος γεγὼς κένταυρος ὠμόφρων σπορᾶς.
Prolis sepulcrum triste semiferus suæ. Jos. Scal.

De se Ignat. *ad Roman.* κολακεύσατε τὰ θηρία, ἵνα μοι τάφος γένωνται, καὶ μηδὲν καταλείπωσι τῶν τοῦ σώματός μου, ἵνα μὴ κοιμηθεὶς, βαρύς τινι εὑρεθήσομαι. Val. Max. de Artemisia *lib.* 4. *c.* 6. *Quid de illo inclyto tumulo loquare, cùm ipsa Mausoli vivum ac spirans sepulchrum fieri concupierit, eorum testimonio, qui eam extincti ossa potione aspersa bibisse tradunt?* Apul. *fab. Miles. l.* 5. *At hîc jam tua est existimatio, utrùm sororibus pro tua cara salute solicitis adsentiri velis, & declinatâ morte nobiscum secura periculi vivere, an sævissimæ bestiæ sepeliri visceribus.* Quintilian. *declamat.* 12. *Æstuant adhuc intra pectus sepulta ventribus nostris cognata viscera.* Nicol. Clemang. *epist.* 33. *Patre in Scropharum alvis impiissimâ crudelitate sepulto.* Neotericus innominatus;

Alit cadaver alites, alit feras:
Vivum sepulcrum mortuo sic obtigit.

Prout & Andreas Cæsar *in Apocal. c.* 16. A canibus devoratos, *canum ventres viva sepulcra sortitos.* Quod Ὑρκανίαν ταφὴν, Diogenes dixit. Stob. *tom.* 2. *tit.* 123. eò quòd Hyrcanis id solenne in propinquis suis; qui & eo fine canes alebant, quos κύνας ἐνταφίους nuncupabant. Ex Onesicrito Strabo *geogr. l.* 11. Hàc ratione γῦπες, ἔμψυχοι τάφοι Gorgiæ dicti: quem eo nomine perstringit Hermogen. *de ideis l.* 1. *c.* 5. & Dionys. Longin. *de sublim.* Venter item τάφος καὶ τάρταρος, non *bustum* aut *sepulcrum* tantùm, ut suprà, sed *Orcus* & *Tartarus* Plut. *Conviv.* Τῷ γὰρ ὄντι τοῦτό ἐστι τὸ μίασμα τῆς σαρκὸς ἡμῶν, καὶ ὁ τάρταρος, ὡς ἐν Ἅδου, δεινῶν τινων ῥευμάτων, καὶ πνεύματος ὁμοῦ καὶ πυρὸς συμπεφυρμένος, καὶ νεκρῶν περίπλεως. *Ciborum conditura*, ἐνταφιασμός. Idem *de esu carn. orat.* 1. Ἡμεῖς δὲ οὕτως ἐν τῷ μιαιφόνῳ τρυφῶμεν, ὥστε ὄψον τὸ κρέας προσαγορεύομεν, εἶτα ὄψων πρὸς αὐτὸ τὸ ὄψον δεόμεθα, ἀναμιγνύντες ἔλαιον, οἶνον, μέλι, γάρον, ὄξος ἡδύσμασι Συριακοῖς, Ἀραβικοῖς, ὥσπερ ὄντως νεκρὸν ἐνταφιάζοντες. Et Porphyr. *de abstinent. l.* 2. Ἤπου γε ὁ τοῦ παιδὸς ἱερεὺς, αὐτὸς τάφος γίγνεται νεκρῶν σωμάτων ἀποσομένει; Ità denique de Jona à balena absorpto Basil. Seleuc. *orat.* 12. ἦν Ἰωνᾶς ἐν ζῶντι τάφῳ φερόμενος, νηχόμενον οἰκῶν δεσμωτήριον, ἐγκινούμενον φάραγγι θανάτου χωρίον οἰκῶν, νεκρῶν πανδοχεῖον, οὐ ζώντων, οἰκῶν γαστέρα θανάτου μητέρα.

Καὶ ὅμως λέγεται ἡ χώρα αὕτη | Forsan αὕτη, ut de *ventre* intelligatur: alioqui de terra sumendum fuerit. De *ventre* autem festivè Diphilus in *Parasito* apud Athen. *l.* 6.

——— ταλαιπωρότερον οὐδέν ἐστι γὰρ
Τῆς γαστρός, εἰς ἣν πρῶτον ἂν πάντ' ἐμβάλοις,
Ἀλλ' οὐχ ἕτερον ἀγγεῖον. ἐν πήρᾳ φέροις
Ἄρτους ἄν, ἀλλ' οὐ ζωμὸν, ἢ διαφθερεῖς·
Εἰς σπυρίδα μάζας ἐμβαλεῖς, ἀλλ' οὐ φακῆν·
Οἰνάριον εἰς λάγυνον, ἀλλ' οὐ κάραβον.
Εἰς τὴν θεοῖς ἐχθρὰν δὲ ταύτην εἰσφορεῖς
Τὰ πάνθ' ἑαυτοῖς οὐδὲν ὁμολογούμενα.
——— *nam certè ventre nihil est miserius:*
In illum cuncta conjicis: at in vas aliud
Idem non liceat: panem fers in mantica,
Jus non fers; aliter manticam corruperis:
In utrem villum immittis, non & carabum.
At in illum Diis invisum compingi solent
Etiam quæ inter se nil habent commercii. Grot.

Alius quidam:

Heu, quàm stupenda nos agit voracitas!
Quicquid ferarúmve, pecorísve pascitur,
Quicquid volucrium aerem pennis quatit,
Quicquid profunda piscium maria incolit,
Quicquid reponit terra frugum, fructuum,
Nostris id omne ut sepeliatur ventribus?

Seneca *epist.* 89. *Profunda & insatiabilis gula, hinc maria scrutatur, hinc terras, alia hamis, alia laqueis,*

quis, alia retium variis generibus cum magno labore persequitur. nullis animalibus, nisi ex fastidio, pax est.

Δέχεται | indè αἱ τῆς γαστρὸς δεξάμεναι. Philo *de agric.* Ἡ δὲ πρὸς πᾶν σιτίον τε καὶ ποτὸν ἄφετ@ εὐθὺς ὁρμήσασα, τά τ' ἤδη ἐντεθέντα ἐπλήσθη, καὶ πεῖναν ἄληκτον καὶ ἄπληστον ἔχει τῶν ἀπόντων, ὡς κἂν αἱ τῆς γαστρὸς ἀποπληρωθῶσι δεξάμεναι, μαργῶσαν ἔτι καὶ μαιμῶσαν τὴν ἀεὶ κενὴν ἐπιθυμίαν περιβλέπεσθαι καὶ περιφοιτᾶν, μή τί πε παρεασθὲν λείψανον ἄφετον, ἵνα καὶ τοῦτο παμφάγε πυρὸς δίκην ἐπιλιχμήσηται.

Διὰ τὰς ἐξαιματώσεις | ad verbum, *ob sanguificationes*: quia pars nimirum in sanguinem convertitur. Alex. Aphrodiss. *problem. l.* 1. *q.* 118. Vegetativæ animæ operationes recensens; τὰς πέψεις τῶν τροφῶν, καὶ τῶν χυμῶν τὰς μεταβολὰς, καὶ τὰς ἐξαιματώσεις, καὶ ἀναδόσεις, τὰς θρέψεις, τὰς ὁμοιώσεις. Galen. *ad Glauc. l.* 2. Γεννᾶσθαι δὲ ἡμῖν τὸ μελαγχολικὸν περίττωμα ἐν ἥπατι κατὰ τὴν ἐξαιμάτωσιν, ἀνάλογον τῇ κατὰ τὸν οἶνον τρυγί. Et indè ἡ ἐξαιματωτική, *sanguinem generandi facultas.* Aphrodiss. *ibid. l.* 2. *q.* 63. Ἡ θερμὴ καὶ ὑγρὰ συμμέτρως κρᾶσις τοῦ ἥπατ@ βλαστάνει τὴν ἐξαιματωτικὴν δύναμιν, ἣ φυλάσσει κατά τινας· ἡ δ' ἐξαιματωτικὴ γεννᾷ τὴν ἐξαιμάτωσιν· ἡ δ' ἐξαιμάτωσις, δείκνυσι τὸ ἔργον, αὐτὸ τὸ αἷμα. Idem & αἱμάτωσις. Galen. *de dogmat. Hipp. & Plat. l.* 8. *c.* 7. Ἡ πέψις ἡ σιτίων, ἥτ' ἀνάδοσις, ἥθ' αἱμάτωσις, ἥτε θρέψις. Idémque, Αἱματοῦται ἡ τροφὴ κατὰ τὸ ἧπαρ. *In jecore alimentum in sanguinem vertitur.* Scitè Clemens Alex. *pædag. l.* 1. *c.* 6. ut ostendat ex sanguine lac consistere. Εἰ τοίνυν ἡ μὲν κατεργασία τῆς τροφῆς ἐξαιματοῦται, τὸ δὲ αἷμα ἐκγαλακτοῦται, παρασκευὴ γίνεται τὸ αἷμα τοῦ γάλακτ@. Et mox, ut totam corporis humani fabricam ex sanguine; καὶ δὴ τὸ κατὰ γαστρὸς, τὸ μὲν πρῶτον ὑγρὸν ἐστι σύστασις γαλακτοειδής. ἔπειτα ἐξαιματωμένη σαρκοῦται ἡ σύστασις αὐτή· πηγνυμένη δὲ ἐν τῇ ὑστέρᾳ ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ καὶ θερμοῦ πνεύματ@, ὑφ' οὗ διαπλάττεται τὸ ἔμβρυον, ζωογονεῖται. Vide *l.* 10. § 25.

Εἰς τὸ ἀερῶδες ἢ πυρῶδες | scil. διὰ τῶν ἀτμίδων ἢ τῶν ἀναθυμιάσεων, *per vapores & exhalationes*, quorum illi ad *aëream*, an *aqueam* potiùs, istæ ad *igneam* naturam propiùs accedunt. Vide Aristot. *meteor. l.* 1. *c.* 3.

Διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν καὶ εἰς τὸ αἰτιῶδες | hoc est, *in materiam & formam*, ut vulgò dicitur. De eadem hac divisione monet & *l.* 7. § 29. & *l.* 8. § 11. & *l.* 12. § 29. addit tamen membrum tertium, τὴν ἀναφορὰν, *l.* 12. § 10. & quartum etiam, τὸν χρόνον, *ibid.* § 18. Verùm ista duo sunt τῶν ἔξω τοῦ ὑποκειμένε. duo illa tantùm τὰ συστατικὰ. Laërt. *l.* 7. in *Zenon.* Δοκεῖ δ' αὐτοῖς ἀρχὰς εἶναι τῶν ὅλων δύο, τὸ ποιοῦν, καὶ τὸ πάσχον. τὸ μὲν οὖν πάσχον εἶναι τὴν ἄποιον οὐσίαν, τὴν ὕλην· τὸ δὲ ποιοῦν, τὸν ἐν αὐτῇ λόγον, τὸν Θεόν. τοῦτον γὰρ ὄντα ἀΐδιον διὰ πάσης αὐτῆς δημιουργεῖν ἕκαστον. Vide *l.* 12. § 30. Seneca *epist.* 64. *Dicunt Stoici nostri, duo esse in rerum natura, ex quibus omnia fiant, caussam & materiam. materia jacet iners, res ad omnia parata, cessatura, si nemo moveat. caussa autem, id est, ratio, materiam format, & quocunque vult versat: ex illa varia opera producit.* Et post aliis verbis: *Nempe universa ex materia & ex Deo constant. Deus ista temperat, quæ circumfusa rectorem sequuntur & ducem. Potentius autem est quod facit, quod est Deus, quàm materia, patiens Dei.* Lactant. *Instit. l.* 7. *c.* 3. *Stoici naturam in duas dividunt partes. unam, quæ efficiat; alteram, quæ se ad faciendum tractabilem præstat. in illa prima esse vim faciendi; in hac materiam: nec alterum sine altero esse posse.* Reliqua paulò pòst exhibebimus.

§ 22. Μὴ ἀπορρέμβεσθαι | Vide *ad l.* 2. § 7. *nè aberres, vel tantillùm, aut ab æquitate in conatibus, aut à veritate in assensionibus.*

Ἐπὶ πάσης ὁρμῆς τὸ δίκαιον ἀποδιδόναι | Vide Senec. *ep.* 89. *infr. ad* § 32.

§ 23. Πᾶν μοι συναρμόζει, ὃ σοι εὐάρμοστόν ἐστι, ὦ κόσμε | quia nimirum ipse mundi pars sum. Mundus autem Stoicis Deus ipse. Vide *ad l.* 10. § 21. Plut. *de Philosoph. placit. l.* 1. *c.* 7. Θεὸν καὶ κόσμον, καὶ ἀστέρας, καὶ τὴν γῆν λέγουσι· τὸν δ' ἀνωτάτω πάντων, νοῦν ἐν αἰθέρι. Epiphan. *hæres. præfat.* Στωικοὶ τὸν αἰσθητὸν τοῦτον κόσμον Θεὸν νομίζουσιν. & *l.* 1. *hær.* 5. de eisdem: Φάσκοντες εἶναι νοῦν τὸν Θεὸν, ἢ παντὸς τοῦ ὁρωμένε κύτες, οὐρανοῦ τέ φημι καὶ γῆς, καὶ ἄλλων, ὡς ἐν σώματι ψυχή. Arius Didymus in *epitom.* apud Euseb. *præpar. l.* 15. *c.* 11. Οἱ Στωικοὶ δὲ ὅλον τὸν κόσμον, σὺν τοῖς μέρεσιν αὐτοῦ, προσαγορεύουσι Θεόν. Seneca *quæst. nat. l.* 2. *c.* 45. *Vis Deum mundum vocare? non falleris. Ipse enim est totum quod vides, totus partibus suis inditus, & se sustentans vi suâ.* Idem *epist.* 94. *Totum hoc, quo continemur, & unum est. & Deus est: & socii ejus & membra sumus.* Manil. *astronom. l.* 1.

Quâ pateat mundum divino numine verti,
Atque ipsum esse Deum.——

Plin. *nat. hist. l.* 2. *c.* 1. *Mundum & hoc, quod nomine alio cælum appellare libuit, cujus circumflexu teguntur cuncta, numen esse credi par est.* Pertinet huc Æschyli illud, apud Clement. *Strom. l.* 5. & Euseb. *præpar. l.* 13. *c.* 13.

Ζεύς ἐστιν αἰθὴρ, Ζεὺς δὲ γῆ, Ζεὺς δ' οὐρανός·
Ζεύς τοι τὰ πάντα, χ' ὅ τι τῶν δ' ἔθ' ὑπέρτερον.
Æthera, tellúsque, & poli arx est Jupiter:
Est cuncta; & istis quicquid est sublimius.

Cui affine Ennii illud ex *Epicharmo* à Varrone laudatum. *l.* 4.

Istic est is Jupiter, quem dico, quem Græci vocant Aërem;

Aerem; qui ventus est, & nubes, himber postea,
Atque ex himbre frigus; ventus pòst fit, aer denuo.
Hæcce propter Jupiter sunt ista, quæ dico tibi.

Pertinent & Euripidis illa toties repetita, à Cicerone *de natura Deor. l.* 2. § 65. Plut. *de exil. ad princ. indoct.* & *physic. quæst.* 29. Lucian. *Jove Tragœd.* Athenag. *in legat.* Clem. Alex. *hortat.* & *Strom. l.* 5. Euseb. *præpar. l.* 13. *c.* 13. Stob. *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 3. aliis.

Ὁρᾷς τὸν ὑψοῦ, τὸν δ' ἄπειρον αἰθέρα,
Καὶ γῆν πέριξ ἔχονθ' ὑγραῖς ἐν ἀγκάλαις;
Τοῦτον νόμιζε Ζῆνα, τόν δ' ἡγοῦ θεόν.

Quod Cicero licentiùs vetit;

Vides sublime fusum immoderatum æthera,
Qui tenero terram circumvectu amplectitur,
Hunc summum habeto divûm, hunc perhibeto Jovem.

castigatiùs Grotius:

Sublime fusum cernis immensum æthera,
Cujus tenetur uvidis amplexibus
Terra? hoc putato numen, hoc perhibe Jovem.

Et ex Euripide Ennius in *Thyeste* (unde & ex Euripidis tragœdia cognomine fuisse desumpta, proclivis est conjectura) apud Cicer. *de nat. Deor. l.* 2. & 3. Apul. *de mund.* Festum in *sublime*:

— *adspice hoc*
Sublime candens, quem vocant omnes Jovem.

Uterque Chrysippum expressit; qui, ut Cicero ibidem, *disputavit, Æthera esse eum, quem homines appellant Jovem.* Quod & Plato Comicus;

Ἀὴρ, ὃν ἄν τις ὀνομάσειε καὶ Δία.
Aer, quem nuncupare quis Jovem queat.

Respexit eadem & Lucretius verbis versibúsque illis *lib.* 5.

Denique jam tuere hoc, circum superáque, quod omnem
Continet amplexu terram: quod procreat ex se
Omnia; quod quidam memorant; recipitq; perempta.

Cato apud Lucan. *l.* 9.

Jupiter est quodcunque vides, quocunque moveris.

Idem de *Deo* dogma Judæis Ethnici affingebant. cùm enim simulacra nulla admitterent, manus tantùm inter precandum cœlos versùs expanderent, *Cœlum eis* pro *numine* habere autumabant. Diodorus Sic. *l.* 40. apud Photium *cod.* 244. de Mose Judæorum legislatore verba habens; Ἄγαλμα δὲ θεῶν τὸ σύνολον οὐ κατεσκεύασε, διὰ τὸ μὴ νομίζειν ἀνθρωπόμορφον εἶναι τὸν θεόν· ἀλλὰ τὸν περιέχοντα τὴν γῆν οὐρανὸν μόνον εἶναι θεὸν, καὶ τῶν ὅλων κύριον. Indè illud Juvenalis *Sat.* 14.

Nil præter nubes, & cœli numen adorant.

Cœli numen, i. e. cœlum ipsum, quod numen illis est. ut numina Deorum, pro Diis ipsis. quo modo de Judæis iisdem Petronius,

Et cœli summas advocet auriculas.

quanquam nec desunt, qui *lumen* legant. Sed ad exteros, Stoicos maximè, redeamus. Varro apud Aug. *de Civit. Dei l.* 7. *c.* 6. *Deum se arbitrari animam mundi: & hunc ipsum mundum esse Deum.* quæ verba explicans Augustinus: *Sicut hominem sapientem, cùm sit ex animo & corpore; tamen ab animo dicimus sapientem: ità mundum Deum dici ab animo, cùm sit ex animo & corpore.* Ea explicatio Augustiniana lucem dat verbis, cùm Chrysippi apud Ciceronem, ubi suprà; *Vim divinam in ratione esse positam, & universæ naturæ animo atque mente: ipsúmque Mundum Deum dici, & ejus animi fusionem universam.* tum & Senecæ *quæst. nat. præfat. Quid est Deus? Mens universi. Quid est Deus? Totum, quod vides; & quod non vides, totum.* Atque hæc est διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν καὶ τὸ αἰτιῶδες, de qua *supr.* § 21. Distinctiùs paulò Laërt. *l.* 7. in *Zenon.* Λέγουσι δὲ κόσμον τριχῶς· αὐτόν τε τὸν Θεὸν, ἐκ τῆς ἁπάσης οὐσίας ποιὸν (sicut τὴν ὕλην ἄποιον contrà dicunt) ὃς δὴ ἄφθαρτός ἐστι καὶ ἀγέννητος, δημιουργὸς ὢν τῆς διακοσμήσεως· καὶ αὐτὴν δὲ τὴν διακόσμησιν τῶν ἀστέρων καὶ τρίτον, τὸ συνεστηκὸς ἐξ ἀμφοῖν. Verùm sextariam dici Κόσμον, sive Mundum, ex Diodoro monet Jos. Scalig. quem vide sis *ad Manil. l.* 5. ubi inter cætera, Κόσμος, ἐστὶν ὁ διακοσμήσας πάντα· ἔοικε δὲ νῦν ἡ πρόνοια λέγεσθαι.

Οὐδέν μοι πρόωρον, οὐδὲ ὄψιμον, τό σοι εὔκαιρον | Propert. *l.* 3. *eleg.* 3.

Optima mors, parcâ quæ venit ipsa die.

i. e. τῇ πεπρωμένῃ. Scalig. de cæteris singulis pariter. Ità *l.* 11. § 13. οὐ δέχῃ τὸ νῦν τῇ τῶν ὅλων φύσει εὔκαιρον;

Πᾶν μοι καρπὸς | Ità *l.* 2. § 3. Παντὶ δὲ φύσεως μέρει ἀγαθὸν, ὃ φέρει ἡ τοῦ ὅλου φύσις. & *lib.* 10. § 20. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. καὶ τότε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρει. καρπὸς autem istic pro *emolumento*, quod ex re quapiam provenit, ut fructus ex stirpe vel arbore. Ità Apostol. *ad Philip. c.* 1. *v.* 22. καὶ τοῦτό μοι καρπὸς ἔργου. καρπὸς ἔργου, quod *operæ pretium* Latinis. Vide *l.* 6. § 30.

Ὦ φύσις | quomodo *Mundum*, ità & *Naturam Deum* dicebant. Senec. *de benefic. l.* 4. *c.* 7. *Quid enim aliud est Natura quàm Deus, & divina ratio, toti mundo & partibus ejus inserta?* & *quæst. nat. l.* 3. *c.* 45. *Vis illum Naturam vocare? non peccabis. est enim ex quo nata sunt omnia, cujus spiritu vivimus.* Ità isti (Lactantii sunt verba superiùs paulo positis statim subjuncta) *uno Naturæ nomine res diversissimas comprehenderunt, Deum & Mundum, artificem & opus. dicúntque alterum sine altero nihil posse; tanquam Natura sit Deus Mundo permistus. nam interdam sic confundunt, ut sit Deus ipsa mens Mundi, & Mundus sit corpus Dei.*

Ἐκ σοῦ πάντα, ἐν σοὶ πάντα, εἰς σὲ πάντα | Meliùs ista Apostolus noster de *Deo*, *ad Rom. c.* 11. *v.* 36. Ὅτι ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. Vide *l.* 12. § 26. Pacuvius *Chryse* apud Varron. *ling. Lat. l.* 4. & Cicer. *de divinat. l.* 1. & 2.

Hoc

Hoc vide circum, suprâque, quod complexu continet
Terram: nostri cælum memorant, Graii perhibent Æthera.
Quicquid est hoc, omnia id animat, format, auget, alit, creat,
Sepelit, recipitque in sese omnia; omniúmque idem est pater.
Indidémque eadémque oriuntur, de integro eadémque occidunt.

Ista enim cum primis illis connexa vult Jos. Scalig. quæ Vossius mavult adnecti versiculo ejusdem illi ex Nonio, & Varrone *ibid.*

Mater est terras; ea parit corpus, animam æther adjugat.

Ἐν σοὶ πάντα | Ἐκτὸς γὰρ τοῦ παντὸς οὐδέν. εἰ γάρ τι ἔστιν, ἐν τῷ παντί ἐστι. Ocellus Lucan. *de univers. c.* 1. § 8.

Ὦ πόλι φίλη Κέκροπος | Ex Tragœdo aliquo, de Civitate Atheniensi dictum.

Ὦ πόλι φίλη Διός | Mundum appellat Διὸς πόλιν. quomodo & Dio Prus. *orat.* 36. Τοῦ Διὸς πόλιν μᾶλλον ἢ οἶκον, quippe cujus ipse Rex sit potiùs, quàm paterfamilias: etiamsi Epictet. *l.* 3. *c.* 22. Ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει ταύτῃ ἔστι τις καὶ οἰκοδεσπότης. Estque reverà illa Διόσπολις multò potius nuncupanda, quàm illa Ægyptiaca, de qua Stephanus Byzant. Verùm potiore adhuc jure, ἡ τοῦ Θεοῦ πόλις illa, de qua Psaltes *psalm.* 87. *v.* 3. Apostolus *ad Hebr. c.* 12. *v.* 22. Joannes, *Apoc. c.* 3. *v.* 12.

§ 24. Ὀλίγα πρῆσσε, φησίν, | *dicere solent.* Cas. φασί. imò, *inquit ille*, φησί. Quis autem hoc dixerit, docet nos Senec. *de ira l.* 3. *c* 6. *Proderit nobis illud Democriti salutare præceptum, quo monstratur tranquillitas, si neque privatim, neque publicè multa, aut majora viribus nostris egerimus.* Et *de tranquill. c.* 12. *Hoc secutum puto Democritum, ità cæpisse*; (hoc est, volumen egregium, quod περὶ εὐθυμίας inscripsit, ut Sen. *ibid. c.* 2. ab hoc monito exorsum) *Qui tranquillè volet vivere, nec privatim agat multa, nec publicè.* Græca integra exhibet Stobæus *tom.* 1. *tit.* 100. Τὸν εὐθυμεῖσθαι μέλλοντα, χρὴ μὴ πολλὰ πρήσσειν, μήτε ἰδίῃ, μήτε ξυνῇ, μηδ᾽ ὅσ᾽ ἂν πρήσσῃ, ὑπέρ τε δύναμιν αἱρεῖσθαι τὴν ἑαυτοῦ καὶ φύσιν. Marcus noster, *lib.* 3. § 5. Μήτε πολυῤῥήμων, μήτε πολυπράγμων ἔσο. Euripides pariter:

Ὁ πολλὰ πράσσων, οὐκ ἐν ἀσφαλεῖ βίου.
Res agere multas, tuta vitæ haud est via. Lips.

Idémque *Antiopâ*: apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 58.

Ὅσις δὲ πράσσει πολλὰ, μὴ πράσσειν παρὸν,
Μῶρος, παρὸν ζῆν ἡδέως ἀπράγμονα.
Qui multa satagit, nulla ubi necessitas,
Quum suaviter, agens nil, vivat, desipit.

Et in Oenomao:

Ὁ πλεῖστα πράσσων, πλεῖστ᾽ ἁμαρτάνει βροτῶν.
Peccare quisque plus solet, quò plus agit. Grot.

Verùm Democriti illud rejicit Plutarch. *de tranquil.* in ipso ferè libri limine. Ὁ μὲν οὖν εἰπών, ὅτι δεῖ τὸν εὐθυμεῖν μέλλοντα, μήτε πολλὰ πρήσσειν, μήτε ἰδίῃ, μήτε ξυνῇ, πρῶτον μὲν ἡμῖν πολυτελῆ τὴν εὐθυμίαν καθίστησι, γινομένην ὤνιον ἀπραξίας. ἔπειτα καὶ ψεῦδός ἐστι, τὸ εὐθυμεῖν τοῦ μὴ πολλὰ πρήσσοντας. ἔδει γὰρ εὐθυμοτέρας εἶναι γυναῖκας ἀνδρῶν, οἰκεία τὰ πολλὰ συνέσας. ἐνίοις δὲ καὶ τὸ μὴ πράσσειν αὐτὸ πολλάκις εἰς ἀθυμίαν καθίστησιν. Nec abs re Ennius in *Iphigenia*, apud Gellium *lib.* 19. *c.* 10.

Otio qui nescit uti, plus habet negotii,
Otii minus, quàm cùm est negotium in negotio.
Nam cui quod agat institutum est, nullo negotio
Id agit, studet ibi; mentem atque animum delectat suum.
Otioso in otio animus nescit quid quidem velit.
Hoc ità est: neque domi nunc nos neque nunc militiæ sumus.
Imus huc, hinc illuc, cùm illuc ventum est, ire illinc lubet.
Incertè errat animus; præterpropter vita vivitur.

Ità versus elegantes sanè sed miserè deartuatos refingunt collatis symbolis viri claris. Hug. Grotius, Cl. Salmasius. & Joan. Vossius; qui Chori verba esse monet, qui militibus constabat Græcis, de otio suo, dum ob maris malaciam Aulide moram trahebant conquerentium. Sed & Marcus hìc Democriti præceptum refingit, & ad recti normam τεχνικῶς πάνυ defingit. Vide & *l.* 3. § 5.

Μήποτε ἄμεινον, τ᾽ ἀναγκαῖα πράσσειν | Frustra Xylander, quem & Cas. est secutus, ista, dum Marci mentem non est assecutus, immutavit, & conjecturam suam in textum intulit, μηδὲν ἄμεινον τοῦ ἀναγκαῖα πράσσειν. At Marcus; Democritus, inquit, *consulit ei, qui tranquillum animi statum obtinere vult, ut nè multa agat: at tu vide, nè ad hunc finem conducat potiùs, ut necessaria quis agat, & quæ constitutioni suæ sunt accommoda.* Deest ὅρα, vel βλέπε, vel ejusmodi quippiam: quod non animadversum Xylandrum in fraudem induxit. Prout & similis ellipsis ab Apostolo usurpata, *ad Tim. ep.* 2. *c.* 2. *v.* 25. in verbis suis; Ἐν πρᾳότητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μήποτε δῷ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν, &c. *cum lenitate erudientem eos*, expectando sive experiendo, *num aliquando Deus illis sit resipiscentiam daturus*; non observata, vulgato interpreti imposuit, ansámq; dedit vertendi, *Eis qui resistunt, nequando Deus det illis pænitentiam*, quasi eo modo dictum sit, quo illud Matth. *c.* 13. *v.* 15. μήποτε ἴδωσι καὶ συνῶσι καὶ ἐπιστρέψωσι quum, ut rectè Isidor. Pel. *l.* 2. *epist.* 270. μετανοίας ἐλπίδα, οὐκ ἀναιρεῖν ἐμφαίνει. Contrà planè, quàm in Esaiæ loco *c.* 6. *v.* 9. ab Evangelista prolato; in quo interpretando lapsus est è contrario bonus Isidorus, quin & idem D. Jo. Leifildum τὸν μακαρίτην [illegible], in causa fuit, quod Apostoli verba illa interpretatus est de

opposita prorsùs voluntati divinæ in natura humana dispositione, quâ homines ità affecti sunt, ut resipiscentiam dare parato numini renitantur. quod eò moneo, in eundem lapidem nè impingat quisquam denuó. Occurrunt ellipses huic geminæ in scriptis sacris apud Mosem *l.* 1. *c.* 3. *v.* 22. & *c.* 11. *v.* 4. & *c.* 42. *v.* 4. Matthæum Evang. *c.* 25. *v.* 9. Lucam. *Act. c.* 5. *v.* 39.

Τ' ἀναγκαῖα πράσσειν | Supervacuas & minimè necessarias occupationes rescindere monet, eisque duntaxat intendere, quæ aliquâ saltem ratione necessaria existant. quod monitum & rursus repetitum dat, *l.* 12. § 18. At nobis *in supervacuis*, non *subtilitas*, ut Senec. *epist.* 106. *Sed tempus*, imò *vita ferè tota*, ut idem *epist.* 49. & 88. *teritur*: dum, quod olim Agatho scitè dixit, apud Athen. *dipnosoph. l.* 5. & Clem. *Strom. l.* 5.

Τὸ μὲν πάρεργον, ἔργον ὡς, ποιούμεθα·
Τὸ δ' ἔργον, ὡς πάρεργον ἐκπονούμεθα.
Operosè id agimus, agere quod non est opus:
At in eo quod opus est, opera perfunctoria est. Grot.

Eodémque alludens Isidor. Pel. *l.* 5. *epist.* 108. Τὰ μὲν ἔργα, πάρεργα εἶναι ἡγούμεθα· τὰ δὲ πάρεργα, ὡς ἀναγκαῖα, ἀνύομεν. Vide *infr. ad* § 21.

Λόγος αἱρεῖ | *ratio deligit.* Xyl. *mandat & injungit.* Cas. meliùs, λόγος αἱρεῖ, *ratio dictat, evincit, postulat, exigit.* Sic & *l.* 10. § 32. Οὐδὲ γὰρ αἱρεῖ λόγος. *neque enim ratio poscit.* & *l.* 2. § 5. ἀπὸ τοῦ αἱροῦντος λόγου. *à ratione dictante*, sive *rationis dictamine.* Herodot. *l.* 2. Καὶ δὴ καὶ ὁ λόγος οὕτως αἱρέει. *ratio ipsa dictat, evincit.* Gregor. Naz. apud Suidam: Καὶ ὁ λόγος αἱρεῖ, μὴ πιστεύειν προσκομμα.. *ratio ipsa postulat.* Apud. Plutarch.. *Consol. ad Apollon.* Plato: Ὥσπερ ἐν πτώσει κύβων, πρὸς τὰ πεπτωκότα τίθεσθαι τὰ ἑαυτοῦ πράγματα, ὅπῃ λόγος αἱρεῖ βέλτιστ' ἔχειν. *prout ratio evincit optimè habiturum.* Et Plut. ipse *de commun. notion. c.* 19. Ἀξίαν δὲ ἔχει τὴν μεγίστην, ὃ πολλάκις αἱρεῖ λόγος ἀντὶ τοῦ μὴ ἀγαθοῦ πράττειν. *ratio postulat.*

Ἀπὸ τοῦ καλῶς πράσσειν εὐθυμίαν | Ità Plut. *de tranquill.* Δεῖ δὲ μὴ πλήθει, μηδὲ ὀλιγότητι πραγμάτων, ἀλλὰ τῷ καλῷ καὶ τῷ αἰσχρῷ τὸ εὔθυμον ὁρίζειν καὶ τὸ δύσθυμον. τῶν γὰρ καλῶν ἡ παράληψις οὐχ ἧττον ἢ τῶν φαύλων ἡ πρᾶξις ἀνιαρόν ἐστι καὶ ταραχῶδες. Idémque *de sene polit.* Ubi Cani tibicinis dictum posuisset, ἀγνοεῖν τοὺς ἀνθρώπους ὅσῳ μᾶλλον αὑτὸν αὐλῶν ἢ ἑτέρους εὐφραίνει λαμβάνειν γὰρ ἂν μισθὸν, οὐ διδόναι, τοὺς ἀκούειν ἐθέλοντας. Subjungit; Ἆρα οὐκ ἐπινοοῦμεν ἡλίκας ἡδονὰς αἱ ἀρεταὶ τοῖς χρωμένοις ἀπὸ τῶν καλῶν πράξεων καὶ τῶν κοινωνικῶν ἔργων καὶ φιλανθρώπων παρασκευάζουσιν; οὐ κνῶνται, οὐδὲ θρύπτουσαι, ὥσπερ αἱ εἰς σάρκα λεῖαι καὶ προσηνεῖς γινόμεναι κινήσεις· ἀλλ' αὗται μὲν οἰστρώδες καὶ ἀβέβαιον καὶ μεμιγμένον σφυγμῷ ἔχουσιν· αἱ δὲ ἐπὶ τοῖς καλοῖς ἔργοις οὐ ταῖς Εὐριπίδου χρυσέαις πτέρυξιν, ἀλλὰ τοῖς Πλατωνικοῖς ἐκείνοις καὶ οὐρανίοις πτεροῖς ὅμοια, τὴν ψυχὴν μέγεθος καὶ φρόνημα μετὰ γήθους λαμβάνουσαν ἀναφέρουσι.

Εὐσχολώτερος | *majore otio utetur.* Xyl. *otii multum lucrabitur.* Cas. Verto, *quietior*, vel *à negotiis quietior, futurus est.* Εὔσχολος, ἥσυχος. *quietus.* Et εὐσχολῶν, ἡσυχίαν ἄγων, ᾧ ἡ διάνοια οὐ διασπᾶται. Vide Epict. *ad l.* 11. § 19. & *l.* 12. § 2. εὐσχολώτερος καὶ ἀταρακτότερος ἔσῃ, pro eo quod initio dixerat, εὐθυμήσει.

Ἀλλὰ καὶ φαντασίας | resecari vult non actiones tantùm non necessarias, verùm & *cogitationes.* quomodo & *supr. l.* 3. § 4. Ità Dominus noster, non solùm πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, *verbum quodque otiosum*, Matth. *c.* 12. *v.* 36. Sed & *cogitationes vanas ac inanes*, amandandas monet. Jer. *c.* 4. *v.* 14.

Οὕτως γὰρ οὐδὲ πράξεις παρέλκουσαι ἐπακολουθήσουσι | radice nimirum ipsâ evulsâ. Siquidem, ut August. *de persever. c.* 13. *Cogitantes agimus, quicquid agimus; & cogitantes loquimur, quicquid loquimur*, atque *ex cordis abundantia*, non *os* tantùm *loquitur*, Matth. *c.* 12. *v.* 34. Sed & *manus operatur.* Ibid. *cap.* 15. *v.* 19. Chrysippi dictum apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 3. τὴν διάνοιαν εἶναι λόγου πηγήν. *orationis fontem esse cogitationem.* Verùm non *orationis* tantùm is, sed & *operationis fons* existit: itaque qui hunc custodierit, pro Solomonis monitu, *Prov. c.* 4. *v.* 23. etiam sermones actionésque suas in potestate habebit.

§ 25. Πεπείρασον, πῶς σοι χωρεῖ | Epictet. *l.* 4. *c.* 1. Πείρασόν γ' οὐκ ἔστιν αἰσχρὰ ἡ πεῖρα. Et *l.* 2. *c.* 19. τὴν πρώτην ἡσύχασον καὶ τὰς ἡμέρας ἀρίθμει, ἃς οὐκ ὠργίσθης. καθ' ἡμέραν εἰώθειν ὀργίζεσθαι· νῦν παρ' ἡμέραν· εἶτα παρὰ δύο· εἶτα παρὰ τρεῖς. ἂν δὲ τριακοντα παραλίπῃς, θῦσον τῷ θεῷ. ἡ γὰρ ἕξις ἐκλύεται τὴν πρώτην· εἶτα καὶ παντελῶς ἀναιρεῖται· σήμερον οὐκ ἐλυπήθην, οὐδ' αὔριον, οὐδ' ἐφεξῆς διμήνῳ καὶ τριμήνῳ· ἀλλὰ προσέσχον γινομένων τινῶν ἐρεθιστικῶν. γίνωσκε, ὅτι κομψῶς σοι ἔστι·

Πῶς σοι χωρεῖ | *quomodo quadret.* Xyl. & Cas. malim, *quomodo procedat, quos progressus tecum faciat.* Apud Suidam historicus: οὐ χωρούντων αὐτῷ τῶν ἐν Σικελίᾳ πραγμάτων κατὰ νοῦν. *Cùm res illi ex animi sententia non procederent.*

Ἀρεσκομένου | Vide *l.* 3. § 4. & *l.* 10. § 1.

Ἐκ τῶν ὅλων ἀπονεμομένοις | Vide *ad lib* 7. § 31.

Ἀρκουμένου δὲ τῇ ἰδίᾳ πράξει | Vide *l.* 3. § 6. & *l.* 5. § 34. & *infr.* § 51.

§ 26. Ἑώρακας ἐκεῖνα | Antegressis ità annectit istud Cas. ut ad vitæ prioris seciùs administratæ experientiam referatur. Ego potiùs monita superiùs data respicere opinor: ut *lib.* 3. § 11.

Ἁμαρτάνει τις; ἑαυτῷ ἁμαρτάνει | Ità *l.* 9. § 4. ὁ ἁμαρτάνων ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. & § 38. Εἰ μὲν

ἥμαρτεν,

ἥμαρτεν, ἐκεῖ τὸ κακόν· Itaque, τὸ ἄλλου ἁμάρτημα, ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν. *ibid.* § 20. Clem. *Strom.* *l.* 4. ἡ ἀκολασία οὐκ ἄλλου τινὸς ἂν δοξάζοιτο εἶναι κακὸν, ἢ τοῦ ἀκολασταίνοντος.

Ἀπ' ἀρχῆς σοι συγκαθειμαρτο καὶ συνεκλώθετο | Vide *supr.* § 10. *l.* 3. § 11. & *infrà* § 34. Apud Lucianum Protesilaus in νεκρικοῖς. Οὐ γὰρ ἐγὼ τούτων αἴτιος, ἀλλ' ἡ Μοῖρα, καὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς οὕτως ἐπικεκλῶσθαι. Ità passim Homer. de Ulysse. *Odyss.* α. *v* 16.

Ἀλλ' ὅτε δὴ ἔτος ἦλθε περιπλομένων ἐνιαυτῶν,
Τῷ οἱ ἐπεκλώσαντο θεοὶ οἶκόνδε νέεσθαι.

Apud eundem Telemachus *Odyss.* γ. *v.* 208.

Ἀλλ' οὔ μοι τοιοῦτον ἐπέκλωσαν θεοὶ ὄλβον.

Ulysses *ibid.* λ. *v.* 138 à Tiresia sciscitatur,

—τὰ μὲν ἄρ που ἐπέκλωσαν θεοὶ αὐτοί.

Eumæus *ibid.* π. *v.* 64.

Πλαζόμενος· ὡς γάρ οἱ ἐπέκλωσεν τάδε δαίμων.

Alcinous *ibid.* θ. *v.* 579.

Τὸν δὲ θεοὶ μὲν τεῦξαν, ἐπεκλώσαντο δ' ὄλεθρον
Ἀνθρώποις, ἵνα ᾖσι καὶ ἐσσομένοισιν ἀοιδή.

Achilles denique *Il.* ω. *v.* 525. quem locum laudat Plut. *de legend. poet. c.* 4. & *c.* 6. & in *consol. ad Apollon.*

Ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσι,
Ζώειν ἀχνυμένοις. —

Leo Imper. in *oraculis* apud Jan. Rutgers. *Var. lect.* *l.* 5. *c.* 8.

Σπῖλος γὰρ ὀφθεὶς ἐν πόλοις κεκλωσμένος.

Senec. *de benefic. l.* 6. *c.* 23. *Dii in prima illa constitutione, cùm universa disponerent, etiam nostra viderunt, rationémque hominis habuerunt. in nostras utilitates in principio rerum præmissa mens est, & is ordo mundo datus, ut appareat curam nostri non inter ultima habitam.* Idem *de provident. c.* 5. *Fata nos ducunt, & quantum cuique restet, prima nascentium hora disposuit. caussa pendet ex caussa. privata ac publica longus ordo rerum trahit. non incidunt cuncta, sed veniunt.* Olim *constitutum est, quid gaudeas, quid fleas. & quamvis magna videatur varietate singulorum vita distingui, summa in unum venit.*

Βραχὺς ὁ βίος | Flaccus *serm. l.* 2. *Sat.* 6.

Dum licet, — vive beatus :
Vive memor quàm sis ævi brevis. ———

R. Simeon in Pirke Aboth.

היום קצר והמלאכה מרובה

Dies brevis, & opus multum. Et Ben-Syræ magistro ob ætatem repellenti, *An nescis diem brevem, & opus multum esse?* Drus. in *apophth.* Hippocr. *aphor.* 1. Ὁ μὲν βίος βραχὺς ἡ δὲ τέχνη μακρά. Senec. *de brev. vit. c.* 1. *Major pars mortalium de naturæ malignitate conqueritur, quòd in exiguum ævi gignimur, quòd hæc tam velociter, tam rapidè dati nobis temporis spatia decurrant; adeò ut exceptis admodum paucis, cæteros in ipso vitæ apparatu vita destituat. Indè illa maximi medicorum exclamatio est; Vitam brevem esse, artem longam.* Et *c.* 16. *Tempus breve est & præceps: multóque fit brevius vitio nostro.* Vide *l.* 5. § 24.

Βραχὺ καὶ ἀκαριαῖον διάστημα. Zeno apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 96. Οὐδενὸς ἡμᾶς οὕτω πένεσθαι, ὡς χρόνου. Quod Laërt. *l.* 7. in *Zenon.* Μηδενὸς ἡμᾶς οὕτως εἶναι ἐνδεεῖς, ὡς χρόνου. βραχὺς γὰρ ὄντως ὁ βίος, ἡ δὲ τέχνη μακρὰ, καὶ μᾶλλον ἡ τὰς τῆς ψυχῆς νόσους ἰάσασθαι δυναμένη. Lucian. *de sectis:* χρὴ δὲ μηδένα καιρὸν παριέναι, εἰδότας ἀληθὲς τὸ τοῦ Κώου ἰατροῦ, ὡς ἄρα βραχὺς μὲν ὁ βίος, μακρὰ δὲ ἡ τέχνη. καί τοι ἐκεῖνος ἰατρικῆς πέρι ταῦτ' ἔλεγεν, εὐμαθεστέρου πράγματος. φιλοσοφία δὲ καὶ μακρῷ τῷ χρόνῳ ἀνέφικτος ἢν μὴ πάνυ τις ἐγρηγορὼς, ἀτενὲς ἀεὶ καὶ γοργὸν ἀποβλέπῃ εἰς αὐτήν. Itaque Philo *de vita contemplat.* Χρόνου δὲ φείδεσθαι καλόν· ἐπειδὴ κατὰ τὸν ἰατρὸν Ἱπποκράτην, Ὁ μὲν βίος βραχὺς ἡ δὲ τέχνη μακρά. Seneca *de brev. vit. c.* 32. *Mon multum accepit homo temporis, etiamsi totum illud sibi vindicat. Cui licet nihil facilitate eripi, nihil negligentiâ patiatur excidere, tamen ad immortalium cognitionem nimis mortalis est.* & *epist.* 48. *Etiamsi multum superesset ætatis, parcè jam dispensandum erat, ut sufficeret necessariis. nunc quæ dementia est, supervacua discere in tanta temporis egestate?* Allusit ad Zenonis illud superiùs relatum. Et. *epist.* 117. *Non tam benignum ac liberale tempus natura nobis dedit, ut aliquid ex illo vacet perdere. Ex hoc tempore tam angusto, & rapido, & nos auferente, quid juvat majorem partem mittere in vanum?* Contrà tamen Methodici (secta ea est medicorum) Galeno referente, *de sectis c.* 6. Τῷ γε βραχὺν εἶναι εἰπόντι τὸν βίον, τὴν δὲ τέχνην μακρὰν ἐπιτιμῶσι· τοὐναντίον γὰρ ἅπαν, αὐτὴν μὲν βραχεῖαν εἶναι, τὸν δὲ βίον μακρόν. Sed & Seneca ipse *de brev. vit. c.* 1. *Non accepimus brevem vitam, sed fecimus: nec inopes ejus, sed prodigi sumus. non exiguum temporis habemus, sed multum perdimus. satis longa vita, & in maximarum rerum consummationem largè data est, si tota bene collocaretur.*

Κερδαλέον τὸ παρὸν | Vide *ad l.* 2. § 6. & *supr.* § 17. & *l.* 6. § 2. Plinius *epist.* 7. *l.* 3. *Sed tantò magis hoc quicquid est temporis futilis & caduci, si non datur factis; nam horum materia in aliena manu; nos certè studiis proferamus: & quatenus nobis denegatur diu vivere, relinquamus aliquid quo nos vixisse testemur.* Sen. *epist.* 49. *Infinita est velocitas temporis, quæ magis appareat respicientibus. Nam ad præsentia intentos fallit: adeò præcipitis fugæ transitus levis est. Punctum est quod vivimus, & adhuc puncto minus. cujus brevitatem aliquando futuram cogitemus. Non solebat mihi tam velox tempus videri; nunc incredibilis cursus apparet: sive quia admoveri lineas sentio, sive quia attendere cepi, & computare damnum meum. Eò magis utique indignor; aliquos ex hoc tempore,* quod

quod sufficere nec ad necessaria quidem potest, etiamsi custoditum diligentissimè fuerit; in supervacua majorem partem erogare. Non vaco ad istas ineptias, ingens negotium in manibus est. mors me sequitur, fugit vita. adversùs hæc me doce aliquid. effice nè ego mortem fugiam, vita me non effugiat. Hoc est quod ἐξαγοράζεσθαι τὸν καιρὸν, i. e. *occasionem*, sive *opportunitatem redimere*, dixit Apostolus *ad Ephes. c.* 5. *v.* 16. Plut. in *pædag.* Σπιθαμὴ χρόνου πᾶς ὁ βίος ἐστί. ζῆν καὶ οὐ παραζῆν προσήκει. παραζῆν dixit, quod Ennius Iphigen. apud Gell. *l.* 19. *c.* 10. à V. C. Salmasio *in exercit. Plinian.* restitutus;

—— *præterpropter vitam vivitur.*

Quod Senec. *de brev. vit. c.* 9. *Perdis hodiernum. quod in manu fortunæ positum est, disponis; quod in tua, dimittis.* Ità quod Plaut. Pseudol. 2. 3.

Certa amittimus, dum incerta appetimus: atque hoc evenit,
In labore atque in dolore ut mors obrepat interim.

Νῆφε ἀνειμένος | Julian. Imper. *epist.* 12. Ἔνεστιν ἔξεστιν ἡμῖν, ἀνειμένοις τε σπουδάζειν, καὶ σπουδάζουσι μὴ ταλαιπωρεῖσθαι. Et Gregor. Naz. *in Basilium.* Τὴν ἄνεσιν ἔκλυσιν μὴ ποιήσασθαι. hoc est, *frontem remittere, non resolvere. Multum autem interest, remittas aliquid, an solvas.* Seneca *de tranquil. c.* 15. Itaque Ambros. *offic. l.* 1. *c.* 20. *Cavendum, nè dum animum relaxare volumus, omnem harmoniam & quasi concentum solvamus.* Et Martin. Dumiens. *de morib. Sapiens animum habebit, aliquando remissum, nunquam solutum.* Valer. Max. *l.* 8. *c.* 8. *Otium industriæ subnecti debet, non quo evanescat virtus sed quo recreetur.* Et Cicer. *Offic. l.* 2. *Ludendi modus quidam retinendus est, ut nè nimis omnia profundamus, elatique voluptate in turpitudinem dilabamur.* Quod de Musica præcipiebat Pratinas,

Μὴ σύντονον δίωκε, μήτ' ἀνειμένην.
Intensior nec esto, nec solutior.

Ἀνειμένος | Vide *ad l.* 5. § 1. Senec. *de tranq. c.* 15. *Danda est remissio animis: nec in eadem intensione æqualiter retinenda mens, sed ad jocos revocanda. meliores acrioresque requieti surgent. ut fertilibus agris non est imperandum; citò enim exhauriet illos nunquam intermissa fœcunditas: ità animorum impetus assiduus labor frangit; vires recipient paulum resoluti & remissi. nascitur enim ex assiduitate laborum, animorum hebetatio quædam & languor.* Aristot. *ethic. l.* 10. *c.* 4. Πάντα τὰ ἀνθρώπεια ἀδυνατεῖ συνεχῶς ἐνεργεῖν. Ovid *epist.* 4.

Quod caret alternâ requie, durabile non est:
Hæc reparat vires, membráque fessa levat.

Itaque *sapientis esse, remittere interdum aciem rebus gerendis intentum.* Aug. *de Music. l.* 2. *c.* 14. Siquidem ut Naso *Ponti l.* 1. *el.* 5.

Otia corpus alunt, animus quoque pascitur illis:
Immodicus contrà carpit utrumque labor.

Et Stat. *Sylv. l.* 4.

—— *vires instigat, alitque*
Tempestiva quies: major post otia virtus.

Hinc de *arcu lyrâque* imago illa tantopere celebrata. Dio in *œconom.* apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 62. Αἱ ἀνέσεις παρασκευαστικαὶ πόνων εἰσί· καὶ τόξον, καὶ λύρα, καὶ ἄνθρωπος, ἀκμάζει δι' ἀναπαύσεως. *Ibid. tit.* 3. Socrates: Ὁ βίος, ὥσπερ ὄργανον, ἀνέσει καὶ ἐπιτάσει ἁρμοζόμενος, ἡδίων γίνεται. Democritus apud Anton. *Meliss. l.* 2. *c.* 45. Ὥσπερ γὰρ ὄργανον ἄνεσιν καὶ ἐπίτασιν λαμβάνον ἡδὺ γίνεται· οὕτω καὶ ὁ βίος. quod idem Plutarcho tribuit Maxim. *Collectan. c.* 32. Verùm in *collectaneis* illis autorum nomina sæpius permutata, confusa, depravata deprehendas. Plutarch. *in Pædag.* Ὁ βίος ἡμῶν εἰς ἄνεσιν καὶ σπουδὴν διῄρηται· καὶ ἡ ἀνάπαυσις τῶν πόνων ἄρτυμά ἐστι. (id quod idem in *Lycurg.* Παιδιὰ πόνου ἥδυσμα. quo eodem schemate usus est & Aristot. *ethic. l.* 9. *c.* 10.) καὶ τὰ τόξα, καὶ τὰς λύρας ἀνίεμεν, ἵνα ἐπιτεῖναι δυνηθῶμεν. καθόλου δὲ σώζεται, σῶμα μὲν, ἐνδείᾳ καὶ πληρώσει, ψυχὴ δὲ ἀνέσει καὶ πόνῳ. Amasis apud Herodot. *l.* 7. Τὰ τόξα οἱ κεκτημένοι, ἐπεὰν μὲν δέωνται χρᾶσθαι, ἐντανύουσι· ἐπεὰν δὲ χρήσωνται, ἐκλύουσι· εἰ γὰρ δὴ τὸν πάντα χρόνον ἐντεταμένα εἴη, ἐκραγείη ἄν· ὥστε ἐς τὸ δέον οὐκ ἂν ἔχοιεν αὐτοῖσι χρᾶσθαι· οὕτω δὴ καὶ ἀνθρώπου κατάστασις, εἰ ἐθέλοι κατεσπουδάσθαι αἰεί, μηδὲ ἐς παιγνίην τὸ μέρος ἑωυτὸν ἀνιέναι, λάθοι ἂν ἤτοι μανεὶς ἢ ὅγε ἀπόπληκτος γενόμενος. Gregor. Naz. *post redit. ex agro:* Εἰώθασί πως τοὺς πόνους ἀεὶ ταῖς τοιαύταις διαλύειν ἀνέσεσιν. ἐπεὶ μηδὲ νευρὰ φέρει τὸ σύντονον ἀεὶ τεινομένη· καὶ δεῖταί τι μικρὸν τῶν γλυφίδων ἐκλύεσθαι, εἰ μέλλοι ταθήσεσθαι πάλιν, καὶ μὴ ἄχρηστος ἔσεσθαι τῷ τοξότῃ, μηδὲ ἀνόνητος ἐν καιρῷ χρήσεως. Naso *epist.* 4.

Arcum ni cesses tendere, mollis erit.

Æsopus Phædri *l.* 3. *fab.* 53.

Citò rumpis arcum, semper si tensum habueris:
At si laxâris, cùm voles, erit utilis.
Sic lusus animo debet aliquando dari,
Ad cogitandum melior ut redeat tibi.

De Joanne Evangelista gemina his referunt Abraham Abbas apud Joan. Cassian. *collat.* 24. *c.* 21. Thom. Aquin. *sum. p.* 2a. 2*æ. q.* 168. *a.* 2. & Hen. Herp. *specul. aur. in præcept.* 3. *serm.* 2. sed & de Antonio Eremitâ balistæ exemplum eodem trahente, Antonin. *sum.* 2. *par.* 2. *tit.* 1. *c.* 23. § 1. & Guil. Pepin. *de confess. tract.* 2. *par.* 3. *c.* 6. ex *Vitis patrum.* Quod autem ex adverso, Plut. *de sene polit.* Τόξον μὲν ἐπιτεινόμενον ῥήγνυται. ψυχὴ δὲ ἀνιεμένη. Unde de Theophrasto Laërt. *lib.* 5.

Ῥήγνυσθαι σοφίης τόξον ἀνιέμενον.

hoc est, ut Publius Syrus:

Arcum intensio frangit: animum remissio.

id de solutiore illa remissione capiendum est, quam vitandam cavendámque hîc Marcus monet.

§ 27. Ἤπι

§ 27. Ἤτοι κόσμος διατεταγμένος | Vide *infr.* § 45. & *l.* 2. §. 3. Plin. *hist. nat. l.* 2. *c.* 4. *Quem* κόσμον *Graeci nomine ornamenti appellaverunt, eum nos à perfecta absolutâque elegantia, mundum. nihil enim omnium rerum melius est mundo, nihil praestabilius, nihil pulcrius. utpote in quo universa ità constituta sunt, ut neque ad usum meliora esse potuerint, neque ad speciem pulcriora.* Cicero *de Nat. Deor. l.* 2. & Senec. *ad Helv. c.* 8. *Mundo nihil neque majus, neque ornatius, rerum natura genuit.* Autor *de Mund. c.* 2. Κόσμος μὲν οὖν ἐστι σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς, καὶ τῶν ἐν τούτοις περιεχομένων φύσεων· λέγεται δὲ καὶ ἑτέρως κόσμος, ἡ τῶν ὅλων τάξις τε καὶ διακόσμησις ὑπὸ θεοῦ τε καὶ διὰ θεὸν φυλαττομένη. & Eustath. *ad Il.* α. Κόσμος ἡ τάξις ἐκ τοῦ κομῶ. ἀφ' οὗ καὶ ὁ πάντων περιεκτικὸς, κόσμος, ὅτι αὐτὸν εὐτάκτως ἡ πρόνοια ἔταξεν. Apul. *de mund. Mundus est ordinata ordinatio, Dei munere.* & rursus: *Quid mundo praestantius? Lauda, quam putas speciem: portio à te laudabitur mundi. admirare quam voles temperantiam, ordinationem, figuram. hic & per hunc illud quodcunque est, invenietur esse laudandum. nam quid, oro te, ornatum atque ordinatum videri potest, quod non ab ipsius exemplo imitatura sit ratio? unde* κόσμος *Graecè nomen accepit.* Tertull. *apolog. c.* 17. *Quod colimus, Deus unus est, qui totam molem istam cum omni instrumento elementorum, corporum, spirituum, verbo, quo jussit, ratione, quâ disposuit, virtute, quâ potuit, de nihilo expressit, in ornamentum majestatis suae: Unde & Graeci nomen mundo* κόσμον *accommodaverunt.* Greg. Naz. *de pace* 1. Κόσμος τέ ἐστι ὅπερ λέγεται καὶ κάλλος ἀπρόσιτον.

Ἡ κυκεὼν | *Cinnus.* Ità *l.* 6. § 10. Ἤτοι κυκεὼν καὶ ἀντεμπλοκὴ, καὶ σκεδασμός. quibus verbis κυκεὼν quid velit, explicat. & *l.* 9. § 39. κυκεὼν καὶ σκεδασμός.

Συμπεφορημένος μὲν, ἀλλὰ κόσμος | Vide Heraclitum *infra.*

Ἐν σοὶ μέν τις κόσμος | *in te* scil. qui es μικρὸς κόσμος τις. (quomodo τὸν σμικρὸν κόσμον, τὸν ἄνθρωπον dixit Clem. Alex. in *hortator.* & *Mundi instar habere fabricam humani corporis.* Ambros. *hexam. l.* 6. *c.* 9.) & *majoris illius imaginem geris.* Macrob. *in Somn. Scip. lib.* 1. *c.* 12. *Ideò physici Mundum magnum hominem, & hominem brevem mundum esse dixerunt.* Si est ergò, inquit, in te fabricâque tui ordinata rerum dispositio, in mundo ipso multò magis. Siquidem, ut Tertull. *de resurr. carn. c.* 30. *Etsi figmentum veritatis in imagine est, imago ipsa in veritate est sui; necesse est esse prius sibi, quàm alii configuretur. de vacuo similitudo non competit; de nullo parabola non convenit.* Idem *adv. Hermogen. c.* 40. *Confusa res erat, nunc verò composita est. & vis ex compositis incomposita praeberi? nulla res speculum est alterius non coaequalis. nemo se apud tonsorem pro homine mulum inspexit: nisi si, qui putat in hac extructione mundi dispositâ jam & comptâ, informem & incultam materiam respondere. quid hodie deforme in mundo? quid retrò speciatum in materia; ut speculum sit mundus materiae? cùm ornamenti nomine sit penes Graecos Mundus, quomodò inornatae materiae imaginem refert? Nec materiae certè mundus imago esse poterit, si compositus ille & exornatus, confusa verò & inornata ista; nec homo mundi, si in homine ordinata partium membrorúmque dispositio, in mundi compage nullo ordine legéve certâ disposita, sed commissa commistáque temerè universa.* Quanquam mundum non minorem, sed majorem imaginis divinae ratione haud absurdè prorsùs dixit Greg. Naz. *in Pasch.* τὸν ἄνθρωπον ὁ δημιουργὸς, οἷόν τινα κόσμον ἕτερον ἐν μικρῷ μέγαν ἐπὶ γῆς ἵστησι. At verò Synes. *de provident.* 1. non *hominem* tantùm integrum, sed *caput hominis* ipsum *mundum minorem* indigitat, in quo *mens* tanquam *numen* quoddam resideat. Ἄνω μὲν οὖν ἀστέρες, κάτω δὲ κεφαλαὶ σφαιροειδεῖς διεπλάσθησαν, ἵν' εἶεν οἶκοι ψυχῶν ἐν κόσμῳ κόσμοι μικροί. Respexit, opinor, id quod in philosophor. placitis Plutarchi nomine evulgatis, *l.*4.*c.*21. Stoicis perperam tribuitur; τὸ ἡγεμονικὸν αὐτὸ, ὥσπερ ἐν κόσμῳ, κατοικεῖν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σφαιροειδεῖ κεφαλῇ. Quod autem ille de *capite*, *de corde* Auson. *monosyll.*

Cor vegetum mundi instar habens.——

Vide *supr. ad* § 3. Quomodò autem Marcus istic illos perstringit, qui quem in semetipsis agnoscunt ordinem, ornatum, eundem mundo, cujus & ipsi sunt partes, negant: pari modo & Epicuri sectatores Senec. *praefat. quaest. nat. l.* 1. hoc ipso notat nomine, quòd cùm *animum* putent esse sibi ipsis, eúmque *providum & singula dispensantem, universum* interim, in quo & ipsi sunt, *expers esse consilii ac temerè ferri* contendunt. Vide *ad l.* 2. § 11.

Ἐν δὲ τῷ παντὶ ἀκοσμία; | Nihil minùs. Autor *de mundo.* Κόσμον δ' ἐτύμως τὸ σύμπαν, ἀλλ' οὐκ ἀκοσμίαν ὀνομάσαις ἄν. Reverà, ut Plut. *de anim. gener.* Ἀκοσμία δ' ἦν πρὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως. Erant siquidem primò omnia, ut Moses *l.* 1. *c.* 1. *v.* 2. תהו ובהו id est, ut Naso *Metam. l.* 1.

——*rudis indigestáque moles.*
Nec quicquam nisi pondus iners, congestáque eodem
Non bene junctarum discordia semina rerum.

Verùm *hanc Deus* (is est *melior potiórque natura* illa) *litem diremit, molem discrevit:* κἀντεῦθεν κόσμον ἡ πρὶν ἀκοσμία ἐλάμβανεν. ut Gregor. Naz. περὶ εὐταξίας. Atque hoc est quod Anaxagoras apud Laërt. *lib.* 2. Πάντα χρήματα ἦν ὁμοῦ. εἶτα νοῦς ἐλθὼν, αὐτὰ διεκόσμησε. Sive ut Timon in *Sillis*;

Πάντα συνεσφήκωσεν ὁμοῦ τεταραγμένα πρόσθεν.

Et apud Hermiam in διασυρ. Ἀρχὴ πάντων ὁ νοῦς καὶ οὗτος αἴτιος καὶ κύριος τῶν ὅλων καὶ παρέχει τάξιν τοῖς ἀτάκτοις, καὶ κίνησιν τοῖς ἀκινήτοις, καὶ διά-

χεῖσιν τοῖς μεμιγμένοις, καὶ κόσμον τοῖς ἀκόσμοις. Demonax Cynicus (referente Luciano in *vita ejusdem.* & Antonius *Meliss. l.* 2. *c.* 76.) differentibus quibusdam de mundi anima ac figura, Ὑμεῖς, inquit, περὶ τοῦ κόσμου πολυπραγμονεῖτε, περὶ δὲ τῆς ἑαυτῶν ἀκοσμίας οὐ φροντίζετε. Indè argumentum arripuit Dio, quo Dionysium ad virtutis studium impelleret, ὅπως διακοσμηθεὶς τὸ ἦθος εἰς ἀρετὴν λόγων, καὶ πρὸς τὸ θειότερον ἀφομοιωθεὶς παράδειγμα τῶν ὄντων καὶ κάλλιστον, ᾧ τὸ πᾶν ἡγεμόνι πειθόμενον ἐξ ἀκοσμίας κόσμος ἐστὶ, πολλὴν μὲν εὐδαιμονίαν ἑαυτῷ μηχανήσηται, πολλὴν δὲ τοῖς πολίταις, γενόμενος βασιλεὺς ἐκ τυράννου. Plut. *Dion.*

Διακεκριμένων καὶ διακεχυμένων | Vocem harum priorem Lugd. omisit. quo id consilio incertum mihi. Sen. *quæst. nat. l.* 7. *c.* 27. *Tota hujus mundi concordia ex discordibus constat.* Et *epist.* 107. *Contrariis rerum æternitas constat.* Heraclitus apud Aristotelem *Ethic. l.* 8. *c.* 1. Τὸ ἀντίξουν συμφέρον καὶ ἐκ τῶν διαφερόντων καλλίστην ἁρμονίαν. Idémque apud Autorem *libri de mundo c.* 5. Συνάψειας ὅλα καὶ οὐχὶ ὅλα· συμφερόμενον καὶ διαφερόμενον· συνᾶδον καὶ διᾶδον· καὶ ἐκ πάντων ἓν, καὶ ἐξ ἑνὸς πάντα. Et ex eodem Apuleius: *Sic totius mundi suorum instantia initiorum inter se impares conventus, pari nec discordante consensu Natura veluti Musicam temperavit. namque uvidis arida, & glacialibus flammida, velocibus pigra, directis obliqua confudit; unúmque ex omnibus, & ex uno omnia, juxta Heraclitum constituit,* &c. Quod & Autor idem *ibidem* variis à re politica, pictura, musica, grammatica imaginibus illustrat. Τοῦτο πολιτικῆς ὁμονοίας τὸ θαυμασιώτατον, ὅτι ἐκ πολλῶν μίαν, καὶ ὁμοίαν ἐξ ἀνομοίων ἀποτελεῖ διάθεσιν, ὑποδεχομένη καὶ πᾶσαν φύσιν καὶ τύχην. ἴσως δὲ καὶ τῶν ἐναντίων ἡ φύσις γλίχεται, καὶ ἐκ τούτων ἀποτελεῖν τὸ σύμφωνον, οὐκ ἐκ τῶν ὁμοίων. ὥσπερ ἀμέλει τὸ ἄρρεν συνήγαγε πρὸς τὸ θῆλυ, καὶ οὐχ ἑκάτερον πρὸς τὸ ὁμόφυλον· καὶ τὴν πρώτην ὁμόνοιαν διὰ τῶν ἐναντίων συνῆψεν, οὐ διὰ τῶν ὁμοίων. ἔοικε δὲ καὶ ἡ τέχνη τὴν φύσιν μιμουμένη τοῦτο ποιεῖν. ζωγραφία μὲν γὰρ, λευκῶν τε καὶ μελάνων, ὠχρῶν τε καὶ ἐρυθρῶν χρωμάτων ἐγκερασαμένη φύσεις, τὰς εἰκόνας τοῖς προηγουμένοις ἀπετέλεσε συμφώνους. μουσικὴ δὲ, ὀξεῖς ἅμα καὶ βαρεῖς, μακρούς τε καὶ βραχεῖς φθόγγους μίξασα, ἐν διαφόροις φωναῖς μίαν ἀπετέλεσεν ἁρμονίαν· γραμματικὴ δὲ, ἐκ φωνηέντων καὶ ἀφώνων γραμμάτων κρᾶσιν ποιησαμένη, τὴν ὅλην τέχνην ἀπ' αὐτῶν συνεστήσατο. οὕτως οὖν καὶ τὴν τῶν ὅλων σύστασιν διὰ τῆς τῶν ἐναντιωτάτων ἀρχῶν κράσεως μία διεκόσμησεν ἁρμονία· ξηρὸν γὰρ ὑγρῷ, θερμὸν δὲ ψυχρῷ, βαρεῖ τε κοῦφον μιγὲν, καὶ ὀρθὸν περιφερεῖ, τὸ ὅλον διεκόσμησε μία διὰ πάντων διήκουσα ἁρμονία, ἐκ τῶν ἀμίκτων καὶ ἑτερείων τὸν σύμπαντα κόσμον δημιουργήσασα, τάς τε ἐναντιωτάτας ἐν αὐτῷ φύσεις ἀλλήλαις ἀναγκάσασα ὁμολογῆσαι, καὶ ἐκ τούτων μηχανησαμένη τῷ παντὶ σωτηρίαν. Quæ Latinè ab Apuleio versa vide *ad l.* 7. § 48. Synes. *de insomn.* Ἔστι τις ὡς ἐν συγγενείᾳ τοῖς μέρεσι καὶ διάνοια. οὐ γάρ ἐστιν ὁ κόσμος τὸ ἁπλῶς ἓν, ἀλλὰ τὸ ἐκ πολλῶν ἕν· καὶ ἔστιν ἐν αὐτῷ μέρη μέρεσι προσήνεα καὶ μαχόμενα, καὶ τῆς στάσεως αὐτῶν εἰς τὴν τοῦ παντὸς ὁμόνοιαν συμφωνούσης, ὥσπερ ἡ λύρα σύστημα φθόγγων ἐστὶν ἀντιφώνων τε καὶ συμφώνων· τὸ δ' ἐξ ἀντικειμένων ἓν, ἁρμονία καὶ λύρας καὶ κόσμου. Plut. *de amic. multit.* Ἡ περὶ ψαλμοὺς καὶ φόρμιγγας ἁρμονία δι' ἀντιφώνων ἔχει τὸ σύμφωνον. Tertull. *apologet. c.* 48. [*Divina*] *ratio universitatem ex diversitate composuit, ut omnia æmulis substantiis sub unitate constarent, ex vacuo & solido, ex animali & inanimali, ex comprehensibili & incomprehensibili, ex luce & tenebris, ex ipsa vita & morte.* Et *de pallio c.* 2. *Mundus iste ex diversis substantiis officiísque constat. diversa in unum; ex demutatione diversa sunt. denique diversitatis discordiam vices fœderant. ità mutando mundus est, qui ex diversitatibus corporatus, & vicibus temperatus.* Ità est *rerum omnium,* utì idem mox *ibidem, distincta confusio.* Gregor. Naz. *in Julian.* 1. Πάντα διεῖλε, καὶ συνέδησε, καὶ τὸ πᾶν τοῦτο κόσμον ἕνα ἐκ πλειόνων πεποίηκε.

Καὶ συμπαθῶν | Ità *l.* 6. § 37. φίλα ἀλλήλοις, καὶ σύμπνοιαν ἔχοντα Manil. *Astron. l.* 2.

Totúmque alterno consensu vivere mundum.

De corpore humano pariter Hippocrates *de aliment.* Ξύῤῥοια μία. ξύμπνοια μία. ξυμπαθέα κατὰ οὐλομελίην πάντα. de quo videatur Galen. *de facult. nat. l.* 1. *c.* 5. & *l.* 3. *c.* *de differ. febr. l.* 2. *de usu pulf. l.* 1. *de causs. pulss. l.* 2. & *de usu part. l.* 1. Vide *infr.* § 42. Apud Sextum Empir. *adv. Physic. l.* 1. *c.* 2. Philosophi quidam: Ἐπεὶ οὖν ὁ κόσμος σῶμά ἐστιν, ἤτοι ἡνωμένον ἐστὶ σῶμα, ἢ ἐκ τῶν συναπτομένων, ἢ ἐκ διεστώτων· οὔτε δὲ ἐκ συναπτομένων, οὔτε ἐκ διεστώτων, ὡς δείκνυμεν ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν συμπαθειῶν, ἐξ ὧν συμφανὲς, ὅτι ἡνωμένον τι σῶμα καθέστηκεν ὁ κόσμος. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἐκ συναπτομένων ἢ διεστώτων, οὐ συμπάσχει τὰ μέρη ἀλλήλοις· ἐπὶ δὲ τῶν ἡνωμένων συμπάθειά τις ἐστιν. ἡνωμένον τοίνυν ἐστὶ σῶμα ὁ κόσμος.

§ 28. Μέλαν ἦθος | Ad *sectionem* 18. pertinere ista olim ariolabar, unde librariorum culpâ subducta fuissent: à Marco verò interpretamenti loco subjuncta quibus sc. explicatum ibat, quid μέλανος ἤθους nomine designatum vellet, utpote quod latiùs ibi sumeret, quàm usus vulgaris pateretur, aut quàm Agatho, à quo ipse mutuatus esset, usurpaverat. quomodo *tyranni* nomen Seneca *de animo impotenti, cupido, delicato, epist.* 114. Vide *ad* § 25. Sed & *nigri* vocabulum hoc ipsum, *epist.* 48. *Per istud* (nugas tricásque dixerat) *philosophiæ sunt nigræ & turpes, infaméśque, etiam ad album sedentibus, exceptiones.* Ità Xylander existimavit, quum verterit, *Mores nigri vocantur mores effœminati,* &c. Verùm

rùm

rùm fieri poteſt, quod & aliis placuiſſe video, ut περιοχὴν integram iſta conficiant, quâ Marcus ſcil. *mores* varios ſive diſpoſitiones atq; ingenia recenſuerit, quos ſtylo ſuo perſtringeret, vitandóſq; moneret; *nigros* ſcil. *effœminatos, præfractos, belluinos*, &c. Sicut autem *candor* pro *ingenuitate* & *ſynceritate*; & *mores candidi* pro *ingenuis, ſynceris, integris, benignis, benevolis.* Ovid. *triſt. l.* 3. *eleg.* 6.

Quique eſt in charis animi tibi candor amicis.

Idémq; *Pont. l.* 4. *el.* 14.

Tam felix utinam, quàm pectore candidus, eſſem.

& alibi. ——*ſed ſunt tua pectora lacte,*

Et non calcatâ candidiora nive.

Horat. *epod.* 11.

Contráque lucrum nil valere candidum
Pauperis ingenium.

& *epiſt.* 4.

Albi noſtrorum ſermonum candide judex.

& *l.* 1. *Satyr.* 5.

— animæ, quales neque candidiores
Terra tulit. ——

Ità *mores nigri*, pro *malignis, improbis, malevolis* dicti. Salsè Solon, apud Laert. *l.* 1.

Πεφυλαγμένος ἄνδρα ἕκαστον,
Ὅρα μὴ κρυπτὸν ἔγχος ἔχων
Κραδίῃ, φαιδρῷ προσεννέπῃ προσώπῳ,
Γλῶσσα δέ οἱ διχόμυθος
Ἐκ μελαίνας φρενὸς γεγωνῇ.
Tu virum caveto quemque,
Abditum nè geſtet enſem
Corde, vultu dum te amico
Intuetur, & biſulcâ
Blandâ promit dicta linguâ
Mente ab intus nigricante.

Horat. *ſerm. l.* 1. *Sat.* 4.

——— *abſentem qui rodit amicum;*
Qui non defendit alio culpante; ſolutos
Qui captat riſus hominum, famámque dicacis;
Fingere qui non viſa poteſt; commiſſa tacere
Qui nequit, hic niger eſt. ———

Et mox:

Hic tibi comis, & urbanus, libérque videtur,
Infeſto nigris. ———

Et rurſus ubi hominem induxit, ità amicum prædicantem, ut tamen interim tectè ſubdoléq; notam illi aliquam affigat;

—- *hic nigræ ſuccus loliginis, hæc eſt*
Ærugo mera. —

De Sexto Clodio Cic. *pro Cæcin. Nec minùs niger, nec minùs confidens, quàm ille Terentianus Phormio.* Pindarum tamen *in Pythiis od.* 4. φρένας λευκὰς, ſive *alba præcordia*, pro *fatuis ſtolidíſque* poſuiſſe monet Hadr. Jun. *cent.* 3. *adag.* 32. qui fallitur tamen, quod φρένας μελαίνας, ſive *nigra præcordia*, pro *prudentiæ* argumento haberi opinatur, ubi Homerus eas Hectori tribuit, *Il.* ς. *v.* 83. cùm *fortitudinis* ſint potiùs, neq; enim illa, ſed iſta eſt Hectoris laus. Indè proverb. οὐδὲν λευκῶν ἀνδρῶν ὄφελος. *Candidorum virorum nullus eſt uſus.* quaſi imbelles illi plerumque ac inutiles ſint. qualis Nireus,

— ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν,
Ἀλλ' ἀλαπαδνὸς ἔην — *Il.* β. *v.* 673.

& Paris, cui ſcil. — καλὸν
Εἶδος ἔπ', ἀλλ' οὐκ ἔστι βίη φρεσὶν, οὐδέ τις ἀλκή.
Il. γ. *v.* 45.

Περισκελὲς | ἦθος, *mores præduri, præfracti, rigidi, refractorii.* Ità Sophocl. *Ajac. Lorar.*

— περισκελεῖς φρένες.

i.e. αἱ ἄγαν σκληραί. *Schol.* à *ferro* tranſlatum tragicus ipſe innuit, ubi mox ſubjungit,

— ὃς ἐκαρτέρουν,
Βαφῇ σίδηρος ὥς.

Et in *Antigon.* ubi ingeniorum iſtiuſmodi exitum edocet:

Ἀλλ' ἴσθι τοι, τὰ σκλήρ' ἄγαν φρονήματα
Πίπτει μάλιστα· καὶ τὸν ἐγκρατέστατον
Σίδηρον ὀπτὸν ἐκ πυρὸς περισκελῆ,
Θραυσθέντα καὶ ῥαγέντα πλεῖστ' ἂν εἰσίδοις.
Præfracti at animi plurimùm, ſcias velim,
Cadere aſſolent: & ipſa vis ferri igneis
Exacta flammis rigidi & intractabilis,
Diſcedit icta ſæpe, & in partes abit. Grot.

quamquam & de quibuſvis rebus uſurpatur, quæ ſic exaruerunt, ut præduræ fiant. παρὰ τὸ σκέλλειν. Poſſunt & περισκελὲς ἦθος, *mores difficiles, moleſti & moroſi* dici. Siquidem περισκελὴς Heſychio, non σκληρὸς tantùm, ſed & δυσχερὴς exponitur. Ità Theophr. *de cauſſ. l.* 2. *c.* 4. ὁ περισκελὴς ἀνήρ· cui opponitur, Ὁ εὐκρατὴς καὶ μαλακός, *ibid.* & *c.* 2. & Hippocr. *de Ulcer.* Φάρμακα περισκελῆ· *medicamenta moleſta, & aſpera.* ſive δάκνοντα καὶ ἐρεθίζοντα σφοδρῶς. utì Galen. explicat, *ad Glauc. l.* 2. & Philochorus apud Athen. *l.* 14. καύματα περισκελῆ, *æſtus ardoréſque graves & moleſti.* Cæterùm apud Menandrum à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 96. repræſentatum, περισκελῶς φέρειν, non eſt, *ægrè ferre*, quod cl. Caſaub. cenſuit, nec *æquè*, quod Geſnerus reddidit, ſed *obſtinatè* potiùs, ex priore vocabuli uſu, & *infracto* adversùs fortunam animo, quod & Grotius advertit, & ipſa Comici dictio docet, ſi ponatur integra. ea enim ſic habet:

Πρὸς ἅπαντα δειλὸν ὁ πένης ἐστὶ πράγματα,
Καὶ πάντας αὐτοῦ καταφρονεῖν ὑπολαμβάνει.
Ὁ γὰρ μετρίως πράττων, περισκελέστερον
Ἅπαντα τἀνιαρά, Λαμπρία, φέρει.
Mens timida ſemper pauperi eſt; atque omnibus
Se ſuſpicatur eſſe deſpicatui.
At quorum res ſunt, Lampria, meliuſculæ,
Animo obſtinatiore perdurant mala. Grot.

Θηριώδεις, βοσκηματώδεις | Vide *ad l.* 5. § 11.

Παιδαριώδεις | *Viris quoque puerilia ac muliebria ingenia ſunt.* Senec. *de ira, l.* 1. *c.* 16.

§ 29. Πε-

§ 29. Ξένος κόσμου | Quia τὰ κόσμου ξένα ipsi videntur. *infra* § 46. Vide & *l.* 8. § 15. & *l.* 12. § 1. & 13. *Peregrini* enim videtur esse, quæ civitatis, in qua agit, sint solennia, ignorare. Huc illud Luc. *c.* 24. *v.* 18. Σὺ μόνος παροικεῖς Ἱερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ; Itaque & Petrus Apostol. *epist.* 1. *c.* 4. *v.* 12. pios persecutionem à mundanis perpessos (cùm ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξειν, i.e. *in mundo* atque à mundo, qui ipsos odio habiturus sit, *afflictos fore* Dominus ipse præmonuerit, in *Evangelio* Joan. *c.* 15. *v.* 18. & *c.* 16. *v.* 33.) vetat ξενίζεσθαι τῇ ἐν αὐτοῖς πυρώσει πρὸς πειρασμὸν γινομένῃ. ὡς ξένου αὐτοῖς συμβαίνοντος. Itaque hac in parte, prout Marcus istic, non vult Christianos esse ξένους κόσμου. Alioqui ξένοι κόσμου καὶ παρεπίδημοι, *peregrini & inquilini mundi* istius, quoad vitæ rationem & institutum, prædicantur pii omnes, idq; illis laudi ducitur. Autor *ad Heb. c.* 11. *v.* 13. & Petr. idem *ep.* 1. *c.* 2. *v.* 11. Joan. Chrysost. in *epist. ad Hebr. orat.* 24. Ἡ μεγίστη ἀρετὴ, καὶ ἡ πᾶσα ἀρετὴ, τὸ ξένον εἶναι τοῦ κόσμου τούτου καὶ παρεπίδημον, καὶ μηδὲν κοινὸν ἔχειν πρὸς τὰ ἐνταῦθα πράγματα, ἀλλ᾽ ἀπηρτῆσθαι αὐτῶν, ὥσπερ ξένων. vel ut alii, ὥσπερ ξένον.

Φυγὰς | δραπέτης idem *l.* 10. § 25. Philo *allegor. lib.* 2. φυγὰς ὁ φαῦλος, *fugitivus vitiosus quivis.*

Τυφλὸς, ὁ καταμύων τῷ νοερῷ ὄμματι | i. e. τοῖς τῆς καρδίας ὀφθαλμοῖς. ut Paulus *ad Eph. c.* 1. *v.* 18. sive τῶν νοημάτων. ut idem *ad Cor. ep.* 2. *c.* 4. *v.* 4. Ità Petrus, *ep.* 2. *c.* 1. *v.* 9. τυφλός ἐστι καὶ μυωπάζων. Unde diverbium Domino Christo usurpatum; Matth. *c.* 15. *v.* 14. Ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν. τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται. Et Paulo *ad Rom. c.* 2. *v.* 19. τυφλῶν ὁδηγός. Et Angelo Ecclesiæ Laodicenæ Dominus Joannis *Apoc. cap.* 3. *v.* 17. Οὐκ οἶδας ὅτι τυφλὸς εἶ. Vide *suprà ad lib.* 2. § 14. Sophocles *Oedip. rege.*

Τυφλὸς τά τ᾽ ὦτα, τόν τε νοῦν, τά τ᾽ ὄμματα.
Mentémque & aures cæcus est, & lumina.

Τῷ νοερῷ ὄμματι | Autor *de Mund. cap.* 1. Ἡ γοῦν ψυχὴ διὰ φιλοσοφίας λαβοῦσα ἡγεμόνα τὸν νοῦν, καὶ θείῳ ψυχῆς ὄμματι τὰ θεῖα καταλαβοῦσα, &c. Vide *ad l.* 3. § 15.

Πτωχὸς | Ità de Ecclesiæ Laodicenæ Angelo, *Apoc. c.* 3. *v.* 18. πτωχὸς, καὶ τυφλός. *mendicus & cæcus.*

Ὁ ἐνδεὴς ἑτέρου | Vide *lib.* 3. § 5. & *l.* 9. § 6. & *l.* 11. § 1. Epictet. *dissert. l.* 4. *c.* 8. Εἴ με τις βλάψαι δύναται, ἐγὼ οὐδὲν ποιῶ· εἰ ἄλλον περιμένω ἵνα με ὠφελήσῃ, ἐγὼ οὐδέν εἰμι. *Si me quis lædere potest; nihil ago; si alterius opem expecto, qui me juvet; nihil sum ego.*

Ἀπόστημα κόσμου | Ità *l.* 2. § 16. ἀπόστημα καὶ οἷον φῦμα τοῦ κόσμου.

Ἐκείνη γὰρ φέρει τοῦτο, ἡ καί σε ἤνεγκεν | Ità *l.* 12. § 1. Σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε, καί σε τούτῳ. τοῦτο, cum τοῖς συμβαίνουσι priùs dixisset. transitio à numero ad numerum, plurali ad singularem: sicut vice versâ ab hoc ad illum *l.* 2. § 4. Ità Plato *Hipp.* Καὶ πῶς ἂν οἱ ἑκόντες ἀδικοῦντες, καὶ ἑκόντες ἐπιβουλεύσαντες, καὶ κακὰ ἐργασάμενοι, βελτίους ἂν εἶεν τῶν ἀκόντων, οἷς πολλὴ δοκεῖ συγγνώμη εἶναι, ἐὰν μὴ εἰδώς τις ἀδικήσῃ, ἢ ψεύσηται, ἢ ἄλλο τι κακὸν ποιήσῃ. Paulus *ad Cor. epist.* 1. *c.* 4. *v.* 1. Οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας Χριστοῦ, καὶ οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ. ὃ δὲ λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. Sic & *ad Galat. c* 6. *v.* 1. Ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ, καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον, σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. Salust. in Catilin. *Intereà servitia repudiabat, cujus rei initio ad eum magnæ copiæ concurrebant.* Terent. Eunuch. 2. 1.

Adeóne homines immutarier ex amore, ut non cognoscas eundem esse?

Id. *Cujus maximè mos est consimilis vestrûm, hi se ad vos applicant.*

Plaut. *Pseud.* 3. 2.

Si quò hic gradietur, pariter progrediminor.
Manum si protollet, pariter proferto manum.

Usum hujus enallages, qui & Hebræis familiaris (de quo videantur Fr. Jun. *ad Proverb. c.* 13. *v.* 1. & Jo. Drus. *quæst. l.* 3. *c.* 33.) in distributionibus solennem, monet M. Seneca *Suasor.* 2. qui ubi Corn. Severi illud de militibus Romanis laudaverat,

——— *stratique per herbam,*
Hic meus est, dixere, dies. ———

Illud, inquit, *Porcellus Grammaticus arguebat in hoc versu, tanquam solœcismum, quòd cùm plures induxisset, diceret, Hic meus est dies, non, Dies hic est noster. & in sententia optima accusabat id quod erat optimum.* — *nam quasi proverbii loco est; Hic dies meus est. & cùm ad sensum retuleris, ne Grammaticorum quidem calumnia habebit locum. dixerunt enim, non omnes simul, sed singuli ex his, Hic meus est dies.* Nec secùs in *Historia* sacra *Reg. lib.* 4. *cap.* 5. *v.* 13. de Naomane, *Allocuti sunt eum servi ejus, dicentes, Pater mi*, &c. i.e. horum quasi seorsum singuli. Sic hoc loco τοῦτο, i. e. τούτων τῶν συμβαινόντων ἕκαστον. Sed de istis alibi fusiùs disseruimus.

Ἀπόσχισμα πόλεως | Hinc illud *l.* 3. § 8. Οὐδὲν ἀπεσχισμένον. Cas. *qui in civitate seditionem suscitat.* Xyl. *frustum à civitate amputatum.* ego malim, quo uno verbo exprimam, insolenti forsan uti vocabulo, quale & Marci ipsum est, sed analogiâ eâdem, quâ *abscessus*, formato, *abscissum civitatis*, vertere. Ejusmodi autem hominem nunc *membro abscisso*, *l.* 8. § 34. nunc *ramo avulso*, *l.* 11. § 8. nunc *civi seditioso*, *l.* 9. § 23. similem pronunciat. Quin & τοῦ ἀποστήματος vocabulum etiam de cive istiusmodi usurpavit Plutarch. *in præcept. polit.* Δεῖ γὰρ ἐχθρὸν

θεὸν μηδένα νομίζειν πολίτην, ἂν μή τις, οἷος Ἀριστίων, ἢ Νάβις, ἢ Καπλίνας, νόσημα καὶ ἀπόστημα πόλεως ἐγγένηται.

Μιᾶς ἐστίας | *Animam* totius *unam* statuebant Stoici, cujus singulæ omnes quasi membra essent. Vide *supr.* § 21. & *infr.* § 40. & *l.* 9. § 8.

§ 30. Χωρὶς χιτῶνος φιλοσοφεῖ | *Alius sine toga philosophatur.* Xyl. imò, *sine tunica.* Ità Cynici. Salmas. ad Tertull. *de pallio. Græci generis omnes cùm tunicam, tum interulam simul indutui habebant, haud minùs quàm Romani sub toga. Soli Cynici præter omnium Græcorum morem, tunicam non gerebant*, sed interulam tantùm. Lucian. in *Cynico dialogo*: Τί ποτε, ὦ οὗτος, πώγωνα μὲν ἔχεις καὶ κόμην, χιτῶνα δὲ οὐκ ἔχεις; Dio Chrysost. περὶ σχήματος *orat.* 72. Τοὺς γε μὴν καπήλους ἑκάστοτε ὁρῶντες περὶ τῶν καπηλείων ἀναζωσαμένους, οὐδέποτε τωθάζουσι καταγελῶσιν δ' ἂν τοὐναντίον, εἰ μὴ οὕτως ἐνεσκευασμένοι εἶεν, ὡς οἰκείου τοῦ σχήματος ὑπάρχοντος τῇ ἐργασίᾳ, ἣν μεταχειρίζονται. ἐπειδὰν τινα ἴδωσιν ἀχίτωνα ἐν ἱματίῳ, κομῶντα τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ γένεια, οὐχ οἷοί τε εἰσὶ πρὸς τούτους ἡσυχίαν ἄγειν, οὐδὲ σιγῇ παρέρχεσθαι· ἀλλ' ἐφίστανται, καὶ ἐρεθίζουσι, καὶ ἤτοι κατεγέλασαν, ἢ ἐλοιδόρησαν, ἢ ἐνίοτε ἕλκουσιν ἐπιλαβόμενοι· καὶ ταῦτα εἰδότες, ὅτι τοῖς λεγομένοις φιλοσόφοις ξυνηθὲς ἐστὶν ἡ στολὴ αὕτη, καὶ τρόπον τινὰ ἀποδεδειγμένη. *Philosophis*, inquit, *consuetus hic habitus*; Cynicis nimirum, non & cæteris. Et hæc illis caussa pallii duplicandi, quòd sine tunicis essent. Unde Diogenem tunicam petentem jussit Antisthenes, πτύξαι θοἰμάτιον. (Indè Teles apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 49. de Metrocle jam Cynico: ἡμεῖς μὲν ζητοῦμεν παχύτερον ἱμάτιον· ἐκεῖνος δὲ διπλώσας τὸν τρίβωνα περιῄει, ὥσπερ τινὰ δύο ἱμάτια ἔχων.) De Antisthene Laërtius; τῷ ἱματίῳ ἐχρῆτο μόνῳ· quod scil. *tunicam non haberet.* idémq; de Cynicis, τρίβωσι μόνοις χρῆσθαι· ἀχίτωνες itaque erant Cynici, & qui Cynismum profiteri volebant, tunicam deponebant. Vetus epigramma,

Ἑρμοδότου τόδε δόγμα τὸ πάνσοφον· εἴ τις ἀχαλκεῖ,
Μηκέτι πεινάτω, θεὶς τὸ χιτωνάριον·

Hermodoti sapiens dogma hoc: si defuerit cui
Æs, positâ tunicâ, nè ampliùs esuriat.

hoc est, si quis esurit, & viam reperire vult, quâ non amplius esuriat, depositâ tunicâ habitum Cynici capessat. perperam viri docti θεὶς τὸ χιτωνάριον accipiunt ibi pro *induere.* Hinc Juven. *Sat.* 13. *v.* 121.

— *& Stoica dogmata tantùm*
A Cynicis tunicâ distantia. —

quia Stoici tunicas, ut reliqui philosophi, & Græci omnes gestabant, quibus carebant Cynici. Hæc ibi ferè Salmas. & *ad Marci* nostri *vitam* à Capitolino delineatam. quæ non advertit vir doctissimus Jo. Cameron in *prælect. ad Matth. cap.* 18. *v.* 15. ubi dixit, *Stoicos à Cynicis pallio distâsse.* à Satyrici *Scholiaste* forsan *Vetere* deceptus, qui *Cynicos pallio usos* negat. *pallium* enim utrique Sectæ amictus ex æquo communis erat. Quin & Romanos priscos ἀχίτωνας egisse, autor est Gellius *lib.* 7. *c.* 12. *Viri*, inquit, *Romani primò sine tunicis togâ solâ amicti fuerunt.*

Χωρὶς βιβλίου | Vide *ad lib.* 2. § 2. Clemens *Strom. l.* 4. Ἔξεστι γὰρ τῷ καθ' ἡμᾶς πεπολιτευμένῳ καὶ ἄνευ γραμμάτων φιλοσοφεῖν. Quin & è nostris quidam de *librorum supellectile* interrogatus; *Fabricam mundi*, Creaturásq; eodem comprehensas *librorum* vicem abundè sibi supplere respondit. Τὸ ἐμὸν βιβλίον ἡ φύσις τῶν γεγονότων καὶ πάρεστιν, ὅτε βούλομαι, τοὺς λόγους ἀναγινώσκειν τοῦ θεοῦ. *Natura*, inquit, *rerum mihi liber est; in quo Dei oracula, ubi libuerit, legere licet.* Ex Evagrii scripto Nicephorus Callisti *l.* 11. *c.* 43. Eum autem qui hoc dixerat, Antonium is *Justum* appellat, quem alii cum Sozomene *Magnum*: qui & *hist. Eccl. l.* 1. *c.* 13. de eodem, γράμματα δὲ οὐδὲ ἠπίστατο, οὐδὲ ἐθαύμαζεν· ἀλλὰ νοῦν ἀγαθὸν, ὡς πρεσβύτερον τῶν γραμμάτων, καὶ αὐτὸν τούτων εὑρετὴν ἐπῄνεσεν. *literas nec nôrat, nec suspiciebat: Sed mentem bonam, tanquam eis antiquiorem, ipsámque earundem inventricem collaudabat.*

Ἄλλος οὕτως | Malim, ἄλλος οὗτος. *alius quispiam.* Ità Demosth. *adv. Midiam*: ἄλλος οὑτοσί τις ἀναιδὴς, &c. Liban. *orat.* 22. καί τις οὗτος ἕτερος.

Ἡμίγυμνος | De Cynicis Cyprian. *orat. de patient. Exerti ac seminudi pectoris inverecunda jactantia.* De Alcidamante Cynico Lucian. in *Sympos.* Ἐς τοὔδαφος καταβαλὼν ἑαυτὸν, ἔκειτο ἡμίγυμνος. Senec. *epist.* 62. *Demetrium virum optimum, mecum circumfero, & relictis conchyliatis, cum illo seminudo loquor, illum admiror.* At de eodem *ep.* 20. *Ego certè aliter audio, quæ dicit Demetrius noster, cùm illum vidi nudum, quantò minus quàm stramentis incubantem? tunc enim non præceptor veri, sed testis est.* De Christianis Cæcilius apud Minucium: *Purpuras despiciunt ipsi seminudi.* Cæterùm peculiari quâdam ratione *Cynici seminudi*; nimirum, *quia* (Cl. Salmasii verba habes, *ad Tertull. pall.*) *partem pallii de sub dextro humero super sinistrum rejiciebant; & sic excluso dextro, obvelato sinistro erant: ità pallium Cynicum humerum lævum duplici textu tegebat, & dextrum nudabat, cùm commune in utroque humero simplex sederet.* Ammianus *in Cynicum antholog. lib.* 2. *c.* 52. πωγώνιον, ὦμιον ἔξω. indè ἐξωμὶς vestis, quâ ei utebantur. Sextus Empir. *Pyrrhon. hypothes. lib.* 1. *c.* 14. § 10. Καὶ ὁ μὲν Διογένης ἀπὸ ἐξωμίδος περιῄει ἡμεῖς δὲ ὡς εἰώθαμεν. Et ab hac Cynici Ἐξωμίαι. Lucian. *βίων πράσει*, de Cynico, οὗτος, ὁ τὴν πήραν ἐξηρτημένος, ὁ ἐξωμίας. frustra est vir Cl. H. Stephanus, quum ad humerorum altitudinem refert. Indè

& de Cynicis Tatian. *cap.* 41. Θατέρου τῶν ὤμων ἐξωμιεῖσθαι quem *nudum* scil. *& exertum*, ut Cyprianus, habebant.

Ἄπορος οὐκ ἔχω | Hoc vult. nihil impedire, quo minùs quispiam, etiam in summa rerum omnium indigentia, operam det Philosophiæ, in eâque persistat. Sen. *ep.* 17. *Licet ad philosophiam etiam sine viatico pervenire.* Legas sis totam epistolam. Epictet. *Enchir. c.* 11. § 1. Ἐὰν προκόψαι θέλεις, ἄφες τοὺς τοιούτους διαλογισμούς· ἐὰν ἀμελήσω τῶν ἐμῶν, οὐχ ἕξω διατροφάς. κρεῖσσον γὰρ λιμῷ ἀποθανεῖν, ἢ ζῆν ἐν ἀφθόνοις ταρασσόμενον.

Τροφὰς τὰς ἐκ μαθημάτων | *Educationis bonæ instructionisque alimenta.* Cas. *Ex disciplinis suis alimenta.* Xyl. huic potiùs accedo.

§ 31. Τὸ τεχνίον ὃ ἔμαθες, φίλει | Senarius proverbialis ab Aristophane in *Vespis*, à Stratonico (sed cum levi inflexione) apud Athen. *lib.* 8. usurpatus.

Ἔρδοι τις, ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην.

Straton. Ἄδοι. Quod Cicero *Tuscul. l.* 1.

Quam quisque nôrit artem, in ea se exerceat.

Horat. *l.* 1. *epist.* 14.

Quam scit uterque, libens censebo, exerceat artem.

Apostolus ipse *ad Corinth. epist.* 1. *cap.* 7. *v.* 20,24. Ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει, ἐν ᾗ ἐκλήθη, μενέτω παρὰ τῷ Θεῷ.

Τούτῳ προσαναπαύου | Intra limites istius te contine: nec ad alias artes, aliáve studia animum adjicias; eísve te intermisceas. quod Apostolus appellat, τὰ ἴδια πράττειν, *ad Thess. ep.* 1. *c.* 4. *v.* 11. Apelles sutorem, quem *de crepidarum ansis* reprehendentem lubenti gratóq; animo pridiè audierat, *de cruris efformatione* postridiè cavillantem monuit, *Nè sutor supra crepidam judicaret.* quod & ipsum in proverbium venit. Plin. *hist. nat. l.*35. *c.* 10. Martial. pariter *l.* 3. *epig.* 16.

——*sed te, mihi crede, memento*
Nunc in pellicula, cerdo, tenere tua.

Allusit ad Proverbium; *intra pelliculam suam se continere.* Stratonicus itidem Mynaco sutori de re Musica secum disceptanti, οὐ προσέχειν αὐτῷ, ἔφη, ὅτι ἀνώτερον τοῦ σφυροῦ λέγει. *parum se facere, quid ille dicat, cùm supra talum loquatur.* Athen. *l.*8. nam quod Mynacum *fabrum* opinatus est Erasmus, & *ultra malleum* locutum à Stratonico dictum, in eo falsum esse summum illum virum, docet Leopard. *emend. l.* 10. *c.* 2. Quin & idem Ptolemæo de re citharistica litem intendenti, Ἕτερόν ἐστιν, ὦ βασιλεῦ, σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον. *Aliud est*, inquit, *ô Rex, sceptrum, aliud autem plectrum.* Apelles etiam Megabyzo aulico, ut Plutarch. *de adulat.* Alexandro ipsi, ut Plin. loco sup. memorato, de pictura disserenti; Ὁρᾷς τὰ παιδάρια ταυτα τὴν μηλίδα τρίβοντα; πάνυ σοι προσεῖχε τὸν νοῦν σιωπῶντι, καὶ τὴν πορφύραν ἐθαύμαζε καὶ τὰ χρυσία. νῦν δὲ σου καταγελᾷ, περὶ ὧν οὐ μεμάθηκας ἄρξαμένου λαλεῖν. admonuit nempe *derisui esse illum pueris, qui colores terebant.* Sed & Basilius Cæsar: Demostheni Valentis imperatoris culinæ præfecto de re Theologica, sed imperitè barbaréque, cum Episcopo disceptanti; subridens, Ἐθεασάμεθα καὶ Δημοσθένην ἀγράμματον. *Etiam Demosthenem*, inquit, *illiteratum vidimus.* ampliúsq; succensenti; Σὸν ἔστι τῆς τῶν ζωμῶν ἀρτυσίας φροντίζειν. δογμάτων γὰρ θείων ἐπαΐειν οὐ δύνασαι, βεβυσμένας ἔχων τὰς ἀκοάς. *Tuum est pulmentorum conditurам curare: neque enim dogmata potes audire divina, qui aures sordibus oppletas geris.* Narrat Theodoret. *Hist. Eccles. l.* 4. *c.*19. Nec supprimi dignum illud Butleri nostri medicinæ nomine celeberrimi, quem cum Juridicus quidam insignis in convivio frequenti de re medica jactantiùs paulò se efferens, subinde compellaret, quæreretq; inter alia, quonam in Galeni opere dictum quoddam inveniretur, respondit, *In decimo tertio Henrici octavi*; alludens ad leguleiis nostris solennem legum capita citandi formulam. tanquam jure suo contentum, intráq; limites ejusdem se continentem, in messem medicam falcem mittere, neutiquam oportuerit. Verùm, contrà quàm Pindarus apud Plut. *de virt. mor.* & *de tranquill.*

Ἐν ἅρμασι μὲν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς.
Currum equus, aratrum bos trahat.
Optat ephippia bos piger, optat arare Caballus.

Flaccus *l.* 1. *epist.* 14.

—— *nec quisquam* ferè, *quam sibi sortem*
Aut ratio dederit, aut fors objecerit, illâ
Contentus vivit; laudat diversa sequentes.

Idem *Serm. l.* 1. *Sat.* 1. Itá:

Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.

Idem *ep.*14. In hoc, quod nunc præ manibus habemus, negotio, id cum primis usu venire, idem monet *l.* 2. *ep.* 1.

Navem agere ignarus navis timet: abrotonum ægro
Non audet, nisi qui didicit, dare: quod medicorum est
Promittunt medici: tractant fabrilia fabri:
Scribimus indocti doctíque.——

Atqui ut Plut. de tranq. οὐ πάντα πάντων ἐστιν. ἀλλὰ δεῖ τὸ Πυθικὸν γράμματι πειθόμενον, αὑτὸν καταμαθεῖν. εἶτα χρῆσθαι πρὸς ἓν ὃ πέφυκε, καὶ μὴ ἄλλον ἄλλοτε βίου ζῆλον ἕλκειν, καὶ παραβιάζεσθαι τὴν φύσιν. Vide *l.* 6. § 43. & *l.* 7. § 5.

Προσαναπαύου | Apost. *ad Rom. c.* 2. *v.* 17. Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ.

Θεοῖς μὲν ἐπιτετροφὼς τὰ σαυτοῦ πάντα | Socrates apud Platon. in *Criton.* & apud Epictet. *Enchir. cap. ult.* & *dissert. l.* 1. *c.* 4. & *l.* 3. *c.* 22. Εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτῃ γινέσθω. David noster; *Faciat me Dominus, quod illi visum fuerit. Reg. hist. l.*2. *c.* 15. *v.*26. Cujus & monita passim pia istiusmodi, גול על־ יהוה דרכך *Devolve super Deum viam tuam. Psal.* 37. *vers.* 5. & *Psal.*

Psal. 55. *verf.* 22. השלך על-יי יהבך *Rejice ad Deum munus omne tuum.* Et Solomon filius; *Prov. c.* 16. *v.* 3. גול אל-יי מעשיך *Devolve ad Deum opera tua.* Et Petrus Apoſt. *ep.* 1. *cap.* 5. *verſ.* 7. Πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιῤῥίψαντες ἐπ' αὐτόν. Vide *infr. ad* § 34. Sed & Juvenal. *Sat.* 10. *v.* 346. *ad l.* 5. § 7.

Ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς | Phraſis Marco familiaris, ità *ſupr. l.* 3. § 4. ἀσπαζόμενον ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα. & *l.* 12. § 29. ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ δίκαια ποιεῖν, καὶ τἀληθῆ λέγειν. & *l.* 2. § 3. ἀπὸ καρδίας εὐχάριστος. Quod idem in ſacra pagina toties occurrit. *Deut. cap.* 6. *Verſ.* 5. *Diliges Dominum Deum tuum* בכל-לבבך ובכל-נפשך. Ubi Græcus interpres; ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου. Sed & Lucas *Evang. c.* 10. *v.* 27. & Marc. *c.* 12. *v.* 30. At Matth. *Ev. c.* 22. *v.* 37. Ebraiſans magis; ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ.

Ἀνθρώπων δὲ μηδενός | Annot. Lugd. μηδένι. quorſum, quæſo?

Μήτε τύραννον, μήτε δοῦλον | Neque præter jus faſque quendam opprimendo, neq; præter decorem alicui inſerviendo. Illud Apoſt. *ad Theſſ. ep.* 1. *c.* 4. *v.* 6. Τὸ μὴ ὑπερβαίνειν ἢ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. Iſtud idem *ad Corinth. ep.* 1. *c.* 7. *v.* 23. Μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. Atque hoc forſan fuerit, quod Marcus voluit verbis illis, *l.* 5. § 28. οὔτε τραγῳδὸς, οὔτε πόρνη. Laxiùs *tyranni* nomine abuſus Seneca *ep.* 114. *Animus noſter modò rex eſt, modò tyrannus. rex, cùm honeſta intuetur, ſalutem ſibi commiſſi corporis curat, & nihil imperat turpe, nihil ſordidum: ubi verò impotens, cupidus, delicatus eſt; tranſit in nomen deteſtabile ac durum, & fit tyrannus.* Illud interim obſervetur, quæ hìc ſejuncta Marcus poſuit, *tyrannicè* nimirum *agere* & *ſerviliter aſſentiri*, in eiſdem perſonis conjunctim frequentiſſimè deprehendi. De Pſeudoprophetis Judas Apoſt. *epiſt. v.* 16. Τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα· θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν. De ſui temporis Epiſcopis Iſidor. Pel. *l.* 2. *ep.* 125. Ὡς τὰ πολλὰ, τοῖς μὲν ἄρχουσι, τοῖς δὲ δουλεύουσι· καὶ τοῖς μὲν ἐπιτάσσουσι, τοῖς δὲ ὑπηρετοῦσι· καὶ τοῖς μὲν καλῶς ποιοῦσι, τοῖς δὲ χαρίζονται· τοῖς μὲν ἐπίκεινται, τοῖς δὲ ὑποπεπτώκασι· καὶ φοβοῦνται μὲν τούτους, μισοῦνται δὲ ὑπὸ τούτων. De Carthaginienſibus Plut. *præcept. polit.* Καρχηδονίων δῆμος ἦθος ὑπήκοον τοῖς ἄρχουσι, βαρὺ τοῖς ὑπηκόοις, ἀγεννέστατον ἐν φόβοις, ἀγριώτατον ἐν ὀργαῖς. De Perſei Regis aulicis, Livius *hiſt. l.* 45. *Servire regibus humiliter, aliis ſuperbè imperare aſſueti.* Et de turba in genere, *l.* 24. *Hæc natura multitudinis eſt; aut ſervit humiliter, aut ſuperbè dominatur.* Hinc illa Senecæ expoſtulatio, *de benef. lib.* 3. *c.* 28. *Servum tu quenquam vocas, libidinis & gulæ ſervus, & adulteræ, imò adulterarum commune mancipium? negas tibi beneficium à ſervo tuo poſſe dari, cui oſculum alieni ſervi beneficium eſt? quæ eſt tanta animi diſcordia? eodem tempore ſervos deſpicis, & colis: imperioſus intra limen, atque impotens; humilis, fortis; & tam contemptus, quàm contemnens. neque enim ulli magìs abjiciunt animos, quàm qui improbè tollunt; nullique ad calcandos alios paratiores, quàm qui contumelias facere accipiendo didicerunt.* Ità quod Peripateticus quidam apud Procop. in *ineditis.* Τὰ ἐναντιώτατα ἐν ἀνθρώπου φύσει ξυμβαίνει εἶναι, ὥσπερ ἐν τῇ τῶν χρωμάτων τῇ μίξει. quod & Marcus ipſe monuiſſe videtur. *l.* 11. § 14.

§ 32. Ταῦτα πάντα | forſan ταὐτὰ, ut mox, τὰ αὐτά. *eadem quæ nunc vides.* Vide *ad l.* 2. § 14.

Αὐθαδιζομένους | *Jactabundos.* Caſ. hoc eſt, ἀλαζονευομένους. *præfractos ſe geſſiſſe.* Xyl. Malim, *arroganter pervicaces*, vel *contumaces.*

Ἀποθανεῖν τινας εὐχομένους | *Mori optantes.* Caſ. quod Joannes *Apoc. c.* 9. *v.* 6. ἀποθανεῖν ἐπιθυμοῦντας dixit. & Xyl. *votis mortem vocâſſe.* Verùm aliud, opinor, Marcus voluit. *aliorum mortem voto*, ſive *prece expetentes.* quod, optione datâ, non petiviſſe Salomonem, Deo gratum fuit. *Annal. l.* 2. *c.* 1. *v.* 11.

Οὐκ ἔτι οὐδαμοῦ | Idem argumentum tractat, *l.* 8. § 25. & 31. Vide & *ſupr.* § 3. & *l.* 7. § 58. & *infr.* § 33.

Ἐπιγραφὰς χρόνων | *Periodos.* Caſ. περιγραφάς. Malim, *ſignaturas*, ſive *ſignationes*, eo ſenſu, quo Tacitus an Fabius *de cauſſ. corrupt. eloq. Primùm hoc rogabo, quos vocetis antiquos, quam oratorum ætatem ſignatione iſtâ determinetis:* ut ἐπιγραφαὶ χρόνων, ſint *tempora* regis alicujus imperio, aut ejuſmodi notâ aliquâ inſigniore *deſignata.*

Κατατεινάντες | *Cùm ad ſummum contendiſſent.* Xyl. *Cùm hoc aut illud enixè contendiſſent.* Caſ. optimé. Vide *ſupr.* § 3. μηδὲ κατατείνειν.

Ἔπεσον, καὶ ἀνελύθησαν εἰς τὰ στοιχεῖα | quod Pſaltes *Pſal.* 146. *v.* 4. *Abſcedit ſpiritus; ad pulverem ſuum redit: eo ipſo die intercidunt omnia cogitata ejus.*

Κενὰ σπωμένους | Vide *lib.* 2. § 2. *ſuprà* § 3. μὴ σπῶ.

Ἀφέντας | ità *ſuprà* § 19. παρεὶς γὰρ ἀκαίρως τὴν φυσικὴν δόσιν.

Ἡ ἐπιστροφὴ καθ' ἑκάστην πρᾶξιν | Ἐπιστροφὴ hìc Marco, quod προσοχὴ Epicteto *diſſert. l.* 4. *c.* 12. Τί οὖν; δύναμαι ἀναμάρτητος εἶναι ἤδη; ἀμήχανον, ἀλλ' ἐκεῖνο δυνατὸν πρὸς τὸ μὴ ἁμαρτάνειν τετάσθαι διηνεκῶς (?) Τί οὖν δυνατὸν τὴν προσοχὴν φυλάσσειν; σήμερον πᾶξαι θέλω. τί οὖν; οὐ δεῖ προσέχοντα; ἄσπα. τί οὖν κωλύει προσέχοντα; μὴ γὰρ ἐξαιρεῖταί τι μέρος τοῦ βίου, ἐφ' ὃ οὐ διατείνει τὸ προσέχειν. Saltem προσοχὴ illa jugis, via eſt ad ἐπιστροφὴν, talem qualem Marcus hìc præſcribit, præeundam; quâ nimirum poſt ſeriam rei cujuſq; conſiderationem ad ſedulam debitámque

támq; pro rei natura & dignitate circa eam ſe gerendi curam animus accingitur. Vide ad ſequentia Senecam. Vide & *l.* 10. § 11. Quod autem προσοχὴν διηνεκῆ Epictetus, id συνέχειαν ἐπιστατικὴν προσοχῆς ἐν τῷ ἡγεμονικῷ appellat Heſychius noſter *in aſcetic. c.* 1. § 7.

Ἰδίαν ἀξίαν ἔχει καὶ συμμετρίαν | i. e. pro rerum, circa quas verſatur, & in quibus exercetur, naturâ locóq; ſe gerit. Vide *l.* 1. § 6. Sic *l.* 3. § 11. ἅμα μέν τοι τῷ κατ' ἀξίαν ἐν τοῖς μέσοις συστοχάζομαι. Hoc eſt, quod Lucilius, referente Lactantio *inſtitut. l.* 6. *c.* 5.

Virtus, Albine, eſt pretium perſolvere verum
Queis ni verſamur, queis vivimu', rebu' poteſſe.
Virtus eſt homini, ſcire id, quod quæque habeat res:
Virtus, quærendæ rei finem ſcire modúmque:
Virtus, divitiis, pretium perſolvere poſſe:
Virtus, id dare, quod reipſa debetur honori.

Senec. *epiſt.* 89. *Philoſophiæ moralis pars prima eſt, inſpectio ſuum cuique diſtribuens, & æſtimans quanto quidque dignum ſit, maximè utilis. quid enim eſt tam neceſſarium, quàm pretia rebus imponere? ſecunda, de impetu: tertia, de actionibus. primum enim eſt, ut quanti quidque ſit, judices: ſecundum, ut impetum ad illa capias ordinatum temperatúmque: tertium ut inter impetum tuum actionémque conveniat, ut in omnibus iſtis tibi ipſi conſentias. tunc enim vita ſibi concors eſt. ubi actio non deſtituit impetum; impetus ex dignitate rei concipitur, perinde remiſſus acriórve, prout illa digna eſt peti.*

Οὐκ ἀποδυσπετήσεις | *Non ægrè feres, animo concides.* Sic *l.* 5. § 9. μὴ ἀποδυσπετεῖν.

Ἐὰν μὴ ἐπὶ πλέον ἢ προσήκει περὶ τὰ ἐλάσσω καταγίνῃ | *Si non pluris quàm par eſt, rem ullam feceris; vel plus quam dignum eſt, in ea ſtudii poſueris.*

§ 33. Αἱ πάλαι συνήθεις λέξεις, γλωσσήματα νῦν | Malè accepit iſta Xyland. cùm vertit. *Uſitata quondam vocabula, nunc interpretationis loco ſunt.* Imò, interpretatione potiùs opus habent. Hinc Sext. Empiric. *adv. Grammat. l.* 1. *c.* 13. Διήνεγκε γὰρ οὐδὲν, ἢ βαρβάρου λέξεως ἑρμηνευτὰς γίνεσθαι, ἢ τῆς κατὰ γλῶσσαν προσενεχθείσης, ὁμοίως οὔσης ἀσυνήθους ἡμῖν. Et, *Qui gloſſemata interpretati ſunt:* inquit Varro *de ling. Lat. l.* 6. Galenus in *gloſſario Hippocratico*, ità enim potiùs quàm *lexico* dixerim, cùm in ipſo limine ipſe τὴν λέξιν à *gloſſa* diſtinguat: Ὅσα τοίνυν τῶν ὀνομάτων, ἐν μὲν τοῖς πάλαι χρόνοις ἦν συνήθη, νυνὶ δ' οὐκέτι ἐστὶ, γλώττας καλοῦσι. Fabius etiam *inſtitut. lib.* 1. *c.* 14. *Gloſſemata, voces minus uſitatas; gloſſas, linguam ſecretiorem, interpretatur.* Dionyſius Halicarn. *de compoſ. nomin.* Ἔστι τις ὀνομασία ποιητικὴ, γλωττηματικῶν τε καὶ ξένων καὶ τροπικῶν καὶ πεποιημένων, οἷς ἥδεται ποίησις. Idemq; in Thucydidis hiſtoria obſervat quædam γλωσσηματικὰ, καὶ ἀπηρχαιωμένα, καὶ δυσεἰκαστα τοῖς πολλοῖς. Plut. *de Iſid. & Oſirid.* Οὐ δεῖ δὲ θαυμάζειν τῶν ὀνομάτων τὴν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἀνάπλασιν. καὶ γὰρ ἄλλα μυρία τοῖς μεθισταμένοις ἐκ τῆς Ἑλλάδος συνεκπεσόντα, μέχρι νῦν παραμένει καὶ ξενιτεύει παρ' ἑτέροις, ὧν ἔνια τὴν ποιητικὴν ἀνακαλουμένην διαβάλλουσιν ὡς βαρβαρίζουσαν, οἱ γλώττας τὰς τοιαύτας προσαγορεύοντες. Hoc ideò Plut. quia γλῶσσαν τὴν ἀπεξενωμένην διάλεκτον dixere, ut Euſtath. *ad Il.* α. & γλώσσας, ἀπειλήπτους οὔσας τὰς βαρβάρων φωνὰς, Clem. *Strom. l.* 1. quas à *dialectis* idem ibidem diſterminat. Atque hinc ὁ γλώσσῃ λαλῶν, Apoſtolo *ad Cor. ep.* 1. *c.* 14. *v.* 4. i. e. *linguâ barbarâ & peregrinâ*, ideóque minùs intellectâ. cui ea de cauſſa ſilentium indicit, *v.*28. Ἐὰν μὴ ᾖ διερμηνευτής. i. e. *ni interpres adfuerit. Gloſſematis* autem vox, quam ex nullo Græco ſcriptore afferri Hen. Stephanus aſſerit, apud noſtrum hoc loco, nec ſemel uſurpata, reperitur. Horat. *in arte poetic.* ad noſtri mentem, & à rebus & perſonis ad ſermones ac verba argumentatus. quemadmodum Marcus hìc ἀντιστρόφως à verbis ac ſermonibus ad perſonas réſque ipſas:

Ut ſylvæ foliis pronos mutantur in annos;
Prima cadunt: ità verborum vetus interit ætas;
Et juvenum ritu, florent modò nata vigéntque.
Debemur morti nos noſtráque. ſive receptus
Terrâ Neptunus, claſſes aquilonibus arcet,
Regis opus; ſteriliſque diu palus aptáque remis,
Vicinas urbes alit, & grave ſentit aratrum:
Seu curſum mutavit iniquum frugibus amnis
Doctus iter melius. mortalia facta peribunt:
Necdum ſermonum ſtet honos & gratia ſemper.
Multa renaſcentur, quæ nunc cecidere, cadéntque
Quæ nunc ſunt in honore vocabula, ſi volet uſus,
Quem penes arbitrium eſt, & jus, & norma loquendi.

Vide *ad l.* 10. § 34.

Κάμιλλος | De quo videndus Livius *l.* 5. & 6. & Plutarch. qui *vitam* illius conſcripſit.

Καίσων | Cæſonis nomine inſignes plures extiterunt. è quibus Cæſo Fabius, de quo Liv. *l.* 2. *Unus ille vir ipſe Conſul rempub. ſuſtinuit;* &c. Cæſo Quintius, legis Agrariæ, prout alter ille, oppugnator; de quo Liv. idem *l.* 3. *Unus impetus tribunitios populareſque procellas ſuſtinebat.* Dictos autem *Cæſones*, *à cæſo matris utero, qui necatis matribus nati ſunt, tradunt.* Plin. *hiſt. nat. l.* 7. *c.* 9. Et Val. Prob. *de nomin.* Unde & *Cæſaris* nomen ortum ſumpſiſſe, ſunt qui opinentur, ut Æl. Spartian. in *Æl. Vero*, & Serv. *in Æn.* 10. aliis tamen in alia euntibus.

Οὐόλεσος | Sævitiâ atque immanitate inſignis præ cæteris hoc nomine Voleſ. Meſſala; (ità Lipſ. ex Tacit. *l.* 3.) de quo Senec. *de ira l.* 2. *c.* 5. *Voleſus nuper ſub Divo Auguſto proconſul Aſiæ, cùm CCC unâ die ſecuri percuſſiſſet, incedens inter cadavera vultu ſuperbo, quaſi magnificum quiddam conſpiciendúmque feciſſet, Græcè proclamavit; Orem regiam!*

Quid

Quid hic rex fecisset? non fuit hoc ira, sed majus malum & insanabile.

Λεοννάτος | Λεοννάτος Suidæ; qui Philippo Macedoni sanguine materno conjunctum refert fuisse, & ab eodem unà cum Alexandro filio, cui coætaneus erat, educatum, τότε φρόνημα ὑπέρογκον, cùm *ingenio tumido admodùm* extitisse, tum & regiæ pompæ post mortem Alexandri æmulum. Leonatus item Curtio, qui unà cum Perdicca tutorem destinatum Alexandri filio ex Roxane futuro. *lib.* 10. § 7. Justino etiam, qui ab Atheniensibus tandem in prælio vulneratum obiisse, *lib.* 13. Verùm Diodoro Sicul. qui & exitum ejusdem *l.* 18. narrat, Λεοννάτος, sive *Leonnatus*, ut Marco hîc, dicitur. Sed & Arriano *de gest. Alex. l.* 6.

Ἐξίτηλα | Vide *supr.* § 19.

Μυθώδη | Vide *l.* 8. § 25. & *l.* 12. § 27. allusisse videtur ad temporum distinctionem Varronianam illam, quâ ea in ἄδηλον, μυθικὸν & ἱστορικὸν dividuntur. Vide Censorinum *de die natal. c.* 21. & Scalig. *annot. in Euseb. Chron.*

Παντελὴς λήθη κατέχωσεν | *Lib.* 2. § 17. ἡ ὑστεροφημία λήθη. Allusit interim πρὸς τὴν τῶν σωμάτων κατάχωσιν, tanquam memoria ipsorum, sicut corpora, quasi terrâ congestâ & superinjectâ obruta, unà cum eisdem intercidisset. Vide *Psalm.* 9. *v.* 7.

Ἄϊστοι, ἄπυστοι | Adspexit Telemachi verba apud Homer. *Odyss.* α'. *v.* 242. de Ulysse patre, cujus de exitu nihil quicquam à quoquam rescîscere poterat;

Οἴχετ' ἄϊστος, ἄπυστος. —

Ubi Eustath. τὸν τελείως ἀφανῆ σημαίνει· περὶ οὗ μηδὲν ἴσησί τις, οὔτε αὐτὸς ἰδὼν, οὐδὲ γνοὺς ἀπὸ πύστεως ἤτοι μαθήσεως.

Τί δὲ καὶ ἔστιν ὅλως τὸ ἀείμνηστον; ὅλον κενόν. | Idem vult hic à Marco dici Casaub. *ad Pers. Sat.* 1. quod est à Solomone antiquitus dictum

הבל הבלים הכל הבל

Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. quo ille & exordio & epiphonemate *Ecclesiasten* suum & inchoavit & conclusit. contendit autem Casaubonus & cum exordio Persiano illo,

ô quantum est in rebus inane!

Solomone verò prior Davida pater ejusdem de homine ad Adæ protoplasti Abelísque secundo geniti nomina alludens; אדם להבל דמה *Adam Abeli compar est*, id est, *homo vanitati. Psal.* 144. *v.* 4. & *Psal.* 39. *v.* 6. כל־הבל כל־אדם *Totus Abel est omnis Adam.* id est, *quivis homo totum vanitas.* Gr. interpr. τὰ σύμπαντα ματαιότης πᾶς ἄνθρωπος. Poterat cum Marco nostro vertere, ὅλον κενὸν πᾶς ἄνθρωπος. Xylander verò, quem & Mericus secutus est, ista ità est interpretatus; *Quanquam quid est omnino cujus sit memoria sempiterna? omnia sunt inania:* tanquam Marci dictum istud ei geminum esset, quod Solomon idem habet, *Eccles. c.* 1. *v.* 11. *Neque præteritorum est memoria, neque futurorum etiam apud eorum posteros erit.* Verùm Marci mentem neuter assecutus videtur. Neq; enim aut rerum humanarum in genere vanitatem notare in animo Marcus hîc habuit, sed eam tantùm quæ in futura claritate deprehenditur: Siquidem, præter τὸ τῆς ὑστεροφημίας ἐξίτηλον, *famæ postumæ memoriam fugitivam & evanidam*, quam supra tetigerat; etiam hoc dato, posse hominum rerúmq; ab eis gestarum memoriam in ævum omne extendi, *merum inane tamen quiddam futurum* τὸ ἀείμνηστον illud. Ità *supr.* § 3. Τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. & *l.* 5. § 33. τὸ εὐδοκιμεῖν παρὰ τοιούτοις κενόν. Vide & *supr.* § 19. & *l.* 6. § 10.

Τί οὖν ἐστι, περὶ ὃ δεῖ σπουδὴν εἰσφέρεσθαι; ἓν τοῦτο | quare ἓν τοῦτο; quia τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ παρεμπέμψαι δυνάμενον. *l.* 2. § 17. quia ἓν τοῦτο πολλοῦ ἄξιον. *l.* 6. § 47.

Ὡς ἀναγκαῖον | Vide *l.* 2. § 3.

Ὡς γνώριμον | Vide *infr.* § 44. & 46. Seneca *de tranquill. cap.* 11. de viro forti ac prudente: *Eodem animi robore præstabit, nequid ex his quæ eveniunt, subitum sit. quicquid enim fieri potest, quasi futurum prospiciendo, malorum omnium impetus molliet. qui ad paratos expectantésque nihil afferunt novi; securis & beata tantùm spectantibus* [*sperantibus* f.] *graves eveniunt. morbus enim, captivitas, ruina, ignis, nihil horum repentinum est. Sciebam in quàm tumultuosum me contubernium natura clusisset. totiens in vicinia mea conclamatum est; totiens præter limen immaturas exequias fax cereusque præcessit: sæpe altiùs ruentis ædificii fragor sonuit: multos ex his quos forum, curia, sermo mecum contraxerat, nox abstulit, & vinctas ad sodalitium manus copulatas intercidit. mirer aliquando ad me pericula accessisse, quæ circa me semper erraverunt?* Vide *ad lib.* 7. § 61.

Ὡς ἀπ' ἀρχῆς τοιαύτης καὶ πηγῆς ῥέον | Ità *lib.* 2. § 3. πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ. Piè admodum Charidemus apud Dion. Prus. *orat.* 30. Τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς οὕτω γέγονεν, ὡς ἔδοξε τῷ θεῷ. χρὴ δὲ μηδὲν τῶν ἐκείνου γιγνομένων χαλεπὸν ἡγεῖσθαι, μηδὲ δυσχερῶς φέρειν. Vide *ad l.* 10. § 1.

§ 34. Ἑκὼν σεαυτὸν τῇ Κλωθοῖ συνεπιδίδου | Vide Cleanthis votum *ad l.* 3. § 4. Epicteti *ad l.* 7. § 41. Sen. *epist.* 37. *Quod maximum vinculum ad bonam mentem promisisti virum bonum. Sacramento rogatus es. eadem honestissimi hujus, & illius turpissimi autoramenti, verba sunt, uri, vinciri, ferróque necari. Ab illis qui manus arenæ locant, & edunt ac bibunt, quæ per sanguinem reddunt, cavetur ut ista vel inviti patiantur: à te ut volens libénsque patiaris.* & *epist.* 107. *Ad hanc legem animus noster aptandus est: hanc sequatur, huic pareat. optimum est pati quod emendare non possis; & Deum, quo autore cuncta proveniunt, sine murmuratione comitari.*

mitari. malus miles est qui imperatorem gemens sequitur. Paratos nos inveniat atque impigros fatum. hic est magnus animus, qui se Deo tradidit : at contrà ille pusillus ac degener, qui obluctatur, & de ordine mundi malè existimat, & emendare mavult deos, quàm se. Idem ep. 71. *Magnus animus Deo pareat ; & quicquid lex universi jubeat, sine cunctatione patiatur.* Et de provident. l. 5. *Boni viri laborant, impendunt, impenduntur, & volentes quidem. non trahuntur à fortuna : sequuntur illam, & æquant gradus. Si scissent, antecessissent.* Mox, ubi Demetrii vocem illam adjecit, *Hoc unum, Dii immortales, de vobis queri possem, quòd non antè mihi voluntatem vestram notam fecistis. prior enim ad illa venissem, ad quæ nunc vocatus adsum.* Subjungit ; *Vultis liberos sumere ? illos vobis sustuli. Vultis aliquam partem corporis ? sumite. non magnam rem promitto. Citò totum reddam. Vultis spiritum ? quid ni ? nullam moram faciam, quò minùs recipiatis, quod dedistis. à volente feretis, quicquid petieritis. quid ergò est ? maluissem offerre, quàm tradere. quid opus fuit auferre ? accipere potuistis. Sed nè nunc quidem auferetis : quia nihil eripitur, nisi * retinenti :* [* renitenti. f.] *nihil cogor, nihil patior invitus : nec servio deo, sed assentio.* Idem epist. 61. *Da operam, nè quid unquam invitus facias. quicquid necesse est, futurum est. repugnanti, non volenti necessitas est, in volente necessitas non est. Ità dico, qui imperia libens excipit, partem acerbissimam servitutis effugit, facere quod nolit. Non qui jussus aliquid facit, miser est, sed qui invitus facit. Animum componamus, ut quicquid res exigit, id velimus.* Et epist. 54. *Nihil invitus facit sapiens. necessitatem effugit, quia vult quod ipsa coactura est.* Itaq; quod Periander apud Auson.

Faxis, ut libeat quod est necesse.

& *— velis, quodcunque necesse est.*

sed & pleniùs Martial. *l.* 10. *ep.* 47.

Quod sis esse velis, nihilque malis.

Παρέχων συνήσου | Vide *lib.* 3. § 4. & § 11. & *supr.* § 29. & *l.* 10. § 14, 21. Senec. *de provident. c.* 5. *Quid est boni viri ? præbere se fato.* Quin & piè admodum, & supra quod ab Ethnico sperari poterat, Epictet. *Enchir. c.* 38. Δεῖ σαυτὸν εἰς τοῦτο κατατεταχέναι, τὸ πείθεσθαι τῷ θεῷ, καὶ εἴκειν πᾶσι τοῖς γινομένοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἑκόντα, ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. & dissert. *lib.* 2. § 17. Μηδὲν ἄλλο θέλε, ἢ ἃ ὁ θεὸς θέλει, καὶ τίς σε κωλύσει; τίς ἀναγκάσει; τὴν ὄρεξίν σου καὶ τὴν ἔκκλισιν τῷ θεῷ χάρισαι· ἐκείνῳ παράδος. ἐκεῖνος κυβερνάτω· μετ' ἐκείνου τετάχθω, καὶ ποῦ ἔτι δυσροήσεις; *Deum* dicit, quod Marcus κλωθώ· i.e. *fatum* : quia *fatum* Stoicis aut *Deus* ipse, aut saltem *Lex Dei.* Senec. *quæst. nat. l.* 2. *c.* 45. *Vis illum Fatum vocare ? non errabis. hic est ex quo suspensa sunt omnia ; caussa caussarum.* & *de benefic. lib.* 4. *cap.* 7. *Hunc eundem & fatum si dixeris, non mentieris : nam cùm fatum nihil aliud sit. quàm series implexa caussarum, ille est prima omnium caussa, ex qua cæteræ pendent.* Idem rursus *de provid. c.* 5. *Ille ipse omnium conditor ac rector scripsit quidem fata, sed & sequitur. Semper paret, semel jussit.* Quæ dicta notat Lipsius ex opinione, quà censebant *Jovem dictare* ; (unde illud, *Fatur, & est fatum*) *Parcas* autem (ut Capella *l.* 1.) *scribas ejus, ipsius decreta in æreas tabulas referre.* & *nat. quæst. lib.* 2. *c.* 35. *Ordinem rerum fati æterna series rotat, cujus hæc prima lex est, stare decreto.* Epictetus idem apud Stob. *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Μὴ ζήτει τὸ τὰ γιγνόμενα γίγνεσθαι, ὡς θέλεις· ἀλλὰ θέλε, ὡς τὰ γιγνόμενα γίγνεται, καὶ εὐροήσεις· ità enim legendum, pro eo quod codices exhibent perperam nullóque sensu, unde & interpres omisit prorsus, εὑρήσεις. atque inde etiam corrigendi Epicteti codices impressi, qui *Enchir. c.* 13. unde Stobæus hæc decerpsit, exhibent etiam depravatiùs, quoad scripturam saltem, εὐποιήσεις. εὐροήσεις opponitur τῷ δυσροήσεις, quod *suprà* positum est. Emendationem confirmant Laertii illa *l.* 7. in *Zen.* Εἶναι δ' αὐτὸ τοῦτο τὴν τοῦ εὐδαίμονος ἀρετὴν, καὶ εὔροιαν βίου, ὅταν πάντα πράττηται κατὰ τὴν συμφωνίαν τοῦ παρ' ἑκάστου δαίμονος πρὸς τὴν τοῦ ὅλου διοικητοῦ βούλησιν. Idem Epictetus & *dissert. l.* 3. *c.* 26. Ἐγὼ δ' οὐ πώποτε οὐ θέλων ἐκωλύθην, οὔτ' ἠναγκάσθην μὴ θέλων. προσκατατέταχα γάρ μου τὴν ὁρμὴν τῷ θεῷ. θέλει τι; κἀγὼ θέλω. οὐ βούλεται; οὐ θέλω. καὶ τίς ἔτι με κωλῦσαι δύναται παρὰ τὸ ἐμοὶ φαινόμενον, ἢ ἀναγκάσαι; οὐ μᾶλλον ἢ τὸν Δία. Ibid. Οὕτως ἐφίστησο καὶ ἐννόει, ὅτι ἐὰν τῷ θεῷ προσκατατάξῃ τις ἑαυτὸν, διελεύσεται ἀσφαλῶς. πῶς λέγεις προσκατατάξαι; ἵν' ὃ ἂν ἐκεῖνος θέλῃ, καὶ αὐτὸς θέλῃ, καὶ ὃ ἂν ἐκεῖνος μὴ θέλῃ, τοῦτο μηδ' αὐτὸς θέλῃ. πῶς οὖν τοῦτο γένηται; πῶς γὰρ ἄλλως, ἢ ἐπισκεψαμένῳ τὰς ὁρμὰς τοῦ θεοῦ καὶ τὴν διοίκησιν. & *l.* 1. *c.* 12. Πῶς ἂν ἑποίμην ἐγὼ ἐν παντὶ τῷ θεῷ; πῶς ἂν εὐαρεστοίμην τῇ θείᾳ διοικήσει; πῶς ἂν γενοίμην ἐλεύθερος; ἐλεύθερος γάρ ἐστιν, ᾧ γίνεται πάντα κατὰ προαίρεσιν, καὶ ὃν οὐδεὶς δύναται κωλῦσαι. τί οὖν; ἀπόνοιά ἐστιν ἐλευθερία; μὴ γένοιτο. μανία γὰρ καὶ ἐλευθερία εἰς ταυτὸν οὐκ ἔρχεται. Ἀλλ' ἐγὼ θέλω πᾶν τὸ δοκοῦν μοὶ ἀποβαίνειν, κἂν ὁπωσοῦν δοκῇ. Μαινόμενος εἶ, παραφρονεῖς. οὐκ οἶδας, ὅτι καλὸν ἡ ἐλευθερία ἐστὶ καὶ ἀξιόλογον; τὰ δ' ὡς ἔτυχέ με βούλεσθαι, τὰ δ' ὡς ἔτυχε δόξαντα γίνεσθαι, τοῦτο κινδυνεύει, οὐ μόνον οὐκ εἶναι καλὸν, ἀλλὰ καὶ πάντων αἴσχιστον εἶναι. πῶς γὰρ ἐπὶ γραμματικῶν ποιοῦμεν; βούλομαι γράφειν ὡς θέλω τὸ Δίωνος ὄνομα; οὔ. ἀλλὰ διδάσκομαι θέλειν ὡς δεῖ γράφεσθαι. τί ἐπὶ μουσικῶν; ὡσαύτως. τί ἐν τῷ καθόλου, ὅπου τέχνη τις καὶ ἐπιστήμη ἐστί; εἰ δὲ μὴ, οὐδενὸς ἦν ἄξιον τὸ ἐπίστασθαί τι, εἰ τοῖς ἑκάστων βουλήσεσι προσηρμόζετο. ἐνταῦθα οὖν μόνον ἐπὶ τοῦ μεγίστου καὶ κυριωτάτου τῆς ἐλευθερίας, ὡς ἔτυχεν, ἐφεῖταί μοι θέλειν; οὐδαμῶς. ἀλλὰ τὸ παιδεύεσθαι, τουτέστι, μανθάνειν ἕκαστα οὕτω θέλειν ὡς γίγνε-

γίνεται. πῶς δὲ γίνεται; ὡς διέταξεν αὐτὰ ὁ διατάσσων. Hinc Thymæridas apud Jamblichum in *vit. Pythag.* amico, qui discedenti tanquam fausta omnia precatus, dixerat, Ὅσα βέλει, παρὰ τῶν θεῶν γένοιτό σοι. *Dii tibi dent, quæcunque velis.* regessit, εὐφήμει· ἀλλὰ βελοίμlω μᾶλλον, ὅσα μοι παρὰ τῶν θεῶν γένηται. *Bona verba, quæso. Velim ipse potiùs, quæcunque dii dederint.* Hoc est quod Rufus Thraseæ in Epicteti *differt. l.* 1. *c.* 1. Οὐ θέλεις μελετᾷν ἀρκεῖσθαι τῷ δεδομένῳ; *Non vis discere in eo quod est tibi datum; acquiescere?* Sic è nostris Eli sacerdos, *Reg. hist. l.* 1. *c.* 3. *v.* 17. Κύριος αὐτός· τὸ ἀγαθὸν ἐνώπιον αὐτοῦ ποιήσει. *Dominus ipse est: faciat, prout ipsi bonum videbitur.* & *l.* 2. *c.* 10. *v.* 12. Joab imperator; Κύριος ποιήσει τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. *Faciat Dominus quod placuerit ipsi.* Judas Maccabæus, *Maccab. hist. l.* 1. *c.* 3. *v.* 60. Ὡς δ' ἂν ᾖ θέλημα τοῦ οὐρανοῦ, οὕτω ποιήσει. *Faciat Deus prout ipse voluerit.* Siquidem *cœlum* ibi pro Deo; sicut Matth. *c.* 21. *v.* 25. & Luc. *c.* 15. *v.* 21. Pii illi, *Act. c.* 21. *v.* 14. Τὸ θέλημα τοῦ κυρίου γινέσθω. *Fiat Domini voluntas.* Jesus Dominus, prout suos Deum orantes docuit dicere; Γενηθήτω τὸ θέλημά σου. *Fiat voluntas tua.* Matth. *c.* 6. *v.* 10. & Luc. *c.* 11. *v.* 2. sic & ipse Patrem suum comprecatus, Matth. *c.* 26. *v.* 39. & Marc. *c.* 14. *v.* 36. Πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. *Veruntamen non quod ego volo, sed quod tu vis, fiat. Vide,* (inquit Jo. Gerson. *consol. l.* 2. *c.* 1.) *utrum æquius sit, aut te voluntati divinæ conformando subdere, aut ut ipsa tuæ subserviat voluntati.* Sed & Seneca, sed idiomate suo, id est, naturali, locutus; *epist.* 93. *Utrum æquius judicas, te naturæ, an tibi parere naturam?* Respondeat Epictetus *differt. l.* 4. *c.* 7. Ἀεὶ μᾶλλον θέλω τὸ γινόμενον· κρεῖττον γὰρ ἡγοῦμαι, ὃ ὁ θεὸς θέλει, ἢ ὃ ἐγὼ θέλω. Et *l.* 2. *c.* 7. Ἄλλο γάρ τι θέλεις, ἢ τὸ ἄμεινον; ἄλλο οὖν τὸ ἄμεινον, ἢ τὸ τῷ θεῷ δοκοῦν; Augustinus item *epist.* 149. *Rectum est enim quicquid Domino placet. Et nos potiùs si nolumus quod ille vult culpandi sumus, quàm ille non rectè aliquid facere vel sinere existimandus est.* Itaque quod Senec. *ep.* 74. *Placeat homini, quicquid Deo placuit. Sic enim homo ab humanis in divina dirigitur, cùm voluntati humanæ voluntas divina præfertur.* Aug. *in Joan. tract.* 52. Vide & *l.* 10. § 14.

Συνῆσαι | sicut & συγκλῶσαι καὶ συμμηρύσαι, *innere,* sive *innectere* & *intexere*; tractum à fabulosis Parcarum fusis. Sic *infr.* § 40. Οἷα τις ἡ σύννησις καὶ συμμήρυσις. Epictet. *differt. l.* 1. *c.* 12. Σκέλος οὖν μοι χωλὸν πεπηρωμένον; ἀνδράποδον, εἶτα δι' ἓν σκελύδριον τῷ κόσμῳ ἐγκαλεῖς; οὐκ ἐπιδώσεις αὐτὸ τοῖς ὅλοις; οὐκ ἀποστήσῃ; οὐ χαίρων παραχωρήσεις τῷ δεδωκότι; ἀγανακτήσεις δὲ καὶ δυσαρεστήσεις τοῖς ὑπὸ τοῦ Διὸς διατεταγμένοις, ἃ ἐκεῖνος μετὰ τῶν Μοιρῶν παρουσῶν καὶ ἐπικλωθουσῶν σου τὴν γένεσιν ὥρισε καὶ διέταξεν; Vide *l.* 3. § 11. & *supr.* § 26.

§ 35. Πᾶν ἐφήμερον | Ità *l.* 9. § 14. Πάντα ἐφήμερα. Verùm istic de personis, ibi de rebus: de hominibus ipsis hìc, ibi de humanis. de utrisq; Thucydides *l.* 2. ἐφήμερα τά τε σώματα καὶ τὰ χρήματα ὁμοίως. Vide & *l.* 8. § 25. Allusum est autem ad animalculi illius historiam, de quo Aristot. *l.* 5. *c.* 19. Περὶ τὸν Ὕπανιν ποταμὸν ζῶον πτερωτὸν, τετράπουν ζῇ καὶ πέτεται μέχρι δείλης. καταφερομένου δὲ τοῦ ἡλίου ἀπομαραίνεται, καὶ ἅμα δυομένου ἀποθνήσκει, βιοῦν ἡμέραν μίαν· διὸ καὶ καλεῖται ἐφήμερον. Et Ælian. *l.* 2. *c.* 4. qui & vini fæcibus innasci tradit; Ζῶα ἐφήμερα οὕτω κέκληνται, λαβόντα τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ μέτρου τοῦ κατὰ τὸν βίον. Plin. *l.* 11. *c.* 36. *Ad Hypanim Ponti fluvium volucre quadrupes, nec ultra diem unum vivit, unde & Hemerobion vocatur.* De eisdem Cicer. *Tusc. l.* 1. *Ex bestiolis quæ unum diem vivunt, quæ horâ octavâ mortua est, provecta ætate mortua est; quæ occidente sole decrepita. confer nostram longissimam ætatem cum æternitate, in eadem propemodum brevitate, quâ illæ bestiolæ, reperiemur.* Plutarch. item *consol. ad Apollon.* Ἐπεὶ καὶ τῶν ζώων ἐκείνων, ἅ φησιν ἱστορεῖν, περὶ τὸν Πόντον γινόμενα, τὴν ζωὴν ἔχειν ἡμερησίαν, ἕωθεν μὲν γεννώμενα, μέσης δ' ἡμέρας ἀκμάζοντα, δείλης δὲ γηρῶντα, καὶ τελειοῦντα τὸ ζῆν, οὐχὶ κἀκείνων ἦν ἂν τὸ καθ' ἡμᾶς πάθος, εἴπερ ψυχή τις ἀνθρωπίνη καὶ λογισμὸς ἑκάστοις ἐνῆν, καὶ ταὐτὰ δή που γ' ἂν συνέπιπτεν; ὥστε τὰ πρὸ μέσης τῆς ἡμέρας ἐκλείποντα θρήνους παρέχειν καὶ δάκρυα, τὰ δὲ διημερεύσαντα πάντως ἂν εὐδαιμονίζεσθαι. Indè ad hominem translatum; Eustath. ad illud *Odyss.* φ. *v.* 85.

Νήπιοι, ἀγροιῶται, ἐφημέρια φρονέοντες·

Καλοῦνται ἐφήμερα ζωΰφια μίαν μόνον ἡμέραν ζῶντα. λέγεται δὲ τὸ ἐφήμερος καὶ ἐπὶ ἀνθρώπου. Ità Silenus apud Aristotelem in *Eudemo*, referente Plutarcho *ad Apollonium* genus humanum vocat Δαίμονος ἐπιπόνου καὶ τύχης χαλεπῆς ἐφήμερον σπέρμα. Certè Gregor. Naz. *Carm. de natur. human.* ἐφημερίους simpliciter pro hominibus posuit, ubi dixit;

——οὐδέ σύ πάμπαν

Γλῶσσαν ἐφημερίων ἔκφυγες ἀφραδέων.

Sicut Homerus βροτοὺς sive mortales pro eisdem, ubi adjecto epitheto passim dicit, δειλοῖσι βροτοῖσι. & quod amplius est, θνητοῖσι βροτοῖσι. Sed & Pindarus, teste Scholiaste *ad* ille Aristophan. *in Nubib.*

——τί με καλεῖς ὦ 'φήμερε;
——*quid tu me vocas, homo?*

in illis, Ὦ τάλας ἐφήμερε. Antipho apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 96. Τὸ ζῆν ἔοικε φρουρᾷ ἐφημέρῳ. τό τε μῆκος τοῦ βίου ἡμέρᾳ μιᾷ. ἐφήμερον igitur πᾶν. i. e. totum genus humanum, quia βραχύβιον καὶ ὀλιγοχρόνιον

ἐφήμερον, ob vitæ brevitatem; quasi animalculi illius instar, unius tantùm diei sint. Aliâ ratione ἐφήμεροι καὶ ἡμερόβιοι dicuntur, qui *in diem vivunt*, de crastino neutiquam soliciti quo sensu Clemens *Pædag. l.* 1. *c.* 12. D. Christi præceptum illud Matt. *c.* 6. *v.* 34. Μὴ μεριμνᾶτε περὶ τῆς αὔριον, explicans; ait Christiani hominis vitam esse βίον αὐτάρκη καὶ ἐφήμερον. Diogenémque ἡμερόβιον indè dictum autor est ex Satyro *de viris illustr.* Hieron. *adv. Jovinian. l.* 2. & in partem sequiorem ità vocantur etiam, qui præsentia tantùm spectant, futuros interim rerum exitus minimè prospicientes. Suidas: Ἐφημέριοι βροτοὶ καθημερινὰ εἰδότες, οὐ προσφερόμενοι τὸ μέλλον. atque ità accipiendum Homeri illud, ἐφημέρια φρονέοντες. de scenicis & palæstricis Neronianis Plut. in Galb. ἀνηλώκεσαν γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν λαβόντων ἐφήμεροι καὶ σατυρικοὶ τοῦ βίου ἄνθρωποι. quod Persius *Sat.* 3. *v.* 60. *ex tempore vivere*: *in diem vivere* Cicero *de orat. l.* 2. qui barbarorum esse hoc ait. *Si barbarorum*, inquit, *est in diem vivere, nostra consilia sempiternum tempus spectare debent.* At brutorum, Gregor. Naz. in *Jul. an.* 1. Οἷς τὸ ζῆν τοῦτο νομίζεται μόνον, καὶ οὐκ ἐξικνοῦνται τῇ διανοίᾳ πρὸς τὰ ἐκεῖθεν, οὐδὲ εἶναί τινα νομίζουσι τῶν τῇδε βεβιωμένων λογισμὸν καὶ ἀντίδοσιν· ἀλλὰ ζῶσι βίον ἀλόγων, τὸ πρὸς ἡμέραν καὶ τὸ παρὸν ἀεὶ βιωτεύοντες.

Καὶ τὸ μνημονεῦον | Vide *suprà* § 19. & *l.* 7. § 5. Cas. ista quomodo cum sequentibus committit, videas licet, si otium est. Mihi Xylandri dispositio magis arridet.

§ 36. Πάντα κατὰ μεταβολὴν γινόμενα γίνεται | leg. ὅτι πάντα — γίνεται. ut in membro proximè sequenti, ὅτι οὐδὲν οὕτως φιλεῖ.

Κατὰ μεταβολὴν | Ità *l.* 7. § 18. Τί γὰρ δύναται χωρὶς μεταβολῆς γενέσθαι; Vide *ibid.* § 25. & *l.* 6. § 15.

Οὐδὲν οὕτως φιλεῖ ἡ τῶν ὅλων φύσις | Ità *l.* 7. § 16. Τί καὶ φίλτερον τῇ τῶν ὅλων φύσει; & *l.* 9. § 32. Χαίρει τούτῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. Tertull. *de pall. c.* 2. *Certe habitum vertere naturæ totius solemne munus est.*

Ποιεῖν νέα ὅμοια | ἵνα ἀεὶ νεαρὸς ᾖ ὁ κόσμος. *l.* 7. § 25.

Σπέρμα γὰρ τρόπον τινά | quia istud ex illo nascitur. Ità σπέρμα τῆς γενέσεως, τὴν ὕλην dixit Hermes *ad Tatium* citante Stobæo *tom.* 1. *lib.* 1. *tit.* 14. Et πανσπερμίαν τῶν στοιχείων, τὴν φύσιν, Democritus & Leucippus, apud Aristot. *de cælo l.* 3. *c.* 4. &

— discordia semina rerum,

Naso *Metam. l.* 1. sed & sensu adhuc latiore Plinius in *panegyr. Habet has vices conditio mortalium, ut adversa ex secundis, ex adversis secunda nascantur. Occultat utrorumque semina Deus; & plerumque bonorum malorúmque caussæ sub diversa specie latent.* Et Demosth. *pro Coron.* Ὁ γὰρ σπέρμα παρασχὼν, τούτῳ τῶν φύντων κακῶν αἴτιος. *Qui semen*, i. e. caussam, occasionémve, *præbuit, is malorum inde enatorum autor meritò habetur.* Hoc est quod Paulus *ad leg. Aquil. l.* 22. *Pandect. l.* 9. *tit.* 2. *c.* 30. *Qui occasionem præstat, ipse damnum fecisse videtur.* Cicer. *Philip.* 2. *Ut igitur in seminibus caussa est arborum & stirpium: sic hujus luctuosissimi belli semen tu fuisti.* De Corinthiorum beneficentia Apostolus ad eosdem *ep.* 2. *c.* 9. *v.* 10. Ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν τὸ σπέρμα τῷ σπείροντι καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσαι, καὶ πληθύναι τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσαι τὰ γενήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν. Synesius etiam *ad Arcad. Imper. orat. de regno*: Ἐγὼ δ' ἂν δικαίως ἐμὲ ἀπολαῦσαι πρῶτος τῶν ἐμαυτοῦ σπερμάτων τῆς βλάσης, οἷόν σε πλάττω βασιλέα, πάντα πεφυκότα τρυφῶντος. Senec. *ep.* 120. *Natura nobis semina scientiæ dedit; scientiam non dedit.* & Cicer. *de finib. l.* 5. *In pueris virtutis semina, scintillulas igniculos vid.* *mus.* Naso *Trist. l.* 2.

— ludi quoque semina præbent
Nequitiæ. —

Τὰ εἰς γῆν ἢ μήτραν καταβαλλόμενα | indè σπέρματος καταβολή, de Sara usurpatum Apostolo *ad Hebræos c.* 11. *v.* 11. de quo multa gratis argutantur interpretes, Piscator cumprimis. τὰ εἰς γῆν καταβαλλόμενα dixit, quomodo Chrysippus apud Laertium in *Zenone*, εἶναι τὸ σπέρμα πνεῦμα κατὰ τὴν οὐσίαν, ὡς δῆλον ἐκ τῶν εἰς τὴν γῆν καταβαλλομένων σπερμάτων, ἃ παλαιωθέντα οὐκ ἔτι φύεται. quod de obscœnis Onanis æmulis, cur intelligi velit Lipsius *physiol. Stoic. l.* 3. *c.* 6. caussam nullam video. de humano reverà locutus fuerat; sed à Satorum seminio argumentum duxit, quo firmaret de illo quod dixerat. Vide *ad l.* 6. § 15.

§ 37. Ἤδη τεθνήξῃ | Vide *suprà*, § 12. & *l.* 2. § 6. & *l.* 10. § 1. Plut. Stoicas tricas ridens, *de commun. notit. c.* 37. ἕκαστος ἡμῶν, ὡς ἔοικε, γέγονε μὴ ἀρξάμενος τοῦ ζῆν καὶ τεθνήξεται, μὴ παυσάμενος.

Ἀνύποπτος τοῦ βλαβῆναι | Vide *l.* 2. § 17. & *l.* 7. § 53. & *l.* 10 § 12.

§ 38 Τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν διάβλεπε | Videri possit Marcus repugnantia planè præcipere; cùm *supr. l.* 2. § 8. & *infrà l.* 7. § 55. prohibeat, περιβλέπειν ἀλλότρια ἡγεμονικά, i. e. *aliorum animos intueri*: istic autem illos eosdem considerare jubeat. Verùm ipse ista optimè conciliat, *l.* 3. § 4. ubi hoc vetat fieri, χωρὶς μεγάλης καὶ κοινωφελοῦς ἀνάγκης, *sine justa utilíq; caussa.* Non vult itaq; ut aliorum animos sensúsq; intimos indagemus, aut per meram curiositatem divagando, aut de nobis factisq; nostris quid senserint, sensuríve sint, solicitè cogitando: vult tamen, ut eosdem nobis ob oculos ponam⁹, quò minùs ipsorum opinionibus moveamur, & vel encomia captemus, vel vituperia curemus: cùm in eis

eis bonum noſtrum neutiquam conſiſtat: quod ſubjungitur protinùs § 33.

Καὶ τοὺς φρονίμους | *& prudentes.* Xyland. ego ſuſpicor Marcum τὰς φροντίδας ſcripſiſſe, *& curas eorum.* eò magìs, quia ſequitur, οἷα φεύγουσι, διώκουσι· Ità Perſius Satyram ſuam exorſus eſt:

O curas hominum!

curæ autem hominum in rebus fugiendis & expetendis maximè ſe produnt.

§ 39. Ἐν ἀλλοτρίῳ ἡγεμονικῷ κακὸν σὸν οὐχ ὑφίσταται | neque ergò meliorem te, neque deteriorem efficere poteſt opinio de te aliena.

Οὐδὲ μὴν ἔν τινι τροπῇ καὶ ἑτεροιώσει τοῦ περιέχοντος | οὐδὲ μὴν, leg. τὸ περιέχον autem hìc *cælum* intelligit Xylander, atque ità τὸ περιέχον pro cœlo ſive aëre ambiente crebrò ſumitur. Polyb. *l.* 1. Πρὸς δὲ τὴν θάλατταν καὶ τὸ περιέχον, ὅταν παραβάλλωνται καὶ βιαιομαχῶσι, μεγάλοις ἐλαττώμασι περιπίπτουσι. Theophraſt. *de cauſſ. plant. l.* 1. *c.* 9. δεῖ γὰρ μὴ κρατεῖσθαι μηδὲ κωλύεσθαι τὴν κράδην ὑπὸ τοῦ περιέχοντος. & *c.* 17. Εἰς πλείω γὰρ καὶ κατὰ μικρὰ μεμερισμένων τῶν ἀρχῶν εὐκίνητα γίνεται τῷ περιέχοντι πρὸς βλάστησιν. & Marcus, τὸν περιέχοντα ἀέρα, dixit *l.* 8. § 54. Hæc igitur, ſi Xyl. ſequimur, Marci mens eſt futura, ab aëris ambientis ſtatu vario, etſi rerum aliarum bona maláve habitudo pendeat, quod in ſtirpibus Theophraſtus obſervat; at hominis, quâ hominis, non item. Multum ſanè valet aëris cœlíque ambientis affectio, & locorum indè profecta diſpoſitio, ad ingenii etiam indolíſque humanæ, affectuum etiam ſtudiorúmque varietatem producendam. Ità Virgil. *Georg. lib.* 1.

Verùm ubi tempeſtas & cæli mobilis humor
Mutavere vias; ——
Vertuntur ſpecies animorum & pectora motus
Nunc alios, nunc concipiunt alios. ——

unde & Plin. *l.* 2. *c.* 6. *Solem, dum cæli triſtitiam diſcutit, etiam humani nubila animi ſerenare,* dixit. Quin & Polybius *lib.* 4. de Arcadibus ſuis: ἣν γὰρ τῶν ἠθῶν αὐστηρία τις αὐτοῖς παρέπεται διὰ τὴν τοῦ περιέχοντος ψυχρότητα καὶ συνήθειαν τὴν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τοῖς τόποις ὑπάρχουσαν, ᾧ συνεξομοιοῦσθαι πεφύκαμεν πάντες ἄνθρωποι κατ' ἀνάγκην. οὐ γὰρ δι' ἄλλην, διὰ δὲ ταύτην τὴν αἰτίαν κατὰ τὰς ἐθνικὰς καὶ τὰς ὁλοσχερεῖς διαστάσεις πλεῖστον ἀλλήλων διαφέρομεν, ἤθεσί τε καὶ μορφαῖς καὶ χρώμασιν, ἔτι δὲ τῶν ἐπιτηδευμάτων τοῖς πλείστοις. Cicero *Agrar.* 2. *Non ingenerantur hominibus mores tam è ſtirpe generis ac ſeminis, quàm ex iis rebus, quæ ab ipſa natura loci, & à vitæ conſuetudine ſuppeditantur, quibus alimur & vivimus.* & quæ ſequuntur. nam argumentum hoc latiùs perſequitur. Idem *de fato: Inter locorum naturas quantum interſit, videmus, alios eſſe ſalubres, alios peſtilentes: in aliis eſſe pituitoſos & quaſi redundantes, in aliis exiccatos atque aridos: multáque ſunt alia, quæ inter locum & locum plurimum differunt. Athenis tenue cælum; ex quo acutiores quoque putantur Attici: Craſſum Thebis; itaque pingues Thebani & valentes.* Philo *de provident.* apud Euſeb. *præpar. l.* 8. *c. ult.* de Græcia: Μόνη γὰρ ἡ Ἑλλὰς ἀψευδῶς ἀνθρωπογονεῖ, φυτὸν οὐράνιον, καὶ βλάστημα θεῖον ἠκριβωμένον, λογισμὸν ἀποτίκτουσα οἰκειούμενον ἐπιστήμῃ. τὸ δ' αἴτιον, λεπτότητι ἀέρος ἡ διάνοια πέφυκεν ἀκονᾶσθαι. διὸ καὶ Ἡράκλειτος οὐκ ἀπὸ σκοποῦ φησιν, οὗ γῆ ξηρὴ, ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη. Ego corpus potiùs ipſum intelligi exiſtimo, quod animam quaſi ambit. atque ità etiam Caſ. accepit. de hoc enim mox verba facit; de cœlo nihil. τὴν ψυχὴν τὸ σῶμα περιέχειν dicit; quomodo τὸ ζῶον, τὴν ψυχὴν ἐπέχειν, § 34. Sed & τῷ σώματι τὴν ψυχὴν περιέχεσθαι, *lib.* 3. § 7. Cæterùm & iſtic quæri poterat, quomodo verum ſit, hominis malum à corporis ſtatu non pendere, quum pro corporis affectionibus variis animus etiam pariter affici videatur. Ariſtot. *Phyſiognom. cap.* 1. Ὅτι καὶ διάνοιαι ἕπονται τοῖς σώμασι καὶ οὐκ εἰσὶν αὐταὶ μεθ' ἑαυτὰς ἀπαθεῖς οὖσαι τῶν τοῦ σώματος κινήσεων, τοῦτο δὴ δῆλον πάνυ γίνεται, ἔν τε ταῖς μέθαις καὶ ταῖς ἀῤῥωστίαις. πολὺ γὰρ ἐξαλλάττουσαι φαίνονται αἱ διάνοιαι ὑπὸ τῶν τοῦ σώματος παθημάτων. καὶ τοὐναντίον δὲ τοῖς τῆς ψυχῆς παθήμασι τὸ σῶμα συμπαθὲς φανερὸν γίνεται. περί τε ἔρωτας, καὶ φόβους τε, καὶ τὰς λύπας, καὶ τὰς ἡδονάς. Et rurſus *c.* 4. Δοκεῖ δέ μοι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα συμπαθεῖν ἀλλήλοις· καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ἕξις ἀλλοιουμένη συναλλοιοῖ τὴν τοῦ σώματος μορφήν. πάλιν τε ἡ τοῦ σώματος μορφὴ ἀλλοιουμένη συναλλοιοῖ τὴν τῆς ψυχῆς ἕξιν. quod Lucil. *Sat. l.* 26.

Animo qui ægrotat, videmus corpore hunc ſignum dare:
Tum doloribus confectum corpus animo obſiſtere.

Verùm reſpondebit Marcus ne iſta τὴν προαίρεσιν immutare, etiamſi operationem impediant. Vide *l.* 5. § 20. Vide & *l.* 10. § 1. & *l.* 12. § 2.

Ὅπου τὸ ὑπολαμβάνον | id eſt, ὅπου δύναμις ὑποληπτική, de qua *l.* 3. § 9. ἐν τῷ ἡγεμονικῷ.

Τοῦτο μὴ ὑπολαμβανέτω | quod *ſupr.* § 7. ἆρον τὴν ὑπόληψιν, ἦρται τὸ, βέβλαμμαι.

Τοιοῦτόν ἐστι | leg. τουτέστι. atque ità Xyl. cujus verſionem admiſit Lugdunenſis, ſed mendum retinuit.

Ὃ γὰρ καὶ τῷ κατὰ φύσιν βιοῦντι ἐπίσης συμβαίνει | deeſt alterum diſtributionis membrum, ità ſupplendum; ὃ γὰρ [τῷ παρὰ φύσιν] καὶ τῷ κ. τ. β. reſpondent enim duo hæc membra ſuperioribus illis, κακῷ ἀνδρὶ καὶ ἀγαθῷ. Vide *ad l.* 2. § 11.

Οὔτε τοῦτο κατὰ φύσιν ἐστὶν, οὔτε παρὰ φύσιν | Seneca, *epiſt.* 66. *Media quæ nihilo magis ſecundùm naturam, quàm contra naturam ſunt.* Vide tamen ibidem eundem de iſtis ſubtiliùs paulò argutiúſque differentem ac diſtinguentem.

§ 40. Ἓν ζῶον τὸν κόσμον | Syneſ. pariter *de*

insomn. ἐν ἑνὶ ζώῳ τῷ κόσμῳ. Thales ἔμψυχον τὸν κόσμον primus dixisse videtur. Laërt. *l.* 1. Pythagoras item, κόσμον ἔμψυχον, νοερόν. Idem *l.* 8. & *l.* 7. in *Zenon.* Ὅτι δὲ καὶ ζῶον ὁ κόσμος, καὶ λογικὸν, καὶ ἔμψυχον, καὶ νοερόν. Ex Chrysippi Apollodori, & Posidonii sententia. id indè probant, quia τὸ ζῶον τοῦ μὴ ζώου κρεῖττον· οὐδὲν δὲ τοῦ κόσμου κρεῖττον. ζῶον ἄρα ὁ κόσμος. *præstantius est animans non animante : at mundo nihil præstantius : mundus itaque est animal.* Et rursus; Τὸν ὅλον κόσμον ζῶον εἶναι ἔμψυχον καὶ λογικόν. Sed & Hermes *Pœmand. c.* 10. Ὁ μὲν κόσμος πρῶτον, ὁ δὲ ἄνθρωπος δεύτερον ζῶον μετὰ τὸν κόσμον. Et Plato (quod Stob. *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 25.) τὸν κόσμον ζῶον ἔμψυχον ἔννουν τε dixit, eodem quo Stoici argumento usus. Verba hæc sunt in *Timæo.* Θέμις δ' οὐκ ἦν οὔτ' ἔστι τῷ ἀρίστῳ δρᾷν ἄλλο πλὴν τὸ κάλλιστον. λογισάμενος οὖν εὕρισκεν ἐκ τῶν κατὰ φύσιν ὁρατῶν, οὐδὲν ἀνόητον τοῦ νοῦν ἔχοντος ὅλον ὅλου κάλλιον ἔσεσθαί ποτ' ἔργον· νοῦν δ' αὖ χωρὶς ψυχῆς ἀδύνατον παραγενέσθαι τῳ. διὰ δὴ τὸν λογισμὸν τόνδε, νοῦν μὲν ψυχῇ, ψυχὴν δὲ ἐν σώματι συνιστὰς, τὸ πᾶν συνετεκταίνετο, ὅπως, ὅτι κάλλιστον εἴη κατὰ φύσιν ἄριστόν τε ἔργον ἀπειργασμένος. οὕτως οὖν δὴ κατὰ λόγον τὸν εἰκότα δεῖ λέγειν, τόνδε τὸν κόσμον, ζῶον ἔμψυχον ἔννουν τε, τῇ ἀληθείᾳ διὰ τὴν τοῦ θεοῦ γενέσθαι πρόνοιαν. Hoc est, ut Cicero *de universo*: *Fas autem nec est, nec unquam fuit, quicquam nisi pulcherrimum facere eum, qui esset optimus. quum rationem igitur habuisset, reperiebat nihil esse eorum quæ naturâ cernerentur non intelligens intelligente in toto genere præstantius : intelligentiam autem nisi in animo, nullâ aliâ in natura posse reperiri. quo circa intelligentiam in animo, animum conclusit in corpore. Sic ratus est opus illud effectum esse pulcherrimum. quam ob caussam non est cunctandum profiteri, si modò investigari conjecturâ potest, hunc mundum animal esse, idque intelligens, & divinâ providentiâ constitutum.* Idem *Timæum* suum sic claudit. Θνητὰ καὶ ἀθάνατα ζῶα λαβὼν, καὶ συμπληρωθεὶς ὅδε ὁ κόσμος, οὕτω ζῶον ὁρατὸν, τὰ ὁρατὰ περιέχον, εἰκὼν τοῦ νοητοῦ, θεὸς αἰσθητὸς (vel ut alii volunt εἰκὼν τοῦ νοητοῦ, θεὸς αἰσθητὸς,) μέγιστος καὶ ἄριστος, κάλλιστός τε καὶ τελεώτατος γέγονεν, εἷς οὐρανὸς ὅδε, μονογενὴς ὤν. Julian. *Orat.* 4. Ὁ σύμπας κόσμος ἓν ἐστι ζῶον, ὅλον δι' ὅλου ψυχῆς καὶ νοῦ πλῆρες, τέλειον ἐκ μερῶν τελείων. Inde Nicephorus Gregoras *hist. l.* 4. *c.* 14. Ἓν γὰρ ὁ κόσμος σῶμα συμφυὲς, ἐκ μερῶν καὶ μελῶν, ὡς ὁ ἄνθρωπος, φασι, συγκείμενον. Quinetiam animalis istius partes membráq; si vis, præcipua saltem, habebis apud Plutarchum *de facie Lunari* ; *Solem cor, Lunam jecur, stellas oculos, Terram ventrem, Mare vesicam.* Seciùs paulò quàm Sarapidis oraculum apud Macrob. *Saturn. l.* 1. *c.* 20.

Οὐράνιος κόσμος κεφαλὴ, γαστὴρ δὲ θάλασσα,
Γαῖα δέ μοι πόδες εἰσὶ, τὰ δ' οὔατ' ἐν αἰθέρι κεῖται,
Ὄμμα τε τηλαυγὲς, λαμπρὸν φάος ἠελίοιο.

Mi cœlum caput est ; mare venter, terra pedes sunt ;
Sunt aures æther ; oculus Sol omnituens est.

Quin & sexum, eúmque geminum assignat Jarchas ex Indis sapientibus. Siquidem de mundo quærenti Apollonio respondebat. ζῶον τὸν κόσμον· ζωογονεῖν γὰρ τὰ πάντα· ἀμφοῖν, ἄρρενός τε καὶ θηλείας φύσεως· αὐτὸν γὰρ αὐτῷ ξυγγινόμενον, τὰ μητρός τε καὶ πατρὸς εἰς τὴν ζωογονίαν πράττειν. Philostr. *l.* 3. *c.* 11.

Μίαν οὐσίαν | Ità *l.* 12. § 30. μία οὐσία κοινή materia nimirum prima. Laërt. *lib.* 7. in *Zenon.* & Stob. *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 14. οὐσίαν δέ φασι τῶν ὄντων ἁπάντων τὴν πρώτην ὕλην.

Ψυχὴν μίαν | quam & καθολικὴν vocat *l.* 6. § 14. & τὸν τοῦ ὅλου νοῦν *l.* 5. § 30. & τὸ τοῦ κόσμου ἡγεμονικόν, *l.* 7. § 75. Vide *supr. ad* § 21. & 29. Laërt. *l.* 7. in *Zen.* Ἔμψυχον δὲ τὸν κόσμον, δῆλον ἐκ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, ἐκεῖθεν οὔσης ἀποσπάσματος. Et *ibid.* Τὸν δὴ κόσμον οἰκεῖσθαι κατὰ νοῦν καὶ πρόνοιαν, εἰς ἅπαν αὐτοῦ μέρος διήκοντος τοῦ νοῦ, καθάπερ ἐφ' ἡμῶν τῆς ψυχῆς. Theophilus itidem *ad Autolyc. l.* 2. de Stoicis : Ἄλλοι δ' αὐτὸ δι' ὅλου κεχωρηκὸς πνεῦμα, θεὸν δογματίζουσι. Et Cleanthes apud Hermiam in *irris. philos.* Τὴν ψυχὴν δι' ὅλου τοῦ κόσμου διήκειν· ἧς μέρος μετέχοντας ἡμᾶς ψυχοῦσθαι. Quin & Plato in *Cratylo* ex Anaxagoræ sententia, τὸν Δία, νοῦν διὰ πάντων ἰόντα. Manil. *Astron. lib.* 2.

— cum spiritus unus
Per cunctas habitet partes, atque irriget orbem,
Omnia pervolitans.— Et Maro *Æn. l.* 6.
Principio cœlum, ac terram, campósque liquentes,
Lucentémque globum Lunæ, Titaniáque astra,
Spiritus intùs alit : totámque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Spiritum autem hunc disertè *Deum* nuncupat (quod & Minutius in *Octavio*, & Salvianus *de provident. l.* 1. *c.* 1. advertere) *Georg. l.* 4. verbis illis,

—Deum namque ire per omnes
Terrásque, tractúsque maris, cœlúmque profundum.

Pythagoreo etiam (Lactantio referente, *de ira Dei c.* 11.) *Deus mens est incorporalis, quæ per omnem rerum naturam diffusa & intenta, vitalem sensum cunctis animantibus tribuit. Spiritus per omnia, maxima, minima, æquali intentione diffusus.* Senec. *ad Helv. c.* 8. *Spiritus permeator universitatis.* Cleanthes apud Tertull. *Apolog. c.* 21. Hinc illud Arati.

——μεσταὶ δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυιαί,
Πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραί· μεστὴ δὲ θάλασσα,
Καὶ λιμένες· πάντη δὲ Διὸς κεχρήμεθα πάντες.

Et Maro, *Eclog.* 3. *—Jovis omnia plena.*

Atqui Zenonem hoc nomine notat Tatianus *adv. Græc.* quòd secundum illius rationes, ὁ θεὸς ἐν ἀμάραις τε καὶ σκώληξι καὶ ἀρρητουργοῖς καταγίνεται. De Deo ipse : Πνεῦμα ὁ θεὸς, οὐ διῆκον διὰ τῆς ὕλης πνευμάτων δὲ ὑλικῶν, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ σχημάτων κατασκευαστής. Sed & de Stoicis Clemens in *hortat.* διὰ πάσης ὕλης, καὶ διὰ τῆς ἀτιμοτάτης τὸ θεῖον διήκειν

ἥκειν λέγοντας. & *Strom. l.* 1. adjectâ etiam censurâ suâ: σῶμα ὄντα τὸν θεὸν διὰ τῆς ἀτιμοτάτης ὕλης πεφοιτηκέναι λέγουσιν· οὐ καλῶς. & rursus *Strom. l.* 5. Φασὶ σῶμα εἶναι τὸν Θεὸν οἱ Στωικοὶ, καὶ πνεῦμα κατ' οὐσίαν, ὥσπερ ἀμέλει καὶ τὴν ψυχήν. quod utrumq; ex sacris scriptis hausisse illos autumat, Ἀλλ' οἱ μὲν, inquit, διήκειν διὰ πάσης τῆς οὐσίας τὸν θεόν φασιν· ἡμεῖς δὲ ποιητὴν αὐτὸν μόνον καλοῦμεν, καὶ λόγῳ ποιητήν. (quod & suprà Tatianus.) hoc autem, Deum omnia permeare, ex eo, quod in *Sapientiæ Solomonis libro, c.* 7. *v.* 24. de sapientia dicitur, διήκει καὶ χωρεῖ διὰ πάντων, perperam accepto, traxisse, cùm non de æterna Dei, eadémque Deo, sapientiâ enunciatum id sit. Verùm, & de ista Prisci plerique sumunt; nec ab autore isto sumpsisse sectæ illius conditores verosimile est, cùm sint eo dubio procul antiquiores. Cæterùm quòd *corpus* illi, haud sané. quanquam & Tertullianum Deum corpus dixisse monet, simul & refellens, Aug. *de Genes. ad lit. l.* 10. *c.* 25. atq; ità reverà ille *adv. Prax. c.* 7. *Quis negabit Deum corpus esse, etsi Deus spiritus est? Spiritus enim corpus sui generis.* Verùm *Corpus* ille (quod & August. *ad Quodvultdeum c.* 86. agnoscit) *Substantiam* intellexit. Sic enim *adv. Hermog. c.* 35. *Ipsa substantia corpus est rei cujusque.* & *de carn. Christ. cap.* 11. *Omne quod est, corpus est sui generis. nihil est incorporale, nisi quod non est.* At quod *omnia permeare Deum* haud malé. Siquidem de se Deus ipse per Jeremiam vatem *c.* 23. *v.* 24. *Annon cœlum & terram impleo ipse.* Hieron. *ad Marcell. q.* 5. *In omnibus infusus, & circumfusus, ut cuncta penetret interior, & contineat exterior.* Et Hildebert. in *Symbol. Intra omnia, nec inclusus: extra omnia, nec exclusus.* Hinc celebre illud, quod Jo. Gerson habet *in Cantic. Mariæ Conc.* 3. & Trismegisto Alex. Halens. *p.* 1. *q.* 7. *m.* 1. Empedocli tribuit Jo. Tritenhem. *ad Cæsar. q.* 1. *Deum esse sphæram intelligibilem, cujus centrum ubique, circumferentia nusquam sit.* Contrarium fermè Jul. Scaliger Trismegisto asserit, sed explodit ipse, *de subtil. exerc.* 363. *Pigmentum fallax*, inquit, *Trismegisti illud*, Deus est cujus medium in centro, circumferentia ubique. *pessimè. namque medium assignat infinito. & circumferentiam qui dat, finitum facit. tum si ubique erit circumferentia, erit etiam in medio. & idem fiet centrum cum circumferentia.* Et illud reverà potiùs aptiúsq; pigmentum an figmentum, infinitati divinæ depingendæ. Clemens ipse ex Pythagoræ sententia, quam & probare videtur, in *hortatorio*; Ὁ μὲν θεὸς εἷς· χ' οὗτος δὲ, οὐχ, ὥς τινες ὑπονοοῦσιν, ἐκτὸς τᾶς διακοσμήσιος, ἀλλ' ἐν αὐτᾷ ὅλος, ἐν ὅλῳ τῷ κύκλῳ ἐπίσκοπος πάσης γενέσιος, κρᾶσις τῶν ὅλων πάντων πατήρ, νοῦς, καὶ ψύχωσις τῷ ὅλῳ κύκλῳ, πάντων κίνασις. quod ille θεοῦ ἐπίνοια, de Deo dictum contendit. Cæterùm Stoici ità universum hoc Deum permeare, ut numen cum mundo unum συγκείμενον constitueret. Vide *supr.* § 23. quod est à pietate Christianâque disciplinâ alienum.

Εἰς αἴσθησιν μίαν τὴν τούτου, πάντα ἀναδίδοται | Vide *supr.* § 27.

Ὁρμῇ μιᾷ πάντα περαίνει | Apostolus *ad Rom. c.* 8. *v.* 28. Πάντα συνεργάζονται· *cooperantur omnia.* & Marcus *l.* 6. § 42. Πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν.

Πάντα πάντων τῶν γινομένων συναίτια | Ità *l.* 5 § 8. συνάφεια καὶ συνέχεια, αὐτῶν τῶν μορίων, οὕτω δὲ καὶ τῶν αἰτιῶν. Eleganti similitudine illustrat hoc Clemens, *Strom. l.* 1. Οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι οἱ καθέλκοντες τὴν ναῦν, οὐ πολλ' αἴτια λέγοιντ' ἄν, ἀλλ' ἐκ πολλῶν αἴτιον ἕν· οὐκ ἔστι γὰρ αἴτιος ἕκαστος τοῦ καθέλκεσθαι τὴν ναῦν, ἀλλὰ σὺν τοῖς ἄλλοις αἴτια καὶ συνεργός. τάχα δὲ καὶ τὸ συναίτιον αἴτιον.

Οἷα τις ἡ σύννησις καὶ συμμήρυσις | quod alibi ἱερὰν σύνδεσιν vocat. *l.* 7. § 9. καὶ συνάρειαν καὶ σύνταξιν εὔλογον, *infrà* § 45. Vide & *suprà* § 27. & 33.

§ 41. Ψυχάριον εἶ βαστάζον νεκρόν | Arnobius *l.* 2. *Quia sunt homines, nisi animæ corporibus illigatæ?* at Epicteto *homo est animula bajula*, sive *gestatrix cadaveris*, h. e. corporis. quod χοϊκὸς πνεύματος νεκρόν ἐστιν. Jacob. *c.* 2. *v.* 26. Epictet. *dissert. l.* 1. *c.* 19. Τοῦ νεκροῦ δέ μου κύριος εἶ· λάβε αὐτόν. Idémque *l.* 3. *c.* 10. *de corpore*; Τὸ οὐκ ἐμόν, τὸ φύσει νεκρόν. Et *ibid. c.* 22. Πῶς δὲ μέγα ἢ ἀξιόλογον, τὸ φύσει νεκρόν, ἡ γῆ, ὁ πηλός; Numen *de bono l.* 1. apud Euseb. *præpar. Evang. l.* 15. *c.* 14. Ἐπεὶ δὲ τὰ σώματά ἐστι φύσει τεθνηκότα καὶ νεκρὰ, καὶ πεφορημένα, καὶ οὐδ' ἐν ταυτῷ μένοντα, ἆρ' οὐχὶ τοῦ καθέξοντος αὐτοῖς δεῖ; Heraclit. *ad Alcidam. ep.* 1. Ἡ ψυχὴ οὐρανόθεν κατελθοῦσα, περιεβάλλετο ῥέον σῶμα τεθνειὸς τοῦτο. Hermes *ad Tat.* apud Stob. *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 40. Ψυχὴ δὲ ἀνθρώπου ὀχεῖται τὸν τρόπον τοῦτον· ὁ νοῦς ἐν τῷ λόγῳ· ὁ λόγος ἐν τῇ ψυχῇ· ἡ δὲ ψυχὴ ἐν τῷ πνεύματι· τὸ πνεῦμα δὲ διοῖκον (leg. διῆκον) διὰ φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν, καὶ αἵματος, κινεῖ τὸ ζῶον, καὶ ὥσπερ τρόπον τινὰ βαστάζει. Arnob. iterum *ubi supra. Audetis ridere nos, quod animarum nostrarum provideamus saluti, id est, nobis ipsis? quid enim sumus homines, nisi animæ corporibus clausæ?*

§ 42. Οὐδὲν κακὸν τοῖς ἐν μεταβολῇ | Vide *suprà* § 5. & *l.* 7. § 22.

§ 43. Ποταμός τις καὶ ῥεῦμα βίαιον ὁ αἰών | Ità *l.* 2. § 17. τὰ τοῦ σώματος ποταμός. & *l.* 6 § 15. ἐν δὴ τούτῳ τῷ ποταμῷ. & *l.* 7. § 19. Διὰ τῆς τῶν ὅλων οὐσίας, ὡς διὰ χειμάῤῥου, διεκπορεύεται πάντα. Naso *artis l.* 3.

——*eunt anni more fluentis aquæ.*

& *Metamorph. l.* 15.

——*assiduo labuntur tempora motu,*

Non secus ac flumen: nec enim consistere flumen,
Nec levis hora potest.——

Basil. *homil.* 24. Ποταμὸς ὁ βίος ἡμῶν, ῥέων ἐνδελεχῶς καὶ κύμασιν ἀλληλεπαλλήλοις πλημμυρούμενος. Τὸ μὲν γὰρ παρέρρυεν ἤδη, τὸ δὲ ἐπιπορεύεται. Augustin. *de Trin. l.* 4. *c.* 16. *Quasi fluvio quodam decurrit genus humanum.* Quin & Heraclitus apud Laërtium *l.* 9. ῥεῖν τὰ ὅλα ποταμοῦ δίκην. Cujus & celebre admodum effatum illud, quod Heraclides Pont. *de allegor. Homer.* sic extulit: Ποταμοῖς τοῖς αὐτοῖς ἐμβαίνομέν τε καὶ οὐκ ἐμβαίνομεν· εἰμέν τε καὶ οὐκ εἰμέν. Aristot. ex parte explicat *polit. l.* 3. *c.* 2. Πότερον ἕως ἂν ᾖ τὸ γένος τὸ αὐτὸ τῶν κατοικούντων, τὴν αὐτὴν εἶναι φατέον πόλιν, καίπερ ἀεὶ τῶν μὲν φθειρομένων, τῶν δὲ γινομένων· ὥσπερ καὶ ποταμοὺς εἰώθαμεν λέγειν τοὺς αὐτούς, καὶ κρηνὰς τὰς αὐτάς, καί περ ἀεὶ τοῦ μὲν ἐπιγινομένου νάματος, τοῦ δὲ ὑπεξιόντος. Plato in *Cratylo*; & inde Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 24. Λέγει πε Ἡράκλειτος, ὡς πάντα χωρεῖ, καὶ οὐδὲν μένει· καὶ ποταμοῦ ῥοῇ ἀπεικάζων τὰ ὄντα, λέγει, ὡς δὶς εἰς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἂν ἐμβαίης. Plut. *natur. quæst.* 2. Τὰ πηγαῖα καὶ ποτάμια νάματα πρόσφατά ἐστι καὶ νεαρά· Ποταμοῖς γὰρ δὶς τοῖς αὐτοῖς οὐκ ἂν ἐμβαίης· ὥς φησιν Ἡράκλειτος· ἕτερα γὰρ ἐπιρρεῖ ὕδατα. Et de *sera vindict.* ἢ λήσομεν εἰς τὸν Ἡρακλείτειον ἅπαντα πράγματα ποταμὸν ἐμβαλόντες, εἰς ὃν οὔ φησι δὶς ἐμβῆναι, τῷ πάντα κινεῖν καὶ ἑτεροιοῦν τὴν φύσιν μεταβάλλουσαν. Et ad nostri mentem aptissimè, *lib. de E I Delph.* Ποταμῷ γὰρ οὐκ ἔστιν ἐμβῆναι δὶς τῷ αὐτῷ, καθ' Ἡράκλειτον· οὐδὲ θνητῆς οὐσίας δὶς ἅψασθαι κατὰ ἕξιν· ἀλλ' ὀξύτητι καὶ τάχει μεταβολῆς σκίδνησι καὶ πάλιν συνάγει, πρόσεισι καὶ ἄπεισι. ὅθεν οὐδ' εἰς τὸ εἶναι περαίνει τὸ γινόμενον αὐτῆς, &c. Senec. *epist.* 58. *Corpora nostra rapiuntur fluminum more. quicquid vides, currit cum tempore. nihil ex his quæ videmus, manet. Hoc est quod ait Heraclitus*; In idem flumen bis non descendimus. *manet idem fluminis nomen, aqua transmissa est. Hoc in amne manifestius est quàm in homine. Sed nos quoque non minùs velox cursus prætervehit* Verùm, ut Aristoteles *metaphys. l.* 3. *c.* 5. Ὁ Κρατύλος Ἡρακλείτῳ ἐπετίμα εἰπόντι, Δὶς τῷ αὐτῷ ποταμῷ οὐκ ἔστιν ἐμβῆναι· αὐτὸς γὰρ ᾤετο, οὐδ' ἅπαξ.

Ῥεῦμα βίαιον | *torrens* etiam. atq; ità *l.* 7. § 19. χειμάρρους. Ovid. *remed. l.* 2.

Flumine perpetuo torrens solet altiùs ire.

sed & rapidiùs. unde diverbium familiare, χειμάρρου δίκην. *torrentis in morem.* de eis usurpatum, qui ingenti impetu quasi provoluti, omnia secum corripiunt. Seneca pariter, *torrenti rapido* tempus assimilat, *de vit. brev. c.* 9. & Aug. *in Psal.* 38. *Torrens rerum fluit. cuncta rapiuntur.* Vide *ad lib.* 2. § 4.

Ἅμα τε γὰρ ὤφθη ἕκαστον, καὶ παρενήνεκται | Quod de seminibus quibusdam Theophr. *de caus. plant. l.* 3. *c.* 7. ὡς φαίνεται καὶ ἅμα πίπτον ἀλλοιοῦται. Et de externis istis Joan. Chrysost. *tom.* 5. *orat.* 19. Ποταμίων ῥευμάτων μιμεῖται φύσιν· ὁμοῦ τε φαίνεται καὶ παρατρέχει· ὁμοῦ κατέχεται, καὶ ἀποπηδᾷ. Eleganti similitudine illustrat istud Marcus noster, *l.* 6. § 15. Ità, non de Marcello tantùm, aut de Cejonio Commodo, ut Adrianus apud Spartian. aut de Quintillo Claudii Imper. fratre; de omnibus in universum tum personis, tum rebus ipsis, verùm est Virgilianum illud, *Æn. l.* 6.

Ostendent terris hunc tantùm fata, nec ultra
Esse sinent.——

Jo. Chrysost. *in Oziam orat.* 4. Μὴ ἵσταταί τι τῶν ἀνθρωπίνων, ἀλλ' ὥσπερ τῶν ποταμίων ῥευμάτων μιμεῖται τὸν δρόμον· ὁμῶς τε γὰρ ἐφάνη, καὶ σκιᾶς εὐκολώτερον ἡμᾶς καταλιμπάνει. Et de tempore Basil. Cæsar. *de creat. orat.* 1. Συμφυὴς ἄρα τῷ κόσμῳ, καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ ζώοις τε καὶ φυτοῖς, ἡ τοῦ χρόνου διέξοδος ὑπέστη, ἐπειγομένη ἀεὶ καὶ παραρρέουσα, καὶ μηδαμοῦ παυομένη τοῦ δρόμου. ἢ οὐχὶ τοιοῦτος ὁ χρόνος, οὗ τὸ μὲν παρελθὸν ἠφανίσθη, τὸ δὲ μέλλον οὔπω πάρεστι, τὸ δὲ παρὸν, πρὶν γνωσθῆναι, διαδιδράσκει τὴν αἴσθησιν· τοιαύτη δέ πως καὶ τῶν γινομένων ἡ φύσις· ἢ αὐξανομένη πάντως, ἢ φθίνουσα, τὸ δὲ ἱδρυμένον καὶ στάσιμον οὐκ ἐπίδηλον ἔχουσα.

Καὶ ἄλλο παραφέρεται, τὸ δὲ ἐνεχθήσεται | *& aliud subsequitur, mox item aliud succedet.* Xyl. *aliud succedit, & hoc etiam protinus disparebit.* Cas. quorum alter quare παραφέρεσθαι istic verterit *succedere*, alter *subsequi*, cùm in membro præcedente uterque *præterire* reddiderit, me latet. ego malim, *aliud abripitur*, sive *tollitur, aliud statim infertur.* Παραφέρεσθαι *abripi* Lucian. Ἄν τινα τοῦ χειμάῤῥου ὁ ποταμὸς παραφέρῃ, ὠθεῖν καὶ τοῦτον ἐπὶ κερδῷ βαπτίζοντα. Plut. *de orac. defect.* in hoc ipso argumento. Τοῦ χρόνου, καθάπερ ῥεύματος, ἕκαστα παραφέροντος, inde, τὸ παράφορον *l.* 1. § 15. & τὸ τάχος τῆς παραφορᾶς. *lib.* 5. § 23. Verùm quia non ἐνήνεκται sed ἐνεχθήσεται in futuro dixerit, ideo ad Marci mentem propiùs existimo, ut reddatur, prout ipsa sonant vocabula, *& aliud* quidem quiddam *abripitur, illud verò* (quod utiq; priùs abreptum fuerat) *inferetur* denuo. ut in orbem velit res agi; &, quod in motu circulari fit, quæ abierint per vices denuo revertantur & redeant. Vide *ad l.* 2. § 14. ἀνακυκλούμενα & *ad l.* 9. § 28. ἐγκύκλια.

§ 44. Πᾶν τὸ συμβαῖνον οὕτω σύνηθες καὶ γνώριμον | Vide *supr.* § 29, 32. & *infr.* § 46. Senec. *epist.* 107. *Nihil horum insolitum, nihil inexpectatum est. offendi rebus istis tam ridiculum est, quàm queri quod spargaris in publico, aut inquineris in luto.* Usitata & usu familiaria jam facta, nec officiunt, nec afficiunt etiam. hinc Aristotel. *problem. lib.* 1. *q.* 45. Τὰ γὰρ συνήθη, οὐκέτι φάρμακα, ἀλλὰ τροφὴ γίνεται.

§ 45. Συνάρτησις

§ 45. Συνάφεια εὔλογος | *Lib.* 6. § 38. ἐπισύνδεσις. & *l.* 7. § 9. σύνδεσις ἱερά. Vide *suprà* § 40.

Συντέτακται | Vide *l.* 5. § 8.

§ 46. Γῆς θάνατος, ὕδωρ γενέσθαι | Inter Heracliti dogmata, apud Laërt. *l.* 9. τὴν μεταβολὴν ὁδὸν ἄνω κάτω· τόν τε κόσμον γίνεσθαι κατὰ ταύτην. πυκνούμενον γὰρ τὸ πῦρ ἐξυγραίνεσθαι, συνιστάμενόν τε γίνεσθαι ὕδωρ· πηγνύμενον δὲ τὸ ὕδωρ, εἰς γῆν τρέπεσθαι· πάλιν τε αὐτὴν τὴν γῆν χεῖσθαι, ἐξ ἧς τὸ ὕδωρ γίνεσθαι. &c. Quod Ocellus Lucan. *de univers. c.* 1. § 14. Πῦρ μὲν εἰς ἓν συνερχόμενον, ἀέρα ἀπογεννᾷ, ἀὴρ δὲ ὕδωρ, ὕδωρ δὲ γῆν. ἀπὸ γῆς δὲ ἡ αὐτὴ περίοδος τῆς μεταβολῆς, μέχρι πυρὸς, ὅθεν ἤρξατο μεταβάλλειν. Plut. *de E I Delph.* οὐ γὰρ μόνον, ὡς Ἡράκλειτος ἔλεγε, πυρὸς θάνατος, ἀέρι γένεσις, καὶ ἀέρος θάνατος, ὕδατι γένεσις· ἀλλ' ἔτι σαφέστερον ἐπ' αὐτῶν ἴδοις ἄν. Vide *ad l.* 9. § 21. Eodem pertinent, quæ apud eundem, *de Orac. def.* leguntur ista; Ὥσπερ ἐκ γῆς ὕδωρ, ἐκ δὲ ὕδατος ἀὴρ, ἐκ δὲ ἀέρος πῦρ γεννώμενον ὁρᾶται, τῆς οὐσίας ἄνω φερομένης· οὕτως ἐκ μὲν ἀνθρώπων εἰς ἥρωας, ἐκ δὲ ἡρώων εἰς δαίμονας, αἱ βελτίονες ψυχαὶ μεταβολὴν λαμβάνουσιν. &c. Idem *de prim. frigid.* Ἐπεὶ δὲ ἡ φθορὰ μεταβολή τίς ἐστι τῶν φθειρομένων εἰς τοὐναντίον ἑκάστῳ, σκοπῶμεν, εἰ καλῶς εἴρηται τὸ, Πυρὸς θάνατος, ἀέρος γένεσις· θνήσκει γὰρ τὸ πῦρ, ὥσπερ ζῶον, ἢ βίᾳ σβεννύμενον, ἢ δι' αὑτοῦ μαραινόμενον. ἡ μὲν οὖν σβέσις ἐμφανεστέραν ποιεῖ τὴν εἰς ἀέρα μεταβολὴν αὐτοῦ, &c. Maxim. Tyr. *dissert.* 25. Ὁρᾷς τὰ πάθη, ἃ σὺ μὲν καλεῖς φθορὰν, τεκμαιρόμενος τῇ τῶν ἀπιόντων ὁδῷ, ἐγὼ δὲ σωτηρίαν, τεκμαιρόμενος τῇ τῶν διαδοχῇ μελλόντων· μεταβολὴν ὁρᾷς σωμάτων καὶ γενέσεως, ἀλλαγὴν ὁδῶν ἄνω καὶ κάτω, κατὰ τὸν Ἡράκλειτον· καὶ αὖθις αὖ ζῶντας μὲν τὸν ἐκείνων βίον, (θάνατον leg. ex sequentibus liquet) ἀποθνήσκοντας δὲ τὴν ἐκείνων ζωήν. ζῇ πῦρ τῆς γῆς θάνατον, καὶ ἀὴρ ζῇ τὸν πυρὸς θάνατον· ὕδωρ ζῇ τὸν ἀέρος θάνατον, γῆ τὸν ὕδατος. διαδοχὴν ὁρᾷς βίων, καὶ μεταβολὴν σωμάτων, καινουργίαν τοῦ ὅλου. Verùm apud Clementem Alex. *Strom. l.* 6. seciùs paulò, sive Heracliti ista, sive ejusdem iisdem propinqua, leguntur; ψυχῇσιν θάνατος, ὕδωρ γενέσθαι· ὕδατι δὲ θάνατος, γῆν γενέσθαι. ἐκ γῆς δὲ ὕδωρ γίνεται, ἐξ ὕδατος δὲ ψυχή. Quorum priora & Philo refert, multisque explicat *lib. de mund. immortal.* ubi & ψυχὴν pro *aëre* accepisse monet Heraclitum; *mortisque* nomine μεταβολὴν, non ἀναίρεσιν designâsse. Inter alia, quibus ista enarrat, Τὰ στοιχεῖα, inquit, τοῦ κόσμου ταῖς εἰς ἄλληλα μεταβολαῖς, τὸ παραδοξότατον, θνήσκειν δοκοῦντα ἀπαθανατίζεται, δολιχεύοντα ἀεὶ, (διαυλοδρομοῦντα meliùs dixisset, prout & alibi locutus est) καὶ τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἄνω καὶ κάτω συνεχῶς ἀμείβοντα. ἡ μὲν ἀνάντης ὁδὸς ἀπὸ γῆς ἄρχεται· τηκομένη γὰρ εἰς ὕδωρ μεταλαμβάνει τὴν μεταβολήν· τὸ δὲ ὕδωρ ἐξατμιζόμενον εἰς ἀέρα. ὁ δ' ἀὴρ λεπτυνόμενος εἰς πῦρ. ἡ δὲ κατάντης ἀπὸ κεφαλῆς, συνιζάνοντος μὲν πυρὸς κατὰ τὴν σβέσιν εἰς ἀέρα· συνιζάνοντος δ', ὁπότε συνθλίβοιτο, εἰς ὕδωρ ἀέρος. ὕδατος δὲ τὴν πολλὴν ἀνάχυσιν κατὰ τὴν εἰς γῆν πύκνωσιν μεταβολήν. De eodem videri poterit & R. Moses Maimonides *de fundamentis legis cap.* 4. § 10, 11. Heraclitum autem vult Clemens hæc ab Orpheo sumpsisse, qui Heraclito prior cecinerit;

Ἔστιν ὕδωρ ψυχῇ, θάνατος δ' ὑδάτεσσιν ἀμοιβή.
Ἐκ δ' ὕδατος γαῖη, τὸ δὲ ἐκ γαίης πάλιν ὕδωρ.
Ἐκ τοῦ δὲ ψυχὴ ὅλον αἰθέρα ἀλλάσσουσα.

Quibus subnecti non indigna, quæ ex Heracliti ejusdem sententiâ etiam Plut. *ad Apollon.* habet. Ἡ φησιν Ἡράκλειτος, Ταυτό τ' ἔνι ζῶν καὶ τεθνηκὸς, καὶ τὸ ἐγρηγορὸς καὶ τὸ καθεῦδον, καὶ νέον καὶ γηραιόν· τάδε γὰρ μεταπεσόντα, ἐκεῖνά ἐστι, κἀκεῖνα πάλιν μεταπεσόντα, ταῦτα. Vide *ad l.* 2. § 3. & *l.* 5. § 8. & *l.* 8. § 18. & *l.* 10. § 19.

Καὶ τοῦ ἐπιλανθανομένου ᾗ ἡ ὁδὸς ἄγει | Videtur vel ad historicum aliquid, vel ad dictum aliquod proverbiale respexisse, de homine ignaro, quò via, quam insistit, ducat. Accommodari potest, vel ad eos, qui nullo certo vitæ actionúmq; fine proposito sibi, temerè huc illuc divagantur. quemadmodum Senec. *epist.* 71. *Ignoranti quem portum petat, nullus suus ventus est.* Vide *l.* 2. § 16. Vel ad eos etiam qui ad bonum aliquod tendere sese opinantur, cùm ad exitium suum properiter eant. qualis fatuus ille, quem depingit rex sapientissimus, *Parœm. c.* 7. *v.* 22. *qui mœcham sequitur, tanquam bos, qui ad mactationem abit, aut tanquam stultus, qui ad cippum ducitur, vel tanquam avis, quæ ad laqueum festinat; nescius vitam suam peti.* Vide & *lib.* 6. § 20. τὸν ἀγνοοῦντα ὁδόν. Suboritur tamen ista pensiculatiùs recogitanti suspicio, locum haud esse satìs integrum, & Heracliteum etiam istìc, quomodo & in sequentibus, dictum aliquod quasi δακτυλοδεικνῦσθαι, ejusmodi fortean, quale de via sursum deorsúmq; ferente superiùs allatum est.

Ὧ μάλιστα διηνεκῶς ὁμιλοῦσι λόγῳ, τῷ τὰ ὅλα διοικοῦντι, τούτῳ διαφέρονται | Nec hæc abscedunt longè ab Heracliti illis, quæ Sextus Empiric. habet *adv. Logic. lib.* 1. *c.* 2. Δεῖ ἕπεσθαι τῷ ξυνῷ. τοῦ λόγου δὲ ἐόντος ξυνοῦ, ζώουσιν οἱ πολλοὶ, ὡς ἰδίαν ἔχοντες φρόνησιν· ἡ δ' ἔστιν οὐκ ἄλλο τι, ἀλλ' ἐξήγησις τοῦ τρόπου τῆς τοῦ παντὸς διοικήσεως. διὸ καθ' ὅ, τι ἂν αὐτοῦ τῆς μνήμης κοινωνήσωμεν, ἀληθεύομεν· ἃ δὲ ἂν ἰδιάσωμεν, ψευδόμεθα. A ratione prima ac suprema, cujus numine reguntur, discrepans & dissentiunt, sive cùm eadem litigant, dum privatas rationes, ab universali & communi illa diversas, perperam affectantur.

Οἷς καθ' ἡμέραν ἐγκυροῦσι, ταῦτα αὐτοῖς ξένα φαίνεται | quod *l.* 12. § 1. dixit, θαυμάζων, ὡς ἀπειρ-

ἀπεοσδόκητα, τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα. *tanquam peregrina & inusitata habent ea, quæ quotidiè solent ● urrere.* ideò eis offenduntur, primæque caussæ de i.l:s litem intendunt. Hoc est fortasse Heracliti illud apud Clem. *Strom. l.* 2. ὐ γὸ φρονέουσι τοιαῦτα πολλοὶ, ὁκόσοι ἐγκυρσεύουσιν. præsertim, si ὁκόσοις legas ; quod & rectum existimem. Vide *supr.* § 29. & § 44. & *l.* 8. § 15. Senec. *epist.* 107. *Id agendum est, neque nobis inopinatum sit : & quia omnia novitate graviora sunt, hæc cogitatio assidua præstabit, ut nulli sis malo tyro.* Et mox ; *Nihil miremur eorum, ad quæ nati sumus : quæ ideò nulli querenda, quia paria sunt omnibus.* Idem *epist.* 91. *Inexpectata plus aggravant. novitas adjicit calamitatibus pondus. nec quisquam mortalium non magis, quod etiam miratus est, doluit. ideò nobis nihil improvisum esse debet, in omnia præmittendus est animus : cogitandúmque, non quicquid solet, sed quicquid potest fieri. tota ante oculos sortis humanæ conditio ponatur : nec quantum frequenter evenit, sed quantum plurimùm potest evenire, præsumamus animo, si nolumus opprimi, nec ullis inusitatis, velut novis, obstupefieri. in plenum cogitanda fortuna est.* Idem *ad Marc. c.* 9. *Unde tanta nobis pertinacia in deploratione nostri ? quod nihil nobis mali, antequam eveniat proponimus, sed ut immunes ipsi, & aliis pacatius ingressi iter, alienis non admonemur casibus, illos esse communes. tot præter domum nostram ducuntur exequiæ : de morte non cogitamus. tot acerba funera : nos togam nostrorum infantium, nos militiam, & paternæ hæreditatis successionem animo agitamus. tot divitum subita paupertas in oculos incidit : & nobis nunquam in mentem venit, nostras quoq; opes æquè in lubrico positas. quis unquam res suas, tanquam perituras, adspexit ? quis unquam nostrûm de exilio, de egestate, de luctu cogitare ausus est ? quis non, si admoneatur ut de istis, ut suis, cogitet,* (ità lego ex Schol. M. S.) *tanquam dirum omen respuat, & in capita inimicorum, aut ipsius intempestivi monitoris, abire illa jubeat ? necesse est itaque magis corruamus, qui quasi ex inopinato ferimur. Non putavi futurum. Quicquam tu putas non futurum, quod multis scis posse fieri, quod multis vides evenisse ?*

Cuivis potest accidere, quod cuiquam potest.

Ille amisit Liberos : & tu amittere potes. ille damnatus est : & tua innocentia sub ictu est. hic nos error decipit, hic effœminat, dum patimur, quæ nunquam pati nos posse prævidimus.

"Ωσπερ καθεύδοντας | hoc est, quod Aristoteles *de philosoph. l.* 8. apud Euseb. *præpar. l.* 14. *c.* 17. καθάπερ ἐν ὕπνῳ, ζῆν εἰκῆ καὶ ἐμπλήκτως. Imò quod Heraclitus etiam, quem & istic forsan Marcus in animo habuit, apud Sextum loco superiùs memorato ; Τοὺς δὲ ἄλλους ἀνθρώπους λανθάνει, ὁκόσα ἐγερθέντες ποιοῦσιν, ὅκως περ ὁκόσα εὕδοντες, ἐπιλανθάνονται. Senec. *de provid. c.* 5. *Languida ingenia, & in somnum itura, vel in vigiliam somno simillimam.* Lucret. *l.* 3.

Qui somno partem majorem conteris ævi,
Et vigilans stertis, nec somnia cernere cessas,
Atque animi incerto fluitans errore vagaris.

Itaque non incommodè prorsus Xylander hîc : *vult perficiendum strenuè, quod recto consilio agendum susceperimus ; neque in medio actu desistendum aut titubandum. nam in somnis sæpe imaginamur nobis aliquid agere, nihil tamen efficimus.* Homer Iliad. χ. *v.* 199.

Ὡς δ' ἐν ὀνείρῳ οὐ δύναται φεύγοντα διώκειν,
Οὔτ' ἄρ' ὃ τὸν δύναται ὑποφεύγειν, οὔθ' ὃ διώκειν·
Ὡς ὃ τὸν οὐ δύνατο μάρψαι ποσὶν, οὐδ' ὃς ἀλύξαι.

Oppian. *piscat. l.* 2. de torpedine :

Οἷον δ' ὀρφναίοισιν ἐν εἰδώλοισιν ὀνείρων
Ἀνδρὸς ἀπυζομένοιο, καὶ ἱεμένοιο φέβεσθαι
Θρώσκει μὲν κραδίη, τὰ δὲ γυῖα παλλομένοιο
Ἀστεμφὴς ἅτε δεσμὸς ἐπειγομένοιο βαρύνει·
Τοίην γειοπέδην τεχνάζεται ἰχθύσι νάρκη.

Maro *Æneid. l.*

Ac velut in somnis, oculos ubi languida pressit
Nocte quies, nequicquam avidos extendere cursus
Velle videmur : & in mediis conatibus ægri
Succidimus, non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires, nec vox, aut verba sequuntur.

Vide Plutarch. *ad Præfect. indoct.*

"Ότι οὐ δεῖ παῖδας τοκέων, ὧν τοῦτ' ἔστι, κατὰ ψιλὸν, καθότι παρειλήφαμεν | Locus insigniter depravatus, cujusq; medicinam penè desperat peritissimus omnium, quos ego nôrim, istorum sanandi artifex: clarissimum Salmasium, etiamsi nullus nominarem, quem velle deberem, agnoscent mecum, qui in studiis istis exercitati fuerint, ni ærugo mera candorem illis omnem exederit. Tentavit tamen is medelam dare, partim loco suo emota, quædam restituendo, partim supplendo, quod excidisse visum, & in proximè præcedentibus haud semel, occurrit, τὸ μεμνῆσθαι. ut sic legatur, καὶ ὅτι δεῖ παῖδας τοκέων μεμνῆσθαι, οὐ κατὰ ψιλὸν, τουτέστι, καθότι παρειλήφαμεν. Sensúsque sit, *Oportere pueros parentum meminisse, non simpliciter quidem, hoc est, quatenus vulgò nobis præcipitur.* nimirum parentum memoria hæc nobis debet inesse eo fine, ut sciamus, quomodo illi ex hac vita abierunt, ità etiam nobis abeundum; aut aliquid simile. Cæterùm tentandi & nobis post Machaonem quoq; venia, spero, condonabitur. Quid si ergò sic restituere velimus? ὅτι οὐ δεῖ [ὥσπερ] παῖδας, τουτέστι, κατὰ ψιλὸν, καθότι τῶν τοκέων παρειλήφαμεν. *non oportere nos agere puerorum instar, hoc est, merè nudéque,* absque justo diligentique examine ; *juxta illud,* quicquid tandem fuerit, *quod à parentibus nostris accepimus.* ut κατὰ ψιλὸν idem hîc Marco valeat, quod κατὰ ψιλὴν πίστιν καὶ ἄλογον Origeni *adv. Cels. lib.* 1. Velitque rejici τὴν ματαίαν ἀναστροφὴν τὴν πατροπαράδοτον, ut Petrus loquitur, *ep.* 1. *c.* 1. *v.*18. Occurrit itaq; exceptioni illi, quam benè monentibus rectioráque monstrantibus opponere solet vulgus hominum ; Faciemus prout fecere

fecere majores nostri, & prout ab eisdem nos accepimus. Sic enim Judæi idololatræ, Jerem. *c.* 44. *v.* 17. Sic Pontificii, non minùs etiam quàm illi eodem crimine innexi. Sic ethnici, primis Christiani nominis temporibus, apud Clement. in *hortator.* Ἀλλ' ἐκ πατέρων, φασὶ, παραδεδομένον ἡμῖν ἔθος ἀνατρέπειν οὐκ εὔλογον. Symmach. *l.* 10. *ep.*43. *Sed majorum servandus est ritus.* Et Tibull. *lib.* 2. *eleg.* 1.

——fruges lustramus & agros,
Ritus ut à prisco traditus extat avo.

quibus regeri quid possit, consulantur Clemens *ib.* & Ambros. *ep.*31. quâ Symmacho respondet: nam transcribere nimis prolixum fuerit. Optimè Justinus *apolog.* 2. Τοὺς κατὰ ἀλήθειαν εὐσεβεῖς καὶ φιλοσόφους μόνον τἀληθὲς τιμᾶν καὶ στέργειν ὁ λόγος ὑπαγορεύει, παραιτουμένους δόξαις παλαιῶν ἐξακολουθεῖν, ἂν φαῦλαι ὦσιν. Rectéque Theodoret. *therapeut. l.* 1. Ἀνδρῶν δέ γε σωφρονούντων ἴδιον, μὴ προλήψει δουλεύειν, μηδὲ ἔθεσι προσδεδέσθαι πατρώοις, ἀλλὰ ζητεῖν τἀληθὲς, καὶ τὸ χρήσιμον πανταχόθεν ξυλλέγειν. qui & Socratis illud Critoni dictum subjungit; Ὡς ἐγὼ, οὐ μόνον νῦν, ἀλλὰ καὶ ἀεὶ τοιοῦτος, οἷος τῶν ἐμῶν οὐδενὶ ἄλλῳ πείθεσθαι, ἢ τῷ λόγῳ, ὅς ἄν μοι λογιζομένῳ βέλτιστος φαίνοιτο. Illud interim adjicere iubet, horsum etiam spectare videri, quod apud Plutarchum toties repetitum ex Heracliti dictis occurrit *de poet. leg. regul.* 10. & *de audiend.* Βλὰξ ἄνθρωπος ἐπὶ παντὶ λόγῳ ἐπτοῆσθαι φιλεῖ. monet enim, inquit Plut. μὴ παντὶ λόγῳ πλάγιον, ὥσπερ πνεύματι, παραδιδόναι ἑαυτὸν, ἀλλ' ἀπαντᾶν καὶ ἀντερείδειν, καὶ πολλὰ διακρῖναι τῶν οὐκ ἀληθῶς, οὐδὲ ὠφελίμως λεγομένων. ut sit idem cum Solomonis illo, *Parœm. c.* 14. *v.* 15. *Fatuus credit omni verbo.* Sive verum, sive falsum; sive utile, sive noxium. Piscat. vel etiam, *omni rei.* ut Jun. Quum *nihil magis præstandum* sit, (ut Senec. *de beat. cap.* 1.) *quàm ne pecorum ritu sequamur antecedentium gregem, pergentes, non quâ eundum est, sed quâ itur. nec ulla res nos majoribus malis implicet, quam quòd ad rumorem componimur; optima rati ea, quæ magno assensu recepta sunt; quorúmque exempla nobis multa; nec ad rationem, sed ad similitudinem vivimus. Ità, quod in strage hominum magna evenit, cùm ipse se populus premit, nemo ità cadit, ut non alium in se attrahat: primi exitio sequentibus sunt. hoc in omni vita accidere videas licet. Nemo sibi tantùm errat; sed alii erroris caussa & autor est. nocet enim applicari antecedentibus: & dum unusquisque mavult credere, quàm judicare; nunquam de vita judicatur, semper creditur; versátque nos & præcipitat traditus per manus error; alienísque perimus exemplis.* hoc est, κατὰ ψιλὸν, καθόπι κεκλήφαμεν, ποιεῖν τε καὶ πιστεύειν. Cæterùm Marci mentem an attigerimus, aliorum esto judicium. De sensu idem censet eruditissimus D. Bootius. Verùm is pro πυθαγορείας τοκέων, legit πυθαγορείων, vel potiùs πυθαγορείους, ut sit πυθαγορείους μιμεῖσθαι, quibus solenne fuit illud, Αὐτὸς ἔφα. *Ipse dixit.* quod probarem pronus, nisi à scriptura vulgata recederet longiùs, & mutatione leviori negotium confici posse videatur. Cæterùm de Platone pariter Aristides *Apolog. pro quatuorviris*: Εἴ τις τῇ Πλάτωνος δόξῃ περὶ πάντων ἰσχυρίζοιτο,—πῶς οὐχὶ ληρήσει, μὴ προσεξετάζων, εἴ τι καὶ κατ' ἐξουσίαν λέγοι, ἀλλ' ὥσπερ παῖς ἀρκεῖν τοῦθ' ὑπολαμβάνων, ὅτι φαίη Πλάτων; Marci mentem planè expressit.

§ 47. Αὔριον τεθνήξῃ, ἢ πάντως εἰς τρίτην | *cras, aut summum perendiè moriturum te.* Cicer. *ad Attic. l.* 12. *epist.* 43. *Scies fortasse cras, summum perendiè.* Socrati par ferè monitum divinitùs datum refert Laertius *l.*2. quum enim in somnis quidam visus est illi dixisse ex *Iliad.* λ'. *v.* 363. illud.

Ἤματί κεν τριτάτῳ Φθίην ἐρίβωλον ἵκοιο.

conjecit indè *perendiè moriturum se.* εἰς τρίτην, inquit, ἀποθανοῦμαι. conjecturæ rationem, eâ quam Erasmus dedit, probabiliorem è Nannio *miscel. l.* 8. *c.* 36. & Casaub. *ad* Laert. petas licet.

Οὐκ ἔτ' ἂν παρὰ μέγα ἐποίει | Senec. *epist.* 93. *Nunquid feliciorem judicas eum, qui summo die muneris, quam eum qui medio occiditur? nunquid aliquem esse tam cupidum vitæ putas, ut jugulari in spoliario, quàm in arena malit? non majore spatio alter alterum præcedimus. mors per omnes it: qui occidit, consequitur occisum. minimum est de quo solicitissimè agitur. quid autem ad rem pertinet, quamdiu vites, quod vitare non possis?* Et *quæst. nat. l.* 2. *c.* 59. *Omnes reservamur ad mortem. totum hunc quem vides populum, quousque cogitas esse? citò natura revocabit & condet. nec de re, sed de die quæritur. eodem citiùs tardiúsve veniendum est. quid ergo? non tibi timidissimus omnium videtur, & insipientissimus, qui magno ambitu rogat moram mortis? nonne contemneres eum, qui inter perituros constitutus, beneficii loco peteret, ut ultimus cervicem præberet? idem facimus. in omnes constitutum est capitale supplicium. magno æstimamus tardiùs mori. Quid porrò prodest paucos dies aut annos lucrifacere? Quid tanquam de magno detrimento times? nemo multum ex stillicidio potest perdere.* Idem *epist.* 37. & 70. Apud Platonem in *Phædon.* Socrates de eis, qui venenum hausturi, moram aliquam ac dilationem expetebant; Εἰκότως τοῦτο ποιοῦσι. κερδανεῖν γὰρ οἴονται· καὶ ἔγωγε εἰκότως οὐ ποιήσω· οὐδὲν γὰρ οἶμαι κερδαίνειν, ὀλίγον ὕστερον πιὼν, ἄλλό γε ἢ γέλωτα ὀφλήσειν παρ' ἐμαυτῷ, γλιχόμενος τοῦ ζῆν, καὶ φειδόμενος οὐδενὸς ἔτι ἐνόντος. At contrà Micyllus apud Lucianum in *Cataplo*; οὐ πάνυ με ἡ τοῦ Κύκλωπος ἐκείνη εὐφραίνει δωρεὰ, τὸ ὑπισχνεῖσθαι, ὅτι πύματον ἐγὼ τὸν οὖτιν κατέδομαι. ἄν τε γοῦν πρῶτον, ἄντε πύματον, οἱ αὐτοὶ ὀδόντες περιμένουσιν. Epict. *l.*2. *c.*1. Τί οὖν ἀγανακτεῖς, εἰ νῦν; εἰ γὰρ μὴ νῦν, ὕστερον. Vide *l.* 6. § 10.

Τὰ

Τὸ εἰς πολλοσὸν ἔτος μᾶλλον ἢ αὔριον, μηδὲν μέγα | Vide *lib.* 10. § 8. & *supr.* § 15. Plut. *de sera vindict.* Ἐπεὶ τοῖς γε θεοῖς πᾶν ἀνθρωπίνου βίου διάστημα, τὸ μηδέν ἐστι. καὶ τὸ νῦν, ἀλλὰ μὴ πρὸ ἐτῶν τριάκοντα, τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον τὸ δείλης, ἀλλὰ μὴ πρωΐ, στρεβλοῦν ἢ κρεμαννύναι τὸν πονηρόν. Et Zosim. *hist. lib.* 2. Πᾶς χρόνος τῷ θείῳ βραχὺς ἀεί τε ὄντι καὶ ἐσομένῳ.

§ 48. Πόσοι μὲν ἰατροὶ | Vide *l.* 3. § 3. & *lib.* 6. § 45. & *lib.* 7. § 19. & *lib.* 8. § 25. Lucret. *l.* 3.

Hoc etiam tibi tute interdum dicere possis :
Lumina sis oculis etiam bonus Ancu' reliquit,
Qui melior multis, quàm tu, fuit, improbe, rebus.
Indè alii multi reges, rerúmque potentes
Occiderunt, magnis qui gentibus imperitârunt.
Ille quoque ipse, viam qui quondam per mare magnum
Stravit, iterque dedit legionibus ire per altum,
Ac pedibus salsas docuit super ire lacunas ;
Et contempsit aquis insultans murmura ponti,
Lumine adempto, animam moribundo corpore fudit.
Scipiades, belli fulmen, Carthaginis horror,
Ossa dedit terræ, proinde ac famul' infimus esset.
Adde repertores doctrinarum atque leporum :
Adde Heliconiadum comites : quorum unus Homerus
Sceptra potitus, eâdem aliis sopitu' quiete est.
Denique Democritum, postquam matura vetustas
Admonuit memorem motus languescere mentis,
Sponte suâ leto caput obvius obtulit ipse.
Ipse Epicurus obit, decurso lumine vitæ,
Qui genus humanum ingenio superavit, & omnes
Præstrinxit, stellas exortus ut æthereus Sol.

Lucretium, Epicureum hæc loqui memineris. Illud interim ὡς ἐν παρόδῳ notetur, allusisse videri primoribus hisce verbis ad Achillis verba illa apud Poetarum principem *Iliad.* φ'. *v.* 107. quæ & Callisthenem sibi occinere solitum, ubi Alexandri animum abs se alienatum senserat, quò adversùs mortis metum mentem sibi obfirmaret, autor est in *Alex.* Plutarchus,

Κάτθανε καὶ Πάτροκλος, ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων.

Τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀρρώστων συσπάσαντες | contractis scil. in tristitiæ gravitatisque indicium superciliis, morti propinquos significare volebant ægrotos, & pro conclamatis jam habendos.

Ἐξουσίᾳ ψυχῶν | Quia nimirum jus habent vitæ & necis. Hinc fastuosum illud Pilati Joan. *Evang. c.* 19. *v.* 10. Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε; At Diogenes Perdiccæ mortem, ni ad se accederet, minitanti, οὐδὲν μέγα. καὶ γὰρ κάνθαρος ἢ φαλάγγιον τοῦτ' ἂν πράξειεν. *Nihil*, inquit, *hoc magni, cum cantharis & phalangium, musca & aranea, idem possint.* Laert. *lib.* 6. Theodorus pariter Cyrenæus Lysimacho idem interminato, *Enimvero magnifica res tibi contigit, quia cantharidis vim assecutus es.* Refert Cicero *Tuscul. l.* 5. & Val. Max. *l.* 6. *c.* 2. Vel, ut Seneca, *de tranquill. c.* 14. *Habes, cur tibi placeas : hemina sanguinis in tua potestate est.*

Ὡς ἀθάνατοι | At Anaxagoras, renunciato morti addictum se à suis, Ἀλλὰ κἀκείνων κἀμοῦ πάλαι ἡ φύσις κατεψηφίσατο. *Eundem in utrumque nostrum jam olim natura calculum tulit.* Laert. *l.* 2. Et Socrates pariter, dicenti, Θάνατόν σου κατέγνωσαν. *Morti te addixerunt.* κἀκείνων ἡ φύσις. *& ipsos natura.* Laert. *ibid.* Ad Marci mentem Plin. *l.* 7. *c.* 7. *Tu, qui te Deum credis, aliquo successu tumens, tanti* (lucernæ odore extinctæ) *perire potuisti, atque etiam hodie minoris potes.*

Πόσαι δὲ πόλεις ὅλαι | De urbibus opidísq; montium concursu collisis, terræ motu prostratis, hiatu absorptis, marísve incursu haustis submersísq; videri poterit Plinius *hist. natur. l.* 2. *c.* 83, 84, 88, 91, 92. & Strabo *geograph. l.* 1. Aristotelis *nom. de mund. c.* 6. Τὰ ἐπὶ τῆς γῆς εὔτρεπτα ὄντα, πολλὰς ἐπεριήσεις καὶ πάθη ἀναδέδεκται· σεισμοί τε γὰρ ἤδη βίαιοι, πολλὰ μέρη τῆς γῆς ἀνέρρηξαν· ὄμβροι τε κατέκλυσαν, ἐξαίσιοι καταρραγέντες· ἐπιδρομαί τε κυμάτων καὶ ἀναχωρήσεις, πολλάκις καὶ ἠπείρους ἐθαλάττωσαν, καὶ θαλάττας ἠπείρωσαν· βίαι τε πνευμάτων καὶ τυφώνων, ἔστιν ὅτε πόλεις ὅλας ἀνέτρεψαν· πυρκαϊαί τε καὶ φλόγες, αἱ μὲν ἐξ οὐρανοῦ γενόμεναι πρότερον, ὥσπερ φασίν, ἐπὶ Φαέθοντος τὰ πρὸς ἕω μέρη κατέφλεξαν· αἱ δὲ πρὸς ἑσπέρας ἐκ γῆς ἀναβλύσασαι καὶ ἐκφυσήσασαι, καθάπερ τῶν ἐν Αἴτνῃ κρατήρων ἀναρραγέντων, καὶ ἀνὰ τὴν γῆν φερομένων, χειμάρρου δίκην. Aristides προσφωνητικῷ Σμυρναϊκῷ. Ἀκίνητον δὲ οὐδέν, φασὶ, τῶν ἐν ἀνθρώποις· ἀλλὰ καὶ γῆ θάλατταν δέχεται, καὶ θάλαττα ἠπειροῦται· καὶ πόλεις, αἱ μὲν κατὰ γῆς ἔδυσαν, αἱ δὲ ὑπὸ ῥευμάτων οὐρανίων τε καὶ παντοίων ἠφανίσθησαν. Vide eundem de Smyrnæ clade in μονῳδίᾳ ἐπὶ Σμύρνῃ, de Rhodi in *Rhodiaca.* Tertull. *apolog. c.* 20. *Quod terræ vorant urbes, quod insulæ maria fraudant, quod regna regnis compulsant*, &c. & *c.* 40. *Quantæ clades orbem & urbes ceciderunt? Legimus Hierannapen.* (leg. Hieran. & Anaphen; ex Strab. *l.* 10. Plin. *l.* 2. *c.* 87. & *l.* 4. *c.* 12. & Ammian. *lib.* 17.) & *Delon, & Rhodon, & Con insulas multis cum millibus hominum pessum abiisse. Sed & mare Corinthium terræ motus ebibit : & vis undarum Lucaniam Italiæ abscissam in Siciliæ nomen relegavit.* Quibus gemina habet & *adv. nation. l.* 1. *c.* 9. ubi tamen perperam pro *Delos, Delphos* legitur. Sed & *de pallio cap.* 2. ubi inter alia, *Inter insulas nulla jam Delos, arenæ Samos; & Sibylla non mendax.* Allusit ad Sibyllinum illud ;

—— καὶ Δῆλος ἄδηλος,
Καὶ ψάμμος Σάμος ἐστί. ——

Seneca *nat. quæst.* 6. *l.* 1. *Non homines tantùm, qui brevis & caduca res nascimur, urbes oræque terrarum*

&

& littora, & ipsum mare in servitutem fati venit. & *l.* 3. *c.* 16. *Sunt abrupti in infinitum hiatus, qui sæpe illapsas urbes receperunt, & ingentem in alto ruinam condiderunt.* Itaq; mirum dixisse eundem, ubi incendium Lugdunense Lucilio suo narrat, *ep.* 91. *Terrarum vix unquam tam gravis & perniciosus fuit motus, ut tota oppida everteret. nunquam denique tam infestum ulli exarsit incendium, ut nihil alteri superesset incendio. Tot pulcherrima opera, quæ singula illustrare urbes singulas possent, una nox stravit: una nox fuit inter urbem maximam & nullam. Denique diutius illam tibi periisse, quàm periit, narro.* Mirum, inquam, hoc Senecæ excidisse, vix unquam tam gravem & perniciosum terræ motum extitisse, cùm ipse idem dicat loco superiùs nominato; *Asia duodecim urbes simul perdidit.* & in eadem ipsa epistola haud ità multò pòst subjiciat: *Quoties Asiæ; quoties Achaiæ* (ubi fortean, pro *quoties*, *quot*, legendum) *urbes uno tremore ceciderunt? quot opida in Syria? quot in Macedonia devorata sunt? Cyprum quoties vastavit hæc clades? quoties in se Paphus corruit? frequenter nobis enunciati sunt totarum urbium interitus. Et nos, inter quos frequenter ista nunciantur, quota pars omnium sumus?* Idem mox, *ibid. Omnium istarum civitatum, quas nunc magnificas ac nobiles audis, vestigia quoque tempus eradet. Non vides quemadmodum in Achaia clarissimarum urbium jam fundamenta consumpta sint, nec quicquam extet, ex quo appareat illas saltem fuisse? Non tantùm manu facta labuntur, non tantùm humanâ arte atque industriâ posita vertit dies: juga montium diffluunt, totæ desedere regiones. Operta sunt fluctibus, quæ procul à conspectu maris stabant. Vastavit ignis colles, per quos elucebat; erosit, & quondam altissimos vertices, solatia navigantium ac speculas, ad humilem arenam deduxit. Ipsius naturæ opera vexantur. & ideò æquo animo ferre debemus urbium excidia. Casura omnia extant: omnibus exitus manet; sive interna vis flatúsque præclusi violentè pondus, sub quo tenebantur, excusserint; sive torrentium in abdito vis obstantia effregerit; sive flammarum violentia compaginem soli ruperit; sive vetustas, à qua nihil tutum est, expugnaverit minutatim; sive gravitas cæli ejecerit populos, & situs deserta corruperit. enumerare omnes fatorum vias, longum est: hoc unum scio; omnia mortalium opera mortalitate damnata sunt: inter peritura vivimus.* Adjici poterant his, ni fabulosa meritò haberentur, quæ de Atlantide insula Plato in *Timæo*, & ex Platone Philo *de mundo*: Ἡ δὲ Ἀτλαντὶς νῆσος, ἅμα Λιβύης καὶ Ἀσίας μείζων, ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ νυκτὶ, σεισμῶν ἐξαισίων καὶ κατακλυσμῶν γενομένων, δῦσα κατὰ θαλάττης, ἐξαίφνης ἠφανίσθη. Sed & Tertullianus *apolog. c.* 40. *Memorat & Plato majorem Asiæ vel Africæ terram Atlantico mari ereptam.* Et *ad nation. l.* 1. *c.* 9. *Vel quam Plato memorat majorem Asiâ aut Africâ in Atlantico mari mersam.* Et rursus, *de Pall. c.* 2. *In Atlantico Libyam aut Asiam adæquans quæritur.* Quanquam & fabulosis istis aliquid etiam veri suberat. Siquidem quæ temporibus illis quasi demersa latebat, novissimis his emersit quodammodo, & in notitiam se dedit, ultra mare Atlanticum, Libyam aut Asiam, ut ille loquitur, adæquans terra, forsan etiam ἅμα Λιβύης καὶ Ἀσίας μείζων, præsertim si utriusque hujus quantum Platonis diebus innotuerat sumpserimus, certè *Europææ orbe potior insula*, ut cum Ammiano loqui fidenter licet.

Ἵν' οὕτω εἴπω, τεθνήκασιν | Ità *lib.* 10. § 19. Ἕκαστον πέφυκεν ὥσπερ θνήσκειν. Gregor. Naz. *ep.* 39. *ad Olymp.* Δεινὸν μὲν καὶ ἄνδρας θάνατος, πολλῷ δὲ δεινότερον, πόλιν ἀποθανεῖν. Serv. Sulpitius (quod & Xyl. observavit) *in consolatoria ad Ciceronem epistola, quæ ad famil. l.* 4. *ep.* 5. habetur. *Ex Asia rediens, cùm ab Ægina Megaram versùs navigarem, cœpi regiones circumcirca prospicere; post me erat Ægina, ante Megara, dextra Piræeus, sinistra Corinthus: quæ opida quodam tempore florentissima fuerunt, nunc prostrata & diruta ante oculos jacent. Cœpi egomet sic cogitare: Hem, nos homunculi indignamur, siquis nostrûm interiit aut occisus est, quorum vita brevior esse debet, cum uno loco tot opidorum cadavera projecta jaceant?* Et Sulpitium imitatus Ambrosius *ad Faustin. ep.* 8. *Doles quòd dudum florentissima repentè occiderit. Verùm hoc nobis commune est, non solùm cum hominibus, sed etiam cum civitatibus terrisque ipsis. nempe de Bononiensi veniens urbe, à tergo Claternam, ipsam Bononiam, Mutinam, Rhegium derelinquebas; in dextra erat Brixillum, à fronte occurrebat Placentia, veterem nobilitatem ipso adhuc nomine sonans; ad lævam Apennini inculta miseratus, & florentissimorum quondam populorum castella considerabas, atque affectu relegebas dolenti. tot igitur semirutarum urbium cadavera, terrarúmque sub eodem conspectu exposita funera non te admonent unius, sanctæ licèt & admirabilis fœminæ decessionem consolabiliorem habendam? præsertim cum illa in perpetuum prostrata & diruta sint; hæc autem ad tempus quidem erepta nobis meliorem illic vitam exigat.* De Sodoma & Gomorrha pariter Tertullian. *de pallio c.* 2. *Hactenus Sodoma, & nulla Gomorrha, & cinis omnia, & propinquitas maris juxtà cum solo mortuum ivit.* ità ex M. S. restituit Cl. Salmas. *mortuum ivit.* i. e. mortua est. Allusit autem ad *maris mortui* appellationem. Insulas etiam *Tenon* & *Delon*, alteram *vivere* adhuc, alteram *non* item, dixit Antipater *in epigr. anthol. l.* 1. *c.* 18.

Νῦν δὲ σὺ μὲν ζώεις, ἡ δ' οὐκ ἔτ. τίς κεν ἐώλπει
Ὄψεσθαι Τήνου Δῆλον ἐρημοτέρην;

quod tamen carmen Alphæo Mitylenæo tribuit Cl. Salmas. *ad Tertull. Pall. Vivere* autem quod dicitur, cur non & *mori* dicatur? aut quid est aliud *non ampliùs vivere*, quàm *mori*? Sicut autem urbes *mori* ità & *sepeliri* dicuntur. Mitto Maronianum illud *Æneid. l.* 2.

Inva-

Invadunt urbem somno vinóque sepultam.

urbem enim pro incolis posuit: Incertus poeta in *Hectoris epitaph.*

——— *cum quo sua Troja sepulta est :*

Conduntur pariter, qui periere simul.

De Cremona Tacitus *hist. lib.* 3. *Cæterum assidere sepultæ urbis ruinis, noxia tabo humus, haud diu permisit.* sed & *domum sepultam* Catullus, at aliâ ratione. ad *Manlium ep.* 64.

Tecum unâ tota est nostra sepulta domus.

& quemadmodum *civitatum cadavera* illi, ità ex antiquis nescio quis earundem *sepulchra* dixit, *busta* Plinius, de Athenis, Mycenis, aliísq; urbibus jam dirutis ille epigr. hoc,

Hæ sunt, quas meritò quondam est mirata vetustas :

Magnarum rerum magna sepulchra vides.

Iste *l.* 2. *c.* 93. *Motus enim terræ sileantur, & quicquid est, ubi saltem busta urbium, (sepultarum* M.S.) *extat.* Quin & quomodo Marcus *civitates mori* dixit, ubi devastantur: ità è contrario Aristides reviviscere easdem, ubi instaurantur denuo. Αἰτῶ καὶ δέομαι (inquit Marco nostro, Commodóque supplex pro Smyrna restituenda) ταύτην δοῦναι τῇ πόλει χάριν, ὡς ἀναβιῶναι δι' ὑμῶν. eandémq; ab eis restauratam, φοίνικος δίκην, ἀναβιώσασθαι, *palinodiâ in eandem compositâ.* & *orat. in Romam :* Ἀλλ' ἀτεχνῶς κατὰ τὸν Παμφύλου μῦθον, εἰ δὲ μὴ Πλάτωνος, ὅτι ἐπὶ τῇ πυρᾷ ἤδη κείμεναι αἱ πόλεις, ὑπὸ τῆς περὶ ἀλλήλας ἔριδος καὶ ταραχῆς, ἀθρόαν ἐδέξαντο τὴν ἡγεμονίαν. καὶ ἐξαίφνης ἀνεβίωσαν. Historiam an fabulam Eris Armenii gente Pamphylii respexit, quam narrat Plato *polit. l.* 10. & à Platone mutuati Val. Max. *l.* 1. *c.* 8. Macrob. *in somn. Scip. l.* 1. *c.* 2. Clem. *Strom. l.* 5. Æneas Gaz. *de anim. immortal.* ex Platone corrigendi novissimi duo, cum apud alterum περὸς pro ἥρως, apud alterum Ἁρμόνιον pro Ἀρμενίου sit scriptum. Vide Leopard. *emend. l.* 9. *c.* 2. Cæterùm sicut urbibus etiam *mortem* Marcus, & *mortalitatem* Seneca suprà laudatus; ità partibus quibusdam corporis humani *immortalitatem* quandam & immunitatem à morte Plato tribuit in *Phædone ;* Ἔνια δὲ μέρη τοῦ σώματος καὶ ἐὰν σαπῇ, ὀστᾶ τε καὶ νεῦρα καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα ὅμως, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀθάνατά ἐστι. de cadaveribus loquitur Ægyptio more conditis. Quin & Tertull. *de resurr. c.* 42. *Nec gigantum autem antiquissima cadavera devorata constabit, quorum crates adhuc vivunt.* & mox: *Constat, non tantùm ossa durare, verùm & dentes incorruptos perennare ; quæ ut semina retinentur fructificaturi corporis in resurrectione.* de dentibus certè Plinius *l.* 7. *c.* 15. *Dentes tantùm invicti sunt ignibus , nec cremantur cum reliquo corpore.* Subjicit tamen, *Iidem flammis indomiti, tabe cavantur pituitæ. Vivere* itaq; in istis est perdurare, sive perennare, *mori* autem corrumpi, deficere, destrui. *Moriendi* vocabulo usus est Marcus, quia de morte hominum disserebat: *vitæ* & *immortalitatis* Plato & Tertullianus, quia animæ immortalis futuræ ille, ille carnis ad vitam resurrecturæ caussam agebat.

Ἑλίκη] *Helice,* Achaiæ urbs, de qua Strabo *geogr. l.* 1. Βοῦρα δὲ καὶ Ἑλίκη, ἡ μὲν ὑπὸ χάσματος, ἡ δ' ὑπὸ κύματος ἠφανίσθη. & *l.* 8. κατεκλύσθη δὲ Ἑλίκη δυσὶν ἔτεσι πρὸ τῶν Λευκτρικῶν· ὑπὸ σεισμοῦ γὰρ τὸ πέλαγος κατέκλυσεν αὐτήν. quo loco ex Heraclide calamitatis illius, cùm historiam, tum & caussam ab ira Neptuni fabulosam commemorat. Adjungit idem *l.* 1. & Buræ Bizonam Illyricam urbem, Ἧς κατεπόθη (inquit *l.* 7.) πολὺ μέρος ὑπὸ σεισμῶν. ut in priore loco lectionem receptam mutare nihil sit necesse, ut σεισμοῦ substituatur, cum eadem existat utrobique. Plin. *hist. nat. l.* 2. *c.* 92. *Helicen & Buram in sinu Corinthio pontus abstulit.* Senec. *natur. quæst. l.* 6. *c.* 26. *Illa vasta concussio, quæ duas suppressit urbes, Helicen & Burin, citra Ægæum constitit.* de quarum interitu, cùm Ephorum scripsisse, idem refert. *quæst. nat. l.* 7. *c.* 16. tum & Callisthenem cladem eam libro peculiari descripsisse. *Ibid. l.* 6. *c.* 23. & *l.* 7. *c.* 5. Ipse eodem trahit, quò Marcus istic, *l.* 6. *c.* 32. *Ego,* inquit, *perire timeam, cùm terra ante me pereat? Helicen Burimq; totas mare accepit. Ego de uno corpusculo timeam? Supra opida duo navigatur. duo autem, quæ novimus, quæ in nostram notitiam memoria literis servata perduxit. quàm multa alia aliis locis misera sunt? quot populos aut terra in se, aut mare inclusit?* Ovid. *Metamorph. l.* 15.

Si quæras Helicen, & Burin, Achaïdas urbes,

Invenies sub aquis.——

Meminere etiam cladis istius Aristotelis nomine Autor *de Mundo c.* 4. Aristoteles ipse *Meteorolog. l.* 2. *c.* 7. Diodor. Sicul. *l.* 15. Pausan. in *Achaic.* Polyb. *hist. l.* 2. Euseb. *anno* 1137. Oros. *l.* 3. *c.* 3. Favorinus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 105. qui ubi Simonidis illud retulisset, quod & è threnis ejusd. autor idem seorsim commemorat, (éstq; locus alter ex altero supplendus) & attingit quoq; Dio Prus. *orat.* 74.

Ἄνθρωπος γὰρ ἐών, μήποτε φήσῃς, ὅ, τι γίνεται αὔριον,
Μηδ' ἄνδρα ἰδὼν ὄλβιον, ὅσσον χρόνον ἔσσεται·
Ὠκεῖα γάρ, οὐδὲ τανυπτερύγου μυίας
Οὕτως, ἁ μετάστασις.

Clausulæ illi, Μηδ' ἄνδρα, subjungit, ἀλλὰ μηδὲ οἶκον. ὥσπερ ἀμέλει ὁ ποιητὴς διεξέρχεται, τὴν τῶν Σκοπαδῶν ἀθρόαν ἀπώλειαν. ἤδη δὲ καὶ πόλεις, παρ' ὃ προσεδόκησαν ἀνάστατοι γεγόνασιν αἰφνίδιον· αἱ μὲν ὑπὸ πυρός· αἱ δ' ὑπὸ σεισμοῦ· αἱ δὲ τῆς θαλάττης ἐπελθούσης. ποῦ μοι Ἑλίκη; κατεπόθη. ποῦ Βοῦρα; καὶ αὐτὴ κατεπόθη· δύο πόλεις Ἑλληνίδες ἀπώλοντο, ὥσπερ πλέουσαι. quo loco ὁ ποιητὴς non est Homerus, ut Gesnerus est opinatus, sed Simonides, qui Scoparum interitum ex ædium ruinâ (cui miraculo quodam ereptum Simonidem ipsum subductum referunt

ferunt. Cicero *de Orator. l.* 2. Val. Max. *l.* 1. *c.* 8. Fabius *l.* 11. *c.* 2. Suidas. alii) nec interitum tantùm deflevit, ſed res geſtas etiam (uti ex Theocrito *Idyl* 16. videre eſt) carmine celebravit. neq; tamen ideò neceſſe arbitror, cum Leopardo *emendat. l.* 10. *c.* 16. pro ἀμέλει, ἐν μέλει reſcribere, quia melicus Simonides. quum ἀμέλει, *utique, verbi gratiâ*, poſſit commodè ſatìs conſiſtere. Philo itidem *lib. de Mund. immortal.* qui & Helicæ Buræque tertiam addit Ægyram his verbis:

Κατὰ Πελοπόννησόν φασι τρεῖς πόλεις,
Αἴγειραν, Βοῦραν τε, καὶ ὑψηλὴν Ἑλίκειαν,

εὐδαίμονας τὸ πάλαι γενομένας, πολλῇ τοῦ πελάγους ἐπικλυσθῆναι φορᾷ. Verùm *Ægiram* Plinius illarum cladi ſuperfuiſſe ſignificat. Sic enim loquitur *hiſt. nat. l.* 4. *c.* 5. *Achaiæ opida, Helice, Bura; in quæ refugere, hauſtis prioribus, Sicyon, Ægira, Ægion, Erineos.* Nec ſubticendum, quod de Helice Ælian. *hiſt. animal. l.* 11. *c.* 19. Μελλούσης δὲ, inquit, οἰκίας καταφέρεσθαι αἰσθητικῶς ἔχουσιν οἵ τε ἐν αὐτῇ μύες, καὶ μέν τοι καὶ γαλαῖ, καὶ φθάνουσι τὴν καταφορὰν, καὶ ἐξοικίζονται. τοῦτό τοι καί φασιν ἐν Ἑλίκῃ γενέσθαι. πρὸ πέντε γὰρ ἡμερῶν τοῦ ἀφανισθῆναι τὴν Ἑλίκην, ὅσοι μύες ἐν αὐτῇ ἦσαν καὶ γαλαῖ, καὶ ὄφεις, καὶ σκολόπενδραι, καὶ σφονδύλαι, καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα ἦν τοιαῦτα, ἀθρόα ὑπεξῄει τῇ ὁδῷ τῇ εἰς Κορείαν ἐκφερούσῃ. ἐπεὶ δὲ ἀνεχώρησαν τὰ προειρημένα ζῶα, νύκτωρ γίνεται σεισμὸς καὶ συνιζάνει ἡ πόλις, καὶ ἐπικλύσαντος πολλοῦ κύματος, ἡ Ἑλίκη ἠφανίσθη. Ammianus denique rerum geſtarum *l.* 17. ubi Nicomediæ urbium Bithyniæ matris cladem, quam Conſtantio rerum potito pertulit, miſerabilem pluribus deſcripſerat; *Fiunt*, inquit, *terrarum motus modis quatuor: aut enim braſmatiæ ſunt, qui humum intùs ſuſcitantes, ſurſum propellunt immaniſſimas moles, ut in Aſia Delos emerſit, & Hiera, & Anaphe, & Rhodus, & Eleuſin in Bœotia. & apud Tyrrhenos Vulcaniæ inſulæque plures: vel climatiæ; qui limis ruentes & obliqui, urbes & ædificia, monteſque complanant: aut chaſmatiæ, qui grandiori motu patefactis ſubitò voratrinis, terrarum partes abſorbent; ut in Atlantico mari, Europæo orbe potior inſula, & in Criſæo, Helice, & Bura, & in Ciminia Italiæ parte opidum Succunienſe, ad Erebi profundos hiatus abacta æternis tenebris occultantur. Inter hæc tria genera terræ motuum mycematiæ ſonitu audiuntur minatorio, cum diſſolutis elementa compagibus ultrò adſiliunt, vel relabuntur conſidentibus terris. tunc enim neceſſe eſt velut taurinis reboare mugitibus fragores fremitúſque terrenos.* Buræ atque Helicæ exitii ratione pares facit Sardes Bianor *in epigram. antholog. l.* 1. *c.* 70.

Σάρδιες, αἱ τὸ πάλαι Γύγου πόλις, αἵ τ' Ἀλυάττου,
Σάρδιες, αἱ βασιλεῖ Περσὶς ἐν Ἀσιάδι &c.
Αἱ Κροίσῳ τὸ παλαιὸν ἐπλινθώσασθε μέλαθρον,
Ὄλβον Πακτωλοῦ ῥεύματι δεξάμεναι.
Νῦν δὲ ὅλαι δύστηνοι ἐς ἓν κακὸν ἁρπασθεῖσαι,
Ἐς βυθὸν ἐξ ἀχανοῦς χάσματος ἤρίπετε,
Βοῦρα καὶ εἰς Ἑλίκην κεκλυσμέναι· αἱ δ' ἐνὶ χέρσῳ
Σάρδιες, ἐν βυθίαις εἰς ἓν ἔχεισθε τέλος.

Sardibus obtigit hæc clades ſub Tiberii imperio: refert Strabo *l.* 12. ſed non ſolis. Plinius *l.* 2. *c.* 84. *Maximus terræ, memoriâ mortalium, extitit motus Tiberii Cæſaris principatu, duodecim urbibus Aſiæ unâ nocte proſtratis.* de numero, Tacito *l.* 2. cum Plinio convenit. Euſebius verò tredecim numerat & nominat, quarum una forſan reliquis celebris minùs.

Καὶ Πομπήϊοι | *Pompeii* Campaniæ opidum, Plin. *l.* 3. *c.* 5. De hoc Senec. *nat. quæſt. l.* 6. *c.* 1. *Pompeios, celebrem Campaniæ urbem, in quam ab altera parte Surrentinum Sabianúmque littus, ab altera Herculanenſe conveniunt, maréque ex aperto conductum amœno ſitu cingit, deſediſſe terræ motu, vexatis quæcunque adjacebant regionibus, audivimus; & quidem diebus hibernis, quos vacare à tali periculo majores noſtri ſolebant promittere. Nonis Febr. fuit hic motus, Regulo & Virginio Conſulibus.* & *c.* 27. *Aiunt ſexcentarum ovium gregem exanimatum in Pompeiana regione.* Strictim Tacitus *annal. l.* 15. *Motu terræ, celebre Campaniæ opidum Pompeii, magnâ ex parte proruit.* Cæterùm & altera urbis iſtius clades nihilo minùs inſignis memoratur, de quâ infrà dicendi locus dabitur.

Καὶ Ἡρκλάνον | *Herculaneum* etiam Campaniæ opidum, Plinio *ibid.* Seneca de Pompeiorum motu locutus, loco ſuperiùs adducto: *Campaniam nunquam ſecuram hujus mali, indemnem tamen, & totiens defunctam metu, magnâ ſtrage vaſtavit: nam & Herculaneenſis opidi pars ruit, dubiéque ſtant etiam quæ relicta ſunt.* & *ibid. c.* 26. ubi dixerat ex Calliſthenis ſententia, *inſulas eſſe certioris ſoli, urbéſque eò tutiores, quò propiùs ad mare acceſſerunt. falſa*, inquit, *hæc eſſe, Pompeii & Herculaneum ſenſere.* De utroque Dio Caſſius *lib.* 66. in *Tito.* ubi Veſuvii montis incendium immane deſcripſerat; Καὶ πόλεις δύο ὅλας, τότε. Ἡρκουλάνεον καὶ τοὺς Πομπηΐους, ἐν θεάτρῳ τοῦ ὁμίλου αὐτῆς καθημένου, κατέχωσε. Duplex ergò tum Pompeios, tum & Herculaneum clades afflixerat: à terræ motu altera, altera ab igne, qui è monte vicino eruperat. illa ſub Nerone contigit, iſta ſub Tito. prior Senecæ, Dioni poſterior memoratur. Marcus utram voluerit, ambigi poteſt. hanc magìs, opinor, quia poſt priorem illam revixiſſe quodammodo videtur, graviori malo reſervata. de hac certè Tertullianus *de pallio c.* 2. poſtquam Sodomæ ac Gomorrhæ cladem retulerat; *Ex hujuſcemodi nubilo & Tuſcia Vulſinios priſtinos deuſta, quò magìs de montibus ſuis Campania ſperet, erepta Pompeios.* Sed & in *apologet. c.* 40. *Vulſinios de cœlo, Pompeios de ſuo monte perfudit ignis.* quod cum idem eiſdem planè verbis in ſcripto

adverſus

adversùs nationes l. 1. *c.* 9. reponatur; eo loci tamen vir doctissimus Jac. Gothofredus, cujus diligentiæ Tertulliani fœtum hunc postliminio receptum debemus, in codice MS. *Tarpeios*, non *Pompeios* legi testatur; idémque vocabulum in *Apologetico* restituendum contendit. ut Tarpe civitas Italiæ: cujus Stephanus Byzant. meminit, utrobique intelligatur, unde Ταρπαῖον ὄρος, & gentilitium nomen Ταρπαῖος. id eò magìs urget; primò, quia Pompeiorum clades sub Nerone demum contigerit, cùm autor de eis cladibus agere proposuerit, quæ disciplinâ Christianâ erant antiquiores. deinde quia terræmotu illa facta sit, cùm hæc, de qua Tertullianus, igne contigerit. Verùm & Tarpæ istius nomen obscurum satìs videtur, nisi si quis montem Tarpeium huc transferre velit, quod *nisi per somnum* fieri posse Gothofredus ipse negat; nec clades hujus ulla istiusmodi scripto consignata deprehenditur. tum Pompeios non terræ motu tantùm prorutos, etiam igne perfusos, cineribúsque obrutos constat. potuítque Tertullianus memoriâ lapsus, posterioris etiam, inter multas alias, cladis alicujus mentionem fecisse.

Ὁ μὲν τοῦτον κηδεύσας | Sententia ἀνακόλουθος, qualem suprà observavimus, *lib.* 3. § 4. de argumento autem hoc ipso paria habes, *infr.* § 50. & *l.* 8. § 23.

Εἶτα ἐξετάθη | à gestu defunctorum tractum. Vide *supr. ad* § 3. Ἐκτέταται.

Πάντα γὰρ ἐν βραχεῖ | ità *infr.* § 50. ὅλον μικρὸν ὅτι τὸ διάστημα. Vide & *supr.* §. 15.

Τὸ γὰρ ὅλα κατιδεῖν ἀεὶ | M. Casaub. τὸ γὰρ ὅλον κατιδεῖν ἀεὶ, &c. q. d. *hæc est summa rei, ut humanas res semper intuearis, tanquam transitoria & vilia.*

Τὰ ἀνθρώπινα ὡς ἐφήμερα | Ità *lib.* 9. § 14. πάντα ταῦτα ἐφήμερα. & *supr.* § 29. πᾶν ἐφήμερον. Euripid. *Phœniss.* à Plut. *ad Apollon.* & Stob. *tom.* 2. *tit.* 105. laudatus;

Ὁ δ' ὄλβος οὐ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος.
Fortuna fluxa est; vixque durat in diem.

Et apud eundem Hecuba;

Τὸν πάντα δ' ὄλβον ἦμαρ ἕν μ' ἀφείλετο.

Quibus, altero alludi poterat ad Ephemeron, plantam sic dictam, si Nicandri Scholiastæ fides, διὰ τὸ ἕωθεν ἀναδιδόναι, τῇ δὲ μεσημβρίᾳ τελειοῦσθαι, πρὸς ἑσπέραν δὲ αὐαίνεσθαι· vel, ut ego potiùs existimem, quod florem ferat, citò deciduum, ut vix in diem alterum duret. nec abludit Moses, qui *uno die totam vitam hominis conclusit*, ut Philippus presb. *in Job. l.* 1. dum genus humanum *herbæ campestri* comparat, *quæ manè succrescit, vesperi succiditur. Psal.* 90. *v.* 5, 6. altero ad aliam eidem cognominem, indè dictam, ut *ad Dioscorid. c.* 700. ex Theophrasti sententia Herm. Barbarus, *quod intra diem jugulet:* sive, διὰ τὸ ἡμέραν ὅλην μὴ δύνασθαι ἐξαρκεῖν τοὺς πίοντας αὐτὸ, vel φαγόντας etiam. quemadmodum de Pharico Nicander ipse *l.* 2. *v.* 400.

—— ἐν δὲ μονήρει
Ῥηϊδίως ἀκτῖνι βαρὺν κατεναίρεται ἄνδρα.

indè Suidas, Ἐφήμερον δηλητήριον, τὸ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἀναιροῦν. Vide quæ ex Sophocle, Sosiphane, Euripide, aliísque paulò superiùs retulimus.

Ἐχθὲς μὲν | Heri, id est, nuper, sive nuperrimé. quo sensu & Job. *c.* 8. *v.* 9. χθιζοὶ γάρ ἐσμεν. *hesterni enim sumus.* & *Histor. Reg. l.* 2. *c.* 15. *v.* 20. Ἐχθὲς παραγέγονας. *heri*, id est, nuper, *accessisti.* Vide *ad l.* 10. § 7.

Μυξάριον | Piscem aliquem innui existimavit Xylander, quia τάριχος sequitur. itaque vertit, *quod heri fuit piscis, cras erit salsamentum aut cinis.* Nec mirum adeò crassè halucinatum Xylandrum, quum & Henr. Stephanus eundem errorem erraverit; qui in *Thesauro* suo apud M. Aurelium μυξάριον nomen piscis esse pronunciavit, *saperdam* forsan vel *ichthyocollam*. Verùm utrumque aliud docere poterat Marcus ipse. qui *l.* 6. § 13. τὴν συνουσίαν definivit, ἐντερίου παράτριψιν καὶ μετά τινος σπασμοῦ μυξαρίου ἔκκρισιν. *intestini affrictionem & cum convulsione quadam muci excretionem.* respexit dubio procul utrobique ad genituram humanam, quæ mucum referre videtur, quámq; R. Aquiba in Pirke Aboth, טפה סרוחה hoc est, ut Palladas in *antholog. epigr. l.* 1. *c.* 81. μικρὰν ῥανίδα, sive *guttulam fœdam*, appellat. *limum* dixit Tertull. *de pudicitia*, *c.* 6. *non ex seminis limo, non ex concupiscentiæ fimo:* &, *lacteas sordes*, Rigaltio refingente, idem *ibidem*. quo modo & Jobus honestiori paulò usus imagine *cap.* 10. *v.* 10. sic Numen alloquitur, *An non* כחלב *sicut lac fudisti me; & tanquam caseum coagulâsti me?* Plin. *hist. nat. lib.* 7. *c.* 7. *Miseret atque etiam pudet æstimantem, quàm sit frivola animalium superbissimi origo.* Stoicis autem diminuentis formulæ vocabula frequentia & familiaria, nemo non novit, qui in scriptis ipsorum est vel leviusculè versatus. ità apud cùm Marcum nostrum, tum & Epictetum creberrimè deprehendas, μυξάριον, ὀνάριον, ὀστάριον, ὀρνιθάριον, σρουθάριον, φυτάριον, ψυχάριον, ἀνθρωπάριον, σωμάτιον, πλεγμάτιον, πνευμάτιον, αἱμάτιον, σαρκίον, σαρκίδιον, ἀνθύλλιον, δενδρύφιον, & innumera ejusmodi. quæ eo fine illi usurpâsse videntur, quo τῶν μέσων καὶ ἀδιαφόρων istorum contemptum quendam innuerent, quámque ea susque deque ipsi haberent, eis loquendi formulis subindicarent. Vide *supr.* § 20.

Τάριχος ἢ τέφρα | Ità de Protesilao Artayctes apud Herodotum *l.* 9. ὅτι τεθνεὼς καὶ τάριχος ἐὼν, δύναμιν πρὸς θεῶν ἔχει τὸν ἀδικέοντα τίνεσθαι. τάριχος propriè *salsamentum*. dubitavi aliquandò an *succidiam* verterem, quia de carnibus agitur, cùm *salsamentum* de piscibus præcipuè usurpetur. *Salsuram* malui, quia *succidiam* ad suillas carnes restringi,

gi, *salsuram* à Columella, *l.* 8. *c.* 17. & *lib.* 12. *c.* 53. latiùs extendi, animadverteram. Verto itaque, *salsura vel favilla.* Tertull. *de resurr. carn. c.* 27. *Sepulchra cellas promas dixit* (Esaias *c.* 26. *v.* 20.) *quia in cellis promis caro salita & usui reposita servatur, depromenda illinc suo tempore. proinde enim & corpora medicata condimentis sepulturæ, mausoleis & monumentis sequestrantur, processura indè cùm jusserit dominus.* Respexit Marcus ad mores ritúsque, quos circa defunctorum cadavera observabant Ægyptii, & cum Græcis pariter Romani; quorum alteri condiebant suorum corpora, alteri cremabant. Eustath. *ad Il.* α'. Ἕλληνες μὲν τοὺς νεκροὺς ἔκαιον, τὰ ὀστᾶ μόνα κατέχοντες καὶ θάπτοντες εἰς μνήμην τῶν καιομένων· Αἰγύπτιοι δὲ τοὺς νεκροὺς ἐταρίχευον, ἵνα ὅλον τὸ σῆμα (an σῶμα) τοῦ ποτὲ ζῶντος ἔχωσιν εἰς μνήμης ζώπυρον. ità apud illos cadaver fit τάριχος, id est, *salsura*, sive *mummia*, uti appellant recentiores Medicorum filii, ab Arabico *Mum*, id est, *Cerâ*; quia ceromate etiam in eo negotio utebantur; apud istos τέφρα, i. e. *favilla* vel *cinis*. De Ægyptiis Herodot. *l.* 3. à Stobæo etiam relatus *tom.* 2. *tit.* 121. Τὸν νέκυν ταριχεύουσι, ἵνα μὴ κείμενος ὑπὸ σκωλήκων καταβρωθῇ. Et Sextus Empir. *Pyrrhon. hypothes. l.* 3. *c.* 24. Αἰγύπτιοι δὲ τὰ ἔντερα ἐξελόντες, ταριχεύουσιν αὐτούς. qui & Persas ait, νίτρῳ ταριχεύειν. Ex Chrysippo Cicero *Tusc. lib.* 1. § 108. *Condiunt Ægyptii mortuos, & eos domi servant: Persæ etiam cerâ circumlitos condiunt.* quod κηρώσαι Herodotus *l.* 1. dixit. Verùm *condunt*, non *condiunt* legi postulat Victorius *var. lect. l.* 10. *c.* 6. Sic enim Herodotus; κατακηρώσαντες δὴ ὦν τὸν νέκυν Πέρσαι, γῇ κρύπτουσιν. Hinc Plato in Phædon. Συμπεσὸν γὰρ τὸ σῶμα καὶ ταριχευθὲν, ὥσπερ οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ταριχευθέντες, ὀλίγου ὅλον μένει ἀμήχανον ὅσον χρόνον. Et Lucian. in *Necyomant.* apud inferos vidisse se in defunctorum congerie, τοὺς μὲν παλαιοὺς τινὰς καὶ εὐρωτῶντας, καὶ ἀμυδροὺς, τοὺς δὲ νεαλεῖς, καὶ συνεστηκότας, καὶ μάλιστα τοὺς Αἰγυπτίων αὐτοὺς, διὰ τὸ πολυαρκὲς τῆς ταριχείας. Indè ταριχευταὶ Diodoro Sic. *l.* 1. dicti, qui id muneris obibant. Quin & de Api bove, quem colunt Ægyptii, Nymphodorus Amphipolita *lib. de ritibus moribúsve Asianis*, à Clemente *Strom. lib.* 1. laudatus; Τὸν Ἆπιν τὸν ταῦρον τελευτήσαντα καὶ ταριχευθέντα, εἰς σορὸν ἀποτεθῆναι. Unde *Sarapis*, quasi *Soroapis* dicatur. Et de Osiride Athenagoras in *legat.* sive *apolog. pro Christianis*: οὐ μόνον ὁ τάφος τοῦ Ὀσίριδος δείκνυται ἀλλὰ καὶ ταριχεία. *Osiridis apud Ægyptios, non sepulchrum tantum, sed & conditura ostenditur.* Itaque apud Tacit. *histor. lib.* 5. de Judæis, quod vulgò legitur, *Corpora condere, quàm cremare, è more Ægyptio. Condire* malim. Vide Mosen *l.* 1. *c.* 50. *v.* 2. Et Joan. *Evang. c.* 19. *v.* 39. Ad ritum cremandi alludens Marcus *supr.* § 3. ἐκπέπταται, πεπέφρωνται. De utroque Lucian adjectis etiam gentium aliarum ritibus aliis, in *dissert. de luctu.* Ὁ μὲν Ἕλλην ἔκαυσεν· ὁ δὲ Πέρσης ἔθαψεν· ὁ δὲ Ἰνδὸς ὑάλῳ περιχρίει· ταριχεύει δὲ ὁ Αἰγύπτιος. Quo loco (ut id obiter adnotem) ὑάλου nomine, nec, cum Erasmo, *adipem suillam*; & *stercus suillum* multò minùs; designari existimem; (quamvis alterum è duobus necessariò intelligendum censeat M. Casaub.) quum neutrum horum usquam ità nuncupari comperiam. Sed nec assentiri possum Lilio Gyraldo, *de Var. sepult. rit.* pro ὕαλον, μύελον, quod *medullam* is interpretatur, legenti. ὕελον potiùs ex Gorrhæo, *electri sive succini genus, vitri instar, pellucidum*, intellexerim: quod & Plinius *l.* 37. *c.* 3. à Germanis *glessum* (glass nostrum agnoscas) indéque *l.* 4. *c.* 16. *insulas*, quæ & *Electrides*, *Glessarias*, monuit appellari. *electrum* autem sive *succinum* apud Indos copiosè haberi Ctesias prodit in *Indicis*; unde excerpta habes in Photio *cod.* 72. Quanquam & vitro etiam inclusa cadavera suorum, γυψώσαντας, (id est, γύψῳ χρίσαντας, quod de Britannici corpore veneno sublati à Nerone factum refert Dio *lib.* 61.) *cum calce*, sive *creta* priùs *illevissent*, vel ταριχεύσαντας (ut Diodor. Sic. *lib.* 2. *c.* 15.) *ubi salsamenti instar condivissent*, asservare solitos Æthiopes, autor est *ibidem* Herodotus. idémque narrans Strabo *l.* 17. Οἱ δ' οἴκοι κατέχουσι περιχέοντες ὕαλον. & Diodor. *l.* 2. περιχεύσαντες αὐτοῖς πολλὴν ὕελον. ità enim legendum, quod libri ὕλην perperam exhibent. qui & ex Ctesia subjicit, priùs aureâ, vel argenteâ, vel fictili, pro defuncti opibus statúque, thecâ quadam, ad corporis dimensiones ac lineamenta accuratè effictâ, includi solita refert cadavera, quàm *vitro* sive *succino* perfunderentur. *Indorum* autem nomine *Æthiopes* apud veteres venisse, ut alios nè dicam, docebit Maronis illud de Nilo, quem ab Indis fluere ait, *Georg. lib.* 4.

Usque coloratis amnis devexus ab Indis.

Videatur Jos. Scalig. *de emend. temp. l.* 7. in *Comput. Æthiop.* Sed &, ὡς ἄποικοι Ἰνδῶν Αἰθίοπες πατριάζουσι, *Æthiopas ab Indis ortos ac profectos ritusque patrios retinuisse*, vulgò creditum ex Philostrato discimus in *vit. Apollon. l.* 6. *c.* 8. Verùm aliud est περικλείειν, *includere*, aliud περιχέειν, *inungere*, quod, ut *calci* sive *cretæ* convenire possit, *vitro* commodè sive *succino*, vix potest. quid si ergò, vel pro ὑάλῳ γύψῳ, vel pro περιχρίει περικλείει legatur, ut sit, vel *gypso oblinunt*, vel, *vitro includunt*? addam & aliam conjecturam, ὑάλῳ περιχέειν, quàm ὕαλον περιχέειν, quod Strabo habet, ritè dicitur. Quanquam si qui codices illud μυέλῳ exhiberent, leviculà mutatione posset in μέλιτι defingi. melle autem inuncta, quo diutiùs servarentur, cadavera, nemini ferè non est notissimum. De Assyriis Herod. *l.* 1. Ταφαὶ δέ σφι ἐν μέλιτι. Lucret. *l.* 3.

Nam

Nam si in morte malum est, malis morsúque ferarum
Tractari; non invenio, qui non sit acerbum
Ignibus impositum calidis torrescere flammis;
Aut in melle situm suffocari; atque rigere
Frigore, cùm in summo gelidi cubat æquore saxi;
Urgerive supernè obtritum pondere terræ.

Varro περὶ ταφῆς apud Nonium in *Vulgus*: *Quare Heraclides Ponticus plus sapit, qui præcepit ut comburerent; quàm Democritus, qui ut in melle servarent: quem si vulgus secutus esset, peream, si centum denariis calicem mulsi emere possimus.* Plin. *hist. nat. l.* 23. *c.* 24. *Mellis natura talis est, ut putrescere corpora non sinat.* Idémque *l.* 7. *c.* 3. *Hippocentaurum Claudii Cæsaris principatu allatum illi ex Ægypto in melle vidimus.* Refert Xenophon. *Comment. Græc. l.* 5. Agesipolis Spartani regis *cadaver melle conditum*, quò Spartam reduceretur ad regalem sepulturam. Agesilai verò, per mellis penuriam, *cerâ obductum*, autor est Plut. in *Agesil.* Silius autem Italicus, qui varia itidem sepulturæ apud gentes varias genera *belli Punici l.* 13. recenset, à Ponti incolis ora suorum *murrhata*, id est, *myrrhâ condita, in longum ævum reponi* adfirmat. Cæterùm de Luciani loco viderint eruditiores: quibus & conjecturas hasce nostras liberè censendas libenter relinquimus. Quod autem Marcus istîc, τάριχος ἢ τέφρα, idem eidem, sed inverso ordine, *l.* 5. § 33. σποδὸς ἢ σκελετός dicitur.

Τὸ ἀγγειαῖον | Vide *ad lib.* 2. § 10. & *suprà* § 26.

Κατὰ φύσιν διελθεῖν | Vide *l.* 1. § 9. & 16. & *l.* 2. § 9.

Ἵλεως καταλῦσαι | Vide *lib.* 2. § 3. καταλῦσαι dixit, quod ἀναλῦσαι Paulus *ad Philippens. c.* 1. *v.* 23. Sed & Epictet. *dissert. l.* 1. *c.* 9. Ὅταν ὁ θεὸς ἀπολύσῃ ὑμᾶς τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, τότε ἀναλύεσθε πρὸς αὐτόν.

Εὐφημοῦσα | ità *l.* 2. § 3. εὐχάριστος. Epictet. *l.* 3. *c.* 26. πείθομαι, ἀκολουθῶ, ἐπευφημῶν τὸν ἡγεμόνα. Senec. *epist.* 30. *Jam verò si cui contigit, ut illum senectus leniter emitteret, non repentè avulsum vitæ, sed minutatim subductum, næ ille gratias agere Diis omnibus debet, quòd satiatus ad requiem homini necessariam, lasso gratam, perductus est.*

§ 49. Ὅμοιον εἶναι τῇ ἄκρᾳ | Similitudine eâdem usus est Attius, & ex Attio, cùm Papirius Pætus *ad Ciceronem*, tum & Cicero ipse ad *Pætum famil. lib.* 9. *ep.* 16. *Illam Attii similitudinem non modo jam ad invidiam, sed ad fortunam transferam: quàm existimo levem & imbecillem, ab animo firmo & gravi, tanquam fluctum à saxo frangi oportere.* Seneca alias item adjecit, *de constant. sap. c.* 3. *Quomodo quorundam lapidum inexpugnabilis ferro duritia est, nec secari adamas, aut cædi vel deteri potest, sed incurrentia ultrò retundit: quemadmodum quædam non possunt igne consumi, sed flammâ circumfusâ, rigorem suum habitúmque conservant. quemadmodum projecti in altum scopuli mare frangunt, nec ipsi ulla sævitiæ vestigia, tot verberati seculis ostentant: ità sapientis animus solidus est, & id roboris collegit, ut tam tutus sit ab injuria, quàm illa quæ retuli.* Idem *de vit. beat. c.* 27. Socratem sic loquentem inducit: *Duritia silicis nulli magis, quàm ferientibus nota est; nec ulli magis intelligunt, quanta sit virtus mea, quàm qui vires ejus lacessendo sentiunt. præbeo me, non aliter quàm rupes aliqua in vadoso* (*undoso*, Lipsius) *mari destituta, quam fluctus non desinunt undecunque moti sunt verberare; nec ideò aut loco eam movent, aut per tot ætates crebro incursu suo consumunt.* Eustath. *ad Il.* β'. *v.* 396. Ἰστέον δὲ ὅτι ἔστι ποτὲ τὸν στερεὸν ἄνδρα καὶ κινδύνοις ἀπειλούμενον, τοιούτῳ προβλῆτι σκοπέλῳ εἰκάσαι, ὃν οὔποτε κύματα λείπει.

Παντοίων ἀνέμων, ὅταν ἔνθα καὶ ἔνθα γένωνται.

Atque ità de Achivis Homer. *Il.* ό. *v.* 618.

Ἴσχον γὰρ πυργηδὸν ἀρηρότες, ἠΰτε πέτρη
Ἠλίβατος, μεγάλη, πολιῆς ἁλὸς ἐγγὺς ἐοῦσα,
Ἥτε μένει λιγέων ἀνέμων λαιψηρὰ κέλευθα,
Κύματά τε τροφόεντα, τά τε προσερεύγεται αὐτήν·
Ὣς Δαναοὶ Τρῶας μένον ἔμπεδον, οὐδὲ φέβοντο.

De Latini constantia Maro *Æn. l.* 7.

Ille velut pelagi rupes immota resistit:

(quem de Homero versiculum usurpavit Macrob. *Sat. l.* 6. *c.* 3.)

Ut pelagi rupes magno veniente fragore,
Quæ sese multis circumlatrantibus undis
Mole tenet: scopuli nequicquam, & spumea circum
Saxa fremunt, laterique illisa refunditur alga.

Et de Mezentii fortitudine *l.* 10.

Ille velut rupes, vastum quæ prodit in æquor,
Obvia ventorum furiis, expostáque ponto,
Vim cunctam atque minas perfert cælique marísque,
Ipsa immota manet. ———

Achelous apud Nasonem *Metamorph. l.* 9. *v.* 39.

Me mea defendit gravitas: frustráque petebar;
Haud secùs ac moles, quam magno murmure fluctus
Oppugnant, manet illa, suóque est pondere tuta.

De Andronico majore Nicephorus Gregoras *Hist. Rom. l.* 8. *c.* 10. Πολλοῦ γὰρ τὰ πράγματα εἰληφότος διατρέχοντος κυκεῶνος, οἷος ἂν διαδέξαιτο νεφέλας ὁπηνίκα εἴη στροφῶν ἀπαρκτίας, καὶ μικροῦ πάντων ἐθνῶν ἐφ' ἡμᾶς κινουμένων, οὕτω σφοδρῶς, ὥσπερ οἷς φασι καταρράκτας Νείλου, μόνος αὐτὸς τὰς ἐμβολὰς εἰς σεαυτὸν ἀναδεχόμενος, ἑστῶσι φρονήμασι, παραπλησίως προβλῆτι, πολλῶν προσρηγνυμένων κυμάτων, ἀκυμάντῳ μένοντι, &c. Nicetas Chon. in *Manuel. l.* 2. *c.* 1. Ἀλλ' ἀνδρείᾳ τῶν ἐντυχὼν νῷ διοικουμένοις, ἀπεκρούσθη, ὡς εἰ καὶ προβόλῳ προσέβαλεν ἀπινάκτῳ. Idem in *Alex. Man. c.* 13. de Theodosio Patriarcha; οὔτε γὰρ ἡ Ἀνδρονίκου μεγαλειότης καὶ στομφασμὸς, οὐδ' ἡ τῶν αὐτοῦ λόγων ἐστρεμμένη

δυνάμεις

δύναμις, ἐθ' αἱ ἀπειλαὶ διετάραξαν· ἀλλ' ἦν ἀπίνακλ@, ὡς ἐκεῖν@ ὁ πρόβολ@, περὶ ὃν ἀεὶ κῦμα ὀρθὸν ἵσαται, καὶ ἅλμη περιοσμύρεσα· ὁ δὲ εἰς ἀφρὸν διαλύων, καὶ μακρὰ κλάειν ἐῶν τὴν ἠχήεσαν θάλασσαν, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἑσήκει ἀεὶ βάσεως. Et de Alemanno quodam milite, in *Isaac. l.* 2. *c.* 7. Γεγηθὼς ἐπορεύετο, ἀπίνακλ@ κατὰ πέτραν ἢ πρόβολόν τινα τοῖς τοῦ βαρβαρικοῦ ἐκείνου ξυλλόγου βλήμασιν. De Roberto Comite Glocestrensi Henrici primi filio Guilielm. Malmesbur. *histor. novell. l.* 2. *Quamvis & Rex ipse & cuncti principes, magno annisu satagerent, Comitem in sua vota traducere,*

Ille, velut pelagi rupes immota, resistens,

omnes eorum conatus, vel irritos fecit, vel rationabiliter compescuit. Gregor. Naz. *orat.* 27. Ὁ αὐτὸ δὲ ἑαυτὸ πλεῖον τε καὶ πλείστων τὸ καλὸν, ἐπειδὴ τοῦ ἔσωθεν ἐρᾷ, ἔσωσαν ἔχει καὶ τὴν περὶ αὐτὸ προθυμίαν, ὥστε θεῖόν τι πάσχων, καὶ τὸ τοῦ θεοῦ δύναται λέγειν, ἐγὼ δὲ ὁ αὐτὸς εἰμί, καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι. οὐκουν μεταποιηθήσεται, οὐδὲ συμμεταπεθήσεται τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς πράγμασιν, ἄλλοτε ἄλλ@ γινόμεν@, καὶ πολλὰς μεταλαμβάνων χρόας, ὥσπερ τὰς τῶν πετρῶν οἱ πολύποδες, αἷς ἂν ὁμιλήσωσι· μένει δὲ ὁ αὐτὸς ἀεὶ, πάγι@ ἐν οὐ πεπηγόσι, καὶ ἐν στρεφομένοις ἄστρεπτ@. πέτρα τις, οἶμαι, πρὸς ἐμβολὰς ἀνέμων τε καὶ κυμάτων, οὔτε πνεομένη, καὶ δαπανῶσα περὶ ἑαυτὸν τὰ προσαράσσοντα. Idémque *orat.* 28. procellam describens: Ἡ μὲν θάλασσα ἀνέμου μεγάλου πνέοντος διηγείρετό τε καὶ ἐπορεύετο· τῶν δὲ κυμάτων τὰ μὲν πόρρωθεν ἀνιστάμενα καὶ κατὰ μικρὸν κορυφούμενα, εἶτ' ἐλαττούμενα πρὸς ταῖς ἀκταῖς ἐλύετο, τὰ δὲ ταῖς γείτοσι πέτραις προσαράσσοντα καὶ ἀποκρουόμενα, εἰς ἄχνην ἀφρώδη καὶ λεπτὴν ἐσκορπίζετο. ἔνθα χάλικες καὶ φυκία καὶ κήρυκες καὶ τῶν ὀστρέων τὰ ἐλαφρότατα ἐξεωθεῖτο καὶ ἀπεπτύετο· ἔστι δὲ καὶ ἡρπάζετο πάλιν ἀναχωροῦντος τοῦ κύματος. αἱ δὲ ἦσαν ἀσειστοι καὶ ἀπίνακτοι, οὐδέν γε ἧττον ἢ διοχλοῦντος οὐδενὸς, πλὴν ὅσον τοῖς κύμασι. mox ubi similes in vita humana procellas emergentes narraverat; τῶν πειραζομένων, inquit, οἱ μὲν ἐδόκουν μοι ὡς τὰ κουφότατα καὶ ἄπνοα παρασύρεσθαι, καὶ οὐδὲ μικρὸν ἀντέχειν πρὸς τὰς ἐπηρείας· οὐδὲ γὰρ ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς στερρότητα καὶ βάρος λογισμοῦ σώφρον@ καὶ τοῖς προσπίπτουσιν ἀντιβαίνοντος. Οἱ δὲ τῇ πέτρα τῆς πέτρας ἐκείνης ἄξιοι, ἐφ' ἧς βεβήκαμεν, καὶ ἣ λατρεύομεν, ὅσοι φιλοσόφω χρώμενοι λόγω, καὶ ὑπερβεβηκότες τὴν τῶν πολλῶν ταπεινότητα, πάντα φέρουσιν ἀσείστως καὶ ἀπινάκτως, καὶ διαγελῶσι μᾶλλον ἢ ἐλεοῦσι τοὺς σειομένους, τὸ μὲν ὑπὸ φιλοσοφίας, τὸ δὲ ὑπὸ φιλανθρωπίας. Joan. Chrysost. *in Matth. orat.* 84. Οὕτω καὶ ἡ νίκη λαμπροτέρα γίνεται, ὅταν πάσχοντες τῶν δρώντων περιγινώμεθα· ὃ καὶ μάλιστα ἰσχύ@ τεκμήριον. οὕτω καὶ αἱ θαλάττιαι πέτραι, τῷ παίεσθαι τὰ κύματα διαλύουσιν· οὕτω καὶ οἱ ἅγιοι πάντες ἀνεκηρύχθησαν, καὶ ἐστεφανώθησαν, καὶ λαμπρὰ τρόπαια ἔστησαν, τὴν ἀπράγμονα ταύτην νικῶντες νίκην. Indè proverbiale hemistichium;

——ὀχλεῖς μάτην με, κῦμ' ὅπως.

Cyprian. *epist.* 3. *Manere debet apud nos frater, fidei robur immobile; & stabilis atque inconcussa virtus, contra omnes incursus atque impetus oblatrantium fluctuum, velut petræ objacentis fortitudine ac mole, debet obsistere.* Huic aliam addere licet imaginem, haud minùs elegantem, ex Euripidis Antigone, exhibente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 126.

Τίς γὰρ πετραῖον σκόπελον οὐτάζων δορὶ,
Ὀδύναισι δώσει;
Molem quis autem saxeam hastâ verberans,
Citat dolorem?

Cui non absimile Plautinum illud *Curcul.* 3. 1.

Noli, amabo, verberare lapidem, nè perdas manum

scil. saxum qui cædit, nec illud lædit, & noxam parit sibi.

Συμβῆναι μὲν γὰρ τὸ πεσὸν παντὶ ἐδύνατο |

Geminum planè huic Antiphanis illud apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 108.

Τὸ μὲν ἀτυχῆσαι, παντὸς εἶναί μοι δοκεῖ·
Ἀνδρὸς δὲ, ἐνεγκεῖν ἀτυχίαν ὀρθῶ τρόπω.
Namque esse infortunatum cujusvis puto:
Adversa rectè tolerare, id verò viri. Grot.
Ἐνταῦθα ἀνὴρ γὰρ ἀνδρὸς ἔστι διάφορος,
Ἐν τῷ τό, τε κακὸν εὖ φέρειν, καὶ τἀγαθόν.
Hoc enim alio alius præstat, quòd constantiùs
Bonam malámque didicit fortunam pati. Grot.

Philemon. *ibid.*

Ἂν γνῷς τί ἐστ' ἄνθρωπος, εὐδαίμων ἔσῃ.
Τέθνηκέ τις· μὴ δεινὸν ἔσω τοῦτό σοι.
Κεκύηκέ τις, οὐ κεκύηκέ τις· ἠτύχηκέ τις·
Βήττει τις· οἰμώζει τις· ἡ φύσις φέρει
Ἅπαντα ταῦτα. φεῦγε τὰς λύπας μόνον.
Si noveris homo quid sit, sat felix eris.
Interiit aliquis: nè sit cordolium tibi.
Hæc peperit, hæc non peperit: est alius miser:
Hic tussit: ille plorat: hæc fert omnia
Natura secum. tu tantùm luctu abstine. Grot.
Τοῦτο εὐτύχημα | — λέγω γὰρ καὶ τὰ δύσφορ' εἰ τύχοι
Κατ' ὀρθὸν ἐξίοντα, πάντ' ἂν εὐτυχεῖν.

Ille apud Suidam, & Stobæum.

——*quippe cuncta, quamvis tristia,*
Rectè expedita, ritè fausta dixerim.

Itaque Philemon:

Ἄνθρωπος οὐ δύναται ουκ ἔστ' οὐδὲ εἷς,
Ὧ μὴ κακόν τι γέγονεν ἢ γενήσεται.
Ὁ ποιέων δ' ἐλάχιστον τὸ γεγενημένον,
Ἀμφότερον οὗτος, εὐτυχεῖ τε καὶ φρονεῖ.
Nullum invenire est uspiam mortalium,
Mala qui non sit sensurus, aut jam senserit.
At qui quod fert fortuna, quàm minimi facit,
Utrumque, & sapiens hicce & fortunatus est.

Ὃ οὐκ ἔστιν ἀπότευγμα | ἀπότευγμα, *frustratio aberratio,*

aberratio ubi quis à fine scopóque sibi proposito excidit,eúmq; neutiquam assequitur. hoc itaq; loco naturæ humanæ ἀποτεύγμα dicitur,quod ità eidem adversatur, ut impediat quo minùs finem sibi propositum assequatur. at hoc in natura humana, inquit, nihil externum suâ vi potest efficere. neq; est itaq; istiusmodi aliquid pro infortunio hominis habendum. Hoc eodem argumento (utì refert Plut. *de tranquil.*) Metrocli Cynico occlusit os Stilpo Megarensis: potuítque eo Marcus etiam hîc respexisse. Quum enim Metrocles illi filiæ suæ impudicitiam exprobraret, Ἐμὸν οὖν, inquit ille, ἁμάρτημα τοῦτό ἐστιν, ἢ ἐκείνης; & respondente Metrocle, ἐκείνης μὲν ἁμάρτημα, σὸν δὲ ἀτύχημα· regessit ille: Πῶς λέγεις; οὐχὶ ἁμαρτήματα καὶ διαπτώματά ἐστι; τὰ δὲ διαπτώματα, οὐχ ὧν διαπτώματα, καὶ ἀποτεύγματα; τὰ δὲ ἀποτεύγματα οὐχ, ὧν ἀποτεύγματα ἀτυχήματα; Ità, inquit Plut. πράῳ λόγῳ καὶ φιλοσόφῳ κενὸν ἀπέδειξεν ὕλαγμα τὴν τοῦ Κυνικοῦ βλασφημίαν. Refert & Laërt. *lib.* 2. idem objicienti cuidam, dicentíque, ὡς καταισχύνοι αὐτὸν respondisse, οὐ μᾶλλον, ἢ ἐγὼ ταύτην κοσμῶ. *Non magis est illa mihi probro, quam ego illi sum ornamento.* Atque sensus verborum Marci iste cum sequentibus conspirat optimè, quibus interrogat an casus istiusmodi prohibere quenquam possint, quo minùs justus, magnanimus, reliquarúmque virtutum cultor existat. Possunt tamen & aliâ ratione intelligi, ut *aberrationes* sive *frustrationes*, ἀποτεύγματα naturæ humanæ, negentur esse hujusmodi contingentia, quia præter naturam humanam ejusdémque rationem neutiquam contingant. Vide *supr.* § 33.

Τί οὖν τὸ βούλημα μεμάθηκας | Oratio defecta videtur. Itaque Xyl. vertere neglexit. forsan sic distinguendum. Τί οὖν τὸ βούλημα; μεμάθηκας. *quidnam est igitur quod vult natura? didicisti* jam pridem; ipse satis nôsti. quid id autem sit, in sequentibus indicat; sed & *l.* 5. § 1. Epictet. Enchir. *c.* 32. Τὸ βούλημα τῆς φύσεως καταμαθεῖν ἐστιν, ἐξ ὧν οὐ διαφερόμεθα πρὸς ἀλλήλους. Et *dissert. l.* 1. *c.* 17. τί οὖν θαυμαστόν ἐστι; νοῆσαι τὸ βούλημα τῆς φύσεως. Alex. Aphrodis. *de beatit.* τὸ κατὰ φύσιν, τὸ κατὰ τὸ βούλημα τῆς φύσεως ἀκούεται.

Ἀπερίπλωτον | Vide *ad l.* 3. § 9.

Ἀδιάψευστον | Sic *l.* 2. § 17. μηδὲν ποιοῦντα διεψευσμένως, καὶ μεθ' ὑποκρίσεως, *ut nihil ficti simulatique subsit:* & *supr.* § 33. λόγος οἷος μήποτε διαψεῦσαι. *Sermo mendacio omni immunis.* Istîc autem, τὸ ἀδιάψευστον, vel agendi, vel patiendi significatum habere possit: prout & *l.* 1. § 15. τὸ ἀψευδές. Utrovis sumpseris, ad Stoicam disciplinam spectat. Siquidem illi, ut Laërt. *l.* 7. in *Zenon.* aiebant, μὴ δοξάσειν τὸν σοφὸν, τουτέστι ψεύδει συγκαταθήσεσθαι μηδενί. Explicatiùs Stob. *tom.* 1. *lib.* 2. *tit.* 4. § 8. Λέγουσι δὲ μὴ ψεύδεσθαι τὸν σοφὸν, ἀλλ' ἐν πᾶσιν ἀληθεύειν. οὐ γὰρ ἐν τῷ λέγειν τι ψεῦδος τὸ ψεύδεσθαι ὑπάρχειν, ἀλλ' ἐν τῷ διαψευστῶς τὸ ψεῦδος λέγειν, καὶ ἐπὶ ἀπάτῃ τῶν πλησίον. τῷ μὲν τοι ψεύδει ποτὲ συγχρήσασθαι νομίζουσιν αὐτὸν κατὰ πολλοὺς τρόπους ἄνευ συγκαταθέσεως· καὶ γὰρ κατὰ στρατηγίαν τῶν ἀντιπάλων, καὶ κατὰ τὴν τοῦ συμφέροντος προόρασιν, καὶ καθ' ἄλλας οἰκονομίας τοῦ βίου πολλάς. ψεῦδος δ' ὑπολαμβάνειν οὐδέποτέ φασι τὸν σοφόν. οὐδέποτε γὰρ παράπαν ἀκαταλήπτῳ τινὶ συγκατατίθεσθαι, διὰ τὸ μηδὲ δοξάζειν αὐτὸν, μηδ' ἀγνοεῖν μηδέν. Et *ibid.* οὔτε ἐξαπατᾶται, οὔτε ἐξαπατᾷ ἄλλον, οὔτε διαψεύδεται, οὔτε ἀγνοεῖ, οὔτε λανθάνει [αὐτόν τι, sive τι αὐτὸν,] ἑαυτὸν, οὔτε καθόλου ψεῦδος ὑπολαμβάνει. Verùm hoc est Dei solius, qui verè ἀψευδὴς solus, ut Paulus *ad Tit. c.* 1. *v.* 1. cæterùm ut idem *ad Rom. c.* 3. *v.* 4. πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης. etiam Stoicorum sapientissimus.

Ἃ συμπαρόντων | leg. forsan, ὧν συμπαρόντων, *quæ si affuerint.*

Ἡ φύσις ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀπέχει τὰ ἴδια | Ità *l.* 9. § 42. ἀπέχει τὸ ἴδιον. Et *lib.* 11. § 1. Ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά phrasis emphatica, quâ non tantum suum quod est assecutus quispiam indicatur, sed ità id omne quod suum ducit, plenum & integrum assecutus, ut in eo planè acquiescat, nec quicquam ampliùs requirat, utpote quum illud sibi sufficere existimet. Ità Matth. *c.* 6. *v.* 25. ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. & Luc. *c.* 6. *v.* 24. ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν. interpretatur Theophylact. πᾶν ἀπέλαβον. *totam mercedem suam acceperunt; totam habent. totam consolationem vestram accepistis;* totam habetis. ut quòd ampliùs sperent expecténtve, sive præmii sive solatii, aut illi aut isti, nihil prorsus sit reliquum. & apud Marc. *c.* 14. *v.* 41. Ἀπέχει, Sufficit. quam versionem firmant Henr. Stephan. & Theod. Beza, adducto Anacreontico illo; Ἀπέχει· βλέπω γὰρ αὐτήν. *Sat est, sufficit: ipsam enim video,* cui adjungit & Dunæus noster ex Sept. versione, Num. *c.* 16. *v.* 3. ἐχέτω ὑμῖν. quod mox *v.* 7. ἱκανούσθω ὑμῖν. *Sufficiat vobis.* Synes. *calvit.* Τούτοις (τοῖς ζωγράφοις) ἄν τις ἐκδῷ μοιχὸν ἢ κίναιδον ἐν πίνακι γράψαι, κομιδὴν ἀπολαβὼν, ἀπέχει τὸ ἐπίταγμα. *habet totum id quod injunctum est; nihil ampliùs requirit.* Cui libens subjunxerim illud ejusdem de militia rapaci, ex *orat. de regn.* Ὅστις οὖν ἐμοῦ τὸν μὲν ἀλλόφυλον ἐχθρὸν ἀπερύκει, αὐτὸς δὲ οὐ τὰ μέτρια μοι χρῆται, οὗτος οὐδέν μοι δοκεῖ διαφέρειν κυνὸς, δι' αὐτὸ τοῦτο τοὺς λύκους ὡς πορρωτάτω διώκοντος, ἵνα αὐτὸς ἐπὶ σχολῆς κεραΐζῃ τὴν ποίμνην, δέον ἀπέχειν τῆς φυλακῆς τὸν μισθὸν τοῦ γάλακτος ἐμφορούμενον. ubi ἀπέχειν τὸν μισθὸν idem est, quod Lucæ Evangelistæ *c.* 3. *v.* 14. in Jo. Baptistæ responso ἀρκεῖσθαι τοῖς ὀψωνίοις. His adjicere licebit, & illud Plutarchi in *Solone* (quod Scultet. quoque advertit *exercit. Evang. l.* 2. *c.* 30.) ὁ γὰρ ἐν γάμῳ παρορῶν τὸ καλὸν καὶ τέκνων ἕνεκα, δῆλός ἐστιν, ἀλλ'

ἡδονῆς

ἡδονῆς, ἀγόμενος γυναικὸς· τὸν δὲ μισθὸν ἀπέχει, καὶ παῤῥησίαν αὐτοῦ πρὸς τοὺς γινομένους οὐκ ἀπολέλοιπεν, οἷς αὐτὸ τὸ γένεσθαι πεποίηκεν ὄνειδος. Et Athanasii (si is autor est) illud *in serm. de semente.* ubi illos exagitat, qui quò nobili alicui viro se concilient, templum adeunt, ibiq; conspicandos se præbent. προέχουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἵνα ἀνθρώπῳ δείξωσι τὸ πρόσωπον. ἐξῆλθεν ὁ ἐπίσημος, συνεξῆλθεν ὁ ὑποκειτής, καὶ ἀπέχει τὸν μισθὸν δι' ἀνθρώπων ἦλθεν, ἀνθρώπῳ ἤρεσε. παρὰ Θεοῦ οὐδὲν ἔλαβεν· οὐ γὰρ ἐκείνῳ ἔδειξε τὴν διάνοιαν. Nec præteriri digna hîc Dunæi nostri subtilitas, qui ad Apostoli illud *ad Philip. c.* 4. *v.* 18. ἀπέχω πάντα, καὶ περισσεύω, πεπλήρωμαι· Hæc tria inquit, prorsus idem declarant: nam ἀπέχω πάντα, non est, *accepi omnia quæ misistis*: esset enim ταυτολογία quod subjungitur, δεξάμενος παρ' Ἐπαφροδίτου τὰ παρ' ὑμῶν· sed significat his verbis sibi abundè satisfactum esse. *Habeo*, inquit, jam *omnia* quæ velim, nihil amplius desidero, satis superq; est. ità Pindarus *Isthm.* 5. In his, inquit, duobus est summa felicitas, εἴ τις εὖ πάσχων, λόγον ἐσθλὸν ἀκούοι. Hæc si habes, μὴ μάτευε Ζεὺς γενέσθαι, πάντ' ἔχεις. hoc est quod Paulus ἀπέχεις.

Οὐχ ὅτι τοῦτο ἀτύχημα, ἀλλὰ τὸ φέρειν αὐτὸ γενναίως, εὐτύχημα] Transponendum opinor, legendúmque. ὅτι οὐ τοῦτο, sive ὅτι οὐχὶ τ. &c. Vide *suprà ad* § 1. & *ad l.* 7. § 58. Epictet. *dissert. l.* 2. *c.* 10. οὐ γὰρ θάνατος, ἢ πόνος φοβερὸν (ἢ καὶ πονηρόν) ἀλλὰ τὸ φοβεῖσθαι πόνον ἢ θάνατον. laudatur itaque, qui dixit,

Οὐ κατθανεῖν γὰρ δεινὸν, ἀλλ' αἰσχρῶς θανεῖν.

Neque enim est mori miserum, sed turpiter mori.

sive ut Gnomologus extulit,

Τὸ γὰρ θανεῖν οὐκ αἰσχρὸν, ἀλλ' αἰσχρῶς θανεῖν.

Mors ipsa non est fœda, sed fœdè mori.

Tacitus Stoicorum placita tangens, *annal. l.* 6. *Neque mala vel bona, quæ vulgus putet. multos qui conflictari adversis videantur, beatos; ac plerosque, quanquam magnas per opes, miserrimos; si illi gravem fortunam constanter tolerent; hi prosperâ inconsultè utantur*, Bias apud Laërt. *l.* 1. Ἀτυχῆ εἶ, τὸν ἀτυχίαν μὴ φέροντα. Senec. *Herc. fur.* 2. 2.

L. *Quemcunque miserum videris, hominem scias.*

A *Quemcunque fortem videris, miserum neges.*

Vide Senecam Philosophum istud fusissimè disputantem, *epist.* 66. & *ep.* 67.

§ 50. Ἰδιωτικὸν | non ἴδιον, ut *supr.* § 8. sed κοινότερον, ut *l.* 2. § 10. argumentum *vulgare*, non Stoicorum *peculiare*, qui altiora spirant, & validioribus firmamentis adversùs vitæ hujusce cupidinem incedunt muniti. itaque ἄτεχνον καὶ ἰδιωτικὸν conjunxit Hermog. *de invent. l.* 2. *c.* 1.

Τῶν γλίσχρως ἐνδιατειψάντων τῷ ζῆν | γλίσχρως ἐνδιατείβειν τῷ ζῆν, non est simpliciter, quod Xylander autumat, *diu vivere*, sive *vitam in longissimum tempus extrahere*; sed *vitæ quasi pertinaciter inhærere*, & ægrè gravatímq; ab ea divelli. hoc enim τὸ γλίσχρως illud designat. Apud Suidam autor innominatus: Ἀλλ' ἐγὼ τις ἄρα δυσαπάλλακτος ἦν ἀπὸ τῶν πιστῶν, καὶ γλίσχρως ἐπ' εἰχόμην τῆς αὐτῆς ἀληθείας, ἅτε ὡς ἀληθῶς ὄναρ πλουτήσας. Est enim τὸ γλίσχεσθαι, quod & Xylander ipse nos monet, ipsúmque significatûs hujus τοῦ γλίσχρως monere poterat, *lentum, tenáxque*; ídque τῆς γλίας τρόπον, *glutinis instar*; unde forsan & vocabulum istud ortum habuerit. itaque τὸ γλίσχεσθαι καὶ κολλῶδες, tanquam συνώνυμα copulantur, ab Aristot. *problem. l.* 2. *q.* 22. & γλισχρεύεσθαι, *cunctari*, vel potiùs *lentum & tenacem esse.* Sunt itaque οἱ γλίσχρως ἐνδιατείβοντες τῷ ζῆν, οἱ γλιχόμενοι τοῦ ζῆν, ut Aristot. loquitur *politic. l.* 3. *c.* 4. Δῆλον δ', ὡς καρτεροῦσι πολλὴν κακοπάθειαν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, γλιχόμενοι τοῦ ζῆν· ὡς ἐνούσης τινὸς εὐημερίας ἐν αὐτῷ καὶ γλυκύτητος. quod ille γλίχεσθαι, Plato γλίσχρως ἐπιθυμεῖν dixerat in *Critone*: Ὅτι δὲ γέρων ἀνὴρ μικροῦ χρόνου τῷ βίῳ λοιποῦ ὄντος, ὡς τὸ εἰκὸς, ἐτόλμησας οὕτω γλίσχρως ἐπιθυμεῖν τοῦ ζῆν, νόμους τοὺς μεγίστους παραβὰς οὐδεὶς ὃς ἐρεῖ; Affectum autem, quem noster hîc notat, graphicè depinxisse videtur Plut. in lib. *de tranquill.* his verbis: Τὸν μὲν γὰρ ἀνόητον ὁ τοῦ θανάτου φόβος, οὐχ ὁ τοῦ ζῆν πόθος, ἐκκρέμασθαι τοῦ σώματος ποιεῖ περιπεπλεγμένον, ὥσπερ τὸν Ὀδυσσέα τῷ ἐρινεῷ, δεδοικότα τὴν χάρυβδιν ὑποκειμένην,

Ἔνθ' οὔτε μίμνειν ἄνεμος, οὔτ' ἐκπλεῖν ἐᾷ,

καὶ πρὸς ταῦτα δυσαρέστως, καὶ πρὸς ἐκεῖνα περιδεῶς ἔχοντα. De Ulysse quod refert, habetur *Odyss.* μ. *v.* 432. Senarius est ex Æschyli *Philoctete*, proverbii vicem adeptus, quod ex Diogeniano discimus; & ab Aristæneto *l.* 1. *ep.* 27. usurpatus: in quo τὸ ἐκπλεῖν est à Grotii manu in *excerptis*, cùm vulgò πλεῖν tantùm legatur. Sin Plutarchi illa minùs placent, quia mortis formidini magìs quàm vitæ cupidini affectum illum tribuit, Antiphanes advocetur, cujus è *Geminis* ista apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 122. leguntur: —— οὐδεὶς πώποτε,

Ὦ δέσποτ', ἀπέθαν', ἀποθανεῖν πρόθυμος ὤν.

Τοὺς γλιχομένους δὲ ζῆν καθέλκει τοῦ σκέλους

Ἄκοντας ὁ Χάρων.——

—— *nemo unquam here,*

Moriendo alacrem vitæ imposuit terminum

Sed avidos vitæ pedibus Orcus detrahit

Restantes frustra.———

Vel Lucianus, qui in *Cataplo*, de tyranno quodam: Ἀπασπώμενος ἤχθετο· οὐ γὰρ οἶδ' ὅπως, καθάπερ ἰξῷ τινι, προσίσχεται τοῖς τοιούτοις ἡ ψυχὴ, καὶ οὐκ ἐθέλει ἀπαλλάττεσθαι ῥᾳδίως, ἅτε αὐτοῖς πάλαι προσεστηκυῖα. μᾶλλον δὲ ὥσπερ ἄῤῥηκτός τις οὗτος ὁ δεσμός ἐστιν, ᾧ δεδέσθαι ξυμβέβηκεν αὐτούς. quem & ampliùs ibidem vise sis. Spectat horsum & quod in Evangelio Luc. *c.* 12. *v.* 20. de locuplete illo dicitur, qui

opinione suâ spéq; inani vitæ spatium sibi ad annos plures protelaverat, Ἄφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σε ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ. *Amens homo, nocte hac ipsâ repetent à te animam tuam.* Siquidem, ut Casaub. *ad Theophr. charact. c.* 11. αἰτεῖν est *poscere à volente* ; ἀπαιτεῖν, *à nolente*. Andocides περὶ καθόδου (an περὶ ἀδείας, ut ex Harpocrat. vult G. Canter. *nov. lect. l.* 8. *c.* 4.) Ταῦθ᾽ ὑμᾶς, εἰ μὲν βούλεσθε αἰτῶ· εἰ δὲ μὴ βούλεσθε, ἀπαιτῶ. De utrisque Seneca *epist.* 4. *Vitam multi sic complectuntur & tenent, quomodo qui à torrente rapiuntur spinas & aspera. plerique inter mortis metum & vitæ tormenta miseri fluctuant ; & vivere nolunt, & mori nesciunt.* De his Epictetus, Θαυμαστοὶ ἄνθρωποι, μήτε ζῆν θέλοντες, μήτε ἀποθνήσκειν. Cui non dispar illud apud Cyprianum *de mortalit.* à satellite cœlesti non sine indignatione insigni infremendo emissum, *Pati timetis, exire non vultis : quid faciam vobis* ; Hos itaq; hisque similes notat Marcus, vitæ nimio plùs avidos καὶ φιλοψυχοῦντας, ideoq; omnibus modis mediisq; satagentes, quo eam quàm diutissimè protelare possint. quò spectant & Euripidis versiculi, quos *l.* 7. § 51. sed mutilos Marcus exhibet. Vide *ad l.* 10. § 8.

Τί οὖν αὐτοῖς πλέον ἢ τοῖς ἀώροις ; | In eadem planè conditione sunt, inquit, isti vitæ tantopere cupidi, etiamsi id quod tam enixè expetunt, fuerint assecuti, ut ad annos numerosos spiritum prorogârint, quâ illi ipsi, qui immaturo fato defunguntur. quare? primùm, quia nihil interest citiùs an seriùs è vita migraveris, cùm aliquando migrandum sit : cùm intervalli illius quod ab ortu ad obitum pertingit distantia, quæcunq; ea tandem fuerit, ad æternitatis utrobiq; adjacentia spatia rationem nullam obtineat. deinde, quia etiamsi quàm diutissimè vixerint, tamen *uvæ acerbæ instar*, ut Eliphaz *Job. c.* 15. *v.* 33. aut *pomi immaturi, vitæ* quasi *avelluntur* : ut Senec. *epist.* 30. non *tanquam exeant de vita*, sed *tanquam extrahantur.* Idem *de brev. vit. c.* 11. Cicer. *de senect. Quasi poma ex arboribus, si cruda sunt, vi avelluntur ; si matura & cocta, decidunt : sic vitam adolescentibus vis aufert, senibus maturitas.* Verùm vitæ cupido immoderata istos pariter se habere facit, senes an juvenes defungantur : quos itaque ridens Luciani Diogenes ; Τί οὖν ἂν τις ἐπὶ λέγοι περὶ τῶν νέων, ὁπότε οἱ τηλικοῦτοι φιλόζωοι εἰσίν, οὓς ἐχρῆν διώκειν τὸν θάνατον, ὡς τῶν ἐν τῷ γήρᾳ κακῶν φάρμακον ; deniq; quia mors eodem in statu utrumq; constituet. καὶ γὰρ ὁ ἐξ ἀπογήρως ἀποθανὼν ἐς ἴσον καταστήσεται τῷ ἀώρῳ *l.* 9. § 33.

Καδικιανὸς | Corruptum credo nomen istud : forsan Καικιλιανὸς, *Cæcilianus*, vel Κατιδιανὸς *Catidianus* fuerit. Κατίδιος καὶ Κατιδιανὸς, ὀνόματα κύρια. Suid. Quanquam longævus utrovis nomine nullus occurrit : Occurrit à priore illo parum deflexo, Καικίλιος Καλλαντιανὸς, uti Suidas habet, Καλακτῖνος, ut Casaubonus *ad Athen. l.* 6. *c.* 21. in hoc censu meritò collocandus, si (quod Suidas refert) ἐπὶ τοῦ Σεβαστοῦ Καίσαρος, καὶ ἕως Ἀδριανοῦ, *sub Augusto Cæsare & ad Adrianum usque* Cæcilius iste Siculus rhetor Romæ sophisticen an rhetoricen professus est : cùm inter utriusq; horum imperium seculum solidum intercedat.

Φάβιος | Inter μακροβίους *Q. Fabium Maximum* commemorat Plinius *nat. hist. l.* 7. *c.* 48 quem 63. *annis Augurem fuisse* refert. Val. Max. *l.* 8. *c.* 13. *Q. Fabius Maximus duobus & sexaginta annis auguratûs sacerdotium sustinuit, robustâ jam ætate id adeptus : quæ utraque tempora, si in unum conferantur, facile seculi modum expleverint,* Et Livius *hist. lib.* 30. *Eodem anno Q. Fabius Maximus moritur, exactæ ætatis ; siquidem verum est augurem duos & sexaginta annos fuisse, quod quidam autores sunt.* Ità Livius ac Maximus, Plinio minus uno anno adscribunt.

Οἳ πολλοὺς ἐξεκόμισαν, εἶτα ἐξεκομίσθησαν | Ità *supr.* §. 48. ὁ τοῦτον κηδεύσας, εἶτα ἐξετάθη.

Ὅλον μικρὸν ἐστὶ τὸ διάστημα | μικκόν, Lugd. ab exemplari, an à typothetæ lapsu, incertum istud opinor. Vide *suprà* § 15. & 47. & 48. Senec. *epist.* 49. *Non possunt longa intervalla esse in ea re, quæ tota brevis est.*

Καὶ τοῦτο δι᾽ ὅσων | Cicero ad Luceium, *famil. l.* 5. *epist.* 15. *In longa vita nihil est nisi propagatio miserrimi temporis.* Cæcilius *Plocio* (inde enim esse docet Nonius in *advenire*) à Cicerone in *Catone* relatus,

Diu vivendo multa, quæ non vis, vides.

Itaq; Augustin. *de tempore* (utì vocant) *Serm.* 113. *Quid est diu vivere, nisi diu torqueri ?* Illúdq; poetæ nescio cujus pro oraculo habet Seneca *de brev. vit. c.* 2.

Exigua pars est vitæ, quam nos vivimus.

Cæterùm omne spatium non vita, sed tempus est.

Idémque *epist.* 49. *Potest fieri, imò sæpe fit, ut qui diu vixerit, parùm vixerit.* & *epist.* 99. *Ex hoc tam exiguo temporis spatio, quod ætatem vocamus humanam, quantum lacrymæ, quantum solicitudines occupant? quantum mors, antequam veniat, optata? quantum valetudo? quantum timor? quantum teneri, aut rudes, aut inutiles anni? dimidium ex hoc edormitur. adjice labores, luctus, pericula, & intelliges etiam in longissima vita minimum esse quod vivitur.* Martial. *lib.* 6. *epigr.* 70.

At nostri bene computentur anni,
Et quantum tetricæ tulere febres,
Aut languor gravis, aut mali dolores,
A vita meliore separetur ;
Infantes sumus, & senes videmur.

Senec. *epist.* proximè citatâ : *Hoc quod inter primum diem & ultimum jacet, si molestias æstimas, etiam puero longum ; si velocitatem, etiam seni angustum.*

Lucianus, Pueri quinquennis epitaphio, *Antholog. l.* 3. *c.* 9.

Ἀλλά με μὴ κλαίοις· καὶ γὰρ βιότοιο μετέσχον
Παῦρον, καὶ παύρων τῶν βιότοιο κακῶν.

Nemo tamen me flere velit; quia tempora vitæ ut
Pauca tuli, vitæ sic mala pauca tuli.

Euripid. *Alceſtid.*

Ὁ βίος ἀληθῶς, οὐ βίος, ἀλλὰ ξυμφορά.

Haud vita verè eſt vita, calamitas mera eſt.

Idémque apud Plut. *ad Apollon.* reſtituente Grotio;

Ὁ βίος γὰρ ὄνομ' ἔχει, πόνος δ' ἔργῳ πέλει.

Vita hæc vocatur vita, reverà eſt labor.

& Menand. *Citthariſt.* apud Plut. *de tranq.* Laërt. *l.* 7. in *Zenon.* & Stob. *tom.* 2. *tit.* 98.

Ἆρ' ἐστι συγγενές τι λύπη καὶ βίος·
Τρυφερῷ βίῳ σύνεστιν· ἐνδόξῳ βίῳ
Πάρεστιν. ἀπόρῳ συγκαταγηράσκει βίῳ.

Res ſunt cognatæ, vita & anxietudines.
Vitam ſequuntur mollem; vitæ fulgidæ
Non abſunt; vitæ conſeneſcunt pauperi.

Plinius denique *l.* 7. *c.* 50. *Incertum ac fragile nimirum eſt hoc munus naturæ, quicquid datur nobis: malignum verò & breve etiam in iis, quibus largiſſimè contingit, univerſum utique ævi tempus intuentibus. quid quod æſtimatione nocturnæ quietis, dimidio quiſque ſpatio vitæ ſuæ vivit? pars æqua morti ſimilis exigitur, aut pœnæ, niſi contingit quies. nec reputantur infantiæ anni, qui ſenſu carent, non ſenectæ in pœnam vivacis. tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curæ, toties invocata mors, ut nullum frequentius ſit votum. Natura verò nihil hominibus brevitate vitæ præſtitit melius.*

Καὶ μεθ' οἵων | Vide *l.* 5. § 10. & *l.* 9. § 3. & *l.* 10. § 36. & adde piorum quærimonias illas *Pſal.* 120. *v.* 5, 6. & *Pſal.* 55. *v.* 6, 7. & *Pſal.* 57. *v.* 4. & *Jerem. c.* 9. *v.* 2, 3.

Ἐξαντλούμενον | A ſentina navis, quæ moleſtiæ multum exhibere ſolet exhauriendâ tractum, & eleganter hîc poſitum, ad vitam moleſtiis laboribúſque creberrimis infeſtam deſignandam. Pari modo τὸ ἀντλεῖν καὶ ἐξαντλεῖν uſurpatum alibi deprehendas. Æſchyl. *Prometh.*

Ἐγὼ δὲ τὴν παροῦσαν ἀντλήσω τύχην.

Idémque *feriis.*

Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τλημόνως ἤντλουν κακά·

Euripid. *Creſphont.*

—— ἄλλαι μύριαι
Τὸν αὐτὸν ἐξηντλήσαν, ὡς ἐγὼ, βίον.

Et in *Cyclope*:

Παπαί. τὸν αὐτὸν δαίμον' ἐξαντλεῖς ἐμοί.

Marinus in *Proculo c.* 3. Δευτέρα δὲ ἰσχὺς σωματική, ἀπαθὴς μὲν ὑπὸ χειμώνων καὶ καυμάτων, ἄτρεπτος δὲ καὶ ὑπὸ τῆς μοχθηρᾶς καὶ ἠμελημένης διαίτης, καὶ πόνων ἐκείνων, οὓς νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ἐξήντλει. quem locum fruſtra ſolicitat Heraldus in *Iambl. c.* 4. Vide *ad l.* 3. § 4. νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν. Plaut. *Amphitr.* (ſi Plauti ſaltem ea ſint) *Act.* 4. *Sc.* 4. *v* 20. & Nonius Attio tribuit.

Fata iſtæc me premunt, pertolerarem vim tantam cladéſque
Exantlarem impatibiles.------

Lucil. *Sat. l.* 30. apud Nonium;

Quantas quotque modo ærumnas, quantéſque labores
Exanclâris.------

Ennius *Andromach.*

Quantis cum ærumnis illum exanclavi diem?

Cicero *de divinat. l.* 2. § 64.

Tot nos ad Troiam belli exantlabimus annos.

Et apud eundem *Tuſcul. l.* 2. § 20. Attius *Trachin.*

O multa dictu gravia, perpeſſu aſpera,
Quæ corpore exanclavi, atque animo pertuli!

Exanclare, ſive *exantlare*; utrovis enim modo ſcribas, circum haud interduis; idem eſt quod Græcis τὸ ἐξαντλεῖν. ut rectè Stephanus monuit: nec opus fuit, ut hâc rejectâ, aliam ei originem darent Turneb. *adverſ. lib.* 3. *c.* 10. & Camerar. *problem. cent.* 5. *q.* 5.

Μὴ οὖν ὡς πρᾶγμα | Oratio elliptica; forſan mutilata. *Ne igitur mortem pro re difficili accipe.* Xyl. & ſic *l.* 5. § 29. τί αὐτὸ πρᾶγμα δοκεῖς; malim tamen, *Nè igitur vitam diuturniorem, tanquam rem alicujus pretii aut momenti habeas, aut enixius expetas.* ut *ſuprà* § 46. & *l.* 12. § 32. μηδὲν μέγα. — *quid quaſi magnum,* inquit ille apud Perſium *Sat.* 5.

Nempe diem donas?

quid itidem tu quaſi magnum quid poſcis, aut optas? Vide Senecam *infrà.* & *l.* 6. § 9. Ità Stoicus quidam Tullio Marcellino, (referente Senecâ *epiſt.* 77.) *Noli torqueri, tanquam de re magna deliberes. non eſt res magna vivere. Omnes ſervi tui vivunt, omnia animalia. Magnum eſt honeſtè mori, prudenter, fortiter. Mori velle, non tantùm prudens, & fortis, aut miſer, ſed etiam faſtidioſus poteſt.*

Βλέπε γὰρ ὀπίσω τὸ ἀχανὲς | Iſtud non ſemel inculcat Marcus; *ſuprà* § 3. & *l.* 5. § 24. & *l.* 12. § 7. Senec. ad *Marc. c.* 20. *Omnia humana brevia & caduca ſunt, infiniti temporis nullam partem occupantia. Terram hanc cum populis, urbibuſque, & fluminibus, & ambitu maris, puncti loco ponimus. minorem portionem vita noſtra, quàm partem puncti habet, ſi tempori comparetur omni; cujus major eſt menſura quàm mundi, utpote cùm ille ſe intra hujus ſpatium toties remetiatur. quid ergò intereſt id extendere, cujus quantumcunque fuerit incrementum, non multum aberit à nihilo.*

Καὶ τὸ πρόσω ἄλλο ἄπειρον | Baſil. Cæſar. *epiſt.* 60. Κἂν ὅλον τις εἴποι τὸν ἀνθρώπινον βίον, σμικρότατον διάστημα παντελῶς συγκρίνει ἐκείνῳ ἀπεράντῳ αἰῶνος τοῦ ἐν ταῖς ἐλπίσιν ἀποκειμένου. Philo *de Joſeph.* Ὠκύμοροι δ' εἰσὶ πάντες ἄνθρωποι καὶ γὰρ ὁ μακροβιώτατος, ὀλιγοχρονιώτατος ἀντεξεταζόμενος αἰῶνι.

Τί διαφέρει ὁ τριημερος τοῦ τριγερηνίου | Senec. *epist.* 77. *Nulla vita est non brevis. nam si ad naturam rerum respexeris, etiam Nestoris & Statiliæ brevis est; quæ inscribi monumento suo jussit, annis se nonaginta novem vixisse.* & *epist.* 99. *Omnes, quantum ad brevitatem ævi, si universo compares, & juvenes & senes in æquo sumus. minus enim ad nos ex omni ætate venit, quàm quod minimum esse quis dixerit. quoniam quidem minimum aliqua pars est: hoc quod vivimus, proximum nihilo est. Ibid. Qui consenuit, quantulo vincit infantem? propone profundi temporis vastitatem, & universum complectere. deinde hoc, quod ætatem vocamus humanam, compara immenso. Videbis quàm exiguum sit quod optamus, quod extendimus.* Πᾶς γὰρ οὗτός γε ὁ ἐκ παιδὸς μέχρι πρεσβύτου χρόνος πρὸς πάντα ὀλίγος τις ἂν εἴη. Plato *de repub. l.* 10. Τότε πολὺ δήπουθεν ἢ μικρὸν, οὐδὲν διαφέρειν δοκεῖ πρὸς τὸν ἄπειρον ἀφορῶσιν αἰῶνα. καὶ γὰρ ὁ μακρότατος βίος ὀλίγος ἐστὶ καὶ στιγμαῖος πρὸς τὸν ἄπειρον αἰῶνα. Plut. *ad Apollon.*

Τοῦ τριγερηνίου | Allusit ad ætatem Nestoris, qui tria hominum secula degisse perhibetur: unde τριγέρων & τριγερήνιος dictus Athen. *dipnosoph. l.* 10. Πλεῖστον δ' ἔπιε τῶν μὲν ἡρώων Νέστωρ ὁ τριγέρων, & epigramma *antholog. l.* 3. *c.* 10.

——ἔθανεν χὼ τριγέρων Πύλιος.

§ 51. Ἐπὶ τὴν σύντομον ἀεὶ τρέχε | Vide *l.* 12. § 1. Jactare solebant Cynici συντομωτάτην πρὸς εὐδαιμονίαν ὁδὸν reperisse se. Vide Cratetis *epist.* 6. Sed & epigrammatarius apud Laërt. *l.* 6. Diogenem prædicat solum ostendisse mortalibus ζωῆς οἶμον ἐλαφρότατον. Quanquam, Galenus, *de errat. curand. c.*3. ῥᾳστην καὶ σύντομον ἐπ' ἀρετὴν ὁδὸν pro eo quod disciplinam Cynicam esse magistri hujus profitebantur; veriùs censuisse affirmat alios quosdam, qui σύντομον ἐπ' ἀλαζονείαν ὁδὸν esse dixerunt. Quod autem Marcus *viam compendiosissimam* semper insistere consulit, aliud consilium suggerere videtur Julianus *de cynism. orat.* 2. qui prædicantibus hoc idem Pseudocynicis quibusdam, τὴν σύντομον ὁδὸν καὶ σύντονον ἐπὶ τὴν ἀρετὴν sese insistere. (quod & Plutarchus de professione Cynica in *Amatorio*, σύντονον ὁμοῦ καὶ σύντομον εὑρηκέναι πορείαν ἐπ' ἀρετήν·) ὄφελον, inquit, καὶ ὑμεῖς τὴν μακρὰν ἐπορεύεσθε. ῥᾷον ἂν δι' ἐκείνης ἤλθετε. οὐκ ἴστε ὅτι μεγάλας ἔχουσι αἱ σύντομαι τὰς χαλεπότητας; ὥσπερ ἐν ταῖς λεωφόροις, ὁ μὲν τὴν σύντομον ἐλθεῖν δυνηθεὶς, ῥᾷον ἐκπεριέισι τὴν κύκλῳ· οὐκέτι μέντοι τὸ ἀνάπαλιν ὁ κύκλῳ πορευθεὶς, ἔλθοι ἂν πάντως, καὶ τὴν ἐπίτομον. Cæterùm ille eos alloquebatur, qui nihil præstabant minùs, quàm quod profitebantur, cùm à virtutis sede, semitisq; etiam ad eam ducentibus, quàm longissimè essent dissiti, viásq; eas sectarentur quæ à virtute ipsa insistentes abducerent. deinde aliter se habet istìc, quàm in itineribus corporeis, in quibus via compendiosissima est sæpenumerò prorsus interclusa; cùm istìc nulli sit nisi suo vitio suáq; pravitate stoliditatéq; obvallata. Quin & Julianus ipse ὁδὸν σύντομον eandem ibi agnoscit, quam & Marcus hîc, τὴν κατὰ φύσιν.

Σύντομος γὰρ ἡ κατὰ φύσιν | nimirum quia εὐθυπορεῖ, *l.* 5. § 3. *rectâ incedit.* Via autem recta, eadem & brevissima. Optimè Veemesius noster *de leg. mor. l.* 1. *exerc.* 1. *Lex divina, lex recta. Ps.* 19. *v.* 8. *in Mathematicis linea rectissima, linea brevissima. Via itaque ad beatitudinem brevissima est legis divinæ, quæ est rectissima, observatio.*

Κατὰ τὸ ὑγιέστατον | Ità *l.* 8. § 30. ὑγιεῖ λόγῳ χρῆσθαι. Vide & Platonem *ep.* 10. *ad l.* 3. § 5. adductum.

Πάσης οἰκονομίας | Vide *supr.* § 19. Εἰ μὴ δι' οἰκονομίαν τινα. & *l.* 11. § 18. πολλὰ κατ' οἰκονομίαν γίνεται. itaque Casaubono potiùs assentior, qui *dissimulationem*, quàm Xylandro, qui *rei familiaris curam*, reddidit.

Κομψείας | *Solicitudine*, Xyl. *ostentatione*, Cas. meliús. siquidem κομψεία illà, sive dictionis elegantiam, sive sermonis festivitatem designet, jactare se atque ostentare soliti sunt, qui auram captabant popularem. unde κομψεύειν & pro *ostentare se*, & pro *adulari* etiam usurpatur. Hesych. κομψεύεται, κολακεύει. possis & *versutiam* vertere. Siquidem, ut Erotian. in *lexic. Hippocr.* Οἱ Ἀττικοὶ τὴν πανουργίαν κομψείαν καλοῦσι, καὶ τὸ στρεβλὸν κομψόν. Vide *l.* 3. § 5.

Ad Librum V.

§ 1. Ρθρου | Idem tractat argumentum *l* 8. § 12.

Ὧν ἕνεκεν γέγονα | *l.* 2. § 1. γεγόναμεν πρὸς συνεργίαν.

Ἵνα κατακείμενος τοῖς στρώμασι | Plut. *de tranquill.* adversùs Democriti sententiam differens, quâ negotiis abstinere se monet eum, qui vult tranquillè degere. Πρῶτον μὲν inquit, ἡμῖν πολυτελῆ τὴν εὐθυμίαν καθίστησι, γινομένην ὤνιον ἀπραξίας· οἷον ἀῤῥώστῳ, παραινῶν ἑκάστῳ,

Μέν' ὦ ταλαίπωρ' ἀτρέμας σοῖς ἐν δεμνίοις, i. e.
Maneas, miser, quietus in stragulis tuis,

προσεῖτ.

περιστέλλων τὸ σαρκίδιον. Versiculus sumptus est ex Euripidis *Oreste*: quo & eodem fine usus est in *lib. de Sene polit.* & *adv. Colot. c.* 8.

Πρὸς τὸ ἥδεσθαι οὖν γέγονας; | Ità *l.* 8. § 19. Σὺ οὖν πρὸς τί; τὸ ἥδεσθαι; ἴδε, εἰ ἀνέχεται ἡ ἔννοια. Cicer. Offic. *l.* 1. § 103. *Neque enim ità generati à natura sumus, ut ad ludum jocúmque facti esse videamur; sed ad severitatem potiùs, & ad quædam studia graviora atque majora.* Aristot. *Ethic. l.* 10. *c.* 6. ἄτοπον γε τὸ τέλος εἶναι παιδιάν· καὶ πραγματεύεσθαι τοῦ παίζειν χάριν· σπουδάζειν δὲ καὶ πονεῖν παιδιᾶς χάριν, ἠλίθιον φαίνεται καὶ λίαν παιδικόν· παίζειν δ' ὅπως σπουδάζῃ, κατ' Ἀνάχαρσιν, ὀρθῶς ἔχειν δοκεῖ. ἀναπαύσει γὰρ ἔοικεν ἡ παιδιά· ἀδυνατοῦντες δὲ συνεχῶς πονεῖν, ἀναπαύσεως δέονται· οὐ δὴ τέλος ἡ ἀνάπαυσις· γίνεται γὰρ ἕνεκα τῆς ἐνεργείας. Et mox: Βελτίω τε λέγομεν τὰ σπουδαῖα τῶν γελοίων, καὶ μετὰ παιδιᾶς, καὶ τοῦ βελτίονος ἀεὶ καὶ μορίου καὶ ἀνθρώπου σπουδαιοτέραν τὴν ἐνέργειαν.

Οὐ βλέπεις τὰ φυτάρια | Gemina his, *l.* 8. § 19. & *infr.* § 6.

Τοὺς μύρμηκας | Ad *formicas* ablegat pigrum inertémque hominem & Solomon Rex *Proverb. c.* 6. *v.* 6, 7. & Flaccus, *Sat.* 1.

Parvula (nam exemplo est) magni formica laboris,
Ore trahit quodcunque potest, atque addit acervo,
Quem struit haud ignara ac non incauta futuri.

Maro item *Æneid. l.* 4. de eisdem;

It nigrum campis agmen, prædámque per herbas
Convectant calle angusto; pars grandia trudunt
Obnixè frumenta humeris; pars agmina cogunt,
Castigántque moras: opere omnis semita fervet.

Aristot. *hist. animal. l.* 9. *c.* 38. Τῶν δ' ἐντόμων ζώων ἐργατικώτατα, τὸ τῶν μυρμήκων γένος, καὶ τὸ τῶν μελιττῶν· ἡ μὲν οὖν τῶν μυρμήκων ἐργασία πᾶσίν ἐστιν ἐπιπολῆς ἰδεῖν. καὶ ἀεὶ μίαν ἀτραπὸν πάντες βαδίζουσι, καὶ τὴν ἀπόθεσιν τῆς τροφῆς καὶ ταμιείαν. [ποιοῦνται.] ἐργάζονται γὰρ καὶ ταῖς νυξὶ ταῖς πανσελήνοις. Naso *Metamorph. l.* 7. *v.* 658.

——parcum genus est patiénsque laborum,
Quæsitíque tenax, & quòd quæsita reservet.

Vide Simocat. *epist.* 61.

Τὰς ἀράχνας | Et de ista Agur ὁ σοφὸς, in *Solom. Proverb. c.* 30. *v.* 27. *Aranea manibus prehendit.* id est, *pedibus,* inquit Junius, *qui utrinque ità constituti sunt, ut patula hominum manus, ad tractanda fila, & escam retibus suis deprehendendam.* Plin. *hist. nat. l.* 11. *c.* 14. *Araneorum natura digna vel præcipuâ admiratione. genus eruditâ operatione conspicuum. orditur telas. tantíque operis materiæ uterus ipsius sufficit. tam moderato ungue, tam tereti filo, & tam æquali deducit stamina, ipso se pondere usus.* Vide quæ sequuntur. Aristot. *hist. Animal. l.* 9. *c.* 39. Ὑφαίνει μὲν (τὸ τῶν ἀραχνίων γένος) πρῶτον μὲν διατεῖναι πρὸς τὰ πέρατα πανταχόθεν· εἶτα στημονίζεται ἀπὸ τοῦ μέσου· λαμβάνει δὲ τὸ μέσον ἱκανῶς· ἐπὶ δὲ τούτοις ὥσπερ κρόκας ἐμβάλλει· εἶτα συνυφαίνει, &c.

Τὰς μελίσσας | Plin. *hist. lib.* 11. *c.* 5. *Apibus principatus, & præcipua admiratio. mella contrahunt: favos confingunt, & ceras: ad usus vitæ laborem tolerant, opera conficiunt, rempublicam habent, consilia privatim, ac duces gregatim: & quod maximè mirum sit, mores habent: nihil novere nisi commune.* Ἔστι δὲ περὶ τὴν ἐργασίαν αὐτῶν καὶ τὸν βίον πολλὴ ποικιλία. Aristot. *hist. animal. l.* 9. *c.* 40. Quem igitur vide sis ibi. Sed & Maronem *Georg. l.* 4. canentem, *quâ illæ ——arte recentes*

Excudunt ceras, & mella tenacia fingunt.

qui & *Æn. l.* 1. de Tyriis colonis urbem sibi condentibus.

Qualis apes æstate novâ per florea rura
Exercet sub sole labor, cùm gentis adultos
Educunt fœtus, aut cùm liquentia mella
Stipant, & dulci distendunt nectare cellas;
Aut onera excipiunt venientûm; aut agmine facto,
Ignavum fucos pecus à præsepibus arcent:
Fervet opus; redoléntque thymo fragrantia mella.

Τὸν καθ' αὑτὰς συγκοσμούσας κόσμον | κόσμος hìc Marco *constitutio.* prout Hesych. κόσμος, κατάστασις sive *politia,* quomodo apud Thucydidem Scholiastes κόσμον exponit πολιτείαν. Alio sensu Aristoteles, citante Galeno *de usu part. l.* 1. dixit, ἅπαντα τὰ ζῷα κεκοσμῆσθαι τὸν ἐνδεχόμενον κόσμον. Verùm Marcus κόσμου vocabulum videtur eo libentiùs usurpâsse, quasi non homo tantùm μικρός τις κόσμος existat, sed & animalcula illa μικρὸν κόσμον τινὰ, aut mundi saltem icunculam quandam, non politiam duntaxat, apud se habeant, quam & illa pro suo ingenio modulóq; excolant. ut τὸν καθ' αὑτὰς κόσμον συγκοσμεῖν, sit accingere se ad *mundi* partem eam, quæ ipsis assignatur, quasi mundandam, id est, excolendam, quicquid in ipsis est, & ab ipsis exigitur, ad eum exornandum ac perficiendum, quasi mutuâ quadam conspiratione præstare contendentes. ità *l.* 7. § 48. Τὸ παμμιγὲς, καὶ τὸ ἐξ ἐναντίων συγκοσμούμενον. potest & reddi, *ordinem suum,* sive qui est illis attributus, cunctis operis excolentes. nam & in ea significatione ὁ κόσμος usurpatur. Sed prius illud arridet magis. quia relationem respectúmque, quem ad universi naturam res quæq; habent, Marcus passim inculcat. istò Xyl. inclinat. illò Cas. sic *infr.* § 5. τῷ ὑπ' αὐτῆς διοικουμένῳ κατάλληλον, κόσμῳ scil.

Τὰ ἀνθρωπικὰ ποιεῖν | alioqui nec homo quidem, hominis saltem nomine dignus, futurus. Marcus *infr. l.* 10. § 8. Εἶναι τὴν μὲν συκῆν, τὰ συκῆς ποιοῦσαν· τὸν δὲ κύνα, τὰ κυνός· τὴν δὲ μέλισσαν, τὰ μελίσσης· τὸν δὲ ἄνθρωπον, τὰ ἀνθρώπου. Vide & *l.* 6. § 33.. Aristot. *Ethic. lib.* 10. *cap.* 6. Ἑκάστῳ δὲ ἡ κατὰ τὴν οἰκείαν ἕξιν αἱρετωτάτη ἐνέργεια.

Ἀλλὰ δεῖ καὶ ἀναπαύεσθαι | Πάντα γὰρ τὰ ἀνθρώπεια ἀδύνατεῖ συνεχῶς ἐνεργεῖν. Aristot. *ethic. lib.* 10. *cap.* 4. & *ibid. c.* 6. Ἀδυνατοῦντες ἐν συνεχῶς πονεῖν, ἀναπαύσεως δέονται. Et *politic. l.* 8. *c.* 3. Ὁ γὰρ πονῶν δεῖται ἀναπαύσεως· διὰ τοῦτο δεῖ εἰσάγεσθαι καιροφυλακτοῦντας τὴν χρῆσιν, ὡς προσάγοντας φαρμακείας χάριν. Hinc festivum illud Democriti, à Stobæo relatum, *tom.* 2. *tit.* 16. Βίος ἀνεόρταστος, μακρὴ ὁδὸς ἀπανδόκευτος. *Vita sine feriis, via longa absque diversoriis.* Senec. *epist.* 3. *Inter se ista miscenda sunt; & quiescenti agendum; & agenti quiescendum est. Cum rerum natura delibera. illa dicet tibi, se & diem fecisse & noctem.* Vide *ad l.* 4. § 26.

Ἔδωκε καὶ τούτου μέτρα ἡ φύσις | Rectè Hieron. *Potes hoc facere: sed non est hoc opus tuum.* Cicer. *Offic. l.* 1. § 103. *Ludo autem & joco, uti illis quidem licet: sed sicut somno, & quietibus cæteris, tum cum gravibus seriisque rebus satisfecerimus.* Dio in *chriis*, apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 34. Τῷ γελοίῳ, καθάπερ ἁλὶ, πεφεισμένως δεῖ χρῆσθαι. Aristot. *ethic. l.* 9. *c.* 10. Οἱ πρὸς ἡδονὴν ἀρκοῦσιν ὀλίγοι, ὥσπερ ἐν τῇ τροφῇ τὸ ἥδυσμα. Vide *ad l.* 4. § 21. E nostris Gabri. Barelet. in *quadrages. hebd.* 4. *serm.* 2. *Delectatio ad vitam, ut sal ad cibum. peccant mulieres, cùm juscula nimis condiunt sale.* Et Thom. Aquin. *Sum. part.* 2a. 2æ. *q.* 168. *a.* 4. *Parum de delectatione sufficit ad vitam pro condimento; sicut parum de sale sufficit in cibo.* Huc Dionysii Sophistæ illud: χρὴ τοῦ μέλιτος ἀκρῷ δακτύλῳ, ἀλλὰ μὴ κοίλῃ χειρὶ γεύεσθαι. Philostr. *vit. Sophist. l.* 1. Flacc. *Sat.* 1.

Est modus in rebus; sunt certi denique fines,
Quos ultra citràque nequit consistere rectum.
Nec lusisse pudet; sed non incidere lusum.

Idem *epist.* 14. Ἡ φύσις ὥσπερ ὅρους ἑαυτῇ καὶ τοῖς πράγμασι τέθεικε· καὶ δεῖ τὸν ἄριστα ζῆν ἐθέλοντα τὴν τῶν δὲ γνῶσιν θηρᾶν τε καὶ φιλεῖν, καὶ ζῆν ἐθέλειν ἐντὸς τῶν ὅρων. Man. Palæolog. *ad fil. præcept.* § 40. Et Porphyr. *de abstinent. l.* 1. Ἀσκεῖν γὰρ οὐδαμοῦ δεῖ, ἀλλ' ἔχεσθαι ὅρου καὶ μέτρου ἐν τοῖς τοιούτοις. Optimè Senec. *epist.* 114. *Alter se plus justo colit, alter se plus justo negligit. tam hunc dicam peccare, quàm illum.*

Ὑπὲρ τὰ μέτρα | Casaub. *ad Athen. l.* 3. *c.* 29. *Vetus dictum est, non oportere* ἡδύσμασι *uti, ceu* ἐδέσμασι. *hoc est, scitamentis tanquam eduliis uti.* Nec illud minùs vulgatum, *Non esse medicamenta alimentorum instar adhibenda.* Siquidem τὰ φάρμακα, τὰ κουφίζοντα τοὺς νοσοῦντας, ἐπιτρίβει καὶ λυμαίνεται τοὺς ὑγιαίνοντας. Plut. *adv. Epicur.* Itaque Alcidamantem notat Aristoteles *rhetor. l.* 3. *c.* 3. οὐχ ὡς ἡδύσματι χρώμενον, ἀλλ' ὡς ἐδέσματι, τοῖς ἐπιθέτοις. Damnátque Clemens *Strom. l.* 1. τὴν σκευασίαν τροφῆς, ὡς μὴ καλὴν, τὴν πλείω τῶν τρεφόντων ἔχουσαν τὰ ἡδύσματα. hoc est, in qua πλέον ἡδύσματος ἢ ἐδέσματος existit. de lusu ac quiete, quæ sunt vitæ operisq; condimenta, & lassitudinis indè contractæ aut oborientis saltem medicamenta quædam, idem dictum fuerit.

Οὐ γὰρ φιλεῖς σεαυτόν. | Reverà improbus nemo se verè amat. Ità (τὸ δὴ λεγόμενον, παράδοξον μὲν, οὐ παράλογον δέ. uti Cleanthes apud Arrian. *dissert. l.* 4. *c.* 1.) malus quivis cum primis φίλαυτος est, quod Plato docet *de leg. l.* 5. nec est verè φίλαυτος tamen. Siquidem, quod Græci interpretes habent, *Psal.* 11. *v.* 5. Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἀδικίαν, μισεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν. Et quod Rex sapientissimus *Parœm. c.* 8. *v.* 36. οἱ μισοῦντες τὴν σοφίαν, ἀγαπῶσι θάνατον. *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam; quique odit sapientiam, diligit mortem.* Atqui, ut Clemens *pædag. l.* 3. *c.* 11. Πῶς σεαυτὸν ἀγαπᾷς, εἰ μὴ φιλοζωεῖς; *quomodo se amat, qui vitam non diligit?* Optimè Augustin. *in Joan. tract.* 78. *Impius & diligere se dicitur, quoniam iniquitatem, quâ iniquus est, diligit. & idem rursus odisse se dicitur, quoniam quod ei nocet, hoc diligit. odit ergò in se naturam, diligit vitium.* Ità, quod *affectu* (sed pravo) *amor est, effectu* (& hoc verò) *odium est.* Bernard. *de convers. c.* 4. Denique, quòd Marcus istic, Non se amat, qui non amat bonum suum. bonum autem hominis est in bonis actibus versari. *lib.* 5. extremo.

Τὰς τέχνας ἑαυτῶν φιλοῦντες | Epictet. *l.* 2. *c.* 22. Περὶ ἅπτς ἐσπούδακε, φιλεῖ ταῦτα. Et Theodoret. *therap. lib.* 6. Ὁ χειροτέχνης ἀγαπᾷ τὴν τέχνην, καὶ τοὺς πόνους οἷς συγκεκλήρωται. Canus tibicen (referente Plut. *lib. de sene polit.*) dicere solebat, ἀγνοεῖν ἀνθρώπους, ὅσῳ μᾶλλον αὐτὸν αὐλῶν, ἢ ἑτέρους εὐφραίνει. λαμβάνειν γὰρ ἂν μισθὸν, οὐ διδόναι, τοὺς ἀκούειν ἐθέλοντας. Quin & Eudoxus Mathematicus, eodem autore in *Comment. adv. vitam Epicur.* Εὔχετο, παραςὰς τῷ ἡλίῳ, καὶ καταμαθὼν τὸ σχῆμα τοῦ ἄστρου, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ τὸ εἶδος, ὡς ὁ Φαέθων, καταφλεγῆναι.

Συγκατατήκονται τοῖς κατ' αὐτὰς ἔργοις | Hoc est quod Euripides, in periocha illa toties laudata, toties decantata, apud Plat. in *Gorg.* & in *Alcib.* 2. Arist. *rhet. l.* 1. *c.* 11. & *problem. l.* 18. *q.* 6. Plut. *de garrul.* & *Sympos. l.* 1. *c.* 4. & *l.* 2. *c.* 1. Gellius *noct. Attic. l.* 10. *c.* 22. ——λαμπρός ἐν

Τούτῳ 'θ' ἕκαστος, κἀπὶ τοῦτ' ἐπείγεται,
Νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέρας τούτῳ μέρος,
Ἵν' αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνει * βέλτιστος ὤν. * *al.* κρείσσων.

Hac re triumphat quisque, in hanc innititur, (πτσις.
In hac diei maximam partem terit,
In qua ipse sentit maximè se excellere.

ità malim quàm cum Grotio in *excerptis*, qui τυγχάνῃ, *legit.*

Ut ipse sese evadat excellentior. Siquidem eam mentem autoris fuisse, ex antiquis illis, qui laudarunt, scriptoribus, penitiùs intuenti liquebit.

quan-

quanquam nec inficior παρῳδεῖν licere, eo etiam leviter immutando, quod & quidam ex eis quos citavimus fecerunt, non inconcinnè detorquere. Quod autem συγκαταπήκεσθαι Marcus hìc dixit, idem προσετηκέναι frequentiùs dici solet, pro studio alicui ità esse addictum, non tantùm ut ab eo avelli quis nequeat, sed ut in eo etiam enixiùs & obstinatiùs *persequendo*, consumat & quasi *tabefaciat* sese. Synes. *de Calvit.* Δακτύλοι δὲ ἔποι σκαφίσι καὶ προσβολίοις ἀντὶ καλάμων τετρίφαται· εἰ μὴ κάλαμον λέγοις ἀντὶ τῆς γραφέως τὸ ἐν βέλει· τούτῳ μὲν γὰρ οὐδὲν θαυμαστὸν, εἰ καὶ προσετήκασιν. Vide *l.* 10. § 23. μήτι προσετηκὼς. sed & συντετηκέναι eodem sensu dictum Euripidi ab Aristotele laudato *ethic. eudem. l.* 7. *c.* 2. & 5. & *magn. l.* 2. *c.* 11.

Κακὸς κακῷ δὲ συντέτηκεν ἡδονῇ.

Malus malo lubentia colliquitur.

hoc est, quod Lycorin suam affatus Gallus apud Maronem *eclog. ult.*

——— *hic ipso tecum consumerer ævo.*

Aliud est quod Clemens *Strom. l.* 4. de muliere conjugata, Πᾶσα γὰρ ἀγαθὴ γυνὴ, ἥτις ἀνδρὶ συντέτηκε, σωφρονεῖν ἐπίσταται. Expressit eleganter, quod Moses *lib.* 1. *cap.* 2. *v.* 24. דבק Matth. *cap.* 19. *v.* 5. & Paulus *ad Ephes. cap.* 5. *v.* 31. προσκολλᾶσθαι dixit.

Ἄλυτοι καὶ ἄσιτοι | De Nicià Pictore Plut. in *Comment. adv. vitam Epicur.* Οἱ φιλογραφοῦντες οὕτως ἄγονται τῇ πιθανότητι τῶν ἔργων, ὥστε Νικίαν γράφοντα τὴν Νέκυιαν, ἐρωτᾶν πολλάκις τοὺς οἰκέτας, εἰ ἠρίστηκεν. Idémque *lib. de sene polit.* Νικίας ὁ ζωγράφος οὕτως ἔχαιρε τοῖς τῆς τέχνης ἔργοις, ὥστε τοὺς οἰκέτας ἐρωτᾶν πολλάκις, εἰ λέλουται καὶ ἠρίστηκεν. Meminit & Stob. *tom.* 2. *tit.* 29. De Archimede Plut. idem in *eod. contr. Epicur. Comment.* Ἀρχιμήδην δὲ βίᾳ τῶν διαγραμμάτων ἀποσπῶντες συνήλειφον οἱ θεράποντες· Ὁ δὲ ἐπὶ τῆς κοιλίας ἔγραφε τὰ σχήματα στλεγγίδι. Idémq; *de sen. polit.* Ἀρχιμήδην δὲ τῷ πινακίδι προσκείμενον ἀποσπῶντες βίᾳ, καὶ ἀποδύοντες, ἤλειφον οἱ θεράποντες. ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ σώματος ἀληλιμμένου διέγραφε τὰ σχήματα. Et in *vit. Marcel.* Οὔκουν οὐδ' ἀπιστῆσαι τοῖς περὶ αὐτοῦ λεγομένοις ἐστὶν, ὡς ὑπ' οἰκείας δή τινος καὶ συνοίκου θελγόμενος ἀεὶ σειρῆνος, ἐλέληστο καὶ σίτου καὶ θεραπείας σώματος. βίᾳ δὲ πολλάκις ἑλκόμενος ἐπ' ἄλειμμα καὶ λουτρὸν, ἐν ταῖς ἐσχάραις ἔγραφεν σχήματα τῶν γεωμετρικῶν, καὶ τοῦ σώματος ἀληλιμμένου διῆγε τῷ δακτύλῳ γραμμὰς, ὑπὸ ἡδονῆς μεγάλης κάτοχος ὢν καὶ μουσόληπτος ἀληθῶς. De Carneade Philosopho gemina refert Val. Max. *l.* 8. *c.* 7. *Carneades laboriosus & diuturnus sapientiæ miles; siquidem nonaginta expletis annis, idem illi vivendi & philosophandi finis fuit; ità se mirificum doctrinæ operibus addixerat, ut cùm cibi capiendi caussâ recubuisset, cogitationibus inhærens, manum ad mensam porrigere oblivisceretur: sed eum Melissa, quam uxoris loco habebat, temperato inter studia non interpellandi, sed inediæ succurrendi officio, dexteram suam necessariis usibus aptabat.* Nec tacendum, quia istuc quàm maximè facit, artis operi immortui Archimedis illius fatum, de quo Marcellus in obsidione Syracusana, ejus operâ machinisq; ad miraculum stupendis impeditus diu frustratúsq; exclamavit; Οὐ παυσόμεθα πρὸς τὸν Γεωμετρικὸν τοῦτον Βριάρεω πολεμοῦντες; ὃς τὰς μὲν ναῦς ἡμῶν κυαθίζων πρὸς τὴν θάλασσαν, παίζων μετ' αἰσχύνης ἐκβέβληκεν· τοὺς δὲ μυθικοὺς ἑκατόγχειρας ὑπεραίρει, τοσαῦτα βάλλων ἅμα βέλη καθ' ἡμῶν. Sed & Plut. in *Marcell.* Τῷ γὰρ ὄντι πάντες οἱ λοιποὶ Συρακούσιοι σῶμα τῆς Ἀρχιμήδους παρασκευῆς ἦσαν. ἡ δὲ κινοῦσα πάντα καὶ στρέφουσα, ψυχὴ μία, &c. Perruptis siquidem tandem per vim Syracusis, dum artis studiis suæ nimiopere intentus persistit, nec hostem urbis compotem factum advertit, & à milite gregario occisus perhibetur. Plut. *Marcel.* Ἔτυχε μὲν γὰρ αὐτός τι καθ' ἑαυτὸν ἀνασκοπῶν ἐπὶ διαγράμματος· καὶ τῇ θεωρίᾳ δεδωκὼς ἅμα τήν τε διάνοιαν καὶ τὴν πρόσοψιν, οὐ προῄσθετο τὴν καταδρομὴν τῶν Ῥωμαίων, οὐδὲ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως· ἄφνω δὲ ἐπιστάντος αὐτῷ στρατιώτου καὶ κελεύοντος ἀκολουθεῖν πρὸς Μάρκελλον, οὐκ ἐβούλετο πρὶν ἢ τελέσαι τὸ πρόβλημα καὶ καταστῆσαι πρὸς τὴν ἀπόδειξιν· ὁ δὲ ὀργισθεὶς καὶ σπασάμενος τὸ ξίφος, ἀνεῖλεν αὐτόν. ἕτεροι μὲν οὖν λέγουσιν ἐπιστῆναι μὲν εὐθὺς, ὡς ἀποκτενοῦντα, ξιφήρη τὸν Ῥωμαῖον· ἐκεῖνον δὲ ἰδόντα δεῖσθαι καὶ ἀντιβολεῖν ἀναμεῖναι βραχὺν χρόνον, ὡς μὴ καταλείπῃ τὸ ζητούμενον ἀτελὲς καὶ ἀθεώρητον· τὸν δὲ οὐ φροντίσαντα διαχρήσασθαι. Livius *hist. l.* 25. *Archimedem memoriæ proditum est, in tanto tumultu, quantum capta urbs in discursu diripientium militum ciere poterat, intentum formis, quas in pulvere descripserat, ab ignaro milite quis esset interfectum.* Val. Max. *l.* 8. *c.* 7. *Dum animo & oculis in terram defixis formas describit, militi, qui prædandi gratiâ domum irruperat, strictóq; super caput gladio, quisnam esset interrogabat, nomen suum indicare non potuit. sed protracto manibus pulvere, Noli, inquit, obsecro istum disturbare: ac proinde quasi negligens imperii Victoris, obtruncatus, sanguine suo artis suæ lineamenta confudit.* Cicer. *de finib. lib.* 5. § 50. *Quem ardorem studii censetis fuisse in Archimede, qui dum in pulvere quædam describit, ne patriam quidem captam esse senserit.* De manuariis artificibus Liban. *orat.* 31. Αἱ μὲν δὴ χειρουργοὶ τέχναι, αἵ τε ἄλλαι, καὶ οἱ τὸν χαλκὸν ἐλαύνοντες, ἄγρυπνοί τε αὐτοὶ, καὶ ἀγρυπνίας, οἷς προσήκουσιν αἴτιοι· διψῶντες μὲν ὕπνου, φεύγοντες δὲ οὐ λίαν ἐπιθυμοῦσι. De viro itidem contemplationibus divinis dedito Basil. Cæs. *epist.* 5. Ἐκεῖνος τῷ κάλλει περιλαμπόμενος, καὶ ἐλλαμπόμενος, καὶ αὐτῆς φύσεως λήθην λαμβάνει, μήτε πρὸς τροφῆς φροντίδα, μήτε πρὸς περιβολαίων μέριμναν τὴν ψυχὴν καθελκόμενος.

Ὁ φιλάργυρος τὸ ἀργύριον | Οἱ κερδαίνοντες οὐ κοπιῶ-

κοπιῶσιν, ut Plut. *de sen. polit. qui pecuniis numerandis lucrandisque nunquam defatigatos se sentiunt.*

Ὁ κενόδοξος τὸ δοξάριον | Themistocles post Miltiadis pugnam, victoriámque Marathoniam, οὐκ ἐᾷ με καθεύδειν, οὐδὲ ῥαθυμεῖν, τὸ Μιλτιάδου τρόπαιον. Plut. in *apophth.* & in *Themist.*

Ὅταν σφοδρα πάθωσι | *cùm vehementiùs istis addicti fuerint.* Vide *ad l.* 12. § 3.

Οὔτε φαγεῖν, οὔτε κοιμηθῆναι | Ità Diotima Socrati in *Platonis Sympos.* Τοὺς καλοὺς ὁρῶν ἐκπέπληξαι, καὶ ἕτοιμος εἶ σὺ καὶ ἄλλοι πολλοί, ὁρῶντες τὰ παιδικὰ καὶ ξυνόντες ἀεὶ αὐτοῖς, εἴ πως οἷόν τ' ἦν, μήτ' ἐσθίειν, μήτε πίνειν, ἀλλὰ θεᾶσθαι μόνον καὶ ξυνεῖναι. De aleatoribus gemina Liban. *orat.* 31. Τίς πώποτε οἰκέτην οὕτως ἠνάγκασεν ἀγρυπνεῖν, ὡς ἐκεῖνο τὸ ἀῤῥώστημα τοὺς κεκυφότας τε καὶ μακροὺς ἀπεστέρησεν ὕπνου, πεῖθον μὲν ἀγορᾶς ἀμελεῖν, πεῖθον δὲ λουτρῶν ὑπερορᾶν ἤδη δέ που καὶ τροφῆς αὐτῆς· συνείρουσι γὰρ οἱ φιλόκυβοι νύκτας ἡμέραις ἄσιτοι καὶ ἄποτοι· καὶ ἡδονῆς ἡδονὴ περίεστι.

§ 2. Ὡς εὔκολον ἀπώσασθαι καὶ ἀπαλεῖψαι πᾶσαν φαντασίαν | Vide *l.* 7. § 29. & *l.* 8. § 29, 47. & *l.* 11. § 16, 19. & *l.* 12. § 25.

Ἐν πάσῃ γαλήνῃ εἶναι | Ὥσπερ κάμψαντι τὴν ἄκραν, ut est, *l.* 12. § 22.

§ 3. Μή σε παρειπάτω | *Neque te avertat.* Xyl. vel *seducat.* ut sit idem τὸ παρειπεῖν, quod τὸ παραπείθειν, καὶ ἠπεροπεύειν. atque ità Homerus usurpavit *Il.* α. *v.* 555. ubi Jovi Juno,

Νῦν δ' αἰνῶς δείδοικα κατὰ φρένα, μή σε παρείπῃ
Ἀργυρόπεζα Θέτις.

hoc est, *ne te seduxerit, pellexerit.*

Ἐπακολουθοῦσι | *Consequentes* Xyl. & Cas. at D. Jun. ἐπικωλύουσι legi mavult. *prohibentes.* utrumvis constare potest.

Μέμψις | Senec. *epist.* 81. *Si gratum esse non licebit, nisi ut videar ingratus, si reddere beneficium non aliter quàm per speciem injuriæ, potero; æquissimo animo ad honestum consilium, per mediam infamiam tendam. Nemo mihi videtur pluris æstimare virtutem, nemo illi esse magìs devotus, quàm qui boni viri famam perdidit, nè conscientiam perderet.* & *ep.* 113. *Non vis esse justus sine gloria? at mehercule sæpe justus esse debebis cum infamia. & tunc, si sapis, mala opinio bene parta delectat.* Vide *l.* 6. § 2.

Μέμψις ἢ λόγος | D. Jun. ἢ ψόγος. quod valdè placet.

Ἃ σοὶ μὴ προσβλέπει | Vide *ad l.* 2. § 8.

Εὐθεῖαν πέραινε | *Rectâ progrediaris, viâ rectâ insistas.* ità *l.* 7. § 55. εὐθεῖα περαινέτω. & *l.* 10. § 11. εὐθεῖαν περαίνειν διὰ τοῦ νόμου, καὶ εὐθεῖαν περαίνοντι ἕπεσθαι τῷ θεῷ.

Ἀκολουθῶν τῇ φύσει τῇ ἰδίᾳ καὶ τῇ κοινῇ | Vide ad *l.* 1. § 9. Stoicis τὸ τέλος, i. e. *propositum,* sive *summum bonum* est, τὸ τῇ φύσει ἀκολουθεῖν, sive τὸ κατὰ φύσιν ζῆν. *naturæ ductum sequi & secundùm naturam vivere.* Verùm quæ ea natura esset, cujus ductum sequerentur, in hoc haud satis ipsis inter se conveniebat. Siquidem ut Laert. *l.* 7. in *Zenon.* Φύσιν Χρύσιππος μὲν ἐξακούει, ᾗ ἀκολούθως δεῖ ζῆν, τήν τε κοινὴν, καὶ ἰδίως τὴν ἀνθρωπίνην· ὁ δὲ Κλεάνθης τὴν κοινὴν μόνην ἐκδέχεται φύσιν, ᾗ ἀκολουθεῖν δεῖ, οὐκέτι δὲ τὴν ἐπὶ μέρους. Marcus Chrysippum sequitur, eodémque utramque *naturam,* & *universalem* & *humanam,* collimare & quasi collineare, contendit. Vide *l.* 6. § 13.

§ 4. Ἀναπαύσομαι | Ità 6. § 28. θάνατος ἀνάπαυλα. Charon apud Aristoph. in *Ran.*

Τίς εἰς ἀναπαύλας ἐκ κακῶν καὶ πραγμάτων;
Quis ad requiem ex malis vult & molestiis?

Joan. *Apocal. c.* 14. *v.* 13. ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων. Herodian. *l.* 1. de Marco nostro; νυκτός τε καὶ ἡμέρας ἐπιβιώσας μιᾶς ἀνεπαύσατο. Tractum ab eo, quod *mortem somno* similem perhibeamus. Naso, *amor. l.* 2. *el.* 9.

Stulte, quid est somnus gelidæ nisi mortis imago?
Longa quiescendi tempora fata dabunt.

Ἐναποπνεύσας | Vide *ad lib.* 2. § 2. & *lib.* 4. § 21. & *l.* 6. § 15. & *l.* 7. § 50. & *l.* 9. § 2. Ità Homer. θυμὸν ἀποπνείοντα dixit, Il. δ. *v.* 524. & ν'. *v.* 654. Eodémque sensu in sacra pagina ἐκπνεῦσαι, Marc. *c.* 15. *v.* 35, 39. & Luc. *c.* 23. *v.* 36. quod Matth. *c.* 26. *v.* 50. ἀφιέναι τὸ πνεῦμα. Joan. *c.* 19. *v.* 30. παραδιδόναι τὸ πνεῦμα. Latini pariter, *efflare animam,* dicunt. & apud Cicer. *Tuscul. l.* 2. Attius in *Trachin.*

Frendens efflavit graviter extremum halitum.

Πεσὼν δὲ ἐπὶ ταύτῃ | *In Senariis gnomicis:*

Γῆ πάντα τίκτει, καὶ πάλιν κομίζεται.
Tellus ut edit, ità resumit omnia.

Plin. *hist. Natur. l.* 2. *c.* 63. *Terræ uni rerum naturæ partium, eximia propter merita cognomen indidimus maternæ venerationis. illa nos nascentes excipit, natos alit, semélque editos sustinet semper; novissimè complexa gremio jam à reliqua natura abdicatos, tum maximè, ut mater, operiens.* Ennius item in *Epicharmo,* à Varrone relatus *de ling. Lat. l.* 4. & *l.* 8.

Quæ dedit, illa capit, neque dispendi facit hilum.

de quo versu videatur Jos. Scaliger *ad Varron.* sed & *infr. ad. l.* 8. § 18.

Πατοῦντα | indè *terram,* olim *terram,* volunt dici, *quod incedentium pedibus teratur.* Ælius, Varro *de ling. Lat. l.* 1. Isidor. *orig. l.* 4. *c.* 1. Junil. *in Genes.* Honor. *in imag. mund. c.* 3. Hinc Ambros. *Epitaph. Theodos. Adhuc in terris es, quas teris. & in cœlo possides.* Et Etymolog. Βάτην, τὴν γῆν, Μεσσήνιοι. ità *Adarcatis* Ops à calcando, quod Hebræis דרך dicitur. Fr. Jun. *in Tertull.* & ארץ terra eisdem à רעץ Paræus *in Genes.* Verùm alii aliunde. Jos. Scal. à Græco ἔραζε, *tera, terra,* ut δᾷς, δαδὸς, *tæda,* δάσκια, *tesqua.* H.Stephan. ab ἔρα,

ἔρα, *t* præfixâ. Avenar. *Lexic.* & Guichard. *Harmon. ling.* ab Hebraico ארץ *erets.* Schindler. *pentaglot.* ab Arabico תרא *terra, lutum.* Canin. *Hellenism.* à Punico *ert, tera,* ut ἔρση *ros,* factâ metathesi.

§ 5. Δειμύτητά σου | *Austeritatem tuam.* Xyl. *acumen* potiùs *ingenii,* & *sagacitatem,* M. Cas. Mercurium describens Galenus in *hortator. c.* 2. φαιδρὸς τὰς ὄψεις· δέδορκε δὲ δειμύ· ubi aliud est δειμὺ δεδορκέναι, quàm δειμὺ βλέπειν Aristophani. Siquidem τὸ δειμὺ βλέπειν, Comico idem est, quod τὸ ὑπόδρα ἰδεῖν passim Homero: id est, *torvum tueri*: unde & δειμὺ βλέμμα Herodiano, *vultus torvus ac truculentus.* at δειμὺ δεδορκέναι Galeno, *acre* sive *acriter,* verùm μετὰ φαιδρότητος, *cum hilaritate* sive *festivitate* quadam, *intueri.* ut τὸ δειμὺ, tum τὸ συνετὸν illud designet, quod vocabulo isto Euripidem significâsse ex Aristophane Grammatico observat Eustath. *ad Odyss.* γ΄. quo sensu & Herodianus dixit, δειμυτέρους ὡς πρὸς τὰς ἐννοίας εἶναι τοὺς ὑπὸ τὴν ἀνατολὴν ἀνθρώπους. tum etiam simul comprehendat τὸ ἡδὺ illud, quod Homeri seculum secutos Rhetores eo nomine nuncupâsse docet idem Eustath. *ad Iliad.* λ΄. quum τὰς ἐννοίας καὶ λέξεις illas δειμείας dicerent, αἷς γλυκύτης ἐπιλείπεται. Atque ità Marcum hìc cepisse nullus ambigo. quod uno vocabulo expressisse haud facul fuerit. Julian. *orat.* 5. Christianos perstringens, ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ταῖς πόλεσι πιστεύειν μᾶλλον τὰ τοιαῦτα, ἢ τούτοισι τοῖς κομψοῖς, ὧν τὸ ψυχάριον δειμὺ μὲν, ὑγιὲς δὲ οὐδὲν ἔχει. Geminum autem huic argumentum habes, *infr. l.* 7. § 52. & *l.* 8. § 8.

Οὐκ αἰσθάνῃ πόσα ἤδη παρέχεσθαι δυνάμενος | Hoc est quod Joannes ille ὁ χρυσορρήμων passim inculcat, non tam ἀδυναμίαν καὶ ἀσθένειαν, quàm ῥαθυμίαν καὶ ὀλιγωρίαν obstare, quo minùs vitam rectè piéque instituant plerique. *de Compunct. ad Demetr.* Apostolorum exempla ad imitationem proposita hoc prætextu repellentibus, quòd paria illis neutiquam possint, Εἰ μὲν, inquit, νεκροὺς ἀναστῆσαι ἐκελευόμεθα, ἢ ὀφθαλμοὺς ἀνοῖξαι τυφλῶν, ἢ καθαρίσαι λεπροὺς, ἢ χωλοὺς ἀνορθῶσαι, ἢ δαίμονας ἐκβαλεῖν, καὶ τὰς ἄλλας τὰς τοιαύτας ἰᾶσθαι νόσους, καιρὸν ἂν εἶχε τὰ τῆς ἀπολογίας ταύτης ἡμῖν· εἰ δὲ πολιτείας ἐξέτασις πρόκειται νῦν, καὶ ὑπακοῆς ἐπίδειξις. ποῖον ταῦτα πρὸς ἐκεῖνον ἂν ἔχοι λόγον; καὶ γὰρ καὶ σὺ θείας ἀπέλαυσας χάριτος βαπτιζόμενος, καὶ πνεύματος μετέσχες, εἰ καὶ μὴ πρὸς τὸ τὰ σημεῖα ποιεῖν, ἀλλ᾽ ὅσον ἀρκεῖ πρὸς τὸ πολιτείαν ὀρθὴν καὶ ἠκριβωμένην λαβεῖν, ὥστε ῥαθυμίας μόνον τῆς ἡμετέρας ἐστὶν ἡ διαστροφή. Et *in Genes. orat.* 14. Πολὺ τῆς ἐντολῆς τὸ ἀνεπαχθές· ἀλλὰ δεινὸν ἡ ῥαθυμία. ὥσπερ αὕτη καὶ τὰ εὔκολα, δύσκολα ἡμῖν φαίνεσθαι ποιεῖ· οὕτως ἡ σπουδὴ καὶ ἡ ἀγρυπνία καὶ τὰ δύσκολα, εὔκολα ἡμῖν ἀπεργάζεται. Idem *in Psal.* 111. Τὴν δυσκολίαν οὐχ ἡ τῶν ἐπιταγμάτων φύσις, ἀλλ᾽ ἡ τῶν πολλῶν ῥαθυμία ποιεῖν εἴωθεν. ὡς εἴ τις μετὰ προθυμίας δέχοιτο, κοῦφα καὶ ῥᾶστα αὐτὰ ὄψεται ὄντα. Et mox: ἡ ῥαθυμία τῶν πολλῶν καὶ τὰ εὔκολα, δύσκολα ἀποφαίνει· ἡ δὲ σπουδὴ καὶ δυσκολώτατα, ῥᾶστα· Videantur plura *in Cor. ep.* 1. *orat.* 2. & 9. Et *ad Philip. orat.* 2. ubi illud crebrò ingerit, prout noster istîc. hoc vel illud non potes, at istud potes, &c.

Γλισχρεύεσθαι | *cunctari.* Xyl. malim *tenacem esse.* Vide *ad lib.* 4. § 44. γλίσχροι, *tenaces.* Aristot. *Ethic. lib.* 4: *c.* 1. Οἱ μὲν ἐν ταῖς τοιαύταις προσηγορίαις, οἷον φειδωλοὶ, γλίσχροι, κίμβικες, πάντες τῇ δόσει ἐλλείπουσι· Obiter vocabulum istud apud Laertium restituemus. Is. *lib.* 4. de Lacyde. Τοῦτον φασὶ καὶ περὶ τὴν οἰκονομίαν γλυκύτατα ἐσχηκέναι· quod Ambrosius Camaldun. reddidit, *Aiunt illum & circa rem familiarem se fœdissimè habuisse.* Vigerus, *ad Eusebium, lepidissimè* mavult. Cæterùm tu me sponsore rescribito, γλισχρότατα ἐσχηκέναι. Sic enim de eodem ex Numenio Eusebius *præparat. lib.* 14. *c.* 7. Ἦν μὲν δὴ Λακύδης ὑπογλισχρότερος, καί τινα τρόπον ὁ λεγόμενος οἰκονομικός. *Erat is paulò sordidior. Vigerus.* malim, *tenacior.* nos diceremus, **somewhat near, and a great husband.** miror autem virum eruditissimum vitiosam eam lectionem non animadvertisse, cùm Eusebium simul sub oculos haberet. nec possum probare, quòd Οἰκονομικὸς literâ majusculâ præfixâ scribit, vúltque certum aliquem eo tempore notissimum designari, qui ἀπὸ τῆς ἀκριβεστέρας οἰκονομίας οἰκονομικὸς vulgò nominabatur. Cùm revera Οἰκονομικὸς istîc appellativum, sive epitheton commune sit; eúmque designet, qui est *rei familiaris, dispensandæ, curandæ, tuendæ peritus,* vel *qui negotio huic addictus est,* eidem sedulò intentus. De Polypo pisce Aristoteles *hist. animal. l.* 9. *c.* 37. Ὁ δὲ πολύπους, ἀνόητος μέν ἐστι· οἰκονομικὸς δ᾽ ἐστί· πάντα γὰρ συλλέγει μὲν εἰς τὴν θαλάμην, οὗ τυγχάνει κατοικῶν. Quod Plinius *l.* 9. *c.* 29. *Cum alioqui brutum habeatur animal, in re quodammodo familiari callet. omnia in domum comportat.* nec de Lacyde aliter enunciatur.

Ἀρέσκεσθαι | *Sortem tuam improbare.* Xyl. at hoc esset potiùs δυσαρεστεῖν, καὶ οὐκ ἀρέσκεσθαι· malim ergò ἀρεσκεύεσθαι, ut *lib.* 11. § 14. *assentari, blandiri.* quod est finitimum τῷ κολακεύειν, verùm honestius paulò vocabulum. Sed nec mutari forsan quicquam necesse fuerit. Siquidem & τῷ ἀρέσκεσθαι hoc eodem sensu usus videtur Plutarch. in *pædagog.* οἱ μὲν ταῖς τῶν ἀρεσκομένων ἡττώμενοι κολακείαις, εἰσὶ δὲ καὶ οἱ δεομένοις χαριζόμενοι φίλοις. indè οἱ ἄρεσκοι, οἱ πάντα πρὸς ἡδονὴν ἐπαινοῦντες, καὶ οὐθὲν ἀντιτείνοντες, ἀλλὰ δὴ οἰόμενοι δεῖν ἄλυποι τοῖς ἐντυγχάνουσιν εἶναι. Aristot. *Ethic. lib.* 4. *cap.* 6. qui & τὸν ἄρεσκον τοῦ κόλακος accuratiùs distin-

distinguens, *ibid. l.* 2. *c.* 7. περὶ δὲ τὸ λοιπὸν ἡδὺ ἐν τῷ βίῳ, ὁ ὑπερβάλλων, εἰ μὲν οὐδενὸς ἕνεκα, ἄρεσκος· εἰ δ' ὠφελείας τῆς αὑτοῦ κόλαξ. ut commodum suum adulator sive Colax, oblectamentum alienum assentator sive blandus iste respiciat. Indè & ἀρέσκεια, ἔντευξις οὐκ ἐπὶ τῷ βελτίστῳ ἡδονῆς παρασκευαστική. Theophrast. *ethic. charact.* 5. ad quem Casaub. videndus. Cæterùm isto *blanditiæ* sive *comitatis blandæ* nomine adulationem suam obvelâsse quosdam, ex Anaxandride Comico monet Athen. *dipnos. lib.* 6. his verbis: Ταύτην δὲ τὴν κολακείαν τινὲς, ἐκτρεπόμενοι τοὔνομα, ἀρέσκειαν προσαγορεύουσι ὡς καὶ Ἀναξανδρίδης ἐν Σαμίᾳ,

Τὸ γὰρ κολακεύειν, νῦν ἀρέσκειν ὄνομ' ἔχει.

Adulatio habet nunc nomen blanditiam.

De Pythagora Laert. *l.* 8. Ἀπείχετο καταγέλωτος, καὶ πάσης ἀρεσκείας, οἷον σκωμμάτων καὶ διηγημάτων φορτικῶν. Quod autem Cas. ad obsequia corpusculo præstanda refert, quò ipsius cupiditatibus satisfiat, minùs probabile videtur.

Περπερεύεσθαι | *Levem esse.* Xyl. adducens cùm Suidam exponentem τὸ περπερεύεσθαι, προπετεύειν & περπέρειαν, βλακείαν καὶ προπετείαν, tum & illud Apostoli *ad Corinth. epist.* 1. *cap.* 13. *v.* 4. ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται. quod ille interpretatur, *Charitas non est levis, aut nugax.* At verò bonus ille editor Lugdunensis, pro περπερεύεσθαι, quod rectum fuerat, sed ipsi fortean minùs intellectum, περιπρεύεσθαι substituit. perperam omnino, & ex proprio, opinor, cerebro. Verùm mirum quantum dissideant à se invicem enarratores in vocabulo isto apud Paulum Apostolum, vel interpretando vel explicando. Chrysost. οὐ προπετεύεται. *non est temeraria.* Vetus interpres, cui & Beza accedit, *Non agit perperam.* tanquam si à Latinis ea vox ad Græcos transierit. Syrus, *Non tumultuatur.* Tertull. *de patient. c.* 12. *Non protervum facit.* Erasm. *Non est procax.* Alii, *Non est inconstans.* Alii, *Non agit improbé.* Alii, *Non est fucata.* Alii, *Non adulatur.* Ego crediderim commodissimè posse verti, *Non effert se*; non est jactationi aut vanæ ostentationi dedita. Ità Græcus Schol. primo loco: Οὐκ ἀλαζονεύεται. Hesych. Πέρπερος, μετὰ βλακείας ἐπαιρόμενος. περπερεύεται, κατεπαίρεται. Suidas etiam, Πέρπερος, ὁ μετὰ βλακείας ἐπαιρόμενος. Idem tamen inter alia: Περπερεία, ὁ μὴ διὰ χρείαν, ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβάνεται. Et Concil. Nicen. 2. *Can.* 15. Πᾶν γὰρ ὁ μὴ διὰ χρείαν, ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβάνεται, περπερείας ἔχει κατηγορίαν, ὡς ὁ μέγας ἔφη Βασίλειος. Reperiuntur autem illa Basilii verba (si modo Basilii Cæsariensis sint, & non potiùs Eustathii Sebastiensis, ut opinantur quamplurimi, *ascetica* illa) *respons. part.* 2. *ad quæst.* 49. Ità illi à Basilio an Eustathio, iste, ut probabile est, à Clemente Alex. habuit. Is enim *pædag. lib.* 3. *c.* 1. Apostoli locum exponens: περπερεία, inquit, ὁ καλλωπισμὸς περιττότητος καὶ ἀχρειότητος ἔχων ἔμφασιν. Verùm latiùs multò patet vocabuli hujus usus sensúsque, quàm ut ad vestitum duntaxat, quotamen etiam ἐναβρύνεσθαι solent οἱ ἀλαζόνες καὶ κατὰ βλακείας ἐπαιρόμενοι, restringi debeat. Docet id Cicero *ad Attic. l.* 1. *ep.* 10. *Ego autem ipse*, inquit, *Dii boni, quomodo* ἐνεπερπερευσάμην *novo auditori Pompeio.* id est, quomodo me ostentavi, & quasi juveniliter jactavi, omnibus adhibitis fucis & ornamentis orationi meæ, quasi exultavi, & placere illi studui: inquit Petr. Victorius. Accedit quod Stephanus *de dialect. c.* 16. § 1. monet, Sophoclis Scholiasten, περπαίρους, κομψοὺς, interpretari, & περπαιρεύεσθαι, κομψεύεσθαι· apud quem πέρπερος & περπερεύεσθαι legendum, nulli potest esse ambiguum. Græcam si damus originem, malim cum Dunæo nostro à περὶ duplicato, quàm à περιφέρεσθαι cum Stephano derivare. Verùm plura de vocabulo isto qui voluerit, adeat pòst H. Steph. *thesaur.* Jo. Drus. *observ. l.* 7. *c.* 7. Muret. *var. lect. l.* 14. *c.* 7. Andr. Dunæum nostrum *notis ad Savilii Chrysost. in* 1. *Cor.* 13. Heinsium denique, qui post ista à me adnotata prodiit, *exercit. sacr. ad* 1. *Cor. cap.* 10.

Εἰ ἄρα ὡς βραδύτεροι καὶ δυσπαρακολουθητότεροι καταγινώσκεσθαι | aut leg. καταγινώσκῃ, aut supplendum verbulum aliquod, fortean, δύνασαι, ex clausula proximè præeunte, aut μέλλεις, aut συμβαίνει, aut ejusmodi aliud quippiam. Est autem ὁ δυσπαρακολούθητος, *qui difficulter rem propositam comprehendit & assequitur.* Sicut contrà εὐπαρακολούθητος, ὁ ὀξὺς εἰς τὰ πράγματα καὶ οὐ νωχελής· Hesych. *qui res facilè assequitur.* Suidas in Σχεδὸς, οὕτως ἐκάλουν τοὺς ἀμαθεῖς καὶ δυσπαρακολουθήτους. In *sectione* proxima, ἀπαρακολουθήτως εὖ ποιεῖν, dicuntur, qui quasi *neutiquam assequuntur, aut intelligunt*, hoc est, non attendunt prorsùs, id quod agunt. Et mox; Ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο δεῖ παρακολουθεῖν. *Sed necesse est illud ipsum quod fit nôsse, & intelligentiâ assequi*, sive αἰσθέσθαι, ut statim ipse se interpretatur. Epictet. *l.* 1. *cap.* 5. ὥστε μηδὲ παρακολουθεῖν, μηδὲ συνιέναι μηδέν. & *lib.* 3. *cap.* 26. οὐχὶ δὲ τοῖς ἐναργῶς φαινομένοις παρακολουθεῖς; Galen. *de errat. dignosc. & cur. cap.* 1. Ἔνιοι δ' οὕτως ἀγύμναστοι περὶ λόγους ὄντες, ὡς μὴ παρακολουθεῖν τοῖς ἀκούειν ὑφ' ἡμῶν λεγομένους (π. α. τ. υ. ἡ. λεγομένοις, leg. ut Marc. *lib.* 7. § 4. παρακολουθεῖν τοῖς λεγομένοις) Idémque *ibid.* mox; φαίνονται γὰρ ὄντως, καθάπερ οἱ ὄνοι τῆς λύρας, οὕτω καὶ αὐτοὶ μηδ' ὅλως, οἷς εἶπον, ἠκολουθηκότες. Eodem sensu τῷ παρακολουθεῖν verbo usus est Lucas *Evangel. c.* 1. *v.* 3. Ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς. hoc est, *omnia ab initio usque accuratè intelligentiâ assecuto.* quæ Evangelistæ verba contendit Budæus cum illis Demosthen. περὶ παραπρεσβ. ὁ τούτῳ πονηρεύματα εἰδὼς καὶ παρηκολουθηκὼς ἅπασι, κατηγορῶ. Et rursus; Ἐκεῖνος ὁ καιρὸς καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη οὐ μόνον

μόνον ἔννεν καὶ πλεῖστον ἀνδρὸς ἐκάλει, ἀλλὰ καὶ παρηκολουθηκότα ἐξ ἀρχῆς τοῖς πράγμασι. ut sit & ἄνωθεν illic, quod istic ἐξ ἀρχῆς. Eodem sensu usurpat Paulus Apost. *ad Timoth. epist.* 1. *c.* 4. *v.* 6. ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας, ἧ παρηκολούθηκας. & *epist.* 2. *cap.* 3. *v.* 10. Σὺ δὲ παρηκολούθηκάς μου τῇ διδασκαλίᾳ, &c. quo loco cur Erasmi, *assectatus es*, malit doctiss. Scultetus, quàm Vulgatæ ac Bezæ, *assecutus es*, caussam nullam video ratio siquidem, quam assignat, haud est firma satis. *Ad sequendum atque imitandum hortatur. at quomodo sequi poterit, qui jam assecutus dicitur?* responsio proclivis est. aliud est notitia & intelligentia, aliud usu & actu assequi: vel, si brevius vis, aliud nosse, aliud posse. illud Timotheus jam assecutus erat, istud haud itidem adeptus. monet itaq; Apostolus, ut quæ de se nôsset, ἤτοι αὐτόπτης γενόμενος, ἢ ἐξ ἀκοῆς ἱστορήσας, ea imitari adniteretur. Vide & *l.* 2. § 9. & *l.* 7. § 3, 4.

Μὴ παρενθυμουμένῳ | *Ne eam subinde cogitares.* Xyl. *ne eâ nimium afficiaris.* Cas. imò, *non negligens, non neglectim habens*, sed quantum in te est, tarditatem hebetudinémque tuam corrigere & sanare contendens. παρενθυμεῖσθαι, *animum non advertere, negligere, neglectim habere.* de gubernatore Epictet. *lib.* 4. *cap.* 3. Κἂν μὴ αὐτὸς ἑκὼν, ἀποπαρενθυμηθῇ δὲ, ἀπώλετο· *Si vel parum neglexerit, animum non adverterit.* Marcus ipse *l.* 6. § 20. πολλὰ παρενθυμώμεθα, *negligamus multa, non animadvertamus.* & *lib.* 10. § 8. τὸ ἀπαρενθύμητον, *animadversionem sedulam, à negligentia & inadvertentia immunem.* & *l.* 6. § 50. πρὸς τοῖς ὑφ' ἑτέρου λεγομένοις γίνεσθαι ἀπαρενθυμήτως, *Sedulò attendere atque animum adhibere eis quæ ab alio dicuntur.* Epict. *l.* 1. *c.* 2. Τί οὖν, ἐπειδὴ ἀφυής εἰμι; ἀποστῶ τῆς ἐπιμελείας τούτου ἕνεκα; μὴ γένοιτο. Ἐπίκτητος κρείσσων Σωκράτους οὐκ ἔστιν· εἰ δὲ μὴ, οὐ χείρων. τοῦτό μοι ἱκανόν ἐστιν. οὐδὲ γὰρ Μίλων ἔσομαι, καὶ ὅμως οὐκ ἀμελῶ τοῦ σώματος· οὐδὲ Κροῖσος, καὶ ὅμως οὐκ ἀμελῶ τῆς κτήσεως· οὐδ' ἁπλῶς ἄλλου τινὸς τῆς ἐπιμελείας, διὰ τὴν ἀπόγνωσιν τῶν ἄκρων, ἀφιστάμεθα. Flacc. *epist.* 1.

Non possis oculo quantum contendere Lynceus;
Non tamen idcircò contemnas lippus inungi:
Nec quia desperes invicti membra Glyconis,
Nodosâ corpus nolis prohibere chiragrâ.
Est quâdam prodire tenus, si non datur ultrà.

Ità cum Graio nostro lubens lego, non, *quodam*. quadantenus saltem procedere & proficere licet.

Μηδὲ ἐμφιληδονοῦντι τῇ νοθείᾳ | leg. νωθείᾳ, vel ut Annot. Lugd. νωθρείᾳ. *neque tarditate & inscitiâ, sibi complacentem.* quod haud paucorum vitium est. Vide Solomon. *Prov. c.* 1. *v.* 22. Aug. in illud *Psal.* 36. *v.* 3. *Noluit intelligere. Videtis, quia voluntati illud tribuit: sunt qui volunt intelligere, & non valent: sunt & qui nolunt intelligere; idèò non intelligunt.*

§ 6. Πρόχειρος λογίσασθαι αὐτῷ τὴν χάριν | Χάριν λογίσασθαι, *beneficium imputare.* quod ab exprobratione quadam haud multum distat. Juvenal. *Sat.* 6. *v.* 179. de uxore insigniori,

Quæ tanti gravitas? quæ fama, ut se tibi semper
Imputet?

Martial. *l.* 5. *ep.* 82.

Non totam mihi, si vacabis horam
Dones, & licet imputes, Severe;
Dum nostras legis exigísque nugas.

& *l.* 2. *epigr.* 48.

Imputet ipse Deus nectar mihi; fiet acetum,
Et Vaticani perfida vappa cadi.

Senec. *de benef. lib.* 2. *c.* 17. *Multi sunt tam pravæ naturæ, ut malint perdere quæ præstiterunt, quàm recepisse, superbi & imputatores.* & *l.* 6. *c.* 12. *Quædam quæ homines sibi præstant, aliis imputant.* Tria scil. Marcus beneficia collocantium genera ponit. primum est eorum, qui palàm imputant: secundum eorum, qui etiamsi id palam non faciant, apud se tamen tanquam de debito cogitant: tertium eorum, qui tantùm abest ut imputent, ut nè cogitent quidem.

Ἄλλως μέντοι | f. ἀλλὰ vel ἀλλ' ὅς nisi si illud ὡς ex linea proxima huc irrepserit.

Ὡς περὶ χρεώστου διανοεῖται | At Senec. *de benefic. l.* 1. *c.* 2. *Demus beneficia, non fæneremus. dignus est decipi, qui de recipiendo cogitavit, cùm daret.* hoc est, quod Marcus hìc, ὡς περὶ χρεώστου διανοεῖται. Et mox: *Beneficiorum simplex ratio est: erogantur tantùm, non computantur. si reddet aliquid, lucrum est; si non reddet, damnum non est. Ego illud dedi ut darem. nemo beneficia in calendario scribit: nec avarus exactor ad horam & diem appellat. nunquam illa vir bonus cogitat, nisi admonitus à reddente. turpis fæneratio est, beneficium expensum ferre.* Idem. *l.* 3. *c.* 14. *Interitura est rei tantæ dignitas, si beneficium mercem facimus.* & *lib.* 4. *c.* 3. *Beneficium virtutis est, & turpissimum id caussâ ullius rei dare, quàm ut datum sit. se intueri & commodum suum, istud non est beneficium, sed fænus.* & *c.* 14. *Non est beneficium quod in quæstum mittitur. hoc dabo, hoc recipiam; auctio est ut ait Ovidius,*

Quæ quia non licuit, non dedit, illa dedit:

Eodem modo, qui beneficium ut reciperet, dedit, non dedit. Et Cleanthes *ibid. l.* 6. *c.* 13. *Multum à beneficio distat negotiatio.* Dominus Christus, Luc. *c.* 6. *v.* 35. Ἀγαθοποιεῖτε, καὶ δανείζετε, μηδὲν ἀπελπίζοντες. & *v.* 34. Ἐὰν γὰρ δανείζετε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί;

Οὐδὲ οἶδεν ὃ πεποίηκεν | Senec. *de benef. lib.* 2. *c.* 6. *Quàm dulce quàm pretiosum est, si gratias sibi agi non est passus, qui dedit; si dedisse, dum dat, oblitus est?* Chilo apud Auson.

Tu bene si quid facias, non meminisse fas est.

Verùm quadrat ad hoc Domini Servatoris præceptum hyperbole elegantissimâ conceptum, Matth.

c. 6. *v.* 6. Ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριστερὰ, τί ποιεῖ ἡ δεξιά. *Facientis eleemosynam nesciat sinistra quid dextra faciat.* Ambrosius *offic. l.*1. *c.*30. quò & Euthymius inclinat, ità interpretatur, quasi dictum esset, *ut frater tuus, qui est tanquam dextra tua, quod facis nesciat.* Sic facias, ut *proxima nesciat uxor*, uti Persius loquitur. Meliùs Jo. Chrysost. *orat.* 19. Οὐ χεῖρας αἰνίττεται, ἀλλ' ὑπερβολικῶς αὐτὸ τέθεικεν. Εἰ γὰρ οἷόν τε ἐστί, φησι, καὶ σεαυτὸν ἀγνοῆσαι, περισπούδαστον ἔστω σοι τοῦτο, κἂν αὐτὰς δυνατὸν ᾖ τὰς διακονουμένας χεῖρας λαθεῖν· οὐχ, ὥς τινές φασιν, ὅτι τοὺς σκαιοὺς δεῖ κρύπτειν ἀνθρώπους· πάντας γὰρ ἐνταῦθα λανθάνειν ἐκέλευσεν. Nam quod de *dextra*, quæ sit *amor divinus, sinistra, quæ favor humanus* existat, argutantur Hieronym. *in Matth.* Hilar. *ibid.* Aug. *in Psal.*121. & *in* 1. *Joan. tr.* 6. & *de temp.* 60. Gregor. *in Job. lib.*3. *c.*21. Theophylact. *in Matth.* alii; est merum ipsorum commentum. Rectiùs Clem. *Stro. l.* 4. Ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς ὁ ἐλεῶν, ὅτι ἐλεεῖ, γινώσκειν ὀφείλει. Aliud est quod Senec. *de benef. l.* 6. *c.* 8. *Beneficium aliquis nesciens accepit, nemo à nesciente.* Beneficium nisi sciens volénsq; dare nequit: verum beneficium qui dat, quoad beneficii præstiti imputationem, perinde affectus esse potest, acsi quid faciat fecerítve nescius sit. atque hoc est, quod post Christum nostrum, Marcus voluit. Geminâ planè mente Plato in *Theæteto*, de Philosopho genuino. Ταῦτα μᾶλλον αὐτὸν λέληθεν, ἢ οἱ τῆς θαλάττης λεγόμενοι χόες. καὶ ταῦτα πάντα, οὐδ' ὅτι οὐκ οἶδεν, οἶδεν. οὐδὲ γὰρ αὐτῶν ἀπέχεται τοῦ εὐδοκιμεῖν χάριν, &c. Optimè formulæ istius sensum expressit.

Ὅμοιός ἐστιν ἀμπέλῳ | ità mox: ὡς ἄμπελος.

Μηδὲν ἄλλο προσεπιζητοῦση | Vide *ad lib.* 7. § 73.

Οὐκ ἐπιβοᾶται | Quod Dominus Christus Matth. *cap.* 6. *v.* 2. ὅταν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς.

Μεταβαίνει ἐφ' ἕτερον | Vide *l.* 6. § 7. & *l.* 11. § 4. & *lib.* 12. § 29. Senec. *de benef. lib.* 1. *cap.* 2. *Qualiscunque priorum eventus est, persevera in alios conferre. Meliùs apud ingratos jacebunt. nè cessaveris; opus tuum perage, & partes boni viri exequere. alium re, alium fide, alium consilio, alium præceptis salubribus adjuva.* & *lib.* 4. *cap.* 14. *Ad beneficium non adducit cogitatio avara, nec sordida, sed humana & liberalis, cupiens dare etiam cùm dederit, & augere novis ac recentibus vetera.* Hoc est quod suo more, id est, Comico, Plaut. *Trinumm. Act.* 2. *Sc.* 2. *v.* 39.

Is probus est, quem non pœnitet quàm sit probus:
Benefacta benefactis aliis pertegito, nè perpluant.

Seriò magìs alius quispiam apud Plut. *de sene polit.* & *adv. vit. Epicur.*

Καὶ μήτι παυσώμεθα δρῶντες εὖ βροτούς.

Vide *lib.* 7. § 73. Plin. *lib.* 3. *ep.*5. *Antiquiora beneficia subvertas, nisi illa posterioribus cumules.*

Ἐν τούτοις οὖν δεῖ εἶναι | Interrogantis tanquam ex aliena persona, esse volunt hæc verba, Xyl. & editor Lugd. affirmantis ac præcipientis ex sua Cas. illud malim, quia subsequentia, ναί. ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, &c. subjectionis sive responsionis formam habent.

Ἀπαρακολουθήτως | *Sic ut non possint intelligi:* Xyl. imò potiùs, *sic quasi non intelligant ipsi.* ut in præcedentibus. οὐδὲ οἶδεν. Sic *l.*2. § 15. sed ratione diversâ ἀπαρακολουθήτως ἐνεργεῖν. Vide *suprà ad* § 5. δυσπαρακολουθητότερος.

Βούλεσθαι καὶ τὸν κοινωνὸν αἰσθέσθαι | Ità reverà beneficia conferenda, ὡς αἰσθέσθαι, *ut sentiat sibi gratiam factam is cui benefit*, ut *infrà l.*11. § 15. Verùm ut beneficii autorem, quis is fuerit, dignoscat, nihil quicquam est necesse. Senec. *de benefic. l.* 2. *c.*9. *Interdum & ipse qui juvatur fallendus est: ut habeat, nec à quo acceperit, sciat.* Exemplum subjicit Arcesilai, qui amici pauperis, sed paupertatem per verecundiam dissimulantis, ac per ægritudinem decumbentis, pulvillo sacculum clam subjecit, ut quod desiderabat, inveniret potiùs quàm acciperet. Ctesibium hunc nominat Laert. *l.* 4. Apellem Chium Plut. *de adul. & amic.* quem & fraude amicâ utiliq; deprehensâ, dixisse, Ἀρκεσιλάου τὸ παίγνιον, ille; Ἀρκεσιλάου τοῦτο τὸ κλέμμα, iste refert. *Ibid.* Plut. Τῇ τοῦ φίλου χάριτι ἐπιδεικτικὸν οὐδὲν ἔπεστιν· ἀλλὰ πολλάκις, ὥσπερ ἰατρὸς λαθὼν ἐθεράπευσε, καὶ φίλος ὠφέλησεν ἐντυχὼν ἢ διαλυσάμενος, ἀγνοοῦντος ἐπιμεληθείς. Sed ad Senecam redeamus paria Marco interrogantem. *Quid ergò? ille nesciet à quo acceperit? Primùm nesciat, si hoc ipsum beneficii pars est. Denique ille nesciet accepisse se: ego sciam me dedisse. Parum est, inquis. Parum, si fænerare cogitas, sed si dare, quo genere accipienti maximè profuturum erit, dabis. contentus eris te teste: alioquin non benefacere delectat, sed videre benefecisse. Volo, inquis, sciat. debitorem quæris. Volo utique sciat. Quid si illi utilius est nescire? si honestius? si gratius? non in aliam partem abibis? Volo sciat. Ità tu hominem non servabis in tenebris? Beneficia in acta non mitto. quid? ego illi sum indicaturus me dedisse; cùm inter prima præcepta & maximè necessaria sit, nè unquam exprobrem, imò nè admoneam quidem? hæc enim beneficii inter duos lex est, alter statim oblivisci debet dati, alter accepti nunquam.*

Τὸ γὰρ νῦν λεγόμενον παρεκδέχῃ | *non intelligis.* Cas. sic ex Polybio Suidas, οὐκ ὀρθῶς τοὺς ἡμετέρους ἐκδέχῃ λόγους. i. e. νοεῖς, ὑπολαμβάνεις. Suidas. *excipe.* Xyl. ut sit παρεκδέχεσθαι, idem quod ἐκδέχεσθαι, *excipere.* neutrum satis arridet. ego conditionalem particulam deesse puto, [ἂν] παρεκδέχῃ, *si seciùs ceperis.* Ità enim significat τὸ παρεκδέχεσθαι. Eusebius *hist. eccles. l.* 3. *c.* 39. Papiam narrat, τὰς ἀποστολικὰς παρεκδεξάμενον διηγήσεις, *ex relationibus Apostolicis seciùs acceptis*, commentitia multa tradi-

tradidisse. quod verbum & in H. Stephani thesaurum poterit immitti.

Εἰ δὲ θέλεις συνεῖναι | forsan συνιέναι. *intelligere.* quanquam & συνεῖναι eo sensu usurpatum invenias. Ità enim Herodot. *l.* 5. Ἐγώ μοι δοκέω συνεῖναι τί ἐθέλει λέγειν ἡμῖν τὸ χρηστήριον. Demosth. *pro Coron.* οὔτε ὑμᾶς οἴομαι μανθάνειν, οὔτ' αὐτοὺς ἐδυνάμην συνεῖναι. ubi tamen quidam codices συνιέναι. Herodian. *lib.* 2. de Germanis. Ὥσπερ τὰ σώματα γενναιότατοι καὶ μεγάλοι εἰσὶν, οὕτω καὶ τὰς διανοίας παχεῖς, καὶ μὴ ῥᾳδίως συνεῖναι δυνάμενοι, εἴτι μετὰ πανουργίας ἢ δόλου λέγοιτο ἢ πράττοιτο. Clemens *Strom.* *l.* 1. Ἀλλὰ καθάπερ καὶ ἄνευ γραμμάτων πιστὸν εἶναι δυνατὸν φαμέν. οὕτως συνεῖναι τὰ ἐν τῇ πίστει λεγόμενα οὐχ οἷόν τε μὴ μαθόντα, ὁμολογοῦμεν. & *l.* 4. Οὔτε τὰς τιμὰς τὰς μετὰ θάνατον τῶν ὁσίως βεβιωκότων, οὔτε τὰς κολάσεις τῶν ἀδίκως καὶ ἀσελγῶς πεπολιτευμένων συνεῖναι βούλονται. Et apud Suidam in *Sexto* autor incertus, μηδὲ συνεῖναι τὸ λεγόμενον δυνηθείς.

Μὴ φοβοῦ, μὴ παρὰ τοῦτο | forsan, μηδὲ παρὰ τοῦτο. *Nè metuas, neve hac de caussa opus aliquod sociale omittas.* Veruntamen nihil temerè mutatum velim.

§ 7. Ὗσον, ὦ φίλε Ζεῦ | Indè Ζεὺς ὑέτιος, ὄμβριος, idémque Ὕης & Δεὺς, & Ὕων dictus Hesych. Ὕης, Ζεὺς ὄμβριος. Aristot. nom. *de mund. cap.* 7. Ὑέτιος ἀπὸ τῶν ὑετῶν καλεῖται. & Phurnut. *de Deis c.* 3. Παρά τισι δὲ καὶ Δεὺς καλεῖται, τάχα ἀπὸ τοῦ δεύειν τὴν γῆν. Lucian. *dialog. Jov. & Gan.* Διὸς δὲ οὐκ ἤκουσας ὄνομα, οὐδὲ βωμὸν εἶδες ἐν τῷ Γαργάρῳ τοῦ ὕοντος; Pausan. in *Attic.* meminit βωμῶν ὀμβρίου Διός. Athenis verò refert esse γῆς ἄγαλμα, ἱκετευούσης ὗσαί οἱ τὸν Δία· εἴτε ὄμβρου δεήσαν Ἀθηναίοις, εἴτε καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι συμβὰς αὐχμός. At de Ægypto Nilum allocutus Tibull. *l.* 1. *eleg.* 7.

Te propter nullos tellus tua postulat imbres ;
Arida nec pluvio supplicat herba Jovi.

Et Schol. *ad Pindar. Pyth. od.* 4. Κρονίδην τὸν Νεῖλόν φησιν ὡς Παρμένων, Αἰγύπτιε Ζεῦ Νεῖλε, ἀναλογεῖν γὰρ τοῖς τοῦ Διὸς ὄμβροις τὸ τοῦ Νείλου ὕδωρ, καὶ ὥσπερ ἀντίστροφόν τινα τοῦτον τῷ Διῒ εἶναι. Verùm Deus verus vivúsque solus est Ζεὺς ὑέτιος. non Nilus, non nubes ipsæ, non ulla apud extraneos in pretio habita Deunculorum mendacia atque mendicabula. Vide Jerem. *cap.* 14. *v.* 22. Job *c.* 38. *v.* 25, 28, 34, 37. Psal. 65. *v.* 10, 11, 12. Zech. *c.* 10. *v.* 1.

Κατὰ τῆς ἀρούρας τῆς Ἀθηναίων | Existimat Xylander improbare Marcum istìc commune illud & damnosissimum vitium, quo plerique ea tantùm expetant, quæ sibiipsis privatim prosint; nihil soliciti de communi bono: & Athenienses notare, utpote qui injustè & illiberaliter suis tantùm agris pluviam & fertilitatem poscerent, reliquorum hominum nullam rationem habentes. At contrà planè preces istiusmodi probat Marcus, quibus homines non sibi solis privatisq; suis rebus, sed civitati reiq; publicæ universæ, in qua degunt, à numine fausta prosperáq; comprecantur; quales fuisse monet Atheniensium illas. quos etiam in supplicationibus suis, non suæ tantùm regionis, sed totius insuper Græciæ; memores fuisse ex Pausania suprà didicimus. Verùm quod Gregor. *in Job. lib.* 18. *cap.* 3. & Hieron. nom. *in Thren. c.* 3. *v.* 41. quæ indè constat Hieronymi non esse, quia ex Gregorio mutuantur. *Et oratione operatio, ut operatione fulcienda est oratio.* itaq; precibus opera sunt adjicienda. & tam pro bono publico conatus adhibendi, quàm supplicationes concipiendæ. Habéntq; reverà locum hîc Menæcei pro patria se devoventis illa à Xylandro etiam laudata, ex Euripidis *Phœnissis* ;

Εἰ γὰρ λαβὼν ἕκαστος, ὅ, τι δύναιτό τις
Χρηστὸν, διέλθοι τοῦτο, κ' εἰς κοινὸν φέροι
Πατρίδι, κακῶν ἂν αἱ πόλεις ἐλασσόνων
Πειρώμεναι, τὸ λοιπὸν εὐτυχοῖεν ἄν.
Si quisque quantum quiverit boni, lubens
Patriæ offerat, donetque publicæ rei ;
Minus malorum civitates prenderet,
Et ampliores redderentur indies.

Siquidem, ut rectissimè Andocydes *orat. adv. Alcibiad.* διὰ μὲν τοὺς τῶν ἰδίων ἐπιμελουμένους οὐδὲν αἱ πόλεις μείζους καθίστανται· διὰ δὲ τοὺς τῶν κοινῶν, μεγάλαι καὶ ἐλεύθεραι γίγνονται. Vide *ad lib.* 1. § 16. & *l.* 7. § 4.

Ἤτοι οὐ δεῖ εὔχεσθαι, ἢ οὕτως ἁπλῶς καὶ ἐλευθέρως | ἐλευθερείως legit Casaub. *ad Pers. Sat.* 2. qui & τὸ ἁπλῶς καὶ ἐλευθερείως εὔχεσθαι, orationem simplicem & liberalem opponi censet τῇ εὐχῇ ἐμπορικῇ i.e. *preci emaci*, ut Persius loquitur: quam interpretatur, vel eam quæ habet conjunctum sacrificium majoris alicujus victimæ, aut votum rei consecrandæ; quod sit velut pretium diis repensum, ut fit in emptione contrahenda; vel quæ toties fuit repetenda, & tam assiduè ac λιπαρῶς καὶ ἐκτενῶς facienda, ut hoc ipsum pretii loco censeri possit; quia, ut ait Seneca, *Nulla res cariùs constat, quàm quæ precibus empta est.* Mihi videtur Marco, τὸ ἁπλῶς εὔχεσθαι, *orationis simplicitatem* quandam denotare, qualis illa Atheniensium formula, quæ generali quadam ac familiari ratione Jovem compellat, nec terminos illi rerum tribuendarum anxiè soliciteque præscribit. qualis itidem ea formula, quam amicis suis poeta quidam præscripsit, à Platone in *Alcibiad.* 2. laudatâ ;

Ζεῦ βασιλεῦ, τὰ μὲν ἐσθλὰ καὶ εὐχομένοις, καὶ ἀνεύκτοις
Ἄμμι δίδου, τὰ δὲ δεινὰ καὶ εὐχομένοις ἀπαλέξοις.

vel, ut *Antholog. l.* 1. *c.* 31. habetur

——τὰ δὲ δεινὰ καὶ εὐχομένων ἀπερύκοις.

Tu rex summe, dato nobis bona, sive rogemus,
Seu non : at mala vel poscentibus usque negato.

Sed & Laconum, qui ut Plato *ibid.* καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ

μοσία ἑκάστοτε προσαπλησίαν εὐχὴν εὔχονται, τὰ καλὰ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τοὺς θεοὺς διδόναι κελεύοντες αὖ σφίσιν αὐτοῖς. Unde & Jupiter Ammon dixerit, βούλεσθαι αὐτῷ τὴν Λακεδαιμονίων εὐφημίαν εἶναι μᾶλλον, ἢ τὰ σύμπαντα τῶν Ἑλλήνων ἱερά. Quin & Xenophon *de Socrate memorial. l.* 1. Εὔχετο δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς ἁπλῶς τἀγαθὰ διδόναι· ὡς τοὺς θεοὺς κάλλιστα εἰδότας, ὁποῖα ἀγαθά ἐστι. Respexit eodem Juvenal. *Sat.* 10. *v.* 346.

Nil ergo optabunt homines? si consilium vis,
Permittes ipsis expendere numinibus, quid
Conveniat nobis, rebúsque sit utile nostris.
Nam pro jucundis aptissima quæque dabunt Dii.
Charior est illis homo, quàm sibi.——

Atque hoc est quod R. Simeon in *Pirke Abot. c.* 2. § 13. אל תעש תפלתך קבע *Orationem tuam fixam nè feceris.* hoc est, nolis inter orandum terminos numini figere, legémque quid facturus sit, Deo præstituere; sed vota tua simpliciter, prout illi visum fuerit, præstanda ipsi permittito. At τὸ ἐλευθερίως εὔχεσθαι, sive *liberaliter* precari, (ità enim cum Xylandro malim, quàm cum Merico, *liberè*) est ejusmodi orationem adhibere, quæ alios etiam contribules, conterraneos, aut extraneos etiam nobiscum unà comprehendat, qualis ea est, quam hìc Marcus retulit, Attica supplicandi ratio: qualis itidem, quam Xylander hìc adducit, Persarum veterum de quibus Herodot. *l.* 1. apud quos lege sic cavebatur; ἑαυτῷ μὲν δὴ τῷ θύοντι ἰδίῃ μούνῳ, οὐ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶσθαι ἀγαθά. ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσῃσι κατεύχεται εὖ γίνεσθαι, καὶ τῷ βασιλέϊ· ἐν γὰρ δὴ τοῖς ἅπασι Πέρσῃσι καὶ αὐτὸς γίνεται. Sed liberalior his Christianorum litania. Paulus *Timotheo epist.* 1. *c.* 2. *v.* 1. præcipit ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχάς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας, ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων. Liberalissima verò omnium λειτουργία Judaica, si Philoni credimus, *de monarch. lib.* 2. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων οἱ ἱερεῖς ὑπὲρ οἰκείων καὶ φίλων καὶ πολιτῶν αὐτὸ (αὐτῶν forsan) μόνον εἰώθασι τὰς τ' εὐχὰς καὶ θυσίας ἐπιτελεῖν. ὁ δὲ τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερεὺς, οὐ μόνον ὑπὲρ ἅπαντος ἀνθρώπων γένους, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν τῆς φύσεως μερῶν, γῆς, ὕδατος, ἀέρος καὶ πυρὸς, τάς τ' εὐχὰς καὶ τὰς εὐχαριστίας ποιεῖται, τὸν κόσμον, ὅπερ ἐστὶ ταῖς ἀληθείαις, πατρίδα εἶναι ἑαυτοῦ νομίζων, ὑπὲρ ἧς ἱκεσίαις καὶ λιταῖς εἴωθεν ἐξευμενίζειν τὸν ἡγεμόνα, ποτνιώμενος τῆς ἐπιεικοῦς καὶ ἵλεω φύσεως αὐτοῦ μεταδιδόναι τῷ γεγονότι.

§ 8. Συνέταξεν ὁ Ἀσκληπιὸς τούτῳ] Συντάττειν, *injungere, præcipere, præscribere,* quomodo ægrotis medici hoc vel illud sumendum. Plut. in *Pomp.* Ἐπειδὴ νοσοῦντι συνέταξε κίχλην ὁ ἰατρός. quod in *apophth.* νοσοῦντι κίχλην ὁ ἰατρὸς λαβεῖν προσέταξε. éstq; vocabulum hoc frequentiùs. Sed altero illo potiùs usus Marcus videtur, quo σύνταξιν ἢ σύνταγμα ποιόν τι designaret. itaque verto, quo Marci mentem exprimam, insolenti licèt vocabulo, *coordinavit.* alioqui συντάττειν etiam simpliciter pro *præcipere* sumitur. Suid. Συντάξας, ἐπιλαβόμενος. adductis ex Polybio istis; Συντάξας ἐλαύνειν κατὰ σπουδὴν ὅσον εἶχε δυνάμεως.

Ὁ Ἀσκληπιὸς] Æsculapium medicinæ præsidem Deum per insomnia remedia sibi suggerere opinabantur. in quo argumento frequens admodum est Aristides in orationibus sacris. *Orat.* 1. ἀλουσίαν προσέταξεν ὁ θεός. & *ibid.* ἀσιτίαν ἐπιτάξει. & *Orat.* 2. ἀνυπόδετον περιελθεῖν, &c.

Συνέταξεν τούτῳ ἡ τοῦ ὅλου φύσις νόσον] Ità *l.* 4. § 45. συντέτακται ἡρμοσμένως τὰ ὄντα. & *lib.* 6. § 16. ὅσα οἱ θεοὶ ἀπονέμουσι καὶ διατετάχασι. Verùm istic ad rem medicam respectum habet, quasi medicinæ rationem universa ista obtineant. Plato Sophist. Ἰατρική τις ἡ κολαστική. Aristotel. *Ethic. lib.* 2. *c.* 3. Ἰατρεία τις ἡ παιδεία. Idémque *rhetor. lib.* 1. *c.* 14. Et Æneas Gaz. *de anim. immort.* Ἴασις ἡ κόλασις. *Medicina quædam est correptio divina.* Ambros. *in Psal.* 37. & Hieron. *in Ezech. Quæ putatur pæna, medicina est. sicut enim quædam datur cathartica, ut noxius humor, qui inest corporibus, egeratur: sic & dominus dat calicem tormentorum meracissimum, ut quicquid fellis amaritudinisque est, auferat à peccatoribus, & pristinæ eos restituat sanitati.* Optimè Simplicius distinguit *in Epicteti Enchirid.* ad duo artis medicæ munera respiciens, vel ægritudinem profligandi, vel valetudinem sanitatémque conservandi; mala externa, calamitatésque omne genus esse, ἢ νοσούντων θεραπείας, ἢ ὑγιαινόντων γυμνασίας, *vel ægrorum medicamina, vel sanorum exercitia.*

Κατάλληλον εἰς τὴν εἱμαρμένην] *ad fatum, sive fato, congruens & consentaneum.* Ità κατάλληλα φάρμακα, *medicamenta congruentia,* Dioscoridi. & τροφαὶ τοῖς νοσοῦσι κατάλληλοι, *alimenta ægrotantibus congruentia.* referente Budæo. & Marco nostro φαντασίαι κατάλληλαι. *cogitationes* vel, *apprehensiones congruæ. l.* 7. § 2.

Ὡς καὶ τοὺς λίθους συμβαίνειν] Vide *l.* 4. § 23. & *lib.* 7. § 57. Ludit autem hìc in ὁμωνυμίᾳ verbi συμβαίνειν, quod & *evenire* & *convenire* significat. Verùm de hoc usu vocabuli in re architectonica, nihil dum comperi. nisi quod Fabius *institut. l.* 9. *c.* 4. *Fit sæpe,* inquit, *aspera & dura & dissoluta & hians oratio, si ad necessitatem ordinis sui verba redigantur. differenda igitur quædam & præsumenda; atque ut in structuris lapidum impolitorum, loco quo convenit, quidque ponendum.* quod hìc *convenire,* alibi *congruere* dixit, eadem utrobiq; imagine usus: *Non enim ad pedes verba dimensa sunt. ideóque ex loco transferuntur in locum, ut jungantur quo congruunt maximè, sicut in structura saxorum rudium etiam ipsa enormitas invenit, cui applicari, & in quo*

possit

poſſit inſiſtere. Suidas hæc ipſa Marci verba nobis exhibet ſub hoc titulo: (quod idem & apud Heſychium legitur) Συμβαίνοντα, συμφωνοῦντα. quo ſenſu apud eundem autor innominatus: Τοῦτο δεῖ σκοπεῖν, εἰ συμβαίνει τοῖς λόγοις τὰ πράγματα. Et Syneſ. *epiſt.* 58. ἐνταῦθα δὲ ἡ γλῶττα τῇ γνώμῃ συνέβαινε. Et Ariſtid. *orat.* περὶ τοῦ παραφθέγματος· Σὺ δ' ἀπαιτεῖς, ἵππου μὲν δρόμον, ῥῆμα δὲ τῆς κερδῴης ὄνου, πράγματα οὐχὶ συμβαίνοντα. Et Liban. *orat.* 28. μέτροις ἀδικῶν οὐ συμβαίνουσι τῷ νόμῳ. Jo. Chryſoſt. *in ad Cor. ep.* 2. *orat.* 30. ἔςι καὶ τὸ αὐτὸ φρονεῖν, καὶ μὴ εἰρηνεύειν, ὅταν ἐν τοῖς δόγμασι συμβαίνωσί τινες, ἐν δὲ τοῖς πρὸς ἀλλήλους διαςασιάζωσιν. Theodoret. item, *therap. l.* 1. fidem ad τὰ νοητὰ ſpeculanda neceſſariam contendit; ἐπειδήπερ οὐδὲ εἰκόνα ἐξευρεῖν αὐτοῖς συμβαίνουσαν οἷόν τε. Idémque *l.* 11. de prædictionibus propheticis. Ἐξετάσατε τοίνυν τὰς τούτων περὶ γεγενημένα προῤῥήσεις. κἂν εὕρητε ἀληθεῖς, καὶ τοῖς πράγμασιν ἐναργῶς ξυμβαινούσας, δέξασθε ἀδιςάκτως ἐκεῖνα τὰ περὶ μελλόντων τεθεσπισμένα. & ante omnes hos Plato in *Protag.* Ἐγὼ μὲν οὖν καὶ δέομαι καὶ συμβουλεύω, συμβῆναι ὑμᾶς, ὥσπερ ὑπὸ διαιτητῶν ἡμῶν συμβιβαζόντων εἰς τὸ μέσον. Æſchylus denique à Plutarcho in *Theſeo* laudatus,

—— τοιῷδε τις συμβήσεται;
Τίν' ἀντιτάξω τῷδε; τίς φερέγγυος;

Ἁρμονία ἐςὶ μία | Sext. Empir. *adverſ. Muſic. lib.* 6. *c.* 1. Καθ' ἁρμονίαν διοικεῖσθαι τὸν κόσμον. Vide *ad l.* 7. § 48.

Ὁ κόσμος τοιοῦτον σῶμα συμπληροῦται | Vide *l.* 4. § 40.

Ἐκ πάντων τῶν αἰτιῶν ἡ εἱμαρμένη | Senec. *de benef. l.* 4. *c.* 7. *Nihil aliud eſt fatum quàm ſeries implexa cauſarum.* Vide *lib.* 6. § 37. & *l.* 7. § 8. & *l.* 10. § 4. Tacitus *annal. l.* 6. *Sed mihi hæc & talia audienti, in incerto judicium eſt, fatóne res mortalium & neceſſitate immutabili, an forte volvantur. quippe ſapientiſſimos veterum, quique ſectam eorum æmulantur, diverſos reperies. ac multis inſitam opinionem, non initia noſtri, non finem, non denique hominem Diis curæ. ideo creberrima & triſtia in bonos, læta apud deteriores eſſe. Contrà alii, fatum quidem congruere rebus putant; ſed non è vagis ſtellis, verùm apud principia, & nexus naturalium cauſarum. ac tamen electionem vitæ nobis relinquunt, quam ubi elegeris, certum imminentium ordinem. — nec plurimis mortalium eximi, quin primo cujuſque ortu ventura deſtinentur.* Epicureos & Stoicos deſignari apertiſſimum eſt.

Τοῦτο ἔφερεν αὐτῷ | Vide *ad l.* 3. § 4. & *l.* 10. § 20. & *l.* 12. § 23.

Ὡς ἐκεῖνα ὁ Ἀσκλήπιος | leg. ὡς ἐκεῖνα, ἃ Ἀσκλήπιος, vel [ἃ] ὁ Ἀσκλ. συντάττει.

Πολλὰ γοῦν καὶ ἐν ἐκείνοις ἐςὶ τραχέα | Plato *Gorgiâ.* Ἆρ' οὖν τὸ ἰατρεύεσθαι ἡδύ ἐςι, καὶ χαίρουσιν οἱ ἰατρευόμενοι; οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ. Ἀλλ' ὠφέλιμόν γε. Firmic. *de errore Gent. Morbo pro ſalute hominis ſolicita medicina ſe opponit; aſperi cibi, amari potus ingeruntur: & ſi convaluerit malum, ferrum & ignis adhibetur.* Ità Senec. *Agamemn.* 2. 1.

Et ferrum & ignis ſæpe medicinæ loco eſt.

Naſo *remed. l.* 1. *v.* 225.

Dura aliquis præcepta vocet mea: dura fatemur
Eſſe: ſed ut valeas multa dolenda feres.
Sæpe bibi ſuccos, quamvìs invitus, amaros
Æger: & oranti menſa negata mihi eſt.
Ut corpus redimas ferrum patieris & ignem:
Arida nec ſitiens ora lavabis aquâ.
Ut valeas animo quicquam tolerare negabis?
At pretium pars hæc corpore majus habet.

Prudent. *de Coron. hymn.* 10.

Horretis omnes haſce carnificis manus?
Num mitiores ſunt manus medentium.
Laniena quando ſævit Hippocratica?
Vivum ſecatur viſcus, & recens cruor
Scalpella tingit, dum putredo abraditur.
Putate ferrum triſte chirurgos meis
Inferre coſtis, quod ſecat ſalubriter.
Non eſt amarum, quo reformatur ſalus.
Videntur iſti carpere artus tabidos;
Sed dant medelam rebus intus vividis.

Quod Senec. *ad Marc. c.* 22. *Adjice lacerationes medicorum oſſa vivis legentium, & totas in viſcera manus demittentium, non ſimplici dolore pudenda curantium.* Tertull. in *Scorpiac. c.* 5. *Eſt hæc perverſitas hominum, ſalutaria excutere, exitioſa ſuſcipere, periculoſa quæque medicamina vitare, mori denique citiùs quàm curari deſiderare* (tranſpono, *peric. quæq; deſiderare, med. vit. mori d. c. q. c.* Vel ſic etiam; *med. vit. peric. quæque deſ. mor. den. cit. q. car.* at Rigalt. *periculoſa quærere, medica malè vitare,* &c.) *& eſt planè quaſi ſævitia, medicina de ſcalpello, déque cauterio, de ſinapis incendio. non tamen ſecari, & inuri, & extendi, morderique idcirco malum, quia dolores utiles affert. nec quia tantummodo contriſtat, recuſabitur; ſed quia neceſſariò contriſtat, adhibebitur. horrorem operis fructus excuſat. ululans denique ille, & gemens, & mugiens inter manus medici, poſtmodum eaſdem mercede cumulabit, & artifices optimas prædicabit, & ſævas jam negabit. Et ſi martyria deſæviunt, ſed in ſalutem; licebit & Deo in vitam æternam per ignes & gladios & acerba quæque curare.* Senec. *de provident. c.* 3. *Illud dico, iſta quæ tu vocas aſpera, quæ adverſa & abominanda, primùm pro ipſis eſſe quibus accidunt; deinde pro univerſis, quorum major Diis cura eſt, quàm ſingulorum. difficillimum videtur, quod primum dixi, pro ipſis eſſe quibus eveniunt iſta, quæ horremus ac tremimus. pro ipſis eſt, inquis, in exilium projici, in egeſtatem deduci, liberos, conjugem efferre, ignominiâ affici, debilitari?*

si miraris, hoc pro aliquo esse, miraberis quosdam & igne curari, nec minùs fame ac siti. Sed si cogitaveris tecum, remedii causâ quibusdam & radi ossa & legi, & extrahi venas, & quædam amputari membra, quæ sine totius pernicie corporis hærere non poterant; hoc quoque patieris probari tibi, quædam incommoda pro his esse, quibus accidunt. tam mehercules, quàm quædam quæ laudantur atque appetuntur contra eos esse, quos delectaverunt; simillima cruditatibus, ebrietatibúsque, & cæteris quæ necant per voluptatem. Idem *de ira lib.* 1. *c.* 4. *Quid ergo? non aliquando castigatio necessaria est? quidni? non enim nocet, sed medetur specie nocendi. quemadmodum quædam hastilia detorta, ut corrigamus, adurimus, & adactis cuneis, non ut frangamus, sed ut explicemus, elidimus: sic ingenia vitio prava, dolore corporis animíque corrigimus. Nempe medicus primò in levibus vitiis tentat non multùm ex quotidiana consuetudine inflectere, & cibis, potionibus, exercitationibus ordinem ponere, ac valetudinem tantùm mutatâ vitæ dispositione firmare: proximum est, ut modus proficiat. Si modus & ordo non proficit, subducit aliqua & circumcidit. Si nè adhuc quidem respondet, interdicit cibis, & abstinentiâ corpus exonerat. Si frustra molliora cesserunt, ferit venam, membrísque, si adhærentia nocent, morbúmque diffundunt, manus affert. nec ulla dura videtur curatio, cujus salutaris effectus est.* Idemque *de benefic. l.* 5. *c.* 20. *Beneficia multa tristem frontem & asperam habent; quemadmodum secare & urere ut sanes.* Simplicius *in Epictet. Cruciatus vehementissimos in morbis, etiam plebeii homines ultro admittunt, cùm se, mercede etiam medicis numeratâ, secandos urendósque præbent. Si corporum medicinam exercentem, eúmque urentem & secantem, atque ipsos carnifices imitantem, non malum sed bonum dicimus, atque adeò gratias agimus, & mercedem numeramus; cur in medicina Dei non acquiescimus?* Clemens *Strom. l.* 1. Οὐ γὰρ ὁ μὲν τὴν τοῦ σώματος νόσον ἀπάγων, εὐεργέτης δόξει· ψυχῆς δὲ ἀδικίας ὁ πειρώμενος ἀπαλλάττειν οὐ μᾶλλον ἂν εἴη κηδεμὼν, ὅσῳπερ ψυχὴ σώματος ἐντιμότερον. ἀλλ' ἄρα τῆς μὲν τοῦ σώματος ὑγιείας ἕνεκα, καὶ τομὰς καὶ καύσεις, καὶ φαρμακοποσίας ὑφιστάμεθα. καὶ ὁ ταῦτα προσάγων σωτήρ τε καὶ ἰατρός τε καλεῖται οὐ φθόνῳ τινὶ, οὐδὲ δυσμενείᾳ τῇ πρὸς τὸν πάσχοντα, ὡς δ' ἂν ὁ τῆς τέχνης ὑπαγορεύῃ λόγος· καὶ μέρη τινὰ ἀποτέμνων, ὡς μὴ τὰ ὑγιαίνοντα συνδιαφθείρεσθαι αὐτῷ. τῆς δὲ ψυχῆς ἕνεκα οὐχ ὁμοίως ὑποστησόμεθα; &c. Et Theodoret. *therapeut. l.* 1. Οἱ μὲν τὸ σῶμα οὐκ εὖ διακείμενοι, καὶ τὴν νόσον δυσχεραίνουσι, καὶ τῆς ὑγείας ἱμείρονται, καὶ τοῖς ἰατροῖς εἴκουσιν, οὐ μόνον ἤπια προσφέρουσι φάρμακα, ἀλλὰ κἂν τέμνωσι, κἂν καίωσι, κἂν λιμώττειν κελεύωσι, κἂν πικρῶν τινῶν καὶ ἀηδῶν μεστὰς προσφέρωσι κύλικας· καὶ διὰ τοιαύτης ἀνιαρᾶς ἐπιμελείας τὴν ὑγίειαν καρπούμενοι, μισθὸν τοῖς οὕτως ἀνιῶσιν ὀρέγουσιν. Dionys. Halicarn. *epist. ad Pomp.* Οἱ ἰατροὶ τέμνουσι καὶ καίουσι τὰ διεφθαρμένα τοῦ σώματος, εἰς βάθος τὰ καυτήρια καὶ τὰς τομὰς φέροντες. Idémque Deus, ut Nicephor. Gregor. *histor. Rom. l.* 8. *c.* 18. Ὅταν γὰρ ἐθέλῃ κολάζειν οὓς ἂν ἐθέλοι, παλαιῶν τε καὶ νέων ἁμαρτημάτων ποιούμενος ἔκτισιν, οἷα σοφὸς ἰατρὸς, τομὴν καὶ καυτῆρα τοῖς δυσιάτοις ἐπάγει πληγαῖς. Porphyr. *de abstinent. l.* 1. Εἰ δ' ἔδει καὶ ἀλγηδόνας ὑπομένειν ἕνεκα τῆς ἀληθινῆς σωτηρίας, ἆρ' οὐκ ἂν ὑπεμείναμεν; οὐ γὰρ δὴ, ὅπου νοσήματος στέρεσθαι δεῖ, σπουδάζοντες πάνθ' ὑπομένομεν, τεμνόμενοι, φοινισσόμενοι, καιόμενοι, πικρὰ φάρμακα πίνοντες, καθαιρόμενοι διὰ γαστρὸς, δι' ἐμέτων, διὰ ῥινῶν; οὐχὶ δὲ τοῦ ἔνδον χεῖρον νοσήματος, ὡς ἂν τὸν ὑπὲρ ἀθανασίας ἀγῶνα ἀθλοῦντες καὶ θεοῦ συνουσίας, πάνθ' ὑπομένωμεν εὐλόγως, εἰ καὶ μετ' ἀλγηδόνων ποιεῖσθαι τὰς ὑπομονὰς ἐχρῆν; Cydonius *de mort. contemn.* Τί γὰρ κωλύει καὶ τοὺς ἰατροὺς τοῖς λόγοις τούτοις καχίζειν, οἱ τοῖς σώμασιν οὐκ ἄλλως ἐπικουροῦσι, ἢ τῶν ἀηδῶν καὶ ἐσθίειν καὶ πίνειν καὶ ἅπτεσθαι, καὶ πάντα τρόπον χρῆσθαι τοὺς κάμνοντας ἀναγκάζοντες; οἷς τοῦ τοῦτον τὸν τρόπον ἡμᾶς λυπεῖν, καὶ μισθοὺς μεγάλους τελοῦμεν, καὶ εὐεργεσίας αὐτοί τε καὶ οἷς ἡμετέρων μέλει, [ὀφείλομεν. Seiler.] Joan. Chrysost. *in Psal.* 148. Τὸν θεὸν ὁμοίως ἀνυμνεῖν χρὴ, καὶ κολάζοντα, καὶ ἀνιέντα κολάσεως. ἀμφότερα γὰρ κηδεμονίας, ἀμφότερα ἀγαθότητος· ὥσπερ οὖν ἰατρὸν οὐ τρέφοντα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄγχοντα λιμῷ, οὐκ εἰς ἀγορὰν μόνον ἐξάγοντα, ἀλλὰ καὶ ἐν οἴκοις που κατακλείοντα, οὐκ ἀλείφοντα μόνον, ἀλλὰ καὶ καίοντα καὶ τέμνοντα θαυμάζομεν· εἰ γὰρ καὶ ἐναντία τὰ γινόμενα, ἀλλὰ πρὸς ἓν ὁρᾷ τέλος· οὕτω καὶ τὸν θεὸν ὑπὲρ ἁπάντων ἀνυμνεῖν χρή. καὶ πολλῷ πλέον, ὅσῳ ὁ μὲν θεὸς, ὁ δὲ ἄνθρωπος· καὶ ὅτι τὰ μὲν τούτων πολλάκις καὶ εἰς τοὐναντίον ἐξέβη, τὰ δὲ τοῦ θεοῦ μετὰ πρεπούσης γίνεται σοφίας καὶ κηδεμονίας. Basil. Cæsar. *orat.* 8. Ὡς εὐεργέτης ὁ ἰατρὸς, κἂν πόνους κἂν ἀλγηδόνας ἐμποιῇ τῷ σώματι· τῇ νόσῳ γὰρ μάχεται, οὐχὶ τῷ κάμνοντι· οὕτως ἀγαθὸς ὁ θεὸς, ὁ τὴν σωτηρίαν τῷ παντὶ διὰ τῶν μερικῶν κολάσεων διοικούμενος· καὶ γὰρ δι' ὧν ἀποκτείνει, ζωοποιεῖ· καὶ δι' ὧν πατάσσει, ἰᾶται. καὶ πατάσσεται μὲν σὰρξ, ἵνα ἰαθῇ ψυχή. θανατοῦται δὲ ἁμαρτία, ἵνα ζήσῃ δικαιοσύνη. σὺ δὲ τῷ ἰατρῷ μὲν οὐδὲν ἐγκαλεῖς, τὰ μὲν τέμνοντι, τὰ δὲ καίοντι, τὰ δὲ παντελῶς ἐξαιροῦντι τοῦ σώματος. ἀλλὰ καὶ χρήματά που ὑποτελεῖς, καὶ σωτῆρα προσαγορεύεις, ὅτι ἐν ὀλίγῳ μέρει τὴν νόσον ἔστησε, πρὶν εἰς ὅλον τὸ σῶμα τὸ πάθος διαχυθῆναι. ὅταν δὲ ἴδῃς πόλιν ἐπικατασεισθεῖσαν τοῖς ἐνοικοῦσιν, ἢ πλοῖον αὔτανδρον κατὰ θαλάσσης διαλυθὲν, κατὰ τοῦ ἀληθινοῦ ἰατροῦ καὶ σωτῆρος γλῶσσαν κινεῖν βλάσφημον οὐκ ὀκνεῖς·

Τῆς ὑγιείας.] Aug. *epist.* 48. *Dilectione, non odio flagellat nos Deus; non studio nocendi, sed desiderio sanandi.* ἐπὶ τὸ συμφέρον, εἰς τὸ μεταλαβεῖν

βεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ, Apoſt. *ad Heb. c.* 12. *v.* 10. ἵνα ζήσωμεν, *v.* 9. & *v.* 11. Πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης· ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης.

Ἐπὶ τὴν τοῦ κόσμου ὑγίειαν | Ideo ſubeunda vult æquo animo iſta omnia, quia ad univerſi bonum faciant. Ità Senec. *ep.* 74. *Nihil indignetur ſibi accidere; ſciátque illa ipſa quibus lædi videtur, ad conſervationem univerſi pertinere, & ex his eſſe quæ curſum mundi officiúmque conſummant.* Heraclit. *epiſt.* 2. *ad Amphidam.* Οὐκ ἴσασιν, ὅτι θεὸς ἐν κόσμῳ μεγάλα σώματα ἰατρεύει, ἐπανισῶν αὐτῶν τὸ ἄμετρον· τὰ θρυπτόμενα ἑνοποιεῖ· τὰ ὀλισθήσαντα ὑποθεὶς στέζει· συνάγει τὰ σκιδνάμενα· φαιδρύνει τὰ ἀπρεπῆ· κατείργει τὰ ληφθέντα· διώκει τὰ φεύγοντα· φωτὶ μὲν ἀναλάμπει τὸ ζοφερὸν, περατοῖ δὲ τὸ ἄπειρον· καὶ μορφὴν μὲν ἐπιβάλλει τοῖς ἀμόρφοις, ὄψεως δὲ ἀναπίμπλησι τὰ ἀναίσθητα. διὰ πάσης γὰρ ἔρχεται τῆς οὐσίας, πλήττων, ἁρμοζόμενος, διαλύων, πηγνὺς, χέων. τὸ μὲν ξηρὸν εἰς ὑγρὸν τήκει, καὶ εἰς λύσιν αὐτὸ καθίστησι· καὶ λιβάδας μὲν ἐκθυμιᾷ, παχύνει δὲ χαλασθέντα τὸν ἀέρα· καὶ συνεχῶς τὰ μὲν ἄνωθεν διώκει, τὰ δὲ κάτωθεν ἱδρύει. ταῦτα κάμνοντος κόσμου θεραπεία. Et Maxim. Tyr. *diſſert.* 25. Ἃ δὴ ἡμεῖς καλοῦμεν κακὰ καὶ φθορὰς, καὶ ἐφ' οἷς ὀδυρόμεθα, ταῦτα ὁ τεχνίτης καλεῖ σωτηρίαν τοῦ ὅλου· μέλει γὰρ αὐτῷ τοῦ ὅλου· τὸ δὲ μέρος ἀνάγκη κακοῦσθαι ὑπὲρ τοῦ ὅλου. Vide *ad l.* 4. § 40. In eandem ſententiam Epictet. *diſſert. l.* 1. *c.* 12. Σκέλος οὖν μοι γενέσθαι πεπηρωμένον; Ἀνδράποδον· εἶτα δι' ἓν σκελύδριον τῷ κόσμῳ ἐγκαλεῖς; οὐκ ἐπιδώσεις αὐτὸ τοῖς ὅλοις; οὐ χαίρων παραχωρήσεις τῷ δεδωκότι; οὐκ οἶδας, ἡλίκον μέρος πρὸς τὰ ὅλα; τὰ δὲ μέρη τοῖς ὅλοις εἴκειν ἔχει καλῶς. Idem *l.* 4. *c.* 7. Qui & *l.* 2. *c.* 5. Πῶς λέγεται τῶν ἐκτός τινα κατὰ φύσιν, καὶ παρὰ φύσιν; ὥσπερ ἂν εἰ ἀπόλυτοι ἦμεν. τῷ γὰρ ποδὶ κατὰ φύσιν εἶναι ἐρῶ τὸ καθαρῷ εἶναι. ἀλλ' ἂν αὐτὸν ὡς πόδα λάβῃς καὶ ὡς μὴ ἀπόλυτον, καθήξει αὐτὸν καὶ εἰς πηλὸν ἐμβαίνειν, καὶ ἀκάνθας πατῆσαι, καὶ ἔστιν ὅτε ἀποκοπῆναι ὑπὲρ τοῦ ὅλου. τοιοῦτόν τι καὶ ἐφ' ἡμῶν ὑπολαβεῖν δεῖ. τί εἶ; ἄνθρωπος. εἰ μὲν ὡς ἀπόλυτον σκοπεῖς, κατὰ φύσιν ἐστὶ ζῆσαι μέχρι γήρως, πλουτεῖν, ὑγιαίνειν· εἰ δ' ὡς ἄνθρωπον σκοπεῖς, καὶ μέρος ὅλου τινὸς, δι' ἐκεῖνο τὸ ὅλον νῦν μέν σοι νοσῆσαι καθήκει, νῦν δὲ πλεῦσαι, καὶ κινδυνεῦσαι, νῦν δ' ἀπορηθῆναι, πρὸ ὥρας δ' ἔστιν ὅτε ἀποθανεῖν. Vide ſuperiùs paulò Baſil. Cæſar. & Senec. *de provident. c.* 3. ſed & eundem, ſi lubet & otium eſt, operis *ejuſdem c.* 5. argumentum iſtud pertractántem. De corporis membris itidem Theodoret. *therapeut. l.* 1. Πᾶσαν μηχανὴν, inquit, ἐπινοοῦσιν οἱ ἰατροὶ, ὥστε τὸ πάθος ἐξελάσαι, καὶ τὴν προτέραν τῶν μορίων ἁρμονίαν ἀποδοῦναι τῷ ὅλῳ.

Τὴν τοῦ Διὸς εὐοδίαν καὶ εὐπραγίαν | Hoc inter Stoicorum non παράδοξα tantùm, ſed παράλογα etiam meritò reputes, quòd malis hiſce etiam numinis divini felicitatem provehi ſomniabant. quanquam & ad gloriam divinam illuſtrandam conducere iſta, nec nos inficiamur. eôque argumento ad mala fortiter, æquanimiter, alacriter toleranda, Dei ſervos invitant, inſtigant Apoſtoli, Joannes *Evang. c.* 21. *v.* 19. Paulus *ad Philip. c.* 1. *v.* 20. Petrus *epiſt.* 1. *c.* 4. *v.* 14. Verùm mundum illi pro Deo habebant; quem & iſtîc deſignari ſequentia docent. Vide *ad l.* 4. § 23.

Στέργειν χρὴ τὸ συμβαῖνον | ſuprà, ἀσπάζου πᾶν τὸ γινόμενον. ſic *l.* 6. § 44. ἀσπάζεσθαι καὶ στέργειν ὀφείλω. plus eſt τὸ στέργειν quàm τὸ ἀσπάζεσθαι. uti eò loci oſtendimus. Vide & *l.* 6. § 49. Ariſtot. *ethic. Eudem. l.* 7. *c.* 10. Ὥστε δεῖ στέργειν αὐτὸν τὴν τύχην.

Συγκλωθόμενον | Vide *ſuprà ad l.* 2. § 3. & *l.* 4. § 26.

Τῆς συμμονῆς | Ità *l.* 2. § 3. σώζουσι δὲ κόσμον αἱ μεταβολαί.

Ἐὰν καὶ ὁτιοῦν διακόψῃς | Lucan. *l.* 6.

——à prima deſcendit origine mundi
Cauſarum ſeries: atque omnia fata laborant,
Si quidquam mutâſſe velis.——

Τῆς συναφείας καὶ συνεχείας | Vide *l.* 4. § 40. Manil. *Aſtron. l.* 2. de mundo:

Machina cognatis membris contexta ——

Διακόπτεις | Vide *ad l.* 4. § 29.

§ 9. Μὴ σικχαίνειν | *faſtidire.* Xyl. *ægrè ferre.* Caſ. propriè, *nauſeare.* quanquam Phrynich. in *vocab. Attic.* τὸ σικχαίνομαι notat, ὡς τῷ ὄντι ναυτίας ἄξιον τοὔνομα. σικχὸς, ἀηδὴς, Heſych. ἀνόρεκτος, Suid. Plutarch. ab eodem laudatus, *lib. de utilit. ex inimic. cap.* οἱ σικχοὶ καὶ νοσώδεις, ἄρτον καὶ ὕδωρ προσφερόμενοι ναυτιῶσιν. Vide *ad l.* 10. § 34.

Εἰ μὴ καταπυκνοῦται | quod *l.* 9. § 29. ἀρκοῦ, εἰ καὶ τὸ βραχύτατον πρόεισι. *Nè animum abjicias, ſi non confertim ſive jugiter tibi omnia ex voto & propoſito ſuccedant, ſed mediocribus etiam progreſſibus & interruptis etiam aliquoties contentus eſto.* Siquidem, ut Cicero *de orat. perfect. Prima ſequentem, honeſtum eſt in ſecundis tertiiſque conſiſtere.*

Non poſſis oculo, quantum contendere Lynceus;
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi:
Nec, quia deſperes invicti membra Glyconis,
Nodosâ corpus nolis prohibere chiragrâ.
Eſt quoddam prodire tenus, ſi non datur ultra.

Flaccus *Epiſt. l.* 1. *ep.* 1. Quin & de ſe Sen. *de vit. beat. c.* 17. *Exigo à me, non ut optimis par ſim, ſed ut malis melior. hoc mihi ſatìs eſt, quotidie aliquid ex vitiis meis demere, & errores meos objurgare. non perveni ad ſanitatem, nè perveniam quidem. delinimenta magis quàm remedia podagræ meæ compono; contentus, ſi rariùs accedit, & ſi minùs verminatur.* Quin &, ut Plutarch. *de profect.* Heſiodi illud,

Εἰ γὰρ καν κ̀ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο,
Καὶ θάμα τοῦθ' ἔρδοις, τάχα καν μέγα κ̀ τὸ γένοιτο.
Si quamvis modicum modico superaddere pergas,
Idq; iterum atq; iterum, magnus consurget acervus.

ὁ πρὸς ἀργυρίυ μόνον αὔξησιν εἴρηται καλῶς, ἀλλ' εἰς ἅπαν|α ποιεῖ, μάλιςα δ' εἰς ἀρετῆς ἐπίδοσιν, πολὺ κ̀ τελεσιυργὸν ἔθ☉ τοῦ λόγυ προσλαμβάνοντ☉.

Ἀλλ' ἐκκρυσθέντα | quomodo Chrysippus ἐν τοῖς περὶ ἀνομολογίας, à Plutarcho *de virt. mor.* laudatus: Τὰ ἐπιγινόμενα πάθη ἐκκρύει τοὺς λογισμὺς εἰς τὰς ἐναντίας πράξεις βιαίως προωθῦντα.

Πάλιν ἐπανιέναι | Vide *l.* 4. § 25. Habes autem Epicteti pulcherrimam de argumento isto dissertationem apud Arrian. *l.* 1. *c.* 25. qui & summatim *l.* 4. *c.* 9. Πρῶτον μὲν καταγνῶθι τῶν γινομένων. εἶτα καταγνὺς μὴ ἀπογνῷς σεαυτῦ, μηδὲ πάθης τὸ τῶν ἀγεννῶν ἀνθρώπων, οἳ ἅπαξ ἐνδόντες, εἰς ἅπαν ἐπέδωκαν ἑαυτύς· ἀλλὰ μάθε τὸ τῶν παιδοτειβῶν· πέπ|ωκε τὸ παιδίον· ἀνάςας, φησι, πάλιν πάλαιε, μέχεις ἂν ἰχυροποιηθῇς. τοιῦτόν τι κ̀ σὺ πάθε. Hebræi doctores in codice *Sanhedrin. Qui discit legem, nec redit ad eam, similis est homini, qui serit, sed non metit.* Vide *l.* 6. § 10.

Ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλείω | *æquo animo pleraque humana ferre.* Xyl. at Cas. de actibus sive affectibus propriis interpretatur, quibus, pro humana infirmitate, crebrò sit expositus. neutrum placet. ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλείω ἀνθρωπικώτερα, *est pluribus humaniter actis acquiescere, contentum esse.* quod de aliis censendis Flaccus *l.* 1. *Sat.* 3.

Æquus compenset vitiis bona; pluribus hisce,
Si modò plura illis bona sunt, inclinet.——

quod Liban. *orat.* 4. δὸς τῷ πλείονι τὴν ῥοπὴν, ἀσμενίζειν, *contentum esse, libenter acquiescere.* Æschin. *ep.* 5. Ἀλλὰ κ̀ σφόδρα ἀσμενίζω τῇ συμφορᾷ· κ̀ ἀρχή μοι δοκεῖ τοῦ βίυ ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς αὐτόθι πολιτείας. quod & mox interpretatus ipse, ὑπεραγαπῶ, inquit, τὰ παρόντα. Marcus itidem *l.* 7. § 27. μὴ διὰ τῦ ὅτως ἀσμενίζειν αὐτοῖς *nè dum istis libenter acquiescis.* indè ἀσμενιςὸν κ̀ φιλητὸν, Clemen. Alex. *pædag.* *l.* 1. *c.* 3. & ἀσμενιςέον, *acquiescendum.* Hippocrati. Marcus ipse *l.* 12. § 14. ἀσμένιζε, gratum habe, contentus esto. & *l.* 7. § 27. διὰ τὸ ὅτως ἀσμενίζειν αὐτοῖς.

Ὡς πρὸς παιδαγωγὸν | i. e. ægrè & gravatim: quomodo ad pædagogum scholámve pueri commeant, qui ludum talarium literario præoptant. Vide *l.* 10. § 35. De Clearcho Xenophon *expedit. l.* 2. Τὸ ἐπίχαρι ὐκ εἶχεν, ἀλλ' ἀεὶ χαλεπὸς κ̀ ὠμὸς ἦν. ὥςε διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ ςρατιῶται, ὥσπερ παῖδες πρὸς διδάσκαλον· κ̀ γὰρ ὖν φιλίᾳ μὲν κ̀ εὐνοίᾳ ἑπόμενυς ὐδέποτ' εἶχεν, &c. Ambrof. *hexam. l.* 6. *c.* 6. *Ità sunt hæc ut pædagogi parvulis, amari videntur, acerbi & molesti, formidabiles verbere, libertatem lasciviendi negant, necessitatem disciplinæ exigunt, pueriles animos, nè luxu diffluant, terrore constringunt.* Persius de se *Satyr.* 3. *v.* 43.

Sæpe oculos, memini, tangebam parvus olivo;
Grandia si nollem morituri verba Catonis
Reddere, non sano multùm laudanda magistro,
Quæ pater adductis sudans audiret amicis.
Jure: etenim id summum, quid dexter senio ferret
Scire, erat in voto; damnosa canicula quantùm
Raderet; angustæ collo non fallier orcæ;
Nè quis callidior buxum torquere flagello.

Vide Persii *glossas*; & Turneb. *adversar. l.* 23. *c.* 22. Alioqui tanquam ad pædagogum, ad philosophiæ præceptorem accedere oportet, ut discamus, non ut oblectemur: μεμνημένοι, ὡς ὐκ εἰς θέατρον, ὐδὲ ᾠδεῖον, ἀλλ' εἰς χολὴν κ̀ διδασκαλεῖον ἀφῖκ|αι. Plut. *de profect.* contrà quàm illi, quos, ut Seneca *ep.* 108. *Inquilinos philosophorum, non discipulos dixeris. qui veniunt ut audiant, non ut discant; sicut in theatrum voluptatis causâ ad delectandas aures, oratione, vel voce, vel fabulis ducimur.* —*qui cum pugillaribus veniunt, non ut res excipiant, sed verba: quæ tam sine profectu alieno discant, quàm sine suo audiant.* —*quibus philosophi schola diversorium est otii. nec id agunt, ut aliqua illic vitia deponant, ut aliquam vitæ legem accipiant, ad quam suos mores exigant; sed ut oblectamento aurium perfruantur.* Ità *assuescit animus delectare se potius quàm sanare: & philosophiam oblectamentum facere, cùm remedium sit.* Idem. *ep.* 117.

Ἀλλ' ὡς ὀφθαλμιῶντες | Vult nos ad philosophiam recurrere, tanquam laborantes ad medicinam, quæ dolorem mitiget, morbum amoveat. Nam quod Xylander annotat de præceptis salutaribus in promptu habendis, quod suprà *l.* 3. § 13. monuerat, est hìc planè ἀπροσδιόνυσον. Epictet. *dissert. l.* 3. *c.* 23. Ἰατρεῖόν ἐςι τὸ φιλοσόφυ χολεῖον. ὐ δεῖ ἡσθέν|ας ἐξελθεῖν, ἀλλ' ἀλγήσαν|ας. ἔρχεσθε γὰρ, ὐχ ὑγιεῖς, ἀλλ' ὁ μὲν ὦμον ἐκβεβληκὼς, ὁ δ' ἀπόςημα ἔχων, ὁ δὲ κεφαλαλγῶν· εἶτ' ἐγὼ καθίσας ὑμῖν λέγω νοημάτια κ̀ ἐπιφωνημάτια, ἵν' ὑμεῖς ἐπαινέσαντές με ἐξέλθητε, ὁ μὲν τὸν ὦμον ἐκφέρων οἷον εἰσήνεγκεν, ὁ δὲ τὴν κεφαλὴν ὡσαύτως ἔχυσαν, ὁ δὲ τὴν σύριγγα, ὁ δὲ τὸ ἀπόςημα. & *ibid.* aliis insuper adjectis imaginibus. Φιλόσοφ☉ δ' ἐπ' ἀκρόασιν παρακαλεῖ; * ὐχὶ ὡς ὁ ἥλι☉ ἄγει αὐτὸς ἐφ' ἑαυτὸν, ἢ τροφὴ, ὅτω δὲ κ̀ ὗτ☉ ἄγει τὸς ὠφεληθησομένυς· ποῖ☉ ἰατρὸς παρακαλεῖ, ἵνα τις ὑπ' αὐτῦ θεραπευθῇ; καί τοι νῦν ἀκύω ὅτι κ̀ οἱ ἰατροὶ παρακαλῦσιν ἐν Ῥώμῃ· πλὴν ἐπ' ἐμῦ παρεκαλῦντο. De philosophia Marcus, de philosopho Epictetus.

* *Ità interpungo, quæ perperam continuant codices Vulgati.*

Τὸ σπογγάριον | *penicillum.* De spongiis Plin. *nat. histor. l.* 31. *c.* 11. *Mollissimum genus earum penicilli, oculorum tumores levant ex mulso impositi, iidem abstergendæ lippitudini utilissimi: eósque tenuissimos & mollissimos esse oportet. imponuntur spongiæ*

giæ ipsæ epiphoris ex posca. Nec mutandus iste Plinii locus, quod quidam volunt, ut legatur, *genus earum è quibus penicilli.* nam præterquam quod Pliniana Syntaxis id non patitur, lectionem receptam ex Celso firmamus, qui *penicillum* docet *spongiolam* ejusmodi dici, & huic usui adhiberi. *de re medic. l.* 6. *c.* 6. § 1. *Neque ab ratione abhorret etiam penicillo potissimùm uti expresso; si levior impetus est, ex aquâ; si major, ex posca.*

Καὶ τὸ ὠὸν | Plin. *l.* 29. *c.* 3. *Ova per se infusi candido oculis epiphoras cohibent, urentésque refrigerant. quidam pro aqua miscent collyriis. infantibus contra lippitudines vix aliud remedium est.* Sed de multiplici ad oculos ovi usu consulatur Celsus, *l.* 6. *c.* 6.

Κατάπλασμα | Φάρμακα τὰ μὲν ποτά, τὰ δὲ χριστά, τὰ δὲ ἐπίπαστα. Eustath. *ad Il.* Δ. Verùm quartum genus quod is omisit, adjecit Scholiastes *ad Aristoph. Plut.* τὰ μὲν ποτά, τὰ δὲ χριστά, τὰ δὲ παστά, τὰ δὲ πλαστά. ποτὰ sunt, *quæ potantur*; χριστὰ *quæ inunguntur*; παστὰ sive ἐπίπαστα, *quæ inspergunttur*; πλαστὰ sive κατάπλαστα, *quæ illinuntur*, unguentis crassiora: unde & καταπλάσματα nuncupata sunt.

Καταιόνησιν | *perfusionem.* cujus in re medica usus frequens & multiplex. Eustath. *ad Odyss.* Δ. ex Athenæi *dipnos. l.* 1. Λύει δὲ κάματον καὶ ἡ καταιόνησις ἡ κατὰ κεφαλῆς. Theodoret. *therapeut. l.* 1. de medicis insanos curantibus. καὶ δεσμὰ προσφέρουσι, καὶ καταιονῶσι βίᾳ τὰς κεφαλάς. Et mox: Καὶ μὲν δή, ὡς ἀρρωστοῦντας καταιονήσωμεν, καὶ τὰ σωτήρια καὶ παιώνια προσενέγκωμεν φάρμακα. Et *l.* 4. Οὐκ ἀπαυδῶμεν, ἀλλὰ τῇ σπογγιᾷ τοῦ λόγου καταιονῶμεν τῆς ἀπιστίας τὸ πάθος. Et *l.* 6. Καί τοι καὶ τοὺς ἰατροὺς ἐκείνους θαυμάζετε, οἳ οὐκ ἄλλοις προσφέρειν τὴν θεραπείαν κελεύουσιν, ἀλλ' αὐτοὶ τῆς ἀμπεχόνης γυμνούμενοι, καὶ τὸν χιτωνίσκον διαδησάμενοι, τὸν σίδηρον μεταχειρίζουσι, καὶ τὴν τομὴν ἐπιφέρουσι, καὶ δυσοσμίας ἀνέχονται, καὶ τοὺς ἰχῶρας δέχονται τὰς ῥανίδας, καὶ καταιονῶσι τῇ σπογγιᾷ, καὶ φάρμακα ἐπιπάττουσιν, &c. Dio Prus. *orat.* 17. Τὰ γοῦν φλεγμαίνοντα τῶν σωμάτων, οὐκ εὐθὺς ἐνέδωκε πρὸς τὴν πρώτην καταιόνησιν, ἀλλ' ἂν συνεχῶς ποιῇ τις, ἐμαλάχθη καὶ ῥᾷον ἔσχεν· οὐκοῦν ὁμοίως καὶ τὴν ἐν τῇ ψυχῇ τῶν πολλῶν φλεγμονήν, ἀγαπητόν, εἴ τις δύναιτο πραΰναι, διηνεκῶς τῷ λόγῳ χρώμενος. qui locus, quum nostrum cum primis illustret, à Naogeorgo tamen ità est versus, ut id minùs compareat, quum ἀγαπητὸν reddit, *rem gratam fecerit*, pro eo quod debuit, *suffecerit*, *sufficiens fuerit*, *sat habuerit, si crebris allocutionibus aliquid profecerit*, quomodò Marcus istic, *nè ægrè ferat, si non confertim omnia ex voto processerint*; & *lib.* 9. § 25. ἀρκοῦ, *contentus esto, si vel paululùm res processerit.* Ità τὸ ἀγαπητὸν sumitur in illo Epicuri dicto, apud Laërt. *l.* 10. Συνουσίη δὲ (φασίν) ὤνησε μὲν οὐδέποτε. ἀγαπητὸν δέ, εἰ μὴ καὶ ἔβλαψεν. *Coitus, aiunt, nunquam prodest: sat fuerit, si non obsit.* at bonus interpres Camaldunensis, quod est illi solenne nimis, cum antegressis committens ista sic vertit, *neque item oratoriæ daturum operam, dicens illam nihil quidem unquam profuisse, plurimùm verò etiam obfuisse.* Sed nec tempero mihi, extra oleas jam evagatus, quin & his proxima illa in versione Ambrosiana attingam; *Probos quoque amaturum sapientem negat; neque sepulturæ curam habiturum: neque à Deo amorem immitti Diogenes refert.* an Epicurum putamus tam existimationis suæ prodigum fuisse, ut negaret *sapientis esse probum quemquam diligere?* tum quorsum hîc *Diogenis* scita? Verùm interpunctio vitiosa forsan interpreti imposuit. Laërtii dictio, voculas primores restituente Cl. Casaubono, sic se habet. τούς τε οἰκέτας κολάσειν (quod vulgò οὔτε κολ. οἰκ. legitur) ἐλεήσειν (σειν, malim) μέντοι, καὶ συγγνώμην τινὶ ἕξειν τῶν σπουδαίων· ἐρασθήσεσθαι τὸν σοφὸν οὐ δοκεῖ αὐτοῖς· οὐδὲ ταφῆς φροντιεῖν· οὐδὲ θεόπεμπτον εἶναι τὸν ἔρωτα, ὥς Διογένης ἐν τῷ ιϛ φησίν. *Servos supplicio quidem affecturum: miserturum tamen, veniam ipsorum quibusdam habiturum, qui probi fuerint. amaturum sapientem non existimant: nec sepulturæ rationem habiturum: nec amorem à Deo immitti: uti Diogenes* (qui Epicuri dogmata collegit) *l.* 12. *refert.* Cæterùm & ista aut loco mota & transposita liquet, aut certè nullo planè ordine habito, per Satyram tumultuariè Laërtius Epicuri sui placita congessit. quis enim non videt illa, ἐρασθήσεσθαι τὸν σοφὸν οὐ δοκεῖ αὐτοῖς & οὐδὲ θεόπεμπτον εἶναι τὸν ἔρωτα· quibus de sepultura illud nullâ planè ratione interjectum est, eodem prorsus pertinere?

Οὐδὲν ἐπιδείξει τὸ πειθαρχεῖν τῷ λόγῳ | locus, ut mihi videtur, mendi manifestus: emendatio haud perinde proclivis. leg. forsan, οὐδὲν ἔτι δεήσει [εἰς] τὸ π. *nihil ampliùs opus erit, quod inducat te ad obsequendum rationi.* vel etiam, οὐδὲν ἐπιζητήσεις [ἢ] τὸ πειθ. *nihil ampliùs*, vel, *nihil aliud, desiderabis, nisi ut rationi obsequaris*, ἢ, pro εἰ μή, *nisi*, ut Joan. *c.* 13. *v.* 10. quod & Eustath. observat. in Νέκυαν. Sic *l.* 10. § 33. μηκέτι μηδὲν ἐπιζήτει. Nec abscedit multùm D. Salmas. qui legendum censet, vel οὐδὲν ἐπιδεήσει σε πειθαρχεῖν τῷ λόγῳ. vel οὐδὲν ἐπιδεήσῃ τοῦ π. τ. λ. *non opus habebis, non indigebis rationi parere.* At D. Boot. ἐπιδείξεις mavult. Sen. *epist.* 103. *Ipsam philosophiam non debebis jactare*: & mox; *Licet sapere sine pompa.* atque eò etiam Cas. abit.

Ἀλλὰ προσαναπαύσῃ αὐτῷ | Ità *lib.* 6. § 12. καὶ προσαναπαύου ταύτῃ. de philosophia itidem. Sed & de arte *lib.* 4. § 34.

Μόνα θέλει, ἃ ἡ φύσις σου θέλει | Hoc est quod Juvenal. *Sat.* 14. *v.* 322.

Nunquam aliud natura, aliud sapientia dicit.

Verissimè, si conditam, non corruptam intelligas.

Vide *infr.* § 29. & *lib.* 1. § 9. & *lib.* 11. § 20.

Σὺ δὲ ἄλλο ἤθελες οὐ κατὰ φύσιν | *Tu autem aliud quippiam volebas.* Xyl. *quàm illud* scil. *quod est secundùm naturam.* M. Cas. erotematicè effert. *Tu aliud vis quàm quod est secundùm naturam?* forsan leg. ἄλλο ἐθέλεις ἢ κ. φ. quanquam & receptam lectionem retineri posse censet Salmas. *at tu aliud volebas, quod secundùm naturam non est.* Vide *l.* 8. § 10.

Τί γὰρ τούτων προσηνέστερον | Senec. *de ira l.* 2. *c.* 13. *Non, ut quibusdam dictum est, arduum in virtutes & asperum iter est. plano adeuntur. Non vanæ vobis autor rei venio. facilis est ad beatam vitam via. multò difficilius est facere ista, quæ facitis. quid enim quiete otiosius? quid irâ laboriosius? quid clementiâ remissius? quid crudelitate negotiosius? vacat pudicitia: libido occupatissima est. omnium denique virtutum tutela facilior est; vitia magno coluntur.* Idem hoc argumentum, ὅτι δυσκολώτερον μὲν τῆς ἀρετῆς ἡ κακία κουφότερον δὲ καὶ ἥδιον τῆς κακίας ἡ ἀρετή· inculcat pluribus in locis, plurimísque docet argumentis, Joan. Chrysost. *in Matth. cap.* 11. *v.* 28, 30. *orat.* 38. *ibid. orat.* 56. *in Coloss. orat.* 8. *in Philipp. orat.* 14. *in Psal.* 124. alibi.

Ἡ γὰρ ἡδονὴ οὐχὶ διὰ τοῦ σφάλλει; | leg. cum Xyl. διὰ τοῦτο σφ. quia προσηνέστερόν τι blandius quiddam esse videtur, cùm nihil minùs existat. Senec. *epist.* 8. *Et fera, & piscis spe aliquâ oblectante decipitur.* Indè Platonis dictum, *Escam malorum esse voluptatem, quâ capiantur homines, ut hamo pisces.* Cicer. *de Senect.* Sed & Plaut. *Mercat.* 5. 3. tanquam sapientum dictum, hoc idem sic extulit.

Voluptas est malorum esca; quòd eâ non minùs homi-
Quàm hamo capiantur pisces.—— (*nes,*

qui tamen versus, cum aliis eisdem adjunctis, in editionibus quibusdam neutiquam comparent.

Τὸ ἀπταιστον | quod alibi τὸ ἀδιάπτωτον· aliud est enim τὸ ἀπερίπτωτον. *l.* 7. § 4. Vide *ad l.* 3. § 9.

Καὶ εὔρουν | Vide *l.* 2. § 5. & *lib.* 4. § 3. & *infr.* § 34. & *l.* 10. § 6.

§ 10. Παντάπασιν ἀκατάληπτα | *imperceptibilia*, sive *imprensibilia*. Gellius *l.* 11. *c.* 5. & *l.* 14. *c.* 1. Laërtius *lib.* 9. Pyrrhonem ait primùm induxisse τὸ τῆς ἀκαταληψίας καὶ ἐποχῆς εἶδος. Eum paribus ferè passibus secutus est Arcesilaus. Siquidem & ipse asseruit, περὶ πάντων ἐπέχειν δεῖν· εἶναι γὰρ πάντα ἀκατάληπτα. Euseb. *præpar. l.* 14. *c.* 3. de quo videndus *ibid. c.* 4. & 5. Numenius Pythag. *l.* 1. *de Academic. à Plat. dissens.* Verùm is τὰ περὶ τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ἀκαταληψίας δόγματα, Socrati, Platoni, Parmenidæ & Heraclito accepta ferebat: ut Plut. *adv. Colot. c.* 8. Et sanè celebre est Socratis illud, τοῦτο μόνον εἰδέναι, ὅτι οὐδὲν οἶδε. *nihil scire se nisi hoc unum, quòd nihil sciret.* Laërt. *l.* 2. Plut. *adv. Colot. c.* 5. & Lactant. *institut. l.* 3. *c.* 27. qui & *ibidem* adjicit; *Hinc Academiæ disciplina manavit; si tamen disciplina dici potest, in qua ignoratio & discitur & docetur.* Et *c.* 4. *Socrates eúmque secuti Academici scientiam sustulerunt, novámque non philosophandi constituerunt philosophiam.* Itaque Aristocles *de philos. l.* 8. apud Euseb. *præpar. l.* 14. *c.* 17. Ἐγὼ μὲν οὐδὲ φιλοσοφίαν οἴομαι δεῖν ὀνομάζειν αὐτήν, ἀναιροῦσάν γε δὴ τὰς τοῦ φιλοσοφεῖν ἀρχάς. quanquam restrictiùs paulò de se Socrates ipse apud Platon. in *Apolog.* & Lucian. *de Sect.* ἃ μὴ οἶδα, οὐδὲ οἴομαι εἰδέναι· *quæ non novi, nec nôsse opinor me.* At de Heraclito disertè Stob. *tom.* 2. *tit.* 21. ὅτι ᾔδει ἑαυτὸν μηδὲν εἰδότα. *ideo juvenis cùm esset sapientiorem reliquis habitum esse, quòd se nihil scire, scire se profiteretur.* Cæterùm idem, ut Laërt. *l.* 9. νέος ὢν ἔφασκε μηδὲν εἰδέναι· τέλειος μέντοι γενόμενος πάντα ἐγνωκέναι. *juvenis cum esset, nihil scire se; vir factus, nihil non nôsse dicebat.* De se Isidorus Pelus. *lib.* 3. *epist.* 241. Ἐγὼ δὲ οἶδα σαφῶς, ὅτι οὐδὲν οἶδα. *Ego pro certo hoc novi, nihil me nôsse.* Nec abscedit multùm Apostolus, ubi dicit, *ad Corinth. epist.* 1. *c.* 8. *v.* 2. Εἰ δέ τις δοκεῖ εἰδέναι τι, οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκε, καθὼς δεῖ γνῶναι. *Si quis opinatur nôsse se quicquam, nondùm is quicquam, prout nôsse debet, novit.* Anaxarchus verò istis longiùs progressus, μηδὲ αὐτὸ τοῦτο εἰδέναι, ὅτι οὐδὲν οἶδε. *nec hoc quidem scire aiebat se, quòd nihil sciret.* De Homero Senec. *epist.* 88. *Modò Stoicum illum faciunt virtutem solam probantem, & voluptates refugientem;* —*modò Epicureum, laudantem statum quietæ civitatis, & inter convivia cantúsque vitam exigentis; modò Peripateticum, bonorum tria genera inducentem; modò Academicum, incerta omnia dicentem.* At certè Pyrrhonii, sive Sceptici, Academiæ novæ fundatores aut fautores, Homerum ipsum, nec Homerum solùm, sed Hesiodum, Archilochum, Euripidem, & antiquissimos fere quosq; vel poeseos, vel sapientiæ nomine celebratos, in patres suas attrahere satagebant: ut docet Laërt. in *Pyrrh.* De Homero videatur, qui Plutarchi nomine de eodem extat libellus. Exagitans istos Seneca idem *epist.* 88. *Audi quantum mali faciat nimia subtilitas, & quàm infesta veritati sit. Protagoras ait, de omni re in utramq; partem disputari posse ex æquo; & de hac ipsa, an omnis res in utramque partem disputabilis sit. Nausiphanes ait, ex his quæ videntur esse, nihil magis esse, quàm non esse. Parmenides ait, ex his quæ videntur, nihil esse in universum.* [*unum esse universum.* Lips.] *Zeno Eleates omnia negotia de negotio dejecit; ait nihil esse. Circa eadem ferè Pyrrhonii versantur, & Megarici, & Eretrici, & Academici, qui novam induxerunt scientiam, nihil scire. Hæc omnia in illum supervacuum studiorum liberaluim gregem conjice. Illi mihi non profuturam scientiam tradunt: hi spem omnem scientiæ eripiunt. Satiùs est supervacua scire, quàm nihil. Illi non præferunt lumen per quod acies dirigatur ad verum: hi oculos mihi effodiunt. Si Protagoræ credo, nihil in*

rerum

rerum natura eſt, niſi dubium. Si Nauſiphani, hoc unum certum eſt, nihil eſſe certi. Si Parmenidæ, nihil eſt præter unum: ſi Zenoni, nè unum quidem. Quid ergò nos ſumus? quid iſta quæ nos circumſtant, alunt, ſuſtinent? Tota rerum natura umbra eſt aut inanis aut fallax. Non facilè dixerim, utrùm magis iraſcar illis, qui nos nihil ſcire voluerunt; an illis, qui nè hoc quidem nobis reliquerunt, nihil ſcire. Eoſdem traducens & Epictetus *diſſert. l.* 1. *c.* 5. inter alia: Καταλαμβάνεις ὅτι ἐγρήγορας; οὔ, φησιν. οὐδὲ γὰρ, ὅταν ἐν τοῖς ὕπνοις φαντάζωμαι ὅτι ἐγρήγορα. οὐδὲν οὖν διαφέρει αὕτη ἡ φαντασία ἐκείνης; οὐδέν. ἔτι τούτῳ διαλέγομαι· καὶ ποῖον αὐτῷ πῦρ, ἢ ποῖον αὐτῷ σίδηρον προσάγω, ἵν᾽ αἴσθηται, ὅτι νενέκρωται; αἰσθανόμενος οὐ, προσποιεῖται; ἔτι χείρων ἐστὶ τοῦ νεκροῦ. Vult ferro & igne cum iſtiuſmodi, non rationibus aut diſceptationibus agi. Et *l.* 2. *c.* 20. iſtorum profeſſionem deriſui habens, ità ſua proponentes & venditantes inducit; Ὦ ἄνθρωποι, συγκατάθεσθε, ὅτι οὐδεὶς συγκατατίθεται· πιστεύσατε ἡμῖν, ὅτι οὐδεὶς πιστεύει οὐδενί. — γίνωσκε, ὅτι οὐδέν ἐστι γνωστόν· — μάθε παρ᾽ ἐμοῦ, ὅτι οὐδὲν ἐνδέχεται μαθεῖν. ἐγώ σοι λέγω τοῦτο, καὶ διδάξω, ἐὰν θέλῃς. Et *ibid.* poſtea indignabundus: Οἱ ταλαίπωροι Ἀκαδημαϊκοὶ τὰς αἰσθήσεις τὰς αὑτῶν ἀποβαλεῖν ἢ ἀποτυφλῶσαι οὐ δύνανται, καί τοι τοῦτο μάλιστα ἐσπουδακότες. τίς ἡ ἀτυχία; λαβών τις παρὰ τῆς φύσεως μέτρα καὶ κανόνας εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐ προσφιλοτεχνεῖ τούτοις προσθεῖναι καὶ προσεξεργάσασθαι τὰ λείποντα· ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον, εἴ τι καὶ ἐκεῖ γνωστικὸν τῆς ἀληθείας, ἐξαιρεῖν πειρᾶται καὶ ἀπολλύειν; Et denuo, non ſine ſtomacho: Ὦ μεγάλης ἀναισχυντίας καὶ γοητείας. ἄνθρωπε, τί ποιεῖς; αὐτὸς ἑαυτὸν ἐξελέγχεις καθ᾽ ἡμέραν, καὶ οὐ θέλεις ἀφεῖναι τὰ ψυχρὰ ταῦτα ἐπιχειρήματα; ἐσθίων, ποῦ φέρεις τὴν χεῖρα; εἰς τὸ στόμα, ἢ εἰς τὸν ὀφθαλμόν; λουόμενος, ποῦ ἐμβαίνεις; πότε τὴν χύτραν εἶπες λοπάδα, ἢ τὴν τορύνην ὀβελίσκον; Et feſtivius rurſum: Εἴ τινος αὐτῶν δοῦλος ἤμην, εἰ καὶ ἔδει με καθ᾽ ἡμέραν ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐκδέρεσθαι, ἐγὼ ἂν ἐστρέβλουν αὐτόν. βάλε ἐλάδιον, παιδάριον, εἰς τὸ βαλανεῖον. ἔβαλον ἂν γάριον, καὶ ἀπελθὼν κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ κατέχεον. τί τοῦτο; φαντασία μοι ἐγένετο ἐλαίου ἀδιακρίτως ὁμοιοτάτη, νὴ τὴν σὴν τύχην. δὸς ὧδε τὴν πτισάνην· ἤνεγκα ἂν αὐτῷ γεμίσας παροψίδα ὀξυγάρου. οὐκ ᾔτησα τὴν πτισάνην; ναί, κύριε. τοῦτο πτισάνη ἐστί. τοῦτο οὐκ ἔστιν ὀξύγαρον; τί μᾶλλον ἢ πτισάνη; λάβε καὶ ὀσφράνθητι· λάβε καὶ γεῦσαι. πόθεν οὖν οἶδας, εἰ αἱ αἰσθήσεις ἡμᾶς ψεύδονται; τρεῖς, τέσσαρας τῶν συνδούλων εἰ εἶχον ὁμονοοῦντας, ἀπάγξασθαι ἂν αὐτὸν ἐποίησα ῥηγνύμενον, ἢ μεταθέσθαι. νῦν δ᾽ ἐντρυφῶσιν ἡμῖν, τοῖς μὲν παρὰ τῆς φύσεως διδομένοις πᾶσι χρώμενοι, λόγῳ δ᾽ αὐτὰ ἀναιροῦντες. Deinde, ubi demonſtrârit, quomodo iſti deliramentis hiſce ſuis omnem boni, mali, honeſti, turpis, decori, indecori diſtinctionem tollant, & ad flagitia ac facinora quævis non ſemitam, ſed viam ampliſſimam muniant; concludit tamen cinædis ipſis, quibuſcum & *l.* 1. *c.* 5. commiſerat, eſſe minùs ſanabiles: Πολὺ, νὴ Δία, μᾶλλον τοὺς κιναίδους ἐλπίσειέ τις ἂν μεταπείσειν, ἢ τοὺς ἐπὶ τοσοῦτον ἀποκεκωφωμένους καὶ ἀποτετυφλωμένους τῶν περὶ αὐτοὺς κακῶν. Quòd autem denunciat Epictetus ſe, ſi Scepticorum iſtorum alicui in ſervitutem daretur, olei loco garum, ptiſſanæ oxygarum exhibiturum; ità Colotes, ubi Socratem quaſi ἀκαταληψίας patronum reum egerit, ἀντὶ σιτίων καὶ ἄρτων χόρτον προβάλλει, *panum eſculentorúmque loco fœnum apponit*; quæritq; ab eodem, πῶς εἰς τὸ στόμα τὸ σιτίον, οὐκ εἰς τὸ οὖς, ἐντίθησιν, *quare in os potius quàm in aurem cibum ingerat.* Plut. *adv. Colot.* Quòd rurſus, ſe tribus quatuórve conſervis conſpirantibus adjutum, ità miſerum hominem ludificaturum, ut vel ad ſuſpendium vel dogma novum ſe conferat; id in Lacyde contrà planè contigerat; is enim à ſervulis ſæpe deluſus, (longior eſt fabula, quàm ut integram deſcribere animus ferat: ex Numenio apud Euſebium qui volet petat, *præpar. l.* 14. *c.* 6.) dum, anulum ſive clavem, quo omnia obſignabat, quâ immittere ſolebat, obſervato, quæ volebant è cellula ſurripiebant; cùm fraudem nullâ ratione deprehendere valeret, ad ἀκαταληψίαν tandem miſellus adactus eſt. Servulorum aſtum, non effectum narrat Laërtius *l.* 4. ex Euſebio, quod obiter monitum velim, emendandus: quod enim apud illum in editis habetur, Lacydem περὶ οἰκονομίαν γλυκύτατα ἐσχηκέναι· legendum eſt, non γλυκύτατα, ſed γλισχρότατα ἐσχηκέναι. docent, quæ ibidem ſtatim annectuntur. Firmant & Numenii illa apud Euſeb. Ἦν δὲ ὑπογλισχρότερος, καί τινα τρόπον ὁ λεγόμενος οἰκονομικὸς, ἐστὶν ὁ εὐδοκιμῶν παρὰ τοῖς πολλοῖς. Cæterùm de Scepticis iſtis eorúmque placitis qui plura volet, adeat Laërt. *l.* 9. in *Pyrrhon.* Sext. Empir. *adv. diſciplin.* & *hypotheſ. Pyrrhon.* Plut. *adv. Colot.* Ciceron. *Academ.* Tertull. *de anim. c.* 17. Lactant. *inſtitut. l.* 3. Auguſtin. *contra Academic.* Petr. Valent. *Academic.* Lipſ. *Stoic. philoſoph. l.* 2. *c.* 4. De Deo interim Greg. Naz. *in Chriſti natal.* & rurſus *in Paſch.* Ἄπειρον τὸ θεῖον καὶ δυσθεώρητον· καὶ τοῦτο πάντη καταληπτὸν αὐτοῦ μόνον ἡ ἀπειρία. quaſi dixiſſet, καταληπτὸν μόνον, τὸ ἀκατάληπτον εἶναι.

Αὐτοῖς γε τοῖς Στωικοῖς | qui cum primis ſe Academicis hac in parte opponebant: ideo τῆς ἐναργείας πρόδικοι, *evidentiæ*, quæ eſt τῇ ἀκαταληψίᾳ adverſa, *patroni ac propugnatores*, à Plutarcho dicti, *de commun. notit. c.* 39. (ubi malè codices excuſi ἐνεργείας habent) & Chryſippus ab Ariſtocreonte in *epigrammate* (utì idem *de Stoic. contradict. c.* 1.) τῶν Ἀκαδημιακῶν στραγγαλίδων κοπίς. *laqueorum* ſive *nexuum Academicorum ſeceſpita.* alluſit ad Demoſthenis dictum illud, quo Phocionem orationum ſuarum κοπίδα appellare ſolebat. Plut. in *Phoc.* & in *polit. præcept.*

Δυσκατάληπτα | Et Stoici ergò magna in incertitudine ac difficultate, an obſcuritate, pleraq; cenſent verſari: unde & de Chryſippo jactare ſolebant, τοὺ πάντων ὁμοῦ τῶν Ἀκαδημαικῶν λόγους εἰς ταὐτὸ συμφορηθέντας, οὐκ ἀξίους εἶναι περιβαλεῖν, οἷς Χρύσιππος ἔγραψεν εἰς διαβολὴν τῶν αἰσθήσεων. quod Plut. tamen. ἢ ἀπειρίας, ἢ φιλαυτίας εἶναι pronunciat, *de contradict. Stoic. c. 6.* fatetur tamen fuiſſe Chryſippum, τῶν αὐτοῦ δογμάτων κατήγορον δεινότερον ἢ συνήγορον. Verùm non hoc Stoicis ſolis viſum, ſed & aliis. Audiamus Lactantium *inſtit. l. 3. c. 27. Anaxagoras pronunciat circumfuſa eſſe tenebris omnia. Empedocles auguſtas eſſe ſenſuum ſemitas queritur; tanquam illi ad cogitandum rhedâ & quadrigis opus eſſet. Democritus quaſi in puteo quodam ſic alto, ut fundus ſit nullus veritatem jacere demerſam. nimirum ſtultè, ut cætera. non enim tanquam in puteo demerſa eſt veritas; quò vel deſcendere vel etiam cadere illi licebat: ſed tanquam in ſummo montis excelſi vertice, vel potiùs in cælo, quod eſt veriſſimum. quid enim eſt, cur eam potiùs in imum depreſſam diceret, quàm in ſummum levatam? niſi fortè mentem quoque in pedibus, aut in imis calcibus conſtituere malebat potiùs quàm in pectore aut in capite.* Democriti dictum de veritate in fundo, ſive in profundo demerſâ, refert Cicer. in *Lucul.* Sen. *quæſt. nat. l. 7. c. 32.* ſed & Laërt. *in Pyrrhon. l. 9.* his verbis: Ἐτεῇ δὲ οὐδὲν ἴσμεν· ἐν βυθῷ γὰρ ἡ ἀλήθεια. ità enim legendum ex Sexto Empir. *adv. Logic. l. 1. c. 2.* qui κατ᾽ ἀλήθειαν interpretatur id quod eſt à Democrito dictum: cùm utrobiq; tamen αἰτίη corruptè habeatur. Diſſertiſſimè verò ex eodem *de Pyrrhon. hypotheſ. l. 1. c. 30.* ubi etiam in excuſis ἐτεῇ legitur, & ἀντὶ τοῦ ἀλήθεια à Democrito poſitum à Sexto dicitur. Optimè Ariſtoteles τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ *l. 1. min. c. 1.* Ἡ περὶ τῆς ἀληθείας θεωρία, τῇ μὲν χαλεπὴ, τῇ δὲ ῥᾳδία. σημεῖον δὲ, τὸ μήτε ἀξίως δύνασθαι τυχεῖν αὐτῆς, μήτε πάντως ἀποτυγχάνειν. Et mox debilitatem humani cauſſatus ingenii: Ὥσπερ γὰρ καὶ τὰ τῶν νυκτερίδων ὄμματα πρὸς τὸ φέγγος ἔχει τὸ μεθ᾽ ἡμέραν, οὕτω καὶ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ὁ νοῦς πρὸς τὰ τῇ φύσει φανερώτατα πάντων. Cicero apud Lactant. *l. 3. c. 14. Mihi autem, non modò ad ſapientiam cæci videmur, ſed ad ea ipſa, quæ aliqua ex parte cerni videantur, hebetes & obtuſi.* Et *Academic. l. 4. Omnis cognitio multis eſt obſtructa difficultatibus, eáque ineſt, & in ipſis rebus obſcuritas, & in judiciis noſtris infirmitas, ut non ſine cauſſa & doctiſſimi & antiquiſſimi invenire ſe poſſe quod cuperent diffiſi ſint.* Certè in pleriſque quod magnus ille Scaliger *de ſubtil. exerc. 307. § 21. Sicut à ciconia vulpes deluſa, vitreum vas lambimus, pultem haud attingimus;* rerum corticem potiùs quàm res ipſas apprehendimus. Vide Baſilium Cæſar. *epiſt.* 168.

Πᾶσα ἡ ἡμετέρα συγκατάθεσις μεταπτωτή | A Scepticorum dogmate iſta haud longè abeunt. Sed nec quod Sen. *epiſt. 65. Fer ergò judex ſententiam, & pronuncia, quis tibi veriſimillimum videatur dicere, non quis verum dicat. id enim tam ſupra nos eſt, quàm ipſa veritas.*

Ποῦ γὰρ ὁ ἀμετάπτωτος; | Quod Cicer. *ad famil. l. 9. ep. 2. Quis eſt tam Lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat, nuſquam incurrat?* Verùm nuſquam ergò terrarum ſapiens veſter, nuſquam quiſquam verâ aut ſcientiâ aut virtute imbutus. Siquidem Stoici, ut Stob. *tom. 1. l. 2. tit. 4.* § 4. ἐπιστήμην, ſive *ſcientiam*, definiunt, κατάληψιν ἀσφαλῆ καὶ ἀμετάπτωτον ὑπὸ λόγου· *Comprehenſionem firmam & immutabilem ratione innixam.* Vel, ἕξιν φαντασιῶν δεκτικὴν ἀμετάπτωτον ὑπὸ λόγου. *Habitum ſive diſpoſitionem phantaſiarum receptivam, à ratione firmitatem eam habentem, ut non poſſit convelli,* ſive *quam convellere ratio nulla poſſit.* Eámque ſapienti tribuunt ſuo, quem habere aſſerunt (Plutarchi ſunt verba *de Stoic. paradox.*) νοῦν τέλειον, ἄκραν φρόνησιν, ἀδόξαστον ἐπιστήμην, καὶ ἀμετάπτωτον ἕξιν· *Mentem perfectam, prudentiam ſummam, ſcientiam opinatione immunem, habitum mutationis expertem.* Quos tamen exagitat autor idem *de commun. notit. c. 41.* quod τὰς ἐννοίας ἀποκειμένας τινὰς ὁριζόμενοι νοήσεις, μνήμας δὲ μονίμους καὶ σχετικὰς τυπώσεις, τὰς δὲ ἐπιστήμας καὶ παντάπασι πηγνύντες, ὡς τὸ ἀμετάπτωτον καὶ βέβαιον ἐχούσας, εἶτα τούτοις ὑποτίθενται βάσιν καὶ ἕδραν οὐσίας ὀλισθηρᾶς καὶ σκεδαστῆς καὶ φερομένης ἀεὶ καὶ ῥεούσης· qualem eſſe animam humanam aſſerunt. Vide *l. 2.* § 2. Interim poteſt hoc conſiſtere, ut nemo ſit prorſus ἀμετάπτωτος, nec tamen πᾶσα ἡμετέρα συγκατάθεσις μεταπτωτή· cùm poſſint ab eo certò comprehendi non pauca, qui de multò pluribus tamen incertus exiſtat.

Ὡς ὀλιγόχρονα | *l. 7.* § 1. ὀλιγοχρόνια. ſed & ὀλιγόχρονα. ut πολύχρονα, Theophr. *de cauſſ. plant. l. 5. c. 25.*

Εὐτελῆ | Ὡς πηλοῦ παντὸς εὐτελέστερα. Jo. Chryſoſt. *ad Olymp. epiſt.* 13, & 17.

Ἐν κτήσει κιναίδου | Vide *l. 2.* § 11. & *l. 4.* § 39. Sen. *epiſt. 81. Quod contemptiſſimo cuique contingere ac turpiſſimo poteſt, bonum non eſt. opes autem, & lenoni & laniſtæ contingunt. ergò non ſunt bona.* Euripides *Æolo*, laudatus à Plut. *de leg. poet. c. 16.* Athen. *dipnoſ. l. 4.* Sext. Empiric. *adv. Gramm. l. 1. c. 13.* Stob. *tom. 2. tit. 5.* & *tit. 93.*

Μὴ πλοῦτον εἴπῃς· οὐχὶ θαυμάζω θεὸν,
Ὃν χὠ κάκιστος ῥᾳδίως ἐκτήσατο.
Laudare Plutum parce: non veneror Deum,
Qui peſſimorum ſæpe fit poſſeſſio. Grot.

Hinc Plato *de legib. l. 5.* Πλουσίους δ᾽ αὖ σφόδρα καὶ ἀγαθοὺς, ἀδύνατον. Et Cicer. in *orat. Corneliana 2.* à ſeipſo adductus in *Orat. perfect.* & à Fabio *inſtitut. l. 9. c. 4. Nam neque me divitiæ movent: quibus omnes Africanos & Lælios multi venalitiarii mercatoréſque*

cælatorésque superârunt: neque vestis aut cælatum aurum & argentum; quo nostros veteres Marcellos Maximósque multi Eunuchi è Syria Ægyptóque vicerunt: neque verò movent me ornamenta ista villarum; quibus L. Paulum & Mummium, qui rebus his urbem Italiámque omnem referserunt, ab aliquo video perfacilè Deliaco aut Syro potuisse superari.

Τὰ τῶν συμβιούντων ἤθη | Hinc illud *lib.* 4. § 50. μεθ' οἵων. Vide & *l.* 9. § 3. & *l.* 10. § 36.

Ὧν μόλις ἐστὶ καὶ τοῦ χαριεστάτου ἀνασχέσθαι | Χαριεστάτου illud, vel ad eum referri potest cujus mores ferantur. *vix est etiam gratissimi & urbanissimi istorum mores ferre.* vel ad eum etiam, qui viventium unà mores ferat. quod *vix fecerit etiam qui gratissimè ac maxima cum comitate se gesserit.* Sed illud potiùs. Vide *l.* 10. § 35.

Ἑαυτόν τις μόγις ὑπομένει | Vide *l.* 3. § 4. & *l.* 8. § 53. Senec. *epist.* 53. *Incredibilia sunt quæ tulerim, cùm me ferre non possem.*

Ῥύσει τῆς τε οὐσίας καὶ τοῦ χρόνου | leg. ῥεύσει, vel ῥύσει, ut *infra* § 24. ἡ τε οὐσία; οἷον ποταμὸς, ἐν διηνεκεῖ ῥύσει.

Περιμένειν τὴν φυσικὴν λύσιν | Vide *supr. l.* 3. § 1. Epictet. *dissert. l.* 1. *c.* 9. Ἄνθρωποι, ἐκδέξασθε τὸν θεόν· ὅταν ἐκεῖνος σημήνῃ καὶ ἀπολύσῃ ὑμᾶς ταύτης τῆς ὑπηρεσίας, τότε ἀπολύεσθε πρὸς αὐτόν· ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος ἀνάσχεσθε ἐνοικοῦντες ταύτην τὴν χώραν, εἰς ἣν ἐκεῖνος ὑμᾶς ἔταξεν· ὀλίγος ἄρα ὁ χρόνος οὗτος τῆς ἐνοικήσεως, καὶ ῥᾴδιος τοῖς οὕτω διακειμένοις. Apud Ciceron. *de repub. l.* 6. P. Scipioni dicenti, *Quid moror in terris? quin huc ad vos venire propero?* respondet Paulus pater; *Non est ità. nisi enim, cùm Deus hic, cujus templum est omne quod conspicis, istis te corporis custodiis liberavit, huc tibi aditus patere non potest.*

Μὴ ἀσχάλλειν τῇ διατριβῇ | Quod Eliæ forsan obrepsit. *Histor. Reg. lib.* 3. *c.* 19. *v.* 4, 14. Jonæ certò, *c.* 4. *v.* 3, 9. Contrà Paulus, qui etiamsi ad Christum transmigrare quàm primùm cum primis cuperet, *ad Philip. c.* 1. *v.* 23. tamen ut Aug. *in Joan. epist.* 1. *Serm.* 9. *patienter vivit; libenter moritur.* atque ut Clem. *Strom. l.* 3. ἐνεδείξατο σαφῶς, τῆς μὲν ἐξόδου τοῦ σώματος, τὴν πρὸς θεὸν ἀγάπης τελείωσιν εἶναι· τῆς δὲ ἐν σαρκὶ παρουσίας, τὴν εὐχάριστον διὰ τοὺς σωθῆναι δεομένους ὑπομονήν. ita enim locus ille restituendus videtur.

Οὐχὶ κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν | vid. *l.* 2. § 3. & *sup.* § 8.

Ἔξεστί μοι μηδὲν πράττειν | Plut. *de tranquill.* ubi Menandri illud attulerat,

Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ζῶντα, τοῦτ' οὐ πείσομαι,

Subjungit statim; Ἀλλ' ἔστιν εἰπεῖν ζῶντα, τοῦτο οὐ ποιήσω, οὐ ψεύσομαι, οὐ ῥᾳδιουργήσω, οὐκ ἀποστερήσω, οὐκ ἐπιβουλεύσω. τοῦτο γὰρ ἐφ' ἡμῖν κείμενον, οὐ μικρὸν, ἀλλὰ μέγα πρὸς εὐθυμίαν πάρεστιν.

Θεὸν καὶ δαίμονα | Τὸ ἡγεμονικὸν, sive *mentem* vult, quæ nunc *Deum* sive *numen*, nunc *Dæmonem* sive *Genium* appellare consuevit. Vide *ad lib.* 2. § 13. & *l.* 3. § 5. & *infr.* § 27. & *l.* 12. § 26. Clemens *Strom. lib.* 2. Ταύτῃ τοι καὶ Πλάτων ἐν Φιλήβῳ, ἀθέους κέκληκε μυστικῶς, τοὺς τὸν θεὸν τὸν ἔνοικον αὐτοῖς, τὸν λόγον, διαφθείροντας καὶ μιαίνοντας, τὸ ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς, ἐν τῇ τῶν παθῶν οἰκειώσει.

Οὐδεὶς γὰρ ὁ ἀναγκάσων τοῦτον παραβαίνειν | Vide *lib.* 2. § 9. & *lib.* 10. § 32, 33. Pelagius *ad Demetriad.* quod sub Hieronymi nomine prostat: (illius enim esse constat ex Orosii *apologet.* & August. *de grat. Christi l.* 1. *c.* 37.) *Neque verò apertâ contra nos pugnat acie spiritus nequam; nec publicâ nobiscum fronte congreditur; sed dolo vincit ac fraude, nostrâque contra nos utitur voluntate. de consensu adversariorum vires accipit, nostróque nos, ut dici solet, jugulat gladio. infirmus hostis est, qui non potest vincere nisi volentem. dat ille quidem consilium; sed nostrum est vel eligere vel respuere, quod suggerit. non enim cogendo, sed suadendo nocet: non extorquet à nobis consensum, sed expetit.* Hieron. ipse *in Matth. c.* 4. *v.* 6. *Diabolus qui semper omnes cadere deorsum desiderat, persuadere potest, præcipitare non potest.* & *ibid ad c.* 15. *v.* 19. *Diabolus adjutor & incensor malarum cogitationum esse potest; autor esse non potest.* Et *in Ephes. c.* 4. *v.* 27. *Potestas diaboli non in illius temeritate, sed in tua est voluntate. paratus irrumpere, ostium pulsat: sed tu nisi aperueris, ingredi non potest.* Aug. *hom.* 12. *Suadere diabolus & solicitare potest, cogere omnino non potest. dat ille consilium; sed nostrum est vel eligere vel repudiare quod suggerit.* Et *de divers. Serm.* 20. *Etsi diabolus aliquando aliquid suggerit, consentientem tenet, invitam non cogit.* & *in Psal.* 91. *Habet ille astutiam suadendi, non potestatem cogendi.* & *in Joan. tract.* 12. *Non habet cogendi potentiam, sed persuadendi versutiam.* Si autem nec Spiritus nequam cogere potest, quis poterit? Hinc Herculis magnanimæ voces illæ in Euripidis *Syleo*, quas *ad l.* 8. § 38. exhibebimus. ibi plura vide sis.

§ 11. Πρὸς τί ποτε ἄρα νῦν χρῶμαι | Gemina his *lib.* 8. § 2. & *lib.* 10. § 24, 37. & *l.* 12. § 19. ista autem, quæ periocham hanc ordiuntur, hinc avulsa, superiori attexuerat Lugd. ille operis, non tam editor, quàm mutilator.

Τίνος ἄρα νῦν ἔχω ψυχήν; | Vide *l.* 4. § 28. & *l.* 9. § 39.

Παιδίου | cui scil. ἦθος παιδαριῶδες. *l.* 4. § 28.

Γυναικαρίου | cui θῆλυ ἦθος. *ibid.*

Κτήνους, θηρίου | utpote cui ἦθος βοσκηματῶδες, ἢ θηριῶδες. *l.* 4. § 28. Sive cujus τὸ ἡγεμονικὸν βόσκεται, ἢ τεθηρίωται. *l.* 9. § 39. Epictet. *dissert. l.* 1. *c.* 3. Ἀλλ' ἔχεις τι κρεῖσσον τῶν σαρκιδίων. τί οὖν ἀφεὶς ἐκεῖνο, τούτοις προστέθηκας; διὰ ταύτην τὴν συγγένειαν (quam cum animantibus corporis respectu habemus, ab ea quam mentis ratione

cum

cum Deo obtinemus) οἱ μὲν ἀποκλίναντες, λύκοις ὅμοιοι γινόμεθα, ἄπιστοι καὶ δόλιοι καὶ βλαβεροί· οἱ δὲ λέοντες, ἄγριοι καὶ θηριώδεις καὶ ἀνήμεροι. οἱ πλεῖστοι δ' ἡμῶν, ἀλώπεκες, καὶ ὡς ἐν ζώοις, ἀτυχήματα. τί γάρ ἐστιν ἄλλο λοίδορος καὶ κακοήθης ἄνθρωπος, ἢ ἀλώπηξ, ἢ τι ἄλλο ἀτυχέστερον καὶ ταπεινότερον; ὁρᾶτε οὖν, καὶ προσέχετε, μήτι τούτων ἀποβῆτε τῶν ἀτυχημάτων. Idem *lib.* 4. *c.* 5. Ἐπίσκεψαί σου τὸ ταμιεῖον· ἴδε τίνας δυνάμεις ἔχων ἐλήλυθας, μήτι τὴν θηριώδη, μήτι τὴν μνησικακητικήν. Et mox: δυστυχής ἐστιν, ὁ ἀπολωλεκὼς τὸ εὔγνωμον, τὸ πιστόν· ταῦτα γὰρ τὰ ἀνθρωπικά. τοὺς χαρακτῆρας ἐν τῇ διανοίᾳ, οἵους καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων, ἂν μὲν εὕρωμεν, δοκιμάζομεν· ἂν δὲ μὴ εὕρωμεν, ῥιπτοῦμεν. τί οὖν λέγεις, ὅτι ἄνθρωπός ἐστιν ὁ ὀργίλος, ὁ μεμψίμοιρος; μὴ γὰρ ἐκ ψιλῆς μορφῆς κρίνεται τῶν ὄντων ἕκαστον. ἐπεὶ οὕτω λέγε καὶ τὸ κήρινον, μῆλον εἶναι. οὐκ ἀρκεῖ δὲ ἡ ἐκτὸς περιγραφή· οὐκοῦν οὐδὲ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἡ ῥὶς ἐξαρκεῖ, καὶ οἱ ὀφθαλμοί. ἀλλ' ἂν τὰ δόγματα ἔχῃ ἀνθρωπικά· οὗτος οὐκ ἀκούει λόγου, οὐ παρακολουθεῖ ἐλεγχόμενος, ὄνος ἐστί. τούτου τὸ αἰδῆμον ἀπονενέκρωται, ἄχρηστός ἐστι, πάντα μᾶλλον ἢ ἄνθρωπος. οὗτος ζητεῖ, τίνα ἀπαντήσας λακτίσῃ, ἢ δάκῃ, ὥστε οὐδὲ πρόβατον, ἢ ὄνος, ἀλλά τι ποτε ἄγριον θηρίον. Iamblich. *de temperant.* apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 5. Ὅλως γὰρ ἡ τῶν παθῶν ἄμετρος ἐπικράτεια, οὐδὲ ἀνθρώπους ἐφίησιν εἶναι τοὺς ἀνθρώπους. πρὸς δὲ τὴν ἀλόγιστον αὐτοὺς ἕλκει φύσιν, καὶ θηριώδη καὶ ἄτακτον. Origen. *in Ezech. orat.* 3. argutatus super illud Hebræorum איש איש quod tamen nihil aliud est illis, quàm est *Quisquis* Latinis. *Omnes homines nati sumus homines: sed non omnes homines, homines sumus. est homo homo; & est homo non homo. est homo jumentum,* Psal. 49. *v.* 20. *est homo serpens,* Matt. *c.* 3. *v.* 7. *est homo equus,* Jer. *c.* 5. *v.* 8. *homo exteriùs; jumentum, serpens, equus interiùs. is tantummodo est homo homo, & duplicat nomen hominis, qui tam secundum interiorem hominem, quàm secundùm exteriorem homo est.* Clemens item *Strom. lib.* 4. Τοὺς φιληδόνους καὶ φιλοσωμάτους. καὶ θηρία μᾶλλον ἢ ἀνθρώπους, τοὺς παρομοιωθέντας τοῖς κτήνεσι, θηλυμανεῖς ἵππους. ὄνος ὑβριστὴς ὁ ἀκόλαστος· λύκος ἄγριος, ὁ πλεονέκτης· καὶ ὄφις ὁ ἀπατεών. Et Jo. Chrysost. *in Gen. orat.* 12. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ θεία γραφὴ πρὸς τὰ πάθη τὰ ἐνοχλοῦντα, οὕτω καὶ τὰς τῶν ἀλόγων προσηγορίας, πολλαχοῦ δὲ καὶ τῶν θηρίων, τοῖς λόγῳ τετιμημένοις ἐπιτίθησι. ποτὲ μὲν κύνας καλοῦσα διὰ τὸ ἀναίσχυντον καὶ ἰταμόν (Esaiæ *c.* 56. *v.* 10.) ποτὲ δὲ ἵππους διὰ τὸ λάγνον (Jerem. *c.* 5. *v.* 8.) ποτὲ δὲ ὄνους, διὰ τὴν ἀγνωμοσύνην καὶ τὴν ἄνοιαν (Psal. 49. *v.* 12.) ποτὲ δὲ λέοντας καὶ παρδάλεις, διὰ τὸ ἁρπακτικὸν καὶ πλεονεκτικόν· ποτὲ δὲ ἀσπίδας, διὰ τὸ δολερόν (Psal. 140. *v.* 3.) ποτὲ δὲ ὄφεις καὶ ἔχεις, διὰ τὸν ἰὸν καὶ τὴν πονηρίαν (Matth. *c.* 3. *v.* 7.) &c. Senec. *epist.* 60. *Hos, ut ait Salustius, ventri obedientes, animalium loco numeremus, non hominum.* Et *epist.* 103. *Erras, si istorum tibi qui occurrunt, vultibus credis: hominum effigies habent, animas ferarum.* Τέρατα τῆς φύσεως, βροτῶν ἀνδρόπρωρα. ut, ex Empedocle Theophylact. Bulgar. *epist.* 44. Faciunt huc Diogenis illa, nulli non memorata; quod in medio foro, mero meridie, inter turbas confertissimas, accensâ face, quid quæreret requisitus, respondit, Ἄνθρωπον ζητῶ. *hominem quæro.* quòd cùm homines ad se invitâsset, confluentes multos baculo abegit, simul dictitans, Ἀνθρώπους ἐκάλεσα, οὐ καθάρματα. *Homines vocabam, non quisquilias.* quòd è balneo prodiens, ut Hecato in *chriis*, vel ab Olympia reversus, ut alii perhibent, quærenti an plurimi homines ibi essent, respondit, Πολὺς μὲν ὄχλος, ὀλίγοι δὲ ἄνθρωποι. *turba quidem multa; verùm homines pauci.* Laert. *l.* 6. Quibus finitima habet & Joan. Chrysost. *tom.* 8. *orat.* 11. de Jeremia ex *c.* 6. *v.* 10. Ἐν μέσῳ πλήθει, ὥσπερ οὐδενὸς παρόντος, οὕτως ἐβόα. Πρὸς τίνα λαλήσω; τί λέγεις; τοσοῦτον πλῆθος ὁρῶν, ἐρωτᾷς, πρὸς τίνα λαλήσεις; ναί, φησι· τὸ πλῆθος γὰρ σωμάτων ἐστίν, ἀλλ' οὐ πλῆθος ἀνθρώπων. ἀνθρώπους γὰρ τοὺς ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς οὐ δεῖ καλεῖν· οὐ γὰρ εἴ τις σῶμα ἀνθρώπου καὶ φωνὴν ἔχει, οὗτος ἄνθρωπος. ἀλλ' εἴ τις ψυχὴν ἀνθρώπου καὶ διάθεσιν ἔχει ψυχῆς. Et de Esaia, ex *c.* 50. *v.* 2. Εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἰουδαίων τὴν μητρόπολιν εἰσελθὼν τὴν πολυάνθρωπον, ἐν μέσαις ταῖς ἀγοραῖς ἑστώς, τοῦ δήμου παντὸς αὐτὸν περιεστῶτος, ἦλθον, φησι, ἐβόα, καὶ οὐκ ἦν ἄνθρωπος. Siquidem erant illi, ut idem *tom.* 5. *orat.* 19. Ἄνθρωποι μὲν τὸ ὄνομα, οὐκ ἄνθρωποι δὲ τὸ φρόνημα. Philemon. *Agyrtâ*, apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 2.

Ὦ πῶς πονηρόν ἐστιν ἀνθρώπου φύσις
Τὸ σύνολον; οὐ γὰρ ἄν ποτ' ἐδεήθη νόμου.
Οἴει τι τῶν ἄλλων διαφέρειν θηρίων;
Διαφέρει οὐδὲ μικρόν, ἀλλὰ σχήματι.
Πλάγι' ἐστὶ τἄλλα, τοῦτο δ' ὀρθὸν θηρίον.
Quàm prava tota est indoles mortalium,
Quæ cæteroqui non egeret legibus?
Tun' credis hominem relliquis animantibus
Differre? nihilum distat; hoc dempto tamen,
Quod alia cùm sint prona, rectum animans homo est.

Grot. Eleganter Chrysost. in illud Psaltæ *Psal.* 49. *v.* 20. *Homo jumento compar factus est.* Serm. *de ascens. Dom. Deterius est comparari jumento, quàm nasci jumentum.* Nempe quia, ut Aug. *in Psal.* 103. *conc.* 4. *Quod illi natura est, homini crimen.* Vel, ut Bern. *de bon. deser. quod illis natura est, homini culpa.* Ideò Bern. idem *ibid.* & *in Cant. serm.* 34. *Ipsis etiam bestiis bestialior est homo, ratione vigens, & ratione non vivens.* Vide *l.* 10. § 8.

§ 12. Οὐκ ἂν ταῦτα προεπινοήσας, ἔτι ἀκοῦσαι δυνηθείη τι. ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν γὰρ ἐφαρμόσει] Periocha toto ferè ista miserè disturbata, depravata, mutilata est. Itaque Xylandrum nihil isthic assecutum,

tum, haud mirum est. legendum forsan, οὐκ ἂν πάντα προεπινοήσας, ἔτι ἀκοῦσαι δυνηθείη τι, ὅπερ τῷ ἀγαθῷ οὐκ ἐφαρμόσει. *Siquis, inquit, eorum aliquod quæ verè bona sunt,* puta justitiam, temperantiam, prudentiam, fortitudinem, *animo ac cogitatione præceperit, his semel mente præceptis nihil vel ipse subjungere, vel adjectum ab alio quopiam audire sustinebit, quod non aptissimè cum boni natura consistat.* Membrum proximum, huic ἀντιστρέφον, lectionem hanc firmare videtur.

Τὸ ὑπὸ τοῦ κωμικοῦ | *à Comico dictum*: illud utique quod in periochæ hujus clausulâ extremâ ponitur.

Οὐ γὰρ ἂν τοῦτο μὲν οὐ προσέκοπτεν καὶ ἀπηξιοῦτο τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ πλούτου | Lego, οὐ γὰρ ἂν τοῦτο μὲν [ἐπ' ἐκείνων] οὐ προσέκοπτεν καὶ ἀπηξιοῦτο· ἐπὶ δὲ τοῦ πλούτου, &c. Sive ad Scripturam vulgatam propiùs accedendo, quod D. Salmasio visum magis, οὐ γὰρ ἂν ἐπὶ τούτων μὲν οὐ προσέκοπτεν, &c. forsan & sequentia tunc ità concepta fuerint. οὐ προσέκοπτεν καὶ ἀπηξιοῦτο τόδε· ἐπὶ δὲ τοῦ πλ. &c. *Alioqui, inquit, Comici istud non offenderet & ut indignum repudiaretur, si de bonis illis verè bonis enunciatum fuisset; contrà admitteretur & plausu exciperetur, tanquam commodè admodum ac urbanè dictum, ubi de divitiis eisque bonis usurpatur, quæ bonorum loco vulgus hominum habet.*

Τὸν κεκτημένον αὐτὰ, ὑπὸ τῆς εὐποείας οὐκ ἔχειν ὅποι χέσῃ | Cujusnam Comici istud sit, mihi haud liquet. Aristophanis forsan fuerit, cujus multa interciderunt. Hoc innuit, omnia apud illum nescio quem per summam opulentiam jam ità esse exornata & depicta, ut locus, in quo ventris onus deponatur, nullus supersit. Quomodo Aristippus, si Laert. *l.* 2. credimus, vel Diogenes potiùs, si Galeno *in hortat. c.* 5. (Cynicam enim proterviam redolet magis, quàm urbanitatem Aristippeam) in locupletis cujusdam faciem inspuisse legitur, quod in ædibus omni ex parte splendidissimè exornatis locum, in quem sputum demitteret, nullum deprehenderet. Cæterùm D. Salmas. ἀποείας mavult, ut à divite aliquo infelice & luxurioso in scena pronunciatum sit, qui dixerit, Se ὑπὸ τῆς ἀποείας οὐκ ἔχειν ὅποι χέσῃ. quod à tali viro dictum populus pronis auribus & cum plausu accepit. at de prudente, aut justo, aut forti ac temperante non ità facilè diceretur, nec dictum cum favore & attentione audiretur. Utrovis modo legeris, Aristophaneum illud in Concionatricibus resipit, ubi Praxagoræ maritus, Ἀλλ' ἐν κενεῷ που τις ἂν χέσας τύχοι, *At in vacivo alicui ubi cacare dabitur?* D. Bootius verò legendum existimat, ὅποι θήσῃ αὐτά. ut sit locupletis alicujus, cum illo Lucæ *c.* 12. *v.* 17. conquerentis, non suppetere ampliùs, ubi opes suas reponat. quod de externis istis commodè satis dictum censeretur, eum qui ista possideat, præ nimia copia non habere, quid agat. at de verè bonis, justitia, temperantia, &c. enunciatum, ineptum planè etiam vulgo hominum haberetur. Hæc ille.

§ 13. Ἐξ αἰτιώδους καὶ ὑλικοῦ | hoc est, *ex forma & materia*; ex anima & corpore. Vide *l.* 2. § 2. *l.* 4. § 21. & *l.* 6. § 32.

Οὐδέτερον τούτων εἰς τὸ μὴ ὂν | Vide *lib.* 4. § 4. Jul. Scalig. *ad lib.* 1. *de Plant. Si è nihilo nihil fieri potest; igitur id quod est aliquid, in nihilum reverti nequit. Par enim ratio creationis & corruptionis.*

Πᾶν μέρος ἐμὸν | Vide *l.* 7. § 50.

Εἰς μέρος τι τοῦ κόσμου | Vide *l.* 8. § 18. & *l.* 10. § 7. Gregor. Nyssen. *orat. catechet. cap.* 8. Λύεται τὸ αἰσθητὸν, οὐκ ἀφανίζεται. ἀφανισμὸς μὲν γὰρ, ἡ εἰς τὸ μὴ ὂν μεταχώρησις· λύσις δὲ ἡ εἰς τὰ τοῦ κόσμου στοιχεῖα πάλιν, ἀφ' ὧν τὴν σύστασιν ἔσχε, διάλυσις. τὸ δὲ ἐν τούτοις γενόμενον οὐκ ἀπόλωλε, κἂν ἐκφύγῃ τὴν κατάληψιν τῆς ἡμετέρας αἰσθήσεως.

Εἰς ἕτερον κόσμου μέρος μεταβαλεῖ | *mutabit*, i.e. mutatione interveniente, si mutatum, transibit. μεταβάλλειν *mutare*, pro μεταβάλλεσθαι *mutari*. Sic Plato *polit. lib.* 8. Ὅτι πᾶσα πολιτεία μεταβάλλει ἐξ αὐτοῦ ἔχοντος τὰς ἀρχάς, ὅταν ἐν αὐτῷ τούτῳ ἡ στάσις ἐγγένηται. Aristot. *polit. l.* 5. *c.* 1. ἐκ τίνων δὲ αἱ πολιτεῖαι μεταβάλλουσιν,—καὶ ἐκ ποίων εἰς ποίας μάλιστα μεθίστανται. Et *ibid. c.* 3. κἂν εἰς ἄλλου ζώου μεταβάλλοι μορφήν. & μεταβάλλουσι δ' αἱ πολιτεῖαι καὶ ἄνευ στάσεως. & *c.* 4. Μετέβαλε γὰρ ἡ πολιτεία ἐκ δύο νεανίσκων στασιασάντων, &c. Theophrast. *de causs. plant. l.* 6. *c.* 10. Μεταβάλλειν καὶ ἀποκαθίστασθαι πάλιν συμβαίνει μὲν ὡσαύτως σπανίως· καὶ δὲ μάλιστα ὅταν ἡ θαλαττωθῇ, ἢ ἐπὶ τῆς τοῦ ἀέρος ἐπιπολῆς παρακινήσῃ. quo loco & τὸ παρακινεῖν passivè pariter usurpatur. de vino loquitur. ità passim usurpat Marcus ipse, *l.* 2. § 17. *l.* 4. § 3. propè finem. & § 16. & *l.* 8. § 15. *Mutare* itidem Latinis passivè sumitur. Livius *l.* 5. *Annona nihil mutavit.* & *lib.* . *Animi mutaverant.* Tertull. *de pallio c.* 2. *Mutavit & totus orbis aliquando.* &, *mutavit rursus orbis, alius idem.* &, *Læta mutant.* &, *Laudans orbem mutantem, quid denotas hominem?* & *c.* 3. *Chamæleon mutare totus, nec alius, valet.* μεταβάλλειν etiam simpliciter pro *sedem mutare, de loco in locum migrare.* Vide *ad l.* 6. § 45. ἐκεῖ δὴ μεταβαλεῖν ἡμᾶς δεῖ. *eodem concedere, migrare nos oportet.*

Ἤδη εἰς ἄπειρον | Vide *l.* 2. § 3. & *l.* 6. § 15.

Κατὰ τοιαύτην μεταβολὴν κἀγὼ ὑπέστην | Vide *l.* 4. § 5. & *l.* 7. § 18.

Κἂν κατὰ περιόδους πεπερασμένας | Etiamsi, inquit, mundus per finita quædam intervalla dissolveretur, nec in æternum integer persisteret, generationis tamen & corruptionis series vel sic etiam in infinitum prorogaretur. Vide *l.* 10. § 7. Apud Laert. *l.* 7.

l. 7. *Zenon.* Stoici volunt, Deum mundi conditorem, κατὰ χρόνων τινὰς περιόδους, ἀναλίσκειν εἰς ἑαυτὸν τὴν ἅπασαν οὐσίαν, καὶ πάλιν ἐξ ἑαυτοῦ γεννᾷν. Indè περιοδικαὶ illæ παλιγγενεσίαι quarum meminit Marcus *l.* 11. § 1. quasque Philo *de mundo* his verbis oppugnat: Ἀμήχανον παλιγγενεσίαν τὸν κόσμον λαβεῖν, μηδενὸς ἐντετυφωμένου σπερματικοῦ λόγου, πάντων δὲ δαπανηθέντων, τῶν μὲν ἄλλων ὑπὸ πυρὸς, αὐτοῦ ὑπ' ἐνδείας. Tatian. *adv. Græc. c.* 41. Ἐκπύρωσιν ἀποβαίνειν κατὰ καιροὺς λέγει. ἐγὼ δὲ εἰσάπαξ. Et latiùs, οὐχ ὡς οἱ Στωικοὶ δογματίζουσι, κατά τινας κύκλων περιόδους γινομένων ἀεὶ καὶ ἀπογινομένων τῶν αὐτῶν, οὐκ ἐπί τι χρήσιμον· ἅπαξ δὲ τῶν καθ' ἡμᾶς αἰώνων πεπερασμένων, καὶ εἰς τὸ παντελὲς διὰ μόνων τῶν ἀνθρώπων τὴν σύστασιν ἔσεσθαι, χάριν κρίσεως. Cæterùm non Stoicis solis hoc placuit, sed & longè ante Stoicam disciplinam enatam, Heraclito; qui ἐκπυροῦσθαι τὸν κόσμον κατά τινας περιόδους ἐναλλὰξ, asserebat, autore *l.* 9. Laertio.

§ 14. Ὁ λόγος καὶ ἡ λογικὴ τέχνη | Non est assecutus Xylander, quid Marcus hic vellet, cum opinatus est id voluisse, quod Aristot. *eth. l.* 1. *c.* 1. & Plato *in Lachete*, non esse in rebus ad vitam humanam pertinentibus eam certitudinem atq; constantiam, quæ est in scientiis & artibus. Etenim aliud est prorsus, quod hîc Marcus monet, nec semel aut iterum tantùm alibi inculcat; rationem nimirum artémque rationalem, (de qua *l.* 11. § 5. τίς σου ἡ τέχνη; ἀγαθὸν εἶναι.) esse ejusmodi facultates, quæ sibi ipsis sufficiant, nec ullius rei extra se adminiculo opus habeant, vel ad opus suum exercendum, vel ad finem suum consequendum. Vide *l.* 4. § 40.

Κατορθώσεις | *rectas effectiones.* Cic. *fin. lib.* 3. κατορθώματα Stoicis *rectè facta*; quibus opponuntur σκολιὰ καὶ στρεβλὰ, sive ut Pers. *Sat.* 3. *v.* 51. *curvi mores*, qui ad rectè rationis obrussam non sunt exacti. Casaub. ad Pers.

Τὴν ὀρθότητα τῆς ὁδοῦ | de qua *l.* 4. § 51.

§ 15. Ἐπιβάλλει | *Homini, quà homo est, convenit.* Xyl. & Cas. malim, *ad hominem, quà homo est, pertinet*, sive *quod ad officium hominis spectat, quà homo est.* atque ità mox Cas. vertit, τῶν ἐπιβάλλον τῷ ἀνθρώπῳ. *ex eis esset, quæ ad hominem pertinerent.* Vide *ad l.* 7. § 7. Galenus *de optim. sect. cap.* 11. Ἡ δὲ τοιαύτη κρίσις φιλοσόφοις, καὶ οὐκ ἰατροῖς ἐπιβάλλει. *Judicium istiusmodi ad Philosophos, non ad Medicos pertinet.*

Οὐκ ἔστι ἀπαιτήματα ἀνθρώπου | Epictet. *lib.* 4. *c.* 5. Ἐπίσκεψαί σου τὸ ταμιεῖον, ἴδε τίνας δυνάμεις ἔχων ἐλήλυθας. ἵππος οὖν πότ' ἄθλιός ἐστιν; ὅταν τῶν φυσικῶν δυνάμεων στέρηται· οὐχ ὅταν μὴ δύνηται κοκκύζειν, ἀλλ' ὅταν μὴ τρέχειν. ὁ δὲ κύων, οὐχ ὅταν πέτεσθαι μὴ δύνηται, ἀλλ' ὅταν μὴ ἰχνεύειν· μή ποτ' οὖν οὕτω καὶ ἄνθρωπος δυστυχής ἐστιν, οὐχ ὁ μὴ δυνάμενος λέοντας πνίγειν, ἢ ἀνδριάντας περιλαμβάνειν· οὐ γὰρ πρὸς τοῦτο δυνάμεις τινὰς ἔχων ἐλήλυθε παρὰ τῆς φύσεως· ἀλλ' ἀπολωλεκὼς τὸ εὔγνωμον, τὸ πιστόν. τοῦτον συνελθόντας θρηνεῖν, εἰς ὅσα κακὰ ἐλήλυθεν· οὐχὶ, μὰ Δία, τὸν φύντα, ἢ τὸν τεθνηκότα· ἀλλ' ᾧ ζῶντι συμβέβηκεν ἀπολέσαι τὰ ἴδια, οὐ τὰ πατρῷα, τὸ ἀγρίδιον, καὶ τὸ οἰκίδιον, καὶ τὸ πανδοχεῖον, καὶ τὰ δουλάρια· τούτων γὰρ οὐδὲν ἴδιον τοῦ ἀνθρώπου ἐστίν. & quæ sequuntur.

Ὑπερφρονεῖν | Vide *lib.* 8. § 8. Longin. *de sublim.* οὐδὲν ὑπάρχει μέγα, οὗ τὸ καταφρονεῖν ἐστὶ μέγα, οἷον πλοῦτοι, τιμαὶ, δόξαι, τυραννίδες· καὶ ὅσα δὴ ἄλλα ἔχει πολὺ τὸ ἔξωθεν προστραγῳδούμενον, οὐκ ἂν τῷ γε φρονίμῳ δόξειεν ἀγαθὰ ὑπερβάλλοντα, ὧν αὐτὸ τὸ περιφρονεῖν ἀγαθὸν οὐ μέτριον. θαυμάζουσι γοῦν τῶν ἐχόντων αὐτὰ μᾶλλον τοὺς δυναμένους ἔχειν, καὶ διὰ μεγαλοψυχίαν ὑπερορῶντας.

Κατεξανίστασθαι | Vide *l.* 8. § 39. omisit Xyl.

Οὐδὲ ἐπαινετὸς ἦν | At cum primis laude dignus censetur, qui externa ista vel contempserit, & pro supervacaneis habuerit, vel honesti causâ libens etiam à se abdicaverit. Epict. *enchir. c.* 15. Ἂν δὲ καὶ παρατεθέντων σοι μὴ λάβῃς, ἀλλ' ὑπερίδῃς, τότε οὐ μόνον συμπότης τῶν θεῶν ἔσῃ, ἀλλὰ καὶ συνάρχων. οὕτω γὰρ ποιῶν Διογένης, καὶ Ἡράκλειτος, καὶ οἱ ὅμοιοι, ἀξίως θεῖοί τε ἦσαν καὶ ἐλέγοντο. Sen. *epist.* 18. (ex Maron. *Æneid.* 8.)

Aude hospes contemnere opes, & te quoque dignum
Finge Deo ———

Nemo alius est Deo dignus, quam qui opes contempsit. Socrates apud Laert. *l.* 2. & Xenoph. *memorabil. l.* 3. τὸ ἐλαχίστων δεόμενον, ἔγγιστα εἶναι θεῶν.

Ἐλαττωτικὸς | Bona ista neutiquam esse, indè probat, quia tum bonus nequaquam esset, qui se istis ulla ex parte privaret, séq; ab illis cohiberet: cùm boni ea sit ratio, ut quò majus ampliúsq;, eò etiam meliùs ac laudabilius sit. Eodem argumento adversus voluptatem depugnat Seneca *de vit. beat. c.* 14. *Voluptas nocet nimia: in virtute non est verendum, nè quid nimium sit. Non est bonum, quod magnitudine laborat suâ.* Et adversus iram, *de ira l.* 1. *c.* 13. *Quæ habenda sunt in bonis, quò majora, eò meliora & optabiliora sunt. Si justitia bonum est, nemo dicet meliorem futuram, si detractum ex ea fuerit: si fortitudo bonum est, nemo illam desiderabit ex aliqua parte deminui. Ergò & ira, quò major hoc melior. quis enim ullius boni accessionem recusaverit? atqui augeri illam inutile est: ergò & esse. non est bonum, quod incremento malum fit.*

Ἢ ἀφαιρούμενόν τι τούτων ἀνέχηται | Omisit clausulam hanc Latinus interpres. mendum scripturæ subesse liquet. leg. ἢ ἀφαιρούμενός τι. Tam sustinere æquanimiter damna rerum istarum, quàm ab eis se continere, virtutis est. Hoc est, vel plus hoc etiam quod Apostolus de Hebræis fidelibus *c.* 10. *v.* 34.

Καὶ

Καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε. Itaque Joannes ὁ Χρυσόῤῥημων *in epist.* 1. *ad Thess. orat.* 3. Εἰκότως τοῦτον μᾶλλον θαυμάζομεν τὸν ἐπηρείας εὐχαρίστως φέροντα, ἢ τὸν ἑκόντα διδόντα. Et *de statuis* 1. Τοῦ γὰρ ἐλεημοσύνην δοῦναι, τὸ τοιούτοις περιπεσόντα πράγμασιν (de Jobi damnis verba facit) εὐχαριστῆσαι τῷ Θεῷ, πολλῷ μεῖζόν ἐστι. οὐ γὰρ ἄπερ ἂν δι' ἐλεημοσύνην δῶμεν, ἀλλὰ καὶ ἅπερ ἂν παρ' ἑτέρων ἀφαιρεθέντες ἐνέγκωμεν γενναίως, καὶ ταῦτα πολὺ ἡμῖν φέρει τὸν καρπὸν, καὶ δοκιμωτέρους γὰρ ποιεῖ, καὶ πλείονα προξενεῖ τὸν μισθόν. Et mox: Τοῦ γὰρ ἐν πλούτῳ ζῶντα ποιεῖν ἐλεημοσύνην, τὰ πάντα ἀφαρπαγέντα γενναίως ἐνεγκεῖν καὶ μετ' εὐχαριστίας πολλῷ μεῖζόν ἐστι.

§ 16. Οἷα ἂν πολλάκις φαντασθῇς | Clemens *Strom. l.* 4. Ὁ ἄνθρωπος, κατὰ τύπωσιν ἐγγινομένην τῇ ψυχῇ, ὧν αἱρήσεται, χαρακτηρίζεται. Itaque Jeremias de Judæis *cap.* 2. *v.* 5. *Vanitatem sectando vani evaserunt.* Et Xyland. *in præfat. ad Marc. Apud sani judicii homines tanti unumquemque fieri, quanti sunt eæ res pretii, in quibus is operam suam industriamque ponit.*

Βάπτεται γὰρ ὑπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχή | Ità *l.* 6. § 30. μὴ βαφῇς. γίγνεται γάρ. Epictet. *l.* 3. *c.* 3. Οἷόν ἐστιν ἡ λεκάνη τοῦ ὕδατος, τοιοῦτον ἡ ψυχή· οἷα ἡ αὐγὴ ἡ προσπίπτουσα τῷ ὕδατι, τοιοῦτον αἱ φαντασίαι.

Ἔστι ἄρα καὶ εὖ ζῆν ἐν αὐλῇ | Pii 2. Papæ dictum à Platina refertur: *Ut in mare flumina omnia; sic vitia in magnas aulas influere.* De aula itaque Papali Bern. *ad Eugen. lib.* 4. *Plures in eâ probavimus defecisse bonos, quàm profecisse malos.* Hinc Epigrammaticum cujusdam (nomen enim non succurrit) illud,

Paucos beavit aula; plures perdidit:
Sed hos quoque ipsos, quos beavit perdidit.

Licet tamen etiam in aula, inquit Marcus, bene vivere. licet in aula Neronis etiam piè & christiané. *Philip. c.*4. *v.*22. neque necessarium ideo prorsus, ut quod *l.* 1. Lucanus,

——*exeat aulâ,*
Qui velit esse pius.——

De se Julianus in aula agens *epist.* 12. Συνέσμεν ἀλλήλοις οὐ μετὰ τῆς αὐλικῆς ὑποκρίσεως μόνης, ἀλλὰ μετὰ τῆς ἀλλήλοις προσηκούσης ἐλευθερίας. Vide *l.* 1. § 17. & *l.* 8. § 9, 45. Senec. *epist.* 28. *Bene vivere omni loco positum est. nam quid tam turbidum fieri potest quàm forum: ibi quoque licet quietè vivere, si necesse sit.* & *epist.* 55. *Non multum ad tranquillitatem facit locus. animus est qui commendat omnia. Vidi ego in villa hilari & amœna mæstos: vidi in media solitudine occupatis similes.* & *epist.* 104. *Puta venisse te Athenas, puta Rhodum: elige arbitrio tuo civitatem: quid ad rem pertinet, quos illa mores habeat? tuos efferes.* & *epist.* 51. *Neminem Canopus esse frugi vetat.* Sic ergò componendus est animus, utì Flaccus *l.* 1. *epist.* 11.

Ut quocunque loco fueris, vixisse libenter
Te dicas. —

ut quocunque fueris, bene agere possis. Clemens *Strom. l.* 1. Ὡς ἐν πενίᾳ βίου ὀρθῶς ἔστι βιοῦν· οὕτω δὲ καὶ ἐν περιουσίᾳ ἔξεστιν.

Οὗ γὰρ ἕνεκεν ἕκαστον κατεσκεύασται, πρὸς ὃ δὲ κατεσκεύασται, πρὸς τοῦτο φέρεται | Deest prioris membri clausula posterior, ità supplenda οὗ γὰρ ἕνεκεν ἕκαστος κατεσκεύασται, [πρὸς τοῦτο κατεσκεύασται] Vide *l.* 6. § 16, 40. & *l.* 7. § 55.

Ὅτι πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν πάλαι δέδεικται | *L.* 2. § 1. & *l.* 3. § 4. & *l.* 4. § 3. Sic & *l.* 11. § 18. ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν. Hierocles *de nupt.* apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 67. Ἅπαν τὸ γένος ἡμῶν ἔφυ πρὸς κοινωνίαν. *Sic enim mihi perspicere videor, ità natos esse nos, ut inter omnes esset societas quædam, major autem, ut quisque proximè accederet: itaque cives potiores sunt quàm peregrini, & propinqui quàm alieni.* Cicer. *de amic.* Vide *l.*9. § 7. Basil. Cæs. an Eustath. Sebast. *regul. prolixior. ad quæst.* 3. Τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι ἥμερον καὶ κοινωνικὸν ζῶον ὁ ἄνθρωπος, καὶ οὐχὶ μοναστικὸν, οὐδὲ ἄγριον; οὐδὲν γὰρ οὕτως ἴδιον τῆς φύσεως ἡμῶν, ὡς τὸ κοινωνεῖν ἀλλήλοις, καὶ χρῄζειν ἀλλήλων, καὶ ἀγαπᾶν τὸ ὁμόφυλον.

Τὰ χείρω τῶν κρειττόνων | Vide *infr.* § 30. Sic *l.* 6. § 23. & *l.* 7. § 55. & *l.* 11. § 18.

Κρείττω τῶν μὲν ἐμψύχων τὰ ἄψυχα | Ex Chrysippo Laert. *l.* 7. Τὸ ζῶον τοῦ μὴ ζώου κρεῖττον. Plutarch. item *de Isid. & Osir.* Μηδὲν ἄψυχον ἐμψύχου, μηδὲ ἀναίσθητον αἰσθανομένου κρεῖττον· ità enim legendum, contrà planè quàm ibi in vulgatis habetur, ἔμψυχον ἀψύχου. Hinc Aug. *de anim. contr. Manich. c.* 3. & 4. *Muscæ animam Solis Lunæque Luci; Muscam* ipsam hac ratione *Soli* ipsi *Lunæque* præferre videtur.

Τῶν δὲ ἐμψύχων τὰ λογικὰ | Plato *Timæo* Οὐδὲν ἀνόητον τοῦ νοῦν ἔχοντος ὅλον ὅλου κάλλιον. Dionys. *de divin. nomin. c.* 5. τῶν ὄντων μὲν τὰ ζῶντα. τῶν δὲ ὅσα ζῇ, τὰ αἰσθητικά. καὶ τούτων τὰ λογικὰ ὑπερέχουσι.

§ 17. Τὸ τὰ ἀδύνατα διώκειν, μανικὸν | *Lib.* 6. § 50. ἀδυνάτων οὐκ ὠρέγου. Pindar. *Nem. od.* 11.

Ἀπροσίκτων ἐρώτων ὀξύτεραι μανίαι.

Et *od.* 8.

——κενεᾶν ἐλπίδων χαῦνον τέλος.

Gorgias *apolog. pro Palamed.* Μανία γάρ ἐστιν ἔργοις ἐπιχειρεῖν ἀδυνάτοις. Epictet. *lib.* 3. *c.* 24. Τὸ μὴ δυνατῶν ἐφίεσθαι, ἀνδραποδῶδες καὶ ἠλίθιον, ξένου, θεομαχοῦντος. Bias etiam apud Laert. *l.* 1. Νόσον ψυχῆς, τὸ τῶν ἀδυνάτων ἐρᾶν. Plut. *de tranq.* οὐχ ἥκιστα τοίνυν εὐθυμίαν κωλύει τὸ μὴ συμμέτροις χρῆσθαι πρὸς τὴν ὑποκειμένην δύναμιν, ὁρμαῖς, ὥσπερ ἱστίοις, ἀλλὰ μειζόνων ἐφιεμένους ταῖς ἐλπίσιν,

ἐλπίσιν, εἴτ' ἀποτυγχάνοντας, αἰτιᾶσθαι δαίμονας καὶ τύχην, ἀλλὰ μὴ τὴν αὑτῶν ἀβελτηρίαν. οὐδὲ γὰρ ὁ τοξεύειν τοῦ ἀρότρου βουλόμενος, καὶ τῷ βοῒ λαγὼ κυνηγετεῖν, δυστυχής ἐστιν· οὐδὲ τοῦ γρίφοις καὶ σαγήναις ἐλάφους μὴ λαμβάνουσι, μηδὲ εἷς δαίμων ἐναντιοῦται μοχθηρός, ἀλλ' ἀβελτηρία καὶ μοχθηρία τοῖς ἀδυνάτοις ἐπιχειροῦσι. Vide *l.* : § 4.

Ἀδύνατον δὲ τὸ τοὺς φαύλους μὴ τοιαῦτά τινα ποιεῖν | Ità *l.* 11. § 18. Τὸ ἀξιοῦν μὴ ἁμαρτάνειν τοὺς φαύλους, μανικόν· ἀδυνάτων γὰρ ἐφίεται. Vide & *infr.* § 28. & *l.* 9. § 42. & *l.* 12. § 16.

§ 18. Οὐδὲν οὐδενὶ συμβαίνει, ὃ οὐχὶ ἐκεῖνο πέφυκεν φέρειν αὐτῷ | Tranſponendas opinor voculas duas; ὃ οὐχὶ ἐκεῖνο φέρειν πέφυκεν αὐτῷ. Vel immutandas potius, ut ſic legatur; ὃ οὐχὶ ἐκεῖνος πέφυκεν φέρειν αὐτό. *nihil homini cuiquam contingit, quod ipſum is non natus ſit ferre.* id eſt, quod non à natura habeat, ut ferre poſſit. neq; enim interpretibus aſſentior, alteri, qui ad naturæ deſtinationem; alteri, qui ad ordinarios in rerum natura eventus refert: cùm ad ferendi poteſtatem à natura tributam reſpexiſſe Marcum ſubſequentia doceant, quibus alios eadem pertuliſſe monet, vel per ignorantiam, vel per oſtentationem. Vide *l.* 8. § 46. & *l.* 10. § 3.

Ἤτοι ἀγνοῶν | Sive rei ipſius ignarus. neque enim nondum reſcita quenquam movere poſſunt infortunia etiam graviſſima. Hinc Euripidis illud *Antiopâ*, apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 99.

> Φρονῶ δ' ὃ πάσχω· καὶ τόδ' οὐ μικρὸν κακόν.
> Τὸ μὴ εἰδέναι γὰρ ἡδονὴν ἔχει τινὰ
> Νοσοῦντα· κέρδος δ' ἐν κακοῖς ἀγνωσία.
> *Intelligo quæ patior: haud leve hoc malum.*
> *Quædam eſt voluptas abſtrahi à ſenſu mali;*
> *Interque damna quæſtus ignorantia eſt.* Grot.

Sive etiam rei naturam non intelligens, aut quid indè poſſit ipſi mali vel moleſti ſaltem obtingere. Ità Ariſtot. *ethic. l.* 3. *c.* 8. Ἀνδρεῖοι δὲ φαίνονται καὶ οἱ ἀγνοοῦντες. Et Epictet. *l.* 4. *c.* 7. Τί ποιεῖ φοβερὸν τὸν τύραννον; οἱ δορυφόροι, φησί, καὶ αἱ μάχαιραι αὐτῶν, καὶ οἱ ἐπὶ κοιτῶνος, καὶ οἱ ἀποκλείοντες τοὺς εἰσιόντας. διὰ τί οὖν, ἂν παιδίον αὐτῷ προσαγάγῃς μετὰ τῶν δορυφόρων ὄντι, οὐ φοβεῖται; ἢ ὅτι οὐκ αἰσθάνεται τούτων τὸ παιδίον; ἂν οὖν τῶν δορυφόρων τις αἰσθάνηται, καὶ ὅτι μαχαίρας ἔχουσιν, ἐπ' αὐτὸ δὲ τοῦτο προσέρχηται αὐτῷ, θέλων ἀποθανεῖν διά τινα περίστασιν, καὶ ζητῶν ὑπ' ἄλλου παθεῖν αὐτὸ εὐκόλως, μήτι φοβεῖται τοὺς δορυφόρους; θέλω γὰρ τοῦτο, δι' ὃ φοβεροί εἰσιν. ἂν δέ τις μήτ' ἀποθανεῖν, μήτε ζῆν θέλων ἐξ ἅπαντος, ἀλλ' ὡς ἂν διδῶται, προσέρχεται αὐτῷ, τί κωλύει μὴ δεδιότα προσέρχεσθαι αὐτόν; οὐδέν. Indè Sen. *epiſt.* 36. ubi ſubmonuèrat, *nec infantes, nec pueros, nec mente lapſos, timere mortem,* ſubjungit, *Eſſe turpiſſimum, ſi eam ſecuritatem nobis ratio non præſtat, ad quam ſtultitia perducit.*

Ἢ ἐπιδεικνύμενος μεγαλοφροσύνην | Senec. *epiſt.* 78. *Athletæ quantum plagarum ore, quantum toto corpore excipiunt? ferunt tamen omne tormentum gloriæ cupiditate. nec tantùm quia pugnant, iſta patiuntur, ſed ut pugnent. exercitatio ipſa tormentum eſt.* Tertull. *ad Martyr. epiſt. c.* 4. *Timebit forſan caro gladium gravem, & crucem excelſam, & rabiem beſtiarum, & ſummam ignium pœnam, & omne carnificis ingenium in tormentis. Sed Spiritus contrà ponat ſibi & carni, acerba licèt iſta, à multis tamen æquo animo accepta, imò & ultrò appetita, famæ & gloriæ cauſsâ, nec à viris tantùm ſed etiam à fœminis. Lucretia vim ſtupri paſſa, cultrum ſibi adegit in conſpectu propinquorum, ut gloriam caſtitati ſuæ pareret. Mutius manum ſuam dextram in ara cremavit, ut hoc factum ejus fama haberet. Minus fecerunt Philoſophi: Heraclitus, qui ſe bubulo ſtercore oblitum exuſſit: item Empedocles, qui in ignes Ætnæi montis deſiliit; & Peregrinus, qui non olim ſe rogo immiſit: cùm fœminæ quoque contempſerint ignes. Dido cùm poſt virum dilectiſſimum nubere cogeretur: item Aſdrubalis uxor, quæ jam ardente Carthagine, nè maritum ſuum ſupplicem Scipionis videret, cum filiis in incendium patriæ devolavit. Regulus dux Romanus captus à Carthaginienſibus, cùm ſe unum pro multis captivis Carthaginienſibus compenſari nollet, maluit hoſtibus reddi, & in arcæ genus ſtipatus, undique extrinſecus clavis transfixus, tot cruces ſenſit. beſtias fœmina libens appetiit, & utique horridiores, aſpides ſerpentes, tauro vel urſo, quas Cleopatra immiſit ſibi, nè in manus inimici perveniret. Sed mortis metus non tantus eſt, quantus tormentorum. Itaque ceſſit carnifici meretrix Athenienſis, quæ conſcia conjurationis, cùm propterea torqueretur à tyranno, & non prodidit conjuratos, & noviſſime linguam ſuam comeſtam in faciem tyranni expuit; ut nihil agere ſe ſcirent tormenta, & ſi ultra perſeverarent. Apud Lacedæmonios ante aram nobiles quique adoleſcentes flagellis affliguntur, aſtantibus parentibus, & propinquis, & uti perſeverent adhortantibus. ornamentum enim & gloria deputabitur, majore quidem titulo, ſi anima potiùs ceſſerit plagis, quàm corpus. Omitto nunc gloriæ cauſſam. eadem omnia ſævitiæ & cruciatûs certamina jam apud homines affectatio quoque & morbus quidam animi conculcavit. quot otioſos affectatio armorum ad gladium locat? certe ad feras ipſas affectatione deſcendunt; & de morſibus & de cicatricibus formoſiores ſibi videntur. jam & ad ignes quidam ſe autoraverunt, ut certum ſpatium in tunica ardente conficerent. alii inter venatorum taureas ſcapulis patientiſſimis inambulaverunt.* In eandem ſententiam multa habet, & ex iſtis quædam repetita, in *apologet. c.* 50.

Εὐσταθεῖ | *Fortiter, conſtanter perfert.* Plut. *Lycurgo*: Οὔτε γὰρ φόβον οὔτε θυμὸν ἐγγίνεσθαι πλεονάζοντα τοῖς οὕτω διακειμένοις εἰκός ἐστιν, ἀλλ' ἐνσταθὲς φρόνημα μετ' ἐλπίδος καὶ θάρσους. Idem in *Publicol.*

Publicol. de Horatio in Capitolii dedicatione, etiam *filii morte nunciatâ, persistente:* Θαυμαστὸς ὁ ἀνὴρ τῆς εὐσταθείας. Vide *ad l.* 6. § 10.

Δεινὸν ἦν ἄγνοιαν καὶ ἀρέσκειαν ἰσχυροτέρας εἶναι φρονήσεως | Senec. *epist.* 76. *Concupita vulgo & formidata, inconsulto impetu plerique calcârunt. Inventus est qui flammis imponeret manum; cujus risum non interrumperet tortor;* (servus in domini ultionem Asdrubalis interfector, de quo Val. Max. *memor. lib.* 3. *c.* 8. Justin. *hist. lib.* 44. Liv. *hist. lib.* 21. & rursus Senec. *epist.* 78.) *qui in funere liberorum lacrymam non mitteret; qui morti intrepidus occurreret. amor, ira, cupiditas, pericula depoposcerunt. Quòd si hoc potest brevis obstinatio animi aliquo stimulo excitata; quantò magis virtus, quæ non ex impetu, nec subitò, sed æqualiter valet,* cui *perpetuum robur est?* quem & ex *epist.* 36. *suprà* adductum vise sis: & ex *epist.* 4. *ad lib.* 12. § 34. Tertull. *ad martyr. c.* 4. *igitur si tantum terrenæ gloriæ licet de corporis & animi vigore, ut gladium, ignem, crucem, bestias, tormenta contemnant sub præmio laudis humanæ; possum dicere, modicæ sunt istæ passiones ad consecutionem gloriæ cælestis, & divinæ mercedis. Tanti vitreum? quanti verum margaritum? quis non libentissimè tantum pro vero habeat erogare, quantum alii pro falso? Hæc non sine caussa Dominus in seculum admisit, sed ad nos, & nunc exhortandos, & in illo die confundendos, si reformidaverimus pati pro veritate in salutem, quæ alii affectaverunt pro vanitate in perditionem.*

§ 19. Τὰ πράγματα | Idem *supr. lib.* 4. § 3. & *infr. l.* 11. § 16.

Οὐδὲ τρέψαι, οὐδὲ κινῆσαι | Idem *lib.* 6. § 49. & *l.* 7. § 15. & *l.* 11. § 11, 16.

Οἵων ἂν χειμάτων | Hoc est quod suprà sæpiùs, in opinione judicióque nostro totum situm esse. *l.* 2. § 15. & *l.* 3. § 9. & *l.* 4. § 3, 7. & *l.* 8. § 47. & *l.* 11. § 16.

§ 20. Εὖ ποιητέον καὶ ἀνεκτέον | *Infr.* § 33. ἀνθρώπους δὲ εὖ ποιεῖν, καὶ ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι. *Charitas vera est, amare quos toleras, tolerare quos amas.* Gregor. Rom. *in Job. lib.* 10. *c.* 5. & *in Evang. hom.* 35. Epict. *l.* 3. *c.* 13. Εἴκων πᾶσι, χαρίζων, ἀνεχόμενος· οὕτως αὐτοὺς ὠφέλει· καὶ μὴ κατεξέρα αὐτῶν τὸ σαυτοῦ φλέγμα. Isocrat. *Panathen.* Τοὺς πρεπόντως καὶ δικαίως ὁμιλοῦντας τοῖς ἀεὶ πλησιάζουσι καὶ τὰς μὲν τῶν ἄλλων ἀηδίας καὶ βαρύτητας εὐκόλως καὶ ῥᾳδίως φέροντας· σφᾶς δ' αὐτούς, ὡς δυνατὸν ἐλαφροτέρους καὶ μετριωτάτους τοῖς συνοῦσι παρέχοντας.

Καθ' ὅσον δὲ ἐνίστανται | Ità *l.* 8. § 41. ὁρμήσαντι ἔνστημα ἐγένετο; & *lib.* 11. § 9. οἱ ἐνιστάμενοι.

Ἐν τι τῶν ἀδιαφόρων | Vide *l.* 6. § 32. & *l.* 8. § 56.

Ἐνέργεια μέν τοι ἐμποδισθείη | Vide *lib.* 8. § 32.

Ὁρμῆς καὶ διαθέσεως οὐ γίνεται ἐμπόδια | Vide *l.* 8. § 41. & *l.* 10. § 33.

Διὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν | De qua *lib.* 4. § 1. & *l.* 6. § 50.

Καὶ τὴν περιτροπήν | De qua *ibidem.*

Περιτρέπει γὰρ καὶ μεθίστησι | Ità Plut. *de tranquill.* Ἔξεστι γὰρ μεθιστάναι τὴν τύχην ἐκ τῶν ἀβουλήτων.

Εἰς τὸ προηγούμενον | *Ad ea quæ præcesserunt.* Xyl. haud satìs commodé. *ad illud quod intendit.* Cas. ex mente forsan Marci, sed non ad sensum vocabuli. malim, *ad id quod est potiùs.* Vide *ad l.* 3. § 1.

Πρὸ ἔργου γίνεται τὸ τοῦ ἔργου ἐφεκτικόν | Ità Paulus *ad Philipp. c.* 1. *v.* 12, 13. Τὰ κατ' ἐμὲ μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν, &c. eleganter autem Marcus, illud ait ad opus nostrum cum primis esse conducibile, quod opus ipsum impedit, illud ad viam perficiendam conferre cum primis, quod in via nobis obsistit. hoc enim τὸ πρὸ ἔργου & πρὸ ὁδοῦ significat: utì multis exemplis docent Budæus in *Comment.* & Dunæus noster *ad Demosth. de pace,* quæ ab illis petas licet. Indè Hesiod. *l.* 2.

Ἠὼς γάρ τε φέρει μὲν ὁδοῦ, προφέρει δὲ καὶ ἔργου.

Aurora & confert ad iter, confert ad opusque:

Gregor. Naz. *in Cyprian.* Οἶδε γὰρ καὶ διὰ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία οἰκονομεῖσθαι, ἵνα καὶ μᾶλλον θαυμάζηται.

§ 21. Τὸ κράτιστον τίμα | Diogenes [perperam Diotogenes in excusis] Pythagoricus *de regno,* apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 48. Δεῖ γὰρ τὸ ἄριστον ὑπὸ τῶ ἀρίστω τιμᾶσθαι, καὶ τὸ ἁγεμονοῦν ὑπὸ τοῦ ἁγεμονοῦντος.

Τὸ πᾶσι χρώμενον, καὶ πάντα διέπον | numen scil. τὸ τὸν κόσμον διοικοῦν. *l.* 2. § 4. & *l.* 6. § 5. ὁ διοικῶν λόγος. & § 42. ὁ τὰ ὅλα διοικῶν. & *infr.* § 32. ὁ οἰκονομῶν τὸ πᾶν. quod Senec. *epist.* 71. *cuncta temperans Deus.* Manil. *l.* 2.

Infusúmque Deum cælo terrísque fretoque,
Ingentem æquali moderantem fædere molem.

Τῶν ἐν σοὶ τὸ κράτιστον τίμα | quod *suprà lib.* 3. § 9. Τὴν ὑποληπτικὴν δύναμιν σέβου. & *lib.* 6. § 16. ἡ τῆς ἰδίας διανοίας αἰδὼς καὶ τιμή. & *lib.* 12. § 1. μόνον τὸ ἡγεμονικόν σου καὶ τὸ ἐν σοὶ θεῖον τιμήσῃς. & *lib.* 7. § 55. ἡ νοερὰ ἐθέλει περιποιεῖν, καὶ μὴ καταχρατεῖσθαι. Cicer. *de repub. l.* 6. *in somn. Deum te scito esse. Siquidem Deus est, qui viget, qui sentit, qui meminit, qui prævidet, qui tam regit & moderatur, & movet id corpus, cui præpositus est, quàm hunc mundum princeps ille Deus: & ut ipsum mundum ex quadam parte mortalem Deus æternus, sic fragile corpus animus sempiternus, movet.* Senec. *epist.* 65. *Quem in hoc mundo locum Deus obtinet, hunc in homine animus: quod est illic materia, id nobis corpus est. Serviant ergò deteriora melioribus.*

melioribus Isocrat. *ad Demonic.* § 33. Μέγιστον γὰρ ἐν ἐλαχίστῳ, νοῦς ἀγαθὸς ἐν ἀνθρώπου σώματι.

Τὸ ἐκείνῳ ὁμογενὲς | Quod *l.* 12. § 1 Τὸ ἐν σοι θεῖον & *l* 6. § . vice versâ. τὸ τῇ ψυχῇ ὁμογενὲς, *Deum.* Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. Aratus in *phænom.* ab Apostolo laudatus, *Act. c.* 17. *v.* 28. secundùm partem nimirum meliorem nostri.

Τὸ τοῖς ἄλλοις χρώμενον | Ità *l.* 7. § 55. πέφυκε γὰρ χρηστικὴ πᾶσιν ἐκείνοις. *aliis omnibus utitur:* se etiam *l.* 3. § 1. τοῦ ἑαυτοῦ χρῆσθαι. Epictet. *dissert. l.* 1. *c.* 1. Τῶν ἄλλων δυνάμεων, οὐδεμίαν εὑρήσετε αὐτὴν αὑτῆς θεωρητικήν· οὐ τοίνυν οὐδὲ δοκιμαστικήν, ἢ ἀποδοκιμαστικήν. ἡ γραμματικὴ μέχρι τίνος κέκτηται τὸ θεωρητικόν; μέχρι τοῦ διαγνῶναι τὰ γράμματα.—— αὐτὴ οὖν αὑτὴν θεωρεῖ τις αὐτῶν; οὐδαμῶς. ἀλλ' ὅταν μὲν ἀντιγράφειν τῷ ἑταίρῳ δέῃ, τούτῳ τί γραπτέον, ἡ γραμματικὴ ἐρεῖ. πότερον δὲ γραπτέον τῷ ἑταίρῳ, ἢ οὐ γραπτέον, ἡ γραμματικὴ οὐκ ἐρεῖ. καὶ περὶ τῶν μελῶν ὡσαύτως ἡ μουσική. πότερον δ' ᾀστέον νῦν ἢ κιθαριστέον, οὐκ ἐρεῖ. τίς οὖν ἐρεῖ; ἡ καὶ αὑτὴν θεωροῦσα, καὶ τἄλλα πάντα. αὕτη δ' ἐστὶ τίς; ἡ δύναμις ἡ λογική. μόνη γὰρ αὕτη καὶ αὑτὴν κατανοήσασα παρείληπται, τίς τέ ἐστι, καὶ τί δύναται, καὶ πόσου ἀξία οὖσα ἐλήλυθε, καὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας. τί γάρ ἐστιν ἄλλο τὸ λέγον, ὅ, τι χρυσίου καλόν ἐστι; αὐτὸ γὰρ οὐ λέγει. δῆλον, ὅτι ἡ χρηστικὴ δύναμις ταῖς φαντασίαις. τί ἄλλο, τὸ μουσικήν, γραμματικήν, τὰς ἄλλας δυνάμεις, διακρῖνον, δοκιμάζον, τὰς χρήσεις αὐτῶν καὶ τοὺς καιροὺς παραδεικνύον; οὐδὲν ἄλλο. ὥσπερ οὖν ἦν ἄξιον, τὸ κράτιστον ἁπάντων καὶ κυριεῦον οἱ θεοὶ μόνον ἐφ' ἡμῖν ἐποίησαν τὴν χρῆσιν τὴν ὀρθὴν ταῖς φαντασίαις. τὰ δὲ ἄλλα, οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Idem *l.* 2. *c.* 23. Ἄνθρωπε, μήτε ἀχάριστος ἴσθι, μήτε πάλιν ἀμνήμων τῶν κρειττόνων· ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τοῦ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν, καὶ, νὴ Δία, ὑπὲρ αὐτοῦ ζῆν, καὶ τῶν συνεργῶν πρὸς αὐτὸ, ὑπὲρ καρπῶν ξηρῶν, ὑπὲρ οἴνου, ὑπὲρ ἐλαίου εὐχαρίστει τῷ θεῷ. μέμνησο δ' ὅτι ἄλλο τί σοι δέδωκε κρεῖττον ἁπάντων τούτων, τὸ χρησόμενον αὐτοῖς, τὸ δοκιμάζον, τὸ ἀξίαν ἑκάστου λογιούμενον. τί γάρ ἐστι τὸ ἀποφαινόμενον ὑπὲρ ἑκάστης τούτων τῶν δυνάμεων, πόση τις ἀξία ἐστὶν αὐτῶν; μήτι αὐτὴ ἑκάστη ἡ δύναμις; μήτι τῆς ὁρατικῆς ποτ' ἤκουσας λεγούσης τι περὶ ἑαυτῆς; μήτι τῆς ἀκουστικῆς;— ἀλλ' ὡς διάκονοι καὶ δοῦλαι τεταγμέναι εἰσὶν ὑπηρετεῖν τῇ χρηστικῇ τῶν φαντασιῶν.— πῶς οὖν δύναταί τις ἄλλη δύναμις κρείσσων εἶναι ταύτης, ἣ καὶ ταῖς λοιπαῖς διακόνοις χρῆται καὶ δοκιμάζει αὐτὴ ἕκαστα; τίς γὰρ ἐκείνων οἶδε τίς ἐστιν αὕτη καὶ πόση ἀξία; τίς ἐκείνων οἶδεν, ὁπότε δεῖ χρῆσθαι αὐτῇ, καὶ πότε μή; τίς ἐστιν ἡ ἀνοίγουσα καὶ κλείουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἀφ' ὧν οὐ δεῖ ἀποστρέφουσα, τίς δὲ προσάγουσα; ἡ ὁρατική; οὔ. ἀλλ' ἡ προαιρετική. τίς τὰ ὦτα ἐπικλείουσα καὶ ἀνοίγουσα;— οὐκ ἄλλη ἡ προαιρετικὴ δύναμις,— πότερον εἰπεῖν ἄμεινον, ἢ σιωπῆσαι, καὶ οὕτως ἄμεινον ἢ ἐκείνως, καὶ τοῦτο πρέπον ἢ οὐ πρέπον, καὶ τὸν καιρὸν ἑκάστου, καὶ τὴν χρείαν, τίς ἄλλη λέγει ἢ ἡ προαιρετική; καὶ δύναται τὸ διακονοῦν κρεῖσσον εἶναι ἐκείνου ᾧ διακονεῖ; ὁ ἵππος τοῦ ἱππέως; ἢ ὁ κύων τοῦ κυνηγοῦ; ἢ τὸ ὄργανον τοῦ κιθαριστοῦ; ἢ οἱ ὑπηρέται τοῦ βασιλέως; τί ἐστι τὸ χρώμενον; προαίρεσις. τί ἐπιμελεῖται πάντων; προαίρεσις. τί ὅλον ἀναιρεῖ τὸν ἄνθρωπον, ποτὲ μὲν λιμῷ, ποτὲ δὲ ἀγχόνῃ, ποτὲ δὲ κατὰ κρημνοῦ; προαίρεσις. εἶτα τούτου τί ἰσχυρότερον ἀνθρώποις ἐστί; καὶ πῶς οἷόν τε τοῦ ἀκωλύτου τὰ κωλυόμενα;

Ὁ σὸς βίος ὑπὸ τούτου διοικεῖται | Vide de his plura apud Epictetum loco superiùs allato.

§ 22. Ὃ τῇ πόλει οὐκ ἔστι βλαβερὸν | Habes his gemina, *infrà* § 35. *lib.* 6. § 44, 54. *lib.* 8. § 55. & *l.* 10. § 6.

Εἰ δὲ ἡ πόλις βλάπτεται, οὐκ ὀργιστέον τῷ βλάπτοντι τὴν πόλιν. τί γὰρ παρορώμενον | Mutila esse hæc, res ipsa clamat. olim opinabar deesse negativam, εἰ δὲ ἡ πόλις οὐ βλάπτεται, οὐκ ὀργιστέον τῷ μὴ βλάπτοντι τὴν πόλιν· eo motus, quòd *infrà* dicitur § 35. τίς δὲ βλάβη τοῦ κοινοῦ; tanquam communitas ipsa lædi non possit. Jam sententiam muto, & postrema sic suppleo, οὐκ ὀργιστέον τῷ β.τ.π. [δεικτέον δὲ] sive, [ἀλλὰ δεικτέον] τί τὸ παρορώμενον. quomodo *l.* 7. § 26. εὐμενὴς ἔσῃ τῷ παρορῶντι. & *l.* 11. § 13. καὶ τούτῳ αὐτῷ ἕτοιμος τὸ παρορώμενον δεῖξαι. ut dicat, etiamsi detur lædi civitatem, tamen non esse lædenti succensendum, sed citra iracundiam commonstrandum errorem. De Demonacte Lucian. Τῶν μὲν ἁμαρτημάτων καθήπτετο. τοῖς δὲ ἁμαρτάνουσι συνεγίνωσκε. καὶ τὸ παράδειγμα παρὰ τῶν ἰατρῶν ἠξίου λαμβάνειν, τὰ μὲν νοσήματα ἰωμένων, ὀργῇ δὲ πρὸς τοὺς νοσοῦντας οὐ χρωμένων. Euripid. *Belleroph.* Suidâ laudante;

——τὸ μὲν νοσοῦντι θυμοῦσθαι κακόν.

Senec. *de constant. sap. c.* 13. *Quis phrenetico medicus irascitur? quis febricitantis, & frigida prohibiti maledicta, in malam partem accipit? hunc affectum adversùs omnes habet sapiens, quem adversùs ægros suos medicus: quorum nec obscæna, si remedio egent, contrectare, nec reliquias & effusa intueri dedignatur, nec per furorem sævientium excipere convicia. scit sapiens omnes hos qui togati purpuratique incedunt, valentes coloratósque, malè sanos esse: quos non aliter videt, quàm ægros intemperantes. itaque nè succenset quidem, siquid in morbo petulantiùs ausi sunt adversùs medentem.* Idemque *de irâ l.* 1. *c.* 15. *Corrigendus est itaque qui peccat, & admonitione, & vi, & molliter, & asperé: meliórque tam sibi quàm aliis faciendus, non sine castigatione, sed sine ira. quis enim, cui medetur, irascitur?* & *ibid. l.* 2. *c.* 9. *Non est irascendum erroribus. quid enim, si quis irascatur in tenebris parum vestigia certa ponentibus? quid siquis surdis, imperia non exaudientibus? quid si pueris? quid si illis irasci velis qui ægrotant, senescunt, fatigantur? hac conditione nati*

sumus

sumus, animalia obnoxia non paucioribus animi quàm corporis morbis. Vide *ad l.* 2. § 1.

§ 23. Τὸ τάχος τῆς περιφορᾶς | τοῦ χρόνου, καθάπερ ῥεύματος, ἕκαστα παραφέροντος. Plut. *de Orac. defect.* Gemina his habes *l.* 4. § 43. & *l.* 6. § 4, 15. & *l.* 7. § 18.

Οἷον ποταμὸς ἐν διηνεκεῖ ῥύσει | Vide *ad l.* 4. § 43. Flaccus, *Carm. l.* 3. *od.* 29.

— quod adest memento
Componere æquus; cætera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alveo
Cum pace delabentis Etruscum
In mare; nunc lapides adesos,
Stirpésque raptas, & pecus, & domos
Volventis unà, non sine montium
Clamore, vicinæque sylvæ,
Quum fera deluvies quietos
Irritat amnes. ——

Ἐν συνεχέσι μεταβολαῖς | Vide *l.* 7. § 18, 25. & *l.* 10. § 18. & *l.* 11. § 35. πάντα μεταβολαί.

Ἐν μυρίαις τροπαῖς | *l.* 8. § 6. πάντα τροπαί.

Οὐδὲν ἑστώς | ità *infr.* § 33. εὐμετάβλητα καὶ οὐχ ἑστῶτα. Naso *Metamorph. l.* 15.

——*nihil est toto quod perstet in orbe:*
Cuncta fluunt. ——

Augustinus *in Joan. tract.* 38. *In omnibus actionibus & motibus nostris, & in omni prorsus agitatione creaturæ, duo tempora, præteritum & futurum. præsens quæro, nihil stat. quod dixi jam, non est, quod dicturus sum, nondum est.* Hinc Plato Theæteto: ἔστι γὰρ οὐδέποτ' οὐδὲν, ἀεὶ δὲ γίγνεται. & Plut. de *EI. Delph.* Ἡμῖν μὲν γὰρ ὄντως τοῦ εἶναι μέτεστιν οὐδὲν, ἀλλὰ πᾶσα θνητὴ φύσις ἐν μέσῳ γενέσεως καὶ φθορᾶς γενομένη φάσμα παρέχει καὶ δόκησιν ἀμυδρὰν καὶ ἀβέβαιον αὑτῆς· ἂν δὲ τὴν διάνοιαν ἐπερείσῃς, λαβέσθαι βουλόμενος, ὥσπερ ἡ σφοδρὰ περίδραξις ὕδατος τῷ πιέζειν εἰς ταὐτὸ καὶ συνάγειν διαῤῥέον ἀπόλλυσι τὸ περιλαμβανόμενον, οὕτω τῶν παθημάτων μεταβάντων ἑκάστου τὴν ἄγαν ἐνάργειαν ὁ λόγος ἀποσφάλλεται, τῇ μὲν εἰς τὸ γιγνόμενον αὐτοῦ, τῇ δὲ εἰς τὸ φθειρόμενον, οὐδενὸς λαβέσθαι μένοντος, οὐδὲ ὄντος ὄντως δυνάμενος. Et mox: Μένει δὲ οὐδεὶς, οὐδ' ἔστιν εἷς, ἀλλὰ γιγνόμεθα πολλοὶ περὶ ἓν φάντασμα καὶ κοινὸν ἐκμαγεῖον, ὕλης περιελαυνομένης καὶ ὀλισθανούσης. Aliâ ratione Basil. Cæs. *orat.* 12. & Simeon *Cancellar. orat.* 21. οὔτε τὰ δεξιὰ καὶ περισπούδαστα τοῖς πολλοῖς, τὸ ἑστὼς καὶ μόνιμον ἔχει, οὔτε τὰ περιστατικὰ τῶν πραγμάτων καὶ κατηφῆ παγίως ἥδρασται· ἀλλὰ πάντα σάλῳ τινὶ καὶ κλόνῳ, καὶ μεταβολαῖς ἀδοκήτοις ὑπόκειται. & quæ sequuntur.

Οὐδὲν ἑστὼς, καὶ τὸ παρεγγύς. τὸ δὲ ἄπειρον | Vitiosa interpunctio, quæ & Xylandrum in fraudem induxit. leg. οὐδὲν ἑστώς· καὶ τὸ παρεγγὺς τόδε ἄπειρον, &c. Consule versionem. Vide *l.* 4. § 3, 50. & *l.* 12. § 7.

Ὦ, πάντα ἐναφανίζεται | Vide *l.* 2. § 12. & *l.* 12. § 32.

Πῶς οὐ μωρὸς, ὁ ἐν τούτοις φυσώμενος, ἢ σπώμενος | Vide *l.* 4. § 44. & *l.* 7. § 73. Horum autem stultitiam icone pulcherrimâ depingit nobis Dion. Chrysost. *orat.* 67. Εἴ τις εἴη τοιοῦτος ἄνθρωπος, οἷος ζῆν πρὸς τὴν αὑτοῦ σκιὰν, ὥστε αὐξομένης μὲν αὐτῆς ἐπαίρεσθαι καὶ μεγαλαυχεῖσθαι· βραχυτέρας δὲ γιγνομένης, λυπεῖσθαί τε καὶ ὁρᾶσθαι ταπεινότερον, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσωπερ ἂν ἐλάττων γένηται· οὐ πολύ γε ἂν εἴη τοῦ Μαργίτου σοφώτερος. τῆς γὰρ αὐτῆς ἡμέρας, ὅτε μὲν λυποῖτ' ἂν, ὅτε δὲ χαίροι· πρωῒ μὲν ἐπειδὰν ἴδοι τὴν σκιὰν τὴν ἑωθινὴν πάνυ μακρὰν, τῶν τε κυπαρίττων, καὶ τῶν ἐν τοῖς τείχεσι πύργων σχεδὸν μείζω, δῆλον ὅτι χαίροι ἂν, ὡς αὐτὸς ἐξαπίνης γεγονὼς τοῖς Ἀλωιάδαις ἴσος· καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν βαδίζοι ἂν, καὶ εἰς τὰ θέατρα, καὶ πανταχόσε τῆς πόλεως, ὅπως ἂν ὑπὸ πάντων βλέποιτο ἄν· περὶ δὲ πλήθουσαν ἀγορὰν ἄρχοιτ' ἂν σκυθρωπότερος αὑτοῦ γίγνεσθαι, καὶ ἀναχωροίη. τὰς δὲ μεσημβρίας, αἰσχύνοιτ' ἂν ὀφθῆναι ἀνθρώπῳ τινὶ, καὶ ἔνδον μένοι ἂν ἐγκλεισάμενος, ἐπειδὴ ἐν ποσὶ βλέπειν τὴν σκιὰν παρῇ. περὶ δείλην δὲ ἀναλαμβάνοι αὑτὸν, καὶ γαυρότερος φαίνοιτο ἂν ἀεὶ πρὸς ἑσπέραν. πάνυ μοι δοκεῖς ἄτοπον διάθεσιν, καὶ ἄνδρα διαπλάττων ἠλίθιον. οὐκοῦν ὁ τῇ δόξῃ προσέχων, οὐδέν τι βελτίων, ἀλλὰ πολὺ ἀθλιώτερος. πολλάκις γὰρ ἂν, πλείους μεταβολὰς ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ μεταβάλοιτο· καί τοι, οὐχ ὥσπερ ἐκεῖνος ἐν τεταγμέναις ὥραις τισὶν, ἀλλὰ καὶ δείλης, καὶ ἕωθεν, οὐδὲν αὐτὸν κωλύσει μὴ δυσχέστατον ἄνθρωπον εἶναι, νῦν μὲν φερόμενον καὶ πετόμενον ὑψηλότερον τῶν νεφῶν, ἂν τύχωσι μαρτυρήσαντες αὐτόν τινες καὶ ἐπαινέσαντες, νῦν δὲ συστελλόμενον καὶ ταπεινούμενον· πολὺ πλείους αὐξήσεις τε καὶ φθίσεις τῆς ψυχῆς αὑτοῦ λαμβανούσης, ἐμοὶ δοκεῖ, τῶν τῆς σελήνης.

§ 24. Τῆς συμπάσης οὐσίας, ἧς ὀλίγιστον μετέχεις | Vide *l.* 10. § 17. & *l.* 12. § 32. Senec. *epist.* 91. *Quota pars omnium sumus?*

Βραχὺ καὶ ἀκαριαῖον διάστημα | Vide *l.* 2. § 17. & *l.* 4. § 26, 48. & *l.* 11. § 18. ἀκαριαῖος ὁ ἀνθρώπειος βίος. Diodor. Sicul. *histor. l.* 1. Πάντες γὰρ ἄνθρωποι διὰ τὴν τῆς φύσεως ἀσθένειαν, βιοῦσι μὲν ἀκαριαῖόν τι μέρος τοῦ παντὸς αἰῶνος, τετελευτήκασι δὲ πάντα τὸν ὕστερον χρόνον. Aristid. *in Eteon.* Βίος δὲ πᾶς ἀνθρώπου βραχὺς, καὶ οὐ πολλοῦ τινος ἄξιος εἰς ἀριθμοῦ λόγον. ἀλλ' ἐάν τε Ἀργανθώνιον ἐάν τε Τίθωνον λέγῃ τις, ἐάν τε τὸν τὰς τρεῖς γενεὰς διαρκέσαντα Νέστορα τὸν Πύλιον, πάντας τούτους χρόνους συνθεὶς, εὑρήσει ἔλαττον μέρος ὄντας τοῦ παντὸς αἰῶνος, ἢ ὅσον εἰπεῖν.

§ 25. Ἄλλος ἁμαρτάνει τι εἰς ἐμέ | Xyl. legisse videtur, Ἄλλος ἁμαρτάνει τις εἰς ἐμέ. *Peccat alius quis adversùm me.* Verùm lectionem receptam sollicitare nihil est necesse; *Peccat quidpiam alius adversùs me.* Ego, siquid esset mutandum, legerem potius,

tiùs; Ἄλλος ἁμαρτάνει. τί εἰς ἐμέ; *Peccat alius. quid hoc ad me? ipse viderit.* Verùm nihil moverim. *l.* 4. § 26. & *l.* 9. § 4. ἑαυτῷ ἁμαρτάνει *sibi peccat.* Epictet. *l.* 2. *c.* 13. Τί ἄν σοι μέλει περὶ τῶν ἀλλοτρίων; οὐκ ἐκείνου ἁμάρτημα; πῶς γὰρ οὔ; δυνατὸν δ' ἄλλου μὲν εἶναι ἁμάρτημα, ἄλλου δὲ κακόν; οὔ. τί οὖν ἀγωνιᾷς περὶ τῶν ἀλλοτρίων;

Ὄψεται | *Viderit ipse.* αὐτῷ μελέτω. quasi dicat, Quid ad me? sive, nihil id ad me pertinet. Sic Cic. *Acad. l.* 4. *Viderit hoc Epicurus.* Naso *Art. l.* 1.

Viderit Atrides,—— q. d. nihil ad me. caussam ipse suam tueatur. & *l.* 3.

Viderit utilitas.—— q. d. utilitatem ipse nihil moror. Sic *l.* 8. § 41. & *l.* 9. § 27. & *l.* 11. § 13. & *l.* 12. § 1.

Ἰδίαν ἔχει διάθεσιν | *Supr.* § 3. ἴδιον ἡγεμονικὸν ἔχουσι.

Ἐγὼ νῦν ἔχω ὅ με θέλει νῦν ἔχειν | Hoc Argumento compescit suos rex pius à viro nequam ac nefario maledictis impetitus. *Regum hist. l.* 2. *c.* 16. *v.* 12. *Sinite istum: Ipse enim maledixit, quia id Dominus edixit.* Vide *ad l.* 4. § 34.

Καὶ πράσσω, ὅ με νῦν πράσσειν | Ità *l.* 6. § 22. Ἐγὼ δὲ ἐμαυτοῦ καθῆκον ποιῶ. Epictet. *dissert. l.* 1. *c.* 12. Ἐκεῖνοι μὲν ποιήσουσι τὰ φαινόμενα αὐτοῖς· ἡμεῖς δὲ οὐδὲν ἧττον κατὰ φύσιν ἑξόμεθα. Sen. *ep.* 103. *Tu ita cogita, quod ex homine periculum sit; ut cogites, quod sit hominis officium. alterum intuearis, nè lædaris; alterum, nè lædas. commodis omnium læteris, movearis incommodis: & memineris quæ præstare debeas, quæ cavere.* Verùm ista non ad Stoicam amussim exacta prorsus.

§ 26. Ὑπὸ τῆς ἐν τῇ σαρκὶ λείας ἢ τραχείας κινήσεως | i. e. *à voluptate vel dolore.* eadem periphrasis *suprà l.* 4. § 3. λείως ἢ τραχέως κινουμένῳ. Epictet. *dissert. l.* 2. *c.* 1. Πόνος τί ἐστι; μορμολύκειον. στρέψον αὐτὸ καὶ κατάμαθε. τραχέως κινεῖται τὸ σαρκίδιον, εἶτα πάλιν λείως. ἄν σοι μὴ λυσιτελῇ, ἡ θύρα ἤνοικται· ἂν λυσιτελῇ, φέρε. Senec. *de beat. c.* 15. *Quomodo hic potest Deo parere, & quicquid evenit bono animo excipere, nec de fato queri, casuum suorum bonus interpres, si ad doloris voluptatumque punctiunculas concutitur?* Vide *l.* 10. § 8.

Μὴ συγκρινέσθω | *Nè admittat persuasiones.* Xyl. tanquam si de principalis partis judicio agatur, quod in casibus istiusmodi inhibendum toties inculcat Marcus *l.* 4. § 39. & *l.* 8. § 28, 44. & *l.* 11. § 9, 16. & istic etiam in mox subjunctis, τὴν ὑπόληψιν μὴ προστιθέτω. Verùm meliùs Cas. *nè immisceatur,* sive *ne immisceat se.* Vide *l.* 7. § 67. & *l.* 10. § 24.

Περιγραφέτω αὐτὸ | *Circumscribat eas.* Xyl. Verùm αὐτὰ potius legendum. atque ità Cas. *circumscribat se.*

Τὰς πείσεις | *Persuasiones,* Xyl. *perpessiones,* vel *affectiones* potiùs; de quibus & *l.* 3. § 6. & *l.* 7. § 55.

Πρὸς τὴν αἴσθησιν φυσικὴν οὖσαν οὐ πειρατέον ἀντιβαίνειν | frustra enim id foret. Senec. *de ira l.* 2. *c.* 2. *Omnes enim motus, qui non voluntate nostrâ fiunt, invicti & inevitabiles sunt: ut horror frigidâ aspersis, ad quosdam ictus aspernatio, ad pejores nuncios subriguntur pili, & rubor ad improba verba suffunditur, sequiturque vertigo prærupta cernentes. quorum, quia nihil in nostra potestate est, nulla quò minùs fiant ratio persuadet. Sensum enim hominis nulla exuit virtus.* Idem *epist.* 85. & *epist.* 11. *Nullâ sapientiâ naturalia corporis aut animi vitia ponuntur. quicquid infixum & ingenitum est, lenitur arte, non vincitur. quibusdam etiam constantissimis in conspectu populi sudor erumpit, non aliter quàm fatigatis & æstuantibus solet: quibusdam tremunt genua dicturis: quorundam dentes colliduntur, lingua titubat, labra concurrunt. hæc nec disciplina, nec usus unquam excutit: sed natura vim suam exercet; & illos vitii sui etiam robustissimos admonet. inter hæc ruborem esse scio, qui gravissimis quoque viris subitus offunditur. magis quidem hoc in juvenibus apparet, quibus & plus caloris est, & tenera frons: nihilominus veteranos & senes tangit. ---non accidit hoc ab infirmitate mentis, sed à novitate rei; quæ inexercitatos etsi non concutit, movet, naturali in hoc facilitate corporis pronos. nam ut quidam boni sanguinis sunt, ità quidam incitati & mobilis, & citò in os prodeuntis. Hæc nulla sapientia abigit. alioquin haberet rerum naturam sub imperio, si omnia eraderet vitia. quæcunque attribuit conditio nascendi, & corporis temperatura, cùm multùm se diúque animus composuerit, hærebunt. nihil horum vitari potest, non magìs quàm arcessi. ---nihil adversùs hæc sapientia promittit, nihil proficit: sui juris sunt; injussa veniunt, injussa discedunt.* Idem *epist.* 57. *Illius quoque in quem jus fortuna perdidit, ferietur animus, mutabitur color. quædam enim nulla virtus effugere potest: admonet illam natura mortalitatis suæ. itaque & vultum adducet ad tristitiam, & inhorrescet ad subita, & caligabit, si vastam altitudinem in crepidine ejus constitutus despexerit. non est hic timor, sed naturalis affectio inexpugnabilis rationi.*

Τὴν δὲ ὑπόληψιν μὴ προστιθέτω τὸ ἡγεμονικὸν | In eandem sententiam Stoicus quidem apud Gellium *l.* 19. *c.* 1. eâdem ferè affectione, quâ Seneca *epist.* 57. in crypta Neopolitana, in procella vehementiori dum navigat, ipse correptus, ex Epicteti dissertationum ab Arriano digestarum, qui nunc non prostat, *l.* 5. *Visa animi, quæ* φαντασίας *Philosophi appellant, quibus mens hominis primâ statim specie accidentis animum rei pellitur, non voluntatis sunt, neque arbitraria, sed vi quadam suâ inferunt sese hominibus. noscitandi probationes autem, quas* συγκαταθέσεις *vocant, quibus eadem visa noscuntur ac dijudicantur, voluntariæ sunt, fiúntque hominum arbitratu. propterea cùm sonus aliquis formidabilis, aut cælo, aut ex ruina, aut repentinus nescius* [ullius]

periculi

periculi nuncius, vel quid aliud ejusmodi factum ; sapientis quoque animum paulisper moveri, & contrahi, & pallescere necessum est. non opinione alicujus mali perceptâ, sed quibusdam motibus rapidis & inconsultis, officium mentis atque rationis prævertentibus. mox tamen ille sapiens ibidem τὰς τοιαύτας φαντασίας, *Visa istæc animi sui terrifica non approbat hoc est,* ὐ συγκατατίθεται ὐδὲ προσεπιδοξάζει, *sed abjicit respuitque : nec ei mutuendum esse in his quicquam videtur. Atque hoc inter insipientis sapientisque animum differre dicunt, quòd insipiens qualia sibi esse primo animi sui pulsu visa sunt sæva & aspera, talia esse verè putat, & eadem incepta, quæ quasi jure metuenda sint ; suâ quoque assensione approbat,* καὶ προσεπιδοξάζει· *Sapiens autem, cùm breviter & strictim colore atque vultu motus est,* ὐ συγκατατίθεται, *sed statum vigorémque sententiæ suæ retinet, quàm de hujuscemodi visis semper habuit, ut de minimè metuendis, sed fronte falsâ, & formidine inani territantibus.* Seneca etiam *epist.* 71. *Non educo sapientem ex hominum numero, nec dolorem ab illo, sicut ab aliqua rupe nullum sensum admittente, submoveo. memini ex duabus partibus illum esse compositum. altera est irrationalis : hæc mordetur, uritur, dolet. altera rationalis : hæc inconcussas opiniones habet, intrepida est & indomita.*

§ 27. Συζῆν θεοῖς | *L.* 10. § 1. θεοῖς συμπολιτεύεσθαι. In sacra pagina itidem, התהלך את־האלהים *Ambulare cum Deo.* de Enocho dictum, *Genes. c.* 5. *v.* 24. Aliud est, quod apud Minucium Octavius, de Deo : *Non tantùm sub illo agimus ; sed cum illo, ut propè dixerim, vivimus.* Quanquam dictionem emollire aut deminuere nihil fuit necesse. ampliùs ac fidentiùs Paulus Athenis, referente Lucâ *Act. c.* 17. *v.* 28. ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινέμεθα, καί ἐσμεν. Sed & Minuc. ipse alibi ; *Non solùm in oculis ejus, sed & in sinu vivimus.* Verùm istud, inquam, aliud est ab eo quod hìc Marcus. istud enim necessitatis, illud voluntatis est.

Ἀρεσκομένην μὲν τοῖς ἀπονεμομένοις | Vide *l.* 2. § 17. & *l.* 3. § 16. & *l.* 4. § 33. & *supr.* § 8. & *l.* 10. § 11. & *l.* 12. § 11.

Ὁ δαίμων | Vide *l.* 2. § 13. & *l.* 3. § 12, 16. & *supr.* § 10. & *l.* 12. § 26.

Ἀπόσπασμα ἑαυτῦ | In eundem sensum *lib.* 2. § 1. ἀπόμοιρα, & § 4. ἀπόῤῥοια, quo istìc ἀπόσπασμα τῦ Διὸς, humana mens dicitur. Laërt. *lib.* 7. *in Zenon.* ex Stoicorum sensu ; Ἔμψυχον δὲ τὸν κόσμον, δῆλον ἐκ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, ἐκεῖθεν ὔσης ἀποσπάσματος. Epictet. *dissert. l.* 1. *c.* 14. Αἱ ψυχαὶ μὲν ὕτως εἰσὶν ἐνδεδεμέναι καὶ συναφεῖς τῷ θεῷ, ἅτε αὐτῦ μόρια ὖσαι καὶ ἀποσπάσματα. Et *l.* 2. *c.* 8. Θεῶν ἔργα κἀκεῖνά ἐστιν, ἀλλ' ὐ προηγύμενα, ὐδὲ μέρη θεῶν. Σὺ δὲ προηγύμενον εἶ, σὺ ἀπόσπασμα εἶ τῦ θεῦ· ἔχεις τι ἐν σεαυτῷ μέρος ἐκείνυ. Pythagoras apud Laërt. *l.* 8. Εἶναι δὲ τὴν ψυχὴν, ἀπόσπασμα αἰθέρος. Cujus sententiam impugnans Cicero *de nat. Deor. l.* 1. *Pythagoras, qui censuit Deum animum esse, per naturam rerum omnium intentum & commeantem, ex quo nostri animi carperentur, non vidit distractione humanorum animorum discerpi & dilacerari Deum ; & cùm miseri animi essent, quod plerisque contingeret, tum Dei partem esse miseram, quod fieri non potest.* Philo *de insomn.* Ἐν ἀνθρώποις ὁ νῦς ἀπόσπασμα θεῖον. Idémq; de Cajni insid. Πῶς γὰρ εἰκὸς βραχὺν ὄντως ὄντα τὸν ἀνθρώπινον νῦν μικρῷ γ', ἐν καρδίᾳ βραχέσιν ὄγκοις ἐγκατειλημμένον, μέγεθος ὐρανῦ καὶ κόσμυ χωρῆσαι τοσῦτον, εἰ μὴ τῆς θείας καὶ εὐδαίμονος ψυχῆς ἀπόσπασμα ἦν ὐ διαιρετόν ; Quod Manilius *astronom. l.* 2.

Quis cœlum possit, nisi cœli munera nôsset,
Et reperire Deum, nisi qui pars ipsa Deorum est ?

Versum primum, utì vulgò concipitur, quid velit, non assequor. ego sic potiùs concipiendum censuerim,

Quis cœlum possit, nisi cœli munere, nôsset ?

Cicer. *de divinat. lib.* 1. *A natura divina haustos animos & delibatos habemus.* Et *Tusc. l.* 5. *Humanus animus decerptus ex mente divina.* Et Manichæi disertè, referente Epiphanio *hæres.* 66. § 9. τὴν ψυχὴν μέρος θεῦ εἶναι, καὶ ἀπ' αὐτῦ ἀποσπασθῆναι. cautiùs paulò Hermes in *Pœmandr. c.* 12. Ὁ νῦς ὐκ ἔστιν ἀποτετμημένος τῆς ὐσιότητος τῦ Θεῦ, ἀλλ' ὥσπερ ἡπλωμένος, καθάπερ τὸ τῦ ἡλίυ φῶς. Quod Philo *de Cajn. insid.* proximè post superiùs adducta ; Τέμνεται γὰρ ὐδὲν τῦ θείυ κατ' ἀπάρτησιν, ἀλλὰ μόνον ἐκτείνεται· Verùm neuter tamen cautè satis. Vide *ad l.* 2. § 1. & 4.

§ 28. Τῷ γράσωνι | ità restituit. Xylander, cùm in membranis θράσωνι reperisset. γράσων, ὁ γράσυ ὄζων, ut Aristot. *problem. l.* 4. *q.* 21. & *l.* 13. *q.* 9. Sive ὁ κινάβρας ὄζων, ὥσπερ ὁ τράγος, ut de Cyclope Lucian. *in Galat.* unde & τραγομάσχαλος Aristophani in *pace*, qui ; cum Gorgonio Horatiano, *hircum olet.* γράσος, quo vocabulo Marcus quoque usus est *l.* 9. § 36. fœtor ille, qui *hirsutis*, ut est apud Horatium, *cubat gravis hircus in alis.* αὐτὸν ἤμελλε τὸν γράσον ὐχ ὑπομένειν. De Persis Alexandri milites pugnam inituri. Plut. in *apopth.* quo loco tamen H. Stephanus non γράσον, sed γράσον legit, & ἀλαλαγμὸν, sive clamorem ac vociferationem à militibus in congressione acierum edi solitum interpretatur, qui Vegetio *l.* 3. *c.* 18. & Ammiano *l.* 16. *c.* 12. & *l.* 26. *c.* 10. & *l.* 31. *c.* 8. *barritus* dicitur. Pollux *l.* 2. *c.* 4. § 14. ἡ ἐν τοῖς τράγοις δυσωδία, καὶ ἡ ἐν ταῖς μασχάλαις κινάβρα καλεῖται, καὶ γράσος. Et Etymologus. Γράσος, ὁ ἐν τοῖς ἐρίοις τῶν προβάτων συναγόμενος ῥύπος, καὶ ἡ τῶν μασχαλῶν δυσωδία. Et Suidas è Marco

 nostro

nostro emaculandus: Τράγος, ἡ δυσοσμία τῶν τράγων. καὶ γράσων ἄνθρωπος, ὁ δύσοσμος. τῷ γράσων μὴ ὀργίζε. leg. τῷ γράσωνι μήτι ὀργίζῃ; locum enim istum dubio procul adduxerat. quem Xyl. etiam (quem Cas. quoq; sequitur) sic verterat; *Nè irascaris ei qui hircum olet, aut cui anima fœtet.* Ego verò ἐρωτηματικῶς legendum, vertendúmque omnino censuerim. *Nunquid ei irasceris, qui hircum olet? nunquid ei, cui anima fœtet?* Sicut in lana succidiore sordes contractæ gravem mittunt odorem, ità ex pilorum hirsutie ac sudore crebrò sordes in alis collectæ: qualis hircis cùm sit familiaris, à lanis ad hircos, ab hircis ad homines translata vox est. Ad Marci mentem pulchrè Gregor. Naz. Περὶ εὐταξίας. Ἐνεγκέ τι τῆς τοῦ ἀδελφοῦ δυσωδίας, ἢ οὔσης, ἢ δοκούσης, ὁ τῷ πνευματικῷ μύρῳ συγκεχρισμένος, ἵνα μεταδῷς τούτῳ τῆς σῆς εὐωδίας. οὐκ ἔστιν ἐχίδνης ἰὸς ἡ κακία, ἵν᾽ ὁμοῦ τῇ πληγῇ περιχληθῇς ὀδύναις, ἢ καὶ διαφθαρῇς, καὶ διὰ τοῦτο ἢ σοι συγγνώμη φεύγοντι τὸ θηρίον ἢ ἀποκλείνοντι· ἀλλ᾽ εἰ μὲν ᾖ δυνατὸς, κἀκεῖνον θεράπευσον· εἰ δὲ μὴ, τό γε ἀσφαλὲς ἔχεις, ἐν τῷ μηδὲν αὐτὸς τῆς μοχθηρίας μεταλαβεῖν. ὀσμή τίς ἐστιν ἀηδὴς τὸ ἐκείνου πάθος, ἣν ἀπελάσει τυχὸν τὸ σὸν εὐῶδες ὑπερνικῆσαι τάχα, ἂν ἐδέξω τι πλεῖστον ὑπὲρ τοῦ ὁμοδούλου καὶ συγγενοῦς συμπαθές. &c. Hinc meretricularum scommata illa, apud Athenæum *l.* 13. Θαΐς πρὸς γράσωνα προσδιομένη ἐραστὴν, ἐπεὶ τις αὐτὴν ἠρώτα τί προσδέεται, εἶπεν,

Αἰγεῖ συνοικήσουσα τῷ Πανδίονος.

Φρύνη συνδειπνοῦσα ποτὲ γράσωνι, ἆρασα φοινίκην, Λάβε, εἶπε, καὶ κατάτραγε. allusit altera ad vocabulum αἰγὸς, quum *capram* significet, quod Ægæi nomen includere videtur; altera ad τράγε, quod *hircum* designat, quasi τράγε, hoc est, *hirce* dixisset.

Τῷ ὀζοστόμῳ | Ità Lucian. *Antholog. l.* 2. *c.* 14.
ὀζόστομος ἐξορκιστής.
— *cui scilicet ægris*
Faucibus exuperat gravis halitus, —
Gutture sulphureas lentè exhalante Mephites.

utì Pers. *Sat.* 3. unde *guttur meditatorium efficitur latrinarum,* ut Hieron. *adv. Jovinian. l.* 2. dum nimirum,

Τὸ στόμα χὠ πρωκτὸς ταυτὸν ὄζει,

ut ille in *Antholog.* loquitur. ut possint illi *ex veteri Stoicorum decreto æquè liberi crepitus atque ructus esse.* utì Cicero ad Pætum suum jocatur, *lib.* 9. *epist.* 21.

Ἀνάγκη τοιαύτην ἀποφορὰν | corpus ità affectum non potest non ejusmodi odorem emittere: nec improbi animus talibus dogmatibus imbutus, non ejusmodi actiones & operationes edere. Vide *supr.* § 17. & *l.* 11. § 18. & *l.* 12. § 16.

Εὖ σοι γένοιτο | formula ironica: quâ & Epict. *l.* 2. *c.* 5. & alibi utitur. Sed & nos Angli; **well fare thee.** aliud est quod Xyl. *bene res habet.* εὖ ἔχει. *l.* 10. § 1.

Δεῖξον | Vide *supr.* § 22.

Εἰ γὰρ ἐπείθει, θεράπευσον | Ità Dominus Christus, Matth. *c.* 18. *v.* 15. Ἐὰν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου.

Οὔτε τραγῳδὸς, οὔτε πόρνη | Ista istìc quid velint, ego nescire me fateor. cum sequenti periocha committunt plerique, ità vertit Xyl. ac si legisset, οὔτε ὡς τραγῳδὸς οὔτε ὡς πόρνη, ὃς ἐξελθὼν ζῆν διανοῇ, οὕτω ἐνταῦθα ζῆν. Vertit enim, *Non ità hìc vivendum est tibi, ut tragœdo aut scorto, qui egrediens vivere cogitat.* quod ego planè quid sit, non capio. M. Cas. *Ubi nec vociferator nec scortator futurus est.* [qui istud?] *quomodo vivere statuis, ubi ad locum ejusmodi secesseris, ubi horum neuter existat, ità istìc licuerit.* D. Salmas. sic legit. οὔτε τραγῳδὸς, οὔτε πόρνη, ὡς ἐξελθόντε ζῆν διανοοῦνται, οὕτως ἐνταῦθα ζῆν ἔξεστι. *neque histrio, neque scortum scenicum ità in theatro vivere cogitant, ut inde exeant. Sic & hìc etiam vivere licet.* Si tragœdus, inquit, & scortum, qui operam suam scenæ addixerunt, perpetuò in eo exercitio, quamvìs turpi & infami vivere destinant, nec ab eo vitæ genere recedere cogitant; quid ni & liceat nobis manere in hac turbulenta vitæ rutuba? Audeamus in loco penè conclamato & nostram, licèt minùs dextram forsan, conjecturam interjicere. Quid si voluit Marcus, quod *l.* 4. § 31. μὴ τύραννον, μήτε δοῦλον; quódque Plato *epist.* 7. μήτε ἀπεχθάνεσθαι μάτην νουθετοῦντα, μήτε δὴ κολακεύοντά γε, ὑπηρετεῖν αὐτοῖς. Vide *l.* 11. § 18. Ità certè usurpavit τὸ τραγῳδεῖν *l.* 9. *c.* 29. εἰ δὲ ἐτραγῴδησαν, οὐδείς με κατακέκρικε μιμεῖσθαι.

§ 29. Ὡς ἐξελθὼν ζῆν διανοῇ | Turpe & periculosum est in eo statu vivere, in quo nolis mori. Verùm nihil impedit, inquit Marcus noster, quo minùs quisque in eo statu vivat, in quo mori ac defungi desiderat atque in animo suo habet. Vide *supr. l.* 2. § 11. & *infr. l.* 11. § 3.

Ἐξελθὼν | *exiens*, è vita scil. ut *l.* 2. § 11. ἐξιέναι τοῦ βίου. pro *mori.* ἐξελθεῖν & ἀπελθεῖν simpliciter pro *mori.* Ità Epictet. *l.* 2. *c.* 15. συντριβῆναι ἵνα ἐξέλθῃς. Liban. *Monod. in Daphn. Apoll. templ.* οὐ δὲ νυμφίος τινὸς, πλεκομένων ἤδη στεφάνων, ἀπελθόντος. nam quod M. Cas. de *Secessione*, sive ἀναχωρήσει intelligit, qualem *l.* 4. § 3. loquitur; mihi neutiquam probandum videtur.

Τότε καὶ τοῦ ζῆν ἔξιθι | Ità *l.* 8. § 47. ἄπιθι οὖν ἐκ τοῦ ζῆν. Stoicum hoc dogma, pietati parùm consentaneum: de quo vide *ad l.* 3. § 1. Apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. Musonius, opinor, ἐὰν μὲν ὀκνοποιῇ πεντηκοῦσι, μένειν ἐν τῷ βίῳ· εἰ δὲ μὴ, ῥᾳδίως ἀπαλλάττεσθαι, ὥσπερ ἐκ πανηγύρεως, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ βίου. καθάπερ καὶ ἐξ οἰκίας, φησὶν ὁ Βίων, ἐξοικιζόμεθα, ὅταν τὸ ἐνοίκιον ὁ μισθώσας οὐ κομιζόμενος,

μαζόμενος, τὴν θύραν ἀφέλῃ, τὸν κέραμον ἀφέλῃ, τὸ φρέαρ ἐγκλείσῃ. οὕτω καὶ ἐκ τοῦ σώματος ἐξοικίζομαι, ὅταν ἡ μισθώσασα φύσις, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀφαιρῆται, τὰ ὦτα, τὰς χεῖρας, τοὺς πόδας, οὐχ ὑπομένω· ἀλλὰ ὥσπερ ἐκ συμποσίου ἀπαλλάττομαι, οὐδὲν δυσχεραίνων, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ βίου, ὅταν ἡ ὥρα ᾖ. ἔμβα πορθμίδος ἔρυμα. quæ novissima cùm mendo neutiquam vacent, aliis emendanda relinquo. Epictet. *l.* 2. *c.* 16. Ὧ, γὰρ ἔξεστιν, ὅταν θέλῃ ἐξελθεῖν τοῦ συμποσίου, καὶ μηκέτι παίζειν, ἔτι οὗτος ἀνιᾶται μένων, οὐχὶ δὲ, ὡς παιδιᾷ παραμυθεῖ, μέχρις ἂν ψυχαγωγῆται; nec ista vitii expertia, quod interpretem fugit, sed emendatu satìs proclivia. leg. ὡς παιδία, ut pueri, qui ludum, quamdiu volupe est, protelant, ubi tædio ceperit esse, incidunt. Vide eund. ipsum *l.* 1. *c.* 24. ad *l.* 8. § 44. Epicurus ipse apud Ciceron. *de fin. l.* 1. *Dolores, si tolerabiles sint, feramus: sin minùs, æquo animo è vita, tanquam theatro, exeamus.* Senec. *epist.* 98. de sene nescio quo: *Hic tam turpe putat mortem fugere, quàm ad mortem confugere. quid ergo? non, si suadebit res, exibit? quid ni exeat? si nemo jam eo uti poterit? si nihil aliud quàm dolori operam dabit?* & *epist.* 70. *Nil melius æterna lex fecit, quàm quòd unum introitum nobis ad vitam dedit, exitus multos.* Idémque *epist.* 12. *Epicurus dixit:* Malum est in necessitate vivere: sed in necessitate vivere, necessitas nulla est. *Quidni nulla sit? patent undique ad libertatem viæ multæ, breves, faciles. agamus Deo gratias, quòd nemo in vita teneri potest. calcare ipsas necessitates licet.* Idem (si idem saltem) *Thebaid.* 1. 1.

Eripere vitam nemo non homini potest:
At nemo mortem.———

Plin. *hist. nat. l.* 28. *c.* 1. *Ex omnibus bonis, quæ homini natura tribuit, nihil melius tempestivâ morte: in eâque id optimum, quòd illam sibi quisque præstare potest.* Bacchi illud in Euripidis *Bacchis v.* 498.

Λύσει μ' ὁ δαίμων αὐτὸς, ὅταν ἐγὼ θέλω.

huc accommodat Flaccus *l.* 1. *epist.* 17.

Ipse Deus, simulátque volam, me solvet. Opinor,
Hoc sentit, Moriar, mors ultima linea rerum est.

Ὡς μηδὲν κακὸν πάσχων | Ità & Epictet. *l.* 1. *c.* 25. Μόνον μηδὲν βαρούμενος ποίει, μηδ' ὑπολαμβάνων ἐν κακοῖς εἶναι. quia scil. nihil inest mali, aut in vitæ molestiis, aut in morte ipsa; cùm ista omnia sint adiaphora. *l.* 2. § 11, 12. & *l.* 4. § 5, 42. Epictet. *lib.* 3. *c.* 8. Ἀφεῖλεν αὐτῶν (ὁ Ζεὺς) τὸ εἶναι κακά. ἔξεστί σοι πάσχοντι ταῦτα εὐδαιμονεῖν. τὴν θύραν σοι ἤνοιξεν· ὅταν σοι μὴ ποιῇ ἔξελθε, καὶ μὴ ἐγκάλει. Senec. *de Provident. c.* 2. *Cato, quâ exeat, habet.*

Καὶ καπνός ἐστι, ἀπέρχομαι | *ac fumi instar abeat.* Xyl. nullo planè sensu. legendum, εἰ καπνός ἐστι, ἀπέρχομαι. *Si me fumus* in loco aliquo, ubi versari tunc contingit, *vexat*, maléque habet, *discedo, exeo.* Alluditur ad diverbium, quo tria notantur, quæ domo exigant, *fumus, stillicidium, & mulier rixosa.* Vide Drus. *Proverb. class.* 2. *l.* 1. *adag.* 213. & Bern. *de divers. serm.* 14. Vide & *l.* 8. § 47. Emendationem ex Epicteto adfirmo, cujus ista sunt, *dissert. l.* 1. *c.* 25. καπνὸν πεποίηκεν ἐν τῷ οἰκήματι. ἂν μέτριον, μενῶ· ἂν λίαν πολὺν, ἐξέρχομαι. τούτου γὰρ δεῖ μεμνῆσθαι καὶ κρατεῖν, ὅτι ἡ θύρα ἤνοικται. quod novissimum in suis subinde inculcat, *l.* 1. *c.* 9. & *c.* 24. & *l.* 2. *c.* 1. Et paulò post superiora illa: Ἀλλὰ πολύς μοι καπνὸς φαίνεται, τὸ ἐν Γυάροις οἰκεῖν. ἀποχωρῶ, ὅπου μ' οὐδεὶς κωλύσει οἰκεῖν· ἐκείνη γὰρ ἡ οἴκησις παντὶ ἤνοικται. Lucem autem, quasi è fumo, fœnerabuntur ista alii cuidam Epicteti loco, *l.* 4. *c.* 10. Ἀλλ' οὐκ ἔξω φαγεῖν. εἰ οὕτω τάλας εἰμὶ, λιμὴν τὸ ἀποθανεῖν. οὗτος δ' ἐστὶν λιμὴν πάντων, ὁ θάνατος· αὕτη ἡ καταφυγή. διὰ τοῦτο οὐδὲν τῶν ἐν τῷ βίῳ χαλεπόν ἐστιν. ὅταν θέλῃς ἐξῆλθες, καὶ οὐ καπνίζῃ. Et istic enim ab ædibus fumo infestis eadem est translatio.

Τί αὐτὸ πρᾶγμα δοκεῖς; | *quid hoc rei esse putas?* Xyl. imò, *cur hoc grave ducis*, (vità scil. discedere) aut tanquam molestum quiddam horrescis? ità siquidem τὸ πρᾶγμα usurpari docuimus ad illud *suprà lib.* 4. § 50. μὴ ἓν ὡς πρᾶγμα. ità Plato in *Sympos.* Ἐὰν ᾖ ψιλῇ, οὐδὲν δεῖ πρᾶγμα. Epictet. *dissert. l.* 4. *c.* 7. Ἀλλ' ἤδη καιρὸς ἀποθανεῖν. μὴ τραγῴδει τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' εἰπὲ ὡς ἔχει· ἤδη καιρὸς τὴν ὕλην, ἐξ ὧν συνῆλθεν, εἰς ἐκεῖνα πάλιν ἀναλυθῆναι. καὶ τί δεινόν; τί μέλλει ἀπόλλυσθαι ἐν τῷ κόσμῳ, τί γενέσθαι καινὸν, παράλογον; & *l.* 2. *c.* 1. Ἂν μὴ λυσιτελῇ, ἡ θύρα ἤνοικται.— περὶ πάντα γὰρ ἠνοῖχθαι δεῖ τὴν θύραν, καὶ πρᾶγμα οὐκ ἔχομεν. Senec. *epist.* 70. *Vita non semper retinenda est, non enim vivere bonum est, sed bene vivere. Itaque sapiens vivit, non quantùm potest, sed quantùm debet.— Si multa occurrunt molesta, & tranquillitatem turbantia, emittit se. — nihil existimat suâ referre, faciat finem an accipiat, tardiùs fiat an citiùs. non tanquam de magno detrimento timet. nemo multum ex stillicidio potest perdere. citiùs mori, vel tardiùs, ad rem non pertinet: bene mori, vel malè, ad rem pertinet. bene autem mori, est effugere malè vivendi periculum.* & *epist.* 17. *Si quid te vetat bene vivere, bene mori non vetat.* Sed de hoc vide sis *ad l.* 3. § 1.

Οὐδείς με κωλύσει ποιεῖν ἃ θέλω | Vide *l.* 4. § 49. & *supr.* § 10. & *l.* 8. § 48.

§ 30. Ὁ τοῦ ὅλου νοῦς | Vide *supr.* § 21. & *l.* 6. § 1.

Τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν | *supr.* § 16.

Ὑπέταξε, συνέταξε | *supr.* § 8. & *l.* 3. § 4.

Τὰ κρατιστεύοντα εἰς ὁμόνοιαν | Vide *l.* 9. § 9.

§ 31. Πῶς προσενήνεξαι μέχρι νῦν θεοῖς, γονεῦσι | Democritus apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 3. Αἱ

μεγάλαι τέρψεις, ἀπὸ τοῦ θεᾶσθαι τὰ καλὰ τῶν ἔργων, γίνονται. Martial. *l.* 10. *epigr.* 23. de M. Antonio.

Præteritósque dies, & totos respicit annos.
Nulla recordanti lux est ingrata gravísque :
Nulla fuit, cujus non meminisse velit.
Ampliat ætatis spatium sibi vir bonus : hoc est
Vivere bis, vitâ posse priore frui.

De aliis autem Marcus aliorúmque bene gestis *l.* 6. § 48. quod de se suísque istìc.

Μήτε τινὰ ῥέξαι ἐξαίσιον, μήτε εἰπεῖν | *neminem unquam vel facto vel dicto læsisse.* Syntaxis gemina Homericæ illi *Odyss.* σ. *v.* 15.

Δαιμόνι᾽ οὔτέ τι σε ῥέζω κακὸν, οὔτ᾽ ἀγορεύω.

Οἷα ἤρκεσας ὑπομεῖναι | Hoc nomine Deo gratias agnoscit deberi, *l.* 1. § 17. διὰ τὸ ἀντισχεῖν τὸ σῶμα ἐπὶ τοσοῦτον ἐν τοιούτῳ βίῳ. *quòd laboribus tot tantísque exantlandis par fuerit, in corpusculo tam infirmo.*

Πλήρης ἤδη σοι ἱστορία τοῦ βίου | Vide *l.* 3. § 8. & *l.* 9. § 33. & *l.* 10. § 1. Lucret. *l.* 3.

Cur non, ut plenus vitæ conviva recedis ?

De Pollio Stat. *Sylv. l.* 2. *v.* 127.

----dubio quem non in turbine rerum
Deprendet suprema dies ; sed abire paratum,
Ac plenum vitæ-----

Καὶ τελεία ἡ λειτουργία | Vide *l.* 12. § 36.

Ἀγνώμονας εὐγνώμων | Ità restituit Xyl. quod in membranis ἀγνώμων sensu planè adverso legebatur.

Θέλω δὲ κατὰ φύσιν | Vide *supr.* § 9.

§ 32. Διὰ τί συγχέουσι | Anacharsis illud in Græcis, quos cæteroqui suspiciebat, quasi rationi minùs consentaneum notabat, ὅτι παρ᾽ αὐτοῖς ἀγωνίζονται μὲν οἱ τεχνῖται· κρίνουσι δὲ οἱ μὴ τεχνῖται. *quod in certaminibus de peritis imperiti judicarent.* Quod respexit Tertullianus, *apolog. c.* 1. *Quanto magis, hos Anacharsis denotâsset imprudentes de prudentibus judicantes, quàm immusicos de musicis ?* Horum ergò judicia peritum prudentémque quemlibet contemptim habere vult Marcus noster. Cui accedit Demetrius Cynicus, qui, ut Seneca *epist.* 91. dicere solebat, *eodem loco sibi esse voces imperitorum, quo ventre redditos crepitus.* Varro Margopoli :

----stultos contemnite docti.

Vide *l.* 2. § 1. & *l.* 3. § 11. & *l.* 6. § 34.

Ἄτεχνοι καὶ ἀμαθεῖς ψυχαί | rerum naturæ ac conditionis ignari. Auson. *lud.* 7. *sap.*

Bias Prieneus dixit ; Οἱ πλεῖστοι κακοί.
Quod est Latinum ; Plures homines sunt mali.
Sed imperitos scito ; quos dixit malos.

Et mox :

Bias Prieneus dixi ; Οἱ πλεῖστοι κακοί.
Latinè dictum suspicor, Plures mali.
Dixisse nollem. Veritas odium parit.
Malos sed imperitos dixi & barbaros,
Qui jus, & æquum, & sacros mores negligunt.

Epictet. *l.* 1. *c.* 29. Εἶτα μουσικὸς μὲν οὐκ ἐπιστρέφεται αὐτοῦ ἀποφαινομένου περὶ τῆς νήτης, εἰ ὑπάτην. οὐδὲ γεωμετρικὸς, ἂν ἐπικρίνῃ τὰς ἀπὸ κέντρου πρὸς τὸν κύκλον προσπιπτούσας μὴ εἶναι ἴσας· ὁ δὲ ταῖς ἀληθείαις πεπαιδευμένος, ἀνθρώπου ἀπαιδεύτου ἐπιστραφήσεται, ἐπικρίνοντός τι περὶ ὁσίου καὶ ἀνοσίου, καὶ ἀδίκου καὶ δικαίου; ὢ πολλῆς ἀδικίας τῶν πεπαιδευμένων. Vide reliqua. Idem *l.* 4. *c.* 5. Τί οὖν; θέλεις με καταφρονεῖσθαι; ὑπό τινων; ὑπὸ εἰδότων; καὶ πῶς καταφρονήσουσιν οἱ εἰδότες τοῦ πράου καὶ αἰδήμονος; ἀλλ᾽ ὑπὸ τῶν ἀγνοούντων; τί σοι μέλει; οὐ τινι γὰρ ἄλλῳ τεχνίτῃ τῶν ἀτέχνων. Vide & eundem *ad l.* 9. § 26. ἀμαθεῖς autem ψυχαί, *animæ imperitæ*, pro hominibus imperitis. quod est Hebræis ac Hebraisantibus valde familiare. Vide *ad l.* 1. § 16. ubi σώματα, id est, *corpora*, pro *servitiis*. Moses *lib.* 2. *cap.* 1. *v.* 5. *Fuerúntque omnes animæ, quæ è Jacobi femore prodierunt, septuaginta animæ.* quod Stephanus apud Lucam *Act. c.* 7. *v.* 14. Græcam secutus versionem, ἐν ἑβδομηκονταπέντε ψυχαῖς. Idémque *c.* 27. *v.* 37. ἦμεν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ διακόσιαι ἑβδομηκονταέξ. Paul. *ad Rom. c.* 13. *v.* 1. Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. Nec abhorrent Latini. Tertull. *de anima c.* 13. *Enimvero quis non animæ dabit summam omnem, cujus nomine totius hominis mentio titulatas est ?* Quantas animas pasco? *ait dives. &, animas salvas optat gubernator.* Cicer. *familiar. l.* 14. *epist.* 14. *Vos meæ charissimæ animæ, quàm sæpissime ad me scribite.*

Ἡ εἴδους ἀρχὴν καὶ τέλος | Vide *l.* 8. § 3.

Τὸν διὰ τῆς οὐσίας διήκοντα λόγον | Animam scil. œcumenicam, vel catholicam potiùs, de qua *suprà* § 30. & *l.* 4. § 40. & *l.* 6. § 14.

Κατὰ περιόδους τεταγμένας | sive καιροὺς τεταγμένους, ut Apostolus *Act. c.* 17. *v.* 26. Vide tamen *suprà* § 13.

Οἰκονομοῦντα τὸ πᾶν | Vide *suprà* § 21.

§ 33. Σποδὸς, ἢ σκελετὸς | *cinis, aut sceletus:* quod *supr. l.* 4. § 48. Τάριχος, ἢ τέφρα. ibi vide. Apud Plutarchum Antonius postridie de rerum summa cum Cæsare decertaturus ad cœnam suos jube, προθυμότερον εὐωχεῖν· ἄδηλον γὰρ εἰ τοῦτο ποιήσουσιν αὔριον, ἢ δεσπόταις ἑτέροις ὑπηρετήσουσιν, αὐτὸς δὲ κείσεται σκελετὸς καὶ τὸ μηδὲν γενόμενος. Teles Pythagoricus, *de exilio*, apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 40. Ἡμεῖς μὲν καὶ ἰδεῖν καὶ ἅψασθαι ὀκνοῦμεν· οἱ δὲ σκελετεύσαντες ἔνδον ἔχουσιν, ὡς καλόν τι, καὶ εἰς χεῖρα τοὺς νεκροὺς λαμβάνουσιν.

Ἤτοι ὄνομα, ἢ οὐδὲ ὄνομα | Vide *l.* 4. § 33. & *l.* 12. § 27. μῦθος, ἢ οὐδὲ μῦθος.

Ψόφος καὶ ἀπήχημα | *Lib.* 4. § 3. τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. & *l.* 6. § 16. κρότος γλωσσῶν.

Κενὰ, καὶ σαπρὰ, καὶ μικρὰ | Vide *lib.* 2. § 12.

§ 12. & *l.* 6. § 13, 36. & *l.* 7. § 3. & *l.* 9. § 36.

—πρὸς Ὄλυμπον | Ex Hesiodi *oper. l.* 1. *v.* 195. de quarto agens seculo:

Καὶ τότε δὴ πρὸς Ὄλυμπον ἀπὸ χθονὸς εὐρυοδείης
Ἀθανάτων μετὰ φῦλον ἴτον, προλιπόντ' ἀνθρώ-
Αἰδὼς καὶ Νέμεσις.— (πους,

Et Arat. *Phænom.*

Καὶ τότε μισήσασα Δίκη κείνων γένος ἀνδρῶν,
Ἔπταθ' ὑπουρανίη.

quod Fest. Avienus:

Sic justa in populos mox Virginis inculpatæ
Exarsere odia, & cælum pernicibus intrat
Diva alis.—

& Cicero.

Deseruit properè terras justissima virgo,
Et Jovis in regno, cælique in parte resedit.

Refert Lactantius, sed ità in vulgatis, quasi Ciceronem istud negare dicatur. *Sed non, ait Cicero, & Jovis in regno, &c.* cùm deberet esse, *sed non, ut ait Cicero.* hoc, inquit, non est verum, quod Cicero dixit, Jovis in regno Justitiam resedisse, cùm Jupiter ipse injustissimè se gesserit. De eodem hoc Naso *Metamorph. l.* 1. *v.* 129.

—*fugere pudor, verúmque fidésque.*

& mox, *v.* 149.

—*& virgo cæde madentes*
Ultima cælestûm terras Astræa reliquit.

Juvenalis itidem. *Sat.* 6.

—*ad superos Astræa recessit,*
Hac (pudicitiâ scil.) *comite; atque duæ pariter fugere sorores.*

Scilicet, ut Lactant. *instit. l.* 5. *c.* 5. *Hi planè intellexerunt, abesse justitiam à rebus humanis; eámque finxerunt offensam vitiis hominum, cessisse terrâ, in cælúmque migrâsse.* Allusit huc Val. Flaccus *Argonaut. l.* 2. de procellis cladibúsque agens cœlitus immissis;

—*tunc flagitat iras*
In populos, Astræa Jovem, terrísque relictis
Invocat assiduo Saturnia sidera questu.

Allusit & Maro ipse *Georg. l.* 2. ubi de agricolis dixit;

—*extrema per illos*
Justitia excedens terris vestigia liquit.

Indè ludens Lucian. *in bis accusato* τὴν Δίκην inducit Jovem patrem nè in terram denuo mittatur deprecantem verbis illis: Αὖθις ἐς τὴν γῆν, ἵν' ἐξελαυνομένη πρὸς αὐτῶν, δραπετεύω πάλιν ἐκ τοῦ βίου, τὴν ἀδικίαν ἐπιγελῶσαν οὐ φέρων; Cæterùm, Marco nostro imperante, δίκη καὶ αἰδοῖ ἀποδεδήμηκυῖαι κάθοδον εἰς ἀνθρώπους. *justitiam ac verecundiam ad homines regressas*, asserit Aristides *orat. in Romam.* Idémque de Severi cum filio Antonino imperio cecinit Oppianus ἁλιευτ. β. prope finem,

—νῦν γάρ σε, Δίκη, θρέπτειρα πολήων
Γινώσκω μετόπισθε συνέστιον ἠδὲ σύνοικον,
Ἐξ οὗ μοι κραίνουσι μέγαν θρόνον ἐμβεβαῶτες
Ἄμφω θεσπέσιός τε πατὴρ καὶ φαίδιμος υἱός.

Scripta enim hæc Severo superstite, etiamsi non antè defunctum jam publicata. Quin & idem planè futurum pronunciat Porphyr. *de abstinent. l.* 3. si ad victum simplicem ac innoxium reduci posset genus humanum. Ἦ δῆλον, inquit, ὡς εὐδαιμονήσομεν ἀδικίας μὲν ἐξορισθείσης ἀπ' ἀνθρώπων, δικαιοσύνης δὲ πολιτευομένης καὶ παρ' ἡμῖν, καθάπερ καὶ ἐν οὐρανῷ. Cæterùm Didymus Cynicus apud Plut. *de orat. desit.* Θαυμαστὸν ἐστιν, εἰ τοσαύτης εἰς [ἡμᾶς] κακίας ὑποκεχυμένης, οὐ μόνον, ὡς προεῖπεν Ἡσίοδος, αἰδὼς καὶ νέμεσις τὸν ἀνθρώπινον βίον ἀπολελοίπασιν, ἀλλὰ καὶ πρόνοια θεῶν συσκευασαμένη τὰ χρηστήρια πανταχόθεν οἴχεται. Ità enim restituendum locum illum autumo: nisi quis & οὐδὲν interjiciendum existimet, ut sit θαυμαστὸν οὐδέν· ea enim dubio procul Cynici mens est. Vise Ammian. *l.* 22. *c.* 10. *p.* 239. & *l.* 25. *c.* 6. de Juliano. Vise & sis Hieronym. *adv. Pelagium l.* 3. *c.* 5. quem viduæ cuidam in epistola ad eam data adeò fœdè adulatum refert, ut *justitiam, quæ esse jam non nisi in cælo credatur, apud illam solam dicat inveniri in terris.*

Τὰ μὲν αἰσθητὰ, εὐμετάβλητα, καὶ οὐχ ἑστῶτα | *suprà* § 23.

Τὰ δὲ αἰσθητήρια ἀμυδρὰ, καὶ εὐπερίτρεπτα | Vide *ad l.* 2. § 17. & *l.* 6. § 16.

Ἀναθυμίασις ἀφ' αἵματος | Ità *l.* 6. § 15. ἡ ζωὴ ἑκάστου, οἷον ἡ ἀφ' αἵματος ἀναθυμίασις, καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἀέρος ἀνάπνευσις.

Τὸ δὲ εὐδοκιμεῖν παρὰ τοιούτοις κενόν | *l.* 3. § 4. & *l.* 4. § 3. 33.

Τί οὖν περιμένεις; ἵλεως τὴν | *Quid ergò aliud operiris, nisi vel &c.* Xyl. frustra legendum enim, τί οὐ περιμένεις, &c. *Cur non propitio lubentique animo mortem expectas, sive ea destructio est sive demigratio?*

Εἴτε σβέσιν, εἴτε μετάστασιν | Ambiguè loquitur istic Marcus, utì sæpe alibi. Vide *supr. ad l.* 4. § 21. sed *& l.* 8. § 25. & *l.* 11. § 3.

Σβέσιν | sic *l.* 4. § 21. ἐξάπτονται. quia igneum quiddam animam existimabant. Ignis autem & accendi & extingui dicitur.

Θεοὺς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν, ἀνθρώπους δὲ εὖ ποιεῖν | Eadem monita salutaria, *l.* 6. § 30. Vide ibi adnotata.

Ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι | Ità *l.* 4. § 3. τὸ ἀνέχεσθαι μέρος δικαιοσύνης. & *suprà* § 20. ὑπομενετέον καὶ ἀνεκτέον. Epictetus solitus est dicere, (utì ex Favorini relatione Gellius, *noct. Attic. l.* 17. *c.* 19.) *duo esse vitia multò omnium gravissima ac teterrima, intolerantiam & incontinentiam.* itaque *futurum pleraque impeccabilem, vitámque victurum tranquillissimam, qui hæc duo verba cordi habeat, eáque sibi imperanda atque observanda curet,* Ἀνέχου καὶ ἀπέχου. *Sustine & abstine.* Atqui Tertullianus etiam *incontinentiam*

tinentiam ſub *intolerantia* comprehendit, *continentiam* ſub *tolerantia* contineri contendit. *de patient. c.* 5. *Ut compendio dictum ſit, omne peccatum impatientiæ aſcribendum. malum impatientia eſt boni. nemo impudicus, non impatiens pudicitiæ, & improbus probitatis, & impius pietatis, & inquietus quietis. ut malus unuſquiſque fiat, bonus perſeverare non poterit.* Et *ibid. c.* 15. *Omnia Dei placita tuetur patientia,* &c.

Μήτε σά, μήτε ἐπὶ σοί | Eucher. in *orat. hortat. Eſto tu*, inquit, *tibi charior, quàm tua.* Verùm Marcus hic iſta, & quicquid extra corpuſculi animulæq; fines conſiſtit, *tua* eſſe tibi negat. ſed & Lucilius apud Senecam *epiſt.* 8.

Non eſt tuum, fortuna quod fecit tuum.

& Publius Syrus,

Alienum eſt omne, quicquid optando venit.

ideo nimirum, quia, ut Lucilius idem,

Dari bonum quod potuit, auferri poteſt.

In eandem ſententiam Bernard. *de bon. deſer. Divitiæ iſtæ nec veræ, nec veſtræ ſunt. ſi veſtræ ſunt, vobiſcum auferte. Quod enim hîc relinquitur, non noſtrum ſed alienum eſt.* Ambroſ. *epiſt.* 9. Baſil. Cæſar. explicans illud Moſaicum, Πρόσεχε σεαυτῷ· τουτέστι, μήτε τοῖς σοῖς, μήτε τοῖς περὶ σε inquit; ἀλλὰ σεαυτῷ μόνῳ. ἄλλο γὰρ ἐσμὲν ἡμεῖς αὐτοί, καὶ ἄλλο τὰ ἡμέτερα, καὶ ἄλλο τὰ περὶ ἡμᾶς. ἡμεῖς μὲν οὖν ἐσμὲν ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς· ἡμέτερον δὲ τὸ σῶμα, καὶ αἱ δι' αὐτοῦ αἰσθήσεις· περὶ ἡμᾶς δὲ τὰ χρήματα, αἱ τέχναι καὶ ἡ λοιπὴ τοῦ βίου κατασκευή. Cæterùm Epictetus nec reculam, nec corpuſculum etiam, tuum eſſe tibi conceſſerit. Siquidem, illud etiam explicans, quod Marcus hîc, μήτε ἐπὶ σοί, ſic inſit, *diſſert. l.* 1. *c.* 1. Τί λέγει ὁ Ζεύς; Ἐπίκτητε, [ità diſtinguendum, ſecùs quàm in vulgatis] εἰ οἷόν τε ἦν, καὶ τὸ σωμάτιον ἄν σου, καὶ τὸ κτησείδιον, ἐποίησα ἄν ἐλεύθερον καὶ ἀπαρεμπόδιστον· νῦν δὲ μή σε λανθανέτω. τοῦτο οὐκ ἔστι σόν. Cui concinit & Pythagoras referente Stobæo *tom.* 1. *tit.* 1. Πέπεισο, μὴ εἶναι σὸν κτῆμα, ὅπερ μὴ ἐντὸς διανοίας ἔχεις. Epictetus idem *enchir. c.* 1. § 2. Τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστι φύσει ἐλεύθερα, ἀκώλυτα, ἀπαρεμπόδιστα· τὰ δ' οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀσθενῆ, δοῦλα, κωλυτά, ἀλλότρια. ἐὰν οὖν τὰ φύσει δοῦλα ἐλεύθερα οἰηθῇς, καὶ τὰ ἀλλότρια ἴδια, ἐμποδισθήσῃ, — μέμψῃ καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους. ἐὰν δὲ τὸ σὸν μόνον οἰηθῇς σὸν εἶναι, τὸ δ' ἀλλότριον, ὥσπερ ἐστίν, ἀλλότριον, οὐδείς σε ἀναγκάσει οὐδέποτε, οὐδείς σε κωλύσει, οὐ μέμψῃ οὐδένα, οὐκ ἐγκαλέσεις τινί, ἄκων πράξεις οὐδὲ ἕν, οὐδείς σε βλάψει, ἐχθρὸν οὐχ ἕξεις· οὐδὲ γὰρ βλαβερόν τι πείσῃ. Vide & Marcum ipſum *l.* 12. § 3, 26.

§ 34. Εὐροεῖν | Vide *l.* 2. § 5. *l.* 10. § 6. Epict. *diſſert. l.* 1. *c.* 1. εὐθυμοῦντα καὶ εὐροοῦντα. & *c.* 4. εὐρόως καὶ ἀταράχως βιώσεσθαι. Ei opponitur τὸ δυσροεῖν. Epictet. *l.* 1. *c.* 28. Ὅπου τὸ πρέπον καὶ μόνον αἴτιόν ἐστι τοῦ κατορθοῦν ἢ ἁμαρτάνειν, τοῦ εὐροεῖν ἢ δυσροεῖν, τοῦ ἀτυχεῖν ἢ εὐτυχεῖν. cùm res ſcil. ex voto & animi ſententia non ſuccedunt, non fluunt. ab eis tractum, qui æſtu adverſo conflictantur. Idem *l.* 2. *c.* 17. Θέλεις τὰ δυνατά, καὶ τὰ σοὶ δυνατά; τί οὖν ἐμποδίζῃ; διὰ τί δυσροεῖς; οὐ φεύγεις· τὰ ἀναγκαῖα; διὰ τί οὖν περιπίπτεις τινί; διὰ τί δυστυχεῖς; διὰ τί θέλοντός σου τι, οὐ γίνεται, καὶ μὴ θέλοντος, γίνεται; ἀπόδειξις γὰρ μεγίστη δυσροίας καὶ κακοδαιμονίας.

Ὁδεύειν | *ſuprà* § 14.

Ὁδῷ ὑπολαμβάνειν | *certam in opinando rationem methodúmque obſervare.* Vide *ad l.* 1. § 9.

Καὶ πράσσειν δύο ταῦτα | Diſtinctio plena poſt πράσσειν eſt collocanda. quod & advertit Caſ. dum non attendit Xyl. ſententiam corrupit.

Καὶ παντὸς ζώου λογικοῦ | hoc ideo, quia philoſophi λογικὸν ζῷον, ſive *animal ratione inſtructum* non homini ſoli, ſed Deo etiam, dæmonibus & heroibus genus commune conſtituebant; utì ex Plut. *de orac. ceſſat.* Xylander hic monet.

Τὸ μὴ ἐμποδίζεσθαι ὑπ' ἄλλου | *ſupr.* § 10. & 20. & *l.* 3. § 12. & *l.* 12. § 8. Epictet. apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. ex *enchirid. c.* 13. Νόσος σώματός ἐστιν ἐμπόδιον· προαιρέσεως δὲ οὔ, ἐὰν μὴ αὐτὴ θέλῃ. χώλανσις σκέλους ἐστὶν ἐμπόδιον, προαιρέσεως δὲ οὔ· καὶ ἕκαστον δὲ τῶν ἐμπιπτόντων ἄλλου τινὸς ἐμπόδιον, σοῦ δὲ οὔ.

Τὴν ὄρεξιν ἀπολήγειν | Vide *l.* 4. § 37, 49. & *l.* 6. § 50. & *l.* 7. § 28. & *ſuprà* § 14.

§ 35. Εἰ μήτε κακία ἐστί | Vide *ſuprà* § 25.

Μήτε τὸ κοινὸν βλάπτεται | Vide *ſupr.* § 22.

Τίς δὲ βλάβη τοῦ κοινοῦ; | Vide *l.* 8. § 55. Epictet. *diſſert. l.* 4. *c.* 7. Τί μέλλει ἀπόλλυσθαι τῶν ἐν τῷ κόσμῳ; ſi tibi vita etiam erepta fuerit?

§ 36. Μὴ ὁλοσχερῶς τῇ φαντασίᾳ συναρπάζεσθαι | Hoc velle videtur, nè in opem egenis afflictiſve aliis quibuſvis, qui ejuſdem indignet, ferendo, id ſtatim admittamus, quod imaginatio forſan nobis noſtra ad aſpectum primùm ſuggeſſerit: miſerum nimirum hominem illum eſſe, ſive mali aliquid illi obtigiſſe; unde & nos ipſi pariter afficiamur. id quod *l.* 7. § 43. dixit, μὴ συνεπιθρηνεῖν, μηδὲ σφύζειν. Epictet. *enchir. c.* 16. Ὅταν κλαίοντα ἴδῃς τινὰ ἐν πένθει, ἢ ἀποδημοῦντος τέκνου, ἢ ἀπολωλεκότα τὰ ἑαυτοῦ, πρόσεχε μή σε ἡ φαντασία συναρπάσῃ, ὡς ἐν κακοῖς ὄντος αὐτοῦ τοῖς ἐκτός· ἀλλ' εὐθὺς διαίρει παρὰ σεαυτῷ, καὶ λέγειν ἔστω πρόχειρον, ὅτι τοῦτον θλίβει, ἀλλά, τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτων. locum integrum appoſui, quia minùs integer videtur, quo integritati reſtituam ſuæ. Excidiſſe aliquid Hieron. Volfio ſuboluit: ſed in ſupplendo parùm feliciter verſatus eſt. in annotatis interſerit, ἄλλο γὰρ οὐ θλίβει. cujus rationem ſubjungit, ὅτι ἄλλου οὐχ ἅπτεται. *Alium*, inquit *non angit, quia non tangit*, ut ſit quod Comicus,

Εκεῖ

Facile omnes, cùm valemus, recta consilia ægrotis damus.

Tu si hic sis, aliter senties.

sed & illis interjectis, adhuc claudicabit sententia. etsi interjiciantur, sensum alium multò magis idoneum, & Epicteti menti consentaneum, redderent: qualem versio ipsa repræsentare videtur. *Istud afficit, non casus ipse; alium enim non affligit,* [vel potiùs *non affligeret*] *sed concepta de eo opinio.* Verùm supplendum ampliùs ex Stobæo *tom.* 2. *tit.* 115. Ὅτι τοῦτον θλίβει, οὐ τὰ συμβεβηκότα· ἄλλον γὰρ οὐ θλίβει· ἀλλὰ τὰ δόγματα. qui & pro τοῖς ἐκτὸς legit ἀνθρώπου. & illa διαίρει περὶ σεαυτοῦ omisit prorsus. quæ & mihi suspecta. Generaliùs paulò Epictet. idem *dissert. l.* 4. *c.* 10. Μὴ περὶ τοῦ ἐπάγειν τὸν ευστικὸν κανόνα, προσπίδα ἐν τῷ συγκαταπίθεσθαι. & *l.* 2. *c.* 18. Τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς ὀξύτητος μὴ συναρπασθῇς, ἀλλ' εἰπὲ, ἔκδεξαί με μικρὸν, φαντασία· ἄφες ἴδω, τίς εἶ, καὶ περὶ τίνος· ἄφες σε δοκιμάζω. Redonanda eidem eadem vox hæc *enchir. cap.* 20. Ὅρα μήποτε ἰδών τινα προτιμώμενον, ἢ ἄλλως εὐδοκιμοῦντα, μακαρίσῃς, ὑπὸ τῆς φαντασίας συναρπασθείς. pro eo quod codices perperam, συνεπαρθείς. Sic enim ipse mox *c.* 21. Τοιγαροῦν ἐν πρώτοις πειρῶ, ὑπὸ τῆς φαντασίας μὴ συναρπασθῆναι· Idem *enchir. c.* 33. à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 17. Ex quo codices Epicteti emendandi; laudatus: Ὅταν ἡδονῆς τινος φαντασίαν λάβῃς, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων φαντασιῶν φύλαττε, μὴ συναρπάζου ταχέως· ἀλλ' ἐκδεξάσθω σε τὸ πρᾶγμα. καὶ μικρὸν ἀναβολὴν αὐτῆς παρὰ σεαυτοῦ λαβὼν, ἐπισκόπησον τὴν φαντασίαν, καθ' οὓς ἔχεις κανόνας καὶ πειρῶ κρατεῖν τῶν ἡνιῶν.

Ὁλοσχερῶς | *Omnino.* Xyl. ut fit, Ὁλοσχερῶς ὁλοτελῶς· quomodo Suidas exponit. Sed cum συναρπάζεσθαι conjungit, *nè in totum abripi nos sustineamus*; cùm Bootius τὸ μὴ adhærere malit, *nè ulla ex parte abripi nos patiamur.* Ego ὁλοσχερῶς istic, ut & *l.* 9. § 3. ἀντὶ τοῦ προπετῶς, *temere, temerariè* positum existimem. ut ὁλοσχερῶς συναρπάζεσθαι idem sit Marco, quod ταχέως συναρπάζεσθαι Epicteto. re scil. ipsà non satis sedulò & accuratè perpensâ. Vide *ad l.* 1. § 7. & *l.* 9. §. 3.

Ἀλλὰ βοηθεῖν κατὰ δύναμιν | Ità Cicer. *Tuscul. l.*4. *Cur misereare potiùs quàm feras opem, si id facere possis? an sine misericordia liberales esse non possumus? non enim ipse suscipere ægritudinem propter alios debemus, sed alios, si possumus, levare ægritudine.* Et Plut. *de tranquill.* Ἔνιοι τῶν φιλοσόφων (Stoicos notat) καὶ τὸν ἔλεον ψέγουσι πρὸς ἀτυχοῦντας ἀνθρώπους γινόμενον, ὡς καλοῦ τοῦ βοηθεῖν, οὐ τοῦ συναλγεῖν καὶ συνενδιδόναι τοῖς πλησίον ὄντος. Quod autem in casibus istiusmodi quoad alios observandum præcipit Marcus, idem & quoad nosipsos Epictet. *l.* 1. *c.* 27. Τετραχῶς αἱ φαντασίαι γίνονται ἡμῖν. ἢ γὰρ ἐστί τινα οὕτως, ὡς φαίνεται· ἢ οὐκ ὄντα, οὐδὲ φαίνεται ὅτι ἐστίν· ἢ ἔστι, καὶ οὐ φαίνεται· ἢ οὐκ ἔστι, καὶ φαίνεται· λοιπὸν ἐν πᾶσι τούτοις εὐστοχεῖν ἔργον ἐστὶ τοῦ πεπαιδευμένου. ὅ, τι δ' ἂν ᾖ τὸ θλίβον, ἐκείνῳ δεῖ προσάγειν τὴν βοήθειαν.

Κἂν εἰς τὰ μέσα ἐλαττῶνται, μὴ μέντοι βλάβην | *Si in mediis istis* (quæ nec bona nec mala sunt) *detrimenti aliquid sustinuerint, nè eos lædi existimes.* ἐλαττοῦσθαι est τὸ ἔλαττον ἤτοι ἐλάττω φέρεσθαι, sive ἔλαττον ἔχειν. ut Epictet. *l.* 3. *c.*15. (qui locus & *ad l.*8. § 1. allatus, cum & illum illustrat, & cum eo qui hìc sequitur Platonis sororiat.) i.e. *minùs consequi, detrimentum damnúmque aliquod sustinere.* Siquidem is hoc eodem sensu τὸ ἐλαττοῦσθαι usurpavit, *polit. l.* 8. Φθόνου ἕνεκα τάς τε ἀρχὰς καὶ τιμὰς καὶ δίκας, καὶ ὅλον ἕνεκα ἐλαττοῦσθαι· ὥστε πράγματα μὴ ἔχειν. Et Dio Prus. Τίς τῶν ἐλαττοῦσθαι βουλομένων, καὶ τὴν δοκοῦσαν ἧτταν ῥᾳδίως ὑπομένειν, οὐ πολλαπλάσια τῶν ἄλλων ἐκτήσατο; & *orat.* 64. Τῆς γὰρ ὑμετέρας μετέχουσιν ἀρετῆς, καὶ τὴν αὐτῶν ἐλαττούμενοι. Allusisse videtur Marcus ad illa Epicteti *l.*2. *c.* 10. Ἀλλ' ὅπου τι σωματικὸν ἐλάττωμα ἢ εἰς κτῆσιν, ἐκεῖ ἡ βλάβη· ὅπου εἰς τὴν προαίρεσιν οὐδεμία βλάβη; Marcus ipse *suprà* § 15. ὁ ἐλαττωτικὸς ἑαυτοῦ ἐν τούτοις, ἀγαθός· *bonus habetur, qui minus sibi in istis concedit.*

Κακὸν γὰρ ἔθος | Forsan fuerit, κακὸν γὰρ οὐθέν· *nihil enim mali subest*, cùm ista nec bona nec mala, sed media sint, quibus privantur illi. Potest tamen ferri istud, κακὸν ἔθος. Sic enim Plutarch. *de exil.* Μὴ σκόπει τὰ νῦν δάκρυα καὶ τὰς ἀποδυρώσεις τῶν εἰσιόντων, ἔθει τινὶ φαύλῳ περαινομένας πρὸς ἕκαστον. Faciuntq; eodem quæ Epictetus habet loco superiùs laudato: Εἰ ἔθος ἐστὶ τὸ θλίβον, πρὸς ἐκεῖνο τὴν βοήθειαν ἀνδρείσκειν πειρατέον. Τί οὖν πρὸς ἔθος ἐστὶν εὑρίσκειν βοήθημα; τὸ ἐναντίον ἔθος· τῶν ἰδιωτῶν λεγόντων, Τάλας ἐκεῖνος· ἀπώλετο ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἡ μήτηρ ἐξεκόπη· ἄκουσον τῶν ἐναντίων λόγων· ἀπόστασον σεαυτὸν τούτων τῶν φωνῶν· ἀντίθες τῷ ἔθει τὸ ἐναντίον ἔθος. Sed prius tamen illud magis placet.

Ἀλλ' ὡς ὁ γέρων | Fabellam aliquam seu historiolam respexisse videtur, de sene, qui pueruli alumni sui rhombum, sive ludicrum aliquod, animi caussâ poscebat, non quòd ipse expeteret, aut momenti alicujus esse duceret, cùm παιγνιῶδές τι esse cognosceret: sed quò pusio ipsum beneficio aliquo affecisse se opinaretur. ità solemus nos ab infantulis nostris ejusmodi petere ludibundi, quò illi nobis gratificari videantur. est enim istìc ῥόμβος, quod & Salmas. monuit, non *rhombus*, utì Xyl. vertit, sed puerilis *turbo*, quem & στρόμβον dixere. Hinc inter Bacchi infantuli crepundia, utì ex Orpheo Clemens in *protrept.*

Κῶνος, καὶ ῥόμβος, καὶ παίγνια καμπεσίγυια,
Μῆλά τε χρύσεα καλά. &c.

Ἐπεὶ τοι γίνη καλῶν ἐπὶ τῶν ἐμβόλων | Xyl. *quoniam boni aliquid fiat in rostris.* tanquam si esset, ἐπεί τι γίνεται καλόν. Cas. *quid facit*, aut *quorsum iste clamor omnis ad rostra iste?* ut aliter etiam legisse videa-

videatur. Ego, etsi in loco suspecto, nihil muto; sed καλῶν illud pro participio habeo, non pro nomine. Verto itaq; *Quando ad rostra clamitans fueris*, sive honorem ac dignitatem aliquam aut tibi ipsi, aut cui faves cuipiam ambiendo, sive litem aliquam vel propriam vel alienam prosequendo. Verùm D. Salmas. καλὸς mavult, i. e. *splendidè vestitus & pulcer.* ut allusum sit ad magistratus, qui pro rostris splendidè amicti concionem habebant. ἔμβολα sive ἔμβολοι, *rostra*: locus in foro Romano, navium Antiatium, quas in pugna ceperant, rostris instructus; uti Livius *l.* 8. Πρὸς τοὺς καλουμένους ἐμβόλους εἰς τὴν ἀγορὰν. Polyb. *l.* 6. &, ἀναβὰς εἰς τοὺς ἐμβόλους. *ib.* & apud Suidam autor incertus, Τὸν δὲ παρακαλοῦντα πρὸς τὸν πόλεμον στρατηγὸν καθαιρεθέντος ἀπὸ τῶν ἐμβόλων, ἐποιεῖτο τοὺς λόγους. *Prætorem, qui populum ad bellum hortabatur, cùm detraxisset, verba ipse faciebat*, vel, *concionem ipse habebat.* quem locum Suidam de aciei genere, quod apud Tacticos ἔμβολον dicitur, perperam cepisse, monuit & toties hîc nominandus mihi clariss. Salmas.

Ἄνθρωπε, ἐπελάθου | hoc tibi, inquit, occurrat, ubi in foro consistis, locum forsan honestiorem dignitatemve aliquam vel tibiipsi vel alii cuiquam enixiùs ambiens: *O homo, an istarum rerum conditionis oblitus es*, quòd ea, tanquam si boni quidpiam eis inesset, tam studiosè persequaris? sive, *Nescis, ô homo, qualia hæc sint?* pulcrum putas ac beatum magistratum capessere, ac pro rostris concionari, & affari populum?

Ναὶ· ἀλλὰ ταῦτα σπουδάζεται | Respondet, quasi ex ambientis persona. Agnosco revera esse ejusmodi, qualia tu suggeris; adiaphora scil. Verùm ea sunt, quæ isti in æstimatione cum primis habeant; quæque ambiunt & affectant omnes.

Διὰ τοῦτ' οὖν κ̀ σὺ μωρὸς γένῃ | Regerit huic: *An ideo & te stultum fieri*, & inter stultos nomen tuum profiteri necesse est, quia stolidè sese illi habuerint? Quod in *Scolio* apud Athen. *l.* 15.

Σύν μοι μαινομένῳ μαίνεο, σὺν σωφρονέοντι σωφρόνει.
Tu velis mecum insanire, sano ego consipiam tibi.

Et Callias apud Clem. *Strom. l.* 6.

Φασὶ μετὰ μαινομένων
Χρῆναι μαίνεσθαι ἅπαντας.
Apud insanos omnibus aiunt
Esse insanire decorum. Grot.

Vide & Apollodorum *Adelph. ad l.* 9. § 3. Atqui ut Menelao Agamemn. apud Euripidem in *Iphigen. Aulid. v.* 406.

Συσσωφρονεῖν σοι βούλομ', ἀλλ' οὐ συννοσεῖν.
Consipere, non consurere sum promptus tibi. Grot.
Consipere, non desipere tecum debeo. Lips.

Eodémque alludens Plut. de amico genuino;

Συσσωφρονεῖν γὰρ, οὐχὶ συννοσεῖν ἔφυ.

Et ex Sophocle:

Οὐ γὰρ συνεχθεῖν, ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυ.

Καὶ νὴ Δία, συγκαλοφθεῖν κ̀ συμφιλοκαλεῖν, οὐ συναμαρτάνειν οὐδὲ συρραδιουργεῖν. Marcus ipse *supra* § 29. Εἰ δὲ ἐστραγῴδησαν, οὐδείς με καλακέκλεικε μιμεῖσθαι. μωροὺς autem i.e. *stultos, supr. l.*4. § 38. pronunciaverat eos omnes, quos res istiusmodi solent, εὐφραίνειν ἢ λυπεῖν, si concedantur & adsint, lætos; si negentur, tristes faceret.

Ἐγενόμην ποτὲ, ὅπου δήποτε καταλειφθεὶς, εὐμοιρος ἄνθρωπος | Locus morbi manifestus; sed cui citra codicum opem haud facilè medicina fiat. Mer. Casaub. illud ἐγενόμην ποτὲ ad priora refert, eóq; periocham vult claudi. vertit itaq; *Fueram quandoq;* [id sufficiat.] In *præfatione* sic παραφράζει; *Num & tu idcirco stultus futurus es? sufficit quòd tam diu etiamnum fueris.* Xyl. sequentibus conglutinat, redditque; *Aliquando, utcunque relictus, factus sum felix.* ut ὅπως δήποτε, non ὅπου δήποτε legendum fuerit. quod, si cui admittendum videbitur, malim; *Qui nunc nescio quo pacto neglectim habeor, fuit quando felicior eram, sortémque ferebam meliorem.* Ut verba sint indignè ferentis, aliis jam posthaberi se, cùm prælatus aliquando fuerit. qualis illa Menandriana apud Sext. Empir. *Pyrrhon. hypoth. l.* 1. *c.* 19.

Τί γὰρ ἐγὼ καταλειπόμην;

Verùm Casaub. καταληφθεὶς, non καταλειφθεὶς legit, vertítque παραφραστικῶς, *Mors me, ubicunque voluerit, deprehendat: ipse felix futurus sum.* Atque ità Marcus *l.* 12. § 7. Ὁποῖον δεῖ καταληφθῆναι ὑπὸ τοῦ θανάτου. Et simpliciter Epictetus *lib.* 3. *cap.* 5. Τί θέλεις ποιῶν καταληφθῆναι; videndus ad *lib.* 6. § 3. Lectionem eam probat D. Boot. sed pro ἐγενόμην mavult γένοιο ἂν ποτέ. ut sit sensus; *Quocunque loco deprehensus, felix fueris*, sive *esse poteris*: in tua est potestate situm, ut sis felix, quemadmodum *l.* 11. § 1. dicit, in mentis potestate situm esse, ut vitam sibi plenam ac consummatam efficiat, ὅπου ἂν καταληφθῇ, *ubicunque* vel *quandocunque morte supervenientе deprehensa fuerit.* Vel, γίνου ποτέ. *Fias aliquando vir felix*: fac te felicem. istud tibi acquire, ut, quocunq; loco deprehensus fueris, felix sis. Hoc verò sensu admisso, à superioribus ista sejungenda sunt, ut periocham integram cum eis quæ sequuntur conficiant. D. Salmas. denique sic concinnat, ut dialogismus prior continuari videatur. Ἐγενόμην ποτὲ εὔμοιρος. Ἄνθρωπε, σὺ δὲ εὔμοιρος, ὅπου δήποτε καταληφθεὶς, ἀγαθὴν μοῖραν σεαυτῷ ποιείμας. *Felix aliquando fui. Mi homo, tu vero felix, ubicunque deprehensus, si bonam ipse tibi sortem feceris.* quod quomodo fiat, mox subjicit. Hoc est quod Plaut. *Trinum.* 2. 2.

Nam sapiens quidem pol ipse fingit fortunam sibi.

Cicer. in *paradox.* 5. *Nec est ulla res, quæ plus apud sapientem polleat quàm ipsius voluntas atque judicium, cui quidem etiam, quæ vim habere maximam dicitur, Fortuna ipsa cedit, sicut sapiens poeta dixit;*

Suis ea cuique fingitur moribus.

At

Atquis is poeta ſapiens? Forſan docebit id nos Saluſtius. Is etenim *orat. ad Cæſar.* 1. *Res*, inquit, *docuit id verum eſſe, quod in carminibus Appius ait,*

Fabrum eſſe ſuæ quemque fortunæ.

Sed & Corn. Nepos in *vita Attici*;

Sui cuique mores fortunam fingunt.

Et de Catone Livius *lib.* 39. *In hoc viro tanta vis animi ingeniique fuit, ut quocunque loco natus eſſet, fortunam ſibi ipſe facturus fuiſſe videretur.*

Τὸ δὲ εὔμοιρος, ἀγαθὴν μοῖραν σεαυτῷ ἀπονέμας | Iſtis aut corrigit Marcus ſententiam hominis, qui ideo felicitatem tribuebat ſibi, quòd in dignitate aliqua petenda res ex voto nonnunquam ſucceſſerant. aut exponit etiam clariúſque explicat, nè quis perperam accipiat, quid τοῦ εὔμοιρος vocabulo intelligi velit. Εὔμοιρος, inquit, ſive *felix* (unde & *l.* 2. § 6. εὐμοιρία *felicitas*) is verè dicitur, qui μοῖραν ἀγαθὴν, id eſt, *ſortem bonam ſibi nactus eſt.* Sors autem bona, non in mediis iſtis, ſed in bona mentis diſpoſitione, boníſque conatibus atque actibus indè profluentibus, conſiſtit. Vide *l.* 7. § 17. In his etiam ἀγαθοὶ τρόποι pro ἀγαθαὶ τροπαὶ reſcribendum monet D. Salmaſ.

Ad Librum VI.

§ 1. Η τῶν ὅλων οὐσία εὐπειθὴς καὶ εὐτρεπής | *Univerſi materia eſt obſequi ac fingenti parere prompta.* Verùm hoc in dubium vocat Seneca *quæſt. natur. l.* 1. *præfat.* ubi inter alia quærendum proponit; *Deus materiam ipſe ſibi formet, an datâ utatur:—Deus quicquid vult efficiat, an in multis rebus illum tractanda deſtituant; & à magno artifice praveformentur multa, non quia ceſſat ars, ſed quia id, in quo exercetur, ſæpe inobſequens arti eſt.* Idemq; fidentiùs in adverſam partem, *de provident. c.* 5. *Quare Deus tam iniquus in diſtributione fati fuit, ut bonis viris paupertatem, vulnera, & acerba funera adſcriberet? non poteſt artifex mutare materiam. hæc paſſa eſt. quædam ſeparari à quibuſdam non poſſunt, cohærent, individua ſunt.* Scilicet Deum neſciebant illi materiæ autorem, quam illi Deo ſuo coævam ſomniabant. nec mirum ſi inobſequentem experiretur, in quam lege creandi jus nullum obtineret. Videatur *adverſùs Hermogenem*, qui paria illis ſentiebat, Tertullianus.

Ὁ δὲ ταύτην διοικῶν λόγος | Vide *ſupr. l.* 4. § 40. & *l.* 5. § 21, 30. & *infr.* § 4.

Οὐδεμίαν ἐν ἑαυτῷ αἰτίαν ἔχει τοῦ κακοποιεῖν | Ὁ γὰρ θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν. Jacob. *c.* 1. *v.* 13. Vide *ad lib.* 2. § 11. Quomodo ergò, inquies, ipſe de ſe? Eſaiæ *c.* 45. *v.* 7. *Ego Dominus creans malum.* & Amos *cap.* 3. *v.* 6. *An erit malum in civitate, quod Dominus non effecerit?* Reſpondet Baſilius Cæſar. *orat.* 8. κτίζει κακά. τουτέστι, μετακοσμεῖ αὐτὰ καὶ εἰς βελτίωσιν ἄγει· ὥστε ἀποθέμενα τὸ εἶναι κακὰ, τὴν τοῦ καλοῦ φύσιν μεταβαλεῖν. ὥσπερ τὸ κτίζειν, *Pſal.* 51. *v.* 10. & *ad Eph. c.* 2. *v.* 10. οὐκ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παράγειν, ἀλλὰ τοὺς ὄντας μετακοσμεῖν. Verùm reſpondet ſecundò, diſtinguendo de malis. Κακὸν, τὸ μὲν ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν αἴσθησιν· τὸ δὲ ὡς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν. τὸ μὲν ἐν ὡς φύσει κακὸν, ἐξ ἡμῶν ἤρτηται. κακὸν δὲ τὸ ἡμῖν ἐπίπονον καὶ ὀδυνηρὸν πρὸς τὴν αἴσθησιν ὑπὸ τοῦ φρονίμου καὶ ἀγαθοῦ δεσπότου, πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῖν ἐπάγεται. Et rurſus: Τὸ μὲν κυρίως κακὸν ἡ ἁμαρτία, ὅπερ μάλιστά ἐστι τῆς τοῦ κακοῦ προσηγορίας ἄξιον, ἐκ τῆς ἡμετέρας προαιρέσεως ἤρτηται· τῶν δὲ λοιπῶν, τὰ μὲν ὡς ἀγωνίσματα, εἰς ἐπίδειξιν ἀνδρείας προβάλλεται· τὰ δὲ, ὡς θεραπεύματα τῶν ἡμαρτημένων ἐπάγεται· τὰ δὲ, ὡς παραδείγματα, ἐπὶ τὸ σωφρονεστέρως ποιῆσαι τοὺς πρὸς ἁμαρτίαν ὀλισθήτους. Gregor. Rom. *in Job. l.* 3. *c.* 6. *Neque enim mala, quæ nullâ ſuâ naturâ ſubſiſtunt, à Domino creantur: ſed creare ſe mala Dominus indicat, cùm res bene conditas nobis malè agentibus in flagellum format; ut ea ipſa & per dolorem, quo feriunt, delinquentibus mala ſint; & per naturam, quâ exiſtunt, bona. Unde & venenum, mors quidem eſt homini, ſed tamen vita ſerpenti.* Tertull. *adv. Marcion. l.* 2. *Quia mala dicuntur, & delicta, & ſupplicia, conditorem malorum intelligi volunt, ut malitiæ autor renuncietur. Nos adhibitâ diſtinctione utriuſque formæ; ſeparatis malis delicti & malis ſupplicii, malis culpæ & malis pœnæ; ſuum cuique parti definimus autorem, malorum peccati & culpæ diabolum, malorum pœnæ & ſupplicii Deum creatorem, ut illa pars malitiæ deputetur, iſta juſtitiæ mala condenti judicia adverſùs mala delicta. de his ergò creator confitetur malis, quæ congruunt judici: quæ quidem illis mala ſunt quibus rependuntur: cæterùm ſuo nomine bona, quà juſta, & bonorum defenſoria, & delictorum inimica.* Ità Irenæus *adv. Valent. l.* 4. *c.* 77. *Mala eis in quos incidunt; bona quia ex Dei judicio procedunt.* Et Auguſt. *epiſt.* 120. *c.* 19. *Mala non peccata, ſed ſupplicia. Malum autem malo non malè redditur: nam & ei cui redditur malum eſt, quia ſupplicium eſt; & ei à quo redditur bonum eſt, quia rectè factum ejus eſt.* Idem *ad Pelag. ep. l.* 2. *c.* 7.

Πάντα

Πάντα καθ' ἐκεῖνον γίνεται | Vide *lib.* 2. § 2, 17. Vide & de passerculo, de pilo, Domini nostri pronunciata, Matth. *c.* 10. *v.* 29, 30.

§ 2. Κακῶς ἀκέων, ἢ εὐφημέμενος | Vide *l.* 4. § 25. & *l.* 5. § 3. & *infr.* § 7. & *l.* 7. § 36. & *l.* 8. § 2. & *l.* 10. § 11. Epictet. *enchir. c.* 49. Ὅσα προτίθεται, τέτοις, ὡς νόμοις, καὶ ὡς ἀσεβήσων παραβησόμενος, ἔμμενε. ὅ, τι δ' ἂν ἐρῇ τις περὶ σῦ, μὴ ἐπιστρέφε· τῦτο γὰρ ὑκ ἔτ' ἐστι σόν.

Μία τῶν βιωτικῶν πράξεων | Vide *lib.* 3. § 7. Sen. *ep.* 77. *Quid? tu nescis unum esse ex vitæ officiis, & mori?*

Τὸ παρὸν εὖ θέσθαι | Hoc est quod noster passim inculcat; *l.* 3. § 10, 12. & *l.* 4. § 26. & *infr.* § 32. & *lib.* 7. § 6, 29. & *l.* 8. § 2. Pittacus, τί ἄριστον; interroganti, respondit, τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν. Laert. *l.* 1. quod postea in proverbium abiit. Suidas. τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν. παροιμία. qui & subjungit Platonis locum è *Gorgia*. Καί, ὡς ἔοικεν, ἀνάγκη μοι, κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον, τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν, καὶ τῦτο δέχεσθαι τὸ διδόμενον παρὰ σῦ. Et Cratini ex *Pylæa.*

Ἄνδρας σοφὲς χρή, τό γε παρὸν πρᾶγμ', ὡς καλὸν,
Εἰς δύναμιν εὖ τίθεσθαι.——
Sapientis hoc opus est probè disponere,
Quod impræsentiarum adest.——

Apud Procopium *Gottic. l.* 1. Vitiges;

Ἐμὲ γάρ τις παλαιὸς εἰσέρχεται λόγος,
Τὸ παρὸν εὖ τιθέναι, κελεύων.

Basil. Cæsar. *in Esai.* & ex eodem Simeon cancellar. *orat.* 21. Μὴ πολυπραγμόνει τὸ μέλλον, ἀλλὰ τὰ παρόντα πρὸς τὸ χρήσιμον διατίθεσο. Αἰσχρὸν γὰρ τὸν παρόντα καιρὸν προϊεμένες, ὕστερόν ποτ' ἀνακαλεῖσθαι τὸ παρελθὸν, ὅτε ὐδὲν ἔσται πλέον ἀνιωμένοις. Bas. idem, *orat.* 24. Et Sim. *or.* 1. Apud Athenæum *l.* 10. incertus autor;

Ἐπὶ τοῖς παρῦσι τὸν βίον διάπλεκε.
Vitam explica ex præsentibus rebus tuam.

Hesych. Τὸ παρὸν εὖ τίθεσο. παροιμία, ἧς καὶ Πλάτων ἐν Γοργίᾳ μνημονεύει. In adagii autem illius expositione lapsum Erasmum restituit Stephanus. Spectant eodem Pindari illa; *Isth. Od.* 8.

Τὸ δὲ πρὸ ποδὸς ἄρειον αἰεί,
Χρῆμα πᾶν. δόλιος γὰρ αἰὼν,
Ἐπ' ἀνδράσι κρέμαται
Ἑλίσσων βιότε πόρον.

Et *Pyth.* 10.

Τῶν δ' ἕκαστος ὀρέει,
Τυχὼν κὲν ἁρπαλέαν σχέθοι φροντίδα τὰν πὰρ ποδός.
Τὰ δ' εἰς ἐνιαυτὸν ἀτέκμαρτον προνοῆσαι.

Aristippi etiam monitum apud Ælian. *l.* 14. *c.* 6. ἐφ' ἡμέραν τὴν γνώμην ἔχειν, καὶ αὖ πάλιν τῆς ἡμέρας ἐπ' ἐκείνῳ τῷ μέρει, καθ' ὃ ἕκαστος ἢ πράττει τι, ἢ ἐννοεῖ· μόνον γὰρ ἡμέτερον τὸ παρὸν, μήτε δὲ τὸ φθάνον, μήτε τὸ προσδοκώμενον. Senec. *epist.* 101. *Ille ex futuro suspenditur, cui irritum est præsens.* Denique quod Lucianus in Νεκυομαντείᾳ, ex Tiresia Menippo datum fingit consilium, Τῦτο μόνον ἐξ ἅπαντος θηρεύσῃ, ὅπως τὸ παρὸν εὖ θέμενος, παραδράμῃς τὰ πολλὰ, καὶ περὶ μηδὲν ἐσπυδακώς.

§ 3. Ἔσω βλέπε | Aliud hîc, ἔσω βλέπ' aliud ἔνδον βλέπε *l.* 7. § 59. ibi vult hominem in mentem suam introspicere; istic in rerum externarum naturam ipsam internam, missâ specie externâ. Vide *l.* 3. § 11. & *l.* 5. § 36. & *l.* 7. § 29, 30.

Ἡ ἀξία | Vide *l.* 3. § 11.

§ 4. Πάντα τὰ ὑποκείμενα | *Omnia quæ subjecta sunt.* Xyl. *Substantiæ omnes.* Cas. Malim, *præsentia hæc omnia.* τὰ ὑποκείμενα, *præsentia*, quod *lib.* 9. § 23. Πάντα ὅσα ὁρᾷς. Vide *ad l.* 8. § 24.

Τάχιστα μεταβάλλει | Vide *l.* 5. § 13, 23, 33.

Ἤτοι ἐκθυμιαθήσεται | Vide *l.* 8. § 25. & *l.* 10. § 7. Lugd. ἐκθυμιαθήσεται. tanquam ab ἐκθυμιάζομαι. quod nescio an legatur. ἐκθυμιᾶσθαι, *in fumos, exhalationes, vapores abire.* quomodo ea solent, quæ adolentur. est ergò ἐκθυμιαθήσεται Marco hîc, quod בלו בעשן Psaltes dixit, *Ps.* 37. *v.* 20. ubi Scripturam receptam cur sollicitaret Piscator nihil erat.

Εἴπερ ἥνωται ἡ ὐσία | *Siquidem compacta sit rerum substantia.* Xyl. ut de subjectis singulis intelligatur. at Cas. *si in unam eandémque substantiam redigenda sint omnia*: Vel, *si rerum omnium substantia sit inter se unita, & in unum compacta.* firmat simul & explicat Marcus ipse, § 9. ἢ ἕνωσις καὶ τάξις.

§ 5. Ὁ διοικῶν λόγος | *Supr.* § 1. incertum est autem, istáne ad priora illa pertineant, an aliò spectent, & seorsim ponenda fuerint. Illud Casaubono, hoc Xylandro placuit. quod & ipse secutus sum. De sensu convenit. Menti universi rectrici quid de singulis faciat, & quo fine quidque faciat, & quale id sit, in quo se vímque suam exerceat, satis perspectum ac prospectum esse; etiamsi illa nos quàm creberrimè lateant.

§ 6. Ἄριστος τρόπος τῦ ἀμύνεσθαι | Aurea gnome. Diogenes interroganti, Πῶς ἀμύνωμαι τὸν ἐχθρόν; respondit, Αὐτὸς καλὸς κἀγαθὸς γενόμενος. Refert Plutarch. *de util. ex inimic.* qui & *de leg. poet. c.* 5. Πρὸς δὲ τὸν γεγράφαντα. Πῶς τὸν ἐχθρὸν ὐκ ἄχρηστον ὅπλον ἡ πονηρία, ὥσπερ τινὰ σωφρονοῦσι μοιῦσθαι κελεύοντα τοῖς πονηροῖς, τὸ τῦ Διογένους παραθέσθαι ἐστιν. ἐρωτηθεὶς γὰρ ὅπως ἂν τις ἀμύναιτο τὸν ἐχθρόν· Αὐτὸς, ἔφη, καλὸς κἀγαθὸς γενόμενος. Atque hoc est quod ille apud Comicum nescio quem (autore eodem *de exil.* referente) qui cùm de infelicitate sua querentem amicum τὴν ἄλλων ἀμύνεσθαι jussisset, interrogatus quâ ratione effectum

effectum daret, Φιλοσόφως, respondit. Quin & Epictetus apud Maximum *collectan. c.* 28. interrogatus, πῶς ἄν τις τὸν ἐχθρὸν λυπήσῃ· respondit, ἑαυτὸν παρασκευάζων βέλτιστα πράττειν. Idémque Plut. *de util. ex inimic.* Σύ τοι διάφερε τῶν κακῶν, ἔξεστι γὰρ, ἂν θέλῃς ἀνιᾷν τὸν μισοῦντα. Isidor. Pelus. *l.* 2. *ep.* 296. οὐδὲν οὕτω κολάζει τοὺς ὑβριστὰς, ὡς τῶν ὑβριζομένων ἀνεξικακία· τὸ γὰρ ἀγανακτεῖν καὶ δυσχεραίνειν, τοῦ ἀληθεῖς εἶναι τὰς ὕβρεις. τὸ δὲ καταγελᾷν αὐτῶν, τοῦ μηδὲν συνειδέναι πονηρὸν, ἀπόδειξίς ἐστιν ἐναργεστάτη. Et *l.* 3. *ep.* 181. Δύο ταῦτα ὑβριζόμενος νόει· τό, τε μηδὲν οὕτω λυπεῖν τοὺς ὑβριστὰς, ὡς τὴν τῶν ὑβριζομένων ἀνεξικακίαν· τό, τε οὕτως ἀμύνασθαι αὐτοὺς μὴ δύνασθαι, ὡς ἀρετὴν ἀσκοῦντας. Et mox, allato Diogenis dicto, superiùs memorato: ὁ τοίνυν ἀρετὴν καὶ ἀνεξικακίαν ἀσκῶν, καιρίας τοῖς ἐχθροῖς δίδωσι πληγάς. ὁ δὲ καὶ συγγνώμην τοῖς ὑπὸ φθόνου βαλλομένοις νέμων, καὶ εὐχόμενος αὐτοὺς ἀνενεγκεῖν ἐκ τῆς τοιαύτης μανίας, καὶ μὴ μόνον ἀμύνασθαι μὴ ἐθέλων, ἀλλὰ καὶ συμπάσχων τοῖς ὑπὸ τῆς κακίας χειρωθεῖσιν, οὗτος τῷ ὄντι ἐστὶν ὁ εἰλικρινῶς φιλοσοφῆσαι ἐπιστάμενος. Vide Regem sapientissimum, *Parœm. c.* 25. *v.* 22. & Apostolum *ad Rom. c.* 12. *v.* 20.

Τὸ μὴ ἐξομοιοῦσθαι | Jasoni Medæa apud Euripidem;

Ἀλλ' ἐσμὲν, οἷόν ἐσμεν, οὐκ ἐρῶ κακὸν,
Γυναῖκες. οὔκουν χρῆν σ' ὁμοιοῦσθαι κακοῖς,
Οὐδ' ἀντιτείνειν νήπι' ἀντὶ νηπίων.

Sumus quidem mulieres, quod sumus; malum
Haud dixerim. Similem te tamen fieri malis
Non decuit, aut fatuis fatua rependere.

Verùm versiculum primum Grotius in excerptis aliter distinxisse videtur, dum vertit;

Sumus mulieres, quale non dicam malum:
Sumus. Sed haud te decuit æquatum malis,
Dementiâ certare cum dementibus.

Marcus noster *lib.* 7. § 15. Ὅ, τι ἄν τις ποιῇ ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι.

—ridiculum est enim
Odio nocentis perdere innocentiam.

Dio apud Plut. Εἰ δ' Ἡρακλείδης ἄπιστος καὶ κακὸς διὰ φθόνον, οὔτι καὶ Δίωνα δεῖ θυμῷ διαφθεῖραι τὴν ἀρετήν. τὸ γὰρ ἀντιτιμωρεῖσθαι, τοῦ προαδικεῖν, νόμῳ δικαιότερον ὡρίσθαι, φύσει γινόμενον ἀπὸ μιᾶς ἀσθενείας. Epictet. *l.* 2. *c.* 10. Ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἑαυτὸν ἔβλαψε, πρὸς ἐμέ τι ἄδικον ποιήσας, ἐγὼ ἐμαυτὸν μὴ βλάψω, πρὸς ἐκεῖνον ἄδικόν τι ποιήσας; August. *in Psal.* 54. *Quid tibi prodest, quia exigis quas pertulisti injurias? ultio te reficit? ergò de malo alieno gaudebis? passus es malum. ignosce, nè duo sitis mali.* Et *in Joan. ep.* 1. *tract.* 8. *Odit te inimicus. si odisti illum & tu, contrà reddis malum pro malo. quid facis reddens malum pro malo? unum ægrotum flebam, qui te oderat. jam duo plango, si & tu odisti.* Idem *epist.* 5. *Paratus igitur esse debet homo justus & pius, patienter eorum malitiam sustinere, quos fieri bonos quærit, ut numerus potiùs crescat bonorum, non ut pari malitiâ se quoque numero addat malorum.* Apostolus *ad Rom. c.* 12. *v.* 21. Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. Guigo *meditat. c.* 1. *Quàm pulcra ars vincere in bono malum! contraria enim contrariis superantur. positus es quasi signum ad retundenda jacula inimici;* id est, *ad destruendum malum oppositione boni.* Senec. *de benef. lib.* 7. *cap.* 31. *Vincit malos pertinax bonitas.* Et *lib.* 7. *c.* 31. *Assiduitas meriti pertinacis evincet.* Et *de ira lib.* 2. *c.* 34. *Irascetur aliquis? tu contra beneficiis provoca. cadit statim simultas ab altera parte deserta. nisi par non pugnat. Si utrinque certabitur, ille est melior, qui prior pedem retulit: victus est, qui vicit.* Salust. *Jugurth. Bono vinci satius est, quàm malo more injuriam vincere.* Val. Max. *lib.* 4. *c.* 2. *Speciosius aliquantò injuriæ beneficiis vincuntur, quàm mutui odii pertinaciâ pensantur.* Vide *infr.* § 26. & *lib.* 7. § 68.

§ 7. Ἑνὶ τέρπου καὶ προσαναπαύου | Vide *lib.* 5. § 34.

Μεταβαίνειν | Vide *l.* 5. § 6.

Σὺν μνήμῃ θεοῦ | Vide *lib.* 3. § 13. & *infr.* § 23. Dignum quod referatur hîc, Epicteti illud *dissert. lib.* 1. *c.* 16. Εἰ γὰρ νοῦν εἴχομεν, ἄλλό τι ἔδει ἡμᾶς ποιεῖν καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ, ἢ ὑμνεῖν τὸ θεῖον καὶ εὐφημεῖν, καὶ ἐπεξέρχεσθαι τὰς χάριτας; οὐκ ἔδει καὶ σκάπτοντας καὶ ἀροῦντας καὶ ἐσθίοντας, ᾄδειν τὸν ὕμνον τὸν εἰς τὸν θεόν; μέγας ὁ θεὸς, ὅτι ἡμῖν παρέσχεν ὄργανα ταῦτα δι' ὧν τὴν γῆν ἐργασόμεθα. μέγας ὁ θεὸς, ὅτι χεῖρας δέδωκεν, ὅτι κατάποσιν, ὅτι κοιλίαν, ὅτι αὔξεσθαι λεληθότως, ὅτι καθεύδοντας ἀναπνεῖν. ταῦτα ἐφ' ἑκάστῳ ἐφυμνεῖν ἔδει, καὶ τὸν μέγιστον καὶ θειότατον ὕμνον ἐφυμνεῖν, ὅτι τὴν δύναμιν ἔδωκε τὴν παρακολουθητικὴν, καὶ ὁδῷ χρηστικήν. Quid ille non fecisset, si adjicere potuisset, μέγας ὁ θεὸς, ὅτι τὸν Χριστὸν ἡμῖν δέδωκεν; sed ulteriùs porrò audire nè pigeat. Τί οὖν; ἐπεὶ οἱ πολλοὶ ἀποτετύφλωσθε, οὐκ ἔδει τινὰ εἶναι τὸν ταύτην ἐκπληροῦντα τὴν χώραν, καὶ ὑπὲρ πάντων ᾄδοντα τὸν ὕμνον τὸν εἰς τὸν θεόν; τί γὰρ ἄλλο δύναμαι γέρων χωλὸς, εἰ μὴ ὑμνεῖν τὸν θεόν; εἰ γοῦν ἀηδὼν ἤμην, ἐποίουν τὰ τῆς ἀηδόνος· εἰ κύκνος, τὰ τοῦ κύκνου· νῦν δὲ λογικός εἰμι· ὑμνεῖν με δεῖ τὸν θεόν. ποιῶ αὐτό. οὐδ' ἐγκαταλείψω τὴν τάξιν ταύτην, ἐφ' ὅσον ἂν δίδοται. καὶ ὑμᾶς ἐπὶ τὴν αὐτὴν ταύτην ᾠδὴν παρακαλῶ. Contende cum istis quæ Psaltes regius habet, *Psal.* 34, & 103, & 104, & 145. Epictetus idem, referente Maximo *collectan. c.* 52. Συνεχέστερον νόει τὸν Θεὸν, ἢ ἀναπνεῖ. quod sub Gregorii Naz. nomine Antonius *Meliss. l.* 1. *c.* 54. sic extulit; Μνημονευτέον Θεοῦ μᾶλλον ἢ ἀναπνευστέον. Rursúsque idem apud Maxim. Ἀναγινωσκέσθω ὁ περὶ Θεοῦ λόγος καθ' ἡμέραν, μᾶλλον

ἢ

ἢ τὰ σπία. Idem denique apud Anton. Ἐὰν ἀεὶ μνημονεύῃς, ὅτι ὧ ἐργάζῃ κατὰ ψυχὴν ἢ σῶμα Θεὸς παρέστηκεν ἔφορος, ἐν πάσαις σου ταῖς προσευχαῖς καὶ ταῖς πράξεσιν, οὐ μὴ ἁμάρτῃς, ἕξεις δὲ τὸν Θεὸν σύνοικον.

§ 8. Τὸ ἡγεμονικόν ἐστι τὸ ἑαυτὸ ἐγεῖρον καὶ τρέπον | *Supr. l.* 5. § 14. & *l.* 11. § 1.

Ποιεῖ δὲ ἑαυτῷ φαίνεσθαι πᾶν τὸ συμβαῖνον | Vide *l.* 3. § 9. & *l.* 7. § 2, 14.

§ 9. Κατὰ τὴν τοῦ ὅλου φύσιν ἕκαστα περαίνεται | *supr.* § 1, 4.

§ 10. Ἤτοι κυκεὼν | Idem *l.* 4. § 27.

Ἕνωσις καὶ τάξις, πρόνοια. leg. [καὶ] πρόνοια.

Τί καὶ ἐπιθυμῶ εἰκαίῳ συγκρίματι | Ita *l.* 2. § 11. Τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ προνοίας κενῷ;

Αἶα γίνεσθαι. Αἶα, γαῖα, *terra.* Porrò *in terram verti*, sive *terram fieri*, pro *mori*; ex consequenti. ità in sacra pagina. *Gen.* 3. *v.* 19. *in terram reverteris*, pro morieris. & *Eccles. c.* 12. *v.* 7. *Et pulvis in terram, quod priùs fuerat, redierit.* & *Ps.* 22. *v.* 15. *In pulverem mortis reduces me.* & *Psal.* 146. *vers.* 4. *Quo die spiritus eorum recesserit, ad terram suam revertuntur.* Allusum monet Xyland. ad illud Menelai. *Iliad.* η. *v.* 99.

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.
Vos in aquam & terram cunctos convertier opto.

Plut. *adv. Epic. vit.* Τὸ γὰρ ἀναισθητεῖν τὸ λυθὲν, (ità ex ipso superiùs Plutarcho restituto) καὶ μηδὲν εἶναι πρὸς ἡμᾶς τὸ ἀναισθητοῦν, οὐκ ἀναιρεῖ τὸ τοῦ θανάτου δέος, ἀλλ' ὥσπερ ἀπόδειξιν αὐτοῦ προστίθησιν· αὐτὸ γὰρ τοῦτό ἐστιν ὃ δέδοικεν ἡ φύσις,

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε,

τὴν εἰς τὸ μὴ φρονοῦν μηδὲ αἰσθανόμενον διάλυσιν τῆς ψυχῆς. Idem, ejusdem saltem nomine, *de Homeri vita* ac *poesi* disserens, ait verbis hisce poetam σημαίνειν τὴν ἀνάλυσιν εἰς τὰ γεννητικὰ στοιχεῖα τοῦ παντός. indè Xenophanem traxisse dogma suum illud, τὰς πρώτας ἀρχὰς εἶναι τὸ ὕδωρ καὶ τὴν γῆν. Et Alexand. Aphrodisi. *problem. l.* 1. *q.* 79. Τὰ νεκρὰ, inquit, σώματα, ξηρὰ καὶ ψυχρὰ πέφυκεν. itaque Homerum, cùm nollet τὰ μὲν δύο στοιχεῖα φεύγοντα, ὡς λεπτομερῆ καὶ κουφότατα, (ignem scil. & aërem) τὰ δὲ δύο (terram scil. & aquam) παραμένοντα εἶναι τοῖς νεκροῖς σώμασι· dixisse,

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

id est, ξηρότατοι καὶ ψυχρότατοι. ità siquidem legendum quod codices vulgati perperam exhibent, mendo manifesto; ξηρότατοι καὶ ὑγρότατοι. Simpliciùs Hesych. Ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε. διαλυθείητε, ἀποθάνοιτε. & Eustath. νεκρωθείητε, καὶ τοῦ μὲν ζωογόνου πνευματώδους θερμοῦ στερηθείητε· γένοισθε δὲ γῆ καὶ ὕδωρ, ἃ δὴ ἐναπομένει τοῖς νεκροῖς σώμασι. Subjungit tamen alios exponere, ἀντὶ τοῦ ἀντιστοιχειωθείητε (ἀντιστοιχείωσιν autem loco suprà citato habet Aprodisi.) τουτέστιν εἰς τὰ βαρύτερα τῶν στοιχείων καὶ ἀκίνητα καὶ ὑμῖν ὅμοια ἀναλυθείητε.

Ἥμενοι αὖθι ἕκαστοι ἀκήριοι. ——

alios autem, duobus elementis hìc nominatis etiam duo reliqua comprehensa & subintelligenda; sicut in illo Hesiodi *oper.* 1. ubi ad Pandoram conficiendam,

Γαῖαν ὕδει φύρειν, — Vulcano injungitur.

nec alio sensu dixisse Xenophanem,

Πάντες γὰρ γαίης τε καὶ ὕδατος ἐκγενόμεσθα.

In proverbium autem usu frequenti ac familiari devenisse Homericum illud monent Grammatici. quo alluserit παρῳδίως Val. Cato in *diris*, observante Scaligero, ubi dixit,

Quamvis ignis eris, quamvis aqua, semper amabo.

Cæterùm Marcus hìc elementum unicum duntaxat expressit, terram: quomodo & Euripides, in illis ex Chrysippo à Cicerone mutuatis,

Reddenda est terræ terra; tum vita omnibus
Metenda ut fruges; sic jubet necessitas.

Est Euripidis in *Hypsipyle*, utì ex Stobæo discimus, *tom.* 2. *tit.* 108.

—— κἆτα δ' ἄχθονται βροτοὶ
Εἰς γῆν φέροντες γῆν· ἀναγκαίως δ' ἔχει
Βίον θερίζειν, ὥστε κάρπιμον στάχυν.

Vide *lib.* 7. § 40. & *l.* 11. § 6. Scribit interim Tullius ex Antiochi relatione, Carneadem solitum Chrysippum reprehendere, quòd Euripideum carmen illud laudaret: negabat enim (quod & Plut. suprà) genus hoc orationis quicquam omninò ad levandam ægritudinem pertinere. id enim ipsum dolendum esse dicebat, quòd in tam crudelem necessitatem incidissemus. Illud adjecerim fieri posse, ut alius alicujus poetæ hemistichium fuerit, quod hìc Marcus usurpavit,

——ὅπως ποτὲ αἶα γίνεσθαι.

Ἥξει γὰρ ἐπ' ἐμὲ ὁ σκεδασμὸς, ὅ, τι ἂν ποιῶ | Pindarus apud Plut. in *Marcell.*

Τὸ γὰρ πεπρωμένον
Οὐ πῦρ, οὐ σιδηροῦν σχήσει τεῖχος.
Arcere namque fata, nec
Ignis, nec æneus valet murus.

Archinus apud Clement. *Strom. l.* 6. Πᾶσι μὲν ἀνθρώποις ὀφείλεται ἀποθανεῖν, ἢ πρότερον ἢ εἰς ὕστερον. Demosthen. *de Coron. ibid.* & apud Lucian. in *Demosth.* Πᾶσι γὰρ ἀνθρώποις τέλος τοῦ βίου θάνατος, κἂν ἐν οἰκίσκῳ τις αὐτὸν καθείρξας τηρῇ· δεῖ δὲ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐγχειρεῖν μὲν ἅπασιν ἀεὶ τοῖς καλοῖς, φέρειν δὲ, ὅ, τι ἂν ὁ θεὸς διδῷ γενναίως. quod ab Homero mutuatum, Clemens & Plut. *de Homero*, volunt, qui dixerit, *Il.* ζ. *v.* 488.

Μοῖραν δ' οὔ τινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
Οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.
At nemo (fidens dico) fatum effugit unquam,
Esto malus, bonus esto; humano sanguine cretus.

Idem tanquam ex Achillis mente: *Il.* ι. *v.* 318.

Ἴση μοῖρα μένοντι, καὶ εἰ μάλα τις πολεμίζει.

Bellan-

Bellantemque manet sors æqua domique manentem.

& *v.* 320.

Κάτθαν' ὁμῶς, ὅτ' ἀεργὸς ἀνὴρ, ὅ τε πολλὰ ἐοργώς.
Tam, cui nil gestum est, obit, ac qui multa patravit.

quem versum in ore frequentem habuisse Demonactem auctor est Lucianus.

Et *Iliad, μ. v.* 322. sub Idomenei persona;

Ὦ πέπον, εἰ μὲν γὰρ πόλεμον περὶ τόνδε φυγόντες,
Αἰεὶ δὴ μέλλοιμεν ἀγήρω τ' ἀθανάτω τε
Ἔσσεσθ', οὔτέ κεν αὐτὸς ἐνὶ πρώτοισι μαχοίμην,
Οὔτε κέ σε στέλλοιμι μάχην εἰς κυδιάνειραν·
Νῦν δ' (ἔμπης γὰρ κῆρες ἐφεστᾶσιν θανάτοιο
Μυρίαι, ἃς οὐκ ἔστι φυγεῖν βροτὸν, οὐδ' ὑπαλύξαι)
Ἴομεν, ἠέ τῳ κῦδος ὀρέξομεν ἠέ τις ἡμῖν.
O pepo, si letique exors, duræque senectæ
Vita foret, bellum subterfugientibus istis,
Non equidem aut acies primas ipse inter obirem,
Nec celebranda tibi mandarem munera Martis.
Nunc cum circumstent nos mille pericula mortis
Extra etiam pugnas, & inevitabile fatum,
Ibimus, aucturi famam nobisve, aliisve.

Unde Plutarchus etiam sumpsisse vult Æschylum ista;

Ἀλλ' οὔτε πολλὰ τραύματ' ἐν στέρνοις λαβὼν,
Θνήσκει τις, εἰ μὴ τέρμα συντρέχοι βίου·
Οὔτ' ἐν στέγῃ τις ἥμενος παρ' ἑστίᾳ
Φεύγει τι μᾶλλον τὸν πεπρωμένον μόρον.
Non tela siquis pectus intra acceperit,
Morietur, ævi fata nisi dent terminum:
Nec ad focum quis considens in ædibus,
Fatum hoc magis sibi destinatum effugerit.

In quam eandem sententiam & Euripid. Ægeo, apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 119.

——— κατθανεῖν δ' ὀφείλεται
Καὶ τῷ κατ' οἴκους ἐκτὸς ἡμένῳ πόνων.
——— *morti est debitus,*
Etiam laborum immunis qui sedet domi.

Et Simonides *ibid.*

Ὁ δ' αὖ θάνατος ἔφικε καὶ τὸν φυγόμαχον.

quod Flaccus *l.* 3. *Od.* 2.

Mors & fugacem persequitur virum.
Nec parcit imbellis juventæ
Poplitibus, timidóque tergo.

Tyrtæus, ut H. Stephanus, an Callimachus, ut Camerar. an Callinus, ut Stob. *tom.* 2. *tit.* 51.

Οὐ γάρ κως θάνατόν γε φυγεῖν εἱμαρμένον ἐστὶν
Ἄνδρ', οὐδ' εἰ προγόνων ᾖ γένος ἀθανάτων.
Πολλάκι δηϊοτῆτα φυγὼν καὶ δοῦπον ἀκόντων
Ἔρχεται· ἐν δ' οἴκῳ μοῖρα κίχεν θανάτου.
A fato nulli mortis fit gratia; non si
Autores generis sit numerare Deos.
Sæpe fugâ elapsum circumstridentia tela,
In lare privato, mors inopina rapit.

Solon apud Demosth. *de legat. malè obit.*

Οὕτω δημόσιον κακὸν ἔρχεται οἴκαδ' ἑκάστῳ·
Αὔλειοι δ' ἔτ' ἔχειν οὐκ ἐθέλουσι θύραι·
Ὑψηλὸν δ' ὑπὲρ ἕρκος ὑπέρθορεν, εὗρε δὲ πάντως,
Εἴ γέ τις ἢ φεύγων ἐν μυχῷ ᾖ θαλάμου.
Cujusque irrumpit pestis popularis in ædes:
Valvæ ferratæ nec prohibere valent.
Septum etiam sublime supersilit, atque latentem
Prendit, sive habeat angulus aut thalamus.

Martial. *l.* 4. *epigram.* 60.

Nullo fata loco possis excludere, cùm mors
Venerit, in medio est Tibure Sardinia.

& Propert. *l.* 3. *eleg.* 17.

Ille licèt ferro cautus se condat & ære;
Mors tamen inclusum protrahit inde caput.

Vide *ad l.* 7. § 46. August. *de divers. serm.* 28. *Mors differri potest; auferri non potest.* Et *de Verb. Apost.* 18. *Mortem differunt ista, non auferunt. Sed etsi tardiùs quis moritur, ideo non moritur?* Idem *de temp.* 74. *Quid autem ad rem pertinet, quamdiu vites, quod evitare non possis?* Senec. *epist.* 93. *Quid interest quàm citò exeas, unde exeundum est? ibid.* Vide *l.* 4. § 50.

Εὐσταθῶ | Verbum Stoicis familiare, quâ *constantem* illi & *immotum prorsus animi tenorem* designabant. eundem & εὐστάθειαν appellabant, & τὸ εὐσταθές. Vide *l.* 5. § 18. & Epictet. *differt. lib.* 1. *c.* 29. & *l.* 2. *c.* 5. & *l.* 3. *c.* 9. & *c.* 24. Ὁ γὰρ θεὸς πάντας ἀνθρώπους ἐπὶ τὸ εὐδαιμονεῖν, ἐπὶ τὸ εὐσταθεῖν ἐποίησε. quo loco tamen, prout & apud nostrum, potest *status animi placidus & tranquillus* designari, qualis est æquoris in malacia. Καὶ γὰρ γαλήνη οὖσα, καὶ εὐσταθοῦν τὸ πέλαγος. Lucian. ideo & idem *l.* 2. *c.* 5. εὐσταθῶς καὶ ἀταράχως conjunxit: &, quod huic cognatum noster, *l.* 12. § 22. σταθερὰ πάντα, καὶ κόλπος ἀκύμων.

Θαρρῶ τῷ διοικοῦντι | *Psal.* 112. *v.* 7. de viro pio. *Stabile est cor ejus, confisum in Domino.* hoc est, ἐστήρικται ἡ καρδία αὐτοῦ, ut Græc. interpres, ἐλπίζοντος ἐπὶ τὸν κύριον· vel Marci nostri verbis, εὐσταθεῖ καὶ θαρρεῖ τῷ κυρίῳ.

§ 11. Ὑπὸ τῶν προηγησαμένων | Quæ *lib.* 1. § 12. προηγησαμένα πράγματα. & § 15. προηγήσεις dixit.

Ταχέως ἐπάνιθι | Ità *lib.* 5. § 9. ἐκκρουσθέντα πάλιν ἐπανιέναι. Vide & sectionem huic proximam.

Ἐπάνιθι εἰς ἑαυτὸν | Ità de filio prodigo Dominus, Luc. *c.* 15. *v.* 17. Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν, *ad semetipsum reversus.* quasi extra se positus ante fuisset, cùm cupiditatibus ac libidinibus abripiendum se præberet. Publ. Syrus:

Homo extra corpus est suum, cùm irascitur.

imò extra mentem potiús: juxta illud Plut. *adv. iracund.*

Ὁ δὲ θυμὸς, οὐχ ἢ φησιν ὁ Μελάνθιος,
Τὰ δεινὰ πράσσει τὰς φρένας μετοικίσας,

ἀλλ' ἐξοικίσας τελέως καὶ ἀποκλείσας. Sicuti contrà, ὁ λογισμὸς τὰ δίκαια πράττει καὶ μέτρια, τὴν ὀργὴν καὶ τὸν θυμὸν ἐκποδὼν θέμενος. Idem de provid.

vid. divin. Quod & de reliquis etiam affectibus Chrysippus in *lib.* περὶ ἀνωμαλογίας, referente eodem in *tract. de virt. moral.* Τὰ ἐπιγινόμενα πάθη, inquit, ἐκκρούει τοὺς λογισμούς. idque Menandri testimonio comprobat, cujus ista sunt;

Οἴμοι, τάλας ἔγωγε, ποῦ ποθ' αἱ φρένες
Ἡμῶν ἐκεῖνον ἦσαν ἐν τῷ σώματι
Τὸν χρόνον, οὐ ταῦτ', ἀλλ' ἐκεῖν' αἱρούμενοις

Eheu me miserum, quamnam in partem corporis
Mens nostra se proripuit illo tempore,
Cùm nimiùm vecors hæc ego illis prætuli? Grot.

Indè phrasis obtinuit, inquit Plut. *in collat. terrestr. & aquatil.* περὶ τῶν παραφρονούντων, μὴ εἶναι παρ' αὐτοῖς, ἀλλ' ἐκπεπτωκέναι τῶν λογισμῶν. Vult itaque Marcus, sicubi tale quid contigerit, quàm celerrimè ut ad te redeas. Cicero *ad Attic. l. 7. ep. 3. Id quod animum induxerat, paulisper non tenuit; sed citò ad se rediit.*

Ἔσῃ γὰρ ἐγκρατέστερος | Resarciendo jugiter post remissiones atq; interturbationes animadversas, validior evadet animi tenor. Ità ossa confracta, si fuerint probè restituta, robustiora fiunt. Sed & *athleta, quicunque magni spiritûs, nec projecit animum projectus; & quoties cecidit, contumacior surrexit.* Sen. *de benef. l. 2. c. 13.* Et *quæst. nat. l. 3. præfat. Fidelissimus est ad honesta ex pœnitentia transitus.* Et quod Plutarch. in *amator.* Ὡς δὲ ἥλιος ἐκ νεφῶν καὶ μεθ' ὁμίχλην θερμότερος· οὕτως ἔρως μετ' ὀργὰς καὶ ζηλοτυπίας ἐρωμένου διαλλαγέντος, ἡδίων καὶ δριμύτερος. Plaut. item *Amphitr. act. 3. sc. 2.*

Iræ interveniunt; redeunt rursus in gratiam.
Verùm iræ si quæ forte eveniunt hujusmodi
Inter eos, rursum ubi reventum in gratiam est,
Bis tantò amici sunt inter se quàm priùs.

§ 12. Ὡστε πολλάκις ἐπάνιθι | Senec. *epist.* 103. *Quantùm potes, in philosophiam secede. Illa te sinu suo proteget: in hujus sacrario eris aut tutus, aut tutior.* Vide & *supr.* § 10.

Προσαναπαύου ταύτῃ | Vide *l.* 5. § 9. & § 34. & *supr.* § 7.

§ 13. Νεκρὸς οὗτος ἰχθύος | *Cadaver piscis.* Plut. *de esu carn. l. 1.* Ἐγὼ δὲ θαυμάζω τίνι πάθει καὶ ποίᾳ ψυχῇ ἢ λόγῳ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἥψατο φόνου στόματι, καὶ τεθνηκότος ζώου χείλεσι προσήψατο σαρκός. καὶ νεκρῶν σωμάτων καὶ εἰδώλων προθέμενος τραπέζας, ὄψα καὶ τροφὰς προσέτι εἰπεῖν [ἐτόλμησε] τὰ μικρὸν ἔμπροσθεν βρυχώμενα μέρη καὶ φθεγγόμενα καὶ κινούμενα καὶ βλέποντα. Ità enim restituendum existimo locum illum, quem aliter Stephanus. Νέκυες γὰρ κοπρίων ἐκβλητότεροι, καθ' Ἡράκλειτον· κρέας δὲ πᾶν νεκρόν ἐστι, καὶ νεκροῦ μέρος. Idem *Sympos. l. 4. c. 4.* Indè νεκρόκοσμοι μάγειροι eidem in libello superiore dicti: & *in sap. conviv.* Ὁ γαστὴρ, τάρταρός τις νεκρῶν περίπλεως. Orcus quidam cadaveribus constipatus, *venter* dicitur. Vide *ad l.* 4. § 21.

Χυλάριον σταφυλῆς | sive *sanguis uvæ*; ut Jacobus Patriarch. apud Mosem *l. 1. c. 49. v. 11.* & Moses ipse *l. 5. c. 32. v. 14.* i.e. αἷμα σταφυλῆς. ut Jason Siracid. *c. 39. v. 26.* & *c. 50. v. 15.* & *Maccab. hist. l. 1. c. 6. v. 34.* At Cassiodor. *Var. l. 12. ep. 4.* de vino acinatico, suo more lasciviens: *Hyemale mustum, uvarum frigidus sanguis, in rigore vindemia, cruentus liquor, purpura potabilis, violaceum nectar.* Ad nostri mentem propiùs Hesiod in *Bucolic.* referente Fulgent. *mytholog. l. 3. c. 1.*

—— βοτρύων ῥέοσον αἱματόεντα.

Et propiùs adhuc Empedocles, ab Aristotele notatus, *Topic. l. 4. c. 5.* ab autore etiam *problemat. natur.* sub Plutarchi nomine *q. 2.* laudatus, qui cum Empedocle vult πέψιν esse σῆψιν τινὰ,

—— ἐν ξύλῳ σαπὲν ὕδωρ.

Est enim, ut ex Platone autor idem *q. 5.* Ὁ χυμὸς ὕδωρ ἠθημένον διὰ φυτοῦ. Itaque Athen. *dipnosoph. l. 1.* Ἀφ' ὕδατος ὁ οἶνος φύεται. οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστιν οἶνος, ἢ ὕδωρ ὑπὸ ἀμπέλου πεποιωμένον. Et Nemes. *de natur. hominum.* Ἀπὸ τῆς αὐτῆς νοτίδος, ἐν τῇ μὲν ἀμπέλῳ οἶνος συνίσταται, ἐν δὲ τῇ ἐλαίᾳ τὸ ἔλαιον. Sext. Empir. *Pyrrhon. hypothes. l. 1. c. 14.* § 1. Ὕδωρ ἓν καὶ μονοειδὲς, ἀναδιδόμενον εἰς τὰ δένδρα, ὅπου μὲν γίνεται φλοιὸς, ὅπου δὲ κλάδος, ὅπου δὲ καρπὸς, καὶ ἤδη σῦκον, καὶ ῥοιὰ, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον. Epiphan. in *ancorat.* § 66. Ὁ ὑετὸς δένδρεσι καὶ φυτοῖς συμφυσιούμενος κατεργάζεται, τῶν καρπῶν καθ' ὁμοιότητα ἕκαστον· καὶ ἐν μὲν τῇ ἐλαίᾳ ἔλαιον πῖον γίνεται· ἐν δὲ ἀμπέλῳ οἶνος χεῖται· ἐν δὲ συκῇ σῦκον γλυκαίνεται. Gregor. Nyssen. *de homin. opific.* Τὸ γὰρ αὐτὸ ὑγρὸν, πικραίνεται ἐν τῇ ἀψινθίῳ, ἐν συκῇ δὲ καταγλυκαίνεται· διὰ τῆς ἀμπέλου δὲ βότρυς καὶ οἶνος γίνεται. Ἀπὸ τῆς γῆς γὰρ τῆς ἀμπέλου τὴν νοτίδα ἑλκούσης, ὁ οἶνος συνίσταται, Jo. Chrysost. *in tit. Orat.* 3.

Τρίχια προβάτου | Plin. *hist. nat. l. 9. c. 47. Ut boves victum hominum excolunt; ità corporum tutela pecori debetur.* Hinc Demonax Cynicus, cùm adolescentem quendam τῶν εὐπαρύφων splendidè vestitum, animadverteret de purpuræ laticlavio sese efferentem, apprehensâ veste, Τοῦτο, inquit, μὲν πρὸ σοῦ πρόβατον ἐφόρει, καὶ ἦν πρόβατον· Diogenem Canem forsan imitatus, qui adolescentulo cuidam pariter affecto priùs dixerat, οὐ παύσῃ, μειράκιον, ἐπὶ προβάτου δορᾷ σεμνυνόμενος. Refert Anton. Meliss. *l. 2. c. 74.* ubi dicti gratiam tollunt prorsus, qui pro δορᾷ, ἀρετῇ substitutum eunt. In eandem mentem Sotades, (quod apud Stob. *tom. 2. tit. 22.* & Maxim. *c. 56.* reperitur;)

Ἂν ἱματίσῃς, ταῦτα πρὸ σοῦ προβάτιον ἦγεν,
Si veste nites, at hanc priùs oves tulere.

Philo *de provident.* laudante Eusebio *præpar. l. 8. cap. ult.* Ἐσθῆτές γε μὴν, προβάτων εἰσὶν ὡς οἱ ποιηταί πού φασιν, ἄνθος. Neotericus quidam;

Purpureis, te effers, quòd amictus vestibus? ante
Te gestavit ovis, cùm tamen esset ovis.
Sericeis, effers, quòd amictus vestibus? ante
Te bombyx habuit; tum quoque vermis erat.

Αἵματι κόγχης δεδευμένα | indè *conchyliata* nuncupantur. De conchis istis, quorum sanguine an sanie, purpura tingitur, videantur Aristot. *histor. animal. l.* 5. *c.* 15. Plin. *hist. nat. l.* 9. *c.* 36. & *ibid. c.* 38. & Ælian. *hist. animal. l.* 16. *c.* 1. Naumach. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 94.

Εἵματα δ' εἰναλίης ἐρυθαίνεται αἵματι κόχλου.
At, quo lana rubet, sanguis de murice fluxit.

Et Lucian. *in Cataplo*, μαχαιρίζων ἐπὶ τῷ αἵματι τῆς ἐν τῇ Λακωνικῇ θαλάττῃ κοχλίδων. de tyranni purpura loquitur. Optat. *adv. Donatist. l.* 5. *Sic alba lana regalem transit in purpuram, quomodo catechumenus in fidelem: utique dum incipit esse quod non erat, desinit esse quod fuerat.* (ità enim interstinguenda sunt ista) *lana & colorem mutat, & nomen. & homo & vocabulum mutat, & mentem. Considerata sunt effecta: retractanda sunt efficientia. Dicis à te datum esse, quòd homo fidelis effectus est: si hoc totum est, dicat & operarius artifex purpuræ, quòd non*

——— admixto sanguine piscis,
Purpuram solo tactu conficiat. ———

Ἐντεῦθεν παρῃτεῖσθαι | Huc Diogenis αὐταρκείας illud, Εἴθε καὶ τὴν κοιλίαν ἦν παρατρίψαντα μὴ πεινῆν. Laërt. *l.* 6. sive ut Plut. *de Stoic. contradict. c.* 18. ex Chrysippi *politia*, Εἴθε καὶ τὸν λιμὸν οὕτως ἀποτρίψασθαι τῆς γαστρὸς ἐδυνάμην. Et quod Socrates apud Xenophont. *memorab. l.* 1. de Critia, ὅτι ὑϊκὸν δοκοίη πάσχειν, ἐπιθυμῶν προσκνῆσθαι Εὐθυδήμῳ, ὥσπερ τὰ ὑΐδια τοῖς λίθοις.

Μετά τινος σπασμοῦ | Itaq; Hippocrates, referente Gellio *l.* 19. *c.* 2. Τὴν μίξιν sive συνουσίαν dixit esse μικρὰν ἐπιληψίαν. Est autem *epilepsia*, παντὸς τοῦ σώματος σπασμὸς, *corporis totius convulsio* quædam. Galen. *de loc. affect. c.* 2. & Fæsius *ad Hippocrat. de morb. vulg. l.* 2. *tom.* 5. quanquam dictum illud Democrito tribuit Clem. Alexan. *pædag. l.* 2. *c.* 10. Eryximacho, Stob. *tom.* 2. *tit.* 6. qui & Democriti non absimilem, aliam tamen, de eadem *ibid.* sententiam refert, Συνουσίη, ἀποπληξίη μικρή, *Apoplexiam* autem definit Celsus *l.* 3. *c.* 27. *resolutionem nervorum totius corporis.* Et *Epilepsiâ graviorem* etiam pronunciat Gorrhæus. Cæterum nec illud silentio prætereundum, quod contra monent Oribasius *collect. l.* 6. *c.* 38. & Aëtius *l.* 3. *c.* 8. Ὅτι καὶ τοὺς ἐπιλήπτους ἔπαυσε τὸ μίσγεσθαι quod illi, nec soli, elicuisse videntur ex Hippocratis verbis hisce, *de morb. vulgar. l.* 6. *tom.* 5. § 25. Τὰς ἐπιληψίας νόσους, μίξις. quæ aliter tamen longè interpretatur Galenus.

Μυξαρίῳ ἔκκρισις | Vide *l.* 4. § 48. ἐχθὲς μὲν μυξάριον. inde per stuporem illud, *l.* 10. § 26. ὅρα οὖν οἷς;

Οἵαν δὴ αὕτη | lege vel οἷαι δὴ, vel οἷα δὴ, *quale, quiddam,* sive *quemadmodum*; quia οὕτως sequitur.

Ἀπογυμνοῦν | Vide *l.* 2. § 12. & *l.* 3. § 11. Quod de dictione Longin. *de sublim.* μή τινα μεγέθους φαντασίαν ἔχοντα, ἢ πολὺ προσκείμενον τὸ εἰκῆ προσαναπλαττόμενον, ἀναπτυσσόμενα δὲ, ἄλλως εὑρίσκοιτο χαῦνα, ὧν τοῦ θαυμάζειν τὸ περιφρονεῖν εὐγενέστερον. Et *ibid.* κἂν ἕκαστον αὐτῶν πρὸς αὐτὰς ἀνασκοπῇς, ἐκ τοῦ φοβεροῦ κατ' ὀλίγον ὑπονοστεῖ πρὸς τὸ εὐκαταφρόνητον.

Ὑφ' ἣ σεμνοῦται | ἐφ' ἣ potiùs. Vide *l.* 12. § 27.

Δεινὸς γὰρ ὁ τῦφος παραλογιστής | Τῦφος, *Typhus*, (quo vocabulo utuntur etiam inferioris ætatis scriptores Latini, Arnobius, Augustinus, alii) *pompa, fastus*: quo nomine comprehenditur, quicquid rei alicui obtenditur, quò vel desiderabilius, vel admirabilius, vel formidabilius videatur. *fucum*, Xyl. reddidit. & *offucium* reverà *faciunt*, ut cum Plinio loquar, repræsentationes istiusmodi. Cæterùm aliud est τῦφος, aliud φῦκος, quod is forsan legerit. Philo *in decalog.* Οὐδὲν γάρ ἐστιν ὃ μὴ κεκιβδήλευται τὰ γνήσια τῶν νόθων παρευημερούντων, τἀληθῆ τῶν εἰκότων, ἃ φύσει μὲν κατεψεύσατο, πιθανὰς δὲ ὑποβάλλει φαντασίας πρὸς ἀπάτην ἐν πόλεσιν· οὗ καὶ πάντων ἐπιβουλότατος φύεται τῦφος, ὃν τινες τεθήπασι καὶ προσκυνοῦσι, τὰς κενὰς δόξας σεμνοποιοῦντες, διὰ χρυσῶν στεφάνων καὶ ἁλουργίδων, καὶ πλήθους θεραπόντων καὶ ὀχημάτων, ἐφ' ὧν οἱ λεγόμενοι μακάριοι καὶ εὐδαίμονες μετέωροι φέρονται· &c. Ἐπιβουλότατον dixit, quod Marcus δεινὸν παραλογιστήν. Vide *l.* 2. § 12.

Ὁ Κράτης | Crates iste Atheniensis, an Thebanus, qui & Cynicus? hic opinor. Cæterùm Crates hic de Xenocrate quid dixerit, non reperio. Siquidem Xyl. à Græcis recessit, dum vertit, *quid de hoc Crates, quid Xenocrates dicat.* Videri potest ex antegressis Cynicum, suo, h. e. canino more, Xenocrati fastum objecisse, prout Diogenes objecerat aliquando Platoni, cùm illum tamen ἀτυφότατον extitisse asserat Laërt. *l.* 4.

§ 14. Τὰ πλεῖστα | eódem spectat hæc perioche, quò & prior illa.

Τὰ ὑπὸ ἕξεως ἢ φύσεως συνεχόμενα | *Si sub habitu vel natura continentur.* Xyl. qui conditionalem cur interseréret, nihil erat: *comprehendi possunt sub rebus merè naturalibus vel naturaliter affectis.* Cas. potiùs, *quæ ab habitu vel natura continentur.* neq; enim sunt hæc generum capita, quibus comprehenduntur; sed formarum, quibus continentur, differentiæ. Cæterùm requiri potest non immeritò, quomodo ligna aut lapides, ὑφ' ἕξεως, i. e. *ab habitu* (hoc enim κυρίως vox ea sonat) *contineri* dicatur. Ἕξιν itaq; Galenus observat, præter usitatiora illa significata, dupliciter sumi; aliquando pro *solida ipsa corporis compage*, quâ partes fluidæ magìs, continentur. ità *de febr. differ. l.* 1. inde ἑκτικοὺς πυρετοὺς, *febres hecticas*

ctitas, nominis id adeptas vult, ὅτι τὴν ἕξιν τοῦ σώματος αὐτὴν κατείληφασιν· tum ἕξις quid significet, explicando, subjungit; οὕτω γὰρ εἰώθασιν ὀνομάζειν τὰ στερεὰ, τοῖς ὑγροῖς ἀντιδιαιρούμενα. *ità vocant solidas corporis partes, quò ab humidis distinguant*, sive *in partium distributione humidis oppositas*. aliquando verò pro *spiritu* sive *forma*, quæ *partes rei cujusque continet*. ità H. Stephanus autor est eundem alibi ἕξιν definire πνεῦμα συνέχον καὶ συγκρατοῦν τὰ μέρη, *spiritum illum, qui partes compingit & continet. spiritûs* autem appellatione *formam* designari, alibi docemus. Vide *ad l.* 12. § 30. Sed & ἕξις πνευματικὴ eadem Philoni dicta *de mundi immortalitate*, verbis illis; Ἄνθραξ μὲν γάρ ἐστι, πῦρ ἐν οὐσίᾳ γεώδει, ὃ σῶμα ἕξεως πνευματικῆς πεφώλευκε καὶ ἐλλοχᾷ δι' ὅλης ἄχρι περάτων τεταμένον. Unde & ἑκτικὴ ζωὴ ex Platonicorum sententia Nemesio, *de nat. hom. l.* 2. Ζῆν μὲν λέγουσι καὶ πάντα ἄψυχα ἑκτικὴν ζωὴν, καθ' ἣν συνέχεται ὑπὸ τῆς τοῦ παντὸς ψυχῆς, πρὸς τὸ εἶναι (sive ut alii legunt εἰς τὸ εἶναι) καὶ μὴ διαλύεσθαι. Et διαλεκτικώτερον magis Philo, ἑκτικὴ δύναμις νοῦς, inquit, πολλὰς ἔχει δυνάμεις, ἑκτικὴν, φυσικὴν, ψυχικὴν, λογικὴν, διανοητικήν. Et mox, Ἡ μὲν ἕξις κοινὴ καὶ τῶν ἀψύχων ἐστὶ, λίθων καὶ ξύλων, ἧς μετέχει καὶ τὰ ἐν ἡμῖν ἐοικότα, ὀστέα. Ἕξις igitur hoc in loco, vel *compagem corpoream vitæ inanem*, vel *formam* potiùs *meram*, sive *spiritum* ζωτικῆς δυνάμεως, i. e. *facultatis vitalis* (strictiùs loquendo) exortem designaverit: quam ψιλὴν ἕξιν, quasi *meram* ὕπαρξιν sive *existentiam*, Sextus nuncupat, & ἀπὸ τῆς φύσεως Marcus istic distinguit. Siquidem in eandem planè mentem Sextus Empir. *adv. Mathem. l.* 8. *c.* 2. quo loco his gemina planè leguntur ista. Τῶν ἡνωμένων σωμάτων, τὰ μὲν ὑπὸ ψιλῆς ἕξεως συνέχεται, ὡς λίθοι καὶ ξύλα. τὰ δὲ ὑπὸ φύσεως, καθάπερ τὰ φυτά. τὰ δὲ ὑπὸ ψυχῆς, τὰ ζῶα. Philo itidem *de numin. immutab.* gradus quosdam rerum naturalium constituens; Τῶν σωμάτων, inquit, ὁ τῶν ὅλων ποιητὴς, τὰ μὲν ἐνεδύσατο ἕξει, τὰ δὲ φύσει, τὰ δὲ λογικῇ ψυχῇ. idémque *de mundi immortalitate* disertiùs adhuc; Τὴν ἕνωσιν τῶν διεστηκότων, τὴν ξύλων μὲν καὶ λίθων ἕξιν, σπαρτῶν τε καὶ δένδρων φύσιν, ψυχὴν δὲ ζώων ἁπάντων, ἀνθρώπων δὲ νοῦν καὶ λόγον. Vides omnino cum Marco istic, ἕξιν *lignis & lapidibus*, φύσιν *satis stirpibúsq;* tribui: habésq; res quatuor, sed eas sibi invicem subordinatas, quibus compages omnis corporea continetur, partésq; ejusdem sibi invicem uniuntur; ἕξιν, φύσιν, ψυχὴν, νοῦν· ἕξιν λίθων, φύσιν φυτῶν, ψυχὴν ζώων, νοῦν ἀνθρώπων. eodem planè ordine, quo hîc Marcus. quin, nè quid desit eorum, quorum Marcus hîc meminit, subjungit, ἀρετὴν δὲ σπουδαίων τελειοτάτην; quod est idem prorsus cum illo Marci, ὁ ψυχὴν λογικὴν καθολικὴν καὶ πολιτικὴν τιμῶν. Adjici potest, quòd non Philo tantùm & Galenus dixere σπέρμα, sive *semen* in φύσιν primò, tum in ζῶον transire; id quod Aristoteles dixit, ζῆν τὸ σπέρμα τὸν φυτοῦ βίον, *de gener. anim. l.* 3. *c.* 2. sed & Stoici ipsi, τὸ σπέρμα *semen*, πνεῦμα *spiritum* esse: hunc in utero fœtum, φύσιν primò; tum ab aëre refrigeratum, ψυχὴν fieri. ità σπέρμα ἀπὸ τῆς φύσεως, τὴν φύσιν ἀπὸ τῆς ψυχῆς distinguunt: & *semen* sive πνεῦμα volunt dici, donec in utero vitam vegetativam adeptum sit. Vid. *ad l.* 10. § 26. & *l.* 12. § 24. Accedit & quòd Zeno ἕξιν sensu isto accepisse videtur, apud Laërt. *l.* 7. ubi dicit, Τὴν ψυχὴν, δι' ὧν μὲν, ὡς ἕξιν κεχωρηκέναι, ὡς διὰ τῶν ὀστῶν καὶ τῶν νεύρων. δι' ὧν δὲ, ὡς νοῦν, ὡς διὰ τοῦ ἡγεμονικοῦ. Vide *ad l.* 12. § 30. inde ἑκτικῶς διακεῖσθαι, Porphyrio dictum *de abstinent. l.* 4. Οὕτως γὰρ καὶ λίθου ξύλου, τὸ αἴτιον τοῦ συμμένειν εἴποις ἂν καὶ τὸ (τῶν f.) ἑκτικῶς διακεῖσθαι· καὶ φυτοῦ, τὴν διατηροῦσαν ἐν τῷ αὔξειν ἢ καρποφορεῖν· καὶ ζώου σώματος, τὴν τηροῦσαν αὐτοῦ τὴν σύστασιν. *Ea igitur*, inquit, *quæ vel formâ merâ continentur, ut ligna & lapides; vel naturâ* (i. e. animâ vegetativâ ἀπὸ τοῦ φύειν, sic dictâ, unde φυτὰ *plantæ*) *ut ficus, vites, oleæ, &c.* Vide & Marcum ipsum *l.* 10. § 2. ubi φύσιν μόνην ἀπὸ τῆς ζώου φύσεως distinguit. Non erat itaq; quòd vir summus in *ad Epictet. & Simplic. notis*, aut voces illas ἕξιν & ἑκτικὴν apud Philonem ac Clementem mendi suspectas haberet; & ἕσιν atq; ἑστικὴν rescribendum præscriberet; aut Philonis solius arbitraretur esse ἕξεως vocabulum hac ratione usurpatum, quum & Sexti, & Zenonis etiam, aliorumque itidem existere sit clarissimè demonstratum.

Τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ὀλίγῳ μετεωροτέρων | *quæ sub arctioribus aliquantò.* Xyl. & mox: *Siqua paulò plus haberent gratiæ*: perperam, & præter Marci mentem, ad res retulit, quod de hominibus dictum est, οἱ μετεωρότεροι, *qui modestiores & moderatiores sunt.*

Ψυχὴν, λογικὴν καθολικὴν | Vide *l.* 4. § 40. & *l.* 5. § 21. & *l.* 12. § 30, 32.

Ἔχουσαν καὶ κινουμένην | forsan ἴσχουσαν. ut *infr.* § 16. κινεῖσθαι καὶ ἴσχεσθαι. nam & ἴσχειν παθητικῶς quandoque usurpatur. Arianus de Indiæ fluminibus, Χειμῶνος ἴσχουσιν, ὀλίγοι τε γίνονται.

Τὸ ὁμογενεῖ συνεργεῖ | *Congeneri suo coöperatur*, vel homini, ut *l.* 2. § 1. vel Deo etiam, ut *l.* 5. § 21. de illis Xyl. intellexit, de isto Cas. ego utrumque opinor respexisse.

§ 15. Τὰ μὲν σπεύδει γίνεσθαι | Διὰ τί; ἵνα ἡ περίοδος ἀνύηται τοῦ κόσμου. χρείαν γὰρ ἔχει, τῶν μὲν ἐνεστώτων, τῶν δὲ μελλόντων, τῶν δ' ἠνυσμένων. Epictet. *l.* 2. *c.* 1. Idemq; *l.* 3. *c.* 24. ἀνάγκη περίοδόν τινα εἶναι καὶ παραχώρησιν ἄλλον [ἄλλων potius] ἄλλοις, καὶ τὰ μὲν διαλύεσθαι, τὰ δὲ ἐπιγίνεσθαι, τὰ μὲν μένειν ἐν τῷ αὐτῷ, τὰ δὲ κινεῖσθαι. Ocellus *de univers.* Τὸ μὲν διαλλαγὴ γινομένων, τὸ δὲ φύσεως ἀπογινομένων. Empedocles apud Aristotel. *Physic. l.* 8. *c.* 1.

—— ᾗ μὲν ἓν ἐκ πλεόνων μεμάθηκε φύεσθαι,
Ἠδὲ πάλιν διαφύντος ἑνὸς, πλέον ἐκτελέθουσι

Τῇ

Τῇ μὲν γίγνονταί τε, καὶ οὔ σφίσιν ἔμπεδος αἰών·
Τῇ δὲ διαλλάσσοντα διαμπερὲς, οὐδ' ἅμα λήγει·
Ταύτῃ δ' αἰὲν ἔασιν ἀκίνητοι κατὰ κύκλον.

Vide *l.* 5. § 23. & *supr.* § 4.

Ἀνανεοῦσι τὸν ἄπειρον αἰῶνα τὸν κόσμον | Loco mota sunt illa τὸν ἄπειρον αἰῶνα, ad sequentis clausulæ extremum rejicienda, & post παρέχεται collocanda. *mutationes rerum orbem perpetuant, ut temporum successiones ævum æternum præstant.* Vide *l.* 2. § 3. & *l.* 7. § 25. Naso *Metamorph. l.* 15.

Ipsa quoque assiduo labuntur tempora motu,
Non secus ac flumen. neque enim consistere flumen,
Nec levis hora potest: sed ut undâ pellitur unda,
Urgetúrque eadem veniens, urgétque priorem:
Tempora sic fugiunt pariter, paritérque sequuntur,
Et nova sunt semper. nam quod fuit antè, relictum est,
Fitq; quod haud fuerat; momentáq; cuncta novantur.

Τῷ ποταμῷ | Vide *l.* 2. § 17. & *l.* 4. § 43. & *l.* 5. § 23.

Τί ἄν τις ἐκτιμήσειεν | Vide *l.* 5. § 10.

Ἐφ' οὗ εἶναι οὐκ ἔξεστιν | Ità *l.* 5. § 23. οὐδὲν ἑστώς. Παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου. Paulus *ad Cor. ep.* 1. *c.* 7. *v.* 31. Et Joan. *ep.* 1. *c.* 2. *v.* 17. Ὁ κόσμος παράγεται καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ. ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

Τῶν παραπετομένων στρουθίων φιλεῖν | Solomon *Proverb. c.* 23. *v.* 5. *An oculos tuos conjicies in ea quæ nè sunt quidem? (in ea quæ mox non futura sunt.* Jun.*) nam omnino comparant alas divitiæ, instar aquilæ pernicissimæ, quæ cælum versùs avolat.* ubi *oculos conjicere* idem esse Solomoni, quod Davidi *cor apponere, Psal.* 62. *v.* 12. monet Drus. *Prov. class.* 2. *l.* 1. *Prov.* 105. Euripid. *Inone*, apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 105.

Ὑπόπτερος δ' ὁ πλοῦτος.——

Et in *Meleagr. ibid. tit.* 75.

—πλούτου μὲν ὠκεῖα πτέρυξ.

Et Simonides in *næniis* ab eodem laudatus *tit.* 105.

Ὠκεῖα γὰρ, οὐδὲ τανυπτερύγου
Μυίας οὕτως, ἁ μετάστασις.

Plato in *Euthydem.* Ἀλλ' ἐσμὲν πάνυ γελοῖοι, ὥσπερ τὰ παιδία τὰ τοὺς κορυδοὺς διώκοντα· ἀεὶ οἰόμεθα ἕκαστον αὐτῶν αὐτίκα λήψεσθαι, οἱ δ' ἀεὶ ὑπεξέφυγον. Pulchrè Guigo *meditat. c.* 5. § 14. *Vide quomodo capiatur anima rebus corporeis, & capta crucietur, utpote in puero. capitur enim viso passere: quem cùm acceperit, subjacet tot casibus, quot passer ipse: quomodo autem est tuta, priusquam talibus capiatur? ea enim quæ placent, tenent illam, ut possit adversis mulctari.* De homine humanísque rebus universis Gregor. Naz. *epitaph. in Cæsar.* Ὄναρ ἐσμὲν οὐχ ἱστάμενον, φάσμα τι μὴ κρατούμενον, πτῆσις ὀρνέου παρερχομένου, ναῦς ἐπὶ θαλάσσης ἴχνος οὐκ ἔχουσα, κόνις, ἀτμὶς, ἑωθινὴ δρόσος, ἄνθος καιρῷ φυόμενον, καὶ καιρῷ λυόμενον.

Τὸ δ' ἤδη ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπελήλυθεν | Ità *l.* 4. § 43. ἅμα τε γὰρ ὤφθη ἕκαστον, καὶ παρενήνεκται· Senec. *epist.* 104. *Avium modo transvolant, citiúsque quàm venerant, abeunt.* Gregor. Naz. *pro paupér.* Πιστὸν μηδὲν τῶν ἐνταῦθα τοῖς ἀνθρώποις, μηδὲ πολυχρόνιον, ἀλλ' ἄλλοτε ἄλλως μεταβαλλόμενα καὶ μεταβάλλοντα, καὶ ἄνω καὶ κάτω φερόμενά τε καὶ περιτρεπόμενα, καὶ πρὶν ληφθῆναι ἀπιόντα καὶ φεύγοντα. Et *in pascha*: πρὶν κρατηθῆναι φεύγοντα, καὶ πρὶν νοηθῆναι διαδιδράσκοντα. Hieronymus *in Esaiæ c.* 38. *Omnis seculi felicitas, dum tenetur, amittitur. Imò, antequam tenetur, elabitur.* Minut. *apolog.* Et August. *in Psal.* 38. *Antè abeunt prinsquam veniant: & cùm venerint, stare non possunt. agunt se, sequuntur se, & non se tenent. nihil de præterito revocatur; nihil quod transiturum est, expectatur. nondum habetur, dum non venit; nondum tenetur, dum venerit. & est, & non est: nec esse possumus dicere, quod non stat; nec non esse, quod venit & transit.*

Ἡ ἀφ' αἵματος ἀναθυμίασις | Idem *l.* 5. § 33. In sacra pagina, *vita animalis sanguis* esse dicitur, & *in sanguine vita consistere.* Vide Mosen. *l.* 1. *c.* 9. *v.* 4. & *l.* 3. *c.* 17. *v.* 11, 14. Τὴν δὲ ψυχὴν ἀναθυμίασιν εἶναι, Heraclitus dixit. Aristot. *de anim. l.* 1. *c.* 2.

Ἡ τοῦ ἀέρος ἀνάπνευσις | Ità *l.* 2. § 2. & *l.* 5. § 4. Esajæ *c.* 2. *v.* 22. *Nolite ampliùs homini fidere, cujus vita, ut flatus in naribus est. quantuli enim is est æstimandus?* Senec. *ad Marc. c.* 11. *Homo, anxiæ solicitæque tutelæ, precarii spiritûs, & male inhærentis; quem pavor repentinus, aut item ex improviso sonus auribus gravis excutit.* Et Calvin. *institut. l.* 1. *c.* 11. § 4. *Terrenus homuncio singulis ferè momentis vitam exhalat.* Et mox: *Animam evanidam in singula momenta precariò trahimus.*

Ὅπερ παρ' ἕκαστον ποιοῦμεν | Vide Empedoclis versus apud Aristot. *de respirat. c.* 3. & Platon. in *Timæo.* Senec. *epist.* 54. *Invasit me repentè mala valetudo. suspirium aptè dici potest. brevis valde & procellæ similis impetus est. quis enim diu expirat? omnia corporis aut incommoda aut pericula per me transierunt: nullum mihi videtur molestius. quid ni? aliud enim, quicquid est, ægrotare est: hoc, est animam agere. itaque medici hanc meditationem mortis vocant. faciet aliquando spiritus ille, quod sæpe conatus est.* At quod Senecæ molestum, Marco nostro familiare, quasi assiduum quiddam videtur. Aug. *de orig. anim. lib.* 3. *c.* 4. *Præter alimenta solida & fluxa, unde est cibus & potus, hoc tertium nobis Deus alimentum circumfudit aurarum, quas ità carpimus, ut sine cibo & potu diu esse possimus; sine hoc tertio, quod nobis aura, quæ undique circumsistit, spirantibus & respirantibus exhibet, nec exiguo temporis spatio possumus vivere. Sicut autem cibus & potus non solùm ingredi debet, verùm etiam per meatus ad hoc institutos egerendi sunt, ne utroque lædant,*

dant, vel non intrando, vel non exeundo: ità hoc tertium flabile alimentum, quia in nobis manere non sinitur, nec immorando corrumpitur, sed egeritur mox ut ingeritur, non alios, sed eosdem meatus, id est, os, aut nares, aut utrumque, & quà intraret, & quà exiret, accepit. In teipso proba tibi ipse quod dico. emitte spiritum flando; & vide utrum dures si non receperis: recipe respirando; & vide quas patiaris angustias si non rursus emiseris. hoc igitur facimus, quando utrem inflamus, quod facimus ut vivamus. nisi quòd tunc paulò plus ducimus, ut paulò plus emittamus, ut spiritum flabilem, id est, ventum in utrem implendum & extendendum non quietè spirandi & respirandi, sed anhelandi impetu coarctemus. nisi ergo quòd impendis ad utrem implendum, ad te itidem alendum aditu patefacto redierit, quid tibi, non solùm unde illum inflare, sed unde tu possis vivere, remanebit? Hinc illud Epicharmi apud Clem. *Strom. l.* 5. Αἱ φύσεις ἀνθρώπων, ἀσκοὶ πεφυσημένοι. Vide & *l.* 8. § 54.

Πᾶσαν ἀποπνευστικὴν δύναμιν ἀποδοῦναι | Hinc eæ formulæ & in sacris scriptoribus. ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. *Spiritum emisit.* Matth. *c.* 27. *v.* 50. &, παρέδωκε τὸ πνεῦμα, *Spiritum tradidit.* Joan. *c.* 19. *v.* 30. & ἐξέπνευσε, *expiravit.* Marc. *c.* 15. *v.* 37. & Luc. *c.* 23. *v.* 46. Lucian. etiam *in votis*: ἀποφυσήσας τὸ ψυχίδιον ἄπεισι. *animâ efflatâ abiit.*

§ 16. Ὡς τὰ φυτὰ, τίμιον ὅτε τὸ διαπνεῖσθαι | Malè luxata & confusa ista: sed restitutio proclivis. leg. Τίμιον, ὅτε τὸ διαπνεῖσθαι, ὡς τὰ φυτά. *Æstimatione dignum est, non perflari, quod & plantarum sive stirpium est.* Τὸ διαπνεῖσθαι, autem de stirpibus usurpatum apud Xenophontem habemus in *Sympos.* Verbis hisce à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 19. adductis; ab Athenæo etiam *l.* 11. laudatis; apud quem emendatiora, quàm in vulgatis Xenophontis codicibus, exhibentur: Δοκεῖ μὲν τοι μοι τὰ τῶν ἀνδρῶν σώματα [συμπόσια ταῦτα, codices. malè.] τὰ αὐτὰ πάσχειν, ἅπερ καὶ τὰ τῶν ἐν τῇ γῇ φυομένων· καὶ γὰρ ἐκεῖνα ὅταν μὲν αὐτὰ ὁ θεὸς ἄγαν ἀθρόως ποτίζῃ, οὐ δύναται ὀρθοῦσθαι, οὐδὲ ταῖς αὔραις διαπνεῖσθαι. Id Latinis *perflari* dicitur. Columella *l.* 4. *c.* 19. *Fructúsque summotus à terra, minùs putrescit: & hoc uno modo perflatur ventis, qui nebulam & rorem pestiferum [illegible]iter adsiccant, multúmq; ad deflorescendum, & ad bonitatem vini conferunt.* & *c.* 18. *Quæ distinctio plus Solis & venti vitibus præbet.* & *c.* 7. *Nam & sic faciliùs insolatur humus, & fructus percoquitur, perflatúmque salubriorem habet.* Id quod Plin. *l.* 7. *c.* 21. de certo Vitis genere: *Melior ea vino, quando sibi ipsa non obumbrat, assiduóque sole coquitur, & afflatum magis sentit.* διαπνοὴ in animantibus quid sit, quídque ἀπὸ τῆς ἀναπνοῆς distet, ex Aristotele ac Galeno docuimus, *ad l.* 3. § 1. Nec omittendum videtur, quod Xenophon loco superiùs adducto in collationis membro altero τοῦ ἀναπνεῖν meminit, quasi istud in animantibus τῷ διαπνεῖσθαι illi in arboribus respondeat. Οὕτω δὲ καὶ ἡμεῖς, inquit, ἢν μὲν ἀθρόον τὸ ποτὸν ἐγχεώμεθα, ταχὺ ἡμῖν καὶ τὰ σώματα καὶ αἱ γνῶμαι σφαλοῦνται, καὶ οὐδ' ἀναπνεῖν, μὴ ὅτι λέγειν τι δυνησόμεθα. Etiamsi verò τὸ διαπνεῖσθαι istud, quod hîc *stirpibus* tribuitur, distat multùm reverâ ἀπὸ τῆς διαπνοῆς illius quæ animantium peculiaris est; in hoc tamen consentiunt, quòd spiritu sive flatu quodam utrumq; perficitur, & quod ad conservationem τοῦ διαπνεομένου, cujuscunq; generis illud fuerit, utrumq; conducat. Verùm præter διαπνοὴν illam externam, quæ ab aura liberiore stirpibus eis obvenit, quæ locis patentioribus succrescunt, aliam etiam internam nobis Theophrastus insinuat, quâ per singulas stirpis cujusq; partes, animæ, quam vegetativam dicimus, virtute, spiritus quasi vitalis quidam diffunditur, ejusdémque itidem pars excrementitia dissipatur & dispellitur. Is enim *de causs. plant. l.* 5. *c.* 15. ubi de morbo quodam piceæ arbori familiari, quam δάδωσιν vocat, verba faciens hæc habet; Ἔοικε δὲ παραπλήσιον τὸ συμβαῖνον τῷ ἐπὶ τῶν ζώων, ὅταν ὑπερπαχυνθῶσιν· οὐ δυνάμενα γὰρ ἕλκειν τὴν πνοὴν, οὐδ' ὅλως τὸ πνεῦμα περιχεῖσθαι, διὰ τὴν σύμφραξιν καὶ τὴν πύκνωσιν ἐκλείπουσί τε ἀποπνίγονται, καὶ αἱ πεῦκαι. διὸ καὶ οὐ κακῶς οἱ ὀρεινότοποι τοὔνομα τέθεινται. φασὶ γὰρ ἀποπνίγεσθαι τὴν πεύκην διὰ τὴν πιότητα. πάντα γὰρ, ὡς ἔοικε, δεῖται πνεύματός τινος, ἢ μανώσεως, ἢ πόρων. Et *l.* 6. *c.* 15. ἐπὶ πάντων γε δαδωθέντων, ἀπόλλυται τὰ δένδρα συμπνιγόμενα καὶ οὐ διαπνοὴν ἔχοντα δίοδον τῷ πνεύματι. Quin & Jul. Scalig. *ad l.* 5. *c.* 20. ad illud Theophr. *c.* 15. de arboribus dictum ætate diuturnâ exarescentibus, ὥσπερ ἀποπνεόντων καὶ μαραινομένων· *Metaphora, inquit, est ab animalibus, quibus spirandi, atque vitæ idem finis est, ac quanquam οὐ πνέουσι plantæ; tamen utuntur beneficio* διαπνοῆς. *Omne enim vivens* διαπνεῖται. *calor enim vitalis eget in multis refrigeratione, in omnibus instauratione. instauratur autem cælesti calore circumfuso, qui sese induit in omnia. Pereunt ergo plantæ quasi suffocatæ, ubi* πνεῦμα διεξιὸν οὐκ ἔχει· *pereunt itidem, quasi expirantes, ubi copiosius illud* ἐξαλμίζεται. quod & ἀποπνοὴν tum Theophr. dixit *l.* 2. *c.* 20. De seminibus quibusdam Galenus περὶ τροφῶν δυνάμεως *l.* 1. *c.* 10. Πεπληρωμένην ὑγρότητα ταῦτα ἔχει, καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τὴν συγκομιδὴν οὐ προσήκεν αὐτοῖς χρῆσθαι, καταθεμένων δὲ ἐν τόποις ξηροῖς ἐᾶσαι ἐν χρόνῳ πλείονι, τὸ μέν τι διαπνεῦσαι τῆς περιττῆς ὑγρότητος, τὸ δέ τι πεφθῆναι, μέχρις ἂν ξηραινόμενα τελειωθῇ μετρίως. (quo loco quod Galen. διαπνεῦσαι, Theophrast. ἀποπνεῦσαι dixit *de causs. plant. l.* 3. *c.* 7. οὐκ εὐθὺς ἀλοηθέντα τὰ σπέρματα βελτίω τῶν χρονισθέντων, οὐδὲ τὰ νέα τῶν ἔνων. ἀλλὰ δεῖ τινα λαβεῖν ἐν ἑαυτοῖς οἷον πέψιν καὶ δύναμιν, ἀποπνεύσαντα...

σαυτος τῆς ἀλλοτρίας.) ſequitur apud Medicum ; Ἀποῤῥεῖ γὰρ ἁπάντων φυτῶν τε καὶ σπερμάτων καὶ καρπῶν, ἐπειδὰν συγκομισθέντα κεῖται, πρῶτον μὲν ὅσον ἐν αὐτοῖς ὑδατῶδές τε καὶ λεπτὸν περίττωμα, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ αὐτῆς τι τῆς κατὰ φύσιν ὑγρότητος. Quin & quod διαπνεῖσθαι hoc ſenſu autoribus ſuprà laudatis, idem ἐξανεμοῦσθαι quibuſdam dici Theophraſtus idem autor eſt in *hiſtor. plant. l.* 8. *c.* 10. ἐὰν πνεύσῃ, inquit, μεγάλη καὶ πλείω χρόνον ἐπιγένηται, ξηραίνει καὶ ἀφαυαίνει· ὃ καλοῦσί τινες ἐξανεμοῦσθαι. quod Plin. *l.* 18. *c.* 17. *tunc enim exinaniunt grana.* quem locum Heſychius ob oculos habebat, quum ἐξανεμοῦσθαι, ξηραίνεσθαι exponeret. ipſe ἐξατμίζεσθαι dixit, *de cauſſ. plant. l.* 1. *c.* 1. quo loco ἐξηγητικῶς utrumque conjunxit, διαπνεῖται καὶ ἐξατμίζεται. atque hoc eſt quod de aëre ventis agitato Vitruv. *l.* 1. *c.* 6. *Vitioſis corporibus detrahit ſuccum, & efficit ea exiliora.* Eodem ſenſu acceperim ego & τὸ ἐξανεμοῦσθαι, quo loco de conceptu agens Ariſtot. *hiſt. animal. l.* 10. *c.* 3. hæc habet : Εἰσὶ δέ τινες αἳ πάσχουσί τι τοιοῦτον, ὃ καλοῦσι ἐξανεμοῦσθαι· ἔστι δὲ τὸ τοιοῦτον πάθος, ὅταν συγγένωνται τῷ ἀνδρί, οὔτε συνειλημμέναι δῆλαι τὸ σπέρμα, οὔτε κυΐσκουσαι· διὸ καὶ καλεῖται ἐξανεμοῦσθαι. etiamſi enim vir Maximus interpretetur *fruſtrari* ; ſicut ὑπηνέμια ὠὰ dicuntur *ova irrita* : eodémq; reſpexiſſe velit Maronem, cum *equas* dixit *vento gravidas* fieri : ipſum etiam philoſophum verbis illis *l.* 7. *c.* 4. πνευματικῶν γινομένων τῶν ὑστερῶν, vim τοῦ ἐξανεμοῦσθαι declarâſſe. aliquid tamen amplius eô loci hocce vocabulo ſubindicari ſaltem autumo. cùm nec idem πάθος utrobiq; deſcribatur, ſed loco altero, quod congreſſum præcedat, altero verò, quod ſubſequatur : & philoſophus ipſe verbis priùs adductis ſubjungat ſtatim ; αἴτιον δὲ τοῦ πάθους ἡ ὑστέρα, ὅταν ᾖ λίαν ξηρά. ἑλκύσασα γὰρ πρὸς αὐτὴν τὸ ὑγρόν, ἀφίησιν ἔξω· τὸ δὲ κατασκελετεύεται. hoc eſt, quod Theophr. ξηραίνεται καὶ ἀφαυαίνεται. Verùm de hoc alii viderint. Haud diſſimiliter certè Hippocrates τὸ ἐξαεροῦσθαι uſurpavit, *lib. de natur. puer.* ἐξαεροῦται γὰρ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, καὶ τὸ πνεῦμα δι' αὐτοῦ διηθέει. de aqua loquitur : cui & ipſe, nec huic ſoli, ſed terræ quoq; *tranſpirationem* quandam ibidem tribuit. Siquidem rationem aſſignans, cur terræ inferiora hyeme caleſcant, πυκνοτέρη δέ ἐστιν ὑπὸ τούτου (ὅτι πιέζεται) ἐφ' ἑωυτῆς, καὶ οὐκ ἔχει διαπνοὴν οὐδεμίην. Et mox de rebus congeſtis compreſſiſque quibuſvis, ὑπὸ σφῶν αὐτῶν ἐκθερμαίνεται, καὶ ἐν τάχει κάρτα σήπεται. οὐ γὰρ διίησι τὸ πνεῦμα δι' αὐτῶν, ἅτε πυκνῶν ἐόντων. Ità *perſpirationis* cùm defectus, tum & exceſſus, nocumentum tam animatis quàm & inanimatis inferre ſolet. Proinde, quia in *perſpiratione* iſta, ubi nimia fuerit, partes etiam utiles decedunt, & vis naturalis deperit, indè natum videtur, ut τὸ διαπνεῖσθαι, quod & antè monuimus, in *interitûs* ſignificatione non rarò uſurpetur. Ità de animantibus, Ariſtotel. *de anim. l.* 1. *c.* 5. Δοκεῖ γὰρ τοὐναντίον μᾶλλον ἡ ψυχὴ τὸ σῶμα συνέχειν· ἐξελθούσης γοῦν διαπνεῖται καὶ σήπεται. Et Plato *Phædon.* itidem de corpore : ᾧ προσήκει διαλύεσθαι καὶ διαπίπτειν καὶ διαπνεῖσθαι. de plantis ; Theophraſt. *de cauſ. l.* 6. *c.* 23. Τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα πάντα, πεπαινόμενα εὐοσμότερα· τὰ δὲ ἀσθενῆ, ταχὺ διαπνεῖται, καθάπερ τὰ ἴα. *citò evaneſcunt, evaporantur.* de fructibus Ariſtot. *problem. l.* 22. *q.* 17. ἐκ τῶν πολυχρονίων (caricas loquitur) διαπέπνευκε καὶ ἐξίκμακε μετὰ τοῦ ὑγροῦ τὸ πλεῖστον τοῦ γλυκέος. de ſeminibus Chryſippus *phyſic. l.* 2. referente Laërt. *lib.* 7. in *Zenon.* πνεῦμα κατὰ τὴν οὐσίαν τὸ σπέρμα, ὡς δῆλον ἐκ τῶν εἰς τὴν γῆν καταβαλλομένων σπερμάτων, ἃ παλαιωθέντα οὐκ ἔτι φύεται, διαπεπνευκυίας αὐτοῖς τῆς δυνάμεως. alterum enim poſt φύεται, ὡς δῆλον, inducendum prorſus videtur, niſi ſiquis in δηλονότι mutandum cenſuerit. Cæterùm aliis ego diſpiciendum libens propoſuerim τὸ διαπνεῖσθαι Clementi Alex. quid velit, quod dæmonibus ille tribuit, *Strom. l.* 7. quo loco τὸ διαπνεῖσθαι, καὶ ἐμπνεῖσθαι, καὶ περιπνεῖσθαι, καὶ ἀναπνεῖν à ſe invicem diſterminat, primúmque dæmonibus, ſecundum aquatilibus, tertium inſectis, quartum animantibus pulmonum ope aerem attrahentibus aſſignare videtur. Mihi interim ſuſpicio oboritur, locum mendo neutiquam immunem eſſe, legique debere πότερον διαπνεῖται, ὡς τὸ τῶν δρυῶν, vel τὸ τῶν δένδρων (non autem τὸ τῶν δαιμόνων) γένος. eò magìs, quia & ſtirpibus iſtîc Marcus τὸ διαπνεῖσθαι attribuat ; nec veriſimile ſit à *dæmonibus* exorſum Clementem, cum in reliquis gradatim ab inferioribus ad ſuperiora aſcendat, ab aquatilibus ad inſecta, ab inſectis ad animantia perfectiora. Viderint eruditi.

Τυποῦσθαι | τυποῦσθαι, ſive *impreſſionem quandam admittere* in ſe ab externis objectis, ſenſus tam exteriores, quàm & interiores dicuntur. indè ἀντιτυπία αἰσθητική. *infrà* § 26. & αἰσθητικὰ συμπεριτύπωτα. *l.* 5. § 33. Epictet. *lib.* 1. *c.* 6. ἐμπίπτοντες τοῖς αἰσθητοῖς, τυπούμεθα ὑπ' αὐτῶν. Ex Chryſippo *de anim. l.* 12. Laërt. *l.* 7. in *Zenon.* Φαντασία δέ ἐστι τύπωσις ἐν ψυχῇ, τουτέστιν ἀλλοίωσις· οὐ γὰρ δεκτέον τὴν τύπωσιν οἱονεὶ τύπον σφραγιστῆρος· ἐπεὶ ἀνένδεκτόν ἐστι πολλοὺς τύπους κατὰ τὸ αὐτὸ γίνεσθαι· νοεῖται δὲ ἡ φαντασία ἡ ἀπὸ ὑπάρχοντος κατὰ τὸ ὑπάρχον ἐναπομεμαγμένη, καὶ ἐναποτετυπωμένη, καὶ ἐναπεσφραγισμένη.

Νευροσπαστεῖσθαι | & *infr.* § 28. νευροσπαστεία ὁρμητική. Vide & *l.* 2. § 2. Τὰ νευρόσπαστα ὄργανα κινεῖται μὲν καὶ πεπαυμένου τοῦ τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως ἐνδόντος τῇ μηχανῇ· κινεῖται δὲ οὐκ ἐπ' ἄπειρον· οὐ γὰρ οἴκοθεν ἔχει τὴν πηγὴν τῆς κινήσεως. ἀλλ' ἕως ἡ δοθεῖσα δύναμις ἰσχύει, καὶ οὐκ ἐκλύεται τῇ προόδῳ. Syneſ. *de provident. l.* 1.

Κενότης γλωσσῶν | Ità *l.* 4. § 3. τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. Vide & *l.* 8. § 52. κενότητα γλωσσῶν

quod Marcus i.e. *strepitum*, Euripides κόμπον, quasi *stridorem* dixit; cujus hæc sunt in *Hecuba*:

Ὡς εἰς τὸ μηδὲν ἥκομεν, φρονήματος
Τοῦ πρὶν στερέντες; εἶτα δῆτ' ὀγκούμεθα,
Ὁ μέν τις ἡμῶν πλουσίοις ἐν δώμασιν,
Ὁ δ' ἐν πολίταις τίμιος κεκλημένος;
Τὰ δ' οὐδέν· ἄλλως φροντίδων βουλεύματα,
Γλώσσης τε κόμποι.——
Ut ad nihil devenimus jam, pristino
Orbati fastu? & interim insolescimus?
Hic æde divite, civium ille plausibus?
At hæc nihil sunt aliud quàm curæ meræ,
Stridórque linguæ inanis.-- —

Τί καταλείπεται τίμιον | Basil. Cæs. *epist.* 42. Τῷ ὄντι μόνον περισπούδαστον καὶ ἐπαινετὸν τὸ διαρκὲς ἀγαθόν. τοῦτο δέ ἐστιν ἡ παρὰ θεοῦ τιμή. τὰ δὲ ἀνθρώπινα ταῦτα, σκιᾶς ἐστιν ἀμυδρότερα, καὶ ὀνείρων ἀπατηλότερα. ἥτε γὰρ νεότης τῶν ἠρινῶν ἀνθῶν ὀξύτερον καταρρεῖ. καὶ ὥρα σώματος ἢ νόσῳ ἢ χρόνῳ μαραίνεται· καὶ πλοῦτος μὲν ἄπιστος, δόξα δὲ εὐπερίτρεπτος· αἵ τε περὶ τὰς τέχνας διαπονήσεις τῷ χρόνῳ τούτῳ συναπαρτίζονται· ἀλλὰ καὶ τὸ περισπούδαστον ἅπασιν οἱ λόγοι ἄχει τῆς ἀκοῆς τὴν χάριν ἔχουσι. ἀρετῆς δὲ ἄσκησις, τίμιον μὲν κτῆμα τῷ ἔχοντι, ἥδιστον δὲ θέαμα τοῖς ἐπιτυγχάνουσι· ἧς ἐπιμελούμενος ἄξιον σεαυτὸν καταστήσεις τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀποκειμένων ὑπὸ θεοῦ ἀγαθῶν. Verùm de mercede ista Marcus noster an quicquam somniârit etiam, incertum est. Vide *l.*4. § 33. & *infr.* § 47.

Πρὸς ὃ κατεσκεύασται | Vide *l.* 5. § 16.

Ἀνάγκη καὶ φθονεῖν | Idem *infrà* § 41. Τί γὰρ θαυμαστὸν, εἴ τις νομίζει τῶν ἀγαθῶν μέγιστον, ἑτέροις μὴ παρεῖναι; Cato min. *Plut.*

Καὶ τοῖς θεοῖς μέμφεσθαι | *Ibid.* & *lib.* 9. § 1. μέμφεσθαι τῇ κοινῇ φύσει. Epictetus *enchir. c.* 3. Ἐὰν τὰ φύσει δοῦλα ἐλεύθερα οἰηθῇς, καὶ τὰ ἀλλότρια ἴδια, ἐμποδισθήσῃ, πενθήσεις, ταραχθήσῃ, μέμψῃ καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους. ἐὰν δὲ τὸ σὸν μόνον οἰηθῇς σὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀλλότριον, ὥσπερ ἐστὶν, ἀλλότριον, οὐδείς σε ἀναγκάσει οὐδέποτε, οὐδείς σε κωλύσει, οὐ μέμψῃ οὐδένα, οὐκ ἐγκαλέσεις τινὶ, ἄκων πράξεις οὐδὲν, ἐχθρὸν οὐχ ἕξεις, οὐδείς σε βλάψει.

Ἡ τῆς ἰδίας διανοίας αἰδὼς καὶ τιμὴ | Vide *l.* 2. § 6. μὴ αἰδουμένη σεαυτήν. & *l.* 3. § 9. τὴν ὑποληπτικὴν δύναμιν σέβου. & *l.* 5. § 21. τῶν ἐν σοι τὸ κράτιστον τίμα. Vide & *l.* 3. § 4, & 7.

Σεαυτῷ τε ἀρεστὸν | Contra quàm pleriq; hominum, οἵγε οὐδὲ αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀρέσκονται. *l.* 3. § 4.

Ἐπαινοῦντα ὅσα ἐκεῖνοι διανέμουσι | utpote quæ ἀγαθὰ εἶναι πέπεισται. *l.* 3. § 4.

Καὶ διατετάχασιν | Vide *l.* 5. § 8.

§ 17. Ἄνω, κάτω, | De aqua Demosth. *adv. Calliclem.* ᾗ μὲν ἂν εὐοδῇ, φέρεται κάτω· ᾗ δ' ἂν ἐνστῇ τι, τηνικαῦτα ὑπεραίρειν ἀνάγκη. Scilicet, Ὅταν τὸ ἐπιπροσθοῦν μὴ ᾖ, φέρεται εὐθύ. Aristot. *de Cœlo l.* 4. *c.* 3. ubi autem occurrit τὸ ἐμποδίζον τι, à via cursúq; proprio declinat & deviat. Verùm non sic ἡ τῆς ἀρετῆς κίνησις. ea siquidem *rectà semper procedit. l.*5. § 14. sive κατ' εὐθύ. ut *l.*8. § 61. ea ubiq; εὐοδεῖ. Vide *l.*8. § 6. Etenim, ὑπὸ σοφοῦ εὔοδοι ἔσονται πράξεις. quod tanquam Solomonis citat Basil. Cæsar. *in princip. Proverb.* καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιῇ, κατευοδωθήσεται. *Psal.* 1. *v.* 3. Καὶ γὰρ ὅσαι περιστάσεις ἀγωνίας ποιητικαὶ, ταύτας ὁ κύριος παραπέμψει· καὶ σώματι τόνον, καὶ ψυχῇ προθυμίαν, καὶ συνεργασμάτων συμμαχίαν, καὶ τὴν εἰς πάντα τὸν βίον εὐοδίαν, τοῖς τὰ πνευματικὰ προτιμότερα ποιουμένοις δίδους. Basil. idem in *hexamer. orat.* 3. Ità, Τῇ ἀρετῇ πᾶν ἄπορον πόριμον.

Invia virtuti nulla est via.

εὐοδεῖν ergò, est εὐόδως προϊέναι, ut Marcus ipse *lib.* 1. § 17. *progressus bonos facere*, sive *feliciter, prosperè, cum successu bono progredi.* cui opponitur τὸ δυσοδεῖν, *malè, molestè, parùm secundè progredi.* Epict. *l.* 3. *c.* 19. ὥσθ' ὅταν δυσοδῶμεν, αὐτοὺς αἰτιᾶσθαι. quod vocabulum haud temerè alibi reperias, & ἡ δυσοδία. δυσοδίαν τῷ λόγῳ παρέχουσι καὶ δυσκολίαν, αἱ βουλαὶ καὶ κρίσεις καὶ δίαιται ἐμπαθεῖς. Plut. *de virt. moral.*

§ 18. Εὐφημεῖν οὐ θέλουσιν | Triplex notat in eisdem plerisque vitium; primò invidiam atque livorem, quòd coætaneis suis laudem commeritam tribuere detrectant; dum quisque, ut Flacc. *l.* 2. *ep.* 1.

— nisi quæ terris semota suisque
Temporibus defuncta videt, fastidit & odit.

tum iniquitatem; quòd εὐφημίαν eam, quam aucupantur ipsi, aliis denegant: in regulam æquitatis illam peccantes, quæ præcipit, ut *aliis facimus, quæ nobis fieri velimus.* Matth. *c.* 7. *v.* 12. tertiò vanitatem; quòd à posteris, quibus invisi ignotíque fuerint, celebrari tantopere concupiscunt: cùm pari loco sit, jam defunctum quod attinet, post obitum ab eis qui superfuerint ipsis, quàm ante ortum ab eis qui multis seculis ipsos antecesserint, sileri. Cicer. in *somn. Scip. Quid interest ab eis, qui postea nascentur, sermonem fore de te, cùm ab iis nullus fuerit, qui antè nati sint, qui nec pauciores, & certè meliores fuerunt viri?* Vide *l.* 3. § 10.

§ 19. Μὴ εἴ τι αὐτῷ σοι δυσκαταπόνητον | Senec. *epist.* 71. *Non putant fieri, quicquid facere non possunt: ex infirmitate sua de virtute ferunt sententiam. quid miraris, si uri, vulnerari, occidi, alligari juvat? aliquando etiam libet. luxurioso frugalitas pœna est; pigro supplicii loco labor est; delicatus miseretur industrii; desidioso studere, torqueri est. eodem modo hæc ad quæ omnes imbecilli sumus, dura atque intoleranda credimus, obliti quàm multis tormentum sit vino carere, aut primâ luce excitari. non ista difficilia sunt naturâ; sed nos fluidi & enerves. magno animo de rebus magnis judicandum est: alioqui videbitur illarum vitium esse quod nostrum est.* Idem *epist.* 116. *Occurret hoc loco mihi illâ publicâ contra Stoicos voce: Nimis magna promittitis; nimis dura præcipitis.* (quomodo

illi

'Ili Joan. *c.* 6. *v.* 60. σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν;) *nos homunciones sumus: omnia nobis negare non possumus. Scis quare non possumus ista? quia nos posse non credimus. Imò aliud est in re. vitia nostra, quia amamus, defendimus, & malumus excusare illa, quàm excutere. Satis natura homini dedit roboris si illo utamur, si vires nostras colligamus, ac totas pro nobis, certè non contra nos, concitemus. nolle in caussa est: non posse prætenditur.* Et *epist.* 98. *Quare deficimus? quare desperamus? quicquid fieri potuit, potest.* Clemens Alex. *Strom. l.* 2. Ὅταν ὑπέρτονον ἄδειν ὁ νόμος λέγηται, οὕτως ἀκύω, ἵνα μή τινες ἔκτονον καὶ ἀπόχορδον ᾄσωσιν, οὐχ ὡς ὑπέρτονον, ἀλλὰ τοῖς μὴ βουλομένοις ἀναλαβεῖν τὸν θεῖον ζυγὸν, τούτοις ὑπέρτονον· τοῖς γὰρ ἀτόνοις καὶ ἀσθενικοῖς, τὸ μέτριον ὑπέρτονον δοκεῖ· καὶ τοῖς ἀδικοῖς ἀκριβοδίκαιον, τὸ ἐπιβάλλον. ὅσοις γὰρ διὰ τὸ φιλικῶς πρὸς ἁμαρτίας ἔχειν ἡ συγγνώμη παρεισέρχεται, οὗτοι τὴν ἀλήθειαν, ἀπήνειαν ὑπολαμβάνουσι· καὶ τὴν αὐστηρίαν, ἀποτομίαν· καὶ ἀνελεῆ, τὸν μὴ συναμαρτάνοντα, μηδὲ συγκαταπιπτόμενον. Et mox: Καίτοι εἰ μηδέπω ποιεῖν τὰ προστασσόμενα ὑπὸ τοῦ νόμου οἷοί τε ἐσμὲν· ἀλλά τοι συνορῶντες, ὡς ὑποδείγματα ἡμῖν ἔκκειται κάλλιστα ἐν αὐτοῖς τρέφειν καὶ αὔξειν τὸν ἔρωτα τῆς ἀληθείας δυνάμεθα· καὶ τῇ δὲ ὠφελοίμεθ' ἂν κατὰ δύναμιν προθυμότερον, τὰ μὲν προειλημμένοι, τὰ δὲ μιμούμενοι, τὰ δὲ δυσωπούμενοι. Vide & *ad l.* 2. § 2. & *ad l.* 7. § 2.

Ἀδύνατον ὑπολαμβάνειν | Epictet. *l* 3. *c.* 14. Δύο ταῦτα ἐξελεῖν τῶν ἀνθρώπων, οἴησιν καὶ ἀπιστίαν. οἴησις μὲν οὖν ἐστι, τὸ δοκεῖν μηδενὸς προσδεῖσθαι· ἀπιστία δὲ, τὸ ὑπολαμβάνειν, μὴ δύνατον εἶναι εὐροεῖν σε, τοσούτων περιεστηκότων. quo loco, quod lapsu frequenti ac familiari apud scriptores istos contigit, pro εὐροεῖν δύνασθαι perperam scribitur; docet id, quod sequitur, τοσούτων περιεστηκότων, quæ εὔροιαν istam impedire possint; de quo vocabulo vide *ad l.* 1. § 12. Hoc est, quod in Q. Sextio laudat Seneca *epist.* 64. *Hoc egregium Sextius habet, quod & ostendet tibi beatæ vitæ magnitudinem, & desperationem ejus non faciet. scies illam esse in excelso, sed volenti penetrabilem: ut illam admireris, & tamen speres.* Certè Sextium ipsum ἀπιστίας καὶ ἀνελπιστίας morbo isto per initia laboràsse autor est Plutarchus in *lib. de profectibus in virtute*; Ὡς δυσπαθοῦντα καὶ χρώμενον τῷ λόγῳ χαλεπῶς τὸ πρῶτον, ὀλίγου δεῆσαι καταβαλεῖν ἑαυτὸν ἔκ τινος δίηρες· adeo ut *molestiâ ac difficultate rei propè devictus, parùm abfuerit quin animum despondens à tecto quodam præcipitem se dederit.* itâ enim malim autoris verba reddere, quàm aut cum Xylandro, *de biremi quadam sese in mare abjecerit*; vel cum Lipsio, *de nave in mare se præcipitaverit.* magìs siquidem consentaneum est in ædibus agentem, quàm navigantem cum molestia illa conflictatum. δίηρες Atticis idem, quod reliquis Græcis ὑπερῷον, *summa pars ædium.* Thomas Mag. *in Collect.* Δίηρες, οὐχ ὑπερῷον. firmat id ex Euripidis *Phœnissis*; ubi Antigone dicitur,

——μελάθρων ἐς δίηρες ἔσχατον,

in summam ædium partem conscendisse, unde Argivum contueri exercitum posset. Accedit & Vetus Grammaticus apud Budæum: Δίηρες, Ἀττικῶς τὸ ὑπερῷον· τὸ δὲ κατώγαιον, ξυνοικία λέγεται. Eò autem magìs idoneus Sextius, qui aliis animos adderet, cùm difficultates illas & expertus esset, & constanter pergendo pervicisset. Dio Prus. *orat.* 16. Καί τοι τῶν λυπηρῶν ἕκαστος, αὐτῷ τὸ συμβεβηκὸς, φησὶν εἶναι δεινότατον καὶ μάλιστα ἄξιον λύπης· καὶ γὰρ τῶν φερόντων ἕκαστος, ὃ φέρει, τοῦτ' εἶναι δοκεῖ βαρύτατον. ἔστι δὲ ἀσθενοῦς τοῦτο καὶ φαύλου σώματος· τὸ γὰρ αὐτὸ ἕτερος λαβὼν ἂν ἰσχυρότερος, ῥᾳδίως οἴσει.

Εἶπ ἀνθρώπῳ δυνατὸν | Vide *l.* 8. § 44. Joannes ille aurei oris, multis in locis hoc inculcat, deesse hominibus non tam facultatem quàm voluntatem viros sanctos imitandi, cùm illi nobis, ut de se Paulus & Barnabas apud Lucam *Act. c.* 14. *v.* 15. & Jacobus *ep. c.* 5. *v.* 17. ὁμοιοπαθεῖς planè, ejusdémque naturæ consortes fuerint. Ideo etiam infirmitates eorundem, τὰ πάθη καὶ τὰ παθήματα, esse scripto consignata, ἵν' ὅπως παρακαλῶμεν ὑμᾶς (inquit, *de statuis orat.* 1. *rat.* 7.) πρὸς τὴν ἐκείνων ἀρετὴν μὴ νομίζοντες διὰ τὴν τῶν κατορθωμάτων ὑπερβολὴν ἑτέρας αὐτοὺς μετεσχηκέναι φύσεως, ἀποκνήσητε πρὸς τὴν μίμησιν. Et mox: Πρὸς τὸ μὴ λέγειν ἡμᾶς εἰς τὴν αὐτὴν πολιτείαν παρακαλουμένους, ὅτι ἐκεῖνοι φύσεως ἑτέρας μετεῖχον, ἢ οὐκ ἦσαν ἄνθρωποι, διὰ τοῦτο ὁμοιοπαθεῖς λέγει, ἀπὸ τῆς τῶν παθῶν κοινωνίας δεικνύων αὐτοὺς ἀνθρώπους ὄντας καθ' ἡμᾶς. Οὔτε γὰρ οἱ παλαιοὶ δίκαιοι κατὰ νόμον βιώσαντες, ἀπὸ δρυὸς ἦσαν παλαιφάτου, οὐδ' ἀπὸ πέτρης. Clem. *Strom. l.* 2. sed & Chrysost. *de compunct. ad Demetr.* οὐ τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ οὗτοι μετεῖχον; οὐ διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ παρῆλθησαν εἰς τὸν βίον ἡμῖν; οὐ ταῖς αὐταῖς ἐτράφησαν τροφαῖς; οὐ τὸν αὐτὸν ἀνέπνεσαν ἀέρα; οὐ πράγμασιν ἐχρήσαντο τοῖς αὐτοῖς, &c. Plin. min. in *panegyr. Melius homines exemplis docentur, quæ inprimis hoc in se boni habent, quòd approbant quæ præcipiunt, fieri posse.* Salvian. *ad Eccles. cathol. l.* 3. *Adjuvari se exemplis exoptat humana infirmitas, quò facilius ipsa etiam nunc faciat, quæ alios fecisse antè cognoscat. Dum admonetur auditu ætas omnis, fieri posse quod factum est.* Cypr. *ad Donat. l.* 2. *ep.* 2. Et, *Ex aliorum factis fieri posse credunt quod fortè dum putant fieri non posse, pigrescunt.* Aug. *epist.* 134. Itaq; Bern. *de resurrect. Serm.* 3. *Sermo quidam vivus & efficax, exemplum operis est; facilè persuadens quod intendimus, dum factibile probat esse quod suademus.* Vide Aug. *de Civit. Dei l.* 5. *c.* 18. & Bern. *in Vigil. Petr. & Paul. de S. Clem. Rom. Pont. & in fest. Andr. Serm.* 2. Vide & Marc. *l.* 12. § 13.

§ 20. Ὄνυξι κατέδρυψέ τις | Epictet. *differt. l.* 3.

l. 3. *c.* 15. Εἶτα ἐν ἀγῶνι περιρρύπτεσθαί ἐστιν, &c. unde & athletis ὀφθαλμοὶ ὑπωπιασμένοι, Galen. *hortator. c.* 11. & Pausan. in *Lacon. de pube Spartana*: Μάχονται δὲ καὶ χερσὶ, καὶ ἐμπηδῶντες λὰξ, δάκνουσί τε, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀντορύττουσι. Philostrat. tamen *imagin. l.* 2. in *Arrichion*. Καὶ σφυρῷ παγκρατιάζουσι, καὶ τὴν χεῖρα στρεβλοῦσι, προσόντος τοῦ παίειν καὶ ἐνάλλεσθαι· ταῦτα γὰρ τοῦ παγκρατιάζειν ἔργα, πλὴν τοῦ δάκνειν καὶ ὀρύττειν. aliis igitur saltem nec ista interdicta, unde καταθρύπτεσθαι antagonistam non poterat non creberrimè contingere. quod Varro, *descobinari supercilia* dixit, apud Nonium, *ex Satyr. Væ victis. Pugilis spectatores, qui miserum putatis vinci, quæro à vobis, si adversarius supercilia mihi cestis descobinârit, num quis vestrûm sua mihi est daturus?* Ità Apollon. *Argon. l.* 2. *v.* 109.

Δρύφθη δὲ τοῦ βλέφαρον, γυμνὴ δ' ὑπελείπετ' ὀπωπή. Vide *ad l.* 12. § 16.

Καὶ τῇ κεφαλῇ ἐρραγεὶς | Mendum subesse suspicatur Annot. Lugd. προσραγεὶς legit; & exponit, *caput capiti affringens.* quod minùs placet; quia à Scriptura vulgata longiùs abscedit. Ego, si quid mutandum videretur, ἀρραγεὶς, vel ἐναραγεὶς legerim. & *capite collisus*, verterim. Verùm ἐρραγεὶς forsan pro ἐναραγεὶς fuerit, quod apud Libanium in *vitæ suæ historia* reperitur. Τοῖς ἐν μέσῳ τῶν κιόνων λίθοις ἐναραγεῖσαν τὴν κεφαλὴν, δεικνῦσαι τὸν ἐγκέφαλον. Pausan. in Messen. Οἱ κριοὶ ἐπὶ τὸν βωμὸν αὐτόματοι καὶ βίᾳ τὰ κέρατα ἐναράξαντες, ἀποθνήσκουσι. Quò allusum putat à Diogene Cynico Petr. Faber, *agonist. l.* 1. *c.* 11. quando Olympionicam, κριὸν ἀρειμάνιον, i. e. *arietem Martium* dixit; referente Laërtio *l.* 6. quia luctatores nimirum arietino quodam more capita conferebant, frontésque collidebant συννενευκότες ὥσπερ οἱ κριοί. De Athletis Anacharsis apud Lucian. *de exercit.* καὶ τὰ μέτωπα συναράττουσιν, ὥσπερ οἱ κριοί. indè *arietare* dictum, pro *adversis frontibus concurrere*, sive *collidere*. quod de præliantium congressu usurpavit Sen. *de ira l.*2. *c.* 3. *Magno imperatori, antequam inter se acies arietarent, cor exiluit.* de nubium conflictu; *quæst. nat. l.* 5. *c.* 13. *Nubes resolvit modò ipsa arietatio, ut magnorum inter se corporum attritus.* (id quod Lucretio *l.* 6.

——*nubes*
Frontibus adversis concurrere ——)

de dentium collisu; *de ira l.* 3. *c.* 4. *dentes inter se arietati.* de oppositionibus hominum mutuis; quò & Marcus istic respexit; *ep.* 103. *Non arietant inter se, nisi in eodem ambulantes.* de fortuitis casibus, quibus corpora humana sunt obnoxia; *ad Marc. c.* 11. *Jactatu, non tempestate magnâ, ut dissiperis, est opus. ubicunque arietaveris, solveris.* Apud Tertull. in *Scorpiac. c.* 6. ubi de athletis agit; *pugni quassant, calces arietant.* quo loco, *calvæ arietant*, legi vult Faber *agonist. l.* 2. *c.* 9. ego nihil mutandum existimem. de ædificiis terræ tremore commissis, Plin. *nat. hist. l.* 2. *c.* 82. *Innoxium, & cùm concurrentia tecta contrario ictu arietant; quoniam alter motus alteri renititur.* Quanquam nec arietum tantùm duntaxat est conflictatio illiusmodi, sed & taurorum. Virg. *Æn. l.* 12.

Cùm duo conversis inimica in prælia tauri
Frontibus incurrunt. —

Martial. *l.* 4. *epigr.* 35.

Frontibus adversis molles concurrere damas
Vidimus, & fati sorte jacere pari.
Unde leves animi tanto caluêre furore?
Sic pugnant tauri; sic cecidêre viri.

Itaque & istis pugiles conferri solent: De Amyco & Polluce decertantibus Apollon. *Argonaut. lib.* 2. *v.* 86.

Στάντες δὲ βαιὸν ἄπωθεν ἀπωμόρξαντο μετώπων
Ἱδρῶ, ἅλις καματηρὸν ἀϋτμένα φυσιόωντε·
Ἂψ δ' αὖτις συνόρουσαν ἐναντίοι, ἠΰτε ταύρω
Φορβάδος ἀμφὶ βοὸς κεκοτηότε δηριάασθον.

De Hercule & Acheloo pariter colluctantibus Naso *Metam. l.* 9.

Digredimur paullùm, rursúsque ad bella coimus,
Inque gradu stetimus, certi non cedere: erátque
Cum pede pes junctus, totóque ego pectore pronus
Et digitos digitis, & frontem fronte premebam.
Non aliter vidi fortes concurrere tauros,
Cùm pretium pugnæ toto nitidissima saltu
Expetitur conjux. ———

De Hercule denique Antæóque Lucan. *bell. Pharsl. lib.* 4.

Conseruere manus & multo brachia nexu,
Colla diu gravibus multùm tentata lacertis,
Immotúmque caput fixâ cum fronte tenetur.

Quanquam nec illud omissum velim quod Synesius commemorat *orat. de calvit.* circulatorem quendam vidisse τῆς κεφαλῆς τὴν ῥώμην ἐπιδεικνύμενον, διακινεῖσθαι διδαγμένῳ κριῷ, πόρρωθεν εὖ μάλα τὸν πίλον καταθέοντι. de quo planè dixeris, quod alibi Synesius, τὸ κρανίον ἀπειργάζεσθαι ἀντ' ὅπλου ἀνδρεόν.

Οὔτε ἐπισημαινόμεθα | observat hìc Xylander τὸ ἐπισημαίνεσθαι in malam partem usurpatum, prout & apud Appianum ἐμφυλίων *l.* 5. de milite, qui ludis publicis in subsellia equitum ascenderat, verbis illis: ὁ δῆμος ἐπεσημήνατο. *populus murmure indignitatem rei detestatus est*; vel *indignationem suam significavit & expressit.* cui adjici potest illud ex Polyb. *l.* 6. ἐπισημαίνεσθαι τὸ γινόμενον καὶ δυσαρεστεῖσθαι τοῖς πᾶσιν. Vide *ad l.* 7. § 49. Epictet. itidem *enchir. c.* 24. Κόρακξ ὅταν μὴ αἴσιον κεκράγῃ, ——— τούτων ἐμοὶ οὐδὲν ἐπισημαίνεται, ἀλλ' ἢ σωματίῳ μου, ἢ τῷ κτησιδίῳ μου, ἢ τῷ δοξαρίῳ, ἢ τοῖς τέκνοις, ἢ τῇ γυναικί. ἐμοὶ δὲ πάντα αἴσια σημαίνεται, ἐὰν ἐγὼ θέλω. Cùm tamen plerumque in partem meliorem accipiatur. Sicut Polyb. *l.* 1. Τὰς πραττομένας τῶν πράξεων ἐπισημαίνεσθαι. *actiones illegiti-*

legitimas acclamatione approbare, sive *acclamando approbationem illarum significare.* & l. 2. τὰ καλὰ καὶ δίκαια τῶν ἔργων ἐπισημαίνεσθαι. Et rursus; Τίς οὐκ ἂν ἐπισημήναιτο καὶ θαυμάσειε τὴν προειρημένην ἐπὶ τούτοις ἡγεμόνα; Indè ἐπισημασία pro *applausu & acclamatione.* Polyb. *lib.* 6. Εἰκὸς μὲν τὸν τοιοῦτον ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐπισημασίας τυγχάνειν εὐνοϊκῆς καὶ προστατικῆς· τὴν δὲ τἀναντία τούτῳ πράττοντα, καταγνώσεως καὶ προσκοπῆς. Cicer. *ad Attic. lib.* 1. *epist.* 13. *Mirandas* ἐπισημασίας *sine ulla pastoritia fistula auferebamus.* h. e. sine sibilo ullo, quod displicentiæ nota est.

Οὔτε προσκόπτομεν | *neque offendimur.* Xyl. atque ità τὸ προσκόπτειν aliquoties usurpatum deprehendere est apud Novi instrumenti scriptores θεοπνεύστους. Paulus ad *Rom. cap.* 14. *ver.* 21. ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει ἢ σκανδαλίζεται. Et Petrus *ep.* 1. *c.* 2. *v.* 8. οἳ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ, sed & Polyb. *l.* 6. δυσαρεστεῖν καὶ προσκόπτειν, & δυσαρεστεῖσθαι καὶ προσκόπτειν conjungit non semel. potest tamen verti, *non irruimus, non impetum in eum facimus.* ità enim sumitur *Matth. c.* 7. *v.* 27. quo loco dicuntur procellæ turbinésque προσκόψαι τῇ οἰκίᾳ. Sed illud potiùs opinor. In gemina ferè caussa Senec. *de ben. l.* 6. *c.* 9. *Quid est iniquius homine qui eum odit, à quo in turba calcatus, aut respersus, aut quò nollet impulsus est?* Idem, sed alia ratione, ab athletis exercentibus iram summotum it. *de ira l.* 2. *c.* 14. *Nec, cùm ira suadet, feriunt; sed, cùm occasio. Pyrrhum maximum præceptorem certaminis gymnici solitum aiunt his quos exercebat præcipere, nè irascerentur. ira enim perturbat artem, & quà noceat tantùm, non quà caveat, aspicit.* At Septimius noster eâdem, quâ Marcus, ratione, nisi quòd agonothetam non antagonistam loquitur, *Scorpiac. c.* 6. *Quâ nulla sunt prælia nonnulla vulnera.* (ità enim distinctim legendum claritatis gratiâ) *pugni quassant, calces arietant, cestos dilaniant; nemo tamen agonis præsidem sugillaverit. sed, quantum livores illi & cruores & vibices negotiantur, intendet. pyctes ipse non queritur dolere se; nam vult. corona premit vulnera, palma sanguinem obscurat; plus victoriâ tumet, quàm injuriâ. hunc tu læsum existimabis quem vides lætum? sed nec victus ipse de agonothetâ casum suum exprobrabit.* Proinde frustrà fuit Anacharsis, qui Græcos mirari se dicebat, πῶς καὶ τῶν ὑβριζόντων νομοθετοῦντες, τοὺς ἀθλητὰς τιμῶσιν ἐπὶ τῷ τύπτειν ἀλλήλους. neque enim est ὕβρεώς τι pulsatio illa mutua, sed virium ac virtutis peritiæque specimen.

Πολλὰ παρενθυμούμεθα | *idem de aliis sentiamus.* Xyl. nec aliter Casaub. verùm παρενθυμεῖσθαι est *negligere, neglectim habere, non animum advertere.* Vide ad *lib.* 5. § 5. verto itaque, *neglectim habeamus, non advertamus.* Quò facit Solomonis monitum *Eccles. c.* 7. *v.* 21. *Ad omnia quæ de te dicuntur,* (vel etiam adversùs te perpetrantur) μὴ δῷς καρδίαν σου, *animum nè adhibeto, nè advertito. nec si famulum tuum tibi maledicentem audieris.* Sed Davidis Regis ad instar, *Psal.* 38. *v.* 13, 14. *Reg. l.* 2. *c.* 16. *v.* 11, 12. *Surdâ aure prætereo. decus enim est homini injuriam illatam,* non ulcisci, aut advertere etiam, sed *præterire* prorsus. *Paræm. c.* 19. *v.* 11. Ità Cato in balneo à quodam per imprudentiam percussus, veniam petenti, offensámque deprecanti, *At ego percussum me non memini.* Notúmque ex Plutarcho Bionis illud, quod indicium suis dedit, quò in virtutis studio profectus fecisse se dignoscerent, si adversùs conviciantes ità affecti forent, tanquam ab eis audivissent,

Ὦ ξεῖν', ἐπεὶ οὔτε κακῷ οὔτ' ἄφρονι φωτὶ ἔοικας,
Οὖλέ τε, καὶ μέγα χαῖρε· θεοὶ δέ τοι ὄλβια δοῖεν.

h. e. *tanquam benignè ac benevolè compellati.*

Τῶν οἷον προσγυμναζομένων | Senec. *de ira l.* 2. *c.* 8. *Non alia quam in ludo gladiatorio vita est, cum iisdem viventium pugnantiúmque.* Et *de provident. c.* 4. *Verberat nos, & lacerat nos fortuna? feramus. non est sævitia, certamen est.* Elegantissimè Epictet. *l.* 3. *c.* 20. Ἔστιν ἀπὸ πάντων ὠφεληθῆναι, καὶ ἀπὸ τοῦ λοιδοροῦντος. τί δ' ὠφελεῖ τὸν ἀθλητὴν ὁ προσγυμναζόμενος; τὰ μέγιστα. καὶ οὕτως [οὗτος leg.] ἐμοῦ προγυμναστὴς γίνεται· τὸ ἀνεκτικόν μου γυμνάζει, τὸ ἀόργητον, τὸ πρᾷον. οὔ; ἀλλ' ὁ μὲν τοῦ τραχήλου καθάπτων, καὶ τὴν ὀσφύν μου καὶ τοὺς ὤμους καταρτίζων, ὠφελεῖ με, καὶ ὁ ἀλείπτης καλῶς ποιῶν λέγει, ἆρον ὑπὲρ ἀμφοτέρας; καὶ ὅσῳ βαρύτερός ἐστιν ἐκεῖνος, τοσούτῳ μᾶλλον ὠφελοῦμαι ἐγώ; εἰ δέ τις πρὸς ἀοργησίαν με γυμνάζει, οὐκ ὠφελοῦμαι; Eundem ex *l.* 2. *c.* 6. Vide ad *l.* 9. § 12. Sed & Tertull. *Scorpiac. c.* 6.

§ 21. Εἴ τις ἐλέγξαι | Cicero *de fin. lib.* 1. *Certè pertinax non ero: tibique si mihi probabis ea quæ dicis, assentiar.* Hieron. *apolog. ad Pammach. Reprehensores non audio; sequor magistros.*

Χαίρων μεταθήσομαι | Vide *lib.* 1. § 16. & *lib.* 4. § 12. & *lib.* 8. § 16. De Pio *infrà* § 29. Τὸ ἀνέχεσθαι ἀντιβαινόντων παρρησιαστικῶς ταῖς γνώμαις αὐτοῦ, καὶ χαίρειν εἴ τις δεικνύοι κρεῖττον. Cicer. *Tuscul. lib.* 2. § 5. *Nos refelli redarguique patiamur. quod hi ferunt animo iniquo, qui certis quibusdam destinatis sententiis quasi addicti & consecrati sunt, eâque necessitate constricti, ut etiam quæ non probare soleant, ea cogantur constantiæ caussâ defendere.* Et *Academ. l.* 4. § 9. *Plerique errare malunt, eamque sententiam quam adamaverunt, pugnacissimè defendere, quàm sine pertinacia, quid constantissimè dicatur, exquirere.* Pulcrè Senec. *de benef. l.* 4. *c.* 38. *Non est levitas ab errore jam cognito discedere. hæc verò superbæ stultitiæ perseverantia est, Quod semel dixi, qualecunque est, fixum ratúmque sit.* Et Vincent. Victor. apud Aug. *de orig. anim. l.* 2. *c.* 16. *Optimi est propositi, laudandique consilii, facilè ad veriora traduci.*

traduci. Aug. ipse *ep.* 210. *Turpe est mutare sententiam, sed veram & rectam. nam stultam noxiamve & laudabile & salubre est.* Eadem certè ingenui cujusvis vox, parilis professio. Ambros. *epist.* 31. *Nullus mihi pudor est, ad meliora transire.* Hieron. *in Esai. cap.* 19. *Melius reor etiam proprium errorem reprehendere, quàm dum erubesco imperitiam confiteri, in errore persistere.* Aug. cum primis; *ep.* 7. *Si quid vel incautiùs vel indoctiùs à me positum est, quod non solùm ab aliis, qui videre id possunt, reprehendatur, verùm etiam à meipso; (quia & ego saltem postea videre debeo, si proficio) nec mirandum, nec dolendum est, sed potiùs ignoscendum atque gratulandum, non quia erratum est, sed quia improbatum.* Et in *retract. præfat. Neque enim quisquam nisi imprudens, ideo quia mea errata reprehendo, me reprehendet.* Idémque *de anim. orig. l.* 4. *c.* 1. *Neque enim negare debeo, sicut in ipsis moribus, ità multa esse in opusculis meis, quæ possint justo judicio, & nullâ temeritate culpari.* Ludov. Vives *præfat. ad Aug. Civit. Ego me neutiquam ægrè fero vel admoneri, vel etiam reprehendi: (meliorem mentem det Deus:) imò debere me multùm profitebor potiora suggerenti, & doctè atque amicè suggerenti. nam & meipsum non pigebit mutare sententiam, si vel studium vel ætas alia docuerit meliora.* Erasm. *in Cor. epist.* 1. *c.* 7. *Non gravatim à meipso dissentiam, si quis adferat quod sit rectius, etiamsi sit idiota qui doceat. Non enim etiam à minore quolibet refugienda vel dedignanda correctio.* Aug. *epist.* 19. Et de se *ep. quad.* apud *Grat. cap.* 24. *q.* 3. *c.* 1. *Ego senex à juvene, & episcopus tot annorum à collega nedum anniculo, paratus sum doceri.* Joan. Zinzerling. *promuls. critic. Moneri candidè, castigari, ex errore in viam reduci, malè dicta obelo configi, ægrè nullus fero. imò in ære me ejus futurum profiteor, quisquis candidè* hoc *fecerit.* Terentian. *de syll. c.* 2.

Corrigenda siqua sanè visa vobis hic erunt,
Non ero stultè repugnans, aut amans pravè mea,
Quin statim culpanda delens, præbeam rectis locum.

Præclarè denique Greg. Nazian. Si Maximo credimus *collect. c.* 31. nam Epiphan. *hæres.* 64. § 43. ex Methodio *de resurrect.* eadem planè adducit. Μεῖζον γὰρ ἀγαθὸν τὸ ἐλεγχθῆναι τοῦ ἐλέγξαι νομίζω. ὅσῳ μεῖζόν ἐστι, τὸ αὐτὸν ἀπαλλαγῆναι τοῦ κακοῦ τοῦ ἄλλον ἀπαλλάξαι. Vide ad *lib.* 10. § 37. Quod autem hoc loco Marcus de se scripto pollicetur, idem & facto præstitisse Capitolinus attestatur. *Erat*, inquit, *famæ suæ curiosissimus, requirens ad verum quid quisque de se diceret, emendans quæ benè reprehensa viderentur.* Verba sensuum prægnantia. *Requirens*, inquit, *ad verum*; non qualis Gallicus ille, de quo Martial. *l.* 8. *ep.* 76.

Dic verum mihi, Marce; dic, amabo:
Nihil est quod magis audiam libenter;
Oras, Gallice, me, rogásque semper.
Durum est me tibi, quod petis, negare.
Vero verius ergò, quid sit audi:
Verum, Gallice, non libenter audis.

&, *emendans quæ benè reprehensa.* Apellem scil. imitatus, qui, ut Plin. *hist. nat. l.* 35. *c.* 10. vitium in pictura à sutore justè notatum emendavit, quem tamen postea sine caussa justa cavillantem non tulit.

Ζητῶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν | Piè, modestè, ingenuè Aug. *de Trin. lib.* 2. *proœm. Nullus reprehensor formidandus est amatori veritatis. etenim aut inimicus reprehensurus est, aut amicus. Si ergò inimicus insultat, ferendus est. amicus autem, si errat, docendus; si docet, audiendus.*

Ὑφ' ἧς οὐδεὶς πώποτε ἐβλάβη | Menand. *Supposit.* apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 11.

Ἀεὶ κράτιστόν ἐστι τ' ἀληθῆ λέγειν
Ἐν παντὶ καιρῷ· τοῦτ' ἐγὼ παρεγγυῶ
Εἰς ἀσφάλειαν τῷ βίῳ πλεῖστον μέρος.
In ore omni conducibile est quovis tempore,
Verum proloquier: idque in vita spondeo
Securitatis esse partem maximam. Grot.

§ 22. Ἐγὼ δὲ ἐμαυτοῦ καθῆκον ποιῶ | *Ego id quod est mei officii facturus sum*, quicquid alii fecerint. Ità & *l.* 5. § 25.

Τὰ ἄλλα με οὐ περισπᾷ | *Non cruciant, non distinent, non morantur.* Vocabulum Marco familiare. Vide *l.* 2. § 2. & 7.

Πεπλανημένα | Vide *lib.* 9. § 2. Εἰ τοῖς ἀληθείαις ἐπίστευσεν, ὅτι περὶ τὰ ἀγαθὰ σὺ ὁ ἐντυγχάνων εἶ, ἐκεῖνοι δὲ ἀποπεπλάνηνται, οὐδ' ἐνθυμοῦ τι λέγουσι περὶ σοῦ. Epictet. *l.* 4. *c.* 6. Et Senec. *de ira l.* 1. *c.* 14. *Quantò humaniùs, mitem & pacatum animum præstare peccantibus; & illos non persequi sed revocare? errantem per agros ignorantiâ viæ, melius est ad rectum iter admovere, quàm expellere.* Et *ibid. Peccantes ergò quid habet cur oderit, cùm error illos in hujusmodi delicta compellat? non est autem prudentis errantes odisse: alioquin ipse sibi odio erit.* Vide *l.* 11. § 18.

Τὴν ὁδὸν ἀγνοοῦντα | quam scil. *δυσπνοοῦντα* *suprà* dixerat § 17.

§ 23. Χρῶ | Vult κατ' ἀξίαν πᾶσι χρῆσθαι. *l.* 3. § 11. & *l.* 5. § 36.

Ἐν ἅπασι δὲ θεοὺς ἐπικάλου | Pium monitum, si Ethnicismi πολυθεΐα resecetur. Gregor. Naz. *apologet.* Τάξις ἀρίστη, παντὸς ἀρχομένου καὶ λόγου καὶ πράγματος, ἐκ θεοῦ τε ἄρχεσθαι, καὶ εἰς θεὸν ἐπαναγέσθαι. παρ' οὗ καλὸν ἅπαν, καὶ ἄρχεται, καὶ εἰς τέλος ἔρχεται. Idem *de pace orat.* 1. & in *Acrostic.*

Ἀρχὴν ἁπάντων καὶ τέλος ποίει θεόν.

Marcus erem. *leg. spirit.* § 45. Δεῖ πάσης τῆς πράξεως προηγεῖσθαι τὴν προσευχήν. Et *ibid.* § 3. Καταρχέτω σου πάσης προθέσεως, ὁ κατάρχων παντὸς ἀγαθοῦ, ὅπως κατὰ θεὸν γένοιτο τὸ προκείμενον. Philo *de mundo immortal.* Ἐπὶ παντὸς ἀδήλου καὶ σπουδαίου πράγματος θεὸν καλεῖν ἄξιον. Joan. Chrysost.

Chrysost. *tom.* 8. *orat.* 15. Μηδὲν μήτε ποιῶμεν, μήτε λέγωμεν, πρὶν ἢ τὸν Θεὸν καλέσαι καὶ παρακαλέσαι συνεφάψασθαι τῶν ἐν χερσὶν ἡμῖν ἁπάντων. & mox: Τὸν Θεὸν ἀεὶ παρακαλοῦντες μεσίτην γινέσθαι τῶν πραττομένων ἁπάντων. Apud Platonem Timæus: Ἀλλ' ὦ Σώκρατες, τοῦτό γε δὴ πάντες ὅσοι καὶ κατὰ βραχὺ σωφροσύνης μετέχουσιν, ἐπὶ παντὸς ὁρμῇ καὶ σμικροῦ καὶ μεγάλου πράγματος Θεὸν ἀεί που καλοῦσιν. Plato ipse *epist.* 8. Ἀπὸ γὰρ Θεῶν χρὴ πάντα ἀρχόμενον ἀεὶ λέγειν τε καὶ νοεῖν. Socratis præceptum apud Xenophont. in *œconom.* Πειρᾶσθαι σὺν τοῖς Θεοῖς ἄρχεσθαι παντὸς ἔργου. Theodectes apud Stob. *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 3.

Ἀπὸ τῶν Θεῶν ἀρχὴν γὰρ ποιεῖσθαι πρέπον.

Epictet, *dissert. l.* 2. *c.* 18. Μέγας ὁ ἀγών ἐστι, θεῖον τὸ ἔργον· τοῦ Θεοῦ μέμνησο. ἐκεῖνον ἐπικαλοῦ βοηθὸν καὶ παραστάτην, ὡς τοὺς Διοσκόρους ἐν χειμῶνι οἱ πλέοντες. Vide & eundem *l.* 3. *c.* 22. Demosth. *epist.* 1. Παντὸς ἀρχομένῳ σπουδαίου λόγου καὶ ἔργου, ἀπὸ τῶν Θεῶν ὑπολαμβάνω προσήκειν ἄρχεσθαι. Cicer. *de legib. l.* 2. § 18. *A diis immortalibus nobis agendi capienda primordia.* Idémque in *Vatin. Omnium rerum à diis immortalibus principia ducuntur.* In mente habuit Arati exordium;

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, τὸν οὐδέποτ' ἄνδρες ἐῶμεν
Ἄρρητον. —

Quod & Theocrit. idem coævus *Idyl.* 17.

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, καὶ ἐς Δία λήγετε, Μοῖσαι.

Ex quo & Virgil. *eclog.* 3.

Ab Jove principium, Musæ. ——

Plin. min. in *Panegyr. Bene ac sapienter majores instituerunt, ut rerum agendarum, ità dicendi initium à precationibus caperetur. quòd nihil ritè, nihilque providenter homines sine Deorum immortalium ope, consilio, honore auspicarentur.* L. Cuspidius sic orditur Testamentum: (extat apud Fabricium *antiquit. l.* 1.) *Numine invocato, absque cujus nutu neque quicquam ritè inchoari, neque rectè perfici potest.* Siquidem, ut Menander;

Θεὸς συνεργῶν πάντα ποιεῖ ῥᾴδια.
Οὐδὲν δὲ χωρὶς δαίμονος σθένει βροτός.
Rem facile quamvis peragit adjutor Deus:
Mortalis absque numinis ope nil valet.

Sive ut eleganter Gregor. Naz. in *jamb.*

Θεοῦ διδόντος οὐδὲν ἰσχύει φθόνος·
Καὶ μὴ διδόντος οὐδὲν ἰσχύει πόνος.
Volente, livor nil obstabit invidus:
Nolente, nil labor præstabit improbus.

Vide *supr. ad* § 7.

Πρὸς τὸ πόσω χεῖρον | Vide *ad l.* 3. § 7. & *l.* 9. § 33.

§ 24. Εἰς ταὐτὸ κατέστησαν | Ateas rex Scytha, ut Plut. in *sene polit.* sive Theras, ut idem (modò idem utriusque scripti pater extiterit) in *apophth. nihil se ab equisone suo* distare aiebat, *ubi otium ageret.* Marcus nihil Alexandrum à mulione suo, ubi diem uterque suum obierit. *Pari,* inquit, *loco, statúque mors utrumque constituit.* In *antholog. l.* 3. *c.* 13.

Μάνης οὗτος ἀνὴρ ἦν, ζῶν ποτε· νῦν δὲ τεθνηκὼς
Ἶσον Δαρείῳ τῷ μεγάλῳ δύναται.

scilicet, πάντων μία κόνις. Lucian. in *dialog. defunct.* apud quem & Charon furore poetico correptus fundit ista:

Κάτθαν' ὁμῶς ὅ τ' ἄτυμβος ἀνὴρ, ὅς τ' ἔλλαχε τύμβου·
Ἐν δὲ ἰῇ τιμῇ Ἶρος κρείων τ' Ἀγαμέμνων·
Θερσίτῃ δ' ἶσος Θέτιδος παῖς ἠϋκόμοιο.
Πάντες δ' εἰσὶν ὁμῶς νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα,
Γυμνοί τε ξηροί τε κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα.

Senec. *ad Marc. c.* 11. *Et quæ veneraris, & quæ despicis, unus exæquabit cinis.* &,

Πάντες ἶσον νέκυες· ψυχῶν δὲ Θεὸς βασιλεύει.
Κοινὸς χῶρος ἅπασι, πένησί τε καὶ βασιλεῦσι.

Phocylid. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 19.

Omnia mors æquat: solus Deus imperat umbris,
Et tam pauperibus sedes quàm ditibus una est. Grot.

Mors æquat omnes. Sen. *ad Marc. c.* 10. & *de ira, l.* 3. *c.* 43. *Quid servo? quid Domino? quid regi? quid clienti tuo irasceris? venit ecce mors, quæ nos pares faciat.* Et *epist.* 91. *Impares nascimur, pares morimur: æquat omnes cinis.* Basil. Cæs. *orat.* 3. Ἔγκυψον ἐν τοῖς τάφοις, εἰ δυνήσῃ διακρῖναι, τίς ὁ οἰκέτης, καὶ τίς ὁ δεσπότης, τίς ὁ πτωχὸς, καὶ τίς ὁ πλούσιος. διάκρινον, εἴ τίς σοι δύναμις, τὸν δέσμιον, ἀπὸ τοῦ βασιλέως· τὸν ἰσχυρὸν, ἀπὸ τοῦ ἀσθενοῦς· τὸν εὐπρεπῆ, ἀπὸ τοῦ δυσειδοῦς. *Quis enim discernat species mortuorum? redoperi terram, & dic ibi quis dives, quis pauper sit. discerne inopes & potentes, si potes.* Ambros. *hexam. l.* 6. *c.* 8. & *de Naboth. c.* 1. *Conditor ille juris humani,* (inquit Senec. *ibid.*) *non natalibus nos, nec nominum claritate distinxit, nisi dum sumus. ubi vero ad finem mortalium ventum est, Discede, inquit, ambitio: omnium quæ terram premunt, siremps lex esto.* Id quod Psaltes *Psal.* 82. *v.* 6, 7. *Ego dixi, Dii estis, & filii celsissimi vos omnes: attamen tanquam è plebe quilibet, pariter estis occubituri.* Plaut. *Trinum.* 2. 4.

—— *verum nos homunculi*
Salillum animæ qui cùm extemplo amisimus,
Æquo mendicus atque ille opulentissimus
Censetur censu ad Acherontem mortuus.

Theodoret. *therapeut. l.* 8. de Cyro, Dario, Xerxe, Alaxandro, Vespasiano, Trajano, Hadriano, Antonino: Οὗτοι πάντες, ζῶντες μὲν ἦσαν περίβλεπτοι, καὶ τοὺς βαρβάρους ἐνίκων, καὶ μετὰ τὰς νίκας, πομπὰς ἔπεμπον καὶ ἑορτάς· ἐπειδὴ δὲ ἐτελεύτησαν, οὐδὲν τῶν πολλῶν διαφέρουσιν. De Crœso Silius *lib.* 13.

Dives apud Superos: sed mors æquabat egenis.

Lucian. in *Necyomant.* de defunctis. Τὸ διαγινώσκειν ἕκαστον, οὐ πάνυ τι ῥᾴδιον· ἅπαντες γὰρ ἀτεχνῶς ἀλλήλοις γίνονται ὅμοιοι, τῶν ὀστέων γεγυμνωμένων.

ἔχοντα

ἔκειντο δ' ἐπ' ἀλλήλοις ἀφανεῖς καὶ ἄσημοι, καὶ οὐδὲν ἔτι τῶν παρ' ἡμῖν φυλάττοντες. ἀμέλει πολλῶν ἐν ταὐτῷ σκελετῶν κειμένων, καὶ πάντων ὁμοίων ἠπόρουν πρὸς ἐμαυτὸν, ᾧ τινι διακρίναιμι τὸν Θερσίτην ἀπὸ τοῦ καλοῦ Νιρέως, ἢ τὸν μεταίτην Ἶρον ἀπὸ τοῦ Φαιάκων βασιλέως, ἢ Πυῤῥίαν τὸν μάγειρον ἀπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος. οὐδὲν γὰρ ἔτι τῶν παλαιῶν γνωρισμάτων αὐτοῖς παρέμενεν, ἀλλ' ὅμοια τὰ ὀστᾶ ἦν, ἄδηλα καὶ ἀνεπίγραφα, καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἔτι διακρίνεσθαι δυνάμενα. Et mox: Οἶμαί σε καὶ τῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς πολλάκις ἑωρακέναι τοὺς τραγικοὺς ὑποκριτὰς τούτους, πρὸς τὰς χρείας τῶν δραμάτων, ἄρτι μὲν Κρέοντας, ἐνίοτε δὲ Πριάμους γινομένους ἢ Ἀγαμέμνονας. καὶ ὁ αὐτὸς, εἰ τύχοι, μικρὸν ἔμπροσθεν μάλα σεμνῶς τὸ τοῦ Κέκροπος ἢ Ἐρεχθέως σχῆμα μιμησάμενος, μετ' ὀλίγον οἰκέτης προῆλθεν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ κεκελευσμένος. ἤδη δὲ πέρας ἔχοντος τοῦ δράματος, ἀποδυσάμενος ἕκαστος αὐτῶν τὴν χρυσόπαστον ἐκείνην ἐσθῆτα, καὶ τὸ προσωπεῖον ἀποθέμενος, καὶ μεταβὰς ἀπὸ τῶν ἐμβατῶν, πένης καὶ ταπεινὸς περιέρχεται, οὐκ ἔτ' Ἀγαμέμνων ὁ Ἀτρέως, οὐδὲ Κρέων ὁ Μενοικέως, ἀλλὰ Πῶλος ὁ Χαρικλέους Σουνιεὺς ὀνομαζόμενος, ἢ Σάτυρος ὁ Θεογείτονος Μαραθώνιος. τοιαῦτα καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα. Vide *l.* 11. § 6. Non incommodè igitur aut incongruè *calculis computatoriis* ſimiles feruntur mortales, qui inter computandum obolum alter, alter talentum præfert, idémq; nunc iſtius, nunc illius pro computantis arbitrio vicem ſuſtinet; putatione demum finitâ, in eundem ſacculum pyxidémve immiſſi, eodem planè loco numeróq; habentur univerſi. quæ collatio pulcerrima, cùm à Polybio de vita aulica præcipuè fuerit uſurpata *hiſt. l.* 5. his verbis: Ὄντως γὰρ, inquit, εἰσιν οὗτοι παραπλήσιοι ταῖς ἐπὶ τῶν ἀβακίων ψήφοις. ἐκεῖναί τε γὰρ κατὰ τὴν τοῦ ψηφίζοντος βούλησιν, ἄρτι χαλκοῦν, καὶ παραυτίκα τάλαντον ἰσχύουσιν· οἵ τε περὶ τὰς αὐλὰς κατὰ τὸ τοῦ βασιλέως νεῦμα μακάριοι καὶ παραπόδας ἐλεεινοὶ γίνονται. ab interprete Latino eúmque ſecuto Biſciolâ eſt miſerè depravata, pro *calculis putatoriis, ſuffragia* nobis ſupponentibus, dum ſic reddunt, *Hi enim ſimiles ſunt ſuffragiis, quæ in publicis conſiliis dari ſolent. nam, ut illic pro eorum qui conſulunt voluntate, quæ modò ænea fuerunt, nunc aurea dantur, &c.* quæ à Polybii mente & verbis etiam longiſſimè abeunt.

Σπερματικοὺς λόγους | Ex Stoicorum ſententia Laert. *l.* 7. in *Zenon.* Ἔστι δὲ φύσις ἕξις ἐξ αὑτῆς κινουμένη κατὰ σπερματικοὺς λόγους, &c. Plut. item *de Philoſoph. placit. l.* 1. *c.* 7. & Athenagor. *legat. pro Chriſt.* Θεὸν πῦρ τεχνικὸν ὁδῷ βαδίζον ἐπὶ γενέσει κόσμου * ἐμπεριειληφὸς πάντας τοὺς σπερματικοὺς λόγους, καθ' οὓς ἕκαστα καθ' εἱμαρμένην γίνεται. quo loco σπερματικοὶ λόγοι, ſive *ſeminales rationes* pro ideis quibuſdam ſumi videntur, quales Plato imaginatus eſt in Deo. A quo nec

* *Ità leg. ex Athen. monuit Lipſ.* Phyſ. Stoic. l. 1. c. 6.

abhorret. Joan. Damaſceni illud, *de fide orthod. c.* 13. Πάντων αἴτιος, καὶ πάντων τοὺς λόγους τῶν ὄντων, καὶ τὰς αἰτίας ἐν ἑαυτῷ περιέχει. Vide *l.* 4. § 14. & *l.* 7. § 32. & *l.* 8. § 25. & *l.* 10. § 7. Sen. *epiſt.* 71. *Aut in meliorem emittitur vitam, aut naturæ ſuæ remiſcebitur, & revertetur in totum.* Servius *in Æn. l.* 3. *Romani cadavera comburebant, ut ſtatim anima in generalitatem, id eſt, in ſuam rediret naturam.* quo loco cur *materiam* pro *natura poſuerit* clariſſ. Caſaub. *ad Baron. appar.* neſcio.

§ 25. Πόσα κατὰ τὸν αὐτὸν ἀκαριαῖον χρόνον | Si conſideraveris, inquit, quàm multiplicia variaq; uno eodémq; temporis momento in mundo minore tuo anima exequatur, minùs miraberis Deum ſive animam univerſi in mundo majore illo tam innumeris peragendis ſufficere. à minore iſto ad majorem illum ratiocinatur, ſicut iſtîc; ità & *l.* 4. § 27. Vide & *ſupr.* § 4. Epict. *l.* 1. *c.* 14. Ἀλλὰ σὺ μὲν περὶ τῆς θείας διοικήσεως, καὶ περὶ ἑκάστου τῶν θείων ὁμοῦ καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐνθυμεῖσθαι δύνασαι, καὶ ἅμα μὲν αἰσθητικῶς ἀπὸ μυρίων πραγμάτων κινεῖσθαι, ἅμα δὲ διανοητικῶς, ἅμα δὲ τοῖς μὲν συγκαταθετικῶς, τοῖς δὲ ἀνανευστικῶς ἢ ἐφεκτικῶς; τύπους τε τοσούτους ἀφ' οὕτω πολλῶν πραγμάτων ἐν τῇ αὐτῇ ψυχῇ φυλάττεις, καὶ ἀπ' αὐτῶν κινούμενος εἰς ἐπινοίας ὁμοειδεῖς ἐμπίπτεις τοῖς πρώτοις τετυπωκόσι. τέχνας τε ἄλλας ἐπ' ἄλλαις, καὶ μνήμας ἀπὸ μυρίων πραγμάτων διασώζεις· ὁ δὲ θεὸς οὐχ οἷός τέ ἐστι πάντα ἐφορᾶν, καὶ πᾶσι συμπαρεῖναι, καὶ ἀπὸ πάντων τινὰ ἴσχειν διάδοσιν. Habet & Stob. *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 5. ſed valde depravata.

§ 26. Μήτι κατεντεινόμενος | omiſit planè Xyl. *annon mente eſt in re defixâ.* Caſ. imò, *num cum vocis intenſione,* ſive *contentione, literas ſingulas proferres?* affirmatè interrogat, & interrogando negat. non ità proferres. quorſum enim? μήτι, num. ut *l.* 5. § 28. & *infr.* § 42. κατεντείνεσθαι *intendere, contendere vehementer.* ut *lib.* 4. § 3. μηδὲ κατεντείνου.

Τί οὖν ἐὰν ὀργίζωνται | *de vocabuli Scriptura litem moveant,* &c. Caſ. *ſiqui iraſcuntur.* Xyl. quaſi hypotheſin de nominis Scriptura non continuet his verbis, ſed propoſito ſuo accommodet. Verùm aliò trahit illud γραμμάτων, pro quo ille πραγμάτων minùs neceſſariò ſubſtituit.

Πᾶν καθῆκον ἐξ ἀριθμῶν τινων | Vide *ad l.* 3. § 1. τοὺς τοῦ καθήκοντος ἀριθμοὺς ἀκριβοῦν.

Μηδὲ τοῖς δυσχεραίνουσιν ἀντιδυσχεραίνοντα | quod *l.* 5. § 33. ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι. Ità de Domino Chriſto Petrus *epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 23. ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει. Hoc eſt quod Paulus *ad Rom. c.* 12. *v.* 21. Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ. Guido Carthuſ. *meditat c.* 1. *Cur rapis in te id quod in alio tibi diſplicet? iram ſcilicet. iraſceris ergo, quia ille iraſcitur. imò jam tibi iraſcere, quia iraſceris. Si ira ipſa tibi verè diſpliceret, non admitteres illam, ſed*

fugeres

fugeres & fugares. Et *cap.* 15. *Turbaris, quia ego turbatus sum. turbatus turbatum reprehendis. ego quidem corrigor, nec ampliùs hoc malum faciam. tu autem quid facies de hoc tuo vitio quo non solùm mihi mederi non vales, sed nec ferre salutem potes?* Et *cap.* 16. *Charitate, sapientiâ repletur frater, nec communicas. irâ, odio, furore repletur, nec evadere potes quin communices. insanus sanis indiget, qui eum vel servent vel curent. Cogita, si omnes homines irâ semper & insaniâ urgerentur, quid tibi agendum esset. numquid ideò turbari deberes? cur ergò, cùm unus aliquando turbatur, turbaris? medicinam ei debes, non turbationem. quomodo enim insaniendo curetur?* Vide *supr.* § 6. & *infr.* § 30. & *l.* 7. § 65. & *l.* 11. § 18.

Περαίνειν ὁδῷ | Vide *ad l.* 1. § 9. & *l.* 4. § 18. & *l.* 5. § 3, & 14.

§ 27. Πῶς ὠμόν ἐστι | imò Πῶς οὐκ ὠμόν ἐστι; Sive Ὠμόν πως ἐστι. alterutrum Marcum scripsisse certissimum est. illud Cas. hoc Xyl. secutus est. Adi *lib. hujus* § 57.

Ἐπὶ τὰ φαινόμενα αὐτοῖς οἰκεῖα | Aristot. *topic. lib.* 3. *cap.* 1. Πάντα γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ ἐφίεται. & latiùs *ethic. Nicom. lib.* 1. *cap.* 1. Πᾶσα τέχνη καὶ πᾶσα μέθοδος, ὁμοίως δὲ πρᾶξίς τε καὶ προαίρεσις, ἀγαθοῦ τινος ἐφίεσθαι δοκεῖ· διὸ καλῶς ἀπεφήναντο τἀγαθὸν, οὗ πάντα ἐφίεται. Sed distinctiùs clariúsque, prout Marcus istic; *ib. l.* 3. *cap.* 5. Πάντες ἐφίονται τοῦ φαινομένου ἀγαθοῦ, καὶ τούτου χάριν πάντα πράττουσι πάντες. Hoc est quod Schola, *Nihil appetitur, nisi sub specie & ratione boni.* Epictet. *l.* 3. *c.* 7. Ὡς ἀδυνατόν ἐστι τῷ ψευδεῖ φαινομένῳ συγκατατίθεσθαι, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς ἀπονεῦσαι· οὕτως ἀδυνατόν ἐστι τῷ, τοῦ φαινομένου ἀγαθοῦ ἀποστῆναι. Et. *l.* 4. *c.* 5. Φύσις αὕτη παντὸς, τὸ διώκειν τὸ ἀγαθὸν, φεύγειν τὸ κακόν. τὸν ἀφαιρούμενον θατέρου, καὶ περιβάλλοντα τῷ ἐναντίῳ, τοῦ ἡγεῖσθαι πολέμιον, ἐπίβουλον, κἂν ἀδελφὸς ᾖ, κἂν υἱὸς, κἂν πατήρ. τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ συγγενέστερον οὐδέν. Idémque *l.* 1. *c.* 28. Ὅσις οὖν τούτου μέμνηται καθαρῶς, ὅτι ἀνθρώπῳ μέτρον πάσης πράξεως φαινόμενον· λοιπὸν, ἢ καλῶς φαίνεται, ἢ κακῶς· εἰ καλῶς, ἀνέγκλητός ἐστιν· εἰ κακῶς, αὐτὸς ἐζημίωται, οὐ δύναται γὰρ ἄλλος μὲν εἶναι ὁ πεπλανημένος, ἄλλος δὲ ὁ βλαπτόμενος· οὐδενὶ ὀργισθήσεται. Idem denique *enchirid. c.* 41. & apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 1. ex quo quædam dantur emendatiora: Ὅταν τίς κακῶς τι ποιῇ, ἢ κακῶς λέγῃ, μέμνησο ὅτι καθήκειν αὐτῷ οἰόμενος ποιεῖ ἢ λέγει. οὐχ οἷόν τε οὖν ἀκολουθεῖν αὐτὸν τῷ σοὶ φαινομένῳ, ἀλλὰ τῷ ἑαυτῷ. ἀλλὰ κακῶς αὐτῷ φαίνεται· τίς οὖν ἐξαπατᾶται; ἐκεῖνος. τίς οὖν βλάπτεται; ὁ ἐξηπατημένος. ἀπὸ τούτων οὖν ὁρμώμενος, πρᾴως ἕξεις πρὸς τὸν λοιδοροῦντα. ἐπιφθέγγου γὰρ ἑκάστῳ, ὅτι ἔδοξεν αὐτῷ. Vide *l.* 11 § 18.

Καὶ συμφέροντα | Epictet. *l.* 2. *c.* 22. Πᾶν ζῶον οὐδενὶ οὕτως ᾠκείωται, ὡς τῷ ἰδίῳ συμφέροντι. ὅ,τι ἂν πρὸς τοῦτο φαίνηται αὐτῷ ἐμποδίζειν, ἄν τ' ἀδελφὸς ᾖ τοῦτο, ἄν τε πατὴρ, ἄν τε τέκνον, ἄν τ' ἐρώμενος, ἄν τ' ἐραστὴς, μισεῖ, προβάλλεται, καταρᾶται. οὐδὲν γὰρ οὕτω φιλεῖν πέφυκεν, ὡς τὸ αὐτοῦ συμφέρον· τοῦτο πατὴρ, καὶ ἀδελφὸς, καὶ συγγενὴς, καὶ πατρὶς, καὶ θεός. ὅταν οὖν εἰς τοῦτο ἐμποδίζειν ἡμῖν οἱ θεοὶ δοκῶσι, κἀκείνους λοιδοροῦμεν. Vide sis quæ sequuntur, pulcherrima sané: sed & quæ in eandem sententiam disserit, *ejusdem libri cap.* 26.

Δίδασκε καὶ δείκνυε | Vide *l.* 5. § 22, 28. & *l.* 10. § 4. & *l.* 11. § 12. Epictet. *dissert. l.* 1. *c.* 18. δεῖξον τὴν πλάνην, καὶ ὄψει πῶς ἀφίσανται τῶν ἁμαρτημάτων.

Μὴ ἀγανακτῶν | Pulchrè Symmach. *l.* 9. *ep.* 105. *Nullius tam vehemens nequitia est, ut motu meo digna sit.* Vide *ad l.* 5. § 22.

§ 28. Θάνατος ἀνάπαυλα | Huc Charonis κήρυγμα apud Aristoph. *ranarum* 1. 4.

Τίς ἐς ἀναπαύλας ἐκ κακῶν καὶ πραγμάτων;
Quis ad requiem ex malis vult ac molestiis?

Αἰσθητικῆς ἀντιτυπίας | Vide *sup.* § 16. *l.* 3. § 15.

Νευροσπαστείας | Vide *l.* 2. § 2. & *l.* 3. § 15.

Διανοητικῆς διεξόδου | *Mentis erroribus* Cas. *cogitationibus.* Xyl. *discursui*, malim.

Τῆς περὶ τὴν σάρκα λειτουργίας | Vide *l.* 3. § 3. σὰρξ, sive *caro* pro corpore, prout Apostolo ad *Philipp. c.* 1. *v.* 22, 24.

§ 29. Τὴν ψυχὴν προαποκαμεῖν | Vide *ad l.* 3. § 1. προαποσβέννυται. Sed & *l.* 12. § 15. Hoc est quod de gymnasta Galen. ὑγιεινῶν *lib.* 2. *cap.*

Εἶναι δηλονότι χρὴ τὸν γυμναζόμενον, οὔτε θυμικὸν, ὡς ἔτι προθυμεῖσθαι γυμνάζεσθαι, καμνούσης ἤδη τῆς δυνάμεως, οὔτ' ἄθυμον, ὡς ἀπαγορεύειν, ἔτι πονεῖν δυνάμενον. Idémque Plut. *de sen. politic.* ὧν προαποθνήσκει τὸ φιλάνθρωπον καὶ φιλόκαλον, καὶ προαπαυδᾷ τῆς τῶν ἀναγκαίων ἐπιθυμίας ὁ τῶν καλῶν ζῆλος, ὡς τὰ πρακτικὰ μέρη καὶ θεῖα τῆς ψυχῆς ἐξιτηλότερα τῶν παθητικῶν καὶ σωματικῶν ἐχούσης. ὅθεν οὐδὲ λέγειν καλὸν, οὐδὲ ἀποδέχεσθαι τῶν λεγόντων, ὡς κερδαίνοντες μόνον οὐ κοπιῶμεν. Philo in *vit. Mos. l.* 1. Ὡς ἐν βραχεῖ τὰ σώματα αὐτοῖς ἀπαγορεύειν, ἅτε καὶ τῆς ψυχῆς προαναπιπτούσης. Atqui hoc turpe nimis censet Marcus noster, animum concidere, dum corpori vires ullæ suppetunt. Vult itaque quod vulgo dici solet, *In actu moriendum.* Hoc enim præcipiunt Stoici. Senec. *epist.* 8. *Ubi præcepta illa vestra, quæ imperant in actu mori?* Et *de otio Sapient. c.* 1. *Certè Stoici vestri dicunt. Usque ad ultimum vitæ finem in actu erimus: non desinemus communi bono operam dare, adjuvare singulos, opem ferre etiam inimicis, mente, manu.* (ita Lips.) *nos sumus, qui nullis annis vacationem damus; & quod ait ille vir disertissimus,* (Virg. *Æn. l.* 9. *de Latinis.*

Canitiem galeâ premimus.——

nos sumus apud quos usque eò nihil ante mortem otiosum est.

est, ut vires patiatur, non sit ipsa mors otiosa. Vid. *l.* 7. § 73. Cicer. *de Senect. Senectus non modo languida & iners non sit, verùm etiam sit operosa, & semper pro eis, quas habet, viribus, agens aliquid & moliens.*

§ 30. Ὅρα μὴ ἀποκαισαρωθῇς | hoc est, *cave* nè postquam ad imperium adscitus fueris, instituti pristini vitæque philosophicæ oblitus, quasi Cæsarianus quidam efficiaris, & *in Cæsarum mores totus transeas.* quales autem Cæsares atque Imperatores Romani plerique extiterint, & quomodo sese in imperio gesserint, notius est, quàm ut dicto opus sit: & obliquè notat Marcus ipse, *l.* 1. § 11. Certè de Marco Petrarch. *lib. de Imper. offic. Philosophicum maluit quàm Cæsareum cognomen.* Et Eutropius: *Ad nullam insolentiam elatus est imperii fastigio.* Et Capitolin. *Suos mores semper tenuit.* Sed omnium disertissimè Aristid. *orat. in Marc.* ubi Pausaniæ mores adversos planè descripserat, Ὁ δ', inquit, ἐπέδειξεν, ὅτι καὶ ἰδιώτην ὄντα καὶ βασιλέα οἷόν τε ἐπὶ τὸν αὐτὸν εἶναι διὰ τέλους· τοιοῦτον μὲν περὶ τῆς βασιλείας παρέχων ἑαυτόν, ὥστε δικαίως ἀξιωθῆναι ταύτης· ἐν δὲ τῇ βασιλείᾳ οὐκ ἐκστὰς ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ νῷ καὶ λόγῳ χρώμενος. Ἀποκαισαροῦσθαι vocabulum Marco confictum, prout *Charmidari* & *Recharmidari* Plauto, *Trinum. act.* 4. *Sc.* 2.

Proin tu itidem ut Charmidatus es, rursum recharmida.

sicut enim *Recharmidari* Comico, est *in Charmidem reverti*; itá ἀποκαισαρωθῆναι, pro eo quod est, in *Cæsarem converti, Cæsarem,* sive *Cæsarianum fieri, in mores Cæsarianos transire.* Marco istic novè dictum; sed eâdem analogiâ; quâ ἀποσαρκοῦσθαι, *in carnem concrescere,* Aristot. *probl. l.* 1. *q.* 53. & *l.* 5. *q.* 34. quâ ἀποθηριοῦσθαι, *feram bestiam fieri,* Polyb. *l.* 1. Et Epicteto *l.* 1. *c.* 5. quâ ἀποδενδροῦσθαι, *in stirpis,* sive, *arboris naturam transire*; quod de eis Plotinus extulit qui facultati altrici excolendæ toti se dedunt: Suidas in Κόσμος. de Daphne in arborem conversa, Lucian. *hist. ver. l.* 1. de hedera usurpavit, Theophrastus *hist. plant. l.* 3. *c.* 18. *arborem fieri,* vertit Plinius *lib.* 16. *cap.* 34. & ἀποκιττοῦσθαι, *hederascere,* sive *hederam fieri*; his eisdem *ibidem.* & ἀποπαπποῦσθαι, *in pappos converti*; eidem Theophr. *l.* 7. *c.* 11. quâ ἀποκολποῦσθαι, Autori *de mundo c.* 3. quod *Sinuari,* Apuleius, sive, *in sinus absumi*; quâ ἀπογεοῦσθαι, *in terram redigi,* Philoni *de mund. immort.* ἀπολιθοῦσθαι, *in lapidem transire,* Aristot. *problem. l.* 24. *q.* 11. quod de Academicis Epictetus *l.* 1. *c.* 5. ἀποπυροῦσθαι, *igniri,* Autori *de mund. c.* 4. & ἀπανθρακοῦσθαι, *in carbones redigi,* Lucian. *dial. marin.* 10. quâ denique ἀποθεοῦσθαι, *Deum fieri*; quo modo Amelius apud Theodoretum *therap. l.* 2. ἀμέλει καὶ ἀναλυθέντα πάλιν ἀποθεοῦσθαι καὶ θεὸν εἶναι, οἷος ἦν πρὸ τοῦ εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν σάρκα καὶ τὸν ἄνθρωπον καταχθῆναι. sive, *inter Deos referri*: qui Romanorum Imperatoribus honos haberi solitus. unde de nostro Lucianus in *Pseudomant.* Θεὸς Μάρκος ἤδη. & Tertullianus *apolog. c.* 34. *Maledictum est ante apotheosin Deum Cæsarem nuncupare.* allusit eò Seneca cùm Claudio illudens ἀποκολοκύνθωσιν tanquam ἀποθέωσιν dixit, ídque tituli Satyræ suæ in ejusd. obitum conscriptæ dedit, ut Dio Cass. testatur *l.* 60. de quo videndus V. Cl. Heinsius. Frustrà siquidem est hîc Xyl. cùm per ἀποκαισαροῦσθαι suspicatur significari, *imperio aut rerum summâ deponi.* quem tamen secutus est Jo. Meursius in *Lexic. Græcobarb.* ubi τὸ ἀποκαισαροῦσθαι, adducto etiam Marci loco hoc ipso, *à Cæsaris dignitate dejici,* exponit. Sed & Annotator Lugd. *de Cæsaris statu dejici.* ut ἀποκαισαροῦσθαι sit *imperium amittere,* ac *Cæsareatu quasi devestiri*; quomodo ἀποπαρθενοῦσθαι, sive ἀποπαρθενεύεσθαι Hippocrati *de aer. loc. & aq.* est *virginitatem deponere,* sive *devirginari,* ut Petronius loquitur. & quomodo ἀπολειτουργῆσαι Marco *l.* 10. § 21. *munere defunctum esse, & ab eodem jam cessare.* cùm eandem in istis τὸ ἀπὸ vim obtineat, quàm τὸ ἐξ huic finitimum in illis, ἐξυδατοῦσθαι, *in aquam liquescere,* Dioscorid. *l.* 1. *c.* 88. ἐξελαιοῦσθαι, *in oleum verti,* Theophrast. *de caus. plant. l.* 6. *c.* 9. & 11. ἐξαεροῦσθαι *in aerem abire,* cùm eidem *lib.* 1. *c.* 27. tum & Luciano *de mort. Peregr.* & Hippocrati *de nat. infant.* ἐκπυροῦσθαι, *igniri,* & *in ignem transire*: unde ἐκπύρωσις Stoica, quâ autumabant illi fore, ut ignis tandem omnia absumeret, & in substantiam suam redigeret; quod εἰς ἑαυτὸ μεταβάλλειν καὶ ἐκλαμβάνειν Plutarchus dixit, *de esu carn.* 1. & *de commun. notion. cap.* 27. ἐξανδροῦσθαι, *virum fieri, in virum evadere*; Suid. quod idem ἀπανδροῦσθαι, *in virum evadere ex puero,* Clemens *Strom. lib.* 1. *in virum ex fœmina converti,* dixit Theodorus in *Theolog. Orient.* ἐξανδραποδίζεσθαι, *ex libero in servitutem redigi,* Plutarch. *Anton.* ἐκθεοῦσθαι denique, *Deum evadere,* Clem. *pædag. lib.* 1. *cap.* 12. nec aliâ ratione *uniones exaluminati,* pro *alumine tincti,* Plinio dicti *l.* 10. *c.* 35.

Μὴ βαφῇς | *Nè mergaris & obruaris.* Xyl. imò *nè tingaris, nè inficiaris*: nè mores aulici *genuinum animi candorem obfuscent*: quod *inquinamentum combibere,* Septimius dixit, *de spectac. c.* 14.

Ὡς δ' ὅτε τίς τ' ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μιήνῃ.

ut Hom. loquitur *Il.* Δ. *v.* 141. i. ut Maro *Æn. l.* 12.

Indum sanguineo veluti violaverit ostro
Siquis ebur. ——

quod nos diceremus, **that you be not stained.** nam quod Græci μιαίνειν & βάπτειν, nos dicimus **to stain.** Eum autem Homeri locum respexit Plut. *de EI Delph.* ubi dixit, eâdem usus, quâ hîc metaphoricè Marcus, voce; Τὸ ἐν εἰλικρινὲς καὶ καθαρόν. ἑτέρου γὰρ μίξει πρὸς ἕτερον ὁ μιασμός. ὡς που καὶ Ὅμηρος ἐλέφαντά τινα φοινισσόμενον βαφῇ μιαίνεσθαί φησι· καὶ τὰ μιγνύμενα τῶν χρωμάτων βαφεῖς φθείρεσθαι, καὶ φθορὰν τὴν μίξιν ὀνομάζουσιν.

Unde

Unde emaculandus autor idem in *Sympos. l.* 8. *c.* 5. Πάντα τὰ μεμιγμένα τῶν ἀμίκτων ἐπισφαλέστερα πρὸς σῆψίν ἐστι· ποιεῖ γὰρ ἡ μίξις μάχην, ἡ δὲ μάχη μεταβολήν· μεταβολὴ δέ τις ἡ σῆψις. διὸ τὰς τε μίξεις τῶν χρωμάτων οἱ ζωγράφοι φθορὰς ὀνομάζουσι, καὶ τὸ βάψαι δεῦσαι κέκληκεν ὁ ποιητὴς μιῆναι legendum. Sicut & Latinis itidem *tingere, inficere,* & colore aliquo *tincta* dicuntur *infecta.* Idem in *Roman. problem. c.* 26. Μόνον οὖν τὸ λευκὸν, εἰλικρινὲς καὶ ἀμιγὲς καὶ ἀμίαντόν ἐστι βαφῇ καὶ ἀμίμητον. Sed & Porphyr. *de abstinent. lib.* 4. Καὶ ὁ μολυσμὸς καὶ ἡ μίανσις δηλοῖ τὴν μίξιν τοῦ ἑτερογενοῦς πρὸς ἕτερον· καὶ μάλιστα ὅταν δυσέκνιπτον γίνηται. ὅθεν καὶ ἐπὶ τῶν βαμμάτων, ἃ δὴ διὰ μίξεων συνίστανται, εἴδους ἄλλου ἄλλῳ συμπλεκομένου, μιαίνειν φασίν.

Ὡς δ' ὅτε τίς τ' ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μιήνῃ.

καὶ ἔμπαλιν τὰς μίξεις φθορὰς οἱ ζωγράφοι λέγουσιν. ἡ δὲ συνήθεια τὸ ἄμικτον καὶ καθαρὸν, ἄφθαρτον καὶ ἀκραιφνὲς καὶ ἀκήρατον. Eâdem hac metaphorâ usus est Marcus *lib.* 5. § 16. ubi dixit; βάπτεται γὰρ ὑπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχή. & *lib.* 3. § 4. Sed in partem meliorem acceptâ, ubi de viro bono, δικαιοσύνῃ βεβαμμένον εἰς βάθος. Vult ergò, καθαρὰν μένειν διάνοιαν, ut *l.* 8. § 48. aut, ut mox sese ipse explicat, ἁπλοῦν καὶ ἀκέραιον. Senec. *epist.* 59. *Elui difficile est. non enim inquinati sumus, sed infecti,* i. e. οὐ μεμιασμένοι, ἀλλὰ βεβαμμένοι.

Γίνεται γὰρ | scil. Vulgari dicterio dicitur, *Honores mutant mores.* Polybius (Suidâ citante) Πάντας μὲν γὰρ οἱ βασιλεῖς καὶ φίλους προσαγορεύουσι καὶ συμμάχους τοὺς κοινωνήσαντας τῶν αὐτῶν ἐλπίδων· καθικόμενοι δὲ τῶν πράξεων παραυτόδας οὐ συμμαχικῶς ἀλλὰ δεσποτικῶς χρῶνται τοῖς πιστεύσασιν (ità enim ista legendum autumo). Ἀλλὰ οὐ δεῖ, περὶ μὲν τῆς βασιλείας χρηστόν τι καὶ μέτριον ἦθος ἐμφαίνειν ἑαυτοῦ βασιλέα δὲ ἀποδειχθέντα, χαλεπὸν καὶ βίαιον εἶναι περὶ τοὺς ἀρχομένους. inquit Aristides *orat. in Marc.* Qui & vitium hoc notat in Pausania Cleombroti F. Ὃς οἴκοι μὲν ὢν, ἐδύνατο σωφρονεῖν· at imperator designatus, & cum imperio foris agens, ἐπελέληστο μὲν τῶν οἴκοι, ἐπελέληστο δὲ αὐτοῦ· παντὶ δὲ μᾶλλον ἐῴκει ἢ ἀνδρὶ Σπαρτιάτῃ, χαλεπὸς μὲν ὢν καὶ βίαιος περὶ τοὺς συμμάχους· ἀκόλαστος δὲ καὶ ὑβριστὴς περὶ τὴν δίαιταν· τυραννικὸς δὲ περὶ τὸν τρόπον. Graphicè verò admodum idem χαρακτηρίζει Euripid. in *Iphigen. Auliden.* sub persona Menelai Agamemnonem alloquentis :

Οἶσθ', ὅτ' ἐσπούδαζες ἄρχειν Δαναΐδαις πρὸς Ἴλιον
Τῷ δοκεῖν μὲν οὐχὶ χρῄζων, τῷ δὲ βούλεσθαι θέλων,
Ὡς ταπεινὸς ἦς, ἁπάσης δεξιᾶς προσθιγγάνων,
Καὶ θύρας ἔχων ἀκλείστους τῷ θέλοντι δημοτῶν,
Καὶ διδοὺς πρόσρησιν ἑξῆς πᾶσι, κ' εἰ μή τις θέλοι,
Τοῖς τρόποις ζητῶν πρίασθαι τὸ φιλότιμον ἐκ μέσου.
Κᾆτ' ἐπεὶ κατέσχες ἀρχὰς, μεταβαλὼν ἄλλους τρόπους,
Τοῖς φίλοισιν οὐκέτ' ἦσθα τοῖς πρὶν ὡς πρόσθεν φίλος,
Δυσπρόσιτος, ἔσω τε κλῄθρων σπάνιος. ἄνδρα δ' οὐ χρεὼν
Τὸν ἀγαθὸν, πράσσοντα μεγάλα, τοὺς τρόπους μεθιστάναι.
Ἀλλὰ καὶ βέβαιον εἶναι τότε μάλιστα τοῖς φίλοις,
Ἡνίκ' ὠφελεῖν μάλιστα δυνατός ἐστιν εὐτυχῶν.

Scis, puto, Trojam petentis principatum Græciæ
Velle cùm nolles videri, maximè velles tamen,
Ut modestus, & benignus, dexteras prensaveris.
Tunc tuæ semper patebant civibus cunctis fores.
His dabas responsa blandus, hos salutabas prior ;
Moribus tibi quò parares gloriam in medio sitam.
Nunc sed imperii potito vertitur vitæ modus :
Non amicos nunc priores, ut solebas, diligis ;
Durus inprimis adiri, nec frequens inter larem.
Non decet mutare mores magna curantem virum,
Cujus hoc magis probanda tunc amicis est fides,
Quò magis florens amicis adjuvandis sufficit. Grot.

Scilicet, quod Menander in *Gubernat.* à Prisciano *l.* 18. relatus.

Ἐπελάθετ' αὑτὸν ὅστις ἦν·
Oblitus est se ipse, qui esset.

(vide *l.* 9. § 3.) quod de Largio Macedone Plin. min. *l.* 3. *ep.* 14. *Superbus dominus & sævus, & qui servisse patrem suum parùm, immò minimùm, meminisset.* Ità, quod Martial. *l.* 11. *ep.* 6.

Ardua res hæc est, opibus non tradere mores.

Et Augustin. *homil.* 13. & *conc. solenn.* 205. Apostoli illa *ad Tim. ep.* 1. *c.* 6. *v.* 17. Τοῖς πλουσίοις παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, respiciens : *Primus ac peculiaris divitiarum vermis est superbia.* Idémque *conc. solenn.* 212. *Morbus divitiarum est superbia. grandis animus, qui inter divitias isto morbo non tenetur. magnus dives est, & major divitiis suis, qui non ideo magnum se putat, quia dives est.* Οἱ γὰρ πολλοὶ, κἂν αὐτὸ μόνον αὔρα βραχεῖά τινος εὐτυχίας προσπνεύσῃ, φυσῶσι καὶ πνέουσι μεγάλα, καταλαζονευόμενοι τῶν ἀφανεστέρων, καθάρματα καὶ παρενοχλήματα καὶ γῆς ἄχθη, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἀποκαλοῦσιν, ὥσπερ τὸ ἀκλινὲς τῆς εὐπραγίας ἐν βεβαίῳ παρ' αὐτοῖς εὖ μάλα σφραγισάμενοι, μηδὲ μέχρι τῆς ὑστεραίας ἴσως διαμενοῦντες ἐν ὁμοίῳ. Philo *de vit. Mosis l.* 1. de talibus & Sosiphanes apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 22.

Ἂν δ' εὐτυχεῖτε, μηδὲν ὄντες, εὐθέως
Ἴσ' οὐρανῷ φρονεῖτε.—
Si faverit fortuna, cùm sitis nihil,
Cælo levatis capita.——

Pium itaque illud Placillæ Imperatricis Theodosio conjugi datum monitum, Ἀεί σε, ὦ ἄνερ, προσήκει λογίζεσθαι, τί μὲν ἦσθα πάλαι, τί δὲ γέγονας νῦν. Theodoret. *hist. Eccles. l.* 5. *c.* 18. Vide *ad lib.* 10. § 19.

Τήρησον σεαυτὸν ἁπλοῦν, ἀγαθὸν | Vide *lib.* 2. § 17. Paulus Timotheo, *epist.* 1. *c.* 5. *v.* 22. Σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει. & Jacob. *c.* 1. *v.* 27. ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν. & Joan. *epist.* 1. *cap.* 5. *v.* 18. τηρεῖ ἑαυτόν.

ἑαυτόν. Epictet. *l.* 2. *c.* 8. Τί δ' ὅτι οὐ μόνον σε κατεσκεύασεν, ἀλλὰ καί σοι μόνῳ ἐπίστευσε, καὶ παρακατέθετο, οὐδὲ τοῦτο οὐ μεμνήσῃ; ἀλλὰ καὶ καταισχυνεῖς τὴν ἐπιτροπήν; εἰ δέ σοι ὀρφανόν τινα ὁ Θεὸς παρέθετο. οὕτως ἂν αὐτοῦ ἠμέλεις; παραδέδωκέ σοι σεαυτὸν, καὶ λέγει, Τοῦτόν μοι φύλαξον τοιοῦτον, οἷος πέφυκεν, αἰδήμονα, πιστὸν, ὑψηλὸν, ἀκατάπληκτον, ἀπαθῆ, ἀτάραχον· εἶτα σὺ οὐ φυλάσσεις;

Ἄκομψον | Vide *l.* 3. § 5.

Ἀγώνισαι, ἵνα τοιοῦτος συμμείνῃς | Est hîc revera, si dextrè accipias, ὁ καλὸς ἀγὼν ille, quem decertare Timotheum hortatur Apostolus; decertâsse jam se testatur ipse. ἀγωνίζου, inquit, τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως. *epist.* 1. *c.*6. *v.*12. &, τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι. *ep.*2. *v.*4. *c.*7. neque enim sine certamine jugi sedulóque ad salutem pertingitur. ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν· inquit Dominus; Luc. *c.* 13. *v.* 24.

—labor ad nitendum intrare volenti.

Silius *bell. Punic. l.* 15.

Ἵνα τοιοῦτος συμμείνῃς | Ità *l.* 10. § 8. μήποτε μετονομάζῃ καὶ ἀπολλύοις. Plin. min. *l.* 1. *ep.* 23. *Tuam personam tibi imponas: quæ sapienti viro ità aptanda est, ut perferatur.*

Αἰδοῦ θεούς. | Numinis reverentia jure merito primas hîc obtinet, utpote quæ sit *sapientiæ*, non תחלה *principium* duntaxat, *Prov. c.* 9. *v.* 10. sed & ראשית *caput, principale,* ac *præcipuum*; *Prov. c.* 1. *v.* 7. imò *sapientia ipsa*; Job *c.* 28. *v.* 28. & *summa totius. Eccles. c.* 12. *v.* 13. Itaque exigenda vita cuique μετὰ αἰδοῦς θεοῦ καὶ εὐλαβείας. Apostolus *ad Hebr. c.* 12. *v.* 32. atque ut Silius *bell. Punic. l.* 15.

Idem justitiæ cultor, quæcunque capesses,
Testes factorum stare arbitrabere divos.

Nam mihi pro certo constat, omnium mortalium vitam divino numine invisi. neque bonum neque malum facinus cujusque pro nihilo haberi, sed ex natura diversa præmia bonos malósque sequi. Salust. *ad Cæsar.* & Juvenc. *hist. Evang.*

Nil absente Deo loquimur: nil abdita clausum
Pectoris antra tegunt. cernit Deus omnia præsens.

Prudent. *cathemer. hymn.* 2.

Speculator adstat desuper:
Qui nos diebus omnibus,
Actúsque nostros prospicit,
A luce prima in vesperum.
Hic testis, hic est arbiter,
Hic intuetur, quicquid est,
Humana quod mens concipit:
Hunc nemo fallit judicem.

Aug. *de verb. Dom. orat.* 10. *Oculum in te non intendit suum, qui fecit tuum?* Plaut. *captiv.* 2. 2.

Est profectò Deus, qui quæ nos gerimus, auditque & videt.
Is uti tu me hîc habueris, proinde tuum illic curaverit.

Bene merenti bene profuerit, malè merenti par erit. Boeth. *consol. l.* 5. *extremo: Manet etiam spectator desuper cunctorum præscius Deus, visionísque ejus præsens semper æternitas cum nostrorum actuum futura qualitate concurrit, bonis præmia, malis supplicia dispensans. aversamini igitur vitia, colite virtutes. magna vobis est, si dissimulare non vultis, necessitas indicta probitatis, cùm ante oculos agitis judicis cuncta cernentis.* Autor *Oculi moralis*, sive is Robertus Capito Lincoln. sive quis alius; *c.* 15. § 2. ubi Bernardi illud adduxerat; *Quovis loco, quovis angulo reverentiam habe angelo, qui te custodit, nè illo præsente facere audeas, quod me præsente non auderes. Hic est,* inquit, *magni consilii Angelus, cui patent est omnis angulus. Unde quidam;*

Cùm quid turpe paras, quod me spectante ruberes,
Cur, spectante Deo, non magis indè rubes?

Vide *l.* 1. § 4. & *l.* 2. § 11. & *l.* 11. § 26. & *l.* 12. § 2.

Σῶζε ἀνθρώπους | Ovid. *Ponti l.* 2. *el.* 9.

Regia, crede mihi, res est succurrere lapsis:
Convenit & tanto, quantus es ipse, viro.
Conveniens homini est, hominem servare, voluptas:
Et meliùs nullâ quæritur arte favor.

Hac enim ratione fit, ut juxta parœmiam à Suida in literas relatam, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον efficiatur. Marcus noster, prout à Juliano in *Cæsaribus* inducitur, à Sileno interrogatus, Τί μάλλον ἐδόκει σοῦ βίου τέλος εἶ; respondit, Τὸ μιμεῖσθαι τοὺς θεούς. Et secundò quærenti, Τί ποτε ἐνόμιζεν εἶναι τὴν τοῦ θεοῦ μίμησιν. Ille rursus, Δεῖσθαι μὲν ἐλαχίστων, εὖ ποιεῖν δὲ ὡς ὅτι μάλιστα πλείστους. Pythagoras verò, Æliano referente *l.* 12. *c.* 59. δύο ταῦτα ἐκ τῶν θεῶν τοῖς ἀνθρώποις δεδόσθαι κάλλιστα, τό, τε ἀληθεύειν, καὶ τὸ εὐεργετεῖν· ἐοικέναι δὲ τοῖς θεῶν ἔργοις ἑκάτερον. At Strabo *l.* 10. Εὖ μὲν εἴρηται καὶ τοῦτο, τοὺς ἀνθρώπους τότε μάλιστα μιμεῖσθαι τοὺς θεοὺς, ὅταν εὐεργετῶσιν. ἄμεινον δ' ἂν λέγοι τις, ὅταν εὐδαιμονῶσιν. quo loco Xylander εὐδαιμονεῖν *numina rectè colere*, cur sit interpretatus, ego nullus assequor. Cicer. *de natur. deor. l.* 1. *Quoniam plurima homini ab homine vel commoda vel incommoda solent oriri; & Dei proprium est vel servare vel benefacere; idcirco qui in gravi periculo succurrit, quive ingenti quopiam afficit beneficio, quoniam Dei quasi vice fungitur, ei cui prodest, Deus dicitur extitisse.* Et Plin. *hist. nat. lib.* 2. *cap.* 1. *Deus est mortali juvare mortalem: & hæc ad æternam gloriam via. hic est vetustissimus referendi bene merentibus gratiam mos, ut tales numinibus ascribant.* Verùm novissima ista minùs pia. Piè Gregor. Naz. *orat. pro pauperib.* Γένου τῷ πλησίον τιμιώτερος, ἐκ τοῦ φανῆναι χρηστότερος. γνῶθι πόθεν ἀτυχοῦντι θεὸς, τὸν ἔλεον θεοῦ μιμησάμενος. οὐδὲν γὰρ οὕτως, ὡς τὸ εὖ ποιεῖν, ἄνθρωπος ἔχει θεοῦ. Et ad cives suos in angustiis constitutos: dum præfectum ad clementiam & condonationem

tionem cohortatur. Μίμησαι διὰ ταῦτα θεοῦ φιλανθρωπίαν. τοῦτο ἔχει μάλιστα θεῖον ἄνθρωπος τὸ εὖ ποιεῖν· ἔξεστί σοι θεὸν γενέσθαι μηδὲν ποιήσαντι. μὴ παρέλθῃς τὸν καιρὸν τῆς θεώσεως. Quod ῥητορικώτερον paulò, liberiúsque Claudian. *de Honor. Coss.* 4.

Sis pius imprimis. nam cùm vincamur in omni
Munere, sola Deos æquat clementia nobis.

Vide *l.* 5. § 3?.

Βραχὺς ὁ βίος | Vide *l.* 2. *c.* 17. & *l.* 4. § 17, 26.

Εἷς καρπὸς τῆς ἐπιγείου ζωῆς | *fructum vitæ appellat*, inquit Casaub. quem Philosophi dicunt *finem.* itaque quod de Heliogabalo Lamprid. *Eum fructum vitæ præcipuum existimans, si dignus atque aptus plurimorum libidini videretur.* Diodorus in simili sententia, *l.* 1. ὑπολαμβάνων βασιλείας εὐδαίμονος εἶναι τέλος, τὸ πάσαις χρῆσθαι ταῖς ἡδοναῖς ἀνεπικωλύτως. *caussas vitæ* Juvenalis dixit, *Sat.* 6.

Et propter vitam vivendi perdere caussas.

Et Plin. *lib.* 5. *epist* 5. *Qui voluptatibus dediti quasi in diem vivunt, vivendi caussas quotidie finiunt.* Et *l.* 1. *ep.* 12. de Corellio Rufo, *quanquam plurimas vivendi caussas habentem, optimam conscientiam, optimam famam, maximam autoritatem ; prætcrea filiam, uxorem, nepotes, sorores ; intérq; tot pignora veros amicos.* Hæc *ad Lamprid.* Casaub. quanquam, *caussas vivendi* in novissimo hoc de Corellio aliud planè quàm finem qui Philosophis dicitur, designare videtur. Notat Lucret. *l.* 3. hominibus ἀπολαυστικοῖς solenne esse,

—ubi discubuere, tenéntque
Pocula plena manu,——
——& inumbrant ora coronis,
Ex animo ut dicant, brevis hic est fructus homillis.

Ità illi *vitæ fructum*, τὸ ἐν ἡμέρᾳ τρυφήν, ut Petrus loquitur, *ep.* 2. *c.* 2. *v.* 13. existimant : at Marcus istic, διάθεσιν ὁσίαν καὶ πράξεις κοινωνικάς hoc est, linguâ nostrâ (*Christianam volo*) εὐσέβειαν καὶ ἀγάπην, *pietatem & charitatem* : sive ut Apostolus *ad Gal. c.* 5. *v.* 6. Πίστιν δι' ἀγάπης ἐνεργουμένην ità Paulo illi nostro τοῦτο καρπὸς, τοῦτο κέρδος, Christo Domino suo, Christianísq; fratribus suis, inservire ; *ad Philipp. c.* 1. *v.* 21, 22. de quo loco videndus venerandus Airayus, qui solus interpretum videtur Apostoli mentem assecutus. Vide *l.* 4. § 24. & *l.* 12. § 29.

Πάντα ὡς Ἀντωνίνου μαθητής | De Marco nostro itidem Capitol. *Pro instituto Patris volens agere, dicere, cogitare.* Pium vult uterque, cui in adoptionem ab Adriano datus est Marcus. Vide *l.*1. § 16. ubi pleraque eadem, quæ istìc, deprehendas. De Tiberio pariter Strabo, Καὶ νῦν ὁ διαδεξάμενος υἱὸς ἐκεῖνον, (Augustum scilicet) κανόνα τῆς διοικήσεως, καὶ τῶν προσταγμάτων ἐκεῖνον ποιεῖται. Et ipse de se Tiberius apud Tacitum *annal. lib.* 4. *Qui omnia facta dictáque ejus vice legis observem.* Verùm hoc eum ad speciem tantùm veteratoriè, quo hominum animos sibi conciliaret, & ad tempus breve nimis, non constanter observâsse, ex Dione discas licet.

Τὸ ὑπὲρ τῶν κατὰ λόγον πρασσομένων εὔτονον | Ità *lib.* 1. § 16. τὸ μενετικὸν ἀσαλεύτως ἐπὶ τῶν ἐξετασμένως κριθέντων. ibi vide.

Τὸ ὁμαλὲς πανταχοῦ | Ità *l.* 1. § 16. πάντα συμφώνως ἑαυτοῖς. Senec. *epist.* 74. *Virtus convenientiâ constat. omnia opera ejus cum ipsa concordant & congruunt.* Et *epist.* 20. *Maximum hoc est & officium sapientiæ & indicium, ut verbis opera concordent, ut & ipse utique par sibi idémque sit. observa itaque, numquid vestis tua domúsque dissentiant : numquid in te liberalis sis, in tuos sordidus : numquid cœnes frugaliter, ædifices luxuriosè. unam semel ad quam vivas regulam prende, & ad hanc omnem vitam tuam exæqua. Vitium est hæc diversitas, & signum vacillantis animi, & nondum habentis tenorem suum. quid est Sapientia? semper idem velle, atque idem nolle non potest cuiquam semper idem placere, nisi rectum.* Et *de vit. beat. c.* 8. *Hoc modo una efficietur vis ac potestas concors sibi : & ratio illa certa nascetur, nec dissidens, nec hæsitans. quæ cùm se disposuit, & partibus suis consensit, &, ut ità dicam, concinuit, summum bonum tetigit. nihil enim pravi, nihil lubrici superest ; nihil in quo arietet aut labet. quare audacter licet profitearis, summum bonum esse animi concordiam. virtutes enim ibi esse debebunt, ubi consensus atque unitas erit : dissident vitia.*

Τὸ ὅσιον | Hoc Antonino (si Pausaniæ *in Arcad.* credimus) καὶ ἡ ἐς τὸ θεῖον τιμή, τοῦ εὐσεβοῦς. id est, Pii appellationem acquisivit. quanquam Capitolinus ex aliis alias appellationis hujusce caussas adducit. Eandem & Marco Suidas cum aliis tribuit. Vide ad *l.* 1. § 16. ἥμερον.

Τὸ εὔδιον τοῦ προσώπου | εὔδιον Xyl. rectè. *Vultu sereno.* Flacc. *carm. l.* 1. *Od.* 37. & *Fronte serenâ.* Martial. *l.* 7. *epig.* 11. huic opponi videtur τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου. *l.* 7. § 23.

Μὴ ἀντιμεμφόμενος | Vide suprà § 26. μὴ ἀντιδυσχεραίνοντα.

Ὡς ἐπ' οὐδὲν ἔσπευδεν | *nihil enixè aut festinè moliebatur.* utrumque enim designat τὸ σπεύδειν, sicut & τὸ ἐπείγειν (unde de Maximo Marcus *l.* 1. § 15 καὶ μηδαμοῦ ἐπειγόμενον.) & *festinè ad rem aliquam ferri.* Homer. *Il.* θ. *v.* 293.

—— τί με σπεύδοντα καὶ αὐτὸν Ὀτρύνεις.

Et Theognis ; *v.* 401.

Μηδὲν ἄγαν σπεύδειν· καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος.

& *enixè in rem aliquam incumbere* Heliod. *clyp. v.* 364.

Παντὶ μένει σπεύδων. ————

Et Theogn. idem *v.* 335.

Μηδὲν ἄγαν σπεύδειν· πάντων μέσ' ἄριστα.——

ut sit istic, ὡς ἐπ' ἐδὲν ἔσπευδεν, quod *l.* 1. § 16. ἐδὲ ὡς ἄν τινα εἰπεῖν ποτε, ἔνας ἱδρῶτος. Aristot. *ethic. lib.* 4. *cap.* 3. in charactere τῦ μεγαλοψύχε, utrumque his verbis expressit: ἐ γὰρ σπευδαστικὸς, ὁ περὶ ὀλίγα σπεδάζων· ἔτε σύντονος, ὁ μηδὲν μέγα οἰόμενος. De Constantio Liban. *orat.* 3. τοῖς μὲν καιροῖς ἐπακέων ὀξέως· ἐ μέντοι τὴν ὀξύτητα ζωὴν ταραχῇ ποιέμενος.

Μὴ περίτεργον εὖ μάλα κατιδών | Vide *l.* 1. § 16. Agapet. *parænes. ad Justinian.* § 42. Νηνεχῶς ἀκριβᾶσθαι δεῖ τοὺς τῶν πραγμάτων κριτάς. δυσθήρατος γάρ ἐστιν ἡ τῦ δικαίε εὕρεσις, ῥᾳδίως ἐκφεύγεσα τοὺς λίαν προσέχοντας.

Διαβολὰς ἐκ ἐδέχετο | Vide *l.* 1. § 5.

Οὐ ψοφοδεὴς | ψοφοδεὴς, δειλὸς, τοὺς ψόφους φοβέμενος. Suid. *pavidus, qui strepitus metuit.* sive ut Maro *Æn. l.* 2.

Omnes quem terrent auræ, sonus excitat omnis.

Et hunc imitatus Silius *l.* 6.

— quem sonus omnis & aura

Exterret. —

imò cui strepitus, ubi nullus est, videtur esse. ut

Ἅπαντα γὰρ τῷ φοβεμένῳ ψοφεῖ.

Facilè anima metuens audit aut fingit sonos.

quod de malè sibi conscio Eliphaz Jobi *c.* 15. *v.* 21. *Sonus pavoris auribus ejus jugiter insonat.* ut Sophocles *Acrisio*, à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 8. laudatus. indè pro *superstitioso*, & *suspicioso*, sive *meticuloso nimisque cauto* usurpatur. De Judæis *ad Diognetum* Justinus: Τό γε περὶ τὰς βρώσεις αὐτῶν ψοφοδεὲς, καὶ τὴν περὶ τὰ σάββατα δεισιδαιμονίαν.

Οἷος μὲν ἐν τῷ μέχρι ἑσπέρας | leg. οἷος μένειν ἐν τῷ [αὐτῷ] μ. ε. tanta victûs tenuitate usum, ut à mane ad vesperam loco eodem posset durare, sine ulla alvum levandi, aut vesicam, nisi statis horis, necessitate. Casaub. *ad Capitol. Pium.* Apud Etymologum *in* σμερδαλέος mendum geminum; (quod & Sylburgium video observâsse) ubi terribilia visa dicit μείζειν τὴν ψυχὴν τῶν ὁρώντων τῷ φόβῳ, καὶ μὴ ἐᾶν αὐτὴν ἐν τῷ μένειν. reponendum ἐν τῷ αὐτῷ μένειν. Quod autem hîc Marcus de Pio, Dionem de Marco narrare refert, sed memoriâ, puto, lapsus V. C. Salmasius *ad Capitolini Pium.*

Χαίρειν, εἴ τις δεικνύοι κρεῖττον | Vide Marcum in hoc Pii æmulum; *supr.* § 21. Laudat hoc & in Constantio Themistius *orat. quinquenn.* qui ubi Nestoris consilium Agamemnoni datum retulerat ex *Iliad.* ι. *v.* 74.

Πολλῶν δ' ἀγρομένων, τῷ πείσεαι, ὅς κεν ἀρίστην
Βελὴν βελεύσῃ. —

Sed & reprehensionem ejusdem, *ibid. v.* 108.

— μάλα γάρ τοι ἔγωγε
Πόλλ' ἀπεμυθεόμην. —

Subjungit ad Imperatorem verso orationis filo; σοὶ δ' ἐκ ἔστι μέχρι γε νῦν, ὅστις ἂν ἔχοι προσενεγκεῖν, ὅτι χρηστὴν αὐτῷ [αὐτὸ f.] συμβελὴν προσφέροντος ἀπηχθήνασι. ἀλλ' εἰ [ἢ] κατὰ σαυτὸν προλαβὼν τὸ δέον ἐξεῦρες, ἢ τὸ ἔργον ἐπάγεις τῷ παρ' ἄλλῳ καλῶς εὑρημένῳ. Et de eodem Liban. *orat.* 3. ὧν μὲν αὐτὸς εὑρίσκει, τέτων τὴν βελὴν εἰς μέσον ἄγων· τὰς δὲ τῶν πέλας συμβελίας, ἐκ αὐθαδείᾳ φαυλίζων, ἀλλ' ἔργῳ τὸν παλαιὸν λόγον βεβαιῶν, ὡς ἄρα καὶ τῦτό γε φρονήσεως, τὸ τοῖς βελτίστοις εἰδέναι τὴν ψῆφον τίθεσθαι. Rectè. siquidem, quod Isocrat. *de Pace.* Πῶς ἂν ἄνθρωποι καλῶς δυνηθεῖεν ἢ κρῖναι περὶ τῶν γεγενημένων, ἢ βελεύσασθαι περὶ τῶν μελλόντων, εἰ μὴ τοὺς μὲν λόγους τῶν ἐναντιεμένων παραλλήλους ἐξετάζοιεν, αὐτοὶ δὲ αὑτοὺς κοινοὺς ἀμφοτέροις ἀκροατὰς παρέχοιεν. Et apud Herodotum *lib.* 7. Artabanus: Ὦ βασιλεῦ, μὴ λεχθεισέων μὲν γνωμέων ἀντιέων ἀλλήλῃσι, ἐκ ἔστι τὴν ἀμείνω αἱρεόμενον ἑλέσθαι, ἀλλὰ δεῖ τῇ εἰρημένῃ χρῆσθαι. λεχθεισέων δὲ, ἔστι ὥσπερ τὸν χρυσὸν τὸν ἀκήρατον, αὐτὸν μὲν ἐπ' ἑωυτῦ ἐ διαγινώσκομεν· ἐπεὰν δὲ παρατρίψωμεν ἄλλῳ χρυσῷ, διαγινώσκομεν τὸν ἀμείνω.

Θεοσεβὴς χωρὶς δεισιδαιμονίας | *religiosus citrà superstitionem.* nisi si religiosum eo sensu accipi velimus, quo Nigidius apud Gellium *l.* 4. *c.* 9. in antiquo carmine,

Religentem esse oportet; religiosum nefas.

ut *religiosus* sit is, qui nimiâ & superstitiosâ religione sese alligaverat; quæ res vitio assignabatur. Quanquam vitio isto laborâsse cumprimis Romanos autor est Polybius *l.* 6. ubi statum Romanum cum Carthaginiensi componens, Μεγίστην δέ μοι δοκεῖ, inquit, διαφορὰν ἔχειν τὸ Ῥωμαίων πολίτευμα πρὸς τὸ βέλτιον, ἐν τῇ περὶ θεῶν διαλήψει· καί μοι δοκεῖ τὸ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὀνειδιζόμενον, τῦτο συνέχειν τὰ Ῥωμαίων πράγματα· λέγω δὲ τὴν δεισιδαιμονίαν. ἐπὶ τοσῦτον γὰρ ἐκτετραγῴδηται καὶ παρεισῆκται τῦτο τὸ μέρος παρ' αὐτοῖς εἴς τε τοὺς κατ' ἰδίαν βίους καὶ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως, ὥστε μὴ καταλιπεῖν ὑπερβολήν. Quin nec Marcum nostrum hoc morbo immunem prorsus fuisse, cùm ex Capitolino in *Marco*, tum & ex Luciano in *Alexandro*, colligi posse videtur: nisi siquis gentis potiùs quàm regis vitium illud fuisse dixerit.

Ἵν' ὕτως εὐσυνειδήτῳ σοι | par huic Aristippi votum, qui cum ab eo quæreretur, quomodo Socrates diem obiisset, respondit, Ὡς ἂν ἐγὼ εὐξαίμην, *prout ipse optaverim.* Laërt. *l.* 2. nec dispar Balaami arioli ilud apud Mosem *l.* 4. *c.* 23. *v.* 10. *Moriatur anima mea morte justorum; sitque finis meus, qualis illius est.* Interest, quòd Marcus Pio vita compar esse desiderat, nè morte sit dispar, sed cùm vitæ retrò salubriter actæ conscientiâ placidus defungi queat: Balaam contrà morte compar esse piis ambit, cùm vitam eorundem æmulari ac sectari recuset: hoc est, ut poëtaster ille apud Capitol. de Macrino,

Impius & Felix sic simul esse cupit;
Ut nolit pius esse, velit tamen esse beatus:

Quod

Quod natura negat, nec ratio patitur. Siquidem, ut Isidor. Pelus. *l.* 1. *epist.* 468. Οὐδὲν τῦτο ἔπεςιν ὅξιν, ἢ θέλειν μὲν σωτηρίας τυχεῖν, μὴ θέλειν δὲ ποιεῖν τὰ πρὸς αὐτὴν συμβαλλόμενα. Qualem autem quemque à morte deprehendi oporteat, optimè docet Epictet. *l.* 3. *c.* 5. Τί ποιῦντας καταλαβεῖν ὀφείλει θάνατος; τὸν γεωργὸν γεωργῦντα καταλαμβάνει, τὸν ναυτικὸν πλέοντα. σὺ τί θέλεις ποιῶν καταληφθῆναι; τί ποτε γὰρ ποιῦντά σε δεῖ καταληφθῆναι; εἰ τι ἔχεις τῦτο κρεῖσσον ποιῶν καταληφθῆναι, ποίει ἐκεῖνο. ἐμοὶ μὲν γὰρ καταληφθῆναι γένοιτο μηδενὸς ἄλλυ ἐπιμελυμένῳ, ἢ τῆς προαιρέσεως τῆς ἐμῆς, ἵν' ἀπαθὴς, ἵν' ἀκώλυτος, ἵν' ἀνανάγκαςος, ἵν' ἐλεύθερος. ταῦτα ἐπιτηδεύων θέλω εὑρεθῆναι, ἵν' εἰπεῖν δύνωμαι τῷ Θεῷ, Μήτι παρέβην σε τὰς ἐντολάς; μήτι πρὸς ἄλλα ἐχρησάμην ταῖς ἀφορμαῖς, ἃς ἔδωκας; μήτι ταῖς αἰσθήσεσιν ἄλλως; μήτι ταῖς προλήψεσι; μήτι σοί ποτ' ἐνεκάλεσα; μήτι ἐμεμψάμην σε τὴν διοίκησιν; ἕτοιμος, εἴ τι ἐπιτάσσεις, εἴ τι σημαίνεις· νῦν με θέλεις ἀπελθεῖν ἐκ τῆς πανηγύρεως; ἄπειμι. χάριν σοι ἔχω πᾶσαν, ὅτι ἠξίωσάς με συμπανηγυρίσαι σοι, καὶ ἰδεῖν ἔργα τὰ σὰ, καὶ τῇ διοικήσει σε συμπαρακολυθῆσαι. Ταῦτά με ἐνθυμέμενον, ταῦτα γράφοντα, ταῦτα ἀναγινώσκοντα καταλάβοι ὁ θάνατος. His gemina habet & *l.* 4. *c.* 10.

§ 31. Ἀνάνηφε | *Resipisce*, ad mentis sanitatem revertere: ab eis translatum, qui ubi crapulam edormierint, veternúmque quem vini haustu copiosiore contraxerant, excusserint, ad pristinum mentis statum jam redeunt. Ità τῷ ἀνανήφειν usus est Apostolus *ad Timoth. ep.* 2. *c.* 2. *v.* 26.

Ἀνακάλει σεαυτὸν | Metaphora, ab eis, qui animæ deliquium passi, vel inclamatione, vel aliâ aliquâ ratione revocantur.

Ἐξυπνισθεὶς | *Lib.* 4. § 46. ὐ δεῖ ὥσπερ καθεύδοντας ποιεῖν καὶ λέγειν. *Excitandus e somno & vellicandus est animus.* Sen. *ep.* 20.

Ὀνειροί σοι ἠνόχλυν | Pari imagine usus est Plut. *de profect. indic.* dum Stoicos ridet, qui hominem subitò καὶ ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ è pravitatis ac stultitiæ altissimo gurgite, ad bonitatis sapientiæque apicem celsissimum emergere aiebant: Ἂν δὲ ὅτω τινὶ, inquit, συμβῇ τὰ τῆς μεταβολῆς, καταδαρθέντα φαῦλον, ἀνέγρεσθαι σοφὸν, καὶ προσειπεῖν, ἐκ τῆς ψυχῆς μεθεικότα τὰς χθιζὰς ἀβελτηρείας καὶ ἀπάτας.

Ψευδεῖς ὄνειροι χαίρετ'· ὐδὲν ἦτ' ἄρα.

τίς ἀγνοήσειεν αὐτῷ διαφορὰν ἐν αὐτῷ τοσαύτην γεγενημένην, καὶ φρόνησιν ἄθρουν ἐκλάμψασαν; Vide *l.* 2. § 17. Τὰ δὲ τῆς ψυχῆς, ὄνειρος.

§ 32. Τῇ δὲ διανοίᾳ ἀδιάφορα | Corrupit hîc Xylandri versionem editor Lugd. & mentem Marci pervertit planè, dum reddit, *rationi autem inter ea discrimen habetur.* cùm Xyl. Marci verba rectè explicans, *discrimen nullum* dixisset.

Πάντα ἐπ' αὐτῇ | Vide *suprà* § 8. & *l.* 5. § 13. & *l.* 11. § 1.

Περὶ μόνον τὸ παρὸν | Vide *suprà* § 2. & *l.* 3. § 12.

Τὰ γὰρ μέλλοντα | Senec. *epist.* 117. *Quis nescit hoc ipso non esse bonum id quod futurum est, quia futurum est? nam quod bonum est, utique prodest: nisi præsentia prodesse non possunt. Si non prodest, bonum utique non est: si prodest, jam est.* Vide *l.* 7. § 8. & *l.* 8. § 26.

§ 33. Οὐκ ἔςιν ὁ πόνος | Senec. *epist.* 121. *Nemo ægrè molitur artus suos; nemo in usu sui hæsit: ad hoc edita protinus faciunt.* Vide *l.* 5. § 1. & *l.* 8. § 26.

Τὸ τῦ ποδὸς | τὰ Lugd.

Οὐ ἔςιν, ὐδὲ κακὸν ὐκ ἔςιν | Lugd. ὐκ ἔςιν, ὐδὲ κακὸν ὐκ ἔςιν. forsan, ὐκ ἔςιν, ὐδὲ κακόν ἐςιν. ut ὐκ posterius in locum ὐ, quod est vitiosum, succedat.

§ 34. Ἡλίκας ἡδονὰς ἥδησαν λῃςαὶ | Senec. *de vit. beat. cap.* 7. *Voluptas etiam ad vitam turpissimam venit. & infelices quidam, non sine voluptate, imò ob ipsam voluptatem sunt.* & *c.* 8. *Quid, quod tam malis quàm bonis voluptas inest? nec minùs turpes dedecus suum, quàm honestos egregia delectant?* & rursus *c.* 10. *Quis ignorat plenissimos esse voluptatibus vestris stultissimos quoque, & nequitiam abundare jucundis?* & *c.* 11. *Multos ostendam voluptatibus obsessos, quos fatearis necesse est malos. hos esse in voluptatibus dices: nec tamen illis bene erit, quia non bono gaudent.* Ergò voluptas in adiaphoris Marco habetur. *l.* 2. § 11. & *l.* 9. § 1. Vide & *l.* 10. § 10. & *l.* 8. § 40. Cæterùm Plato in *Timæo* ità Ἡδονὴν καὶ εὐφροσύνην distinguit, ut ἡδονὴν μὲν τοῖς ἄφροσιν, εὐφροσύνην δὲ τοῖς ἔμφροσιν attribuat. Idem in *Philebo.* Ἐν ὕβρει μείζυς ἡδονὰς, ὐ πλείυς εἶναι. & mox: Δῆλον, ὡς ἔν τινι πονηρίᾳ ψυχῆς καὶ τῷ σώματος, ἀλλ' ὐκ ἐν ἀρετῇ, μέγιςαι μὲν ἡδοναὶ, μέγιςαι δὲ καὶ λῦπαι γίγνονται.

§ 35. Ἁρμόζονται μὲν ἄχρι τινὸς πρὸς τὸς ἰδιώτας | *Respectu aliquo imperitis parùm distant.* Cas. meliùs Xyl. *Usque ad certum finem privatis hominibus se accommodant.* i. e. quadantenus illis concedunt, eísque se attemperant.

Ἀντέχονται τῷ λόγυ τῆς τέχνης | Vide *ad l.* 4. § 31. quæ de Stratonico & Apelle. Psaltes quidam ignobilis cùm apud Antigonum regem specimen artis ederet, rexque nunc hanc, nunc illam chordam adstringere moneret, indignatus ille, Μὴ γένοιτό σοι ὅτω κακῶς, ὦ βασιλεῦ, ὡς ἐμοῦ ταῦτα ἀκριβῦν μᾶλλον. Sive, ut Plut. (qui Philippo dictum constanter asserit, in *apoph. de adulat. de Alex. orat.* 2. *Sympos. probl. lib.* 2. *cap.* 1.) ἵνα ἐμοῦ ταῦτα βέλτιον εἰδῇς. *Absit*, inquit, *ô rex, tam malè tecum agatur, ut in istis me peritior existas.* Ælian.

l. 9. *c.* 36. Ità regibus etiam in artis suæ ratione concedere nefas habent artifices etiam infimi quiq;. Apollodorus itidem architectus, cùm de operibus suis apud Trajanum verba habenti, Hadrianus obstreperet, Ἄπελθε, inquit, καὶ τὰς κολοκύνθας γράφε· τούτων γὰρ οὐδὲν ἐπίστασαι. *Abi & cucurbitas pinge tibi: istarum enim rerum nihil nôsti.* Dio Caf. *l.* 69. Οὕτως ἐφ' ἑκάστης ὕλης, τὴν ἔμπειρον τοῦ ἀπείρου κρεῖττεν πᾶσα ἀνάγκη. Epictet. *lib.* 3. *cap.* 26. Idemque *l. c. c.* 12. Ἐπεί τοι πᾶσα ἐπιστήμη καταφρονητική ἐστι τῆς ἀγνοίας καὶ τῶν ἀγνοούντων, καὶ οὐ μόνον αἱ ἐπιστῆμαι, ἀλλὰ καὶ αἱ τέχναι. φέρε ὃν θέλεις, σκυτέα, ὃν θέλεις τέκτονα· καὶ τῶν πολλῶν καταγελᾷ περὶ τὸ αὑτοῦ ἔργον. Vide *l.* 5. § 32.

Τὸν ἑαυτοῦ | Quænam ars est ista propria hominis, quâ hominis? sed quam cum Diis communem habet, Marcus ipse docet *l.* 11. § 5. ἀγαθὸν εἶναι· *bonum esse.*

§ 36. Γωνίαι | Ità *l.* 3. § 10. Μικρὸν τὸ τῆς γῆς γωνίδιον. & *l.* 4. § 3. Πόσον γωνίδιον ἡ κατοίκησις. & *l.* 8. § 21. ἐν γωνίᾳ τούτου τοῦ κλίματος.

Σταγὼν τοῦ κόσμου | Apollonio quærenti *utra major esset, terra an mare*; respondit Iarchas Indus, *terram mari majorem*: τὴν γὰρ θάλασσαν αὐτὴ ἔχει. *quia terra mare continet.* scil. τὴν θάλασσαν λίμνην, *mare lacum esse* censuit; non autem τὴν οἰκουμένην νῆσον, *terram* potiùs *insulam*, ut Strab. *l.* 1. quocum consentiens & Plin. *l.* 2. *c.* 66. *tellurem præcinctam circumfluo mari.* & Aristot. *de mundo c.* 3. ἡ σύμπασα μία νῆσός ἐστι, ὑπὸ τῆς θαλάσσης περιρρεομένη. quod Mela *c.* 1. *ambitur omnis Oceano.* at verò ὑγρὰν οὐσίαν, sive *aquæ elementum*, terrâ longè majorem: καὶ γὰρ ἐκείνην τὸ ὕδωρ φέρει· *terram siquidem ab aqua sustineri.* Ità ille aquei elementi mare partem minimam opinatus videtur, utpote qui subtus terram aquarum nescio quas somniabat abyssos, quibus ea quasi supernataret, cùm *aquas* contrà *terra sustineat*, ut rectè Plin. *l.* 2. *c.* 65. Verùm Marcus *guttulæ* instar obtinere vult ad mundi hujus universi ambitum; cui eleganter, ut γῆ στιγμὴ, *l.* 4. § 3. ità πέλαγος σταγὼν, hoc loco dicitur. Apud Esaiam itidem *c.* 40. *v.* 15. Numini divino collati populi universi, dicuntur esse, ὡς σταγὼν ἀπὸ κάδου. *ut gutta situlæ*, hoc est, instar guttulæ, quæ sive inter effundendum deciderit, sive post effusum liquorem in fundo substiterit, de mensura justa nihil minuitur: & *ut pulvis lancium*, (nam Græci ῥοπὴν ζυγοῦ perperam reddunt) hoc est, instar pulvisculi, qui post aromata effusa lanci adhæret, nec de justo pondere tamen quicquam deperîsse deprehenditur.

Ἄθως βωλάριον | *Lib.* 12. § 32. ἐν πόσῳ βωλαρίῳ τῆς γῆς ἕρπεις; τὴν πατρῴαν βῶλον. i. e. *glebam patriam*, pro agro sive fundo dixit Synes. *epist.* 38. & Apul. *Milesf. l.* 1. *Hymettos Attica, & Isthmos Ephyræa, & Tænaros Spartiaca, glebæ fertiles, æternùm libris felicioribus conditæ, meæ vetus prosapia est.* Ità enim habet editio Colviana. *Tænaros*, inquam, non *Tenedos*: ut nihil opus sit, quod Cl. Salmasius voluit. *prolegom. in Solin.* pro *Spartiaca Sporadicam* substituere, cùm Tænaron in tractu Laconico agnoscant Pausanias & Stephan. *de urbibus.* *Athon* autem ideò forsan nominat Marcus istic, quia tanquam magnum & stupendum quoddam commemorant Athon montem à Xerxe perfossum, cùm in Græciam trajiceret. quid enim magni perfossus Athos, si βωλάριον fuerit, si glebulæ duntaxat rationem obtineat.

Στιγμὴ τοῦ αἰῶνος | Vide *l.* 2. § 14, 17.

Ἐναφανιζόμενα | Vide *l.* 2. § 12. & *l.* 4. § 14. & *l.* 7. § 10. & *l.* 12. § 32.

Πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται | Vide *lib.* 2. § 3. & *l.* 4. § 23. Autor *de Mund. ad Alex. cap.* 6. Ἀρχαῖος τις λόγος καὶ πάτριός ἐστι πᾶσιν ἀνθρώποις, ὡς ἐκ θεοῦ τὰ πάντα. καὶ διὰ θεοῦ ἡμῖν συνέστηκεν· οὐδεμία δὲ φύσις, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν αὐταρκής, ἐρημωθεῖσα τῆς ἐκ τούτου σωτηρίας. Quod Apostolus *ad Coloss. c.* 1. *v.* 16, 17. ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα. & mox: τὰ πάντα δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε. Et *ad Roman. cap.* 11. *v.* 36. Ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα.

Τοῦ κοινοῦ ἡγεμονικοῦ | Quod *lib.* 7. § 75. τὸ τοῦ κόσμου ἡγεμονικόν. *anima universi.* Vide *l.* 4. § 40.

Ὁρμήσαντα, ἢ κατ' ἐπακολούθησιν | Forsan ὁρμήσαντος. Vide *l.* 7. § 75. & *l.* 9. § 28. Vide & Brifonem *infrà ad* § 38.

Ἐπιγεννήματα | Vide ad *lib.* 3. § 2. Ocellus Lucan. *de univers. c.* 1. § 8. Πάντα ἔχει τὸ πᾶν, τὰ μὲν ὡς μέρη, τὰ δὲ ὡς ἐπιγεννήματα. eadem & ἐπακολουθήματα Philo dixit libro *de provident.* cujus fragmentum, imò ἀποσπασμάτιον bene magnum exhibuit Euseb. *præpar. l.* 8. *c. ult.* ubi inter alia: Καὶ μὴν δὴ τὸ πρὸ φύσεως ἀναγκαιότατον ἔργον ἐπακολούθημα δὲ τούτου καπνός· ἀλλ' ὅμως παρέχεταί τινα ὠφέλειαν ἔστιν ὅτε καὶ αὐτός.

Καὶ τὸ δηλητήριον | Virgil. *Georgic. l.* 1.

Ille malum virus serpentibus addidit atris.

quasi veneni expertes antè fuissent: quod & è nostris nonnullis, sed frustrà, placuisse videtur.

Πᾶσα κακουργία | Vide *ad l.* 3. § 11. τοῦτο παρὰ θεοῦ.

Ἄκανθα | Vide *lib.* 8. § 50. Joan. Chrysost. *in Genes. cap.* 3. *v.* 18. ἀκάνθας vocat καθάπερ ἐπιτιμήματα· non tamen quasi ab initio ista non fuerint, ut Augustinus censuit, *de Gen. contra Manich. l.* 1. *c.* 13. Sanius idem ipse *de Gen. ad liter. l.* 3. *c.* 18. *Ab initio creata, in suo genere utilia, & ad universi ornatum perfectionémque conducentia, pæne loco haberi, quòd in locis ab homine cultis frequentiora existerent.* neque aliud Joan. voluit.

§ 37. Ὁ τὰ νῦν ἰδὼν | Idem argumentum tractat, *l.* 2. § 14. & *l.* 4. § 32. & *l.* 9. § 32. & *l.* 11. § 1. & *l.* 12. § 24, 35.

§ 38. Τὴν

§ 38. Τὴν ἐπισυνδεσιν | Ità *l.* 4. § 34. συνέχησις καὶ συμμήρυσις. & *ibid.* § 45. συνάφεια εὔλογος. & *l.* 7. § 9. συνδεσις ἱερά. Vide & Senec. *de benef. l.* 4. *c.* 7. *ad l.* 5. § 8.

Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται | Ità *l.* 7. § 9. πάντα ἀλλήλοις ἐπιπλέκεται. Hoc est quod Briso in *Oeconomico* à Stobæo adductus *tom.* 2. *tit.* 82. οὕτως ἔχει ποτ' ἄλλαλα τἀνθρώπινα πράγματα, καθάπερ καὶ τᾶς ἁλύσιος τὰ κρίκοι. τήνοι γὰρ ἐξ ἀλλάλων ἄρτηνται, ἀλλάλοις τ' ἀκολουθέοντι, καὶ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν ἑλκυσθέντος ὁποίου δήποκα, τό τε ὅλον, καὶ τὸ ἐξ ἀρχᾶς ἀκολουθεῖ. καὶ ἐπὶ τοῦ βίου δὲ πραγμάτων ὁποίαν ἂν βούλῃ ἑλέσθαι, εὑρήσεις καὶ τὰ λοιπὰ ἐξ ἀνάγκας, κατὰ τὸ ἑξῆς ἀλλάλοις ἑπόμενα.

Πάντα φίλα ἀλλήλοις | Ità *l.* 7. § 9. οὐδὲν ἀλλότριον ἄλλο ἄλλῳ.

Διὰ τὴν τοπικὴν κόνησιν | *per motum localem.* κίνησιν. Xyl. & Caſ. forſan, συνίνησιν, *connexionem. l.* 4. § 34.

Καὶ σύμπνοιαν | Vide *ad l.* 4. § 27. συμπαθῆ. Stoici apud Laërt. *l.* 7. in *Zenon.* Ἕνα τὸν κόσμον εἶναι, καὶ τοῦτον πεπερασμένον· ἐν δὲ τῷ κόσμῳ μηδὲν εἶναι κενὸν, ἀλλ' ἡνῶσθαι αὐτόν· τοῦτο γὰρ ἀναγκάζειν τὴν τῶν οὐρανίων πρὸς τὰ ἐπίγεια σύμπνοιαν καὶ συντονίαν.

§ 39. Οἷς συγκεκλήρωσαι | Ità *l.* 4. § 26. συνεκλώθετο πᾶν τὸ συμβαῖνον.

Συνάρμοζε ἑαυτόν | τί γὰρ ἁρμοδιώτερον; *l.* 7. § 57. Vide & *l* 3. § 16. & *l.* 4. § 34.

Φίλει, ἀλλ' ἀληθινῶς | quod Petrus *epiſt.* 1. *c.* 1. *v.* 22. φιλαδελφία ἀνυποκείτῳ.

§ 40. Πρὸς ὃ κατεσκεύασται | Vide *l.* 5. §. 16. Senec. *ep.* 76. *Quæ conditio rerum, eadem & hominum eſt. navis bona dicitur, non quæ pretioſis coloribus picta eſt, nec cujus tutela ebore cælata eſt, nec quæ fiſcis & opibus regiis preſſa eſt; ſed ſtabilis & firma, & juncturis aquam excludentibus ſpiſſa, ad incurſum ferendum maris ſolida, gubernaculo parens, velox, & conſentiens vento. gladium bonum dices, non cui deauratus eſt balteus, nec cui vagina gemmis diſtinguitur; ſed cui & ad ſecandum ſubtilis acies, & mucro munimentum omne rupturus. regula, non quàm formoſa, ſed quàm recta ſit, quæritur.* Apul. *de Deo Socratis. Æquè divites ſpectari debere, ut equos mercamur. neque enim in emendis equis phaleras conſideramus, & baltei polimina inſpicimus, & ornatiſſimæ cervicis divitias contemplamur, ſi ex argento & auro & gemmis monilia variæ gazæ dependent, ſi plena artis ornamenta capiti & collo circumjacent; ſi fræna cælata, ſi ephippia fucata, ſingula aurata ſint. Sed iſtis omnibus exuviis amotis, equum ipſum nudum, & ſolùm corpus ejus & animum contemplamur, ut ſit ad ſpeciem honeſtus, & ad curſum vegetus, & ad vecturam validus. jam primùm in corpore ſi ſit*

Argutum caput, & brevis alvus, obeſáque terga,
Luxuriétque toris animoſum pectus honeſtis.

præterea, ſi duplex agitur per lumbos ſpina. volo enim non modò perniciter, verumetiam permolliter pervehat. Vide & Joan. Chryſoſt. *edit. Savil. tom.* 7. *orat.* 2. Vide & Galen. *ad lib.* 4. § 19. ſed & *l.* 9. § 31.

Ἔχει δὲ οὕτως καὶ τῷ παντὶ | de *homine quovis*, perperam cepit Xyl. de *univerſo*, ſive *univerſi rectore*, Caſ. rectè.

§ 41. Μέμψασθαί σε θεοῖς | Idem *ſupr.* § 16. & *l.* 9. § 1. Epictet. *l.* 1. *c.* 27. Πέφυκεν ὁ ἄνθρωπος, μὴ ὑπομένων ἀφαιρεῖσθαι τοῦ ἀγαθοῦ, μὴ ὑπομένων περιπίπτειν τῷ κακῷ. εἶτα τὸ τελευταῖον, ὅταν μήτε πράγματα μεταθεῖναι δυνηθῇ, μήτε τὸν ἐμποδίζοντα ἐκτυφλῶσαι, (quo modo Ulyſſes Cyclopem) κάθηται, καὶ στένει, καὶ ὃ δύναται, λοιδορεῖ τὸν Δία, καὶ τοὺς θεοὺς τοὺς ἄλλους. prout impii illi, Eſaiæ *c.* 8. *v.* 21. Idem *l.* 4. *c.* 7. Ἐάν τις ἐν τούτοις μόνοις ἡγήσηται τὸ ἀγαθὸν τὸ αὐτοῦ καὶ συμφέρον τοῖς ἀκωλύτοις καὶ ἐφ' ἑαυτῷ, ἐλεύθερος ἔσται, εὔρους, εὐδαίμων, ἀβλαβής, μεγαλόφρων, εὐσεβής, χάριν ἔχων ὑπὲρ πάντων τῷ θεῷ, μηδαμοῦ μεμφόμενος μηδενὶ τῶν ἐφ' ἑαυτῷ γινομένων, μηδὲν ἐγκαλῶν. ἂν δ' ἐν τοῖς ἐκτὸς καὶ ἀπροαιρέτοις, ἀνάγκη κωλύεσθαι αὐτὸν, ἐμποδίζεσθαι, δουλεύειν τοῖς ἐκείνων ἔχουσιν ἐξουσίαν, ἃ τεθαύμακε καὶ φοβεῖται· ἀνάγκη δ' ἀσεβῆ εἶναι, ἅτε βλάπτεσθαι οἰόμενον ὑπὸ τοῦ θεοῦ· καὶ ἄνισον, ὡς αἰεὶ αὑτῷ τοῦ πλείονος περιποιητικόν. Eadem prorſus dicit, quæ Marcus, ſed inverſo ordine, hoc loco.

Τὰ ἐφ' ἡμῖν ἀγαθὰ καὶ κακὰ κινῶμεν | *bona & mala tractaremus.* Xyl. *ad ea inclinaverimus.* Meric. verùm leg. κρινῶμεν. *judicaverimus.* quo ſenſu ὑπόστησις priùs dixerat. atque ità Athen. *dipnoſoph. l.* 15. Οἱ δ' ἀρχαῖοι καὶ τοὺς θεοὺς ἀνθρωποειδεῖς ὑποστησάμενοι. *At priſci homines humanâ formâ præditos Deos exiſtimantes*, ſive, ut vulgò loquimur, *ſupponentes.* Tollemus obiter par mendum ex Ariſtotelis codicibus. *ethic. Eudem. l.* 7. *c.* 6. Ubi vulgò legitur; Καὶ τούτῳ χρώμενοι κανόνι, κινοῦσι τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους φιλίαν. leg. κρίνουσι. quod & Aretinus advertit, qui, *judicant*, vertit.

Διὰ τὴν πρὸς ταῦτα διαφορεῖν | *propter hanc rerum differentiam.* Xyl. *Si cum opinione differentiæ ad res iſtas inclinaverimus.* Caſ. Quaſi διαφορεῖν τῷ ἀδιαφορεῖν opponatur. Verùm Marco τὸ διαφέρεσθαι πρός τι, eſt *ad rem aliquam adipiſcendam*, vel ſimpliciter *ferri*, ut idem uſurpat *l.* 5. § 1. vel *cum ſolicitudine & animi anxietate ferri.* Vide *lib.* 9. § 27, & 38. Verto itaque, *dum ad iſta contendunt.* non in eo ſenſu *contendendi* vocabulo ſumpto, quo διαφέρεσθαι περί τινος, *de re aliqua contendere*, ſed quo πρός τι, *ad rem aliquam*, quam ſtudioſè proſequitur, *contendere* quis dicitur.

§ 42. Πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν | imò, non πάντες tantùm, ſed & πάντα. συνεργοῦντες

τες οὖν' Apostolus *ad Cor. epist.* 2. *c.* 6. *v.* 1. Et, πάντα συνεργεῖ. *ad Rom. c.* 8. *v.* 28.

Οἱ μὲν εἰδότως καὶ παρακολουθητικῶς, οἱ δὲ ἀνεπιστάτως | Xyland. *pars scientes & certo ordine, pars inscii.* Videtur εἰδότες legisse. quanquam eòdem recidit, utrumlibet admiseris. Verùm παρακολουθητικῶς, *intelligenter* potiùs, vel *intelligentes* etiam reddidisset. ἀνεπιστάτως, *citra considerationem.* ἀνεπιστήτως, *citra cognitionem.* hoc an illud legeris, ciccum haud interest: nisi quòd istud τῷ εἰδότως, illud τῷ παρακολουθητικῶς, potiùs respondere videatur. Bernard. *de grat. & lib. arb. Operatur Deus salutem suorum, aliquando per creaturam sine ipsa, aliquando per creaturam contra ipsam, aliquando per creaturam cum ipsa. multa enim fiunt hominibus salubria per insensibilem, & item per irrationabilem creaturam: quæ idcirco dixi fieri sine ipsa, quòd non queat, intellectu carens esse vel conscia. Multa quoque multorum saluti utilia facit Deus per malos, sive homines, sive angelos, sed quoniam invitos, ideo contra ipsos. nam dum nocere cupiunt, juvant, quantum [quantumvis] aliis valeat utilis actio, tantum [tamen] ipsis perversa nocet intentio. Porrò per quos & cum quibus operatur Deus, boni sunt, vel angeli, vel homines: quia quod vult Deus & agunt pariter & volunt. nec sunt operis tantùm ministri per effectum, sed & operantis quodammodo socii per consensum.* Et mox: *Utitur ergò Deus in salutem suorum irrationabili item & insensibili creaturâ, tanquam jumento vel instrumento, quæ jam expleto opere, nusquam erunt. utitur creaturâ rationali, sed malevolâ, quasi disciplinæ virgâ, quam correcto filio in ignem projiciet, tanquam sarmentum inutile. utitur & angelis & hominibus bonæ voluntatis, tanquam commilitonibus & coadjutoribus suis, quos peractâ victoriâ amplissimè munerabit.* Synes. *epist.* 57. Αἱ κακοποιαὶ δυνάμεις ἐν κόσμῳ συντελοῦσι μὲν τῇ χρείᾳ τῆς προνοίας. κολάζουσι γὰρ τοὺς ἀξίους κολάζεσθαι. εἰσὶ δὲ ὅμως θεομισεῖς τε καὶ ἀποτρόπαιοι. οὐ γὰρ διάκειται τὴν γνώμην ὁ τιμωρὸς ἢ δαίμων ἢ ἄνθρωπος, ὡς λειτουργίαν ταύτην εἰσφέρων θεῷ· ἀλλὰ τῇ μοχθηρίᾳ τῆς φύσεως χαριζόμενος, ταῖς κοιναῖς συμφοραῖς ἐπεξέρχεται. Exemplum habes in Assyrio rege apud Esaiam *c.* 10. *v.* 5, 7.

Καὶ τοὺς καθεύδοντας | Etiam dormientes cooperari ad ea quæ in mundo geruntur, Heraclitum dixisse asserit. cum tamen Heraclitus idem dixerit, referente Plut. *lib. de superstit.* Τοῖς ἐγρηγορόσιν ἕνα καὶ κοινὸν κόσμον εἶναι, τῶν δὲ κοιμωμένων ἕκαστον εἰς ἴδιον ἀποστρέφεσθαι. *Vigilantes in mundo uno eodémque omnium communi versari; dormientes in suum cujusque proprium nescio quem concedere.*

Ἐκ περιουσίας δὲ | *Supervacaneâ operâ.* Xyl. *quantum in se est.* Cas. *abundè*, sive *ex abundanti*, malim. Galen. *de opt. sect. c.* 18. ἐκ περιουσίας γὰρ ὅτι καὶ τοῦτο κατασκευάσαι, ὅτι ἄχρηστος ἡ κατάληψις τῶν παθῶν. *ex abundanti est, istud ostendere.* ἐκ περιουσίας, sive *ex abundanti* agere dicitur, qui liberaliter, ultra id quod exigi poterat aut necesse fuerat, aliquid vel concedit, vel largitur, vel quocunque modo facit. indè apud Rhetores, τὰ ἐκ περιουσίας ἐγκλήματα προοίμια, de quibus Hermogen. *de invent. l.* 1. *c.* 3. & ἐκ περιουσίας προοιμιάζεσθαι, & ἐκ περιουσίας λέγειν, *ibidem*; ubi alia ac graviora, quàm ea quæ objiciant, objicere posse se crimina alicui prætendunt. eodem sensu, ἐκ τοῦ περιόντος Marcus dixit *l.* 7. § 56. *Ex abundanti*, inquit, & istiusmodi homines ad mundi opus operam conferunt suam, quia fati effectum, dum eidem renituntur, illustrant.

Ὁ μεμφόμενος | *qui objurgat naturam; & Deos mavult emendare, quàm se.* Senec. *epist.* 107.

Καὶ ὁ ἀντιβαίνειν πειρώμενος | *Dum in bonum usum malè facta vertuntur, ejus consiliis militant, etiam qui ejus consiliis repugnant.* Greg. Rom. *in Job. l.* 6. *c.* 14. ità Assyrius Esai. *c.* 10. *v.* 6, 11. *Deúsque de eis qui faciunt quæ non vult, facit ipse quæ vult.* Aug. *de corrept. & grat. c.* 14. Et *enchir. c.* 100. *Per eam creaturæ voluntatem quâ factum est quod creator noluit, implevit ipse quod voluit. hoc enim ipso, quòd contra voluntatem Dei fecerunt, de ipsis facta est voluntas ejus.* Vide *l.* 8. § 35.

Τοῦ τοιούτου ἔχρῃζεν ὁ κόσμος | Vide *l.* 9. § 42. Chrysipp. *de natur. lib.* 2. à Plutarcho relatus *de contradict. Stoic. c.* 31. & *de Comm. n. notit. c.* 13. Ἡ κακία πρὸς τὰ λοιπὰ συμπτώματα ἔχει ὅρον· γίνεται γάρ αὐτή πως κατὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον· καὶ ἵν' οὕτως εἴπω, οὐκ ἀχρήστως γίνεται πρὸς τὰ ὅλα· οὐδὲ γὰρ ἂν τἀγαθὸν ἦν. Vide *infr. ad illa*, ὥσπερ ὁ εὐτελὴς καὶ γελοῖος στίχος. Sed & Plato in *Theætet.* à Theodoreto etiam adductus *therap. lib.* 12. Ἀλλ' οὔτε ἀπόλλυσθαι τὰ κακὰ δυνατόν· ὑπεναντίον γάρ τι τῷ ἀγαθῷ ἀεὶ εἶναι ἀνάγκη. Non necessarium prorsus, at conducibile tamen, nec nostri negant. Lactant. *l.* 5. *c.* 7. *Virtutem aut cerni non posse, nisi habeat vitia contraria; aut non esse perfectam, nisi exerceatur adversis. hanc enim Deus bonorum ac malorum voluit esse distantiam; ut qualitatem boni ex malo sciamus, item mali ex bono: nec alterius ratio intelligi sublato altero potest. Deus ergò non exclusit malum, ut ratio virtutis constare posset.* Aug. *enchir. c.* 10. *Ab hac summè & immutabiliter bonâ Trinitate creata sunt omnia, & nec summè, nec æqualiter, nec immutabiliter bona, sed tamen bona etiam singula. Simul verò universa valde bona; quia ex omnibus consistit admirabilis pulcritudo. in qua etiam illud quod malum dicitur, benè ordinatum & suo loco positum, eminentiùs commendat bona, ut magis placeant & laudabiliora sint. neque enim Deus omnipotens, rerum cui summa potestas, cum summè bonus*

bonus sit, nullo modo sineret mali esse aliquid in operibus suis, nisi usque adeò esset omnipotens & bonus, ut bene faceret etiam de malo. Et c. 96. *Quamvis enim ea quæ mala sunt, in quantum mala sunt, non sint bona, tamen ut non solùm bona, sed etiam sint & mala, bonum est. nam nisi esset & hoc bonum, ut essent & mala, nullo modo sinerentur ab omnipotente bono; cui proculdubio quàm facilè est quod vult, facere; tam facilè est quod non vult, esse non sinere. Melius ergò judicavit de malis bene facere, quàm mala nulla esse permittere.* Ibid. *c.* 27. Vide Petr. Lomb. *l.* 1. *dist.* 46.

Ἐκεῖνος πάντως σοι καλῶς χρήσεται | Disertè ac eleganter hoc disserit Clemens *Strom l.* 1. Αἱ τῶν ἀποστατησάντων βουλαί τε καὶ ἐνέργειαι, μερικαὶ οὖσαι, γίνονται μὲν ἐκ φαύλης διαθέσεως, καθάπερ καὶ αἱ νόσοι αἱ σωματικαί. κυβερνῶνται δὲ ὑπὸ τῆς καθόλου προνοίας ἐπὶ τὸ τέλος ὑγιεινόν, κἂν νοσοποιὸς ᾖ ἡ αἰτία. μέγιστον γοῦν τῆς θείας προνοίας, τὸ μὴ ἐᾶσαι τὴν ἐξ ἀποστάσεως ἑκουσίου φυεῖσαν κακίαν, ἄχρηστον καὶ ἀνωφελῆ μένειν, μηδὲ μὴν κατὰ πάντα βλαβερὰν αὐτὴν γενέσθαι. τῆς γὰρ θείας σοφίας καὶ ἀρετῆς καὶ δυνάμεως ἔργον ἐστὶν, οὐ μόνον τὸ ἀγαθοποιεῖν. φύσις γὰρ ὡς εἰπεῖν, αὕτη τοῦ θεοῦ, ὡς τοῦ πυρὸς τὸ θερμαίνειν, καὶ τοῦ φωτὸς τὸ φωτίζειν· ἀλλὰ κἀκεῖνο, μάλιστα, τὸ διὰ κακῶν ἐπινοηθέντων πρός τινων, ἀγαθόν τι καὶ χρηστὸν τέλος ἀποτελεῖν, καὶ ὠφελίμως τοῖς δοκοῦσι φαύλοις χρῆσθαι. Inculcat idem passim & Augustinus. *adv. Faust. l.* 16. *c.* 21. *Deus bene utitur etiam malis. epist.* 141. *Sicut mali, Dei bonis male utuntur, dum non corriguntur; sic contrà Deus, etiam malis eorum bene utitur, ad justitiam suam & exercitationem suorum.* Et *epist.* 59. *Sicut illorum nequitiæ est, male uti bonis operibus ejus; sic illius sapientiæ est, bene uti malis operibus eorum.* Idem *in Psalm.* 54. *Nè putetis gratis esse malos in hoc mundo, & nihil boni de illis agere Deum. omnis malus aut ideo vivit, ut corrigatur; aut ideo vivit, ut bonus per illum exerceatur.* Et *in Psal.* 36. *Habet aliquem hic usum peccator? habet. utitur illo Deus ad probandum justum. est quod de peccatore agatur. locus hic ejus est ut paleæ in fornace artificis. ardet palea, ut aurum purgetur: Sævit impius, ut justus probetur.* Et *in Psal.* 77. *Utitur eis, qui bonus est, bene. i. e. convenienter & justé: sicut è contrà iniqui creaturis ejus bonis utuntur malé.* Et *in Psal.* 104. *Deus bene utitur malis operibus hominum: sicut illi contrà malè utuntur bonis operibus Dei.* Et *est ipsa illa mirabilis Dei bonitas; quia bene utitur etiam malis, vel angelis vel hominibus. cùm enim ipsi vitio suo mali sint, ille de malo eorum bene facit.* Idem *enchir. c.* 101. *Summè bonus non sineret fieri malè, nisi omnipotens etiam de malo facere posset bene.* Et *de continent. c.* 6. *Tanta est omnipotens ejus bonitas, ut etiam de malis possit facere bona, sive ignoscendo, sive sanando, sive ad utilitates piorum coaptando atque vertendo, sive etiam justissimè vindicando. omnia namque ista bona sunt, & Deo bono atque omnipotenti dignissima, nec tamen fiunt nisi de malis. quid igitur melius, quid omnipotentius eo, qui cùm mali nihil faciat, bene etiam de malis facit?* Possent & alia plura coacervari. Verùm ista forsan quibusdam nimia videbuntur. Chrysippus certè ipse gemina ferè his habet, *de Diis l.* 1. referente Plutarcho *de Stoic. contradict. c.* 33. Ὅτι ταῦτα (τὰ κακὰ) ἀπονέμεται κατὰ τὸν Διὸς λόγον, ἤτοι ἐπὶ κολάσει, ἢ κατ' ἄλλην ἔχουσάν πως πρὸς τὰ ὅλα οἰκονομίαν.

Ὁ τὰ ὅλα διοικῶν | Vide *l.* 5. § 21. & *suprà* § 5.

Τῶν συνεργῶν | ità *l.* 7. § 19. τῷ ὅλῳ συνεργά. & *infrà* § 43. συνεργὰ εἰς ταυτόν.

Οἷον ὁ εὐτελὴς καὶ γελοῖος στίχος | Locum hunc illustrat nobis Plut. *de commun. notit. adv. Stoicos c.* 13. adductus ipsis Chrysippi verbis, quæ in animo proculdubio Marcus habuit, cùm hæc scriberet. Ea ex *l.* 2. *de natura* sic habent: Ὥσπερ γὰρ αἱ κωμῳδίαι ἐπιγράμματα γελοῖα φέρουσιν, ἃ καθ' ἑαυτὰ μέν ἐστι φαῦλα, τῷ δὲ ὅλῳ ποιήματι χάριν τινὰ προστίθησιν· οὕτως ψέξειας ἂν αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς τὴν κακίαν· τοῖς δὲ ἄλλοις οὐκ ἄχρηστός ἐστιν. Interest tantùm, quod Marcus στίχον εὐτελῆ, Chrysippus ἐπίγραμμα φαῦλον, sed uterque γελοῖον, dixerit: ille ad hominem pravum, hic ad pravitatem hominis ipsam retulerit. Audi tamen ex parte Plutarchi, quam subjunxit, censuram: Πρῶτον μὲν οὖν, inquit, τὴν κακίαν γεγονέναι κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ πρόνοιαν, ὥσπερ τὸ φαῦλον ἐπίγραμμα γέγονε κατὰ τὴν τοῦ ποιητοῦ βούλησιν, πᾶσαν ἐπίνοιαν τῆς ἀτοπίας ὑπερβάλλει. ἔπειτα δὲ τὸ μὲν φαῦλον ἐπίγραμμα τὴν κωμῳδίαν κοσμεῖ, καὶ συνεργεῖ πρὸς τὸ τέλος αὐτῆς, ἐφιεμένης τοῦ γελοίου ἢ κεχαρισμένου τοῖς θεαταῖς. ὁ δὲ πατρῷος καὶ ὕπατος καὶ θεμίστιος Ζεύς, καὶ ἀριστοτέχνας, κατὰ Πίνδαρον, οὐ δρᾶμα δή που μέγα καὶ ποικίλον καὶ πολυμαθὲς δημιουργῶν τὸν κόσμον, ἀλλὰ θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἄστυ κοινὸν συνοικησομένων μετὰ δίκης καὶ ἀρετῆς ὁμολογουμένως καὶ μακαρίως, τί πρὸς τὸ κάλλιστον τοῦτο καὶ σεμνότατον τέλος ἐδεῖτο λῃστῶν καὶ ἀνδροφόνων καὶ πατροκτόνων καὶ τυράννων; (quod Marcus supr. τοῦ τοιούτου ἔχρῃζεν ὁ κόσμος) οὐ γὰρ ἡδὺ τῷ θείῳ καὶ κομψὸν ἡ κακία γέγονε ἐπεισόδιον. ἔτι τὸ μὲν φαῦλον ἐπίγραμμα τοῦ ποιήματος πολλοστημόριόν ἐστι, καὶ μικρὸν ἐπέχει παντάπασιν ἐν τῇ κωμῳδίᾳ χωρίον· καὶ οὔτε πλεονάζει τὰ τοιαῦτα, οὔτε τῶν εὖ τι πεποιῆσθαι δοκούντων ἀπόλλυσι καὶ λυμαίνεται τὴν χάριν· τῆς δὲ κακίας ἀναπέπλησται πάντα πράγματα, καὶ πᾶς ὁ βίος εὐθὺς ἐκ παρόδου καὶ ἀρχῆς ἄχρι κορωνίδος ἀσχημονῶν καὶ ἐκπίπτων, καὶ ταραττόμενος, καὶ μηδὲν ἔχων μέρος καθαρὸν, μηδὲ ἀνεπίληπτον (ὡς οὗτοι λέγουσιν) αἴσχιστόν ἐστι δραμάτων ἁπάντων καὶ ἀτερπέστατον. Quanquam pro Chrysippo Marcoque multa forsan dici possent, si candidam saltem ac benignam interpretationem verborum utriusque admiserimus: verum

ulteriùs de his impræsentiarum non lubet differere. Illud tantùm adjiciam; in Plutarchi animadversione verba illa, πατρῷος καὶ ὕστατος καὶ θεμίστιος Ζεὺς vitiata videri. quid enim habet commune πατρῷος καὶ ὕστατος; Et primâ quidem facie videri possit, leviculâ inflectione πρῶτος καὶ ὕστατος legendum. certè ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος Deus pater nostris dicitur. Esaiæ *c.* 44. *v.* 6. & Joan. *Apocal. c.* 1. *v.* 17. & *c.* 2. *v.* 8. & *c.* 22. *v.* 13. Verùm locum istic τὸ πρῶτος καὶ ὕστατος quem habeat, non video. Itaque malim Plutarcho ipso facem præferente legere, πατρῷος καὶ σωτικὸς καὶ θεμίστιος. Sic enim Plut. *de Stoic. contradict. c.* 29. Ὥστε περὶ τοῦ Διὸς τοῦ σωτῆρος, καὶ γενέτορος καὶ πατρὸς δίκης καὶ εὐνομίας.

§ 43. Μήτι ὁ ἥλιος | Lucian. itidem *de astrolog.* Τὰ ἔργα ἑκάστου αὐτέων διωρίσατο, τῇ Ἀφροδίτῃ μὲν εἰπών, *Iliad.* ε. *v.* 429.

Ἀλλά συ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα γάμοιο.
τὰ δὲ τοῦ πολέμου,
Ταῦτα δ' Ἄρηϊ θοῷ καὶ Ἀθήνῃ πάντα μελήσει.

Gemino utitur argumento Plutarchus *in lib. de tranq.* dum quorundam omnia ambientium vanitatem retundit. Ἀλλ' ἔνιοι, inquit, τοὺς μὲν Στωικοὺς οἴονται παίζειν, ὅταν ἀκούσωσι τὸν σοφὸν παρ' αὐτοῖς μὴ μόνον φρόνιμον καὶ δίκαιον καὶ ἀνδρεῖον, ἀλλὰ καὶ ῥήτορα καὶ στρατηγὸν καὶ ποιητὴν καὶ πλούσιον καὶ βασιλέα προσαγορευόμενον· αὑτοὺς δὲ πάντων ἀξιοῦσι τούτων. Καίτοι καὶ τῶν θεῶν ἄλλος ἄλλην ἔχων δύναμιν, ὁ μὲν Ἐνυάλιος, ὁ δὲ μαντῷος, ὁ δὲ κερδῷος ἐπονομάζεται· καὶ τὴν Ἀφροδίτην ὁ Ζεὺς, ὡς οὐ μετὸν αὐτῇ πολεμικῶν ἔργων, ἐπὶ γάμους ἀποστέλλει καὶ θαλάμους. Et mox: Οὐ πάντα πάντων ἐστίν· ἀλλὰ δεῖ τῷ Πυθικῷ γράμματι πειθόμενον, αὑτὸν καταμαθεῖν· εἶτα χρῆσθαι πρὸς ἓν ὃ πέφυκε, καὶ μὴ πρὸς ἄλλον ἄλλοτε βίου ζῆλον ἕλκειν καὶ παραβιάζεσθαι τὴν φύσιν. Vide *ad l.* 4. § 27. sed & Epictet. *differt. l.* 3. *c.* 22.

Διάφορα μὲν | Vide *ad l.* 9. § 9. Senec. *quæst. nat. præfat. l.* 1. *Occasus siderum atque ortus, & tam diversas concordantium vias.*

§ 44. Εἰ οὖν | οὖν illud παρέλκειν videtur. est enim novi argumenti exordium. Vide *l.* 8. § 3.

Καλῶς ἐβουλεύσαντο | Ità *l.* 3. § 4. Ταῦτα δ' ἀγαθὰ εἶναι πέπεισται. & *l.* 9. § 28. Εὖ ἔχει πάντα. Vide & *l.* 7. § 41. Epictet. *differt. l.* 3. *c.* 24. Τῷ ὄντι κακῶς διοικεῖται τὰ ὅλα, εἰ μὴ ἐπιμελεῖται ὁ Ζεὺς τῶν ἑαυτοῦ πολιτῶν, ἵν' ὦσιν ὅμοιοι αὐτῷ· ἀλλὰ ταῦτα οὐ θεμιτὰ, οὐδ' ὅσια ἐνθυμηθῆναι· Et *c.* 26. Καὶ στρατιώτῃ δὲ ἀγαθῷ οὐ λείπει ὁ μισθοδοτῶν, οὐδὲ ἐργάτῃ, οὐδὲ σκυτεῖ; τῷ δ' ἀγαθῷ λείψει; οὕτως ὁ θεὸς ἀμελεῖ τῶν αὑτοῦ ἐπιταγμάτων, τῶν διακόνων, τῶν μαρτύρων; οἷς μόνοις χρῆται παραδείγμασι πρὸς τοὺς ἀπαιδεύτους, ὅτι καὶ ἔστι, καὶ καλῶς διοικεῖ τὰ ὅλα, καὶ ὅτι ἀνδρὶ ἀγαθῷ οὐδέν ἐστι κακόν, οὔτε ζῶντι, οὔτε ἀποθανόντι. quæ novissima Socratis sunt ex Platon. *apolog.* mutuata. Vide *ad l.* 10. § 31.

Ἄβουλον γὰρ θεὸν | Vide *l.* 2. § 11.

Ἀσπάζεσθαι καὶ στέργειν | *amplecti & acquiescere.* hoc est enim τὸ στέργειν, φιλεῖν καὶ προσαναπαύεσθαι, ut Marc. *l.* 4. § 31. Demosthen. *de coron.* Εἰ δὲ φησιν ἴσως, δειξάτω· κἀγὼ στέρξω, καὶ σιωπήσομαι. *acquiescam, & conticescam.* Isocrat. *ad Demonic.* Στέργε τὰ παρόντα. *præsentibus acquiesce, contentus esto.* Plut. *Antonio*; Νυνὶ δὲ τὰ παρόντα στέργωμεν. *nunc rebus præsentibus contenti simus.* Polybius à Suida laudatus: Νῦν δὲ, οὐ πρὸς ἡμῶν γὰρ ἐπιορκεῖν, τὰ παρόντα στέργομεν. Incertus autor apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 108.

Πάντων ἄριστον μὴ βιάζεσθαι θεούς·
Στέργειν δὲ μοῖραν.——
In cælites vim non parare est optimum;
Sed amare fatum. Grot.

Et apud eundem *tit.* 109. Sophocles:

Στέργειν δὲ τἀμπεσόντα, καὶ θέσθαι πρέπει,
Σοφὸν κυβευτὴν, ἀλλὰ μὴ στένειν τύχην.
Amare oportet casus, ac disponere,
Non gemere sortem, ut aleatorem bonum.

Ità enim accipio illa, Σοφὸν κυβευτὴν, quomodo Flaccus dixit in *art.* ——*fidus Interpres*— pro, *sicut fidus interpres.* & *l.* 1. *ep.* 2.

Rusticus expectans, dum defluat amnis—

pro, *Rustici instar est expectantis.* Vide *l.* 3. § 16. & *l.* 5. § 8. & *l.* 7. § 38. & *l.* 10. § 6, 11. Theodoret. denique *therap. l.* 1. Ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων, τέχνην μαθεῖν ἐθέλων τινὰ, φοιτᾷ μὲν τῷ διδάσκειν ἐπισταμένῳ, στέργει δὲ τὰ προστεταγμένα παρ' ἐκείνου μαθήματα. Et mox: καὶ ὁ μὲν ἔχει τῶν γινομένων τὴν γνῶσιν· ὁ δὲ στέργει τὴν πίστιν. ubi malè vertit Acciaolus, *disciplinas colit, & fidei innititur*: cùm vertendum potiùs fuerit, *documentis acquiescit, & fide contentus est.* hoc est enim quod priùs dixerat, πιστεύει τοῖς λεγομένοις, καὶ οὐκ ἀντιλέγει τῷ διδάσκοντι. Et in syntaxi diversa, apud Isocrat. *in Panathen.* Ἀνάγκη στέργειν τοῖς ἤδη συμβεβηκόσιν. *eis quæ jam obtigerunt acquiescere necesse est.* Idémque *de pace.* ὁρῶσι γὰρ ἡμᾶς οὐ στέργοντας οἷς ἂν ἔχωμεν, ἀλλ' ἀεὶ τοῦ πλείονος ὀρεγομένους. *non contentos,* sive *acquiescentes eis, quæ possidemus.* de Scopa Polybius Suidâ referente: οὐκ ἔστεργε τοῖς παροῦσιν, ἀλλ' ἀκόρεστος ἦν. quod mox quasi interpretatus ipse, οὐκ ἀρκεσθεὶς τούτοις, inquit. Lucianus item à Budæo adductus: εἰ δέ τις αὐθαίρετος εἵλετο, στέργειν ἐστὶ δίκαιον τοῖς ἐγνωσμένοις. *acquiescere eis quæ decreta & statuta sunt.* Et apud Suidam autor innominatus: Ἐκεῖνος οἶμαι δυνάμει στέργειν ἠναγκάζετο τούτοις· *illis contentus esse cogebatur.* Liban. *orat.* 3. *de Alexandro*; οὐδὲν κεκτημένος, ᾧ στέργειν ἄξιον, ἐπιχειρεῖ τῷ πλέονι. Greg. Naz. *in Julian. exact.* Ἀλλ' ἕκαστος ἐν ᾗ ἐκλήθη τάξει, ἐν ταύτῃ μενέτω, κἂν ᾖ τοῦ κρείττονος ἄξιος· ἐν ᾧ στέργει τὴν παροῦσαν, πλέον εὐδοκιμῶν, ἢ ἐν τῷ ζητεῖν, ἣν οὐκ ἔλαβε. Eodem sensu & τὸ

ἀγαπᾷν

ἀγαπᾷν usurpatur. Liban. *in vit. suâ.* ὁμωμοκότι δὲ ἤδη τοῖς παροῦσιν ἀγαπήσειν. *præsentibus contentum fore.*

Ἢ μηδὲ θύωμεν, μηδὲ εὐχώμεθα | Apul. *de Deo Socrat. Nullus,* inquis, *Deus rebus humanis intervenit. cui igitur preces allegabo? cui votum nuncupabo? cui victimam cædam? quem miseris auxiliatorem, quem bonis fautorem, quem adversatorem malis in omni vita ciebo? quem denique, quod frequentissimum est, jurejurando arbitrum adhibebo?*

Ἔξεστι περὶ ἐμοῦ βουλεύεσθαι | Καὶ προνοῆσαι τῶν ἀπρονοήτων, ut Tatianus *contr. Græc.* Ità *l.* 9. § 28. μὴ καὶ σὺ εἰκῇ.

Κατὰ τὴν ἑαυτοῦ κατασκευὴν | Vide *supr.* § 16, 40. & *l.* 5. § 16. & *l.* 9. § 28.

Πόλις καὶ πατρὶς, ὡς μὲν Ἀντωνίνῳ μοι ἡ Ῥώμη | Ità Cicer. *contr. Rullum* 2. *Roma communis patria omnium nostrûm.* & Modestin. in *Pandect. l.* 50. *tit.* 1. *leg.* 33. *Roma communis patria nostra est.* Seneca verò *ad Helv. c.* 6. de eadem, sensu haud paulò latiore, ratione hominum ex omnibus locis terrisque eò confluentium, ibique sedes figentium suas; *Quæ velut communis patria potest dici.* quomodo de Italia Plinius *hist. nat. lib.* 3. *c.* 5. *Una cunctarum gentium in toto orbe patria.* Et Aristides *orat. in Romam*, ratione civitatis gentibus aliis communicatæ: Τὸ Ῥωμαῖον, οὐ πόλεως, ἀλλὰ γένους ὄνομα κοινοῦ τινος καὶ τούτου οὐχ ἑνὸς τῶν πάντων, ἀλλ' ἀντιρρόπου πᾶσι τοῖς λοιποῖς. πολλοὶ γὰρ, inquit, ἐν ἑκάστῃ πόλει πολῖται ὑμέτεροι, οὐχ ἧττον ἢ τῶν ὁμοφύλων, οὐδ' ἰδόντες πω τινὲς αὐτῶν τὴν πόλιν. τοῦτον ἐξηγάγετε τὸ τῆς πόλεως ὄνομα. Cicero *de legib. lib.* 2. *Ego mehercule municipibus omnibus duas esse censeo patrias, unam naturæ, alteram civitatis. ut ille Cato, cùm esset Tusculi natus, in populi Romani civitatem susceptus est. itaque cùm ortu Tusculanus esset, civitate Romanus, habuit alteram loci patriam, alteram juris.* Tum, ubi in Atticis idem ostendisset, unde & Euripides *Ione*,

——— πατρὶς γῆ δ' Ἀθηναίων πόλις.

subjungit, *Sic nos & eam patriam dicimus, ubi nati; & illam, quâ excepti sumus. Sed necesse est caritate eam præstare, in qua reipub. nomen & universæ civitatis est. dulcis autem non multò secus est ea quæ genuit, quàm ea quæ excepit. itaque ego esse hanc meam patriam prorsus nunquam negabo, dum illa sit major, & hæc in ea contineatur.* Duplici ergo nomine *patria* Marco *Roma*, & ortûs ratione, & civitatis. nam & *Romæ natus est.* Capitol.

Ὡς δὲ ἀνθρώπῳ, ὁ κόσμος | Ità Theodorus Atheus, εἶναι πατρίδα τὸν κόσμον. Laert. *l.* 2. in *Aristip.* quod idem & alii. Vide *ad l.* 2. § 16. & *l.* 3. § 11. Herculis est apud Tragicum vox, à Plut. *de exil.* & Stob. *tom.* 2. *tit.* 40. laudata:

Ἀργεῖος, ἢ Θηβαῖος· οὐ γὰρ εὔχομαι
Μιᾶς ἅπας μοι πύργος Ἑλλήνων πατρίς.

Argivus an Thebanus: haud unam mihi
Adscribo; patria urbs est Graia quælibet.

Verùm latiùs patriam suam porrigit Crates Theban. apud Laërt. *l.* 6. in *Hipparchia*:

Οὐχ εἷς πάτρας μοι πύργος, οὐ μία στέγη·
Πάσης δὲ χέρσου, καὶ πόλισμα καὶ δόμος
Ἕτοιμος ἡμῖν ἐνδιαιτᾶσθαι πάρα.

Mihi patria non urbs una, non una est domus:
Verùm quot urbes, quot domos tellus habet,
Totidem mihi sunt æqua ad hanc vitam loca. Grot.

Sed & Socrates, de quo Plut. *ibid.* Ὁ δὲ Σωκράτης βέλτιον, οὐκ Ἀθηναῖος, οὐδὲ Ἕλλην, ἀλλὰ Κόσμιος εἶναι φήσας, ὡς ἄν τις Ῥόδιος εἶπεν, ἢ Κορίνθιος· ὅτι μηδὲ Σουνίῳ, μηδὲ Ταινάρῳ, μηδὲ Κεραυνίοις ἐνέκλεισεν ἑαυτόν· Subjungit Plut. ex Euripid.

Ὁρᾷς τὸν ὑψοῦ τόνδ' ἄπειρον αἰθέρα,
Καὶ γῆν πέριξ ἔχονθ' ὑγραῖς ἐν ἀγκάλαις·

οὗτοι τῆς πατρίδος, ἡμῶν ὅροι εἰσίν. Senec. *epist.* 102. *Primùm humilem non accipit patriam; Ephesum, aut Alexandriam, aut siquod est etiamnum frequentius incolis, latius tectis solum. illi patria est, quodcunque suprema & universa circuitu suo cingit. hoc omne convexum, intra quod jacent maria cum terris, intra quod aer humana divinis secernens etiam conjungit, intra quod disposita tot numina in actus suos excubant.* Democritus item apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 40. Ἀνδρὶ σοφῷ πᾶσα γῆ βατή· ψυχῆς γὰρ ἀγαθῆς πατρὶς ὁ σύμπας κόσμος. Quod Euripides *ibidem* laudatus ex Musonii *de exil.*

Ἅπας μὲν ἀὴρ αἰετῷ περάσιμος·
Ἅπασα δὲ χθὼν ἀνδρὶ γενναίῳ πατρίς.

Patet omne cælum præpeti Jovis aliti:
Ità terra quævis patria est forti viro. Grot.

Et in eundem sensum Naso *Fast. l.* 1.

Omne solum forti patria est; ut piscibus æquor,
Et volucri vacuo quicquid in orbe patet.

In Homeri epitaphio è veteri marmore à Falkenburgio *ad Nonni Dionysiaca repræsentato*;

Πατρὶς ἐμοὶ χθὼν πᾶσα. ——
Patria mî terra est omnis. ——

De Christicolis Justin. *ep. ad Diognet.* Πᾶσα ξένη, πατρίς ἐστιν αὐτῶν· καὶ πᾶσα πατρὶς, ξένη. Distinctiùs, & ad Marci mentem proximè, Epictet. *l.* 2. *c.* 5. Τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος; μέρος πόλεως, πρώτης μὲν τῆς ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων· μετὰ ταῦτα δὲ τῆς ὡς ἔγγιστα λεγομένης, ἥ τί ἐστι μικρὸν τῆς ὅλης μίμημα. Et *c.* 15. Τῆς αὐτῆς πόλεως πολίτην, καὶ τῆς μεγάλης καὶ τῆς μικρᾶς. Sed & Senec. *de otio sap. c.* 31. *Duas respublicas animo complectamur; alteram magnam & verè publicam, quâ Dii atque homines continentur; in qua non ad hunc angulum respicimus, aut ad illum, sed terminos civitatis nostræ cum sole metimur; alteram cui nos adscripsit conditio nascendi. hæc aut Atheniensium erit, aut Carthaginiensium, aut alterius alicujus urbis, quæ non ad omnes pertineat homines. quidam eodem tempore*

utrique

utrique reipublicæ dant operam, majori minorique, quidam tantum minori; quidam tantùm majori. E primo genere est Marcus noster.

Τὸ πᾶς πόλεσιν | Vide *l.* 5. § 12. & *infr.* § 45, 54.

§ 45. Τῷ ὅλῳ συμφέρει | Vide *l.* 2. § 3. & *l.* 5. § 8.

Ὅσα ἀνθρώπῳ ἢ ἑτέροις ἀνθρώποις | Leg. forsan, καὶ ἑτέροις. hoc est, *ea quæ hominibus alicui eveniunt, non universo tantùm, sed hominibus etiam aliis aliquo modo conducere.*

Κοινότερον | *Sed nunc vocabulum utilis accipiamus latiùs; ut etiam rebus mediis pateat.* Xyl. imò, τὸ συμφέρον, sive *conducibile, nunc vulgari modo accipiatur, quatenus de rebus mediis enunciatur.* ità *l.* 2. § 9. ὡς ἄν τις κοινότερον συνεῖναι. τὸ συμφέρον enim sive *conducibile* de rebus mediis dici Stoici vix concesserint. quæ illi χρήσιμα ἢ εὔχρηστα esse aiebant, ἀλλ' οὐκ ὠφέλιμα, id est, *utilia*, sed non *conducibilia*. Vide ad *l.* 3. §6, 11. & *l.*8. §7. Ità Porphyr. *de abstinent.* ubi Carneadis illa retulerat; Ἑκάστου τῶν φύσει γεγονότων, ὅταν τοῦ πρὸς ὃ πέφυκε καὶ γέγονε, τυγχάνῃ τέλους, ὠφελεῖται· subjungit, κοινότερον δὲ τῆς ὠφελείας, ἣν εὐχρηστίαν οὗτοι λέγουσιν, ἀκουστέον.

§ 46. Ὅσπερ προσίσταται | Ὅσπερ Xyl. legisse videtur. Lugd. ὥσπερ exhibet. προσίσταται, *aliquando offendere, molestum esse, tædio afficere.* Ità Dionys. Halic. *de dictione Isocratica.* πᾶς ὁ τῶν σχημάτων κόσμος πολύς ἐστι παρ' αὐτῷ, καὶ λυπεῖ πολλάκις τὴν ἄλλην κατασκευὴν, προσιστάμενος ταῖς ἀκοαῖς id est, *obsidens aures & offendens.* quod alibi dixit idem, κόπτων τὴν ἀκρόασιν. confirmat autem hoc disertè id quod à Marco hîc dicitur, tenorem unum eundémq; visorum dictorúmve continuum, fastidium afferre. quanquam contrà Jo. Chrysost. *in ad Cor. ep.* 2. *orat.* 8. αὐτὴ ἡ καινοτομία πᾶσι προσίστατο. *innovatio ipsa quosque offendebat.* Idem itidem. *in ad Hebr. orat.* 8. de rudimentis pietatis Christianæ primis, quæ *lactis* nomine apud Apostolum designantur; Ὅσα γοῦν πῶς ἡμῖν ταῦτα προσίσταται (τοῖς τελείοις, utique) ἀλλ' ἐκείνους ἔτρεφεν, οὐδαμοῦ προσιστάμενα αὐτοῖς. *Vide quomodo nos adultiores ista nunc offendant; cùm illos tamen rudiores tunc alerent, ipsos neutiquam offendentes.* atque isto quidem sensu τὸ προσίστασθαι hîc sumi oportebat, si ὥσπερ legeremus. Verùm ὅσπερ malim; quia τοῦτο sequitur; ut significet, hîc potiùs προσίστασθαι, *contingere, usu venire,* quomodo Plato in *Theætet.* ταῦτα οὐδὲ ὄναρ προσῆλθεν προσίσταται αὐτοῖς. *Hæc eis nè in somnis quidem facere usu venit.* Et Porphyr. *de abstinent. l.* 1. Platonicum illud explicans, εἰς δὲ δεῖπνα καὶ ἰέναι οὐδὲ ὄναρ, φησὶ, προσίσταται.

Ἀεὶ τὰ αὐτὰ | Quærit Aristot. *problem. l.* 21. *q.* 14. Διὰ τί τὰ αὐτὰ συνεθιζομένοις τε ἡδέα φαίνεται, καὶ λίαν συνεχῶς προσφερομένοις οὐχ ἡδέα. Summa solutionis est. ὅτι τὸ μὲν ἔθος ἕξιν δεκτικὴν τινὸς ἐν ἡμῖν ποιεῖ, οὐ πλήρωσιν. τὸ δὲ συνεχῶς προσφέρεσθαί τι, πληροῖ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ καθάπερ αἴτιον. leg. καὶ expuncto, καθάπερ ἀγγεῖον. & in proximis, pro ἔστι γάρ τι καὶ ἡ ἐπιθυμία. ἔστι γὰρ [καθάπερ ἀγγεῖον] τί ἡ ἐπιθυμία. adfirmant sequentia: αἱ μὲν ἕξεις γυμναζόμεναι αὔξονται καὶ ἐπιδιδόασι· τὰ δὲ ἀγγεῖα σαττόμενα οὐδὲν μείζω γίνεται. διόπερ τὸ μὲν ἔθος, ὃν γυμνάσιον, αὔξει τὴν δεκτικὴν ἕξιν· τὸ δὲ συνεχῶς προσφερόμενον, σάττει μὲν καὶ πληροῖ τὴν ἐπιθυμίαν· ἧς πληρωθείσης, οὐκέτι προσιέμεθα. Plutarch. in *pædagog.* Μονῳδία, καθάπερ κἂν ἄλλοις ἅπασιν, ἐν ἀκούσμασι καὶ θεάμασι, πλήσμιόν τε καὶ προσαντές ἐστιν· ἡ δὲ ποικιλία τερπνόν. Isocrat. *ad Demon.* § 12. Τὰς ἐντεύξεις μὴ πυκνὰς ποιοῦ τοῖς αὐτοῖς, μηδὲ μακρὰς περὶ τῶν αὐτῶν· πλησμονὴ γὰρ ἁπάντων. Contrà;

— μεταβολὴ πάντων γλυκύ.

Euripid. *Orest.* Idémque *Antiop.* apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 63.

Κόρος δὲ πάντων. καὶ γὰρ ἐκ καλλιόνων
Λέκτροις ἐν αἰσχροῖς εἶδον ἐκπεπληγμένους.
Δαιτὸς δὲ πληρωθείς τις, ἄσμενος πάλιν
Φαύλῃ διαίτῃ προσβαλὼν ἥσθη στόμα.
Rerum satietas omnium est. turpes toros
Vidi sequentem, pulcra cui conjunx domi:
Et plenus epulis aliquis è vili cibo,
Novitate commendante, cepit gaudia. Grot.

Gregor. Naz. *de pace orat.* 3. Τερπνῆς καὶ ὕπνε καὶ ᾠδῆς κόρος ἐστὶ, καὶ τῶν αἰσχρῶν, ὥς λέγουσι· καὶ πλησμονὴ πάντων, οὐ τῶν ἀλγεινῶν μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν ἡδίστων· καὶ πάντα εἰς ἄλληλα περιχωρεῖ τε καὶ μεθίσταται. In animo forsan habebat Pindari illud *Nem. od.* 7.

Κόρον δ' ἔχει καὶ μέλι, καὶ τὰ τερπν' ἄνθε' ἀφροδίσια.

Vel Homeri illud *Il.* ν. *v.* 636.

Πάντων μὲν κόρος ἐστὶ, καὶ ὕπνου, καὶ φιλότητος.
Μολπῆς τε γλυκερῆς, καὶ ἀμύμονος ὀρχηθμοῖο.

vel etiam Moschi illud *idyll.* 4. *v.* 71.

——καὶ εὐφροσύνης κόρος ἐστί.

Idémque *de Theolog. orat.* 1. Οὐ τὸ μεμνῆσθαι διηνεκῶς κωλύω, τὸ θεολογεῖν δέ· οὐδὲ τὴν θεολογίαν, ὥσπερ (ὅσπερ f.) ἀσεβὲς, ἀλλὰ τὴν ἀκαιρίαν· οὐδὲ τὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ τὴν ἀμετρίαν· ἢ γὰρ μέλιτος πλησμονὴ καὶ κόρος ἔμετον ἐργάζεται, καίπερ ὄντος μέλιτος. Allusit ad Regis sapientissimi dictum, *Proverb. c.* 25. *v.* 16. *Mel si offenderis, quod satis est comedas, nè saturatus illo, evomas rursus: Ità pedem tuum studiosè contineas ab ædibus vicini tui, nè satur tui cùm fuerit, odio te habeat.* scil. *Saturatus stomachus, non oblata solùm renuit, sed ingesta etiam rejicit.* Eucher. *in Gen. q.* 1. Itaque Salvian. *ep.* 1. *Gratiâ meorum rogatus utor interdum, sed tamen parcè, & apud paucos, nè gratiâ ipsâ ingratè utar.* In Petron. *fragm.*

Non uno contenta valet natura tenore,
Sed permutatas gaudet habere vices.

Taurus

Taurus amat gramen mutatâ carpere valle :
Et fera mutatis sustinet ora cibis.
Ipsa dies ideo grato nos proluit haustu,
Quòd permutatis hora recurrit equis.

Cassiodor. *l.* 7. *ep.* 36. *Nemo dubitat, homines suâ varietate recreari : quia in continuatione rerum magnum mentibus esse constat fastidium. dulcedo mellis, si assiduè sumatur horrescit. Serena ipsa, quamvis magnopere desiderentur, jugiter adepta sordescunt.* & *l.* 2. *ep.* 3. *Ipse quoque annus temporum pater, quadrifariâ se diversitate componit : nec desiderium caperet, si novitatis gratiam non haberet.*

Τὰ ἀμφὶ τῷ θεάτρῳ | De Circensibus Plin. min. *l.* 9. *ep.* 6. *Nil novum, nihil varium, nihil quod non semel spectâsse sufficiat. quò magis miror tot millia virorum tam pueriliter identidem cupere, currentes equos, insistentes curribus homines, videre.* Qui & ideo miratur, *non vulgus tantùm, sed quosdam quoque graves homines, in re inani, frigidâ, assiduâ, tam insatiabiliter desidere.* Vide *ad l.* 7. § 3.

Καὶ τὸ ὁμοειδὲς | Cicer. *de invent. l.* 1. *Omnibus in rebus similitudo est satietatis mater.* Et Fabius *l.* 9. *c.* 4. *Virtutes etiam ipsæ tædium pariunt, nisi gratiâ varietatis adjutæ.* & mox: *Ex similitudine tædium & satietas creatur.*

Πάντα ἄνω κάτω | Allusit ad Heracliti dogma illud apud Laërt. *l.* 9. Τὴν μεταβολὴν, ὁδὸν ἄνω κάτω. Vide *l.* 2. § 14. & *l.* 4. § 32. & *suprà* § 37.

Μέχρι τίνος οὖν; | Apud Senecam *epistol.* 77. Stoicus quidam : *Cogita, quamdiu jam idem facias. cibus, somnus, libido : per hunc circulum curritur.* ipse *epist.* 24. *Quosdam subit eadem faciendi videndique satietas, & vitæ non odium, sed fastidium : in quod prolabimur, ipsâ impellente philosophiâ, dum dicimus ; Quousque eadem? nempe expergiscar, dormiam, satiabor, esuriam, algebo ; æstuabo : nullius rei finis est : sed in orbem nexa sunt omnia : fugiunt ac sequuntur. diem nox premit, dies noctem : æstas in autumnum desinit ; autumno hyems instat, quæ vere compescitur. omnia transeunt, ut revertantur. nihil novi video ; nihil novi facio. fit aliquando & hujus rei nausea. multi sunt, qui non acerbum judicent vivere, sed superfluum.* Idem *de tranquill. c.* 2. *Hoc quosdam egit ad mortem, quòd proposita sæpe mutando, in eadem revolvebantur, & non reliquerant novitati locum. fastidio illis esse cepit vita, & ipse mundus : & subit illud * rabidarum* [* *tabidarum* Lips.] *deliciarum, Quousque eadem?* Lucret. *l.* 3. hoc argumento sub Naturæ persona mortis subeundæ æquanimitatem suadet, subituri quiritationem objurgat :

Quid tibi tantopere est, mortalis, quòd nimis ægris
Luctibus indulges? quid mortem congemis, ac fles?
Nam si grata fuit tibi vita anteacta priórque,
Et non omnia pertusum congesta quasi in vas
Commoda perfluxere, atque ingrata interiere ;
Cur non, ut plenus vitæ conviva, recedis?
Sin ea, quæ fructus cunque es, periere profusa,
Vitáque in offensa est, cur ampliùs addere quæris ;
Rursum quod pereat malè, & ingratum occidat omne ;
Nec potiùs finem vitæ facis atque laboris?
Nam tibi præterea quid machiner inveniámque
Quod placeat, nihil est. eadem sunt omnia semper.
Si tibi non annis corpus jam marcet, & artus
Confecti languent, eadem tamen omnia restant ;
Omnia si peragas vivendo vincere sec'la.

Et paulò póst :

Præterea versamur ibidem atque insumus usque :
Nec nova vivendo procuditur ulla voluptas.

Quod idem Sen. *epist.* superiùs memoratâ. *Ecquid habes propter quod expectes? voluptates quæ te morantur ac retinent, consumpsisti : nulla tibi nova est : nulla non jam odiosa ipsâ satietate. nihil tibi luxuria tua in futuros annos intactum reservabit.* Iste autem jugis rerum tenor Chironem etiam immortalitatis tædio affecit, si Luciano *in νεκρικοῖς* credimus. Τὸ γὰρ ἡδὺ, inquit, ἔγωγε ποικίλον τι, καὶ οὐχ ἁπλοῦν ἡγοῦμαι εἶναι· ἐγὼ δὲ ζῶν ἀεὶ, καὶ ἀπολαύων τῶν ὁμοίων, ἡλίου, φωτὸς, τροφῆς. αἱ ὧραι δὲ αἱ αὐταὶ, καὶ τὰ γιγνόμενα ἅπαντα, ἑξῆς ἕκαστον, ὥσπερ ἀκολουθοῦντα, θάτερον θατέρῳ· ἐνεπλήσθην γοῦν αὐτῶν· οὐ γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ ἀεὶ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μετασχεῖν ὅλως, τὸ τερπνὸν ἦν. Vid *l.* 12. § 35.

§ 47. Τεθνεῶτας | Vide *lib.* 3. § 3. & *l.* 4. § 48, 50.

Φιλιστίων | *Philistionis* Nicæi Comici Socrati coætanei meminit Suidas. *Philistionis* Locri, quem & antiquum appellat, Plut. *sympos. l.* 7. *c.* 1. & ex Plut. Gell. *l.* 17. *c.* 11. Et is forsan est, cui libros *de diæta*, qui Hippocratis nomen præferunt, à nonnullis adscribi autor est Galenus *in Comment. ad lib. de diæt. in morb. acut.* quique à Plinio inter eos, è quibus sua delibavit, recensetur.

Ἐκεῖ δὴ μεταβαλεῖν ἡμᾶς δεῖ | Eò nos commigrare & concedere oportet, quò tot ante nos heroës, principes, tyranni, oratores diserti, artifices periti, philosophi tum graves, tum & rerum humanarum irrisores, concesserunt. *ad domum* scil. *viventi cuique destinatam.* ut Job *c.* 30. *v.* 23. Vide *l.* 3. § 3. & *l.* 4. § 48, 50. Senec. *epist.* 77. *Eò ibis, quò omnia eunt. quid tibi novum est? ad hanc legem natus es. hoc patri tuo accidit, hoc matri, hoc majoribus ante te, hoc omnibus post te. Series invicta, & nullâ mutabilis ope, illigat & trahit cuncta. quantus te populus moriturorum sequetur, quantus comitabitur? fortior, opinor, esses, si multa millia tibi commorerentur. atqui multa millia hominum & animalium hoc ipso momento, quo tu mori dubitas, animam variis generibus emittunt. tu autem non putabas te aliquando perventurum ad id, ad quod semper ibas? nullum sine exitu iter est.* Τὸν θάνατον autem μεταβολὴν Marcus dixit; quomodo μετοίκησιν Plato *Phædone* : Εὔχεσθαί γε

τοῖς;

τοῖς θεοῖς ἔξεστί τε καὶ χρὴ τὴν μετοίκησιν τὴν ἐνθένδε ἐκεῖσε εὐτυχῆ γενέσθαι. μεταβαλεῖν, *mutare*, sed & *sedem mutare, de loco in locum migrare.* Ità Aristoteles *hist. anim. l.* 8. *c.* 12. de gruibus, μεταβάλλουσιν ἐκ τῶν Σκυθικῶν εἰς τὰ ἕλη τὰ ἄνω τῆς Αἰγύπτου. & de piscibus, οἱ μὲν ἐκ τοῦ Πόντου, ἢ εἰς τὸν Πόντον μεταβάλλουσι. indè μεταβολὴ pro *migratione.* Aristot. *ibid.* τὰ μὲν ἐκ τῶν ἐγγὺς τόπων ποιούμενα τὰς μεταβολάς, τὰ δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐσχάτων. Thucyd. *l.* 1. Μάλιστα δὲ τῆς γῆς ἡ ἀρίστη αἰεὶ τὰς μεταβολὰς τῶν οἰκητόρων εἶχεν. Vid. *ad l.*5. § 13.

Φιλόσοφοι | Vide *l.* 3. § 3. & *l.* 7. § 19.

Στρατηγοὶ, τύραννοι | Vide *l.* 3. § 3. & *l.* 4. § 32, 48. Tragicus à Plutarch. *ad Apoll.* laudatus:

Ποῦ γὰρ τὰ σεμνὰ κεῖνα; ποῦ δὲ Λυδίας
Μέγας δυνάστης Κροῖσος, ἢ Ξέρξης βαρὺν
Ζεύξας θαλάσσης αὐχέν᾽ Ἑλλησποντίας;
Ἅπαντες ᾅδαν ἦλθον εἰς λήθης δόμους.
Ubi ille quondam fastus? ubi nunc Lydiæ
Dominator ingens Crœsus? & Xerxes grave
Qui ratibus æquor junxit Hellespontium?
Abripuit omnes orcus ad Lethes domum? Grot.

Εὔδοξος | Εὔδοξος Αἰσχίνου Κνίδιος, ἀστρολόγος, γεωμέτρης, ἰατρὸς, νομοθέτης. τοῦτον ἀντὶ τοῦ Εὐδόξου ἔνδοξον ἐκάλουν, διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς φήμης. Laert. *l.* 8. qui & vitam ejus breviter descripsit. de eodem & Suidas. Strabo operis initio. Diodor. Sic. *l.* 1. Aristot. *ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 12. & *l.* 10. *c.* 2. (quos libros ideo Nicomacho filio, non Aristoteli patri tribuere videtur Laertius) Plut. *de Isid. & Osir.* in *Marcell.* & *adv. Colot.* & *adv. Epicur.* quo loco memorabile istius votum commemorat: ηὔχετο, παραστὰς τῷ ἡλίῳ, καὶ καταμαθὼν τὸ σχῆμα τοῦ ἄστρου, καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸ εἶδος, ὡς ὁ Φαέθων, καταφλεγῆναι. Senec. *quæst. nat. l.* 7. *c.* 3. Gell. *l.* 17. *c.* 21. Philostrat. *in Sophist.* Vitruv. *l.* 9. *c.* 7, 9. Petron. in *Satyr.*

Ἵππαρχος | *Hipparchus* Nicæus, insignis item Mathematicus; quem *consiliorum naturæ participem*, Plinius vocat, *hist. nat. l.* 2. *c.* 12. & *ibid. c.* 26. *nunquam satìs laudatum; & quo nemo magìs approbaverit cognationem cum homine siderum, animásque nostras partem esse cæli.* Et mox: *eundem ausum, rem etiam Deo improbam*, (hominem loqui memineris potentiæ divinæ minùs gnarum, quàm vates sacer prædicat, *Psal.* 147. *v.* 4.) *annumerare posteris stellas, ac sidera ad nomen expungere*, (ità malim, quàm, *ad normam expangere*;) *—cælo in hæreditate cunctis relicto, si quisquam, qui cretionem eam caperet, inventus est.* De eodem Strabo *l.* 1. & 2. & Ptolom. in *astronomic.*

Ἀρχιμήδης | *Archimedes celeberrimus geometricâ & machinali scientiâ.* Plin. *l.* 7. *c.* 37. de quo vide cùm alios, tum Plut. ex *Marcell. vit. ad l.* 5. § 1. sed & quæ ille *ibidem* de eodem plura: quo loco inter alia refertur istius ad Hieronem arrogantissima vox illa. ὡς εἰ γῆν εἶχεν ἑτέραν, ἐκίνησεν ἂν ταύτην, μεταβὰς εἰς ἐκείνην. vel ut Pappus in *mechan.* Δός μοι ποῦ στῶ, καὶ κινῶ τὴν γῆν· *Des ubi consistam, & dimoturus sum terram.* sive ut Lud. Vives *de art. corrupt. l.* 5. *Si alter foret terræ globus, se illum ad hunc tracturum, vel hunc ad illum impulsurum.* Cicer. *Tusculan. l.* 1. *Astrorum conversiones motúsque omnes qui animo vidit, is docuit similem animum suum ejus esse, qui ea fabricatus in cælo esset. nam cùm Archimedes Lunæ, Solis, quinque errantium motus in sphæram illigavit, effecit idem, quod ille, qui in Timæo mundum ædificavit, Platonis Deus, ut tarditate, celeritate dissimillimos motus una regeret conversio, quod si in hoc mundo fieri sine Deo non potest, nè in sphæra quidem eosdem motus Archimedes sine divino ingenio potuisset imitari.* de quo artificio vide Claudiani *epigram.* 21. De eodem autem Archimede videri possunt etiam Polyb. *hist. l.* 8. Diodor. *l.* 5. *c.* 9. Vitruv. *l.* 9. *c.* 3. Cicer. *Verrin.* 4. *pro Cluent.* & *Tusc. l.* 5. Athen. *l.* 5. *c.* 7. Synes. *de insomn.* Procl. *in Euclid. l.*2. *c.* 3. Eustath. *ad Il.* α΄. ubi ἑκατόγχειρον. & *ad Il.* ε΄. ubi κεραυνοβόλον dictum refert. Rhemn. Fann. *de ponder.* & Pisid. apud Suid. in Δυνάμεις.

Αὐθάδεις | *Contumaces.* Xyl. *peremptorii, fidentes.* Cas. *arrogantes*, malim. quanquam nec hoc satìs arridet, neque enim in partem sequiorem usurpasse videtur Marcus istîc. víxque est ut uno verbo exprimam, quod voluisse sentiam. *qui de inventis suis summopere placebat sibi.* Vide *ad l.* 10. § 9.

Χλευασταὶ, οἷος Μένιππος | De *Menippo* Cynico Laërt. *l.* 6. Φέρει μὲν οὐδὲν σπουδαῖον οὐδέν. τὰ δὲ βιβλία αὐτοῦ πολλοῦ καταγέλωτος γέμει. καί τι ἴσον τοῖς Μελεάγρου τοῦ κατ᾽ αὐτὸν γενομένου. Mitiùs tamen de Menippo Strabo *l.* 16. Ἐκ τῶν Γαδάρων ἦν Μελέαγρος καὶ Μένιππος ὁ σπουδογέλοιος. Hinc autem de Menippo Diogenes Polluci ab inferis reversuro in Luciani *mortualibus* mandata dans: Ἤν πού ἴδῃς Μένιππον τὸν κύνα, (εὕροις δ᾽ ἂν αὐτὸν ἐν Κορίνθῳ κατὰ τὸ Κράνειον, ἢ ἐν τῷ Λυκείῳ, τῶν ἐριζόντων πρὸς ἀλλήλους φιλοσόφων καταγελῶντα) εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν, ὅτι σοι, ὦ Μένιππε, κελεύει ὁ Διογένης, εἴ σοι ἱκανῶς τὰ ὑπὲρ γῆς καταγεγέλασται, ἥκειν ἐνθάδε πολλῷ πλείω ἐπιγελασόμενον. & in δὶς κατηγορουμένῳ, eundem appellat Dialogus, Φοβερόν τινα κύνα καὶ τὸ δῆγμα λαθραῖον, ὅσῳ καὶ γελῶν ἅμα ἔδακνε. Porrò à Menippo isto, scripta χλευαστικὰ καὶ σαρκαστικὰ *Menippea* dici solenne habent; ut Varronis *Satyræ*, & Luciani *dialogi.* Quin & libellos illos ipsos, qui illius nomine vulgò circumferebantur, ab aliis, Dionysio nempe Zopyroq; Colophoniis, sub Menippi persona fuisse compositos, non deesse qui tradant, Laertius testatur.

Ἓν αὐτὸ πολλοῦ ἄξιον | Vide *l.* 4. § 32. & *supr.* § 16. Dio Prus. *orat.* 16. Ἂν δὲ ἐκεῖνο ἐνθυμηθῇς

θῆς ὅτι μηδεὶς ἐστιν ὅλως τοῦ βίου χρόνος, ἀλλὰ πάντες οἱ μακάριοι καὶ λίαν εὐδαίμονες δόξαντες, εἶναι, τεθνήκασι· καί σοι πάρεστιν ἤδη τοῦτο τὸ πέρας, κἂν ἐπὶ πλεῖστον ἔλθῃς τοῦ βίου· πλὴν λῆρον ἡγήσῃ καὶ μεγάλην εὐήθειαν, τὸ νομίζειν ὅλως τι δεινὸν εἶναι τῶν γιγνομένων, ἢ μέγα, ἢ θαυμαστὸν, δίχα γε ἑνὸς, τοῦ χωρεῖς λύπης καὶ φόβου καὶ τῶν τοιούτων παθῶν διαγαγεῖν. Aristid. *in Eteon.* Οὐ δεῖ δὴ φιλοψυχεῖν, οὐδὲ τὴν εὐδαιμονίαν τούτῳ μετρεῖν. εἴ τις ὡς πλεῖστα ἔσχε πράγματα, οὐδ' εἴ τις τοῦ μακροῦ γήρως ἀπέλαυσεν, οἷα δὴ ἀπολαύειν εἰώθασιν ἄνθρωποι· ἀλλ' ἡγεῖσθαι τοῦτον κάλλιστ' ἔχειν ὅστις τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ τοῦ βίου μοῖραν ἐν τοῖς καλλίστοις ἐξέπλησε, καὶ ὅστις, ὥσπερ ποιητὴς, ποθούντων ἀκούειν ἔτι καὶ ὁρᾶν, κατέλυσε τὸ δρᾶμα.

Εὐμενῆ | Ita *l.* 3. § 11. εὐνῶς. & *l.* 9. § 11. μετὰ εὐμενείας. & *l.* 11. § 9, 18. μετὰ εὐμενείας καὶ πρᾳότητος. & *l.* 7. § 22. φιλεῖν καὶ τοὺς πταίοντας. Vide & *l.* 9. § 27.

§ 48. Τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀρετῶν | Nihil tam candoris ingenui proprium quàm virtutes, quas ipse habeas, in aliis etiam adamare: quum *in alio sua quemq; natura delectet*: ut Plin. minor *in Paneg.* & multò adhuc magis, in aliis etiam suspicere, quibus ipse careas. Plin. idem *l.* 1. *ep.* . *Neq; enim ego, ut multi, invideo aliis bonum, quo ipse careo: sed contrà, sensum quendam voluptatémque percipio, si ea quæ mihi denegantur, amicis video superesse.* & *epist.* 17. *Scias eum plurimis virtutibus abundare, qui alienas sic amat.* Hieron. *apolog. ad Pammach. Virginitatem in cælum fero; non quia habeam, sed quia magis mirer quod non habeo. ingenua & verecunda confessio est, quo ipse careas in aliis prædicare.*

Τὸ εὐμετάδοτον. | Paul. *ad Tim. ep.* 1. *c.* 6. *v.* 19. εὐμεταδότους εἶναι.

Περίχαρα | Vide *l.* 3. § 13.

§ 49. Ὅτι τοσῶνδε τινῶν λιτρῶν εἶ | Quod de corporis pondere Marcus, de robore Tullius in *Caton. Nè nunc quidem vires desidero adolescentis; non plus quàm adolescens etiam vires tauri aut elephantis desiderabam.* Objurgátque eos Senec. *de benef. l.* 2. *c.* 29. qui eis corporis dotibus non contenti, quas natura ipsis assignavit, *queruntur quòd magnitudine corporum non æquemus elephantes, velocitate cervos, levitate aves, impetu tauros; quòd sagacitate nos narium canes vincant; quòd acie luminum aquilæ, spatio ætatis corvi, multa animalia nandi facilitate.* Et de ætatis spatio rursus *lib. de brev. vit. c.* 1. *Major pars mortalium de naturæ malignitate conqueritur, quòd in exiguum ævi gignimur; quòd hæc tam velociter, tam rapide dati nobis temporis spatia decurrant: adeò ut, exceptis admodum paucis, cæteros in ipso vitæ apparatu vita destituat.* Et mox vitium hoc non vulgi solius esse peculiare ostendens: *Inde Aristoteli cum rerum natura exigenti, minimè conveniens sapienti viro lis est: illam animantibus tantum indulsisse, ut quina aut dena secula edurent, homini in tam multa ac magna genito, tantò citeriorem terminum stare.* Verùm Theophrasto, non Aristoteli querelam hanc attribuit Cicero *Tuscul. lib.* 3. *Theophrastus moriens accusâsse naturam dicitur, quòd cervis & cornicibus vitam diuturnam, hominibus tam exiguam dedisset.* Cùm Aristoteles contrarium potiùs statuat, *de gener. animal. lib.* 4. *cap.* 10. Πάντων γὰρ ὁ ἄνθρωπος πλείω ζῇ χρόνον, πλὴν ἐλέφαντος ὅσων ἀξιόπιστον ἔχομεν τὴν πεῖραν. fuerit itaque forsan Senecæ σφάλμα μνημονικόν. Pedonis gemina in *Mæcen. obit.* querimonia:

Vivacésne magis cervos decet esse paventes,
Si quorum in torva cornua fronte rigent?
Vivere cornices multos dicuntur in annos;
Cur nos angustâ conditione sumus?

De utriusque & molis & ætatis mensura decreto numinis acquiescere quemque Marcus hîc monet. certè de utraque solicitum anxiúmve esse nec expedit, nec proficit. Τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; Domini Christi verba sunt, *Matth. c.* 6. *v.* 27. quæ verba etiamsi de *statura* accipiant plerique; at de *ætate* intelligenda Andr. Dunæus noster contendit; eúmque sensum verba facilè admittunt.

Τοσῶν δὲ ἐτῶν τῶν | Ità Bas. τοσῶνδε ἐτῶν. Lugd. τῶν expuncto. Ego, transposito malim τοσῶνδε τῶν, aut etiam τινῶν, ut in membro priore.

Ὅσον ἀφώρισται | Vide *ad l.* 8. § 17. & *l.* 12. § 23.

Στέργεις | *Acquiescis eô contentus.* hoc est enim στέργειν τι, vel τινί. Vide *supr. ad* § 44. quo sensu & τὸ ἀγαπᾷν haud infrequens deprehenditur. Plato *Timæo.* Ἀλλ' ἐὰν ἄρα μηδενὸς, ἧττον παρεχώμεθα εἰκότας, ἀγαπᾷν χρή. i. e. *contenti esse debetis, si probabilia dicentur.* Cicer. *de univers.* Lucian. in *Necyomant.* Ἐπειδὰν ὁ Αἰακὸς ἀπομετρήσῃ ἑκάστῳ τὸν τόπον (δίδωσι δὲ τὸ μέγιστον οὐ πλέον ποδὸς) ἀνάγκη ἀγαπῶντα κατακεῖσθαι πρὸς τὸ μέτρον συνεσταλμένον· *necesse est, ut eâ, quæ assignata est, mensurâ contentus jaceat.* Idem *in Toxari.* Ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνοί γε ἠγάπησαν, οὕτως ἀφιέμενοι· *non contenti fuerunt,* vel, *non sat habuerunt sic dimitti.* Phocion. apud Plut. *in vit.* & *in apophth.* Εἶτα οὐκ ἀγαπᾷς, ὅτι μετὰ Φωκίωνος ἀποθνήσκεις; *An non sat habes, quod cum Phocione moriturus sis?* Isocrat. *in panegyr.* Ὥστε καὶ τοὺς ἀρεστῶτας μηκέτι τὴν ἐλευθερίαν ἀγαπᾷν. *non contentos esse libertate; non sat habere quod liberi existerent.* Demosth. *Philip. l.* 2. τὰ παρόντα ἀγαπήσειν· *rebus præsentibus contentum fore.* quod alia syntaxi Lysias ἀγαπᾷν τοῖς ὑπάρχουσιν ἀγαθοῖς. nec dispari significatu Hæbræorum אהב adhibetur. *Psalm.* 116. *vers.* 1. אהבתי, *sat habeo.* Jun. indè ἀγαπητὸν εἶναι *satis habendum.*

§ 50. Περιῶμεν πείθειν αὐτοὺς | Xyl. superiori periochæ

periochæ iſta attexuit, vertitque, *ità & de tempore annitendum eſt nobis, ut perſuadeamur*; ac ſi αὐτοὺς ſcriberetur. meliùs Lugd. *annitendum eſt nobis, ut perſuadeamus iis cum quibus agimus.* Hoc, inquit, conemur: ulteriùs enim nil datur. Epictet. *l.* 4. *c.* 6. Μὴ γὰρ δέδοταί σοι τοῦτο; (ἄλλους πεῖσαι, τίνα ἐστὶν ἀγαθὰ καὶ κακά.) ἐκεῖνο μόνον σοι δέδοται, σαυτὸν πεῖσαι· καὶ οὔπω πέπεικας;

Πρᾶττε δὲ καὶ τῶν ἀκόντων | *Etiam invitis hominibus id agendum non eſt, quod juſtitiæ ratio jubet.* Xyl. quaſi Marcus velit, quod ex Platone Cicero *ad Lentul. lib.* 1. *epiſt.* 9. *Tantùm contendere in repub. quantùm probare tuis civibus poſſis: vim neque parenti neque patriæ afferri oportere.* Cùm Marcus contrà planè moneat, ubi ad conſenſum in recto ſuaſionibus alios adigere minùs valemus, etiam invitis ipſis & renitentibus id faciendum, quod juſtitiæ ratio exigere videbitur. Vide Joſh. *c.*24. *v.* 14, 15. Optimè ad Marci mentem Clemens *ſtrom. l.* 4. Καὶ ἀκόντων τινῶν καὶ τὰ πλεῖστα ἐνισταμένων, κἂν κολάσεις ἐπαρτῶνται πρὸς τοῦ ἀνδρὸς, ἢ πρὸς τοῦ δεσπότου, φιλοσοφήσει ὅ τε οἰκέτης, ἥ τε γυνὴ καὶ μὴν καὶ ἐλεύθερος, κἂν τυράννου θάνατος ἀπειλῆται τούτῳ, κἂν ἐπὶ δικαστήρια ἄγηται, καὶ εἰς κινδύνους ἐσχάτους περιέλκηται, περί τε τῆς κλήσεως ἁπάσης κινδυνεύσῃ, οὐκ ἀφέξεται τῆς θεοσεβείας οὐδ' ὅπως τι οὖν οὐδὲ ἀπαυδήσει ποτὲ, ἡ μὲν γυνὴ φαύλῳ συνοικοῦσα ἀνδρὶ, ὁ δὲ υἱὸς, ἐὰν φαῦλον ἔχῃ πατέρα, ἢ πονηρὸν δεσπότην ὁ οἰκέτης· τῆς ἀρετῆς ἐχόμενοι γενναίως. Vide *l.* 3. § 7. & paulò poſt *ibidem*: Ἴσμεν γοῦν καὶ παῖδας, καὶ γυναῖκας, καὶ οἰκέτας, πολλάκις, ἀκόντων πατέρων καὶ δεσποτῶν καὶ ἀνδρῶν, βελτίστους γεγονέναι.

Πρᾶττε δὲ | Cùm antè πειρώμεθα dixiſſet. tranſitio non à numero ad numerum tantùm, ſed & à perſona ad perſonam. qualis & *l.* 2. § 9. & *l.* 8. § 12, & § 31. & *l.* 10. § 35. ejuſmodi in ſacra pagina occurrunt crebró. *Deut. cap.* 12. *v.* 8. *Pſalm.* 16. *v.* 12. & *Pſal.* 18. *v.* 32, 35. & *Pſal.* 77. *v.* 1, 2. Luc. *Act. c.* 1. *v.* 3, 4. & *cap.* 17. *v.* 2, 3. Paul. *ad Rom. c.* 8. *v.* 1, 2, 4. & *v.* 15. & *ad Cor. ep.* 1. *c.* 10. *v.* 6, 7. & 9, 10. Ità enim ſumendum videtur illud Joannis *epiſt.* 2. *v.* 8. Βλέπετε ἑαυτοὺς, ἵνα μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβωμεν. itaque vetus interpres vertit, *nè perdatis, ſed ut accipiatis.*

Συγχρῶ εἰς ἄλλην ἀρετὴν τῇ κωλύσει | Vide *lib.* 4. § 1. & *l.* 5. § 20. & *l.* 8. § 32, 35. & *l.* 9. § 11.

Μεθ' ὑπεξαιρέσεως | Vide *l.* 4. § 1. & *l.* 5. § 20. & 11. § 37.

Ὅτι καὶ τῶν ἀδυνάτων οὐκ ὠρέγου | Leg. καὶ ὅτι, & ὠρέγου· etiamſi ὀρέγῃ Xyl. maluiſſe videatur. Vide *l.* 5. § 17.

Τούτου δὲ τυγχάνεις, ἐφ' οἷς προήχθημεν, ταῦτα γίνεσθαι | Deeſſe videtur aliquid. ſupplenda forſan conditionalis particula, ut ſenſus ſit integer, [εἰ] ἐφ' οἷς προήχθημεν. Ità ſenſiſſe videntur interpretes. *Si id cujus cauſsâ citatus es, conſequaris.* Xyl. *Si id, cujus cauſsâ ſatus, inque mundum ſum editus, factum fuerit.* Meric. *hoc eſt*, inquit ille, *ut deſideria mea omnia rationis imperio ſubjiciam.* Neutrum ſatisfacit. Malim, adjectâ etiam negativâ [εἰ καὶ] ἐφ' οἷς προήχθημεν, ταῦτ' [οὐ] γίνεσθαι· *nos quod noſtrum eſt*, hoc eſt, conatos eſſe *conſequimur, etiamſi ea ad quæ impulſi ſumus, neutiquam fiant*, neq; exitum ſortiantur conatus noſtri. ὁρμὴν ſiquidem, i.e. *actum* noſtrum, non & *effectum*, quod in aliena poteſtate ſitum, nobiſmet ipſi proponebamus. Vel etiam perſonâ eâdem continuatâ, κἂν ἐφ' οἷς προήχθης, ταῦτα μὴ γίνεσθαι. *etiamſi ea quæ conatus ſis, non fiant.* Vide *l.* 5. § 14. Ità Epictet. *l.* 2. *c.* 6. ἀλλ' οὐκ ἐπιτυχεῖς. μὴ γὰρ σὸν τοῦτο ἔργον ἦν.

§ 51. Ὁ μὲν φιλόδοξος, ἀλλοτρίαν ἐνέργειαν | Ambitioſus bonum ſuum extra ſe in alieno actu, favore, laude, exiſtimatione, poſitum habet. Vide *ad l.* 2. § 6.

Ὁ δὲ φιλήδονος, ἰδίαν πεῖσιν | Voluptuarius in ſenſu ſive corporis affectione. ità πεῖσιν noſter ſemper uſurpat. ut *l.* 3. *c.* 6. & *l.* 9. § 16. ὡς κρίνει τῷ πάθει πᾶν ἀγαθὸν κείνων, uti Epicur. *ad Menæc.*

Ὁ δὲ νοῦν ἔχων, ἰδίαν πρᾶξιν | Studioſus verò ſive ſapiens in actione ſua, non & in actionis eventu, ut monitum *ſupr.* § 48. vel in hominum etiam quorumvis approbatione. Vide *l.* 5. § 34. & *l.* 9. § 16. De populo Athenienſi in *Panathen.* Ariſtides: Εὖ γὰρ ποιεῖν, οὐκ εὖ πάσχειν πεφυκέναι ἡγοῦνται. Præclariſſimè, & ad Marci mentem accommodatiſſimè, Clemens *ſtrom. l.* 4. de verè pio: Ὁ δὲ ψιλῇ κλήσει, καθὸ κέκληται, ὑπακούων, οὔτε διὰ φόβον, οὔτε διὰ ἡδονὰς ἐπὶ τὴν γνῶσιν ἵεται. οὐ γὰρ περισκέπτεται, εἴ τι λυσιτελὲς ἔξωθεν ἕψεται κέρδος ἢ ἀπόλαυσις αὐτῷ· ἀγάπῃ δὲ τοῦ ὄντως ὄντος προσελκόμενος, καὶ πρὸς τὸ δέον ἀγόμενος, θεοσεβεῖ. ὅθεν οὐδ' εἰ κατὰ ὑπόθεσιν ἐξουσίαν λάβοι παρὰ τοῦ θεοῦ πράττειν τὰ ἀπηγορευμένα, ἀτιμώρητός τε ὤν· οὐδ' εἰ καὶ μισθὸν τὰ μακάρων ἀγαθὰ λήψεσθαι ἐπὶ τοῖς δὲ ἐπαγγελίαν προσλάβοι. ἀλλ' εἰ καὶ λήσεσθαι τὸν θεὸν ἐφ' οἷς πράττει πεισθείη ὅπερ ἀδύνατον· πρᾶξαί τι παρὰ τὸν ὀρθὸν ἐθελήσειε ποτ' ἂν, τὸ ὄντως καλὸν καὶ αἱρετὸν ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ ταύτῃ ἀγαπητὸν εἶναι ἅπαξ ἑλόμενος. Nihil ſanctius dici poterat, nihil ſublimius.

§ 52. Ἔξεστι περὶ τούτου μηδὲν ὑπολαμβάνειν | Vide *l.* 5. § 2. & *l.* 7. § 2. unde videtur aliquid, quod hîc deeſt, ſupplendum, nimirum, μηδὲν [ὃ μὴ δεῖ] vel μηδὲν [κακὸν] *nihil ſecùs quàm oportet*, vel *nihil mali opinari.* hoc enim ſatis eſt ad animum in tranquillo ſtatu continendum.

Αὐτὰ γὰρ τὰ πράγματα | Vide *l.* 5. § 19.

§ 53. Πρὸς τὸ ὑφ' ἑτέρου λεγομένῳ γίνεσθαι |

vel

vel τῷ leg. λεγομένῳ. Sed illud potiús. πρὸς τῷ λεγομένῳ γίνεσθαι. ſicut πρὸς τῷ εἰρημένῳ λόγῳ εἶναι. Plato *in Phædone.*

Ἀπαρενθυμήτως | *Non negligendo*, ſive *animum minùs advertendo & intendendo eis quæ dicuntur.* Sic *l.* 10. § 8. ἀπαρενθύμητον. Vide *ad l.* 5. § 5. Socrates apud Plat. in *Hipp.* Ἀεὶ εἴωθα, ἐπειδάν τις λέγῃ τι, προσέχειν τὸν νοῦν, ἄλλως τε, καὶ ἐπειδάν μοι δοκῇ σοφὸς εἶναι ὁ λέγων.

Ὡς οἷόν τε ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ λέγοντος | Hoc eſt, quod Plut. *de audiend.* τῇ προσοχῇ καταδυόμενον εἰς τὸν νοῦν τοῦ λόγου. Et Origen. *ad Celſ. l.* 1. εἰσελθεῖν εἰς τὸν τῶν λέξεων νοῦν. Vide *Lib.* 7. § 4, 30.

§ 54. Τὸ τῷ ὁμιλοῦντι | Vide *l.* 5. § 22.

§ 55. Εἰ κυβερνῶντα οἱ ναῦται, ἢ ἰατρεύοντα οἱ κάμνοντες κακῶς ἔλεγον | Rectè monet Guil. Canter. *var. lect. lib.* 7. *c.* 1. leg. κυβερνῶντα, & ἰατρεύοντα. quod interpretes tum Lat. tum Angl. non advertentes, Marci mentem neutiquam ſunt aſſecuti. *Si gubernatori*, inquit, *nautæ, medico ægroti, contradicere, maledicere, adverſari voluerint, unde aut à quo alio ſalutem illi, ſanitatem iſti ſperaverint?* Hos itaque lubentes promptíq; auſcultant, eiſq; obſequuntur, quibus cor ineſt, & quibus ſalus ſuamet cordi eſt. Plato in *Criton.* Γυμναζόμενος ἀνὴρ, καὶ τοῦτο πράττων, πότερον παντὸς ἀνδρὸς ἐπαίνῳ καὶ ψόγῳ καὶ δόξῃ τὸν νοῦν προσέχει, ἢ ἑνὸς μόνου ἐκείνου, ὃς ἂν τυγχάνει ἰατρὸς ἢ παιδοτρίβης ὤν; ἑνὸς μόνου. οὐκοῦν φοβεῖσθαι χρὴ τοὺς ψόγους, καὶ ἀσπάζεσθαι τοὺς ἐπαίνους τοὺς ἑνὸς ἐκείνου, ἀλλὰ μὴ τοὺς τῶν πολλῶν. Δηλαδή. ταύτῃ ἄρα αὐτῷ πρακτέον καὶ γυμναστέον καὶ ἐδεστέον γε καὶ ποτέον. ᾗ ἂν τῷ ἑνὶ δοκῇ τῷ ἐπιστάτῃ καὶ ἐπαΐοντι μᾶλλον, ἢ ᾗ ξύμπασι τοῖς ἄλλοις. Καλῶς λέγεις. οὐκοῦν καὶ τ' ἄλλα οὕτως, ἵνα μὴ πάντα διΐωμεν. καὶ δὴ περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων, καὶ αἰσχρῶν καὶ καλῶν, καὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, πότερον τῇ τῶν πολλῶν δόξῃ δεῖ ἡμᾶς ἕπεσθαι, ἢ τῇ τοῦ ἑνὸς, εἴ τίς ἐστιν ἐπαΐων, ὃν δεῖ αἰσχύνεσθαι καὶ φοβεῖσθαι μᾶλλον ἢ ξύμπαντας τοὺς ἄλλους. Τοῦ ἑνὸς ἐκείνου δηλαδή. οὐκ ἄρα, ὦ βέλτιστε, πάνυ ἡμῖν οὕτω φροντιστέον, ὅ, τι ἐροῦσιν οἱ πολλοὶ ἡμᾶς, ἀλλ' ὅ, τι ὁ ἐπαΐων ὁ εἷς, καὶ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια. Galen. *hortator. c.* 7. οὔτε νοσῶν, οὐ δεῖ ὅτι, τοῖς πολλοῖς ἂν ἐπιτρέψαις σαυτὸν, ἀλλ' ὀλίγοις δή τισιν ἐξ ἁπάντων, καὶ τούτων τοῖς ἰατρικωτάτοις· οὔτ' ἂν πλέων ἅπασι τοῖς συμπλέουσιν, ἀλλ' ἑνὶ τῷ κυβερνήτῃ· εἰ δὴ κἀπὶ τῶν σμικροτάτων, τέκτονι μὲν τεκταινόμενος, ὑποδημάτων δὲ χρῄζων, τῷ σκυτοτόμῳ, πῶς ἂν οὖν, ἔνθα περὶ προσώπου ὁ ἀγών ἐστι, σαυτῷ δίδως τῆς κρίσεως τὴν ἐξουσίαν, ἀφελόμενος αὐτὴν τῶν σοφωτέρων ἢ κατὰ σαυτόν; In animo videtur habuiſſe Socratis illa apud Xenophont. *memorial. l.* 3. Ἐκεῖνο μὲν δή που οἶδα, ὅτι ἐν παντὶ πράγματι οἱ ἄνθρωποι τούτοις μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι, οὓς ἂν ἡγῶνται βελτίους εἶναι. καὶ γὰρ ἐν νόσῳ, ὃν ἂν ἡγῶνται ἰατρικώτατον εἶναι, τούτῳ μάλιστα πείθονται· καὶ ἐν πλοίῳ οἱ πλέοντες, ὃν ἂν κυβερνητικώτατον· καὶ ἐν γεωργίᾳ, ὃν ἂν γεωργικώτατον. vel etiam, quod ex Aſtyagis perſona Xenophon ipſe, *Cyri inſtit. lib.* 1. Ὃν ἂν ἡγήσωνται περὶ τὰ συμφέροντα ἑαυτοῖς φρονιμώτερον ἑαυτῶν εἶναι, τούτῳ ἄνθρωποι ὑπερηδέως πείθονται· γνοίης δ' ἂν ὅτι τοῦθ' οὕτως ἔχει, ἔν ἄλλοις τε πολλοῖς, καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς κάμνουσιν, ὡς προθύμως τοὺς ἐπιτάξοντας ὅ, τι χρὴ ποιεῖν καλοῦσι, καὶ ἐν θαλάττῃ δὲ, ὡς προθύμως τοῖς κυβερνήταις οἱ συμπλέοντες πείθονται. Ariſtonymus in *tomariis*, referente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 3. Ἐν μὲν τῷ πλεῖν πείθεσθαι δεῖ τῷ κυβερνήτῃ· ἐν δὲ τῷ ζῆν τῷ λογίζεσθαι δυναμένῳ βέλτιον. Epictetus itidem *lib.* 3. *c.* 24. Ὅστις οὖν καθόλου τὴν περὶ βίον ἐπιστήμην κέκτηται, τί ἄλλο ἢ τοῦτον εἶναι δεῖ τὸν δεσπότην; τίς γάρ ἐστιν ἐν νηῒ κύριος; ὁ κυβερνήτης. διὰ τί; ὅτι ὁ ἀπειθῶν αὐτῷ ζημιοῦται. Piè Ambroſ. *in Pſal.* 37. De Deo medico cœleſti ſummo, *Ipſi nos committamus, parati quo velit curari medicamento. nemo dicit medico corporis ſui quomodo curandus ſit. novit medicus quæ ſingulis vulneribus medicamenta conveniant. Si dixerit medicus medicinæ genus, quo curari æger debeat, & ille faſtidit, diſcedit medicus, ægrumque relinquit. vides eum qui curari velit, omni modo medico acquieſcentem.*

§ 56. Πόσοι μεθ' ὧν εἰσῆλθον | *Quot antè me è vita exierunt, quibuſcum ego una intraveram?* Ità *l.* 4. § 3. ὅσων ἤδη μεταβολαῖς αὐτὸς παρατετύχηκας; Cur ergò exire me moleſtè feram, cùm tot mecum nati unà, jam exierint? Xyl. εἰσῆλθον, dum *venerunt*, vertit, ſenſum pervertit.

§ 57. Ἰκτεριῶσι τὸ μέλι πικρόν | Sext. Empir. *Pyrrhon hypotheſ. l.* 1. *c.* 29. Οὐδεὶς τολμήσαι ἂν εἰπεῖν, ὅτι τὸ μέλι οὐ γλυκάζει τοὺς ὑγιαίνοντας· ἢ ὅτι τοὺς ἰκτερικοὺς οὐ πικράζει. Cauſſam reddit apud Suidam neſcio quis non de melle ſolúm: Τοῖς ἰκτεριῶσι πᾶς χυμὸς πικρὸς δοκεῖ, διὰ τὸ τὴν ὑγρότητα τὴν περὶ τὴν γλῶτταν τοῦτον ἔχειν τὸν χυμόν. & diſertiùs de melle Alex. Aphrodiſſ. *problem. l.* 1. *q.* 101. Τὸ μέλι τὸ πᾶσι γλυκύτατον, τοῖς ἰκτερικοῖς πικρὸν φαίνεται· διότι χολὴν πικρὰν ἔχουσι πλεονάζουσαν ἐν παντὶ τῷ σώματι, καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ. τὸ οὖν μέλι ἐσθιόμενον τὸν ἡσυχάζοντα πικρὸν χυμὸν ἀνακινεῖ· καὶ ἡ γεῦσις λοιπὸν ἀντιλαμβανομένη τῆς πικρότητος τῆς χολῆς, φαντασίαν ποιεῖ τοῦ νομίζεσθαι τὸ μέλι πικρὸν ὑπάρχειν. Gregor. Naz. *de cathedr. Conſtantinopolit.* Οὐχ οὕτω δοκεῖς, φησὶ, τοῖς πολλοῖς, ἄνθρωπε. ἡ γῆ δὲ δοκεῖ τοῖς ἰλιγγιῶσιν ἱστάναι, τοῖς δὲ μεθύουσι νήφειν οἱ νήφοντες; ἀλλ' οὐκ ἐπὶ κεφαλὴν βαδίζειν ἢ περιτρέπεσθαι; τὸ μέλι οὐ πικρόν ἐστιν ὅτε καὶ οἷς νομίζεται, νοσοῦσί τε καὶ κακῶς διακειμένοις; ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτο τὰ πράγματα οὕτως ἔχει, ὡς δοκεῖ τοῖς πάσχουσιν. Idémque *de pace* 3. Ἡ αὐτὴ γῆ, ἕστηκε μὲν τοῖς ἐῤῥωμένοις, καὶ οὐ πεπονθόσι· κινεῖται δὲ τοῖς ἰλιγγι-

ῶσι.

ἄσι καὶ περιτρεπομένοις, τῶν ὁρώντων πάθους ἐπὶ τὸ ὁρώμενον βαίνοντος.

Λυσσοδήκτοις τὸ ὕδωρ φοβερόν | *A cane rabioso morsis, ubi parum occursum est, solet aquæ timor nasci.* ὑδροφοβίαν *Græci appellant.* Celsus *l.* 5. *c.* 27. & Plin. *l.* 25. *c.* 2. *Insanabilis ad hosce annos rabidi canis morsus, pavorem aquæ, potûsque omnis afferens odium.* quo tamen loco remedium è cynorrhodo mulieri in somnis indicatum narrat, quo deinceps complures servati sint. Idémque è cane ipso petitum remedium commemorat, *l.* 29. *c.* 5. *Est limus*, inquit, *salivæ sub lingua rabiosi canis, qui datus in potu fieri hydrophobos non patitur. multò tamen utilissimè jecur ejus, qui in rabie momorderit, datur mandendum.* Mali rationem hanc, (ut omittam quæ longiusculè petita Casius habet in *problemat. q.* 23.) probabiliorem forsan veróque propiorem assignet Aëtius *tetrab. l.* 2. *serm.* 2. *c.* 24. ideo aquam refugere ità affectos, quia in ea tanquam in speculo, contuentur, vel vultum proprium deformiorem jam factum, vel canis ipsius, cujus imago menti obversatur, speciem. qui & eodem loci refert, philosophum quendam hoc malo correptum generoso animo obstitisse, atque aquam admisisse, proverbiale illud sibi accinentem, Τί κοινὸν κυνὶ καὶ βαλανείῳ; *quid cani cum balneo?*

Καὶ παιδίοις τὸ σφαιρίον καλόν | Sext. *Pyrrhon. hypoth.* 1. *c.* 14. § 4. Παισὶ μὲν γὰρ σφαῖρα καὶ τροχοὶ διὰ σπουδῆς εἰσιν. de *simia* pariter Pindar. *Pyth. od.* 2.

——καλός τοι

Πίθων παρὰ παισὶν αἰεί.

Itaque Attici κατ' εὐφημισμόν τινα *simias* καλλίας vocant: ut docet Suidas ex Dinarcho *orat. contra Pytheam.* Ὥσπερ οἱ τοὺς καλλίας ἐν τοῖς οἴκοις τρέφοντες. & Helladius apud Photium *cod.* 279. Aristot. *ethic. l.* 4. *c.* 2. Σφαῖρα μὲν γὰρ ἡ λήκυθος ἡ καλλίστη, ἔχει μεγαλοπρέπειαν παιδικοῦ δώρου. ἡ δὲ τούτου τιμὴ, μικρὸν καὶ ἀνελεύθερον.

Ἢ δοκεῖ σοι ἔλαττον ἰσχύειν τὸ διεψευσμένον | Vide *suprà* § 27. & *l.* 8. § 14. & *l.* 9. § 40.

§ 58. Οὐδεὶς κωλύσει | Eadem hæc ferè, *l.* 5. § 10. Epictet. *l.* 4. *c.* 10. Ἔξεστί σοι παντὶ τῷ ἀποβάντι χρῆσθαι κατὰ φύσιν. μή τις σε κωλῦσαι δύναται; οὐδείς. Vide *l.* 2. § 9. & *l.* 3. § 12.

Παρὰ τὸν λόγον τῆς κοινῆς φύσεως | Vide *l.* 2. § 21. sed & Dominum Christum Matth. *cap.* 10. *v.* 29, 30.

§ 59. Οἷοί εἰσιν, οἷς θέλουσιν ἀρέσκειν | Idem monitum *l.* 4. § 3. & *l.* 7. § 62.

Δι' οἷα περιγινόμενα | *Quænam sint, quæ obsequio suo aucupantur, & ut sibi contingant atque obveniant, hac ratione enituntur.* περιγίνεσθαι enim istic *obvenire, contingere*; non autem *superesse*, quod Xylandrum fugerat. Dio Prus. *orat.* 4. post ea quæ *ad l.* 5. § 36. dedimus: αὐτομάτως αὐτῷ καὶ δίχα πόνου περιγινόμενα. *ultro citra laborem ei obvenientia.* Arrianus verò an Epictetus *l.* 4. *c.* 5. in eadem sententia verbo simplici usus est. Ὅρα δὲ οἵων ἂν γίνηται· *considera quibus rationibus fiant*, i. e. *obtineantur, obveniant ista.* Vide *l.* 10. § 19.

Καὶ δι' οἵων ἐνεργειῶν | quàm servilibus, fœdis, turpibus ministeriis ista ambiant, illos demereantur. Epictet. *dissert. l.* 3. *c.* 17. Ἀγανακτοῦντί τινι, ὅτι Φιλόστοργος εὐτυχεῖ, ἤθελες ἂν σὺ κατὰ Σούρα κοιμᾶσθαι; μὴ γένοιτο, φησίν, ἐκείνη ἡ ἡμέρα. τί οὖν ἀγανακτεῖς, εἰ λαμβάνει τι ἀνθ' οὗ πωλεῖ; τί μακαρίζεις τὸν διὰ τούτων, ἃ σὺ ἀποδιώκεις, κτώμενον ἐκεῖνα; Idémque *ibid. c.* 26. Τίς δ' ἀνάσχοιτο τῶν γεραιῶν ἐρῶντος, καὶ τῶν γερόντων, καὶ ἐκείνας ἀπομύσσοντος, καὶ ἀποπλύνοντος, καὶ δωροδοκοῦντος, καὶ ἅμα μὲν νοσούσας θεραπεύοντος ὡς δοῦλος, ἅμα δ' ἀποθανεῖν εὐχομένου, καὶ ἰατροὺς διακρίνοντος, εἰ ἤδη θανασίμως ἔχουσιν· ἢ πάλιν, ὅταν ὑπὲρ τῶν μεγάλων τούτων καὶ σεμνῶν ἀρχῶν καὶ τιμῶν, τὰς χεῖρας τῶν ἀλλοτρίων δούλων καταφιλῇ, ἵνα μηδ' ἐλευθέρων δοῦλος ᾖ. Ammian. *hist. l.* 14. *Dici non potest quâ obsequiorum diversitate colantur homines sine liberis Romæ.* Cicer. *Paradox.* 5. *An eorum servitus dubia est, qui cupiditate peculii nullam conditionem recusant duræ servitutis? hæreditatis spes quid iniquitatis in serviendo non suscepit? quem nutum locupletis senis non observat? loquitur ad voluntatem; quicquid denunciatum est facit: assentatur, assidet, muneret, miratur. quid horum est liberi? quid denique non servi inertis?* ego malim repetitâ negativâ, *quid non denique servi, non inertis?* Horat. *Serm. l.* 2. *Sat.* 5.

——— *turdus*
Sive aliud privum dabitur tibi, devolet illuc
Res ubi magna nitet, domino sene; dulcia poma,
Et quoscunque feret cultus tibi fundus honores,
Ante Larem gustet, venerabilior Lare, dives.
Si quamvis perjurus erit, sine gente, cruentus
Sanguine fraterno, fugitivus, nè tamen illi
Tu comes exterior, si postulet, ire recuses.
Magna minórve foro si res certabitur olim,
Vivat uter locuples sine gnatis, illius esto
Defensor: famâ civem caussâque priorem
Sperne, domi si gnatus erit, fœcundave conjux.
Quinte puta aut Publi, (gaudent prænomine molles
Auriculæ) tibi me virtus tua fecit amicum.
Jus anceps novi, caussas defendere possum.
Eripiet quivis oculos citiùs mihi, quàm te
Contemptum cassâ nuce pauperet. hæc mea cura est,
Nè quid tu perdas, neu sis jocus. ire domum atque
Pelliculam curare jube: sis cognitor ipse.
Persta atque obdura; seu rubra canicula findet
Infantes statuas, seu pingui tentus omaso
Furius hibernas canâ nive conspuet Alpes.

Senex orbus ille Plautinus in *Milite* 3. 1.

Quando habeo multos cognatos, quid opus sit mihi liberis?
Nunc bene vivo & fortunatè, atque ut volo, atque animo ut lubet:

Mea bona meâ morte cognatis dicam, inter eos partiam.
Illi apud me edunt, me curant, visunt quid agam, ecquid velim:
Priusquam lucet, assunt: rogitant, noctu ut somnum ceperim.
Eos pro liberis habeo. quin mihi mittunt munera.
Sacrificanti dant indè partem mihi majorem, quàm sibi:
Abducunt ad exta: me ad se ad prandium, ad cœnam vocant.
Ille miserrimum se retur, minimum qui misit mihi.
Illi inter se certant donis. ego hæc mecum mussito:
Bona mea inhiant: certatim dona mittunt & munera.

Fœdiora sunt, quæ Hieron. *ad Nepot.* etiam de Clericis quibusdam. *Audio præterea in senes & anus absque liberis quorundam turpe servitium. ipsi apponunt matulam, obsident lectum, purulentiam stomachi & phlegmata pulmonis manu propriâ suscipiunt. pavent ad introitum medici: trementibúsque labiis, an commodiùs habeat, sciscitantur. & si paululum senex vegetior fuerit, periclitantur; simulatâque lætitiâ, mens intrinsecus avara torquetur. timent enim nè perdant ministerium. ô quanta apud Deum merces, si in præsenti pretium non sperarent? quantis sudoribus hæreditas cassa expetitur? minori labore margaritum Christi emi poterat.*

Ὁ αἰὼν πάντα καλύψει. | Ità *l.* 9. § 27. πάντας ἡμᾶς γῆ καλύψει.

Ad Librum VII.

§ 1. Ι' δῶν ἡ κακία; τοῦτ' ἐστὶν ὃ πολλάκις εἶδες | Et mox: ὧν μεσταὶ ἱστορίαι, αἱ παλαιαί, αἱ μέσαι, αἱ νεόγγοι. Senec. *epist.* 97. *Erras, mi Lucili, si existimas nostri seculi esse vitium, luxuriam & negligentiam boni moris, & alia quæ objicit suis quisque temporibus. hominum sunt ista, non temporum. nulla ætas vacavit à culpa. & fient, & facta sunt ista.* Et *de benefic. l.* 1. *c.* 10. ubi seculi sui mores contaminatissimos acerbiùs paulò proscidisset; *Itaque sic finiamus,* inquit, *nè in nostro seculo culpa subsidat. hoc majores nostri questi sunt, hoc nos querimur, hoc posteri nostri querentur; eversos esse mores, regnare nequitiam, in deterius res humanas & in omne nefas labi.* Ea est Flacci querimonia, *carm. l.* 3. *ode.* 6.

Ætas parentum, pejor avis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

At ista, inquit ille, *stant loco eôdem, stabúntque paululum duntaxat ultro aut citro mota; ut fluctus, quos æstus accedens longiùs extulit, recedens interiore litorum vestigio tenuit. non expectant uno loco vitia; sed mobilia, & inter dissentientia tumultuantur, pellunt invicem fugantúrque. Cæterùm idem semper de nobis pronunciare debebimus, malos esse nos, malos fuisse; invitus adjiciam, & futuros esse. Erunt homicidæ, tyranni, fures, adulteri, raptores, sacrilegi, proditores.* Et, *epist.* 97. *Omne tempus Clodios, non omne Catones fert.* Vide *ad l.* 8. § 15. ὧν φορὸς ὁ κόσμος.

Ἄνω κάτω, τὰ αὐτὰ | Vide *l.* 4. § 32. & *l.* 5. § 46.

Οὐδὲν καινὸν | Solomon, *Eccles. c.* 1. *v.* 9. *Id quod fuit, idem est cum eo quod futurum est: & id quod factum est, idem cum eo quod fiet: neque est novi quidquam sub sole. Estne aliquid de quo dici possit, Ecce hoc novum est? imò jam fuit per secula, quæ ante nos fuerant.* Tertull. *de resurr. c.* 12. *Quodcunque conveneris, fuit: quodcunque amiseris, nihil non iterum est.* Arnob. *l.* 1. *Novi fit nihil: vetera sunt omnia, & nullis antiquitatibus inaudita.* Vide ad *l.* 2. § 3. vide & Senec. *epist.* 24. *ad l.* 6. § 44. Terent. *Eun. prolog.*

Nullum est jam dictum, quod non sit dictum priùs,

Hoc argumento fabulas poeticas eversum it Palæphat. *de incredibil.* Ὅσα ἦ εἴδη καὶ μορφαί εἰσι λεγόμεναι, αἳ νῦν οὐκ εἰσί, τὰ τοιαῦτα οὐκ ἐγένετο· εἰ καὶ τότε, καὶ ἄλλοτε ἐγένετο, καὶ νῦν τε γίνεται, καὶ αὖθις ἔσται. Laudátque illud Melissi & Lamisci Samii, Ἔστιν ἃ ἐγένετο, καὶ νῦν ἔσται quanquam illi forsan scripserint: ἔστιν, ἃ ἐγένετο, νῦν καὶ ἔσται. De vitiis morbísque pariter Diogenianus apud Plut. *sympos. l.* 8. *c.* 9. Ἐκ τούτων νοσούντων, οἷς καὶ ζώντων ἴδια δὲ σπέρματα νόσων οὐκ ἔστιν, ἀλλ' αἱ τούτων μοχθηρίαι πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἡμῶν περὶ ταῦτα πλημμέλειαι τὴν φύσιν ἐπιταράττουσιν· καὶ τὰ τῆς ψυχῆς νοσήματα καὶ πάθη κοινὴν τινα καὶ πάτριον ὁδὸν βαδίζει· καὶ καινὸν οὐδὲν οὐδὲ τοῖς παλαιοῖς ἀνιστόρητον ἐξελήλυθε κακίας εἶδος. Eódem accommodat & Sophoclis illa ex *Antigone*:

Οὐ γάρ τοι νῦν γε κἀχθές, ἀλλ' ἀεί ποτε
Ζῇ ταῦτα, καὶ οὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη.

unde emendandus idem *de commun. notit. adv. Stoic. c.* 7.

Non ista nunc dierum vel nuper vigent,
Sed ævo ab omni: initia in occulto latent.

Πάντα καὶ συνήθη ὀλιγοχρόνια | leg. transpositis vocabulis

vocabulis, π. σ. καὶ ὁ. Vide *l.* 6. § 37. & *l.* 9. § 14. Item *l.* 5. § 10. & *infr.* § 23.

§ 2. Τὰ δόγματα | *Dogmata*, inquit, *aboleri non possunt, nisi phantasiæ, unde ortum habent, fuerint extinctæ.* φαντασίας autem νοήσεις, id est, cogitationes intelligit; (sic enim Chrysipp. apud Laërt. *l.* 7. in *Zenon.* φαντασίαι λογικαὶ, αἱ τῶν λογικῶν ζώων, νοήσεις εἰσὶν) sive ὑπολήψεις, uti ipse se in sequentibus explicat.

Νεκρωθῆναι | ità νεκρῶσαι τὰς ἐπιθυμίας dixit Apost. *ad Coloss. c.* 3. *v.* 5. & νέκρωσιν πραγμάτων, ut δογμάτων Marcus, in ὀνειροκριτικοῖς Astrampsycus,

Νεκρὸς ὁρῶν, νέκρωσιν ἕξεις πραγμάτων.

Ὡς διηνεκῶς ἀναζωπυρεῖν | leg. ἃς, φαντασίας nimirum. in potestate, inquit, tua situm est phantasias sive opiniones veras rectásque, quas priùs animo conceperas, verùm, tanquam sub cineribus igniculi, sopitæ quodammodò & sepultæ jacent, resuscitare ubi volueris. Ità Paulus Timotheum monet, *epist.* 2. *c.* 1. *v.* 6. ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ.

Δύναμαι περὶ τούτου ὃ δεῖ ὑπολαμβάνειν | Ità *l.* 6. § 52. Ἔξεστι περὶ τούτου μηδὲν ὑπολαμβάνειν· est autem ὃ δεῖ ὑπολαμβάνειν, idem ferè hìc, quod ὀρθῶς ὑπολαμβάνειν. *l.* 5. §. 34.

Τὰ ἔξω | Ità *l.* 4. § 3. τὰ πράγματα οὐχ ἅπτεται τῆς ψυχῆς ἀλλ᾽ ἔξω ἕστηκεν. idem & *l.* 5. § 19.

Τοῦτο πάθε, καὶ ὀρθὸς εἶ | Vide *ad l.* 3. § 5. & *infr.* § 12. Senec. *epist.* 71. *Da mihi adolescentem incorruptum & ingenio vegetum: dicet fortunatiorem sibi videri, qui omnia rerum adversarum onera rigidâ cervice sustollit, qui supra fortunam exstat. non mirum est in tranquillitate non concuti: illud mirare, ibi extolli aliquem, ubi omnes deprimuntur; ibi stare, ubi omnes jacent. quid est in tormentis, quid est in aliis quæ adversa appellamus, mali? hoc, ut opinor; succidere mentem, & incurvari, & succumbere: quorum nihil sapienti viro potest evenire. stat rectus sub quolibet pondere. nulla illum res minorem facit: nihil illi eorum quæ ferenda sunt, displicet. nam quicquid cadere in hominem potest, in se cecidisse non queritur: vires suas novit: scit se esse oneri ferendo.* Vide *ad lib.* 6. § 19. & *lib.* 7. § 67. & *l.* 8. § 46.

Ὡς ἑώρας | *quas antè vidisti.* ἃς Xyl. non accedo. res, inquit, cùm eædem ipsæ maneant, tu eôdem modo intuere nunc, ubi vacillare te senseris, quomodo antè speculabaris, cùm de eis ritè judicabas. Sic *l.* 6. § 3. πάλιν ἐγρηγορὼς βλέπε.

Ἀναβιῶναι | *reviviscere* quodammodo tibi licet, τῷ ἀναζωπυρεῖν τὰς φαντασίας, cogitationes illas, prout dixeram, resuscitando. Ità Apost. *ad Eph. c.* 5. *v.* 14. Ἔγειραι ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν. atque hoc est, μέρος ἔχειν ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ. Joan. *Apocal. c.* 20. *v.* 6. *partem habere suam in resurrectione priore*: illâ nimirum, quâ οἱ νεκροὶ τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀκούσαντες, ζήσονται. Joan. *c.* 5. *v.* 25. Vide *l.* 6. § 31.

§ 3. Πομπῆς κενοσπουδία | Vana viliáque varia coacervat; quibus paria gemináque fermè vult ea esse pleraque, quibus hominum vita conteri solet. consimilia istis habuimus supr. *l.* 5. § 33. nec absimilia prorsus *infrà* § 48. Plinius min. *lib.* 9. *epist.* 7. ubi vanitatem eorum exagitaverat, qui Circensibus tantopere capiebantur, *Capio*, inquit, *aliquam voluptatem, quòd hac voluptate non capiar.* Vide *ad lib.* 6. § 44. Gregor. Naz. *adv. Arian.* Αἱ δὲ κάτω πατρίδες αὗται, καὶ τὰ γένη ταῦτα τῆς προσκαίρου ζωῆς ἡμῶν τῆς σκηνῆς γέγονε παίγνια. Et *in Cæsar. fr.* Πάντα ὁμοῦ παιδιά τις ἐκείνῳ καὶ λῆρος ἦν, πρὸς ἓν τοῦτο κεινούμενα, τὸ χριστιανὸν καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι. τὰ μὲν ἄλλα ὡς ἐπὶ σκηνῆς καὶ ἄλλοις παίζεσθαι τάχιστα πηγνυμένης τε καὶ καταλυομένης, τάχα δὲ φθειρομένης ῥᾶον ἢ συνισταμένης ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐκ τῶν πολλῶν τοῦ βίου μεταβολῶν, καὶ τῆς ἄνω καὶ κάτω μεταπτώσεως εὐσεβείας· μόνον δὲ ἴδιον ἀγαθὸν καὶ παραμόνιον ἀσφαλῶς, τὴν εὐσέβειαν. & mox: τοιοῦτος ὁ βίος ἡμῶν τῶν ζώντων προσκαίρως, τοιοῦτο τὸ ἐπὶ γῆς παίγνιον, οὐκ ὄντας γενέσθαι, καὶ γενομένους διαλυθῆναι. Vide *ad l.* 11. § 6. & *l.* 12. § 36.

Διαδοραπισμοὶ | *velitationes, hastiludia.* Xyl. rectè. nec cur vocabuli significationem minùs intelligere se profiteretur, quicquam erat. δοραπιζόμενοι, δόρατι μαχόμενοι. Hesych. & indè δοραπισμοὶ pro *velitationibus*, quia velites hastis levioribus, sive jaculis utebantur, utì videre est apud Liv. *hist. l.* 8. & *l.* 26. & *l.* 36. & Veg. *de re milit. l.* 3. *c.* 16. Erant autem *velitationes*, vel *feriæ*, ut hostiles, præliorum quasi præludia quædam, vel *ludicræ* ac exercitatoriæ, quib' tirones ad munia bellica idonei magìs redderentur. indè ad *concertationes* quasvis translatum est vocabulum, *l.* 4. *c.* 3. διαδοραπισθέντες. *sese mutuò impetentes.*

Κυνιδίοις ὀστάριον ἐρριμμένον | Ità Apostolus *ad Philip. c.* 3. *v.* 8. præ fide justitiáque Christiana, veráque ac solida Christi notitia, σκύβαλα ἡγεῖται τὰ πάντα. quo loco σκύβαλα, quasi κυσίβαλα dicta, si Grammaticos audimus, vel sunt *stercora*, peculiariter *canina*. Σκύβαλον, κόπρος. Hesych. τὸ δὲ ἐντέρων ἐκβαλλόμενον. Etymolog. atque ità accipiunt interpretes plerique. eodémq; facit quod Apul. *florid.* 2. qui Cratetem ait *rem familiarem abjecisse, velut onus stercoris, magìs labori quàm usui.* vel etiam ea quæ *canibus projici* solent. Σκύβαλον, τὸ τοῖς κυσὶ βαλλόμενον, κυσίβαλόν τι ὄν. Suid. atque ità usurpavit Aristo in *epigram. antholog. l.* 1. *c.* 33. ubi poëta aut literator aliquis, mures Opicos, nè codices suos corroderent, abigens, ad felicioris ac lautioris alicujus ædes commigrare illos jubet, apud quem inventuri sint, δεῖπνον συχνὸν ἀπὸ σκυβάλων, *cœnam frequentem largamque satis ab iis quæ canibus projiciuntur, reliquiis.* Verùm de vocabulo isto, quod latè patet, & nos latiùs alibi. Ossium autem canibus

bus projectorum meminit eò magìs Marcus, quia ea rixam inter illos creare assolent. unde versus proverbialis,

Dum canis os rodit, socium, quem diligit, odit.

quod & Gregor. Naz. *epist.* 22. *ad Basil.* κυσὶ βρῶμα ῥιφὲν ἐν μέσῳ κατ᾽ ἀλλήλων ὁπλίζει. Indè Platonis illud, κυσὶν ὀςέον μηνύειν, osse objecto canes inter se committere, in epigrammate quod in Alexin amasium suum composuisse à Laërtio Apuleióque perhibetur. de quo alibi diximus.

Ψωμίον εἰς τὰς τῶν ἰχθύων δεξαμένας | leg. δεξαμενάς. *in piscinas.* Xyl. rectè. est enim δεξαμενὴ *aquarum receptaculum* sive *conceptaculum*, aut etiam, si cum Frontino loqui libuerit, *conceptela.* ità enim legendum apud hunc autumo, *de Aquæductibus commentario. Irriguos agros, tabernas, cœnacula, & conceptelas*, pro quo in editis, *corruptelas*, corruptè legitur. indè δεξαμεναὶ, ὑδάτων δοχεῖα. Hesych. *aquarum conceptacula*; sive illa cisternæ, sive piscinæ fuerint. ità de Roma Strabo, *geogr. lib.* 5. ὥστε πᾶσαν οἰκίαν σχεδὸν δεξαμενὰς ἔχειν. id est, *cisternas.* Alexand. *problem. lib.* 1. *q.* 54. Ἐὰν εἰς θερμὴν δεξαμενὴν κατέλθῃ τις. *si quis in calidam lavacrum aut solium descenderit.* Et Galen. *method. medend. l.* 10. *c.* . τοῦ ὅπως ἰσχὺς οὐδεὶς τολμᾷ βάλλειν εἰς τὴν ψυχρὰν δεξαμενήν. id est, κολυμβήθραν, *in piscinam.* Laërt. *l.* 7. in Zenon. Ἀκούειν δὲ, τὸ μεταξὺ τοῦ τε φωνοῦντος καὶ τοῦ ἀκούοντος, ἀέρος, πληττομένου σφαιροειδῶς, εἶτα κυμαίνομένου, ὡς κυμαιοῦται τὸ ἐν τῇ δεξαμενῇ ὕδωρ κατὰ κύκλους ὑπὸ τοῦ ἐμβληθέντος λίθου. Dabitur hinc genuina interpretatio loco cuidam Procopii ἐν τοῖς ἀνεκδότοις, cum à laudatore, tum ab editore secius accepto. narrans autor ille Photii cujusdam à Justiniano in custodiam missi historiam: Τὰ μὲν πρῶτα, inquit, καταφυγὼν εἰς τὸν ναὸν τῆς θεοτόκου, παρὰ τὴν ἱερὰν τράπεζαν οἰκέτης (leg. ἱκέτης) καθῆστο. — τὸ δὲ δὴ δεύτερον ἐς τῆς σοφίας τὸ ἱερὸν ἥκων, ἐς αὐτήν τε τὴν θείαν δεξαμενὴν ἐξαπιναίως ἐκάθισεν, ἥνπερ μάλιστα πάντων νενομίκασιν οἱ χριστιανοὶ σέβειν, quo loco Suidas δεξαμενὴν intelligit mensam sacram, τὴν τράπεζαν τὴν τὰ θεῖα δεχομένην errore supino nimìs. quum fugæ Photianæ geminæ mentio fiat à Procopio, prioris, quâ ad mensam sacram in Virginis Deiparæ templo confugerit; alterius, quâ ἐς τὴν δεξαμενὴν in Sophiæ fano se contulerit. Suidæ παρόραμα istud advertit Nic. Alemannus, sed in aliud haud minùs crassum fœdúmque incidit ipse, cùm δεξαμενὴν *emissarium* est interpretatus, & ἀντὶ τοῦ ὑπονόμου, pro *cloaca*, quam appellat Gregor. *in Evang. hom.* 17. accepit; hoc est, pro conceptaculo illo, in quod aquæ postquam sacris perficiendis inservierant, defluebant. at quis *cloacam* illam, *sacram*, multò minùs *divinam*, diceret? quis *apud Christianos eam in maxima esse veneratione*? imò loci istius vilitatem à veneratione remotissimam insinuat Gregorius, cùm sacerdotes malos assimilat aquæ baptismatis, quæ peccata baptisatorum diluens, illos ad regnum cœleste mittit, & ipsa postea in *cloacam descendit.* est igitur Procopio ἡ θεία δεξαμενὴ nihil aliud, quàm ipse *fons sacer*, quem βαπτιστήριον & κολυμβήθραν patres prisci, Alemanno etiam agnoscente, passim nuncupant. Offulam in piscinas missam commemorat, quia hoc spectaculo sese oblectare solebant piscinarum domini, cùm ad escam immissam pisces accurrentes contuerentur. Ambitionem autem luxúmq; veterum quorundam, in piscinis extruendis piscibúsque alendis, ex Varrone solo satìs discere licet, *qui de re rustic. lib.* 3. *c.* 17. narrat, *Hirrium cùm circum piscinas suas ex ædificiis duodena millia sestertia caperet, eam omnem mercedem escis, quas dabat piscibus, consumpsisse.* Quin & de Hortensio idem *ibid. Non satis erat illum non pasci piscinis, nisi eos ipse pasceret ultrò: ac majorem curam sibi haberet, nè ejus esurirent mulli, quàm ego habeo nè mei in Rosea esuriant asini: & quidem utraque re, & cibo & potione, cùm non paulò sumptuosiùs, quàm ego his, ministraret victum. ego enim uno servulo, hordeo non multo, aquâ domesticâ, meos multinumos alo asinos. ille primùm qui ministrarent, piscatores habebat complures: & ii pisciculos minutos aggerebant frequenter, ut à majoribus absumerentur. prætereà salsamenta in eas piscinas emptitia conjiciebat, cùm mare turbaret.* Additque: *Celeriùs voluntate Hortensii ex equili educeres rhedarias, ut tibi haberes mulas, quàm è piscina barbatum mullum. nec minor cura ejus erat de ægrotis piscibus, quàm de minùs valentibus servis. itaque minùs laborabat, nè servus æger, quàm aquam frigidam biberent sui pisces.* Ælian. *hist. animal. l.* 12. *c.* 1. refert in Myrensi Lyciæ sinu situm esse Apollinis templum, cui piscina sit adsita: τὸν δὲ τοῦδε τοῦ θεοῦ ἱερέα κρέα μόσχεια διαπείρειν τῶν τῷ θεῷ θυομένων· καὶ ὀρφὼς δὴ καὶ τοὺς ἰχθύας ἀθρόως προστνέειν, οἷα δήπου κληθέντας δαιτυμόνας καὶ χαίρειν τοὺς θύσαντας, καὶ τὴν τούτων δαῖτα πεδιεῖν εἶναι σφισὶν ὄλβον ἀγαθόν. Idémque *l. eôd. c.* 30. χειροήθεις δὲ ἰχθῦς καὶ ὑπακούοντες τῇ κλήσει, καὶ τροφὰς ἀσμένως δεχόμενοι, πολλαχόθι καὶ εἰσὶ, καὶ τρέφονται. Quoniam autem piscium istiusmodi ad signum datum offulámque missam certatim facto concursu ludos sibi facere domini eorum solebant, ideò *piscinas* illas Varro dixit, *magis ad oculos, quàm ad vesicam pertinere.* Sed & τὰς τῆς γαστρὸς δεξαμενάς. id est, *ventris receptacula* Philo dixit. vise *ad l.* 4. § 16.

Μυρμήκων ταλαιπωρίαι καὶ ἀχθοφορίαι | Seneca de occupatis quibusdam, sed nullo fine certo sibi proposito satagentibus; *de tranq. c.* 12. *Inconsultus illis vanúsque cursus est: qualis formicis per arbusta repentibus, quæ in summum cacumen, deinde in imum inanes aguntur.*

Μυϊδίων ἐπτοημένων διαδρομαὶ | Ità de eisdem Horat. *Serm. l. 2. Sat. 6.*

Currere per totum pavidi conclave, magisque
Examines trepidare. ——

quibus ille opes confert, earúmque usufructuarios. Vide *l.* 11. § 22.

Σιγιλλάρια νευροσπαστούμενα | Gloss. *sigillari.* Νευρόσπαστοι. forsan, *sigillaria.* Νευρόσπαστα. vel etiam, *sigillarii.* Νευροσπάσται. *Sigillaria*, sive *sigilla*, parva sunt signa, icunculæ sive imagunculæ. Macrob. *Saturn. l.* 1. ubi *Sigillariorum celebritatem Saturnalibus adjectam* dixerat, *c.* 10. subjicit, *c.* 11. *Quasi verò sapiens quisquam sigillaria, quæ lusum reptanti adhuc infantiæ oscillis fictilibus præbent, tentat officio religionis adscribere.* & in fine capitis, *sigilla* vocat, *quæ arte fictili fingerentur.* Sueton. *l.* 5. *c.* 5. de Claudio: *Tiberius patruus petenti honores, consularia ornamenta detulit: sed instantiùs legitimos flagitanti, id solùm codicillis rescripsit, Quadraginta aureos in Saturnalia & Sigillaria misisse ei.* Senec. *epist.* 12. *Ego sum Felicio, Philositi villici filius, deliciolum tuum, cui solebas sigillaria mittere.* Tertull. *adv. Valent. c.* 12. *Ut autem tantum sigillarium extrinsecus quoque inornarent.* Et *de orat. c.* 12. *Cùm perinde faciant nationes, adoratis sigillaribus suis residendo.* Arnob. *contr. gent. lib.* 6. *Deos esse sigillaria ipse censetis.* *Sigilliola* eidem *lib. eod.* *In sigilliolis parvulis contrahere se Deos, & alieni ad corporis similitudinem coarctari: at verò in vastis porrigere se longiùs atque in maximitate producere.* Porrò sigillaria νευροσπαστούμενα, ut Marcus hîc, sive ἀγάλματα νευρόσπαστα, ut Herodot. *l.* 2. & Lucian. *de Dea Syria*; sunt sigilla ità concinnata, ut nervorum sive verticillorum quorundam ope, pro tractantis arbitrio attracta citáque, modò in hanc, modò in illam partem moverentur, figurásque subinde varias exprimerent. Aristot. *de mund. c.* 6. καὶ οἱ νευροσπάσται μίαν μήρινθον ἐπισπασάμενοι, ποιοῦσι καὶ αὐχένα κινεῖσθαι καὶ χεῖρα τοῦ ζώου, καὶ ὦμον καὶ ὀφθαλμόν, ἔστι δ' ὅτε πάντα τὰ μέρη μετά τινος εὐρυθμίας. Quod Apul. *de mund.* *Etiam illi, qui in ligneolis hominum figuris gestus movent, quando filum membri quod agitare solent, traxerint, torquebitur cervix, nutabit caput, oculi vibrabunt, manus ad ministerium præstò erunt, nec invenustè totus videbitur vivere.* Erant ea plerumque lignea, ut Apul. hîc. Horat. item *Serm. l.* 2. *Sat.* 7.

——*nervis alienis mobile lignum.*

Verùm & argentea quandoque. Petron. in *Satyr.* *Larvam argenteam attulit servus, sic aptam, ut articuli ejus vertebræque laxatæ in omnem partem flecterentur. hanc cùm super mensam semel iterúmque abjecisset, & catenatio mobilis aliquot figuras exprimeret,* &c. Marcus ad animi motus exprimendos imagine hinc ductâ frequenter est usus. Vide *ad l.* 2. § 2. & *l.* 6. § 16. Usus est & Clemens Alex. non semel. sic enim *strom. l.* 2. Νευροσπαστουμένων δὲ ἡμῶν, ἀψύχων δίκην, φυσικαῖς ἐνεργείαις, τότε ἀκούσιον παρέλκει, ὁρμή τε ἡ συνηγουμένη τούτων· καὶ οὐκέτι ἔγωγε ἐννοῶ ζῶον τοῦτο, οὗ τὸ ὁρμητικὸν ἀνάγκη λέλογχεν ὑπὸ τῆς ἔξωθεν αἰτίας κινούμενον. Vide & eund. *ad l.* 12. § 19. Ista autem sigillaria νευροσπαστούμενα inter res ludicras nec ullo in pretio atque æstimatione habendas jure merito recenset Marcus istîc. Itaq; Syracusanus ille in Xenophontis *symposio*, qui eis exhibendis vitam tolerabat, atque hoc præcipuè gloriabatur, quòd hâc ratione stultis hominibus illuderet; οὗτοι γὰρ, inquit, τὰ ἐμὰ νευρόσπαστα θεώμενοι τρέφουσί με. Solenne habebat, quocunque terrarum veniret, καρπῶν μὲν ἀφθονίαν, φρενῶν δὲ ἀφορίαν, *fructuum copiam, mentis inopiam*, loci incolis comprecari.

Εὐμενῶς | *placidè.* ità *l.* 8. § 47. ἄπιθι οὖν ἐκ τοῦ ζῆν εὐμενής. Sed ἀσμένως, *lubenter.* De verè Christiano Clemens *strom. l.* 4. Ἀσμενέστατα τοῦ δὲ τοῦ βίου ἀπολυθήσεται χαίρειν ἴσως καὶ πρὸς τὴν αἰτίαν παραγομένῳ τῆς ἐνθένδε ἐξόδου, καὶ πρὸς τὴν ἐπιβουλὴν τεχνασαμένῳ εὐγνωμόνως, πρόφασιν εὔλογον λαβὼν, ἣν οὐκ αὐτὸς παρέσχεν, ἑαυτὸν ἐπιδεῖξαι, ὃς ἐστι, πρὸς μὲν δι' ὑπομονῆς, δι' ἀγάπης δὲ κυρίῳ. indè ἀσμενίζειν Marco, *l.* 5. § 9. & *infr.* § 27. Vide ad § 58. ubi ἀσμένως Plutarchus, quod ἀσπασίως Herodotus dixerat.

Τοσούτου ἄξιος ἕκαστος | Vide *l.* 5. § 16.

§ 4. Κατὰ λέξιν | Vide *l.* 6. § 53. non est autem κατὰ λέξιν hîc *verbatim*, utì interpretes opinati sunt: sed *in sermone*, sive *in oratione*, *inter loquendum.* ut καθ' ἑκάστην ὁρμὴν, *in omni conatu*, sive *molitione.* Sed nec ὁρμῇ ἑκάστῃ, sed τοῖς γινομένοις παρακολουθεῖν, non *omni conatui*, sive *proposito*, sed *in omni conatu* sive *proposito*, *eis quæ fiunt*, sicut *in sermone omni*, *eis quæ dicuntur*, *animum advertendum* monet.

Παρακολουθεῖν | quod *infr.* § 30. συμπαρεκτείνειν τὴν νόησιν. Vide *ad l.* 2. § 8.

Καὶ καθ' ἑκάστην ὁρμὴν | hæc est ἐπιστροφὴ illa καθ' ἑκάστην πρᾶξιν, *consideratio* sive *actionis* sive molitionis cujusvis, de qua *supr. l.* 4. § 32. & *infr.* § 30.

Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ ἑτέρου | aut ista loco mota sunt, aut ὕστερον πρότερον Ὁμηρικῶς, ut ille loquitur, quæ ad membra priora pertinent, Marcus ipse subjunxit. itaque in vertendo priùs dictorum ordinem sequi præoptabam.

Ἐπὶ τίνα σκόπον ἡ ἀναφορὰ | Vide *l.* 2. § 16. & *l.* 10. § 37.

Τί τὸ σημαινόμενον | Varro *de ling. Lat. l.* 4. *Cùm uniuscujusque verbi naturæ sint duæ, à qua re, & in qua re, vocabulum sit impositum.* —*Priorem illam partem, ubi, cur & unde sint verba, scrutantur, Græci vocant* ἐτυμολογίαν *illam alteram* περὶ σημαινομένων

μαινομένων. Ita enim distinguenda dictio Varroniana.

§ 5. Πότερον ἐξαρκεῖ | Prudentissimum monitum, nè viribus nostris majora moliamur. Siquidem, ut Propert. *l.* 3. *eleg.* 7.

Turpe est, quod nequeas, capiti committere pondus:
Et pressum inflexo mox dare terga genu.

Jason. Siracid. *Sapient. c.* 3. *v.* 21. Χαλεπώτερά σου μὴ ζήτει· καὶ ἰσχυρότερά σου μὴ ἐξέταζε, quod Jun. vertit, *Difficiliora captu tuo nè quæras temeré: & valentiora viribus tuis nè exquiras insipienter.* Phaëtonti Phœbus apud Euripidem à Clement. Alex. adductus *pædag. lib.* 3. *c.* 2. ex restitutione Grotiana;

Τῶν ἡνιῶν, παῖ, μὴ θίγῃς ἄπειρος ὤν,
Μηδ᾽ ἀναβῇς τὸν δίφρον, ἐλαύνειν μὴ μαθών.
Ah parce habenas tangere ignarâ manu,
Currúsque, fili, scandere equitandi rudis.

Eupolis *Amicis*;

Οὐκ ἐσωφρόνησας, ὦ πρεσβῦτα, τὴν κατάστασιν
Τήνδε λαμβάνων ἄφνω, πρὶν καὶ μαθεῖν τὴν ἱππικήν.
Pol, senex, parùm sapuisti, qui tam citò stipendium
Hoc equestre sumpsisti, priusquam rectè equitare didiceras.

Flaccus in *art.*

Sumite materiam vestris, qui scribitis, æquam
Viribus, & versate diu, quid ferre recusent,
Quid valeant humeri.——

Spectat horsum Christi Domini monitum, Luc. *c.* 14. *v.* 28. de ædificare cogitante, ὅτι πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν, *quòd primò considens sumptus secum reputat, num suppetat unde perficere possit; nè si posito fundamento fabricam absolvere nequiverit, ludibrio exponatur dicentium,* Ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι. *Homo iste ædificare cœperat, verùm perficere non valebat.* Νῦν δὲ μὴ δυνάμενοί τινες τὸν ψωμὸν καταπίνειν, συντάξεις ἀγοράζοντες ἐπιβάλλονται ἐσθίειν. διὰ τοῦτο ἐμοῦσιν, ἢ ἀπεπτοῦσιν· εἶτα στρόφοι, καὶ κατάῤῥοιαι, καὶ πυρετοί. Epictet. *l.* 1. *c.* 26. Qui & idem *enchir. c.* 59. Ἂν ὑπὲρ δύναμιν ἀναλάβῃς τὸ πρόσωπον· καὶ ἐν τούτῳ ἠσχημόνησας, καὶ ὃ ἐδύνασο ἐκπληρῶσαι, παρέλιπες. Vide *ad lib.* 4. § 31. & *lib.* 5. § 17.

Παραχωρῶ τοῦ ἔργου τῷ δυναμένῳ | Ità Liodes *Odyss.* φ. *v.* 152. ubi arcum Ulysseum intendere frustrà tentaverat,

Ὦ φίλοι, οὐ μὲν ἐγὼ τανύω——

vel uti Dionysius Metathemenus apud Athen. *l.* 10. sed sensu parùm honesto usurpans, extulit,

—οὐ δύναμαι τανύσαι· λαβέτω δὲ καὶ ἄλλος.

Ἐὰν ἄλλως τοῦτο μὴ καθήκῃ | Ità Jason Sirac. loco priùs adducto, monito suo prudentissimo sanè illi, subjungit; Ἃ προσετάγη σοι, ταῦτα διανοοῦ. Uterque vult & Jason & Marcus, non deserendum esse id, quod est officii nostri, etiamsi ad effectum pro desiderio nostro perducere nequeamus. Siquidem in his obtinet, quod Naso *Ponti l.* 3. *el.* 4.

Denique opus nostræ culpetur ut undique curæ,
Officium nemo qui reprehendat, erit.
Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas:
Hac ego contentos auguror esse Deos.

Προπαραλαβὼν τὸν δυνάμενον | Plut. in *politic. præcept.* Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως ἔμπειρον ὄντα, δεῖ πρὸς ὃ χεῖρον ἑτέρου πέφυκας, αἱρεῖσθαι τοὺς μᾶλλον δυναμένους.

Εἰς τὸ κοινῇ χρήσιμον | Vide *l.* 1. *c.* 16. & *l.* 4 § 12. & *l.* 5. § 7.

§ 6. Ὅσοι μὲν πολυύμνητοι | Idem argumentum habes *l.* 3. § 3, 10. & *l.* 4. § 33, 48. & *infr.* § 10. & *l.* 8. § 21, 25.

Ὅσοι δὲ τούτους ὑμνήσαντες | Scil. qui aliis immortalitatem æternitatémque quandam encomiis suis scripto traditis & posteritati consecratis conciliare ac largiri profitebantur, etiam ex ipsis illis haud pauci oblivioni sunt traditi, memoriáque illorum unà cum scriptis ipsis intercidit. Hoc est enim, quod poëtæ cumprimis, nec soli tamen, solent patronis, fautoribus, familiaribus suis polliceri. Theocrit. *Idyll.* 16.

Μουσάων δὲ μάλιστα τίειν ἱεροὺς ὑποφήτας·
Ὄφρα καὶ εἰν Ἀΐδαο κεκρυμμένος, ἐσθλὸς ἀκούσῃς,
Μηδ᾽ ἀκλεὴς μύρηαι ἐπὶ ψυχροῦ Ἀχέροντος, &c.

Tibull. *l.* 1. *el.* 4.

Quem referunt Musæ, vivet; dum robora tellus,
Dum cœlum stellas, dum vehit amnis aquas.

Flaccus *carm. l.* 4. *Od.* 8.

Dignum laude virum Musa vetat mori:
Cœlo Musa beat——

qui & argumentum idem *ode* proximâ fusè prosequitur. Naso *amor. l.* 1. *el.* 10.

Scinduntur vestes, gemmæ franguntur & aurum:
Carmina quam tribuent, fama perennis erit.

quem & vide sis quàm magnificè idem hoc prædicet, *ibid. el.* 15. Plinius major *præfat. nat. hist. Apion quidem Grammaticus, hic quem Tiberius Cæsar cymbalum mundi vocabat, cùm publicæ famæ tympanum potiùs videri posset, immortalitate donari à se scripsit, ad quos aliqua componebat.* De majore ipso minor *l.* 6. *ad Tacitum suum epist.* 16. *Video morti ejus, si celebretur à te, immortalem gloriam esse propositam. quamvis enim pulcherrimarum clade terrarum, ut populi, ut urbes, memorabili casu, quasi semper victurus occiderit; quamvis ipse plurima opera & mansura condiderit, multùm tamen perpetuitati ejus scriptorum tuorum æternitas addet. equidem beatos puto, quibus Deorum munere datum est, aut facere scribenda, aut scribere legenda; beatissimos verò, quibus utrumque.* Idomeni Epicurus: *Si gloriâ tangeris, notiorem te epistolæ meæ facient, quàm omnia ista quæ colis, &*

propter quæ coleris. Refert Seneca *ep.* 21. Subjungítque. *numquid ergò mentitus est? quis Idomenea nôsset, nisi Epicurus illum suis literis incidisset? omnes illos megistanas & satrapas, & regem ipsum, ex quo Idomenei titulus petebatur, oblivio alta suppressit. Nomen Attici perire Ciceronis epistolæ non sinunt. nihil illi profuisset gener Agrippa, & Tiberius progener, & Drusus Cæsar pronepos: inter tam magna nomina taceretur, nisi Cicero illum applicuisset. Profunda supra nos altitudo temporis veniet, pauca ingenia caput exerent, & in idem quandoque silentium abitura oblivioni resistent, ac se diu vindicabunt. Quod Epicurus amico suo potuit promittere, hoc tibi promitto, Lucili. Habebo apud posteros gratiam; possum mecum duratura nomina educere. Virgilius noster duobus memoriam æternam promisit & præstat.*

Fortunati ambo, si quid mea carmina possunt;
Nulla dies unquam memori vos eximet ævo:
Dum domus Æneæ Capitoli immobile saxum
Accolet, imperiúmque pater Romanus habebit.

De Niso & Euryalo *Æn. l.* 9.

§ 7. Μὴ αἰσχύνε βοηθούμενος | Periochen superiùs proximam, à librario aliunde interjectam censet Xylander: quia quæ hîc dicuntur, eódem pertineant, quò priora illa § 4. & sunt reverà argumenti ejusdem & hæc & illa periocha. Verùm nihil obstat, quò minùs ità fuerint à Marco ipso digesta, qui prout in mentem nunc hæc nunc illa venerânt, chartis illinere solenne habuit. quod & *infr.* § 14, & 16. animadvertere licebit. Rectè autem idem monet locum hîc habere Diomedeum illud, quod & in proverbium jam abiit, *Iliad.* κ.

Σύν τε δύ' ἐρχομένω.

Usurpavit Plato *in Protag.* & Cicer. *famil. l.* 9. *ep.* 7. & *ad Attic. l.* 9. *ep.* 4. Sed & Aristot. *polit. l.* 3. *c.* 12. Τοῦ δὲ ἑνὸς οἱ δύο ἀγαθοὶ βελτίους (agnoscis Salomonis illud, *Eccles. c.* 4. *v.* 9.) τοῦτο γάρ ἐστι τὸ,

Σύν τε δύ' ἐρχομένω.

Idémque *ethic. l.* 8. *c.* 1. Σύν τε δύ' ἐρχομένω, νοῆσαι καὶ πρᾶξαι δυνατώτεροι. Et Cicer. *offic. l.* 2. *Omnis ratio & institutio vitæ, adjumenta desiderat.* Ità generaliùs acceptum jure probabitur, quod de animi virtute víque corporis Sallustius in *Catilin. Utrumque per se indigens, alterum alterius auxilio eget.* de natura & arte Flaccus in *art.*

— alterius sic
Altera poscit opem res, & conjurat amicé.

Vide *ad l.* 2. § 1.

Ἐνεργεῖν τὸ ἐπιβάλλον | *id quod tibi incumbit, ad te pertinet,* tui est officii & muneris exequi. ità *l.* 5. § 25. ἃ ἀνθρώπῳ, καθ' ὃ ἄνθρωπός ἐστιν, οὐκ ἐπιβάλλει. & *l.* 10. § 24. ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει· *quæ unicuique conveniunt, ad eúmque pertinent.* Herodot. *l.* 4. Ἀπολαβόντες τῶν κτημάτων τὸ ἐπιβάλλον. *Sortitam facultatum, quæ ad ipsos pertinebat, portionem.* dixerat enim superiùs, ἀπολάχετε τῶν κτημάτων τὸ μέρος. Et cum μέρος, Lucas *Evang. c.* 15. *v.* 12. Δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας. *da mihi bonorum partem, quæ ad me pertinet.* Demosth. *de corona*: Τῆς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τύχης τὸ ἐπιβάλλον ἐφ' ἡμᾶς μέρος μετειληφέναι νομίζω τὴν πόλιν. *fortunæ cum aliis nobis communis ratam atque ad nos pertinentem portionem tulisse.* Sed & μοῖραν ἐπιβάλλουσαν, Procop. *Gottic. l.* 1. καὶ τὴν Γότθοις ἐπιβάλλουσαν ἐν Γάλλοις μοῖραν λαβόντας. *acceptâ, quæ apud Gallos ad ipsos spectabat, portione.* Basil. Cæs. *in Psal.* 1. Ὁ μὲν οὖν ἐν τῷ βίῳ τυγχάνων, οὔπω μακάριος, διὰ τὸ ἄδηλον τῆς ἐκβάσεως· ὁ δὲ συμπληρώσας τὰ ἐπιβάλλοντα, καὶ ἀναντιρρήτῳ τέλει τὴν ζωὴν κατακλείσας, οὗτος ἤδη ἀσφαλῶς μακαρίζεται. Aristot. *polit. l.* 1. *c.* 13. Δεῖ μὲν μετέχειν πάντας, ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ὅσον ἑκάστῳ πρὸς τὸ αὑτοῦ ἔργον. διὸ τὸν μὲν ἄρχοντα τελείαν ἔχειν δεῖ τὴν ἠθικὴν ἀρετήν· τῶν δ' ἄλλων ἕκαστον, ὅσον ἐπιβάλλει αὐτοῖς· *quantum ipsis convenit, vel, ad ipsos pertinet.* & *l.* 2. *c.* 3. Ἥκιστα γὰρ ἐπιμελείας τυγχάνει τὸ πλεῖστον κοινόν· τῶν γὰρ ἰδίων μάλιστα φροντίζουσι· τῶν δὲ κοινῶν ἧττον, ἢ ὅσον ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. *quantum ad unumquemque attinet.* & *l.* 7. *c.* 1. Ἑκάστῳ τῆς εὐδαιμονίας ἐπιβάλλει τοσοῦτον, ὅσον περ ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, καὶ τοῦ πράττειν κατὰ ταύτας. *tantum ad unumquemque felicitatis contingit, quantum virtutis & prudentiæ.* Et *l.* 3. *c.* 4. καὶ τὸ κοινῇ συμφέρον συνάγει, καθ' ὅσον ἐπιβάλλει μέρος ἑκάστῳ τοῦ ζῆν καλῶς. *etiam publica utilitas homines in unum cogit, propterea* quòd bene vivendi *pars ad singulos pertinet.*

§ 8. Τὰ μέλλοντα μὴ ταρασσέτω | Basil. Cæs. *in Esai.* Μὴ πολυπραγμόνει τὸ μέλλον. τί γὰρ ὄφελος ἐκ τοῦ προλαβεῖν τὴν γνῶσιν; εἰ μὲν γὰρ ἀγαθὸν ἔσται τὸ ἐσόμενον, ἥξει, κἂν μὴ προγνῷς· εἰ δὲ λυπηρὸν, τί σοι τὸ κέρδος προδαπανᾶσθαι τῇ λύπῃ; Ex Solonis mente Auson.

Certa si decreta sors est, quid cavere proderit?
Sive sint incerta cuncta, quid timere convenit?

Senec. *epist.* 74. *Si verò aliquod timetur malum, eò perinde, dum expectatur, quasi venisset, urgetur: & quicquid nè patiatur timet, jam metu patitur. quemadmodum in corporibus futuri languoris signa præcurrunt: quædam enim segnitia nervis inest & sine labore ullo lassitudo & oscitatio & horror membra percurrens: sic infirmus animus, multò antequam opprimatur malis, quatitur: præsumit illa, & ante tempus cadit. quid dementius autem, quàm angi futuris, nec se tormento reservare, sed accersere sibi miserias, & admovere, quas optimum est differre, si discutere non possis? vis scire, futuro neminem debere torqueri? quicunque audierit post quinquagesimum annum sibi patienda supplicia, non perturbatur, nisi*

si medium spatium transilierit, & se in illam seculo post futuram solicitudinem immiserit. & *epist.* 24. *Quid necesse est mala accersere, & satis citò patienda cùm venerint, præsumere, ac præsens tempus futuri metu perdere? est sine dubio stultum; quia quandoque sis futurus miser, esse jam miserum.* Item *epist.* 98. *Calamitosus est animus futuri anxius, & ante miserias miser. nil est, nec miserius, nec stultius, quàm prætimere. quæ ista dementia est, malum suum antecedere?* Vide eundem *epist.* 13. & *ad l.* 8. § 33. & *l.* 6. § 31.

Ἥξεις γὰρ ἐπ' αὐτά, φέρων τὸν αὐτὸν λόγον | itaque eisdem, quibus nunc es, armis adversus ea instructus. Vide *l.* 12. § 9.

§ 9. Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπλέκεται | Vide *ad l.* 6. § 38. & *l.* 10. § 4.

Σύνδεσις ἱερὰ | Trahit huc σειρὰν χρυσείην illam Homericam *Il.* θ. *v.* 19. Aristides *orat. in Jovem*; Ἀπόρροιαι τῆς Διὸς τοῦ πάντων πατρὸς δυνάμεως ἕκαστα ἔχει, καὶ ἀτεχνῶς κατὰ τὴν Ὁμήρου σειρὰν ἅπαντα εἰς αὐτὸν ἀνήρτηται, καὶ πάντα ἐξ αὐτοῦ ἐξῆπται. πολὺ καλλίων ἅλυσις αὕτη ἢ κατὰ χρυσείην τινά, καὶ εἴ τινα ἄλλην τις ἐπινοήσειεν. Vide *l.* 10. § 5. Greg. Naz. *de pace*, 1. id est, Τοῖς τῆς εὐνοίας δεσμοῖς, ὁ τεχνίτης λόγος, τὸ πᾶν συνέδησε. Redonanda Clementi vox ista, *strom. l.* 5. Σφίγξ, οὐχ ἡ τῶν ὅλων σύνεσις. leg. σύνδεσις. Vide *ad l.* 12. § 30.

Συγκατατέτακται | Vide *l.* 4. § 45. & *l.* 5. § 8.

Συγκοσμεῖ | Vide *infr.* § 48.

Κόσμος εἷς | Vide *l.* 4. § 40.

Νόμος εἷς | Vide *l.* 2. § 16. Clemens *strom. l.* 1. Νομοθέτης εἷς, καὶ νόμος εἷς· ἐκ θεοῦ γὰρ, τοῦ καὶ ἑνός, ὅ, τε τῆς φύσεως, ὅ, τε τῆς μαθήσεως νόμος εἷς.

Λόγος κοινὸς | Vide *l.* 4. § 4. & *infr.* § 10.

Ἀλήθεια μία | Vide *l.* 9. § 1. Julian. *de cynism. orat.* 1. Μία τέ ἐστιν ἀλήθεια, καὶ φιλοσοφία. & rursus: ὥσπερ ἀλήθεια μία, οὕτω καὶ φιλοσοφία. Plut. *sympos. l.* 8. *c.* 9. Ἀληθεύειν μὲν γὰρ ἁπλῶς, ψεύδεσθαι δὲ ἀπειραχῶς, παρέχει τὰ πράγματα. Hinc illud; Πᾶν τὸ ἀληθὲς ἑαυτῷ συναληθεύει. Siquidem, ut Aristot. περὶ ἑρμην. *c.* 19. Ἀληθῆ ἀληθεῖ οὐκ ἐνδέχεται ἐναντίαν εἶναι, οὔτε δόξαν, οὔτε ἀντίφασιν. ἐναντίαι μὲν γὰρ αἱ περὶ τὰ ἀντικείμενα. περὶ ταὐτὰ δὲ ἐνδέχεται ἀληθεύειν τὸν αὐτόν. ἅμα τε οὐκ ἐνδέχεται τὰ ἐναντία ὑπάρχειν τῷ αὐτῷ. Et *analyt. prior. l.* 2. *c.* 2. Ἐξ ἀληθῶν οὐκ ἔστι ψεῦδος συλλογίσασθαι. Quin & quod de virtute idem *ethic. l.* 1. *c.* 6. Τὸ μὲν ἁμαρτάνειν, πολλαχῶς ἐστι· τὸ δὲ κατορθοῦν μοναχῶς.

Ἐσθλοὶ μὲν γὰρ ἁπλῶς παντοδαπῶς δὲ κακοί.

Et Plut. de virt. mor. Ἕκαστον ὧν πράττομεν ἀεί, μοναχῶς μὲν κατορθοῦται, πλεοναχῶς δὲ ἁμαρτάνει· τὸ γὰρ βαλεῖν τὸν σκοπὸν, ἕν ἐστι καὶ ἁπλοῦν· ἀστοχοῦσι δὲ ἄλλοτε ἄλλος, ὑπερβάλλοντες τὸ μέτριον ἢ προαπολείποντες. idem de veritate, quæ & virtutis genitrix, quam cum virtute eandem (teste Seneca *ep.* 71.) Socrates dixit, verissimum est. Ità Clem. Alex. *strom. l.* 1. Μία ἐστὶν ἡ ἀλήθεια· ὡς καὶ μία κατὰ δύναμίν ἐστιν ἡ ἀρετή, καὶ ἓν τὸ εὐδαιμονεῖν. *Una est veritas: prout & virtus una; unáque felicitas, quam virtus facit.* Et *ibid.* Μία ἡ τῆς ἀληθείας ὁδός. *Veritatis via una est. At erroris multiplex.* Πολυσχιδεῖς γάρ πως τοῦ ψεύδους αἱ ἀτραποί. Theodoret. *therapeut. l.* 1.

—velut sylvis ubi passim
Palantes error certo de tramite pellit;
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit. —

Flacc. *l.* 2. *Sat.* 3. Sed Clementem audiamus quem transcriptum dare non pigebit. Μιᾶς τοίνυν οὔσης τῆς ἀληθείας· τὸ γὰρ ψεῦδος μυρίας ἐκτροπὰς ἔχει· καθάπερ αἱ Βάκχαι τὰ τοῦ Πενθέως διαφορήσασαι μέλη, αἱ τῆς φιλοσοφίας τῆς τε βαρβάρου τῆς τε Ἑλληνικῆς αἱρέσεις, ἑκάστη ὅπερ ἔλαχεν, ὡς πᾶσαν αὐχεῖ τὴν ἀλήθειαν· φωτὸς δ' οἶμαι, ἀνατολῇ πάντα φωτίζεται. Et mox: Ὁ γοῦν αἰὼν τοῦ χρόνου τὸ μέλλον καὶ τὸ ἐνεστὼς αὐτὰρ δὴ καὶ τὸ παρῳχηκός, ἀκαρείως [ἀκαρέως, vel --ιαίως] συνίστησι· πολὺ δὲ πλέον δυνατωτέρα τοῦ αἰῶνος ἡ ἀλήθεια συναγαγεῖν τὰ οἰκεῖα σπέρματα, κἂν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἐκπέσῃ γῆν. Denique; Ὁ δὲ τὰ διῃρημένα συνθεὶς αὖθις καὶ ἑνοποιήσας, τέλειον τὸν λόγον ἀκινδύνως εὖ ἴσθ' ὅτι κατόψεται τὴν ἀλήθειαν. Et *in eod. lib.* ὡς δὲ ἑνὸς ὄντος τοῦ εὐδαιμονεῖν αἰτίαι τυγχάνουσιν αἱ ἀρεταὶ πλείονες ὑπάρχουσαι· καὶ ὡς τοῦ θερμαίνεσθαι ὅτε ἥλιος, τότε πῦρ, βαλανεῖόν τε καὶ ἐσθής· οὕτω μιᾶς οὔσης τῆς ἀληθείας, πολλὰ τὰ συλλαμβανόμενα εἰς ζήτησιν αὐτῆς. Rursusque ad Stoicum dogma de virtutibus propiùs accedens; quæ quoniam luculentiora sunt, fusiùs exhibebimus. Εἰ γοῦν σκοποῖμεν, μία κατὰ δύναμίν ἐστιν ἡ ἀρετή· ταύτην δὲ συμβέβηκεν τούτοις μὲν τοῖς πράγμασιν ἐγγενομένην λέγεσθαι φρόνησιν· ἐν τούτοις δὲ σωφροσύνην, ἐν τούτοις δὲ ἀνδρείαν, ἢ δικαιοσύνην. ἀνὰ τὸν αὐτὸν δὲ ἐν λόγον καὶ μιᾶς οὔσης ἀληθείας, ἐν γεωμετρίᾳ μὲν γεωμετρίας ἀλήθεια. ἐν μουσικῇ δὲ μουσικῆς, κἂν φιλοσοφίᾳ τῇ ὀρθῇ Ἑλληνικὴ εἴη ἡ ἀλήθεια μόνη δὲ ἡ κυρία αὕτη ἀλήθεια ἀπαρεγχείρητος, ἣν παρὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ παιδευόμεθα. Frustrà igitur sunt qui veritatem aliam Theologicam, aliam Philosophicam esse volunt, quasi alicubi aliquid verum esse possit, quod alibi falsum sit. quam sententiam, absurdam sanè & rationi adversam, refutantem, & contrariam ei demonstrantem, vide sis Casmannum in *problem. marin.* ad finem *quæst.* 1a. Sed quomodo ergò alia, & alia? Audi Clementem. Ὃν τρόπον φαμὲν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς δραχμῆς, τῷ μὲν ναυκλήρῳ δοθείσης, λέγεσθαι ναῦλον· τῷ δὲ τελώνῃ, τέλος· καὶ ἐνοίκιον μὲν τῷ σαθμέχῳ· μισθὸν δὲ, τῷ διδασκάλῳ· καὶ τῷ πιπράσκοντι,

προσήκοντι, ἀῤῥαβῶνα. Optimè Cicero *Academ. l.* 4. *Noſtra, inquies, ſola vera ſunt. certè ſola, ſi vera. plura enim vera diſcrepantia eſſe non poſſunt.* Et *de oratore l.* 2. *Plus uno verum eſſe non poteſt.* De *unica* interim *veritate* quæ argutantur Scholaſtici, vide apud Alexandr. Halenſ. *part.* 1. *q.* 15. *m.* 5. & Thom. Aquin. *ſum. part.* 1. *q.* 16. *a.* 6.

§ 10. Ἐναφανίζεται | Vide *l.* 2. § 12.

Εἰς τὸν τῶν ὅλων λόγον | Vide *l.* 4. § 14, 18. & *l.* 6. § 23. & *ſupr.* § 6.

§ 11. Κατὰ φύσιν ἐστὶ καὶ κατὰ λόγον | *Eadem,* inquit, *actio creaturæ rationalis eſt ſecundum naturam & ſecundum rationem.* quia nimirum de natura rationalis eſt, eſſe præditum ratione. Sen. *de vita beat. c.* 8. *Naturâ duce utendum eſt. hanc ratio obſervat, hanc conſulit. idem eſt ergò beatè vivere, & ſecundum naturam.* Sed & ex conſequenti, idem ſecundum naturam vivere, & ſecundum rationem.

§ 12. Ὀρθὸς, ἢ ὀρθούμενος | Xyl. ἐρωτηματικῶς legit: *Rectus, an qui erigatur?* quaſi dixerit; cogita tecum, uter horum ſis, qui rectus ipſe conſiſtat, an qui ab alio erigi opus habeat, M. Cauſab. μὴ legiſſe videtur. vertit enim; *Rectus ipſe, non directus.* quomodo ferè legitur *l.* 3. § 5. Vide quæ ſunt ibi adnotata. Mihi hoc velle videtur, vel ut rectus conſiſtas ipſe, vel ſi labi contigerit, erigentis opem nè ſpernas. Vide *ad l.* 1. § 7. & 14. & *l.* 4. § 12. Utriuſque horum imaginem haud ineptam ſubminiſtrat Syneſius *in calvit.* Ὥσπερ γεωργῶν παῖδες ἀπὸ τῆς ὁρμῆς τῶν ὑγιαινόντων φυτῶν συνιέντες, ὡς εἰς ὀρθὸν αἴρεσθαι βούλεταί τε καὶ πέφυκεν, ὅσα μὴ πρὸς τοῦτο παρ' ἑαυτῶν ἐξισχύει, κοντοῖς αὐτὰ καὶ χάραξιν ὑπερείδουσιν. *Plantæ,* inquit, *quædam ſuapte vi* ὀρθαί· i. e. *rectæ creſcunt, aliæ quæ ſponte nequeunt, arte & ope, ſive adminiculis* ὀρθοῦσθαι. i. e. *erigi neceſſe habent.*

§ 13. Ἐν ἡνωμένοις | Ἡνωμένα καὶ διεστῶτα, de quibus tum hîc, tum & *l.* 9. § 9. Marcus noſter, ſic diſtinguit Sextus Empiric. *adverſ. Phyſic. l.* 1. *c.* 2. Τῶν σωμάτων τὰ μέν ἐστιν ἡνωμένα, τὰ δὲ ἐκ συναπτομένων, τὰ δὲ ἐκ διεστώτων· ἡνωμένα μὲν οὖν ἐστι, τὰ ὑπὸ μιᾶς ἕξεως κρατούμενα, καθάπερ φυτὰ καὶ ζῶα. ἐκ συναπτομένων δὲ, τὰ ἐκ τῶν παρακειμένων καὶ πρὸς ἕν τι κεφάλαιον νευόντων συνεστῶτα, ὡς ἁλύσεις, καὶ πυργίσκοι, καὶ νῆες· ἐκ διεστώτων δὲ, τὰ ἐκ διεζευγμένων καὶ ἐκκεχωρισμένων, καὶ καθ' αὑτὰ ὑποκειμένων συγκείμενα, ὡς στρατιαὶ καὶ ποῖμναι καὶ χοροί. Plutarchus itidem in *præcept. conjugal.* Τῶν σωμάτων φιλόσοφοι τὰ μὲν ἐκ διεστώτων λέγουσιν εἶναι, καθάπερ στόλον καὶ στρατόπεδον· τὰ δὲ ἐκ συναπτομένων, ὡς οἰκίαν καὶ ναῦν. τὰ δὲ ἡνωμένα καὶ συμφυῆ, καθάπερ ἐστι τῶν ζώων ἕκαστον. Quod Pompon. *digeſt. l.* 41. *tit.* 3. *leg.* 30. *Tria genera ſunt corporum: unum, quod continetur uno ſpiritu, & Græcè* ἡνωμένον *vocatur; ut homo, lignum, lapis, & ſimilia: alterum, quod ex contingentibus ſe, hoc eſt, ex pluribus inter ſe cohærentibus conſtat, quod* συνημμένον *vocatur; ut ædificium, navis, armarium: tertium; quod ex diſtantibus conſtat; ut corpora plura, non ſoluta, ſed uni nomini ſubjecta; veluti populus, legio, grex.* Senec. *ep.* 102. *Quædam continua eſſe corpora, ut hominem: quædam compoſita, ut navem, domum, omnia denique quorum diverſæ partes juncturâ in unum ſunt coactæ: quædam ex diſtantibus, quorum adhuc membra ſeparata ſunt, tanquam exercitus, populus, Senatus. illi enim per quos iſta corpora efficiuntur, jure aut officio cohærent, naturâ diducti & ſinguli ſunt.*

Τὰ μέλη τοῦ σώματος | inculcat hoc Apoſtolus paſſim de Chriſticolis, quod Marcus hîc de omnibus in univerſum hominibus. *Ad Epheſ. c.* 4. *v.* 4. Ἓν σῶμα, καὶ ἓν πνεῦμα. & *ad Rom. c.* 12. *v.* 5. Οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, ὁ δὲ καθ' εἷς ἀλλήλων μέλη. item *ad Cor. ep.* 1. *c.* 10. *v.* 17. Ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν. & *c.* 12. *v.* 12. Καθάπερ τὸ σῶμα ἕν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλὰ, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνὸς πολλὰ ὄντα, ἕν ἐστι σῶμα· οὕτω καὶ ὁ Χριστός. (quo loco ὁ Χριστὸς, pro corpore Chriſti politico, non phyſico ſumitur, prout & *ad Gal. c.* 3. *v.* 16.) Καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, καὶ πάντες εἰς ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν. & rurſus, *v.* 27. Ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. Gregor. Naz. *orat. pro pauper.* Θεραπευτέον οὐχ ἧττον τὰ πλησίον, ἢ ἑκάστῳ τὰ ἑαυτοῦ· πάντες γὰρ ἓν ἐσμὲν ἐν Κυρίῳ, καὶ μία κεφαλὴ πάντων, ἐξ οὗ τὰ πάντα, Χριστός· καὶ ὅπερ ἐστὶν ἀλλήλοις τὰ μέλη, τοῦτο ἕκαστος ἑκάστῳ, καὶ πᾶσιν ἅπαντες. Senec. *de ira l. c.* 2. 31. *Quid ſi nocere velint manus pedibus? manibus oculi? ut omnia inter ſe membra conſentiant, quia ſingula ſervari, totius intereſt: ità homines ſingulis parcent, quia ad cœtum geniti ſumus. Salva autem eſſe ſocietas niſi amore & cuſtodiâ partium non poteſt.*

Πρὸς μίαν τινὰ συνεργίαν | Vide *ad l.* 2. § 1.

Μέλος εἰμὶ | Ità Sen. 95. *Omne hoc quod vides, quo divina atque humana concluſa ſunt, unum eſt; membra ſumus corporis magni.* Et Marcus pariter, *l.* 4. § 40. Ὡς ἓν ζῶον ὁ κόσμος. Vide & *ad l.* 2. § 1, 3, 4, 9. Verùm reſtriugit hîc ad σύστημα λογικόν. Vide *ad l.* 3. § 3. συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν.

Ἐὰν δὲ διὰ τοῦ ῥῶ στοιχείου μέρος | Verba illa διὰ τοῦ ῥῶ στοιχείου gloſſema forſan fuerit. Μέλος autem & μέρος ità Marcus diſtinguit; ut μέλος animantibus duntaxat competat, μέρος etiam inanimatis. Aliter paulò Strabo *l.* 2. qui non *animationis,* ſed *configurationis* ratione, iſtud ab iſto diſterminat; Ἡ κατὰ μέλος τομὴ, inquit, τῆς ἄλλως κατὰ μέρος διαφέρει, διότι ἡ κατὰ μέλη λαμβάνει περιγραφὴν ἔχοντα φυσικὴν, ὀρθώσει τινὶ καὶ τύπῳ σημειώδει· καθὸ καὶ τοῦτο εἴρηται, (*Odyſſ.* 1. *v.* 291.)

Τὸν δὲ διαμελεϊστὶ ταμών· ---ἡ δὲ οὐδὲν ἔχει τοιοῦτον. & accuratius Ariſtot. *hiſt. animal. l.* 1. *c.* 1. Τῶν ἐν τοῖς ζώοις μορίων, ἔνια οὐ μόνον μέρη, ἀλλὰ καὶ

μέλη

μέλη καλεῖται. τοιαῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα τῶν μερῶν ὅλα ὄντα, ἕτερα μέρη ἔχει ἐν αὐτοῖς ἴδια· οἷον κεφαλὴ, καὶ σκέλος, καὶ χεὶρ, καὶ ὅλος ὁ βραχίων, καὶ ὁ θώραξ. ταῦτα γὰρ αὐτά τε ἐστὶ μέρη ὅλα, καὶ ἔστιν αὐτῶν ἕτερα μόρια. Membrum ergò unumquodque etiam pars est corporis; verùm non itidem è converso.

Καταληπτικῶς εὐφραίνει | Imò καταληκτικῶς. vocabulum signatum. ità delectat, ut ulteriùs nihil requiras. Vide *ad l.* 9. § 42. ubi vox eadem repetitur.

Εὐφραίνει τὸ εὐεργετεῖν | Plut. *de vit. Epicur.* adversus Epicureos agens; Αὐτοὶ δή που λέγουσιν, ὡς τὸ εὖ ποιεῖν ἥδιόν ἐστι τοῦ εὖ πάσχειν. Et *de philosophorum convictu cum principibus*; Ἐπίκουρος, τοῦ εὖ πάσχειν τὸ εὖ ποιεῖν οὐ μόνον κάλλιον, ἀλλὰ καὶ ἥδιον εἶναί φησι. χαρᾶς γὰρ οὐδὲν οὕτω γόνιμόν ἐστιν ὡς χάρις. ἀλλὰ σοφὸς ἦν ὁ ταῖς Χάρισι τὰ ὀνόματα θέμενος, Ἀγλαΐαν καὶ Εὐφροσύνην, καὶ Θάλειαν· τὸ γὰρ ἀγαλλόμενον καὶ τὸ χαῖρον ἐν τῷ διδόντι χάριν πλεῖόν ἐστι καὶ καθαρώτερον. διὸ τῷ πάσχειν εὖ αἰσχύνονται πολλάκις, ἀεὶ δὲ ἀγάλλονται τῷ εὖ ποιεῖν. Idem *de Socrat. gen.* Ποῖος γὰρ οὕτω σκοποῦ βάλλοντα καὶ τυχεῖν ἡδὺ, καὶ διαμαρτάνειν ἀνιαρὸν, ὡς ἀνδρὸς εὖ παθεῖν ἀξίου διὰ χάριτος ἐφιέμενον; Et in *Erotic. de amantibus.* Ὥστε χαίρειν τοῖς ἐρωμένοις διδόντας, ὡς παρ' ἑτέρων οὐ χαίρουσιν αὐτοὶ λαμβάνοντες. De Christo Domino Gregor. Naz. *in bapt.* Δίδωσιν ἥδιον ἢ λαμβάνουσιν ἕτεροι.

Ὡς αὐτὸν εὐποιῶν | Phalaris *epist.* 17. Οὐ δύναμαι χάριτας οἶμαι δωρούμενος ἀγαθοῖς ἀνδράσιν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον παρ' αὐτῶν λαμβάνειν. Et *epist.* 119. quem locum libentiùs, quò emaculem, transcribo. Οὔτε νῦν παραδέδωκεν ὁ καιρὸς, μέμψασθαι μὲν ὑμᾶς ὡς φιλτάτους, τοὺς πρώτους (πρὸ τοῦ forsan) χρόνους μηδὲν αἰτησαμένους (αἰτησαμένους. culpat enim quodammodo, quòd nihil priùs petierant.) εὐχαριστῆσαι δὲ τοῦ παρόντος, ἡνίκα αἰτεῖσθε, ἀφ' ὑμῶν μὲν οἱ λαβόντες, δώσετε ταῖς ἀληθείαις· δέδεγμαι γὰρ ὑμῶν χάριν τὴν αἴτησιν. ἐγὼ δὲ οὐ μετὰ τοσαύτης ἡδονῆς λήψομαι μᾶλλον, ἢ δώσω. τί γὰρ ἀνδρὶ φιλοπάτριδι κάλλιον καὶ μεγαλοπρεπέστερον, ἢ δοκεῖν τοὺς ἑαυτοῦ πολίτας εὖ ποιεῖν; Aristid. in *Panathen.* de populo Atheniensi: Εὖ γὰρ ποιεῖν, οὐκ εὖ πάσχειν, πεφυκότες ἥδεσαν· καὶ μισθὸν ὀφείλειν αὐτοὺς τοῖς εὖ ποιοῦσι τὸ ἑλληνικὸν, ἀλλ' οὐκ αὐτοὺς δεῖν παρ' ἑτέρων μισθὸν τῆς ἀρετῆς λαμβάνειν· οὐδ' ἐπὶ κέρδει φιλεῖν τοὺς δόντας αὐτοῖς· οὐδέ γε μᾶλλον, ἢ τοὺς παῖδας καὶ γονέας ἐπὶ κέρδει φιλεῖν· ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ἀναλωμάτων σώζειν τοὺς ὡς ὑπὲρ οἰκείων τὰς γνώμας διακειμένους. P. Syr. [*Beneficium dando accepit, qui digno dedit.*] Imò sibi ipsi benefacit, inquit Marcus, qui benefacit alteri; quia & is qui benefacit & is cui benefit, ejusdem corporis membra sunt. Siquidem manus cùm pedi benefacit, sibi ipsi etiam benefacit in pede. atque hoc est, quod *infrà* § 74. Ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖς. Et *l.* 11. § 4.

§ 14. Τοῖς παθεῖν ἐκ τῆς περισπώσεως δυναμένοις | Hoc est, corpusculi mei membris. τοῖς μελυδρίοις τοῦ φυράματος τούτου. ut *infr.* § 68. Sive τοῖς κακουμένοις μέρεσιν, ut *l.* 8. § 28. cur autem Annot. Lugdun. τὸ περισπώσεως hîc submoveret, περιστεπτώσεως supponeret, nihil erat, cùm τὸ περιπίπτω præcessisset. Sed & τὸ περίπτωσιν *infrà* § 68. reperiatur. frustrà & Xyl. de aliorum casibus hæc accepit, quæ de corporis proprii affectionibus dicta sunt.

Ἐκεῖνα μέμψεται τὰ παθόντα | Malim μέμψηται, *conquerantur ea, si voluerint, quæ perpetiuntur.* Vide *infr.* § 15. & *l.* 8. § 28. Verùm mutato nihil opus. μέμψεται dictum fuerit, ut ὄψεται, *viderit. l.* 12. § 1.

Ἐγὼ δὲ | id est, τὸ ἡγεμονικόν. ut § 16. quod Xyl. cum non animadverteret, Marci mentem hîc non cepit. Ità Cicer. in somn. Scip. *Mens cujusque is est quisque.* Apostolus, sed sensu parùm diverso, quia mentem pro parte regenita sumit, *ad Rom. c.* 7. *v.* 17. οὐκ ἐγὼ (id est, ὁ νοῦς μου. *v.* 25.) ἀλλ' ἡ ἐνοικοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία.

Ἐὰν μὴ ὑπολάβω | Vide *l.* 4. § 7. Plut. *de tranquill.* Καθόλου δὲ, ἐπεὶ τῶν ἀβουλήτων, τὰ μὲν φύσει τὸ λυπεῖν καὶ βαρύνειν ἐπιφέρει, τὰ δὲ πλεῖστα δόξῃ δυσχεραίνειν ἐθιζόμεθα καὶ μανθάνομεν. οὐκ ἄχρηστόν ἐστι πρὸς ταῦτα μὲν ἔχειν ἀεὶ τὸ τοῦ Μενάνδρου πρόχειρον,

Οὐδὲν πέπονθας δεινὸν, ἂν μὴ προσποιῇ.

τί γὰρ πρὸς σέ ἐστι, φησὶν, ἂν μήτε σαρκὸς ἅπτηται, μήτε ψυχῆς; πρὸς δὲ τὰ φύσει δοκοῦντα λυπεῖν, ἐκεῖνο τὸ Εὐριπίδειον,

Οἴμοι. τί δ' οἴμοι; θνητά τοι πεπόνθαμεν.

οὐδεὶς γὰρ οὕτω τοῦ παθητικοῦ καταφερομένου καὶ ὀλισθαίνοντος ἀντιλαμβάνεται λόγος, ὡς ὁ τῆς κοινῆς καὶ φυσικῆς ἀνάγκης ἀνάμνησιν ποιῶν, ᾗ διὰ τὸ σῶμα μεμιγμένος ὁ ἄνθρωπος, μόνην ταύτην τῇ τύχῃ λαβὴν δίδωσιν, ἐν δὲ τοῖς κυριωτάτοις καὶ μεγίστοις ἀσφαλὴς ἕστηκεν. Hæc à Stoicismo haud procul absunt. Idem *de exil.* τὸ λυπεῖσθαι καὶ ταπεινοῦν ἑαυτὸν, ἐπὶ πάντα μὲν ἄχρηστόν ἐστι καὶ γινόμενον κενῶς καὶ ἀνοήτως. ὅπου δ' αὐτὰ τὰ πράγματα δίδωσιν ὑπὸ τοῦ λόγου ψηλαφηθέντα καὶ ἀνακαλυφθέντα πρὸς ἑαυτὸν εἰπεῖν, οὐδὲν πέπονθας δεινὸν, ἂν μὴ προσποιῇ, κομιδῇ γελοῖόν ἐστι, μὴ τῆς σαρκὸς πυνθάνεσθαι, τί πέπονθε, μηδὲ τῆς ψυχῆς, εἰ διὰ τὸ σύμπτωμα τοῦτο χείρων γέγονεν, ἀλλὰ τοῖς ἔξωθεν συναχθομένοις καὶ συναγανακτοῦσι διδασκάλοις χρῆσθαι τῆς λύπης. Verùm Marcus ad ea etiam quæ corpori læsionem inferunt, argumentum istud extendit.

§ 15. Ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι | Vide *l.* 4. § 18. & *l.* 6. § 22. & *l.* 8. § 5. Huc illud Josuæ decretum, *c.*24. *v.*15. alii quicquid fecerint, se cum familia sua in recto Dei veri cultu perseveraturos.

Ἢ ἡ πορφύρα | Vide de *purpura*, quæ ex Epicteto adducuntur *ad l.* 11. § 18. Ὥ, τις

Ὅ, τι ἂν ποιῇ | Leg. ὅ, τι ἄν τις ποιῇ, ex membro præcedente.

§ 16. Τὸ ἡγεμονικὸν αὐτὸ ἑαυτῷ οὐκ ἐνοχλεῖ οἷον λέγω, οὐ φοβεῖ ἑαυτὸ εἰς ἐπιθυμίαν. | Manca hæc esse, ex sequentibus satis claret; nec quid possit suppleri, est adeò difficile conjectu. Verùm qui enunciativè capiunt, à Marci mente quàm longissimè recedunt. is enim passim inculcat, molestiam omnem, non à rebus externis, sed ab animo ipso & opinione de eis concepta, nobis obtingere: hoc est; mentem ipsam sese conturbare, solam sibi molestiam omnem facessere. Videantur quæ *suprà* § 14. & *l.* 4. § 7, 39. & *l.* 5. § 2. & *l.* 6. § 8, 52. & *infr.* § 68. & *l.* 8. § 40, 42, 47. & *l.* 9. § 13, 15. Itaque D. Boot. per interrogationem concipi postulat: cui ego libens assentior; & quæ desunt, ità supplenda existimarem. οὐκ ἐνοχλεῖ; οἷον λέγω, οὐ φοβεῖ ἑαυτό; [οὐ λυπεῖ;] εἰ ἐπιθυμίαν [οὐ κινεῖ; vel οὐκ ἄγει] sicut Galen. *de optim. sect. c.* 6. ἐὰν μὴ λυπῇ, μηδὲ εἰς αἴσθησιν ἡμᾶς ἄγῃ. *Mens an non ipsa sese perturbat? exempli gratiâ: nonne seipsam terret? nonne tristitiâ afficit? nonne in cupiditates conjicit?* &c. vel etiam αὐτὸ ἑαυτῷ οὐκ ἐνοχλεῖ; οὐ λυπεῖ (ut sit hoc illius, οἷον λέγω loco) ἑαυτό; οὐ φοβεῖ; &c. Sensum ipsum, quicquid de verbis fuerit, confirmant sequentia. ἐὰν μὴ ἑαυτὸ παρέλθῃ Verba autem feliciùs paulò videtur restituisse sic D. Salmasius. οἷον οὐ φοβεῖ, οὐκ ἄγει εἰς ἀθυμίαν. ἄγει εἰς ἀθυμίαν idem est ac si dixisset ἑαυτὸ λυπεῖ. nam ἀθυμία est λύπη, ut εὐθυμία *hilaritas*. unde εὔθυμει, *hilari sis animo*, ità *l.* 4. § 38. καὶ ὅσα τοὺς μωροὺς εὐφραίνει ἢ λυπεῖ. istiusmodi aliquid supplendum ex sequentibus liquet, ubi hæc duo simul repetit, εἰ δέ τις ἄλλος αὐτὸ φοβῆσαι ἢ λυπῆσαι δύναται, ποιείτω. & post, τὸ δὲ ψυχάριον τὸ φοβούμενον, τὸ λυπούμενον. confirmant eadem & sensum verborum Marci, quem asserimus genuinum. Si enim nihil aliud potest menti hisce modis molestiam facessere, ipsa sibi facessat necesse est, quandocunque molestiâ aliquâ afficitur. Ità Epictet. *l.* 3. *c.* 19. Προαίρεσιν γὰρ οὐδὲν δύναται κωλῦσαι ἢ βλάψαι ἀπροαίρετον, εἰ μὴ αὐτὴ ἑαυτήν. οὐδὲν ἄλλο παρέχῃς ἢ ἀκαταστασίας αἴτιον εἶναι ἢ δόγμα.

Αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ ὑπολημπτικῶς οὐ τρέψει | *Ipsa enim sese* (si volet) *opinando non movebit istis motibus.*

Τὸ σωμάτιον μὴ πάθῃ τι | Vide *infr.* § 33. & *l.* 8. § 28.

Οὐ γὰρ ἕξεις αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτην | Locus iste mihi planè depositus, absque clariss. D. Salmasio fuisset, cui non ego magìs debeo, quàm Marcus ipse. is manum medicam fausto sydere admovit. Malè, inquit, Xylander αὐτῷ pessimè locum hunc sic vertit, *Animo nullus metus, dolor, aut opinio horum accidere potest: neque enim ei sunt habitus ad hæc.* Sic vertendum illi fuit; *Animula verò, quæ timet, quæ dolet, quæ super his omnino aliquid opinatur, nihil eorum patiatur, si non illam in hoc judicium demittas.* legendum igitur in Græcis, οὐδὲν μὴ πάθῃ, εἰ οὐκ ἄξεις αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτην. vel, εἰ οὐ παρέξεις αὐτὸ εἰς κρ. τ. Nihil verius. Epictet. dissert. *l.* 2. *c.* 6. Τίς γάρ σε ἀναγκάσαι δύναται ὑπολαβεῖν τι, ὧν οὐ θέλεις;

Ἀπροσδεὲς | Περὶ τῆς τοῦ ἡγεμονικοῦ αὐταρκείας, Vide *supr. l.* 5. § 14. & *infr. l.* 11. § 1.

Ἀνεμπόδιστον | Vide *l.* 5. § 20. Epictet. *l.* 2. *c.* 19. οὔτε πλοῦτός ἐστιν ἐφ' ἡμῖν, οὐθ' ὑγίεια, οὔτε δόξα, οὔτε ἄλλο τι ἁπλῶς, πλὴν ὀρθῆ χρήσεις φαντασιῶν. τοῦτο ἀκώλυτον φύσει μόνον, τοῦτο ἀνεμπόδιστον.

§ 17. Εὐδαιμονία ἐστὶ δαίμων ἀγαθὸς, ἢ ἀγαθὸν | Deesse vocabulum aliquod videtur, quod membrum posterius expleat. forsan [ἡγεμονικὸν] ἀγαθὸν, fuerat, in hoc enim Marco censente, τὸ πᾶν. Vide *ad l.* 2. § 15. idémque idem ὁ δαίμων iste. Vide *ibid.* § 17. & *l.* 10. § 13. quo loco ait τὸν νοῦν, ubi voluerit, ἀγαθὸν δαίμονα fieri. Nam M. Casaubono, τὸ ἢ ἀγαθὸν expungenti non accedo. Conjecturam meam firmat, quod ex Platone Clemens *strom. l.* 2. Αὐτὸς δὲ ὁ Πλάτων τὴν εὐδαιμονίαν, τὸ εὖ τὸν δαίμονα ἔχειν· δαίμονα δὲ λέγεσθαι, τὸ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἡγεμονικόν. Cui gemina, ex innominato aliquo, ista Suidas exhibet: Ὅ τι ὁ σπουδαῖος εὐδαίμων ἐστί. ὁ γὰρ εὖ τὸν δαίμονα ἔχων. σημαίνεσθαι δοκεῖ τῷ τοῦ εὐδαίμονος ὀνόματι. εἰ δὴ δαίμων ἑκάστου ἡ ψυχὴ, καθὰ Ξενοκράτει δοκεῖ, οὗτος ἂν εὐδαίμων, ὁ εὖ τὴν ψυχὴν ἔχων. εὖ δὲ τὴν ψυχὴν ἔχει ὁ σπουδαῖος. σπουδαῖος δ' ἄρα ὁ εὐδαίμων. Accedit & Pythagoræ scitum illud, εὐδαιμονεῖν ἄνθρωπον, ὅταν ἀγαθὴ ψυχὴ προσγένηται. Laert. *lib.* 8. Apul. *de Deo Socrat. Nam quodam significatu & animus humanus, etiam nunc in corpore situs, Dæmon nuncupatur,* [Maro *Æn. l.* 9.]

—— *Diine hunc ardorem mentibus addunt,*
Euryale? an sua cuique Deus fit dira cupido?

igitur & bona cupido animi, bonus Deus est. unde nonnulli arbitrantur, εὐδαίμονας *dici beatos, quorum Dæmon bonus,* id est, *animus virtute perfectus est. quem nostrâ linguâ, ut ego interpretor, poteris Genium vocare, quod is Deus, qui est animus sui cuique, quanquam sit immortalis, tamen quodammodo cum homine gignitur.* Vide dissertationem hac de re Dionis Prus. *orat.* 23.

Τί οὖν ὧδε ποιεῖς, ὦ φαντασία; | Quid est opus imaginatione, sive opinatione, cùm mens ipsa quod suum est & fecerit & habuerit? Vide *ad periochen proximè superiorem extremam*: & *infr.* § 29.

Ἀπέρχου τοὺς θεούς σοι | forsan [νὴ] τοὺς θεούς. atque ita M. Casaub. nam Xyl. omisit; maléq; reddidit, ὡς ἦλθες. *unde venisti.* cùm vertendum fuerit,

erit, *ut venisti. facesse hinc, per Deos, ut venisti.* Sed nec fortasse νὴ particulâ illâ interjectâ opus fuerit. Siquidem D. Salmas. formulam usitatam esse monet, τοὺς θεούς σοι, subaudi ὄμνυμι. eamque locutionem occurrere in *hemiambis* Anacreonteis, & in *dissertationibus* Arriani. Ità certè Anacreon *carm.* 31.

Ἄφες με, τοὺς θεούς σοι,
Πιεῖν, πιεῖν ἀμυστί.

Arrian. in Epicteti *dissert. l.* 3. *c.* 26. Παῦσαι, τοὺς θεούς σοι, ἐμπαίζων μου τῇ ψυχῇ. Et *c.* 23. Παύσασθε, τοὺς θεοὺς ὑμῖν, καλὰ ὀνόματα καὶ πράγματα καταισχύνοντες. & ad formulam Christianam propiùs, *ibid. c.* 7. τὸν θεόν σοι. quem locum corruptum frustrà suspicatur Volfius. restituenda eadem *c.* 22. ubi, τὸν θεόν σου, vitiosè legitur; quod interpretem eundem, cùm non adverteret, in alia abduxit. & diversâ rursus formulâ, sed ellipsi eâdem, *l.* 3. *c.* 23. θαυμαστῶς, κύριε, τὴν ἐμὴν σοι σωτηρίαν. contractiùs etiam *l.* 2. *c.* 19. λέγε μοι, τοὺς θεούς, οἷα περὶ ἔλεγες. Si locus saltem integer fuerit. facit enim suspectum, quod Gellius *l.* 1. *c.* 2. exhibet, λέγε μοι σὺ τοὺς θεούς. quod fortean fuerit, τοὺς θεούς σοι. quin integram quoque idem extulit, *l.* 3. *c.* 10. ὀμνύω ὑμῖν πάντας θεούς, ὅτι πέπονθε. Locus ergò sincerus & integer est. nec ullâ ratione admittenda Annot. Lugd. interpolatio, ἀπέχου πρὸς τοὺς θεούς σύ.

Οὐκ ὀργίζομαί σοι | Hoc enim dogmati Stoico adversatur; non tamen & Christiano, quod ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνειν monet, *ad Ephes. c.* 4. *v.* 26. Diogeni autem Stoico, non Cynico (quod Erasm. fugerat) de dogmate isto disserenti, cùm adolescens quidam protervus, velut periculum facturus, an re præstaret quæ docebat, in faciem inspuisset, *non quidem irascor,* inquit ille; *sed dubito tamen an irasci oporteat?* Narrat Seneca *de ira l.* 3. *c.* 38. Fidentiùs Symmach. *l.* 9. *ep.* 105. *Nullius tam vehemens nequitia est, ut motu meo digna sit.*

§ 18. Τί γὰρ ἀπώλετο χωρὶς μεταβολῆς γίνεται; | Vide *lib.* 4. § 46. & *lib.* 5. § 13. & *lib.* 6. § 15.

Τί δαὶ φίλτερον | *infr.* § 21. & *l.* 4. § 36. & *l.* 9. § 32.

§ 19. Ὡς διὰ χειμάῤῥου | Vide *ad l.* 4. § 43. & *l.* 5. § 23. Aug. *in Psal.* 38. *Momentis transvolantibus cuncta rapiuntur. torrens rerum fluit.*

Σωκράτη | Vide *l.* 6. § 41.

Ὡς τὰ μέρη | Vide *l.* 2. § 1. & *supr.* § 13.

Πόσους ἤδη ὁ αἰὼν Χρυσίππους | Vide *l.* 3. § 3. & *l.* 4. § 48. & *l.* 6. § 47.

Πόσους Ἐπικτήτους | E superis ergò excesserat jam Epictetus. Accedit quod Gellius Herodi Attico, qui sub Marco floruerat, æqualis ferè, de Epicteto, tanquam qui jamdudum decesserat, ità verba facit, *l.* 2. *c.* 18. *De Epicteto philosopho nobili, recentior est memoria, quàm ut scribi, quasi obliteratum, debuerit.* Vide *ad l.* 1. § 7. & *ad l.* 8. § 31.

§ 20. Ἐμὲ ἓν μόνον περισπᾷ | *Hoc unum me solicitum habet.* ità τὸ περισπᾶν sæpiùs usurpat *l.* 2. § 7. & *l.* 6. § 22. Estque hoc quod profitetur cumprimis utile piúmque, si solicitudo universa eo fine adhibeatur, ne quid unquam obrepat, quod officii sui non sit. Vide *infr.* § 66. & *ad l.* 8. § 3. Sic *l.* 8. § 1. ἄλλο μηδὲν περισπάτω.

§ 21. Ἐγγὺς | Vide *l.* 4. § 16. Petrus *ep.* 1. *c.* 4. *v.* 7. Πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε.

Ἡ σὴ περὶ πάντων λήθη | Vide Solom. *Eccles. c.* 1. *v.* 11.

§ 22. Ἴδιον ἀνθρώπου φιλεῖν καὶ τοὺς πταίοντας | Hoc est quod Aug. *in Joan. tract.* 66. & *in concion. solenn.* 235. *Esto medico similis; qui odit morbum, amat ægrotum.* Ità Marcus etiam lapsos & errantes diligi vult. Amplius aliquid Christus Dominus; non lapsos tantùm & errantes, verùm in nos ipsos delinquentes. Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν· εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς· καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς· προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς. Matth. *c.* 5. *v.* 44. Hinc Isidor. Pel. *l.* 2. *epist.* 259. Παρὰ μὲν ἀνθρώποις ἴσον εἶναι δοκεῖ, τὸ εὐεργέτας μὴ ἀμείβεσθαι, καὶ ἐχθροὺς μὴ ἀμύνεσθαι. παρὰ δὲ τῇ θείᾳ φιλοσοφίᾳ τὸ μὲν ἀμείβεσθαι τοὺς εὐεργέτας κρατεῖ· τὸ δὲ ἀμύνεσθαι τοὺς ἐχθροὺς οὐχί· ἀλλὰ παντὶ τῷ τρόπῳ ἀνεξικακεῖν, εἰδ' οἷόν τε, καὶ εὐεργετεῖν. Contrà planè quàm Pindarus *Pyth. od.* 2. Φίλον εἴη φιλεῖν· ποτὶ δ' ἐχθρὸν ἅτ' ἐχθρὸς ἐὼν, λύκοιο δίκαν ὑποθεύσομαι, ἄλλ' ἄλλοτε πατέων ὁδοῖς σκολιαῖς. Epictet. *l.* 3. *c.* 22. Cynicum instituens; Δαίρεσθαι δεῖ αὐτὸν, ὡς ὄνον, καὶ δαιρόμενον φιλεῖν αὐτοὺς τοὺς δαίροντας. De Christianis Justin. *ad Diognet.* Ἀγαπῶσι πάντας, καὶ ὑπὸ πάντων διώκονται. Atque hæc est reverà charitas sincera, *amare quos toleras, tolerare quos amas,* ut Gregor. Rom. *in Evang. serm.* 35. Quin Marcum ad eos etiam respexisse, qui adversus nos ipsos fuerint injurii, quæ subjecit, ostendunt. Vide *ad l.* 11. § 18.

Ὅτι καὶ συγγενεῖς | Vide *ad l.* 2. § 1. Hippias apud Platon. in *Protag.* Ὦ ἄνδρες οἱ παρόντες, ἡγοῦμαι ἐγὼ ὑμᾶς, συγγενεῖς τε καὶ οἰκείους καὶ πολίτας ἅπαντας εἶναι, φύσει, οὐ νόμῳ· τὸ γὰρ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ, φύσει συγγενές ἐστιν.

Δι' ἄγνοιαν, καὶ ἄκοντες | Vide *l.* 2. § 1. & *l.* 4. § 3. & *l.* 8. § 14. & *l.* 11. § 18.

Ὡς μετ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξετε | Vide *ad l.* 4. § 6. & *infr.* § 58.

Οὐκ ἔβλαψέ σε | Vide *lib.* 2. § 1. & *l.* 9. § 38.

§ 23. Ἡ τῶν ὅλων φύσις, ἐκ τῆς ὅλης οὐσίας, ὡς κηροῦ | Eleganti similitudine hoc illustrat, non Lucianus ille, Epicuri de grege, ὁ χλευαστὴς, sed de schola Platonica Leo, (Byzantius fortean) uti ex Athen. *dipnosoph. l.* 11. & Laert *l.* 3. in *Platon.* patet; in *dialogo,* quem *Alcedinem* inscripsit, & inter

inter Luciani opuſcula, à quibus dictionis mollitie venâque candidiore plurimùm diſcrepat, extat vulgò. Τὸ μὲν γὰρ τοιοῦτο, inquit, καὶ τὰ παιδεῖα τὰ παρ' ἡμῖν, τὰ πλάττειν ἐπιστάμενα, πηλὸν ἢ κηρὸν ὅταν λάβῃ, ῥᾳδίως ἐκ τοῦ αὐτοῦ πολλάκις ὄγκου, μεταχηματίζει πολλὰς ἰδεῶν φύσεις. Eiſdémq; planè inſiſtens veſtigiis Plut. *ad Apoll.* Ὡς γὰρ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ δύναταί τις πλάττων ζῶα συγχεῖν, καὶ πάλιν πλάττειν καὶ συγχεῖν, καὶ τοῦτο ἓν παρ' ἓν ποιεῖν ἀδιαλείπτως· οὕτω καὶ ἡ φύσις ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης, πάλαι μὲν τοὺς προγόνους ἡμῶν ἀνέσχεν· εἶτα συνεχεῖς αὐτοῖς ἐγέννησε τοὺς πατέρας, εἶτα ἡμᾶς, εἶτ' ἄλλους ἐπ' ἄλλοις ἀνακυκλήσει· καὶ ὁ τῆς γενέσεως ποταμὸς οὗτος ἐνδελεχῶς ῥέων οὔποτε στήσεται, καὶ πάλιν ἐξ ἐναντίας αὐτῷ ὁ τῆς φθορᾶς. Cui non abſimile quod Aphrodiſſ. *probl. l.* 1. *q.* 49. Ὡς ὅταν ὁ ἀνδριαντοποιὸς τὸν χαλκοῦν ἵππον ἢ βοῦν, ἤ τι τοιοῦτον ζῶον χωνεύσας ἢ ἐλάσας, πλάσῃ ἄνθρωπον, ἢ ἕτερόν τι σκεῦος, ἀπὸ εἴδους εἰς εἶδος μεταβάλλων τὴν ὕλην. Luſûs autem puerilis illius, quo animalium icunculas è cera ſolent effingere, meminit & Lucianus in *inſomnio* verbis hiſce; Ὁπότε γὰρ ἀφεθείην ὑπὸ τῶν διδασκάλων, ἀποξέων ἂν τὸν κηρὸν, ἢ βόας, ἢ ἵππους, ἢ καὶ νὴ Δί' ἀνθρώπους ἀνέπλαττον. Demetr. Phaler. qui dicitur: Περὶ ἑρμηνείας. καθόλου δὲ, ὥσπερ τὸν αὐτὸν κηρὸν, ὁ μέν τις κύνα ἔπλασεν, ὁ δὲ βοῦν, ὁ δὲ ἵππον· οὕτω καὶ πρᾶγμα ταυτὸν ὁ μὲν ἀποφαινόμενος καὶ κατηγορῶν φησιν. Et Fabius *inſtitut. l.* 10. *c.* 5. *Nec aliena tantum tranſferre, ſed etiam noſtra pluribus modis tractare poſſumus, & ſententias eaſdem quàm numeroſiſſimè variare: velut eâdem cerâ aliæ atque aliæ formæ duci ſolent.* De cera ipſa Plinius min. *l.* 7. *ep.* 9.

Hæc laus eſt ceræ, mollis cedenſque ſequatur
Si doctos digitos, juſſáque fiat opus;
Et nunc informet Martem, caſtámque Minervam;
Nunc Venerem effingat, nunc Veneris puerum.

Vide *inſr. ad* § 25.

Δεινὸν δὲ οὐδὲν τὸ διαλυθῆναι τὴν κιβωτόν | Vide *l.* 4. § 40. & *l.* 6. § 47. & *infrà* § 25. & 50. & *l.* 11. § 17. Ædeſius apud Eunap. in *Maximo*: Ἀλλὰ σὺ μὲν καὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἐμὴν οὐκ ἀγνοεῖς τηλικαύταις ἀκοαῖς ἀκροώμενος· τὸ δὲ ὄργανον αὐτῆς συνορᾷς ὅπως διάκειται, τῆς γομφώσεως καὶ πήξεως διαλυομένης εἰς τὸ συντεθέν.

§ 24. Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν, ὅταν πολλάκις ἐναποθνήσκειν ἢ πρόσχημα, ἢ τελευταῖον ἀπεσβέσθη | Periochen hanc miſerè mutilatam ac vitiatam eſſe, ſatìs indicant tam diſcrepantes à ſe invicem interpretum verſiones; quæ ejuſmodi ſunt etiam, ut è verbis ſenſus illi, quos ipſi præferunt, nullâ artis grammaticæ ope elici poſſint. In textu Xyl. nihil mutat. Meric. duntaxat disjunctivæ loco conditionalem ſubſtituit: ſed nec ſic quidem citra vim inſignem, exprimitur ea, quam ipſe Marco affingit, ſententia. D. Bootius (cui ego aſſentiri maluerim) ſic effert: Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν. ὅταν πολλάκις [γίγνηται,] vel etiam tranſpoſitione tantùm factâ, ἤ, ἐναποθνήσκει· καὶ τὸ πρόσχημα τὸ τελευταῖον ἀπεσβέσθη, ὥστε ὅλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι. *Torvitas vultûs eſt valdè præter naturam. ubi ſæpius contigerit, immori ſolet; vultûſque decor ità indè extinguitur, ut denuo omnino reaccendi nequeat.*

Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου | *Torvitas vultûs:* quo κότος ſive latens intus animus infeſtus atque infenſus ſe prodit. huic opponi videtur, τὸ εὔδιον τοῦ προσώπου. *l.* 6. *c.* 30. Heſych. Ἐπίκοτα, ἐπίμομφα, ἃ πᾶς ἄν τις μέμψαιτο. Σοφοκλῆς, Ναυπλίῳ καὶ πλέοντι. leg. Ναυπλίῳ καταπλέοντι. ad diſtinctionem alterius ejuſdem fabulæ eidem cognominis, quæ Ναύπλιος πυρκαεὺς dicebatur. Ἐπίκοτον eſſe vult, *quod iratum & infenſum jure faciat*; at Marcus pro *offenſione* ſive *infenſione animi, quæ in vultu indicium facere ſolet.* Æſchyl. *Prometh. vinct.*

Ὁ δ' ἐπικότως ἀεὶ θέμενος ἄγναμπτον νόον.
At ille mentem infenſam pervicax gerens.

Πρόσχημα | Ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου, ut Jacob. Apoſt. *ep. c.* 1. *v.* 11. *decor vultûs*, qui triſtitiâ, iracundiâ, acerbitate animi, offenſione, indignatione non immutari tantùm & deturpari, ſed & tolli prorſus ſæpenumero ſolet. Seneca *de ira l.* 2. *c.* 35. *Non eſt ullius affectûs facies turbatior. pulcerrima ora fœdavit; torvos vultus ex tranquilliſſimis reddidit. linquit decor omnis iratos. qualem intrà putas eſſe animum, cujus extrà imago tam fœda eſt*; & *l.* 3. *c.* 4. *Nulli certè affectui pejor eſt vultus. ferarum minùs tetra facies eſt, etiam cùm venatorem ſuum ſemianimes morſu ultimo petunt, quàm hominis irâ flagrantis.* Hinc illud Naſonis de Niobe *Metam. l.* 6.

Et quantum ira ſinit, formoſa.———

& de Procride *l.* 7.

Triſtis erat, ſed nulla tamen formoſior illâ
Eſſe poteſt triſti. tu collige qualis in illa,
Phoce, decor fuerit, quam ſic dolor ipſe decebat.

Imò, quod Marcus iſtîc, dum affectus iſtiuſmodi exprimere atq; induere vultus frequentiùs cogitur, uſu in naturam vertente, ità tandem decor ille extinguitur, ut nullâ reſtitui ratione poſſit. De Phariſæis ad ſuos Chriſtus, Matth. *c.* 6. *v.* 16. Μὴ γίνεσθε, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ, σκυθρωποί· ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν. qui locus iſtum mirificè illuſtrat. plus enim eſſe videtur τὸ ἀφανίζειν τὸ πρόσωπον, quàm τὸ αἰσχύνειν καὶ ἀκαλλὲς ποιεῖν, uti ex Homero atque Euſtathio Beza. Baſil. Cæſ. *ep.* 1. Ἕπεται τῷ ταπεινῷ καὶ καταβεβλημένῳ φρονήματι, ὄμμα στυγνὸν καὶ εἰς γῆν συννενευκός. —ὥστε ἃ ποιοῦσιν οἱ πενθοῦντες κατ' ἐπιτήδευσιν, ταῦτα ἐκ τοῦ αὐτομάτου ἡμῖν ἐπιφαίνεσθαι. Nicoſtr. *de nupt.* apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 70. Αἱ γὰρ δὴ ὄψεις αἱ χρησταὶ ἔχοιεν ἄν τι πλεῖστον τοῦ κάλλους τῆς ψυχῆς· καὶ οὐκ ἔνι, οὔτε θυμούμενον, οὔτε ὀργιζόμενον, οὔτε χολῶντα, τὸ πρόσωπον

φαιδρὸν

ϕαιδρὸν ἔχειν τε καὶ καθαρόν. εἰ δέ τις περίεργος καὶ κεκυφὼς, εὐθὺς μὲν καὶ τῶν ὀφθαλμῶν παραβλέπει, καὶ δεινὸν δέδορκεν. ὅστις δὲ μωρίᾳ συνήθης, ταῖς νέφαις καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀναπέπταται. ὄνων ὀφθαλμοὶ καὶ προβάτων τοιοῦτοι. ὁ δὲ συνάγων τὰς ὀφρῦς, σκαιός ἐστι καὶ ὅτῳ ἐπανθεῖ οὐκ ἐρύθημα, ἀλλὰ σκότος τε καὶ νέφος, τούτου τε ἡ ψυχὴ οὐδαμῆ οὐδαμῶς εὐφραίνεται. quibus verbis extremis graphicè depinxisse videtur τὸ ἐπίκοπον istud τοῦ προσώπου. nos dicimus, a louring look. Vide *infr. ad* § 59. Sed nec minùs *Sueton. l.* 4. *c.* 50. in *Caio.* cui *frontem torvam* ubi tribuerat, *Vultum,* inquit, *naturâ horridum ac tetrum, etiam ex industria efferabat, componens ad speculum in omnem terrorem ac formidinem.* Cæterùm D. Salmas. ista & luxata & perturbata suspicatur: jungi iic debere, Τὸ ἐπίκοπον τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν, αὐτῷ γε τούτῳ συνακολουθεῖν πειρῶ, ὅτι παρὰ τὸν λόγον. atque hæc subsequi post illa quæ *supra* § 10. habebamus. Τῷ λογικῷ ζώῳ ἡ αὐτὴ πρᾶξις κατὰ φύσιν ἐστὶν καὶ κατὰ λόγον. *Si in animali rationali eadem actio secundum naturam & secundum rationem; ira in vultu effervescens, quæ præter naturam est, etiam præter rationem.* Illud, ἢ τὸ τελευταῖον ἀποσβεσθῇ, ὥστε ὅλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι. ad præcedentia § 22. censet idem pertinere, & de *lucerna* dici, quæ aliquando sic extinguitur, ut possit iterum accendi, aliquando verò, ubi in totum oleo defecta est, ità extinguitur, ut denuo accendi nequeat. Suspicatur ergò post exemplum *arculæ*, cui grave non esse dixit solvi, ut nec compingi, addidisse & simile de *lucerna*, (prout *l.* 8. § 17. post exemplum *bullæ* idem fecit) cui non est grave extingui, ut nec accendi, etiamsi eô modô extinguatur, ut non possit lumen suum recuperare. reliqua aliunde irrepsisse autumat; quibus de medio sublatis, periochen hanc antegressam cum proximè sequenti commodè cohæsuram. & sunt revera sectio 22ª. & 24ª. prout nos eas distinximus, ejusdem planè argumenti.

Εἰ γὰρ καὶ ἡ συναίσθησις τοῦ ἁμαρτάνειν οἰχήσεται | Mer. interierit negativam, ut sit τοῦ [μὴ] ἁμαρτάνειν, & de innocentiæ confidentia intelligatur. Meliùs opinor, Xyl. *Nam si etiam sensus peccati nullus erit.* hoc est, nam si eò usque in vultûs obfirmatione processeris, ut jam peccati sensum omnem amittas, quid ampliùs tibi vivere proderit? Galen. *de differ. puls. lib.* 4. σφυγμὸν, inquit, appellant veteres, τὴν ἐν ταῖς φλεγμοναῖς γινομένην αὐτῷ τῷ κάμνοντι συναίσθησιν. Idémque *therapeut. l.* 13. *c.* 1. Ἤ τις ἅμα τῇ φλογώσει καὶ τάσιν ἔχει περὶ τὸ μόριον, ἡμῖν δ' ἁπτομένην, αὐτῷ τε κάμνοντι διὰ τῆς ἰδίως ὀνομαζομένης συναισθήσεως. Ità medicis familiaris an peculiaris vox ista videtur, affectionem illam denotans, quâ æger eorum quæ in corpore suo secius se habent, ipse sensum obtinet. A corpore ad animum transtulit, ut Marcus hîc, ità & Epictet. *l.* 2. *c.* 11. Ἀρχὴ φιλοσοφίας συναίσθησις τῆς αὐτοῦ ἀσθενείας καὶ ἀδυναμίας. Clemens generaliùs de utroque pariter usurpavit, *strom. l.* 1. Εὑρετικὸν γὰρ καὶ ἐπινοητικὸν ἡ συναίσθησις, ἐπιβάλλειν πανταχῶς ἀναπείθουσα· συναύξει δὲ τὴν ἐπιβολὴν, ἡ εἰς ἐπιστήμην συνάσκησις. Idem vult, sed significantiùs paulò dictum, quod Gregor. Naz. *epitaph. in Patr.* Εὑρετικὸν γὰρ τὸ πάσχειν. & *ad cives suos in angust.* Τολμηρὸν ποιεῖ τὸ ἀλγεῖν. Tunc ergò ἡ τοῦ ἁμαρτάνειν συναίσθησις οἴχεται, cùm crebro peccandi usu, τυλοῦται λοιπὸν ἡ ψυχὴ, *callum quasi quendam contraxit animus,* ὥστε μηδ' ἐφιστάνειν ὕστερον ὅτι ἁμαρτάνει, *ut deinceps nè peccare quidem se animadvertat.* Epictet. *l.* 2. *c.* 18.

Τίς ἔτι τοῦ ζῆν αἰτία; | Vide *l.* 9. § 2.

§ 25. Πάντα ὅσα ὁρᾷς | De Catone Senec. *epist.* 71. *Quid ni ille mutationem reipub. forti & æquo pateretur animo? quid enim mutationis periculo exemptum? non terra, non cælum, non totus hic rerum omnium contextus: quamvis Deo agente ducatur, non semper tenebit hunc ordinem; sed illum ex hoc cursu aliquis dies dejiciet. certis eunt cuncta temporibus; nasci debent, crescere, extingui. quæcunque vides supra nos currere, & hæc quibus innixi atque impositi sumus velut solidissimis, carpentur ac desinent. nulli non senectus sua est. inæqualibus ista spatiis eodem natura demittit. quicquid est, non erit: nec peribit, sed resolvetur. nobis solvi perire est. proxima enim intuemur: ad ulteriora non prospicit mens hebes, & quæ se corpori addixerit. alioqui fortiùs finem sui suorúmque pateretur, si speraret omnia illa sic in vitam mortémque per vices ire, & composita dissolvi, dissoluta componi: in hoc opere æternam artem cuncta temperantis Dei verti.* Vide *supr.* § 23. & *lib.* 9. § 33.

Καὶ πάλιν ἄλλα | Naso *Metamorph. l.* 15.

Nil equidem durare diu sub imagine eadem
Crediderim. ———
Nec species sua cuique manet: rerúmque novatrix
Ex aliis alias reparat natura figuras.

Senec. *epist.* 30. *Quis queri potest, in ea conditione se esse, in qua nemo non est? prima enim pars æquitatis est æqualitas. Sed nunc supervacuum est naturæ caussam agere, quæ non aliam voluit legem nostram esse, quàm suam. quicquid composuit, resolvit: & quicquid resolvit, componit iterum.*

Ἵνα ἀεὶ νεαρὸς | Hoc est quod Maxim. Tyr. *orat.* 25. *ad l.* 4. § 40. διὰ τὴν τοῦ ὅλου χορηγίαν. Vide *l.* 2. § 3. & *l.* 6. § 14. Aristot. *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 3. Εἴπερ ἀεί τι τῶν ὄντων ἀπέρχεται, διὰ τί ποτ' οὐκ ἀνήλωται πάλαι καὶ φροῦδον τὸ πᾶν; διὰ τὸ τὴν τοῦδε φθορὰν ἄλλου εἶναι γένεσιν, καὶ τὴν τοῦδε γένεσιν ἄλλου εἶναι φθορὰν, ἄπαυστον ἀναγκαῖον εἶναι τὴν μεταβολήν. Γένεσις γὰρ γένεσιν διαδεχομένη, κατὰ προκοπὴν ἀπαθανατίζειν βούλεται. Clem. *strom. l.* 4. & Philo *de mund. immort.*

Μένει

Μένει γὰρ ὥσπερ φθειρομένων τῶν ἐν ᾅδου, πλεῖστον ὡς ἀληθῶς καὶ θεῖον ἔργον.

§ 26. Τί ἀγαθὸν ἢ κακὸν ὑπολαβὼν | Vide *l.* 6. § 27. & *l.* 8. § 14. & *l.* 10. § 30. Epictet. *enchir. c.* 41. Ὅταν τίς κακῶς ποιῇ, ἢ κακῶς σε λέγῃ, μέμνησο ὅτι καθήκειν αὐτῷ οἰόμενος ποιεῖ ἢ λέγει. οὐχ οἷόν τε οὖν ἀκολουθεῖν αὐτὸν τῷ σοὶ φαινομένῳ, ἀλλὰ τῷ ἑαυτῷ. ὥστε εἰ κακῶς αὐτῷ φαίνεται, ἐκεῖνος βλάπτεται, ὅτι καὶ ἐξηπάτηται. καὶ γὰρ τὸ ἀληθὲς συμπεπλεγμένον ἄν τις ὑπολάβῃ ψεῦδος, οὐ τὸ συμπεπλεγμένον βέβλαπται, ἀλλ' ὁ ἐξαπατηθείς. ἀπὸ τούτων οὖν ὁρμώμενος πρᾴως ἕξεις πρὸς τὸν λοιδοροῦντα· ἐπιφθέγγου γὰρ ἑκάστῳ, ὅτι ἔδοξεν αὐτῷ.

Ἐλεήσεις | At hoc dogma Stoicum non admittit. Vide *ad l.*2. § 13. Epictetus tamen etiam *l.* 1. *c.* 18. Χαλεπαίνειν δεῖ αὐτοῖς, ἢ ἐλεεῖν αὐτούς; & mox: ἐλέει αὐτὸν μᾶλλον.

Δεῖ οὖν συγγνώσκειν | Tu, inquit, aut eôdem, aut pari morbo laboras: igitur ignoscere debes gemina peccanti. Flaccus *l.* 2. *sat.* 3.

O major, tandem parcas, insane, minori.

Et Senec. *Agam.*

Det ille veniam facilè, cui venia est opus.

Siquidem ut Flaccus *l.* 1. *sat.* 3.

——— *æquum est*

Peccatis veniam poscentem reddere rursus.

Itaque quod Guigo *meditat. c.* 15. *Non fit exactor vindictæ, qui petitor est veniæ.* Verùm ignoscere istud Stoæ adversatur. Vide *ad l.* 1. § 15. Vide & *lib.* 11. § 18. & *ad lib.* 5. § 22. Demonactem.

Εἰ δὲ μηκέτι | Dilemmate probat non irascendum peccanti. aut in eodem, inquit, errore versaris, & erranti ignoscas æquum est, nisi te ipse prædamnare volueris: aut saniori uteris judicio, & propitius esse debes illi, qui falsi specie, recti ignarus abripitur. Vide *ad l.* 2. § 1.

§ 27. Μὴ τὰ ἀπόντα ἐννοεῖν, ὡς ἤδη ὄντα | τὰ ἀπόντα, M. Casaub. *futura*; ut eôdem referatur, quò illud *suprà* § 7. Τὰ μέλλοντα μὴ ταρασσέτω. Meliùs Xyl. *ea quæ absunt*, sive *quæ desunt tibi*. Hoc est enim quod vult Marcus, ut non tam quæ nobis desunt, animis nostris obversentur, quò illorum cogitatione ad sortis præsentis displicentiam aliquam impellamur, quam de eis quæ adsunt, seriò cogitemus, quò in statu præsenti nostro acquiescamus libentiùs. Hinc reprehensio illa Euripidea in *Hippolyt.*

Οὐ σ' ἀρέσκει τὸ παρόν·
Τὸ δ' ἀπὸν φίλτερον ἡγῇ.

Et Auson. *idyll.* 15.

Spernimus in commune omnes præsentia. —

Manil. *l.* 4.

Nec quod habet, numerat; tantùm quod non habet, optat.

Liban. *orat.* 31. de avaris. Ἀρκεῖ δὲ αὐτοῖς τῶν παρόντων οὐδέν. τὸ δ' ἀπὸν, ὅτι μὴ πάρεστιν, ὀδύρονται. Democritus itidem apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 4. Ἀνοήμονες τῶν ἀπεόντων ὀρέγονται· τὰ δὲ παρεόντα καίπερ ληλεώτερα ἐόντα ἀμαλδύνουσιν. qui & contrà *ib. c.* 17. Εὐγνώμων, ὁ μὴ λυπεόμενος ἐφ' οἷσιν οὐκ ἔχει, ἀλλὰ χαίρων ἐφ' οἷσιν ἔχει. quod Epicteto tribuit Maxim. *collectan. c.* 28. Senec. *epist.* 74. *Quæris quare virtus nullo egeat? præsentibus gaudet; non concupiscit absentia.* Optimè Philemon apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 16. & Maxim. *c.* 22.

Ἐὰν οἷς ἔχωμεν, τοῖσδε μηδὲ χρώμεθα,
Ἃ δ' οὐκ ἔχομεν, ζητῶμεν, ὧν μὲν διὰ τύχην,
Ὧν δὲ δι' ἑαυτοὺς ἐσόμεθ' ἐστερημένοι.

Si quæ bonorum habemus, his non utimur,
Quæ non habemus, quærimus; his carebimus,
Nobismet ipsi dum nos, eis, dum fors negat.

Plut. *de tranquill.* Μανικὸν γὰρ ἐστι τοῖς ἀπολλυμένοις ἀνιᾶσθαι, μὴ χαίρειν δὲ τοῖς σωζομένοις· ἀλλ' ὥσπερ τὰ μικρὰ παιδάρια, ἀπὸ πολλῶν παιγνίων ἂν ἕν τις ἀφέληταί τι, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα προσρίψαντα κλαίει καὶ βοᾷ· τὸν αὐτὸν τρόπον ἡμεῖς ἐν ὀχληθέντας ὑπὸ τῆς τύχης, καὶ τἄλλα πάντα ποιεῖν ἀνόνητα ἑαυτοῖς, ὀδυρομένους καὶ δυσφοροῦντας. καὶ τί φήσαι τις ἂν [οὐκ] ἔχωμεν; τί δὲ οὐκ ἔχομεν; delenda enim negativa prior. Subjungit idem Arcesilai dictum. Οἱ πολλοὶ, inquit, ποιήματα μὲν ἀλλότρια καὶ γραφὰς καὶ ἀνδριάντας οἴονται δεῖν ἀκριβῶς καὶ κατὰ μέρος ἕκαστον ἐπιπορευόμενοι τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ ὄψει θεωρεῖν· τὸν δ' αὐτῶν βίον ἔχοντα πολλὰς οὐκ ἀτερπεῖς ἀναθεωρήσεις ἐῶσιν, ἔξω βλέποντες ἀεὶ, καὶ θαυμάζοντες ἀλλοτρίας δόξας καὶ τύχας, ὥσπερ μοιχοὶ τὰς ἑτέρων γυναῖκας, αὐτῶν δὲ καὶ τῶν ἰδίων καταφρονοῦντες.

Πῶς ἂν ἐπεζητεῖτο, εἰ μὴ παρῆν | Plut. ibid. Καί τοι καὶ τοῦτο μέγα πρὸς εὐθυμίαν ἐστὶ, τὸ μάλιστα μὲν αὐτὸν ἐπισκοπεῖν, καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν εὐθυμήσομεν δὲ τούτοις μᾶλλον παροῦσιν, ἂν μὴ παρόντων αὐτῶν φαντασίαν λαμβάνωμεν· ἀναμιμνήσκοντες αὐτοὺς πολλάκις, ὡς ποθεινόν ἐστιν ὑγεία νοσοῦσι, καὶ πολεμουμένοις εἰρήνη &c. καὶ τὸ στέρεσθαι γινομένων, ὡς ἀνιαρόν. οὐ γὰρ τότε γίνεται μέγα καὶ τίμιον ἡμῖν, ὅταν ἀπόληται, σωζόμενον δὲ, τὸ μηδέν ἐστιν· οὐδενὶ γὰρ ἀξίαν τὸ μὴ εἶναι προστίθησιν· οὐ δὲ δεῖ κλάεσθαι μὲν ὡς μεγάλα, καὶ τρέμειν ἀεὶ δεδιότας, ὡς ὑπὲρ μεγάλων, μὴ στερηθῶμεν· ἔχοντας δὲ παρορᾶν καὶ καταφρονεῖν, ὡς μηδενὸς ἀξίων· ἀλλὰ χρῆσθαι μάλιστα ἐπὶ τῷ χαίρειν καὶ ἀπολαύειν αὐτῶν, ἵνα καὶ τὰς ἀποβολὰς, ἂν συντυγχάνωσι, πρᾳότερον φέρωμεν. Idem *ad uxor. consol.* Καὶ δεινόν ἐστιν ἑτέρους μὲν ἡδέως ἂν ἑλέσθαι τὴν σὴν τύχην, καὶ τοῦτο προσόντος, ἐφ' ᾧ νῦν ἀνιώμεθα· σὲ δὲ ἐγκαλεῖν καὶ δυσφορεῖν παρούσης, καὶ μηδὲ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ δάκνοντος αἰσθάνεσθαι πηλίκας ἔχει τὰ σωζόμενα χάριτας ἡμῖν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ τοὺς ἀκεφάλους καὶ μειούρους Ὁμήρου στίχους ἐκλέγοντες, τὰ δὲ πολλὰ καὶ μεγάλα τῶν πεποιημένων ὑπερβαίνοντες, οὕτω ἐξακριβοῦν

κειδῶν καὶ συκοφαντεῖν τὰ βίῳ τὰ φαῦλα, τοῖς δὲ χρηστοῖς ἀνθρώποις καὶ συγκεχυμένως ἐπιβάλλεται, ὅμοιόν τι τοῖς ἀνελευθέροις καὶ φιλαργύροις πάσχειν, οἳ πολλὰ συνάγοντες οὐ χρῶνται παροῦσιν, ἀλλὰ θρηνοῦσι καὶ δυσφοροῦσιν ἀπολομένων. Et mox: Οὐ γὰρ ὅτι ταῦτα μεγάλα μὲν τοῖς στερομένοις ἀγαθά, μικρὰ δὲ τοῖς ἔχουσιν.

Μὴ διὰ τὸ οὕτως ἀσμενίζειν | Διὰ τὸ, Annot. Lugd. sed utrumvis consistet probé. ut διὰ, vel *per*, vel *propter* hîc significet; *dum istis libenter acquiescis*, sive, *istis delectando, & acquiescendo*; vel eò *quòd istis delectaris & acquiescis*. ego illud malim, ob ἐξήγησις. Hesych. Ἀσμενίζει, χαίρει, ἀγάλλεται. Ἀσμένως, μετὰ χαρᾶς, ἡδέως, εὐκλεῶς, προθύμως, ἑκουσίως. Vide *ad l.* 5. § 9.

Ἐκπιμᾶν αὐτὰ | Flaccus *lib.* 1. *epist.* 10.

Quem res plus nimio delectavere secundæ,
Mutatæ quatient. Si quid mirabere, pones
Invitus—Marci mentem expressit optimé.

Ὥστε ἐάν ποτε μὴ παρῇ, ταραχθήσεσθαι | Ità considerandа nobis commoda ea, quæ ex præsentibus rebus decerpimus, nè tamen erga has eo animo afficiamur, ut ex amissione earum perturbemur. Plut. *de tranquill.* Ὦ, δὲ δίδωσι πρὸς τὴν τύχην ἀδεῶς καὶ ἀθύμως εἰπεῖν ὁ λογισμός,

Ἡδὺ μὲν, ἄν τι φέρῃς, ὀλίγον δ' ἄχος, ἢν ἀπολείπῃς, τοῦτον ἥδιστα ποιεῖ χρῆσθαι τοῖς παροῦσι τὸ θαρραλέον, καὶ μὴ δεδιὸς αὐτῶν τὴν ἀποβολὴν, ὡς ἀφόρητον. Sen. *de vit. beat. c.* 20. *Ego divitias & præsentes & absentes æquè contemnam: nec si alicubi jacebunt, tristior; nec si circa me fulgebunt, animosior, fortunam nec venientem sentiam, nec recedentem.* Flaccus *carm. l.* 3. *ode* 29. de Fortunâ;

Laudo manentem; si celeres quatit
Pennas, resigno quæ dedit: & meâ
Virtute me involvo; probámque
Pauperiem sine dote quæro.

§ 28. Εἰς αὑτὸν συνειλοῦ | Ità *lib.* 8. § 41. & 48. & *l.* 11. § 12. & *l.* 12. § 3. Τὸ ἡγεμονικὸν εἰς ἑαυτὸ συστραφὲν, σφαῖρος κυκλοτερὴς καὶ αὐτοτελὴς γίνεται. Quod Plato *in Phædon* Τὴν ψυχὴν αὐτὴν εἰς αὑτὴν ξυλλέγεσθαι καὶ ἀθροίζεσθαι. & rursus, συνηθροισμένη αὐτὴ εἰς αὑτήν. & de Sarapione Damascius (opinor) apud Suidam: Συνάγων ἑαυτὸν ἀεὶ καὶ συναιρῶν, ὡς οἷόν τε πρὸς τὸ εἴσω καὶ τὸ ἀμερέστερον. Verùm Marcus cùm συνειλεῖσθαι dixit, *Erinacei* sive *Echini* imaginem in animo habuisse videtur,

Οἱ εὖτ' ἂν ἄλλων θηρίων ὁρμὴν μάθῃ,
Στρόβιλον ἀμφ' ἄκανθαν εἱλίξας δέμας,
Κεῖται δακεῖν τε καὶ θιγεῖν ἀμήχανος.

Qui simul ab aliis impeti se sentit feris,
Denso sub orbe sentium corpus tegens,
Morsúque ab omni tutus ac tactu jacet.

Hoc est quod Marcus, *l.* 8. § 45. ἀκαταμάχητον γίνεται. neque enim Grotio accedere possum, qui postrema illa vertit,

Mordere & ultro tangere ignarus, jacet.

meliùs Campens. si metri rationem habuisset;

Sic jacet ut nec attingi nec morderi queat. Et Erasm.

Tutus jacet morsúque tactúque omnium.

Versus Ionis sunt Tragici in *Phœnice*; quos exhibent Plut. *in collat. terrestr. & aquat.* Athen. *dipnos. l.* 3. Schol. *ad Aristoph. equit.* & Zenobius in *proverb.* Ælian. *hist. animal. l.* 6. *c.* 54. Μέλλων ἁλίσκεσθαι ἑαυτὸν συνειλήσας, ἄληπτον ἐργάζεται. Oppian. item ἁλιευτ. *l.* 1. *v.* 363.

Φραξάμενος πυκινῇσιν ὑπὸ προβολῇσιν ἀκάνθης
Εἰλεῖται σφαιρηδὸν, ὑφ' ἕρκεϊ γυῖα φυλάσσων,
Ἔνδοθεν ἑρπύζων. —

Ità Plin. *l.* 8. *c.* 37. *Ubi sensere venantem, contracto ore, pedibus, ac parte omni inferiore, quâ raram & innocuam habent lanuginem, convolvuntur in formam pilæ, nè quid comprehendi possit præter aculeos.* Et Ambros. *hexamer. l.* 6. *c.* 4. *Echinus iste terrenus, quem vulgò hericium vocant, si quid insidiarum præsenserit, spinis suis clauditur, atque in sua se arma colligit, ut quicunque eum contingendum putaverit, vulneretur.* Indè natum proverbium,

Πόλλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα.

Ars varia vulpi est, una echino maxima. Erasm. Facere huc videtur & Horatii illud *suprà* laudatum,

Meâ virtute me involvo.

Ἑαυτῷ ἀρκεῖσθαι δικαιοπραγοῦντι | Vide *lib.* 5. § 14. & *l.* 8. § 7. Sen. *ep.* 74. *Una hæc via est ad tuta vadenti, & externa despicere, & honesto contentum esse.* Idem *ep.* 76. *Illud est quod imperitos in vexatione corporis malè habet; non assueverunt animo esse contenti.*

§ 29. Ἐξάλειψον τὴν φαντασίαν | *Expunge, dele phantasiam, sive imaginationem*: non omnem tamen, sed falsam & fallacem. Vide *l.* 6. § 13. & *suprà* § 2. & 17. & *l.* 8. § 29. & *l.* 9. § 7.

Στῆσον τὴν νευροσπαστίαν | Vide *l.* 2. § 2.

Περίγραψον τὸ ἐνεστὸς | Vide *l.* 6. § 2. & *l.* 8. § 31.

Δίελε | Vide *l.* 4. § 21.

Ἐννόησον τὴν ἐσχάτην ὥραν | Vide *ad lib.* 2. § 5. & *l.* 3. § 12. Basil. Cæsar. *orat.* 13. *de bapt.* Προσήκει καὶ τὸν ἀρχόμενον τοῦ βίου, ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχειν τὴν τελευτήν. Senec. *ep.* 12. *Mors tam juveni ante oculos debet esse, quàm seni.* Epictetus *enchirid. cap.* 22. Θάνατος καὶ φυγὴ, καὶ πάντα τὰ δεινὰ φαινόμενα πρὸ ὀφθαλμῶν ἔστω σοι καθ' ἡμέραν· μάλιστα δὲ πάντων ὁ θάνατος· καὶ οὐδὲν οὐδέποτε ταπεινὸν ἐνθυμηθήσῃ, οὔτε ἄγαν ἐπιθυμήσεις τινός. Musonius apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 1. Οὐκ ἔστι τὴν ἐνεστηκυῖαν ἡμέραν καλῶς βιῶναι, μὴ προθέμενον αὐτὴν ὡς ἐσχάτην βιῶναι. Lactant. *institut. l.* 6. *c.* 24. ex Ciceronis *Verrin.* 4. *Semper ità vivamus, ut rationem reddendam nobis arbitremur; putemúsque nos momentis omnibus, non in aliquo orbis terræ theatro ab hominibus, sed desuper spectari ab eo,*

qui

qui & judex & testis idem futurus est. Idem autem, ut Joan. Chrysost. *tom.* 2. *orat.* 67. διὰ τοῦτο ἄδηλον ἡμῖν ἐποίησε τὴν τελευτήν, ἵνα εὔδηλον ποιησώμεθα τὴν σπουδὴν καὶ τὴν πρόνοιαν. hoc est; ut Aug. *homil.* 13. *Ultimum diem latere voluit, ut omnes observarentur.* Et quod Gregor. Rom. *in Job. l.* 12. *c.* . *Dies ultimus salubriter ignoratur, ut semper proximus esse credatur. Quomodo enim de die in diem differendo peccas, cùm extremum diem, an iste sit, nescias?* Aug. *epist.* 145. Senec. *ep.* 61. *Id ago, ut mihi instar totius vitæ sit dies. non tanquam ultimum rapio, sed sic illum aspicio, tanquam esse vel ultimus possit.* Idémque *epist.* 114. *Quicquid facies, respice ad mortem. Nulla res magis proderit, quàm cogitatio mortalitatis.* Idem *de ira l.* 3. *c.* 42. & *ep.* 12. *Sic ordinandus est dies omnis, tanquam cogat agmen, & consummet atque expleat vitam. Qui omnes dies, tanquam ultimum ordinat; nec optat crastinum, nec timet.* Idem *de brev. vit. c.* 7. Horat. *l.* 1. *epist.* 4.

Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.

Martin. Duniens. in ethic. *Dies omnis pro ultimo habeatur.* Et Hieron. *in Matth. c.* 24. *Sic quotidie vivamus, quasi die illâ judicandi simus.*

Τὸ ἐκείνῳ ἁμαρτηθὲν | Quod ab altero peccatum est, illi dimitte, cujus est, & ad quem pertinet. Idem *l.* 9. § 20, 38. *Sua vitia quisque fugiat: nam aliena non nocebunt.* Guigo *meditat. c.* 2. § 7.

§ 30. Συμπαρεκτείνειν | Vide *suprà* § 4. & *l.* 6. § 3, 53.

§ 31. Φαίδρυνον | Vide *lib.* 3. § 5. & *lib.* 4. § 26.

Φίλησον | Vide *suprà* § 22. & *l.* 3. § 9.

Ἀκολούθησον θεῷ | Senec. *de vit. beat. c.* 15. *Sapiens semper habebit in animo illud vetus præceptum, Deum sequere.* Vetustissimum sané. Etenim Mosi tribuit Philo *de migrat. Abr.* Τέλος ἐν ἐστι κατὰ τὸν ἱερώτατον Μωσῆν, τὸ ἕπεσθαι θεῷ. Cæterùm alii aliis tribuunt. Pythagoræ Boëthius *consol. l.* 1. *c.* 4. *Instillabas auribus cogitationibusque meis Pythagoricum illud,* Ἕπου θεῷ. Homero etiam Stobæus *eclog. tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 3. Ὅθεν αἰνίξασθαι μὲν Ὅμηρον εἰπόντα,

——κατ' ἴχνια βαῖνε θεοῖο.

ab eo Pythagoram sumpsisse. Alicui è septem sapientibus Cicero *de fin. l.* 4. *Quæque sunt vetera præcepta sapientum, Deum sequi; se nôsse,* &c. & Sosiades apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 3. Zenoni Epictetus apud Arrian. *dissert. l.* 1. *c.* 20. Τέλος ἐστὶ τὸ ἕπεσθαι θεοῖς. Vide *l.* 10. § 11. & *l.* 12. § 27, 31.

Πάντα νομιστί | Hoc est, quod Manil. *l.* 4.

——*certâ stant omnia lege.*

Naso *Metam. l.* 3. ——*fatali lege geruntur.*

Hemistichium videtur poetæ cujuspiam: ideo præmisit, ἐκεῖνος μὲν φησι. autor nimirum ille, quisquis fuerit. ut *l.* 4. § 18. quanquam Xyl. de Deo accipit, quasi is hoc dicat. illud malim cum M. Cas. Manil. idem *l.* 1.

Sed nihil in tota magis est mirabile mole,
Quàm ratio, & certis quòd legibus omnia parent.

Pindar. *Nem. od.* 5.

——πότμος δὲ κρίνει
Συγγενὴς ἔργων πέρι πάντων.——

Senec. *de provid. c.* 5. *Scito omnia certâ & in æternum dictâ lege decurrere. non, ut putamus, incidunt cuncta, sed veniunt.* (quod in *Herc. fur.* 2.

Certo veniunt ordine Parcæ)

olim constitutum est, quid gaudeas, quid fleas. & *epist.* 96. *Decernuntur ista, non accidunt.* Idem *epist.* 76. *Virum bonum concedas necesse est, summæ pietatis erga deos esse. itaque quicquid illi acciderit; æquo animo sustinebit. sciet enim id accidisse lege divinâ, quâ universa procedunt.* Et in *quæst. nat. l.* 3. *præfat. Quid est præcipuum? posse læto animo adversa tolerare; quicquid acciderit, sic ferre, quasi tibi volueris accidere. debuisses enim velle, si scisses omnia ex decreto Dei fieri.* Et *epist.* 71. *Magnus animus Deo pareat, & quicquid lex universi jubet, sine cunctatione patiatur.* Vide *ad l.* 10. § 5.

Ἔτι εἰ δαίμονα τὰ στοιχεῖα | Locus corruptus; nec qui certò absque codicum ope restitui possit. Xyl. ἔτι εἰ δαιμόνια τὰ στοιχεῖα. *quòd si divina sunt etiam elementa.* Cas. Τί δαὶ εἰ μόνα τὰ στοιχεῖα; *quid verò si elementa sola ferantur lege?* Boot. ἔτι [μᾶλλον] εἰ διάμονα τὰ σ. *multò etiam magìs, si permanent elementa.* Lectoris esto arbitrium, vel eligendi si quod ex istis libuerit, vel proferendi, si quid potuerit istis probabilius certiúsve eruere.

Ἢ δηλίαν ὀλίγα | Xyl. ἢ δὴ λίαν, sed supplet simul quod deesse videbatur, aut admodum pauca [secus] D. Boot. εἰ μὴ λίαν ὀλίγα. atque ea proculdubio Marci mens; *pauca admodum fortunæ relinqui.* De viro certè sapiente Epicurus ipse *in select. sentent.* apud Laert. *l.* 10. & Stob. *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Βραχεῖα σοφῷ τύχη παρεμπίπτει. τὰ δὲ μέγιστα καὶ κυριώτατα ὁ λογισμὸς διώκει, καὶ κατὰ τὸν συνεχῆ χρόνον διοικεῖ καὶ διοικήσει. hoc est, ut Senec. *de constant. c.* 15. *Rarò sapienti intervenit fortuna. Vis tu,* inquit, *fortiùs loqui, & illam ex toto submovere?* ut Cicer. *de fin. l.* 2. *Exiguam fortunam intervenire sapienti: maximásque ab eo & gravissimas res consilio ipsius & ratione administrari.* ut Vitruv. *præfat. l.* 6. *Pauca sapientibus fortunam tribuere. quæ autem maxima & necessaria sunt, animi mentísque cogitationibus gubernari.* Itaque Aristot. in *ethic. magn. l.* 2. *c.* 8. Οὗ πλεῖστος νοῦς καὶ λόγος, ἐνταῦθα ἐλαχίστη τύχη· οὗ δὲ ἐλαχίστη τύχη, ἐνταῦθα πλεῖστος νοῦς. De Deo ac providentia divina multò magìs hoc sentire pium est, nihil esse quod sit lege divinâ exemptum. Eximunt tamen, ut paucula, sed dubitanter, hîc Marcus, ità parvula & exigua non pauci. Balbus ex Stoicorum sententia apud Cicer. *de nat. Deor. lib.* 2. *Magna dii curant, parva negligunt.* Euripid. apud Plut. *de leg. poet. c.* 7.

Ζά

Ζεὺς γὰρ τὰ μὲν τοιαῦτα φροντίζει βροτῶν·
Τὰ μικρὰ δ' ἄλλοις δαίμοσιν παρεὶς ἐᾷ.
Namque id genus res Jupiter mortalium
Curat, minora cæteris linquit Deis. Grot.
Idémque ; ——— τῶν ἄγαν μὲν ἅπτεται
Θεός· τὰ μικρὰ δ' εἰς τύχην ἀνεὶς ἐᾷ.
——— *res enim summas Deus*
Tractat : minores ire, quà fors fert, sinit. Grot.

Laudat idem Plut. in *præcept. polit.* & in *lib. de iracund. coerc.* subjungens tamen, Ἐγὼ δὲ τῇ τύχῃ μὲν οὐκ οἶμαι δεῖν ἐπιτρέπειν, οὐδὲ παρορᾶν τὸν νοῦν ἔχοντα πολλὰ δὲ καὶ χρηστὰ, τὰ μὲν γυναικὶ, τὰ δὲ οἰκέταις, τὰ δὲ φίλοις, &c. ut Jupiter scil. Euripideus minora quædam diis minorum gentium. Stoicos interim notat in *sene polit.* quòd Jovem depingant, Εἰς πάντα παρενείροντα καὶ πᾶσι καταμιγνύντα ἑαυτόν. & *de commun. notit. c.* 17. quòd eidem tribuant, ἀνόητόν τινα φρόνησιν καὶ κενόσπουδον ἐπιμέλειαν. quod non intelligere se profitetur, quî possit cùm Dei vel majestate vel beatitate consistere : ignarus interim ipse immensæ vel potentiæ vel prudentiæ divinæ. Chrysippus certè providentiæ numinis nihil prorsus quicquam subtrahit. Apud Plut. *ibid. c.* 30. ex *de natur. l.* 1. Οὐδὲ τοὐλάχιστόν ἐστι τῶν μερῶν ἔχειν ἄλλως, ἀλλ' ἢ κατὰ τὴν τοῦ Διὸς βούλησιν· ἀλλὰ πᾶν μὲν ἔμψυχον οὕτως ἴσχειν καὶ οὕτως κινεῖσθαι πέφυκεν, ὡς ἐκεῖνος ἄγει, κἀκεῖνος ἐπιστρέφει, καὶ ἴσχει, καὶ διατίθησιν. Et apud eund. *de contradict. Stoic. c.* 30. Οὐθὲν γάρ ἐστιν ἄλλως τῶν κατὰ μέρος γίνεσθαι, οὐδὲ τοὐλάχιστον, ἢ κατὰ τὴν κοινὴν φύσιν, καὶ κατὰ τὸν ἐκείνης λόγον. Ὅτι δὲ, inquit Plut. ἡ κοινὴ φύσις καὶ ὁ κοινὸς τῆς φύσεως λόγος, εἱμαρμένη καὶ πρόνοια καὶ Ζεύς ἐστιν, οὐδὲ τοὺς Ἀντίποδας λέληθε. πανταχοῦ γὰρ ταῦτα θρυλλεῖται ὑπ' αὐτῶν· καὶ τὸ,

—— Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή.

ex *Iliad. α. v.* 5. Faciunt huc quæ Dominus ipse Christus, de *passerculo*, de *pilo. Matth. c.* 10. *v.* 29, 30. quæ Petrus etiam Apostolus de Christi Domini ipsius cæde : apud Luc. *Act. c.* 2. *v.* 23. & *c.* 4. *v.* 28. Verùm non est animus ista ulteriùs prosequi. Marcus pauca forsan excipi posse autumat, Chrysippus omnino nihil. Huic accedit & Epictet. *l.* 3. *c.* 24. ὅς γε οὐδὲ τῶν μικροτάτων τινὸς ἀμελεῖ. Addubitare tamen videtur Chrysippus *de essentia l.* 3. ubi de malorum origine quæstione instituta, Πότερον. inquit, ἀμελουμένων τινῶν, καθάπερ ἐν οἰκίαις μείζοσι παραπίπτει τινὰ πίτυρα, καὶ ποσοὶ πυροί τινες, τῶν ὅλων εὖ οἰκονομουμένων ; & sic Marcus istic. Vide *ad l.* 2. § 11. & *ad l.* 8. § 20.

§ 32. Εἰ σκεδασμὸς, ἢ ἄτομοι, ἢ κένωσις] Xyl. & Cas. pro εἰ legunt ἢ. ut quinque membra constituantur ; Elementorum dissipatio, in atomos resolutio, annihilatio, extinctio, transmigratio. potest tamen retineri conditionalis, ut dicatur, *sive dissipatio, sive resolutio, sive annihilatio detur, omnino unum è duobus istis consequatur necesse est, ut vel extinguatur anima, vel transferatur.* sicut *l.* 5. § 33. εἴτε σβέσιν, εἴτε μετάστασιν. Conjunguntur autem σκεδασμὸς & ἄτομοι *l.* 6. § 24. distinguuntur *infra* § 49. διάλυσις ἀντεμπλοκῶν ἀτομικῶν, & σκορπισμὸς στοιχείων. & *l.* 8. § 25. σκεδασμὸς, σβέσις, μετάστασις. & *l.* 11. § 3. σβεσθῆναι, ἢ σκεδασθῆναι, ἢ συμμεῖναι. quod distributioni tamen priori favet. Quàm ambiguus autem in istis Marcus ; sed & exteri plerique. vide *ad l.* 4. § 21.

Ἤτοι σβέσις, ἢ μετάστασις] Sen. *ep.* 65. *Mors quid est ? aut finis est, aut transitus. nec desinere timeo ; idem est enim quod non cœpisse : nec transire ; quia nusquam tam angustè ero.* & *epist.* 24. *Mors nos aut consumit aut emittit. emissis meliora restant, onere detracto. consumptis nihil restat : bona pariter, malaq́; submota sunt.* & *epist.* 72. *aut in meliorem emittitur vitam, lucidiùs tranquilliúsque in divina mansurus : aut certè sine ullo futurus incommodo naturæ suæ remiscebitur, & revertetur in totum.* & *de provid. c.* 6. *Contemnite mortem, quæ vos aut finit, aut transfert.* Apud Plut. *consol. ad Apollon.* ex Platonis *apolog.* Socrates, παραπλήσιον εἶναι τὸν θάνατον ἤτοι τῷ βαθυτάτῳ ὕπνῳ, ἢ ἀποδημίᾳ μακρᾷ καὶ πολυχρονίῳ, ἢ τρίτον φθορᾷ τινι καὶ ἀφανισμῷ τοῦ τε σώματος καὶ τῆς ψυχῆς· κατ' οὐδὲν δὲ τούτων κακὸν εἶναι.

§ 33. Τὸ μὲν ἀφόρητον ἐξάγει· τὸ δὲ χρονίζον φορητόν] Æschylus :

Θάρσει· πόνου γὰρ ἄκρον οὐκ ἔχει χρόνον.
Confide : tempus haud habet summus dolor.

Et Sophocl. *Philoct.*

Ὀξεῖα φοιτᾷ, καὶ ταχεῖ' ἀπέρχεται,
Acerrima accedit, fugit celerrima.

Æschyli autem illud ubi laudaverat Plut. *de leg. poet. c.* 17. subjungit, Τοῦτό ἐστι τὸ παρ' Ἐπικούρου θρυλλούμενον ἀεὶ καὶ θαυμαζόμενον, ὡς οἱ μεγάλοι πόνοι συντόμως ἐξάγουσιν, οἱ δὲ χρόνιοι μέγεθος οὐκ ἔχουσιν. ὧν τὸ μὲν εἴρηκεν Αἰσχύλος ἐναργῶς, τὸ δὲ τῷ εἰρημένῳ παρακείμενόν ἐστιν. εἰ γὰρ ὁ μέγας καὶ σύντονος οὐ παραμένει πόνος, οὐκ ἔστι μέγας ὁ παραμένων, οὐδὲ δυσκαρτέρητος. Epicurus in κυρίαις δόξαις, apud Laërt. *l.* 10. οὐ χρονίζει τὸ ἀλγοῦν συνεχῶς ἐν τῇ σαρκί· ἀλλὰ τὸ μὲν ἄκρον τὸν ἐλάχιστον χρόνον πάρεστιν· αἱ δὲ πολυχρόνιοι τῶν ἀρρωστιῶν πλεονάζον ἔχουσι τὸ ἡδόμενον ἐν τῇ σαρκί, ἤπερ τὸ ἀλγοῦν. Et rursus : Οἱ μεγάλοι πόνοι συντόμως ἐξάγουσιν· οἱ δὲ χρόνιοι μέγεθος οὐκ ἔχουσιν. quod idem & ex Epicuro Plut. *de leg. poet. c.* 17. Cicer. *de fin. l.* 1. § 40. *Dolor in longinquitate levis, in gravitate brevis solet esse ; ut ejus magnitudinem celeritas, diuturnitatem allevatio consoletur.* Et *l.* 2. § 22. *Jam doloris medicamenta illa Epicurea, tanquam è narthecio promant ; si gravis, brevis ; si longus, levis.* & rursus, § 93. *Maximus dolor brevis est. summus dolor plures dies manere non potest.* Verùm

is cùm Epicuri ratiocinationem illam ridet exagitátque *ibidem*, tum & Epicurum nos eâ derisui habere contendit, *Tuscul. l.* 2. § 44, 45. Tertullian. *apolog. c.* 45. *Sic & Epicurus omnem cruciatum doloremque depretiat, modicum quidem contemptibilem pronunciando, magnum verò non diuturnum.* Sext. Empir. *adv. ethic. c.* 5. Πόνος ὁ μὲν ἀκρότατος, καὶ εἰ τὰ μάλιστα παρεγκλικώτατος, ὀλλά τοί γε πρὸς ἀκαρὲς, ἀστραπῆς τρόπον, δειματώσας, ἢ ἀναιρεῖ ἢ ἀναιρεῖται. ὁ δὲ μέσος καὶ παρατείνων, οὐ πολλὰ παρ' ὅλον ἐστὶ τὸν βίον, οὔτε συνεχῆς τὴν φύσιν, ἀλλὰ πολλὰς διαναπαύσεις ἔχων καὶ ῥαστώνας. διηνεκὴς γὰρ ὤν, οὐκ ἂν παρέτεινε. μέτριος ἦν ἐστι. Senec. *ep.* 22. *Dolor levis est, si ferre possum; brevis est, si ferre non possum.* & *ep.* 78. *Summi doloris intensio invenit finem. nemo potest valde dolere, & diu. Sic nos amantissima nostri natura disposuit, ut dolorem aut tolerabilem aut brevem faceret.* Et mox: *Utrum vis? longum esse morbum, an concitatum & brevem? Si longus est, habet intercapedinem, dat refectioni locum: multum temporis donat: necesse est ut exurgat & desinat. brevis morbus ac præceps alterutrum faciet; aut extinguetur, aut extinguet. quid autem interest, non sit, an non sim? in utroque finis dolendi est. hoc itaque solatium vasti doloris est, quòd necesse est desinas illum sentire, si nimis senseris.* & *ep.* 30. *nullum dolorem longum esse, qui magnus est.* & *ep.* 94. *Optimam esse doloris naturam, quòd non potest, nec qui extenditur, magnus esse; nec qui est magnus, extendi.* Idem *de provident. c.* 6. *Contemnite dolorem: aut solvetur, aut solvet.* At festivè Morus noster dilemma tam Marci quàm Epicuri eludit; qui cùm ex Epicuri mente cecinisset;

Dejiciat miseram tibi nulla molestia mentem;
Si longa est, levis est: si gravis est, brevis est.

subjungit statim tanquam ex sua;

Dejicit heu miseram, prosternit & utraque mentem:
Longa nec ulla, levis: nec gravis ulla, brevis.

Vide *ad l.* 8. § 58.

Καὶ ἀπόληψιν διατηρεῖ] leg. ὑπόληψιν. mens, inquit, nihil mali subesse opinetur, & tranquillitas inter cruciatus etiam acerbissimos constabit; cùm mens interim nihilo deteriùs se habeat. Vide *l.* 5. § 2. & *l.* 6. § 52. & *suprà* § 2. & 14. & *l.* 4. § 7. & *infrà* § 64.

§ 34. Ὡς αἱ θῖνες] Elegans similitudo, ab arenis, vel Libycis, vel maritimis, mutuata, quarum acervi cumulique, sive ventorum sive fluctuum vehementiâ ac violentiâ adacti, alii aliis supervenientes, illos isti adoperiunt, obruúntque. non absimilis translatio, *l.* 9. § 28. in voce ἐπικυματώσεις. nam & hanc de arenis illis usurpavit Plutarch. in Alex. οἱ λίβες ἐν ἄμμῳ βαθείᾳ καὶ ἀχανεῖ περὶ δουμένοις ἐμπέσοι νότος· ὥς πού καὶ πάλαι λέγεται περὶ τὸν Καμβύσου στρατὸν, ἀναστήσας θῖνα μεγάλην, καὶ κυματώσας τὸ πεδίον, μυριάδας ἀνθρώπων πέντε καταχῶσαι καὶ διαφθεῖραι. historiam habes Herodot. *l.* 3.

§ 35. Πλατωνικόν] ex *Politic. l.* 6. codicum discrepantiam habes ad marginem adnotatum.

§ 36. Ἀντισθενικόν] Ex Epicteti *differt.* apud Arrianum *l.* 4. *c.* 6. qui ut Cyro dictum ab Antisthene perhibet. Verùm utri Cyro dictum? majori? at hunc omnino non attigit. minori? nec hunc forsan unquam vidit. neutri, credo. sumptum existimo ex altero *librorum* an *orationum* Antisthenis, quibus *Cyri* nomen præfixit, in quo Cyro dicentem hoc aliquem induxerat. utriusque & Laërt. *l.* 6. *c.* 1. Et Athen. *l.* 5. meminère. Refert & Laërt. ut Antisthenis dictum, Βασιλικὸν, καλῶς ποιοῦντα, κακῶς ἀκούειν. Verùm Alexandro Maced. tribuit Plut. in *apophth.* Βασιλικόν ἐστιν, εὖ ποιοῦντα, κακῶς ἀκούειν. Usurpavit & Dio Prus. *orat.* 47.

§ 37. Αἰσχρὸν] turpe menti, cùm vultum componat, sese ipsam non componere.

§ 38. Τοῖς πράγμασιν] Euripidis sunt ex *Bellerophonte*; ut docet Stob. *tom.* 2. *tit.* 108. integros exhibent cùm Stobæus ipse, tum & Plut. *de tranq.* & *de Homer.*

Τοῖς πράγμασιν γὰρ οὐχὶ θυμοῦσθαι χρεών·
Μέλει γὰρ αὐτοῖς οὐδέν. ἀλλ' ὁ τυγχάνων,
Τὰ πράγματ' ὀρθῶς ἂν τιθῇ, πράσσει καλῶς.

Subjungit idem *de tranq.* ex Plat. *politic. l.* 10. Κυβείᾳ γὰρ ὁ Πλάτων τὸν βίον ἀπείκασεν, ἐν ᾧ καὶ βάλλειν δεῖ τὰ πρόσφορα, καὶ βαλόντα, χρῆσθαι καλῶς τοῖς πεσοῦσι. τούτων δὲ τὸ μὲν βαλεῖν, οὐκ ἐφ' ἡμῖν· τὸ δὲ προσηκόντως δέχεσθαι τὰ γινόμενα παρὰ τῆς τύχης, καὶ νέμειν ἑκάστῳ τόπον, ἐν ᾧ καὶ τὸ οἰκεῖον ὠφελήσει μάλιστα, καὶ τὸ ἀβούλητον ἥκιστα λυπήσει τοῦ ἐπιτυγχάνοντας, ἡμέτερον ἔργον ἐστὶν, ἂν εὖ φρονῶμεν. Idémque *ad Apollon.* Πάνυ καλῶς ὁ Πλάτων ἔοικε παραινεῖν, ὅν τοῖς τοιαύταις συμφοραῖς ἡσυχίαν ἔχειν, καὶ ὅπως ἐν πτώσει κύβων πρὸς τὰ πεπτωκότα τίθεσθαι τὰ ἑαυτοῦ πράγματα, ὅπῃ ὁ λόγος ἐρεῖ βέλτιστ' ἔχειν. Socrates apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 103. Πεττείᾳ τινὶ ἔοικεν ὁ βίος· καὶ δεῖ ὥσπερ ψῆφόν τινα τίθεσθαι τὸ συμβαῖνον. οὐ γάρ ἐστιν ἄνωθεν βαλεῖν, οὐδὲ ἀναθέσθαι τὴν ψῆφον. Epictet. *differt. l.* 2. *c.* 5. Αἱ ὗλαι ἀδιάφοροι· ἡ δὲ χρῆσις αὐτῶν οὐκ ἀδιάφορος. πῶς οὖν τηρήσει τις ἅμα μὲν τὸ εὐσταθὲς καὶ ἀτάραχον, ἅμα δὲ τὸ ἐπιμελὲς καὶ μὴ εἰκαῖον μηδ' ἐπισεσυρμένον; αἱ ψῆφοι ἀδιάφοροι, οἱ κύβοι ἀδιάφοροι. πόθεν οἶδα τί μέλλει πίπτειν; τῷ πεσόντι δ' ἐπιμελῶς καὶ τεχνικῶς χρῆσθαι, τοῦτο ἤδη ἐμὸν ἔργον ἐστίν· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ βίου. Terent. *Adelph. act.* 4. *sc.* 7.

Ita vita est hominum, quasi cùm ludas tesseris:
Si illud quod est maximè opus, jactu non cadit,
Illud quod cecidit fortè, id arte ut corrigas.

Atque hoc est, σοφὸν κυβευτὴν imitari saltem; ut Sophocles apud Stobæum, *ad l.* 6. § 44. laudatus

Πράγμα

Πράγμασιν γὰρ οὐχὶ θυμοῦσθαι] Dio Prus. *orat.* 74. Οἱ προσπταίοντες ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἢ νὴ Δία ἐμπεσόντες εἰς πηλὸν ἢ βόθρον οὐκ ὀργίζονται τοῖς λίθοις ἢ τῷ πηλῷ. τελέως γὰρ ἂν ἦσαν ἀπόπληκτοι. δίον αὐτοὺς αἰτιᾶσθαι διὰ τὸ μὴ προσέχειν. Verùm iram nonnullorum nihil quicquam subterfugit. Itaque Plut. *de irac.* Θυμῷ δ' ἄθικτον οὐδὲν, οὐδ' ἀνεπιχείρητον· ἀλλ' ὀργιζόμεθα καὶ πολεμίοις καὶ φίλοις, καὶ τέκνοις, καὶ γονεῦσι, καὶ θεοῖς, νὴ Δία, καὶ θηρίοις, καὶ ἀψύχοις σκεύεσιν. Unde Galen. *de affect. cur. c. 5.* ὅτι ὁ θυμὸς οὐδὲν ἀποδεῖ μανίας, ἐξ αὐτῶν ἤδη ὧν ποιοῦσιν οἱ θυμούμενοι, μαθεῖν ἐστιν. παίοντες γὰρ, καὶ λακτίζοντες, καὶ καταῤῥήγνυντες ἱμάτια, καὶ θορυβώδεις ἐμβλέποντες, ἅπαντα πράττουσιν, ἄχρι καὶ τοῦ καὶ θύραις καὶ λίθοις καὶ κλεισὶν ὀργίζεσθαι, καὶ τὰ μὲν καταράττειν, τὰ δὲ δάκνειν, τὰ δὲ λακτίζειν. Hoc autem nobis ab ipsa pueritia & infantia quodammodo inolevisse à nutricibus ipsis malè institutis, conqueritur Epictet. *lib. 3. c. 19.* Νῦν δ' ἄλλην ὁδὸν ἐξ ἀρχῆς ἐληλύθαμεν. εὐθὺς ἔτι παίδων ἡμῶν ὄντων ἡ τίτθη, εἴποτε προσεπταίσαμεν χάσκοντες, οὐχ ἡμῖν ἐπέπλησσεν, ἀλλὰ τὸν λίθον ἔτυπτε. τί γὰρ ἐποίησεν ὁ λίθος; διὰ τὴν τοῦ παιδίου σου μωρίαν ἔδει μεταβῆναι αὐτόν;

§ 39. Ἀθανάτοις τε] Cujus epici ista sint, nondum comperi. Videntur parentis alicujus verba, filium ad rem probè strenuéque gerendam adhortantis. quibus gemina Solomonis illa *Proverb. c. 23. v. 15, 16. & c. 27. v. 11.*

Θεοῖς καὶ ἡμῖν] malim, θεοῖσι καὶ ἡμῖν, metri caussâ.

Χάρματα δοίης] Siquidem, *Filius sapiens parentem exhilarat.* Solom. *Proverb. c. 10. v. 1. & c. 15. v. 20.* Menander apud Stob. *tom. 2. tit. 75.*

Οὐκ ἔστι μείζων ἡδονὴ ταύτης πατρὶ,
Ἢ σωφρονοῦντα καὶ φρονοῦντ' ἰδεῖν τινα
Τῶν ἐξ ἑαυτοῦ.——

Major voluptas nulla genitori datur,
Virtute quàm si videat ac prudentiâ
Florere quenquam de suo exortum satu. Grot.

utì contrà rex idem sapientissimus; *Prov. c. 17. v. 21. Qui stolidum gignit, gignit merum mœrorem sibi:* (ità malim, quàm cum Jun. *ad mœrorem.* quod exilius & jejunè magìs dictum videri possit) *paterque stulti non gaudebit.* quo loco non gavisurum eô modo vult accipi Drus. *observ. l. 1. c. 22. quô illaudatum Busirin* apud Virgilium Gellius *noct. Attic. l. 2. c. 6.* quem ibi vise sis. cæterùm interpres Anglicanus ista prioribus ità connectit, ut eum qui rebus ipsis, ubi ex animi sententia non successerint, succensuerit, Diis hominibusque ludibrio fore dicatur. viderint alii.

§ 40. Βίον θερίζειν] Euripidis esse ex *Hypsipyle* autor est Stob. *tom. 2. tit. 108.* integros habemus apud Stob. *ibid.* Plut. *ad Apollon.* (ex quo, quia emendatissimos exhibere videtur, plurimùm transcripsimus) Clem. *strom. lib. 4.* & à Ciceron. versos *Tusc. l. 3.*

Ἔφυ μὲν οὐδεὶς, ὅστις * οὐ πονεῖ βροτῶν,
† Θάπτει τε τέκνα, χ' ἅτερ' αὖ * κτᾶται νέα,
Αὐτός τε † θνήσκει. * κἀ ταῦτ' ἄχθονται βροτοὶ
Εἰς γῆν φέροντες † γῆν. ἀναγκαίως δ' ἔχει
Βίον θερίζειν, ὥστε κάρπιμον στάχυν,
Καὶ τὸν μὲν εἶναι, τὸν δὲ μή. τί ταῦτα δεῖ
Στένειν, ἅπερ δεῖ κατὰ φύσιν διαπεράν;
* Δεινὸν γὰρ οὐδὲν τῶν ἀναγκαίων βροτοῖς

* οὐκ ἀεὶ π. St.
† Θάπτειν. St.
* κλᾶσθαι πάλιν. St.
† θνήσκειν. St.
* καὶ ταῦτ'. Pl.
† τὴν δ' ἂν ἔχ. Pl.
* οὐ δεινὸν οὐδ. Cl. οὐ δεινὸν οὐδ. Heins.

Mortalis nemo est quem non attingit labor,
Morbúsque: multi sunt humandi liberi,
Rursus creandi: mórsque est finis omnibus,
Quæ generi humano angorem nequicquam afferunt.
Reddenda est terræ terra. tum vita omnibus
Metenda, ut fruges: sic jubet necessitas.

ità Cicero. Vide *ad l. 6. § 9.* Epictet. dissert. *l. 2. c. 6.* Τίνος ἕνεκα γίνονται στάχυες; οὐχ ἵνα καὶ ξηρανθῶσιν; ἀλλὰ ξηραίνονται μὲν· οὐχ ἵνα δὲ καὶ θερισθῶσιν; οὐ γὰρ ἀπόλυτοι γίνονται. εἰ οὖν αἴσθησιν εἶχον, εὔχεσθαι αὐτοὺς ἔδει, ἵνα μὴ θερισθῶσι μηδέποτε; τοῦτο δὲ κατάρα ἐστὶν ἐπὶ σταχύων, τὸ μηδέποτε θερισθῆναι. οὕτως ἴστε, ὅτι καὶ ἐπ' ἀνθρώπων κατάρα ἐστὶ τὸ μὴ ἀποθανεῖν· ὅμοιον καὶ τοῦ μὴ ξηρανθῆναι, μηδὲ θερισθῆναι. ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ οἱ αὐτοὶ ἐσμὲν, ἅμα μὲν οὓς δεῖ θερισθῆναι, ἅμα δὲ καὶ αὐτῷ τούτῳ παρακολουθοῦντες ὅτι θεριζόμεθα, διὰ τοῦτο ἀγανακτοῦμεν· οὔτε γὰρ ἴσμεν τίνες ἐσμὲν, οὔτε μεμελετήκαμεν τὰ ἀνθρωπικὰ, ὡς ἱππικὸς τὰ ἱππικά.

Θερίζειν] eâdem usus est translatione Tragicus idem in *Oeneo,* sive ut Grot. mavult, *Ino*; referente Stob. *tit. 105.* & Plut. itidem *ad Apollon.* ex parte:

Ἄνασσα, πολλοῖς ἐστιν ἀνθρώπων κακά·
Τοῖς δ' ἄρτι λήγει, τοῖς δὲ κίνδυνος * μολεῖ.
† Κύκλος γὰρ αὐτὸς καρπίμοις τε γῆς φυτοῖς,
* Θνητῶν τε γενεᾷ· τοῖς μὲν αὔξεται βίος,
Τοῖς δὲ φθίνει τε κἀκθερίζεται πάλιν.

* μολεῖν St.
† Κύκλῳ γὰρ ἕρπει κ. τ. γῆ φ.
* Θ. τ. γενεά. St.

Regina, multos opprimunt homines mala:
Ab his recedunt, rursus illis imminent.
Eunt in orbem, terra quas fruges parit,
Hominúmque soboles. quippe pars surgens viret,
Pars jam metenda expectat exitii diem. Grot.

De Maxentio Nicephorus *l. 7. c. 19.* Ἐπὶ σμικρᾷ γὰρ προφάσει, τοὺς ὑπ' αὐτὸν δορυφόρους τοῖς δήμοις ἀνεὶς, μυρίον πλῆθος ἐξέκοψεν. *Levi de caussa, immisso satellitio, innumerabilem populi multitudinem demetebat.* Vide & nostrum *l.* 11. § 34.

Καὶ τὸ μὲν εἶναι, τὸ δὲ μή.] leg. τὸν μὲν, τὸν δὲ cum Plut. Stob. Clem. Sic supr. τοῖς μὲν, τοῖς δὲ, ἀνθρώποις scil.

§ 41. Εἰ δ' ἠμελήθην] Ex incerto Tragico, sed pietatis prægnans professio. Gemina planè Epicteti illa, *dissert. l. 2. c. 16.* his verbis Deum compellantis: Χρῶ μοι λοιπὸν, εἰς ὃ ἐὰν θέλῃς. ὁμογνωμονῶ σοι. ἴσος εἰμί. οὐδὲν παραιτοῦμαι τῶν σοὶ δοκούντων. ὅπου θέλεις, ἄγε. ἣν θέλῃς, ἐσθῆτα περίθες. ἄρχειν με θέλεις, ἰδιωτεύειν, μένειν, φεύγειν, πένεσθαι, πλουτεῖν; ἐγώ σοι περὶ ἁπάντων τούτων πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀπολογήσομαι. Vide *l.* 11. § 6. & *l.* 12. § 5.

Καὶ παῖδ' ἐμώ] Lugd. edit. καὶ παῖδ' ἐμοῦ. quod eódem recidit. quanquam illud malim. nam quòd Annotator, qui corrumpit sæpius quàm corrigit, vult παῖδας ἐμοῦ rescribi, metri ratio reclamat.

§ 42. Τὸ γὰρ εὖ μετ' ἐμοῦ] Est Aristophanis ex *Acharn. act.* 2. quod in proverbialem loquendi formulam cessit. Ità usurpârunt Cicer. *ad Attic. lib. 6. ep.* 1. & *l. 8. ep.* 8. & Clem. Alex. *strom l.* 6. Vide Paul. Leopard. *emend. l. 5. c.* 25.

§ 43. Μὴ συνεπιθρηνεῖν] Epictet. *l. 3. c.* 24. Τὸ ἄλλου παρὰ φύσιν σοὶ κακὸν μὴ γινέσθω· οὐ γὰρ συνταπεινοῦσθαι πέφυκας, οὐδὲ συνατυχεῖν, ἀλλὰ συνευτυχεῖν. De amico Plutarch. *lib. de discrim. amic. & adulat.*

Συσσωφρονεῖν γὰρ, οὐχὶ συννοσεῖν ἔφυ.

Idémque *de exil.* Δεῖ τὸν παρὰ τῶν φίλων καὶ τῶν βοηθούντων λόγον, παρρησίαν εἶναι, καὶ μὴ συνηγορίαν τοῦ λυπουμένου· οὐ γὰρ συνδακρυόντων καὶ συνεπιθρηνούντων, ὥσπερ χορῶν τραγικῶν, ἐν τοῖς ἀβουλήτοις, χρείαν ἔχομεν, ἀλλὰ παρρησιαζόντων καὶ διδασκόντων, ὅτι τὸ λυπεῖσθαι καὶ τὸ ταπεινοῦν ἑαυτὸν, ὅτι πανταχοῦ μὲν ἄχρηστόν ἐστι καὶ γινόμενον κενῶς καὶ ἀνοήτως. ὅπου δ' αὐτὰ τὰ πράγματα δίδωσιν ὑπὸ τοῦ λόγου ψηλαφηθέντα καὶ ἀνακαλυφθέντα πρὸς ἑαυτὸν εἰπεῖν,

Οὐδὲν πέπονθας δεινὸν, ἂν μὴ προσποιῇ,

κομιδῇ γελοῖόν ἐστι, μὴ τῆς σαρκὸς πυνθάνεσθαι τί πέπονθε, μηδὲ τῆς ψυχῆς, εἰ διὰ τὸ σύμπτωμα τοῦτο χείρων γέγονεν, ἀλλὰ τοῖς ἔξωθεν συναχθομένοις καὶ συναγανακτοῦσι διδασκάλοις χρῆσθαι τῆς λύπης, καὶ τὰ μὴ νοσοῦντα συννοσεῖν ἀναγκάσαι. uti ex Achæo idem *ad Apollon.* quo loco subjungit optimé. Οὐ δεῖν θεραπεύσαντας, καθάπερ παῖδας, ἐχομένους τοῦ πληγέντος βοᾶν, ἀλλ' ἐθίζειν τὴν ψυχὴν, ὅτι τάχιστα γίνεσθαι περὶ τὸ ἰᾶσθαί τε καὶ ἐπανορθοῦν τὸ πεσόν τε καὶ νοσῆσαν, ἰατρικῇ θρηνῳδίαν ἀφανίζοντας. Gregor. Naz. *epist.* 28. *ad Ecebol,* οὐκ ἀρκεῖ τὸ ἀπαλγεῖσθαι μόνον ἃ πάσχομεν· ἀλλὰ δεῖ τινος καὶ φαρμάκου πρὸς τὴν πληγήν. Aristot. *ethic. l. 9. c.* 11. Οἱ μὲν ἀνδρώδεις τὴν φύσιν, εὐλαβοῦνται συλλυπεῖσθαι τοὺς φίλους αὑτοῖς· κἂν μὴ ὑπερτείνῃ τῇ ἀλυπίᾳ τὴν ἐκείνοις γινομένην λύπην, οὐχ ὑπομένει. ὅλως τε συνθρήνους οὐ προσίεται, διὰ τὸ μηδ' αὐτὸς εἶναι θρηνητικός. γύναια δὲ καὶ οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες, τοῖς συστενάζουσι χαίρουσι, καὶ φιλοῦσιν ὡς φίλους καὶ συναλγοῦντας. μιμεῖσθαι δ' ἐν ἅπασι δεῖ δηλονότι τὸν βελτίω. Aristippus itidem suis quibusdam tristitiâ mœstitiâque sese macerantibus; Ἀλλ' ἔγωγε ἥκω παρ' ὑμᾶς, οὐχ ὡς συλλυπούμενος, ἀλλ' ἵνα παύσω ὑμᾶς λυπουμένους. Ælian. *var. hist. l. 7. c.* 3. Quanquam permittit Epictet. *enchir. c.* 16. μέχρι μέν τοι λόγου συμπεριφέρεσθαι καὶ συνεπιστενάξαι, si usus fuerit. Vide *ad l.* 11. § 18. κατ' οἰκονομίαν. Vide *ad l.* 5. § 36.

Μηδὲ σφύζειν] σφύζειν, *trepidare, concuti, palpitare,* insigniter commoveri, ut indicio externo animi affectus se prodat. σφύζειν καὶ σφυγμὸς de spirituum in arteriis motu pulsúque naturali jam communiter usurpantur, nec aliud quicquam intellexit Aristoteles *hist. animal. l.* 3. *c.* 19. ubi dixit; Σφύζει δὲ τὸ αἷμα ἐν ταῖς φλεψὶν, ἐν ἅπασι πάντῃ ἅμα τοῖς ζώοις. *venas* enim promiscuè pro *arteriis* etiam dixere. Verùm monet Galen. *de dogmat. Hipp. ac. Plat. l. 6. c.* . & in *prognost. Comment. l.* 1. & 3. à veteribus plerumque aliud quiddam eis vocabulis designatum; nempe τὴν σφοδρὰν εἰς τοσοῦτον τῶν ἀρτηριῶν κίνησιν, ὡς καὶ πρὶν ἐπιλαβεῖν τὴν ἁφὴν, αἰσθητὴν εἶναι τἀνθρώπῳ τὴν κίνησιν. id est, *motum arteriarum adeò vehementem,* qualis in inflammationibus contingere solet, *ut ipso affectu etiam, antequam manu attingas, facilè possit deprehendi.* idq; se alibi demonstrâsse dicit, & ostendit revera *de puls. differ. l. 4. c.* . & *de loc. affect. lib.* 2. & alibi. Vide Anut. Fœs. *œconom. Hippocr.* indè translatum est τὸ σφύζειν ad motum quemlibet ab affectûs vehementia animíque impotentia in corpore sese exerentem. Hesych. Σφύζει, πηδᾷ, φλεγμαίνει. Apud Suidam Pisides;

Σφύζεις, Ἀχιλλεῦ, καὶ μεθύσκῃ τὰς φρένας.

Turges, Achilles, mentis haud compos tuæ.

Marcus, *infr.* § 69. μήτε σφύζειν, μήτε ναρκᾶν. Hoc itaq; vult, quod *l.* 5. § 36. dixerat, μὴ ὁλοσχερῶς τῇ φαντασίᾳ συναρπάζεσθαι. Motum autem istiusmodi γραφικῶς τὰ expressit in Agamemnonis persona Homerus *Iliad.* χ'. *v.* 91. ab Epictet. *dissert. l. 3. c.* 24. Ciceron. *ad Attic. l. 9. c.* 4. & Chrysip. apud Galen. *de dogm. Hip. & Plat. l. 4. c.* 10. laudatus verbis hisce:

Αἰνῶς γὰρ Δαναῶν περὶ δείδια· οὐδέ μοι ἦτορ
Ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκτημαι· κραδίη δέ μοι ἔξω
Στηθέων ἐκθρώσκει, τρομέει δ' ὑπὸ φαίδιμα γυῖα.

§ 44. Ἐγὼ δὲ] Ex Platonis *apolog.* Vide autem his gemina *l.* 3. § 6, 7. & *l.* 6. § 2.

§ 45. Οὐ γὰρ ἄν τις αὐτὸν τάξῃ] Sumptùm hinc

hinc divinum illud planè, ingentem invictúmque prorsus spirans animum, Epicteti votum, quô sic numen affatur, *dissert. l. 3. c. 24.* Ἣν ἂν χώραν καὶ τάξιν ἐγχειρίσῃς, μυριάκις ἀποθανοῦμαι πρότερον ἢ ταύτην ἐγκαταλείψω. *Quemcunque mihi locum stationemve assignaveris, decies millies mortem oppetam ego, quàm ut eam deseram.* Idémque ex persona Socratis *l. 1. c. 9.* Γελοῖοί ἐστε, οἵ τινες ἀξιοῦτε, εἰ μέν με ὁ στρατηγὸς ὁ ὑμέτερος ἔταξεν εἰς τινα τάξιν, ὅτι ἔδει με τηρεῖν αὐτὴν, καὶ φυλάττειν, καὶ μυριάκις πρότερον αἱρεῖσθαι ἀποθνήσκειν, ἢ ἐγκαταλιπεῖν αὐτήν. εἰ δ' ὁ θεὸς ἔν τινι χώρᾳ καὶ ἀναστροφῇ κατατέταχε, ταύτην ἐγκαταλιπεῖν δεῖ ἡμᾶς. quo loco aut δεῖ illud inducendum videtur, ut τὸ ἐγκαταλιπεῖν ad ἀξιοῦτε referatur: vel posterius membrum ἐρωτηματικῶς enunciandum: quanquam etiam sic suspensa manebit sententia.

§ 46. Ἀλλ' ὦ μακάριε] Ex Platon. *Georg.*

Καὶ οὐ φιλοψυχητέον] Ità Paulus Apost. *Act. c. 20. v. 24.* Ἀλλ' οὐδενὸς λόγον ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν, ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ κυρίου. Et pii illi martyres, de quibus Joannes *Apoc. c. 12. v. 11.* οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. hoc est, οὐκ ἐφιλοψύχησαν.

Ἐπιτρέψαντα περὶ τούτων τῷ θεῷ] Vide *ad l. 4. § 31.*

Πιστεύσαντα ταῖς γυναιξὶν] lectionem hanc solicitat Xyl: quia scil. minimè muliebris hæc sententia videatur. Annot. Lugd. etiam ταῖς γυναιξὶν audacter deleri jubet. Verùm nihil movendum ex Platone liquet. súntque etiam mulierculis decantata ista, *Fatum esse inevitabile; neminémque sibi destinatum unquam effugere valuisse.*

Οὐδεὶς ἂν ἐκφύγοι] ἐμφατικώτερον paulo Platonis codices, οὐδ' ἂν εἷς ἐκφύγοι. Homer. *Il. ζ. v. 488.* à Clem. Alex. adductus, *strom. l. 6.* & à Stob. *tom. 1. l. 1. tit. 9. & l. 2. tit. 7.*

Μοῖραν δ' οὔ τινα φημὶ πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
Οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.

Nemo nocens, nemo bonus has in luminis oras
Exitus, evadet fati quod lege paratur. Grot.

Apud Clem. eundem Phanocles in *Amore*, sive *Pulcris*; Ἀλλά τι μοιράων νῆμ' ἄλυτον οὐδέ πω ἐστὶν
Ἐκφυγέειν, ὁπόσοι γῆν ἐπιφερβόμεθα.

Effugere at stamen fati irresolubile nulli,
Quotquot terræ alimur munere, posse datur.

Simonides apud Plut. *ad Apollon.* Ἀνθρώπων ὀλίγον μὲν κάρτος. ἄπρακτοι δὲ μεληδόνες· αἰῶνι δὲ παύρῳ, πόνος ἀμφὶ πόνῳ· ὁ δ' ἄφυκτος ὁμῶς ἐπικρέμαται θάνατος· κείνου γὰρ ἴσον λάχον μέρος, οἵ τ' ἀγαθοί, ὅστις τε κακός. Vide quæ congesserunt de argumento hoc Clem. & Stob. locis superiùs memoratis, & Henr. Stephanus *l. 5. sched. 13.* sed & *ad l. 6. § 10.* Epictet. *l. 2. c. 6.* ἀποθνήσκειν μέλλω. ἄνθρωποι δ' ἄλλοι ἀθάνατοι ἔσονται;

§ 47. Περισκοπεῖν ἄστρων δρόμους] Hæc etiam fortassis Platonis fuerit. Pythagoræ par monitum, *l. 11. § 26.* de quo & Synesius, *de provid. l. 2.* Ὅτι Σάμιος Πυθαγόρας τὸν σοφὸν, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον θεάμονα φησὶν εἶναι τῶν τε ὄντων καὶ γινομένων. ità enim rectè restituit Petavius, quod in diversam, vel adversam potiùs, mentem, ἀλλ' οὐδὲ θ-- antè legebatur. Anaxagoras sciscitanti, ἧς ἕνεκα αἰτίας τὰ πολλὰ περιεῖται διανυκτερεύειν ὕπαιθρος, *cur noctem toties sub dio ageret*, respondit, τοῦ τὸν κόσμον θεάσασθαι. *ut mundum specularetur.* τὰς χρείας καὶ περιφορὰς τῶν ἀστέρων αἰνιττόμενος, inquit Philo *de mund. immortal.* Idem interroganti, Τίνος ἕνεκ' ἄν τις ἕλοιτο γενέσθαι μᾶλλον ἢ μὴ γενέσθαι, *cujusnam rei gratiâ quisquam natum se potiùs quàm non natum fuisse elegerit*, respondit, τοῦ θεωρῆσαι τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν περὶ τὸν κόσμον τάξιν. *ut cælum contemplaretur, ordinemq; elegantem universi.* Aristot. *ethic. Eudem. l. 1. c. 5.* sive ut Laërtius autem *l. 2.* quærenti quem in finem natus esset, respondit, Εἰς θεωρίαν ἡλίου καὶ σελήνης καὶ οὐρανοῦ. *Ad Solem, Lunámque, ac cælum contemplandum.* Sive ut Lactant. *instit. l. 3. c. 9.* qui & *Cœli ac Solis videndi caussâ, tam magnum*, inquit, *esse credidit, videre cælum & solem: ibid.* & *c. 12.* *Tanti visa est contemplatio cæli ac lucis ipsius, ut quascunque miserias libeat sustinere.* Sed & Clem. Alex. *strom. l. 4.* Τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀνθρώπου ὀρθὴν πρὸς τὴν οὐρανοῦ θέαν γεγονέναι. Quod Naso *Metam. l. 1.*

Pronáque cum spectent animalia cætera terram,
Os homini sublime dedit, cælumque videre
Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Quod tamen aliorsum trahit Galen. *de usu part. l. 3. c.* . quo loco & Platonis illud laudat; Ὡς οὐ τοῦτ' ἔστι τὸ ἄνω βλέπειν, ὅταν τις ὕπτιος αὐτὸν ἀνακλίνῃ χασμώμενος, ἀλλ' ὅταν τῷ νῷ τὴν τῶν ὄντων φύσιν ἐπισκοπῆται. Itaque Apostol. *ad Rom. c. 1. v. 20.* Τὰ ἀόρατα τοῦ θεοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται. Sub Augustini nomine autor *sermon. ad frater. in rem.* post Nasonis illud, nescio cujus meminit, à quo dum tyrannus quæreret & diceret, *Quare te Deus fecit?* respondit, *Ut contempler cælum & cælorum numina.* (*lumina* forsan) subjungitque, *Quis fidelium plus dixisset, aut probabiliore argumento, nescio. factus enim homo est in terra, non ad terram, sed ad cælum: & factus est de terra, non propter terram, sed propter cælum.* Respexit forsan autor ignobilis iste, ad Anaxagoræ illud superiùs memoratum; quod Lactantio tamen minùs satisfacit: Primùm, quòd *omne hominis officium in solis oculis posuit; nihil ad mentem referens, sed ad corpus omnia.* tum, quòd *rem maximam redegit ad minimam, duo sola deligendo, quæ sibi diceret intuen-*

tuenda. denique quòd *non autoris virtutem, providentiam, potentiam animo metitur, cujus opera miratur. quòd si,* inquit, *natum se esse dixisset, ut mundum intueretur; quanquam omnia comprehenderet, ac majori uteretur sono; tamen non implêsset hominis officium; quia quantò pluris est anima quàm corpus, tantò pluris est Deus quàm mundus; quia mundum Deus fecit & regit. Non ergò mundus oculis, quia utrumque est corpus; sed Deus animâ contemplandus est.* Vide *ad l.* 8. § 26.

Ὥσπερ συμπεριθέοντα] quod συμπεριπολοῦντα, Philo *de monarch. ad l.* 11. § 1. exhibuit. tanquam mente suâ & cogitatione sidera in motu cursúq; suo rapidissimo illo comitatus & consecutus. neque est enim hoc arduum menti humanæ. Senec. *de benef. l.* 3. *c.* 20. *Corpora obnoxia sunt & adscripta dominis: mens quidem sui juris est. quæ adeò libera & vaga est, ut nec ab hoc quidem carcere, cui inclusa est, teneri queat, quò minùs impetu suo utatur, & in infinitum comes cœlestibus exeat.* Et *ibid. l.* 6. *c.* 23. *Vide animi quantum audeant, quemadmodum soli aut noverint deos, aut quærant, & mente in altum datâ divina comitentur.* Et *l.* 2. *c.* 29. *Animo nihil non eôdem, quô intendit, momento pervium est. sideribus velocior, quorum post multa secula futuros cursus antecedit.* Augustin. *in Joan. tract.* 20. *Celeritatem animi ipsius vide. Vide si non vehementior est scintilla animi cogitantis, quàm splendor solis lucentis. Solem orientem tu vides animo. ab oriente ad occidentem venturus est; jam ex alia parte cras oritur. ubi hoc fecit cogitatio tua, adhuc ille tardus est, & tu omnia peragrâsti.* Vel vitæ suæ momenta tanquam unà cum cœlestibus illis corporibus transvolantia considerans, quorum cursu dimensa sortimur mortales ejusdem intervalla. Senec. *epist.* 12. *Tota ætas partibus constat, & orbes habet circumductos majores minoribus. est aliquis qui omnes complectatur & cingat. hic pertinet à natali ad diem extremum. est alter qui annos adolescentiæ excludit. est qui totam pueritiam ambitu suo adstringit. est denique ipse annus, in se omnia continens tempora, quorum multiplicatione vita consumitur. mensis arctiore præcingitur circulo: angustissimum habet dies gyrum: sed & hic ab initio ad exitum venit, ab ortu in occasum.* Hinc Columellæ monitum. *de re rustic. l.* 10.

Invigilate viri: tacito nam tempora gressu
Diffugiunt, nullóque sono convertitur annus.

Nec subticendum, quòd Plato etiam in *Timæo,* τῆς ἐν ἡμῖν θείας καὶ τῆς παντὸς κινήσεως καὶ περιφορᾶς easdem statuit. Vide *ad l.* 2. § 13.

Τὰς τῶν στοιχείων] Vide *ad l.* 4. § 46.

Ἀποκαθαίρουσι τὸν ῥύπον τῆς χαμαὶ βίου.] Sen. *epist.* 95. de philosophia. *Erras, si illam putas tantum terrestres operas promittere: altiùs spirat. Totum, inquit, mundum scrutor, nec me intra contubernium mortale contineo, suadere vobis ac dissuadere contenta. Magna me vocant, supráque vos posita.*

Nam tibi de summa cœli ratione Deûmque
Disserere incipiam; rerum primordia pandam.

ut ait Lucretius *l.* 1.--*Ista jam à formatione morum recesserunt; sed levant animum, & ad ipsarum quas tractant rerum magnitudinem attollunt.* Idem *epist.* 117. & *ep.* 79. *Tunc animus noster habebit quod gratuletur sibi, cùm emissus his tenebris, in quibus volutatur, non tenui visu clara prospexerit, sed totum diem admiserit; & redditus cælo suo fuerit. cùm receperit locum, quem occupavit sorte nascendi. Sursum vocant illum initia sua. erit autem illic etiam antequam hâc custodiâ exolvatur, cùm vitia disjecerit, purúsque ac levis in cogitationes divinas emicuerit.* Vide eundem, & *epist.* 65. vel Apostolum potiùs *ad Philip. c.* 3. *v.* 19, 20. & *ad Colos. c.* 3. *v.* 1, 2.

§ 48. Τὸ τοῦ Πλάτωνος] ubi Plato hæc habeat, mihi nondum succurrit.

Ἐπισκοπεῖν δεῖ καὶ τὰ ἐπίγεια] Non cœlestia tantùm suspici vult, sed inferiora etiam ista omnia, tanquam de specula, despici. quod est argumentum τῶν Ἐπισκοπούντων Luciani. Vide Senec. *ad Marc. c.* 18. & Cyprian. *epist. ad Donat.*

Τὸ παμμιγὲς] Vide *ad l.* 4. § 27. sed & *l.* 12. § 24. τὸ παμμιγὲς autem, sive cinnum hunc non in Mundo tantùm, Menippus apud Lucianum in *Icaro-Menippo*, rerum in terris gestarum, qualem in Luna divertens conspicabatur, faciem depingens: Οὐ μὴν ἀλλὰ ἦσαν εἰλαπίναι καὶ γάμοι· ἐπ' ὀρώντι δὲ δικαστήρια καὶ ἐκκλησίαι· καθ' ἕτερον δὲ μέρος ἔθυέ τις· ἐν γειτόνων δὲ πενθῶν ἄλλος ἐφαίνετο. καὶ πολεμοῦντας μὲν ἑώρων τοὺς Γέτας· πλανωμένους δὲ ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν τοὺς Σκύθας· γεωργοῦντας δὲ τοὺς Αἰγυπτίους. καὶ ὁ Φοίνιξ δὲ ἐνεπορεύετο· καὶ ὁ Κίλιξ ἐλῄστευε· καὶ ὁ Λάκων ἐμαστιγοῦτο· καὶ ὁ Ἀθηναῖος ἐδικάζετο. ἁπάντων τούτων ὑπὸ τὸν αὐτὸν γινομένων χρόνον, ὥρα σοι ἤδη ἐπινοεῖν, ὁποῖός τις ὁ κυκεὼν οὗτος ἐφαίνετο. Et Heraclitus apud eundem in βίων πράσει, sive *vitarum licitatione*: Ἔμπεδον οὐδέν· ἀλλὰ κως ἐς κυκεῶνα πάντα συνειλέονται. Sed & in homine, mundo hoc minore, deprehendi idem monet Synesius *de regn.* Ἔν γὰρ ἴσθι τοῦτο, ὡς οὐχ ἁπλοῦν τι χρῆμα, οὐδὲ μονοειδὲς ἄνθρωπος. ἀλλὰ συνῴκισεν ὁ Θεὸς εἰς ἑνὸς ζώου σύστασιν, ὄχλον δυνάμεων παμμιγῆ καὶ πάμφωνον. In mundo itaque quantò magis?

Τὸ ἐκ τῶν ἐναντίων συγκοσμούμενον] Ità *supra* § 9. συντέτακται γὰρ καὶ συγκοσμεῖ τὸν αὐτὸν κόσμον. Clemens *strom. l.* 1. Ἤδη δὲ καὶ ἡ ὑπάτη ἐναντία τῇ νεάτῃ οὖσα. ἀλλ' ἄμφω γε ἁρμονία μία. ἔν τε ἀριθμοῖς ὁ ἄρτιος τοῦ περιττοῦ διαφέρεται· ὁμολογοῦσι δὲ ἄμφω τῇ ἀριθμητικῇ. ὡς τῷ σχήματι ὁ κύκλος, καὶ τὸ τρίγωνον, καὶ τὸ τετράγωνον, καὶ ὅλα τῶν σχημάτων ἀλλήλων διενήνοχεν· ἀτὰρ καὶ ἐν τῷ κόσμῳ παντὶ τὰ μέρη σύμπαντα,

κἂν διαφέρηται πρὸς ἄλληλα, τὴν πρὸς τὸ ὅλον οἰκειότητα διαφυλάττει. Senec. *quæst. nat. l.* 7. *c.* 27. *Non vides quàm contraria inter se elementa sint? gravia & levia sunt, frigida & calida, humida & sicca. tota hujus mundi concordia discordibus constat. non ad unam natura formam opus suum præstat, sed ipsâ varietate se jactat. alia majora, alia velociora aliis fecit: alia validiora, alia temperatiora: quædam autem eduxit è turba, ut singula & conspicua procederent; quædam in gregem misit.* Apul. *de mund. Mirum quibusdam videri solet, quòd, cùm ex diversis atque in se pugnantibus elementis mundi natura conflata sit, aridis atque fluxis, glacialibus & ignitis, tanto rerum divortio nondum sit ejus mortalitas dissoluta. quibus illud simile satisfaciet, cùm in urbe ex diversis & contrariis corporata rerum inæqualium multitudo concordat. sunt enim pariter dites & egentes, adolescentum ætas permixta senioribus, ignavi cum fortioribus, pessimi cum optimis congregati. aut profectò, quod res est, fateantur, hanc esse civilis rationis admirandam temperantiam, cùm quidem de pluribus una sit facta, & similis sui tota, cùm dissimilia membra sint, receptrixque sit naturarum ad diversa tendentium, & fortunarum per varios fines exitusq; pergentium, sic mare & fœmineum secum junguntur, ac diversus utriusque sexus ex dissimilibus simile animal facit: artésque ipsæ naturam imitantes ex imparibus paria faciunt. Pictura, ex discordibus pigmentorum coloribus, atris, albis, luteis & puniceis confusione modicâ temperatis, imagines his quæ imitatur similes facit. ipsa etiam Musica, quæ de longis & brevibus, acutis & gravioribus sonis constat, tam diversis & dissonis vocibus harmoniam consonam reddit.* &c. Et mox: *Æqualis quippe omnium diversitas, gravissimorum, levissimorum, ferventium, frigidorum, docente ratione naturæ, diversis licèt rebus, æqualitatem deferre concordiam, omnia parentis mundi amœnitatem æternitatémque reperit.* Quæ omnia sunt translata ex Aristotelis nomine *de mundo* inscripti libelli *cap.* 5. Vide *ad l.* 4. § 27.

§ 49. Τὰ προγεγονότα] Vide *l.* 6. § 46, 47.

Ἔξεστι καὶ τὰ ἐσόμενα προεφορᾶν] Vide *ad l.* 6. § 37. & *supr.* § 1. & *l.* 2. § 14. Plutarch. *de E I Delphic.* Μαντικὴ τέχνη ἐστὶ περὶ τὸ μέλλον ἐκ τῶν παρόντων ἢ παρῳχημένων. οὐδενὸς γὰρ οὐδ' ἀναίτιος ἡ γένεσις, οὔτ' ἄλογος ἡ πρόγνωσις· ἀλλ' ἐπεὶ πάντα τοῖς γεγονόσι τὰ γιγνόμενα, τά τε γενησόμενα τοῖς γιγνομένοις ἕπεται καὶ συνήρτηται, κατὰ διέξοδον ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος περαίνουσαι, ὁ τὰς αἰτίας εἰς ταυτὸ συνιδεῖν τε πρὸς ἄλληλα καὶ συμπλέκειν φυσικῶς ἐπιστάμενος, οἶδε καὶ προλέγει τά τε ὄντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα. uti Homer. *Il.* α'. *v.* 70. Vide *l.* 10. § 5. Verùm de solertia ac sagacitate non fatidica, sed politica, Plin. min *l.* 1. *ep.* 5. Mauricum prædicans: *Vir est gravis, prudens, multis experimentis eruditus, & qui futura possit ex præteritis providere.* Inter alias historiæ laudes, hanc non ultimam ponit Niceph. Gregoras *hist. Rom. lib.* 1. ὅτι προφήτας τρόπον τινὰ τοὺς μηνύοντας ποιεῖ, ἐκ τῶν φθασάντων στοχαζομένους τὰ μέλλοντα. Polyb. *hist. l.* 6. Τοῦ γὰρ γένους τῶν ἀνθρώπων ταύτῃ διαφέροντος τῶν ἄλλων ζώων, ᾗ μόνοις αὐτοῖς μέτεστι νοῦ καὶ λογισμοῦ, φανερὸν, ὡς οὐκ εἰκὸς παρατρέχειν αὐτοὺς τὴν προειρημένην διαφορὰν, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων, ἀλλ' ἐπισημαίνεσθαι τὸ γινόμενον, καὶ δυσαρεστεῖσθαι τοῖς παροῦσι, προορωμένους τὸ μέλλον, καὶ συλλογιζομένους, ὅτι τὸ παραπλήσιον ἑκάστοις αὐτῶν συγκυρήσει. Cicer. *offic. l.* 1. § 11. *Inter hominem & belluam hoc maximè interest, quòd hæc tantùm, quantùm sensu movetur, ad id solùm quod adest, quodque præsens est, se accommodat, paululum admodum sentiens præteritum aut futurum. Homo autem, quia rationis particeps, consequentia cernit, principia & caussas rerum videt, earúmque progressus, & quasi antecessiones non ignorat, similitudines comparat, & rebus præsentibus adjungit atque annectit futura; facilè totius vitæ cursum videt, ad eámque degendam præparat res necessarias.*

§ 50. Καὶ τὰ ἐκ γῆς] Euripidis ista sunt ex *Chrysippo.* quod ex Clemente Alex. *strom. l.* 6. diximus. refert & Philo *de mund. immortal.* ex quo sic restituenda & disponenda sunt; accessione non contemnendâ insuper adaucta.

Χωρεῖ δ' ὀπίσω τὰ μὲν ἐκ γαίας
Φύντ' εἰς γαῖαν· τὰ δ' ἀπ' αἰθερίου
[1] Βλαστόντα γονῆς εἰς οὐράνιον
Πόλον ἦλθε πάλιν· θνήσκει δ' οὐδὲν
Τῶν γινομένων· διακρινόμενον
Δ' ἄλλο πρὸς ἄλλο
Μορφὴν ἑτέραν ἐπέδειξε.

[1] *ità Grot.* Βλαστάνοντα γῆς *Phil.*

Retróque meant, quæ terra dedit
Iterum in terram: quod ab æthereo
Venerat ortu, cœleste poli
Repetit templum. quæ sunt, horum
Nihil emoritur, sed secretum
Illud ab isto
Alia sub imagine paret.

Ità Grotius legit vertítque: nisi quòd pro ἑτέραν, quod Philo Clemensque habent, ἰδίαν substituit, & *propriâ* reddit. mihi, illud retinere potius antiquiúsque visum est: etiamsi Philonis codices uno loco istud exhibeant, quum uno ampliùs cum Clementis conveniant. Euripides idem in *supplic.* quod Voschionis nomen frustrà præfert, apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 124.

Ὅθεν δ' ἕκαστον εἰς τὸ σῶμ' ἀφίκετο
Ἐνταῦθ' ἀπελθεῖν, πνεῦμα μὲν πρὸς αἰθέρα,
Τὸ σῶμα δ' εἰς γῆν.

Et unde nostræ quodque naturæ est datum
Eò reverti. magnus æther spiritum,
Corpus recipiat terra.——Grot.

Epicharmus apud Plut. *ad Apollon.* Συνεκρίθη καὶ διεκρίθη· καὶ ἀπῆνθεν ὅθεν ἦνθε πάλιν· γᾶ μὲν εἰς γᾶν, πνεῦμα δ' ἄνω. τί τῶνδε χαλεπόν; οὐδὲ ἕν. ità enim concipi debent, quæ vitiata in vulgatis habentur. *Concretum est, & discretum est, eódemque revenit, unde venit: ad terram terra, sursum spiritus. ecquid horum grave est? nihil quicquam.* Lucret. *l.* 2.

Cedit enim retro, de terra quod fuit antè,
In terras: & quod missum est ex ætheris oris,
Id rursum cœli rellatum templa receptant.

Solomon ipse *Eccles. c.* 12. *v.* 7. *Reditque pulvis ad terram, quod priùs fuerat: spiritus autem ad Deum, qui primò dederat.* Heraclit. *epist. ad Amphidamant.* Ἐὰν δὲ φθάσαν ὑπέραντλον γένηται τὸ σῶμα, δύσεται εἰς τὸ εἱμαρμένον. ἀλλ' οὐ ψυχὴ δύσεται· ἀλλὰ ἀθάνατον οὖσα χρῆμα εἰς οὐρανὸν ἀναπτήσεται μετάρσιος. δέξονται δέ με αἰθέριοι δόμοι. Hinc de Sibylla prima fabulosum illud ex Sarapionis *Epicis* apud Clem. *strom. l.* 1. μηδὲ ἀποθανοῦσαν λῆξαι μαντικῆς· καὶ τὸ μὲν εἰς ἀέρα χωρῆσαν αὐτῆς μετὰ τελευτὴν, τοῦτ' εἶναι τὸ ἐν φήμαις καὶ κληδόσι μαντευόμενον· τοῦ δ' εἰς γῆν μεταβαλόντος σώματος, πόας, ὡς εἰκὸς, ἀναφυείσης, ὅσα ἂν αὐτὴν ἐπινεμηθῇ θρέμματα, ἀκριβῆ διὰ τῶν σπλάγχνων προφαίνειν τοῦ μέλλοντος δήλωσιν· τὴν δὲ ψυχὴν αὐτῆς εἶναι, τὸ ἐν τῇ σελήνῃ φαινόμενον πρόσωπον. quod eò potiùs refero, quia lucem dat loco Plutarchi *de sera num. vindict.* ubi de Sibylla dicitur, ᾄδειν αὐτὴν περὶ τῶν μελλόντων ἐν τῷ προσώπῳ τῆς σελήνης περιφερομένην. Vide *l.* 5. § 4. & *l.* 4. § 5, 14, 21, 23.

Ἡ τοῦτο διάλυσις καὶ τοιοῦτός τις σκορπισμὸς] leg. ἢ τοιοῦτος. vel, [ἢ] καὶ τ. Vide *supr.* § 32.

§ 51. Καὶ σίτοισι] Καὶ istic superfluum videtur. versus sunt ex Euripid. *Supplic.* à Plutarcho etiam in *Consul. ad Apollon.* laudati; quo loco versiculus proximè hos prægressus iste præfigitur;

Μισῶ δ' ὅσοι χρῄζουσιν ἐκτείνειν βίον, &c.

sunt autem variè admodum in Eurip. cod. apud Marc. apúdque Plut. concepti, quod est vitiatorum indicium satìs clarum.

Σίτοισι καὶ πότοις καὶ μαγγανεύμασι] At Plut.

Βρωτοῖσι καὶ ποτοῖσι καὶ μαγεύμασι.

Eurip. cod.

Νωτοῖσι καὶ στρωμναῖσι καὶ μαντεύμασι.

ubi Brod. νωθροῖσι, *quietè, laboris fugâ.* quod meritò rejicit Canter. & Plutarcho adhæret. quem ità probat *Grot.* ut opinetur tamen esse potuisse, νόσοισι καὶ στρωμναῖσι. quod mihi omnium minimè videtur verisimile; *morbis* enim vitam protelari, saltem horum ope uti homines ad mortem remorandam, quis dixerit? at Camer. ὄχοισι, vehiculis, legendum suspicatur. Ego vel Marcum sequar lubens, vel Plutarchum, qui ut verbulo differant, sensu conveniunt.

Καὶ μαγγανεύμασι] Euripid. cod. μαντεύμασι, *oraculis,* quibus moniti casus futuros declinent. Brod. Plut. μαγεύμασι, *carmine.* Grot. ut ad curationes magicas referatur. ego nec Marci nostri μαγγανεύμασι spreverim. cum & φίλτρα καὶ φάρμακα magica eô quoque vocabulo usitatissimè designentur. Quanquam alio forsan sensu istic accipi queat, pro *scitamentis* nempe, sive *cupediis.* quomodo usus est Greg. Naz. *de amor. pauper. orat.* 16. ubi λιπαρὰς τραπέζας καὶ τὰ μαγείρων καὶ ὀψοποιῶν μαγγανεύματα καὶ κομμωτεύματα, conjunxit. Et Plin. *l.* 10. *c.* 50. *Dedêre & Parthi coquis suos mores. nec tamen in hoc mangonio quicquam totum placet.* Vel latiori etiam sensu, pro artificio omni, quô corpus humanum accurari solet. Unde *Mangonum ars: & venalitiorum mangonia,* Plin. *l.* 21. *c.* 26. & *puerorum mangonisatio, ibid. l.* 32. *c.* 10. quâ pubem eorum retardari procurabant mangones, sicut artificiis & accurationibus his, οἱ φιλόψυχοι senectutem & mortem etiam, quantùm poterant, ipsam. cæterùm & de magicis ac feralibus illis Plinius *l.* 28. *c.* 1. *Quis ista invenit ostenta? quis veneficia innocentiora effecit, quàm remedia? procul à nobis nostrisque literis absint ista. nos auxilia dicemus, non piacula.* Tum subjungit, quod Tragici mentem accedit prope; *Vitam quidem non adeò expetendam censemus, ut quoquo modo trahenda sit.*

Παρεκτρέποντες ὀχετὸν] *avertentes currum.* Xyl. quasi ὄχον legerit. nisi typothetarum mendum fuerit. *canalem, aut fluvii cursum.* Annot. Lugd. *cursum divertentes, metaphora ab his qui fluvios derivant & deflectunt.* Brod. ὄλεθρον mavult Grot. ego nihil mutem.

Θεόθεν δὲ πνέοντ' οὖρον] Hæc aliunde sunt.

Καμάτοις ἀνοδύρτοις] *Laboribus luctu lachrymísque calentibus.* Xyl. *etiamsi miseriam nostram lugeamus* Cas. at quid si ἀνοδύρτοις, *minimè flendis aut lugendis,* verterimus? possit enim etiam oboriri suspicio, scripsisse Xyl. *carentibus* non *calentibus.* ut sit κάματοι ἀνόδυρτοι, *labores,* si cum Flacco loquamur, *illachrymabiles;* vel eô sensu quo *Plutonem* ille *illachrymabilem* dixit, *carm. l.* 2. *Od.* 14. *quos lugere fleréque frustrà fuerit:* (τί γὰρ ἐλαφρὸν ἔτ' ἐστ' ἄπρακτ' ὀδυρόμενον δονεῖν καρδίαν;

Nam quid levat tandem mala,
Quassare corda luctibus?

Bacchylides apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 109.) vel quô fortes illos priscos Agamemnone priores *illacrymabiles* ignotósque *l.* 4. *od.* 9. *qui minimè lugeantur;* sive *qui lugendi non sint,* sed strenuè alacritérque perferendi. Senec. *ep.* 107. *Malus miles est qui imperatorem gemens sequitur.* Et *quæst. nat. l.* 3. *præfat. Flere, queri, ingemere; desciscere est.* quanquam & ἀνοδύρεσθαι est θρηνεῖν, κλαίειν, Suidæ. atque indè poterit τὸ ἀνόδυρτος deduci.

§ 52. Καββαλιῶντες] *profusior.* D. Boot. ut

sit ἀπὸ τοῦ καταβάλλειν *dependere, impendere, insumere.* quomodo Suidas ex Amipsiæ *mæchis*;

Καὶ σὺ μὲν ἦλθες, καββαλὼν τριώβολον.

id est, καταβαλών. indè καταβολή. Suidas idem, καθάπερ οἱ ἐρανισταὶ τὰς καταβολὰς ποιοῦνται τῶν χρημάτων. Et Gregor. Naz. *de pace* 3. *ad l.* 4. § 20. πολλὰ ἂν κατέβαλον χρήματα. & sit sensus. *fieri potest, ut profusior sis; ut tamen nihilo liberalior eâ ratione existas. Falluntur enim,* quibus *luxuria specie liberalitatis imponit.* ut Tacit. *hist. l.* 1. & ut Plin. in *paneg. Ambitio, & jactantia, & effusio, & quidvis potiùs quàm liberalitatis existimanda est, cui ratio non constat.* Itaque Senec. *epist.* 121. *Non voco ego liberalem, pecuniæ suæ iratum. multum interest, utrùm quis dare sciat, an servare nesciat. multi sunt, qui non donant, sed projiciunt.* id est, καταβάλλουσι. sive καββάλλουσι, prout Hesiod. in *Theogon.*

Κάββαλ' ἐνὶ πόντῳ.

In mare projecit.

de talibus Tacit. libro superiùs indicato. *Perdere iste sciet, donare nesciet.* Et Epicharmus apud Plut. in *Pelopid.* & *de garrul.*

Οὐ φιλάνθρωπος σύγ' ἐσσ'· ἔχεις νόσον, χαίρεις διδούς.

ità enim est concipiendum, ut versus consistat.

Liberalis haud es ipse: morbum habes, lubet dare.

Ego malim καββαλικώτερος. quomodo mox κοινωνικώτερος. (ità enim scribendum, non κοινωνικότερος) & cum Xyl. *luctæ peritiorem* intelligi. nam καββάλιον pro *luctatore*, quod Xyl. autumat dici, exemplo carere existimo. καταβάλλειν *dejicere, prosternere*, colluctantibus est frequentissimum: quos ait Galen. *in Hippocr. aphor.* 3. αὐτὸ τοῦτο ἔργον ποιεῖσθαι κατὰ τὸν βίον ἅπαντα, τὴν διατριβὴν ἐν γυμνασίοις τοῦ καταβάλλειν ἑτέρους ἕνεκα. Eustath. *ad Hom. Il.* ί. *v.* 206. Τὸ κάββαλεν, ἢ ἁπλῶς ἀντὶ τοῦ ἔβαλεν, ὅ ἐστι, ἔθετο· ἢ βαστάξας ἄνω, εἶτα κατέθετο· οὕτω καὶ ὁ παλαιστὴς καταβάλλει τὸν ἀντίπαλον. itaque artem istorum Galenus idem *lib. ad Thrasybul.* non tam γυμναστικὴν dici postulat, quàm καταβλητικήν· sive, ut Lacones efferebant, καββαλικήν. qui &, inquit is, καββαλικώτερον ἑαυτῶν γε φασὶν εἶναι τὸν ἐν ταύτῃ τεθραμμένον, οὐκ ἰσχυρότερον. *in hoc studio enutritos, non validiores sese dicunt esse, sed prosternendi peritiores.* Atque ità revera Spartanus quidam autore Plutarcho in *apopth.* de antagonista suo, à quo in certamine superatus & prostratus fuerat, dixisse fertur; οὐ μὲν οὖν κρείσσων, ἀλλὰ καββαλικώτερος. *non est melior me aut fortior, sed dejiciendi sive prosternendi peritior.* Quò & respexisse Marcum istîc, mihi probabile admodum videtur: quasi dixerit, Καββαλικώτερός σου ἐστί τις; vel, ἄλλος τίς ἐστι; est *aliquis te luctæ peritior,* sive corporis robore viribúsq; validior? at te benignior, aut modestior, &c. nè existat. hoc enim in te positum est: illud non item. vel, hoc si minùs extiterit, nihil est quòd ea in re, aut ille superiorem te esse sese glorietur, aut ipse ab ullo superari te dedecus ullum existimes. Quod Agesilaus aliquandò Persarum regem magnum prædicanti, Τί δ' ἐμοῦ γε μείζων ἐκεῖνος, εἰ μὴ καὶ δικαιότερος; Plut. de se laudand. quòd contractiùs & λακωνικώτερον dici poterat. Τί μείζων, εἰ μὴ ἀμείνων; Plato *ep.* 4. Ἀνδρεία μὲν γὰρ, καὶ τάχει, καὶ ῥώμῃ διενεγκεῖν, δόξειεν ἂν καὶ ἑτέρων εἶναι τινῶν· ἀληθείᾳ δὲ καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ μεγαλοπρεπείᾳ, καὶ τῇ περὶ πάντα ταῦτα εὐσχημοσύνῃ, ξυμφαίη τις ἂν τοὺς ἀντιποιουμένους τὰ τοιαῦτα τιμᾷν, εἰκότως τῶν ἄλλων διαφέρειν. περὶ τούτων δὲ ὁ μέγιστός ἐστιν ἀγών. Nihil, opinor, ad Marci mentem aperiendam accommodatius dici potuit. Vide ad *lib.* 3. § 4. Epictet. *enchir. c.* 42. Οὗτοι οἱ λόγοι ἀσύνακτοι, ἐγώ σου πλουσιώτερός εἰμι, ἐγώ σου ἄρα κρείσσων· ἐγώ σου λογιώτερος· ἐγώ σου ἄρα κρείσσων. ἐκεῖνοι δὲ μᾶλλον συνακτοί· ἐγώ σου πλουσιώτερος· ἡ ἐμὴ ἄρα κτῆσις τῆς σῆς κρείσσων. ἐγώ σου λογιώτερος· ἡ ἐμὴ ἄρα λέξις τῆς σῆς κρείσσων. σὺ δέ γε οὔτε κτῆσις εἶ, οὔτε λέξις. Gemina habes *l.* 5. § 5. & *infr.* § 66. Adnotaverat nescio quis ad periochæ hujus caput verba hæc. οὐκ ἔστιν ἀρχὴ τοῦτο, ἀλλὰ τῶν ἀνωτέρω τῶν περὶ τῶν Πλατωνικῶν σωμαφές. quod in contextum postea cùm irrepsisset, nos denuo furcillavimus: eò magìs, quia etiam frivolum, falsum est, non alienum duntaxat.

Εὐτακτότερος ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι] Translatum à re militari, in qua de eis usurpatur, qui, quicquid obvenerit, ordinem non turbant, quicquid fuerit injunctum, citra tergiversationem aut querimoniam exequuntur. Xenophon. *Cyri instit. lib.* 1. Εὐτακτοτέρους καὶ εὐπειθεστέρους ποιεῖ. Epictet. *l.* 3. *c.* 24. Ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς, μεμνημένος, τίς τ' ἐστὶ, καὶ πόθεν ἐλήλυθε, καὶ ὑπὸ τίνος γέγονε, πρὸς μόνῳ τούτῳ ἐστὶ, πῶς τὴν αὑτοῦ χώραν ἐκπληρώσῃ εὐτάκτως καὶ εὐπειθῶς τῷ θεῷ.

§ 53. Ὅπου ἔργον] Vide *l.* 5. § 3, 14.

Κοινὸν θεοῖς καὶ ἀνθρώποις λόγον] Vide *ad l.* 3. § 4. συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν.

Ὠφελείας τυχεῖν] ità *infr.* § 74. ὠφέλεια, πρᾶξις κατὰ φύσιν. Et *l.* 11. § 4. πεποίηκά τι κοινωνικῶς; οὐκοῦν ὠφέλημαι;

§ 54. Πανταχοῦ καὶ διηνεκῶς] Vide *l.* 8. § 45. Senec. *Medeâ*, 2. 1.

Nusquam potest non esse virtuti locus.

Ἐπὶ σοί ἐστι] Vide *ad l.* 2. § 11. ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν· & *l.* 10. § 32.

Τῇ παρούσῃ συμβάσει] ità deinceps leg. καὶ τῇ παρούσῃ φαντασίᾳ.

Θεοσεβῶς εὐαρεστεῖν] Vide *ad l.* 6. § 2, 32. & *l.* 10. § 21. Epictet. *dissert. lib.* 3. *c.* 26. οὗτος ἐφίστησι καὶ ἐννοεῖ, ὅτι ἐὰν τῷ θεῷ προσκατατάξῃ ἑαυτὸν, διελεύσεται ἀσφαλῶς. πῶς λέγεις προσκατατάξαι; ἵν' ὃ ἂν ἐκεῖνος θέλῃ καὶ αὐτὸς θέλῃ

καὶ

καὶ ὃ ἂν ἐκεῖνος μὴ θέλῃ, τοῦτο μηδ' αὐτὸς θέλῃ. Vide *infrà* § 56. Sen. *ep.* 74. *Placeat homini, quicquid Deo placuit.*

Ἐμφιλοτεχνεῖν] compositio duriuscula, sed gemina illi Epicteti *dissert. l.* 2. *c.* 20. οὐ προσφιλοτεχνεῖ &c. Sunt autem compositiones istiusmodi apud Stoicos nimiò quàm familiares. Vide Epictet. *l.* 2. *c.* 5. *ad l.* 4. § 1.

§ 55. Τὸ ἑξῆς ἐστὶ τῇ κατασκευῇ] Vide *l.* 5. § 16. & *suprà* § 53. ità *l.* 12. § 12. Τὸ ἑξῆς τῇ φύσει. Clem. Alex. *strom. l.* 1. Φύσει δ' αὖ κοινωνικοὺς καὶ δικαίους ὁ Θεὸς ἡμᾶς ἐδημιούργησεν.

Τὰς σωματικὰς πείσεις] Vide *ad l.* 3. § 6.

Ἡ νοερὰ ἐθέλει περιπεσεῖν] Vide *ad l.* 2. § 2. ψυχῆς τάξις ἡγεμονικωτέρα. Plut. *adv. Epicur.* & in ista principatum obtinet τὸ ἡγεμονικὸν κατ' ἐξοχὴν sic dictum. Ἄτοπον δὲ τὸ κράτιστον καὶ βεβαιότατον τῶν ἐν ἡμῖν ἡττῆσθαι ὑπό τινος. Aristot. *ethic. magn. l.* 2. *c.* 6. Et *Eudem. l.* 5. *c.* 12. Ἄτοπον ἂν εἴη, εἰ τὸ χεῖρον ταύτης ὂν, κυριώτερον αὐτῆς ἔσται. Idemque *polit. l.* 1. *c.* 4. Τὸ ζῶον πρῶτον συνέστηκεν ψυχῆς καὶ σώματος· ὧν τὸ μὲν ἄρχον ἐστὶ φύσει, τὸ δὲ ἀρχόμενον. δεῖ δὲ σκοπεῖν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι μᾶλλον τὸ φύσει, καὶ μὴ ἐν τοῖς διεφθαρμένοις.——ἔστι δ' οὖν πρῶτον ἐν ζώῳ θεωρῆσαι καὶ δεσποτικὴν ἀρχὴν καὶ πολιτικήν. ἡ μὲν γὰρ ψυχὴ τοῦ σώματος ἄρχει, δεσποτικὴν ἀρχήν· ὁ δὲ νοῦς τῆς ὀρέξεως, πολιτικὴν καὶ βασιλικήν. Salust. *bell. Catilin. Nostra omnis vis in animo & corpore sita est. animi imperio, corporis servitio magis utimur.* Tertull. *de bapt. c.* 4 *Spiritus dominatur; caro famulatur.* Et Aug. *homil.* 37. *Anima dominatur; caro servit: anima superior est; caro subjecta est.* Rectè itaque Hesych. in *ascetic. c.* 1. § 33. Μὴ ἀγνοείτω τὴν κυρίαν καὶ ἄφθαρτον ἢ φθαρτὴ πηλὸς καὶ δοῦλη. Vide *infr. l.* 10. § 38.

Τὰ μὲν λοιπὰ τῶν λογικῶν ἕνεκεν] Vide *l.* 5. § 16. & Epictet. *dissert. l.* 2. *c.* 8

Χρηστικὴ πᾶσιν ἐκείνοις] Probat hinc mentis principatum Epictet. *l.* 2. *c.* 23. Vide *ad l.* 5. § 21. & *l.* 10. § 39. Clemens *strom. l.* 1. Ἐν μὲν γε ὅπλοις, καὶ τοῖς μαχίμοις ζώοις, δι' ἐμψύχων τε καὶ ἀψύχων, ψυχὴ τὸ πλεῖστον ἐστὶ καὶ νοῦς· ἐν δὲ τοῖς τῆς ψυχῆς πάθεσιν, ὧν ἐπικρατοῦμεν τῇ ἀρετῇ, λογισμός ἐστι τὸ τακτικόν.

Τὸ ἀπρόπτωτον] Vide *ad l.* 3. § 9.

Εὐθέα περαινέτω] Vide *ad l.* 10. § 11, 12.

Ἔχει τὰ ἑαυτῆς] ἀπέχει, forsan. quod est significantius, & Marco familiare, Vide *ad lib.* 4. § 49.

§ 56. Ὡς ἀποτεθνηκότα καὶ μέχρι νῦν βεβιωκότα] Periochæ istius Senecâ meliorem interpretem frustrà quæsiveris. Sic ille *epist.* 12. *Sic ordinandus est dies omnis, tanquam cogat agmen, & consummet atque expleat vitam. Pacuvius qui Syriam usu suam fecit, cùm vino & illis funereis epulis sibi parentaverat, sic in cubiculum ferebatur à cœna, ut inter plausus exoletorum hoc ad symphoniam caneretur,* βεβίωκε, βεβίωκε. *nullo non se die extulit. hoc quod ille ex mala conscientia faciebat, nos ex bona faciamus, & in somnum ituri, læti hilaresque dicamus, Vixi, & quem dederat cursum fortuna peregi. crastinum si adjecerit Deus, læti recipiamus. ille beatissimus est & securus sui possessor, qui crastinum sine solicitudine expectat. quisquis dixit, Vixi, quotidie ad lucrum surgit.* Quod Flacc. *l.* 1. *epist.* 4.

Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.
Grata superveniet, quæ non sperabitur hora.

Idem Senec. *epist.* 101. *Sic formemus animum, tanquam ad extrema ventum sit. nihil differamus: quotidie cum vita paria faciamus.* Martial. *l.* 4. *ep.* 54.

Si sapis, utaris totis, Coline, diebus:
Extremúmque tibi semper adesse putes.

Eumolpus apud Petronium: *Ego sic semper & ubique vixi, ut ultimam quamque lucem, tanquam non redituram consumerem.* Vide *ad l.* 3. § 8.

Ἐκ τοῦ περιόντος] idem quod *lib.* 6. § 41. ἐκ περιουσίας. *ex abundanti.*

§ 57. Μόνον φιλεῖν] hoc est, quod Epictet. *dissert. l.* 1. *c.* 1. ἀρκεῖσθαι τοῖς δεδομένοις. Vide *ad l.* 3. § 4. & *l.* 10. § 12. Vide & Democritum *suprà ad* § 27.

Τί γὰρ ἁρμοδιώτερον] Vide *ad l.* 4. § 18. & *l.* 10. § 20. Epictet. *l.* 2. *c.* 7. Ἄλλο γάρ τι θέλεις, ἢ τὸ ἄμεινον; ἄλλο οὖν τὸ ἄμεινον, ἢ τὸ τῷ Θεῷ δοκοῦν; & *l.* 4. *c.* 7. κρεῖττον ὃ ὁ Θεὸς θέλει, ἢ ὃ ἐγώ. malè ista cum sequentibus commisit Xyl.

§ 58. Οἷς τὰ αὐτὰ συνέβαινεν] Ità solatur se Merope in Euripidis *Cresphonte*: (Plut. exhibet in *Consol. ad Apollon.*)

Τεθνᾶσι παῖδες οὐκ ἐμοὶ μόνῃ βροτῶν,
Οὐδ' ἀνδρὸς ἐστερήμεθ'. ἀλλὰ μυρίαι
Τὸν αὐτὸν ἐξήντλησαν, ὡς ἐγὼ, βίον.
Orbata natis mortuis, spolior viro,
Non sola ego hominum: mille sunt aliæ, quibus
Toleranda fuit hæc vita, quæ nunc est mihi. Grot.

Juvenal. *Sat.* 13.

——*nec rara videmus*
Quæ pateris: casus multis hic cognitus, ac jam
Tritus, & è medio fortunæ ductus acervo.

Itaque ut Menander:

Παρηγόρει τὰ κακὰ δι' ἑτέρων κακῶν.
Solari alienis ex damnis velis tua.

Siquidem ut Senec. *Troad.* 4.

Ferre quam sortem patiuntur omnes,
Nemo recusat.

Quem & vide ulteriùs id argumenti *ib.* protelantem. Vide & *ad l.* 11. § 12. de Tragœdiarum usu. Facit huc Democriti techna illa, quâ Dario uxoris obitum impotentiùs simul ac obstinatiùs lugenti illusit. Spem faciebat regi posse se illam vitæ restituere, si res ad id perficiendū necessariæ suppeditarentur.

rege

genihil non libentissimè suppeditaturum se pollicente; reliqua quidem omnia sibi suppetere aiebat, unicum tantùm deesse. id quidnam esset percontanti, respondit, Εἰ τριῶν ἀπενθήτων ὀνόματα τῷ τάφῳ τῆς γυναικὸς ἐπιγράψειεν, εὐθὺς αὐτὴν ἀναβιώσεσθαι. h. e. *Si uxoris tumulo tria tantùm nomina inscriberet hominum, qui sine luctu vitam exegissent, fore statim ut reviviscceret illa.* Narrat Julian. Imperat. *epist.* 38. ἀπενθήτων autem nomine intelligo potiùs, *qui neminem luxissent*, quàm cum Gallo interprete, *quos nemo luxisset*. Subjungit enim Julianus Democritum, cùm rex μηδένα ἄνδρα, *virum nè unum* quidem istiusmodi reperisse posse se profiteretur, more suo ridentem subjecisse, Εἶτ', ὦ πάντων ἀτοπώτατε, θρηνεῖς ἀναιδῶς, ὡς μόνος ἀλγεινῷ τοσούτῳ συμπλακεὶς, ὁ μηδὲ ἕνα τῶν πώποτε γεγονότων ἀμοιροῦν οἰκείου πάθους ἔχων εὑρεῖν; *Et te, omnium ineptissime, non pudet lugere, quasi solus malis istiusmodi conflictareris, cùm nè unum quidem ex omnibus qui unquam fuerint, reperire possis, cui ejusmodi nihil quicquam obtigerit?* Interpretationem vocabuli confirmat & Lucianus in *vita Demonactis Cynici*, quem ille Herodi Attico filii mortem immoderatiùs lugenti, pari technâ illusisse refert, τοῦ παιδὸς τὸ εἴδωλον ἀναγαγεῖν pollicitum, εἰ μόνον αὐτῷ τρεῖς τινας ἀνθρώπους ὀνομάσειε μηδένα πώποτε πεπενθηκότας. quod ille cùm præstare nequiret, subjecisse Cynicum, Εἶτ', ὦ γελοῖε, μόνος ἀφόρητα πάσχειν νομίζεις, μηδένα ὁρῶν πένθους ἄμοιρον; Ità Juliano qui ἀπένθητος dicitur, idem Luciano πένθους ἄμοιρος nuncupatur. Nec inficetum Socratis illud, quod Plut. *de Apollon.* sic refert. Εἰ συνενέγκαιμεν εἰς τὸ κοινὸν τὰς ἀτυχίας, ὥστε διελέσθαι τὸ ἴσον ἕκαστον, ἀσμένως ἂν τοὺς πλείους τὰς αὑτῶν λαβόντας ἀπελθεῖν. Herodot. *l.* 7. his verbis expressit: Εἰ πάντες ἄνθρωποι τὰ οἰκήϊα κακὰ ἐς μέσον συνενείκαιεν, ἀλλάξασθαι βουλόμενοι τοῖσι πλησίοισιν, ἐγκύψαντες ἂν ἐς τὰ τῶν πέλας κακὰ, ἀσπασίως ἕκαστοι αὐτῶν ἀποφεροίατο ὀπίσω, τὰ ἐσενείκαντο.

Περὶ τὸ πῶς χρῆσθαι αὐτοῖς ὅλος γίνεσθαι] Utile admodum documentum, ut non tam animo obturbemur de eis quæ nobis secius obtigerint, quàm cogitationem in hoc totam defixam habeamus, quomodo eventus illos adversos probè utendo, in rem nostram convertamus. Facit huc cumprimis totus ille Plutarchi tractatus *de utilitate ex inimicis capienda.* Sed & Maximi Tyrii *dissert.* 35. Ὅτι δεῖ καὶ ἐκ τῶν περιστάσεων ὠφελεῖσθαι. Et Epicteti *l.* 3. *c.* 20. Ὅτι ἀπὸ πάντων τῶν ἐκτὸς ἔστιν ὠφελεῖσθαι.

Ὕλη σου ἔσται] σοι, malim. Vide *ad l.* 4. § 1, 49. & *l.* 10. § 33. & *infrà* § 68. Epictet. *l.* 4. *c.* 10. Ἔξεστί τοι παντὶ τῷ ἀποβάντι χρῆσθαι κατὰ φύσιν· καὶ οὐδείς σε κωλῦσαι δύναται. μηκέτι οὖν μοι λέγε, Πῶς γένηται; πῶς ἀποβῇ; ὅπως γὰρ ἂν γένηται, σὺ αὐτὸ θήσεις καλῶς, καὶ ἔσται σοι τὸ ἀποβὰν εὐτύχημα.

Μόνον πρόσεχε, καὶ θέλε σεαυτῷ καλὸς εἶναι] Ni vitiosa sit Scriptura; σεαυτῷ καλὸς, i. e. *tibi bonus*, dicit, non eô sensu quô Jason Siracid. *c.* 14. *v.* 5. Ὁ πονηρὸς ἑαυτῷ, τίνι ἀγαθὸς ἔσται; *Qui sibi nequam, cui bonus?* quô Psaltes *Psal.* 49. *v.* 18. *Cùm tibi benefeceris, collaudabunt te homines.* aut quô Euripides versu illo celebratissimo, apud Platon. *Hipp. maj.* Cicer. *ad famil. l.* 13. *ep.* 15. Plut. *de latend.* in *Alex.* & *Caton. maj.* Lucian. *apolog.* Stob. *tom.* 2. *tit.* 3. alios.

Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.

Odi professum sapere, sibi qui non sapit.

Sed quò Apostolus dixit, *ad Rom. c.* 14. *v.* 22. Πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. *Fidem habes? habe apud te in conspectu Dei.* i. e. sis temetipso Deóque teste contentus. μὴ πόμπευε, μηδὲ ἀλαζονεύου. Epictet. *l.* 3. *c.* 23. quò Socrates in *Platonis sympos.* tibicinam jubet, αὐλεῖν ἑαυτῇ, *sibi canere.* Unde Ismenias, eundémque imitatus Julian. in *misopog.* Ταῖς Μούσαις ᾄδω, καὶ ἐμαυτῷ. ex Antigenidis præceptoris monito, *qui populo minùs placentem jussit, sibi canere & Musis.* Cicer. Bruto. quò Epictet. *l.* 4. *c.* 8. Σαυτῷ φιλοσόφησον. qui & *ibid.* de Euphrate, Καλῶς Εὐφράτης ἔλεγεν, ὅτι ἐπὶ πολὺ ἐπειρώμην λανθάνειν φιλοσοφῶν, καὶ ἦν μοι, φησὶ, τοῦτο ὠφέλιμον. πρῶτον μὲν γὰρ ᾔδειν, ὅσα καλῶς ἐποίουν, ὅτι οὐ διὰ τοὺς θεατὰς ἐποίουν, ἀλλὰ δι' ἐμαυτόν. ἤσθιον ἐμαυτῷ καλῶς, κατεσταλμένον εἶχον τὸ βλέμμα, τὸν περίπατον· πάντα ἐμοὶ καὶ τῷ Θεῷ. Greg. Naz. *ep.* 60. Τοὺς μὲν πολλοὺς ἔα χαίρειν, καὶ εἶναι κολοιοὺς πᾶσιν ἀετῶν δοκιμάζοντας· αὐτὸς δὲ σεαυτῷ χρῶ συμβούλῳ καὶ τῷ Θεῷ. Vide *infrà* § 67. & *l.* 9. § 26. & *l.* 10. § 9. Xyl. *Stude, ut tibi ipsi in omnibus actionibus honestatem consecutus videaris.* quem & Casaub. sequitur. Cæterùm, ut quod revera subesse sentiam, liberè eloquar; hæc omnia præter Marci mentem prorsus existere autumo; locúmque, qui trajectione laborat, ità operâ leviculâ restituendum. μόνον πρόσεχε σεαυτῷ. καὶ θέλε καλὸς εἶναι ἐπὶ παντὸς οὗ πράσσεις. formula familiaris in eis, quibus cautio præcipitur monitis. πρόσεχε σεαυτῷ & προσέχετε ἑαυτοῖς Siracid, *c.* 29. *v.* 23. Luc. *Evang. c.* 17. *v.* 3. & *c.* 21. *v.* 34. & *Act. c.* 5. *v.* 35. & *c.* 20. *v.* 28. pro quo & Paulus, ἔπεχε σεαυτῷ, dixit, *ad Tim. ep.* 1. *c.* 4. *v.* 16.

Καὶ μέμνησο ἀμφοτέρων, ὅτι καὶ διάφορον ἐφ' οὗ ἡ πρᾶξις] leg. forsan, καὶ μέμνησο ἐπ' ἀμφοτέρων, ὅτι ἀδιάφορον, ἐφ' οὗ ἡ πρᾶξις. in utrisq; autem illis, hoc est, tum in illis sibi dimittendis, qui secius se gerunt, tum in rerum istarum, quæ contingunt, usu, medium quiddam esse, nec bonum sc. nec malum, illud circa quod actio tua versatur. Hæc ex conjectura non improbabili. nam interpretes quæ repræsentant, quomodo ex lectione, quam admittunt, elici possint, nullus video. Epictet. *l.* 2. *c.* 5. Αἱ

ὕλαι ἀδιάφοροι. ἡ δὲ χρῆσις αὐτῶν οὐκ ἀδιάφορος.

§ 59. Ἔνδον βλέπε] Vide *ad lib* 6. § 3.

Ἔνδον ἡ πηγὴ τοῦ ἀγαθοῦ] In mente scil. Plut. *de adulat.* Σπέρμα τῶν πράξεων ἡ διάθεσις· ἀρχὴ καὶ πηγὴ τοῦ βίου τὸ ἦθος. Idémque *de tranquil.* Διὸ τὴν πηγὴν τῆς εὐθυμίας ἐν αὐτοῖς οὖσαν ἡμῖν ἐκκαθαίρωμεν, ἵνα καὶ τὰ ἐκτὸς, ὡς οἰκεῖα καὶ φίλια, μὴ χαλεπῶς χρωμένοις συμφέρηται. Solomon *Prov. c.* 4. *v.* 23. *Præ omni custodia custodi cor tuum: indè enim prodit vita.* Vide *infrà* § 61. & *l.* 8. § 45. Epict. *enchir. c.* 46. Ἰδιώτου στάσις καὶ χαρακτήρ. οὐδέποτε ἐξ ἑαυτοῦ προσδοκᾷ ὠφέλειαν ἢ βλάβην. φιλοσόφου στάσις καὶ χαρακτήρ. πᾶσαν ὠφέλειαν καὶ βλάβην ἀφ᾽ ἑαυτοῦ προσδοκᾷ. Senec. *ep.* 74. *Omnium bonorum vis & origo in ipsa est virtute. quid refert, an aqua decurrens intercipiatur atq; abeat, si fontes ex quo fluxerat, salvus est?*

Ἀεὶ ἀναβλύειν δυναμένη, ἐὰν ἀεὶ σκάπτῃς] Alludit ad naturam fontium, qui quò altiùs fodias, crebriùs haurias, eò magìs ebulliunt & scaturiunt uberiús. Clem. Alex. *pædag. l.* 3. *c.* 7. Τῶν φρεάτων ὅσα πέφυκε βρύειν, ἀπαντλούμενα εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀναπιδύει μέτρον. quod ille ad liberalitatem transfert.

§ 60. Δεῖ καὶ τὸ σῶμα πεπηγέναι] Huc Chilonis illud monitum, Laërtii *l.* 1. Ἐν ὁδῷ μὴ σπεύδειν. &, λέγοντα μὴ κινεῖν τὴν χεῖρα· μανικὸν γάρ. Plutarchi nom. autor *de fort. Rom.* Τῆς μὲν ἀρετῆς πρᾶόν τε τὸ βάδισμα, καὶ τὸ βλέμμα καθεστηκός· quod βλέμμα πεπηγὸς, cum nostro, Epictetus dixit *l.* 2. *c.* 8. ὀφθαλμὸν πεπηγότα, in *Marco* Sophistâ Philostratus. Basil. Cæsar. *epist.* 1. Τὸ βάδισμα μηδὲ νωθρὸν, ὡς ἔκλυσιν τῆς ψυχῆς κατηγορεῖν· μηδ᾽ αὖ σφοδρὸν καὶ σεσοβημένον, ὡς ἐμπλήκτους αὐτῆς τὰς ὁρμὰς ὑποφαίνειν. Galenus in *hortator. c.* 2. Fortunæ asseclas depingit, θεούσῃ τῇ δαίμονι συνθέοντας. at de Mercurii sectatoribus, πάντες μὲν, κόσμιοι· inquit: οὐ θέουσι δὲ, οὐδὲ βοῶσιν, οὐδ᾽ ἀλλήλοις μάχονται. Anacharsidem describens Maxim. Tyr. *dissert.* 15. Ἀνὴρ σοφὸς σοφίαν οὐ πολυρρήμονα, οὐδὲ λάλον. ἀλλ᾽ ἦν αὐτῆς τὸ κεφάλαιον, βίος ἀκριβὴς, καὶ γνώμη ὑγιὴς, καὶ λόγος βραχὺς, εὔστοχος, ἐοικὼς οὐ πελταστῇ μισθοφόρῳ ἀπερισκέπτως θέοντι, ἀλλ᾽ ὁπλίτῃ βάδην ἰόντι, καὶ κινουμένῳ ἀσφαλῶς. Alexis apud Athen. *l.* 1.

Ἓν γὰρ νομίζω τοῦτο τῶν ἀνελευθέρων
Εἶναι. τὸ βαδίζειν ἀρρύθμως ἐν ταῖς ὁδοῖς,
Ἐξὸν καλῶς.——

Quod Plaut. *Pænul.* 3. 1.

Liberos homines per urbem modico magìs par est gradu
Ire: servile esse duco festinatim currere.

Alex. Severus apud Lamprid. *Ingenuum currere nisi in sacro certamine non debere.* Clem. Alex. *pædag. l.* 3. *c.* 11. Ἀνδρὸς γυναικὸς σημεῖον οὐδὲν εἶναι δεῖ προφανὲς ἐν τῷ προσώπῳ μαλακίας· ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἐν ἑτέρῳ μέρει τοῦ σώματος· μὴ τοίνυν μηδὲ ἐν κινήσεσιν, μηδὲ ἐν σχέσεσιν εὑρεθείη ποτὲ ἡ ἀσχημοσύνη τῆς ἀνδρείας. Vide Siracid. *cap.* 19. *v.* 26, 27.

Ἐπὶ τοῦ προσώπου] ὥστε συνεμφαίνεσθαι τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν δι᾽ αὐτοῦ. ut Galen. *hortat. c.* 2. Achil. Tat. *l.* 6. Ὁ νοῦς οὔ μοι δοκεῖ λελέχθαι καλῶς ἀόρατος εἶναι παντάπασι. φαίνεται γὰρ ἀκριβῶς, ὡς ἐν κατόπτρῳ, τῷ προσώπῳ. Phraates apud Philostrat. in *vit. Apollon. l.* 2. *c.* 12. Πολλὰ μὲν ὀφθαλμοὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἠθῶν ἑρμηνεύουσι· πολλὰ δὲ ἐν ὀφρύσι καὶ παρειαῖς κεῖται, γνωσθῆναί τε καὶ θεωρεῖν· ἀφ᾽ ὧν σοφοί τε καὶ φυσικοὶ ἄνδρες, ὥσπερ ἐν κατόπτρῳ εἴδωλα, τοὺς νοῦς τῶν ἀνθρώπων διαθεῶνται. Cicer. *in Pison. Vultus sermo quidam tacitus mentis est.* & *de Orator. l.* 2. *Sensus animi plerumque indicant vultus.* Tertull. *de resurr. c.* 15. *Volutet aliquid animus, vultus operatur indicium: facies intentionum omnium speculum est.* Vide *suprà* § 23. Apud Clem. Alex. *pædag. l.* 3. *c.* 11. Zeno adolescentis modesti imaginem sic delineat: Ἔστω καθαρὸν τὸ πρόσωπον· ὀφρὺς μὴ καθειμένη· μηδὲ ὄμμα ἀναπεπταμένον, μηδὲ ἀνακεκλασμένον· μὴ ὕπτιος ὁ τράχηλος· μηδὲ ἀνειμένα τὰ τοῦ σώματος μέλη· ἀλλὰ τὰ μετέωρα ἐντόνοις ὅμοια * ὀρθόνου. [* ὀρθοτόνου· Arcer.] πρὸς τὸν λόγον ὀξύτης, καὶ κατοχὴ τῶν ὀρθῶς εἰρημένων· καὶ σχηματισμοὶ καὶ κινήσεις μηδὲν ἐνδιδοῦσαι τοῖς ἀκολάστοις ἐλπίδος. αἰδὼς μὲν ἐπανθείτω, καὶ ἀρρενωπία. Ità Isidor. Pel. *l.* 3. *ep.* 287. Ὥσπερ σώφρων γυνὴ ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς ἁγνείας τὰ σύμβολα φέρουσα, τὰς τῶν ἀκολάστως ὁρώντων κολάζει προσδοκίας· οὕτω καὶ σώφρων ψυχὴ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων φέρουσα τῆς ἀρετῆς τὰ συνθήματα, τὰς τῶν διαφθείρειν αὐτῆς τὴν ὥραν βουλομένων διακόπτει ἐλπίδας. Et *ep.* 288. Ὄμμα γὰρ ἀναιδὲς, καὶ αὐχὴν μετέωρος, καὶ ὀφρύων συνεχὴς κίνησις, καὶ βάδισμα σεσοβημένον, &c. τεκμήριον ψυχῆς ἐστιν αἰσχρᾶς, τοὺς ἀφανεῖς τῶν οἰκείων παθῶν χαρακτῆρας ἐντυπούσης τῷ σώματι. Vide *l.* 11. § 15. De Bruto Fabius *institut. l.* 10. *c.* 1. *Scias eum sentire quæ dicit.*

Σὺν τῷ ἀνεπιτηδεύτῳ] Huic opponitur τὸ κατασχηματίζειν αὐτὸν πρὸς τὸ σκυθρωπὸν, ut Basil. Cæs. *orat.* 1. *de jejun.* quod in Pharisæis notat D. Christus Matth. *c.* 6. *v.* 16. verbis illis: Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ, σκυθρωποί· ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. Est autem elegans παρήχησις in vocibus illis, ἀφανίζουσιν, ὅπως φανῶσιν. unà cum latente itidem oxymoro; quale illud quod apud Lucam observavit Casaub. *Act. c.* 5. *v.* 41. Ὅτι κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι. sunt enim, ut καταξιοῦσθαι & ἀτιμάζεσθαι, ità φαίνεσθαι & ἀφανίζεσθαι, sensu planè contraria. non accedo tamen Basilio, quòd τὸ ἀφανίζεσθαι sic explicat,

ἀφανίζε-

ἐμφανίζε) τὸ πρόσωπον, ὅταν ἡ ἔνδον διάθεσις ἐπιπλάσῳ σχήματι τῷ ἔξωθεν ἐπισκοτῇ), ὥσπερ ὑπὸ παραπετάσματι τῷ ψιλῷ καλυπτομένη. vid. *sup. ad* § 23.

§ 61. Ἡ βιωτικὴ τῇ παλαιστικῇ ὁμοιοτέρα] *Artem vivendi luctatoriæ* magis quàm *saltatoriæ* similem esse dicit, primò, quia hoc est in utraq; illa principale, cavere nè dejiciaris, sed consistas jugiter: cùm in saltando, non tam de consistendo, quàm de gesticulando laboretur. Apost. ad *Ephes. c.* 6. *v.* 11. πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι· ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη, &c. Et mox: *v.* 12. ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι. Vide *supr. ad* § 51. & Petr. Fabr. *agonist. l.* 1. *c.* 11. deinde etiam, quia in saltando staticulos & gesticulationes omnes præmeditatas apud se saltator habet, suóque in illis exprimendis exhibendísque artificio simul & arbitrio utitur. cùm in lucta ad adversarii technas conatúsque attendere atq; accommodare se is qui luctatur, necesse habeat. quâ ratione & τῇ κυβιστικῇ ἡ βιωτικὴ confertur. Vide *infr. ad* § 38. aliâ autem ratione *saltatoriæ* dissimilem fecit artem vivendi, *lib.* 11. § 1. & *l.* 12. § 9. ibi vide sis.

Οὐ προεγνωσμένα] quæ ideo graviora videri solent, quia minùs prævisa sunt. siquidem *præmoniti præmuniti*; quòd vulgò dicitur. Bern. in *concion. solenn.* 33. & *de divers. argum.* 37. &, *prævisa jacula minus feriunt*. Gregor. Rom. *in Evang. hom.* 35. Et contrà, Ταράττει τὸ παρὰ γνώμην ...γνὸς, καὶ πολλὴν παρέχει ἀθυμίαν. Demosth. *Olynth.* 1. & Thucydid. apud Theophylact. *ep.* ... Δουλοῖ τὸ φρόνημα τὸ αἰφνίδιον καὶ ἀπροσδόκητον, καὶ πλεῖστῳ παρὰ λόγον ξυμβαῖνον. Itaque Senec. *ad Marc. c.* 9. *Necesse est magis corruamus, qui quasi ex inopinato ferimur. quæ multò antè prævisa sunt, languidiùs incurrunt. hic nos error decipit, hic effœminat, dum patimur, quæ nunquam pati nos posse prævidimus. aufert vim præsentibus malis, qui futura prospexit.* & *ep.* 76. *Præcogitati mali mollis ictus venit.* Et *de tranq. cap.* 11. *Si non quicquid fieri potest, pro futuro habes, das in te vires rebus adversis, quas infregit, quisquis prior vidit.* Et *ad Helv.* 5. *Illis gravis est fortuna, quibus est repentina. facilè eam sustinere potest, qui semper expectat. nam ... hostium adventus eos prosternit, quos inopinatò occupavit: at qui futuro se bello ante bellum paraverunt, compositi & adaptati, primum, qui tumultuosissimus est, ictum facilè excipiunt.* Gregor. idem *in Job. l.* 13. *c.* 8. *Improvidi dum mala quæ ventura sunt, prævidere nesciunt, tantò eis graviora fiunt, quando ab eis inopinata tolerantur. firmis autem mentibus rectè adversa non veniunt, quæ priusquam veniant, prævidentur.* Vide *ad* § 68. & *l.* 4. § 46.

§ 62. Ἀκουσίως παίουσι] *Etiam leges veniam concedunt, ex involuntate & necessitate delinquenti*, ... Tertullian. *apolog. c.* 45. Συγγνώμον γάρ ἐστι τὸ ἀκούσιον. Cleon. apud Thucydid. *l.* 3. Et Athenienses in purgatione sui apud eundem *l.* 4. Πᾶν δ' εἰκὸς τῷ πολέμῳ καὶ δεινῷ τινι κατειργομένοις σύγγνωμόν τι γίγνεσθαι καὶ πρὸς τοῦ θεοῦ. καὶ γὰρ τῶν ἀκουσίων ἁμαρτημάτων καταφυγὴν εἶναι τοὺς βωμοὺς, παρανομίαν τε ἐπὶ τοῖς μὴ ἀνάγκῃ κακοῖς ὀνομασθῆναι, καὶ οὐκ ἐπὶ τοῖς τῶν ξυμφορῶν τι τολμήσασι. Demosth. *pro coron.* Ἀδικεῖ τις ἑκών; ὀργὴ καὶ τιμωρία κατ' αὐτοῦ. ἐξήμαρτέ τις ἄκων; συγγνώμη ἀντὶ τῆς τιμωρίας τούτῳ. Maxim. Tyr. *dissert.* 41. Ἐλεεῖται τὰ ἀκούσια· μισεῖται τὰ ἑκούσια. Aristoteles ipse *ethic. Nicom. lib.* 3. *c.* 1. ἐν μὲν τοῖς ἑκουσίοις ἔπαινοι καὶ ψόγοι γίνονται· ἐν δὲ τοῖς ἀκουσίοις συγγνώμη, ἐνίοτε δὲ καὶ ἔλεος. & *lib.* 5. *c.* 8. Ἀδικεῖ μὲν καὶ δικαιοπραγεῖ, ὅταν ἑκών τις πράττῃ· ὅταν δ' ἄκων, οὔτε ἀδικεῖ, οὔτε δικαιοπραγεῖ. ἀδίκημα γὰρ καὶ δικαιοπράγημα ὥρισται τῷ ἑκουσίῳ καὶ ἀκουσίῳ· ὅταν γὰρ ἑκούσιον ᾖ, ψέγεται· ἅμα δὲ καὶ ἀδίκημα τότε ἐστίν· ὥστε ἄδικόν τι ἔσται μὲν, ἀδίκημα δὲ οὐδέπω, ἐὰν μὴ τὸ ἑκούσιον προσῇ. eadem habet & *ethic. Eudem. l.* 4. *c.* 6. Verùm cùm in istis ἀκουσίοις vel ignorantia semper vel vis aliqua intercedat: ignorantiam quam facti vocant, intelligit Aristoteles: *juris sive officii*, vel veritatis saltem dogmatúmque in quibus illud fundatur, Marcus noster. paríque modo ille vim eam intelligit, quæ à principio externo infertur, ὥσπερ εἰ ἔπειθε τις λαβὼν τὴν χεῖρα τὸ δεῖνα ποιῆσαι ἕτερον. iste eam, quæ ab interno proficiscitur ac profluit. Vide *l.* 8. § 14. & *l.* 10. § 30. & *l.* 11. § 18. Clemens autem *strom. l.* 1. οὔτε δὲ οἱ ἔπαινοι, οὔτε οἱ ψόγοι, οὔθ' αἱ τιμαὶ, οὔθ' αἱ κολάσεις, δίκαιαι, μὴ τῆς ψυχῆς ἐχούσης τὴν ἐξουσίαν τῆς ὁρμῆς καὶ ἀφορμῆς, ἀλλ' ἀκουσίου τῆς κακίας οὔσης. ἐπεὶ δὲ τῶν ἁμαρτημάτων προαίρεσις καὶ ὁρμὴ κατάρχει· διημαρτημένη δὲ ὑπόληψις ἔσθ' ὅτε κρατεῖ, ἧς ἀγνοίας καὶ ἀμαθίας οὔσης ὀλιγωροῦμεν ἀποστῆναι, εἰκότως αἱ κολάσεις. καὶ γὰρ τὸ πυρέττειν ἀκούσιον· ἀλλ' ὅταν δι' ἑαυτόν τις καὶ δι' ἀκρασίαν πυρέττῃ, αἰτιώμεθα τοῦτον. ὡς δὴ καὶ τῆς κακίας ἀκουσίου οὔσης. οὐ γὰρ αἱρεῖταί τις κακὸν, τῇ δὲ περὶ αὐτῷ ἡδονῇ συναπαγόμενος, ἀγαθὸν ὑπολαβὼν ληπτὸν ἡγεῖται. ὧν οὕτως ἐχόντων, τὸ ἀπαλλάττεσθαι τῆς τε ἀγνοίας, τῆς τε αἱρέσεως τῆς φαύλης καὶ ἐπιτερποῦς, καὶ πρὸ τούτων τὸ μὴ συγκατατίθεσθαι ταῖς ἀπατηλαῖς ἐκείναις φαντασίαις, ἀπόκειται ἐφ' ἡμῖν. Ità & peccatum aliquo modo neutiquam voluntarium facit, nec peccantem tamen ideo pœnæ merito liberat: quia nimirum non est ἁπλῶς ἀκούσιον, sed κατά τι tantùm, quatenus corrumpitur judicium ὑπὸ τῶν παθῶν καὶ τῶν ἐκ τῆς προπαιδείας ἐξηρτημένων, ut Marcus loquitur *l.* 12. § 3.

Οὔτε ἐπιμαρτυρήσεως δεήσῃ] *neq; testimonio egebis, opus habebis*, interpres uterque. malim, *neq; testimonium*, id est, approbationem *ab illis petes*. ratio annexa, ab eorum dispositione interiore, huc trahit.

Ἐ...

Εἰ βλέπων] suspensa relinquitur, prout exhibetur, oratio, cùm desit verbum ad quod conditionalis se recipiat. leg. ergò (opinor) εἰσβλέπων. nam ἀεὶ βλέπων, minùs placet. quod tamen lectione receptâ tolerabilius esset. vel εἰσβλέπεις, participium in verbum transmutando. sed prius illud arridet magis.

§ 63. Πᾶσα ψυχὴ] Platonis esse Epictetus monet, à quo etiam laudatur, *dissert. l.* 1. *c.* 28. & *l.* 2. *c.* 22. Ex ejusdem *Protagora* sumptum annotat Xyl. ubi tamen non comparet. Quæ ibi Plato, *ad l.* 11. § 18. dabimus. Cæterùm in *Sophist.* statuit πᾶσαν ψυχὴν ἄκουσαν ἀμαθίαν εἶ). Astipulari videtur pervulgatum illud, *Nemo vult falli.* Epictet. *dissert. lib.* 4. *c.* 1. τίς θέλει ζῆν ἐξαπατώμενος, προπίπτων; Aug. *de verb. Ap. serm.* 30. *Quis est, qui velit decipi? da mihi hominem religiosum; non vult fallere: da impium, sacrilegum: fallere vult, falli non vult. nolunt fallere boni; falli autem nec boni volunt, nec mali.* Idémque *Enchir. c.* 17. *Usque adeò rationalis natura refugit falsitatem, & quantum potest devitat errorem, ut falli nolint etiam quicunq; amant fallere.* Verùm quæri potest, quomodo verum hoc sit, nullam animam veri notitiâ sponte destitui: cùm Petrus Apostol. de impiis ac flagitiosis quibusdam dicat, λανθάνει γὰρ αὐτοὺς τοῦτο θέλοντας. *Ista illos veritas volentes fugit.* scilicet, quod Bernard. *de gradib. humil.* 2. *ut liberiùs peccent, libenter ignorant,* Et, quod Tertull. *apolog. c.* 1. *Non libet rectiùs suspicari; non libet propiùs experiri. malunt nescire, quia jam oderunt. nolunt scire pro certo, quod se nescire pro certo sciunt. ideo & credunt quæ non probantur; & nolunt inquiri, nè probentur non esse, quæ malunt credidisse.* Verùm quod in schola dicitur, *neminem bonum quà bonum odisse*, ità *verum quà verum nemo aversatur*; etiamsi aliâ ratione, quatenus nimirum sibi minùs illud expedire arbitratur, aut affectibus ipsius adversari videtur, haud lubenter eidem assentiatur. Vide Thom. *sum. part.* 1a. 2æ. *q.* 29. *art.* 5. Cæterùm in Platonis sententiam descendere videtur Clemens Alex. loco superiùs ad § 62. indicato. Τὸ μὲν ἐψεῦσθαι τῆς ἀληθείας, κακὸν ἐστι· τὸ δὲ ἀληθεύειν καὶ τὰ ὄντα δοξάζειν, ἀγαθόν· τοῦ δὲ ἀγαθοῦ ἀκουσίως μὲν στέρονται ἄνθρωποι· στέρονται δὲ ὅμως, ἢ κλαπέντες, ἢ γοητευθέντες, ἢ βιασθέντες, καὶ μὴ πιστεύσαντες. ὁ μὲν δὴ πεισθεὶς ἑκὼν ἤδη παραναλίσκεται· κλέπτεται δὲ ὁ μεταπεισθεὶς ἐπιλανθανόμενος ὅτι τῶν μὲν ὁ χρόνος, τῶν δὲ ὁ λόγος ἐξαιρούμενος λανθάνει· βιάζεται τε πολλάκις ὀδύνη τε καὶ ἀλγηδὼν, φιλονεικία τε αὖ καὶ θυμός, μετὰ τὸ δοξάσαι καὶ ἐπὶ πᾶσι γοητεύονται, οἱ ἤτοι ὑφ' ἡδονῆς κηληθέντες, ἢ ὑπὸ φόβου δείσαντες. Sed rem ipsam quod attinet nihil à nostris alienum habet.

Οὕτως ἂν καὶ δικαιοσύνης] nemo, inquit, sponte privatur, aut veritate, aut virtute. quod idem habet & *l.* 11. § 17. In hunc sensum conceptus est senarius ille, quem adducit, & simul etiam in hac parte refellit Aristoteles *ethic. l.* 3. *c.* 5.

Οὐδεὶς ἑκὼν πονηρὸς, οὐδ' ἄκων μάκαρ.

Nolens beatus nemo, nec sponte est malus.

nec aliter intellexisse philosophum docent, quæ subjungit statim: Ἔοικε τὸ μὲν ψεῦδει, τὸ δ' ἀληθεῖ. μακάριος μὲν γὰρ οὐδεὶς ἄκων· ἡ δὲ μοχθηρία ἑκούσιον. Proinde accentum retrahere, quò τὸ πονηρὸς illud τοῦ ἐπιπόνου καὶ ἀθλίου significationem obtineat, utì vir doctissimus in *excerptis* postulat, præter mentem prorsus autoris forsan, præter sensum procul-dubio citantis existit. ut nè adjiciam, non deesse, qui pro mero Grammaticorum nugamento habeant illud de significatione ab accentu retracto immutata, cùm translationem accentûs eandem in aliis itidem vocabulis ab Atticis usurpari animadvertant, citra ullam significatûs immutationem. Vide Eustath. *ad Iliad.* β. & H. Steph. *de dialect. c.* 25. Nec alio sensu Hercules apud Epicharmum ab Eustratio citatum per furorem à se gesta excusans inducitur, his verbis,

Ἀλλὰ μὰν ἐγὼν ἀνάγκᾳ ταῦτα πάντα ποιέω·
Οἶμαι δ' ὡς οὐδεὶς ἑκὼν πονηρὸς, οὐδ' ἄταν ἔχων.
Hæc ego ex necessitate facio quæ facio omnia:
Quippe, ut credo, sponte pravus nemo, aut calamitosus est.

Vide *supr. ad* § 16. & *ad l.* 4. § 6. Sed & in eandem sententiam citra ambiguitatem omnem disertissimè Plato ipse in Timæo; ubi cùm statuisset, primò τὰ περὶ ψυχὴν νοσήματα διὰ σώματος ἕξιν γίνεσθαι deinde νόσον ψυχῆς, ἄνοιαν εἶναι tum ἀνοίας δύο γένη, μανίαν καὶ ἀμαθίαν subjungit: ὁ νοσοῦσαν καὶ ἄφρονα ἴσχων ὑπὸ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν, οὐχ ὡς νοσῶν, ἀλλ' ὡς ἑκὼν κακὸς κακῶς δοξάζεται. Et mox: Καὶ σχεδὸν δὴ πάντα ὁπόσα ἡδονῶν ἀκράτεια καὶ ὄνειδος, ὡς ἑκόντων λέγεται τῶν κακῶν, οὐκ ὀρθῶς ὀνειδίζεται. κακὸς μὲν γὰρ ἑκὼν οὐδείς. διὰ δὲ πονηρὰν ἕξιν τινὰ τοῦ σώματος καὶ ἀπαίδευτον τροφὴν ὁ κακὸς γίνεται κακός· παντὶ δὲ ταῦτα ἐχθρά, καὶ ἄκοντι προσγίγνεται. ità restituit H. Stephan. quod perperam κακὸν antè legebatur. cui βεβαιωτὴν do ego Galenum in *dissertatione*, quâ probare contendit, *animam sequi temperaturam corporis c.* 6. lectionem eandem exhibentem. huic autem lectionis genuinæ assertæ gratiam mutuam rependent Platonis codices; ex quibus pro ἐχόντων, ἑκόντων apud Galenum reponendum. Verùm Aristoteli contra Stoicos & Platonem ipsum suffragatur, Platonicus licèt ipse Maximus Tyr. *dissert.* 41. νόσος ψυχῆς μοχθηρία· νόσος σώματος δυστυχία. ἑκούσιον ἡ μοχθηρία· ἀκούσιον ἡ δυστυχία.

§ 64. Οὐκ αἰσχρὸν] Vide *ad l.* 2. § 1, & 11. & *l.* 4. § 8. Hesiodi *oper. l.* 2. *v.* 309. à Socrate laudatus apud Xenoph. *memorab. l.* 1.

Ἔργον

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος——

Marcus autem istic de labore an de dolore agat, (πόνος siquidem vocabulum utrumque designat) ambiguum faciunt ea quæ sequuntur : & forsan utrumq; voluit.

Οὔτε ἀφόρητον, οὔτε αἰώνιον] Vide *suprà* § 33.

Καὶ μὴ προσδοξάζῃς] *opinionem nè adjeceris*. nihil amplius ex opinione tua adjeceris, quàm quod sensus ipse renunciaverit. προσδοξάζειν enim Marcus dixit, quod προσεπιδοξάζειν Epictetus, referente Gellio *l.* 19. *c.* 1. Vide *ad l.* 8. § 49. ubi Marcus ipse explicat, quid istic velit.

Πολλὰ πόνῳ τὰ αὐτὰ ὄντα, λανθάνει δυσχεραινόμενα] *occulto modo*, sive *clam & citra sensum nostrum, molesta sunt*. ità interpres uterque. at quomodo nec sentientibus molesta esse possunt? itaque interpunctione mutatâ, & post λανθάνει adhibitâ, verto, *multa quæ tædio nos afficiunt, non animadvertimus ejusdem esse cum dolore naturæ*. Sensum hunc confirmant verba illa novissima. Ὅταν τούτων τινὶ δυσαρεστῇς, λέγε ἑαυτῷ, ὅτι πόνῳ ἐνδίδως. quod antè forsan non adverteris.

Ὅτι πόνῳ ἐνδίδως] hoc vult. molestiam nobis facessere multa, quæ laboris in se vim atque naturam habeant, etiamsi in eis minimè laborare videamur. hujus generis esse gravedinem, æstum, malaciam, nauseam, & similia. itaque in istis etiam cùm animi tenorem remittimus, à labore nos superari. Ejusmodi quiddam est, quod habet Tertull. *de patient. c.* 5. *impatientia sola matrix est ad omne delictum. atque ut compendio dictum sit ; omne peccatum impatientiæ ascribendum. malum est impatientia boni. nemo impudicus non impatiens pudicitiæ, & improbus probitatis, & impius pietatis, & inquietus quietis.* Ità etiam quietem ipsam, non minùs quàm laborem, sæpenumero molestam esse, & quietis quoque impatientiâ laborare contingit. Plutarch. *de tranquil. ad l.* 4. § 24. laudatus : Ἐνίους δὲ καὶ τὸ μὴ πράσσειν αὐτὸ πολλάκις εἰς ἀθυμίαν καθίστησιν. Ennius *Iphigen. apud* Gellium *l.* 19. *c.* 11.

Otio qui nescit uti, plus habet negotii,
Quàm negotioso cùm quis fuerit in negotio.

Nec dissimile quod Aug. *in Psal.* 84. *Pugnat contra nos quotidie fames & sitis ; pugnat contra nos lassitudo carnis, pugnat somni delectatio, pugnat oppressio. vigilare volumus? dormitamus. jejunare volumus? esurimus & sitimus. stare volumus? defatigamur. quærimus sedere? si & hoc diu facimus, deficimus. quicquid nobis providerimus ad refectionem, illic rursus inveniemus defectionem. Esuriens cibo te reficere voleбas : hoc age semper ; hoc agendo, in eo quod adhibueras ad refectionem, ibi invenies lassitudinem. multùm sedendo fatigatus eras ; surgis, deambulando reficeris : persevera in eo quo reficeris ; multùm deambulando lassaris : sedere iterum quæris. inveni mihi aliquid unde te reficias, ubi non, si perseveraveris, iterum deficias.* Et mox : *Si perseveraveris in eo quo te reficis, etiam morieris. Persevera in multùm manducando : ipsa res te interficiet. persevera in multùm jejunando ; indè morieris. sede semper, ut nolis surgere, morieris indè. ambula semper, ut nolis quiescere, morieris indè. vigila semper, ut nolis dormire, morieris indè. dormi semper, ut nolis vigilare, morieris indè.*

§ 65. Οἷον οἱ ἄνθρωποι] imò οἷον οἱ ἀπάνθρωποι. q. d. *Ne sis tu immiti animo etiam adversus inmites ipsos* : nè id ipsum in te admittas, quod in illis damnare videri vis. Vide *ad l.* 6. § 6, 26. & *suprà* § 15. Affine monitum Senecæ illud *epist.* 103. *Tu ità cogita, quod ex homine periculum sit, ut cogites quid sit hominis officium. alterum intuere, nè lædaris ; alterum, nè lædas.* Sed videndus omnino Epictetus, *dissertat. l.* 4. *c.* 5.

§ 66. Εἰ Σωκράτης ἐνδοξότερον ἀπέθανεν] Senec. *ep.* 13. *Cicuta Socratem magnum fecit.*

Ἐντρεχέστερον τοῖς σοφισταῖς διελέγετο] Quod ex Platonis *dialogis* passim apparet. De eodem Aristides *orat.* Περὶ τοῦ παραφθέγματος. Ὡς καὶ τοὺς σοφιστὰς ἤλεγχε πρᾳότερον ὡς μάτην θρασυνομένους. Et Theodoret. *therap. l.* 2. κωμῳδῶν αὐτοὺς διετέλει. Itaque quod de Ulysse Homerus *Iliad.* β'.

Ὅν τινα μὲν βασιλῆα καὶ ἔξοχον ἄνδρα κιχείη,
Τὸν δ' ἀγανοῖς ἐπέεσσιν ἐρητύσασκε παραστάς·
Ὃν δ' αὖ δήμου τ' ἄνδρα ἴδοι, βοόωντά τ' ἐφεύροι,
Τὸν σκήπτρῳ ἐλάσασκεν.——

[esi, id ad Socratis morem se cum istis gerendi Maximus Tyr. transtulit ; *dissert.* 16. Ἀλλὰ σοὶ οὐ δοκεῖ, inquit, αὐτὸ τοῦτο, εἰ καὶ ὁ Σωκράτης τοὺς μὲν βασιλικοὺς καὶ ἐξόχους ἄνδρας ἀγανοῖς λόγοις γεραίρων καὶ ἀποδεχόμενος, Τιμαῖόν τινα, ἢ Παρμενίδην, ἢ ἄλλον βασιλικὸν ξένον· ὃν δ' αὖ δήμου τ' ἄνδρα ἴδοι, βοόωντά τ' ἐφεύροι, τοῦτον ἐλαύνων τῷ λόγῳ, Θρασύμαχόν τινα, ἢ Καλλικλέα, ἢ ἄλλους λωβητῆρα καὶ ἐπεσβόλον ; Ità enim supplevit Cosm. Paccius, quod codices Græci mutilum exhibent.

Καρτερικώτερον ἐν τῷ πάγῳ διενυκτέρευεν] ad verbum, *in glacie pernoctabat*. hoc est, cùm gelu constricta esset terra, in frigore extremo. Πάγος, ψῦχος. Hesych. πάγος, *gelu, glacies* ; ut πάχνη *pruina*. ejusdem originis vox utraque. Plut. *de prim. frigid.* πάντα ταῦτα πανταπασιν ὑπὸ τῆς ψυχρότητος πηγνύμενα. διὸ καὶ πάγοι καλοῦνται. Cæterùm aliud constantiæ tolerantiæque in hoc ferè genere Socraticæ specimen à Scriptoribus celebratur : quod in bello ad Potidæam gesto factum commemorat Laërt. *l.* 2. Μεῖναι, inquit, νυκτὸς ὅλης ἐφ' ἑνὸς σχήματος αὐτόν φασι. Autor est inter cæteros Plato *in Sympos.* qui non tantùm νυκτὸς ὅλης, sed ἐξ ἑωθινοῦ μέχρις ἑσπέρας, καὶ τὴν νύκτα, μέχρις ἕως ἐγένετο καὶ ἥλιος ἀνέσχεν. Id ipsum autem Socratem non semel, sed sæpiùs egisse refert Favorinus Πολλάκις ἐξ ἡλίου εἰς ἥλιον ἑστήκει ἀστραβέστερος τῶν πρέμνων. Gell. *l.* 2. *c.* 1. *Stare solitus dicitur*

tinaci statu perdius atque pernox, à summo lucis ortu ad solem alterum orientem, inconnivens, immobilis, iisdem in vestigiis, & ore atque oculis eundem in locum directis cogitabundus, tanquam quodam secessu mentis atque animi facto à corpore. Verùm de bello ad Potidæam quod narratur, Athenæus *l.* 5. in dubium revocat. Cæterùm quod Marcus hîc attingit, de *excubiis in Pago* (*Martio* forsan) frequentiùs habitis Cas. intelligit.

Τὸν Σαλαμίνιον κελευσθεὶς ἄγειν] *Salaminius* iste *Leo* dicebatur (neque enim, quod interpretes sensisse videntur, *Salaminius* illi nomen fuerat) homo locupletissimus, ad quem comprehendendum, quò morte afficeretur, nulla justa de caussa, Socrati unà cum quatuor aliis in mandatis dederant triginta tyranni, penes quos summa tunc Athenis residebat. Verùm is illorum jussis obtemperare recusabat. Meminêre Plato in *apolog.* & *epist.* 7. Æschines *Axioch.* Laërt *l.* 2. Epictet. *l.* 3. *c.* 26. & *l.* 4. *c.* 7.

Ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐβρενθύετο] Allusit ad Aristophaneum illud de Socrate in *Nubib.*

Ὅτι βρενθύει ἐν ταῖσιν ὁδοῖς, καὶ τὼ ὀφθαλμὼ παραβάλλεις.

Fastuosus per vias vadit, oculos circumferens.

quò & Plato in *sympos.* respexit, ubi Socratis incessum, fugientibus sociis post pugnam Potidææ commissam, describens, Ἐμοί γε, inquit, ἐδόκει, ὦ Ἀριστόφανες, τὸ σὸν δὴ τοῦτο καὶ ἐκεῖ διαπορεύεσθαι, ὥσπερ καὶ ἐνθάδε, βρενθυόμενος καὶ τὼ ὀφθαλμὼ παραβάλλων, ἠρέμα παρασκοπῶν καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς πολεμίους. &c. quod ridet etiam exagitátque Massurius apud Athen. *l.* 5. Βρενθύεται, ὑπερηφανεύεται, μέγα φρονεῖ, ἐπαίρεται. Hesych. & Βρενθυόμενοι, ἐναβρυνόμενοι. Zonaras *annal. tom.* 3. in *Michaele*; Ὁ μὲν ἐν τοιούτοις, ὡς μέγα τι κατορθῶν ἐβρενθύετο. τοῖς δ' ἄλλοις ἀνοηταίνειν ἐκεῖνος.

Περὶ οὗ καὶ μάλιςʼ ἄν τις ἐπιςήσειε] leg. ἀπιςήσειε. quod & interpretes viderunt. neque enim hoc ab adversariis objectum Socrati, etiamsi animi magni excelsíque specimen dare quibusdam videatur, Marcus tanquam verum admittere, ac non confictum potiùs, credi voluit. incessum scil. gravem & τὸ πεπηγὸς illud, de quo noster *supr.* § 60. fastum nescio quem interpretabantur illi,

Ἀρκεῖσθαι τῷ δίκαιος εἶναι] Hoc enim profitebatur Socrates in Platon. *apolog.* Ἐμοὶ μὲν θανάτου μέλει οὐδ' ὁτιοῦν. τοῦ δὲ μηδὲν ἄδικον μηδ' ἀνόσιον ἐργάζεσθαι, τούτου δὲ τὸ πᾶν μέλει. Vide *suprà* § 20.

Μήτε τῶν ἀπονεμομένων] & hoc idem de se *ibid.* Ὑμῖν ἐπιτρέπω καὶ τῷ θεῷ κρῖναι περὶ ἐμοῦ, ὅπῃ μέλλει ἐμοί τε ἄριστα εἶναι καὶ ὑμῖν. Et mox: Κινδυνεύει γάρ μοι τὸ ξυμβεβηκὸς τοῦτο, ἀγαθὸν γεγονέναι. Et rursus: Οὐδὲ τὰ ἐμὰ νῦν ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου γέγονεν· ἀλλά μοι δῆλόν ἐστι τοῦτο, ὅτι ἤδη τεθνάναι καὶ ἀπηλλάχθαι πραγμάτων, βέλτιον ἦν μοι. denique *Criton.* Εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτῃ γινέσθω. quod laudat Epictet. *enchir. c. ult.* & *dissert l.* 1. *c.* 4.

§ 67. Ἡ φύσις οὐχ οὕτως συνεκέρασε τῷ συγκρίματι] deesse aliquid in quod transeat illud τὸ συνεκέρασε, clarius est quàm ut monitu opus sit. Xyl. videtur legisse, οὐχ οὕτως συνεκέρασε τὸ σύγκριμα, vel τὸ σύγκραμα. quum vertit *non ità confudit omnia.* Ego suspicor pronomen σε intercidisse, cùm syllaba σε continenter iteratum occurreret, ut scriptum fuerit, οὐχ οὕτως συνεκέρασέ σε τῷ συγκρίματι. *non ità te*, id est, mentem tuam, *natura corporis tui compagini commiscuit.* Aristophanes *Pluto*, 4. 3.

Οὕτω πολυφόρῳ συγκεκέραμαι δαίμονι.

Mali tam fœto sum commistus dæmoni.

Hoc si cui minùs arriserit, alteram habeat conjecturam; cohæsisse cum priore periocham istam, & sic fuisse conceptam; [ὃν] ἡ φύσις οὐχ οὕτως συνεκέρασε. quam (mentem scil. νοῦν, quô superiora clauserat) *natura*, &c. Cæterùm D. Salmasii (qui nec prius illud improbat) si conjecturam alteram adjecerim, ut τῷ συγκριμάτιον, vel τό σε συγκριμάτιον, legatur, ea reliquis illis, opinor, præferenda videbitur. pro saliva sua quisque censeat. Tertull. *de resurrect. carn. c.* 7. *Animam Deus inseruit & immiscuit carni; tantâ quidem concretioni, ut incertum haberi possit, utrúmne caro animam, an carnem anima circumferat; utrúmne animæ caro, an anima appareat carni. Sed & magis animam invehi atque dominari credendum est, ut magìs Deo proximam.* Vide *l.* 10. § 24, & 36. συμπέφυκε καὶ συνῴκηκεν.

Καὶ ὑπὸ μηδενὸς γνωρισθῆναι] De Democrito Laërt. *l.* 9. ex Demetrii *æquivocis*: Δοκεῖ δ' ὡς καὶ Ἀθήναζε ἐλθεῖν, καὶ μὴ σπουδάσαι γνωσθῆναι, δόξης καταφρονῶν. καὶ εἰδέναι μὲν Σωκράτην, ἀγνοεῖσθαι δὲ ὑπ' αὐτοῦ. ἦλθον γὰρ (φησὶν) εἰς Ἀθήνας, καὶ οὔτις με ἔγνωκεν. de Socrate Epictet. *l.* 4. *c.* 8. & *l.* 3. *c.* 23. Οὕτως ἐλάνθανε τοὺς πλείστους Σωκράτης· καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν ἀξιοῦντες φιλοσόφοις συςαθῆναι. Et Senec. *ep.* 79. *Quamdiu videbatur furere Democritus? vix recepit Socratem fama. quamdiu Catonem civitas ignoravit? respuit: nec intellexit, nisi cùm perdidit.* De Epicuro idem; *Vides Epicurum quantopere non tantum eruditiores, sed hæc quoque imperitorum turba miretur? hic ignotus ipsis Athenis fuit, circa quas delituerat. multis itaque jam annis Metrodoro suo superstes, in quadam epistola ait, nihil sibi & Metrodoro inter bona tanta nocuisse, quòd ipsos illa nobilis Græcia non ignotos solùm habuisset, sed penè inauditos.* De Sarapione incertus autor, (Damascius, opinor, qui Isidori vitam conscripsit) apud Suidam: Τοῦτον ἐποιήσατο φίλον ὁ Ἰσίδωρος· τὸν λαθόντα πάντας ἀνθρώπους ἐπὶ εὐσεβείᾳ τε καὶ ὅλου βίου φιλοσοφίᾳ, πλὴν αὐτοῦ τοῦ Ἰσιδώρου. τοσοῦτον δὲ τῷ ἀνδρὶ περιῆν τοῦ ἀληθοῦς τρόπου τε καὶ λόγου, τοῦτο ἐν παροιμίᾳ λέγεσθαι ἠω-

δοτος,

θέτος, ἔργῳ δὲ βεβαιωθέντος ὑπ' ἐκείνου, τοῦ Λάθε βιώσας, ὥστε οὐδένα τῶν τότε ζώντων ἀνθρώπων, οὔτε τῶν νεωτέρων, οὔτε τῶν πρεσβυτέρων, ἐλπίσαιμι ἂν εἰδέναι οἷ λέγω. οὐδὲ ἔγνω τις ἄλλος ὅστις ἦν ὁ Σαραπίων ἐκεῖνος· οὐδὲ ἂν ἔγωγε νῦν ἠπιστάμην, εἰ μή σοι ὁ αὐτὸς φιλόσοφος ὑπέδειξε τὸν Σαραπίωνα τῷ λόγῳ. οὐ γὰρ ἔργῳ ποτὲ ἔφη πείσεσθαι αὐτὸν ἐντυχεῖν ἑτέρῳ ἀνδρί. Ità iste (autori si fidem habemus) ζῶν οὐ τινα ἀνθρωπίνην ζωήν, ἀλλ' ἀτεχνῶς θείαν εἰπεῖν, οὕτως ἠμέλει τιμῆς τῆς παρ' ἀνθρώπων, ὥστε οὐδὲ ὄνομα αὐτοῦ ἦν τῇ πόλει, & quòd Flacc. *l.* 1. *epist.* 17.

—*natus moriensque fefellit.*

Ἐν ὀλιγίστοις κεῖται] Vide *ad l.* 2. § 5. & *l.* 5. § 34.

Ὅτι ἀπήλπισας διαλεκτικός] Vide *ad l.* 5. § 5. & *supr.* § 52. & *l.* 8. § 7.

Ἐλεύθερος] *liber.* Xyl. *liberalis.* Cas. ἐλευθέριος. sic *l.* 8. § 1.

§ 68. Ἀβιάστως διαζῆσαι] Et hæc forsan erant superioribus connexa, copulativâ intercedente. [καὶ] ἀβιάστως διαζῆσαι. quasi dicat, *nè desperes, quin possis, etiamsi nec dialecticus nec physicus fueris, & liber existere, & modestus, & liberalis, & pius evadere, & à coactione omni immunis vitam transigere.*

Κἂν πάντες καταβοῶσιν] Est qui καταβιῶσιν legi malit, quòd τῷ ἀβιάστως respondeat. alii viderint. ego nihil mutem.

Τὰ μελύδρια τοῦ περιτεθραμμένου] *corporeæ hujus molis membra.* Xyl. Vide *ad l.* 12. § 1. Idem *l.* 4. § 39. τὸ περιέχον. & *l.* 12. § 2, 3. τὸ περικείμενον dicitur. & μελύδρια ista, ὄργανα περιπεπλασμένα. *l.* 10. § 38.

Φυράματος] φύραμα *massa lutea,* sive γῆ ὕδατι φυραθεῖσα, ut Suidas; ex qua figulus vasa fictilia conficit. Apostol. *ad Rom. c.* 9. *v.* 21. ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι σκεῦος &c. Et Plut. in *collat. terrest. & aquat.* de Alcedone, οὐ φυρῶσα πηλόν. Idémque in *sympos.* Ἔτι δὲ μᾶλλον ἀρχιτέκτων μέμψαιτ' ἂν ἡμᾶς, ἔργον αὐτοῦ μὴ ναῦν, μηδὲ οἰκίαν ἀποφαίνοντας, ἀλλὰ τρυπῆσαι ξύλα, καὶ φυρᾶσαι πηλόν. Allusit autem hìc Marcus ad corporis humani quasi ex massa ejusmodi coagmentationem. Eâdem usus metaphorâ Moses *Genes. c.* 2, *v.* 7. de creatione Adæ: *Finxit Deus hominem è limo terræ.* Et Job. *c.* 10. *v.* 9. *Tanquam argillam effinxisti me.* sed & apud Hesiodum Vulcanus Jovis jussu ad Pandoram concinnandam, dicitur

Γαῖαν ὕδει φύρειν.

Elegantissimè verò Epictet. *dissert. l.* 1. *c.* 1. corpus humanum dixit esse πηλὸν κομψῶς πεφυραμένον. *lutum affabrè maceratum.* Et Tiberium, pòst Imperatorem, puerum adhuc, Theodorus Gadareus rhetoricæ præceptor, præsagio sanè plùs nimiò felici ac veraci, πηλὸν αἵματι πεφυραμένον, *lutum sanguine maceratum.* Sueton. *l.* 3. *c.* 57. quod tamen Suidas, ab Alexandro Ægæo philosopho Peripatetico, de Nerone, cui præceptor fuerat, dictum refert. Nota est & de Prometheo fabula, quem è luto corpus homini effinxisse fabulantur. unde ὁ Προμηθέως πηλὸς humanum genus Archilocho dictum versibus his;

Ἦν κεῖνος ἐνιαυτός, ὧ ποτε πλείω δόν,
Καὶ τὴν θαλάσσην, καὶ τὸ τετράπουν, οὕτως
Ἐφθέγγεθ', ὡς ὁ πηλὸς ὁ Προμηθεῖος.

quos Clemens nobis exhibet, *strom. lib.* 5. & ex Clem. Euseb. *præpar. l.* 13. *c.* 13. componitque cum Homeri illis;

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

de quibus vide *ad l.* 6. § 10. ut autem ille genus humanum *lutum Prometheum,* ità Columella *l.* 10. primos homines, *cretam Prometheam* dixit. Liban. *orat.* 31. Τὰ σώματα ἡμῖν, ὅστις μὲν ἔπλασεν, οὐκ οἶδα. ἔστω δέ, εἰ δοκεῖ, Προμηθεύς. οἶδα μέντοι, ὡς τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ πάντα. Gregor. Naz. *orat. pro pauper.* Εἰκών τε εἰμὶ τοῦ θεοῦ, καὶ τῷ πηλῷ συμφύρομαι. Epiphan. *tom.* 1. *l.* 3. *hær.* 37. de Deo hominis lapsi miserto; ἔδει τὸν ὄντως ὄντα τεχνίτην, κεραμέως δίκην, ἐπιμελούμενον τοῦ ἰδίου πλάσματός τε καὶ ἀγγείου, ἔτι πηλοῦ ὄντος, καὶ ὡς ὑπὸ ῥαγάδα ἀπόρρυμα γεγονότος, μὴ ἐάσαι οὕτως, ἀλλὰ μεταβαλεῖν εἰς τὸ ἀρχαῖον φύραμα. Esaias *c.* 64. *v.* 8. ex *versione Græca,* quæ L X X. dicitur, Κύριος πατὴρ ἡμῶν σύ· ἡμεῖς δὲ πηλὸς· ἔργα χειρῶν σου πάντες. omiserunt, quod præcipuè haud omissum oportebat, σὺ κεραμεύς· *tu pater noster: nos lutum: tu figulus: nos manuum tuarum opus universi.* Nec inficetum Hesychii Hierosol. ænigmaticum illud (apud Photium extat in *excerptis Cod.* 275.) in Davidem Θεοπάτορα· (Matth. *c.* 22. *v.* 45.) Τοῦ κεραμέως πατὴρ ὁ πηλός. *lutum figuli pater.* Eódem spectat, & quòd Apostolus *ad Cor. ep.* 2. *c.* 4. *v.* 7. corpora nostra nuncupat σκεύη ὀστράκινα, *Vasa testacea.* de quo videndus Gregor. Nyss. *orat. catechet. c.* 8. Quin & nostris φύραμα dicitur corpus humanum. Joan. Damascen. *de fide orthod. lib.* 3. *c.* 49. Christum Deum assumpsisse ait, σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ, ἀπαρχὴν τοῦ ἡμετέρου φυράματος. Et Joannes Chrysost. *in Matth. Orat.* 1. eos refellens, qui Christum aiebant, ὥσπερ διά τινος σωλῆνος, per virginem duntaxat, *tanquam per fistulam aquam,* transiisse, εἰ τοῦτο ἦν, inquit, ἄλλη τίς ἐστιν ἐκείνη ἡ σὰρξ οὐ τοῦ φυράματος τοῦ ἡμετέρου.

Ἐν γαλήνῃ] Vide *l.* 4. § 39. & *l.* 8. § 28. Epictet. *l.* 2. *c.* 18. Ἆρον τὸν φόβον τοῦ θανάτου, καὶ φέρε ὅσας θέλεις βροντὰς καὶ ἀστραπάς, καὶ γνώσῃ ὅση γαλήνη ἐστὶν ἐν τῷ ἡγεμονικῷ καὶ εὐδία.

Τοῦτο ὑπάρχεις κατ' οὐσίαν] Sen. *ep.* 9. *Quicquid inciderit, sciamus non esse tam magnum, quàm rumore jactetur.* Et *ep.* 110. *Vana sunt ista quæ nos movent,*

movent, quæ attonitos habent. nemo nostrûm quid veri esset, excussit, sed metum alter alteri tradidit. nemo ausus est ad id quo perturbatur accedere, & naturam ac bonam timoris sui nôsse. itaque res falsa & inanis habet adhuc fidem, quia non coarguitur. Et *ep.* 104.

Terribiles visu formæ, letúmque labósque :

egregiè Virgilius noster, non re dixit terribiles esse, sed visu. id est, *videri, non esse. quid in istis est tam formidabile, quàm fama vulgavit? quid est, cur timeat laborem vir, mortem homo?* Vide *ad l.* 2. § 12. & *lib.* 4. § 3.

Σεξτίου] Senec. *epist.* 64. de Sextio : *In quacunque positione mentis sum, cùm lego hunc, libet omnes casus provocare, libet exclamare : Quid cessas fortuna? congredere. paratum vides. illius animum induo, qui quærit ubi se experiatur, ubi virtutem suam ostendat :*

Spumantémque dari pecora inter inertia votis
Optat aprum, aut fulvum descendere monte leonem.

libet aliquid habere quod vincam, cujus patientiâ exercear. Idem *de provid. c.* 3. *Ignominiam judicat gladiator cum inferiore componi, & scit eum sine gloria vinci, qui sine periculo vincitur. pudet congredi cum homine vinci parato. alium circumspicit, cum quo conferre possit manum.* Et *c.*4. *Opus est ad notitiam sui experimento. quid quisque posset, nisi tentando non didicit. itaque quidam ultrò se cessantibus malis obtulerunt, & virtuti ituræ in obscurum occasionem, per quam enitesceret, quæsiêrunt. gaudent aliquando magni viri rebus adversis, non aliter quàm fortes milites bellis. ego Mirmillonem sub C. Cæsare de raritate munerum audivi querentem ; Quàm bella, inquit, ætas perit! avida est periculi virtus ; & quò tendat, non quid passura sit, cogitat.* Epictet. *l.* 1. *c.* 29. Κληθέντα εἰς τινα τοιαύτην περίστασιν εἰδέναι δεῖ, ὅτι ἐλήλυθεν ὁ καιρὸς τοῦ ἐπιδεῖξαι, εἰ πεπαιδεύμεθα. νέος γὰρ ἀπὸ σχολῆς ἀπιὼν εἰς περίστασιν, ὅμοιός ἐστι τῷ μεμελετηκότι συλλογισμοὺς ἀναλύειν· κἂν τις εὔλογον αὐτῷ προτείνῃ, λέγει, μᾶλλόν μοι πεπλεγμένον κομψῶς προτείνατε, ἵνα γυμνασθῶ. καὶ οἱ ἀθληταὶ τοῖς κούφοις νεανίσκοις δυσαρεστοῦσιν. οὐ βαστάζει με, φησίν· οὗτός ἐστιν εὐφυὴς νέος, ὁ ὠδίνων αὐτὸς ἐφ᾽ ἑαυτοῦ, καὶ λέγων, Ἐμοὶ νῦν περίστασιν μὴ ἔρχεσθαι τοιαύτην, ὁποία τούτῳ ἐλήλυθεν ; ἐμὲ νῦν κατατρίβῆναι καθήμενον ἐν γωνίᾳ, δυνάμενον στεφανωθῆναι Ὀλύμπια ; πότε τις ἐμοὶ καταγγελεῖ τοιοῦτον ἀγῶνα ; οὕτως ἔχειν ἔδει πάντας ὑμᾶς. ἀλλ᾽ ἐν μὲν τοῖς Καίσαρος μονομάχοις, εἰσί τινες, οἱ ἀγανακτοῦντες, ὅτι οὐδεὶς αὐτοὺς προσάγει, οὐδὲ ζευγνύει, καὶ εὔχονται τῷ θεῷ, καὶ προσέρχονται τοῖς ἐπιτρόποις, δεόμενοι μονομαχῆσαι· ἐξ ὑμῶν δ᾽ οὐδεὶς φανήσεται τοιοῦτος ; Atqui Diogenes, cùm in casus quosdam adversos incidisset, Εὖγε, inquit, ὦ τύχη, ὅτι μοι ἀρρένως προσέστηκας. Stob. *tom.* 2. *tit.* 106.

Ὕλη ἀρετῆς] Vide *l.* 4. § 1. & *supr.* § 58. Ità Gregor. Naz. *epist.* 57. Ὕλην ἀρετῆς ποιούμενος τὴν ἀσθένειαν. Idémque *orat.* 28. Ὕλην ἀρετῆς ποιεῖται τὰ λυπηρά.

Scilicet adversis probitas exercita rebus,
Tristi materiam tempore laudis habet.

Naso *trist. l.* 5. *el.* 5. *laudis* ; quia virtutis, cui laus debita.

Θεῷ ἢ ἀνθρώπῳ ἐξοικειοῦται] Quin & ad utrosque hosce spectat, aut spectare debet, quicquid molimur, Marco ipso assertore. *l.* 3. § 13.

Οὔτε καινὸν] Senec. *epist.* 77. de viro sapiente. *Vanas humanarum mentium formidines securus audit, & dicit,*

——non ulla laborum,
O virgo, nova mî facies inopináve surgit.
Omnia præcepi, atque animo mecum antè peregi.

(Æneas apud Virgil. *Æn. l.* 6.) *tu hodie ista denuncias : ego semper denunciavi mihi, & hominem paravi ad humana. at stultis & fortunæ credentibus omnis videtur nova rerum & inopinata facies. magna autem pars est apud imperitos mali, novitas.* Idem *ep.* 91. *Tota ante oculos sortis humanæ conditio ponatur. nec quantum frequenter evenit, sed quantum plurimùm potest evenire, præsumamus animo, si nolumus opprimi, nec ullis inusitatis, velut novis obstupefieri.* Vide *supr.* § 61.

Οὔτε δυσμεταχείριστον] Senec. *ep.* 105. *Nihil illi videtur grave, nihil asperum, quod virum incurvet.* Vide *supr. ad* § 2.

§ 69. Ἡ τελειότης] Vide *lib.* 3. § 7. & *l.* 5. § 31.

Πᾶσαν ἡμέραν ὡς τελευταίαν] Muson. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 1. Οὐκ ἔστι τὴν ἐνεστηκυῖαν ἡμέραν καλῶς βιῶναι, μὴ προθέμενον αὐτήν, ὡς ἐσχάτην βιῶναι. Vide *ad lib.* 2. § 11. & *suprà* § 29, 56.

Μήτε σφύζειν, μήτε ναρκᾶν] antithesis observanda. Vide *supr.* § 43. ambigi tamen potest, an eôdem istîc, quô illîc, sensu usurpetur τὸ σφύζειν. Suid. σφύζειν, ἐπείγειν. potest autem *torpori*, sive *stupori* opponi cùm *trepidatio*, (nam & istam ille tollit) tum & *motus concitatior*, sive *incitatior* quivis, constabit satìs alterutra significatio ; nec utram sumpseris, multùm refert. Vide *l.* 1. § 15. Gregor. Naz. περὶ εὐταξίας. Μήτε νωθεῖς ὦμεν πρὸς τὸ καλόν, μήποτε ὑπνώσωμεν· νωθεία γὰρ ὕπνῳ σύζυγος· μήτε διάπυροι σὺν ἀλογίᾳ, ἵνα μὴ ἐκφερώμεθα· ἔν γέ τι πάσχοντες πάντως, ἢ κέντρων δεόμενοι διὰ τὴν νωθείαν, ἢ κρημνιζόμενοι διὰ τὴν θερμότητα. ἀμφοτέρων δὲ, ὅσον χρήσιμόν ἐστι λαβόντες, τῆς μὲν τὸ πρᾶον, τῆς δὲ τὸν ζῆλον· ἀμφοτέρων, ὅσον ἐστὶ βλαβερὸν διαφύγωμεν, τῆς μὲν τὸν ὄκνον, τῆς δὲ τὸ θερμὸν· ἵνα μήτε τῷ ἐλλείποντι ὦμεν ἄκαρποι, μήτε τῷ περιττεύοντι κινδυνεύωμεν. ὁμοίως γὰρ ἄχρηστα καὶ νωθρότης ἄκαρπος, καὶ θερμότης ἀπαίδευτος.

δύλ@· ἡ μὲν ἐκ ἐγγίζεσα τῷ καλῷ, ἡ δὲ ὑπερ-πήδεσα. quod autem istic νωθρείαν, idem cum Marco νάρκίω paulò superiùs dixerat. Αἱ γὰρ αἰσθήσεις, καὶ πρὸς ἀρετὴν καὶ πρὸς κακίαν ὁμοίως νωθεῖς καὶ δυσκίνητοι, ἐδ' ἑτέρωσε μέγα νεύεσι, διὰ τῶν ναρκώντων κινήματα, αἱ γυναῖκαι δὲ καὶ θερμαὶ φύσεις, λόγε μὲν αὐτὰς παιδαγωγῦντος καὶ διδάσκοντος μέγα τι χρῆμα πρὸς ἀρετὴν· ἐπιλειπέσης δὲ ἐπιςήμης καὶ λόγε, τὸ ἴσον εἰς κακίαν ἐυείκονται.

§ 70. Οἱ θεοὶ ἐ δυσχεραίνεσιν] Efficacissimum sanè & Christiano quovis dignum ad pravorum hominum tolerantiam suadendam, à numinis divini exemplo desumptum argumentum. Vide ad *l.* 9. § 27. & *l.* 8. § 8. & *l.* 9. § 11. Sed & Joan. Chrysost. *in Matth. c.* 6. *v.* 45. *orat.* 18. Tertull. *de patient. c.* 2. *Disciplina cœlestis Deum ipsum ostendit patientiæ exemplum; jamprimum, qui* * *florem* [* *rorem*, al.] *lucis hujus super justos & injustos æqualiter spargit; qui temporum officia, elementorum servitia, totius geniturae tributa dignis simul & indignis patitur simul occurrere; sustinens ingratissimas nationes, ludibria artium, & opera manuum suarum adorantes, nomen, familiam ipsius persequentes, luxuriam, avaritiam, iniquitatem, malignitatem quotidie insolescentem, ut suâ sibi patientiâ detrahat: plures enim dominum idcirco non credunt, quia seculo iratum tam diu nesciunt.* Cyprian. *de bon. patient. Patientiam magisteriis cœlestibus discimus. est enim nobis cum Deo virtus ista communis. indè patientia incipit: indè claritas ejus & dignitas caput sumit. origo & magnitudo patientiæ Deo autore procedit. diligenda res homini, quæ Deo chara est: bonum, quod amat divina majestas, commendat. Qualis verò in Deo & quanta patientia, quòd in contumeliam suæ majestatis & honoris instituta ab hominibus profana templa, & terrena figmenta, & sacra sacrilega patientissimè sustinens, super bonos & malos æqualiter facit diem nasci, & lumen solis oboriri; & cùm imbribus terram rigat, nemo à beneficiis ejus excluditur, quò minùs justis similiter & injustis indiscretas pluvias largiatur. Videmus inseparabili æqualitate patientiæ nocentibus & innoxiis, religiosis & impiis, gratias agentibus & ingratis, Dei nutu tempora obsequi, elementa famulari, spirare ventos, fontes fluere, grandescere copias messium, fructus mitescere vinearum, exuberare pomis arbusta, nemora frondescere, prata florere. & cùm crebris imò continuis exacerbetur offensis Deus, indignationem suam temperat, & præstitutum semel retributionis diem patienter expectat. cúmque habeat in potestate vindictam, mavult diu tenere patientiam, sustinens scil. clementer & differens, ut, si fieri potest, multùm malitia protracta aliquando mutetur, & homo in errorum & scelerum contagione volutatus, vel serò ad dominum convertatur.*

Τοσέτων φαύλων ἀνέχεσθαι] Justiniano Imper. Prasini supplices, referente Theophane apud Alemannum in *notis ad Procop. l.* 9. *Εἴπερ ἄπω μὲν θλιβόμενοι, μὴ ἀγανακτήσοι τὸ κράτος σε· τὸ γὰρ θεῖον πάντων ἀνέχεται.* Theodosio Liban. *orat.* 12. Τίνα γὰρ δὴ τὰ τῶν θεῶν; συγγνώμη τοῖς τὰ καθ' ἡμέραν ῥήματα ἐπ' αὐτοὺς ἀφιεῖσιν, ὅταν τι παρὰ τῶν πραγμάτων λυπῶν)· καί τοι πολλάκις αὐτοὶ σφᾶς αὐτοὺς ἀπολλύεσιν. ἀλλ' οἱ μὲν συκοφαντεσιν· οἱ δὲ ἀνέχονται· καὶ διὰ τῦτο πολὺ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. εἰ δ' εἵποντο πᾶσιν ἁμαρτήμασι δίκαι, σφόδρα ἂν ὀλίγον ἦν τὸ σωζόμενον. ὅςις ἐν ἐοικέναι βέλεται θεοῖς, ἀφιεὶς τιμωρείας χαιρέτω μᾶλλον, ἢ λαμβάνων. Et clariùs adhuc *orat.* 13. Τί γὰρ δὴ τὸ τῶν θεῶν; ἄνωθεν μὲν ἅπαντα καθορῶσι καὶ ἀκέεσι. ἐν δὲ τοῖς ἐπὶ γῆς καὶ λεγομένοις καὶ πραττομένοις, ἀδικήματα πολλάχε ἄλλα, καὶ δὴ καὶ ὅταν δι' αὐτοὺς ἄνθρωποι πράττωσι κακῶς, ἀδικεῖσθαι τε λέγεσι παρ' ἐκείνων, ἐμβλέποντες εἰς τὸν ἐρανὸν, ἐδενὸς ἀπέχοντας ῥήματος· εἶδον ἐγὼ τινας καὶ λίθες ἐπ' αὐτὸν ἀφιέντας. οἱ δ' ἐν τοιαύτῃ δυνάμει τε λαβεῖν δίκlω, εἰ βεληθεῖεν, ὄντες, ἐ βέλονται. εἰ δ' ἅπασιν εἵποντο τοῖς τοιέτοις αἱ δίκαι, πάντα ἂν ἦν καθ' ἡμέραν τῶν ἀπολλυμένων πλέα· καὶ ἐδ' ἂν ἐξήρκεν οἱ ζῶντες πρὸς τὰς ταφάς. νυνὶ δὲ καὶ αὐτῷ τέτῳ τὸ κρεῖττες εἶ) δεικνύεσι, τῷ μηδὲ δικαίῳ χρῆσθαι θυμῷ πολλάκις. vide *ad l.* 8. § 51.

Καὶ κήδονται αὐτῶν] Quod Christus Dominus, Matth. *c.* 5. *v.* 45. Τὸν ἥλιον αὐτε ἀνατέλλει ἐπὶ πονηρὲς καὶ ἀγαθὲς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίες καὶ ἀδίκες. & Luc. *c.* 6. *v.* 35. Χρηςὸς ἐςὶ ἐπὶ τὲς ἀχαρίςες καὶ πονηρές. Et Paulus *Act. Apost. c.* 14. *v.* 15, 16. Εἴασε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν· καί τοιγε ἀγαθοποιῶν, ἐρανόθεν ὑετὲς διδὲς καὶ καιρὲς καρποφόρες, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης καρδίας αὐτῶν. Senec. *de benef. l.* 1. *c.* 1. *Non est quòd tardiores faciat ad bene merendum, turba ingratorum: nè Deos quidem immortales ab hac tam effusa liberalitate sacrilegi negligentésque eorum deterrent. utuntur naturâ suâ, incunctantérque illos ipsos munerum suorum malos interpretes juvant. hos sequamur duces, quantùm humana imbecillitas patitur.* Et *l.* 3. *c.* 25. *Propositum est nobis secundum rerum naturam vivere & deorum exemplum sequi. si deos imitaris, da & ingratis beneficia. nam & sceleratis sol oritur; & piratis patent maria.* vide tamen & eundem *ibid. c.* 28. Idem *l.* 7. *c.* 31. *Non est mihi relata gratia: quid faciam? quod Dii omnium rerum optimi autores, qui beneficia ignorantibus dare incipiunt, ingratis perseverant.* Vide *l.* 9, § 11, 27.

Ὅσον ἐδέπω λήγειν μέλλων ἀπαυδᾶς] Eodem utitur argumento, *l.* 8. § 5. Senec. *de ira l.* 3. *c.* 43. *Magno animo brevia feramus incommoda.*

Εἷς ὢν τῶν φαύλων] quod latro ad crucem socio suo, Luc. *c.* 22. *v.* 40. ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι

ὤν. Vide *l.* 11. § 18. Senec. *de benef. l.* 1. *c.* 1. *Non est quod tardiores faciat ad bene merendum turba ingratorum. nam primum, nos illam augemus, deinde, nè deos quidem immortales ab hac tam effusa benignitate sacrilegi negligentesque eorum deterrent.*

§ 71. Τὴν μὲν ἰδίαν κακίαν μὴ φεύγειν] vide Apost. *ad Cor. ep.* 1. *c.* 5. *v.* 7,--10. Epictet. *l.* 2. *c.* 16. Ἀλλ' οὐκ εἶ Ἡρακλῆς, καὶ οὐ δύνασαι καθαίρειν τὰ ἀλλότρια κακά; ἀλλ' οὐδὲ Θησεύς, ἵνα τὰ τῆς Ἀττικῆς καθάρῃς; τὰ σαυτοῦ κάθαιρε· ἐντεῦθεν ἐκ τῆς διανοίας ἔκβαλε ἀντὶ Προκρούστου καὶ Σκίρωνος, λύπην, φόβον, ἐπιθυμίαν, φθόνον, ἐπιχαιρεκακίαν, φιλαργυρίαν, μαλακίαν, ἀκρασίαν.

Ὃ καὶ δυνατὸν] vide *l.* 8. § 55.

§ 72. Ὁ ἂν ἡ λογικὴ] vide *l.* 3. § 8. & *l.* 4. § 2.

Κατασκεύαζεν ἑαυτῆς] utpote quæ ad ampliora & præstantiora sit nata. Vide *l.* 3. § 6.

§ 73. Τί ἔτι ζητεῖς] Vide *ad l.* 5. § 6. Senec. *ep.* 79. *Oppone, quæ dehortentur; dic, Factum tuum matura sequetur oblivio, & parum grata existimatio civium. respondebit tibi; Ista omnia extra opus meum sunt. ego ipsum contemplor; facere recte pieque contentus.*

Ὥσπερ οἱ μωροὶ] *quibus famæ major sitis est quàm virtutis.* Juvenal. *sat.* 10. Vide *l.* 4. § 44. & *ad l.* 5. § 23. Sed quare stultos censet, qui laudem expetunt? quia id volunt, quod in ipsis non est. Epictet. *l.* 2. *c.* 13. Ὅταν ἀγωνιῶντα ἴδω ἄνθρωπον, λέγω, οὗτος τί ποτε θέλει; εἰ μή τι τῶν οὐκ ἐφ' αὐτῷ ἤθελε, πῶς ἂν ἔτι ἠγωνία; διὰ τοῦτο καὶ ὁ κιθαρῳδὸς, μόνος μὲν ᾄδων, οὐκ ἀγωνιᾷ· εἰς θέατρον δ' εἰσερχόμενος, κἂν λίαν εὔφωνος ᾖ, καὶ καλῶς κιθαρίζῃ. οὐ γὰρ ᾆσαι μόνον θέλει καλῶς, ἀλλὰ καὶ εὐδοκιμῆσαι· τοῦτο δ' οὐκέτι ἐστὶν ἐπ' αὐτῷ. Flacc. *l.* 1. *ep.* 16.

Vir bonus ac prudens dici delector ego ac tu.
Qui dedit hoc hodie, cras si volet, auferet idem.
Pone, meum est, inquit: pono, tristisque recedo.

§ 74. Οὐδεὶς κάμνει ὠφελούμενος] At Themistocles Atheniensibus ipsum proscindentibus; Τί κοπιᾶτε, ὦ μακάριοι, πολλάκις εὖ πάσχοντες; Plut. *de laude sui c.* 3. & *in præcept. polit.* & *in apophth.*

Ὠφέλεια δὲ] Vide *supra* § 13, & 53.

Μὴ οὖν κάμνε] Apost. *ad Galat. c.* 6 *v.* 9. Τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν. & *ad Thess. ep.* 2. *c.* 3. *v.* 11. μὴ ἐκκακήσητε καλοποιοῦντες. Vide *ad l.* 5. § 6. & *l.* 6. § 29.

Ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖς] Senec. *de clem. l.* 1. *c.* 4. *Animus reipub. tu es; illa corpus tuum. vides, ut puto quàm necessaria clementia sit. tibi enim parcis, cùm videris alteri parcere.* Auson. *grat. act. Quartum hunc gradum novi beneficii tu, Auguste, constituis, deferre tibi ipsi, quò alter ornetur.* Cassiodor. *var. l.* 4. *c.* 24. *In lucrum cedunt, quæ bene meritis conferuntur. & de ipso munere magis acquiritur, cùm optimis digna præstantur.* Ità P. Syrus;

Beneficium dando accepit, qui digno dedit.

Sidonius *l.* 6. *ep.* 12. *Aliquis aliquem, ego illum præcipuè puto suo bono vivere, qui vivit alieno.* & Pacat. *paneg. Nullam majorem crediderim esse principum felicitatem, quàm fecisse felicem, & intercessisse inopiæ, & fortunam vicisse, & dedisse homini novum fatum. itaque imperatori propriam majestatem æstimanti, non tam id suum videri debet, quod abstulit, quàm quod dedit.* Greg. Naz. *de bapt.* Εὐεργετεῖται, τὴν εὐεργεσίαν αἰτούμενος. Et Jo. Chrysost. apud Anton. *meliss. l.* 1. *c.* 29. Οὐκ εὖ ποιεῖ ὁ εὖ ποιῶν, ἀλλ' εὖ πάσχει αὐτὸς, καὶ εὐεργετεῖται μᾶλλον, ἢ εὐεργετεῖ. Nostro planè consentiens Clemens Alex. *strom. l.* 2. Τῷ γὰρ ὄντι εἰκὼν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος εὐεργετῶν. ἐν ᾧ καὶ αὐτὸς εὐεργετεῖται· ὥσπερ γὰρ ὁ κυβερνήτης, ἅμα σώζει καὶ σώζεται. διὰ τοῦτο ὅταν τις αἰτῶν τύχῃ, οὐ φησὶ τῷ διδόντι, Καλῶς ἔδωκας, ἀλλὰ, Καλῶς εἴληφας. οὕτω λαμβάνει μὲν ὁ διδοὺς, δίδωσι δὲ ὁ λαμβάνων.

§ 75. Ἡ ἀλόγιστα καὶ τὰ κυριώτατά ἐστιν] M. Cas. legendum contendit, ἢ τὰ λογικὰ καὶ κυριώτατά ἐστιν, vel etiam, ἢ ἀλογιστικὰ, τὰ κυριώτατά ἐστιν, ut sit sensus, *rationales creaturas esse objecta principalia, circa quæ peculiaris cura illa & providentia versatur.* atque ità revera intelligendum Apostoli illud, *ad Cor. ep.* 1. *c.* 9. *v.* 20. Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; Ego tamen nihil mutandum censeo. hoc enim velle videtur Marcus, Ad mundi hujus fabricam producendam ac constituendam, peculiari quodam motu, universi natura accessit. deinceps autem, vel quæcunque in eo contingunt, vi nexûs cujusdam & consequentiæ necessariæ lege certâ tunc constitutæ eveniunt, vel principalia illa, ad quæ universi mens præcipuè & quasi peculiariter sese intenderit, nullâ ratione, sed temerè disposita fuerint. at hoc esset absurdissimum, mentem universi, cùm ad ista producenda ac constituenda peculiari motu processisset, de futura dispositione atque ordinatione legem nullam tulisse, sed temerè ferenda casui fortuito permisisse disposuit. ergo hæc genuina Marci mens. nec aliud quicquam evincunt loca ad lectionis mutatæ firmamentum adducta ex *l.* 6. § 39. & *l.* 9. § 26. *edit. Cas. l.* 6. § 44. & *l.* 9. § 28. distinctionis nostræ. siquidem priore loco τὰ κοινὰ, non τὰ λογικὰ, ea esse dicuntur, ὧν οἱ θεοὶ μάλιστα προνοοῦνται, atque istis κατ' ἐπακολούθησιν συμβαίνει cætera. posteriore verò nuda ponitur distributio illa, Ἤτοι ἐφ' ἕκαστον ὁρμᾷ ἡ τοῦ ὅλου διάνοια. ἢ ἅπαξ ὥρμησε, τὰ δὲ λοιπὰ κατ' ἐπακολούθησιν. Sicut & *l.* 6. § 35. de ratione præditis nè γρῦ quidem. Ità Marcus pro concesso sumit mentem universi, si ad primam rerum constitutionem ratione ac consilio quodam destina-

destinato accesserat, ità cuncta disposuisse ut à primis illis causis succedentia quæque necessariâ quadam consecutione profluerunt. quod & istìc monitum voluit. Vide & *lib.* 10. § 6. Senec. *de beneficiis lib.* 6. *cap.* 23. *In prima illa constitutione, cùm universa disponerent, etiam nostra viderunt, rationémque hominis habuerunt.* —— *etiamsi potiora illis sunt, in quæ oriuntur, nos tamen in majora ituri juvant.* de syderibus loquitur.

Ad Librum VIII.

§ I. Πόῤῥω φιλοσοφίας ὤν] Epictet. *lib.* 2. *c.* 9. οὕτως οὐδὲ τὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐπαγγελίαν πληρῶσαι δυνάμενοι, προσλαμβάνομεν τὴν τοῦ φιλοσόφου, τηλικοῦτο φορτίον, οἷον εἴ τις δέκα λίτρας ἆραι μὴ δυνάμενος, τὸν τοῦ Αἴαντος λίθον βαστάζειν ἤθελεν. Quem eundem vide & *l.* 3. *c.* 21.

Ἀνταγωνίζεται δὲ καὶ ἡ ὑπόθεσις] Repugnat res ipsa: ipsum vitæ tuæ institutum opinioni isti, quam de te habes tanquam qui philosophus sis, adversatur, falsúq; te redarguit. vel quia aliis negotiis districtus totus teneris, nec huic studio totum te sedulò jugitérq; dedisti, vel etiam quia affectibus etiamnum indulgere deprehenderis, eóq; à vero mentis animíq; cultu abesse te quàm longissimè prodis. Senec. *epist.* 59. *Exiguum temporis impendisse philosophiæ, satis abundéq; occupatis fuit. leviter tam magnæ rei insistimus, quemadmodum autem potest aliquis, quantum satis sit, adversus vitia discere, qui quantum à vitiis vacat, discit? Atqui, non cùm vacaveris, philosophandum est: omnia alia negligenda, ut huic assideamus; cui nullum tempus satis magnum est, etiamsi à pueritia usq; ad longissimos humani ævi terminos vita protenditur.* Idem *epist.* 72. Galenus *de affect. dignosc. & cur. c.* 3. cuidam ἀναμάρτητον sese opinanti. Ἀλλὰ σύ γε θεῷ παραπλήσιος ἐξαίφνης οὐκ ἄν ποτε γένοιο· ὅπου γὰρ οἱ δι' ὅλου τοῦ βίου ἀπάθειαν ἀσκήσαντες, οὐ πιστεύονται τελέως αὐτὴν ἐσχηκέναι, πολὺ δή που μᾶλλον ὁ μηδέποτ' ἀσκήσας σύ. Et *c.* 4. Δεῖται γὰρ ἀσκήσεως ἕκαστος ἡμῶν σχεδὸν ὅλου τοῦ βίου, πρὸς τὸ γενέσθαι τέλειος ἀνήρ. Vide Epictetum *enchir. c.* 35, & 36. (ubi perperam divulsis quæ arctissimè cohærebant, ex Epiro Rhegium fecerunt editores) & *dissert. l.* 3. *c.* 15. unde mendosa quædam in *enchir.* possunt emendari feliciùs, quàm est à Volfio aliisq; id non advertentibus tentatum. Inter alia quæ cùm utrobiq; vitiata videantur, intacta prorsus, tanquam integra, prætereunt illi, hæc habet. Δοκεῖς ὅτι ταῦτα ποιῶν, δύνασαι φιλοσοφεῖν· δοκεῖς ὅτι δύνασαι ὡσαύτως ἐσθίειν, ὡσαύτως πίνειν, ὁμοίως ὀργίζεσθαι, ὁμοίως δυσαρεστεῖν. ità in *dissertationibus* exhibentur: nam in *enchiridio* & mutilata & inquinatiora lego, Δοκεῖς ὅτι ταῦτα ποιῶν, δύνασαι φιλοσοφεῖν; δοκεῖς ὅτι δύνασαι, (φιλοσοφεῖν scil. quod ἐκ τοῦ κοινοῦ subaudiendum) ὡσαύτως ἐσθίων, ὡσαύτως πίνων, ὁμοίως ὀργιζόμενος, ὁμοίως δυσαρεστῶν; neq; enim aut irasci aut tædio habere permittebant Stoici. ità *c.* 22. προσέχων, ἐν τοῖς κατὰ σαυτόν, οὐκέτι δεῖ σε ὅμοιον ἐκείνοις φαίνεσθαι, οἷς νυνὶ ποιεῖς. sequitur: ἀγρυπνῆσαι δεῖ, πονῆσαι, νικῆσαί τινας ἐπιθυμίας, ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν οἰκείων, ὑπὸ παιδαρίου καταφρονηθῆναι, ὑπὸ τῶν ἀπαντώντων καταγελασθῆναι, ἐν παντὶ ἔλασσον ἔχειν, ἐν ἀρχῇ, ἐν τιμῇ, ἐν δίκῃ, &c. Huc applicat dictum vulgare, quod inter adagia locum meritò sibi vindicet, idem *l.* 4. *c.* 6. Νῦν δὲ πρὸς ἄλλοις γίνεσθαι λέγεις, ἄλλων ἐπιμελεῖσθαι. καὶ πολλοὶ δὲ τοῦτο καλῶς λέγουσιν, ὅτι ἔργον ἔργῳ οὐ κοινωνεῖ. Et rursus *c.* 10. Ἀλλὰ πρὸ ἡλικίας θέλεις τὰ τηλικαῦτα λαβεῖν; καὶ πῶς δύνασαι; ἔργον ἔργῳ οὐ κοινωνεῖ. εἰ δ' ἐκεῖνα θέλεις, τοῦτο ἄφες· εἰ δὲ μή, οὔτε τοῦτο ἕξεις, οὔτ' ἐκεῖνα, περισπώμενος ἐπ' ἀμφότερα. Quod fusiùs paulò *enchir. c.* 1. § 4. Τηλικούτων ἐφιέμενος, μέμνησο ὅτι οὐ δεῖ οὐδὲ μετρίως κεκινημένον ἅπτεσθαι αὐτῶν· ἀλλὰ τὰ μὲν ἀφιέναι παντελῶς, τὰ δ' ὑπερτίθεσθαι πρὸς τὸ παρόν· ἐὰν δὲ καὶ ταῦτ' ἐθέλῃς, καὶ ἄρχειν, καὶ πλουτεῖν, τυχὸν μὲν, οὐδ' αὐτῶν τούτων τεύξῃ, διὰ τὸ καὶ τῶν προτέρων ἐφίεσθαι· πάντως γε μὴν ἐκείνων ἀποτεύξῃ, δι' ὧν μόνον εὐδαιμονία καὶ ἐλευθερία περιγίνεται. Et *ibid. c.* 12. Ἴσθι γὰρ ὅτι οὐ ῥᾴδιον, καὶ τὴν προαίρεσιν τὴν σαυτοῦ κατὰ φύσιν ἔχουσαν φυλάξαι, καὶ τὰ ἐκτός· ἀλλὰ τὸ ἑτέρου ἐπιμελούμενον, τοῦ ἑτέρου ἀμελῆσαι, πᾶσα ἀνάγκη. Quod Siracid. *c.* 38. *v.* 25. Ὁ ἐλαττούμενος πράξει, αὐτὸς σοφισθήσεται. Et Epictet. *c.* 36. edit. vulg. Ταῦτα οὐ μὴ συμφωνεῖ. ἕνα σε δεῖ ἄνθρωπον ἢ ἀγαθὸν ἢ κακὸν εἶναι. ἢ τὸ ἡγεμονικόν σε δεῖ ἐξεργάζεσθαι τὸ σαυτοῦ, ἢ τὰ ἐκτός. ἢ περὶ τὰ ἔσω φιλοτεχνεῖν, ἢ τὰ ἔξω· τουτέστιν ἢ φιλοσόφου τάξιν ἐπέχειν, ἢ ἰδιώτου. In eam mentem Pythagor. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 1. χαλεπὸν πολλὰς ὁδοὺς ἅμα τοῦ βίου βαδίζειν. Et observat Cl. Casaubon. apud Athen. *l.* 12. τὴν ἀσχολίαν opponi τῇ φιλοσοφίᾳ. id est, *vitam occupatam & solicitam philosophicæ.*

Τί δόξης, ἄφες] hoc quippe stultorum esse dixerat. *l.* 7. § 73. & *l.* 4. § 44. sed & videri esse, quod non es, quid tibi proderit? *l.* 10. § 8. Socrates, teste

teste Xenophonte *memorab. l.* 1. dicere solitus est, ὡς οὐκ ἔστι καλλίων ὁδὸς ἐπ᾽ εὐδοξίαν, ἢ δι᾽ ἧς ἄν τις ἀγαθός τε γένοιτο καὶ μὴ δοκεῖν βούλοιτο. At Marcus hîc quid aliis videaris, missum prorsus vult facias, Æschyli illud pervulgatum in Theb. imitatus;

Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ᾽ εἶναι θέλει.

Esse, haud videri, enim elaborat optimus.

Quod è tragico de Amphiarao prolatum, ad Aristidem corona transtulit. Plut in *Aristid. vit.* & *Apoph.* qui & laudat *de poet. leg. c.* 13. De Isidoro & de Marino etiam extulit Damascius in *vit. Isid.* apud Phot. *bibl. cod.* 242. Catoni par elogium tribuit Salust. in *Catilin. Esse, quàm videri, bonus malebat.* qui subjungit tamen: *Ità, quò minùs gloriam petebat, eò magis adsequebatur.* quod suprà Socrates. De se Gregor. Naz. *adv. eos, qui sedem Constantinopolitanam ambire ipsum insimulabant.* Ἀλλ᾽ οὕτω, φησὶ, δοκεῖ τοῖς πολλοῖς. τί δέ μοι διαφέρει, ὧ τοῦ εἶναι πλείων ὁ λόγος, μᾶλλον δὲ πᾶς; τοῦτο γὰρ ἢ κατέκρινεν, ἢ ἐδικαίωσεν, ἢ ἄθλιον πεποίηκεν, ἢ μακάριον. τὸ δὲ δοκεῖν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, ὥσπερ οὐδὲ ὄναρ ἀλλότριον. Et mox: Τὸ δοκεῖν οὖν, ἂν μὲν ὑπάρχῃ, δεξόμεθα. ἵν᾽ εἴπω τι καὶ ἀνθρώπινον· ἂν δὲ ἀντιπίπτῃ, χαίρειν ἐάσομεν, καὶ οὐδὲν τοῦ εἶναι διὰ τὸ δοκεῖν ἀφαιρήσομεν. De Socrate Epictetus *dissertat. lib.* 4. *c.* 8. Ἀπήρκεν, ἐνὶ ἀρκούμενος τῷ εἶναι φιλόσοφος· χαίρων δὲ, καὶ ὅτι μὴ δοκῶν, οὐκ ἐδάκνετο. Quin & idem apud Platonem, in *Gorgia*; Παντὶ μᾶλλον ἀνδρὶ μελετέον, οὐ τὸ δοκεῖν εἶναι ἀγαθὸν, ἀλλὰ τὸ εἶναι, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ. Epictet. *enchir. c.* 24. Ἐάν ποτέ σοι γένηται ἔξω στραφῆναι, πρὸς τὸ βουληθῆναι ἀρέσαι τινὶ, ἴσθι ὅτι ἀπώλεσας τὴν στάσιν. (ità malim pro ἔστασιν, quàm cum Volfio ἔνστασιν) ἀρκοῦ οὖν ἐν παντὶ, τῷ εἶναι φιλόσοφος. εἰ δὲ καὶ δοκεῖν βούλει, τῷ εἶναι σεαυτῷ φαίνου, καὶ ἱκανὸς ἔσῃ. ubi tamen τῷ εἶναι superflua esse suspicatur meritò Volfius. Eratosthenem verò vitii illius, quod à Marco hîc tangitur, insimulat Strabo *geograph. l.* 1. Μέσος ἦν, inquit, τοῦ τε βουλομένου φιλοσοφεῖν, καὶ τοῦ μὴ θαρροῦντος ἐγχειρίζειν ἑαυτὸν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἀλλὰ μόνον μέχρι τοῦ δοκεῖν προϊόντος.

Εἰ κἂν τὸ λοιπὸν τοῦ βίου, ὅσον δήποτε ἡ σὴ φύσις θέλει, βιώσειν] D. Boot. ὅσον δήποτε ἡ σὴ φύσις θέλει, βιώσεις. *Si reliquum vitæ, quantumcunque natura tibi concesserit, transegeris.* emendationi assentior. Verùm mihi aliquid insuper, quod desit, supplendum esse videtur. Sequitur enim, κατανόησον οὖν τί θέλει. *considera ergò quid ea velit.* non quamdiu, sed quomodo vivere te velit. unde liquet, de ea re monitum aliquod antecessisse. forsan ergò legendum fuerit, εἰ κἂν τὸ λοιπὸν τοῦ βίου, ὅσον δήποτε, [ὡς] ἡ σὴ φύσις θέλει, βιώσεις. *Si reliquum vitæ, quantumcunque id futurum sit, prout natura tua vult, & à te exigit, transegeris.*

Οὐδαμοῦ εὗρες τὸ εὖ ζῆν] Contendit non immeritò Mer. Casaub. Antonini ista, cum Solomonis illis, *Eccles. c.* 1. *v.* 13. & *c.* 2. *v.* 1. ——11. quibus permulta, imò universa ferè, quæ sub sole geruntur, pervagatus Rex, nuspiam vitam beatam veréq; tranquillam deprehendisse se profitetur. qui tamen illud, οὐδαμοῦ, apud Marcum, quod & denuò repetitur, malim, *nuspiam*, simpliciter, quàm, *in istorum nullo*, vertisset. Adjici potest Severi Imper. illud; *Omnia fui, & nihil expedit.* Spartian. potiùs tamen, prout ab Aurelio refertur: *Ortus Lepti, humili patre, primò literis, deinde imbutus foro: quo parùm commodante, utì rebus arctis solet, dum tentat aut exquirit varia melioráq;, conscendit imperium. ibi graviora expertus, laborem, curas, metum, & incerta prorsus omnia; quasi testis vitæ mortalium, Cuncta, inquit, fui, conducit nihil.* Quod de Marco filius, de Severo pater ὁ μακαρίτης, *ad Spart. Quatuor verbis complexus est integri libelli ejus (finem solùm excipimus) qui à sapientissimo rege Solomone, super humanarum rerum vanitate, divinitus planè &* θεοπνεύστως *est compositus.* Finem meritò excepit; quem frustrà statuit hîc Marcus, ἐν τῷ ποιεῖν ἃ ἐπιζητεῖ ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις. quanquam haud ineptè prorsus, si *naturam* diceret, qualis est ab initio condita ac creata. jam enim corrupta & defecta, non valet suis viribus eò etiam adspirare, in quo uno bonum ipsius verum ac syncerum consistit. Meliùs itaq; Solomon, utpote θεοδίδακτος, ἐν τῷ θεὸν φοβεῖσθαι, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φυλάσσειν. *Vis*, inquit, *post hæc omnia summam rei? Deum reverere; & præcepta ejus observa: hoc est enim totum hominis. Eccl. c.* 12. *v.* 13. Epict. *l.* 3. *c.* 24. Τὰ ἀγαθὰ ἔξω μὴ ζητεῖτε· ἐν ἑαυτοῖς ζητεῖτε· εἰ δὲ μὴ, οὐχ εὑρήσετε. at quomodo apud se bonum istud offendet quis? subjungit; ὅλος πρὸς τὸν θεὸν τεταμένος, καὶ τὰς ἐκείνου ἐντολὰς καὶ τὰ προστάγματα. ecquid aliud Rex sapientissimus?

Ἐπὰν δόγματα ἔχῃ] Vide Epictet. *dissert. l.* 1. *c.* 11.

Ὃ οὐχὶ ποιεῖ δίκαιον] *Bonum nihil est*, inquit, *nisi quod habentem bonum facit.* At de bonis, quæ dicimus, externis, verè Aug. *concion. solenn.* 236. *Omnia ista bona sunt; sed unde facias bene, non quæ te faciant bonum. habeto bona, quæ te faciant bonum. bona sunt quæ habes. esto & tu bonus inter bona tua. esto bonus mansurus inter bona peritura. erubesce bonis tuis. noli esse malus in eis, ne pereas cum eis.* Vide *l.* 2. § 11. & Senec. *ep.* 76.

Ἐλεύθερον] *liberum.* at interpretes, *liberalem*, ἐλευθέριον. sic *l.* 7. § 67.

Ὃ οὐχὶ ποιεῖ τἀναντία] Contrà, nihil malum est, nisi quod habentem malum atq; improbum facit: quod externa ista non possunt. Vide *l.* 2. § 1.

§ 2. Μὴ μετανοήσω ἐπ᾽ αὐτῇ] Epicharm. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 1.

Οὐ μετανοεῖν, ἀλλὰ προνοεῖν χρὴ τὸν ἄνδρα τὸν σοφ

Cuncta

Cuncta sapiens prævidebit ; pœnitebit sic nihil.
Plaut. *stich.* 1. 2. —*quotidie*
Pridie caveat, nè faciat, quod pigeat postridie.
& *Bacchid.* 4. 9.
Priùs te cavisse ergò, quàm pudere æquum fuit.

Pindar. *Pyth. od.* 5. Πρόφασιν esse ait, Ἐπιμηθέως ὀψινόου θυγατέρα. Vult itaq; nos Marcus esse Promethei non Epimethei liberos, nè Prophasin, i.e. *excusationem*, sive *prætextum*, sororem nobis adsciscere necesse habeamus. Vide *infrà* § 10.

Μικρὸν, καὶ τέθνηκα, καὶ πάντ' ἐκ μέσου] Quod nos vulgari diverbio dicere solemus, *Ego cùm interii, totus mundus mihi intercidit.* Prosper, *ad uxorem:*

Etsi concluso superessent tempora sec'lo,
Ut posset longos mundus habere dies :
Nos tamen occasum nostrum observare deceret,
Et finem vitæ quemq; videre suæ.
Nam mihi quid prodest, quòd longo flumina cursu
Semper inexhaustis prona ferantur aquis ?
Multa quòd annosæ vicerunt secula sylvæ?
Quódque suis durant florea rura locis ?
Ista manent : nostri sed non mansere parentes :
Exigui vitam temporis hospes ago.

Aug. *de verb. Dom. serm.* 26. & *de* 10. *chord. c.* 2. & *homil.* 28. *Longè est quidem dies judicii : sed uniuscujusque hominis dies ultimus longè esse non potest ; quia brevis est vita, & vitæ brevitas incerta.* Vide *ad l.* 4. § 26.

Τί πλέον ἐπιζητῶ] Ità Gregor. Naz. *ad Episc.* 150. οὐ γὰρ ἄλλο τι ἐπιζητοῦμεν. Vide *ad l.* 5. § 6. & *l.* 6. § 2. & *l.* 7. § 13. & *l.* 9. § 40. Epictet. *l.* 3. *c.* 24. σὺ δὲ ζητεῖς ἔπαθλον ἀνδρὶ ἀγαθῷ μεῖζον τοῦ καλὰ καὶ δίκαια πράττειν ; Plaut. *Amph.* 2. 2. *Virtus præmium est optimum.*

Ἰσονόμου θεῷ] quia nimirum φυσικὸς νόμος ille cujus meminit *l.* 3. § 11. sive θεσμὸς, utì nuncupat *l.* 2. § 16. hominibus communis cum diis ipsis à Stoicis statuitur. unde & hominem sapientem, qui ad legis istius normam vitam exigit suam, nihilo faciunt minorem Deo ipso. Epictet. *l.* 1. *c.* 16. Ὡς κατά γε τὸν λόγον, οὐδὲ χείρων τῶν θεῶν, οὐδὲ μικρότερος· λόγου γὰρ μέγεθος οὐ μήκει, οὐδ' ὕψει κρίνεται, ἀλλὰ δόγμασιν. Vide *ad l.* 3. § 7.

§ 3. Ἀλέξανδρος δὲ] Alexander verò. quasi à prioribus penderet. sed τὸ δὲ παρέλκειν videtur. sicut τὸ οὖν. *l.* 6. § 44.

Τί πρὸς Διογένη] Juvenal. *sat.* 8. –
Libera si dentur populo suffragia, quis tam
Perditus, ut dubitet Senecam præferre Neroni ?

Καὶ τὰ ἡγεμονικὰ ἦν αὐτῶν ταὐτὰ] lectionem hanc si admittimus, sensus erit, *Eædem erant mentes illorum:* sive *per omnia sibi invicem consentiebant.* id quod sapientum est, & rationis rectæ, quæ una eadémq; apud omnes est, auspicium ductúmq; affectantium. quum insipientes & animi affectu & vitæ instituto, tum secum invicem, tum & à seipsis etiam dissentiant. Cæterùm M. Cas. ταῦτα legisse videtur : & G. Xyl. τοιαῦτα, cùm vertit, *ità erant eorum mentes instructæ.* ejusmodi nimirum mentes habebant, quæ in rerum naturas acutiùs introspicere, & sagaciùs intromittere se poterant. hunc sequor. indè ergò factum, ut cùm rerum naturam perspectam haberent, & cui usui inservirent, nec multis opus esse sibi ad bene ac feliciter agendum intelligerent, nec avidiùs quicquam, quam par erat, appeterent.

Ἐκεῖ δὲ ὅσων πρόνοια ; καὶ δουλεία πόσων ;] Xyl. *ibi verò, quibus in rebus esset prudentia & servitus.* ut ad philosophos illos, illorúmq; perspicaciam referatur. M. Cas. ad reges ac imperatores potiùs, quos priùs dixerat, retulit. in quo calculum ei lubens contribuo meum. Verùm quòd vertit, *quousq; se extendebat error eorum, eousq; eorundem & servitus,* non video quì possit cum autoris verbis consistere, nisi τόσων aut τοσούτων pro πόσων substituere libuerit. Mihi nihil movendum videtur. erotematicè tantùm concipiendum existimo. Apud illos, cùm rerum naturam, ac per consequens usum, non ritè assequerentur, de quot rebus alioqui minùs necessariis, sed quæ ipsis necessariæ visæ sunt, satagere illos necesse fuit, quótq; rerum sese servituti addicere ? Ἅμα γὰρ τῇ ἀρχῇ πολλὰ τὰ ἀναγκαῖα ἀναπεπλάκασιν. Teles *collat. divit. & paupert.* apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 94. Notum est illud Philippi Macedonis, qui cùm quo loco destinaverat, castra statuere, commodè non posset, quòd pabulum jumentis defore diceretur : Οἷος ἡμῶν ὁ βίος ἐστὶν, inquit, εἰ καὶ πρὸς τὸν τῶν ὄνων καιρὸν ὀφείλομεν ζῆν ; *qualis vita nostra est, quibus ad asinorum opportunitatem ea est exigenda ?* Refert Plut. in *apophth.* & in *præcept. polit.* ità asinis etiam ac jumentis inservire rex magnus necesse habebat ; non pastores tantùm aut bubulci : quos ità conquerentes induxit Sophocles, referente eodem in *Agide* ;

Τούτοις γὰρ, ὄντες δεσπόται δουλεύομεν,
Καὶ τῶν δ' ἀνάγκη καὶ σιωπώντων κλύειν.
Famulamur istis, qui tamen domini sumus,
Quamvísque taceant, nos ea audire est opus.

Contrà non est vulgatum minùs Socratis illud, qui ut Laërt. *l.* 2. cùm rerum venalium forum ac tabernas pertransiret, dixisse fertur, Πόσων ἐγὼ χρείαν οὐκ ἔχω ; *Quàm multis ego nihil opus habeo ?* vel, ut Cicer. *Tusc. l.* 5. *cùm in pompa magna vis auri argentíq; ferretur, Quàm multa non desidero ? inquit.* Itaq; illa nescio cujus in ore crebrò habebat, quæ & à Clemente Alex. *pædag. l.* 2. *c.* 10. laudantur, sed ità ut metri rationem non habuerit ;

Τὰ δ' ἀργυρώματ' ἐστὶν, ἥ τε πορφύρα,
Εἰς τοὺς τραγῳδοὺς χρήσιμ', οὐκ εἰς τὸν βίον.
Argentea ista vasa & ipsa purpura,
Tragicam ad pompam faciunt, ad vitam nihil.

In quam sententiam Plut. *de avar.* ubi Scopæ Thessali dictum commemoraverat, qui à vicino è domo sua rogatus quidpiam, quod is qui petebat, superfluum ipsi ac supervacuum esse dictitabat, respondit, Ἀλλὰ μὴν τούτοις ἐσμὲν ἡμεῖς εὐδαίμονες καὶ μακάριοι τοῖς περιττοῖς, ἀλλ' οὐκ ἐκείνοις τοῖς ἀναγκαίοις. *At verò ista superflua & supervacanea sunt quæ nos divites ac beatos faciunt, non autem necessaria illa.* subjungit, istud videri πομπὴν καὶ πανήγυριν μᾶλλον ἢ βίον ἐπαινοῦντος, *pompam aut panegyrin potiùs, quàm vitam laudantis.* additq; felicitatem istiusmodi θεατῶν καὶ μαρτύρων, ἢ μηδὲν εἶναι, *aut nullam esse omnino, aut spectatorum, non dominorum esse*; certè absq; illis nullam revera existere. Itaq; πρόνοια ista, quam hìc Marcus tangit, eadem ferè est cum ea quam Apostolus notat, *ad Rom. c.*13. *v.*14. ubi vetat, τῆς σαρκὸς πρόνοιαν ποιεῖσθαι εἰς ἐπιθυμίας. nec abludit ab hac multùm solicitudo illa, cujus Martham illam sedulam nimìs Christus insimulat, cùm ait, ὅτι μεριμνᾷς καὶ περὶ πολλὰ τυρβάζεται. ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. Vide *l.* 7. § 20. & *l.* 9. § 40.

Δουλεία πόνων] De regibus Solomon, & ipse rex, *Eccles. c.* 5. *v.* 9. מלך לשדה נעבד *etiam rex agro servus est.* dum eum scil. colendum necessariò curat. ut Chald. paraphr. & Rohobamo Solomonis filio atque in regno successori consiliarii seniores, *histor. Reg. lib.* 3. *cap.* 12. *ver.* 9. תהיה עבד לעם הזה *servus sis oportet populo isti.* Siquidem, ut Augustin. *de Civ. Dei l.*19. *c.*15. *Etiam qui imperant, serviunt eis, quibus videntur imperare.* Itaq; non immeritò pronunciavit Antigonus, τὴν βασιλείαν, ἔνδοξον εἶναι δουλείαν. *regnum esse nobilem servitutem*, Ælian. *l.*2. *c.*20. &, *magnam servitutem magnam esse fortunam*; Seneca *ad Polyb. c.* 26. cùm, *in maxima fortuna minima sit licentia*, ut Cæsar apud Sallustium in *Catilin.* Eódem facit & Senarius Græcus ille;

Εἷς ἐστι δοῦλος οἰκίας, ὁ δεσπότης.
Unus familiæ servus, ipse adeò est herus

Et Hebræorum doctorum illud; המלכות היא עברות. *Servitus est & regnum.* Ἀλλ' ἐκείνους μὲν μικροδούλους λέγε, τούτους δ', ὡς εἰσὶν ἄξιοι, μεγαλοδούλους. Epictet. *l.*3. *c.*26. Ità, quod idem *l.* 4. *c.* 1. καὶ ὁ δισύπατος τῶν τρεῖς προσερχομένων οὐδὲν διαφέρει. Vide *l.* 10. §.19. Sed &, quod multò gravius est, iisdem sæpenumero

——*intus & in jecore ægre*
Nascuntur domini.

quos *alterni subeant oportet Obsequio ancipiti.* Pers. *sat.* 3. *&* 5. & Ambros. *ep.* 7. *Intra se dominos habent: intra se servitium intolerabile patiuntur; tot dominorum, quot vitiorum servi.* Aug. *de civit. Dei l.*4. *c.*3. Unde Diogenis dictum; Τοὺς μὲν οἰκέτας δεσπόταις δουλεύειν· τοὺς δὲ φαύλους ἐπιθυμίαις. Laërt. *l.*9. & sicut de Roma Aug. *de civit. Dei l.*15. *c.*4. *Urbs victrix gentium, captiva vitiorum.* Ità de Romanis Cic. *Verrin.*3. *Judiciorum domini, cupiditatum servi.* ut nè illud adjiciam, quod Plin. *in paneg. Principes multi, civium domini, libertorum servi.* & quod Amb. *ep.*7. *Emunt sibi dominos, captivarum suarum captivi. Dabo* (inquit Sen. *ep.* 47.) *consularem aniculæ servientem: dabo ancillulæ divitem.* Itaq; Democritus apud Stob. *tom.*2. *tit.*6, & 7. Ἔνιοι πόλεως μὲν δεσπόζουσι· γυναιξὶ δὲ δουλεύουσι. Honestius tamen paulò, quod de Persa Plut. *ad præfect. indoct.* Ὁ Περσῶν βασιλεὺς πάντας ἡγεῖτο δούλους, πλὴν τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς, ἧς μάλιστα δεσπότης ὤφειλεν εἶναι. Et quod Cato major, de ingenuis legitimisq; conjugiis si accipias; Πάντες ἄνθρωποι τῶν γυναικῶν ἄρχουσιν· ἡμεῖς δὲ πάντων ἀνθρώπων· ἡμῶν δὲ αἱ γυναῖκες. Plut. *apoph.* vide *l.* 2. § 2. & *l.* 9. § 38.

§ 4. Ὅτι] principium ἀκέφαλον, sive abruptè exorsum. Hoc, inquit, animo tuo obversetur, vel præsto tibi ad manum & ad mentem sit, ubi hominum aut injuriis, aut flagitiis commoveri te senseris, eadem facturos, etiamsi tu te indignatione confeceris.

Κἂν σὺ διαρραγῇς] *etiamsi tu rumparis.* Ità Demosthenes περὶ στεφάνου, Οὐδ' ἂν σὺ διαρραγῇς. Lucian. *Timon.* ὅπως οἱ κόλακες ἐκεῖνοι διαρραγῶσι τῷ φθόνῳ. Et Eunap. Ædesio. Οἱ δὲ παραστασιάζοντες ῥηγνύμενοι τῷ φθόνῳ. Maro *bucol.* 7.

——*invidiâ rumpantur ut ilia Codro.*

& Martial. *l.* 9. *epigr.* 99.

Rumpatur, quisquis rumpitur invidiâ.

& *l.* 8. *epigr.* 61.

Livet Carinus, rumpitur, furit, plorat,
Et quærit altos unde pendeat ramos.

Non abs re ipsa itaq; aberravit prorsus M. Cas. cùm pro more nostri idiomatis reddidit, *etiamsi tu te suspenderis.* quomodo & Epictet. *l.* 2. *c.* 20. ἀπάγξασθαι ἂν αὐτὸν ἐποίησε ῥηγνύμενον. Malim tamen Marci phrasin retentam. Siquidem, ut *invidiâ*, sic & *irâ*, *rumpi* dicuntur, qui excandescentiæ suæ indulgent nimìs. Epictet. *dissert. l.*1. *c.*13. Ὅταν δὲ θερμὸν αἰτήσαντός σου μὴ ὑπακούσῃ ὁ παῖς, ἢ ὑπακούσας χλιαρώτερον ἐνέγκῃ, τὸ μὴ χαλεπαίνειν, μηδὲ ῥήγνυσθαι. de ebrio Basil. Cæs. *homil.* 1. λοιδορεῖται, τύπτει, ἀπειλεῖ, διόμνυται, βοᾷ, διαρρήγνυται. Liban. *vit. sua*: Οἱ τῇ δόξῃ τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ῥηγνύμενοι. Morell. *qui ex sententia magistratuum angebantur.* imò, *qui eorum qui in magistratu constituti gloriâ, dum invident, rumpantur.* Plaut. *Bacchid.* 4. 2.

PA. *Sufflatus ille huc veniet.* PL. *diruptum velim.*

Flacc. *l.* 1. *sat.* 3. *Rumperis & latras.*

De dolore pariter Cicer. *ad Attic. l.*7. *ep.* 12. *Non deterreor periculo, sed dirumpor dolore.* & *l.* 4. *ep.* 16. *Unum omnia posse, dirumpuntur ii, qui me aliquid posse*

posse doluerunt. Eodem sensu τὸ διαπεῖσθαι usurpatum Lucæ *Act. c.* 7. *v.* 54. de quo alibi diximus. sed & *findi* Persio *sat.* 3.

——turgescit vitrea bilis:

Findor.——i. e. ῥήγνυμαι τῷ χόλῳ, καὶ λακῶ. Is. Casaub.

§ 5. Ὀλίγυ χρόνυ ὐδεὶς ὐδαμῦ ἔσῃ] quod usitatiùs ac pleniùs ἐντὸς ὀλίγυ χρόνυ dicitur. quasi dicat, annon ad breviculum temporis spatium perpeti potes? sicut Psaltes *Psal.* 37. *v.* 10. *adhuc paululum, & improbus non erit.* ità Marcus hîc; *Adhuc paulum, & ipse non eris.* quid autem interest. tu an ille, tollaris? vide *l.* 7. § 79. At M. Cas. legisse videtur, ὐδεὶς ὐδαμῦ ἔσται. cùm vertit, *intra tempus brevissimum cuncta finem habitura sunt; nec cujusquam ultrà memoria erit.* qui & *Africanum* pro *Adriano* cur substituerit nescio, cùm & Basil. & Lugd. Ἀδριανὸς, exhibeant.

Πεῖθον τῦτο ἀμετάστρεπτι] *ità ut te neutiquam à faciendo dimoveri aut revocari patiaris.* ità *lib.* 10. § 12. ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν. Clemens *strom. l.* 5. Μαθόντες δὲ ἀρχὰς τῆς ἀληθείας τὴν ὁδὸν, εὐθεῖαν βαδίζωσιν ἀμεταστρεπτί. Plato *de legib. l.* 9. Τὰς δὲ τῶν κακῶν ξυνουσίας φεῦγε ἀμεταστρεπτί.

§ 6. Μετατιθέναι] Naso *met. l.* 15.

——cùm sint huc forsitan illa,

Hæc translata illuc; summâ tamen omnia constant.

Μεταβάλλειν] Vide *l.* 7. § 18, 23. & *l.* 9. § 33.

Πάντα τροπαί] omisit clausulam hanc interpres Angl. Naso *Met. l.* 15.

——omnia verti Cernimus.---

Sic. *l.* 9. § 19. πάντα ἐν μεταβολῇ. Sed & ἐμφατικώτερον etiam in abstracto, ut istic, sic *lib.* 11. § 35. πάντα μεταβολαί. & *lib.* 4. § 3. ὁ κόσμος ἀλλοίωσις.

Οὐκ ὥστε φοβηθῆναι, μή τι καινόν· πάντα συνήθη] transposita videntur ista, quibus rerum transpositionem alternatim fieri solitam describit Marcus: mihi sic collocanda videtur; πάντα τροπαί· πάντα συνήθη. ὥστε καὶ φοβηθῆναι, μή τι καινόν. receptam lectionem Xyl. dum sequitur, Marci textum convellit & distrahit. vide *lib.* 7. § 1, 58. & l. 9. § 35.

Ἴσαι αἱ ἀπονεμήσεις] i. e. τὰ ἀπονεμόμενα, ut *l.* 2. § 17. & *infr.* § 6. quæ ex lege quasi quadam divina assignantur cuiq;, paria eadémq; sunt. Siquidem, ut Rex sapientissimus, *Eccles. c.* 9. *v.* 2. *Eadem omnibus eveniunt; justis, injustis; mundis, immundis; piis, impiis; summis, infimis.* &c. Et Senec. *ep.* 107. *ideo nulli querenda, quia paria sunt omnibus. nam etiam quod effugit aliquis, pati potuit. æquum autem jus est, non quo omnes usi sint, sed quod omnibus latum est.* vide *infr.* § 3. vel etiam ità sunt æqualiter proportione, non Arithmeticâ, sed Geometricâ distributa, ut unicuique id quod est ipsi congruum maximè & consentaneum attribuatur. ut *l.* 5. § 30. & *infr.* § 7.

§ 7. Ἀρκεῖται πᾶσα φύσις ἑαυτῇ εὐοδούσῃ] Sufficit hoc naturæ sive creaturæ cuique, si munus sibi proprium ac peculiare exequatur, bonum sibi congruum & consentaneum assequatur. Siquidem, ut philosophus, *ethic. Eudem. l.* 1. *c.* 8. Τὸ φάναι πάντα τὰ ὄντα ἐφίεσθαι ἑνός τινος ἀγαθῦ, ὐκ ἀληθές. ἕκαστον γὰρ ἰδίυ ἀγαθῦ ὀρέγεται. & in hoc igitur acquiescit.

Φύσις δὲ λογικὴ εὐοδεῖ] Ità natura rationalis tunc prosperè agit, cùm munia sibi propria & peculiaria obit, qualia sunt quæ istìc Marcus recenset. Nam εὐοδία, εὐπραξία. Hesych. vide *l.* 5. § 14, 34. pro eo autem quod εὐοδεῖν Marcus istìc, εὐοδῦσθαι dixit Joannes Apost. *epist. ad Gaium* v. 2. περὶ πάντων εὔχομαί σε εὐοδῦσθαι καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς εὐοδῦταί σου ἡ ψυχή.

Τὰς ὀρέξεις καὶ ἐγκλίσεις τὴν ἐφ' ἡμῖν μόνον] Hoc est quod passim inculcat Epictet. *enchir. c.* 1, & 2. *dissert. l.* 1. *c.* 1. & 27. & *l.* 2. *c.* 13. & *l.* 3. *c.* 24. & *l.* 4. *c.* 1, 4, 10. alibi. huc autem plurimùm facit, quòd inter alia *l.* 4. *c.* 1. ἐλεύθερον sive liberum hominem eum definit, ὗ αἱ ὁρμαὶ ἀνεμπόδιστοι· αἱ ὀρέξεις ἐπιτευκτικαί· αἱ ἐκκλίσεις ἀπερίπτωτοι.

Εἴγε] ἤγε M. Cas. rectè. ut de natura universali, sive anima universi, cujus portio quædam anima hominis cujusvis est, intelligatur.

Ἴσως καὶ κατ' ἀξίαν τὴν μερισμὺς] ità *supr.* § 5. ἴσαι αἱ ἀπονεμήσεις. Verùm est æqualitas ista, ut Aristoteles loquitur, *Ethic. l.* 5. *c.* 3. ἡ κατὰ τὴν γεωμετρικὴν ἀναλογίαν. in qua τῆς κατ' ἀξίαν cumprimis ratio habetur, τὸ γὰρ δίκαιον ἐν ταῖς διανομαῖς ὁμολογῦσι πάντες κατ' ἀξίαν τινὰ δεῖν εἶναι. Plato *leg. lib.* 6. Διὸς γὰρ δὴ κρίσις ἐστί. τῷ μὲν μείζονι πλείω, τῷ δὲ ἐλάττονι σμικρότερα νέμει, μέτρια διδῦσα πρὸς τὴν αὐτῶν φύσιν ἑκατέρῳ.

Μὴ εἰ τὸ πρὸς τὸ ἓν ἴσον εὑρήσεις ἐπὶ παντὸς, ἀλλὰ εἰ συλλήβδην τὰ πάντα. τῦ δὲ πρὸς ἀθρόα] divulsa vitiatáque ista M. Cas. feliciter, mutatione levissimâ, restituit, legendo, τὰ πάντα τῦδε πρὸς ἀθρόα τῦ ἑτέρυ. Proportionis istius, inquit, æqualitatem deprehendas licet, non si unum aliquod in unoquoque consideres; sed si istius quæque, cum alterius cujusquam affectibus ac dotibus à natura eidem collatis universis simul sumptis contuleris. quod esse proportionis geometricæ monet philosophus *ethic. Nicom. l.* 5. *c.* & Eudem. *l.* 4. *c.* 2. ἐν γὰρ τῇ γεωμετρικῇ συμβαίνει καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον, ὅπερ ἑκάτερον πρὸς ἑκάτερον. Itaque Aug. *de ver. relig. c.* 40. *Tota simul consideranda sunt, si velimus rectè judicare.* Plinius. *l.* 4. *ep.* 14. *Sapiens & subtilis* (rerum æstimator) *debet non diversis conferre diversa, sed singula expendere, nec deterius aliquid putare, quod est in suo genere perfectum.* Ità siquidem unumquodque in suo genere perfectum existere patefiet, nec muscæ aut culici magis quicquam deesse, quod ad muscæ culicisve naturam ac constitutionem pertineat, quàm

elephanti

elephanti aut leoni: verúmque deprehendetur Plinianum illud, *l.* 11. *c.* 2. *Rerum naturam nusquam magis, quàm in minimis, totum esse.* Siquidem de cunctis naturæ operibus dici potest quod de partibus humani corporis Hippocrat. *de loc. in hom.* Τοῦ σώματος τὸ σμικρότατον πάντα ἔχει, ὅσα περ καὶ τὸ μέγιστον. & rursus: ἐν τῷ σμικροτάτῳ πάντ' ἔνι τὰ μέρεα. In hanc mentem Galenus, *de usu part. l.* 17. extremo, ubi insignissimum illud summéque mirandum prædicaverat artificium, quod in humani corporis fabrica deprehenditur, Ἐναργῆ, inquit, τὰ τῆς φύσεώς ἐστι κατὰ πάντα τὰ ζῶα. μὴ γὰρ δὴ κατ' ἄνθρωπον ὑπολάβῃς μόνον εἶναι τοσαύτην τέχνην, ὅσην ὁ πρόσθεν ἐξηγήσατο λόγος, ἀλλ' ὅτι ἂν ἐθέλοις ἕτερον ζῶον, ἴσην ἐνδείξεται σοφίαν τε ἅμα καὶ τέχνην τοῦ δημιουργοῦ· καὶ ὅσῳ γ' ἂν ᾖ μικρότερον, τοσούτῳ μεῖζον τὸ θαῦμα, καθάπερ ὅσα διασημαίνοντες ἐν μικροῖς οὐσίαις οἱ δημιουργοί. Cui concinit & Plinius loco suprà memorato: *Restant*, inquit, *immensæ subtilitatis animalcula, nusquam alibi spectatiore naturæ rerum artificio.* In culice hic instat, in pulice ille; videri dignissimus uterque: quibus & ex Plutarcho *de solert. animal.* formicam licet adjungas. οὐδὲν οὕτω μικρὸν ἡ φύσις ἔχει μειζόνων καὶ καλλιόνων κάτοπτρον, ἀλλ' ὥσπερ ἐν σταγόνι καθαρᾷ πάσης ἔνεστιν ἀρετῆς ἔμφασις. Quin & Tertull. *de anima c.* 10. *Hoc magis credas, si Deum recogites tantum artificem in modicis, quantum & in maximis.* Eundem vide sis *adv. Marcion. lib.* 1. *c.* 13, & 14. Ambr. *hexam. l.* 6. *c.* 6. *Mirabilis igitur natura in maximis: mirabilis etiam in minimis. Sicut enim non minùs plana camporum, quàm montium alta miramur; nec plus altitudinem cedri stupemus, quàm vitis aut oleæ brevis fœcunditatem: ità non ampliùs miror elephantum, quia procerus est, quàm murem, quia terribilis elephanto est. est enim donata prærogativa quædam singulis creaturis, ut quibusdam privilegiis propriis fulciantur.* Autor denique *quæstionum Vet. ac Nov. Test.* quæ Augustini nomine prostant, *quæst.* 123. *An quia præstantior est homo cæteris animalibus, idcirco illa imperfecta dicenda sunt? aut quia sancti angeli non sunt quod est Deus, imperfecti sunt? absit. omnia enim pro locis & gradibus suis firma & perfecta sunt, ut impleant id ad quod facta sunt.*

§ 8. Ἀναγινώσκειν οὐκ ἔξεστιν] Rectè ista Mer. Casaub. à superioribus, quibus vitiosè cohæserant, separavit; novæq; hinc periochæ initium dedit. vide *lib.* 3. § 14. & *l.* 5. § 5. & *l.* 7. § 67.

Οὐκ ἔξεστι] *non est otium.* Cas. per negotia non licet. vel etiam, *non potes*, non datur. adeò forsan es rudis & illiteratus, ut nec legere quidem queas. quanquam de vita aulica quod sequitur, si ad hanc periochen pertinet, à qua tamen Xyl. Lugd. Cas. ipse sejungunt, illi potiùs interpretationi favere videtur. forsan enim vitam aulicam caussantem inducit, quasi per eam Scriptorum evolvendi facultas aut opportunitas negetur. Verùm aliò illud quod sequitur, pertinere videtur.

§ 9. Τὸν ἐν αὐλῇ βίον] vide *l.* 5. §. 16. Flaccus *l.* 1. *epist.* 17.

Rure ego viventem, tu dicis in urbe beatum:
Stultus uterq; locum immeritum caussatur iniquè.
In culpa est animus, qui se non effugit unquam.

Senec. *ep.* 50. *Dicimus, Non ego ambitiosus sum; sed nemo aliter Romæ potest vivere. non ego sumptuosus sum, sed urbs ipsa magnas impensas exigit. quid nos decipimus? non est extrinsecùs malum nostrum: intra nos est, in visceribus ipsis sedet.* Et *ep.* 55. *Non multùm ad tranquillitatem locus confert. animus est qui commendat omnia. vidi ego in villa hilari & amœna mæstos; vidi in media solitudine occupatis similes.* vide *l.* 4. § 3.

Μηδὲ τὸν σεαυτοῦ] quasi dicat, forte tuâ contentus agas. quod Apost. *ad Philipp. c.* 4. *v.* 11. ἔμαθον ἐν οἷς εἰμι, αὐτάρκης εἶναι. nam quod Lugd. exhibet, οὐδὲ σὺ ἑαυτοῦ, nec nauci est.

§ 10. Ἐπίληψίς τις ἑαυτοῦ] *pænitentia*, inquit, *est suiipsius reprehensio.* vide *l.* 12. § 16. ubi non reprehensio sui tantùm, sed condemnatio etiam dicitur. Ex Gallo Asinio, & Largio Licinio, Gellius *noct. Attic. lib.* 17. *cap.* 1. *Pænitere tum dicere solemus, cùm quæ ipsi fecimus, aut quæ de nostra voluntate nostróque consilio facta, ea nobis pòst incipiunt displicere, sententiámque in eis nostram demutamus.* Plut. *de tranq.* ex Euripid. *Orest.* & Stob. *tom.* 2. *tit.* 24.

Ἡ σύνεσις ὅτι σύνοιδα δείν' εἰργασμένος,
οἷον ἕλκος ἐν σαρκί, τῇ ψυχῇ τὴν μεταμέλειαν, αἱμάσσουσαν ἀεὶ καὶ νύσσουσαν ἐναπολείπει· τὰς μὲν γὰρ ἄλλας ἀναιρεῖ λύπας ὁ λόγος· τὴν δὲ μετάνοιαν αὐτὸς ἐργάζεται δακνομένην σὺν αἰσχύνῃ τῆς ψυχῆς, καὶ κολαζομένην ὑφ' αὑτῆς· ὡς γὰρ οἱ ῥιγοῦντες ἢ ἠπιάλοις ἢ πυρετοῖς * διακαιόμενοι * [διακαιόμενοι Gesner. sed ità Galen *de affect. dign. & cur. c.* 6. πυρετῷ διακαιόμενοι.] τῶν ταῦτα παρεχόντων ἔξωθεν ὑπὸ καύματος ἢ κρύους μᾶλλον ἐνοχλοῦνται, καὶ κάκιον ἔχουσιν· οὕτως ἐλαφροτέρας ἔχει τὰ τύχης τὰς λύπας, ὥσπερ ἔξωθεν ἐπιφερομένας· τὸ δ'

Οὔτις ἐμοὶ τοῦ * ἄλλος ἐπαίτιος, ἀλλ' ἐγὼ αὐτὸς [* ἄλλων vulg. perperam] ἐπιθρηνούμενον τοῖς ἁμαρτανομένοις ἔνδοθεν ἐξ αὐτοῦ, βαρύτερον τινὶ τῷ αἰσχρῷ τὸ ἀλγεινόν.

Ὡς χρήσιμόν τι παρεικότος] Est tamen pœnitentia reprehensio sui, tam de malo admisso, quàm de bono omisso. Verùm ad Marci propositum, membrum alterum suffecerat.

Ἀγαθὸν χρήσιμόν τι] Stoicum hoc dogma, nihil utile nisi quod bonum & honestum. Laërt. *l.* 7. *Zenon.* & Stob. *tom.* 1. *lib.* 2. *tit.* 4. § 8. Πᾶν ἀγαθὸν συμφέρον εἶναι, καὶ λυσιτελὲς καὶ χρήσιμον. χρήσιμον, ὅτι χρείαν ὠφελείας παρέχεται. sive, ὅτι ἐν τῇ χρείᾳ ὠφέλιμον. Socrates apud Platon. po-

lit. l. 5. Κάλλιστα γὰρ δὴ τοῦτο καὶ λέγεται καὶ λελέξεται, ὅτι τὸ μὲν ὠφέλιμον καλόν· τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρόν. Idémque in *Alcib.* 1. Τὰ μὲν δίκαια, καλά· τὰ δὲ καλὰ, ἀγαθά· τὰ δὲ ἀγαθὰ συμφέρει· τὰ δίκαια ἄρα συμφέροντά ἐστιν. Cicer. *Offic. l.* 2. § 9, 10. *Summâ quidem autoritate philosophi, quicquid justum sit, id etiam utile esse censent: itémque quod honestum, idem esse justum. ex quo efficitur, ut, quicquid honestum sit, idem sit utile. in quo verbo lapsa consuetudo deflexit de via; sensímque eò deducta est, ut honestatem ab utilitate secerneret, & constitueret honestum aliquod, quod utile non esset: quâ nulla pernicies major hominum vitæ potuit afferri.* vide tamen hac de re porticûs argutiolas, *ad l.* 3. § 11. & *l.* 6. § 45.

Μετανοήσειν ἐπὶ τῷ ἡδονὴν τινα παρεικέναι] indè probare vult voluptatem nec bonum esse, nec utile; quòd probus nemo de voluptate ulla neglecta omissáve, pœnitentiâ tangatur: sicut *l.* 5. § 15. idem indè concludit, quòd eandem despexisse ac sprevisse laudi sæpe atque decori habeatur.

§ 11. Τοῦτο τί ἐστιν] vide *ad l.* 3. § 11.

§ 12. Ὅταν ἐξ ὕπνου] vide *ad l.* 5. § 1.

Κατὰ τὴν ἀνθρωπικὴν φύσιν] Cicer. *de fin. lib.* 5. *Apparet nos ad agendum esse natos. Itaque appetit animus semper aliquid agere. Ibid.*

Καὶ ἐν τῷ ἔργῳ δοκεῖ τὸ ἀγαθὸν εἶναι καὶ εὖ. Aristot. *ethic. lib.* 1. *c.* 7. vide *l.* 9. § 16.

Τὸ δὲ καθεύδειν κοινὸν καὶ τῶν ἀλόγων ζώων] Aristot. *ethic. lib.* 1. *c.* 13. tanquam dictum vulgò jactatum refert, οὐδὲν διαφέρειν τὸ ἥμισυ τοῦ βίου τοὺς εὐδαίμονας τῶν ἀθλίων. *nihil per vitam dimidiam distare felices infelicibus. quia nimirum vitæ pars dimidia edormitur.* Ὕπνος γὰρ, ὥσπερ τελώνης, τὸ ἥμισυ ἀφαιρεῖ τοῦ βίου. Aristo apud Plut. *de ign. & aq.* καὶ τὸν ἥμισυν ἡμῖν τοῦ βίου συνδιαιρεῖται χρόνον. Clem. Alex. *pædag. lib.* 2. *c.* 9. *Vitam nobiscum dividit somnus.* Senec. *epist.* 117. & ità, *dimidium ex hoc* (quod videmur vivere) *edormitur.* Idem *ep.* 99. (vide *ad lib.* 4. § 50.) Per somnum ergò nihil felices ab infelicibus distare dicit ex vulgi sententia Aristoteles: at Marcus istic, nihil homines à jumentis. Siquidem, ἀργία ἐστὶν ὁ ὕπνος τῆς ψυχῆς, ᾗ λέγεται σπουδαία καὶ φαύλη. Aristot. *ibid.* & *c.* 8. οὐδὲν ἀγαθὸν ἀποτελεῖ ὁ καθεύδων. Itaque Plato *leg. l.* 7. Κοιμώμενος οὐδεὶς οὐδενὸς ἄξιος, οὐδὲν μᾶλλον τοῦ μὴ ζῶντος. καὶ γὰρ ἀπεικάζεται ὁ ὑπνῶν, ὥσπερ καὶ ὁ θανών. Eustath. *ad Il.* ψ'. & Plin. *præfat. hist. nat. Vita profectò vigilia est. Et revera plus vigilare, plus vivere est. Quid enim tam mortis simile quàm dormientis aspectus? quia tam vitæ plenum quàm forma vigilantis?* Petr. Chrysolog. *serm.* 24.

Ὃ κατὰ φύσιν ἑκάστῳ] vide *lib.* 5 § 9. Aristot. *hist. animal. l.* 8. *c.* 1. Τὸ κατὰ φύσιν, ἡδύ. & *c.* 2. Πᾶσι φιλὲς ἑκάστῳ τὸ κατὰ φύσιν.

§ 13. Φυσιολογεῖν. παθολογεῖν, διαλεκτικεύεσθαι] Senec. *epist.* 89. *Philosophiæ tres partes esse dixerunt & maximi & plurimi autores: moralem, naturalem, & rationalem. prima componit animum; secunda rerum naturam scrutatur: tertia proprietates verborum exigit, & structuram, & argumentationes, nè pro vero falsa surrepant.* His ergò tribus monet uti Marcus, quatenus id commodè potest, ad unumquodque, quod imaginatio suggesserit. At Xyl. ista cum sequentibus conjungit, quasi dixerit Marcus; *Ubi de natura, affectibus, aut aliis rebus disserere cum quopiam contigerit,* &c. quam contextûs seriem verba ipsa neutiquam admittunt. Lugd. autem hoc loco periochas ità disposuit, ut Medeæ Absyrtum nobis repræsentare voluisse videatur.

§ 14. Ἢ γὰρ περὶ ἡδονῆς] Lugd. ἡ γάρ. forsan ἢ καί. nam τὸ γὰρ ex proximo membro irrepsisse huc videtur.

Τοιάδε τινὰ δόγματα ἔχειν] leg. τοιάδε [γάρ] τινα δόγματα ἔχων. Sedi suæ caussali restitutâ & pro verbo substituto participio, orationis serie id poscente. potest & priore loco ὁ γὰρ legi, ut sententia continuetur sic, ὁ γὰρ περὶ ἡδονῆς καὶ λύπης &c. ——τοιάδε τινὰ δόγματα ἔχων. *qui enim de voluptate ac dolore, &c. dogmata habet ejusmodi,* esse nimirum ista bona vel mala, non autem adiaphora. Hæc Xyland. cùm non animadverteret à Marci mente istic plurimum aberravit. De hoc autem subjecto. vide *lib.* 6. § 27. & *l.* 7. § 26, 61. & *supr.* § 1.

Ἀναγκάζεται οὕτως ποιεῖν.] Ità *l.* 10. § 30. βιάζεται. *cogitur facere quod facit.* non à vi aliqua externa, sed à principio interno, falso nimirum dogmate, pravo perversóq; judicio. nec dissimili modo Lucil. apud Varron *orig. Lat. l.* 4.

Vis est vita, vides, quæ nos facere omnia cogit.

quò tamen neutiquam spectare cum Dousa censeo versiculum apud Gnomologum illum,

Βίος καλεῖται δ', ὃς βίᾳ πορίζεται.

Sive ut Grot. legit,

Βίος κέκληται δ', ὅτι βίᾳ πορίζεται.

Vi quia paratur vita, vita dicitur.

vel potiùs,

Vi quia paratur victus, vita dicitur.

Cæterùm dilutè nimìs, & præter Marci mentem Xyl. *cogitabo, ità opus esse fieri.* Vide *l.* 4. § 6 & *l.* 6. § 27, 57. & *l.* 7. § 62, 63. Certè Tertull. *de anim. c.* 16. *Id quod accidit ex serpentis instinctu, exinde inolevisse & coadolevisse in anima, ad instar jam naturalitatis, qui statim in naturæ primordio acciderit.* Et Bernard. *de grat. & lib. arb. Corruit homo de posse non peccare in non posse non peccare, amissâ ex toto consilii libertate. itémque de posse non turbari, in non posse non turbari, amissâ ex toto complaciti libertate.* De populo suo Jeremias *cap.* 13. *v.* 23. *An mutare potest Æthiops cutem suam?*

quam? an pardus potest maculas suas? ei si hoc potuerint, etiam vos possetis benè facere, qui malè facere edocti estis. Et de Massiliensibus suis Salvian. *de provid. lib. 6. c.* 14. *Inveteratâ in nobis malorum omnium labe, aliter jam non vitiosi esse non possumus, nisi ut omnino non simus.*

§ 15. Μέμνησο] Μεμνήσομαι. Lugd. edit. *cogitabo*, Xyl. qui antegressis annectit. Sed illud malo. sicut *lib.* 2. § 4. & *mox* § 16. in priore autem μεμνήσομαι, nî vitiosum fuerit, transitus est à persona ad personam. de quo *ad lib. 6.* § 50. diximus.

Ἀιγρὸν ξενίζεσθαι] Petr. *epist.* 1. *c.* 4. *v.* 12. Μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει, ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος. Isocasius sub Leone Magno Quæstor, in judicio cùm sisteretur, monenti præfecto, videret quo in statu constitutus esset, Ὁρῶ, inquit, καὶ οὐ ξενίζομαι, ὅτι ἄνθρωπος ὤν, ἀνθρωπίναις περιπέπτωκα συμφοραῖς. Zonaras *Annal. tom.* 3. vide *l.* 4. § 29. & *l.* 12. § 1.

Εἰ ἡ συκῆ σῦκα φέρει] Jacob. *epist. c.* 3. *v.* 12. Μὴ δύναται συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ ἄμπελος σῦκα; Et Dominus Christus, Matth. *c.* 7. *v.* 26. Μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὴν, ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα; οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν, καρποὺς καλοὺς ποιεῖ· τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. Luc. *c.* 6. *v.* 44. quia nimirum, ἕκαστον καρπὸν ἴδιον φέρει. Moses *Genes. c.* 1. *v.* 11. vide *l.* 4. § 6. & *l.* 12. § 16.

Ὧν ἐστι φορός] Quid enim malis moribus in mundo provenit uberius? aut cujusnam rei, quàm impietatis, improbitatis, impuritatis, pravitatis, feracior est orbis universus? Plaut *Trinum.* 1. 1.

——mores mali
Quasi herba irrigua, succrevere uberrimè.
Neque quicquam vile nunc est, nisi mores mali:
Eorum liceat messem metere maximam.

Flaccus *l.* 1. *epist.* 2.

Seditione, dolis, scelere, atque libidine, & irâ
Iliacos intra muros peccatur & extra.

Juven. *sat* 13.

Quæ tam festa dies, ut cesset prodere furem,
Perfidiam, fraudes, atque omni ex crimine lucrum
Quæsitum, & partos gladio vel pyxide nummos?

Vide in sacra pagina sanctorum querelas, *Psal.* 12. & 14. Jer. *c.* 9. Mich. *c.* 7. &c. Itaque Synes. *de provident.* 1. Ἐν γε τῷ τόπῳ τῶν κακῶν, οὐ θαυμαστὸν εἶναι κακά, ἀλλὰ θαυμαστὸν, εἴ τι καὶ μὴ πέπονθεν ἐνταῦθα· τοῦτο γὰρ μέτοικον καὶ ἀλλότριον. quomodo Diodor. Sicul. *l.* 18. παράδοξόν ἐστιν, οὐκ εἰ γέγονέ τι παράλογον, ἀλλ' εἰ μὴ πᾶν ἐστι τὸ γινόμενον ἀνέλπιστον. Et Juvenal. *sat.* prænotatâ:

Egregium sanctumque virum si cerno, bimembri
Hoc monstrum puero, & miranti jam sub aratro
Piscibus inventis, & fœtæ comparo mulæ.
Rari quippe boni vix sunt numero totidem, quot
Thebarum portæ, vel divitis ostia Nili.

Ubi pro *miranti*, quidam *mirandis* legi volunt; ego (si quid mutandum fuerit) mutatione leviori *liranti* malim. Varro *de re rustic. lib.* 1. *c.* 29. *Tertiò cum arant jacto semine, boves lirare dicuntur*; id est, *cùm tabellis additis ad vomerem, simul & satum frumentum operiunt in porcis, & sulcant fossas, quò pluvia aqua delabatur.* vide & Plin. *hist. nat. l.* 18. *c.* 20.

§ 16. Τὸ μεταπίθεσθαι] *animi sententiam mutare.* Ità Epictetus *dissert. l.* 2. *c.* 15. homini ad se inediâ tollendum mente obfirmato, Εἰ μὲν ὀρθῶς ἔκεινας, ἴσθι συνεργοῦμεν· εἰ δ' ἀλόγως ἔκεινας, μετάθου. Et Gregor. Naz. *ad Episcop.* 150. Οὐχ ἡ μετάθεσις τὸ αἰσχρὸν ἔχει· ἀλλ' ἡ τοῦ κακοῦ τήρησις, τὴν ἀπώλειαν. indè Dionysius Heracleota ὁ μεταθέμενος dictus, ut Laërt. *l.* 5. in Heraclid. & in Zenon. ὁ μεταθέμενος εἰς ἡδονήν. quia nimirum ἄντικρυς ἀποδὺς τὸν τῆς ἀρετῆς χιτῶνα καὶ ἀνθινὰ μεταμφιάσας, *exutâ virtutis stolâ, adversâmq; planè indutus*, à Stoica secta jam senex ad Epicuream transilivit. de quo itaq; festivè Timon in *Sillis*;

Ἡνίκ' ἐχρῆν δύνειν, νῦν ἄρχεται ἡδύνεσθαι.

Athen. *dipnosoph. l.* 7. apud quem malè *transpositorem* vertit Dalechamp. cùm, *immutatum* potiùs reddere debuerit. quod & Casaub. monuit. *ad Athen. l.* 10. *c.* 10. vide *ad l.* 4. § 12. & *l.* 6. § 21, 29. Cæterùm de vocabulo isto à scrupis calculisve lusoriis traducto fusiùs alibi egimus.

Ἐπειδὴ τῷ διορθοῦντι ὁμοίως ἐλεύθερόν ἐστι] æquè liberum est, inquit, quódque animum ingenuum nihilò magìs dedeceat, verum docenti, ubi erraverit quis, obsequi, atque rectæ viæ, ubi eam certo judicio elegerit, constanter liberéque insistere. Corrigere nimirum vult absurdum quorundam errorem, qui *quod semel imbiberint, nolunt deponere*, (ut Cypr. *l.* 2. *ep.* 1.) & *pervicaciam constantiæ loco habentes, rectiora monenti parere servile ducunt ac illiberale.* Adversus cujusmodi homines sese accingit & Epictetus loco superiùs memorata. Ὅταν ἀκούσωσί τινες τούτων τῶν λόγων, ὅτι βέβαιον εἶναι δεῖ, καὶ ἡ μὲν προαίρεσις ἐλεύθερον φύσει καὶ ἀνανάγκαστον. τὰ δ' ἄλλα κωλυτὰ, ἀναγκαστὰ, δοῦλα, ἀλλότρια, φαντάζονται, ὅτι δεῖ παντὶ τῷ κριθέντι ὑπ' αὐτῶν ἀπαραβάτως ἐμμένειν. ἀλλὰ πρῶτον ὑγιὲς εἶναι δεῖ τὸ κεκριμένον. θέλω γὰρ εἶναι τόνους ἐν σώματι, ἀλλ' ὡς ὑγιαίνοντι. ἂν δέ μοι φρενιτικοῦ τόνους ἔχων ἐνδεικνύῃς. καὶ ἀλαζονεύῃ ἐπ' αὐτοῖς, ἐρῶ σοι, ἄνθρωπε, ζήτει τὸν θεραπεύσοντα. τοῦτο οὐκ εἰσὶ τόνοι, ἀλλ' ἀτονία. *Non enim, quia rigidum aliquid, ideo rectum; nec quia stupidum est, ideo sanum*; Aug. *de civit. Dei l.* 14. *c.* 10. Verùm pergit Epictetus, & ubi pervicacium quorundam exempla proposuerat, ὃς οὐκ ἔστι μεταθεῖναι, qui à re-

re semel proposita nullâ ratione adduci sese patiantur, ex eis ait tandem se intellexisse, quidnam velit pervulgatum illud, Μωρὸν ἐστὶ πᾶσαι, ἐστὶ ῥῆξαι δεῖ· quod Volph. cur mutandum censeat, nihil video. Mox: Κέκεικα, inquit, καὶ γὰρ οἱ μαινόμενοι. ἀλλ᾽ ὅσῳ βεβαιότερον κρίνουσι τὰ οὐκ ὄντα, τοσούτῳ πλείονος ἐλλεβόρου δέονται. — οὐκ ἀρκεῖ τὸ κεκεικέναι, καὶ τὸ μὴ μετατίθεσθαι. οὗτοι οἱ μανικοὶ τόνοι, οὐχ ὑγιεινοί. ἀποθανεῖν θέλω, ἂν με τοῦτο ἀναγκάσῃς. διὰ τί ἄνθρωπε; τί ἐγένετο; κέκεικα. ἐσώθην ὅτι οὐ κέκεικας ἀποκτεῖναι. Claudit tandem dissertationem his verbis. Ὥσπερ ἐν νοσοῦντι καὶ ῥευματιζομένῳ σώματι, ποτὲ μὲν ἐπὶ ταῦτα ποτὲ δ᾽ ἐπ᾽ ἐκεῖνα ῥέπει τὸ ῥεῦμα· οὕτω καὶ ἀσθενὴς ψυχὴ, ὅπου μὲν κλίνῃ, ἄδηλον ἔχει. ὅταν δὲ καὶ τόνος προσῇ τῷ κλίματι τούτῳ καὶ τῇ φορᾷ, τότε γίνεται τὸ κακὸν ἀβοήθητον καὶ ἀθεράπευτον. Itaque Synesius *de regno*: Ὁ δὲ ἐπὶ τοῖς ἀνιδρυμένοις ἰσχυρογνώμων, αἰσχυνόμενος ὁμολογίαν ἀγνοίας, οὐ κερδαίνει γνῶσιν ἐκ μετανοίας, οὐδὲ δεῖται λόγων ἰατρῶν, ἀλλ᾽ ἀνὴρ ἂν φαίη σοφὸς, ὅτι μελάπεως. vide ad *l.* 1. § 16.

Σὺ γὰρ ἐνέργεια κατὰ τὴν σὴν ὁρμήν] Lugd. melius σὴ, & σὺν. deesse tamen forsan videatur, ἀρκεῖ σοί, aut tale aliquid. *Sufficit tibi operatio tua juxta animi tui impetum judiciumque & mentem ipsam peracta.* verùm distinctio interjecta integram faciet sententiam. lego igitur, σὴ γὰρ ἐνέργεια, κατὰ τὴν σὴν ὁρμὴν &c. *tua enim est operatio & ista, utpote intentioni tuæ consentanea.* &c.

§ 17. Εἰ μὲν ἐπὶ σοί, τί αὐτὸ ποιεῖς;] Novam hinc periocham orditur & Anglus interpres & editor Lugdunensis. posúntq; revera aliò, quàm quò priora illa, referri. *Siquidem tui*, inquit, *est arbitrii aliquid facere vel omittere, cur facis quod non probas, sive in quo non acquiescis? sin alieni*, non tui, *sed, de aliis, sive Deis, sive atomis*, hoc est, rerum principiis juxta Democritum & Epicurum. *frustrà quereris*: frustrà autem facere aliquid, insipientis, cum illis litigare, etiam insanientis. vide *l.* 4. § 3. & 12. § 12, 24.

§ 18. Ἔξω τοῦ κόσμου τὸ ἀποθανὸν οὐ πίπτει] Lucret. *l.* 3.

Cedit enim rerum novitate extrusa vetustas
Semper: & ex aliis aliud reparare necesse est:
Nec quidquam in barathrum, nec tartara decidit atra.

Pythagoras apud Nasonem *Metam l.* 15.

Non perit in tanto quidquam, mihi credite, mundo,
Sed variat mutatque vices: nascique vocatur,
Incipere esse aliud, quàm quod fuit ante; morique
Desinere illud idem. ———

Ennius Epicharmo de Terra apud Varron. *de ling.* *lat. l.* 4. § 8.

Quæ [illegible] atque dispendi facit hilum.

[illegible] de Æthere;

[illegible] minat, format, auget, alit, creat,
[illegible], recipitque in se omnia.

Maro itidem *Georg. l.* 4.

Scilicet huc reddi deinde, ac resoluta referri
Omnia: nec morti esse locum: sed viva volare
Sideris in numerum, atq; alto succedere cœlo.

Ubi Servius: *Dissolvi cuncta & redire rursus in originem suam. nec morti, i. e. perditioni locum esse. nihil est enim, quod perire funditus possit, cùm sit* τὸ πᾶν, *i. e. omne, in quod redeunt universa resoluta. res autem hæc quæ mors vocatur, non est mors; quippe quæ nihil perire faciat; sed resolutio.* Et Macrob. *in somn. l.* 2. *c.* 12. *Constat secundum veræ rationis assertationem, quam nec Virgilius ignoravit, nihil intra vivum mundum perire, sed eorum quæ interire videntur, solam mutari speciem: & illud in originem suam, atque in ipsa elementa remeare, quod tale, quale fuit, esse desierit.* Senec. *ep.* 36. *Cogita nihil eorum, quæ ab oculis abeunt, & in rerum naturam, ex qua prodierunt ac mox processura sunt, reconduntur, consumi. desinunt ista, non pereunt.* & mox: *Observa orbem rerum in se remeantium: videbis in hoc mundo nihil extingui, sed vicibus descendere ac resurgere. æstas abit, sed alter annus illam adducit: hyems cecidit; referent illam sui menses: solem nox obruit, sed ipsam statim dies abigit. stellarum iste decursus, quicquid præterierit, repetit. pars cœli levatur assiduè, pars mergitur.* Et *quæst. nat. l.* 3. *c.* 9. *Nihil deficit, quod in se redit.* Et de *benef. l.* 5. *c.* 8. *Rerum natura nihil dicitur perdere, quia quicquid illi avellitur, ad illam redit: nec perire quicquam potest, quod quò excidat non habet, sed eòdem revolvitur, unde discedit.* Tatian. denique *adv. Græc.* Ὥσπερ γὰρ οὐκ ὢν, πρὶν ἢ γενέσθαι, τίς ἤμην οὐκ ἐγίνωσκον, μόνον δὲ ἐν ὑποστάσει τῆς σαρκικῆς ὕλης ὑπῆρχον· γενόμενος δὲ, ὁ μὴ πάλαι, διὰ τῆς γενέσεως, τὸ εἶναι πεπίστευκα· τὸν αὐτὸν τρόπον, ὁ γενόμενος, καὶ διὰ θανάτου μηκέτι ὢν, αὖθίς τε μηκέτι ὁρώμενος, ἔσομαι πάλιν, ὥσπερ μὴ πάλαι γεγονὼς, εἶτα γεννηθείς· κἂν πῦρ ἐξαφανίσῃ πᾶν τὸ σαρκίον, ἐξατμισθεῖσαν τὴν ὕλην, ὁ κόσμος κεχώρηκε· κἂν ἐν ποταμοῖς, κἂν θαλάσσαις ἐκδαπανηθῶ, κἂν ὑπὸ θηρίων διασπασθῶ, ταμείοις ἐναπόκειμαι πλουσίου δεσπότου. quæ verba perperam distincta interpres pessimè accepit. vide *l.* 4. § 4, 5, 23, 46. & *l.* 5. § 4. & *infr.* § 50.

Διαλύεται εἰς τὰ ἴδια] Lucret. *l.* 1.

Huc accedit, uti quæque in sua corpora rursum
Dissolvat natura, neque ad nihilum interimat res.

Senec *ep.* 71. *Quicquid est, non erit: nec peribit, sed dissolvetur. nobis solvi, perire est. proxima enim intuemur; ad ulteriora non prospicit mens hebes.* vide *l.* 9. § 33.

Καὶ αὐτὰ δὲ μεταβάλλει Naso *Met. l.* 15.

——— *omnia fiunt*
Ex ipsis, & in ipsa cadunt. resolutaque tellus
In liquidas rarescit aquas: tenuatus in auras,
Aëraque humor habet: dempto quoque pondere rursus

Im

In superos aër tenuissimus emicat ignes.
Inde retro redeunt: idémque retexitur ordo.
Ignis enim densum spissatus in aëra transit:
Hinc in aquas: tellus glomeratâ cogitur undâ.

Vide *l.* 4. § 40.

§ 19. Καὶ ὁ ἥλιος ἐρεῖ, πρὸς τί ἔργον γέγονα] ità Bas. at Lugd. ἐρεῖ πρὸς τί ἔργον γέγονε. *potest dicere cujus rei caussâ factus est.* Xyl. *de se dicet, alicujus gratiâ factus sum* Cas. quid si legas, καὶ ὁ ἥλιος ἄρα πρὸς τι γέγονε. *etiam sol utique alicujus res gratiâ extitit.*

Καὶ οἱ λοιποὶ θεοί] Sidera nimirum, quæ animata esse putabant, & Deorum loco habebant. vide *l.* 9. § 35. & *l.* 12. § 28. Ità & sapientes Ægyptii, θεοὺς εἶναι ἥλιον καὶ σελήνην. Laërt. *proœm.* & Pythagoras, ἥλιόν τε καὶ σελήνην, καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας, εἶναι θεούς. Idem *l.* 8. De sole Heraclit. *ad Hermodor. ep.* 1. Λίθοι, θεῶν μάρτυρες; ἔργα δεῖ μαρτυρεῖν, οἷα ἡλίου. νὺξ αὐτῷ καὶ ἡμέρα μαρτυροῦσιν· ὧραι αὐτῷ μάρτυρες· γῆ ὅλη καρποφοροῦσα μάρτυς· σελήνης ὁ κύκλος, ἐκείνου ἔργου οὐράνιος μαρτυρία. Imò testimonium perhibent ista omnia solis conditori, non soli. vide *Psal.* 8. *v.* 1, 3. & *Psal.* 19. *v.* 1, 2, 6. & *Psal.* 74. *v.* 16, 17. & *Psal.* 104. *v.* 19. & *Act. c.* 14. *v.* 14. Vide tamen, si operæ pretium id videbitur, *de sole* Apostatæ impii Juliani Imperat. *orationem* autore dignam. Plato in *Cratylo*, à Theodoreto adductus *therapeut. l.* 3. Φαίνονταί μοι οἱ πρῶτοι ἀνθρώπων οἱ περὶ τὴν Ἑλλάδα, τούτους μόνους ἡγεῖσθαι θεούς, ὥσπερ νῦν οἱ πολλοὶ τῶν βαρβάρων, ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ γῆν, καὶ ἄστρα, καὶ οὐρανόν. ἅτε οὖν αὐτὰ ὁρῶντες ἅπαντα δρόμῳ καὶ θέοντα, ἀπὸ ταύτης τῆς φύσεως, τῆς τοῦ θεῖν, Θεοὺς αὐτοὺς ἐπονομάσαι. Clemens item in *protrept.* Οἱ μὲν γὰρ εὐθέως ἀμφὶ τὴν οὐρανοῦ θέαν ἀπατώμενοι, καὶ ὄψει μόνῃ πεπιστευκότες, τῶν ἀστέρων τὰς κινήσεις ἐπιθεώμενοι, ἐθαύμασάν τε, καὶ ἐξεθείασαν, θεοὺς ἐκ τοῦ θεῖν ὀνομάσαντες τοὺς ἀστέρας· καὶ προσεκύνησαν ἥλιον, ὡς Ἰνδοί· καὶ σελήνην, ὡς Φρύγες. &c.

Σὺ οὖν πρὸς τί; τὸ ἥδεσθαι;] vide *ad l.* 5. § 1. & *l.* 9. § 9.

§ 20. Ἡ φύσις ἐστόχασται ἑκάστου] *natura finem suum habet in rei uniuscujusque fine.* Cas. ut στοχάζεσθαι hîc sit collimare. at Xyl. *consilium iniit.* ad Marci mentem propiùs, *rationem habet.* hoc est enim στοχάζεσθαι Marco istic: ut *l.* 1. § 9. τὸ στοχαστικὸν τῶν φίλων. vide ibi adnotata. Tertull. *adv. Marc. l.* 2. *c.* 5. *Universa Deus disponendo præscivit, & præsciendo disposuit.* Cyprian. *epist.* 3. ubi Domini Servatoris illud ex Matth. *c.* 10. *v.* 29. laudâsset. nec passerculum quidem, qui assario dimidio veneat, citra Dei nutum ad terram decidere. *Cùm Christus nec minima fieri sine voluntate Dei dicat; existimat aliquis & summa & magna, aut non sciente, aut non permittente, in Ecclesia Dei fieri?* Trithem. *ad Cæsar. quæst.* 8. *Magna divinæ providentiæ commendatio, quæ non solùm hominum curam habet, sed avium quoque minutarum.* Hieron. quidem *in Abacuc. c.* 1. *v.* 14. *Sicut in hominibus etiam per singulos Dei currit providentia; sic in cæteris animalibus generalem quidem dispositionem & ordinem cursúmque rerum intelligere possumus.* v. g. *quomodo nascatur piscium multitudo & vivat in aquis, quomodo reptilia & quadrupedia oriantur in terra, & quibus alantur cibis? Cæterùm absurdum est ad hoc Dei deducere majestatem, ut sciat per momenta singula quot nascantur culices, quótve moriantur; quæ cimicum & pulicum, & muscarum sit in terra multitudo; quanti pisces in aqua natent; & qui de minoribus majorum prædæ cedere debeant. Non simus tam fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus etiam ad ima detrahimus, in nos ipsos injuriosi simus, eandem rationabilium quàm irrationabilium providentiam esse dicentes.* At Bernard. *de grat. & lib. arb. Attingit illa* (sapientia divina) *à fine ad finem: hoc est, à maximo angelo usque ad minimum vermiculum: ab ortu creaturæ usque ad finem destinatum à creatore, sive in quem urget natura, sive quem accelerat caussa, sive quem concedit gratia; dum nihil horum evenit, quod non prout vult, potenti prærordinet providentiâ. Attingit autem, non quidem mobili discursione, vel subjectæ creaturæ quasi officiali administratione, sed substantiali quadam & ubique præsenti fortitudine, quæ utique universa potentissimè movet, ordinat, administrat.* Adjici poterat quod de *capillis numeratis* Christus, Matth. *c.* 10. *v.* 30. de *folio ab arbore cadente.* Bern. *conc. solen.* 8, & 99. Trithem. *ubi suprà.* vide *ad l.* 7. § 31. Senec. *quæst. natur. l.* 3. *c.* 29. *Sive anima est mundus, sive corpus; natura gubernante, ut arbores, ut sata, ab initio ejus usque ad exitum, quiquid facere, quiquid pati debeat inclusum est; ut in semine omnis futuri ratio hominis comprehensa est; totius enim corporis & sequentis ætatis in parvo occultóque lineamenta sunt. Sic origo mundi, non minùs solem & lunam & vices siderum & animalium ortus, quàm quibus mutarentur terrena continuit.*

Τῆς ἀπολύξεως] Fuscus apud M. Senecam, *Suasor.* 2. *statuta nascentibus in finem vitæ dies est. Habebit quisque quantum illi dies primus ascripsit.* L. Senec. *ad Marc. c.* 20. sic *lib.* 6. § 49. ἀφώρισται. & *l.* 11. § 23. ὅρον δίδωσιν. vide *l.* 2. § 4.

Ὡς ὁ ἀναβάλλων τὴν σφαῖραν] Sejungunt ista superioribus G. Xyl. & M. Cas. mihi continuanda prorsus videntur. quemadmodum, inquit, qui pilam mittit rationem apud se habet, non tantùm quomodo motus ille ineatur, sed quà feratur, & quo loco terminetur; sive quà permeet pila, quò pertingat, ubi cadat; ad eundem modum natura consilium iniit, non de ortu tantùm, sed de obitu etiam, ac progressu cujusq. rei. Plautus alio, nec a-

tamen prorsùs abhorrenti, ſenſu, *Captiv. prolog.* *Enimvero Dî nos quaſi pilas homines habent.*

Τί οὖν ἀγαθὸν τῷ σφαιρίῳ] vide *l.* 4. § 42. & *l.* 7. § 23.

Τῇ πομφόλυγι] Notum eſt proverbium, *Homo bulla.* quod Varro retulit, *præfat. in libr. de re ruſt.* Apud Lucianum Charon Mercurio; ἐθέλω γοῦν ... εἰπεῖν ᾧτινι ἐοικέναι μοι ἔδοξαν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὁ βίος ἅπας αὐτῶν· ἤδη ποτὲ πομφόλυγας ἐν ... ἐθεάσω, ὑπὸ κρουνῷ τινι καταράττοντι ἀνιστα... τὰς φυσαλίδας λέγω, ἀφ' ὧν συναγείρεται ... ἀφρός; ἐκείνων τοίνυν αἱ μὲν τινες μικραί εἰσι, ... αὐτίκα ἐκραγεῖσαι ἀπέσβησαν, αἱ δ' ἐπὶ πλέον ... ἀρκοῦσι, καὶ προσχωρουσῶν αὐταῖς τῶν ἄλλων αὗται ... φυσώμεναι, εἰς μέγιστον ὄγκον αἴρονται, εἶτα ... πάντως ἐξερράγησάν ποτε· οὐ γὰρ οἷόν ... ἄλλως γενέσθαι. τοῦτό ἐστιν ὁ ἀνθρώπων βίος· ἅπαντες ... πνεύματος ἐμπεφυσημένοι, οἱ μὲν μείζους, οἱ δ' ... ἐλάττους· καὶ οἱ μὲν ὀλιγοχρόνιον ἔχουσι καὶ ὠκύμορον τὸ ... φύσημα, οἱ δὲ ἅμα τῷ ξυστῆναι ἐπαύσαντο· πᾶσι δ' ... ἀπορραγῆναι ἀναγκαῖον.

Ἐπὶ λύχνου] Senec. *epiſt.* 41. *Rogo, non ſtultiſſimum dicas, ſi quis exiſtimet lucernæ pejus eſſe cùm extincta eſt, quàm antequam accenderetur? Nos quoque accendimur & extinguimur: medio illo tempore aliquid patimur. utrinque verò alta ſecuritas eſt. quid refert utrùm non incipias, an deſinas? utriuſque rei hic eſt effectus, non eſſe.*

§ 21. Ἔκστρεψον] ἔστρεψον Lugd. edit. unde *an. Στρέψον. convertito te.* Omnino præter Marci mentem. Qui vult non ut ipſe convertat quis; ſed ut illud potiùs, in quo cogitationes defixas habet, non tam *convertat*, aut *circum vertat*, ut Caſ. quàm *invertat*, quô naturam ejus penitùs introſpiciat & perſpectam habeat. Ariſtophan.

Ἔκστρεψον ὡς τάχιστα τοὺς σαυτοῦ τρόπους

Inverte quàm celerrimè mores tuos.

Ubi Schol. ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ῥυπουμένων ἱματίων ἐκστρεφομένων. ἐκστρέψαι δὲ ἱμάτιον, τὸ ἀλλάξαι πρὸς τὸ ἔσω μέρος, ἔξω. Eadem & Suidas. vide *l.* 3. § 11. Verùm ibi de re quavis, iſtìc de corpore humano, ipſóque cumprimis cujuſque proprio agere videtur. Boëth. *conſol. lib.* 3. *c.* 8. *Quod ſi, ut Ariſtoteles ait, Lynceis oculis homines uterentur. ut eorum viſus obſtantia penetraret, nonne introſpectis viſceribus, illud Alcibiadis ſuperficie tenus pulcerrimum corpus, turpiſſimum videretur? igitur te pulcrum videri non tua natura, ſed oculorum ſpectantium reddit infirmitas. qui nimirum, ſi interiora tueri valerent, aliter planè cenſerent.* Alluſit ad vulpis maximè morem de qua Plut. in *Collat. aquat. & terreſtr.* Ἡ δ' ἀλώπηξ ἁλοῦσα, εὐθὺς ἐκστρέφεται· πέφυκε γὰρ δι' εὐτονίαν καὶ ὑγρότητα μεταβάλλειν τὸ σῶμα καὶ στρέφειν, ὥστε, τῶν ἐντὸς ἐκτὸς γενομένων, ἀποπίπτειν τὸ ἄγκιστρον. quanquam de ſcolopendra idem refert autor idem *de ſera vindicta.*

Τούτους ἠνάγκασαν ἐκστρέπτεσθαι τὰ ἐντὸς ἔξω τῆς ψυχῆς, ἰλυσπωμένους παρὰ φύσιν, καὶ ἅμα καμπτομένους, ὥσπερ αἱ θαλάττιαι σκολόπενδραι, καταπιοῦσαι τὸ ἄγκιστρον. ἐκστρέπουσιν ἑαυτάς. idem vult nos mente ac cogitatione facere, cùm ad corpus animum adjecerimus.

Πορνεῦσαν] vitioſum videtur. forſan ἀποπνεῦσαν fuerat. ut *l.* 9. *c.* 2. ἀποπνεῦσαι. corpus, inquit, conſidera, quale fiat, vel morbo languidum, vel ſenectute emarcidum, vel ab anima jam derelictum.

Βραχύβιον δὲ καὶ ὁ ἐπαινῶν] Annotator Lugd. quo codice uſus, neſcio. βραχὺς ὁ βίος καὶ ὁ ἐπαινῶν &c. ſed fortè, inquit, βραχύβιον· quæ Marci vox eſt. Certè ſiqua exemplaria eam lectionem adfirmarent, legerem libens, βραχὺς ὁ βίος. βραχύβιον δὲ καὶ ὁ ἐπαινῶν, &c. vide *lib.* 4. § 16, & 33. & *l.* 7. § 5.

Ἐν γωνίᾳ] vide *l.* 3. § 10. & *l.* 4. § 3.

Ἡ γῆ στιγμή] vide *l.* 4. § 3.

§ 22. Πρόσεχε] Poteſt hæc perioche non uno modo intelligi. Poteſt enim ſumi quaſi moneat Marcus, quodnam debeat eſſe τῆς προσοχῆς ſive ἐπιστροφῆς, ut *lib.* 4. § 26. loquitur, i. e. conſiderationis ſubjectum: ídq; quotuplex eſſe velit: Nimirum vel ſubjectæ rei cujuſq; materiam, nè pluris eam quis quàm par eſt faciat: (vide *l.* 5. § 10.) vel dogma ac decretum ſuum, ut ſit rationi rectæ conſentaneum. (vide *lib.* 7. § 2. & *ſupr.* § 1.) vel actionem ſuam, ut utriq; illi reſpondeat. (vide *l.* 6. § 22.) vel vocabuli ſignificationem: ubi dicentem attendere oportebit. (vide *l.* 7. § 4. & *l.* 10. § 8.) atq; huc inclinare videtur Xyl. nec abſcedit Caſ. Verùm poteſt & in aliam, quam mox dabimus, mentem ſumi. Lugd. Editor ad tria membra reſtringit, dum τῷ ὑποκειμένῳ δόγματι conjungit, vertítque *ſubjectæ opinioni.* de diſtinctione accedo, quia disjunctivam Marcus τῷ ὑποκειμένῳ non præfixit. Verùm ecquid ſibi vult *opinio ſubjecta?* Verto itaque, *adverte*, vel *attende, præſenti, aut decreto, aut actioni, aut ſignificato.* Τὸ ὑποκείμενον, *præſens, quod adeſt.* Polyb. *l.* 3. Πῶς δ' ἂν εὐδοκήσειεν τοῖς ὑποκειμένοις, τοὺς βεβαιώσαντας τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν, καὶ διαφυλάξοντας τὴν κατάστασιν, παρεξωσαι δικαίως, εἰ μηδὲν εἰδείη τῆς τῶν προγεγονότων περὶ ἑκάστης ὑπομνήσεως. qui præſentibus acquieſcit. τὰ ὑποκείμενα τοῖς προγεγονόσιν opponuntur. Plutarch. *Publicol. collat. cum Solon.* Δεῖ δὲ πρὸς τοὺς ὑποκειμένους καιροὺς τὰς πράξεις θεωρεῖν. *Sunt res ex temporibus præſentibus perpendendæ.* ſic *l.* 6. § 4. πάντα τὰ ὑποκείμενα. *præſentia cuncta.* & *l.* 10. § 18. ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων. Monet ut ad id quod præ manibus eſt, ſive decretum illud, ſive factum, ſive dictum ſit, animum ſedulò advertamus. ut & *l.* 2. § 5. & *l.* 3. § 12. & *l.* 6. § 32. & *l.* 9. § 6.

Δικαίως πάντα πράττεις] ſeparat iſta à præcedentibus

dentibus M. Casaub. possunt tamen ad idem argumentum pertinere. Meritò multa pateris, quia ad id quod præ manibus est non attendis, sed de rebus futuris anxius, animíque suspensus es, & quod præcipuè te spectat differs. Vide *lib.* 9. § 25. & *lib.* 12. § 1.

Μᾶλλον δὲ θέλεις] Haud integra satìs videntur ista; forsan scribendum fuerit [ὅτι] μᾶλλον δὴ &c. ut ratio reddatur, quare tot molestiis conflictetur; quia nimirum sui emendationem de die in diem insrunitus differt. Legi possunt tamen & ἐρωτηματικῶς. [τί] μᾶλλον δὲ &c. quasi dicat. *Cur crastino die malis bonus fieri, quàm hodie esse?* vide *l.* 2. § 4. Pers. *sat.* 5.

Cras hoc fiet. idem cras fiet. Quid? quasi magnum
Nempe diem donas. Sed cùm lux altera venit;
Jam cras hesternum consumpsimus, ecce, aliud cras
Egerit hos annos, & semper paulum erit ultrà.

Naso *remed. l.* 1.

Sed propera, nec te venturas differ in horas:
Qui non est hodie, cras minùs aptus erit.

Nam quod sequitur,

Dicimus assiduè, cras quoque fiet idem;

non de instituti mutatione in meliùs; quod Casaub. *in Persium*, sensisse videtur, dum memoriâ fisus codicem non consulit; sed de perseverantia in cœpta vitæ mollioris ac dulcioris usura dictum est. Petron. Arb. *satyr. Quod hodie non est, cras erit: sic vita truditur.* Quod tamen eruditissimus ille vir, etiam cum duplici negatione exhibet; *Quod hodie non est, cras non erit.* Certè quod Naso suprà verbo monuerat, idem fusiùs Epictet. *differt. l.* 4. 12. ὅτι παρὰ τὸ σήμερον ἁμαρτηθὲν, εἰς τἄλλα χεῖρον ἀνάγκη σοι τὰ πράγματα ἔχειν. πρῶτον μὲν, τὸ χαλεπώτατον, ἔθος τοῦ μὴ προσέχειν ἐγγίνεται. εἶτα ἔθος τοῦ ἀναβάλλεσθαι τὴν προσοχὴν, ἀεὶ δ' εἰς ἄλλον καὶ ἄλλον χρόνον ἀπωθεῖν, (ità Casaub. restituit quod εἰώθει legebatur) ὑπερτιθέμενον τὸ εὐροεῖν, τὸ εὐσχημονεῖν. εἰ μὲν οὖν λυσιτελὴς ἡ ὑπέρθεσίς ἐστιν, ἡ παντελὴς ἀπόστασις αὐτῆς ἐστι λυσιτελεστέρα· εἰ δ' οὐ λυσιτελεῖ, τί οὐχὶ διηνεκῆ τὴν προσοχὴν φυλάσσεις; Verùm Marci verbis gemina prorsus sunt, & ad ea fortean respexit etiam, quæ in fine dissertationis illius Epictetus disceptat. νῦν δ' ὅταν εἴπῃς, ἀπ' αὔριον προσέξω, ἴσθι ὅτι τοῦτο λέγεις, σήμερον ἔσομαι ἀναίσχυντος, ἄκαιρος, ταπεινὸς, ἐπ' ἄλλοις ἔσται τὸ λυπεῖν με· ὀργισθήσομαι σήμερον, φθονήσω· βλέπε ὅσα κακὰ σεαυτῷ ἐπιτρέπεις. ἀλλ' εἰς αὔριον καλῶς ἔχει· πόσῳ κρεῖττον, σήμερον; εἰ αὔριον συμφέρει, πολὺ μᾶλλον σήμερον, ἵνα καὶ αὔριον δυνηθῇς, καὶ μὴ πάλιν ἀναβάλῃ εἰς τὴν τρίτην. Joan. Chrysostom. *de statuis orat.* 19. Μή μοι λέγε, ὅτι κατὰ μικρὸν, μηδὲ εἰς τὴν αὔριον ἀναβάλλου. ἡ γὰρ αὔριον οὐδέποτε λαμβάνει τέλος. vide ad *l.* 3. § 4, 6.

§ 23. Ἐπ' ἀνθρώπων εὐποιΐαν] Hoc est, τὸ κοινωνικὸν καὶ εὐεργετικόν· quod passim inculcat. καὶ γὰρ οὐδὲν κατόρθωμα σφόδρα μέγα εἶναι δύναιτ' ἂν, ὅταν μὴ τὸ κέρδος εἰς ἑτέρους διαδίδωται. Joan. Chrysost. *in ep.* 1. *ad Cor. c.* 10. *v.* 33. *orat.* 25.

Δέχομαι, ὅτι τοὺς θεοὺς ἀναφέρων] Ità pii passim, Deo adscribunt, quæcunq; ipsis obtigerint, universa. Job. *c.* 1. 21. *Psal.* 18. *v.* 39, 40. & *Psal.* 44. *v.* 1, 8. vide *l.* 12. § 36.

Ἀφ' ἧς πάντα] Ità *ad Cor. ep.* 2. *c.* 5. *v.* 18. *Omnia à Deo sunt.* vide & *Thren. c.* 3. *v.* 37, 38. & Marc. *l.* 2. § 3. & *l.* 4. § 23, 33. & *infr.* § 27.

§ 24. Ὁ ποῖόν σοι φαίνεται] vilitatem rerum humanarum externarúmq; omnium, de materiæ, ex qua consistit, ignobilitate perspiciendam proponit, (quod idem agit & *l.* 5. § 10. & *l.* 6. § 13. & *l.* 9. § 14) Illa siquidem, τοιοῦτον πᾶν μέρος τοῦ βίου, καὶ πᾶν ὑποκείμενον, malim ad priora de *lotione* cum G. Xyland. & M Casaub. referre, quàm periochæ sequenti cum Cl. Salmas. connectere. Senec. *epist.* 107. *Eadem vitæ conditio est, quæ balnei*. Sed aliò ille respexit, quàm Marcus istic. vide *ad* § 43.

§ 25. Λούκιλλα Οὐῆρον' εἶτα Λούκιλλα] Rectè distinxit ista, priùs confusa, explicavítq;, à Xylandro parùm intellecta, Cl. Salmasius *ad Capitol. Marc. Lucilla*, inquit, *Verum extulit. post & ipsa fatis concessit.* Itaq; in singulis subaudienda verba illa ἐξήνεγκε & ἐξελήλυθε. *Lucilla* Marci filia L. Vero imperii consorti nuptui data, eidémque superstes. Capitol. *Ver.*

Σέκουνδα Μάξιμον] de quo *l.* 1. § 15.

Ἐπιτύγχανος Διότιμον] *Epitynchani* nomen e inscriptionibus sepulcralibus Salmas. *ibidem* exhibet. Verùm quis iste *Epitynchanus*, vel *Diotimus* cui is supervixerit, & successerit, nescire me fateor. *Diotimi* tamen ut Adriano superstitis mentio fit rursus, *infr.* § 37.

Φαυστῖναν Ἀντωνῖνος] Ἀντωνῖνος Φαυστῖναν Salm. *Annia Faustina Antonini Pii uxor.* Capitol. *Pio.*

Κέλερ' Ἀδριανόν] *Caninius Celer* orator sive Rhetor quem & Marcus & Lucius audierant. Capitol. *Mar.* & *Ver.* ab Adriano forsan eidem in disciplinam traditi. Nam quòd Maussac. in *differt. crit.* quam Harpocrationi à se edito attexuit, *Caninium Celerem*, quasi duos, recenset, quorum Marci Caninius alter sit dictus, neminem (puto) σύμψηφον habet. post illa verò, εἶτα Κέλερ, subjungi postulat idem Salmas. τοιαῦτα πάντα quod suo loco motum fuerat.

Δεινεῖς] *austeri.* Xyl. sed & Casaub. qui tamen de ingenii acumine exposuerat, aptiùs *lib.* 5. § vide *ibi adnotata.* & *ad l.* 6. § 44.

Χιάραξ] depravatum opinor forsan Ἱέραξ fuit. *Hieracis* certè apud Stobæum reperiuntur fragmenta ex *lib. de justitia.* vel Χάραξ etiam, siquidem

Chara

Charax Philoſophus Pergamenus Suidæ memoratur. & Lugd. edit. Χάραξ habet.

Δημήτριος ὁ Πλατωνικὸς] *Phalereum*, puto, vult è familia Platonica, Theophraſti auditorem; de quo Laërt. *l.* 5. Suidas, Marc. ipſe *l.* 9. § 29. quanquam poteſt etiam *Demetrius* Byzantinus Peripateticus, cujus & Laërtius *ibidem* meminit, Marco dictus intelligi. Verùm illum potiùs exiſtimem deſignatum, quia inter homines acuminis & ſubtilitatis laude inſignes hîc à Marco proferatur. De eodem autem Cicero *offic. l.* 1. *Demetrius Phalereus in hoc numero haberi poteſt, diſputator ſubtilis, orator parùm vehemens, ſed dulcis; ut Theophraſti diſcipulum poſſis agnoſcere.* Itaque de eodem idem in *Bruto* § 37. *delectabat magìs Athenienſes quàm inflammabat, & ſuavis maluit videri quàm gravis; ſed ſuavitate eâ quâ perfunderet animos, non quà perfringeret.* Eandémque illi ſuavitatis laudem tribuit in *oratore*. § 92.

Εὐδαίμων] *Eudæmon* inter Aſtrologos celebriores recenſetur à Vitruvio. *l.* 9. *c.* 7. quo tamen loco Æmar. Ranconetus *Euchemon* legendum credebat. Turneb. *adverſ. l.* 11. *c.* 3.

Πάντα ἐφήμερα] vide *ad lib.* 4. § 35, 48. & *l.* 9. § 14.

Οὐδ᾽ ἐπ᾽ ὀλίγον μνημονευθέντες] vide *lib.* 4. § 33. & *l.* 5. § 33. & *l.* 12. § 27.

Ἤπι σκεδασθῆναι] vide *ad l.* 4. § 21. & *l.* 5. § 33.

§ 26. Εὐφροσύνη ἀνθρώπε] ἀνθρώπῳ, malim. vide *ad l.* 5. § 1. & *l.* 6. § 7, 33. *Lætitia eſt homini facere quæ ſunt hominis*: verùm lætitia eſt homini Chriſtiano, facere quæ ſunt Dei. Joan. *ep.* 1. *c.* 5. *v.* 3. *Pſal.* 112. *v.* 1. Eſai *c.* 58. *v.* 13. Joan. *Evang. c.* 4. *v.* 34. Job *c.* 23. *v.* 12, 13. Cæterùm, quæ ſunt hominis, quà hominis, ad creatoris imaginem conditi, ejuſdémque legi conformis, eadem ſunt itidem & Dei. vide Marc. *l.* 3. § 13.

Ἴδιον δὲ ἀνθρώπε εὔνοια] Lætitia, inquit, homini & voluptas eſſe debet, facere quæ officii ſunt ſui. Nihil autem magìs humani eſt officii, quàm erga genus humanum humanitatem exercere. Hoc itaque læto animo lubentíque faciendum eſt. Naſo *Pont. l.* 2. & 9.

Conveniens homini eſt, hominem ſervare, voluptas.
& vera benefaciendi cupido utilitates relinquit, ipſo benefaciendi opere lætiſſima. Senec. *de benef. l.* 4. *c.* 14. vide *ad l.* 3. § 6.

Ἐπιθεώρησις τῆς τῶν ὅλων φύσεως] Ex Stoicorum ſententia Laërt. *l.* 7. in *Zenon.* Γεγονέναι ὑπὸ τῆς φύσεως ἐπιτήδειον τὸ λογικὸν ζῶον πρὸς θεωρίαν καὶ πρᾶξιν· τὸν γοῦν ἐνάρετον, θεωρητικὸν εἶναι, καὶ πρακτικὸν τῶν ποιητέων. ità enim ex Suida leg. *ibid.* Unde & illud apud Plutarchum *de placit. Philoſoph. l.* 1. *præfat.* Peripateticorum quorundam eſſe, Ἄνθρωπον τέλειον, τῶν μὲν ὄντων θεωρητικὸν, τῶν δὲ δεόντων πρακτικόν. vide *ad l.* 7. § 48. Epictet. *l.* 1. *c.* 6. Τὸν ἄνθρωπον θεατὴν εἰσήγαγεν (ὁ Θεὸς) αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἔργων τῶν αὐτοῦ. καὶ οὐ μόνον θεατὴν, ἀλλὰ καὶ ἐξηγητὴν αὐτῶν· ὁρᾶτε οὖν μὴ ἀθέατοι τούτων ἀποθάνητε. viſe ſis & quæ ſequuntur lectu digniſſima.

§ 27. Τρεῖς σχέσεις] vide *ad l.* 1. § 12.

Ἄιτιον περικείμενον] corpus *ambiens* te, ſive amictûs inſtar circumjectum tibi, cingénſque te. vide *l.* 10. § 1. ſed & *ibid.* § 38. quo loco, τὸ περικείμενον ἀγγειῶδες, dicit, quatenus *organi* ſive *vaſis* inſtar animæ eſt uſui; quod hîc τὸ αἴτιον περικείμενον, quatenus ea ab iſto afficitur. de eodem, περικείμενα κρέδια. *l.* 12. § 2. & περικείμενον σωμάτιον. *ibid.* § 3. qui locus hunc illuſtrat plané.

Ἀφ᾽ ἧς συμβαίνει πᾶσιν πάντα] vide *ſupr.* § 23. & *l.* 2. § 3.

§ 28. Αἰθρίαν καὶ γαλήνην] Tranſlatio duplex; altera à cœli facie, unde ἀπαιθριάζειν dixit, *l.* 2. *c.* 4. altera à maris ſtatu, unde ἐγγαληνίζειν τῷ βίῳ; Epicuro dictum, *epiſt. ad Herodot.* apud Laërt *l.* 10. quod γαληνισμὸν ποιεῖν poſtea exponit. Ità γαλήνην καὶ εὐδίαν Epictet. *l.* 2. *c.* 18. vide ad *l.* 7. § 68. Sed & de argumento iſto *infra.* § 40. 47. & *ſupr. l.* 7. § 14, 16, 33. & *l.* 12. § 22.

Πᾶσα γὰρ κρίσις, καὶ ὁρμὴ, καὶ ὄρεξις, καὶ ἔκκλισις ἔνδον.] Epictet. *enchir. c.* 1. ἐφ᾽ ἡμῖν ὑπόληψις, ὁρμὴ, ὄρεξις, ἔκκλισις.

Οὐδὲν κακὸν ᾧ δὲ ἀναβαίνει] vide *infr.* § 48.

§ 29. Ἐξάλειφε] vide *l.* 7. § 29.

Χρῶμαι ἑκάστῳ κατ᾽ ἀξίαν] vide *ad l.* 3. § 11. & *infr.* § 43.

§ 30. Μὴ περιτράνως ὑγιεῖ λόγῳ χρῆσθαι.] *Sanâ oratione non eſt apertè ſemper utendum.* Xyl. quem & Caſaub. ſequitur. atqui ſanam orationem nuſquam non adhibendam, Marcus cenſuerit, qui τὸ ἀληθεύειν ſimpliciter apud omnes paſſim exigit. vide *l.* 3. § 12, & 16. & *l.* 6. § 43. Alia ergò lectio iſtîc quærenda; Marci mens alia eruenda. ego malim κοσμίως, μὴ περιτράνως· ὑγιεῖ [δὲ] λόγῳ χρῆσθαι. *Et publicè in Senatu & apud unumquemque privatim, eam ſermonis rationem habeas, ut non tam diſertè & eleganter, quàm modeſtè & decenter loquaris. Oratione verò ſanâ & ſalubri ſemper utaris.* vide *ad l.* 1. § 7. ἀστειολογία. & *l.* 3. § 5. κομψεία. Siquidem κομψὸν περίτρανον, περίλαλον. Suid. Antigonus *narrat. mirab.* 52. de Callimacho Ægyptio, περίτρανος εἶναι βουλόμενος. *cùm diſertus videri vellet.* & Etymolog. Στωμύλεσθαι, τὸ περιτράνως λέγειν. Alioqui τρανὲς, σαφὲς, i. e. *clarum & perſpicuum* denotare, docet Suidas adductis hiſce inter alia teſtimoniis, ex autoribus, quorum nomina ſubticet.

Ἴσμεν γὰρ οὐδὲν τρανὲς, ἀλλ᾽ ἀλώμεθα.
Incerti erramus, nec certi quid novimus.

(Eſt ex Sophoclis *Ajace*) &, τρανεστέρα ἡ ὄψις τῆς ἀκοῆς. *viſus auditu clarior* ſive *certior eſt.*

V quod

quod Joan. Chrysost. *in Evang. Joan. orat.* 75. τῆς αἰσθήσεων τρανοτέρα ἐστὶν ἡ ὄψις. at Philo *de confus. ling.* πρὸς τὴν σαφῆ τῆς ἀληθείας κατάληψιν μακρῷ ὅσον ὄψεως ὑστερίζει ἀκοή. Et, post Herodotum, Julian. *epist.* 22. ὦτα ὀφθαλμῶν ἀπιστότερα. & τρανὸς, φανὸς, Etymolog. Tum ex consequenti, quia veritate nihil clarius certiúsque; hinc fit ut τρανὲς καὶ τρανὸν etiam ἀληθὲς *verum* significet, Hesychio monente; & Sophoclis etiam Scholiaste. περιτρανὸς etiam eodem sensu Synesius *de regno.* τούτων τὰ κολοβὰ διάνοήματα καὶ ῥήματα ταῖς ἀκοαῖς ὑμῶν ἐναρμόζεται μᾶλλον, ἢ νοῦς ἐκ φιλοσοφίας ἐν γλώττῃ περιτρανῷ τε καὶ στρογγύλῃ. verùm pro *diserto* plerumque sumitur, eâque significatione apud Hellenistas, qui dici solent saltem, etiam simplex τρανὸς reperitur. Autor *sap. Solom. c.* 10. *v.* 21. ἡ σοφία ἤνοιξε στόμα κωφῶν, καὶ γλώσσας νηπίων ἔθηκε τρανάς. *linguas infantium disertas reddit.* Jun. Interpretes Græci, Esai. *c.* 35. *v.* 6. καὶ τρανὴ ἔσται γλῶσσα μογιλάλων. *disertus erit.* Philo item *de vit. Mos. l.* 1. τὰ μέλλοντα γενέσθαι διηγγέλλετο τρανωτέρᾳ φωνῆς ἡσυχίᾳ. *silentio quâvis voce disertiore.* Turneb. Quanquam nec illud inficias iverim, videri Epictetum consilium dare, nè sanâ apud insanos, quales illi plerosque reputabant, oratione semper utamur: & dissimulationem quandam hac in parte, cum vulgo hominum agentibus, non concedere tantùm, sed præcipere & probare. Etenim sic *l.* 1. *c.* 29. τί οὖν; λέγειν δεῖ ταῦτα πρὸς τοὺς πολλούς; ἵνα τί; οὐ γὰρ ἀρκεῖ, τὸ αὐτὸν πείθεσθαι; τοῖς γὰρ παιδίοις, ὅταν προσελθόντα κροτῇ, καὶ λέγῃ, Σήμερον Σατορνάλια ἀγαθά, λέγομεν, οὐκ ἔστιν ἀγαθὰ ταῦτα; οὐδαμῶς. ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐπικροτοῦμεν. καὶ σὺ τοίνυν, ὅταν μεταπεῖσαί τινα οὐ δύνῃ, γίνωσκε, ὅτι παιδίον ἐστὶ, καὶ ἐπικρότει αὐτῷ. ἐὰν δὲ μὴ τοῦτο θέλῃς, σιώπα λοιπόν. quibus addas licet quæ ad finem capitis ejusdem habet idem. Verùm Marci mens hoc in loco videtur, sani potiùs, moribúsque congrui sermonis, quàm nitidæ elegantísque dictionis, rationem jugiter habendam. Cæterùm D. Boot. quamvìs sensum usumque istum τοῦ περιτρανῶς vocabuli istic probet, proxima tamen illa, ὑγιεῖ λόγῳ χρῆσθαι ad periocham sequentem pertinere censet; quam ab illis ordiri opinatur. quasi dicat, *ut quod verum sanumque est dicatur; aulam Augusti totam,* &c. *mors occupavit.*

Ὑγιεῖ λόγῳ] *Sermone sano,* i. e. *vero.* ὑγιὴς λόγος, *verus, sincerus, simplex sermo.* cui opponitur proverbiale illud ex Euripidis *Andromach.*

——ἑλικτὰ πάντα, κ' οὐδὲν ὑγιές. i. e. ut Lucil. *Pergula pictoris; veri nihil, omnia ficta.* & νοσῶν λόγος apud eundem in *Phœniss.* vide *ad l.* 12. § 1. Sed & apud Sophoclem in *Trachin.* (sic restituente H. Stephano) τὸ γὰρ νοσοῦν τι ληρεῖν ἀνδρὸς οὐχὶ σώφρονος. νοσοῦν τι i. e. νοσοῦντά τινα λόγον, ut Euripides.

§ 31. Αὐλὴ Αὐγούστου] observes nominativa ista absolute posita.

Πρόγονοι] *posteri.* Xyl. ἀπόγονοι forsan, *privigni.* ità enim in jure quandoque dicuntur.

Ἄρειος] *Arei* Philosophi, cujus contubernio usus est Augustus; meminit Sueton. *l.* 2. *c.* 29. ad quem locum Casaub. Augusti & Arei amicitiam & συμβίωσιν celebrant plurimi scriptores. Strabo, *lib.* 14. Senec. *ad Marc. c.* 4. Plutarch. in *Anton.* & *apoph.* Dion. Cass. *l.* 51. Themist. *orat. ad Jovian.* 12. & *quinquen.* 17. Julian. in *Cæsarib.* & in *epist. ad Alexandrin.* autores ille nominat, ipse loca indicavi. Cæterùm quòd Themistius in *quinquenn.* ait, Antoninos duos, Pium scil. nostrúmque, Epictetum, pari modo evexisse, quô Arium Augustus, Thrasylum Tiberius, Dionem Trajanus; unde constare, aut quî esse possit, nullus assequor: etiamsi Suidas etiam ad Marci principatum pertigisse scribat: quum à Neronis imperio (sub quo Epictetum non vixisse tantùm, sed in existimatione magna extitisse, ex ipsius disceptationibus ab Arriano editis clarissimè liquet) ad Marci regnum anni ferè centum intercedant. Accedit quòd nec apud Marcum ipsum, nec apud eorum quenquam, qui Marci res gestas scripto consignarunt, Epicteti ulla mentio comparet inter eos, quos is in honore habuerit, Philosophos: cùm sedulò tamen hos recenseant. Denique cur Junio Rustico tantam gratiam agnoscat, quòd Epicteti commentariorum copiam sibi fecerit, qui ab Epicteto ipso, quem familiariter habebat, nullo negotio comparare sibi poterat? vide *l.* 1. § 7. & *l.* 7. § 19.

Μαικήνας] Mæcenatis cum Augusto familiaritas, præterquam quòd Scriptores iidem commemorant, ex Maronis & Flacci scriptis etiam pueris nota est.

Θύται] *sacerdotes.* Xyl. *aruspices.* Cas. *victimarii, popæ.* θύτης Æolicè φύτης *popa*; ut θύλλις, φύλλις *follis.* Salmas. ad Solin.

Πομπηΐων] gentem sive familiam dicit; cujus dignitatem si spectemus, princeps & primarius Pompejus ille magnus; de quo *l.* 3. § 3. non urbem, de qua *l.* 4. § 48.

Πόσα ἐσπούδησεν] vide Abramum; quàm sollicitus ageret, quòd prolem successuram non haberet. *Genes. c.* 15. *v.* 2. Jephthem, quàm anxius cùm habiturus non esset. *Judic. c.* 11. *v.* 35. 37. Menander apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 75.

Ὀδυνηρόν ἐστιν εὐτυχοῦντα τῷ βίῳ,
Ἔχειν ἔρημον διάδοχον τὴν οἰκίαν.
Instructa inopiâ misera quæ est felicitas,
Divitiæ hæredem cum non inveniunt suum. Grot.

Et Pindar. *olymp.* 10. ἴσως ἐξ ἀλόχου πατρὶ ποθεινὸς ἥκοντι νεότατι πάλιν ἤδη μάλα δέ τοι θερμαίνει φιλότατι νόον· ἐπεὶ πλοῦτος ὁ λαχὼν ποιμένα ἐπακτὸν ἀλλότριον θνᾴσκοντι στυγερώτατος. Clemens denique Alex. *strom. l.* 2. ὁ ἄτεκνος, φασὶ, τῆς κατὰ φύσιν τελειότητος ἀπολείπεται, ἅτε μὴ ἀντικαταστήσας

ἐγκαταστήσας τῇ χώρᾳ τὸν οἰκεῖον διάδοχον· τέλειος, ὁ πεποιηκὼς ἐξ αὐτοῦ τὸν ὅμοιον· καὶ μᾶλλον ἐπειδὰν κἀκεῖνον τὸ αὐτὸ πεποιηκότα ἐπίδῃ. vide Euripidis *Ionem*.

Ἵνα διάδοχόν τινα] scil. hac ratione homines immortalitatem quandam moliuntur, spondéntque sibi. Justinian. *novel. constit.* 22. Ὁ γάμος οὕτως ἐστὶ σεμνὸν, ὡς τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει δοκεῖν ἀθανασίαν ἐπιτεχνητὴν εἰσηγεῖσθαι. καὶ ἐκ τῆς παιδοποιΐας ἀνανεούμενα τὰ γένη μένει διηνεκῆ, τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, καθ' ὅσον ἐστὶ δυνατὸν, τῇ καθ' ἡμᾶς τὸ ἀθάνατον χαριζομένης φύσει. Augustus apud Dionem *l.* 56. τὸ γενεᾶν ἀΐδιον τρόπον τινὰ καὶ τὸ θνητὸν ἀπεργάζεται· καὶ τὸ θνητὸν τῆς φύσεως ἡμῶν ἀϊδίῳ διαδοχῇ γενῶν, ὥσπερ τινῶν λαμπάδων παραμυθεῖται. *Clem. strom. l.* 2. Πλάτων ἐν τοῖς ἐκτὸς ἀγαθοῖς τάττει τὸν γάμον, ἐπισκιάσας τὴν ἀθανασίαν τοῦ γένους ἡμῶν, καὶ οἱονεὶ διαμονήν τινα τοῖς παισὶ παίδων μεταλαμπαδευομένην. Locus quem cùm Augustus, tum & Clemens, in animo habuisse videtur, est Platonis *de leg. l.* 6. χρὴ τῆς ἀειγενοῦς φύσεως ἀντέχεσθαι, τῷ παῖδας παίδων καταλείποντ' [--- οντα Steph.] ἀεὶ τῷ Θεῷ ὑπηρέτας ἀνθ' αὑτοῦ παραδιδόναι. Idem *ibid. l.* 3. Ὡς ἔστιν ᾗ τὸ ἀνθρώπινον γένος φύσει τινὶ μετείληφεν ἀθανασίας, οὗ καὶ πέφυκεν ἐπιθυμίαν ἴσχειν πᾶς πᾶσαν. τὸ γὰρ γενέσθαι κλεινὸν καὶ μὴ ἀνώνυμον κεῖσθαι τετελευτηκότα, τοῦ τοιούτου ἐστὶν ἐπιθυμία. γένος οὖν ἀνθρώπων ἐστί τι ξυμφυὲς τοῦ παντὸς χρόνου. ὃ διὰ τέλους αὐτῷ συνέπεται καὶ συνέψεται, τούτῳ τῷ τρόπῳ ἀθάνατον ὂν, τῷ παῖδας παίδων καταλειπόμενον, ταὐτὸν καὶ ἓν ὂν ἀεὶ γενέσει τῆς ἀθανασίας μετειληφέναι. τούτου δὴ ἀποστερεῖν ἑκόντα ἑαυτὸν, οὐδέποτε ὅσιον. & in *sympos.* Τούτῳ τῷ τρόπῳ πᾶν τὸ θνητὸν σώζεται, καὶ ἀθανασίας τινὸς τυγχάνει. οὐ τῷ παντάπασι τὸ αὐτὸ ἀεὶ εἶναι ὥσπερ τὸ θεῖον, ἀλλὰ τῷ τὸ ἀπιὸν καὶ παλαιούμενον ἕτερον νέον ἐγκαταλείπειν, οἷον αὐτὸ ἦν. Aristot. *œconom. l.* 1. c. 3. ταύτῃ τῇ περιόδῳ ἡ φύσις ἀναπληροῖ τὸ ἀεὶ εἶναι, ἐπεὶ κατ' ἀριθμὸν οὐ δύναται, ἀλλὰ κατὰ τὸ εἶδος. Aristides *hymn. in Jov.* Θνητὸν ὂν γένος ἡμῶν, κατὰ μέρος ἀθάνατον τῇ διαδοχῇ γίνεται. & *in Æsculap.* ἀθάνατον ποιήσας τὸ γένος ἡμῶν διαδοχῇ.

Ἔσχατος τοῦ ἰδίου γένους] Annot. Lugd. vult ἔσχατον legi, ut ad ἐπιλογίζεσθαι referatur. quod membrum superius non claudit, sed orditur proximum.

Ἀνάγκη ἔσχατόν τινα γενέσθαι] Moliuntur quidem immortalitatem quandam hac ratione mortales: verùm frustrà sæpenumero, inquit Marcus noster, & Marco σύμψηφος Psaltes Θεόπνευστος. *Psal.* 49. *v.* 11, 14.

Πάλιν ὧδε ὅλου γένους θάνατον] θάνατον hìc deleri postulat Annot. Lugd. ut illa, πάλιν ὧδε ὅλου γένους cum prioribus illis continuentur. *Necesse est aliquem ultimum existere rursus istic totius gentis.* Editor. Lugd. cum sequentibus nullo sensu commisit. Xyl. tanquam mutilum aut alienum prorsus omisit. M. Casaub. clausulam perioches hujus totius facit. *Hìc rursus considera, gentis totius mortem.* ut ἐπιλογίζεσθαι superius hìc denuo suppleatur. Atque hæc genuina, puto, Marci mens.

§ 32. Κατὰ μίαν πρᾶξιν] vide *l.* 2. § 5. & *l.* 4. § 26. & *supr.* § 2.

Ἀρκεῖσθαι] vide *l.* 6. § 2. & *l.* 9. § 6.

Ἐνεξηγητικὸν κωλυθήσεται] vide *l.* 5. § 20. & *l.* 4. § 1. & *l.* 6. § 50. & *infr.* § 47.

§ 33. Ἀτύφως μὲν λαβεῖν] Ità accipere externa ista, sive opes, sive honores, & consimilia à rerum omnium autore tributa, nè acceptis, quod plerique solent, insolescas. μωρὸς γὰρ, ὁ ἐν τούτοις φυσούμενος. *l.* 5. § 23. Apostol. *ad Timoth. epist.* 1. *c.* 6. *v.* 17. τοῖς πλουσίοις παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν. *Primus vermis, & peculiaris morbus divitiarum est superbia. Difficile est, ut superbus non sit, qui dives est.* Aug. *serm solenn.* 205, & 212. & *de verb. Dom.* 5. & *homil.* 13. Itaque Isidor. Pelus. *l.* 3. *ep.* 322. τὸν πλοῦτον indigitat, τὸν τῆς ὑπερηφανίας πατέρα, τὸν τῆς ὑπεροψίας γεννήτορα. Atqui, ut Clemens *pædag. l.* 2. *c.* 3. Πλοῦτος ἄριστος, ἡ τῶν ἐπιθυμιῶν πενία. καὶ ἡ μεγαλοφροσύνη ἡ ἀληθὴς, οὐ τὸ ἐπὶ πλούτῳ μεγαλοφρονεῖν, τούτου δὲ καταφρονεῖν. Argumentum sumit ad fastum hunc supprimendum ab illo ipso τοῦ λαβεῖν vocabulo Apostolus *ad Cor. ep.* 1. *c.* 4. *v.* 7. τί δὲ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι, ὡς μὴ λαβών; Sed & Senec. *ad Marc. c.* 10. *Non est quòd nos suspiciamus, tanquam inter nostra positi: mutuò accepimus. usufructus noster est; cujus tempora ille arbiter muneris sui temperat.* Optimè August. *epist.* 205. *Animum virilem & Christianum nec debent hæc, si accedunt extollere, nec debent frangere, si recedunt.*

Εὐλύτως δὲ ἀφεῖναι] vide Senec. *ad lib.* 7. § 26. vide & *ad l.* 3. § 5. Gregor. Rom. *in Job. l.* 2. *c.* 42. *Tunc verè ostendimus, quia accepta rectè tenuimus, cùm æquanimiter ad momentum sublata toleramus.* Epictet. *dissert. l.* 3. *c.* 26. Μή τι προσήρτηταί σοι τῶν ὄντων, μή τι προσπέφυκε, μή τι ὀδυνήσῃ ἀποσπώμενον. Ità Basil. Cæsar. *orat.* 7. Προσπέφυκέ σοι τὰ χρήματα πλέον ἢ τὰ μέλη τοῦ σώματος· καὶ λυπεῖ αὐτῶν ὁ χωρισμὸς, ὡς ἀκρωτηριασμὸς τῶν καιρίων. Hesiod. *oper.*

Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.
Sunt miseris animæ ipsius mortalibus instar
Divitiæ——

Et Antiphanes:

Ἀργύριόν ἐστιν αἷμα καὶ ψυχὴ βροτοῖς.
Anima est & sanguis argentum mortalibus.

Itaque quod Antipho apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 10. Ἐργαζόμενοι μὲν καὶ φειδόμενοι καὶ ταλαιπωροῦντες καὶ

περισπασθέντες ἥδονται, οἷα δή τις ἂν εἰκάσειεν ἡδέως. ἀφαιρεῦντες δὲ καὶ χωλοὶ ἀλγοῦσιν, ὥσπερ ἀπὸ τῶν σαρκῶν ἀφαιρούμενοι. sed & ἀφαιρουμένων multò magis. Senec. *de beat. c.* 22. *Mihi divitiæ si effluxerint, nihil auferent nisi semetipsas: tu stupebis, & videberis tibi sine te relictus, si illæ à te recesserint. utpote cui pecunia sua obhæsit, nec sine sensu avelli potest.* Idem. *de tranq. c.* 8. Bonum igitur ejusdem monitum *epist.* 74. *Omnia ista nobis accedant, non hæreant; ut si abducantur, sine nulla nostri laceratione discedant.*

§ 34. Ὁ ἀποσχίζων ἑαυτόν] vide *l.* 2. § 16. & *l.* 4. § 23. Apost. *ad Cor. ep.* 1. *c.* 12. *v.* 25. ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι.

Ἔξεστί σοι πάλιν ἑνῶσαι σεαυτόν] Ità Apost. *ad Rom. c.* 11. *v.* 20, 23. Τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν, ἐκεῖνοι· σὺ δὲ τῇ πίστει ἐνεκεντρίσθης, κἀκεῖνοι δὲ, ἐὰν μὴ ἐπιμένωσι τῇ ἀπιστίᾳ πάλιν ἐγκεντρισθήσονται. Senec. *epist.* 98. *licet reverti in viam: licet in integrum restitui.*

Ἄλλῳ μέρει οὐδενὶ] Plutarch. *de amor. frat.* Ανεστοὶ μὲν τε φίλοι καὶ συμπόται, κλητοὶ δὲ κηδεσταὶ καὶ συνήθεις, τῶν προσώπων, ὥσπερ ὅπλων ἢ ὀργάνων, διαφθαρέντων. ἀδελφοῦ δὲ ἀνάκτησις οὐκ ἔστιν, ὥσπερ οὐδὲ χειρὸς ἀφαιρεθείσης, οὐδὲ ὄψεως ἐκκοπείσης. Itaque Hegesistratus πόδα ξύλινον coactus est sibi comparare, τοῦ οἰκείου στερηθείς. Herodot. *l.* 9.

Ἐπ' αὐτῷ ἐποίησε] Et erat hoc revera in hominis potestate à primordio positum, nè à sui ac universi totius hujus conditore, cui inhærebat tunc, sese nì vellet ipse, divelleret. vide *l.* 2. § 11.

Συμφυῆναι] quod Apost. *ad Rom. cap.* 6. *v.* 5. σύμφυτον γίνεσθαι.

§ 35. Ἡ τῶν λογικῶν φύσις] Xyl. τῆς τῶν λογικῶν φύσεως legisse videtur, cùm vertit, *quemadmodum singulæ ferè rationis compotes naturæ ab ea cæteras facultates acceperunt.* Ego malim τῆς τῶν ὅλων φύσεως. & verterim, *sicut cæteras facultates ratione præditorum unusquisque ab universi natura accepit.* etenim τὸ λογικῶν illud ex priore parte sententiæ huc translatum videtur.

Πᾶν τὸ ἐνιστάμενον καὶ ἀντιβαῖνον ἐπιπεριτρέπει] Natura, inquit, universi, i. e. numen ipsum, sive potentia ac providentia divina, obstantia & renitentia, ac opponentia sese quæque *circumducit* quodammodo *& in suumusum convertit.* Hoc est enim τὸ ἐπιπεριτρέπειν, sensuum prægnans vocabulum, cujusque vim circumlocutione etiam prolixiore vix satis exprimas. vide *ad l.* 6. § 42. sed & Esajam Prophet. *c.* 10. *v.* 5, 19. & Michæam *c.* 4. *v.* 11, 12, 13. Petrum Apost. apud Lucam. *Act. c.* 2. *v.* 23. & *c.* 3. *v.* 14, 15, 17, 18. & Paulum *ad Rom. c.* 9. *v.* 17, 22. & *ad Phil. c.* 1. *v.* 12, 13, 14.

Πᾶν κώλυμα ὕλην] vide *supr.* § 32. & *l.* 4. § 1. & *l.* 7. § 68.

§ 36. Μή σε συγχείτω ἡ τοῦ ὅλου βίου φαντασία] vide *ad lib.* 7. § 8, 27, & *l.* 9. § 6. Flacc. *carm. lib.* 3. *od.* 29.

Prudens futuri temporis exitum
Caliginosâ nocte premit Deus,
Ridetque, si mortalis ultra
Fas trepidat.——

Μὴ συμπεριλάβεις ἐπίπονα οἷα καὶ ὅσα πιθανὸν ἐπιγενῆσθαι] *Neque animum adverte eis, quæ multa dolorem videntur posse afferre.* Xyl. dilutè & restrictè nimis. sed nec minùs laxè nimis Cas. *neque animus huc illuc divagetur & in cogitationibus suis coacervet una molestias multas eas gravésque calamitates; quibus tu æquè ac alius quivis obnoxius es.* Neque enim tam communis ex æquo cum reliquis omnibus conditionis consideratio mentes mortalium conturbare solet, quàm eorum malorum, quæ nobis ipsis obventura esse suspicamur, cogitatio, & per præmeditationem quædam quasi præsensio. Itaque verto. *Noli animo complecti, quales quantásque molestias superventuras tibi fore,* πιθανὸν ἐστι, scil. *probabile aut verisimile est.* Monitum idem est cum eo quod *l.* 7. § 8. dederat περὶ τῶν μελλόντων. itaque in futuro ἐπιγενήσεσθαι malim quàm in præterito ἐπιγενῆσθαι. Neque enim præterita jam ampliùs perturbare solent mala etiam molestissima: imò ejusmodi jam elapsorum dulcis est memoria & recogitatio; eóque dulcior recordatio, quò sensus & perpessio molestior graviórque fuerit.

——*Olim hæc meminisse juvabit,*

inquit, ad tolerantiam suos hortando, Heros illè Maronianus. *Æn. l.* 1. Libanius quidem *tom.* 2. *orat.* 21. *in Ellebich.* hoc negare videtur. Ἀηδὲς μὲν οὖν, inquit, παρελθόντων μεμνῆσθαι κακῶν. ἃ γὰρ μηδὲ συμβῆναι τὴν ἀρχὴν ἔδει, στυγεῖσθαι φαίη τις ἄν. Attestatur tamen ipsa populi vox, & senarius ille proverbialis, quem inter incerti Tragici an Comici in excerptis suis posuit Cl. Grotius; sed Euripidis esse docet Cicero *de fin. l.* 2. *Quid fietiam,* inquit, *jucunda memoria est præteritorum malorum? ut proverbia nonnulla veriora sint, quàm vestra dogmata. vulgò enim dicitur,*

Jucundi acti labores. ——*Nec malè Euripides,*
Suavis est laborum præteritorum memoria.

Et ex ejusdem *Andromeda* Stobæus. *tom.* 2. *tit.* 29.

Ἀλλ' ἡδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

Aristoteles item *rhetor. l.* 1. *c.* 11. Τὰ μὲν μνημονευτὰ ἡδέα ἐστὶν, οὐ μόνον ὅσα ἐν τῷ παρόντι ὅτε παρῆν, ἡδέα ἦν, ἀλλὰ ἔνια καὶ οὐκ ἡδέα' ὅθεν καὶ τοῦτο εἴρηται, Ἀλλ' ἡδύ τοι σωθέντι μεμνῆσθαι πόνων. καὶ—— μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ,

Μνήμενος, ὅστις πολλὰ πάθῃ, καὶ πολλὰ ἐόργῃ.

Est ex *Odyss.* ό. *v.* 400. quod tamen in Homeri codicibus paulò seciùs legitur,

Ὅστι, δὴ μάλα πολλὰ πάθῃ, καὶ πόλλ' ἐπαληθῇ.

Plutarch. *sympos. l.* 2. *c.* 1. Καὶ μὴν πρός γε τὸν χρόνον ὁ Οἰδίπους (in Sophoclis *Oedip. Colon.*) Δεινὸν

Δεινὸν μὲν τὸ πάλαι κείμενον ἤδη κακὸν,
Ὦ ξεῖν', ἐπεγείρειν. ὁ δ' Εὐευπίδης τοὐναντίον,
Ὡς ἡδύ τι τὴν σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

Ex quo Macrob. *Saturn. l.* 7. *c.* 2. Ὡς ἡδύ τοι. Nam quòd Gnomologus vetus exhibet Ὡς ἡδὺ τοῖς σοφοῖσι, librariorum culpâ contigisse autumo, qui σοφοῖσι pro σωθέντι scripserant. Antonius autem *Melissæ l.* 1. *c.* 54. Epicteto dictum geminum tribuit, qui ex poeta forsan mutuatus fuerit. Ὡς ἡδὺ τὴν θάλασσαν ἀπὸ γῆς ὁρᾷν ; ὕτως ἡδὺ τῷ σωθέντι μεμνῆσθαι τῶν πόνων. quæ poetæ esse alicujus liquet satis, possuntque levi operâ numeris suis restitui, si τῆς γῆς articulum addideris, τῶν πόνων sustuleris. & pro ὕτως, ὡς, quod idem valet, substitueris. Claret ex his justam causam subesse, cur futurum istic in præteritum defingamus.

Ὅτι βαρεῖ σε ἀεὶ τὸ παρὸν] Senec. *ep.* 66. *Non potest ferre sententiam sensus nisi in rem præsentem adductus est : Nec futuri providus est, nec præteriti memor ; quid sit consequens nescit.* Et *ep.* 74. *Et quæ præterierunt, & quæ futura sunt, absunt : neutra sentimus. non est autem nisi ex eo quod sentias dolor.* Cic. *de finib. l.* 1. § 3. *Corpore nihil nisi quod præsens est, & adest, sentire possumus.* Et § 107. *Corpore præsentia sola sentiuntur.* Aristot. *de memor. & remin. c.* 1. Ἔστι γὰρ τῶ μὲν παρόντος αἴσθησις' τῶ δὲ μέλλοντος ἐλπίς' τῶ δὲ γενομένυ μνήμη. & *rhetor. l.* 1. *c.* 11. Αἰσθάνονται μὲν τὰ παρόντα μέμνηνται δὲ τὰ γεγενημένα' ἐλπίζυσι δὲ τὰ μέλλοντα. Porphyr. *de abstinent. l.* 1. φύσει γὰρ ἀνεπίγνωμον τῶ ἀπόντος τὸ ἄλογον. Quòd autem βαρεῖ istic Marcus dixit, Grammaticorum ferulam vix evasit. Sic enim Thomas Magister : Βαρύνειν χύσιμον' βαρεῖν δὲ ἄχρηστον παρὰ τοῖς δοκιμωτάτοις τῶν παλαιῶν, πλὴν ὅτι τῶ παρακειμένυ εἰς παθητικὴν σημασίας. negat τὸ βαρεῖν apud antiquorum probatissimos usurpari, nisi in præterito tantùm, patiendi sensu ; prout Aristidæ *orat. sacr.* 4. Οἱ δ' ἧκον οἴνῳ βεβαρηκότες οἱ ναῦται. *Accessere vino gravati nautæ.* vide tamen *infr. ad* § 44.

§ 37. Τῇ τῶ κυρίυ σορῷ Πάνθεια ἢ Πέργαμος] *Domini tumulo.* Xyl. *Domini sui.* Cas. ego mendum cùm subolfacere viderer, pro κυρίυ Κύρυ rescribendum opinabar. quod & annotatorem Lugd. monuisse postea deprehendi. Memineram nimirum *Pantheam* Abradatæ uxorem à Xenophonte prædicari. *Paed. l.* 5. quæ cùm Cyro majori in prædam cessisset, marito postea in prælio, dum Cyro militat, cæso, sese insuper extracto acinace interfecerat. Memineram & Pariscam Eunuchum narrare Plut. in *Artaxerx.* Cyri minoris in pugna occisi corpori assidentem ab Artasyra deprehensum. Marcum itaque suspicabar memoriâ lapsum historias hasce confudisse, & Pantheam pro Parisca posuisse : Sed & Pergamum de quo Marcus istic, ex Eunuchis forsitan eis fuisse, qui occumbenti Cyro aderant. Plures enim perhibentur extitisse. Verùm suspicionem, simul ac errorem hunc, exemit mihi V. D. Cl. Salmasius, qui Οὐήρυ legi postulat, cujus Panthea liberta, Pergamus libertus fuerit ; cui ego calculum eò proniùs contribuo, quia Veri scortillum à Luciano in *imaginibus* depingi, D. Bootio facem præferente, deprehendo ; cui cum Abradatæ illius conjuge celebri, nomen commune fuerit. ὁμώνυμος γάρ ἐστι (Lucianum audis) τῇ τῶ Ἀβραδάτυ ἐκείνη τῇ καλῇ.

Παρακάθηνται] ritum alludit sepulcris eorum, quos defunctos conditósque lugebant, assidendi. Indè illud Hermogenis *de invent. l.* 3. *c.* 8. εἰ ἐδάκρυσε, ἐκ ἂν ἐρεύνησα' εἰ παρεκαθέζετο τῷ τάφῳ, ἐκ ἂν ἐκίνησον. Ex Ctesiæ *Persic.* Photius *cod.* 70. Ὁ Βαγαπάτης τὸ σῶμα Δαρείυ παρακαθίσας ἔτη ζ', ἐτελεύτησε. De Niobe Æschylus ab Hesychio laudatus,— ἐφημένη

Τάφῳ, τέκνοις ἐπῴζε τοῖς τεθνηκόσιν.
——*tumulo insidens,*
Natis, ut ovis, incubabat mortuis.

idque donec lapidis instar, cui insidebat, obrigescens cum illis pariter defungeretur. Respexit eódem Tacitus *ad l.* 4. § 48. adhibitus, ubi *urbis sepultæ ruinis assidere*, dixit. De canibus etiam, qui dominorum suorum, vel sepulcris, vel cadaveribus insepultis pertinaciter, sive astando, sive assidendo, perstiterint, videantur, Ælian. *hist. animal. l.* 6. *c.* 35. & *l.* 7. *c.* 10. Plut. in. *collat. aquat. & terrestr.* & Plin. *hist. nat. l.* 8. *c.* 40.

Χαυρίας] nomen dubio procul depravatum χαβρίας Xyl. & Cas. reponunt.

Διότιμος] *suprà* § 23.

Γεάσων] vide *ad l.* 5. § 28. quanquam γεάσης hic malim. ut *l.* 9. § 3.

Λύθρον] vide *ad l.* 2. § 2.

Ἐν θυλάκῳ] Epictetus à Stobæo laudatus ; Νάττω τὸ πνεῦμα τὸν θύλακον. vide *ad l.* 3. § 3. Isocrates *ad Dionys.* ἐκ ἡμείνας μετὰ τῆς τύχης τὴν φύσιν ἐπὶ τὸν θύλακον ἔχεις δεδεμένην. Anaxarchus cùm Nicocreontis Tyranni Cyprii jussu pistillis ferreis in mortario ad necem usque cæderetur, Πτίσσε τὸν Ἀναξάρχυ θύλακον' Ἀνάξαρχον δὲ ἐ πτίττεις. *Tunde*, inquit, *Anaxarchi sacculum, Anaxarchum etenim non tundis.* Tangunt strictim, Cicer. *Tuscul. l.* 2. Ovid. *in Ibin. v.* 57. Gregor. Naz. *in Julian* 1. Plutarch. *de virt. moral.* Narrant pleniùs, Clem. *strom. l.* 4. Gregor. Naz. *orat.* 17. *ad Eudox.* Origen. *adv. Cels. l.* 7. qui tamen pro Nicocreonte Aristocreontem exhibet. Tertullian. *apolog. c.* 50. qui *Anaxarchi follem* reddidit .(vide *ad l.* 9. § 3.) Philo *de viri boni libert.* qui ἀσκὸν, i. e. *utrem* pro θύλακον posuit. Laert. *l.* 9. adjecto epigrammate suo.

Πτίσσετε μᾶλλον ἔτι, κὶ μᾶλλον' θύλακός ἐστι'
Πτίσσετ'' Ἀνάξαρχος δ' ἐν Διός ἐστι πάλαι.

Dio Prus. *orat.* 37. qui & subjungit ; αὐτὸς ἐκ ἐπτίσσετο,

περιέσεσθαι, ἀλλὰ τὸν αὐτοῦ ὅπερ ἔτυχε περικείμενος. ὥσπερ φασὶ Περσῶν τοὺς ὁμοτίμους λαμβάνειν πληγὰς ἀντὶ τοῦ σώματος τὸν κάνδυν· Πέρσαι μὲν οὖν, ἐπὶ τοσοῦτο δυσφοροῦσιν· Ἕλλην δὲ ἀνὴρ παρεῖχε τύπτειν τὸ σῶμα, ὡς κάνδην, ὡς ἱμάτιον. quo loco rescribendum videtur pro τὸν αὐτοῦ, τὸ αὐτοῦ, pro ἐπὶ τοσοῦτο, ἐπὶ τούτῳ. quo modo Simocat. *ep.* 25. ἐπὶ τῷ πάθει δυσφορεῖν. pro κάνδυν, κάνδυν. κάνδυς enim non κάνδης dicitur. Sed & in versione mutari postulat, quòd θύλακον *arculam* vertit Naogeorgus; cùm *saccum* aut *sacculum* debuerit. Nisi cum Erasmo *Apoph. l.* 7. *manticam* quis maluerit. Synes. *epist.* 133. Δεῖ παρ᾽ δὲ ἀποθνήσκειν, ἐνταῦθα τὸ φιλοσοφίας ὄφελος, τὸ μηδὲν ἡγεῖσθαι δεινὸν, ἀναχωρῆσαι τοῦ θυλακίου τῶν κρευλλίων. Augustini Nom. *manual.. c.* 24. & Bern. *medit. c.* 3. *Nihil aliud est homo, quàm sperma fœtidum, saccus stercorum, cibus vermium.* Aliâ ratione de homine bibace, & qui in hoc tantùm vivit ut bibat, Senec. *epist.* 77. *Nihil interest centum per vesicam tuam, an mille amphoræ transeant; Saccus es.* Indè datum proverbium, cujus meminit in *Hesione* Alexis referente Athenæo *l.* 11. ubi Herculis bibacitatem simul ac edacitatem notat.

—— κατά τε τὴν παροιμίαν,
Ἀεί ποτ᾽ αὖ μὲν ἀσκὸς, αὖ δὲ θύλακος,
Ἄνθρωπός ἐστιν. ——*vulgò quòd dici solet,*
Homo semper aliàs saccus est, aliàs uter. Grot.

Saccum opinor, edacitatis nomine dixit, bibacitatis *utrem*. Nam quod *saccum* Seneca dixit, *saccos vinarios* (ità Plin. vocat, *l.* 24. *c.* 1.) respexit, quibus *vina* (cum eodem *l.* 19. *c.* 4. *loquor*) *castrabantur*, i. e. colabantur, quò leniora mitioráque, sed & defæcatiora ac puriora, fierent. indè Lucil. apud Cic. *de fin. l.* 2. *vinum cui sacculus abstulerit nil.* & Mart, *l.* 12. *epig.* 61.——*Ut liquidum potet Alauda merum,*
Turbida sollicito transmittere cæcuba sacco.

Verùm eâdem planè, quâ Marcus hîc θύλακον Lucilius, quod eódem redit, *folliculum*. Nonius: *Folliculum Lucilius posuit pro corpore, l.* 26. *Ego quis sim, & quo folliculo nunc sum indutus, non quæro.* Arnobius item *adv. Gentes, l.* 2. *Nihil enim est nobis permissum ad hanc vitam; nec in carunculæ hujus folliculo constitutis, opis aliquid sponsum est auxiliique decretum.* Idémque *ibidem, corpora* nuncupat, *stercoris utres*, & *saccati obscænissimas serias*.

§ 38. Βλέπε κείνων, φησὶ, σοφωτάτοις] Locus valde depravatus mihíque absque codicum ope, conclamatus planè. Xyl. σοφώτατα legisse videtur, cùm vertit, *quàm sapientissimè judica, inquit ille.* Cas. [ἐν] σοφωτάτοις, *in rebus judicii, discretionisque maximæ.* D. Boot. φησὶν ὁ σοφώτατος. *ait vir sapientissimus.* Mihi aliquid ejusmodi dixisse videtur, quale *l.* 10. § 12. reperitur. Si acutè intueri potes, rerúmque naturam penitiùs introspicere; id facias sedulò, oculis ad id usus tuis: sin minùs hoc vales, sapientissimos quosque ad eam rem in consilium adhibeas tibi. D. Salmasius locum vitiatum potiùs quàm mutilum censet. Lego, inquit, εἰ δύνασαι ὀξὺ βλέπειν, βλέπε· Κρίτων φησὶ σοφώτατος. Atheniensis ille philosophus, Socratis discipulus, qui & *apologiam* pro Socrate scripsit, cujus verba hîc usurpat Marcus. sed fortasse aliter distinguendum. εἰ δύνασαι ὀξὺ βλέπειν, βλέπε, Κρίτων φησὶ σοφώτατος, δικαιοσύνης κατεξ[…] βασιλικὴν ἀρετὴν οὐχ ὁρῶ, &c. vt ista potiùs sint Critonis. Possit & legi, Ζήνων φησὶ σοφώτατος, Si nobis constaret esse Zenonis. Hæc ille. vir autem tantus ubi διστάζει, mihi certius aliquid decernere temerarium nimis foret.

§ 39. Ἡδονῆς δὲ ὁρῶ] Vide *lib.* 5. § 15. & *lib.* 6. § 34. & *supr.* § 8. voluptatem non esse bonum probat, quia bonum bono non adversatur; quum adversus voluptatem tamen continentia, quæ virtus est, ac per consequens bonum, se accingat. Senec. pariter *de vit. beat. c.* 10. *Hæc omnia virtus discutit, & aurem pervellit, & voluptates æstimat, antequam admittat; nec quas probavit, magni pendit; nec usu earum, sed temperantiâ læta est. temperantia autem cùm voluptates minuat, summi boni injuria est. Tu voluptatem complecteris, ego compesco.* Cic. *Academ. l.* 4. *Tu, cùm honestas in voluptate contemnenda consistat, honestatem cum voluptate tanquam hominem cum bellua copulabis?*

Τὴν ἐγκράτειαν] sed & τὴν σωφροσύνην. siquidem ὁ σώφρων φεύγει τὰς ἡδονάς. Aristot. *ethic. l.* 7. *c.* 11. οὔτε γὰρ ἥδεται, οἷς μάλιστα ὁ ἀκόλαστος, ἀλλὰ μᾶλλον δυσχεραίνει. *ibid. l.* 3. *c.* 11

§ 40. Ἐὰν ἀφέλῃς τὴν ὑπόληψιν] vide *l.* 7. § 14, 16. & *sup.* § 28. & *infrà* 41, 47.

§ 41. Ἐμποδισμὸς αἰσθήσεως;] *cùm impeditur somnus, aut appetitus.* Lugd. *Somnus.* illud unde sit nescio. nam Xyl. Basil. *Sensus*, rectè.

Ἐμποδισμὸς ὁρμῆς ὁμοίως κακὸν ζωτικῆς φύσεως] Repugnare sibi primâ facie potest Marcus videri. Siquidem *l.* 5. § 20. concedit quidem τὴν ἐνέργειαν ἐμποδίζεσθαι, *actum* sive *effectum impediri posse*; negat verò dari ab externis ulla τῆς ὁρμῆς, ἢ διαθέσεως ἐμπόδια, *appetitûs sive impetûs ac dispositionis impedimenta*: cùm hoc loco etiam ὁρμῆς ἐμποδισμὸν admittat, eúmque parti non λογικῇ, sed ζωτικῇ adscribat. verùm facilè conciliari poterunt ista, si ὁρμὴν distinguamus in internam externámque, quarum illa ab externis impediri nequeat, hæc possit. vel etiam in ὁρμὴν ἄλογον, sive *appetitionem à ratione alienam*, quæ cùm sit, ut Marcus hîc loquitur, ἀνυπεξαίρετος, *citra exceptionem ullam concepta*, est idcirco impedimento obnoxia; & eandem *rationem consentaneam*, quæ est μεθ᾽ ὑπεξαιρέσεως, *cum exceptione. l.* 4. § 1. & *l.* 6. § 50. atque ideo neutiquam aut frustratur, aut à re ulla externa impeditur, quò minùs, quod sibi proposuerit, assequatur. *l.* 5. § 20.

Ὄψεται

Ὄψεται ἡ αἴσθησις] *Viderit sensus.* Ità Cicer. *ad Attic. l. 6. ep. 4. Sed hoc fortuna viderit: quoniam consilio non multùm uti licet.* Florens *apologet. c. 16. Viderit habitus, dum materiæ qualitas eadem sit; viderit forma, dum idipsum Dei corpus sit.* Et *c. 42. Viderint, qui per capillum odorantur.* q. d. illis istud curæ esto: nos ex illis non sumus. *Act. Apost. c. 18. v. 15.* Judæis Gallio, Εἰ ζήτημά ἐστι περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων, καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί. κριτὴς γὰρ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι. Vide *l.* 5. § 25. & *l.* 11. § 13.

Ἀνυπεξαιρέτως] vide, *l.* 4. § 1. & *l.* 5. § 20. & *l.* 6. § 50.

Εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις] *Si id quod communiter fieri solet, tibi proposueris.* nempe posse aliquid intervenire, quod rei propositæ tibi prosecutionem impediat. Senec. *ad Marc. c. 9. Quicquam tu putas non futurum, quod multis scis posse fieri, quod multis evenisse? Cuivis potest accidere, quod cuiquam potest.* Vide eund. *de tranquil. c. 11. ad l. 7.* § 58. & *ep. 91. ibid. ad* § 68. vide & *infrà* § 46.

Τὰ μέντοι τοῦ νοῦ ἴδια οὐδεὶς ἄλλος εἴωθεν ἐμποδίζειν] Epictet. *dissert. l. 2. c. 23.* Τῇ ὁρατικῇ δυνάμει τίνα πέφυκεν ἐμποδίζειν; καὶ προαίρεσις, καὶ ἀπροαίρετα. τῇ ἀκουστικῇ ταὐτά· τῇ φραστικῇ ὡσαύτως. προαίρεσιν δὲ τί ἐμποδίζειν πέφυκεν; ἀπροαίρετον οὐδέν· αὐτὴ δὲ ἑαυτὴν διαστραφεῖσα. οὐ γὰρ ἐνδέχεται τὸ φύσει ἐλεύθερον ἀπ' ἄλλου τινὸς ταραχθῆναι ἢ κωλυθῆναι, πλὴν ὑφ' ἑαυτοῦ. Idem. *l.* 1. *c.* 19. vide *l.* 2. § 9. & *l.* 5. § 20. & *l.* 7. § 55. & *l.* 12. § 8.

Οὐ πῦρ οὐ σίδηρος] vide *l.* 4. § 39. & *l.* 7. § 68. & *supr.* § 28. Epict. *l. 1. c. 29.* Τὴν προαίρεσιν οὐδὲν ἄλλο νικῆσαι δύναται, πλὴν αὐτὴ αὑτήν. Hercules in Euripidis *Syleo.* apud Philon. *de allegor. de Joseph. & de boni viri libert.* & apud Euseb. *præpar. Evang. l. 6. c. 6.* & apud Grotium in *excerptis*, ubi versus primus deest, ex illis restituendus, qui etiam in *Phæniss.* ejusdem reperitur *v.* 524.

> Πρὸς ταῦτ', ἴτω μὲν πῦρ, ἴτω δὲ φάσγανον.
> * Πίμπρη, κάταιθε σάρκας, ἐμπλήσθητί μου
> Πίνων κελαινὸν αἷμα· πρόσθε γὰρ κάτω
> Γῆς εἶσιν ἄστρα, γῆ δ' ἄνεισ' εἰς αἰθέρα,
> Πρὶν ἐξ ἐμοῦ σοι θῶπ' ἀπαντῆσαι λόγον.

* τέμνον, Euseb.

> *Ad hæc, adesto ferrum & ignis insuper;*
> *Ure,*(sive, *seca*) *hæc cremáque membra, & impletor mei*
> *Potans rubentem sanguinem: in terram priùs*
> *Descendet æther, terra se in cœlum feret,*
> *Quàm blanda demeveniet ad te oratio.* Grot.

Indi Philosophi Alexandro; Σώματα μὲν μετάξεις ἐκ τόπου εἰς τόπον· ψυχὰς δ' ἡμετέρας, οὐκ ἀναγκάσεις ποιεῖν ἃ μὴ βουλόμεθα· πῦρ ἀνθρώποις μέγιστον κολαστήριον· τούτου ἡμεῖς καταφρονοῦμεν. Clem. *strom. l. 4.* & Philo pleniùs ex Calani *ad Alexandrum epist. lib. de libert.* ex Clemente tamen supplendus. Φίλοι πείθουσι χεῖρας καὶ ἀνάγκην προσφέρειν Ἰνδῶν φιλοσόφοις, οὐδ' ἐν ὕπνῳ ἑωρακότες ἡμέτερα ἔργα· σώματα γὰρ μετοίσεις ἐκ τόπου εἰς τόπον· ψυχὰς δ' οὐ δυνάσαι [ἀναγκάζειν] ποιεῖν ἃ μὴ βούλονται, ἢ μᾶλλον πλίνθους καὶ ξύλα φωνὴν ἀφεῖναι. πῦρ μεγίστους τοῖς ζῶσι σώμασι πόνους καὶ φθορὰν ἐργάζεται· τούτου ὑπεράνω ἡμεῖς γινόμεθα, ζῶντες καιόμεθα· οὐκ ἔστι βασιλεὺς, οὐδὲ ἄρχων, ὃς ἀναγκάσει ἡμᾶς ποιεῖν ἃ μὴ προαιρούμεθα. vide *ad l.* 5. § 10.

Οὐ τύραννος] οὐ λῃστής *l.* 11. § 36.

Ὅταν γένηται σφαῖρος, κυκλοτερὴς μένει] Alludit ad dictum quoddam Empedoclis, an Parmenidis, quod apud Stob. in *eclog. physic. l. 1. tit.* 11. sed corruptè, sic legitur.

Σφαῖρος κυκλοτερὴς μιμνὴς, &c. unde subit animum, locum istum mendo non vacare prorsus, & μένει illud aut irreptitium esse, aut vitio neutiquam immune. Verùm de dicto ipso ampliùs videbitur *ad l.* 12. § 3. quòd autem à superioribus ista divellunt Lugd. editor. & interpres Anglic. mihi minùs commodè factum videtur. idem enim planè argumentum spectare, etiamsi eo modo sumatur, quo ipsi & legunt & vertunt, quivis facilè perspexerit. Quanquam ego malim dictionis serie continuatâ legere; τούτου γὰρ οὐδ' ὁπουοῦν ἅπτεται, ὅταν γένηται σφαῖρος κυκλοτερὴς, &c. vide *infr.* § 48.

§ 42. Ἐμαυτὸν λυπεῖν] vide *l.* 7. § 16. & *infrà* § 47.

Οὐδὲ γὰρ ἄλλον πώποτε ἑκὼν ἐλύπησα] Vide de Marco *l.* 1. § 15. ad illud, συγγνωμονικόν. Cæterùm de Platone Diogenes, cùm is à quodam laudaretur; Τί δ' ἐκεῖνος ἔχει σεμνὸν, ὃς τοσοῦτον χρόνον φιλοσοφῶν οὐδένα ἐλύπησεν; sed & Charilaum eo nomine notatum deprehendes *ad l.* 9. § 5. Ὅτι οὐδὲ τοῖς πονηροῖς πικρὸς, οὐδὲ τοῖς κακοῖς χαλεπὸς ἦν. Epictetus ipse *dissert. l. 3. c. 23.* Ἰατρεῖόν ἐστι τὸ τοῦ φιλοσόφου σχολεῖον· οὐ δεῖ ἡσθέντας ἐξελθεῖν, ἀλλ' ἀλγήσαντας. quomodo à Petri concione illi, *Act. c. 2. v.* 37. κατανυγέντες τῇ καρδίᾳ. à Christo etiam adolescens ille, Matth. *c. 19. v.* 22. ἀπῆλθε λυπούμενος, Verbis nimirum Domini contristatus. Addas licèt his, nec Elium sacerdotem, nec Davidem regem, notâ aliquâ immunes habitos. quòd suos perperam etiam agentes, contristare detrectarint. *Histor. Reg. Israel. l. 1. c. 2. v. 29. & c. 3. v. 13. & l. 3. c. 1. v. 6.* Quomodo ergò Marcum, vel quà σκηπτοῦχος βασιλεὺς, vel quà ἐν βασιλεῦσι φιλόσοφος, culpâ liberabimus, si is neminem unquam quenquam contristavit? Forsan τὸ ἑκὼν, sive *sponte*, illud adjectum satisfecerit ad Marcum à censura omni hac in parte vindicandum, Neque enim ultrò sive sponte tristitiâ pœnisve illos afficit.

afficit, qui lege mandante, moribus ipsorum exigentibus, id facit, sed coactus quodammodo ἀέκοντί γε θυμῷ, ad supplicia etiam justissima ac meritissima descendere. Talem nobis Deum depingit Jeremias vates, *Thren. c.* 3. *v.* 33. *Qui non affligit ex animo suo, mœstitiáque afficit mortales. De suo optimum; de nostro justum: optimum ex naturæ proprietate; justum ex caussæ necessitate.* Tertull. *de resurr. carn. c.* 14. Unde Salvian. *de provid. l.* 5. *c.* 8. *Nos vim Deo facimus iniquitatibus nostris. Nos nolentem ulcisci cogimus. Nos parcere volentem non permittimus.* & *l.* 8. *c.* 2. *Nos calamitatum nostrarum autores sumus. Deus enim pius & misericors est, & qui neminem velit perire vel lædere. Nos verò nos Deo nolente cruciamus. A Deo quidem punimur, sed ipsi facimus ut puniamur. Cùm autem punire nos ipsi facimus; cui dubium est, quin ipsi nos nostris criminibus puniamus? quia quicunque dat caussam quà puniatur, ipse se punit.* Talem principem suum Naso *Pont. l.* 1. *eleg.* 3.

Est piger ad pœnas princeps, ad præmia velox;
Quique dolet, quoties cogitur esse ferox:
Multa metu pœnæ, pœnâ qui pauca coërcet,
Et jacit invitâ fulmina rara manu.

Et *l.* 2. *eleg.* 2.

Qui cùm triste aliquid statuit, fit tristis & ipse:
Cuique ferè pœnam sumere, pœna sua est.
Victa tamen vitio est hujus clementia nostro:
Venit & ad vires ira coacta suas.

Et *Trist. el.* 4. *l.* 8.

Ergò illum demens in me sævire coëgi,
Mitius immensus quo nihil orbis habet.

Talem & Marcus ipse se profiteri videtur.

§ 43. Εὐφραίνει ἄλλον ἄλλο] Hoc est quod Flaccus *epist.* 1.——*alios aliis rebus studiísque teneri.* & *l.* 2. *epist.* 2.

Denique non omnes eadem mirantur amántque.

Pindar. *Pyth.* 10.

Καὶ γὰρ ἑτέροισιν ἑτέρων ἔρως ἔκνιξε φρένας
Namque aliis aliarum rerum cupido pungit pectora.

& Petron. --*non omnibus unum est, Quod placet.*—— Hom. *odyss.* ξ. *v.* 228.

Ἄλλος γάρ τ' ἄλλοισιν ἀνὴρ ἐπιτέρπεται ἔργοις.
Namque homines aliis alii rebus capiuntur.

Et Archilochus apud Sextum Empir. *adversf. ethic. c.* 3.

Ἄλλος ἄλλῳ ἐπὶ ἔργῳ καρδίην ἰαίνεται.

quod σωτηριωδέστερον Clemens Alex. qui & ex Homero mutuatum vult, sic extulit, *strom. l.* 6.

Ἀλλ' ἄλλος ἄλλῳ καρδίην ἰαίνεται.
Ast alia res alius cor juvat magis.

Eurip'd. *Hippolyt.*

Ἄλλοισιν ἄλλα θεῶν τε κ' ἀνθρώπων μέλει.
Cordi alia hominibus aliis studia, & Deis.

Idémque *Oeneo* apud Clement.

Ἀλλ' ἄλλος ἄλλοις μᾶλλον ἥδεται τρόποις.
At alius aliis moribus capitur magis.

Indè illa Tragici incerti apud Sext. Empir. *Pyrrhon. l.* 1. *c.* 14. § 2.

Δεινόν γε ταὐτὸν τοῖς μὲν ἁνδάνειν βροτῶν,
Τοῖς δ' ἔχθος εἶναι.——
Miserum, quòd eadem sæpe res, hominum his placet,
Illis in odio est.——

Prout de se Lucilius; *Quod tibi magnopere cordi est, mihi vehementer displicet.* Cicer. *Tuscul. l.* 5. § 63. *Sic se res habet, te tua, me delectant mea.* Siquidem, quòd ex Euripidis *Phœniss.* Sextus *ibid.*

Εἰ πᾶσι τ' αὐτὸν καλὸν ἔφυ σοφόν θ' ἅμα,
Οὐκ ἦν ἂν ἀμφίλεκτος ἀνθρώποις ἔρις.
Si idem probarent omnes, si saperent idem,
Dissidia generi nulla mortali forent.
Νῦν δ' οὐθ' ὅμοιον οὐδέν, οὔτ' ἴσον βροτοῖς.
Dissimillima nunc sunt ingenia mortalibus.

Perf. *sat.* 5. *v.* 52.

Mille hominum species, & rerum discolor usus.
Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno.

Scil. quòd Terent. *Phorm.* 2. ——*ita est:*
Quot homines, tot sententiæ; suus cuique mos.

Vide Flaccum *carm. l.* 1. *od.* 1. & Marc. *l.* 10. § 10. sed &, Athanasii qui nomen præfert, autorem in *definition.* inter hominum θελητικὸν φυσικόν, quod in omnibus idem sit; & γνωμικόν, quod in aliis aliud, distinguentem, apud Casaub. *in Perf. sat.* 5.

Ἐμὲ δέ, ἐὰν ὑγιὲς ἔχω τὸ ἡγεμονικόν] Consimilis huic locus apud Epictetum *dissert. l.* 3. *c.* 5. ubi ex persona Socratis; Ὥσπερ ἄλλος τις χαίρει τὸν ἀγρὸν τὸν αὑτοῦ ποιῶν κρείσσονα, ἄλλος τὸν ἵππον. οὕτως ἐγὼ καθ' ἡμέραν χαίρω παρακολουθῶν ἐμαυτῷ βελτίονι γινομένῳ. vide *supr.* § 26. & *l.* 10. § 35.

Μήτε τῶν ἀνθρώποις συμβαινόντων] Annot. Lugd. μήτε τι τῶν ἀνθρώπων. vide *infr.* § 46.

Ἀλλὰ πᾶν εὐμενέσιν ὀφθαλμοῖς ὁρῶντα] Syntaxis poscit ὁρῶν quia præcesserat τὸ ἡγεμονικόν.

Χρώμενον ἑκάστῳ κατ' ἀξίαν] vide *l.* 3. § 11. & *supr.* § 29.

§ 44. Τοῦτον ἰδοῦ τὸν χρόνον] ità Baf. & Lugd. ego ἤδη malim. quòd, *l.* 4. § 26. κερδαντέον τὸ παρόν.

Τὴν ὑστεροφημίαν] vide *l.* 2. § 17. & *l.* 4. § 19.

Οὓς βαρύνονται] *quos ægrè ferunt.* Schol. ad illud Thucydidis *l.* 2. ἐβαρύνοντο δὲ καὶ χαλεπῶς ἔφερον. οὐ δεῖ inquit, λέγειν, ὅτι ἐβαρύνοντο, ἢ βαρύνω, ἀλλὰ βαρύνομαι, &c. hoc nimirum sensu, opinor, negat τὸ βαρεῖσθαι usurpari. Alioqui Plato etiam in *Sympos.* dixit, Ὁ οὖν Πόρος μεθυσθεὶς τοῦ νέκταρος, εἰς τὸν τοῦ Διὸς κῆπον εἰσελθών, βεβαρημένος ηὗδεν. vino, an somno, *gravatus, dormiebat.* Marcus *supra* § 36. βαρεῖ σε ἀεὶ τὸ παρόν. Cæterùm τὸ βαρύνω μεταβατικῶς, prout Marco istic, usurpatum, haud temerè alibi deprehendes. Herodianus tamen ἐβαρύνοντο τε αὐτοῦ τὴν εὐγένειαν. *Eumque nobilitatem ægrè, sive gravatim, ferebant.*

Τί δὲ ὅλως πρὸς σέ] ità *l.* 4. § 19. τί δὲ τοῦτο πρὸς σέ;

Ἀπηχῶσιν] ità *l.* 4. § 3. τὸν κενὸν τῶν ἀπηχούντων

§ 45

§ 45. Ἆρόν με, καὶ βάλλε ὅπου θέλεις] vide Calani *ad Alex. epist. supr. ad* § 41. In Senec. *excerpt. Exulabis. Non patria mihi interdicitur, sed locus. in quamcunque terram venio, in meam venio. Nulla terra exilium est. Altera patria est. Patria est, ubicunque bene est. illud autem per quod bene est, in homine, non in loco est. In ipsius potestate est, quæ sit illi fortuna. Si sapiens est, peregrinatur; si stultus, exulat.* vide *l.* 5. § 16.

Ἐκεῖ γὰρ ἕξω τὸν ἐμὸν δαίμονα ἵλεων] Locus non faciet, quin mentem in statu recto & erecto custodiam. Philemon exul, interrogantibus, ὡς εὐημέρηκε, *quàm prosperè ageret,* respondit, ὑμεῖς μὲν οὐκ οἴεσθε ὅτι πεδηταμένοι. ἐγὼ μὲν γὰρ ἀεὶ ἀγαθὸς ὢν διατελῶ. *Vos minùs opinamini, qui in hoc statu me videtis. Ego enim semper bonus esse persisto.* pro ὅτι, ὅ vel οὐκ lego, ut sensus constet. Refert ex Telete *de exilio* Stob. *tom.* 2. *tit.* 40. Epictet. *lib.* 4. *c.* 7. Ἀλλ' ἐξορίζω σε. ὅπου ἂν ἀπέλθω, ἐκεῖ μοι καλῶς ἔσται· καὶ γὰρ ἐνθάδε, οὐ διὰ τὸν τόπον καλῶς μοι ἦν, ἀλλὰ διὰ τὰ δόγματα, ἃ μέλλω μεθ' ἐμαυτοῦ ἀποφέρειν. οὐδὲ γὰρ δύναταί τις ἀφελέσθαι αὐτά. ἀλλὰ ταῦτα μόνα ἐμά ἐστι καὶ ἀναφαίρετα, καὶ ἀρκεῖ μοι παρόντα, ὅπου ἂν ὦ, καὶ ὅ, τι ἂν ποιῶ. Senec. *ad Helv.* [illegible] 5. *Adversus ipsam mutationem locorum, satis hoc remedii putat Varro, quòd quocunque venimus, eâdem rerum naturâ utendum est. M. Brutus, quòd licet in exilium euntibus virtutes suas ferre secum. utraq; in unum collata plurimùm possunt. quantulum enim est, quod perdidimus? duo, quæ pulcerrima sunt, quocunque nos moverimus, sequuntur; Natura communis, & propria virtus.* vide *l.* 7. § 53.

Συμφυρόμενον] *anxia.* Xyl. *confusa* Cas. ut συγχεόμενον vel συγχυθεῖσαν legisse videatur. quid si συνδεομένη legatur? *unà cum corpore constricta,* & vinculis quodammodo obnoxia, Apostol. *ad Tim. ep.* 2. *c.* 2. *v.* 9. ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν· ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται. Epictet *lib.* 1. *c.* 18 Ἀλλ' ὁ τύραννος δήσει· τί; τὸ σκέλος· ἀλλ' ἀφελεῖ· τί; τὸν τράχηλον· τί οὖν οὐ δήσει, οὐδ' ἀφελεῖ; τὴν προαίρεσιν. Vel *curis anxietateque constricta, vincta.* ut Boëth. *consol. l.* [illegible] *c.* [illegible] *Nubila mens est, vinclisque frænis, hæc ubi regnant.* Verùm [illegible], opinor, potius fuerit, quod Cas. secutus videtur. ità Epictet. *enchir. c.* 28. Εἰ μὲν τὸ σῶμά σου τις ἐπέτρεπε τῷ ἀπαντήσαντι, ἠγανάκτεις ἄν· ὅτι δὲ σὺ τὴν γνώμην τὴν σεαυτοῦ ἐπιτρέπεις τῷ τυχόντι, ἵνα ἐὰν λοιδορήσηταί σοι, ταραχθῇ ἐκείνη καὶ συγχυθῇ, οὐκ αἰσχύνῃ; Marc. ipse *lib.* 5. [illegible] ποῦ, χωρὶς ἀτεχνοι καὶ ἀμαθεῖς ψυχαὶ καὶ ἐπιστήμονα.

[illegible] ἄξιον] Symmach. *l.* 9. *ep.* 105. *Nulla tam vehemens nequitia est, ut motu meo digna sit. Quid enim indignius, quàm sapientis affectum ex aliena pendere nequitia?* Senec. *de ira l.* 2. *c.* 6. Epictet. *enchir. c.* 11. Ὅταν καλῇς τὸν παῖδα, ἐνθυμοῦ ὅτι δύναται μὴ μετακοῦσαι, καὶ μετακούσας, μηδὲν ποιῆσαι ὧν θέλεις. ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐστὶν αὐτῷ καλῶς, ἵνα ἐπ' ἐκείνῳ ᾖ τὸ μὴ ταραχθῆναι. Vitium subesse Volphio suboluit. itaque pro τὸ μή; τό σε substituit, & pro ἐστὶν, ἔσω vel εἴη mavult. at rectiùs Stob. *tom.* 2. *tit.* 19. ἵνα ἐπ' ἐκείνῳ ᾖ τὸ ἐμὲ ταραχθῆναι· quanquam perperam apud Stob. οὕτος pro οὕτως legitur. Meliùs pro ἐνθυμοῦ προεννόει. Nam quare pro ἀλλ', καὶ Volf. pro αὐτῷ, αὐτὸς Gesner. nihil erat. *Hoc,* inquit, *tecum cogita, non tam feliciter agitur cum servulo meo, ut me perturbari in illo sit situm.* Vide *supr.* § 42.

§ 46. Ἀνθρώπῳ οὐδενὶ συμβαίνειν τι δύναται ὃ οὐκ ἔστιν ἀνθρωπικόν] Senec. *ep.* 71. *Nihil eorum quæ ferenda sunt displicet. Nam quicquid cadere in hominem potest, in se incidisse non queritur, vires suas novit; scit se esse oneri ferendo.* vide & *lib.* 5. § 11. & *l.* 6. § 19. & *lib.* 7. § 2. Euripid. *Orest.*

Οὐκ ἔστιν οὐδὲν δεινὸν, ὧδ' εἰπεῖν ἔπος,
Οὐδὲ πάθος, οὐδὲ ξυμφορὰ θεήλατος,
Ἧς οὐκ ἂν ἄραιτ' ἄχθος ἀνθρώπου φύσις.

Nulla adeò fando terribilis oratio est,
Vel sors, vel irâ cælitum invectum malum,
Natura quin humana patiundo id ferat. Grot.

Epictet. *l.* 1. *c.* 2. τῷ λογικῷ ζῴῳ μόνον ἀφόρητόν ἐστι τὸ ἄλογον. vide *ad* § 15. Hocatii dictum.

Καὶ εἴωθεν, καὶ πέφυκεν] vide *suprà* § 41. τὸ κοινόν. & *l.* 4. § 33, 46. & *l.* 7. § 58. Senec. *epist.* 107. *Nihil horum insolitum, nihil inexpectatum est. offendi rebus istis tam ridiculum est, quàm queri, quòd spargaris in publico, aut inquineris in luto. eadem vitæ conditio est, quæ balnei, turbæ, itineris: quædam immittentur, quædam incident. Non est delicata res vivere. Longam viam ingressus es. & labaris oportet, & arietes, & cadas, & lasseris, & exclames, O mors, id est, mentiaris. Alio loco comitem relinques, alio efferes, alio timebis: per ejusmodi offensas emetiendum est confragosum hoc iter.* Et mox: --*Quicquid dixeris, multis accidit.*——*Nihil miremur eorum, ad quæ nati sumus: quæ ideo nulli querenda, quia paria sunt omnibus. ità dico, paria sunt. Nam etiam quod effugit aliquis, pati potuit. æquum autem jus est, non quo omnes usi sunt, sed quod omnibus latum est. imperetur æquitas animo, & sine querela mortalitatis tributa pendamus.*

§ 47. Οὐκ ἐκεῖνό σε ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ τὸ σὸν περὶ αὐτοῦ κρίμα] vide *sup.* § 40. Epictet. *enchir. c.* 5. Ταράσσει τοὺς ἀνθρώπους, οὐ τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν πραγμάτων δόγματα. & *dissert. l.* 3. *c.* 19. Οὐδὲν ἄλλο ταραχῆς, ἢ ἀκαταστασίας αἴτιόν ἐστιν ἢ δόγμα. Οὐδὲν γάρ ἐστιν αὐτὸ δεινὸν, ἀλλὰ ὑπὸ τῆς δόξης καὶ τῆς ἀσθενείας τῆς ἡμετέρας γίνεται τοιοῦτον. Dio Prus. *orat.* 16. Senec. *de sap. constant. c.* 4. *Ad tantas ineptias perventum est, ut non dolore tantum, sed doloris opinione vexemur, more puerorum quibus me-*

tus incutit umbra, & personarum deformitas, & depravata facies; lacrymas verò evocant nomina parùm grata auribus, & digitorum motus, & alia quæ impetu quodam erroris improvidi refugiunt.

Ἐξαλεῖψαι ἐπί σοι ἐστὶν] Ità Clem. in *hortator.* ἐξὸν ἀπομάξασθαι τὰ ἐμποδὼν τῇ σωτηρίᾳ. vide *l.* 5. § 2. & *supr.* § 29.

Οὐ γὰρ παρὰ σὲ ἡ αἰτία τοῦ μὴ ἐνεργῆσαι] Nè contristeris, inquit, si honesta molienti objectum fuerit, quod effectum & successum impediat; cùm tu quod in te est, quodque tui est officii feceris; nec à te sit quod effectu successúque caruerit. Hoc ipso argumento pii homines, Dei ministri cumprimis, solari sese solent, ubi conatus suos advertunt, fructu, optato etiam magìs quàm sperato forsan, destitui. Esajas *c.* 49. *v.* 4. *Etiamsi frustrà laboraverim, & inaniter, atque incassum vires meas consumpserim; officium tamen meum penes Jovam est, opus meum penes Deum meum.* Joan Chrysost. *in Joan. Evang. orat* 13. Οὐ γὰρ ὥσπερ ἐπὶ τῶν γηπόνων, τοιαῦτα καὶ τὰ τῶν διδασκόντων ἐστίν· ὁ μὲν γὰρ γεωργὸς μετὰ τοὺς ἐνιαυσίους πολλάκις μόχθους, καὶ τὴν ταλαιπωρίαν ἐκείνην, καὶ τοὺς ἱδρῶτας, ἂν μηδὲν ἐξενέγκῃ τῶν πόνων ἄξιον ἡ γῆ, παρ' οὐδενὸς ἑτέρου δύναται τῶν πόνων τινὰ παραμυθίαν εὑρεῖν, ἀλλ' ὑποστρέφει μετ' αἰσχύνης καὶ κατηφείας ἀπὸ τῆς ἅλω πρὸς τὴν οἰκίαν, καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδία, οὐδένα ἔχων ἀπαιτῆσαι τῆς φιλοπονίας τῆς μακρᾶς τὴν ἀντίδοσιν. ἐπὶ δὲ ἡμῶν οὐδὲν τοιοῦτόν ἐστι. κἂν γὰρ ἡ γεωργουμένη γῆ μηδένα ἐξενέγκῃ καρπὸν, ἡμῶν πάντα ἐπιδειξαμένων πόνον, ὁ καὶ ταύτης καὶ ἡμῶν κύριος οὐ περιόψεται κεναῖς ἡμᾶς ἀναχωροῦντας ἐλπίσιν, ἀλλὰ δώσει τὰς ἀμοιβάς. Ἕκαστος γὰρ, φησὶ, τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον. (Apostoli sunt *ad Cor. ep.* 1. *c.* 3. *v.* 8.) κατὰ τὸν κόπον, οὐ κατὰ τὸ τῶν πραγμάτων τέλος. Et Bern. *ad Eugen. de consider. l.* 4. *Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum laborem suum, non secundum proventum. Fac quod tuum est: Deus quod suum est, absque tua solicitudine atque anxietate curabit. Planta, riga, fer curam, & tuas explicuisti partes: incrementum, ubi voluerit, dabit Deus, non tu. ubi fortè noluerit, tibi deperit nihil. Securus labor, quem nullus valet evacuare defectus.* Quod & *ibidem* aliâ imagine non minùs idoneâ illustrat. *En plagam: tibi incumbit curatio. rides me forsan, fore incurabilem persuasus. Noli diffidere: curam exegeris non curationem. Audisti, Curam illius habe.* (Luc. *c.* 10. *v.* 35.) *Et non cura, vel sana illum.*

Non est in medico semper relevetur ut æger.

Cui adjici poterit, & illud Hieronymi in *epist. ad Pammach. & Ocean. Qui Æthiopem invitat ad balneas; etsi nigredinem non auferat illi, certè vel pecuniam accipit sibi: & licèt in illius candore non gaudeat, certè vel suo in lucro lætatur. Ità sine dubio inobedientem qui divinis sermonibus monet, quamvis refragantis peccata non tollat, mercedem tamen de ministerio veræ caritatis sibi acquirit.* Itaque istìc non Æthiops frustrà lavatur, nec operam ludit perdítve, qui in eo etiam laborem impenderit. Siquidem ut Apostol. *ad Cor. ep.* 2. *c.* 2. *v.* 15. Εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις. Καὶ ὁ κόπος ἡμῶν οὐκ ἔστι κενὸς ἐν Κυρίῳ. Idem *ad eosdem ep.* 1. *c.* 15. *v.* 58. Neque tamen consideratio hæc, è piorum animis omnem prorsus anxietatem, ac tristitiam eximit. Sicut enim χαρὰν καὶ στέφανον καυχήσεως suum ducunt suorum profectus, *ad Thes. ep.* 1. *c.* 2. *v.* 19. ità contrà, etiamsi non inutile planè, triste tamen & cordolium gravissimum est ipsis, ubi conatus hac in parte suos frustratos adspiciunt. *ad Hebr. c.* 13. *v.* 17. & Jerem. *c.* 13. *v.* 17. Ideo Bern. *in Cant.* 42. *Animam meam liberavi. non capio consolationem, dum mortem filii intueor. Quæ enim mater, etiamsi omnem quam potuit curam & diligentiam ægrotanti adhibuisse se sciat, si demum frustratam se viderit, & omnes labores suos esse penitus inefficaces, illo nihilominus moriente, propterea unquam à fletibus temperavit?* Verùm hæc rigidior justo Stoica disciplina non admittit.

Οὐκ ἄξιον ζῆν μὴ ἐνεργοῦντα τοῦτο] Hoc est quod Clem. *strom. l.* 4. de Philosophis quibusdam: Αὐτίκα εὔλογον ἐξαγωγὴν τῷ σπουδαίῳ συγχωροῦσιν, εἴ τις τοῦ πράσσειν οὕτω πηρώσειεν αὐτὸν, ὡς μηκέτι ἀπολελεῖφθαι αὐτῷ μηδὲ ἐλπίδα τῆς πράξεως.

Ἄπιθι οὖν ἐκ τοῦ ζῆν] Ità *l.* 5. § 29. τοῦ ζῆν ἔξιθι. de Constantio Ammian. *l.* 22. *Abiit è vita.* & de Theodosio Ambros. *epitaph. Abiit non obiit.* Cicer. *Tuscul. l.* 5. *Mihi quidem in vita servanda videtur illa lex, quæ in Græcorum conviviis obtinetur, Aut bibat, inquit, aut abeat* (ἢ πῖθι, ἢ ἄπιθι) *aut enim fruatur aliquis cum aliis voluptate potandi, aut nè sobrius in vinolentiam vinolentorum incidat, antè discedat. Sic injurias fortunæ, quas ferre nequeas, diffugiendo relinquas.* Et subjungit *hæc eadem, quæ Epicurus, totidem verbis dicit Hieronymus.* Non soli ergò Stoici istiusmodi dictabant. Senec. *epist.* 91. *In eum mundum intravimus, in quo his legibus vivitur. Placet? pare. Non placet? quacunque vis, exi.* & *epist.* 70. *Hoc est unum cur de vita non possimus queri. bono loco res humanæ sunt, quòd nemo nisi vitio suo miser est. Placet? vive. Non placet? licet eò reverti, unde venisti.* Epictet. *l.* 1. *c.* 24. τὸ δὲ κεφάλαιον, μέμνησο, ὅτι ἡ θύρα ἤνοικται· μὴ γίνου τῶν παιδίων δειλότερος· ἀλλ' ὡς ἐκεῖνα, ὅταν αὐτοῖς μὴ ἀρέσκῃ τὸ πρᾶγμα, λέγει ὅτι οὐκ ἔτι παίξω. καὶ σὺ, ὅταν σοι φαίνηταί τινα τοιαῦτα, εἰπὼν, οὐκ ἔτι παίξω, ἀπαλλάσσου· μένων δὲ μὴ θρήνει. sed vide *ad l.* 3. § 1.

Ἢ καὶ ὁ ἐνεργῶν] Xyl. aut Cas. quid hîc legerint

rint, haud est facile conjectu. Neque enim verba, prout habentur, exhibere possunt, quod aut iste aut ille reddidit. Ego opinor legendum, ᾗ καὶ ὁ ἐνεργῶν. *discedas è vita* εὐμενής. i. e. *placido animo, quomodo & is solet discedere, qui id quod volebat assecutus est; simúlque propitio etiam adversus illud quodcunque id fuerit, quod obstiterat tibi, quò minùs id quod volebas efficeres.*

§ 58. Ἀκαταμάχητον γίνεται τὸ ἡγεμονικὸν] vide *supr.* § 41. Flaccus, *carm. l.* 2. *od.* 1.

Et cuncta terrarum subacta,
Præter atrocem animum Catonis.

de quo viro verè viro Senec. ampliùs *de constant. sap. c.* 1. & 2. qui & *ibidem c.* 6. *Bona viri sapientis solidis & inexpugnabilibus munimentis præcincta sunt. Non Babylonis illi muros contuleris, quos Alexander intravit. Non Carthaginis aut Numantiæ mœnia, non unâ manu capta; non Capitolium arcémve. Habent illa hostile vestigium: illa quæ sapientem tuentur, à flamma & ab incursu, tuta sunt: nullum introitum præbent, excelsa, inexpugnabilia, Diis æqua.* Philo *de viri boni libert.* ex Xenonis sententia, ὅτι θᾶττον ἀσκὸν βαπτίσαι τις πλήρη πνεύματος, ἢ βιάσαιτο τὸν σπουδαῖον ὁντινοῦν ἄκοντα δρᾶσαί τι τῶν ἀβουλήτων. ἀνένδοτος γὰρ καὶ ἀήττητος ψυχὴ, ἣν ὀρθὸς λόγος δόγμασι παγίοις ἐνδυνάμωσε. Senec. *de sap. constant. cap.* 4. *Quid igitur? non erit aliquis qui sapienti facere tentet injuriam? tentabit, sed non perventuram ad eum. Majore enim intervallo à contactu inferiorum abductus est, quàm ut ulla vis noxia usque ad illum vires suas perferat. Etiam cùm potentes, & imperio editi, & consensu servientium validi, nocere ei tentent; tam citra sapientem omnes eorum impetus deficient, quàm quæ nervo, tormentísve in altum exprimuntur, cùm extra visum exiluerunt, citra cœlum tamen flectuntur. Quid tu putas, cùm stolidus ille rex multitudine telorum diem obscurâsset, ullam sagittam in solem incidisse? aut demissis in profundum catenis Neptunum potuisse contingi? Ut cœlestia humanas manus effugiunt, & ab his qui templa diruunt, aut simulacra conflant, nihil divinitati nocetur: itâ quicquid fit in sapientem protervè, petulanter, superbè, frustrà tentatur.* quia, scil. mens inconcussa manet, nec animum istorum quicquam attingit; ut Philo suprà, & Marcus istìc. Ità Epictet. differt. *l.* 4. *c.* 5. Δύναταί τις τὴν προαίρεσιν τὴν σὴν βλάψαι; οὐδαμῶς. τί οὖν ἔτι ταράσσῃ; οὐχὶ δὲ παρελθὼν εἰς μέσον, καὶ ἐκείνων καταγελῶν, ὅσοι σε βλάπτειν δοκοῦσι, κηρύσσεις; Ἀνδράποδα ταῦτα οὐκ οἶδεν, οὐδὲ τίς εἰμι, οὐδὲ ποῦ μου τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ κακόν· ὅτι οὐ πρόσοδός ἐστιν αὐτοῖς πρὸς τὰ ἐμά. οὕτω καὶ ὀχυρὰν πόλιν οἰκοῦντες καταγελῶσι τῶν πολιορκούντων· Νῦν οὗτοι τί πρᾶγμα ἔχουσιν ἐπὶ τῷ μηδενί; ἀσφαλές ἐστιν ἡμῖν τὸ τεῖχος· τροφὰς ἔχομεν ἐπὶ πάμπολυν χρόνον. τὴν ἄλλην ἅπασαν παρασκευήν. ταῦτά ἐστι τὰ πόλιν ὀχυρὰν καὶ ἀνάλωτον ποιοῦντα. ἀνθρώπου δὲ ψυχὴν οὐδὲν ἄλλο ἢ δόγματα· ποῖον γὰρ τεῖχος οὕτως ἰσχυρόν; ἢ ποῖον σῶμα οὕτως ἀδαμάντινον; ἢ ποία κτῆσις ἀναφαίρετος; ἢ ποῖον ἀξίωμα οὕτως ἀνεπιβούλευτον; πάντα πανταχοῦ θνητὰ, εὐάλωτα, ὅ, τι ἐστὶ τὸν ὁπωσοῦν προσέχοντα, πᾶσα ἀνάγκη ταράττεσθαι, κακελπιστεῖν, φοβεῖσθαι, πενθεῖν, ἀτελεῖς ἔχειν τὰς ὀρέξεις, περιπτωτικὰς ἔχειν τὰς ἐκκλίσεις. εἶτα οὐ θέλομεν τὴν μόνην ἀσφάλειαν διδομένην ἡμῖν ὀχυρὰν ποιεῖν; οὐδ' ἀποστάντες τῶν θνητῶν καὶ δούλων, τὰ ἀθάνατα καὶ φύσει ἐλεύθερα ἐκπονεῖν; divina planè hæc.

Εἰς ἑαυτὸ συστραφὲν] vide *l.* 7. § 28.

Ἀρκεσθῇ ἑαυτῷ] Senec. *ep.* 87. *Nunquam major est animus, quàm ubi aliena seposuit; & fecit sibi pacem nihil timendo; fecit sibi divitias nihil concupiscendo.* vide *suprà* § 6. & *l.* 5. § 14.

Κἂν ἀλόγως παρατάξηται] vide *l.* 5. § 18. & *l.* 11. § 3. Epictet. *l.* 4. *c.* 7. εἶτα ὑπὸ μανίας μὲν δύναταί τις οὕτω διατεθῆναι πρὸς ταῦτα, καὶ ὑπὸ ἔθους οἱ Γαλιλαῖοι· ὑπὸ λόγου δὲ καὶ ἀποδείξεως οὐ δύναται; quod autem παρατάττεσθαι Marcus hìc, idem Epictet. *l.*2. *c.*1. ἀντιτάττεσθαι dixit. ἐν ᾗ καταχθεὶς, ἐπιδείξεις, τίνα δύναται λογικὸν ἡγεμονικὸν, πρὸς τὰς ἀπροαιρέτους δυνάμεις ἀντιταξάμενον.

Ἀκρόπολίς ἐστιν] Mens, inquit, cujusq; ratione munita est *arx tutissima*, ad quam ubi se quis receperit, in securo jam consistit, verùm tutior nobis & inexpugnabilis revera, ad quam in omni discrimine confugere liceat, *arx* est, de qua Solomon *Proverb. c.* 18. *v.* 10. *Turris robustissima est nomen Jovæ; eò recipit se justus, & in tuto collocatur.* Et Marcus eremit. *de leg. spirit.* § 2. Ἡ βεβαία πίστις, πύργος ἐστὶν ἰσχυρός. Epictet. *l.* 3. *c.* 26. Πῶς οὖν ἀκρόπολις καταλύεται; οὐ σιδήρῳ, οὐδὲ πυρὶ, ἀλλὰ δόγμασιν.

§ 49. Μηδὲν αὐτὸς ἔνδοθεν ἐπίλεγε] Vide *l.* 4. § 7. & *l.* 5. § 36. & *infrà* § 40. & *l.* 11. § 37. Epictet. *differt. l.* 3. *c.* 8. Ὁ υἱὸς ἀπέθανεν· ἄλλο οὐδὲν; οὐδέν. τὸ πλοῖον ἀπώλετο. εἰς φυλακὴν ἀπήχθη. Τί γέγονε; [τὸ πλοῖον ἀπώλετο.] εἰς φυλακὴν ἀπήχθη. τὸ δὲ, ὅτι κακῶς πέπραχεν, ἐξ αὐτοῦ ἕκαστος προστίθησιν. & *c.* 17. Ἀλλ' ἡ γυνή μοι κακῶς χρῆται· καλῶς. ἄν τις πυνθάνηται. τί ἐστι τοῦτο; λέγε, ἡ γυνή μοι κακῶς χρῆται. ἄλλο οὖν οὐδέν; οὐδέν· ὁ πατήρ μοι οὐδὲν δίδωσιν. [τί ἐστι τοῦτο, ὁ πατήρ οὐδὲν δίδωσιν. ἄλλο οὐδὲν; οὐδέν·] ὅτι δὲ κακόν ἐστι τοῦτο, [τί] ἔξωθεν αὐτῷ δεῖ προστεθῆναι καὶ προσκαταψεύσασθαι; Ità enim restaurandus locus ille videtur. Atque hoc est quod προσδοξάζειν Marcus dixit, *l.* 7. § 64. προσυποδοξάζειν Epictetus. Hoc enim ex Epicteti ejusdem διαλέξεων ab Arriano digestarum *l.* 5. qui jam intercidisse videtur, tanquam Stoicis familiare, & peculiare

re vocabulum adducit Gellius *l.* 19. *c.* 1. ubi sapientem dicit objectis visis terrificis ὀ συγκατατίθεσθαι, ὀδὲ προσεπιδοξάζειν, *nec adsentiri, nec ulterius aliquid adjicere, & opinari*, quàm quod visum ipsum renunciat. Neq; enim duo ista, quod Gellius fecisse videtur, confundenda prorsus & pro eodem habenda existimem. In hanc eandem sententiam Philemon Com. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 108.

Μείζω τὰ κακὰ ποιοῦσι πολλοὶ, Λάπολα,
Αὐτοὶ δι' αὑτοὺς, ἢ πέφυκε τῇ φύσει.
Οἷον, τέθνηκεν υἱὸς, ἢ μήτηρ τινὶ,
Ἢ, νὴ Δί', ἄλλων τῶν ἀναγκαίων γέ τις.
Εἰ μὲν λάβῃ τοῦτ', Ἀπέθαν', ἄνθρωπος γὰρ ἦν,
Τοσοῦτον γέγονε τὸ κακὸν, ἡλίκον περ ἦν.
Ἐὰν δ' ἀβίωτος ὁ βίος, ὀκ ἔτ' ὄψομαι,
Ἀπόλωλεν, ἐν ἑαυτῷ ἐὰν τοῦτο σκοπῇ,
Πρὸς τοῖς κακοῖς ἕτερα συλλέγει κακά.
Ὁ δὲ τῷ λογισμῷ πάντα παρ' ἑαυτῷ σκοπῶν,
Τὸ κακὸν ἀφαιρεῖται, ἀγαθὸν δὲ λαμβάνει.

Here, persæpe homines graviora efficiunt mala
Ipsi sibi ipsis, quàm ea sunt naturâ suâ.
Excessit vitâ natus, aut mater puta,
Aut proxima aliquis ex necessitudine.
Id si quis sic accipiat; Nempe obiit diem
Homo natus; quantum fuerat, tantundem est malum.
Quòd si sic; Periit; non tuebor ampliùs;
Heu vita invita: qui ista secum deputat,
Is ad malum alia sibi consarcinat mala.
At qui rationis cuncta ad arbitrium vocat,
Is quod dolet deducit, retinet quod juvat. Grot.

Senec. *ep.* 78. *Levis dolor est, si nihil illi opinio adjecerit.*

Γνωρίζων] vide *l.* 4. § 6. & *l.* 6. § 3. & *l.* 7. § 29.

§ 50. Τί δὴ καὶ ἐγίνετο ταῦτα;] Vide *l.* 6. § 36. Epictet. *dissert.* l. 1. *c.* 6. Ἀλλὰ μύξαι μοι ῥέουσι. τίνος οὖν ἕνεκα χεῖρας ἔχεις, ἀνδράποδον; ὀχ ἵνα καὶ ἀπομύσσῃς σεαυτόν; τοῦτο οὖν εὔλογον μύξας γίνεσθαι ἐν τῷ κόσμῳ; καὶ πόσῳ κρεῖττον ἀπομύξασθαί σε, ἢ ἐγκαλεῖν; vide quæ sequuntur. Chrysostom. *orat. de stat.* 1. Μὴ λέγωμεν, τίνος ἕνεκεν συνεχώρησεν ὁ Θεὸς τὰ κωλύματα; διὰ τοῦτο γὰρ συνεχώρησεν, ἵνα σὺ τὴν προθυμίαν τοῖς πολλοῖς δείξῃς μᾶλλον.

Ἔξω ὀδὲν ἔχει] Hoc est quod Seneca *ep.* 93. *Omnia quæ usquam erant, clusit; & seipsam sui finem fecit.* de natura principali. Et Empedocles pariter à Plutarcho laudatus, *de placit.* Philosoph. *l.* 1. *c.* 18. à Theodoreto *therapeut. l.* 4. & à Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 2. de mundo sive universo,

Οὐδέ τι τοῦ παντὸς κενεὸν πέλει, ὀδὲ περισσόν,
Nil est in toto vacuúmve supervacuúmve Grot.

Εἰς ἑαυτὴν μεταβάλλει] vide *l.* 7. § 23, 25.

§ 51. Μήτε ἐν ταῖς πράξεσιν ἐπισύρειν] *Fluctuari*, Xyl. *tardum & remissum esse.* Cas. haud malè. ἐπισύρειν, languidè agere: tractum ab equis, qui apud Medicos veterinarios ἐπισύρειν dicuntur, cùm ilia *trahentes languidè incedunt*, τὰ ὀπίσθια ἐφέλκοντες ἐπὶ τὰ ἔμπροσθια, καὶ ὑποφέροντες, ὥστε ἀλλήλοις συγκρούειν. uti Aristot. *histor. animal. l.* 8. *cap.* 24.

Κτείνουσι, κρεανομοῦσι.] Τὸ κρεανομεῖν propriè de *visceratione* usurpatur, in qua κρέα νέμονται, *carnes distribuuntur.* Homer. *Il.* 1. *v.* 216.

Πάτροκλος μὲν σῖτον ἑλὼν ἐπένειμε τραπέζῃ
Καλοῖς ἐν κανέοισιν· ἀτὰρ κρέα νεῖμεν Ἀχιλλεύς.

i. e. ἐκρεανόμει, indè enim κρεανόμος. Eustath. *ibid.* Verùm Marcus noster istic aliter accipit, de immanium atque efferatorum hominum truculentia, qui congeneres sibi mactant, ossáq; eorum *diffringunt tanquam ad ollam, carnes in frusta secant, velut ad lebetem:* ut Micheas loquitur, *c.* 3. *v.* 3. quod Cleoni minatur ille in Aristoph. *equit.*

Πεπεικόμματ' ἐκ σοῦ σκελίσω. i. e. κατὰ μέρος κατακόψω τὸ σῶμα. *Schol.* Ità vocabulum usurpavit Constant. Manasses in *breviario historico de Domitiano,* (των

Διψῶν αἱμάτος καὶ σφαγῶν, καὶ μάγειρος ἀνθρώπων
Κρεανομῶν ἀσυμπαθῶς. —— Sed & Clemens Alex. in *hortat.* ubi Penthei discerptionem διάσπαγον κρεανομίαν appellat: Idémq; de Bacchicis orgiis *ibid.* & ex eodem Eusebium *præpar. l.* 2. *c.* 5. ex Clementis codicibus emendandus. Διόνυσον μαινόλην ὀργιάζουσι Βάκχοι, ὠμοφαγίᾳ τὴν ἱερομανίαν ἄγοντες, καὶ τελίσκουσι τὰς κρεανομίας τῶν φόνων. Eodem sensu τὸ κατακρεουργεῖν ab Herodoto usurpatur, *l.* 7. ubi de Pytheo Ischenoi filio. ὃς ἐς τοῦτο ἀντεῖχε μαχόμενος, ἐς ὃ κατεκρεουργήθη ἅπας. *donec velut in lanienâ, frustatim concisus est:* κατεκρεουργήθη.

Οἷον εἴ τις παρεστὼς πηγῇ διαυγεῖ, καὶ γλυκείᾳ, βλασφημοίη αὐτήν] Senec. *de benefic. l.* 7. *c.* 31. *Non est mihi relata gratia. quid faciam? quod dii omnium rerum optimi autores: qui beneficia ignorantibus dare incipiunt, ingratis perseverant. Alius illis objicit negligentiam nostri, alius iniquitatem, alius illos extra mundum suum projicit & ignavos, hebetésque, sine luce, sine ullo opere, destituit: Alius solem, cui debemus, quòd inter laborem quietémq; tempus divisimus, quòd non tenebris immersi, confusionem æternæ noctis effugimus, quòd annum cursu suo temperat, & corpora alit, sata evocat, percoquit fructus, saxum aliquod, aut fortuitorum ignium globum, & quidvis potiùs quàm deum, appellat. Nihilominus tamen more optimorum parentum, qui maledictis suorum infantium arrident, non cessant dii beneficia congerere de beneficiorum autore dubitantibus: sed æquali tenore bona sua per gentes populósque distribuunt, unam potentiam sortiti, prodesse. Spargunt opportunis imbribus terras, maria flatu movent, siderum cursu notant tempora, hyemes æstatésque interventu lenioris spiritus molliunt; errorem labentium animorum placidi, atque propitii*

propitii ferunt. imitemur illos. Meliúsque multò Dominus Christus. Mat. *c.* 5. *v.* 44, 45. Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς. ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν, τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. Sive ut Luc. *c.* 6. *v.* 35. καὶ ἔσεσθε υἱοὶ τοῦ ὑψίστου· ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστι ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς. vide *l.* 7. § 14, 69. Minus est quod de lapide Epictet. *l.* 1. *c.* 25. quàm quod Marcus hîc de fonte; Παρεστὼς λίθον λοιδόρει, καὶ τί ποιήσεις; ἂν οὖν τις ὡς λίθος ἀκούῃ, τί ὄφελος τῷ λοιδοροῦντι; ἂν δ' ἔχῃ τὴν ἀσθένειαν τοῦ λοιδορουμένου ἐπιβάθραν, τότε ἀνύει τι. Ità lego conjunctim, quod codices sed perperam divisim ἐπὶ βάθραν exhibent. unde vet. lex. βάθραν procudit, quod *scalam* significet.

Πηγὴν ἀέναον] fontem perennem; qui non fallat, ut torrentes Temæ, Job. *c.* 6. *v.* 14, 20. Naso *remed. l.* 2.

Flumine perpetuo torrens solet altiùs ire:
Sed tamen hæc brevis est, illa perennis aqua.

Cotys, apud Anton. *Meliss. l.* 2. *c.* 1. ἑώρακα χειμάῤῥους ποταμοὺς μείζους τῶν ἀεννάων, ἀλλ' ὀλίγον χρόνον. Senec. *ep.* 99. *Non promittet talem in perpetuum, qui casu bonus est.* facit huc quod de gratia divina, qua suos is imbuit, Christus. Joan. *c.* 4. *v.* 14. γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Φυτευσὸν] *compone te*, Xyl. *gigne te*, Caf. Iren. phrasis duriuscula, & syntaxis insolens. itaq; suspecta mihi lectio. quam tamen si retinere libuerit, quia alia commoda non occurrit, malim vertere, *congenitam & quasi nativam fac tibi usu atque industriâ jugi libertatem.* In hoc te assiduò exerce, ut virtus quasi in naturam transeat tibi. quod Clemens *strom. l.* 7. τῷ δὲ ἀεὶ ἀναπόβλητον τὴν ἀρετὴν ἀσκήσει γνωστικῇ πεποιημένῳ, φύσις γίνεται ἡ ἕξις· καὶ καθάπερ τῷ λίθῳ τὸ βάρος, οὕτω, τοῦ δὲ ἡ ἐπιστήμη ἀναπόβλητος.

§ 52. Τίς οὖν φαίνεταί σοι ὁ τὸν τῶν κροτούντων ἔπαινον φεύγων ἢ διώκων· ἢ οἱ οὐδ'] Ità Basil. quod Xyl. & Lugd. in ἢ διώκων verterunt, Xyl. sic reddidit, *uter verò tibi elegantior videtur, is qui plaudentium fugit laudem, an illi, qui neque ubi, neque qui sint, cognoscunt?* ergò juxta Xylandrum etiam transponenda fuerint verba; legendúmque τίς οὖν ἢ διώκων φ. σοι. vel τίς οὖν φ. σ. ἢ διώκων &c. Casaub. quid legerit, haud est conjectu proclive. cæterum, ἢ illud in clausula novissima excludit. Sic enim vertit; *Qualem ergò censes illum esse, qui tanquam rem momenti alicujus proponit sibi strepitum plausúmq; hominum, qui nec ubi sint, nec qui sint, ipsi norint.* Forsan, φεύγων ἢ διώκων fuerit. ut *l.* 11. § 10. οὔτε φεύγων οὔτε διώκων ὀφθήσῃ. ità legendo vel sic potest concipi; *Qualis ergò tibi is videtur, qui vanos hominum plausus vel aversatur, vel aucupatur;* (siquidem is ad quid natus sit non videtur attendere.) *vel ii etiam, qui nec ubi sint, nec qui ipsi sint, nôrunt?* vel etiam Casaubonum sequendo, qui v. h. p. v. au. v. auc. qui nec ubi sint, &c. Liceat bona cum lectoris venia, aliam insuper de loco isto suspicionem meam proponere. Fieri potest, ut Marcus scripserit, ὁ τὸν τῶν κροτούντων ἔπαινον ἢ εὐφημίαν διώκων, ut ex ἢ εὐφημίαν, illud φεύγων ἢ enatum sit: vel etiam ὁ τὸν τῶν κροτούντων ἢ [ψόγον] φεύγων, ἢ ἔπαινον διώκων, ut ψόγον intercideret, ἢ alterum in proximam clausulam transierit, per exscriptoris oscitantiam. Siquidem ἔπαινον φεύγειν, sive laudem vanorum hominum fugere, res est laudis potiùs quàm vituperii. vide *l.* 10. § 13. Cæterùm alii viderint. τίς autem, ἀντὶ τοῦ ποῖός τις frequentius est, quàm ut multis moneri opus sit.

§ 53. Ὃς οὐκ ἀρέσκει ἑαυτῷ] vide *ad l.* 3. § 4. Senec. *de tranquill. c.* 2. *Innumerabiles proprietates sunt, sed unus effectus vitii, displicere sibi.* Διαφέρονται γὰρ ἑαυτοῖς (οἱ φαῦλοι) καὶ ἑτέρων μὲν ἐπιθυμοῦσιν, ἄλλα δὲ βούλονται. Aristot. *eth. l.* 9. *c.* 4. Senec. idem *ep.* 102. *Putas tu posse sententiam unam omnium esse? Non est unius una.* Flaccus *epist.* 1.

Iidem eadem possunt horam durare probantes?

quasi dicat, non possunt.

§ 54. Συμπνεῖν] Arnob. *l.* 2. *Auras accipiunt naribus & per anhelitum reciprocatas reddunt; & nos spiritum consimiliter, & respiramus commeatibus crebris.* vid. *l.* 9. § 8.

Συμφρονεῖν τῷ περιέχοντι πάντα νοερῷ] i. e. Deo sive numini divino, consentire; quod ὁμογνώμονα εἶναι dixit, *l.* 9. § 1. συνεῤῥᾶν. *l.* 10. § 21.

Πάντη κέχυται καὶ διαπεφοίτηκε] animam mundi, sive mentem, vult in omnia diffusam, & permeantem universa; de qua *ad l.* 4. § 40. eam Deum esse agnoscunt Stoici ipsi; quem & Jeremias *c.* 23. *v.* 24. ait, *cœlum & terram implere*; *intra* nimirum *omnia, nec inclusum*; *extra omnia, nec exclusum*; ut Hildebertus *in symbol.* Unde dictum Empedocli, *Deum esse sphæram intelligibilem, cujus centrum ubique, circumferentia nusquam.* Trithem. *ad Cæsar. q.* 1. quanquam Jo. Gerson *super Magnificat. conc.* 3. supplendum monet; *nisi in seipso.* Cæterùm Jul. Scaliger *de subtil. exercit.* 363. *Trismegistum, sed pessimè, dixisse, Deum esse, cujus medium in centro, circumferentia ubique.* Optimè Hieron. *ad Marcell. q.* 5. *In omnibus infusus, & circumfusus, ut cuncta penetret interior, & contineat exterior.*

§ 55. Οὐδὲν βλάπτει τὸν κόσμον] ità *l.* 5. § 35. πῶς δὲ βλάβη τοῦ κοινοῦ;

Οὐδὲν βλάπτει τὸν ἕτερον] vide *ad l.* 2. § 1.

Μόνῳ δὲ βλαβερόν ἐστι] Malitia sive vitium, habenti

habenti solummodo malum est, & domino suo duntaxat nocet. Hierax Pythagoricus in *lib.* de *justitia* apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 10. Ὁ καταρχῶν αὐτὸς περὶ τῶν ἀδικεῖσθαι μελλόντων ἑαυτὸν ἀγνοῶν ἀδικεῖ. οὐ μὴν γὰρ μόνον ἐστὶ τὸ ἀδικούμενον ἐκ παντὸς ἡ ψυχὴ τὸ δὲ ἀδικοῦν, καὶ ἐπιβουλεῦον ἡ κακία, καὶ ἐν τῷ ἀδικοῦντι, καὶ κατὰ τοῦ ἀδικουμένου· ἀλλὰ τὸ μὲν ἔλαττον, (βλάπτεσθαι) τὸ δὲ πλεῖστον· ἔλαττον μὲν τὸ ἀδικεῖσθαι μέλλοντα, πλεῖστον δὲ τὸ ἀδικεῖν διανοούμενον. ἐπεὶ καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὴν κίνησιν λαμβάνει καὶ τὴν ἔπαρσιν. ἐγγενομένη τοίνυν, τὴν τεκοῦσαν πρῶτον ἀνάπτει, καὶ πρὶν τεκεῖν ἐν ταῖς ὠδῖσι φλέγει, καὶ δίδωσι λυμαίνεται, καὶ τοῦ ἐπ' αὐτῆς ἰῷ χρώζει δυσποιῷ τῇ βαφῇ. οὔτε γὰρ τὸ πυρὶ τὴν τεκοῦσαν ὕλην διελθεῖν δυνατὸν [πρὸς] τὴν τῶν ἄλλων λύμην, πρὶν παντελῶς αὐτὴν ἀναλῶσαι. οὕτω καὶ πᾶς ἄδικος, αὐτὸς τῆς κακίας πρῶτος γεύεται, πρὶν εἰς ἄλλους ἀφιέναι. Itaq; efferos hosce animi affectus, sive πάθη, Themistius *orat. quinquen.* confert σκληροῖς νοσήμασιν, ὡς αὐτὴν πρώτην τιμωρούμενα καὶ δαπανῶντα τὴν ψυχὴν, ἣ ἐντέτηκε. ità siquidem Pantinus locum corruptum dubio procul censet restituendum. cætera forsan feliciter satis: ultimum illud ἣ ἐντέτηκε, quod ille vertit, *cui intabuit*, minùs placet, malim ἣ ἐντέτοκε, *cui innascitur*; quemadmodum Aristoph. *vesp.* νόσον ἀρχαίαν ἐν τῇ πόλει ἐντετοκυῖαν. Senec. *epist.* 81. *Minimum ex nequitia levissimúmque ad alios redundat: quod pessimum ex illa est, & (ut ità dicam) spississimum, domi remanet, & premit habentem. quemadmodum Attalus noster dicere solebat, Malitia ipsa maximam partem veneni sui bibit. Illud venenum, quod serpentes in alienam perniciem proferunt, sine sua continent, non est huic simile: hoc habentibus pessimum est.* Verùm ulteriùs istis Marcus noster progreditur. Maleficus quisq; se primùm, se præcipuè lædit, inquiunt illi: se solùm, iste. Veneni sui maximam partem exorbet ipse, aiunt illi, totum prorsus, iste. vide *infrà* § 59.

Ὁπόταν πρῶτος οὕτως θελήσῃ] In ipsius, inquit, est arbitrio, quamprimum ipse voluerit, malitiam suam deponere. vide *lib.* 2. § 11. & *l.* 7. § 71. Senec. *Hippolyt.* 1. 2.

Pars sanitatis, velle sanari fuit.

Ità Jacsonus noster *in symbol. part.* 2. *lib.* 2. *c.* 6. § 3. *pars est morbi nolle sanari: pars sanitatis, velle sanari.* Secùs nimirum, quàm in corporis affectibus. οὐ γὰρ, εἰ βούλονται ὑγιαίνειν, ὑγιαίνουσιν. Aristot. *eth. Eudem. l.* 7. *c.* 2. Joan. Chrysost. *in Gen. orat.* 19. οὐ γὰρ καθάπερ ἐπὶ τῶν σωματικῶν τραυμάτων ἐστὶν ἰδεῖν, οὕτω καὶ ἐπὶ δὲ τῆς προαιρέσεως. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν σωματικῶν, ἀκίνητά ἐστι πολλάκις τὰ τῆς φύσεως πάθη· ἐπὶ δὲ τῆς προαιρέσεως οὐδὲν τοιοῦτον. ἀλλ' ἔστι πολλάκις θελήσαντα καὶ τὸν φαῦλον μεταβαλέσθαι αὐτομολῆσαι καὶ γενέσθαι καλὸν, καὶ τὸν καλὸν ῥαθυμήσαντα πρὸς τὴν κακίαν ἐξολισθῆσαι. ἐπεὶ οὐ ἦν αὐτεξούσιον ἡμῶν τὴν φύσιν εἰργάσατο ὁ τῶν ὅλων θεὸς,—οὐκ ἀνάγκην ἐπιτίθησιν, ἀλλὰ τὰ φάρμακα κατάλληλα ἐπιθεὶς, ἀφίησιν ἐν γνώμῃ τοῦ κάμνοντος κεῖσθαι τὸ πᾶν. vide *ad l.* 10. § 13.

§ 56. Ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν] vide *l.* 2. § 1. & *infr.* § 59.

Ἡ τοῦ πλησίον κακία ἐμὸν κακόν] vide *suprà* § 50. & *l.* 4. § 43. Epictet. *l.* 3. *c.* 18. Τί σοι καὶ τῷ ἀλλοτρίῳ κακῷ; & *c.* 24. τὴν δ' οὐσίαν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ὥσπερ ἄξιον, τὸν κηδόμενον ἡμῶν καὶ πατρικῶς προεστάμενον, ἐν τοῖς ἰδίοις. ubi restituenda vocula una quæ intercidit, θεὸς, ut τῷ δὲς, quod præcesserat, respondeat, & ἐκ τοῦ κοινοῦ supplendum ὁ θεός.

Οὐκ ἔδοξε τῷ θεῷ] vide *l.* 2. § 11.

Ἵνα μὴ ἐπ' ἄλλῳ ἢ τὸ ἐμὲ ἀτυχεῖν] Epictet. *enchir. c.* 25. οὐ δύναται ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον, οὐ μᾶλλον ἢ ἐν αἰσχρῷ. Senec. *epist.* 70. *Bono loco res humanæ sunt, quod nemo nisi vitio suo miser est.* Jo. Chrysost. *de statuis orat.* 18. Οὐδεὶς γὰρ ἡμᾶς ἀθλίους ποιῆσαι δυνήσεται, ἐὰν μὴ ἑαυτοὺς ποιήσωμεν· ὥσπερ οὖν οὐδὲ μακαρίους, ἐὰν μὴ ἑαυτοὺς ἐργασώμεθα κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ χάριν. vide *l.* 10. § 13.

§ 57. Ὁ ἥλιος κατακεχύσθαι δοκεῖ] Simile quiddam de Deo & mente humana, Senec. *de beat. vit. c.* 8. *Mundus cuncta complectens, rectórque universi Deus, in exteriora quidem tendit, sed tamen in totum undique in se redit. idem nostra mens faciat: cùm secuta sensus suos, per illos se ad externa porrexerit, & illorum & sui potens sit, & in sese revertatur.* Et *epist.* 41. *Quemadmodum radii solis contingunt quidam terram, sed ibi sunt unde mittuntur: sic animus magnus, & sacer, & in hoc demissus ut propiùs divina nossêmus, conversatur quidem nobiscum, sed hæret origini suæ: illinc pendet, illuc spectat, ac nititur: nostris tanquam melior interest.* Minut. in Octav. *Deo cuncta plena sunt: ubique non tantùm nobis proximus, sed infusus est. in solem adeò rursus intende. Cælo affixus est; sed terris omnibus sparsus est, pariter præsens ubique interest, & miscetur omnibus.*

Οὐ μὴν ἐκκέχυται] De sole itidem Julian. *orat.* 2. Τὸ φῶς δὲ οὐδεὶς αὐτὸν ἀφαιρεῖται. ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς αὐτὸν ἀφαιρεῖται φωτὸς, τὴν σελήνην δὲ ἐναντίας ἱσταμένην περιλάμπων, καὶ μεταδιδοὺς αὐτῇ τῆς αὐτοῦ φύσεως. οὐδὲ τὸν μέγαν καὶ θαυμαστὸν τοῦτον κόσμον ἐμπλήσας * αὐτῆς [αὐτὴν vulg. αὐτῷ emendant perperam.] καὶ ἡμέρας. οὐκοῦν οὐδὲ ἀνὴρ ἀγαθὸς ἀρετῆς μεταδιδοὺς ἄλλῳ, τῷ μεταδοθέντι μεῖον ἔχων ἐφάνη ποτέ. De face pariter Tatian. ad Græc. Ἀπὸ μιᾶς δᾳδὸς ἀνάπτεται μὲν πυρὰ πολλὰ, τῆς δὲ πρώτης δᾳδὸς διὰ τὴν ἔξαψιν τῶν πολλῶν δᾳδῶν οὐκ ἐλαττοῦται τὸ φῶς. Quod Ennius apud Cicer. *offic. l.* 1.

Homo,

Homo, qui erranti comiter monstrat viam,
Quasi lumen de suo lumine accendat, facit:
Nihilo minùs ipsi lucet, cùm illi accenderit.

'Ακτῖνες ἀπὸ τοῦ ἐκτείνεσθαι λέγονται] In notationibus ludere, & conatu parùm felici, Chrysippo Stoicisque solenne fuit. Marcus istic ἀκτῖνας dici vult solis radios παρὰ τὸ ἐκτείνεσθαι ab *extendendo*; minùs probabiliter. Neq; enim solent præpositiones in deductis hac ratione immutari. Meliùs Grammatici παρὰ τὸ ἄγειν deducunt: ἄγω, ἄξω, ἦχα, ἦγμαι, ἦκται, ἀκτίς. Neque enim Etymologo accedo derivanti παρὰ τὸ ἄγω, τὸ φέρω, ὅτι πάνυ ἐπιτεταμένη (quod & Marcus istic) πάντη φέρεται. Malim παρὰ τὸ ἄγειν ἤτοι ἀγνύειν, τὸ κλάειν. i. e. frangere: unde & ἀκτὴ litus, ad quod undæ allisæ franguntur, & ἀκτῖνες solis radii, quòd πρὸς τὸ στερέμνιον ut Marcus loquitur, i. e. *ad corpora solida refringantur.*

Πρὸς τὰ ἀπαντῶντα κωλύματα] Senec. *epist.* 92. *Sed quædam soli quoque obstant. At solis vis & lux integra est etiam inter opposita: & quamvis aliquid interjaceat, quod nos prohibeat ejus aspectu, in opere est, cursu suo fertur. quoties inter nubila luxit, non est sereno minor, nec tardior quidem; quoniam multùm interest, utrùm aliquid obstet tantùm, an impediat. Eodem modo virtuti opposita nihil detrahunt. non est minor, sed minùs fulget: nobis forsitan non æquè apparet ac nitet; sibi eadem est, & more solis obscuri, in occulto vim suam exercet. hoc itaque adversus virtutem possunt calamitates, & damna, & injuriæ, quod adversus solem potest nebula.*

'Επιλάμπειν τὸ δεχόμενον] Iren. *adv. hæres. l.* 4. *c.* 28. *qui in lumine sunt, non ipsi lumen illuminant, sed illuminantur & illustrantur ab eo.*

'Αυτὸ γὰρ ἑαυτὸ στερήσει] Corpus opacum solis radios non admittendo, lucis beneficio sese privat, soli nihil detrahit. ità qui officium suum præstanti opponunt, bono, quo frui poterant, se privant, auctori sive actori nihil obsunt.

§ 58. Ἤτοι ἀναισθησίαν φοβεῖται, ἢ αἴσθησιν ἑτεροίαν] Frigidum sanè, frivolúmque nimìs adversus mortis metum solamen; *aut nullum es post mortem sensum habiturus, aut aliusmodi quàm nunc habes.* Hoc est, quòd Senec. *epist.* 82. *adversus mortem minuta jaculari; subulâ leonem excipere.* potest enim & sensus, qui nunc est, manere, manebítq; in improbis, ut tamen aliusmodi cruciatus persentiscant, quàm dum hîc viverent, unquam experti fuerit.

'Αλλοῖον ζῶον ἔσῃ] nihil hoc est necesse.

Τοῦ ζῆν οὐ παύσῃ] Atqui hoc est ipsum miseriarum omnium cumulus & culmen; quòd improbis ἅπαξ ἀποθανεῖν ἀπόκειται. *ad Hebr. c.* 9. *v.* 27. semel tantùm mortem obire liceat. quod Sophocl. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 120.

Θανεῖν γὰρ οὐκ ἔξεστι τοῖς αὐτοῖσι δίς.
Namque homini eidem bis datum non est mori.

Post mortem semel obitam, in morte secunda, quæ sic dicitur *Apoc. c.* 20. *v.* 14. quâ ζῶντες ἐβλήθησαν εἰς λίμνην τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην ἐν θείῳ, *ibid. c.* 19. *v.* 20. iteratò mori non detur. Bern. *ad Eugen. de consider. l.* 5. alludens ad illum Esajæ *c.* 66. *v.* 24. & Marci *c.* 9. *v.* 44. *Ubi vermis nunquam moritur; nec ignis unquam extinguitur. Horreo vermem mordacem, & ignem vivacem. Horreo incidere in manus mortis viventis, & vitæ morientis. Hæc est secunda mors, quæ semper occidit, nunquam perocciditur. quis det illis semel mori, ut non moriantur in æternum? qui dicunt montibus, Cadite super nos, & collibus,* Operite nos. (Luc, *c.* 23. *v.* 30. & *Apoc. c.* 6. *v.* 16.) *quid nisi mortem mortis beneficio, aut finire, aut evadere volunt?* denique, *invocabunt mortem,* ait, *& non veniet.* Apoc. *c.* 9. *v.* 6. *Quàm miserum est autem,* ut Adrianus Imper. olim, *mortem optare, & mori non posse?* sive, ut chorus apud Senec. *Agamen.* 3. 2.

O quàm miserum est nescire mori!

Imò, *quid miserius, quàm,* quod Bern. *ib. semper velle quod nunquam erit, & semper nolle quod nunquam non erit? Non est dubium multò fore deterius his qui sic erunt; quàm his qui omnino non erunt.* Idem *in Cant. serm.* 35. siquidem *anima in eo statu posita, & beata esse perdit, & esse non perdit. qua ex re cogitur semper, ut & mortem sine morte, & defectum sine defectu, & finem sine fine patiatur: quatenus ei & mors immortalis est, & defectus indeficiens, & finis infinitus.* Gregor. Rom. *dialog. l.* 4. *c.* 45. sive, ut idem, si utriusque autor idem, *in Job. l.* 9. *c.* 48. *Fit ergò miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu; quia & mors semper vivit, & finis semper incipit, & defectus deficere nescit.* Ità, *erunt illic homines semper in morte, ac per hoc nunquam viventes; nunquam mortui, sed sine fine morientes; vitæ morituri, & morti sine fine victuri. Nunquam autem erit homini pejus in morte, quàm ubi erit mors ipsa sine morte.* August. *de civit. dei l.* 13. *c.* 11. & *homil.* 16. Atque hoc Joan. Chrysostomus opinatus est voluisse Apostolum, *ad Cor. epist.* 1. *c.* 3. *v.* 15. cùm diceret, Σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός. ac si σώζεσθαι ὡς διὰ πυρὸς, idem sit quod ἐν πυρὶ σώζεσθαι. Verùm aliud prorsus illud est, de quo videatur Jos. Scaliger. *notis ad N. T.* Cæterùm hinc querelæ illæ apud Jobum *c.* 3. *v.* 18. *Cur ærumnoso lux amplius datur, & vita amaris animo protrahitur? quibus mortem postulantibus non adest illa, quamvis eam præ thesauris abditissimis requirant: qui lætarentur ac præ gaudio exultarent, si sepulcrum adire aut repetere liceret.* Et Auson. *idyl.* 15.

—*Juturna reclamat,*
Quò vitam dedit æternam? cur mortis adempta est
Conditio? sic Caucasea sub rupe Prometheus
Testatur Saturnigenam, nec nomine cessat
Incusare Jovem, data sit quòd vita perennis.

Ità,

Ita, quòd Plin. *l.* 25. *c.* 3. *Ea vitæ conditio est, ut mori etiam optimi portus sit*; siquidem ut Philemon apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 122.

Θανεῖν ἄειςτόν ἐςιν, ἢ ζῆν ἀθλίως.
Satius mori, quàm vivere infeliciter..

Et Sophocl.

Τὸ μὴ γὸ εἶ) κρεῖσσον, ἢ τὸ ζῆν κακῶς.
Non esse præstat quippe quàm malè vivere.

Et Æschylus *Ixione* :

Ζωῆς πονηρᾶς θάναῖ☉ εὐπορώτερ☉·
Τὸ μὴ γενέσθ᾽ δ᾽ ἐςὶν, ἢ πεφυκέναι
Κρεῖσσον, κακῶς πεπονθότα.——
Laboriosâ ætate mors felicior :
Natúmque non fuisse, quàm esse existimo
Melius viro illi, sæva cui toleranda sunt.

quantò magis ea si æterna fuerint, & in æternum subeunda : quomodo idem in *Prometh.*

——κρεῖσσον εἰσάπαξ θανεῖν,
Ἢ τὰς ἁπάσας ἡμέρας πάσχειν κακῶς.
——*satius est semel mori,*
Quàm trahere miseros vita quot numerat, dies.

Hoc est, quod Christus Dominus, Matth. *c.* 26. *v.* 24. Καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπ☉ ἐκεῖν☉. Cui ego credere malim, quàm viro eruditissimo, qui in contrarium contendit, deterioris conditionis esse, omnino non esse, quàm esse in miseria pœnæ interminatæ. Rectiùs solidiúsque Lysias *adv. Phaniam* ab Athenæo *l.* 12. laudatus: ubi Cinesiam acerbissimè perstrinxerat, Ὡς ἀσεβέςατον ἁπάντων καὶ παρανομώτατον ἀνθρώπων γεγονότα, καὶ τοιαῦτα περὶ θεὺς ἐξαμαρτόντα ἃ τοῖς ἄλλοις αἰσχρόν ἐςι καὶ λέγειν. Nec non congerrones illius Ἀντὶ Νεμηνιαςῶν Κακοδαιμονιςὰς σφισιν αὐτοῖς τοὔνομα θέμθυοι, ὡς τῆν θεῶν καταγελῶνῖας· subjicit statim, Ἐκείνων μθὺ ὖν ἕκαςο ἀπώλετο, ὥσπερ εἰκὸς τοὺς τοιύτυς· τοῦτον ῇ ὑπὸ πλείςων γιγνωσκόμθυον οἱ θεοὶ οὕτως διέθεσαν, ὥςε τοὺς ἐχθρὲς αὐτὸν βούλεσθ ζῆν μᾶλλον ἢ τεθνάναι, παράδειγμα τοῖς ἄλλοις.——Τὸ μθὺ γδ ἀποθανεῖν, ἢ καμεῖν νομίμως, κοινὸν ἅπασιν ἡμῖν ἐςιν· τὸ δ᾽ οὕτως ἔχοντα ποσῦτον χρόνον διατελεῖν, καὶ καθ᾽ ἑκάςλω ἡμέραν ἀποθνήσκοντα μὴ δύνασθ τελδυτῆσαι τὸν βίον, τούτοις μόνοις προσήκει τοῖς τὰ τοιαῦτα, ἅπερ οὗτ☉, ἐξημαρτηκόσιν. Spectant horsum illa Senecæ *Medeâ* 5.

JAS. *Infesta memet perime.* MED. *Misereri jube.*

Et *Agamemn.* 5. 3.

E. *Concede mortem.* C. *Si recusares, darem :*
Rudis est tyrannus morte qui pœnam exigit.
E. *Mortem aliquid ultra est?* C. *Vita, si cupias mori.*

Sed & Suetonii illa de Tiberio *l.* 3. *c.* 61. *Mori volentibus vis adhibita vivendi. Nam mortem adeò leve supplicium putabat, ut cùm audisset unum ex reis, Carnulium nomine, anticipâsse eam; exclamaverit, Carnulius me evasit. Et in recognoscendis custodiis, precanti cuidam pœnæ maturitatem, respondit; Nondum tecum in gratiam redii.* Deus certè cum morti æternæ addictis nunquam in gratiam est deinceps rediturus, utpote quibus interminetur (nec vanæ sunt minæ Dominicæ) & *memoriam certissimam damnandorum, & oblivionem plenissimam damnatorum*; utí disertè Ruffinus ; videndus *commen. in Oseam l.* 1. *ad c.* 1. *v.* 6. Frigidum ergò solamen, vitam non desituram, ubi morte ipsâ potest esse vita millies multò acerbior.

§ 59. Ἀλλήλων ἕνεκεν] vide *ad l.* 2. § 1. & *suprà* § 56.

Δίδασκε ἢ φέρε] vide *l.* 5. § 28. & *l.* 6. § 27. Varro *satyr. Menipp.* de mariti officio ; referente Gellio *l.* 1. *c.* 17. *Vitium uxoris aut tollendum aut ferendum est. qui tollit vitium, uxorem commodiorem præstat : qui fert, sese meliorem facit.* Malè autem Xyl. δίδασκε *disce* : imò, *doce, corrige, evince, redargue.*

§ 60. Καὶ ὅταν εὐλαβῆται, καὶ ὅταν περὶ τὴν σκέψιν ςρέφηται] Xyl. & Cas. τὸ εὐλαβεῖσθ καὶ περὶ τὴν σκέψιν ςρέφεσθ, eódem referunt, cùm diversas & disparatas mentis operationes designari, καὶ ὅταν illud bis positum clarè satìs ostendat. Non est itaque istic τὸ εὐλαβεῖσθ *cautum esse*, quod neq; simpliciter unquam, opinor, significat ; sed *cautè agere*, sive *cautè in re aliqua versari* : hoc autem in loco potiùs, *declinare*, sive *cautè defugere*. Sicut Latinis *metuere*, pro, *cavendo fugere & effugere*. Flaccus *carm. l.* 2. *od.* 2.

Illum aget pennâ metuente solvi
Fama superstes.

i. e. solvi cavente, & cavendo effugiente, nè solvatur. & *l.* 3. *od.* 11.

Quæ velut latis equa trima campis,
Ludit exultim, metuitque tangi.

i. e. tactum declinat. ità Græcis : τὸ εὐλαβεῖσθ *cautè declinare, aversari, fugere.* Isocrat. *ad Demon.* 9. εὐλαβοῦ τὰς διαβολὰς, κἂν ψευδεῖς ὦσι. i. e. *versare, declina.* Plato *polit. l.* 2. εὐλαβέμθυοι πενίαν ἢ πόλεμον. *Fugientes paupertatem aut bellum.* Mens inquit, *secus quàm sagitta aut jaculum fertur.* Sagitta namq; non rectà fertur ubi à solidiore materia in quam inciderit, resilit; sed nec cum scopum petit remotiorem, quàm ut rectà permeando assequi possit. Mens autem & *cùm declinat aliquid*, & *cùm in rei alicujus consideratione volutatur*, ad quam ea necessariò requiritur, etiam tunc quoq; *ad scopum sibi propositum rectà fertur* nihilo minùs, quàm cùm aut prosequitur aliquid, aut cum consideratione vel omissa, vel peracta, jam rem ipsā aggreditur.

Φέρεται κατ᾽ εὐθὺ] vide *l.* 6. § 16. & *l.* 10. 11. *rectà* scil. *mens* utrobiq; *fertur*, tum quia rationis *rectæ ductum* utrobique *sequitur*. *l.* 7. § 55. & 5. § 14. tum quia *viâ brevissimâ & expeditissimâ* etiam tunc quoq; *procedit. l.* 4. § 51.

Ὀυδὲν ἧττον, καὶ ἐπὶ τὸ προκείμθυον εἰπεῖν

Τὸ ἡγεμονικὸν] ità Baſ. & Lugd. quod Xyl. reddidit, *rectà tamen fertur ingredi in principem cujuſvis partem.* Verùm nec grammaticam ſyntaxin iſta ſatis ſuſtinent, nec contextûs verbis, prout exhibentur, reſpondent. Ego Marci verba & luxata & mutilata ſuſpicor; legendúmque exiſtimo: φέρεται καὶ εὐθὺ οὐδὲν ἧττον ἐπὶ τὸ προκείμενον καὶ εἰσιέναι [πέφυκεν] εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑτέρου &c. Cæterùm D. Boot. & M. Caſ. poſtrema iſta à ſuperioribus ſejungunt, & ab εἰσιέναι novam ordiuntur periocham, quæ monitum contineat, inſpiciendi ac conſiderandi mentes aliorum, quale & illud eſt. *l.* 7. § 62. & *l.* 9. § 17. hoc ſi admittere libuerit, leg. παρέχειν, non παρέχει, in clauſa ultima, quod & Bootio viſum eſt.

Παρέχει δὲ καὶ ἑτέρῳ παντὶ εἰσιέναι] Hoc eſt quod *l.* 3. § 8. dixerat; οὐδὲ ἐμπαλεῦον· & *l.* 10. § 9 οὐχὶ κρυπτόμενον. Iſtorum autem, quorum proximè mentionem feceram, de loci iſtius conſtitutione, in ſententiam jam deſcendo prorſus: ductus nimirum Epicteti iſtis, quæ Marci mentem apprime explicant. *ex differt. l.* 3. *c.* 9. εἶτ' ἐρεῖς, Σωκράτη λον Ἐπικτήτῳ, ὡς λίθῳ, ὡς ἀνδριάντι· οἶδες γὰρ μετὰ καὶ πλέον οὐδὲν ἀνθρώπῳ ἢ ὡς ἀνθρώπῳ συμβάλλει, ὁ τὰ δόγματα αὐτοῦ καταμανθάνων, καὶ ἐν τῷ μέρει τὰ ἴδια δεικνύων. καταμάθε μου τὰ δόγματα, δεῖξόν μοι τὰ σά· καὶ οὕτω λέγε συμβεβληκέναι μοι. ἐλέγξωμεν ἀλλήλους· εἴ τι ἔχω κακὸν δόγμα, ἄφελε αὐτό· εἰ τι ἔχεις, θὲς εἰς τὸ μέσον. Hoc eſt quod Marcus εἰσιέναι εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑκάστου· παρέχειν δὲ καὶ ἑτέρῳ παντὶ εἰσιέναι εἰς τὸ ἑαυτοῦ ἡγεμονικόν. Aliud eſt quod Heſychius in *aſcetici*, *cap.* 1. § 23. Ὥσπερ ὁ κρατῶν ἔσοπτρον ἐν χειρὶ μέσον ὤν, εἰ τύχοι, πολλῶν ἱστάμενος, ἀτενίζων τῷ ἐσόπτρῳ, βλέπει μὲν τὸ ἴδιον πρόσωπον ὁποῖον, βλέπει δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐγκυπτόντων ἐν τῷ ἐσόπτρῳ· οὕτως ὁ δὲ ὅλος ἐγκύπτων εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, βλέπει μὲν τὴν ἑαυτοῦ κατάστασιν ἐν αὐτῇ, βλέπει δὲ καὶ τὰ μέλανα πρόσωπα τῶν νοητῶν Αἰθιόπων. Aliud & quod Ambroſ. *offic. l.* 3. *c.* 16. de amicis: *oſtendamus illi nos pectus noſtrum, & ille nobis aperiat ſuum.*

Ad Librum IX.

§ 1. O'Αδικῶν ἀσεβεῖ] Nihil hoc axiomate eſt paginæ ſacræ, pietatique Chriſtianæ magìs conſentaneum. Siquidem ut Joannes Apoſt. *epiſt.* 1. *c.* 4. *v.* 21. Ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, (τοῦ Θεοῦ) ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. Et Chriſtus Dominus apud eundem *Evang. c.* 13. *v.* 34. Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν. ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. Unde Paulus *ad Theſſ. ep.* 1. *c.* 4. *v.* 9. Θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾷν ἀλλήλους. Proinde caritatis juſtitiæque quiſquis legem violat, pietatis etiam læſæ eodem nomine tenetur, quia voluntatem divinam tranſgreſſus deprehenditur. Optimè Dio Pruſ. *orat.* 3. abſque hoc, quòd Deos pro Deo dixerit. Εἶναι γὰρ ἐναγεῖς καὶ ἀλιτηρίους, οὐ μόνον τοὺς ἱερὰ συλῶντας, ἢ λέγοντάς τι βλάσφημον περὶ τῶν θεῶν· ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τοὺς τε δειλοὺς, καὶ ἀδίκους, καὶ ἀκρατεῖς, καὶ ἀνοήτους, καὶ καθόλου τοὺς ἐναντίον τι πράττοντας τῇ τε δυνάμει καὶ βουλήσει τῶν θεῶν. Poteſt his adjici, quod cumprimis huc facit, & Philonis illud *de decalog.* 1. *ad leg.* 7. Ὁ κλέπτων τινὰ ἴστω καὶ ἱεροσυλίᾳ ἔνοχος ὤν, τὸ ἱεροπρεπέστατον τῶν τοῦ θεοῦ ἀναθημάτων συλήσας. τί γὰρ σεμνότερον ἢ ἀνώτερον ἀνάθημα ἀνθρώπου; Et *de legib. ſpecial. orat.* 2. ὄνομα μὲν ἀνδροφονία, κατὰ τοῦ κτείναντος ἄνθρωπον ἐπιφημίζεται· τὸ δ' ἀληθὲς ἔργον ἐστὶν ἱεροσυλία, καὶ ἱεροσυλιῶν ἡ μεγίστη· διότι τῶν ἐν κόσμῳ κτημάτων καὶ κειμηλίων οὐδὲν οὔτε ἱεροπρεπέστερον, οὔτε θεοειδέστερον ἐστὶν ἀνθρώπου, παγκάλης εἰκόνος πάγκαλον ἐκμαγεῖον, ἀρχετύπου λογικῆς ἰδέας παράδειγμα τυπωθέν. τὸν οὖν ἀνδροφόνον εὐθὺς ἀσεβῆ, καὶ ἀνοσιουργὸν ὑποληπτέον. Quod & latiùs cum Marco protelat Solomon, *Proverb. c.* 14. *v.* 31. *Qui opprimit egenum, probro afficit opificem ejus.* & *c.* 17. *v.* 5. *Qui ſubſannat pauperem, probro afficit opificem ejus.* & ulteriùs adhuc *c.* 14. *v.* 21. *Qui contemnit proximum ſuum, peccator futurus eſt.* hoc eſt, Qui hominem quemvis facto, dicto, cogitato, manu, linguà, mente læſerit: is coram Deo, & adverſus Deum ipſum admiſſi peccati reatu obſtrictus tenebitur. Eumæus Ulyſſi, Odyſſ. Ξ.

Ξεῖν' οὔ μοι θέμις ἔστ' οὐδ' εἰ κακίων σέθεν ἔλθοι,
Ξεῖνον ἀτιμῆσαι· πρὸς γὰρ Διός εἰσιν ἅπαντες
Ξεῖνοί τε πτωχοί τε. ——

Sed & Clem. Roman. *recogn. l.* 5. ubi ſimulacrorum cultores introduxerat impietati ſuæ velamentum iſtud prætexentes; *Nos ad honorem inviſibilis Dei imagines viſibiles adoramus.* Reſpondet: *Falſiſſimum. ſi enim verè velitis Dei imaginem colere, homini benefacientes, veram in eo Dei imaginem coleretis, in omni enim homine eſt imago Dei.* Mox ubi varia caritatis ac miſericordiæ opera recenſuerat; *Hæc in tantum ad honorem Dei imaginis cedunt, ut qui iſta non fecerit, contumeliam imagini divinæ intuliſſe credatur.* Clemens Alex. ad *Hortatorii* exitum, ipſiſſimis ferè Marci verbis; οὐ γὰρ

ἀπὸ τρόπε φιλοσόφων παῖδες, πάντα ὅσα πράττουσιν οἱ ἀνόητοι, ἀνοσιουργεῖν κ̀ ἀσεβεῖν νομίζουσιν.

Ἕνεκεν ἀλλήλων] vide *l.* 2. § 1. & *l.* 5. § 30.

Τὴν πρεσβυτάτην τῶν θεῶν] τὴν τῶν ὅλων φύσιν. vide *ad l.* 4. § 23. quam & τὴν ἀλήθειαν postea indigitat. κ̀ τῶν ἄλλων ἀληθῶν ἁ πάντων πρώτην αἰτίαν. prout autem *natura naturans*, (ut scholæ linguâ loquamur) ità & *prima veritas* Deus est. אל הים אמת i. e. *Deus veritas*, dictus Jeremiæ. *c.* 10. *v.* 10. non אל אמת duntaxat i. e. *Deus veritatis*. *Psalm* 31. *v.* 5. cujus itidem *lex* & *sermo*, אמת *Psal.* 119. *v.* 142. non λόγος ἀληθείας tantùm, Jacob. *c.* 1. *v.* 18. sed ἀλήθεια quoque, *veritas* ipsa. Joan. *Evang. c.* 17. *v.* 17.

Τὰ δὲ γε ὄντα πρὸς τὰ ὑπάρχοντα πάντα] *Hæc autem omnia inter se.* Xyl. ut idem prorsus valeat utrumque, τὰ ὄντα κ̀ τὰ ὑπάρχοντα. at Caf. *quicquid nunc est ad id quod priùs fuerat, initiúmque illi dedit.* ut τὸ ὑπάρχον hic idem sit quod τὸ ὑπάρξαν. Sicut & τὸ ὑπάρχειν in illis usurpatur, quæ *ad l.* 2. § 10. laudavimus. Utrumvis constare potest. illud simplicius videtur.

Ὁ ψευδόμενος ἀσεβεῖ] *Falsa*, inquit, *quisquis loquitur, impietatis est reus*; sive volens id, sive nolens fecerit. Si volens sciénsque; quia fallere vult. Fallere autem est injustitiæ pars. si nolens, quia rerum naturæ veritatíque adversatur. Videantur Augustini *de mendacio*, & *contra mendacium, ad Consentium*, scripti libelli.

Ἀφορμὰς] *occasiones*. Xyl. *instinctus & opportunitates*. Caf. malim, *subsidia*. *Subsidia & adminicula à natura accepit*; ità usurpavit Xenoph. œcon. ὁρῶ ὑμῶν ἐπὶ σήμας τινὰς ἔχοντας κ̀ ἀφορμάς, ἀφ' ὧν δύνανται αὔξειν τοὺς οἴκους. *& adminicula quædam unde rem familiarem augere possint.* Demosth. χρήματα ὐκ ἔχοντι παρ' ὑμῶν, ὐδ' ἀφορμὴν ὐδεμίαν τῷ πολέμῳ. *Nec subsidium ullum ad bellum.*

Ὁ τὰς ἡδονὰς ὡς ἀγαθὰς διώκων, τὰς δὲ πόνους ὡς κακὰ φεύγων, ἀσεβεῖ] Senec. *epist.* 74. *Ab hoc discede judicio*, (ut ullum præter virtutem bonum putes.) *non pietas constabit, non fides. Multa utramque præstare cupienti patienda sunt, ex his quæ mala appellantur; Multa impendenda ex his quibus indulgemus, tanquam bonis.* & *epist.* 76. *Si hanc opinionem receperis, aliquid bonum esse præter honestum, nulla non virtus laborabit. nulla enim obtineri poterit, si quidquam extra se respexerit.*

Μέμφεσθαι πολλάκις τῇ κοινῇ φύσει] vide *l.* 6. § 16. 40. vide & piorum etiam hac in parte querelas. *Psalm* 73. & Jerem. *c.* 12. Sed & querelis istiusmodi occurrentes; Senec. *de provid. c.* 2. & Salvian. *de gubernat. Dei. l.* 1. *c.* 2. Πῶς δὲ κ̀ ὅσιον ἀπολέγεσθαι τὸ βουλήσει θεῦ γινόμενον; Apollon. Tyan. *epist.* 66. Itaque quod Epictet. *l.* 1. *c.* 27. τὸ σύνολον, ἐκεῖνο μέμνησο, ὅτι ἐὰν μὴ ἐν τῷ αὐτῷ ᾖ τὸ εὐσεβὲς κ̀ συμφέρον, ὐ δύναται σωθῆναι τὸ εὐσεβές. Idémque *enchir. c.* 30. ὅτι δὲ τὸ συμφέρον, ἐκεῖ κ̀ τὸ εὐσεβές. ὥστε ὅστις ἐπιμελεῖται τὸ ὀρέγεσθαι ὡς δεῖ, κ̀ ἐκκλίνειν, ἐν τῷ αὐτῷ καὶ εὐσεβείας ἐπιμελεῖται. & ibid. τῆς περὶ τοὺς θεὺς εὐσεβείας, ἴσθι ὅτι τὸ κυριώτατον ἐκεῖνό ἐστιν, ὀρθὰς ὑπολήψεις περὶ αὐτῶν ἔχειν, ὡς ὄντων καὶ διοικούντων τὰ ὅλα καλῶς καὶ δικαίως· καὶ σαυτὸν εἰς τῦτο κατατεταχέναι, τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς, κ̀ εἴκειν πᾶσι τοῖς γινομένοις, κ̀ ἀκολυθεῖν ἑκόντα ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελυμένοις. ὕτω γὰρ ὐ μέμψῃ ποτὲ τοῖς θεοῖς, ὔτε ἐγκαλέσεις, ὡς ἀμελύμενος. ἄλλως δὲ ὐχ οἷόν τε τῦτο γίνεσθαι, ἐὰν μὴ ἀποστῇς τῶν ὐκ ἐφ' ἡμῖν, κ̀ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν μόνοις θῇς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν. ὡς ἂν γε τι ἐκείνων ὑπολάβῃς ἀγαθὸν ἢ κακόν, πᾶσα ἀνάγκη ὅταν ἀποτυγχάνῃς ὧν θέλῃς, καὶ περιπίπτῃς οἷς μὴ θέλῃς, μέμψασθαί σε καὶ μισεῖν τὰς αἰτίους.

Ὁμογνώμονας ὄντας] Quod *l.* 8. § 54. συμπνεῖν & *l.* 10. § 21. σωνερᾷν dixit.

Οἷς ἐπίσης] vide *l.* 2. § 11.

Ὀρμῇ τινι ἀρχαίᾳ τῆς προνοίας] Vide *ad lib.* 7. § 75.

§ 2. Ἄγευστον ψευδολογίας] ità Origen. *adv. Cels. l.* 1. τῆς κακίας ἄγευστος. Sed de Christo. At malitiæ & pravitatis expertem prorsus excedere quî detur, cum eâ intincti etiam, & quidem δευσοποιῷ βαφῇ, καὶ ἀνεκπλύτῳ, non δυσεκπλύτῳ tantummodo, ex utero in lucem prodeamus. *Psal.* 51. *v.* 5. & 58. *v.* 3. Job. *c.* 14. *v.* 4. Esai. *c.* 48. *v.* 8.

Τὸ δ' ὖν κορεσθέντα γε τύτων] vide *infrà* § 37. & *ad l.* 5. § 29. ità Lucret. *l.* 3.

Cur non ut plenus vitæ conviva recedis?

Flaccus *sat.* 1.

Rarus, qui exacto contentus tempore vitæ
Cedit, uti conviva satur.——

Talem tamen profitetur se Seneca. *ep.* 61. *Vixi quantùm satis erat: mortem plenus expecto.* Et Cicer. *de senect. Omnino rerum omnium satietas vitæ facit satietatem. Vitæ autem satietas tempus maturum mortis affert. Habet enim natura, ut aliarum omnium rerum, sic vivendi modum.* Verùm vitæ satietatem loquuntur illi, *vitii & malitiæ saturitatem* Marcus hic. Nec minùs istâ quàm illâ expleri patitur, anima pravitate penitiùs infecta. de qua Bernardi illud usurpari potest, *de consider. l.* 5. *Peccatum in anima, atramentum in charta bibula. facilius charta deteritur quàm litura eraditur.* quæque ut Moses *lib.* 5. *cap.* 29. *v.* 19. *ebrietati sitim adjicere* solet: temulentorum in morem; de quibus Simocat. *epist.* 52. Διψῶσιν οἱ μέθυσοι ὅταν κορεσθῶσι

ἀπὸ τοῦ οἴνου, καὶ σοφίζονται τῇ μέθῃ μέθης ἐπὶ πᾶσιν. διὰ γὰρ τὴν εἰς ἄκρον εὐεξίαν πρὸς τὴν ἐναντίαν διάθεσιν μεταπίπτουσι. πειρανῶντος τοῦ οἴνου τοὺς οἰνόφλυγας καὶ ἐκκαίοντος. Ità de M. Antonio verba habens Plin. major *l.* 14. *c.* 22. *Ebrius jam sanguine civium, & tantò magis eum sitiens. Namque & hæc necessitas vitium comitatur, ut bibendi consuetudo augeat aviditatem: Scitúmque est Scytharum legati, quantò plus biberint tantò magis sitire Parthos.* Ab hac peccandi, quæ improborum animos occupat, aviditate inexplebili juste fit quod Gregor. *dialog. l.* 4. *c.* 44. *ut culpa quæ cum fine perpetrata est sine fine puniatur. Quoniam iniqui, qui ideo cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerant, voluissent utique, si potuissent sine fine vivere, ut potuissent sine fine peccare.*

Ἀποπνεῦσαι] Vide *ad lib.* 5. § 4. Cypriani nomine *de dupl. martyr. part.* 1. Quamdiu pulmonis officio attrahitur vicissim ac redditur halitus, certum vitæ indicium est: unde loquendi consuetudine *spirare* dicuntur, qui vivunt; & *expirasse* qui vitam finierunt. id quod istic ἀποπνεῦσαι, *lib.* 4. § 33. ἐκπνεῦσαι dicitur. eodem sensu Lucian. in *votis.* ἀποφυσήσας τὸ ψυχίδιον ἄπεισιν. Et Homer. *Il.* δ′. *v.* 524.

——Θυμὸν ἀποπνείων.

Δεύτερος πλοῦς] formula proverbialis; à nautis desumpta: πρῶτος πλοῦς dicitur, ὁ κατ' οὖρον, ἤ τοι ἐξ οὐρίας· cùm, *vento favente & adspirante*, navigatio instituitur. δεύτερος πλοῦς, ὅταν οὐρίου ἀποτυχόντες, κώπαις πλέωσι· *quando vento desti uti, ad remigium se conferunt*, ut docet ex Pausania Eustath. *ad extremum Odyss.* β′. utriusque simul meminit Synes. *ep.* 148. ἠλλάττετο ναῦς, πρὸς οὖρον αὐτῇ κώπαις ἐκίνει. Usurpavit Plato in *Phileb.* Καλὸν μὲν, τὸ ξύμπαντα γιγνώσκειν τῷ σώφρονι· δεύτερος δ' εἶναι πλοῦς δοκεῖ, μὴ λανθάνειν αὐτὸν αὐτόν. Aristot. *ethic. lib.* 6. *c.* 9. Ἐπεὶ οὖν τοῦ μέσου τυχεῖν ἄκρως χαλεπὸν, κατὰ τὸν δεύτερόν φασι πλοῦν, τὰ ἐλάχιστα ληπτέον τῶν κακῶν. Synes. in *Dione*: Οἱ δ' ἐπλεῖστοι οὐδ' οἴκοθεν ἐκινήθησαν, ἀλλ' οὐδὲ, τὸν δεύτερον λεγόμενον πλοῦν, ὑπὸ τῆς ἀρχῆς εἰς νῦν διεχειρίσαντο. Usum parœmiæ docet Niceph. Gregoras *hist. Rom. lib.* 8. *c.* 11. Ἐντεῦθεν εἰς παροιμίαν καὶ ὁ δεύτερος πλοῦς ἐξενήνεκται· καὶ τῶν πρώτων ἀποτυγχάνοντες τῶν δευτέρων ἀπτόμεθα, καὶ πείθονται ἴσως· ἰδὲ γὰρ καὶ λαμπάσι καὶ πυρσοῖς κεχρήμεθα, ἕως ἂν στερήσει τῆς τὰ πάντα βοσκούσης λαμπάδος ὑπάρχωμεν, ὅτι εἴ τινα δεύτερον ἐκ μηχανῆς ἥλιον πράττοντες τῇ νυκτί. Et quæ sequuntur. Eodem sensu Ignatio Martyri *epist.* 1. δεύτερος λιμὴν dicitur. Κρεῖττον μὲν γράμματος ὄψις· πλὴν δεύτερός φασι λιμὴν καὶ ὁ τῶν γραμμάτων τρόπος. Ubi notanda parœmia à parœmiographis, quòd memini, nusquam observata.

Ἡ προσηρτῆσθαι προσοικειῶσθαι τῇ κακίᾳ] *ante migrare è vita, quàm illa vitia probare.* Xyl. *Imò mortem potiùs optare, quàm moram in malo.* itaq; Lugd. rectè restituit, si distinctionem tantùm adjecisset, προσηρτῆσθαι ἢ προσοικειῶσθαι. Spectat horsum queribunda illa Apostoli exclamatio *ad Rom. c.* 7. *v.* 24. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου. Possunt & huc trahi si de malis istiusmodi morum mentísque accipiantur, quæ referente Stobæo, *tom.* 1. *tit.* 122. suprà adducta sunt *ad l.* 8. § 5. ex Philemone Com. & Æschylo Tragic. cujus & illud *ibidem* est.

Βίου πονηροῦ θάνατος εὐκλεέστερος
Vitâ notatâ labe mors illustrior.

Et Euripid. *Erecth.*

ἐγὼ δὲ τοὺς καλῶς τεθνηκότας
Ζῆν φημὶ μᾶλλον τοῦ βλέποντος μὴ καλῶς
——*Mihi illi morte qui pulcrâ jacent,*
Quàm vita quorum turpis est, vivunt magis. Grot.

Et Democrates (teste Porphyrio *de abstin. à carnib. lib.* 4.) dicere solebat, τὸ κακῶς ζῆν καὶ μὴ φρονίμως καὶ σωφρόνως καὶ ὁσίως, οὐ κακῶς ζῆν εἶναι, ἀλλὰ πολὺν χρόνον ἀποθνήσκειν. Socrates itaque apud Xenophontem in *Apolog.* Αἱρήσομαι τελευτᾶν μᾶλλον, ἢ ἀνελευθέρως τὸ ζῆν ἐπιπροσαιτῶν, κερδαίναι τὸν πολὺ χείρω βίον ἀντὶ θανάτου. Xenophon ipse in *Lacedæm. polit.* Αἱρετώτερον εἶναι τὸν καλὸν θάνατον ἀντὶ τοῦ αἰσχροῦ βίου. Sed & Plato *de leg. l.* 9. ad Marci mentem planissimè, ubi homini scelesto remedia quædam præscripserat: ἐὰν μὲν σοὶ δρῶντι ταῦτα λωφᾷ τι τὸ νόσημα. *Siquidem his adhibitis auxiliis morbus remiserit*, bene habebit. (id enim supplendum, éstque ellipsis Atticis familiaris, qualis Lucæ *c.* 13. *v.* 9. & alibi passim vide Eustath. ad *Il.* α′.) εἰ δὲ μὴ, καλλίω θάνατον σκεψάμενος, ἀπαλλάττου τοῦ βίου. Et *ibid.* Τοῖς ἀνιάτως εἰς τὴν κακίαν ἔχουσιν, οὐδὲ αὐτοῖς ἔτι ζῆν ἄμεινον. Et in *Timæo*, Ζωὸς δόξει τοῦ πλείονος βίου, φαυλοτέρου δὲ, τὸν ἐλάττονα ὄντα * πάντῃ [* παντὶ, al.] πάντως προαιρετέον. Iraque Justin. *dialog. cum Tryph.* Ἐρμηνεύων τὴν ὡς ἀληθῶς τοῖς κακοῖς τὸ ἀποθνήσκειν. In hanc eandem sententiam & Themist. in *orat. quinquenn.* Πίνδαρον ἐπαινῶ τὸν ποιητὴν, ὡς ἅμα οὐ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμοίως ἐν ἀγαθῇ μοίρᾳ, τὸ προσελθεῖν εἰς χρόνον πλείω τὸν βίον, ἀλλὰ μόνοις τοῖς ζῆν μετὰ δικαιοσύνης προῃρημένοις· καὶ τούτοις ἐλπὶς γλυκεῖα συνδιαιτᾶται καὶ ἀγαθὴ γηροτρόφος παραπέμπουσα μετ' εὐφροσύνης εἰς τὸ τῆς φύσεως καταγώγιον. ἡ δὲ τῆς κακίας ἀπαλλαγὴ, ὅσῳπερ ἂν θᾶττον ὑπάρξῃ, τοσούτῳ μᾶλλον τοῖς καταληφθεῖσιν ὑπ' αὐτῆς συνενήνοχεν. οὐ γὰρ ἐᾷ πλείοσι προσπεσεῖν πλημμελήμασιν. At Chrysippum in hac parte notat Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 10. & *de commun. notit. c.* 12. ut varium, minúsque sibi constantem; dum in *l.* περὶ τοῦ προτρέπεσθαι, modò Antisthenem laudat qui dixerit, δεῖν κτᾶσθαι νοῦν ἢ βρόχον, parandum aut *mentem,* aut

aut laqueum. Et Theognidem taxat, qui dixerat,

Χρὴ πενίην, cùm dicere debuisset,

Χρὴ κακίην φεύγοντα, καὶ ἐς βαθυκήτεα πόντον
Ῥίπτειν, καὶ πετρῶν, Κύρνε, δὶ ἠλιβάτων.

Modò è diverso Platonem sugillat, qui dixerit, ὅτι τῷ μηδὲ μαθόντι, μηδ' ἐπισταμένῳ ζῆν, λυσιτελεῖ μὴ ζῆν. statuítque ipse, ὅτι καὶ τοῖς φαύλοις συμφέρει μᾶλλον ἐν τῷ ζῆν· & *de natura lib.* 3. ὅτι λυσιτελεῖ ζῆν ἄφρονα, ἢ μὴ βιοῦν, κἂν μηδέποτε μέλλῃ φρονήσειν. At contrà Marcus & istic, & alibi. vide *l.* 10. § 8.

Οὔπω σε οὐδὲ ἡ περὶ ἐξ πάθη φεύγειν ἐκ τοῦ λοιμοῦ] Diodor. Sicul. *hist. lib.* 12. ἡ κακία καὶ ἡ φαυλότης, καθάπερ λοιμικὴ νόσος, ἐπινέμεται τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων, καὶ νοσοποιεῖ τὰς ψυχὰς τῶν ἀρίστων. Joan. Chrysost. *in Joan. orat.* 57. Δεινὸν γὰρ, δεινὸν, ἡ τῶν πονηρῶν συνήθεια. οὐχ οὕτω ταχέως λοιμὸς ἅπτεται, καὶ ψώρα διαφθείρει, ὡς ἡ τῶν πονηρῶν κακία ἀνδρῶν· φθείρουσι γὰρ ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί· quod & Apostol. *ad Cor. epist.* 1. *c.* 15. *v.* 33. adducit ex Menandri *Thaide*, uti Schol. Græc. adnotavit. Itaque quod Gregor. Naz. in opulentis, quoad pauperes, vitio vertit, de omnibus in universum, quoad peste correptos, respectu corporis, de pietatis, virtutísque studiosis, quoad improbitatem, impuritatem, impietatem, palàm præferentes, animi respectu, non incommodè usurpatur; & quoad illos quidem nullâ mutatione factâ. τῶν ἡμετέρων σωμάτων ἀσφάλειαν, τὴν τούτων ψυχὴν νομίζοντες· ὅτι καὶ τὸν αὐτὸν ἀπόλλυμεν ἀέρα, μικροῦ δυσχεραίνοντες· quoad istos, voculâ unâ immutatâ, & ψυχῶν vocabulo pro σωμάτων substituto. Atque in eam mentem Senec. *de tranq. c.* 7. *Serpunt vitia & in proximum quemque transiliunt. Itaque ut in pestilentia cavendum est, nè corruptis jam corporibus, & morbo flagrantibus assideamus, quia pericula trahemus, afflatuque ipso laborabimus: ità in amicorum legendis ingeniis, dabimus operam, ut quàm minimè inquinatos assumamus.* Adjicere lubet Marci ipsius verba ferè novissima ad amicos, moribundum deflentes; *Quid me flatis, & non magis de pestilentia & communi morte cogitatis?* quod *res humanas ridendo protulisse* eum dicit Capitolinus, cùm *deplorando* potiùs dicere debuerit: quod & Jos. Scaliger observavit.

Λοιμὸς γὰρ] Philo *de provident.* apud Euseb. *præpar. lib.* 8. *c. ult.* καταστάσεως δὲ λοιμικῆς μᾶλλον, ἢ οὐχ ἧττον φθοροποιός ἐστιν ἡ κακία.

Διαφθορὰ διανοίας] Ità Paulus *ad Tim. epist.* 1. *c.* 6. *v.* 5. διεφθαρμένον τὸν νοῦν. & Petr. *ep.* 2. *c.* 1. *v.* 4. ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς. Sed & ψυχῆς διαφθορὰν, *adikiar* dixit Plato apud Plut. de *Stoic. contradict. c.* 12. Τῷ γὰρ δικαίῳ μὲν αὔξεται καὶ σώζεται, τῷ δ' ἀδίκῳ μεταβάλλει καὶ ἀπόλλυται. Epictet. *l.* 4. *c.* 1.

§ 3. Μὴ καταφρόνει θανάτου] Mortem contemni vetat. Unde & Scaliger Capitolinum notat, quòd Marcum illa quæ superiùs retulimus *mortem contemnentem* dixisse asserit. Verum quid dicemus ergò creberrimis illis philosophorum, cùm exterorum, tum & nostrorum, dissertationibus, quibus ad *mortis contemptum* mortales cohortantur, animántque? Responsio proclivis satìs videtur; *contemnendam* esse *mortem*, quasi bonis saltem quicquam obesse possit; *Non contemnendam*, quatenus est naturæ munus, quod Marcus istic, vel quà divinæ dispositionis, & dispensationis effectus.

Εὐαρέσει αὐτῷ] Vide *l.* 2. § 3. & *infr.* § 6.

Ἑνὸς ὄντος, ὧν ἡ φύσις ἐθέλει] Vide *lib.* 2. § 17. & *l.* 3. § 7. & *l.* 6. § 2.

Λελογισμένον] Hominem *consideratum.* quomodo Cicero *pro Cæcin. Illud considerati hominis esse putavit, qua de re jure decertare oportebat, armis non contendere.* Porphyr. *de abstinent. l.* 1. ταύτῃ διενήνοχεν φαίνεται ὁ σπουδαῖος τοῦ φαύλου· ὅτι ὁ μὲν πανταχοῦ τὸν λογισμὸν ἔχει παρεστῶτα καὶ κρατοῦντα καὶ ἡνιοχοῦντα τὸ ἄλογον· ὁ δὲ πολλὰ πράττειν πασιν τῷ λογισμῷ, καὶ σὺν τούτῳ πράττειν ἃ πράττει· διὸ καὶ ὁ μὲν ἀλόγιστος λέγεται, ὁ δὲ λελογισμένος. qui locus parùm integer videtur; ità forsan restituendus ὁ δὲ π. πράττει π. τὸν λογισμὸν καὶ σ. τ. πράττει ἃ π. *multa facit ratione neglectâ, & cum ista* (parte scil. irrationali) *facit quæ facit.*

Μὴ ὁλοσχερῶς, μηδὲ ὠστικῶς, μηδὲ ὑπερηφάνως πρὸς τὸν θάνατον ἔχειν] Vide *lib.* 3. § 7. Senec. *epist.* 30. *Vides quosdam optantes mortem, & quidem magìs quàm rogari solet vita. Nescio utros existimem majorem nobis animum dare, qui deposcunt mortem, an qui hilares eam, quietique opperiuntur: quoniam illud ex rabie interdum ac repentina indignatione fit; hæc ex judicio certo tranquillitas est. Venit aliquis ad mortem iratus morti: venientem nemo hilaris excipit, nisi qui se ad illam diu composuerat. Multos spectavi abrumpentes vitam; sed plus momenti apud me habent, qui ad mortem veniunt sine odio vitæ, & admittunt illam, non attrahunt.* Idem *epist.* 24. *Objurgat Epicurus non minùs eos qui mortem concupiscunt, quàm eos qui timent; & ait; Ridiculum est, currere ad mortem tædio vitæ, cùm, genere vitæ, ut currendum esset ad mortem, effeceris. Item alio loco dixit: Quid tam ridiculum, quàm appetere mortem, cùm vitam tibi inquietam feceris, metu mortis? His adjicias & illud ejusdem notæ licet; Tantam hominum imprudentiam esse, imò dementiam, ut quidam timore mortis ad mortem cogantur.* Ità Arcesilaus apud Plutarch. *ad Apollon.* Πολλοὶ διὰ τὸ δέδιέναι, καὶ τὴν πρὸς τὸν θάνατον διαβολὴν, ἀποθνήσκουσιν, ἵνα μὴ ἀποθάνωσι. Atque ut Diogenes; Οἱ μὲν ἐν νηὶ χειμαζόμενοι, οὐ περιμείναντες καταδῦναι τὴν ναῦν, πρότερον ἑαυτοὺς ἐπέσφαξαν. Lucret. *l.* 3.

Et

Et sæpe usque adeò mortis formidine, vitæ
Percipit humanos odium, lucisque videndæ,
Ut sibi consciscant mœrenti pectore letum.

Atqui, ut Martial. *l.* 2. *epig.* 80.

Hoc, rogo, non furor est, nè moriare, mori?

vel etiam metu mortis mortem precari? ut Plin. *l.* 6. *epist.* 20. Senec. *epist.* 70. *Stultitia est, timore mortis, mori. venit qui occidat. expecta. quid occupas? quare suscipis alienæ crudelitatis procurationem? Utrùm invides carnifici tuo, an parcis? Scribonia Drusi Libonis amita, consilium habenti, utrùm conscisceret sibi mortem, an expectaret, Quid te, inquit, delectat alienum negotium agere?* Sed pergit idem *ep.* 24. *Confirmes animum vel ad mortis vel ad vitæ patientiam. In utrumque monendi ac firmandi sumus, & nè nimis amemus vitam, & nè nimis oderimus. Etiam cùm ratio suadet finire, non temerè nec cum procursu capiendus est impetus. Vir fortis ac sapiens non fugere debet è vita, sed exire.* (quanquam de Catone quid *ibidem* dicat, vide *ad l.* 2. § 17.) *& ante omnia ille quoque vitetur affectus, libido moriendi. Est enim ut ad alia, sic etiam ad moriendum inconsulta animi inclinatio: quæ sæpe generosos atque acerrimæ indolis viros corripit, sæpe ignavos jacentésque: illi contemnunt vitam, hi gravantur.* Vide ampliùs *ad l.* 6. § 46. Plinius min. *lib.* 1. *ep.* 22. de T. Aristone agens. *Nam impetu quodam & instinctu procurrere ad mortem, commune cum multis: deliberare verò, & caussas ejus expendere, útque suaserit ratio, vitæ mortísque consilium suscipere vel ponere, ingentis est animi.* Elegantissimè autor libri *de duplici martyrio*, quod Cypriani nomen præfert, sive Erasmus is, sive alius quis fuerit: *Plurimùm interest inter barbaricam immanitatem & Martyrum modestissimam constantiam, in se imbecillem, in Christo fortem. Sunt qui certis artibus corpus stupefaciunt, nè sentiant cruciatus: Sunt & affectus impotentes, qui sensum adimunt animo, ità ut vel mortem impavidi perferant. Sed placidum illud ac mansuetum; illud humiliter sublime, & sublimiter humile, non videmus nisi in Christi martyribus.*

Μὴ ὀλοσχερῶς] Xyl. istîc à Marci tum mente, tum & verbis, longissimè recessit: Accessit propiùs Mer. sed ὁλοσχερῶς istud prorsus omisit; de vocabuli sensu incertus forsitan. Mihi hoc loco ἀντὶ τοῦ προπετῶς, *temerè*, positum videtur. de quo vide *ad l.* 5. § 36.

Μηδὲ ὠστικῶς] Suid. ὠστικῶς, τὸ μετὰ βίας καὶ ὠθισμοῦ. μηδὲ ὠστικῶς καὶ μετὰ βίας πρὸς θάνατον ἔχειν. Hunc Marci locum dubio procul adduxit, verùm id καὶ μετὰ βίας, à Lexicographo, opinor esse, non ab autore. Suidam ex parte secutus Mer. *violentè* vertit. Ego, impetuosè, malim: quando cum impetu quis ad aliquid impellitur. Ità nec temerè vult hominem in mortem prosilire, priusquam apud se seriò ac sedulò perpenderit, justa necne suppetat vitam exponendi aut excludendi occasio, de quo vide *ad l.* 3. § 1. nec etiam ubi justa caussa id faciendi suberit, cum impetu quodam ad mortem obeundam ferri. Tractum ab eis, qui dum ad rem aliquam quam avidè expetunt, potiundam confertim ruunt, alii alios protrudere, & propellere solent: hoc est quod Suidas, μετὰ ὠθισμοῦ ferri, cùm, utì illi Adonia spectatum in aulam regiam confluentes.

Ὠθεῦνθ' ὥστε ὕες

Theocrit. *idyl.* 15. sive ut Philosophiæ nomen ementiti, auri accipiendi spe impulsi, εἰς ἀκρόπολιν ὠθίζονται. in Luciani *piscatore.* vel etiam ut cives Athenienses in Pnycem καταρρέοντες ἀθρόοι,

Ἀλλήλοις ὠστοῦνται περὶ πρώτου ξύλου,

atque Εἰς τὴν προεδρείαν πᾶς ἀνὴρ ὠστίζεται.

Aristoph. *Acharnan.* ὠστικῶς itaque πρὸς τὸν θάνατον ἔχουσι, qui spiritum, non placidè emittunt, sed *cum impetu ejiciunt*, ut de Catone ipso Seneca, *ep.* 25. vide *ad l.* 2. § 17. Potest & à belluis ferísque tractum videri, quæ in ferrum, quo impetuntur, sponte ipsæ ac cum impetu obviam feruntur. Ὥσπερ οἱ κάπροι, οἱ πρὸς τὴν πληγὴν ὁμόσε ὠθούμενοι. Marci mentem expressit optimè Gregor. Nazian. *in Julian. orat.* 2. Ἐπὶ Πέρσας στρατεύει, θράσους ἀλογίᾳ μᾶλλον ἢ ῥώμης ἀσφαλείᾳ πεισθείς· καὶ οὐδ' ἐκεῖνο συνιδεῖν δυνηθεὶς ὁ σοφώτατος, ὅτι θάρσος καὶ θράσος, κἂν εἰ τοῖς ὀνόμασι πλησιάζοι, πλεῖστον ἀλλήλων τῇ δυνάμει κεχώρισται, ἀνδρεία τε ἤν φαμεν καὶ ἀνανδρεία. Τὸ μὲν γὰρ ἐν τοῖς τολμητέοις θαρρεῖν, ἀνδρείας ἐστὶν, ὥσπερ τὸ ὑφίεσθαι, δειλίας· οὗ δὲ πλείων ὁ κίνδυνος, ὁμόσε χωρεῖν καὶ ὠθίζεσθαι, ἀλλὰ μὴ κατέχεσθαι, θράσους· ὥσπερ τὸ ὑποχωρεῖν, ἀσφαλείας. quod & ferinum potiùs quàm humanum idem censet, καθάπερ συῶν τοὺς θρασυτέρους πρὸς τὸ ξίφος ὠθίζεσθαι. Vide *l.* 11. § 3. Senec. *de ira l.* 3. *c.* 3. *Hic barbaris fortè ruentibus in bella exitus est. aguntur, quà dolor traxit, incompositi, interriti, incauti, pericula appetentes sua: gaudent feriri, & instare ferro, & tela corpore urgere, & per suum vulnus exire.*

Μηδὲ ὑπερηφάνως] hoc est, quod Senec. *ep.* 70. *Quid est stultius quàm fastidiose mori?* Aliud est enim quod Tertullianus *ad nation. l.* 1. *c.* 19. *fastidium mortis, est spes resurrectionis.* Siquidem huic *fastidium mortis*, non nauseatio ad mortem, sed mortis cum fastu quodam, sed pio illo, despectus. Vide *l.* 3. § 7.

Περιμένειν] Vide *ad l.* 5. § 10.

Πότε ἔμβρυον ἐκ τῆς γαστρὸς] Senec. *epist.* 102. *Quemadmodum novem mensibus nos tenet maternus uterus, & præparat non sibi, sed illi loco, in quem videmur emitti, jam idonei spiritum trahere, & in aperto durare: Sic per hoc spatium, quod ab infantia patet in senectutem, in alium naturæ sumimur partum: alia origo nos expectat, alius rerum status.* vide ulteriùs *ad l.* 4. § 21.

Τῦ ἐλύτρυ τύτυ ἐκπεσεῖται] ἔλυτρα dicuntur *folliculi* illi, quibus semina continentur & involvuntur nonnulla, nec omnia tamen: sunt enim & γυμνόσπερμα. Theophrast. *hist. l.* 1. *c.* 18. & Plin. *l.* 19. *c.* 7. quod Basil. hexaem. *orat.* 5. Τινὰ μὲν γυμνὰ, τινὰ δὲ ἐν ἐλύτροις κεκαλυμμένα. Plinio *tunicula*, Varroni *l.* 1. *c.* 3. *vaginæ*, dicuntur. Hesych. ἔλυτρον, δέρμα, θήκη, λέπυρον, ἐνείλημα, κάλυμμα, σκέπασμα. de seminibus usurpat etiam Dioscorides, *l.* 2. *c.* 111. & *l.* 4. *c.* 167. his autem dehiscentibus semina jam matura prorsus, ipsa sponte suâ decidunt. Unde illud Plinii *l.* 18. *c.* 30. *Oraculum verò, biduo celeriùs messem potiùs facere, quàm biduo seriùs.* Et de leguminibus Theophrast. *l.* 8. *c.* 10. Θερίζουσι δ' εὐχυλότερα τὰ χεδροπὰ, πρὸς τὸ μᾶλλον καὶ ῥᾷον συλλέξαι· ταχὺ γὰρ καταῤῥεῖ. Ἐλύτρῳ, sive *integumento*, & *involucro* istiusmodi corpus humanum confert Marcus noster, quòd eô anima quasi involvatur. tempúsque nos præstolari monet, quo tanquam semen maturum jam, ea folliculo isti excidat. Eodémque in eundem sensum vocabulo usus est Admetus poëta quidam ignobilis, in versiculo isto, quem cippo suo inscribendum destinaverat;

Γαῖα λάβ' Ἀδμήτυ ἔλυτρον. βῆ δ' εἰς θεὸν αὐτός.

Refert Lucianus in *vita Demonactis*. Arnobius pariter corpus, nunc *folliculum*, nunc *pelliculam* nuncupat. *lib.* 2. extremo. *nec in carunculæ hujus folliculo constitutis, opis aliquid sponsum est.* & mox: *Non vitam eripitis nobis, sed pelliculis revelatis & cutibus nos.* Itaque quod vir spiritûs ingentis Basilius Valenti mortem minitanti referente Sozom. *histor. eccles. l.* 6. *c.* 16. Μεγίστην δώσειν χάριν, ὡς (ὃς leg.) ἐν τάχει τῆς δεσμῆς τῦ σώματος ἀπαλλάξειεν. id Gildas noster in *epist. suorum increpatoria* sic reddidit; *qui maturius Basilium de nodo follis hujus solveret.* Quin & Tertullian. in *apolog. c.* 50. *Anaxarchi follem* dixit, quod Græci, θύλακον alii, alii ἀσκόν. vide *ad l.* 3. § 5, 7. & *l.* 8. § 37. & *l.* 10. § 36. Quanquam & corpus animæ ἔλυτρον dici potest, quatenus *thecæ* sive *vaginæ* generaliùs sumptæ significationem habet. vide Plutarchum *sympos. l.* 4. *c.* 2. *infr. ad* § 9. εὑρέθη. siquidem in lingua Aramæa corpus etiam נדנה dicitur Daniel *c.* 7. *v.* 15. quæ vox *vaginam* significat; *annal. sacr. l.* 1. *c.* 21. *v.* 27. atque ità Tertull. *de resurr. c.* 9. corpus humanum, *afflatûs divini vaginam* nuncupat. Plinius *l.* 7. *c.* 52. de Hermotimo Clazomenio: *cremato corpore inimici remeanti animæ quasi vaginam ademerunt.* Verúmque hîc quod Theodoret. *therapeut: l.* 9. ὡς τὰ πολλὰ τῆς ἄγαν τιμιωτάτων ἐλύτροις εὐτελέσι καλύπτεται. Nec aliter ferè Senec. *epist.* 92. *Quis unquam vestimenta æstimavit arculâ? Nec bonum, nec malum vagina gladium facit. de corpore idem existima me dicere.* Prout autem corpus ἔλυτρον Marcus, ità κέλυφος Epictetus dixit: *l.* 1. *c.* 20. τὸ κοχλίυ ἀγαθὸν, ὐκ εἰκὸς, εἶναι ἐν τῷ κελύφει· τὸ δὲ τῦ ἀνθρώπυ, εἰκός; & *c.* 23. de Epicuro, ἐν τῷ κελύφει θεὶς τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν. Ità ridet Anacharsis Æsopum in Plutarchi *symposio.* ὡς κοχλίαν ἡγησάμενον τὸ κέλυφος, ἀλλὰ μὴ τὸ ζῶον. quanquam potuit & Marcus respexisse ἔλυτρα, sive χορία, *involucra* illa, & *impedimenta*, utì Tertullianus appellat, *de carn. Christ. c.* 4. quibus infans, & dum in utero consistit, involvitur, & quibus exutus atque evolutus excidit quodammodo, cùm in lucem hanc prodit. *Sapientiæ Solomonis* Autor, de se matris utero edito. *c.* 7. *v.* 1. καὶ εἰς τὴν γῆν κατέπεσον.

Εἰ δὲ καὶ ἰδιωτικὸν παράπηγμα ἀψικάρδιον θέλεις] Citat ista bis Suidas, in παράπηγμα, & in ἀψικάρδιον, & auctiora quàm codices nostri exhibent, utrobique; illîc adjectis his, πρὸς τὸν θάνατον ὑπώ. istîc hisce, ἐρήσεται ἂν ταχέως τῆς καρδίας ἀπόλυμον. quæ tamen postrema forsan Suidæ ipsius fuerint, τὸ ἀψικάρδιον exponentis. Idem παράπηγμα interpretatur κανόνα *canonem, regulam*, additque esse & εἶδός τι ὀργάνυ ἀστρονομικῦ. quo modo usurpavit Vitruvius. *l.* 9. *c.* 7. de quo videri poterit Turneb. *advers. l.* 11. *c.* 3. hoc loco, *documentum* Xyl. reddidit. *remedium* Casaub. atque ità Marcus ipse *l.* 4. § 44. βοήθημα. quanquam vim vocabuli si respicias, *machinamentum* potiùs, sive *adminiculum*, dixeris. nam quod priore Suidæ loco παράπληγμα legitur; & Portus *dementiæ facinus* vertit, παρόραμα est γραφικὸν ex posteriore corrigendum. ἰδιωτικὸν quod dicit vide *ad l.* 4. § 44.

Οὐκέτι ἔσαι ἡ ἐμπεφυρμένη] deest substantivum. ἡ ψυχὴ forsan. Nam quòd Annot. Lugd. articulum ἡ delet, ut ad ἐπήσασης participium referatur, minùs placet.

Οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων ὁμοδογματέντων] Menander *Philadelph.* Stobæo referente *tom.* 2. *tit.* 122.

> Ὡς ἡδὺ τὸ ζῆν εἰ μεθ' ὧν κρίνει τις ἄν,
> Τῦτ' ἐστὶ τὸ ζῆν ἡδὺ δ' ἀποθνήσκειν, ὅτῳ
> Ζῆν μὴ πάρεστι, ὡς βύλεται --
> *Quàm dulce vita est, si quibuscum discupis*
> *Transigere ætatem detur: at dulce est mori,*
> *Cui vivere non est ex animi sententia.*

Et Apollodor. *Adelph.*

> Ἀπραγμόνως ζῆν ἡδὺ· μακάριος βίος
> Καὶ σεμνὸς ἂν ᾖ μεθ' ἑτέρων ἀπραγμόνων.
> Ἐν θηρίοις δὲ καὶ πιθήκοις ὄντα δεῖ
> Εἶναι πίθηκον. ὦ ταλαιπώρυ βίυ.
> *Vita otiosa plena beatitudinis,*
> *Si cùm otiosis aliis vitam transigas.*
> *Cum simiis ferisque agentem simiam*
> *Fieri necesse est. ô vitam ærumnabilem.* Grot.

vide *l.* 4. § 50. & *l.* 5. § 36. & *l.* 10. § 36.

Τὰ τοιαῦτα δόγματα] forsan. τὰ αὐτὰ δόγματα *eadem dogmata colentes, eadem sentientes.* quod suprà ὁμοδογ[illegible]

δογματίζοντας dixit. atque ità interpres uterque accepit.

Μή πω καὶ αὐτὸς ἐπιλάθωμαι ἐμαυτοῦ] Nè dum inter tot ingeniorum atque institutorum dissidia versor, ipse proprii, meíq; etiam ipsius quodammodo oblitus, ab eodem deficiam & desciscam tandem. Vide ad *l. 6.* § 29. Est autem proverbialis formula ista, de iis qui à nativa indole degenerant. quâ & Seneca usus est *de clem. l. 1. c. 1. Nec enim periculum est, nè te subita tui capiat oblivio.* Cicer. *ad famil. l. 9. ep. 12. Gratulor Baiis nostris: siquidem, ut scribis, salubres repentè factæ sunt: Nisi fortè te amant, & tibi assentantur; & tam diu, dum tu ades, sunt oblitæ sui.* Menander *gubernatoribus*, à Prisciano *l.* 28. laudatus.

Ἐπιλάθετ' αὐτὸν, ὅστις εἴη.
Oblitus est se ipse qui siet.

De viro probo pióque, sive Enocho, ut pluribus placet, Autor *sapientiæ Solomonis c. 4. v. 10.* Ζῶν μεταξὺ ἁμαρτωλῶν μετετέθη· ἡρπάγη, μὴ κακία ἀλλάξῃ σύνεσιν αὐτοῦ, ἢ δόλος ἀπατήσῃ ψυχὴν αὐτοῦ. βασκανία γὰρ φαυλότητος ἀμαυροῖ τὰ καλά· καὶ ῥεμβασμὸς ἐπιθυμίας μεταλλεύει νοῦν ἄκακον. Alluserit fortean hic Marcus ad historiam Messalæ Corvini oratoris, quem *nominis etiam sui oblitum* ferunt. Plin. *hist. nat. l. 7. c. 24.*

§ 4. Ἑαυτῷ ἁμαρτάνει] Ità Augustinus *post collat. cum Donat. c. 6.* de verbis Apostoli *ad Cor. ep. 1. c. 11. v. 29.* agens. *Judicium manducat & bibit sibi ipsi, non alteri.* vide *l. 5.* § 25, 35.

Ἑαυτὸν κακοῖ] vide *l. 2.* § 1. & *l. 8.* § 55. Epictet. *l. 4. c. 5.* Μεγάλη βλάβη τῷ ἀδικοῦντι, αὐτὴ ἡ ἀδικία. Dio Prus. *orat. 74.* ὑπὸ κακίας ἕκαστος αὐτὸς αὑτῷ βλαβερός. & *orat. 75.* Τὸν νόμον οὐδὲ εἷς οἷός τ' ἐστὶν ἀδικῆσαι. τῶν γὰρ παραβαινόντων τὸν νόμον ἕκαστος, οὐκ ἐκεῖνον, ἀλλ' ἑαυτὸν βλάπτει. Clem. Alexand. *pæd. l. 2. c. 10.* Πᾶς ὃς ἁμαρτάνει, καὶ ἀδικεῖ, οὐχ οὕτως τὸν πέλας βλάπτει, ὡς ἑαυτόν· ὅτι πάντως ἑαυτὸν χείρονα ἀποφαίνει· ὁ γὰρ ἁμαρτάνων, παρ' ὅσον ἁμαρτάνει, χείρων καὶ αὐτὸς αὑτοῦ· vide de novissimo hoc Epicteti *dissertationem* insignem apud Arrianum, *l. 2. c. 18.* Festivè Simocat. *epist. 40.* Ἀδικεῖται μὲν οὐδεὶς· ἀδικοῦσι δὲ πάντες, αὐτομάτως ἕκαστος ἑαυτὸν ἀδικῶν· ἀρετῆς γὰρ καὶ κακίας ἐσμὲν αὐτοκράτορες· οὐκοῦν ἀδικοῦσιν, οὐκ ἀδικοῦνται οἱ ἄνθρωποι. καὶ τὸν Ὁμηρικὸν τεθαύμακα Κύκλωπα· οὐδένα γὰρ βλάπτειν, ἀδικούμενος ἔφασκε· καὶ ἦν τοῦ ποιμένος ἀπόφασις, ἡ τῆς ἀληθείας κατάφασις. Chrysippus in *demonstrat. de justit.* ἀδικεῖσθαί φησιν ὑφ' ἑαυτοῦ τὸν ἀδικοῦντα, καὶ αὐτὸν ἀδικεῖν, ὅταν ἄλλον ἀδικῇ, γινόμενον ἑαυτῷ τοῦ παρανομεῖν αἴτιον, βλάπτοντα παρ' ἀξίαν ἑαυτόν· qui tamen idem in hoc repugnans sibi, in libris *adversus Platonem* scriptis, ἀπόπως φησὶ λέγεσθαι τὸ ἀδικεῖν ἑαυτόν· εἶναι γὰρ πρὸς ἑτέρους, οὐ πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἀδικίαν· Plut. *de Stoic. contradict. cap. 12.* vide Aristot. *ethic. lib. 5. c. 11.*

§ 5. Ἀδικεῖ πολλάκις ὁ μὴ ποιῶν τι] Robert. Capito Lincoln. Episcop. *Pontificum Romanorum malleus* nuncupatus, *epist.* 48. *Æquè iniquitas est non punire nocentes, ac punire innocentes.* Et Bern. *ad Eugen. de consider. lib. 2. Non eris innocens, si aut punias eum, cui parcendum esset, aut parcas ei, qui fuerat puniendus.* Georg. Godvin. *in epitaph. D. Jacob. Mauritii,*

Nec faciendo nocens, nec patiendo fui.

In mente forsan habuit illud Publ. Syri;

Bonis nocet, quisquis pepercerit malis.

Quem & Auson. imitatus in *sap. lud.* sub Cleobuli persona dixit; *Parcit quisque bonis, perdere vult malos.* Cato apud Salust. in *Catilin. Dum paucis sceleratis parcunt, bonos omnes perditum eunt.* Et hisce omnibus prior longè Pythagoras, referente *tom. 2. tit. 46.* Stobæo: Οἱ μὴ κολάζοντες τοὺς κακοὺς, βούλονται ἀδικεῖσθαι τοὺς ἀγαθούς. Agapet. *παραινέτ.* § 28. Ἴσον τῷ πλημμελεῖν, τὸ μὴ κωλύειν τοὺς πλημμελοῦντας λογίζου. κἂν γάρ τις πολιτεύηται μὲν ἐνθέσμως, ἀνέχηται δὲ τῶν βιούντων ἀθέσμως, συνεργὸς τῶν κακῶν παρὰ θεῷ κρίνεται. Hoc est quod Cato Censor, referente Plut. in *apoph.* τοὺς δυναμένους κωλύειν τοὺς κακῶς ποιοῦντας, ἐὰν μὴ κωλύωσι, κατακελεύειν. id est, ut Senec. *Troad. 2. 2.*

Qui non vetat peccare, cùm possit, jubet.

Vel ut τὸ κωλύειν illud disertiùs exprimatur,

Peccare qui non prohibet, cùm possit, jubet.

Narrat Plut. in Lycurgo, Archelaum Spartanum cuidam regni sibi consortem Charilaum tanquam virum apprimè bonum probúmq; collaudanti, regessisse; Πῶς δ' [οὐκ] ἂν εἴη Χαρίλαος ἀνὴρ ἀγαθὸς, ὃς οὐδὲ τοῖς πονηροῖς χαλεπός ἐστι. *Qui vero potest esse vir bonus Charilaus, qui nè malis quidem durus & asper est?* Expungendam enim esse negativam priorem, quòd Erasmus in *apophth.* monet, aut οὐ loco saltem οὖν (quod non disconvenit) substituendum, clarè docet non uno loco Plutarchus ipse. qui in *apophth.* ubi Archidamidæ dictum hoc tribuitur, & Charilas alter dicitur, eo nomine prædicatus, ὡς πρὸς ἅπαντας ὁμοίως πρᾶος, sic extulit; Καὶ πῶς τις δικαίως ἂν ἐπαινοῖτο, εἰ καὶ πρὸς τοὺς πονηροὺς πρᾶος εἴη; Idémq; in *lib. de amic. & adulat.* de Charillo Laconem dixisse; Πῶς χρηστὸς, ὃς οὐδὲ τοῖς πονηροῖς πικρός; Eodémque prorsus modo in *frag. de invid. & odio*, nisi quòd pro Lacone τὸν συνάρχοντα, pro πικρὸς, ut suprà, χαλεπὸς posuit. Quod autem περὶ τοῦ ἀδικεῖν Marcus, idem περὶ τοῦ ἀσεβεῖν Andocides *de myster.* Νομίζω τε πολὺ μὴ ἀσέβημα οὐδὲν ἔλαττον εἶναι, τοὺς μηδὲν ἠδικηκότας ἀσεβεῖν καταγνῶναι, ἢ τοὺς ἠσεβηκότας μὴ τιμωρεῖσθαι. Doctores Hebræi הרחמנות על הרשעים היא אכזריות. *Improbis parcere crudelitas est.*

§ 6. Ἀρ

§ 6. Ἀρκεῖ ἡ παροῦσα] vide *l.* 6. § 2, 32. & *l.* 8. § 7, 26, 32, 36. Huc conclusio illa apud Lucianum *dissertationis Menippi cum Chirone* de vitæ tædio. τί οὖν ἂν πάθοι τις; Ὥσπερ οἶμαι, καί φασι, συνετὸν ὄντα, ἀρέσκεσθαι καὶ ἀγαπᾷν τοῖς παροῦσι, καὶ μηδὲν αὐτῶν ἀφόρητον οἴεσθαι. Sed & Epicteti illud *l.* 4. *c.* 5. τούτων μεμνημένος, χαῖρε τοῖς παροῦσι, καὶ ἀγάπα ταῦτα, ὧν καιρός ἐστι. de se Æschines. *ep.* 5. ὑπεραγαπῶ τὰ παρόντα.

Εὐαρεστικὴ πρὸς πᾶν τὸ παρὰ τὸ ἐκ τῆς αἰτίας συμβαῖνον] leg. vel πρὸς πᾶν τὸ παρὸν, vel τὸ παρὰ τῆς, expunctis particulis illis τὸ ἐκ. illud prætulerim. Xyl. & Cas. quid legi voluerint, incertum est. Verba ipsa certè neuter expressit. expressit Lugd. vertendo; *ut boni consulat omnia quæ accidunt, præter id quod est à causa profectum.* quæ verba quid sibi velint, ipse viderit: Ego nullus assequor. οὐδὲν γὰρ ἀναιτίως πέφυκε γίνεσθαι· ut Plut. *de Isid. & Osir.* καὶ τὸ ἀναίτιον ὅλως ἀνύπαρκτον. Idem *de Stoic. contradict. c.* 20.

§ 7. Ἐξαλεῖψαι φαντασίαν] vide *l.* 7. § 29. Ista superioribus attexit Xyl. pro privo monito habet M. Casaub. & hoc, opinor, potius fuerit.

§ 8. Μία ψυχὴ] Vide *ad lib.* 4. § 4, 29, 46.

Ἑνὶ φωτὶ ὁρῶμεν] Vide *lib.* 12. § 30. Τὸν ἥλιον ὁρῶ πάντων τὸν αὐτόν. Tatian. *adv. Græc.*

Ἕνα ἀέρα ἀναπνέομεν] Vide *lib.* 8. § 54. Gregor. Naz. *orat.* 16. de opulentis pauperes aversantibus; ὅτι καὶ τὸν αὐτὸν ἀέρα σπῶμεν ἀέρα, μικροῦ διαφθείροντες. Apud Philemonem, Comic. fastuosum aliquem nescio quis sic compellat,

Σὺ γὰρ τίς ἐστιν; εἰπέ μοι παῤῥησίᾳ.
Σὺ λαλεῖς ἐν ἀνθρώποισιν, οὐκ ἄνθρωπος ὤν;
Τὸ δ' ὅλον περιπατεῖς; ἢ τὸν αὐτὸν ἀέρα
Ἑτέροις συνέλκεις, εἰπέ μοι, τοιοῦτος ὤν;

i. e. vertente, qui & affectis medelam adhibuit, Grotio.

Effare nobis liberè, quem te putas?
Loquerísne hominibus ipse non homo, sed tenens
Orbem sub pedibus? an communi vesceris
Aurâ nobiscum, qui te tam magni facis?

quæ cur Stob. *c.* 6. sub Ἀκολασίας *titulo* collocârit, non video. De se Solomon rex in *Sapient. c.* 7. *v.* 3. Καὶ ἐγὼ γενόμενος ἔσπασα τὸν κοινὸν ἀέρα. Menander apud Plutarch. *ad Apollon.*

——ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς νόμοις
Ἐφ' οἷσπερ ἡμεῖς, ἔσπασας τὸν ἀέρα
Τὸν κοινόν.—— ——*lege tu*
Communem eâdem nobiscum aërem trahis.

§ 9. Πρὸς τὸ ὁμογενὲς σπεύδει] Macrob. *Saturnal. lib.* 7. *c.* 5. *Singula autem similitudinem sui rapere testis est Empedocles, qui ait;*

Ὡς γλυκὺ μὲν γλυκὺ μάρπτε, πικρὸν δ' ἐπὶ πικρὸν ὄρουσεν·
Ὀξὺ δ' ἐπ' ὀξὺ ἔβη, θερμὸν δ' ἐποχεῖτο θερμῷ.

Quæ sunt ex Plutar. *sympos. lib.* 4. *c.* 1. mutuata, ubi corruptiora habentur. quòd autem ibi pro θερμὸν δαλερὸν legitur, Leopard. μαλερὸν rescribi posse opinatur, *emend. lib.* 8. *cap.* 10. quod est ignis epitheton apud Homerum. *Il.* φ'. *v.* 316. & *v.* 375. Et Hesiod. *aspid. v.* 18. Cicer. *de amic.* *Nihil est appetentius similium sui, nihil rapacius, quàm natura.* Insignem in hanc mentem Democriti περιοχὴν exhibet nobis Sextus *adv. Logic. l.* 1. *c.* 2. Παλαιά τις, inquit, παρὰ τοῖς φυσικοῖς κυλίεται δόξα περὶ τοῦ τὰ ὅμοια τῶν ὁμοίων εἶναι γνωριστικά· ὁ δὲ Δημόκριτος ἐπί τε τῶν ἐμψύχων καὶ ἀψύχων ἵστησι τὸν λόγον. Καὶ γὰρ ζῶα, φησὶν, ὁμογενέσι ζώοις συναγελάζεται, ὡς περιστεραὶ περιστεραῖς, καὶ γέρανοι γεράνοις, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀλόγων· ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων· καθάπερ ὁρᾷν πάρεστιν ἐπί τε τῶν κοσκινευομένων σπερμάτων, καὶ ἐπὶ τῶν παρὰ ταῖς κυματωγαῖς ψηφίδων. ὅπου μὲν γὰρ κατὰ τὸν τοῦ κοσκίνου δῖνον διακριτικῶς φακοὶ μετὰ φακῶν τάσσονται, καὶ κριθαὶ μετὰ κριθῶν, καὶ πυροὶ μετὰ πυρῶν· ὅπου δὲ κατὰ τὴν τοῦ κύματος κίνησιν αἱ μὲν ἐπιμήκεις ψηφῖδες εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ταῖς ἐπιμήκεσιν ὠθοῦνται, αἱ δὲ περιφερεῖς ταῖς περιφερέσιν, ὡς ἂν συναγωγόν τι ἐχούσης τῶν πραγμάτων τῆς ἐν τούτοις ὁμοιότητος. Quibus adjicias licet Hippocratis illud ex *lib. de natura pueri*: Εἰ θέλοις αὐλίσκον προσδῆσαι τῇ κύστει, καὶ διὰ τοῦ αὐλίσκου ἐμβάλλειν ἐς τὴν κύστιν γῆν τε καὶ ψάμμον καὶ μολίβδου ῥινήματα λεπτὰ, καὶ ὕδωρ ἐπιχέας, φυσῆν διὰ τοῦ αὐλίσκου, πρῶτον μὲν ἐκεῖνα ἀναμεμίξεται τῷ ὕδατι· ἔπειτα δὲ, χρόνῳ φυσώμενα ἐλεύσεται, ὅτε μόλιβδος ὡς τὸν μόλιβδον, καὶ ἡ ψάμμος ὡς τὴν ψάμμον, καὶ ἡ γῆ ὡς τὴν γῆν· καὶ ἤν τις αὐτὰ ἀναξηρῆναι ἐάσῃ καὶ περιῤῥήξας τὴν κύστιν σκέψηται, εὑρήσει αὐτῶν τὸ ὅμοιον ἐς τὸ ὅμοιον ἐληλυθός. οὕτω δὴ καὶ ἡ γονὴ καὶ ἡ σὰρξ διαρθροῦται, καὶ ἔρχεται ἕκαστον ἐν αὐτῇ τὸ ὅμοιον ὡς τὸ ὅμοιον.

Τὸ γεῶδες πᾶν] Huic ex parte contradicere videtur Philosophus *de cælo l.* 4. *c.* 3. τὸ δ' εἰς τὸν αὐτοῦ τόπον φέρεσθαι ἕκαστον, τὸ εἰς τὸ αὐτοῦ εἶδός ἐστι φέρεσθαι· καὶ ταύτῃ μᾶλλον ἄν τις ὑπολάβοι, ὃ ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, ὅτι τὸ ὅμοιον φέρεται πρὸς τὸ ὅμοιον· τοῦτο γὰρ οὐ συμβαίνει πάντως· οὐ γὰρ ἐὰν τις μεταθῇ τὴν γῆν, οὗ νῦν ἡ σελήνη, οἰσθήσεται τῶν μορίων ἕκαστον πρὸς αὐτὴν, ἀλλ' ὅπου περ καὶ νῦν. Verùm conciliat ipse verbis proximis. ὅπου πέφυκεν ἕν τι φέρεσθαι μόριον, καὶ τὸ πᾶν. *Eodem & terræ moles integra, & particula ejusdem quælibet, fertur.*

Τὸ ὑγρὸν πᾶν σύῤῥουν] lego, ἐπὶ τὸν ῥοῦν. inquit Annot. Lugd. sed nihil mutandum. nam & σύῤῥουν mox denuo habetur: quod & ipse agnoscit.

Τὸ ὀλίγῳ ξηρότερον εὐέξαπτον] Virgil. *Æn. lib.* 1.

Suscepitque ignem foliis, atque arida circùm
Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam.

Gregor.

Gregor. Naz. in *apolog.* Δύσληπτον μὲν τὸ ἀγαθὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει· ὥσπερ καὶ πῦρ ὕλῃ τῇ ὑγροτέρᾳ· ἕτοιμοι δὲ πρὸς τὴν τοῦ κακοῦ μετουσίαν οἱ πλεῖστοι καὶ ἐπιτήδειοι· καλάμη τις πρὸς σπινθῆρα, οἶμαι, καὶ ἄνεμον ἐξαπτομένη, καὶ δαπανωμένη διὰ ξηρότητα. Et Synes. *de provident.* 1. Ὥσπερ δὴ πάσχουσιν ἄνθρακες ὑπὸ δᾳδῶν· θᾶττον γὰρ ἐξάπτονται διὰ τὴν ἤδη πρὸς τὸ πῦρ ἐπιτηδειότητα. Contrà tamen de igne cœlesti Plut. *sympoſ. l.* 4. *c.* 2. ξύλων αὔων ἀψαυστὶ διεκθεῖ, τὰ δὲ χλωρὰ καίει· rationem ab ipſo petas, licet.

Σμήνη καὶ ἀγέλαι] Ariſtot. *hiſt. animal. lib.* 1. *c.* 1. Τῶν ζώων τὰ μέν ἐστιν ἀγελαῖα· τὰ δὲ μοναδικά· τὰ δ' ἐπαμφοτερίζει· καὶ τὰ μὲν πολιτικὰ, τὰ δὲ σποραδικά ἐστιν· ἀγελαῖα μὲν, οἷον ἐν τοῖς πτηνοῖς τὸ τῶν περιστερῶν γένος, καὶ γέρανος, καὶ κύκνος· καὶ τῶν πλωτῶν, πολλὰ γένη τῶν ἰχθύων· ὁ δ' ἄνθρωπος ἐπαμφοτερίζει· πολιτικὰ δ' ἐστιν, ὧν ἕν τι καὶ κοινὸν γίνεται πάντων τὸ ἔργον. ὅπερ οὐ πάντα ποιεῖ τὰ ἀγελαῖα· ἔστι δὲ τοιοῦτον ἄνθρωπος, μέλιττα, σφὴξ, μύρμηξ, γέρανος. De apibus Plin. *lib.* 17. *c.* 5. *Illæ ad uſus vitæ laborem tolerant, opera conficiunt, rempublicam habent, conſilia privatim, ac duces gregatim.* Vide Plutarch. in *Lycurg.* de republ. Spartana *ad lib.* 1. § 16. κοινονοημοσύνη.

Ἐυρέθη] *Inventa, reperta ſunt*, id eſt, exiſtunt. & mox; ἑυρίσκετο. *reperitur.* i. e. exiſtit. utì paulò pòſt, ὑπέστη. formula Hebræis admodum familiaris, quibus in ſacra pagina הנמצא *inveniri*, pro *eſſe*; & in ſcriptis Doctorum נמצא τὸ ὄν, *ens. Hiſtor. Eſter. c.* 1. *v.* 5. *qui inventi ſunt.* id eſt, qui fuerunt, *Suſan. Annal. lib.* 2. *cap.* 19. *v.* 3. *bona in te inveniuntur.* id eſt, ſunt. Helleniſtæ pariter qui dicuntur, Lucas *Evang. c.* 17. *v.* 18. οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες. *Non inventi ſunt*, i. e. non extitêre, *qui reverterentur* & *Act. c.* 5. *v.* 39. μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε. *nè Deo adverſemini.* Paulus *ad Cor. epiſt.* 1. *c.* 4. *v.* 1. Ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. *ut fidelis ſit. ad Phil. c.* 2. *v.* 7. Ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος. Ubi γενόμενος & εὑρεθεὶς idem valent. *Ad Hebr. c.* 11. *v.* 5. ex Græcis interpretibus, de Henocho dicitur, Οὐχ εὑρίσκετο· quod Moſes *l.* 1. *c.* 5. *v.* 24. dixerat איננו *non erat.* Petrus *ep.* 1. *c.* 2. *v.* 22. Ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. quod vates dixerat, Eſajæ *c.* 53. *v.* 9. *& in ore ejus dolus non extitit.* Eâdem formulâ uſus eſt & Joannes *Apoc. c.* 14. *v.* 5. qui & *c.* 16. *v.* 20. καὶ ὄρη οὐχ εὑρέθησαν. *Montésque non extiterunt.* & *c.* 18. *v.* 21. de Babylone Myſtica, καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔτι. *Nec extabit ampliùs.* Ignat. *ad Roman.* exhibitus *ad l.* 4. § 16. Ἵνα μὴ κοιμηθεὶς βαρύς εὑρεθήσωμαι. *Nè qui poſt mortem moleſtus ſim.* & *ibid. ad l.* 10. § 3. exhibendus, ἵνα καθαρὸς ἄρτος θεοῦ εὑρεθῶ. *ut purus Dei panis fiam.* Plut. *ſympoſ. lib.* 4. *c.* 2. καὶ λυχνίων ἀργυρῶν ξυλίνοις ἐγκειμένοις (leg. ἐγκειμένων) ἐλύτροις, τὸν μὲν ἄργυρον συντήξαι τακέντα, τὸ δὲ ξύλον ἄθικτον, καὶ ἀπαθὲς εὑρεθῆναι· *intactum illæſúmque extitiſſe.* Clemens. *ſtrom. lib.* 1. Ἀρκεῖ δὲ τῷ γνωστικῷ, κἂν εἷς μόνος ἀκροατὴς εὑρεθῇ. *Si unum duntaxat auditorem habuerit.* Denique elogium illud, quod Ezechiæ regi tribuitur, *Regum hiſt. l.* 2. *c.* 18. *v.* 5. & Joſiæ *ib. c.* 23. *v.* 25. *Non fuit ſimilis illi in regibus qui præceſſerant.* Obſervat Nic. Liran. in *Hymnis Eccleſiaſticis*, ubi de ſanctis quibuſdam enunciatur, hâc formulâ exprimi, *Non eſt inventus ſimilis illi.* Quin & τὸ ἐξευρεθῆναι eodem ſenſu uſurpavit Marcus *infr.* § 35. pro *extitiſſe.*

Καὶ οἱ ἔρωτες] Ex Stoicorum ſententia, qui brutis animantibus affectus veros negabant, *quaſi affectus* neſcio quos concedebant. Senec. *de ira l.* 1. *c.* 3. *Muta animalia humanis affectibus carent; habent autem ſimiles illis quoſdam impulſus. Alioqui ſi amor in illis eſſet, & odium eſſet; ſi amicitia, & ſimultas; ſi diſſenſio & concordia; quorum aliqua in illis quoque extant veſtigia. Cæterùm humanorum pectorum propria bona maláque ſunt.* Ibid. *Dicendum eſt, feras irâ carere, & omnia præter hominem. nuſquam ea naſcitur, niſi ubi rationi locus eſt. impetus habent feræ, rabiem, feritatem, incurſum; iram quidem non magis quàm luxuriam. iraſci non magis ſciunt, quàm ignoſcere.* Eandem Stoicorum ferè omnium ſententiam fuiſſe monet & Galen. *de dogm. Hip. & Plat. l.* 3. *c.* 3. quam & operis ejuſdem *libro primo*, qui maxima ex parte jam intercidit, refutâſſe ſe dicit. Cæterùm, hoc non tam refellens, quàm ridens, Plutarchus in *collat. animal.* & ex Plut. Porphyrius *de abſtinent. l.* 3. Ex quo Plutarchi codices reficiendi & ſupplendi. Οἱ δὲ περὶ τούτων ἀβελτέρως λέγοντες, μήτε ἥδεσθαι, μήτε θυμοῦσθαι, μήτε φοβεῖσθαι, μήτε παρασκευάζεσθαι, μήτε μνημονεύειν, ἀλλ' ὡσανεὶ μνημονεύειν τὴν μέλιτταν, καὶ ὡσανεὶ παρασκευάζεσθαι τὴν χελιδόνα, καὶ ὡσανεὶ θυμοῦσθαι τὸν λέοντα, καὶ ὡσανεὶ φοβεῖσθαι τὴν ἔλαφον· οὐκ οἶδα τί χρήσονται, τοῖς λέγουσι, μηδὲ βλέπειν, μηδὲ ἀκούειν, ἀλλ' ὡσανεὶ βλέπειν, καὶ ὡσανεὶ ἀκούειν. μηδὲ φωνεῖν ἀλλ' ὡσανεὶ φωνεῖν· μηδὲ ὅλως ζῆν, ἀλλ' ὡσανεὶ ζῆν. ταῦτα γὰρ ἐκείνων οὐ μᾶλλόν ἐστι λεγόμενα καὶ παρὰ τὴν ἐνάργειαν.

Ἐν τῷ κρείττονι] *Apud præſtantiorem partem.* Xyl. quaſi diceretur, propenſionem ad ſocietatem apud animalia iſta in parte præſtantiore, h. e. anima, deprehendi. cùm hoc potiùs Marcus velit, in iſtis, utpote præſtantioribus, quia ſunt animata, propenſionem illam intenſiorem exiſtere, hoc eſt enim ἐπιτεινόμενον· quod ille omiſit.

Ἐπὶ

Ἐπὶ δὲ τῶν λογικῶν ζώων πολιτεῖαι] Aristot. *polit. l.* 1. *c.* 2. φανερὸν, ὅτι φύσει ἡ πόλις ἐστὶ, καὶ ὅτι ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῶον. καὶ ὁ ἄπολις διὰ φύσιν, καὶ οὐ διὰ τύχην, ἤτοι φαῦλός ἐστιν, ἢ κρείττων ἢ ἄνθρωπος· διότι δὲ πολιτικὸν ὁ ἄνθρωπος ζῶον, πάσης μελίττης καὶ παντὸς ἀγελαίου ζώου μᾶλλον, δῆλον. Οὐδὲν γὰρ, ὥς φαμεν, μάτην ἡ φύσις ποιεῖ. λόγον δὲ μόνον ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζώων. quod suprà Marcus. Πᾶν τὸ νοερᾶς ψυχῆς μέτοχον, ἢ καὶ μᾶλλον. Juvenal. inter alia huc spectantia, *sat.* 15.

Sensum à cœlesti demissum traximus arce;
Cujus egent prona, & terram spectantia: mundi
Principio indulsit communis conditor illis
Tantum animas, nobis animum quoq; mutuus ut nos
Affectus petere auxilium, & præstare juberet,
Diversos trahere in populum.——&c.

Cicer. *de amicit. Quòd si hoc apparet in bestiis, volucribus, natantibus, agrestibus, cicuribus, feris, ut requirant atq; appetant, ad quas se applicent, ejusdem generis animantes, idque faciunt cum desiderio, & cum quadam similitudine amoris humani; quanto id magis in homine fit naturâ? quocirca à natura, quæ solitarium nihil amat, mihi videtur potiùs, quàm ab imbecillitate aut indigentia orta amicitia. quæ enim potest esse sine hac vita vitalis, ut ait Ennius?* Quod Euripid. *Orest.* ——Τί χρὴ ζῆν ἔτ' ἀθλίαν ἄπερ; ἐστὶ γὰρ τῶν ἀνθρώπων οἴχεται τὸ ζῆν ἀρθείσης τῆς κοινωνίας. Porphyr. *de abstin. animal. l.* 3. siquidem, ut Senec. *ep.* 6. *Nullius boni sine socio jucunda possessio est.* & Cicer. *ibid. Societate sublatâ, omnis est è vita sublata jucunditas. aufert enim fructus voluptatum omnium solitudo. Nec sine societate ulli potest esse jucunditas.* Idem *pro Planc.* Proinde Aristot. *Eudem. l.* 7. *c.* 1. Δεινότατον ἡ ἐρημία. Ἄνευ γὰρ φίλων οὐδεὶς ἂν ἕλοιτο ζῆν, ἔχων τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ ἅπαντα. Idem *ethic. Nicom. l.* 8. *c.* 1. *Nec in cœlo etiam jucundè satis sine socio aliquo actiturum se* dicere solebat Archytas Tarentinus, referente Cicerone. Porrò, *quemadmodum solitudo in odio est, sic in dulcedine appetitio societatis*, Senec. *ep.* 9. August. *de bon. conjug. c.* 1. *Sociale quiddam est humana natura. Nihilque est homini amicum sine homine amico.* Idem *epist.* 121. *c.* 2. Vide *l.* 5. § 16.

Ἐπὶ τῶν ἄστρων] vide *l.* 6. § 43. & *l.* 11. § 27.

Καὶ ἐκδιεστηκότων τρόπον τινά] *etiam ex diversis modis.* Xyl. quasi disjunctim legerit, ἐκ διεστηκότων, quod Lugd. ἐκδιεστηκότων conjunctim legit. Et hoc malim. ut τὸ ἐκ vel redundet, ut in ἐκκαίειν, ἐκκεντεῖν. atque ità Marcus mox, ἐν διεστῶσι. quomodo & *l.* 7. § 13. vel intendat, ut in ἐκμαίνεσθαι, ἐκ τοῦ θαύνεσθαι, quod Clemens usurpavit *strom l.* 2. atque ità Casaub. cepit, qui, *naturâ longè à se invicem distantia*, vertit. Ego simpliciter, *loco dissita*, sive *distantia*, dixerim. Hesych. Διέστη, διεχωρίσθη. Διέστηκε, διακεχώρισται. Διεστήκασιν, διεχωρίσθησαν, ἐμάκρυναν πόῤῥω. Certè quæ noster istic ἐκδιεστηκότα, eadem Sextus Empir. *adv. Phys. l.* 1. *c.* 2. nunc διεστῶτα vocat, nunc κεχωρισμένα. Unde τοῦ ἐκχωρίζειν verbi exemplum sumere poterat Lexicographorum princeps ille. Ex quo ad *l.* 7. § 13. aliisq; ibidem laudatis, lux loco isti luculentissima dabitur. Altera autem quæ hic διεστῶτα eadem *l.* 6. § 43. διάφορα dicuntur. Verùm ibi forsitan affectionum effectuúmque differentiam; hic situs locique distantiam designaram volebat. Hoc certè utrobiq; voluit. *exercitum illum*, (prout nuncupat sacra pagina) sive *instructuram cœlestem*, licèt astris constet innumeris, eisdémq; loco dissitis, affectione disparatis, ad munus tamen suum obeundum pulcrè ac concorditer conspirare. ut in eis vere censeri possit, de quibus Senec. *epist.* 102. *Quædam ex distantibus constant, quorum adhuc membra separata sunt, tanquam exercitus, populus, senatus. Illi enim, per quos ista corpora efficiuntur, jure aut officio cohærent, naturâ diducti & singuli sunt.*

Μόνα τὰ νοερὰ νῦν ἐπιλέλησται τῆς πρὸς ἄλληλα σπουδῆς] Lacrimarum non imbre sed fonte uberrimo & perennante, deplorari dignissima querimonia de naturæ humanæ pravitate insignissima, ab institutione primæva solitariè degenerantis. Homo, inquit, solus ex omnibus creaturis originis officiique oblitus est sui. Joan. Chrysost. *in Genes. orat.* 12. ubi docuisset creaturas cæteras creatori suo debitum obsequium jugiter præstare. Ὁ δὲ ἄνθρωπος, inquit, τὸ ἥμερον ζῶον, τὸ λογικὸν, τὸ ἐπιεικὲς, τὰ ἐναντία τῇ οἰκείᾳ φύσει διαπράττεται, καὶ διὰ τὴν ῥαθυμίαν εἰς τὴν τῶν θηρίων ἀμότητα [ὁμοιότητα, f.] ἑαυτὸν ἐξάγει. Idem deplorat Basil. Cæsar. *in Psal.* 49. *v.* 12 & *in Esai. c.* 2. *v.* 9. Verùm hoc ipso in genere, de quo Marcus istic, hominem plus feris ipsis naturæ legem transgredi, monet Juvenal. *sat.* 15.

Sed jam serpentum major concordia: parcit
Cognatis maculis similis fera. Quando leoni
Fortior eripuit vitam leo? quo nemore unquam
Expiravit aper majoris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam: sævis inter se convenit ursis.
Ast homini ferrum lethale incude nefandâ
Produxisse parum est. &c.---

Objurgat Seneca *epist.* 95. *Non pudet homines mitissimum genus, gaudere sanguine alterno, bella gerere, gerendaque liberis tradere, cùm inter se etiam mutis ac feris pax sit?* & *epist.* 103. *Nunquam illas ad nocendum nisi necessitas inigit: aut fame, aut timore coguntur ad pugnam: Homini perdere hominem libet.*

Ἀλλ' ὅμως καί τοι φεύγοντες περικαταλαμβάνονται] Hoc est quod Cicer. *de amicit. Quinetiam si quis eâ asperitate est, & immanitate naturæ, ut congressus*

gressus & societatem hominum fugiat atque oderit, qualem fuisse Athenis Timonem nescio quem accepimus; tamen is pati non possit, ut non acquirat aliquem, apud quem evomat virus acerbitatis suæ. Sed insignissimè Epictet. *l.* 2. *c.* 20. adversus Epicureos agens, qui dogmatibus suis societatem tollebant, cùm ad proprium commodum cuncta referrent. Ὡς ἰσχυρόν τι καὶ ἀνίκητόν ἐστιν ἡ φύσις ἡ ἀνθρωπίνη; πῶς γὰρ δύναται ἄμπελος μὴ ἀμπελικῶς κινεῖσθαι, ἀλλ' ἐλαικῶς; ἢ ἐλαία πάλιν μὴ ἐλαικῶς, ἀλλ' ἀμπελικῶς; ἀμήχανον, ἀδιανόητον. οὐ τοίνυν οὐδ' ἄνθρωπον οἷόν τε παντελῶς ἀπολέσαι τὰς κινήσεις τὰς ἀνθρωπικάς. καὶ οἱ ἀποκοπτόμενοι, τάς γε προθυμίας τὰς τῶν ἀνδρῶν ἀποκόψασθαι οὐ δύνανται. οὕτω καὶ Ἐπίκουρος, τὰ μὲν ἀνδρὸς πάντ' ἀπεκόψατο, καὶ τὰ οἰκοδεσπότου, καὶ πολίτου, καὶ φίλου· τὰς δὲ προθυμίας τὰς ἀνθρωπικὰς οὐκ ἀπεκόψατο. οὐ γὰρ ἐδύνατο, οὐ μᾶλλον ἢ οἱ Ἀκαδημαϊκοὶ τὰς αἰσθήσεις τὰς αὐτῶν ἀποβαλεῖν ἢ ἀποτυφλῶσαι δύνανται, καίτοι τοῦτο μάλιστα πάντων ἐσπουδακότες. Cæterùm & Stoicis idem dici poterit, qui affectus humanos à natura inditos, exuere & extirpare incassum conati & connixi sunt. Huc facit Varronis illud, *longè fugit, qui suos fugit.* de quo videndi Aus. Popma. & Turneb. *advers. l.* 15. *c.* 5.

§ 10. Φέρει καρπὸν] vide *l.* 8. § 19. Nihil est in rerum natura otiosum, infructuosum nihil. Vide *Eccles. c.* 11. *v.* 1, 2, 3. *ad Philip. c.* 2. *v.* 11. *Galat. c.* 5. *v.* 22. *Matth. c.* 7. *v.* 15. 20. & *c.* 12. *v.* 33, 35.

Ἐν ταῖς οἰκείαις ὥραις ἕκαστα] quod Psaltes *Psal.* 1. *v.* 3. בעתו ἐν τεταγμένῃ ὥρᾳ. Epictet. *l.* 3. *c.* 24. Indè illud Marci *c.* 11. *v.* 13. οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα· οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων. de quo loco, quò difficultate se quâdam expediat, D. Leifeldus nostras, ὁ μακαρίτης ita argutatur, ut ὀλύνθων καιρὸν fuisse ajat, σύκων peculiariter sic dictorum neget. Verùm nè sic quidem exolvi nodus videtur, quem more solenni dissimulant prorsus interpretes. V. Cl. Heinsius, spiritu duntaxat accentúque (cæteroqui nè literulâ quidem immutatâ) adjectis, notulisque eorundem indicibus appictis, sensum commodum satìs ac contextui reliquo congruentem elicuit, ut legeretur, οὗ γὰρ ἦν, καιρὸς σύκων. *Ubi enim erat, tempus erat ficuum.* vel, *tempestivæ & maturæ erant ficus.* quod ipse eruditis expendendum censendúmque dimitto.

Εἰ δὲ ἡ συνήθεια κυρίως τέτροφεν] Ità Basil. sed Lugd. meliùs τέτριφεν, *trivit.* Sic Cicer. *de fin. l.* 3. *Rerum nomina novarum, quæ nunc consuetudo diuturna trivit.* Xyl. autem ista non cepisse nilmirum; cùm scripturam veram non animadverterit.

Ὁ λόγος καὶ κοινὸν καὶ ἴδιον καρπὸν φέρει] quia nimirum, τὸν καρπὸν, ὃν φέρει, αὐτὴ καρποῦται. *l.* 12. § 1.

§ 11. Εἰ μὲν δύνασαι, μεταδίδασκε] Vide *l.* 5. § 28. & *l.* 8. § 59.

Πρὸς τοῦτο ἡ εὐμένεια] Ità *infrà* § 42. ἀντιφάρμακον ἡ πρᾳότης.

Καὶ οἱ θεοὶ δὲ εὐμενεῖς τοῖς τοιούτοις] Vide *l.* 7. § 70. Eodem utitur argumento apud principem Poetarum Phœnix Achillem alloquendo, *Iliad.* ι. *v.* 492.

Ἀλλ', Ἀχιλεῦ, δάμασον θυμὸν μέγαν· οὐδέ τί σε (χρὴ)
Νηλεὲς ἦτορ ἔχειν, στρεπτοὶ δέ τε καὶ θεοὶ αὐτοὶ,
Τῶν περ καὶ μείζων ἀρετὴ, τιμή τε, βίη τε.

Οὕτως εἰσὶ χρηστοί] τὴν τοῦ θεοῦ χρηστότητα istam prædicat Apostolus *ad Rom. c.* 2. *v.* 4. & *c.* 11. *v.* 22. & *ad Tit. c.* 3. *v.* 4. sed cumprimis *ad Rom. c.* 5. *v,* 6, 10.

Ἔξεστι δὲ καί σοι] quia nimirum πρὸς τοῦτο ἡ εὐμένειά σοι δέδοται. quod *supra* dixerat. sic Matth. *c.* 5. *v. ult.*

Εἰ εἰπὲ, τίς ὁ κωλύων [lege ἢ εἰπέ· quod & Cas. vidit.

§ 12. Πόνει] Lepida illa Crateris *epistola* ordine 4. Εἰθ' αἱρετὸν ὁ πόνος, πονεῖ εἴτε φαῦλον, πόνει, ἵνα μὴ πονῇς. διὰ γὰρ τὸ μὴ πονεῖν οὐ φεύγεται πόνος, τῷ δὲ ἐναντίῳ καὶ διώκεται. forsan, τὸ δὲ ἐναντίον.

Μὴ ὡς ἄθλιος] siquidem πόνος τῶν ἀδιαφόρων ἐστὶ *l.* 3. § 4. neque itaque miserum facere potest. De Hercule Dio Prus. *orat.* 8. Ποιοῦντα μὲν καὶ ἀγωνιζόμενον ἠλέουν, καὶ ἔφασαν αὐτὸν ἄνθρωπον ἀθλιώτατον· καὶ διὰ τοῦτο ἄθλους ἐκάλουν τοὺς πόνους αὐτοῦ καὶ τὰ ἔργα, ὡς τὸν ἐπίπονον βίον ἄθλιον ὄντα. Verùm istos objicienti Lyco apud Senecam in *Herc. furen.* 2. 2. respondet Megara;

Quemcunque fortem videris, miserum neges.

vide *l.* 1. §. 15. οὐ σχετλίως κατεργαστικὸν τῶν προκειμένων.

Μηδὲ ὡς ἐλεεῖσθαι ἢ θαυμάζεσθαι θέλων] quod vitium in Diogene notavit Plato, qui cùm is frigidâ perfusus aliquando, aliquandiu consisteret, quò adstantium oculos ad se intuendum converteret, illi autem hominis quasi frigore rigentis misereri præ se ferrent, εἰ βούλεσθε αὐτὸν ἐλεῆσαι, ἀπόστητε, *si misereri hominis vultis, discedite,* inquiebat. ἐνδεικνύμενος φιλοδοξίαν αὐτοῦ, inquit Laërt. *l.* 6. *vanitatem gloriolæque cupidinem arguens in homine.* utpote qui nemine inspectante ipse sponte suâ se vexare desineret. Vide *l.* 2 § 7.

§ 13. Ἐξῆλθον πάσης περιστάσεως] Vide *ad lib.* 1. § 12, & 15. περιστάσεως autem vocabulum, etiamsi laxiùs acceptum circumstantias quascunque casúsve emergentes citra discrimen comprehendat, uti observant Sext. Empiric. *Pyrrh. hypothes. l.* 1. *c.* 14. Hermogen. *art. rhet. l.* 3. *c.* 3. & Fabius *institut. l.* 3. *c.* 5. & *l.* 5. *c.* 10. atque ità Democritus apud Athenæum *l.* 10. usurpavit, ubi de Alcæo dixit; κατὰ πᾶσαν ὥραν, καὶ πᾶσαν περίστασιν, πίνων.

πίνων ὁ ποιητὴς οὗτος εὑρίσκεται· hoc est; vertente, quò Dalechampium corrigat, Casaubono; *Quacunq; anni tempestate, & quocunq; rerum suarum statu, sive tristi sive læto, poëta hic potans reperitur.* & *ad Apollon. consol.* Plut. Ὥσπερ γὰρ ἐν φυτοῖς, ποτὲ μὲν πολυκαρπίαι γίνονται, ποτὲ δὲ ἀκαρπίαι, καὶ ἐν ζώοις ποτὲ μὲν πολυγονίαι, ποτὲ δὲ καὶ ἀγονίαι, καὶ ἐν θαλάττῃ, εὐδίαι τε καὶ χειμῶνες· οὕτω καὶ ἐν βίῳ πολλαὶ καὶ ποικίλαι περιστάσεις γινόμεναι, πρὸς τὰς ἐναντίας περιάγουσι τοὺς ἀνθρώπους τύχας. Eâ tamen, quâ hic Marcus adhibuit, loquendi formulâ, in sequiorem partem sumitur; pro ejusmodi casibus qui molestiam nobis aliquam facessunt. quod & frequenter fieri Budæus monet. Ità Suidas. Συμφορὰν Θουκυδίδης τὴν ἀπὸ περιστάσεων δυστυχίαν, καὶ οὐκ ἐξ οἰκείας ἀβουλίας κακοπραγίαν. Et Phrynich. Περίστασις ἡ συμφορά. Stoicis familiare esse eo sensu adnotans. Maxim. Tyr. in *titulo dissert.* 35. Ὅτι ἔξεστι καὶ ἐκ τῶν περιστάσεων ὠφελεῖσθαι. Huc generosa illa gnostici vox apud Clem. *strom. lib.* 4. Ὦ κύριε, δὸς περίστασιν, καὶ λάβε ἐπίδειξιν. quod latiùs paulò extulit Epictet. apud Arrian. *dissert. lib.* 1. *c.* 6. Φέρε νῦν, ὦ Ζεῦ, ἣν θέλεις, περίστασιν· ἔχω γὰρ παρασκευὴν ἐκ σοῦ μοι δεδομένην καὶ ἀφορμὰς πρὸς τὸ κοσμῆσαι διὰ τῶν ἀποβαινόντων ἐμαυτόν· & *ibid. c.* 24. cujus & *titulus*, Πῶς πρὸς περιστάσεις ἀγωνιστέον· Αἱ περιστάσεις εἰσὶν, αἱ τοὺς ἄνδρας δεικνύουσαι· quod Naso *trist. l.* 4. *eleg.* 3.

Quæ latet, inque bonis cessat non cognita rebus,
Apparet virtus arguitúrque malis.

Et Senec. *Herc. fur.* 2. 2.

Imperia dura tolle, quid virtus erit?

sed pergit Epictet. Λοιπὸν, ὅταν ἐμπέσῃ περίστασις, μέμνησο, ὅτι ὁ θεός σε, ὡς ἀλείπτης, τραχεῖ νεανίσκῳ συμβέβληκεν· ἵνα τί; φησίν· ἵνα ὀλυμπιονίκης γένῃ· δίχα δ' ἱδρῶτος οὐ γίνεται. *Ibidémque l.* 2. *c.* 6. Ἡμῶν δ' οὐδεὶς θέλει, οὐδὲ τῆς ἀνάγκης καλούσης εὐλύτως ὑπακούσαι αὐτῇ· ἀλλὰ κλαίοντες καὶ στένοντες πάσχομεν, ἃ πάσχομεν, καὶ περιστάσεις αὐτὰ καλοῦντες. ποίας περιστάσεις, ἄνθρωπε; εἰ περιστάσεις λέγεις τὰ περιεστηκότα, πάντα περιστάσεις εἰσίν· εἰ δὲ ὡς δύσκολα καλεῖς, ποίαν δυσκολίαν ἔχει, τὸ γενόμενον φθαρῆναι; Clemens idem *strom.* l. 7. Ταύτῃ οὐδέποτε, περιστάσεως γενομένης, τῆς ἰδίας ἕξεως ὁ γνωστικὸς ἐξίσταται. ἔμπεδος γὰρ καὶ ἀμετάβλητος ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἐπιστημονικοῦ κτῆσις. Plura adjici poterant: verùm ista suffecerint, & vocabuli rationem explicando, & usum apud Stoicos hoc sensu frequentem comprobando.

Ἐξέβαλον] Vide *l.* 5. § 2. & *l.* 8. § 40. & *l.* 12. § 22, 25.

Ἔξω γὰρ οὐκ ἦν] Vide *l.* 7. § 16. & *l.* 8. § 47. & *l.* 10. § 38.

§ 14. Πάντα ταῦτα] forsan potiùs πάντα τ' αὐτά. *omnia eadem sunt*, quæ priùs fuerant. vide *l.* 4. § 42, & *l.* 7. § 1.

Συνήθη μὲν τῇ πείρᾳ] Vide *l.* 4. § 44.

Ἐφήμερα δὲ τῇ ὕλῃ] ità *l.* 4. § 35. Πᾶν ἐφήμερον. & § 44. τὰ ἀνθρώπινα ὡς ἐφήμερα, id est, *diurna, non diuturna*; sive *brevis ævi.* ὀλιγοχρόνια. ut *l.* 7. § 1. ità enim τὸ ἐφήμερον usurpatur. Clem. *pædag. l.* 2. *c.* 8. Αὐτίκα δὴ μάλα καὶ διελέγχεται τὸ ἐφήμερον αὐτῶν· ἄμφω γὰρ μαραίνεσθον, καὶ τὸ ἄνθος καὶ τὸ κάλλος. & Timæus *de anim.* Θνατά τε καὶ ἐφαμέρια ζῷα.

Ῥυπαρά] Vide *l.* 5. § 10. & *l.* 8. § 24.

§ 15. Τὰ πράγματα ἔξω θυρῶν ἕστηκεν] Ità *lib.* 4. § 3. Ἔξω ἕστηκεν ἀτρεμοῦντα. & *lib.* 5. § 19.

Τὸ ἡγεμονικόν] Vide *l.* 4. § 39.

§ 16. Οὐκ ἐν πείσει, ἀλλ' ἐνεργείᾳ] Vide *l.* 6. § 51. & *l.* 8. § 12.

§ 17. Τῷ ἀναρριφθέντι λίθῳ] Idem de pila. *l.* 8. § 20.

§ 18. Δίελθε ἔσω εἰς τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν] Vide *l.* 4. § 38. & *l.* 7. § 34.

Τίνας κριτὰς φοβῇ] Pythagor. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 46. Ποίει ἃ κρίνεις εἶναι καλά, κἂν ποιῶν μέλλῃς ἀδοξεῖν· φαῦλος γὰρ κριτὴς παντὸς καλοῦ πράγματος, ὄχλος· διόπερ ὧν ἂν τὸν ἔπαινον καταφρονῇς, καὶ τὸν ψόγον καταφρόνει. Cleanthes apud Clementem *stromat. l.* 5.

Μὴ πρὸς δόξαν ὅρα, ἐθέλων σοφὸς αἶψα γενέσθαι.
Μηδὲ φοβοῦ πολλῶν ἄκριτον καὶ ἀναιδέα δόξαν.
Οὐ γὰρ πλῆθος ἔχει συνετὴν κρίσιν, οὔτε δικαίαν,
Οὔτε καλήν· ὀλίγοις δὲ παρ' ἀνδράσι τοῦτό κεν εὕροις.

quod is à Comico γνωμικώτερον ἐν βραχεῖ conceptum asserit his verbis,

Αἰσχρὸν δὲ κρίνειν τὰ καλὰ τῶν πολλῶν ψόφῳ.

ità enim quidam legi postulant, & cum Clementis scopo probè congruit. Cæterùm lectio recepta,

Αἰσχρὸν δὲ κρίνειν τὰ καλὰ τῷ πολλῷ ψόφῳ,

aliud sonare videtur, eòque respicere, quod à Demosthene dictum est, ὡς τοὺς μὲν ὑποκριτὰς ἐκ τῆς φωνῆς, τοὺς δὲ ῥήτορας ἐκ τῆς γνώμης δεῖ κρίνειν. Seciùs planè quàm Philisco Marci nostri filius, referente Philostrato, τὸν μὲν ἄνδρα δείκνυσιν ἡ κόμη, τὸν δὲ ῥήτορα ἡ φωνή. Sed & quod Caphesias tibicen, cùm μεγαλοβόας τις prædicaretur, & post Caphesiam Zeno ac Demosthenes, οὐκ ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ εὖ κεῖσθαι, ἀλλ' ἐν τῷ εὖ τὸ μέγα. Referunt hoc Laërt. *lib.* 7. Athen. *l.* 14. Eustath. *in odyss.* 1. prius illud Stob. *tom.* 2. *tit.* 4. Suidas. Plut. in *vita.* 10. *rhet.* Quanquam & πολὺς ψόφος ille ad acclamantium, καὶ εὐφημεῖν δοκούντων ψόφον, cui opponitur illud τὸ εὔφημον ἀψοφητί *lib.* 1. § 9. non incommodè referri potest. de ea vide sis Plinium min. *lib.* 2. *ep.* 14. ubi inter cætera; *si quando transibis per basilicam, & voles scire quomodo quisque dicat, nihil est quòd tribunal ascendas, nihil quod præbeas aurem, facilis divinatio; scito eum pessimè dicere, qui laudabitur maximè.* In Senecæ *excerptis:*

Malè

Malè de te loquuntur homines. Sed mali. Moverer si de me M. Cato, si Lælius, si alter Cato, si duo Scipiones ista loquerentur. Nunc malis displicere laudari est. Non potest ullam autoritatem habere sententia, ubi qui damnandus est, damnat. Malè de te loquuntur: moverer, si judicio hoc facerent; nunc morbo faciunt. benè nesciunt loqui. faciunt, non quòd increor, sed quòd solent. quibusdam enim canibus sic innatum est, ut non pro feritate, sed pro consuetudine latrent. vide *ad l.* 3. § 4. & *l.* 4 § 3. Τὸ ἄκειτον τῶν εὐτημένων δοκέντων.

Ὅιως καὶ περὶ αὐτῶν] *Lib.* 3. § 4. & *lib.* 8. § 53.

§ 19. Πάντα ἐν μεταβολῇ] Ità *lib.* 4. § 3. & *l.* 7. § 23. vide & Aristot. *de gen. & Cor. l.* 1. *c.* 3. *ad l.* 7. § 25.

Ἀυτὸς σὺ] Vide *infr.* 21.

Ὁ κόσμος ὅλος] *Lib.* 4. § 3. Ὁ κόσμος ἀλλοίωσις.

§ 20. Ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν] Idem *lib.* 7. § 29. vide & *infr.* § 38. cum sequentibus autem ista Xyl. absurdè connectit.

§ 21. Ὁρμῆς, ὑπολήψεως παῦλα καὶ οἷον θάνατος ὐδὲν κακόν] forsan ὁρμῆς καὶ ὑπολήψεως παῦλα, οἷον θάνατος. *Actionis finis & motûs, sive externi, sive interni, cessatio actionis* sive *motûs*, illius *quasi mors est. Nihil tamen mali subest.* ut mox, τύτων πᾶσα μεταβολὴ θάνατος· μή τι δεινόν; potest tamen sententiâ continuatâ legi, ὁρμῆς, ὑπολήψεως παῦλα καὶ οἷον θάνατος ὐδὲν κακόν. *actionis, motûs, opinationis cessatio & quasi mors, nihil mali in se habet.* illud Cas. hoc Xyl. secutus est. vide *l.* 12. § 23. Diversa paulò ratione de aqua & aëre mortis vocabulum usurpavit Philo *de mundo.* Εἰ μὴ πρὸς ἀνέμων ῥιπίζοιτο τὸ ὕδωρ, ἀκίνητον ἐαθὲν, ὑφ᾽ ἡσυχίας νεκρῦται· μεταβάλλει γῦν, καὶ τὸ δυσωδέστατον γίνεται, διὰ ψυχὴν ἀφῃρημένον ζῶον. οἱ γε μὴν ἀέρος φθοραὶ, παντὶ τῳ δῆλον. νοσεῖν γὰρ καὶ τεθνηκέναι καὶ τρόπον τινὰ ἀποθνήσκειν πέφυκεν· ἐπεὶ τί ἄν τις, μὴ στοχαζόμενος ὀνομάτων εὐπρεπείας, ἀλλὰ τῦ ἀληθῦς, εἴ πυ μοι λοιμὸν εἴη, πλὴν ἀέρος θάνατον. τὸ οἰκεῖον πάθος ἀναχέοντος ἐπὶ φθορᾷ ὁ πάντων. ὅσα ψυχῆς μεμοίραται. Cæterùm ad Marci mentem planè Augustinus *in Joan. tract.* 38. *Res quælibet. si mutabilis est, non verè est: non enim est ibi verum esse, ubi est & non esse. quicquid autem mutari potest, mutatum, non est quod erat. Si non est quod erat, mors quædam ibi facta est: peremptum ibi aliquid quod erat & non est. nigredo mortua est in capite albescentis senis; pulcritudo in corpore fessi & incurvi: mortuæ sunt vires in corpore languentis: mortua est statio in corpore ambulantis; mortua ambulatio in corpore stantis; mortua & ambulatio & statio in corpore jacentis, mortua locutio in lingua tacentis, quicquid mutatur, & est quod non erat, video ibi vitam quandam in eo quod est: & mortem in eo quod fuit.* vide *l.* 10. § 18.

Τύτων πᾶσα μεταβολὴ, θάνατος] Plut. *de EI Delph.* Ὀυ μόνον, ὡς Ἡράκλειτος ἔλεγε, πυρὸς θάνατος ἀέρι γένεσις, καὶ ἀέρος θάνατος ὕδατι γένεσις· ἀλλ᾽ ἔτι σαφέστερον ἐπ᾽ αὐτῶν ἴδοις ἄν· φθείρεται μὲν ἀκμάζων γινομένυ γέροντος· ἐφθάρη δ᾽ ὁ νέος εἰς τὸν ἀκμάζοντα, καὶ ὁ παῖς εἰς τὸν νέον, εἰς δὲ τὸν παῖδα τὸ νήπιον· ὅ τε χθὲς εἰς τὸν σήμερον τέθνηκεν, ὁ δὲ σήμερον εἰς τὸν αὔριον ἀποθνήσκει· μένει δὲ ὐδεὶς, ὐδ᾽ ἔστιν εἷς. quæ tamen ipse tanquam arguta magis, quàm solida notat, in *lib. de tranquill.* & *de tarda Numinis vindict.* Senec. *ad Marc. c.* 20. *Ex illo quo primùm lucem vidit, iter mortis aggressus est; & illi ipsi qui adjiciebantur adolescentiæ anni, vitæ detrahebantur. in hoc omnes errore versamur, ut non putemus ad mortem nisi senes inclinatósque jam vergere: cùm illò infantia statim, & juventa, omnisque ætas ferat. agunt opus suum fata: nobis sensum nostræ necis auferunt: quóque facilius obrepat mors, sub ipso vitæ nomine latet. Infantiam in se pueritia convertit, pueritiam pubertas: juventutem senectus abstulit. incrementa ipsa, si bene computes, damna sunt.* Vide *ad l.* 3. § 1. Hæc autem luculentissimè explicantem Nasonem, ab anni tempestatibus ad ætates hominis traductâ imagine, habes *metamorph. l.* 15, *à v.* 199, *ad* 234. de se, & de Christianis sui temporis, Clemens *strom. l.* 4. Καθάπερ ἡλικίας μεταβολὴν, ὕτω δὲ καὶ βίυ ἐναλλαγὴν ὑπομένοντες.

Ὀυδὲ ἡ τῦ ὅλυ συ βίυ λῆξις] Plut. ubi *supr.* Ἀλλ᾽ ἡμεῖς ἕνα φοβύμεθα γελοίως θάνατον ἤδη τοσύτυς τεθνηκότες καὶ θνήσκοντες. Πότε γὰρ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ὐκ ἔστιν ὁ θάνατος; Idem *ad Apollon.* Itaque, *si timenda mors est, semper timenda est. quod enim tempus morti exemptum est?* Senec. *epist.* 30.

§ 22. Τρέχε ἐπὶ τὸ ἡγεμονικὸν] Videntur ista eòdem spectare, quò illud *periochæ* 18. & fortassè primò cohæserant. Vult enim ut in offensis injuriisq; ab alio nobis illatis, respiciamus ad *mentem triplicem*; ad *mentem propriam*, quò eam in justitiæ tenore contineamus, nec *nocentis odio innocentiam perdere* velimus. prout, *l.* 7. § 15. & *l.* 8. § 51. ad *mentem universi*; cujus cùm pars simus, æquo animo ferre debemus, quicquid illa dispensante nobis obtigerit, & in illius etiam usum bonúmq; cesserit. *l.* 2. § 3. & *l.* 5. § 8. & *l.* 6. § 8, 44. & *l.* 8. § 5. & *l.* 10. § 6. Ad *mentem injuriam inferentis*, ut consideremus, πότερον ἀγνοίᾳ ἢ γνώμῃ (ità enim legendum autumo) *utrùm per ignorantiam meram, an de industria*, pravo aliquo affectu, qui ex dogmate perverso provenire solet, seductus, peccaverit: in utroq; siquidem casu est leniter habendus *l.* 2. § 1. & *l.* 3. § 11. & *l.* 6. § 27. & *l.* 7. § 26. & *l.* 11. § 18. subjicit item de *cognatione communi* monitum, quam & locis eisdem sedulò inculcat.

§ 23. Ὥσπερ ἐάν ῇ σὺ πράξεις σῦ] Edit. Lugd.

ὅτις;

ὅτις ἐὰν νῦν π. σ. corrupté itaq; *Annot. lego*, ἐὰν ἢ π. σ. *deleo* ὅτις & νῦν. audacter pariter ac infeliciter; ex formula loquendi non animadversa, ὅτις ἐὰν pro ὅτις ἄν, *quæcunque*. ſicut *Levit. c. 20. v. 21.* ἄνθρωπος ὃς ἐὰν λάβῃ γυναῖκα. & Matth. *c.* 11. *v.* 36. πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, ὃ ἐὰν λαλήσωσιν, &c.

Ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος] vide *l.* 1. § 16. κοινονοημοσύνη. & *l.* 2. § 2. ὁρμὴν ἀκοινώνητον. vide & *l.* 8. § 7. & *infrà* § 31. ἐπ' αὐτὸ τὸ κοινωνικῶς πρᾶξαι.

Σταπόδης] vide *l.* 2. § 16. & *l.* 4. § 29.

Ἀπὸ τῆς τοιαύτης συμφωνίας] Aſteriſco iſta, tanquam mutila, notavit in verſione Xyl. D. Salmaſius pro συμφωνίας ἀσυμφωνίας legi vult. & cum ſequentibus quæ ad argumentum ſuperius pertinere cenſet, ità committit, ut poſt ὁ διϊστάμενος ſententiam claudat antegreſſam. Sic enim ille. *Nihil magis ſibi diſcordans, quàm animus puerilis. Ludunt, iraſcuntur; & paulo momento huc illuc impelluntur: tales, inquit, ſunt & homines, qui actiones ſuas non referunt* πρὸς τὸ κοινωνικὸν τέλος, *& revera ſunt*. Mihi tamen ſuperioribus potiùs annectenda videntur; ut ſit, διϊστάμενος ἀπὸ τῆς τοιαύτης συμφωνίας: quæ ſequuntur, aliò ſpectare exiſtimo: eódem nempe, quò illa, quæ recenſuerat itidem *l.* 5. § 33. ad vanitatem vilitatémque inſignem rerum omnium ferè humanarum deſignandam.

§ 24. Παιδίων ὀργαί] ἔργα mavult D. Bootius, qui παίγνια ſequitur. Ego nihil mutarim. præſertim cùm παιδία φιλόνεικα legam loco ſuperiùs indicato; ubi argumentum idem prorſus tangi videtur.

Πνευμάτια νεκρὰς βαστάζοντα] *Spiritus qui cadavera geſtant*. Xyl. *animulæ miſeræ cadavera ſuſtinentes*. M. Caſaub. quomodo ex Epicteto Marcus, *l.* 4. § 35. Ψυχάριον εἶ βαστάζον νεκρόν. quò & D. Salmaſ. inclinat. Sed ut huc irrepſiſſe iſta ex ſuperioribus ſuſpicetur. D. Boot. vult ὀχήματα v. β. quod ſi admittere placuerit, ὀχημάτια malim.

Ὥστε ἐνεργέστερον προσπεσεῖν τὸ τῆς νεκυίας] *Ut nè tam cito cadant: ſicut in nænia vulgari dicitur*. ſive, *ut mortuorum numerus tardiùs compleatur*. Caſ. *ut eò efficacius accidat id quod in Necya*. Xyl. atq; hoc malim. ut ſenſus ſit: *quò ea quæ in Necya, ſive eorum quæ apud inferos haberi exiſtimantur*, (unde *Odyſſeæ lib.* 11. Νεκυίας nomen adhæſit) *repræſentatione aguntur, efficacius peragantur*, ſpectantiúmque mentes vehementiùs afficiant. (ità Platoni *de legib. l.* προσπίπτει πρὸς τὰς ψυχάς) vel *quò Necyæ*, ſive *magicæ animarum evocationis opus efficacius procedat*. ut Νεκυίας nomine *mortuorum evocatio* ope magicâ procurata intelligatur. (quomodo Herodianus *l.* 4. uſurpavit, ubi de Antonino Severi filio, Maternianc eum mandaſſe νεκυίᾳ χρησάμενον, μαθεῖν περὶ τοῦ τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ) & πνευμάτια quod præceſſerat, ad *ſpiritus* impuros ſive *dæmones* referatur. Verùm illud malim, eò magis, quia feſti ſive ſolennitatis cujuſdam à Græcis celebrari ſolitæ meminit Suidas, quæ Νεκύα dicta fuerit, in quo ſpectacula forſan iſtiuſmodi exhibebantur. Νεκύα, inquit, ἡ τῶν νεκρῶν ἑορτή· cur enim Νεκύσια legat Caſtellan. de Græc. feſtis ego neſcio. Sed nec qua ratione Heſych. Γενέσια & Νεκύσια pro eiſdem habeat: fieri tamen poteſt, ut utroque illo nomine & Νεκύα & Νεκύσια celebritas eadem dicta fuerit. Res itaque humanas & occupationes mortalium, partim puerulorum luſibus diſſidiiſq; partim ſpectaculis vanis, quæ ſimpliciorum animos afficere conſueverunt, conſimiles, imò pares planè, pronunciat.

§ 25. Ἴδε ἐπὶ τὴν ποιότητα τοῦ αἰτίου] Vult in re quaque conſiderari, formam & materiam: vel formam ſeorſim à materia abſtractam; & durabilitatem ejus. Vide *l.* 4. § 21. & *l.* 7. § 29. & *l.* 8. § 31. & *l.* 12. § 18.

Τοῦτο τὸ ἰδίως ποιόν] Vide *l.* 10. § 7.

§ 26. Διὰ τὸ μὴ ἀρκεῖσθαι τῷ σῷ ἡγεμονικῷ] vide *l.* 6. § 41. & *l.* 8. § 48. Senec. *epiſt.* 20. *Huc ergò cogitationes tuæ tendant, hoc opta, omnia alia vota Deo remiſſurus, ut contentus ſis temetipſo, & ex te naſcentibus bonis. Nullum enim bonum manſurum eſt, niſi quod ex ſe ſibi invenit.* Idem, *epiſt.* 27. Epictet. *l.* 4. *c.* 6. Πῶς ἔτι ὀρθὰ δόγματα ἔχω, μὴ ἀρκούμενος εἶναι ὅς εἰμι, ἀλλ' ἐπτοημένος περὶ τοῦ δοκεῖν;

Ποιοῦντι ταῦτα διὰ κατεσκεύασαι] Argentinenſ. editio, quâ uſus D. Salmaſ. ποιοῦ τινός ταῦτα διὰ κατεσκεύασαι· quod ipſe reddit, *qualia hæc ex quali fiunt!* ut ſit exclamatio; ποῖον habes ἡγεμονικὸν, ex quo οἷα oriuntur? qualis illa vulgaris, οἷα ἐξ οἵων; ſed & Marci iſta *l.* 10. § 25. ἐξ οἵω οἷ· verum malim quod & Lugdunenſem exhibere video, ποιοῦντι ταῦτα, vel etiam τοιαῦτα διὰ κατεσκεύασαι, ποιεῖν utiq; ex membro priori ſupplendum; vel ταῦτα εἰς ἃ κ. eódem utrumq; recidit: *non es contentus* ἡγεμονικῷ *tuo ea faciente ad quæ natum eſt*. Lectionem hanc firmat, quod *l.* 8. § 45. habetur, ἀρκούμενον εἰ ἔχοι, καὶ ἐνεργοίη κατὰ τὸ ἑξῆς τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ.

Ἀλλ' ἄλις] Locus defectus; forſan & depravatus. Hoc D. Boot. ſuſpicatur, legitq; ἀλλ' ἀλλοῖα. indè multas tibi faceſſis moleſtias, quia non acquieſcis mentis tuæ operatione ea ad quæ nata eſt, *ſed aliena molientis*. meam addo conjecturam, fuiſſe ἀλλ' ἄλις ἔσω· *Verùm ſufficiat*, quòd hactenus hac in parte tibi ipſi injurius fueris. quemadmodum *inf.* § 37. ἄλις τοῦ ἀθλίου βίου. vel etiam, ἀλλὰ ἄλις, *ſed hæc ſatis*. Putat tamen Salmaſ. cum ſequentibus jungenda iſta, & ſcribendum, ἀλλ' ὅταν ἄλλος ψέγῃ τι &c. & expungendum illud ἄλις.

§ 27. Ἡ τοιαῦτά τινα ἐκφωνοῦσιν] leg. forſan ἐκφωνοῦσι,

ἐκφωνήσῃ, ut priùs ψέγῃ ἢ μισῇ dixerat. alioqui erit transitio dura satis à numero ad numerum. vel quid si τοιαῦτά τινες ἐκφωνῶσιν, legerimus?

Δίελθε] ut *suprà* § 18.

Ὀυ δεῖ σε σπουδάζειν, ἵνα τούτοις τί ποτε περὶ σοῦ δοκῇ] Vide *ad l.* 3. § 4. & *l.* 8. § 53. Euphrates apud Epictet. *l.* 4. *c.* 8. Τί κακὸν, ἐν ὅις μὲν ἐποίουν ἐπιγινώσκεσθαι τὸν φιλόσοφον, ἐν δὲ τοῖς συμβόλοις μή; βλέπε πῶς ἐσθίω, πῶς πίνω, πῶς καθεύδω, πῶς ἀνέχομαι, πῶς ἀπέχομαι, πῶς συνεργῶ, πῶς ὀρέξει χρῶμαι, πῶς ἐκκλίσει, πῶς τηρῶ τὰς σχέσεις τὰς φυσικὰς, ἢ ἐπιθέτους, ὡς ἀσυγχύτως, ὡς ἀπαραποδίστως· ἐκεῖθέν με κρῖνε, εἰ δύνασαι· εἰ δ' οὕτω κωφὸς εἶ καὶ τυφλὸς, ἵνα μηδὲ τὸν Ἥφαιστον ὑπολαμβάνῃς καλὸν χαλκέα, ἂν μὴ τὸ πιλίον ἴδῃς περὶ τὴν κεφαλὴν περικείμενον, τί κακὸν ὑφ' οὕτως ἠλιθίου κριτοῦ ἀγνοεῖσθαι; vide & *ad l.* 5. § 32. Cicero *de finib. l.* 2. *Nihil est turpius quàm sapientis vitam ab insipientium sermone pendere.* vide *l.* 6. § 20.

Ἐυνοεῖν μέντοι αὐτοῖς δεῖ] vide *ad l.* 6. § 47. & *l.* 7. § 22.

Φύσει γὰρ φίλοι] vide *l.* 11. § 9. Epictet. *l.* 3. *c.* 24. Πάντα φίλων μεστὰ, πρῶτον μὲν θεῶν, ἔπειτα καὶ ἀνθρώπων, φύσει πρὸς ἀλλήλους ᾠκειωμένων.

Καί οἱ θεοὶ δὲ] vide *suprà* § 11.

Δι' ὀνείρων, διὰ μαντειῶν] vide *ad l.* 1. § 17. prope finem. Hermogenes apud Xenoph. in *sympos.* Ὅυτοι τοίνυν οἱ πάντα μὲν εἰδότες, πάντα δὲ δυνάμενοι θεοὶ, οὕτω μοι φίλοι εἰσὶν, ὥστε διὰ τὸ ἐπιμελεῖσθαί μου, οὔποτε λήθω αὐτοὺς οὔτε νυκτὸς οὔθ' ἡμέρας, οὔθ' ὅποι ἂν ὁρμῶμαι, οὔθ' ὅ, τι ἂν μέλλω πράττειν. διὰ δὲ τὸ προειδέναι, καὶ ὅ, τι ἐξ ἑκάστου ἀποβήσεται, σημαίνουσί μοι, πέμποντες ἀγγέλους, φήμας καὶ ἐνύπνια, καὶ οἰωνοὺς, ἅτε δεῖ, καὶ ἃ οὐ χρὴ ποιεῖν. οἷς ἐγὼ, ὅταν μὲν πείθωμαι, οὐδέποτέ μοι μεταμέλει· ἤδη δέ ποτε καὶ ἀπιστήσας ἐκολάσθην. Ammianus *l.* 21. *Amat enim benignitas numinis, seu quòd merentur homines, seu quòd tangitur eorum affectione, his quoque artibus prodere quæ impendent.*

Πρὸς ταῦτα μέν τοι, πρὸς ἃ ἐκεῖνοι διαφέρονται] Cum sequentibus ista conjungit Xyl. dum sic vertit. *Hæc quidem, de quibus ii certant, circulus sunt rerum mundanarum.* Videtur autem περὶ ὧν legisse, vel etiam ὑπὲρ ὧν quomodo in argumento haud dispari Dio Prus. *orat.* 30. ubi vitam humanam symposio contulerat, in hoc ait convivio, ἑτέρους μὲν πεττεύειν, τοὺς δὲ ἀστραγάλοις παίζειν· ... δὲ τοὺς πεττοὺς τε καὶ ἀστραγάλους, οὐχ οἵους ἡμεῖς ὀνομάζομεν, ἀλλὰ τοὺς μὲν χρυσοῦς τοὺς δὲ ἀργυροῦς, ὃ δὴ νόμισμα καλοῦμεν ἡμεῖς, ὑπὲρ οὗ διαφέρεσθαι καὶ ζητεῖν ἕκαστον πλεονεκτεῖν. Quanquam & περί τι διαφέρεσθαι dicitur. Clemens *strom. l.* 5. διαφέρονται γὰρ ἡμῖν περὶ τὰς ἀρχάς. Verùm ibi διαφέρεσθαι est *dissentire*, & *dissidere* potiùs, quàm *litigare* aut *contendere*: quod istîc locum non habet. neq; enim de rebus istis secum invicem tantopere contenderent, nisi de iisdem gemina sentirent: quin & par mendum habuimus *l.* 4. § 43. ἃ συμπαρόντων, pro ὧν. Porro posset & Xyl. versio hactenus defendi, si τὸ πρὸς hîc ἀντὶ τοῦ διὰ sumatur. quomodo Thucydides aliquoties usurpâsse deprehenditur. *l.* 1. πρὸς ταῦτα, *propterea*. &, μή τι πρὸς τὰ παρόντα νεωτερίσωσιν, *nè quid novi propter præsentem rerum statum moliantur.* & *l.* 8. πρὸς γὰρ τὰς τοῦ Πεδαρίτου ἐπιστολὰς ἐπώπτευον αὐτὸν, *ob Pedariti epistolas suspectum illum habebant.* Cæterùm nè sic quidem cum textu versioni convenerit. quid enim fiet priori πρός? nam geminum exhibet lectio vulgata. Revera ab interpunctione laborantem secutus est codicem Xyl. indè factum, ut & conjungenda divulserit, & dirimenda commiserit. Ad antegressa siquidem pertinent ista, & cum eis planè cohærent; αὐτοῖς βοηθοῦσι--- πρὸς ταῦτα μέντοι, πρὸς ἃ &c. *opem illis dii ferunt--- ad illa utique ad quæ*; &c. idem enim est istîc πρὸς ταῦτα βοηθεῖν. quod *infrà* § 38. εἰς ταῦτα συλλαμβάνειν. & *infrà* § 11. εἰς ἔνια συνεργεῖν, qualia ibi commemorat, de quibus & istîc. Sequentia novam ordiuntur periochen. quod & Merico visum.

Πρὸς ἃ ἐκεῖνοι διαφέρονται] *quæ ab eis* (Deis nempe) *tanquam momenti alicujus sint, expetunt.* Mer. Cas. verùm significationis hujus verbi τοῦ διαφέρεσθαι exemplum requiro: nec occurrit. Malim itaque *ad quæ* (consequenda scil.) *illi*, aut simpliciter *feruntur*; (quomodo *l.* 5. § 1. de eisdem dixit, πρὸς ἃ φέρονται) aut, si præpositio istîc emphasin aliquam habere censebitur; *tanquam in salo jactati temerè feruntur*; (quomodo Lucas *Act. c.* 27. *v.* 27. Διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ, *cum in Adria huc illuc jactaremur*) vel etiam, *cum animi solicitudine anxiâ & distractione feruntur*, & quasi *differuntur*: sicut Plautus, *amore differri*, dixit *Milit.* 4. 4. idémque, *cupidine differri*, *Pœnul.* 1. 1. hàc enim mente usurpatum Marco τὸ διαφέρεσθαι deprehendas; cùm in loco huic gemino *infrà* § 40. tum & *l.* 11. § 10. unde & διαφορὰ eidem, *l.* 6. § 41.

§ 28. Ταῦτά ἐστι] Leg. Ταὐτὰ, vel Τὰ αὐτὰ, *Eadem sunt.* sicut *l.* 2. § 14. & *l.* 6. § 46. Par mendum notavimus & sustulimus, *supr.* § 14. & *l.* 4. § 32. & *l.* 10. § 7.

Τὰ τοῦ κόσμου ἐγκύκλια] *quæ sursum deorsum rotantur, & in orbem quendam eunt redeúntq; mundana ista. Circulos mundanos* dixit Arnob. *l.* 2. Vide *ad l.* 2. § 14. Ἀνακυκλούμενα. Quanquam aliâ etiam ratione istîc, quàm quâ illîc, ἄνω κάτω κυκλεῖσθαι mundana ista dici videntur: quia dominos nimirum permutare solent, & ab istis ad illos per vices quasdam, sed incertas eas, transire; unde fit, ut homines quoque ipsi eisdem nunc accedentibus, nunc

&c.

& recedentibus denuo, quasi rotæ cuidam versatili alligati modò in sublime attollantur, modò ad infima rursus devolvantur. Adagii instar celebratur illud, Τροχὸς τὰ ἀνθρώπινα· ἤγουν εὐμετάβολα. Apostolius *proverb.* 1863. Phocylides.

Κοινὰ πάθη πάντων, ὁ βίος τροχὸς, ἄστατος ὄλβος.

Fors eadem omni; vita rota; instabilis status omnis.

Cyro Crœsus apud Herodotum *lib.* 1. citante itidem Stobæo *tom.* 2. *tit.* 102. ὡς κύκλος τῶν ἀνθρωπίνων ἐστὶ πρηγμάτων· περιφερόμενος δὲ οὐκ ἐᾷ αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν. Et priscus nescio quis apud Plut. ad Apollon.

Τροχοῦ περιστείχοντος ἄλλοτ' ἡτέρα
Ἁψὶς ὕπερθε γίγνετ', ἄλλοθ' ἡτέρα.

Quò facit, quod Sesostri Ægyptio, è regibus subactis, quos jumentorum loco currum sibi trahere quandoq; cogebat, quidam regessisse fertur, rotam cur tam crebrò respiceret, à tyranno requisitus, Ἐκπλήττομαι ὁρῶν ἀστάτως φερόμενον τὸν τροχὸν, καὶ ἄλλοτε ἄλλως κυλιόμενον καὶ ποτὲ μὲν ταπεινοῦντα τὰ ὑψηλὰ, αὖθις δὲ τὰ ταπεινὰ ὑψοῦντα. Historiam eam Chagani Abarum regi priscum Romanum recitâsse tradit Nicephorus *Callisti l.* 18. *c.* 29. eâq; relatione Chaganis ferociam mitigatam; prout & responsione ipsâ primitus Sesostrem inductum, nè reges deinceps jungeret. Imaginis ejusdem consideratione, Regis Franci, cujus in potestate tunc fuerat, delinivit animum Agarenorum Imperator. quum enim per biennium integrum ridere nunquam fuisset conspectus, in risum erupisse tandem aliquando accepto, accersiri hominem rex jussit. qui risûs caussam sciscitanti, his verbis respondit; utì Zonaras ea retulit *annal. tom.* 3. in *Basilii* historia: Τροχὸς ἁμάξης ἑώρων, ὧν τὸ μὲν πρόσγειον ἦν, τὸ δὲ ἦρτο μετέωρον· εἶτα τὸ μὲν μετέωρον κατῄει πρὸς γῆν, τὸ δὲ πρόσγειον μετεωρίζετο· οὕτω δ' εἰκάσας καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα κινεῖσθαι καὶ μεταφέρεσθαι, ἐξεγέλασα λογισάμενος, ὡς οὐκ ἀδύνατον, οὕτω διατεθῆναι καὶ τὰ κατ' ἐμαυτὸν, καὶ ὥσπερ ἐξ ὕψους κατενεχθῆναι εἰς ταπεινότητα, οὕτως αὖθις ἴσως ἐκ χαμαιζηλότητος εἰς ὕψος ἐπαρθῆναι καὶ γενέσθαι μετάρσιος. Apud Sophoclem Menelaus, laudante in *Demetrii vita* Plutarcho;

Ἀλλ' οὑμὸς αἰεὶ πότμος ἐν πυκνῷ θεοῦ
Τροχῷ κυκλεῖται, καὶ μεταλλάσσει φύσιν.
Ὥσπερ σελήνης δ' ὄψις εὐφρόναις δύο
Στῆναι δύναιτ' ἂν οὔποτ' ἐν μορφῇ μιᾷ,
Ἀλλ' ἐξ ἀδήλου πρῶτον ἔρχεται νέα
Πρόσωπα καλλύνουσα καὶ πληρουμένη·
Χ' ὅταν περ αὐτῆς εὐγενεστάτη φανῇ,
Πάλιν διαρρεῖ, κἀπὶ μηδὲν ἔρχεται.

Lunæ confert, mutabilitatis nomine, sublunaria ista omnia; quomodo & Joannes in *Apocal. c.* 12. *v.* 1. Gregor. Naz. *ad suos ob Præsidis offensionem adjectus.* Κύκλος τις ἐστὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων· περιχωρεῖ γὰρ τὰ πάντα ῥᾳδίως, καὶ μεταχωρεῖ, καὶ ἀντικαθίσταται· ὡς αὔραις εἶναι μᾶλλον πιστεύειν, καὶ γράμμασι τοῖς καθ' ὕδατος, ἢ ἀνθρώπων εὐημερίᾳ. Et *ad Sophron. epist.* 51. Ὁρᾷς οἷα τὰ ἡμέτερα, καὶ ὅπως κύκλος τις τῶν ἀνθρωπίνων περιτρέχει πραγμάτων, νῦν μὲν τῶν, νῦν δὲ τῶν ἀνθούντων, καὶ ἀπανθούντων, καὶ οὔτε τὸ εὐπραγεῖν ἑστώς ἐστιν ἡμῖν, οὔτε τὸ δυστυχεῖν, ἀλλὰ τάχιστα μετακινουμένου καὶ μεταπίπτοντος· ὡς αὔραις &c. ut suprà & in *orat. pro pauper.* Οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον, οὐδὲ ὁμαλὸν, οὐδὲ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἱστάμενον· ἀλλὰ κύκλος τις τῶν ἡμετέρων περιτρέχει πραγμάτων ἄλλοτε ἄλλως, ἐπὶ μιᾶς, ἡμέρας πολλάκις, ἔστι δὲ ὅτε καὶ ὥρας, φέρων μεταβολάς. & quæ sequuntur. & mox: τὰ μὲν γὰρ ἐστι παντελῶς ῥᾳστὰ, καὶ περικαλλέα, καὶ ὥσπερ ἐν παιδιᾷ ψήφων, ἄλλοτε εἰς ἄλλους μεταρρίπτούμενα καὶ μετατιθέμενα. Agapet. *parænes.* § 11. Κύκλος τις τῶν ἀνθρωπίνων περιτρέχει πραγμάτων, ἄλλοτε ἄλλως φέρων αὐτὰ καὶ περιφέρων. Diodor. Sicul. *histor. lib.* 18. Ὁ γὰρ κοινὸς βίος, ὥσπερ ὑπὸ θεῶν τινος οἰακιζόμενος, ἐναλλὰξ ἀγαθοῖς τε κακοῖς τε κυκλεῖται πάντα τὸν αἰῶνα. Trahit horsum Clemens *strom. lib.* 5. ex Dionys. Thracis Grammatici in *libro* quo *trochiscorum* sive *rotularum mysticarum significationem* explicat; τόν τε τροχὸν, τὸν στρεφόμενον ἐν τοῖς τῶν θεῶν τεμένεσι, καὶ τὸ τῶν θαλλῶν τῶν διδομένων τοῖς προσκυνοῦσιν. allatis in eam mentem Orphei versibus illis:

Θνητῶν δ' ὅσσα βροτοῖσιν ἐπὶ χθονὸς ἔργα μέμηλε[...]
Οὐδὲν ἔχει μίαν αἶσαν ἐπὶ φρεσὶν, ἀλλὰ κυ[...]
κλεῖται
Πάντα πέριξ· στῆναι δὲ καθ' ἓν μέρος οὐ θέμις ἐστὶ[ν]
Ἀλλ' ἔχει, ὡς ἤρξαντο, δρόμου μέρος ἴσον ἕκαστο[ς]

Hinc & celebris ille *fortunæ rota*, de qua Cicer[o] (quanquam à Fabio, an Tacito, in *dialogo de causs. corrupt. eloquent.* eo nomine notatus) *orat. in Pison. Nè tum quidem, cùm illum suum saltatorium versaret orbem, fortunæ rotam pertimescebat.* Sed & alii non pauci. Senec. *Hippolyt.* 4. 2.

Quanti casus humana rotant?

Et Tibull. *l.* 1. *eleg.* 5.

Versatur celeri fors levis orbe rotæ..

Plautus item (si Dion. Lambino, & Joan. Gulie[l]mio *verisimil. lib.* 2. *cap.* 17. credimus) in *Tri[n]cul.* 2. 1.

Vertit sese rota vicissim; stultus est qui id admiretu[r].

Boëth. *consol. lib.* 2. *c.* 1, & 2. *Hunc continuum l[u]dum ludimus; rotam volubili orbe versamus; inf[i]ma summis, summa infimis mutare gaudemus.* [...] *verò volventis rotæ impetum retinere conaris.* Ammian. *hist. lib.* 26. *Quivis beatus versâ rotâ fortunæ ante vesperam potest esse miserrimus.* Vide *ad lib.* 4. § 52. ἐφήμερος. Quod autem illi rotam, Seneca etiam, audaciùs paulò, *petaurum* nuncupavi[t]. Sic enim ille *ep.* 98. *oblitus hujusce petauri, quo h[u]mana jactantur; sibi uni fortuitorum constantia[m] spond[...]*

spondet (unusquisque.) & Plutarch. in *frag. de vitiosorum miseria*; περιενεχθεὶς καὶ σκοτοδινιάσας πρὸς τὴν τῆς τύχης περιαγωγὴν. vide *lib.* 8. § 5. Mericus autem noster ἐγκύκλια istìc *ordinaria* vertit. haud incommodè prorsus, siquidem ἐγκύκλια dicuntur *vulgaria, communia, obvia quæque*. Hesych. Ἐγκύκλιον, τὸ πανταχοῦ κυκλοῦν. Et, Ἐγκύκλια, τὰ ἐγκυκλούμενα τῷ βίῳ καὶ σύνηθη. Nec malè igitur Cœl. Secundus *thes. Ordinarius*, ἐγκύκλιος *qui in orbem redit, vulgaris*. Ità Aristoteles *polit. l.* 2. *c.* 3. διακονίας ἐγκυκλίους dixit, *operas obvias & vulgares quasvis*. Ἔπη δὲ τῶν δεσποτῶν τούτοις μάλιστα συγχρῶνται, οἷς πλεῖστα πρὸς ἔργων διὰ πρὸς διακονίας τὰς ἐγκυκλίους. quæ & ἐγκύκλια διακονήματα, *ibid. lib.* 1. *c.* 4. λαμβάνων τις μὲν δοῦλος ἐδίδασκε τὰ ἐγκύκλια διακονήματα τοὺς παῖδας. & unicâ voce ἐγκυκλήματα, *œconom. lib.* 2. *c.* 1. sed & ἐγκύκλια simpliciter, *polit. lib.* 2. *c.* 7. ubi pronunciat, τὴν θρεπτικὴν πρὸς οὐδὲν τῶν ἐγκυκλίων χρήσιμον εἶναι, ἀλλ' ἢ πρὸς τὸν πόλεμον. Unde & ἐγκύκλιοι dicuntur Isocrati *de pace*, οἱ τυχόντες ἢ οἱ ἐπιτυχόντες ἄνθρωποι, *plebeii quivis*. Πλὴν ἐκείνων τῶν τῶν ἐγκυκλίων τυφὰς ποιεῖσθαι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν. &, Ἐκκυκλεῖν τὸ μυστήριον, *mysterium divulgare & in profanorum aures sive notitiam efferre*. Clemens *strom. lib.* 7. οὐ γὰρ ἐκκυκλεῖν χρὴ τὸ μυστήριον. quod ἐξορχεῖσθαι frequentiùs dicitur. nec est verò vero absimile Marcum eò magìs hoc vocabulo usum quò rerum istarum, quas tanti faciunt miseri mortales, non solùm τὸ σύνηθες καὶ τὸ γνώριμον, ut alibi loquitur, sed & τὸ εὐτελὲς subindicaret. vide *l.* 4. § 38, 42.

Ἄνω κάτω] Ità Plato *Phileb.* Ἀεὶ γὰρ ἅπαντα ἄνω τε καὶ κάτω ῥεῖ. Greg. Naz. *orat. pro pauperibus*; Παίζεται ἡμᾶς ἐν τοῖς ὁρωμένοις, ἄλλοτ' ἄλλως μεταβαλλομένοις καὶ μεταβάλλουσι, καὶ ἄνω καὶ κάτω φερομένοις τε, καὶ περιστρεφομένοις. & Philo in *vit. Mosis*: τύχης γὰρ ἀσταθμότερον οὐδὲν, ἄνω καὶ κάτω τὰ ἀνθρώπεια πεττευούσης. Indè quæsitus Diogeni jocus, qui cùm ἐπὶ πρόσωπον deversâ facie, sepeliri se mandâsset; caussam quærentibus, respondit, ὅτι μετ' ὀλίγον μέλλει τὰ κάτω ἀναστρέφεσθαι, quia paulò pòst futurum est, ut quæ deorsum sita sunt, sursum vertantur. quo loco malim ἄνω στρέφεσθαι legere. quomodo & Cambyses minatus est, Αἰγύπτου τὰ μὲν ἄνω, κάτω θήσειν· τὰ δὲ κάτω, ἄνω. Herodot. *lib.* 3. Quanquam potuit & allusisse Marcus ad Heracliti illud, quô τὴν μεταβολὴν dixit esse ὁδὸν ἄνω κάτω. Habes *ad lib.* 4. § 40. indè Tertullianus *adv. Marc. l.* 2. *c.* 28. *Quòd enim ait Heraclitus ille tenebrosus, eadem via sursum & deorsum.* vide *lib.* 6. § 44.

Ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα] quod Hebræi dicere solent, מעולם עד עולם *à seculo in seculum. Psal.* 90. *v.* 2. & *Psal.* 103. *v.* 17. & לדור ודר *in seculum & seculum Psal.* 90. *v.* 1. & *Psal.* 100. *v.* 5. id est, *per secula quæque* Tertull. *de spectac. c.* 25. *Quale est, ex ore quo Amen in sanctum protuleris, gladiatori testimonium reddere?* εἰς αἰῶνας ἀπ' αἰῶνος, *alii omnino dicere nisi Deo & Christo?* doxologiæ formulas solennes respexit; simul allusum & ad illud Commodo pugilem agenti acclamatum, referente *lib.* 72. Dione Νικᾷς νικήσεις ἀπ' αἰῶνος quod & Rigeltius observavit. Vult itaque rerum istarum semper & esse & fuisse sortem & naturam eandem; ut mutationibus & vicissitudinibus essent obnoxiæ, & vertigine perpetuâ sursum deorsum ferrentur; taléмque esse earum conditionem, ut, quòd de *Forte* ille cecinit, *trist. l.* 5. *el.* 8.

Sit tantùm constans in levitate sua.

Gregor Naz. *ad cives suos in angust. constitut.* Οὐδὲν ἀκίνητον οὐδὲ ὁμαλὸν, οὐδὲ εἰς τέλος ὅμοιον, οὐ τὸ παρὸν, οὐ τὸ μέλλον, οὐ τὸ ἡμέτερον, οὐ τὸ ἀλλότριον, οὐ μικρὸν, οὐ μεῖζον, οὐχ ὅ, τι ἂν εἴποι τις, καὶ τοῦτο ἴσον ἢ ἀνισότης ἔχει, τὴν ἀεὶ πάντα μεταβολήν.

Καὶ ἤτοι ἐφ' ἕκαστον ὁρμᾷ] vide *ad l.* 6. § 36. & *l.* 7. § 75. & *supr.* § 1. Hinc autem Lugd. novam orditur, sed absurdissimè, ut aliàs sæpe, periocham.

Ἢ ἅπαξ ὥρμησε] ἢ leg. est enim alterum distributionis membrum.

Καὶ τι ἐν τινι· τρόπον γάρ τινα ἄτομοι ἢ ἀμερῆ] *& quid unum alicui. quodam enim modo atomi*. Xyl. qui & locum, ut mendosum, asterisco apposito notavit. *cuncta indivisè quodammodo & inseparabiliter à se invicem pendent.* M. Cas. qui quid legerit ex versione ariolari non possum. D. Salmas. καὶ τι ἐν τινι. *si semel*, inquit, *omnia ab æterno direxit*, τὰ λοιπὰ κατ' ἐπακολούθησιν, *reliqua ab illo semel constituto ordine pendent, & indissolubili serie invicem connexa sunt, & semper aliquid in aliquo est. quia quod sequitur; ab eo quod præcedit generatur, & caussa prior sequentem producit; quia sic Deus ab initio omnia ordinavit, sic quodammodo atomi sunt, non illi Democriti, & Epicuri, sed alii: quia nimirum insecabilis ille est atque indivisibilis ordo rerum ac concatenatio caussarum, in qua semper sequens à priore dependet, ut divelli non possint nec separari.* Mavult itaque ἄτομα, quàm ἄτομοι. Adjicere liceat & conjecturam nostram. τρόπον γάρ τινα δεῖ τι ἐν τινι, vel, καὶ ἕν τι τρόπον τινὰ γίνεται, ἢ ἄτομοι καὶ ἀμερῆ. *vel reliqua à primis illis pendent, atque ex serie hac continua unum quid consit, aut atomi atque insecabilia corpora pro rerum initiis substituenda erunt.* In hanc suspicionem eò magìs propendeo, quia distributio ista Marco solens est. vide *infr.* § 37. & *l.* 4. § 3. ἤτοι πρόνοια ἢ ἄτομοι. & *l.* 10. § 6. D. Boot. καὶ τι ἓν γίνεται, legit. *& unum quiddam fit, sicut catena scil. una constat ex annulis quamplurimis sibi invicem annexis.* ità de genere humano generationis vi

vi virtutéque perennante, Plato *de leg. lib.* 3. τ' αυτὸν ϰ ἓν ὂν ἀεὶ γίνεσει.

Τρόπον γάρ τινα] ità *l.* 6. § 38. τρόπον γάρ τινα πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται.

Ἔι τις θεὸς, εὖ ἔχει πάντα] vide *ad l.* 2. § 11.

Ἐι δὲ εἰκῆ μὴ ϰ σὺ εἰκῆ] vide *l.* 6. § 44. atqui contrà planè Jocasta in Sophoclis *Oedip. Reg.*

Τί δ' ἂν φοβοῖτ' ἄνθρωπος, ᾧ τὰ τῆς τύχης
Κρατεῖ, πρόνοια δ' ἐστὶν οὐδενὸς σαφής;
Εἰκῆ κράτιστον ζῆν, ὅπως δύναιτό τις.
Quid quisque curet, quando fortuna omnia
Versat, nec ulla superæ est providentiæ
Nota? optimum est ergò vivere ut casus tulit.

Ἤδη πάντας ἡμᾶς γῆ καλύψει] Ità *l.* 6. § 59.

ὁ αἰὼν πάντα καλύψει] Hesiod. aliquoties.

Αὐτὰρ ἐπεὶ ϰ τοῦτο γένος κατὰ γαῖα κάλυψε.

Hinc Nicoclis dictum, εὐτυχεῖς εἶναι τοὺς ἰατρούς, *felices esse medicos*, ὅτι τὰς μὲν ἐπιτυχίας αὐτῶν ὁ ἥλιος ὁρᾷ, τὰς δὲ ἀποτυχίας ἡ γῆ καλύπτει. Antonius *collect. l.* 1. *c.* 56.

Τὰς ἐπικυματώσεις] vide *ad l.* 7. § 34. Flaccus *l.* 2. *ep.* 2.

——*Perpetuus nulli datur usus, & hæres*
Hæredem alterius, velut unda supervenit undam.

vide Nason. *ad l.* 6. § 15.

§ 29. Χειμάρρους ἡ τῶν ὅλων αἰτία, πάντα φέρει] vide *ad l.* 2. § 17. & *l.* 4. § 43. & *l.* 5. § 23. & *l.* 7. § 19. Pertinent autem huc imagines illæ apud Homer. *Iliad.* ε'. *v.* 87.

——ποταμῷ πλήθοντι ἐοικὼς
Χειμάρρῳ, ὅς τ' ὦκα ῥέων, ἐκέδασσε γεφύρας.
Τὸν δ' οὔτ' ἄρ τε γέφυραι ἐεργμέναι ἰσχανόωσιν,
Οὔτ' ἄρα ἕρκεα ἴσχει ἀλωάων ἐριθηλέων,
Ἐλθόντ' ἐξαπίνης, ὅτ' ἐπιβρίσῃ Διὸς ὄμβρος.
Πολλὰ δ' ὑπ' αὐτοῦ ἔργα κατήριπε καλ' αἰζηῶν.

& *Il.* λ'. *v.* 492.

Ὡς δ' ὁπότε πλήθων ποταμὸς πεδίονδε κάτεισι
Χειμάρρους, κατ' ὄρεσφιν ὀπαζόμενος Διὸς ὄμβρῳ·
Πολλὰς δὲ δρῦς ἀζαλέας, πολλὰς δέ τε πεύκας
Ἐισφέρεται, πολλὸν δέ τ' ἀφυσγετὸν εἰς ἅλα βάλλει.

Et Mar. Æneid. *l.* 2.

Non sic aggeribus ruptis cùm spumeus amnis
Exiit, oppositásque evicit gurgite moles;
Fertur in arva furens cumulo; campósque per omnes
Cum stabulis armenta trahit.——

& *lib.* 12.

Aut ubi decursu rapido de montibus altis
Dant sonitum spumosi amnes, & in æquora currunt
Quisque suum populatus iter.——

Τὰ πολιτικὰ ταῦτα, ϰ ὡς οἴεται, φιλοσόφως πρακτικὰ] *Philosophicè agentes.* Xyl. rectè, sicut *l.* 2. § 10. φιλοσόφως ὁ Θεόφραστος. Certè tam ratione caret, quòd istic φιλοσόφως, quàm quòd illic φιλόσοφος, legi postulat Annot. Lugd. nec Xylandrum tamen probo, quòd ista à se invicem divellit, quæ conjungenda potiùs fuerant cùm de eisdem efferantur: probo, quòd ex commate prægresso τὸ ὡς οἴεται τοῦ κοινοῦ repetat, ut pleniùs expressum sic legatur, ϰ, ὡς οἴεται, φιλοσόφως πρακτικὰ ἀνθρώπια, ὡς μυξῶν μεστά. *Sophistas* scil. Marcus hìc perstringere videtur, de quibus Julian. Imper. *epist.* 42. βούλονται γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις, οὐ λέξεων μόνον, ἠθῶν δὲ εἶναι διδάσκαλοι. ϰ τὸ κατὰ σφᾶς εἶναί φασι τὴν πολιτικὴν φιλοσοφίαν. εἰ μὲν οὖν ἀληθὲς ἢ μὴ, τοῦτο ἀφείσθω νῦν. vel (quod magìs reor) *politicos* illos, qui sapientiæ nomine laudari solent, quosque ideo à *Sophistis* distingui vult Dio Prus. *de regn. orat.* 4. Ξεναγοὶ γὰρ ϰ σοφισταὶ ϰ δημαγωγοί. λέγω δὲ δημηγόρων στρατηγούς τε ϰ σοφιστὰς, ϰ πολιτικοὺς ἄνδρας, ἀπὸ τῶν εἰρημένων. locum eò magìs, quò expurgem, adduxi. quis enim non videt, (nec vidit interpres tamen) vocabulum σοφιστὰς istinc furcillandum? quomodo enim *Sophistas* à *Sophistis* discreverit? vel hos certè quos Prodicus, referente in *Euthydemo* Platone, μεθόρια φιλοσόφου τε ἀνδρὸς καὶ πολιτικοῦ, *viri philosophici ac politici confinia*, dixerat. οἴονται δ' εἶναι, inquit ille, πάντων σοφώτατοι ἀνθρώπων· πρὸς δὲ τῷ εἶναι, καὶ δοκεῖν πάνυ παρὰ πολλοῖς. *Putant se omnium hominum sapientissimos esse, atque ità à plerisque etiam existimari.* ideo autem & Philosophos & Sophistas etiam infensos habebant, quòd utrumque genus hoc, si in existimatione foret, luminibus suis obfecturum videretur. istis verò in ordinem redactis, ἀναμφισβητήτως ἤδη παρὰ πᾶσι τὰ νικητήρια εἰς δόξαν οἴεσθαι σοφίας φέρειν. εἶναι μὲν γὰρ τῇ ἀληθείᾳ σφᾶς σοφωτάτους, &c. habes μύξαν de qua Marcus. Et mox Σοφοὶ δὲ ἡγοῦνται εἶναι, πάνυ εἰκότως. μετρίως μὲν γὰρ φιλοσοφίας ἔχειν, μετρίως δὲ πολιτικῶν, πάνυ ἐξ εἰκότος λόγου· μετέχειν γὰρ ἀμφοτέρων ὅσον ἔδει, ἐκτὸς δὲ ὄντες κινδύνων ϰ ἀγώνων καρποῦσθαι τὴν σοφίαν. Itaque illud ὡς οἴεται, ut videtur, duplici ratione potest intelligi; vel, *ut ipsi de se opinantur*, aliósque volunt opinari, vel etiam, *ut aliis* haud paucis, falsò tamen, videtur. Neque enim revera *Philosophos vivunt*; sed *Philosophos agunt*: hoc est philosophos simulant, & simiarum more imitantur, cùm nihil sint minús. Ideo Plato in *Sophist.* τὸν σοφιστὴν definivit: μιμητὴν τοῦ σοφοῦ· quasi *philosophi* sive *sapientis simiam* dixisset. quomodo Regulus ille *omnium bipedum ipse nequissimus*, Rusticum, hominem verè integerrimum, malitiosè insectatus, *Stoicorum simiam* appellavit. Plin. Min. *l.* 1. *ep.* 5. sed & Lucianus istiusmodi homines vocat πιθήκους, ἄλλο μὲν ἄκρους χείλεσι φιλοσοφοῦντας, ἄλλο δὲ ἕτερον μὲν ἐνὶ φρεσὶ κεύθοντας, ἄλλο δὲ λέγοντας quos eosdem & Gregor. Nyssen. *orat. de profess. Christ.* πιθηκώδεις ψυχὰς appellat, οἳ διὰ μιμήσεως ἐσχηματισμένως ἔχοντες τὸν χριστιανισμὸν ὑποκρίνονται. μόρφωσιν ἔχοντες εὐσεβείας· τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἀγνώμονες· ut Apost. *ad Timoth. ep.* 2. *c.* 3. *v.* 5. vide *ad l.* 10. § 8. Tales D. Christus in Pharisæis ὑποκριτὰς etiam

etiam nuncupavit Matth. *c.* 6. *v.* 2. & *c.* 23. *v.* 23, 25, 27. id est, *histriones, scenicos*. Basil. Cæs. *orat.* 1. ὑποκριτὴς, ὁ ἐν θεάτρῳ, ἀλλότριον πρόσωπον ὑπελθών. δοῦλος ὢν πολλάκις τὸ τοῦ δεσπότου, καὶ ἰδιώτης τὸ τοῦ βασιλέως. & Isidor. Pel. *lib.* 1. *ep.* 427. εἴ τις τοῖς μὲν πάθεσι ζῇ, τοῦ δὲ ταῦτα νεκρώσαντος τὰ ὅπλα φορεῖ, ἔοικε τοῖς ἐν σκηνῇ ἀλλότρια παίζουσι σχήματα. οἷς ἐπεγγελῶσιν οἱ θεαταὶ ὡς ἀρνουμένοις τῶν σχημάτων τὰ πράγματα. Quod & Lucian. in *apolog.* Οἱ τραγικοὶ ὑποκριταὶ, ἐπὶ μὲν τῆς σκηνῆς, Ἀγαμέμνων ἕκαστος αὐτῶν ἢ Κρέων, ἢ αὐτὸς Ἡρακλῆς εἰσιν. ἔξω Πῶλος, ἢ Ἀριστόδημος; ἀποθέμενοι τὰ προσωπεῖα, γίγνονται ὑπόμισθοι τραγῳδοῦντες, ἐκπίπτοντες, καὶ συριττόμενοι, ἐνίοτε δὲ μαστιγούμενοι, ὡς ἂν τῷ θεάτρῳ δοκῇ. & Joan. Chrysost. *in Matth. orat.* 20. rationem reddens nuncupationis Dominicæ; ὁ μὲν ὑποκριτὴς μέχρι τότε φαίνεται λαμπρὸς, ἕως ἂν τὸ θέατρον κάθηται· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τότε παρὰ πᾶσιν. ἴσασι γὰρ οἱ πλείους τῶν φαινομένων, τίς ὢν τίνα ὑποκρίνεται· πλὴν ἀλλὰ τοῦ θεάτρου λυθέντος, σαφέστερον ἅπασιν ἀνακαλύπτεται quod Senec. *ep.* 76. *Hi, quibus sceptrum & chlamydem in scena fabulæ assignant, cùm præsente populo elati incesserunt, & cothurnati, simul exierunt, excalceantur, & ad staturam suam redeunt.* Dio. Prus. qui & *Chrysost.* *orat.* 38. ἐν ταῖς θέαις τίς ὑμῖν ἀληθῶς δοκεῖ βασιλεὺς, ἢ τύραννος ἢ θεός; καί τοι ταῦτα πάντα καλοῦνται, καὶ οὐκ ὀνόματα μόνον ἔχουσι θεῶν, ἀλλὰ καὶ πρόσωπα, καὶ στολάς· καὶ κελεύουσι πολλὰ, ὡς ἐκεῖνοι· τοῦ δὲ ποιήματος συντελεσθέντος, ἅπασι τὸ μηδὲν ὄντες. Histriones igitur reges agunt, cùm nihil in se regium habeant; at Sophistæ etiam βασιλεύειν διδάσκειν, alios *artem regendi edocturos* se profitentur, (quemadmodum & Protagoras Platonicus *politicam*, ὅπως τὰ τῆς πόλεως δυνατώτατος ἂν εἴη τις καὶ πράττειν, καὶ λέγειν) οἳ οὐχ ὅπως βασιλεύειν, ἀλλ᾽ οὐδὲ ζῆν ἴσασιν, *cùm ipsi interim nec vivere, nedum regnare nôrint.* Quin & quod Petrus Apost. *ep.* 2. *c.* 2. *v.* 19. de Pseudonymis doctoribus; ἐλευθερίαν ἄλλοις ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς. *Aliis libertatem polliceri, cùm sint ipsi vitiorum mancipia.* ità sapientiam pollicebantur sophistæ isti, cujus ipsi nè micam quidem penes se habebant; & eò minus, quò plus habere se opinabantur. quod rex sapientissimus monuit, *Prov. c.* 26. *v.* 12. ὅσοι γὰρ ἂν ἀμαθεῖς ὄντες, νομίζωσι σοφοὶ εἶναι, οὗτοι πολύ εἰσιν ἀθλιώτεροι τῶν ἄλλων ἁπάντων. καί ἐστι τοιοῦτο τὸ τῶν σοφιστῶν γένος. Dio *orat.* 10. tales erant, talésque faciebant illos, qui in disciplinam eis sese dabant. vide *ad l.* 1. § 16.

Ἀνθρώπεια] *homunciones.* Xyl. rectè. leg. ergò ἀνθρώπια. nam ἀνθρώπεια, *humana.*

Μυξῶν μεστά] *Muci pleni.* Xyl. *gravitatis affectatæ pleni.* M. Cas. ut alluserit Marcus ad proverbium illud, Βαβαὶ μύξος, περὶ τῶν κομπαζόντων καὶ μεγαλαυχούντων, usurpatum; Suid. de quo Salmas. *ad Tertull. Pall. deducunt perperam* (Suidam notat) *à Myxo Cereris sacerdote.* at μύξος est μυξώδης· & μύξα, βλέννα, κόρυζα· κόρυζαν *pro tumore, superbiâ, jactantiâ dixere.* Sed & μύξαν *pro eodem. inde* μύξος, ἀλαζών. itaque *arrogantiæ* ac *fastûs*, malim reddere, sicut Marcus alibi, καὶ μεθ᾽ οἴου τύφου *lib.* 11. § 18. quàm *gravitatis affectatæ* pleni! quanquam σεμνοτυφία, quod sequitur, horsum spectare videatur. Cæterùm habere locum hîc possit alter vocabuli istius usus etiam proverbialis, quo μυξώδεις καὶ βλεννώδεις, & μύξης sive κορύζης μεστοὶ, fatui stupidíq; dicuntur; & μύξα sive κόρυζα pro stuporis indicio habetur. Ità apud Platonem. *polit. l.* 1. Thrasymachus Socrati stuporem objiciens, percontatur illum, nutricem habeat necne, ὅτι τοι, inquit, σὲ κορυζῶντα περιορᾷ, καὶ οὐκ ἀπομύττει δεόμενον. In Luciani item *votis.* Timolaum subsannans Lucianus; Καί τοι ἑνὸς τοῦ ἀνασκοποῦντος προσδεῖ, ὅς σε παύσει μωραίνοντα, τὴν πολλὴν ταύτην κόρυζαν ἀποξύσας. Idémque in *Pseudomant.* Τοῖς ἰδιώταις καὶ κορύζης μεστοῖς τὴν ῥῖνα προσέσιον. Et in *Philopseud.* Εἰ μὴ πάνυ τὴν ῥῖνα κορύζης μεστὸς εἴην. Nec secùs ferè Epictetus, *lib.* 2. *c.* 21. dixit; κορύζης μεστὸς εἰς τὴν σχολὴν εἰσέρχομαι, μόνην τὴν ἱστορίαν μαθησόμενος. Latinis pariter *mucidus* pro *stupido, stolido, fatuo.* Plaut. *Epid.* 3. 4. ---*homo es,*

Qui me emunxisti mucidum, minimi preti.

Frustrà enim est Pareus, cùm de *opulento* dici censet, *cui mucus* scil. *æs est.* imò, tanquam de homuncione, cui *mucoris plenus nasus*, quique *consilii omnis expers est*, ut rectè Lambinus. prægressa docent.

Senex, tibi os est sublitum planè & probé.

nec aliâ ratione ejusmodi hominem *blennum* dixere. Fastus.

Blennos stultos esse Plautus indicat.

(*Bacchid.* 3. 1.)

Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones.

Lucil. *sat.* 30. citante Nonio, apud quem *plenus*, pro *blennus* corruptè legitur;

Deblaterat blennus.——

nam Βλέννα, μύξα· Βλεννὸς, νωθὴς, μωρός. Hesych. Cùm igitur pituitæ crassæ, quâ nares obstrui solent, copia nimia mentis aciem obtundere sensibúsq; officere censeatur, indè natum, ut sicut *emunctæ naris* hominem, quod de Lucilio Flaccus, *serm. lib.* 1. *sat.* 4. pro acris ingenii, exactíq; judicii dicebant: ità contrà *naris obesæ*, quod idem *epod.* 12. usurpavit, pro stolido stupidóque in usu esset. Verùm contextûs series illò potiùs inclinat, eodémq; ipse. Respexerit autem forsan Marcus ad illud Epicteti, qui *dissert. l.* 3. *c.* 22. de Cynicam professionem ementito, cùm revera nihil minùs præstaret, Μύξα γίνεται, ἄλλο δ᾽ οὐδέν.

Τί ποτε ποίησον, ὃ νῦν σε φύσις ἀπαιτεῖ] Post τί ποτε distinguit Interpres Anglicanus, & erotematicè legit, τί ποτε; *O homo, quid negotii facessis tibi?* Xylandrum forsan secutus, qui sic prior reddidit; *Quid faciendum? quod nunc natura poscit, eò contende*, &c. Verùm contextûs series ista vix admittit, & distinctiones à Xyl. ipso in contextu positæ respuunt omnino. Verto itaq;, *Facias tandem, ô homo, eorum aliquod, quæ natura nunc à te exigit*. De mente vide *l.* 6. § 2. & *l.* 7. § 54, 55. & *l.* 11. *supr.* § 6. & *infr.* § 41. & *l.* 10. § 12, 33. nè eadem identidem apposita denuo nauseam pariant.

Μὴ περιβλέπου εἴ τις εἴσεται] Vide *lib.* 1. § 7, 9. & *l.* 7. § 58, 67. & *l.* 8. § 1. Epictet. *lib.* 3. *c.* 24. Μόνον μὴ πόμπευε αὐτήν· μηδ' ἀλαζονεύου ἐπ' αὐτῇ· ἀλλ' ἔργῳ δείκνυε· κἂν μηδεὶς αἰσθάνηται, ἀρκοῦ αὐτὸς ὑγιαίνων καὶ εὐδαιμονῶν. Senec. *epist.* 79. *Hæc nos oportet agere, & in hoc ire impetu toto, licèt pauci sciant, licèt nemo videat.* Et, *epist.* 113. *nihil ad rem pertinet, quàm multi æquitatem tuam noverint.* Optimè Plut. *de perfect. indic.* Εἰ γὰρ ἀληθινὸς ἔρως παιδὸς ἢ γυναικὸς, οὐ ζητεῖ μάρτυρας, ἀλλὰ καρποῦται τὸ ἡδὺ, κἂν κρύφα κατεργάσηται τὸν πόθον· ἔτι μᾶλλον εἰκὸς ὅτι τὸν φιλόκαλον, καὶ φιλόσοφον συνόντα διὰ τῶν πράξεων τῇ ἀρετῇ καὶ χρώμενον, αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ σιωπῇ μέγα φρονεῖν, ἐπαινετῶν καὶ ἀκροατῶν μηδὲν δεόμενον. ὥσπερ οὖν ὁ κωμῳδῶν ἐκεῖνος οἴκοι τὴν θεραπαινίδα, καὶ βοῶν, Θέασαι, Διονυσία, πέπαυμαι τετυφωμένος, οὕτως ὁ ποιήσας τι χαρίεν καὶ ἀστεῖον, εἶτα τοῦτο διηγούμενος, καὶ περιφέρων πανταχοῦ, δῆλος ὅτι νῦν ἔξω βλέπων ἔτι, πρὸς δόξαν ἑλκόμενος, οὔπω δὲ τῆς ἀρετῆς γεγονὼς θεατὴς, οὐδ' ὕπαρ, ἀλλ' ὄναρ αὐτῆς ἐν εἰδώλοις καὶ σκιαῖς ῥεμβόμενος, εἶθ' ὥσπερ ζωγράφημα προτιθεὶς ὅτι θέαν τὸ πεπραγμένον. quemadmodum autem Plut. ab amantibus iconem traxit; ità Aristid. *in Eteon.* à sitientibus. ὥσπερ οἱ διψῶντες σιωπῇ πίνουσιν. quod & Dio Prus. *orat.* 27. Οἱ διψῶντες τῶν ὁδοιπόρων ἐπειδὰν ἔλθωσιν ἐπὶ κρήνην τινὰ, πίνουσιν ἐπικύψαντες· ἐμπλησθέντες δὲ, καὶ τὸ δίψος ἀποσβέσαντες, ἡσυχῇ ἀπαλλάττονται, οὔτε κράξαντες, οὔτε εἰπόντες τι. vide Epictet. *l.* 3. *c.* 12. *ad l.* 1. § 7. qui & istos vanæ gloriæ inhiantes, & famæ popularis aucupes avidos, scenicis confert; qui nisi turbâ inspectante non cantant, non agunt. *l.* 3. *c.* 14. Ὡς οἱ κακοὶ τραγῳδοὶ μόνοι ᾆσαι οὐ δύνανται, ἀλλὰ μετὰ πολλῶν. ubi, *mali Tragœdi*, Volsius cur redderet, nihil video.

Μηδὲ τὴν Πλάτωνος πολιτείαν ἔλπιζε] De Catone Cicero, *ad Attic. l.* 2. *ep.* 1. *Dicit tanquam in Platonis politiâ, non tanquam in Romuli fæce, sententiam.* Quod Plutarch. in *Phocion.* sic reddit, ὥσπερ ἐν τῇ Πλάτωνος πολιτείᾳ καὶ οὐκ ἐν τῇ Ῥωμύλου πολιτευόμενος ὑποστάθμῃ. Plato certè quam finxit politiæ ideam, nusquam unquam reperta est, aut repertam usquam unquam iri spes est. Theodoret. *therapeut. l.* 9. Ἀλλ' ὁ μὲν φιλόσοφος τοιούσδε νόμους ξυνέγραψε· καὶ οὐδένα πέπεικε τῶν ἀνθρώπων, οὐ πολίτην, οὐ ξένον, οὐκ ἀστὸν, οὐ χωριτικὸν, οὐχ Ἕλληνα, οὐ βάρβαρον, οὐ δοῦλον, οὐκ ἐλεύθερον, οὐκ ἄνδρα, οὐ γυναῖκα, οὐ νέον, οὐ πρεσβύτην, οὐ λόγοις ἐντεθραμμένον, οὐ λόγων ἀμύητον, κατὰ τοὺς δὲ βιῶναι τοὺς νόμους. Hinc apud Athenæum ille *dipnosoph. l.* 11. Ἔοικεν οὖν ὁ Πλάτων μὴ τοῖς οὖσιν ἀνθρώποις γράψαι τοὺς νόμους, ἀλλὰ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ διαπλαττομένοις· ὥστε καὶ ζητεῖσθαι τοὺς χρησομένους· ἐχρῆν οὖν, ἃ πείσει λέγων, ταῦτα καὶ γράφειν, καὶ μὴ ταὐτὰ ποιεῖν τοῖς εὐχομένοις, ἀλλὰ τοῖς τῶν ἐνδεχομένων ἀντεχομένοις: quæ postrema eruditus interpres minimè assecutus est. *debuit*, inquit, *Plato imitari non vota facientes, qui impossibilia sæpe optant sibi, sed eos, qui res perfici possibiles suscipiunt, ac moliuntur*. Quanquam iniquior forsan hoc nomine Platoni atq; aliis rerum publicarum ideas delineantibus Gregorius Naz. (non solus tamen is) qui *in Julian. invect.* 1, Πῶς δὲ θαυμάζειν ἄξιον τούτους, οἳ λόγῳ πλάττουσι πόλεις τοῖς ἔργοις συστῆναι μὴ δυναμένας; Non possum autem erudito interpreti Anglic. assentiri, qui ista cum sequentibus tanquam ex aliena persona à Marco prolata existimat. Sunt enim Marci ipsius, eum, quem alloquitur, invitantis ad id, quod est naturæ ipsius consentaneum, agendum & conandum, quantum in se est: monentísq; simul animum nè despondeat, etiamsi non possit hominum mores ità refingere, ut reip. Platonicæ inducendæ spes detur, aut eam hominum in bono promovendo conspirationem experiri, quæ in ea, quam Plato sibi finxit, republica expectari poterat; sed successibus etiam leviusculis & processibus perexiguis contentus agat, pergátq; nihilominus in instituto. quod idem & de se, profectúq; suo, cuique suadere conatur, *l.* 5. § 9.

Ὡς οὐ μικρόν τι ἐστὶ] Non est parum, inquit, si vel parum studio tuo proficere poteris, in tam ampla validáque hominum morúmque corruptela; si vel supprimere saltem valeas, quod corrigere non datur. Siquidem dogmata tenaciùs animi medullis infixa, imis de pulmonibus revellere prorsus, plus quàm Herculeus labor fuerit; quod tamen nisi fiat, nihil liberè ac lubenter, sed servo fucatóq; affectu peragitur, quicquid à talibus præstatur. Malè ista cepit accepítq; Xyl. dum legit Δόγμα γὰρ αὐτῶν τίς μεταβάλλει; vertítque, *Mutat aliquis illorum suum placitum?* sed & Xylandri vestigiis insistens Anglus. cùm τίς illud sit ἐρωτηματικόν. *Ecquis enim dogmata, sive judicium, illorum mutaverit?* Senec. *de ira. l.* 2. *c.* 10. *Numquid ille cujus navigium multam, undiq; laxatis compagibus, aquam trahit, nautis ipsiq; navigio irascitur? Occurrit potiùs, & aliam excludit undam, aliam egerit, manifesta foramina percludit,*

dit, latentibus, & ex occulto sentinam ducentibus labore continuo resistit: nec ideo intermittit, quia quantum exhaustum est, subnascitur. Lento adjutorio opus est contra mala continua & fœcunda; non ut desinant, sed nè vincant.

Δουλεία στενόντων καὶ πείθεσθαι προσποιουμένων] Hoc est quod unico verbo Hebræi כחש i.e. *mentiri*, pro, *fictè ac mendaciter in obsequium se dedere.* Ità vates rex, *Psal.* 18. *v.* 44,——46. *Populus priùs ignotus mihi, ignarúsque mei, serviunt mihi: ad ipsum mei auditum obediunt mihi: alienigenæ mentiuntur* (i. e. ut rectè Jun. *mendaciter dedunt se*) *mihi; dum decidente eis* (quasi in talos) *animo, è conclavibus suis cohorrescunt.* & *Psal.* 66. *v.* 3. *Propter amplitudinem roboris tui, mendaciter se dedunt tibi inimici tui.* & *Psal.* 81. *v.* 16. *Osores Jovæ mendaciter se dedissent ei.* sed & vate rege prior Moses, regis instar & ipse, *Deut. c.* 33. *v.* 5. in solenni illa *benedictione* populi sui, *ibid. v.* 29. *Hostes tui mendaciter se dedent tibi.*

Καὶ Δημήτριον τὸν Φαληρέα] Vide *ad l.* 8. § 25. Hunc autem, etsi Philosophiam professum, Alexandro ac Philippo adjungit, quia & ipse reipub. regimen gloriosè satis Athenis tractaverat, ubi & statuæ æreæ 360. eidem publico populi suffragio erectæ sunt; quæ tamen haud longo pòst intervallo omnes, unicâ duntaxat exceptâ, dejectæ, confractæ, conflatæ sunt. Vide Laërt. *l.* 5. & Diodor. Sicul. *l.* 18. sed & Cicer. *de offic. l.* 1.

Εἰ εἶδον, τί ἡ κοινὴ φύσις ἤθελε] Vide *l.* 8. § 3.

Οὐδείς με καταναγκάζει μιμεῖσθαι] Vide *l.* 5. § 36. & *l.* 7. § 58.

Ἁπλοῦν ἐστι καὶ αἰδῆμον τὸ φιλοσοφίας ἔργον] *Simplex ac modestum.* Adversus illud peccant, post Philosophos quosdam, qui subtilitate nimiâ philosophiam totam deartuârunt & delumbârunt; Scholastici nostri, qui argutiis, tricis, & quæstiunculis spinosis Theologiam totam implexam & involutam nobis dederunt: adversus istud cùm Sophistæ ἀλαζόνες, tum & Cynici ἀναιδεῖς.

Σεμνοτυφίαν] Σεμνοτυφία, vocabulum vix alibi lectum, ἡ μετὰ τύφου τινὸς σεμνότης. Philo *in Flaccum*: Ἃ δὲ λαμπροτέραν καὶ βασιλικὴν ἐσθῆτα φορῶν, μετὰ πλείονος παρρησίας ἐπεδείκνυτο· οὐδὲ, σεμνότερον ἦγεν αὐτόν· ἄρχοντι δὲ λυσιτελέστατον ὁ τῦφος. *Gravitatem fastuosam*, sive σεμνοτυφίαν in Constantio his verbis depingit Ammian. *l.* 16. *Insidebat aureo solus ipse carpento; Augustúsque faustis vocibus appellatus, vocum lituorúmque intonante fragore, talem se, támque immobilem, qualis in provinciis suis visebatur, ostendit. nam & corpus perhumile curvabat portas ingrediens celsas, & velut collo munito rectam aciem luminum tendens, nec dextrâ vultum, nec lævâ flectebat, tanquam figmentum hominis: non cùm rota concuteret nutans, nec spuens, aut os aut nasum tergens vel fricans, manúmve agitans est visus unquam.* Quæ eadem per totam vitam observâsse, author est idem *l.* 21.

§ 30. **Ἄνωθεν ἐπιθεωρεῖν]** Vide *l.* 7. § 48. Est autem istud argumentum totius *dialogi* Luciani illius, quem Ἐπισκοποῦντας ea de caussa inscripsit. Sed & *somnii Scipionis* Ciceroniani partis non contemnendæ.

Καὶ πλοῦν παντοῖον] *Omnis generis divitias.* Xyl. πλοῦτον. sed sequentia refutant, ἐν χειμῶσι, ἐν γαλήναις.

Ἐπινόει δὲ καὶ τὸν ὑπ᾽ ἄλλων πάλαι βεβιωμένον βίον] vide *l.* 7. § 49. Hoc autem historiæ beneficio cumprimis datur; de qua Nicet. Chon. operis historici initio. Βίβλος ζώντων, ἡ ἱστορία. καὶ σάλπιγξ περίτρανος, τὰ γεγραμμένα, τοὺς πάλαι τεθνεῶτας οὐ τῶν σημάτων ἐξανιστῶσα, καὶ ὑπ᾽ ὄψιν τιθεῖσα τοῖς βουλομένοις. Verùm Marcus hîc potiùs vult nos animo complecti, quàm immensum temporis spatium nos antecesserit, quod transactum sit illis, qui & nobis prorsus ignoti, rerúmque nostrarum itidem ignari fuerint. vide *ad l.* 4. §. 3. τὸ χάος, sed & *l.* 6. § 18.

Ὅσοι μὲν οὐδὲ ὄνομά σου] vide Boëth. *consol. l.* 2. *c.* 7. *ad l.* 4. § 3. vide & *l.* 8. § 21.

Τάχιστα ἐπιλήσονται] vide *ibid.* & *l.* 3. § 10. & *l.* 4. § 19.

Τάχιστα ψέξουσι] vide *l.* 4. § 3. τὸ εὐμετάβολον.

Οὔτε ἡ μνήμη ἀξιόλογος] vide *ibid.* τὸ κενόν.

§ 31. **Ἀταραξία]** Idem *l.* 7. § 54. & *suprà* § 6.

Καταλήγουσα ἐπ᾽ αὐτῷ] ut nihil aliud requirat, quàm rectè fecisse. vide *l.* 3. § 6. & *l.* 5. §. 34. & *l.* 6. § 7, 50. & *l.* 7. § 73. & *infrà* § 42. καταληκτικῶς διδόναι.

§ 32. **Ὅλα ἐστὶ τῇ ὑπολήψει κείμενα]** vide *ad l.* 8. § 40, 47.

Καὶ πολλὴν εὐρυχωρίαν περιποιήσεις ἤδη σεαυτῷ τὸν ὅλον κόσμον περιειληφέναι τῇ γνώμῃ] ista pessimè divellit & delumbat Lugd. dum ab illis ἤδη σεαυτῷ novam orditur sententiam, cùm superioribus adnecti mens autoris liquidò postulat. Meliùs Angl. à sequentibus, τὸν ὅλον κόσμον· Neutri tamen assentior. articulum, qui deperîsse videtur, interserendo, dictionis seriem continuandam sic sentio. π. εὐρ. περιποιήσεις ἤδη σεαυτῷ [τῷ] τὸν ὅλον κόσμον περιειληφέναι, &c. vide Platon. *polit. l.* 6. à Marco laudatum *l.* 7. § 35.

Πολλὴν εὐρυχωρίαν] *quasi ex angustiis educere te poteris, & in patente te collocare.* Ità Psalt. *Ps.* 18. *v.* 20. *Eduxit me in locum patentem.* εἰς πλατυσμόν. Græc. *in latum.* & *Psal.* 31. *v.* 9. *Non conclusisti me in manibus inimicorum meorum; sed in patente*, sive, *in lato, posuisti pedes meos.* ἐν εὐρυχώρῳ, Græc. cui opponitur στενοχωρία. *ad Rom. c.* 2. *v.* 9. θλῖψις καὶ στενοχωρία. Epict. *l.* 1. *c.* 25.

c. 25. Ὁρᾷς, ὅτι σὺ σαυτῷ στενοχωρίαν παρέχεις, σὺ σαυτὸν θλίβεις; & mox, Καθόλου γὰρ ἐκείνου μέμνησο, ὅτι ἑαυτοὺς θλίβομεν, ἑαυτοὺς στενοχωροῦμεν· τουτέστι, τὰ δόγματα ἡμᾶς θλίβει καὶ στενοχωρεῖ. Talem sibi procuraverat στενοχωρίαν Pellæus ille, qui

Æstuat infelix angusto limite mundi,
Ut Gyari clausus scopulis, parvâque Seripho.

Juvenal. *sat.* 10. atque hoc est verè στενοχωρεῖν τὸν κόσμον, utì Epictetus idem, sed sensu paulò diverso dixit *l.* 3. *c.* 26.

Τὸν ὅλον κόσμον περιειληφέναι τῇ γνώμῃ] quod *ævum animo percurrere*, Senecæ *ep.* 71. vide *l.* 7. § 47. & *l.* 11. § 1.

Ἀχανὲς δὲ τὸ περὶ τῆς φύσεως] vide *l.* 4. § 3, 50. Greg. Rom. *in Job. l.* 7. *c.* 20. *& immensum est, quod sine termino sequitur; & parum est, quicquid finitur. Longum quippe nobis videri non debet, quod cursu sui temporis tendit ut non sit: quod dum per momenta ducitur, ipso hoc momenta sua quæ differunt, impellunt; atque unde teneri cernitur, indè agitur, ut non teneatur.*

§ 33. Πάντα ὅσα ὁρᾷς, τάχιστα φθαρήσονται] vide *ad l.* 2. § 12. & *l.* 4. § 48. & *l.* 7. § 25. Senec. *epist.* 71. *Omne humanum genus, quódque est, quódque erit, morte damnatum est. Omnes quæ usquam rerum potiuntur urbes, quæque alienorum imperiorum magna sunt decora, ubi fuerint, aliquando quæretur, & vario exitii genere tollentur. alias destruent bella, alias desidia paxque ad inertiam versa consumet, &, magnis opibus exitiosa res, luxus. Omnes hos fertiles campos repentina maris inundatio abscondet, aut in subitam cavernam concidentis soli lapsus abducet. quid est ergò quare indigner, aut doleam, si exiguo momento publica fata præcedo?*

Ὁ ἐσχατογήρως ἀποθανὼν] Vide *ad l.* 2. § 14. & *l.* 4. § 50. Hieron. *in Nepot. Si nongentos excederemus annos, & Methusalæ tempora nobis donarentur, tamen nihil esset præterita longitudo, quæ esse desiisset. etenim inter eum qui decem vixit annos, & eum qui mille, postquam idem vitæ finis advenerit, & irrecusabilis mortis necessitas, transactum omne tantundem est.* Augustin. *de verb. Dom. serm.* 42. & *homil.* 1. & 28. & *de* 10. *chord. c.* 2. *Tota vita brevis est; à prima infantia usque ad decrepitam senectutem, spatium breve est. Quòd tam diu vixerat, quid Adæ profuisset, si hodie mortuus esset? Si adhuc viveret, & hodie moreretur, quid illi vitæ longitudo profuisset? quid enim diu est, ubi finis est? quantum est in hac vita, quod erit aliquando finitum? quicquid fuit futurum, ubi præteritum factum est, jam tale habetur, ac si non fuerit.* Gregor. *in Job. l.* 15. *c.* 2. *Si ab ipso humani generis exortu usque ad hoc tempus, in quo sumus, mentis oculos ducimus, omne quod finiri potuit, quàm breve fuerit videmus. Ponamus enim quemlibet hominem à primo die mundi conditum, usque ad hodiernum diem vitam ducere, hodie tamen eandem vitam, quam quasi longam ducere videbatur, finire: ecce finis adest, præterita jam nulla sunt, quia cuncta transierunt. futurum in hoc mundo nihil est, quia nullum ad vitam vel brevissimum restat momentum. Ubi est ergò longum tempus, quod inter initium finémque deprehensum ità consumitur, ac si nec breve unquam fuisset.* Senec. *epist.* 49. *Modò amisisse te videor: quid enim non modò est, si recorderis? modò apud Sotionem philosophum puer sedi; modò caussas agere cepi; modò desii velle agere, modò posse. Infinita est velocitas temporis, quæ magìs apparet respicientibus. Nam ad præsentia intentos fallit; adeò præcipitis fugæ transitus levis est. Caussam hujus rei quæris? quicquid temporis transiit, eodem loco est: pariter adspicitur; unà jacet: omnia indè in profundum cadunt. & alioqui non possunt longa intervalla esse in ea re; quæ tota brevis est.* Idémque *ep.* 99. *Omnes quantùm ad brevitatem ævi, si universo compares, & juvenes, & senes, in æquo sumus. minus enim ad nos ex omni ætate venit, quàm quod minimum esse quis dixerit. quoniam quidem minimum aliqua pars est; hoc quod vivimus, proximum nihilo est.*

§ 34. Δι' ὅσα φιλοῦσι] *quæ amant.* Xyl. imò, *propter quæ amant,* alios scil. atque ità Cas. at Lugd. χολοῦσι. quasi mens esset, *propter quæ succensent aliis.* quod χολοῦνται potiùs diceretur.

Γυμνὰ νόμιζε τὰ ψυχάρια αὐτῶν] vide *l.* 2. § 12. & *l.* 3. § 11. & *l.* 7. § 62. Senec. *ep.* 47. (quam transcripsit, more suo, tacito autoris nomine, Macrob. *Saturn. l.* 1. *c.* 11) *Quemadmodum stultus est, qui empturus equum, non ipsum inspicit, sed stratum ejus & frænum: sic est, qui hominem ex veste, aut conditione, quæ vestis modo nobis circumdata est, æstimandum putat.* οὔτε γὰρ ἵππος εὐγενὴς κρίνοιτ' ἄν, ὁ πολυτελῆ σκευὴν ἔχων, ἀλλ' ὁ τῇ φύσει λαμπρός. οὔτε ἀνὴρ σπουδαῖος, ὁ πολύτιμον οὐσίαν κεκτημένος, ἀλλ' ὁ τὴν ψυχὴν γενναῖος, Socrates apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 1. quod Plutarchi nomine exhibet, Anton. *Meliss. l.* 1. *c.* 31. Senec. idem *ep.* 41. *Quid est stultius, quàm in homine aliena laudare? non faciunt meliorem equum aurei fræni.* Et *epist.* 92. *Quod de veste dixi, idem de corpore me existima dicere. Nam hoc quoque natura, ut quandam vestem, animo circumdedit. Velamentum ejus est. quis autem unquam vestimenta æstimavit arculâ? nec bonum, nec malum vagina gladium facit.* Itaque ut idem *epist.* 80. *Omnium istorum personata felicitas est. contemnes illos, si despoliaveris. Equum empturus, solvi jubes stratum, detrahis vestimenta venalibus, nè qua vitia corporis lateant. Hominem involutum æstimas? Mangones quicquid est quod displiceat, aliquo lenocinio abscondunt. itaque ementibus ornamenta ipsa suspecta sunt. sive crus alligatum, sive brachium aspiceres, nudum juberes & ipsum tibi corpus ostendi. Vides illum Scythiæ, Sarmatiæve regem, insigni capitis decorum?*

decorum? Si vis illum æstimare, totúmque ſcire qualis ſit, faſciam ſolve. Si perpendere te voles, ſepone pecuniam, domum, dignitatem, intus teipſum conſidera. Quid ad rem pertinent mulæ ſaginatæ, unius omnes coloris? quid iſta vehicula cælata?

Instrati oſtro alipedes, pictiſque tapetis;
Aurea pectoribus demiſſa monilia pendent:
Tecti auro fulvum mandunt ſub dentibus aurum.

Iſta nec dominum meliorem facere poſſunt, nec mulam. Idem *ep.* 87. quod Flaccus, *ſerm. l.* 1. *ſat.* 2.

Regibus hic mos eſt ubi equos mercantur, * *apertos*
Inſpiciunt, (ne ſi facies, ut ſæpe, decora
Molli fulta pede eſt, emptorem inducat hiantem,)
Quòd pulcræ clunes, breve quòd caput, ardua cervix.
Hoc illi rectè, ne corporis optima Lynceis
Contemplere oculis; Hypſæâ cæcior, illa
Quæ mala ſunt ſpectes.---

*Ità Lipſ. *apertos*, vulg. perperam.

quæ verè mala, quæ mentis mala; hæc enim ſola verè mala Stoæ. Nec diſſentiunt noſtri. Joan. Chryſoſt. *edit. Savil. tom.* 7. *orat.* 2 τί ποτ' ἐστὶν ἵππου ἀρετή; ἆρα τὸ χρυσοῦν ἔχειν χαλινὸν, καὶ πελαμόνας πιστοὺς, καὶ στρωμάτων δεσμὸν ἐκ σηρικῶν νημάτων συγκείμενον, καὶ τάπητας ποικίλους καὶ χρυσοπάστους καὶ φάλαρα λιθοκόλλητα, καὶ τοὺς πλοκάμους χρυσοῖς σχοινίοις συμπεπλεγμένους; ἢ τὸ δρομικὸν εἶναι, καὶ εὐσκελῆ, καὶ βαδίζειν εὔρυθμα, καὶ ὁπλὰς ἔχειν ἵππῳ πρεπούσας γενναίῳ, καὶ ἀνδρείαν κεκτῆσθαι τὴν εἰς ἀποδημίας μακρὰς, τὴν ἐν πολέμοις ἁρμόζουσαν, καὶ δύνασθαι καὶ ἐν παρατάξει μετὰ πολλοῦ φαίνεσθαι τοῦ παραστήματος, καὶ ἐπὶ τῆς γενομένης σώζειν τὸν ἀναβάτην; οὐκ εὔδηλον ὅτι ταῦτα ἵππου ἀρετὴ, οὐκ ἐκεῖνα; τί δέ; ὄνων καὶ ἡμιόνων ποίαν φαίης ἀρετὴν εἶναι; οὐ τὸ δύνασθαι μετ' εὐκολίας ἀχθοφορεῖν, καὶ ῥαδίως τὰς ὁδοὺς διανύειν, καὶ πόδας ἔχειν στερρότητι πέτρας μιμουμένους; μὴ τὰ ἔξωθεν αὐτοῖς περικείμενα συντελεῖν τι πρὸς τὴν οἰκείαν ἀρετὴν αὐτῶν φήσομεν; οὐδαμῶς. ἄμπελον δὲ ποίαν θαυμασόμεθα; τὴν τοῖς φύλλοις κομῶσαν, καὶ τοῖς κλήμασιν, ἢ τὴν τῷ καρπῷ βριθομένην; ποίαν δὲ ἀρετὴν ἐλαίας εἶναί φαμεν; ὅταν μεγάλους ἔχῃ τοὺς κλάδους καὶ πολλὴν τὴν ἀπὸ τῶν φύλλων κόμην, ἢ ὅτε τὸν οἰκεῖον καρπὸν δαψιλῆ καὶ πανταχοῦ διεσπαρμένον ἐμφαίνῃ; οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ποιῶμεν. διακρίνωμεν τὴν ἀρετὴν τὴν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ βλάβην εἶναι ἐκείνην νομίσωμεν, τὴν αὐτῇ λυμαινομένην· τί οὖν ἐστιν ἀρετὴ ἀνθρώπου; οὐ χρήματα, ἵνα πενίαν δείσῃς· οὐδὲ ὑγίεια σώματος, ἵνα φοβηθῇς νόσον· οὐδὲ ἡ τῶν πολλῶν ὑπόληψις, ἵνα ὑπίδῃς δόξαν πονηράν· οὐδὲ τὸ ζῆν ἁπλῶς καὶ εἰκῇ, ἵνα φοβῇ σοι γένηται ὁ θάνατος· οὐδὲ ἐλευθερία, ἵνα δουλείαν φύγῃς· ἀλλὰ ἡ τῶν ἀληθῶν δογμάτων ἀκρίβεια, καὶ ἡ κατὰ τὸν βίον ὀρθότης. vide *ad lib.* 6. § 40.

Ὅση οἴησις] *quæ eſt illa opinio?* Xyl. imò, quòd *l.* 11. § 17. μεθ' οἵου τύφου; *quanto cum faſtu?* & *l.* 12. § 27. μετ' οἰήσεως. grande ſcil. ac grave quippiam, & quod magni faciendum ſit, feciſſe ſeſe opinantur ac præ ſe ferunt, ubi aliquem vel perſtrinxerint, vel collaudârint. atque hoc eſt quod Marcus *l.* 10. § 13. dicit, hos in aliorum laudibus vituperiiſque φρυάττεσθαι. Euripid. *Glauco*, referente Stob. *tom.* 2. *tit.* 22.

Βαρὺ τὸ φόρημ', οἴησις ἀνθρώπου κακοῦ.
Faſtus mali hominis, res eſt intolerabilis.

§ 35. Ἡ ἀποβολὴ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ μεταβολή] Senec. *ep.* 71. *Quicquid eſt, non erit; nec peribit, ſed diſſolvetur. Nobis ſolvi, perire eſt. proxima enim intuemur: ad ulteriora non perſpicit mens hebes.* vide *lib.* 7. § 18. 23, 25. & *lib.* 8. § 18.

Καθ' ἣν πάντα καλῶς γίνεται] vide *ad l.* 3. § 4. ἀγαθὰ εἶναι πέπεισαι.

Ὁ καὶ πάντα] ὁ illud Lugd. ejecit. ego retineo & expleo; ſed & in locum ſuum, unde excidit, reſtituo, legendo, καὶ ὅτι τι.

Ἐν τοσούτοις θεοῖς] *inter tot Deos.* Atqui Stoicis μία νοερὰ ψυχὴ, *una anima univerſalis intellectu prædita. l.* 4. § 40. & *l.* 6. § 14. & *l.* 9. § 8. i. e. *Deus unus.* Vide Epiphan. *ad l.* 4. § 18. Ità disertè Laërt. *l.* 7. *Zenon.* ſi Lipſii diſtinctionem *de Stoic. Phyſiolog. l.* 1. *c.* 9. Ambroſii Camald. verſionem ſequimur; ἕν τε εἶναι θεόν. καὶ νοῦν, καὶ εἱμαρμένην, καὶ Δία, πολλαῖς τε ἑτέραις ὀνομασίαις προσονομάζεσθαι. Verùm ego, cur interpunctio recepta ſolicitetur, nihil video. ἕν τε εἶναι θεὸν, καὶ νοῦν, &c. ſin moveatur, ἕνα potiùs legerim. Ad manum interim adeſt conciliatrix ratio. Deum ſummum unicum agnoſcebant, quem & Δία ſive *Jovem* nuncupabant, mundi iſtius conditorem, πάντων δημιουργὸν, καὶ ἄφθαρτον μόνον. alios interim Deos inferiores ſtatuebant φθαρτοὺς, corruptelæ obnoxios, ſive (ut Plut. *de com. notit.* eoſdem deridens) τηκτοὺς *fuſiles*, ὥσπερ κηρίνους ἢ καττιτερίνους, *tanquam ſi cerei aut ſtannei exiſterent.* in his & aſtra ponebant. Ità Plut. *de Philoſ. placit. l.* 1. *c.* 7. Θεὸν δὲ καὶ τὸν κόσμον, καὶ τοὺς ἀστέρας, καὶ τὴν γῆν, τὸν δ' ἀνωτάτω πάντων νοῦν ἐν αἰθέρι. Verum Epiphan. *hæreſ. lib.* 1. *hæreſ.* 5. Deum aſſerit Stoicos in hæc quaſi membra quædam diſpertitos. Μερίζουσι δὲ τὴν μίαν θεότητα εἰς πολλὰς μερικὰς οὐσίας, εἰς ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ ἄστρα, εἰς ψυχὴν, καὶ ἀέρα, καὶ τὰ ἄλλα. vide *l.* 8. § 19. & *l.* 12. § 28. vide & Athenag. *in legat. pro Chriſtian.*

Ἐξηυρέθη] *reperta eſt, extitit.* ut *ſupr.* § 8.

§ 36. Τὸ σαπρὸν] Vide *ſupr.* § 14. & *l.* 8. § 24.

Γέρας] Ità *l.* 8. § 37. γεράσας πᾶν τοῦτο.

Πάρεργι γῆς τὰ μάρμαρα] *nuclei terræ. Caſ. calli.* Xyl. Aliâ ratione Philo *de provid.* γῆς εἰσιν ὄγκοι (*terræ*

(*terræ tubera sunt*) περὶ ὧν συνεχὴς καὶ ἀδιάστατος πόλεμος. Theodor. Prodrom. *in provident.*

"Εὕρημα κυνὸς ἡ σεβαστὴ πορφύρα·
Ὁ μάργαρος κύημα φαῦλον ὀστρέου·
Λίθοι τὸ σύμπαν, οἱ χνοάζοντες λίθοι.
Ὁ λαμπρὸς οἶκος ἐκ πιτάνου καὶ ξύλων,
Ὀπτῶν τε πλίνθων, καὶ λίθων ἐξεσμένων.
Γῆς πίτανος, γῆς ξύλα, γῆς πάντες λίθοι.
Τὴν γῆν δὲ τιμῶν, καὶ σέβων, οὐκ αἰσχύνῃ;

Augusti hominis purpura, inventum est canis;
Libido, margarita, vilis ostrei:
Summa est lapillis, quòd glabella saxa sunt.
Ex calce, lignis, splendida ornatu domus,
Coctóque latere, fossilíque marmore est.
Calx nata terrâ, ligna, lapides terra sunt.
An terram honorans, erubescere haud velis? Suart.

"Υποστάθμαι ὁ χρυσὸς, ὁ ἄργυρος] f. ὁ χρ. [καὶ] ὁ ἄργυρος. *fæces* autem sive *sedimentum terræ* ista vocat, quia inter liquandum subsidit, quod est purissimum metalli atque pretiosissimum; quomodo in vino & urina solet τὸ ὑπόστημα, sive ἡ ὑποστάθμη, vocabulum Henrici Stephani thesauro adjiciendum, cùm ex Marco, tum ex Hesychio, apud quem reperias. Ὑποστάθμη, τρυγία, τρύξ. & Σκωρεία, ἡ χαλώδης ἐν [τοῖς χυτοῖς] ὑποστάθμη. ità enim locum illum defectum integrandum sentio. Sed & ex Laert *l.* 7. qui in *Zenon.* ait Stoicos eâdem ratione dixisse ὑποστάθμην πάντων τὴν γῆν. quanquam nec hi soli. nam & Porphyr. *de abstinent. l.* 3. nos ait mundi inferioris ὑποστάθμην οἰκεῖν. & Synes. *de provident. l.* 1. τὴν ὑποστάθμην τῶν ὄντων, mundi inferiora ista appellat. Leucippus item apud Hermiam *in Philos. irris.* τὰ παχυμερῆ κάτω ὑποστάντα ὕδωρ καὶ γῆν γενέσθαι. & Theodoret. qui *therap. l.* 1. pravos improbósque homines ait, ὑποστάθμῃ τινὶ παχείᾳ ἐοικέναι, τῇ τῷ διυλιστῆρι οὐ διικνουμένῃ πόρων διὰ παχύτητα. de Cynico Julian. *de cynism. orat.* 2. ἐκεῖνῳ τὸ χρυσίον οὐκ ἔστι χρυσίον, οὐχ ἡ ψάμμος ψάμμος, εἰ πρὸς ἀμοιβὴν τις αὐτὰ ἐξετάζοι, καὶ τῆς ἀξίας αὐτῷ ἐπιτρέψειεν αὐτῷ τιμῆσαι· γῆν γὰρ αὐτὰ οἶδεν ἀμφότερα· τὸ σπανιώτερον δὲ καὶ τὸ ῥᾷστον, ἀνθρώπων εἶναι κενοδοξίας ταῦτα καὶ ἀμαθίας νενόμικεν ἔργα. Quin & ideo potest metalla ista γῆς ὑποστάθμην dixisse, quia in infimas terræ partes, quasi demersæ jacent, quomodo ad ima fæces, ac sedimenta subsidunt. unde Senec. *ep.* 1. *In imo pessimum.* & epist. 108. *gravissimum quódque turbidúmque subsidit.* Ità enim de his autor idem *ep.* 90. *aurum & argentum, quasi malè nobis committerentur, natura abscondit. nos in lucem, propter quæ pugnaremus, extulimus. Nec erubescimus summa apud nos haberi, quæ fuerant ima terrarum. vis scire, quàm falsus oculos tuos decipit fulgor? nihil est istis, quamdiu immersa & involuta cæno suo jacent, fœdius; nihil obscurius.* & *de benef. l.* 7. *c.* 10. *Laminas utriusque materiæ, ad quas cupiditas nostra caligat, terra, quæ quicquid utile futurum nobis erat protulit, istas defodit & mersit: &, ut noxiis rebus, ac malo gentium in medium prodituris, toto pondere incubuit.* Quod Plinius *nat. hist. l.* 33. *præfat. Hæc summâ sui parte tribuit, quæ prosunt. illa nos premunt, illa nos ad inferos agunt, quæ occultavit atque demersit.* Sed non altè satìs, si Senecæ credimus, qui mox *ibidem. Possum de rerum natura queri, quòd aurum argentúmque non interiùs absconderit, quòd non majus, quàm quod detrahi posset, pondus injecerit.* Idem denique *ep.* 92. de viro bono: *Aurum argentúmque illis, in quibus jacuere tenebris dignissima, non ad hunc æstimat splendorem, quò imperitorum verberant oculos: scit erui è cæno, ex quo illa secrevit cupiditas nostra, & effodit.* In sacris literis, divitiæ, quæ istis cumprimis constant, עבטיט voce composita id est, *densum lutum* sive *cænum* dicuntur. Abacuc. *c.* 2. *v.* 5. sed & שמרים i. e. *fæces*, sive ὑποστάθμαι, ut Marcùs istic, Sophoniæ *c.* 1. *v.* 12. si Drusio fides: *proverb. class.* 1. *l.* 2. *prov.* 58. quanquam eò loci, *concretum esse super fæces*: vel de securitate ac fiducia, cum Piscatore; vel de obstinatione in malis, cum Junio, è pace tranquillitatéque jugi natâ, malim intelligere: ex gemina ferè formula, quæ Jeremiæ *c.* 48. *v.* 11. reperitur.

Τειχία ἡ ἐδάφη] vide *ad l.* 6. § 12.

Τὸ πνευματικὸν] *etiam quæ spiritu constant.* Xyl. *etiam vita tua*, Cas. i. e. *anima*, quasi πνεῦμά σου legerit. τὸ πνευματικὸν, est *formale*, sive *quod formæ rationem obtinet*: Opponitur enim τῇ ὑποκειμένῃ ὕλῃ τὸ πνευματικὸν, sicut τῷ ὑλικῷ τὸ αἰτιῶδες, *l.* 4. § 16. & l. 5. § 13. ubi idem planè quod istic argumentum tractatur; & *l.* 7. § 29. & *l.* 8. § 9. quod *l.* 12. § 10. ὕλην καὶ αἴτιον dixit. & *ibid.* § 18. αἴτιον καὶ ὑλικόν. πνεύματα verò *formæ* sunt. *l.* 12. § 30. πνεύματα καὶ ὑποκείμενα.

Ἐκ τούτων εἰς ταῦτα μεταβάλλον] quia nimirum elementa, ex quibus & spiritus ipse sive anima juxta Stoicos conflatur, in se invicem transmutantur. vide *l.* 4. § 21, 46.

§ 37. Ἅλις τοῦ ἀθλίου βίου καὶ γογγυσμοῦ] Socrates apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 4. τοῖς παιδίοις μικρὰ προφάσεις εἰς τὸ κλαίειν ἱκαναί. Apost. *ad Corinth. ep.* 1. *c.* 10. *v.* 10. Μηδὲ γογγύζετε, καθάπερ καί τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν.] de Israëlitis loquitur in eremo subinde ex occasione quavis murmurantibus.

Πιθηκισμοῦ] *imitationis.* Xyl. *dissimulationis* Cas. at Suidæ πιθηκισμοὶ sunt ἀπάται καὶ κολακεύματα. (apud quem pro μανικᾶς, με νικᾷς leg.) ex Aristoph. in *Equit.* ubi Cleon adversario suo;

Οἴ μοι πάλαι, οἵοις πιθηκισμοῖς με περιελαύνεις;

& mox: Ἀλλ' οὐχ ὑπερβαλεῖς με θωπείαις.---

Et

Et apud eundem in *Vesp.*

Ταῦτα ἰδὼν, ὑπό τι μικρὸν ἐπιθήκισα·

paululum adulatus sum. Verùm Marco πιθηκίζειν videtur esse *simiarum more*, quæ gesticulationibus variis ludos faciunt, *nugari*. quod Apollodor. in Adelph. dixit

--ἐν πιθήκοις ὄντα δεῖν Πίθηκον εἶ).——

hoc est, *inter nugaces nugacem esse*, sive pariter nugas meras agere. habes *supr. ad l.* 9. § 3. siquidem simia risûs lusûsque solius gratiâ in ædibus habetur. Plutarch. in *adulat.* ὁρᾷς τὸν πίθηκον; οὐ δύναται τὴν οἰκίαν φυλάττειν, ὡς ὁ κύων, οὐδὲ βαστάζειν, ὡς ὁ ἵππος, οὐδὲ ἀροῦν τὴν γῆν, ὡς οἱ βόες· ὕβριν οὖν φέρει καὶ βωμολοχίαν, καὶ παιδιὰς ἀνέχεται, γέλωτος ὄργανον ἑαυτὸν παρέχων. facere tamen pro Xylandri versione videri possit Epicteti illud *enchir. c.* 35. quod idem totidem ferè verbis habetur & *dissert. l.* 3. *c.* 15. Ταῦτα πάντα ἐπισκεψάμενος, ἔρχου ἐπὶ τὸ ἀθλεῖν· εἰ δὲ μὴ, ὡς τὰ παιδία, ἀναστραφήσῃ, ἃ νῦν μὲν παλαιστὰς παίζει, νῦν δὲ αὐλητὰς, νῦν δὲ μονομάχους, εἶτα σαλπίζει, εἶτα τραγῳδεῖ· οὕτω καὶ σὺ νῦν μὲν ἀθλητὴς, νῦν δὲ μονομάχος, εἶτα ῥήτωρ, εἶτα φιλόσοφος, ὅλῃ δὲ τῇ ψυχῇ οὐδὲν, ἀλλ' ὡς πίθηκος, πᾶσαν θέαν, ἣν ἂν ἴδῃς, μιμῇ, καὶ ἄλλο ἐξ ἄλλου σοι ἀρέσκει, τὸ σύνηθες δ' ἀπαρέσκει. verùm quid est hoc vago & desultorio vitæ instituto nugacius? vide *l.* 4. § 16. Idem *l.* 2. *c.* 4. de philosophiam professo, sed vitæ inquinatissimæ homuncione: Ἀρχέδημον τοίνυν νοῶν, μοιχὸς ἴσθι, καὶ ἄπιστος, καὶ ἀντὶ ἀνθρώπου λύκος ἢ πίθηκος. τί γὰρ διαφέρει; Diogenes *epist.* 17. cujus initium, an inscriptio, cùm interciderit, ità potest restitui. [Ὁ Κύων τοῖς Ἑλλησιν ὀνομαζομένοις οἰμώζειν.] ὑπάρχει δὲ τοῦθ' ὑμῖν, κἂν ἐγὼ μὴ λέγω. ὄντες γὰρ ταῖς μὲν ὄψεσιν ἄνθρωποι, ταῖς δὲ ψυχαῖς πίθηκοι, προσποιεῖσθε πάντα, γινώσκετε δὲ οὐδέν. reliquâ ferè totâ epistolâ πιθηκισμὸν illorum graphicè describit.

Τί τούτων καινόν] *ad l.* 7. § 1.

Τί σε ἐξίστησι] *quid terret te?* Xyl. *ad quid obstupescis?* Cas. Malim, *quid te percellit?* sive *de mentis statu dimovet.?*

Ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς ἤδη ποτὲ ἁπλούστερος καὶ χρηστότερος γένου] *Quin & jam erga deos simplicior & melior es factus.* Xyl. quasi ἐγένου legeretur. at Lugd. γένου. rectè. quem & Cas. secutus est, *esto jam tandem erga Deos simpliciùs ac benigniùs affectus.*

Ἴσον τὸ ἑκατὸν ἔτη] vide *ad l.* 3. § 7. & *l.* 6. § 23. & *l.* 12. § 35. potest autem hæc clausula fuisse à prægressis sejuncta; & hoc velle, opera naturæ lustres breviore spatio an prolixiore, nihil interesse; cùm eadem visurus sis.

§ 38. Ἐκεῖ τὸ κακὸν] vide *supr.* § 4. & 20.

§ 39. Ἀπὸ μιᾶς πηγῆς νοερᾶς πάντα] vide *l.* 6. § 36.

Ὡς ἑνὶ σώματι] vide *ad l.* 4. § 40.

Ἐπισυμβαίνει] vide *ad l.* 5. § 8.

Τί οὖν ταράσσῃ; τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις, τέθνηκας, ἔφθαρσαι, ὑποκρίνῃ, συναγελάζῃ, βόσκῃ;] *Quid ergò perturbaris? menti tuæ dicis, mortuus es, periisti, efferatus es, simulas, es in cœtu, aleris?* Xyl. illud advertit vocabulum θηρίωσαι, quod in periocha sequenti insertum sensum facit exsensum, istûc esse retrahendum, & est prorsus. sed τεθηρίωσαι leg. &, me autore, ultimo loco potiùs collocandum. At Cas. (qui à præcedentibus, illa τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις &c. divellit, tanquam aliò spectantia) *Dicis parti illi ratione præditæ, mortua es, corruptio apprehendit te? num & hæc excrementa egerit? num pecudum ritu depascitur?* ut nimirum corporis instar morti obnoxia sit. Ità τὸ φθείρεσθαι vult eâ esse *corrruptelâ affectum*, quæ interitum rei corruptæ afferat: quum de mente aliâ ratione τὸ φθείρεσθαι dicatur Marco *supr.* § 2. vult legi, ἀποκρίνει, βόσκει; (nam τοῦ συναγελάζῃ rationem nullam habuisse videtur) & novum ista conficere ἐρώτημα. vult deniq; τὸ ἀποκρίνειν illud *excernendi* significatum habere. D. Boot. autem aliter ista interstinguit. siquidem argumentum superius ad τῷ ἡγεμονικῷ claudit, tanquam si scriptum esset, τί οὖν ταράσσῃ τῷ ἡγεμονικῷ; *Quid mente tuâ conturbaris?* indè autumat & ipse novam sequi materiam, cujus verba sic concipienda sint. Λέγεις, τεθεώρηκα· ἔφθαρσαι, ὑποκρίνῃ, &c. *Dicis contemplatum*, sive, *in contemplatione versatum te, verùm corruptus es, simulas, pecudum ritu degis, efferatus es.* ὑποκρίνεσθαι certe istìc *histrionem agere* mihi significare videtur; eo sensu nimirum quo ex carmine Petron. Joan. Sarisber. dixit, *policrat. l.* 3. *c.* 8. *totum ferè mundum histrioniam exercere.* quanquam nec spreverim ipse prorsus, quod Cas. subindicat, ut ἀποκρίνῃ in media forma significatu activo legatur. eò magìs quia Marcus ipse *l.* 6. § 14. τίμιον, inquit, οὔτε τὸ συναγελάζεσθαι, οὔτε τὸ τρέφεσθαι· τοῦτο γὰρ ὅμοιον τῷ ἀποκρίνειν τὰ περιττώματα τῆς τροφῆς. quod autem τεθηρίωσαι dicit, Epictetus forsan explicabit, qui de evidentias rerum oppugnantibus, ait, *dissert. l.* 1. *c.* 5. ἐκτέτμηται τὸ αἰδῆμον αὐτοῦ, καὶ ἐντρεπτικόν· καὶ τὸ λογικὸν οὐκ ἀποτέτμηται, ἀλλ' ἀποτεθηρίωται. Vel Crantor etiam apud Plut. *ad Apollon.* nam τεθηριῶσθαι τῷ ἡγημονικῷ est idem Marco, quod Crantori τεθηριῶσθαι τὴν ψυχὴν, in illis; τεθηριῶσθαι γὰρ εἰκὸς, ἐκεῖ μὲν σῶμα τοιοῦτον, ἐνταῦθα δὲ ψυχήν. Verùm locus insigniter depravatus videtur. Nec certi quid statuere ausim. D. Salmas. de hoc loco per literas consultus, de θηρίωσαι huc retrahendo consentit: periodum totum sic concinnandam censet. Τί οὖν ταράσσῃ; μήτι τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις, τέθνηκας, ἔφθαρται, ὑποκρίνῃ, συναγελάζῃ, βόσκῃ, θηρίωσαι; *numquid ἡγεμονικῷ tuo dicis; quòd mortuum est, quòd corruptum, quod aliud agit, aliud simulat, quòd congregetur, pascat,*

&c.

& efferetur. vel sic etiam, Τί οὖν παρέδοσαν; τί λέγεις; τῷ ἡγεμονικῷ τέθνηκας, ἔφθαρσαι, &c. *an τῷ ἡγεμονικῷ mortuus es, corruptus es?* &c. hæc omnia non sunt τοῦ ἡγεμονικοῦ, ac divinæ particulæ, quæ nobis insita est, sed brutæ materiæ.

§ 40. Ἤτοι οὐδὲν δύνανται θεοί, ἢ θελήσουσι δύνανται] *Aut nihil omnino pro nobis Dei possunt, aut animi distractiones & intemperies sopire & lenire possunt.* M. Cas. qui loco τοῦ θελήσουσι quid legerit ignoro. Ego Xylandrum sequor hîc furcillantem prorsus. Vide ad periochæ præcedentis clausulam: *Vel nihil*, inquit, *possunt dii; vel possunt aliquid.* Sequentia liquidò comprobant. Annot. Lugd. ἤτι δ' ἔστι τι δύνανται. quod idem valet.

Μᾶλλον τῷ μὴ παρεῖναί τι τούτων, ἢ τῷ παρεῖναι] *Cur non magìs etiam petis, ut dent tibi nè quid horum metuas, aut expetas, neque magìs doleas, si absit, quàm si adsit?* Xyl. Ego malim. τοῦ μὴ τ. τ. ἢ τοῦ π. *Cur non hoc potiùs poscis, nè istorum aliquid metuas, aut nè istorum aliquid cupias, quàm nè istorum aliquid absit, vel adsit tibi.* in versionem suam Cas. utrumque admisit. Hoc est quod Diogenes olim in parentibus notabat. ἐπὶ τῷ υἱὸν γενέσθαι, τοῖς θεοῖς θύετε· περὶ δὲ τοῦ ποῖος τις ἐκβῇ, οὐ θύετε, *Filium*, inquit, *ut habeatis, victimâ cæsâ deos poscitis: verùm de hoc, qualis futurus sit, parum pensi habetis; nec ut bonus, probúsque evadat, Deis supplices estis.* Laërt. *l.* 5. itâ Marcus, Deos, inquit, oratis ut hoc vobis obtingat, illud non obtingat; at cur non potiùs oratis, ut nihil vos istiusmodi afficiat? cur non potiùs ut nè expetas, quàm ut re expetitâ potiaris? cur non potiùs ut nè metuas, quàm ut id quod metuis nè eveniat? illud enim, non istud verè felicem facit. Vide *l.* 4. § 49. finitimum huic Marci monito Menandri illud:

Ἄνθρωπος ὢν μηδέποτε τὴν ἀλυπίαν
Αἰτοῦ παρὰ θεοῦ, ἀλλὰ μακροθυμίαν.
Nè posce homo natus à Deo indolentiam,
Sed potiùs animum æquanimem, & tolerantem mali.

Grot. Nec abludit reprehensio apud Petronium Eumolpiana illa; *Quis unquam venit in templum & votum fecit, si ad eloquentiam pervenisset? quis, si Philosophiæ fontem invenisset? ac nè bonam quidem mentem, aut bonam valetudinem petunt; sed statim atque limen Capitolii tangunt, alius donum promittit, si propinquum divitem extulerit, alius si thesaurum effoderit, alius si ad trecenties HS pervenerit.*

Μὴ παρεῖναι] Dio Prus. *orat.* 16. Τοσούτων οὖν δυσκόλων ὄντων ἀπὸ τοῦ σώματος ἀρχομένοις τί δεῖ προσδοκᾶν; ἢ πῶς ἔνεστιν ἑκάστου τούτων αἰσθανόμενον καὶ ῥᾳδίως ἐνδιδόντα, μὴ κακοδαιμονέστατον ἁπάντων εἶναι προστυχόντα τοῖς θεοῖς, ὅπως μὴ τοῦτο, μηδὲ τοῦτο συμβῇ; καθάπερ εἴ τις ἐν ὄμβρῳ πορευόμενος, σκέπασμα μὲν ἔχοι μηδὲν, εὔχοιτο δὲ μόνον, ἕκαστον τῶν σταλαγμῶν διαφυγεῖν· ἢ εἴ τις πλέων, ἀντὶ τοῦ τοῖς οἴαξι προσέχειν, καὶ τὸ θεραπεύειν δέχεσθαι καλῶς, εὔχοιτο μηδὲν τῶν κυμάτων κατὰ τὴν ναῦν γενέσθαι.

Καὶ εἰς ταῦτα συνεργεῖν] Stoicos hîc Plut. constrictos tenere se autumat, *de Stoic. contradict. c.* 27. Εἰ γὰρ ὁ θεὸς, inquit, ἀρετὴν οὐ δίδωσιν ἀνθρώποις, ἀλλὰ τὸ καλὸν αὐθαίρετόν ἐστι· πλοῦτον δὲ καὶ ὑγίειαν χωρὶς ἀρετῆς δίδωσιν, οὐκ εὖ χρησομένοις δίδωσιν, ἀλλὰ κακῶς, τουτέστι βλαβερῶς καὶ αἰσχρῶς καὶ ὀλεθρίως· καὶ τοι εἰ μὲν δύνανται τὴν ἀρετὴν παρέχειν οἱ θεοί, οὐκ εἰσὶ χρηστοὶ μὴ παρέχοντες· εἰ δὲ μὴ δύνανται ποιεῖν ἀγαθοὺς, οὐδὲ ὠφελεῖν δύνανται, μηδενὸς τῶν ἄλλων ὄντος ἀγαθοῦ, μηδὲ ὠφελίμου.

Ἐπ' ἐμοὶ αὐτὰ οἱ θεοὶ ἐποίησαν] Ita *l.* 2. § 11. ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν ἔθεντο.

Οὐ πλείονων χρήζεις τῶν ἐπί σοι] Epictet. *l.* 2. *c.* 16. Εἶτα λέγομεν, Κύριε ὁ θεὸς, πῶς μὴ ἀγωνιῶ; μωρὲ, χεῖρας οὐκ ἔχεις; οὐκ ἐποίησέ σοι αὐτὰς ὁ θεός; εὔχου νῦν καθήμενος, ὅπως αἱ μύξαι σου μὴ ῥέωσιν· ἀπόμυξαι μᾶλλον, καὶ μὴ ἐγκάλει. τί οὖν; ἐνταῦθά σοι οὐδὲν δέδωκεν; οὐ δέδωκέ σοι καρτερίαν, μεγαλοψυχίαν, ἀνδρείαν; τηλικαύτας ἔχων χεῖρας, ἔτι ζητεῖς τὸν ἀπομύξοντα; Objurgat hoc nomine Græcos Demosthenes *Philip.* 3. Ταῦθ' ὁρῶντες οἱ Ἕλληνες ἀνέχονται· καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ οἱ τὴν χάλαζαν, ἐμοίγε δοκοῦσι θεωρεῖν, εὐχόμενοι μὴ καθ' ἑαυτοὺς ἕκαστοι γενέσθαι· κωλύειν δὲ οὐδεὶς ἐπιχειρῶν. Xenoph. *Pæd. l.* 1. Ὡς οὐδὲ θέμις εἴη αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν θεῶν, οὔτε ἱππεύειν μὴ μαθόντας, ἱππομαχοῦντας νικᾶν· οὔτε μὴ ἐπισταμένους τοξεύειν, τοξεύοντας κρατεῖν τῶν ἐπισταμένων τοξεύειν· οὔτε μὴ ἐπισταμένους κυβερνᾶν, σώζειν εὔχεσθαι ναῦν κυβερνῶντας, οὐδὲ μὴ σπείραντάς γε σῖτον, εὔχεσθαι καλὸν αὐτοῖς σῖτον φύεσθαι· οὐδὲ μὴ φυλαττομένους γε ἐν πολέμῳ, σωτηρίαν αἰτεῖσθαι· παρὰ γὰρ τοὺς τῶν θεῶν θεσμοὺς πάντα τὰ τοιαῦτα εἶναι· τοὺς δὲ ἀθέμιστα εὐχομένους ὁμοίως εἰκὸς παρὰ θεῶν ἀτυχεῖν, ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων ἀπρακτεῖν τοὺς παράνομα δεομένους. Et agendi peritia ergò feliciter agere cupienti nanciscenda; & peritiæ actio insuper adjicienda. neque enim nandi peritissimus etiam in naufragio artis ope incolumis futurus est, si brachiis implexis, cruribus cancellatis, fluctibus ferendum sese permiserit. Aristides *de concord. ad Rhod.* Ἄτοπον τοὺς θεοὺς ἐνοχλεῖν, αὐτοὺς δὲ μὴ βούλεσθαι πράττειν, ἅγ' ἐφ' ἡμῖν εἶναι δοκεῖ τοῖς θεοῖς αὐτοῖς. Tertull. *exhort. cast. c.* 12. *Tantâ solicitudine petere audebis, quod in te positum recusabis?*

Ἢ διαφέρεσθαι πρὸς τὰ μὴ ἐπί σοι] *quàm de eis, quæ non sunt in tua manu posita, solicitum esse.* Xyl. *Ea, quæ in tua potestate non sunt sita, affectare,* Cas. Malim, *ad ea cum animi quodam cruciatu & distractione ferri,* & *quasi differri.* vide *supr.* § 26.

Μετὰ δουλείας] *cum servitute,* i.e. animo addicto & mancipato. Ità *l.* 8. § 3. καὶ δουλεία πόσων. &

& *suprà* § 27. δουλεία ϛερόντων. Sic nimirum servi & mancipia fiunt, súntque revera earum rerum, quas tanta cum anxietate requirunt, & quibus ὑπὸς περιπαθοῦσιν, ut Marcus noster, *l.* 5. § 1. Flaccus *l.* 1. *epist.* 10.

Imperat aut servit collecta pecunia cuique,
Tortum digna sequi potiùs, quàm ducere funem.

Hoc est quod Seneca *ep.* 8. ex persona fortunæ munera enixè anxiéque aucupantium. *Hoc miserrimi fallimur: habere nos putamus; habemur.* i. e. putamus res esse in nostra potestate; cùm nos potiùs in illarum potestate simus; dum illarum servi & quasi mancipia sumus.

Καὶ εἰς τὰ ἐφ' ἡμῖν οἱ θεοὶ συλλαμβάνουσιν] Aug. *de grat. Christ. l.* 1. *c.* 15. *Cur petitur, quod ad nostram pertinet potestatem, si Deus non adjuvat voluntatem?* & *de pecc. merit. & remiss. l.* 2. *c.* 6. *Quis optat, quod in potestate sic habet, ut ad faciendum nullo indigeat adjumento?* Τῷ γὰρ ὄντι, ὃ ἐξ αὑτοῦ τις ἔχει, περισσός ἐστι καὶ μάταιος παρ' ἄλλου λαμβάνων. Epictet. *l.* 1. *c.* 9.

Οἱ θεοὶ συλλαμβάνουσι] Indè *l.* 1. § 17. συλλήψεις θεόθεν γινόμεναι. Sed disertiùs paulò Marco Paulus noster *ad Rom. c.* 8. *v.* 16. τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται. *vicissim auxiliatur*; quasi mutuas confert operas. Ità & nos Deo συνεργεῖν oportet: Ap. *ad Cor. ep.* 2. *c.* 6. *v.* 1. & nobis operantibus συνεργεῖ Deus. Marc. *Evang. c.* 16. *v.* 20. unde & Apost. de se *ad Cor. epist.* 1. *c.* 15. *v.* 10. Περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα· οὐκ ἐγὼ δέ· *quanquam non tam ego*; vel, *non solus ego* (quomodo *ad Gal. c.* 2. *v.* 20. Ζῶ δὲ, οὐκέτι ἐγὼ, quanquam de loci istius interpunctione ambigi meritò potest) ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σὺν ἐμοί. nec gratia Dei sola, nec ipse solus; sed ipse cum gratia, gratia cum ipso est cooperata. Bern. *de grat. & lib. arb. Ità nec gratiæ divinæ quam agnoscit, ingratus, nec ope fretus divinâ, extitit otiosus: verùm & opis gratiam numini tribuit, & huic etiam operam suam contribuit.* Huc Epicharmi illud;

Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τἀγαθ' οἱ θεοί.
Dii suas labore dotes esse venales volunt. Grot.
Καί τ' ἐργαζόμενος πολὺ φίλτερος ἀθανάτοισιν·
Τῷ δὲ θεοὶ νεμεσῶσι καὶ ἀνέρες, ὅς κεν ἀεργός.
Ipsi sudantem & clementiùs aspiciunt Dii:
Ignavum oderunt pariter superíque hominesque.

Hesiod. *oper. l.* 1. Sed & Æschyl. *Pers.*

Ἀλλ' ὅταν σπεύδῃ τις αὐτὸς, χὠ θεὸς συνάπτεται.
Quò quis ultrò properat, illuc adjuvat cursum Deus.

Idémque. Φιλεῖ δὲ τῷ κάμνοντι συσπεύδειν Θεός.
Habet laborans collaborantem Deum.

Et, Τῷ δ' αὖ ποιοῦντι καὶ θεὸς συλλαμβάνει.
Adesse gaudet, sed laboranti, Deus.

quod Euripidi tribuit Stob. *tom.* 2. *tit.* 29. Et Clem. *strom. l.* 6. & post Clementem Theodoretus Clementis compilator, *therap. l.* 1. Verùm ille ex Eurip. *Hippolyto*, hic ex *Ectimeno* (sive ut Grotius autumat ex *Clymene*) esse vult: qui & illud Socratis in *Minoe* eódem refert:

Οὐκ ἔστι τοῖς μὴ δρῶσι σύμμαχος τύχη·
Fortuna non est socia nil conantibus.

Indè proverbium apud Laconas, τὰν χεῖρα ποτιφέροντα δεῖ τὴν τύχην ἐπικαλεῖν. Plut. in *apoph. Lacon.* sed & apud alios Græcos, referente Suidâ,

Τὴν χεῖρα προσφέροντα τὸν θεὸν καλεῖν.

Et, Αὐτός τι νῦν δρῶν, εἶτα τοὺς θεοὺς κάλει.
Deum invocare oportet admotâ manu.

Et, *Molire primus ipse, mox Deum invoca.*

Ἀργὸς γὰρ οὐδεὶς, θεοὺς ἔχων ἀνὰ στόμα
Βίον δύναιτ' ἂν ξυλλέγειν ἄνευ πόνου.

Eurip. *Electr.*

Expers laboris atque inops nemo potest
Rem facere, quamvìs sæpe compellet Deos. Grot.

Synes. denique *de provident.* 1. Καὶ τοῦτο προνοίας, δι' ἣν ἔξεστι μὴ ῥαθυμοῦντας, ἀλλὰ χρωμένους οἷς παρ' αὐτῆς ἔχομεν, πάντα πάντως εὐδαίμονας εἶναι. οὐ γάρ ἐστιν ἡ πρόνοια κατὰ τὴν μητέρα τοῦ νεογιλοῦ βρέφους, ἣν δεῖ πράγματα ἔχειν, ἀποσοβοῦσαν τὰ προσαπτησόμενα καὶ λυπήσοντα· ἐκεῖνο γὰρ ἀτελὲς ἔτι καὶ οἴκοθεν ἀβοήθητον· ἀλλὰ κατ' ἐκείνην ἥτις αὐξήσασά γε αὐτὸ καὶ ὁπλίσασα, χρῆσθαι κελεύει, καὶ τὰ κακὰ ἀπωθεῖν. ταῦτα τοῦ παντὸς ἄξια ἀνθρώποις εἰδέναι· καὶ γὰρ πρόνοιαν νομιοῦσι, καὶ ἑαυτῶν φροντιοῦσιν, εὐσεβεῖς τε καὶ ἐπιμελεῖς ἅμα γινόμενοι· καὶ οὐχ ἡγήσονται θεοῦ τε ἐπιστροφὴν καὶ χρῆσιν ἀρετῆς στασιάζειν πρὸς ἄλληλα. Pulcerrimè.

Ὅλως ὧδε ἐπίστρεψον τὰς εὐχὰς, καὶ θεάσῃ τί γίνεται] *Posce deum*, inquit, *bonam mentem, & videbis quid futurum sit*, quod Dominus Christus Luc. *c.* 11. *v.* 13. Πόσῳ μᾶλλον δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτό. *quanto magis gratiam spiritus eam poscentibus concedet?* scil. quod Joan. *ep.* 1. *c.* 5. *v.* 14. Ἐάν τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν· καὶ ἐὰν οἴδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν, οἴδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἡμῶν. Epictet. *lib.* 2. *c.* 18. Μεῖνον τάλας· μὴ συναρπασθῇς. μέγας ὁ ἀγών ἐστι, θεῖον τὸ ἔργον, ὑπὲρ βασιλείας, ὑπὲρ ἐλευθερίας, ὑπὲρ εὐροίας, ὑπὲρ ἀταραξίας. τοῦ θεοῦ μέμνησο· ἐκεῖνον ἐπικαλοῦ βοηθὸν καὶ παραστάτην, ὡς τοὺς Διοσκόρους ἐν χειμῶνι πλέοντες. Videatur & Menandrianum illud superiùs paulò exhibitum.

§ 41. Τὰ προηγούμενα φυσιολογῶν] *Quæ de rerum natura priùs fueram meditatus.* Ità se explicat ipse apud Laërt. in *epist.* de quo Marcus istic, Epicurus; τῶν γεγονότων ἡμῖν διαλογισμῶν. vide *inf.* at Cas. προηγούμενα, *præstantiora*; cùm *præterita, præcedentia*, prægressa, priora, Epicurus vellet.

Πῶς ἡ διάνοια] etiam Epicurus inter decumbendum animi priùs potiúsq; quàm corporis, spiritûs quàm carnis, rationem habet curámq; gerit? quid Chrysippum? quid Christianum facere oportebit? Ità Psaltes. *Ps.* 41. *v.* 4. 10. animæ sanitatem

tatem primo loco, tum corporis Deum poscit.

Καταφρυάττεσθαι] Xyl. καταπλάττεσθαι legisse videtur. quasi Pindaricum illud voluerit, γυίοις περιάπτων πάντοθεν φάρμακα. *Pyth.* 3. idémq; medicum adhibitum omnino negare Epicurum frustrà autumat; cùm negat duntaxat eo animo adhibitum, ac si magni momenti haberet illud, quod à medico præstaretur. Ego verò existimabam τὸ καταφράττεσθαι istic esse *munire corpus* adversus vim morbi. Somnia nimirum mera comminiscimur nobis, ubi genuina non occurrit scriptura. Verùm somnium istud excussit planè mihi Vir clariss. Salmasius, dum legendum suggerit, καταφρυάττεσθαι. quo verbo usus est & Marcus *l.* 7. § 3. & *l.* 10. § 13. unde & φρύαγμα pro *fastu.* μετὰ δεινοῦ φρυάγματος, *l.* 4. § 42. *non medicis*, inquit, *præbebam me, ut de me magnos spiritus sumere possent, quasi aliquid operæ pretium facturi, in sanitate mihi restituta.* Nihil certius. Quod autem Marcus hîc καταφρυάττεσθαι, id in eodem planè argumento ὀφρῦν ἐπᾶραι Epictetus dixit, *differt. l.* 3. *c.* 10. τί οὖν κολακεύεις τὸν ἰατρόν; τί λέγεις, ἐὰν θέλῃς, κύριε, καλῶς ἕξω; τί παρέχεις αὐτῷ ἀφορμὴν τοῦ ἐπᾶραι ὀφρῦν; hoc est, τοῦ καταφρυάττεσθαι. de eisdem sensu diverso Marco, τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀρρώστων συσπᾶσαι dixit *l.* 4. § 42. Certè ὀφρῦν & καταφρύαγμα conjunxit & pro eodem usurpavit Epictetus *l.* 3. *c.* 26. *ad l.* 10. § 19. repræsentandus. καταφρυάττεσθαι optimè exprimit quod Hebræi dicunt התפאר i. e. inquit Jairus *ad Judic. cap.* 7. *vers.* 2. וובטיר *vauntir*; to vaunt.

Ἀλλ' ὁ βίος ἤρετο εὖ καὶ καλῶς] M. Casaub. ἠρέσκετο, legisse videtur. D. Boot. (cui accedo) ἤγετο mavult. Senec. *ep.* 92. *Epicurus, cum illum hinc urinæ difficultas torqueret, hinc insanabilis exulcerati dolor ventris, beatissimum, inquit, hunc & ultimum diem ago.* quod idem & *ep.* 66. tangit. Epicuri verba ipsa habes ex *epist. ad Idomeneum* apud Laërt *l.* 10. τὴν μακαρίαν ἄγοντες καὶ ἅμα τελευτῶντες ἡμέραν τοῦ βίου ἐγράφομεν ὑμῖν ταυτί· στραγγουρία τε παρηκολουθήκει, καὶ δυσεντερικὰ πάθη, ὑπερβολὴν οὐκ ἀπολείποντα τοῦ ἐν ἑαυτοῖς μεγέθους· ἀντιπαρετάττετο δὲ τούτοις τὸ κατὰ ψυχὴν χαῖρον, ἐπὶ τῇ τῶν γεγονότων ἡμῖν διαλογισμῶν μνήμῃ. Eam Cicero, qui *ad Hermachum* scriptam asserit, sic vertit, *Tuscul. l.* 3. *cùm ageremus vitæ beatum, & eundem supremum diem, scribebamus hæc. tanti autem morbi aderant vesicæ & viscerum, ut nihil ad eorum magnitudinem posset accedere. compensabatur tamen cum his omnibus animi lætitia, quam capiebam memoriâ rationum inventorúmque nostrorum.* Meminit & Epictetus *differt. l.* 2. *c.* 23.

Ταῦτα] Leg. τ'αυτά. τ'αυτὰ ἐκείνῳ, *eadem quæ ille.* quod non advertens Xyl. sententiam mutilavit.

Μὴ ἀφίστασθαι φιλοσοφίας ἐν οἷς δήποτε τοῖς περιπτώσεσι] Quod de Theoderico Gotho aleam tractante, Sidon. *l.* 1. *ep.* 2. *In bonis jactibus tacet, in malis ridet, in neutris irascitur, in utrisque philosophatur.*

Μήτε τῷ ἰδιώτῃ καὶ φυσιολόγῳ συμφλυαρεῖν] at Epicurum suprà ajebat dixisse, ὅτι τὰ περὶ γένεσιν φυσιολογῶν διετέλει. & *l.* 10. § 30. monet Marcus ipse, φυσιολόγως ὁρᾷν τὰ ἐν τῷ βίῳ. itaq; illud καὶ φυσιολόγῳ Xyl. prorsus omisit. Verùm potuit ibi speculationes naturales designâsse, quæ ad rem præsentem mentémq; firmandam faciebant, istic vanas, futiles, curiosas, inutiles, notare, quæ ad mores formandos nihil conducerent. Suspicio tamen haud prorsus spernenda forsan fuerit, scripsisse Marcum καὶ μὴ φυσιολόγῳ, vel καὶ ἀφυσιολόγῳ, & rerum naturæ imperito. vide *l.* 10. § 9. μὴ συμφλυαρεῖν autem dixit, quomodo συνεπιθρηνεῖν *l.* 7. § 43.

Πρὸς μόνῳ τῷ νῦν πρασσομένῳ εἶναι] Vult nos, quod vulgò dicitur, *hoc agere.* Flaccus in *art.* *Ut jam nunc dicat, jam nunc debentia dici.* Ità Marcus, ut jam nunc facias, jam nunc fieri debentia. vide *ad l.* 6. § 2. & *suprà* § 6, 29. & *l.* 10. § 1.

§ 42. Οὐ δύνανται] itaque ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν ὀφείλομεν, ut Apost. *ad Cor. ep.* 1. *c.* 5. *v.* 10. *è mundo emigrare nos oportet.* si ejusmodi vitare velimus homines, quales in mundo non possunt non esse frequentes. Verùm necessitatem illam, quam somniabant Stoici, quasi citra malum bonum nè consistere quidem posset, Christiani neutiquam agnoscimus. vide *ad l.* 6. § 41. & *l.* 8. § 15.

Οὓς ἀνάγκη ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι] Tertull. *adv. Prax. c.* 10. *Oportebit enim & milvos esse & hæreticos.* Allusit ad illud Apostoli, *ad Cor. ep.* 1. *c.* 11. *v.* 19. Δεῖ γὰρ καὶ αἱρέσεις εἶναι] sed & D. Christus, Matt. *cap.* 18. *v.* 7. ἀνάγκη γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα.

Τίνα ἔδωκεν ἡ φύσις ἀρετὴν πρὸς τοῦτο] Vide *supr.* § 11. Epictet. *enchir. c.* 9. ἐφ' ἑκάστου τῶν προσπιπτόντων, μέμνησο ἐπιστρέφων ἐπὶ σαυτὸν ζητεῖν, τίνα δύναμιν ἔχεις πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτοῦ. ἐὰν καλὸν ἴδῃς ἢ καλήν, εὑρήσεις δύναμιν πρὸς ταῦτα ἐγκράτειαν. ἐὰν πόνος προσφέρηται, εὑρήσεις καρτερίαν· ἂν λοιδορία, εὑρήσεις ἀνεξικακίαν· καὶ οὕτως ἐθιζόμενόν σε, οὐ συναρπάσουσιν αἱ φαντασίαι.

Πρὸς μὲν τὸν ἀγνώμονα τὴν πρᾳότητα] Ità Apost. *ad Titum c.* 3. *v.* 1. πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πρᾳότητα πρὸς πάντας. & quia objici poterat, multos esse ἀγνώμονας καὶ ἀνοήτους, mox subjicit, *v.* 3. Ἦμεν ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, &c.

Μεταδιδάσκειν τὸν πεπλανημένον] quod Jacob. Apost. *ep. c.* 5. *v.* 19. τὸν ἀπὸ τῆς ἀληθείας πλανηθέντα

δῆλα ἐν πάντι ὁδῷ αὐτὸ ἐπιστρέψαι. vide *suprà* § 11. & *ad l.* 8. § 59. Hoc est autem quod ipsa naturæ lex luxque postulat. Cicer. *offic. l.* 1. *Omnium communia hominum videntur ea, quæ sunt generis ejusdem, quod ab Ennio est positum;*

Homo qui erranti comiter monstrat viam,
Quasi lumen de suo lumine accendat, facit;
Ut nihilominùs ipsi luceat, cùm illi accenderit.

Huc præceptio Mosaica *Deut. c.* 22. *v.* 1. de vicini pecude jumentóque ubi erraverit, reducendo. De qua Tertull. *adv. Marc. l.* 4. *c.* 35. *Pecora quoq; fratris tui, si errantia in via inveneris, prohibet despicias, quò minùs ea reducas fratri tuo; nedum ipsum sibi.*

Ἀφαμαρτάνει τοῦ προκειμένου] Bonum enim sibi quisq; suum etiam in eo quod peccat, proponit; quum tamen peccando malum quiq; attrahant sibi suum. Hoc est quod Augustin. passim inculcat *ep.* 121. *c.* 4. *Beatam vitam habere omnes homines volunt. etiam qui pessimè & perditè vivunt, nullo modo ità viverent, nisi eodem modo se esse vel posse fieri beatos putarent. Hoc est ergò quod cupiunt & boni & mali; sed ad quod perveniunt non nisi boni.* Et *ibid. c.* 5. *Dicunt nonnulli, beatum esse, qui secundum suam vivit voluntatem. absit verum credamus, quid si enim nequiter velit vivere? nonne tanto miserior esse convincitur, quanto facilius mala ejus voluntas impletur?* Mox, post adducta ex Ciceronis *Hortensio* ista, (quæ laudat etiam *de Trinit. l.* 13. *c.* 5.) *Omnes aiunt, beatos esse qui vivunt ut ipsi velint, falsum id quidem. Velle enim quod non deceat idem ipsum miserrimum: nec tam miserum est non adipisci quod velis, quàm aliquid velle quod non oporteat. Testimonium,* inquit, *hoc verum est. ille igitur beatus est, qui quicquid vult habet, & nihil vult quod non debet.* & *in Psal.* 118. *conc.* 1. *beatum esse tam magnum est bonum, ut hoc & boni velint & mali. nec mirum est, quòd boni propterea sunt boni; sed illud est mirum, quòd etiam mali propterea sunt mali, ut sint beati. Nam quisquis libidinibus deditus, luxuria stuprisque corrumpitur, in hoc malo beatitudinem quærit, & se miserum putat, cùm ad concupiscentiæ suæ effectum non pervenit, & beatum jactat, cùm ad eum pervenit. Sic avarus ad hoc opes congregat, ut beatus sit: & sceleratus quisque in sceleribus beatitudinem quærit. ità omnes beatitudinem concupiscunt: sed quomodo ad eam perveniatur, plurimi, dum nesciunt, per itinera ea currunt, quæ misera sunt, & ad majorem miseriam ducunt.* His gemina apud eundem, *de lib. arb. l.* 1. *c.* 14. *de trinit. l.* 13. *c.* 3,-8. *de natura & grat. c.* 49. *de Stoic. & Epicur. c.* 3. & alibi. Sed & apud Salvian. *de provid. divin. l.* 1. & *ad Eccles. Cathol. l.* 3.

[Π]επλάνηται] Ità *l.* 6. § 20. πεπλανημένα καὶ τὴν ὁδὸν ἀγνοοῦντα. De se David, *Psal.* 119. *v.* 176. ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολωλός. Esajas, *c.* 53. *v.* 6. πάντες, ὡς πρόβατα, ἐπλανήθημεν. & *Pet. ep.* 1. *c.* 2. *v.* 25. ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα. alludunt ad ovium naturam, de quarum simplicitate & proclivitate ad deerrandum, videri poterit Aristot. *histor. animal. l.* 9. *c.* 3.

Ἐξ ὧν ἡ διάνοιά σου χείρων] Vide *lib.* 7. § 22.

Εἰ ὁ ἀπαίδευτος τὰ τοῦ ἀπαιδεύτου πράσσει] Senec. *de ira l.* 2. *c.* 31. *Aut ignorantia nos rerum, aut insolentia iracundos facit. ignorantia. quid enim mirum est malos mala facinora edere? quid novi est, si inimicus nocet, amicus offendit, filius labitur, servus peccat?* Terent. *Andr.* 4. 5. *Mirum verò, impudenter mulier si faciat meretrix?* vide *ad l.* 4. § 6. & *l.* 12. § 16.

Σαυτῷ μᾶλλον ἐγκαλεῖν, ὅτι οὐ προσεδόκησας] & paulò pòst. σὸν τὸ ἁμάρτημα] Ità Martia marito insimulanti, quòd à se accepta Cæsaris arcana in exitium suum imperatrici prodiderat. Δικαίως. *justè,* inquit, *hæc pateris;* Ὅτι μοι τοσοῦτον συνοικῶν χρόνον, οὐκ ἔγνως, οὐδ' ἐφυλάξω τὴν ἀκρασίαν· *quòd cùm tam diu mecum vitam exegeris, incontinentiam linguæ, vel non adverteris, vel non caveris.* Verùm apud Plutarch. *Fulvium* perperam pro *Fabio* legi docent. Lips. *ad Tacit. annal. l.* 1. & Muret. *var. lect. l.* 11. *c.* 2. Plutarch. *de ira cohib.* Ἐκστατικὸν δεῖ τὸ ἄγνω καὶ τὸ ἀπροσδόκητον· δεῖ δὲ, ὥς τις Παναίτιος ἔφη, χρῆσθαί τι τῷ Ἀναξαγόρου, καὶ καθάπερ ἐκεῖνος ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ παιδὸς εἶπεν, ᾔδειν ὅτι θνητὸν ἐγέννησα, τοῦτο τοῖς παροξύνουσιν ἕκαστον ἐπιφωνεῖν ἁμαρτήμασιν, ᾔδειν ὅτι σοφὸν οὐκ ἐπριάμην δοῦλον, ᾔδειν ὅτι ἀπαθῆ τὸν φίλον οὐκ ἐκτησάμην, ᾔδειν ὅτι τὴν γυναῖκα γυναῖκα εἶχον. Senec. loco proximè memorato. *Turpissimam aiebat Fabius imperatori excusationem esse, Non putavi, ego turpissimam homini puto. Omnia puta, expecta. etiam in bonis moribus aliquid existit asperius. Semper futurum aliquid quod te offendat; existima.*

Μὴ καταληκτικῶς ἔδωκας] phrasis notanda; quam & suprà restituimus. *l.* 7. § 13. καταληκτικῶς διδόναι quis dicitur, quando actio dandi, sive doni collatio, ἐπ' αὐτὸ τὸ δεδωκέναι, ἤτοι κοινωνικῶς τι πρᾶξαι. καταλήγει. ut *suprà* § 32. καὶ ἐνταῦθα ἡ ὄρεξις ἀπολήγει. ut *l.* 5. § 34. *Nihil aliud spectat, nec ullum finem ulteriorem habet præfixum ac propositum sibi, nisi ut datum ac largitum sit.* (quomodo Seneca, *de benef. l.* 1. *c.* 2. *dedi ut darem.* & *l.* 4. *c.* 13. *dat, nè non dederit*) ὡς πάντα τὸν καρπὸν ἀπειληφέναι, ità ut omnem prorsus fructum donationis in eo ipso quòd dederit. & posuerit, qui dat, & accepisse se existimet. utì Marcus mox. de quo modo largiendi vide plura, *l.* 5. § 6. & *l.* 7. § 72, 73. Senec. *epist.* 115, *Pecunia ex quo in honore esse cœpit, verus rerum honor cecidit: mercatoresque & venales invicem facti, quærimus non quale sit quid, sed quanti. ad mercedem pii sumus, ad mercedem impii: honesta quamdiu aliqua illis spes inest, sequimur; in contrarium transituri, si plus scelera promittant:* quod Juvenal. *sat.* 10.

——quis enim virtutem amplectitur ipsam
Præmia si tollas?—— Sed pergit Seneca. *Quid est autem turpius, quàm aliquem computare quanti vir bonus sit? cùm virtus nec lucro invitetur, nec absterreatur damno; adeóque neminem spe ac pollicitatione corrumpi, ut contra se impendere jubeat, ac sæpius in ultro-tributis sit. Quid consequor, inquit, si hoc fortiter, si hoc gratè fecero? quod feceris. nihil tibi extrà promittitur: si quid forte obvenerit, inter accessiones numerabis. rerum honestarum pretium in ipsis est.* Idem *de benef. l.* 4. *c.* 1. ad quæ Lips. *factum ipsum facti merces.* Idem *epist.* 113. *Sacra res est justitia, alienum bonum spectans; nihil ex se petens, nisi usum sui. me justum esse gratis oportet. parùm est. me in hanc pulcerrimam virtutem ultro etiam impendere juvet. non est quòd spectes, quod sit justæ rei præmium majus, quàm justum esse.* Sed &, *de clem. l.* 1. *c.* 1. *Rectè factorum verus fructus, fecisse. nec ullum virtutum pretium dignum illis extra ipsas est.* Et *de vit. beat. c.* 9. *Interrogas, quid petam ex virtute? ipsam: nihil enim est melius; ipsa pretium sui est.* Silius *bell. Pun. l.* 13.

Ipsa quidem virtus sibimet pulcerrima merces.

& breviùs adhuc Claudian: *de Mallii coss.*

Ipsa quidem virtus pretium sibi--.

& Tragicus nescio quis latiùs, apud Clem. *strom. lib.* 4.

Οὐδ' εἵνεκ' ἀρετὴ τῶν ἐν ἀνθρώποις μόνη
Οὐκ ἐκ θυραίων τἀπίχειρα λαμβάνει·
Αὐτὴ δ' ἑαυτὴν ἆθλα τῶν πόνων ἔχει.
Hoc in tot una rebus humanis habet
Virtus, quòd extrà præmium non accipit;
Dignum laboris ipsa, sed pretium sui est. Grot.

Epictet. *l.* 3. *c.* 24. Τί οὖν ὄφελος αὐτῷ τοῦ πρᾶξαι καλῶς; τὸ πρᾶξαι. ἔπαθλον οὖν οὐδέν; σὺ δὲ ζητεῖς ἔπαθλον ἀνδρὶ ἀγαθῷ μεῖζον τοῦ καλὰ καὶ δίκαια πράττειν; vide *l.* 1. § 16. Spectat huc planè illud Pauli Apost. *ad Philip. c.* 1. *v.* 21. Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος· quo in loco (præfiscini dictum sit) solus interpretum reverendus D. Airæus noster Apostoli mentem assecutus videtur. *Parùm,* inquit, *pensi habeo, quid de me fiat, modò sive vitâ sive morte meâ Christo honos ullus accrescat. mihi siquidem, cùm in vita, tum & in morte, quæstus est Christus.* hoc est, quæstus omnis, sive merces omnis, quem ego mihi vel vivendo vel moriendo propono expetóq; Christus est; sive is est, ut Christo deserviam. vide *l.* 8. § 2. Malè autem hìc Annot. Lugd. qui καταληκτικῶς δίδοναι exponit, *ità dare, ut in accipiente desinat.* pejùs quòd καταληπτικῶς, rescribi postulat. pessimè quòd hoc ità sumi vult, ut significet, *seipsum spectando:* quod est Marci menti ex diametro adversum.

Τοῦτο μισθὸν ζητεῖς] Θαυμάζεται γὰρ ἐν τοῖς θεάτροις, (inquit Plut. *de amore prolis*) τό,

Μισθοῦ γὰρ ἄνθρωπον τις ἄνθρωπον φιλεῖ;
Ergò hominem homo mercede quisquam diligit?

Magna scil. laus est, si homo mansuetus homini est. Senec. *epist.* 95. Cicero *de legib. l.* 1. *Id enim ipsum injustissimum est, justitiæ mercedem quærere.* & *ibid. Qui non ipso honesto movemur, ut boni viri simus, sed utilitate aliquâ atque fructu, callidi sumus, non boni.* Et mox: *Quid liberalitas? gratuitáne est an mercenaria? si sine præmio benigna est, gratuita; si cum mercede, conducta: nec est dubium, quin is qui liberalis benignúsque dicitur, officium, non fructum sequatur. Ergò item justitia nihil expedit præmii, nihil pretii per se igitur expetitur. Eadémque omnium virtutum caussa atque sententia est.* Idem *academ. l.* 4. *charitas, amicitia, justitia, reliqua virtus esse nulla potest, nisi erit gratuita: nam quæ mercede aliquâ ad officium impellitur. ea non est virtus, sed fallax imitatio simulatioque virtutis.* Ἄμισθος γὰρ ἡ ἀρετὴ ἵνα καὶ ἀρετὴ μένῃ, πρὸς τὸ καλὸν μόνον βλέπουσα. Gregor. Naz. *ad Episc.* 150.

Ὡς εἰ οἱ ὀφθαλμοὶ] vide *ad l.* 2. § 1. de corporis membris, Ambros. *hexam. l.* 6. § 9. *Videas suo singula gratuito stipendio militare.*

Ἀπέχει τὸ ἴδιον] Insignis Annotatorem Lugd. non emendandi, sed in deterius demutandi pruritus tenuit, qui proverbii planè immemor, καλὸν εὖ κείμενον οὐ κινεῖν monentis, etiam καλὰ εὖ κείμενα passim solicitat, nec solicitat tantùm, sed sedibus suis pellit prorsus. Is hoc loco, *Lego,* inquit, ἔχει τὸ ἴδιον. qui idem tamen libro 11. ἀπέχω pro ἔχω positum vult. Locus is est, *l.* 11. § 1. ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά, sed & *l.* 4. § 49. ἡ φύσις ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀπέχει τὰ ἴδια. ad quem locum quæ adnotavimus si consulere libuerit, Marci sensui mutatione istâ nervos plurimùm accisos facilè deprehendes. nam numerum mutari, ubi neutra sunt nomina, docere poterant eum & sub Orbilii ferula adhuc agentes. Consultiùs fecisset si pro ἅπερ legisset ὅπερ. neque enim relativum illud ad ταῦτα, h. e. membra operantium, sed ad τόδε τι, sive opus; ad quod condita sunt, respicit.

Ad Librum X.

§ 1. E Σὺ ποτε] *Eris, spero, aliquando*: Caſ. Ego malim ἐρωτηματικῶς legere. *Eriſne tandem aliquando?* expoſtulare ſiquidem videtur cum anima ſua, quòd iſta nondum aſſecuta ſit. prout & *l.* 4. § 37. & *infrà* § 9. ut receptam lectionem ſequamur. ſic Jerem. *c.* 13. *v.* 27. *non mundabis te? quando tandem futurum eſt?*

Ἁπλῆ καὶ μία] vide *ad l.* 6. § 30. τὸ ὁμαλές. Γυμνή] vide *lib.* 11. § 27. Flacc. *carm. lib.* 1. *od.* 24.

Incorrupta fides, nudáque veritas.

Et Naſo *amor. l.* 1. *el.* 3. *Nudáque ſimplicitas.* ——

Φανερωτέρα τοῦ περικειμένου σώματος] vide *infr.* § 37. & *l.* 12. § 2, 3. At Epictet. *l.* 3. *c.* 22. τοῦ ἡλίου καθαρώτερον ἡγεμονικόν, ait. & Joan. Chryſoſt. *in ep.* 1. *ad Cor. orat.* 40. τὴν τοῦ βαπτισθέντος ψυχὴν αὐτῶν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων καθαρωτέραν.

Περικειμένου] Ità Dio Pruſ. *orat.* 37. de Anaxarcho: ὥσπερ τὴν περικείμενος. viſe *ad l.* 8. § 34. corpus veſti, ſive indumento, confert; quomodo & Apoſt. *ad Cor. ep.* 2. *c.* 5. *v.* 4. Joan. Chryſoſt. *de ſtatuis orat.* 5. τί ποτ' οὖν ἐστι θάνατος; ὅπερ ἐστὶν ἱμάτιον ἀποδύσασθαι. καθάπερ γὰρ ἱμάτιον, τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ περίκειται· καὶ τοῦτο πρὸς βραχὺ διὰ τῆς θανάτου ἀποθέμενοι, λαμπρότερον ἀποληψόμεθα πάλιν. Lucret. *l.* 3. *Si immortalis*, inquit, *noſtra foret mens*, (quod eſſe nos novimus) *veſtem relinquere, ut anguis, gauderet.* At Tertull. *de reſurrect. c.* 7. *carnis tunicam*, cutem dicit. *carnem*, inquit, *pelliceæ tunicæ, i. e. cutes ſuperductæ veſtierunt. uſque adeò ſi detraxeris cutem, nudaveris carnem.* Porphyr. *de abſtinent. l.* 1. Ἀπλυτέον ἄρα τοὺς πολλοὺς ἡμῖν χιτῶνας, τόν τε ὁρατὸν τοῦτον καὶ σάρκινον, καὶ οὓς ἔσωθεν ἠμφιέσμεθα, προσεχεῖς ὄντας τοῖς δερματίνοις· & *l.* 2. Ἐν δὲ τῷ ναῷ τοῦ πατρὸς, τῷ κόσμῳ τούτῳ, οὐ ἔχομεν καὶ ἐκτὸς ἡμῶν χιτῶνα τὸν δερμάτινον, οὐχ ἁγνὸν περιοίκει διατηρεῖν; Certè Origenes *tunicas pelliceas*, quibus protoplaſtas Deus induiſſe Moſi dicitur *Gen. c.* 3. *v.* 21. corpora vult eſſe, quibus animæ amiciuntur. Verùm delirium hoc refutat Methodius apud Epiphan. *hær.* 64. § 23. Ambroſ. *hexam. l.* 6. *c.* 6. *Caro hodie ſumitur, cras deponitur. non igitur caro tu es. caro amictus eſt animæ, quæ ſe induit quodam corporis veſtimento. non igitur tu veſtimentum es, ſed qui veſtimento uteris.* Gregor. Roman. *in Job.* 19. *c.* 29. *veſtimentum eſt corpus terrenum, quô induta anima tegitur, nè in ſubtilitate ſubſtantiæ ſuæ nuda videatur.* Senec. *ep.* 92. *Quod de veſte dixi, idem de corpore me exiſtima dicere. nam hoc quoque natura, ut quandam veſtem, animo circumdedit. velamentum ejus eſt.*

Τῆς φιλητικῆς καὶ στερητικῆς] στερητικῆς iſtud iſtìc non concoquo. Xyl. omiſit, Caſ. de affectibus & deſideriis ab exterioribus iſtis penitus abſtractis expoſuit. Sed leviculà mutatione, lectio recta reſtituatur, στερκτικῆς reſcribendo. dilectionem talem commendat ſibi, qualis eſt στοργή, ſive *naturalis affectio*, quâ prolem ſuam parentes diligunt; hoc eſt, veram, ſimplicem, gratuitam, non mercenariam, non fucatam, non effictam. de qua videatur Plut. περὶ τῆς εἰς τὰ ἔκγονα φιλοστοργίας.

Πλήρης καὶ ἀνενδεής] vide *ad l.* 2. § 17. & *l.* 3. § 5, 7, 8. *Apoſtol. ad Phil. c.* 4. *v.* 18. ἀπέχω πάντα καὶ περισσεύω, πεπλήρωμαι. Clem. *ſtrom. l.* 7. de Gnoſtico. Αὐτάρκης μὲν γινόμενος, ἀνενδεὴς δὲ τῶν ἄλλων, Epictet. *l.* 3. *c.* 24. οὐδέποτε δ' ἐστὶν οἷόν τ' εἰς τὸ ἄλλο ἐλθεῖν, εὐδαιμονίαν καὶ πόθον τῶν οὐ παρόντων. τὸ γὰρ εὐδαιμονοῦν ἀπέχειν δεῖ πάντα ἃ θέλει, πεπληρωμένῳ τινὶ ἐοικέναι· οὐ δίψος δεῖ προσεῖναι αὐτῷ, οὐ λιμόν. vide *l.* 11. § 1.

Οὐδὲν ἐπιποθοῦσα] Vide *l.* 11. § 37.

Ἀρκεσθήσῃ τῇ παρούσῃ] Vide *l.* 7. § 54. & *l.* 8. § 2. & *l.* 9. § 6. Apoſt. *ad Philip. c.* 4. *v.* 14. Ἔμαθον ἐν οἷς εἰμι αὐτάρκης εἶναι. Clemens *ſtrom. l.* 7. ὁ γνωστικὸς οὐδὲ ὀρέγεταί τινος τῶν ἀπόντων, ἀρκούμενος τοῖς παροῦσι eleganti imagine illuſtrat hoc Epictetus *enchir. c.* 15. ubi convivio vitam confert his verbis. Μέμνησο, ὅτι, ὡς ἐν συμποσίῳ δεῖ σε ἀναστρέφεσθαι· περιφερόμενον γέγονέ τι κατὰ σέ; ἐκτείνας τὴν χεῖρα, κοσμίως μετάλαβε· παρέρχεται; μὴ κάτεχε· οὔπω ἥκει; μὴ ἐπίβαλλε πόρρω τὴν ὄρεξιν, ἀλλὰ περίμενε, μέχρις ἂν γένηται κατὰ σέ. οὕτω πρὸς τέκνα, οὕτω πρὸς γυναῖκα, οὕτω πρὸς ἀρχάς, οὕτω πρὸς πλοῦτον· καὶ ἔσῃ ποτὲ ἄξιος τῶν θεῶν συμπότης. ἂν δὲ καὶ παρατεθέντων σοι μὴ λάβῃς ἀλλ' ὑπερίδῃς, τότε οὐ μόνον συμπότης τῶν θεῶν ἔσῃ, ἀλλὰ καὶ συνάρχων. ità leg. ex Simplicii commentario; non παραθέντων, quod codices impreſſi proferunt. Hunc imitatus ex Charidemi perſona Dio Pruſ. *orat.* 30. Παρεγένεσθαι εἰς τὸν κόσμον τοὺς ἀνθρώπους ἑορτάσοντας, ἐπ' εὐωχίαν τινὰ καὶ θοίνην λαμπρὰν κεκλημένους. tum de convivarum variis moribus diſſerens, inter alia, τινὰς δὲ αὐτῶν, μὴ ἀρκεῖσθαι τοῖς παροῦσιν, ἀλλὰ ἐπὶ τὰ πορρώτερω διατείνειν τὰς χεῖρας· οἷ μισγείς ὄντας, ἰχθύων ὀρέγεσθαι, καὶ πράγματα ἔχειν. Talis, monſtrum id hominis, Heliogabalus, *qui ad mare piſcem nunquam comedit; in longiſſimis à mari locis omnia marina ſemper exhibuit.* Lamprid. Syneſius *de provident.* 1. Αἰθὴς τε καὶ πολλάκις εἰρηθὲς ἄξιον ἀνθρώποις ἀπαιδ-

ἀσ-

σίας κανὼν, μὴ περιμένειν βίον, ὥσπερ ἐν τραπέζῃ μερίδα, ἥτις περιαγομένη γένοιτο καθ' ἡμᾶς, ἵνα ἀνελώμεθα· ἀλλ' αὐτὴν εἶναι τὸν περιαρπάζοντα καὶ ὑφαιρέμενον· τυχὼν γὰρ ὁ τοιοῦτος καταγέλαστος ἔσται, συμπότης ὢν ἄκοσμος, καὶ τῷ πάττοντι τὸ συμπόσιον ἀπεχθήσεται, τοῦγε ἐφ' ἑαυτῷ ταράττων ἀνελευθερίᾳ τὴν τάξιν· μὴ τυχὼν δὲ, ταῦτά τι, καὶ προσέτι κλαύσεται παιδαρείαν δίκην, τῆς περιενεχθείσης μερίδος, καὶ εἰς τὸν πλησίον ἐλθούσης, αὐτὸς ἐξερχόμενος.

Ἥδεσθαι τοῖς παροῦσι πᾶσι] Vide *l.* 3. § 4. & *lib.* 4. § 23. Clem. Alex. *ſtrom.* l. 7. ἐστὶ ὁ πιστὸς, ὁ πεπεισμένος ἄριστα διοικεῖσθαι τὰ κατὰ τὸν κόσμον ἀμέλει, πᾶσιν εὐαρεστεῖται τοῖς συμβαίνουσιν.

Πάντα σοι πάρεστι] Apoſt. *ad Cor. ep.* 2. *c.* 6. *v.* 10. ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες. quia ut Marc. *leg. ſpirit.* § 2. Ὁ Χριστὸς τὰ πάντα τῷ πιστεύοντι γίνεται· quod Pyladi Oreſtes Euripideus,

—— πάντα γὰρ τάδ' ἐστὶ σύ μοι.

Πάντα σοι εὖ ἔχει] Vide *l.* 4. § 39. Apoſt. *ad Rom. c.* 8. *v.* 28. πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν. *Julian. orat.* 8.

Οὐδέν μέλει μοι· τἄμα καὶ καλῶς ἔχει. ubi pro καὶ malim γάρ· quæ in compendioſa ſcriptura facilè commutantur.

Παρὰ τῶν θεῶν πάρεστι] Vide *ad lib.* 3. § 11.

Ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ τελείου ζώου] Mundi ſcil. ſive Dei. Vide *lib.* 4. § 40. & *lib.* 5. § 8. Laërt. *Zenon. l.* 7. Θεὸν δὲ εἶναι ζῶον ἀθάνατον, λογικὸν, τέλειον, νοερὸν, ἐν εὐδαιμονίᾳ, κακοῦ παντὸς ἀνεπίδεκτον, προνοητικὸν κόσμου τε καὶ τῶν ἐν κόσμῳ.

Γεννῶντος πάντα] Vide *l.* 4. § 23.

Καὶ συνέχοντος] Vide *lib.* 12. § 30. De Chriſtianis idem Juſtin. *epiſt. ad Diognet.* ὅπερ ἐστὶν ἐν σώματι ψυχὴ τοῦτ' εἰσὶν ἐν κόσμῳ χριστιανοί· ἔσπαρται κατὰ πάντων τῶν τοῦ σώματος μελῶν ἡ ψυχὴ, καὶ χριστιανοὶ κατὰ τὰς τοῦ κόσμου πόλεις. οἰκεῖ μὲν ἐν τῷ σώματι ψυχὴ, οὐκ ἔστι δὲ ἐκ τοῦ σώματος· καὶ χριστιανοὶ ἐν κόσμῳ οἰκοῦσιν, οὐκ εἰσὶ δὲ ἐκ τοῦ κόσμου· ἀόρατος ἡ ψυχὴ ἐν ὁρατῷ φρουρεῖται τῷ σώματι· καὶ χριστιανοὶ γινώσκονται μένοντες (leg. diviſim μὲν ὄντες) ἐν τῷ κόσμῳ, ἀόρατος δὲ αὐτῶν ἡ θεοσέβεια μένει· ἐγκέκλεισται μὲν ἡ ψυχὴ τῷ σώματι, συνέχει δὲ αὐτὸ τὸ σῶμα· καὶ χριστιανοὶ κατέχονται μὲν ὡς ἐν φρουρᾷ τῷ κόσμῳ, αὐτοὶ δὲ συνέχουσι τὸν κόσμον. vide reliqua: ſunt enim elegantia.

Διαλυόμενα εἰς γένεσιν ἑτέρων] Vide *lib.* 4. § 21. & *l.* 7. § 23, 25.

Θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις συμπολιτεύεσθαι] Ità mundus, ex Stoicorum ſententia θεῶν καὶ ἀνθρώπων ὡς ἂν κοινὸν συνοικητηρίων μετὰ δίκης καὶ ἀρετῆς ὁμολογουμένως καὶ μακαρίως à Deo conditus, dicitur. Plut. *de commun. notit. c.* 13. & Cicer. *de nat. Deorum l.* 2. *Mundum eſſe cenſent quaſi communem urbem & civitatem hominum & Deorum.* & Senec. *ad Marc. c.* 18. *urbem diis hominibúſque communem.* Diodorus à Scalig. *ad Manil. lib.* 5. adductus. ὁ κόσμος ἐστὶ σύστημα ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων· ὡς εἴ τις λέγοι, πόλις ἐστὶν ἐξ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων. Verùm clariſſimè Cicer. *de leg. l.* 1. *Quid eſt, non dicam, in homine, ſed in omni cælo, atque terrâ, ratione divinius? quæ cùm adolevit atque perfecta eſt, nominatur ritè Sapientia. Eſt igitur, quoniam nihil eſt ratione melius, eaque & in homine & in Deo, prima homini cum Deo rationis ſocietas. inter quos autem ratio, inter eoſdem recta ratio communis eſt. quæ cùm ſit lex, lege quoque conſociati homines cum Diis putandi ſumus. inter quos porrò eſt communio legis, inter eos communio juris eſt. quibus autem hæc ſunt inter eos communia, & civitatis ejuſdem habendi ſunt. unde etiam univerſus hic mundus una civitas communis deorum atque hominum exiſtimanda eſt.* Vide Chryſipp. *de finib. ad l.* 2. § 16.

Θεοῖς συμπολιτεύεσθαι] De Chriſtianis Paulus *ad Philip. c.* 3. *v.* 20. ἡμῶν γὰρ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς. Et Juſtin. *ad Diognet.* ἐπὶ γῆς διατρίβουσιν, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται. & *ibid.* τότε θεάσῃ τυγχάνων ἐπὶ γῆς, ὅτι θεὸς ἐν οὐρανοῖς πολιτεύεται. quo loco Sylburg. mavult, ὅτι θεὸς ἐν ἀνθρώποις πολιτεύεται· at quid ſi legamus, ὅτι τυγχάνων ἐπὶ γῆς ἄνθρωπος, ἐν οὐρανοῖς πολιτεύεται; alii viderint. Clemens Alex. in *protrept.* Ὦ τῆς ἁγίας καὶ μακαρίας ταύτης δυνάμεως, (pietatem ac religionem veram vult) δι' ἧς ἀνθρώποις συμπολιτεύεται θεός. Qui & *pædag. lib.* 2. *c.* 10. Joannem Baptiſtam ait in eremo κατὰ γαλήνην τῷ θεῷ πολιτεύεσθαι. vide *l.* 5. § 27. συζῆν θεοῖς.

Ὡς μήτε μέμφεσθαί τι αὐτοῖς] quod Epictet. *l.* 2. *c.* 19. ὁμογνωμονῆσαι τῷ θεῷ καὶ μηκέτι, μήτε θεὸν, μήτ' ἄνθρωπον μέμφεσθαι. vide *lib.* 12. § 12, 24.

Μήτε καταγινώσκεσθαι ὑπ' αὐτῶν] hoc eſt quod Apoſt. *ad Rom. c.* 14. *v.* 18. εὐάρεστος τῷ θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις.

§ 2. Τί σου ἡ φύσις ἐπιζητεῖ, ὡς ὑπὸ φύσεως μόνον διοικουμένου] *Obſerva quid natura tua requirat, quippe qui tantùm à natura guberneris.* Xyl. nec abſcedit multùm Caſ. ego malim, *quatenus gubernatur à natura mera.* i. e. anima vegetativa, quam φύσιν meram appellat ſæpius Marcus. hoc eſt quatenus nec ſenſu, ut bruta animantia, nec ratione ut homo, ducitur. Sic *infr.* § 33. ὅσα ὑπὸ φύσεως ψυχῆς ἀλόγου διοικεῖται. De Stoicis Galenus *lib. quo animam differit corporis craſin ſequi c.* 4. πνεῦμά τι τὴν ψυχὴν εἶναι βούλονται, καθάπερ καὶ τὴν φύσιν· ἀλλ' ὑγρότερον μὲν καὶ ψυχρότερον τὸ τῆς φύσεως, ξηρότερον δὲ καὶ θερμότερον τὸ τῆς ψυχῆς· ὥστε τοῦθ' ὕλη μέν τις οἰκεία τῆς ψυχῆς ἐστὶ τὸ πνεῦμα, τὸ δὲ ὕλης εἶδος. Hæc ergo Marci mens genuina: *permitte tibi,* inquit, *& admitte in te ea quæ natura*

tura tua poscere videtur, quà est vegetativâ facultate prædita; nisi, si id tibi quà animal, id est, vitæ tuæ sensitivæ, adversari videbitur. tum quod natura tua, quà es animal, expetere visa fuerit, nisi id tibi quà es homo, & virtuti rationali, minùs consentaneum extiterit. Ità nihil vult admitti, quod natura hominis, aut quà vitam meram cum stirpibus, aut quà sensum cum animantibus communem habet, si rationi rectæ, cujus imprimìs ratio habenda est, repugnaverit: vide *l.* 12. § 3. Marco Seneca lucem fœnerabit *epist.* 92. *Quid ergò,* inquit, *si virtutem nihil impeditura sit bona valetudo, & quies, & dolorum vacatio, non petes illa? quidni petam? non quia bona sunt; sed quia secundum naturam sunt, & quia bono à me judicio sumuntur.* Et luculentiorem adhuc Aristoteles, *ethic. ad Eudem. l.* 7. *c.* 15. Δεῖ πρὸς τὸ ἄρχον ζῆν, καὶ πρὸς τὴν ἕξιν κατὰ τὴν ἐνέργειαν τὴν τοῦ ἄρχοντος· οἷον δοῦλον πρὸς δεσπότου. ἐπεὶ δὲ καὶ ἄνθρωπος φύσει συνέστηκεν ἐξ ἄρχοντος καὶ ἀρχομένου, καὶ ἕκαστον δὴ δέοι πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν ζῆν. Et mox. Εἴ τις οὖν αἵρεσις καὶ κτῆσις τῶν φύσει ἀγαθῶν ποιήσει τὴν τοῦ θεοῦ μάλιστα θεωρίαν, ἢ σώματος, ἢ χρημάτων, ἢ φίλων, ἢ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, αὕτη ἀρίστη, καὶ οὗτος ὁ ὅρος κάλλιστος· ἥ τις, ἢ δι' ἔνδειαν, ἢ δι' ὑπερβολὴν κωλύει τὸν θεὸν θεραπεύειν καὶ θεωρεῖν, αὕτη δὲ φαύλη.

Μηδὲν περιεργάζου] *Nihil ages supervacaneum.* Xyl. at verba monentis sunt, non promittentis. itaque Cas. *rebus otiosis nè facessas negotium tibi.* Malim simpliciter, *nihil satage,* vel, *nihil sategeris*; de re nulla ulteriùs solicitus sis.

§ 3. Φθαρήσεται γάρ σε ἐπαναλῶσαν] vide *ad l.* 7. § 33, 64. & *l.* 8. § 46.

Ἐπὶ τῇ ὑπολήψει ἐστὶ τῇ σῇ φορητὸν ποιῆσαι] Senec. *epist.* 78. *Levem illum, dum putas, facies.*

Τοῦ συμφέρειν] quid enim valetudinis & sanitatis caussà non sustineas? vide *ad l.* 5. § 8.

Ἢ τοῦ καθήκειν] *officii caussâ* quid non debeas? vide Apostolum *ad Roman. cap.* 8. *vers.* 35, 36. *ad Hebr. cap.* 11. *vers.* 35, 36, 37. *ad Phil. c.* 1. *v.* 20, 21. & *c.* 2. *v.* 17. Lucam *Act. c.* 20. *v.* 34, 24. & *c.* 21. *v.* 13. vide & *lib.* 3. § 6.

§ 4. Σεαυτὸν αἰτιάσθω, ἢ μηδὲ σεαυτόν.] *Te* (inquit) *accusa,* qui succenseas alteri ob illud, quod corrigere in ipso non vales: *vel etiam nec te accusaveris,* quòd corrigere nequeas; sed feras quod corrigere non potes. Potest tamen aliter intelligi. Tuam agnosce imbecillitatem, qui non potueris erroris illum convincere. quanquam nec hoc quidem vitio tibi vertendum fuerit. *curam* enim *exegeris, non curationem*; ut scitè Bern. *ad Eugen. de consider. l.* 4. Cautè itaque Epictet. *l.* 3. *c.* 24. Ἐγὼ τὸ μὲν ἐμὸν παύσω ἐξ ἅπαντος. ἐπ' ἐμοὶ γάρ ἐστι. τὸ δ' ἀλλότριον πειράσομαι κατὰ δύναμιν· ἐξ ἅπαντος δ' οὐ πειράσομαι. qui etiam in eandem cum Marco sententiam. *l.* 2. *c.* 24. Δεῖξον μάχην. καὶ ἀποστήσεται· ἂν δὲ μὴ δεικνύῃς, αὐτὸς αὑτῷ μᾶλλον ἐγκάλει, ἢ τῷ μὴ πειθομένῳ. Et *lib. eod. c.* 12. Δεῖξον αὐτῷ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὄψει ὅτι ἀκολουθεῖ. μέχρι δ' ἂν οὐ μὴ δεικνύῃς, μὴ ἐκείνου καταγέλα, ἀλλὰ μᾶλλον αἰσθάνου τῆς ἀδυναμίας τῆς σαυτοῦ. Eundem vide & *l.* 4. *c.* 5. hoc idem differentem. vide *ad l.* 8. § 59. & *l.* 9. § 11, 42.

§ 5. Ἐξ αἰῶνος] ità *l.* 5. § 8. ἐκ πρεσβυτάτων αἰτιῶν. vide *lib.* 4. § 26. & *lib.* 8. § 20, 23.

Προκατεσκευάζετο] vide *ad l.* 7. §. 31. Apostol. apud Luc. *Act. c.* 4. *v.* 28. Ὅσα ἡ βουλή σου προώρισε γενέσθαι. Et Petr. *ibid. c.* 2. *v.* 23. Τῇ ὡρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ θεοῦ. Et Jacob. *ib. c.* 15. *v.* 17. Κύριος ὁ ποιῶν ταῦτα πάντα, ἃ ἐστι γνωστὰ ἀπ' αἰῶνος αὐτῷ. Sive, ut alii codices exhibent; Γνωστὰ ἀπ' αἰῶνός ἐστι τῷ θεῷ πάντα ἔργα αὐτοῦ. Gregor. *in Job. l.* 12. *c.* 1. *Nulla, quæ in hoc mundo hominibus fiunt, absque omnipotentis Dei consilio occulto veniunt; nam cuncta Deus secutura præsciens, ante secula decrevit, qualiter per secula disponantur,*

Ἡ ἐπιπλοκὴ τῶν αἰτίων] i. e. *Series implexa caussarum*: ut Senec. *de benef. l.* 4. *c.* 7. sive *immutabilis caussarum cohærentium series,* ut *ad Helv. c.* 8. Idem *de provident. c.* 5. *Caussa pendet ex caussa; privata ac publica longus ordo rerum trahit.* sed & Cicero *de divinat. l.* 1. Εἱμαρμένην i. e. *fatum* definit *ordinem seriemque caussarum, cùm caussa caussæ nexa rem ex se gignit.* Et latiùs adhuc *de Nat. Deor. lib.* 1. *fatalem quandam necessitatem, quâ quicquid accidit, id ex æterna veritate caussarúmque continuatione fluxisse dicatur.* Idémque eódem respiciens *de Fato: Nisi ex æternitate caussa caussam ferens hoc erit effectura.* ut sit quasi εἱρμός τις αἰτίων sic dicta. Nec consultè satìs H. Stephanus, cùm in Lexic. Ciceron. aliam esse Græcè, aliam Latinè vocis notationem affirmat. *sero* enim Latinum, unde *series* & *sertum* est, omnino εἴρω Græcum. vide *ad l.* 7. § 9, 49, 75. Trahit autem huc Is. Casaub. Persii illud, *sat.* 3. *v.* 66.

Discite, ô miseri, & caussas cognoscite rerum:

i. e. *caussas eorum,* inquit, *quæ homini eveniunt; quæ Stoici referebant ad legem fatorum.* quibus & Marci ista subjicit.

Συνέκλωθε] Vide *l.* 3. § 11. & *l.* 4. § 26.

§ 6. Εἰ ἄτομοι, εἴτε φύσεις] Malim φύσις. ut *l.* 11. § 18. Εἰ μὴ ἄτομοι, φύσις ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα. at Xyl. φύσει legisse videtur. *Sive naturâ constat mundus,*

Μέρος εἰμὶ τοῦ ὅλου] vide *ad l.* 2. § 3. & Casaub. *ad Pers. sat.* 3. *v.* 73.

Οὐδὲν βλαβερὸν τῷ μέρει] vide *l.* 5. § 22. & *l.* 6. § 45. Τὸ αὐτὸ συμφέρει τῷ μέρει καὶ τῷ ὅλῳ. Aristot. *polit. l.* 1. *c.* 4. Siquidem in toto pars

eſt. itaque Perſarum regi Ageſilai amicitiam ambienti, reſpondit is, Ὅτι οὐ δυνατὸν φίλον αὐτὸν Ἀγησιλάου ἰδίᾳ εἶναι· εἰ δὲ εἴη Λακεδαιμονίοις κοινῇ φίλος, δῆλον ὅτι αὐτοῦ ἔσται· ἐφ' ἅπασι γὰρ καὶ ἐκεῖνον ἀριθμήσεσθαι. Ælian. *l.* 10. *c.* 20. Quin &, ut Plato *Charm.* τοῦ ὅλου οὐ καλῶς ἔχοντος, ἀδύνατόν ἐστι τὸ μέρος εὖ ἔχειν. *Poteſt quod inutile reipub. ſit id cuiquam utile eſſe?* Cicer. *offic. l.* 3. Qui & *ibid. Ergò unum debet eſſe omnibus propoſitum, ut eadem ſit utilitas uniuſcujuſque & univerſorum; quam ſi ad ſe quiſque rapiat, diſſolvetur omnis humana conſociatio.*

Τῆς δὲ τοῦ κόσμου προσειληφυίας] *Inſuper acceperit*, i. e. inſuper habeat, inſitum atque innatum habeat. *accepiſſe*, pro *habere*. Sic Joan. *Apoc. c.* 11. *v.* 17. de Deo; εἴληφας δύναμιν μεγάλην, *potentiam magnam accepiſti*, i. e. *habes, exerces, exeris.* Sic. *Pſal.* 24. *v.* 4. Græc. οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Vulgat. *Non accepit in vanum animam ſuam.* i. e. *non vanè habet.* Hebr. *ad vanitatem non effert.* ut Junius i. e. *vanitati non addixit.*

Τὸ μηδὲ ὑπό τινος ἔξωθεν αἰτίας ἀναγκάζεσθαι] Probat hinc, nihil in mundo admitti, quod univerſo ſive primæ cauſſæ damnoſum ſit. Hoc enim naturæ cujuſque eſſe commune, ut nihil in ſe habeat, quod non conducat ſibi; quod damnoſum ſit, multò minùs: primam autem cauſſam à nulla alia cogi poſſe, nec omnino igitur iſtiuſmodi aliquid admiſſuram; quia nec à ſe habeat, nec aliunde admittat. vide *l.* 5. § 35. & *l.* 8. § 56.

Οὐδὲν πράξω ἀκοινώνητον] Vide *ad l.* 2. § 2. & *l.* 9. § 22.

Στοχάσομαι τῶν ὁμογενῶν] Non animadverterunt interpretes uſum vocabuli hujus apud Marcum noſtrum. itaque alter clauſulam hanc prorſus omiſit, alter de *deliberationibus* interpretatus eſt. at στοχάζεσθαι Marco eſt *rationem habere.* Vide *ad l.* 1. § 9.

Εὐεργεῖν] Vide *l.* 2. § 5. & *l.* 5. § 34.

Πολίτου βίον] Vide *l.* 5. § 22. & *l.* 2. § 16.

§ 7. Σημαντικῶς τοῦ ἀλλοιοῦσθαι] *alterationem* potiùs eſſe vult, quam *corruptionem* vulgariter dicimus. rationem petas licet ex *l.* 5. § 13. & *l.* 8. § 18. & *l.* 9. § 34. Idem planè Hippocrates *de diæta l.* 1. Ἀπόλλυται μὲν οὐδὲν ἁπάντων χρημάτων, οὐδὲ γίνεται ὅτι μὴ πρόσθεν ἦν· ξυμμισγόμενα δὲ καὶ διακρινόμενα, ἀλλοιοῦται· νομίζεται δὲ παρὰ τῶν ἀνθρώπων τὸ μὲν ἐξ ἅδου εἰς φῶς αὐξηθὲν γενέσθαι· τὸ δὲ ἐκ τοῦ φάεος ἐς ἅδην μειωθὲν ἀπολέσθαι. ſed & è priſcis philoſophis haud paucis viſum, τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν, ἀλλοίωσιν εἶναι, monet Ariſtot. *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 1. ἀεὶ γὰρ μένειν τὸ ὑποκείμενον ταὐτὸ καὶ ἕν. τὸ δὲ τοιοῦτον ἀλλοιοῦσθαί φαμεν· ἔστι γὰρ ἀλλοίωσις, ὅταν ὑπομένοντος τοῦ ὑποκειμένου, αἰσθητοῦ ὄντος, μεταβάλλῃ ἐν τοῖς αὐτοῦ πάθεσιν. Ibid. *c.* 4. Itaque Caſaub. *ad Baronii annal. appar. exerc.* 1. § 10. *Fuit opinio vetuſtiſſimorum Græcorum, nihil è rebus creatis perire, ſed mutari duntaxat. mortem inane eſſe nomen ſine re: nam revera mutationem eſſe, quam vulgus dicit mortem: quippe nihil creatum interire, ſed formam aliam aſſumere.* (vide *ad l.* 9. § 35.) *hoc eſt, utì illi dicere ſolebant,* ἀλλοιοῦσθαι. Hoc autem Joan. Philoponus *ad Ariſtot. de gener. & corrupt. l.* 1. ab Homerico illo *Odyſſ.* π. *v.* 181. ſumptum exiſtimat.

Ἀλλοῖός μοι, ξεῖνε, φάνης νέον ἠὲ πάροιθεν.

Ἀλλοῖος, inquit, non ἄλλος· ad quem locum Euſtathium ex Grammaticis quibuſdam inter ἀλλοίωσιν, ἑτεροίωσιν, & μεταμόρφωσιν diſtinguentem viſe ſis. nam quòd ad illa Ariſtotelis *phyſic. l.* 5. *c.* 2. Ἡ μὲν οὖν κατὰ ποιὸν κίνησις ἀλλοίωσις ἔστω. Simplicius; Ἔοικε τὸ τῆς ἀλλοιώσεως ὄνομα αὐτὸς ἐπιθεῖναι τῇ κατὰ ποιὸν κινήσει. non erat quòd Nogarola falſitatis argueret, adductis ex Ocello Lucano, Timæo Locro, & Platone, (nam planum illum Hermetis titulo indutum, cui larvam Caſaub. *ad Baron. appar. exerc.* 1. § 10. detraxit, nihil moramur) locis quibuſdam, quibus illi τὴν κατὰ ποιὸν κίνησιν, ἀλλοιώσεως nomine deſignant. Neque enim hoc voluit Simplicius, neminem Ariſtotele priorem de iſta motûs ſpecie vocabulum illud uſurpâſſe: ſed confuſâ generalique magìs notione τὸ ἀλλοιώσεως ῥῆμα priſcos illos uſurpâſſe, dum non τὴν κατ' οὐσίαν tantùm, quam φθορὰν dicimus, ſed & τὴν κατὰ ποσὸν etiam, eodem hoc nomine comprehendebant; quod Ariſtoteles accuratiùs iſta diſtinguens, ad τὴν κατὰ ποιὸν κίνησιν duntaxat reſtrinxit. itaque in locis ipſis a Negarota adductis Plato duo tantùm motûs genera: ſtatuit, τὴν ἀλλοίωσιν, καὶ τὴν περιφορὰν, & τὸ κινούμενον πᾶν ἢ φέρεσθαι, ἢ ἀλλοιοῦσθαι· αὗται γὰρ, inquit, μόναι κινήσεις· ità ἀλλοιώσεως nomine, cum Marco iſtic, φύσιν τε καὶ φθορὰν etiam comprehendit. *Corruptionem* itaque nihil vult Marcus aliud eſſe, quàm *alterationem* quandam. Accedit Apollonius Tyan. *epiſt.* 66. ſed adhuc παραδοξοτέρως, tam nec γένεσιν, quàm φθορὰν inficiatus. Θάνατος οὐδεὶς οὐδενὸς, ἢ μόνον ἐμφάσει, καθάπερ οὐδὲ γένεσις οὐδενὸς, ἢ μόνον ἐμφάσει. τὸ μὲν γὰρ ἐξ οὐσίας τραπὲν εἰς φύσιν ἔδοξε γένεσις. τὸ δὲ φύσεως εἰς οὐσίαν κατὰ ταὐτὰ θάνατος, οὔτε γιγνομένου κατ' ἀλήθειάν τινος οὔτε φθειρομένου ποτε. μόνον δὲ ἐμφανοῦς ὄντος, ἀοράτου τε ὕστερον, τοῦ μὲν διὰ παχύτητα τῆς ὕλης. τοῦ δὲ διὰ λεπτότητα τῆς οὐσίας, οὔσης μὲν ἀεὶ τῆς αὐτῆς, κινήσει δὲ διαφερούσης καὶ στάσει. At è diverſo Tertull. *adv. Prax. c.* 27. *Transfiguratio interemptio eſt priſtini. omne enim quodcunque transfiguratur in aliud, deſinit eſſe quod fuerat, & incipit eſſe quod non erat.* & clariùs adhuc *de reſurr. carnis c.* 55. *Interpretabimur itaque pleniùs & vim & rationem demutationis, quæ fermè ſubminiſtrat alterius carnis reſurrecturæ præſumptionem, quaſi demutari, deſinere ſit in totum, & de priſtino perire.*

Diſcer-

Discernenda est demutatio ab omni argumento perditionis. Aliud enim demutatio, aliud perditio. porrò non aliud, si ità demutabitur caro, ut pereat. peribit autem demutata, si non ipsa permanserit in demutatione. Servius *ad Æneid. l. 6. Elementorum perire, mutari est.*

Εἰς ἀλλοτρίωσιν ὄντων] ἀλλοίωσιν Xyl. rectè. quia ἀλλοιοῦσθαι præcesserat.

Τὰ ἑαυτῆς μέρη κακῶν] Ratiocinatio gemina superiori; nisi quòd ibi ab impotentia, istic ab ignorantia, quarum neutra universi naturæ competat, argumentatio instituitur. *Malum & damnosum aliquid, illa nec nolens, nec nesciens admiserit.* vide *ad l. 6.* § 41. & *l.* 8. § 15. & *l.* 9. § 34.

Εἰ δέ τις καὶ ἀφέμενος] Haud rectè satis ista interpretes cepisse videntur. Ex aliorum quasi mente ista supponit: *Si quis*, inquit, *missâ naturæ illius universalis ordinatione*, quam ipse forsan non agnoscit, ità res esse ex suapte natura constitutas dicat, ut eâ ratione corruptioni & mutationi sint obnoxiæ, is sanè ex suis ipsius rationibus stultitiæ redarguetur, quòd miretur & indignetur mutari quippiam quod mutari natum sit. Vis autem consequentiæ minùs claret, nisi primum illud ex aliena sententia præsumptum & substratum intelligatur. vide *ad l.* 4. § 5.

Θαυμάζειν] Senec. *ep.* 101. *Quid est stultius, quàm mirari id ullo die factum, quod omni potest fieri?* vide *l.* 8. § 13.

Τῆς διαλύσεως εἰς ταῦτα] forsan, εἰς ταὐτά, *in eadem.* vide *l.* 4. § 5. Epictet. *l.* 3. *c.* 13. Εἰς οὐδὲν δεινόν, ἀλλ' ὅθεν ἐγένου· εἰς τὰ φίλα καὶ συγγενῆ, εἰς τὰ στοιχεῖα. ὅσον ἦν ἐν σοὶ πῦρ, εἰς πῦρ ἄπεισιν· ὅσον ἦν γηδίου, εἰς γήδιον· ὅσον πνευματίου εἰς πνευμάτιον· ὅσον ὑδατίου, εἰς ὑδάτιον. Ἅπαντα γὰρ φθείρεται εἰς ταῦτ' ἐξ ὧν ἐστιν. Aristot. *metaphys. l.* 2. *c.* 4. Ità Gregor. Nyss. *de homin. opific. c.* 26. Ὁμολογοῦμεν τὴν διάλυσιν τοῦ σώματος, εἰς τὰ ἐξ ὧν συνέστηκε γίνεσθαι· καὶ οὐ μόνον τὴν γῆν εἰς τὴν γῆν ἀναλύεσθαι· ἀλλὰ καὶ τὸν ἀέρα, καὶ τὸ ὑγρὸν προσχωρεῖν τῷ ὁμοφύλῳ· καὶ ἑκάστου τῶν ἐν ἡμῖν πρὸς τὸ συγγενὲς τὴν μεταχώρησιν γίνεσθαι.

Ἤτοι γὰρ σκεδασμὸς] vide *l.* 7. § 32. & 49.

Εἰς τὸν ὅλου λόγον] vide *ad l.* 4. § 14, 21.

Κατὰ περίοδον ἐκπυρουμένου] vide *l.* 3. § 3. & *l.* 5. § 13. 32.

Ἐχθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν] *Heri & nudius tertius.* i. e. nuperrimé. proverbialis formula, de re haud ità pridem gesta. Sed usitatiùs pro eadem χθὲς καὶ πρώην dicitur Aristophan. *ranis :*

χρώμεθα τούτοις τοῖς πονηροῖς χαλκίοις
χθές τε καὶ πρώην κοπεῖσι τῷ κακίστῳ κόμματι.

Plato *de legib. l.* 3. Τὰ δ' ἄλλα ἄλλοις πάμπολλα, ὡς ἔπος εἰπεῖν, χθὲς καὶ πρώην γεγονότα. Idémq; *Alcib.* 2. Οἶμαι δέ σε οὐκ ἀνήκοον εἶναι, ἔνιά γε χθιζά τε καὶ πρωϊζὰ γεγενημένα. quomodo Job. *c.* 8. *v.* 9. χθιζοί ἐσμεν. vide *ad l.* 4. § 42. Strabo *l.* 1. de sydere Canopo: Καὶ τὸν Κάνωβον, ἐχθὲς καὶ πρώην κατωνομασμένον. Plut. *de igne & aqua :* Ὕδωρ μέν, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτε οὐκ ἦν ἀνθρώποις. οὐδέ τις εὑρετὴς λέγεται θεῶν ἢ ἀνθρώπων· ἡ δὲ πυρὸς χρῆσις ἐχθές φασι καὶ πρώην ὑπὸ Προμηθέως [εὕρηται. πρὸ δὲ τούτου] βίος [ἄνευ] πυρός, οὐκ ἄνευ ὕδατος ἦν. ità enim locum illum supplendum autumo. De Constantino Calamano Nicet. Chon. in *Manuel. l.* 4. *c.* 5. Ὡς τὸ γένος ἀπεσβεσμένος, καὶ χθὲς καὶ πρώην, εἰ ἔστιν ὅλως, ἐγνώρισται. *nuper natus, nuper notus.* Pro eodem νῦν καὶ χθὲς dixit Sophoc. in *Antigon.*

Οὐ γάρ τι νῦν τε κἀχθές, ἀλλ' ἀεί ποτε
Ζῇ ταῦτα, κ' οὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου 'φάνη.
Hæc namque jura non hodie ac heri vigent,
Sed ævo ab omni: initia in occulto latent. Grot.

Ex quo emendandi Plutarchi codd. qui in *sympos. l.* 8. *c.* 9. & *de commun. not. c.* 27. eódem allusit. & χθὲς καὶ τήμερον, Heliodor. *l.* 7. Τὸ ξένον μειράκιον προσπέπτωκεν ἡμῖν, χθὲς καὶ τήμερον παρεισδεδυκός. Expressit hoc Catull. in *epithalam.*

Sordebant tibi villicæ
Concubinæ hodie atque heri.

νῦν καὶ νεωστί, Aristot. *polit. l.* 7. *c.* 10. Ἔοικε δ' οὐ νῦν, οὐδὲ νεωστί, τοῦτ' εἶναι γνώριμον τοῖς περὶ φιλοσοφίας φιλοσοφοῦσιν. Hebræi dicunt, תמול sive אתמול־ושלשום quod Græci vertunt, cum Marco nostro, χθὲς, sive ἐχθὲς καὶ τρίτην & τρίτην ἡμέραν. *Genes. c.* 31. *v.* 2, 5. *Deut. c.* 19. *v.* 6. *Reg. l.* 1. *c.* 4. *v.* 7. & *c.* 10. *v.* 11. & *c.* 21. *v.* 5. & *lib.* 2. *c.* 5. *v.* 2. *Annal. l.* 1. *c.* 11. *v.* 2. aliquando etiam ἐχθὲς καὶ τρίτης. *Reg. l.* 4. *c.* 13. *v.* 5. quanquam laxiùs isti, non pro *nuper* tantùm, sed pro *jam olim* etiam usurpant. Moses *Exod. c.* 4. *v.* 10. גם מתמול גם משלשם quod Græc. πρὸ τῆς χθὲς, & πρὸ τῆς τρίτης ἡμέρας. Lat. *ab heri & nudiustertius.* sensus est, *unquam antehac.* Cæterùm à priore illa formula haud multùm abludit Platonis illud in *Euthydem.* πέρυσι ἢ προπέρυσι. Πέρυσι δὲ ἢ προπέρυσι οὐδέπω ἤστην σοφώ. Posteriore Xenophontis illud *Hellen. l.* 3. Νῦν τε καὶ πέρυσι. ἐσμὲν οἱ αὐτοὶ νῦν τε καὶ πέρυσι. *& nunc & olim iidem sumus.*

Τοῦτο οὖν ὃ ἔλαβε, μεταβάλλει, οὐχ ὃ ἡ μήτηρ ἔτεκεν] *Aliud*, inquit, *est quod nunc geris corpus, sed & anima* (cùm aëreum quiddam hoc statuat) *ab eis, quæ mater tua enixa est :* cùm à cibo, quo vescaris, aëre, quem attrahis, maximam sui partem, ex qua ea nunc constant, acceperint. vid. *ad l.* 9. § 20.

Ὑπόθου δ' ὅτι ἐκεῖνό σε λίαν προσπλέκει τῷ ἰδίως ποιῷ, οὐδὲν ὄντι, οἶμαι, πρὸς τὸ νῦν λεγόμενον.] Istis, ut vitii suspectis, Xyl. notam adfixit. Cas. quid secutus fuerit, non possum ex versione assequi

sequi. mihi aquam hærere agnosco. interim observo verbum προσπλέκειν quod Stephani Thesaurus ille luculentissimus non exhibet, Marco hic usurpatum; & in forma passiva quam vocant, Galeno, *de sect. opt. c.* 20. verbis illis; ἵνα μὴ δοκῶμεν τῇ λέξει προσπεπλέχθαι. *Ne videamur vocabulo ipsi addicti esse*; aut *ei pertinaciter adhærere*. Forsan ergò Marci mens fuerit. *Suppone verò, illud quod à matre traxisti, isti ipsi quod nunc geris, & peculiares suas affectiones habet, te valde addicere, eidémque quasi implicitum tenere, cùm nihil hoc faciat ad id quod nunc dicitur, nec propterea obstet, quò minùs verum id sit.* Sed ἐπέχω. locum certè vel vitiatum vel mutilatum suspicor.

Τῷ ἰδίως ποιῷ] Vide *l.* 9. § 24.

§ 8. Ὀνόματα θέμενος] Flaccus *l.* 1. *ep.* 16.

Tu rectè vivis, si curas esse quod audis. Et mox:

Cùm pateris sapiens emendatúsque vocari,

Respondésne tuo, dic sodes, nomine? ——— &c.

Vide Epictetum *dissert. l.* 2. *c.* 10. De clerico, Hieron. *ad Nepot. Interpretetur primo vocabulum suum, & nitatur esse quod dicitur.* Plato *epist.* 4. φανερὸς ὢν δεῖ ἡμᾶς γενέσθαι, ὅτι ἐσμὲν τοιοῦτοι οἵουσπερ φαμέν. Synes. *de regn.* χρῆται δικαίως τῇ σεμνῇ προσηγορίᾳ τοῦ σεμνοῦ πράγματος. οὐ γὰρ ὀνόματα πίστις τῶν πραγμάτων ἐστὶ, τὰ δὲ πράγματα καὶ τῶν ὀνομάτων. Dio Prus. *orat.* 38. Præclarè Gregor. Nyss. *de profess. Christ.* Ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἰατρὸς, ἢ ῥήτωρ, ἢ γεωμέτρης καλεῖσθαι ποθήσειεν, οὐκ ἂν δέξαιτο τῇ ἀπαιδευσίᾳ τὴν ἐπωνυμίαν ἐλέγχεσθαι, μὴ εὑρισκόμενος ἐπὶ τῆς πείρας ὃ ὀνομάζεται· ἀλλ᾽ ὁ καὶ ἀλήθειαν τι τούτων προσαγορεύεσθαι θέλων, ὡς ἂν μὴ ψευδώνυμος ἡ κλῆσις ἐλέγχοιτο, αὐτῷ ἐπιτηδεύματι τὴν προσηγορίαν πιστώσηται. τὸν αὐτὸν καὶ ἡμεῖς τρόπον, εἴπερ τὸν ἀληθῆ σκοπὸν τοῦ χριστιανοῦ ἐπαγγέλματος ἐξετάζοντες εὕρομεν, οὐκ ἂν ἑλοίμεθα μὴ εἶναι τοῦτο, ὅπερ τὸ ὄνομα ὑπὲρ ἡμῶν ἐπαγγέλλεται; ὡς ἂν μὴ τὸ περὶ τοῦ πιθήκου διήγημα καὶ ἡμῖν ἐφαρμόσειε· σπουδάζοιμεν δὲ ἀληθῶς, ὅπερ ὀνομαζόμεθα, τοῦτο καὶ εἶναι διὰ τῆς ὑψηλῆς πολιτείας. subjungit mox de simia Alexandrina, apologum: quem & Lucianus *in apologia* narrat: ac concludit denique: εἰ μὲν οὖν τὸ μὲν ὄνομά τις τοῦ Χριστοῦ ὑποδύοιτο, ὅσα δὲ τῷ ὀνόματι τούτῳ συνθεωρεῖται, μὴ δεικνύοι τῷ βίῳ, καταψεύδεται τοῦ ὀνόματος ὁ τοιοῦτος, κατὰ τὸ προτεθὲν ἡμῖν ὑπόδειγμα, προσωπεῖον ἄψυχον, ἀνθρωπίνῳ χαρακτῆρι μεμορφωμένον, περιθεὶς τῷ πιθήκῳ. Idémque *de perfect. Christ.* ubi etiam fusissime hoc idem prosequitur: οὐκοῦν, ἐπειδὰν τοῦ μεγίστου τε καὶ θειοτάτου καὶ πρώτου τῶν ὀνομάτων γέγονε παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ δεσπότου ἡμῶν κοινωνία, ὥστε τοὺς τῇ ἐπωνυμίᾳ τοῦ Χριστοῦ τιμηθέντας Χριστιανοὺς ὀνομάζεσθαι· ἀναγκαῖον ἂν εἴη, πάντα τὰ ἑρμηνευτικὰ τῆς τοιαύτης φωνῆς ὀνόματα καὶ ἐν ἡμῖν καθορᾶσθαι ὡς μὴ ψευδώνυμον ἐφ᾽ ἡμῶν εἶναι τὴν κλῆσιν, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ βίου τὴν μαρτυρίαν ἔχειν· οὐ γὰρ ἐκ τοῦ καλεῖσθαί τι τὸ εἶναι γίνεται· ἀλλ᾽ ἡ ὑποκειμένη φύσις, ὅτι δ᾽ ἂν οὖσα τύχῃ, διὰ τῆς προσφυοῦς τῷ ὀνόματος σημασίας γνωρίζεται. Ignat. *ad Magnes.* Πρέπον ἐστὶ μὴ μόνον καλεῖσθαι χριστιανοὺς, ἀλλὰ καὶ εἶναι· οὐ γὰρ τὸ λέγεσθαι, ἀλλὰ τὸ εἶναι, μακάριον ποιεῖ. Ambros. *de dignit. Sacerd. c.* 3. *Quod sumus professione, actione potiùs quàm nomine demonstremus: ut nomen congruat actioni, & actio respondeat nomini; nè sit nomen inane, & crimen immane. Nomen inane*; quia ut Salvian. *advers. avar. l.* 4. *Parùm sunt vocabula, res ipsas non habentia.* Idémque *de provid. l.* 4. *c.* 1. *Nomen sine actu atque officio suo, nihil est.* Ubi & mox subdit denuo, *Vocabula nihil esse sine rebus. Crimen immane.* quia ut idem *ibid. c.* 7. *Atrociùs sub sancti nominis professione peccatur.* &, *c.* 11. *magis damnabilis est malitia, quam titulus bonitatis accusat*; *& reatus impii est pium nomen.*

Μήποτε μετονομάζῃ καὶ ἀπολλύῃς] *nè quando ista nomina amittas.* Xyl. ut legendum sit ἀπολλύοις, alioqui vertendum, *num aliquando amittis*, &c. Xenoph. *œconom.* φυλάττη γὰρ ἰσχυρῶς, μὴ ἀποβάλῃς τὴν ἐπωνυμίαν τὸ ἀνὴρ καλὸς κἀγαθὸς καλεῖσθαι. Cassiodor. *l.* 8. *ep.* 18. *Sumpsisti nomen ex meritis: custodi, ut semper læteris veritate vocabuli. nam cùm omnis appellatio ad declarandas res videtur imposita, nimis absurdum est portare nomen alienum, aliud dici, quàm possit in moribus inveniri.* vide *l.* 3. § 6. & *l.* 4. § 16. & *l.* 6. § 38. & Epictet. *ad l.* 9. § 37. μετονομάζεσθαι, *transnominari.* Sueton. *de claris Gram. c.* 18. *L. Crassitius cognomine Pasicles, mox Pansam se transnominavit.*

Ἐβούλετό σοι σημαίνειν] *significare volebat.* id est, significat. Galenus pariter *de affect. dignosc. & cur. c.* 1. τί ποτε βούλεται σημαίνειν. Et Arist. *Soph. elench. l.* 1. *c.* 13. Θέλει τὶ μεταξὺ σημαίνειν. *significare vult.* i. e. significat, σημαίνει. τὸ βούλεσθαι sæpenumero παρέλκει. Sic Arist. *polit. l.* 2. *c.* 2. Καὶ βούλεταί γ᾽ ἤδη ποτὲ εἶναι, πόλις, ὅταν αὐτάρκη συμβαίνει τὴν κοινωνίαν εἶναι τοῦ πλήθους. εἶναι βούλεται. i. e. ἀληθῶς ἐστι, &c. *est revera solétque dici.* Sylburg. & *l.* 5. *c.* 10. βούλεται δ᾽ ὁ βασιλεὺς εἶναι φύλαξ, ὅπως οἱ κεκτημένοι τὰς οὐσίας μηδὲν ἄδικον πάσχωσιν, ὁ δὲ δῆμος μὴ ὑβρίζηται μηθέν. *vult esse.* i. e. est. Liban. *orat.* 3. καὶ κρείττονας φανεῖσθαι τῆς παροιμίας, ἣ τοῖς ὀρθῶς ἡμοῖς δείξειν τὴν αἰδῶ βούλεται. *definire vult.* i. e. definit. Jacob. *epist. c.* 4. *v.* 4. ὃς ἂν οὖν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθίσταται. *quicunque esse voluerit.* i. e. quicunque fuerit. τὸ θέλειν pariter usurpatum reperias, ut *suprà.* sic Plato in *sympos.* ἐὰν ἐθέλῃ παύεσθαι ἡ λύγξ. *si cessare voluerit.* i. e. cessaverit singultus. Euripid. *Troad.* Ἐρημία γὰρ πόλιν ὅταν λάβῃ κακὴ, νοσεῖ τὰ τῶν θεῶν, οὐδὲ τιμᾶσθαι θέλει. sic Homer. *Il.* α. *v.* 19. εὔχεται εἶναι.

est. Epiphan. *hæres.* 66. § 9. πλοῖα γὰρ θέλει λέγειν ἥλιόν τε καὶ σελήνην. *Navigia dicit Solem & Lunam.* Joan. *Evang. c.* 7. *v.* 17. Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν. *Si quis voluerit facere.* i. e. Si quis fecerit. ità pro eo quod Matth. *c.* 20. *v.* 26, 27. & Marc. *c.* 10. *v.* 43, 44. ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι· &, πρῶτος εἶναι. Luc. *c.* 22. *v.* 26. habet. ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, & ὁ ἡγούμενος. Disertissimè *Act. c.* 2. *v.* 12. τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι; *Quid hoc esse velit? Quid hoc sibi vult?* sive, *Istud quid est?* nos diceremus *What may this be?* Senec. *de ira. l.* 2. *c.* 9. *quid si quis irascatur?* & mox, *quid si irasci velit?* & *c.* 10. *quid si mirari velit.* i. e. *quid si miretur?* utì mox ibidem. vide *ad l.* 4. § 6. & *l.* 5. § 22.

Διαληπτικὴν ἐπίστασιν] *scientiam de singulis rebus percipiendi.* Xyl. *percipiendis*, forsan scripserat. meliùs Cas. *objecti cujusvis enixam & intelligentem considerationem.* ἐπίστασιν, non ἐπιστήμην· mallim tamen διαληπτικὴν *disceptativam* reddere. quomodo διάληψιν pro *disceptatione* Marcus usurpavit, *l.* 1. § 10. ἐν τρόπῳ συνδιαλήψεως.

Ἀπαρενθύμητον] *Sine distractione.* Cas. *qui cogitationibus alienis non occupatur.* Xyl. imò, *animadversionem sedulam, à negligentia & inadvertentia immunem.* id est, ut nihil negligat, & minùs animadversum transmittat, ità *l.* 5. § 5. μὴ παρενθυμούμενος. *non negligens, non neglectim habens.* & *l.* 6. § 50. γίνεσθαι ἀπαρενθυμήτως. *sedulò attendere, atque animum adhibere.* Sunt autem vocabula ista porticûs peculiaria, quæque vix alibi reperias. aliud paulò videtur, quod *l.* 7. § 54. μήτι ἀκατάληπτον παρεισρυῇ.

Σύμφρον] *Prudens*, Xyl. *Concors*, potiùs, sive *consentiens*, quod & explicatio adjuncta docet.

Τὸ δὲ ὑπέρφρον] in sequiorem partem vocabulum hoc sæpius usurpatur. ità ὑπερφρονῶν, ὁ ἀλαζὼν, *insolens, arrogans.* Ὑπερόφρων δὲ οὕτως ὁ Πολέμων, ὡς πόλεσιν ἀπὸ τοῦ προὔχοντος, δυνάσταις δὲ ἀπὸ τοῦ μὴ ὑφειμένου, θεοῖς δὲ ἀπὸ τοῦ ἴσου διαλέγεσθαι. Philostrat. *in vit. Sophist.* quo loco & quàm insolenter erga Antoninum Pium se gesserit, narrat. Et indè ὑπερφρονεῖν, ὑπερορᾷν, καταφρονεῖν. *contemnere, despectui habere.* Thucyd. *l.* 3. in *Cleon. orat.* Πέφυκε γὰρ καὶ ἄλλως ἄνθρωπος τὸ μὲν θεραπεῦον ὑπερφρονεῖν, τὸ δὲ μὴ ὑπεῖκον θαυμάζειν. verùm hìc cùm de voluptatum, dolorum, mortis ipsius contemptu ac quasi conculcatione, superatione saltem agatur, quomodo & Plut. *in Lacon. instit.* ἡδονῶν ὑπερφρονεῖν *voluptates despicere*; & τὸ ὑπέρφρον pro *animi sublimitate*, Thucydid. *l.* 2. dicitur: laudis ac decoris potiùs significatum obtinet. nec diverso sensu τὸ καταφρόνημα καὶ ἡ καταφρόνησις apud eundem Thucyd. eodem *lib.* in *Pericl. orat.* usurpatur: ubi suos hortatur, ἰέναι τοῖς ἐχθροῖς ὁμόσε, μὴ φρονήματι μόνον, ἀλλὰ καταφρονήματι· αὔχημα μὲν γὰρ καὶ ἀπὸ ἀμαθίας εὐτυχοῦς καὶ δειλῷ τινι ἐγγίνεται· καταφρόνησις δὲ, ὃς ἂν καὶ γνώμῃ πιστεύῃ τῶν ἐναντίων προέχειν.

Τὴν ὑπέρτασιν τοῦ φρονοῦντος μορίου ὑπὲρ λείαν ἢ τραχεῖαν κίνησιν] *Evectionem*, sive *elevationem mentis supra omnem voluptatem & dolorem.* usitata enim est Marco periphrasis illa hoc sensu, λείας καὶ τραχείας κινήσεως. vide *l.* 4. § 3. & *l.* 5. § 26. ὑπέρτασις vocabulum satìs infrequens. Verùm verbum ipsum ὑπερτείνειν crebriùs usurpatur, eodem ipso sensu, quo nomen hìc sumitur. Sic enim Aristot. *ethic. l.* 3. *c.* 1. ἃ καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὑπερτείνει, καὶ μηδεὶς ἂν ὑπομεῖναι· *quæ naturam humanam transcendunt, nec sustinere quisquam possit.* Et Thucyd. *lib.* 2. ἀπὸ κεραιῶν δύο ὑπερτεινουσῶν ὑπὲρ τὸ τεῖχος. *Ex duabus antennis murum transcendentibus*, sive *supra murum se attollentibus.* & indè ὑπερτινὲς, τὸ ὑπερανέχον. Suid.

Μὴ γλιχόμενος τοῦ ὑπ᾽ ἄλλων κατὰ ταῦτα ἐνομάζεσθαι] Flaccus pariter *l.* 1. *epist.* 16.

Vir bonus ac prudens dici delector, ego ac tu.
Qui dedit hoc hodie, cras, si volet, auferet; ut si
Detulerit fasces indigno, detrahit idem.
Pone, meum est, inquit: pono, tristisque recedo.
Idem si clamet furem, neget esse pudicum,
Contendat laqueo collum pressisse paternum,
Mordear opprobriis falsis? mutemve colores?
Falsus honor juvat, & mendax infamia terret,
Quem nisi mendosum & mendacem? ——

Senec. *ep.* 29. *Illud præcipuè impedit, quòd citò nobis placemus: si invenimus, qui nos bonos viros dicat, qui prudentes, qui sanctos, agnoscimus. nec sumus modicâ laudatione contenti: quicquid in nos adulatio sine pudore congessit, tanquam debitum prendimus. optimos nos esse, sapientissimos, affirmantibus assentimur; cùm sciamus illos sæpe mentiri. adeòque indulgemus nobis, ut laudari velimus in id, cui contraria quàm maximè facimus.* Lips. *cent.* 1. *epist.* 77. *Mihi sententia de me, nisi apud me, non fertur, nec quis sim, alios rogo.* hoc est quod Apost. ad *Cor. ep.* 1. *c.* 4. *v.* 3. Ἐμοὶ δ᾽ ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ᾽ ὑμῶν ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας.

Φιλοψύχου καὶ ὁμοίου τοῖς ἡμιβρώτοις θηριομάχοις] Allusit eòdem Seneca, quò Marcus istic, *epist.* 49. videndus *ad l.* 4. § 47. Verùm ille moræ tantùm brevitatem notans in mortis dilationem enixiùs expetentibus; Marcus miseram fœdámque vitæ sortem ipsâ morte etiam minùs tolerabilem. de qua & Senec. *epist.* 101. Indè illud *Mæcenatis turpissimum votum, quo & debilitatem non recusat, & deformitatem, & novissimè acutam crucem, dummodo inter hæc mala spiritus prorogetur.*

Debilem facito manu,
Debilem pede, coxâ:
Tuber astrue gibberum;
Lubricos quate dentes.

Vita dum superest, bene est.
Hanc mihi; vel acutam
Subde, sustineo, crucem.

(ità restituit, Lipsio feliciùs, puto, Acidalius, quæ corruptissima priùs prostabant) *quod miserrimum erat, si incidisset,* optatur; *& tanquam vita petitur, supplicii mora: contemptissimum putares, si vivere vellet usque ad crucem. Tu verò, inquit, me debilites licet, dum spiritus in corpore fracto & inutili maneat: depraves licet, dum monstroso & distorto temporis aliquid accedat: suffigas licet, & acutam sessuro crucem subdas. est tanti, vulnus suum premere, & patibulo pendere districtum, dum differat id quod est in malis optimum, supplicii finem. est tanti, habere animam, ut agam: quid huic optes, nisi deos faciles? quid sibi vult ista carminis effœminata turpitudo? quid timoris dementissimi pactio? quid tam fœda vitæ mendicatio? huic putas unquam recitâsse Virgilium,*

Usque adeòne mori miserum est? ——

optat ultima malorum, & quæ pati gravissimum est, extendi & sustineri cupit: quâ mercede? scilicet, vitæ longioris. quid autem hujus vivere est? diu mori. invenitur aliquis qui malit inter supplicia tabescere, & perire membratim, & totiens per stillicidia amittere animam, quàm semel exhalare? invenitur qui velit adactus ad illud infelix lignum, jam debilis, jam pravus, & in fœdum scapularum ac pectoris tuber elisus, cui multæ moriendi caussæ etiam citra crucem fuerant, trahere animam tot tormenta tracturam? nega nunc magnum beneficium esse naturæ, quòd necesse est mori. Multi pejora pacisci adhuc parati sunt etiam amicum prodere, ut diutiùs vivant, & liberos ad stuprum manu suâ tradere, ut contingat lucem videre tot consciam scelerum. Excutienda vitæ cupido est: discendúmque nihil interesse, quando patiaris, quod quandóque patiendum est. quàm bene vivas referre, non quamdiu. sæpe autem in hoc esse bene, nè diu. Vide *ad l.* 4. § 40. & *lib.* 8. § 58. & *l.* 9. § 2. Augustin. *ep.* 45. *Quantis laboribus agitur, ut longiore tempore laboretur, & mors cùm impendere ceperit, ideò cavetur, ut diutiùs timeatur? quibus excruciantur doloribus, qui curantur à medicis, & secantur? nunquid ut non moriantur? non, sed ut aliquanto seriùs moriantur. multi cruciatus suscipiuntur certi, ut pauci dies adjiciantur incerti. Et nonnunquam ipsis doloribus victi continuò moriuntur, quos mortis timore suscipiunt. Et cùm omnino non eligant vitam finire nè doleant, sed dolere nè finiant, accidit eis ut doleant & finiant: non solùm, quia & sanati utique vitam finiunt post dolores, quæ tantis comparata, nec sempiterna esse potest, quia mortalis est; nec diuturna, quia tota brevis est; nec de ipso brevi spatio sui secura, quia semper incerta est: verùm etiam, quòd aliquando eam dolore finierunt, quam nè finirent, dolere voluerunt.* Sophocl. *Ajace*:

Αἰσχρὸν γὰρ ἄνδρα τοῦ μακροῦ χρῄζειν βίου,
Κακοῖσιν ὅστις μηδὲν ἐξαλλάσσεται.
Τί γὰρ παρ' ἦμαρ ἡμέρα τέρπειν ἔχει
Προσθεῖσα, κἀναθεῖσα τοῦ γε κατθανεῖν;
Οὐκ ἂν πριαίμην οὐδενὸς λόγου βροτὸν,
Ὅστις * κεναῖσιν ἐλπίσιν θερμαίνεται. * καλαῖσιν H. Steph.
Ἀλλ' ἢ καλῶς ζῆν, ἢ καλῶς τεθνηκέναι
Τὸν εὐγενῆ χρή. πάντ' ἀκήκοας λόγον.

Optare vitæ spatia longævæ viro
Deforme, nullum cui levamentum est mali.
Nam quid diei rursus & rursus dies
Adjecta prodest, amplians semper mori?
Me judice ille nullius pretii est homo,
Cui spes inanis credulam mentem fovet.
Pulcram agere vitam, nobilem, aut pulcrè decet
Obire. habes quodcunque dicendum fuit. Grot.

Idémque *Electrâ*:

Τί γὰρ βροτῶν ἂν τοῖς κακοῖς μεμιγμένον,
Θνήσκειν ὁ μέλλων τοῦ χρόνου κέρδος φέροι;
Morte appetente, quem cingunt hominem mala,
Dilatio brevicula quid lucri ferat? Grot.
Οὐκοῦν τὸ μὴ ζῆν κρεῖσσον ἐστ' ἢ ζῆν κακῶς.
Indecorâ vitâ satius est non vivere.

Euripid. Pirithoo, apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 122. contrà planè quàm apud eundem Iphigenia *in Aulide*,

—— μαίνεται δ' ὅστις εὔχεται
Θανεῖν· κακῶς ζῆν κρεῖσσον, ἢ θανεῖν καλῶς.
—— *Desipit qui vult mori:*
Meliúsque vivere malè, quàm mori bene. Lips.

Sive ut Grot. —— *qui mori properat, furit.*
Molesta vita melior, quàm pulcrè mori.

ubi *modesta* pro *molesta* perperam prostat. Senec. *epist.* 77. *Cæsar, cùm illum transeuntem per Latinam viam, unus ex custodiarum agmine, demissâ usque in pectus vetere barbâ, rogaret mortem, Numquid enim, inquit, vivis?* Et de Herodico Plato *polit. lib.* 3. Et ex Platone Plut. *de tard. numin. vind.* qui cùm in morbum insanabilem incidisset, γυμναστικὴν ἰατρικῇ primus hominum adjunxit, eàque ratione vitam diutiùs sustinuit, ὅτι μακρὸν ἐποίησε τὸν θάνατον αὑτῷ καὶ τοῖς ὁμοίως νοσοῦσιν. *non vitam illum sed mortem sibi, similitérque laborantibus diuturniorem reddidisse. Plurimum* autem *refert, vitam aliquis extendat, an mortem.* Senec. *epist.* 68. Hinc Oedipi querela illa de filiæ pietate importuna in Senecæ, si Senecæ saltem, *Thebaid.*

——*Quid me, nata, pestifero tenes*
Amore vivum? funus extendis meum,
Longásque vivi ducis exequias patris.
Aliquando terrâ corpus invisum tege.
Peccas honestâ mente, pietatem vocas
Patrem insepultum trahere. qui cogit mori
Nolentem, in æquo est, quique properantem impedit.
Occidere est, vetare cupientem mori.
Non tamen in æquo est: alterum gravius reor.
Malo imperari, quàm eripi mortem mihi.

Gregor. Nyſſen. *orat. catech. c.* 2. Τὸ ζῆν διὰ τὴν καταθυμίων ἀπόλαυσιν αἱρετόν ἐστι τοῖς τοῦ βίου μετέχουσι. ὡς εἴγέ τις ἐν ὀδύναις διαβιῴη, παρὰ πολὺ τῷ τοιούτῳ τὸ μὴ εἶναι τοῦ ἀλγεινῶς εἶναι προτιμότερον κρίνεται.

Θηριομάχοις] qui cum beſtiis depugnaturi committebantur, vel eiſdem laniandi objiciebantur, *beſtiariis.* indè θηριομαχεῖν Paulo Apoſt. uſurpatum, *ad Corinth. epiſt.* 1. *cap.* 15. *v.* 32. ſed ſenſu, puto, diverſo. de quo alibi, cum Deo bono dicturi ſumus.

Τοῖς αὐτοῖς ὄνυξι καὶ δήγμασι] Micyllus apud Lucian. in *cataplo* πρότερον ἢ τύμπανον οἱ αὐτοὶ ὀδόντες περιμένουσιν. vide *ad l.* 4. § 47.

Ἐμβίβασον οὖν σεαυτὸν εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα ὀνόματα.] M. Caſ. metaphoram eſſe autumat *à navem conſcendentibus* ductam. atque ità τὸ ἐμβιβάζειν quandoque uſurpatur. Libanius *de ſervit. orat.* 31. ὑπὸ τῆς μοίρας εἰς ναῦν ἐμβιβασθεὶς, ἀντὶ τῆς ἀρούρας πέλαγος τέμνει. Plato ἐμβιβάζω σε εἰς πλοῖον. Eò magìs forſan, quia de *inſulis* ſubjunctum eſt. poteſt tamen & ab *aquis*, ſive *balneariis*, ſive *tinctoriis* tractum videri. de his enim τὸ ἐμβιβάζειν quoq; dicitur. Dioſcorid. *lib.* 1. *c.* 189. ἐμβιβάσθω ἐν βαλανείῳ. & Galen. *ad Glaucon. lib.* 1. *c.* ἐμβιβάζω σε τῷ ὕδατι. ut ſit ſenſus, *inde, immitte, ingere, immerge te penitus in iſta; ut eis, quaſi totus tinctus ſis.* Sicut δικαιοσύνῃ βεβαμμένον dixit *l.* 3. § 4. Ità Iſchomachus apud Xenophont. in *œconom.* πειρῶμαι ἐμβιβάζειν εἰς τὴν δικαιοσύνην τοὺς οἰκέτας. Syneſ. *de regn.* Αὑτὸς ἑαυτὸν ἐμβιβάσας τῷ τοιούτῳ τῆς ζωῆς εἴδει. Eligat quivis quod arriſerit magìs.

Εἰς μακάρων τινὰς νήσους μετῳκισμένος] Ità Ariſtides *orat. ſacr.* ἤδη μέν τις καὶ ἄλλος χρηστοῦ τινος αὐτῷ συμβάντος, καὶ βουλόμενος ἐνδείξασθαι τὴν ἡδονὴν, εἶπεν, ὡς ἄρα εἴη πλὴν ἢ διπλάσιος γεγονώς· ἄλλος δέ τις, ὡς ἐν μακάρων νήσοις εἶναι δοκοίη. Senem forſan Ariſtophaneum in animo habuit, qui in *Veſpis* —ἔγωγ'

'Ηυξανόμην ἀκούων·
Κἂν μακάρων δικάζειν
Αὐτὸς ἔδοξα νήσοις,
Ἡδόμενος λέγοντι.

Liban. *Nenia in Daphn. Apoll. incend.* τίς δ' ἂν ἐπεζήτησε τὰς τῶν μακάρων νήσους; *quis non beatorum inſulis locum illum præoptâſſet?* Alluſit uterque ad *inſulas* illas, μακάρων Græcis dictas, *fortunatas*, & *fortunatorum*, Latinis: de quibus Strabo *geograph. lib.* 1. & 3. & ex eodem Euſtath. *ad Odyſſ.* δ. & Caſaub. *ad eund.* Diodor. Sicul. *lib.* 5 extremo. Philoſtrat. *vit. Apollon. lib.* 5. *c.* 1. Plut. in *Sertor.* Plin. *hiſtor. nat. l.* 6. *c.* 32. Mela *l.* 2. *c.* 7. Plaut. *Trinumm. act.* 2. *ſc.* 4. Eas depingit nobis Flaccus *epod.* 16. & Muret. *var. lect. lib.* 5. *c.* 1. Eò poſt mortem migrare credebant, an fingebant, animas eorum, qui hìc piè probéq; degerant. qua de re viſendi Heſiodus *lib.* 1. *v.* 169. Pindar. *olymp.* 2. Plato in *Gorg.* & ex horum utroque Plut. *ad Apollon.* & Clem. *ſtrom. l.* 4.

Ἄπιθι θαρρῶν εἰς γωνίαν τινά] Simile quiddam Epictetus *lib.* 2. *c.* 13. Philoſophiæ nomen ambienti cuidam, qui, quod profiteri volebat, præſtare non poterat: Σὺ δὲ ἐπὶ τὰς αὐτοῦ βάδιζε, καὶ ἐκείνων ἀποστῇς μηδέποτε· εἰς τὴν γωνίαν ἀπελθὼν κάθισο, καὶ πλέκε συλλογισμοὺς, καὶ ἄλλῳ προτείνε. οὐκ ἔστι δ' ἐν σοὶ πόλεως ἡγεμὼν ἀνήρ.

Ἔξιθι τοῦ βίου] vide *ad lib.* 9. § 2. Diogenes cuidam excuſanti ſe, tanquam πρὸς φιλοσοφίαν ἀνεπιτήδειον, *Philoſophiæ ſtudio inidoneum*; Τί οὖν ζῇς, εἰ τὸ καλῶς ζῆν οὐ μέλει σοι; *Quid igitur*, inquit, *vivis, ſi bene vivere non curas?* Laërt. *lib.* 6. *Diogeni* ex parte accedit Ariſtot. *ethic. lib.* 3. *c.* 9. ὅσῳ ἂν μᾶλλόν τις τὴν ἀρετὴν ἔχῃ πᾶσαν, καὶ εὐδαιμονέστερος ᾖ, τῷ τοιούτῳ μάλιστα ζῆν ἄξιον. Cynicus idem humerum ſaucius, cur è vita non excederet, ſciſcitanti reſpondit, τοὺς εἰδότας ἃ δεῖ πράττειν ἐν τῷ βίῳ, καὶ ἃ δεῖ λέγειν, τούτους γε ζῆν προσήκειν· τοῖς δὲ οὐκ εἰδόσι τά τε λεκτέα καὶ τὰ πρακτέα, ἀποθανεῖν ἐν καλῷ εἶναι. Ælian. *l.* 10. *c.* 11. id quod Flaccus *l.* 2. *epiſt.* 2.

Vivere ſi rectè neſcis, diſcede peritis.

Ἕν γε μόνον τοῦτο πράξας] *cùm id unum in vita egeris, ut eo modo diſcedas.* Xyl. atqui nihil minùs in vita egit, qui ignavè prorſus inſipientérque ſe geſſerit. meliùs itaque Caſ. (qui Xylandri tamen illud etiam in contextum ſuum admiſit) *cùm hoc unicum in vita laude dignum geſſeris, quòd hoc modo è vita exièris.* id quod Othoni Sylvio competere poſſit; de quo Dio Caſ. *lib.* 64. Κάκιστά γε μὲν ἀνθρώπων ζήσας, κάλλιστα ἀπέθανε· καὶ κακουργότατα τὴν ἀρχὴν ἁρπάσας, ἄριστα αὐτῆς ἀπηλλάγη. Itaque ut Plut. in *Othon.* Ἀπέθανε δὲ, ἀπολιπὼν μὴ χείρονας, μηδ' ἐλάττονας, τῶν τὸν βίον αὐτοῦ ψεγόντων, τοὺς ἐπαινοῦντας τὸν θάνατον. βιώσας γὰρ οὐδὲν ἐπιεικέστερον Νέρωνος, ἀπέθανεν εὐγενέστερον· *per quæ factum putem* (inquit Sueton. *l.* 8. *c.* 12.) *ut mors ejus minimè congruens vitæ majori miraculo fuerit.*

Οὐ κολακευθῆναι θέλουσιν] Deus à mortalibus non adulationem, ſed imitationem & obſequium poſcit. Hinc reprehenſiones illæ, *Pſal.* 50. *v.* 16, 17. & *Pſal.* 78. *v.* 36, 37. Eſaj. *c.* 1. *v.* 11.-16. &, *c.* 66. *v.* 3. Jerem. *c.* 7. *v.* 9, 10, 21, 24. Ezech. *c.* 20. *v.* 39. Luc. *c.* 6. *v.* 46. Non poſſum continere me, quin ſubjiciam inſignes illos è ſcena, qui cothurnum certe, non ſoccum reſipiunt, verſus; quorum meminere Porphyr. *de non edend. animant. l.* 2. & Clem. *ſtrom. l.* 7. & Cyrill. *ad verſ. Julian. l.* 9.

Τίς ὧδε μωρὸς καὶ λίαν ἀνειμένως
Εὔπιστος ἀνδρῶν, ὅστις ἐλπίζει θεοὺς

Ὀστῶν ἀσάρκων, καὶ χολῆς πυρουμένης,
Ἃ καὶ κυσὶν πεινῶσιν οὐχὶ βρώσιμα,
Χαίρειν ἀπαρχῇ, καὶ γέρας λαχεῖν τόδε,
Τούτων τε τοῖς δρῶσιν ἐκτίνειν χάριν,
Κἂν λησταί, κἂν πειραταί, κἂν τύραννοι δὲ
Τύχωσιν ὄντες;

Quis gente in hominum tam ſupinè credulus,
Aut ſtultus adeò eſt, qui deos exiſtimet,
Seu bilis uſtæ, ſive nudorum oſſium,
Projecta quæ vix tangat eſuriens canis,
Gaudere donis, idque honori ducere,
Facientibuſque gratiam reponere,
Sive ii latrones, ſive piratæ ſient,
Sive & tyranni?

[x]Εὔπιστος ex Porphyrio repoſui, quod apud alios ἄπιστος legitur. εὔπιστος, qui Ebræis פְּתִי *credulus, fatuus,* de quo Solomon, *Prov. c.* 14. *v.* 15. ἄκακος πιστεύει παντὶ λόγῳ. Extrema, quæ reliqui omiſerunt, ſed cumprimis ad rem præſentem faciunt, ex Clemente attexui.

Ἐξομοιοῦσθαι ἑαυτοῖς] Marcus à Juliano in *Cæſarib.* inducitur Sileno percontanti, τί κάλλιστον τοῦ βίου τέλος; reſpondens, τὸ μιμεῖσθαι τοὺς θεούς. verùm amplius aliquid ſonare videtur τὸ ἐξομοιοῦσθαι. hoc eſt enim quod Apoſtolus, *ad Cor. ep.* 2. *c.* 3. *v.* 18. εἰς τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφοῦσθαι· ὥστε συμμόρφους γενέσθαι· *ad Rom. c.* 8. *v.* 29. ἁγίους, καθὼς ἐκεῖνος ἅγιός ἐστιν. *Levit. c.* 19. *v.* 1. & Pet. *ep.* 1. *c.* 1. *v.* 16. ἁγνούς, καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός. *Joan. ep.* 1. *c.* 3. *v.* 3. δικαίους, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιος. *ibid. v.* 17. ἐλεήμονας καθὼς ἐκεῖνος ἐλεήμων. Luc. *c.* 6 *v.* 36. τελείους, denique, ὥσπερ ἐκεῖνος τέλειος. Matth. *c.* 5. *v.* 48. Gregor. Nyſſ. *de profeſſ. Chriſt.* Χριστιανισμός ἐστι τῆς θείας φύσεως μίμησις. Juſtin. *ad Diognet.* Καὶ μὴ θαυμάσῃς εἰ δύναται μιμητὴς ἄνθρωπος γενέσθαι θεοῦ. ὅστις γὰρ τὸ τοῦ πλησίον ἀναδέχεται βάρος· ὃς ἐν ᾧ κρείσσων ἐστὶν, ἕτερον τὸν ἐλαττούμενον εὐεργετεῖν ἐθέλει, ὅσα παρὰ τοῦ θεοῦ λαβὼν ἔχει, θεὸς γίνεται τῶν λαμβανόντων. οὗτος μιμητής ἐστι θεοῦ. Sed & Plato, cujus verba forſan reſpexit hîc Marcus, *leg. l.* 4. Τίς πρᾶξις φίλη καὶ ἀκόλουθος Θεῷ; μία καὶ ἕνα λόγον ἔχουσα ἀρχαῖον, ὅτι τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον φίλον ἂν εἴη. unde colligit Clemens *ſtrom. l.* 5. Philoſophiæ finem à Platone ſtatui, ὁμοίωσιν Θεῷ, *Deo ſimilem fieri.* Idémque de eodem *l.*2. beatitudinem collocâſſe, ἐν ἐπιστήμῃ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ἐν ἐξομοιώσει τῇ πρὸς τὸν θεόν. Similitudinem autem hanc in eo conſiſtere, ut quis juſtus, piúſque cum prudentia exiſtat. quod & dogmati noſtro eſſe conſentaneum, quippe quibuſdam è noſtris, Moſis illud *Geneſ. c.* 1. *v.* 26, 27. itá ſumi, ac ſi dictum ſit, Τὸ μὲν κατ' εἰκόνα, εὐθέως μετὰ τὴν γένεσιν εἰληφέναι τὸν ἄνθρωπον. τὸ καθ' ὁμοίωσιν δὲ ὕστερον κατὰ τὴν τελείωσιν μέλλειν ἀπολαμβάνειν. Verùm argutum nimìs hoc, nec quod poſſit admitti; cùm utrumque homini primitus condito diſertè tribuatur.

[s]Εἶναι τὴν συκῆν τὰ συκῆς ποιοῦσαν] Chriſtus Dominus Matth. *c.* 7. *v.* 16. ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς· μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ τῶν ἀκανθῶν σταφυλὴν, ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα; &c. vide *l.* 9. § 9.

Μέλισσαν τὰ μελίσσης] οὐδεὶς γὰρ πώποτε κηφῆνα εἶδεν ὑπὸ γήρως γενομένην μέλιτταν· Plut. *de ſene politic.*

Τὸν δὲ κύνα, τὰ κυνός] Eliſæo, quàm atrocia perpetraturus is eſſet, prædicanti, Hazael Syrus, *Num tu ſervum tuum canem eſſe autumas, qui ejuſmodi in me admittam? hiſt. Regum l.* 4. *c.* 8. *v.* 13. Itá *canem* eſſe non diffitetur, haud hominem, qui ejuſmodi faciat. Vide *ad l.* 5. § 11.

Τὸν δὲ ἄνθρωπον τὰ ἀνθρώπου] vide *l.* 5. § 1. & *l.* 8. § 23. & *infrà* § 15. ἄνθρωπον ἀληθινόν, *verum hominem, qui facit* ſcil. *quæ hominis ſunt.* Epictetus *l.* 1. *c.* 16. Εἰ ἀηδὼν ἤμην, ἐποίουν τὰ τῆς ἀηδόνος· εἰ κύκνος, τὰ τοῦ κύκνου· νῦν δὲ λογικός εἰμι· ὑμνεῖν με δεῖ τὸν θεόν· ποιῶ αὐτό. vide *ad l.* 5. § 7. Idem *l.* 2. *c.* 9. Οὐκ ἔστι τὸ τυχὸν αὐτὸ μόνον, ἀνθρώπου ἐπαγγελίαν πληρῶσαι. τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος; ζῶον, φησὶ, λογικὸν θνητόν· εὐθὺς ἐν τῷ λογικῷ τίνων χωριζόμεθα; τῶν θηρίων· καὶ τίνων ἄλλων; τῶν προβάτων, καὶ τῶν ὁμοίων. ὅρα τοίνυν, μή τι πως ὡς θηρία ποιήσῃς· εἰ δὲ μὴ, ἀπώλεσας τὸν ἄνθρωπον· οὐκ ἐπλήρωσας τὴν ἐπαγγελίαν. ὅρα μή τι ὡς πρόβατον· εἰ δὲ μὴ, καὶ οὕτως ἀπώλετο ὁ ἄνθρωπος. τίνα οὖν ποιοῦμεν ὡς πρόβατα; ὅταν τῆς γαστρὸς ἕνεκα, ὅταν τῶν αἰδοίων, ὅταν εἰκῇ, ὅταν ῥυπαρῶς, ὅταν ἀνεπιστρέπτως· ποῦ ἀπεκλίναμεν; ἐπὶ τὰ πρόβατα· τί ἀπωλέσαμεν; τὸ λογικόν. ὅταν μαχίμως, καὶ βλαβερῶς, καὶ θυμικῶς, καὶ ὠστικῶς, ποῦ ἀπεκλίναμεν; ἐπὶ τὰ θηρία· λοιπὸν οἱ μὲν ἡμῶν μεγάλα θηρία εἰσὶν, οἱ δὲ θηρίδια κακοήθη καὶ μικρὰ, ἀφ' ὧν ἔστιν εἰπεῖν, Λέων με καὶ φαγέτω. διὰ πάντων δὲ τούτων ἀπόλλυται ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἐπαγγελία. πότε γὰρ σώζεται συμπεπλεγμένον; ὅταν τὴν ἐπαγγελίαν πληρώσῃ. πότε διεζευγμένον; ὅταν τὴν ἐπαγγελίαν πληρώσῃ. πότε αὐλοί; πότε λύρα; πότε ἵππος; πότε κύων; (f. τότε αὐλοί· τότε &c.) τί οὖν θαυμαστὸν, εἰ καὶ ἄνθρωπος ὡσαύτως μὲν σώζεται, ὡσαύτως δὲ ἀπόλλυται. Itá de Chriſtiano homine Salvian. *de provident. l.* 4. *c.* 1. *Cùm hoc ſit hominis Chriſtiani fides, fideliter Chriſti mandata ſervare; fit abſque dubio, ut nec fidem habeat, qui infidelis eſt, nec Chriſtum credat qui Chriſti mandata conculcat. ac per hoc totum in id revolvitur, ut qui Chriſtiani nominis opus non agit, Chriſtianus non eſſe videatur.* Itaque D. Ambroſ. *ſerm. de Abr.* apud Gratian. *c.* 22. *q.* 2. *c.* 20. *Mendacium eſt, ſe Chriſtianum dicere & opera Chriſti non facere.*

§ 9. Μῖμος, πόλεμος, πτοία] Xyl. *Λοιμὸς* cur pro Μῖμος inferciat, nihil video. in πόλεμος τὸ τ ex ſequenti vocabulo irrepſit: iſtud autem cum

ſequentibus

quentibus ad illud ἀπαλείψει), Xylandr. ſecutus, referre malim, quàm pro abſolutè poſitis, aut ad δουλεία relatis cum Caſaubono habere; qui & ἀπαλείψεται illud paſſivè ſumit; quod ego nolim.

Ὁπόσα ὁ φυσιολόγητος φαντάζῃ καὶ παραπέμπεις] *Quàm multa ſunt, quæ cùm tanquam phyſicus merus, ſecundum naturam earum nudè ſpeculatus fueris, citra uſum ulteriorem tranſmittis?* Caſ. qui pro ὁπόσα, πόσα legiſſe videtur: & per interrogationem extuliſſe. at Xyl. *hæc quotidie delebunt ſacra illa tua placita, quæ è contemplatione naturæ rerum hauſta circumfers.* cui accedo potiùs, niſi quòd τὸ παραπέμπειν, *circumferre*, vertit: cùm ſit, prout Caſaub. rectè, *tranſmittere*. Cæterùm *tranſmiſſionem* intelligo, qualem Maxim. Tyr. *diſſert.* 28. verbis illis delineat; Ἅτε οὖν ἐν προθύροις τῆς ψυχῆς αἱ αἰσθήσεις ἱδρυμέναι, ἐπειδὰν τινὸς ἐφάψωνται ἀρχῆς, καὶ παραδῶσι τῷ νῷ, ἐπιλαβόμενος ταύτης, διορᾷ τὰ λοιπὰ καὶ διεξέρχεται ἐπὶ τὰ ἀκόλουθα. qui in conſequentibus τοῦ παραπέμπειν etiam vocabulo, in hac eadem re illuſtranda atque explicanda, utitur. ut ſit, *decreta illa, quæ ex rerum natura ſeriò ſedulòque conſiderata in mentem tranſmittis, atque ibi recondis.* ità Hermogen. *de invent.* Σὺ δὲ παράπεμπε τῷ νῷ τὰς θεωρίας. Scopus tamen forſan is fuerit planè, quem Caſaub. voluit; *Speculationem naturæ, ni praxin conjunctam habeat, otioſam fore; facilèque abolitam iri, niſi cautio jugis adhibeatur, quicquid indidem hauſeris.* Epictet. *l.* 3. *c.* 21. Ὅτι τὰ θεωρήματα ἀναλαβόντες ψιλά, εὐθὺς αὐτὰ ἐξεμέται θέλουσιν ὡσὴ στομαχικοὶ τὴν τροφήν. πρῶτον αὐτὸ πέψον· εἶθ' οὕτω μὴ ἐξεμέσῃς. εἰ δὲ μή, ἔμετος τῷ ὄντι γίνεται, πρᾶγμα ἀκάθαρτον καὶ ἄβρωτον. ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν ἀναδοθέντων δεῖξόν τινα ἡμῖν μεταβολὴν τοῦ ἡγεμονικοῦ τοῦ σεαυτοῦ, ὡς οἱ ἀθληταὶ τοὺς ὤμους ἀφ' ὧν ἐγυμνάσθησαν καὶ ἔφαγον, ὡς οἱ τὰς τέχνας ἀναλαβόντες ἀφ' ὧν ἔμαθον. οὐκ ἔρχεται ὁ τέκτων καὶ λέγει, ἀκούσατέ μου διαλεγομένου περὶ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν· ἀλλ' ἐκμισθωσάμενος οἰκίαν, ταύτην κατασκευάσας δείκνυσιν ὅτι ἔχει τὴν τέχνην· τοιοῦτόν τι καὶ σὺ ποίησον. φάγε ὡς ἄνθρωπος, πίε ὡς ἄνθρωπος, κοσμήθητι, γάμησον, παιδοποίησον, πολίτευσαι, ἀνάσχου λοιδορίας, ἔνεγκαι ἀδελφὸν ἀγνώμονα, ἔνεγκαι πατέρα, ἔνεγκαι υἱόν, γείτονα, συνοδόν. Ταῦτα ἡμῖν δεῖξον, ἵν' ἴδωμεν ὅτι μεμάθηκας ταῖς ἀληθείαις τι τῶν φιλοσόφων. Addam tamen, quæ ſe ingerit impræſentiarum, conjecturam: Quid ſi ἀφυσιολογήτως legerimus? quomodo & *l.* 9. § 41. ἀφυσιολογήτῳ. ut ſit mens Marci, *quæ abſque naturæ ipſius contemplatione ſeria ac conſiderata, temerè imaginaris, & citra examen juſtum admittis.* hoc enim paſſim inculcat Marcus, ut rei cujuſq; naturam ſedulò inveſtigemus, eámque probè perſpectam habeamus, priuſquam de ea ſententiam cenſurámve ullam feramus. Ità *l.* 2. § 12. & *l.* 3. § 11. & *l.* 6. § 3, 13. & *l.* 7. § 29, 66. *l.* 8, § 13. (quo loco & de viſo quovis primo loco φυσιολογεῖν præcipit.) & *l.* 10. § 11, 17, 18. & *l.* 11. § 2. 16. & *l.* 12. § 8. Nec mirum videri debet, ſi dogmata ea, quæ in rei ipſius, de qua ſtatuitur, natura penitius perſpecta, fundamentum non habent, occaſione quavis occurrente, aboleantur faciſſimé. Trahit horſum, quòd περὶ τοῦ γνωρίζειν, *de natura rei cujuſvis excutienda & dignoſcenda*, ſtatim iſtìc ſubjungitur: in quam mentem & τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς τῶν ὅλων φύσεως commendat, *l.* 8. § 26. & *l.* 10. § 31. λόγον ἑωρακότα ἀκριβῶς καὶ φυσιολόγως τὰ ἐν τῷ βίῳ. quin & bene vivendi fundamentum unicum ſtatuit, ἐν θεωρήμασι περὶ τῆς τοῦ ὅλου φύσεως, καὶ τῆς ἰδίας τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς, *l.* 11. § 5. *In ſpeculationibus illis ſive theorematibus indè deductis, quæ vel univerſi naturam, vel ſuam cujuſque conditionem ſtatúmque nos edocent.* Vide Athenagoram *ad l.* 3. § 6. laudatum.

Καὶ τὸ περισπαστικὸν ἅμα συντελεῖσθαι] Apud Laert. *l.* 7. Zeno; τὰ μὲν εἶναι καθήκοντα ἄνευ περιστάσεως· τὰ δὲ περιστατικά· καὶ ἄνευ μὲν περιστάσεως τάδε, ὑγείας ἐπιμελεῖσθαι καὶ αἰσθητηρίων, καὶ τὰ ὅμοια· κατὰ περίστασιν δέ, τὸ πηροῦν ἑαυτὸν, καὶ τὴν κτῆσιν διαῤῥιπτεῖν. ut τὰ περιστατικὰ ſint *officia ea, quæ moleſtiam aliquam adjunctam habeant.* Verùm Marcus iſtìc laxiùs uſurpat pro quolibet negotio, quod muneris noſtri exiſtat. vide *l.* 9. § 13. & *l.* 8. § 25, 26.

Καὶ τὸ ἐκ τῆς περὶ ἑκάστων ἐπιστήμης αὔθαδες σώζεσθαι] αὔθαδες, ſicut ὑπέρφρον, *ſupr.* § 8. in meliorem partem iſtìc ſumi videtur, (quod rariùs opinor deprehendas) vel pro *certa animi fiducia* ex rerum naturalium contemplatione orta, de qua *l.* 3. § 11. & *infr.* § 11. vel pro *animi affectu ſibi placentis, acquieſcentiſque*, in veritatis, quam adeptus eſt, cognitione; quod vocabuli notio, per ſe media, deſignat. ſiquidem ut Ariſt. *ethic. Mag. l.* 1. *c.* 29. ὁ αὐθάδης αὐτάδης τίς ἐστιν, ἀπὸ τοῦ αὐτὸς αὑτῷ ἀρέσκειν. ità Senec. *ep.* 59. *Ipſe te conſule, ſi per dies noctéſque par & æqualis animi tenor, erecti & placentis ſibi eſt: perveniſti ad humani boni ſummam.* Ortum vocabuli ſenſúmque, non uſum, ſecutus eſt Marcus. nec aliter forſan uſurpatur, *l.* 6. § 47. quin & Iſocrates in Archidam. ubi αὐθαδείας καὶ σεμνότητας conjungit, in dexteriorem itidem partem ſumpſiſſe videtur.

Λανθάνον] quod Apoſt. *ad Rom. c.* 14. *v.* 22. Πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε. hoc eſt: ut Chryſoſt. μὴ δείκνυε, ἀλλ' ἀρκείτω σοι τὸ συνειδός. vide *ad l.* 7. § 58.

Οὐχὶ κρυπτόμενον] quod *l.* 3. § 8. dixit, οὐδὲν ἐμφωλεῦον. Senec. *ep.* 43. *tegant, non abſcondant te parietes tui.* Cicer. *offic. l.* 3. *Honeſta enim bonis viris, non occulta quæruntur.* Galen. *de affectib. curand. c.* 5. Ἀνεῴχθήτω σοι ἡ θύρα διαπαντὸς τῆς οἰκήσεως· ἐξέστω τοῖς συνήθεσιν εἰσιέναι πάντα καιρὸν, ἣν οὕτως ᾖς παρεσκευασμένος. ità legend. pro

eo

eo quod vulgati codices ἀνεῴχθη & ἔξεστι. confirmat autor ipſe, qui ſic paulò póſt. τῆς θύρας οὖν ἀνεῳγμένης σοι διαπαντὸς, ὡς εἶπον, ἐξουσία τοῖς συνήθεσιν ἔξω κατὰ πάντα καιρὸν εἰσιέναι. δεῖ οὖν θαῤῥεῖν, ὡς ὑπὸ τῶν εἰσιόντων εὑρίσκεσθαι μηδενὶ τῶν μεγάλων ἁμαρτημάτων ἰσχυρῶς κατειλημμένον. (ità leg. pro eo, quod nullo ſenſu, ſano ſaltem, κατηλημμένον legitur.) ὡς δ' ἄλλοι πάντες ἂν οἱ προσελθόντες εἰς τὸ δημόσιον, ἅπαντα πειρῶνται πράττειν κόσμια; οὕτω σὺ κατὰ τὴν ἰδίαν οἰκίαν πράττεις. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν αἰδούμενοι τοὺς ἄλλους, ἁμαρτόντες τι φωραθῆναι, μόνους ἑαυτοὺς οὐκ αἰδοῦνται· σὺ δὲ σαυτὸν αἰδοῦ μάλιστα, πειθόμενος τῷ φάντι,

——— πάντων δὲ μάλιστ' αἰσχύνεο σαυτόν.

vide *ad l.* 3. § 4.

Πότε γὰρ ἀπλότητος ἀπολαύσεις] poteſt eſſe expoſtulatio, qualem obſervavimus *ſuprà* § 1. ego tamen τότε legere malim, & hîc, & in ſequentibus clauſulis; quod ſemel immutatum deinceps immutari neceſſe habuit. *cùm eò*, inquit, *proceſſeris, atque ità mentem pariter vitámque tuam inſtitueris, tunc frueris ſimplicitatéque gravitatéque* &c. vide *l.* 12. § 28. ἀπολαύειν τοῦ ζῆν.

§ 10. Ἀράχνιον μυῖαν θηρῶσαν] Studia hominum, quibus ſeſe efferunt, acſi magni aut eximii aliquid confeciſſent, elevat; cum viliſſimorum animalculorum artibus, quibus illi prædas ſibi compares captant, conferendo.

Ὑποχῇ] Ὑποχὴ, *genus retis.* Vet. lex. H. Steph. Sed ſine exemplo. quod hinc licet petatur. Sed & ex Oppiano ἁλιευτικῶν. *l.* 3. *v.* 81. quo loco retium genera nomináque varia recenſens, inter cætera & horum meminit.

Τῶν τὰ μὲν ἀμφίβληστρα, τὰ δὲ γρῖποι καλέονται,
Γαγγαμά τ' ἠδ' ὑποχαὶ περιηγέες, ἠδὲ σαγῆναι.

unde figuræ rotundæ fuiſſe videntur ὑποχαὶ iſtæ: cujuſmodi ſunt, quas nos appellamus *Purſe-nets.*

Ἄλλος Σαρμάτας] quibuſcum tunc Romanis cumprimis res fuit. Itaque in Marci vita mentio fit Sarmatarum inter gentes cæteras à Marco debellatas. horum aliquos in excurſionibus qui trucidaverant, aut ceperant, egregium facinus executos ſe autumabant. Nec tacendum hîc, quo & alluſerit fortean Marcus, quod de Avidio Caſſio refert Vulcatius: *Cùm exercitum duceret, & inſcio ipſo manus auxiliaria, centurionibus ſuis autoribus, tria millia Sarmatarum negligentiùs agentium in Danubii ripis occidiſſent, & cum præda ingenti ad eum rediſſent, ſperantibus centurionibus præmium, quòd præparvâ manu tantum hoſtium, ſegniùs agentibus tribunis & ignorantibus, occidiſſent, rapi eos juſſit & in crucem tolli, ſervilique ſupplicio affici; quòd exemplum non extabat: dicens, evenire potuiſſe, ut eſſent inſidiæ, ac periret Romani imperii reverentia.*

Οὗτοι γὰρ οὐ λῃσταί] quinam iſti quos *latrones* dicit? num *Sarmatæ*? ſicut Pauli Feſtus; *Cimbri linguâ Gallicâ latrones dicuntur.* ad quem locum Scalig. *Cimbri* λῃστρικοὶ *ſane* πλάνητες *fuerant. ſed non magis Cimber latronem ſignificat, quàm Iſaurus piratam; Ambro, diſſolutum ac voracem;* Opicus, *obſcænum: ſed quia tales fuerunt eæ nationes, de earum nomine vocamus, qui tales ſunt.* ità iſtîc Xyl. nec ſecius de barbaris patriam ſuam incurſantibus ſuóſque diripientibus, quos *abigeos* & *latrones* aut *fures* magìs quàm *hoſtes* dici poſtulat, Syneſius *epiſt.* 132. τὰ κατὰ τοὺς ἀπελάτας τούτους ἅπαντα πολυπραγμονῶ. οὐδὲ γὰρ ἄξιον καλεῖν αὐτοὺς πολεμίους, ἀλλὰ λῃστὰς, ἢ λωποδύτας, ἢ τι τούτου ὄνομα μικροπρεπέστατον, οἳ μηδένα ἐῤῥωμένως ἐπιφερομένων ὑφίστανται, ἀλλὰ μόνους τοὺς καταπλῆγας ἀποσφάττουσιν, ὥσπερ ἱερεῖα, καὶ πειθοῦσι. Verùm videndum, an non illos potiùs hoc titulo indigitet Marcus, qui Sarmatis captis, tanquam re pulcrè ſtrenuéque geſtâ, ſemetipſos efferebant. ut tranſitus ſit factus à numero ad numerum. quaſi dicat, *quid à latronibus etiam iſti qui Sarmatas capiunt, magìs quàm ipſi quos capiunt Sarmatæ, diſtant?* Quod Alexandro Scythæ apud Q. Curtium *l.* 7. *c.* 8. *Tu, qui te gloriaris ad latrones perſequendos venire, omnium gentium, quas adiſti, latro es.* Aut quid à prædonibus vulgariter ſic habitis diſtant viri iſti, prout ipſi ſe haberi volunt, militares? Notum eſt illud piratæ, qui Alexandro eidem quærenti, quo ſcelere impulſus, mare haberet infeſtum; *Eodem*, inquit, *quo tu orbem terræ. Sed quia id ego exiguo navigio facio, latro vocor; quia tu magnâ claſſe, imperator.* Cicer. *de repub. l.* 3. laudante Nonio. & Auguſt. *de civit. Dei l.* 4. *c.* 4. qui & ſubjicit. *Sanè remotâ juſtitiâ, quid ſunt regna, niſi magna latrocinia?* unde Pythia, Adraſtum Sicyoniorum βασιλέα, Cliſthenem verò λῃστῆρα dixit. Herodot. *l.* 5. & Dio Pruſ. *orat.* 2. Sed & Lucan. *l.* 10. Alexandrum *felicem terrarum prædonem* appellat. Déque eodem Senec. *de benefic. l.* 1. *c.* 13. *A pueritia latro, gentiúmque vaſtator.* & *quæſt. nat. l.* 3. *præfat.* Quantò potius *deorum opera celebrare, quàm Philippi aut Alexandri latrocinia?*

Ἐὰν τὰ δόγματα ἐξετάζῃς] malè divulſit iſta à ſuperioribus Xyl. & Lugd. Editor. *Mentes*, inquit, *ſi militarium iſtorum ſpectes, prædonibus ſuppares facilè deprehendes.* prædæ ſiquidem duntaxat inhiant utrique.

§ 11. Κτῆσαι] *acquiras*, non *acquirere.* eſt enim aoriſti imperativi medii non infinitivi activi, ut interpres Angl. opinatus, dictionis ſeriem duriorem reddidit.

Οὐδὲν γὰρ οὕτω μεγαλοφροσύνης ποιητικόν] vide *ad l.* 3. § 11.

Ἐξέδυσατο τὸ σῶμα] *corpus exuit*, ſive *è corpore ſubduxit ſe*; is nimirum, qui conſideratione iſtâ animum jugiter exercitatum probéque ſubactum habuerit. neque enim à prioribus iſta diſſociari oportuit

tuit. vide Platonis locum insignem, qui huc spectat, ex *Theæteto*, *ad l.* 11. § 1.

Ἀνῆκεν ὅλον ἑαυτὸν] Vide *ad l.* 4. § 34. & *infrà*, § 14. Eurip. *Phœniss.*

Ἀλλ' εἰς Θεὸν χρὴ ταῦτ' ἀναρτήσαντ' ἔχειν.

Rejecta oportet ista ad numen omnia.

Senec. *de otio sap. c.* 32. *Ego secundum naturam vivo, si totum me illi dedo.* Annot. Lugd. ἀνῆκε mavult, imperandi formulâ, sive monendi. frustrà. cùm enunciativè ponantur & antegressa proxima, & sequentia itidem.

Οὐδ' εἰς νῦν βάλλεται] Africanus apud Ciceron. *l.* 6. *de repub.* in *somnio*: *Neque sermonibus vulgi dederis te, nec in præmiis humanis spem posueris rerum tuarum. Suis te illecebris oportet ipsa virtus trahat ad verum decus. quid de te alii loquantur, ipsi videant.* Bion Borysthenita inter cætera professis in virtute insignioris indicia, hoc cumprimis ponit, ubi quis eodem loco convicia hominum atque vota habet: sive ut ille loquebatur, ὅταν λοιδορούντων οὕτως ἀκούῃ τις, ὡς λεγόντων,

Ὦ ξεῖν', ἐπεὶ οὔτε κακῷ οὔτ' ἄφρονι φωτὶ ἔοικας,
Οὖλέ τε καὶ μέγα χαῖρε· θεοὶ δέ τοι ὄλβια δοῖεν.

Plut. *de profect.* Talis Cato, de quo Senec. *de ira l.* 2. *c.* 32. *M. Catonem in balneo in ore quidam percussit imprudens: quis enim illi sciens faceret injuriam? postea satisfacienti, Cato, Non memini, inquit, percussum me. majore animo non agnovit, quàm ignovisset.* Idem, *de constant. sap. c.* 14. Phocion pater cùm quidam uxorem ipsius contumeliosè habuisset, pòst apud ipsum pœnas commeritas metuens sese purgitaret, ignarum se Phocionis conjugem fuisse, Ἀλλ' ἥγ' ἐμὴ γυνὴ ὑπό σου οὐδὲν πέπονθεν. *at verò mea, inquit, uxor nihil à te perpessa est. atqui forsan fuerit, quam tu læseris: nec mihi itaque quòd satisfacias, aut excuses te, opus est.* Narrat ex Musonio *orat. quâ disceptat philosophum an deceat injuriarum agere*, Stob. *tom.* 2. *tit.* 19. qui idem, quomodo inter concionandum conviciis impetentem nihil quicquam attenderit, apud Plut. legas licet, in *præcept. polit.* & *infrà ad l.* 11. § 14. Archelaus itinerem ab obvio quodam aquâ conspersus, cùm ab amicis ad pœnas de homine sumendos instigaretur; Ἀλλ' οὐκ ἐμοῦ, ἀλλ' ἐκείνου κατεσκέδασεν, ὃν ἔδοξεν εἶναι. *Atqui non me*, inquit, *conspersit, sed illum quem esse me est opinatus.* Plut. in *apophth.* Socrates etiam dicere solebat, τοῖς κωμικοῖς δεῖν ἐπιτηδὲς ἑαυτοὺς διδόναι, εἰ μὲν γάρ τι τῶν προσόντων λέξειαν, διορθώσουσιν· εἰ δ' οὔ, οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. *Expedire, ut Comicis perstringendos sese homines præbeant: siquid enim veri de nobis dixerint, corrigendi ansam dabunt:* (quomodo Philippus demagogis Atheniensibus gratias debere se dictitabat, ὅτι λοιδοροῦντες βελτίονα ποιοῦσι με τῷ λόγῳ καὶ τῷ ἤθει· πειρῶμαι γὰρ, inquiebat, καὶ ἅμα καὶ τοῖς λόγοις, καὶ τοῖς ἔργοις ψευδομένους ἐλέγχειν. Plut. apoph.) *sin falsi quid dixerint, nihil ad nos pertinebit illud.* idémque dicenti, οὐ σοὶ λοιδορεῖται ὁ δεῖνα; *An non tibi iste conviciatur?* respondit: οὐχ' ἐμοὶ γὰρ οὐ πρόσεστι ταῦτα. *Nequaquam; mihi enim ista non competunt.* Laërt. *l.* 2. Diogenes dicenti, Πολλοί σου καταγελῶσι. *derident te multi, ô Diogenes.* Ἐγὼ δὲ οὐ καταγελῶμαι. *At ego*, inquit, *non derideor.* Alii etiam cuidam idem monenti; Κἀκείνων τυχὸν οἱ ὄνοι· ἀλλ' οὔτ' ἐκεῖνοι τῶν ὄνων ἐπιστρέφονται, οὔτε ἐγὼ ἐκείνων. *Et illos forsan derident asini; verùm nec asinos advertunt ipsi, nec ego illos.* Laërt. *l.* 6. Hoc est, quod de Hercule Epicus quidam apud Plutarch. *de util. ex inimic.*

Οὐδ' ὅσον μυίας συγχρῶν ἐμπάζετο μύθων.

Nec muscam quanti faciebat dicta maligna.

vel quod David potiùs, *Psal.* 38. *v.* 13. *Ego verò instar surdi fueram, qui nullus audio; instar muti, qui nihil regerere possit.* vide *lib.* 6. § 2.

Τὸ νῷ προσκόψιμον] vide *lib.* 7. § 54. & *l.* 9. § 6.

Φιλεῖν τὸ νῷ ἀπονεμόμενον] vide *l.* 3. § 16. & *lib.* 6. § 43. & *supr.* § 6. & *infrà* § 21. & *lib.* 12. § 1.

Εὐθεῖαν περαίνειν] vide *l.* 8. § 59.

Εὐθεῖαν περαίνοντι ἕπεσθαι τῷ θεῷ] Plato *de legibus l.* 4. à Plut. etiam laudatus *adv. Colot.* Ὁ μὲν δὴ θεὸς ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων, εὐθεῖαν περαίνει, κατὰ φύσιν περιπορευόμενος· τῷ δ' ἀεὶ ξυνέπεται δίκη τῶν ἀπολειπομένων τοῦ θείου νόμου τιμωρός· ἧς ὁ μὲν εὐδαιμονήσειν μέλλων ἐχόμενος, ξυνέπεται, &c. quem Platonis locum cùm Marcus ob oculos habuit, quum hæc scriberet; tum & autor *libri de mundo*, qui Aristotelis nomen præfert. eodem opus illud suum clausit; quique illum dictione Latinâ μεταφράζει καὶ παραφράζει, Apuleius.

§ 12. Τίς ὑπονοίας χρεία, παρὸν σκοπεῖν τί δεῖ πραχθῆναι] Xylandri versionem etsi minùs perspicuam immeritò induxit Editor Lugd. cùm loco ejus depravatissimam dederit. Interpres Angl. frustrà in duo membra sententiam, continuari postulantem, dissecuit. *Quid*, inquit Marcus, *est suspicione opus?* sive, *cur tibi res aliqua suspecta sit*, aut scrupulum animo ac trepidationem injecerit, *cùm considerare liceat*, vel *præsto sit intueri, quid facto opus sit?* hoc est enim παρὸν σκοπεῖν ut ἐξὸν ποιεῖν, & similia. Senec. *epist.* 74. *non potest quisquam beatus esse, qui huic se opinioni credidit*, (externis subesse mali aliquid.) *Non enim beatum est nisi quod intrepidum. inter suspecta malè vivitur.*

Κἂν μὲν συνορᾷς, εὐμενῶς ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν] Forsan legi debeat κἂν μὲν συνορᾷς εὐκρινῶς, sublatâ distinctione, *& si clarè perspexeris.* εὐκρινῶς, *clarè, distinctè.* Plato: ἵνα εὐκρινέστερον ἴδωμεν, ὃ βουλόμεθα. indè διευκρινεῖν, σαφηνίζειν, διατρανοῦν Hesych. de dialectica Laërt. *lib.* 7. in

Zenon. Τότε ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος διαγινώσκεσθαι ὑπ᾽ αὐτῆς, καὶ τὸ πιθανὸν τότε ἀμφιβόλως λεγόμενον διακρινέσθαι. Cicer. *ad Atticum lib. 7. epist.* 10. *simul hoc* διακρινήσεις πρόβλημα. & *epist.* 3. *sed id* φιλοσοφώτερον διακρινήσομεν. verùm accedo potiùs D. Bootio nihil mutanti, sed copulativâ tantùm interjectâ, legenti, κἂν μετὰ συνορᾷς, εὐμενῶς καὶ ἀμεταστρέπτι τ. χ. ità opponitur τὸ εὐμενῶς, τῇ μεθ᾽ ὑπονοίας.

Ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν] vide *lib.* 8. § 5.

Ἐχόμενον τοῦ φαινομένου δικαίου] Epictet. *l.* 1. *c.* 2. Ταῦτα εἶδε Πρίσκος Ἑλουΐδιος, καὶ ἰδὼν ἐποίησε· προσπέμψαντος γὰρ αὐτῷ Οὐεσπασιανοῦ, ἵνα μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν σύγκλητον, ἀπεκρίνατο, ὅτι σοί ἐστι μὴ ἐᾶσαί με εἶναι συγκλητικόν· μέχρι δ᾽ ἂν ὦ, δεῖ με εἰσέρχεσθαι. ἄγε, ἀλλ᾽ εἰσελθὼν, φησι, σιώπησον· μή μ᾽ ἐξέταζε, καὶ σιωπήσω. ἀλλὰ δεῖ με ἐξετάσαι· κἀμὲ εἰπεῖν τὸ φαινόμενον δίκαιον· ἀλλ᾽ ἐὰν εἴπῃς, ἀποκτενῶ σε· πότε οὖν σοι εἶπον, ὅτι ἀθάνατός εἰμι; καὶ σὺ τὸ σὸν ποιήσεις, κἀγὼ τὸ ἐμόν. σὸν ἐστιν ἀποκτεῖναι· ἐμὸν ἀποθανεῖν μὴ τρέμοντα· σὸν, φυγαδεῦσαι. ἐμὸν, ἐξελθεῖν μὴ λυπούμενον· vide *l.* 3. § 6, 7. & *l.* 4. § 12.

Ἄριστον γὰρ κατατυγχάνειν τούτου] *optimum enim est eum attingere scopum.* Xyl. hoc est, ut id facias, quod justum & æquum est, quodcunque tibi indè obvenerit.

Ἡ γὰρ ἀπόπτωσις ἀπὸ τούτου ἔσω] Mutila hæc suspicatur Xyland. Editor Lugd. in versione prorsus resecuit. pro ἔσω D. Boot. legit ἐστὶ *ab hoc*, inquit, justo scil. utique & æquo *aberrare, lapsûs nomen meretur*, non autem ob justè factum odium incurrere, aut molestum aliquid perpeti, aut etiam, quò minùs quod conaris, effectum des, impediri. ego si quis id exhiberet codex, ἀπότευξιν quam ἀπόπτωσιν malim; prout Marcus *l.* 4. § 43. ἀπότευγμα dixit.

Σχολαῖόν τι καὶ ἅμα εὐκίνητον] hoc est, quod *l.* 7. § 69. Μήτε σφύζειν, μήτε ναρκᾷ. M. Cas. ista à superioribus divellit, atque erotematicè effert; ac si legeret, τί σχολαῖόν τι καὶ ἅμα εὐκίνητόν ἐστι; viderint alii. Ego nullus assentior.

Εὐκίνητον] non, *mobile*; quod τὸ τῆς γνώμης εὐκίνητον, in plebe, Romanâ cumprimis, Herodiano *lib.* 7. notatum, designet; unde & *mobile vulgus*, Statio *sylv. lib.* 2. *poem.* 2. sed *agile*, ad id quod est officium suum aggrediendum agendúmque promptum ac proclive; quodque in eisdem persequendis modo justo debitóque moveatur. Stoici siquidem in dictionibus istiusmodi ἐνέργειαν & ἔμφασιν quandam, ultra usum communem ac vulgarem, affectabant. vide *infrà ad* § 21.

Φαιδρὸν ἅμα καὶ συνεστηκός] non qualis stultorum risus, quem ejusmodi esse ait Solomon *Eccles. c.* 7. *v.* 6. qualis est *spinarum sub olla crepitus*;

——Magno veluti cùm flamma sonore
Virgea suggeritur costis undantis aheni.

ut Maro, *Æn. lib.* 7. sive ut Apul. in *apolog. Flammæ instar stipulâ accensæ, claro strepitu, largo fulgore, cito incremento; sed enim materiâ levi, caduco incendio, nullis reliquiis.* icon aptissima vitulationis stolidorum, quâ illi, *non gaudent, sed gestiunt*, ut Aug. de *serm. Dom. in mont. l.* 1. itaque *risum* & *lætitiam* istiusmodi pro *insania* mera, Solomon habet. *ibid. c.* 2. *v.* 3. tanquam ἐξεστηκὸς, non συνεστηκός τι. Senec. *ep.* 23. *Animus debet esse alacer & fidens, & super omnia erectus. Res severa est verum gaudium. cæteræ hilaritates non implent pectus, sed frontem remittunt; leves sunt: nisi fortè tu illum judicas gaudere, qui ridet.* vide *ad l.* 4. § 26. νῆφε ἀνειμένος.

Ὁ τῷ λόγῳ κατὰ πᾶν ἑπόμενος.] *Dei, naturæ, rationis, dictamen ductumque sequi*, pro eodem Stoicis habetur. vide *ad l.* 3. § 16. & *lib.* 7. § 31. & *supr.* § 11. & *lib.* 4. § 12. & *l.* 12. § 31. Plato *epist.* 2. Νῦν δὲ μέγας ἐγὼ εἰμι, ἐμαυτὸν παρέχων τῷ ἐμῷ λόγῳ ἑπόμενον.

§ 13. Ἐὰν ὑπ᾽ ἄλλου γένηται] *in aliorum sint potestate.* Xyl. potiùs, *ab aliis fiant*, cùm ipse nequeas, vel necesse non habeas. Epictet. *lib.* 1. *c.* 27. ἀπελθὼν, ἢ αὐτὸς ἀριστῆσαι θέλω, ἢ ἄλλῳ παρέχειν ἀφορμὴν τοῦ ἀριστεῦσαι. εἰ μὴ δύναμαι κατορθῶσαί τι αὐτὸς, οὐ φθονήσω ἄλλῳ τοῦ ποιῆσαί τι γενναῖον.

Οὐ διοίσει] quia alienæ vel mentes vel actiones mihi sunt res mediæ. *lib.* 6. § 32. & *lib.* 8. § 55.

Οἱ ἐν τοῖς περὶ ἄλλων ἐπαίνοις ἢ ψόγοις φρυαττόμενοι] id est, ἐπαιρόμενοι. *translatio ab equis petita, cùm in altum pedibus sublatis anterioribus, & jubâ concussâ,* φρυάττουσι. Salmas. indè & καταφρυάττεσθαι. *supr. l.* 9 § 41. frustrà autem interpretes de eis intelligunt, qui alienis sermonibus & laudibus se jactant; ut alter, qui ψόγοις illud insuper habuit: vel qui aliorum laudibus ac vituperiis tantum tribuunt; ut alter, qui τοῦ φρυάττεσθαι significatum non attendit. quomodo enim quis eò possit φρυάττεσθαι καὶ ἐπαίρεσθαι, quòd ab aliis vituperio afficiatur? non eos loquitur qui laudantur, vel vituperantur, aliorúmque vel laudibus elati animos sibi sumunt, vel vituperiis perculsi abjiciunt: sed eos, qui alios laudibus, aut vituperiis prosequuntur, idque faciendo attolluntur, & efferunt se, acsi magni quippiam egissent. hæc enim est istorum οἴησις illa, de qua Marcus *l.* 9. § 32.

Τοιοῦτοι μὲν ὅτι τῆς κλίνης εἰσί] Hinc apud Lucianum in *Cataplo*, Κλίνη, sive *lectus*, ad testimonium adversus Tyrannum dominum suum ferendum apud inferos accersitus, ἐγὼ μὲν τὰ ταῦτα εἰπεῖν αἰσχύνομαι· τοιαῦτα ἦν ἃ ἐπ᾽ ἐμοῦ διεπράττετο. vide *ad lib.* 3. § 4. & *lib.* 11. § 18. ἐπὶ τῷ κλιναρίῳ.

Οἷα δὲ ποιοῦσιν] vide *ad l.* 6. § 59.

Ἀλλά

'Αλλὰ τῷ τιμιωτάτῳ ἑαυτοῦ μέρει] non corpore tantùm, sed animo etiam coguntur, qui aliorum favorem, famámve aucupantur, usq; ad conscientiam læsam, eis obsequi, quibus placere ambiunt. Ὅταν θέλῃ [Epictet. *lib.* 4. *c.* 9. οὐδὲν δεῖν εὐαγωγότερον ἀνθρωπίνης ψυχῆς· θελῆσαι δεῖ, καὶ γίγνεται, διώρθωται· ὡς πάλιν, ἀπονυστάξαι, καὶ ἀπόλωλεν. Synes. *de insomn.* Καθαρμοῦ τὸ μέγιστον μέρος, ἡ βούλησις. Sen. *ep.* 34. *Pars magna bonitatis est, velle fieri bonum.* & *ep.* 80. *Quid tibi opus est, ut sis bonus? velle.* Fabius *instit. l.* 12. *c.* 11. *ut boni viri simus, voluntate maximè constat.* Gregor. Naz. *de sacr. bapt.* ὤνιον τοῦτο τοῦ θελῆσαι μόνον, τὸ ἀγαθόν. quanquam idem *de theolog.* 1. exagitat illos, Οἷς ἀρκεῖ τὸ θελῆσαι μόνον πρὸς τὸ εἶναι σοφοῖς. Joan. Chrysost. *in Matth. hom.* 49. Ἀρκεῖ θελῆσαι, καὶ τὸ πᾶν ἤνυσται. Liban. *orat.* 4. Βουλήθητι μόνον, καὶ πάντα ἕψεται. vide *ad l.* 8. § 35.

§ 14. Τῇ πάντα διδούσῃ καὶ ἀπολαμβανούσῃ φύσει] quod de *natura*, qui & Stoæ *Deus*, de Deo, Job. *c.* 1. *v.* 21. *Dominus dedit, Dominus abstulit.*

'Απολαμβανούσῃ] Epictet. *enchir. c.* 10. Μηδέποτε ἐπὶ μηδενὸς εἴπῃς, ὅτι ἀπώλεσα αὐτό, ἀλλ' ὅτι ἀπέδωκα· τὸ χωρίον ἀφῃρέθην; οὐκοῦν καὶ τοῦτο ἀπεδόθη; ἀλλὰ κακὸς ὁ ἀφελόμενος. τί δέ σοι μέλει διὰ τίνος σε ὁ δοὺς ἀπῄτησε; Idémque *dissert. l.* 3. *c.* 26. Εἶτα σύμπαντα εἰληφὼς παρ' ἄλλου (τοῦ Θεοῦ δηλονότι) καὶ αὐτὸν σεαυτόν, ἀγανακτεῖς, καὶ μέμφῃ τὸν δόντα, ἂν σου τι ἀφέληται; ὅτι ἤ ἔλαβες ταῦτα; χρηστόμενος. μέχρι τίνος; μέχρις ἂν ὁ χρήσας θέλῃ. Et *l.* 4. *c.* 1. 'Απαιτοῦντι τῷ Θεῷ, ἃ δέδωκεν, οὐκ αἰσθήσῃ; vitiata scriptura. quod & Vossius videt; cui sic restituere visum est. ἑκὼν οὐκ ἀποδώσεις; οὐκ αἰσθήσῃ. Verùm interpolatione tam laciniosâ, quæ nec sensum admittit commodum, nec vitium tollit, nihil opus. litterula immutata sufficiet. leg. οὐχ ἡσθήσῃ; Stoicus est Laconismus. *non Deo, qui dederat, repetente oblectaris?* q. d. dans placet, repetens quidni placeat? vide eund. *ad l.* 2. § 3. vide & *l.* 12. § 26.

Δὸς ὃ θέλεις] hoc est, quod Rufus apud Epictetum *dissert l.* 1. *c.* 1. ἀρκεῖσθαι τοῖς δεδομένοις. vide *ad l.* 4. § 31, 34. & *l.* 5. § 25. & *l.* 7. § 57.

'Απόλαβε ὃ θέλεις] Vide voces Demetrii Cynici magnanimas ex Senec. *de provident. c.* 5. ad *l.* 4. § 34. Epictet. *l.* 4. *c.* 10. Χάριν ἔχω, ὧν ἐδωκας· ἐφ' ὅσον ἐχρησάμην τοῖς σοῖς, ἀρκεῖ μοι. πάλιν αὐτὰ ἀπόλαβε, καὶ κατάταξον εἰς ἣν θέλεις χώραν. σὰ γὰρ ἦν πάντα· σύ μοι αὐτὰ δέδωκας. vide *l.* 12. § 26. Senec. *de tranquill. c.* 11. *Sapiens non mancipia tantùm possessionésque & dignitates, sed corpus quoque suum & oculos & manus & quicquid est cariorem vitam facturum, séque ipsum inter precaria numerat; vivitque ut commodatus sibi, & reposcentibus sine tristitia redditurus. quandocunque ergò reddere jubebitur, non queretur cum fortuna: sed dicet; Gratias ago, quòd possedi, habuíque.* Idem, *epist.* 64. *Fac quod æquitatem tuam decet. desine naturæ beneficium malè interpretari; abstulit, sed dedit.* & *ad Polyb. c.* 25. *Gaude, quòd talem habuisti; & usumfructum ejus, quamvis brevior voto tuo fuerit, boni consule.* Item. *ad Marc. c.* 12. *Si magnas ex filio percepisti voluptates, oportet te, non de eo, quod detractum est, queri; sed de eo gratias agere, quod collegisti.* Nostri: Basil. Cæsar. *homil.* 5. Συγγνώμονος ἐστι διανοίας, οὐκ ἐπὶ τῷ χωρισμῷ δυσφόρως ἔχειν· ἀλλ' ὅτι τῇ ἐξ ἀρχῆς συναφείᾳ χάριν ἔχειν τῷ συγκληρώσαντι. Hieron. *in Nepot.* *Nè doleas quòd talem amiseris: sed gaudeas quòd talem habueris.* Idem *in Paul.* *Non mœremus, quòd talem amisimus; sed gratias agimus, quòd habuimus, imò habemus.* Et *ad Julian.* *Tulisti liberos, quos ipse dederas. recepisti ancillam, quam mihi ob breve solatium commodaveras. non contristor, quòd accepisti; sed ago gratias, quòd dedisti.* Bern. *de Humbert. serm.* 110. *Tulisti quoniam tuus erat, nec pro nobis, quibus ille sublatus est, murmurandum: magis gratias agendum, quòd tam diu concessus est nobis.* Et *in Cant. conc.* 26. *Etsi dolemus ablatum, non obliviscimur tamen, quòd datus fuit; & gratias agimus, quòd habere illum meruimus.* Verissimè Gregor. Rom. *in Job. l.* 2. *c.* 42. *Tunc verè ostendimus, quòd accepta rectè tenuimus, cùm æquanimiter ad momentum sublata toleramus.*

'Ου καταθρασυνόμενος, ἀλλὰ πειθαρχῶν μόνον καὶ εὐνοῶν] De morte pariter *l.* 9. § 3. Ità Apost. *ad Philip. c.* 2. *v.* 17. Χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν. & *ad Cor. ep.* 2. *c.* 12. *v.* 15. Ἥδιστα δαπανήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι. Tertull. *de patient. c.* 2. *Nobis exercendæ patientiæ autoritatem non affectio humana caninæ æquanimitatis stupore formata, sed viva ac cœlestis disciplinæ divinæ dispositio delegat.* Cyprian. *de eadem*: *Apparet non esse illic veram patientiam, ubi sit insolens affectatæ libertatis audacia, & exerti ac seminudi pectoris inverecunda jactantia.*

§ 15. Ζῆσον ὡς ἐν ὄρει] vide *infrà* § 22, 23. & *l.* 8. § 45.

Ὡς ἐν πόλει τῷ κόσμῳ] vide *ad l.* 2. § 16. & *l.* 4. § 34.

Ἄνθρωπον ἀληθινόν] qui enim secus quàm oportet, degit, quidvis potiùs quàm homo est. Vide *suprà ad* § 8. & *l.* 5. § 11. Stilpo, cùm turba ad ipsum contemplandum conflueret, dicenti cuidam, Θαυμάζουσί σε ὡς θηρίον, *tanquam feram quandam, ô Stilpo, admirantur te.* Οὐ μὲν οὖν, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπον ἀληθινόν· *Nequaquam verò*, inquit, *sed ut hominem verum.* Laërt. *l.* 2. Flacc. *arte.--Fiet homo.--* Demonacti Proteus cùm diceret, οὐ κυνᾷς, regessit ille, οὐκ ἀνθρωπίζεις, *non vivis hominem.*

Κρεῖττον γὰρ ἢ οὕτω ζῆν] vide *ad l.* 9. § 2.

§ 16. Μηκέθ' ὅλως διαλέγεσθαι] forsan ὅλος. Senec. *ep.* 16. *Philosophia non in verbis, sed in rebus*

Zenon. Τότε ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος διαγιγνώσκεσθαι ὑπ᾽ αὐτῆς, καὶ τὸ πιθανὸν τότε ἀμφιβόλως λεγόμενον διακρίνεσθαι. Cicer. *ad Atticum lib.* 7. *epist.* 10. *simul hoc* διακρινήσεις πρόβλημα. & *epist.* 3. *sed id* φιλοσοφώτερον διακρινήσομεν. verùm accedo potiùs D. Bootio nihil mutanti, sed copulativâ tantùm interjectâ, legenti, κἂν μὲν συνορᾷς, εὐμενῶς καὶ ἀμεταστρεπτὶ τ. χ. ità opponitur τὸ εὐμενῶς, τῷ μεθ᾽ ὑπονοίας.

Ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν] vide *lib.* 8. § 5.

Ἐχόμενον τοῦ φαινομένου δικαίου] Epictet. *l.* 1. *c.* 2. Ταῦτα εἶδε Πρίσκος Ἑλβίδιος, καὶ ἰδὼν ἐποίησε· προσπέμψαντος γὰρ αὐτῷ Οὐεσπασιανοῦ, ἵνα μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν σύγκλητον, ἀπεκρίνατο, ἐπὶ σοί ἐστι μὴ ἐᾶσαί με εἶναι συγκλητικόν· μέχρι δ᾽ ἂν ὦ, δεῖ με εἰσέρχεσθαι. ἄγε, ἀλλ᾽ εἰσελθὼν, φησι, σιώπησον· μή μ᾽ ἐξέταζε, καὶ σιωπήσω. ἀλλὰ δεῖ με ἐξετάσαι· κἀμὲ εἰπεῖν τὸ φαινόμενον δίκαιον· ἀλλ᾽ ἐὰν εἴπῃς, ἀποκτενῶ σε· πότε οὖν σοι εἶπον, ὅτι ἀθάνατός εἰμι; καὶ σὺ τὸ σὸν ποιήσεις, κἀγὼ τὸ ἐμόν. σὸν ἐστιν ἀποκτεῖναι· ἐμὸν ἀποθανεῖν μὴ τρέμοντα· σὸν, φυγαδεῦσαι. ἐμὸν, ἐξελθεῖν μὴ λυπούμενον· vide *l.* 3. § 6, 7. & *l.* 4. § 12.

Ἄριστον γὰρ κατατυγχάνειν τούτου] *optimum enim est eum attingere scopum.* Xyl. hoc est, ut id facias, quod justum & æquum est, quodcunque tibi indè obvenerit.

Ἤγε ἀπόπτωσις ἀπὸ τούτου ἔσω] Mutila hæc suspicatur Xyland. Editor Lugd. in versione prorsus resecuit. pro ἔσω D. Boot. legit ἐστί *ab hoc*, inquit, justo scil. utique & æquo *aberrare, lapsûs nomen meretur*, non autem ob justè factum odium incurrere, aut molestum aliquid perpeti, aut etiam, quò minùs quod conaris, effectum des, impediri. ego siquis id exhiberet codex, ἀπότευξιν quam ἀπόπτωσιν malim; prout Marcus *l.* 4. § 43. ἀπότευγμα dixit.

Σχολαῖόν τι καὶ ἅμα εὐκίνητον] hoc est, quod *l.* 7. § 69. Μήτε σφύζειν, μήτε ναρκᾶν. M. Cas. ista à superioribus divellit, atque erotematicè effert; ac si legeret, τί σχολαῖόν τε καὶ ἅμα εὐκίνητόν ἐστι; viderint alii. Ego nullus assentior.

Εὐκίνητον] non, *mobile*; quod τὸ τῆς γνώμης εὐκίνητον, in plebe, Romanâ cumprimis, Herodiano *lib.* 7. notatum, designet; unde & *mobile vulgus*, Statio *sylv. lib.* 2. *poem.* 2. sed *agile*, ad id quod est officium suum aggrediendum agendúmque promptum ac proclive; quodque in eisdem persequendis modo justo debitóque moveatur. Stoici siquidem in dictionibus istiusmodi ἐνέργειαν & ἔμφασιν quandam, ultra usum communem ac vulgarem, affectabant. vide *infrà ad* § 21.

Φαιδρὸν ἅμα καὶ συνεστηκὸς] non qualis stultorum risus, quem ejusmodi esse ait Solomon *Eccles. c.* 7. *v.* 6. qualis est *spinarum sub olla crepitus*;

——Magno veluti cùm flamma sonore
Virgea suggeritur costis undantis aheni.

ut Maro, *Æn. lib.* 7. sive ut Apul. in *apolog. Flammæ* instar *stipulâ accensæ, claro strepitu, largo fulgore, cito incremento; sed enim materiâ levi, caduco incendio, nullis reliquiis.* icon aptissima vitulationis stolidorum, quà illi, *non gaudent, sed gestiunt*, ut Aug. de *serm. Dom. in mont. l.* 1. itaque *risum* & *lætitiam* istiusmodi pro *insania* mera, Solomon habet. *ibid. c.* 2. *v.* 3. tanquam ἐξεστηκὼς, non συνεστηκός τι. Senec. *ep.* 23. *Animus debet esse alacer & fidens, & super omnia erectus. Res severa est verum gaudium. cæteræ hilaritates non implent pectus, sed frontem remittunt; leves sunt: nisi fortè tu illum judicas gaudere, qui ridet.* vide *ad l.* 4. § 26. νῆφε ἀνειμένος.

Ὁ τῷ λόγῳ κατὰ πᾶν ἑπόμενος.] *Dei, naturæ, rationis, dictamen ductumque sequi*, pro eodem Stoicis habetur. vide *ad l.* 3. § 16. & *lib.* 7. § 31. & *supr.* § 11. & *lib.* 4. § 12. & *l.* 12. § 31. Plato *epist.* 2. Νῦν δὲ μέγας ἐγώ εἰμι, ἐμαυτὸν παρέχων τῷ ἐμῷ λόγῳ ἑπόμενον.

§ 13. Ἐὰν ὑπὸ ἄλλου γένηται] *in aliorum sint potestate.* Xyl. potiùs, *ab aliis fiant*, cùm ipse nequeas, vel necesse non habeas. Epictet. *lib.* 1. *c.* 27. ἀπελθὼν, ἢ αὐτὸς ἀριστῆσαι θέλω, ἢ ἄλλῳ παρασχεῖν ἀφορμὴν τοῦ ἀριστεῦσαι. εἰ μὴ δύναμαι κατορθῶσαί τι αὐτὸς, οὐ φθονήσω ἄλλῳ τοῦ ποιῆσαί τι γενναῖον.

Οὐ διοίσει] quia alienæ vel mentes vel actiones mihi sunt res mediæ. *lib.* 6. § 32. & *lib.* 8. § 55.

Οἱ ἐν τοῖς περὶ ἄλλων ἐπαίνοις ἢ ψόγοις φρυαττόμενοι] id est, ἐπαιρόμενοι. *translatio ab equis petita, cùm in altum pedibus sublatis anterioribus, & jubâ concussâ,* φρυάττουσι. Salmas. indè & καταφρυάττεσθαι. *supr. l.* 9 § 41. frustrà autem interpretes de eis intelligunt, qui alienis sermonibus & laudibus se jactant; ut alter, qui ψόγοις illud insuper habuit: vel qui aliorum laudibus ac vituperiis tantum tribuunt; ut alter, qui τοῦ φρυάττεσθαι significatum non attendit. quomodo enim quis eò possit φρυάττεσθαι καὶ ἐπαίρεσθαι, quòd ab aliis vituperio afficiatur? non eos loquitur qui laudantur, vel vituperantur, aliorúmque vel laudibus elati animos sibi sumunt, vel vituperiis perculsi abjiciunt: sed eos, qui alios laudibus, aut vituperiis prosequuntur, ídque faciendo attolluntur, & efferunt se, acsi magni quippiam egissent. hæc enim est istorum οἴησις illa, de qua Marcus *l.* 9. § 32.

Τοιοῦτοι μὲν ἐπὶ τῆς κλίνης εἰσί] Hinc apud Lucianum in *Cataplo*, Κλίνη, sive *lectus*, ad testimonium adversus Tyrannum dominum suum ferendum apud inferos accersitus, ἐγὼ μὲν τοι ταῦτα εἰπεῖν αἰσχύνομαι· τοιαῦτα ἦν ἃ ἐπ᾽ ἐμοῦ διεπράττετο. vide *ad lib.* 3. § 4. & *lib.* 11. § 18. ἐπὶ τῷ κλιναρίῳ.

Οἷα δὲ ποιοῦσιν] vide *ad l.* 6. § 59.

Ἀλλὰ τῷ τιμιωτάτῳ ἑαυτοῦ μέρει] non corpore tantùm, sed animo etiam coguntur, qui aliorum favorem, famámve aucupantur, usq; ad conscientiam læsam, eis obsequi, quibus placere ambiunt.

Ὅταν θέλῃ [Epictet. *lib.* 4. *c.* 9. οὐδέν ἐστιν εὐαγωγότερον ἀνθρωπίνης ψυχῆς· θελῆσαι δεῖ, ϗ γέγονε, διώρθωται· ὡς πάλιν, ἀπονυστάξαι, ϗ ἀπόλωλεν. Synes. *de insomn.* Καθαρμοῦ τὸ μέγιστον μέρος, ἡ βούλησις, Sen. *ep.* 34. *Pars magna bonitatis est, velle fieri bonum.* & *ep.* 80. *Quid tibi opus est, ut sis bonus? velle.* Fabius *instit. l.* 12. *c.* 11. *ut boni viri simus, voluntate maximè constat.* Gregor. Naz. *de sacr. bapt.* ὤνιον τοῦτο τοῦ θελῆσαι μόνον, τὸ ἀγαθόν. quanquam idem *de theolog.* 1. exagitat illos, Οἷς ἀρκεῖ τὸ θελῆσαι μόνον πρὸς τὸ εἶναι σοφοῖς. Joan. Chrysost. *in Matth. hom.* 49. Ἀρκεῖ θελῆσαι, ϗ τὸ πᾶν ἤνυσται. Liban. *orat.* 4. Βουλήθητι μόνον, ϗ πάντα ἕψεται. vide *ad l.* 8. § 35.

§ 14. Τῇ πάντα διδούσῃ ϗ ἀπολαμβανούσῃ φύσει] quod de *natura*, qui & Stoæ *Deus*, de Deo, Job. c. 1. v. 21. *Dominus dedit, Dominus abstulit.*

Ἀπολαμβανούσῃ] Epictet. *enchir. c.* 10. Μηδέποτε ἐπὶ μηδενὸς εἴπῃς, ὅτι ἀπώλεσα αὐτό, ἀλλ' ὅτι ἀπέδωκα· τὸ χωρίον ἀφῃρέθη; οὐκοῦν ϗ τοῦτο ἀπεδόθη; ἀλλὰ κακὸς ὁ ἀφελόμενος. τί δέ σοι μέλει διὰ τίνος σε ὁ δοὺς ἀπῄτησε; Idémque *dissert. l.* 3. *c.* 26. Εἶτα σύμπαντα εἰληφὼς παρ' ἄλλου (τοῦ Θεοῦ δηλονότι) ϗ αὐτὸν σεαυτὸν, ἀγανακτεῖς, ϗ μέμφῃ δόντα, ἄν σου τι ἀφέληται; ἐπὶ τί εἴληφας ταῦτα; χρησόμενος. μέχρι τίνος; μέχρις ἂν ὁ χρήσας θέλῃ. Et *l.* 4. *c.* 1. Ἀπαιτοῦντι τῷ θεῷ, ἃ δέδωκεν, οὐκ αἰδήσῃ; vitiata scriptura. quod & Volfius videt; cui sic restituere visum est. ἑκὼν οὐκ ἀποδώσεις; οὐκ αἰδήσῃ. Verùm interpolatione tam laciniosâ, quæ nec sensum admittit commodum, nec vitium tollit, nihil opus. literula immutata sufficiet. leg. οὐχ ἡσθήσῃ; Stoicus est Laconismus. *non Deo, qui dederat, repetente oblectaris?* q. d. dans placet, repetens quidni placeat? vide eund. *ad l.* 2. § 3. vide & *l.* 12. § 26.

Δὸς ὃ θέλεις] hoc est, quod Rufus apud Epictetum *differt l.* 1. *c.* 1. ἀρκεῖσθαι τοῖς δεδομένοις. vide *ad l.* 4. § 31, 34. & *l.* 5. § 25. & *l.* 7. § 57.

Ἀπόλαβε ὃ θέλεις] Vide voces Demetrii Cynici magnanimas ex Senec. *de provident. c.* 5. ad *l.* 4. § 34. Epictet. *l.* 4. *c.* 10. Χάριν ἔχω, ὧν ἔδωκας· ἐφ' ὅσον ἐχρησάμην τοῖς σοῖς, ἀρκεῖ μοι. πάλιν αὐτὰ ἀπόλαβε, ϗ κατάταξον εἰς ἣν θέλεις χώραν. σὰ γὰρ ἦν πάντα· σύ μοι αὐτὰ δέδωκας. vide *l.* 12. § 26. Senec. *de tranquill. c.* 11. *Sapiens non mancipia tantùm possessionésque & dignitates, sed corpus quoque suum & oculos & manus & quicquid est chariorem vitam facturum, séque ipsum inter precaria numerat; vivítque ut commodatus sibi, & reposcentibus sine tristitia redditurus. quandocunque ergò reddere jubebitur, non queretur cum fortuna: sed dicet; Gratias ago, quòd possedi, habuíque.* Idem, *epist.* 64. *Fac quod æquitatem tuam decet. desine naturæ beneficium malè interpretari; abstulit, sed dedit.* & *ad Polyb. c.* 25. *Gaude, quòd talem habuisti; & usumfructum ejus, quamvis brevior voto tuo fuerit, boni consule.* Item. *ad Marc. c.* 12. *Si magnas ex filio percepisti voluptates, oportet te, non de eo, quod detractum est, queri; sed de eo gratias agere, quod collegisti.* Nostri: Basil. Cæsar. *homil.* 5. Συγγνώμονός ἐστι διανοίας, οὐκ ἐπὶ τῷ χωρισμῷ δυσφόρως ἔχειν· ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἐξ ἀρχῆς συναφείᾳ χάριν ἔχειν τῷ συγκληρώσαντι. Hieron. *in Nepot. Nè doleas quòd talem amiseris: sed gaudeas quòd talem habueris.* Idem *in Paul. Non mœremus, quòd talem amisimus; sed gratias agimus, quòd habuimus, imò habemus.* Et *ad Julian. Tulisti liberos, quos ipse dederas. recepisti ancillam, quam mihi ob breve solatium commodaveras. non contristor, quòd accepisti; sed ago gratias, quòd dedisti.* Bern. *de Humbert. serm.* 110. *Tulisti quoniam tuus erat, nec pro nobis, quibus ille sublatus est, murmurandum: magis gratias agendum, quòd tam diu concessus est nobis.* Et *in Cant. conc.* 26. *Etsi dolemus ablatum, non obliviscimur tamen, quòd datus fuit; & gratias agimus. quòd habere illum meruimus.* Verissimè Gregor. Rom. *in Job. l.* 2. *c.* 42. *Tunc verè ostendimus, quòd accepta rectè tenuimus, cùm æquanimiter ad momentum sublata toleramus.*

Οὐ καταθρασυνόμενος, ἀλλὰ πειθαρχῶν μόνον ϗ εὐνοῶν] De morte pariter *l.* 9. § 3. Ità Apost. *ad Philip. c.* 2. *v.* 17. Χαίρων ϗ συγχαίρων σπένδομαι. & *ad Cor. ep.* 2. *c.* 12. *v.* 15. Ἥδιστα δαπανήσω, ϗ ἐκδαπανηθήσομαι. Tertull. *de patient. c.* 2. *Nobis exercendæ patientiæ autoritatem non affectio humana caninæ æquanimitatis stupore formata, sed viva ac cœlestis disciplinæ divinæ dispositio delegat.* Cyprian. *de eadem: Apparet non esse illic veram patientiam, ubi sit insolens affectatæ libertatis audacia, & exerti ac seminudi pectoris inverecunda jactantia.*

§ 15. Ζῆσον ὡς ἐν ὄρει] vide *infrà* § 22, 23. & *l.* 8. § 45.

Ὡς ἐν πόλει τῷ κόσμῳ] vide *ad l.* 2. § 16. & *l.* 4. § 34.

Ἄνθρωπον ἀληθινὸν] qui enim secus quàm oportet, degit, quidvis potiùs quàm homo est. Vide *suprà ad* § 8. & *l.* 5. § 11. Stilpo, cùm turba ad ipsum contemplandum conflueret, dicenti cuidam, Θαυμάζουσί σε ὡς θηρίον, *tanquam feram quandam, ô Stilpo, admirantur te.* Οὐ μὲν οὖν, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπον ἀληθινόν· *Nequaquam verò,* inquit, *sed ut hominem verum.* Laërt. *l.* 2. Flacc. *arte.--Fiet homo.--* Demonacti Proteus cùm diceret, οὐ κυνᾷς, regessit ille, οὐκ ἀνθρωπίζεις, *non vivis hominem.*

Κρεῖττον γὰρ ἢ οὕτω ζῆν] vide *ad l.* 9. § 2.

§ 16. Μηκέθ' ὅλως διαλέγεσθαι] forsan ὅλος. Senec. *ep.* 16. *Philosophia non in verbis, sed in re-*

bus

bus est. & ep. 20. *Illud te rogo atque hortor, ut philosophiam in præcordia ima demittas, & experimentum tui profectûs capias, non oratione, nec scripto, sed animi firmitate, & cupiditatum diminutione. verba rebus proba. facere docet Philosophia, non dicere: & hoc exigit ut ad legem suam quisq; vivat, ut verbis opera concordent, nè orationi vita dissentiat.* Et ep. 108. *Sic ista tractemus, ut quæ fuerunt verba, sint opera: ut voces mox in rem transferantur.* & ep. 24. *Hæc in animo voluta, quæ sæpe audisti, sæpe dixisti: sed an verè audieris, an verè dixeris, affectu proba. hoc enim turpissimum est, quod nobis objici solet, verba nos philosophiæ, non opera tractare.* hoc est, *philosophos esse* ἀνὰ τοῦ πράττειν, μέχρι τοῦ λέγειν, *factis procul, verbis tenus.* ut Epictetus apud Gellium *l.* 17. *c.* 19. *homines* scil. *ignavâ operâ, & philosophâ sententiâ.* quos odisse se profitebatur Pacuvius. cujus verba in eam sententiam Macedo quidam Philosophus præ templorum omnium foribus scribenda censebat. nihil enim fieri posse indignius, neq; intolerantius, quàm quòd *homines ignavi ac desides, ornati barbâ & pallio, mores & emolumenta philosophiæ in linguæ verborúmq; artes converterent; & vitia facundissimè accusarent, intercutibus ipsi vitiis madentes.* Refert Gellius *l.* 13. *c.* 8. Ità (inter alia quæ indè profluxerunt in vitam mala) *quæ philosophia fuit, facta philologia est.* Senec. *ep.* 108. &, *de vita semper disputatur, nunquam vivitur.* Idem *epist.* Vitium istud in Stoicis suis, ut familiare nimis, notat idem Epictet. *dissert. l.* 3. *c.* 7. Ἀλλὰ λέγομεν, inquit, ἄλλα ποιοῦμεν. λέγομεν τὰ καλά· ποιοῦμεν τὰ αἰσχρά. ἀσυμπαθεῖς πρὸς τὸν λόγον μακρὰν ἀπὸ τοῦ χρῆσθαι τούτοις ἃ λέγομεν, ἐφ᾽ οἷς ὡς εἰδότες αὐτὰ ἐπαιρόμεθα. Idem. *l.* 2. *c.* 9. & *c.* 10. Τοιγαροῦν μέχρι λογαρίων πεπτώκαμεν· ἔξω δ᾽ αὐτῶν, οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον. eundem vide sis ejusmodi homunculos fusissimè simul ac acerrimè exagitantem, *enchir. c.* 51. & *dissert. l.* 3. *c.* 26. imò passim eosdem insectantem. siquidem invectivam istam singulis ferè subjectis fecit intercalarem. Quin & elegantissimâ usus imagine idem *enchir. c.* 44. Μηδαμοῦ σαυτὸν εἴπῃς φιλόσοφον· μηδὲ λάλει τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων. μέγας γὰρ ὁ κίνδυνος, εὐθὺς ἐξεμέσαι, ὃ οὐκ ἔπεψας. ἐπεὶ καὶ τὰ πρόβατα, οὐ χόρτον φέροντα τοῖς ποιμέσιν ἐπιδεικνύει, πόσον ἔφαγεν· ἀλλὰ τὴν νομὴν ἔσω πέψαντα, ἔριον ἔξω φέρει καὶ γάλα. καὶ σὺ τοίνυν, μὴ τὰ χέους ῥήματα τοῖς ἰδιώταις ἐπιδείκνυσον, ἀλλ᾽ ἀπ᾽ αὐτῶν πεφθέντων τὰ ἔργα. Senec. *epist.* 108. *Omnia quæ dicunt, quæ turbâ audiente jactant, aliena sunt. quomodo probare possint sua esse, monstrabo. faciant quæ dixerint.* qui & *ep.* 117. claudit vocibus illis profectûs indicium proferentibus clarissimum, *Si fecero omne quod disco.* sive utì Lipsius ex MSS[m]. vestigiis. *si vixero.* Præclarè Gregor. Naz. *orat.* 15. Οὐ γὰρ ὁ ἐν λόγῳ σοφὸς, οὗτος ἐμοὶ σοφὸς· οὐδ᾽ ὅστις γλῶσσαν εὔστροφον ἔχει, ψυχὴν δὲ ἄστατον καὶ ἀπαίδευτον· ἀλλ᾽ ὅστις ὀλίγα μὲν ἀρετῆς φθέγγεται, πολλὰ δὲ δι᾽ ἐνεργείας παραδείκνυσι, καὶ τὸ ἀξιόπιστον τῷ λόγῳ διὰ τοῦ βίου προστίθησιν. Verùm quod Aristot. *ethic. l.* 2. *c.* 4. Οἱ πολλοὶ ταῦτα μὲν οὐ πράττουσιν· ἐπὶ δὲ τὸν λόγον καταφεύγοντες, οἴονται φιλοσοφεῖν, καὶ οὕτως ἔσεσθαι σπουδαῖοι· ὅμοιόν τι ποιοῦντες τοῖς κάμνουσιν, οἳ τῶν ἰατρῶν ἀκούουσι μὲν ἐπιμελῶς, ποιοῦσι δ᾽ οὐθὲν τῶν προσταττομένων. ὥσπερ οὖν οὐδ᾽ ἐκεῖνοι εὖ ἕξουσι τὸ σῶμα, οὕτω θεραπευόμενοι, οὐδ᾽ οὗτοι τὴν ψυχὴν, οὕτω φιλοσοφοῦντες. Itaque verè Demosthenes: Ὡς ἅπας ὁ λόγος, ἂν ἀπῇ τὰ πράγματα, μάταιόν τι καὶ κενὸν φαίνεται. Præclarè siquidem Basil. Cæsar. *orat.* 24. & ex eodem Simeon Cancellar. *orat.* 1. Ὁ μὲν γὰρ τὴν ἄχρι ῥημάτων παρὰ τοῖς ἄλλοις φιλοσοφίαν ἔργῳ βεβαιῶν,

Οἷος πέπνυται, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσιν.

ἐπεὶ τό γε λαμπρῶς μὲν ἐπαινεῖσθαι τὴν ἀρετὴν εἰς τὸ μέσον, καὶ μακροὺς ὑπὲρ αὐτῆς ἀποτείνειν λόγους· ἰδίᾳ δὲ τὸ ἡδὺ πρὸ τῆς σωφροσύνης, καὶ τὸ πλέον ἔχειν πρὸ τοῦ δικαίου τιμᾶν· ἐοικέναι φαίην ἂν ἔγωγε τοῖς ἐπὶ σκηνῆς ὑποκρινομένοις τὰ δράματα, οἳ ὡς βασιλεῖς πολλάκις καὶ δυνάσται εἰσέρχονται, οὔτε βασιλεῖς ὄντες, οὐδὲ μὴν οὐδὲ τυχὸν ἐλεύθεροι τὸ παράπαν.

§ 17. Ὡς μὲν πρὸς οὐσίαν, κεγχραμίς] quod de terra *l.* 4. § 3. στιγμή. de pelago. *l.* 6. § 36. σταγών. sunt autem κεγχραμίδες *ficuum granula.* pro quo κεχειμίδες apud Suidam vitiosè habetur.

Ὡς δὲ πρὸς χρόνον, τρυπάνου περιστροφή] *tanquam pistilli circumvolutio.* M. Cas. & sanè ὑπὸ περιστροφή, sive περιτρεπτή i. e. *pistilli circumvolutio,* proverbialiter usurpatur, à Platone philosopho in *Theætet.* Platone Comic. in *Adonid.* & Philem. in *Heroib.* ἐπὶ τῶν τὰ αὐτὰ ποιούντων, καὶ μηδὲν περαινόντων. utì Hesych. Suid. Zenodot. Apost. Verùm τρυπάνου περιστροφή. i. e. *terebræ vertigo,* sive *circumversio,* ut Xyl. Marco istìc de spatio temporis brevissimo: quemadmodum, ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ *oculi jactus,* ut Beza, potiùs quàm *ictus.* ut vulg. Apostolo *ad Cor. ep.* 2. *c.* 15. *v.* 51. quò pertinet illud poetæ nescio cujus apud Suidam,

Τρύπανα δ᾽ εὐδίνητα, καὶ ἀκύνητα τέρετρα.

citiùs enim terebra circumvertitur, quàm animadverti ferè potest.

§ 18. Εἰς ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων] *De singulis rebus indaga.* Xyl. *Objecto cuique animum adverte.* Cas. non improbo. potest tamen, *rerum præsentium unamquamque considera.* &c. τὰ ὑποκείμενα, *præsentia.* Vide *l.* 8. § 22.

Ἕκαστον πέφυκεν ὥσπερ θνήσκειν] vide *l.* 4. § 48 & *l.* 9. § 21. *Quæ nata sunt, ea omnia denasci aiunt.* Cassius Hemina *annal. l.* 2. i. e. ἀπογίνεσθαι, *defungi, mori,* non *decrescere,* ut Nonnius explicat. Senec. *ep.* 99. *Cui nasci contigit, restat mori.* Tertull.

tull. *de Carn. Christ. c. 6. Mutuum debitum est inter se nativitati, cum mortalitate. forma moriendi, caussa nascendi est. non enim mori solet, nisi quod nascitur, id autem moritur, quod & nascitur.* Idem. *de resur. c. 12. Dies moritur in noctem, & tenebris usquequaque sepelitur: & tamen rursus cum suo cultu, cum dote, cum sole, eadem & integra, & tota, universo orbi reviviscit; interficiens mortem suam, noctem; rescindens sepulturam suam, tenebras; hæres sibimet existens, donec & nox reviviscat, cum suo & illa suggestu.* Et latiùs progressus Petrus Ravennas *in symbol. serm.* 59. *crede homo, de morte resurgere te posse, cùm tibi totum quod in rebus est, sic quotidie resurgat. Sol occidit & resurgit. Dies sepelitur & redit. Menses, anni, tempora, fructus, semina, cùm transeunt, ipsa moriuntur; cùm redeunt, suâ ipsâ morte reviviscunt.* Ità quod Tertull. *ibid. Totus hic ordo revolubilis rerum, testatio est resurrectionis mortuorum.*

§ 19. Οἷοί εἰσιν ἐσθίοντες, καθεύδοντες, ὀχεύοντες, ἀποπατοῦντες] Hæc enim & summis cum imis quibúsq; communia sunt; & conditionis mortalis ac caducæ cumprimis nos admonent. Notum est, Menecratem medicum, qui Jovis sibi nomen adsciverat, Philippus Macedo quomodo exceperit, ediliorum loco appositis thure cum acerra. Narrat Ælian. *var. hist. l.* 12. *c.* 57. Quin & Alexander ex duabus præcipuè rebus, τὸ θνητὸν καὶ φθαρτὸν, sive mortalitatem suam, agnoscere se professus est, ἐκ τοῦ καθεύδειν καὶ τοῦ συνουσιάζειν, *somno* nimirum *ac coitu*. Plut. in *Alex.* & de *adulat. & in sympos. l.* 8. *c.* 1. Antigonus itidem major, cùm Hermodotus quidam ipsum in carmine per adulationem *Solis* (non *Jovis*, ut Erasm. *apophth. l.* 4.) *filium, Deúmque* indigitâsset, οὐ ταῦτά μοι σύνοιδεν ὁ λασανοφόρος, *At verò*, inquit, *latent ista prorsus eum, qui matulam mihi porrigit.* Plut. *in apophth.* & *de Isid. & Osirid.*

Εἶτα οἷοι ἀνδρονομούμενοι, καὶ γαυρούμενοι] *Quanto secum fastu efferant*, acsi nè homines quidem aut mortali semine creti sint, *ubi gloriantur, indignantur, interminantur &c.* vide ad *l.* 6. § 28. illud ἀνδρονομούμενοι mihi suspectum habetur. ἀνδρονομεῖν certè alibi legisse non memini. Xyl. *aliis imperare*, vertit. ut sit *hominibus leges ac jura præscribere*. Cas. *exultare*. ità quid is legerit, haud satìs liquet. nisi forsan ἁδρυνόμενοι, *turgescentes, grandescentes*; quod de stirpibus usurpatur. forsan ἀνδρονομεῖν idem quod ἀνδρολογεῖν fuerit, quod de *delectu militari* usurpatur: vel etiam quod κρεανομεῖν, quod de *viscerationibus*, sive de *carnibus viritim distributis* adhibetur. in istis autem non sine fastu gerere se solent, qui eas exhibent. vide *l.* 9. § 34. ὅσου οἴησις.

Ἐδούλευον πόσοις] *quot illis inservire & obsequi necesse fuit*, idq; πρὸ ὀλίγου, *haud ità dudum*; quò possent dignitatis honorísque gradum illum, in quo tanto cum supercilio se gerunt, adsequi. vide *l.* 8. § 3. Epictet. *l.* 3. *c.* 26. ἐγὼ μὲν οὐδὲ ζῆν ἤθελον, εἰ διὰ Φηλικίωνα ἔδει ζῆσαι, τῆς ὀφρύος αὐτοῦ καὶ τοῦ δουλικοῦ καταπεφρυαγμένου ἀνασχόμενον. οἶδα γὰρ τί ἐστι δοῦλος εὐτυχῶν ὡς δοκεῖ, καὶ τετυφλωμένος. quo tamen loco ego τετυφωμένος malim. scil. ut Claudian. *in Eutrop. l.* 1.

Asperius nihil est humili, cùm surgit in altum.
——nec bellua tetrior ulla est,
Quàm servi rabies in libera colla frementis.

Ruffus Vibius apud M. Senecam *controvers.* 9.

Divite novitio nihil est insolentius. &,
Pedissequa honoris est novi arrogantia.

Salvian. *epist.* 2.

Ἅπας δὲ τραχὺς, ὅστις ἂν νέον κρατῇ.

Æschyl. *Prometh.* præ cæteris verò

Ἀφόρητός ἐστιν εὐτυχῶν μαστιγίας.

Comicus, apud Dion. Cocc. *l.* 60. Quod & Isidor. Pelus. ubi adduxerat *l.* 2. *ep.* 297. qui εὐπραγῶν habet, pro eo quod εὐτυχῶν Dio, subjungit; Καὶ τὸ εὐπραγεῖν παρὰ τὴν ἀξίαν, ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται. Aur. Victor in *Dioclet. Quantum ingenium est, compertum habeo, humillimos quosque maximè, ubi alta accesserint, superbiâ atque ambitione immodicos esse.* Agur sapiens Ebræus *v.* 20. *Tria sunt, sub quibus commovetur terra: imò quatuor sunt, quæ ea ferre non potest. servus, cùm regnat; stultus, cùm satur est; exosa, cùm maritatur; ancilla, cùm heræ suæ hæres evaserit.* siquidem, ut Solon,

Τίκτει τοι κόρος ὕβριν, ὅτ' ἂν πολὺς ὄλβος ἕπηται.
E nimiis opibus petulantia nascitur ingens.

Sive ut Theognis; (quod Homero tamen tribuit Schol. *ad* illud *Pindari olym.* 13. ὕβριν κόρου ματέρα.)

Τίκτει τοι κόρος ὕβριν, ὅτ' ἂν κακῷ ὄλβος ἕπηται.

Idémque.

Πολλοὺς τοι κόρος ἄνδρας ἀπώλεσεν ἀφραίνοντας.
Γνῶναι γὰρ χαλεπὸν μέτρον, ὅτ' ἐσθλὰ παρῇ.
Nascitur ex nimiis opibus petulantia stultis.
Nec paucos satias evertit mentis egenos.
Difficile est, adsunt cùm bona, nôsse modum.

Aristot. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 3. τίκτει γὰρ, ὥσπερ φησὶν ἡ παροιμία, κόρος μὲν ὕβριν, ἀπαιδευσία δὲ μετ' ἐξουσίας ἄνοιαν. Philistius apud Clem. *strom. l.* 6. εἰώθασι γὰρ μάλιστα οἱ παρὰ δόξαν ἀπροσδοκήτως εὖ πράσσοντες εἰς ὕβριν τρέπεσθαι. quod illum Clem. à Thucydide mutuatum asserit, qui dixerit; Εἰώθασι δὲ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, οἷς ἂν μάλιστα καὶ δι' ἐλαχίστου ἀπροσδόκητος εὐπραγία ἔλθῃ, εἰς ὕβριν τρέπεσθαι. locus est in *Cleonis orat. l.* 2. ubi tamen legitur, εἴωθε δὲ τῶν πόλεων, αἷς ἂν, &c. Quò respexit tamen & Isidor. Pel. *l.* 2. *ep.* 296. εἰώθασιν γὰρ ἄνθρωποι, οἷς ἀδόκητος μάλιστα εὐημερία ἐπιπίπτει, εἰς ὕβριν χωρεῖν. de Largio Macedone

cedone quid Plin. min. *l.* 3. *ep.* 14. vide *ad l.* 6. § 38. vide & quæ de Gallo Cæsare Ammian. *lib.* 14. initio.

Δι' ὅια] προειγιόμενα, scil. ut *l.* 6. § 59. *ob quæ adipiscenda*, sive, *quâ mercede*.

Καὶ μεθ' ὀλίγον, ἐν τοιούτοις ἔσονται. Legend. ὁποίοις ἔσονται. vide *Psal.* 82. *v.* 6, 7. Esai. *c.* 14. *v.* 9, 10. & Ezech. *c.* 32. *v.* 18, 30. Verùm quod Maro *Æn. l.* 10.

Nescia mens hominum fati sortisque futuræ,
Nec servare modum rebus sublata secundis.

Sosiphanes apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 22.

Ἂν δ' εὐτυχῆτε, μηδὲν ὄντες, εὐθέως
Ἴσ' οὐρανῷ φρονεῖτε· τὸν δὲ κύριον
Ἅδην παρεστῶτ' οὐχ ὁρᾶτε πλησίον.
Si faverit fortuna, cùm sitis nihil,
Cælo levatis capita; nec de proximo
Respicitis orcum, regna qui in reges habet. Grot.

Plutarch. *de Isid. & Osir.* Εἰ δέ τινες ἐξαιρεθέντες ὑπὸ μεγαλαυχίας, ὥς φησιν ὁ Πλάτων, ἅμα νεότητι καὶ ἀγνοίᾳ φλεγόμενοι τὴν ψυχὴν, μεθ' ὕβρεως ἐδέξαντο θεῶν ἐπωνυμίας, καὶ ναῶν ἱδρύσεις, βραχὺν ἤνθησεν ἡ δόξα χρόνον· εἶτα κενότητα καὶ ἀλαζονείαν μετ' ἀσεβείας καὶ παρανομίας προσόφλοντες,

Ὠκύμοροι καπνοῖο δίκην ἀρθέντες ἀπέπταν·

καὶ νῦν ὥσπερ ἀγώγιμοι δραπέται, τῶν ἱερῶν καὶ τῶν βωμῶν ἀποσπασθέντες, οὐδὲν ἀλλ' ἢ τὰ μνήματα καὶ τοὺς τάφους ἔχουσιν. vide *lib.* 6. § 24. & *infr. ad* § 31.

§ 20. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις] Præclara gnome. de qua vide ampliùs *ad l.* 2. § 3. & *l.* 3. § 4. & *l.* 4. § 23, 29. & *l.* 7. § 27. Apollon. Tyan. *ep.* 66. εἰ τάξις ἐστὶ τῶν ὄντων, ἔστι δὲ, καὶ θεὸς ἐπιστατεῖ ταύτης, ὁ δίκαιος οὐ βουλήσεται τὰ ἀγαθά· πλεονεκτικὸν γὰρ καὶ παρὰ τάξιν ἡγήσεται δὲ τὰ γινόμενα συμφέρειν. ubi tamen pro ἀγαθὰ malim ἀγαπητά, *quæ ipsi sunt cordi.* Siquidem vir bonus τὰ ἑαυτῷ ἐκ τῶν ὅλων συγκλωθόμενα ἀγαθὰ εἶναι πέπεισται, ut Marcus noster *l.* 3. § 4.

Καὶ τότε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρει] vide *ad l.* 4. § 23. τὸ εὔκαιρον. Aug. *in Psal.* 145. *v.* 15. *Prorsus, tanquam ægrotum reficiens medicus, & quod opus est, hoc dat;* & *quando opus est, tunc dat.*

§ 21. Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα] Euripidis versus sunt ab Aristotele laudati, *ethic. Nicom. l.* 8. *c.* 1. *Eudem. l.* 7. *c.* 1. & *magn. l.* 2. *c.* 11. ab Athen. *dipnosoph. l.* 13. à Stob. *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 12. apud quos duos novissimos integri habentur.

Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖ', ὅτ' ἂν ξηρὸν πέδον
Ἄκαρπον αὐχμῷ, νοτίδος ἐνδεῶς ἔχῃ.
Ἐρᾷ δ' ὁ σεμνὸς οὐρανὸς πληρούμενος
Ὄμβρου πεσεῖν εἰς γαῖαν Ἀφροδίτης ὕπο.
Ὅταν δὲ συμμιχθῆτον εἰς ταυτὸν δύο,
Τίκτουσιν ἡμῖν πάντα, κἀκτρέφουσ' ἅμα·
Ὅθεν βρότειον ζῇ τε καὶ θάλλει γένος.
Cerne, amat ut imbrem terra, cùm sterili solum
Squallore lugens poscit humectas opes.
Rursum amat & æther ipse, Venerisque impetu
Fœtos madoris explet in terram sinus.
Quæ fœderata mutuis amplexibus,
Quod ubique rerum est proferunt, ac nutriunt.
Hinc vita visque seculis mortalibus. Grot.

Eis autem gemina adducit etiam Athenæus ex Æschyli *Danaïdibus* ista:

Ἐρᾷ μὲν ἁγνὸς οὐρανὸς τρῶσαι χθόνα·
Ἔρως δὲ γαῖαν λαμβάνει γάμου τυχεῖν·
Ὄμβρος δ' ἀπ' εὐνάοντος οὐρανοῦ πεσὼν
Ἔκυσε γαῖαν· ἡ δὲ τίκτεται βροτοῖς
Μήλων τε βοσκὰς καὶ βίον Δημήτριον.
Δένδρων δὲ θ' ὥρα ἐκ νοτίζοντος γάμου
Τέλειός ἐστι· τῶν δ' ἐγὼ παραίτιος.
Penetrare terram purus ille æther cupit:
Cupit vicissim terra conjugio frui.
Ab amante cælo defluens terram simul
Fœcundat imber: illa mortali parit
Cereale generi germen, & pastus gregum:
Maturitatem dat suam arboribus quoque
Mador maritus. causa at his cunctis ego. Grot.

Proinde cùm apud plures ista reperiantur, Plutarchus in *amatorio*, non poetæ huic vel illi, sed poetis tribuit. Ἐρᾷν οἱ ποιηταὶ λέγουσι καὶ γῆς οὐρανὸν καὶ ἥλιον δὲ σελήνης, ἐρᾷν οἱ φυσικοὶ, καὶ συγγίνεσθαι καὶ κυεῖσθαι· καὶ γῆν δὲ ἀνθρώπων μητέρα καὶ ζώων καὶ φυτῶν, οὐκ ἀναγκαῖον ἀπολέσθαι ποτὲ καὶ σβεσθῆναι παντάπασιν, ὅταν ὁ δεινὸς ἔρως ἢ ἵμερος τοῦ θεοῦ τὴν ὕλην ἀπολίπῃ, καὶ παύσηται ποθοῦσα καὶ διώκουσα τὴν ἐκεῖθεν ἀρχὴν καὶ κίνησιν; ità enim per interrogationem si proferantur novissima illa, Xylandri asterisco nihil opus erit. Indè Maronis illa *georg. l.* 2.

Vere tument terræ, & genitalia semina poscunt:
Tum Pater omnipotens fæcundis imbribus æther
Conjugis in gremium lætæ descendit, & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fætus.

Et Statii *sylv. l.* 1. in *epithalam.*

——*Ipsum in connubia terræ*
Æthera, cùm pluviis rarescunt nubila, solvo.
Sic rerum series mundique revertitur ætas.

Adjicias licet & Lucretii illa *l.* 1.

Postremò pereunt imbres, ubi eos pater æther
In gremium matris terrai præcipitavit.
At nitidæ surgunt fruges, ramique virescunt
Arboribus; crescunt ipsæ, fætúque gravantur.
Hinc alitur porrò nostrum genus atque ferarum.

Quin & Scythæ τὴν γῆν νομίζουσι τοῦ Διὸς εἶναι γυναῖκα. Herodot. *l.* 4. Quod autem de amore illi de potu festivè, suo more Anacreon, *ode* 19.

Ἡ γῆ μέλαινα πίνει,
Πίνει δὲ δένδρε' αὐτήν·
Πίνει θάλασσα δ' αὔρας,
Ὁ δ' ἥλιος θάλασσαν·
Τὸν δ' ἥλιον σελήνη.

Fœcunda

Fœcunda terra potat :
Hanc arboréſque potant :
Et potat æquor auras :
Phœbúſque potat æquor :
Ipſúmque Luna Phœbum.

Ὅτι σοι συνερῶ] Epictet. *l. 2. c. 16.* τόλμησον, ἀναβλέψας πρὸς τὸν Θεὸν, εἰπεῖν, ὅτι χρῶ μοι λοιπὸν εἰς ὃ ἂν θέλῃς· ὁμογνωμονῶ σοι· οὐδὲν παραιτοῦμαι τῶν σοι δοκούντων. & *l. 4. c. 7.* προσκείσομαι διάκονος, καὶ ἀκόλουθος ἐκείνῳ· συνορμῶ, συνορέγομαι, ἁπλῶς συνθέλω. ità enim lego, quod vulgò ὀρέγομαι tantùm languidè legitur, ut dictioni vis conſtet ſua. Sen. *ep. 96. Non pareo Deo, ſed aſſentior. ex animo illum, non quia neceſſe eſt, ſequor.* vide *ad l. 4. § 33.* & *ſup. § 1.*

Ὅτι φιλεῖ τοῦτο γίνεσθαι] à vulgari ſermonis uſu argumentatur, argutiùs paulò Marcus, ut alibi, *l. 5. § 8.* in verbis συμβαίνειν & φέρειν, ità iſtic in verbo φιλεῖν· quod ἀντὶ τοῦ πεφυκέναι ἤτοι εἰωθέναι uſurpatur; quomodo & Latinis *amat*, pro *ſolet*; quod à Græcis tractum monuiſſe videtur Fabius, *inſtit. l. 9. c. 3.* Quanquam diverſum eſt paulò Saluſtianum illud, quod ibi Fabius adduxit; *Vulgus amat fieri.* ſicut & ejuſdem illud, in *Jugurth. Quæ ira fieri amat.* & *ibid.* rurſus; *ea quæ ſecundæ res amant.* In iſtis enim ſenſus eſt, *quæ amant*, i. e. *quæ cupiunt & quibus delectantur*, vel, *quæ lubenter admittunt.* Saltem Syntaxis diverſa eſt: neque enim, *ira fieri ſolet*; vel, *vulgus fieri ſolet*; ſed *per iram*; &, *vulgò*, vel *à vulgo*, dixeris; quod viris magnis non eſt animadverſum. Cæterùm ſic Flaccus *carm. l. 3. ode 16.*

Aurum per medios ire ſatellites
Et perrumpere amat ſaxa potentiùs
Ictu fulmineo.——

Ammian. *hiſt. l. 16. ut in rebus amat fieri dubiis.* & *l. 17. ut rebus fieri amat dubiis & turbatis.* quomodo Herodot *l. 8.* Οἷα φιλέει γίνεσθαι ἐν πολέμῳ. & Plato *polit. lib. 5.* Οἷα δὴ ἐν πολέμῳ φιλεῖ. & Polyb. *lib. 6.* Ὃ δὴ φιλεῖ γίνεσθαι. Quin & τὸ ἐρᾷν pari modo uſurpatum invenias. Ità enim Herodian. *lib. 1.* Ἐρᾷ γὰρ τὸ βάρβαρον καὶ ἐπὶ ταῖς τυχούσαις ἀφορμαῖς ῥᾷστα κινεῖσθαι. Tacit *annal. l. 4. ut ferè amat poſterior adulatio.* Apul. *florid. 3. Quod genus in comœdia fieri amat.*

§ 22. Ἤτοι ἐνταῦθα] Aut in eo vitæ genere manes, cui jam es aſſuetus; aut inſtitutum mutas quod niſi velis ipſe non cogeris; aut è vita diſcedis, munere defunctus: in his autem omnibus nihil eſt quod ægrè te habeas. Geminâ ferè argumentatione utitur ad Lucilium ſuum Seneca *epiſt. 42. Hoc periturum eſt. nempe adventitium eſt. tam facilè ſine iſto vives, quàm vixiſti. Si diu illud habuiſti, perdis poſtquam ſatiatus es. Si non diu, perdis antequam aſſueſcas.*

Καὶ ἤδη εἴθικας] Notum eſt Pythagoræ monitum illud: ἑλοῦ βίον τὸν ἄριστον. ἡδὺν δὲ αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει. Referunt Galen. *de affect. cur. c. 6.* Stob. *tom. 2. tit. 29.* Anton. *Meliſſ. l. 2. c. 80.* Plut. in *præcept. ſalubr.* & *de exil.* qui idcirco *lib. de profect.* hoc inſigne facit δήλωμα προκοπῆς, τὸ μηκέτι προσάντη, μηδ' ὄρθιον ἄγαν, ἀλλὰ ῥᾳδίαν καὶ λείαν καὶ δι' εὐπετείας εἶναι τὴν τῆς ἀρετῆς ὁδὸν, οἷον ἐκλεαινομένην τῇ ἀσκήσει. Quod Hieron. an Paulin. *ad Celant. Aſperam nobis & inſuavem virtutum viam nimia facit vitiorum conſuetudo; quæ ſi in alteram partem transferatur, invenitur ſemita juſtitiæ levis.* Quanquam Plut. idem in tract. *de tranquill.* quaſi Pythagoricum illud corrigens: οὐχ ἡ συνήθεια ποιεῖ τοῖς ἑλομένοις τὸν ἄριστον βίον ἡδὺν, ὥς τις εἶπεν· ἀλλὰ τὸ φρονεῖν ἅμα τὸν αὐτὸν βίον ποιεῖ καὶ ἄριστον καὶ ἥδιστον. Nec diffitendum tamen, multùm conducere aſſuetudinem, ad vitæ, quæcunque eà tandem fuerit, moleſtias allevandas. Plut. *de audiend.* Τῶν ἐγγραφομένων εἰς τὰς πολιτείας, οἱ μὲν ἀλλοδαποὶ καὶ ξένοι κομιδῇ πολλὰ μέμφονται καὶ δυσκολαίνουσι τῶν γινομένων· οἱ δ' ἐκ μετοίκων σύντροφοι καὶ συνήθεις ὄντες τῶν νόμων, οὐ χαλεπῶς προσδέχονται τὰ ἐπιβάλλοντα καὶ στέργουσιν. & *ibid.* Ἐν γράμμασι, καὶ περὶ λύραν, καὶ παλαίστραν, αἱ πρὸς μαθήσεις ἀρχαὶ πολὺν ἔχουσι θόρυβον, καὶ πόνον, καὶ ἀσάφειαν· εἶτα προϊόντι κατὰ μικρὸν, ὥσπερ πρὸς ἀνθρώπους, συνήθεια πολλὴ καὶ γνῶσις ἐγγινομένη, πάντα φίλα καὶ χειροήθη καὶ ῥᾴδια λέγειν τε καὶ πράττειν παρέχει. Ariſtoteles *rhet. l. 1. c. 10.* Ἔστι δὲ καὶ τὸ συνηθὲς, καὶ τὸ ἐθιστὸν, ἐν τοῖς ἡδέσι· πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει μὴ ἡδέων, ὅταν ἐθισθῶσιν, ἡδέως ποιοῦσιν. Jo. Chryſoſt. *in epiſt. 2. ad Tim. orat. 6.* Μεγάλη γὰρ, καὶ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ ἐν τοῖς κακοῖς, τῆς συνηθείας ἡ τυραννίς. οὐ δεησόμεθα ποίου λοιπὸν, αὐτῆς ἑλκούσης ἡμᾶς. vide & quæ ſequuntur. Naſo. *Artis, l. 3.*

Fac tibi conſueſcat; nihil aſſuetudine majus.

Et, *Quod malè fers, aſſueſce; feres bene: multa vetuſtas*
Lenit.——

Arnob. *lib. 2. Fiet familiaris, & more in naturam verſa conſuetudo.* Cicer. in *Lælio. Magna vis eſt vetuſtatis & conſuetudinis: nemo eſt, ſi nulla res impediat, qui non eo, quo conſuevit, equo libentiùs utatur quàm intracto & novo. Nec modò in hoc quod eſt animal, ſed in eis etiam quæ ſunt inanimata conſuetudo valet; cum locis etiam ipſis montoſis delectemur & ſilveſtribus, in quibus diutiùs commorati ſumus. Sic veteres inquilinos indulgentia loci & conſuetudo etiam inter injurias detinet.* Senec. *epiſt. 70.* Plinius minor *l. 6. epiſt. 2. Mihi & gratiora ſunt bona* (domeſtica) *quòd perſeverant; & leviora incommoda, quòd aſſuevi.* Indè illud Campanorum apud Livium *l. 23. Notiſſimum quodque malum maximè eſſe tolerabile.* Et Philoctetes Euripideus, referente Dione Pruſ. *orat. 53.*

Καί τοι πάλ' ἤδη τῷ χρόνῳ λώφησέ μοι
Νόσος· κατ' ἀρχὰς δ' οὐδαμῶς ἀνεκτὸς ἦν.

De vi doloris jam remisit tempore
Morbus, qui initio fuerat intolerabilis.

Plaut. *Trinumm.* 1. 2.

Habeas, ut nactus: nota mala res, optima est.
Nam ego nunc si ignotum capiam, quid agam nesciam.

De Christi Domini jugo veterum nescio quis.

Grave dum tollis, suave cùm tuleris.

*Ἔξω ὑπάγεις] Vitæ genus mutas: è privato in publicum prodis: negotiis immisces. Allusit forsan ad proverbium, quod à Zenodoto refertur. Ἀνδρὶ Λυδῷ πράγματα οὐκ ἦν, ἀλλ' αὐτὸς ἐξελθὼν ἐπρίατο.

Ἀπλειτέργητος] Vitam hanc λειτουργίαν τινὰ esse vult: quomodo Paulus ὑπηρεσίαν in concione ad Antiochenses apud Lucam *Act. c.* 13. *v.*36. Δαβὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας, τῇ τοῦ Θεοῦ βουλῇ ἐκοιμήθη. Cicer. *de senect. Dum sumus in his inclusi compagibus corporis, munere quodam necessitatis & gravi opere perfungimur.* Indè, *vitæ munera,* &c, *defunctos mortuos,* dicimus, utpote qui vitæ officia jam compleverint. Servius *ad Æn. lib.* 6. Pulcrè autem & ad Marci mentem Apostolus apud Lucam. *Act. c.* 20. *v.* 24. Ἀλλ' οὐδενὸς λόγον ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ κυρίου. quasi dicat, *cur non lubens vitam ponam, ubi cursum absolverim, munusque ac ministerium à Christo Domino assignatum executus planè fuerim.* διακονίαν dixit, quod Marcus λειτουργίαν. ἀπλειτουργῆσαι (quod alibi haud temerè reperias) *munere defunctum esse*: ut ἀποβιῶσαι, *vitam obiisse*: & ab eodem jam liberum & immunem fieri: quod Joannes in *Apocal. c.* 14. *v.* 13. dixit, ἀπὸ τῶν κόπων ἀναπαύσασθαι.

§ 23. Ὅτι τοιοῦτο ἐκεῖνο ὁ ἀγρὸς ἐστὶ] *hoc esse agrum.* Xyl. *hoc vel illud esse.* Cas. f. τοιοῦτο [οἷον] ἐκεῖνο, *tale quid, quale illud.* nihil à loco alio distare, animi tranquillitatem quod attinet. vide *l.* 4. § 3.

Πάντα ἐστὶν ἐνθάδε ταὐτὰ τοῖς ἐν ἄκρῳ τῷ ὄρει] Vide *supr.* § 15. Sed & *ad l.* 4. § 3. ἀναχωρήσεις αὐτοῖς ζητοῦσιν. & *l.* 8. § 45. Epictet. *l.* 3. *c.* 22. Ὅπου γ' ἂν ἀπέλθω, ἐκεῖ ἥλιος, ἐκεῖ σελήνη, ἐκεῖ ἄστρα, ἐνύπνια, οἰωνοί, ἡ πρὸς θεοὺς ὁμιλία.

Τὰ τοῦ Πλάτωνος] Ex *Theæteto*: laudata etiam à Theodoreto *therapeut. l.* 1 & *l.* 12.

Σηκὸν ἐν ὄρει περιβαλλόμενος] ἄγροικον καὶ ἀπαίδευτον ἀπὸ ἀσχολίας, οὐδὲν ἧττον τῶν νομέων τὸν τοιοῦτον ἀναγκαῖον γενέσθαι, σηκὸν ἐν ὄρει τὸ τεῖχος περιβεβλημένον. Plat. de sapiente sermo est, Philosophiæ studiis prorsus dedito, qui non secus in urbe conversatur, quàm si in monte aliquo ab hominum commercio sejunctus ageret, murisque civitatis, perinde ac caulæ alicujus septo pastor rusticus, inclusus tenetur. Theodoretus cum Marco περιβαλλόμενον legit. Sed Platonis mentem seciùs cepit, cùm opinaretur Platonem hoc voluisse, verum Philosophum ἐν ὄρει σηκὸν δειμάμενον οἰκῆσαι, *in tugurio aliquo, sive stabulo in monte sibi extructo esse habitaturum*: quod Plato nullus hic dicit.

Καὶ βάλλειν βλήματα] ista quò pertineant, ego planè sum nescius. Xyl. *& balare.* quasi βληχᾶσθαι & βληχήματα legerit; quo fundo, quóve sensu, nullus video. Annot. Ludg. *propriè,* inquit, *est jacere jacula.* Sed jacula istic quid faciant, nullus idem nos docet. M. Cas. sequentibus adfigit; & προβάλλειν προβλήματα legisse videtur; *& problemata tibi proponere ista, quidnam est mihi nunc mens mea,* &c. verùm D. Salmas. expungenda censet; utpote quæ nec sensum ullum efficiant, nec in melius reformari possint. Vetat autem Medicorum princeps τοῖς ἀνηνύτοις ἐγχειρέειν.

§ 24. Τί δαί μοι τὸ ἡγεμονικόν μου] Epictet. *lib.* 1. *c.* 26. Αὕτη οὖν ἀρχὴ τοῦ φιλοσοφεῖν, αἴσθησις τοῦ ἰδίου ἡγεμονικοῦ, πῶς ἔχει. Vide *l.* 12. § 33.

Μήτι ἀπόλυτον καὶ ἀπεσπασμένον μου κοινωνίας] Vide *ad l.* 4. § 29. & *l.* 8. § 34.

Μήτι προστετηκὸς] à metallis translatum, quæ ubi liquefacta jam, affusa fuerint rei alicui, in unum idémque cum ea corpus coalescere videntur. Ità Epict. *l.*1.*c.*3. Τί τούτοις προστετήκας; vide *ad l.*12.§ 19.

Ὥστε τούτῳ συντρέπεσθαι.] Plato *Phædon.* Ἑκάστη ἡδονὴ καὶ λύπη, ὥσπερ ἧλον ἔχουσα, προσηλοῖ τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ σῶμα, καὶ προσπερονᾷ, καὶ ποιεῖ σωματοειδῆ, δοξάζουσαν ταῦτα ἀληθῆ εἶναι, ἅπερ ἂν καὶ τὸ σῶμα φῇ· quanquam negat passim Marcus corpus de istis quicquam pronunciare. vide *lib.* 7. § 14, 16, 33. & *lib.* 8. § 25, 37.

Καὶ ἀνακεκεραμένον τῷ σαρκιδίῳ] ità *lib.* 7. § 57. ἡ φύσις οὐχ οὕτω συνεκέρασε τῷ συγκρίματι. &c. & *l.* 5. § 26. μὴ συγκιρνάσθω.

§ 25. Κύριος γὰρ ὁ νόμος] Pausanias Plistanactis filius, quærenti quare legum priscarum nullam abrogare apud suos liceret, respondit: ὅτι τοὺς νόμους τῶν ἀνδρῶν, οὐ τοὺς ἄνδρας τῶν νόμων κυρίους εἶναι δεῖ. Pittacus item Crœso percontanti, τίς ἀρχὴ μεγίστη, respondit, ἡ τοῦ ποικίλου ξύλου. leges designans, quæ codicibus insculpebantur. Indè Chilonis monitum; Νόμοις πείθεσθαι. Laërt. *l.* 1. quod Spartanis religiosissimum semper fuerat. Archidamus Zeuxidami filius, sciscitanti quinam Spartæ rerum potirentur, οἱ νόμοι, inquit; καὶ τὰ ἀρχεῖα κατὰ τοὺς νόμους. Agesilaus in *epist.* ad suos à bello ipsum revocantes, quod cùm bene succedere videretur ægre quidem, reliquit tamen; Ἄρχω γὰρ οὐκ ἐμαυτῷ ἀρχήν, ἀλλὰ τῇ πόλει, καὶ τοῖς συμμάχοις· καὶ τότε ἄρχων ἄρχει ἀληθῶς κατὰ δίκην, ὅταν καὶ ἄρχηται ὑπὸ τῶν νόμων καὶ ἐφόρων, ἢ εἴ τοι οἱ ἄλλοι ἐν πόλει ἄρχοντες ὦσιν. Demaratus, quærenti, quare patria exularet, cùm rex ibi fuisset, ὅτι κρείσσονες, inquit, αὐτῆς οἱ νόμοι εἰσίν. Plut. in *præcept. polit.* Δεῖ οὐκ ἄχρι τοῦ βωμοῦ φίλον εἶναι τῷ μὴ συνεπιορκεῖν, ὡς ποτὲ Περικλῆς εἶπεν, ἀλλ' ἄχρι παντὸς νόμου καὶ δικαί

δικαίως. Verùm legem universi sive naturæ Marcus hic vult, de qua *l.* 2. § 16. & *l.* 4. § 10. de qua & Dionysius major dixit, τοὺς μὲν τῆς πόλεως νόμους δύνασθαι, τοὺς δὲ τῆς φύσεως μὴ δύνασθαι βιάσασθαι. & Aristot. nomine, *de mund. c.* 6. Νόμος γὰρ ἡμῖν ἰσοκλινὴς, ὁ Θεὸς, οὐδεμίαν ἐπιδεχόμενος διόρθωσιν, ἢ μετάθεσιν· κρείττων δὲ, οἶμαι, καὶ βεβαιότερος τῶν ἐν κύρβεσιν ἀναγεγραμμένων. & Philo *de bon. hom. libert.* Νόμος δὲ ἀψευδὴς, ὁ ὀρθὸς λόγος, οὐχ ὑπὸ τοῦ δεῖνος ἢ τοῦ δεῖνος θνητοῦ φθαρτὸς ἐν χαρτιδίοις ἢ στήλαις ἄψυχος ἀψύχοις, ἀλλ' ὑπ' ἀθανάτου φύσεως ἄφθαρτος ἐν ἀθανάτῳ διανοίᾳ τυπωθείς. Clemens denique *strom. lib.* 1. ἐν δὲ τῷ Πέτρου κηρύγματι εὕροις ἂν νόμον καὶ λόγον τὸν κύριον προσαγορευόμενον. vide & l. 11. § 1.

Ὁ παρανομῶν δραπέτης] Ità *l.* 4. § 29. φυγάς. & *l.* 11. § 9. λειποτάκτης. vide sis apud Platonem Socratis disceptationem cum *Critone* fugam suadente.

Ἀνα καὶ ὁ λυπούμενος] *At dolorem aliquis concipit,* &c. Xyl. imò *simul*, vel *similiter*, haud minùs is quoque, qui *dolet*, *contristatur*, &c.

Ὃ βούλεταί τι] *propter aliquid eorum quod factum est, vel fit, vel fiet secundum voluntatem ejus, qui universum gubernat.* Xyl. ut legisse videatur, ὅτι βούλεταί τι γεγονέναι. Xylandri vestigia premit Casaubonus. Verùm dictionis sic reconcinnatæ series interpretationem istam nulla videtur admittere, nisi trajectionem duram satìs constituamus; ut illud ὃ βούλεταί τι, vel ὅτι βούλεται, sensu saltem, subjiciatur verbis illis, ὑπὸ τοῦ τὰ πάντα διοικοῦντος. Negativa forsan particula intercedit; ut rescribendum sit ὃ [μὴ] βούλεταί τι γεγονέναι &c. *qui contristatur, irascitur, vel metuit, quòd præter voluntatem suam aliquid factum sit, fiat, vel futurum sit:* sive, *quòd quicquam, quod ipse nolit, factum sit, fiat, vel futurum sit, ex eis quæ ab eo qui universa disponit constituta sunt.* viderint alii.

Ὃς ὅτι νόμος νέμων ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει] Vide *l.* 7. § 32. πάντα νομιστί. Plut. *de Homer.* ὁ νόμος λέγεσθαι ἔοικεν ἀπὸ τοῦ νέμειν τὰ ἴσα πᾶσιν, ἢ τὸ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ. vide *l.* 8. § 67.

Ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει] sive, τὸ ἐπιβάλλον, ut *l.* 7. § 7. *quæ cuique conveniunt, & ad unumquemque pertinent.* Arist. *polit. l.* 1. *c.* 13. Δεῖ μὲν μετέχειν πάντας, ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ὅσον ἑκάστῳ πρὸς τὸ αὑτοῦ ἔργον. διὸ τὸν μὲν ἄρχοντα τελέαν ἔχειν δεῖ τὴν ἠθικὴν ἀρετήν. τῶν δ' ἄλλων ἕκαστον, ὅσον ἐπιβάλλει αὐτοῖς. *quantum ipsis convenit*, vel *ad ipsos pertinet.* & *l.* 2. *c.* 3. Ἥκιστα γὰρ ἐπιμελείας τυγχάνει τὸ πλείστων κοινόν. τῶν γὰρ ἰδίων μάλιστα φροντίζουσι· τῶν δὲ κοινῶν ἧττον, ἢ ὅσον ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. *quantum ad unumquemque attinet.* & *l.* 7 *c.* 1. Ἑκάστῳ τῆς εὐδαιμονίας ἐπιβάλλει τοσοῦτον, ὅσονπερ ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, καὶ τοῦ πράττειν κατὰ ταύτας. *tantum unicuique felicitatis contingit, quantum virtutis & prudentiæ.* Basil. Cæs. *ap.* 167. *ad Diodor.* εἰ περὶ ὅλως ἐπιβάλλει ἡμῖν διαβάλλειν ἀνθρώπους, τῶν πραγμάτων ἀφειμένους. *si rebus ipsis missis personas perstringere nobis conveniret.* Autor *l.* 2. *Maccab. c.* 9. *v.* 24. τὰς ἐπιβαλλούσας πρὸς τὰς θυσίας προσάξεις. *convenientes ad sacrificia sumptus.* Jun. *pertinentes.* Leo. Jud. & Vatabl. Porphyr. *de abstinent. l.* 4. Καὶ οὐδεὶς τοσοῦτον ἄν τις μανείη, ὡς μὴ πᾶσιν ἐπιβάλλειν ἡγεῖσθαι σπουδαίοις εἶναι προθυμεῖσθαι. *nemo ità insaniverit, ut non existimet ad unumquemque pertinere, bonum esse lubenter velle.* Malim itaque cum Xyl. *quod suum est.* quàm cum Cas. *quæ unicuique eveniunt.*

§ 26. Σπέρμα] *Semen* pro *genitura virili* dixit. quam à *semine* tamen distinguit Aristot. *de gener. animal. l.* 1. *c.* 18. Γονὴ μὲν τὸ ἀπὸ τοῦ γεννῶντος καλεῖται αἴτιον, ὅσα συνδυάζεσθαι πέφυκε, τὸ πρῶτον ἔχον ἀρχὴν γενέσεως· σπέρμα δὲ, τὸ ἐξ ἀμφοτέρων τὰς ἀρχὰς ἔχον τῶν συνδυασθέντων. verùm distinctionem hanc nec usus communis observat, nec sacræ paginæ scriptores. vide *Genes. c.* 38. *v.* 9. & *Levit. c.* 15. *v.* 16. vide *l.* 12. § 24.

Εἰς μήτραν ἀφεὶς ἀπεχώρησε] Perinde de semine in terram misso Christus Dominus. Marc. *c.* 4. *v.* 26. ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ, καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστάνῃ, καὶ μηκύνηται, ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχυϊ. sive ut Apostolus, *ad Cor. ep.* 1. *c.* 15. *v.* 3. ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον· ὁ δὲ Θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα. De homine pariter dictum sit. *Ego te,* inquit, *formavi in utero.* Jerem. *c.* 1. *v.* 5. *Manus quasdam autoris tui utero hominem formantis advertis.* Ambros. *in Luc. l.* 1 *c.* 6. *Qui primum hominem fecit ex pulvere, omnes homines fabricatur ex semine.* August. *adv. Jul. lib.* 3 *c.* 17. *& de nupt. & concupisc. l.* 2 *c.* 13. *Idémque de verbo, Ap. conc.* 11. *qui primò creavit hominem sine homine, modò creat hominem ex homine.* Ità David. *Psal.* 119. *v.* 73. *Manus tuæ fecerunt & formârunt me.* & *Psal.* 139. 13--16 *Tu obtegebas me in utero matris meæ: massam meam viderunt oculi tui: & in libro tuo descripta erant membra omnia mea, quæ de die in diem artificiosè confecta fabricabantur, cùm nulla priùs existerent.* Job item, *c.* 10. *v.* 8--12. *Manus tuæ figurârunt & fecerunt me; sicut argillam, efformâsti me; sicut lac, fudisti me: tanquam caseum coagulâsti me: cute & carne induisti me: ossibus & nervis contexuisti me:* Mater illa pia filiis suis. *Maccab. hist. l.* 2. *c.* 7. *v.* 22. *Nescio ipsa quomodo in utero meo comparueritis: neque enim ego spiritum vitámque largita sum vobis, neque primariam cujusque informationem ego coaptavi; sed condi-*

tor ille mundi, qui finxit hominum ortum, omniúmque naturam invenit. Quod Prudent. *Stephan. od.* 10.

Quânam arte nobis vivere intus ceperis,
Nihilúmque & illud unde corpus nescio;
Novit animator solus & factor tui.
Impendere ipsi, cujus ortus munere es:
Bene in datorem, quod dedit, refuderis.

Hermes Pæmand.

Ὅταν ἡ γένεσις ἀποθησαυρίζῃ γόνον,
Συμβαίνει πως εἰσπνέειν ἐκ τοῦ σώματος
Ὅλου μελῶν οὐσίαν τινὰ, κατὰ θείαν ἐνέργειαν,
Ὡς τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου γινομένου.

Dei igitur opus istud, quo corporis fabrica conficitur: sed ad quod perficiendum ille animæ ministerio utitur; quam hîc Marcus designavit. vide Jul. Scal. *ad l.* 11. § 1. Minùs enim placet, quod Tertullian. *de anima c.* 26. *omnem hominis in utero serendi, struendi, fingendi paraturam aliqua utique potestas divinæ voluntatis ministra modulatur; quamcunque illam rationem agitare sortita.* Angelorum scilicet ministerio peragi vult ista: subjungit enim; *Nos officia divina Angelos credimus*: quos & exterorum, *Alemonæ, Partulæ, Lucinæ* substituit. At Philo *naturæ* hoc tribuit, *de mundi immortal.* ἐξ ἀνθρώπων βλαστάνουσιν ἄνθρωποι, σπειρομένου μὲν εἰς μήτραν ἀνδρὸς, ὡσεὶ ἄρουραν, γυναικὸς δὲ ὑποδεχομένης τὰ σπέρματα σωτηρίας, τῆς δὲ φύσεως ἀοράτως ἐργαζομένης καὶ τῶν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς διαπλαττούσης μερῶν. *naturam* vult vel animam vegetatricem, vel vim ac facultatem semini à primordio divinitus inditam.

Ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα] vide Galenum *de natural. potent. sive facultat. l.* 1. *c.* 3. Philo *de creat.* τὸ σπέρμα τῆς ζώων γενέσεως ἀρχὴν εἶναι συμβέβηκε. τοῦθ' ὡς ἔστι φαυλότατον, ἐοικὸς ἀφρῷ θεωρεῖται. ἀλλ' ὅταν εἰς τὴν μήτραν καταβληθὲν ἐνστηρίσῃ, κίνησιν εὐθὺς λαβὸν, εἰς φύσιν τρέπεται. (quod Galen. uti *suprà, l.* 2. *c.* 3. ὃ γὰρ ἦν πρότερον σπέρμα, τοῦθ' ὅταν ἄρξηται φύειν τε καὶ διαπλάττειν τὸ ζῶον, φύσις τις γίνεται) φύσις δὲ βελτίων σπέρματος· ἐπεὶ καὶ κίνησις ἠρεμίας ἐν γενητοῖς· ἡ δ' οἷα τεχνίτης, ἢ κυριώτερον εἰπεῖν, ἀνεπίληπτος τέχνη, ζωοπλαστεῖ, τὴν μὲν ὑγρὰν οὐσίαν, εἰς τὰ τοῦ σώματος μέλη καὶ μέρη διανέμουσα, τὴν δὲ πνευματικὴν, εἰς τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις, τήν τε θρεπτικὴν καὶ τὴν αἰσθητικήν. --- τὴν γὰρ τοῦ λογισμοῦ ταμιευτέον ὑπερθετέον, διὰ τοὺς φάσκοντας θύραθεν αὐτὴν ἐπεισιέναι, θείαν καὶ ἀΐδιον ὄντα. οὐκοῦν ἤρξατο μὲν ἀπὸ σπέρματος εὐτελοῦς ἡ φύσις· ἔληξε δ' εἰς τὸ τιμιώτατον, τὴν τοῦ ζώου καὶ ἀνθρώπου κατασκευήν. Vide & Clem. Alex. *pædag. l.* 2. *c.* 6. *ad lib.* 4. § 16.

Ἐξ οἵου οἷον] herì μυξάριον. *l.* 4. § 48. & *l.* 6. § 13. mox μέγα θαῦμα, ut Hermes supposititius *Asclepio* θεῖον θαῦμα, ut Plato *de leg. l.* 1. unde Psaltæ illud *Psal.* 139. *v.* 14. *Mirum in modum.* & Aug. *homil.* 32. *Videt homo insolita & miratur; miratur alia, cùm sit ipse mirator magnum miraculum. Omni enim miraculo quod fit per hominem majus miraculum est ipse homo.* Idem *de civit. Dei l.* 10. *c.* 12. Similis illa Iphicratis vox, quò & Marcus forsan alluserit, fortunas evectionémque suam admirabundi, cùm obscurissimis natalibus ortus fuisset. Ἐξ οἵων εἰς οἷα; Arist. *rhet. l.* 1. *c.* 9. atque ut *ibid. c.* 7. ἐξ ὧν ὑπῆρχε ταῦτα; Sicut autem eleganter hîc Marcus, ἐξ οἵου οἷον, ità Sophocles *Ajace*, sed de demutatione in sequiorem partem factâ, Οἷος ἐξ οἵου; Longus *Pastoral. l.* 4. Μαθέτω ὁ μιαρὸς, οἷος ὢν οἵων ἐρᾷ. Porphyr. *de abstinent. l.* 1. ἀφ' οἵων εἰς οἷα. Psellúsque περὶ δαιμόνων ἐνεργείας, ἀνθ' οἵων οἷα; sic mox denuo, ὅτι καὶ οἷα; scilicet, *ex minimis seminibus nascuntur ingentia.* Senec. *de provid. c.* 1. Polyb. *hist. l.* 3. φύεται ἐκ τῶν τυχόντων πολλάκις τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων. Plut. *de Stoic. contradict. c.* 31. τὴν γοῦν φύσιν ὁρῶμεν πᾶσι ζώοις καὶ φυτοῖς [ἡμέροις τε] καὶ ἀγρίοις ἀρχὰς τὰ μικρὰ καὶ γλίσχρα καὶ μόλις ὁρατὰ τῆς τῶν μεγίστων γενέσεως λαμβάνουσαν. οὐ γὰρ ἐκ πυροῦ στάχυν, οὐδὲ ἄμπελον ἐκ γιγάρτου μόνον, ἀλλὰ ἐκ πυρῆνος ἢ βαλάνου τινὸς ὄρνεον διαφυγούσης, ὥσπερ ἐκ μικροῦ τινος σπινθῆρος, ἐξάψασα, καὶ ῥιπίσασα τὴν γένεσιν, ἔρνος ἢ βάτου, ἢ δρυὸς, ἢ φοίνικος, ἢ πεύκης πρεμνήκιστον ἀναδίδωσιν. Plin. *hist. nat. l.* 17. *c.* 10. *Minimis id* (cupressi semen) *granis constat, ut vix perspici quædam possint; non omittendo naturæ miraculo, etiam parvo gigni arbores: his principiis respuentem secures materiem nasci, indomita ponderibus immensis prela, arbores velis, turribus murísque impellendis arietes. hæc est naturæ vis, hæc potentia.* Et Senec. *quæst. natur. lib.* 2. *c.* 6. *Consideremus, quàm ingentem vim per occultum agant parvula admodum semina; & quorum exilitas in commissura lapidum vix locum inveniat, in tantum convalescunt, ut ingentia saxa detrahant, & in momenta dissolvant scopulos rupesque.* De frumento Paulus *ad Cor. ep.* 1. *c.* 15. *v.* 37. quod suprà retulimus. Unde Tertull. *de resurr. c.* 52. *Seritur solummodo granum, sine folliculi veste, sine fundamento spicæ, sine munimento aristæ, sine superbia culmi. Exurgit autem copiâ fæneratum, compagine ædificatum, ordine structum, cultu munitum, & usquequaque vestitum.* August. *epist* 3. *Ipsa vis seminum quos numeros habeat, & quàm vivaces, quàm efficaces, quàm latenter potentes, quàm in parvis magna molientes, quis adeat animo, quis promat eloquio?* De sinapi videatur & quod Dominus Christus Matth. *c.* 13. *v.* 32. Et Marc. *c.* 4. *v.* 31, 32. At de homine quantò majora dici possunt, & miranda magis?

Ἐν τοιαύτῃ ἐγκαλύψει γινόμενα] *in abdito facta.* David, *Psal.* 139. *v.* 15. Et Solomon. *Eccles. c.* 11. *v.* 5. *nescis ossa in gravidæ utero quomodo fingantur.* Optimè Lactant. *de opific. c.* 19. *legem rationémque*

rationemque nascendi tenet Deus solus; siquidem solus efficit.

Τὴν βειθέσαν] τὸ βεῖθον. *l.* 12. § 30. (cui τὴν ἀναφερῆ opponit) hoc est, *vim deprimentem*, sive *devergentem*; formam sive principium internum, cujus vi deorsum quædam feruntur, sicut sursum alia: siqua tamen corpora vi suâ sursum ferantur, quod negat Lucret. cujus hæc sunt, *l.* 2.

——nullam rem posse suâ vi
Corpoream sursum ferri, sursúmve meare.

Nam quod *externam* nescio quam *depressiones & elevationis causam efficientem*, interpres Angl. opinatus est hic intelligi, quæ oculis corporeis objecta sit, quomodo illa altera efformationis & nutritionis mentis conspectui, & ab authoris mente, & à rei ipsius veritate alienum est. Ità usurpavit Philo *de mundo*: τὸ μὲν δὲ πῦρ συναγωγὸν ἔχει, ὑπὸ τῆς ἀεὶ αὐτὴν νέμησις, βείθειν ἀναγκάζεται. & Aristot. *problem. l.* 16. *q.* 11. Ὅταν δὲ βείσῃ ὅτι θάτερον μέρος.

Οὐχὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἐναργῶς] Ambrosf. *de sacram. l.* 1. *c.* 2. *Melius videntur, quæ non videntur, quàm quæ videntur.* Siquidem ut Joan. Chrysost. *Genes. orat.* 10. Οὐχ οὕτως οἱ σωματικοὶ ὀφθαλμοὶ τὰ ὁρώμενα βλέπειν δύνανται, ὡς οἱ τῆς πίστεως ὀφθαλμοὶ τὰ μὴ ὁρώμενα, μηδὲ ὑφεστῶτα. Quin & Plut. *de commun. notit. c.* 19. [Ἀγαθὰ καὶ κακὰ, αἱρετά τε καὶ φευκτὰ, οἰκεῖά τε καὶ ἀλλότρια,] ταῦτα μᾶλλον ἔδει διεστάναι καὶ ψυχρῶν, λευκῶν τε καὶ μελάνων, σαφεστέραν ἔχειν τὴν ἐνάργειαν. ἐκείνων μὲν γὰρ ἔξωθέν εἰσιν αἱ φαντασίαι τῇ αἰσθήσει ἐπεισόδιοι· ταῦτα δ' ἐκ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐν ἡμῖν σύμφυτον ἔχει τὴν γένεσιν. vide *l.* 3. § 15. & *l.* 11. § 12.

§ 27. Πάντα τοιαῦτα] vide *l.* 4. § 32. & *l.* 7. § 1, 49. & *l.* 9. § 28.

Ὅλα δράματα καὶ σκηνὰς ὁμοειδεῖς] Vide *l.* 6. § 44, 46. & *l.* 11. § 6. Pro fabulæ sive dramatis, quæ in scena agitur, vitæ hujusce actus habet. Sic & Apul. *metamorph. l.* 8. de Tlepolemi cæde, Thrasillâ autore, per visum nocturnum patefactâ; *omnémque scenam sceleris illuminat.* De rebus Cæsaris ac Pompeii, Cælius *Ciceroni l.* 8. *ep.* 11. *Scena rei totius hæc.* ubi qui *summa* postulant, dicti elegantiæ detrahunt. Vult enim Cælius nihil inter ambitiosos illos seriò, sed simulatè, ac velut in scena peragi. Cicero ipse *Bruto epist* 9. *Tibi nunc populo, & scenæ (ut dicitur) serviendum.* De Domitiano Dio Cassius à Joan. Xiphilino in Compendium redactus; histor. Roman. *l.* 67. Καίτοι καὶ σκηνοποιίᾳ τι ἐοικὸς ἐγένετο· αὐτός τε γὰρ καὶ φιλεῖν τὸν ἀδελφὸν καὶ ποθεῖν προσεποιεῖτο, καὶ τοὺς ἐπαίνους τοὺς ἐπ' αὐτοῦ μετὰ δακρύων ἔλεξε, πάντα τὰ ἐναντιώτατα, ὧν ἠθέλετο, σχηματιζόμενος. vide eundem de Tiberio, *ad l.* § 11, 14. Elegantissimè autem linguâ nostrate expressit istud Tho. Morus noster sub finem *historiolæ Edvardi V.* quo loco, ubi personatam Ducis Buckingamii & Ricardi Proregis actionem descripserat; illius quasi procerum plebisq; nomine, qui nihil minùs volebant, huic tanquam negotii totius ignaro, diadema regium deferentis, hujus tanquam qui id nollet, obstinatè respuentis, nec nisi prece improbâ & importunâ, ut admitteret, adacti: *Multus*, inquit, *erat inter homines his de rebus ultrò citróque sermo habitus; mirari plerosque, ità utrinque actitatum, acsi neutra pars sua alteri communicasset consilia, cùm nemo interim tam hebeti esset ingenio, qui ex composito rem geri non liquidò satis pervideret. Verùm ex adverso respondere alios; Negotia istiusmodi à viris politicis, spectante populo, quasi fabulam in scena, peragi. In dramate verò, etiamsi nôrint satis spectatores, sutorem esse qui tyranni partes agit, tamen siquis adeò boni moris expers fuerit, ut in majestatis sede jam situm, pro sodalitate prisca familiariter compellare velit hominem, futurum forsan, ut satellitii manu caput comminutum meritò referat, quia scenæ faciem conturbatum ierit.* Videatur & Petronius, & Joannes Sarisber. *policrat. l.* 3. *c.* 8. *ad l.* 11. § 6. ὅτι τὸ μεῖζον σκηνῆς, repræsentandus uterque.

Αὐλὴν ὅλην Ἀδριανοῦ vide *l.* 8. § 23, 31.

Μόνον δὲ ἑτέρων] *Eadem planè*, inquit, *& ista & illa omnia, nisi quòd alios actores habuerunt.* q. d. fabula eadem utrobique fuit: histriones tantùm subindè mutabantur: deesse videtur vocula aliqua προσώπων vel tale quid. Christ. Colerus *epist. de stud. politic. Eadem fabula nunc luditur, quæ olim; tantùm personæ mutatæ sunt.* Rectè autem M. Cas. ista prioribus attexuit; quæ Xyl. nullo sensu cum sequentibus commiserat.

§ 28. Ὅμοιον τῷ θυομένῳ χοιριδίῳ λακτίζοντι καὶ κεκραγότι] Elegans imago. Talis Tyrannus ille Lucianeus in *cataplo*, qui fato trahente, Παρ' ὅλην τὴν ὁδὸν ἀντέτεινε, καὶ ἀντέσπα, καὶ τὼ πόδε ἀντερείδων πρὸς τοὔδαφος, οὐ παντελῶς εὐάγωγος ἦν. Talis Flaccus de quo Philo; Πρὸς βίαν εἷλκον ἀσθμαίνοντα καὶ κεκραγότα, καὶ διαπαλαίοντα· ὅν καὶ σύμπαν κατετρώθη τὸ σῶμα, ὡς ἱερεῖα τρόπον κρεουργηθῆναι.

Τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν] *Miserias mortalis vitæ hujus.* Cas. *alligationem nostram.* Xyl. malim, *illigationem* (nisi si vocabulum vitiatum sit, quod quis forsan suspicetur) ut indicetur necessitas illa, quæ fato nos illigatos & obstrictos habeat. Siquidem *fatum* Stoici definiunt *necessitatem rerum omnium actionúmque, quam nulla vis rumpat.* Senec. *quæst. nat. l.* 2. *c.* 36. Idémque *epist.* 77. *Series invicta & nullâ mutabilis ope illigat & trahit cuncta.* Habes disertè ἔνδεσιν nostri. Eodem respexisse videtur Homerus *Iliad.* β *v.* 111. & ι. *v.* 18.

Ζεύς με μέγα Κρονίδης ἄτῃ ἐνέδησε βαρείῃ.

Sed & apud Dionem Prus. *orat.* 30. ille nescio quis, μιᾷ πάντας ἁλύσει δεδέσθαι, contendit. quem visse sis

sis id argumenti latiùs ibi prosecutum. Posset forsan & animæ in corpore,cui *illigata* quodammodo hæret,ut testæ pisciculus incola,*innexio*; quam,dum in malis agit, moræ longioris impatiens, lugeat quis, designari. ἔνδεσις enim ista quoque dici potest, & solet. De Pythagoreis Clemens *strom. l.* 3. ἐνσωματοῦσθαι, καὶ μετενδεῖσθαι, καὶ μεταγγίζεσθαι τὰς ψυχὰς ἀξιοῦσιν, qui & *l.* 7. τὴν μετένδεσιν dixit. Et in eandem mentem Plato *Timæo* : τὰς τῆς ἀθανάτου ψυχῆς περιόδους ἐνέδουν εἰς ἐπίρρυτον σῶμα καὶ ἀπόρρυτον. quod Cicero *lib. de universo* sic reddidit : *In eo* (corpore scil.) *influente atque effluente animo divino ambitus illigabant*, ut vel aliam scripturam secutus fuerit Tullius, vel (quod magìs autumo) apud hunc vitiata sint verba, legendumque *animi divini ambitus* : nam *divinum* dixit quod ἀθάνατον Plato. Et mox : Αἱ δὲ, εἰς ποταμὸν ἐνδεθεῖσαι πολὺν, οὔτ' ἐκράτουν, οὔτ' ἐκρατοῦντο, &c. quod Cicero ab imagine Platonica illa discedens ; *Itaque illi in flumen immersi, neque tenebant neque tenebantur : immersos* dixit,quod *illigatos* Plato, ad imaginem præsentem aptiùs atq; accommodatiùs;sicut & in antegressis ubi corporis ex elementis primis structura depingitur, quod Plato, Εἰς ταυτὸ ξυνεκόλλων, οὐ τοῖς ἀλύτοις οἷς αὐτοὶ ξυνείχοντο δεσμοῖς, ἀλλὰ διὰ σμικρότητα ἀοράτοις γόμφοις ξυντήκοντες. Cicero : *Eas inter se copulabant, haud iisdem vinculis quibus ipsi erant colligati, sed talibus quæ cerni non possent propter parvitatem, crebris quasi cuneolis injectis*, &c. ξυντήκοντες illud insuper habuisse videtur, quod ad aliam imaginem spectaret, nec cum *vinculis* & *clavis* sive *cuneolis colliquefactio* aptè satìs convenire videretur. Cæterùm ista accuratiùs pensitanti dictionis mutilatæ subit animum suspicio. Siquidem illud τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν, non ad superiora pertinere videtur, sed sententiam novam inchoare ; ad quam pleniùs concipiendam verbum aliquod desideretur, puta ἐπινόησον, vel ejusdem significatûs aliud quidpiam. ἐπινόησον δὲ τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν, καὶ ὅτι μόνῳ τῷ λογικῷ ζώῳ δέδοται τὸ ἑκουσίως ἕπεσθαι, &c. *Considera autem quomodo necessitate fatali illigati sumus, dum*

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt :

& quòd sponte sequi creaturæ ratione præditæ soli conceditur. Certè nisi sic concipiatur, dictionis series hiabit ; & copulativa planè superflua & otiosa est futura. Illustrabit autem locum hunc imprimis Persæ dictum ab Herodoto *l.* 9. literis consignatum ; Ξεῖνε, ὅ, τι δεῖ γενέσθαι ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἀμήχανον ἀποτρέψαι ἀνθρώπῳ. Ταῦτα δὲ Περσέων συχνοὶ ἐπιστάμενοι, ἑπόμεθα ἀναγκαίῃ ἐνδεδεμένοι. *Mardonium*, inquit, *sequimur, fatali quâdam necessitate illigati.* Subjungit idem, tanquam ἔνδεσιν istam deplorans ; ἐχθίστη δὲ ὀδύνη τῶν ἐν ἀνθρώποισι αὕτη, πολλὰ φρονέοντα, μηδενὸς κρατέειν· *hoc autem in rebus humanis acerbissimum est, quòd nulla prudentia potestatem dat cuiquam extricandi se necessitate istâ, quâ constrictus tenetur.*

Ἑκουσίως ἕπεσθαι] vide *l.* 4. § 34. spontè sequi, ideò solius hominis proprium est, quia solus habet τὸ αὐτεξούσιον, & *liberam electionem* solus obtinuit ; ad bona & honesta,hominis solius probè instituti ; quia huic soli & ad benè agendum propendet animus & volupe est rectâ incedere. Galen. *de affect. curand. c.* 6. Οὕτω γοῦν καὶ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων ὁρῶμεν ἑπομένους τοῖς βελτίοσι τοὺς χείρους, ἢ μὴ ἄκοντας βιαζομένους, ὥσπερ τὰ παιδία καὶ τοὺς οἰκέτας· ἢ πειθόντας ἑκόντας, ὥσπερ τοὺς ἀγαθοὺς φύσει.

Ἕπεσθαι φίλον, πᾶσιν ἀναγκαῖον] vide *ad l.* 3. § 4. & *ad l.* 6. § 42. Cleanthes ; (quem vide *ad l.* 3. § 4.)

Ὡς ἕψομαί γ' ἄοκνος· ἢν δὲ μὴ θέλω,
Κακὸς γενόμενος, οὐδὲν ἧττον ἕψομαι.
Sequar impiger : fac nolle ; factus improbus,
Cogente resistantem vi, sequar tamen.

scil. quod Senec. 107. post Cleanthis illa ;

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.

Et *epist.* 77. *Puta te nolle sequi, duceris.* (eo scil. sensu quo ad supplicium rapti *duci* dicuntur) *fac tui juris, quod alieni est.* Allusit eódem & *quæst. natur. l.* 2. *c.* 59. *In omnes constitutum est capitale supplicium ; & quidem constitutione justissimâ. nam, quod maximum solet esse solatium extrema passuris, omnium causa eadem est. sequeremur traditi à judice aut magistratu, & carnifici nostro præstaremus obsequium. quid interest utrùm ad mortem jussi eamus, an ultronei ? Quisquis autem queritur, & plorat, & gemit, imperata facere vi cogitur, & invitus rapitur ad jussa nihilominus. quæ autem dementia est potiùs trahi quàm sequi ?* Epictet. *l.* 2. *c.* 16. Ταῦτα (λύπην, φόβον, φθόνον, ἐπιθυμίαν, μαλακίαν, ἀκρασίαν) οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐκβαλεῖν, εἰ μὴ πρὸς μόνον τὸν Θεὸν ἀποβλέποντα, ἐκείνῳ μόνῳ προσπεπονθότα, τοῖς ἐκείνου προστάγμασι καθωσιωμένον· ἂν δ' ἄλλό τι θέλῃς, οἰμώζων καὶ στένων ἀκολουθήσεις τῷ ἰσχυροτέρῳ, ἔξω ζητῶν ἀεὶ τὴν εὔροιαν, καὶ μηδέποτ' εὐρεῖν δυνάμενος· ἐκεῖ γὰρ ζητεῖς, οὗ μή ἐστιν, ἀφεὶς ἐκεῖ ζητεῖν ὅπου ἐστί. Pia sanè, & cœlitùs illapsa sententia. In eandem mentem Greenhamus noster. *oper. tom.* 2. *c.* 31. § 15. *O si Deum homines sponte sequerentur. omnino siquidem sequendum est ; aut sicut ovis pastorem ad caulam ducentem , aut sicut porcus lanium ad macellum trahentem : quodsi ad macellum malimus quàm ad caulam, bestiæ sumus, aut bestiis ipsis etiam pejores.*

§ 29. Διὰ τὸ τούτου στερέσθαι] vide *l.* 12. § 31.

§ 30. Τί παρόμοιον ἁμαρτάνεις] Ità Dion Syracusanus, qui cùm à Dionysio tyranno patriâ pulsus Megaram petiisset & ad Theodorum urbis illius principem,quem convenire cupiebat,non sine difficultate admitteretur,indignantibus,qui aderant illi, familiaribus, τί τοῦτο, inquit, μεμφόμεθα ; καὶ

αὐτοὶ πάντα ἐν Συρακούσαις ὅμοια τούτοις ἐποιοῦμεν. *Patienter hoc ferendum est: forsitan enim & nos, cùm Syracusis ageremus, in gradu dignitatis alicujus constituti, aliquid tale fecimus.* Narrant Plut. in *Dion.* & Val. Max. *lib.* 4. *c.* 1. nisi quòd ille Ππιόδωρον vocat, quem iste Theodorum. Plut. *de utilit. ex inimic.* Ὁ Πλάτων ὁσάκις ἀσχημονοῦσιν ἀνθρώποις παραγένοιτο, πρὸς αὐτὸν ἀπιὼν εἰώθει λέγειν, Μή πού ἄρ' ἐγὼ τοιοῦτος; & *de audiend.* Τὸ τοῦ Πλάτωνος οὐκ ὀκνητέον ἀεὶ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἁμαρτανόντων ἀποφθέγγεσθαι, ἢ που ἄρ' ἐγὼ τοιοῦτος; Meminit & ejusdem idem, in *monit. salubr.* &, *de irac. cohibend.* quod Flaccus sic, *satyr.* 4.

—Hoc quidem non bellè: numquid ego illi
Imprudens olim faciam simile? hæc ego mecum
Compressis agito labris.——

Idémque *sat.* 3. *——quid tu?*
Nullàne habes vitia? imò alia, haud fortasse minora.
Et mox;

——denique teipsum
Concute, numqua tibi vitiorum inseverit olim
Natura, aut etiam consuetudo mala.

Epictet. *lib.* 4. *c.* 4. Περιέρχω τοῖς ἀνθρώποις τινὰ φασὶ, τινὰ κινοῦνται, οὐχ κακοήθως, οὐδ' ἵνα ἔχω ψέγειν ἢ καταγελᾶν· ἀλλ' ἐπ' αὐτὸν ἐπιστρέφω, εἰ τ' αὐτὰ κἀγὼ ἁμαρτάνω. πῶς οὖν παύσομαι; τότε καὶ ἐγὼ ἡμάρτανον· νῦν δ' οὐκέτι, χάρις τῷ Θεῷ. Vix Christianum magìs dici poterat. Gemina certè sunt novissima ista Apostoli illis, de Romanis, *ad ipsos epist. c.* 6. *v.* 17. forsan autem legendum, ἁμαρτάνω, ὅπως οὖν παύσομαι. *quo modo*, sive *ut*, *id ulterius facere desistam.* vide & *ad lib.* 7. § 26. & *lib.* 11. § 18.

Ὅτι βιάζεται] & *lib.* 8. § 14. ἀναγκάζεται. Ità Clemens *strom. l.* 1. Στέρονται τῆς ἀληθείας, ἢ κλαπέντες, ἢ γοητευθέντες, ἢ βιασθέντες. Et mox: βιάζεται πολλάκις ὀδύνη τε καὶ ἀλγηδὼν, φιλονεικία τε καὶ θυμός. & rursus: Αἱ λέξεις αὐτοὶ τῶν σοφιστῶν, οὐ μόνον γοητεύουσαι, κλέπτουσι τοὺς πολλοὺς, βιαζόμεναι δὲ ἔσθ' ὅτε. Apud Galenum, *de affect. dignosc. & corrigend. c.* 4. ὑπὸ τοῦ καταρρου θυμοῦ βιασθεὶς ἔπραξε. vide *l.* 7. § 62. & 63.

§ 31. Σατύρωνα ἰδὼν Σωκρατικὸν, φαντάζου ἢ Εὐτυχῆ, ἢ Ὑμένα] Confusè nimìs ista, Xyl. reddidit. distinctius Cas. falsus tamen, opinor, uterque quòd *Socraticum* pro nomine proprio habeat, cùm sit sectæ denominativum, & ad *Satyronem* an *Satyrionem* potiùs, quod magìs suspicor, referatur.

Καὶ [Εὐφράτην ἰδὼν] *Euphrates* Philosophus Ægyptius, quem laudat Plinius min. *lib.* 1. *ep.* 10. Commemorat, nec sine laude, & Epictet. *enchir. c.* 35. & *dissert. lib.* 2. *c.* 15. & *l.* 4. *c.* 8. & Eunap. in *vitar. proœm.* vide *ad lib.* 7. § 57. perstringere tamen videtur Philostrat. in *vit. Apollon. lib.* 5. *c.* 11. & 14. & *lib.* 6. *c.* 7. De morte hujus ità Dio. *lib.* 69. Ἐν τῷ ἔτει ἐκείνῳ καὶ Εὐφράτης ὁ φιλόσοφος ἀπέθανεν ἐθελόντως, ἐπιτρέψαντος αὐτῷ καὶ τοῦ Ἀδριανοῦ κώνειον, καὶ διὰ τὸ γῆρας, καὶ διὰ τὴν νόσον, πιεῖν. ubi frustrà Leunclav. poscit legi Εὐφράδης. cùm *Euphratis* nomen agnoscant præter suprà memoratos, etiam Euseb. in *Chron.* qui Stoicum fuisse tradit; & Sidon. *lib.* 4. *epist.* 3. qui Astronomiæ etiam peritiam tribuit.

Εὐτυχίωνα] *Eutychio Proculo Siccensi, Grammatico* usum Marcum, monet Capitolinus. Verùm Eutychio iste, quem hìc Marcus, an is existat, ambigo; cùm inflexione levi discrepent nomina, *Eutychius* & *Eutychio*; eò magìs, quia Grammaticum cum Philosopho componi, haud satis congruum videatur.

Σιλουανὸν] *Sylvanum.* is fortè fuerit quem & Σιλβανὸν Suidas. Σιλβανὸς, φιλόσοφος, ὃς ἐπιεικὴς μὲν ἦν τὰ ἄλλα καὶ ἱερὸς, ἀπλούστερος δὲ τὰ ἤθη καὶ ἐπιπόλαιος.

Καὶ Ἀλκίφρονα] deest ἰδὼν (quod Xyl. in fraudem induxit) vel librarii culpâ deperditum; vel ἐκ τοῦ κοινοῦ supplendum. *Alciphronis philosophi Magnesii* meminit Suidas: sub ejus nomine epistolæ quædam, quæ sophistam magìs quàm philosophum sapiunt, ab Aldo aliisque sunt editæ

Τροπαιοφόρον] *Trophæophorus* iste quis extiterit, ariolari non possum; sed nec nomen ipsum alibi legisse memini.

Καὶ Ξενοφῶντα ἰδὼν] apparet hinc τὸ ἰδὼν, *considerandi*, non *conspiciendi*, significatum istic obtinere; cùm *Xenophon*, qui seculis aliquot Marcum antecesserat, inter cæteros contemplandus proponatur.

Κρίτωνα] *Crito* Socratis familiaris amicus; ut patet ex Platonis *dialogo.* Sed & Xenophontis; quod liquet ex *epistola ad eundem* Xenophontis; unde excerpta quædam habemus apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 83.

Σεύηρον] fortè Σεύηρον potiùs, ut *lib.* 1. §. 14. *Severus* Philosophus Marco cumprimis charus. de quo ad locum illum diximus.

Ποῦ οὖν ἐκεῖνοι; οὐδαμοῦ, ἢ ὁπουδή] *nusquam aut ubicunque.* Xyl. *nusquam aut ubilibet.* Cas. verùm leg. distinctim, ὅπου δή; *nusquam, aut ubi tandem?* sic *lib.* 7. § 57. Νῦν οὖν ἐκεῖνοι ποῦ; οὐδαμοῦ.

Καπνὸν] Ità *l.* 12 § 27, 33. quod *lib.* 2. § 17. τῦφος. Empedocles apud Plut. *de Isid. & Osir.* & Sext. Empir. *adv. logic. lib.* 1. *c.* 2.

Παῦρον δὲ ζωῆσι βίου μέρος ἀθρήσαντες,
Ὠκύμοροι, καπνοῖο δίκην ἀρθέντες, ἀπέπταν.

versus prior haud satìs integer videtur. H. Stephanus, Παῦρον δὲ ζωῆς ἀβίου, legendum autumat. Hervet. Π. δὲ ζωοῖσι. ego Π. δ' ἐν ζωοῖσι, utrique prætulerim. Hoc idem in sacra pagina, *Psal.* 37. *v.* 20. Οἱ δὲ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου, ἅμα τῷ δοξασθῆναι αὐτοὺς καὶ ὑψωθῆναι, ἐκλείποντες ὡσεὶ καπνὸς ἐξέλιπον.

λιπον. Interpres Græcus sic extulit, quo tamen in loco veritas Hebraica sic potiùs habet: *Improbi peribunt; & inimici Dei, tanquam agnorum, sive arietum, adeps, consumentur, & in fumum abibunt.* allusione factà ad victimarum immolatarum rationem. de quibus *Il. ά. v.* 317.

Κνίσση δ' οὐρανὸν ἷκεν ἑλισσομένη περὶ καπνῷ,

Ibid. Ps. 102. *v.* 3. ἐξέλιπον, ὡσεὶ καπνὸς, αἱ ἡμέραι μου. Jacob. *epist. c.* 4. *v.* 14. Ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀτμὶς γάρ ἐστιν, ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα δὲ καὶ ἀφανιζομένη.

—— Ψυχὴ δέ τε, ἠΰτε καπνὸς,
Ὤχετο τετριγυῖα —— *Iliad.* ψ. *v.* 100.

Senec. Troad. *chor.* 2.

Hæc omnes petimus fata: nec ampliùs,
Juratos superis qui tetigit lacus,
Usquam est, ut calidis fumus ab ignibus
Vanescit spatium per breve sordidus;
Ut nubes, gravidas quas modò vidimus,
Arctoi Boreæ disjicit impetus:
Sic hic quo regimur, spiritus effluet.
Post mortem nihil est: ipsáque mors nihil.

Καὶ τὸ μηδὲν] Euripides (*Meleagro*, opinor) apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 122.

Τοὺς ζῶντας εὖ δρᾶν· κατθανὼν δὲ πᾶς ἀνὴρ
Γῆ καὶ σκιά· τὸ μηδὲν εἰς οὐδὲν ῥέπει·
Viventibus te impende: namqui est mortuus,
Humus est & umbra: nil quod erat in nil abit. Grot.

unde refingenda suspicor quæ apud eundem ex eodem, sed vitiata, puto, *tit.* 98. sic exhibentur:

Τοὺς ζῶντας εὖ δρᾶ· κατθανὼν οὐδεὶς ἀνὴρ.
Γῆ καὶ σκιά, τὸ μηδὲν εἰς οὐδὲν βλέπει.

Etsi nôrim ab interpretibus hæc aliò trahi. Sophocl. *Ajac.*

Ὁρῶ γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν ὄντας ἄλλο πλὴν
Εἴδωλ', ὅσοιπερ ζῶμεν, ἢ κούφην σκιάν.
Nam video nil nos esse mortales, nisi
Imaginosa somnia, aut umbram levem. Grot.

Euripid. *Medeâ.*

Τὰ θνητὰ δ' οὐ νῦν πρῶτον ἡγοῦμαι σκιάν.
Humana nil nisi umbram ego nôram priùs.

E nostris quidam:

Bulla est omnis homo, flos, vapor, umbra, nihil.

hoc est quod Ebræi. הבל & בוק *vanitas & falsitas*, sive *mendacium, Psal.* 39. *v.* 6. & *Ps.* 62. *v.* 9.

Σὺ οὖν ἐν τίνι] *tu autem in quo tempore es?* Xyl. ut χρόνῳ subintelligatur. *quam brevis es ævi?* vide *ad l.* 4. § 33.

Οἵαν ὕλην καὶ ὑπόθεσιν φεύγεις;] Plut. *de tranquil.* Ἀλλ' ὥσπερ ἐν μουσικῇ βαρεῖς φθόγγοι καὶ ὀξεῖς, ἐν δὲ γραμματικῇ φωνήεντα καὶ ἄφωνα γράμματα· μουσικὸς δὲ καὶ γραμματικὸς, οὐχ ὁ θάτερα δυσχεραίνων καὶ ὑποφεύγων, ἀλλ' ὁ πᾶσι χρῆσθαι καὶ μιγνύναι πρὸς τὸ οἰκεῖον ἐπιστάμενος: οὕτω καὶ τῶν πραγμάτων ἀντιστοιχίας ἐχόντων, οὐ δεῖ τοῖς ἑτέροις ἐξαθυμεῖν, οὐδ' ἀπαγορεύειν, ἀλλ' ὥσπερ ἁρμονικοὺς, ἀμβλύνοντας ἀεὶ τοῖς κρείττοσι τὰ χείρονα, καὶ τὰ φαῦλα τοῖς χρηστοῖς ἐμπεριλαμβάνοντας, ἐμμελὲς τὸ τοῦ βίου μίγμα ποιεῖν καὶ οἰκεῖον αὐτοῖς. Hoc est quod Marcus hîc ὕλην καὶ ὑπόθεσιν, *materiam subjectam* hæc facere, in qua se exerceat, & artis suæ specimen edat exeràtque.

Γυμνάσματα] vide *ad lib.* 6. § 20. & *infrà* § 33. Creusa apud Euripidem *Ione*;

Πρὸς τίν' ἀγῶνα πθέμεσθ' ἀρετῆς;
Οὐ πόσις ἡμῶν προδότης γέγονε;
Στέρομαι δ' οἴκων, στέρομαι παίδων·
Φροῦδαι δ' ἐλπίδες, ἃς διαθέσθαι
Χρῄζουσα καλῶς, οὐκ ἐδυνάσθην.
Virtutis stadium quale patet mihi?
Vir nonne ipse mihi proditor extitit?
Expulsa ædibus (heu) orbáque liberis:
Vanæ spes etiam, quas bene ponere
Cùm valdè cupiam, non datur exequi.

Joan. Chrysost. *in Act. orat.* 15. Ἐστω σοι παλαίστρα καὶ γυμνάσιον ἡ γυνή. πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον, γυμνάσια μὲν ἀναδέχεσθαι οὐδὲν κέρδος ἔχοντα, ἔνθα θλίβομεν τὸ σῶμα, γυμνάσια δὲ μὴ ποιεῖν οἴκοι, καὶ περὶ τῶν ἀγώνων στέφανον ἡμῖν παρέχοντα; Epictet. *l.* 3. *c.* 24. Ἐπὶ τούτοις ὁ θεός με νῦν μὲν ἐνταῦθα ἄγει, νῦν δὲ ἐκεῖ πέμπει, πένητα δείκνυσι τοῖς ἀνθρώποις, δίχα ἀρχῆς, νοσοῦντα, εἰς Γύαρα πέμπει, εἰς δεσμωτήριον εἰσάγει. οὐ μισῶν· μὴ γένοιτο· τίς δὲ μισεῖ τὸν ἄριστον τῶν ὑπηρετῶν ἑαυτοῦ; οὐδ' ἀμελῶν· ὅς γε οὐδὲ τῶν μικροτάτων τινὸς ἀμελεῖ· ἀλλὰ γυμνάζων, καὶ μάρτυρι πρὸς τοὺς ἄλλους χρώμενος. vide *ad lib.* 6. § 42.

Μέχρι ἐξοικειώσῃς σαυτῷ] Senec. *de ira. lib.* 2. *c.* 13. *Nihil est tam difficile, & arduum, quod non humana mens vincat, & in familiaritatem perducat.*

Ὡς ἐρρωμένος στόμαχος πάντα ἐξοικειοῖ] Eadem imago, *infrà* § 35. τὸ στομάχου ῥωμαλέον τοῦτο, in animantibus quibusdam ad miraculum usque stupendum observârunt autores celeberrimi; utpote in sturnis, coturnicibus, cervis, capreis. Aristotel. *de plantis lib.* 1. *c.* 5. Ὁ ὑοσκύαμος, καὶ ὁ ἐλλέβορος ἀνθρώποις μὲν δηλητήριον, τροφὴ δὲ τοῖς ὄρτυξι. Sext. Empir. *Pyrrhon. hypoth. lib.* 1. *c.* 14. § 1. Τὸ γοῦν κώνειον πιαίνει τοὺς ὄρτυγας· καὶ ὁ ὑοσκύαμος τὰς ὗς. αἱ δὴ χαίρουσι καὶ σαλαμάνδρας ἐσθίουσαι· ὥσπερ οὖν ἔλαφος τὰ ἰοβόλα ζῶα, καὶ αἱ χελιδόνες κανθαρίδας. Alex. Aphrodis. *problem. præfat.* ὄρτυγας τε σιτοῦνται τὸν ἐλλέβορον, τοῖς ἀνθρώποις δηλητήριον ὄντα· ψᾶρες δὲ τὸ κώνειον. Basil. *in hexam. orat.* 5. Τὸ μὲν κώνειον οἱ ψᾶρες βόσκονται, διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος τὴν ἐκ τοῦ δηλητηρίου βλάβην ἀποδιδράσκοντες. ἐλλέβορος δὲ ὀρτύγων ἐστὶ τροφὴ, ἰδιότητι κράσεως τὴν βλάβην ἀποφευγόντων. quæ eadem apud Eustathium Antioch. *in Hexam.* leguntur. uter ab utro acceperit,

rit, alii viderint. Ambros. *hexam. l.* 3. *c.* 9. sic reddidit. *Sturni vescuntur conio: nec fraudi est eis, quoniam qualitate sui corporis venenum succi letalis evadunt. Helleborum autem plerique loquuntur escam esse & alimoniam coturnicum, eò quòd naturali quodam temperamento sui corporis vim pabuli nocentis evitant.* Denique, *cervis cibus venenum est.* Plin. *hist. nat. lib.* 10. *c.* 23. *coturnicibus veratri semen gratissimus cibus.* & *c.* 72. *Capreæ & coturnices venenis pinguescunt, placidissima animalia.* Lucret. *de rer. nat. lib.* 4.

Tantáque in his rebus distantia differitásque est,
Ut quod aliis cibus est, aliis fuat acre venenum;
Sic etenim nobis veratrum est acre venenum;
At capreis adipes & coturnicibus auget.

Et *l.* 5. *Quippe videre licet, pinguescere sæpè cicutâ Barbigeras pecudes, homini quæ est acre venenum.* Tum struthio ferrum, ossa, saxa, quidlibet ferè, comedit, concoquit, conficit, Plin. *lib.* 10. *c.* 1. *concoquendi sine delectu devorata mira natura.* Alex. Aphrod. *probl. præfat.* Στρουθοκάμηλος ἰδιότητι τινὶ σίδηρον πέπτει. Ælian. *de animal. l.* 14. *c.* 7. λίθους καταπιοῦσα ἡ στρουθὸς, ἐν τῷ ἐχίνῳ φυλάττει, καὶ πέττει τῷ χρόνῳ. Quin & de hominibus ac gentibus etiam nonnullis, prioribus illis gemina prodidere. Sext. Empir. *Pyrrhon. hyp. l.* 1. *c.* 14. § 2. Ἀλλὰ καὶ Αἰθιόπων οἱ ἀντιπέραν τῆς Μερόης παρὰ τὸν Ὑδάσπην ποταμὸν οἰκοῦντες, σκορπίους καὶ ὄφεις, καὶ τὰ παραπλήσια ἀκινδύνως ἐσθίουσιν. Refert & idem *ibidem* de Rufino quodam Chalcidense, ὅτι ἐλλέβορον ὥς τι τῶν συνήθων προσεφέρετο καὶ ἔπινε. de anu quâdem Attica quæ κωνείου τριάκοντα ὁλκὰς ἀκινδύνως· de Lyside, qui μηκωνίου τέσσαρας ἀλύπως ἐλάμβανε.

Ὡς τὸ λαμπρὸν πῦρ] Vide *ad l.* 4. § 1.

§ 32. Μηδενὶ ἐξέστω εἰπεῖν ἀληθεύοντι περί σου] Festivè Aristippus oratori, qui in judicio causam ipsius egerat, postquam jam obtinuerat, interroganti quid Socrates illi profuisset, respondit, τοῦτο, τὸ λόγους, οὓς εἶπας ὑπὲρ ἐμοῦ, ἀληθεῖς εἶναι. Laert. *l.* 2. sed & Pindarus cuidam, qui quò gratiam sibi ab eo deberi innueret, se aiebat ubique locorum apud cunctos illum collaudare, regessit, eidem sese prædicationis gratiam referre; faciendo nempe ut vera loquatur. Κἀγώ σοι χάριν ἀποδίδωμι. ποιῶ γάρ σε ἀληθεύειν. Plut. *de laud. propria.*

Ἀλλὰ ψεύδεσθαι] D. Christus suis, Matth. *c.* 5. *v.* 11. Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι, &c. neque enim, si ἀληθεύοντες. Cato *orat. De Coss. suo*, apud Charis. *lib.* 2. *Ei rei do operam, ut mihi falsò malè dicatur.* vide Philipp. Maced. quid de se, *supr. ad* § 11.

Ὅπως τοῦτόν τι περί σε ὑπολήψεται] Ergò & in mente, non in lingua tantùm, mendacium est.

Πᾶν γὰρ τοῦτο ἐπὶ σοί] Plaut. *Trinum.* 1. 2.

M. *Omnes bonos bonásque accuratè addecet,*
Suspicionem & culpam, ut ab se segregent.
C. *Non potest utrumque fieri.* M. *Quapropter?* C. *Rogas?*
Nè admittam culpam, ego meo sum promus pectori:
Suspicio est in pectore alieno sita.

Lips. *Cent.* 1. *ep.* 77. *Qualis sim, in me situm est. qualis audiam, in vano est vulgo.* Erasm. *epist. Innocentiam præstare possum: quid homines de me loquantur, non possum.* vide *l.* 11. § 14.

Τίς ὁ κωλύων] Vid *l.* 2. § 9. & *l.* 3. § 12. & *l.* 8. § 32.

Κρῖνον μηκέτι ζῆν] Vide *supr. ad* § 8. Τί οὖν ἔτι ζῆν θέλεις, τοιοῦτος ὤν; Epictet. *l.* 3. *c.* 26.

Οὐδὲ γὰρ αἱρεῖ λόγος] *Neque enim patitur ratio te nisi talem.* Xyl. *neque enim rationi consentaneum est, ut vivat, qui talis non sit.* Cas. ad verbum, *neque enim poscit, postulat, exigit ratio,* (ut vivas, scil.) *ni hujusmodi sis.* Sic Plato *Phileb.* Διψῆν ἄρα τὸ σῶμα ἢ πεινῆν, ἤ τι τοιοῦτον πάσχειν, οὐδαμῇ ὁ λόγος αἱρεῖ. *Ratio non poscit,* vel *non patitur* etiam. Epictet. *lib.* 1. *c.* 29. Μέχρι τίνος; μέχρις ἂν ὁ λόγος αἱρῇ συνεῖναί με τῷ σωματίῳ· ὅταν δὲ μὴ αἱρῇ, λάβετε αὐτό. *Quosque ista perpetieris? quamdiu me corpusculo huic conversari ratio exegerit. Ubi autem hoc ratio non exegerit amplius, tollite illud sultis à me.* vide *ad l.* 4. § 24.

§ 33. Τί ἐστι τὸ ἐπὶ ταύτης τῆς ὕλης] vide *ad l.* 9. § 27. & *supr.* § 11. 12, 31. & *l.* 12. § 1.

Οὐ πρότερον παύσῃ στένων] Ità *l.* 9. § 26. δουλεία στενόντων.

Ἀπόλαυσιν γὰρ δεῖ ὑπολαμβάνειν] Ità *lib.* 8. § 26. εὐφροσύνην. & *l.* 11. § 16. χαράν. & *l.* 3. § 6. ἀπόλαυσιν. *Psal.* 112. *v.* 1. *Beatus vir qui deum timet, delectatur in præceptis ejus*; exequendis, scil. D. Christus; *Mihi cibus & potus est, voluntatem paternam exequi.* Joan. *c.* 4. *v.* 34. & Job *c.* 23. *v.* 12. *Non recessi à mandatis ejus: verba oris illius demenso meo prætuli.* Scitum, tritúmque est Laconis illud, qui interrogatus, τί παρέχει παιδαγωγῶν, *quidnam institutione puerorum suâ præstaret*; respondit, τὰ καλὰ τοῖς παισὶν ἡδέα ποιῶ. *Facio ut honesta illis jucunda fiant.* Plut. *virt. docer.* sive, ut idem, *de virt. mon.* ὅτι ποιήσει τοὺς παῖδας τοῖς καλοῖς ἥδεσθαι, καὶ ἄχθεσθαι τοῖς αἰσχροῖς· *facturum se, ut honestis delectentur, turpia verò exosa habeant.* οὗ μεῖζον οὐδέν, οὐδὲ κάλλιον, *quo nihil majus meliúsve,* sive *præstantius*: inquit ille. Liban. *orat.* 11. de Antiochenis suis, ἡδονὴν, οὐ μόχθον, τὸ τῆς οἰκείας προσκάμνειν τέθεινται· τὴν μὲν ἀπαλλαγὴν τῶν πόνων οὐ δεξάμενοι, τὸ δ' ἐπ' αὐτῶν μένειν ἀγαπήσαντες.

Παντάχου γὰρ ἔξεστι] Vide *ad lib.* 5. § 16. & *lib.* 12. § 1. Senec. *epist.* 28. *Quid tam turbidum fieri potest quàm forum? ibi quoque licet quietè vivere si necesse sit.*

Τῷ μὲν οὖν κυλίνδρῳ] Vide *l.* 8. § 57, 60.

Ὅσα

Ὅτι ὑπὸ φύσεως ἢ ψυχῆς ἀλόγου διοικεῖται] vide *supra* § 2. & *l.* 6. § 14.

Νοῦς δὲ καὶ λόγος] vide *l.* 8. § 32, 41.

Τοῦ σωματικοῦ τε ἰσχύος] vide *l.* 4. § 45.

Οὐδὲ ποιεῖ κακὸν] vide *l.* 4. § 7. & *l.* 9. § 41.

Κρείττων γίνεται ὁ ἄνθρωπος] Malis externis melior fit homo. quia sunt ἀρετῆς καὶ λόγου γυμνάσματα. *supr.* § 30. Gregor. Naz. *adv. Julian. orat.* 1. φιλεῖ γὰρ τὰ γενναῖα φρονήματα πρὸς τὸ βίᾳ κρατοῦν αὐθαδίζεσθαι· καθάπερ φλὸξ ὑπὸ ἀνέμου ῥιπιζομένη, τοσούτῳ μᾶλλον ἀνάπτεται, ὅσῳ ἂν σφοδρότερον καταπνέηται. Quod Naso *amor. l.* 1. *eleg.* 1.

Vidi ego jactatas motâ face, crescere flammas :
Et vidi nullo concutiente mori.

Et mox : οἱ διωγμοὶ τιμιωτέρων τῶν χειρισμὸν πεποιήκασι θᾶττον ἢ ἀσθενέστερον, ῥώσαντες τὰς ψυχὰς εἰς εὐσέβειαν, καὶ ὥσπερ σίδηρον θερμὸν ὕδατι, τοῖς κινδύνοις στομώσαντες. Idémque *orat.* 28. ἔστι τι φύτῳ φυτὸν, ὃ θάλλει τεμνόμενον, καὶ πρὸς τὸν σίδηρον ἀγωνίζεται, καὶ εἰ δεῖ παράδοξως εἰπεῖν περὶ παραδόξου πράγματος, θανάτῳ, καὶ τομῇ φύεται, καὶ αὔξεται διαπανώσει, τοιοῦτόν τι ἡ φιλοσοφία. Quod Flaccus *carm. l.* 4. *ode* 4.

Duris ut ilex tunsa bipennibus,
Per damna, per cædes, ab ipso
Ducit opes animúmque ferro.

Et Epictet. *enchir. c.* 24. ὅ, τι γὰρ ἂν τούτων ἀποβαίνῃ, ἐπ' ἐμοί ἐστιν ὠφεληθῆναι ἀπ' αὐτοῦ. & *l.* 3. *c.* 20. Καὶ ἀπὸ νόσου ἔστιν ὠφεληθῆναι· (ità Antigonus, qui à morbo revalescens, οὐδὲν χεῖρον· inquit : ὑπέμνησε γὰρ ἡμᾶς ἡ νόσος οὐ μέγα φρονεῖν, ὡς ὄντας θνητούς. Plut. *Apoph.*) ἔστιν ἀπὸ πρώτεως· ἔστιν ἀπὸ θανάτου. Hinc professiones illæ de se Davidicæ, *Psal.* 119. *v.* 67, 71. Hinc *catino*, in quo aurum argentúmque expurgari solet, piorum perpessiones atque ærumnæ conferuntur. *Psal.* 66. *v.* 10. Esaiæ *cap.* 1. *v.* 25, &c. 48. *v.* 10. Job *c.* 23. *v.* 10. Dan. *c.* 11. *v.* 35. Malac. *c.* 3. *v.* 23. *ad Rom. c.* 5. *v.* 2. 3, 4. Jacob *c.* 1. *v.* 2, 3. Petr. *ep.* 1. *c.* 4. *v.* 12. Autor *Sap. Solom. c.* 3. *v.* 6. Jasoni Siracid. *c.* 2. *v.* 4. Sed & autor *ad Ebr. cap.* 12. *v.* 11. καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης. vide *l.* 7. § 58.

Ἐπαινετώτερος] vide *l.* 5. § 15.

Τὸν φύσει πολίτην οὐδὲν βλάπτει] vide *ad l.* 5. § 22. & *supr.* § 6.

Τῶν καλουμένων ἀκληρημάτων] ἀκληρήματα, συμφοραὶ, δυστυχίαι. Suidas : apud quem ἀκληρώμασι perperam legitur pro ἀκληρήμασι, cùm in vocabulo ipso, quod literarum series docet; tum & in scriptoris nescio cujus verbis his *ibidem adductis*, διὰ τοῦτο δοκεῖ μοι μάλιστα περιττεύειν τοῖς ἀκληρήμασι, διὰ τὸ πάντων βούλεσθαι σχάζεσθαι καὶ μείζεσθαι εἰς διαφοράν. à verbo ἀκληρεῖν. unde mox apud eundem, συμπάσχοντες τῇ τῶν ἀκληρούντων ὑποδουλίᾳ. & Diodor. *l.* 16. De Philippo bello superatis insultante; ὀνειδίζων διὰ λόγων τὰς τῶν ἀκληρηκότων δυστυχίας. & de Thebis à Macedonibus direptis; οὐκ ἦν, ὅστις ἰδὼν, οὐκ ἂν, ἠλέησε τὰς τύχας τῶν ἀκληρούντων. & mox : τὴν ἰδίαν ἔχθραν ἐν τοῖς τῶν ἠτυχηκότων ἀκληρήμασιν ἐναπεδείκνυντο.

§ 34. Τῷ δεδηγμένῳ ὑπὸ τῶν ἀληθῶν δογμάτων] Ità Basil. at Lugd. δεδογμένῳ. Xyl. *qui morsus est à veris dogmatibus, tanquam qui à cane rabioso,* &c. inquit M. Cas. Verùm ego ista concoquere non possum. Lego igitur, τῷ δεδευμένῳ, ei qui veris dogmatibus imbutus est. Sicut βεβαμμένον dixerat, *l.* 3. § 4. atque eodem sensu Plato dixit, *de leg. lib.* 4. ἵνα δὴ τοποιὸς ἡ αὐτῶν δόξα γίγνοιτο περὶ δεῶν τε καὶ περὶ ἄλλων.

Ἀρκεῖ καὶ τὸ βραχύτατον] Hoc est quod vulgò dicitur; *verbum*, sive, ut Terent. extulit, *Phorm.* 3. 3. *Dictum sapienti sat est.* Maxim. Tyr. *dissert.* 27. Ὥσπερ γὰρ ἐπὶ μακρῶν καὶ λεπτῶν δοράτων, ὁ τὸν σύρακα κινήσας, παρέπεμψε τὴν κίνησιν κατὰ παντὸς τοῦ δόρατος μέχρι τῆς ἀκμῆς· καὶ ὥσπερ τῶν μακρῶν καὶ διατεταμένων κάλων, ὁ διασείσας τὴν ἀρχὴν, παραδίδωσι τὴν κίνησιν τῷ ὅλῳ, βαδίζουσαν ἐπὶ τὸ πέρας· οὕτω καὶ τῷ νῷ βραχείας ἀρχῆς δεῖ πρὸς ἔννοιαν τῶν πραγμάτων ὅλων· ὁ μὲν δὴ εὖ πεφυκὼς ἀνὴρ, καὶ πρὸς ἀρετὴν εὐδρομώτατος, αὐτός τε παρ' αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν λαβὼν, πρόεισι, καὶ ἐφοδεύει, καὶ ξυλλαμβάνει, καὶ ἀναπιμπλάζεται τῇ μνήμῃ τοῦ νοῦ θεάματα. Joan. Lenccius in *præfat. ad observat. polit.* *Ut semen, quamvis sit exiguum, cùm occupavit idoneum locum, vires suas explicat, & ex minimo in maximos actus diffunditur : sic tametsi pauca sunt & angusta quæ dicuntur, tamen si illa animus bene cultus exceperit, radices agunt, exurgúntque altiùs, & undequaque se expandunt.*

Φύλλα τὰ μὲν] Ista non integra, sed concisa, nec tam versus ipsos, quàm versuum ἀποσπασμάτια duo, repræsentat hîc editio Lugdunensis; & in versione sua reddidit Xylander; cùm in Marci contextu tamen integros exhibuisset : nempe,

Φύλλα τὰ μέν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει. ———

Et, Ὣς ἀνδρῶν γενεή. ———

Nec est ab vero simile, Marcum ista duntaxat, posuisse, quia τὸ βραχύτατον priùs dixerat; alium aliquem, Xylandrum forsan ipsum, reliqua supplevisse. Sunt autem Homeri ex *Il.* ζ. *v.* 147. unde & primum imaginis istius, pulcherrimæ sanè, libet adjicere versiculum,

Οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοιήδε καὶ ἀνδρῶν.

Laudatum à Zenone apud Laërt. *l.* 7. à Pyrrhone *ibid. l.* 9. à Strabone *l.* 14. à Schol. Apollon. *ad l.* 1. à Plutarcho *ad Apollon.* & *de tard. num. vindict.* qui & subjungit, Φύλλοις εἰκάζει τὸν βίον, ἀπομαραινομένοις πανταπασιν, καὶ φθίνουσιν ἐν ὀλίγῳ. Luciano in *speculantib.* à Simonide (referente Sto-

hæo *tom.* 2. *tit.* 98) qui & ἐν τόδε κάλλιστον dixisse Chium Poetam asserit, sed quod pauci admodum seriò cogitant, à Clemente *strom. l.* 6. qui Homerum contendit & ista, & illa, *Il.* φ. *v.* 464.

—— Βροτῶν ἕνεκα πολεμίζω
Δειλῶν, οἳ φύλλοισιν ἐοικότες, ἄλλοτε μέν τε
Ζαφλεγέες τελέθουσιν ἀρούρης καρπὸν ἔδοντες,
Ἄλλοτε δ' αὖ φθινύθουσιν ἀκήριοι. ——

à Musæo accepisse; qui eadem prior sic extulerat.

Ὡς δ' αὔτως καὶ φύλλα φύει ζείδωρος ἄρουρα·
Ἄλλα μὲν ἐν μελίῃσιν ἀποφθίνει, ἄλλα δὲ φύει.
Ὡς δὲ καὶ ἀνθρώπων γενεὴ καὶ φῦλον ἑλίσσει.

ubi observanda παρονομασία in φύλλον & φῦλον. eadem gemina ferè habet & Mimnermus apud Stob. itidem.

Ἡμεῖς δ' οἷάτε φύλλα φύει πολυάνθεμος ὥρη
Ἦρος, ὅτ' αἶψ' αὐγῇ αὔξεται ἠελίου·
Τοῖς ἴκελοι, πήχυιον ἐπὶ χρόνον ἄνθεσιν ἥβης
Τερπόμεθα, πρὸς θεῶν, εἰδότες οὔτε κακὸν
Οὐδ' ἀγαθόν· κῆρες δὲ παρεστήκασι μέλαιναι,
Ἡ μὲν ἔχουσα τέλος γήραος ἀργαλέου,
Ἡ δ' ἑτέρη θανάτοιο. &c.

ubi versu 2. pro αἶψ' Andr. Schott. *observ. l.* 2. *c.* 52: ἂψ legi vult, ut de Solis recursu qui ab hyeme vere fit, intelligatur. ego quarto pro πρὸς θεῶν, quod nec locum hìc habet, & metrum corrumpit, πρόσθεν legerim, ut infantiæ pueritiæque tempora respiciantur, quibus boni maliq; discrimen vix innotescit. unde his hominem, ὡς βοτόν τι, μὴ φρονεῖν ait Æschylus *Inferiis*; *sensu carere*, Plin. *l.* 7. *c.* 52. *teneros, rudes, inutiles annos*, appellat Senec. *epist.* 99. & Aristophanes apud Clem. *strom. l.* 5.

Ἄνδρες ἀμαυρόβιοι, φύλλων γενεῇ προσόμοιοι.

Plut. adv. Epicur. Τὸ δὴ ἐφήμερα καλεῖν καὶ ἀβέβαια καὶ ἀστάθμητα, φύλλοις τε γινομένοις ἔτους ὥρᾳ καὶ φθίνουσιν εἰκάζειν τὸν βίον, τί παρέσχηκεν ἄλλο τοῖς ποιηταῖς, ἢ τὸ τῆς σαρκὸς ἐπίκηρον καὶ πολυβλαβὲς καὶ νοσῶδες; Quin & Jason Siracid. *sap. c.* 14. *v.* 19. Ὡς φύλλον θάλλον ἐπὶ δένδρου δασέος, τὰ μὲν καταβάλλει, ἄλλα δὲ φύει· οὕτως γενεὰ σαρκὸς καὶ αἵματος, ἡ μὲν τελευτᾷ, ἑτέρα δὲ γεννᾶται. Nec est huic absimile, quod Doctores Talmudici in עירובין sive *Mixtorum tractatu*. בני האדם דומים לעשבי השדה הללו נוצצין והללו נובלין *Filii hominum similes sunt herbis agri*; *quarum aliæ florent, aliæ marcescunt.* August. in *Psalm.* 101. *conc.* 2. ubi adduxerat Solomonis illud ex *Eccles. c.* 1. *v.* 4. *Generatio vadit una, venit altera. Videtis generationes hominum sic esse in terra, tanquam in arbore folia; sed in arbore olivæ, vel lauri, vel cujuscunque alterius, quæ toto tempore fronde vestita est. Sic tanquam folia, genus humanum terra portat, plena est hominibus, sed cùm aliis morientibus, alii nascendo succedunt. Semper enim arbor illâ veste viridi ornata est. Sed subter attende quàm multa calces arida folia.* Vide Flaccum *ad lib.* 4. § 33. Ab hominibus ad montes etiam transtulit Philo *de mundo.* ὅτι δένδρον οὐδὲν αἱ φύσεις τῶν ὀρῶν διαφέρουσιν· ἀλλὰ καθάπερ ἐκεῖνα, καιροῖς μὲν τισι φυλλορροεῖ, καιροῖς δὲ πάλιν ἀναθάλλει. διὸ καὶ τὸ ποιητικὸν εὖ εἴρηται, φύλλα, τὰ μέν τ' &c. τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν ὀρῶν, τὰ μὲν ἀποθραύεται, τὰ δὲ προσφύεται. Cæterùm dicto Homerico illo Stratonicus pro more suo joc(ulariter est abusus; cùm enim Caunum (Cariæ id opidum est) appulsus, incolas à loci insalubritate vultu pallido admodum lividóve incedere plerosque conspiceret, poeticum illud protulisse fertur,

Οἵη περ φύλλων γενεή, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν,

reprehensus verò, quasi locum insalubritatis notâsset, scommate etiam acerbiore adjecto perstringens, Μή ποτ', inquit, θαρρήσαιμ' ἂν λέγειν νοσεράν, ὅπου καὶ οἱ νεκροὶ περιπατοῦσι; *An ego sustineam*, inquit, *civitatem morbidam, aut insalubrem dicere, in qua mortui quoque ambulent?* Refert Strabo. *l.* 14.

Φυλλάδεια δὲ καὶ τὰ τεκνία σου] Hinc Epictetus δύσφημον existimanti de puerulo dicere, Αὔριον ἀποθανῇ, *cras forsitan morietur*; Λέγε· δύσφημον ἐστὶ καὶ τὸ φυλλορροεῖν. vide *ad l.* 11. § 33, 34. & apud nos in patria lingua, *infantes flosculos* esse, vulgari diverbio dicitur. Cæterùm quo modo φυλλάδεια Marcus istìc, ità βολβάδεια ἢ κοχλίδια *uxorem liberósque* dixit Epictetus *enchirid. c.* 12. vel 7. potiùs. Lucian. in speculant. Ἐκεῖνος μὲν ὁ χαίρων, ὅτι ἄρρενα παῖδα ἔτεκεν αὐτῷ ἡ γυνή, καὶ φίλους διὰ τοῦτο ἑστιῶν, καὶ τοὔνομα τοῦ πατρὸς τιθέμενος, εἰ ἠπίστατο, ὡς ἑπτέτης γενόμενος ὁ παῖς τεθνήξεται, ἆρα ἄν σοι δοκῇ χαίρειν ἐπ' αὐτῷ γινομένῳ; ἀλλὰ τὸ αἴτιον, ὅτι τὸν μὲν εὐτυχοῦντα ἐπὶ τῷ παιδὶ ἐκεῖνον ὁρᾷ, τὸν τοῦ ἀθλητοῦ πατέρα, τοῦ Ὀλύμπια νενικηκότος· τὸν γείτονα δὲ, τὸν ἐκκομίζοντα τὸ παιδίον οὐχ ὁρᾷ, οὐδὲ οἶδεν, ἀφ' οἵας αὐτῷ κρόκης ἐκρέματο. Senec. *ad Marc. c.* 9. *Tot præter domum nostram ducuntur exequiæ; de morte non cogitamus: tot acerba funera; nos togam nostrorum infantium, nos militiam, & paternæ hæreditatis successionem animo agitamus: tot divitum subita paupertas in oculos incidit, & nobis nunquam in mentem venit, nostras quoque opes æquè in lubrico positas. Acerba* cùm dixit, *poma* alludebat, quibus poeta ignobilis in ficitio *Hadriani & Epicteti colloquio*, prout, *foliis* Homerus & ex Homero Marcus istìc, nos contulit *disticho illo*;

Poma ut in arboribus pendent; sic corpora nostra,
Aut matura cadunt, aut citò acerba ruunt.

Καὶ ταῦτα τὰ ἐπιβοῶντα] ἀνθρώπια scil. ut *l.* 9. § 29. ἀνθρώπια μυξῶν μεστά.

Σὺ πάντα ὡς αἰώνια ἐσόμενα] Senec. *epist.* 120. *At nos corpus tam putre sortiti, nihilominus æterna proponimus, & quantum potest ætas humana protendi, tantum spe occupamus, nullâ contenti pecuniâ, nullâ potentiâ, nihil satis est morituris, imò mori-*

morientibus. quotidie enim propiùs ab ultimo stamus, & illo unde nobis cadendum est omnis hora impellit.

Μικρὸν ϗ καταμύσεις] *Paulo pòst morieris.* καταμύειν, *connivere, oculos claudere*, pro, *mori*. quia moribundis visus deficit, mortuis oculi clauduntur. indè formulæ illæ *Il.* ε *v.* 82. & alibi frequenter ;

——τὸν δὲ κατ' ὄσσε
Ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος. —— & *ibid. v.* 47.
—— στυγερὸς δ' ἄρα μιν σκότος εἷλε. ——

Item *Il.* π. *v.* 350.

——θανάτου δὲ μέλαν νέφος ἀμφεκάλυψεν·

Sed & apud Maron. *Æn. l.* 10.

——*letho canentia lumina solvit.*

&, *Olli dura quies oculos, & ferreus urget*
Somnus ; in æternam clauduntur lumina noctem.

Contrà. βλέπειν, sive, *videre*, pro *vivere* ; & βλέποντες *videntes*, pro, *viventibus*. Euripid. *Troad.*

Οὐ ταυτὸν, ὦ παῖ, τῷ βλέπειν τὸ κατθανεῖν.
Τῷ μὲν γὰρ οὐδὲν, τῷ δ' ἔνεισιν ἐλπίδες.

quod Theocrit. *idyll.* 4.

Ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν· ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες.

Idem *Iphigen. Tauric.*

Θανόντα μᾶλλον ἢ βλέποντ' ἔξω φίλον.

Quod idem alibi :

Οὐκ ἂν προδοίην καί περ ἄψυχον φίλον.

&, ἥλιον ὁρᾶν, φῶς ὁρᾶν, pro eodem.
Euripid. *Troad.*

——ἆρά μοι ἀέλιον λεύσσει ;

& *Ione* : Ἥδιον ἂν θανοίμην, ἤθ' ὁρᾶν φάος.

Syntaxis insolens, sed qualis illa (ut obiter adnotem) *Herc. fur.*

Παραινέσαιμ' ἂν μᾶλλον, ἢ πάσχειν κακῶς.

Idem. *Iph. Taur.*

Ὃν οὐδὲν ἧττον ἢ μὲ φῶς ὁρᾶν θέλω.

&, Ἀργὸν θανόντος σου βλέπειν ἡμᾶς φάος.

Itémque, *Alcest.*

Χαίρεις ὁρῶν φῶς ; πατέρα δ' οὐ χαίρειν δοκεῖς ;

Cui subjungit Epictet. *l.* 2. *c.* 22.

Θέλεις βλέπειν φῶς ; πατέρα δ' οὐ θέλειν δοκεῖς ;

Ità Naso, *trist. l.* 5. *eleg.* 4.

Sive diem videat, sive tegatur humo.

§ 35. Τὰ χλωρὰ θέλω] viridia enim oculis grata sunt, visúmque reficiunt. Plut. *de tranquill.* τὰς ὄψεις ὑπὸ τῶν ἄγαν λαμπρῶν πιεζομένους, ταῖς ἀνθηραῖς ϗ ποώδεσι χροιαῖς παρηγοροῦμεν. Et Basil. Cæs. *ep.* 5. Τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἐπειδὰν ποτε συντείνας τὰ λαμπρὰ καταβλέψωσι, φέρει τινὰ ῥᾳστώνην πρὸς τὰ κυανᾶ ϗ χλοάζοντα τῶν χρωμάτων ἐπανελθεῖν. Plut. idem *de amor. frat.* Ὀφθαλμιῶντας οἰόμεθα δεῖν ἀποστρέφειν, ὅτι τὰ μὴ ποιοῦντα πληγὴν μηδὲ ἀντιτυπίαν, τὴν ὄψιν.

Καὶ τὴν ὑγιαίνουσαν ἀκοὴν] Ad *aurem* retulit, sed animi, non corporis, ἠθικῶς οὐ φυσικῶς consideratam, quod hîc Marcus, *de stomacho*, Joannes ὁ Χρυσορρήμων *in Act. Apostol. orat.* 55. quo loco laudans Apostoli illa *ad Cor. ep.* 1. *c.* 3. *v.* 2. Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, ϗ οὐ βρῶμα· οὔπω γὰρ ἠδύνασθε. & *ad Heb. c.* 5. *v.* 11, 12. Γάλακτος ἐν χρείᾳ κατέστητε, ϗ οὐ στερεᾶς τροφῆς. ἐπεὶ νωθροὶ γεγόνατε ταῖς ἀκοαῖς. Sed & auditorum Christi illud, Joan. *c.* 6. 60. Σκληρός ἐστιν ὁ λόγος οὗτος, τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν ; quibus adjici poterant, cùm Christi ipsius ad suos illa, Joan. *c.* 16. *v.* 12. Πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν. ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι· tum & Apostol. *ad Tim. ep.* 2. *c.* 4. *v.* 3. ista, τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, κνηθόμενοι τὰ[s] ἀκοάς. quanquam in illis auris infirmior, in istis in[…] quinatior notari videtur. Ἔστι γὰρ, inquit, ἔστιν ἀσθένεια ϗ ἀκοῆς· καθάπερ γὰρ στόμαχος, οὐκ ἂν δέ[…] ξαιτο ὑγιεινά. Σιτία ϗ δυσκατέργαστα, ἀσθενὴς ὢ[ν] οὕτω ϗ ψυχὴ ὀγκωθεῖσα, ϗ φλεγμαίνουσα, ἄπ[…] νος γινομένη ϗ ἔκλυτος, οὐκ ἂν δυνηθείη δέξασθα[ι] τὸν πνευματικὸν λόγον· ἂν δὲ ἰσχυρὰ ϗ ὑγιεινὴ, πάν[…]τα ῥᾷστα, πάντα εὔκολα. Eódem retulit & Lactan[t.] *instit. l.* 5. *c.* 4. *Sicut infans solidi ac fortis cibi caper[e] vim non potest, ob stomachi teneritudinem, sed liquor[e] lactis ac mollitudine alitur, donec firmatis viribus ve[…]sci fortioribus possit : ità & huic, oportebat, qui nondum poterat capere divina, priùs humana testimoni[a] offerri.*

Τὸν ὑγιαίνοντα στόμαχον πρὸς πάντα τρόφιμα ὁ[…]μοίως ἔχειν] vide *suprà* § 31. Epictet. *dissert,* 4. *c.* 4. Μὴ γίνου δυσάρεστος, μηδὲ κακοστόμαχος πρὸς τὰ γινόμενα. Plut. *de tranquill.* ex Euri[p.] *Orest.*

Δυσάρεστον οἱ νοσοῦντες ἀπορίας ὕπο,
ϗ γὰρ ἡ γυνὴ λυπεῖ, ϗ τὸν ἰατρὸν αἰτιῶνται [...]
δυσχεραίνουσι τὸ κλινίδιον,
Φίλων δ' ὅ, τ' ἐλθὼν * λυπηρὸς,
ὅ, τ' ἀπιὼν βαρὺς,

* λυπρ[…]

Ὡς ὁ Ἴων φησίν· εἶτα τῆς νόσου διαλυθείσης, [...] κράσεως ἑτέρας γινομένης, ἦλθεν ἡ ὑγεία φίλ[α] πάντα ποιοῦσα ϗ προσηνῆ· ὁ γὰρ χθὲς ὠὰ ϗ ἀμ[…]λια ϗ * σητάνειον [σίτινον H. Steph.] ἄρτον δ[…]απτύων, τήμερον αὐτόπυρον ἐπ' ἐλαίαις ἢ καρδ[…]μίδι σιτεῖται προσφιλῶς ϗ προθύμως. Nec mu[…] tò póst : Ἐν τῷ πυρέττειν πικρὰ πάντα ϗ ἀηδ[ῆ] φαίνεται γευομένοις· ἀλλ' ὅταν ἴδωμεν ἑτέρους τ[…] αὐτὰ προσφερομένους ϗ μὴ δυσχεραίνοντας, οὐκ[έτι] τὸ σιτίον, οὔτε τὸ ποτὸν, ἀλλ' αὐτοὺς αἰτιώμεθα [καὶ] τὴν νόσον· οὕτω ϗ τοῖς πράγμασι παυσόμε[θα] μεμφόμενοι ϗ δυσχεραίνοντες, ἂν ἑτέρους τὰ αὐτ[ὰ] προσδεχομένους ἀλύπως ϗ ἱλαρῶς ὁρῶμεν. Ide[m] *de utilit. ex inimic.* Ὥσπερ γὰρ τὰ ῥωμαλέα τ[…] στομάχοις ϗ ὑγιεινότατα τῶν ζώων ὄφεις ἐσθίον[τα] καταπέπτει ϗ σκορπίους· ἔστι δὲ ἃ ϗ λίθοις ϗ ὀστρ[ά]κοις τρέφεται, μεταβάλλουσι δὲ δι' εὐτονίαν καὶ θε[ρ]μότητα πνεύματος· οἱ δὲ σικχοὶ ϗ νοσώδεις ἄρτ[ον] ϗ οἶνον προσφερόμενοι ναυτιῶσιν· οὕτως οἱ μὲν ἀνό[η]τοι ϗ τὰς φιλίας διαφθείρουσιν, οἱ δὲ φρόνιμοι [...] ταῖς ἔχθραις ἐμμελῶς χρῆσθαι δύνανται. Acced[…]

hu[…]

huc, quod de Tantalo Pindarus, *Olymp. od.* 1. Ἀλλὰ γὰρ καταπέψαι μέγαν ὄλβον οὐκ ἐδυνάσθη· κόρῳ δ' ἕλεν ἄταν ὑπέροπλον.

Ὀφθαλμός ἐστι] *oculus est.* i. e. inſtar oculi, vel ſicut oculus. Sic Flaccus *l.* 1. *epiſt.* 2.

— qui rectè vivendi prorogat horam,
Ruſticus expectans, dum defluat amnis. --

i. e. inſtar ruſtici expectantis : & in *arte* :

Nec verbum verbo curabit reddere, fidus
Interpres. — i. e. inſtar fidi interpretis.

§ 36. Ἀναπνεύσωμεν μέν ποτε ἀπὸ τούτου τοῦ παιδαγωγοῦ] forſan ἀναπνεύσομεν ποτε. *reſpirabimus aliquando*; vel, ut ſcripturæ receptæ, nec literulam mutemus, ἀναπνεύσωμεν, *reſpiremus* : quia ſequitur ἡμῶν. nè τὸ μὲν illud ſit ſuperfluum. Feſtivè Annibal, referente Plutarcho, τὸν μὲν Φάβιον, ὡς παιδαγωγὸν φοβεῖσθαι, τὸν δὲ Μάρκελλον, ὡς κατανωνιστήν. ὑφ' οὗ μὲν γὰρ κωλύεσθαι κακόν τι ποιεῖν· ὑφ' οὗ δὲ καὶ πάσχειν. Vide noſtrum *ſuprà l.* 5. § 9. De Henrico 5. Imp. Lambertus Schafnaburg. *Is* (Herimannus Archiep. Colon.) *ubi ſe in ſua recepit* ; *Rex tanquam ſeveriſſimo pædagogo liberatus, ſtatim in omnia flagitiorum genera præcipitem ſe dedit.* De Aureliano Vopiſcus : *Senatus mortem ejus graviter tulit : gravius tamen Populus Romanus, qui vulgò dicebat, Aurelianum pædagogum eſſe Senatorum.*

Ἡσυχῇ καταγινώσκει ἡμῶν] Autor *ſap. Solom.* 2. *v.* 14, 15. Ἐγένετο ἡμῖν εἰς ἔλεγχον ἐννοιῶν αὐτοῦ] τοῖς ἔργοις ἡμῶν· βαρύς ἐστιν ἡμῖν καὶ βλεπόμενος, ὅτι ἀνόμοιος τοῖς ἄλλοις ὁ βίος αὐτοῦ. Iſidor. Peluſ. *l.* 2. *ep.* 50. Ἔλεγχον τοῦ οἰκείου τὴν ἐκείνων πολιτείαν ἡγοῦνται. & *l.* 4. *ep.* 220. Ἔλεγχον ἡγοῦνται τῆς σφῶν κακίας τὰς τῶν πέλας ἀρετάς. Itaque quod idem *l.* 3. *ep.* 211. Παντὶ βόθροι ἄεισοι παρὰ τῶν φαύλων μισοῦνται. Dion Pruſ. *or.* 72. Οὐ δύνανται ἡδέως ὁρᾶν τοὺς φιλοσόφου σχῆμα ἔχοντας, ὅτι νουθετήσειν καὶ ἐξελέγξειν παρεσκευασμένους λογίζονται, ἀλλὰ προσκρούσι καὶ διαμάχονται. ὥσπερ οὐδὲ οἱ παῖδες ἡδέως ὁρᾶν δύνανται, οὓς ἂν ἴδωσι [* ἴδωσι f.] παιδαγωγοῦ σχῆμα ἔχοντας, καὶ προσδοκωμένους οὕτως ὡς ἐπιπλήξοντας αὐτοὺς, καὶ ἐπιτρέψοντας ἁμαρτάνειν, οὐδὲ ῥᾳθυμεῖν. Cyprian. *epiſt. ad Donat. Malos quiſquis non imitatur, offendit.* &, *caſtigare videtur, quicunque diſſentit.* Lactant. *inſtit. l.* 5. *c.* 9. Petron. *ſatyr. Non dubiè eſt. Si quis vitiorum omnium inimicus rectum vitæ inſiſtere cœpit, primùm propter morum differentiam odium habet. quis enim poteſt probare diverſa? deinde qui ſolas extruere divitias curant, nihil volunt inter homines melius credi, quàm quod ipſi tenent.*

Ἐκ τοιούτου βίου ἀπέρχομαι] vide *ad l.* 9. § 3.

Μὴ ἀποσπώμενος] *Non avulſum vitæ.* Senec. *ep.* 30.

Ὥσπερ ἐπὶ τοῦ εὐθανατοῦντος] De Augusto Suet. *l.* 2. *c.* 99. *Sortitus eſt exitum facilem, & qualem ſemper optaverat. nam ferè quoties audiſſet citò ac nullo cruciatu defunctum quempiam, ſibi & ſuis εὐθανασίαν* ſimilem (*hoc enim & verbo uti ſolebat*) *precabatur. Sortitus exitum facilem.* hoc eſt, εὐθανατήσας. cui contrarium eſt τὸ δυσθανατεῖν, quod eſt apud Hippocratem, ut declarat Galenus, τὸ βραδέως καὶ σὺν ὀδύνῃ θνήσκειν· & τὸ ψυχομαχεῖν apud autorem *quæſtionum* ſub nomine Athanaſii *ad Antiochum*. Caſaub. *ad Suet.*

Εὐκόλως τὸ ψυχάριον ἀπὸ τοῦ σώματος ἐξειλεῖται] Ità *l.* 9. § 3. τὸ ψυχάριον ἀπὸ τοῦ ἐλύτρου τούτου ἐκπεσεῖται.

Συνῆψε καὶ συνέκρινεν] Ità Epicharmus *ad l.* 7. § 50. Συνεκρίθη. Tertull. *de reſurrect. c.* 14. *totum porrò hominem ex utriuſque ſubſtantiæ concretione parere.* vide *l.* 7. § 67.

Ἀλλὰ νῦν διαλύεις] vide *l.* 8. § 18. Carneades moribundus; Ἡ συστήσασα φύσις καὶ διαλύσει· Laert. *l.* 5.

Οὐ μὴν ἀνθελκόμενος] quod priùs ἀποσπώμενος. vide l. 3. § 5.

§ 37. Οὗτος τοῦτο ἐπὶ τίνα φέρει] vide *ad l.* 2. § 16. & *l.* 11. § 21. Caſaub. *ad Perſ. ſat.* 3. *Scopus eſt qui petitur ; ſagittæ & tela ſunt actiones vitæ.* Philo Jud. *de confuſ. lingu.* Πλοῦτον ἢ δόξαν ἕκαστος αὐτῶν σκοπὸν προτεθειμένος, ἐπὶ τοῦτον ὥσπερ βέλη, τὰς τοῦ βίου πράξεις ἁπάσας ἀφίησι.

Σεαυτὸν πρῶτον ἐξέταζε] de Socrate Epictet. *l.*2. *c.* 1. ἑαυτὸν ἤλεγχε καὶ ἐξέταζε. Ità Sophon. *c.* 2. *v.* 1. *Excutite vos, excutite vos, inquam.* ſive ut R. Camius explicat, *Inquirite in voſmetipſos, tum in alios.* Jerem. *Thren. c.* 3. *v.* 40. *Scrutemur & excutiamus vias noſtras.* Paulus *ad Cor. ep.* 2. *c.* 13. *v.* 5. Ἑαυτοὺς πειράζετε· ἑαυτοὺς δοκιμάζετε. & *ep.* 1. *c.* 11. *v.* 28. Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτόν. & *ad Gal. c.* 6. *v.* 4. Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος. Gregor. Naz. in *Iamb.*

Σαυτὸν δ' ἐρεύνα πλεῖον, ἢ τὰ τῶν πέλας·
Τὸ μὲν γὰρ αὐτὸς κερδανεῖς, τὸ δ' οἱ πέλας.

Gregor. Rom. *in Job l.* 14. *c.* 15. *Ordo erectionis in bono, ut primùm contra nos, tum contra alios erigamur.* Sen. *ep.* 66. *Me priùs ſcrutor ; deinde hunc mundum.* Spectat huc Heracliti illud, qui interrogatus, quid ageret, reſpondit, ἐδιζησάμην ἐμαυτόν· *meipſum exquirebam*, i. e. excutiebam. Refert Plutarch. *adv. Colot.* & Julian *de cyniſm. orat.* 1. Laërt. etiam *l.* 9. ſed quem Philoſophi mentem non aſſecutum, docet Caſaub. *in not* : Cæterùm hoc ille cum paucis. Perſius *ſat.* 4.

Ut nemo in ſeſe tentat deſcendere, nemo ?
Sed præcedenti ſpectatur mantica tergo.

§ 38. Τὸ νευροσπαστοῦν ἐστιν ἐκεῖνο] de vocabulo iſto vide ſis *ad l.* 2. § 2. & *l.* 7. § 3. If. Caſaub. *ad* illud *Perſ. ſat.* 5. *v.* 129.

— ſed ſi intus & in jecore ægro
Naſcuntur domini. — &c.

Si

Si exteriorem dominum non habes, interiorem verò circumfers, non unum sed plures, qua fronte liberum te dices? hi sunt domini, qui domi nascuntur, & nervos intus agitant. Ait Marcus sanè quàm ἐμφατικῶτατα, *illud occultum quod intus nos movet, id esse* ῥητορείαν, ζωὴν, ἄνθρωπον, *hoc est, quod faciat nos hoc aut illud studiosè prosequi; exempli causâ, eloquentiam, id esse per quod vivimus; quia ità vivimus ut illud est, quod nos impellit: libidinosè, si libido urget; meticulosè, si metus; iracundè si ira. Denique hic velut alius quidam homo est, dominus illius intra quem habitat: hæc mens optimi imperatoris; qui sic alium hominem intra hominem collocat, ut Persius ait hic, intus nasci dominos: idem est enim.* Hæc ille. Ego tamen Mer. filio potiùs accedo, qui τὸ ἐνδεδυκὸς istic interpretatur *opiniones*, sive *dogmata in pectore sive mente delitescentia*, unde non actiones tantùm, sed & affectiones illæ ortum suum habent. Hoc enim passim inculcat Marcus. τὸ ἡγεμονικὸν sive mentem illud ipsum esse, quod quocunque velit hominem impellit, quodque omnem prorsus cuiq; molestiam facessit. vide *ad l.* 7. § 15. Quanquam conciliari possunt ista, si illud adverterimus, Stoicis affectus nihil aliud videri quàm δόξας ψευδεῖς ἢ κρίσεις πονηρὰς, sive *opiniones falsas ac depravatas*, utì ex Chrysippo docet Galenus passim. in *libr. de dogmat. Hippocr. ac Plat.* Plutarch. *de virt. moral.* & Cicer. *Tuscul. l.* 4. Verùm Marci mentem expressit optimè, eâdem planè abusus imagine, Tertullianus *de anima c.* 6. his verbis: *Anima movet corpus; & conatus ejus extrinsecùs foris parent. ab illa est enim impingi, & pedes in incessum, & manus in contactum, & oculos in conspectum, & linguam in effatum, velut sigillario muto, superficiem intus agitante.* vide *l.* 2. § 3. Nec abscessit longè Varro, qui in *satyra*, cui titulus, *Mutuum muli, animam grallatori, corporis artus grallis contulit.* dictionem pessimè habitam, post aliorum conatus haud infelices prorsus, nos sic reconcinnare tentavimus. *Grallatores queis gradiuntur, perticæ ligneæ, ab hominis vi, qui instat, agitantur. sic illi animi nostri sunt grallæ, crura ac pedes nostri; ex se ἀκίνητοι, sed ab animo moventur.*

Ἐκεῖνο ἄνθρωπος] vide *lib.* 12. § 30. 33. R. Judas in *Cozræo l.* 1. *c.* 49. *Anima revera ipsa est homo: illud enim ex Mose quod nobiscum loquitur, & intelligit, & dirigit, non est lingua, vel cor, vel cerebrum ejus. Verùm ista sunt Mosis organa tantùm; anima autem ipse Moses est.* Philo *de agricult.* Ἄνθρωπος δὲ ὁ ἐν ἑκάστῳ ἡμῶν τίς ἂν εἴη πλὴν ὁ νοῦς; ὃς τὰς ἀπὸ τῶν σπαρέντων καὶ φυτευθέντων ὠφελείας εἴωθε καρποῦσθαι. Et *de hæred. Divin.* Ὥστε ὁ δὴ καθ' ἕκαστον ἡμῶν νοῦς κυρίως καὶ πρὸς ἀλήθειαν ἄνθρωπός ἐστι. & Plato *in Alcib.* 1. οὔτε τὸ σῶμα, οὔτε συναμφότερόν ἐστιν ἄνθρωπος. & mox; λείπεται μηδὲν ἄλλο τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἢ ψυχὴν, quod ibi fusiùs disseritur. τὸ νοῦν ἕκαστος εἶναι δοκεῖ. Aristot. *ethic. l.* 9. *c.* 4. Cicer. *somn. Scip. Mens cujusque, is est quisque, non ea figura, quæ digito demonstrari potest.* Idem *Academ. l.* 4. *Aristippus, quasi animum nullum habeamus, corpus solùm tuetur: Zeno, quasi corporis simus expertes, animum solùm complectitur.* Macrob. *l* 1. *c.* 13. Ergò, *qui videtur, non ipse verus homo est; sed verus ille est, à quo regitur quod videtur.* Atqui Tertullianus *de resurr. c.* 33. *tam corpus homo, quàm & anima.* Et fidentiùs paulò ex Mosis verbis *Genes. c.* 2. *v.* 7. *adv. Marcion. l.* 1. *c.* 24. *Quid est homo aliud quàm caro? Siquidem nomen hominis, materia corporalis, non animalis à creatore sortita est. Et facit hominem Deus, inquit, limum de terra; non animam; anima enim ab afflatu.*

Μηδέποτε] Annecti possunt superioribus ista, quanquam à Marco, tanquam seorsim habita, proponuntur.

Συμπεριφαντάζου] Compositum Stoici commatis vocabulum satis insolens. *Nè solicitus sis de hi*[s] Cas. *Nè animo tibi proponas.* Xyl. *nè junctim cu*[m] *principali illo contemplare & intuere ista.* φαντάζεσθαι contemplari. Gregor. Naz. *orat. de bapt.* [*de*] *Deo;* φῶς, ὅσον ἂν καθορώμεθα, φανταζόμενον ὅσον ἂν φανταζώμεθα, ἀγαπώμενον.

Τὸ περικείμενον ἀγγειῶδες] Corpus nimirum quod & ἀγγεῖον dixit, *l.*3. *c.* 3. & τὸ περικείμενον *suprà* § 1. & *l.* 12. § 2, 3.

Τὰ ὀργάνια ταῦτα] *instrumenta mentis corpor*[is] membra: ea enim est, quæ eis omnibus utitur. q[ua] ratione & ὅπλα eadem dicuntur Apostolo *ad Rom. c.* 6. *v.* 13. vide *ad l.* 5. § 21. & *l.* 7. § 35. I[tem] Alex. Aphrodis. *de beatit.* τὸ σῶμα ἡμῶν ὄργανον ὂν ὑπὸ τῆς φύσεως δέδοται πρὸς τὰς κατὰ φύ[σιν] πράξεις. Nemes. *de natur. hom. c.* 6. ἡ δύναμ[ις] ψυχῆς, τὸ δὲ ὄργανον σώματος. & Gregor. Ny[ss.] *de homin. opific. c.* 12. Καθάπερ τι μουσικὸν ὄργανον ἅπαν τὸ σῶμα δεδημιούργηται. Plutarchi n[o]mine autor *Platonic. quæst. q.* 7. vult Platoni di[ci] in *Timæo* ψυχῆς ὄργανα, τὰ τῶν ζώων σώμα[τα] atque indè animam σώματος φυσικοῦ ὀργανικοῦ ἐντελέχειαν finitam Aristoteli, *de anim. lib.* 2. *c.* Plut. ipse in *sympos.* ψυχῆς γὰρ ὄργανον τὸ σῶ[μα] θεοῦ δὲ ἡ ψυχή. & *de Pyth. orac.* Σῶμα μὲν ὀργ[α]νοις χρῆται πολλοῖς, αὐτῷ δὲ σώματι ψυχὴ καὶ μ[έρε]σι τοῦ σώματος· ψυχὴ δὲ ὄργανον θεοῦ γέγον[εν.] Plin. *Hist. nat. lib.* 11. *c.* 37. *Animo videmus, a*[ni]*mo cernimus; oculi, ceu vasa quædam, visibilem e*[jus] *partem accipiunt, atque transmittunt. Ad Pers. S*[at.] 3. Casaubon. *Stoicorum est illud scitum,* τὸν ἄνθρωπον οὐ κατὰ τὴν λογικὴν ζωὴν, σώματι χρῆσθαι ὡς ὀργάνῳ. *quod multis locis illustrat Simplic*[ius] *in enchiridium sapientissimi senis.*

Μόνα δὲ διαφέροντα, καθότι προσφυῆ] Hoc ta[n]tùm, inquit, interest inter membra corporis & [in]strumenta externa; quod *adgnata* sint illa, ista[...]

item. contrà, quam de servis Aristot. *polit. l.* 1. *c.* 4. ὁ δὲ δοῦλος ὄργανον ἔμψυχον, καὶ μέρος τι τοῦ δεσπότου, οἷον ἔμψυχον τι τοῦ σώματος, κεχωρισμένον δὲ μέρος. Atqui Simplicius in *præfat. comment. in Epict. Enchir.* τὸν ἀληθῶς ἄνθρωπον, asserit, τῷ σώματι, οὐχ ὡς μορίῳ συμφυεῖ, ἀλλ' ὡς ὀργάνῳ χρῆσθαι. ad quem locum vide sis quæ in *annot.* Hieron. Wolfius adversus Simplicium disserit. Hoc autem argumento etiam, Tertulliano referente, *de resurr. carn.* c. 16. corpus excusatum quidam ibant, ne aut reatûs in crimine, aut in judicio supplicii cum anima particeps censeri deberet. *carnem nihil sapientem, nihil sentientem per semetipsam, non velle, non nolle de suo habentem, vice potiùs vasculi apparere animæ, ut instrumentum, non ut ministerium. itaque animæ solius judicium præsidere, qualiter usa sit vasculo carnis: vasculum verò ipsum non esse sententiæ obnoxium.* Verùm ista ille fusissimè in sequentibus refutat; quæ transcribere integra molestum nimis foret. Inter alia, quod suffecerit, hic præscribitur: *Ab exemplo vacare diversitatem rerum. Omne enim vas,* inquit, *vel instrumentum aliunde in usus venit, extranea omnino materia à substantia hominis: caro autem ab exordio uteri consata, conformata, congenita animæ, etiam in omni operatione miscetur illi. nam etsi vas apud Apostolum vocatur (ad Thess. ep.* 1. *c.* 4. *v.* 4.) *eadem tamen ab eodem homo exterior appellatur: ille scil. limus, qui prior titulo hominis incisus est. (Gen. c.* 2. *v.* 7.) *non calicis, aut gladii, aut vasculi ullius. Vas enim capacitatis nomine dicta est, quà animam capit & continet. Homo verò de communione naturæ, quæ eam non instrumentum in operationibus præstat, sed ministerium. Ità & ministerium tenebitur judicio, etsi de suo nihil sapiat; quia portio est ejus quæ sapit, non supellex.* Quanquam idem, *de anim. cap.* 40. *Res est caro alterius planè substantiæ, & alterius conditionis: addicta tamen animæ, ut supellex, ut instrumentum, in officia vitæ. Neque enim de proprio sapit quid, aut sentit, ad suadendam vel imperandam peccatelam quidni, quæ ministerium est? & ministerium, non quale servus, vel minor amicus, animalia nomina; sed quale calix, vel quid aliud ejusmodi corpus, non anima.*

Ad Librum XI.

§ 1. Ἑαυτὴν ὁρᾷ] Theodoric. de S. Victor. *ad fratr. Mont. Dei. Egregium instrumentum corporis est oculus, si sicut cætera, sic videre posset semetipsum. quod cùm interiori oculo concessum sit: si ad exterioris exemplum seipsum negligens, vacat circa aliena, etiam cum vult, ad seipsum redire non valet.* August. *de Trinit. l.* 9. *c.* 3. *Mens ipsa se novit: neque enim ut oculus corporis videt alios oculos & se non videt; ità mens novit alias mentes, & ignorat semetipsam. per oculos enim corporis corpora videmus, quia radios qui per eos emicant, & quicquid cernimus tangunt, refringere & retorquere in ipsos non possumus, nisi cùm specula intuemur. mens verò ipsa sicut corporearum rerum notitias per sensus corporis colligit; sic incorporearum rerum per semetipsam: ergò & semetipsam per semetipsam novit.* Nec adversatur, quod Basil. Cæsar. *orat.* 3. τῷ ὄντι χαλεπώτατόν ἐστιν ἑαυτὸν ἐπιγνῶναι· οὐ γὰρ μόνον ὁ ὀφθαλμὸς τὰ ἔξω βλέπων, ἐφ' ἑαυτὸν οὐ κέχρηται τῷ ὁρᾷν· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἡμῶν ὁ νοῦς ὀξέως τὸ ἀλλότριον ἁμάρτημα βλέπων, βραδύς ἐστι πρὸς τὴν τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων ἐπίγνωσιν. Sed nec quod ex Cicer. *Tusc. l.* 1. Joan. Sarisber. *Metalog.* 4. *c.* 20. *Non valet tantum animus ut plenè seipsum videat; sed ut oculus, sic animus se non videns, alia cernit.* Ille enim de tarditate mentis humanæ ad errata sua advertenda iste de plena ac perfecta, quæ revera istic non datur, sui cognitione loquitur.

Ἑαυτὴν διαρθροῖ] *sese artat*, inquit, & fingit mens. quod de fortuna Plautus *Capt.* 2. 2.

Fortuna humana fingit artátque ut lubet.

Non ità se corpus. istud format & articulatim effingit anima, non ipsum se. Siquidem ut ex Themistio *de anim. l.* 1. Jul. Scaliger. *de subtil. exerc.* 6. § 9. *Anima sui est domicilii architecta.* vide *l.* 10. § 26. Verùm de parte animæ principante Marcus istîc.

Ἑαυτὴν ὁποίαν ἂν βούληται ποιεῖ] vide *l.* 6. § 8. & *l.* 8. § 55. & *l.* 10. § 13.

Τὸν καρπὸν, ὃν φέρει, αὐτὴ καρποῦται] vide *l.* 9. § 9. Ità Joan. *c.* 4. *v.* 36. συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον. & *ad Rom. c.* 6. *v.* 22. ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμὸν, καὶ τὸ τέλος ζωὴν αἰώνιον. Epictet. *l.* 1. *c.* 29. τοῦτον νόμον ὁ θεὸς τέθεικε, εἴ τι ἀγαθὸν θέλεις, παρὰ σεαυτοῦ λάβε. &. *c.* 19. τὸ ζῶον αὑτοῦ ἕνεκα πάντα ποιεῖ· καὶ τὸ λυπηρὸν, αὐτὸς ὁ Ζεύς. vide *infr.* § 4.

Τὸ ἀνάλογον ἐπὶ τῶν ζώων] quasi καρπὸς de animalibus dici insolens sit. Verbùm Hebræis nihil usitatius, quàm פרי i. e. καρπὸν שגל *fœtum* animantium atque adeò hominis etiam nominare. Ità

Moses *l.* 5. *c.* 28. *v.* 4. *fructus uteri tui, & fructus jumentorum tuorum.* & Psaltes, *Psal.* 132. *v.* 11. *ex fructu ventris tui.* Lucæ item *evang. c.* 1. *v.* 42. Elisabetha Mariæ θεοφόρῳ, εὐλογητὸς καὶ ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου.

Οὐχ ὥσπερ ἐπὶ ὀρχήσεως] Vide *ad l.* 3. § 8. & *l.* 8. § 32. & *l.* 12. § 36.

Εἴ τι ἐγκόψῃ] *Siquid offendatur*, Xyl. *siquid interruperit*, Cas. melius. malim tamen, *inciderit.* ut Flaccus *lib.* 1. *ep.* 14. dixit, *incidere ludum.* & Senec. *ep.* 101. *quam premimus horam, casus incidit.*

Ἀλλ' ἐπὶ παντὸς μέρους πλῆρες] Senec. *ep.* 61. *Id ago, ut instar totius vitæ sit dies.*

Ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά] Vide *lib.* 4. § 29, 49. & *l.* 9. § 42. *in fine.* & *lib.* 10. § 1. hinc Biantis sapientis illud, cujus Cicero meminit, in *paradox.* 1. *omnia mea mecum porto.* Et Stilponis itidem apud Senecam *epist.* 9. & *de constant. sap. c.* 5. (licèt aliter paulò referant alii. vide *infr. ad* § 36.) *omnia mea mecum sunt.* quò allusit Senarii illius autor,

* Σοφὸς παρ' αὑτ. Grot. — * Ὁ σοφὸς ἐν αὑτῷ περιφέρει τὴν οὐσίαν.
Sapiens opes secum ipse circumfert suas.

Et quod de Jobo Aug. *de divers.* 12. *omnia perdiderat, & plenus erat.* vide Epictet. ex *lib.* 3. *c.* 24. *ad l.* 10. § 1.

Περιέρχεται τὸν ὅλον κόσμον] Vide *lib.* 7. § 47, 48. vide & Platon. *ibid.* § 35. *ex polit. lib.* 6. Idem in *Theætet.* de philosopho genuino: Τῷ ὄντι τὸ σῶμα μόνον ἐν τῇ πόλει κεῖται αὐτοῦ καὶ ἐπιδημεῖ· ἡ δὲ διάνοια πανταχῇ φέρεται, κατὰ Πίνδαρον, τά τε γᾶς ὑπένερθε, καὶ τὰ ἐπίπεδα γεωμετροῦσα, οὐρανοῦ τε ὕπερ ἀστρονομοῦσα, καὶ πᾶσαν πάντῃ φύσιν ἐρευνωμένη τῶν ὄντων ἑκάστων ὅλου, εἰς τῶν ἐγγὺς οὐδὲν αὐτὴν συγκαθιεῖσα. quem Platonis locum laudat & Porphyr. *de abstinent. anim. lib.* 1. sed & Clem. Alex. *strom. lib.* 5. & ex Clem. Euseb. *præpar. lib.* 13. *c.* 13. & Theodoret. *therap: lib.* 12. nisi quòd Clem. & Euseb. pro ἡ δὲ διάνοια πανταχῇ φέρεται, legunt αὐτὸς δὲ πέταται. at Theod. Ἡ δὲ διάνοια πανταχῇ πέταται. Allusit eodem, sed in alio argumento Marcus noster *lib.* 2. § 13. in eodem planè & Galen. *hortator. c.* 1. Philo Jud. *de monarch.* Τούτων γὰρ (philosophos loquitur) ὁ λογισμὸς ἀπὸ τῆς γῆς ἄνω μετέωρος ἀρθεὶς αἰθεροβατεῖ, καὶ συμπεριπολεῖ ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ τῷ σύμπαντι οὐρανῷ, τὰ κεῖ πάντα γλιχόμενος ἰδεῖν. Idémque *de malor. insid.* Πῶς ἂν θνητὴ φύσις μένειν ἅμα καὶ ἀποδημεῖν ἠδύνατο; ἢ καὶ τὰ ἐνταῦθα καὶ τὰ ἑτέρωθι καθορᾶν; ἢ θάλατταν μὲν περιπλεῖν, ἅπασαν γῆν δὲ ἄχρι περάτων ἐπέρχεσθαι; ἢ δίχα τῶν ἐπιγείων καὶ τὰ μετάρσια καταλαμβάνειν, ἀέρα, καὶ τροπὰς αὐτοῦ, καὶ καιρῶν ἰδιότητας, καὶ ὅσα ταῖς ἐτησίοις ὥραις, κεκινουργημένα τε κατ' ἔθους, ἀποτελεῖται; ἢ πάλιν δι' ἀέρος εἰς οὐρανὸν ἀπὸ γῆς ἀναπτῆναι, καὶ τὰς ἐν οὐρανῷ φύσεις ἐξετάζειν, ὡς ἔχουσιν, ὡς κινοῦνται, τίνες ὅροι τῆς κινήσεως ἀρχῆς καὶ τέλους αὐταῖς, πῶς ἀλλήλαις τε καὶ τῷ παντὶ κατὰ τὸν συγγενείας δίκαιον ἁρμόζονται; μόνον γὰρ αὐτῶν παρ' ἡμῖν ὁ νοῦς, ἅτε πάντων ὠκυδρομώτατος, τὸν χρόνον ἐν ᾧ γίνεσθαι δοκεῖ, φθάνει καὶ παραμείβεται, κατὰ τὰς ἀοράτους δυνάμεις, ἀχρόνως τοῦ παντὸς καὶ μερῶν, καὶ τῶν τούτων αἰτίων ἐπιψαύων· ἤδη δὲ οὐ μόνον ἄχρι τῆς γῆς καὶ θαλάττης, ἀλλὰ καὶ ἀέρος καὶ οὐρανοῦ περάτων ἐλθὼν, οὐδ' ἐνταῦθα ἔστη, βραχὺν ὅρον τοῦ συνεχοῦς καὶ ἀπαύστου δρόμου νομίσας τὸν κόσμον εἶναι· προσωτέρω δὲ ἐχώρησε, γλιχόμενος καὶ τὴν ἀκατάληπτον θεοῦ φύσιν, ὅτι μὴ πρὸς τὸ εἶναι μόνον καταλαβεῖν, ἂν δύνηται. Sic autem hoc argumento animi immortalitatem pr[...] struit Philo; ità gemino ejusdem ortum cœleste[m] & divinitatem etiam quandam adstruit Manili[us] *astronom. l.* 2.

Quis dubitet posthæc hominum conjungere cælo.
Cui eximiam natura dedit linguámque, capáxque
Ingenium, volucrémque animum? quem denique unum
Descendit Deus atque habitat, ipsúmque requirit?
*Quis cælum possit, nisi * cæli munere, nôsse;* — * ità leg[...] quod vulg[...] *cæli mune[re] nôsset,*
Et reperire Deum, nisi qui pars ipsa Deorum est?
Atque hanc convexi molem sine fine perennis,
Signorúmque choros, ac mundi flammea tecta,
Æternum & stellis adversus sidera bellum,
Atque fretum & terras cælo, subjectáque utrisque,
Cernere, & angusto sub pectore claudere possit;
Nî tantos animis oculos natura dedisset,
*Cognatámque sibi mentem vertisset ad * ipsam.* — * *ipsum,* Jun.
Et tantum ditâsset opus; cælóque veniret,
Quod vocat in cælum, sacra ad commercia rerum,
*Et * primas quas dant leges nascentibus astra?* — * *privas.* Scal.

Cicero *de nat. Deor. lib.* 2. § 153. *Quid verò? h[omines a]nimo non in cælum usque penetravit? soli enim ex an[i]mantibus nos astrorum ortus, obitus cursúsque cogn[o]vimus. ab hominum genere finitus est dies, mensis, a[n]nus: defectiones Solis & Lunæ cognitæ, prædictæq[ue] in omne posterum tempus, quæ, quantæ futuræ sint, q[uas] contuens animus accipit ab his cognitionem De[o]ru[m]*

rum. Senec. *epist.* 102. *Magna & generosa res est humanus animus : in immensum se extendit : nec ullos sibi poni nisi communes & cum Deo terminos patitur.* Hermes etiam Trismeg. ab animi vi ista ad divinam transcendens *Pœmandr.* c. 11. § 18. Νόησον τὸν περιέχοντα τὰ πάντα· καὶ νόησον, ὅτι τοῦ ἀσωμάτου οὐδέν ἐστι περιοριστικόν, οὐδὲ ταχύτερον, οὐδὲ δυνατώτερον, αὐτὸ δὲ πάντων ἀπεριόριστον, καὶ ταχύτατον, καὶ δυνατώτατον. Καὶ οὕτω νόησον ἀπὸ σεαυτοῦ· κέλευσόν σου τῇ ψυχῇ εἰς * ἣν [* γῆν ἣν δεῖ, vel γῆν ἐσχάτην π. f.] δὲ καὶ πορευθῆναι· καὶ ταχύτερόν σου τῆς κελεύσεως ἐκεῖ ἔσται· μετελθεῖν δὲ αὐτῇ κέλευσον ἐπὶ τὸν ὠκεανόν· οὕτως ἐκεῖ πάλιν ταχέως ἔσται. οὐχ ὡς μεταβᾶσα ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἀλλ' ὡς ἐκεῖ οὖσα· κέλευσον δὲ αὐτῇ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναπτῆναι· καὶ οὐδὲ πτερῶν δεηθήσεται· ἀλλ' οὐδὲ αὐτῇ οὐδὲν ἐμπόδιον, οὐ τὸ τοῦ ἡλίου πῦρ, οὐχ ὁ αἰθὴρ, οὐχ ἡ δίνη, οὐχὶ τὰ τῶν ἄλλων ἀστέρων σώματα· πάντα δὲ διατεμοῦσα ἀναβήσεται μέχρι τοῦ ἐσχάτου σώματος. εἰ δὲ βουληθείης καὶ αὐτὸ ὅλον διαῤῥήξασθαι, καὶ τὰ ἐκτὸς, εἴγε τι ἐκτὸς τοῦ κόσμου θεάσασθαι, ἔξεστί σοι. Ἴδε ὅσην δύναμιν, ὅσον τάχος ἔχεις· εἶτα σὺ μὲν δύνασαι ταῦτα, ὁ θεὸς δὲ οὔ;

Καὶ τὸ περὶ αὐτὸν κενὸν] *Et vanitatem ejus.* Casaub. melius Xyl. *eique inane circundatum.* hoc est quod Hermes, καὶ τὰ ἐκτὸς, εἴγε τι ἐκτός. Ex Chrysipp. Plut. *de Stoic. contradict.* c. 42. ὅτι τοῦ κόσμου κενὸν ἐκτὸς ἄπειρόν ἐστι. contrà quàm Aristot. qui *de cœlo lib.* 1. c. 9. Δῆλον ὅτι οὐδὲ τόπος, οὐδὲ κενὸν, οὐδὲ χρόνος ἐστὶν ἔξω τοῦ οὐρανοῦ. Dionysius Longinus *de Oratione sublimi, an grandi,* c. 31. Τῇ θεωρίᾳ καὶ διανοίᾳ τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιβολῆς, οὐδ' ὁ σύμπας κόσμος ἀρκεῖ· ἀλλὰ καὶ τοὺς τοῦ περιέχοντος πολλάκις ὅρους ἐκβαίνουσιν αἱ ἐπίνοιαι. καὶ εἴ τις περιβλέψαιτο ἐν κύκλῳ τὸν βίον, ὅσῳ πλέον ἔχει τὸ περιττὸν ἐν πᾶσι καὶ μέγα, ταχέως εἴσεται πρὸς ἃ γεγόναμεν.

Καὶ τὸ σχῆμα αὐτοῦ] *Et speciem meram externam substantiâ soliditatéque inanem,* Cas. ut sit σχῆμα, idem hîc Marco, quod Apostolo ferè *ad Cor. epist.* 1. c. 7. v. 31. Verùm rectiùs Xyl. *figuram illius.* quomodo Plut. *de placit. philos.* l. 2. c. 2. περὶ σχήματος.

Εἰς τὴν ἀπειρίαν τοῦ αἰῶνος ἐκτείνεται.] Seneca *epist.* 102. *Arctam sibi ætatem dari non sinit : omnes, inquit, anni mei sunt : nullum seculum magnis ingeniis clusum est : nullum non cogitationi proprium tempus.*

Τὴν περιοδικὴν παλιγγενεσίαν] Vide *lib.* 5. § 13, 32. & *lib.* 10. § 7. Aristocles *de philosoph.* l. 7. apud Eusebium, *præpar. lib.* 15. c. 11. ex Stoicorum sententia ; κατά τινας εἱμαρμένους καὶ ὡρισμένους χρόνους ἐκπυροῦσθαι τὸν σύμπαντα κόσμον, *per certa præstituta definitáque temporis intervella mundum universum conflagrare.* Et *ibid.* c. 16. Numen. *de bono lib.* 1. ex eorundem mente, post ἀνάστασιν sive *eversionem rerum* omnium ejusmodi ἀποκατάστασιν πάλιν γίνεσθαι, *fieri denuo restitutionem, sive restaurationem* ; quam & τὴν ὅλων παλιγγενεσίαν, *universi regenerationem* Eusebius *ibidem* nuncupat; eodem vocabulo de re eadem, ut Stoicis familiari, usus est & Philo Jud. *de mundi immort.* Δωίκεται δὲ, inquit, κατὰ Στωϊκοὺς, ὁ μέν τις κόσμος ἀΐδιος, ὁ δέ τις φθαρτὸς λέγεσθαι· φθαρτὸς μὲν, ὁ κατὰ διακόσμησιν· ἀΐδιος δὲ, ὁ μετὰ τὴν ἐκπυρώσεως παλιγγενεσίαις καὶ περιόδοις ἀθανατιζόμενος οὐδέποτε ληγούσαις. Et rursus, Καὶ μὴν οἵ τε τὰς ἐκπυρώσεις καὶ τὰς παλιγγενεσίας εἰσηγούμενοι τοῦ κόσμου, νομίζουσι καὶ ὁμολογοῦσι τοὺς ἀστέρας θεοὺς εἶναι, οὓς τῷ λόγῳ διαφθείρειν οὐκ ἐρυθριῶσιν. Et ex eorundem sententia, τὴν ἐν τοῖς οὖσι πυρὸς δύναμιν, χρόνων μακραῖς περιόδοις ἀναλύειν τὰ πάντα εἰς ἑαυτήν· ἐξ ἧς πάλιν αὖ ἀναγέννησιν κόσμου ἵστασθαι προμηθείᾳ τοῦ τεχνίτου. Basilius Cæsar. *in Hexam. orat.* 3. de eisdem : οἱ τὸ πᾶν ἐκπυροῦσθαι λέγοντες, καὶ ἀναβιώσεσθαι πάλιν ἐκ τῶν σπερματικῶν λόγων τῶν ἐναπομενόντων τοῖς ἐκπυρωθεῖσιν· ὅθεν καὶ ἀπείρους φθορὰς κόσμου καὶ παλιγγενεσίας εἰσάγουσιν. Nec abhorrent ab utraque voce etiam nostri. Siquidem *renovationem mundi* illam, quam post resurrectionis universalis & judicii novissimi diem expectamus, Petrus apud Luc. *Act.* 3. v. 21. Τὴν τῶν πάντων ἀποκατάστασιν, & Dom. Christus apud Matth. c. 19. v. 28. Τὴν παλιγγενεσίαν, adstipulantibus veteribus plerisque, eandem appellat. Aug. certè *ad Pelag. epist.* l. 3. c. 3. *Regenerationem hoc loco, ambigente nullo, novissimam resurrectionem vocat.* Nec desunt tamen qui ambigunt. Verùm hæc alterius sunt loci. Interim ità Basilius ipse usurpavit *de creat. orat.* 1. ubi alludens, opinor, ad illud quod narrat Lucas *Act.* c. 17. v. 18. de Pauli prædicatione Athenis sannis exceptâ ; οἱ δὲ πλατὺν γέλωτα κατεχέουσιν ἡμῶν περὶ συντελείας τοῦ κόσμου τούτου καὶ παλιγγενεσίας αἰῶνος ἀπαγγελλόντων. Dionysius item personatus, ille *de Hierarch. Eccles.* c. 7. Αἱ μὲν γὰρ ἱεραὶ ψυχαὶ πρὸς τὴν ἐπὶ τὰ χείρω κατὰ τὸν τῇδε βίον δυνάμεναι καταπίπτειν τροπὴν, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ τὴν ἐπὶ τὸ ἄτρεπτον ἕξουσι θεοειδεστάτην μετάταξιν. Epiphan. *l.* 1. *tom.* 3. *hær.* 37. Ἵνα αὖθις ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ ἀνασκευάσῃ τὸ ἀγγεῖον ἐν τῇ ἀναστάσει εἰς τὴν ἀρχαίαν φαιδρότητα.

Οὐδὲν νεώτερον ὄψονται] Vide *ad l.* 6. § 37. & *l.* 7. § 1.

Ὁ τεσσαρακοντούτης] Vide *ad l.* 2. § 14. & *l.* 7. § 50. & *l.* 12. § 35.

Τὸ μηδὲν ἑαυτῆς προτιμᾶν] Ità Epictet. *l* 1. c. 14. αὐτοὺς ἁπάντων προτιμᾶν. nihil in rebus creatis animâ carius habere, Christiana etiam disciplina docet. Τί γὰρ τῆς ψυχῆς ἀντάλλαγμα ; Matth. c. 16. v. 26. & Mar. c. 8. v. 36.

Ψυχῆς γάρ ἐστιν οὐδὲν τιμιώτερον.

Euripid. *Alcest.* & Greg. Naz. *in Julian. orat.* 1.

τῆς ψυχῆς οὐδὲν οὐδενὶ τιμιώτερον. vide *l.* 3. § 9. & *l.* 5. § 21.

Ὅπερ ἴδιον καὶ νόμου] ſiquidem lex exigit, ut ad ipſius normam exigantur omnia. Vide *ad l.* 10. § 25.

§ 2. Ἐπὶ τὰ κατὰ μέρος τρέχειν] Monet, omnia quæ nos abducunt, tanquam res momenti alicujus, membratim quaſi divulſa conſiderare; & de ſingulis partibus quærere quid ſit quod in eis æſtimatione dignum offendatur. Siquidem quod Tiberius dicere ſolebat, *Omnia eadem habere, quæ totum.* Suet. *l.* 3. *c.* 34. nec quicquam in toto eſſe, quod in partibus, quibus totum illud conſtat, non exiſtit. V. *l.* 3. § 11. & *l.* 9. § 36. & *l.* 10. § 18. pari autem ratione Alcibiadem in concionem prodire trepidantem ad multitudinis contemptum animavit Socrates, ſeorſim ſingulorum conſideratione propoſitâ. *An tu*, inquit, *ſutorem illum, Micyllum puta, vereris? an ſcrutarium iſtum? an pellionem illum? an coriarium iſtum?* neganti, οὐκοῦν, inquit, ὁ δῆμος ὁ Ἀθηναίων ἐκ τούτων ἤθροισται; εἰ δὲ τῶν καθ᾽ ἕνα καταφρονεῖς, καταφρονητέον ἄρα καὶ τῶν ἠθροισμένων. *Annon iſtis conſtat populus Athenienſis? ſingulos autem ſi parvi pendis, cur non & confertos nihili facias?* Narrat Ælian. *l.* 2. *c.* 1. Eódem ſpectat & illud ejuſdem, in eos qui vulgi ſcita & ſententias admitterent, probaréntque; Ὅμοιον εἶναι εἴ τις τετράδραχμον ἓν ἀποδοκιμάζων, τὸν ἐκ τῶν τοιούτων σωρὸν ὡς δόκιμον, ἀποδέχοιτο, *perinde eos facere, acſi quis cùm nummum unum tanquam adulterinum rejecerit, eorundem planè acervum integrum tanquam probum ac legitimum admitteret.* Laërt. *l.* 2.

§ 3. Ἡ ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη ἀπολυθῆναι δέῃ τοῦ σώματος] malim, ἡ ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη δέῃ, ἀπ. vel, ἡ ἕτοιμος, ἐὰν δέῃ, ἤδη ἀπ. ut ἕτοιμος ad ἀπολυθῆναι ſaltem, vel etiam ad ἤδη ἀπολυθῆναι, referatur, *quæ prompta*, ſive *parata eſt, ſi oporteat, jam ſtatim diſcedere, & è corpore emigrare.* ἀπολυθῆναι *diſcedere*, Polyb. *l.* 6. καὶ λαβὼν τὸ ἀπολειφθὲν, αὖθις ἀπελύετο. *diſceſſit rurſus.* Lucas *Act.* c. 28. *v.* 25. ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους ἀπελύοντο, *diſceſſerunt*; indè ἀπόλυσις, *diſceſſus*; unde ποιήσασθαι τὴν ἀπόλυσιν, *diſceſſionem facere*, Polyb. eidem non ſemel, *l.* 4. quod de *morte* uſurpatur, perinde ac ἀπολυθῆναι hîc Marco. apud Laert. *l.* 1. Lyco in teſtamento, μετὰ τὴν ἐμὴν ἀπόλυσιν, *poſt deceſſum meum.* Heraclit. *ad Amphid. epiſt.* 1. Τάχα καὶ ψυχὴ μαντεύεται ἀπόλυσιν ἑαυτῆς ἤδη ποτὲ ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου τούτου· καὶ σκιομένου τοῦ σώματος ἐκκύπτουσα, ἀναμιμνήσκεται τὰ πάτρια χωρία, ἔνθεν κατελθοῦσα περιεβάλλετο ῥέον σῶμα τεθνεὸς τοῦτο. Facit huc & Simeonis ſenis verendi illud, Lucæ *evang. c.* 2. *v.* 29. Κύριε, νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, *Domine, dimitte nunc ſervum tuum*, ſive *diſcedendi da copiam ſervo tuo.* Præclarè Clemens, *ſtrom. l.* 4. Τί γὰρ καὶ ἀδικούμεθα ὡς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, θανάτῳ ἀπολυόμενοι πρὸς τὸν κύριον; εἰ δ᾽ εὖ φρονοῖμεν, χάριν εἰσόμεθα τοῖς τὴν ἀφορμὴν τῆς ταχείας ἀποδημίας παρεσχημένοις. ἀποδημίαν dicit. i. e. *profectionem*, ſive *migrationem*; quod ἀπόλυσιν priùs dixerat; nec alio ſenſu τὸ ἀναλῦσαι, & ἀναλύεσθαι, ἡ ἀνάλυσις etiam, de obitu uſurpantur. Epictet. *l.* 1. *c.* 9. Ὅταν ὁ θεὸς ἀπολύσῃ ὑμᾶς τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, τότε ἀναλύεσθε πρὸς αὐτὸν, *tunc ad illum migrate.* Paul. *ad Philipp. c.* 1. *v.* 23. Τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι. quod *ad Cor. ep.* 2. *c.* 5. *v.* 8. dixerat, εὐδοκοῦμεν μᾶλλον, ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν κύριον. Idem *ad Tim. ep.* 2. *c.* 4. *v.* 6. Ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε. *Inſtat tempus migrationis meæ.* Photius de Pamphilo *in biblioth. cod.* 118. ἀνέλυσε πρὸς ὃν ἐπόθει θεόν. & de Meletio Greg. Nyſſ. Ἡ πρὸς Χριστὸν ἀνάλυσις· *migratio ad Chriſtum.* vide *ad l.* 2. § 11. & *l.* 3. § 5. & *l.* 5. § 29. & *l.* 7. § 56, 69. & *l.* 8. § 47.

Ἤτοι σβεσθῆναι] vide *ad l.* 7. § 33.

Κατὰ ψιλὴν παράταξιν] Ità *l.* 8. § 48. κἂν ἀλόγως παρατάξηται. παράταξις, πόλεμος ἐμπαράτακτος. Suid. Eſtque iſte vocabuli uſus frequentiſſimus. Verùm iſtic pro *obſtinatione*, prout & Xyl. optimè vertit, ſingulariter à Marco uſurpatur.

Ὡς οἱ Χριστιανοὶ] *obſtinationem* meram judicio inanem in perpeſſionibus ſuis, *Chriſtianis* Marcus affingit; quemadmodum eiſdem, ſed *Galilæorum* nomine deſignatis, *amentiam* (quod & Plinius mox dandus) *animique obfirmationem uſu ſolo acquiſitam.* Epictetus *l.* 4. *c.* 7. videndus *ad l.* 8. § 45. cùm tamen nulli hominum validioribus rationum momentis ducti, aut firmioribus dogmatum fundamentis niſi, ad mortem ſtrenuè ac intrepidè excipiendam ſe accingant. Verùm Marci in fidei noſtræ rationibus ac fundamentis inſcitiæ iſta fuerint condonanda; qui nec ſolus etiam hunc errorem erravit, ſed cum ſuis pleriſque communem, ac ſolennem habuit. Plinius Min. *l.* 10. ad Trajan. *ep.* 97. etiamſi Chriſtianos crimine omni (quantum quæſtione etiam per tormenta habitâ indagare poterat) immunes prorſus pronunciet; tamen, *non dubitandum*, inquit, *qualecunque eſſet quod faterentur, pervicaciam certè & inflexibilem obſtinationem debere puniri. fuerunt alii ſimilis amentiæ*, &c. Quod laudans Tertullianus *apolog c.* 2. *Plinius*, inquit, *Secundus, cùm provinciam regeret, de Chriſtianis quid ageret Trajanum Imperatorem conſuluit, allegans, præter obſtinationem non ſacrificandi, nihil aliud de ſacramentis illorum comperiſſe*, &c. Ità cùm nihil aliud, Chriſtianis quod objicere poterant, haberent, *obſtinationem & amentiam* objiciebant. Hinc illa apud Tertull. *de ſpectac. c.* 1. *Sunt qui exiſtiment Chriſtianum, expeditum morti genus, ad hanc obſtinationem abdicatione*

volupta-

voluptatum erudiri. Idémque *apologet. c.* 27. *Sed quidam dementiam existimant, quòd cùm possimus & sacrificare in præsenti & illæsi abire, manente apud animum proposito, obstinationem saluti præferamus.* Et mox: *Cùm erumpunt adversus nos, ingratis resistimus, ut æquales; & repugnamus, perseverantes in eo quod oppugnant, & illos nunquam magis detriumphamus, quàm cùm pro fidei obstinatione damnamur.* Et ib. c. ult. *Illa ipsa obstinatio, quam exprobratis, magistra est.* Item *ad nation. l.* 1. *c.* 17. *De obstinationibus verò & præsumptionibus, siqua proponitis,* &c. *Et c.* 18. *Reliquum obstinationis in illo capitulo collocatis; quòd neque gladios, neque cruces, neque bestias vestras, non ignem, non tormenta, ob duritatem & contemptum mortis animo recusemus. Et c.* 19. *Hucusque, opinor, horrenda obstinationum Christianorum, quanquam de persuasionibus omnis obstinatio nostra præstruitur.* Non est itaque, quod Marcus hîc, ψιλὴ παράταξις. Videndus idem, *de patient. c.* 2. *ad l.* 10. § 14. De Judæis paria pronunciat Tacitus *histor. l.* 5. *Apud ipsos fides obstinata.* qui obstinationem tamen in meliorem partem usurpâsse videtur, in oratione Thraseana, *annal. l.* 15. *Quæ imò virtutes odio sunt, severitas obstinata, invictus apud gratiam animus.* Verbo autem παρατάξασθαι, unde παράταξις vocabulum Marco istic usurpatum, sed composito, de sancto Confessore & Matyre abusi sunt Viennenses & Lugdunenses in *ep. ad Asiatic.* apud Euseb. *hist. ecclesf. l.* 5. *c.* 1. Τοσαύτῃ ὑποστάσει ἀντιπαρετάξατο αὐτοῖς, ὥστε μήτε τὸ ἴδιον καλεῖν ὄνομα. Non est autem vero absimile, quod M. Casaub. autumat, respexisse Marcum ad fervorem sui temporis Christianorum, qui tantâ animi aviditate sese ad quæstiones & supplicia offerebant, vel ingerebant potiùs, ut Arrius Antoninus turbam, an turmam, eorum intuitus, qui manu factâ ante tribunalia coierant: exclamaverit, Ὦ δειλοί, εἰ θέλετε ἀποθνήσκειν, κρημνοὺς ἢ βρόχους ἔχετε. *O miseri, siquidem mortem vultis, præcipitiorum, ac laqueorum abundè habetis*, Refert Tertull. *ad Scapul.* Verùm Clem. *strom. l.* 4. negat id fuisse è disciplina Christiana, & hæreticis imputat; quorum alii pro nomine Christiano mortem obire omnino detrectent; alii cædibus ultrò se dedant. Τινὲς, inquit, τῶν αἱρετικῶν, ἀσεβῶς ἅμα καὶ δειλῶς φιλοζωοῦσι· μαρτυρίαν λέγοντες ἀληθῆ εἶναι τὴν τοῦ ὄντως ὄντος γνῶσιν Θεοῦ· φονέα δὲ εἶναι αὐτὸν ἑαυτοῦ καὶ αὐθέντην τὸν διὰ θανάτου ὁμολογήσαντα. λέγομεν δὲ [leg. ψέγομεν δὲ] καὶ ἡμεῖς τοὺς ἐπιπηδήσαντας τῷ θανάτῳ· εἰσὶ γάρ τινες, οὐχ ἡμέτεροι, μόνου τοῦ ὀνόματος κοινωνοί, οἱ δὴ ἑαυτοὺς παραδόντες. ---τούτους ἐξάγειν αὑτοὺς ἀμαρτύρως λέγομεν, κἂν δημοσίᾳ κολάζωνται. θανάτῳ δὲ ἑαυτοὺς ἐπιδιδόασι κενῷ, καθάπερ καὶ οἱ τῶν Ἰνδῶν γυμνοσοφισταὶ ματαίῳ πυρί. Vide *ad l.* 3. § 1. & *l.* 9. § 3

Λελογισμένως, σεμνῶς] Apud Senecam *epist.* 77. Stoicus quidam. *Non est res magna vivere. Omnes servi vivunt, omnia animalia. Magna est res honestè mori, prudenter, fortiter.* Vide *l.* 9. § 3

Ὥστε καὶ ἄλλον πεῖσαι ἀτραγῴδως] In eandem sententiam, & ab eadem mente, Epictet. *l.* 4. *c.* 11. Δεῖ γὰρ μηδὲ κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἔμφασιν ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας ἀποσοβεῖν τοὺς πολλούς· ἀλλ' ὥσπερ τὰ ἄλλα, εὔθυμον καὶ ἀτάραχον ἐπιδεικνύειν αὑτόν, οὕτω καὶ ἀπὸ τοῦ σώματος· ἴδετε, ὦ ἄνθρωποι, ὅτι οὐδενὸς δέομαι· ἴδετε, πῶς ἄοικος ὤν, ἄπολις καὶ φυγάς, ἂν οὕτω τύχῃ, καὶ ἀνέστιος, πάντων τῶν εὐπατριδῶν καὶ πλουσίων ἀταραχώτερον διάγω καὶ εὐρωστότερον· ἀλλὰ καὶ τὸ σωμάτιον ὁρᾶτε, ὅτι οὐ κακοῦται ὑπὸ τῆς αὐστηρᾶς διαίτης· ἂν δέ μοι ταῦτα λέγῃ τις ἀνθρώπου σχῆμα καταδίκου ἔχων καὶ πρόσωπον, τίς με πείσει θεῶν προσελθεῖν φιλοσοφίᾳ, * ὥστε [ἥτις f.] τοιούτους ποιεῖ;

§ 4. Οὐκοῦν ὠφέλημαι] vide *l.* 7. § 13, 74. Solomon, *Prov. c.* 11. *v.* 17. *Benefacit sibiipsi vir beneficus.* Vide *suprà* § 1. Epictet. *dissert. l.* 1. *c.* 19. Ὁ Ζεὺς καθόλου τοιαύτην φύσιν τοῦ λογικοῦ ζώου κατεσκεύασεν, ἵνα μηδενὸς τῶν ἰδίων ἀγαθῶν δύνηται τυγχάνειν, εἰ μή τι εἰς τὸ κοινὸν ὠφέλιμον προσφέρηται· οὕτως οὐκέτι ἀκοινώνητον γίνεται, τὸ πάντα αὑτοῦ ἕνεκα ποιεῖν. Senec *ep.* 48. *Non potest beatè degere, qui se tantùm intuetur, qui omnia ad utilitates suas convertit: alteri vivas oportet, si vis tibi vivere.*

Τοῦτο ἵνα ἀεὶ πρόχειρον ἀπαντᾷ] τοῦτο [ὅρα.] ἵνα, &c. aliquid enim tale supplendum videtur.

§ 5. Τίς σοῦ ἡ τέχνη; ἀγαθὸν εἶναι.] Seneca *ep.* 9. *Ars est, bonum fieri. ad hoc, sed non cum hoc nascimur.* August. *de civit. Dei. l.* 4. *c.* 21. *Virtus ars est bene vivendi. Neque enim dat natura virtutem, neque contingit ea animo nisi instituto, & edocto, & ad summum assiduâ exercitatione perducto.* Sen. *ibid.* & Clem. *strom. l.* 1. Οὐ γὰρ φύσει, μαθήσει δὲ, οἱ καλοὶ κἀγαθοὶ γίνονται, καθάπερ ἰατροὶ καὶ κυβερνῆται.

Ἐκ θεωρημάτων] Plut. *sympos. l.* 1. *c.* 1. Βίου τέχνη, φιλοσοφία, sive ut Epictet. *l.* 3. *c.* 26. ἐπιστήμη τοῦ βίου. i. e. *ars vitæ.* Cicer. *Tusc. l.* 2. *ars bene vivendi.* Senec. *epist.* 90. vel, *vitæ rectè agendæ.* Idem, *ep.* 94. Τί οὖν ἐλπίζεις; ὅτι τὴν μεγίστην τέχνην ἀπὸ ὀλίγων οὐδὲν ἀναλαβεῖν; Epictet. *l.* 1. *c.* 20.

§ 6. Πρῶται αἱ τραγῳδίαι] Tragœdiam ex dramaticis primam dicit extitisse. Nec secus Autor *libell. de Tragæd. & Comæd.* qui Donato tribuitur. Indè itaque orditur & Horat. *art. poet.*

Ignotum tragicæ genus invenisse Camænæ,
Dicitur, & plaustris vexisse poemata, Thespis,
Quæ canerent agerentque peruncti fæcibus ora.

Et mox,

Carmine qui Tragico vilem certavit ob hircum,
Mox etiam agrestes Satyros nudavit.---

quo loco ad duplicem τῆς τραγῳδίας notationem respectum habuit; vel ἀπὸ τῆς τρυγὸς, vel ἀπὸ τοῦ τράγου. de quo videri possunt, Athan. *dipnosoph. l.* 2. Eustath. *ad Odyss.* ξ'. Serv. *ad Virgil. eclog.* 3. Autor *lib. de comœd. & trag.* &c. Quanquam de *tragœdiæ* primatu ac principatu ambigere licet: si *tragœdiæ* vocabulum strictiùs sumatur, quatenus ea *comœdiæ* opponitur. Etenim ab origine commune utriusque nomen id fuerat. Isa. Casaubon. *de satyr. poes. l.* 1. *c.* 1. *Constat sanè primis temporibus ignoratum fuisse discrimen inter tragœdiam & comœdiam; cùm quidem communi nomine omnes ejus generis* δραματικαὶ μιμήσεις *vocarentur* τρυγῳδίαι *sive* τραγῳδίαι. *Athen. l.* 2. Ἀπὸ μέθης καὶ ἡ τῆς κωμῳδίας καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας εὕρεσις ἐν Ἰκαρίῳ τῆς Ἀττικῆς εὑρέθη, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τῆς τρύγης καιρὸν· ἀφ' οὗ δὴ καὶ τρυγῳδία τὸ πρῶτον ἐκλήθη καὶ κωμῳδία· lego, ἐκλήθη καὶ ἡ τραγῳδία, καὶ ἡ κωμῳδία. Idem: τρυγῳδία τὸ παλαιὸν ἦν ὄνομα κοινὸν καὶ πρὸς τὴν κωμῳδίαν. ὕστερον δὲ τὸ μὲν κοινὸν ὄνομα ἔχεν ἡ τραγῳδία, ἡ δὲ κωμῳδία ἴδιον. Hæc ille. Sanè à salibus illis agrestibus & Fescenninis inconditis, à quibus dramaticæ actiones illæ initium sumpserunt, ad levitatem comicam, quàm ad tragicam gravitatem proclivior multò deflexio fuit. vide Aristot. *poetic. lib* 1. *c.* 4. Ideo & apud Plut. ille *sympos. l.* 7. *c.* 8. à mensis epulisque tragœdiam amandat, ὡς οὐ πάνυ τι συμποτικὸν, ἀλλὰ σεμνότερον βοῶσαν. Neque verò Straboni magìs crediderim *geogr. l.* 1. asserenti, τὴν κωμῳδίαν λαβεῖν τὴν σύστασιν ἀπὸ τῆς τραγῳδίας, τοῦ κατ' αὐτὴν ὕψους καταβιβασθεῖσαν εἰς τὸ λογοειδὲς νυνὶ καλούμενον· quàm eidem, orationem metro vinctam solutâ antiquiorem statuenti; atque indè λόγον πεζὸν, sive hunc sermonem pedestrem dictum, ὡς τὸν ἀπὸ ὕψους τινὸς καταβάντα καὶ ὀχήματ© εἰς τοὔδαφ©. Siquidem, ut rectè Aristides *orat. in Sarap.* Κατὰ φύσιν γε μᾶλλόν ἐστι ἀνθρώπῳ πεζῷ λόγῳ χρῆσθαι. ὥσπερ γε καὶ βαδίζειν, οἶμαι, μᾶλλον, ἢ ὀχούμενον φέρεσθαι. quem & ulteriùs vide sis, delirium istud ibidem refutantem. Jul. Scalig. *poetic. l.* 1. *c.* 5. *Tragœdiam esse rem antiquam, constat ex historia. Non tamen, quod tradunt, tragœdiam comœdiâ vetustiorem. Nam & res lætæ in cantionibus quæsitæ priùs; & priùs nuptiæ quàm interitus; & potationes, quàm sobrietates; & communis sermo, quàm ampullatus; & pastoralis vita, quàm regia.*

Ὑπομνηστικαὶ τῶν συμβαινόντων] Insigniter locum hunc illustrant Timoclis illa ex *Bacchanalia agentibus*, ab Athenæo *dipnosoph. l.* 6. adducta, à Stobæo *collect. tom.* 2. *tit.* 125. repetita:

Ὦ 'τὰν ἄκουσον, ἤν τι σοι δοκῶ λέγειν·
Ἄνθρωπός ἐστι ζῶον ἐπίπονον φύσει,
Καὶ πολλὰ λυπηρ' ὁ βί© ἐν ἑαυτῷ φέρει.
Παραψυχὰς οὖν φροντίδων ἀνεύρατο
Ταύτας· ὁ γὰρ νοῦς τῶν ἰδίων λήθην λαβὼν,
Πρὸς ἀλλοτρίῳ τε ψυχαγωγηθεὶς πάθει,
Μεθ' ἡδονῆς ἀπῆλθε, παιδευθεὶς ἅμα.
Τοὺς γὰρ τραγῳδοὺς πρῶτον εἰ βούλει σκόπει,
Ὡς ὠφελοῦσι πάντας· ὢν μὲν γὰρ πένης
Πτωχότερον αὑτοῦ καταμαθὼν τὸν Τήλεφον
Γενόμενον, ἤδη τὴν πενίαν ῥᾷον φέρει.
Ὁ νοσῶν τι μανικὸν, Ἀλκμαίων' ἐσκέψατο.
Ὀφθαλμιᾷ τις; εἰσὶ Φινεΐδαι τυφλοί.
Τέθνηκέ τῳ παῖς; ἡ Νιόβη κεκούφικε.
Χωλός τίς ἐστι; τὸν Φιλοκτήτην ὁρᾷ.
Γέρων τις ἀτυχεῖ; κατέμαθεν τὸν Οἰνέα.
Ἅπαντα γὰρ τὰ μείζον' ἢ πέπονθέ τις
Ἀτυχήματ' ἄλλοις γεγονότ' ἐννοούμεν©,
Τὰς αὐτὸς αὑτοῦ συμφορὰς ἧττον στένει.
Adverte sodes, num quid ex usu loquar:
Miserum suâpte naturâ animal est homo,
Et vita quanta quanta est scatet incommodis:
Lenimenta ideo curis & solatia
Sibi ipsa reperit. namque mens proprii mali
Oblita, alienis dum se mulcet miseriis,
Doctrinam pariter cum voluptate imbibit.
Primum Trgædos, si placet, considera,
Quam pulcra dent documenta. nam qui pauper est,
Ubi pauperiorem se cognovit Telephum,
Ibi paupertatem fert suam patientiùs.
Lymfatur aliquis? Alcmæonem conspicit.
Oculis laborans cæcos Phinidas videt.
Natum effert alius? Niobe lugentem levat.
Dolet hic se claudum? sed Philoctetem videt.
Miser in senecta est? intuetur Oeneum,
Ità quisque, dum evenisse majores suis
Olim aliis calamitates secum cogitat,
Animo æquiore fert fortunæ injurias. Grot.

Liban. itidem *orat.* 19. ὁ ἄνθρωπ© πιέζεται μάλιστα παίδων θανάτοις. τοῦτο πῶς οὐκ ἂν ἐνέγκοι, πεντήκοντα παῖδας ὁρῶμεν (leg. ὁρῶν ἐν) ὀφθαλμοῖς πατέρων κειμένους, καὶ θυγατέρα σφαττομένην ἀνθ' ἱερείου πρὸς τάφον· καὶ πάλιν ἑτέρους ὑπὸ τῶν χειρῶν τῆς μητρὸς, τῆς μὲν μαινομένης, τῆς δὲ δηλουμένης; quo loco, & τὸ τῶν τραγῳδοποιῶν ἔθν©, κοινοὺς τῶν δήμων διδασκάλους, nuncupat. Eodem nomine historiam comendari solitam, monet Polybius in operis ingressu: ἐναργεστάτην καὶ μόνην διδάσκαλον φάσκουσι, τοῦ δύνασθαι τὰς τῆς τύχης μεταβολὰς γενναίως ὑποφέρειν, τὴν τῶν ἀλλοτρίων περιπετειῶν ὑπόμνησιν. Hinc Choricius rhetor Gazensis in *orat. epitaph. Procop. Gaz.* à Casaub. *ad Polyb.* laudatus. Ἰδιώτῃ μὲν φάρμακον ἔσω λύπης ὁ χρόν©. ὃ δὲ διὰ μούσης ἐλθὼν, καὶ θείων γευσάμεν© ἀκουσμάτων, μὴ μοι τοιαύτην θεραπείαν ἀναμενέτω· δεῖ γὰρ τῆς ἰατρείας τοῦ χρόνου τὰ τοῦ λογισμοῦ φάρμακα προσενηνέχθαι· ἢ τί πλέον ἡμῖν οἱ λόγοι δωρήσονται; τοῦδε χάριν πονοῦμεν τὰς τῶν παλαιῶν ἐκμανθάνοντες τύχας; οὐ γὰρ ἵνα τὸν χρόνον ἀνόνητα δαπανῶμεν, ἀλλ' ὅπως οἶμαι τὴν τι ἄλλην ἐκεῖθεν ὠφέλειαν δρεψώμεθα, καὶ παντὸς συμβάντ©

συμβάντος χαίρω, πρὸς ἄνδρας ἴσα πεπονθότας ἡμῖν, ἢ πικρότερα πάθη, νῦν ἀναφέροντες, οὕτως οἴσομεν ῥᾷον. Siquidem, ut Cicer. *ad familiar. l. 5. ep. 16. Est consolatio pervulgata illa quidem maxime, quam semper in ore atque in animo habere debemus; homines nos ut esse meminerimus, eâ lege natos, ut omnibus telis fortunæ proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quò minùs eâ, quâ nati sumus, conditione vivamus: neve tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus: eventisque aliorum memoriâ repetendis, nihil accidisse nobis novi cogitemus. Levat enim dolorem communis quasi legis & humanæ conditionis recordatio.* Ibid. *l. 6. ep. 6.* In quam mentem Liban. *orat* 19. βούλει μαθεῖν, ὅπως ἰσχύει ψυχὴν λύπῃ βεβαπτισμένην ἀνενεγκεῖν καὶ ῥᾷω καταστῆσαι; λαβὼν ἄνθρωπον ἐστερημένον ἐλπίδων, ἢ χρημάτων, ἢ τετελευτηκότων, ἢ πεπληγμένον, ἄγε πρὸς τὸ θέατρον· δεῖξον αὐτῷ δι' ὀρχήσεως παλαιὰς βασιλείας καθῃρημένας, καὶ κουφιεῖς. Hoc argumento Hippoclem suum in liberorum obitu solatur Crantor, & ex Crantore Apollonium suum Plutarchus: ὅτι κοινὸν ἀτυχεῖν οὐδὲν ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ πάντες τ' αὐτὸ πεπόνθαμεν. Hoc Nicophontem ille apud Philemonem in *Corinthia.*

Εἰ τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοισιν εἰδείης κακὰ
Ἄσμενος ἔχοις ἄν, Νικοφῶν, ἃ νῦν ἔχεις.
Si mala novisses, quæ alios implicitos tenent,
Libens haberes, Nicophon, quæ nunc habes.

Grot. Egeriam Virbius apud Nasonem *metam. l.* 15.

——Similes aliorum respice casus,
Mitiùs ista feres. ——vide *ad l.* 7. § 5. 58.

Ἐπὶ τῆς μείζονος σκηνῆς] A Neoptolemo Tragico sumptum, qui interrogantibus, quid ab Æschylo, Sophocle, Euripide prolatum admiraretur, respondit istorum nihil, sed quod ipse ἐπὶ μείζονος σκηνῆς *in scena majori* vidisset; Philippum, cùm pridie, dum Cleopatræ filiæ suæ nuptias magnificè celebrat, Deus tertius decimus dictus esset, in theatro postridie jugulatum ac projectum. Refert Stob. *tom.* 2. *tit.* 95. Hoc autem eò magìs in mente atq; admiratione habere Tragicus is poterat, quòd Philippi fatum hoc, tanquam vaticinandi spiritu correptus, dum Persas, adversus quos Rex expeditionem tunc moliebatur, perstringit, futuri tamen ignarus ipse, carmine isto, quod istic inseratur sanè dignissimo, quodammodo prædicere visus est. φρονεῖτε νῦν αἰθέρος ὑψηλότερον, καὶ μεγάλων πεδίων ἀρούρας· φρονεῖτε ὑπερβαλλόμενοι δόμων δόμους· ἀφροσύνῃ πρόσω βιοτὰν τεκμαιρόμενοι· ὁ δ' ἀμφιβάλλει ταχύπουν κέλευθον ἕρπων σκοτίαν, ἄφνω δ' ἄφαντος προσέβα, μακρὰς ἀφαιρούμενος ἐλπίδας θνατῶν, πολύμοχθος ἀΐδας. historiam narrat Diodor. Sic. *l.* 16. extremo. ubi θανάτων malè pro θανάτῳ legitur. Uterque, & Neoptolemus, & Marcus noster, mundum hunc *scenam majorem* dixit; *mimo* seu *fabulæ* vitam hanc assimilavit. Ità Græcis παροιμιωδῶς, Μῖμος ὁ βίος dicitur. Plato *Phileb.* Μηνύει δὴ νῦν ὁ λόγος ἡμῖν ἐν θρήνοις τε καὶ ἐν τραγῳδίαις, μὴ τοῖς δράμασι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ τοῦ βίου ξυμπάσῃ τραγῳδίᾳ καὶ κωμῳδίᾳ, λύπας ἡδοναῖς ἅμα κεράννυσθαι. Palladas in *anthol. l.* 1. *c.* 13.

Σκηνὴ πᾶς ὁ βίος, καὶ παίγνιον· ἢ μάθε παίζειν,
Τὴν σπουδὴν μεταθείς, ἢ φέρε τὰς ὀδύνας.
Scena est hæc vita & mimus: vel ludere discas,
Posthabitis curis, vel cruciere miser.

Senec. *de tranquill. c.* 15. emendante Pinciano. *Nihil magnum, nihil severum, nè serium quidem ex tanto apparatu. Singula, propter quæ læti ac tristes sumus, sibi quisque preponat, & sciat verum esse quod Bion dixit, omnia hominum negotia similia mimicis esse.* Petron. in *satyr.*

Grex agit in scena mimum. Pater ille vocatur,
Filius hic, nomen divitis ille tenet.
Mox ubi ridendas inclusit pagina partes,
Vera redit facies, dissimulata perit.

Quæ ex Petronio ubi laudaverat Joan. Sarisberiensis, *policratic. lib.* 3. *c.* 7. subjungit ipse *c.* 8. *& quidem eleganti utitur similitudine; quia ferè quicquid in turba profanæ multitudinis agitur, comœdiæ quam rei gestæ similis est. Militia, inquit, est vita hominis super terram,* (Job. *c.* 7. *v.* 1.) *at si nostra tempora propheticus spiritus concepisset, dicetur egregiè, quia comœdia est vita hominis super terram; ubi quisque sui oblitus, personam exprimit alienam.* Et mox: *Ferè totus mundus ex Arbitri nostri sententia mimum videtur implere, ad comœdiam suam quodammodo respiciens; & quod deterius est, eò usque comœdiæ suæ insistunt, ut in se, cùm opus fuerit, redire non possint. In eo tamen vita hominum tragœdiæ quàm comœdiæ videtur esse similior, quòd omnium fere tristis est exitus, dum extrema gaudii luctus occupat. Aut si nomen comœdiæ gratiosius est, non duco contentionis funem, dum constet inter nos, quòd ferè totus mundus, juxta Petronium, exercet histrioniam. Hujus itaque tam immensæ, tam mirabilis & inenarrabilis tragœdiæ vel comœdiæ theatrum, quo peragi possit, ei mirabiliter coæquatur: tanta est area ejus, quantus & orbis: difficillimum est, ut quisquam vel admittatur exclusus, vel emittatur inclusus, dum carnis gerit luteum indumentum.* Ubi tamen, quod obiter adnotem, frustrà sunt, qui quasi tessellas Petronianas inter Arbitri fragmenta extrudunt, & obtrudunt nobis ista, *Totus fere mundus mimum implet:* (ità illi legunt) *implet:* &, *Fere totus mundus exercet histrionem.* Neque enim Petronii ista sunt, sed Sarisberiensis ex Petronii carmine sensus istos elicientis. Lipsius item ipse, *de constant. lib.* 1. *c.* 8. *Mundus universus exercet histrioniam, ait Arbiter; certe hic.* Cautiùs Baudius, *de induc. Belg. lib.* 2. *Totum orbis terrarum exercet histrioniam, ait facetus quidam scriptor. Certe nusquam magis scenæ &*

populo servitur quàm in actionibus Magnatum, ubi quò plus pompæ & ostentationis apparet, eò minùs solidæ veritatis subest. Potuit *faceti scriptoris* nomine Joannem nostrum intelligere, qui *policraticon* suum, *de nugis curialium*, inscripsit. Rem ipsam Polybius planè suggerit *histor. lib.* 3. Πρὸς μὲν γὰρ τὸ παρὸν ἀεί πως ἁρμοζόμενοι καὶ συνυποκρινόμενοι, τοιαῦτα καὶ λέγουσι καὶ πράττουσι πάντες· ὥστε δυσθεώρητον εἶναι τὴν ἑκάστου προαίρεσιν, καὶ λίαν ἐν πολλοῖς ἐπισκοτεῖσθαι τὴν ἀλήθειαν. *Ferè enim mortales rebus præsentibus sese accommodantes, mimúmque unà cum aliis agentes, ea dicunt faciuntque, ut ex factis dictisve singulorum mentem animúmque cognoscere apprimè sit difficile, veritásque plerumque tenebris obtecta delitescat,* personâ nimirum, quam gerit unusquisque, obvelatâ: quò & illud P. Syri,

Hæredis fletus sub persona risus est.

Lucian. in *Necyomant.* Δοκεῖ μοι ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος πομπῇ τινι μακρᾷ προσεοικέναι· χορηγεῖν δὲ καὶ διατάττειν ἕκαστα ἡ τύχη, διάφορα καὶ ποικίλα τοῖς πομπεύουσι σχήματα προσάπτουσα. τὸν μὲν γὰρ λαβοῦσα βασιλικῶς διεσκεύασε, τιάραν τε ἐπιθεῖσα καὶ δορυφόρους παραδοῦσα, καὶ τὴν κεφαλὴν στέψασα τῷ διαδήματι· τῷ δὲ οἰκέτου σχῆμα περιέθηκε. τὸν δέ τινα καλὸν εἶναι ἐκόσμησε, τὸν δὲ ἄμορφον καὶ γελοῖον παρεσκεύασε. παντοδαπὴν γὰρ, οἶμαι, δεῖν γενέσθαι τὴν θέαν. πολλάκις δὲ διὰ μέσης τῆς πομπῆς μετέβαλε τὰ ἐνίων σχήματα, οὐκ ἐῶσα ἐς τέλος διαπομπεῦσαι, ὡς ἐτάχθησαν· ἀλλὰ μεταμφιέσασα, τὸν μὲν Κροῖσον ἠνάγκασε τὴν τοῦ οἰκέτου καὶ αἰχμαλώτου σκευὴν ἀναλαβεῖν, τὸν δὲ Μαιάνδριον, τέως ἐν τοῖς οἰκέταις πομπεύοντα, τὴν Πολυκράτους τυραννίδα μετενέδυσε· καὶ μέχρι μέν τινος εἴασε χρῆσθαι τῷ σχήματι· ἐπειδὰν δὲ ὁ τῆς πομπῆς καιρὸς παρέλθῃ, τηνικαῦτα ἕκαστος ἀποδοὺς τὴν σκευὴν, καὶ ἀποδυσάμενος τὸ σχῆμα μετὰ τοῦ σώματος, ὥσπερ ἦν πρὸ τοῦ γίγνεται, οὐδὲν τοῦ πλησίον διαφέρων. ἔνιοι δ' ὑπ' ἀγνωμοσύνης, ἐπειδὰν ἀπαιτῇ τὸν κόσμον ἐπιστᾶσα ἡ τύχη, ἄχθονταί γε καὶ ἀγανακτοῦσιν, ὥσπερ οἰκείων τινῶν στερισκόμενοι, καὶ οὐχ ἃ πρὸς ὀλίγον ἐχρήσαντο ἀποδιδόντες. vide *l.* 6. § 22. Senec. *epist.* 80. *Horum qui felices vocantur, hilaritas ficta est, aut gravis & suppurata tristitia: & quidem gravior, quia interdum non licet palàm esse miseros, sed inter ærumnas cor ipsum exedentes, necesse est agere felicem; sæpiùs hoc exemplo mihi utendum est. Nec enim ullo efficaciùs exprimitur hic humanæ vitæ mimus, qui nobis partes has, quas malè agimus, assignat.* Apud Vopiscum Probus de munere Imperatorio, *Agenda est persona, quam mihi miles imposuit.* quod idem & Augustus unà cum vita jam depositurus, amicos admissos percontatus est, *Ecquid iis videretur mimum vitæ commodè transegisse*; adjecítque clausulam.

Δότε κρότον, .. καὶ πάντες ὑμεῖς μετὰ χαρᾶς κτυπήσατε. Sueton. *lib.* 2. *c.* 99. quod Dio hist. *l.* 56. Κρότον δή τινα παρ' αὐτῶν ὁμοίως τοῖς γελωτοποιοῖς, ὡς καὶ ἐπὶ μίμου τινὸς τελευτῆς, αἰτήσας, καὶ πάμπαν πάντα τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον διέσκωψεν. vide ampliùs *ad l.* 12. § 2, 36. sed & *l.* 10. § 27. & *l.* 7. § 3.

Φέρουσιν αὐτὰ καὶ κεκραγότες, Ἰὼ Κιθαιρών] Epictet. *lib.* 1. *c.* 24. Μέμνησο, ὅτι ἐν τοῖς πλουσίοις καὶ βασιλεῦσι καὶ τυράννοις αἱ τραγῳδίαι τόπον ἔχουσιν· οὐδεὶς δὲ πένης τραγῳδίαν συμπληροῖ, εἰ μὴ ὡς χορευτής. οἱ δὲ βασιλεῖς, ἄρχονται μὲν ἀπ' ἀγαθῶν, στέψατε δώματα· εἶτα περὶ τρίτον ἢ τέταρτον μέρος· Ἰὼ Κιθαιρὼν, τί μ' ἐδέχου; Oedipodis verba sunt ex Sophoclis *Oedipo Rege.* Hoc vult ergò Marcus, vel istiusmodi perpeti reges & tyrannos, non plebeios duntaxat; imò illos ipsos multò magis. in quam mentem Libanii verba videre licet ex *orat.* 19. superiùs paulò adducta. Vel (quod potiùs opinor) eos quoque, qui cum indignatione animi ejulationéque ea ferunt, perferre tamen nihilominùs, necessitate cogente, ad quæ tantopere indignantur. vide *lib.* 7. § 57. *Cithæron* Bœotiæ mons Oedipo exposito, Pentheo discerpto, aliísque id genus facinoribus illustris, an infamis. Solin. *polyhist. c.* 13. *Apud Thebas Helicon lucus erat, Cithæron saltus, amnis Ismenus, fontes Aganippe & Hippocrene.* Et Mela *de sit. orb. l.* 2. *c.* 3. *Cithæron fabulis carminibúsque celeberrimus.* Sed & Clemens Alex. in *hortat.* de monte Sinæ, an Sione, an ecclesiâ potiùs isto designatâ *ad Hebr. c.* 12. *v.* 23. Ὄρος ἐστὶ τοῦτο θεῷ πεφιλημένον, οὐ τραγῳδία, ὡς Κιθαιρὼν, ὑποκείμενον, ἀλλὰ τῆς ἀληθείας ἀνακείμενον δράμασιν.

Λέγεται δέ τινα ὑπὸ τῶν τὰ δράματα ποιούντων χρησίμως] Dio Prus. *orat.* 18. Πολὺ δ' ἂν ἔργον εἴη τὸ λέγειν, ὅσα ἀπὸ τούτων χρήσιμα. De Epicharmo Theocritus *epigr.* 17.

Πολλὰ γὰρ ποτ τὰν ζωὰν τοῖς παισὶν εἶπε χρήσιμα·
Μεγάλα χάρις αὐτῷ. ——

Flaccus *lib.* 2. *ep.* 1.

Os tenerum pueri balbúmque poeta figurat:
Torquet ab obscænis jam nunc sermonibus aurem.
Mox etiam pectus præceptis format amicis,
Asperitatis, & invidiæ corrector, & iræ.
Rectè facta refert: orientia tempora notis
Instruit exemplis: inopem solatur, & ægrum.

Idem in Arte:

Sic etiam fidibus voces crevere severis,
Et tulit eloquium insolitum facundia præceps:
Utiliúmque sagax rerum, & divina futuri
Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.

Et rursus:

Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci,
Lectorem delectando paritérque monendo.

Denique;

Aut prodesse volunt, aut delectare poetæ,
Aut simul & jucunda & idonea dicere vitæ.

vide

vide Plutarch. *de leg. Poet.* & Hug. Grotii *prolegom. ad dicta Poet. Stobæana.*

Εἰ δ' ἠμελήθην] Vide *ad l.* 7 § 41.

Τοῖς παραγγ.] *Ibid.* § 38.

Βίου θείζειν *Ibid.*] § 40.

Μετὰ τὴν τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία παρήχθη] Flaccus *art. poet.*

Succeſſit vetus his comœdia, non ſine multa
Laude.———

Παιδαγωγικὴν παῤῥησίαν ἔχουσα] Fabius, *lib.* 10. *c.* 1. *Antiqua illa comœdia, facundiſſimæ libertatis, inſectandis vitiis præcipua.* & *l.* 12. *c.* 2. *Liberrimum genus hominum Comici veteres.*

——*Sed in vitium libertas excidit & vim*
Dignam lege regi.——Flaccus *in Arte.*

quem & vide *epiſt.* 1. *l.* 2. Vis illius ideam ? habeas à Jul. Scalig. *poetic. l.* 3. *c.* 97. *veteris comœdiæ argumenta omnia falſa, feſtiva, mordacia, maledica : ut quocunque verbo pronunciato, illico capiatur occaſio ad aliquid ſubſannandum,*

Δι' αὐτῆς τῆς εὐθυῤῥημοσύνης] dum non obliquè, ſed diſertâ, directâ, exertâ oratione uſa, homines palàm perſtringebat.

Μετὰ ταῦτα τίς ἡ μέση κωμῳδία, καὶ λοιπὸν ἡ νέα] De *Media comœdia*, quæ choro duntaxat amoto, qui libertati, an licentiæ potiùs, mordaci ac maledicæ præcipuè attributus fuerat, à veteri, quam proximè eſt ſecuta, diſtabat maximé : unde Flaccus.

——*lex eſt accepta, chorúſque*
Turpiter obticuit, ſublato jure nocendi.

Déque nova, quæ huic ſucceſſit eâdémque multò caſtigatior extitit, videri poterit Jul. Scaliger *poetic. l.* 1 *c.* 7.

Ἡ κατ' ὀλίγον ἐπὶ τὴν ἐκ μιμήσεως φιλοτεχνίαν ὑπεῤῥύη] Vitioſa ſcriptura non animadverſa, interpretationum portenta quædam hoc loco procudit: præcedentia illa, τίς ἡ μέση, (quam lectionem editio utraque agnoſcit, ſed interpres neuter expreſſit) & πρὸς τί ποτε, ſatìs monere poterant, continuandam eſſe ſententiæ ſeriem ac tenorem ad illud uſque ἐπίστησον, quo ea clauditur. Verùm obturbabat ἡ iſtud, quod ſpiritu tantùm mutato, vel adſcito, ſi ἣ extuleris, tam proclivia deinceps futura ſunt omnia, quàm eſt imber ipſe cùm pluit. *Poſt iſta*, inquit, *quænam media fuerit comœdia, & nova quo fine introducta ſit ; quæ paulatim ad mimicum artificium deflexit, conſideres. nam & iſtîc utilia etiam deprehendi poſſe nemo neſcit.* Julius Scaliger *poet. l.* 1. *c.* 10. *Sublato choro, introducti qui modos facerent, quód omnia geſticulatione imitarentur, Mimi nominati. tantùm potuit aptior atque expreſſior actio, ut generis nomen, quod erat poeſeως univerſæ, ipſi ſoli ſibi vendicarent. hoc in luſu cùm poſtea quædam impenſiùs populo placuiſſent, auſi ſunt ſeorſim ſuis auſpiciis quam commoverant expectationem ſuſtinere, atq; in eo laudem quærere, & artificis propterea nomen vendicare. Hos Latini Mimos vocant ex Publio & Laberio, qui in eo genere excelluere : & planipedes ob eam cauſſam, quòd cothurno tragici, ſocco autem comœdi pedes induebant ; ipſi autem nudis pedibus agebant. Hujus definitio proportionem habet cum comœdia, quæ ipſius parens exſtitit, cui inter actus apponi cùm eſſet ſolita, ex ea extractâ atque aſſertâ ſervitute, juſtum ſibi poema fecere. Eſt igitur Mimus, poema quodvis genus actionis imitans, ità ut ridiculum faciat. Cicero tamen Ethologos cùm vocat à moribus quos exprimerent, ridiculi rationem non admiſcuit. Sunto igitur duo genera, quæ etiam vicatim & oppidatim per univerſam Galliam mirificis artificibus circumferuntur, Morale & Ridiculum. Horatius negat eſſe pulcra poemata, nam & veri Mimi proprium eſt, quædam ſordida ut affectet.* Hæc ille. Salmaſ. *ad Solin.* ubi *Mimos* peculiariter ſic dictos à *fabulis comœdiâ* ſcil. *& tragœdiâ* diſterminat (quo modo & *Mimos* à *comicis fabulis* & *tragicis hiſtoriis* diſtinguit Lactant. *l.* 6. *c.* 20.) ad hunc locum reſpiciens ; *Mimos*, inquid, *in locum comœdiæ ſucceſſiſſe ſcribit Marcus. & ſanè quas hodie agunt, & vocant Itali comœdias, Mimi ſunt & Planipedes veriùs quàm comœdiæ ; perſonas tantùm habent ex comœdia.* Apul. *florid.* 1. *Cumprimis hoc ſpectandum, quid in theatro deprehendas. Nam ſi Mimus eſt, riſeris ; ſi funirepus, timueris ; ſi comœdia, faveris ; ſi Philoſophus, didiceris. Mimi* ergò *ridiculi* ; habent affatim quod rideas; ſed & quod diſcas, exhibent : quod Marcus mox monuit. Neque verò ego cum illuſtriſſimo viro *ethologum* & *ridiculum Mimi genera duo* conſtituerim, ſed pro affectionibus *Mimi* duabus habuerim : cùm *ridiculum* in *Mimis* perpetuum fuerit. quod & Horatius ipſo illo, quem is attigit, loco ſubindicat, *ſerm. lib.* 1. *ſat.* 10. qui ubi dixerat,

——*nam ſic*
Et Laberi mimos, ut pulcra poemata mirer.

Subjunxit.

Ergò non ſatìs eſt riſu diducere rictum
Auditoris.——

quod eſt *Mimorum* ſcilicet. Unde & Arbiter *partes ridendas Mimis* tribuit. Quin nec id Cicero ipſe ſiluit : cujus hæc ſunt, *de oratore l.* 2. verba ; *Atque ità eſt totum hoc ipſo genere ridiculum, ut acutiſſimè tractandum ſit. Mimorum eſt enim ethologorum, ſi nimia eſt imitatio, ſicut obſcœnitas.* Hinc eſt quod Naſo, *triſt. l.* 2. dixit,

--*imitantes turpia Mimos.*

Et, *Mimos obſcœna jocantes.*

Cæterùm aliud eſt ab eo quod Marcus hîc, illud Maximi Tyrii orat. 21. Ἡ μὲν παλαιὰ μοῦσα, χοροὶ παίδων ἦσαν καὶ ἀνδρῶν, γῆς ἐργάται κατὰ δήμους συνεστάμενοι, ἄρτι ἀμητοῦ καὶ ἀρότου κεκονιμένοι, ᾄσματα ᾄδοντες αὐτοσχέδια· μεταπέπτωκεν δὲ ἡ ψυχὴ ἐπὶ τέχνην ἀκορέστου χάριτος ἐν σκηνῇ καὶ θεά-

 τροις,

ξεις, ἐρχὴ τῆς περὶ πολιτείαν αὐτοῖς παρημελημένης ἐχοῦετο. Malo tamen aſcribitur, quod uterque dixit. Illud tantùm adjicere liceat, poſſe apud noſtrum conjunctim legi, τὴν ἐκμιμήσεως φιλοτεχνίαν, nam & ἐκμιμεῖσθαι dici ſolet, quod *actione mimicâ repræſentatur.*

Λέγεται καὶ ὑπὸ τούτων τινὰ χρήσιμα] Ità Senec. *epiſt.* 8. *Quàm multa poetæ dicunt, quæ à Philoſophis aut dicta ſunt, aut dicenda? non attingam tragicos, aut togatas noſtras; habent enim hæ quoque aliquid ſeveritatis, & ſunt inter comœdias & tragœdias mediæ: quantum diſertiſſimorum verſuum inter Mimos jacet? quàm multa Publii non excalceatis, ſed cothurnatis dicenda ſunt?* & *de tranquill. c.* 11. *Publius tragicis comicisque vehementior ingeniis, quoties mimicas ineptias, & verba ad ſummam caveam ſpectantia reliquit, multa habet cothurno, non tantùm ſipariis, fortiora.*

Πρὸς τίνα ποτὲ] *quemnam finem reſpicit?* Xyl. *Ad quem alium ſcopum, quàm quem diximus?* Caſ. ut πρὸς τίνα [ἄλλον] legiſſe videatur. Mihi non eroematicè, ſed enunciativè efferri videtur, & ſententia prior continuari; conſidera quem finem totum hoc ſcenicum inſtitutum aſpiciat.

§ 7. Τὸ μὴ εἶναι ἄλλον βίον ὑπόθεσιν] De quonam vitæ genere loquatur hoc loco Marcus haud ſatìs liquet. Forſan & nullum certum vitæ inſtitutum deſignatum volebat, ſed hoc monitum duntaxat, ſtatum præſentem, quicunque tandem is exiſtat, eſſe cuique ad Philoſophiæ vel ſtudium, vel exercitium eidem maximè idoneum.

§ 8. Οὐ δύναται μὴ τοῦ ὅλου φυτοῦ ἀποκεκόφθαι] Ramus à ramo cui adnaſcitur avulſus, à toto plantæ corpore divellitur; ità qui à Chriſti corpore divellitur, *nec caput ipſum tenet*, ut Apoſt. loquitur *ad Col. c.* 2. *v.* 19. *Non poteſt concordiam habere cum Chriſto, qui diſcordare voluerit cum Chriſtiano.* Aug. *de verb. Dom. conc.* 57.

Ἄνθρωπος δὲ ἑαυτὸν χωρίζει] Ità *l.* 4. § 29. Ὁ τὴν ἰδίαν ψυχὴν ἀποσχίζων. & *l.* 8. § 34. Ὁ ἀποσχίζων ἑαυτόν. & Judas Apoſt. *ep. v.* 19. Οἱ ἀποδιορίζοντες ἑαυτούς. de quibus Autor *ad Hebr. c.* 10. *v.* 39. Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν. alioqui τίς χωρίσει; Apoſt. *ad Rom. c.* 8 *v.* 35. οὔτε τις κτίσις ἑτέρα, *ibid. v.* 39.

Ἔξεστι γὰρ πάλιν ἡμῖν συμφῦναι] Vide *ad l.* 8. § 34.

Καὶ πάλιν τοῦ ὅλου συμπληρωτικοῖς γίνεσθαι] D. Jun. συμπληρώματος mavult. utrumvis conſtare poterit. Epicur. *epiſt. ad Menæc.*. Τὸ συνεθίζειν ἐν ταῖς ἁπλαῖς καὶ οὐ πολυτελέσι διαίταις, ὑγιείας ἐστὶ συμπληρωτικόν. Marcus ipſe *l.* 9. § 23. Ὥσπερ αὐτὸς σὺ πολιτικοῦ συστήματος συμπληρωτικὸς εἶ· οὕτω καὶ πᾶσα πρᾶξίς σου συμπληρωτικὴ ἔστω ζωῆς πολιτικῆς.

Δυσένωτον καὶ δυσαποκατάστατον] vocabulum hoc poſterius more Stoico coagmentatum, parùm frequens & durioris analogiæ. Illuſtrat autem locum hunc Plutarchi illud *de frat. dilect.* Μεγάλαι μὲν γὰρ αἰτίαι μεγάλην διάλυσιν ἐποίησαν καὶ φιλίαν. ὅθεν οὐδὲ ῥᾳδίως αὖθις ἐνδέχονται διαλύσεις· ὥσπερ γὰρ τὰ συμπαγέντα, κἂν χαλάσῃ τὸ ἐγκόλλον, ἐνδέχεται πάλιν δεθῆναι καὶ συνελθεῖν· συμφυοῦς δὲ σώματος ῥαγέντος ἢ σχισθέντος, ἔργον ἐστὶν κόλλησιν εὑρεῖν καὶ σύμφυσιν· οὕτως αἱ μὲν ὑπὸ χρείας συνημμέναι φιλίαι, κἂν διαστῶσιν οὐ χαλεπῶς αὖθις ἀναλαμβάνουσιν. ἀδελφοὶ δὲ τοῦ κατὰ φύσιν ἐκπεσόντες οὔτοι ῥᾳδίως συνέρχονται· κἂν συνέλθωσι, ῥυπαρὸν καὶ ὕποπτον ἕλκουσι αἱ διαλύσεις ἐφέλκονται quod Medius Sycophanta dicere ſolebat, κἂν θεραπεύηται τὸ ἕλκος, ἡ οὐλὴ μένει. *etiamſi vulnus coierit, manet tamen cicatrix*, quaſi veſtigium quoddam vulneris etiam jam coaliti. οὐχ ὁμοιος ὁ κλάδος,· inquit Marcus iſtic. Quod autem de fratribus ac cognatis Plut. idem de omnibus in univerſum hominibus Marcus; quia συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν. *l.* 3. § 4. & *infr.* § 9.

Ὁμοθαμνεῖν μὲν μὴ ὁμοδογματεῖν δέ.] Non poſſum Xylandro iſtic aſſentiri, qui verbis illis, ὅτι λέγουσιν αἱ φυτουργοί, omiſſis, reddidit; *Oportet igitur in eadem arbore eſſe, etſi non idem cum omnibus ſentias.* Sed nec Caſaubono, qui contrà quàm editor etiam Lugd. clauſulam hanc ab antegreſſis divulſam, periochæ inſequenti præfixit. Ruſticorum dictum vulgare, ſed depravatum, opinor. quid enim ὁμοδογματεῖν fuerit ad plantas tranſlatum? nam de hominibus, prout Marcus ipſe *l.* 9 § 3. uſurpatum, quid velit, quis neſcit? D. Boot. ſuſpicatur poſſe ὁμοαυξεῖν, vel ὁμοιοπαθεῖν legi, ut ſit *ſimul fruticari, ſed non ſimul creſcere*; vel *ſimiliter affici.* D. Salmaſ. ὁμοσωματεῖν mavult. *Ramus*, inquit, *qui corpore ſuæ arboris avulſus aut reciſus, ut inſeratur in aliam, nunquam unum corpus facit cum illa arbore cui inſeritur, quamvis partem faciat fruticis, & ſimul cum eo fruticet.* In re ferè deſperata tentemus & nos aliquid; etiamſi Hippocrates in arte vetet, περὶ τῶν ἀνηκέστων οὐκ ἔτι προσξυνιέναι. Ego nihil ſcripturam vulgatam propius comminiſci poſſum, quàm ὁμοσχηματεῖν· ut ſit, *pariter fruticari, ſed non configurari*; non figuram ſpeciémq; eandem cum ramis reliquis obtinere; ſiquidem inſitorum cum ſtirpe reliqua coalitio non ſine cicatrice fieri ſolet. τὸ ὁμοσχηματεῖν eâdem analogiâ, quâ τὸ ὁμοδογματεῖν dictum; eâdem ſententiâ, quâ ὁμοιοσχημονεῖν, Ariſtoteli *problem. l.* 2. *q.* 5. Si quis probabilius aliquid afferre poterit; ei ego lubens conceſſerim.

§ 9. Εὐσταθοῦς κρίσεως καὶ πράξεως] vide *ad l.* 5. § 18. & *l.* 6. § 10.

Πρᾳότητος] vide *ad l.* 9. § 11. 42.

Καὶ γὰρ τοῦτο ἀσθενὲς τὸ χαλεπαίνειν] ità *infra* § 18. οὐχὶ τὸ θυμοῦσθαι ἀνδρικόν.

Λιποτάκται] & δραπέται. *l.* 10. § 25.

§ 10. Οὐκ

§ 10. Οὐκ ἔστι χείρων οὐδεμία φύσις τέχνης] Arte siquidem nullâ natura vincitur. Aristot. *ethic. lib.* 2. *c.* 11. Οὐδὲν τῶν φύσει ὄντων ἄλλως ἐθίζεται· οἷον ὁ λίθος φύσει κάτω φερόμενος, οὐκ ἂν ἐθισθείη ἄνω φέρεσθαι, οὐδ' ἂν μυριάκις αὐτὸν ἐθίζῃ τις, ἄνω ῥιπτῶν. οὐδὲ τὸ πῦρ κάτω· οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ἄλλως πεφυκότων, ἄλλως ἂν ἐθισθείη. Senec. *epist.* 11. *Rerum naturam sapientia sub imperio non habet: quæcunque attribuit conditio nascendi, & corporis temperatura, cùm multùm diúque se animus composuerit, hærebunt.* scil.

— culturâ natura potentior omni,
Quam licèt expellas furcâ tamen usque recurret.

utì Flaccus *l.* 1. *ep.* 10. utpote quæ sit *fixa, & mutari nescia.* Juvenal. *sat.* 13. Proinde, *Repugnante naturâ, quælibet cedit industria.* Cassiodor. *l.* 4. *ep.* 38. Nec fortior ergò ars naturâ; nec præstantior etiam; cùm illa sit Creatoris opus, ista creaturæ.

Αἱ τέχναι τὰς φύσεις μιμοῦνται] Theophr. *de caus. plant. l.* 2. *c.* 25. ἡ τέχνη μιμεῖται τὴν φύσιν & Aphrodis. *problem. l.* 1. *q.* 90. Sen. *ep.* 65: *Omnis ars imitatio est naturæ.* Sed & ἰατρὸν medicum, τῆς φύσεως ὑπηρέτην καὶ μιμητήν, *naturæ ministrum ac imitatorem* dixit Hippocrates, teste Galeno *de dogm. Hip. & Plat. l.* 9. *c.* 8.

Τῶν κρειττόνων ἕνεκεν τὰ χείρω] vide *l.* 5. § 16. & *l.* 7. § 55.

Ἔνθεν μὲν γένεσις δικαιοσύνης] Hoc enim jus fásque exigere videtur, ut præstantioribus deteriora inserviant. Καὶ δίκαιον, καὶ δεῖ τὸ μὲν ἄρχεσθαι, τὸ δ' ἄρχειν, ἣν πεφύκασιν ἀρχήν· Aristot. *polit. l.* 1. *c.* 4. quem vise prolixiùs istud ibidem disceptantem. sed & *ad l.* 7. § 55.

Ἀπὸ δὲ ταύτης αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ ὑφίστανται] Polus Pythagoricus *de justit.* apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 9. Δοκεῖ μοι τὰν δικαιοσύναν ματέρα τε καὶ τιθηνὰν τᾶν ἄλλων ἀρετᾶν προσειπεῖν· ἄτερ γὰρ ταύτας οὔτε σώφρονα, οὔτε ἀνδρεῖον, οὔτε φρόνιμον οἷόν τε εἶναι. Julian. Imp. *orat. in Constant.* 2. etiam *pietatis matrem* vult esse *justitiam.* Ἔστι γὰρ ὁσιότης τῆς δικαιοσύνης ἔκγονος. Jamblich. *ep. ad Anatol.* Τὴν δικαιοσύνην, αὐτὸ τὸ τῶν ὅλων ἀρετῶν τέλος, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτῶν συμπασῶν, ἐν ᾗ δὴ πᾶσαι ἔνεισι συλλήβδην κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον. παλαιὸν λόγον illum exhibet nobis Aristot. de justitia *ethic. Nicom. l.* 5. *c.* 1. Ἡ δικαιοσύνη ἀρετὴ μέν ἐστι τελεία, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον· καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις δοκεῖ κρατίστη τῶν ἀρετῶν εἶναι ἡ δικαιοσύνη, καὶ οὔθ' ἕσπερος, οὔθ' ἑῷος οὕτω θαυμαστός· καὶ παροιμιαζόμενοί φαμεν.

Ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετή 'στι.

καὶ τελεία μάλιστα ἀρετή, ὅτι ὁ ἔχων αὐτὴν καὶ πρὸς ἕτερον δύναται τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι, ἀλλ' οὐ μόνον καθ' αὑτόν. Quod ipsum & aliâ ratione adfirmat *ethic. magn. l.* 1. *c.* 34. & *Eudem. l.* 4. *c.* 1. Δοκεῖ ἡ δικαιοσύνη τελεία τις ἀρετὴ εἶναι· εἰ γὰρ δίκαια μέν ἐστιν ἃ ὁ νόμος κελεύει ποιεῖν· ὁ δὲ νόμος τὰ κατὰ πάσας ἀρετὰς προστάττει· ὁ ἄρα τοῖς κατὰ νόμον δικαίοις ἐμμένων, τελείως σπουδαῖος ἄν· ὥστε ὁ δίκαιος καὶ ἡ δικαιοσύνη, τελεία τις ἀρετή ἐστιν. qui locus in mendo non uno cubare videtur. Legendúmque opinor. Ὁ δὲ νόμος τὰ κατὰ π. ἀ. κελεύει. vel προστάττειν κελεύει. neque enim lex ipsa facit, sed facere jubet. tum novissima illa sic restituenda videntur. Ὥστε τελείως σπουδαῖος ὁ δίκαιος· καὶ ἡ δικαιοσύνη τελεία τις ἀρετή ἐστιν. Vide *infrà ad* § 20.

Ἐὰν ἤτοι διαφερώμεθα πρὸς τὰ μέσα] *Si vel rebus iis nimiùm tribuamus.* Xyl. *Si vel mentes & affectus in istis figamus.* Cas. neuter vocabuli vim satis expressit. Verto, *Si ad ista temerè anxiéque feramur.* vide *ad l.* 9. § 27.

Εὐεξαπάτητοι καὶ προπτωτικοὶ καὶ μεταπτωτικοὶ] vide *l.* 3. § 9. & *l.* 5. § 10.

§ 11. Οὐκ ἔρχεται ἐπί σε τὰ πράγματα] vide *ad. l.* 4. § 3, 39. & *l.* 9. § 15.

Κἀκεῖνα ἀτρεμοῦντα μένει] ista post ἔρχῃ interserenda autumo: quò dictionis series feliciùs ac faciliùs fluat. Vide *infrà* § 16.

Οὔτε διώκων, οὔτε φεύγων ὀφθήσῃ] *nec prosequens, nec fugiens videberis.* i. e. nec prosequeris ampliùs, nec fugies.

§ 12. Σφαῖρα ψυχῆς αὐτοειδής] vide *ad l.* 8. § 48. & *ad l.* 12. § 3.

Μήτε ἐκτείνηται ἐπί τι, μήτε ἔσω συντρέχῃ] Membrum alterum omisit Xyl. *neque ad aliquid se extendit, neque se contrahit.* Cas. verùm τὸ συντρέχειν nusquam, opinor, in eo significatu reperitur, & hìc aliud planè sonat, *nec ad exteriora prominet, nec cum eis intus concurrit,* sive *consentit.* quomodo Philo dixit, *de vita Mos. l.* 2. Συντρέχοντα τοῖς πράγμασιν ὀνόματα ἐξεῦρεν· *nomina rebus concurrentia & consentanea.* & Plut. in *Fabio,* Συνδραμεῖν ἔνια τῶν λογίων πρὸς τὰς τύχας καὶ τὰς πράξεις· *oracula cum rebus concurrisse.* Et Cicer. *Tuscul. l.* 1. concurrant *omnes plebeii philosophi*: ut sit istìc τὸ συντρέχειν, idem quod τὸ συγκλείνειν. *l.* 5. § 26. cum exterioribus sive sensibus, sive rerum specie & pompa concurrere & consentire. vide *l.* 2. § 12. & *l.* 6. § 13. & *l.* 7. § 56. *extremâ.*

Μήτε συνιζάνῃ] *neque subsidit.* Cas. quod est ὑφιζάνειν potiùs. quanquam & συνιζάνειν eo sensu quandoque sumitur. Ità enim Lucian *ver. histor. l.* 1. μαλακῶς ἐνδιδόντος τοῦ πνεύματος καὶ συνιζάνοντος, *languente ac subsidente vento.* Quemadmodum Propert. dixit *eleg.* 8. *subsidere ventos.* Malim tamen cum Xyl. *contrahit se,* vel, hoc si mavis, *considit ac comprimitur.* Quomodo συνίζειν καὶ συνθλίβεσθαι conjunxit Philo *de mund. immort. ad l.* 4. § 46. adductus. & Galenus, Budæo referente, τὸ συνιζηκὸς τῶν πόρων ἀναπεταννύειν. i. e. *poros compressos aperire,* dixit. & Aphrodis. *probl. l.* 2. *q.* 22.

H

Ἡ λύπη σύμπιξιν ποιεῖ γίνεσθαι τῶν σωμάτων, διὰ τὴν τῆς ψυχῆς εἴσω ῥοπήν. *dolor corporis contractionem sive compressionem producit, dum anima ad interiora se subtrahit.* quod *l.* 1. *q.* 31. dixerat. ἡ λύπη πύκνωσιν ἐργάζεται τῶν πόρων. Clem. *pædag. lib.* 2. *c.* 2. συμπιξηκυίας τῆς κεφαλῆς εἰς τὸ στῆθος· *compresso in pectus capite.* Plut. *Publicol.* de figulino opere: οὐκ ἔπαθεν, ἃ προσῆκε παθεῖν πηλὸν ἐν πυρὶ, πυκνοῦσθαι καὶ συμπιζάνειν· *non est spissatum & constrictum.* nec obstat, quòd τῷ αἴρειν, τὸ συμπιέζειν opponitur ab Aristot. *de respir. c.* 4. ubi de insectis agens, ἐν αὐτῷ, inquit, τῷ ὑποζώματι, τῷ ἐμφύτῳ πνεύματι αἴροντι καὶ συμπιέζοντι, συμβαίνει πρὸς τὸν ὑμένα γίνεσθαι τρῖψιν. Siquidem *compressionem* quandam & ibi designari, manifestum est. Zeno autem referente Galeno, *de dogm. Hip. & Plat. l.* 5. *c.* 1. τὰ πάθη dixit esse ἐπιγιγνομένας τὰς κρίσεσι συστολὰς καὶ λύσεις, ἐπάρσεις τε, καὶ πτώσεις τῆς ψυχῆς. quod nostri mentem clarissimè explicat.

Φωτὶ λάμπεται] lumine illo, de quo Joan. *Evan. c.* 1. *v.* 9. ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον. sed alios magìs, alios minús. illuminabat illud & Marcum, etiamsi sui nescium; sicut & Cyrum, etiamsi sui ignarum robore idem accingebat. Esaiæ *c.* 44. *v.* 5.

Ὧι τὴν ἀλήθειαν ὁρᾷ] vide *l.* 3. § 14. & *l.* 10. § 26.

§ 13. Ὄψεται] *viderit ipse.* quasi dicat, quid ad me? nihil ad me; illius, non meâ id interest. Ità Senec. *de benefic. l.* 2. *c.* 14. *Scio hoc illi non profuturum. Sed quid faciam? rogat. resistere precibus ejus non possum. viderit. de se, non de me, queretur.* vide *l.* 5. § 25. & *l.* 9. § 27. Sen. idem. *ep.* 71. *Si vis beatus esse, si fide bonâ vir bonus, sine contemnat te aliquis.* & *ep.* 76. *Ad honesta vadenti contemnendus est contemptus iste.*

Ἐγὼ δὲ ὄψομαι, ἵνα μή τι καταφρονήσεως ἄξιον] Ita capiendum, quod Apostolus *Tito c.* 2. *v.* 15. μηδείς σου περιφρονείτω· & Timotheo *ep.* 1. *c.* 4. *v.* 12. μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω· quo loco sic accipiendum sequentia docent; quibus monet ut conditionis suæ locique autoritatem, vitæ ac conversationis puritate gravitatéque tueatur. vide *l.* 10. § 32.

Μισήσει; ὄψεται.] Epictet. *l.* 3. *c.* 18. ψέγει σε ὁ δεῖνα· ὄψεται, πῶς ποιεῖ ἴδιον ἔργον. & *c.* 10. οὐκ ἔδει οὕτω μοι προσενεχθῆναι τὸν ἀδελφόν· οὔ· ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐκεῖνος ὄψεται· ἐγὼ δ' ὡς ἂν προσενεχθῇ αὐτὸς, ὡς δεῖ χρήσομαι τοῖς πρὸς ἐκεῖνον· τοῦτο γὰρ ἐμόν ἐστιν· ἐκεῖνο δ' ἀλλότριον· τοῦτο οὐδεὶς κωλῦσαι δύναται· ἐκεῖνο κωλύεται.

Οὐκ ὀνειδιστικῶς] vide *infr.* § 18. Ambros. *de offic. l.* 3. *c.* 16. *Neque monitio aspera sit, neque objurgatio contumeliosa.* Epictet. *l.* 2. *c.* 12. ὁ ὁδηγὸς ὅταν λάβῃ τινὰ πλανώμενον, ἤγαγεν ἐπὶ ὁδὸν τὴν δέουσαν· οὐχὶ καταγελάσας, ἢ λοιδορησάμενος ἀπῆλθε. καὶ σὺ δεῖξον αὐτῷ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὄψει ὅτι ἀκολουθεῖ· μέχρι δ' ἂν οὐ δεικνύῃς, μὴ ἐκείνου καταγέλα, ἀλλὰ μᾶλλον αἰσθάνου τῆς ἀδυναμίας τῆς σαυτοῦ.

Οὐδὲ ὡς ἐπιδεικνύμενος ὅτι ἀνέχομαι] nè levissimum quidem præ me ferens offensionis sensum aut significationem: vel etiam, quasi patientiam ostentans meam. vide *infr. ad* § 18. ὡς ἐν χολῇ.

Οἷος ὁ Φωκίων] De *Phocione* tria potissimum, quæ huc faciunt, memorabilia reperiuntur. quòd rabulam quendam, qui pro concione dicentem interpellaverat, oratione prolixà in se debacchantem placidissimè sustinuit, ad dictionis seriem quam priùs inchoaverat ità reversus, acsi nihil quicquam vel ab illo dictum, vel à se auditum, animadversúmve fuisset. refert Plut. in *præc. polit.* quòd cùm ad mortem duceretur, obviúsque quidam, post convitia multa frustrà effusa, cùm ipse nullus attenderet, etiam in faciem ei tandem expuisset, ad magistratus conversus, illud tantummodo dixerit, οὐ παύσει τις τοῦτον ἀσχημονοῦντα; *Non compescet istum aliquis indecore se gerentem?* Plut. in *apophth.* & in *Phoc.* quòd filio morti jam proximus, illud unicum in mandatis dedit, μηδὲν Ἀθηναίοις μνησικακεῖν. *ne quid eorum meminisset, quæ adversus ipsum Athenienses inique egerant.* Plut. *ibid.* id quod Ælianus haud paulò ἐμφατικώτερον extulisse perhibet. *l.* 12. § 49. per amicos, qui morienti aderant, filio mandâsse, μηδὲν Ἀθηναίοις μνησικακῆσαι ὑπὲρ τῆς παρ' αὐτῶν φιλοτησίας, ἧς νῦν πίνω· quasi poculum illud cicutâ temperatum, non alio loco haberet, quàm poculum quod in amicitiæ societatísq; mutuæ argumentum propinari atq; exhiberi solet. Unde Theodoreto lucem fœnerari haud piguerit: qui *therapeut. lib.* 3. Platonem ait in rebus religionem spectantibus ad ritus receptos se attemperâsse, τὴν Ἀθηναίων φιλοτησίαν ὀρρωδήσαντα, καὶ τὸ τῷ Σωκράτει προσενεχθὲν ὑφορώμενον κώνειον. in quo loco vertendo Acciaolus interpres dictionis venustatem corrupit planè, dum sic reddit; *timens ne Atheniensium gratiâ benevolentiâq; excideret*; dum φιλοτησίας significatum non animadvertit. Id autem optimè explicabit nobis Gregor. Naz. qui *ad Eudox. ep.* 57. Socratem ait temperaturæ ejusdem poculum hilariter admodum excepisse, ὥσπερ οὐκ ἐπὶ θανάτῳ δεχόμενον, ἀλλὰ φιλοτησίας προπινόμενον. Quin & Socratem eâ ipsâ voce usum, morti jam propinquum, refert Ælianus, *l.* 1. *c.* 16. cùm enim ab Apollodoro missas, in quibus honorificentiùs efferetur, vestes pretiosas recusâsset: Falli multùm aiebat Apollodorum, εἴγε αὐτὸς πεπίστευκεν, ὅτι μετὰ τὴν ἐξ Ἀθηναίων φιλοτησίαν, καὶ τὸ τοῦ φαρμάκου πόμα, ἔτι ὄντως ὄψεται Σωκράτην. Adjici potest his illud, non Socratis apud Platonem, utì memoriâ lapsus Cœlius Secund. in *thesauro* prodidit, sed Theramenis apud Ciceronem *Tuscul. l.* 1. qui *cùm conjectus*

jectus in carcerem triginta jussu tyrannorum, venenum ut sitiens obbibisset, reliquum sic è poculo ejecit, ut id resonaret; quo sonitu reddito, ridens, Propino, inquit, hoc pulcro Critiæ; qui in eum fuit teterrimus. Græci enim in conviviis solent nominare, cui poculum tradituri sint. (habes, Cicerone clarissimè exponente, quid sit ἡ φιλοτησία.) *lusit vir egregius extremo spiritu, veréque, ei qui venenum præbuerat, mortem est auguratus, quæ brevi consecuta est.* Secius paulò Xenophon retulit *Hellenic. l. 2.* τὸ λειπόμενον (τοῦ κωνείου) ἀποκοτταβίσαντα εἰπεῖν Κριτίᾳ τοῦτ' ἔστω τῷ καλῷ. falsus interim Erasmus *apophth. l. 6. var. mist. dict.* 238. qui Æliani relationem *hist. var. l. 9. c.* 21. dum negligentiùs percurrit, Theramenem è triginta tyrannis fuisse ratus est. Sed ut ad Phocionem redeamus, novissimum hujus illud, opinor, respexit Marcus; eò magìs quia subjicit, εἴ γε μὴ προσεποιεῖτο sicut & *infr.* § 18. ἐὰν γνήσιον ᾖ καὶ μὴ σεσυρός· ambigua est enim illa Phocionis dictio: potéstq; etiam σαρκασμὸν satìs aculeatum & mordacem continere, Atheniensem populum ejusmodi poculis amicos suos excipientem, & indiciis ejusmodi suam erga illos benevolentiam obsignantem notantis. quomodo Theopompus *hist. l.* 38. de Clearcho Heracleotarum tyranno, ὃς τοῖς πλείστοις ἐδίδου κώνειον πιεῖν, *qui cicutâ propinatâ quamplurimos sustulerat*, Ἐπειδὴ οὖν πάντες ἔγνωσαν τὴν τοῦ φαρμάκου ταύτην φιλοτησίαν, οὐ προῄεσαν τῶν οἰκιῶν, πρὶν φαγεῖν πήγανον. Athen. *dipnosoph. l.* 3. Lusit pariter Libanius emaculandus obiter, *declamat.* 11. ubi parasitus, fratre ad vitam philosophicam desciscente, vitæ pertæsus, Δότε μοι, inquit, προτείνει φιλοτησίαν ἡ τύχη· leg. Δότε μοι, προπίνειν φιλοτησίαν τῇ τύχῃ· *concedite mihi, ut liceat fortunæ benevolentiæ poculum propinare.* h. e. ut cicutam bibere licitum sit, quo me vitâ eximam. vide *ad l.* 10. § 11. De Phocione verò præclarum ac disertum habetur Val. Maximi elogium, quo suspicionem istam, quam Marci verba suscitare possint, ab eodem amolitur. *l. 3. c. 8. Placidi & misericordes, & liberales, omníque suavitate temperati mores Phocionis, quos optimè profectò consensus omnium bonitatis cognomine decorandos censuit; itaq; constantia, quæ naturâ rigidior videbatur, lenis è mansueto pectore fluxit.*

Ἔσω γὰρ δεῖ τοιαῦτα εἶναι] quod Psaltes *Psal.* 51. *v.* 6 *in præcordiis.* Apost. *ad Rom. c.* 2. *v.* 28. οὐκ ὁ ἐν τῷ φανερῷ, ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ. contrà quàm hypocritis solenne est, qui μόρφωσιν pietatis & patientiæ externam gerunt, cùm δύναμιν utriusq; internam nullam habeant. Idem *ad Timoth. ep.* 2. *c.* 3. *v.* 5.

Καὶ ὑπὸ θεῶν βλέπεσθαι] Intus oportet istiusmodi esse, ubi Deus ipse, qualis sis, videt; qui non speciem externam, sed cordis habitum intuetur. *Hist. Reg. l. 1. c. 16. v. 7.* ὁ θεὸς οὐκ ἀγνοεῖ δή που τὴν ἑκάστου διάθεσιν καὶ φύσιν, ἅτε δὴ ψυχῆς μᾶλλον ἢ σώματος αἰσθάνεσθαι πεφυκώς. Plut. *de tard. num. vindict.* Hoc est, quod in pagina sacra toties occurrit, ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. Ac quod Lucæ *evang. c.* 1. *v.* 6. de Zacharia sacerdote ac conjuge illius usurpatum, Ambros. *Multi hominibus justi videntur; pauci Deo: aliter enim hominibus, & aliter Deo: hominibus secundum faciem & speciem externam; Deo secundum veritatem & virtutem internam.* Epictet. *l. 2. c.* 13. Θέλησον ἀρέσαι αὐτός ποτε σεαυτῷ· θέλησον καλὸς φανῆναι τῷ θεῷ· ἐπιθύμησον καθαρὸς καθαρῷ σεαυτῷ γενέσθαι, καὶ μετὰ τοῦ θεοῦ.

Τί γάρ σοι κακὸν, εἰ αὐτὸς νῦν ποιεῖ τὸ ἐπὶ τῇ φύσει σου οἰκεῖον] τὸ ἐπὶ illud forsan inducendum fuerit. Assentior autem M. Casaubono ποιεῖς legenti. *quid tibi indè mali accedit, si quod naturæ tuæ est consentaneum ipse facis?*

Τῇ τῶν ὅλων φύσει εὐκαιρούμενον] vide *l.* 4. § 23,

Τεταγμένος πρὸς τὸ γίνεσθαι δι' ὅτου ἂν τὸ κοινῇ συμφέρον] duriuscula syntaxis, quam interpretes vix assecuti videntur. *eo destinatus, ut communi utilitati inservias.* Xyl. *designatus esse quod & quomodo postulabit commune bonum.* Cas. ut orationem defectam opinatus videatur. Verùm non hoc est quod Marcus voluit; *homo*, inquit, *ad hoc compositus & aptus, ut id fiat, quocunque tandem modo, quod in commune expedit.* Ità τὸ τάττεσθαι & τετάχθαι usurpant creberrimè & Marcus & Epictetus. Aliter tamen paulò Cas. ὁ μαγειρίτης *ad Pers. sat.* 3. *v.* 72. qui τεταγμένος hìc vult esse quod Persio *locatus*. idem γενέσθαι legit pro γίνεσθαι. Verùm id sensum nihil mutat.

§ 14. Ἀλλήλων καταφρονοῦντες] notat diversa & inconstantia hominum ingenia, qui se invicem modò despiciunt, modò suspiciunt, modò sibi invicem arrogantissimè imperant, modò rursus abjectissimè inserviunt. vide *ad lib.* 4. § 32.

Ἀρεσκεύοντες] ἀρεσκεύειν quid sit vide *ad l.* 5. § 5.

Ὑποκατακλινόμεναι] hoc est, Suidâ interprete; ὑποκάτω κάθηνται *inferiùs consident, accumbunt.* Metaphora ab eis qui ad mensam aliis priorem ac superiorem locum concedunt. Subjungit Suidas ex autore incerto: Κληθεὶς εἰς ἑστίασιν ὑποκατακλίνεται πάντων καταφρονηθεὶς, ὡς παῖς ἔτι τὴν ἡλικίαν. At Plato *polit. l.* 1. ὑποκατακλίνεσθαι ἀλλήλοις. utì Marcus istìc, significatu laxiore dixit, ἀντὶ τοῦ ὑπείκειν ἀλλήλοις, pro *sibi invicem concedere*, utì ipse *ibidem* se explicat, vel *submittere se* potiùs, si Marci mentem attendamus.

§ 15. Αὐτοῦ φανήσεται] *res ipsa indicabit.* Xyl. ad verbum, *ibi apparebit.* ubi scil. ad rem ipsam ventum fuerit. quod Architecton Atheniensis, ὡς οὗτος εἴρηκεν, ἐγὼ ποιήσω. & Euripid.

Φεῦ

Φεῦ φεῦ τὸ μὴ τὰ πράγματ' ἀνθρώποις ἔχειν
φωνήν·——

Heu, quòd res ipsæ vocem neutiquam obtinent.

Plut. in *præcept. polit.* vel quid si αὐτῶ *istîc* pro αὐτόθι, hoc est, *illico, confestim* sumatur? affectus istiusmodi statim se prodit. Verùm subit animum suspicio, fuisse, αὐτὸ φανήσεται· *illud ipsum apparebit*; citra sermonem ullum se prodet; quod & sequentia confirmare videntur. Allusum videtur ad proverbium, quod σιωπήμως καὶ ἐλλειπτικῶς (in adagiis nimirum usu communi tritis solenne hoc) efferri solet, Αὐτὸ δείξει. Atque ità Plato in *Theæteto* deprehenditur extulisse: Et ex Platone Aristænetus (si autoris nomen id, quod Jos. Mercerus ambigit) *lib.* 1. *epist.* 4. cæterùm Aristophanes in Lysistrata integrum exhibuit,

Τοὔργον τάχ' αὐτὸ δείξει.

Atque hoc est quod Suidas voluit, ubi dixit, Αὐτὸ δείξει. παροιμία. ἐλλείπει τὸ ἔργον. *deest*, supplenda scil. *vox* ἔργον. nam quod Maussacus in *dissert. critic.* ἔργον censet apud Suidam eò loci idem esse, quod est Hesychio in *præfat.* ὑπόθεσις· quo loco Diogenianum ait τὰς πλείους τῶν παροιμιῶν ψιλῶς καὶ ἄνευ τῆς ὑποθέσεων τεθεικέναι à Suidæ mente dubio procul quàm longissimè aberravit. Idem forsan & cum Suida voluit Hesychius, ubi αὐτὸ δείξει dixit esse παροιμίαν ἔξω τοῦ ἐπιλόγου εἰρημένην· *parœmiam quæ sine epilogo, sive extrema parte sui enunciatur.* quanquam nescius non sum, posse *epilogi* nomine subjunctam sive adjectam orationem aliquam intelligi, quæ parœmiæ rationem explicationémque contineat. Verùm τὸ ἔργον apud Suidam pro *hypothesi* sumi, nemo quisquam, opinor, καὶ τῷ ὁλοσχερῶς μόνον προσενεχθέντι, (ut cum Marco nostro loquar) Maussaco concesserit.

Ἐπὶ τοῦ μετώπου γεγράφθαι] ὡς εὐθὺς συνεμφαίνεσθαι τὴν τῆς ψυχῆς διάθεσιν δι' αὐτοῦ. ut Galen. loquitur *hortator. c.* 2. *Frons hominis tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, severitatis index.* Plin. *lib.* 11. *c.* 37. Cicero *Antonio* inter eas *ad Atticum lib.* 14. *epist.* 15. *Quid mecum per literas agis? unam ob caussam mallem coram egisses; non enim solùm ex oratione, sed etiam ex vultu, & oculis, & fronte (ut aiunt) meum erga te amorem perspicere potuisses.* Achilles an Neoptolemus Ennianus à Gellio *lib.* 19. *cap.* 8. laudatus, *Eo ingenio natus sum; amicitiam atque inimicitiam in fronte* (sive, *in frontem*, ut Nonius) *promptam gero.* vide *l.* 1. § 14. & *l.* 7. § 60.

Τοιοῦτον ἔχει εὐθὺς ἐν τοῖς ὄμμασιν ἐξέχει] Ità continuatim exhibet Lugd. nam Bas. post ἔχει comma interserit. Interpp. quî legerint, aut quid secuti fuerint, haud est facilè conjectu, forsan ὁποῖον ἔχει, εὐθὺς ἐν τ. ὄ. ἐ. *quomodo se habeat, statim in oculis extat.* vel, τοιοῦτον ἔχει; εὐθὺς, &c. *ità se habet? in oculis extat statim.* forsan autem, ποῖον ἔχειν, sive εἶναι, εὐθὺς &c, *talem esse*, sive, *sic affectum esse, in oculis se statim prodit.*

--*in vultu pignora mentis habet.*

ut Naso *art. l.* 2. & apud Æschylum Clytemnestræ Agamemnon, se specie falsâ deceptus,

Εὖ γὰρ φρενὸς ὄμμα σου κατηγορεῖ,

Nam prodit oculus esse te affectum probè.

Oculi enim *sunt animi indices.* Cicer. *de orat. perfect. ut imago est animi vultus, sic indices oculi.* Idémque *de leg. lib.* 1. *Natura speciem ità formavit oris, ut in ea penitus reconditos mores effingeret: nam & oculi nimis arguti, quemadmodum animis affecti simus, loquuntur; & is, qui appellatur vultus, qui nullo in animante esse præter hominem potest, indicat mores.* Ambros. *hexam. lib.* 6. *c.* 9. *Imago quædam animi loquitur in vultu.* Eunap. in *Maxim.* Τὰς δὲ ὁρμὰς τῆς ψυχῆς ἐδήλου τὰ ὄμματα· unde & quidam *oculos animi portas* quasdam dixere. Adamantius *physiognom. l.* 1. *c.* 1. ὥσπερ διὰ πυλῶν τούτων ἡ ψυχὴ διαφαίνεται. Alii *fenestras* per quas mens non prospicit tantùm, sed se prodit quoq; & per quas motus atque affectus animi translucent quodammodo. Lactant. *de opific. Dei c.* 8. *Mens est quæ per oculos ea, quæ sunt opposita, transpicit, quasi per fenestras lucente vitro aut speculari lapide obductas. Et idcircò mens & voluntas ex oculis sæpe dignoscitur.* & *c.* 9. *Mens oculis tanquam fenestris utitur.* & Salvian. *de providen. l.* 3. *c.* 7. *Scient fenestras quodammodo esse nostrarum mentium lumen oculorum.* Senec. *de benefic. lib.* 2. *c.* 2. *Qui tam paratè fecit, non est dubium quin libenter faciat, itaque lætus facit, & induit sibi animi sui vultum.* atque hoc est φαιδρύνειν ἑαυτὸν ἀπλότητι· ut Marcus *l.* 7. § 31.

Ὡς τὸν ἐρῶντων ἐν τῷ βλέμματι] Tibull. *l.* 1. *eleg.* 9.

Non ego celari possim, quid nutus amantis,
Quidve ferant miti lenia verba sono.

Quò spectant & illa Æschyli in *Toxotid.* apud Plutarch. *de profect. indic.* & in *amator.* & apud Antigon. *mirab. narrat.* 127. restituente Salmasio *in Solin.*

Ἀλλ' οὐ με λάθει ἀγναῖς παρθένοις γαμηλίων
Λέκτρων ἀπείρων βλεμμάτων ῥέπει βολή·
Νέας γυναικὸς δ' οὔ με μὴ λάθη φλέγων
Ὀφθαλμὸς, ἥτις ἀνδρὸς ᾖ γεγευμένη·
Ἔχω δὲ τούτων θυμὸν ἱππογνώμονα.

Ritu puellis nuptiali expertibus
Immotus oculus in terram defigitur.
Nec me puellæ lumina exardentia
Fallant, experta siqua jam fuerit virum.
Animus mihi ista discernendi gnarus est..

Nec fefellerunt, qui *amorem* dixere non magis quàm vinum aut ignem posse celari. Antiphanes apud Athenæum *l.* 2.

μούλαι

--κρύψαι, Φειδία,
Ἅπαντα τἄλλά τις δύναιτ' ἂν πλὴν δυοῖν,
Οἰνόν τε πίνων, εἰς ἔρωτά τ' ἐμπεσών·
Ἀμφότερα μηνύει γὰρ ἀπὸ τῶν βλεμμάτων,
Καὶ τῶν λόγων τ' αὖ· ὥστε τοὺς ἀρνουμένους
Μάλιστα ταῦτα καταφανεῖς πολλοῖς ποιεῖν.

[ubi nihil opus cum Casaubono in senario penultimo pro τ' αὖ, ταῦθ' rescribere.]

--*celare, Phidia,*
Præter duo aliquis reliqua possit omnia,
Amore captus si sit, aut sit ebrius.
Oculis ab ipsis etenim utrunque proditur,
Itemque verbis; ut negare qui volunt,
Ista evidenter arguant mendacii. H. Steph.

Cui affine est, quod Petr. Victorius *var. lect. l.* 18. *c.* 23. pervulgatam esse apud suos vocem, *Amorem tussimque celari non posse.* de igne idem Naso *epist.* 12. ubi Medea Jasoni amorem suum exprobrans;

Perfide, sensisti; quis enim bene celet amorem?
Eminet indicio prodita flamma suo.

Et Helenæ Paris *epist.* 15.

Sed malè dissimulo; quis enim celaverit ignem,
Lumine qui semper proditur ipse suo?

Et ibid.

Quæ licet & possum luctor celare furorem:
Sed tamen apparet dissimulatus amor.

Statius Achill. *lib.* 1.

Nec latet haustus amor; sed fax vibrata medullis,
In vultus atque ora redit, lucémque genarum
Tingit.--

Γείτονα] Vide *ad lib.* 5. § 28.

Ἐπιτήδευσις δ' ἁπλότητος] *Affectatio simplicitatis,* quâ quis simplex aliis videri studet, sive pro simplici se venditat. Dionys. Halic. in *arte.* Ὁ γὰρ ὄγκος καὶ τὸ ἐξ ἐπιτηδεύσεως ἅπαν, ἀνηδονίην ποιεῖ. Gregor. Naz. *epist.* 16. ad Euseb. Οὐ φίλον μοι τὸ τεχνικόν. οὐ γὰρ φιλεῖ συγγίνεσθαι φαντασία τε καὶ ἀλήθεια. Synes. *de regno.* Itaque Tatianus *adv. Græc. c.* 46. ait scriptis propheticis fidem habuisse, διά τε τῆς λέξεως τὸ ἄτυφον, καὶ τῶν εἰπόντων τὸ ἀνεπιτήδευτον, καὶ τῆς τοῦ παντὸς ποιήσεως τὸ εὐκατάληπτον. &c.

Σκαλμὸν ἐστιν] obturbat istud σκαλμή. Σκαλμὴ Polluci *lib.* 10. *c.* 38. ex Sophocle, *ensis* nomen barbarum; *Thracum* scil. *peculiaris*: quod ex Hesychio discimus. Verùm id istic quid velit, nullus assequor. Xyl. σκολιὸν, quomodo Plut. ὀρθὸν παλαιὸν vocat. vertítq; *insidiæ tectæ.* Sed & alicubi Epiphanius, μηδὲν ὀρθὸν, ἀλλὰ πάντα σκαληνά· *rectum nihil, sed obliqua cuncta.* D. Boot. vult σκαιὰ, *scæva, sinistra.* M. Casaub. *nullo modo laudabilis.* ità quid legerit, incertum est. Verùm clarissimus Salmas. *Omnino,* inquit, *rescribendum*; σκαμβὸν ἐστι. Proverbium est Græcum, σκαμβὸν ξύλον οὐδέποτ' ὀρθόν. (Habes apud Suidam, & Apostolium proverb. 1801.) Latini hoc nomen etiam suum usu fecerunt. Unde apud Sueton. *Otho. c.* 12. *Scambus, & malè pedatus.* Rem nimirùm ipsam acu tetigit, nec quæsitu ulteriùs opus. Σκαμβὴ, διεστραμμένη. Suid. quid si locum hunc Marci ob oculos habuit?

Οὐδέν ἐστιν αἴσχιον λυκοφιλίας] λυκοφιλία quid sit, nescium se fatetur Xyl. Explicabit ex Ælio Dionysio Eustathius *ad Il.* κ'. ex Menandro Dionysius. Λυκοφιλίως, ἀντὶ τοῦ ὑπόπτως, ὑπούλως· *suspectè, subdolè.* Menander,

Λυκοφίλιοι μέν εἰσιν αἱ διαλλαγαί.

Suspecta pax hæc, tanquam amicitia est lupi. Grot. Explicabit Plato, in *epist.* 2. *ad Dionysium datâ:* Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, inquit, ταύτῃ γενόμενα τὴν ἐμὴν καὶ σὴν λυκοφιλίαν καὶ ἀκοινωνίαν διὰ σὲ ἀπειργάσατο. *Hæc autem sic gesta, tuam mecum amicitiam lupinam diremit, nósque tuâ culpâ dissociabiles reddidit.* Et Platonem imitatus, Cornelius Episc. Romanus, *epist. ad Fabium Antioch.* apud Eusebium *lib.* 6. *c.* 43. de Novato. οὗτοι οἱ ἄνδρες καταφωράσαντες αὐτὸν, καὶ καταφωράσαντες τὴν ἐν αὐτῷ πανουργίαν τε καὶ παλιμβολίαν, τάς τε ἐπιορκίας καὶ ψευδολογίας, καὶ τὴν ἀκοινωνησίαν αὐτοῦ καὶ λυκοφιλίαν. *Viri isti illum observantes, & deprehensâ hominis astutiâ & versutiâ, perjuriisque & mendaciis, affectu dissociabili,* & *lupinâ,* sive *veteratoriâ, amicitiâ.* Λυκοφιλίαν καὶ ἀκοινωνησίαν conjunxit; quemadmodum & Plato, cujus codices hinc corrigendi: & pro ἀκοινωνίαν, quod est κόμμα τῷ φαύλῳ, legendum ἀκοινωνησίαν· qua voce usus est & Aristoteles *polit. lib.* 2. *c.* 3. Alluditur hoc vocabuli ad apologum de induciis sive fœderibus, quæ cum ovibus lupi aliquando inire volebant, canibus gregis custodibus obsidum loco sibi traditis, quorum loco scil. catulos suos ipsi darent, quò liberiùs deinceps grassarentur in greges. Eum Samiis narrâsse primò Æsopum, cùm is à Crœso posceretur, autor est Max. Planudes in *vit. Æsop.* recitâsse denuo Atheniensibus Demosthenem, cùm ab Alexandro (non ut Suidas, ab Antipatro) ipse cum oratoribus aliis deposceretur, refert Plutarchus in *Demosth.* eundem παραφραστικῶς extulit exhibuítq; Libanius in *progymnasm. fab.* 1. pro eo autem quod λυκοφιλίαν Marcus, ἀλωπεκὴν φιλίαν dixit Leo Imperator sapientissimus dictus in *oraculis* suis.

Ἀλωπεκὴν ὑποκριθεὶς τὴν φιλίαν,
Καὶ μακροθύμως χαλινώσας τὴν φρένα,
Ὡς πρέσβυς ἄγαν καὶ πολιός τις ἐχέφρων.
Vulpinâ amicum mente simulans subdolè,
Patienter ingenium cohibens, ut fræno insitum,
Sicut senex valde & canus sapientiâ.

vide Joan. Rutgers. *var. lect. l.* 5 *c.* 8.

§ 16. Κάλλιστα δ' ζῆν] f. διαζῆν. est enim novi argumenti exordium.

Ἐὰν ἕκαστον αὐτῶν θεωρῇ διῃρημένως] vide *suprà* § 2. & *l.* 3. § 11.

Οὐδὲν αὐτῶν ὑπόληψιν περὶ αὐτοῦ ἡμῖν ἐμποιεῖ].

ποιεῖ] Vide *suprà* § 11. & *lib.* 9. § 15.

Εὐθὺς ἐξαλεῖψαι] Vide *l.* 8. § 47.

Ὀλίγου χρόνου ἔσῃ] Vide *l.* 10. § 11, 15.

Χαῖρε αὐτοῖς καὶ ῥᾴδια ἔσω σοι] ἔσῃ forsan. Ità Joan. *ep.* 1. *c.* 5. *v.* 3. Αἱ ἐντολαὶ τοῦ ἀγαπῶντι βαρεῖαι οὐκ εἰσίν. Vide *l.* 8. § 26. & *l.* 10. § 33.

Ἐπὶ τοῦτο πεῖθε, κἂν ἄδοξον ᾖ] Hoc est quod Pythagoras, κἂν ποιῶν μέλλῃς ἀδοξεῖν. Vide *ad l.* 9. § 18. Basil. Cæsar. *orat.* 24. & ex eodem Simeon Magist. *orat.* 1. Οὐκ ἔστιν ὃ μᾶλλον φιλοκλέον εἴη τοῦ σωφρονοῦντι, τοῦ πρὸς δόξαν ζῆν, καὶ τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα περισκοπεῖν, καὶ μὴ τὸν ὀρθὸν λόγον ἡγεμόνα ποιεῖσθαι τοῦ βίου, ὥστε καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀντιλέγειν, κἂν ἀδοξεῖν, καὶ κινδυνεύειν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ δέῃ, μηδὲν αἱρεῖσθαι τῶν ὀρθῶς ἐγνωσμένων παρακινεῖν. Epictet. item *enchir. c.* 34. Ὅταν τι διαγνοὺς ὅτι ποιητέον ἐστὶ, ποιῇς, μηδέποτε φύγῃς ὀφθῆναι πράσσων αὐτὸ, κἂν ἀλλοῖόν τι οἱ πολλοὶ μέλλωσι περὶ αὐτοῦ ὑπολαμβάνειν· εἰ μὲν οὐκ ὀρθῶς ποιεῖς, αὐτὸ ἔργον φεῦγε· εἰ δὲ ὀρθῶς, τί φοβῇ τοὺς ἐπιπλήξοντας οὐκ ὀρθῶς; Ità Apostolus ad cœlestia contendit, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας. *ad Cor. ep.* 2. *c.* 6. *v.* 8. Plut. *de audiend.*

Οὐ γὰρ μόνον, ὥς φησι Φωκυλίδης,

Πολλ' ἀπατηθῆναι διζήμενον ἔμμεναι ἐσθλόν.

ἀλλὰ καὶ γελασθῆναι δεῖ πολλὰ καὶ ἀδοξῆσαι. Ubi obiter adnotâsse haud pigebit, versum illum, quem Plutarchus Phocylidæ vindicat, paulò aliter à Clemente *strom. l.* 5. *prope finem* concipi,

——πολλὰ πλανηθῆναι--&c.

eâ nempe notione quâ Ulysses πολύπλανης, & πολύπλαγκτος dicitur, *odyss.* ρ. *v.* 511. Epictet. *enchir. c.* 12. Εἰ προκόψαι θέλεις, ὑπόμεινον, ἕνεκα τῶν ἐκτὸς ἄνους δόξαι καὶ ἠλίθιος. quod Anaxagoræ obtigisse refert Laërt. *l.* 2. Οἷον γάρ ἐστι τὸ ἀνόητον οὕτως ἀπολειφθῆναι, διὰ τὸ μὴ νομισθῆναι τοῖς ἀνοήτοις ἀνόητον; *Quæ enim ratio est in amentia persistere, nè amentibus amens videare?* Simplic. *comment. in Epictet. ibid.* Socrates apud Senecam *ep.* 71. *Ut sis beatus, & te alicui stultum videri sine.* Lactant. *instit. l.* 5. *c.* 14. *Non potest quisquam justus esse, quod est cum vera sapientia conjunctum, nisi idem stultus esse videatur.* Dionys. *de divin. nomin. c.* 7. Εὖ οἶδεν ὁ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἑνωθεὶς, ὅτι εὖ ἔχει, κἂν οἱ πολλοὶ νουθετῶσιν αὐτὸν ὡς ἐξεστηκότα. Ità de Domino Christo ipsi propinqui ejus dicebant, ὅτι ἐξέστη. Marc. *c.* 3. *v.* 21. Æschyl. *Prometh.*

Κέρδιστον εὖ φρονοῦντα μὴ δοκεῖν φρονεῖν.

——*Utilissimum est,*

Minimè videri sapere, cùm sapias tamen.

Siquidem ut Apost. *ad Cor. ep.* 1. *c.* 2. *v.* 14. Τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, μωρία τῷ ψυχικῷ ἐστι. & *c.* 1. *v.* 18. Ὁ τοῦ σταυροῦ λόγος τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία. τοῖς δὲ σωζομένοις δύναμις Θεοῦ.

& quod Plato *epist.* 2. Σχεδὸν γὰρ οὐκ ἔστι τούτων πρὸς τοὺς πολλοὺς καταγελαστότερα ἀκούσματα· οὐδ' αὖ πρὸς τοὺς εὐφυεῖς (εὐπειθεῖς, potiùs) θαυμαστότερά τε καὶ ἐνθουσιαστικώτερα. Vide Epictet. *enchir. c.* 23. *ad l.* 4. § 12. Vide & *l.* 5. § 3. & *l.* 6. § 2.

Παντὶ γὰρ συγγνώμη τὸ ἴδιον ἀγαθὸν ζητεῖν] Vide *ad l.* 6. § 27. Cato Uticensis, referente Plutarcho; Τί γὰρ θαυμαστὸν, εἰ ὅς τις νομίζει τῶν ἀγαθῶν μέγιστον ἑτέρῳ μὴ παρείη;

§ 17. Πόθεν ἐλήλυθεν] vide *l.* 8. § 3. & *l.* 3. § 11. & *l.* 6. § 36.

Οἷον ἔσῃ μεταβάλλον] vide *l.* 8. § 21.

Οὐδὲν κακὸν πείσεται] Vide *l.* 4. § 42. & *l.* 7. § 23.

§ 18. **Καὶ πρῶτον μὲν**] Καὶ illud παρέλκον videtur. quomodo Hebræis in scriptorum exordiis creberrimé. Proponit varias considerationes, quibus animi impetus ad offensationem & iracundiam in injuriis illatis proclivis, reprimatur, & in affectione placida & tranquilla contineatur. Eas alibi sæpe priùs inculcatas, prout ex locorum collatione videre est, hoc loco simul uno quasi fasciculo comprehensas, veluti per synopsin quandam, ob oculos constituere visum est.

Τίς ἡ πρὸς αὐτοὺς μοι σχέσις] Vide *l.* 8. § 27. & *l.* 9. § 22.

Ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν] Vide *l.* 2 § 1. & *l.* 8. § 56, 59.

Προεστηκέναι αὐτῶν γέγονα] Hoccine Marcus, ut imperator, an ut philosophiæ studiosus? utrovis enim modo accipere licet. Plato *Dionysio ep.* 4. Νῦν οὖν δῆλον μὲν ἐστιν ὃ λέγω, ἀναμιμνήσκειν δ' ὅμως δεῖ ἡμᾶς αὐτοὺς, ὅτι προσήκει, πλέον ἢ παίδων, τῶν ἄλλων ἀνθρώπων διαφέρειν, sed illâ potiùs ratione, opinor; ὡς ἄρχων *l.* 3. § 5. quanquam potest & utroque.

Ὡς κριὸς ποίμνης] Ὁ μὲν τῶν αἰγῶν ἡγεμὼν, τράγος· ὁ δὲ οἰῶν, κριὸς καὶ κτίλος· τῶν δὲ βοῶν, ταῦρος. Pollux *l.* 2. *c.* 12. § 29. de Ulysse Priamus *iliad.* γ'. *v.* 196.

Αὐτὸς δὲ, κτίλος ὥς, ἐπιπωλεῖται στίχας ἀνδρῶν.

Ὅς τ' οἰῶν μέγα πῶϋ διέρχεται ἀργεννάων.

quod in Cleanthem detorsit Timon. uti Laërt *l.* 7. & de Ænea poeta *il.* ν. *v.* 492.

Λαοὶ ἕπονθ', ὡσεί τε μετὰ κτίλον ἕσπετο μῆλα.

Ἢ ταῦρος ἀγέλης] Achill. Tatius *Leucip. l.* 1. Βασιλεύει ταῦρος ὑψαυχενῶν, καὶ ὥσπερ ἐπιδεικνύμενος, ὅτι τῶν ἄλλων βοῶν ἐστι βασιλεύς. De Agamemnone *il.* β. *v.* 480.

Ἠΰτε βοῦς ἀγέληφι μέγ' ἔξοχος ἔπλετο πάντων

Ταῦρος· ὁ γάρ τε βόεσσι μεταπρέπει ἀγρομένῃσι.

Et Flaccus *sat.* 3. *Viribus editior,——ut in grege taurus.* Polyb. *hist. l.* 6. Καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων, καὶ ἐπὶ τούτων (πλῆθος ἀνθρώπων) συναθροιζομένων, ὅπερ εἰκὸς κατὰ τοῦτο τὸ ὁμόφυλον συναγελά-

μνάζεσθαι, διὰ τὴν τῆς φύσεως ἀσθένειαν· ἀνάγκη τὸν τῇ σωματικῇ ῥώμῃ καὶ τῇ ψυχικῇ τόλμῃ διαφέροντα, τούτων ἡγεῖσθαι καὶ κρατεῖν· καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων τῶν ἀδοξοποιήτων ζώων θεωροῦμεν· τοῦτο χρὴ φύσεως ἔργον ἀληθινώτατον νομίζειν παρ' οἷς ὁμολογουμένως τοὺς ἰσχυροτάτους ὁρῶμεν ἡγουμένους. λέγω δὲ ταύρους, κάπρους, ἀλεκτρυόνας, τὰ τούτοις παραπλήσια. Videtur autem Marcus hîc ob mentem habuisse Epicteti illa, *diss. l.* 3. *c.* 1. Σὺ οὖν τίς εἶ ἐνταῦθα; μέγα ὅτι ἡμῖν, ὅτι οὗτός εἰμι, ᾧ δεῖ μέλειν ἀνθρώπων· οὐδὲ γὰρ λέοντι τὸ τυχὸν βοΐδιον τολμᾷ ἀντισῆναι αὐτῷ. ἂν δ' ὁ ταῦρος προσελθὼν ἀνθίστηται; λέγε αὐτῷ, ἂν σοι δόξῃ, σὺ δὲ τίς εἶ; ἄνθρωπε, ἐν παντὶ γένει φύεταί τι ἐξαίρετον, ἐν βουσὶν, ἐν κυσὶν, ἐν μελίσσαις, ἐν ἵπποις. μὴ δὴ λέγε τῷ ἐξαιρέτῳ, Σὺ οὖν τίς εἶ; εἰ δὲ μὴ, ἐρεῖ σοι φωνὴν λαβὼν, ἐγώ εἰμι τοιοῦτον, οἷον ἐν ἱματίῳ πορφύρα· μή μ' ἀξίου ὅμοιον εἶναι τοῖς ἄλλοις· ἢ τῇ φύσει μου μέμφου, ὅτι με διαφέροντα παρὰ τοὺς ἄλλους ἐποίησε. Idem *l.* 1. *c.* 2. Σὺ ἑαυτὸν ἡγῇ μίαν τινὰ εἶναι κρόκην τῶν ἐκ τοῦ χιτῶνος; τί οὖν σε ἔδει φροντίζειν, πῶς ἂν ὅμοιος ᾖς τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις; ὥσπερ οὐδὲ ἡ κρόκη πρὸς τὰς ἄλλας κρόκας θέλει τι ἔχειν ἐξαίρετον· ἐγὼ δὲ πορφύρα εἶναι βούλομαι, τὸ ὀλίγον ἐκεῖνο, καὶ σιλπνὸν, καὶ τοῖς ἄλλοις αἴτιον τοῦ εὐπρεπῆ φαίνεσθαι καὶ καλά· τί οὖν μοι λέγεις, ὅτι ἐξομοιώθητι τοῖς πολλοῖς; καὶ πῶς ἔτι πορφύρα ἔσομαι; quem locum eò lubentior adduxi, quò ab interpunctione laborantem, quod interpreti imposuit, restituerem. Et paulò pòst ibid. Ὁ ταῦρος, λέοντος ἐπελθόντος, μόνος αἰσθάνεται τῆς αὐτοῦ παρασκευῆς καὶ προβέβληκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς ἀγέλης.

Εἰ μὴ ἄτομοι, φύσις ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα] vide *l.* 9. § 39. & *l.* 10. § 6.

Τὰ χείρονα τῶν κρειττόνων ἕνεκεν] vide *suprà* § 10. & *l.* 5. § 30

Ὁποῖοί τινές εἰσιν] vide *l.* 3. § 4. & *l.* 10. § 13.

Οἵας ἀνάγκας δογμάτων] vide *l.* 8. § 14.

Μεθ' οἵου τύφου] quod *l.* 9. § 34. ὅση οἴησις. quanquam hîc malim *prudentiæ opinionem*, quàm *fastum* vertere: quanquam & ista fastu sufflat. Vide *ad lib.* 2. § 15.

Ἄκοντες] vide *l.* 7 § 62. Πάντας ἄκοντας ἁμαρτάνειν, dogma Stoicum. Epictet. *l.* 1 *c.* 18. nec horum duntaxat, sed sapientum omnium si Platoni credimus; sic enim is in *Protagor.* Ἐγὼ γὰρ σχεδόν τι οἶμαι τοῦτο, ὅτι οὐδεὶς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν ἡγεῖται, οὐδένα ἀνθρώπων ἑκόντα ἐξαμαρτάνειν, οὐδὲ αἰσχρά τε καὶ κακὰ ἑκόντα κατεργάζεσθαι. ἀλλ' εὖ ἴσασιν, ὅτι πάντες οἱ τὰ αἰσχρὰ καὶ τὰ κακὰ ποιοῦντες, ἄκοντες ποιοῦσι. qui & idem in *Hipp. maj.* Κακὰ δή γε πολὺ πλείω ποιοῦσιν ἢ ἀγαθὰ πάντες ἄνθρωποι, ἁμαρτάνοντες ἄκοντες ... ἐξαμαρτάνοντας ἄκοντες.

Ἄκοντες καὶ ἀγνοοῦντες] Itaque hoc utroque nomine (si verum istud) veniâ ac misericordiâ digniores; ut *l.* 2. § 13. Οἷς πολλὴ δοκεῖ συγγνώμη εἶναι, ἐὰν μὴ εἰδώς τις ἀδικήσῃ, ἢ ψεύσηται, ἢ ἄλλό τι κακὸν ποιήσῃ· καὶ οἱ νόμοι δὴ που πολὺ χαλεπώτεροι εἶεν τοῖς ἑκοῦσι κακὰ ἐργαζομένοις. καὶ ψευδομένοις, ἢ τοῖς ἄκουσιν. Plato *Hipp.* & Demosth. *adv. Midiam.* Οἱ περὶ τῆς βλάβης νόμοι πάντες, ἂν μὲν ἑκὼν βλάψῃ, διπλοῦν ἂν δ' ἄκων, ἁπλοῦν τὸ βλάβος κελεύουσιν ἐκτίνειν· ὁ μὲν γὰρ παθὼν, πανταχοῦ βοηθείας δίκαιος ἐστι τυγχάνειν· τῷ δράσαντι δ' οὐκ ἴσην τὴν ὀργὴν, ἂν θ' ἑκὼν, ἀντ' ἄκων, ἔταξεν ὁ νόμος· οἱ δὲ φονικοὶ, τοὺς μὲν ἐκ προνοίας ἀποκτιννύντας, θανάτῳ καὶ ἀειφυγίᾳ καὶ δημεύσει τῶν ὑπαρχόντων, ζημιοῦσι· τοὺς δ' ἀκουσίως, αἰδέσεως καὶ φιλανθρωπίας πολλῆς ἠξίωσαν.

Ἄκουσα στέρεται τοῦ ἀληθοῦς] Ex Platone. Vide *l.* 7. § 63.

Αὐτὸς πολλὰ ἁμαρτάνεις] Hoc est quod primo loco cogitandum proposuit Antonius Epicureus in scripto suo περὶ τῆς τοῖς ἰδίοις πάθεσιν ἐφεδρείας, cujus meminit Galenus *de affectib. dignoscend. & curand. c.* 1. ὅτι καὶ αὐτοὶ πολλὰ παραπλησίως τοῖς ἄλλοις ἁμαρτάνομεν. Senec. *de ira l.* 1. *c.* 14. *Cogitet, quàm multa contra bonum morem faciat; quàm multa ex his quæ egit, veniam desiderent. jam irascetur etiam sibi; nunquam enim æquus judex aliam de sua, aliam de aliena causa sententiam fert. Nemo invenitur, qui se possit absolvere: & innocentem quisque se dicit respiciens testem, non conscientiam.* Æschylus apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 3.

Ἁμαρτάνει τι καὶ σοφοῦ σοφώτερος.

Peccat aliquando, sapiente & qui plus sapit.

Et ad Marcum propiùs accedens Jacob. *ep. c.* 3. *v.* 1. Πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. *In multis offendimus omnes.* Ad quem locum Beda noster; *Non dixit offenditis, sed offendimus, inquit: & in multis, præmisit; omnes, subjunxit.* Et Aug. *epist.* 29. *Non in uno, sed in multis; nec quosdam sed omnes dicit.* Vide *ad l.* 7. § 26.

Καὶ ἄλλος τοιοῦτος εἶ] quod *l.* 7. § 79. εἷς ὢν τῶν φαύλων, *alius ejusmodi.* quomodo in parœmia dicitur, ἄλλος οὗτος Ἡρακλῆς, *alius*, sive, *alter, iste Hercules est.* i. e. alter ejusmodi qualis Hercules. de Titormo usurpatum. Ælian. *l.* 12. *c.* 22. quò facit Platonis illud adductum *suprà ad l.* 10. § 30 fortean tamen, ἄλλος legendum. *alias*, sive *aliis in rebus, ipse paria peccas.* ἄλλο τι ὁμοειδὲς. *l.* 7. § 26. παρόμοιόν τι *l.* 10. § 30.

Vitia habes alia, etiam haud fortasse minora.

Flaccus *sat.* 3.

Ἀλλὰ τήν γε ἕξιν ποιητικὴν ἕξεις] Malim, ἔχεις. atque ità reddidit interpres uterque. *habes dogmata gemina* ut *l.* 7. § 26. vel *affectus pariter vitiosos*, & paria itaque nî aliud obstaret, puta supplicii

plicii vel opprobrii formido, admitteres, vel admittere aliquando poteris. quod Apostolus innuit, *ad Gal. c. 6. v.* 1. verbis illis, σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. Aristot. *de rhetor. ad Alex. c.* 37. ἐπιεικές τι καὶ δίκαιον καὶ συμφέρον ἐστὶν συγγνώμην ἔχειν. τὸ γὰρ ἁμαρτάνειν κοινὸν πάντων ἀνθρώπων· καὶ οὐδεὶς οἶδεν, εἴ τι τοιοῦτον αὐτῷ συνεμπέσῃ. Optimè Plin. min. *l.6. ep.22. Optimum & emendatissimum existimo, qui cæteris ità ignoscit, tanquam ipse quotidie peccet; ità peccatis abstinet, tanquam nemini ignoscat.*

Διὰ δειλίαν] scil. quod Naso *amor. l.1. eleg.* 4.

Siqua metu dempto casta est, ea denique casta est:
Quæ quia non potuit—(metu nimirum coercita)
— *non facit, illa facit.* Itaq; Plautus *stich.* 1,2.

Ubi facillimè spectatur mulier quàm ingenio est bono?

* Cùm, * *Cui malefaciendi est potestas, quæ, nè*
Acidal. *faciat id, temperat.*

Vacat enim abstinentiæ testimonium, cùm licentia eripitur. Tertul. *advers. Marc. l.* 1. *c.* 29. & ut Flaccus *l.* 1. *ep.* 17.

Oderunt peccare (etiam) mali formidine pœnæ.

ὥσπερ ὑπὸ πληγῆς ψόφῳ κύων ἢ * γαλῆ, [* γαλεὸς perper. vulg.] τῶν ἡδονῶν ἀπεστραμμένοι, καὶ πρὸς τὸ δεινὸν ἀποβλέποντες. Plut. *de virt. moral.*

— *tolle periclum,*
Jam vaga prosiliet frænis natura remotis.

Flacc. *l.* 2. *sat.* 7.

Ἢ δοξοκοπίαν] vide *l.* 12. *c.* 4. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 9. Philiscus, an Philemon. tribuit illi Grotii editio: huic Gesneri: huic item Anton. *Meliss. l.* 1. *c.* 13. & Maxim. *c.* 5.

Ἀνὴρ δίκαιός ἐστιν, οὐχ ὁ μὴ ἀδικῶν,
Ἀλλ' ὅστις ἀδικεῖν δυνάμενος μὴ βούλεται·
Οὐδ' ὃς τὰ μικρὰ λαμβάνειν ἀπέσχετο,
Ἀλλ' ὃς τὰ μεγάλα καρτερεῖ μὴ λαμβάνων,
Ἔχειν δυνάμενος καὶ κρατεῖν ἀζημίως·
Οὐδ' ὃς γε ταῦτα πάντα διατηρεῖ μόνον,
Ἀλλ' ὅστις ἄδολον γνησίαν τ' ἔχων φύσιν
Εἶναι δίκαιος, κ' οὐ δοκεῖν εἶναι θέλει.

Non justus, omnis abstinens injuriæ est,
Sed qui nocere cùm potest, tunc abstinet:
Nec qui recusat parva, sed qui maximis
Tentatus, animi robur invictum gerit.
Nec quisquis ista quolibet præstat modo;
Sed qui dolosi nescius fuci, integrâ
Probitate, justus esse, non credi, studet.

Grot. Allusit ad Æschyli illud in *Theb.*

Οὐ γὰρ δοκεῖν δίκαιος, ἀλλ' εἶναι θέλει.

vide *l.* 8. § 1.

Πολλὰ γὰρ καὶ οἰκονομίαν γίνεται] *Multa*, inquit, *per dispensationem quandam fiunt.* Non *divinam* quidem eam, de qua Xylander intellexisse videtur; cùm vertit, *Quædam enim fato fiunt.* siquidem non *quædam*, sed *omnia* in universum, *fato fieri*, statuebant Stoici. sed *humanam*, prout & Anglus rectè cepit. In quem eundem sensum Epictetus pariter *l.* 3. *c.* 14. τῶν πραττομένων, τὰ μὲν προηγουμένως πράττονται, τὰ δὲ κατὰ περίστασιν, τὰ δὲ καὶ οἰκονομίαν, τὰ δὲ κατὰ συμπεριφορὰν, τὰ δὲ καὶ ἔνστασιν. quo de loco videri poterit Hieron. Volfius in *Annot.* Membrum illud quod attinet, quod hìc Marcus attingit: κατ' οἰκονομίαν fieri aliquid dicitur, cùm aliud quidpiam specie tenus geritur, quàm quod vel intenditur, vel revera subest. Indè fit, ut quædam mali speciem præ se ferant, quæ tamen, cùm alio fine, aliàq; ratione peragantur, quàm primo aspectu videri possit, culpâ omni prorsus carere censentur. Oeconomia istiusmodi fuit, quòd copiæ Israeliticæ, quasi formidine perculsæ ad Ajensium incursum in fugam sese dabant, quò ab urbe sua istos longiùs eliciarent. Jos. *hist. c.8. v.*15. vide Origen. *adv. Cels. l.*1. *ad l.* 3. § 4. quòd Jehu rex Israelis, Baalis colendi cupidum simulabat sese, cùm ejusdem cultores comprehendendi & pessundandi consilia apud se coqueret. *Reg. hist. l.* 4. *c.*10. *v.* 19: quòd Solomon de infante dissecando sententiam tulit. *Reg. l.* 3. *c.* 3. *v.* 25. cui non absimile Claudii imperatoris illud, qui fœminæ filium suum non agnoscenti, matrimonium juvenis indixit. Sueton. *l.* 5. *c.*15. quòd Carolus magnus patrem & filium maleficii reos habitos, cùm sontem alterum, alterum insontem esse compertum haberet, utrosq; duci jussit, quò alter se prodendo alterum liberaret. And. Isern. *de feud.* quòd Archimandrita quidam Ægyptius, qui quò monachum juvenem à libidinis flammis, quibus ustulari se conquestus est, liberaret, subornavit qui conviciis hominem insectaretur, & post injuriam illatam, innocentem insuper apud sese deferret. Hieron. *ad Rustic.* quòd Davus Terentianus Mysin cum puerulo in viam provoluturum se minatur. *Andr.* 4. 5. Nec desunt ex antiquis, qui patriarcharum piorúmq; aliorum lapsus in sacris literis proditos, hoc *œconomiæ* prætextu eant excusatum. Origenes *stromat. l.* 6. quò Jacobi mendacium excuset Esauum sese profitentis. *Gen. c.*27. 19. post adducta Platonis illa ex *polit. l.* 3. τῷ ὄντι θεοῖς μὲν ἄχρηστον ψεῦδος, ἀνθρώποις δὲ χρήσιμον, ὡς ἐν φαρμάκου εἴδει. *Considerandum est*, inquit, *quomodo Philosophus cautè dixerit, Deo indecens & inutile esse mendacium, hominibus non interdum inutile; & quòd ne per dispensationem quidem* (hoc est, κατ' οἰκονομίαν, & ità prorsus Orig. scripserat) *putandus sit Deus aliquando mentiri.* quod *homini* tamen *per dispensationem* quandam *licere* concedit, allatis exemplis Judithæ *c.*11. *v.*2. Holofernæ mentitæ; Esteræ *c.*5. *v.*8. Hamanem convivam poscentis; ubi nulla tamen mendacii vestigia comparent. Quod autem Plato, ἐν φαρμάκου εἴδει, Clemens Alex. ἐν θεραπείας μέρει dixit. sic enim iste, *strom. lib.* 7. de Gnostico agens, ἀληθῆ τε φρονεῖ ἅμα καὶ ἀληθεύει· πλὴν εἰ μήποτε

ἐν

ἐν θεραπείας μέρει, καθάπερ ἰατρὸς πρὸς νοσοῦντας ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν καμνόντων, ψεύσεται, ἢ ψευδὴς ἔσται κατὰ τοὺς σοφιστάς. *non tam*, inquit, *mentietur, quàm mendacium dicet, uti subtilitatum periti distinguere solent.* Eódem trahit Origenes *operis dicti lib.* 10. ejusdémque *œconomiæ*, sive *dispensationis*, speciem vult esse disceptationem, vel increpationem potiùs, illam, quâ adversus Petrum Paulus Antiochiæ usum se profitetur. *ad Galat. c.* 2. *v.* 11. eundémq; secutus, cùm Joan. Chrysostom. in *Gal. expos.* οὐ μάχης ἦν τὰ ῥήματα, ἀλλὰ οἰκονομίας. εἰ γὰρ ὄντως ἐμάχοντο, οὐκ ἂν ἐπὶ τῶν μαθητῶν ἀλλήλοις ἐπετίμησαν. σφόδρα γὰρ ἂν αὐτοὺς ἐσκανδάλισαν. νυνὶ δὲ λυσιτελοῦσα ἦν ἡ ἐν τῷ φανερῷ μάχη. tum & Hieron. *in comment. Novâ bellator*, inquit, *usus est arte pugnandi, ut dispensationem Petri, quâ Judæos salvari cupiebat, novâ ipse conditionis dispensatione corrigeret; & resisteret ei in faciem, non arguens propositum, sed quasi in publico contradicens.* qui & *rabulis forensibus* Apostolos comparat, qui pari ratione, *omissis sæpe negotiis in proprias contumelias vertuntur, & joculari se invicem dente mordent, ut populum circumstantem fallant, & apud reos prævaricationis suspicionem effugiant.* Idémq; *ad August. ep.* 1. *Bene uterq; finxit. nec tamen defendimus officiosum mendacium; sed ostendimus honestam dispensationem.* Verùm Apostolum à nota hac uberrimè vindicat Augustinus *epist. ad Hieron.* ea de re scriptâ. & in *lib. de mendac.* qui tamen & ipse ibidem Jacobi dictum, quo Esavum esse se affirmabat, vult mendacium videri, non esse; & dispensationis ratione non absimili excusat. οἰκονομίας revera rationem habuit, eodémque refert, qui & συμπεριφορὰν appellat, Clemens dictus, Timothei circumcisionem à Paulo procuratam, *Act. c.* 16. *v.* 3. cùm tamen περιτομὴν χειροποίητον οὐδὲν ὠφελεῖν prædicaret, *Rom. c.* 2. *v.* 28. *Galat. c.* 5. *v.* 6. & *c.* 6. *v.* 15. συμπεριφερόμενος Ἰουδαίοις. sed & quod de se Apostolus idem *ad Cor. ep.* 1. *c.* 9. *v.* 19. 22. Ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω· καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω· τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω· τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος Θεῷ, ἀλλ' ἔννομος Χριστῷ, ἵνα κερδήσω ἀνόμους· ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω· τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω. Nec illud minùs, quod Chrysippus habet in *lib. de rhetoric.* referente Plut. *de contradict. Stoic. c.* 1. οὕτω ῥητορεύσειν καὶ πολιτεύσεσθαι τὸν σοφὸν, ὡς καὶ τοῦ πλούτου ὄντος ἀγαθοῦ καὶ τῆς δόξης καὶ τῆς ὑγείας· cùm tamen ipse secus omnino censeat. Quod Epictet. *enchir. c.* 16. de homine in mœstitia luctúque agendi ob infortunium aliquod, quod eidem obtigerit, μέχρι μέντοι λόγου μὴ ὄκνει συμπεριφέρεσθαι αὐτῷ, κἂν οὕτω τύχῃ, συνεπιστενάξαι· πρόσεχε μέντοι, μὴ καὶ ἔσωθεν συνεπιστενάξῃς. quem vide & *ad l.* 8. § 27. Idem & Senec. *epist.* 5. *Intus omnia dissimilia sint: frons nostra populo conveniat.* & *ep.* 103. *Non abhorreat a publicis moribus; nec hoc agat, ut quicquid non facit, damnare videatur*, qui & idem, Lactantio *instit. l.* 3. *c.* 15. referente, unde dispensationis hujusce usum Stoicis frequentem satis familiarémq; fuisse liquet. *Faciet*; inquit, *sapiens, & quæ non probabit, ut etiam ad majora transitum inveniat: nec relinquet bonos mores, sed tempori se aptabit: ut quibus alii utuntur in gloriam aut voluptatem, utatur agendæ rei caussâ.* & ut, quàm latè pateat, autoribus illis, dispensatio ista, videatur; *Omnia*, inquit, *quæ luxuriosi faciunt, quæque imperiti, faciet & sapiens, sed non eodem modo, eodémq; proposito.* Horum itaque exemplo dogmatéq; Fabius *instit. l.* 12. *c.* 1. caussarum minùs honestarum defensionem in oratoribus excusat. *Ne hoc quidem*, inquit, *est nudum intuendum, qualem caussam vir bonus, sed etiam quare, & quâ mente defendat. ac primum concedent mihi omnes oportet, quod Stoicorum quoque asperrimi confitentur, facturum aliquando virum bonum, ut mendacium dicat; & quidem nonnunquam levioribus caussis; ut in pueris ægrotantibus utilitatis eorum gratiâ multa fingimus; multa non facturi promittimus; nedum si ab homine occidendo grassator avertendus sit, aut hostis pro salute patriæ fallendus, ut hoc, quod alias in servis quoq; reprehendendum est, sit alias in ipso sapiente laudandum.* qui & concludit, *licere quandoq; uti arte dicendi, bonâ quidem, sed quæ malis artibus simillima sit.* Certè quòd *mendacium* quandoq; dicturum virum bonum sapientémq; ex Stoicorum sententia, affirmavit, id disertè Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. § 8. Λέγουσι δὲ, μὴ ψεύδεσθαι τὸν σοφόν. —— τῷ μέντοι ψεύδει ποτὲ συγχρήσεσθαι νομίζουσιν αὐτὸν κατὰ πολλοὺς τρόπους, κατὰ στρατηγίαν τῶν ἀντιπάλων, καὶ κατὰ τὴν τοῦ συμφέροντος προόρασιν, καὶ κατ' ἄλλας οἰκονομίας τοῦ βίου πολλάς. Vide *ad l.* 4. § 49. Plura istiusmodi adjici poterant: sed ista suffecerint ad Marci mentem explicandam. vide & *l.* 4. § 19.

Πολλὰ δεῖ πρότερον μαθεῖν] De alienis factis non est temerè pronunciandum. Gregor. Naz. περὶ εὐταξίας. Πολλὰ δεῖ σραφῆναι καὶ παθεῖν πρὶν ἄλλου καταγνῶναι δυσσέβειαν.

Ἀκαριαῖος ὁ ἀνθρώπειος βίος] *puncto* minùs. Senec. *ep.* 49. vide *l.* 5. § 24.

Μετ' ὀλίγον πάντες ἐξετάσθημεν] quod *l.* 7. § 21. μετ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξετε. vide *l.* 4. § 3. & 48. ἐκτέτανται. In eandem ferè cum Marco sententiam Euripid. *Supplic.*

—— ὦ ταλαίπωροι βροτοὶ,
Τί κτᾶσθε λόγχας, καὶ κατ' ἀλλήλων φόνους
Τίθεσθε; παύσασθ' ἀλλὰ λήξαντες πόνων,
Ἄστη φυλάσσεθ', ἥσυχοι μεθ' ἡσύχων·
Σμικρὸν τὸ χρῆμα τοῦ βίου· τοῦτον δὲ χρὴ

Ὡς ῥᾷστα καὶ μὴ σὺν πόνοις διεκπερᾷν.

——Misera gens mortalium,
Quid arma, quid vos mutuæ cædes juvant?
Quin abstinete. liberas urbes metu,
Vacuas malorum, placida tuetur quies.
Humana vita res brevis. cura optima est,
Ut absque cura mollis ac facilis fluat. Grot.

Οὐκ αἱ πράξεις.] vide *l.* 7. § 16. & *l.* 8. § 40. & *l.* 9. § 13. & *supr.* § 11. 16.

Οὐκ αἰσχρόν] Vide *lib.* 2. § 1. Musonius in *orat.* quâ differit, *an Philosophus debeat injuriarum agere*; apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 19. Ὁ μὲν ἁμαρτάνων εὐθὺς καὶ ἐν αἰσχύνῃ ἐστίν, ὁ δὲ πάσχων, ὥσπερ οὐχ ἁμαρτάνει, καθότι πάσχει, οὕτως οὐδὲ ἐν αἰσχρῷ οὐδενὶ γίνεται.

Χαλεπώτερα ἐπιφέρουσιν αἱ ὀργαὶ] Graviora ab affectu suo patiuntur, quàm ab eis ipsis quibus irascuntur. Τὰ γὰρ ἔνδοθεν μᾶλλον βαρύνει, οἷον ἐν τοῖς ἠπιάλοις καὶ πυρετοῖς τὸ ῥιγοῦν ἢ καταικαίεσθαι τοῦ ἔξωθεν κρύους ἢ καύματος. Plut. *de tranquill.* vide Senecam *de ira. lib.* 2. *cap.* 35, 36. & Joan Chrysost. *infr.* Theognis,

Οὐδὲν, Κύρν', ὀργῆς ἀδικώτερον, ἢ τὸν ἔχοντα
Πημαίνει, θυμῷ δειλὰ χαριζομένη.

Irâ Cyrne, nihil crudelius; ipsum ea habentem
Lædit, & excruciat cor miserabiliter.

Τὸ εὐμενὲς ἀνίκητον] Apost. *ad Rom. c.* 12. *v.* 21. Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ. vide *lib.* 6. § 6, 26. & *l.* 7. § 22.

Καὶ μὴ σεσηρὸς] *adscititia.* Xyl. *affectata* Cas. *personata.* quemadmodum ille dixit, *Hæredis fletus sub persona risus est.* ab eis tractum qui vultu renident, dum animus tamen interim angitur & exæstuat: ut ille qui *Æn. l.* 1.

Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.

ut illi de quibus Apost. *ad Cor. ep.* 2. *c.* 5. *v.* 12. Οἱ ἐν προσώπῳ καυχώμενοι, καὶ οὐ καρδίᾳ. vide *lib.* 1. § 15. & *supr.* § 13. Expressit vim vocabuli Ammianus, cùm de Juliano dixit, *lib.* 21. *amarum subridens.*

Τί γάρ σοι ποιήσει ὁ ὑβριστικώτατος] Τίς ὁ κακώσων ὑμᾶς; &c. Petr. *ep.* 1. *c.* 3. *v.* 13.

Ἐὰν διατελῇς εὐμενὴς αὐτῷ] Dio Siracusanus, referente Plutarcho. Ἀνθρώπου δὲ κακίαν, εἰ καὶ χαλεπὴν ἐστίν, οὐχ οὕτως ἄγριον εἶναι παντάπασι καὶ δύσκολον, ὥστε μὴ μεταβάλλειν χάριτι νικηθεῖσαν ὑπὸ τῶν πολλάκις εὖ ποιούντων. *Vincit malos pertinax bonitas.* Senec. *de benef. lib.* 7. *c.* 31. Idémque *de ira l.* 2. *c.* 34. *Irascitur aliquis? tu contrà beneficiis provoca. Cadit statim simultas ab altera parte deserta, nisi par non pugnat. si utrinq; certabitur, ille est melior, qui prior pedem retulit; victus est qui vicit.* νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. *ad Rom. c.* 12. *v.* 21. *Quàm pulchra ars, vincere in bono malum?* Guigo *medit. c.* 15. Et Val. Maxim. *lib.* 4. *c.* 2. *Speciosiùs aliquanto injuriæ beneficiis vincuntur, quàm mutui odii pertinaciâ pensantur.* Et, *Bono vinci satius est, quàm malo more injuriam vincere.* Salust. *Jugurth.* Præclarè Joan. Chrysost. *in Matth. orat.* 18. Εἰ καὶ μεγάλα ἠδίκηται, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα εὐεργέτησον, ἵνα καὶ σαυτῷ λαμπρότερον ποιήσῃς τὸν στέφανον, καὶ τὸν ἀδελφὸν τῆς ἐσχάτης ἀπαλλάξῃς ἀῤῥωστίας· ἐπεὶ καὶ οἱ ἰατροὶ, ὅταν καὶ λακτίζωνται καὶ ὑβρίζωνται παρὰ τῶν μαινομένων, τότε μάλιστα αὐτοὺς ἐλεοῦσι καὶ παρασκευάζονται πρὸς τὴν ἐκείνων διόρθωσιν, εἰδότες ὅτι τῆς ὑπερβολῆς τοῦ νοσήματος ἡ ὕβρις ἐστί. καὶ σὺ τοίνυν ταύτην περὶ τῶν ἐπιβουλευόντων ἔχε τὴν γνώμην, καὶ οὕτω κέχρησο τοῖς ἀδικοῦσιν· ἐκεῖνοι γάρ εἰσι μάλιστα οἱ νοσοῦντες, καὶ τὴν βίαν ὑπομένοντες. ἀπάλλαξον τοίνυν αὐτοὺς τῆς χαλεπῆς ταύτης ἐπηρείας, καὶ δὸς ἀφεῖναι τὴν ὀργὴν, καὶ δαίμονος ἐλευθέρωσον χαλεποῦ, τοῦ θυμοῦ· καὶ γὰρ δαιμονῶντας ἐὰν ἴδωμεν, δακρύομεν· οὐχὶ καὶ αὐτοὶ δὲ σπουδάζομεν δαιμονᾷν· τοῦτο καὶ νῦν ποιῶμεν ἐπὶ τῶν ὀργιζομένων. καὶ γὰρ ἐκείνοις ἐοίκασιν οἱ θυμούμενοι, μᾶλλον δὲ κἀκείνων εἰσὶν ἀθλιώτεροι, μετ' αἰσθήσεως μαινόμενοι· διὸ καὶ ἀσύγγνωστος αὐτῶν ἡ παραπληξία. μὴ τοίνυν ἐπέμβαινε κειμένῳ, ἀλλὰ καὶ ἐλέει· καὶ γὰρ ἂν ὑπὸ χολῆς τινα ἐνοχλούμενον καὶ σκοτοδινιῶντα καὶ ἐμέσαι ἐπειγόμενον τὸν πονηρὸν τοῦτον χυμὸν ἴδωμεν, χεῖρα ὀρέγομεν καὶ διαβαστάζομεν σπαραττόμενον, κἂν τὸ ἱμάτιον μολύνωμεν, οὐκ ἀποστρεφόμεθα· ἀλλ' ἓν μόνον ζητοῦμεν, ὅπως ἐκεῖνον ἀπαλλάξωμεν τῆς χαλεπῆς ταύτης στενοχωρείας· τοῦτο τοίνυν ἐπὶ τούτων ποιῶμεν, καὶ διαβαστάζωμεν ἐμοῦντας καὶ σπαραττομένους· μὴ δὴ πρότερον ἀφῶμεν, ἕως ἂν ἅπασαν ἀποθῆται τὴν πικρίαν. καὶ τότε σοι χάριν εἴσεται μεγίστην, ἐπειδὰν παύσηται, τότε γνώσεται σαφῶς ὅσης αὐτὸν ἀπήλλαξας ταραχῆς. καὶ τί λέγω τὴν παρ' ἐκείνου χάριν; ὁ γὰρ Θεὸς σε εὐθέως στεφανώσει, καὶ μυρίοις ἀμείψεται καλοῖς, ὅτι σου τὸν ἀδελφὸν νοσήματος ἠλευθέρωσας χαλεποῦ· κἀκεῖνος δὲ ὡς δεσπότην τιμήσει, διὰ παντὸς αἰδούμενος σου τὴν ἐπιείκειαν. οὐχ ὁρᾷς τὰς τικτούσας γυναῖκας, πῶς δάκνουσι τὰς παρεστώσας, καὶ οὐκ ἀλγοῦσιν ἐκεῖναι; μᾶλλον δὲ ἀλγοῦσι μὲν, φέρουσι δὲ γενναίως, καὶ συναλγοῦσι ταῖς ὀδυνωμέναις καὶ διακοπτομέναις ὑπὸ τῆς ὠδῖνος. ταῦτα καὶ σὺ ζήλωσον, καὶ μὴ γίνου μαλακώτερος γυναικῶν. ἐπειδὰν γὰρ τέκωσιν αἱ γυναῖκες αὗται (γυναικῶν γάρ εἰσι μικροψυχότεροι) τότε σε τὸν ἄνδρα εἴσονται. Adeò sanè præclara & eximia verba sunt ista, ut nec ipse describere gravatus sim, nec lectori pio tædium sperem legendo, prolixiora licèt, oboriturum.

Πρᾴως παραινῆς] Ità Plato *politic. lib.* 9. Πείθωμεν τοίνυν αὐτὸν πρᾴως· οὐ γὰρ ἑκὼν ἁμαρτάνει· ἐρωτῶντες, &c. Pari modo quo Marcus istic. Isidor. Pelus. *lib.* 3. *epist.* 397. χρὴ τῇ παῤῥησίᾳ μιγνύναι τὴν προσήνειαν & rursus: πῶς παῤῥησιασόμεθα; οὐκ ἀκράτῳ τῇ παῤῥησίᾳ χρησάμενοι, ἀλλὰ κεράσαντες αὐτὴν προσηνείᾳ. Euripid. *Belleroph.* apud Suidam.

Οἱ

Οἴμοι, τὸ μὲν νοσοῦντι θυμοῦσθαι κακόν·
Heu, fateor, huic qui ægrotat irasci, malum est.
Senec. *de constant. sap. c.* 13. *Quis phrenetico medicus irascitur? quis febricitantis, & frigida prohibiti maledicta in malam partem accipit? hunc affectum adversus omnes habet sapiens, quem adversus ægros suos medicus: quorum nec obscœna, si remedio egent, contrectare, nec reliquias & effusa intueri dedignatur, nec per furorem sævientium excipere convicia. scit sapiens, omnes hos, qui togati purpuratique incedunt, valentes coloratósque, malè sanos esse: quos non aliter videt, quàm ægros intemperantes. Itaque nè succenset quidem, si quid in morbo petulantiùs ausi sunt adversus medentem.* vide *Aug. ad lib.* 7. § 22.

Μεταδιδάσκης] vide *lib.* 5. § 28. & *lib.* 9. § 11. Δεῖξον τὴν πλάνην καὶ ὄψει, πῶς ἀφίστανται τῶν ἁμαρτημάτων. Epictet. *l.* 1. *c.* 18.

Εὐσχολῶν] *Vacans huic rei.* Xyl. imò, *placidè, imperturbatè te habens.* Epictet. *lib.* 3. *c.* Εὐσχολῶ, ἡσυχίαν ἄγω. & *c.* 9. εὐσχολῶ· οὐ περισπᾶταί μου ἡ διάνοια· Marcus ipse *lib.* 4. § 19. εὐσχολώτερος καὶ ἀταρακτότερος ἔσῃ. vide & *lib.* 12. §. 2.

Πρὸς ἄλλο πεφυκόμενον] πρὸς συνεργίαν. *lib.* 2. § 1.

Οὐ μὴ βλαβῶ] vide *lib.* 2. § 1. & *lib.* 10. § 33.

Σὺ δὲ βλάπτῃ] vide *l.* 5. § 4.

Εὐαφῶς] *efficaciter* Cas. *apertè.* Xyl. *aptè, scitè, dextrè, affabrè,* malim. Lucian. ὑποβάλλειν τοὺς δακτύλους εὐαφῶς. *scitè digitos subjicere.* tractum à praxi Chirurgica; in qua multùm refert, qua manu vulnere colligenda, vel ossa restituenda, tractentur. Pindar. *Pyth.* 4. Χρὴ μαλακὰν χεῖρα προσβάλλοντα τρώμαν ἕλκος ἀμφιπολεῖν. Ab eadem arte tractum est, & Apostoli illud *ad Galat. c.* 6. *v.* 1. ubi de fratre in peccatum prolapso, καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πρᾳότητος. est enim τὸ καταρτίζειν (quod & Beza & Strigelius adnotârunt) *membrum luxatum reconcinnare,* sive, *loco suo reponere, & adaptando rursus componere.* & καταρτισμὸς, μεταγωγὴ τῶν ὀστῶν ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν τόπου εἰς τὸν κατὰ φύσιν. Galen. respexit eódem & Plutarch. in *Catone minore,* ubi Catoni Statylium juvenem nimìs fervidum & præcipitem, Apollinidi Stoico ac Demetrio Peripatetico curandum tradenti hæc verba tribuit: Ὑμέτερον ἔργον οἰδοῦντα τοῦτον μαλάξαι, καὶ καταρτίσαι πρὸς τὸ συμφέρον. Siquidem, ut Gregor. in *pastore lib.* 2. *c.* 6. *Sæpenumero deteriùs frangitur, cùm fractura incautè colligitur, ità graviùs quis scissuram sentiat, si hanc immoderatiùs ligamenta constringent.* & quod Rad. Ardan. *orat. Dom. post Trin.* 6. *Mansueta correctio peccatores emendat, intemperans etiam emendandos perturbat.* Certè, quod Seneca *de clement. l.* 1. *c.* 17. *Nullum animal est morosius, nullum majori arte tractandum, quàm homo.*

Οὐδὲ μέλισσαι αὐτὸ ποιοῦσιν, οὐδὲ ὅσα συναγελαστικά] Porphyr. *de abstinent. ab animal. lib.* 3. Τὰ δὲ συναγελαστικὰ ὅπως τηρεῖ τὸ δίκαιον τὸ πρὸς ἄλληλα, τίς ἀγνοεῖ; τοῦτο μὲν μυρμήκων ἕκαστον, τοῦτο δὲ καὶ μελιττῶν, καὶ τῶν ὁμοίων.

Μήτε ὀνειδιστικῶς] vide *lib.* 1. § 10. De Euphrate Philosopho, Plin. min. *lib.* 1. *ep.* 10. *Insectatur vitia, non homines. nec castigat errantes, sed emendat.* Senec. *de clement. lib.* 1. *c.* 17. *Agat princeps curam, non tantùm salutis, sed & honestæ cicatricis.* Et Augustin. *epist.* 159. *Sic succense iniquitati, ut consulere memineris humanitati.* vide & *lib.* 5. § 22. & *supr.* § 13.

Ἀδήκτως τῇ ψυχῇ] *atque ità nè cor mordeatur.* Xyl. *citra sermonis asperitatem.* Cas. δάκνειν τὴν ψυχὴν, τὴν καρδίαν, τὸν θυμὸν. dicunt Græci, quod *mordere & pungere cor alicui,* id est, *angere, divexare, cruciare,* Latini. & δάκνεσθαι τὸν θυμὸν, ἢ τὴν καρδίαν, *corde morderi.* i. e. *angi, cruciari.* Synes.. *de regno.* Οἱ δὲ οὕτως ἄρα ἀπεμφῶς ἔχουσιν,--ὥστε, οὐδέ φασιν αὐτοῖς ἀποχρήσειν, εἴ τις ξυγχωρήσει μὴ πάντα ἐκ πάντων ἐπαινεῖν τὰ βασιλέως καὶ βασιλέα· ἀλλ' εἴπῃ παρείκοι, καὶ λυπήσειν ἀνατείνονται, καὶ ἀπειλοῦσι δήξεσθαι τὴν καρδίαν, οὐκ ἐν χρῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ μέσην, εἰ ἄρα ὠφελήσοιτο. Idémque *de calvitie.* μέσην αὐτὴν δέδηγμαι τὴν καρδίαν. Liban. *orat. de pact.* οὐ δεδηγμένος ἀπέρχεταί τις τὴν καρδίαν, εἰ ὁ χθὲς μαθητὴς, σήμερον ἑτέρου γένηται; Aristoph. *Acharn.*

Ὅσα δὴ δέδηγμαι τὴν ἐμαυτοῦ καρδίαν.

Et in *Nubib.* ——ὅμως δὲ τὸν θυμὸν δακών·

Indè θυμοδακὴς *quod cor mordeat.* Julian. *orat.* 2. Ποταπὸν δὲ χρῆμα λοιδορία; ὡς θυμοδακὲς ἀληθῶς, καὶ ἀμυτικὸν ψυχὴν μᾶλλον, ἢ σίδηρος χρῶτα; Sed & δάκνειν & δάκνεσθαι, & *mordere, ac morderi,* iidem simpliciter dicunt Eurip. *Thes.*

Μή μοι νεαρὸν προσάπτετον μᾶλλον δάκοι.

Plut. *de Stoic. contradict. c.* 9. Καί τοι πικρῶς ἐν τῷ γένει τούτῳ καὶ Πλάτωνα καὶ τοὺς ἄλλους τοῦ Χρυσίππου δάκνοντος. Cicer. *ad Attic. lib.* 13. *ep.* 12. *Valdè me momorderunt epistolæ tuæ: eædem tamen sanaverunt.* Flacc. *l.* 1. *ep.* 6.

——*Mordear opprobriis falsis?*

Terent. *eunuch.* 3. 1.

--*Par pari referto, quod eam mordeat.*

Sidon. *lib.* 3. *ep.* 8. *vel pupugisse versu gemello, vel momordisse disticho,* qui & *ibidem, piperatam facundiam,* pro *mordaci* dixit. & *lib.* 8. *ep.* 11. *epigrammata piperata.* i. e. *mordacia,* ut exponit ipse; quæ *melleis* opponit: Hieronymum imitatus, qui in *epist. ad* Eustoch. *ut te aliquid & piperis mordeat:* sed & *acetum mordax,* eàdem mente Pers. *sat.* 1. Indè δηκτικὸς λόγος, *mordax oratio.* Plutarch. *de amic. & adul.* λόγῳ δηκτικῷ καὶ παρρησίᾳ κηδεμονικῇ καθαπτόμενος. Idem δῆγμα, δηγμὸς, δῆξις. Idem *sympos. lib.* 2. *c.* 1. Δῆγμά τι πρόσεστιν αὐτῷ

τῷ σκώμματι. & mox: τὰ σκώμματα μᾶλλον δάκνει, καθάπερ τὰ παρηγκιστρωμένα βέλη, πλείονα χρόνον ἐμμένοντα, καὶ λυπεῖ τοὺς σκωφθέντας. ità enim rescribendum pro eo quod μέλη sensu nullo codices exhibent. Idem *de amic. & adul.* ἐλέγχω καὶ λόγῳ δηγμὸν ἐμποιῶν καὶ μετάνοιαν. & *in Lycurg.* αἱ δὲ παιδιῶν καὶ σκωμμάτων δήξεις, οὐδὲν ἀμβλύτεραι τῶν κατὰ σπουδὴν νουθετημάτων. Alia, nec pauca suppeditabit Hadr. Junius *cent.* 2. *adag* 58. Indè ἄδηκτος, *morsu immunis*; qui oratione, sive sermone ejusmodi mordaci perstrictus non est. Eunap. *in Liban.* οὐδεὶς τῶν συλλεγέντων Λιβανίῳ, καὶ συνουσίας ἀξιωθέντων ἀπῆλθεν ἄδηκτος. *nemo omnium, qui Libanio allecti & in familiaritatem accepti fuerunt, abiit à morsu immunis.* ità legunt vertúntque, cùm Hadr. Junius, tum & Fed. Morellius: sed vera lectio, ἄδηλος, non ἄδηκτος, sequentia firmant. ἀλλὰ ποῖ τι ἦθος εὐθὺς οἷός τις ἦν ἔγνωστο &c. *sed statim, quâ esset indole, dignoscebatur.* Verùm indè ἀδήκτως apud Plut. in *Pomp.* ubi Flora narrâsse dicitur, ὡς οὐκ ἦν ἐκείνῳ συναναπαυσαμένην ἀδήκτως ἀπελθεῖν, *nunquam quivisse se à Pompeji consuetudine sine morsu aliquo discedere*; h. e. ut non aculeum quasi aliquem in animo residuum persentisceret. quo modo Periclis dictio ità audientium animos affecisse perhibetur ὡς τὸ κέντρον ἐγκαταλιπεῖν, ut Eupolis *Tribubus.* Cæterùm hoc loco ego, quid ἀδήκτως τῇ ψυχῇ velit, non satis assequor: malim ἀδήκτῳ τῇ ψυχῇ, nec de reprehensi, sed de reprehendentis animo acceperim, nè ità vel redarguat, vel admoneat, ut animi injuriæ illatæ apprehensione attacti & exulcerati indicium præ se ferat. hoc est enim quod postea de *succensente* dicit, τέτρωται, *vulneratus est, vulnus accepit.* Quanquàm potest & ἀδήκτῳ τῇ ψυχῇ exponi, *animo non mordaci.* quomodo Dioscoridi *l.* 1. *c.* 28. ἔλαιον ἄδηκτον dicitur, i. e. *quod non mordeat*, ut Plin. *l.* 23. *c.* 4. & Plutarch. *de adulat.* τὴν δὲ συνεχῆ ταῖς ἡδοναῖς, καὶ τὸ πρὸς χάριν, ἄκρατον ἀεὶ καὶ ἄδηκτον ὁμιλίαν ὑπονοεῖν. ἄδηκτον ὁμιλίαν dicit, quæ nihil mordax habeat. verùm prius illud arridet magis.

Μηδὲ ὡς ἐν σχολῇ] *neve otio abuti videaris.* Xyl. forsan, quia priùs εὐσχολῶν dixerat. Ego simpliciter malim, tanquam in schola, hoc est, vel ὡς παιδαγωγός τις, *pædagogi cujusdam instar*, qui imperiosè cùm agat, molestus esse solet, & gravis habetur. *l.* 5. § 9. & *l.* 10. § 35. unde παῤῥησία παιδαγωγικὴ *suprà* § 6. vel etiam *tanquam in schola*, ubi ingenii exercendi ostentandíque caussâ fieri assolent oratiunculæ. hoc est enim quod sequitur, μηδὲ ἵνα ἄλλος παρεστὼς θαυμάσῃ. & *supr.* § 13. ὡς ἐπιδεικνύμενος. vide *ad l.* 1. § 16. σχολαστικός. *quasi exercitationis caussâ.* Cas. Ambros. *offic. lib.* 3. *c.* 6. *objurget, non jactantiæ studio, sed affectu charitatis.* quod Marcus hîc φιλοστόργως. Talia autem, qualia Marcus hîc notat, Senecæ scripta Cajus Cæsar esse volebat. cùm *commissiones meras* esse diceret, ferente Suetonio, *l.* 4. *c.* 53. i. e. λόγους πρὸς τὰς ἐπιδείξεις καὶ ἀγῶνας γεγραμμένους, ut ex Isocrate *in eum locum* clariss. Casaub. vel etiam αὐτολεξεὶ, ἀγωνίσματα. uti idem ex Thucyd. *l.* 1. & Aristot. *Poet. c.* 9. sed & Polybio; cujus aureum dictum dignissimúmq; quod ubique, non ibi tantùm, legatur (ejusdem habes τοῦ μακαρείτου elogium) illud *l.* 3. è codicibus Polybianis à vitio typothetarum incuriâ contracto sic repurgatum. Ἱστορίας γὰρ ἐὰν ἀφέλῃ τις τὸ διὰ τί, καὶ πῶς, καὶ τίνος χάριν ἐπράχθη, καὶ τὸ πραχθὲν πότερα εὔλογον ἔσχε τὸ τέλος, τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς, ἀγώνισμα μὲν, μάθημα δὲ οὐ γίνεται. Quod Plinius *l.* 7. *epist.* 17. *Historia non ostentationi, sed fidei veritatique componitur.* Nec multò secius Fabius, *l.* 10. *c.* 1. in viri clarissimi commentariis fœdè depravatus: *Totum opus historiæ, non ad intuitum rei pugnámque præsentem, sed ad memoriam posteritatis & ingenii famam componitur.*

Ἀλλ' ἤτοι πρὸς μόνον] quod Christus Matth. c. 18. v. 15. ὕπαγε, καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. Socrates in mensa cùm familiarem quendam vehementiùs paulò increpuisset, Plato, οὐκ ἄμεινον ἦν ἰδίᾳ ταῦτα λελέχθαι; *Annon*, inquit, *hæc privatim dicta, præstiterat?* cui ille vicissim, Σὺ δὲ οὐκ ἄμεινον ἂν ἐποίησας, ἰδίᾳ πρὸς ἐμὲ ταῦτα εἰπών; *Annon & a te mihi privatim hoc dictum præstiterat?* deesse autem videtur disjunctionis membrum alterum, si recepta lectio admittatur. *vel solum convenias, vel ut solus advertat*, (aut ejusmodi quippiam) etiamsi plures adstiterint. *sed ut cum solo ità loqui debes.* Xyl. acsi esset, ἀλλ' ὡς πρὸς μόνον, sive, ἀλλ' οὕτως ὡς πρὸς μόνον. disjunctivæ certè rationem nullam habuit: sed nec Cas. qui vertit, *sed ità semper ut solus consciat.* ἀλλ' ἀεί τι quod mihi valde comprobatur. Optimè Plut. *de amic. & adul.* Δεῖ γὰρ, ὡς νοσήματος οὐκ εὐπρεποῦς, τῆς ἁμαρτίας τὴν νουθέτησιν καὶ ἀποκάλυψιν ἀπόῤῥητον εἶναι, καὶ μὴ πανηγυρικὴν, μηδ' ἐπιδεικτικὴν, μηδὲ μάρτυρας καὶ θεατὰς συνάγουσαν· οὐ γὰρ φιλικὸν, ἀλλὰ σοφιστικὸν, ἀλλοτρίοις εὐδοκιμεῖν σφάλμασι, καλλωπιζόμενον πρὸς τοὺς παρόντας, ὥσπερ οἱ χειρουργοῦντες ἐν τοῖς θεάτροις ἰατροὶ πρὸς ἐργολαβίαν.

Ὡς παρὰ τῶν Μουσῶν] quia pro numero Musarum, monita *novem.* vide Plut. *sympos. l.* 9. *c.* 14. de numero Musarum.

Ἄρξαι ποτὲ ἄνθρωπος εἶναι] *humanitatem colamus, dum inter homines sumus.* Senec. *de ira l.* 3. *c.* 43. vide *l.* 7. § 22. & *l.* 10. § 8.

Τὸ κολακεύειν] quod *l.* 4. § 31. μήτε τύραννος, μήτε δοῦλος. De Antonio Niceph. Callist. *l.* 8. c. 40. Πᾶσι δ' ἐν κεχαρισμένον ἑαυτὸν παρέχων, ἐπεμέλετο μήτ' ἀχθεινὴν καὶ κόλακα εἶναι δοκεῖν, μήτε πρὸς τῦφον ἐξάγεσθαι τῷ διὰ πάντων τιμᾶσθαι, καὶ

εἰς

οἷς ἂν κελεύοι πείθεσθαι. Iſidor. Pel. *l.* 3. *epiſt.* 121. Ὥσπερ ὀξὺ μὲν ἢ βαρὺ κομιδῇ φθέγξασθαι ῥᾷδιον, τοῦ δὲ μέσου τυχεῖν, μουσικῆς ἐστιν ἕξεως· οὕτω καὶ περὶ τὸ παῤῥησιάσασθαι, καὶ μή, λογιστέον· οἱ μὲν γὰρ οὐ τοῦ ὠφελῆσαι, ἀλλὰ τοῦ ὑβρίσαι γίνονται μόνον· οἱ δὲ τοῦ κολακεύειν, καὶ τὰ μὴ προσόντα ἐγκώμια ὑφαίνειν· οἱ δὲ μέτρῳ ἀρίστῳ χρώμενοι, οὔτε ὑβρίζουσιν, οὔτε θωπεύουσιν, ἀλλὰ κεράσαντες τῇ παῤῥησίᾳ τὴν αἰδῶ καὶ τῇ ἐπιτιμήσει τὴν προσήνειαν, οὕτως ἐπὶ τὸ ἰατρεύειν τοὺς ἑαυτοὺς ἀγνοοῦντας ἔρχονται.

Τὸ πρᾶον καὶ ἥμερον, ὥσπερ ἀνθρωπικώτερον, οὕτω καὶ ἀῤῥενικώτερον] Naſo, *art. l.* 3.

Candida pax homines, trux decet ira feras.

& *triſt. l.*3. *eleg.* 5.

Quò quiſque eſt major, magìs eſt placabilis ira;
Et faciles motus mens generoſa capit.

Ὥσπερ τε ἡ λύπη ἀσθενοῦς, οὕτω καὶ ἡ ὀργή] *Iram dolorémque* copulat. ἡ γὰρ ὀργὴ μετὰ λύπης· καὶ ὁ ὀργιζόμενος πᾶς λυπεῖται. Ariſtot. *rhet. l.* 2. *c.* 4. Utrumque facit imbecillitatis indicium. Ità & Senec. *de ira l.* 1. *c.* 16. *Tantùm abeſt à magnitudine animi ira, quantum à fortitudine audacia, à fiducia inſolentia, ab auſteritate triſtitia, à ſeveritate crudelitas. Mihi videtur veternoſi & infelicis animi imbecillitatis ſibi conſcii, ſæpe indoleſcere. Ut exulcerata & ægra corpora ad ictus leviſſimos gemunt; ità muliebre maximè & puerile vitium eſt: at incidit & in viros; Nam viris quoque puerilia ac muliebria ingenia ſunt.* Et, *de vit. beat. c.* 3. *omnis ex infirmitate feritas eſt.* Menander apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 20.

Τὸ δ' ὀξύθυμον τοῦτο καὶ λίαν πικρὸν,
Δεῖγμ' ἐστὶν εὐθὺς πᾶσι μικροψυχίας.
Iraſci prompta amarulentáque indoles
Indicium infirmi pectoris cunctis facit.

Muſonius apud Stob. Μικρόψυχον γὰρ τὸ ἀγανακτεῖν καὶ ἐπιτείνεσθαι περὶ τῶν τοιούτων. Juvenal. *ſat.* 13. —— *minuti*

Semper & infirmi eſt animi exiguique voluptas,
Ultio. Continuò ſic collige, quòd vindictâ
Nemo magìs gaudet quàm fæmina. ——

Ammianus *hiſt. l.* 27. *c.* 6. *Iram definiunt eſſe ulcus animi, naſci ex mentis mollitie conſuetum; id aſſerente argumento probabili, quòd iracundiores ſunt incolumibus languidi, & fæminæ maribus, & juvenibus ſenes, & felicibus ærumnoſi.* Ariſtot. *rhetor. l.* 2. *c.* 2. Κάμνοντες, πενόμενοι, ἐρῶντες, διψῶντες, ὅλως ἐπιθυμοῦντες, καὶ μὴ κατορθοῦντες, ὀργίλοι εἰσὶ καὶ εὐπαρόρμητοι. Plut. *de irac. cohib.* Ὡς γὰρ οἴδημα μεγάλης ἐστὶν ἐν σαρκὶ πληγῆς πάθος, οὕτως ἐν ταῖς μαλακωτάταις ψυχαῖς ἡ πρὸς τὸ * λυπῆσαι * [λυπῆσαν] ἔνδοσις ἐκφέρει μείζονα θυμὸν ἀπὸ μείζονος ἀσθενείας. διὸ καὶ γυναῖκες ἀνδρῶν ὀργιλώτεραι, καὶ νοσοῦντες ὑγιαινόντων, καὶ γέροντες ἀκμαζόντων, καὶ κακῶς πράττοντες εὐτυχούντων. οὕτως ἐν τοῦ λυπουμένου μάλιστα τῆς ψυχῆς καὶ πάσχοντος ἀνίσταται μάλιστα δι' ἀσθένειαν ὁ θυμός, οὐχὶ νεῦρα, ὥς τις εἶπε τῆς ψυχῆς ἐοικώς, ἀλλὰ ἐπιτάσεσι καὶ σπάσμασιν ἐν ταῖς ἀμυντικαῖς ὁρμαῖς σφοδρότερον ἐξανισταμένης. quod autem dicit ὥς τις εἶπε, Platonem tangit, qui ſicut Plutarch. idem, *de virt. mor.* refert, νεῦρα τῆς ψυχῆς τὸν θυμὸν προσεῖπεν.

Ἀσθενοῦς] τὸ γὰρ ἀσθενὲς εὐπαθέστερον. Theophr. *de cauſſ. plant. l.* 4. *c.* 6. non ἀπαθέστερον, ut codices vulgati, etiam Heinſii editio, exhibent. Sic enim ipſe lib. eodem *c.* 13. τὰ γὰρ ἀσθενέστερα δῆλον [ὡς] εὐπαθέστερα. Et rurſus *c.* 14. τὸ ἀσθενὲς παθητικώτερον.

Ἀμφότεροι γὰρ τέτρωνται καὶ ἐνδεδώκασιν] *Uterque vulnus accepit & herbam porrexit.* Xyl. optimè. Sive, *manus dedit, & victus eſt uterque*, & qui iraſcitur, & qui dolet. Dio Pruſ. *orat.* 16. Ἀλλὰ διανοίας ἰσχυρᾶς ἐστι χρεία, μάλιστα μὲν ἀτρώτου καὶ πρὸς μηδὲν εἰκούσης· εἰ δὲ, μήγε ῥᾳδίως, μηδὲ ὑπὸ τοῦ τυχόντος τιτρωσκομένης. Ubi in membro poſteriori, defectus ſubeſſe videtur; ſupplendus hoc modo; εἰ δὲ [μὴ,] μήγε ῥ· &c. negativa iterata librarium vel oſcitantem, vel feſtinantem fefellit. Liban. *in vita ſua*: ἐποίουν δὲ οὐδὲν αὐτοὺς δεῖσθαι τουτωνὶ τῶν σκεμμάτων. οὕτως οὐκ ἐτετρώμην.

Παρὰ τοῦ μουσηγέτου] *à duce ſive præſide Muſarum.* Quia *decimum* addiderat. At quis iſte Marco *Muſarum ductor*? M. Caſaub. *Herculem* vult. Herculem certè Eumenius in *oratione de ſcholis inſtaurandis*, *Muſageten, hoc eſt, comitem ducémque Muſarum eſſe, accepiſſe* ait *Fulvium illum Nobiliorem*; *qui ædem Herculis Muſarum in circo Flaminio ex pecunia Cenſoria fecit, cùm in Græcia eſſet imperator.* Quin & Sueton. *l.*2. *c.* 29. *Ædis Herculis Muſarum à Marcio Philippo* ſub *Auguſto extructæ* meminit. Nam quod *Herculis & Muſarum*, legebatur, Iſ. Caſaubonus, codicum veterum fidem ſecutus, copulativam ſuſtulit: quanquam Plut. in *quæſt. Rom.* communem fuiſſe aram quandam *Herculis ac Muſarum* apud Romanos, eſt autor; inſtitutæ cauſſam, ex Jubæ traditione, fuiſſe, quòd Evandrum literas Hercules docuiſſet. Cæterùm Eumenius idem, *Herculem Muſarum tutorem potiùs & defenſorem*, quàm *ductorem & præcentorem* habitum innuit, cùm ſubjicit, *Camœnarum ſigna novem ſub tutela numinis fortiſſimi ab eodem Fulvio conſecrata, quò mutuis operis præmiiſque juvari ornarique ſignificaret, Muſarum quietem defenſione Herculis, & virtutem Herculis voce Muſarum.* De hoc *Herculis Muſarum*, an *Herculis Muſarúmque* templo, Naſo *artis l.* 3.

Nec rubor eſt emiſſe palam: venire videmus
Herculis ante oculos virgineúmque chorum.

& *Faſtor. l.* 6. *extremo.*

Dicite Pierides, quis vos addixerit iſti,
Cui dedit invitas victa noverca manus.
Sic ego, ſic Clio: clari monumenta Philippi
Aſpicis, unde trahit Martia caſta genus, &c.

Sic cecinit Clio. doctæ assensêre sorores,
Annuit Alcides, increpuitque lyram.

Verùm apud Græcos Apollinis potiùs, *Musagetæ* titulus iste; hoc munus est, *Musarum chorum ducere eisdémque præcinere.* quod & ex Lutatii *histor. commun. l.* 1. Probus Grammat. asserit. Synes. *Dione*, de philosopho, Προσεῖναι δὲ δεῖ τὸ καὶ ἔχειν αὐτὸν ἴδιον ἔργον ὑπαρκείμενον τοῦ χοροῦ, ὥσπερ τὸν Ἀπόλλω λόγος ἔχει, νῦν μὲν ταῖς Μούσαις συνᾴδειν αὐτὸν ἐξάρχοντα, καὶ ἐνδιδόντα ῥυθμὸν τῷ συστήματι, νῦν δὲ αὐτὸν κατὰ μόνας ᾄδειν. Cornutus an Phurnutus, *de deis, c.* 32. Ἀπ' αὐτῆς δὲ τῆς ἀρχῆς καὶ μουσηγέτης ἐκλήθη, καὶ παίζειν μετὰ τῶν Μουσῶν ἐνομίσθη.

Ἐκ γὰρ Μουσάων καὶ ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος,
Ἄνδρες ἀοιδοὶ ἔασιν, ἐπιχθόνιοι βασιλῆες.

φησὶν ὁ Ἡσίοδος. διὰ τοῦτο καὶ ἱερὸς αὐτῷ ὁ κύκνος, τῷ μουσικώτατον καὶ λευκότατον ἅμα εἶναι τῶν ὀρνέων. Pausan. *Eliac. l.* 1. in Junonis templo, quod est Elide, Πεποίηνται Μοῦσαι μὲν ᾄδουσαι, καὶ Ἀπόλλων ἐξάρχων τῆς ᾠδῆς. Idémq; in *Attic.* disertè, Ἀπόλλωνα μουσηγέτην καλοῦσι. *Musarum ducem sive præsidem vocant Apollinem.* Cujus appellationis Apollini tributæ meminit & Plato, *de leg. l.* 2. Plutarch. *sympos. l.* 9. *c.* 14. & *cur Pyth. metro oracula edere desierit.* & Aristides, *orat. Platonic.* 1. sed & Orpheus *hymno in Apollinem*, Julianus item, *orat. in solem.* Apollinem cùm μουσηγέτην, tum & μουσῶν ἡγεμόνα non semel nuncupat: Maximus Tyrius *orat.* 21. Τὴν ἀληθῆ ἁρμονίαν, ᾄδει μὲν ὁ Μουσῶν χορὸς, ἐξάρχει δὲ αὐτῆς ὁ Ἀπόλλων ὁ μουσηγέτης. Liban. deniq; *orat.* 2. Μὴ πρὸς τοῦ μουσηγέτου τοῦ πάντα ἐφορῶντος, &c. Cæterùm Herculem, an Apollinem voluerit Marcus, parùm refert. Clemens verò noster *strom. l.* 6. etiam Domino Deo nostro appellationem hanc tribuit. Sed & Philostratus Antonino illi, cui *vitas sophistarum* inscripsit; & Galliarum Regi Francisco Magno. Cl. Casaubonus in *notis ad Marci nostri vitam.*

Τὸ μὴ ἀξιοῦν ἁμαρτάνειν τοὺς φαύλους, μανικὸν] transponendæ sunt voces priores. Τὸ ἀξιοῦν μὴ ἁμαρτ. sensus exigit. idem prorsus habet *lib.* 5. § 17.

Τυραννικὸν] ità *l.* 6. § 27. ὠμόν πως. Verùm istîc tyrannicum potiùs, quia velle se solum lege communi exemptum, *tyrannidem* sapit.

§ 19. Ἀπαλειπτέον] vide *suprà* § 16.

Τὸ μὴ ἀφ' ἑαυτοῦ λέγειν ἐν τοῖς ἀποπεπτωκόσι] Ex Marci mente, non à se loquitur, qui non ab animo, non à mente sua. Ὅταν ὑποκρίνηται, καὶ ἐπιπλάστως καὶ ἀναληθῶς τι ποιῇ ἢ λέγῃ τις. *l.* 2. § 16. quæ huic loco commentarii vicem præbent. Nam aliud est ἀφ' ἑαυτοῦ λέγειν. *Joan. c.* 18. *v.* 34.

Καθὸ σεαυτῷ ὀνειδίσεις] *tibi ipsi exprobra.* Xyl. *tibi ipsi exprobrabis.* Cas. τοῦ καθὸ neuter rationem ullam habuit. Ego malim συνειδήσεις, *secundum quod*, vel *in quo, conscius tibi futurus es.*

Ὑποκαταλκλινομένου τοῦ θειοτέρου] Vide *l.* 7. § 55.

§ 20. Πειθόμενα τῇ τῶν ὅλων διατάξει] Plut. *sympos. l.* 1. *c.* 2. Καὶ τὸν Θεὸν ὁρᾷς, ὃν ἀειστοίχαν ἡμῖν ὁ Πίνδαρος προσεῖπεν, οὐ πανταχοῦ τὸ πῦρ ἄνω τάττοντα, καὶ κάτω τὴν γῆν, ἀλλ' ὡς ἂν αἱ χρεῖαι τῶν σωμάτων ἀπαιτῶσι,

Τοῦτο μὲν ἐν κόγχαισι θαλασσονόμοις βαρυνώτοις,
Καὶ μὲν κηρύκων τε λιθορρίνων χελύωντε, φησὶν Ἐμπεδοκλῆς.

Ἔνθ' ὄψει χθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα ναιετάουσαν,

οὐχ ἣν ἡ φύσις δίδωσι χώραν, ἀλλ' ἣν ἡ πρὸς τὸ κοινὸν ἔργον ποθεῖ σύνταξις. Idémque paulò secius, *de facie Lunar.* Οὐδὲν ἔοικεν ὅλου μέρος αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τάξιν ἢ θέσιν ἢ κίνησιν ἰδίαν ἔχειν, ἣν ἄν τις ἁπλῶς κατὰ φύσιν προσαγορεύσειεν· ἀλλ' ὅταν ἕκαστον οὗ χάριν γέγονε, καὶ πρὸς ὃ πέφυκεν, ἢ πεποίηται, τούτῳ παρέχῃ χρησίμως καὶ οἰκείως κινούμενον ἑαυτὸ, καὶ πάσχον, ἢ ποιοῦν, ἢ διακείμενον, ὡς ἐκείνῳ πρὸς σωτηρίαν ἢ κάλλος ἢ δύναμιν ἐπιτήδειόν ἐστιν, τότε δοκεῖ τὴν κατὰ φύσιν χώραν ἔχειν καὶ κίνησιν καὶ διάθεσιν. ὁ γοῦν ἄνθρωπος, ὡς εἴ τι τῶν ἄλλων ἕτερον, κατὰ φύσιν γεγονὼς, ἄνω μὲν ἔχει τὰ ἐμβριθῆ καὶ γεώδη μάλιστα περὶ τὴν κεφαλὴν· ἐν δὲ τοῖς μέσοις τὰ θερμὰ καὶ πυρώδη· οὐδὲ τοῦ πυρὸς τὸ μὲν ἄνω περὶ τὰ ὄμματα ἀποστίλβον κατὰ φύσιν ἐστὶ, τὸ δ' ἐν κοιλίᾳ καὶ καρδίᾳ παρὰ φύσιν· ἀλλ' ἕκαστον οἰκείως καὶ χρησίμως τέτακται.

Ναὶ μὴν κηρύκωντε λιθορρίνων χελύων τε, καὶ παντὸς ὀστρέου φύσιν, ὥς φησιν, ὁ Ἐμπεδοκλῆς καταμανθάνων.

Ἔνθ' ὄψει χθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα ναιετάουσαν.

καὶ οὐ πιέζει τὸ λιθῶδες τὴν ἕξιν (τὴν νοτίδα, f. *humidum*, Xyl.) ἐπικείμενον, οὐδέγε πάλιν τὸ θερμὸν ὑπὸ κουφότητος εἰς τὴν ἄνω χώραν ἀποπτάμενον οἴχεται. μέμικται δέ πως πρὸς ἄλληλα, καὶ συντέτακται κατὰ τὴν ἑκάστου φύσιν. οὕτως οὖν εἰκὸς ἔχειν καὶ τὸν κόσμον, εἴγε δὴ ζῶόν ἐστι πολλαχοῦ γῆν ἔχοντα, πολλαχοῦ δὲ πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ πνεῦμα, οὐκ ἐξ ἀνάγκης καταπεθλιμμένον, ἀλλὰ λόγῳ διακεκοσμημένον. & *ibid.* Ὅρα καὶ σκόπει, ὦ δαιμόνιε, μὴ μεθιστὰς καὶ ἀπάγων ἕκαστον ὅπου πέφυκεν εἶναι, διάλυσίν τινα κόσμου ἐπάγῃς. Mox; post ea quæ superiùs posita sunt, de partibus corporis, oculo præsertim & corde: οὐδὲ γὰρ ὀφθαλμὸς ἐνταῦθα τοῦ σώματός ἐστιν ὑπὸ κουφότητος ἐκπεσὼν, οὐδὲ ἡ καρδία τῷ βάρει ὀλισθοῦσα πέπτωκεν εἰς τὸ στῆθος, ἀλλ' ὅτι βέλτιον ἦν οὕτως ἑκάτερον τετάχθαι· μὴ τοίνυν νομίζωμεν, μήτε γῆν ἐνταῦθα κεῖσθαι συμπεσοῦσαν διὰ βάρος, μήτε τὸν ἥλιον εἰς τὴν ἄνω χώραν, ἀσκοῦ δίκην, ὑπὸ κουφότητος ἐκτεθλίφθαι, μήτε τοὺς ἄλλους ἀστέρας, ὥσπερ ἐν ζυγοσταθμοῦ διαφορᾷ ῥέψαντας, ἐν οἷς εἰσι γεγονέναι τόποις, ἀλλὰ τοῦ κατὰ λόγον κρατοῦντος. Vise sis quæ sequuntur. Denique de anima ipsa idem *ibidem*: Αὐτὴ δὲ ἡ ψυχὴ οὐ παρὰ φύσιν τοῦ σώματος

ματι συνεῖρκται, βραδεῖ ταχεῖα, καὶ ψυχρῷ πυρώδης, καὶ ἀόρατος αἰσθητῷ;

Παρακρατεῖται ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ συγκειμένου] ὅλη γὰρ ἴσως ἡ σύστασις τῶν ζῴων ἐκ τοιούτων συνέστηκεν, ἃ διαφέρει τοῖς οἰκείοις τόποις. οὐθὲν γὰρ τῶν μερῶν ἔχει τὴν αὐτοῦ χώραν. Aristot. *de cælo l.2. c.6.*

Τὸ ἐνδόσιμον τῆς διαλύσεως σημήνῃ] Ἐνδόσιμον, vel à re *musica*, vel à re *nautica*, vel à re *militari* etiam forsan translatum videri queat: In re musica usurpatur pro *modulationis exordio*, quo præcentor sive chori præfectus cantandi reliquis auspicium facit. Hesych. Ἐνδόσιμον, τὸ πρὸ τῆς ᾠδῆς κιθάρισμα. Et apud Suidam nescio quis; Ὁ δὲ ψαλμὸς, οἷος ἐνδόσιμος εἶναι τῆς ᾠδῆς. Eò allusit Aristot. *polit. l.8. c.5.* Περὶ δὲ μουσικῆς ἔνια, — ἵνα ὥσπερ ἐνδόσιμον γένηται τοῖς λόγοις, οὓς ἄν τις εἴποιεν ἀποφαινόμενος περὶ αὐτῆς. Ejusdem nomine, *de mundo c. 6.* Μία μὲν ἐκ πάντων ἁρμονία συναδόντων καὶ χορευόντων κατὰ τὸν οὐρανὸν, ἐξ ἑνός τε γίνεται καὶ εἰς ἓν ἀπολήγει· καθάπερ δὲ ἐν χορῷ κορυφαίου κατάρξαντος, συνεπηχεῖ πᾶς ὁ χορὸς ἀνδρῶν, ἔσθ' ὅτε καὶ γυναικῶν, ἐν διαφόροις φωναῖς, ὀξυτέραις καὶ βαρυτέραις, μίαν ἁρμονίαν ἐμμελῆ κεραννύντων· οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τοῦ τὸ σύμπαν διέποντος θεοῦ· κατὰ γὰρ τὸ ἄνωθεν ἐνδόσιμον ὑπὸ τοῦ φερωνύμως ἂν κορυφαίου προσαγορευθέντος, κινεῖται μὲν τὰ ἄστρα ἀεὶ, καὶ ὁ σύμπας οὐρανός. &c. hoc est, ut Plato *Euthyd.* Ὥσπερ ὑπὸ διδασκάλου χορὸς ἀποσημήναντος. Julian. item Imp. *ad Jamblich. ep. 42.* Ἐπεὶ δ' αὐτὸς ἡμῖν τοῦ μέλους τὸ ἐνδόσιμον μηνύεις, καὶ οἷα Ἑρμοῦ ῥάβδῳ κινεῖς καὶ διεγείρεις καθεύδοντας, φέρε σοι, καθάπερ οἱ τῷ Διονύσῳ τὸν θύρσον κρούσαντι πρὸς τὴν χορείαν ἄνετοι φέρονται, οὕτω καὶ ἡμεῖς ὑπὸ τῷ σῷ πλήκτρῳ τὸ εἰκὸς ἀντηχήσομεν, ὥσπερ οἱ τῷ χοροστάτῃ πρὸς τὸ ἀνάκλημα τοῦ ῥυθμοῦ συνομαρτοῦντες. Et Liban. *orat. 3. in Constantium & Constantem*: Ὅτι νῦν τὰ σωφρονοῦντα τῆς οἰκουμένης γένη, καθάπερ ἐν χορῷ, μίαν ἁρμονίαν ἐκτεινάμενα, συνᾴδει, δύο κορυφαίων ἐνδιδόντων τὸ μέλος. *In re nautica*, pro *Celeusmate*, sive *carmine*, incondito plerumq; satìs illo, quo *celeusta*, i. e. *hortator*, sive *portisculus*, remigibus præit, eosdémq; ad opus suum exequendum instigat. Philostrat. min. *imag. l. 1.* in *Argo*. Ὁ δὲ δὴ τὸ ἐνδόσιμον τοῖς ἐρέταις ᾄδει. Autor innominatus à Suida laudatus: Οἱ δὲ κελευσταὶ τοῖς ἐρέταις τὸ ἐνδόσιμον ἐνέδοσαν· οἱ δὲ ἐπὶ τῇ ἐνδόσει ἀθρόοι τῷ ῥοθίῳ ἐπηλάλαξαν. In re *militari*, etiam si nondum occurrat exemplum usurpationis istius, potest idem tamen eodem sensu usurpari, quo ἀνακλητικὸν Suidæ exponitur. τὸ εἰς ἔφοδον scil. ut Pollux, *l. 1. c. 10.* § 19. *classicum* illud, quo prælii ineundi signum datur. (siquidem & τὸ ἀνάκλημα τοῦ ῥυθμοῦ Julianus illud περιφράζει) quâ etiam statim post superiorem illam usus est imagine, autor ille *de mundo*. Ὅταν οὖν ὁ πάντων ἡγεμών τε καὶ γενέτωρ, ὁ ἀόρατος ὢν ἄλλως πλὴν λογισμῷ, σημήνῃ πάσῃ φύσει μεταξὺ οὐρανοῦ τε καὶ γῆς φερομένῃ, κινεῖται πᾶσα ἐνδελεχῶς ἐν κύκλοις καὶ πέρασιν ἰδίοις· ἔοικε δὲ κομιδῇ τὸ δρώμενον, τοῖς ἐν πολέμου καιροῖς μάλιστα γινομένοις, ἐπειδὰν ἡ σάλπιγξ σημήνῃ τῷ στρατοπέδῳ· τότε γὰρ τῆς φωνῆς ἕκαστος ἀκούσας, ὁ μὲν ἀσπίδα ἀναιρεῖται, ὁ δὲ θώρακα ἐνδύεται, ὁ δὲ κνημῖδας, ἢ κράνος, ἢ ζωστῆρα περιτίθεται· καὶ ὁ μὲν ἵππον χαλινοῖ, ὁ δὲ συνωρίδα ἀναβαίνει· πάντα δὲ ὑφ' ἕνα σημάντορα κινεῖται κατὰ πρόσταξιν τοῦ τὸ κράτος ἔχοντος ἡγεμόνος. οὕτω χρὴ καὶ περὶ τοῦ σύμπαντος φρονεῖν. ὑπὸ γὰρ μιᾶς ῥοπῆς ὀτρυνομένων ἁπάντων, γίνεται τὰ οἰκεῖα. ad quod vocabuli significatum allusit forsitan Lucian. in *Lapithis*, cùm ait Cleodemo, qui Stoicos incessere avebat, ἐνδόσιμον præbuisse Hetæmoclis epistolam, quæ pugnis turbísque mox consecutis classicum quoddam præcinebat. Potest & Marco videri (quia διαλύσεως, i.e. *dissolutionis* signum dicitur) esse τὸ ἐνδόσιμον hoc loco, quod τὸ ἀνακλητικὸν (prout & constanter id usurpatur) eidem *l.* 3. § 5. idem enim planè utrobiq; argumentum agitur; atq; ità cùm Xyl. tum & Casaubonus acceperunt. Marci autem mentem eximiè illustrant, quæ ex autore illo *de mundo* adduximus: ex quo & ista, cùm eódem faciant cum primis, subjunxisse non pigebit; Καθόλου δὲ, ὅπερ ἐν νηῒ κυβερνήτης, ἐν ἅρματι δὲ ἡνίοχος, ἐν χορῷ δὲ κορυφαῖος, ἐν πόλει δὲ νόμος, ἐν στρατοπέδῳ δὲ ἡγεμών· τοῦτο θεὸς ἐν κόσμῳ. πλὴν καθόσον, τοῖς μὲν καματηρὸν τὸ ἄρχειν, πολυκίνητόν τε καὶ πολυμέριμνον· τῷ δὲ ἄλυπον, ἄπονόν τε, πάσης κεχωρισμένον σωματικῆς ἀσθενείας. ἐν ἀκινήτῳ γὰρ ἱδρυμένος, πάντα κινεῖ, καὶ περιάγει ὅπου βούλεται καὶ ὅπως· — ἡγουμένου δὲ ἀκινήτως αὐτοῦ, καὶ ἐμμελῶς ὁ σύμπας διοικονομεῖται διάκοσμος οὐρανοῦ καὶ γῆς.

Οὐ δεινὸν τὸ νοσερὸν ἀπειθὲς εἶναι] de querimonia ista, vide *ad l. 9. § 9.*

Οὐδέν γε βίαιον τούτῳ ἐπιτάσσεται] Nihil à Deo creaturæ rationali violentum injungitur, nihil quod naturæ ipsius adversum, nihil quod non eidem consentaneum planè sit: annon hoc est quod dominus Christus, Mat. *c. 11. v. 30.* Ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστι;

Ἀλλὰ μόνα, κατὰ φύσιν ἐστὶν αὐτῷ] leg. vel ἀλλ' ἃ μόνα κ. φ. vel, ἀλλὰ μόνα ἃ κ. φ. vide Fabium ex *instit. l. 12. c. 11. ad l. 12. § 32.*

Οὐ μέν τι ἀνέχεται, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν φέρεται] *tamen ea non sustinet, sed in contrarium fertur.* Xyl. rectè. Et hoc est, quod Apost. *ad Tim. ep. 2. c. 2. v. 25.* ἀντιδιατίθεται, sive ἐναντιοῦται. quem vide & *ad Rom. c. 8. v. 7.* nam quòd interpres Angl. τὸ ἀνέχεσθαι hìc *sursum ferri* reddidit, cùm ab usu vocabuli, tum & ab autoris mente aberravit, & difficultatibus se supervacaneis implicuit.

Ἀριστα-

'Αφισαμένε τῆς φύσεως] ista enim omnia sunt humanitati, adeoque humanæ ipsi naturæ repugnantia.

Καταλείπει καὶ τότε τὴν ἑαυτῦ χώραν] itaq; λιποτάκτης γίνεται. ut *supr.* § 9. certè enim *stationem suam* deserit, cum spiritibus illis desertoribus, Judæ, *v.* 6. qui non per omnia divinæ sponte se subjicit voluntati. vide *lib.* 10 § 25.

Πρὸς ὁσιότητα γὰρ καὶ θεοσέβειαν κατεσκεύασται] non ad *justitiam* magis, inquit, quàm ad *pietatem* conditus est homo; imò ad istam etiam multò magis. vide Paulum apud Luc. in *Act. c.* 17. *v.* 26, 27.

Τῆς εὐκοινωνησίας] εὐκοινωνησία (sicut *lib.* 1. § 16. κοινονοημοσύνη) vocabulum, quod haud temerè alibi reperias, affectionem illam designans propriè, quâ quis est εὐκοινώνητος, ut Aristot. *ethic. lib.* 4. *c.* 1. sive εὐμετάδοτος καὶ κοινωνικὸς, ut Paul. *ad Tim. ep.* 1. *c.* 6. *v.* 58. *Communicare ac largire sua proclivis.* Verùm Marco istic passivitatis significatum magis obtinet, affectúmq; eum denotat, quo *promptus quis est ad communem fatorum legem subeundam*, eaq; omnia æquo animo perpetienda, quæ ad universi rationes conducere videbuntur. vide *supr.* § 13.

Πρεσβυτέρα τῶν δικαιοπραγημάτων] *antiquior*, inquit, *justitiâ* ipsâ est *pietas* & θεοσέβεια. vide *l.* 6. § 30. quomodo ergò antiquissima omnium justitia, ex qua reliquæ virtutes universæ procedunt? *supr.* § 10. Verùm ibi justitiam latiori sensu accepit, prout eam virtutem designat, quâ suum cuique, sive Deo, sive homini, tribuitur; istic strictiore, quâ homini quod est suum elargitur, & pietati, quæ erga Deum est, ἀντιδιαιρεῖται. utriusq; vocabuli hujus usûs & significatûs creberrima in sacris etiam codicibus occurrunt exempla. Vide *ad lib.* 12. § 1.

§ 21. Ὧι μὴ εἷς, καὶ ὁ αὐτός ἐστιν ἀεὶ τῦ βίε σκοπὸς] Casaub. *ad Pers. sat.* 3. *v.* 60.

Est aliquid quò tendis?

ἔχεις τινὰ προθεὶς σοι τῦ βίε σκοπόν; *finis ille ultimus est scopus ad quem totâ vitâ collineandum: singulæ verò actiones instar sagittarum sunt, quas eòdem jacimus.* Philo *de sacrific. Cain & Abel.* Σκοπῷ μὲν τὸ κεφάλαιον, βέλεσιν δὲ ἔοικεν ἡ κατασκευή. *ita intellige sequentia Persii verba;*

---& in quod dirigis arcum.

Aptiùs tamen & singula facta & dicta sagittis assimilaveris quàm arcui. Virgil. *in culice*

—huc mittit, & omnes
Dirigit huc sensus, ---

Vide *ad lib.* 2. § 16. & *l.* 10. § 37. *Collineandi* autem verbum, quo est usus ille, rei de qua agitur, eximiè competere videtur. Oportet enim omnes vitæ totius actiones in fine illo unico ultimóque concurrere, quemadmodum lineæ undiquaque à circuli peripheria profectæ in centro desinunt ac conveniunt universæ. Marcus alter, Eremita, non Imperator, ἐν τῇ συμβουλίᾳ, ἕνα σκοπὸν ὀφείλομεν ἔχειν ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ, καὶ πράγματι. Mirum interim quòd Chrysippum Plutarchus asserit, *plures fines sive scopos statuisse.* Quanquam, prout codices exhibent, Plutarchi hoc ipsius, non Chrysippi videatur: locum, quò restituam, altiùs repetam: sic itaq; legitur, *de commun. notion. c.* 20, & 21. Καὶ γὰρ ἄλλων ἕνεκα τὴν ἐκεῖ τῦ ἀνδρὸς εὑρεσιολογίαν ἄξιον ἱστορῆσαι, πάντων ἁπλῶς πραγμάτων καὶ δογμάτων οἰκείων ὁμῦ καὶ ἀλλοτρίων ἀπᾳδῦσαν παρὰ τὴν ἔννοιαν. ἔστι δύο τέλη καὶ σκοπὺς προκεῖσθαι τῦ βίε, καὶ μὴ πάντων ὅσα πράττομεν ἐφ' ἕν τι γίνεσθαι τὴν ἀναφοράν· ubi pro ἀπᾳδῦσαν legendum vel ἀφειδῦσαν, *nulli aut rei aut dogmati suo an alieno parcentem*; vel cum Turnebo ἀπᾴδυσαν, *à rebus omnibus dogmatibúsque, cùm suis, tum alienis, dissonantem, sive diffidentem.* Tum periodi consummatæ notula ibidem figenda, ut illa παρὰ τὴν ἔννοιάν ἐστι, novam periochen ordiantur: alioqui quod tanquam absurdum & à notione communi alienum notat, & Chrysippo appingit Plutarchus, Plutarchus ipse dixerit.

Οὗτος εἷς καὶ ὁ αὐτὸς δι' ὅλε τῦ βίε εἶναι ἐ δύναται] Senec. *epist.* 20. *Vitium est hæc vitæ diversitas, & signum vacillantis animi, ac nondum habentis tenorem suum. Etiamnum dicam unde sit ista inconstantia, & dissimilitudo rerum consiliorúmque. nemo proponit sibi quid velit; nec si proposuit, perseverat in eo, sed transilit: nec tantùm mutat, sed redit, & in ea quæ deseruit & damnavit, revolvitur.*

Τὸν σκοπὸν δεῖ τὸν κοινωνικὸν] vide *lib.* 5. § 8. 16. & *l.* 9. § 23.

'Αεὶ ὁ αὐτὸς] vide *ad lib.* 1 § 8, 16. Τὸ ἀεὶ ὅμοιον. & *infr.* § 27. Elizabethæ nostræ, piæ ac beatæ beandæque æternùm memoriæ, notum est nobile ac tantâ dignissimum heroinâ elogium, *Semper eadem.*

§ 22. Τὸν μῦν, τὸν ὀρεινὸν καὶ τὸν κατοικίδιον] Fabulam Æsopicam de *mure urbano* ad *agrestem* aliquando excurrente, & illo vicissim in urbem divertente, habes ab Horatio festivissimè descriptam, *serm. l.* 2. *sat.* 6.

Καὶ τὴν πτοίαν] Allusit eódem & *lib.* 7. § 3. μυϊδίων ἐπτοημένων διαδρομαί.

§ 23. Τὰ τῶν πολλῶν δόγματα λαμίας, παιδίων δείματα] Socrates certè apud Platonem in *Critone* multis ostendit, τὰς τῶν πολλῶν δόξας, esse nihili faciendas. Idémq; in *Phædone*, plerósq; τὸν θάνατον φοβεῖσθαι, ὥσπερ οἱ παῖδες τὰ μορμολύκεια. & Epictetus eódem, opinor, respiciens, *dissert. lib.* 2. *c.* 1. Οὐ γὰρ θάνατος, ἢ πόνος φοβερὸν, ἀλλὰ τὸ φοβεῖσθαι πόνον ἢ θάνατον. —ἔδει μὲν ὖν [ἐ] πρὸς μὲν τὸν θάνατον, τὴν φυγὴν· πρὸς δὲ τὸ περὶ αὐτῦ δόγμα, τὴν ἀνεπιστρεψίαν, καὶ τὸ ἀφειδὲς, καὶ ἀδιαφόρητον. Ταῦτα δὲ ὁ Σωκράτης καλῶς

λῶς τινῶν μορμολύκεια ἐκάλει· ὡς γὰρ τοῖς παιδίοις τὰ προσωπεῖα φαίνεται δεινὰ, καὶ φοβερὰ δι' ἀπειρίαν, τοιοῦτόν τι καὶ ἡμεῖς πάσχομεν πρὸς τὰ πράγματα, δι' οὐδὲν ἄλλο, ἢ ὥσπερ καὶ τὰ παιδία πρὸς τὰς μορμολυκείας· τί γάρ ἐστι παιδίον; ἄγνοια, ἀμαθία. θάνατος τί ἐστι; μορμολύκειον. Socrates itaque non *plebis dogmata lamiis larvisque* conferebat, sed *idiotas* eorúmque *dogmata puerulis, externa* ista quæ illos terrere solent, *larvis.* Epictetus ipse pariter *lib.* 3. *c.* 21. ὅταν οὖν τις διὰ τούτων αὐτὸν ἐκφοβῇ, λέγει αὐτῷ, Ὕπαγε, ζήτει τὰ παιδία· ἐκείνοις τὰ προσωπεῖα φοβερά ἐστιν· ἐγὼ δ' οἶδα, ὅτι ὀστράκινά ἐστιν, ἔσωθεν δ' οὐδὲν ἔχει. vade *ad l.* 2. § 12.

§ 24, Λακεδαιμόνιοι τοῖς μὲν ξένοις ἐν ταῖς θεωρίαις ὑπὸ τῇ σκιᾷ τὰ βάθρα] Scilicet peregrinis advenísque indulgebant ea Spartani, quæ concessa nolebant suis. Ideo, cùm Chii quidam Spartæ aliquando agentes, dum à cœna redeunt ebriati, in Ephorio vomuissent, & in Ephororum sellis etiam ventris onus deposuissent, comperto non cives suos, sed Chios contumeliæ illiús autores extitisse, præconis ministerio publico denunciabant, τοῖς Χίοις ἐφιᾶσιν ἀσελγαίνειν. *Chiis sese, ut lasciviant, permittere.* Plut. in *apoph. Lacon.* Cæterùm Ælian. *lib.* 2. *c.* 15. pro *Chiis Clazomenios* habet, & *sellas fuligine tinctas* refert, edictúmque ab Ephoris in hæc verba; ἐξέστω Κλαζομενίοις ἀσχημονεῖν. *Clazomeniis licitum esto indocerè se gerere.* Advenis itidem, qui ad ludos solennes spectandi gratiâ Spartam convenerant, in umbra sedes collocabant; quod suis quos ad duritiem omnem sustinendam exercitatos volebant, neutiquam permittebant. Verùm istud ævi inferioris fuisse videtur. siquidem primis reipublicæ illius temporibus advenas minimè admisisse videntur. Plut. in *instit. Lacon.* Ξενηλασίας δὲ εἰσηγήσατο. (de Lycurgo sermo habetur) ὅπως οἱ παρεισρέοντες μὴ διδάσκαλοι κακοῦ τινος τοῖς πολίταις ὑπάρχωσι. De Lacedæmoniis interim Tertull. *apologet. c.* 6. *primos* eos *penulam ludis excogitâsse, nè vel hyeme voluptas impudica* (quæ in theatris scil. exercetur] *frigeret.* quod tamen ridendo dixisse Tertullianum contendit Rigaltius.

§ 25. Τῷ Περδίκκᾳ ὁ Σωκράτης] De Socrate Laërt. *l.* 2. Ὑπερεφρόνησε δὲ καὶ Ἀρχελάου τοῦ Μακεδόνος, καὶ Σκόπα τοῦ Κραννωνίου, καὶ Εὐρυλόχου τοῦ Λαρισσαίου, μήτε χρήματα προσιέμενος αὐτῶν, μήτε παρ' αὐτοὺς ἀπελθών. De Perdicca nihil. Imò, quod de Perdicca Marcus, de Archelao Seneca, *de benef. l.* 5. *c.* 6. *Archelaus rex Socratem rogavit, ut ad se veniret: dixisse Socrates traditur, Nolle se ad eum venire, à quo acciperet beneficia, cùm reddere illi paria non posset.* Verùm subjicit Seneca: *Primùm in ipsius potestate erat non accipere, deinde ipse dare beneficium prior incipiebat. Veniebat enim rogatus, & id dabat quod utique ille non erat Socrati redditurus. Etiamnum Archelaus daturus erat aurum & argentum; recepturus contemptum auri & argenti. Non poterat ergò Archelao referre Socrates gratiam? & quid tandem erat accepturus, quantum dabat?* &c.

§ 26. Ἐν τοῖς τῶν Ἐφεσίων γράμμασι] Quænam ista *Ephesia scripta?* aut *literæ* etiam *Ephesiæ?* nam Magicos nescio quos characteres, & vocabula barbara sub hoc titulo etiam proverbio celebrata, discimus ex Diogeniano in *parœmiarum collectaneis*; Hesychio; Suidâ; Eusthath. *ad Iliad.* π. Clemente Alex. qui & *strom. l.* 6. recenset & explicat: & *lib.* 1. ad *Dactylos Idæos* autores & inventores refert. Verùm nihil illis videtur cum præceptis istiusmodi, quæ ad mores componendos spectant, commune fuisse. Forsan Marcus scripserat ἐν τοῖς τῶν Ἐπικουρείων, sive τοῦ Ἐπικούρου γράμμασιν. Indè enim istiusmodi aliquid Seneca, utì mox videbitur, adducit. Et *Epicurum* suprà laudaverat Marcus ipse l. 9. § 14.

Συνεχῶς ὑπομιμνήσκεσθαι τῶν παλαιῶν τινος τῶν ἀρετῇ χρησαμένων] Senec. *epist.* 11. *Aliquis vir bonus nobis eligendus est, ac semper ante oculos habendus, ut sic tanquam illo spectante vivamus, & omnia tanquam illo vidente faciamus. Hoc Epicurus præcepit: custodem nobis & pædagogum dedit: nec immeritò, magna pars peccatorum tollitur si peccaturis testis assistat: aliquem habeat animus, quem vereatur, cujus autoritate etiam secretum suum sanctius faciat. O felicem illum, qui non aspectus tantùm, sed etiam cogitatus emendat! O felicem, qui sic aliquem vereri potest, ut ad memoriam quoque ejus se componat atque ordinet! qui sic aliquem vereri potest, citò erit verendus. Elige igitur Catonem; si hic videtur tibi nimis rigidus, elige remissioris animi virum, Lælium; elige eum, cujus tibi placuit & vita & oratio: & ipsius animum ante te ferens, & vultum; illum semper tibi ostende vel custodem, vel exemplum. Opus est, inquam, aliquo ad quem mores nostri se ipsi exigant. nisi ad regulam, prava non corriges.* Idem *ep.* 25. *Sic fac, inquit Epicurus, omnia, tanquam spectet Epicurus. Prodest sine dubio custodem sibi imposuisse, & habere quem respicias, quem interesse cogitationibus tuis judices. Hoc quidem longè magnificentius est, sic vivere, tanquam sub alicujus boni viri, ac semper præsentis, oculis. Sed ego etiam hoc contentus sum, ut sic facias quæcunque facis tanquam spectet aliquis: omnia nobis mala solitudo persuadet; cùm jam profeceris tantùm, ut sit tibi etiam tui reverentia, licebit dimittas pædagogum. Interim te aliquorum autoritate custodi; aut Cato ille sit aut Lælius, aut cujus interventu perditi quoque homines vitia supprimerent, dum te efficis eum coram quo peccare non audeas: cùm hæc effeceris, & aliqua cœperit apud te tui esse dignatio, incipiam tibi te permittere.* Idem. *epist.* 102. *Scias magnorum virorum, non minùs præsentiâ esse utilem memoriam.* Gemina habet his Theodoric. à S.

Victore

Victore in *epist.* quæ *Bernardi* nomen præfert, *ad Carthus. fratr. de Mont. Dei. Elige tibi tu ipse hominem consilio meo, cujus vitæ exemplar sic cordi tuo inhæserit, reverentia insederit, ut quotiens recordatus fueris, ad reverentiam cogitati assurgas, vitam ordines, mores componas ; hic præsens tibi sit quandocunque volueris ; occurrat sæpe & cùm nolueris. Omnia facta, cogitata tua ab eo videri cogitabis ; ac si videat, ac si arguat, emendare cogêris.* Epictet. *dissert. l.* 2. *c.* 18. Θέλησον ἀρέσαι αὐτός ποτε σεαυτῷ· θέλησον καλὸς φανῆναι τῷ Θεῷ· ἐπιθύμησον καθαρὸς μετὰ καθαροῦ σεαυτοῦ γενέσθαι, καὶ μετὰ τοῦ Θεοῦ. εἶθ᾽ ὅταν προσπίπτῃ σοι τις φαντασία τοιαύτη, Πλάτων μὲν, ὅτι * ἴθι ἐπὶ τὰς ἀποδιοπομπήσεις, ἴθι ἐπὶ θεῶν ἀποτροπαίων ἱερὰ ἱκέτης· ἀρκεῖ κἂν ἐπὶ τὰς τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν συνουσίας ἀποχωρήσας πρὸς τούτῳ γίνῃ ἀντεξετάζων, ἄν τε τῶν ζώντων τινὰ ἔχῃς ἄν τε τῶν ἀποθανόντων. Vide & Isidor. Pelus. *l.* 3. *ep.* 91.

* Plat. *de Leg. lib.* 9.

Cæterùm, quod Clemens præclarissimè *strom. l.* 7. εἰ δὲ ἡ παρουσία τινὸς ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, διὰ τὴν ἐντροπὴν καὶ τὴν αἰδῶ, πρὸς τὸ κρεῖττον ἀεὶ σχηματίζει τὸν ἐντυγχάνοντα, πῶς οὐ μᾶλλον ὁ συμπαρὼν ἀεὶ ἀδιαλείπτως τῷ θεῷ, οὐκ εὐλόγως ἂν ἑαυτοῦ παρ᾽ ἕκαστα κρείττων εἴη εἰς πάντα, καὶ τὰ ἔργα καὶ τοὺς λόγους, καὶ τὴν διάθεσιν ; τοιοῦτος δὲ ὁ πάντῃ παρεῖναι τὸν θεὸν πεπεισμένος· πάντῃ τοίνυν παρεῖναι τὸν θεὸν πεπεισμένοι, πάντα τὸν βίον ἑορτὴν ἄγοντες, γεωργοῦμεν αἰνοῦντες, πλέομεν ὑμνοῦντες, κατὰ τὴν ἄλλην πολιτείαν ἐντέχνως ἀναστρεφόμεθα. vide *ad l.* 6. § 28.

§ 27. Ἕωθεν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀφορᾶν] Monitum istud Pythagoricum cœlum singulis matutinis suspiciendi, non abhorret à Platonico illo forsan, *l.* 7. § 47.

Ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως] vide *sup.* § 21. & *l.* 6. § 30. τὸ ὁμαλὲς πανταχοῦ. Plinius minor. *l.* 3. *epist.* 1. *Me ut certus siderum cursus ; ità vita hominum disposita delectat.* Aristot. nom. *de mundo c.* 6. Τῶν αἰσθητῶν τὰ τιμιώτατα, τὸν αὐτὸν ἐπέχει τόπον, ἄστρα τε, καὶ ἥλιος καὶ σελήνη, πάντα τε οὐράνια. διὰ τοῦτο ἀεὶ τὴν αὐτὴν σώζοντα τάξιν διακεκόσμηται, καὶ οὔποτε ἀλλοιωθέντα μετεκινήθη. De motûs autem solaris cœlestísq; constantia, nullâ ratione aut creaturæ vi interrumpenda, Deus ipse per Jerem. *c.* 31. *v.* 35, 36. & *c.* 33. *v.* 20, 23. cui constantiam in recto justóq; haud imparem à Pyrrho tributam Fabritio Romano, autor est apud Suidam autor innominatus ; ὃν δυσχερέστερον ἄν τις ἀποστρέψαι, τῆς δικαίας ἀρετῆς, ἢ τῆς συνήθους πορείας τὸν ἥλιον. In vero, à Fr. Bonaventura Ingolstad. Pontifici Romano, autor est Petr. Marnixius, *de P. R. c.* 8. *Papa solis instar in eodem veritatis cursu permanet ; neque ab ea magis dimoveri potest, quàm terra à centro suo.* Cæterùm de hoc ipse viderit. ἡμεῖς δέ τοι οὐ ταχυπειθεῖς. Talem certè sapientem suum Stoici prædicabant. Ad hoc, quantum humana ferebat conditio, eniti suos Pythagoras volebat. Sed & Senec. *ep.* 77. *virtutem non flamma, non ruina inferiùs abducet ; hæc una majestas deprimi nescit ; nec proferri ultrà, nec referri potest. sic hujus, ut cœlestium, stata magnitudo est. ad hanc nos conemur educere.* Optimè Clem. *strom. lib.* 4. Αὕτη γὰρ ἡ κατὰ δύναμιν ἐξομοίωσις πρὸς θεὸν, τὸ φυλάττειν τὸν νοῦν ἐν τῷ κατὰ τὰ αὐτὰ σχέσει. αὕτη δὲ νοῦ σχέσις, ὡς νοῦ· ἡ δὲ ποικίλη διάθεσις, γίνεται τῇ πρὸς τὰ ὑλικὰ προσπαθείᾳ. Idémque *l.* 2. Ἡ πίστις οὖν καὶ ἡ γνῶσις τῆς ἀληθείας, ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχειν κατασκευάζουσι τὴν ἑλομένην αὐτὰς ψυχήν.

Καὶ τῆς γυμνότητος] vide *l.* 10. § 1. Aliâ ratione, de Deo, Senec. *epist.* 31. *Deus nihil habet ; nudus est.*

Οὐδὲν γὰρ περικάλυμμα ἄστρου] *Astris enim nullum est velamentum.* Xyl. *Nullum astrum velamentum aliquod habet.* Cas. haud incommodè uterque. ἄστρων tamen ille legisse videtur.

§ 28. Οἷος ὁ Σωκράτης τὸ κῴδιον ὑπεζωσμένος] Idem patraverat, utì videtur, Xanthippe, quod à mulieribus Atheniensibus factum fingit Aristophanes in Ἐκκλησιαζούσαις, sive *concionem habentibus fœminis.* Historiam nusquam legisse memini. At contrà Ælianus *hist. var. l.* 7. *c.* 9, 10. Phocionis uxorem narrat mariti veste solâ indutam, nullo alio vel amictu, vel ornatu adjecto, in publicum sæpe prodiisse. quod & ille σωφροσύνης μεγάλης indicium facit. Xanthippen verò Socratis, ad pompam spectandam viri veste amictam prodire recusâsse ; illúmq; dixisse, Ὁρᾷς, ὡς οὐ θεωρήσουσα, θεωρησομένη δὲ μᾶλλον βαδίζεις. *vides te non tam spectaturam, quàm spectandam, proficisci.* Ea interim videtur sors fuisse Socratis, quæ & Epaminondæ fuerat ; quem *l.* 5. *c.* 5. narrat Ælianus, ἕνα τρίβωνα, *unum* tantummodo *pallium* habuisse : quod cùm ad fullonem opus esset mundandum mittere, domi interim coactum sese continere. refert & Joan. Chrysost. *adv. vituperat. vit. monach. l.* 2. Eadem. scil. Imperatoris illius magni sors, quæ subulcorum Ithacensium, *Odyss.* ξ.

Οὐ γὰρ πολλαὶ χλαῖναι, ἐπημοιβοί τε χιτῶνες.
—— μία δ᾽ οἴη φωτὶ ἑκάστῳ.

quanquam instructior paulò Epaminondæ paupertas, quàm sophistarum paris illius, Proæresii & Hephæstionis, de quibus Eunapius, ἦν γοῦν αὐτοῖς ὑπὲρ ἓν ἱμάτιον καὶ τριβώνιον, καὶ πλέον οὐδὲν. *unicam tantùm utriq; penulam communem fuisse* : itaq; alter cùm eâ indutus foras prodiret, alterum necessariò stragulis involutum in ædibus delituisse. quod autem in Epaminonda paupertatis fuit, id parcitati sordidæ in quibusdam adscribit Theophrastus, cùm inter alios τοῦ ἀνελευθέρου *characteras* hunc ponat, ἔνδον μένειν, ὅταν ἐκδῷ θοἰμάτιον ἐκπλῦναι. Penuriæ

extremæ,

extremæ, incertum, an parcitati, tribuentem, de Telauge nescio quo retulisse Æschinem, autor est apud Athen. *l.* 5. Masurius *in dialogo*, cui id nominis indidit, ἱματίου φορήσεως καθ' ἡμέραν ἡμιοβόλιον κναφεῖ τελέσαι μισθὸν, κωδίῳ ἐζωσμένον. quomodo de Socrate Marcus istic.

Καὶ ἃ εἶπεν ὁ Σωκράτης τοῖς ἐπιέρξεις αἰδεσθεῖσι] Socrati nimirum solenne fuit, festivo aliquo commento eludere, quas alii ægrè ferebant, uxoris suæ in se admissas procacitates & protervias. Ejusmodi enim fuerat, quod quærenti quomodo Xanthippæ rixas & convitia sustinere posset, Καὶ σὺ μὲν χηνῶν βοώντων ἀνέχῃ· *quomodo tu*, inquit, *anserum tuorum strepitus?* illóq; subjiciente, *at illi mihi ova pullósq; pariunt*, regessit Socrates, *& illa mihi liberos*. Laërt. *l.* 2. ubi cur *gallinas* Erasmus pro *anseribus* substituerit, nescio. Nec absimile, quod Euthydemo, quem ad cœnam domum secum duxerat, indignanti, quòd illa per bilis æstum, post contumeliosè dicta non pauca, mensam tandem evertisset, Παρὰ σοὶ δὲ οὐ πρώην ὄρνις τις εἰσπτᾶσα ταυτὸ τοῦτο ἐποίησεν; ἡμεῖς δὲ οὐκ ἠγανακτήσαμεν. *Annon*, inquit, *nuper, cùm apud te essemus, gallina quædam involans idem ipsum fecerat? nec nos id molestè ferebamus*. Habet Plut. *de irac. cohib.* qui & geminum ferè quiddam de Pittaco refert, *lib. de tranquill.* ejusdem autem κόμματος quippiam videtur fuisse, & quod istâ occasione protulerat. Socratem certè à Xanthippe pessimè ac procacissimè habitum, moderatè ac æquanimiter omnia tulisse, docent nos autores haud pauci. Synes. in *Dione*, ut cæteros taceam, Αὕτη μὲν γὰρ ἡ Ξανθίππη, φεῦ τῆς ὀλιγωρίας, ὡς ἐχρῆτο Σωκράτει; ἀλλ' οὐδὲν ἐκώλυσε Σωκράτην εὐθυμεῖσθαι καὶ καταφρονοῦμενον.

§ 29. Ἐν τῷ γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν] Hieron. *ad Paulin. de stud. sacr. liter. Taceo de grammaticis, rhetoricis, philosophis, geometris, dialecticis, musicis, astronomis, astrologis, medicis; ad minores artes veniam, & quæ non tam linguâ, quàm manu administrantur: agricolæ, cæmentarii, fabri, metallorum lignorúmve cæsores, lanarii quoque & fullones, & cæteri qui variam supellectilem & vilia opera fabricantur, absq; doctore non possunt esse quod cupiunt.* Gregor. Naz. *ad Episcop.* 150. Τάξις γὰρ οὐκ ἀρίστη, διδάσκειν πρότερον εἶτα μανθάνειν, μὴ ὅτι τὰ θεῖα καὶ τηλικαῦτα τὸ μέγεθος, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλο τι τῶν μικρῶν καὶ τοῦ μηδενὸς ἀξίων. Idem *in Apologet.* 1. ἀλλ' οὐδὲ ξένον τι καὶ ἀπὸ τρόπου τοῖς πολλοῖς τὰ θεῖα φιλοσοφοῦσιν, ὅτι τὸ ἄρχειν ἀναβαίνειν ἀπὸ τοῦ ἄρχεσθαι, οὐδὲ ἔξω τῶν νενομισμένων τῆς φιλοσοφίας ὅρων, καὶ φέρον εἰς ὄνειδος, ὥσπερ οὐδὲ ναύτῃ τῶν εὐδοκίμων τὸ προερατεύσασθαι, καὶ προερεῖ καλῶς τοὺς ἀνέμους τηρήσαντι τὸ πηδαλίων θιγεῖν τοῦ οἴακος. εἰ δὲ βούλει, στρατιώτῃ γενναίῳ τὸ ταξιαρχῆσαι, καὶ ταξιαρχῆσαι καλῶς, τὸ στρατηγῆσαί τε καὶ πολέμου παντὸς ἡγεμονίαν ἐγχειρισθῆναι. Quod autem de nautis hîc dixit pleniùs exposuit *orat. in Basil.* ἐπαινῶ δὲ καὶ τὸν νηΐτην νόμον· ὃς τὴν κώπην πρότερον ἐγχειρήσας τῷ νῦν κυβερνήτῃ, κἀκεῖθεν ἐπὶ τὴν πρῷραν ἀγαγὼν, καὶ πιστώσας τὰ ἔμπροσθεν, οὕτω ἐπὶ τῶν οἰάκων καθίζει, μετὰ τὴν πολλὴν τυφθεῖσαν θάλασσαν, καὶ τὴν τῶν ἀνέμων διάσκεψιν. quam imaginem ab Aristophaneis in *Equitib.* illis mutuatam censet Muret. *var. lect. l.* 18. *c.* 16. (quæ tanquam Comici incerti in *excerptis* suis ex parte Grotius exhibet)

Ἐρέτην γενέσθαι πρῶτα χρὴ, πρὶν πηδαλίοις ἐπιχειρεῖν·
Κἆτ' ἐντεῦθεν προερατεῦσαι, καὶ τοὺς ἀνέμους διαθρῆσαι
Κἆτα κυβερνᾶν αὐτὸν αὑτῷ.

quod de militibus, haud multùm abludit ab eo quod Eupolis in *Amicis*;

Οὐκ ἐσωφρόνησας, ὦ πρεσβύτα, τὴν κατάστασιν
Τήνδε λαμβάνων ἄφνω, πρὶν καὶ μαθεῖν τὴν ἱππικήν.

Huc pertinet & Antisthenis illud, qui Atheniensibus consuluit, τοὺς ὄνους ἵππους ψηφίσασθαι. quod nec Ambrosius Laërtii interpres, nec Erasmus in *apophthegmatum collectaneis* ritè cepit. Cùm ille vertit, *asinos ut equos deligerent*; iste reddidit, *asinos æquè ac equos ad agriculturam deligerent*: cùm potiùs dicendum esset, *ut asinos equos fieri decernerent*. i.e. psephismate, sive decreto sancirent, ut asini fiant equi. quod cùm illi ἄλογον, absurdum, & rationi contrarium esse dicerent; regessit, Ἀλλὰ μὴν καὶ στρατηγοὶ γίνονται παρ' ὑμῖν, μηδὲν μαθόντες, μόνον δὲ χειροτονηθέντες. *Atqui imperatores vestro solo suffragio fiunt, qui artis imperatoriæ nihil quicquam didicerunt*. q. d. tam decreto vestro possunt ex asinis equi, quàm ex imperitis hominibus imperatores fieri. Verùm non magìs illi suffragiis suis id si sciscerent, efficere quibant ut imperatores homines istiusmodi existerent, etiamsi imperatoris nomen eis decernerent, quàm perficere poterant, aut ut *asinus equus*, aut *ut simia leo fieret*. quod Gregor. Rom. 1. *in regest. l.* 1. *ep.* 5. *ecce serenissimus Dominus imperator fieri simiam leonem jussit; & quidem provisione illius vocari potest, fieri autem leo non potest*. Itaq; scitè Gregor. Naz. *orat. à reditu*, quem & Gregor. ille alter forsan legerat, τὸ γὰρ τέταρτον τῆς συγγενείας γένος τότε ἀξιώσω λόγου τὸ ἐν γράμμασι καὶ προστάγμασι, ὅταν καὶ πίθηκος ἀποδέξωμαι τὸ ἐν χρώμασι, καὶ πίθηκον αἰδεσθῶ λέοντα εἶναι κεκελευσμένον. Poterat & pro *simia canem* dixisse; cùm, ut Epiphan. etiam *hær.* 57. § 6. κυνῶν κοινὸν ὄνομα λέων haud infrequenter inditur.

Οὐ πρότερον ἄρξεις πρὶν ἀρχθῇς] Nihil hoc axiomate apud omnes omne genus autores tritius. Solon apud Laërt. *l.* 1. & Stob. *tom.* 2 *tit.* 46. Ἄρχε, πρῶτον μαθὼν ἄρχεσθαι· ἄρχεσθαι γὰρ μαθὼν, ἄρχειν ἐπιστήσῃ. Et Clitarchus apud Anton

mel. J.

melis. l. 2. c. 1. Ἄρχειν μὴ μαθὼν, ἄρχειν μὴ ἐπιχείρει. Isocrat. in *Nicod.* Ἐὰν ἄρχεσθαι μάθωσι πολλῷ μᾶλλον ἄρχειν δυνήσονται. De se Tullius rex apud Dionysium Halicarn. *l.* 4. Πειράσομαι ποιῆσαι φανερὸν ὅτι καὶ ἄρχειν ἐπίσαμαι καλῶς, καὶ ἄρχεσθαι σωφρόνως δύναμαι. Plato *de legib. l.6.* Δεῖ δὴ πάντ' ἄνδρα διανοεῖσθαι περὶ ἁπάντων ἀνθρώπων, ὡς ὁ μὴ δουλεύσας οὐδ' ἂν δεσπότης γένοιτο ἄξιος ἐπαίνου· καὶ καλλωπίζεσθαι χρὴ τῷ καλῶς δουλεῦσαι μᾶλλον ἢ τῷ καλῶς ἄρξαι. Aristot. *polit. l.3. c.4.* Διὸ καὶ λέγεται τοῦτο καλῶς, ὡς οὐκ ἔστιν εὖ ἄρξαι μὴ ἀρχθέντα. & ex eodem Joan. Climach. *ad Pastor.* Οὐκ ἔστιν εὖ ἄρξειν, ἐὰν μὴ ἀρχθέντα. Idem *ibid. l.* 7. *c.* 14. Τόν τε γὰρ μέλλοντα καλῶς ἄρχειν, ἀρχθῆναί φασι δεῖν πρῶτον. Senec. *de ira l.* 2. *c.* 15. *Nemo regere potest, qui non & regi.* Itaque de Agesilao Plut. hoc illi profuisse ad rem in imperio bene gerendam. Τὸ ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ ἄρχειν, μὴ ἀπαίδευτον τοῦ ἄρχεσθαι. Joseph. *Antiq.* Πάντες οἱ ἄρχεσθαι καλῶς μεμαθηκότες, καὶ ἄρχειν εἴσονται, παρελθόντες εἰς ἐξουσίαν. Philo Jud. Ὁ μαθὼν ἄρχεσθαι, καὶ ἄρχειν εὐθὺς μανθάνει· οὐδὲ γὰρ εἰ πάσης γῆς καὶ θαλάσσης τὸ κράτος ἀνάψαιτό τις, ἄρχων ἂν εἴη πρὸς ἀλήθειαν, εἰ μὴ μάθῃ καὶ προπαιδευθείη τὸ ἄρχεσθαι. Utrumque exhibet Maxim. *collect. c.* 46. Cicer. *de legib. l.* 3. *Qui bene imperat, paruerit aliquando necesse est: & qui modeste paret, videtur, qui aliquando imperet, dignus esse.* Isidor. Pelus. *l.* 5. *ep.* 455. Οὐδὲν οὕτω ποιεῖ νομίμως ἄρχειν, ὡς τὸ νομίμως ἦρχθαι· Ὁ γὰρ ἀγαθὸς ἐν ὑπηκόοις, ἀγαθὸς ἔσται καὶ ἐν ἡγεμόσι· οἱ δ' ἐν τῷ ἰδιωτεύειν, καὶ προστατεῖν προέχουσι, καὶ πρὸς τὸ ἄρχεσθαι ἀνεπιτήδειοι, οὗτοι καὶ εἰς ἀρχὴν ἀνεπιτηδειότατοι. Quam sententiam claram satis sanè, & concinnè conceptam, interpres fœdissimè ut multas alias ejusdem autoris, depravavit. Vide eundem & *epist.* 225. & 275. Ab alia mente, nec vera tamen certâve minùs, Plut. *ad princip. inerud.* Δεῖ δὲ, ὥσπερ ὁ κανὼν, αὐτὸς ἀστραβὴς γενόμενος καὶ ἀδιάστροφος, οὕτως ἀπευθύνει τὰ λοιπὰ τῇ πρὸς αὐτὸν ἐφαρμογῇ καὶ παραθέσει συνεξομοιῶν, παραπλησίως τὸν ἄρχοντα πρῶτον αὐτὸν ἀρχὴν κτησάμενον ἐν ἑαυτῷ, καὶ κατευθύνοντα τὴν ψυχὴν, καὶ καταστησάμενον τὸ ἦθος, οὕτω συναρμόττειν τὸ ὑπήκοον· οὔτε γὰρ πίπτοντός ἐστιν ὀρθοῦν, οὔτε διδάσκειν ἀγνοοῦντος, οὔτε κοσμεῖν ἀκοσμοῦντος, ἢ τάττειν ἀτακτοῦντος, ἢ ἄρχειν μὴ ἀρχομένου. ubi non possum probare quod Hen. Stephan. pro ὀρθοῦν vult τρέχειν substitui: quem tamen M. Bernard. sequitur *var. lect. l.* 3. *c.* 17. hoc autem fit, ut Plato *polit. l.* 9. Ὅταν ἑαυτοῦ τις ὢν ἀκρατὴς, ἄλλων ἐπιχειρήσῃ ἄρχειν. *Neque enim exercitum continere potest imperator,* (aut populum princeps) *qui se ipse non continet.* Cicer. *ad Quint. frat. Tunc incipiet aliis imperare, cum ipse improbissimis dominis, dedecori & turpitudini servire desierit.* Idem *parad.* 5. vide *l.* 1. § 15, 16, & *l.* 2. § 2.

Πολλῷ μᾶλλον ἂν τῷ βίῳ] siquidem, *Ars est artium regimen vitæ.* Joan. Gerson *de recidiv.* vide *suprà ad* § 5.

§ 30. Δοῦλος πέφυκας.] Iambus est τρίμετρος, à Philone adductus in *lib. de libert. viri boni*: Ὅθεν, inquit, καὶ τὰ τρία μέτρα φιλοσόφως ἐκεῖνά φασιν εἰρῆσθαι.

Οὐ γὰρ μετεῖναι τῶν νόμων δούλοις ἔφη· καὶ πάλιν
Δοῦλος πέφυκας, οὐ μέτεστί σοι λόγου.

tria dixerat, sed ubinam tertium? nusquam comparet. Legas, me autore, τὰ τρίμετρα, non τρία μέτρα. Quòd autem præfixâ causali superioribus annectit ista M. Caf. quasi ab ortûs nativi ratione argumentum duxerit Marcus; ideo scil. disciplinâ cuique ad virtutem opus esse, quia servus quisque natus sit, hoc est, sensibus brutisque affectibus addictus, cognitione autem solidâ, rationéque rectâ destitutus; probare non possum. Primò siquidem Stoicis istud haud placet, vitia à natura, sive ingenita, esse; non magìs quàm virtutes. Tum non omnes in universum mortales, sed servos solos spectare quod à poeta hic dicitur, ex Philone liquet: & servos quidem ἀργυρωνήτους τε καὶ αἰχμαλώτους, æquè ac vernas οἰκογενεῖς. Itaque τὸ πεφυκέναι, hoc loco, non *natum esse* significare videtur, sed eodem sumi sensu, quo in eodem ferè argumento, ab Euripide in *Hecuba*, ubi dixit;

Αἰ αἶ, τὸ δοῦλον ὡς κακὸν πέφυκ' ἀεί;

& à Theognide in illis;

Οὔποτε δουλείη κεφαλὴ εὐθεῖα πέφυκεν,
Ἀλλ' αἰεὶ σκολιὴ, κ' αὐχένα λοξὸν ἔχει.

δοῦλος πέφυκας, i.e. δοῦλος εἶ, *servus es.* Ubi nec spernendam planè duxerim Caroli filii conjecturam, qui inter ista describendum animadvertit ipse, in priore versiculo vocabulum idem hoc forsan reponendum, ut legatur,

Οὐ γὰρ μετεῖναι τῶν νόμων δούλοις ἔφυ.
Οὐκ ἔφυ μετεῖναι, ἀντὶ τοῦ, οὐ μέτεστιν, ἢ μετεῖναι οὐκ ἔστιν.

quomodo Evenus apud Arist. *ethic. Eudem. l.2. c.7*

Πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ' ἀνιηρὸν ἔφυ.
Ingratum est quicquid necessarium est.

Et apud Herodotum *l.* 7. Thessali; οὐδαμᾶ γὰρ ἀδυνασίης ἀνάγκη κρέσσων ἔφυ. *Nunquam impotentiâ potior est necessitas.* Euripid. *Orest.*

M. Ἄπειρε θυγατρὸς φάσγανον. O. Ψευδὴς ἔφυς.
M. Ἀλλὰ κτανεῖς μου θυγατέρα; O. Οὐ ψευδὴς ἔτ' εἶς.

Idem valet ἔφυς & εἶς. Deniq; λόγος istic *rationem* non significat; quasi de *servis* dicatur, quod Hom. *Odyss.* ρ. *v.* 322. & ex Homero Plato *de leg. l.* 6. & Athen. *dipnos. l.* 6.

Ἥμισυ γάρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνυται εὐρύοπα Ζεὺς
Ἀνέρος, εὖτ' ἄν μιν κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσιν.

Sed

sed *sermonem*, sive *orationem* designat, uti & Philo ipse nos docet, qui verbis versibúsque illis ait νόμων μετουσίαν, quod priora spectant, καὶ ἰσηγορίαν, quod posteriora respiciunt, i. e. *lege agendi facultatem*, & *liberam suffragii cum reliquis ferendi potestatem*, vel etiam, latiùs sumendo, *sermonis libertatem*, esse servis denegatam. quomodo παῤῥησίαν eisdem interdictam, Julianus *de cynism. orat.* 2. Τῷ δούλῳ γὰρ ὁ νόμος οὐ μεταδίδωσι παῤῥησίας. quanquam ἰσονομίαν quam cum ἰσηγορία is confundere videtur, à παῤῥησίᾳ, sed secius sumptâ, dispescit Isocrates, in *Areopag.* ubi ait, Ὥστε ἡγεῖσθαι τὴν μὲν ἀκολασίαν, δημοκρατίαν· τὴν δὲ παρανομίαν, ἐλευθερίαν· τὴν δὲ παῤῥησίαν, ἰσονομίαν. Vult nimirum senarius ille, verum esse de *servis*, quod de *egenis* Theognis,

Πᾶς γὰρ ἀνὴρ πενίῃ δεδμημένος, οὔτέ τι εἰπεῖν
Οὐδ' ἔρξαι δύναται· γλῶσσα δέ οἱ δέδεται.
Nam cui paupertas est addita, nil facere audet,
Nil fari. linguam vincula sæva premunt.

Hinc apud Longinum περὶ ὕψους nescio quis, δουλείαν ἅπασαν, ψυχῆς γλωττόκομον καὶ δεσμωτήριον, διὰ τὸν πεικείμενον τοῖς σώμασι δεσμὸν, *servitutem omnem, cùm ori fiscellam obducat, esse animæ capsulam ac carcerem quendam.* itaque δοῦλον μηδένα γίνεσθαι ῥήτορα, *servum neminem unquam rhetorem extitisse*; cùm aliæ tamen artes atque instituta humaniora etiam in servos cadant. Verùm Suidas ubi Sibynnium quendam Theodectæ servum, οἰκετῶν πρῶτον ῥητορεῦσαι, *è servis primum omnium rhetoricam professum ait*, plures deinceps idem factitasse subindicat. Meminit & Lucii Otacilii in *rhetoribus clarus.* Suetonius, quem *cùm serviisset, etiam ostiarius in catena, à patrono, cui orationem scripserat, manumissum, Cn. Pompeium docuisse, testatur.* Certè Philosophis esse servis licuit; quod multis exemplis docet Gellius, *l.* 2. *c.* 18. cur non rhetoribus licuerit? De parresia interim istis negata occurrunt Tragicorum illa, Sophoclis *Acrisio* apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 40.

Δοῦλον γὰρ ἐν δεσμοῖσι δραπέτης ἀνὴρ
Κῶλον ποδισθεὶς, πᾶν πρὸς ἡδονὴν λέγει.
Fugitivus arctis vinculis coercitus
Serviles artus, sola fatur quæ placent.

Euripidis in *Busiride* apud Stob. itidem.

Δούλῳ γὰρ οὐχ οἷόν τε τἀληθῆ λέγειν
Εἰ δεσπόταισι μὴ πρέποντα τυγχάνοι.
Servo profari quamlibet verum nefas,
Usus heriles ferre si verum negant.

In *Phœnissis*, ubi Polynices de exilii malis à matre requisitus, ait;

Ἓν μὲν μέγιστον, οὐκ ἔχει παῤῥησίαν.
Primùm, loquendi nulla libertas adest.

Illa; Δούλου τόδ' εἶπας, μὴ λέγειν ἅ τις φρονεῖ.
Servile certè hoc, non loqui quid sentias.

Idémque *Ione*;

Καθαρὰν γὰρ ἄν τις εἰς πόλιν πέσῃ ξένος,
Κἂν τοῖς λόγοισιν ἀστὸς ᾖ, τό γε στόμα
Δοῦλον πέπαυται, κοὐκ ἔχει παῤῥησίαν.
Hanc puram in urbem quisquis externus venit
Quamvis vocetur civis, os servum tamen
Gerit, & loquendi non habet fiduciam.

quæ refutatum tamen eunt, Plutarch. *de exilio*, & Muson. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 40. sed & Xenophon in *Atheniensium repub.* Ἰσηγορίαν, inquit, καὶ τοῖς δούλοις πρὸς τοὺς ἐλευθέρους ἐποιήσαμεν, καὶ τοῖς μετοίκοις πρὸς τοὺς ἀστούς. Cæterùm in eandem cum illis sententiam conveniunt & Plautina illa; *Epidic.* 1. 1.

——*plus scire satius est quàm loqui*
Servum hominem, ea sapientia est.——

Et *milite* 2. 5.

——*plus oportet scire servum quàm loqui*

& *ibid. sc.* 6.

——*namque hominem servum suos*
Domitos habere oportet oculos & manus
Orationémque——

Quin & Apostolus ipse *ad Titum epist. c.* 2. *v.* 9. servis interdicit, ne sint τοῖς δεσπόταις ἀντιλέγοντες. Quod Socrates itidem apud Platonem *in Criton.* οὐ δίκαιον πρὸς δεσπότην ἢ πατέρα κακῶς ἀκούοντα ἀντιλέγειν. negat *justum esse adversus herum patrémve, eum qui ab utrovis male audierit, obloqui.* At Aristoteles *polit. l.* 1. *c.* 13. illos redarguit, qui sive rationis exercitium, sive orationis etiam libertatem servis abjudicant, & jussa herilia duntaxat excipere atq; exequi, citra disceptationem ullam omnino volunt. Λέγουσιν, inquit, οὐ καλῶς οἱ λόγου τοὺς δούλους ἀποστεροῦντες, καὶ φάσκοντες ἐπιτάξει χρῆσθαι μόνον. Et videri posset trimetron illud, quod hìc Marcus posuit, respexisse, nisi aliò potiùs spectare ex Philone discerenmus, cujus, ex his quæ dicta sunt, mens, opinor, genuina liquidò satis comparebit. Marcum autem existimo hæc separatim posuisse, & confusaneè poetica quædam fragmenta congessisse, quæ animadversione aliqua digna censebat; quemadmodum idem *suprà* fecerat *l.* 7. § 38, 43. & § 50.

§ 31.——ἐμὸν δ' ἐγέλασσε φίλον κῆρ] Ex *odyss.* 1. *v.* 413. Ulyssis sunt verba narrantis, ut corditùs riserit, secum animo reputans,

Ὡς ὄνομ' ἐξαπάτησεν ἐμὸν, καὶ μῆτις ἀμύμων·

quam felici astu, nomine conficto, Cyclopem illum immanem fefellisset. Ista autem segmenta in usum suum chartis suis illevisse videtur Marcus, quòd utilius, ac sublimiùs aliquid meditandi aut commentandi ansam atq; occasionem dare posse viderentur. qua de re etiam superiùs monitum dederat, *l.* 10. § 33.

§ 32. Μέμψονται δ' ἀρετὴν] Hesiodi videtur, ex *op. l.* 1. *v.* 184. verùm ibi legitur,

Μέμψονται δ' ἄρα τοὺς—— τοκῆας scil. de quibus & versu præcedente,

Αἶψα δὲ γηράσκοντας ἀτιμήσουσι τοκῆας.

de hominibus seculi quinti loquitur impiis & nefariis. Aut exscriptor itaq; Marci scripturam depravavit

cùm

cùm sensum idoneum è verbis elicere nequiret, Marcus ipse παρῳδήσας, cum inflexione aliqua extulit; quod non existimo. Interim ex Marco Hesiodi novissima illa emaculari posse autumo, quæ in codicibus vulgatis sic leguntur, —— χαλεποῖς βάζοντ' ἐπέεσσιν· cùm emendatius meliúsque videatur, quod Marcus hìc exhibet, —— βάζοντες ἔπεσσιν· istius enim formæ & quæ antecesserunt, & quæ sequuntur, sunt omnia.

§ 33. Σῦκον χειμῶνος ζητεῖν] Ex Epicteto decerptum videtur, cujus hæc sunt *dissert. lib.* 3. *c.* 24. Ὅταν τινὶ προσπάσχῃς, ὡς οὐδενὶ τῶν ἀναφαιρέτων, ἀλλὰ τοιούτῳ γένει, οἷόν ἐστι χύτρα, οἷον ὑάλινον ποτήριον· ἵν' ὅταν κατεαγῇ, μεμνημένος μὴ ταραχθῇς· οὕτω καὶ ἐνθάδε, ἐὰν παιδίον σαυτοῦ καταφιλῇς, ἐὰν ἀδελφὸν, ἐὰν φίλον, μηδέποτε ἐπιδῷς τὴν φαντασίαν εἰς ἅπαν, μηδὲ τὴν διάχυσιν ἐάσῃς προελθεῖν ἐφ' ὅσον αὐτὴ θέλει, ἀλλ' ἀντίσπασον, κώλυσον, οἷον τοῖς θριαμβεύουσιν ἐφεστῶτες ὄπισθεν καὶ ὑπομιμνήσκοντες, ὅτι ἄνθρωποί εἰσι· τοιοῦτόν τι καὶ σὺ ὑπομίμνησκε σεαυτὸν, ὅτι θνητὸν φιλεῖς, οὐδὲν τῶν σεαυτοῦ φιλεῖς. ἐπὶ τοῦ παρόντος σοι δέδοται, οὐκ ἀναφαίρετον, οὐδ' εἰσάπαν, ἀλλ' ὡς σῦκον, ὡς σταφυλὴ, τῇ τεταγμένῃ ὥρᾳ τοῦ ἔτους· ἂν δὲ χειμῶνος ἐπιποθῇς, μωρὸς εἶ· οὕτω κἂν τὸν υἱὸν ἢ τὸν φίλον τότε ποθῇς, ὅτε οὐ δέδοταί σοι, ἴσθι ὅτι χειμῶνος σῦκον ἐπιποθεῖς· οἷον γάρ ἐστι χειμὼν πρὸς σῦκον, τοιοῦτόν ἐστιν ἡ ἀπὸ τῶν ὅλων περίστασις πρὸς τὰ κατ' αὐτὴν ἀναιρούμενα. quibus gemina monet & *Enchirid. c.* 3. Quod autem de *ficu* Epictetus, idem de *rosa* ferè Seneca *epist.* 122. *Non vivunt contra naturam, qui expectant ut pueritia splendeat tempore alieno? non vivunt contra naturam, qui hyeme concupiscunt rosam? fomentoque aquarum calentium, & calorum aptâ mutatione, brumâ lilium florem vernum exprimunt?* Gregor. item Naz. *adv. Eunom. orat.* 1. *bonum intempestivum* esse ait, ὥσπερ ἄνθος ἐν χειμῶνι, παντελῶς ἄωρον. Sed & Nicetas Chron. de Alex. Com. *lib.* 1. *c.* 8. qui miserrimis tempestatibus splendidissimè ornatus procedebat, ait illum, χειμῶνος μέσον χαίρειν τὰς ἐαρινὰς δρέπεσθαι. Boetius *consolat. l.* 1. *c.* 6.

Nunquam purpureum nemus,
Lecturus violas, petas,
Cùm sævis aquilonibus
Stridens campus inhorruit.

Παιδίον ζητεῖν, ὅτε οὐκέτι δίδοται] *pueritiam quærere præteritam.* Xyl. minùs sané. παιδίον *puerulus,* non *pueritia.* Sed nec minùs lapsus interpres Anglus, qui reddidit, *Pueros desiderare, priusquam dentur,* imò, *postquam sublati ampliùs jam non existunt.* Hoc est autem quod proverbialiter dici solitum observat Schol. *ad Aristophan. Plut.* ab Hercule amissum Hylam desiderante & inclamante tractum:

Ποθεῖν τὸν οὐ παρόντα, καὶ μάτην καλεῖν.

Desideras absentem & hunc frustrà invocas.

Plautus *Pers. act.* 4. *sc.* 4.

——quid illum quæras, qui fuit?

Vetatur idem & proverbio illo altero,

Ῥόδον παρελθὼν μηκέτι ζήτει πάλιν.

Nè quæras iterum præteritam semel rosam.

Meminere Zenobius in *collect. adag.* 702. Suidas *adag.* 58. Apostolius *adag.* 1621. Scaliger *stromat. adag.* 827. Verùm apud Suidam & Apostolium vitiosè legitur, Ῥόδον παρελθών· quod secuti Schottus in versione *stromatei* Scaligeriani.

Nè quære, quando præteristi, iterum rosam.

Pantinus apud Apostolium,

Quam præteristi, nè ampliùs quæras rosam.

Et Portas apud Suidam,

Rosam, quam præterieris, nè ampliùs quære denuo.

quæ à proverbii mente abeunt procul. In ejusdem expositione Suidæ codices mutilati videntur. ἐπὶ τῶν κυδαινόντων τινὰ, inquit. deest, ἤδη ἀπελθόντα, ἢ ἀπολιπόντα, ἢ ἀποθανόντα. *de eis qui celebrant aliquem, qui utique jam abiit, vel obiit, aut aliud ejusmodi.* Zenobius, Ἐπὶ τῶν μεταμελομένων περί τι, καὶ μὴ δυναμένων τι ἀνύσαι. quod Pantinus apud Apostolium, qui utrumq; & Suidam & Zenobium transcripsit, sic reddidit; *de negligentibus circa aliquid, quiq; nihil efficere possunt.* ἀμελουμένων legisse existimarem, nisi τὸ μεταμέλεσθαι alibi pariter vertisse deprehendissem. vertendum potiùs, *de eis qui circa rem aliquam pœnitentiâ frustra tanguntur, cùm nihil proficiant.* De *rosa* distichon apud eundem in notis.

Τὸ ῥόδον ἀκμάζει βραχὺν χρόνον· ἢν δὲ παρέλθῃ,
Ζητῶν εὑρήσεις, οὐ ῥόδον, ἀλλὰ βάτον.

Verna brevi rosa flore nitet; simul ille recessit,
Non rosa quærenti, sed rubus asper erit.

Proinde, qui rerum istiusmodi desiderio intempestivo se torquet, miseriam sibi meram creat.

Ὃς γὰρ ἀπολαύειν βούλετ', ὧν ἀπολείπεται
Διὰ τὸν χρόνον, πῶς οὗτος οὐκ ἔστ' ἄθλιος;

Nam qui ea potiri concupiscit, à quibus
Arcetur horis, quomodo non sit miser?

Menander *Æraria*, referente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 117.

§ 34. Καταφιλοῦντα τὸ παιδίον] Ex eodem Epicteti loco & ista desumpta sunt. Τί κακόν ἐστι μεταξὺ, καταφιλοῦντα τὸ παιδίον, ἐπιψελλίζοντα λέγειν, Αὔριον ἀποθανῇ; τῷ φίλῳ ὡσαύτως, Αὔριον ἀποδημήσεις, ἢ σὺ, ἢ ἐγὼ, καὶ οὐκέτι ὀψόμεθα ἀλλήλους; ἀλλὰ δύσφημά ἐστι ταῦτα. καὶ γὰρ τῶν ἐπαοιδῶν ἔνιαι· ἀλλ' ὅτι ὠφελοῦσιν, οὐκ ἐπιστρέφομαι· μόνον ὠφελείτω· σὺ δὲ δύσφημα καλεῖς ἄλλα, ἢ τὰ κακοῦ τινος σημαντικά; δύσφημον δέ μοι λέγεις ὄνομα φυσικοῦ τινος πράγματος σημαντικόν; λέγε δύσφημον εἶναι, καὶ τὸ θερισθῆναι τοὺς στάχυας· ἀπώλειαν γὰρ σημαίνει τῶν σταχύων, ἀλλ' οὐ τοῦ κόσμου. Ista autem dissertatio enata est forsan ex occasione

illius

illius quod ab eodem dictum refertur, *enchirid. c.* 3. Ἂν παιδίον σαυτοῦ καταφιλῇς ἢ γυναῖκα, μέμνησο ἐπιλέγειν, ὅτι ἄνθρωπον καταφιλεῖς· ἀποθανόντος γὰρ αὐτοῦ οὐ ταραχθήσῃ· quod astanti forsan alicui minùs gratum auditu, malíque ominis esse visum est: vide *l.* 9. § 3. & *l.* 10. § 34.

Τοὺς στάχυας θερισθῆναι] vide *ad lib.* 7. § 40. at Angl. interpres, σταφυλὰς legisse videtur; (contrà quàm ipse Epictetus habet) quas θερίζεσθαι, i. e. *meti* vix dixeris. fefellit illum forsan quod de *uvis* sequitur.

Δύσφημα ταῦτα] ità Senec. *ad Marc. c.* 9. *quis non tanquam dirum omen respuit?*

§ 35. Ὄμφαξ, σταφυλὴ] Et ista indidem, sed magìs accisa. Pergit Epictet. Λέγε δύσφημον καὶ τὸ φυλλοῤῥοεῖν, καὶ τὸ ἰσχάδα γίνεσθαι ἀντὶ σύκου, καὶ ἀσταφίδας ἐκ τῆς σταφυλῆς. (quod Theocritus, an quis alius, *Idyl.* 27. Ἁ σταφυλὶς σταφίς ἐστι.) πάντα γὰρ ταῦτα τῶν προτέρων εἰσὶν εἰς ἕτερα μεταβολαί, οὐκ ἀπώλεια, ἀλλὰ τεταγμένη τις οἰκονομία καὶ διοίκησις. τουτέστιν ἀποδημία, καὶ μεταβολὴ μικρά· τοῦτο θάνατος. μεταβολὴ μείζων, οὐκ ἐκ τοῦ νῦν ὄντος εἰς τὸ μὴ ὄν, ἀλλ' εἰς τὸ νῦν μὴ ὄν. Apollon. Tyan. *ep.* 66. Τὸ γὰρ ὂν οὐκ ἀπόλλυται· διὰ τοῦτο ὄν, ὅτι ἔσται διαπαντός· ἢ καὶ τὸ μὴ ὂν γίνεται· πῶς δ' ἂν γένοιτο, μὴ ἀπολλυμένου τοῦ ὄντος; vide *ad l.* 4. § 4 & *l.* 5. § 13.

§ 36. Ληστὴς προαιρέσεως οὐ γίνεται] Epictet. αὐτολεξεὶ, *l.* 3. *c.* 22. Ληστὴς π. οὐ. γ. τύραννος οὐ. γ. Idem, *lib.* 1. *c.* 18. Ἀλλ' ὁ τύραννος δήσει. τί; τὸ σκέλος. ἀλλ' ἀφελεῖ. τί; τὸν τράχηλον. τί οὖν, οὐ δήσει, οὐδ' ἀφελεῖ; τὴν προαίρεσιν. vel, τί οὖν; οὐ δήσει, οὐδ' ἀφελεῖ τὴν προαίρεσιν. Et Clemens *strom. l.* 4. τὴν ἀρετὴν οὐκ ἐπ' ἄλλοις τισὶν εἶναί φαμεν, ἢ πάντων μάλιστα ἐφ' ἡμῖν. τὰ μὲν οὖν ἄλλα ἀφαιρεῖν δύναταί τις προσπολεμῶν. τὸ δ' ἐφ' ἡμῖν οὐδαμῶς οὐδ' ἂν μάλιστα ἐνίσταιτο· θεόσδοτον γὰρ τὸ δῶρον, καὶ οὐχ ὑποπίπτον ἄλλῳ τινί. vide Apostolum *ad Rom. c.* 8. *v.* 35, 39. Stilpo cùm Megarâ captâ à Demetrio rogaretur, numquis rerum ipsius quicquam abstulisset, quò restitutio posset fieri, respondisse fertur, οὐδείς· οὐδένα γὰρ εἶδον ἐπιστήμην ἀποφέροντα. *Nemo quisquam: neque enim quenquam vidi, qui scientiam asportaret.* Plut. in *Demetr.* vel ut idem *de puer. instit.* numquid amisisset quærenti. οὐ δῆτα· πόλεμος γὰρ οὐ λαφυραγωγεῖ ἀρετήν, *Nihil*, inquit, *quicquam: neque enim bellum virtutem unquam deprædatur.* Laërt item *l.* 2. ait jussum à rege catalogum sive indicem eorum quæ amiserat exhibere, dixisse, μηδένα τῶν οἰκείων ἀπολωλέναι· παιδείαν γὰρ μηδένα ἐξενηνοχέναι· τόν τε λόγον ἔχειν καὶ τὴν ἐπιστήμην. *Nihil rerum suarum amisisse se: neque enim eruditionem quendam extulisse: rationémque ac scientiam superesse sibi.* denique ut Plut. *de tranquil.* μηδένα ἰδεῖν τἀμὰ φέροντα. *neminem*, inquit, *vidi, qui meum aliquid ferret.* quibus Stilponis verbis optimè subjungit idem *ibid.* Καὶ τοίνυν τῆς τύχης πάντα τἄλλα λεηλατούσης καὶ περιαιρουμένης, ἔχομέν τι τοιοῦτον ἐν ἑαυτοῖς, *Iliad.* έ *v.* 484.

Οἷον κ' οὔτε φέροιεν Ἀχαιοὶ, οὔτ' ἂν ἄγοιεν.

qui & mox, δόξας χρηστὰς, καὶ μαθήματα, καὶ λόγους εἰς ἀρετὴν τελευτῶντας, ἀναφαίρετον οὐσίαν καὶ ἀδιάφθορον appellat. In casu consimili Stilponiani illius, post rei familiaris direptionem Æneas Gaz. ad suos *epist.* 5. Νῦν βεβαιότερον γνώσεσθε, ὅτι χρυσὸς καὶ ἄργυρος καὶ περιφανεῖς ἐσθῆτες τοῖς μὲν πολλοῖς περιμάχητον, ἀβέβαιον δέ τι χρῆμα, καὶ οὐκ ἑστηκὸς, οὐδὲ τοῦ ἔχοντος ὡς ἀληθῶς, εἴγε τῷ βουλομένῳ διαρπάζειν ἔξεστι· τὰ δὲ μαθήματα, καὶ ἡ σοφία, τοῖς μὲν ἀνοήτοις καταγέλαστον, βέβαιον δέ τι κτῆμα, καὶ πιστὸν, καὶ ἀνάλωτον, καὶ τὸ ὅλον κρεῖττον ληστείας. qui idcirco optimè subinfert; τούτου μᾶλλον ἀντέχεσθε· καὶ οὐκέτι πρὸς φυλακὴν δεήσεσθε, οὐ τείχους, οὐχ ὅπλων, οὐ φυλαττόντων φάλαγγος.

§ 37. Τέχνην δὲ ἔφη περὶ τὸ συγκατατίθεσθαι εὑρεῖν] Epictet. *enchir. c.* 7. Ἆρον τὴν ἔκκλισιν ἀπὸ πάντων τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ μετάθες ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν. τὴν ὄρεξιν δὲ παντελῶς ἐπὶ τοῦ παρόντος ἄνελε· μόνῳ δὲ τῷ ὁρμᾶν καὶ ἀφορμᾶν χρῶ, κούφως μέντοι, καὶ μεθ' ὑπεξαιρέσεως, καὶ ἀνειμένως. Habes pleraque hìc à Marco posita; habes & apud Marcum sparsim *artis* hujus regulas in locis ad marginem adnotatis, & cumprimis *lib.* 8. § 7. verum περὶ τοῦ συγκατατίθεσθαι peculiariter *artem* quam dicit voluisse videtur quod proposuit idem *dissert. lib.* 3. *c.* 8. Ὡς πρὸς τὰ ἐρωτήματα τὰ σοφιστικὰ γυμναζόμεθα· οὕτω καὶ πρὸς τὰς φαντασίας καθ' ἡμέραν ἔδει γυμνάζεσθαι· προτείνουσι γὰρ ἡμῖν καὶ αὗται ἐρωτήματα. ὁ υἱὸς ἀπέθανε τοῦ δεῖνος· ἀπόκειναι, ἀπροαίρετον, οὐ κακόν. ὁ πατὴρ τὸν δεῖνα ἀποκληρόνομον κατέλιπε· τί σοι δοκεῖ; ἀπροαίρετον, οὐ κακόν· ἐλυπήθη ἐπὶ τούτῳ· προαιρετικὸν, κακόν. γενναίως ὑπέμεινε. προαιρετικὸν, ἀγαθόν. κἂν οὕτως ἐθιζώμεθα, προκόψομεν· οὐδέποτε γὰρ ἄλλῳ συγκαταθησόμεθα, ἢ οὗ ἡ φαντασία καταληπτικὴ γίνεται. *nihil enim aliud statuemus quàm quod phantasia ipsa renunciat.* ità enim restituendus est locus ille illustris, qui vitiosè vulgò legitur ἢ ὧν φ. κ. γ. clausulâ novissimâ etiam à reliquo corpore divulsâ. Hæc est *assensûs cohibendi ars* de qua Marcus istic. vide ampliùs *ad l.* 8. § 49.

Ὀρέξεως μὲν παντάπασιν ἀπέχεσθαι] Epictet. *lib.* 3. *c.* 12. è Marco istic emendandus. τίς γάρ ἐστιν ἀσκητής; ὁ μελετῶν ὀρέξει μὲν χρῆσθαι, ἐκκλίσει δὲ πρὸς μόνα τὰ προαιρετικὰ χρῆσθαι. lege meo periculo, ὀρέξει μὲν μὴ χρῆσθαι· sic enim ipse suprà. παντελῶς ἄφελε. & *enchir. c.* 2. § 2. παντελῶς ἄνελε.

§ 28. Περὶ τοῦ μαίνεσθαι εἰ μὴ] Vitiosa scriptura, quæ & Xylandro imposuit, rescribendum (quod & Casaub. vidit.) ἢ μή. *de hoc*, inquit, *agitur utrùm insaniamus necne.* Hoc est, scil. Stoicorum placitum, ὅτι πάντες οἱ μωροὶ μαίνονται. Cicero *paradox.* 4. & Laërt. *lib.* 7. *Zenon.* Πάντας τοὺς

ἄφρονας

ἄφρονας μαίνεσθαι. hoc eſt, ut Cicero *Tuſcul. lib.* 4. *Omnes ſtultos inſanire.* Siquidem, ut idem *lib.* 3. *omnes perturbationes animi morbos eſſe, ſtultumque neminem his morbis vacare. unde ſic concludunt : qui in morbo ſunt, ſani non ſunt. omnium autem inſipientium animi in morbis ſunt. omnes inſipientes igitur inſaniunt.* Epictetus *lib.* 1. *c.* 28. τίνες λέγονται οἱ παντὶ τῷ φαινομένῳ ἀκολουθοῦντες; μαινόμενοι. ἡμεῖς οὖν τι ἄλλο ποιοῦμεν; quem locum interpres doctiſſimus perperam reddidit, dum autoris mentem non attendit. Flaccus (quem & viſe ſis fuſiùs iſta proſecutum *ſerm. l.* 2. *ſat.* 3.)

Quem mala ſtultitia, & quemcunque inſcitia veri
Cæcum agit, inſanum hunc Chryſippi porticus & grex
Autumat.—— vide & Epictet. *l.* 1. *c.* 22.

§ 30. Ὁ Σωκράτης ἔλεγε] ubi iſta Socratis reperiantur, ignoro. nec poſſum certò ſtatuere, an ſcriptum fuerit [ὡς] ὁ Σωκράτης ἔλεγε; & priora illa iſtud reſpiciat. Socrates certè in Plat. *Alcib.* 2. Πάνται ἂν οὖν φαῦλες ἄφρονας μαίνεσθαι, ὀρθῶς ἂν φαίημεν.

Τί οὖν ζητεῖτε] leg. τί οὖν οὐ ζητεῖτε; ità & uterque interpres.

Ὅτι ἔχομεν] Nemo ſcil. id quærere & acquirere ſatagit, cujus compotem jam ſeſe credit. In hanc mentem Dio Pruſ. *orat.* 69. Ὁ μὲν ἀργυρίου δεόμενος, ἢ ἱματίων, ἢ οἰκίας, ἢ ἄλλου τοῦ, καὶ ἐπίσταταί τε καὶ ζητεῖ παρὰ τῶν ἐχόντων λαβεῖν· ὁ δὲ νῦν οὐκ ἔχων, οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο ἐπίσταται, ὅτι οὐκ ἔχει νῦν. Dionyſodorus apud Platon. in *Euthydem.* τῶν λαμβανόντων εἰσὶν οἱ μανθάνοντες, ἀλλ' οὐ τῶν ἐχόντων. In eandem mentem & ex Platonis *Alcibiad.* 1. quædam laudat Theodoret. *therapeut. l.* 1. cujus hæc ſunt verba. οὕτω τὸν Ἀλκιβιάδην πείθει ὁ Σωκράτης μαθεῖν, τὴν τῆς γνώσεως οἴησιν πρότερον ἐξορίσας· πρότερον μὲν γὰρ αὐτὸν ἐξήλεγξεν οὐκ εἰδότα. εἶτ' ἐκείνου εἰρηκότος, Ἀλλ' οὐκ ἂν εὑρεῖν με ἡγῇ; ἐπήγαγε, καὶ μάλα γε, εἰ ζητήσειας· ἐκείνου δὲ αὖ φάντος, εἶτα ζητῆσαί με οὐκ ἂν οἴει; ὑπολαβὼν ἔφη, ἔγωγε, εἰ οἰηθείης γε μὴ εἰδέναι· ἀρχὴ ἄρα γνώσεως, τῆς ἀγνοίας ἡ γνῶσις. Plato certè in *Sophiſt.* μαθεῖν οὐδέποτ' ἂν ἐθέλειν τὸν οἰόμενον σοφὸν εἶναι. Idémque apud Anton. *meliſſ. lib.* 2. *c.* 74. Δεῖ τῶν νέων ἐκπνευματοῦν [μᾶλλον] τὸ οἴημα καὶ τὸν τῦφον, ἢ τῶν ἀσκῶν τὸν ἀέρα, τοὺς ἐγχέαι τι βουλομένους χρήσιμον. (ità enim legendum, ſupplendum ex Plutarcho *de audiendo*; non autem τοὺς ἢ loco cum Geſnero ὡς ſubſtituendum.) εἰ δὲ μή, γέμοντες ὄγκου καὶ φυσήματος, οὐ προσδέχονται· Siquidem ut Socrates *ibid.* τοὺς μὲν ἀσκούς, τὸ πνεῦμα διΐστησι· τοὺς δὲ ἀνοήτους ἀνθρώπους τὸ οἴημα. nec tam φυσιοῖ ἡ γνῶσις, ut Apoſt. *ad Cor. ep.* 1. *c.* 8. *v.* 1. quàm ἡ τῆς γνώσεως οἴησις, καὶ ἡ ψευδώνυμος γνῶσις, utì idem loquitur *ad Tim. ep.* 1. *c.* 6. *v.* 20. Facit huc & illud Domini Matt. *c.* 9. *v.* 12. Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. opinione ſua, non revera, ſanos alloquitur. Clem. *pæd. l.* 1. *c.* 1. τοῖς νοσοῦσι τὸ σῶμα ἰατροῦ χρήζει· καὶ τοῖς ἀσθενοῦσι τὴν ψυχὴν παιδαγωγοῦ δεῖ· ἴσοι γὰρ ὑγίεια καὶ νόσος· ἀλλ' ἡ μὲν μαθήσει, ἡ δὲ ἰάσει περιγίνεται. Naſo *Ponti. l.* 3. *el.* 4.

Firma valent per ſe, nullúmque Machaona quærunt.
Ad medicam dubius confugit æger opem.

Optatus, *de ſchiſm. l.* 3. *Sanitas non flagitat medicinam. ægroti eſt remedia quærere.* Cæſarius Arelat. *ſerm.* 37. *Non requirit medicum, qui ſe non ſentit ægrotum.* itaque Gregor. Rom. *in Pſal. pœnitent.* 4. *Nemo eſt inſanibilior illo, qui ſibi ſanus videtur.* Siquidem, ut Joan. Chryſoſt. *edit. Savil. tom.* 6. *orat.* 67. ὁ τὴν νόσον ἀγνοῶν, οὐδεμίαν ποιήσεται τῆς ἀῤῥωστίας ἐπιμέλειαν. Et Iſidor. Pel. *l.* 2. *ep.* 238. τὸ ἐν νόσῳ χαλεπωτάτῃ τυγχάνοντα νομίζειν ὑγιαίνειν, μανία λαμπρὰ καὶ ἀνήκεστος. πῶς γὰρ ὁ τοιοῦτος ἰατρὸν ζητήσει, μηδὲ αὐτὸ τοῦτο ὅτι νοσεῖ ἐπιστάμενος; vide Phariſæorum arrogantiam, Luc. *c.* 18. *v.* 9. & Joan. *c.* 9. *v.* 40. ſed & typum conſimilium, typum eccleſiæ Laodicenæ faſtuoſum illum apud Joannem *Apocal. c.* 3. *v.* 17. ſcitè Bion, ut Laërt. *l.* 4. τὴν οἴησιν, προκοπῆς ἐγκοπήν. *Opinionem* dicebat eſſe *profectûs impedimentum.* & de Philoſophis Clemens *ſtrom. l.* 1. ἡ πρόληψις τῆς οἰήσεως ἀπιστεῖν ἀναπείθει. ſed & Greg. Naz. *apolog.* τὸ οἴεσθαι σοφὸν εἶναι τὸ πλεῖστον ἀφῄρηται· καὶ μέγα τοῖς ἀνθρώποις ἡ κενοδοξία πρὸς ἀρετὴν ἐμπόδιον. Senec. *epiſt.* 69. *Illud præcipuè ſalutem impedit, quòd citò nobis placemus. ideo mutari nolumus, quia nos optimos eſſe credimus.* & *epiſt.* 50. De Harpaſte fatua. *Incredibilem tibi narro rem, ſed veram. ſubitò videre deſiit, & neſcit ſe eſſe cæcam. hoc quod in illa ridemus, omnibus nobis accidere liqueat tibi. nemo ſe eſſe avarum intelligit, nemo cupidum. cæci tamen ducem quærunt : nos ſine duce erramus ; & ideo difficulter ad ſanitatem pervenimus, quia nos ægrotare neſcimus. nec quærimus quidem medicum ; erubeſcimus diſcere bonam mentem.* Optimè ergò Epictet. *l.* 2. *c.* 11. Ἀρχὴ φιλοσοφίας, παρά γε τοῖς ὡς δεῖ, καὶ κατὰ τὴν θύραν ἁπτομένοις αὐτῆς, συναίσθησις τῆς αὐτοῦ ἀσθενείας καὶ ἀδυναμίας περὶ τὰ ἀναγκαῖα. & mox : τὴν οἴησιν προσειλήφαμεν· διὰ γάρ, φησιν, οὐκ οἶδα ἐγὼ τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν; οὐκ ἔχω ἔννοιαν αὐτοῦ; &c. & *ibid. c.* 17. τὸ πρῶτόν ἐστιν ἔργον τοῦ φιλοσοφοῦντος, ἀποβαλεῖν οἴησιν. ἀμήχανον γάρ, ἅ τις εἰδέναι οἴεται, ταῦτα ἄρξασθαι μανθάνειν. & in *fine diſſertationis :* ταύτην οὖν τὴν οἴησιν τὴν τοῦ δοκεῖν εἰδέναι τι τῶν χρησίμων ἀποβάλλοντας ἔρχεσθαι δεῖ πρὸς τὸν λόγον. εἰ δὲ μή, οὐδ' ἐγγὺς ἐσόμεθα τοῦ προκόψαι, κἂν πάσας τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς συντάξεις διέλθωμεν. Quod Apoſtol. *ad Cor. ep. c.* 3. *v.* 18. Εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. ſiquidem ut Seneca, *de tranquill. c.* 1. *Multi ad ſapientiam potuerant pervenire, niſi ſe putâſſent jam perveniſſe.* vide *l.* 1. § 7.

Τί οὖν μάχεσθε καὶ διαφέρεσθε] Sunt enim iſta animi parùm ſani indicia. vide *Jacob. cap.* 4. *v.* 1.

Ad Librum XII.

§ 1. Ἐφ' ἃ διὰ περιόδε ἔυχη ἐλθεῖν] διὰ περιόδε, *posthac*, Casaub. *per circuitus temporum*, Xyl. Malim, *per ambages* περιελθών. Flaccus *lib.* 1. *epist.* 11.

Strenua nos exercet inertia : navibus atque
Quadrigis petimus bene vivere. quod petis, hic est,
Est Ulubris ; animus si te non deficit æquus.

Senec. *ep.* 28. *Non peregrinaris, sed erras, & ageris, ac locum ex loco mutas ; cùm illud quod quæris, bene vivere, omni loco positum sit.* Idemque *ep.* 31. *Quomodo, inquis, istò pervenitur ? non per Peninum Graiumve montem, nec per deserta Gandaviæ : nec Syrtes tibi, nec Scylla, nec Charibdis, adeundæ sunt ; quæ tamen omnia transisti procuratiunculæ pretio. tutum iter est, jucundum est, ad quod natura te instruxit. Licet ad Philosophiam etiam sine viatico pervenire.* Idem. *ep.* 17. vide Mosem, *Deut. c.* 30. *v.* 11. —14. & ex Mose Paulum, *ad Rom. c.* 10. *v.* 6, 8. Non est itaque necesse, quod ille apud Clem. *strom. l.* 5.

Πολλὰ πλανηθῆναι διζήμενον ἔμμεναι ἐσθλόν.

vel εὐδαίμονα etiam. vide *ad l.* 11. & 16. & *l.* 5. § 16. & *l.* 10. § 33.

Τὸ μέλλον ἐπιτρέψης τῇ προνοίᾳ] Idem suos monet Dom. Christus. Matth. *c.* 6. *v.* 34. Μὴ μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον. vide *l.* 4. § 33,34. & *l.* 7. § 8. & *l.* 10. § 11.

Τὸ παρὸν μόνον ἀπευθύνης] vide *l.* 3. § 12. & *l.* 6. § 2. & *l.* 8. § 44. Pindar. *Pyth. od.* 3. τὸν δ' ἀμφέποντ' αἰεὶ φρεσὶ δαίμον' ἀσκήσω, κατ' ἐμὰν θεραπεύων μαχανάν. & *ibid.* 8. περὶ ποδὸς γὰρ ἄρειον αἰεὶ χρῆμα πᾶν' φρενεῖν ἢ τὸ παρακείμενον. idem Nem. 3. Μὴ τοίνυν πολυπραγμόνει τὸ μέλλον· ἀλλὰ τὰ παρόντα πρὸς τὸ χρήσιμον διατίθεσο· τί γὰρ ὄφελος ἐκ τοῦ προλαβεῖν τὴν γνῶσιν ; εἰ μὲν ἀγαθὸν ἔσται τὸ ἐσόμενον, ἥξει κἂν μὴ προγνῷς· εἰ δὲ λυπηρὸν, τί σοι τὸ κέρδος προδαπανᾶσθαι τῇ λύπῃ. Basil. Cæsar. *in Esai.* & apud Simeon. Logoth. *orat.* 21. vide. *l.* 7. § 7.

Πρὸς ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνην] Ità Zacharias Luc. *c.* 1. *v.* 35. ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ. & Paulus *ad Ephes. c.* 4. *v.* 34. ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι. quarum altera Deum spectat, altera hominem. cùm tamen δικαιοσύνη laxiùs sumpta quandoq; utrumq; comprehendat. ut Matth. *c.* 5. *v.* 20. & *c.* 6. *v.* 33. & Luc. *c.* 1. *v.* 6. vide *ad l.* 11. § 10, & 20.

Ἵνα φιλῇς τὸ ἀπονεμόμενον] vide *l.* 3. § 15. & *l.* 10. § 11, 20.

Σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε] Vide *ad l.* 3. § 4. συμφέρεται τε καὶ συνεμφέρει. & *l.* 5. § 8.

Χωρὶς περιπλοκῆς] Siquidem, ut Æschyl. *armor. judic.* à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 11. laudatus ;

Ἁπλᾶ γάρ ἐστι τῆς ἀληθείας ἔπη.
Simplicia verba veritas simplex amat. Grot.

Et Euripid. *Phœniss.*

Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ,
Κ' οὐ ποικίλων δεῖτ' ἂν δίχ' ἑρμηνευμάτων·
Ἔχει γὰρ αὐτὰ καιρόν· ὁ δ' ἄδικος λόγος
Νοσῶν ἐν αὑτῷ, φαρμάκων δεῖται σοφῶν.
Simplex & infucata veri oratio est ;
Nil indiget res æqua sermonum ambitu,
Manifesta per se : caussa sed juris sui
Vitio laborans, quærit à verbis opem. Grot.

Julian. Imp. *orat.* 7. Λέγεται γὰρ ὑπ' Εὐριπίδε καλῶς,

Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ..

σκιαγραφίας γάρ φησι τὸν ψευδῆ καὶ ἄδικον δεῖσθαι. & Theodoret. *therap. l.* 1.

Ἀληθῶς ἄρα ὁ τραγικὸς λόγος ἐκεῖνος
——ὁ δ' ἄδικος λόγος
Νοσῶν ἐν αὑτῷ, φαρμάκων δεῖται σοφῶν.

Basil. Cæsar. *orat.* 14. & Simeon Cancellar. *orat.* 1. Ὁ μὲν γὰρ ἀληθὴς λόγος, καὶ ἀπὸ ὑγιοῦς διανοίας προϊὼν, ἁπλοῦς ἐστι καὶ μονότροπος. ὁ δὲ ποικίλος καὶ ἔντεχνος, πολὺ τὸ ἐπίπλοκον καὶ ἐγκατάσκευον ἔχων, μυρία κατασχηματίζεται, καὶ στρέφεται στροφὰς ἀμυθήτους· ὅταν γὰρ ἄλλως μὲν φύσεως ἔχῃ τὰ πράγματα, ἄλλως δ' οἱ λόγοι περὶ αὐτῶν ἀναπείθωσι, στρεφή τις ἐστι, μᾶλλον δὲ διαστροφὴ, ὑπὸ τοῦ λόγου περὶ τὴν ἀλήθειαν γινομένη· καὶ ὁ ἄλλος μὲν φαινόμενος, ἄλλος δὲ ὢν κατ' ἀλήθειαν στροφαῖς κέχρηται λόγων, ἀπατῶν τοὺς συνόντας, ὥσπερ τοὺς κύνας λαγωοὶ καὶ ἀλώπεκες, ἑτέραν δεικνύοντες, καὶ ἑτέραν τρεπόμενοι.

Περιπεπηγμένε σοι σαρκιδίε] *altilis massæ*, vel *molis carneæ*. Cas. ità περὶ vacabit. nisi fortè intentionis vim habere censeatur. *circumdatæ tibi carnis*. Xyl. ut. περιτετραμμένε legisse videatur. Illa scriptura si retineatur, malim vertere *concretæ & coagmentatæ circum te carnis*. siquidem τὸ τρέφειν grammatici volunt aliquando significare τὸ πηγνύναι. & indè Hesych. Περιτρέφετο, περιεπήγνυτο. habetur illud ξ. *v.* 477. ubi de nive, quæ scutis adhærebat, conglaciatâ,

——αὐτὰρ ἔπειτα χιὼν γίνετ' ἠΰτε πάχνη,
Ψυχρὴ, καὶ σακέεσσι περιτρέφετο κρύσταλλος.

Sed & *Iliad.* ε. *v.* 903. de lacte in caseum coaguli vi concrescente, (πῆξεν,

Ὡς δ' ὅτ' ὀπὸς γάλα λευκὸν ἐπειγόμενος συνέ-
Ὑγρὸν ἐὸν, μάλα δ' ὦκα περιτρέφεται κυκόωντι·

Eam enim scripturam Herodianus restituit, & Eustathius approbat ; & tum ad rem ipsam, unde imaginem eam mutuatus est poeta, tum & ad quam transtulit & accommodavit, vulneris scil. celerrimam coalitionem & curationem magis quadrat, quàm περιστρέφετο illud, quod priùs lege-

legebatur. accedit, quòd & τροφαλὶς indè deducta ἐπὶ τυροῦ, de *caseo*, & pro *caseo* usurpatur, quod docent & Herodianus ab Eustathio adductus,& ex Antiphane atq; Aristophane aliisq; Athenæus *lib.* 10. & *l.* 14. Firmant insuper apud Marcum explicationem istam, cùm quòd Jobus etiam *c.* 10. *v.* 10. de humani corporis in utero compositione agens, à *lactis in caseum coagulatione* similitudinem adhibuit, ad id negotii illustrandum: vide *ad l.* 10. § 26. tum quod Marcus ipse *l.* 7. § 68. quo loco hoc eodem vocabulo utitur; sed φύραμα appellat quod istìc σαρκίδιον. Cæterùm, siquis,quia περιτρέπομαι istud merè poeticum videtur,ad scripturam alteram illam potiùs inclinare voluerit,redditum malim, *quæ circum te mutationibus obnoxia est, carnis.* ut sit τὸ τετραμμένον, τὸ ἐν ταῖς τροπαῖς συνεχῶς ὄν. quod *corpori* cumprimis competit. vide *l.* 7. § 15.

Ὄψεται γὰρ τὸ πάσχον] *viderit id quod patitur.* vide *ad l.* 11. § 13. sic *l.* 7. § 14. μεμψέσθω, & § 16. μεριμνάτω, λεγέτω. & *l.* 8. § 28. ἀποφαινέσθω. & § 40. ὑπολαβέτω.

Τὸ πάσχον] *id quod patitur.* corpusculum vult, τὸ σαρκίδιον. verùm Cleanthes, referente Gregorio Nyss. *de anima*, etiam animam unà cum corpore pati contendit. Συμπάσχει, inquit, ἡ ψυχὴ τῷ σώματι νοσοῦντι καὶ τεμνομένῳ, καὶ τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ. sed ψυχῆς nomine τὸ πνευμάτιον intelligit, quod ἀπὸ τοῦ νοῦ distinguit Marcus *infr.* § 3.

Τὸ ἐν σοὶ θεῖον τιμήσῃς] vide *lib.* 5. § 21. & *infr.* § 18. 26. Cicero *offic. l.* 3. *Mente nihil homini dedit Deus ipse divinius.* Aristot. *de gener. animal. l.* 2. *c.* 3. Λείπεται δὲ τὸν νοῦν μόνον θύραθεν ἐπεισιέναι, καὶ θεῖον εἶναι μόνον. Generaliùs Heraclit. *ad Amphid. ep.* 1. Θεῖόν τι ἡ ψυχή.

Καὶ τὸ μὴ παύσεσθαί ποτε ζῆν φοβηθῇς] transpositis voculis leg. καὶ μὴ τὸ π. est autem monitum præclarum. *Nè timeas, ne quando vivere desinas*; sed illum metuas, nè dum de die in diem differs, fiat ut rectè vivere nunquam incipias. hoc est, malè vivere magìs, quàm mori formides. Ἀλλ' ἡμεῖς παιδικόν τινα φοβούμεθα φόβον, θάνατον μὲν δεδοικότες, ἁμαρτίαν δὲ μὴ δεδοικότες. καὶ γὰρ τὰ παιδία τὰ μικρὰ, προσωπεῖα μὲν δέδοικε, πῦρ δὲ οὐ δέδοικεν· ἀλλ' ἐὰν βασταζόμενα τύχῃ παρὰ λυχνίαν λύχνον ἔχουσαν, ἀπερισκέπτως τὴν χεῖρα ἐπαφίησι τῇ λυχνίᾳ καὶ τῇ φλογί· καὶ τὸ μὲν εὐκαταφρόνητον φρίττει προσωπεῖον· τὸ δὲ ἀληθῶς φοβερὸν οὐ δέδοικε, τὸ πῦρ. οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς, θάνατον μὲν δεδοίκαμεν, ὅπερ ἐστὶ προσωπεῖον εὐκαταφρόνητον. ἁμαρτίαν δὲ οὐ δεδοίκαμεν, ὅπερ ἐστὶν ἀληθῶς φοβερὸν, καὶ πυρὸς δίκην κατεσθίει τὸ συνειδός. Joan. Chrysost. *edit. Savil. tom.* 6. *orat.* 43. quibus gemina habet & Isidor. Pelus. *l.* 2. *ep.* 257.

Ἄξιος τοῦ γεννήσαντος κόσμου] *dignus mundo qui te genuit*, i.e. Deo. vid. *l.* 4. § 23.

Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν.

Aratus in *Phænom.* à Paulo laudatus *Act. c.* 17. *vers.* 28.

Aude, hospes, contemnere opes, & te quoque dignum
Finge Deo.———

Nemo alius est Deo dignus quàm qui opes contempsit. Sen. *epist.* 18. quàm qui mortem quoque. Marcus hìc. Idémq; *epist.* 31. *Subsilire ad cælum ex angulo licet: exurge modò & te quoq; dignum finge Deo.* Huc phrases illæ in sacra codice frequentes: de eis qui Christo quicquam anteponunt, propinquos, parentes,victum,vitam; οὐκ ἔστι μου ἄξιος. Matth. *c.* 10. *v.* 37, 38. de iis, qui se à seculi sui inquinamentis intaminatos custodierint, περιπατήσουσι μετ' ἐμοῦ ἐν λευκοῖς· ὅτι ἄξιοί εἰσιν. *Apoc. c.* 3. *v.* 4. & de vita instituenda monita Apostolica; ἀξίως τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ κυρίου, καὶ τῆς κλήσεως, περιπατοῦσαι. *ad Thess. epist.* 1. *c.* 2. *v.* 12. *Col. c.* 1. *v.* 10. *Eph. c.* 4. *v.* 1. & ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου Χριστοῦ πολιτεύεσθαι. *ad Philip. c.* 1. *v.* 27. Agapetus *parænes.* § 3. Ὁ ἑαυτὸν γνοὺς, γνώσεται θεόν· Ὁ δὲ θεὸν γνοὺς, ὁμοιωθήσεται θεῷ· ὁμοιωθήσεται δὲ θεῷ, ὁ ἄξιος γενόμενος θεοῦ· ἄξιος δὲ γίνεται θεοῦ, ὁ μηδὲν ἀνάξιον πράττων θεοῦ, ἀλλὰ φρονῶν μὲν τὰ αὐτοῦ· λαλῶν δὲ ἃ φρονεῖ· ποιῶν δὲ ἃ λαλεῖ. ubi in colo tertio vitium subesse videtur scribendúmque; quò membra sibi invicem nexu gemino cohæreant: ὁμοιωθεὶς δὲ θεῷ, ἄξιος θεοῦ γενήσεται.

Παύσῃ ξένος ὢν τῆς πατρίδος] vide *ad l.* 4. § 29. & *l.* 8. § 14, 15.

Τῆς πατρίδος] i. e. *mundi.* vide *ad l.* 4. § 44. πόλις καὶ πατρίς.

Καὶ κρεμάμενος ἐκ τοῦδε καὶ τοῦδε] quod Plato in *Epitaph.* dixit; καὶ μὴ ἐν ἄλλοις αἰωρεῖται. *nec suspensa aliorum aut bono casu aut contrario, pendere ex aliorum eventis cogitur.* Cicer. *Tusc. l.* 5. Galen. in *hortator. c.* 2. ἐξ ἐλπίδων ὀχεῖσθαι, eodem ferè sensu dixit.

§ 2. Ὁ θεὸς πάντα τὰ ἡγεμονικὰ] indè καρδιογνώστης dictus Petro *Act. c.* 15. *v.* 8. & πάντων καρδιογνώστης *ibid. c.* 1. *v.* 24. ὅτι μονώτατος οἶδε τὴν καρδίαν πάντων ἀνθρώπων. ut Solomon rex. *Histor. Reg. l.* 3. *c.* 8. *v.* 39. Idémque in *Proverb. c.* 15. *v.* 11. Ἅδης καὶ ἀπώλεια φανερὰ παρὰ κυρίῳ· πῶς οὐχὶ καὶ αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων; *Solus itaque perfectè novit quid sit in homine, videns in eo & quod in se ipse non videt.* Bern. *in Psal.* 90. *conc.* 15. Sed ἐμφατικώτατα Apostol. *ad Hebr. c.* 4. *v.* 12, 13. Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας· καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ· πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος. Ad quem locum Schol. Πάντα γυμνὰ παρ' αὐτῷ

αὐτῷ καὶ οὐδενὶ περικαλύμματι ἢ προσωπείῳ τις ἑαυτὸν ἀποκλέψαι δύναται τῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνων. τετραχηλισμένα δὲ, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν προβάτων τῶν ἐκ τοῦ τραχήλου ἠρτημένων καὶ γεγυμνωμένων τῆς δορᾶς. quibus gemina ferè Jo. Chrysost. habet. Tractum, inquiunt *ab ovibus, quarum, pelle detractâ, corpora nudantur.* quò facit lepidissimus ille de lepore insigniter macilento jocus, apud Ælian. *rustic. epist.* 11. ἐπεὶ γὰρ ἐδάρη, καὶ τὸ δέρμα ἀπεδύσατο, φανερὸς τηνικαῦτα ἐγένετο· μᾶλλον δὲ (οὐ γὰρ ὀρθῶς λέγω) ἀφανὴς ἔστι νῦν ἔτι πλέον· verùm ampliùs aliquod insinuare videntur verba illa Apostoli. Est enim proculdubio in tota illa dictione allegoria disertissima *à laniorum sive victimariorum ritu* ducta, à quibus *animalia immolanda* τραχηλίζεσθαι, dicuntur, *cùm non solùm à collo suspensa excoriantur, sed per dorsi spinam etiam resupinata finduntur, ut tota foris & intus oculis pateant*; uti optimè Beza. quò pertinet, quod Varin. Favorin. habet, τραχηλίζειν, τὸ διχοτομεῖν, ἢ γοῦν τὸ διὰ τῆς ῥάχεως σχίζειν. vide ampliùs *ad l.* 1. § 3. & *l.* 11. § 13.

Καὶ φλοιῶν] *corticum* nomine non externa tantùm, puta vestem, pompam, reliquum vitæ apparatum, sed & corpus ipsum, καὶ τὰ κρεάδια, (uti mox loquitur) & hæc præcipuè comprehendit. Varro pariter in *Tithono*; *sic invitata matura anima corporeum corticem facilè relinquit.* Quin & *corticem* Nicander tam de *hominis cute*, quàm & de *anguis exuvio*, usurpavit. sic enim in Alexiphar. *v.* 302. de Marsya,

——Φοῖβος ἀπὸ φλόα δύσατο γυίων.

& in Theriac. *v.* 355.

Ἐξότε γηραλέον μὲν ἀπὸ φλόον ἑρπετὰ βάλλει.

& *v.* 392.

Εὖτ' ἂν ἀπ' ἠελίοιο περὶ φλόον ἄψεα βάλλῃ.

vide *infr.* § 8.

Τῶν ἐξ ἑαυτοῦ εἰς ταῦτα ἐῤῥυηκότων καὶ ἀποκεχωρηκότων] *Animam* scil. *mentem* saltem, Θεοῦ ἀπόῤῥοιάν τινα opinabantur Stoici. Vide *ad lib.* 2. § 1. Cicero *Tusc. lib.* 4. *Humanus animus decerptus ex mente divina.* Et hanc igitur magìs attendit & intuetur potiùs quàm corpus, quod est istius integumentum tantùm & involucrum. Plut. *de tard. vindict. divin.* Ἀλλ' ὁ θεὸς οὔτε ἀγνοεῖ δή που τὴν ἑκάστου διάθεσιν, ἅτε δὴ ψυχῆς μᾶλλον ἢ σώματος αἰσθάνεσθαι πεφυκώς. &c. & Samueli Deus ipse, *Regum histor. l.* 1. *c.* 16. *v.* 8. *Non specto, quod spectare solet homo. homo enim spectat quod est ob oculos; sed Deus spectat quod est in animo.* γυμνὴν ἔσωθεν τὴν ψυχὴν βλέπων, ut Clemens *strom. l.* 6. sive, αὐτῇ τῇ ψυχῇ, αὐτὴν τὴν ψυχὴν γυμνὴν, γυμνὸς αὐτὸς θεωρῶν. uti Plato in *Gorgia*.

Τὸν πολὺν περισπασμὸν σεαυτοῦ περιαιρήσεις] quò scil. μεριμνᾷς, καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά. ut Marthæ Jesus Luc. *c.* 10. *v.* 41. Vide *l.* 2. § 7. & *l.* 6. § 22. & *l.* 9. § 31. Interpres neuter commodè satis reddidisse videtur. De Diogene, Julian *de cynism. orat.* 1. Τοὺς δὲ ἐκ τοῦ σώματος ἐμπίπτοντας τῇ ψυχῇ θορύβους, οἳ πολλάκις ἡμᾶς ἀναγκάζει, τουτὶ τὸ περικείμενον αὐτοῦ χαίρειν πολυπραγμονεῖν, οὐδὲ ἐν μέρει προσίετο.

Ὁ γὰρ μὴ τὰ περικείμενα κρεάδια ὁρῶν, ἤπου γε ἐσθῆτα, καὶ οἰκίαν, καὶ δόξαν, καὶ τὴν τοιαύτην περιβολὴν καὶ σκηνὴν θεώμενος, ἀσχολήσεται] Locus vitiatus: quemque Lugdunensis editor corrupit ampliùs, ἀσχολήσεσθαι, exhibendo. prout in Basileensi concipitur, contrarium planè autoris menti sensum nobis repræsentat: *eum* scil. *qui circumjectum sibi corpus non intuetur, vestitum, domicilium, cæteráque ad corporis usum spectantia respiciendo, molestiam negotiúmq; sibi comparaturum.* At Marci mens aliorsum abit, eum nimirum qui corporis curam non habet ista multò minùs moraturum. Cas. ἤπου γε legisse videtur, atque ἢ illud disjunctivæ loco habuisse. vertit enim; *siquidem qui nec corpus suum, nec vestitum suum, nec ejusmodi adminicula ulla respicit, multum quietis otiiq; eum procurare sibi necesse est.* Οἰκίαν καὶ δόξαν, prorsus omisit. istam autem interpretationem si admiserimus, pro ἀσχολήσεται, legendum erit, εὐσχολήσεται. quòd *l.* 4. § 19. εὐσχολώτερος ἔσῃ dixit. tum ἐκ τοῦ κοινοῦ in posteriore membro μὴ subintelligendum, quasi μὴ θεώμενος diceretur. Ità *Psal.* 9. *v.* 18. *Non enim oblivioni in æternum tradetur egenus; expectatio pauperum in perpetuum peritura est.* pro, *neque expectatio pauperum in perpetuum peritura est.* & Pindar. *Pyth.* 10. Ναυσὶ δ', οὔτε πεζὸς ἰών. i. e. *nec navi, nec pedes iter faciens.* At Xyl. erotematicè legit, ἤπου γε---ἀσχολήσεται, *Qui enim non aspicit carnem circumjectam, isne occupetur, in veste, domo, gloriáque, reliquisque exterioribus, ac quasi tabernaculo contemplando?* forsan μήπου γε quod vel negandi vel interrogandi vim habeat. *neutiquam occupabitur*: vel, *nuncubi occupabitur*: i. e. *negotium facesset sibi.* Vide Epictetum *l.* 3. *c.* 2. & 9. *ad l.* 11. § 18. Qui idem & quod Marcus istîc vult, scitâ satìs imagine nobis depinxit, *l.* 3. *c.* 26. dum *corpus asello*, reliqua *vitæ instrumenta aselli* hujus *instructui* confert. Ὅλον, inquit, τὸ σῶμα οὕτως ἔχειν σε δεῖ, ὡς ὀνάριον ἐπισεσαγμένον· ἐφ' ὅσον ἂν οἷόν τε ᾖ, ἐφ' ὅσον ἂν διδῶται. ἂν δ' ἀγγαρεία ᾖ, καὶ στρατιώτης ἐπιλάβηται, ἄφες, μὴ ἀντίτεινε, μηδὲ γόγγυζε. ὅταν δὲ πρὸς τὸ σῶμα οὕτως ἔχειν σε δέῃ, ὅρα τί ἀπολείπεται περὶ τὰ ἄλλα, ὅσα τοῦ σώματος ἕνεκα παρασκευάζεται· ὅταν ἐκεῖνο ὀνάριον ᾖ, τἄλλα γίνεται χαλινάρια τοῦ ὀναρίου, σαγμάτια, ὑποδημάτια, κριθαὶ, χόρτος. ἄφες κἀκεῖνα· ἀπόλυε θᾶττον καὶ εὐκολώτερον ἢ τὸ ὀνάριον.

Τὰ περικείμενα κρεάδια] vide *l.* 10. § 1. 38. & *infrà* § 3. sed & Julian. *suprà* Ambros. *Hexam. l.* 6. *c.* 6. *Non igitur caro tu es. caro enim amictus est animæ.* & Varro *Andabatis*, citante Prisciano, *l.* 6. *sed quidvis potiùs, ô homo, quàm caruncula.*

Τὴν τοιαύτην περιβολὴν] περιβολῆς nomine comprehendit, *quicquid exteriùs nos circundat*; sive munimenti, sive ornamenti nomine; metaphorâ ab *amictu* ductâ. Ità Herodian. *l.* 1. Οὔτε τοὺς γένους μακροῖς διαδοχαῖς εὐπατρίδας, οὔτε τοὺς πλούτου περιβολαῖς λαμπρούς. Xenophon. *œconom.* Τὰ μὲν ἐμὰ ἱκανά ἐστιν ἐμοὶ παρέχειν τὰ ἐμοὶ ἀρκοῦντα· εἰς δὲ τὸ σὸν σχῆμα ὃ σὺ περιβέβληται, καὶ τὴν σὴν δόξαν, οὐδ᾽ εἰ τρὶς ὅσα νῦν κέκτηται προσγένοιτό μοι, οὐδ᾽ ὡς ἂν ἱκανά μοι δοκεῖ εἶναι. Procop. *Gothic. l.* 4. Τοὺς γὰρ δυνάμιν περιβεβλημένους μεγάλην, καὶ βραχέων τινῶν οὐχ ὁσία κτῆσις ἀφαιρεῖσθαι πολλάκις τὰ παρόντα αὐτοῖς ἴσχυσεν.

Καὶ σκηνὴν] *tabernaculum.* Xyl. *scenam*, malim. Basil. *in hexam. orat.* 5. Ὁ δεῖνα περίβλεπτος ἐπὶ χρημάτων περιουσίᾳ· καὶ πλῆθος περὶ αὐτὸν κολάκων· δορυφορεία φίλων περαπεινῶν τὴν ἀπ᾽ αὐτοῦ χάριν θηρευόντων· πλῆθος συγγενείας καὶ ταύτης κατεσχηματισμένης· ἑσμὸς τῶν ἑπομένων μυρίων, τῶν τε ἐπὶ σιτίων καὶ τῶν κατ᾽ ἄλλας χρείας αὐτῷ προσεδρευόντων, οὓς καὶ προϊὼν, καὶ πάλιν ἐπανιὼν ἐπισυρόμενος ἐπίφθονός ἐστι τοῖς ἐντυγχάνουσι· πρόσθες τῷ πλούτῳ καὶ τὴν πολιτικὴν τινα δυναστείαν, ἢ καὶ τὰς ἐκ βασιλέων τιμάς· ἐθνῶν ἐπιμέλειαν· ἢ στρατοπέδων ἡγεμονίαν. τὸν κήρυκα μέγα βοῶντα πρὸ αὐτοῦ· τοὺς ῥαβδούχους ἔνθεν καὶ ἔνθεν βαρυτάτην κατάπληξιν τοῖς ἀρχομένοις ἐμβάλλοντας· τὰς πληγὰς, τὰς δημεύσεις, τὰς ἀπαγωγὰς, τὰ δεσμωτήρια, ἐξ ὧν ἀφόρητος ὁ παρὰ τῶν ὑποχειρίων ἀθροίζεται φόβος. καὶ τί μετὰ τοῦτο; μία νὺξ, ἢ πυρετὸς εἷς, ἢ πλευρῖτις, ἢ περιπνευμονία, ἀνάρπασον ἐξ ἀνθρώπων ἀπάγουσα τὸν ἄνθρωπον οἴχεται, πᾶσαν τὴν κατ᾽ αὐτὸν σκηνὴν ἐξαπίνης ἀπογυμνώσασα. Habes liberaliter delineatam *scenam* illam, de quà Marcus istìc. Sed & Senec. *ad Marc. c.* 10. *Quicquid est hoc, quod circa nos ex adventitio fulget, liberi, honores, opes, ampla atria, & exclusorum clientium turbâ referta vestibula, clara, nobilis, aut formosa conjux, cæteráque ex incerta & mobili sorte pendentia; alieni commodatíq; apparatus sunt. nihil horum dono datur: collatitiis, & ad dominos redituris, instrumentis scena adornatur.* Idémque *de beneficiis, l. 6. c.* 31. *Ingentia super se & suos regna fregerunt, nec intellexerunt in illa scena, & vanis & citò diffluentibus bonis refulgente, ex eo tempore ipsos nihil non adversi expectare debuisse, ex quo nihil veri andire potuerunt.* Vide *l.* 11. § 6. *scena* pro *apparatu.* Synes. *de regno.* Τὴν περὶ τὸ βασιλικὸν σῶμα σκηνὴν καὶ θεραπείαν. De *corpore* Simocat. *epist.* 25. Οὕτως ἐλύπει τὸν φιλόσοφον τὸ θνητὸν τοῦτο περισκήνιον. quod & σκῆνος ἐπίγειον, Paul. Apost. *ad Cor. ep.* 2. *c.* 5. *v.* 1. & σκήνωμα, Petr. *ep.* 2. *c.* 1. *v.* 13.

§ 3. Τρία ἐστὶν ἐξ ὧν συνέστηκας] Vide *l.* 2. § 2. & *l.* 3. § 16.

Τἄλλα μέχρι τοῦ ἐπιμελεῖσθαι δεῖν, σά ἐστι] μέχρι τοῦ ἐπιμελεῖσθαι. hoc est quod eleganter Synes. *ep.* 11. τοσοῦτον ὁμιλήσας φροντίσιν, ὅσον ἀφοσιώσασθαι τὸν κατὰ σῶματος βίον. neque enim corporis, aut animæ etiam, quà rationis est expers, cura omnis abjicienda est. Vide *l.* 10. § 2. Crates Cynic. *epist.* 3. Μελέτω ὑμῖν τῆς ψυχῆς· τοῦ δὲ σώματος, ὅσον ἀνάγκη· τῶν δ᾽ ἔξω, μηδ᾽ ὅσον. Ex Platon. *polit. l.* 3. Clem. *strom. l.* 4. Ἐπιμελεῖσθαι σώματος δεῖ, ψυχῆς ἕνεκα ἁρμονίας, δι᾽ οὗ βιοῦντί ἐστι, καὶ ὀρθῶς βιοῦν. & mox de externis illis: τούτων οὖν ἀνθεκτέον, οὐ δι᾽ αὐτὰ, ἀλλὰ διὰ τὸ σῶμα· ἡ δὲ τοῦ σώματος ἐπιμέλεια διὰ τὴν ψυχὴν γίνεται, ἐφ᾽ ἣν ἡ ἀναφορά. Gregor. itidem Nyssen. *de anim.* χρεία καὶ τῇ ψυχῇ τῆς ἐπιμελείας τοῦ σώματος, ἵνα κατασκευάσῃ αὐτὸ ὄργανον ἐπιτήδειον ἑαυτῇ. Et Tertull. *de anim. c.* 38. *Certè domus animæ caro est, & inquilinus carnis anima: desiderabit itaque inquilinus ex caussa & necessitate hujus nominis profutura domui, toto inquilinatûs sui tempore: non ut ipse substruendus, nec ut ipse loricandus, nec ut ipse tibicinandus, sed tantummodo continendus: quia non aliter contineri possit quàm domo fultâ.* Senec. *ep.* 92. de viro bono: *Corporis quoque, velut oneris necessarii, non amator, sed procurator est: nec se illi, cui impositus est, subjicit.*

Τὸ δὲ τρίτον μόνον κυρίως σόν] vide *l.* 8. § 56. & *l.* 10. § 38. Ambros. *hexam. l.* 6. *c.* 7. *Aliud enim sumus nos; alia sunt nostra; alia quæ circa nos sunt. nos sumus, hoc est anima & mens. nostra sunt corporis membra & sensus ejus. circa nos pecunia est, servi sunt, & vitæ istius apparatus.*

Ὃ ἐὰν χωρίσῃς ἀπὸ σεαυτοῦ] lege διό. & mox, pro ὅσα ἄλλα, ὅσοι ἄλλοι. pro παρέσῃς, παρέσεσθαι. nihil mutavit editor Lugd. cùm ex Xylandri versione tamen satìs advertere potuisset.

Τοῦ περικειμένου σοι σωματίου] ut *suprà* § 2. & *l.* 10. § 1.

Τοῦ συμφύτου πνευματίου] vide *l.* 2. § 2. & *l.* 5. § 4. & *l.* 6. § 15.

Ἡ ἔξωθεν περιρρέουσα δίνη] vide *l.* 4. § 43. & *l.* 2. § 14. ἀνακυκλούμενα. ad *vertiginem* interim illam respexisse videtur, quâ raptari videntur corpora cœlestia, à quibus pendent inferiora ista.

Καθαρὰν τὴν νοερὰν δύναμιν ἀπόλυτον] desiderari videtur copula [καὶ] ἀπόλυτον. Ità de Domino Christo, quem Christianis imitandum proponit Clemens Alexand. *pædag. l.* 1. *c.* 2. ἀπόλυτος εἰς τὸ παντελὲς ἀνθρωπίνων παθῶν.

Ἐφ᾽ ἑαυτῆς ζῆν] i. e. ἑαυτῇ ἀρκουμένην, *seipsâ contentam*; quod felicitatem suam attinet. Πάντα ἔχουσαν παρ᾽ ἑαυτῆς τὰ εἰς τὸν βίον χρήσιμα. *l.* 4. § 23. non ut sibi soli vivat. *necesse est enim ut vivat & alteri qui vult sibi.* Senec *epist.* 48. & τὸ ἀκοινώνητον nusquam non damnat Marcus. Vide *l.* 8. § 48. & *l.* 9. § 6. & *l.* 10. § 1. & *l.* 11. § 1.

Τὰ προσηρτημένα ἐκ προσπαθείας] *quæ ei* (menti

ti scil.) *consensu quodam naturæ adhærent.* Xyl. *quicquid per sympathiam ei possit adhærere.* Cas. ut προσπάθεια idem hic sit, quod συμπάθεια, de qua l. 5. § 26. Verùm nec συμπάθεια illa excuti prorsus queat, ut ibi ostensum est; & aliud quiddam sonat ἡ προσπάθεια, *affectionem* nimirum eam, *quâ rei alicui addicti sumus, eámque quodammodo deperimus.* hoc est enim τὸ προσπάσχειν. Ità quod Basil. Cæs. an Eustath. Sebast. in *ascetic.* Λυθῆναι δεῖ τῶν δεσμῶν τῆς προσπαθείας τοῦ βίου, τὸν γε ἀληθινῶς ἀκολουθεῖν μέλλοντα τῷ Θεῷ. Id Dionys. Areopag. citante Budæo; Ὅποι γὰρ οὐκ ὀφείλουσι τοῖς γηΐνοις προσπάσχειν. Idémque *epist.* 10. ἐπειδὴ ἀληθείας ὄντες ἐραστοὶ, τῆς προσπαθείας ἀναχωροῦσι τῶν ὑλικῶν ἀγγελοπρεπῶς ἐν μέσῳ ἀνθρώπων πολιτευόμενοι σὺν ἀπαθείᾳ πάσῃ. Synes. *Dione*: Καὶ δῆτα τῶν ἀρετῶν ὄναιτο ἄν τις, τὸ ἀπηλλάχθαι τῆς ὑλικῆς προσπαθείας. Obiter asteriscum tollo minùs necessarium ex Socratis *historiæ editionis Stephanianæ, lib.* 1. *c.* 10. πολλὰ παραλείπουσιν, ἢ πρὸς * τοὺς ... ποιν, ἢ προσώποις χαριζόμενοι. lege meo periculo, defectûs notâ furcillatâ, προσπάσχοντές τισιν. Cicero *ad Attic. l.* 2. *ep.* 19. se nimium τῷ καλῷ προσπεπονθέναι profitetur. Isid. Pelus. *l.* 1. *ep.* 310. Προσπάθεια μὲν οὐκ ὀξυδορκεῖ· ἀντιπάθεια δὲ ὅλως οὐχ ὁρᾷ. *Affectus addictus cæcutit; adversus planè cæcus est.* Eustath. *ad Il.* β΄. Εἰώθαμεν ἄνθρωποι ἐν ὕπνοις ἐκεῖνα ὡς ἐπὶ πολὺ φαντάζεσθαι, * ὡς [οἷς f.] προσπαθῶς πως ἔχομεν. Epictetus etiam *l.* 3. *c.* 24 *ad l.* 11. § 31. adductus: Ὅταν τινὶ προσπάσχῃς, ὡς οὐδενὶ τῶν ἀναφαιρέτων. Idémque *l.* 2. *c.* 16. *ad lib.* 10. § 27. repræsentatus; πρὸς μόνον τὸν Θεὸν ἀποβλέποντα, ἐκείνῳ μόνῳ προσπεπονθότα. Restituenda Athenagoræ eadem vox *de resur. mort. in fine.* Κἂν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐμπαθέστερον καὶ σφοδρότερον τοῖς τῇδε προσπεπονθότες, (perperam vulgati, προσπεπ.) ἄστοχοι τούτου διατελῶσιν. Clement. Alex. *strom. lib.* 1. Μὴ προσπαθείᾳ νικᾶσθαι, μὴ φόβῳ δουλοῦσθαι, μὴ ἡδονῇ ἐπαίρεσθαι. Idémque *l.* 7. explicans illa D. Christi, Lucæ *evang. c.* 14. *v.* 26. Ἐὰν μὴ μισήσητε τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, προσέτι δὲ καὶ τὴν ἰδίαν ψυχήν. τὰς τε γὰρ, inquit, προσπαθείας τὰς σαρκικὰς, πολὺ τῆς ἡδονῆς τὸ φίλτρον ἐχούσας, μεμίσηκεν. &c. qui & *lib.* 2. de affectibus istiusmodi, Προσπαθεῖ τῷ σώματι τὴν ψυχὴν, τοῦτο μὴ ἀφορίζοντες καὶ ἀποσωρεύοντος ἑαυτὸν τῶν παθῶν. quod *lib.* 4. vocat ἀπροσπαθῶς βιοῦν. Et rursus ἀπροσπαθῶς ἀπολιπεῖν. Vide *ad. l.* 2. § 3. Itaque Synes. *de insomn.* ἰσχυρὰς συγκαταθέσεις, καὶ προσπαθείας conjungit. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἀπαθῶς διακείμεθα περὶ τὰ θεάματα· ἀλλὰ ἰσχυραὶ μὲν αἱ συγκαταθέσεις τε καὶ προσπάθειαι. ἀποσυγοῦμεν δὲ οὐχ ἥκιστα· ubi vides etiam opponi sibi invicem τὸ προσπάσχειν καὶ τὸ ἀποσυγεῖν. quemadmodum Evagrius, τὴν προσπάθειαν καὶ τὴν ἀντιπάθειαν, *hist. Eccles. lib.* 1. *c.* 15. ὡς καὶ παρὰ Χριστιανῶν θαυμασθῆναι, τῶν μὴ προσπαθείᾳ, ἢ ἀντιπαθείᾳ κρινόντων τὰ ὁρώμενα. i. e. vertente Joanne Christophorsono, *qui nec amore, nec odio ducti,* &c. De Synesio loquitur, qui & idem *epist.* 57. εἰ δυνατὸν ἦν ἀγγέλῳ συνεῖναι ἀνθρωπίνῳ ὄντι μηδὲν ἀπολαύοντι τῆς ὕλης, κακὸν εἰς προσπάθειαν. quod mox explicans. Ἀλλ' ἔστι κρείσσω δυνάμεως, ὁμιλοῦντα τοῖς χείροσι μηδένα τρόπον παθαίνεσθαι. Et rursus: τὸ προσεστηκέναι δὲ ὅτι τὸ δεινόν. ità τὸ προσπεπονθέναι est παθαίνεσθαι καὶ προσεστηκέναι. prout & Marcus *lib.* 5. § 1. ὅταν προσπαθῶσιν, συγκατατίθονται τοῖς κατ' αὐτὰς ἔργοις. Nec illud prætereundum quod Plutarch. prout in *Pompejo*, τοῖς μειρακίοις προσηρτῆσθαι. ita in *amator.* idem τοῖς ἐρασταῖς προσπεπονθέναι, pro *addictum esse & affectu adhærescere* dixit. Sunt itaque τὰ προσηρτημένα ἐν προσπαθείας ea, quibus ex affectûs propensione nimia animus adhærescit. Epictet. *lib.* 3. *c.* 28. Μή τι προσήρτηταί σοι τῶν οὐ σῶν, μήτι προσπέφυκε, μήτι ὀδυνήσει σ' ἀποσπώμενον. Quin & affectus ipsos, τὰ πάθη, προσαρτήματα nuncupare, Basilidæ ejusque asseclis solenne fuisse, docet Clemens *strom. lib.* 2 adducto ex Isidori περὶ προσφυοῦς ψυχῆς insigni testimonio; quod ad Marci mentem illustrandam etiam non parùm conduxerit. Quin & (ut H. Stephani Thesauro auctarium leviusculum saltem contribuamus) προσάρτημα gemino ferè sensu usurpavit Galenus *de Hipp. & Plat. placit. lib.* 4. *c.* 10. Cæterùm neque τὸ ἁπλῶς προσηρτῆσθαι ταῦτα, de quibus Marcus hîc, in vitio habetur; istud enim à natura est: verùm τὸ προσηρτημένοις προσπεπονθέναι. Itaque de Diogene Epictetus *lib.* 3. *c.* 26. Πάντα εὔλυτα εἶχε, πάντα μόνον προσηρτημένα. non & προσπεφυκότα· quod *suprà* dixerat. vide *l.* 3. § 5. & *lib.* 4. § 44. & *l.* 8. § 30. Adjici possunt his Porphyrii illa, *de abstinent. lib.* 1. Ἃ μὲν ἐκ τῆς θνητῆς προσειλήφαμεν φύσεως, ἀποθέσθαι πάντα μετὰ τῆς πρὸς αὐτὰ προσπαθείας. Et mox: χρὴ τῶν ἔργων ἀποστατέον καὶ τῆς πρὸς αὐτὰ προσπαθείας, καὶ πάθους· τί γὰρ ὄφελος τῶν ἔργων ἀφισταμένων, τὰς αἰτίας, ἀφ' ὧν καὶ τὰ ἔργα, προσηλοῦσθαι· ubi vides τὴν προσπάθειαν etiam ἀπὸ τοῦ πάθους distingui. Ponantur ergò distinctionis causâ, tanquam gradus quidam, quibus ἀπὸ τῆς ἀπαθείας in partem sequiorem fiat declinatio, προπάθεια, πάθος, προσπάθεια. Est itaque ἀπάθεια *integra & absoluta ab omni affectione vitiosa immunitas;* quod pro *summo bono* habebant Stoici. προπάθεια *levissima ab hac declinatio,* & *affectûs* vitiosi quasi *præludium* quoddam. πάθος *affectus vitiosus,* sive *morbus ipse.* Hieron. *in Matth c.* 5. *v.* 28. *Inter* πάθος & προπάθειαν. i. e. *inter passionem & propassionem, hoc interest; quòd passio reputatur in vitium, propassio licèt vitii culpam habeat, non tenetur in crimine. Ergò qui viderit mulierem, & anima ejus fuerit titillata, hic propassione percussus est; Si verò consenserit,*

ferit, & de cogitatione affectum fecerit, de propassione transivit ad passionem. προσπάθεια denique *ubi morbus invaluerit, & affectus radices adeò altas egerit, ut nec ex animo evelli facilè queat, nec avelli à re desiderata, cui προσηλῶσθαι* quodammodo videtur.

Καὶ χρόνε τὰ ἐπέκεινα] *quæ ultrà sunt.* quod suprà dixerat, ὅσα ὡς μέλλοντα περίεστι σε. Flaccus, *carm. l.* 1. *ode* 16.

Lætus in præsens animus, quod ultrà est
Oderit curare. vide *l.* 6. § 32. & *l.* 7. § 7.

Τὰ ἐπέκεινα ἢ τὰ παρῳχηκότα] Senec. *epist.* 78. *circumcidenda ergò duo sunt, & futuri timor & veteris incommodi memoria. hoc ad me jam non pertinet; illud nondum.*

Οἷος ὁ Ἐμπεδόκλειος, σφαῖρος κυκλοτερὴς κονῇ περιηθεῖ γαίων] Ad versum quendam, quem Empedoclis esse vult, allusit. ut & antè non semel *l.* 8. § 44. & *lib.* 11. § 12. Eum Parmenidæ videtur tribuere Stob. *tom.* 1. *l.*1. *tit.*18. Stobæanorum excerptor Grotius saltem. Sub cujus nomine ista apud hunc repræsentantur:

Ἀλλ' ὅγε πάντοθεν ἶσος ἐὼν, καὶ πάμπαν ἀπείρων,
Σφαῖρος κυκλοτερὴς, μιμίης περιτέθη χαίρων.

posteriorem versum & ibi, & apud Marcum, istic fœdissimè depravatum nemo non viderit, medelam Grotius conatus est, rescribendo,

Σφαῖρος κυκλοτερὴς μιμήματ' ὑπέρταλα χαίρων.

Verùm hæc à scripturæ veteris vestigiis longiusculè abscedunt. Salmasius feliciùs refinxisse videtur in *exercit. Plinian.* ad Marci codices propiùs sic accedens:

Σφαῖρος κυκλοτερὴς δίνη περιηγέϊ γαίων.

Τὸ σφαῖρος autem vocabulum cùm non alibi, nisi in Marci istis bis, legatur, quanquam possit, inquit Salmasius, dici σφαῖρα & σφαῖρος, ut σκύφα & σκύφος· possit & σφαιρὸς pro σφαιρόεις, *rotundus ut sphæra.* hæc tamen si minus placuerint, forsitan non displicebit, quod aliquando mihi venit in mentem scribendum, Σφαῖρ' ὡς κυκλοτερὴς, &c. sic Λέων ὡς, apud poetam & alia multa. ex illo, Σφαῖρ' ὡς inepti librarii fecerunt Σφαῖρος. idem igitur valet ac κυκλοτερὴς ὡς σφαῖρα. Mihi verò istud perplacet. Sic de *Echino* quem allusisse Marcum diximus *l.* 7. § 28. Eustathius Antioch. (si is saltem) *in hexaemer.* ὡς σφαῖρα ὅλη τῷ σώματι, καὶ ὁ νῶτός ἐστιν αὐτῷ ὁλόκεντρος. ὡς σφαῖρα dixit, quod σφαιρηδὸν Clemens *strom. l.* 5. ὥσπερ οἱ ἐχῖνοι σφαιρηδὸν εἱλούμενοι. hanc autem scripturam si admiserimus, in illis οἷος ὁ Ἐμπεδόκλειος subintelligendum erit κόσμος. qualem orbem sive mundum describit Empedocles; & Parmenides itidem utì est suprà indicatum. De *viro bono* pariter Ausonius *idyll.* 16.

Securus, mundi instar habens, teres atque rotundus,
Externæ nè quid labis per lævia sidat.

Horatium imitatus; qui de *sapiente* dixit; *serm. lib.* 2. *sat.* 7.

In seipso totus teres atque rotundus.

Vide *l.* 8. § 48. Cæterùm Viri cl. primum illud ipse omnino admittendum existimaverim, quia apud Eustathium Homeri ἐξηγητὴν *ad odyss.* ζ. σφαῖρον Ἐμπεδόκλειον reperio in usu communi olim frequentem extitisse. Παρὰ τὴν σφαῖραν, inquit, ἡ παρώνυμον ὁ Ἐμπεδόκλειος σφαῖρος, &c. quod & Arati Scholiastes confirmat, qui istud tamen Hesiodo tribuit, dum σφαῖρον huic τὴν σφαῖραν dictam ait, sicut Homero ἕσπερον τὴν ἑσπέραν. idem pro eo quod κονῇ Marci codex, & δίνη Salmasius, μονῇ exhibet, & μενῇ. Verùm ista quia alibi latiùs excussimus, actum hìc agere ulteriùs nolumus.

Μόνον τε ζῆν ὃ ζῇς] vide *lib.* 2. § 14. & *infrà* § 26. Senec. *epist.* 101. *si vita nostra non prominebit, si in se colligetur.*

§ 4. Πολλάκις ἐθαύμασα] Eis maximè placere & approbare nos studemus, quos imprimìs diligimus ac suspicimus. mirum igitur Marco, nec immeritò, videtur, homines, cùm semetipsos maximè diligant, aliis potiùs quàm sibimetipsis approbatos se velle.

Ἑαυτὸν μὲν ἕκαστος μᾶλλον πάντων φιλεῖ] Euripides *Cresphonte* à Schol. *ad* ejusdem *Medeam* laudatus;

Ἐκεῖνο γὰρ πέπονθ' ὅπερ πάντες βροτοί·
Φιλῶν μάλιστ' ἐμαυτὸν, ἐκ αἰσχύνομαι.

Mihi hoc, quod cunctis insitum est mortalibus
Amare meipsum maximè, non me pudet.

Siquidem, qui φίλων legunt, quod codices vulgò exhibent, sensum corrumpunt prorsus; quod nec Grotius advertit, cùm vertit,

Minimùm, inter omnes, quos amo, nocco mihi.
——τίς γὰρ ἐσθλὸς ἐχ αὑτῷ φίλος;
——*namque quis bonus nequam sibi?*

Sophocl. *Oedip. Colon.*

Οὐδ' ἔστιν ἐδεὶς, ὅστις ἐχ αὑτὸν φιλεῖ.
Nemo est, amicus ipse qui non sit sibi.

Et Eurip. *Med.*

Τίς δ' ἐχὶ θνητῶν ἄρτι γινώσκει τόδε·
Ὡς πᾶς τις αὑτὸν τῇ πέλας μᾶλλον φιλεῖ;
Quis istud nempe non novit mortalium,
Diligere sese cæteris plus quemlibet?
φιλεῖ δ' ἑαυτῷ πλέον ἐδεὶς ἐδένα.
Nec quisquam charior alteri quàm ipse est sibi.

Τὴν δὲ ἑαυτῷ περὶ αὐτῷ ὑπόληψιν ἐν ἐλάττονι λόγῳ τίθεται] *Nam quoto cuique eadem honestatis cura secretò, quæ palàm? multi famam, conscientiam pauci verentur.* Plin. min. *l.* 3. *ep.* 20. Hinc & illa Pelagii *ad Demetriam querela. Non cogitamus quid ipsi simus, sed quid alteris esse videmur. unde eò perducta res est, ut neglectâ veritate meriti, de sola opinione curemus, qui testimonium vitæ nostræ, non à conscientia nostra, sed à fama petimus.* Nec dissimilis Bernardi querimonia, *de gradibus humil. & superb. part.* 2. *gr.* 6. *Qui de omni alia re plùs sibi credit,*

credit, quàm aliis; de se solo plùs aliis credit, quàm sibi. Adversus morem morbúmq; malum hunc, salutare monitum ab Apostolo habemus, *ad Galat. c. 6. v. 4.* τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος· καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον· De se Cicero, verè necne, ipse viderit, *ad Attic. l. 12. ep. 27. Mea mihi conscientia pluris est, quàm omnium sermo.*

Ὁ μὴ ἅμα γε γινώσκων ἐξοίσει] Vide *ad lib.* 3. § 4.

Τοὺς πέλας μᾶλλον αἰδούμεθα] contrà nimirum monitum illud Pythagoricum in *aur. carm.*

—Πάντων δὲ μάλιστ' αἰσχύνεο σαυτόν.

Tu plùs quàm cunctos alios te disce vereri.

cui consonat Democriticum illud monitum, quod *suprà* cum aliis ejusdem notæ attulimus *ad l.* 2. § 6. vide & *ad l.* 11. § 26. & *l.* 10. § 9.

§ 5. Ἐπειδὰν ἅπαξ ἀποθάνωσι, μηκέτι αὖθις γίνεσθαι] Ità de animæ statu post mortem incertus fluctuat passim Marcus. de corporis resurrectione multò magìs assensionem cohibiturus. quod, nihil est itaq; mirum, si δόγμα ξένον nec παράδοξον, tantùm, sed, παράλογον etiam, Stoicis Atheniensibus est visum, prædicante Paulo, *Actor. c. 17. v.* 18, 19. Nos meliùs edocti, eâ bonitate præditum novimus esse Deum nostrum, universi conditorem, ut nolit servorum suorum, qui fidele ipsi obsequium in hac vita præstiterint, vel animas, vel corpora in morte prorsus intercidere, sed præmiis futuris utrumque reservari.

Εἰ γὰρ δίκαιον ἦν] καὶ δίκαιον ἦν, sacra attestatur Scriptura. Εἴπερ δίκαιον παρὰ Θεῷ Apostol. *ad Thess. epist. 2. c. 1. v. 6.* &, δικαιοσύνης στέφανον ἀποδώσει ὁ δίκαιος κριτής. *ad Tim. ep. 2. c. 4. v. 8.* &, οὐ γὰρ ἄδικος ὁ Θεὸς ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης. *ad Hebr. c. 2. v. 10.* Nec tamen hinc sequitur, quod Pontificii statuunt, hominum opera bona dignitatis suæ ratione vitam æternam, gloriámq; cœlestem ità promereri, ut Deus injustus futurus sit nisi eam illis rependat. prout Rhemens. nostri *annot. in Luc. c. 21. v. 35. ad Thess. ep. 2. c. 1. v. 5. & Hebr. c. 6. v. 10.* Ut omittam enim τὸ ἀξιοῦν, quod illi tantopere urgent, aliud planè sonare, prout nôrunt qui linguam Græcam vel primoribus tantùm labiis degustârunt. Rectè Durand. *in sent. l. 2. dist. 27. q. 2. Meritum de condigno strictè & propriè sumptum, videlicet pro actione voluntaria, propter quàm operanti debetur merces ex justitia, sic, quòd si non reddatur, ille ad quem pertinet reddere, injustè facit, & est simpliciter & propriè injustus, non est hominis ad Deum.* quod ille cùm multis argumentis confirmâsset, concludit tandem, *sentire & dicere oppositum esse temerarium seu blasphemum. Quòd si quid,* inquit, *pro bonis operibus nostris datur vel redditur, potiùs & principaliùs est ex liberalitate Dei dantis, quàm ex merito nostri operis. Etsi dicatur, quòd quamvis Deus non constituatur nobis debitor ex aliquo nostro opere, constituitur tamen debitor ex sua promissione: sciendum est, quia quod redditur ex promissione præcedente, non redditur ex merito operis de condigno, sed solùm vel principaliter ex promisso.* Unde patet responsio ad id quod justum esse dicitur. Siquidem ut piè pariter ac præclarè Bernard. *de grat. & lib. arb. Justum apud Deum est ut reddat quod debet; debet autem quod pollicitus est, promissum quidem ex misericordia, sed ex justitia jam præstandum. justè enim & ex debito requiritur, quodcunq; vel gratìs promittitur.* Et Bellarm. ipse *de pœnit. l.* 3. *c.* 4. explicans Joannis verba illa ex *epist.* 1. *c.* 1. *v.* 9. πιστός ἐστι καὶ δίκαιος. *Verba illa,* inquit, *fidelis est & justus, referuntur ad promissionem divinam. ideo enim Deus justus & fidelis dicitur, quia stat promissis, nec fidem fallit.* quod & *de justific. l.* 5. *c.* 15. confirmat ex illis Nehem. *c.* 9. *v.* 8. verbis, *Implêsti verba tua, quoniam justus es.* Siquidem *veritas* sive *veracitas pars* est *justitiæ*, ut ex Cicer. *de invent.* Thom. Aquin. *sum. part* 2a. 2æ. *q.* 109. *art.* 3. Denique potest aliquid justo atq; æquo consentaneum esse, quia justitiæ nullâ ratione repugnat, quod tamen nihil injusti, si non fiat, inducat. justum fuit quòd Solomon rex à Shimeio mandati violati de Hierosolymis continendo se, pœnas exegit: *Regum hist. l. 3. c. 2. v.* 46. quibus tamen remissis, nihil injusti admisisset. justum & æquum, quòd Abiatharo læsæ majestatis reo, patris caussâ vitam condonavit. *ibid. v.* 26. quem tamen si sustulisset, adversus justitiam nihil peccâsset.

Ἦ ἂν καὶ δυνατόν] τί ἄπιστον κρίνεται, εἰ ὁ Θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; Paulus, *Act. c.* 26. *v.* 8. Athenagoras *de resurrect.* ἢ ὅτι ἀδύνατον, ἢ ὅτι ἀβούλητον. ἀλλ' οὔτε ἀδύνατον, οὔτε ἀβούλητον. εἰ ἀδύνατον, ἢ ἐκ τοῦ μὴ γινώσκειν τὸ γενησόμενον, ἢ ἐκ τοῦ δύναμιν ἀρκοῦσαν μὴ ἔχειν πρὸς τὸ ποιῆσαι τὸ ἐγνωσμένον· ἀλλ' οὔτ' ἀγνοεῖν τι τὸν Θεὸν δυνατόν· καὶ τὴν δύναμιν, ὡς ἐστιν ἀρκοῦσα πρὸς τὴν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν, δείκνυσιν ἡ τούτων αὐτῶν γένεσις. οὐκ ἀδύνατον ἄρα. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἀβούλητον. εἰ γὰρ ἀβούλητον, ἢ ὡς ἄδικον, ἢ ὡς ἀνάξιον. ἀλλ' οὐκ ἄδικον. δίκαιον γὰρ συναμφότερον, τὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἄνθρωπον πάντων γίνεσθαι τῶν πεπραγμένων ὑπόδικον, τήν τε ἐπὶ τούτοις δέχεσθαι τιμὴν, ἢ τιμωρίαν. οὔτε ἀνάξιον· εἰ γὰρ τὸ χεῖρον οὐκ ἀνάξιον, τουτέστι, τὸ φθαρτὸν ποιῆσαι σῶμα, καὶ παθητόν· πολὺ μᾶλλον τὸ κρεῖττον οὐκ ἀνάξιον, ὅ ἐστιν, ἄφθαρτον καὶ ἀπαθές. εὔδηλον οὖν ὅτι καὶ δυνατὸν, καὶ βουλητὸν, καὶ δίκαιον, καὶ ἄξιον, ἡ τῶν διαλυθέντων σωμάτων ἀνάστασις. verùm de mente sola satagit Marcus; de corpore nihil solicitus, quod nec se, nec suum, nec sui quicquam à quoquam censeri volebant Stoici.

Ἐκ δὲ τοῦ μὴ οὕτως ἔχειν] Æquior certè erga numen divinum Marcus, licèt Ethnicus, qui nihil injusti

justi aut iniqui Deo vult imputari, etiamsi viros bonos in morte prorsus intercidere pateretur, quàm Papicolæ, qui Deum injustitiæ diserte καὶ γυμνῇ κεφαλῇ, quod aiunt, incusatum eunt, nisi ipsis ob labores misellos in hac vita decurtatissima exantlatos, tanquam probissimè plenissiméq; commeritis, præmia æterna retribuat.

Πιστεύω σοι ὅτι μὴ δεήσει] Idem hoc, cum illo à Marco cum primis laudato, *l.* 11. § 6. ἔχει λόγον καὶ τοῦτο.

Δικαιολογῇ πρὸς τὸν θεὸν] Hoc est quod Apost. *ad Rom. c.* 9. *v.* 20. Μενοῦνγε, ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ θεῷ; vult [περὶ ἁπάντων τῷ θεῷ (i.e. ὑπὲρ τοῦ θεοῦ) ἀπολογεῖσθαι,] cum Epicteto *l.* 2. *c.* 16. περὶ μηδενὸς δικαιολογεῖσθαι πρὸς τὸν θεόν. Ità pii prisci, etiamsi conturbabantur nonnunquam, cùm bonis hîc malè esse, malis bene animadverterent; illud tamen pro certo ac immoto statuunt fundamento; *Attamen Deus corde rectis bonus est. Psal.* 37. *v.* 1. &, *Tu certè, Domine, justus es.* Jerem. *c.* 12. *v.* 1. & Apost. *ad Rom. c.* 9. *v.* 14. Τί οὖν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ θεῷ; μὴ γένοιτο. & *ibid. c.* 3. *v.* 4, 5. Μὴ ἄδικος ὁ θεὸς; μὴ γένοιτο· γινέσθω δὲ ὁ θεὸς ἀληθὴς, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης, καθὼς γέγραπται, ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε. ex *Psal.* 51. *v.* 4. vide *infrà* § 12.

Οὐκ ἂν δ' οὕτω διελεγόμεθα τοῖς θεοῖς] *non auderes ità cum eis differere.* Cas. malim, *non ità differeres*, & de æquo justóque cum eis ageres, nisi optimos justissimósque esse præsumeres.

§ 6. Ἔθιζε καὶ ὅσα ἀπογινώσκεις] quid est enim quod usus & industria non possit? Horsum spectant tot poetarum illustrium monita. Menandri, apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 29.

—— πάντα γὰρ
Ταῖς ἐντελεχείαις καταπονεῖται πράγματα.
—— *rerum omnium*
Nihil est quod non conficiat assiduus labor.

Alexandridis,
Τὸ συνεχὲς ἔργον, παντὸς εὑρίσκει τέλος.
Ubique finem assequitur continuus labor.

Philemonis,
Ἐκ τοῦ φιλοπονεῖν γίγνετ', ὧν θέλεις, κρατεῖν.
Datur laboris cupido quidvis assequi.

Antiphanis,
Τῆς ἐπιμελείας δοῦλα πάντα γίγνεται.
Labori assiduo, nihil est quod non cesserit.

Sophoclis *Oedip. rege.* à Plut. laudatum *de fortun.* & à Clement. *strom. lib.* 5.
—— πᾶν δὲ τὸ ζητούμενον
Ἁλωτόν· ἐκφεύγει δὲ τ' ἀμελούμενον.
—— *quicquid quæritur,*
Spes deprehendi est. omne neglectum perit.

& huic vicinum incerti alicujus:
Ἁλωτὰ γίγνετ' ἐπιμελείᾳ καὶ πόνῳ
Ἅπαντα. ——
Laboriosæ diligentiæ assequi
Nihil est negatum. ——

& ad Marci verba proximè, Menandri in *moroso*,
—— οὐδενὸς χρὴ πράγματος,
Τὸν εὖ ποιοῦνθ' ὅλως ἀπογνῶναί ποτε.
—— *quem laborum non piget,*
Nihil arbitrari is debet insperabile.

Socrates Alcibiadi miranti, quî posset Xanthippen tam rixosam sustinere, & intolerandam esse dictitanti, Ἀλλ' ἔγωγε συνείθισμαι· καθάπερ εἰ τροχιλίας ἀκούων συνεχές. *At ego*, inquit, *assuetus ei sum: nec me magìs offendit, quàm rotæ stridor aquam educentis eos qui assiduè audiunt.* Nec sileri dignum hîc Æschyli illud, à Plut. *de legend. poet.* & *de perfect. indic.* à Stob. *tom.* 2. *tit.* 29. & *tit.* 117. à Cæl. Rhodig. *antiq. lect. l.* 8. *c.* 7. L. Gyrald. *de poet. l.* 6. Erasm. *apopth. l.* 6. relatum: qui dum in Isthmiis pugilum certamen spectabat, cùm altero eorum frontem percusso, corona tota exclamaret; Ioni Chio, qui proximè assidebat, latus fodiens, Ὁρᾷς, οἷόν ἡ ἄσκησίς ἐστιν; ὁ πεπληγὼς σιωπᾷ· οἱ δὲ θεώμενοι βοῶσιν. *Vide*, inquit, *quanta sit vis exercitationis? ictus ipse silet: spectatores verò vociferantur.* ubi νύξας malui, *latus fodiens*, Flaccum imitatus, *epist.* 7. vertere; quàm, *aurem vellicans*, cum Paul. Leopardo; qui *emend. l.* 2. *c.* 21. & 22. Stobæum hîc emaculat, Cælium, Lilium, Erasmum castigat. De Cyro Xenophon *lib.* 1. Οὐκ ἀπεδίδρασκεν ἐκ τοῦ ἡττᾶσθαι, εἰς τὸ μὴ ποιεῖν ἃ ἡττῷτο· ἀλλ' ἐκυλινδεῖτο, ἐν τῷ πειρᾶσθαι αὖθις ἄμεινον ποιεῖν· Verùm Marco gemina prorsus Plut. *de tranquill.* Δεῖ μηδὲν ἀπογινώσκειν, μηδὲ ἀπιστεῖν, ἀλλὰ θαυμάζοντα καὶ ζηλοῦντα καὶ συνενθουσιῶντα, πεῖραν ἅμα λαμβάνειν ἑαυτοῦ καὶ κατανόησιν ἐν τοῖς ἐλάττοσι πρὸς τὰ μείζονα, μὴ σφάλλοντα, μηδὲ ἀπωθοῦντα τῆς ψυχῆς τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν, μηδὲ διαδιδράσκοντα· τάχα δὲ οὐδὲν ἔσται δυσχερέστερον. ἀνίαν γὰρ ἐμποιεῖ καὶ μαλακίαν ἀγύμναστον ἡ περὶ τὸ ῥᾷστον ἀεὶ διατρίβουσα, καὶ πρὸς τὸ ἥδιστον ἐκ τῶν ἀβουλήτων ἀναχωροῦσα γλυκυθυμία τῆς ψυχῆς. ἡ δὲ καὶ νόσου, καὶ πόνου, καὶ φυγῆς μελετῶσα φαντασίᾳ ὑφίστασθαι, καὶ προσβιαζομένη τῷ λογισμῷ πρὸς ἕκαστον, εὑρήσει πολὺ τὸ κατεψευσμένον καὶ διάκενον καὶ σαθρὸν ἐν τοῖς δοκοῦσι χαλεποῖς καὶ φοβεροῖς. Diogenes denique referente Laërtio, *l.* 6. Διττὴν ἔλεγεν εἶναι τὴν ἄσκησιν· τὴν μὲν ψυχικὴν, τὴν δὲ σωματικήν. ταύτην καθ' ἣν ἐν γυμνασίᾳ συνεχεῖς γινόμεναι φαντασίαι, εὐλυσίαν πρὸς τὰ τῆς ἀρετῆς ἔργα παρέχονται. παρετίθετο δὲ τεκμήρια τοῦ ῥᾳδίως ἀπὸ τῆς γυμνασίας ἐν τῇ ἀρετῇ καταγίνεσθαι· ὁρᾶν τε γὰρ ἔν τε ταῖς τέχναις, ταῖς βαναύσοις καὶ ταῖς ἄλλαις, οὐ τὴν τυχοῦσαν ὀξυχειρίαν τοὺς τεχνίτας ἀπὸ τῆς μελέτης πεποιημένους. τούς τε αὐλητὰς καὶ τοὺς ἀθλητὰς, ὅσον ὑπερφέρουσιν ἑκάτεροι τῇ ἰδίᾳ πονήσει τῇ συνεχεῖ. καὶ ὡς οὗτοι, εἰ μετήνεγκαν τὴν ἄσκησιν καὶ ἐπὶ τὴν ψυχὴν, οὐκ ἂν ἀνωφελῶς καὶ ἀτελῶς

ἁπλῶς ἐμόχθει. οὐδὲν γε μὴν ἔλεγε τὸ παράπαν ἐν τῷ βίῳ χωρὶς ἀσκήσεως κατορθοῦσθαι· δυνατὴν δὲ ταύτην πᾶν ἐκνικῆσαι. Vide *ad l.* 3. § 6. Senec. *ep.* 50. *Nihil est, quod non expugnet pertinax opera, & intenta ac diligens cura: robora in rectum quamvis flexa, revocabis; curvatas trabes calor explicat; & aliter natæ in id finguntur, quod usus noster exigit. quantò faciliùs animus accipit formam, flexibilis & omni humore obsequentior? & ep.* 80. de athletis agens. *Illud maximè revolvo mecum, si corpus perduci exercitatione ad hanc patientiam potest, quâ & pugnos pariter & calces non unius hominis ferat, quâ solem ardentissimum in ferventissimo pulvere sustinens aliquis, & sanguine suo madens, diem ducat: quantò faciliùs animus corroborari possit, ut fortunæ ictus invictus excipiat, ut projectus & conculcatus exurgat?* Idem *de ira l.* 2. *c.* 12. *Nihil est tam difficile & arduum, quod non humana mens vincat, & in familiaritatem perducat assidua meditatio: nullique sunt tam feri & sui juris affectus, ut non disciplinâ perdomentur.* Mox, ubi varia hujus rei exempla protulerat; *Mille sunt alia, in quibus pertinacia impedimentum omne transcendit, ostenditque nihil esse difficile, cujus sibi ipsa mens patientiam indiceret.*

Ἡ χεὶρ ἡ ἀριστερὰ] Τὴν δεξιὰν τῆς ἀριστερᾶς φύσει κρείττονα εἶναι, multis locis inculcat, multisq; rationibus contendit Aristoteles *de partib. animal. l.* 3. *c.* 4. & *l.* 4. *c.* 8. *de animal. incess. c.* 4. *ethic. Nicom. l.* 5. *c.* 7. & *Eudem. l.* 4. *c.* 5. & *in problem. l.* 21. *q.* 12, & 13. & 19, & 31. Idem tamen, Καί τοι, inquit, ἐνδέχεται πάντας ἀμφιδεξίους γενέσθαι. Εἰ γὰρ πάντες τῇ ἀριστερᾷ μελετῷμεν ἀεὶ βάλλειν, γενοίμεθα ἂν ἀμφιδέξιοι· ἀλλὰ φύσει γε ἀριστερά ἐστι· καὶ τὰ δεξιὰ οὐδὲν ἧττον φύσει βελτίω ἐστὶ τῶν ἀριστερῶν, κἂν πάντα ποιῶμεν τῇ ἀριστερᾷ, καθάπερ τῇ δεξιᾷ. Vult omnino dextra naturâ fortiora ac validiora sinistris esse. At Plato, (quem & hoc nomine is notat, *polit. l.* 2. *c.* 10.) *de legib. l.* 7. hoc tanquam delirium exagitat, Ὡς ἄρα τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ διαφέροντά ἐσθ' ἡμῶν φύσει πρὸς τὰς χρείας εἰς ἑκάστας τῶν πράξεων, τὰ κατὰ χεῖρας. quod & refutare conatur primò membrorum reliquorum exemplo. ἐπεὶ τάγε τοὶ πόδας τε καὶ τὰ κάτω τῶν μελῶν οὐδὲν διαφέροντα εἰς τοὺς πόνους φαίνεται. quod idem de oculis auribúsq; dici poterat; & nutricum matrúmq; maximè inscitiæ usuique pravo adscribit. Τὰ δὲ κατὰ χεῖρας * ἀνοίᾳ [* ἀγνοίᾳ alii] τροφῶν καὶ μητέρων οἷον χωλοὶ γεγόναμεν ἕκαστοι. τῆς φύσεως γὰρ ἑκάτερον τῶν μελῶν σχεδὸν ἰσορροπούσης, αὐτοὶ διὰ τὰ * ἤθη [* ἔθη forsan] διάφορα αὐτὰ πεποιήκαμεν, οὐκ ὀρθῶς χρώμενοι. Dein rejicit etiam operum quorundam instantiis: ἐν ὅσοις μὲν γὰρ τῶν ἔργων μὴ μέγα διαφέρει, λύρα μὲν ἐν ἀριστερᾷ χρωμένων, πλήκτρῳ δὲ ἐν δεξιᾷ, πρᾶγμα οὐδέν, καὶ ὅσα τοιαῦτα· τούτοις δὲ παραδείγμασι χρώμενον, καὶ εἰς ἄλλα, μὴ δέον, οὕτω χρῆσθαι σχεδὸν ἄνοια. *Siquidem in quot quibúsq; operibus utrâ utamur nihil refert, sicut inter lyram tangendam, lyram sinistrâ, plectrum dextrâ, an è converso teneamus, nullius momenti res est. aliáq; ejusdem rationis, quicunq; animadverterit, is his exemplis edoctus, ni ad alia etiam negotia, ubi oportebit utrâq; pariter citra discrimen usus fuerit, insano certè parum distabit.* quæ verba ideò lubentior verto, cùm quia Serranus ità reddidit, ut sensum auctoris haud clarè satìs expresserit; tum ut locum ab interpunctione priùs laborantem restituam explicémque. demum ratiocinatur à ritu gentium quarundam. Ἔδειξε δὲ ταῦτα ὁ τῶν Σκυθῶν νόμος, οὐκ ἐν ἀριστερᾷ μὲν τόξον ἀπάγων, ἐν δεξιᾷ δὲ οἰστὸν προσαγόμενος μόνον· ἀλλ' ὁμοίως ἑκατέραις ἐπ' ἀμφότερα χρώμενος. quibus accenseri possunt & Benjamitæ illi funditores ἀμφιδέξιοι, insigni in eo genere artificio præditi. *Judic. c.* 20. *v.* 16.

Διὰ τὸ ἀνέθιστον] ità Plato suprà, διὰ τὰ ἤθη, vel ἔθη, potiùs.

Τοῦ χαλινοῦ ἐρρωμενέστερον ἢ ἡ δεξιὰ κρατεῖ] Neque hoc Plato penitus tacuit. Πάμπολλα δ' ἕτερα τοιαῦτα παραδείγματα ἐν ἡνιοχείαις τέ ἐστι καὶ ἐν ἑτέροις· ἐν οἷς μαθεῖν δυνατόν, ὅτι παρὰ φύσιν κατασκευάζουσιν οἱ ἀριστερὰ δεξιῶν ἀσθενέστερα κατασκευάζοντες.

Τοῦτο γὰρ εἴθισται] Itaque Plato, διαφέρει δὲ πάμπολυ μαθὼν μὴ μαθόντος, καὶ ὁ γυμνασάμενος μὴ γεγυμνασμένου. *Multum interest inter eum, qui utrâque manu uti didicerit, assueveritque, & eum qui alterutri tantùm.* quod & à re *athletica*, & à *militari*, mox comprobat. Ideo autem usus obtinuit, ut *ad frænum sinistra* adhibeatur, quò dextra vel virgæ, quà equus regitur, vel armis, quæ gestanda ac utenda fuerint, putà ensi hastæve exerendis, exercendísq; immunis relinquatur. Xen. *de re equestri.* Ὁ ἱππεὺς τῇ μὲν ἀριστερᾷ ἄγει τὸν ἵππον, τῇ δὲ δεξιᾷ τὸ δόρυ ἔχει. quanquam posset & alia assignari ratio, cur frænum fortiùs sinistrâ teneatur; si verum foret, quod Solinus habet, *polyhist. c.* 1. *Parti dextræ habilior ascribitur motus, lævæ firmitas major.* Verùm in hoc Solinum rejicit meritò Cl. Salmasius, quem vise sis in *exercitationum* the auro illo πολυμαθεστάτῳ.

§ 7. Ὁποῖον δεῖ καταληφθῆναι ὑπὸ τοῦ θανάτου] qualem ipse se velit à morte deprehendi. Vide *l.* 6. § 30. *ad finem.* éstq; hæc lectio satis commoda. non celabo tamen suspicionem meam; legi posse non minùs commodè καταλειφθῆναι, *qualem te à morte relinqui oporteat*; sive *necesse sit*, & *quod animum, & quod corpus attinet.* siquidem quales nos, quoad corporis statum, mors deprehensura sit, τῶν ἐφ' ἡμῖν οὐκ ἔστιν, ut cum Stoicis loquamur.

Τὴν βραχύτητα τοῦ βίου] vide *ad l.* 2. § 17. & *l.* 4. § 26. & *l.* 5. § 24.

Τὴν ἀχάνειαν] vide *ad l.* 4. § 3. 50.

§ 8. Πυξίον

§ 8. Γυμνὰ τῶν φλοιῶν] vide *lib.* 3. § 11. & *supr.* § 2. Mat. Casimirus Lyric. *l.* 3. *od.* 12.

Si primum vacuis demere corticem
Rebus, Fusce, velis, cætera diffluunt,
Vernæ more nivis, quæ modò nubium
Leni tabuit halitu.

Τίς ὁ ἑαυτῷ ἀσχολίας αἴτιος] Forsan [πῶς πᾶς] τις, vel [ὅτι πᾶς] τις. quia sequitur, πῶς οὐδεὶς ὑπ' ἄλλου ἐμποδίζεται. (de quo vide *l.* 5. § 34.) hoc est, quod ille apud Plut. *de tranquill.*

Οὔτις ἐμοὶ τῶν ἄλλος ἐπαίτιος, ἀλλ' ἐγὼ αὐτός. ità enim legendum, non ἄλλων. vide *lib.* 7. § 16.

§ 9. Παγκρατιαστῇ, οὐχὶ μονομάχῳ] *pugili*, sive *pancratiastæ, non gladiatori.* quia alter armis nativis καὶ περιφυέσι, *lib.* 10. § 38. alter depugnat adscititiis, itaque gladium si deposuerit, statim occiditur; alter manum præstò semper habet; nec quicquam ampliùs, nisi ut dextrè utatur, est opus.

Ἀεὶ ἔχει] De virtute pariter Antisthenes, Ὅπλον ἀναφαίρετον, ἀρετή. Laërt. *l.* 6. at quod de *baculo* Aristot. *de motu animal, c.* 8. idem de ense, vel alio quovis telo, dici potest. Γίνεται ὥσπερ ἀφαίρετον μέρος, ἡ βακτηρία. vide *lib.* 11. § 36. sed & Cleanthis placitum *ibid. lib.* 7. in *Zenon.* διαπαντὸς χρῆσθαι τῇ ἀρετῇ ἀναπόβλητον· γὰρ εἶναι καὶ πάντοτε τῇ ψυχῇ χρῆται οὔσῃ τελείᾳ ὁ σπουδαῖος.

§ 10. Τοιαῦτα τὰ πράγματα] leg. ποῖα αὐτὰ τὰ πράγματα. *qualia sint ipsa per se nuda.* ut *supr.* § 8. & *l.* 8. § 11.

Διαιροῦντα] de *distributione* ista, vide *lib.* 2. § 12. & *l.* 4. § 21.

§ 11. Ἡλίκην ἐξουσίαν] Vide *lib.* 7. § 53, 54.

§ 12. Τὸ ἑξῆς τῇ φύσει μήτε θεοῖς μεμπτέον] τὸ illud D. Boot. vult esse casûs primi. ut sit τὸ ἑξῆς τῇ φύσει, clausula, superioribus periocham istam annectens, sensúmq; hunc exhibeat; *Quod ex rei natura ad ea quæ suprà posita sunt consequitur.* At interpres uterq; in casu quarto accepit. *Quod ad naturam consequitur.* Xyl. *Quicquid in serie ac sequela eventuum naturalium ordinaria contingit.* Cas. Ego malim, *quicquid contingit naturæ consentaneum, de eo nec Dii culpandi nec homines.* hoc est, nulla de re. πάντα γὰρ κατὰ τὴν τοῦ ὅλου φύσιν. τὸ ἑξῆς τῇ φύσει. sicut *lib.* 7. § 54. τὸ ἑξῆς τῇ κατασκευῇ. Idem quod *lib.* 2. § 9. τὸ ἀκόλουθον τῇ φύσει. Syntaxis autem est, qualis apud Gregor. Naz. *in Basil.* Τί τοῦτο οὐκ ἐπαινετέος μᾶλλον, ἢ μεμπτέος; vide *supr.* § 5.

Ἄκοντες] Vide *lib.* 11. § 18. *consid.* 3. Δεῖ δ' ὅς ἂν κακουργῇ ἄκων, συγγνώμην ἔχειν. Hippias apud Platon.

Οὐδενὶ μεμπτέον] Epictet. *lib.* 3. *c.* 26. Οὐ δεῖ μέμφεσθαι οὐδενί, ἐγκαλεῖν οὐδενί, προσθέσθαι δὲ τῇ διοικήσει τῶν ὅλων. ità enim legend. non προσθέσθαι. Et *ibid. c.* 10. Μὴ θεὸν μέμψασθαι, μὴ ἄνθρωπον. Idémque *enchir. c.* 5. Ἀπαιδεύτου ἔργον τὸ ἄλλοις ἐγκαλεῖν, ἐφ' οἷς αὐτὸς πράσσει κακῶς· ἠργμένου παιδεύεσθαι, τὸ ἑαυτῷ. πεπαιδευμένου, τὸ μήτ' ἄλλοις, μήθ' ἑαυτῷ.

§ 13. Πῶς γελοῖος] Plaut. Trucul. 2. 1.

Vertit sese rota vicissim: Stultus est, qui id admiretur.

Ξένος] Vide *lib.* 4. § 29. & *lib.* 8. § 15. Antisthenes apud Laërt. *lib.* 6. τῷ σοφῷ ξένον οὐδέν, οὐδ' ἄπορ. locus mendi manifestus, in quo tollendo frustrà operam posuerunt viri magni. Ambros. Camald. *novum* quasi καινὸν legerit. quidam, οὐδ' ἀξιέραστον. quod Henr. Stephan. non probat. ἄπο tolerari posse putat; sed suspectum tamen habet. Is. Casaub. quid si ἄπον legatur? ut sapienti *nihil deesse velit.* verùm hoc, ut aliquid videatur, non satisfacere tamen ipse profitetur. haud infelicior istis saltem forsan futura est conjectura nostra, si οὐδ' ἀπροσδόκητον rescribamus. conjunxit hæc certè Marcus noster *sup.* § 1. Ξένος ὢν τῆς πατρίδος καὶ θαυμάζων, ὡς ἀπροσδόκητα, τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα.

§ 14. Ἤτοι ἀνάγκη εἱμαρμένη ἀπαράβατος τάξις, ἢ πρόνοια ἱλάσιμος] Cas. *aut fatum, (idque vel necessitas absoluta, & decretum inevitabile, vel placabilis flexibilisque providentia.) aut confusio fortuita.* &c. ut videatur legisse, ἤτοι εἱμαρμένη, [καὶ] ἡ] ἀνάγκη [καὶ] ἀπ, τ. &c. At Xyl. *aut necessitas fatalis, atque ordo inevitabilis,* ut [καὶ] alterum tantùm incertum voluerit, cui accedo potiùs, quanquam malim ἀπαράβατον *inviolabilem,* quàm *inevitabilem* reddere. Certè fato τὸ ἱλάσιμον nullo modo convenit. Maro *Æn. l.* 6.

Desine fata Deûm flecti sperare precando.

ad quem locum Servius: *locutus est secundum Epicureos qui dicunt.*;

Nec bene promeritis capitur, nec tangitur irâ.

Est Lucretii *lib.* 1. quanquam & Stoicos adjicere potuerat, & hos magis, quia fata illi nulla agnoscebant.

Φυρμὸς εἰκαιότητος] *confusio inanis.* Xyl. *confusio merè fortuita.* Cas. sive *temeraria.* φυρμὸς εἰκαιότητος, *confusio temeritatis*; quo vocabulo usus est Marcus & *lib.* 2. § 13. ἀντὶ τοῦ εἰκαίου, *temeraria, fortuita.* Lugd. edit. φυρμὸς ἀκιότατος· pro quo Annot. ἀκιώτατος substituit; vertítq; *confusio durissima.* Hesych. certè, Ἀκιώτατοι, ἀσθενέστατοι. κῖες γὰρ θρεὶς γένος. ex Hesiodi *oper. l.* 1. *v.* 433.

Δαφνῆς δ' ἢ πτελέης ἀκιώτατοι ἱστοβοῆες.

Verùm τὸ ἄκιον istìc non magìs locum habet, quàm οἱ κῖες, aut etiam θρῖπες καὶ ἶπες, vermiculi illi scil. à quibus vocabulum id desumptum est. *confusio* nimirum *dura* planè, *quam corrodere cossi nequeunt.* Ego siquid mutandum (quod nihil est necesse) videretur, εἰκαιότατος mallem. quod optimè convenit cum eo quod sequitur, ἀπροστάτητος. siquidem, quæ rectore carent, temerè feruntur.

Ἀπρο-

Ἀπεςάτητ@] id est, χωρὶς τοῦ προστάτου, sive ἀνηγεμόνευτ@· uti ipse se mox explicat. Hesych. ἀπροστάτευτος, ὁ μὴ ἔχων προστασίαν τινός. *cui nemo præest*; vel etiam, *qui nulli*. utrovis enim modo sumi possunt Hesychii verba. verùm istic ἀπρόστατος passivè sumitur; quomodo eidem ἀνεπίστατον est ἀφύλακτον, ἀνεπίσκοπον, *cui curator & inspector nullus est*.

Εἰ μὲν ἀπαράβατος ἀνάγκη] Senec. *epist.* 16. *Quid mihi prodest philosophia, si fatum est? quid prodest, si Deus rector est? quid prodest, si casus imperat? nam & mutari certa non possunt: & nihil præparari potest adversus incerta, si aut consilium meum Deus occupavit, decrevitque quid facerem, aut consilio meo nil fortuna permittit. Quicquid est ex his, vel si omnia hæc sunt, philosophandum est. sive nos inexorabili lege fata constringunt, sive arbiter Deus universi cuncta disponit, sive casus res humanas sine ordine impellit & jactat, philosophia nos tueri debet. hæc adhortabitur, ut Deo libenter pareamus, ut fortunæ contumaciter resistamus: hæc docebit, ut Deum sequaris, feras casum.*

Ἄξιον αὐτὸν ποίησον τῆς ἐκ τοῦ θείου βοηθείας] vide *supr. ad* § 1. & *l.* 9. § 28.

Ἀσμένιζε] *gratum habe, gratulare tibi*. Cas. *contentus esto*. Xyl. *sat habeas*. vide *l.* 5. § 9. ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλείω.

Κἂν περιφέρῃ σε ὁ κλύδων] Melius saniúsque consilium, quàm Marcus hìc, suggerit nobis Augustinus *de divers. serm.* 19. *Transeunt omnia cum diebus; noli tu transire cum illis. est quò te teneas, ut non transeas. res humana tanquam fluvius decurrit, tene te ad lignum nè traharis. quo me teneo? verbo Dei, quod manet in æternum.* Petr. *epist.* 1. *c.* 1. *v.* 23, 25. & *ibid. serm.* 24. *Vis comprehendere verbum manens? noli sequi flumen carnis. quis comprehendat verbum manens, nisi qui in ipso manet?* Idémque *de verb. Apost.* 4. *In Deo spem pone. si posueris spem in ipso spiritu, quo homo es,* (quod Marcus hìc monet) *iterum spiritus tuus in carnem relabitur, quia non dedisti eum illi à quo suspendatur. ut contineas te, noli remanere in te, transcende te; in illo te pone, qui fecit te.*

§ 15. Τὸ μὲν τοῦ λύχνου φῶς] collatio gemina Christi illi, Matth. *c.* 6. *v.* 22, 23.

§ 16. Ὅτι ἥμαρτε] forsan, ὅτι ἥμαρτέ τις. ut τις excriptori minùs cauto exciderit, dum in τί, quod proximè sequebatur, oculum intendit.

Τί δαὶ οἶδα, εἰ τοῦτο ἁμάρτημα] Vide *l.* 11. § 18. *considerat.* 5.

Εἰ δὲ καὶ ἥμαρτεν] etiamsi peccârit quis, pœnitentiam satisfactionis justæ loco haberi postulat. vide *l.* 1. § 7. Arrian. *de gest. Alex. l.* 7. Μόνη γὰρ ἐμοί γε δοκεῖ ἴασις ἁμαρτίας ὁμολογεῖν τε ἁμαρτάνοντα, καὶ δῆλον εἶναι ἐπ' αὐτῷ μεταγιγνώσκοντα. ὡς τοῖς παθοῦσίν τι ἄχαρι, οὐ πάντῃ χαλεπὰ τὰ παθήματα φαινόμενα, εἰ ὁ δράσας αὐτὰ ξυγχωροίη, ὅτι οὐ καλὰ ἔδρασεν. Petron. *satyr. Sævi quoque implacabilesque domini crudelitatem suam impediunt, quando pœnitentia fugitivos reduxit; & dedititiis hostibus parcimus.*

Κατέκρινεν αὐτὸς ἑαυτὸν] quod Galen. *de affect. corrig. c.* 4. καταγνοὺς ἑαυτοῦ. vide *lib.* 8. § 10. Juvenal. *sat.* 13.

Exemplo quodcunque malo committitur, ipsi
Displicet autori. prima est hæc ultio, quòd se
Judice, nemo nocens absolvitur.--

Ὅμοιον τοῦτο τῷ καταδρύπτειν τὴν ἑαυτοῦ ὄψιν] Plut. *de sanit. conserv.* Ὁ γὰρ ἐκ πικρῶν ἀναλογισμῶν δηγμὸς αἱμάττει τὴν ψυχήν. Et *de tranquill.*

Ἡ συνέσις, ὅτι συνοιδα δεινʹ εἰργασμένος,

(ex Euripid. *Orest.* i. e. τὸ συνειδὸς, ut Stob. explicat *tom.* 2. *tit.* 24.) οἷον ἕλκος ἐν σαρκὶ, τῇ ψυχῇ τὴν καταμέλειαν, αἱμάσσουσαν ἀεὶ καὶ νύσσουσαν ἐναπολείπει. Senec. *de ira lib.* 3. *c.* 26. *Maxima est factæ injuriæ pœna, fecisse: nec quisquam gravius afficitur, quàm qui ad supplicium pœnitentiæ traditur. Nulla major pœna nequitiæ est, quàm quòd sibi displicet.* Idem *epist.* 42. Est autem, δρύπτειν καὶ καταδρύπτειν de arboribus propriè dictum, ἐπὶ τῶν ἐπιλεπιζομένων δρυῶν, ut Grammatici volunt, quibus *cortex dilacerando detrahitur.* nam quod Etymologus addit, de hominibus victûs gratiâ, cùm glandibus primò vescerentur, ad mutuam usque sui dilacerationem secum invicem depugnantibus, quod verbo originem dederit; merum est nugamentum. Indè ad homines traductum & ἐπὶ θρήνου plurimùm usurpatum. ὅταν τις ἑαυτὸν καταπλήξῃ ἐπὶ θρήνου. Hesych. De athletis usurpavit Marcus *l.* 6. § 19. & Apollonius ibi relatus. de hasta vulnerato, Homer. *Il.* π'. *v.* 324.

--πρυμνὸν δὲ βραχίονα δοῦρος ἀκωκὴ
Δρύψ' ἀπὸ μυώνων.——

de naufrago ad scopulum allisо, *odyss.* ε. *v.* 426.

Ἔνθ' ἀπὸ ῥινὸς τε δρύφθη.

de aquilis, sese invicem, an eos, quorum ora involaverant incertum, lacerantibus; *odyss.* β'. *v.* 153.

Δρυψαμένω δ' ὀνύχεσσι παρειὰς ἀμφί τε δειράς.

de mulieribus luctu & mœrore correptis, Hesiod. in *scut. Herc. v.* 243.

———χερσὶ δ' ἐδρύπτοντο παρειάς.

de Hecuba Euripides;

———δρύπτεταί τε παρειὰν,
Δίαιμον ὄνυχα τιθεμένα σπαραγμοῖς.
--*dilaniátque genas,*
Unguem cruentum lacerationibus adhibens.

Et in *epigram. anthol.* --καταδρύψασα παρειάς. Indè, ἀμφιδρυφὴς ἄλοχος, sive γυνή. *Il.* β'. *v.* 700. cui --ἀμφίδρυφοί εἰσι παρειαί. *Il.* λ'. *v.* 393. *Utrasque lacerata*, sive *laniata, genas.* ut Maro *Æn. l.* 12. *Et roseas laniata genas.*

κατα-

Καταδρύπτειν itaque τὴν ὄψιν est, quod Silius *bell. Pun. l. 8.* *Ora manu lacerans.*—
Et Naso *metam. l. 11.*

Ora, comam, vestem lacerans.---

quæ omnia in luctu fieri assolent. sed nec in pœnitentiæ remorsu, ubi acriùs is urget, minùs. Sic enim de Alexandro post Clitum interfectum, Curtius *l. 8. c. 2. laniare deinde os unguibus.* haud ineptè ergò Marcus pariter ait habere se, si pœnituerit, ac si id fecisset, quod per doloris vim à pœnitentia obortam, fieri etiam non raro solet.

Τῷ μὴ θέλοντι τὴν συκῆν ὀπὸν ἐν τοῖς σύκοις φέρειν] Ità *l. 4. § 6.* θέλει τὴν συκῆν ὀπὸν μὴ ἔχειν. Ad Marci mentem Senec. *de ira l. 2. c. 10. Non irascetur sapiens peccantibus. quare? quia scit neminem sapientem nasci, sed fieri. scit paucissimos omni ævo sapientes evadere. quia conditionem humanæ naturæ perspectam habet: nemo autem naturæ sanus irascitur. quid enim si mirari velit, non in sylvestribus dumis poma pendere? quid si miretur, spineta sentesque non utili aliquâ fruge compleri? nemo irascitur, ubi vitium natura defendit.* Illud verò ἐν σύκοις suspectum forsan alicui esse possit, tanquam ab interpolatoris cujuspiam manu, non à Marco ipso extiterit. cùm non tam in fructu ficûs ὀπὸς iste, quam in frondibus & stirpe ipsâ deprehendatur. Synes. *de provident. 2.* Καὶ τῆς συκῆς ὁρῶμεν γλυκύτατον μὲν τὸν καρπόν· φύλλα δὲ καὶ φλοιὸν καὶ ῥίζαν καὶ πρέμνον; ἅπαντα ὀπώδεστερα. Plutarch. item *sympos. l. 5. c. 9.* Γλυκὺς οὕτως καρπὸς ἀπὸ δένδρου φύεται πικροτάτου. τῆς γὰρ συκῆς τὸ ξύλον ὀπῶδές ἐστιν· ὥστε καιόμενον μὲν ἐκδιδόναι δριμύτατον καπνόν, κατακαυθεῖσαν δὲ τὴν ἐκ τῆς τέφρας κονίαν ῥυπτικωτάτην παρέχειν ὑπὸ δριμύτητος. verùm nec fructus quoque lacteo isto humore, antequam maturitatem consequatur, immunis est; quem ideo *pomi infantiam* vocat Plinius *l. 18. c. 19.* Idémque *ibid. c. 28. succus lacteus in capite ficis, in corpore non item.* & *l. 23. c. 7. Exprimitur ante maturitatem pomi.* Plutarch. ipse *ibid. lib. 6. c. 10.* τὸ φυτὸν ἁπάντων ὀπωδέστατον· ὥστε καὶ τὸ σῦκον αὐτό, καὶ τὸ ξύλον, καὶ τὸ ἔργον ἀναπεπλῆσθαι. leg. καὶ τὸ φλοιὸν, vel καὶ τὸ θρῖον ἀναπεπλῆσθαι.

Ἢ τὰ βρέφη κλαυθμυρίζεσθαι] Senec. *de ira. l. 2. c. 9. Si irasceris juvenibus senibúsque quòd peccant; irascere infantibus, quòd peccaturi sunt. Nam quis irascitur pueris, quorum ætas nondum novit rerum discrimina? major est excusatio, & justior hominem esse quàm puerum.* quod autem *de infantium vagitu* Marcus, idem de *gruum clangore* Liban. *orat. 12.* Ὥσπερ οὐκ ἂν ἐκόλασε γεράνους διὰ τὴν κλαγγήν· ὅπως οὐδὲ ἐκείνους [διὰ τὴν στάσιν καὶ τὴν ὕβριν.]

Τί γὰρ πάθῃ] quod *lib. 10. § 30.* τί γὰρ ποιήσει; *quid enim faciet?* Lucian. *ad eum qui dixerat, Prometheus es.* τί γὰρ πάθοιμι; ἐμμενετέον γὰρ οἷς ἅπαξ προειλόμην. *quid enim faciam?* &c. Idémque in *speculantib.* τί γὰρ ἂν πάθοι τις, ὁπότε φίλος ἀνὴρ βιάζοιτο; *quid enim faciat quis, ubi vir amicus urserit?* Laco apud Ælianum *l. 9. c. 27.* quòd lacrymas mitteret, reprehendenti, τί πάθω; οὐ γὰρ ἐγὼ αἴτιος τούτου. ἁ φύσις δέ μου ῥεῖ. Joan. Chrysost. *in 2. ep. Cor. orat. 1.* Καὶ τί πάθω, ὅτι μάρτυρας καιρὸς οὐ πάρεστι νῦν; *Quid faciam, cùm martyrii jam tempus non sit?* Galen. *method. l. 10.* τί ἂν οὖν τις πάθοι πρὸς ἀνθρώπους μήτε ἔργῳ μήτε λόγῳ πεισθῆναι δυναμένους; Terent. *Heautontim. 4. 1.*

Quid cum illis agas, qui neque jus, neque bonum atque æquum sciunt?

Εἰ οὖν γοργὸς εἶ] *si igitur trux es.* Xyl. imò, *si acer ipse validúsque es.*

§ 17. Εἰ μὴ καθῆκον] vide *ad l. 3. § 6, 7.* sed & Epictet. *dissert. l. 1. c. 2.*

Ἡ γὰρ ὁρμή σου ἔσω εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾶν] Sententia defecta. Cas. *Teneas semper propositum tuum ab omni necessitate ac coactione liberum.* acsi scriberetur. ἡ ὁρμή σου ἀβίαστος ἔστω. At Xyl. hæc sequentibus conglutinat. *Tui animi motus ità sint compositi, ut omnia circumspicias.* mihi nec istud placet, nec, quod censeam sentiámve, probabile aliquid impræsentiarum occurrit. forsan ἡ γὰρ ὁρμή σου ἔσω εἰς [τάδε] πάντη. *etenim conatus tuus ad ista,* τὸ καθῆκον scil. καὶ τὸ ἀληθές, *omnino tendat.* ut τὸ ἀεὶ ὁρᾶν ad sequentia pertineat. vel etiam si ἀβίαστος illud admittere libuerit; ἡ γὰρ ὁρμή σου ἀβίαστος εἰς τὸ πᾶν. *impetus enim,* sive *conatus tuus non est coactioni aut vi ulla ex parte obnoxius,* quò minùs ab eis abstinere possis; vel quæ officio tuo adversantur, agendis, vel quæ veritati repugnant, dicendis. vide *l. 10. § 33.*

§ 18. Τὸ τὴν φαντασίαν σοι ποιοῦν] *quod se objicit tibi.* Casaub. *quod cogitationem tuam commovet.* Xyl. imò, *quod phantasiam tibi afficit.* ut *lib. 3. § 11.*

Ἀνάπτυξιν διαιροῦντα] vide *supr. § 8. 10.*

§ 19. Κρεῖττόν τι καὶ δαιμονιώτερον] τὸ ἐν σοὶ θεῖον. *supr. § 1.* & *l. 11. § 19.* τὸ ἐν σοὶ θειότερον μέρος. vide Julian. *infrà ad § 26.* Epictet. *l. 1. c. 3.* τί γάρ εἰμι; ταλαίπωρον ἀνθρωπάριον καὶ τὰ δύστηνά μου σαρκίδια. ἀλλ' ἔχεις τι καὶ κρεῖττον τῶν σαρκιδίων. τί οὖν ἀφεὶς ἐκεῖνο, τούτοις προσέτηκας; leg. προσέτηκας. de qua voce vide Synes. *epist. 57. suprà ad § 3.* & Marcum *l. 10. § 24.*

Τῶν νευροσπαστούντων σε] vide *ad l. 2. § 2.* & *l. 10. § 38.* Clemens *strom. l. 4.* Δεῖ γὰρ κύριον εἶναι τὸν κρείττω τῆς ἑαυτοῦ γνώμης· μὴ νευροσπαστούμενον, ἀψύχων δίκην ὀργάνων, ἀφορμὰς ἴσως μόνον παρὰ τῆς ἔξωθεν αἰτίας λαμβάνοντα.

Τί μοι νῦν ἐστιν ἡ διάνοια] vide *l. 5. § 11.* & *l. 10. § 24.*

§ 20. Τὸ μὴ εἰκῆ] vide *l. 2. § 16.* & *infrà § 24.*

Ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν] vide *l. 5. § 16.* & *l. 7. § 55.* & *l. 8. § 34.* & l. 11. § 21.

§ 21. Μετ' ὀ πολὺ] vide *l.* 9. § 28. 32. & *l.* 11. § 18. *consider.* 6.

Ἵνα ἕτερα ἐφεξῆς γίνηται] vide *l.* 7. § 23. 25. & *infrà* § 23. August. *confess. l.* 4. *c.* 11. *ecce illa discedunt, ut alia succedant, & omnibus suis partibus constet infirma universitas.*

§ 22. Πάντα ἡ ὑπόληψις] vide *ad l.* 2. § 15. & *l.* 3. § 9.

Καὶ αὐτὴ ἐπὶ σοι] ἐφ' ἡμῖν ὑπόληψις. Epictet. *enchir. c.* 1.

Ὅσπερ κάμψαντι τὴν ἄκραν] ἄκραν κάμπτειν, quòd Plut. in *collat. terr. & aquat.* ἀκρωτήριον κάμπτειν. *promontorium prætervehi.* nos dicimus, **to double the cape.** solent autem prominentia loca istiusmodi plùs aliis esse undis infesta, ventis exposita, procellis obnoxia, eóque nomine magìs periculosa: indè proverbium de *Maleo* sive *Maleis* Laconico promontorio.

Μαλέας δὲ κάμψας ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε.

Maleas legens, quæ sunt domi obliviscere.

Eusthath. *ad odyss.* γ'. Ulysses *Odyss.* ἰ *v.* 80.

Ἀλλά με κῦμα ῥόος τε περιγνάμπτοντα Μάλειαν
Καὶ βορέης ἀπέωσε.——

Et Nestor de eodem *ibid.* γ'. *v.* 288. juxta Maleam navigantes habuisse se στυγερὴν ὁδὸν.

—— λιγέων τ' ἀνέμων αὐτμὴν ——
Κύματα τε τροφόεντα, πελώρια, ἶσα ὄρεσσιν.

Liban. *orat.* 31. inter cætera nautis molesta, καὶ πέτραν περιβεβλημένην, περὶ ἣν δεῖ κάμψαντας ὅρμου τυχεῖν. & *orat.* 3. καὶ ταυτὸ συμβαίνει, ὅσπερ ἐπὶ τῶν προβόλων, ἐπειδὰν ἡ θάλαττα ποικίλοις ἐλαυνομένη πνεύμασιν εἰς συνέχειαν ἐγείρηται κυμάτων· ἐκεῖ γὰρ πρὶν καθαρῶς τὸ πρῶτον κῦμα περὶ τοὺς προβόλους ῥαγῆναι, τὸ δεύτερον ἐγκαταλαμβάνει, καὶ τὸ τρίτον αὖθις· καὶ τοῦτο διατελεῖ γιγνόμενον, ἕως ἂν λήξῃ τὰ πνεύματα.

Γαλήνη] Ità *l.* 5. § 2. ἐν πάσῃ γαλήνῃ. & *l.* 8. § 25. αἰθρίαν καὶ γαλήνην. qualem animi statum delineat. Plut. *de virt. mor.* verbis illis Homericis ex *Odyss.* ἐ. *v.* 391.

Δὴ τότ' ἔπειτ' ἄνεμος μὲν ἐπαύσατο· ἡ δὲ γαλήνη
Ἔπλετο νηνεμίη· κοίμησε δὲ κύματα δαίμων·

Eodémque alludens Sextus *adv. ethic. c.* 5. Εὐδαίμων ἐστὶν ὁ ἀταράχως διεξάγων, καὶ, ὡς ἔλεγεν ὁ Τίμων, ἐν ἡσυχίᾳ καὶ γαληνότητι καθεστώς.

—— πάντη γὰρ ἐπεῖχε γαλήνη.
Τὸν δ' ὡς οὖν ἐνόησ' ἐν νηνεμίησι γαλήνης.

vide *ad l.* 2. § 4.

Σταθερὰ πάντα] vide *ad l.* 6. § 10. Lucian. in *Scytha extremo.* ἦν γὰρ τοῦθ' ὑπάρξῃ, εὔδια πάντα, καὶ πλοῦς οὔριος, καὶ λειοκύμων ἡ θάλασσα, καὶ ὁ λιμὴν πλησίον.

Καὶ κόλπος ἀκύμων] quod Dio Prus. *orat.* 74. ἄκλυστον λιμένα. qualis Maronianus ille dixit. *Æn. l.* 1.

——*ubi omnis ab alto*
Frangitur, inque sinus scindit sese unda reductos. ex poeta autem aliquo traducta hæc, M. Cas. nec frustrà, opinor, autumat. etiam βίον ἀκύμονα dixit Plut. in *Galba.* &, ἵλεων καὶ ἀκύμαντον τῆς ψυχῆς διάθεσιν, Synes. alicubi, Idémque *de regn.* αἰθέρας ἀκύμονα διάθεσιν.

§ 23. Μία καὶ ἡ ποσοῦν ἐνέργεια] idem planè argumentum habetur. *l.* 9. § 21.

Τὸν δὲ καιρὸν καὶ τὸν ὅρον δίδωσιν ἡ φύσις] sic *l.* 6. § 49. ἀφώρισται. hoc est, quod Solomon *Eccles. c.* 3. *v.* 1. לכל זמן ועת τοῖς πᾶσιν ὁ χρόνος, καὶ καιρὸς παντὶ πράγματι. ubi rectè זמן *tempus determinatum,* sive, *præstitutum,* ex Est. *c.* 9. *v.* 26, 31. Ezræ *c.* 10. *v.* 14. & Nehem. *cap.* 10. *v* 34. reddit Piscator; & exponit, prout & Jun. prior, *determinatum à Deo.* etsi locus ille à plerisque aliter, sed perperam, accipitur. hoc est etiam, quod Job. *c.* 7. *v.* 1. צבא לאנוש *tempus. præfinitum est homini super terram.* ità enim malim cum Pagnino & Mercero, quàm, cum vulgatæ auctore, *militiam,* vertere. atq; ità etiam *ibid. c.* 14. *v.* 14. Junius & Tremel. verterunt, ubi de vita humana usurpatur. nec de versione ambigere patitur Job ipse. qui *c.* 14. *v.* 5. *Præcisi sunt dies ejus, terminos sive limites illius statuisti, quos transgredi non datur.* Jason Siracid. *cap.* 18. *v.* 8. *præfinitum cuique est obdormiendi tempus.* Indè & Æschyli illud apud Plut. de Homero.

Ἀλλ' οὔτι πολλὰ τραύματ' ἐν στέρνοις λαβὼν,
Θνήσκει τις, εἰ μὴ τέρμα συντρέχῃ βίου.
Οὔτ' ἐν στέγῃ τις ἥμενος παρ' ἑστίᾳ,
Φεύγει τι μᾶλλον τὸν πεπρωμένον μόρον.
Non tela siquis pectus intra acceperit,
Morietur, ævi fata nisi dent terminum:
Nec si larem quis servet, assiduus foco,
Effugiet horam, Parca quam decreverit. Grot.

Et Phalaris *epist.* 147. Ἴσθι γὰρ, ὡς μηδεὶς τυραννοκτονήσει τὸν Φάλαριν ἔξω τῆς ἰδίας μοίρας, ἣν ἀπὸ νεότητος ἔχομεν καθ' ἑαυτῶν forsan καθειμαρμένην. atque ità interpres, *definitum & constitutum.* Solon. item apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 9.

—— τὰ δὲ μόρσιμα πάντως
Οὔτε τις οἰωνὸς ῥύσεται, οὐθ' ἱερά,
Οὐθ' οἱ Παιώνος πολυφαρμάκου ἔργον ἔχοντες
Ἰατροί, καὶ τοῖς οὐδὲν ἔπεστι τέλος.
Πολλάκι δ' ἐξ ὀλίγης ὀδύνης μέγα γίγνεται ἄλγος,
Κοὐκ ἄν τις λύσαιτ' ἤπια φάρμακα δούς.
Τὸν δὲ κακαῖς νούσοισι κυκώμενον ἀργαλέαις τε,
Ἁψάμενος χειροῖν, αἶψα τίθησ' ὑγιῆ.
Μοῖρα δέ τοι θνητοῖσι κακὸν φέρει, ἠδὲ καὶ ἐσθλόν·
Δῶρα δ' ἄφυκτα θεῶν γίγνεται ἀθανάτων.

——*fato quæcunque manet sors,*
Non hanc avertet victima; sed nec aves;

Nec qui Pæonias ægris mortalibus herbas
 Sæpe erraturam ferre laborat opem.
Sæpe dolor tenui morbos produxit acerbos,
 Tollere quos nullis sit medicaminibus :
Sæpe diu sævo jactatum corporis æstu,
 Contactu sanum reddidit una manus.
Sic fato sors læta venit, contraria fato :
 Nec vitare datur, quæ placuêre Deis. Grot.

Indè Propertio *l.* 3. *eleg.* 3. *mortis dies parca*, hoc est, πεπρωμένη, ut rectè Scaliger. vide ad *l.* 2. § 4. & *ad l.* 4 § 23. & *ad l.* 8. § 20. & *infr.* § 36.

Ποτὲ μὲν ϗ ἡ ἰδία] Datur hinc conciliatio dictorum illorum, quæ adversari superioribus videri poterant: *homines violentiæ deditos, non dimidiaturos dies suos* ; hoc est; nè dimidium quidem dierum suorum exacturos esse, Psal. 55. *v.* 23. quosdam etiam, *defungi* בלא יומו Job. *c.* 15. *v.* 32. hoc est, ἐν ȣ̓κ ἰδίᾳ ἡμέρᾳ Sept. *in die non sua.* Vatabl. & Pagn. & בלא עת Job. *c.* 22. *v.* 16. i. e. ἄωρος, Sept. *ante tempus suum.* Vulg. siquidem si naturæ propriæ rationem habemus,

Quota pars moritur tempore fati ?

Sen. *Herc. Oet.* 2. 2. quia, *pauci ad senectutem perveniunt.* Cic. *de sen.* pauci eum vitæ terminum assequuntur, quem constitutionis nativæ virtute poterant, si sinistri nihil intervenisset. verùm, si *naturæ communis*, utì Marcus loquitur, hoc est, numinis divini dispositionem ac dispensationem spectamus, *nemo nisi suo die moritur.* Sen. *ep.* 69. etiam qui immaturus maximè obiisse videtur,

tulit suum, —— *metásque dati pervenit ad ævi.*

Idem *ad Marc. c.* 20. ex *Æn. l.* 10. Itaque non fuit necesse, ut Servius quò Virgiliana duo illa conciliaret, *Æn. l.* 10. —— *Stat sua cuiq; dies.*— & de Didone *l.* 4.

 —— *nec fato, meritâ nec morte peribat,*
 Sed misera ante diem; ——

ad illud confugeret, *poetas secundum Sectas varias loqui; illud ex Stoicorum, hoc ex Epicureorum sententia protulisse*, Videmus enim, Marco auctore, utrumque etiam Stoicorum placitis esse satis consentaneum. alia Servii conciliatio videri poterit *ad l.* 4. quam quia prolixior est, nec ad nostri mentem, omitto.

Νεαρὸς ἀεὶ] vide *supr.* § 21. & *l.* 7. § 25.

Καλὸν δὲ ἀεὶ πᾶν ϗ ὡραῖον] vide *l.* 4. § 23. & *l.* 10. § 20.

Ὀυδὲ αἰσχρὸν] vide *l.* 2. § 11. & *l.* 4. § 3. & *l.* 8. § 1.

Συμφέρον ϗ συμφερόμενον] vide *l.* 2. § 11. & *l.* 3. § 4. συνεμφέρεται ϗ συνεμφέρει. verto autem istic; *conducens, & congruum.* συμφέρεσθαι *convenire, congruum esse.* Liban. *orat.* 11 Θαῦμα τοίνυν ἕτερον ἐπὶ τῆς αὐτῆς βασιλείας παραπλήσιόν τε ϗ ȣ̓ παραπλήσιον τῷ προτέρῳ· τῷ μὲν γὰρ ἦν περὶ θεὺς συμφέρεται· τῇ δὲ τῶν ξένων δεῦρο μεταστάσει διέστηκε, *aliud sub eodem regno miraculum contigit, priori geminum, nec geminum tamen. in hoc enim convenit, quòd circa Deos fiebat : in hoc discrepat, quòd in Deis peregrinis istuc translatis :* cùm prius nimirum in patriis restitutis exhibeatur. ut Fed. Morellius hic, ut alibi sæpenumero, non dormitavit, sed altum dormivit; cùm vertit, *Regi enim circa Deos, ad cultum confert hospitum : huic autem est, quod peregrinarum migratione distet.*

Θεοφόρητος ὁ φερόμενος κατὰ τ' αὐτὰ θεῷ] ista cum sequentibus Xyl. vertere neglexit; vitiata suspicatus, an de sensu ambiguus, incertum. θεοφόρητος, quemadmodum & θεόληπτος in sequiorem partem sumitur haud rarò, pro *arreptitio*, sive *lymphatico*. Iraque apud Plut. Adulator, quò eum cui se accommodat, δεισιδαίμονα ὄντα, *superstitionibus constrictum*, hac etiam in parte superare videatur, θεοφόρητον, sive *arreptitium* se simulat. ut τὸ θεοφόρητον, sit etiam τῆ δεισιδαίμονος excessus, aut affectus saltem illo vehementior. Verùm à Marco accipitur in meliorem partem, pro eo, *qui numini ferendum, agendum se totum permiserit.* nec aliter ferè à Philone Judæo, & Dionysio illo, qui Areopagitæ titulum præfert, usurpatur. est autem tralatio ab eis desumpta, qui instinctu quodam divino agitantur ; cujusmodi vates sunt, ϗ οἱ ἔνθεοι. ità de Æschine Philostratus: τὸ θείως λέγειν, ὅπω μὲν ἐπεχωρίαζε σοφιστῶν σπουδαῖς· ἀπ' Αἰσχίνȣ δ' ἤρξατο, θεοφορήτῳ ὁρμῇ αὐτοσχεδιάζοντος, ὥσπερ οἱ τοὺς χρησμοὺς ἀναπνέοντες. Indè θεοφορία. de Scopa Callistratus in *imagin.* 2. Ὀυ ποιητῶν δὲ ϗ λογοποιῶν μόνον πνέονται τέχναι ἐπὶ γλώτταις ἐκ θεῶν θειασμȣ̃ πεσόντος· ἀλλὰ ϗ τῶν δημιουργῶν αἱ χεῖρες θειοτέρων πνευμάτων ἐράνοις ληφθεῖσαι, κάτοχα ϗ μεστὰ μανίας προφητεύει τὰ ποιήματα. ὁ γὰρ δὴ Σκόπας ὥσπερ ἔκ τινος ἐπιπνοίας κινηθεὶς, εἰς τὴν τȣ̃ ἀγάλματος δημιουργίαν τὴν θεοφορίαν ἐφῆκε. Θεοφόρητος perinde Marco, qui non linguam tantùm, sed & manum mentémque suam ad nutum numinis divini per omnia prorsus ità contradidit regendam dirigendámque, ut nihil aliud agat, dicat, cupiat, cogitet, quàm quod Deo ipsi visum fuerit. Indè Clementi *strom- l.* 7. Θεῖος ἄρα ὁ γνωστικὸς ϗ ἤδη ἅγιος θεοφορῶν ϗ θεοφορούμενος.

Ὁ φερόμενος κατὰ τ' αὐτὰ τῷ θεῷ] *qui viâ eâdem quâ Deus fertur.* i. qui Deo consentit, convenit. Epiphan. *l.* 1. *tom.* 3. *hæres.* 38. τὰ μὲν κατὰ τὰ αὐτὰ φερόμενα, τὰ δὲ διηλλαγμένα. *partim cum illis convenientem, partim ab eis discrepantem.*

Ἐπὶ τ' αὐτὰ τῇ γνώμῃ φερόμενος] quod Epictet. *l.* 2. *c.* 16. Deum ipsum alloquendo, ὁμογνωμονῶ σοι. vide *l.* 10. § 21.

§ 34. Ὡς ἂν ἡ δίκη αὐτὴ ἐνέργησεν] *nequid aliter quàm justitia æquitásque exigit.* Casaub. minùs plené. meliùs Xyl. *nequid secius quàm justitia ipsa egisset.* formula diserta, & ἀκριβοδίκαιόν τι insinuans.

Ὅτι

Οὔτε δὲ τῇ ἐπιτυχίᾳ μεμπτέον] vide *l.* 8. § 17.

Ὁποῖον ἕκαστον ἀπὸ στερήματ☉] *Quale unumquodlibet à privatione fuerit.* Xyl. ut idem sit τὸ στέρημα, quod ἡ στέρησις. cujus exemplum frustrà quæro. Cas. *cujusmodi corpora nostra sint adhuc rudia & imperfecta.* unde quid legerit haud satìs liquet. ego σπέρματ☉ omnino legendum censeo. vel, si cui id minùs arridet, σπειρήματ☉. quod propiùs accedit ad scripturam priorem, & apud Nicandrum reperitur (si pro *semine* ibi sumi, quod quidam censent, compertum haberetur) vel σπορήματ☉ etiam, sive σπερματώσεως (ut τῇ ψυχώσει respondeat ἡ σπερμάτωσις) quæ *actum ipsum seminandi* designant. sensus patet; idémque est, quodcunque ex istis legere libuerit, quod Tertull. *ex seminis sparsione* dixit, *apologet. c.* 9. Nec silentio prætereundum videtur, quod Plut. nos docet *de commun. notit. c.* 31. Stoicis autoribus, qui in notationibus plùs satìs ineptire solebant, τὸ μὲν σπέρμα τὴν ἐπὶ μικρὸν ὄγκον ἐκ πολλοῦ σπείρασιν ὠνομάσθαι· τὴν δὲ φύσιν ἐμφύσησιν οὖσαν, καὶ διάχυσιν τῶν ὑπ' αὐτῆς ἀνοιγομένων καὶ λυομένων λόγων καὶ ἀριθμῶν. quo loco miror ego, quid Lipsium impulerit, ut pro ἐμφύσησιν ἐν φύσεσιν legi voluerit, &, *in spiritibus & inflationibus*, verterit. *Stoic. physiolog. l.* 3. *c.* 6. cùm locus sincerus sit, sensúsque proclivis satís. *Semen ideo dictum, quòd in eo quasi conspiratione & colligatione quadam in exiguam molem vis virtutísque multum compingatur; naturam verò, quòd ejus ope operâque, quasi insufflatione quadam, vis virtúsque illius excitetur, diffundatur, & ex potentia in actum producatur & prodeat.* verùm hoc ἐν παρέργῳ. *A semine*, inquit Marcus, *sive seminatione, usque ad animationem.* σπέρμα itaque sive σπερμάτωσις (id si scripserat) idem est hic Marco, quod σπέρματ☉ καταβολὴ Apostolo, *ad Hebr. c.* 11. *v.* 11. Vide *ad. l.* 4. § 36. & *l.* 10. § 26.

Μέχρι ψυχώσεως] quod in ipso partu fieri autumabant Stoici. qui & fœtum ad partum usque animal esse negabant, sed utero muliebri, tanquam plantam telluri, adfixum, vel potiùs tanquam arbori fructum, agnatum, veluti partem ejusdem, ab eo cúmque eo nutriri censebat. Plut. *de placit. philos. l.* 5. *c.* 15. Οἱ Στωϊκοὶ μέρος εἶναι αὐτὸ τῆς γαστρὸς, οὐ ζῷον (contra planè quàm Plato, *ibid.*) ὡς γὰρ τοὺς καρποὺς, μέρη τῶν φυτῶν ὄντας, πεπαινομένους ἀποῤῥεῖν, οὕτω καὶ τὸ ἔμβρυον. Idemque *de Stoic. contradict. c.* 38. de Chrysippo locutus; Τὸ βρέφ☉ ἐν τῇ γαστρὶ φύσει τρέφεσθαι νομίζει, καθάπερ φυτόν· ὅταν δὲ τεχθῇ ψυχόμενον ὑπὸ τοῦ ἀέρος καὶ στομούμενον, τὸ πνεῦμα *μεταβάλλειν [* μεταλαβεῖν Salmas. *ad Epist. & Simpl.*] καὶ γίγνεσθαι ζῷον. ὅθεν οὐκ ἀπὸ τρόπου τὴν ψυχὴν ὠνομάσθαι παρὰ τὴν ψύξιν. Et Philo eódem respiciens, *lib. de insomn.* Γεννώμενον εὐθὺς, ἢ ἔξωθεν εἰσκρίνεται; ἢ ὑπὸ τοῦ περιέχοντ☉ ἀέρος ἡ ἔνθερμ☉ ἐν ἡμῖν φύσις, οἷα σίδηρος, ἐκ χαλκέως πεπυρωμέν☉ ὕδατι ψυχρῷ, πρὸς τὸ κρατυνόμενον στομοῦται; διότι καὶ παρὰ τὴν ψύξιν ὠνομάσθαι δοκεῖ ψυχή. Vide *ad l.* 6. § 16. Tertull. *de anim. c.* 25. *Sunt qui præsumunt, non in utero concipi animam, nec cum carnis figulatione compingi atque produci; sed & effuso jam partu, nondum vivo infanti extrinsecùs imprimi. Cæterùm semen ex concubitu, muliebribus locis sequestratum, compinguescere in solam substantiam carnis; eam editam, & de uteri fornace fumantem, & calore solutam, ut ferrum ignitum, & ibidem frigidæ immersum, ità aeris rigore percussam, & vim animalem rapere, & vocalem sonum reddere. hæc Stoici cum Ænesidemo.* Addit idem ex medicis idem sensisse *Hicesium, & naturæ & artis suæ prævaricatorem.* Sed & *Platonem alicubi dixisse. Perinde animam extraneam aliàs, & extorrem uteri, primâ adspiratione nascentis infantis adduci, sicut expiratione novissimâ educi. incertum tamen, an ex sententia fixerit,* (ità legit Rigalt.) *an ex alterius persona id protulerit.* Absurda sanè sententia quæque pluribus refutetur, indigna. Itaque Septimius, dogmatis istius patronos, παράδοξόν τι, *& à sensu communi dissitum, in eo affectâsse,* contendit; sed quod à mulierculis quibusvis possit refelli. *Puduit*, inquit, *opinor illos hoc statuere quod fœminæ agnoscerent. at quanto ruboratior exitus à fœminis revinci quàm probari?* Lactant. *de opific. c.* 17. *Anima non est* (quod Varro dixerat) *aer ore conceptus; quia multò priùs gignitur anima, quàm concipi aer possit. non enim post partum insinuatur in corpus, ut quibusdam philosophis* (Stoicis scil.) *videtur, sed post conceptum protinus, cùm fœtum in utero necessitas divina formavit.* Verùm varias nostrorum hac de re sententias videas licet apud Hieron. *adv. Ruffin. apolog.* 2. Ruffin. *in apolog. Pamphili nom. pro Origen.* vide & *l.* 2. § 2.

Ἄνω μετέωρος ἐξαρθεὶς] vide *l.* 7. § 49. & *l.* 9. § 28. nam de *sursùm elato animo*, Xyl. frustrà hæc accepit.

Τὴν πολυτρεπίαν, ὅσην] quod *l.* 7. § 48. τὸ συμμιγές.

Ὅπου τὸ περιοικοῦν ἐναερίων καὶ ἐναιθερίων] scil. universas mundi totius regiones ætheriam, aeriam, aquatilem, terrestrem, incolis suis refertas censebant, cùm Stoici, tum & Platonici. Alcinous, *de doctrin. Platon.* Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι δαίμονες, οὓς καὶ καλοίη ἄν τις γεννητοὺς θεοὺς, καθ' ἕκαστον τῶν στοιχείων, οἱ μὲν ὁρατοὶ, οἱ δὲ ἀόρατοι, ἔν τε αἰθέρι, καὶ πυρὶ, ἀέρι τε, καὶ ὕδατι· ὡς μηδὲν κόσμου μέρος ψυχῆς ἄμοιρον εἶναι, μηδὲ ζώου κρείττον☉ θνητοῦ φύσεως. Apul. *de deo Socrat. Quid igitur? tanta vis aeris, quæ ab humillimis Lunæ anfractibus usque ad summum Olympi verticem interjacet, vacabitne animalibus suis atque erit ista naturæ pars mortua ac debilis? & nè volucres cogites, qui aerem pervolant. ipsæ enim,* inquit, *aves, si sedulò advertas, terrestre animal, non aereum, rectiùs perhibeantur. est enim semper illis omnis*

victus

victus in terra. ibidem pabulum, ibidem cubile. tantum quod aëra proximum terræ volitando transverberant. Cæterùm cùm illis fessa sunt remigia pennarum, terra ceu portus est. Itaque aëri dæmonas attribuit, tertia quædam, ut loquitur, animalia, neque tam bruta, quàm terrea, neque tam levia quàm ætheria. Porphyr. item *de abstinent. l.* 3. ζῶα λογικὰ distribuit in quatuor classes, ἐναιθέρια, ἐναέρια, ἔνυδρα, ἐπίγεια.

Καὶ ὅτι ὁσάκις] καὶ istud παρέλκει, & inducendum videtur. nam ὅτι, ad τεῖπον refertur. quam dictionis seriem non advertentes interpretes, alter Marci mentem pervertit, alter ad rem minùs pertinentia infercit.

Ταῦτα ὄψει] *eáque te visurum.* Xyl. *eadem te visurum.* ταυτὰ non ταῦτα.

Ἐν τούτοις ὁ τῦφος] Lugd. erotematicè legit. ἐπὶ τούτοις ὁ τῦφος; *hisne superbimus?* Cas. enunciativè. rectiùs, opinor. *hæc sunt, de quibus tantoperè superbimus.* forsan tamen deest aliquid. Οἷος ὁ τῦφος. ut ὅσον τὸ περιοικοῦν. ut vel de rebus ipsis intelligatur, sítque idem hîc ὁ τῦφος quod *l.* 6. § 13. ἡ ἱστορία ἐφ' ᾗ σεμνύνεται, quam & τῦφον *ibidem* nuncupat. ità Xyl. *tum quis in eis fastus.* vel de hominibus, qui istorum ratione insolescunt. quod *lib.* 11. § 18. μεθ' οἵου τύφου. & *l.* 9. § 34. ὅσον οἴονται. Sed illud mavelim. Apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 4. Socrates: πρὸ τῶν ἀπαιδεύτων βίῳ καθάπερ ὑποκριτῇ, πολλὰ τύχη μετεκδύματα περίκειται. leg. ἐπενδύματα, vel etiam μετενδύματα. Sic enim Lucian. *necyomant.* τὴν τυραννίδα μετενέδυσε. quo loco tamen in vulgatis μετενέδυσε perperam editur. éstque quod Synes. *de provident.* μεταμφιέσασθαι dixit. vide *ad l.* 4. § 1.

§ 25. Βαθὺς ἔξω τὴν ὑπόληψιν] Vide *supr.* § 22. & *l.* 4. § 7. & *l.* 8. § 40.

§ 26. Ἐπιλάθου] Ità Autor *ad Hebr. c.* 12. *v.* 5. ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως. Scilicet, quod Bern. *de consider. lib.* 2, *Sic se habent corda mortalium. quod scimus cùm necesse non est, in necessitate nescimus.*

Πάντα κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν] Vide *l.* 5. § 8, 10. & *l.* 8. § 4.

Τὸ ἁμαρτανόμενον ἀλλότριον] vide *l.* 9. § 38.

Πᾶν τὸ γινόμενον οὕτως ἀεὶ ἐγίνετο] vide *lib.* 7. § 1. & *l.* 8. § 46.

Ὅση ἡ συγγένεια] Ἄνθρωπος γὰρ ἀνθρώπῳ καὶ ἑκὼν καὶ ἄκων πᾶς ἐστι συγγενής. Julian. Imp. in *epist.* ἀκεφάλῳ. vide *ad l.* 2. § 1. & *l.* 3. § 4.

Ὁ ἑκάστου νοῦς θεὸς] Hermes *Pæmand. c.* 12. ὁ νοῦς ἐν ἀνθρώποις, θεός ἐστιν. Atque indè Synes. in *calvit. encom.* de capite. ἐκεῖ νόμιζε κατεσκευάσθαι τὸν νοῦν· ἐκείνην τὴν κεφαλὴν ἡγοῦ νεὼν τοῦ θεοῦ. *Dei templum caput,* quia mentis sedes. Cicer. *offic. l.* 3. § 44. à Lactantio laudatus *instit. l.* 7. *c.* 24. *cum verò jurato dicenda sententia sit, meminerit Deum adhibere testem; id est, ut ego arbitror, mentem suam.* Euripid. apud Theon. Soph. in *progymn.*

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ἐστιν ἐν ἑκάστῳ θεός.
Mortalium cuique sua mens est Deus.

quod Panegyrista Constantinianus vertit,

Sua cuique prudentia Deus est.

Menand. apud Plut. in *Platon. quæst.* 1.

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ὁ θεός.--
Mens quippe nostra Deus est.

Idémque in *Adelph.* citante Justin. *de Monarch.*

-- θεός ἐστι τοῖς χρηστοῖς ἀεὶ
Ὁ νοῦς ἄρ', ὡς ἔοικε τοῖς σοφωτάτοις.
--*Numen est verè bonis mens ipsa.*

Hinc Nemes. *de natur. homin. c.* 44. Εὐριπίδης δὲ καὶ Μένανδρος ἐν ἐνίοις τὸν νοῦν τὸν ἐν ἑκάστῳ φασὶ προνοοῦν ἑκάστου, θεὸν δὲ μηδένα. Verùm plus forsan Nemesius affingit & affigit illis quàm volebant ipsi: qui nihil aliud, opinor, innuebant, quàm quod Senarius ille,

Βροτοῖς ἅπασιν ἡ συνείδησις θεός.

Dei instar habere mentem & conscientiam in homine debere, ejusdémque dictamen bonum quemque tanquam oraculum quoddam sequi. At Epictet. *l.* 2 *c.* 8. Οὐκ οἶδας ὅτι θεὸν τρέφεις; θεὸν γυμνάζεις; θεὸν περιφέρεις, τάλας, καὶ ἀγνοεῖς; δοκεῖς με λέγειν ἀργυροῦν τινα ἢ χρυσοῦν ἔξωθεν. ἐν σαυτῷ φέρεις αὐτὸν, καὶ μολύνων οὐκ αἰσθάνῃ, ἀκαθάρτοις μὲν διανοήμασι, ῥυπαραῖς δὲ πράξεσι. καὶ ἀγάλματος ἂν τοῦ θεοῦ παρόντος, οὐκ ἂν τολμήσαις τι τούτων ποιεῖν, ὧν ποιεῖς. αὐτοῦ δὲ θεοῦ παρόντος ἔσωθεν, καὶ ἐφορῶντος πάντα, καὶ ἐπακούοντος, οὐκ αἰσχύνῃ ταῦτα ἐνθυμούμενος καὶ ποιῶν, ἀναίσθητε τῆς σαυτοῦ φύσεως, καὶ θεοχόλωτε. vide *lib.* 2. § 2. & *l.* 3. § 5. & Apul. *ad l.* 7. § 17.

Ἐκεῖθεν ἐρρύηκε] vide *supr.* § 2. & *lib.* 2. § 4. Cur autem ἐκ τούτου potiùs quàm ἐκεῖθεν legi velit Annot. Lugd. nec ego quicquam video, nec ipse (puto) facilè dixerit. Naso, *art. l.* 3.

Est Deus in nobis; sunt & commercia cœli:
Sedibus æthereis spiritus ille venit.

Et Fastor. *l.* 6.

Est Deus in nobis, agitante calescimus ipso:
Impetus hic sacræ semina mentis habet.

hoc est quod Synes. *epist.* 101. τοῦ θεοῦ σπέρμα ὁ νοῦς εἰς ἀνθρώπους ἥκει. Julian. *de Cynism. orat.* 1. ὅτι τῷ λόγῳ καὶ τῷ ἐν ἡμῖν θεῷ, τοῦτ' ἔστι, τῷ νόῳ, ταῦτα ἐστιν ἀπόρρητα. mox tamen quasi corrigens quod priùs dixerat; τοῦτο δαιμάσωμεν τὸ θεῖον (affectum vult) καὶ πείσωμεν ὑπακοῦσαι τῷ παρ' ἡμῖν θεῷ μᾶλλον δὲ θεῷ. vide *supr.* § 19. Cæterùm de Stoicis Laërt. *lib.* 7. in *Zen.* θείους τε εἶναι τοὺς σοφούς· ἔχειν γὰρ ἐν ἑαυτοῖς οἱονεὶ θεὸν· τὸν δὲ φαῦλον, ἄθεον. quod de Ephesiis in statu naturali constitutis Apostolus, *ad eosdem c.* 2. *v.* 12.

Οὐδὲν ἴδιον οὐδενός] Lucil. *l.* 27. *cùm sciam nihil esse in vita proprium mortali datum.* Piè Tertull.

tul. *de patient. c. 7. & quod nostrum videtur, alienum est. nihil enim nostrum, quia Dei omnia, cujus ipsi quoque nos.* Expressit nimirum paucis, quod pluribus Rex David, *Paralip. lib. 1. c. 29. v. 11, -16.* vide *l.* 5. § 33. & *l.* 10. § 14. Præclarè etiam Euripid. *Phœniss.*

Οὔτοι τὰ χρήματ' ἴδια κέκτηνται βροτοί.
Τὰ τῶν θεῶν δ' ἔχοντες ἐπιμελούμεθα·
Ὅταν δὲ χρῄζωσ' αὔτ', ἀφαιροῦνται πάλιν.

Non possidemus propria mortales bona
Sed jus Deorum, nostra dispensatio est;
Et commodata, cùm volunt, repetunt Dei. Grot.

Pulcrè in eandem sententiam & Senec. *ad Marc. c. 10. Quicquid est hoc quod circa nos ex adventitio fulget, liberi, honores, opes, ampla atria, & exclusorum clientum turbâ referta vestibula, clara, nobilis, aut formosa conjux, cæteráque ex incerta mobilique sorte pendentia, alieni commodatique apparatus sunt. nihil horum dono datur: collatitiis, & ad dominos redituris scena adornatur. Alia ex his primo die, alia secundo referentur: pauca usque ad finem perseverabunt. ususfructus noster est; cujus tempus ille arbiter muneris sui temperat. nos oportet in promptu habere, quæ in incertum diem data sunt, & appellatos, sine querela reddere: pessimi est debitoris, creditori facere convitium. Omnes ergo nostros, & quos superstites lege nascendi optamus, & quos præcedere justissimum ipsorum votum est, sic amare debemus, tanquam nihil nobis perpetuitate, imò nihil de diuturnitate eorum promissum sit. Sæpe admonendus est animus, amet ut recessura, imò tanquam recedentia, quicquid à fortuna datum est, tanquam extemplò abiturum possideat.* Verùm illa à dispensatoris officio ducta collatio cùm in scripturis sacris tum in exoticis etiam est frequentissima. Siquidem eò spectat parabola illa, περὶ τοῦ οἰκονόμου τῆς ἀδικίας, Lucæ *c.* 16. *v.* 1, 9. Petri monitum illud, *ep.* 1. *c.* 4. *v.* 10. ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακονοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος Θεοῦ. Indè Marcus Eremit. *de leg. spirit.* § 158. Πᾶν ἀγαθὸν παρὰ κυρίου οἰκονομικῶς ἐπέρχεται· καὶ οἱ φέροντες αὐτὸ, εἰσὶν ἀγαθοῦ διάκονοι. Indè Hieroni Pindar. *Pyth.* 1. Πολλῶν ἐσσὶ ταμίας. Et Alex. Severus Imper. *dispensatorem publicum* se profitebatur. Lamprid.

Ἐκεῖθεν ἐλήλυθεν] Ità *lib.* 6. § 36. πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται. vide *l.* 4. § 23. & *l.* 10. § 14. Πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ. *ad Cor. ep.* 2. *c.* 5. *v.* 18. *A te omnia.* David *Paral. l.* 1. *c.* 29. *v.* 14.

Πάνθ' ὑπόληψις] *supr.* § 8. 22.

Τὸ παρὸν μόνον] Vide *lib.* 2. § 14. & *supr.* § 3.

§ 27. Ποῦ νῦν τὰ πάντα ἐκεῖνα] Vide *l.* 3. § 3. & *l.* 4. § 3. & *l.* 6. § 47. & 59. & *l.* 10. 31.

Καπνὸς καὶ σποδὸς] Allusum ad ritum corpora defunctorum cremandi. vide *ad l.* 4. § 48.

Μῦθος] *cinis & sermo.* Xyl. *fabula,* malim Pers. *sat.* 5. *v.* 132.

--cinis, & manes, & fabula fies.

quod mutuatum illum vult, Cl. Casaub. ab Horat. *carm. l.* 1. *ode.* 6.

Jam te premet nox, fabulæque manes.

Verùm ibi, *fabulæ manes,* sunt *manes fabulosi,* sive *manes,* qui *fabulæ meræ* sunt. quomodo Juvenal. *sat.* 2. *v.* 149.

Esse aliquos manes,--
Nec pueri credunt.——

Joan. Chrysost. *in Matth. orat.* 17. de mortuis. οὐδὲν ὁρῶ πλὴν ὀστέων, καὶ σητὸς, καὶ ἀράχνης. πάντα ἐκεῖνα γῆ. πάντα ἐκεῖνα μῦθος· πάντα ὄναρ καὶ σκιὰ, καὶ διήγημα ψιλὸν, καὶ γραφή. Itaque Gregor. Naz. *adv. Arian.* Ἐγώ σε ἀφίημι τοῖς τάφοις μεγαλοφρονεῖν, ἢ τοῖς μύθοις. ad eos qui de majoribus suis gloriabantur.

Ἢ οὐδὲ μῦθος] Vide *lib.* 4. § 33. & *lib.* 8. § 25.

Φάβιος Κατουλλῖνος ἐπ' ἀγροῦ] Q. *Fabius Catullinus* sub Adriano Consul reperitur in *Fastis* ad annum U. C. 883. quanquam in Græcis à Scaligero editis, non Κατουλλῖνος sed Κατουλῖνος. *Catulinus* non *Catullinus* is dicitur.

Λούσιος Λοῦπος] *Lucius Lupus.* Xyl. & Cas. ut sit legendum, Λούκιος. Xyl. *Lucius Lupus in hortis obiit.* ἐν κήποις. at Cas. *Lucius Lupus & Stertinius Baiis.* nec necessarium est istîc illud, *obiit.* Cæterùm lectionem receptam adserit Isa. Cas. *ad Spartiani Hadrian.* (ubi mentio *Lusii* cujusdam Senatûs jussu, vel Hadriani etiam, ut Dio vult, in itinere occisi) sed ità, ut de *Lusio Lupo* isto parùm sibi liquere profiteatur.

Στερτίνιος ἐν Βαίαις] *Stertinii,* qui per Tiberii tempora sub Germanico copias duxit, meminit Tacitus *annal. lib.* 2. verùm utrùm is sit quem Marcus velit, aut quid is Baiis, mihi planè incompertum. *Stertinius* item Philosophus Stoicus Horatii temporibus sub Augusto floruit. meminit hujus Flaccus *l.* 2. *ep.* 12.--*an Stertinii deliret acumen.* & *serm. lib.* 2. *sat.* 3. *sapientum octavum,* ludibundus appellat. verùm nec istum istîc designatum crediderim.

Στερτίνιος ἐν Καπρείαις] Καπρέαις potiùs, *Capreis. Capreæ insula, trium millium freto ab extremis Surrentini promontorii disjuncta.* Tacit. *Annal. lib.* 4. *Tiberii principis arce nobilis*; Plin. *hist. nat. lib.* 3. *c.* 6. qui eò secesserat, quò libidinibus suis indulgeret liberiùs. unde & palàm ac vulgò ab insulæ illius nomine *Capreius* dicebatur. Sueton. *l.* 3. *c.* 42, 43. ità enim malim, quàm *Caprium,* vel *Caprinum*; quorum alterum saltem pro *Caprineo* repositum vult Casaub.

Οὐήλιος Ῥοῦφος] *Rufi Helvii,* qui miles gregarius cùm esset, coronam civicam sub Tiberio meruit, meminit Tacit. *Annal. lib.* 3. *Vettii* etiam *Rufi,*

qui sub Marco ad annum U. C. 931. consulatum gessit, *Fasti* meminere. Verùm *Velius Rufus* iste quis existat, mihi nondum occurrit. Sed nec locus satìs integer videtur, cùm nec ubi *Stertinius* aut *Rufus* iste egerint, quod in reliquis disertè expressum est, quicquam dicitur.

῾Η πρὸς ὁτιῦν διαφορά.] διαφορά, *eminentia, excellentia, discrepantia* ab aliis *insignior*, sive *studium in re aliqua diligentiùs positum*, quàm ab aliis poni solet. Ità Plato *epist.* de Athenis; εἰσὶ γὰρ καὶ ἐκεῖ πάντων ἀνθρώπων διαφέροντες πρὸς ἀρετήν. Terent. *Andr.* 1. 1.

Horum nihil ille egregiè præter cætera
Studebat, & tamen omnia hæc mediocriter.

hoc est οὐδὲν μετὰ διαφορᾶς.

Μετ' οἰήσεως] quod *l.* 11. § 18. μετὰ τύφου. vide *suprà* § 24. malè enim, *opinionis causâ*, Xyl. Apud Theodoretum *therap. l.* 2. Timon in *sillis*;

῎Ανθρωποι κενεῆς οἰήσιος ἔμπλεοι ἀσκοί.

Πᾶν τὸ κατατεινόμενον] vide *l.* 4. § 2. μὴ κατατείνου.

Τὸ ἐπὶ τῆς δοθείσης ὕλης] vide *l.* 4. § 1. & *l.* 7. § 58, 67.

Θεοῖς ἑπόμενον] vide *l.* 7. § 31. & *l.* 10. § 28. & *infrà* § 31.

῾Ο ὑπὸ ἀτυφίᾳ τῦφος τυφόμενος] leg. vel ὑπὸ ἀτυφίας, vel potiùs ἐπὶ ἀτυφίᾳ. par mendum sustulimus *l.* 6. § 12. ubi ὑφ' ἧς σεμνύνεται scriptum fuerat: cùm σεμνύνεσθαι ὑπό τινι Græcum non sit. Est autem gnome ista notatu dignissima, pessimum esse fastûs genus illud omniúmque minimè tolerandum, quando *è fastu spreto fastus* enascitur. & de hoc ipse superbit séseque effert animus, quòd superbiam conculcâsse videatur. August. *confess. l.* 10. *c.* 38. *Sæpe homo de ipso vanæ gloriæ contemptu vaniùs gloriatur; ideóque non jam de ipso gloriæ contemptu gloriatur. non enim eam contemnit, cùm gloriatur intùs.* Idémque *epist.* 59. *quæst.* 7. *Fit enim miris modis in anima hominis, ut de falsa humilitate magis infletur, quàm si apertiùs superbiret.* Notavit vitium hoc Socrates in Antisthene: quem tamen ἐν τῇ ἀτυφίᾳ *summum bonum* statuisse vult Theodoret. *therap. l.* 11. quìque Platonem ὡς τετυφωμένον ἔσκωπτεν. unde & ægrotum invisens, cùm pelvim conspicaretur, in quem Plato vomuerat, χολὴν μὲν ὁρῶ ἐνταῦθα, τῦφον δὲ οὐχ ὁρῶ. *Bilem quidem*, inquit, istìc *video, fastum verò non video.* quasi bile se liberâsset, fastu non item. Cæterùm ipse cùm laceram pallii partem ad obviorum conpectum obverteret, ῾Ορῶ σου διὰ τρίβωνος κενοδοξίαν. *Per pallii scissuras*, ajebat Socrates sese *Antisthenis vanitatem intueri.* Laërt. *l.* 2. & *l.* 6. sive ut Ælianus refert *lib.* 9. *c.* 35. οὐ παύσῃ ἐγκαλλωπιζόμενος ἡμῖν. *Annon desines*, inquit, *ostentare te* nobis? latet argutia, quam latinè vix commodè expresseris, in voce καλλωπίζειν, quæ *ornatus* significationem habet; quamq; in eodem argumento usurpavit Epictet. *enchir. c.* 45. ὅταν εὐτελῶς ἡρμοσμένος ᾖς κατὰ τὸ σῶμα, μὴ καλλωπίζου ἐπὶ τούτῳ. Notavit & Plato in Diogene, qui cùm Platonis ædes ingressus, stragula pretiosiora conculcaret, adjecto, Πατῶ τοῦ Πλάτωνος κενοσπουδίαν. *Calco Platonis vanitatem* sive *studium inane*; regessit Plato, ῞Οσον, ὦ Διόγενες, τοῦ τύφου διαφαίνεις, δοκῶν μὴ τετυφῶσθαι; *quantum fastûs, ô Diogenes, ostendis ipse, dum minimè fastuosus ambis videri?* Sive, ut alia referunt; Πατῶ τὸν Πλάτωνος τῦφον. *Calco Platonis fastum*; ille: ῾Ετέρῳ γε τύφῳ. *Calcas, sed alio fastu*; iste Laert. *l.* 6. Non erat itaque quòd Julianus orationem *de Cynismo* suam tam atrociter ordiretur. ῎Ανω ποταμῶν, τοῦτο δὴ τῆς παροιμίας. ᾿Ανὴρ Κυνικὸς Διογένη φησὶ κενόδοξον. Neque enim *Diogenes vanitatis arcessitus*, novum adeò aut inauditum. qui & quærenti πῶς ἄν τις ἔνδοξος γένοιτο, respondit (ut Lucian. *pro imag.* refert) εἰ δόξης καταφρονήσειε. *per gloriæ contemptum ad gloriam muniendam viam* aliis monstravit, eandémque ipse ingressus est. Quin & Flaccus Aristippum inducit sic Diogenem alloquentem, *l.* 1. *epist.* 17.

Scurror ego ipse mihi, populo tu.--

haud frustrà sané. scurram enim agebat ille, improbum admodum sæpenumero & impurum, nec ab obscœnitate haud sermonis duntaxat, sed actûs etiam ipsius, alienum. vitium idem hoc in Lacedæmoniis quoque Cynicus idem notavit; siquidem in Olympia cùm Rhodios quosdam splendidè vestitos videret, τῦφος τοῦτ' ἔστι. *Hoc fastus est*, dixit mox, ubi in Laconas tunicis vilibus sordidísq; amictos inciderat. ῎Αλλος οὗτος τῦφος· *Alius*, inquit, *iste fastus est.* Ælian. *l.* 9. *c.* 34. Suum ipsius utique in illis morbum animi deprehendit, atróq; carbone notavit imprudens. Quem itaque non immeritò taxans Petrus Blesens. in *invectiv. melior*, inquit, *est purpurata humilitas quàm pannosa superbia.* Optimè Plut. *de profectûs indicatura.* ῎Αχρι δ' οὗ τις ἐπιδεικνύμενος ῥύπον ἢ κηλῖδα χιτῶνος, ἢ δερμάτων ὑπόδημα, καλλωπίζεται πρὸς τοὺς ἐκτός, ἀτυφίᾳ κενῇ διασκώπτων αὐτὸς ἑαυτὸν ὡς μικρὸν, ἢ ὡς χυδαῖον, οἴεται νεανιεύεσθαι, τὰ δ' ἐντὸς ἀχρεῖα τῆς ψυχῆς, καὶ τὰ περὶ τὸν βίον ἐγκλήματα, καὶ φθόνους, καὶ κακοηθείας, καὶ μικρολογίας, καὶ φιληδονίας, ὥσπερ ἕλκη, περιστέλλων καὶ ἀποκρύπτων, οὐδένα θιγεῖν, οὐδὲ προσιδεῖν ἐᾷ, δεδιὼς τὸν ἔλεγχον, ὀλίγον αὐτῷ προκοπῆς μέτεστι, μᾶλλον δὲ οὐδέν. quo loco (ut id obiter adnotem) etiamsi Stephanus ἐξρέμματα legat, quod exponit, cùm in aliquem excreamus; suspicor tamen ἐγχρίμματα potiùs fuisse, quod *offensiones* & *incursationes* designat: siquidem χριμφθῆναι, ἐνορμῆσαι. & ἐγχρίμπτεσθαι est ἐμπίπτειν. Hesych. quod autem ait Plut. διασκώπτων ἑαυτὸν, ὡς χυδαῖον, ad Cratetem respexit, cujus & vitam conscripsit, teste Juliano. illi etenim istud solenne fuit.

fuit. Laërt. *l.* 6. & Julian. de *Cynism.* cui tamen Tatianus etiam ἔντυφον γλωσσομανίαν nonveretur objicere. Adjicere non abs re fuerit, quod de Pyrrhone Sceptico Aristocles *de philosoph. l.* 8. ab Euseb. *præpar. l.* 14. *c.* 17. laudatus: Αὐτὸς δὲ τοῦτον τὸν τῦφον περιβαλόμενος, ἄτυφον ἑαυτὸν ἐκάλει. *fastûs immunem jactitabat se cùm totus fastu amictus esset,* Ἐμοὶ γὰρ inquit, μόνοι τετυφῶσθαι, μᾶλλον δὲ μεμηνέναι μανίαν ἐρρωμένην δοκοῦσιν, οἱ τοιαῦτα ληροῦντες. Scitè Jo. Climac. *scalæ grad.* 21. de typho isto; ab Antonio adductus. χαλεπὸν διαφυγεῖν τὸν τῆς κενοδοξίας δαίμονα. ὃ γὰρ ποιήσει τις καθαιρέσεως αὐτῆς, τοῦτο ἀρχὴ κενοδοξίας ἑτέρας γίνεται. νηστεύων, κενοδοξῶ. καταλύω, ἵνα μὴ γνωσθῶ ὡς φρόνιμος, πάλιν κενοδοξῶ. λαμπρὰ περιβεβλημένος, ἡττῶμαι ταύτῃ· καὶ εὐτελῆ ἐξαλλάσσων, πάλιν κενοδοξῶ· ὡς ἂν ῥίψῃς τὴν τρίβολον ταύτην, ὀρθὸν τὸ κέντρον ἵσταται. Nec immeritò itaque Plato, referentibus Evagr. *hist. eccles. l.* 1. *c.* 21. & Niceph. Callist. *l.* 14. *c.* 50. τὴν κενοδοξίαν, ὡς τελευταῖον χιτῶνα, ἡ ψυχὴ πέφυκεν ἀποτίθεσθαι. Unde Athen. *dipnosoph. l.* 11. ἦν ὁ Πλάτων καὶ κενόδοξος, ὅστις ἔφησεν ἔσχατον τὸν τῆς δόξης χιτῶνα ἐν τῷ θανάτῳ ἀποδυόμεθα. Philo etiam ab Antonio itidem laudatus. φασί τινες, ὅτι ὕστατον ἀποδύεται τὸν τῆς κενοδοξίας χιτῶνα ὁ σοφός. i. e. vertente Tacito. *histor. l.* 4. *etiam sapientibus gloriæ cupido novissima exuitur.* Crates certè in sectæ suæ institutum ludens ipse de *pera Cynica* sic παρῳδεῖ, referente Laërtio *l.* 6.

Πήρη τις πόλις ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι τύφῳ·

vel ut Demetrii Phelarei nomen qui præfert, exhibet,

Πήρη τις γαῖ᾽ ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ. Atq; ità Homerus, quem is imitatus est. *Odyss.* τ. *v.* 172.

Κρήτη τις γαῖ᾽ ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ.

quanquam is *peram Cynicam*, vel *urbem*, vel *insulam* esse voluit, quæ ipsa ἄτυφος *fastu pompâq; omni destituta* existeret; cùm illis tamen tanquam aquis marinis omni ex parte cingerentur.

§ 28. Καὶ ὄψει ὁρατοὶ] Dii nimirum Stoicorum sunt visui etiam corporeo obvii. siquidem *Mundum* ipsum pro *Deo* habebant. vide *ad l.* 4. § 23. *corpora cœlestia* etiam in *Deorum* numero ponebant. *v. l.* 8. § 19. & *ad l.* 9. § 33. quò spectat & Menandri illud apud Clem. Alex. in *hortat.*

Ἥλιε, σὲ γὰρ δεῖ προσκυνεῖν πρῶτον θεῶν,
Δι᾽ ὃν θεωρεῖν ἐστι τοὺς ἄλλους θεούς.
Sol, namque Deorum colere te primùm decet,
Cujus beneficio alios spectamus Deos. Grot.

Quin in Apul. *de Deo Socratis*, Deos in ordines duos dispertitur, *visibiles* & *invisibiles*. *Deos cœlites partim visu usurpamus; aliis intellectu vestigamus. ac visu quidem cernimus clarissima mundi lumina, Solem, Lunam, Stellas, Sydera. Est aliud genus Deorum. quod natura visibus nostris denegavit; nec non tamen intellectu eos rimabundi contemplamur, acie mentis acriùs contemplantes.* & rursus: *Pars eorum obtutu hebeti visuntur, ut Sydera. Cæteri solo intellectu, neque prompto, noscuntur.* Verùm Deus noster, Deus verus, vivus, ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, is est, ὃν οὐδεὶς εἶδεν ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται. Paulus *ad Timoth. ep. c.* 6. *v.* 16. & Joan. *Evang. c.* 1. *v.* 18. & *ep.* 1. *c.* 4. *v.* 12. Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται. unde & ἀόρατος Paulo dicitur *ep. eâdem c.* 2. *v.* 17. Rectè itaq; hac ratione Aug. *de divers. serm.* 12: dicentibus Ethnicis *Ostendite nobis Deum vestrum*, respondet; *si ostendi posset, Deus non esset.* Tertull. *apolog. c.* 17. *Invisibilis est, etsi videatur; incomprehensibilis, etsi per gratiam repræsentetur; inæstimabilis, etsi humanis sensibus æstimetur; ideo verus & tantus est. cæterùm quod videri communiter, quod comprehendi, quod æstimari potest, minus est, & oculis quibus usurpatur, & manibus quibus contaminatur, & sensibus quibus invenitur.* Et Minut. Felix: *Hic nec videri potest, visu clarior est; nec comprehendi, tactu purior est; nec æstimari, sensibus major est: infinitus, immensus, & soli sibi tantus, quantus est notus. nobis verò ad intellectum pectus angustum est, & ideo sic eum dignè æstimamus, dum inæstimabilem dicimus. Magnitudinem Dei qui se putat nôsse, minuit: qui non vult minuere, non novit.* & postea: *At enim quem colimus Deum, nec ostendimus, nec videmus. Imò ex hoc Deum credimus, quòd eum sentire possumus, videre non possumus. in operibus enim ejus, & in mundi omnibus motibus, virtutem cujus semper præsentem adspicimus; cùm tonat, fulgurat, fulminat, cùm serenat.* Theophilus item *ad Autolyc. l.* 1. ἐρεῖς οὖν μοι, Σὺ ὁ βλέπων, διήγησαί μοι τὸ εἶδος τοῦ θεοῦ. ἄκουε, ὦ ἄνθρωπε· τὸ μὲν εἶδος τοῦ θεοῦ ἄρρητον καὶ ἀνέκφραστον, καὶ μὴ δυνάμενον ὀφθαλμοῖς σαρκίνοις ὁραθῆναι· δόξῃ γάρ ἐστιν ἀχώρητος, μεγέθει ἀκατάληπτος, ὕψει ἀπερινόητος, ἰσχύϊ ἀσύγκριτος, σοφίᾳ ἀσυμβίβαστος, ἀγαθωσύνῃ ἀμίμητος, καλοποιΐᾳ ἀνεκδιήγητος. Quin & à nostra quoque religione extranei, *Dei invisibilitatem* agnovere nobiscum, Hinc illud Euripidis, ut Clem. in *hortat.* an Philemonis, ut Justin. *de Monarch.*

Θεὸν δὲ ποῖον, εἰπέ μοι, * νοητέον;
Τὸν πάνθ᾽ ὁρῶντα, κ᾽ αὐτὸν οὐχ ὁρώμενον.
Dic, quæso, qualem fas putas credi Deum?
Qui cuncta spectat, ipse non spectabilis.

* νομιστέον Just.

Orpheus item à Justino *ibidem* laudatus:

——οὐδέ τις αὐτὸν
Εἰσοράᾳ θνητῶν, αὐτὸς δέ γε πάντας ὁρᾶται.
——*conspicit ipse*
Cunctos mortales, nec quisquam conspicit ipsum.

Aristotelis nom. Autor *de mund. c.* 6. ἀόρατος ὢν ἄλλως, πλὴν λογισμῷ. hoc est, quod Senec. *quæst. nat. l.* 7. *c.* 30. *Effugit oculos: cogitatione visendus est.* Non est ergò prorsus inconspicabilis tamen; siquidem ut Apost. *ad Rom. c.* 1. *v.* 20. τὰ ἀόρατα

αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα, καθορᾶται, ἥτε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης. unde non inscitè Calvin. *institut. lib.* 1. *c.* 5. § 1. *Deum mundum condendo, invisibilis cùm esset, visibili quodam ornatu insignem in conspectum prodiisse.* Et Senec. *de benefic. lib.* 4. *c.* 8. *Quocunque te flexeris, ibi illum videbis occurrentem tibi; nihil ab illo vacat, opus suum ipse implet.* Sed & nobis in Christo suo cumprimis conspiciendum se præbet: ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου *ad Coloss. c.* 1. *v.* 15. quiq; ideo Philippo; Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα Joan. *c.* 14. *v.* 9. Verùm fidei oculo, non corporis; sed nec mentis aut intelligentiæ nativæ mero, salubriter videtur alteruter,

Οὐδὲ τὴν ψυχὴν ἐμαυτοῦ ἑώρακα] Si anima invisibilis, animæ conditor multò magis. Minut. in Octav. *Deum oculis carnalibus vis videre, cùm ipsam animam tuam, quâ vivificaris, & loqueris; nec aspicere possis, nec tueri?* vide & Aug. *de Trinit. lib.* 5. *c.* 1. vide *l.* 10. § 26.

Ἐξ ὧν τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἑκάστοτε πειρώμεθα] Theophil. *ad Autolyc. lib.* 1. καθάπερ γὰρ ψυχὴ ἐν ἀνθρώπῳ οὐ βλέπεται, ἀόρατος οὖσα ἀνθρώποις, διὰ δὲ τῆς κινήσεως τοῦ σώματος νοεῖται ἡ ψυχή· οὕτως ἔχοι ἂν, καὶ τὸν Θεὸν μὴ δύνασθαι ὁραθῆναι ὑπὸ ὀφθαλμῶν ἀνθρωπίνων, διὰ δὲ τῆς προνοίας καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ βλέπεται καὶ νοεῖται. Autor *de mundo c.* 6. Ἡ ψυχὴ δι' ἧς ζῶμέν τε, καὶ πόλεις καὶ οἴκους ἔχομεν, ἀόρατος οὖσα, τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ὁρᾶται. πᾶς γὰρ ὁ τοῦ βίου διάκοσμος ὑπὸ ταύτης εὕρηται, καὶ διατέτακται, καὶ συνέχεται, ταὐτὰ χρὴ καὶ περὶ Θεοῦ διανοεῖσθαι, δυνάμει μὲν ὄντος ἰσχυροτάτου, κάλλει δὲ εὐπρεπεστάτου, ζωῇ δὲ ἀθανάτου, ἀρετῇ δὲ κρατίστου. διότι πάσῃ θνητῇ φύσει γενόμενος ἀθεώρητος, ἀπ' αὐτῶν τῶν ἔργων θεωρεῖται. i. e. ut Apul. paraphrasticè reddidit. (nam merus paraphrastes iste illius est) *De inferiore licet imagine capiamus exempla. Anima in homine non videtur: & tamen fateamur omnes necesse est, hujus operâ omnia, quæ per hominem præclare fiunt, provenire: neque animæ ipsius qualitatem ac figuram oculis occurrere, sed momentis ab ea gestarum rerum intelligi qualis & quanta sit. omne quippe humanæ vitæ præsidium ingenio ejus est paratum. Nisi fortè tam injustus rerum æstimator potest esse, qui hæc eadem de Deo neget, quem videat esse viribus exuperantissimis, augustissimâ specie, immortalis ævi, genitorum virtutem ipsámque virtutem. Unde nihil mirum est si mortales oculi ejus non capiunt aspectum, quando divinorum operum vestigiis sit perspicuus atque manifestus.* Minut. *Nec mireris, si Deum non videas, vento & flatibus omnia impelluntur, vibrantur, agitantur; & sub oculis tamen non venit ventus & flatus.* Apul. *Florid.* 2. *Deûm forma invisitata, vis cognita: quorum potestates licet sentire, non datur cernere.* Epictet. *lib.* 1. *c.* 6. Ἀφ' ἑνὸς τῶν ἐν κόσμῳ γινομένων ῥᾴδιόν ἐστιν ἐγκωμιάσαι τὴν πρόνοιαν, ἂν δύο τις ἔχῃ ταῦτα ἐν ἑαυτῷ, δύναμίν τε συνορατικὴν τῶν γεγονότων ἑκάστῳ, καὶ τὸ εὐχάριστον. & quæ sequuntur. vide & eundem *lib.* 1. *c.* 16.

§ 29. Σωτηρία βίου] quod *lib.* 4. § 19. *extrem.* ἱστορία τῆς ἀληθείας. Plato *Protag.* Τίς ἂν ἡμῖν σωτηρία ἐφάνη τοῦ βίου. Et mox; ἡ ἐπιστήμη δηλώσασα τὸ ἀληθές. ἔσωσεν ἂν τὸν βίον.

Ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς] Vide *ad lib.* 3. § 4.

Ἀπολαύειν τοῦ ζῆν] *Vitâ frui.* Ità Martial *l.* 10. *ep.* 61.

Vivere bis, vitâ est posse priore frui.

Senec. *epist.* 61. *Paratus exire sum; & ideo fruor vitâ, quia quamdiu futurum hoc sit, non nimis pendeo.* ubi Lips. *fruor vitâ, securus & lætus.* vide *ad lib.* 3 § 6. & *l.* 9. § 26. & *l.* 10. § 33.

Συνάπτοντα ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ] Vide *ad lib.* 5. § 6. & *l.* 6. § 6. & *l.* 3. § 13. Varro περὶ εὐσεβείας. *Legendo & scribendo vitam procudito.* i. e. *producito.* Nonius.

§ 30. Ἓν φῶς ἡλίου] Vide *l.* 8. § 57. & *l.* 9. § 8.

Μία οὐσία] vide *l.* 4. § 40. & *l.* 7. § 9.

Μία ψυχὴ] vide *l.* 4. § 40. & *l.* 9. § 8.

Μία νοερὰ ψυχὴ] vide *lib.* 7. § 9. & *lib.* 9. § 8.

Πνεύματα καὶ ὑποκείμενα, ἀναίσθητα καὶ ἀνοικείωτα] πνεύματα καὶ ὑποκείμενα, sunt *formæ & materiæ formis quasi substratæ & subjectæ.* interpres Angl. αἰσθητὰ legisse videtur: cui accedere non possum. verum ab interpunctione locum laborare opinor; & post ἀναίσθητα collocandam distinctionem, ut series dictionis sic procedat; *reliquæ dictarum rerum partes, formæ* scil. *& materiæ sensûs expertes, sunt etiam à necessitudine mutua alienæ. Spiritus* pro *forma,* ut Marco, ità Pomponio *ad lib.* 6. § 8. exhibito. qui *corpus continuum* definit, *quod continetur uno spiritu,* (i. e. unâ formâ) *ut homo, tignum, lapis.* ex subjectis speciebus *tigni lapidísque,* non *animal,* sed *formam, spiritûs* nomine denotâsse, liquidò patet. vide *ad l.* 6. § 13. & *ad lib.* 10. § 2. sic *l.* 9. § 36. ἡ ὑποκειμένη ὕλη & τὸ πνευματικὸν Marco ἀντιδιαιροῦνται. Hoc idem videtur, quod πνεῦμα ὑλικὸν Tatianus *adv. Græc.* nuncupat; nec *stellis* tantùm, aut *animantibus stirpibúsque,* sed *aquis* etiam inesse vult.

Κἀκεῖνα τὸν νοῦν συνέχει, καὶ τὸ ἔπειτα αὐτὰ βεῖθον] leg. κἀκεῖνα τὸ νοοῦν συνέχει, καὶ τὸ ἐπὶ τὰ αὐτὰ βρῖθον. *& tamen ista etiam* (licèt sensûs ac rationis expertia) *mens* (universi scil.) *continet, & facultas interior,* sive *forma illa, cujus vi eòdem loci feruntur.* Vide *l.* 10. § 26. Τὴν βρίθουσαν. & *l.* 4. § 16. Τὸ αἰτιῶδες. τὸ νοοῦν αὐτὸ τὸ ὁ νοῦς· sicut & Aristoteli *ethic. l.* 9. *c.* 4. δόξειε δὲ ἂν τὸ νοοῦν ἕκαστος εἶναι, ἢ μάλιστα. vide *l.* 10. § 38. Verùm τὸ νοοῦν istis est, ἡ νοερὰ ψυχὴ, de qua *suprà.* i. e.

Deus

Deus ipse. de quo *l.* 10. § 1. συνέχει πάντα. sive, *spiritus Dei*, τὸ συνέχον τὰ πάντα Sap. Solom. *c.* 1. *v.* 7. Laërt. *Zenon. l.* 7. ἕν τε εἶναι θεὸν καὶ νόον καὶ εἱμαρμένην καὶ Δία. Apost. *ad Coloss. c.* 1. *v.* 16, 17. περὶ λόγου. τὰ πάντα δι' αὐτοῦ ἔκτισται· καὶ τὰ πάντα δι' αὐτοῦ συνέστηκε. Clemens *stromat. l.* 5. Σφίγξ οὐχ ἡ τῶν ὅλων σύνδεσις, ἡ τοῦ κόσμου κατὰ τὸν ποιητὴν Ἄρατον περιφορά, ἀλλὰ τάχα μὲν ὁ διήκων πνευματικὸς τόνος, καὶ συνέχων τὸν κόσμον. Cicero *de natura deorum. l.* 2. *Natura est, quæ continet mundum omnem, atque ea quidem, non sine sensu & ratione.* & rursus: *Mundum & ejus partes naturâ sentiente teneri, in qua ratio perfecta insit. quam vim animam esse dicunt mundi, eandémq; esse mentem sapientiámq; divinam.* Habes hîc apertè Marci τὸ νοῦν. Idem *de divinat. l.* 2. *Hæc ità fieri omnibus inter se convenientibus mundi partibus profectò non possent, nisi ea uno divino ac continuato spiritu continerentur. Totam mundi hujus molem*, inquit, *mens divina continet, ut anima corpus.*

Διάνοια δὲ ἰδίως ἐπὶ τὸ ὁμόφυλον] Homo magìs ad sibi congenerem fertur, cum quia liberam habet electionem, tum quia τὸ νοῦν illud peculiarem in homine operationem exercet, exeritq; Laërt. *Zen.* Εἰς ἅπαν τοῦ κόσμου μέρος διήκει ὁ νοῦς, καθάπερ ἐφ' ἡμῶν ἡ ψυχή· ἀλλ' ἤδη δι' ὧν μὲν μᾶλλον, δι' ὧν δὲ ἧττον. δι' ὧν μὲν γὰρ, ὡς ἕξις κεχώρηκεν, ὡς διὰ τῶν ὀστῶν, καὶ τῶν νεύρων· δι' ὧν δὲ ὡς νοῦς, ὡς διὰ τοῦ ἡγεμονικοῦ.

§ 31. Ἕπεσθαι τῷ λόγῳ καὶ τῷ θεῷ] Plut. *de audiend.* Ταὐτόν ἐστι τὸ ἕπεσθαι θεῷ καὶ τὸ πείθεσθαι λόγῳ. Et Apul. *de philosoph. Sapientem pedissequum & imitatorem Dei dicimus, & sequi arbitramur Deum, id est*, λόγον. At de Juliano Gregor. Naz. *steliteut.* 1. Ὁδηγῷ λόγῳ καὶ μὴ θεῷ χρώμενος· quasi ista sejuncta à se invicem existant. Et Socrates apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 3. Μόνῳ τῷ λόγῳ, καθάπερ ἐπιστάτῃ σώφρονι, παραδοτέον τὸν βίον· ità solam rationem vult ducem adhiberi ad vitam instituendam, verùm proclivis satìs est solutio. rationis rectæ, qualis est initio condita, ductus, à religionis Deiq; regulis nusquam deviat. Cæterum quà jam corrupta & vitiata est, à legis divinæ tramite in quamplurimis abscedit, suíq; sequaces ut plurimùm abducit. vide ampliùs *ad l.* 7. § 31. & *l.* 10. § 11, 12.

Τὸ ἄχθεσθαι, ἢ διὰ τοῦ πεθνηκέναι] leg. εἰ διὰ τοῦτ. sensus exigit. *l.* 9. § 1.

§ 32. Πόσον μέρος ἀπείρου καὶ ἀχανοῦς αἰῶνος] vide *l.* 4. § 50. & *l.* 5. § 24.

Πόσον δὲ ὅλης οὐσίας] Epictet. *l.* 1. *c.* 12. Οὐκ οἶσθα, ἡλίκον μέρος εἶ πρὸς τὰ ὅλα; Lucret. *l.* 6. *Et quota pars homo sit terrâi totius unus.*

Τῆς ὅλης ψυχῆς] vide *suprà* § 30.

Ἐν πόσῳ δὲ βωλαρίῳ τῆς ὅλης γῆς ἕρπεις] ità *l.* 6. § 36. Ἄθως δὲ βωλάριον. at *l.* 3. § 10. & *l.* 4. § 3. in eodem argumento. γωνίδιον dixit. Plato *Phædon.* Ἔτι δὲ καὶ πάμμεγά τι εἶναι αὐτὸ (τὸ ὅλον) καὶ ἡμᾶς οἰκεῖν καὶ μέχρις Ἡρακλείων στηλῶν ἀπὸ Φάσιδος ἐν σμικρῷ τινι μορίῳ, ὥσπερ περὶ τέλμα μύρμηκας, ἢ βατράχους, περὶ θάλασσαν οἰκοῦντας.

Ὡς ἡ σὴ φύσις ἄγει] Fabius *instit. l.* 12. *c.* 11. *Natura nos ad mentem optimam genuit: adeóq; discere meliora volentibus promptum est, ut verè intuenti mirum sit illud, magìs malos esse tam multos. nam ut aqua piscibus, ut sicca terrenis, circumfusus nobis spiritus volucribus convenit: ità certè facilius esse oportebat secundum naturam, quàm contra eam vivere.* Nihil scil. istis de nativo vitio suboluerat.

Ὡς ἡ κοινὴ φύσις φέρει] vide *l.* 3. § 4. & *l.* 5. § 8.

§ 33. Πῶς ἑαυτῷ χρῆται τὸ ἡγεμονικόν] vide *l.* 5. § 11. & *l.* 10. § 23. & *suprà* § 19.

Ἐν γὰρ τούτῳ τὸ πᾶν] vide *l.* 3. § 9. & *l.* 7. § 38. Ex Rufo *de amicit.* Stob. *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἔθετο ὁ θεὸς, τὰ δ' οὐκ ἐφ' ἡμῖν. μὲν, τὸ κάλλιστον, καὶ σπουδαιότατον, ᾧ δὴ καὶ αὐτὸς εὐδαίμων ἐστι, τὴν χρῆσιν τῶν φαντασιῶν· τοῦτο γὰρ ὀρθῶς γιγνόμενον, ἐλευθερία ἐστὶ, εὔροια, εὐθυμία, εὐστάθεια. τοῦτο δὲ καὶ δίκη ἐστὶ, καὶ νόμος, καὶ σωφροσύνη, καὶ σύμπασα ἀρετή.

Τὰ δὲ λοιπὰ εἰ προαιρετά ἐστιν, ἢ ἀπροαί] leg. εἴτε, *sive.*

Νεκρά] vide l. 2. § 12.

Καὶ καπνός] Ità *l.* 10. § 31. καπνὸς καὶ τὸ μηδέν.

§ 34. Οἱ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν] Epicureos notat, qui summum bonum etiamsi in voluptate, summum malum in dolore constituerant, mortis tamen contemptum profitebantur, & prædicabant. Vide Epicurum ipsum, *suprà l.* 9. § 14. cujus & illa dogmata sunt apud Laërt. *l.* 10. ex *epist. ad Menæceum.* Μηδὲν πρὸς ἡμᾶς εἶναι τὸν θάνατον· ἐπεὶ πᾶν ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἐν αἰσθήσει. στέρησις δὲ ἐστιν αἰσθήσεως ὁ θάνατος· ὅθεν γνῶσις ὀρθὴ τοῦ μηδὲν εἶναι πρὸς ἡμᾶς τὸν θάνατον, ἀπολαυστὸν ποιεῖ τὸ τῆς ζωῆς θνητόν. οὐδὲν γὰρ ἐστιν ἐν τῷ ζῆν δεινὸν, τῷ κατειληφότι γνησίως, τὸ μηδὲν ὑπάρχειν ἐν τῷ μὴ ζῆν δεινόν. τὸ φρικωδέστατον οὖν τῶν κακῶν ὁ θάνατος, οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς· ἐπειδή περ ὅταν μὲν ἡμεῖς ὦμεν, ὁ θάνατος οὐ πάρεστιν· ὅταν δὲ ὁ θάνατος παρῇ, τόθ' ἡμεῖς οὐκ ἐσμέν. οὔτε οὖν πρὸς τοὺς ζῶντάς ἐστιν, οὔτε πρὸς τοὺς τετελευτηκότας· ἐπειδή περ περὶ οὓς μὲν οὐκ ἔστιν, οἱ δ' οὐκ ἔτ' εἰσίν. Lucret. *l.* 3.

Nil igitur mors est, ad nos neque pertinet hilum.

& mox:

Multò igitur mortem minus ad nos esse putandum,
Si minus esse potest, quàm quod nihil esse videmus.

Quo etiam telo pugnat & Cicero, *Tuscul. l.* 1. *Natura verò sic se habet, ut quomodo initium nobis rerum omnium ortus noster afferat, sic exitum mors: quæ*

ut nihil pertinuit ad nos ante ortum, sic nihil post mortem pertinebit. in quo quid potest esse mali, cùm mors nec ad vivos pertineat, nec ad mortuos? alteri nulli sunt, alteros non attingit. Senec. *ep.* 70. *plus a se quisque exiget, si viderit hanc rem etiam à contemptissimis posse contemni.* & *epist.* 4. *Difficile est, inquis, animum perducere ad contemptum animæ. non vides, quàm ex frivolis caussis contemnatur? alius ante amicæ fores laqueo pependit, alius se præcipitavit à tecto, nè dominum stomachantem diutiùs audiret; alius nè reduceretur è fuga, ferrum adegit in viscera. non putas virtutem hoc effecturam, quod efficit nimia formido?*

§ 35. Τὸ εὔκαιρον μόνον ἀγαθόν] Pindar. *Pyth.* 9. —— ὁ καιρὸς παντὸς ἔχει κορυφάν.
Gregor. Naz. *ad Eunom. orat.* 1. Καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι, ὡς Σολομῶντι κἀμοὶ δοκεῖ. καὶ τὸ καλὸν, μὴ καλὸν, ὅταν μὴ καλῶς γίνηται, ὥσπερ ἄνθος ἐν χειμῶνι παντελῶς ἄωρον, καὶ γυναιξὶ κόσμος ἀνδρεῖος, ἢ γυναικεῖος ἀνδράσι, καὶ πένθει γεωμετρία, καὶ πότῳ δάκρυον. Callistratus in *tabul. explicat. imag.* 6. ὡραῖον πᾶν τὸ εὔκαιρον· καὶ μόνος κάλλους δημιουργὸς ὁ καιρός· ἅπαν δ' ἀπηνθηκὸς ἔξω τῆς καιροῦ φύσεως. Verùm Marcus istic τὸ εὔκαιρον accipit eo sensu, quo & Solomonem locutum monuimus, *suprà ad* § 23. vide *l.* 4. § 23. Plut. ad Apollon. τὴν γὰρ εὐκαιρίαν μᾶλλον ἢ τὴν εὐγένειαν πανταχοῦ καθορᾶμεν πρωτεύουσαν.

Τὸ πλεῖον κατὰ λόγον ὀρθὸν πράξεις] vide *ad l.* 3. § 7, 8. & *l.* 8. § 32. & *l.* 11. § 1.

Τὸν κόσμον θεωρῆσαι πλείονι ἢ ἐλάσσονι χρόνῳ] vide Menandrum *in suppositito ad l.* 2. § 14.

§ 36. Ἐπολιτεύσω ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει] vide *ad l.* 3. § 11. & *l.* 6. § 42.

Τὸ γὰρ κατὰ τοὺς νόμους ἴσον ἑκάστῳ] vide *lib.* 7. § 31. & *l.* 8. § 5, 6. & *l.* 10. § 6.

Ἀποπέμπει σε, οὐ τύραννος, οὐδὲ δικαστὴς ἄδικος] *Emittit te*, inquit, *ex hac vita, non tyrannus, aut judex iniquus aliquis*, etsi occidat te ille, addicat iste, *sed* per illum istúmve, *natura*, sive *Deus* ipse, *qui & in vitam te prior miserat.* Hoc est quod Job. *c.* 1. *v.* 21. *Dominus dedit, dominus tulit.* cùm junctis operis Chaldæi Sabæiq; servos trucidâssent, armenta & jumenta abegissent, Diabolus etiam liberos ædium ruinâ oppressisset. *Non dixit, Dominus dedit, Diabolus abstulit. sed Dominus dedit, Dominus abstulit. quia nihil abstulisset Diabolus nisi permisisset Dominus. noluit etiam gloriam diabolo dare, ut aliquid potuisset tollere, quod Dominus non permisisset auferre.* Aug. *in Psalm.* 31. & 90. & *in serm. solenn.* 241. *non tentatori tribuit, sed autori.* Gregor. Rom. in *Job. l.* 18. *c.* 1. *non abstulerat diabolus, qui nocendi habuit voluntatem; sed Dominus, qui dederat potestatem.* Hugo Victorin. an quis alius, sub Aug. nom. *de patient. cap.* 13. vide *lib.* 8. § 20, 23.

Οἷον εἰ κωμῳδὸν ἀπολύει τῆς σκηνῆς] *Vitam dramati* confert, & istic, & alibi. *l.* 10. § 27. & *l.* 11. § 6. Epictet. *enchir. c.* 17. Μέμνησο, ὅτι ὑποκριτὴς εἶ δράματος, οἵου ἂν θέλῃ ὁ διδάσκαλος· ἂν βραχὺ, βραχέος· ἂν μακρὸν, μακροῦ· ἂν πτωχὸν ὑποκρίνεσθαί σε θέλῃ, ἵνα καὶ τοῦτον εὐφυῶς ὑποκρίνῃ· ἂν χωλὸν, ἂν ἄρχοντα, ἂν ἰδιώτην· σὸν γὰρ τοῦτ' ἐστὶ, τὸ δοθὲν ὑποκρίνασθαι πρόσωπον καλῶς· ἐκλέξασθαι δ' αὐτὸ, ἄλλου. quibus paria habet & *dissert. l.* 4. *c.* 7. Sed & Aristo Chius apud Laërt. *l.* 7. in *Zenon.* εἶναι ὅμοιον τῷ ἀγαθῷ ὑποκριτῇ τὸν σοφὸν, ὃς ἄντε Θερσίτου, ἄντε Ἀγαμέμνονος πρόσωπον ἀναλάβῃ, ἑκάτερον ὑποκρίνεται προσηκόντως. Contrà planè quàm Philippus Macedo, quem post insignem de Atheniensibus partam victoriam, victorum captivis cùm per ebrietatem contumeliosiùs illuderet, liberâ voce Demades verbis istis increpuit; Βασιλεῦ, τῆς τύχης σοι περιθείσης πρόσωπον Ἀγαμέμνονος, αὐτὸς οὐκ αἰσχύνῃ πράττων ἔργα Θερσίτου; Diodor. Sic. *l.* 16. *c.* 44. Teles item Pythagoricus lib. περὶ αὐταρκείας, (pro quo perperam apud Læl. Bisciolam *horar. subseciv. l.* 1. *c.* 1. ἀναρχίας habetur.) à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 5. laudatus. Δεῖ ὥσπερ τὸν ἀγαθὸν ὑποκριτὴν, ὅ, τι ἂν ὁ ποιητὴς περιθῇ πρόσωπον, τοῦτο ἀγωνίζεσθαι καλῶς· οὕτω καὶ τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, ὅ, τι ἂν περιθῇ ἡ τύχη. καὶ γὰρ αὕτη, φησὶν ὁ Βίων, ὥσπερ ποιήτρια, ὁτὲ μὲν πρωτολόγου, ὁτὲ ὑστερολόγου περιτίθησι πρόσωπον· καὶ ὁτὲ μὲν βασιλέως, ὁτὲ δὲ ἀλήτου· μὴ οὖν βούλου δευτερολόγος ὢν, τὸ πρωτολόγου πρόσωπον. εἰ δὲ μὴ, ἀνάρμοστόν τι ποιήσεις. Idemque in *lib.* περὶ περιστάσεων apud eund. *ibid. tit.* 105. ἡ τύχη, ὥσπερ ποιήτριά τις οὖσα, παντοδαπὰ ποιεῖ πρόσωπα, ναυαγοῦ, πτωχοῦ, φυγάδος, ἐνδόξου, ἀδόξου. δεῖ οὖν τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, πᾶν ὅ, τι ἂν αὐτῇ περιθῇ, καλῶς ἀγωνίζεσθαι. *Ibidem. tit.* 1. Musonius, opinor: Ὥσπερ ἀγαθὸς ὑποκριτὴς, εὖ καὶ τὸν πρόλογον, εὖ καὶ τὰ μέσα, εὖ καὶ τὴν καταστροφήν. οὕτω καὶ ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ εὖ καὶ τὰ πρῶτα τοῦ βίου, εὖ καὶ τὰ μέσα, εὖ καὶ τὴν τελευτήν. & *tit.* 92. ex Arriani *protreptico.* Socrates Archelao: Εἴ γε μὴ ἱκανὰ τὰ ὄντα ἐμοὶ, ἀλλ' ἐγὼ τούτοις ἱκανὸς, καὶ οὕτω κἀκεῖνα ἐμοί. ἢ οὐχ ὁρᾷς, ὅτι οὐκ εὐφωνότερον οὐδὲν, δι' ὧν ὁ Πῶλος τὸν τύραννον Οἰδίποδα ὑπεκρίνατο, ἢ ἐπὶ Κολωνῷ ἀλήτην καὶ πτωχόν; εἶτα χείρων Πῶλος ὁ γενναῖος ἀνὴρ φανεῖται, ὡς μὴ πᾶν τὸ περιτεθὲν ἐκ τοῦ δαιμονίου πρόσωπον ὑποκρίνασθαι καλῶς; οὐδὲ τὸν Ὀδυσσέα μιμήσεται, ὃς καὶ ἐν τοῖς ῥάκεσιν οὐδὲν μεῖον διέπρεπεν, ἢ ἐν τῇ οὔλῃ χλαίνῃ τῇ πορφυρᾷ; Synes. *de provident. l.* 1. Ἅπας γὰρ βίος ἀρετῆς ὕλη. καθάπερ δὴ ἐπὶ σκηνῆς ὁρῶμεν τοὺς τῆς τραγῳδίας ὑποκριτὰς, ὅστις καλῶς ἐξήσκησε τὴν φωνὴν, ὁμοίως ὑποκρινεῖται, τόντε Κρέοντα καὶ τὸν Τήλεφον· καὶ οὐδὲν τ' ἀλουργὲς τὴν ῥακίων διοίσει, πρὸς τὸ μέγα καὶ καλὸν ἐμβοῆσαι, καὶ καταλαβεῖν ἠχοῖ τοῦ μέλους τὸ θέατρον ἀλλὰ καὶ τὴν περίπτωσιν, καὶ τὴν

τὴν διάποιναν κατὰ τῆς αὐτῆς ἐπιδείξεται μυστικῆς· καὶ ὅ, τι ἂν περιθῆται προσωπεῖον, τὸ καλῶς αὐτὸν ὁ χορηγὸς τοῦ δράματος ἀπαιτεῖ· οὕτως ἡμῖν θεὸς καὶ τύχη περιτίθησιν, ὥσπερ προσωπεῖα, τοὺς βίους ἐν τῷ μεγάλῳ τοῦ κόσμου δράματι· καὶ οὐδέν τι μᾶλλον ἕτερος ἑτέρου βίος βελτίων ἢ χείρων· χρῆται δὲ, ὡς ἕκαστος βούλεται. δύναται δὲ ὁ σπουδαῖος ἁπανταχοῦ καλῶς διαγίνεσθαι, κἂν τὸν πτωχὸν, κἂν τὸν μόναρχον ὑποκρίνεται· διοίσεται δὲ οὐδὲν περὶ τοῦ προσωπείου· ἐπεὶ καὶ ὁ τραγῳδὸς γελοῖος ἂν γένοιτο, τὸ μὲν φεύγων, τὸ δὲ αἱρούμενος· καὶ γὰρ ἐν τῷ τῆς χρειὰς εὐδοκιμεῖν, στεφανοῦταί τε καὶ κηρύττεται, καὶ ἐν τῷ τοῦ βασιλέως ἀσχημονῶν, κλάζεται, καὶ συρίττεται. Dio denique Pruſ. *orat.* 38. *ad Nicomedienſes*, Ἤδη ποτὲ θέας μετελάβετε, μᾶλλον δὲ μονονουχὶ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν θεᾶσθε. ἆρα οὖν ἐκεῖ τὶς ὑμῖν ἀληθῶς εἶναι δοκεῖ βασιλεὺς, ἢ τύραννος, ἢ θεός; καίτοι πάντα ταῦτα καλοῦνται· καὶ οὐκ ὀνόματα μόνα ἔχουσι θεῶν, ἀλλὰ καὶ πρόσωπα, καὶ στολὰς, καὶ κελεύουσι πολλὰ ὡς ἐκεῖνοι· τοῦ δὲ ποιήματος συντελεσθέντος, ἅπασι τὸ μηδὲν ὄντες. Vide ampliùs *ad l.* 4. § 1. videatur & Ariſtides *in Eteon. ad l.* 6. § 46. Petron. item alióſq; *ad l.* 11. § 6. Verùm ille de agendi modo maximè, Marcus de termino præcipuè hîc agit.

Οὐκ εἶπον τὰ πέντε] Alluſit ad actuum in dramatibus numerum, de quo, Flaccus in *art.*

Neve minor, neu ſit quinto productior actu,
Fabula, quæ poſci vult, & ſpectata reponi.

Nam quod Donatus, *perſonam eandem* negat *plùs quinquies prodire in proſcenium*: refutat id Jul. Scalig. *poet. l.* 1. *c.* 9.

Ἐν μέντοι τῷ βίῳ τὰ τρία ὅλον τὸ δρᾶμα] vide *l.* 3. § 8. & *l.* 11. § 1. Senec. *epiſt.* 77. *Eam viam ingreſſi ſumus, quam peragere non eſt neceſſe. iter imperfectum erit, ſi in media parte, aut citra petitum locum ſteteris. vita non eſt imperfecta, ſi honeſta eſt. Ubicunque deſines, ſi bene deſinis, tota eſt. & ibid. non finitur officiorum certus numerus, quem debeas implere.*

Τὸ γὰρ τέλειον ἐκεῖνος ὁρίζει] quod *ſupr.* § 23. κἀκεῖνον καὶ ὅρον δίδωσι. Ità Job. *c.* 14. *v.* 4. χρόνον ἔθου, ὃν οὐ μὴ ὑπερβῇ· ὅρους meliùs reddidiſſent. nam Hebr. חקו idem hoc loco valet quod גבול de mari uſurpatum, *Pſal.* 104. *v.* 9. *terminos, limites deſcriptos.* Scil. quod Senec. *ad Marc. c.* 10. *Tempus ille arbiter muneris ſui temperat.*

Ὁ τό μὲν τῆς συγκρίσεως] Hoc eſt, quod Solomon *Eccles. c.* 3. *v.* 2. Tam *naſcendi* quàm *denaſcendi tempus, cuique* eſſe *à Deo præſtitutum.* vide *ſupr.* § 23.

Σὺ δὲ ἀναίτιος ἀμφοτέρων] Non es, inquit, mortis tuæ arbiter magìs, quàm ortûs tui fueras. David, *Pſalm.* 31. *v.* 16. בידך עתותי *In manu tua ſunt tempora mea.* & *Pſal.* 68. *v.* 20. *Domini Dei* למות תוצאות *mortis ſunt exitus,* nec poteſt quiſquam aut ſibi ipſi, aut alteri, citra ipſius permiſſionem ac voluntatem, vitam eripere. Poteſt interim tamen mortis, vel ſibi, vel alteri conſcitæ homo ipſe haud ἀναίτιος. i. e. *inſons* eſſe. quod nec Marcus ipſe diffitebitur.

Ὁ ἀπολύων ἵλεως] vide *l.* 2. § 3.

Ἄπιθι οὖν ἵλεως] imò non ſemper ἵλεως, hoc eſt, *propitius, placatus. placidus* ſanè ſemper in ſe Deus, quia immotus, & immutabilis; non quoad illos tamen ſemper, quos hinc abripit, *propitius*, neceſſe eſt ergò, dum hîc vivunt, ſibi concilient ipſum mortales, ſi in morte propitium experiri voluerint. neque enim ἵλεως ipſe i. e. *placidus lætuſque* defungi poterit, niſi qui Deum ſibi ἵλεον i. e. *propitium*, quia in Chriſto ſuo reconciliatum, habuerit. τοῦτο οὖν ἐνσυνειδήτῳ μοι (ut Marci noſtri verbis utar, ex *l.* 6. § 30.) ἐπιστῇ ἡ τελευταία ὥρα. *mihi itaque ſic affecto, idque mihi probè conſcio, ſuperveniat hora noviſſima. hora*, inquam, *illa decretoria*, (utì Seneca vocat *epiſt.* 102) quam ſenio jam confectus ferè, cum Jobo, *cap.* 14. *verſ.* 14. *quotidie expecto.* Et tu, Domine Jeſu, ὁ Ἀμὴν, voto ſervuli tui, inutilis licèt, *Amen* tuum ſubjicere nè dedigneris.

FINIS.

Syllabus Locorum Scripturæ Sacræ, quæ in Commentario iſto vel explicantur, vel illuſtrantur.

Geneſis.

Exodus.

Levit.

Numb.

Deut.

Joſh.

Judic.

Regum

Annal.

Eſdr.

Nehem.

Eſter.

Job.

Pſalm.

v. 4

p. 178 c. 2 l. 27 p.339 c. 1 l. 1 v. 2 p. 190 c.1 l. 36 v. 6 p. 190 c. 1 l.1 v.10 p. 161 c. 1 l. 24 v. 16 p. 268 c. 2 l. 44 v. 22, 23 p. 427 c.1 l.26 C.7 v.12 p. 230 c. 2 l. 32 v.15, 20 p. 331 c. 1 l. 29,33 v.16 p.360 c.2 l. 2 v.26 p. 300 v.1 l. 23 v.27 p.233 c. 1 l. 22 C.10 v.29, 30 p. 220 c. 1 l.3 p.256 c. 1 l. 45 p.272 c.1 l. 38 p. 300 c.2 l. 31 v. 37, 38 p. 418 c.2 l.13 C.11 v. 30 p. 405 c. 2 l. 44 C.12 v.33,35 p. 331 c. 1 l.30 v. 34 p. 148 c. 2 l. 22 v. 36 ibid. l.15 v.43 p. 61 c. 1 l. 1 C. 13 v. 13,15 p. 71 c. 1 l. 34 v.13 p.147 c. 2 l. 49 v. 32 p. 172 c. 2 l. 50 C. 15 v. 14 p. 71 c. 1 l. 35 p. 154 c. 1 l. 33 v. 19 p. 148 c. 2 l.23 C. 16 v. 4 p. 61 c. 1 l. 3 v. 17 p. 143 c. 2 l. 47 v. 26 p. 381 c. 2 l. 53 C. 18 v. 7 p. 348 c. 2 l. 38 v. 15 p.212 c. 2 l. 5 p.404 c. 2 l. 22 C. 19 v. 5 p. 185 c.1 l. 24 v. 17 p. 63 c. 2 l.15 v.22 p. 311 c. 2 l.44 v.28 p.385 c.2 l. 27 C. 20 v.26, 27 p.257 c. 1 l. 5 C. 21 v. 25 p. 161 c.1 l.20 C.22 v.37 p.157 c.1 l.20 v. 45 p.289 c.2 l. 36 C. 23 v.23,25, 27 p. 339 c. 1 l. 1 C. 25 v. 9 p. 148 c.1 l. 7 C.26 v. 24 p. 320 c. 1 l. 22 v. 39 p. 161 c.1 l.27 C. 27 v. 50 p.186 c. 2 l. 27 p. 228 c. 1 l. 23

Marc.

Cap. 3 vers. 21 pag. 398 col. 1 lin. 48 C. 4 v.26 p.371 c. 2 l. 24 v.31, 32 p.372 c. 2 l.50 C.7 v.33 p. 125 c. 1 l. 29 C.8 v.36 p. 385 c. 2 l.54 C.9 v.21 p.7 c. 1 l.47 v.44 p. 319 c.2 l.6 C.10 v. 43, 44 p. 357 c. 1 l. 6 C. 11 v.13 p. 331 c. 1 l. 33 C. 12 v. 30 p. 157 c.1 l. 19 C. 14 v. 36 p. 161 c. 1 l. 27 v.41 p.178 c.2 l. 34 C. 15 v. 37, 39 p. 186 c. 2 l. 26 p. 228 c. 1 l. 25 C. 16 v. 19 p. 136 c. 1 l. 4 v.20 p.347 c. 1 l. 28

Luc.

Cap. 1 vers. 3 pag. 188 col. 2 lin. 50 v.6 p.417 c. 1 l.47 v.42 p. 384 c. 1 l. 3 v.75 p.417 c. 1 l.42 C. 2 v. 29 p. 386 c. 1 l. 53 C. 4 v.2 p.61 c.1 l.6 C.6 v.24 p.178 c.2 l.28 v.34,35 p.189 c.2 l.47, 48 p.291 c.1 l.31 p. 317 c. 1 l. 9 v. 36 p.360 c.1 l.32 v. 44 p. 300 c.1 l.38 v.46 p.359 c.2 l.44 C.7 v.25 p. 44 c. 1 l. 5 C.9 v. 31 p. 63 c.1 l.47 v.51 p.136 c. 1 l.7 C.10 v.27 p.157 c.1 l.19 v. 29, 37 p.97 c.1 l.16 v. 41 p. 419 c. 1 l. 55 C.11 v. 2 p.161 c. 1 l.24 C.12 v. 17 p. 203 c.1 l.53 C.15 v. 21 p.161 c.1 l.20 C. 17 v. 3, 4 p. 11 c. 1 l. 33 v. 3 p. 283 c. 2 l. 43 v. 18 p. 329 c.1 l. 35 C.20 v.19 p.61 c.1 l.9 C.21 v. 16,18 p.48 c. 2 l.40,45 v.34 p.283 c. 2 l.43 v. 35 p.423 c.1 l.41 C.22 v.20 p. 92 c.1 l.28 v.40 p.291 c.2 l.56 C.23 v. 30 p.319 c.2 l. 15 v.36 p.186 c. 2 l.26 v.46 p. 228 c.1 l. 25 C.24 v. 18 p.154 c. 1 l.5

Joan.

Cap. 1 vers. 9 pag. 394 col. 1 lin. 20 v.14 p.92 c.1 l.34 v.18 p.143 c. 2 l.48 p.435 c.2 l. 6 C.3 v. 20 p.107 c.2 l.13 C.4 v.14 p.317 c. 1 l.28 p.377 c.2 l.35 v.36 p. 383 c. 2 l.38 C.6 v.60 p.231 c. 1 l.1 p.380 c.1 l.5 C.7 v.17 p. 357 c.1 l.3 C. 9 v.34,40 p. 71 c.1 l.35 C.12 v.40 p.71 c.1 l.36 C.13 v.1 p.63 c.1 l.45 v.34 p. 321 c.1 l.28 C.14 v.9 p.436 c. 1 l. 11 C. 15 v.18 p.154 c.1 l. 11 C.16 v. 12 p.380 c.2 l.8 v. 33 p.154 c.1 l.11 C.17 v.17 p. 322 c.1 l. 18 C.19 v.10 p. 170 c.1 l. 48 v.30 p.228 c.1 l.24 v. 39 p.175 c.1 l.55 C.21 v.19 p. 195 c. 2 l. 7

Act.

Cap. 1 vers. 1,2,22 pag. 136 col. 1 l.5 v.3,4 p.154 c.1 l.40 v.24 p.438 c. 2 l. 41 C.2 v.12 p.357 c.1 l. 9 v.23 p.273 c.1 l.40 p. 308 c. 1 l.51 v.25 p.1 c. 1 l.25 C.3 v. 14,18 p.308 c.1 l.51 v.21 p.385 c. 2 l. 26 C.4 v.13 p.17 c.1 l.49 v.28 p.273 c.1 l. 40 C.5 v. 39 p. 148 c.1 l.8 p.329 l.39 v.41 p. 284 c.2 l.52 C.7 v. 14 p.214 c. 2 l.22 v.35 p.283 c.1 l.44 v.39 p.148 c.1 l.8 v.42 p.61 c.1 l. 12 v. 54 p.297 c. 1 l.2 C.13 v. 36 p.370 c. 1 l. 15 v.50 p.2 c.1 l.42 C.14 v.10 p.136 c.2 l.8 v. 14, 15 p.291 c.2 l. 32 v. 14 p.300 c. 1 l.25 v.15 p.231 c. 2 l.20 C. 15 v.8 p. 418 c.2 l.40 C. 16 v. 1 p. 2 c. 1 l. 39 v.3 p. 401 c. 1 l. 35 v.11 p.137 c. 2 l.3 C. 17 v.2,3 p.254 c. 1 l.40 v.18,19 p. 385 c. 2 l.34 p.423 c.1 l. 24 v. 26 p.47 c.2 l.22 v.28 p. 208 c. 1 l.6 p. 211 c.1 l. 36 p.418 c. 2 l. 1 C. 20 v.23,24 p. 353 c. 1 l. 42 p.370 c.1 l.23 v.28 p.383 c. 2 l.44 v.35 p. 46 c.1 l.12 C.21 v.1 p.137 c.2 l.3 v.13 p. 253 c. 1 l.42 v.14 p.161 c. 1 l. 21 C. 25 v. 23 p.8 c.1 l.45 C.26 v.8 p. 423 c. 2 l. 33 C. 27 v. 27 p. 335 c. 2 l. 36 v. 37 p. 214 c. 2 l.24 C. 28 v.4,6 p.136 c.2 l. 14 v.18 p. 117 c.2 l.44 v.25 p.386 c. 1 l. 40 v. 26, 27 p. 71 c. 1 l. 45

Roman.

Cap. 1 vers. 20 pag. 277 col. 2 lin. 41 p. 435 c.2 l.56 C. 2 v.9 p. 341 c. 2 l. 56 v. 17 p. 156 c.2 l. 47 v. 19 p. 134 c. 1 l. 35 v. 28 p. 395 c.1 l. 47 C.3 v. 4,5 p. 424 c. 1 l. 2 C.4 v. 9 p. 48 c. 1 l. 9. C. 5 v. 2, 4 p.378 c. 1 l.40 v.5 p.143 c. 2 l. 53 v. 15 p.254 c. 1 l.91 C. 6 v. 5 p. 308 c. 1 l. 32 v.13 p.382 c.2 l.31 v.17 p.375 c. 1 l. 30 C. 7 v. 24 p. 323 c. 2 l. 5 C. 8 v.1,4,8 p.254 c.1 l.41 v. 7 p.407 c. 2 l.53 v.24 p.143 c.2 l. 53 v.28 p. 96 c. 1 l. 13 p. 246 c. 1 l.2 v. 29 p. 360 c. 1 l. 27 v.35,36 p. 352 c. 1 l. 39 v. 36,39 p. 392 c. 1 l.44 C. 9 v. 14 p.424 c. 1 l.22 v. 17, 22 p. 308 c.1 l.52 v.20 p.424 c. 1 l. 12 v.21 p.209 c.1 l.37 v. 22 p. 308 c. 1 l.52 C.10 v. 6 p.417 c.1 l.19 C.11 v.20, 23 p.308 c.1 l. 16 v.36 p.53 c.2 l.44 p.146 c.2 l. 53 C.12 v.5 p.264 c.1 l.15 v.16 p.32 c. 1 l.52 v. 19 p.104 c. 1 l.24 v. 20 p.221 c. 1 l.24 v.21 p. 236 c. 2 l.52 p.402 c. 1 l.27, 53 C. 13 v. 1 p. 214 c. 2 l. 25 v. 12 p.105 c.2 l.39 v.14 p.296 c.1 l. 15 C. 14 v.18 p. 352 c. 2 l. 39 v.21 p.233 c.1 l.16 p.361 c. 2 l. 46 v. 22 p.283 c. 2 l. 13

Corinth.

Syllabus Autorum, quorum scripta obiter in hoc opere *explicantur*, *supplentur*, *emendantur*.

Hesiodus

Syllabus vocum Græcarum (Hebræis Latinísque paucis intersitis) quæ in hoc opere explicantur.

ἐλυτρ

ῥέμβεσθαι,

Syllabus rerum præcipuarum, quæ hoc ſcripto continentur.

Prior numerus paginam denotat, ſecundus columnam, tertius lineam.

93

Peccandi

FINIS.

BIBLIOPOLA LECTORI.

RECentem hanc Antonini Editionem meditantibus, ut nequid deficeret, quod Libellum auro contrà charum, Probis, Literatisque Viris commendare valeat, præ cæteris luculentam quàm fieri potuit maximè, numerisque absolutam omnibus producere in animo erat. Quandoquidem igitur A. D'Acerium cum Eruditionis Torique consorte huic operi illustrando fœlicem satis diligentiam adhibuisse compertum est; & nostræ & Lectoris operæ-pretium fore, & honorem istis nominibus debitum duximus; si quicquid illi, vel ab Eruditissimo nostrate Gatakero prorsus intactum, vel, si leviter tantùm perstrictum, at fusius tamen, & dilucidius, & ad causam Christianam propius, Marco adscripserant, Mantissæ loco subjici curaverimus. Ità demum fit, ut quemadmodum ære obstricti alieno fidem semel falsam ampliori rependunt fœnore, id à nobis fieri ut liceat, exorandi sint, quotquot huic incœpto animos pridem dederunt. Quum enim, & iste qui pares in hâc re partes susceperat, repentinâ morte abreptus, atque alia obstarent nonnulla, (quæ hîc narrandi non est locus) quò minus ad diem præstitutum, quod polliciti sumus, solvendo essemus; id saltem erat in votis, ut & Marcus tandem prodiret ornatior, & qui utiles erogare sumptus non gravantur, moram aliquando haberent fœneratam. Tu verò, Lector ingenue, (quem & benignissimum speramus) ut boni consulas, nobisque ignoscas facilis, æquum est; siquidem, quod in nostrum plus satis cessit incommodum, id ità comparavimus, ut vel inde haud parum ipse capias commodi. Fruere igitur & vale; id solum ultrà monendus, quod si in uno forsan atque altero loco, aliquid de proprio adjecerit Interpres, id uncis occlusum, atque distinctum curavit, ne videatur alienas merces pro suis obtrudere.

Annotationes D'Acerianæ

IN

MARCI ANTONINI, Imperatoris, MORALIA.

In Titulum totius Operis.

TA' εἰς ἑαυτόν.] Quod ominis infausti vulgo dicitur, *In limine titubare*, id omnibus quod sciam eruditis, qui in hâc palæstrâ sunt hactenus exercitati, videtur obtigisse. De ipso enim, quem præ se fert Libellus hicce, Titulo, mirum plane quot quàmque diversæ Criticorum extiterint sententiæ. In quâ tamen discrepantiâ (ut quod sentio dicam) nec una quælibet satis arridet. Quod ne temerè, & animo culpam in alios conjiciendi dictum suspicere, meipsum etiam Lectori cædendum vicissim dabo, nostram interponendo conjecturam saltem; cæteris fæliciorem an secus, penes alios judicium esto.

Græca igitur sic se habent: Μάρκυ Ἀντωνίνυ Αὐτοκράτορος τῶν εἰς ἑαυτόν. Βιβλία ιβ. Jam verò per τὰ εἰς ἑαυτὸν scripta indigitari, vel *de se suisque rebus*, vel *de Vitæ suæ instituto*, vel denique *propter se*, hoc est, *in sui gratiam aut usum* digesta, vix animum inducere possum ut credam. De sudârunt sane in hâc causâ Interpretes, ut Præpositionem εἰς ità passim usurpari probatum darent. Sed præterquam quod hæc mihi duriuscula sonent, (Exemplis in contrarium allatis quantumvis refragantibus,) aliud etiam in causâ est, quamobrem hunc Vocabuli sensum non possim hîc loci non improbare. Quale autem isthoc paucis accipe.

Viris Philosophiæ studiosis, (animo præsertim in cogitatione altiùs defixo) haud opus est ut moneam, solenne esse, secum versari; & Prosopopœiâ quâdam, non minus usitatâ quàm utili, seipsos interrogare, instituere, ultrò citróque alloqui. Quin itaque Imperatorum hic sapientissimus multus in id genus Exercitatione fuerit, nullus dubito. Quòd si Titulum his verbis conceptum, ad illa respexisse dixero, quæ Marcus secum meditans, & (juxta Ciceronianum illud) *nunquam minùs solus, quàmcùm solus*, interno quodam sermo ne sibi affatus est; atque animo simul tum Præceptore tum Discipulo usus, studium Philosophiæ excoluit; significatum & præpositionis εἰς maximè genuinum, & factum Viri τῶ πάνυ moribus accommodatissimum habebit Lector. Hæc itaque interpretatio cur mihi magis præ cæteris placeat, adeò desinet extemplo mirari, ut suos etiam adjicere calculos, non sit (nî fallor) detrectaturus. Accedit, quòd Antoninus cum nemine alio sermones miscet; sed per totum operis hujusce curriculum personam Hominis secum deliberantis sustinet; quippe qui probè noverat, hanc *soliloquii*, (quod vocant) rationem, & breviori docendi compendio cæteris præcellere, & morbis animi falutares efficaciùs adhibere medicinas. Quin & complures domestici hujus commercii imagines passim reperire in proclivi est, & ob oculos ponere: quibuscum & Marci morem conferre, & nostram inde sententiam firmare licebit. Hem verò unum, ne Lectori sim tædio, Horatium!

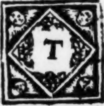
De Pub. Scip. lib. 3. de Offic.

——*Neque enim cùm Lectulus aut me*
Porticus excepit, desum mihi. Rectiùs hoc est.
Hoc faciens vivam meliùs. Sic dulcis amicis
Occurram. Hoc quidam non bellè: Nunquid ego illi
Imprudens olim faciam simile? Hæc ego mecum
Compressis agito labris. Serm. l. 1. Sat. 4.

Viden' Antoninum mutato nomine, tot & tanta negotia sustinentem, arduis assiduísque Rom. Imperii rebus domî bellíque impeditum, breviuscula tamen, si qua darentur otii interstitia, in hæc studia sedulò erogantem? Hic calamo deinde protinus

nus arrepto, quicquid in mentem venerat scriptis mandasse videtur, Eo nimirùm consilio, quò magis illæ Tabulæ, tum Monitoris vice defungerentur, si memoria minùs per se fida diversisque distenta curis perflueret; tum etiam in opprobrium suî, si quid in posterum peccâsse, & ab his propositis turpiter descivisse deprehenderetur, ut suam ipsius in testimonium advocarent advorsum Conscientiam.

In Librum Primum.

§ 3. Ὸ λιτὸν κ͂ τὴν δίαιταν, κ͂ πόρρω τῆς πλουσιακῆς διαγωγῆς | En matris virtutem minime vulgarem, & quam vel novissimè laudatæ componere ausim! Cùm enim fœminæ nobiles liberorum animos pietate imbuere pleræque pensi habeant, si minùs sincero Religionis studio motæ, at saltem quod bene audiat ut faciant, moribusque passim receptis obsecundent; ad mollitiem & luxum intereà loci ità vel à teneris comparant ingenia, tanquam id sibi negotii crederent solum dari, filii generoso prognati stemmate homines ne sint frugi, aut laborum patientes. Jure igitur merito Antonini mater in laudibus habetur, ob eductionem minùs delicatam, & prorsus singularem: Siquidem cæteræ longè absimiles adeo suos à duriter tractando abhorrent, ut in Strepsiadis conjuge, sese tanquam in speculo contueri liceat: Quam filium instituentem Poeta comicus lepidè satis depinxit, marito corruptum pueri ingenium ità deplorante,

Τοῦτον τὸν υἱὸν λαμβάνουσ' ἐκορίζετο,
Ὅταν σὺ μέγας ὢν ἅρμ' ἐλαύνῃς πρὸς πόλιν,
Ὥσπερ Μεγακλέης ξυστίδ' ἔχων.——
Hunc manu prehendens mater filium,
Occæpit adblandiri ei; Quando, inquiens,
Tu grandiusculus fueris, age, currum agas
Ad urbem, veste succinctus curuli, uti
Megacles. (Avunculus tuus)
Aristophan. in Nubib. *Act.* 1. *Scen.* 1.

§ 4. Τὸ μὴ εἰς δημοσίας διατριβὰς φοιτῆσαι | Non defuerunt quibus contrarium magis placuit, inter quos & M. Casaubonus, cui unicâ tantùm immutatâ literâ visum est legere, τὸ μὲ εἰς δημοσίας, &c. Ductus est nimirum particulam negativam expungere, istius præcipuè apud Capitolinum memor; *Frequentavit & Declamatorum Scholas publicas.* Me verò quod attinet, hallucinatum esse opinor, quantum conjicere licet, Virum alibi haud parum nasutum. Siquidem primi Ordinis Juvenes ad Scholas tunc temporis publicas ingenii excolendi gratiâ frequentes concessisse, notius est, quam ut in dubium vocari possit. At quorsum igitur magnificum adeò Catilii Severi Elogium, si ad normam ubique receptam, moresque publicos Nepotis sui Institutionem comparâsset? Nonne longè similius est vero, has ideò laudes & deberi & prædicari, quod novam quandam & usitatâ nimium quantum præstantiorem sibi excogitâsset disciplinam? Atque ità, ni fallor, hæc se res habet. Catilius enim, quem Virum in primis Prudentem, Gravem, Vitâ severâ, Moribusque castissimis fuisse constat, Nepotem hunc ex Filia publicè eductum noluit; veritus nimirum, ut malæ necessitudines ibi contractæ, vel alia quædam incommoda, locis istiusmodi Romæ fortean nimis familiaria, moribus atque animo Adolescentis damnum ingens infligerent, idque vel subtilissimo ingenii acumine neutiquam pensandum. Hinc aliâ potiùs tentandum viâ existimans, à communi longè diversâ; optimos & scientiæ cujuslibet peritissimos Præceptores, domum suam arcessendos, puerumque egregiæ spei magno sumptu seorsum curavit instituendum. Jam vero argumento, quod Casaubonum hac in re transversum egit, ut satisfaciamus, Capitolinum quid ab Antonino, jam Imperium adepto factum fuerit, illic loci exponere, satis pro comperto habeo; ab ipso autem hîc loci Antonino, quid sibi adhuc privato, Prætoris filio, & puero literis operam danti faciendum curaverit Avus, non minus liquet enarrari. Accedit & istoc argumenti ad nostram sententiam firmiùs stabiliendam, quod apud Philostratum in Herodis vitâ legimus: Philosophum nempe quendam (Lucium nomine) Antoninum jam regnantem ad Sexti fores convenisse; eumque, postquam illuc ventitâsse Imperatorem animo discendi intellexerat, manibus in cœlum sublatis attonitum exclamasse, ὦ Ζεῦ, ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς γηράσκων ἤδη δέλτον ἐξαψάμενος εἰς διδάσκαλον φοιτᾷ ὥσπερ οἱ παῖδες. *Proh Jupiter, Romanorum Imperator jam ætate grandior, tabellis lacerto suspensis, ad ludimagistrum, puerorum ad instar, appellere non erubescit.*

§ 15. in fine. Εὖ χαριεντίζεσθαι. | " *Une Raillerie, qui n'avoit rien ni de bas, ni de picquant.* " *Facetias, quæ & sordibus vacarent, & nemini stomachum facerent.* Ità interpretatur D'Acerius. " Quas tamen Facetias, quantumvis temperatas, à " Marci moribus adeò alienas censet Gatakerus, " ut pro εὖ rescribi debere ὲ, atque ità Anto-

" ninum

" ninum ab omni hujusmodi levitate abhorrere " didicisse, strenuè contendat.

§ 16. Ἀλλ' ὅτι ἀνὴρ πέπειρος, τέλειος, ἀκολάκευτος | Hæc idcircò dicta intelligas, ut in istis scilicet manifestus sit Pius cæteris antecellendi, in quibus antedicti, atque alii istius farinæ Homunciones deficiunt maximè. Quid enim à Sophistarum pompâ, atque inani subtilitatis jactatione magis alienum, quam vir *maturus* & verè prudens? Quid à vernaculo assentatore magis abhorrere potest, quàm is, quem omni adulatione superiorem prædicas? Quid denique à crudo Scholasticorum more longiùs abscedit, (qui rebus leviter tantùm degustatis contenti, dicenda tacenda locuti, verbosâ tantùm pollent garrulitate, rerum interim gerendarum prorsus ignari) quàm si virum consummatum dixeris, rebusque tùm propriis tum alienis administrandis apprimè idoneum?

§ 17. Σχεδὸν ἅπαντα [ἀγαθὰ] ἔχειν. | D'Acerius. *Tout ce, qu'on peut souhaiter de bon. Bona ferè omnia.* Videtur hoc modo Marcum orationem temperâsse, quia nihil magis usuvenire solet, quàm homines mala atque nocitura sibi ut expetant; pulchrâ scilicet specie, cœcoque animorum impulsu allecti; tum & quid sit futurum, & quorsum vertant res exoptatissimæ, prorsus incerti. Hinc Socrates precandi formulam Lacedæmoniis solennem cæteris antè omnibus habuisse perhibetur, *Deus optime maxime, concede, quæsumus, quæ nobis in bonum cedant, licet non disertis à te verbis petita; quæcunque vero nostrum in malum cessura præsentis, ea quantumvis expetita, constanter nihilominùs ut renuas, oramus sedulò.* Huc etenim redit illud,

> Ζεῦ βασιλεῦ, τὰ μὲν ἐσθλὰ καὶ εὐχομένοις καὶ ἀνεύκτοις
> Ἄμμι δίδου, τὰ δὲ δεινὰ καὶ εὐχομένοις ἀπαλέξειν.

" Hìc vero loci non ingratum Christiano Lectori " fore confido, si quod de Ecclesiæ Anglicanæ, " (piis magis dicam an prudentibus?) formulis su- " bit in mentem, paucis dixero. Ista enim mater " sanctissima, quoties ad thronum cœlestis gratiæ " supplices provolvimur, nosmet Deo totos dedere, " atque ipsius consilio permittere omnia, non do- " cet tantùm jubétque, sed ut ita nobis factum " esse disertis profiteamur verbis postulat. Id om- " ne nimirum pro rogato haberi summopere ge- " stit, quod fons ille sapientiæ, cui & cæcitas & e- " gestates humanæ clarè innotescunt, ad rem fore " nostram prævidebit; & om- " ne id ex adverso indictum " vult, quod vel ejus voluntati, " vel utilitati nostræ contrarium " ut incautè dixerimus, per no- " stram stetit vel ignorantiam, " vel imbecillitatem. Denique (ut verbo dicam) " quicquid sive in votis habemus, sive prece De- " um poscimus, eâ tantum tenus acceptum ferre " sperat, quà bonorum omnium Authori nobis " expedire videbitur; nihil autem extra hanc le- " gem rogare in se recipit, præterquàm quod in- " gens nobis in Commodum non cedere non po- " test, veritatis nempe divinæ in hoc sæculo cogni- " tionem, in futuro verò vitam sempiternam. " Usque adeo pietatem absolutissimam (Christia- " nam dico) non dedecet ista supplicandi Nor- " ma à Poeta in Satyris olim præscripta:

Vid. *Collect.* VIII. *D. Domin. post Trin. collect. Quint. post sacr. Cœnam & Prec. vulgò Chrysostomi dict.*

> *Permittas ipsis expendere numinibus, quid*
> *Conveniat nobis, rebusque sit utile nostris.*
> *Charior est illis homo quàm sibi* ———
> Juven. Sat. 10.

Ibid. Καὶ τὸ μὴ πλέον ἐκτεθρῆφθαι παρὰ τῇ παλλακῇ τοῦ πάππου | Insigne animi continentis & verecundi indicium! Gratias Diis habet Antoninus, quòd apud Avi Concubinam non fuerit diutiùs enutritus; memor scilicet Naturæ in pejus flecti cereæ, necnon probè gnarus, quòd

> ——— *Velociùs & citiùs nos*
> *Corrumpunt vitiorum exempla domestica, magnis*
> *Cum subeant animos Authoribus.*———
> Juven. Sat. 14.

adeò ut in teneris præsertim, nil dictu visuve fœdum Filiorum oculis auribusve committendum, sed omnia casta, sancta, quæ severam virtutem deceant, mirosque Sapientiæ amores excitare queant. Quinetiam, nec illud hìc loci prætermittendum censeo, istiusmodi cum fœminis consuetudines, quantumvis & viris quoad cætera honestæ famæ usitatas, & Legibus Romanis indultas, ab omni tamen culpâ & contumeliâ, etiam tunc temporis, non prorsus immunes fuisse. Siquidem Rex ipse Numa, maculam iis dudum inusserat, Concubinas ab arâ pronubæ Junonis arcendo; huc autem si qua istarum accederet, ovem ut immolaret solutis crinibus, piaculare scilicet numini læso sacrum, etiamdum religiosè cautum esse accepimus.

Ibid. Τὸ ἀδελφοῦ τοιούτου τυχεῖν, &c. | Lucium Verum, ni mens me fallit, vult: Fratrem, non Germanum quidem, sed in Familiam Imperiique consortium ab Antonino adscriptum. Ità enim & Imperatorem Pium, necnon & Adrianum (qui ipsum Pium hâc lege adoptaverat,) jussisse constat. Quod molestiæ interpretibus facessunt mens Veri prava, moresque fraternis nimium quantum absimiles, quò minus hæc verba ad illum spectare censeant, & alium nescio quem fratrem quærant, id longè est ut ab hâcme sententiâ dimoveat. Laudat nempe Julius mores & comitatem Veri, quòd ipse Marci studiosissimus virtutem ad tempus simulabat; nec officiis fratris tantùm &

Vide Capit. in Vero.

principis,

principis, sed etiam legati vel subditi obsequio eum & reverentia est prosecutus: Quin & ad Philosophiæ studium animum appulit, à quâ, quamvis licentiâ vitæ effrænatâ nimis, reverâ dissentiens toto quod aiunt cœlo, ad Marci tamen ingenium graviter se gessit; & quicquid lasciviæ indultum est, id omne clam illo ut fieret, quantum poterat maximè, sedulo curavit. Accedit, quòd Antoninus fratris luxum & vitia, quæ postea tandem resciverat, & ipse tulit patienter, & alios deditâ operâ celavit. Quæ verò non ultrà celari poterant, vel in adolescentiæ incuriam, annosque ad libidinem pronos illorum culpam conjecit; vel aliquid mitius semper, & in excusationem consuetudinis dissolutæ memoratur excogitâsse, quò acerbiorem à fratre censuram amoliretur. Quid ergò novi, aut quod nos in stuporem dare debeat, si Marcus idem pro humanitate quâ erat summâ, fratris demortui famæ hic loci consultum velit, quem etiam in vivis agentem ut ab omni criminatione & graviori contumeliâ eximeret, curæ ei erat maximæ? Nam & his etiam accinunt, quæ Capitolinum inter nostri laudes non ultimas posuisse meminimus: *Tantæ*, inquit, *sanctitatis fuit Marcus, ut Veri vitia & celaverit, & defenderit, quum ei vehementissimè displicerent.*

Atat! Quid, inquies, interea loci de Marci pietate & sincero animi affectu jam antehac laudato fiet, si Diis ob ea ipsa tam prolixas habeat gratias, quæ sibi tam vehementer displicuerunt? Nonne hoc est irridere potiùs quàm gratulari, & (quod omnium est flagitiosissimum) personam etiam apud Deos fictam sustinere? Bona verba quæso. Quoties enim vir sanctus, ingenii simplicis & verè humani, amicum abs se abreptum dolet, hominem in primis charum, & quocum diuturna atque intima intererat consuetudo, etiamsi in omnibus forsan non probatum, nec moribus usquequaque congruis; offensiones istæ, animíque dolores, quantumvis olim acerbi, extincti jam jacent, sepultique unà: suavis autem pristinæ amicitiæ succedit recordatio, & affectus expergefacti reviviscunt denuò, atque indolem, quanto meliorem, tantò stimulant acriùs. Ita plane comparata est hominum natura, ut in mortuorum desiderio amicum ploremus seriò, moribus interim depravatis & ignoscamus faciles, & excusationes quas possumus prætexamus seduli. Argumentis hâc in causâ nihil est opus; testem enim mihi quemlibet appello, (immanis nisi sit, & belluinæ prorsus feritatis) Jam verò, quicquid omnium quantum est hominum ingenium fert, id procul abest, Philosopho, nedum Marco Philosophorum principe, ut indignum inducat existimare.

Ibid. Ὥστε ὅσον ἐπὶ τοῖς θεοῖς, καὶ ταῖς ἐκεῖθεν διαδόσεσι, καὶ ἐπινοίαις, (seu ut Casaub. legendum putat ἐπιπνοίαις,) μηδὲν κωλύειν ἤδη κατὰ φύσιν ζῆν με | Hem Antoninum, non tàm Stoici quàm Christiani partes sustinentem; quippe qui Deum agnoscat naturæ nostræ virtutis per se minùs potenti suppetias ferentem; in animum humanum indesinenter agentem, vel consiliis præceptisque dirigentem, vel motibus intus cæcis, & quorum quilibet sibi solus conscius esse potest, submonentem; à malis cohibentem inceptis, stimulantem ad bona. Quoties itaque quod fieri non debuit in nos admissum est, id omne nostræ ipsorum sive ignaviæ, sive pervicaciæ Marcus tribuendum censet. Nos enim lumini intromisso non rarò nebulas ex industriâ offundimus; nos auxilia cœlitùs indulta respuimus; quæque Deus & vult, & nos ut possimus facit, irrita ista atque infecta esse volumus. Parum nempe visum est, nec quod paterno infandoque numinis in genus humanum amori faceret satis, quæ recta sunt, quæve secus semel commonstrâsse; nisi & egregium istud intimæ misericordiæ indicium accessisset, disertè præcipere, assiduè commonefacere, gressum labantibus sustentare, revocare errantes, omnia denique patris in filios pientissimi munera sedulo obire. Locum Lector, en tibi insignem; & qui in Ethnico te jure habeat attonitum: quem perinde Christiano studiosè pensitandum, temperare mihi non potui, quin seriò commendatum darem.

Ibid. Τὸ χαλεπήναντα πολλάκις Ῥουστίκῳ μηδὲν πλέον πρᾶξαι | Viden' iterum Marcum Deo adjutanti acceptum referentem, quòd in iram accensus nihil acerbi atque immanis in se admiserit? Cum enim succensere sit prorsus humanum, & in rabiem sævitiamque agi præcipites, vitium haud infrequens; moderari nimirum animo, frænisque ità compescere, ut ne quid atrocius suadeat, cujus nos in posterum jure pœnitebit, id divino debetur beneficio, gratiæque nostris conatibus aspiranti; quæ, ut cuique est usus, & in malum irruentes reprimit revocatque, & ad bonum contendentes fæliciùs promovet. Sed si cui sit mirum, modum in irâ servatum magnificè adeò ab Antonino efferri; animo secum cogitet velim, quantum sibi licere irati existimare soleant. Quantum verò principes præsertim, quorum ut potentia ad damnum inferendum immensa, ità & affectus plerunque cedere nescii: his igitur ab isto turbine corripi proclivius esse; correptos vero miserandum quantum infortunis exitiique, & sibi & aliis inferre, qui historiæ veteris monumenta, vel leviter tantùm degustârit, satis pro comperto non habere non potest. Raro enim aut nunquam parvo vel suorum, vel inimicorum sanguine stetit Regis iracundia.

Ibid. Καὶ τὸ αὐτῷ ἐμοὶ χρείαν ὁμοίαν, ὡς παρ' ἑτέρου μεταλαβεῖν, μὴ συμπεσεῖν | Non ſat habuit, de eo gratias rependere quàm maximas, quòd opis ejus indigentibus abunde ipſi erat unde ſuppeditaret, (cujus tamen & copia, & animus faciendi ab omnium bonorum largitore proveniunt) ſed & illud inſuper divinæ tribuendum indulgentiæ exiſtimavit, quòd non & ipſe ex iis eſſet, qui rerum egeſtate laborantes ab alienâ pendent munificentia. Non fugit ſcilicet virum cordatiſſimum divitias, pauperiem, cæteráque vitæ, quam jàm degimus, tum commoda tum incommoda à Deo eſſe omnia. Singulis autem ità diſtribui ſingula, prout ad ipſius gloriæ rationes conducere, & è re noſtrâ fore maximè, ſapientiſſimo voluntatis ejus conſilio viſum fuerit.

Ibid. Τὸ τὴν γυναῖκα τοιαύτην εἶναι, οὑτωσὶ μὲν πειθήνιον, οὕτω δὲ φιλόστοργον, οὕτω δὲ ἀφελῆ | *Riſum teneatis amici!* quorum ad aures Fauſtinæ vel leviſſimam pervenire mentionem contigit? Sed uſque adeò verum eſt apud Poetam

— *Dedecus ille Domûs ſciet ultimus* —

videtur enim Marcus mores conjugis depravatos, atque infamem libidinem minimè reſciviſſe; quod minùs mirabimur, ſi tum ad illius ſimplex & apertum ingenium, tum ad iſtius vafrum & aſtutum nimis, animum advertamus. Nec enim iſta formâ magis & corporis venuſtate, quam calliditate animi & ſimulandi artibus præcellebat. Virum ſcilicet nacta in meliorem partem credulum, &, cujus ipſe expers erat, ab omni fraudis ſuſpicione alienum, vanâ amoris fideique inviolatæ ſpecie luſit. Pulchrâ quidem illâ ore tenus, & eò mirum nì magis elaboratâ, quò ficta ſolent veris, & amicis adulatores officioſâ ſedulitate antevertere. Ità enim naturâ comparati ferè ſumus, ut obſequio lactantibus facilem habeamus fidem. Nec novum eſt aut inauditum, vel virum Marco minùs ſimplicem, dolis capi; vel fœminam Fauſtinâ minùs callidam maritum technis illudere. Nam nec quidquam eſt aliud, vel quod apud rerum geſtarum ſcriptores occurrit frequentius inter lectitandum; vel reipsâ magis familiare, & naturæ conſentaneum. Et conſtat ſanè plus ſatis genus muliebre ad artes fictas, & ſpeciem externam à verò quam longiſſime diſſitam, per omnem quotidianæ vitæ conſuetudinem ſeſe ſummâ componere induſtriâ. Non me latet Antoninum inter Cæſares à Juliano depictos aliud ab hoc diverſum pro ſe excogitâſſe. Siquidem fœminæ vitiis famoſæ ubi amoris nimii inſimulatus eſt, ad Achillis effatum illud confugiſſe fertur, & ſub tanto peccare exemplo excuſatius duxiſſe, quàm in conjugem durius aliquid quantumvis meritam decernere. Ità enim ille apud Poetarum principem.

Iliad. 9.

Ἦ μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων
Ἀτρεΐδαι; ἐπεὶ ὅστις ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ ἐχέφρων
Τὴν αὐτοῦ φιλέει καὶ κήδεται.

An ſoli diligunt uxores articulatâ-voce loquentium hominum
Atridæ? Cum quiſquis bonus & prudens
Suam ipſius amat & curat —

Quin & quidni ſe ità præberet Marcus, cùm nec apud anteceſſores ſuos deerant ejuſdem indulgentiæ exempla? Nam nec tunc temporis primùm Romani Imperatoris uxorem ſe famoſiſſimæ morum turpitudini dediſiſſe notum eſt. Et mihi quidem vero haud abſimile videtur, Julianum idcirco hanc Marci clementiam cauſatum fuiſſe, quò melius & Adriani, & Veſpaſiani, necnon & Octavii Auguſti mulieres dente obiter Satyrico morderet, atque eandem illis perfidiæ, indomitæque libidinis dicam impingeret.

"Notam hanc ideò adſcriptam volui, nequid
" ab erudito animadverſore excogitatum me ne-
" glectui habere Lector indignaretur. Cæterum,
" ut quód res eſt breviter exponam; mihi & lau-
" des ab Antonino in iſtiuſmodi fœminam colla-
" tæ, & commentum Dacerianum de viro ſimpli-
" ci, propriique dedecoris minimè gnaro, per-
" inde ſtuporem injiciunt. Hoc ſaltem pro certo
" habeo Capitolinum longè aliud viri Elogium in-
" ſtituiſſe, ob animi æquitatem, & patientiam vel
" hiſce injuriis inexpugnabilem. Quem cum a-
" micis deliberâſſe narrat, de ſupplicio ſumendo,
" vel repudio ſaltem remittendo, ſed Imperii ta-
" men Romani ab ejus Patre dono dati memorem
" ad mitiora inclinâſſe animum conſilia. Julium
" itaque ſi placet, audiamus. *Multi,* inquit, *ferunt*
" *Commodum omnino ex adulterio natum, ſiquidem Fau-*
" *ſtinam ſatis conſtat apud Cajetam conditiones ſibi &*
" *nauticas & gladiatorias elegiſſe; de quâ cum dice-*
" *retur Antonino Marco, ut repudiaret, ſi non occide-*
" *ret; dixiſſe fertur, ſi uxorem dimittimus, reddamus*
" *& dotem. Dos autem quid erat, niſi Imperium*
" *quod ille ab ſocero, volente Adriano adoptatus, ac-*
" *ceperat?* Addit etiam præterea, Antoninum
" *& ſuos mores ſemper tenuiſſe, & nullius inſuſur-*
" *rationibus mutari*; quod viro verè Philoſophico
" atque omnium affectuum facile compoti erat
" digniſſimum. Adeo non clam erat Antonino
" conjugis infamia. Sin minus hanc ab illo re-
" ſcitam damus fuiſſe, & falſa hæc apud Julium,
" & inſulſa fatebere omnia. Siquidem ignoti, ut
" nulla cupido, ità nec dolor aliquis eſſe queat.

Ibid. Τὸ δι' ὀνειράτων βοηθήματα δοθῆναι | Morbos mirum in modum ſanatos & medicinas ægrotis dormientibus per inſomnium edoctas, in veterum Scriptis paſſim enarrari ſatis liquet. Quæ omnia Ethnicorum vulgus adeò ſibi perſuaſa habuerunt, ut fidem hujuſmodi fabulis detrectare, illis

illis religio esset. Hinc pernoctationes istæ in delubris Deorum ad captanda somnia profectæ sunt, quas Esaias Propheta *cap.* 65. Idololatris in probrum vertit. Isti etenim inter sepulchra manebant, & in fanis noctes agebant totas, quòd Deos, illìc loci præsentes magis & propitios sese experturos, omniáque quorum fieri certiores ex usu iis erat cumulatius ibi impertitum iri sperabant. Verum enimvero ineptias vulgi nihil hâc in re morarer, semper nimis creduli, & superstitionibus penitùs imbuti; nisi & magni nominis viri, animique, quos vel imbecillitatis vel Fidei falsæ insimulare nefas est, mira & planè portentosa quædam de suis ipsorum insomniis seriò descripta memoriæ prodidissent. Aristidem inter cæteros testor, cujus sermones sacri morbos, dolores, ulcera sanata, ope balneorum, medicinarum, cataplasmatum, aliorúmque id genus, quæ Deus (ut ipsi visum) in somnis subjecerat; quæque medicis interdum inconsultis, interdum etiam frustra reclamantibus, feliciter tamen & præter spem omnem sanitatem ei in integrum restituerunt. Synesius itidem eidem numinis beneficio acceptum refert, quòd, cum in extremum capitis discrimen semel atque iterum incidisset, sese extrahendi rationem & expeditam & fælicissimam inter dormiendum edidicerat. De Socratis etiam insomniis multa accepimus, eáque notiora, quàm ut singula enarrando lectori tempus teram.

Arist. Rhetor. Serm. sacr. I. cap. 3.

Vid. Synes. περὶ ἐνυπνίων.

Regeres fortasse, insomnia à causis pendere physicis, vapidis nempe fumis exorta, à ventriculo in cerebrum sursum erumpentibus: ea proinde (tantùm abest, ut à Dæmone insinuentur;) à crudo potius corporis habitu, & spiritibus munere suo perperam defunctis proficisci. Nam & hoc quod ad pleramque partem in confesso est. Quin & pagina sacra horum tum solatia tum terriculamenta infida prorsus atque inania prædicat, & ne fidem his, ut certis futurorum prænuntiis, adhibeamus, disertè vetat.

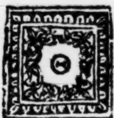
Agnosco lubens; nec quod ad somnia attinet vulgaria & quotidiana inficias eo, quin & vana sint prorsus, & affectibus corporeis conformata. Eandem tamen de universis ferre sententiam vereor ut & temerarium nimis, imò & impium sit. Nonnulla enim & veri esse præsagia, & à Deo rebus nostris providente mentibus injecta humanis, non est quod ambigamus. Hinc & ad divina tàm noctu quàm interdiu documenta animum sedulò attendere hortatur vir sanctissimus. *Cùm loquitur Deus semel, etiam bis; per somnium, visionem nocturnam, quum irruit altus sopor in homines, in dormitationibus super cubile.* Job 33. 15.
Nec temerè nobis exempla Abimelechi, Pharaonis, Josephi utriusque. D. Pauli, aliorumque in sacris literis extitisse suspicandum est. Quæ omnia ut nostro inserviant commodo, danda est opera, ut vanis secernere vera valeamus; & ne falsâ futilique lusi specie in errorem prolabamur seriò cavendum. Hinc illud à Siracide haud inscitè monitum: *Ut qui captat umbram & persequitur ventum, ità est qui se adhibet somniis. Nisi ab Altissimo demittantur qui invisat te, ne adhibeas ad illa cor tuum. Multos enim seduxerunt somnia, & exciderunt qui spem in iis habuerunt.* Ecclus. 34. 2, 6, 7. Deum autem suos nonnunquam hoc modo invisere, nec ethnicis inauditum; unde & ille apud Homerum pro rato habuit,

Καὶ γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστι.

Ibid. Καὶ τοῦτο ἐν χαιήτῃ ὥσπερ χρῆσῃ. | Infinitum quantum laborum, quantumque conjecturarum in locum hunc obscurum, mutilum, sed & plane insanabilem, (ut quibusdam videtur) impensum est; cui tamen unicâ tantùm literâ immutatâ medelam adhiberi posse adeò non despero, ut mirum mihi sit idem nemini antehac interpretum quod sciam suboluisse. Legas itaque velim me authore, ὥσπερ Χρύσῃ. Non quòd simile quid se passum memoret Marcus, ac Chrysæ Apollini à sacris apud Homerum obtigisse legimus: (quæ tamen M. Casauboni erat sententia, de vocabulo rectè quidem sentientis, quoad authoris verò mentem turpiter hallucinati.) sed verbi similitudo virum eruditum hìc loci fefellit. Hoc autem voluisse Antoninum nullus dubito, sese & ægrotâsse pariter, & remedia ad morbum fuisse in somniis edoctum haud ità pridem Cajetæ, perinde ac olim dum egerat Chrysæ. Chrysam autem villam fuisse in Troade sitam, Apollinem Deum tutelarem nactam, satis constat; cujus etiam alicubi meminit Homerus. Cætera tum vocabula hìc loci supposita, tum commenta quæ viri literati frustrà procuderunt, à mente Marci prorsus aliena esse ausim asserere; nec igitur rem in medio relinquere contentus sum, cum esset mihi adeò in promptu dirimendi & rectè statuendi copia.

Ad

Ad Librum Secundum.

§ 1. Είας ἀπομοίρας μέτοχος | Animam divini spiritûs portiunculam, ejusdémq; prorsus naturæ, autumabant Stoici; tanquam Deus ipse è partibus diversis constare posset, aut in plura dividi sustineret Ens omnium perfectissimum, & usquequáque simplex. Idem etiam instauratus denuò apud Manichæos prodiit in lucem error, cujus fastum, impium magis an insanum, solidis deturbârunt rationum momentis, penitusque refutatum dederunt sancti Patres; qui saniùs & modestiùs locuti, animam *Dei non particulam* esse, sed *creaturam*, strenuè contendebant. Dogma ex illo tempore adeo receptum jam & firmiter constabilitum, ut animos adversus morem loquendi Stoicis usitatum satis muniat; effecerítque, ut, citra periculum erroris insinuandi, locum istæ formulæ apud Christianos etiamdum obtinere possint. Quin & fidei nostræ privilegia, ab Evangelio indulta, commodè satis hoc demum modo exponuntur, si ad ingentes tantùm promissiones, & immortalitatis beatæ spem, animum interim advertamus. Ità enim animam & divinam, & divinæ naturæ participem jure merito nuncupare liceat, non prout humano corpori ab ortu inditam, sed ut Deo gratam atque acceptam: non quoad dotes innatas, & genuinam substantiam, sed gratuita Domini benignissimi dona postliminiò accumulata: Homines scilicet ille in suam ipsius familiam & cognationem adsciscere non dedignatus est; gloriæ etiam cœlestis hæredes scripsit; quæ ut à natura accepta haberent beneficia, nullo modo fieri potuit. In eandem plane mentem Augustinus, *In ejus genus adoptandam* (animam scilicet) *mirabili dignatione gratiæ, non parili dignitate naturæ* prædicat.

Ibid. Ἀντιπρακτικὸν δὲ τὸ ἀγανακτεῖν καὶ ἀποστρέφεσθαι | Effatum verissimum, & quo vix ullum reperias nobis observatu dignius. Nec enim actus sed voluntas reum facit; & qui damnum inferre in animo secum constituit, etiam si cogitatum perficere nequeat, injuriæ nihilominus in foro interno arguitur. Hæc & rationi consona nostræ, & in codice Evangelico disertè notata videre est. Hinc enim Johannes, de eo *qui non*
1 Johan. 3. 14, 15. *diligit fratrem suum, quòd in morte manet* pronunciat; nec non illi, *qui fratrem odio habet homicidii* dicam impingere nullus dubitat.

§ 2. Ἄφες τὰ βιβλία, μηκέτι σπῶ, οὐ δέδοται. | Eorum, qui bonis literis navant operam, multò pars maxima, ita fere libris evolvendis, artibusque & scientiis sedulò ediscendis incumbunt, quemadmodum Martham olim legimus animum ad convivii apparatum adjecisse. Implicant nimirum & impediunt sese perplexis rerum ambagibus, id solum operosè agentes, ut quàm possint plurima percurrant legendo, exhauriantque; hoc demum negotio sapientes aliquando evasuros se sperantes. Cùm tamen veram sapientiam brevioribus liceat compendiis assequi, nec latiùs evagando, sed domi potius vitam agendo ad eam absolvendam sit opus; hoc scilicet unico, ut nos, nostráque penitùs perspecta habeamus. Huc ubi ventum fuerit notitiæ, librorum lectitatio assidua ex illo in cassum recidet. Quin potius studiosa nimis in his occupatio adeo nihil ultrà ad sapientiam affert momenti, ut variæ discordantium inter se Authorum sententiæ operam potius eant perditum, animum perlegentis miserè distrahant, & in novas indies conjiciant molestias.

§ 3. Οὐκ ἄνευ φύσεως, ἢ συγκλώσεως, καὶ ἐπιπλοκῆς τῶν προνοίᾳ διοικουμένων | Advertas, obsecro, Lector animum, quàm rectæ rationi, veræque pietati in omnibus congrua notaverit hîc loci Marcus noster. Nempe non ille ex iis erat, qui Naturam vel productricem rerum, vel conservatricem, vel denique gubernatricem à Deo planè diversam, miniméque pendentem statuunt; sed omnia spiritui intellectu prædito tribuit, & universam hanc mundi fabricam non nisi à sapientissimo, & authore condi, & moderatore contineri, pro certo habebat. Naturam igitur opificem quidem agnoscit, magistram negat: sed præceptori obsequentem vult; sed instrumentum operi absolvendo aptissimum; atque ejusmodi tantùm, ut quæ jubente atque adspirante architecto, omnia, absque illo vero ne minimum quidem efficere possit. Non latuit scilicet Imperii Romani habenas moderantem, quàm parvi, imò nihili fere sint potestates substitutæ, nisi quod istæ decreverint agere, ipse ad quem summa rerum redit, Imperator supremus, annuendo reddiderit effectum. Naturam itidem is nôrat bene, quæ summo omnium conditori subjicitur, ab ipso pro libitu rebus præfici, ut quæcunque opus est mandata exequatur; nihil autem suopte ingenio, vel perficere, vel moliri, absque quod divina voluntas, & incipienda dictet, & inceptis aspiret; & tandem vel opem

opem ferendo imbecillæ, vel saltem permittendo ea quorum vires Physicæ potentes sunt, ut ad umbilicum perducantur, in causâ sit. Hinc particulam ἤ non tam in hoc textu disjunctivam, quàm conjunctivam sortiri vim censeo; siquidem ea ad mentem Antonini magis perspicuè exponendam mihi videtur adhiberi. Quam ejusmodi esse totus opinor, non, ut fixam hanc ordinatámque causarum seriem, vel à naturâ diversam memoret, vel utramvis à lege divinâ solutam, suique Juris artificem innuat; sed nexu indissolubili Dei Max. consilio adstrictam, atque ejus arbitrio in omnibus, non obnoxiam modò, sed & fidelissimè obtemperantem. Modestiùs itaque noster & consultiùs, & de naturâ, & de fato disseruit, quàm cætera Stoicorum solet disciplina. Hæc enim adeo sana exhibuit, ut etiam θεόπνευστα his accinere oracula audias; quæ vel minutissimis quibusque Deum ita invigilare docent, ut etiam *Capilli Cæsariei capitis coram eo numerentur,* ex *illis*, *ut ne unus quidem cadat in terram, qui conspectum fallit, (nedum injussu) pratris nostri qui est in cœlis.*

Mat. 10. Luc. 12.

Ibid. Πρόσεστι δὲ καὶ Ἀναγκαῖον.] Sed neque hìc loci fatum & necessitatem, quam sibi comminiscuntur Stoici, ineluctabilem Marcum in animo habuisse existimo. Quid enim est, quod eventus fatales à constitutione divinâ, & Providentiæ legibus (quas vocant) æternis disterminare queat? Ferreum verò istum fati rigorem, qui à Stoâ est, ab Antonini mente plurimùm abhorrere, multæ concurrunt opiniones, quæ ratum ut habeam faciunt: Præsertim cum istoc nullatenus jam antedictis consistere, facile cuivis patere possit. Et longè aliter sane Imperator sapientissimus se rebus adversis opponit. Tribus enimverò potissimum argumentis in medium allatis, quæ quicquid denique evenerit quantumlibet acerbi, æquo ferendum animo suadeant.

Primum; Quòd nullum prorsus eorum, quæ fortunæ tribui solent, eveniat temerè; sed ad unum omnia à moderatore summo regi, dirigi, singulísque consultò disponi; moderatore vigilantissimo, quem ne minimum quidem fugit; sapientissimo, qui quid ex usu sit nobis non potest non rectissimè dignoscere; benignissimo, humanique generis amantissimo, quippe cui nihil bono nostro sit antiquius. Gubernatorem igitur talem nacti, quidnî quodcunque ipsi visum fuerit, non toleremus tantùm, sed, & lubentes excipiamus, & cæteris omnibus ducamus anteponendum?

Secundum Numinis potentiam immensam, constantiámque invariabilem ob oculos ponit, cujus sancita refigere penes nos non est. Imò, quæ semel ipse facere decreverit, immutare, nec penes ipsum est statuentem Deum. Anceps siquidem consilii ratio nobis competit solis, quorum vel ignorantia, vel incuria, vel affectus transversum agens, vel altera quædam (ut est humana natura) imbecillitas, & fluctuare potest animo, & denuò resipiscere: Deo autem omniscio, cujus incepta mutari in melius non possunt, novas inire rationes, legésque figere, subinde ac refigere, neutiquam dignum est. Cùm itaque res nostræ ut aliter se habeant faciendo non simus, id unum nobis restat, ut quales quales fuerint, ferendo simus; nec ab isto demum torrente submergi nos patiamur, contra quem brachia dirigere nefas est.

Tertium hortatur animum jubeamus latiùs excurrere, nè sese quisque unicum spectet, quasi *totum quid*, & cæteris sejunctum, sed Universi hujus quantum est ut corpus contueatur; seipsum autem unam è plurimis cogitet, eámque parvulam admodum ex immensis, è quibus conflatur natura rerum particulis. Multa autem fieri possunt, quæ dum corpori universo in commodum cedunt, singulis tamen quibus accidunt membris ægritudinem haud parvam, & acerbas molestias facessant. Jam verò; quid magis absurdum excogitare queas, quàm illum, cui totum curæ est, corporis salutem particulæ cujusdam volupi posthabere? Quid autem iniquius, quàm membra singula ea detrectare, aut animo reluctanti subire, unde magnum capiat Homo commodum. Quicquid autem in commodum cedit, id suâpte naturâ malum esse nequit; si igitur quod obtigit non est malum, apage te ignavum cum injustis querimoniis tuis; qui id ipsum non sustineas, quod nomine tantùm tenus, quo metum incutiat, habet! Et argumentatio quidem philosophica ferè sic se habet, quam in ethnico præclaram admodum & laude dignissimam fuisse non est diffitendum.

At at (gratias Deo quas possumus maximas) multo meliùs nobiscum agitur. Nam & hoc subtilis quantumcunq; est argumentationis, in auras evanescit tenues, & inania verba, si cum istis conferatur, quæ sacra nobis suggerit pagina, malorum remediis. Malorum, inquam; Nam neque Christianum nomen professis adeò acutis esse est opus, ut à vulgari sermone abhorreant. Novos sibi modos loquendi exquirant isti, quibus falsam obtendere speciem expedit, & rerum imperitos fictis nominibus illudere. Nos & faciem calamitatis fœdissimam, & formidolosam ut quæ maximè, audaces intueri contra, & quæ teneras lædere aures solent, sufferre nomina, imperturbati possumus; quoties id nobis in mentem subit, quod Deus mentiri nescius, & certò prædixit, & sanctissimè pollicitus est. *Minimè*, scil. *paria esse, quæ præsenti tempore perpetimur, nedum illi gloriæ prorsus æstimanda contra, quæ futurum est ut reveletur in nobis:*

bis : Rom. 8. 18. quinetiam &, *Momentaneam levitatem afflictionis nostræ excellenter excellentis gloriæ pondus æternum nobis esse confecturam* : 2 Cor. 4. 17. Hujus itaque spei participes mirum nî vicem suam non tantùm non doleant, sed in malis sustinendis fortiter perdurent, & adversis inexpugnabiles seriò triumphent. Id quò minus fiat, hoc unum in causâ est, quòd animi mundanis affectibus præpepediti, nec pietatis studio, aut futurorum fiduciâ, quibus oportuit, penitùs imbuti, demittunt sese, depressíque duris succumbunt. Sed & hoc interim in fidei evangelicæ laudem vertitur ; quòd solamina ista, si non omnium, qui Christo nomina dederunt, communia, at huic saltem disciplinæ propria semper fuisse : quum nec scientia aut institutio quælibet philosophica, quantumvis aliàs ratione atque studio exculta, vitæ immortalis & cœlestis gloriæ, aut certiores homines facere, aut spem vel leviusculam excitare, potuerit. Deus ipse, qui solus potuit, hæc nobis patefacere dignatus est, suæque veritati fortunam omnem superandi decus reservari voluit.

Ibid. Τὴν δὲ βιβλίων δίψαν ῥῖψον, ἵνα μὴ γογγύζων ἀποθάνης. | Haud abs re monitum. Scientiæ enim avidos, & librorum nunquam satures, vix aut nè vix quidem è vitâ recedere animo satis placido, & sine obmurmuratione reperias : quippe magni aliquid semper machinantes, quod mors in medio opere abrumpit. Quos autem ex improviso opprimit, aut inceptantes interpellat, fieri non potest ut non reluctantes & invitos abripiat. Scitè igitur Salomo de voracibus istis librorum helluonibus, quibus nunquam expletis semper aliquid novi ex ipsâ investigatione suboriri solet, quod ulteriùs indagandi desiderio animum accendat : *Multitudini sapientiæ inest multum indignationis, & qui auget scientiam adauget dolorem* : Eccles. 1. 18.

§ 4. Ὁποσάκις προθεσμίαν λαβὼν παρὰ τῶν θεῶν, οὐ χρῇ αὐταῖς | Si id sibi vitio vertit Antoninus, quod ad virtutis occasiones arripiendas se minùs intentum præbuerat, quantò gravius in nostrum cedet vituperium, quoties rectè vivere ultra distulisse contigerit, quibus nunquam deest idoneus ad saniora consilia revertendi locus ? Solicitati nempe seriis ab extrà cohortationibus surdam aurem obvertimus : conscientiæ verò stimulis intus excitati animum exprobrantem flocci pendimus : inertes nihilominus & pertinaciter insani, vitam vel perdimus prorsus, vel nostro vivimus dispendio. Nos interim miseros nimiùm atque ingratos ! quibus omnia recidunt incassum. Et quid tandem de animis fiet obfirmatis, quos spretâ omni domini disciplinâ, nec Dei vox indesinenter clamantis revocare, nec summa lenitas devincire, nec nostræ beatitudinis spes ad virtutem pellicere queat ? Quin Marcum saltem contemplemur, Ethnicum Christiani, & siquid pudoris ingenui sit reliquum, effluxi jam temporis, nostræque incogitantiæ nos tandem pigeat ; ut aculeis vel inde subditis expergefacti, cursum concitemus in posterum, atque ab ejus tam insigni exemplo ut proficiatur operam demus.

Ibid. Δεῖ δὲ ἤδη ποτὲ αἰσθέσθαι τίνος κόσμου μέρος εἶ | Naturam hujus rerum universitatis ideò pensitandam suadet, ut cujusmodi corpus hoc totum sit, & qualem in illo locum nosmet simus sortiti, meliùs constaret : quænam etiam inter partes innumeras convenientia intercesserit, & quas ipsi partes susceperimus sustinendas. Hæc etenim benè nota ita nos ad omnia, quæ in homines cadere possunt, præmunient, ut nihil posthac inopinatum aut novum evenerit. Quorum autem occursu hominum plerique obstupescere solent, ea absque omni perturbatione, tranquillo & benè præparato pectore excipiemus.

§ 5. Ὁρᾷς πῶς ὀλίγα ἐστίν, ὧν κρατήσας τις εὔρουν καὶ θεουδῆ δύναται βιῶσαι βίον. | Mitto fastuosam Stoicorum vaniloquentiam, cui familiare est Sapientem ut Deo nullatenus minorem constituat : sed & hic loci subit aliud, quod istius disciplinæ supercilium haud parùm sentit. Quis enim ferat facultates humanæ naturæ, (per se heu nimis infirmæ !) usque adeò evehi, ut virtus perfecta, & cui vel divina beatitudo non invidenda contrà, in parvo sita prædicetur, atque ità penes quemlibet, ut facili quis negotio eam adipisci queat? Ad Marcum verò quod attinet, ut ipsum commodè intelligamus par est, cùm & ipsi longè aliter hac de re visum fuisse jamdudum constet. Nam & præterquàm quod sæpiusculè supra annotatum est ; omnem hominum præclarè se habendi facultatem Deo præmonstranti, monenti, adjutanti, referri debere acceptam, haud raró & alibi disertè fatetur. Quoties igitur virtutis nos compotes pronuntiat, atque nostram sive ignaviam sive incogitantiam obstare unam, quò minus ad amussim ejus vitam degamus perfectam, indulta ista cœlitùs adjutoria, (nisi mens me fallit plurimum) neutiquam in hoc operis exclusum ibat. Sed, positis hisce auxiliis, quæ & poni fas est, (quum reverà facientibus quod in se est nunquam non sint præstò,) nihil ita adjutis inexpugnabile fore statuit. " Seu potius ut emendatiùs adhuc,
" & normam Veritatis Christianæ propiùs loqua-
" mur ; nemini, qui suo non deficit officio,
" impossibile esse, eò tenus prodire, atque id ef-
" ficere, quod Deus pro immensâ, quâ est in im-
" becillitatem humanam clementiâ, gratum habe-
" re, atque æqui boni facere non dedignabitur.

§ 7. Σχολὴν πάρεχε σεαυτῷ τοῦ προσμανθάνειν ἀγαθόν τι | In nostrâ situm est potestate hoc otii nobis

nobis dare : at quo tandem pacto fieri poteſt, ut culpâ nos eximant importunæ ſæculi hujuſce curæ, & operoſa (quæ neceſſaria dici ſolent) impedimenta ? Quì, inquam, iſtos dimittas abſolutos, qui negotia conqueſti, & in cæteris operoſi, in id unum quod ſui reâpſe eſt muneris, operæ nihil intendunt ?

Ibid. Μὴ ἔχοντες σκοπὸν | Stoici Socratem ſecuti id præ cæteris Philoſophorum claſſibus agebant, ut finem certum vivendi fundamenti loco poſitum diſcipulis darent. Id enim eſſe unde univerſæ virtutis, præſertim verò officii quotidianam conſuetudinem ſpectantis, ratio ordiri debeat ; & quò demum, tanquam ad ſcopum, ſtudia ſua, inceptáq; omnia dirigere fas eſt. Scopum autem iſtum quem ob oculos nobis ſtatui oportet bonum eſſe publicum ; quod ſi aſſequi minus contigerit, at ſemper tamen ſequi ſapientis eſſe aſſerunt, & conatu quantum in ſe eſt efficere maximo, ut omnibus ſe præbeat utilem. Hac verò de re, Antoninus ut mentem explicet, videre eſt in iis quæ ſequuntur.

§ 8. Τοὺς δὲ τοῖς ἰδίας ψυχῆς κινήμασι μὴ παρακολουθοῦντας ἀνάγκη κακοδαιμονεῖν. | Huc Verſiculus iſte apud Homerum non inepte referendus, quem Socrates ferè ſemper in ore habuiſſe perhibetur.

Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται.

Res tuæ domi bene ſe habeant an ſecus fac ſemper intelligas.

Quod ſi ad Philoſophi mentem interpetrari libeat, hoc pro comperto habendum cenſeas, quicquid nobis vel in bonum, vel in malum cedat, id omne naſci domi noſtræ, atque nobis fieri authoribus. Quin & iſto etiam Poetæ abuſus eſt Socrates, quî homines inaniter curioſos ab inutili ſcientiâ, ſtudiiſque avelleret, in quibus laboris atq; tædii inerat plurimum, emolumenti verò parum ; avulſis autem , ad aſſiduum Virtutis cultum , propriíque pectoris indagationem exquiſitiſſimam, ut animos vehementiùs attraheret.

§ 11. Κακῷ γὰρ σοὶ οὐκ ἂν περιβάλοιεν. | Eodem ferè recidit Catonis de morte contemnendâ Diſſertatio. Quæ nè lectorem habeat malè, animum advertat velim, Stoicis, nihil omnino de iſto, quod hominum genus univerſum etiam poſt obitum manet, judicio edoctis, tertium quendam ſtatum nè minimum quidem ſuboluiſſe. Quin & ſapientis (quem Deo ſoli ſecundum effinxerant ſibi,) in utilitate publicâ perfectionem collocantes, haud incongruum erat, ut ipſius etiam Dei beatitudinem ejuſdem prorſus generis ſtatuerent. Ideam proinde & omnium authore digniſſimam, tum demum ſibi viſi ſunt animo concepiſſe, cum de illo, ut de ſummo, atque immenſo bono, affatim ſeſe in omnia diſpertienti cogitarent. Quando verò eſſentiæ perfectæ & per ſe bonæ malum

Cicer. de Senectut.

competere non poteſt ; Deum quod reâpſe malum eſt infligere, aut à naturâ benigniſſimâ hominibus eſſe metuendum, Religio illis erat credere. Vide ſis, Lector, quâ tandem ſerie, quibuſque rationum momentis derivata ſit iſta Philoſophorum conſecutio. *Siquidem Dii ſunt,* inquiunt, *nihil nobis grave poſt mortem futurum eſt ; nec enim malis nos implicabunt ipſi non mali. Si verò nulli ſunt, nec nos poſt mortem futuri ſumus ipſi ; atque hinc etiam ſequitur nihil poſt mortem paſſuros, cùm exiſtentium tantùm ſit pati ; ideóque quocunque te vertas, utrinque occurrunt quæ mortem contemptui habendam ſuadeant.* Ita quidem Stoica, at longè ſecùs Veritas Evangelica. Hæc enim Deum ob oculos ponit bonitatem juſtitiâ temperantem. Omnibus numeris abſolutum, & attributorum (ita enim & loqui & diſtinguere fas eſt, ob noſtri conceptûs infirmitatem) amiciſſimâ conſpirantium inter ſe harmoniâ præcellentem. Reformidandum itaque nobis, perinde ac diligendum Deum ; quum non minus rectoris ſit, de rebellibus & impiis pœnas ſumere, quàm morem gerentibus benefacere. Nullus ergo jam incogitantiæ locus, quæ miſeros infinitum quot dare ſolet exitio ; nulla de futuro ſecuris excuſatio, cum nec juſtitia divina, nec crimina atque imbecillitas noſtra id ultra patiantur. Nam iſto coram judice nemo hominum non ſiſtetur reus; nec reſtat ſontibus, præterquam in unâ ejus immenſâ clementiâ, & gratuitâ per Chriſtum miſericordiâ, aut ſpes, aut perfugium.

Ibid. Καὶ τοῖς κατ' ἀλήθειαν κακοῖς ἵνα μὴ περιπίπτῃ ὁ ἄνθρωπος ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν ἔθεντο. | Nec hoc Antonino inſolens, à cujus ſententia abhorrebat aliquid revera mali, præterquam quod vitii arguitur, agnoſcere. Sed & poteſtatem à vitiis temperandi, divinitùs humano generi indultam profeſſus, à faſtu Stoico quàm longiſſimè receſſerat: Qui enim ab iſtâ ſunt ſcholâ, hominem, abſque omni quæ à Deo ſuggeratur ope, & virtuti aſſequendæ, & voluptatum illecebris facilè exuperandis, per ſe ſufficere, autumare ſolent. Enimverò & hæc Antonini ſententia, cæteris licet ejuſdem diſciplinæ aliquanto demiſſior, & veri ſimilior , non eſt tamen ut pro penitus expurgatâ, omníſque periculi experti excipiatur. Adhibenda nempe cautela quædam , & Interpretatio paulò commodior ; quod niſi ſit, totum id quantumcunque eſt prærogativæ noſtræpte tribuit arbitrio, Quod Hæreſis olim Pelagiana in ſe recepit vindicandum. Nec enim ab hujus loci mente videtur alienum, liberi virtute arbitrii cuilibet hominum innati, & à malo deflectere, & bonum præſtare poſſe ſingulos ; nec opus eſſe, ut in ſuppetias impotentiæ naturalis auxiliares denuò copias adſciſcamus. Quæ omnia, ut à pietate & veritate, ita etiam à Marci animo diverſum exiſtimo;

mo; qui paſſim in ſcriptis ſubſidia cælitùs in horas, imò vel in momenta, laborantibus nobis atque infirmis ſubmitti; & incæpta omnia quòd fæliciùs peragantur divinis deberi auſpiciis, conſtanter profitetur. Voluit igitur & in hoc textu, (niſi meus me fallit animus,) poteſtatem vitiorum declinandi laqueos hominibus ab origine Deum dono dediſſe; ita tamen ut vires iſtas effractas atque abſumptas cadere, & poteſtatem primam labefactari neceſſe ſit, niſi (Deo poſthac ſuggerente) quod ſemel datum erat virium perenni reficiatur influxu. In hanc ſententiam & res ipſa, & noſtra conditio, & oracula Chriſtiana lubentiſſimè conſentiunt; quam & Marcum noſtrum (vellem ſaltem, imò &) facilè crediderim in animo habuiſſe.

Ibid. Οὔτ' ἂν τηλικοῦτον ἡμαρτεν. | En Argumentum ſolidis innixum fundamentis! Errorem conquerimur immanem, Deóque adeò indignum quem toleret, ut hujus univerſi conditorem rectorémque vel inſcitiæ videatur arguere, qui non animadvertat; vel impotentiæ, qui non de medio ſuſtulerit. Inſcitiam criminantes cæcum ſibi fingunt atq; hallucinatum Deum; ſin autem incommodo tam turpi ſciens prudens remedium adhibere noluit, negligentem quod ſuum eſt incuſant, aut noſtris bonis invidum; Quòd ſi deniq; & vidit & voluit, nec potuit tamen in melius redigere, imbecillem fateantur neceſſe eſt & impotentem Deum. Cùm verò deteſtandæ ſit impietatis & ſacrilegii atrociſſimi, de numine tale quid nefando vel ore proloqui, vel corde ſuſpicari; Quid aliud colligendum reſtat, quàm (quod Marcus aſſerit) ſe rem habere ab illo quod vulgus hominum ſentit, longè diverſiſſimam? Externa ſcilicet iſta nos in deterius referre non poſſe; eſſe autem ea ſuâpte naturâ neque bona, neque mala; quod niſi ſi hujuſmodi eſſent, Deum ſecuritati noſtræ meliùs perſpecturum fuiſſe; nec iſta temerè, nullóque prorſus virtutis vitiíve diſcrimine facto, in univerſos æquè diſpertitum iri.

Ib. Οὔτ' ἄρ' ἀγαθὰ ὔτε κακά ἐϛὶ. | Habes hic Conſectarium à totius argumentationis ſerie petitum; quicquid enim in iſtâ ſectione diſputatum eſt, huc demum redit omne. Cui tamen, ſtabiliendo dicam an illuſtrando, oracula ſacra ſuos non tantùm adjiciunt Calculos, ſed & iſtud inſuper, tanquam ex abundanti antedictis adjungunt. Mala ſcilicet quæ vulgò habentur, viris cordatis & Deum ſincerè diligentibus, in bonum cedere ſupra quàm quod vel dici poſſit vel excogitari: Bona itidem, quæ nuncupantur, fortunæ, malè moratis, atque prolixâ Dei abuſis Beneficentiâ adeò non proficere, ut ingrati peccatores infinita atque æterna vel inde ſibi concilient mala.

§ 12. Τῷ πάσῃ διαβεβοημένα. | Honores nimirùm, imperia, magiſtratus, graviſſima reipublicæ demandata negotia, divitias & opes, nobilitatem generis, & proavos longo deductos ſtemmate, ceteráſque vaniſſimas iſtiuſmodi ineptias hìc loci perſtringit; ob quas, cùm reverâ minimi ſint, homines tamen mente capti ſe ſolent inſolentiùs efferre.

Ibid. Νοερᾶς δυνάμεως | Nos miſeros! Nam ſi hæc demum ſint rationalis indicia facultatis, quotuſquiſque eſt, qui hanc in ſeſe facultatem expertus fuerit? Quin igitur hæc ab Antonino benè monita reverâ & ſedulò perfecta damus? Námque ita tandem vinculis rerum mortalium diſruptis, in ſolidam & perpetuam libertatem animum cœleſtis proſapiæ nobis vindicare licebit.

Ibid. Τί εἰσιν ὧν αἱ ὑπολήψεις καὶ αἱ φωναὶ τὴν εὐδοξίαν, &c.| Populi favorem & plauſus ambientis q[d] reprimat impetum nihil ferè efficacius queat excogitari, quàm ſi ſeriò ſecum animo recogitet, quid tandem hominum illi ſint, quorum ſuffragia tantâ captet ſolicitudine; pudeat enim pigeátque virum neceſſe eſt animi tam demiſſi, ſordidæq; ignaviæ. Quid enim honeſto vel indignum magis vel alienum dixeris, quàm ab illis magni æſtimari velle, quos tute magni æſtimare nequeas? quin & de te rectè exiſtimare adeò non gnaris, ut etiam de ſeipſis quod æquum eſt dijudicare neſciant?

§ 14. Κἂν τρισχίλια ἔτη βιώσεσθαι μέλλῃς. | Arguta ſatis diſceptatio, & vera quâ nihil magis! Quid enim ineptius, quid abſurdius, quàm de tempore vel præterito, vel futuro, rationes deputare? Siquidem nulla pars temporis, eâ tantùm demptâ quæ in præſentia eſt, reverâ exiſtit. Quicquid enim jam fuit, effluxit omne & eſſe deſivit. Quicquid autem mox eſt futurum nondum in rerum naturam profertur; & an noſtrâ unquam interfuerit, aut ad nos uſque pervenerit, omnino incertum eſt. Hinc ergò colligas licet, vitam omnibus eſſe æqualem: quandoquidem hominum ſinguli in ſingula tantùm vivant momenta. Atat nequaquam (inquies) nam & qui juvenis, corpore adhuc atque ætate integris, è vivis abreptus eſt, plus ejus quod reliqui erat perdidit, quàm qui ſenex effætus, & jam ævo confectus deceſſit; nec enim pari de ſpe decidit, annum jam degens octogeſimum, & qui vigeſimum tantùm vix pertigerat. O feſtivum hominis imò & ridiculum caput! vitam nempe non re-ipsâ, ſed ſpe tandem æſtimandam narras: quod perinde eſt, ac ſi rationem ac modum ponamus, quibus res exiſtentes ex modulo non exiſtentium metiri poſſimus. Quicquid enim etiamdum ſperatur, nondum exiſtit. Sed hæc utpote ſatis per ſe manifeſta, nec niſi non animum advertentibus obſcura, miſſa faciamus.

Iſtud

Istud potius Lectores rogatos velim, etiam eos qui sibi in longitudinem prospicere sapientiæ laudi ducunt suæ: Quæ tandem contentio illorum quæ in præsens suavia sunt, quàm exilia ista, quam vilia, quàm parvula, quàm denique brevia, imò & instantanea, si vel omnia quæ fert conditio nostra in eandem conjicias trutinam, quoties ista suspendantur contrà, quorum in sæculo futuro nobis affulsit spes? Næ nos hìc vitæ umbratili rerum specie ludimur; spissisque involuti tenebris, &, dormientium ad instar, falsas mutilasque percipimus imagines, atque ægro persequimur animo. Mors sola scenam claudit, eripit personam, omnemque rebus detrahit fucum; quo vel obtectæ prorsus naturam nos hactenus celarunt suam; vel saltem illitæ colorem & conditionem ementitæ sunt. Ità demum vel substantiâ vel superficie ubique fallimur: At mors, ut sese habeant cuncta, aperit atque commonstrat: quæque longo jam anxii prospicimus intervallo, & spe tantum præsumere datum est, ea omnia in manus nobis quanta quanta sunt in æternum fruenda tradit. Hæc qui pro compertis haberent, etiam inter Philosophos non defuerunt; eâque quò magis freti erant fiduciâ, eò fortiùs adversus mortis terriculamenta, atque inania malorum futurorum præsagia se componebant.

Ibid. Εἰ καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὐκ ἴσον | Hoc est: Si brevì morientem cum longævo conferas, dispares quidem quoad numerum dierum reperies, quoad spatium autem quod uterque vivit, omninò pares. Rationem jam anteà exposuerat; quoniam, scilicet, singulis vivitur momentis, & præter præsens aut τὸ νῦν nihil existit. Cæterùm, nonnisi inter illa sola quæ existunt, institui posse comparationem, certo certius est; nec minùs liquet, qui jam prætervolitârunt dies in infinito temporis spatio dudum esse absorptos; hos igitur rationum calculos excessisse; cum nec possit infinitum magis & minus, plura & pauciora recipere: Quæcunque ergo infinita sunt, ea omnia & æqualia ad invicem esse necesse est. Hinc sanctus ille Hieronymus haud abs re Nepotianum consolaturus monet, quàm parùm intersit, diune quis agat in terris, an brevì moriatur. *Etenim inter eum, (inquit) qui decem vixit annos, & eum qui mille, postquam idem vitæ finis advenerit, & irrecusabilis mortis necessitas, transactum omne tantundem est: nisi quòd senex magis onustus peccatorum fasce proficiscitur.* Habent enim peccata aliquid sejunctum & de proprio, quo spoliare nequit dies; nec enim à tempore, quòd existant mutuantur, nec cum tempore, in quo fuerant admissâ, pereunt funditus, aut evanescunt unà.

Epist. 3. ad Nepot. consolat.

§ 15. Ὅτι πᾶν ὑπόληψις. | Si Marci mentem rectè assecutus sum, hoc per ὑπόληψιν *esse omnia* vult. Sensus nempe nostros, phantasiam, animumque nobis sæpenumero, imò raro non illudere. Nos autem ideò dolis capi, quòd omnia ex opinione suspendamus, nec ad rerum veritatem accuratius examen castigemus. Sic itaque abrepti, (non prout suapte sunt naturâ, sed prout nobis videntur; idque temere ut plurimum & inconsultò statuentibus) perperam sentimus, pronunciamus, affectus denique moresque nostros componimus. Habes itaque observationem veram, probatamque nimis. Nec enim istis Corinthi Pseudapostolis contigit solis, quod submonuit D. Paulus, fastum eorum adortus, & notitiam falsò sibi arrogatam; cùm & apud nos, & ubique occurrant frequentes, qui *dum sibi videntur multa scire, aut nondum aliquid nôrunt; aut saltem haud ità sicut oportuit nôsse.* 1 Cor. 8. 3.

Ibid. Ἐάν τις αὐτοῦ τὸ νόσιμον μέχει τοῦ ἀληθοῦς δέχηται. | Oppidò opportunè; nequis Marcum cum sceptico in omnibus convenisse suspicetur. Laudato itaque Monimo, cui veritatis omnigenæ fundamenta convellere, atque evertere funditùs, in animo erat; idque verbis ità conceptis, ut ne quid omnino certi sit reliquum; sed & universalium immaterialium pietatem denique Deumque ipsum spectantium fides labefactaretur; nè venenum istiusmodi latiús serperet, eadem antidotum manu porrigere visum est. Hinc ut Lectori animum magis expergefaceret, Monimum, quamvis eâ tenus rectè opinantem, quà hìc loci adhibetur, in multis tamen fuisse lapsum, nec nisi maximâ evolvendum cautelâ, commonefacto.

§ 16. Ὑβρίζει ἑαυτὴν ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχή | Locus isti apud Platonem de legibus, *lib.* 5. penè gemellus; quem etiam Marco mentem dum hæc scripserat subiisse nullus dubito. Complures is rationes enumerat, quibus homines animos suos contumeliâ solent afficere; è quibus si unam aut alteram huc loci transtulero id non fore tedio sperare ausim. " *Dignitati igitur mentis humanæ detra-" hi asserit, si ad rem faciendam attentiores quam par " est, mordacibus distorqueri curis patiare; si opes in " deliciis habeas, iisque inservias, si his fretus nihil " non tibi diviti licere existimes, aut genio libidinique " effrænis indulgeas; si eorùm quæ perperam feceris a-" deò non pudeat, ut omnem à te culpam amovere soli-" citus, in alios deditâ operâ conjicias; si ista in te " sciens volens admiseris, quorum mox pœnitebit; si la-" boribus succumbas victus, nec plagis, morbisr, ebúsque, " ut verbo dicam, adversis quibuscunque fortem opponas " animum. Si vitam magni facias, diemque extre-" mum inter summa reponas infortunia; si formæ " posthabeas virtutem, namque eo demùm pacto, cælo " atque animo non nisi secundas, terræ autem & cor-*

" peri

“ *pori primas detuliſti : Si quod legibus rectæque ra-* “ *tioni adverſatur, id omne haud caveas quantum po-* “ *teris ſedulò atque averſiſſimo ſemper animo defugias ;* “ *quicquid verò laudi & virtuti ducitur, in id niſi ma-* “ *nibus pedibuſque contendas, ſummoque proſequare ſtu-* “ *dio.* Cum aliis hujuſmodi, iſthic, quibus per otium licet, notatu dignis.

Ibid. Ὅταν ὑποκρίνηται καὶ ὀπιπλάσως, καὶ ἀναληθῶς τι ποιῇ ἢ λέγῃ. | Apud Ethnicorum nonnullos (quod nobis jure optimo pudorem incutiat) major videtur veritati morumque ſimplicitati habitus honos, quàm apud hodiernorum complures, qui Chriſtianum in ſe nomen ſuſceperunt. His enim familiare nimis, imò & ſeriò nonnunquam rationum patrocinio propugnatum videas, fallaciis figmentiſque abuti : Haud turpe putant ſcilicet viri ſanctiſſimi, vel ad mendacia confugiſſe, vel perſonam alienam ferre, ubi id ex magno fuerit uſu. Iſti verò utinam Ciceronem in tertio de officiis audire ſuſtinerent ; *ex omni* (inquit ille) *vitâ ſimulatio & diſſimulatio tollenda eſt.* &, *ratio igitur poſtulat, ut nequid inſidioſè, nequid ſimulate, nequid fallaciter.* Nec id à nobis negligendum, quòd inter Philoſophos, quantumvis vel judicio, vel moribus cæteroqui depravatis, vix unum quidem deprehendas, qui fraudes de induſtriâ nectere, involutas verborum ambages ſtudioſè conſectari, conditionibus clanculùm interpoſitis, & ſibi ſoli conſcio reſervatis ludere quibuſcum res erat, aut ipſe ſuſtineret, aut alios ità edoceret. Nedum vafros & verſipelles aſtutè fallentes à mendacio aut dolo malo liberâſſet, aut palam, & ex profeſſo omni exemptum îſſet culpâ. “ Erubeſcat, ſi poſſit, Jeſuitarum Schola.

Ibid. Τῷ τῆς πόλεως καὶ πολιτείας τῆς πρεσβυτάτης λόγῳ καὶ θεσμῷ. | Locus hic mihi revocat in mentem, bellam ſanè, expreſſamque ſatis naturæ noſtræ imaginem, quâ alicubi ſcriptorum Plutarchus vitæ quotidianæ ſtatum depinxit. “ *Deus* (inquit) *author idemque gubernator om-* “ *nium, infinitæ potentiæ, juſtitiæque inculpatiſ-* “ *ſimæ, opifex mundi peritiſſimus, & rerum provi-* “ *dentiſſimus diſpoſitor, ità noſtra temperavit, ut Deos* “ *hominibus, ſumma imis, omnia denique in unum* “ *juſſerit corpus coaleſcere. Totum adeò hunc terra-* “ *rum cælorumque orbem, ingentem omniumque commu-* “ *nem inſtituit civitatem ; hoc nempe conſilio ut ejus* “ *incolæ ſinguli, dum quod ſuum eſt agunt, propriiſque* “ *funguntur officiis, ità demum juſtè, probè, pièque vi-* “ *tam degant.*

§ 17. Ἡ δὲ οὐσία ῥέουσα. | Eodem rediiſſe puta & illud Platonis qui humanam (quoad corporis noſtri conditionem,) egregie deſcripſiſſe naturam videtur, cùm *hominem eſſe quod non eſt*, aſſereret. Hæccine definitio an aliis perinde arrideat haud ſat ſcio, me vero quod attinet, miros in illâ lepores contueri videor. Sed nec hujus elegantiæ gloriam Socrati & Platonicis deberi omnem cenſeo, videntur enim ex alieno fonte hauſiſſe. Siquidem Parmenides partes duas, duplicemque in univerſâ hâc rerum congerie naturam, jam dudum prædicaverat. Fluctuantem alteram, vagam, multiformem, caſibus variis perpetuiſque ictibus obnoxiam, quæque nunquam non immutatur, novaſque induit facies : *Materiam* vult intelligas, quam & idcirco alieni autumat arbitrii, & opinioni ſubjectam. Alteram verò firmam & conſtantem, ſui undique ſimilem, omniſque expertem interitûs; ut verbo dicam, ejuſmodi, quæ & ſemper eſt, & ſemper eadem eſt. Subſtantiam nimirum intelligentem prædicat ; ſive Deum. Nec abs re erit hîc loci notare, quàm Parmenidi cum ipſo Deo conveniat ; ac ſi iſtius Philoſophia ad Amuſſim ſacræ paginæ fuiſſet exacta nomenque iſtud explicando deditam navâſſet operam, quo Jehovah Moſen allocutus nuncupari non dedignatus eſt. *Sum quod ſum. Exod.* 3. 14. Deo quippe competit ſoli ſtabilem eſſe, ſibique ſemper conſtare ; cæteris interim omnibus in hoc irrequieto rerum fluxurefluxuque innumeras alternantibus vices & nunquam non in aliud tranſeuntibus : adeò ut iſta ſimul & eſſe, & non eſſe haud injuriâ dixeris.

Ibid. Ἡ ὑστεροφημία δὲ λήθη. | Celeberrima enim brevî conticeſcet fama ; & memoriam geſtorum præclarè quantumvis diuturnam, ſi in ſempiterna proſpicias ſæcula, iiſque conferas, punctum aut ne vix punctum temporis durâſſe confitebere.

Ibid. Ἓν καὶ μόνον φιλοσοφία. | Per Philoſophiam rerum tàm divinarum quàm humanarum notitiam dictam puta. Eodem fere ſenſu, quo Salomonem *Sapientiæ* vocabulum uſurpâſſe notum eſt. Virtutis tamen præſertim & pietatis ſtudium ſubindicari memineris, quod ſi abſit, næ nominis inanem pompam tibi arrogaveris. Nec enim vel omnium quantum eſt hominum literatiſſimus, aut eſſe reverà ſapiens, aut ritè vocari poſſit, qui non ſit idem vir pius atque bonus.

Ibid. Ἀνενδεῆ. | Ità ut de proprio ſibi ſit ſatis. Hujuſmodi ſanè ſapientiam magnificè admodum & evehunt Stoici, & ad conciliandum hortantur. Sed fruſtrà, niſi naturæ noſtræ inopi & graviter labefactæ & vires & conſilium miſericors ſuggerat Deus. Quod & alibi jam antehac haud ſemel eſt notatum.

Ibid. Ἄλλον ποιῆσαι τι ἢ μὴ ποιῆσαι. | Cave ſis Antoninum de mutuis hominum conſiliis auxiliiſve intelligas, quæ nos ut in rebus gerendis conferamus invicem oportet, prout uſus erit, & officii ratio, & neceſſitas poſtulat. Nec enim quiſquam hominum eſſe poteſt, cui aliorum ſubſidio nullâ in re ſit opus ; ideóque non nobis ſolùm nati dicimur, quia nec nobis ſolùm vivere fas eſt. Sed

longè

longè ab hoc diverſum voluit Marcus. Quæ enim veram ſpectant beatitudinem, virtutis ſcilicet cultum, & fructus bonorum operum aſſiduos, hæc omnia à nobiſmet proficiſci, nec ab alieno pendere ullâtenus arbitrio, rectiſſimè pronunciat.

Ibid. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τὸν θάνατον —— ὡς οὐδὲν ἄλλο ἢ λύσιν τῶν στοιχείων, ὧν ἕκαστον ζῶον συγκείνεται. | Dogma Platonicis perquam familiare; quod tamen ab Empedoclis ſcholâ dudum traductum in ſuam acceperant. Ortum igitur perhibebant durationemque corporum primis ex quibus conflantur elementis unitis inter ſe atque compactis deberi; interitum autem iiſdem ſejunctis tribuebant & diſſolutis: Nihil proinde aut fieri de novo, quod non erat anteà, aut ità perire prorſus, ut in poſterum eſſe deſinat; quia formæ tantùm rerum & facies mutatæ ſunt, accidentibus inverſis ſoſpite interim ſubſtantiâ. Siquidem eadem ſemper extant principia, eadem etiam materia permanſit incolumis utut diverſimode diſpoſita. Omnem itaque productionem de nihilo, omnem itidem in nihilum reductionem ſtrenuè debellabant iſti; quas & Philoſophia etiam hodierna à Scholis ſuis procul ablegat. Rectè igitur Empedocles, rectè etiam Platonici & Stoici; nec enim uſpiam aliter factum eſt, (quod ad vires atque operationes merè Phyſicas) aut unquam fieri potuit; ex quo auctor Omnipotens univerſa de nihilo creavit; rerumque ſucceſſiones materiæ atque motui continendas, propagandaſque, certis agendi legibus præfinitis, deinceps mandavit. Per materiam autem & motum, dum ità uti diximus, agunt, & quatenus ſuis ſe continent finibus, nihil aliud, quam virtutem illam, quæ natura plerunque audire ſolet, intelligendum exiſtimo.

In Librum III.

§. 1. Ρῆ οὖν ἐπείγεσθαι | Feſtinandum aſſerit, ut illa quæ opus ſunt, ediſcantur, atque in promptu ſint. Rogites forſan, quorſum iſta tam laboris plena cognitio; ſpatio præſertim vitæ jam propè decurſo? aut quî vel optimè inſtituti ſe rudibus habeant meliùs, cùm mors fores pulſet? Atqui vel ideò enitendum ſedulò, ut cum ignorantiâ mortis metum expellas ſimul; & quid reverâ ſit mori gnarus, placido magis fortique quo virum liberalem decet, adventantem excipias animo.

§ 2. Χρὴ καὶ τὰ τοιαῦτα παραφυλάσσειν ὅτι καὶ τὰ ἐπιγινόμενα. | Atheorum hìc loci dogma perſtringit, qui naturam vitii inſimulantes, ex eo quòd nonnulla ibi deformia, ſuperflua alia atque incongrua, alia denique nociva, & in magnum nobis detrimentum vergentia, dignoſcere videantur; argumenta inde ſtruunt, quibus Deum non eſſe prorſus efficiant; vel ſaltem otioſum & noſtrî negligentem, adeoque non ſe rebus immiſcentem humanis, ut nullius omninò curâ tactus omnia forti fortunæ permittat, cæcóque ut labantur curſu contentus ſit. His contrà Marcus; temerè judicium hoc latum eſſe; nam & illa, in quæ culpam adeò vehementer impingunt, vituperio abeſſe procul; Cum nec iſta ſua quædam & utilitas, & venuſtas deficiat, ſintque vel idcircò conſpectu minimè fœda, quòd iſtæ & conditiones, & facies rerum naturæ legibus ad amuſſim conveniant; nec citrà ordinem corporis hujus univerſi perturbatum, & decorem ejus (qui in partium congruentiâ ſitus eſt omnis) turpiſſimè ſpoliatum, à rebus, quarum propriæ ſunt, ſejungi queant. Hâctenus Noſter; & hìc loci pedem ſiſtit prudens: Illa non indigna prædicare contentus, quæ à ſapientiſſimo conditore fiant; abſque quòd ineptias omnes ab iſtâ profectas ſcholâ in ſe reciperet propugnandas. Solent enim nonnunquam & cachinno lectorem concutere Stoici, dum id agunt ſtrenuè ut omnia humano generi ex uſu eſſe probatum dent. Chryſippum nempe ſecuti ducem; etiam Pulices (Chryſippum jam audis) qui ſomnum ignavis excutiant; etiam Mures, & omnem ſpurcam iſtam infeſtámque animantium farraginem, quibus ad curam & diligentiam ſocordes animi acriùs incendantur. Quin & illud inſuper notandum; cùm τὰ ἐπιγινόμενα, (*Supervenientia*) aut *fortuitò* facta, aut *neceſſariò* putentur, Antonino, qui caſus cæcos conſtantiſſimè pernegat, illa omnia pro *neceſſariis* haberi, quæ, juxta phyſicas operationes, ſemper atque ordine certo ſequi ſolent; Pro *fortuitis* autem iſta omnia, quæ præter mentem artificis, aut nullâ apertâ cogente neceſſitate eveniunt. Ità tamen ut hæc etiam cauſas habeant ſuas, quæ noſtrum fugiunt conſpectum, naturales, & ad iſtiuſmodi effecta aptè diſpoſitas. Marci enim mentem qui aſſequi ſtudet, caveat velim ut nequem prorſus eventum Divini Conſilii expertem opinetur.

Ibid. Εἴ τις ἔχοι πάθος καὶ ἔννοιαν βαθυτέραν πρὸς τὰ ἐν τῷ ὅλῳ γινόμενα | Appoſitum ſanè ad rem, quo

quo nihil magis. Deo enim rerúmque ab ipso conditarum naturæ insulsitatem tribuere, pusilli est atque parùm cogitantis animi. Inde autem id fieri plerumque constat; vel quòd naturam investigandi speciem præ se ferentes in superficie hæreant, nec penitiùs causas rerum introspicere sustineant; vel quòd singula per se simplici contemplentur intuitu, nullo interim respectu ad illud Totum habito, cujus hæc partes tantum, eæque minutæ admodum, existunt. Ad plura scilicet & majora festinantibus non datur omnia vel disquirendi, vel invicem conferendi otium. Nec omnis Philosophiæ studiosus, maturus quantumlibet & diligens scrutator, negotio habilis & idoneus satis censendus est. Animo nimirum capaci, miniméq; vulgari opus est ingenio, per totum hoc naturæ campum ut quis spatietur, in occulta penetralia demergat sese, perrepat, anquirat singula; seriem deinde rerum universam perpendat, atque mutuas inter se relationes, convenientias, atque utilitates prudens dignoscat; Animo denique, quocum bene agitur, si post diuturnam operam & cogitationes altissimè defixas, imaginem universitatis hujus idoneam concipere queat. Hæc cui contingunt, (quæ reverà perpaucis contingunt) næ ille ordinem pulcherrimum, mirum artificium, sapientiam exquisitissimam, (& cujus præstantiæ vel animo assequendæ se sentiet prorsus imparem,) prædicabit, suspiciet, demirabitur; quæ omnia Scioli, præmaturè de rebus parùm perspectis statuentes, parvi solent pendere. Sed ità commune fert hominum ingenium, ut quæ minus innotescunt, graviùs incusentur; nec enim quidquam aut stultitiâ maledicentius, aut Philosophiâ leviter tantùm tinctis fidentius arrogantiúsq; humano generi nôsse datum est.

Ibid. *Καὶ γεραιὸς ϗ γραῦς ἀκμήν τινα ϗ ὥραν* | Modestè satis; prætertim, si vesanum istud dogma Stoicis familiare respicias, qui deformes emarcidæ senectutis rugas, venustissimo juventutis flori præponebant; ídque unum quod in deliciis haberetur dignum esse autumabant. Quoties autem cujusquam minus elegantis amore quis exarserat, si facies ista posthac venustior forte devenerit, penitus omnem nuper deperientis ex illo amorem extingui. Non est igitur quod mirere, si sententia quæ à communi hominum sensu abhorrebat plurimùm, Authores eruditis viris deridendos propinaverit. His etenim inter jocandum haud insolens erat Stoicorum disciplinam culicibus & vespis componere; quibus spreto interim notæ generosioris vino, acetum & vappa vehementiùs placent.

§ 3. *Τί ταῦτα* | Ista nempe quæ antecesserunt, hominem sapiunt metu mortis anxium; & submissi quicquid est animi alienis erigere casibus pro virili enitentem. Atqui monent sequentia Marcum in istis exemplis parum habere fiduciæ: cùm nec multum referat nostrâ, quid de aliis factum fuerit an sciamus. Sic enim potiùs animum inducamus oportet: vitam tanquam peregrè proficiscentibus pro itinere esse, quod conficiendum quidem singulis incumbit, sed spatiis inæqualibus. Omnibus interim & velox, & rapidum & anceps, & procellosum nimis. Nobis utcunq; sive seriùs sive citiùs littore potitis, & metam novissimam attingentibus, quid magis ineptum, absurdum, & à mente sanâ alienum excogitari poterit, quàm, si ægrè ferentes, quòd in portu navigamus, id impensè exoptemus, ut mari infido ventísque adversis liceat iterum ludibrium debere; & labores jam exactos denuò instaurare? Hinc, nisi mens me fallit, exempla ad animos adversus mortis terrores muniendos paululùm quidem afferre momenti innuens, reprimit se Marcus, & in aliud argumentum transit, percontando, sed *Quorsum ista?*

§ 4. *Ὁπόταν μὴ τὴν ἀναφορὰν ἐπί τι κοινωφελὲς ποιῇ* | Idcircò & cogitationes & studia, & Facultates nostræ ad unam omnes in utilitatem publicam sunt sedulò erogandæ, quoniam hæc omnia à Deo accepta tulimus. Ita enim & D. Paulum habes nostro huic adstipulantem. 1 *Cor.* 12. 7, *&c.* Qui dona Spiritûs Sancti ad utilitatem collata disertè narrat, vim scilicet illam mirificam ab omnium bonorum fonte ideò emanâsse, ut ejus facti compotes passim diffunderent, & ad maxima quæque apti non sibi solis prodesse, sed & alienæ saluti, & communi Ecclesiæ commodo pro viribus inservire, religiosissimè obstrictos sese intelligerent.

Ibid. *Ἐθιστέον ἑαυτὸν μόνα φαντάζεσθαι, περὶ ὧν εἴ τις ἄφνω διανέροιτο*, &c. | En tibi præceptum planè divinum! sed cui semper exequendo non nisi optimus quisque par esse poterit. Quali enim morum sanctimoniâ, animo quàm defæcato, penitúsque casto opus est, ut nequid in abditis pectoris penetralibus locum nanciscatur, quod palàm facere non sustineas? & quæ tecum intus cogites, si in apertum provocentur, nec tibi incutiant ipsi pudorem, nec os ullo modo lædant alienum?

Ibid. *Ἱερεύς τίς ϗ ὑπουργὸς θεῶν, χρώμενος ϗ τῷ ἔνδον ἱδρυμένῳ αὐτοῦ.* | Hem! iterum eximiam, veréque magnificam mentis inculpatæ, & sinceræ virtutis imaginem! quam & Christianos oculis contueri, & ad ejus pulchritudinem seipsos componere fas est. Quantum enim pietatis studio, morúmque integritati profectum iri opinemur, si qui sacerdotes in sacrâ nuncupantur paginâ, se tales esse seriò sentiant; si cultum Spiritui Sancto debitum in cordibus ipsorum inhabitanti præstare, si ab omni impuritate abscedere longè atq; abhorrere

abhorrere, nè læſi numinis rei deprehendantur, penſi ſemper, & præ cæteris habeant. Nam & hæc omnia nobis decere D. Petrus non obſcurè indicat, ubi Chriſti nomen profeſſis in memoriam revocat, quòd *Lapides ſint vivi, ædificati in domum ſpiritualem*; necnon & *Sacerdotium ſanctum ad offerendum ſpirituales hoſtias, acceptas Deo per Jeſum Chriſtum.* 1 Pet. ii. 5.

Ibid. Κακεῖνα μὲν καλὰ παρέχεται ταῦτα δ᾽ ἀγαθὰ εἶ) πέπεισαι. | Præceptum veræ Virtutis ergô, ſi quod aliud ſuſpiciendum. In quo vel abſolutiſſima Chriſtianæ perfectionis norma nihil præterea deſideret. Quid enim ultra ad conſummatiſſimam requiras Pietatem, quàm ita animum inducere, quæcunque ſibi deſtinata fuerint, ea ut unuſquiſque optima eſſe credat: ſeipſum verò quod attinet, eniti ſemper, ut quicquid agat, honeſtum ſit; Juſtitiæ ſcilicet rectæque Rationi congruum; acceptum Deo; quod & ſibi deceat, & cæteris proſit?

Ibid. Δόξης δὲ οὐχὶ περὶ πάντων ἀνθεκτέον | Plurimum intereſt à quibus lauderis. Iſtos enim, qui paucorum Sapientum ſuffragia præ vulgi favore, & exiſtimatione multorum poſt putanda cenſent, illam ſuî partem vitiare contendit * Socrates, cujus Vita in Juſtitiâ ſtat omnis, & cui, nè vero afficiatur damno, ab Injuſtitiâ ſolâ metuendum eſt: Sed ut in re tanti animi nè pendeamus, cujuſnam ad laudes eniti nos oporteat incerti, Eccam nobis Regulam! ad cujus amuſſim ſi facta moreſq; aſſiduè dirigamus, Res noſtræ ſe non rectè habere non poſſint. Athletas nempe inter certandum id agere præcipuè ſatis compertum eſt, non ut Coronæ ſpectantium circumfuſis placeant, ſed ut iſtæ quos Brabium decernere penes eſt, Judicibus: Nos itidem, quibus totum hoc quod in terris vivitur pro perpetuo certamine eſt, nomine Chriſtiano inſigniti, & Gloriæ Candidati cœleſtis, ſi legitimè luctamur, id nobis negotii datum putabimus, à Deo ut collaudemur, & exacto tandem labore mercedem conſequamur. Quicquid autem interea temporis de nobis homines prædicaverint, aut neglectui habere, ſi in malam ſit partem, aut ſaltem ſi in bonam, citra ambitum noſtrum, & mantiſſæ tantùm loco, excipere, debemus.

*In Criton.

Ibid. Οὐδὲ τὸν περὶ τῶν τοιούτων ἔπαινον ἐν λόγῳ τίθεται, οἷγε οὐδὲ αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀρέσκονται. | En tibi imaginem Stultitiæ Vitiíque quà nulla vel expreſſior, vel ſtomachum movendo contrà aptior. Mihi ſanè opprobrium hoc vehementiſſimè placet, quòd iſtiuſmodi homines nequeant non ſibi diſplicere. De his enim omnibus dictum puta, quod * in *Creonte* Oedipodem exprobrante legimus.

—— Αἱ δὲ τοιαῦται φύσεις
Αὑταῖς δικαίως εἰσὶν ἄλγισται φέρειν.

Sophoc. in Oedip. Tyran.

—— —— *Nam talia ingenia*
Sibi ipſis maximè moleſta eſſe ſolent.

Sed nec hujus rei cauſam exquirere difficile eſt. Vitium enim, cùm animum corrumpat, motus ciere inteſtinos, & affectus ad rebellandum plus ſatis per ſe proclives, acrius extimulare ſoleat, hominem ægrum, & ſecum ſemper pugnantem privatis implicat diſſidiis; accendit, torquet, miſcet, perturbátque omnia; in tranquillo ut nullus poſſit conſiſtere, aut otii vel tantillo perfrui. Moleſtias denique adeo ſævas faceſſit, ut etiam tunc cum ſecundæ res ſunt maximè, ſaucius animi nunquam ſeriò gaudeat, præ dolorum intus acerbitate, atque irrequieto ſuî, Rerúmque ſuarum faſtidio.

§ 5. Μήτε κομψεία τὴν διάνοιάν σου καλλωπιζέτω. | Chryſippus in primo Rhetorices monuerat, non tantùm Injucundas Vocalium Coitiones debere aſpernari, nè nimio ſententiam exornandi ſtudio occupata mens, minoris quam fas eſt Rem ipſam, & quæ momenti plus afferunt, habeat penſi; ſed & graviora jubet quædam admittere, ſubobſcuras loquendi formulas, & plurima in Oratione invenuſta, quin & Solæciſmos etiam nondetrectare, quorum paulò delicatiores quàm maximè pudere ſolet. Hæc ille, & tamen Idem alibi in eodem Opere, parùm ſibi cónſtans, non ſimplicitatem modò & puritatem verborum curæ habendam cenſet, ſed & quodcunq; ad ornatiorem reddendam Orationem honeſtè adhiberi poſſit, id omne ſedulo accerſendum decrevit; Imò &, quod magis demirere, Habitum Geſtúmque Corporis Elegantem, Formationem Vocis haud inſuavem, aptos Manuum Motus, Ingenuam Oris Speciem, & Vultum Rei quâ de agitur ſemper accommodatum, in Dicente deſiderat. *Quantum mutatus ab illo!* Hæc quo tandem inter ſe pacto conveniant, viderint illi, quorum de Chryſippi Autoritate vindicandâ ſatagit. Id verò ſatis liquet, Stoicorum Sectam ſpeciem ſemper præ ſe neglectæ Eloquentiæ tuliſſe; quippe quam nugatoriam nimis & futilem, parvíq; animi ducebant, eandémque operoſam, & in quam exornandam Operam Sapiens tempúſq; contereret, minimè omnium dignam.

Ibid. Μήτε ὅρκε δεόμενος, μήτε ἀνθρώπε τινὸς μάρτυρος. | Sanctum ſanè & utile in primis Præceptum ſi commodè accipias: ſin autem reſpicis quas Stoici plerunque hac in causâ Rationes adferre ſolent, non tam Pietatem forſan, quàm Faſtum ſapere deprehendes. Quorſum enim Juramento ſe obſtringere vel Teſtimonium ſuum alieno firmare Sapienti vetitum ſuſpicare? Nempe horſum

* *D'Acerium emendatum dedi, qui Tireſiæ id effatum tribuit, memoriâ lapſus.*

horsum. Quoniam ejusmodi Viro, atque ejus virtuti nimium quantum derogant; Cujus vel Nominis Prærogativam à receptis vulgo eum Legibus eximere, & sui adeò Juris statuere existimabant, ut contumeliâ se quodammodo afficiat, quoties se iisdem constringi vinculis patiatur, quæ apud infidam & profanam plebeculam indagandæ veritati necessaria quàm maximè usu comperta sunt. Hæc illi ferè de Juramento, Testibúsque advocandis, quò minus Sapienti suo vel injurato non habeatur fides: Quem igitur suî potiùs Fiducia, quàm Pietas in Deum à Jure-jurando arcebat. Nec tamen inficiendum, quin Vir magis Sacramento, quàm Sacramentum Viro fidem facere debeat. Atquî ut nunc dierum vivitur, alias in quotidianâ consuetudine Rationes Rerum necessitas postulat. Nec abs re igitur duco, si hîc loci, quid hac in causâ Institutio Christiana præscripserit, paucis commemorem. Institutio, quæ ut aliis omnibus, ita & Sapientiâ & Consilio quotquot uspiam aut sunt, aut olim adinventæ fuerunt, facile anteit universis; & vel idcirco præ cæteris suspicienda, quòd Infirmitatis, Pravitatísque humanæ miserta, ad Conditionem nostram, & Societatis publicæ Commoda se Morésque suos componere non dedignata est. Hæc igitur nè fidem ullo fallamus perjurio docet, sed summâ ut nos Juramenti Religione adactos sentiamus: Hinc etiam, nè crebrò, nè temerè, nè lascivè & in rebus nihili; sed ut seriò, ut sanctè, ut gravi necessitate impulsi, ut tremendam Numinis, Nominísque Sempiterni Majestatem veriti, Sacramenti vinculum animo injiciamus, arctissimis Legibus cautum est. Hinc Mandatum ut *Sermo noster omnis sit Etiam, Etiam; Non, Non. Matth.* v. 33, 37. Nudâ scilicet Affirmatione vel Negatione nobis ad invicem consuescamus, prout Probos Piósque decet, quorum de sinceritate ambigi haud æquum est. Attamen ab omni Juramento usquequaque prohibendo temperavit vel hæc Religio, quo nihil potuit fieri consultius; quum & idoneus, & necessarius, imò & laudabilis, dubio procul omni, Juri-jurando relinquatur locus. Siquidem & *Omni inter homines Controversiæ* (testante Apostolo) *hac demum ratione finis imponitur*, & ipse Deus, qui *nec mutari, nec mentiri potest*, quò cumulatiorem *hæredibus promissionum adjiceret fiduciam, quæ erat pollicitus obstringere Juramento non detrectavit. Heb.* vi. 16, 17, 18. Summa igitur Rei huc demum redit. Juramento parciùs utendum, nec nisi Charitatis causâ; hæc ubi aliter salva esse poterit, ab eo sanctissimè abstinendum. Modestè igitur, & in eandem ferè mentem Epictetus, qui Morem hunc non exulare prorsus à vitâ communi jubet, sed id tantum hortari ducit satis. *Epictet. Enchirid. cap.* 44. Ὅρκον παραίτησαι, εἰ μὲν οἷόν τε, εἰς ἅπαν· εἰ δὲ μή, ἐκ τῶν ἐνόντων. *Jusjurandum recusa si fieri potest, omnino: sin minus, quantum potes.* Nec illud etiam prætermittendum, quod Veterum nonnullos Herculi in laudem vertisse meminimus, illum nempe, semel tantummodo, dum ageret in terris, juratum fuisse.

Ibid. Ὀρθὸν οὖν εἶναι χρή, οὐχὶ ὀρθούμενον | Scitè hoc, & veræ Virtuti adeò necessarium, ut absque eo consummari nequeat. Cavendum verò, ut, dum rebus externis diffisi, in animi Bonis spem reponunt omnem, nè se suáque suspiciant arrogantiùs; & propriis freti viribus, adjutantis obliviscantur Dei. Ab eo enim proficiscitur, & quòd recta velimus, & quòd ea quæ volumus rectè, exequi possimus. Nam & ita multoties Antonino persuasum haberi jam monui, qui Liberi quidem Hominis Arbitrii strenuum se præbuit vindicem, ita tamen ut Divino Auxilio inopiam nostram sublevanti nequid intereà laudis debitæ detraxerit.

§ 6. Εἰ μὴ κρεῖττον εὑρίσκεις. | Hem tibi Artificium haud incommodum! Dum enim omnia videtur nobis permittere, & fortiùs animos commovet, & virtutem fæliciùs commendat, quàm si vel è Cathedrâ docentis, vel pro Imperio præcipientis partes Marcus suscepisset. Hominum enim omnibus præ cæteris arridet Libertas, & ut Bonum eligamus sæpissimè in causâ est indulta amplior eligendi pro arbitrio Copia. Ita humanum ferre ingenium, & quantum huic obsecundando profici soleat, calluit D. Paulus: qui Artis Oratoriæ probè gnarus, ad Thessalonicensium provocat judicium, more huic non absimili hortatus, *Omnia ut exploratum eant sedulò, quod autem Bonum esse compertum fuerit, id ut constanter retineant.* 1 *Thess.* v. 21.

Ibid. Κρεῖττον δὲ τὸ συμφέρον. Εἰ μὲν τὸ ὡς λογικῷ, τοῦτο τήρει. | Regula verè aurea! Quæ, si seriò nobiscum in animo meditantes, eam semper haberemus in promptu, ab obscœnis Voluptatibus, & exitiosis Vitiorum insidiis, infandum quantum humanum genus emanciparet: In quas nunc effusi præcipites, & surdam Rationi rectæ aurem obvertimus, & turpem naturæ inurimus maculam, & gravissimum nobismet damnum, falsâ utilitatis specie producti, impingimus.

§ 8. Οὐδὲ ἀσυντελῆ τὸν βίον αὐτοῦ ἡ πεπρωμένη καταλαμβάνει. | Ita sané. Quòd enim Mortem conquerimur intempestivam, nósque præmaturè in medio opere abreptos, id omne depravatis tantùm animi affectibus, & falsis Rerum Vitæque ipsius Ideis debemus. Nam si quis Rationibus benè subductis vivendi spatium ad calculos vocaverit, summam rerum omnem eò demum redire deprehendet, ut *quomodo* vixerit plurimum quidem intersit, *quamdiu* verò, perparum. Quod igitur

igitur hîc loci animadvertit Marcus, haud indignum existimo, cui revolvendo semel atque iterum animum attendamus. Quamvis enim leviter percurrenti, aliquid forsan parvi & de medio sumptum videatur, at si seriò recogites, & examen exquisitius instituas, momentum haud leve ad virtutem allaturum, & eximiâ refertum Sapientiâ compertum iri, pro certò habeo.

Ibid. **Οὐδὲν ἀπεσχισμένον.** | Idoneam inprimis loquendi formulam! Tunc etenim Hominem jure merito *Abscissum* dixeris, quoties à cæteris, quæ in unum corpus coaluerunt, se divellit. Id autem fit, si Leges Æqui Boníque & Jus hominum commune insuper habeat; sibi soli studens, aliorum securus: Vinculis, quibus Hominum inter se Societas continetur, isthoc disruptis pacto, & penitus dissolutis.

§ 9. **Τὴν ὑποληπτικὴν δύναμιν σέβου.** | Facultatem hanc ideò colendam docet Marcus, quòd ab illâ & primæ rerum excipiantur Ideæ, & Opiniones nostræ profluant. Quum itaque (quod & antehac me memini submonuisse) non tàm ad ipsam Rerum naturam, quàm ad istas quas animo concepimus Notiones, vita instituitur; quomodo se habeat Facultas ista, tùm Affectuum, tùm Actionum Moderatrix summa, permagni referre constat. Quin & id obiter notandum duxi, Antoninum non illam solummodo partem memorare, quæ Corpori accedit propiùs, & *Phantasia* sæpenumerò audire solet: sed totam Mentem (aut Intellectum,) quatenus rerum notitiam adipiscitur, sive per Imagines in animo consignatas, sive aliunde petitam; quæ ita demum adepta judiciis ansam ferendis porrigit.

Ibid. **'Απροπτωσίαν.**] De vocabuli Ratione fusè satis Gatakerus: Quod ad Rem verò ipsam, monitum Lectorem velim, quum omnia Terrestria in hoc quo nunc vivitur Rerum statu, ambigua, incerta, & ex parte tantùm cognita sint, nec quidlibet ad imum penitus explorando simus, Temerè statuere, atque animum in quâvis sententiâ pertinaciùs obfirmare, Viri Sapientis Officio convenire neutiquam posse. Philosophorum ad summum Cyrenaicorum modestiam imitari decet, qui externis parùm confisi, & de Naturâ & Conditione rerum nihil pronunciare ausi, intrà sui ipsorum animi Sensum se semper continebant. Cùm itaq; decernere iis Religio erat, *Ita sibi videri*, etiam de rebus diligentissimè perpensis, sat habebant asserere. Quanquam & istud etiam *Ita videtur*, Antoninum nobis præcidere hic locus ostendit: nec sanè injuriâ; Siquidem, postquam in partem alterutram animus propendeat, ex illo fælix esse desinis. Affectus enim, & Desiderium, & Solicitudo, Opinionis asseclæ sunt, nec ab horum te poteris tædio eximere, nisi ab ipso etiam Assensu animum quodammodo sustineas.

§ 10. *Κατὰ διαδοχὴν ἀνθρωπαρίων τάχιστα τεθνηξομένων.* | Locus leporum plenus qui Brevitatem vitæ prætervolitantis notitiámque rerum cursoriam nimis atque imperfectam mirificâ depinxit arte; in quo etiam verborum impetum adeò concitatum advertere est, ut vel animi vis omnis rapidum Scribentis stylum celeritate vix assequi valeat.

§ 11. *Οὐδὲν γὰρ οὕτω μεγαλοφροσύνης ποιητικόν.* | "A falsis præsertim Opinionibus humanam proficisci infælicitatem abundè compertum est. His enim præpediti Ignaviæ, Perturbationibus innumeris, atque omnimodæ ægritudini subjicimur ultró. Hinc ad jus fásque violandum impulsi, & tàm doloribus quàm voluptatibus sustinendis impares, duro nimis turpíque premimur servitio. Quum è contrà, si Marco obsecuti singula perpenderemus, atque examine priùs instituto quantula sint reapse rectè putaremus; quodcunque nobis obtigerit, non tantùm moderatè ferre, sed & eò usque habere contemptui facile esset, ut nec Gravissima facessant molestiam, nec Lætissima tantâ apud nos sint existimatione, ut eapropter vel tantillum à virtute deflectere, unquam operæ ducamus pretium." Quæ deinceps in hoc Capitulo sequuntur Percontationes Vim hujus Præcepti Exemplis illustratam præbent, rationem ad istiusmodi Cogitationes animum instituendi præclarè docent; inanes denique metus cæterósque affectus inordinatos arcendo; vel saltem compescendo nos præstabunt idoneos."

§ 14. **Τὰ ὑπομνημάτιά σου.** | Reddendum censui per *Les Commentaires de ta Vie*, *Commentarios vitæ tuæ*; (cæteris (fateor) absonus) ut aliquid hîc loci diversum intelligatur, ab Excerptis (**τῶν συγγραμμάτων**) quæ sequuntur. Nam & Antoninum quæ in vitâ suâ maximè erant memorabilia, descripsisse, Filióque, quòd instar Archetypi esset, ad quod se suósque mores componeret, dono dedisse, accepimus. Sed temporum injuriâ factum est, (quod ægrè ferendum) ut Hoc operis ad nos usque minimè pervenerit.

Ibid. **Σπεῦδε οὖν εἰς τὸ τέλος.** | Stoicis humanorum Studiorum finis hic est, ut benè vivendo, & aliis benefaciendo utilitati publicæ inserviant. Sed quod in accumulandis thesauris avari solent, qui dum plurima conradere gestiunt, nihil interim ab acervo depromere sustinent; Idem etiam Virtutis & Sapientiæ qui se Candidatos autumant Regulas ferè, & Definitiones, Aphorismos, & quicquid acuminis habent Philosophorum Scripta solicitè colligunt, excerpúntque: iisdem tamen inerti Scientiâ gaudentibus, quo tandem pacto aliquam congestorum partem in usus erogare possint publicos, nè minimæ quidem curæ est.

Ibid. Σαυτῷ βοήθει, εἴ τι σοὶ μέλει σεαυτοῦ. | Benè monuisti Marce; & oppidò opportuné. Solent enim plerique Omnia ab aliis sperare, suî interim negligentes. Videntur scilicet Veritatis Cognitio & Vera Virtus alienæ esse operæ, nobísque otiosis facile competere. Sed Error iste inprimis excutiendus; nec enim vir bonus esse potest aut sapiens, qui is ut fieret non sedulò enixus est: nec exquisitissima vel Instituentis Scientia, vel Instituendi methodus, quò minùs inertes ignaríque pereant Discipuli, obstare poterit. "Audiant velim & erubescant Christianorum vulgus, qui ut ignaviæ "culpam suæ à se procul amoveant, Pastores incusare solent, iisque vertere vitio, quòd in Rerum Divinarum, & Bene vivendi studio Populus parùm profecerit. His contrà jugiter regerendum, Σαυτῷ βοήθει. Tibi nisi consulas, actum est, ilicet, periisti. In Te uno sita est ista salus; quam si per socordiam steteris quò minùs assequare, *Perditio tua ex Te* Vitium hoc familiare nimis nôrunt omnes, qui homines quibuscum jam vivitur ubique non prorsus ignorant: sed insulsum interea loci absurdúmque si quod aliud fateantur necesse est, etiam qui sub hoc prætextu excusatiùs peccare videri gestiunt. Sed usque adeò difficile est vel ipsas ineptias ab hominum pectoribus avellere, quæ aliquem saltem quantumvis exilem Ignaviæ Vitioque nostro fucum obtendant.

Hos. xiii. 9. *Matth.* xxiii. 37.

§ 16. Σώματος αἰσθήσεις | Fit enim Sensatio ope Spirituum Animalium. Qui ipsi & Corporei, licet è contextu inprimis subtili; & Corporis partes sunt, Cerebro scilicet nervísque interfusi. Cùm itaque variis horum motibus organa afficiantur Sensoria, jure meritissimo Sensus corpori adjudicantur.

Ibid. Ψυχῆς ὁρμαί. | Per *Animam* hîc loci Inferiorem & Sensitivam tantùm fac sis intelligas: In quâ Corpori proximâ Appetitus locum sortiuntur: & innumeræ Affectiones ab externarum rerum Impressionibus obortæ.

Ibid. Νοῦ δόγματα. | *Mens* Intelligentem Animam denotat, seu quem speciatim *Animum* nuncupare, philosophis solenne est. Huic autem Opiniones adscribi convenit, quia partium cæterarum est Imagines excipere, proponere, & repræsentare tantúm: Hujus autem, Judicis ad instar, secernere, statuere, annuere perceptis, vel respuere, & causâ tandem peroratâ, quod par erit aut secus; opinari censetur.

Ibid. Τὸν νοῦν ἡγεμόνα ἔχειν ἐπὶ τὰ φαινόμενα καθήκοντα | Argutè admodum. Nec enim ad veram Virtutem sufficit, ut quæ Hominis sunt Boni exequamur, nisi & animo Bono. Quo enim consilio, & quod ob finem etiam; quod bonum est agamus, magni refert. Perfidus & flagitiosus, imò & Atheus, est quando larvam virtutis induere, atque externa munia obire omnia, nulli detrectabunt; quoties scilicet ex usu illis fuerit, ut pro Probis Piisque habeantur. Sed hanc discriminationis notam ob oculos posuit Marcus, ad quam, ceu Lapidem Lydium, vel sese quilibet, vel alios vocare poterit explorandos. Ità enim à Reprobo sincerum secretum iri. "Nam hæc verba cum iis quæ perperam disjuncta reperias, (τὸ ἴδιον τοῦ ἀγαθοῦ) connecti debere, satis per se liquet. In partes itaque Gatakerianas me totum transfero; D'Acerio licet, vel aliter sentiente, vel loci mentem (per incogitantiam, ut sunt homines etiam eruditi nonnunquam) aliò deflectente.

Ibid. Τὸν δὲ ἔνδον——δαίμονα μὴ φύρειν, μηδὲ θορυβεῖν ὄχλῳ φαντασιῶν. | In tantâ Visorum Turbâ atque Congerie, Errores & Perturbationes quin scateant fieri non potest. Hujusmodi verò Illuviem Animum contaminare, atque in transversum agere facilè constat. Quin & Divinum illum Humani Pectoris Incolam, (Spiritum Sanctum) turpe illud commercium respuere, & loco cedere spurcis hospitibus profanato Pagina Sacra disertè denuntiat.

In

In Librum Quartum.

§ 1. ΜΕθ' ὑπεξαιρέσεως. | Duram ſanè admodum, & miſerandam nimis hominum Vicem dixeris, ſi quicquid Boni perficere in Animo habent & Votis, id excideret prorſus, nec, niſi ad Umbilicum perductum, in Rationes illis referretur; Utpote, quibus Impedimenta ſæpenumerò obſtiterint quamplurima, quæ neque quin eveniant, prohibere; nec poſtquam ſe ingeſſerint exſuperare, in eorum ſit poteſtate ſitum. Deus igitur, pro ſummâ, quâ ſemper uſus eſt, Æquitate, & Clementiâ, id omne nobis virtuti ducit, quod ſeriò ſtudemus; Obſtacula verò, quæ nè expletum reddamus efficiunt, provido ità diſponit conſilio, ut & ipſa novam benè agendi præbeant materiam. Siquidem vel iis, quæ fruſtrà tentavimus, frui licet; cum fruſtratione rectè utentibus etiamſi Rationes ineantur novæ, eadem tamen eſt Mens; & in eodem manentes propoſito, idem manet præmium, & ultimus rerum Exitus. Actus quidem immutatur; Voluntas, & Approbatio non ita: noſtrum enim eſt benè velle, atque animum in id intendere ſedulò, Deo ut obſequamur; ſed quo demum pacto iſtud à nobis obſequium, hoccine mavult, an illo potius præſtari modo, Illius refert, non Noſtrâ ſtatuere. Eligentes intereà loci quod nobis videtur Illi maximè fore cordi Siquid inopinatum à primo depulerit conſilio, aliâ confeſtim deflectendum eſt viâ; & Providentiam ſequendum Ducem. Námque ita demum, & hoc quod poſſumus, boni conſuletur; & illud, quod præ inopiâ fruſtrà volebamus, nobis nihilominùs lucro deputabitur. Articulum, Lector, iterum atque iterum revolvas velim animo; præclarum inprimis, & qui vel HominiChriſtiano facem præferat, minimè indignum.

§ 2. Μηδὲν ἐνέργημα εἰκῆ. | Nec fruſtrà eſt, quod hoc nobis inculcat. Parva enim perfunctoriè expedire aſſuefactis, in uſum venit paulatim Indiligentia: Nec animum temerè agentem ſæpiùs, ad majora intendere ſeriò, aut altiùs in graviſſimis defigere negotiis mox nobis erit integrum.

§ 3. Ἤτοι Πρόνοια, ἢ ἄτομοι. | Ex hoc dilemmate ſic inſtituitur Argumentum. Si Numinis Providentiâ gubernentur omnia, nihil tibi ab illâ metuendum eſt mali. Hoc ex jam antedictis liquet. Sin

Lib. 2. 3.

autem Caſu cæco, & fortuito Atomorum concurſu eveniant omnia, quid à ratione alieniùs, quàm vicem ſuam dolere; cùm nemo ſit qui querelis tactus res in meliora reducere queat? "Sis itaque Stoicus, ſis Epicureus licet, utrinque tuâ ut ſis ſorte contentus ſuadent rationes non inidoneæ. Cum & illa Injuſtas damnat, & iſta inanes Schola quærimonias."

Ibid. Ἐννοήσας ὅτι οὐκ ἐπιμίγνυται λείως ἢ τραχέως κινουμένῳ πνεύματι ἡ διάνοια. | Veritatem Phyſicam exquiſitè Marcus expoſuit, Artificio uſus verè Philoſophico. Nam nec inficias eundum eſt, penes nos eſſe, Cogitationem & Mentem à Mechanico Sanguinis impulſu, & Spirituum motibus præcidere. Siquidem quæ ſeorſim habitat, nec iſtis Nervorum affectibus tangitur, quorum ope atque interventu Rerum veſtigia externarum, & quaſi Imagines in cerebro ſignantur. Non patitur Anima; ſed Mediante tantùm Intellectu ſentit, & proinde ſui juris aliquatenus eſſe poterit. Ut ſit tamen, Ingenio forti, & quæ verum à falſo ſecernat Acie, opus eſt. His enim deſtituta, næ illa turpiſſimam ſervit ſervitutem; & momentis Viſorum leviſſimis, quæ turbinis inſtar, fluctuantem exagitant, rurſum-prorſum abripitur miſera. Quod igitur fieri poſſe aſſero, idipſum rariſſimè factum lubens concedo. Nec multum hac in re profeciſſe puto Stoicos, quum iſti, pro faſtu & tumido Diſciplinæ ſuæ Ingenio, modum ſervare neſcii, & Imbecillitatis humanæ minus quàm par erat memores, magna loqui quàm vivere, longè facilius reipsà experta ſunt. Hanc verò haud injuriâ inuſtam illis notam, dabitur ni fallor infrà idoneus probandi locus.

Ibid. Περὶ παντὸς μὴ ἄπω μηδὲ χαλεπαίνειν. | Receſſus olim ab Antonino laudatus non inutilis eſſe non poteſt, ſi effrænis Animi Impetus, & vehemens Contentio tecum eant unà; ſi tibi novas faceſſere moleſtias de rebus externis ſolicitus; ſi denique quicquid evenerit adverſi ſtrenuè obniti contrà, pergas. Sic enim à Deo deſciſcere, & cum inexpugnabili Neceſſitate manus conſerere fruſtrà, animum inſtituis. Affectibus igitur, quantum poterit, exuas te primùm oportet; & Providentiæ Decretis te præbeas morigerum; ita tandem & liberum, & bonum Civem futurum. Hæc ſunt, ſi Marci mentem capio, quæ nos hîc loci monitos vult.

§ 4. El.

§ 4. Εἰ τὸ νοερὸν ἡμῖν κοινὸν | Si Antoninum per omnem Rationum seriem in longum hìc deductam rectâ sequamur, dogmata illa pro compertis habebimus. Unam scilicet eandémque omnium quantum ubique est hominum communem, à Naturâ latam, & proinde sanctissimè obtemperandam Legem. Animam verò humanam, ad substantiam ejus quod attinet, materiæ expertem esse, casibus quibus subjici res corporeas notum est, minimè obnoxiam; quin & corpori superstitem, & in æternum duraturam. Consecutionem habes necessariam, & quæ inter Demonstrationes referri mereatur.

Ibid. Καὶ ὁ λόγος, καθ' ὃν λογικοί ἐσμεν, κοινός. | Rectè colligit. Dato enim Rationem non esse omnium communem, quorsum Intellectus? qui, cùm circà Rationem versetur unam, objecto destitutus proprio, quod ageret prorsus non haberet. Error itaq; tam immanis in Rerum naturâ nè suspicandus quidem. Demptâ nimirum Ratione, eâdem operâ demitur & Intellectus: Adeò ut nequid ultrà, quod genus humanum à belluino secernere queat, nobis ita demum supersit.

Ibid. Εἰ τοῦτο, καὶ ὁ νόμος κοινός. | Legem vides à Naturâ cordibus omnium insitam Antoninum agnoscere pronum; quîcum & sensisse D. Paulum liquet, de Gentibus testatum, Quòd istæ *Naturâ quæ Legis sunt faciunt, & Legem non habentes, sibi ipsis sunt Lex; quòd ostendunt etiam Opus Legis scriptum in cordibus suis, " unà testimonium reddente ipsorum Conscientiâ, & cogitationibus sese mutuò accusantibus, aut etiam excusantibus." Rom.* ii. 14, 15. Enimverò non desunt idonea quæ animum inducant Argumenta, Legem Positivam, quàm vocant, & Scriptam, ut in Subsidium Naturalis & non Scriptæ credamus adscitam: novísque munitam Sanctionibus, quò melius lascivientem hominum proterviam coerceret; iisque injiceret peccandi formidinem, qui, (spretis ut solent quæ vetera & domestica sunt) ad omne nefas proclives devenerant. Nam *& idcircò* (inquit S. Hieronymus) *data est Lex per Mosen, quia prima Lex dissipata est.*

Ibid. Ἐκεῖθεν δὲ ἐκ τῆς κοινῆς ταύτης πόλεως αὐτὸ τὸ νοερὸν ἢ πόθεν; | Si ista aliunde profecta comminiscaris, Totum extra Totum ponis, quod ineptum est & absurdum. Quòd si, ut isto te laqueo expedias, ab ingenti Hâc communiq; omnium Civitate agnoveris exorta, dic sodes, quonam sint stemmate prognata. Visibilem rere causam, & sensibus subjectam nostris? At hoc quî fieri potuerit nullus intelligo. Mundum enim ipsum ab Intelligente aliquo Conditore extructum satis constat; & proinde, nec minus est liquidum, etiam ante Mundum conditum extitisse Intellectum. Huic accedit, quòd omnis substantiæ sensibilis, ut & Materialis sit, necesse est. Jam verò, quum Similia non nisi Similibus nascuntur, Materia Animæ Immaterialis Origo esse non potuit. Reliquum est igitur, ejusmodi Causæ ortum eam debere, quæ cum visum sensúsque omnes corporeos fugiat, Animo tantùm nostro percipi potest ipsa incorporea. Deus autem subintelligentiam solam cadit unus. A Deo itaque uno rectè colligitur Intellectum, Rationem, Legem denique illam, quibus Gens hominum universa & prædita est, & sanctissime obstricta, rivorum instar à suo fonte, profluxisse.

Ibid. Οὔτω δὲ καὶ τὸ νοερὸν ἥκει πόθεν | H. e.Nemo sibi Intellectum dono dedit, quia nihil sibi ut existat causa esse potest. Ab alio igitur acceptum tulimus; à Deo nimirum, qui quod solus habuit, solus impertiri potuit. *In ejus enim sinu reconduntur omnes Veritatis & Scientiæ Thesauri,* Coloss. ii. 3. testante Apostolo. Quos, prout ipsi libitum fuerit, depromi diffundíque, in eos quorum Natura munus egregium capit, confitemur grati. Verentes interim, ne subarroganter faciamus, si Mentem nostram utcunque præstantissimam Divinæ mentis effluvium, aut portiunculam, similem usquequaque, & ejusdem Substantiæ, cum Stoicis dixerimus."

§ 6. Ταῦτα οὕτως ὑπὸ τῶν τοιούτων πέφυκε γίνεσθαι, ἐξ ἀνάγκης. | Videtur ista Marcus, patientiâ ab improborum aliquo nuper læsâ, secum animo recogitâsse; quò magis importunam recentis injuriæ recordationem leniret, consopirétque. Cæterùm quam sibi fingit necessitatem, ingenium hominum istiusmodi depravatum intelligo. Quin & ita fert omnium natura, ut & Mali in Deteriora, etiam quæ minus probant, sæpenumero propellantur; & Boni etiam à Bonis inceptis se miserè præpeditos, distentósque sentiant.

§ 14. Ἀναληφθήσῃ εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ τὸν σπερματικόν. | In sinum Numinis rediturum Hominem pronunciat; in quo omnes repositæ continentur Ideæ, & Rerum Exemplaria quarumcunque, tàm reverà atque Actu, (ut Scholasticorum ad morem loquar) quàm Potentiâ tantùm existentium. Hoc enim voluit Plato, Deum, tanquam Architectum Domûs hujus immensæ, universa animo concipere, & singula deinceps ad ista Archetypa accurato effingere Artificio. Dogma sanè haud temere repudiandum, si commodè accipias; & ab iis plerunque insimulatum vitii, qui rem parùm perspectam habuerunt. Quod verò hîc loci nobis pollicetur Antoninus, Nos ad Causam Rerum Primam, & Rationem Universalem, tanquam domum, unde dudum profecti sumus peregrè, tandem reversuros, & cum ipso coalituros Deo; haud multum (putes forsan) ab illâ Sæculi futuri Imagine abludit, quam D. Paulus Corporis Christi

Christi unionem delineans, Sanctis olim Ephesi agentibus ob oculos exhibuit. *Deum* nempe *secundùm gratuitam suam Benevolentiam, proposuisse in sese, ut in pleni temporis dispensatione recolligeret omnia in Christo, tàm quæ in cœlis sunt, quàm quæ in terrâ.* Ephes. 1. 9, 10.

§ 15. Πολλὰ λιβανωτοῦ βωλάρια ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βωμοῦ. | Hem tibi, Lector, humanam Conditionem ad vivum delineatam! Imaginem, quæ nos tanquam Victimas jam fato devotas ad aram statuit. Parum nempe visum est Antonino, mortem omnium communem prædicare, nisi & id adjecisset, hâc lege nasci quicquid est hominum. Thuris enim instar, quod in sacris iccirco conspergitur, ut ignibus absumptum divinos spiret odores; Nos itidem universos in mundum venire ut mox exeamus: Absque quo nec finem & conditiones naturæ absolvi posse.

§ 16. Ἐντὸς δέκα ἡμερῶν Θεὸς αὐτοῖς δόξεις, οἷς νῦν θηρίον. | Ad illud forsan Aristotelis in primo Politicorum allusit, quod Solitarium & à Societate alienum, aut Deum, aut Feram habendum pronunciat. Hic verò Plebeculæ Ignorantiam & Levitatem acriter perstringit, quæ, quoties de vitiis aut virtutibus alienis judicium fertur, citrà limites extremos nescit consistere. De Principibus præsertim nihil apud hos interesse solet, quin vel ut Portentosæ reformidentur Belluæ, vel ut Dii terrestres summâ Religione colantur. Hæc autem, quantum conjicere est, in Mentem Marco venisse reor, ob Rescriptum aliquod, quod Populus, (ut solet omnia quibus Res in melius mutantur, & veteres facessunt corruptelæ) ægrè ferebat. Sic igitur animum adversus insani vulgi Clamores obfirmat, malevolentiæ & furori ne locum cedat; cum & ejusmodi homunciones sibi nunquam constent, se cœco impetu ferantur instabiles; nec vel Optima quælibet, vel Pessima, iis diu vel placere, vel displicere possint.

§ 18. *D'Acerio* xix. Μὴ μέλαν ἦθος περιβλέπεσθαι. | Utinam, & huic ut oportuit, obtemperatum esset præcepto; aliena ne curiosi nimis anquiramus Vitia, ut ab istis exemplis majorem peccandi licentiam nobisinet arrogemus. Quoties enim Hoc excusationis vel turpissimis obtendi vidimus flagitiis; *Quod alii in se admittere non dubitant, quid est quod id non & mihi liceat?* Consultiùs autem Noster, qui, quod nos agamus ipsi, id cuique potius animadvertendum hortatur; & *lineæ* (hoc est regulæ vivendi) *rectâ insistendum,* ut laqueum hunc declinemus; nec alienâ malitiâ audaces facti, ad justos transeundum limites animos sumamus. |

§ 19. *D'Acer.* xx. Πλὴν ἄρα δι' οἰκονομίαν τινά. Præ cæteris, quas habet laus & existimatio bona commoditates, ea est exoptatissima, quòd alios ejusdem desiderio impulsos, ad præclara quibus populum demereantur tentanda, vehementiùs stimulare soleat; atque illos etiam, qui nostras prædicant virtutes, eas ipsas imitari faciat. Is certè fructus bene agendi amplissimus, nec à Stoicâ Severitate, nec ab humilitate Christianâ inhonestè expetitur. Procul enim abest, ut ei vitio sit vertendus laudis amor, qui ejus idcircò tantùm se præstitit avidum laudatus, ut aliis prosit magis, & dum Virtutis præmium percipit suæ, animos ut adjiciat& diligentiam alienæ.

Ibid. Πάρες γὰρ νῦν ἀκαίρως τὴν φυσικὴν δόσιν. | "*Renonce done pendant qu'il est temps à ce vain present* "*de la nature.* Ità *D'Acerius* | *Missum igitur fac, dum adhuc tempus, inane hoc naturæ munus.* In hanc mentem illa traductio, & quæ sequuntur postea". Locus hic in Textu manifestò corruptus. Si Antoninum assequor, Laudem ille popularem *Naturæ munus inane* appellat, quoniam Vox est, & præterea nihil; Rumor tantùm incertus, & Aeris undulati strepitus; quo tamen & nostra sæpiùs intumescit superbia. Sed & iste Tumor inflatus & vilis; cùm ne minimum quidem incrementi rei inde accedat laudatæ; ut in Articulo sequenti fusiùs exponetur. Hic mihi sensus arridet plurimum. Quanquam nec me fugit plerisque visum esse, hæc aliter & legere & interpretari; qui & sensum hinc eliciunt minime contemnendum. *Omittis,* inquiunt, *intempestivè hujus* (Laudis) *gratiâ quod in Te natura* (Deus) *posuit,* (ut in te scilicet uno fælicitas sita sit tua) *dum ab aliorum sermonibus intereà* (ut sis felix) *pendes.* Pace tamen Virorum dicam, hanc Textûs quam nobis exhibent emendationem, nec Stylo nostri Imperatoris congruam, nec loquendi mori Græcis usitato benè accommodatam esse. Quod etiam si jam mihi animus esset & otium, facili negotio evinci posse arbitror.

§ 21. D'Acerio 22. Εἰ διαμένουσιν αἱ ψυχαί, πῶς αὐτὰς ἐξ ἀϊδίου χωρεῖ ὁ ἀήρ. |

"*Oh miseras hominum mentes, O Pectora cæca!*
Qualibus in tenebris. —Degitur hoc ævi quodcunque est?

Ista verò, licet aliàs haud ineptè, at nusquam tamen meliori prædicantur jure, quàm de vanis illorum conatibus, qui suopte ingenio, atque acie Mentis vel oculatissimâ confisi, certis interim quæ palantes dirigant regulis, & solidis rationum quibus innitantur fundamentisde stituti, in occulta rerum penetrare se suscipiunt." Commentum enim hoc, quod tanto studio, & tot vides argutiis ab Antonino elaboratum, quorsum est omne, nisi ut humanæ cæcitatem Sapientiæ Lectori commonstret apertiùs; & quàm penitùs ignorabat ista, tùm veram Animæ naturam, tùm quis sit ejus post obitam mortem Status? Principiis Disciplinæ

Stoicæ

Stoicæ, quæ, ut Corpora nostra ex immensâ materiæ universæ congerie, animas itidem nostras à Spiritu Universali exhaustas autumat, haud incongruum videtur; ut neque Corpora, neque Animas extrà Universitatis hujus, unde ortum duxerant, limites transcendere posse putemus. Quòd si aliter se res haberet, Substantiam utramque, fumi instar, diffundi dicendum est, qui locum occupat infandum quantum ampliorem, quàm illum, in quo Ignis unde emissus est continetur. His ita datis, inquam, neutiquam absurda esset Marci Ratiocinatio: Sed & illud non minus constat, hæc ita dari minimè debere; atque adeo Principia ista dudum convulsa, & idoneis refutata argumentis non semel, nî fallor, in antedictis, jam jure rejecimus. De Animis intereà loci quæ disputantur, Somnia & nugæ omnia. Corporis enim est & Materiæ quidem spatium loci occupare, Animæ itidem & Spiritûs, nullo modo. Quicquid enim est ipsum expers materiæ, spatium id tenere & plenum sibi vindicare, nemo est Philosophorum, qui opinatur.

Ibid. **Εἰς τὸν ἀέρα μετασταθεῖσαι ψυχαὶ ἐπὶ πόσον συμμείνουσαι μεταβάλλουσι** | Non deerant apud Veteres, qui Animam humanam crederent in aerem se post mortem ad tempus recepisse. Ut, Depurgatis in isto diverticulo sordibus, quas inter nuperum cum Corpore commercium contraxerat, in cœlos tandem reverteretur pura; atque in sinum Numinis recepta, ubi ab initio fuerat, ibi demum esset denuó. Horum commentis haud multum abludere videtur Marcus.

Ibid. Gatak. D'Aceriano 23. *Διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν, καὶ εἰς τὸ αἰτιῶδες.* | Per *Αἰτιῶδες* (*Formam*) Stoicos satis constat *Spiritum Naturæ* voluisse, sive *Causam Efficientem*, ut verbo dicam, *Deum*. Quem ita Materiâ permistum penitus atq; confusum unà censebant, ut ab illâ nullo modo divelli, aut seorsim existere posset. Deum scilicet illi ità fere Mundo inesse, ut nos Animam corpori credimus. Næ illi Errorem errabant rectæ rationi nimium quantum absimilem, Veritati autem æternæ divinitùs patefactæ, toto diversum cœlo. Nobis licet intereà loci Antonini verba salvâ etiam veritate usurpare, sensu, modò simpliciori accepta; siquidem ad rerum Notitiam recta patet via, & aditus omnium facillimus, in Materiam & Formam singula dividentibus. Jam verò per *Materiam*, *Essentiam* sive Subjectum rei cujusque intelligas oportet, per *Formam* autem, istud quodcunque est, quod inter res invicem discrimen ponit, & in causâ est, cur id de quo quæritur, Hoc potius quàm Illud, & sit, & nuncupetur. Formas autem quod attinet, haud multum refert, Naturâne illæ an Arte proficiscantur, Simplices sint an Compositæ.

§ 23. D'Acerio 25. *Ὃ φέρουσιν αἱ σαὶ ὧραι ὦ φύσις.* | Habet enim & Natura Tempestates suas, ad varios, non minùs quàm quas Annus habet, usus aptas. Istas Infantiam, putà, Adolescentiam, Ætatem virilem, & Senectutem.

Ibid. **Ὦ πόλι φίλη Διός.** | *O Urbs amica Jovis!* Quisquis enim ita animum induxit suum, ut universum hunc terrarum cœlorúmque orbem Dei esse Civitatem credat, quæque uspiam fiunt, ab eo Gubernatore providè disponi omnia, æquam is semper servabit mentem, nihil non in rem ut sit suam dispensari memor; & quæ non temerè eveniunt, sed summo sapientissimóque ordinantur Consilio, persuasum habebit sibi, citrà obmurmurationem aut ægritudinem excipi debere, quin potiùs & læto animo, ulnísque, quod aiunt, ambabus esse amplexanda.

§ 24. D'Acer. 26. **Ὀλίγα πρῆσσε, φησὶν**, &c. **μή ποτε ἄμεινον**, &c. | Non abs re Diverbium illud Democriti in melius mutandum censuit Antoninus; quippe quod non tàm ad Benè agendum, quam ad nihil agendum suadere videatur. Molestam enim & curiosam nimis dum foràs expulit solicitudinem, Inertiæ & Socordiæ aperit ostium; quæ omnium vitiorum & turpissima sunt, & fæcundissima. Animum igitur advertas velim Lector, nè nihil agendo, agas pessimé. Digna enim sunt ista, quæ & revolvas seriò, & facias sedulò, & Authorem talia submonentem multus idcircò venerere.

§ 25. D'Acerio xxvii. **Πείρασον πῶς σοὶ χωρεῖ.** | Non Marcum latuit Ingenium humanum ad mala proclive, & animus plerisque contumax & præfractus. Consultò itaque *Sis vir bonus* detrectavit dicere; Hoc enim quod extemplo postulet, magnum nimis videri poterat; & odiosum imponere jugum vel primâ facie non ferendum. Satius nempe duxit homines paulatim experiri, & animos reluctantes tractare molliùs **Πείρασον**, inquit, *Periculum facito tantùm*, ac si timidos erigeret, ne ea re prorsus inexpertâ desperent protinus. Quin & invitos allicit, onus iis iri leve pollicitus; quod & nos ita futurum satis scimus; Cum & Marcus verissimè hìc loci innuat, nihilo nobis ad virtutem, nisi quod possumus, opus esse; & Pagina Sacra diserte promittit, ex animo contendentibus venturum in subsidia Deum, & quod nostrum est sincerè velle, id Illius esse feliciter effectum dare.

§ 26. D'Acerio xxviii. **Ἑώρακας ἐκεῖνα, ἴδε καὶ ταῦτα.** | Interpretes hìc loci mihi videntur fere omnes hallucinati esse. In mentem nimirum sibi revocat Antoninus, quæcunque tempore jam exacto perpessus erat dura; quo magis istius ope recordationis & præterita leniret mala, & adversùs futura se fortiter componeret. Quibus ut decet subeundis ii proculdubiò sunt multò paratiores, qui ita animum comparant ad omnia, ut nequid iis accidat novi, aut præterquam quod ipsi secum antehac cogitatione dudum præceperant.

Ibid.

Ibid. Ἅπλωσον σεαυτόν. | Simplicitati, quam nobis commendat Marcus, nihil magis eſt ex adverſo oppoſitum, quàm Angor ille & Impetus animi, quibus affectus quoties vehementius impelluntur, hominem commovent, diſcruciant, & rectæ rationis Imperium depellunt deturbantque.

§ 27. D'Acerio xxix. Ἡ κυκεὼν, συμπεφορημένος μὲν, ἀλλὰ κόσμος. | Poſteriorem videtur clauſulam adjeciſſe, quò Dogma Epicureorum daret ludibrio. Illi nempe ornatum rerum pulcherrimum, & ordinem conſtantiſſimum non poſſunt non dignoſcere, at omnia tamen èfortuito Atomorum confluxu naſci, non ſunt etiamdum veriti aſſerere. Ineptiæ quidem iſtæ nulli non manifeſtæ, Quas, etſi res ipſa per ſe ſatis indicat, fatendum tamen loquendi morem Græcis uſitatum, præ cæteris lepidè depinxiſſe; cùm his familiare ſit, & κόσμος. *Mundum*, & Venuſtatem, Ordinem, Partium Convenientiam, & elegantem Diſpoſitionem, uno eodemque denotare vocabulo.

Ib. Οὕτως πάντων διακεκειμένων, καὶ διακεχυμένων, καὶ συμπαθῶν. | Hoc uno ſatis evincitur Argumento Epicuri Hypotheſin eſſe omnium abſurdiſſimam. Mundi enim partes ſi ab initio temerè confluxiſſent, quî tandem fieri potuit, ut contraria contrariis conſpirarent invicem, & elementa diſcrepantia poſitis privatis inimicitiis utilitati communi inſerviendæ mutuam officioſa operam darent? Quin iſta igitur à Sapienti quodam Potentique omnium Domino demulceantur ita temperenturque, ut ſuis ſingula limitibus contenta cæteris ne vim inferant, quiſquis animi non eſt valdè præfracti, nullus aut in dubium vocabit, aut aliunde ut probetur, poſtulabit.

§ 29. D'Acerio xxxi. Οὐκ ἧττον ξένος, καὶ ὁ μὴ γνωρίζων τὰ γινόμενα. | Ignarus Rerum quæ in Mundo geruntur is eſt, qui attonitus infortuniis hæret animo; quò ſe vertat neſcius; & quod accidit iniquè ferens. Quæ omnia virum parum cogitantem, & Calamitates haud ut par erat proviſas fuiſſe indicio ſunt.

Ibid. Φυγὰς ὁ φεύγων τὸν πολιτικὸν λόγον | *Celuy qui refuſe d'obeir à la Raiſon Univerſelle & Politique, c'eſt à dire, à la Providence. Qui Rationi Univerſali & Politicæ, Divinæ nempe Providentiæ morem gerere recuſat.* Ità cenſui explicandum, quod Marcus voce unicâ Rationem *Politicam* dixerat. Pluribus enim viſum eſt opus, quòd Phraſis iſta Modernis inſolentior parum eſſet perſpicua. Providentiam vero Divinam hoc inſigniri Titulo æquum eſt, quoniam Illa pro Arbitrio quidem ſuo, ità tamen ut ex uſu fore maximè non ſingulis tantùm noſtrî, ſed Toti huic Rerum univerſitati, præviderit, Varios diſpertiatur Eventus. Quod ut aliàs ſæpè fuſiùs exponit, ita & hìc obiter nobis ſubindicare voluiſſe Antoninum totus opinor.

§ 30. D'Acerio xxxii. Ὁ μὲν χωρὶς χιτῶνος φιλοσοφεῖ. | Prætextus jam præcidit futiles, quos nonnullis ſolenne eſt ſuæ obtendere ignaviæ, excuſatum iri ſe ſperantes, quòd ad Virtutis ſtudium animos non antehac adjecerint. Cauſatur hic nimirum Inediam, Ægrotat ille, Rudis eſt iſte nec ſuppetit otium eſſe doctiori, Tardo natus eſt alter hebetique ingenio. Frigida nimis & jejuna omnia! Quæ enim cauſantur Impedimenta, adjumentorum in loco ſunt potiùs habenda. Eò enim ardentiùs expetenda eſt Philoſophia, quo quiſque rerum eſt imperitior; eò magìs huc confugiendum, quò res ſecundæ ſunt minùs. Illa etenim malorum Medicina eſt optima. Paupertas, Morbi, Ignorantia, quicquid denique Incommodi humana fert natura, hoc uno fiunt leviora pacto.

Ibid. Ὁ δὲ χωρὶς βιβλίου. | Cleanthen fortaſſe reſpicit, qui cùm præ extremâ rerum inopiâ libros tabulaſque unde emeret non haberet, à Zenone Prælegente excerpta in Lateribus, & Conchis, necnon Oſſibus Bovinis deſcripſiſſe perhibetur.

§ 33. D'Acerio xxxv. Οὕτως οὖν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν πάλαι πολυυμνήτων | En tibi quod pungat gloriolæ avidos, ſpeſque illorum inanes labefaciat, qui nomen & honores ſuos in longitudinem iri productum, & ſeros nepotes præclara renunciaturos geſta fruſtrà ſibi pollicentur. Vel ipſum ſcilicet Nomen brevî obſoleſcet, nec quid ſibi velit, aut quinam illi fuerint, capiet Poſteritas. Quorſum igitur famam tam brevî perituram, tam miſerè depereas!

§ 36. D'Acerio xxxviii. Σπέρμα τρόπον τινα πᾶν τὸ ὂν τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἐσομένου. | Idea bella inprimis, & quâ me mirificè oblectatum ſentio. Ità ſcilicet & nos etiam emorientes terrâque conditi, tanquam germina repullulaſcere, & in gemmas emicare de Sepulchris incipimus, largo onuſti fructu mox in die Reſurrectionis futuri.

§ 39. D'Acerio xli. Κἂν τὸ σωμάτιον τέμνηται, καίηται, &c. Ὅμως τὸ ὑπολαμβάνον περὶ τούτων μόριον ἡσυχαζέτω. | Faſtum iſta & vaniloquentiam Stoicorum redolent omnia. Qui Conditionis humanæ videntur obliti prorſus, dùm animam corpori conſociatam adeò ſolutam autumant, & perpeſſionibus conjugis haud obnoxiam, ut vel medios inter Cruciatus Otio poſſit illa & Quiete in ſolidum perfrui. Ipſe vero quod res eſt, quantum ſentio, edicam. Quæ nobis aliunde eveniant anima, ſi peccati manſiſſet expers, & priſtinam naturæ Sanitatem ſervâſſet, quin incolumis non ſuperâſſe tantùm, ſed & ſpreviſſe potuerit, mihi dubio eſt procul. Longe etenim aliter ſe res tunc temporis habebant noſtræ. Senſationibus nempe & Affectibus Univerſis Voluntati Subjectis, & ad ejus obſequendum Arbitrio nunquam non paratiſſimis, nihil erat rectæ Rationi contrarium

rium, aut animam in Summo Bono perfruendo quod interturbare potuit. Verum ex quo Protoplastæ lapsus, & naturæ labes inusta posteros in lucem produxit corrupto prognatos stamine, & Mens nostra pristinam apud Deum existimationem perdidit, & perpessionibus corporeis subjecta est infelix. Ità quidem de nobis factum Philosophis olim suboluit, quos corruptelam illam miseramque hominum vicem graviter dolentes passim est videre; unde fuerint ista minimè intereà loci gnaros. Nos autem fecit ipse Deus certiores, hæc omnia in supplicium Peccati Originalis, & ab istâ primi Parentis maculâ per omne genus defluxisse. Nec enim Lex est ulla justior, quàm qui malum in se admiserat pœnas animum dare, tùm ut Doloris acerbitas sit in criminis quodammodo piaculum; tùm ut Resipiscentiæ viam struat, dum à peccato, quod jam tanti constitit, in posterum absterreat supplicium luentem.

Ibid. **Κείσθω μήτε κακόν τι εἶ), μήτε ἀγαθὸν, ὃ ὁμοίως δύναται κακῷ ἀνδρὶ καὶ ἀγαθῷ συμβαίνειν.** | Verum hoc quidem, quodque ad imum usque discutienti se luculenter probatum dabit; sed subtili opus est disquisitione, & longis Rationum ambagibus, quæ rem nobis expediant. Et quorsum, obsecro, ista? aut quid, rere, possint dolorem adversus, aut infamiam, quæ animam in præsentiâ angunt, & omnia prosternunt extemplo argumentorum momenta: Ità ut his nec excogitandis sit locus, nec excogitatis dolentem sedandi copia? Frustra igitur ad id confugitur diverticuli, quod nos habet malè, illud ne pro malo habeamus. Saniùs multo & simpliciùs Divina Veritas, quæ breviori nos compendio, & rei-ipsius Naturæ magis consentaneo ad Patientiam ducit, & Sententiam de Bonis & Malis æquiorem multò fert. Prospera & Adversa ità nuncupari haud ægre patitur. Sed ut sint quæ dicuntur, in usus tamen longe diversos nobis cedere posse contendit. Siquidem id Deo Benignissimo acceptum debemus, quòd penes nos esse voluit, Rerum si minùs Conditionem, at Exitum Saltem & Naturam (quod ad rem facit nostram) eà tenus determinare, ut Commodi aliquantum vel Incommodi nihil non queat afferre; Cæterùm in meliorem singula, an in sequiorem inflectantur partem, id ex Usu nostro aut Abusu singulorum ut pendeat omne. Quoties igitur, Christiane, res tibi minùs ceciderint ex voto, fac sis memineris, non Philosophorum more, Animum nihil pati, sed ità demum pati posse, ut vel inde tibi Fælicitatis fructus proventurus sit olim uberior.

§ 40. D'Acerio xlii. **Ὡς ἓν ζῶον τὸν κόσμον,--- συνεχῶς ἐπινοεῖν.** | De erroneo Stoicorum dogmate, quod Deum & Mundum Animalis instar animâ & corpore confecti, in idem coalescere totum prodidit, alibi est dictum. Id unum insuper adjiciendum censui, Errorem istum, (quod etiam maxime absurdis haud est insolens) ab ipsis S. Scripturis perperam intellectis originem fortean traxisse. Siquidem Prophetis familiare est, Deum de se loquentem inducere, quòd Is *ubique sit*, quòd *Cœlos Terrasque permeet*, quòdque *nullus locus non sit ejus Numine aut Præsentiâ plenus.* Hæ quidem Locutiones, aliæque quæ frequentes apud Scriptores Sacros occurrunt, rerum divinarum rudibus in animum suggerere poterant, Deum Huic Universo Animæ vicem præstare; quam nonnulli Phrasi haud multum huic diversâ *Totam in corpore toto, & Totam in quâlibet parte* prædicaverant.

§ 42. D'Acerio, xliv. **Οὐδὲν ἐστὶ κακὸν τοῖς ἐν μεταβολῇ γινομένοις** | Hinc colligas vult, nec Mortem in se Malam, nec Vitam per se Bonam esse, cùm altera sit alterius & Causa & Effectum invicem. Ex omni enim Interitu fit aliquis ortus, & ex nullo non ortu aliquis vicissim (ut ità dicam) nascitur Interitus.

§ 45. D'Acerio, xlvii. **Οὐ γὰρ οἷ καταρίθμησίς τις ἐστὶ ἀπηρτημένως** | Non abs re hæc similitudo. pulchram enim admodùm ejus quod voluit Antoninus imaginem exhibet. Numeri nempe sibi invicem non connectuntur, (*unde & numerus apud Philosophos Quantitas discreta audire solet*) addas licet, vel demas quantum libet, quod reliqui est perinde integrum manet. Subsistunt enim per se Numeri, nec ab antecedentibus suffulti, nec sequentibus facti perfectiores. Quæ verò eveniunt, à Causis efficientibus necessariò pendent omnia, suntque alia ex aliis apta ità & colligata inter se, ut seorsim existere nequeant. Nos autem ex hâc observatione quem percipere debemus fructum, is est; Nimirum cùm omnia Divino disponantur Consilio, & ad unum dirigantur Finem, (Dei nempe Gloriam à Communi Totius hujus utilitate redundantem,) ut animum firmiter inducamus nostrum, nihil eorum, quæ nobis obtigerint, aut temere accidere, aut malum esse, posse.

§ 46. D'Acerio, xlviii. **Ἀεὶ τοῦ Ἡρακλείτου μεμνῆσθαι, ὅτι γῆς θάνατος ὕδωρ γενέσθαι** | Philosophorum veterum complures, quin & Recentiorum nonnulli Elementa confundi invicem convertique, & in alia facilè transire arbitrati sunt. Quod tamen à vero nimium quantum abhorret. Fefellit nempe viros, quòd Elementa, non in se, & quoad simplices eorum qualitates, sed concreta nimis intuiti sunt, &, qui propiùs vulgari accessit, modo. Inde factum, ut quod reverà partes secernebat tantùm, pro rei ipsius alteratione haberetur. Separatio autem ut in aliud sit conversio, quàm longissimè abest. Sed nec ista ad accuratum nimis examen vocanda. Sufficit enim in Physicis, si species veritatis adsit probabilis, & Res ità desinat

esse

esse quæ fuerat anteà, ut oculi sensusq; contemplantium habeant, unde jure suspicentur immutatam. Verùm enimverò quicquid tandem de ipso fiat dogmate, Conclusionem moralem, quam hinc nobis hauriendam Marcus obtulit, & rectissimè assumi, & nobis usui fore maximo, ex superius notatis abundè compertum arbitror.

Ibid. D'Acerio, xlix. Μεμνῆσθαι δὲ καὶ τοῦ ἐπιλανθανομένου ᾗ ἡ ὁδὸς ἄγει. | Hæc dubio procul omni ad fabulam aliquam referenda sunt tunc temporis notissimam. Nobis autem istiusmodi homunciones depingit, qui, quid ævi sit hoc quòd jam degitur, (ad cœlestia nempe contendentibus, pro itinere tantùm, aut brevi inter eundum hospitio esse) ignari, spem omnem in illo collocant, nec ultrà hoc tantilli sibi prospiciunt. Hi sunt reverà, qui via quam insistunt quò tendat obliti sunt; & quid jam agant, & quid de illis futurum sit posthac nescii: Sed ebriis similes vanis temulenti curis, divagantur, titubant incerto pede, in alienas se penetrant ædes, à recto interim tramite, qui suam ducit domum, toto aberrantes cœlo.

Ibid. D'Acerio, l. Τούτῳ διαφέρονται | Idem & è Sacris haurire est fontibus. Deus enim ipse pleniùs nos & meliùs Philosophorum quolibet docere non gravatus est, ut se res habeant nostræ. *Caro enim concupiscit adversus Spiritum.* Galat. v. 17. inquit. Quin & hoc addidit ultrà, quod maximo nobis solatio esse debet, Spiritum nempe suum Spiritui opitulantem nostro, contra Carnem bellum simul instaurare. Nos enim certamini per nos minime pares, & quòd cum hoste potentiori confligatur, & quòd à nobis demum stet victoria, ejus auxilio in solidum debemus.

§ 47. D'Acerio liii. Οὕτως καὶ τὸ εἰς πολλοστὸν ἔτος μᾶλλον, ἢ αὔριον μηδὲν μέγα εἶναι νόμιζε. | Quodcunque enim inter hos interesse poterit terminos, adeò reverà exiguum erit, ut minime dignum sit, quod Vir Bonus & Prudens, cujus est altiora sapere, & æterna meditari, in rationes referre suas sustineat. Tantum nimirum abest ut æstimetur magni, quod non omninò deputabitur.

§ 48. D'Acerio liv. Πόσοι μὲν ἰατροὶ ἀποτεθνήκασι, πολλάκις τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀρρώστων συσπάσαντες | *Apres avoir tant fait les vains pour avoir gueri quelques malades.* " Ità D'Acerius à nostro Gatakero sensu quàm plurimum discrepanti. Siquidem Hic Superbiæ & Ostentationis, Tristitiæ Noster & Desperationis indicio supercilia censet contracta: De Ægrotis præter spem sanatis D'Acerius, de jam conclamatis Gatakerus interpretatur. Sed vereor ne prior ista expositio Verbo minus conveniat, quum fastuosis non συσπᾶσαι, sed ἐπαίρειν potiùs τὰς ὀφρῦς, nì mens me fallit, solenne sit. Et Pauperes, Animo demissi, Mœrore confecti συσπώμενοι, incedere dicantur omnes. Sed si cui hæc parum faciant satis, sequatur per me licet sententiam utramlibet. Quid senserit D'Acerius pensi est nostri animadvertere, rectè senserit an secùs, viderint quibus otium est; nec enim magna inter se committere ingenia animus est mihi. Audiamus autem quid vir Eruditus porrò hâc in causâ ad eandem mentem notaverit."

Is (*inquit*) Imperator fastum Medicis haud semel vertit vituperio; Sed nec mirum videri debet, si isti ansam præ cæteris sese efferendi arripiant, quam Amor vitæ omnibus nimius porrigit amplissimam. Magnâ enim opus est Sapientiâ alienam ut quis Desipientiam à lucrifaciendo temperet sibi. Inanem itaque gloriolam irridet Antoninus, Scientiæ innixam nulli Professorum aliquando non inutili. Unde & illud diverbium ei crediderim in mentem subiisse, *Medice cura teipsum.*

Ibid. Πόσοι μαθηματικοὶ ἄλλων θανάτους, ὥσπερ μέγα τι, προειπόντες | Ludos facit & Astrologos, quos vocant Judiciarios, quorum ineptias haud insulsè propinat deridendas, dum è vivis excessum, tanquam magnum quid & memorabile præsagientes inducit. O Capita hominum festiva! Eos, qui eâ nati sunt lege ut fato fungantur, magnâ prænuntiant pompâ functuros. Præclarum artis abstrusæ mysterium! quæ in ista se penetrare valeat, & prædicere futura, quæ non fieri non posse etiam lippis & tonsoribus notum est.

Ibid. Ὥσπερ ἂν ἐλαία πέπειρος γενομένη ἔπιπτεν, Εὐφημοῦσα, &c. | *Perinde ac Oliva maturitatem adepta ceciderit: Naturam* (sive ut D'Acerio placet magis *Terram,*) *quæ protulit collaudans, arborique è quâ prodiit, gratias agens.* En tibi, Lector, Similitudinem miris undique leporibus venustam, quæque & Officium moneat, & animum tibi verâ voluptate perfundat. Inest enim & Dignitatis & Congruentiæ plurimum, grato isti quod Olivæ affingit Marcus ingenio. Nobis autem quod inde proficiendum commendavit hujusmodi ferè arbitror. Mortem (serius eò an citiùs deventum fuerit nihil refert) Maturitatem esse tantùm, & tempus in quo decerpatur fructus oppidò opportunum. Cui doctrinæ erit & illud consectarium fieri nullo modo posse, ut quis intempestivè moriatur. nec enim crudas præripere solet Natura, sed bene coctas arbori detrahere Olivas. Unde & Eliphaz de Impio peccati pœnas luente, id præter ordinem Naturæ & communem hominum sortem, at justo potiùs Dei ultoris judicio obtingere monuit, *Quòd ante diem ejus complebitur, & ramus ejus non virescet. Violenter auferet Deus omphacem ejus ut Vitis, & abjiciet sicut Oleæ florem ejus.* Job. xv. 32, 33.

§ 50. D'Acer. lvi. Δι' ὅσων, μεθ' οἵων, καὶ ἐν οἵῳ σωματίῳ | Mirum nî ex his vel unum aliquod incommodis animum mundo adhærentem avellere, & vivendi afficere tædio seriò cogitantem sit satis. Sed aut bene nimis, aut malè, nobiscum agitur, quòd ista rarissimè subeant in mentem, vel saltem, ubi subierint, facilè dilabantur. Quæ tamen omnia revocando quotidianæ se præbent occasiones, & sedulò revolvendo Blanditiis vitæ delinitis magnum est opus.

§ 51. D'Acerio lvii. Καὶ πάσης οἰκονομίας καὶ κομψείας. | Innuuntur omnes istæ ægritudines Principibus familiares, quas Prudentia Civilis malè comparata, & officiosum peperit Majestatis tuendæ Studium. Quæ res, siqua alia, curis torquet miseros, dum personâ indutos alienâ, quasi in Scenam prodire, cogit. Jam verò quam mihi *Dissimulationem* appellare libuit, Antonino visum est satius molliori aliquatenùs vocabulo οἰκονομίαν, *Solertiam* si placet, seu *prudentem morum Compositionem* nuncupare. Sed ille quin Fucos nihilominùs & Figmenta subaudiverit, quæ suadet Administratio rerum publica, non est reliquus dubitandi locus. Cum & hæc adeo Principatui necessaria existimentur, ut nè fas quidem sit Regibus, ab iis qui reverà sunt, aliquando diversis non videri. Unde etiam apud Magnates in regulam ferè vivendi cessit istud, *Vita Principum ficta, & ostentationi parata.*

In Librum Quintum.

§ 1. Ρθρου ὅταν δυσόκνως ἐξεγείρῃ | Primo nempe diluculo, quo Operariis & mercede conductis lecto exurgere moris erat. Apud Veteres enim, qui ad Solis ortum, aut primam, (Sextam nobis aut Septimam) usque horam somno indulgebant, desides & veternosos haberi solitos constat.

§ 2. Ὡς εὔκολον. | Facile quidem. At omnibus? Minimè gentium. Istis utique, qui quid reverà Bonum, & unde petendum sit, rectè callent dignoscere.

§ 3. Μή σε παρειπάτω ἡ ἐπακολουθοῦσά τινων μέμψις. | Huc faciunt & quæ D. Paulus de se, suisque Laboris Evangelici Sociis est testatus. *In omni re approbantes nos ut Ministri Dei, per Gloriam & Ignominiam, per Convitia & Laudes.* 2 Cor. vi. 4, 8.

§ 4. Ὁ φέρει ὡς πάντα καὶ εἰς τοιαῦτα ἀποχρώμενον ἑαυτῷ. | Antoninus quâ morum fuerit suavitate, Ideæ & Cogitationes scriptis ejus familiares satis sunt indicio. Quid enim tibi Indolis modestiam & mansuetudinem magis ad vivum depingat, quam quæ is de terra edicere hîc loci non est gravatus? Se nempe illam qui pedibus calcet indignum prædicando; quæque in usus illa varios largâ suppeditaverat manu, multis adeò abusum modis, ut pro magno haberi beneficio mereatur, quòd ipsum etiamdum sustineat ingratum. Audias, Lector, velim, quam non demirari sat scio non potes, Majestatem Imperatoriam demissa de se non sentientem tantùm, sed & profitentem palam; quæ Omnes quidem fas est, sed quæ vix Unum tamen & alterum vel ab imâ reperias plebe, de se profiteri non dedignantem.

§ 5. Δριμύτητά σε οὐκ ἔχουσι θαυμάσαι. | Jacentes erigere studet Antoninus, quibus animos alienæ fregerunt dotes; quæ cum nostris ampliores sint, favorem solent & existimationem magnam conciliare; quasque quòd nobis suppetant parciùs, neglectui ut habeamur in causa esse expostulamus. Huic scilicet (de naturâ minus liberali quiritantem, vicémque dolentem suam audis) ut Poeta sit eximius, datum est; Illi, ut Facundiâ polleat Oratoriâ, Rem iste publicam qui administret præ cæteris idoneus, inter deliberandum prudens, & gravissimis negotiis facilè par; Non deficit alter in congressu suavis, qui miro ingenii acumine familiares non oblectat modò, sed & in stuporem planè dat. Ipse ego intereà loci, nec Carminibus aptus condendis, nec dicendi peritus, nec Rerum Civilium intelligens, nec ad illos quibuscum est mihi consuetudo sermone devinciendos compositus. Verùm an ista Tibi cur animo cadas causæ sint satis graves, Antoninus in dubium jure vocat optimo. Quæ Ille hic loci contrà ea jam missa facio omnia; mihi aliud prætereà in præsentia succurrit, quod tecum ut perpendas seriò vehementer velim. Ut enim sic se habeant omnia; at cogites tamen oportet, quo tandem pacto egregiâ Naturæ liberalitate utantur illi, aut quem inde percipiant fructum, quibus quin invideamus, ægrè nobis temperare possumus. Næ illorum, qui præclaris Animi corporísque ornamentis cumulantur, reperias plerosque turpibus adeò Virorúmque indignis vacantes, ut nos etiam illa amplissima munera eâdem expetere lege puderet.

deret. Imò Grates potiùs Deo ut habendæ sint quàm maximæ, quòd, cùm præstantissimis augere donis non erat visum, à graviori tamen Beneficiis minimè vulgaribus abutendi culpâ, (quod ipsum Beneficii loco habendum est maximi) nos immunes voluit.

§ 6. *Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι λογικῇ τινι πιθανότητι περιάγονται.* | Hem itaque, quæ homines istiusmodi ad gloriam de Beneficiis captandam solent abducere! Ingenii nempe nimis esse delicati, & quod officio devinctos fastidientis potius speciem præ se ferre videatur, grati ut animi indicia respuas. De illis hoc esse Malè magis quàm Benè mereri, quibus paria referendi voluptatem adimas: Quòd cùm omnes idcircò nascuntur ut utiles sint invicem, non cuiquam est committendum, ut quibus ipse fuit usui, vices illi ut rependant denuò, nè sustineat; ita enim quòd officio alii defuerint suo, per Ipsum tandem stetisse. Legem deniq; & ipsam Justitiam sanctissimè interdicere, ut nè quis beneficiis obstrictus, cùm solvendo sit nomina, in ære abscedat alieno. Ista tamen non tàm Ratione, quàm Rationis specie quâdam probabili abducere, à Marco rectè dicuntur; quâque nullus non avari sordidiq; animi abduci se patitur. Satis enim refutata dedit Noster, hoc unicum contrà referre contentus. Proximus unde beneficium acceperit, non semper expedire ut sciat; Ut sciat tamen, & nescire intereà se simulet ingratus, nè hoc quidem prohibere, novis illum beneficiis quin cumulare pergamus porró. Quicquid enim de Istius Gratitudine fiat, at nostram saltem virtutem omnibus explere numeris & possumus & debemus. In hoc igitur sis totus vult Antoninus, ut nequid, quod Viro bono decet, tibi deficiat. Aliis si quod suum est curæ sit mimùs, tuâ id parum refert, Illi viderint.

§ 8. *Οὕτως ἐκ πάντων τῶν αἰτιῶν ἡ εἱμαρμένη τοιαύτη αἰτία συμπληροῦται.* | Unam quandam Causam ex universis confictam causis statuit, quò magis Accidentales istas, quas Philosophorum placuit nonnullis in hunc censum ascribere, & Fato adnectere, Causarum eximat numero. Causa siquidem Necessaria & *per se determinata, certa, una, simplex* non esse nequit. Accidentales autem, (dato quòd ejusmodi causæ sint) sibi nusquam constare poterunt; sed infinitæ, vagæ, & multiplices sint oportet; ideò præsertim, quoniam Accidentia varia & quamplurima, quò minus in eodem cohæreant subjecto, nihil est quod obstet. Fatum utiq; *Legem à Deo dimanantem*, Dei Comitem indivulsam à Platone dictum accepimus. Christianam si requiras loquendi formulam *Divinæ* nuncupatur *Providentiæ Ratio*, & *Voluntas Beneplaciti*, cujus decretum aut esse frustrà, aut non frustrà obsisti, nullum potest.

Ibid. *Τῆς συμμονῆς αὐτῆς αἴτιόν ἐστι.* | Ista, si ad mentem Stoicorum exponas, & falsa sunt & impia; sed suppetit alia benignior, cujus ope nec ore Christiano efficiantur indigna, Interpretatio. Enimverò morem Deo gerere pervicacia quoties recusat nostra, & oculi animorum veritati ejus occluduntur ultrò, ipsi, quantum in nobis est, Exitium machinamur Deo.

§ 9. *Μὴ σικχαίνειν, μηδὲ ἀπαυδᾷν, μηδὲ ἀποδυσπετεῖν.* | Id sibi dat negotii Antoninus, ut ad bonam spem excitet dejectos animi, ideò quòd virtuti studentibus, & sedulò enixis, conatus parum ex sententiâ processerant. Facilè enim fieri posse innuit, ut quæ vehementius excupimus, minùs assequamur tamen. Verùm imbecillitatem nostram à recto nos depellere incepto haudquaquam est æquum; quin potius Antei instar, cui, ut fabulantur Poetæ, novæ ex tellure tactâ succrescebant vires, ita nobis est comparandum, ut quoties proposito excidere contigerit, fortiores resurgamus. Nobis, inquam, Christicolis præsertim, quibus major & Spes affulsit, & Adjutor semper est præsto! *Dei enim ipsius in infirmitatibus nostris perficitur Virtus, & quùm Infirmi sumus, vel tunc Potentes sumus.* 2 Cor. xii. 9, 10.

Ibid. *Σὺ δ' ἄλλο ἤθελες, οὐ κατὰ φύσιν.* | Et hoc verissimum. Nec enim quas nobis indixit Leges Natura Animo & rectæ Rationi vim inferunt ullam. Sed Naturæ potiùs ab Improbis vis oblata est maxima, quoties Libidines effrænatæ invitam subjiciunt, & Vitia nostra turpissimam indignanti inurunt maculam.

Ibid. *Τί γὰρ τούτων προσηνέστερον.* | Audin' loquendi formulam Affectibus & Voluptatibus nostris usitatissimam; sed jure longè meliori à Philosopho Virtutis causam dicente usurpatam? Ut ità tandem nos, quibus falsâ ducti specie ad vitia olim impulsi sumus blanditiis, iisdem solidis rationum momentis, ad Veri Bonique studium vehementiùs excitaret.

Ibid. *Αὐτῆς γὰρ φρονήσεως τί προσηνέστερον, ὅταν τὸ ἄπταιστον καὶ εὔρουν,* &c. | Optimé. Animus, quòd rem gerat benè, nec usquam impingat, à prudentiâ asserit proficisci. Hinc sequitur, penes homines esse ipsos, ut valeant, ut prosperè se ferant, cùm ut prudentes simus id in nostro situm potestate liquet. Sin minùs; frustrà esset Dominus Christus suis perinde præcipiens, *Prudentes ut sint veluti Serpentes*, ac *Simplices sicut Columbæ.* Matt. x. 16.

§ 10. *Τὰ μὲν πράγματα ἐν τοιαύτῃ τρόπον τινὰ ἐγκαλύψει ἐστίν.* | Id Antonino erat in animo, ut omnibus patefaceret, quantum à recta aberraverint viâ, dum in Scientiâ, Opibus, Voluptatibus, Negotiis denique, Rebus, ut verbo dicam, externis quibuscunque, spem collocarent suam, &

summum

summum inibi Bonum esse hallucinarentur. At ista reverâ Quantilla, quámque nihili prorsus habenda sunt omnia! Scientia quidnî obscuritas mera, & levis ad summum conjectura? Voluptates & Divitiæ Imbecillitas tantùm, & Vanitas, & Vecordia! Negotia denique onus inutile, & assidua animi Ægritudo.

§ 11. **Πρὸς τί ποτε ἄρα νῦν χρῶμαι τῇ ἐμαυτοῦ ψυχῇ;** | Quæstio minimè omnium iners. Si enim talia de nobis multi sciscitaremur, & responsa percontanti animo sincerò, & ut se res habet redderemus; vel hoc uno demum pacto quantum ad mores in melius mutandos effici posset, haud facilè aut dictu est, aut excogitatu.

§ 12. **Οὕτως καὶ οἱ πολλοὶ φαντάζονται τὴν διαφοράν.** | Habet utique etiam vulgus rude, unde vera Bona dignoscere queat. Illud à naturâ acceptum ferri satis constat. Ista autem, cum subobscura sit, & rerum externarum Ideis involuta, quin & violento affectuum impetu distorta, ità fit ut parum proficiat Notitia. Quæ enim Bona sunt nec meditari satagunt plerique, nec nota debito prosequi studio.

§ 14. **Ὁ λόγος καὶ ἡ λογικὴ τέχνη δυνάμεις εἰσὶν ἑαυταῖς ἀρκούμεναι.** | Rationem ad Bonum exequendum per se sufficere contendit: nec rebus opus esse adventitiis. Quæ animo adeò non sunt ad Veritatem adjumento, ut ab his, nè in errorem abducant, suisque impediant illecebris, potius metuendum sit.

§ 15. **Οὐδὲν τούτων ῥητέον, ἀνθρώπῳ, ἃ ἀνθρώπῳ καθὸ ἄνθρωπος, οὐκ ἐπιβάλλει.** | Cuivis jure merito sit mirum, quòd, cum constantissimæ quibus vera Bona à falsis secernantur, omnibus ferè in promptu sint Regulæ, hominum tamen multò pars maxima de istis perperam judicare pergant. Vera nimirum Bona ejusmodi sunt, quæ ab hominum naturâ divelli nequeunt; quæ Hominem suis absolvunt numeris; & ad justam animæ cogitantis perfectionem perducunt; quæ deniq; non habeas despicatui citrà magnum tui dedecus, & meritissimum vituperium. En tibi, Lector, Criteria, quæ neq; in Divitias, neque in Gloriam, neq; in Voluptatem cadere possunt. Istis igitur cum nullo conveniant modo, falsa & speciosa tantùm Bona esse ista certo tibi sit certius.

Ibid. **Οὐκ ἂν τὸ ὑπερφρονεῖν ——ἐπιβάλλον ἦν.** | In eandem prorsus mentem Longinus, cui, quantum huic inerat Argumento ponderis, ex iis quæ sequuntur, facilè dixeris constitisse. *Sciendum* (inquit) *quòd in communi vitâ nihil est magnum, cujus Contemptus Magnum quid reputetur; ut, verbi gratiâ, Divitiæ, Honores, Decora, Regna, & quæcunque hercle Tragicum fastum extrinsecùs adhibitum multum præ se ferunt: Non utique prudenti viro Bona eximia videantur, quorum despectus Bonum non mediocre censeatur. In majore igitur Admiratione & Pretio iis qui hæc ipsa possident, illi sunt, qui quum habere possint, quâ sunt Animi magnitudine, tamen despiciunt.*

περὶ ὕψους Cap. (Tan. Fab.) 6.

§ 16. **Οἷα ἂν πολλάκις φαντασθῇς, τοιαύτη σοι ἔσται ἡ διάνοια.** | Nec hoc aliter fieri potest. Quod enim cogitamus idipsum & sumus. Hinc vera, candida an nigra, inuritur nota, & ex hoc uno quid quisq; sit Hominis dijudicare est. Rationem hem tibi satis manifestam! Penes nos Cogitationes nostras in solidum esse voluit Natura, ("Cogitationem hîc loci cave pro quolibet Intellectûs actu, sed sensu strictiori, pro Morali tantùm, intelligas.") Hinc efficitur, ut, quales esse volumus, ii ut essemus, nobis semper sit integrum. Animi igitur studia, & Voluntatis tenorem in homine distinguendo momenti habere plurimum, æquissimum fateare necesse est. Longinus in Tractatu mox laudato, quò meliùs veram sublimitatem assequamur, *Ingenia*, jubet, *pro virili ad magna assuefacere; & dare operam, ut ea tanquam prægnantia & plena reddamus generosâ audaciâ & animi præsentiâ.* Si hæc, ut in arte quis præstet Oratoriâ apposite præcipiantur, quantò magis virtutem colentibus, ut ad summum pertingant Philosophiæ culmen, & sedulò inculcanda dixeris, & factu apprimè necessaria.

Cap. 8.

Ibid. **Ἔστιν ἄρα καὶ εὖ ζῆν ἐν αὐλῇ.** | Inanes Aulicorum causationes, & falsum, quem ignaviæ obducere solent suæ, abstergit fucum; dum quæ Aulæ vitio vertunt impedimenta, à seipsis proficisci omnia luculenter ostendit. Nec ista Simulatio Antonini aut Aulæ aut Temporibus erat propria; ubique enim perinde & vivitur & simulatur. Haud paucos utique reperias, qui, cùm se ruri continentes vitam egissent ferè inculpatam, in vitia deinde & Aulæ & Urbi familiaria delapsi, moribus mutatis novas consuetudines, & mutatum obtendunt locum. Hæc aliam nempe vitam, & majorem peccandi licentiam postulare. Dum in mediis degitur spurcitiis, quidnî alienâ vitientur labe? Vitæ scilicet rationem ad eorum quibuscum agas exemplar exigendam; quòd si, Virtus unde exulat, ibi illam flectere solus, & brachia contra torrentem frustrà dirigis, & pueris tandem debebis ludibrium. Atquî frigidos istos omnes & futiles prætextus damnat Marcus, viro Rationis compoti indignos; cujus est officium, naturæ munera quantum poterit excolere, & quæ Animal à Deo ita instructum exornatúmque decent, nullibi non & constantissimè profiteri, & agere sedulò, & aliis ob oculos suspicienda ponere.

Ibid. Οὗ γὰρ ἕνεκεν ἕκαστον κατεσκεύασται, &c. | Homines eâ sub Lege nasci, ut sibi invicem benefacerent, rationibus hisce evicturus est. Lex autem ubique obtinuit, nec cum loco mutatur. Nihil itaque refert, rurì degatur an Aulæ; siquidem eadem utrobique teneris lege. Reliquum est igitur, in aulâ perinde ac ruri benefaciendum: Jam verò ut benefacias, bene vivas oportet; Ergò etiam in Aulâ bene vivere & potes perinde & debes; Quod erat demonstandum.

Ibid. Ἀγαθὸν τοῦ λογικοῦ ζώου κοινωνία | Societas nempe commune illud vinculum est, cujus ope connectimur adeò & coalescimus unà, ut partes ejusdem Totius se singuli cogitare debeant. Ejusmodi sanè est hæc Societas & Communio, ut nequid cuiquam sibi soli, & de proprio sit, quod non & aliorum intersit. Quicquid igitur incommodi membrorum aliquod ceperit, Dolor & Detrimentum per omne confestim corpus diffluat necesse est.

§ 18. Οὐδὲν οὐδενὶ συμβαίνει ὃ οὐχὶ ἐκεῖνο πέφυκε φέρειν αὐτῷ. | Tria sunt, quibus Mala ut æquo feramus animo suadet Antoninus. Primum, quòd à naturâ unde ea ferri possint habeamus. Secundum, quòd complusculos reperias eadem indies vel graviora passos, absque tamen quòd se malis premi aut miseros esse sentiant. Tertium, quòd plerosque præ arrogantiâ & fastu quodam tragico, perinde dura fortiter tolerare, quin & in se accersere ultrò, minimè pigeat. Quænam autem & quàm turpis est ista Ignavia, quam animo excutere Vitium & Pertinacia possunt, Virtus verò & Officii ratio non possunt?

§ 19. Οἵων ἂν κριμάτων καταξιώσῃ ἑαυτὴν, τοιαῦτα ἑαυτῇ ποιεῖ τὰ ὑφεστῶτα. | Videri forsan posset Antonino potiùs rescribi debuisse αὐτὰ quàm ἑαυτὴν. Quæ *de rebus nempe ipsis*, quàm quæ *de seipso* animus decreverit, ad rem fore magis. Sed Textum sollicitare non est opus. Imò consultius hoc multo, & expressius, quod ad causam & originem de Objectis externis sententiarum attinet. Longè utique omnes aliter de his existimamus; eáque gravia aut leviora, insuperabilia, aut victu facilia pronunciamus, perinde ac spem de nobis & opinionem bonam aut sequiorem priùs animo concepimus. Permagni itaque refert quid de se quisque sentiat. Nec mediocre es nactus ad virtutem adjumentum, si magna de Te ipso polliceri audeas.

§ 20. Καθ' ἕτερον μὲν λόγον ἡμῖν ἐστὶν οἰκειότατον ἄνθρωπος. | Quali in Improbos animo esse oporteat, hîc nos in se docendum recipit. Vitium utique, cùm, quin Homines perinde sint prohibere nequeat, nec eos quò minùs & ipsi diligamus, obstare debuit. Amorem nempe communis omnium sibi vendicat Natura, quâ nisi sublatâ, nec iste citra nostram auferatur culpam. Sunt Homines, inquam, at Improbi tamen & malevoli, & quibus quòd non prolixiùs fecerimus bene, non tàm per nostram fortean Illiberalitatem, quàm per illorum steterit pervicaciam. At isto tandem pacto, affectum erga eos minùs proclivem (fateor) sunt meriti, Animum aversum prorsus, & odio flagrantem, nullo modo. Cum his mirum nî ita agendum, ut cum Sole, Lunâ, Ventis, Imbribus, cæterisque horum similibus usu solet venire: pariter enim ad res nostras hæc se habent omnia. Moras nobis nectere, & impedimenta interjicere possunt, quò minùs opus inceptum feliciter exigamus: Animum autem Agentis vitiare, & consilium in pejus vertere non possunt. Agenti vero, quantumvis interturbato, bene tamen volenti, unde ingens suppetat solatium, haudquaquam deficit. Restat igitur vero nos afficere malo Hominum vel Malevolentissimos non posse. Enimverò quum quod nobis meditantur malum in se demum recidat omne, eorum Nequitiæ nos ut misereścat potiùs, quàm illa quòd infensos nobis reddat, longè æquius est. Præceptum sane saluberrimum, nec semel tantùm à Marco inculcatum. Quæ etenim huc faciunt plura dudum habuisti ad *Lib. iv. c.* 1.

§ 22. Ὃ τῇ πόλει οὐκ ἔστι βλαβερὸν οὐδὲ τὸν πολίτην βλάπτει. | *Civitatem* nuncupat Mundum; cujus in gratiam fiunt omnia. Quicquid autem singulis videtur partibus noxium, id Corporis Universi Commodo expedire, jam sæpius est monitum, quàm ut plura hìc sit dictu opus.

Ibid. Εἰ δὲ ἡ πόλις μὴ βλάπτεται, οὐδὲ ἐγὼ βέβλαμμαι, εἰ δὲ ἡ πόλις βλάπτεται, οὐκ ὀργιστέον τῷ βλάπτοντι. | "Particulam negativam per totam periodum interserere non dubitat D'Acerius, quod olim & Gatakero placuit. Sed textum is postea sollicitare detrectavit, sensum satis commodum nactus, & à Mente D'Acerii plurimùm distantem. Interpretes hosce inter se componere, & uter magis arriserit sequi, Tibi, Lector, permitto; cui uterque ut in promptu sit, curavi. Quæ vero is, quem jam Latinum tibi in manus trado, adnotare perrexerit porrò, hujusmodi fere sunt". De privatis tantùm injuriis hæc ab Antonino dicta velim intelligas; quoties nempe à jure licet cedere Tuo, citra aut Jus commune violatum, aut Privatorum alios in discrimen vocatos. Hæc etenim, ubi integra esse nequeant, à nobis stat Stoicorum Sententia. Supplicia nempe de Improbis sumenda, quin & hæc ut quis exigat læsus, non tam Sævitiæ & Animi in vindictam ferocis, quàm Dilectnis esse & Benevolentiæ. Hoc ipsis expedire pœnas luentibus, nequid in posterum faciant Simile. Expedire & Aliis, ut ab Hominum nequam furore liberati, magis sint in tuto; & alienis moniti malis

malis justitiam discant; omni præsertim spe scelus impune fore, si minùs fecerint, penitus sublatâ. Atque ita quidem hæc se res habet; nec enim Præteriti ergò pœna exigitur, cum sæpissimè Damna ejusmodi fuerint, ut in integrum resarciri nequeant; ut queant tamen, at Improbi qui hæc intulerat dolore neutiquam pensantur. In futurum utique Lex omnis prospicit pœnalis, ne cæteri scilicet serpente Vitiorum tacti contagio, & exemplis impune peccantium audaciores facti, animos in omne nefas sumant; & gens humana perruptis quasi repagulis, præceps ruat in deterius.

Ibid. **Τί τὸ παρεσφαλμένον.** | *En quoy consiste cette offense, & qu'est ce, que c'est?*] *Nam quid tandem est hoc Injuriæ, & in quo delinqui dixeris?*] Hæc sunt quibus novissimè jam dicta probat, Civitatem nempe nôn lædi. Ut sit enim, quod cepisse nos opinamur damnum, quantum fieri poterit, maximum; at si Te unum cum isthoc contuleris Universo, atque ità deinde rem perpendas; Nova erit rerum facies, &, subductis rite rationibus, tantum de priori detrahetur Summâ, ut quod erit reliqui ne hilo quidem æstimari meruerit. "Ita locum hunc & interpretatus est, & notis auxit D'Acerius, in eandem prorsus quam suprà monuimus mentem; Veram sane si satis per se spectes, sed à Textu vulgato nimis alienam".

§ 23. *Οὐδὲν ἑστὼς, καὶ τὸ παρεγγύς, τὸ δὲ ἄπειρον τοῦ τε παρῳχηκότος καὶ μέλλοντος ἀχανὲς ᾧ πάντα ἐναφανίζονται.* | Stoicorum plerique nihil prorsus esse in præsenti autumabant; Omnia verò vel Præterita vel Futura. Quod autem præsens vulgo dici solet, id, si accuratè, & ut Philosophis decet, loqui velimus, nihil esse prætereà, quàm Præteriti finem, & Initium Futuri, adeo ut nequid quod in medio subsistat, supersit amplius. Ineptum sane Dogma, & quod Temporis naturam planè pessundatum ibat: Antonino igitur tam Subtili esse haudquaquam placuit. Præsens ille à nobis quantâ cum celeritate abreptum sit, per **τὸ παρεγγὺς** indigitare duxit satius. Ità enim quod res est dixit; Omnia scilicet in jugi esse fluxu, & vix in manus venire nobis priùs, quàm protinùs subtrahantur. Lapsus nempe adeò comparatur iste, ut quæ ab immenso Futuri temporis Profundo emergunt sese, in altero Præteriti temporis Profundo continuò submergantur. Imaginem rei vivam satis & idoneam exhibent ista, & quam Lectori in optimo collocemus dispiciendam lumine, bene meritam.

§ 24. D'Acerio xxv. **Μέμνησο τῆς συμπάσης οὐσίας, ἧς ὀλίγιστον μετέχεις.** | Et nervosa simul & venusta Argumentatio. De causis enim efficientibus, variisque rerum Principiis, quibus condendæ conservandæque huic quanta quanta est cœlorum terrarumque compagi, Divinæ visum est Providentiæ uti, quantilla, quàmque pauca sunt, quæ ad nostrî singulos pertingunt? Hominum tamen plerique, iniquissimâ quâ sunt Philautiâ & Arrogantiâ, ità se solent componere, tanquam in suiipsorum tantùm gratiam facta, ad Ipsos, ut ad ultimum finem referri deberent omnia; Divinam utique sibi soli Providentiam invigilare somniat Homuncionum quilibet: Nec quidquam Illi præter id unum esse curæ, tota ut volvatur fatorum series, totum ità administretur Universi Corpus, ut particulæ isti perexiguæ in usum fore maxime prævideret Deus.

§ 28. **Τῷ γράσωνι μήτι ὀργίζου.** | Vitium hìc perstringit, quo non aliud iniquius, & tamen nemini non familiare nimis. Quotus enim est quisque, qui ob ea, quæ natura peccavit sola, amicis non succenset; nec interim, dum jure nullo indignari sustinet, amicos (quod fieri debuit potius) eorum quæ stomachum movent non gravatur commonefacere? Quæ verò Antoninus de mendis Coporeis, ea ad Animi defectus, pari, imo verò meliori multò jure spectare, fac sis semper intelligas.

Ibid. **Σὺ λόγον ἔχεις.** | Cui & Ratio est in promptu, & res perspecta, Illius est cæteris antevertere. Nec per officiosum nimis silentium committendum est tibi, ut aliis ludibrium debeat amicus haud à Te monitus. Ignarus pariter, Imprudens, aut Libidinosus si sit, id ut sentiat, corrigatque, maturam si dederis operam, Officio Tu functus es tuo. Sin munia inprimis necessaria, quoniam minùs fortasse sint grata, obire recuses, non Amicitiam privatam tantùm, sed & communem Humani generis Benevolentiam turpissimâ adulatione læsisti. Hujus enim legibus sanctissimè cautum est, *Alienum ut Lumen Lumine accendas tuo.*

Ibid. D'Acer. xxix. *Οὔτε τραγῳδῶς, οὔτε πορνικῶς.* | Articulum hunc cæteris à me sejunctum, sequenti adnexum vulgatorum exhibent complures; quin & Interpretum plerique sensum hinc nî fallor eruerunt ab Antonini mente alienissimum. Is enim, quantum mihi in præsens est conjicere, & ab ignavâ demissione, & à tumidâ elatione animi temperandum vult. Scortorum moribus propior est Illa, quibus nihil aut sordet, aut pudorem incutit. Tragicos Hæc spirat, qui personam exuere nescii, vanissimo turgent fastu, & Thrasones nunquam non agunt. Falsa utrinque occurrit Species, & simulatio parùm honesta; Bono minimè omnium Viro, nedum Principe digna.

§ 30. D'Acer. xxxi. **Ὁ τοῦ ὅλου νοῦς κοινωνικός.** | Mundum ita à Deo conditum esse instructúmq; constat, ut Humani generis commodo inserviret maximè; quin & genus pariter humanum non sibi nasci solis æquum erat. Nascimur utique

Naturæ

Naturæ inprimis Authori, unde & Deum diligere, & primum nobis & palmarium jure meritissimo Officium habetur: Aliis deinde ejusdem consortibus Naturæ, ex quo fit, ut secundas sibi postulet Proximi Dilectio; *Ab istis utique duobus mandatis tota Lex & Prophetæ & pendent & complentur.* Matt. xxii 40. Gal. v. 14.

§ 31. D'Acerio xxxii. Πῶς προσενήνεξαι μέχρι νῦν θεοῖς, γονεῦσι, ἀδελφοῖς | Vellem adjecisset & Subditos. Nec enim Lex ulla apud Principem antiquior esse debet, quàm Illa quæ Subditorum jura huic mandat tuenda. Conscientiam itaque Regiam de Officiis, quæ Deo, Parentibus, Liberis, Domesticis deberi constat se percontantem, istius quod Regem, quatenus Rex est, obstrictum habuit, minimè omnium oportuit oblivisci. Sed Principum plerisque quantumvis proclive sit omnia sibi falso existimare licita, at de Marco tale quid nefas est credere. Hunc itaque Officii Locum eò magis verbis demiror prætermissum, cùm illum quin & in animo habuerit, & summâ is Religione sit prosecutus, dubio nihil est loci.

Ibid. Καὶ τελεία ἡ λειτουργία. | En tibi, Lector, Imperatorem, quem jure demirere optimo, se scilicet idcircò tantùm in terris agere, ut suo defungatur munere, aliísque se præbeat utilem, ultrò profitentem.

Ibid. Πόσα ὤφθαι καλά. | Examen Antoninus hinc de integro orditur. Isthæc autem perinde intelligenda duco, ac si dixisset; Num tot quæ te oblectent jam antehac præclara vidisti, ut vehementi admodum diutiùs in terris commorandi desiderio teneare? Quinam alius huic loco benè quadret sensus, nôrunt alii fortasse, mihi fateor, parum liquet.

§ 32. D'Acer. xxxiii. Διὰ τί συγχέουσιν ἄτεχνοι καὶ ἀμαθεῖς ψυχαὶ ἔντεχνον καὶ ἐπιστήμονα. | Planè divina sunt ista, & quæ satis laudando non sum; Nonnullis utcunque, qui Doctos profitentur, parum forsan arrisura. At nobis nihilominus ea fusiùs exponere liceat. Imperator Sapientissimus hoc primum omnium statuit, *Unicam tantùm esse Scientiam.* Illam scilicet, quæ ad Dei cognitionem ducit. Nec enim aliud est Deus, aliud *Ratio quæ Universum hoc administrat.* Multis intereà loci scientias falsò creditas studiosè sectantibus, haud insolens esse novimus, illos qui Veræ huic incumbunt uni, ludos facere. Nec mihi quidem in dubio est, quin ad Antoninum usque lascivientium linguarum petulantia dudum pervenerit; Is mirum nî profanum sæpè aliàs repressérat impetum, & hîc loci retundit indignabundus, dum *Rudes* nuncupando & *Imperitas Animas* in ipsos convitia retorquet sua. Hos itaque interrogatos voluit, meliùs edoctos, & quod longè præstantius est eligentes, quorsum conturbare adeò satagant, & loco dimovere importuni. Videtur autem ad illud Heracliti non obscurè allusisse, qui dum exquisitæ irridet Scientiæ, ob quam Homeri, Hesiodi, Pythagoræ, Xenophanis, Hecatæi, aliorúmque compluscularum celebrantur Nomina, id illi vertit vitio, quòd ad Sapientiam nec vel paululum quidem conferat momenti, nec Intellectum reverà excultum magis exornatumque præstet: A Genuinâ interim Scientiâ nimium quantum diversa, cujus in eo præstantia sita est omnis, quòd Spiritum, quo Universa reguntur, quantum fas est cognoscat, aut saltem in illo sit studio tota.

§ 35. D'Acer. xxxvi. Εἰ μήτε κακία ἐστὶ τοῦτο ἐμὴ, μήτε ἐνέργεια κατὰ κακίαν ἐμήν. | In gravissimis ubi nobis obvenerint primùm infortuniis, id sedulò inquirendum, an nostrâ fuerint culpâ. Id enim si ita fieri compertum sit, non est quòd seriò plorare vetem. Sin autem innocuos feriant ruinæ, nihil est quod vicem doleamus nostram. 1 Pet. iii. 15. *Quòd si contingat, ut propter Justitiam patiamur*; adeò non ægrè ferendum, ut seriò potiùs triumphare fas sit, & laudare fortunam nostram, qui isto digni honore habeamur.

Ibid. Τίς δὲ βλάβη τῷ κοινῷ. | Societas ista communis non nisi Injustitiâ læditur. Injustitiam autem in significatu laxiori ut accipiat Lector monendus est; in eo scilicet qui omne etiam Impietatis & Vitii genus in se complectitur.

§ 36. D'Acer. xxxvii. Κακὸν γὰρ ἔθος. | Seu ut rescribi debuit potiùs ἔδος. Nec enim tam ipso detrimento, quàm detrimenti opinione, quæ omnia præter modum exaggerare solet, istæ exprimuntur lachrymæ. Hæc semel atque iterum anhac Marcum submonuisse memini.

Ibid. Ἀλλ' ὡς ὁ γέρων ἀπελθὼν τὸν θρέπτου ῥόμβον ἀπῄτει, μεμνημένος ὅτι ῥόμβος, οὕτως καὶ ὧδε. | Locus inprimis egregius. Jam anteà, nè animum abripi temerè, & mali imaginatione alieni vitiari patiamur, disertè præceperat. Id tamen, cùm sortem iniquam miserantibus solenne sit, monere pergit porrò, quo tandem fieri possit pacto, ut & istis levamini simus & solatio, & ipsi intereà nè affligamur. Non esse nimirum opus, ut ad rigorem Philosophicum, & exquisitam Veritatis amussim sermo noster omnis exigatur. Istud Subtilitatis nec Illorum dolor, nec Nostra fert Humanitas. Frustrà nempe eris ab animo jam saucio & perturbato Mali opinionem avellere meditatus: Frustrà, importunum doloris impetum retundens, & Amici sustinens partes, (cujus esse creditur dolorem ex alterius dolore concipere) si hoc in uno hæreas, *Nihil esse prorsus, quod vel ille vel tu doleatis.* Quin potius ad illorum te demittas ingenium, nec eodem abuti Sermone, iisdem pudeat querimoniis. Infortunium ad tempus agnoscas magnum, licet; sed ad tempus hoc, & ex composito esse tantùm, & Te novam induere memineris personam. Quod enim gratiâ Magnum dixeris alienâ, ut lugentibus commodus fias

atque

atque utilis, qui ſolida Rationum momenta nondum capiunt, id paucillum, imò nullum reverà, & apud Te, malum fac ſemper exiſtimes. Ita enim & Parvulis haud gravamur obſequi; & Senem imitari, qui ad Puerilem ſe captum accommodans, Turbinem ab Alumno, ac ſi res eſſet plurimi, & omnium exoptatiſſima, vehementer ſibi dandum poſtulavit: Haud immemor intereà Turbinem eſſe tantùm; & in Judicris iſtiuſmodi Illorum quibuſcum res eſt imbecillitati aliquatenus obſecundare, Viro eſſe Sapienti neutiquam indignum. Imaginem autem Senis hujus cum Puero ludentis, ab aliquâ tunc temporis Comœdiâ ſatis notâ petiiſſe Marcum, non vero eſt abſimile.

Ibid. D'Acer. xxxviii. Ἐπεί τοι νῦν καλῶν ἐστὶ τῶν ἐμβόλων. | *Que fais tu donc dans cette Tribune, aux harangues, avec tes beaux diſcours; & tes Oraiſons funebres? Quid igitur Tibi cum iſtis roſtris? Quorſum Orationes comptæ, & Laudationes amicorum funebres?* "De loco emendando, variiſque Eruditorum hâc in cauſâ ſententiis, non eſt, quod poſt Gatakerum Lectori moræ ſim; quin & ejuſdem de mente Antonini cramben recoquere detrecto, quem Dignitatem quandam aut Honores ambientium, vel ambientibus ſuâ ſaltem operâ faventium faſtum putat Ille, & officioſam nimis ſedulitatem perſtrinxiſſe. Videamus ſi placet potiùs, quid ſenſerit D'Acerius, à Noſtrate hîc ſane, ſicubi loci longè diverſiſſimus. "Antonino (inquit) maximæ id ſemper fuit curæ, ut Amicos Cognatóſque demortuos nullis non Officiis & Honoribus proſequeretur, quos aut ſuadebat Pietas, aut Mos induxerat Patrius. Horum nec Iſte quidem in Ultimis cenſendus, quo quis vitâ functorum Virtutes oratione funebri ſuſcepit prædicandas. Jam verò Stoici, qui Conciones publicas (oſtentationis præſertim compoſitas gratiâ,) improbabant maximè; longè aberat ut iſtis in Amicorum funere Laudationibus veniam darent; Inutiles nempe rati, & Audientibus periculoſas; quæque non tam vero Virtutis, quam falſo Suî amore inflatos accenderent animos. Marcus igitur, Senis inſtar nuperrimè memorati, Notam hîc loci Cenſoriam etiam iſtis inurendam curavit, quæ etiamſi à mente multùm aliena ſuâ, pro Morum tamen quâ erat facilitate, conſuetudini vulgò invaleſcenti obſecutus, vel ipſe, quoties res poſtulabat, facere non eſt dedignatus."

In Librum Sextum.

§ 4. Τοι ἐκθυμιαθήσεται εἴπερ ἥνωται ἡ οὐσία, ἢ σκεδασθήσεται | De Materiâ hîc loci ad Placita Philoſophorum diſſerit Antoninus. Ex his non deerant, quibus Unam illam eſſe, & uſquequaque Simplicem, viſum eſt. Elementa verò quæ dicuntur, è variis ejus partibus nexis ſimul aptiſque inter ſe compingi. Huic erat conſentaneum, Elementa (ſi ita loqui fas ſit,) tum denique Mortem obire, cùm ſingulæ Vaporis inſtar evaneſcerent partes, & formam exutæ priorem in Primam Materiam reverterentur. Aliis placuit potiùs, Elementa ipſa totidem Rerum Principia prædicare; à ſe invicem toto genere diverſa, nulloque communis Eſſentiæ vinculo conjuncta. Hos itaque ſi ſequamur duces, ſubſtantiæ iſtis conflatæ Elementis, tum demum propriè dicuntur Mori, ſi, partibus earum disjunctis diſſipatiſque, in ſuum quæque reſolvatur, unde ortum duxerat priùs, Elementum. Particulæ Aereæ, verbi gratiâ, ſi in Aeris, Terreſtres in Terram, ubi denuò remigraverint.

§ 7. Σὺν μνήμῃ Θεοῦ. | Actiones enim noſtræ & Studia univerſa, juſtâ non poſſunt non perfectione deſtitui, & nihili prorſus eſſe, quantumvis in ſe præſtantiſſima, niſi cum Deo & incepta, & peracta, ad eundem ceu finem ultimum demum dirigantur.

§ 9. Κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν ἕκαστα περαίνεται, οὐ γὰρ κατ᾽ ἄλλην γέ τινα φύσιν. | Mundum hunc materialem à ſeipſo regi, nemini perſuaſum eſſe poteſt cordato; quippe quem & Rationis & Senſationis expertem prorſus liquidò novimus. Reliquum eſt igitur, diſponi hunc gubernarique à Naturâ quâdam Materiæ toto genere diverſâ. Illa verò Totius ut ſit Natura neceſſe eſt, quæ Totum & olim condidit, & jam permeat: Nec enim Natura particularis, quæ partium vel unam, vel plures pertingit, Univerſo regendo conſervandoque par eſſe potuit. Dato autem quòd ejuſmodi ſit, ab Univerſali Naturâ diſtincta; at unde Illam dixeris originem traxiſſe? Si aliam quandam Univerſalem ab hoc Toto ſejunctam ſtatuas, non noſtræ tantùm Rationi contraria, ſed & inter ſe planè pugnantia ſunt iſta. Age verò, te ultrà interrogatum velim, non unde orta fuerit modò, ſed & ubinam exiſtat hæc Natura? Mundum hunc num ſuo amplior complexu ambiat, an anguſtior ab Illo ſit circumfuſa?

Utrinque

Utrinque Nodi nectuntur, è quibus haud facili te expedias negotio. Diversa enim à Mundo Natura si intrà commoretur, Mundum ut pessundatum eat, quàm illum ut conservet sospitem, multo abest propiùs. Ponatur itaque, si placet, extrà mundum. At illum ubinam loci Philosophum reperiàs, qui spatium & substantiam Isto, quod jam Omnia in se complecti conceditur, Universo distincta & capaciora, concipere queat animo? Ex his utique efficitur, Mundum ab eodem & Authore semel fabricatum, & Gubernatore nunquam non administratum. Quæ qui sibi persuasa habet, næ illi dubio erit procul, quæcunque singulis hujus Fabricæ partibus assignentur, ea istis, & esse reverà congrua, & præ cæteris expedire.

§ 10. **Ἤτοι κυκεών.** | Antoninum, à quo fonte omnia profluxerint, vel levissimam in se dubitationem admisisse, cave sis ne ullus existimes. Suggeret nempe complusculа nulla non hujus Opusculi Pagina, quæ Authorem à turpi suspicione liberent. Sed id, More disputantibus usitato, adversariorum sententiæ dandum censuit, ut, quò melius Argumenti procederet ratio, Falsum ad tempus pro Vero putetur. Eo scilicet consilio, ut Disciplinam sive Epicuream, sive Stoicam sectantibus, Mortem minimè malam, minimè reformidandam ostenderet. Posito itaque, quòd omnia temere & fortuito eveniant, (quod Epicurum somniâsse notum est) Posito itidem Divino disponi omnia Consilio; Sententiæ tamen inter se inimicissimæ hoc in uno saltem conveniunt, quòd Utraque Mortem æquo opperiendam animo suadeat; Utraque ne *Summum aut metuas diem, aut optes*, disertè vetat.

§ 11. *Ὅταν ἀναγκασθῇς ὑπὸ τῶν περιεστηκότων οἱονεὶ διαταραχθῆναι.* | Articulus, quo vix alium reperias elegantiorem. Ejus tamen lepores, quoniam omnibus minus forsan in conspectum cadant, accuratius explicare non erit molestum. Animadvertendum itaque, res Circumstantes quoties negotium nobis facessunt, foràs nos excedere, quæ per se tranquilla sunt solicitatum, ut externa ista in doloris remedium cedant. Oleas vero transcendentes, ordinem & concentum rerum disturbamus, nec quem sortita est inter cæteras mundi partes, suum ampliùs anima humana servavit locum. Isto etiam pacto Convenientia, & quasi Continuitas, quæ huic Nostræ cum Animâ Mundi intercessit, soluta est protinus & disrupta. Cujus commune Hoc est vinculum, ut quod sui est officii id illa agat sedulò, sibique sit semper par atque constans. Plura possem, sed pluribus haud opus esse arbitror, ut mentem Antonini satis assequatur Lector.

§ 12. **Εἰ μητρυιάν τε ἅμα εἶχες καὶ μητέρα.** | Novercæ Aulam, Philosophiam vero Matri componens, venustam vivamq; satis rei Imaginem exhibuit. At apud Hodiernos, (quod in melius vertat Deus) quotusquisque est, qui non Ordine prorsus inverso, ad ista æstimanda animum instituit? Aulâ Matris in loco & deliciis habitâ, Philosophiâ interim, (Virtute scilicet & Pietate) Novercæ instar, ad quam ægrè admodùm, & quantum poteris rarissimè, nec sine summo re recipias tædio.

Ibid. *Δι' ἣν καὶ τὰ ἐκεῖ σοι ἀνεκτὰ φαίνεται, καὶ σὺ ἐν αὐτοῖς ἀνεκτός.* | Locus quem bene notes inprimis dignus, in quo Imperator Magnus profitetur lubens, Philosophiam (quam Virtutem & Pietatem jam sæpius diximus) penes esse unam, & Aulicos Principi toleratu faciles, & illis Principem gratum reddere. Isthîc usque adeò, ubi minimè omnium illa colitur loci, ut religiosissimè colatur opus est maximum.

§ 13. *Ὅρα γοῦν ὁ Κράτης τί περὶ αὐτοῦ τοῦ Ξενοκράτους λέγει.* | Xenocratem Philosophum austera facie, & gravitate adeò singulari fuisse accepimus, ut in Diverbium venerit; *Xenocrate modestior.* Crateti severitatem istam, & vultum præ cæteris compositum penitiùs introspicere libuit, & ad vivum resecare. Quo facto nihil subesse Veri, sed larvam tantùm ostentandi gratiâ inductam comperuit. Cum itaque haud parum fraudis & simulatæ sanctimoniæ etiam apud Philosophos sit deprehensum, quid de aliis cogites, & quantum falsæ existimationis ab illis detrahas oportet, ut res ipsa quomodo se habeat, rectè intelligas? His enim qui è vulgo sunt, aliquid semper adjicere de proprio, & solenne est magis, & minùs culpandum. Articulum, nî fallor, agnoscis Lector, longè quàm primâ visus est facie elegantiorem.

Vide *Erasmi Adag. in Modestia.* p. (*mihi*) 512.

§ 14. **Τὰ ὑπὸ ἕξεως ἢ φύσεως συνεχόμενα.** | "Quod ad prius hujus Divisionis membrum Gatakeri ferè vestigiis insistit D'Acerius, ad posterius quod attinet, ecca tibi quæ sequuntur." Antoninus substantias animâ præditas in Animalia Rationalia & Irrationalia haud contentus dividere, tres instruere Classes duxit satius. Harum Prima Brutorum omnem complexa est familiam. Secunda Generis Humani complures, quibus Anima quidem suppetit Rationalis, itâ tamen, ut præterquam quod artibus habiles præstet, & rebus exquisite effingendis idoneos, nihil ultrà pertingere videatur. Tertia denique Viros verè Sapientes, Animas illustres, puras, & lumine plenas, ipsi cognatas & similes Deo, cujus etiam genuinas se sentiunt particulas.

Ibid. **Καθὸ τεχνική, ἢ ἄλλως πως ἐντρεχής.** | Tertiam hanc tertiæ huic classi, utpote vulgaribus

ingeniis duobus tantum digitis sublimiorem, Mechanicam illam solertiam, & curiosam rerum minùs utilium indagationem adscribendam censet; quibus qui se totos dederant Philosophastros, sub conficto *Virtuosorum* nomine recentioribus mos est deridendos propinare. Quin & Artium Excultores qui se profitentur, quibus Magnum quiddam videtur, Concham, Vas fictile Sinicum, Pictam Tabellam, aut Æs cœlatum debitis (si Diis placet) laudibus evehere. Nugarum autem qui satagunt istarum, quanti quanti sibi videantur, Animæ tamen Universalis & Politicæ, unde dignitas & præstantia verè humana profecta est omnis, participes illos Marcus existimari noluit.

§ 15. **Ὁποῖον γὰρ δεῖ τὸ ἅπαξ ἑλκύσαι τὸν ἀέρα καὶ ἀποδοῦναι** | Quid de ipso moriendi actu aut mollius excogitari potuit, aut familiarius? In singula utique momenta respiratur; Est autem, quando id à nobis sit ultimò faciendum; nec repetendus, ut olim Aër, sed tum demùm efflandus est totus. Huc autem si res redit omnis, quàm nullo negotio moriamur, cuivis hinc facile constare poterit.

§ 16. **Αἱ δὲ παιδαγωγίαι, αἱ διδασκαλίαι ἐπὶ τί σπεύδουσιν.** | Ad id nempe aut contendunt, aut contendere debent, ut idoneos præstent singulos quod muneris erit sui strenuè exequendo. Hic verus est Institutionis & Disciplinæ finis, Practicus scilicet, qui tamen à plerisque qui pueros suscipiunt educendos, adeo nunc quibus vivitur dierum neglectui habetur, ut illum complures ne in animo habeant quidem, alii verò non pauci nedum nôrint. Unde & illud haud abs re dictum; *Institutionem hodiernam ad id præcipuè collimare, non ut Bonos aut Sapientes, sed ut Doctos reddat potiùs. Ad Rixas & Altercationes ingeniosi, ad Agendum hebetes & tardi efficimur. Virtutem callidè declinare scimus, amare & ex animo persequi nescimus.*

§ 20. **Ἐν τοῖς γυμνασίοις καὶ ὄνυξι κατέδρυψέ τις** | Appositum hoc, ut nihil suprà. Mundus enim nobis pro Campo aut arenâ est, ubi animum exercendo perficere debemus. Nos autem, ea est vel ignorantia vel Infelicitas, Exercitationes ludosque ut in vera & internecina degenerent prœlia, haud rarò committimus. Huic itaque in remedium Stultitiæ, Articulum, quem ob oculos jam habes, adhibendum censuit Antoninus.

§ 22. **Ἐγὼ δὲ ἐμαυτοῦ καθῆκον ποιῶ**, &c. | Rerum hîc species nobis objicit, quæ nos vel inter agendum morari, vel ab officio prorsus suscipiendo distinere solent; eo nimirum consilio, ut ubi cujusmodi sint animo cogitaverimus, nostræ nos pudeat Ignaviæ, qui nugis & ineptiis, quæ virum Bonum & Sapientem neutiquam haberent sollicitum, Virtutem à suo dimoveri loco patiamur.

§ 23. **Τοῖς μὲν ἀλόγοις ζώοις, καὶ καθόλου πράγμασι.** | His ut utamur libero jubet animo, isti nimirum innixus argumento, quòd res imperfectas quascunque in gratiam & usum Perfectiorum effinxerit Deus. Cujus Dogmatis adeò liquida est Veritas, & humanæ Menti obvia, ut etiam, citra Deum disertè testantem, lumine innotuerit suo.

§ 25. **Ἐνθυμήθητι πόσα κατὰ τὸν αὐτὸν ἀκαριαῖον χρόνον γίνεται σωματικὰ ὁμοῦ καὶ ψυχικά.** | "De iis quæ in Animâ simul fiunt, adeò fuse Gatakerus, ut quæ in eandem planè mentem Noster Hic annotaverit, adjectis nihil est opus. Corporeas autem Operationes quod attinet, is porrò quæ sequuntur." Nec minus Nostrûm cuique mira esse debent, quæ in corpore facta novimus, provinciam licet nacta brevioribus terminis circumscriptam. Functiones membrorum variæ, motus agiles & innumeri, Nervorum, quibus ista administratur machina, Intentiones diversæ, usus stupendus: Mutuæ inter se partium Convenientiæ, Crebræ imò perpetuæ Mutationes, & intus exortæ & ab extrà factæ; ut verbo omnia, Innumera illa & plane infinita, quæ subtilissimum & vigilantissimum Animadversorem facilè fugiunt; Hæc omnia mentem adeò saltem occupare est æquum, ut cum ista in mortali & finito nunquam non rite peragantur, quæ in mundo eveniunt, quantumvis multa, quantumvis magna & operosa, ab immensâ tamen Dei potentiâ, facili & plane nullo negotio disponi posse omnia, ut ne fidem ulli detrectemus.

§ 26. **Ἐάν τίς σοι προβάλῃ, πῶς γράφεται τὸ Ἀντωνίνου ὄνομα.** | Imago ista, de medio licet sumpta habet tamen & suos lepores, nec ad rem facit minus, quàm quæ Magna solent Magnis componere. Marcum igitur hoc voluisse existimo. Antonini non ampliùs nomen efficitur, si è literis quibus constare debuerat, unica tantùm inter scribendum prætermittatur: Illorum itidem, quæ Viri Boni officium constituunt simul, quoties Animus cujuslibet vel unum habuerit neglectui, Totum deficit, & quæ supersunt laude excidunt suâ. Ità etiam se Legem habere satis constat, quæ, cùm complusculа nobis imperet, se tamen in solidum violatam putat, si præceptorum cuivis minùs fecerimus satis. Nec enim, quæ ab Antonino monita jam habes, ab illo Jacobi Apostoli Axiomate notissimo videntur multùm distantia, *Jacob.* ii. 10. *Quisquis totam Legem servaverit, impegerit autem in uno, omnibus tenetur*, (reus scilicet.)

§ 29. **Αἰσχρόν ἐστιν ἐν ᾧ βίῳ τὸ σῶμά σοι μὴ ἀπαυδᾷ, ἐν τούτῳ τὴν ψυχὴν προαπαυδᾶν.** | Latius patet hæc Animadversio, quàm Lectorum vulgus, imò (nec enim id dicere gravabor) quàm vel Ipsum facilè Authorem habuisse in animo crediderim. Animam in virtutis Studio corpore citiùs

citiùs deficere, illi notare fuit ſatis. Corpus enim vires extemplò reficiendas curare, fractis ſemel conatibus nullum cedere, ſed repulſarum patiens animos reſumere denuò, & opponere ſe fortiùs obſtaculis. Quæ omnia & Animæ, ut ſe Studio ad virtutem haud minùs pertinaci atque invicto accingat, documento eſſe debent. Nobis autem, & id ultrà, quod illi perinde in opprobrium ceſſerit, ſuccurrit obſervandum. In iſtâ nempe quotidianâ Spiritûs contra carnem luctâ, animum concidere priorem, & præ turpiſſimâ omnium ignaviâ, armis confeſtim traditis, hoſti ſe ultrò ſub jugum mittere. Quin & alium ex hoc Effato, eumque haud inutilem eruere nobis ſenſum licebit. Corpus nimirum in Vero ejus Bono, vel ità ſaltem Viſo, ambiendo, ab incœptis nunquam deſiſtere; Omnia experiri; nec recuſare labores, nec pericula reformidare, nec præteritis defeſſum animum deſpondere: Mentem ex adverſo, Viam Virtutis vix dum ingreſſam nihil non expaveſcere; primâ difficultatis facie turbari prorſus, & priùs quàm eò deventum fuerit, ut quantum poſſit experiatur, herbam dare protinùs, & de victoriâ deſperare.

§ 30. Ὅρα μὴ ἀποκαισαρωθῇς. | "Quod Gatakero viſum eſt infamem Cæſarum Libidinem & Spurciſſima omni genere flagitia notâſſe, id de Tyrannide magis affectatâ, intellectum maluit D'Acerius. Ità ergò ille". Quò nobis animi ſui ſenſum redderet Antoninus explicatiorem, novum ei libuit de proprio vocabulum cudere. Perinde enim ſonat, ac ſi dixiſſet, *Cave ne Cæſariſſes*, h. e. Ad Crudelem Dominationem, & ad Mores Cæſarum Tyrannicos, longe abſit ut ipſe compcnas tuos. Imperatorum nempe Sapientiſſimus execrandam iſtam ambitionem, quâ primi Cæſares ſtimulati, populares & patriam juſtâ ſpoliârant libertate, & in ditionem redegerant ſuam, quanto in odio & deteſtatione habuerit, hoc demum pacto optimè deſignatum iri exiſtimavit. Regeras fortaſſe. At quî tandem factum eſt, quòd ille Vir Sanctiſſimus, Jugum à moribus ſuis alieniſſimum, poſtquam damnaverat adeò perhorrueratque, non diffregerit protinus, & priſtina Populo reſtituerit jura? Reſpondeo. Longè aliter ſub Antonino ſe Res habuerunt Romanæ. Poteſtas enim, quæ faceret cum prima in Patricios & Plebem impetum, omnium erat iniquiſſima, conſuetudine tandem ſtabilita, & longo temporis tractu legitima eſt facta. Nec jam aut neceſſarium, aut tutum fuiſſet Leges diu receptas temere refigere; aut Imperium, per ſe licet injuſtum, ne in melius quidem mutare.

Ibid. Ἐν τῷ μέχρι ἑσπέρας. | Delicatioribus forſan, ut nunc ſunt homines, iſta minùs placeant; qui Antonino laudi ducerent potiùs, ſi ab hoc Encomio temperâſſet ſibi. Me verò quod attinet, qui nec rem parvi pendendam, nec Verecundiam hoc læſam pacto arbitror, quòd & hujus minimè ſit oblitus, & mihi vehementer gratulor, & illi gratias habeo maximas.

§ 31. Ἀνάνηφε καὶ ἀνακαλοῦ σεαυτόν. | Hîc loci ſeipſum ſtatim à ſomno videtur allocutus, occaſione ab inſomnio quodam minus jucundo congruenter ſatis arreptâ. Animo igitur ſomnum ſibi jubet ultrà excutere, ut ità tandem expergefactus totus, de rebus externis dijudicet univerſis perinde ac jam de iſto judicâſſet inſomnio. Verba ſenſûs plena, & quæ acuminis & eloquentiæ Specimen haud mediocre præ ſe ferunt.

§ 32. Τούτων μέντοι ἃ περὶ μόνον τὸ παρὸν πραγματεύεται. | Præteritum revocare nefas, Futurum ad nos uſque nondum pervênit: Hoc igitur quod præ manibus eſt curare debemus unum; eoque vehementiùs in id animum intendere, quoniam de præſenti tantùm vocabimur in judicium: Nec enim quales aut olim fuerimus, aut poſthàc fore ſperaverimus, ſed quales ſimus, in iſto demum noſtrâ referet die. In quo quidem Argumento multus eſt D. Hieronymus, Ezechielis Caput Trigeſimum Tertium Commentariis illuſtrans ſuis. Cæterùm, nec ità tamen de præterito ſecuris eſſe licet, ut quæ olim fecerimus ſecùs, non nobis ſæpenumero ſubeant in mentem, & veris plorentur lachrymis. Siquidem parum habuit Davides Peccata in poſterum miſſa facere, niſi & crebrâ etiam recordatione animum obfirmâſſet contrà. Nec fruſtrà eſt, quòd mores jamdudum mutatus, mœſtus tamen adhuc inclamaverit, *Defectiones meas ego agnoſco, & Peccatum meum obverſatur mihi jugiter.* Pſal. li. 4.

§ 33. Οὐκ ἔστιν ὁ πόνος τῇ χειρὶ, οὐδὲ τῷ ποδὶ παρὰ φύσιν, μέχρις ἂν ποιῇ ὁ πους τὰ τοῦ ποδὸς, καὶ ἡ χεὶρ τὰ τῆς χειρός. | Ratiocinatio ſolidis ſuffulta Argumentis. Ità ſumus omnes à Naturâ comparati, ut Manus, Oculi, Pedes, ſingula denique corporis membra quod ſui eſt officii nullo exequantur negotio. Quoties autem iis in his deficere contigerit, id aliunde, & præter naturam fit. Quod inde colligit Antoninus, haud minus & ipſum rectæ innititur Rationi. Dum Homo in iis eſt, quæ ad Hominem pertinent, nec æquo ampliùs premitur, nec vero afficitur malo. Sarcinam cauſetur forſan ſuis imparem humeris, at nequicquam & iniquæ ſunt iſtæ querimoniæ, Huc enim ferè & iſta redeunt, ſed leviuſculè tantùm immutata, quæ Regum olim conſcripſerat Sapientiſſimus; *Si remiſſè te geras, & dixeris Vires non ſuppetunt; Qui inſpector eſt cordis Ipſe intelligit, & Servatorem animæ tuæ nil fallit. Reddetque is homini juxta opera ſua.* Prov. xxiv. 10, 12.

§ 34. Ἡλίκας ἡδονὰς ἥσθησαν λῃσταί, &c. | Hinc efficitur

efficitur contrà Epicurum, Voluptatem summum hominis Bonum esse non posse; quæ omnibus nullo competit discrimine. Dudum enim evicerat Antoninus, summum Bonum nihil esse istiusmodi, quod in homines nequam & perditos cadere queat.

§ 35. *Οὐχ ὁρᾷς πῶς οἱ βάναυσοι τεχνῖται ἁρμόζονται μὲν ἄχρι τινὸς πρὸς τοὺς ἰδιώτας* | Capitulum hoc rite intellectum & prodesse plurimùm poterit, & oblectare. Cum enim Artifices Mechanici artis imperitos suæ ineptè cavillantes sustineant, nec tamen istis ab incepto dimoventur ineptiis, quin artis rationes enixe nihilominus servent & tueantur; Idem contendit Marcus par esse, Homo ut in suâ, omnium quotquot sunt uspiam artium dignissimâ præstantissimâque faciat constanter. Hominis utique Ars id circa unum versatur, Virtutem ut colat, & bene agat. Huic igitur ut operam det, & quantum poterit incumbat sedulò, nec ab illâ se depelli patiatur fas esse, eodem efficitur argumento. Præsertim cum quicquid effutiverit contrà Imperitorum & Scelerum Colluvies, id omne adeò non propositum quod mutet dignum, ut ne ægrè quidem ferendum esse, existiment qui veram adepti sunt sapientiam.

Ibid. *Εἰ δ' ἀρχιτέκτων καὶ ὁ ἰατρός.* | Demirere forsan Antoninum, quòd de Mechanicis & Vulgaribus verba faciens, Architectos & Medicos memoraverit simul. Et isto sane pacto parum illius Scientiæ consultum est honori, cui tamen Hominum pars maxima, & olim cesserunt, & etiamdum cedere priores non gravantur. Quod Architectos spectat, id minus jure sit mirum, quos Mali multo majoris quàm Boni Humano generi Authores novimus. Ordines enim compositi, & exquisitæ ædificandi formulæ, non tam Commodo nostro, dum ædes pulchrè extructas moliuntur, quàm, dum luxum suadent & sumptus immodicos, Incommodo cesserunt maximo. Medicos autem, quos *Diis secundos* nuncupare, & Scientiam, quam cœlo delapsam prædicare non est novum, quòd parvi adeo fecisset Antoninus, quid sit in causâ haud facile esset dictu, nisi Stoicæ gnaris disciplinæ. Illa enim, præ fastuoso externorum omnium despectu, Corpus ut se haberet, parvi referre autumabat, de Animæ interim unius Salute sollicita. Nec ista multum à Platonicâ abhorret Scholâ, quæ in Scientiâ Morali, quâ ad Dei nostrìq; ducimur notitiam, cùm esset tota, quicquid erat prætereà aut Artium aut Scientiarum, pro Mechanicis, & nullius prorsus pretii habere non dubitavit.

§ 38. *Τὴν τοπικὴν κίνησιν, καὶ σύμπνοιαν, καὶ τὴν ἕνωσιν τῆς οὐσίας.* | Utrumque perinde necessarium duxit, & Motum, & Continuitatem Materiæ. Hæc si demas, mortua sunt omnia. Videtur autem isthîc Epicuri de Vacuo dogma datâ operâ depugnare.

§ 40. *Ὄργανον, ἐργαλεῖον, &c. εἰ πρὸς ὃ κατεσκεύασται ποιεῖ, εὖ ἔχει.* | Magna huic inest Articulo gratia. Ea Lectori ut ob oculos magis conspicua subjiciatur, paucis tentandum. Asserit Antoninus quæ à Peritis formantur Instrumenta, usibus quibus destinata sunt ad amussim convenire; hoc autem istius fit Formæ vi, quam ab opifice sunt adepta pridem; nec opus esse, ut qui semel apta effinxerat, sit semper illis præstò Opificii adjutor Sui. Si igitur Ista, vel Absente Authore, officio satis faciunt suo, quanto magìs Naturæ opera debita sponte præstare munia existimandum est? præsertim cum hæc Authore destitui nequeant, sed quem Creatorem habuerunt olim, eundem & Gubernatorem & Cooperatorem habeant indivulsum. Ex his utique cogas vult Antoninus, Hominem, quo Natura non aliud condidit perfectius, si præceptis ejus morem gerat sedulò, suâ de spe, & fine proprio decidere non posse: Nam & Animam hominis ritè dispositam nihil aliud velle, præterquam quod vult Deus, sive (ut ad mentem Stoicorum loquar propiùs) Anima Mundi; cujus & Ipsa pars est, & cui nexu indissolubili adhæret. Idonea vide sis Lector rationum firmamenta, &, quibus si benigniorem paulò interpretationem adhibeas, veritati Christianæ maximè consentanea.

§ 42. *Οἷος ὁ εὐτελὴς καὶ γελοῖος στίχος ἐν τῷ δράματι, οὗ Χρύσιππος μέμνηται.* | " Chrysippi verba apud Gatakerum habes, necnon & Plutarchi censuram; quibus quæ sequuntur postea subjungere visum est D'Acerio. Non hinc efficitur Homines Malos rerum Naturæ necessarios; sed tantùm non inutiles esse. Monente Chrysippo ——— Quæ nisi perperam intellexisset Plutarchus, næ ille à censoriâ severitate temperâsset sibi. Quas enim ille causatus est in hoc argumento difficultates & ineptias minimè ferendas, *Vitium*, (verbi gratiâ) *si naturæ in commodum cedat, non amplius Deo adversari, nec esse cur ab illo odio habeatur*; concidunt istæ extemplò omnes; nec est quòd Chrysippum istis expediendo multi laboremus. Rem enim ne minimè quidem tangunt gentium, nec omnino prohibent, Philosophi effatum illud quin & verissimum sit nihilominus, & laude dignissimum. Rectiùs itaque Antoninus, & appositè ad hanc quæ nunc agitur causam; ut nihil excogitari queat aptius. Ut verbo omnia. Cum id in nostro vertatur arbitrio, Peritisne placeat magis, an rudibus & ignavis operariis accenseri; & Facta nostra an proprio splendere laudarique decore velimus, seu potiùs deformia sint adeò atque turpia, ut ex nostris malefactis benefacta magis niteant aliena; Cum nos, inquam, sit penes, utrum horum malumus accipere, id agit Marcus, ut Homine nihil indignius esse evincat, quàm si

quis

quis ad deteriorem partem animum applicuerit.

§ 43. Μήτι ὁ ἥλιος τὰ τοῦ ὑετοῦ ἀξιοῖ ποιεῖν; | In iſtos jam operam confert medicam, qui graviſſimo laborantes morbo, omnia ſolicitè ambiunt, ſorte nunquam ſuâ contenti, nunquam non invidentes alienæ. Argumentum verò ità tandem optimè proceſſurum pollicetur, ſi alia ſecum recogitantes, & quomodo ſe habeant cæteræ univerſi hujus partes, ad iſta velint exempla animum componere. Cœleſtia vel primo ſic conſtaret intuitu & Terreſtria Corpora, ſuis incumbere Officiis ſingula, alienis ſe nunquam rebus immiſcere; Munia vero longe diverſiſſima adeò obiri ſedulò, compoſitè, amicè, ut in unum eundemque finem conſpirent univerſa; mutuas invicem operas præſtari, quibus in publicam ſemper aliquantum utilitatem proficitur. Hinc Totius Conſervatio, hinc in Immenſo iſto, quas in hoc humano corpore notavit Apoſtolus, Concordiæ & Commoditates; ut nequa partium, tam variæ licet ſint, tam diſſitæ, & diſcrepantes, (ſi ſeorſim ſpectas) cuiquam tamen è Sociis vel minimæ, probro illud objicere poſſit, *Te mihi non eſt opus.* 1 Cor. xii. 21.

§ 44. Εἰ μὲν ἐβουλεύσαντο περὶ ἐμοῦ οἱ θεοί, &c. | Monendus eſt iterum Lector, Antonino de Providentiâ, quam dicunt, Particulari, ne leviſſimam quidem ſubiiſſe dubitationem; ſed ita loqui par erat, probaturo, quòd etiamſi Generalem tantùm admiſeris, cui noſtrûm ſinguli minimè eſſent curæ, vel ità tamen quæcunque evenerint æquo ferenda eſſe animo; præſertim cùm ſecum quiſque recolere debeat, iſta ſi minus noſtro-ipſorum privato, at communi tamen Totius Commodo, & aptiſſimè congruere, & ſummopere expedire: Salutem vero Corporis Membrorum cujuſlibet Saluti nimium quantum eſſe anteponendam. Nec hìc tamen ſiſtit pedem Marcus. Id etiam evincendum ultrà in ſe recipit; quòd, ſi quis excors adeò atque impius eſſe poſſet, qui Numinis non Providentiæ modò, ſed & Exiſtentiæ detrectet fidem; vel hoc abſurdiſſimo omnium poſito dogmate, Summum Hominis Bonum non niſi in Virtute & Juſtitiâ reperiri uſpiam poſſe. Aſſertio quidem & vera inprimis, & laudabilis, quæque veſano nonnullorum ex hodiernis Figmento non contrarietur modo, ſed & juſtiſſimum incutiat pudorem. Nec enim monſtra hominum deſunt, qui Chriſticolarum Titulo quantumvis inſigniti, aſſerere tamen non erubeſcunt, quòd, Demptâ in Deum fide, datoque res illum non curare noſtras, nihil eſſet reliqui, quod nos à malo reprimat præterea; nec Legem, nec ſceleris Conſcientiam, nec Virtutis aut Vitii, Juſti & Injuſti diſcrimen ſupereſſe; & proinde privati cujuſque Commoda quocunque quærenda modo, cum quicquid cuivis libuerit, id omne illi non licere non poſſet.

Ibid. Ἢ μηδὲ θύωμεν, μηδὲ εὐχώμεθα. | Et iſthìc etiam Marcus, quantum ego aſſequor, artificio eſt uſus minimè vulgari; Conceſſo etenim Impiis quod poſtulaverant, ſuo vel inde vim adſtruit Argumento. Ii utique in horas & agere ſolent & loqui, quæ Divinæ & Exiſtentiæ, & Providentiæ, vel ab invitis tum creditæ, tum reformidatæ manifeſtos peragunt. Haud opus igitur eſt pluribus, ut illos redarguas, quorum ratiocinationes ipſa redarguit quotidiana conſuetudo.

§ 48. Ὅταν εὐφρᾶναι σεαυτὸν θέλῃς, ἐνθυμοῦ τὰ προτερήματα τῶν συμβιούντων. | Articulum hunc quoties aut oculis reviſo, aut cogitatione revolvo, incredibili me voluptate, & miris ejus amoribus affectum ſentio. Nos certè nimium felices; ſi ad Antonini ingenium mores componeremus noſtros: Si Amicorum & Contubernalium virtutes in conſpectum ſubjicerentur frequentes, quibus tanquam Tabulis mirâ depictis arte, avidi paſcantur oculi; novaſque explorando venuſtates occupati, magis in dies magiſque oblectentur. Sed pleriſque, ut nunc vivitur, in ſequiorem partem omnia. Pauciſſimi enim Virtutes alienas, vel illas quarum compotes ipſi ſunt, vel quibus deſtituti, intueri ſuſtinent. Tantum in moribus vitiandis turpis poteſt Philautia, cujus Venenum, ceu ſerpentem late contagionem, quò meliùs retundamus, id ſeriò & ſæpenumerò recolendum eſt animo. Illorum nempe quibuſcum interceſſit conſuetudo, nobis deputatum iri Virtutes, & quantum ex his profecerimus exemplis, rationem aliquando exacturum Deum: Nam & illorum benefacta eum ideo voluiſſe conſpicua, non ut Inertibus & Otioſis, imò Improbis forſan, aut ludo fiant, aut ſpectaculo ſaltem inutili, ſed quò alios etiam ſuo perſtringerent fulgore; ad Bona & præclara ſtimularent ignavos; jacentes & timidos erigerent; rudibus denique Documento eſſent & Exemplari, ad quod, tanquam ad ſpeculum oculos & animum intendentibus, & mens & vita effingeretur ſua.

§ 54. Τὸ τῷ σμήνει μὴ συμφέρον, &c. | Eodem recidit iſtud Proverbiale, quo & illa hâc in cauſâ de Bono Societatis publico, & mutuâ Partium Sympathiâ jam ſæpiùs memorata. Nec itaque jam nota iſta ſatis atque trita Lectori obtuliſſem, niſi ut D. Paulum noſtro conſentaneum exhiberem ſimul; *Sive patitur unum membrum* (inquit ille) *ſimul dolent omnia membra; ſive honore afficitur unum membrum, congratulantur omnia membra Vos autem eſtis Corpus Chriſti, & Membra particulatim.* 1 Cor. xii. 26, 27.

§ 55. Εἰ κυβερνῶντα οἱ ναῦται, &c. | "De iſtiuſmodi videtur locutus, qui illos, à quorum ope vel magnam utilitatem percipere, vel ſe ſoſpites tueri poſſunt ſolà, non neglectui habent tantùm, ſed & reſpuunt præfracti, & conviтiis lacerant. Hos omnium perditiſſimos jure merito pronun-

ciat;

ciat; ſive mentem & Rationem ſuam intelligas, ſive Præceptores & Amicos commonefacientes, minùs quàm debuerat auſcultatos". At nobis interim Chriſticolis quid profici poterit, aut quæ tandem ſalutis noſtræ emicabit ſpes, ſi Spiritûs, non Noſtri tantùm, ſed & Sancti de Cœlis Inquilini imperium detrectaverimus? Quis miſeros per mare hujus vitæ naufragiis famoſiſſimum nautas regat Huic immorigeros Gubernatori? Quis animos ægrotos ſauciosque miſerum quantum morbo levabit, hunc refugientes, quin & triſtitiâ & quotidianis contumeliis afficientes Medicum?

§ 56. Ἰκτεριῶσι τὸ μέλι πικρὸν φαίνεται. | Hoc voluit Antoninus, Hominum pleroſque, quoties quid de rebus externis ſecum ſtatuunt, de proprio nonnihil iſtis tribuere; à Re quidem ipsâ prorſus alienum, at ſui peculiare ingenii; quod in morbis etiam nonnullis ſolenne novimus. Ità enim Aurigine affectis & Color & Sapor, longe ſecùs quàm Oculis Palatoque ſanis videntur. Iſte vero Error, ſicut ab amaræ flavæque bilis nimiâ redundantiâ profectus, quâ & ſalivâ, & Oculi tinguntur humores, Senſibus Animoque fucum facit; haud aliter nec nobis eſſe debet mirum, ſi Mentis male ſanæ & vitiis imbutæ penitùs à Vero abhorreant plurimùm Decreta, & Hominem morbo præoccupatum tranſverſum agant. Hinc utique ſuam de Divitiis Avari, de Honoribus Ambitioſi, de Deliciis Voluptuarii, de Injuriis Iracundi, de Periculis Ignavi & Meticuloſi, de Infortuniis denique Molles, Opinionem præter omnem exaggeratam modum acceptam retulerunt. Quæ omnia & à ſanis, & à Diverſo laborantibus morbo, adeò diſſident longè; ut Huic præſertim Cauſæ innitatur forſan iſtius diverbii Veritas, *Quot Homines tot ſententiæ.*

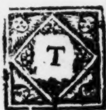
§ 58. Κατὰ τὸν λόγον τῆς σῆς φύσεως βιοῦν σε οὐδεὶς κωλύσει. |

O Fortunatos nimium bona ſi ſua nôrint!

Quid enim illis aut fælicius, aut liberius eſſe poteſt, quibus ad Divinæ Veritatis normam quin vitam exigant omnem, nihil eſt quod obſtare queat? Quibus etiam nihil quod minùs ex voto ſit obvenire, quin id ab ipſo Bonorum omnium Authore proficiſcatur? Hinc utique efficitur, quòd ab omni Malo (rite intellecto) immunibus eſſe liceat. Quicquid enim Deo acceptum fertur, id Malum falsò credimus; Vitium autem, quod unum reverà eſt Malum, non niſi à nobis poterit ipſis oboriri.

§ 59. Οἷοί εἰσιν οἷς θέλουσιν ἀρέσκειν. | Quo veſanum gratiæ popularis ambitum cohiberet magìs, nonnulla ſuadet hîc loci ſeriò penſitanda. Cogites vult inprimis, quidnam hominum ſint illi, quos tam ſolicitè demereri cupias. Quanti etiam res tam vehementer exoptata tibi conſtiterit, cùm eam adipiſci nequeas, abſque magno tum aliorum, tum & ejus quod apud Te omnium eſſe debuit plurimi, graviſſimo Temporis diſpendio. Quod ſi & Commoda, quæ Te ab officioſâ iſtâ ſedulitate capturum polliceris, æquâ perpendas lance; quàm vili ſunt iſta, quàm indigna, quæ miniſteriis tàm operoſis, tam inhoneſtis, mercedis habeantur loco? Quin præſertim animo recolas, ævum hoc quod degitur, quàm præceps ſit, quàm rapidum, quàm brevì, medio abſorptum ſervitio in profundo te Mortis & Oblivionis gurgite ſubmerſurum. Hæc qui revolvunt ſæpius, fœdiora, quàm, ut conſpectus ſuſtineri queat, viſuros ſeriò promitto; quæque ſalutarem turpitudinis & ignaviæ pudorem non facere non poſſunt. Nec eſt, quòd nos in iſta pigeat deſcendere, Iſte enim Ambitus morbus eſt vulgi haud quaquam peculiaris; nam & Auguſtus ipſe Antoninus ab eâdem animi demiſſione iiſdem popularis auræ, aut lucri turpibus aucupiis ſibi etiam cavendum indicere non eſt dedignatus

In Librum Septimum.

§ 2.

Ἀ δόγματα πῶς ἄλλως δύναται νεκρωθῆναι, ἐὰν μὴ αἱ κατάλληλαι αὐτοῖς φαντασίαι σβεσθῶσιν. | Ab Opinione de rebus Phantaſiæ obvenientibus, & parum ab Intellectu perſpectis temerè judicante, jam antehac ſæpius evictum eſt, Mala noſtra oboriri omnia. Nec ullus dubito, quin idem hîc loci voluerit Antoninus, quantumvis Textum in mentem aliam huic longè diverſam Interpretum nonnulli detorſerint.

Ibid. D'Acer. iii. Ἀναβιῶναί σοι ἔξεστι· | Cùm omnia ſint adeò ſibi invicem ſimilia, ut nequid novi fiat ſub Sole, nos eſſe penes autumat Marcus vitam in horas renovare, quæ dudum evenerant nobiſcum animo recolentes. Nec multum intereſſe venturos vixeris annos, an Præteritos revolvas; cùm & iſta quæ jam vidimus ſuo quodque revertantur loco, ab illis quæ mox viſuri ſumus nihilo ferè diſtantia.

§ 3. D'Acer. iv. Χρὴ οὖν ἐν τούτοις εὐμενῶς μὲν, καὶ μὴ φρυαττόμενον ἑστάναι. | *Quand on ne peut eviter de s'y trouver, il faut y eſtre avec tranquillité. Quoties his non intereſſe non licet.* Ita Marcum intelligit

telligit D'Acerius. Imperatorem utique Sapientissimum minimè latuit, quòd Cœtus istiusmodi, à Viri Sapientis moribus quantumvis alienos, est tamen cum detrectare, & habere despicatui, studiosum nimis saperet, & delicatius quam par est vulgaris vitæ, & quotidianæ Consuetudinis fastidium.

§ 5. D'Acerio. vi. Εἰ δὲ μὴ ἐξαρκεῖ, &c. | Id nobis inprimis in omni Incepto dispiciendum, Officii sit nostri, necne. Si sit, manibus pedibusque obnixè faciendum omnia, qui vel conatibus nostris vel alieni præstemus auxilii ope. Sin minus, nec pares nos negotio facile futuros constiterit satis, aliis concedendum est opus, qui melius id poterunt efficere. Hem tibi, Lector, Regulam, quâ vix aliam aut rebus humanis magis commodam, aut cui pareatur minùs, reperias ullam. Quæcunque enim sui sunt muneris, quæque Ætas, Locus, Vitæ Ratio, aut Conditio postulant potissimùm, illis neglectui & nihilo prorsus habitis, ad aliena, & supervacanea intentiori plerique se conferunt studio. Quod ipsum tamen minus esset molestè ferendum, si vel istis, quas ultrò recipiunt in sese, rebus gerendis, & communi Bono fæliciter provehendo, satis idonei deprehenderentur. Sed is demum gravissimus & Stultitiæ & Infortunio accedit cumulus, quòd cum nihil non sibi tentandum quisque censeat, Nemini ferè omnium, aut quantum ipse possit, explorare, aut suo se modulo metiri sit curæ.

§ 6. D'Acer. vii. Ὅσοι μὲν πολυύμνητοι, &c. | Lepidum sanè hocce & festivum satis. Qui Aliis Nomen Immortale pollicentur, quin hominum in animis sui ipsorum memoria brevi exolescat, prohibere nequeunt. Res quidem præclarè gestas posteritati consecrandas in se recipiunt; satis pro Audaciâ, cum Scriptis illæ mandentur mox oblivione obruendis. Næ illi Historiographi & Poetæ, haud multum ab istis Homuncionibus abhorrent, qui futurorum dum videri volunt conscii, fausta omnia, & montes planè aureos stipem spargentibus, quâ sunt fronte, certò præsagiunt; mendicantes interim ipsi nihilominus; & inediâ pene confecti.

§ 7. D'Acer. viii. Μὴ αἰσχύνου βοηθούμενος. | Officio modò functi fuerimus nostro, parum refert, propriis id viribus, an Ope fiat alienâ. Quod etiam multò magis quàm Antoninus, ut persuasum habeamus, fas est. Nos, inquam, quibus liquidò satis patet, Deum in Die Judicii non tàm Opera nostra, quàm quæ in nobis Ipse erat Operatus, præmio cohonestaturum.

§ 10. D'Acer. xi. Πᾶν αἴτιον. | *Ce qui est spirituel. Spirituale.* Ita enim quod Græci *Causale* nuncupant, vertere visum est satius; quod Principium, à quo Essentiam nostram & Formam acceptam tulimus, denotat. Hoc autem nihil aliud præter Spiritum esse totus arbitror.

§ 13. D'Acer. xiv. Οὔπω σε καταληπτικῶς εὐφραίνει τὸ εὐεργετεῖν. | Hujus Vocabuli καταληπτικῶς quò Vis planè mira disertiùs exprimeretur, Periphrasin illam adhibendam censui, *Ce Plaisir veritable & solide, qui resulte du Sentiment de tout le Corps. Veram istam & solidam quæ à totius Corporis consensu proficiscitur,* nondum percipis *voluptatem.* Id enim agit Antoninus, ut Membrum, quod cæteris facit bene, eâdem operâ benefacere & sibi, & eodem affici gaudio, evincat, quo illa quibus benefit perfunduntur. Nec magis ad rem excogitari quid potuit. Verba tamen sensûs plena Interpretes solicitare non sunt veriti, Textûs corrigendi dicam, an corrumpendi, intentiori quàm par erat animo.

§ 15. D'Acer. xvi. Ὡς ἂν εἰ ὁ χρυσὸς ἢ ὁ σμάραγδος, ἢ ἡ πορφύρα τοῦτο ἀεὶ ἔλεγεν. | Ne hæc quidem magnifica adeò suprà modum censenda. Nobis enim ut certum sit quod nostrum est præstare, non magis per omnia Externa, quò minus Viri Boni simus stare poterit, quàm Aurum ut ne sit Aurum, &c.

§ 16. D'Acer. xvii. Τὸ ἡγεμονικὸν αὐτὸ ἑαυτῷ οὐκ ἐνοχλεῖ. | De Re ipsâ Lectorem nihil moror, quam in Antedictis satis jam probatam dedimus. Quæ tamen Marcus inde cogit, an perinde sint vera, illud quidem jure ambigitur optimo. Nec enim penes est Animam, ex quo Peccatorum Corruptelæ facta est obnoxia, suæ se semper ditionis, & in mediis infortuniis liberam placidámque præstare. Hoc quo resarciatur pristinæ Tranquillitatis dispendium, Divinæ opus est Gratiæ Adjumento, quæ nihil sanè non potest. Sed de hâc tam potenti omnium adjutrice Philosophi Veteres ne somniârunt quidem. Vim Animæ inexpugnabilem in eo potiùs sitam rati, quòd ipsa, cum Dei esset particula, corrumpi aut immutari, nisi suapte operâ neutiquam posset.

§ 17. D'Acer. xviii. Εὐδαιμονία ἐστὶ δαίμων ἀγαθὸς, ἢ ἀγαθὸν ἡγεμονικόν. | Quod eodem recidit, ac si Hominem tum demum felicem prædicâsset, ubi Animus ejus rectè disponitur. Hoc enim facto, quod agat posteà Phantasia, superest nihil. Siquidem videt & cognoscit sese Animus intuitu proprio atque interno; nec fallaci opus est isto, quod res oculis subjectas perperam reddit, speculo; quodque non tàm repræsentat, quàm affingit sibi, & falsum externis obtendit fucum. Hinc satis Lectori perspectum puto, quantum in istâ ad Phantasiam Apostrophe leporis insit & elegantiæ.

§ 18. D'Acer. xix. Φοβεῖταί τις μεταβολήν; | Mutatio Lex est omnium antiquissima, cujus ope

& Nobis & Universæ huic Compagi optimè consulitur. Nihil itaque homini aut gratius esse debuit aut familiarius. Nos intereà loci iniquitatis nostræ ut pudeat fas est, postquam ab aliis immutatis commodum haud leve perceperimus, istis vicissim à nobis immutatis profici, si ægrè sustineamus. Bellum ita demum instauramus denuò, quod istis intercessisse fratribus accepimus, inter quos alternis ut imperarent vicibus quando convenerat, qui natu erat minor compos rerum factus injusto se prælio tueri regnantem, quàm exacto tempore reponere sceptra maluit. Vices autem nostras in re qualibet detrectare, omnium est invidiosissimum.

§ 20. D'Acer. xxi. Ὃ οὐ θέλει, ἢ ὡς οὐ θέλει, ἢ ὃ νῦν οὐ θέλει. | Tria in hoc insinuantur Articulo, quæ unoquoque in Officio conveniant oportet; sin minus, Perfectum illud, & Suis absolutum numeris esse nequit. Faciendum utique & *Quod* vult Deus, & *quomodo* vult, & *quando* vult. Si vel in harum non primâ tantùm claudicat, sed quæ posterius nominantur duæ, quæque inferioris vulgò notæ haberi solent Conditiones; mancum est & frustrà quodcunque aggressus fueris. Ut enim id exequi quod Deo perplacet nobis sit curæ, si tamen aut tempore agamus alio quàm vult, aut modo quem is probat parùm, jam non illius, sed nostræ hoc est voluntati obsequi. Nos itaque perinde ac Antoninum, hæc ut habeant solicitos & sola, & omnia, æquum est.

§ 22. D'Acer. xxiii. Ἴδιον ἀνθρώπου φιλεῖν καὶ τοὺς πταίοντας. | Christo itaque ut *Inimicos diligamus*, & *benè precemur iis qui nobis maledicunt* præcipienti, non est quòd morem gerere ulli gravemur; cum & Ethnicum ista humanæ naturæ non congrua tantùm maximè, sed & propria & peculiaria habeamus confitentem. Atque ita quidem se res habet. Quisquis enim Dominum Jesum naturæ dissentaneum quid vel jussisse, vel jubere potuisse existimat, næ ille totâ errat viâ.

§ 23. D'Acer. xxiv. Δεινὸν γὰρ οὐδὲν τὸ διαλυθῆναι τῷ κιβωτίῳ. | Hoc inde elicitur quòd Natura, ut jam antehac dictum est, Totum illud de eâdem effinxerit Materiâ. Materiæ verò, quippe Sensûs experti, dissolvi nihilo molestum est magìs, quàm compingi pridem fuerat. Et ista quidem, Materiam quod spectat ipsam, verissima sunt. Ad Nos autem quantum attinet Animâ Sensitivâ præditos, quid tandem ab istiusmodi Ratiocinatione ad dolores levandos promoveri queat? Ut enim Materia nihil doleat, at Anima dolore non perinde immunis est. Efficeretur sanè aliquid, si nobis esset in proclivi Materiam Animâ sejungere, atque affectu omni eximere penitùs; veluti vestimenta arcâ depromere, aut vinum dolio facilè effundimus priùs, quàm vas ipsum diffringatur. Illud quum nostrâ non sit in potestate situm, haud pluribus est opus, quibus Stoicos omnem præter modum suam venditare *Impassibilitatem* evincatur.

§ 24. D'Acer. xxv. Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν | Articulum si per se spectes venustissimum Editiones vulgatæ fœdissimè deturpârunt, dum proximè sequentem contexuerunt uná. Id agit Antoninus, ut Iram omnino præter Naturam apertissimo commonstret Argumento. Omne utique Naturæ consentaneum formam ejus adornare magìs, & amores intuentium excitare; Quod verò naturæ incongruum est & contrarium illam dehonestare potiùs, & spectantibus fastidium parere. Hinc quid de Irâ statuendum nulli non potest constare, de quâ rectè notavit Seneca, *Linquit decor omnis Iratos.*

Ibid. D'Acer. xxvi. Εἰ γὰρ καὶ ἡ συναίσθησις τοῦ ἁμαρτάνειν οἰχήσεται, τίς ἔτι τοῦ ζῆν αἰτία; | Sententiam hîc loci Stoicorum exponit, à Platone dudum depromptam, *Satius* nempe *esse* Mori, *quàm rudem & vitiis obrutum vivere*; quo & illud etiam Tyrtæi redit, *Aut Virtus aut Mors.* Quam tamen ita nobis exhibuit Imperator Sapientissimus, ut plus etiam inde commodi capere, & Sensum illi tum elegantiorem, tum & ampliorem multò adhibere Christianis liceat. Eodem enim recidit ferè, ac si dixisset, Spatium vitæ nobis idcircò indultum, ut vitiis animum eximamus, inutile demum fore, & graviori cessurum incommodo, ex quo corde obfirmati, & Officii negligentiores facti, quid rerum nobis agatur, aut quorsum producatur vivendi copia, fuerimus prorsus obliti. Hoc demum pacto magnam in Capitulo gratiam deprehendes, quod, si cum vulgatis legas, crudum nimis & deforme videtur.

§ 25. D'Acer. xxvii. Ἵνα ἀεὶ νεαρὸς ᾖ ὁ κόσμος. | Quoad nempe illum in hoc rerum statu continere visum Deo fuerit. Ut enim Mundum existimaret æternum, longissimè aberat Antoninus.

§ 35. D'Acer. xxxvii. Πλατωνικόν. | Vel hinc, Lector, tibi liquet quod nos forsan dudum monuisse memineris, Antoninum quæ sibi inter lectitandum, aut præ cæteris complacita erant magis, aut usui fore maximo præsenserat, ad Memoriæ subsidium, chartis illinere solitum. Ista verò quæ jam Platoni refert accepta, in sexto de Republicâ Libro reperire est. Pag. 486. Edit. Hen. Stephan.

§ 36. D'Acer. xxxviii. Ἀντισθενικόν. | Quod tamen Alexandro tribuit Plutarchus. Si rectè: & Illum vel eo nomine verè Magnum, & in hoc effato Monumentum vel Indis devictis & honorificentius & perennius erectum meritò dixe is.

§ 37.

§ 37. D'Acerio xxxix. Αἰσχρόν ἐστι, τὸ μὲν πρόσωπον ὑπήκοον εἶναι, &c. | Obſervationem habes & bellam cum primis, & ſensûs prægnantiſſimam. In Motibus affectuum internis quantumlibet concitatis vultum novit Animus componere, & Speciem ſaltem quandam Tranquillitatis ut præ ſe ferat efficere, cùm tamen Ipſe intereà loci perturbatus,& graviſſimis diſtentus curis ſit. At quo tandem pacto fieri putandum eſt, quod extrà & in aliud agendo ſit facilè par, idem intùs & in ſeſe effectum ut nequeat præſtare? Aliis ut opem largam ſatis & opportunam conferat mutuò, cujus ipſa interim inops ſummâ laboret egeſtate? Et hic quidem Nodus D. olim Auguſtinum implicitum habuit, à quo tamen fæliciter ſatis expedit ſeſe in *Lib. Confeſſ. Artic.*VIII. Cauſam enim ſcrutatus, quamobrem Anima, cum in corpus tantum poſſit, ſit adeò tamen impos ſuî,invenit tandem à defectu Voluntatis id omne profectum. Quicquid enim corpori faciendum præcipit, id validè vult, & firmiter injungit; in ſe vero ipſam quoties imperium exercet, hæret plerunque pendetque inſtabilis, & ab incœpto ſe facile dimoveri patitur. In his utique paretur minùs, quoniam & vult quodammodo & nonvult ſimul, Animo ſubinde diſtracto divulſoque, & nuſquam ſibi diu conſtanti. Hinc etiam fit, ut Leges vixdum fixæ refigantur protinùs, & rata omnia mandata pro irritis illicò habeantur.

§ 43. D'Acerio xlv. Μὴ συνεπιθρηνεῖν | Id Stoicis nonnulli vertebant probro, quòd Miſericordiam vitii poſtulare non dubitarent; Illud nempe ne ferendum quidem, aut ullâ dignum exiſtimantes veniâ, ſi qua Philoſophia Sapientiæ perfectionibus illam autumaverit accenſendam, quòd Affectus tam benefici expertem te præſtes. Et mihi ſane in mentem ſuccurrit Phocionis effatum hâc in cauſâ minimè inficetum. *Perinde ſcilicet eſſe, ſiquis humano de pectore miſericordiam, atque Aras de Deorum delubris, ſuſtulerit.* Iſtas autem vituperationes, quantum ego ſaltem conjicio, non tàm ſolidis Rationum fundamentis, quàm ſpecioſâ quâdam ſimilitudine Veri nixas, & Stoicis injuriâ objectas puto maximâ. Nec enim id agit Diſciplina, omnium apud Veteres longè præſtantiſſima, ut Miſericordiæ affectum extinctum eat funditùs, Affectum humanæ præ cæteris Naturæ congruum, & rebus inclinatis maximè ſalutarem. Hoc illi erat quidem in animo, ut Affectum per ſe Bonum moderando, & juſtos intra limites continendo, ne in deterius vergeret, efficeret. Quod quò minùs fieret, & levibus de Cauſis vetuit, & falsâ Malorum opinione cruciari; quin & Commiſerationis noſtræ ſenſum, ab inani & impiâ plerunque lamentatione temperantes, officiis potius tempeſtivis maximè quæ miſeris in commodum & ſolatium cedere poſſint, ut indicandum curemus, præcipit. Nec hoc ſanè qui hortantur, fruſtrà ſunt; cum & Hominum pars magna ſe ſuo feciſſe ſatis Officio arbitrari ſolent, quoties miſeris & egenis illud dixerint, quod nonnullis vituperio ducit Jacobus Apoſtolus, ut *abeant* ſcilicet *in pace, calefiant, & ſaturentur, nec tamen eorum quid dederint, quæ Corpori ſunt neceſſaria*, Jac. ii. 16. Miſericordiam itaque vitii inſimulabant Stoici non Omnem prorsùs, ſed Inutilem tantùm, & Otioſam, & à ratione rectà alienam; quæ, ſcilicet, vel modum ſervare neſcit, vel manum è Sinu, (ut ad Paginæ Sacræ ritum loquar) depromere recuſat. His utique D. etiam Paulum adſtipulantem habes, qui *Flere* quidem *Nos cum flentibus* voluit, ſed Lachrymas ſteriles omninò & inefficaces Deum popoſciſſe, id vero minimè omnium dixit. Audiamus ſi placet Hieronymum Apoſtoli mentem optimè aſſecutum. *Cum flente flere* (inquit ille) *& nihil cum poſſis flenti conferre, Subſannationis non Pietatis indicium eſt*, quibus & conſentanea ſequuntur iſta, *Is demum, ut pium decet cum vicino flet, qui lachrymas flenti abſtergendas curat.* Ut verbo omnia. Stoici videntur idem ferè quod D. Johannes præcepiſſe, qui Filiis ejus, (Chriſti nempe Nomen profeſſis,) ne diligant alius alium *Sermonibus & Linguâ ſolùm, ſed Operibus & Veritate*, edicit, 1 Joh. iii. 18. Opera nempe Miſericordiæ & probat & ſuadet, tùm Apoſtolus, tùm Philoſophus, ita tamen Uterque, ut dum ægris opem & medelam ipſi adhibemus, ne noſmet eodem corripi morbo patiamur. Iſta verò præcepta adeò non immani Ferarum ingenio mores aſſimilant humanos, ut Bonitati potiùs Divinæ æmulari ſtudeant, quæ Animam alieni miſertam doloris, longè tamen extra periculi jactum ſublimem collocant, & Hominem doloris expertem prorſus, præ inconcuſsâ Sapientiæ tranquillitate, reddendum in ſe recipiunt.

§ 46. D'Acerio xlviii. Ὦ μακάριε, ὅρα μὴ ἄλλο τι τὸ γενναῖον, καὶ τὸ ἀγαθὸν, ἢ τὸ σώζειν τε καὶ σώζεσθαι. | Locus de Platonis Gorgia deſumptus, *Pag.* 512. ubi Socratem inducit veras Artis Dicendi commoditates explicantem; Callida autem Argutias validis refutantem argumentis, quibus artes alias huic idcircò poſtputandas narrat, quod & Noſtræ Saluti & Alienæ Facundia præ cæteris optimè conſulat. Reponit Socrates, iſtud Commodi longè minoris eſſe reverà, quàm vulgò æſtimari ſoleat; Nam & Hoc etiam aliis perinde, Mechanicis putà, deberi laudis, quæ tamen nullo plane habentur pretio. Sed, ut Oratoriæ ſit peculiare, at Virtutem conſtat in hoc neutiquam eſſe ſitam, ut vel teipſum, vel alios ſerves quoſvis; ſieri etenim poteſt, ut illicitis ſerventur modis, iiſque Virtuti nonnunquam adverſiſſimis: Nec Vitam apud nos vel ipſam tanti eſſe debere, ut quodcunque

que huic expediat tuendæ, id plurimi protinùs duci mereatur. Quid igitur restat, quod existimationem sibi magnam jure postulet? Quid denique, nos ut in illo simus toti dignum censeamus? Justitia nempe Una: Quæ sola Bonos facit, quæ Legibus morem & ipsa gerit, & ut alii gerant, curat sedulò. Miranda planè sunt illa. Sed quid illa dicam, cùm & tota Dissertatio ejusdem sit Propaginis, & quæ ab Omnibus Virtutis & Sapientiæ studiosis perlegatur, relegaturque sæpiùs, dignissima.

§ 47. D'Acerio xlix. Περισκοπεῖν ἄστρων δρόμους. | Astrorum cursus non ideò Marcus contemplandos vult, ut otioso suspicientes animo sterilem inde capiamus voluptatem; Sed his occupati studiis, quæ non possumus non demirari, ad illa ut nos componamus exempla. Nam & Lumina Cœlestia in ordine semper suo permanentia, à recto nusquam deflectunt tramite; Conditori in omnibus morigera, & nobis quò ut tàm Documentis essent, quàm Ducibus, in sublimi emicantia: Locûs elegantiæ plenus, & quem si non eodem quo novissimè laudatum Patre, at Nobili saltem stemmate prognatum facile agnoscis.

Ibid. Ἀποκαθαίρουσι γὰρ αἱ τούτων φαντασίαι τὸν ῥύπον τοῦ χαμαὶ βίου. | Egregium hoc, & verum ut nihil suprà. Illud utique est cogitationum humanarum proprium, ut Animum & Mores Cogitantis effingant, in suî paulatim similitudem tractos.

§ 48. D'Acerio, l. Καλὸν τὸ τοῦ Πλάτωνος. | Nondum illud mihi apud Platonem occurrit. Sed hoc nimirum voluit Marcus; Nemini Mundum penitùs innotescere, nisi desuper spectanti. Loco utique opus est edito, ut inde despiciamus Totum, justas rerum Magnitudines, Modumque, Rationem & Ordinem uno complexi intuitu. Ita etenim nobis demum constaret, quæ hìc inter se confusa videntur & contraria, in Commodum cedere, & optimè invicem disposita Naturæ faciem adeò non deformare, ut absolvant potiùs, & multo reddant elegantiorem.

§ 49. D'Acerio li. Ὁμοειδῆ γὰρ πάντως ἔσται. | Præsentia siquidem Futurorum tanquam Semina sunt; quò facit & illud Solomonis in Ecclesiaste. Eccles. i. 9, 10. *Quid est quod fuit? Ipsum quod futurum est. Quid est quod factum est? Ipsum quod faciendum. Nihil sub sole novum. Nec valet quisquam dicere, Ecce Hoc recens est: Jam enim præcessit in Sæculis, quæ fuerunt ante Nos.* Cap. iii. 15. Et alibi: *Quod factum est ipsum permanet, & quæ futura sunt jam fuerunt, & Deus instaurat quod abiit.*

§ 51. D'Acerio liii. Καὶ σιτίοισι καὶ ποτοῖς, &c. | Sunt isti apud Euripidem Versiculi, quibus id agit ille, ut homunciones ridendos omnibus detestandosque propinaret, qui de vitâ adeo sunt anxii, ut ista curent cogitentque sola, quæ ad hanc protelandam conducunt. In *Potu* scilicet *ciboque & id genus cupediis* superstitiose solliciti, cæterorum negligentes. Sed hæc incassum omnia: Instat enim hora & signo dato eundum vel invitis. Hunc utique Euripidis locum notaverat Antoninus, quò minus in vitium istud vitam inhonestè trahendi delaberetur. Vita etenim si venum daretur pretio, haud tanti Sapiens emendam putaret, ut turpibus adeò & servilibus vacaret semper Ministeriis. Nos autem, ut vel Mala nobis prosint aliena, cogitemus velim, quantum in Animam impendi curæ fas sit, cum Corpus tanto curare studio plerique minime graventur.

§ 53. D'Acerio lv. Ὅπου ἔργον ἐπιτελεῖσθαι δύναται κατὰ τὸν κοινὸν λόγον, ἐκεῖ οὐδὲν δεινόν. | Ratio Communis sive Universalis tantundem apud Stoicos valet, quantum ipse Deus. Deus autem cum nequid possit Naturæ suæ contrarium, inde efficitur, quæcunque à Deo fiunt, & Utilia, & Bona esse omnia.

§ 55. D'Acerio lvii. Μὴ περιβλέπου ἀλλότρια ἡγεμονικά. | Nobis ad agendum natis aliena facta anxiè scrutari minimè vacat. Ad id potius intendendus animus, ut quæ Ratio fecerit Universalis, ea nostra ipsorum privata comprobet Ratio; Nostra autem quæ fecerit privata, ut illa vicissim Communis nulla improbet. Sed istis defungi Officiis Anima non potest, nisi & Corpori præsit, & suæ in omnibus Origini congruenter agat. Optimè sanè Monitum & Antonini Philosophiæ accommodatissimè.

§ 56. D'Acerio lviii. Ὡς ἀποτεθνηκότα δεῖ καὶ μέχρι νῦν βεβιωκότα, &c. | Genuina hujus Articuli Mens subobscura, nì me fallit plurimum, isthoc demum recidit. Quod, quemadmodum si nobis esset hodierno die moriendum, nihil esset rerum omnium quod efflagitaremus magis, quàm meliùs vivendi ut spatium protrahatur; idem, quo nunc sunt res nostræ loco, agendum sedulò. Ut ii nempe simus homines, qui potissimum esse volumus, quantum fieri poterit primum: & consilia maturando, mortem quantumvis celeriter appetentem prævertamus. Quod ita tandem fiat, si Mundo jam mortui, Deo in posterum vivamus uni. Huc etenim faciunt quæ olim D. Paulus, *Ita & Vos existimate vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo, in Jesu Christo Domino nostro.* Rom. vi. 11.

§ 59. D'Acerio lxi. Ἔνδον ἡ πηγὴ τοῦ ἀγαθοῦ. | Bona scilicet Indoles, & Mens rectè disposita, fontis ad instar vivi, donec haurias fluit perennis; sin cessas, arescit illicò, nec se diffundit ampliùs. Hæc utique Bonis operibus crebrò repetitis fovenda; quibus dum incumbimus strenui excitatur indies

dies atque reficitur; sin otiosam permittas, languescit protinùs, & brevi extinguitur. Imaginem rei huic ferè geminam sacra nobis exhibuit Pagina. Ita enim de Gratiâ Divinâ Dominus ipse Jesus, *Fontem* illam nuncupans in humano pectore *aquæ Salientis in Vitam æternam*, Joh. iv. 14.

§ 60. D'Acer. lxii. Δεῖ ϗ τὸ σῶμα πεπηγέναι, ϗ μὴ διεῤῥίφθαι | Cap. xix. 30. *Amictus Corporis, & Risus Dentium, & Ingressus Hominis enuntiant de illo,* (inquit Auctor Ecclesiastici) Præceptum igitur utile quidem Omnibus, at Illis præsertim qui Aulæ assuescunt apprimè necessarium, suis dedit hìc loci Antoninus.

§ 61. D'Acerio lxiii. Ἡ βιωτικὴ τῇ παλαιστικῇ ὁμοιοτέρα ἤπερ τῇ ὀρχηστικῇ. | " Illis quæ jam huic adscripsit Periochæ Gatakerus potest & illud accedere." Saltantem, non ad ea tantùm paratum, quæ sibi sunt ipsi facienda, sed & quid ab aliis etiam saltantibus unà, fieri debeat, probe gnarum esse: Luctantem contrà, præter Animi solertiam, Corporis robur, & Generosam Audaciam, nihil quo præmuniatur, aut ad pugnam paretur in promptu habere posse. Quæ ipse agat non edoctus anteà, sed è re discat natâ oportet. Ipsa enim Pugna ansam præbet, ictum vel effugiendo fallendi, vel ferendo fortiter perseverandi, & utrinque & technas & Vires adversarii reddendi irritas. Huic non multùm est absimile, quod à D' Paulo accepimus, monente, quod Christicolis *lucta sit non adversus carnem & sanguinem, sed adversus Imperia & Potestates, adversus Mundi hujus Principes, & Spirituales malitias, quæ sunt in sublimi.*

§ 63. D'Acerio lxv. Πᾶσα ψυχὴ ἄκουσα στέρεται ἀληθείας | Et hoc verissimùm sæpius inculcat Plato. *Nemo hominum ignorat volens.* Sed vitio in servitutem addicti, & cæco abrepti impetu, *Malum quod nolumus, facimus* sæpenumerò. Infelices scilicet, & malum esse nescii. Rom. vii. *Bonum autem quod volumus non facimus,* nihil nempe minus quàm Bonum rati. Ità enim de hâc re edisserit D. Paulus; qui etiam Sanctis Jesu Christi Sermonibus concedere recusantes, non *Superbos tantùm & turgentes, sed & Ignaros, & nihil Scientes notat,* 1 Tim. v. 4. Timotheum autem, ut se gerat erga homines istiusmodi, plurimum interesse alibi monet. Cùm *Servum Domini placidum esse oporteat, aptum ad docendum tolerantem malos, cum lenitate corripientem eos qui resistunt veritati, expecturum scilicet, num illis aliquando daturus sit Deus resipiscentiam adcognitionem veritatis,* 2 Tim. ii. 24, 25.

§ 64. D'Acerio lxvi. Ὅταν ἔν τινι τύπων δυσαρεστῇς λέγε ἑαυτῷ ὅτι πάνυ ἐνδίδως. | Vide lis, Lector, quantum in illis subit falsis. Perinde enim est ac si dixisset, *Fateare tandem velim, te tuâ ipsius opinione victum succumbere.* Hominum autem cùm neminem reperias ridiculum adeò atque mollem, quem ista haud pudeat de se predicare, illos mordet, qui verbis quidem multum ab his diversa, re autem verâ eadem planè se passos agnoscunt.

§ 66. D'Acerio lxviii. Πόθεν ἴσμεν εἰ Τηλαύγης, seu Τηλαύγες Σωκράτης, &c. | En tibi Capitulum verè Aureum! in quo animi Magnitudinem, & Hominis Perfectionem ad vivum depictam conspicere liceat, ut Allucinationi hâc in causâ nihil ampliùs sit loci. Qui igitur se Magnos haberi cupiunt, hoc se metiantur modulo par est, justo quidem illo, & ab omni adulatione perquam alieno. Hinc tandem facilè constabit, jure illam merito existimationem adepti sint necne, quam tamen ut ne promereatur, & adipiscatur hominum quilibet, per se stet unum necesse est.

Ibid. Τηλαύγης, sive Τηλαύγες | *Qu'il avoit plus de vertu, que Telauges. Nam Telauge fuerit præstantior Socrates.* Ita vertit D'Acerius, quo ductus argumento sequentia docebunt. Ægidius (inquit) Menagius, cujus fœlicissimis lucubrationibus plurimum debent humaniores Literæ, in suis ad Diogenem Laertium Observationibus, locum hunc mihi videtur Apolline secundo satis emandâsse. Is enim Adjectivum *Telauges* vulgo putatum, pro Nomine habuit proprio. Quæ quidem Emendatio eò pluris apud nos esse debet, quòd Illi primo quem sciam Omnium, quotquot Antonino operam dederunt suam, mendi aliquid hìc loci delituisse suboluit. Telauges autem iste Philosophus ab infimâ erat classe, de quo Dialogum quendam composuit Æschines, *Telaugis* nomine insignitum: Ejusmodi tamen, ut Elogii habendus sit an Satyræ potiùs loco, haud injuriâ ambigi possit. Hujus etiam meminere & Athenæus, & Libellus iste, qui Demetrio Phalereo adscribi vulgò solet.

Ibid. Μηδὲ μὴν δυλεύων τινὸς ἀγνοίᾳ | Alienæ tum demum assentamur, imò & inservimus planè inscitiæ, quoties præ nimis anxio hominum cuiquam vel placendi studio, vel metu displicendi, officium prodimus, & menti nostræ vim illatam patimur; quoties etiam Rerum humanarum momentis ducti, & Veritatis gnari, *illam tamen in Iniquitate,* uti loquitur D.Paulus, *detinemus,* Rom.i.18.

§ 67. D'Acerio lxix. Ἡ φύσις ὐχ ὅπως συνεκέρασε, &c. | Nam quo tandem fieri potuit pacto, ut res Incorporeæ cum Corporeis & Materialibus mistæ coalescerent unà? En itaque, quod nobis omnium maximè mirum esse debuit; Animam ita per corpus omne diffusam, ut ne ullum ei terminum hìc vel illìc circumscribas loci, sed Numinis ad instar præsentem ubique, permeantem, & vivificantem quicquid hujus est molis. Hujusmodi verò Abstractiones cùm insolentes nobis sint

nimis

nimis, adeò non (uti debuit) sæpius & familiariter iteramus, ut vix demum ista posse animum inducamus credere.

Ibid. D'Acerio lxx. Λίαν ἐνδέχεται θεῖον ἄνδρα γενέσθαι, καὶ ὑπὸ μηδενὸς γνωρισθῆναι | Auscultes velim Lector, Auribus Animoque pariter attentissimis. Antoninus Opinioni vulgo receptæ se fortiter opponit, quæ rumore cumprimis multo, splendore etiam & gloriâ haud vulgari, opus esse existimat, ad virum cæteris præstantiorem & verè Magnum constituendum. Potest enim, (inquit Marcus) dignus esse qui suspiciatur, etiamsi vel plebi antecellendi non sit manifestus. Error autem iste quantum abhorreat à vero, Imperator Sapiens fatetur lubens. Quin & Viros Vitæ Divinæ proximè æmulos præ cæteris latuisse complusculos notissimum est. Sed quid Homines dicam, cùm & ipsum de industriâ latuisse Deum, qui Dominus Jesus quâ suam instituerit vitam ratione animadvertunt, universi nôrunt. Accedit, quòd Athenis etiam in mediâ illâ Altarium & Superstitionum turbâ, ne ullam quidem Vero Devotam Deo reperit D. Paulus, præter Aram illam Unam *Deo Ignoto* adscriptam, *Actor* xvii.

Ibid. D'Acerio lxxi. Μὴ ὅτι ἀπήλπισας διαλεκτικὸς καὶ φυσικὸς ἔσεσθαι, διὰ τοῦτο ἀπογνῷς καὶ ἐλεύθερος. | Nihil est quod nos pudeat, illis quæ nostrâ non sunt in potestate caruisse. Quæ verò in promptu posuit, & cordibus quasi nostris inseruit Deus, horum si nos patimur indigos & expertes vivere, id jure & probro vertendum est & vitio. Ea tamen est & Cæcitas hominum & pervicacia, ut his Parvi pensis ista intereà loci maximo habeantur pretio. Quò minùs esse debet mirum, si quæ homines perperam præ cæteris sibi eligunt, in gravissimum illis haud rarò cesserint incommodum.

§ 68. D'Acerio lxxii. Ἀβιάστως διαζῆσαι, &c — Κἂν πάντες καταβοῶσιν ἅπερ βούλονται | Opinionem istam passim irrideri notum est nimis, nec immeritò sanè; Cùm quicquid olim Animæ in se suosque Affectus Juris erat & Imperii, id omne pessundedit vitiatæ Naturæ labes, neutiquam nisi Gratiæ unius ope redintegrandum. Iste tamen Articulus & ferendis infortuniis utilis esse potest, & elegantiis atque acumine egregius optimo jure haberi.

Ibid. Τέχνης ἀνθρώπου ἢ Θεοῦ. | Istud ἢ vim disjunctivæ hìc loci obtinere nullus existimat, quocirca *De l' homme, & de Dieu Artis Humanæ & Divinæ* vertendum duxit D'Acerius: Id Antoninum velle ratus, quòd hoc etiam Deo cum Hominibus conveniat, ut Bonis Virtutis (si ità loqui fas sit) Operibus, tanquam Arti cuidam, & vitæ Instituto utrisque communi, & Ille & Isti incumbant sedulò. Hoc, alibi fusius enarratum licet, & Ideam in paucissimis sublimem non laudare nequeo.

§ 69. D'Acerio lxxiii. Μήτε σφύζειν, μήτε ναρκᾷν | Festinatio nimirum vel Invidi, vel Temerarii & Præcipitis indicium est Animi; Torpor itidem Ignavi & parum Cogitantis. Vide Lector, si libet, & per otium licet, quæ nos ad istos Horatii Versiculos, *Epist.* 2. *Lib.* 1.

——*Quod si cessas, aut strenuus anteis*
Nec tardum opperior, nec præcedentibus insto.

Modus utique inter Temeritatem & Oscitantiam servandus, & ad virtutem contendentibus, nec concitato nimis, nec inerti, sed cauto, sed firmo, sed assiduo gradu incedendum est.

§ 72. D'Acerio lxxvi. Ὃ ἂν ἡ λογική, &c. | Observatio usquequáque egregia. Animus enim ad ampliora natus quicquid nec suî simile est, nec publicæ Societati utile, id omne, quippe quod angustum nimis & jejunum, neglectui habendum sibi & fastidio, meritò existimat. Quod si Animos gens omnis humana sic inducerent suos, Proh! quantum curarum inanium, quæ jam solicitos nos habent & impeditos, hæc una Cogitatio prorsùs amandaret?

§ 73. D'Acerio lxxvii. Ὅταν σὺ εὖ πεποιηκὼς ἧς, καὶ ἄλλος εὖ πεπονθὼς, τί ἔτι ζητεῖς τρίτον | "Recte Ille, at Nobis inclyta magis affulsit spes." Nec enim ob Conscientiam Boni operis tantùm, & ingentem inde profecturam animi voluptatem, ut læti & alacres benefaciamus par est; sed & illâ etiam fiduciâ freti, Deum, quod pollicitus est, abundè liberaturum fidem; Illorum nempe, quæ in occulto fecerimus, præmium se nobis affatim in propatulo redditurum, *Matth.* vi. 4.

§ 74. D'Acerio lxxviii. Οὐδεὶς κάμνει ὠφελούμενος ὠφέλεια δὲ πρᾶξις κατὰ φύσιν. | Verum illud & ad rem, ut nihil suprà. Universæ etenim compagi, cujus & Nos partes sumus, quoties consulimus bene, in nostrum id ut ne recidat Commodum neutiquam fieri potest. Hinc utique Sacræ Literæ ista appositè perquam connectunt simul, *Bene agere*, & eâdem operâ *Divites fieri in Bonis Operibus*, jubendo, 1 *Tim.* vi. 18. Rectè itaque Clemens Alexandrinus, & *Accipientes dare Beneficium, & Dantes accipere* monuit. Sed inter hominum innumeros ad Rem faciendam heu! nimiùm attentos; (Rem aliunde, imo quocunque modo faciendam,) quàm paucissimos reperias, qui ut hoc demum ditescant pacto diligentem intendant operam.

In

In Librum Octavum.

§ 1. Αἰ τῦτο πρὸς τὸ ἀκενόδοξον. | Existimationem, quam ob Philosophiæ studium adeptus erat, ancipitem nimis & periculosam jure merito suspicatur Antoninus. Aurem enim si Philautiæ insusurranti accommodâsset facilem, in fastum atq; Arrogantiam quàm proclive illi fuisset incidere? Vitium, omnibus quidem quantum uspiam est hominum incommodum & grave, Principibus verò præ cæteris exitiosum. Hunc igitur quò minùs in scopulum impingeret, viâ ab illis qui naufragium facere solent oppositâ planè, iter instituit solertissimus Gubernator. Quæ nempe de seipsis sciunt verissima, sed scitu minùs forsan jucunda, Ista Alii ut animum quantum poterit celentur suum, ne cogitantibus ægritudinem afferant, soliciti cavent; proximos utique fallere haud contenti, nisi in fucos & Sibi faciendos ingentem impendant operam. Marcus contrà, Philosophus ut is meritò habeatur, æquum esse negat; ut sit autem reverà Philosophus ne ullo prorsus fieri posse modo fatetur. Siquidem his tantùm is jure debetur honos, qui totum vitæ spatium, & omne animi studium in unam erogant Virtutem. Quæ cum Otiosis contingant solis, ipsum utique à Philosophiâ perquam abesse procul, ad quam seriùs quàm par erat animum adjecerat suum; & ex quo adjecisset gravissima Reipublicæ Negotia, & nunquam non importunæ curæ, ab illo invitum abstraxissent studio, & quò minùs ad istam adspirare laudem possit, etiamdum pergant prohibere. Hanc itaque aliis, quibus eam promereri vacaverit, concedendum potiùs; Contemplationes operosiores, quæ hominem sibi vindicant integrum amandandum procul statuit; Sarcinam ut ita tandem in brevius compendium colligeret, & quod per otium possit id saltem effectum daret. Naturæ, scilicet, & rectæ Rationi obsequendo, affectus sub jugum animo mittendo, Bonum agendo quàm poterit strenuè, Malum religiosissime devitando, Divinæ denique Voluntati in omnibus se suaque permittendo. Is etenim veræ Philosophiæ finis est ultimus, & nostrî cuilibet, præ animi Impotentiâ modo ne defuerimus officio, demum assequendus. En tibi, Lector, quo redeat hujus Capituli Summa. Egregium sat scio agnoscis, fac sis tibi præstes & Utile. Nam nec parum se profecisse sciat, quisquis Antonini exemplo edoctus, se penitus perspectum habere, &, sibi haud iniquus Judex, rectam de Virtutibus & Vitiis, Dotibus & Defectibus animi sui, sententiam dicere poterit.

Ibid. Πεπείρασαι γὰρ περὶ πόσα πλανηθείς. | Habet & Salomonem in Ecclesiaste suo hoc itidem confitentem. Fælicitatem verò si tanto quæsitam impendio & labore Reges & Potentissimi & Sapientissimi non erant assequendo, Ubinam tandem loci Idiotæ, quibus angustior multò & Mens & Res est, id se Thesauri reperturos speraverint?

Ibid. Οὐκ ἐν Συλλογισμοῖς. | Nam quo potuit hoc fieri pacto? Syllogismus, (Ars nempe ratiocinandi omnis) non est ipse Finis, sed Mediis tantùm annumerandus, quibus ad finem contenditur. In illo igitur, ut summum Bonum ponatur, imò ut in illo quis positum existimet, adeo est à ratione alienum, ut nihil magis. Atque isthoc sane ad vanitatem Sciolorum redarguendam, haud indignum judicavi, quod hîc obiter monerem.

§ 2. Καθ' ἑκάστην πρᾶξιν ἐρώτα σεαυτὸν, πῶς μοι αὕτη ἔχει; | Huic si ut par est obtemperatum esset Regulæ, Honores & Famam ambientium vanis simul & solicitis conatibus aliquis saltem poneretur Modus. Heus etenim; quò festinas Bone Vir? aut quid illud est rei, cui vehementi adeo contentione inhias? Quod enim jam agis, si hominis sit Liberi & Sapientis Officium, nihil in eo desideratur ultrà: Quorsum igitur Operis Boni Conscientiâ haud contentus, inanem tibi Laudis umbram, & popularem admirationem mercedis loco quæras?

Ibid. Ἰσονόμε Θεῷ. | Bona facere indesinenter suæ Naturæ vi, & Malum in se admittere non posse, Deo competunt soli, & semper. Hominum autem quisquis huic Universæ Virtutis legi obsequitur, ad Dei exemplum animum is moresque componit suos. Id unum atque idem agit, sed conatu minùs fœlici: Eodem tendit loci, sed secutus longè, & passibus infinitum quantum haud æquis. His enim geminum quid Antoninum & antehac submonuisse memini, ubi Sapientem eâdem cum Deo in arte versatum depinxerat.

§ 3. Ἀλέξανδρος δὲ καὶ Γάϊος, καὶ Πομπήϊος τί πρὸς Διογένη καὶ Ἡράκλειτον, καὶ Σωκράτην; | Articulus is Magnorum titulos nimium quantum minuit deprimitque, dum Imperatorum quos unquam viderat hominum vita Invictissimos Celeberrimosque,

rimosque, Philosophorum Ternioni plerisque olim habitorum ludibrio & despicatui, non componere solum, sed & postputare nullus dubitat. Quin & illud etiam, si rationes rectè subducantur, de regali Gloriâ haud parum detrahere censendum, quòd hanc sententiam haud aliquis de infimâ tulerit plebe, sed Antoninus ipse Imperator Maximus, cui cognita adeò est, & penitùs perspecta Causa, ut ad alium quemvis Judicem nefas sit provocare.

§ 5. Ἀνυποκρίτως. | Principibus id perquam est familiare, ut ad dissimulandum ingeniosissimi ad omnia se tempora atque ingenia comparent, nec quo sint in quenquam animo certis patefaciant indiciis. Haud inscitè Calchas in Iliad. primo.

Κρείσσων γὰρ βασιλεὺς ὅτε χώσεται ἀνδρὶ χέρηϊ
Εἴπερ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ
Ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον ὄφρα τελέσσῃ
Ἐν στήθεσσιν ἑοῖσιν.——

Rex etenim sævam ad tempus si decoquat iram,
Fortior, at memori manet atrox mente simultas,
Gestitque ingentem miseris infligere cladem.

§ 6. Τὰ ὧδε ὄντα ἐκεῖ μεταθεῖναι. | Ad Naturam usque adeò haud ineptè transtuleris, quod Fortunæ olim adscripserat Horatius,

Hinc apicem rapax
Fortuna cum stridore acuto
Sustulit, hìc posuisse gaudet. Od. xxxiv. Lib. I.

§ 20. Καταφερομένῳ ἢ καὶ πεπτωκότι. | Hoc inter Imaginem & Rem cui componitur permagnum interest, quòd sæpiùs deflectat Pila, & præter mittentis mentem decidat; Nobis autem Omnia ex animo disponentis eveniunt, nec nisi divino in terram delapsi sumus Consilio.

§ 21. D'Acer. xxii. Οὐδὲ αὐτός τις ἑαυτῷ. | Haud infacetum isthoc. Ex illis, qui Encomiis nos cumulant amplissimis, vix unum & alterum reperias, qui sibi vel constet, vel fidem habeat: Animum adeò aut in horas mutant, aut in nos simulant pronum, ad unum ferè omnes. Laudes utique, quibus se invicem plerique cohonestare solent, confictæ prorsus sunt, & deditâ operâ excogitatæ. Sive ut in eo ne videantur deficere, quod Decôri & Urbanitatis ratio postulat; sive adulationi turpissimæ, quæ jam ubique locorum inolevit, ut ipsi etiam gerant morem; seu denique, quoniam de illis, quos prolixè adeo demereri student, falsâ honoris atque officii specie lactatis aliquid se sperent Commodi capturos. Ista recolens, laudem & magnopere ne expetat Animus, aut adipiscendæ incumbat totus, quin & ob adeptam ne tibi turgeat, aut sese efferat insolentior, mirum nî valent efficere.

§ 22. D'Acer. xxiv. Δικαίως ταῦτα πάσχεις. | Sese pro More alloquitur, nupero quodam commotus infortunio. Id jure fatetur obvenisse, quo moræ inhonestæ, animique ignavi lueret Supplicium. Melius utique cum illo actum esset, si nihil cunctatus strenuam virtuti navâsset operam, idque egisset unum, ut Vir Bonus, & in omni quantum poterat genere perfectior, indies evaderet. Illud cum voluit minùs, hoc quicquid erat Incommodi calcaris loco adhibitum; sive ut inerti acceleraret gradum, sive ut modicis contentum Virtutum incrementis ad majora tentanda stimularet, moneretque in hoc semper progrediendum Studio, & mediocritatem otiosam semper damnandam. Nam & huc facit illud D. Hieronymi notissimum. *Perfectum esse nolle, delinquere est.*

§ 25. D'Acer. xxvii. Λούκιλλα Οὐῆρον. | Lucillam dicit, filiam nempe suam, quam Imperatori Vero nuptum ipse collocaverat. Jam verò, plurima, quæ inter has Animadversiones occurrunt, ab Antonino jam annis grandiori, & Vitæ spatio prope decurso, conscripta, sunt quidem alia quæ non obscurè innuant; sed locus isthic per se manifestò satis evincit.

Ibid. En tibi Iter, quod Virorum, etiam famâ celeberrimorum, Nomina ad oblivionem affectare solent. Memoriâ exolescunt paulatim, donec tandem in meras devergant fabulas, quibus nec fidem habeant posteri, nec operæ ducturi sint pretium perlegendis incumbere.

§ 26. D'Acer. xxviii. Εὐφροσύνη ἀνθρώπου ποιεῖν τὰ ἴδια ἀνθρώπου. | Si vis igitur quidnam Hominis sis, dignoscere, brevi id fieri poterit compendio. Hoc scilicet Examine accuratiùs instituto, num illam ab Antonino laudatam, an non huic potius contrariam percipere voluptatem gestias; & harum in utrâ summam vivendi fælicitatem colloces.

§ 28. D'Acer. xxx. Πᾶσα γὰρ κρίσις, καὶ ὁρμὴ, καὶ ὄρεξις, καὶ ἔκκλισις ἔνδον. | Vera quidem sunt ista, si ad literam & sensu abstractiori accipias; sed longè jam secus nobiscum agitur. Ex quo enim Peccato in Servitutem se genus addixit humanum, adeò non rerum Externarum potiti sumus imperio, ut ne Internæ quidem sint nostri penitùs arbitrii. Nec igitur, quin Externæ vim inferant affectibus, atque animi tranquillitatem in ultimum subinde discrimen adigant, prohibere possumus.

§ 30. D'Acer. xxxii. Λαλεῖν καὶ ἐν συγκλήτῳ καὶ πρὸς πάνθ', &c. | Ornatum dicendi genus Stoicorum familia nullius omnino duxit pretii; Socratem nimirum secuta, qui id non solùm est aspernatus, sed ne ferendum quidem existimabat. Istud genus ornatum dico, quod id unum curat, culta ut sit inprimis & compta oratio, aures animosque audientium suis illecebris quò captet oblectetque magis. Quæ quidem Venustas elaborata adeò atque exquisita, ut quod res est dicam, à depravato hominum

hominum more atque ingenio pros... est omnis. Si etenim ii essemus, quibus esse nobis decuit, id demum ageremus, Veritas ut se nudam nobis & genuinam daret; & de furtivis coloribus parùm solliciti, in argumentis essemus toti; Auditores vero quod attinet, hoc uno contenti, ut nec fucum illis, nec stomachum aut nauseam faciamus; Voluptatem interea loci, quæ magno sæpius illorum percipitur damno, deditâ potius operâ commovere detrectantes. En Sermonem verè virilem, quem Antoninus *Sanum*, quem Socrates *Animorum Medicum* haud injuriâ nuncupandum censuit. Sed nobis in sequiorem partem omnia. Animis auditorum non tam instituendis, quam ducendis, opera intenditur. Cui & ipsi etiam audientes vicissim famulantur fraudi, non tàm Veritatis, ut sapientiores fiant, quàm Verborum elegantiæ, ut vanâ lactentur voluptate, avidi. Quin Scientiam Arithmeticam & Geometricam, si quid affectibus illìc nostris reliquum esset loci (quibus in Vero & falso dijudicando restat plurimum,) dudum nil dubito nobis turpissime vitiatam dedissemus; nec vel ipsæ Quantitatis & Numeri rationes humano generi mansissent integræ.

§ 35. D'Acer. xxxvii. Ὥσπερ τὰς ἄλλας δυνάμεις ἕκαστοι τῶν λογικῶν σχεδὸν ὅσον, &c. | Egregium illud; Deum nobis Facultates suas ferè omnes impertitum, Naturam scilicet Spiritualem, Vitam Immortalem, aliasque præterea complures; (Quanquam nec illud *ferè* abs re adjecit, cùm nec eandem Divinam Essentiam, aut immensas donaverit Perfectiones) Sed hanc cum primis utilem & verè nobilem indulsit prærogativam, quæ nostræ renituntur virtuti, in ejus ut usum atque commodum circumvertere valeamus omnia: Eò utique Opt. Max. Deo simillimi, qui etiam Pessima novit Bene vertere; quæque Voluntati ejus videntur obstare maximè, ità tandem in Fatis disponere, ut ad id quidem quod voluit feliciùs & citiùs expediendum, haud parum conferant momenti.

§ 36. D'Acer. xxxviii. Τοῦτο γὰρ κατασμικρύνεται | Præsens enim in hoc temporis puncto continetur. Nobis quidem Magnum quid aut reformidandum ideò visum, quia non seorsim, sed cum Præterito & Futuro conjunctum cogitetur, & alienâ mole turgescat.

§ 37. D'Acer. xxxix. Μήτι νῦν παρακάθηται τῇ τοῦ κυρίου σορῷ Πάνθεια ἢ Πέργαμος. | "De Textu emendando Gatakerus, de Re ipsâ quæ sequuntur D'Acerius". Inter Honores Regibus vitâ functis delatos, is est in primus habitus, quòd Amici & Familiares ad horum tumulos concederent frequentes, noctes illìc diesque contererent, & in lachrymas effusi Principem demortuum, & sortem deplorarent suam. Studium id genus inutile, & Superstitiosum nimis cultum, notat hic loci Antoninus. Id autem præsertim in animo habuit, istos honores magni pendere, & ob illos olim defunctis persolvendos efferre sese interea, ut quàm ineptum atque absurdum sit Principes commonefaceret. Nec enim illos quæ ad tumulum fiunt sensuros; ut possent autem sentire, & nimium quantam inde percipere voluptatem, at Quidnam obsecro hominum sunt, qui mortuos tanto prosequuntur Studio? Nonne & ipsi mox morituri; qui nec istis erunt brevi persolvendis ampliùs? Quocunque igitur te vertas, rem vides speciosam forsan, sed miseram reverà, & vanam prorsus. Hæc, quantum ego conjicio, voluit Marcus in Articulo cum primis venusto.

§ 3[?]. D'Acer. xl. Εἰ δύνασαι ὀξὺ βλέπειν. | Plurimi ubique ferè occurrunt, qui acuminis sibi laudem, & ingenium minimè vulgare vindicant; seipsos interim hoc demum pacto gravissimâ affectos contumeliâ nescii. Cui autem acuminis istud cedit Bono, aut quî tandem judicandi, ut peritis decet, se præbent manifestos? utinam sane ista se haud ità compararent Ingenia, ut, cùm in hac Acuminis sui existimatione hallucinentur maximè, tum demum & excusatissimos homines & fælicissimos dixeris.

§ 41. D'Acer. xliii. Ὅταν γένηται σφαῖρος, κυκλοτερὴς μένει. | Geminum huic apud Horatium videre est, cujus Vir sapiens & Liber perhibetur

— In seipso totus teres atque rotundus,
Externi ne quid valeat per læve morari.

Serm. Lib. ii. Sat. vii.

§ 42. D'Acer. xliv. Οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἐμαυτὸν λυπεῖν. | Articulus Verbis quidem exiguus, Sensûs autem prægnantissimus. Ità mirum ni seipsum alloquitur Marcus, male de se meritis succensens, aut difficili quodam implicitus negotio, cum animi impetum vix adhuc esset sustinendo. Nos itidem simili laborantes morbo ægritudinem pari ratione levare fas est. Adeon' esse insanum quenquam aut vecordem, ut dum cæteris omnibus obsequi studet sedulus, sibi durus uni, animum excruciet suum; & suis ex incommodis aliena quærat commoda!

§ 44. D'Acer. xlvi. Τοῦτον ἰδὲ τὸν χρόνον σεαυτῷ χάρισαι. | Id monet jam Marcus, quod olim sibi precatus est Horatius

— Ne fluitet dubiæ spe pendulus horæ.

Lib. i. Epist. xviii.

Sed quod unum potuit, sibi extemplo largiatur, Bono, dum in manibus est, fruendo. Hominum enim plerique, ut est inscitia, quæ adsunt pro istis quæ nondum sunt prorsus scientes prudentes commutare non gravantur.

Ibid. Οὐ λογίζονται ὅτι ἄλλοι τοιοῦτοι μέλλουσιν ἐκεῖνοι εἶναι, οἷοι εἰσὶν οὗτοι βαρυνόμενοι. | Argumentatio subtilior sane paulò, sed solidis nihilominùs rationum

rationum fundamentis innixa. Rem enim si quis æquâ perpendat lance, animo nimirum à Cupiditate, & Commodi ratione libero, quî tandem te turpiùs illusum dederis, quàm si famam & plausus populares affectes, rumusculos præsertim posthumos, si quàm poteris vehementissimo aucupere Studio. Nonne Homines unde ista tibi polliceris, & ignoti sunt, & nondum in lucem editi, tum & imperiti, & nihili prorsus, quos si nôsse tibi contigisset, nec tute æstimare, nedum sufferre posses? Infandum quantum hoc à rectâ ratione abhorreat, & quod vel secum adeò pugnet, ut rem omnium absurdissimam nec verbis expedire, nec cogitatione assequi hominum quisquam valeat.

§ 45, D'Acer. xlviii. Ἆρα τοῦτο ἄξιον, ἵνα δι' αὐτὸ κακῶς μου ἔχῃ ψυχή; | Siquis adeò esset semper compos suî, ut de singulis examen illud accuratiùs instituere posset, nihil apud nos tanti futurum arbitror, ob quod mens nostra se habeat malè. Pluris enim hoc est externa facere, quorum vel quæ maxima, vel quæ gravissima vulgò existimari solent, quoties nobis obtingunt, si animus ignavior paulò cedat locum, atque herbam porrigat, jure quidem merito rogitemus indignabundi

Cui tantum de Te licuit?

§ 47. D'Acer. l. Ἄπιθι οὖν ἐκ τοῦ ζῆν εὐμενὴς, ᾗ καὶ ὁ ἐνεργῶν ἀποθνήσκει, &c. | En quod illis reponas, qui se solent in risum vertere, cum isto vehementioris animi Impetûs proposito, *Nec vivere mihi est cordi, id ne fiat.* Excedas igitur è vitâ, sed æquo fac excedas animo, eodem utique quo, si omnia ex voto processissent, esses usus. Quod posteà adjecit, Viro vel Christiano dignissimum est. Hanc Antonini mentem fuisse nullus dubito, quam tamen Interpretes minùs assecuti locum nobis fœdè mutilatum dederunt. Id quod idoneis etiam argumentis evincere nobis esset in promptu, si Criticam in præsens provinciam ornandam suscepissemus.

§ 50. D'Acer. liii. Σίκυος πικρός· ἄφες. βάτος ἐν τῇ ὁδῷ. ἔκκλινον. | Id Antonino erat curæ, ut in illorum ne impingeret inscitiam, qui omnia, quorum Commoditates ipsi non habent compertas, damnare confestim nulli dubitant; *Quamobrem ista in mundo?* rogitantes. Jam verò ne tempus in eo tereret, ut cui quodque Bono sit, ostendat; quod & sibi operosum nimis, & Lectori gravissimo fuisset tædio, satis id habuit monstrare; Quòd, quæ nobis aut incommoda videntur sæpiùs, aut supervacua, naturæ tamen ex usu esse maximo; Eamque his instructam, illa demum in lucem proferre, quorum & elegantiam meritò demiramur, & utilitatem inde haud mediocrem percipimus. Scitum sane habes Articulum, Viro & Probo imprimis & Philosopho undique consentaneum.

Ibid. Ἀρκεῖται οὖν καὶ χώρᾳ τῇ ἑαυτῆς, καὶ τέχνῃ τῇ ἰδίᾳ. | Pulchrè dictum. Natura scilicet in & per Materiam operatur solam. Artificis utique locum nacta; Formæ igitur tantùm illius ab arbitrio pendent; Materiam igitur si dempseris, rerum ne minimam quidem effingere valet Natura. Hinc ergo Dei & Naturæ vires inter se quodammodo secernere discas; & aliqualem saltem, minùs perfectam licet, Mundi de nihilo creati Ideam animo concipere, Dei id opificium unius esse potuisse, citrà, & suprà naturam agentis; vel hoc Capitulum efficiet. Sed ista quæ captum exuperant nostrum, satius est ut Fidei deputentur omnia.

§ 52. D'Acerio lvi. Ὁ μὲν μὴ εἰδὼς ὅτι ἐστὶ κόσμος, οὐκ οἶδεν ὅπου ἐστίν. | Quenquamne hominum rudem adeo & vecordem esse, ut an Mundus sit nesciat! Elementa scilicet, Terra, Cœlum, cæteráque quibus compages hæc pulcherrima conficitur sensus fugere non possunt. Sed longè aliud voluit Antoninus. Scit nempe Mundum esse Is unus, qui, Unde fuerit, à Quo formatus olim ac dispositus, Cui denique sit etiamdum curæ, necnon & Quo communi partes ejus connectantur vinculo, Quem denique in hoc universo locum is ipse sortitus fuerit, & ad Quid operis à Naturâ constituatur, capit cogitatque. Duplex enim ista notitia, quâ & Mundum noscis & Teipsum, ità cohæret simul, ut hâc parte demptâ, illius etiam ut expers sis necesse est. Venusta quidem illa, & sani consilii plena.

Ibid. Τίς οὖν φαίνεταί σοι ὁ τὸν τῶν κροτούντων ἔπαινον, &c. | An quisquam est Lectorum, qui dum antecessis inhæreret, eo demum perventurum speraverit Antoninum? Conclusionem improvisam forsan, sed quâ nihil aut solidum magis, aut acutum dixeris. Nam nec vulgari sæpe aliàs usus artificio, hanc quasi Sibi peculiarem is laudem vindicat, ejusmodi Veritates notissimis exsculpendi principiis, quas procul à conspectu latitantes nonnisi oculatissimus quisque cogitando assequi potuisset.

§ 54. D'Acer. lviii. Μηκέτι μόνον συμπνεῖν τῷ περιέχοντι ἀέρι, ἀλλὰ ἤδη καὶ συμφρονεῖν τῷ περιέχοντι πάντα νοερῷ. | Habet etiam & Suum Anima humana Cœlum natale, purum illud inprimis, & morbis ejus magis aptum levandis, quàm quòd solent corporibus ægrotis præscribere Medici. Et nobiscum sane actum esset optimè, si ægris ad illud pari confugeretur Studio, quo de salute anxii ad hoc maturare satagunt.

§ 55. D'Acer. lix. Γενικῶς μὲν ἡ κακία οὐδὲν βλάπτει τὸν κόσμον. | Malitia ut Mundo obsit generatim, fieri neutiquam potest; quippe quæ per se ne existit quidem, naturam Accidentis tantùm nacta, & proinde Animæ dum adhæreat nostræ, illam unam Malo afficit. Quin & ipsa eò tantùm usque afficitur malo Anima, donec istam expuere

Miseriam,

Miseriam, & periculo expedire sese præ Ignaviâ aut Impotentiâ cessaverit suâ. Hujus autem Articuli veritatem evicit Epictetus, & rei Imagine ad vivum depictâ rem illustravit. Ὥσπερ σκοπὸς (φησὶν) οὐ τίθεται πρὸς τὸ ἀποτυχεῖν, οὕτως οὐδὲ κακοῦ φύσις ἐν κόσμῳ γίνεται. *Quemadmodum* (inquit) *aberrandi causâ meta non ponitur, sic nec Mali Natura in Mundo existit.* Cujus Argumenti vis huc demum recidit. Posito, quòd Malum reverà existat, sequeretur, metæ id vicem nancisci, apud istos qui in se ultrò admittunt; sed Contrarium liquet; id nempe quotquot uspiam sunt hominum summo conari Studio, ut Malum devitent. Nemo est enim, qui Malum sibi vult, aut animum ad malè agendum qui deditâ instituit operâ. Istud igitur quoties quemvis affectare contingat, non id est Malum quà Malum animo amplecti, sed Malum sub falsâ Boni specie latitans. Meta utique, ad quam intereà loci contenditur, nonnisi illud speciosum est & falsò creditum Bonum. Hæc igitur cùm ita se habeant, (quæ quin ita habeant sese dubio non est locus) si Malum omninò existeret, eò demum existere dixerimus, quò illud homines defugerent. Quod tantundem est, ac si idcircò dixeris existere, ut ne existat prorsùs. Eò etenim tandem ut deveniatur necesse est, & in istud impingas ineptiæ omnium absurdissimæ, Metam ideò poni, ne Metæ sit loco. Oculos scilicet animosque de prœmio decertantium, ne ad se attrahat; quòd si forsan attraxerit, at hoc idcircò fieri tantùm, non quò attingant demum, sed ab isto ut quam poterunt longissimè aberrent scopo.

Enchir. cap. xxxiv.

§ 56. D'Acer. lx. Τῷ ἐμῷ προαιρετικῷ τὸ τοῦ πλησίον προαιρετικὸν ἐπίσης ἀδιάφορόν ἐστιν, &c. | Liberum Arbitrium, cujus ope vel ad bonum se, vel ad malum comparent, omnibus ex æquo dispertita est Natura. Ad hoc autem vel illud eligendum nihilo magis ex eo definitur animus meus, quòd vicinus jam idem elegerit. Vis enim ista esset & necessitas, cui cum Arbitrii Libertate nequaquam convenire poterit. Hinc sequitur, Alium quemlibet, Vir Bonus, aut Malus, Fœlix aut Infelix ut ipse sim, neutiquam posse præstare. Ab illius sane monitis & Exemplo mihi profici poterit plurimùm, sive his edoctus ad Bona me sentiam stimulatum acriùs; sive, si is minus rectè vixerit, quæ in illius vitâ displicent, ut in meâ emendanda curem sedulò: Potest etiam fieri, ut alieni tactus vitii contagio, ad illius facinora evadam audacior; Atquì Mores meos nec in melius hoc pacto, nec in deterius mutare queam, quin ipse propriæ voluntatis assensum præbuerim priùs. Nihil est utique quod alios incusemus, aut vicem doleamus nostram; quorsum enim tristes incassum jactentur querimoniæ, cùm, ut Seneca rectè monet, *Bono loco res humanæ sunt, quòd nemo nisi vitio suo miser est.*

§ 57. D'Acer. lxi. Ὁ Ἥλιος κατακεχύσθαι δοκεῖ καὶ πάντη γε κέχυται, οὐ μὴν ἐκκέχυται. | Antoninus hîc loci, Imagine perquam eleganti adhibitâ, Animæ nobis naturam, & operandi morem delineat; sua quî debeat obire munia, & alios ad Sapientiam instituere, luculenter ejusdem imaginis ope docet. Soli utique similis illa, qui dum objecta sibi corpora illustrat, suo nativo lumine, nec ista impertit, nec seipsum spoliat. Lucem diffundit quidem, aeris quaqua versum ambientis ministerio usus, sed quicquid interim de proprio est, id omne sibi integrum asservat. Radii etiam solidis quoties & opacis obvenerint corporibus, non pereunt prorsus, & incassum emittuntur, sed cursu tantum leviter immutato, descriptoque Reflexionis, quem nuncupant, Angulo, isti qui Incidentiæ dicitur æquali, lucem hoc coacti diverticulo aliò tantùm deferunt suam. Ita nempe ut & nostra se componat Anima fas est. Aliis ut dum facem præfert, aut lumen de lumine accendit suo, ab Origine Cœlesti ne divelli se patiatur: Ne denique concidat extemplo, aut frustrà se esse suspicetur, quoties illi, quod diffundere gestit, lumini obsistitur. Sed vim & repulsam sustineat fortis, quodque Iste noluit Homo, in alterum potius, qui capiendo sit magìs, deflectat Beneficium. Nec enim qui nostris conatibus renituntur contrà, animum vero afficere damno magìs queant, quàm corpus opacum Solem aut lumine exuere, aut inertem reddere. Id nempe sibi obest soli; quod dum alieno opponit sese officio, Autori quidem nihil detrahit, sibi verò, oblatâ privato luce, & in tenebris adhuc manenti, efficit plurimúm. Huc demum redit Argumentum à Sole petitum. His animum si advertas sedulò, obfirmata inter disputandum pertinacia, Adversariorum acrimoniæ, & impetus cedere nescii, minùs te urent male; Dum omnia hæc æquo ferens animo, quæ Huic forsan incassum cesserunt Rationes, Illius in usum melioribus auspiciis transferendas curaveris. De ipsâ Similitudine hoc unum restat monendum; Solem nempe, non nisi per motum aëra lumen corporibus suffundere, nec absque isto Medio in nos agere posse; Mentem verò humanam lumen suum vi suâpte dispertiri, nec illi aliquo opus esse Medio, quod agenti sit adjumento. Animam itaque non tàm Soli, quàm ipsi Deo similem, hâc in causâ jure meritissimo prædicaveris.

Ibid. Ἡ γὰρ χύσις αὕτη τάσις ἐστίν. | Ex his conjicere est, quid Antoninus de Lucis Radiis senserit. Utique nihil aliud, quàm fila quædam tenuiora, & genuinam solis Substantiam in longum extensam radios credidisse. Nec mirum, cùm qui ab istâ erant Scholâ Philosophi, Rerum Physica-

rum Imperiti nimis, lumen Primum à Secundario dignoſcere nulli calluerint. Partes dico Corporis Lucidi, quod Fontis vice fungitur, ab iſto lumine, quod rivorum inſtar, in corpora objecta inde defluxit. Poteſt tamen & huic Imperatoris Ideæ benignior adhiberi Interpretatio, ſi de Materiâ tantùm circa Solem agitatâ locutum dixeris, quæ ſemper, nervi inſtar tenſi, prompta & ad impreſſiones quaſvis apta, actionem à Sole inceptam pergit porrò tranſmittere, & quos ipſe primus ciebat motus, ex omni parte producere.

§ 60. D'Acer. lxiv. Ἄλλως βέλος, ἄλλως νοῦς φέρεται. | Avidam nimis & præcocem animi feſtinationem hic loci damnat, Sapientiæ ſtudioſis inter agendum perquam ſolennem. Dum enim ad Scopum, Jaculi inſtar, rectà contendunt, præ intempeſtivâ acceleratione implicant ſe ſæpe, & impediunt magis; & viam ad metam quò moliuntur vehementiùs, eò ab iſtâ longiùs abſcedunt. Sagittæ quidem eſt ad ſcopum quò dirigitur directo tramite collineare, nec ab iſtâ deflectitur lineâ, niſi quatenus à ſuo aberrat ſcopo. Sed menti noſtræ nec eandem inſiſtere viam licet, nec, ſi liceret, expedit. Omnia illi ſedulò indaganda, nec illud de quo quæritur unum, ſed & alia huic ſimilia & cognata perpendenda; ſic niſi multis diverticulis, & longis ambagibus verum aſſequi non potes, ſi res perſpectas habere penitus animus tibi ſit. Iſte Motus interea Menti noſtræ perinde congruus, & pro recto habendus, ac ille quem Sagittæ familiarem novimus. Tantundem enim efficit; dum ad metam accedit propiùs, etiamſi ab illâ declinare videatur. Inſigne hujus articuli exemplum ipſum habes Platonem. Is inter Dialogos multis & prolixis adeò digreſſionibus indulget, ut ab Incepto non rarò excurrere prorſus, imò Propoſiti vel oblitus videatur; Cordato tamen Lectori & volupi eſt ſæpiùs animadvertere, & mirari ſimul contingit, quàm egregio tandem artificio, qui divagantis, imò incogitantis ferè ſpeciem præ ſe diu tulerat, omnia ad rem perducat; & quæ temerè confuſa eras ſuſpicatus, ea demum ut demonſtrationis vim habeant ſimul ſumpta, quî tandem efficiat. Quin & id adjicere nullus dubito, quiſquis iſta, quæ Platonis parùm gnari otioſa exiſtimare ſolent, aut miſſa fecerit, aut alio, eoque directo ordine diſpoſuerit; illum non de elegantiâ tantùm Platonis, ſed & de argumentorum etiam vi, & rei certitudine haud parùm detracturum.

§ 61. D'Acer. lxv. Εἰσιέναι εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑκάστου, &c. | Præceptum univerſis utile, ſed Principibus apprime neceſſarium; qui & præ immensâ ferè Potentiâ nihil non poſſunt, & ſummo abuti imperio nimium ſunt proclives. His, inquam, quò magis pollent eò expedit magis ut aurem animumque dum præbent omnibus facilem, nè temerè tamen vel cuiquam adhibeant fidem, vel de quoquam judicium ferant. Nam nec illis eſſe ſatis debet, ſi quæ vel dixerint vel fecerint Sui, habeant comperta, niſi & ingenium cujuſque habeant perſpectum, & quo iſta dicta & facta fuerint animo, itidem intelligant. Huc, nî fallor, facit Prius hujus Articuli Membrum. Ad Poſterius quod attinet, Fraudem illud & ſimulationem aſtutam, tàm mores & Actiones externas, quàm Affectus & Cogitationes animi vitiantem, amandandam procul jubet. Iſta dico omnia, quæ Civilis (quam vocant) Prudentia, & Reipublicæ melius adminiſtrandæ Commoditates in Virtutum quidem cenſum adſciſcere non verentur. Sed Scientia tamen Moralis & Divina Veritas, (à quibus id omnium abhorret maximè, ut aut quâvis de causâ, vel alienam induas ſpeciem, vel rem quamlibet, vitio contamines,) Vulpinas nihilominus verſutias, & culpæ poſtulant graviſſimæ, & ſummo notant odio & vituperio dignas.

In Librum Nonum.

§ 1. Ἀδικῶν ἀσεβεῖ. | Dogma verissimum, idemque scitu adeò necessarium, ut ejus ne Ethnicos quidem ignaros voluerit Deus. Proximus igitur, sive à te malè audiat, sive opis afflictus indigeat tuæ, quam tamen conferre possis: Sive Aliis bonus, at Tibi nequam ipsi, aut nec Tui tantùm sed & alieni prodigus fueris; si Tempus denique & Talenta fidei commissa tuæ, vel malè absumpta, vel otiosa prorsus Spem Domini fefellerint; Pietatis te scias, perinde ac Justitiæ læsæ obstrictum crimine. At quantò rectius, (quod nostrì nos ut pudeat in causâ esse debet) de his Antoninus, quàm Christianorum multò pars maxima; qui istis parùm habitis pensi in Deum hoc pacto peccari non animum advertunt?

Ibid. Ὁ δὲ ἄκων ψευδόμενος ἀσεβεῖ. | Cogita quantum à Marco iterum nos distemus intervallo; qui, reum impietatis dum is vel Involuntarium peragit mendacium, æquiores nos vel Voluntario præstare, & Speciosas quantum possumus excusationes comminisci, (Indignum dictu) haud erubescimus.

Ibid. Μάχεται γὰρ ὁ ἐπὶ τἀναντία τοῖς ἀληθέσι φερόμενος παρ' ἑαυτόν. | Plena sensûs omnia, nec vel unica vox occurrit, quæ suo pondere destituatur. Hoc utique vult Antoninus: Liberum Arbitrium supernè dono datum esse, necnon & idoneam Verum à Falso secernendi Facultatem, ejusmodi saltem, quæ æternas Veritatis rationes & regulas dignoscendo satis esset. Has autem à Deo fundamenti vice positas, aut facis instar in omni accensas pectore, ut illarum ope ad majora & difficiliora progredi valeamus. Hinc sequitur, Hominum Ignorantiam pro Voluntariâ duci, & vitio illis verti debere; per ipsos siquidem quòd ignorent stetit, qui Scientiæ media & adjumenta Naturæ suffecta, neglectui habuerunt. Quorum utique spretorum & effectus, & supplicium est Animus in posterum occæcatus; ut mendacium à veritate nequeat amplius internoscere. Vide sis, Lector, quantum Scientiæ vel ex hoc uno Dogmate se præbeat eliciendum, quantumque quod demirere divinæ Veritatis in Philosopho Paginæ Sacræ rudi effulserit.

Ibid. Ἀνάγκη γὰρ τὸν τοιοῦτον μέμφεσθαι πολλάκις τῇ κοινῇ φύσει. | In hunc impegit scopulum Psaltes, à Naufragii periculo non prius liberatus, quàm ad Sacra confugisset, & qui pios impiosque maneat exitus, animo seriò recoluisset. *Mei* (inquit) *pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei. Quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns,* &c. *Donec intrem in Sanctuarium Domini, & intelligam in novissimis eorum.* Psal. 73.

Ibid. Συλλαβοῦσά τινας λόγους τῶν ἐσομένων. | Nihil enim nisi prævisum & certis præstitutum legibus evenire fassi sunt Stoici, siquidem Deum & præsensisse, & animo quasi effinxisse non futura tantùm, sed & possibilia omnia illis visum est. Primaria verò ista & Universalis (si ita loqui fas sit) Providentia, quin Deus se singulis immisceat eventibus, nulla prohibet. Penes enim illum est unum qui destinaverat, decreta præstare & perficere sua. Parum scilicet Illi fuisset, à primo statim rerum Exordio formâsse semel, atque ordine disposuisse omnia; Quod tamen Regibus solenne novimus, qui de Legibus ferendis tantùm solliciti, latis postea permittunt rempublicam. Sed Dei Bonitas nec initium, nec modum, nec finem capit; Essentiæ Divinæ comes indivulsa; nec præsens modò, modò absens; sed & semper & ubique præstò habemus Deum. Ità tamen adest Singulis, ut ne Ullo claudi possit aut contineri; ita etiam omnibus providet, ut ad singula simul pertingat, & virtutem ubique actu & perfectè exerat suam.

§ 3. Νῦν δὲ ὁρᾷς ὅσος κόπος ἐν τῇ διαφωνίᾳ τῆς συμβιώσεως. | Cave ista intelligas Opinionum dissidia, quæ de rebus per se indifferentibus nunquam non oboriuntur. Alia nempe Marci animum subiit eaque gravior, & minus æquè ferenda Sententiarum pugna, momentosa illa, & ad naturam nostram spectans, quoties utique de Bono & Malo, Justo & Injusto, Veritate & Religione utrinque acerrimè disceptatur. Nec diffitendum, quòd nihil ferè vivendi nos tædio afficiat magis, quàm si hujusmodi dissensionibus vexati, quotidianas contumelias sufferre cogamur, quas vel in nosmet, (sed id parùm est,) imò quas in ipsum Deum, & sacrosancta illius instituta Homines obfirmatè nequam ore sacrilego evomentes non perhorrescunt.

§ 5. Ἀδικεῖ πολλάκις ὁ μὴ ποιῶν τι, οὐ μόνον ὁ ποιῶν τι. | Non ad id solum natus est Homo, ut nequid in se admittat Mali, sed ut aliquid etiam faciat Boni: quod Christus & alibi, & isthic præsertim disertissimo nos docuit exemplo, quo Ser-

vus

vus fidei violatæ arguitur, ob Talentum sibi concreditum, defossâ clam terrâ absconditum; sospitem nempe integrámque restituere pecuniam parato, nihil profuit non perdidisse. Quisquis enim otiosum & inutile patitur, is reverà Talentum non adauctum perdere censetur.

§ 7. Στῆσαι ὁρμὴν. | Is denique Appetitum cohibet comprimítque, qui justos ne transiliat limites cavet; qui Bono ut consulat & subserviat publico, curat; qui denique singula, quanti reverà sunt facit; ipsa verò exoptatissima non temere, & sine exceptione desiderat.

Ibid. Σβέσαι ὄρεξιν. | Hoc ideò dictum putà, quod quæ Hominum vulgus vehementer expetit, qualia sint, aut quo tandem evasura prorsus ignorans.

§ 8. Εἰς δὲ τὰ λογικὰ μία νοερὰ ψυχὴ μεμέρισται. | Hæc, si ad Stoicum rigorem exegeris, à Vero abhorrent plurimùm; Animam nempe Intelligentem si ipsius Dei particulam credideris. Habent tamen & suum pondus, modò commodum adhibeas sensum, & rem penitiùs introspicias. Eâdem scilicet specie omnibus quotquot uspiam sunt Hominum suppetit Anima, nec aliàs diversam censendum, nisi quatenus à se invicem distent singuli, vel diversis dono omnium præstantissimo usi modis, vel diversas divinæ Gratiæ Dotes insuper adepti.

§ 9. Καὶ οἷον ἔρωτες. | Rectè quidem *Quasi Amores* dixit, quoniam veros Affectus Brutis competere Stoica constanter pernegabat Schola. His tamen Motus quosdam à Naturâ inditos, qui Affectuum similitudinem præ se ferebant, nulla dubitabat agnoscere. Affectus porrò cùm apud illos nihil essent prætereà, quàm Ratio variis attemperata modis, & proinde Rationis Comites, & Indicia connata, Brutis hos concedere, Religio illis erat. Hinc satis liquet prisca quædam & minimè contemnenda Philosophiæ veteris vestigia, Hodiernæ & consensisse, & facem prætulisse. Bruta utique nihil ultrà Mechanicam naturam sortita, non heri tantum aut nudiustertiùs, credebant Physici.

Ibid. Ἀλλ' ὅμως καίτοι φεύγοντες περικαταλαμβάνονται. | Verissimum hoc, & efficiendo quod in animo habuit Marcus perquam idoneum; quod tamen humano generi nihilominùs in commodum parum cedere solet. Inest quidem Societatis Vehemens Appetitus. At quorsum? & quid inde efficitur? Nam à rectâ Ratione nihilominùs deficitur; Bonorum scilicet Commercium detrectantes, appetentes Malorum, Consuetudines plerique, vel ipsâ solitudine deteriores adsciscere sibi satagunt.

§ 10. Φέρει καρπόν. —— εἰδὲ ἡ συνήθεια κυρίως τέτροφεν ἐπὶ ἀμπέλε | Videtur sibi Antoninus metaphoram de Fructu ferendo ad Homines primus transtulisse; quod si minùs credidisset, non est quòd se tam solicitus excusatum iret. Hinc certo colligas, in Literis eum Evangelicis, vel parum admodum, vel ne omnino quidem versatum, quibus hanc loquendi formulam in paucissimis familiarem nemo non novit.

Ibid. Ὁ λόγος δὲ καὶ κοινὸν, καὶ ἴδιον καρπὸν ἔχει. | Fructus isti putres, qui Publico nihil prosunt, à rectâ ratione non proficiscuntur, sed arborem arguunt Vitii. Ratio enim, cùm omnium sit hominum communis, omnibus ut prosit, & communi Bono incumbat tota, æquum est. Axioma præclarum, & quod, si ad hanc regulam & nos & alios exigamus, quid quisque sit hominis facile ostendat. Eodem enim recidit Servatoris nostri monitum. *A Fructibus eorum cognoscetis eos.* Matt. 7. 20.

§ 11. Μέμνησο, ὅτι πρὸς τοῦτο ἡ εὐμένεια σοι δέδοται. | Quid enim de Clementiâ, cæterisque quæ circa contumelias & injurias versantur Virtutibus factum iri existimas? Otiosis scilicet, & plane nullis futuris, si materiam, & arenam in quâ se strenuè exerceant, hominum nempe nequam Malitiam, de medio sustuleris.

Ibid. Ἔξεστι δὲ καὶ σοὶ, εἰ εἰπὲ, τίς ὁ κωλύων | Rationem si perpendas, momenti permultum ad Benignitatem & Clementiam conferentem agnosces, Nec enim quisquam est, qui, his ritè cogitatis, idoneam sibi in delinquentes sæviendi, & odii immortalis excusationem comminisci queat.

§ 12. Πόνει, μὴ ὡς ἄθλιος. | A Querimoniis scilicet tempera tibi, nec humeros oneri impares ferendo criminare, Pusilli enim animi sunt ista, & honesto minimè digna. Longè secùs de Laboribus exantlatis, & Sui similis Hercules ille Sophocleus.

Ἀλλ' ἀστένακτος αἰὲν ἑσπόμην κακοῖς. Trachin.
Me vidit nemo ulli ingemiscentem malo.

§ 14. Πάντα ταὐτά.) Eadem utique semper agitur fabula, quâ semel peractâ, & ad extremum Dramatis Scenam perductâ, nihil restat prætereà, nisi ut eadem instauretur denuò, & assidentibus Crambe jam sæpiùs recocta iterum atque iterum apponatur.

§ 16. Ἐν ἐνεργείᾳ τὸ τοῦ λογικοῦ πολιτικοῦ ζώου κακὸν καὶ ἀγαθόν. | Distinctioni hic locus est oppidò opportunus, ad rem de quâ agitur illustrandam, perquam necessariæ. Genus enim humanum & Publicam si spectes Societatem, Bonum & Malum in Agendo positum omne rectissimè narrat Antoninus: Quæ verò quisque animo sentiat, adeò referre parvi, ut Opiniones meras Adiaphoris accensendas jure optimo statuat. At verò: Si suamipsius cujusque Animam cogites, Pietatem, & illud quo tenemur adversus Deum Officio, nimiùm quantum

quantum se res habet secùs. Namque ita tandem, si minus poterit Bonum Recta, at Malum tamen erronea & impia præstare potest animi Sententia. Ab isto siquidem fonte corrupto profluunt peccatorum sordes, quod haud semel submonuit Christus; *Arbores nimirum singulas fructus sui germanos edere, & ab ipso Corde non malas tantùm Cogitationes, sed & omnigena exire flagitia, & quæcunque hominem vitio contaminare solent.* Matt. vii.21. xv. 18,19,20.

§ 20. **Τὸ ἄλλε ἁμάρτημα ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν.** | Delictum alienum nec interest meâ, nec mihi ut obsit fieri potest, cùm nec malum me reddere, nec vitii arguere possit, nisi & ipse assentiendo effecero meum. Apud istum igitur relinqui vult Marcus, qui id in se admiserat; nec vel proferendum palàm, nisi id à nobis salus aut utilitas exigat aliena; quò nempe pervulgati Contagio serpat minús. Ista tamen ut ne officiosa nimis sit divulgatio sedulò cavendum, ne quid, prætérquam cui scitu necessarium aut valde utile sit, edixeris; ne denique criminandi animo; Invidiosa enim res est & indecora, nullâ urgente necessitate, aliena in propatulo vitia collocare.

§ 22. **Τρέχε ἐπὶ τὸ ζαυτῦ ἡγεμονικὸν, καὶ τὸ τῦ ὅλυ, καὶ τὸ τέτυ.** | Hæc Hominis officium in se complectuntur omne, in tres Christianis usitatissimos divisum Locos. Primum scilicet ad Deum pertinentem; Secundum ad Nosmetipsos; Tertium denique quo ad Proximum devincti tenemur.

§ 23. **Ὥσπερ αὐτὸς σὺ πολιτικῦ συςήματ© συμπληρωτικὸς εἶ.** | Præclara sanè Argumentatio, nec minus egregium quo nititur Fundamentum. Homini quidem, qui à communi Societate divelli ne unum quidem oculorum ictum potest, non esse committendum, ut vel unum quidquam agat, unde non aliquantulum saltem fructûs Societas humana percipiat. Vitæ nimirum civilis Officia in Omnibus, & præ cæteris Omnibus, exequenda. Quæ secus fecerit, adeò non utilia aut honesta fore, ut ne culpâ quidem careant, sed Officii insuper habiti olim apud Dominum postulatura. Huc etenim & illud facere à Servatore monitum, nonnullis visum est. *Dico vobis, quodcunque verbum otiosum loquuti fuerint homines, de eo reddituros rationem in Die Judicii.* Matt. 12. 36.

§ 24. **Ὥστε ἐνεργέστερον θεραπεύειν τὸ τῆς νεκυίας.** | Locum hunc in paucissimis obscurum facilè sentiet, quisquis Interpretes, adhuc quos sciam omnes, in eo expediendo frustrà fuisse cogitat. Quod & ego satis pro comperto mihi videor habere, absque tamen quòd de illo conclamatum esse prorsus existimem. Sensum enim præclarum hinc exculpi posse, & me secundo satis Apolline huic eruendo incubuisse spero. Ulysses ut ad Inferos descenderit, & quam cum mortuis consuetudinem habuerit, fusè in Odysseidos undecimo depingi, (cui Libro nomen etiam **Νεκυία** idcircò adhæsit) Lectorum nemini non notum arbitror. Hinc itaque suam videtur Imaginem mutuò sumpsisse Antoninus. Quicquid utique rerum humanarum agitur, Scenam id omne & Spectaculum esse tantùm; nec tàm res ipsas, quàm rerum Repræsentationes. Adeò ut nobis hactenus cum Inferis conveniat, quòd utrobique in conspectum exhibeantur Umbræ, & Inania rerum Simulachra. Hoc uno tamen dempto, quòd nobis hìc loci crassa & palpanda obveniunt, illìc exilia, & quæ tactum omninò fugiant. Et dixerat sanè pridem in Ajace Sophocles.

> Ὁρῶ γὰρ ἡμᾶς ὀδὲν ὄντας ἄλλο πλὴν
> Εἴδωλ' ὅσοιπερ ζῶμεν, ἢ κούφην σκιάν.
> *Video enim nos homines nihil aliud esse quàm*
> *Simulachra, quicunq; vivimus, & inanem umbram.*

Sed isti versiculo leporum & salis haud parum Antoninum adjecisse, Lectori cordato facilè constabit.

§ 25. **Ἴδε ἐπὶ τὴν ποιότητα τῦ αἰτίυ.** | Personam Rebus perinde ac Hominibus detrahas oportet, si quales reverà sint scire tibi sit animus. Quod ità demum fiet, si Formam singulorum à Materiâ discretam seorsim contemplere. Nam quòd vel odio, vel amore incendimur; quòd metu torqueamur, aut voluptate perfundamur, id Formæ plerunque debetur uni; & Ideæ inde animo conceptæ.

§ 26. **Ἀνέτλης μυρία διὰ τὸ μὴ ἀρκεῖσθαι τῷ σῷ ἡγεμονικῷ.** | Non Innumera tantùm, sed Mala ad unum omnia, quibus hominum discruciatur vita, ab istâ proficisci causâ non injuriâ asserere potuisset.

§ 27. **Δι' ὀνείρων, διὰ μαντειῶν.** | De Insomniis jam dictum est suprà. Vaticinia quòd attinet, Antoninum his fidem adhibuisse pronum, plus satis constat. Siquidem parum abfuit, quin per superstitiosam nimis horum venerationem, se, suáque omnia, & Romanum Imperium, cum hoste dimicans, isset perditum.

§ 28. **Ἤτοι ἐφ' ἕκαστον ὁρμᾷ ἡ τῦ ὅλυ διάνοια. — ἢ ἅπαξ ὥρμησε.** | Disjunctionis istius membra se neutiquam excludunt mutuò. Nam & Prius verum est, & Posterius. Impressit quidem motum, & ad opus applicuit se olim Providentia; quo tamen facto motis cooperari etiamdum nulla cessat; sed omnibus ubique loci Agentibus & præsentem sese, & adjutricem præbet. Quod & alibi monuimus.

§ 29. D'Acerio xxxi. **Ὡς εὐτελῆ δὲ καὶ τὰ πολιτικὰ ταῦτα, —— καὶ ὡς οἴεται φιλοσόφως πρακτικὰ ἀνθρώπεια.** | A Sophistarum nonnullis ibi cenfuit cavendum, qui tàm Politicæ quàm Moralis Scientiæ præ se ferentes speciem, utramque sibi laudem ambiebant. Quin & has ità concilia-

tum ibant invicem, ut Principes inſtituendos in ſe reciperent, *Secundum Artem* quod dici ſolet, imperitare edoctos, ad Adminiſtrationis itaq; Publicæ argutias Philoſophiæ dogmata componebant. Promiſſa is jure ridet, ut inania & ſubtilia nimis. Quiſquis enim bene imperare ſtudet, civilem is prudentiam in eo præſertim poſitam intelligat, quæ Deus juſſit, illa ùt agat, & ſola, & ſedulò. Hoc demum uno Ethicæ & Politicæ inter ſe conveniet pacto. Nec pluribus, aut exquiſità magis opus eſt arte, cùm vel hæc Sola Regula Imperatori bono ſit ſatis. Diſcordes autem inter ſe qui in gratiam reponere volunt Scientias, (quod ſolent imperiti, & officioſè ſeduli,) offenſiones quas lenire ſatagunt accendunt magis. Neque enim, ut nunc vivitur dierum, vel huic, vel illi concedas quidquam, quin alteram plus æquo deſeras; & alieno impendio, alteri compares commodum.

Ibid. Μηδὲ τὴν Πλάτωνος πολιτείαν ἔλπιζε. | Quoties in Sophiſtas hîc loci notatos, & futilem eorum ſubtilitatem illudi contigerat, ad Platonis de Republicâ Libellum confugere ſolenne illis erat. Huic utique objectioni & Homuncionum iſtiuſmodi grandiloquentiæ ut obturetur os, Rempublicam, qualem depinxit Plato, in terris ne ſperare quidem fas eſſe, (Tantum abeſt ut quis actu effingat,) reſpondet Antoninus. Illam itaque Ideam Deo ſoli, qui nihil non poteſt, perficiendam relinquamus; Hominum ſiquidem & Principum vel Potentiſſimos tantum de ſe promittere, extremæ eſſet dementiæ. Horum utique Leges & Authoritatem, quantæ quantæ ſint, Mentes tamen Subditorum, atque Animi Sententiæ fugiant, fallantque neceſſe eſt. Accedit, quòd ipſe Plato ſpeciem hanc ita expreſſiſſe videatur, non eo conſilio, Principes & Reſpublicæ ut hoc ſe modulo metirentur; ſed Imaginem pulcherrimam & uſquequaque perfectam ob oculos ponentes, ſimilitudinem ſaltem aliqualem, & quantam vitæ humanæ patitur ratio, ut aſſequi poſſent; Vitia verò & Defectus quibus ſingula urgentur Imperia, ut eò faciliùs & adverti queant & emendari; quin & Virtutes etiam & Præſtantias, quas minùs forſan perfectas adepta ſunt, ut Reges cum iſto contendentes Archetypo, & ſentiant, & excolant, & quantum fieri poterit, promoveant. Quid igitur, forſan rogites, Principi faciendum, qui Rempublicam eò uſque perfectionis & felicitatis adduci poſſe, ne ſperare quidem eſt auſus? Id nempe unum, ut ad id quod in ſe eſt ſtrenuus intendat animum, Deo ſe præſtet in omnibus morigerum, & quæ nec vis nec ſapientia humana efficere valeat, ea ut omnia ſiâ mactus virtute Dei Opt. Max. committat commendetque Curæ & Conſilio.

Ibid. Χωρὶς γὰρ δογμάτων μεταβολῆς τί ἄλλο ἢ δουλεία στενόντων | Rectè monitum. Principibus nihil ſupereſt, quod à mentis parùm ſanæ ſubditis ſperent, præter obſequium ſimulatum tantùm, vel à ſupplicii metu, vel lucri ſpe profectum. Iſtos verò mentis eſſe parum ſanæ exiſtimo, qui Verum à Falſo, Juſtum ab Injuſto ſecernere, Quid deceat & oporteat, dignoſcere non valent. Socrates utique id in ſe non immeritò ſuſcepit probandum, quòd, quò quiſque doctior eſt & ſapientior, eo ſit Imperanti obſecuturus libentius. Quod ſi verum eſt (& eſt dubio procul omni veriſſimum) inde efficitur, Principes tum demùm optime rebus ſuis conſulere, cum Bonarum Literarum Studiis Fautores & Patronos ſe præſtent maximè propitios. Ab his mirum nî ſolio Regali, non modo Fulgor & Decus, ſed & ſalus, & Stabilitas, & Tutamen ingens accedit.

Ibid. Ὕπαγε νῦν καὶ Ἀλέξανδρον, &c. | In his ſe jactare exemplis Sophiſtarum turbæ familiare erat; & Viros ſuæ, quam præ ſe ferebant, Artis regnandi peritos prædicare. Rem ad accuratius examen vocatam noluit Antoninus; ne quid in tanta nomina peccare videretur. Quod vero miſſum fecerat, ipſe haud obſcurè innuit, *videant Iſti* jubendo, fuerintne vel illi Principes, quales exiſtimari vellent maxime, & quotidianæ vitæ conſuetudo an morum Gravitati tantopere laudatæ congruerit. Nam Philoſophicam unicam eſſe Gravitatem opinandum, cum & Tragicam prætereà & Theatricam, oſtentationi compoſitam, fictam omnem & elaboratam novimus. Juſtitia verò fraudis omnino expers, & intemerata eſt, & ſimulare neſcia, & ſibi ſemper conſtans.

Ibid. Ἁπλοῦν ἐστὶ καὶ αἰδῆμον τὸ φιλοσοφίας ἔργον. | Viden' Lector Antoninum, ut ſe paucis graphicè depinxerit? Gravitatem faſtuoſam iſtius putat Principis, qui Scientiæ Civili primas, Morali vero & Divinæ non niſi ſecundas partes tribuit. Modeſtiam ex adverſo & Morum Simplicitatem Illi peculiares reponit, cui Religio & Virtus in primis habentur, Artes verò Politicæ eà tantùm tenus ducuntur laudi, quà Dei & Naturæ Præceptis nullæ repugnant. Aberat utique quàm longiſſimè Marcus ab iſtâ Politicorum ſententiâ comprobandâ, quæ Res adminiſtrantibus publicas nihil fere non licere; Imperio potitis à communi ſcilicet Juſtitiæ ſolutis Lege, novas & liberiores rationes excogitandas; Religionem autem, & Mentis ſibi conſciæ reverentiam, & præſtitum in omnibus Deo obſequium adeò non Imperantibus prodeſſe autumat, ut quàm maximè officiant. Nec his animum vacare poſſe ineptiis, niſi & ſuo & Reipublicæ ſummo periculo.

§ 31. D'Acer. xxxiii. Ὁρμὴ καὶ πρᾶξις. | Juſtitia in quo poſita ſit paucis docet. Actiones ſcilicet ut culpâ vacent parùm refert, niſi & Intentiones, & Cupiditates puræ ſint, & Injuriæ criminis expertes.

§ 34.

§ 34. D'Acer. xxxvi. Ὅτι οἴησις. | En Judicium! quo nemo unquam aut æquius tulerit aut prudentius. Atat, quantum est hominum istiusmodi, & quam vano se efferunt fastu; tanquam ab ipsis sive laudantibus, sive vituperantibus, Bonum & Malum alienum penderet omne?

§ 35. D'Acer. xxxvii. Τί οὖν λέγεις ὅτι ἐγένετό τε πάντα, καὶ ὅτι πάντα ἀεὶ κακῶς ἔσται. | Petulantiam atque impietatem notat Antoninus, qui Mundi hujus ordinem vitii insimulare non verentur; sed temerè & fortuitò fieri omnia, perfrictâ quâ sunt fronte, contendunt. Hoccine est Hominis? Hoccine Vermiculi, Terræ scilicet & Cineris Officium, Deum ut in judicium provocet, quæ verò, non vires modò, sed & captum plane exsuperant, de iis quòd perperam atque inconsulto fiant, decretoriè ut audeat statuere? scilicet Naturam iste Universalem, à quâ & ipse conditus est, privato subjicere, examini, & stultitiæ manifestam peragere, in se recipit, qui hæc audet. Effectum mirum nì suâ se Causâ sapientius jactat & præstantius. Proh cæcam & sacrilegam Homunculi arrogantis audaciam!

Ibid. Ἀλλὰ κατακέκειται ὁ κόσμος ἐν ἀδιαλείπτοις κακοῖς συνέχεσθαι. | Quod ne supponendum est quidem fieri ullo posse pacto. Nec enim in Deum tàm Optimum quàm Maximum immanitatis istud cadere censendum est, ut Operum suorum quodvis eò tantum effingeret, quo miserum reddat. Quin itaque rem ut se habeat recte dijudicemus; & ipsam Maledictionem, unde omnia proveniunt infortunia atque incommoda, non Dei operibus annumerandum, aut Illi tribuendum Authori, sed ab ipso Homine exortam cogitemus. Nam, quòd Antonino quidem minus suboluit, Peccati est ista Supplicium, & ab hâc unicâ profecta Causâ. Sed si Deum adhuc Authorem obtundas, at memineris velim, istud non Creatoris esse Voluntarium, sed Judicis in solidum & Gubernatoris Opus, coactum quodammodo & necessarium. Hinc illa Dæmonis in Mundum Potestas. Deus autem adeò non perditum & damnatum voluit Mundum, ut, restituendi servandique ejus gratiâ, Humanam in se suscipere Naturam, & morte omnium contumeliosissimâ affici, non fuerit ipse gravatus.

§ 38. D'Acer. xli. Εἰ μὲν ἥμαρτεν, ἐκεῖ τὸ κακόν, τάχα δ' οὐκ ἥμαρτεν. | Facta expendere aliena, ex æquo prætertim & bono æstimare, res est omnium difficillima. Tutiùs itaque multò & consultiùs Illi, quibus omne prorsus judicium de rebus istiusmodi ferre religio est; ne sibi dum minùs temperant licentiam alieno arrogent dispendio. Ab istis itaque seu perperam, seu temerè prolatis quò magis caveant nomine Christiano insigniti, Dominus ipse firmiter injungendo præcepit suis, *Ne judicent*; Quod tamen si facere nihilominus præsumpserint, & cujo & quanto id facturi sint periculo, ut ibidem ostenderet, adjicere visum est, *Ut ne judicemini. Quo enim judicio judicatis judicabimini, & quâ mensurâ metimini, eadem contrà metietur vobis.* Matth. vii. 1, 2. Sed quorsum Proximum culpæ postules, vel temet-ipso fortean minùs obnoxium? Nam *Qui loquitur contra fratrem, & damnat fratrem, loquitur contra Legem, & damnat Legem.* Jacob. iv. 11. Dato tamen, illum quid peccâsse at sibi nimium peccavit uni, suoque ipsius, non tuo damno. Fieri tamen potest ut ne peccaverit quidem; Judicium igitur Dei te satius est expectare, qui omnium guarus cùm sit, & Cordium Scrutator, universis secundum Opera sua redditurum, & quod Judicem decet officio neutiquam defuturum pro certo habeas.

§ 39. D'Acer. xlii. Τί τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις τέθνηκας, ἐφθάρσαι; | "D'Acerius hìc loci (siquis alius) pene desperati, Casaubonum secutus est; cujus emendationes apud Gatakerum videre est. Rem verò ipsam ità pergit porrò exponere". Quoties *Perii* dixeris, de Anima dictum puta. Quippe quod Animæ competat soli, Corpori enim quantumvis immutato, ut pereat tamen, contingere non potest. At simul cogites velim, quàm ineptæ sint istæ & quàm inanes querimoniæ. Nam & ipsa cùm expers materiæ sit, Anima, ut etiam ab Interitu procul & immunis sit, oportet; nec illi metuendum est ne divulsis denique dissipatisque particulis, illa pereat unà; quæ non ab his mutuò connexis & coalescentibus originem aut formam suam traxerat. Rectè sane procedit Argumentum, si rem serio despicias; sed cùm hominum plerisq; adeò esse subtilibus minimè contingat; hanc istis ratiocinationibus accensendam arbitror, quas inter sublimia atque Arcana Philosophiæ recondita collocatas, pauci admodum mentis humanæ viribus assequi valeant. "Gratiæ itaque Benignissimo Deo, eò prolixiùs agendæ sunt, qui nostræ misertus imbecillitatis, Animam Immortalem in Scriptis ipse θεοπνεύστοις luculenter narravit; Veritati ejus falli & mentiri nesciæ, certo scilicet atque omnium validissimo, Fundamento ut innixa Fides nostra quæ cogitando ægrè capere possumus, credendo facilè amplectamur".

§ 40. D'Acer. xlii. Τίς δέ σοι εἶπεν, ὅτι οὐχὶ καὶ εἰς τὰ ἐφ' ἡμῖν οἱ θεοὶ συλλαμβάνονται. | Egregius sane Locus, nec levi tantùm oculo perstringendus. Antoninum enim Veritatis Christianæ rudem, Divinæ Gratiæ, (vel semet inscio) vindicem nactus es, & Assertorem minimè contemnendum. Hem itaque disertè profitentem, Voluntatis Libertate quidem hominum generi concessa, nostræque primitùs insitâ naturæ, & facultate cuique quod suum est præstandi, & Virtutem

tem excolendi fecisse Deum copiam. Quin & perrexisse porrò; quodque ut facere possimus pridem dederat, id ut velimus etiam, jugi opis ejus accessu, efficere. Ita tamen efficere, ut ne nuperæ illæ vires suffectæ, pristinis animi facultatibus officerent, sed Arbitrium Homini relinquerent adhuc, servarentque integrum. Ea enim est influxûs Divini suavitas, ea lenitas inenarrabilis, ut Animos vi nullâ cogat, trahátve, sed demulceat, sed flectat, sed suis (sit verbo venia) blandis, suprà quàm quod dici potest, illecebris, ad virtutem pelliceat volentes. In hoc itaque sita est ejus efficacia, ut ita demùm adjuti, non eligendi facultate spoliemur; sed illa proni promptique eligamus, quæ, absque hic esset adjumento, minime omnium elegissemus.

§ 41. D'Acer. xliv. Τῷ νῦν προσκοπούμενῳ ἀεὶ καὶ τῷ ὀργάνῳ δι' ὃ προσάσσει. | Nobis id inprimis videndum, quam præsertim ob causam hìc terrarum degatur. Corporis & Animæ salus annon præ cæteris omnibus spectanda, curæque esse debeat. Quod cuivis facilè adeò patet, ut dubio nihil restet loci. Id enim agendum est unum, ut quæ ob oculos habemus, ut propositum vivendi scopum cogitantes, mores nostros actionesque singulas hìs congruentes rationibus componamus; apta denique media ut curemus adhibenda, & ejusmodi tantùm, quæ ad finem ultimum & homine dignum, nos tandem perducere queant.

§ 42. D'Acer. xlv. Ὡς εἰ ὁ ὀφθαλμὸς ἀμοιβὴν ἀπῄτει, ὅτι βλέπει. | Appositum id ab Hieronymo notatum. "Sicut singula Corporis membra, citrà mercedis intuitum, suis fungi officiis non gravantur; Nobis itidem convenire, qui in Corpore multò præstantiori membrorum vices sustinemus, ut munia gratuitò obeamus læti; nec alio quovis præter Bonum Commune opus esse debere ad benè faciendum incitamento.

In Librum Decimum.

§ 1. ΣΗ, φανερωτέρα τοῦ περικειμένου σοι σώματος. | Animam Corpore dilucidiorem fieri posse non est quod miremur, si immortalem Illam & permanentem, naturæ immutabilis, quæque semper constet sibi: istud verò varium & in horas mutabile, sibi nunquam ferè non diversum vitam porro nactum non brevem & tantùm caducam, sed acceptam mutuò, & aliunde adscitam, cogitaverimus. Jam verò Anima tum demum dilucida facta censenda est, cum officio eam defungi, cùm Originis memorem stemmate tam nobili se dignam præstare, cùm ad Formam Primitivam, Perfectum scilicet rerum omnium Exemplari mente divinâ conceptum, summo se studio adjungere ipsam, & componere, manifestò liquet. Obscuram vicissim & perspectu difficilem dixeris, si in corpus demersa tota, à Facultate sensitivâ adeò abest propè, ut Substantiam ibi sublimem, & ratione nobilitatam frustrà quæras. Hoc enim animus humanus cum Deo commune habet, quòd cum oculis corporeis Neuter sit cernendus, ex operibus tamen suis palàm se faciat uterque, ut ne mundus quidem ipse se magis præbeat conspicuum.

Ibid. Ὅτι πάντα σοι πάρεστι. | Omnia tum Animo adesse putandum, cum Deo sit conjunctissimus, atque ejus Amore & Studio usquequaque plenus.

§ 2. Παρατήρει τί σοῦ ἡ φύσις ἐπιζητεῖ, ὡς ὑπὸ φύσεως μόνον διοικουμένου. | Monitum quod nobis ex usu esse maximo, modò obsequi velimus, poterit. Regulam nempe certissimam præstantissimamque complexum, quâ licita ab illicitis dignoscere valeamus. Sed cogitatum simul id velim, Deo quàm clementi & benigno utamur, quàmque bono sint loco res nostræ, quibus nihil est vetitum, nisi quod in nos admissum naturæ nostræ vel Animali, Rationali nociturum sit. A vel quibus autem natura non læditur, ea licere omnia pro certo habendum.

§ 3. Φθαρήσεται καὶ ὡς ἐπιπηδῶσαν. | Si id Philosophis solatio esse potuit, at quanto magis Christianis gratulandum, quibus suppetunt Malorum levamina, ab isto longe diversa? Certis nimirum & indubitatis exploratum habent illi argumentis, *Brevia* quæ vitam hanc caducam angunt *incommoda*, *gloriam* ista passis *sempiternam* atque *immensam* tandem aliquando esse *confectura*. 2 Cor. 4. 17.

§ 7. Εἴτε κατὰ περίοδον ἐκπυρουμένου, εἴτε, &c. | Qui ab Academiâ erant, & à Stoâ Philosophi, cùm in Sacras Literas (quantum ego conjicio) fortè incidissent, Mundum inde in extremo deflagraturum die, novos autem Cœlos, & novam tum posteà terram fore, inibi didicerant. Mente verò Spiritûs Sancti parùm intellectâ, quicquid aut ipsorum Placitis priùs receptis, aut vanis animi incerti cogitationibus convenerat maximè, id ferè hàc in causâ deinde commenti sunt. Ex illis nonnulli Mundum multis renovatum vicibus, at flammis

flammis tandem iri penitùs absumptum; Alii renascentem jugiter, in æternum permansurum, nec crebris incendiis (quæ & futura agnoscebant) tam absorbendum, quàm sordibus expurgandum, quibus tandem restinctis, omnia in pristinum reversura locum somniabant. De flammis tamen expiatoriis viderint eruditi; ecquid illis ansæ porrexerit Esaias, Babylonem peccatis fœdissimè conspurcatam sic olim allocutus. *Habes carbones ignis, sede super eos, hi tibi erunt auxilio*, Isai. xlvii. 13, 14. "Ita quidem LXX: Senes sed longe aliter Hebræa veritas, *Non*, inquit, *pruna ad calefaciendum se, focus ad sedendum coram eo sic fuerunt tibi quibus laborâsse.*" Sed ut unde deventum erat redeamus. Omnia, inquam, in pristino statu futura denuò autumabant, Socratem verbi gratiâ revicturum, & ab Anyto Melitoque fore ut iterum insimuletur, ab eodem etiam Judicum concessu iniquissimum capitis luat supplicium. Imaginem in istis videre est Christianæ Resurrectionis perperam intellectæ & Veritatem hominum deliramentis deformatam quos nondum de Philosophiæ tenebris, ad eximiam Evangelii Lucem dignatus erat Deus accersere.

Ibid. Ὑπόθου δὲ, ὅτι ἐκεῖνό σε λίαν περιπλέκει. | Corpora nostra mutari in horas, & ab illis esse longè diversa quæ nascentibus fuerant, cùm primâ sit facie durum nimis, & quod paucis fidem faciat; ad captum vulgi se demittit Antoninus. Supponit itaque quod plerique sibi persuasum habent, à Vero quantumvis alienum. Quod tamen eo facit libentiùs, quoniam ab istâ concessione rei de quâ agitur probandæ nihil esset periculi metuendum. Dato enim, quod idem nobis etiamdum sit corpus, quod à parentibus traditum accepimus, at illud tamen iri nequit inficias, & crescere id, & enutriri, & vivere non posse, nisi nova accedit materies, nisi & immutetur postquam accesserit, & istâ mutatione labantem sustineat & renovet molem. Quin & id etiam ut elargiare oportet, & Novam istam, & illam pristinam materiam mutationem adhuc aliam manere; Mortem dico quæ utramque mox in sua cujusque Elementa remissura est. Hoc, nî mens me fallit, voluit Antoninus, cujus animum si sim assecutus, loco prius in quo hærere visi sunt, aut hallucinati Interpretes, gaudeo me lucis aliquantum contulisse.

§ 8. Ὀνόματα θέμενος σεαυτῷ ταῦτα ἀγαθὸς, αἰδήμων. | Pravum præfractumque Hominis ingenium vel hinc advertas, qui, quod possunt, respuunt; quod nequeunt efficere, id summo prosequuntur studio. Speciosa nomina & laudem virtutis immortalem promereri possunt, id utique nolunt: Mereri, inquam possunt, alii verò ut pro meritis Titulos, & laudes tribuant debitas, id efficere non possunt. Huic tamen uni totis viribus incumbunt. Quin & ab aliis si id consequi potuissent, Quid inde capiendum est Commodi? Siquidem bene merentibus, nec omnibus contingit, nec solis, ut Audiant bene. Hoc interim Nihili, Hoc Incertum in votis est; Illo & Certo, & vere Magno, neglecto fere, & ubique contemptui habito.

Ibid. Ἐὰν δὲ αἴσθῃ, ὅτι ἐκπίπτεις, ἄπιθι θαῤῥῶν εἰς γωνίαν τινά. | Hoc Istos præsertim mordet, qui quoniam Virtutes se posse assequi universas desperant, ne ulli prorsus omnium student. Quo quid à mente sanâ abhorret magis? Virtutes enim opem sibi mutuò & incrementum ferunt, & aliæ paulatim ex aliis nascuntur. Nec ea est humanæ Naturæ sors, ut ad culmen nobis semel, & per saltum (quod aiunt) perventum fuerit; sed clivus iste abruptus pedetentim conscendendus; nec quisquam est Bonus aut Sapiens, quin Is ut esset, multo illi labore, & longo temporis Impendio steterit.

§ 9. Μῖμος, πόλεμος, πτοία. | Ex his vel una quævis sufficit, animam à Deo abstrahendo, nisi arctissimo illi nexu ut constringatur, operam demus. Quod si fuerit factum, omnia nobis deperdendis frustrà erant, cum, testante Apostolo, Nihil prorsus, *Neque Mors, neque Vita, neque Angeli, neque Principatus, neque Præsentia, neque Futura, neque Ulla alia Res creata separare nos valeat à Charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro*, Rom. viii. 38, 39.

Ibid. D'Acer. x. Ὁπόσα ὀφυσιολογητὸς φαντάζῃ καὶ παραπέμπεις | "Casaubonum, ut solet, secutus, qui pro ὁπόσα legendum πόσα censuit novam hinc orditur Periocham D'Acerius; Sensu à vulgatis quàm alieno vide sis apud Gatakerum, Nobis intereà Nostri vestigiis insistendum." Anceps, "inquit is," & periculosa nimis res est Philosophiæ Naturalis studium, quod, oculos dum in res merè corporeas intentos detinet, Animum interim ab Intellectuali illâ & Incorporeâ Naturâ detorquet, Solo Vero, & Bono, & Uno; Dei nempe nos facit immemores, & immensis ejus perfectionibus quò minùs immoremur, prohibet: Hinc mirum nî D. Paulus *à Philosophiâ & inani Deceptione cavendum* monuit, *Coloss.* ii. 8. Quanquam nec Antoninum Scientiam hanc in solidum amandâsse existimem. Nam & inde haud parum capitur commodi, Theoriæ modo Praxin adhibeamus comitem; & Mundi hujus Ornatum atque Ordinem stupendum planè, eâ ratione, eoque contemplemur consilio, ut ad Cultum Deo præstandum ad Sapientiam ejus & Potentiam piè quantum possumus suspiciendam demirandamque aptiores facti, nos inde profecisse plurimum sentiamus.

Ibid. Αὐθάδης σώζεσθαι λανθάνον, οὐχὶ κρυπτόμενον | Recte statuit. Duo siquidem hîc loci in se susceperat probanda; utrumque notatu dignissimum

mum. Primum, Quòd Voluptas à Rerum Physicarum Notitiâ profecta, nec pura esse potest, nec Plena, nisi & Actiones inde enascantur genuinæ, quæ ortum & parentem prodant suum. Cui consentaneum & Secundum, Voluptatem non rectè æstimari, quoties de externis ejus indiciis tantùm fertur Sententia: Externa nimirum ista veram Hominis naturam nec constituunt, nec pertingunt quidem. Tanti proinde habenda sunt singula, quanti ipsum Hominem juvando sunt, Animam scilicet & Mentem veris, solidis & inculpatis perfundendo gaudiis. Hinc sequitur Axiôma illud vulgare

Scire tuum nihil est nisi Te scire hoc sciat Alter.
Pers. Sat. 1.

Inanes tantùm & ineptos sapere, qui quod intus reperire nequeunt, id foris incassum requirunt. Voluptatis intereà loci sincere, quæ à Sapientiâ proficiscitur rudes isti sunt prorsus & inexperti. Latet quidem illa, sed eò magis liquida est & intemerata in animo recondita, sed ipsum reconditentem mirifico suî sensu demulcet, oblectatque.

Ibid. D'Acer. xi. Καὶ τίνες δύνανται αὐτὸ διδόναι τε καὶ ἀφαιρεῖσθαι | Hæc secum animo quisquis recolit à rebus finitis incertisque (cujusmodi omnes ad unam sunt res Creatæ) animum haud magno abstrahet negotio; & ad Deum adjiciet Unum. Illum siquidem penes est unum, & dare omnia, & auferre, pro libitu suo.

§ 11. D'Acer. xiii. Εὐθεῖαν περαίνοντι ἕπεσθαι Θεῷ. | Is *rectà proficisci* censendus est, qui nihil non Justum facit, & Legibus *Agens* obtemperat; Is denique *Deum sequi*, qui quicquid decreverit Ille æqui boni consulit, & ad Voluntatem Divinam *Patiens* animum comparat suum. Utrumque conjunxit Antoninus, haud abs re sanè, à se enim quantumvis distantia videantur, aut reverà distent, ità tamen sibi mutuam præstant opem, ut Virtutum alia nunquam non alteri subveniat. Qui verò in Illâ minùs se præbuit strenuum, in Istâ itidem ut se det turpiter necesse est.

§ 12. D'Acer. xiv. Τίς ὑπονοίας χρεία, παρὸν σκοπεῖν τί δεῖ πραχθῆναι | Nihil Omnibus quidem, at Principibus præsertim, periculosum est magis, quàm leves istæ Suspiciones, quas abundans sæpe solet & anxia nimis Cautela animo subjicere. Siquid agere debemus, satis constat hoc fortiter agendum, nec quid deinde sit futurum, solicitos esse Decet. Sin minus quid expediat per te noveris, consilium ab aliis petendum. Scrupuli verò inanes & superstitiosi, *At ità demum hoc forsan*, vel *illud eveniet* abjiciendi illicò, quippe qui & Animum suspensum teneant, & ab Incepto alieni omnino sint.

Ibid. Ἐπεί τοι ἤγε ἀπέπεσε ἀπὸ τούτου. | Quoties animi pendentibus, quod fieri debuit omittitur, aut à justo præ Ignaviâ desistitur incœpto, in gravius multò damnum impingimus, quàm quodvis à rebus profectum externis infligere posset infortunium. Locum hunc ex sensum prorsus existimo, si Codices sequimur vulgatos; Unde ut aliquid saltem erui posset, hactenus eum in me mutandum suscepi, ut de meo βλαβερῷ ἐπὶ adjicerem. Quæ si aliis arriserint minus, superest & illis eadem in Textu depravatissimo, quod è re sit magis excogitandi Copia.

Ibid. D'Acer. xv. Φαιδρὸν ἅμα καὶ συνεστηκὸς ὅπως λόγῳ κατὰ πᾶν ἑπόμενος | Articulum ("ità enim seorsim distinxit D'Acerius") habes eximium. Quicquid agitur rerum, si cum tumultu, & strepitu, & animo agas perturbato, rationem tibi deficere, id certo est indicio. Quod enim de Deo Pagina Sacra, illum nec in Turbine, nec in Procellis, sed lene potiùs spirante Zephyro Numinis præsentiam exhibitam voluisse; de Sapientiâ itidem pari potest jure prædicari. Suavis illa per se & placida, turbam fugit, & ab impetu abhorret plurimum; in tranquillo degit, & Animus quo se habet melius, eò minus ut concitatus sit & sui inops, semper facit.

§ 13. D'Acer. xvii. Τοιοῦτοι μέν εἰσιν ἐπὶ τῆς κλίνης, τοιοῦτοι δὲ ἐπὶ τῆς τραπέζης. | Istis sane solenne est morum agere Censores, & de alienâ, ut lubet, famâ decernere, quos si in occulta domûs sequi liceret, & quid illis clam testibus fiat ediscere; vel si Lucerna, (ut olim lusit Lucianus) nocturnas posset Libidines, & quæ suadent Solitudo & Tenebræ inhonesta, verbis explicare, ampla satis inde suppeteret vices referendi materia. Larvâ etenim severæ virtutis detractâ, ita omnibus esset palam, istiusmodi Simulatores, à jus in aliena facta dicendo præ cæteris sibi maximè temperare debuisse.

Ibid. Οἷα δὲ κλέπτουσιν, οἷα δὲ ἁρπάζουσιν. | Idea cumprimis bella & salis plena. Ab iis etenim ex rapto plane vivitur, qui eo processerunt insolentiæ, ut singulis Laudem & Vituperium pro Arbitrio decernant suo. Illud quòd Forum agant nullâ authoritate muniti, missum in præsens facio. hoc potiùs advertendum animo, quàm iniquè causas dijudicent, de quibus illos omnino judicare haud est æquum. Solenne scilicet habent, pessimo omnium furto, alienis detrahere laudibus, quo faciliùs ex harum detrimento, aliquid incrementi accedat Suis. Quin & Prærogativam Deo, siqua alia peculiarem arrogare non verentur sibi, illam nempe quâ cordium is agit scrutatorem & de intimis animi Cogitationibus statuit. Damnant etiam Legem, quod olim à Jacobo notatum memoravimus) & ipsam in jus rapiunt Justitiam. Jam verò Sacræ Literæ rapinæ istum arguunt, qui *se parem cum Deo autumare ausus fuerit*, Phil. ii. 6.

Id autem est se parem, imo vel ipso Priorem Deo æstimare, Proximos ad nostrum Tribunal sistere, & in quos juris nihil nobis est, eorum de factis pro imperio cognoscere & statuere.

Ibid. Μέρει ὦ γίνεται, ὅταν θέλῃ πίστις, αἰδώς, &c. | Quò nihil argumento deesse posset, quod hominum iniquam simul & vesanam arrogantiam ad vivum depingat, illud etiam visum est Antonino, tanquam ex abundanti, adjicere. Rapina ista, si in manus aut pedes esset admissa, excusatiorem paulò dixeris; Id verò omnium est flagitiosissimum, quâ sui parte egregias sibi & præstantissimas comparare est Virtutes, illius ut ope noxam potius & reatum ingentem Injusti Falsique homines deditâ operâ impingant sibi.

§ 15. D'Acer. xix. Ζῆσον ὡς ἐν ὄρει. | Id nî fallor vult. Ità esse cuique vivendum ac si quocunque degas in loco, is omnium & amœnissimus, & sibi exoptatissimus esset. Editiores enim Loci, & Domicilia in montium verticibus extructa, apud Veteres præ cæteris magno habiti pretio notissimum est. " Quanquam aliter Gatakerum periochen hanc accepisse Lectorem minimè fugit, cui uter ad mentem Antonini propiùs, dijudicandum relinquo.

Ibid. D'Acer. xx. Εἰ μὴ φέρουσιν, ἀποκτεινάτωσαν. | Platonis illud Marcum in animo habuisse nullus dubito. Socratem is induxerat, Homines Justitiæ quàm infensi sint, referentem. Tanto nimirum illos odio eam atque adversatione habere, ut si ipsa se Justitia humanam induta figuram, oculis corporeis cernendam exhiberet, ne impune quidem esset factura; Sed Virtutis tam eximiæ impatientes, morte quam poterant atroci & contumeliosâ maximè, homines illam mulctaturos autumat.

§ 19. D'Acer. xxiv. Περὶ ὀλίγου δὲ ἐδόκλδον πόσοις, καὶ δι' οἷα. | Nobis etiam haud ineptè in eos, qui insolentiùs efferunt sese, & Dominatum sibi vindicant, ista docet Antoninus transferenda, quæ Davus olim ille Horatianus, Imperium Hominis detrectans vitiis irretiti, & suî parum potentis,

Tune mihi Dominus Rerum imperiis hominumque
Tot tantisque minor? quem ter Vindicta quaterque
Imposita haud unquam miserâ formidine privet?
Serm. Lib. 2. Sat. 7.

§ 20. D'Acer. xxv. Τότε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρει | Illorum redarguit errorem qui res olim forsan ex usu futuras fassi, calamitosas tamen in præsens criminantur. Is contrà, ubi primum agere quid decreverit Natura, ex illo nobis esse usui contendit. A Naturâ enim suum cuique tempus præstitui; idoneum apprimè & congruum. Adeo ut nequid unquam sit ab illâ Factum, nisi, & quod fieri debuit, & quando fieri debuit maxime!

§ 23. D'Acer. xxviii. Τὰ τοῦ Πλάτωνος, σηκὸν ἐν ὄρει | Locum habes in Theæteto, Socratem nempe Commoditates & Prærogativas enarrantem, quibus & Magnates gaudent & Philosophi; & ob quas vel Hi vel Illi potius anteponendi videantur. Ἄγροικον δὲ καὶ ἀπαίδευτον ὑπὸ ἀσχολίας οὐδὲν ἧττον τῶν νομέων τὸν τοιοῦτον ἀναγκαῖον γίγνεσθαι σηκὸν ἐν ὄρει τὸ τεῖχος περιβεβλημένον. *Itaque & hujusmodi Philosophum necesse est propter nullam negotiorum exercitationem, non minus rusticum & imperitum esse, quàm Pastores. Utpote qui perinde mœnibus in Urbe, ac illi Cautæ septo in monte circundetur.* Edit. Serran. p. 147. Ad illa verò Marcum idcircò allusisse arbitror, quò nobis inde colligendi locum daret, quòd cum Sapiens in medio Urbis tumultu, ruris sibi delicias, & solitudinem servet integram, Animi Tranquillitas, ab hominum itidem quolibet, qui sibi non ponit obicem, & reperiri possit ubibuis loci, & facilè conservari.

§ 25. D'Acer. xxx. Κύριος δὲ ὁ νόμος | *Lex*, vel quod Marco tantundem est, *Deus.* Is nempe Lex est vivens, immutabilis, & sempiterna. Unde & Legem à Platone *Sapientum Deum*, & à Socrate in Minoe τοῦ ὄντος ἐξεύρεσιν, *Inventionem ejus quod est* nuncupatam auguror.

§ 26. D'Acer. xxxi. Ὡς καὶ τὴν βρίθουσαν καὶ τὴν ἀνωφερῆ ὁρῶμεν. | Vis illa Naturalis, (Plasticam vocant,) cujus ope stupenda planè ista Fœtûs & generandi, & efformandi, & ad maturitatem usque perducendi mysteria ritè peraguntur, oculos longè fugit corporeos; nec nisi animo eam omninò videndam objicimus: Pariter se habet & illa, quâ corpora sive sursum, sive deorsum feruntur. Unde eruditis haud levis semper animum subiit dubitatio quâ demum de causâ facultas hæc originem traxerit; Ipsa etenim Corpora nec Gravitate per se, nec Levitate prædita satis constat. Videndum itaque, an inde fiat, quod Omnia sui similium appetentia, his præsertim consociare se, & tanquam in amplexus ruere avidè contendant, quod Stoicis placuit magis: An, quod Aliis Vero visum est similius, id omne Terræ circa suum centrum motæ sit potiùs tribuendum; quæ dum rapidissimâ rotatur agitatione, partes suæ molis Universas à Centro abigit quodammodo arcetque. Istæ igitur Particulæ vel longiùs inde absunt vel propiùs, velociùs etiam aut segniùs capessunt fugam, quo se aut fortiùs impulsas, aut placidè magis, motas sentiunt. Quibus Motûs imprimitur minus, illa ab aliis magis motis magnâ vi pulsæ recidunt illicò: & ex casu tam subito, tamque violento, nomen & existimationem Corporum graviorum adipiscuntur. Horum enim peculiare vulgò perhibetur, Centrum versùs descendere, & ab illo ægrè avelli.

§ 29. D'Acer.

§ 29. D'Acer. xxxiv. Ἐρώτα σεαυτόν, εἰ ὁ θάνατος δεινὸν διὰ τὸ τούτου στέρεσθαι. | Si ſingulis ſeorſim ad examen vocatis, ſuo tantùm unum quodque penderemus pondere, ex iſtis omnibus, quæ moribundos male habent, vix ullum reſtaret, quod tanti apud nos eſſet, ut ejus unius gratiâ, vel vitæ incommoda ſuſtinendas vel mortem moleſtè ferendam exiſtimaremus.

§ 31. D'Acer. xxxvi. Καὶ ἐφ' ἑκάστου τὸ ἀνάλογον. | Ad idoneam fragilitatis humanæ recordationem id forſan videatur ſatis, Omnes ut Præclaros præſertim qui antehac è vivis exceſſerunt, animo Viros recolas. Sed cùm ii ſumus, qui nos noſtraque, alienis anteferenda habeamus univerſi, hinc fit, ut iſta fortiùs animum commoveant Exempla, quibuſcum aliqua nobis interceſſit vel neceſſitudo, vel Conditionis, vel Eventuum Analogia. Quod huic locum dedit conſilio, ut in alios ſine delectu quodam, tanquam in ſpeculum inſpicientes, quid nobis & futurum ſit, & facto opus, aptiùs, & veriùs, & faciliùs ediſcamus.

Ibid. Τὸ ἅπαξ μεταβολὸν οὐκέτι ἔσται ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ | Viſum eſt Stoicis, Mundum ſæpiùs, vel potiús ſemper repetitis vicibus reſici, & renovari. Imaginem etiam aliquam ſubobſcuram licet, Reſurrectionis à mortuis, animo eos effinxiſſe, inducit ut credam Locus in Chryſippi de Providentiâ Libello in pauciſſimis memorabilis. *Hæc* (inquit ille) *quum ſic ſe habeant, ſatis conſtat id, nec rerum naturæ, nec rationi rectæ repugnare, ut temporum Periochis olim revolventibus, in eandem poſt obitum rurſus, & Formam & Conditionem revertamus.* Ab Stoicis tamen non eadem omninò quæ nunc ſunt renaſcitura, ſed illis ſimilia tantùm; (Non eundem verbi gratiâ, Socratem, ſed huic & virtute & fortunâ geminum) videtur potiùs placuiſſe.

§ 33. D'Acer. xxxviii. Κρείττων γίνεται ὁ ἄνθρωπος καὶ ἐπαινετώτερος, ὁ ὀρθῶς χρώμενος τοῖς περιπίπτουσιν. | Iſta enim Infortunia, Ignis ad inſtar, quo aurum excoquitur, defæcatiorem virum & nitidiorem præſtant. Sanctior ità demum & auguſtior factus, haud ineptè de ſe dici poſſe ſentit, quod olim de Mario Florus, *Redit ab Africâ Marius clade major, ſiquidem Carcer, Catenæ, Fuga, Exiliaque horrificaverant dignitatem.* Lib. III. c. 21.

Ibid. Οὐδὲν βλάπτει νόμον | *Legem* Ordinem ſcilicet rerum à Deo conſtitutum nequaquam perturbant aut Univerſi faciem deturpant hominum infortunia. Elegantiæ ſiquidem & ad Bonum commune convenientiæ tantundem habent res adverſæ quantum quæ ſecundæ ſunt maximè. Sunt enim & iſtæ in manu Dei poſitæ & ejus Inſtrumentorum perinde funguntur viæ; ad opera tam Bonitatis quam Juſtitiæ exequenda pariter aptæ; ſive ut his ſpectatâ magis effulgeat Bonorum virtus, ſive Improborum Malitiæ ut aliquis ponatur modus. Præclara ſane, & quæ Animum verè Philoſophicum ſapit Ratiocinatio.

§ 36. D'Acer. xli. Τινὲς ἀσπαζόμενοι τὸ συμβαῖνον κακόν. | Antoninum iſta locutum cave mortem in Malorum cenſu repoſuiſſe exiſtimes; ſed vulgi potius ingenio Sermonem attemperâſſe, qui Mortem Malorum graviſſimum ſupremumq; rati, quoties Inimicos, aut ſibi Incommodos è medio ſublatos videant, vehementer ſolent gaudere. Quod non Puſilli tantùm, ſed & Malevoli, & Immanis animi certiſſimo eſt indicio.

Ibid. Χαλεπὸς μὲν οὐδενὶ ἡμῶν ἦν | Is enim eſt vir Bonus, ut Peccata licet damnet, & ſummo habeat odio, ipſi tamen peccanti æquum ſe ſemper & Benevolum præſtet. *Inſectatur* nempe *Vitia, non Homines, non caſtigat errantes, ſed emendat.* Plin. Lib. I. Epiſt. 10.

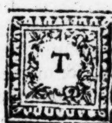
Ibid. Ἐφ' ἡμῶν δὲ πόσα ἄλλα ἐστι, δι' ἃ πολὺς ὁ ἀπαλλακτιῶν ἡμῶν; | Cum iſta Imperatorem eximium adeò, & ſuis meritò dilectiſſimum ſubierit Cogitatio, quid demum pleriſque & vulgaribus opinandum? Me vero in hâc Perioche delectant plurimùm, quæ ubique nitent, Ingenii Manſuetudo, & mira in Alios Benevolentia; In Ethnico quidem eò impenſiùs laudandæ, quòd etiam apud Chriſti nomen profeſſos occurrant (heu!) parùm frequentes.

Ibid. Μὴ μέντοι διὰ τοῦτο ἔλαττον εὐμενὴς αὐτοῖς ἄπιθι. | En quantum Cautelæ, ne quid in Charitatis peccetur Legem; ſi quæ nobis in Mortis ſolatium adhibemus remedia, ad odium vel Inimiciſſimi cujuſvis impulerint.

§ 38. D'Acer. xliii. Ἐκεῖνο, εἰ δεῖ, ἄνθρωπος. | Animam dicit. *Mens* enim *cujuſque eſt quiſque*; Corpus autem, ſi accuratè loqui velimus, non tàm Homo eſt, quàm Hominis Inſtrumentum. Huic non illud puto multum abſimile, quod D. Petrus, 1 Epiſt. iii. 4. *Occultum cordis hominem* nuncupat.

In

In Librum Undecimum.

§ 1. Ὃν καρπὸν ὃν φέρει αὐτὴ καρποῦται.| Vox isthæc *Fructus* ubi quid ab Animâ prolatum denotet, eodem prorsus recidit, quo formulæ loquendi Scriptoribus Sacris usitatissimæ. Nam & Illis etiam familiares novimus,
Ephes. v. 9. *Fructus Lucis,*
Hebr. xii. 11. *Fructus Justitiæ, Fructus Spiritûs*; quibus ex adverso opponi solent *Fructus*
Gal. v. 22. *Peccati, & Affectus Carnis.* Hos eti-
Rom. vi. 21. am Tenebras, Injustitiam, & Malitiam audire, haud infrequens est aut
vii. 5. ignotum. *Spiritûs* autem *Fructus* laudati contrà *hujusmodi sunt. Dilectio, Gaudium, Pax, Longanimitas, Benignitas, Mansuetudo, Bonitas, Fides, Justitia, Sapientia, Temperantia.* Jam vero inter Hos & Illos interest plurimùm, quoad ista præsertim duo, hìc loci haud abs re notanda. Prius attigit Antoninus, Animam nempe & se, & suis quos profert Fructibus frui & gaudere; Cùm Corpus Carnis Fructibus haud perinde fruatur; sed ad ritum Animantium cæterorum se habeat, in quibus nec Ovibus sua prosunt vellera, nec mella Apibus. Posterius, ad Fructûs durationem attinet; Qui carnis sunt, brevì utique interituri, cum illâ pereunt funditùs; Quos autem carpit Spiritus, perennes carpit & perpetuos; ipse omnis Expers interitûs, illis perinde sempiternis nunquam non gavisurus. Has utinam Differentias, Essentiales quidem illas & Immutabiles, perpenderemus seriò. Quod qui ex animo fecerit, illum & Periochen hancce pulcherrimam habiturum & impensam quantum poterit præstantioribus navaturum operam, nullus dubito.

Ibid. Τὸ μηδὲν ἑαυτῆς προτιμᾷν. | Ex omnibus hìc terrarum degentibus, Anima humana, & in se longè præstantissima & à nobis jure merito maximo habenda est pretio. Quoties enim rebus illam Corporeis postponimus, (quem quidem Errorem sæpe sæpius erramus) in illorum demersi vanitatem, nobis inurimus maculam. Hanc autem cæteris quod oportet anteferentes, ad Deum accedimus propiùs, cognatione quâdam arctiori illi conjuncti; quin & imperii quodammodo cum Illo consortes, qui, Terrestria despiciens, universa submittit sibi.

Ibid. Οὕτως ἄρ' οὐδὲν διήνεγκε λόγος ὀρθὸς, καὶ λόγος δικαιοσύνης. | Miram in hoc loco deprehendere videor Sapientiam sublimem quidem & reconditam ut Interpretum plerosque verus fugerit sensus. Id vero, nî & mens me fallit mea voluit Antonius; Parem eò usque & Animæ nostræ, & Legis esse Sortem, & idonea utrique suppetere Argumenta, cur se cæteris putet præstantiorem. Utramque nempe nihil esse aliud præter *Veritatem,* & *Justitiam perfectissimam.* Unde cogas licet Animam eandem esse cum Lege, cum utriusque Ratio eadem sit. Hinc jus & potestas omnia judicandi, cum ipsa intereà loci, nullius sit judicio obnoxia; Quibus etiam prærogativis Lex gaudet, Anima vero nisi & ipsa Lex esset, iisdem gaudere non posset. Quod vero Marcus Animæ (à Deo nimirum institutæ) tribuit, idem & D. Paulus Spirituali (quem nuncupat,) *Quòd omnia* scilicet *dijudicet, ipse vero à nemine dijudicetur,* 1 Cor. ii. 15. " Idem utique cum Deo sentit Vir Spiritu Sancto imbutus, nec illum secutus ducem aut errare potest, aut ab alio quopiam redargui. Quod Apostolis aliisque Θεοπνεύστοις contigisse exploratum habemus satis."

§ 2. Ἐὰν τὴν ἐμμελῆ φωνὴν καταμερίσῃς εἰς ἕκαστον τῶν φθόγγων. | Argumentum si accuratùs discutias, idoneum satis; Cui tamen declinando haud una suppetit Ratio. Quidnî enim Respondemus contrà, Musicæ concinnitatem in Sonis non verti singulis, sed in multorum apto concentu; cum complusculi simul commissi, & justis rationibus ad invicem & distantiis distincti, aurem pertingant suaviter demulceantque. Cum denique Harmonia quam vocant inde confletur, eáque major, vel minor, quò perfectiores, aut minus perfectæ sunt istæ Sonorum Commissuræ, & ab Unitate seu numeris suis omnibus absolutâ Concordia, aut longius abscedant, aut ad eam accedant propiùs. Carminum etiam similem agnoscis Rationem, quorum venustatem, singulas aut pensans Syllabas, aut pronunciando disjunctas frustrà eris requirens. Hæc enim à Totâ pariter compage proficiscitur, cujus numerosa verborum congruentia variis ex musis & partibus confecta in amorem suî rapit, & mixtâ quâdam perfundit voluptate. Hinc utique efficitur, cùm harum Rerum Laus & præstantia particulis seorsim, quantumvis rectè dispositis, minimè constet; parum apposita, quibus Mundi Contemptum suadeat, præbuisse illas Marco exempla. Huic tamen itâ occurretur Objectioni, si quod in Musicâ & Poësi verissimum haud diffitemur,

temur, Antonini tamen Argumenta convellere id pernegemus. Elegantiæ nempe Musicæ & Poesi peculiares, cæterisque quæ sensibus corporeis percipiuntur, mancæ sunt & imperfectæ. Nam & id ipsum quòd elegantes sint, aut habeantur, non suæ habent ditionis sed à loco, tempore, & aliis quibusdam inter se conspirantibus, id pendet totum. Accedit, quòd Particulis istæ constent successivis, quæ se mutuò propellentes, perficientesque, existere simul nequeant; Hinc Imaginem veræ illius Æqualitatis in quâ unâ Exemplar consistit Venusti absolutum, rudem tantùm & debilem Imaginem repræsentare valeant. In illâ igitur Venusto & Decoro Primo, qui aciem Intellectûs defixerit, breves istos & adventitios lepores, quorum Decor omnis in transitu est, facile contemnet. Nec id tamen præter mittendum, Musicæ id laudis jure deberi, quod ex omni inferiorum, quæque sensibus percipiuntur voluptatum, & leporum censu, illi ut primæ deferantur æquum est. Nec quævis est alia, quæ Animum dulci perinde deliniat & puro voluptatis sensu. Adeo ut hanc vel ignorare prorsus, vel non habere in deliciis, &, quo Virum gravem decet, favore & studio prosequi, vitio vel indolis parùm ingenuæ, vel minus liberaliter institutæ, apponi debere existimem.

Ibid. Χωρὶς ἀρετῆς, καὶ τῶν ἀπ' ἀρετῆς. | Inter hæc & antedicta id interest discriminis, quod Virtutis & Bonarum Actionum Spiritualis quodammodo, & abstractus sit Decor, Pulchritudo quæ sensus fugit corporeos, & Animo cernitur solo. Hinc fieri censendum, quòd Verum illud & Unum, unde Venustas & Decorum omne proficiscitur, in his magis ad vivum depingatur, quæ Legibus corporeis soluta sunt. Nec enim nitidam pariter aut Augustam Ideam in crassioribus & Materialibus patitur Natura.

§ 3. Μὴ κατὰ ψιλὴν παράταξιν, ὡς οἱ Χριστιανοὶ | Haud facile dictu est, quid huic locum dederit cogitando; aut quando obfirmatam adeò patientiam Christianis affinxerit; cùm is esset Antoninus, qui Veritatis Professores nunquam non persequi detrectaverit. Ipsa si spectes verba, Martyrum exempla cruces & flammas intrepidè perpessorum ob oculos illi quotidie versata dixeris: Nec tamen, illo Imperante, ubi is agebat loci, quenquam accepimus fidei ergô Christianæ Capitis damnatum supplicio. At, quantum mihi conjicere est, istis hæc Censura convenit temporibus, cum intestinâ discordiâ & civili bello expergefactus Ethnicorum furor, & in omne nefas audax, in Christianos Asiaticos & Gallicos sæviebat. Horum utique, quos populi vesanæ licentiæ devotos in audiverat Marcus, firma atque imperterrita, etiam inter moriendum & exquisitissimos cruciatus læta & victrix Animi Constantia ad illum delata pro merâ obstinatione habebatur. Quod illis tamen præsertim tribuendum censeo, qui, vel unde & qualis esset hæc vera Animi Magnitudo nescii, vel Christianis infamiæ notam inurere Studentes, eorum etiam virtutes falsò criminabantur. Hinc itaque is fœlicem hominis vicem prædicat, qui mortem contemnere, non temerè, aut præ animi pervicaciâ, sed rationum momentis & sano præmunitus judicio possit. Dogma si per se spectes verissimum, mores autem Christianorum quod attinet, & mortem ab illis strenuè exceptam, injurium admodum & erroneum. Sed itâ solent, quibus falsis opinionibus præpedita mens, ut ne quid rectè dijudicent, facit. Illa siquidem Martyrum immota Constantia, & mors placida, validis rationum fundamentis innixa est. Ejusmodi quidem, quæ cum humanum exsuperarent ingenium, minus esse debuit mirum, si Ethnici divinæ lucis expertes, haud illas erant assequendo satis.

Ibid. Καὶ σεμνῶς | Ad veram Gravitatem multa requiruntur. Decorum scilicet & Ordinem in omnibus tuendum, Forti agendum animo, nec periculorum appetenti, nec pavore segni; Urgens etiam necessias, Finis viro digni intuitus, qualis quidem citrà Utilitatem alienam constitui nullus potest. Christianis id verti sæpè vitio notum est, quòd ultrò se suppliciis dederint frequentes, nec mortem tàm excipere, aut etiam contemnere, quàm solicitos ambire animum induxerint sibi. Hinc istæ Philosophorum Contumeliæ, hinc Constantiæ vituperia, sed ab istis tantum profecta, qui quid ageretur rerum ignari, suo metiri alios modulo non sunt veriti. Quod enim nullâ necessitate fit, eo in prudentiam quàm gravissimè peccatur, nec tanti Animi impetu temerario, & levi factum Incogitantiâ censendum. Christo vero adscriptos, quæ tandem urgere potuit necessitas gravior, quàm Militiæ ut Munus absolvant suæ, in capitis etiamsi discrimen sese esset committendum, Morte enim ita, ut decuit, obitâ, incassum cessit Dæmonis dolus, & quò graviori perculsæ sunt Res Adversarii istius damno, eâdem etiam operâ ditioni Domini sui tantò uberius accessit incrementum.

Ibid. Ὥστε καὶ ἄλλον πεῖσαι ἀτραγῴδως. | Rectè. Nec enim ex illis quæ fastu facta novimus, exempla nobis sumere solenne est. Sed Justitia potiùs, & Necessitas consilio sublevata, & gravis Animi Deliberatio in Imitationem trahunt suî. Sed Pompæ & Vani fastûs Christianos postulari minimè omnium oportuit, quem ii essent præsertim, qui in Animo humili, & ab Ostentatione abhorrenti plurimùm, laudem & Virtutem ponebant omnem; nec aliter se Servos Jesu Christi credebant, ni si hominum encomia adeò non captaverint, ut neglexerint quidem & spreverint, in illâ scilicet glo-

riâ

riâ quærendâ Toti, quæ ab uno proficiscitur Deo.

§ 6. Μετὰ δὲ τὴν τραγῳδίαν, ἡ ἀρχαία κωμῳδία παρήχθη. | Quò meliùs quòd voluit Antoninus, de novo veterique Comœdiæ genere intelligas, vide sis quæ nos Horatio in Arte Poeticâ adscriqsimus, ad Vers. 281. & sequent.

Ibid. Ἡ μέση κωμῳδία. | Comœdia vetus eò usque perduravit, donec Lysander Athenis rerum esset potitus : Media ad Alexandri Magni tempora pertigit ; Nova etiamdum locum obtinet.

Ibid. Ἡ νέα, ἡ ἐπὶ τὴν ἐκ μιμήσεως φιλοτεχνίαν ὑπερρύη. | In Comœdiâ quidem tùm Veteri, tum Mediâ nihil inerat Mimici. Ista enim nec in Personis, nec in Rebus ipsis ficti quid in se admisit. Nominibus quidem confictis usa est, & Civium Præstantiorum Mores exhibuit populo spectandos ; sed has extrà Conditiones, à veritate vel latum unguem deflectere, religio erat. Nova autem, eadem premere vestigia dedignata, & plus sibi rata licuisse, de Veritate parùm sollicita, & Nomina & Materiam de integro effinxit sibi. Jure igitur in Mimicum hæc delapsa artificium perhibetur, cùm non sit jam Vitæ communis Narratio, sed velut Umbra quædam & Species tantùm. Hoc itaque genus veritate spoliatum damnandum censuit hîc loci Marcus.

Ibid. Ἡ ὅλη ἐπιβολὴ τῆς τοιαύτης ποιήσεως καὶ δραματουργίας πρὸς τίνα ποτὲ σκοπὸν ἀπέβλεψε. | "Iste finis quis tandem sit cogitandum seriò edixit Marcus. D'Acerius autem his seorsim positis interrogandi affixit notam atque ità demum Antonini Mentem pergit porrò explicare ". Veteri quidem & Mediæ finem nunquam fuisse utilem haud diffitetur ; cùm istius generis Comœdiæ moribus emendandis prodessent maximè ; Novæ non itidem ; utpote quæ populo non tàm corrigendo, quàm oblectando, & inani ducendo specie (Antonino Judice) studeat. Veterum usque adeò asperitatem comi mollique recentiorum obsequio antehabendam statuit ; illam acerbè utilem, hanc autem nulli prorsus bono jucundam prædicans. Quod Persarum Rex olim de Aristophane , *Illius Consiliis & fortiores Athenienses, & hostibus Superiores factos*, minoris putandum arbitror, quam hæc Antonini sit approbatio. Quo magis illis est condonandum, qui id agunt, ut extorrem istum, & exoletum dudum Drammatis morem restituant denuò. Sed & illud ut animo advertat monendus est Lector, quod si fecerit minùs, Antoninum forsan Erroris sibi Authorem sit habiturus, Comœdiam scilicet, nec *Veterem* nec *Mediam* absolute & per se laudari, sed Comparatione tantùm institutâ, quâ *Novæ* antecellendi manifestæ sint. Nec enim Marci aut Ingenio convenit, aut Disciplinæ, hominum ut vitia proferantur palàm, & Spectantibus ludo jocoque fiant ; Quod & Divinis & humanis legibus adeò repugnare, ut nihil supra. Nostrum minimè omnium fefellit. Id utique sibi dedit negotî, Novam ut ostenderet Comœdiam culpæ haud minùs, imò multò magis obnoxiam quam Vetustiora Drammatis exempla, quæ tamen ut Theatro indigna, Ætas præsens amandaverat. Quin & ipsam etiam Tragœdiam longè est ut ab omni eximat censurâ ; siquidem Marco, affectibus modum poni, parum videbatur, nisi & cum Stoicis, eliminandos eos evellendosque pectoribus humanis, vel (quod eodem ferè recidit) otiosos omninò & inertes esse debere decerneret. Quæ huc faciunt plura Lectori occurrant, inter Animadversiones in Aristotelis de Poesi Libellum.

§ 7. Πῶς ἐναργὲς προσπίπτει, τὸ μὴ εἶναι ἄλλην βίου ὑπόθεσιν εἰς τὸ φιλοσοφεῖν οὐκ ἐπιτήδειον. | Præ tot disciplinis inter se dissentientibus. Multi olim de veritate assequendâ desperantes, omnem Philosophiæ curam abjiciebant ; id satius arbitrati in tranquillo considere , quam si Iter magna instituant negotio, quam potissimum insistendum sit viam incerti. Huic itaque, quo maturius medeatur malo, suæipsius Vitæ instituto penitiùs introspecto, ad Sapientiam satis esse illud idoneum certissimis comperit indiciis. Hunc etenim cum sibi semper Scopum posuisset, Deum & Proximum, ut Charitate quàm potuit maximâ prosequeretur ; id unum erat reliquum, ut in illis perseverans se daret præclarè, & Bonorum Operum fructum amplissimum curaret indies edendum.

§ 8. D'Acerio ix. Ὁμοθαμνεῖν μὲν, μὴ ὁμοδογματεῖν δέ. | " De Textu, & perioche ab antegressis distinguendâ, quin & variis loci interpretationibus, Gatakerus jam fusè satis. Noster verò quid hâc in causâ senserit, docebunt sequentia. Vulgi de Justitiâ, Pietate, & Deo, quas animo concipere solent Opiniones à Vero ut plurimum abhorrent. Ab his itaque cavendum, cogitando, quòd Charitatis vinculum commune, quantumvis constrictos teneat, & in eandem quodammodo Arborem ut universi coalescant, faciat ; Mens tamen, istis soluta legibus sui esse juris haudquaquam desinat. Nec id igitur nobis est committendum, ut, Rationis Prærogativâ turpissimè proditâ, sententias nostras alienis subjectas, aut obsequio deditas patiamur. Siquidem isto demum pacto, qui nobis in Salutem & Commodum cedere debuisset, gravissimo futurus est damno, & certissimo veritatis exitio Amor mutuus, & Benevolentiæ Affectus.

§ 10, D'Acerio xi. Οὐκ ἔστι χείρων οὐδεμία φύσις τέχνης, καὶ γὰρ αἱ τέχναι τὰς φύσεις μιμοῦνται. | Id omnium est Artium commune, ut quæ minùs sunt perfecta, in perfectiorum gratiam operentur. Natura utique universa cujus ad exemplar, Ars omnis se studet componere, in id etiam cogitatio-

nem intendit ſuam. Quod ubi perſuaſum tibi, & perſpectum habeas, en genuinam Juſtitiæ Proſapiam! Quorſum enim illa? aut quid tandem ſibi vult? Hoc unum ſcilicet, ut vilia ſubjiciat Præſtantioribus. Egregium ſanè Capitulum in quo & validiſſimis ſimul, & maximè perſpicuis orationibus evincitur, Juſtitiam non à Legibus humanis ortam omnem, ſed à Jure Naturali, Divino huic rerum univerſitati coævam, imò potiùs illà nimium quantum ætate grandiorem, ab ipſo immediate profluxiſſe Deo.

Ibid. *Οὐ γὰρ τηρηθήσεται τὸ δίκαιον ἐὰν ἤτοι διαφερώμεθα πρὸς τὰ μέσα.* | Hinc ſequitur minùs perfecta in eorum quæ ſunt magis gratiam fieri, quoniam iſtis ſi primæ deferantur partes, læditur illicò Natura, & rerum interturbatur Ordo. Mihi quidem magno eſt volupi animo verſare mecum, quot & quanta nobis ſe præbeant, explicita magìs & cogitantibus obvia, hujus unius ope (modo ritè intellecti) dogmatis, & ad veritates inde deductu faciles accommodati.

§ 12. D'Acer. xiii. *Σφαῖρα ψυχῆς αὐτοειδής.* | Anima quam ob rem Sphæræ componatur, jam alibi notatum. Elegantem tamen in pauciſſimis Periochen, quin illuſtrando aliquid conferam operæ temperare mihi nequeo. In corpus rotundum ſi lucem intromiſeris, Gibboſæ ejus particulæ Interſtitia quædam efficient ſubobſcura; per hos enim gibbos ſtetit, quo minus per Corpus omne ſe pariter lumen diffunderet. Haud ſecus cum Animâ itidem actum puta, quæ ſi ſibi ſimilis, & rotunda tota, Lumen divinitùs ſuffuſum excipit ubique lucida. Sed ex quo vitiis depravata ſibi facta eſt diſpar, & diffòrmis, obſtruuntur extemplo radii cœleſtis, & caligo paulatim inducitur, donec obruta tandem tenebris oberret, & Rerum aliarum, & Suî notitiâ penitus ſpoliata.

§ 13. D'Acer. xiv. *Οἷος ὁ φωκίων.* | "Tribus à Gatakero memoratis, & illud de Phocionis morte adjecit D'Acerius". Cicutæ nempe poculo, à quatuor aliis quibus moriendum erat unà, epoto, & Carnifice niſi ſoluto veneni pretio miſcere denuò recuſante, ex amicis illum quendam allocutum, Argenti ut id paululum homuncioni numeraret oràſſe, quando Athenis ipſa mors daretur venum. Hæc omnia, ſi placidè, & ex animo dicta, mortem depingunt ab Antonino laudatam. Quid enim aut Benevolentiæ indicium luculentius, quàm id Filio in mandatis dediſſe, à Charitate & Officio ergà populares, ut paternæ indignatus neci, nunquam excidere ſe pateretur? Athenienſibus autem quid magis opportunum, quàm Crudelitatem ſimul & Avaritiam deteſtandam dehortari, quæ Capitis mulctandos ſupplicio ad mortem ſibi propriis comparandam ſumptibus adigebant. Sed iſta ſi Ironicè tantùm & Scepticè fuerit effatus, (cujus Antonini Mentem ſuſpicio haud levis inceſſerat) non tàm laude quàm vituperio digna exiſtimat. Morientem utique nil niſi grave & ſincerum decet; &, quibus perraro eſſet condonandum, Simultas, Jocus, & Simulatio, ab extremo vitæ actu abeſſe debent longiſſimè.

§ 15. D'Acer. xvi. *Ὡς σαπρὸς, καὶ κίβδηλος,* &c. | Rectè quidem monuit, iſtas loquendi formulas, quantumvis uſitatas, eſſe tamen Viro honeſto neutiquam dignas: Nec aliter ſentit ſapiens; ſed invaluit conſuetudo, & quæ nulli probamus, præ more recepto, & animi incogitantiâ, facillime in nos admittimus.

Ibid. *Ἐπιτήδευσις δ' ἁπλότητος σκαλμή ἐστιν.* | Eodem redit, quod vetus illud & bene notum, *Pejor eſt Odio Amoris Simulatio.*

§ 16. D'Acer. xvii. *Εἰ δὲ κατὰ φύσιν, ζήτει τί ἐστι κατὰ τὴν σὴν φύσιν, καὶ ἐπὶ τοῦτο σπεῦδε.* | Id pro comperto ſatis habuit Antoninus, nihil omnino præter Naturam fieri; ſed aliquantum tamen noſtræ concedit imbecillitati, & anticipatis opinionibus. Cum id & ſalvo dogmate ſuo condonari poterat, & præceptis inde deductis obſequium conciliare. Dato igitur, præter naturam obvenire nonnulla, at noſtri id eſſe officii ſtatuit, quod Naturæ ſit congruum, ut id ſummo proſequamur Studio. Hoc autem ità tantùm aſſequi poteris, ſi Naturæ univerſali Te Tuaque commendes omnia, committaſque lubens. Quòd perinde eſt, ac ſi Deo in omnibus ſubjectum, & ejus voluntati toto conſentientem conſpirantemque animo dixiſſet.

§ 17. D'Acer. xviii. *Ὡς οὐδὲν κακὸν πείσεται.* | In mortis Remedium id nobis cogitandum vult, Rem nullam in pejus mutari, aut ad nihilum poſſe redigi. Attat Alia quidem ſunt, eáque omnium graviſſima, à quibus Juſti eximuntur ſoli, quorum ſcilicet peccata Deus non illis deputaverit exitio. Sed iſta Philoſophos latuiſſe non eſt mirum; cum Veritate Chriſtianâ deſtituti, Ideam vel nullam, vel falſam nimis & obſcuram tantùm eorum quæ poſt obitum futura ſunt, animo conceperint.

§ 18. D'Acer. xix. *Ἄχθονται γοῦν ἀκούοντες ἄδικοι.* | In promptu eſt Ratio. Injuria enim & Ingratitudo cum voluntarium inſinuent Virtutis & Officii defectum; nec homines, ſeſe vel inſciis, vel invitis, ii vel ſint, vel videri mercantur, has ſibi jure objici culpas nemo eſt, qui lubens fateatur. Cui conſentaneum eſt, ut vel ſuſpiciones, vel vituperia præſertim ejuſmodi, & illum qui poſtulatur urant malè, & quod à poſtulante iniquè ipſo actum ſit, nunquam non poſtulato videntur.

Ibid. *Πολλὰ γὰρ κατ' οἰκονομίαν γίνεται.* | Appoſitum ſanè, quò plurima priùs edocendos oſtenderet, quam de facto alieno pronunciandi ſimus compotes.

Quæ cùm adeò ſint impedita, & ſcitu difficilia, ut vix unquam aſſequi poſſis, conſultius eſſe multò, quodque probo & prudenti Viro decet magis, ab omni potiùs hujuſmodi in cauſis Judicio ſibi temperare. Obſervatio huic ferè gemina Virum ex hodiernis celeberrimum, eò uſque impulit, ut multa diceret Inſtituta & Conſilia, quæ riſum ſpectantibus fortean moveant, adeò tamen non abſurda eſſe aut inepta, ut ſi valida quibus nituntur, rationum fundamenta cernere poſſemus, Prudentia potiùs Agentis planè demiranda, cogitantes eſſet in ſtuporem datura.

Ibid. **Φυλακτέον, δ' ὅπως τῷ ὀργίζεσθαι τὸ κολακεύειν αὐτούς.** | Ne Lenitas & comis animi Candor in turpem adulationem deflueret, & ignavum in peccantes obſequium, id diſertè cavendum haud abs re monuit Antoninus. Hominum enim pleriq; modum ſervare neſcii; dum ſtudioſè nimis vitant Vitia, in contraria præcipites ſe dare ſolent. Id ne nobis committatur, quanto in hac cauſâ fiat periculo cogitandum. Ab Aſſentatione ſcilicet perinde ac ab Aſperitate nimiâ metuendum; Et illi quicum agitur, & humanæ Societatis in damnum & exitium, utramque cedere pro certo habendum. Et hoc, & illo periimus pacto, nec quid eſt quod demas diſcriminis, niſi illud unicum, quod non pariter utrinque pereamus.

Ibid. **Ὅσῳ γὰρ ἀπαθείᾳ τοῦτο οἰκειότερον, τοσούτῳ καὶ δυνάμει** | In ſolidis id corporibus liquet maximè; quorum quæ fortiora dicuntur, firma magis ſunt & in ſe collecta; & ictibus externis fractu difficilia. Sed Antoninum cave, de Animi hebetudine, aut ſenſibus obſtupefactis intelligas. Nos indolentes, hoc eſt, adeò tantum Senſus expertes voluit, ut ab externis læſi ne nobis videamur. Quæ quidem animi ſententia, & fortiorem Virum & Tutiorem præſtabit, quàm potuiſſet unquam Stupor & mera quam vocant malorum Inſenſibilitas.

§ 19. D'Acer. xx. **Τέσσαρας μάλιστα τροπὰς τοῦ ἡγεμονικοῦ παραφυλακτέον.** | Affectiones iſtæ, quantum ego conjicio, ſunt Suſpicio, Maledicentia, Diſſimulatio ſive Mendacium, & Intemperantia. Pluribus huic Articulo non eſt opus, quem tamen, cum lucis adſcititiæ indigeret maximè, obſcurum nimis paſſi ſunt Interpretes.

§ 20. D'Acer. xxi. **Τὸ πνευματικόν σου καὶ τὸ πυρῶδες.** | "A Gatakero adnotatis adjicit D'Acerius ſequentia." Oppones forſan, ne Elementa ipſi immorigera eſſe queant, Deum prohibuiſſe Creatorem; Rationi verò noſtræ cum eligendi poteſtate, peccandi etiam ſimul feciſſe Copiam, Illud autem vereor, ne nos adeò culpa non liberet, ut graviori potius Injuriæ obſtringat crimine. Noluit ab Hominibus neceſſitate coactis obſequium ſibi præſtari Deus, eo nimirum Conſilio, ut Amoris attracti delinimentis & lubentiores præſtare, & ſponte præſtantes noſtrâ Virtutis adipiſci præmium poſſemus. Nos perditos intereà loci atque Ingratos! Si tanti immemores beneficii, quod ad obſequium perfectius ſtimulare nos acrius debuiſſet, Jure illo in noſtrum verſo exitium, ad defectionem omnium impiam maximè, & deteſtandam abutimur; atque illam nobis arripimus gehennam, quàm niſi ſcientes volentes perpeti non poſſumus.

Ibid. **Μᾶλλον δὲ πρεσβύτερα τῶν δικαίων πραγμάτων.** | Cauſæ utique ſuis ut ſint Effectis priores neceſſe eſt. Demptis verò Pietate & Æqualitate, (nam & iſthoc Animus redit Æquus) Juſtitiæ nihil erit ſuper inter homines loci. Ipſa autem ſi exulet Juſtitia, Actiones ſimul juſtæ, ut amandentur oportet.

§ 21. D'Acer. xxii. **Ὑπόληψις ὁμοία τῶν ποιῶνδε τινῶν, τουτέστι τῶν κοινῶν.** | Veriſſimum illud, ad quod tamen Animum pauci intendimus. De Rebus, quænam Vera Bona dici & exiſtimari potiſſimùm mereantur, parùm hominibus inter ſe convenit. Divitias alii, alii Gloriam, hoc cohoneſtant titulo; Quod verò ad Bonum facit commune, id collaudant ad unum omnes. Nemo enim, etiam Injuſtorum, eſt, Societati quæ noverit humanæ expedire, ea vera eſſe Bona, qui non vel invitus agnoſcat. Hinc efficitur, hæc ſola Sapientes ſibi expetenda arbitrari, hinc etiam ſuppetit Ratio minimè contemnenda, Charitatem quamobrem cæteris omnibus antehabere virtutibus ſolenne ſit. Nec id prætermittendum, ſalutaria quæ hinc erui poſſent Dogmata vel integro ſi in unum congerantur ſufficere Libello.

§ 23. D'Acer xxiv. **Σωκράτης τὰ τῶν πολλῶν δόγματα λαμίας ἐκάλει.** | Ne eandem ſæpiùs cantilenam caneremus ſatius duximus Lectorem, ad illa quæ nos ad Horatium de Arte Poeticâ, amandare.

§ 28. D'Acer. xxix. **Οἷος ὁ Σωκράτης,** &c. | Xantippen, quam moleſta fuerit marito, omnes nôrunt; Quam ut verberibus caſtigaret, cùm è familiaribus quidam hortaretur, is ſe ſuis & conjugis Jurgiis alienam minimè paraturum voluptatem reſpondit. Hoc monet Marcus, quò magis id animo recurrat ſæpiùs, quàm ridiculum ſit & abſurdum, Populo ſi quid in oculos ſubjiciamus, quod aliis cachinnum moveat, noſtro interim impendio. Si igitur domeſtico aliquo contingat neſciis urgeri incommodo, quanto id alios celare conſultius eſt; quàm proferendo palàm ludibrium debere; ut oneri tamen ne detrahatur quicquam, imò adjiciatur plurimum?

§ 30. D'Acer. xxxi. **Δοῦλος πέφυκας, οὐ μέτεστί σοι λόγου.** | Verſiculum à Tragico quodam deſumptum

ptum huc loci idcircò transtulit Antoninus, quò in animum revocaret, Affectibus qui se dedunt, & Virtutem habent neglectui, pristino se Jure spoliare, nec suffragium, aut alia quævis hominum Liberorum privilegia, quæ virtuti competere possunt uni, sibi in posterum vindicare eos debere. Quod fusiùs à nobis tractatum ad Horat. Epist. 6. Lib. 1.

§ 31, 32. D'Acer. xxxii.

——'Εμὸν δ' ἐγέλασσε φίλον κῆρ,
Μέμψονται δ' ἀρετὴν χαλεποῖς βάζοντες ἔπεσσιν.

Versiculum ab Hesiodo petitum Homerico alteri adjunxit Marcus, quò nobis ostenderet, Philosophorum istos fatuos insulsosque, qui Virtuti maledicunt, nihil eam aliud præter nomen inane, & merum esse hominum figmentum contendentes, adeò non ipsi facessere molestias ; ut se potiùs suamque stultitiam ludos faciant. Ridendi enim magis, quàm vel audiendi, vel cum stomacho excipiendi sunt istiusmodi Scioli.

§ 33. τοιοῦτος ὁ παιδίον ζητῶν ὅτε οὐκ ἔτι δίδοται.| His forsan locum dederat, Filius ejus Verus, inter Medicorum manus, præmaturâ abreptus morte.

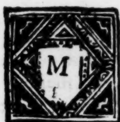
§ 34. Οὐδὲν δύσφημον φυσικοῦ τινὸς ἔργου σημαντικόν.| Ultrà etiam proferre pedem possumus, & cum Oreste illo dum mortuum simularet, dicere,

Δοκῶ μὲν οὐδὲν ῥῆμα σὺν κέρδει κακόν.
Existimo nullum verbum commodum & utile turpe esse.

Morte autem nihil reperias, vel Naturæ magis, vel Utilitati consentaneum. Hominum vulgo quantumvis huic reclamante veritati.

§ 38. Οὐ περὶ τοῦ τυχόντος ὁ ἀγὼν, ἀλλὰ περὶ τοῦ μαίνεσθαι ἢ μή. | Ita quidem. Vita enim omnis Exercitatio quædam, & Certamen est perpetuum, in quo si à nobis steterit Victoria, Præmium reportamus amplissimum Sapientiam : Sin Hosti succumbimus, Stultitia & Insania nobis in Ignaviæ sunt supplicium. Ita enim res humanæ comparatæ sunt, ut quod socordibus esse possit solatio nihil inter hæc extrema intersit Medii. Verba autem hic laudata loci, ab Epicteto referuntur accepta.

In Librum Duodecimum.

§ 2.
Οὕτω γὰρ τῷ ἑαυτοῦ νοερῷ μόνων ἅπτεται τῶν ἐξ ἑαυτοῦ εἰς ταῦτα ἐῤῥυηκότων.| Perioche observatu dignissima. Id utique innuit Marcus, quòd Spiritus Dei quum istiusmodi tantum impertiat sese, quæ suî sunt similia, Immortalia dico & Spiritualia, Materiâ (tanquam Cortice tantùm, aut sordido rerum integumento) insuper habitâ, idem à nobis ut fiat pariter, insigni hoc esse documento. Anima siquidem ad hoc perfectissimum composita exemplar, ut suî gaudeat similibus, Corporea verò & Terrestria dedignetur, æquissimum est. Ita tandem arctissima necessitudine ipsi, unde & originem traxerat, Deo conjuncta, & virtutem in deliciis habere unam, cætera verò negligere & vili pendere, familiare illî futurum.

§ 3. Ὥστε τῶν συνειμαρμένων ἐξῃρημένην καθαρὰν τὴν νοερὰν δύναμιν ἀπόλυτον ἐφ' ἑαυτῆς ζῆν. | Non id voluit, Menti nostræ quò vivat libera, Providentiæ jugum esse excutiendum, & suæ unius ut sit dictionis ; sed potius à Rerum materialium vinculis, ut quantum poterit expediat sese ; quæ & ipsam etiam Mentem, quantumvis immaterialem, suo solent haud rarò impetu abripere. Donec enim in cœnum demersa in istis hæret omnis, eâdem ut deferatur Tempestate, & in carnales affectus ipsa delabatur necesse est. Ista itaque quò se servitute liberet, & miseriâ ; sua sibi vindicanda est Dominatio ; quæ ita demum recuperatur, si ad Deum, unde defecerat, reversa, pietatis & Amoris nexu in posterum indivulso adjungat sese, & voluntati ejus in omnibus placido modestoque acquiescat animo.

§ 5. Ἐπειδὰν ἅπαξ ἀποθάνωσι, μηκέτι αὖθις γίνεσθαι. | Capitulum cumprimis elegans & grave, in quo Antoninum suspicias, non Providentiæ & Bonitatis incertum, aut minus quàm par erat, Religioni credulum. Sed in Dei potius Consilio & Benignitate summâ fretum fiduciâ, quodcunque is decreverit æquo excipientem animo, & ejusmodi quod omnium fieri debuit maximè existimantem.

Ibid. Εἰ γὰρ δίκαιον ἦν ἂν καὶ δυνατόν. | Æquissimum id esse omnium, Homines de Morte ut aliquando resurgant, idoneis nititur Argumentis à Paginâ Sacrâ facilè petendis : Justissimo enim Deo convenit, Sceleris supplicium Improbos luere, Bonos autem Virtutis ampla reportare præmia ; quæ

in

in hoc rerum quo nunc vivitur statu, neutiquam facta constat. Jam verò, dato quod Justum sit, ex Antonini principiis Possibile idem esse, restat colligendum. Qui verò Argumentum spissis Ignorantiæ Ethnicæ tenebris involutus, sic tamen instituere potuit; qualem censes, & quàm oculatum futurum, Christianâ veritate imbutus, quæ his positis instrui possint Dogmata, quàm latè pateant, & quantum habeant Virtutis, si penitùs perspecta habuisset?

Illud intereà loci cumprimis advertendum, quòd Antoninum minimè omnium prohibuerit Rei ipsius Impossibilitas aliqua præsumpta animo, quò minus Mortuorum Resurrectio fidem illi faceret. Nam nec illa quidem, ad quam sese adjunxerat Philosophiæ Disciplinam, ab istâ Sententiâ multùm abhorruisse censenda est. Utique D. Paulum hoc Dogmatis Athenis annunciantem quomodo exceperint, memorat S. Lucas, *Disceptâsse nimirum eum hac in Causâ cum Stoicorum & Epicureorum quibusdam; qui, quum audîssent Resurrectionem mortuorum; Alii quidem cavillabantur, alii verò dicebant, audiemus te rursus de hac re.* Act. 17. 18, 32. Cavillatos quidem Epicureos facilè crediderim, Stoicos autem aliud potiùs, quò hæc ipsis exponerentur fusiùs tempus opportunum efflagitâsse; utpote quorum Placita à doctrinâ D. Pauli abessent propiùs, quàm quæ amplexa est, vel Epicuri, vel quælibet alia Philosophorum Schola. Idem etiam Paulus, nihil hâc in re quod naturæ repugnaret gnarus satis, En quantâ fretus fiduciâ, sermonem coram Agrippâ & Festo habuerit; ad illos nempe delato Causæ judicio, *Quid est*, inquit, *quod incredibile vobis videatur, Deum mortuos excitare?* Act. 26. Atat, quantò illos ad hanc Sententiam paratiores vel unius Rationis ductu videre est; eò magis sui pudeat pigeatque multos fas est, qui dum Christi in se nomen suscipiunt, Resurrectionis tamen fidem majori à se amoliuntur studio, & in dubium revocare satagunt vehementiùs, quàm vel ex ipsis Paganis quibusdam olim erat mos.

Ibid. Οὐκ ἂν δ' οὕτω διαλεγόμεθα τοῖς θεοῖς, εἰ μὴ ἄριστοι καὶ δικαιότατοι εἰσίν. | Ejusmodi Disceptationes, quibus quæ vel fiant, vel fieri debeant, solicitâ quærimus indagine, Opinionem Justitiæ & Bonitatis Divinæ jamdudum animo præsumptam ostendunt satis. Quod si aliter visum fuisset, istis *Qui fieri potest ut Diis* &c. percontandis nil superesset loci Aliam tamen Interpretationem verba capiunt ista, eamque nequaquam incommodam. Quid enim si illorum loco, *Nos non de jure cum Deo disceptaremus*, reponatur, *Si secus esset, ut de jure secum disceptaremus, neutiquam permissurus esset Deus?* Atqueità demum isthoc Marci redibit Argumentatio. Pro summâ quâ est æquitate & clementiâ, id nostræ imbecillitati condonandum voluit Deus, cum illo ut dicamus causam; quæ nos male habent dubia ponamus; de illius denique Providentiâ inquiramus, quo jure fiant singula, & quibus is ductus argumentis fecerit, ut cogitando rationes (modesto modò & minimè procaci animo) exigamus. Ista verò nisi à Deo summoperè Justo Bonoque neutiquam nobis indulta fuisset Copia; ideò nimirum indulta, quod sua & rectissima & æquissima noverit omnia, nos autem quo introspiciamus propiùs, & dilecturos ejus Consilia, & demiraturos magis. Ita enim elucescit Sapientia, parùm cogitantibus nimis ignota, & illud à Davide pronunciatum comprobatur luculentiùs, *Fieri* nempe, ut *justificetur Deus in sermonibus, & vincendi manifestus sit, cum judicatur.* Psal. 51. 4.

§ 7. Ὁποῖον δεῖ καθαληφθῆναι ἀπὸ τοῦ θανάτου καὶ σώματι καὶ ψυχῇ | Nec enim officio facit satis, qui Animæ cogitationes ut puræ sint, operam dat, nisi & Corpus etiam mundum, & ab omni peccati labe immune præstiterit Deo. Namque ita visum est D. Paulo, *ut Corpora etiam nostra sistamus* adhortari, *hostiam vivam, sanctam, acceptam Deo.* Rom. 12. 1.

§ 11. Ἡλίκην ἐξουσίαν ἔχει ἄνθρωπος. | Ingens quidem est Homini Potestas, tanta nempe ut optimo res nostras esse loco, modò ritè utamur, fatendum. Hæc verò quanta quanta est, non propriis eam viribus assecuti sumus, sed à Benignissimo Adjutore Deo omnem tulimus acceptam.

§ 12. Τὸ ἑξῆς τῇ φύσει, μήτε θεοῖς μεμπτέον. | Naturam enim Deo in omnibus morigeram, Deum autem nihil non æquissimum & optimum, & facere & velle, memineris semper oportet.

§ 14. Ἢ πρόνοια ἱλάσιμος. | Ejusmodi nimirum Providentiam, quum & Antoninus, & Stoicorum consultiores modestioresque crediderunt; Credunt itidem Christiani, nec tamen Naturæ Divinæ aut detrahi immutabilitatem, aut Constantiam & Æquitatem læsam, idcircò quod precibus se facilem flexu præbeat, deputandum.

§ 15. Ἡ δ' ἐν σοὶ ἀλήθεια, καὶ δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη προαποσβεσθήσεται. | Nos Lucernæ sumus viventes, Lumen autem quo & accendimur & aliis prælucere debemus non nisi nostrâ extinguitur culpâ. Nostri enim est Officii, Charitatis & Bonorum operum supplemento flammam fovere, & ut indies effulgeat magis curare.

§ 19. κρεῖττόν τι καὶ δαιμονιώτερον ἔχεις ἐν σεαυτῷ τῶν τὰ πάθη ποιούντων. | Affectus in istâ Animæ parte, quæ Animalis vulgò audit, nascuntur. Spiritus nimirum Animales rerum externarum impulsu agitati, animum etiam concitant commoventque unà. Istos autem Spiritus, *Fidicularum* nomine indigitat Antoninus, quoniam his extrà Mentem positis, perinde ac nervis lig-

num mobile, motu non nostro ducimur, sed alieno. At præstantiorem intereà loci facultatem vel inde liquet nobis suppetere, quòd etiam inter affectus excitandum aliud quiddam Animus sentiat præterea, quòd affectus in judicium vocare, exultantes comprimere, rebelles debellare & suæ ditionis facere in se recipiat. Quæ omnia potestatem his Affectibus & superiorem, & quodammodo contrariam à Naturâ nobis inditam liquidò designant.

§ 23. D'Acer. xxv. Θεοφόρητος ὁ φερόμενος κατὰ ταῦτα Θεῷ. | Nihil aut in se verius, aut ad nosmet explorandos efficacius. Hujus enim, tanquam Tesseræ cujusdam ope, & quidnam simus hominum experiri, & quo tandem ducamur Spiritu, semper nobis erit in promptu dijudicare.

§ 24. D'Acer. xxvi. Ἐπὶ τούτοις ὁ τῦφος. | Cùm res humanæ variæ sunt adeò & incertæ, ut omnia temerè obvenire non raro Sapientum animis inciderit suspicio; Cúmque sit nihil prorsus, quod vel Terra capit, vel Aeris Regio, vel Æther sublimis Naturæ aut diversæ, aut Casibus iisdem, & Corruptionis legibus immunis, quid tandem est, obsecro, quod te efferas adeò, aut quænam arrogantiæ idonea suppetit materia? Hominibus quidem illud potius crediderim dolendum, quod se tam valido, tam universo Corruptionis & Miseriæ torrente, implicitos sentiant, & simul abreptos.

§ 26. D'Acer. xxviii. Ὅτι ὁ ἑκάστου νοῦς θεός. | Animus noster neutiquam pro Deo habendus, sed quod Nobis & in honorem, & commodum cesserit, quam maximum, & præclarum is Dei Opificium est, & Domicilium illi Dilectissimum.

§ 27. D'Acer. xxix. Πᾶν οἷον Φάβιος Κατουλλῖνος ἐπ' ἀγρῷ, Λούκιος Λοῦπος, καὶ Στερτίνιος, καὶ Τιβέριος ἐν Καπρείαις, καὶ Οὐήλιος Ῥοῦφος. | Quicquid aliis visum fuerit, mihi fateor Tiberius hic loci memoratus, haud levem incussit suspicionem, cæteros etiam notatos simul ejusdem fuisse farinæ, & ideò se contulisse rus, ut à Turbâ & oculis semoti, turpem degerent & infamem degisse vitam, quali suas Tiberius nobilitaverit Capreas. Ibi is frænis Libidini solutis, & in omne genus spurcitiam demersus, luxum & lasciviam tanto apparatu, & pompâ tam solenni instituit ut novum quoddam Munus & turpe Ministerium excogitaret sibi *Magistri voluptatum* Titulo cohonestandum.

§ 28. D'Acer. xxx. Οὐδὲ τὴν ψυχὴν τὴν ἐμαυτοῦ ἑώρακα, καὶ ὅμως τιμῶ. | Materiæ proprietates sedulò perpendenti, non est quod Animæ Existentia in dubio sit; utpote quæ se oculis animorum exhibeat, vel quovis corpore apertiùs conspiciendam. Hinc jure optimo à Marco dictum meminimus, *Ecquando futura es, O Anima, Simplex una nuda, & Corpore te ambiente dilucidior?* *Lib.* X. I. Pari itidem ratione Animæ Naturam & Facultates ubi seriò cogitaveris, aut oculos tibi animi eruas necesse est, aut Dei illìc existentiam & liquido cernas, & firmiter credas. Deus enim animæ ut Anima ferè Corpori præest potior. Quorum neutrum licet oculis assequi corporeis valeamus, at mentis tamen acie utrumque non possumus non videre. Ità demum quod crassa nequit compages, Proprietates & Operationes conspicuæ plus satis, & tantùm non palpandæ cogitationi videndum subjecerunt.

§ 30. D'Acer. xxxii. Ἓν φῶς ἡλίου | Id agit ut Proximi dilectionem ita naturæ consentaneam ostendat, ut Appetitus, quo in illam Anima fertur Rationalis, major sit, & vehementior, quàm cui Impetum possis compescere nisi & ingenio tuo vim simul inferas, & cum Naturâ bellum geras. Nec idoneis deficitur argumentis.

Ibid. Μία νοερὰ ψυχὴ κἂν διακεκρίσθαι δοκῇ. | Ad Placita Stoicorum jam loquentem audis Antoninum; quibus Animæ Rationales divinæ Essentiæ Particulæ sunt visæ. Isthoc ii licet asseruerint perperàm, id tamen nemo ibit inficias, Animas omnes ejusdem prorsus esse Naturæ; nec nisi unam esse Specie; quantumvis numero plures. Hoc autem posito, rectà procedit Marci Argumentatio.

Ibid. Ἐνδύματα δὲ καὶ ὑποκείμενα ἀναίσθητα, καὶ ἀνοικείωτα ἀλλήλοις. | Perplexum habes & obscurum in primis locum, cujus an mihi detur nodos expedire tentandum. Per *Formam* itaque in Substantiâ Rationali, Animum sive intellectum; in Rationis experte, Animam Sensitivam; in Vegetantibus & Inanimatis, quod Principium dicitur Unionis, seu quo continetur Essentia vinculo, voluisse Nostrum arbitror. Jam verò in istis, Naturâ nimium quantum diversis, Formam & Materiam, si per se tantùm & simpliciter spectes, nullâ communi cognatione, aut necessitudinis vinculo conjunctas narrat; ne mutuæ quidem Societatis capaces. Deum vero quò magis immensa Numinis emicaret Potentia, invitas quantumvis & reluctantes, arctis tamen nexibus, composuisse, & ut posteà in Unam Substantiam coalescerent, jussisse. Cæterùm Animæ Rationalis conditionem ab hâc diversam esse plurimùm. Hæc à Communione siquidem adeò non abhorret, ut se simili adjungere summopere gaudeat; idque Studio & Affectu vehementi perpetique, quod nihil restinguere prorsus possit; Naturali vero & congruo, nemo uspiam hominum ab illo alienus esse queat.

§ 32.

§ 32. Πόσον δὲ μέρος τῆς ὅλης ψυχῆς. | Animam hìc loci Universam, cave illam intelligas Universalem, qualis apud Stoicos audire solet Deus. Huic etenim nullo modo convenit istius portiunculæ (cujus compotes facti sumus singuli) Contemptus, cum illa Augustissimâ Animæ Ideâ, quâ portiuncula isthæc ipsius Dei pars, imò ipsissimus depingitur Deus. Dei utique vel particulam habere despicatui, & læsi Numinis reos facit, & Marci dogmatis neutiquam constare poterit. Anima igitur Universa hìc loci laudata nihil aliud sonat, præter Animam Mundi Vitalem, unde tanquam de Fonte quodam communi perennique, Spiritus omnium Animales hauriri, & ut opus erat cuique fluxisse, Stoicis placuisse accepimus. Eodem recidit, quod jamjam adnotavimus, de *Unicâ tantùm, licet innumerabilibus dispescatur, & in plures dirimi videatur, Animâ.* Sed ut Antonini me minimè fefellerit scopus, Parvi scilicet pendenda, quæ particularum tantùm funguntur vice quæque si ad Totum Hoc componas, ne hili quidem locum obtinent; vereor tamen, ut is parum validis innixus rationibus id in præsens suadeat. Quid enim obstat, quò minùs Animam Sensitivam magni faciam tamen? Ut enim perexigua sit, at mihi sufficit nihilominùs; Nec ullo quod sentiam urgeor incommodo, quia cumulatiorem impertire Natura non sustinuit. Nonne illud extremæ est dementiæ, (& sane huic prorsus gemina est) lumen ideò aspernari, quod eorum qui quaqua versum diffluunt radios angusta nimis Oculorum foramina perquam paucos capiant? Sed Antonino satis est, si minùs in omni, at uno saltem ut sensu vera sint ista. Et habent sanè verissimum, eumque Authoris menti, & proposito commodum satis.

§ 33. D'Acer. xxxv. Πῶς ἑαυτῷ χρῆται τὸ ἡγεμονικόν. | Heu quantum nostrî plerisque & quàm meritum incuteret pudorem, quæstio illa, sæpiùs, quæ debuit, singulis diebus repetita.

Ibid. Ἐν γὰρ τούτῳ τὸ πᾶν ἐστι. | Non illud utique aut Primum omnium aut Maximum sed planè Omne ut ipsum habeatur unum fas est. Nobis autem in sequiorem partem omnia. Siquidem quæ suo tantùm Commodo studere debuit, in corpore curando tota est Anima. Et, quod nobis aut dolendum est aut vitio vertendum maximo. Nemo fere hanc aut alloquitur, aut ad agendum stimulat, nisi eo tantùm Consilio, ut Corpori prodesse possit, & illi molliùs atque lautiùs tractando impigrè magis inserviat.

§ 35. D'Acer. xxxvii. Ὦ, ἐν ἴσῳ ἐστὶ τὸ πλείους τοῦ ὀλιγοτέρους, &c. | Rectè quidem. Nec enim interesse quid putandum, Cùm (quod jam alibi monuimus) non quamdiu, sed quales vixerimus in extremo referet die: Et Hominum Fidem Virtutesque, ex Actionum non Numero, sed Qualitate potiùs, & Pondere æstimandas abunde constat.

§ 36. D'Acer. xxxviii. Ἄνθρωπε, ἐπολιτεύσω ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει. | Mundo scilicet; quem magnam nobis exhibet Civitatem cogitandum, in quâ Aliæ quæ vulgò nuncupantur Civitates, Diversoriorum tantùm, seu Domiciliorum tuentur partes; Quò magis illius & Legibus obsequi, & Saluti consulere; jura denique omnia summâ religione servare, colere, tueri, & præ municipalibus quibusvis chara maximè, & sancta existimare debemus.

Finis Annotationum D'Acerii.

Exorandus est Lector, Benevolus, ut pro solito candore Editoris Absentiæ & Negotiis gravissimis Errata condonet; quæ verò sequuntur, ne inter legendum facessant molestiam, ut calamo emendet in Vita M. Antonini.

PAg. 1. lin. 13. post *omnia*, pone; 11. 17. *qui, simul. l.* 44. post *sapientia* dele, 3. 6. post *habuit* dele, *l.* 26. *praeunte. l.* 35. *Albanum.* 5. 9. *etiam. l.* 36. ante *poni* del., 9. 45. *motus eos non ciere Co.* 10. 35. *copias.* 13. 10. del. *si.* 15. 38. post *hac* del., 16. 33. del. *ut. l.* 50. *accederet.* 17. 3. *antecelluit.* 19. 23. *in se,* ibid. *quorum.* 20. 37. *depulsis.* 21. 15. *fecerit.* 23. 15. *orditur,* del. *est.* 27. 46. *Prælio.* 28. del. *ut.* 29. 10. *rigentem.* 11. *aggrederetur.* 24. *Imperatoria.* 26. *scuta.* 32. pro *in* leg. *iri.* pro *iri* leg. *is.* 34. 8. τὸ *l.* 13. del. X. 35. 8. *id.* 36. 11. *mordax. l.* ult. *Consulatu.* 37. 38. *in Syriam.* 38. 23. *quam, quoties.* 39. *&.* 43. 9. *tis.* 42. 12. *Commodus.* 43. *aut.*

Corrigenda in Notis D'Acerianis.

☞ *a* Notat primam Paginarum columnam, *b* secundam.

PAg. 2. *b* lin. 9. *sermone.* 3. *a* 30. ἰλαύνης. 4. *b* 40. *etiam tum.* 5. *b* 49. *infortunii.* 7. *a* 16. post *sacri* adde *narrant.* 10. *a* 12. dele *quod.* ibid. 25. *saturos.* 16. *a* 45. *depereuntis.* 18. *a* 13. *inficiendum.* 20. *b* 16. *quem ob.* 21. *b* 32. *experti.* 22. *a* 35. *quam deletâ notâ.* 23. *a* 37. *sed.* 29 *b* 46. *in nostrâ.* 31. *b* 53. *dilectionis.* 35. *b.* 9. *te.* 36. *b* 31. dele *ut.* 38. *a* 25. dele *comma* post *esse.* 39. *a* 43. *posset.* 43. *b* 43. *Calliclis.* 48. *a* 18. τελέσῃ. 57. *b* 46. *amplectatur.* 58. *a* 11. *pelliciat.* 58. *b* 30. lege *vel Rationali nociturum fit, A quibus autem.* 60. *a* 17. *sincera.* ibid. *b* 4. *exsensum.* 61. *a* 10. dele *imaginem.* ibid. *b* 51. *quum ii.*